M H S

1620

In servio studus Salomonis nunc verò Henrici Knoblochi
Civ Gardi [illegible] nunc verò
1621.
M. Gottfredi Stechery
[illegible] 1659
nunc vero
A. Leopoldi Krechu
1826
nunc vero
Henrici A Pawlowscu
Revalia, 1901

Roberts Feldmann
stud. theol
Revalia 3/VIII 1902.
in Estonia

August Leopold Kirsch

Anno 1826.

BIBLIORVM

PARS GRÆCA

QVÆ

HEBRAICE NON INVENITVR,

Cum interlineari interpretatione

LATINA,

ex Bibliis Complutensibus deprompta,

EX OFFICINA PLANTINIANA

RAPHELENGII,

1612.

ORDO
HORVM LIBRORVM.

Tobias.
Iudith.
Adiectiones ad Esther.
Liber Sapientiæ.
Ecclesiasticus.
Baruch.
Adiectiones ad Daniel.
Machabæorum libri tres.

Wol Bibl Publiczna Oddz. Zbior Specjalnych Gorzow Wlkp

LIBER

TOBIÆ,

qui Græcis

ΤΩΒΗΤ.

CAPVT PRIMVM. κεφαλ. α

1 LIBER sermonum Tobiæ, (filii) Tobiel, (filii) Anahiel, ΒΙΒΛΟΣ λόγων τωβὶτ, τοῦ τωβιὴλ, τοῦ ἀναηὶλ, (filii) Aduel (filii) Gabael, de semine Asael
τοῦ ἀδουὶ, τοῦ γαβαὴλ, ἐκ τοῦ σπέρματος ἀσαὴλ,
ex tribu Nephthalim Qui captus est
2 ἐκ φυλῆς νεφθαλείμ. ὃς ᾐχμαλωτεύθη
in diebus Enemessari regis Assyriorum
ἐν ἡμέραις ἐνεμεσσάρου τοῦ βασιλέως ἀσσυρίων
è Thisbe, quæ est à dextris prouinciæ Nephthalim
ἐκ θίσβης, ἣ ἐστιν ἐκ δεξιῶν κυίσης τῆς νεφθα-
lim in Galilæa supra Aser Ego Tobias vitæ
3 λεὶμ ἐν τῇ γαλιλαίᾳ ὑπεράνω ἀσήρ. ἐγὼ τωβὶτ ὁδοῖς
veritatis ambulaui & iustitiæ omnibus diebus vitæ
ἀληθείας ἐπορεύμην καὶ δικαιοσύνης πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς
meæ & elecmosynas multas faciebam fratribus meis & genti
μου· καὶ ἐλεημοσύνας πολλὰς ἐποίουν τοῖς ἀδελφοῖς μου καὶ τῷ ἔθνει
meæ qui ambulauerunt mecum in regionem Assyriorum in Niniuen Et
μου, τοῖς συμπορευθεῖσι μετ' ἐμοῦ εἰς γῆν ἀσσυρίων εἰς νινευί. καὶ
4 quando eram in regione mea in terra Israel iuuene me existente, omnis
ὅτε ἤμην ἐν τῇ χώρᾳ μου ἐν τῇ γῇ ἰσραὴλ, νεωτέρου μου ὄντος, πᾶσα
tribus Nephthalim patris mei recessit à domo Hierosolymorum quæ
φυλὴ τοῦ νεφθαλεὶμ τοῦ πατρός μου ἀπέστη ἀπὸ τοῦ οἴκου ἱερουσολυμων τῆς
electa est ab omnibus tribubus Israel Vt sacrificarent omnes
5 ἐκλεχθείσης ἀπὸ πασῶν τῶν φυλῶν ἰσραὴλ εἰς τὸ θυσιάζειν πάσας τὰς
tribus & sanctificatum est templum tabernaculi Altissimi & ædificatum est
φυλὰς· καὶ ἡγιάσθη ὁ ναὸς τοῦ κατασκηώσεως τοῦ ὑψίστου, καὶ ᾠκοδομήθη
in omnes generationes seculi & omnes tribus quæ recesserant,
εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος καὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ αἱ συμπεσοῦσαι,
sacrificabant Baal pulcherri, & domus Nephthalim patris mei.
ἔθυον τῷ βάαλ τῇ δωμᾳ, καὶ ὁ οἶκος νεφθαλεὶμ τοῦ πατρός μου
Et ego solus ibam multoties in Hierusalem in festiuitatibus
6 καὶ ἐγὼ μόνος ἐπορευόμην πλειστάκις εἰς ἱερουσαλὴμ ἐν ταῖς ἑορταῖς,
sicut scriptum est omni populo Israel in præcepto sempiterno,
καθὼς γέγραπται πάντι τῷ λαῷ ἰσραὴλ ἐν προστάγματι αἰωνίῳ τὰς
primitias & decimas fœnum & primitias habens,
ἀπαρχὰς καὶ τὰς δεκάτας τῶν γενημάτων καὶ τὰς πρωτοκουρίας ἔχων,

& dabam illa sacerdotibus filiis Aaron ad altare
καὶ ἐδίδουν αὐτὰς τοῖς ἱερεῦσι τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν πρὸς τὸ θυσιαστήριον
omnium fructuum Primam decimam dabam filiis
παντογενῆ γενημάτων τὴν πρώτην δεκάτην ἐδίδουν τοῖς υἱοῖς 7
Aaron ministrantibus in Hierusalem: at secundam decimam
Ἀαρὼν τοῖς θεραπεύουσιν ἐν ἱερουσαλὴμ· τὴν δὲ δευτέραν δεκάτην
vendebam, & ibam & expendebam illa in Hierusalem
ἀπῆα ἀπιζόμην, καὶ ἐπορευόμην καὶ ἐδαπάνων αὐτὰ ἐν ἱερουσαλὴμ
per singulos annos Et tertiam dabam quibus conveniebat, sicut præ-
κατ' ἐνιαυτὸν καὶ τὴν τρίτην ἐδίδουν οἷς καθήκει, καθὼς ἐνε-
cepit mater patris mei quia orphanus relictus sum 8
τειλατο μήτηρ τοῦ πατρός μου, διότι ὀρφανὸς κατελείφθην
à patre meo Et cum factus essem vir accepi Annam uxorem
ὑπὸ τοῦ πατρός μου. καὶ ὅτι ἐγενόμην ἀνήρ, ἔλαβον ἄνναν γυναῖκα 9
de semine familiæ nostræ & genui ex ea Tobiam Et quando
ἐκ τῆς σπερματικῆς πατριᾶς ἡμῶν, καὶ ἐγέννησα ἐξ αὐτῆς τωβίαν καὶ ὅτε 10
captivus ductus fui in Ninivem omnes fratres mei, & qui de genere
ἐχμαλωτίσθην εἰς νινευί, πάντες οἱ ἀδελφοί μου καὶ οἱ ἐκ τοῦ γένους 11
meo, edebant de panibus gentium Ego verò custodiui animam
μου, ἤσθιον ἐκ τῶν ἄρτων τῶν ἐθνῶν. ἐγὼ δὲ συνετήρησα τὴν ψυχήν 12
meam ne manducarem Quia memor fui Dei in toto animo mei Et
μου μὴ φαγεῖν καθότι ἐμεμνήμην τοῦ θεοῦ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ μου καὶ 13
dedit Altissimus gratiam, & formam in conspectu Enemessari, & fui
ἔδωκεν ὁ ὕψιστος χάριν καὶ μορφὴν ἐνώπιον ἐνεμεσσάρου, καὶ ἤμην 14
eius emptor Et profectus sum in Mediam & tradidi
αὐτῷ ἀγοραστής καὶ ἐπορευόμην εἰς τὴν μηδίαν καὶ παρεδέμην 15
Gabelo fratri Gabriæ in Rages Mediæ argenti ta-
γαβαήλῳ τῷ ἀδελφῷ γαβρεια ἐν ῥάγοις τῆς μηδίας ἀργυρίου τά-
lenta decem Et cum mortuus esset Enemessarot regnavit Sennacherib
λαντα δέκα καὶ ὅτι ἀπέθανεν ἐνεμέσσαρος, ἐβασίλευσε σενναχηρὶβ 17
filius eius pro eo & viæ eius cessaverunt; & non am
ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ἠκατέσπασαν· καὶ οὐκέτι 18
plius potui ire in Mediam Et in diebus Enemessari
ἠδυνήθην πορεύεσθαι εἰς τὴν μηδίαν. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐνεμεσσάρου 19
elemosynas multas faciebam fratribus meis Panes meos dabam
ἐλεημοσύνας πολλὰς ἐποίουν τοῖς ἀδελφοῖς μου τοὺς ἄρτους μου ἐδίδουν 20
esurientibus & vestimenta mea nudis & si quem parem de genere meo vide-
πεινῶσι, καὶ τὰ ἱματιά μου τοῖς γυμνοῖς· καὶ εἴ τινα ἐκ τοῦ γένους μου ἐθεώ-
bam mortuum & proiectum in muro in Ninive sepeliebam eum Et si
ρουν τεθνηκότα καὶ ἐρριμμένον ὀπίσω τοῦ τείχους εἰς νινευί, ἔθαπτον αὐτὸν καὶ εἴ 21
quem parem de filiis Sennacherib tex quando venit fugiens de Iudæa,
τινα ἀνέκτεινε συναχηρὶβ ὁ βασιλεὺς ὅτι ἤλθε φεύγων ἐκ τῆς ἰουδαίας,
sepelivi eum furentis multos enim perdidit in furore suo & quæ
ἔθαψα αὐτὸν κλέπων· πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσεν ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ καὶ ἐζη-
fierent à rege corpora & non sunt inventa Pergens autem
τήθη ἀπὸ τοῦ βασιλέως τὰ σώματα, καὶ οὐχ εὑρέθη πορευθεὶς δὲ 22
vindicta manifesta fuit de me quod sepeliebam eos
εἰς τοὺς ἐνδίκτους, ὑπέδειξε τῷ βασιλεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ἔθαπτον αὐτούς·
& abscondebam cum Cognoscens autem quod quærer ut morerer timens fecessi.
καὶ ἐκρύβην· γνοὺς δὲ ὅτι ζητοῦμαι ἀποθανεῖν, φοβηθεὶς ἀνεχώρησα.
Et direpta sunt omnia substantiæ meæ, & non est relictum mihi quicquam,
καὶ διηρπάγη πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ οὐ κατελείφθη μοι οὐδὲν, 23

præter Annam uxorem meam, & Tobiam filium meum. Et non transierunt di-
24 πλὴν ἄννας τ γυναικός μ κ τοβίου τ ῦ μου κ ἐδιήλθον ἡμέ-
es quinquagesimaquinque, usque quo occiderunt eum duo filii eius. & fugæ
ραι πεντηκονταπέντε, ἕως ἀπώκτειναν αὐτὸν οἱ δύο υἱοὶ αὐτ, κ ἔφυ-
runt in montes Ararat. & regnavit Achicharus filius eius pro eo. &
γον εἰς τὰ ὄρη ἀραράτ· κ ἐβασίλευσεν ἀχιχάρωδος υἱὸς αὐτ ἀντ' αὐτ κ
constituit Achiacharum Anael filium fratris mei super omnem compu-
ἔταξεν ἀχιάχαρον ἀναὴλ τὸν υἱὸν τ ἀδελφ μου ἐπὶ πάσαν τὴν λο-
tationem patris sui & super omnem gubernationem & erant Achiacha-
γισίαν τ πατρὸς αὐτ, κ ὅτι πᾶσαν τ διοίκησιν κ ἠξίωσεν ἀχιάχα-
rus pro me, & veni in Ninivem Achicharus autem erat pincerna & la-
ρ ἐμοὶ ἕνεκεν, κ ἦλθον εἰς νινευὶ ἀχιάχαρ τ οἰνοχόον κ ἐπὶ τ
nnulo & gubernator, & computator & constitutus eum Achiacharus
δακτυλίου κ διοικητὴς, κ ἐπελογίσατο αὐτὸν ὁ ἀχιάχαρος
secundò erat autem patruelis meus. Cùm autem rediit in domum meam
25 εἰς δεύτερος ὢν ἦ ἐξάδελφός μου ὅτι ἦ κατῆλθον εἰς τ οἶκόν μου,
& restituta est mihi Anna uxor mea & Tobias filius meus.
κ ἀπεδόθη μοι ἄννα ἡ γυνή μου, κ τοβίας ὁ υἱός μου.

CAP. II. β'.

In quinquagesimo festo quod est sanctum septem hebdomadarum, factum est
1 Ἐν τῇ πεντηκοστῇ τ ἑορτῆ, ἥ ἐστιν ἁγία ἑπτὰ ἑβδομάδων, ἐγένε-
prandium bonum mihi; & accubui ut manducarem & vidi cibaria multa
ἄριστον καλόν μοι κ ἀνέπεσα τ φαγεῖν κ ἑτοιμάσαμαι ὄψα πολλά
& dixi filio meo. Vade, adduc quemcunque inveneris de fratribus nos-
κ εἶπα τῷ υἱῷ μου, βάδιζε ἄγαγε ὃν ἐὰν εὕρῃς τ ἀδελφ ἡμῶν
indigentem qui memor est Domini & ecce expecto te. Et veniens, dixit Pa-
2 ἐνδεῆ, ὃς μέμνηται τ κυρίου κ ἰδὲ μένω σε κ ἐλθὼν εἶπε, πάτερ
vans de genere nostro strangulatus, et jacet est in platea. Et ego
εἷς ἐκ τ γένους ἡμῶν ἐστραγγαλωμένος ἔριπται ἐν τῇ ἀγορᾷ κάγω
antequam gustarem ego exiliens tuli eum in quandam domum,
3 πρὶν φ γεύσασθαί με, ἀναπηδήσας ἀνεκόμην αὐτὸν εἰς τ οἶκόν μ,
quousque occideret Sol. Et reversus lotus sum, & manducavi panem
ἕως ὅπου ἔδυ ὁ ἥλιος κ ἐν τ ἐπιστέψαι ἐλουσάμην κ ἔφαγον τὸν ἄρτον
meum in tristitia. Et memor fui prophetiæ Amos, sicut dixit Tobias
4 μου ἐν λύπῃ· κ ἐμνήσθην τ προφητείας ἀμώς, καθὼς εἶπε τοβίας
tentur festivitates vestræ in luctum, & omnes lætitiæ vestræ in
5 σου αἱ ἑορταί ὑμῶν εἰς πένθος, κ πᾶσαι αἱ εὐφροσύναι ὑμῶν εἰς
lamentationem & fletum. Et cùm occidit Sol, abii & effodiens fepelivi
θρῆνον κ κλαυσμόν. κ ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἀπῆλθον, κ ὤρυξα ἐθά-
9 ψα αὐτόν. κ οἱ πλησίον ἐπεγέλων, λέγοντες οὐκέτι φοβεῖται ἔτι
interfici pro negotio isto, & fugit, & ecce iterum
φονεύεσθαι ἕνεκεν τ πράγματος τούτου, κ ἀπέδρα, κ ἰδὲ πάλιν
sepelit mortuos. Et in eadem nocte dormivi fœda ut iacta
θάπτει τοὺς νεκρούς κ ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ ἐκοιμήθην μιαμμένος παρὰ
parietem aulæ & facies mea discooperta erat. Et non
10 τ τοῖχον τ αὐλῆς κ τὸ πρόσωπόν μου ἀνακεκαλυμμένον ἦν. κ οὐκ
sciebam quòd passeculi in pariete erant & oculis meis apertis
11 ἤδειν ὅτι στρουθία ἐν τ τοίχῳ εἰσί κ τῶν ὀφθαλμῶν μ ἀνεῳγότων,
immiserunt stercus passeculi calidum in oculos meos: & facta sunt
ἐπῴδησαν τὰ στρουθία στρεμὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μ καὶ ἐγένοντο

albugines in oculis meis & abii ad medicos & non
λευκώματα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἦ ἐπορεύθην πρὸς ἰατρούς, καὶ οὐκ
profuerunt mihi Achiacharus autem nutriebat me, quousque profectus sum in Elymaï-
ὠφέλησάν με· ἀχιάχαρος δὲ ἔτρεφέ με, ἕως ἐπορεύθην εἰς Ἐλυμαΐ-
da: Et uxor mea Anna seruiebat in mulieribus Et mittebat
δα· καὶ ἡ γυνή μου Ἄννα ἠσθένει ἐν τοῖς γυναικείοις. ἦ ἀπέστειλε 19
dominis: & retribuerunt ei & ipsi mercedem, addentes etiam hœ
τοῖς κυρίοις καὶ ἀπέδωκαν αὐτῇ ἦ αὐτοὶ τὸν μισθόν, προσδόντες ἦ ἔρι- 20
dum Cùm autem venisset ad me, cœpit balare & dixi ei, Vnde
φον. ὅτι δὲ ἦλθε πρός με, ἤρξατο κράζειν· ἦ εἶπον αὐτῇ, πόθεν τὸ 21
hœdulus nunquid furtiuus est? redde illum dominis; non enim licitum
ἐρίφιον, μὴ κλεψίμαιόν ἐστιν, ἀπόδος αὐτὸ τοῖς κυρίοις· σὺ γὰρ δικαίου
est manducare furtiuum Ipsa autem dixit, Dono datus est mihi supra mercedem &
ἐστὶ φαγεῖν κλεψίμαιον ἢ δὲ εἶπε, δῶρον δέδοταί μοι ὅτι καὶ μισθῷ ἦ
non credebam illi. & dicebam reddere illum dominis, & erubescebam
οὐκ ἐπίστευον αὐτῇ ἦ ἔλεγον ἀποδιδόναι αὐτὸ τοῖς κυρίοις ἦ ἠρυθρίων
ad eam Illa autem respondens mihi dixit, Vbi sunt
πρὸς αὐτήν. ἡ δὲ ἀποκριθεῖσά μοι εἶπε, σοῦ εἰσὶν αἱ 22
eleemosynæ tuæ & iustitiæ tuæ? ecce cognita omnia te
ἐλεημοσύναι σου καὶ αἱ δικαιοσύναι σου, ἰδοὺ γινωσκὰ πάντα μου
cum
τὰ σοῦ.

CAP. III. γ'

Et tristatus fleui; & orsus eam dolore dicens,
Καὶ λυπηθεὶς ἔκλαυσα· ἦ προσηυξάμην μετ' ὀδύνης, λέγων· 1
Iustus es Domine, & omnia opera tua, & omnes viæ tuæ misæ-
δίκαιος εἶ κύριε ἦ πάντα τὰ ἔργα σου, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοί σου ἔλεος 2
ricordia & veritas & iudicium verum & iustum tu iudicas in
μοσύνη ἦ ἀλήθεια· καὶ κρίσιν ἀληθινὴν καὶ δικαίαν σὺ κρίνεις εἰς τὸν
æternum Memor esto mei, & respice in me, ne me vlciscaris ob pec-
αἰῶνα μνήσθητί μου καὶ ἐπίβλεψόν ἐπ' ἐμά, μὴ ἐκδικήσῃς ἁμαρ- 3
cata mea & ignorantias meas & patrum meorum qui peccauerunt
τίας μου καὶ τοῖς ἀγνοήμασί μου, καὶ τῶν πατέρων μου, ὃς ἥμαρτον
coram te Non obedierunt enim præceptis tuis & dedisti nos in
ἐνώπιόν σου. παρήκουσαν γὰρ τῶν ἐντολῶν σου καὶ ἔδωκας ἡμᾶς εἰς
direptionem & captiuitatem & mortem & parabolam improperii
διαρπαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν καὶ θάνατον καὶ παροιμίαν ὀνειδισμοῦ 4
omnibus in quibus dispersi sumus Et nunc multa iudicia tua sunt & ve-
πᾶσιν οἷς ἐσκορπίσμεθα. καὶ νῦν πολλαὶ αἱ κρίσεις σου εἰσὶ ἦ ἀλη- 5
ra de me fac pro peccatis meis & patrum meo-
θιναί· ἐξ ἐμοῦ ποίησον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ τῶν πατέρων 4
rum, quoniam non fecimus præcepta tua; non enim ambulauimus in veritate
μου, ὅτι οὐκ ἐποιήσαμεν τὰς ἐντολάς σου· σὺ γὰρ ἐπορεύθημεν ἐν ἀληθείᾳ
coram te Et nunc fecundum placitum coram te fac mecum
ἐνώπιόν σου. ἦ νῦν κύριε τὸ ἀρεστόν ἐνώπιόν σου ποίησον μετ' ἐμοῦ
præcipe recipere spiritum meum, vt dimittam & fiam ter-
ra
ὅτι καλόν ἀναλαβεῖν τὸ πνεῦμά μου, ὅπως ἀπολυθῶ ἦ γένωμαι γῆ 6
quoniam vtile mihi mori quàm viuere, quia opprobria mendacia audiui
διότι λυσιτελές μοι ἀποθανεῖν ἢ ζῆν, ὅτι ὀνειδισμοὺς ψεύδεις ἤκουσα,
& tristitia est multa in me; præcipe absolui me de necessitate tam in
ἦ λύπη ἐστὶ πολλὴ ἐν ἐμοί· ὁπόταξον ἀπολυθῆναί με τῆς ἀνάγκης ἤδη εἰς

xterorum locum: ne auertas faciem tuam à me. In eadem
7 τὴν αἰώνιον τόπον· μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ· ἐν τῇ αὐτῇ
die contigit filiæ Raguelis Sarræ in Ecbatanis Mediæ, &
ἡμέρᾳ συμβῆναι τῇ θυγατρὶ ῥαγουὴλ σαρρᾳ ἐν ἐκβατάνοις τῆς μηδίας, καὶ
hanc opprobrari ab ancillis patris sui: quoniam
8 ταύτῃ ὀνειδισθῆναι ὑπὸ παιδισκῶν τοῦ πατρὸς αὐτῆς. ὅτι
erat tradita viris septem, & Asmodæus nequam dæmonium oc-
ἦν δεδομένη ἀνδράσιν ἑπτὰ, καὶ ὁ ἀσμοδαῖος τὸ πονηρὸν δαιμόνιον ἀπέ-
cidit eos, antequam essent ipsi cum ea vt in mulieribus
κτεινεν αὐτούς, πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὴν κατ' αὐτῆς ὡς ἐν γυναιξί.
Et dixerunt ei: Non intelligis quod suffocaueris viros tuos? iam septem
καὶ εἶπον αὐτῇ, ὅ σωίης ἀπαγχονοῦσα τοὺς ἄνδρας σου; ἤδη ἑπτὰ
9 viros habuisti, & vnius eorum non es nominata. Quare nos verberas pro
ἄνδρας ἔχεις, καὶ ἑνὸς αὐτῶν οὐκ ὀνομάσθης· τί ἡμᾶς μαστιγοῖς ἐὰν
10 eis? si mortui sunt, vade cum illis, ne videamus ex te filium aut si
αὐτῶν, εἰ ἀπέθανον, βάδιζε μετ' αὐτῶν, μὴ ἴδοιμέν σου ἐξ ὑὸν ἢ θυ-
11 gatrem in æternum. Hæc cùm audisset, tristata est valde, vt
γατέρα εἰς τὸν αἰῶνα παῦται ἀκούσασα, ἐλυπήθη σφόδρα, ὡς
suffocaretur & dixit, Vna quidem sum patri meo si fecero hoc,
12 τι ἀπάγξασθαι καὶ εἶπα, μία μέν εἰμι τῷ πατρί μου. ἐὰν ποιήσω τοῦτο,
improperium ipsi erit, & senectam eius deducam cum dolore in infernum. Et
13 ὀνειδισμὸν αὐτῷ ὄψει, καὶ τὸ γῆρας αὐτοῦ κατάξω μετ' ὀδύνης εἰς ᾅδου καὶ
depressa est ad fenestram, & dixit: Benedictus es Domine Deus meus, &
14 ἐλυπήθη πρὸς τῇ θυρίδι καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεός μου, καὶ
benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum & honorabile in
εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τῆς δόξης σου τὸ ἅγιον καὶ ἔντιμον εἰς τοὺς αἰῶνας.
benedicant te omnia opera tua in sæculum. Et nunc Domine
15 εὐλογήσουσάν σε πάντα τὰ ἔργα σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ νῦν κύριε τοὺς ὀφ-
oculos meos, & faciem meam in te dedi. Dixi vt absoluas me
16 θαλμούς μου καὶ τὸ πρόσωπόν μου εἰς σὲ δέδωκα. εἶπον ἀπολῦσαί με
de terra & vt non audiam ego amplius improperium. Tu cognoscis Domine
17 ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ μὴ ἀκοῦσαί με μηκέτι ὀνειδισμόν. σὺ γινώσκεις κύριε
quòd munda sum ab omni peccato viri. Et non coinquinaui nomen
18 ὅτι καθαρά εἰμι ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας ἀνδρός. καὶ οὐκ ἐμόλυνα τὸ ὄνομά
meum, neque nomen patris mei in terra captiuitatis meæ: vni
μου οὐδὲ τὸ ὄνομα τοῦ πατρός μου ἐν τῇ γῇ τῆς αἰχμαλωσίας μου· μο-
genita sum patri meo, & non est ei filius qui sit
νογενὴς εἰμι τῷ πατρί μου, καὶ οὐκ ὑπάρχει αὐτῷ παιδίον ὃ κλη-
hæres ei, neque frater propinquus, neque existens ei filius, vt
ρονομήσει αὐτὸν, οὐδὲ ἀδελφὸς ἐγγὺς, οὐδὲ ὑπάρχων αὐτῷ ὑὸς, ἵνα
seruem me ei vxorem iam perierunt mihi septem; ad quid mihi
σωτηρίαν ἐμαυτῇ αὐτῷ γυναῖκα· ἤδη ἀπώλοντό μοι ἑπτά. ἱνατί μοι
reliquum viuere? & nisi videtur tibi interficere me præcipe respicere in
λοιπὸν ζῆν, καὶ εἰμὴ δοκεῖ σοι ἀποκτεῖναί με, πρόσταξον ἐπιβλέψαι ἐπ'
me & misereri mei: & non audiam me amplius improperium. Et audita est ora-
19 ἐμὲ καὶ ἐλεῆσαί με, καὶ μὴ ἀκοῦσαί με μηκέτι ὀνειδισμόν καὶ εἰσηκούσθη ἡ προ-
tio emborum in conspectu gloriæ summi Dei. Et missus est Raphael
20 σευχὴ ἀμφοτέρων ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ. καὶ ἀπεστάλη ῥαφαὴλ
vt curaret duos, Tobiæ vt detorticaret albugines, & Sarræ (filiam) Ra-
ἰάσασθαι τοὺς δύο, τοῦ στρέψαι τὰ λεπίσματα, καὶ σάρραν τὴν τοῦ ῥα-
guel, vt daret Tobiæ filio Tobiæ vxorem & ligaret Asmodæum
γουὴλ δοῦναι τῷ παιδὶ τοῦ υἱῷ τοῦ τωβὶτ γυναῖκα, καὶ δῆσαι ἀσμοδαῖον τὸ

nequam dæmonium, quoniam ad Tobiam uxorem hæreditare eam. In
πονηρὸν δαιμόνιον, διότι τοῦ παιδίᾳ ἐπιβάλλει κληρονομῆσαι αὐτῷ· ἐν
eodem tempore reuersus Tobias, introijit in domum suam & tarra
αὐτῷ τῷ καιρῷ ἐπιστρέψας Τωβίτ, εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ σάρα ἡ
(filia) Raguelis descendit de superiori cubiculo suo
τοῦ ραγουὴλ κατέβη ἀπὸ τοῦ ὑπερῴου αὐτῆς.

CAP. IIII

In die illa, recordatus est Tobias de argento quod tradidit
Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐμνήσθη Τωβὶτ περὶ τοῦ ἀργυρίου ὃ παρέθετο Γα- 1
Gabelo in Rages Medix. Et dixit intra se. Ego petij
βαήλῳ ἐν ῥάγοις τῆς Μηδίας. καὶ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, ἐγὼ ᾐτησάμην 2
mortem; cur non voco Tobiam filium meum vt ei ostendam antequam moriar ego?
θάνατον, τί οὐ καλῶ τὸν υἱόν μου Τωβίαν τὸν υἱόν μου ἵνα αὐτῷ δείξω πρὶν ἀποθανεῖν με,
& vocans eum dixit. Fili si mortuus fuero, sepeli me, & ne despe-
καὶ καλέσας αὐτὸν εἶπε· παιδίον ἐὰν ἀποθάνω, θάψον με, καὶ μὴ ὑπε- 3
neris matrem tuam honora eam omnibus diebus vitæ tuæ & fac quod
ρίδῃς τὴν μητέρα σου τίμα αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· καὶ ποίει τὸ
placitum est ei & ne tristitia afficias eam. Memento fili quod mul-
ἀρεστὸν αὐτῇ καὶ μὴ λυπήσῃς αὐτήν. μνήσθητι παιδίον, ὅτι πολ- 4
ta pericula vidit propter te in vtero. Cùm mortua fuerit sepeli
λοὺς κινδύνους εἶδεν ἡ μήτηρ δι' σοῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ ὅταν ἀποθανῇ, θάψον 5
eam apud me in vno sepulchro. Omnibus diebus fili Domini
αὐτὴν παρ' ἐμοὶ ἐν ἑνὶ τάφῳ. πάσας τὰς ἡμέρας παιδίον μνεία τοῦ 6
Dei nostri memor esto, & ne velis peccare & transferdi
θεοῦ ἡμῶν μνημόνευε· καὶ μὴ θελήσῃς ἁμαρτάνειν καὶ παραβαίνειν τὰς
præcepta eius & iustitiam fac omnibus diebus vitæ tuæ,
ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ δικαιοσύνην ποίει πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου
& ne ambules viis iniquitatis, quia faciente te veritatem
καὶ μὴ πορευθῇς ταῖς ὁδοῖς τῆς ἀδικίας, διότι ποιοῦντός σε τὴν ἀλήθειαν
prosperitates erunt in operibus tuis & omnibus facientibus iustitiam. De
εὐοδίαι ἔσονται ἐν τοῖς ἔργοις σου, καὶ πᾶσι τοῖς ποιοῦσι τὴν δικαιοσύνην. ἐκ 7
facultatibus tuis fac elemosynam, & ne inuideat tuus oculus
τῶν ὑπαρχόντων σοι ποίει ἐλεημοσύνην, καὶ μὴ φθονησάτω σου ὁ ὀφθαλμὸς
in faciendo elemosynam ne auertas faciem tuam ab omni
ἐν τῷ ποιεῖν ἐλεημοσύνην μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ παντὸς
paupere, & à te non auertetur facies Dei. Quemadmo
πτωχοῦ, καὶ ἀπὸ σοῦ οὐ μὴ ἀποστραφῇ τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ. ὡς 8
dũ tibi fuerit secundum multitudinem fac ex eis elemosynam. Si pau
σοι ὑπάρχει κατὰ τὸ πλῆθος, ποίησον ἐξ αὐτῶν ἐλεημοσύνην· ἐὰν ὀλί- 9
cum tibi fuerit iuxta paucum ne timeas facere elemosynam. Præmium enim
γον σοι ὑπάρχῃ, κατὰ τὸ ὀλίγον, μὴ φοβοῦ ποιεῖν ἐλεημοσύνην· θέμα γὰρ 10
bonum thesaurizas tibi in diem necessitatis. Quoniam elemosyna a
ἀγαθὸν θησαυρίζεις σεαυτῷ εἰς ἡμέραν ἀνάγκης. διότι ἐλεημοσύνη ἐκ 11
morte liberat & non finit intrare in tenebras. Donum enim bonum est
θανάτου ῥύεται, καὶ οὐκ ἐᾷ εἰσπορεύεσθαι εἰς τὸ σκότος· δῶρον γὰρ ἀγαθόν ἐστιν 12
elemosyna omnibus facientibus eam coram Altissimo. Attende tibi
ἐλεημοσύνη πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτὴν ἐνώπιον τοῦ ὑψίστου. πρόσεχε σεαυτῷ 13
fili ab omni fornicatione, & vxorem primum accipe de semi
παιδίον ἀπὸ πάσης πορνείας· καὶ γυναῖκα πρῶτον λάβε ἀπὸ τοῦ σπέρματος

τοῦ πατέρων σου καὶ μὴ λάβῃς γυναῖκα ἀλλοτείαν, ἣ οὐκ ἔστιν ἐκ

tribu patris tui: quoniam filii prophetarum sumus: Noë, Abraham Isaac,
τῆς φυλῆς τὰ πατρός σου· μίσθι ἡμῖν θεοφητῶν ἐσμέν, τέκνον, ἀβραὰμ ἰσαὰκ
& Iacob patres nostri ab exordio, memor esto fili, quòd omnes
καὶ ἰακὼβ, οἱ πατέρες ἡμῶν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, μνήσθητι παιδίον, ὅτι πάντες
isti acceperunt uxores de fratribus suis. & benedicti sunt in
ἐπὶ ἔλαβον γυναῖκας ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, καὶ εὐλογήθησαν ἐν τοῖς
filiis suis & semen eorum hæreditabit terram. & nunc,
τέκνοις αὐτῶν· καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν κληρονομήσει γῆν· καὶ νῦν
fili dilige fratres tuos. Et non superbias in corde
14 παιδίον ἀγάπα τοὺς ἀδελφούς σου. καὶ μὴ ὑπερηφανεύου ἐν τῇ καρδίᾳ
tuo, de fratribus tuis & filiis & filiabus populi tui, acci
σου ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν σου καὶ τῶν υἱῶν καὶ θυγατέρων τοῦ λαοῦ σου, λα-
pe tibi ex eis uxorem quoniam in superbia perditio, &
βεῖν σεαυτῷ ἐξ αὐτῶν γυναῖκα· ὅτι ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ ἀπώλεια καὶ
non stabilitas multa & in inutilitate diminutio & indigentia ma
ἀκαταστασία πολλὴ καὶ ἐν τῇ ἀχρειότητι ἐλάττωσις καὶ ἔνδεια με-
gna nam inutilitas mater est famis merces omnis hominis,
15 γάλη· ἡ γὰρ ἀχρειότης μήτηρ ἐστὶ τοῦ λιμοῦ· μισθὸς παντὸς ἀνθρώπου,
quicunque operatus fuerit tibi apud te non remanebit; sed redde ei
ὃς ἐὰν ἐργάσηταί σοι, ἀπόδος αὐτῷ
statim & si seruieris Deo redderetur tibi. Attende ti
16 παραυτίκα· καὶ ἐὰν δουλεύσῃς τῷ θεῷ, ἀποδοθήσεταί σοι. φρόντιζε σεαυ-
bi fili in omnibus operibus tuis & esto eruditus in omni
τῷ παιδίον ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου καὶ ἐν παιδευμένῳ ἐν πάσῃ
conuersatione tua & quod odisti, nemini facias. vinum ad ebrietatem ne bibas, &
ἀναστροφῇ σου· καὶ ὃ μισεῖς, μηδενὶ ποιήσῃς· οἶνον εἰς μέθην μὴ πίῃς· καὶ
ne ebrietas ambulet tecum in via tua. De pane tuo da esu-
17 μὴ πορευθήτω μετὰ σοῦ μέθη ἐν τῇ ὁδῷ σου. ἐκ τοῦ ἄρτου σου δίδου πει-
rienti & de vestimentis tuis nudis de omni quod superfuerit tibi, fac
νῶντι, καὶ ἐκ τῶν ἱματίων σου τοῖς γυμνοῖς πᾶν ὃ ἐὰν περισσεύσῃ σοι, ποίει
eleemosynam, & ne inuideat tuus oculus dum feceris eleemo-
ἐλεημοσύνην· καὶ μὴ φθονησάτω σου ὁ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ ποιεῖν ἐλεημο-
synam. Effunde panes tuos super sepulturam iustorum, & ne des
18 συσύνην· ἔκχεον τοὺς ἄρτους σου ἐπὶ τὸν τάφον τῶν δικαίων, καὶ μὴ δῷς
peccatoribus. Consilium ab omni sapiente require & ne
19 τοῖς ἁμαρτωλοῖς· συμβουλίαν πᾶσαν φρονίμου ζήτησον καὶ μὴ
despicias omnino consilium vtile. Et in omni tempore
20 καταφρονήσῃς ἐπιτηδείας συμβουλίας· χρῶ ἐν παντὶ καιρῷ
benedic Dominum & ab eo pete, vt viæ tuæ rectæ
εὐλόγει τὸν κύριον, καὶ παρ' αὐτοῦ αἴτησον, ὅπως αἱ ὁδοί σου εὐθεῖαι
sint & omnes semitæ tuæ & consilia tua prosperentur quo
γένωνται, καὶ πᾶσαι αἱ τρίβοι σου καὶ αἱ βουλαί σου εὐοδωθῶσι διό-
niam omnis gens non habet consilium, sed ipse Dominus det omnia
τι πᾶν ἔθνος οὐκ ἔχει βουλὴν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος δίδωσι πάντα τὰ
bona & quem vult humiliat sicut vult & nunc fili me-
ἀγαθά· καὶ ὃν θέλει ταπεινοῖ, καθὼς βούλεται· καὶ νῦν παιδίον μνη-
mor esto præceptorum meorum, & ne deleantur de corde tuo
μόνευε τῶν ἐντολῶν μου καὶ μὴ ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ τῆς καρδίας σου.
Et nunc indico tibi decem talenta argenti quæ dedi
21 καὶ νῦν ἀποδείκνυσί σοι τὰ δέκα τάλαντα τὸ ἀργύριον ἃ παρεβάλλω
Gabelo (fratri) Gabriæ in Rages Mediæ. Et ne timeas fili
22 γαβαήλῳ τῷ τοῦ γαβρεία ἐν ῥαγοις τῆς μηδίας. καὶ μὴ σοὶ ᾖ παιδίον,

quòd mendici facti sumus: sunt tibi multa, si timueris Deum, &
ὅτι ἐπωχόμεθα· ὑπάρχει σοι πολλά, ἐὰν φοβῆ τὸν Θεὸν, καὶ
recesserit ab omni peccato & feceris quod placitum est coram eo
ἀποστῇς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, καὶ ποιήσῃς τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ

CAP. V. 1

Et respondens Tobias dixit, Pater faciam omnia quæcunque præ-
Καὶ ἀποκριθεὶς Τωβίας εἶπε, πάτερ ποιήσω πάντα ὅσα ἐντέ- 1
cepisti mihi Sed quomodo patero accipere pecuniam, non cognoscens
ταλταί μοι. ἀλλὰ πῶς δωμήσομαι λαβεῖν τὸ ἀργύριον, μὴ γινώσκων
eum? Et dedit ei chirographum, & dixit ei: Inquire tibi 2
αὐτόν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ χειρόγραφον, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ζήτησον σεαυτῷ
hominem qui est tecum, & dabo ei mercedem dum vivo & 3
ἄνθρωπον ὃς συμπορεύσεταί σοι, καὶ δώσω αὐτῷ μισθὸν ἕως ζῶ· καὶ
recipe vadem pecuniam Et ivit ad quærendum hominem; & 4
λάβε παράδειγμα τὸ ἀργύριον καὶ ἐπορεύθη ζητῆσαι ἄνθρωπον· καὶ
invenit Raphaelem qui erat angelus. Et non cognovit: & dixit ei Si 5
εὗρε τὸν Ραφαὴλ ὃς ἦν ἄγγελος. καὶ οὐκ ἔγνω· καὶ εἶπεν αὐτῷ, εἰ
potes ire mecum in Rages Mediæ, & si expertus es 6
δύνασαι συμπορεύθηναι μετ' ἐμοῦ εἰς Ῥάγους τῆς Μηδίας, καὶ εἰ ἔμπειρος εἶ
locorum? Et dixit ei angelus Ibo tecum, & apud 7
τῶν τόπων, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος, συμπορεύσομαι μετὰ σοῦ· καὶ παρὰ
Gabelum fratrem nostrum moratus fum Et dixit ei Tobias Susti- 9
Γαβαὴλ τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν ἠυλίσθην καὶ εἶπεν αὐτῷ Τωβίας, ὑπό-
ne me, & dicam patri meo & dixit ei Vade & ne mo- 10
μεινόν μοι, καὶ ἐρῶ τῷ πατρί μου καὶ εἶπεν αὐτῷ, πορεύου καὶ μὴ χρο-
reris Et egressus dixit patri Ecce inueni qui ibit me
νίσῃς καὶ εἰσελθὼν εἶπε τῷ πατρί, ἰδοὺ εὗρηκα ὃς συμπορεύσεταί 11
cum ille autem dixit, Voca eum ad me vt cognoscam cuius tribus est,
μοι· ὁ δὲ εἶπε, φώνησον αὐτὸν πρός με, ἵνα ἐπιγνῶ τίνος φυλῆς ἐστι,
& si fidelis est ad eundum tecum & vocauit eum Et ingressus est: &
καὶ εἰ πιστός ἐστι τῷ συμπορεύεσθαι μετ' σοῦ· καὶ ἐκάλεσεν αὐτόν· καὶ εἰσῆλθε, καὶ 12
salutauerunt se inuicem Et dixit ei Tobias Frater, de qua tribu
ἠσπάσαντο ἀλλήλους καὶ εἶπεν αὐτῷ Τωβίτ, ἀδελφὲ ἐκ τίνος φυλῆς 17
& de qua familia tu es? offende mihi Et dixit ei Tribum &
καὶ ἐκ τίνος πατρείας σύ εἶ, ἐπόδειξόν μοι. καὶ εἶπεν αὐτῷ, φυλὴν καὶ 18
familiam tu requiris, an mercenarium qui est cum filio tuo? Et dixit
πατρείαν σὺ ζητεῖς, ἢ μίσθιον ὃς συμπορεύσεται μετὰ τοῦ υἱοῦ σου, καὶ εἶπεν
ei Tobias Volo frater cognoscere genus tuum & nomen
αὐτῷ Τωβίτ, βούλομαι ἀδελφὲ γνῶναι τὸ γένος σου καὶ τὸ ὄνομα.
Ille autem dixit Ego de genere Azariæ & Ananiæ magni & fra- 19
ὁ δὲ εἶπεν, ἐγὼ τὸ γένος ἁγίου καὶ ἀνανίου τοῦ μεγάλου καὶ ἀδελ-
tris tui. Et dixit Tobias, Sanus veniás frater Et ne mihi
φὸς σου. καὶ εἶπε Τωβίτ, ὑγιαίνων ἔλθοις ἀδελφὲ καὶ μή μοι 20
trascaris quia quæsiui tribum tuam & familiam tuam cognoscere &
ὀργισθῇς, ὅτι ἐζήτησα τίνι φυλῇ σου καὶ τίνι πατρείᾳ σε ἐπιγνῶναι καὶ
tu es frater meus de honesta & bona generatione cognosco enim
σὺ τυγχάνεις ἀδελφός μου ἐκ τῆς καλῆς καὶ ἀγαθῆς γενεᾶς· ἐπιγινώσκω γὰρ 21
Ananiam & Ionathan filios Semix magni quorum iustus si
ἀνανίαν καὶ Ἰωναθὰν τοὺς υἱοὺς σεμεὶ τοῦ μεγάλου· ὡς ἐπορεύομεθα κοι
mul in Hierusalem ad adorandum offerentes primitias & dece
νῶς εἰς Ἱερουσαλὴμ προσκυνεῖν, ἀναφέροντες τὰ πρωτότοκα καὶ τὰς δεκά-

mus fœnus & non erraverunt errore fratrum nostrorum: &
τας τῶν γονεμάτων ϗ̀ κ. ἐπλανήθησαν τῇ πλάνῃ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ὅτι
redire magna est frater: sed die quam tibi ero mercedem
μίζης μεγάλης εἰ ἀδελφὲ· ἀνὰ εἶπον, τίνα σοι ἔσομαι μισθὸν
daturus drachmam in die, & necessaria sicut & filio meo & infa-
δίδοναι, δραχμὴν τ ἡμέρας, ϗ̀ τὰ δέοντα ὡς ϗ̀ τῷ υἱῷ μου. ϗ̀ ἔτι
per addam tibi supra mercedem si sani revertis Forensis & comple-
προσθήσω σοι ὅπη τὸν μισθόν, ἐὰν ὑγιαίνοντες ὑποστρέψητε ϗ̀ δίκαι-
cuit ei sic. Et dixit ad Tobiam, Parcus sis in viam, & prospe-
23 σαι ὅπως. ϗ̀ εἶπε πρὸς τωβίαν, ἐπιμελῶς γίνου εἰς τ ὁδὸν ϗ̀ ἀνάδε-
remur. Et parcuit filius eius quæ ad viam Et dixit ei
24 ξαι τα. ϗ̀ ἐπίμασεν ὁ υἱὸς αὐτῦ τὰ πρὸς τὸν ὁδίτ ϗ̀ εἶπεν αὐτῷ
pater eius. Vade cum homine hoc & in cælo ha
ταλήρ αὐτῦ, πορεύε μετ τοῦτον τάχυ. ὁδὲ ὁ τῶν ὅλων θε-
bitans Deus prosperet viam vestram & angelus Dei est
ὸς εὐοδώσει τὴν ὁδὸν ὑμῶν ϗ̀ ὁ ἄγγελος τῦ θεοῦ συμπορεύ-
vobiscum Et exierunt ambo vt proficiscerentur & canis pueri cum
25 σηται ὑμῖν. ϗ̀ ἐξῆλθον ἀμφότεροι ἀπελθεῖν, ϗ̀ ὁ κυων τῶ παιδαρίε μετ'
eis sicut autem Anna mater eius & dixit ad Tobiam, Quid
αὐτῶν· ἔκλαυσε δὲ ἄννα ἡ μήτηρ αὐτῦ, ϗ̀ εἶπε πρὸς τωβίτ, τί ἐξα-
missum puerulum nostrum? nonne baculus manus nostræ est dum in
πέστειλας τὸ παιδίον ἡμῶν, ὃ χὶ ῥάβδος τ χειρὸς ἡμῶν ὄντι ἐν τῇ εἰσ-
greditur ipse, & egreditur coram nobis? Argentum et
26 πορεύεσθαι αὐτὸν ϗ̀ συμπορεύεσθαι ἐναντίον ἡμῶν, ἀργύριον τῷ ἀρ-
gento non præcellisse, sed reliquisse filii nostri fuit sicut
γυρίῳ μὴ φθάσαι, ἀλλὰ ἀφεῖναι τοῦ παιδίου ἡμῶν γένοιτο ὡς
enim datum est nobis vivere à Domino hoc sufficiens nobis est Et di-
27 γὰρ δέδοται ἡμῖν ζῆν παρὰ τῦ κυρίε, τοῦτο ἱκανὸν ἡμῖν ὑπάρχει. ϗ̀ εἶ
xit ei Tobias Ne curam habeas soror: saluus perueniet &
28 πεν αὐτῇ τωβίτ, μὴ λόγον ἔχε ἀδελφὴ ὑγιαίνων ἐλεύσε, ϗ̀ οἱ
oculi tui videbunt eum Angelus enim bonus ibit com eo &
29 ὀφθαλμοί σου ὄψονται αὐτὸν ἄγγελος γὰ ἀγαθὸς συμπορεύσε αὐτῷ ϗ̀
prosperabitur via eius, & reuertetur saluus & cessant fere
διοδωθήσε ἡ ὁδὸς αὐτῦ, ϗ̀ ὑποστρέψει ὑγιαίνων· ϗ̀ ἐπαύσατο κλαίουσα

CAP VI ϛ'.

Illi autem euntes viam venerunt vespere ad Tigrim fluuium: & man
1 Οἱ ϗ πορεύομενοι τ ὁδὸν, ἦλθον ἑσπέρας ἐπὶ τὸν τίγριν ποταμόν ϗ̀ ηὐλί-
serunt ibi. At puer descendit vt lauaretur & salsauit
2 ζοντο ἐκεῖ· τὸ ϗ παιδάριον κατέβη περικλύσασθαι ϗ̀ ἀνεπήδησεν
piscis de fluuio Et voluit deuorare puerum. At ange
ἰχθὺς ὑπὸ τῦ ποταμοῦ ϗ̀ ἐβουλήθη καταπιεῖν τὸ παιδάριον· ὁ δὲ ἄγγε-
lus dixit ei Apprehende piscem Et tenuit piscem puer,
3 λος εἶπεν αὐτῷ, ἐπιλαβοῦ τοῦ ἰχθύος ϗ̀ κράτησον τὸν ἰχθὺν τὸ παιδάριον,
& proiecit eum in terram Et dixit ei angelus, Incide
4 ϗ̀ ἐκβαλεν αὐτὸν ὅπι τῆ γῆ. ϗ̀ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος, ἀνάτεμε
piscem & accipiens cor & iecur & fel repone seruatè
τὸν ἰχθὺν ϗ̀ λαβων τὴν καρδίαν ϗ τὸ ἧπαρ ϗ τ χολήν, θὲς ἀσφαλῶς
Et fecit puer sicut dixit ei angelus: piscem autem
5 καὶ ἐπέπησε τὸ παιδάριον, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος· τὸν ϗ ἰχθὺν
assarunt comederunt & pergebant ambo quousque appropinquauerunt Ecbatanis Et
6 ὀπέπασαν ἔφαγον ϗ̀ ὥδευον ἀμφότεροι ἕως ἔ ἤγγισαν ἐκβατάνοις ϗ̀
dixit puer angelo Azaria frater quid est cor &
εἶπε τὸ παιδάριον τῷ ἀγγέλῳ, ἀζαρία ἀδελφὲ τί ὄφελος ἡ καρδία ϗ̀ τὸ

iecur

iecur & fel piscis? Et dixit ei Cor & iecur si
ἦναρ ᾖ ἡ χολὴ τῷ ἰχθύϊ, ᾖ εἶπεν αὐτῷ, ἡ καρδία ᾖ τὸ ἧπαρ ἐὰν 9
aliquem perturbat dæmonium aut spiritus nequam, fac fumigare hæc coram
πρὸ ὀχλῇ δαιμόνιον ἢ πνεῦμα πονηρόν, κάπνισαι ταῦτα ἐνώπιον
viro aut muliere & non perturbabitur amplius Fellè vnge
ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς, ᾖ ἐὰν ὀχληθῇ ἔτι τὴν χολὴν ἔγχρισαι 10
hominem qui habet albugines in oculis, & curabitur Cum
ἄνθρωπον ὃς ἔχει λευκώματα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, ᾖ ἰαθήσεται ὡς 11
autem appropinquassent Rages dixit angelus puero Frater
δὲ πλησίον τῇ ῥάγῃ, εἶπεν ὁ ἄγγελος τῷ παιδαρίῳ, ἀδελφὲ 12
hodie manebimus apud Raguel & ipse cognatus tuus est; & est
σήμερον αὐλισθησόμεθα παρὰ ῥαγουήλ, ᾖ αὐτὸς συγγενής σου ὑπάρχει· ᾖ ἔστιν
ei filia virginis nomine Sarra loquar pro ea vt
αὐτῷ θυγάτηρ μονογενὴς ὀνόματι σάρρα· λαλήσω περὶ αὐτῆς τὰ δο-
detur tibi ipsa in vxorem Quia ad te attinet hæreditas eius
θῆναί σοι αὐτῷ εἰς γυναῖκα ὅτι σοὶ προσήκει ἡ κληρονομία αὐτῆς· 13
& in solus es de genere eius & puella formosa & prudens est Et
ᾖ σὺ μόνος εἶ ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς· ᾖ τὸ κοράσιον καλὸν ᾖ φρόνιμόν ἐστι ᾖ 14
nunc audi me, & loquar patri eius Et quando vtique fuerimus
νῦν ἄκουσόν μου, ᾖ λαλήσω τῷ πατρὶ αὐτῆς· ᾖ ὅταν ἐπιστρέψωμεν
de Rages faciemus nuptias, quia scio Raguelem quod non debet
ἐκ ῥαγουήλ, ποιήσομεν τὸν γαμον· δίοτι ὤμοσαμεν ῥαγουήλ, ὅτι οὐ μὴ δῷ
eam viro alteri secundum legem Moysi vel reus erit mortis quia
αὐτὴν ἀνδρὶ ἑτέρῳ κατὰ τὸν νόμον μωυσῆ, ἢ ὀφειλήσει θανατον ὅτι τῷ
hæreditatem te oportet accipere, aut omnem hominem Tunc dixit
κληρονομίαν σὲ καθήκει λαβεῖν, ἢ πάντα ἄνθρωπον. τότε εἶπε τῷ 15
puer angelo Azaria frater audiui ego puellam da-
παιδαριῳ τῷ ἀγγέλῳ, ἀζαρια ἀδελφὲ ἀκήκοα ἐγὼ τὸ κοράσιον δε-
tam fuisse septem viris & omnes in cubiculo mortuos esse & nunc
δόσθαι ἑπτὰ ἀνδράσι, ᾖ πάντας ἐν τῷ νυμφῶνι ἀπολωλότας· ᾖ νῦν
ego solus sum patri Et timeo ne ingressus moriar sicut &
ἐγὼ μόνος εἰμὶ τῷ πατρί ᾖ φοβοῦμαι μὴ εἰσελθὼν ἀποθάνω, καθὼς ᾖ 16
qui prius quoniam dæmonium amat ipsam, quod non iniuria afficit quemquam,
οἱ πρότερον· ὅτι δαιμόνιον φιλεῖ αὐτὴν, ὃ οὐκ ἀδικεῖ οὐδένα
perier accedentes ad eam & nunc ego timeo ne moriar, & de
πλὴν τῶν προσαγόντων αὐτῇ ᾖ νῦν ἐγὼ φοβοῦμαι μὴ ἀποθάνω, ᾖ κα-
dura vitam patris mei & matris mez cum dolore super me
τάξω τὴν ζωὴν τοῦ πατρός μου ᾖ τῆς μητρός μου μετ' ὀδυνῆς ἐπ' ἐμοὶ
in sepulchrum eorum: & filius alius non est ei, qui sepeliat
εἰς τὸν τάφον αὐτῶν· ᾖ ὁ δὲ ἕτερος οὐκ ὑπάρχει αὐτῇ, ὃς θάψει
eos Dixit autem ei angelus Non es memor sermonum quos præcepit
αὐτούς εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἄγγελος, οὐ μέμνησαι τῶν λόγων ὧν ἐνετείλατό 17
tibi pater tuus super accipienda tibi vxore de genere tuo? & nunc
σοι ὁ πατήρ σου ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν σε γυναῖκα ἐκ τοῦ γένους σου, ᾖ νῦν 18
audi me frater, quia tibi erit in vxorem: & dæmonii nullam
ἄκουσόν μου ἀδελφὲ, δίοτι σοὶ ἔσται εἰς γυναῖκα· ᾖ τοῦ δαιμονίου μηδένα
rationem hab, Quia nocte hac dabitur tibi ipse in vxorem
λόγον ἔχε ὅτι τὴν νύκτα ταυτην δοθήσεταί σοι αὐτὴ εἰς γυναῖκα 19
& si ingressus fueris ad cubiculum Sumes cinerem incensum & im
ᾖ ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς τὸν νυμφῶνα, λήψῃ τέφραν θυμιαμάτων, ᾖ ἐπι- 20
pones de corde pisis & iecore & facies fumigare &
θήσεις ἀπὸ τῆς καρδίας τοῦ ἰχθύος, ᾖ τοῦ ἥπατος, ᾖ καπνίσεις· ᾖ ὀσ-

odora

odorabit dæmonium & fugiet, & non amplius redibit in ferulam
φαρμάκου τὸ δαιμόνιον, καὶ φεύξεται, καὶ μηκέτι ἐπιμελήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα
seculi Quando autem accesseris ad eam surgite ambo, &
τοῦ αἰῶνος. ὅταν δὲ προσεγγίσῃ αὐτῇ, ἐγερθῆτε ἀμφότεροι, καὶ
clamate ad misericordem Deum, & salvabit vos & miserebitur Ne timeas,
βοήσατε πρὸς τὸν ἐλεήμονα θεὸν, καὶ σώσει ὑμᾶς καὶ ἐλεήσει. μὴ φοβοῦ,
quoniam tibi hæc parata erat à seculo, & tu eam salvabis &
ὅτι σοὶ αὕτη ἡτοιμασμένη ἦν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, καὶ σὺ αὐτὴν σώσεις καὶ
ibit secum & existimo quod tibi erunt ex ea filii Et
πορεύσεται μετὰ σοῦ καὶ ὑπολαμβάνω ὅτι σοὶ ἔσται ἐξ αὐτῆς παιδία. καὶ
ut audivit Tobias hæc dilexit eam & anima eius adhæsit ei
ὡς ἤκουσε τοβίας ταῦτα, ἐφίλησεν αὐτὴν, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐκολλήθη αὐτῇ
valde & venerunt in Ecbatanis.
σφόδρα· καὶ ἦλθον εἰς ἐκβατανα.

CAP. VII. ζ'

Et venerunt in domum Raguelis Sarra verò obviam ei
Καὶ παρεγένοντο εἰς τὸν οἶκον ραγουήλ· σάρρα δὲ ὑπήντησεν
ei & salutavit eos & ipsi illam Et introduxit eos
αὐτοῖς, καὶ ἐχαιρέτισεν αὐτὰς καὶ αὐτὴ αὐτόν. καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς
in domum & dixit Raguel Edna uxori suæ Quàm similis ju-
εἰς τὸν οἶκον καὶ εἶπεν ραγουὴλ ἔδνᾳ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, ὡς ὅμοιος ὁ νεα-
venis Tobiæ consobrino meo! Et interrogavit eos Raguel, Vide
νίσκος τωβὶτ τῷ ἀνεψιῷ μου· καὶ ἠρώτησεν αὐτοὺς ραγουὴλ, πόθεν
ætis fratres! Et dixerunt ei Ex filiis Nephthalim captivis
ἐστὲ ἀδελφοί, καὶ εἶπεν αὐτῷ, εκ τῶν υἱῶν νεφθαλείμ τῶν αἰχμαλώτων
in Ninive Et dixit eis Nostis Tobiam fratrem nostrum? illi
ἐν νινευή· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, γινώσκετε τωβὶτ τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν; οἱ
autem dixerunt, Novimus Et dixit eis, Sanus est illi verò dixerunt Et vivit &
δὲ εἶπαν, γινώσκομεν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑγιαίνει; οἱ δὲ εἶπον, καὶ ζῇ καὶ
sanus est & dixit Tobias, Pater meus est Et exilivit Raguel, & osculatus
ὑγιαίνει· καὶ εἶπε τωβίας, πατήρ μου ἐστί· καὶ ἀναπηδήσας ραγουὴλ καὶ κα-
latus est eum & flevit; & benedixit eu & dixit ei Honesti mei
τεφίλησεν αὐτὸν καὶ ἔκλαυσε· καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὁ τοῦ καλοῦ μου
& boni hominis filius & audiens quòd Tobias perdidit
καὶ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου υἱὸς καὶ ἀκούσας ὅτι τωβὶτ ἀπώλεσε τοὺς
oculos suos contristatus est, & flevit Et Edna uxor eius, & Sarra
ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἐλυπήθη καὶ ἔκλαυσε καὶ ἔδνα ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ σάρρα
filia eius lachrymatæ sunt Et susceperunt eos alacriter &
ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἔκλαυσαν. καὶ ὑπεδέξαντο αὐτοὺς προθύμως· καὶ
occiderunt arietem ovium & paraverunt cibaria multa dixit autem To
ἔθυσαν κριὸν προβάτων· καὶ παρέθηκαν ὄψα πολλά· εἶπε δὲ τω-
bias Raphaeli, Azaria frater loquere de iis quæ dicebas in
βίας τῷ ραφαὴλ, ἀζαρία ἀδελφὲ λάλησον ὑπὲρ ὧν ἔλεγες ἐν τῇ
via & perficietur negotium & communicavit sermonem Raguelis
ὁδῷ, καὶ τελεσθήτω τὸ πρᾶγμα· καὶ μετέδωκε τὸν λόγον τοῦ ραγουήλ
Et dixit Raguel ad Tobiam Manduca & bibe & hilaris sis te oportet
καὶ εἶπε ραγουὴλ πρὸς τωβίαν, φάγε καὶ πίε καὶ ἱλαρὸς γενοῦ σοὶ γὰρ δο-
tet filiam meam accipere verumamen ostendam tibi veritatem
κεῖ τὸ παιδίον μου λαβεῖν· πλὴν ἀποδείξω σοι τὴν ἀλήθειαν· ἔδωκα
filiam meam septem viris & quando ingressi sunt ad eam
παιδίον μου ἑπτὰ ἀνδράσι, καὶ ὁπότε ἂν εἰσεπορεύοντο πρὸς αὐτὴν,

mortui sunt in nocte sed impræsentiarum hilaris sis & dixit To
ἀπέθνησκον ἀλὰ τὴν νύκτα· ἀλλὰ τὸ νῦν ἔχον ἡδέως γίνου καὶ εἶπε τω-
bias, Non gesabo quicquam hic quousque fietis & futuris ante me & dixit Ra-
βίας, οὐ γλύσομαι ὧδε ἕως ἂν γένησθε καὶ σαθῆτε πρός με καὶ εἶπε Ρα-
guel, Curam habe eius ex nunc secundũ iudicium tu frater ex ipsius
γουήλ, κομίζου αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ τὸν νεῖον· σὺ ἀδελφὸς εἶ αὐτῆς
& ipsa tui At misericors Deus prosperet vobis bona Et vocta
καὶ αὕτη σου ὁ δὲ ἐλεήμων θεὸς διοδώσει ὑμῖν τὰ καλλιστα. καὶ ἐκά- 13
uit Sarram filiam suam, & venit ad patrem suum Et
λεσε σάρραν τὴν θυγατέρα αὐτῆ καὶ ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς καὶ 14
accipiens manum eius tradidit eam Tobiæ vxorem & dixit Ecce
λαβὼν τὴ χειρὸς αὐτῆς, παρέδωκεν αὐτὴν τωβία γυναῖκα· καὶ εἶπεν, ἰδὺ 15
secundum legem Moysi curam habe illius, & duc ad patrem
κατὰ τὸν νόμον μωυσέως κομίζου αὐτὴν, καὶ ἄπαγε πρὸς τὸν πατέρα
tuum: & benedixit eos Et vocauit Ednam vxorem suam & ac
σου. καὶ ἐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐκάλεσεν ἔδναν τὴν γυναῖκα αὐτῆ καὶ λα- 16
cipiens libellum, scripsit conscriptionem & signauit Et cœperunt manducare
βὼν βιβλίον, ἔγραψε, συγγραφὴν καὶ ἐσφράγισατο καὶ ἤρξαντο ἐσθίειν. 17
Et vocauit Raguel Ednam vxorem suam & dixit ei Soror
καὶ ἐκάλεσε ῥαγουὴλ ἔδναν τὴν γυναῖκα αὐτῆ, καὶ εἶπεν αὐτῇ, ἀδελφὴ 18
præpara alterum cubiculum & introduc eam Et fecit sicut dixit, &
ἑτοίμασον τὸ ἕτερον ταμεῖον καὶ εἰσάγαγε αὐτὴν καὶ ἐποίησεν ὡς εἶπε, καὶ 19
introduxit eam illuc & lachrymata est & suscepit lachrymas
εἰσήγαγεν αὐτὴν ἐκεῖ, καὶ ἔκλαυσε· καὶ ἀπεδέξατο τὰ δάκρυα τῆς
filiæ suæ Et dixit ei Fortè animo esto filia: Dominus cæ-
θυγατρὸς αὐτῆς καὶ εἶπεν αὐτῇ, θάρσει τέκνον ὁ κύριος τοῦ οὐρα-
li & terræ det tibi gaudium pro tristitia tua hac: fortè animo esto
νοῦ καὶ ὁ γῆς δώσει σοι χαρὰν ἀντὶ τῆς λύπης σου τάυτης· θάρσει θυ-
filia.
γατερ.

CAP. VIII.

Postquam verò perfecerunt cœnare, introduxerunt Tobiam ad eam Ille
Ὅτε δὲ συνετέλεσαν δειπνῆσαι, εἰσήγαγον τωβίαν πρὸς αὐτήν. ὁ 1
autem vadens recordatus est sermonum Raphaelis & accepit cinerem
δὲ πορευόμενος ἐμνήσθη τῶν λόγων ῥαφαὴλ· καὶ ἔλαβε τὴν τέφραν 2
incensuum & imposuit cor piscis & iecur
τῶν θυμιαμάτων, καὶ ἐπέθηκε τὴν καρδίαν τοῦ ἰχθύος καὶ τὸ ἧπαρ,
& fecit fumigare Quando autem olfecit dæmonium odorem, fugit in
καὶ ἐκάπνισεν ὅτε δὲ ὠσφράνθη τὸ δαιμόνιον τὴν ὀσμὴν, ἔφυγεν εἰς 3
superiora Ægypti & ligauit illud angelus Vt autem
τὰ ἀνώτατα τῆς αἰγύπτου, καὶ ἔδησεν αὐτὸ ὁ ἄγγελος. ὡς δὲ
conclusi fuerunt ambo, ascendit Tobias super lectum, & dixit, Sur
συνεκλείσθησαν ἀμφότεροι, ἀνέβη τωβίας ἐπὶ τὴν κλίνης, καὶ εἶπεν, ἀνά- 4
ge soror & orabimus vt misereatur nostri Dominus Et cœpit
στηθι ἀδελφὴ, καὶ προσεύξωμεθα ἵνα ἐλεήσῃ ἡμᾶς ὁ κύριος καὶ ἤρξατο 5
Tobias dicere Benedictus es Deus patrum nostrorum & benedictum
τωβίας λέγειν εὐλογητὸς εἶ ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ εὐλογητὸν τὸ
nomen tuum sanctum & gloriosum in secula Benedicant te
ὄνομά σου τὸ ἅγιον καὶ ἔνδοξον εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλογησάτωσάν σε
cœli & omnes creaturæ tuæ Tu fecisti Adam & dedisti
οἱ οὐρανοὶ καὶ πᾶσαι αἱ κτίσεις σου σὺ ἐποίησας τὸν ἀδὰμ καὶ ἔδωκας 6

ei

ei adiutorium Fuam firmamentum vxorem eius ex ipis factum eſt
αὐτῷ βοηθὸν ὅλαν σπέρμα τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐκ τούτων ἐγνώσθη τὸ
hominum semen Tu dixiſti non bonum eſſe hominem ſolum fa-
ἦν ἀνθρώπων σπέρμα· σὺ εἶπας ὅτι καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον, ποιή-
ciamus ei adiutorium ſimile ei Et nunc Domine non propter for-
9 σωμεν αὐτῷ βοηθὸν ὅμοιον αὐτῷ καὶ νῦν κύριε ἐχὶ διὰ πορ-
nicationem ego accipio ſororem meam hanc ſed in verita-
νείαν ἐγὼ λαμβάνω τὴν ἀδελφήν μου ταύτην, ἀλλ' ἐπ' ἀλη-
te praecipe miſereri mei & cum hac ſenefcere: & di-
10 θείας. ὅτι πρόσταξον ἐλεηθῆναί με καὶ ταύτην συγγηρᾶσαι καὶ εἶ-
xit ſecum Amen & dormierunt ambo nocte Et
11 πεν μετ' αὐτῆς ἀμήν· καὶ ἐκοιμήθησαν ἀμφότεροι τὴν νύκτα. καὶ
ſurgens Raguel abiit & effodit ſepulchrum dicens, Num & hic morie-
12 ἀναστὰς ῥαγουὴλ ἐπορεύθη, καὶ ὤρυξε τάφον, λέγων· μὴ καὶ οὗτος ἀποθά-
tur Et venit Raguel in domum ſuam & dixit Edne vxo-
13 νῃ; καὶ ἦλθε ῥαγουὴλ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ εἶπεν ἔδνα τῇ γυ-
ri ſuæ Mitte vnam ancillarum & videat ſi viuit: ſi autem non,
14 ναικὶ αὐτοῦ ἀπόστειλον μίαν τῶν παιδισκῶν, καὶ εἰδέτω εἰ ζῇ· εἰ δὲ μή,
vt ſepeliam eum & nemo ſciat Et introiuit ancilla
15 ἵνα θάψω αὐτὸν· καὶ μηδεὶς γνῶτω. καὶ εἰσῆλθεν ἡ παιδίσκη ἀνοί-
aperiens ianuam, & inuenit duos dormientes Et egreſſa
16 ξασα τὴν θύραν, καὶ εὗρε τοὺς δύο καθεύδοντας. καὶ ἐξελθοῦσα
nunciauit eis quòd viueret Et benedixit Raguel Deum di-
17 ἀπήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι ζῇ καὶ εὐλόγησε ῥαγουὴλ τὸν θεὸν, λέ-
cens, Benedictus es Deus in omni benedictione munda & ſincera, & be
γων εὐλογητὸς εἶ ὁ θεὸς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ καθαρᾷ καὶ ἁγίᾳ καὶ εὐλο-
nedicant te ſancti tui, & omnes creaturæ tuæ, & omnes
γησάτωσάν σε οἱ ἅγιοί σου καὶ πᾶσαι αἱ κτίσεις σου καὶ πάντες οἱ
angeli tui & electi tui benedicant te in omnia
ἄγγελοί σου καὶ οἱ ἐκλεκτοί σου εὐλογησάτωσάν σε εἰς πάντας τοὺς
ſecula benedictus es quod lætificaſti me, & non eſt factum mihi quemadmodu
αἰῶνας· εὐλογητὸς εἶ ὅτι εὐφρανάς με· καὶ οὐκ ἐγένετό μοι καθὼς
putabam ſed ſecundum magnam miſericordiam tuam feciſti nobiſcum
ὑπενόουν, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου ἐποίησας μεθ' ἡμῶν.
Benedictus quoniam miſertus es duobus vnigenitis fac eis Domine miſericor-
18 εὐλογητὸς ὅτι ἠλέησας δύο μονογενεῖς· ποίησον αὐτοῖς κύριε ἔλεος·
diam perfice vitam eorum in ſanitate cum lætitia & miſericor
19 σωτήλεσον τὴν ζωὴν αὐτῶν ἐν ὑγιείᾳ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἐλέους.
dia. Iuſſit autem ſeruis replere terra ſepulchrum Et fecit eis
20 ἐκέλευσε δὲ τοῖς οἰκέταις χῶσαι τὸν τάφον. καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς
nuptias dierum quatuordecim Et dixit ei Raguel, antequam
21 γάμον ἡμερῶν δεκατεσσάρων. καὶ εἶπεν αὐτῷ ῥαγουὴλ, πρὶν ἢ
compleretur dies nuptiarum cum iureiurando ne exiret ipſe
συντελεσθῆναι τὰς ἡμέρας τοῦ γάμου ἐνόρκως, μὴ ἐξελθεῖν αὐτὸν
vſquequò implerentur quatuordecim dies nuptiarum Et tunc
22 ἕως ἂν πληρωθῶσιν αἱ δεκατέσσαρες ἡμέραι τοῦ γάμου. καὶ τότε
accipiens medietatem ſubſtantiæ ſuæ, vt iret cum ſalute ad
λαβὼν τὸ ἥμισυ τῆς ὑπαρχόντων αὐτοῦ, πορεύεσθαι μὲν ὑγιῆ πρὸς
patrem & reliqua, quando mortuus & vxor mea
τὸν πατέρα, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅταν ἀποθάνω καὶ ἡ γυνή μου.

CAP. IX 5'.

Et vocavit Tobias Raphaelem & dixit ei: Azaria frater;
Καὶ ἐκάλεσε τωβίας τὸν ῥαφαὴλ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀζαρία ἀδελφὲ 1
Accipe tecum puerum & duos camelos, & vade in Ra
λάβε μετὰ σαυτοῦ παῖδα καὶ δύο κτήνεσι, καὶ πορεύθητι ἐν ῥά 3
ges Mediæ ad Gabelum, & porta mihi argentum, & eum
γοις τῆς μηδίας πρὸς γαβαὴλ, καὶ κόμισαί μοι τὸ ἀργύριον, καὶ αὐτὸν
adduc ad nuptias, quoniam iurauit Raguel non exiturum me. Et pater
ἄγε εἰς τὸν γάμον, διότι ὀμόμοσε ῥαγουὴλ μὴ ἐξελθεῖν με καὶ ὁ πατήρ 4
meus numerat dies & si tardauero multum, contristabitur valdè. Et
μου ἀριθμεῖ τὰς ἡμέρας καὶ ἐὰν χρονίσω μεγάλως, ὀδυνηθήσεται λίαν. καὶ 6
abiit Raphael & mansit apud Gabelum & dedit ei
ἐπορεύθη ῥαφαὴλ, καὶ ηὐλίσθη παρὰ γαβαὴλ καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ
chirographum. Ille autem obtulit theculas in lignis, & de
χειρόγραφον. ὁ δὲ προσήνεγκε τὰ θυλάκια ἐν τοῖς σφραγῖσι, καὶ ἔδω- 7
dit et Et manè surrexerunt simul, & venerunt ad nuptias & benedixit
κεν αὐτῷ. καὶ ὄρθρισαν ἅμα, καὶ ἦλθον εἰς τὸν γάμον· καὶ εὐλόγησε 8
Tobias vxorem suam
τωβίας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

CAP. X 1'

Et pater eius Tobias computabat vnumquemque diem: & vt
Καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ τωβὶτ ἐλογίζετο ἑκάστης ἡμέρας· καὶ ὡς 1
implerì sunt dies viæ, & non veniebant dixit Tobias,
ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι τῆς πορείας, καὶ οὐκ ἤρχοντο, εἶπε τωβὶτ,
Nunquid confusi sunt? Nunquid mortuus est Gabelus, &
μήποτε κατῄσχυνται, μήποτε ἀπέθανε γαβαὴλ, καὶ 2
nemo ei dat pecuniam? Et tristabatur valdè dixit
οὐδεὶς αὐτῷ δίδωσι τὸ ἀργύριον, καὶ ἐλυπεῖτο λίαν. εἶπε 3
autem ei vxor, Perijt puer quoniam moratus est. Et
δὲ αὐτῷ ἡ γυνή, ἀπόλετο τὸ παιδίον, ὅτι κεχρόνικε καὶ 4
cœpit flere eum & dixit, Non cura est mihi fili quoniam dimisi te
ἤρξατο θρηνεῖν αὐτὸν καὶ εἶπεν· οὐ μέλει μοι τέκνον ὅτι ἀφῆκά σε
lumen oculorum meorum. Et Tobias dixit ei Tace, ne verbum
τὸ φῶς τῆς ὀφθαλμῶν μου· καὶ τωβὶτ λέγει αὐτῇ, σίγα, μὴ λόγον 5
habeas sanus est. Et dixit ei, Tace, ne seducas me; periit
ἔχε ὑγιαίνει· καὶ λέγει αὐτῷ, σίγα, μὴ πλάνα με· ἀπόλετο τὸ 7
puer meus & ibat quotidie in viam extra qua profecti
παιδίον μου καὶ ἐπορεύετο καθ' ἡμέραν εἰς τὴν ὁδὸν ἔξω, ὅθεν ἀπῆλ- 8
sunt per dies autem panem non manducabat & noctes omnes non cessabat flere
θον· ἡμέρας δὲ ἄρτον οὐκ ἤσθιε, τὰς δὲ νύκτας ὅλας οὐ διέλιπεν θρηνοῦσα
Tobiam filium suum. Quousque complen sunt quatuordecim dies
τωβίαν τὸν υἱὸν αὐτῆς. ἕως οὗ διεπλήσθησαν αἱ δεκατέσσαρες ἡμέραι 9
nuptiarum quas iurauit Raguel facere eum ibi. Dixit autem Tobias
τῆ γάμου ἃς ὤμοσε ῥαγουὴλ ποιῆσαι αὐτὸν ἐκεῖ. εἶπε δὲ τωβίας τῷ 10
Raguel. Dimitte me, quoniam pater meus & mater mea iam non
ῥαγουὴλ, ἐξαπόστειλόν με, ὅτι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου οὐκέτι
sperant videre me. Dixit autem ei socer eius Mane apud me &
ἐλπίζουσιν ὄψεσθαί με. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ, μεῖνον παρ' ἐμοὶ κἀ- 11
ego mittam ad patrem tuum & manifestabunt ei ea quæ de
γὼ ἀποστελῶ πρὸς τὸν πατέρα σου, καὶ δηλώσουσιν αὐτῷ τὰ κατὰ

te & Tobias dixit, Non sed misit me ad pa-
σί χ τωβίας λέγει, ὄχι, ἀλλ' ἐξαπέστειλέν με πρὸς τὸν πα-
trem meum. Surgens autem Raguel dedit ei Saram uxorem eius.
τέρα μου. ἀναστὰς ὁ ῥαγουὴλ ἔδωκεν αὐτῷ σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
& dimidium bonorum corpora & iumenta & argentum. Et
12 χ τὰ ἥμισυ τῆς ὑπαρχόντων, σώματα χ κτήνη χ ἀργύριον. χ
benedicens eos misit, dicens, Prosperet vos Deus, fili,
εὐλογήσας αὐτοὺς ἐξαπέστειλε, λέγων εὐοδώσῃ ὑμᾶς ὁ θεὸς τέκνα ὁ
Deus cæli, antequam ego moriar & dixit filiæ suæ Honora
θεὸς τὸν ἀρσενῦ πρὸ τοῦ με ἀποθανεῖν χ εἶπε τῇ θυγατρὶ αὐτῆ, τίμα
soceros tuos: ipsi nunc parentes tui sunt (verum) audiam tuam famam
τοὺς πενθερούς σου· αὐτοὶ νῦν γονεῖς σου εἰσὶν ἀκούσαιμί σου ἀκοὴν
bonam! Et osculatus eam & Edna dixit ad Tobiam Frater
καλήν. χ ἐφίλησεν αὐτὸν χ ἔδνα εἶπε πρὸς τωβίαν ἀδελφὲ
13 dilecte, reddiderit te Dominus cæli, & det mihi videre
ἀγαπητὲ ἀποκαταστήσαι σε ὁ κύριος τὸν οὐρανόν, χ δῴη μοι ἰδεῖν
tuos filios è Sarra filia mea, vt lætificer coram Do
σου παιδία ἐκ σάρρας τῆς θυγατρός μου, ἵνα εὐφρανθῶ ἐνώπιον κυ-
mino: & ecce trado tibi filiam meam in depositum, &
είου χ ἰδὲ παρατίθεμαί σοι τὴν θυγατέρα μου ἐν φυλακῇ· χ μὴ
ne tristitiam inferas ei. Post hæc profectus est Tobias bene-
μὴ λυπήσῃς αὐτὸν μετὰ ταῦτα ἐπορεύετο, χ τωβίας εὐλο-
dicens Deum & prosperam fecit viam eius: & benedicebat Raguelem &
γῶν τὸν θεὸν χ εὐώδωσε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· χ κατηυλόγει ῥαγουὴλ χαὶ
Edna uxorem eius
ἔδναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

CAP. XI.

Et profectus est quousque appropinquarent ipsi in Ninivem Et dixit Ra-
1 Καὶ ἐπορεύθη μέχρις οὗ ἐγγίσαι αὐτοὺς εἰς νινευί· χ εἶπε ῥα-
phael ad Tobiam Cognoscis frater quomodo reliquerim patrem tuum.
2 φαὴλ πρὸς τωβίαν, γινώσκεις ἀδελφὲ πῶς ἀφῆκα τὸν πατέρα σου.
Præcurramus ante uxorem tuam & præparemus do-
3 προδεράμωμεν ἔμπροσθεν τῆς γυναικός σου, χ ἑτοιμάσωμεν τὴν οἰ-
mum. Accipe tam ad manum fel piscis Et ab-
4 κίαν. λαβὲ δὴ φαρμακέα τὴν χολὴν τοῦ ἰχθύος· χ ἐπο-
ierunt & iuit canis post ipsos Et Anna sedebat
5 ρεύθησαν. χ συνῆλθεν ὁ κύων ὀπίσω αὐτῶν χ ἄννα ἐκάθητο
circumspiciens filium suum in via & præcognouit eum ve-
6 περιβλεπομένη τὸν παῖδα αὐτῆς εἰς τὴν ὁδόν, χ προεγνώσθη αὐτὸν ἐρ-
nientem & dixit patri suo Ecce filius tuus venit & homo
7 χόμενον χ εἶπε τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἰδοὺ ὁ υἱός σου ἔρχε, χ ὁ ἄνθρω-
qui iuit cum illo & Raphael dixit Scio ego To-
πος ὁ πορευθεὶς μετ' αὐτοῦ χ ῥαφαὴλ εἶπεν, ὄσπαμαι ἐγὼ τω-
bias quòd aperiet oculos pater tuus Tu igitur lini
8 βία ὅτι ἀνοίξει τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ πατήρ σου· σὺ οὖν ἔλχισον
fel in oculos eius & compunctius detexet & abii-
τὴν χολὴν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ χ δηχθεὶς διατρίψει χαὶ ἀπο-
cient albugines, & videbit te & curret Anna ceci
βαλεῖ τὰ λευκώματα, χ ὄψεταί σε χ περιδεδραμοῦσα ἔπεσε ἐπὶ τὸν
dit super collum filii suiz & dixit ei Vidi te
τράχηλον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς· χαὶ εἶπεν αὐτῷ, εἶδόν σε

fili, abhinc moriar: & fleverunt ambo Et To
παιδίον, ὅτι τὸ νῦν ἀποθανοῦμαι· καὶ ἔκλαυσαν ἀμφότεροι. καὶ το- 10
bias exiit ad januam, & offendit at filius eius cu
ρεύεται ἐξέρχεται πρὸς τὸν πατέρα, καὶ προσέκοπτεν ὁ δὲ υἱὸς αὐτῦ προσέ-
currit ad eum & apprehendit patrem suum, & sparsit
δραμεν αὐτῦ, καὶ ἐπιλαβόμενος τῦ πατρὸς αὐτῦ, καὶ προσέταξεν τῷ
fel super oculos patris sui dicens, Confide Pater Vt
χολῷ ἰχθύος τοὺς ὀφθαλμοὺς τῦ πατρὸς αὐτῦ, λέγων θάρσει ὦ πάτερ ὡς
autem cœperunt ardere ei oculos suos & decorticatæ sunt ab angulis
ἤ συνεδάχθησαν, διέτρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῦ καὶ ἐλεπίσθη ἀπὸ τῶν κα-
oculorum eius albugines Et videns filium suum cecidit super
θῶν αὐτῦ τὰ λεύκωματα. Καὶ ἰδὼν υἱὸν αὐτῦ ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν 11
collum eius & flevit Et dixit, Benedictus Deus & bene
τράχηλον αὐτῦ, καὶ ἔκλαυσε. καὶ εἶπεν, εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ εὐλο- 17
dictum nomen tuum in secula & benedicti omnes sancti
γητὸν τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ εὐλογημένοι πάντες οἱ ἅγιοί
tui angeli quia flagellasti & misertus es & ecce video Tobiam
σου ἄγγελοι, ὅτι ἐμαστίγωσας καὶ ἠλέησας καὶ ἰδὲ βλέπω τωβίαν τὸν
filium meum & lætatus filius eius gaudens, & annunciavit patri
υἱόν μου καὶ εὐφράνθη ὁ υἱὸς αὐτῦ χαίρων, καὶ ἀνήγγειλε τῷ πατρὶ
suo magnalia quæ facta fuerant in Media Et exiit Tobias
αὐτῦ τὰ μεγαλεῖα τὰ γενόμενα ἐν τῇ μηδίᾳ καὶ ἐξῆλθε τωβὶτ 18
in occursum nurus suæ gaudens & benedicens Deum ad
εἰς συναντησιν τῆς νύμφης αὐτῦ χαίρων καὶ εὐλογῶν τὸν θεὸν πρὸς τὸν
portam Ninive & mirabantur videntes ipsum ambulantem quia vi-
πύλῶνα νινευὶ καὶ ἐθαύμαζον οἱ θεωροῦντες αὐτὸν περιπατοῦντα, ὅτι
dit & Tobias confitebatur coram eis quòd misericors fuisset eius
ἔβλεψε καὶ τωβὶτ ἐξωμολογεῖτο ἐνώπιον αὐτῶν ὅτι ἠλέησεν αὐτὸν ὁ
Deus & vt appropinquavit Tobias ad portam ninive suam benedixit
θεός· καὶ ὡς ἤγγισεν τωβὶτ σάρρα τῇ νύμφῃ αὐτῦ, κατευλόγησεν
eam dicens, Veniat filia benedictus Deus qui
αὐτὴν, λέγων ἐλθοις ὑγιαίνουσα θύγατερ· εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὃς
duxit te ad nos & pater tuus & mater tua & factum est
ἤγαγέσε πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὁ πατήρ σου, καὶ ἡ μήτηρ σου καὶ ἐγένετο
gaudium omnibus iis qui in Ninive fratribus suis Et venit Achia 19
χαρὰ πᾶσι τοῖς ἐν νινευὶ ἀδελφοῖς αὐτῦ καὶ παρεγένετο ἀχιά-
charus & Nabat consobrinus eius Et facta sunt nuptiæ Tobiæ cum 20
χαρος καὶ ναβὰθ ὁ ἐξάδελφος αὐτῦ καὶ ἦχθη ὁ γάμος τωβία μετ
lætitia per dies septem
εὐφροσύνης ἡμέρας ἑπτά.

CAP XII 18'.

Et vocavit Tobias Tobiam filium suum & dixit ei Vide
Καὶ ἐκάλεσε τωβὶτ τωβίαν τὸν υἱὸν αὐτῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅρα 1
fili vt des mercedem homini qui venit tecum & addere
τέκνον, δῶσ ς μισθὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ συνελθόντι σοι καὶ προσθεῖναι
ei oportet Et dixit ei Tobias, Pater non lædor dans
αὐτῷ δεῖ. καὶ εἶπεν αὐτῷ τωβίας, πάτερ οὐ βλάπτομαι δίδὺς αὐ- 2
ei dimidium eorum quæ attuli quoniam me adduxit tibi sanum, & vxo-
τῷ τὸ ἥμισυ ὧν ἐκόμισα ὅτι με ἀγήγαγέ σοι ὑγιῆ καὶ τὴν γυ- 3
rem meam curavit, & argentum meum attulit & te similiter cura
ναῖκά μου ἐθεράπευσεν, καὶ ἀργύριόν μου ἤνεγκε, καὶ σὲ ὁμοίως ἐθεράπευ-
vit & dixit senex Iustè fit ei Et vocavit ange
σε καὶ εἶπεν ὁ πρεσβύτης, δικαίουται αὐτῷ. καὶ ἐκάλεσε τὸν ἄγ- 6

lum

lum, & dixit ei Accipe dimidium omnium quæ attulisti, & abi
γελον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, λάζευ τὸ ἥμισυ πάντων ὧν ἐκομίσω, καὶ ὑπα-
duc salutat Tunc vocans amboς occultè dixit eis; Benedi
7 γε ὑμεῖς τὸν θεὸν καὶ ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ ζῶντος διὰ τὰ ἀγαθὰ ἃ ἐποίησεν μεθ' ὑμῶν
cite Deum & ipsi confitemini & magnificentiam date ei &
confitemini coram omnibus viventibus pro iis quæ fecit cum vobis
ἐξομολογεῖσθε ἐνώπιον πάντων τῶν ζώντων διὰ τὰ ἀγαθὰ ἃ ἐποίησεν μεθ' ὑμῶν
bonum benedicere Deum, & exaltare nomen eius, sermones
ἀγαθὸν τὸ δοξολογεῖν τὸν θεὸν καὶ ὑψοῦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τοὺς λόγους τῶν
Dei honorificè ostendentes & ne cunctemini confiteri ei My
8 θεοῦ ἐντίμως ἀποδεικνύοντες· καὶ μὴ ὀκνῆτε ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ· μυ
sterium enim regis bonum abscondere; at opera Dei revelare hono
στήριον γὰρ βασιλέως καλὸν κρύπτειν, τὰ δὲ ἔργα τοῦ θεοῦ ἀναπαλύπτειν ἔν-
rificum bonum facite & malum non laudabit vos Bonum oratio
δοξον ἀγαθὸν ποιεῖτε, καὶ κακὸν οὐχ εὑρήσει ὑμᾶς. ἀγαθὸν προσευχὴ
9 cum ieiunio & eleemosyna & iustitia. bonum parum cum iu
μετὰ νηστείας καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ δικαιοσύνη· ἀγαθὸν τὸ ὀλίγον μετὰ δι-
stitia quàm multum cum iniustitia bonum facere eleemosynam quàm the
καιοσύνης, ἢ τὸ πολὺ μετ' ἀδικίας καλὸν ποιῆσαι ἐλεημοσύνην, ἢ θησαυ-
saurizare autem eleemosynam enim à morte liberat & ipsa emundat
ρίζειν χρυσίον ἐλεημοσύνη γάρ ἐστιν ἡ ῥύεται καὶ αὕτη ἀποκαθαίρει
omne peccatum facientes eleemosynas & iustitiæ replebun-
πᾶσαν ἁμαρτίαν· οἱ ποιοῦντες ἐλεημοσύνας καὶ δικαιοσύνας πλησθή-
tur vita At peccantes hostes sunt suæ vitæ.
10 σονται ζωῆς· οἱ δὲ ἁμαρτάνοντες πολέμιοί εἰσι τῆς ἑαυτῶν ζωῆς.
Non abscondam à vobis omne verbum dixi autem mysterium regis abscondere
11 ἀπὸ κρύψω ἀφ' ὑμῶν πᾶν ῥῆμα εἴρηκα δὲ μυστήριον βασιλέως κρύψαι
bonum at opera Dei revelare honorificum Et nunc
12 καλόν, τὰ δὲ ἔργα τοῦ θεοῦ ἀνακαλύπτειν ἔνδοξον· καὶ νῦν
quando orasti tu & nurus tua Sarra, ego indixi me
ὅτε προσηύξω σύ καὶ ἡ νύμφη σου Σάρρα, ἐγὼ προσήγαγον τὸ μνη-
memoriam orationis vestræ coram sancto & quando sepe
μόσυνον τῆς προσευχῆς ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ ἁγίου· καὶ ὅτε ἔθα-
liebas mortuo similiter aderam tibi & quando non cunctа
πτες τοὺς νεκρούς, ὡσαύτως συμπαρήμην σοι· καὶ ὅτε οὐκ ὤκνη-
tus fuisti surgere & relinquere prandium tuum vt abiens cooperirem
σας ἀναστῆναι καὶ καταλιπεῖν τὸ ἄριστόν σου ὅπως ἀπελθὼν περιελάμ
mortuum non latuisti me benefic[illegible] sed tecum eram. Et
14 τὸν νεκρόν, οὐκ ἔλαθές με ἀγαθοποιῶν ἀλλὰ σὺν σοὶ ἤμην. καὶ
nunc misit me Deus ad sanandum te & nurum tuam Sarram Ego
15 νῦν ἀπέσταλκέ με ὁ θεὸς ἰάσασθαί σε καὶ τὴν νύμφην σου Σάρραν· ἐγώ
sum Raphael vnus de septem angelis sanctis, qui offerunt
εἰμι Ῥαφαὴλ εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἁγίων οἱ προσαναφέρουσι
orationes sanctorum, & ambulant ante maiestа
τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων, καὶ εἰσπορεύονται ἐνώπιον τῆς δόξης
tem sancti Et turbati sunt duo, & ceciderunt in
16 τοῦ ἁγίου· καὶ ἐταράχθησαν οἱ δύο, καὶ ἔπεσαν ἐπὶ
faciem quia timuerunt Et dixit eis, Ne timeatis
πρόσωπον ὅτι ἐφοβήθησαν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, μὴ φοβεῖσθε,
17 quia pax vobis erit at Deum benedicite quia non mea gratia
ὅτι εἰρήνη ὑμῖν ἔσται· τὸν δὲ θεὸν εὐλογεῖτε, ὅτι οὐ τῇ ἐμῇ δυνάμει χάριτι.

sed vultum Dei nostri veni unde benedicine eum in seculo
ἀλλὰ τῇ θελήσει τοῦ θεοῦ ὑμῶν ἦλθον· ὅθεν εὐλογεῖτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶ 19
is Omnibus diebus apparebam vobis, & non manducaui, neque
νας πάσας τὰς ἡμέρας ὀπτανόμην ὑμῖν καὶ ἐκ ἔφαγον, οὐδὲ
bibi, sed visionem vos videtis & nunc confitemini Deo quo
δὲν αλλὰ ὄραμα ὑμεῖς θεωρεῖτε καὶ νῦν ἐξομολογεῖσθε τῷ θεῷ, ὅτι
nam ascendo ad eum qui misit me & scribite omnia quæ con 20
ἀναβαίνω πρὸς τὸν ἀποστείλαντά με· καὶ γράψατε πάντα τὰ συν-
summata sunt in libro Et surrexerunt, & non amplius viderunt eum: &
πελεσθέντα εἰς βιβλίον· καὶ ἀνέστησαν, καὶ οὐκέτι εἶδον αὐτόν· καὶ 21
confitebantur opera magna & mirabilia Dei
ἐξωμολογοῦντο τὰ ἔργα τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τοῦ θεοῦ.

CAP. XIII. ιγ'.

Et vt apparuit eis angelus Domini & Tobias scripsit orationem
Καὶ ὡς ὤφθη αὐτοῖς ὁ ἄγγελος κυρίου, καὶ τυβὶτ ἔγραψε προσευχὴν 1
in exultatione & dixit Benedictus Deus viuens in secula,
εἰς ἀγαλλίασιν, καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ ζῶν εἰς τοὺς αἰῶνας, 2
& regnum eius quia ipse flagellat & miseretur, deducit ad inferos &
καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς μαστιγοῖ καὶ ἐλεεῖ, καταγει εἰς ᾅδου καὶ
reducit & non est qui effugiat manum eius Confitemini
ἀνάγει· καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἐκφεύξεται τὴν χεῖρα αὐτοῦ. ἐξομολογεῖσθε 3
et filii Israel in conspectu gentium, quoniam ipse dispersit
αὐτῷ οἱ υἱοὶ Ισραὴλ ἐνώπιον τῶν ἐθνῶν, ὅτι αὐτὸς διεσπειρεν
nos inter eos ibi ostendite magnificentiam eius; &
ἡμᾶς ἐν αὐτοῖς ἐκεῖ ὑποδείξατε τὴν μεγαλωσυνὴν αὐτοῦ καὶ
exaltate eum in conspectu omnis viuentis quoniam ipse Dominus noster &
ὑψοῦτε αὐτὸν ἐνώπιον παντὸς ζῶντος, καθότι αὐτὸς κύριος ἡμῶν καὶ
Deus ipse pater noster in omnia secula Et flagellabit
ὁ θεὸς αὐτὸς πατὴρ ἡμῶν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. καὶ μαστιγώσει 4
nos in iniquitatibus nostris & iterum miserebitur & congregabit nos ex
ἡμᾶς ἐν ταῖς ἀδικίαις ἡμῶν, καὶ πάλιν ἐλεήσει· καὶ συναξει ἡμᾶς ἐκ
omnibus gentibus vbi dispersit nos inter eas si conuerti fuerimus ad
πάντων τῶν ἐθνῶν, ἐ διεσπειρεν ἡμᾶς ἐκεῖ αὐτοῖς ἐὰν ἐπιστρέψητε πρὸς
eum in toto corde vestro, & in tota anima vestra vt faciatis ante eum
αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ὑμῶν, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ ὑμῶν ποιῆσαι ἐνώπιον αὐτοῦ
veritatem, tunc conuertetur ad vos & non abscondet faciem
ἀλήθειαν, τότε ἐπιστρέψει πρὸς ὑμᾶς καὶ ἐ μὴ κρύψῃ τὸ πρόσωπον
suam à vobis Et videbitis quæ faciet vobiscum & con
αὐτοῦ ἀφ' ὑμῶν καὶ θεάσεσθε ἃ ποιήσει μεθ' ὑμῶν καὶ ἐξομο 5
fitemini ei in toto ore vestro & benedicite Dominum
λογήσασθε αὐτῷ ἐν ὅλῳ τῷ στόματι ὑμῶν καὶ εὐλογεῖτε τὸν κύριον τῆς
potestatis & exaltate regem seculorum Ego in terra
δυνάμεως καὶ ὑψώσατε τὸν βασιλέα τῶν αἰώνων ἐγὼ ἐν τῇ γῇ 6
captiuitatis mee confiteor illi & ostendo fortitudinem &
τῆς αἰχμαλωσίας μου ἐξομολογοῦμαι αὐτῷ, καὶ δείκνυμι τὴν ἰσχὺν καὶ
magnificentiam eius genti peccatrici Quis cognoscit si velit vos
τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ ἔθνει ἁμαρτωλῷ τίς γινώσκει εἰ θελήσει ὑμᾶς,
& facies misericordiam vobis?
καὶ ποιήσει ἐλεημοσύνην ὑμῖν; τὸν θεόν μου ὑψῶ, καὶ ἡ ψυχή μου τὸν 7
Deum meum exalto & anima mea
regem cœli & exultabit magnificentiam eius Di 8
βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀγαλλιάσεται τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ λε-

erunt omnes & confirmabitur et in iustitia hic
9 γένωσαν πάντες οἱ ἐξομολογεῖσθωσαν αὐτῷ ἐν δικαιοσύνῃ ἐ-
ruſalem civitas ſancta flagellabit te in operibus filiorum tuorum &
10 ρουσαλὴμ πόλις ἁγία μαστιγώσει σε ὅτι τὰ ἔργα τῶν υἱῶν σου, καὶ
ruſum miſerabitur filios iuſtorum Confitere Domino, quoniam bo
11 πάλιν ἐλεήσει τοὺς υἱοὺς τῶν δικαίων ἐξομολογοῦ τῷ κυρίῳ, ὅτι ἀγα
nus & benedic regem ſeculorum vt iterum tabernaculum eius ædi
θὸς οἰκοδομήσει τὸν βασιλέα τῶν αἰώνων, ἵνα πάλιν ἡ σκηνὴ αὐτοῦ οἰκο
ficetur in te cum gaudio Et lætifice a te captivos
12 δομηθῇ ἐν σοὶ μετὰ χαρᾶς καὶ εὐφράνῃ ἐν σοὶ τοὺς αἰχμαλώ-
tos, & diliget in te miſeros in omnes gene-
13 τους σου, καὶ ἀγαπήσει ἐν σοὶ τοὺς πτωχοὺς εἰς πάσας τὰς
rationes ſeculi. Gentes multæ à longè venient ad nomen Do
14 γενεὰς τοῦ αἰῶνος. ἔθνη πολλὰ μακρόθεν ἥξει πρὸς τὸ ὄνομα κυ-
mini Dei munera in manibus habentes, munera regi cæli generatio-
15 ρίου τοῦ θεοῦ, δῶρα ἐν χερσὶν ἔχοντες, δῶρα τῷ βασιλεῖ τοῦ ὑψίστου γε
nes generationum laudabunt te & dabunt exultationem Maledicti
16 νεαὶ γενεῶν αἰνέσουσίν σε, καὶ δώσουσιν ἀγαλλίασιν ἐπικατάρα-
omnes qui oderunt te benedicti erunt omnes qui diligunt te
17 τοι πάντες οἱ μισοῦντες σε εὐλογημένοι ἔσονται πάντες οἱ ἀγαπῶντες σε
in ſeculum Lætare & exulta in filiis iuſto-
18 εἰς τὸν αἰῶνα χάρηθι καὶ ἀγαλλίασαι ὅτι τοὺς υἱοὺς τῶν δικαί-
rum: quoniam congregabuntur & benedicent Dominum iuſtorum O
19 ων, ὅτι σωαχθήσονται καὶ εὐλογήσουσι τὸν κύριον τῶν δικαίων ὦ
beati qui diligunt te gaudebunt ſuper pace tua:
20 μακάριοι οἱ ἀγαπῶντες σε χαρήσονται ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ σου μα-
beati qui triſtati fuerunt in omnibus flagellis tuis, quoniam in te gau
21 κάριοι ὅσοι ἐλυπήθησαν ὅτι πάσαις ταῖς μάστιξί σου, ὅτι ἐπὶ σοὶ χαρή-
debunt videntes omnem gloriam tuam, & lætabuntur in
22 σονται θεασάμενοι πᾶσαν τὴν δόξαν σου, καὶ εὐφρανθήσονται εἰς
æternum Anima mea benedicat Deum regem magnum
23 τὸν αἰῶνα. ἡ ψυχή μου εὐλογείτω τὸν θεὸν τὸν βασιλέα τὸν μέγαν.
Quia ædificabitur Hieruſalem ſaphiro & ſmaragdo &
24 ὅτι οἰκοδομηθήσεται ἱερουσαλὴμ σαπφείρῳ καὶ σμαραγδῳ καὶ
lapide pretioſo muri tui & turres, & propugnacula in auro
25 λίθῳ ἐντίμῳ, τὰ τείχη σου καὶ οἱ πύργοι, καὶ οἱ προμαχῶνες ἐν χρυσίῳ
mundo Et plateæ Hieruſalem beryllo, & carbunculo, &
26 καθαρῷ καὶ αἱ πλατεῖαι ἱερουσαλὴμ βηρύλλῳ, καὶ ἄνθρακι, καὶ
lapide è ſophiro ſternentur & dicent omnes viri eius alle
27 λίθῳ ἐκ σουφεὶρ ψηφολογηθήσονται καὶ ἱερουσὴμ πᾶσαι αἱ ῥύμαι αὐτῆς ἀλ-
luia & laudabunt dicentes Benedictus Deus qui exaltauit omnia
28 ληλούϊα καὶ αἰνέσουσι, λέγοντες εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ ὑψώσας πάντας τοὺς
ſeculi,
αἰῶνας.

CAP. XIIII. ιδ'.

Et ceſſauit confiteri Tobias
1 Καὶ ἐπαυσατο ἐξομολογούμενος τωβίτ. καὶ ἦν ἐτῶν πεντη-
Et erat annorum quin
quaginta octo quando perdidit viſum, & poſt annos octo reſpexit: &
4 κοντοκτώ, ὅτε ἀπωλίσε τὰς ὄψεις, καὶ μετὰ ἔτη ὀκτὼ ἀνέβλεψε καὶ
faciebat eleemoſynas. Et apposuit timere Dominum Deum &
5 ἐποίει ἐλεημοσύνας. καὶ προσέθετο φοβεῖσθαι κύριον τὸν θεὸν, καὶ

confiteri ei Maximè autem senuit, & vocavit filium
ἐξομολογεῖς αὐτῷ μεγάλως δὲ ἐγήρασεν καὶ ἐκάλεσε τὸν υἱὸν
suum & sex filios filii sui & dixit ei, Fili accipe filios 6
αὐτοῦ καὶ τοὺς ἓξ υἱοὺς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ, τέκνον λαβὲ τοὺς υἱούς
tuos esse senui, & ad discedendum à vita sum: Vade
σου ἰδοὺ γεγήρακα, καὶ οὐκ οἶδα τὸ ἀποτελέσαι ἀπὸ τῆς ζωῆς εἰμί ἄπελθε
in Medium fili, quia credidi quæcunque locutus est Jonas propheta
εἰς τὴν μηδίαν τέκνον, ὅτι πέπεισμαι ὅτι ἐλάλησεν Ἰωνᾶς ὁ προφήτης
de Ninive, quòd subvertetur: in autem Media magis erit pax usq
περὶ Νινευί, ὅτι καταστραφήσεται· ἐν δὲ τῇ μηδίᾳ μᾶλλον ἔσται εἰρήνη
ad tempus & quòd fratres nostri in terra dispergentur à
ἕως καιροῦ καὶ ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐκ τῆς γῆς σκορπισθήσονται ἀπὸ τῆς
bona terra & Hierusalem erit deserta & domus Dei in ea
ἀγαθῆς γῆς καὶ Ἱερουσόλυμα ἔσται ἔρημος, καὶ ὁ οἶκος τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῇ
comburetur & deserta erit usque ad tempus. Et iterum miserebitur
κατακαήσεται, καὶ ἔρημος ἔσται μέχρι χρόνου· καὶ πάλιν ἐλεήσων 7
eorum Deus, & convertet eos in terram & ædificabunt
αὐτοὺς ὁ θεός, καὶ ἐπιστρέψει αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν καὶ οἰκοδομήσουσι τὸν
domum non qualis prior, usquequo compleantur tempora seculi & post
οἶκον οὐχ οἷος ὁ πρότερος, ἕως πληρωθῶσι καιροὶ τοῦ αἰῶνος· καὶ μετὰ
hæc reverentiæ da captivitatibus, & ædificabunt Hie
ταῦτα ἐπιστρέψουσιν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, καὶ οἰκοδομήσουσιν Ἱε
rusalem honorificè & domus Dei in ea ædificabitur & in omnes
ρουσαλὴμ ἐντίμως καὶ ὁ οἶκος τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῇ οἰκοδομηθήσεται καὶ εἰς πάσας
generationes seculi ædificatio gloriosa erit loculi sunt de ea
τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος οἰκοδομὴ ἔνδοξος, καθὼς ἐλάλησαν περὶ αὐτῆς οἱ
prophetæ Et omnes gentes convertentur verè ad timen-
προφῆται· καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιστρέψουσιν ἀληθινῶς φοβεῖ- 8
dum Dominum Deum, & confodient idola sua, & benedicent
σθαι κύριον τὸν θεόν, καὶ καταχώσουσι τὰ εἴδωλα αὐτῶν· καὶ εὐλογήσουσι
omnes gentes Dominum, & populus eius confitebitur
πάντα τὰ ἔθνη τὸν κύριον καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἐξομολογήσεται τῷ
Deo & exaltabit Dominus populum suum & gaudebunt omnes qui
θεῷ· καὶ ὑψώσει κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ χαρήσονται πάντες οἱ
diligunt Dominum Deum in veritate & justitia, faciens
ἀγαπῶντες κύριον τὸν θεὸν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ δικαιοσύνῃ, ποιῶν
misericordiam fratribus nostris Et nunc fili abi à Ninive
ἔλεος τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν· καὶ νῦν τέκνον ἄπελθε ἀπὸ Νινευί, 9
quoniam omnino eruni quæ locutus est propheta Jonas tu autem serva le
ὅτι πάντως ἔσται ἃ ἐλάλησεν ὁ προφήτης Ἰωνᾶς· σὺ δὲ τήρησον τὸν νό- 10
gem & præcepta, & esto amator eleemosynarum & justus, ut
μον καὶ τὰ προστάγματα, καὶ γίνου φιλελεήμων, καὶ δίκαιος, ἵνα
tibi bene sit & sepeli me bene & matrem tuam mecum & non
σοι καλῶς ᾖ· καὶ θάψον με καλῶς, καὶ τῷ μητρί σου μετ' ἐμοῦ καὶ μὴ
vivas maneatis in Ninive Fili vide quid fecit Amon Achiacharo qui en
κάτω ἀνυπόστατος εἰς Νινευί τέκνον ἴδε τί ἐποίησεν Ἀμὼν Ἀχιαχάρῳ τῷ θρέ-
triuit eum ut è luce duxit eum in tenebras & quanta retri
ψαντι αὐτὸν, ὡς ἐκ τοῦ φωτὸς ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ σκότος, καὶ ὅσα ἀπέ-
buit ei & Achiacharus quidem salutus est illi verò retri
τίσαντο αὐτῷ· καὶ Ἀχιαχάρος μὲν ἐσώθη, ἐκείνῳ δὲ τὸ ἀνταπό-
butio data est & ipse descendit in tenebras Manasses in
δομα ἀπεδόθη, καὶ αὐτὸς κατέζη εἰς τὸ σκότος· μανασσῆς ἐν

elee

elemosyna erat, & salvatus est de laqueo mortis quem fixerunt ei Amas

ἐλεημοσύνη ἦν, καὶ ἐσώθη ἐκ παγίδ☩ θανάτ☩ ἧς ἔπηξαν αὐτῷ· ἁμάρ

autem incidit in laqueum, & periit & nunc fili vide quid elemo-

δε ἐνέπεσεν εἰς τὴν παγίδα, καὶ ἀπώλετο ☧ νῦν παιδίον ἴδε τί ἐλεημο-

syna facit, & quomodo iustitia liberat & hæc ipso dicente,

συνη ποιεῖ, καὶ πῶς δικαιοσύνη ῥύεται· καὶ ταῦτα αὐτῦ λέγοντος,

defecit anima eius in lecto erat autē annorū centum quinquaginta

ἐξέλιπεν ἡ ψυχὴ αὐτῦ ὅτι τὴν κλίνην ὧν δὲ ἐτῶν ἑκατὸν πεντήκοντ

duo & sepelivit eum honorificè Et quando obiit Anna

τα καὶ ἔθαψεν αὐτὸν ἐνδόξως. καὶ ὅτε ἀπέθανεν ἄννα ἡ

mater eius, sepelivit eam cum patre suo. Abiit autem Tobias cum

μήτηρ αὐτῦ, ἔθαψεν αὐτὴν μετὰ τῦ πατρὸς αὐτῦ· ἀπῆλθε δὲ τωβίας μετὰ

vxore sua & filiis in Ecbatana ad Raguelem soce-

τῆς γυναικὸς αὐτῦ καὶ τῶν υἱῶν εἰς ἐκβάτανα πρὸς ῥαγουὴλ τὸν πενθε-

rum suum & senuit honorificè Et mortuos soceros suos

ρὸν αὐτῦ ☧ ἐγήρασεν ἐντίμως καὶ θανόντας τοὺς πενθερούς αὐτῦ

sepelivit gloriosè, & hæreditate acquisivit substantiam eorum, & Tobiæ

ἔθαψεν ἐνδόξως· καὶ ἐκληρονόμησε τὴν οὐσίαν αὐτῶν καὶ τὴν τῦ

patris sui obiit autē & ipse annorum centum viginti septem in Ecba-

πατρὸς αὐτῦ ἀπέθανε δὲ ☧ αὐτὸς ἐτῶν ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ ἐν ἐκβα-

tanis Medix & audivit antequam moreretur ipse destructionem Ni-

τάνοις τ☩ μηδίας καὶ ἤκουσε πρὶν ἢ ἀποθανεῖν αὐτὸν τὴν ἀπωλειαν νι-

nives quam in captivitatem cepit Nabuchodonosor, & Assuerus & gavisus est ante

νευὶ ἣν ἠχμαλώτευσε ναβυχοδονόσορ ☧ ἀσσύης☩ ☧ ἐχάρη πρὸ

quam moreretur super Ninive.

τῦ ἀποθανεῖν ὅτι νινευὶ.

FINIS LIBRI TOBIÆ.

LIBER IVDITH.

ΙΟΥΔΕΙΘ.

CAP. I. κεφαλ. α.

ANNO duodecimo regni Nabuchodonosor, Τοῦς δωδεκάτου τῆς βασιλείας ναβυχοδονόσορ, 1
qui regnauit in Niniue, ciuitate magna qui ἐβασίλευσεν ἐν νινευὴ τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ
in diebus Arphaxad, qui regnauit Me- ἐν ταῖς ἡμέραις ἀρφαξὰδ ὃς ἐβασίλευσεν μή-
dis in Ecbatanis. Et ædificauit δων ἐν ἐκβατάνοις καὶ ᾠκοδόμησεν
in Ecbatanis circum circa muros ex lapidibus se- ἐπ' ἐκβατάνων κυκλῳ τείχη ἐκ λίθων λελα-
2
lis in latitudinem cubitorum trium, in longitudinem cubitorum sex & fecit ξαμένων εἰς πλάτος πηχῶν τριῶν, εἰς μῆκος πηχῶν ἕξ, καὶ ἐποίησε
altitudinem muri cubitorum septuaginta & latitudinem ipsius cubitorum quin- τὸ ὕψος τοῦ τείχους πηχῶν ἑβδομήκοντα, καὶ τὸ πλάτος αὐτοῦ πηχῶν πεν-
quaginta. Et turres eius statuit super portis eius τήκοντα· καὶ τοὺς πύργους αὐτοῦ ἔστησεν ἐπὶ ταῖς πύλαις αὐτῆς 3
cubitorum centum. Et latitudinem eius fundauit ad cubitos πηχῶν ἑκατὸν καὶ τὸ πλάτος αὐτῆς ἐθεμελίωσεν εἰς πήχεις 4
sexaginta. Et fecit portas eius portas sublatis ἑξήκοντα. καὶ ἐποίησε τὰς πύλας αὐτῆς πύλας διαστημούσας 5
in altitudinem cubitorum septuaginta, & latitudo ipsarum cubiti quadraginta εἰς ὕψος πηχῶν ἑβδομήκοντα καὶ τὸ πλάτος αὐτῶν πήχεις τεσσαράκοντα
ad exitus exercituum parentium eius & ad acies pedi- εἰς ἐξόδους δυνάμεων δυναστῶν αὐτοῦ, καὶ εἰς διατάξεις ἵππων πεζῶν
tum eius. Et fecit bellum in diebus illis rex αὐτοῦ καὶ ἐποίησε πόλεμον ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ὁ βασιλεὺς 6
Nabuchodonosor contra regem Arphaxad in campo magno hic Ναβυχοδονόσορ κατὰ βασιλέως ἀρφαξὰδ ἐν τῷ πεδίῳ τῷ μεγάλῳ τοῦτό
est campus in terminis Ragau. Et occurrerunt ad eum om- ἐστι πεδίον ἐν τοῖς ὁρίοις ραγαῦ καὶ συνέπεσον πρὸς αὐτὸν πάν-
nes habitantes montana & omnes habitantes Euphratem & τες οἱ κατοικοῦντες τὰ ὀρεινὰ, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὸν Εὐφράτην καὶ
Tigrim & Hydaspem, & campum Arioch regis Ely- τὸν Τίγριν, καὶ τὸν Ὑδάσπην, καὶ πεδίον Ἀριὼχ τοῦ βασιλέως Ἐλυ-
maorum & conuenerunt gentes multæ valde in proelium filiorum Gelad. μαίων καὶ συνῆλθον ἔθνη πολλὰ σφόδρα εἰς παράταξιν υἱῶν γελάδ.
Et misit Nabuchodonosor rex Assyriorum ad omnes ha- καὶ ἀπέστειλε ναβυχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς ἀσσυρίων πρὸς πάντας τοὺς κα- 7
bitantes Persim & ad omnes habitantes versus Orchoen τοικοῦντας τὴν περσίδα, καὶ πρὸς πάντας τοὺς κατοικοῦντας κατὰ δυσ-

tem, & habitantes Cilicíam, & Damascum, & Libanum & Antili-
μαῖς, καὶ τὰς κατοικούντας κιλικίαν καὶ δαμασκὸν, καὶ λίβανον, καὶ ἀντιλι-
banum, & omnes habitantes contra faciem maritimæ regionis;
βανον, καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας κατὰ πρόσωπον τῆς παραλίας·
Et eos qui in gentibus Carmeli, & Galaad & superiorem Galilæam, &
8 καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἔθνεσι τοῦ καρμήλου, καὶ γαλααδ, καὶ τὴν ἄνω γαλιλαίαν καὶ
magnum campum Esdrelom Et omnes qui in Samaria, &
9 τὸ μέγα πεδίον ἐσδρηλόμ καὶ πάντας τοὺς ἐν σαμαρείᾳ καὶ τὰς
civitates eius, & trans Iordanem usque ad Ierusalem & Bethan, &
πόλεις αὐτῆς, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου ἕως ἰερουσαλὴμ καὶ βαταναι, καὶ
Chelus, & Cades & fluvium Aegypti & Taphnem, & Ramesse &
χελλοῦς, καὶ κάδης, καὶ τὸν ποταμὸν αἰγύπτου, καὶ ταφνας, καὶ ραμεσσῆ, καὶ
omnem terram Gesem quousque perveniatur ad supra Tanis & Memphis & omnes
πᾶσαν γῆν γεσὲμ ἕως οὗ ἐλθεῖν ὑπὲρ τὰνεως καὶ μέμφεως, καὶ πάντας
habitatores Aegyptum, quousque perveniatur ad terminos Aethiopiæ. Et vilipenderunt omnes habitantes terram verbum
10 τοὺς κατοικοῦντας τὴν αἴγυπτον, ἕως οὗ ἐλθεῖν ὑπὲρ τὰ ὅρια αἰ-
θιοπίας καὶ ἐφαύλισαν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν τὸ ῥῆμα
Nabuchodonosor regis Assyriorum & non consenserunt illi in bellum,
ναβυχοδονόσορ τοῦ βασιλέως ἀσσυρίων, καὶ οὐ συνῆλθον αὐτῷ εἰς τὸν πόλεμον·
quoniam non timuerunt eum, sed erat coram ipsis tanquam vir unus: &
ὅτι οὐκ ἐφοβήθησαν αὐτὸν, ἀλλ' ἦν ἐναντίον αὐτῶν ὡς ἀνὴρ εἷς. καὶ
remiserunt nuncios eius vacuos in ignominia à finibus ipsorum Et
11 ἀπέστειλαν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ κενοὺς ἐν ἀτιμίᾳ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν καὶ
indignatus est Nabuchodonosor contra omnem terram hanc valde, & iura-
ἐθυμώθη ναβυχοδονόσορ ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν ταύτην σφόδρα καὶ ὤμο-
vit per thronum & regnum suum nimirum victurum se omnes
σεν κατὰ τοῦ θρόνου καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἢ μὴν ἐκδικήσειν αὐτὴν πάντα
terminos Cilicum, & Damascum, & Syriæ, & interempturum gladio
τὰ ὅρια τῆς κιλικίας καὶ δαμασκοῦ, καὶ συρίας, καὶ ἀπολεῖν τῇ ῥομφαίᾳ
suo omnes habitantes in terra Moab & filios Ammon & &
αὐτοῦ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν γῇ μωαβ, καὶ τοὺς υἱοὺς ἀμμων, καὶ
omnem Iudæam, & omnes qui in Aegypto, donec perveniatur ad terminos
πᾶσαν ἰουδαίαν, καὶ πάντας τοὺς ἐν αἰγύπτῳ, ἕως οὗ ἐλθεῖν ἐπὶ ὅρια
duplicis maris Et sciens instruxit in potentia sua contra Ar-
δύο θαλασσῶν καὶ παρεπάξατο ἐπὶ δυνάμει αὐτοῦ πρὸς ἀρ-
phaxad regem in anno septimo decimo & confortatus est in
φαξὰδ βασιλέα ἐν τῷ ἔτει τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ καὶ ἐκραταιώθη ἐν τῷ
bello suo, & omnes currus sui, & dominatus est eorum
πολέμῳ αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ἅρματα αὐτοῦ καὶ ἐκυρίευσεν αὐτῶν πό-
tribus eius & pervenit usque ad Ecbatana, & obtinuit turres, &
λεων αὐτοῦ. καὶ ἀφίκετο ἕως ἐκβατάνων, καὶ ἐκράτησε τῶν πύργων καὶ
destruxit plateas eius & ornatum eius dedit in
ἠφάνισε τὰς πλατείας αὐτῆς καὶ τὸν κόσμον αὐτῆς ἔδωκεν εἰς
opprobrium eius. & cepit Arphaxad in montibus Regau & is
ὄνειδος αὐτῆς· καὶ ἔλαβε τὸν ἀρφαξὰδ ἐν τοῖς ὄρεσι ῥαγαῦ, καὶ κατ-
culcavit eum in iaculis suis & dispersit eum usque ad
κόντισεν αὐτὸν ἐν ταῖς ζιβύναις αὐτοῦ καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτὸν ἕως τῆς
diem illam & reversus est post eum in Ninuen ipse & omnis com-
ἡμέρας ἐκείνης, καὶ ἀπέστρεψε μετ' αὐτὸν εἰς νινευὶ αὐτὸς καὶ πᾶς ὁ σύμ-
mixtus eius multitudo virorum bellatorum magna valde & erat ibi
μικτος αὐτοῦ, πλῆθος ἀνδρῶν πολεμιστῶν πολὺ σφόδρα καὶ ἦν ἐκεῖ

torpens & commula faciens ipse. & exercitus eius per dies centum
ραθυμῶν καὶ εὐωχούμενος αὐτὸς καὶ ἡ δυναμις αὐτοῦ ἐφ' ἡμέρας ἑκατὸν
viginti.
εἴκοσι.

CAP. 11 β'

Et in anno octauo & decimo secunda & vicesima primi mensis
Καὶ ἐν ἔτει τῷ ὀγδόῳ καὶ δεκάτῳ δευτέρᾳ καὶ εἰκοστῇ τοῦ πρώτου μηνὸς 1
factum est verbum in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum, vt vlcisceretur
ἐγένετο λόγος ἐν οἴκῳ ναβουχοδονόσορ βασιλέως ασσυρίων ἐκδικῆσαι
omnem terram, sicut locutus est Et conuocauit omnes
πᾶσαν γῆν καθὼς ἐλάλησε καὶ συνεκάλεσε πάντας τοὺς δε 2
seruos suos & omnes magnates suos & posuit cum eis
ἐφ' ὁπορτας αὐτοῦ καὶ πάντας τοὺς μεγιστᾶνας αὐτοῦ καὶ ἔθετο μετ' αὐτῶν 3
mysterium consilii sui & conuocauit omnem malitiam terræ
τὸ μυστήριον τῆς βουλῆς αὐτοῦ καὶ συνεκάλεσε πᾶσαν τὴν κακίαν τῆς γῆς
ab ore suo & ipsi decreuerunt exterminare omnem carnem qui
ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ αὐτοὶ ἔκριναν ὀλοθρεῦσαι πᾶσαν σάρκα οἱ
non secuti sunt verbum oris eius Et factum est vt con
οὐκ ἠκολούθησαν τῷ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ ἐγένετο ὡς συν- 4
summauit consilium suum, vocauit Nabuchodonosor rex Assyriorum
ἐβούλευσε τὴν βουλὴν αὐτοῦ, ἐκάλεσε ναβουχοδονόσορ βασιλεὺς ασσυρίων
Holofernem principem militiæ suæ, secundum existentem post ip
τὸν ὁλοφέρνην ἀρχιστράτηγον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δευτερεῦον ὄντα μετ' αὐ-
sum & dixit ad eum; Hæc dixit rex magnus dominus vni-
τόν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, τάδε λέγει ὁ βασιλεὺς ὁ μέγας ὁ κύριος πα-
uersæ terræ Ecce tu egredieris à facie mea, & sumes te
σης γῆς ἰδοὺ σὺ ἐξελεύσῃ ἐκ προσώπου μου, καὶ λήψῃ με 5
cum viros confidentes in fortitudine sua peditum in milliaria centum vi-
τοὺς σοῦ ἄνδρας πεποιθότας ἐν ἰσχύι αὐτῶν, πεζῶν εἰς χιλιάδας ἑκατὸν εἴ-
ginti, & multitudinem equorum cum sexcentoribus milliaria duodecim & exibis
κοσι, καὶ πλῆθος ἵππων σὺν ἀναβάταις χιλιάδας δώδεκα, καὶ ἐξελεύσῃ
in occursum vniuersæ terræ ad Occidentem quoniam inobedientes fuerunt in verbo
εἰς συνάντησιν πάσης τῆς γῆς εἰς δυσμάς, ὅτι ἠπείθησαν ἐν τῷ ῥήματί
meo, & nunciabis eis vt præparent mihi terram & aquam, quia exibo in
μου, καὶ ἀπαγγελεῖς αὐτοῖς ἑτοιμάζειν μοι γῆν καὶ ὕδωρ, ὅτι ἐξελεύσομαι ἐν
furore meo in eos & operiam omnem faciem terræ in pedibus
θυμῷ μου ἐπ' αὐτούς, καὶ καλύψω πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἐν τοῖς ποσὶ
exercitus mei, & dabo eos in rapinam illis. & vul-
τῆ δυνάμεώς μου, καὶ δώσω αὐτοὺς εἰς διαρπαγὴν αὐτοῖς· καὶ οἱ τρυ-
nerati eorum replebunt valles eorum & torrentes &
ματίαι αὐτῶν πληρώσουσι τὰς φάραγγας αὐτῶν καὶ τοὺς χειμάρρους. καὶ
flumen inundans mortuis eorum implebitur & ducam
ποταμὸς ὑπερκλύζων τοῖς νεκροῖς αὐτῶν πληρωθήσεται· καὶ ἄξω τὴν
captiuitatem eorum in summitates vniuersæ terræ tu autem exiens
αἰχμαλωσίαν αὐτῶν ἐπὶ τὰ ἄκρα πάσης τῆς γῆς σὺ δὲ ἐξελεύσῃ
præoccupabis mihi quemcumque terminum eorum, & dedent tibi seipsos
προκαταλήψῃ μοι πᾶν ὅριον αὐτῶν, καὶ ἐνδώσουσί σοι ἑαυτούς καὶ
Custodies mihi eos in diem redargutionis eorum Aduersum
διατηρήσεις μοι αὐτοὺς εἰς ἡμέραν ἐλεγμοῦ αὐτῶν ἐπὶ 6
autem inobedientes non parcet oculus tuus dare eos in ex
δὲ τοὺς ἀπειθοῦντας οὐ φείσεται ὀφθαλμός σου, τοῦ δοῦναι αὐτοὺς εἰς φό-

dem & sapientiam in omni terra tua quia viuens ego & potestas
τον καὶ δραπαγὴν ἐν πάσῃ τῇ γῇ σου, ὅτι ζῶν ἐγὼ καὶ τὸ κράτος τῆς
regni mei quæcunq; locutus sum & faciam hæc in manu mea ne quid præ
βασιλείας μου, ὅσα ἐλάλησα, καὶ ποιῶν ταῦτα ἐν χειρί μου σὺ δὲ μὴ
transgrediens verborum Domini tui; sed consummans consummabis
παραβήσῃ ἓν τῶν ῥημάτων τοῦ κυρίου σου ἀλλ' ἐντελῶν ἐντελῇ ὡς
Ex
sicut imperauit tibi; & non tardabit facere ipse. Et
7 καθότι προσέταξά σοι· καὶ ἐν μακρυνεῖς τοῦ ποιῆσαι αὐτό καὶ
exiit Holofernes à facie domini sui, & vocauit om
ἐξῆλθεν ὁ ὁλοφέρνης ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ ἐκάλεσε πάν-
nes magnates, & duces, & præfectos virtutis
τας τοὺς δυνάστας καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἐπιστάτας τῆς δυνάμεως
Assyriorum & numerauit electos viros in prœlium, sicut
ἀνήρ, καὶ ἐπεθύμησεν ἐπλέκτους ἄνδρας εἰς παράταξιν καθότι προσ
præcepit ei dominus suus ad centum viginti millia & equites
8 ἔταξεν αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ εἰς μυριάδας δεκαδύο, καὶ ἱππεῖς
sagittarios duodecim millia Et ordinauit eos quemadmodum præcipit
τοξότας μυρίους διχιλίους καὶ διέταξεν αὐτοὺς ὃν τρόπον πολέμῳ
multitudo ordinatur & assumpsit camelos & asinos ad sarcinas
πλῆθος σωτάσσεται καὶ ἔλαβε καμήλους καὶ ὄνους εἰς τὴν ἀναρτίαν
eorum multitudinem multam valdè & oues & boues & caprас ad præ
αὐτῶν πλῆθος πολὺ σφόδρα, καὶ πρόβατα καὶ βόας καὶ αἶγας εἰς πα-
parationem eorum quorum non erat numerus Et frumentaceum victui omni ex
ραπλὴν αὐτῶν, ὅτι οὐκ ἦν ἀριθμός καὶ ἐπισπομὴν παντὶ αὐ-
9 τοῦ εἰς πλῆθος aurum & argentum de domo regis
10 σρὶ εἰς πλῆθος καὶ χρυσίον καὶ ἀργύριον ἐξ οἴκου βασιλέως
multum nimis Et egressus est ipse & omnis exercitus eius in
11 πολὺ σφόδρα καὶ ἐξῆλθεν αὐτὸς καὶ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτοῦ εἰς προ-
viam vt præcederent regem Nabuchodonosor & cooperirent omnem fa
ρείαν τοῦ προπορεύειν βασιλέως ναβυχοδονόσορ, καὶ καλύψαι σὺν τὸ πρό-
ciem terræ ad occidentem ex urbibus & equitibus, & peditibus electis
σωπον τῆς γῆς πρὸς δυσμαῖς ἐν ἅρμασι καὶ ἱππεῦσι καὶ πεζοῖς ἐκλέκτοις
eorum & multi missi simul locustæ venerunt cum eis & fuit arena
αὐτῶν καὶ πολὺς ὁ ἐπίμικτος ὡς ἀκρὶς σὺν αὐτοῖς, καὶ ἦν ἄμμος τῆς
terræ non enim erat numerus præ multitudine eorum Et exierunt de Ninive
12 γῆς ἡ γὰρ οὐκ ἦν ἀριθμὸς ἀπὸ πλήθους αὐτῶν καὶ ἐξῆλθον ἐκ νινευὶ
viam trium dierum contra faciem campi Bectileth & extenderunt
ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν κατὰ πρόσωπον τοῦ πεδίου βεκτιλὲθ καὶ ἐπεσκηνώ-
tus ex à Bectileth prope montem qui ad sinistram superioris Ci
σαν ἀπὸ βεκτιλὲθ, πλησίον τοῦ ὄρους τοῦ ἐν δεξιᾷ τῆς ἄνω κι
liciæ & cepit omnem potestatem eius pedites & equites &
λικίας καὶ ἔλαβε πᾶσαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τοὺς πεζοὺς καὶ τοὺς ἱππεῖς καὶ
currus eius & abiit inde in montana Et
13 τὰ ἅρματα αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὰ ὀρεινά καὶ
in fuit Phod & Lud & prædatus est omnes Rases & filios
ἦν φοὺδ καὶ λοὺδ καὶ προνομεύοντες υἱοὺς πάντας ρασὶς καὶ υἱοὺς
Ismael eos qui contra faciem deserti ad Austrum Chellon
ἰσμαὴλ τοὺς κατὰ πρόσωπον τῆς ἐρήμου πρὸς νότον χελων
Et transiit Euphratem & venit in Mesopotamiam & ve
14 καὶ παρῆλθε τὸν εὐφράτην, καὶ ἦλθε εἰς μεσοποταμίαν καὶ κατέ-
nit omnes civitates excelsas quæ in torrente Arbonai
σκαψε πάσας τὰς πόλεις τὰς ὑψηλὰς τὰς ἐπὶ τοῦ χειμάῤῥου ἀρβωναί,

quæ

quoscunque peruenisset ad mare, & occupauit terminos Ciliciæ. &
ἕως τῶν ὁρίων ἐπὶ θάλασσαν καὶ κατελάβετο τὰ ὅρια τῆς κιλικίας· καὶ
incidit omnes resistentes ei & venit vsque ad fines Iapheth qui
κατέκοψε πάντας τοὺς ἀντιπάντας αὐτῷ καὶ ἦλθεν ἕως ὁρίων ἰάφεθ τὰ
ad Austrum & faciem Arabiæ Et circumdedit omnes
πρὸς νότον καὶ πρόσωπον τῆς ἀραβίας. καὶ ἐκύκλωσε πάντας τοὺς 15
filios Madiam, & succendit tabernacula eorum : & prædatus est
υἱοὺς μαδιάμ, καὶ ἐνέπρησε τὰ σκηνώματα αὐτῶν καὶ ἐσκύλευσε τὰς
cubilia eorum Et descendit in campum Damasci in diebus messis
μάνδρας αὐτῶν. καὶ κατέβη εἰς πεδίον δαμασκοῦ ἐν ἡμέραις θερι- 16
tritici & succidit omnes agros eorum & greges &
σμοῦ πυρῶν, καὶ ἐνέπρησε πάντας τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν, καὶ τὰ ποίμνια καὶ τὰ
armenta dedit in deletionem & ciuitates eorum spoliauit, &
βουκόλια ἔδωκεν εἰς ἀφανισμόν καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν ἐσκύλευσε, καὶ
campos eorum ventilauit, & percussit omnes iuuenes eorum
τὰ πεδία αὐτῶν ἐξελίμανεν καὶ ἐπάταξε πάντας τοὺς νεανίσκους αὐτῶν
in ore gladii & cecidit timor & tremor eius super
ἐν στόματι ῥομφαίας καὶ ἔπεσεν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς κα-
inhabitantes regionem maritimam qui erant in Sidone & in Tyro & ha
τοικοῦντας τὴν παραλίαν, τοὺς ὄντας ἐν σιδῶνι καὶ ἐν τύρῳ, καὶ τοὺς κα-
bitantes Iur & Ocina, & omnes habitantes Iemnaan, & ha
τοικοῦντας σὺρ καὶ ὀκινά, καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἰεμναάν, καὶ οἱ κα-
bitantes in Azoto & Ascalone, timuerunt eum valde
τοικοῦντες ἐν ἀζώτῳ καὶ ἀσκάλωνι, ἐφοβήθησαν αὐτὸν σφόδρα.

CAP. III. γ'

Et miserunt ad eum legatos verbis pacificis dicentes:
Καὶ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν ἀγγέλους λόγοις εἰρηνικοῖς, λέγοντες 2
Ecce nos famuli Nabuchodonosor regis magni sumus
Ἰδοὺ ἡμεῖς οἱ παῖδες ναβουχοδονόσορ βασιλέως μεγάλου, παρεσόμεθα 3
in conspectu tuo: Vtere nobis quemadmodum placitum est faciet
ἐνώπιόν σου. χρῆσαι ἡμῖν καθὼς ἀρεστόν ἐστι τῷ προσώπῳ
tua. Ecce suburbia nostra & omnis locus noster, & omnis campus tri
σου. ἰδοὺ αἱ ἐπαύλεις ἡμῶν καὶ πᾶς τόπος ἡμῶν καὶ τὰ πεδία πυ- 4
tici, & greges, & armenta & omnes mandræ tabernacu
ρῶν καὶ τὰ ποίμνια καὶ τὰ βουκόλια καὶ πᾶσαι αἱ μάνδραι τῶν σκηνω-
lorum nostrorum astant ante faciem tuam; vtere quemadmodum pla
μάτων ἡμῶν ἑστήκασιν ἐνώπιόν σου, χρῆσαι καθὼς ἂν ἀρέ-
cuerit tibi Ecce & ciuitates nostræ, & habitantes in eis
σκῃ σοι ἰδοὺ καὶ αἱ πόλεις ἡμῶν καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐταῖς, 5
serui tui sunt Veniens obuia eis vt est bonum in oculis
δοῦλοί σου εἰσὶν ἐλθὼν ἀπάντησον αὐταῖς ὡς ἔστιν ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς
tuis & venerunt viri ad Holoferem & annunciauerunt ei
σου καὶ παρεγένοντο οἱ ἄνδρες πρὸς ὁλοφέρνην, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ
iuxta verba hæc Et descendit in regionem maritimam ipse &
κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ κατέβη ἐπὶ τὴν παραλίαν αὐτὸς καὶ 6
exercitus & custodiit ciuitates excelsas Et acceperunt ex eis in
ἡ δύναμις καὶ ἐφύλαξε τὰς πόλεις τὰς ὑψηλὰς καὶ ἔλαβον ἐξ αὐτῶν εἰς 7
auxilium viros electos Et susceperunt eum ipsi & omnis
συμμαχίαν ἄνδρας ἐπιλέκτους. καὶ ἐδέξαντο αὐτὸν αὐτοὶ καὶ πᾶσα ἡ πε- 8
regio eorum cum coronis & choris & tympanis. Et demolitus est
ρίχωρος αὐτῶν, μετὰ στεφάνων καὶ χορῶν καὶ τυμπάνων καὶ κατέσκαψε 10

omnes

omnes sinus eorum & lucos eorum excidit. Et erat decretum
11 πάντα τὰ ὄρια αὐτῶν καὶ τὰ ἄλση αὐτῶν ἐξέκοψε. καὶ ἐνομοθέτησεν
et exterminare omnes deos terræ, vt ipsi soli
ἀυτὸν ἐξολοθρεῦσαι πάντας τοὺς θεοὺς τῆς γῆς, ὅπως αὐτῷ μόνῳ τῷ
Nabuchodonosor seruirent omnes gentes & omnes linguæ &
ναβουχοδονόσορ λατρεύσωσι πάντα τὰ ἔθνη, καὶ πᾶσαι αἱ γλῶσσαι καὶ
tribus eorum inuocarent ipsum Deum. Et venit contra ea
αἱ φυλαὶ αὐτῶν ἐπικαλέσωνται αὐτὸν θεόν. καὶ ἦλθε κατ' ἐμοῦ
11 clem Esdraelon prope Dotaem, quæ est contra Seream ma-
σωτον ἐσδραηλὼν πλησίον τῆς δοτάϊας ἥ ἐστιν ἀπέναντι τοῦ τείχους τῆς με-
gnam ludæ & castrametatus est inter Gaba & Scythamum ciui
γάλης τῆς ἰουδαίας, καὶ κατεσκήνωσεν ἀναμέσον γαβᾶ καὶ σκυθῶν πό-
tatem & fuit ibi menſem dierum vt congregaret omnem
λεως. καὶ ἐκεῖ μῆνα ἡμερῶν εἰς τὸ συλλέξαι πᾶσαν τὴν ἀπαρτίαν τῆς
exercitus ſui
δυνάμεως αὐτοῦ.

CAP IIII. δ'.

Et audierunt filii Iſrael qui habitabant in Iudea omnia quæ
Καὶ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, πάντα ὅσα
1 fecit Holofernes grentibus princeps exercitus Nabuchodonoſor re-
ἐποίησεν ὁλοφέρνης τοῖς ἔθνεσιν ὁ ἀρχιστράτηγος ναβουχοδονόσορ τῷ βασι-
gis Aſſyriorum & quemadmodum ſpoli uit omnia templa eorum, &
λεῖ ἀσσυρίων καὶ ὃν τρόπον ἐσκύλευσε πάντα τὰ ἱερὰ αὐτῶν καὶ
dedit ea in deletionem. Et timuerunt valde à fa
ἔδωκεν αὐτὰ εἰς ἀφανισμόν. καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα ἀπὸ προ-
cie eius & pro Hieruſalem & templo Domini Dei ſui turbati
2 σώπου αὐτοῦ καὶ περὶ ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ κυρίου θεοῦ αὐτῶν ἐπτοήθη-
ſunt quia recenter fuerant aſcendentes de captiuitate,
σαν ὅτι προσφάτως ἦσαν ἀναβεβηκότες ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ
super omnis populus congregatus fuerat ex Iudea & vaſa &
ὑπὲρ πᾶς ὁ λαὸς συνηλέλεκτο ἐκ τῆς ἰουδαίας· καὶ τὰ σκεύη καὶ τὸ δυ-
altaria & domus à prophanatione ſanctificata erant. Et miſe
στηριον, καὶ ὁ οἶκος ἐκ βεβηλώσεως ἡγιασμένα ἦν. καὶ ἀπέστει-
3 runt ad omnem terminum Samariæ, & vicos & Bethoro, & Belmen, &
λαν εἰς πᾶν ὅριον σαμαρείας, καὶ κώμας, καὶ βεθωρὼν, καὶ βεμὴν, καὶ
Hiericho, & ad Choba & Eſora, & vallem Salem: & præoccupa-
ιεριχὼ, καὶ εἰς χωβᾶ, καὶ ἐσωρᾶ, καὶ τὸν ἀυλῶνα σαλήμ, καὶ προκατελά-
uerunt omnes vertices montium excelſorum & muris circum-
4 βοντο πάσας τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων τῶν ὑψηλῶν καὶ ἐτείχι-
dederunt quæ in eis vicos & appoſuerunt in frumentationem in præpa-
σαν τὰς ἐν αὐταῖς κώμας, καὶ παρέθηντο εἰς ἐπισιτισμὸν εἰς παρα-
rationem pugnæ quoniam recenter erant campi eorum demeſſi ſe
σκευὴν πολέμου ὅτι προσφάτως ἐθερίσθησαν τὰ πεδία αὐτῶν τῷ θερισμῷ
5 ſcripſit Ioachim ſacerdos magnus qui erat in diebus illis in
ἔγραψε ἰωακεὶμ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας ὃς ἦν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐν
Hieruſalem ad eos qui habitabant Bethuliæ, & Betemeſkham quæ eſt con
ἱερουσαλὴμ, τοῖς κατοικοῦσι βετυλούα, καὶ βετμεσκὰμ ἥ ἐστιν ἀπέ-
tra Eſdraelon contra faciem campi quæ prope Dothaim, de
ναντι ἐσδρηλὼν κατὰ πρόσωπον τοῦ πεδίου τῆς πλησίον δωθαείμ, λέ-
cens, vt obtinerent aſcenſus montanorum, quia per illos erat introitus ad
γων, διακατασχεῖν τὰς ἀναβάσεις τοῦ ὄρους ὅτι δι' αὐτῶν ἦν ἡ εἴσοδος εἰς

Iudæam, & erat facilè prohibere eos adorantes, cùm ad
τὴν Ἰουδαίαν ϗ ἰῶ διχῇ ὡς διακωλύσαι αὐτὸς προσβαίνοντας, ὅτι
gustus transitus esset ad viros ad summum duos. Et fece
νῆς τῆς διαβάσεως ἔσης, ἐπ' ἄνδρας τὸς πάντα δύο καὶ ἐπίν- 6
runt filii Israel sicut constituit eis Iozchim sacerdos magnus
σαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καθὰ συνέταξεν αὐτοῖς Ἰωακεὶμ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας,
& senatus vniuersi populi Israel, qui sedebant in Hierusalem
ϗ ὁ γερουσία παντὸς δήμου Ἰσραήλ, οἳ ἐκάθηντο ἐν Ἰερουσαλήμ.
Et clamauerunt omnis vir Israel ad Deum in instantia ma
ϗ ἀνεβόησαν πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ πρὸς τὸν Θεὸν ἐν ἐκτενείᾳ με-
gna & humiliauerunt animas suas in instantia magna ipsi & 7
γάλῃ ϗ ἐταπείνωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἐκτενείᾳ μεγάλῃ αὐτοὶ ϗ
mulieres eorum, & infantes eorum & iumenta eorum & omnis
αἱ γυναῖκες αὐτῶν ϗ τὰ νήπια αὐτῶν, ϗ τὰ κτήνη αὐτῶν, ϗ πᾶς
aduena, & mercenarius, & seruus eorum imposuerunt cilicia
πάροικος καὶ μισθωτὸς καὶ ἀργυρώνητος αὐτῶν ἐπέθεντο σάκκους
super lumbos suos & omnes vir & mulier, & pueri, & 8
ὅλη τὰς ὀσφύας αὐτῶν καὶ πᾶς ἀνὴρ, ϗ γυνὴ, ϗ τὰ παιδία, καὶ οἱ κα
habitantes Hierusalem cecidrunt contra faciem templi; & cinere
τοικοῦντες Ἰερουσαλὴμ ἔπεσον κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ, καὶ ἐσπο-
conspersserunt capita sua & extenderunt cilicia sua con
δώσαντο τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ϗ ἐξέπτυσαν τὰς σάκκους αὐτῶν κα
ra faciem Domini, & altare cilicio operuerunt: Et
τὰ πρόσωπον κυρίου ϗ τὸ θυσιαστήριον σάκκῳ περιέβαλον ϗ 9
clamauerunt ad Deum Israel vnanimiter assiduè ne daret in
ἐβόησαν πρὸς τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ ὁμοθυμαδὸν ἐκτενῶς, τοῦ μὴ δοῦναι εἰς
prædam infantes eorum & vxores in dominationem, & ciui
διαρπαγὴν τὰ νήπια αὐτῶν, ϗ τὰς γυναῖκας εἰς κατονομὴν, ϗ τὰς πό
tates hæreditatis eorum in interitum & sancta in pollutionem &
λεις τῆ κληρονομίας αὐτῶν εἰς ἀφανισμόν, ϗ τὰ ἅγια εἰς βεβήλωσιν ϗ
opprobrium derisionem gentibus & exaudiuit Deus deprecationem
ὀνειδισμὸν, ὄλεθρον τοῖς ἔθνεσι ϗ εἰσήκουσεν ὁ Θεὸς τῆ δεήσεως
eorum & de tribulatione eorum liberauit eos & erat populus iejunans die
αὐτῶν ϗ ἐν τῆ θλίψεως αὐτῶν ἔσωσεν αὐτὸς ϗ ἦν ὁ λαὸς νηστεύων ἡμέ
bus multis in vniuersa Iudæa & Hierusalem ante faciem
ρας πλείους ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Ἰερουσαλὴμ κατὰ πρόσωπον τῶν
sanctorum Domini omnipotentis: Et Ioachim sacerdos magnus & omnes
ἁγίων κυρίου παντοκράτορος ϗ Ἰωακεὶμ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας ϗ πάντες 10
qui astabant coram Domino sacerdotes & qui ministrabant Domino cilicio
οἱ παρεστηκότες ἐνώπιον κυρίου ἱερεῖς, καὶ οἱ λειτουργοῦντες κυρίῳ σάκκοις
præcincti lumbos suos offerebant holocaustum
περιζωσμένοι τὰς ὀσφύας αὐτῶν, προσέφερον τὴν ὁλοκάυτωσιν τῶ
confecti sacrificii & oblationes & voluntaria dona populi & erat
ἐνδελεχισμοῦ, καὶ τὰς δόχας καὶ τὰ ἑκούσια δόματα τοῦ λαοῦ καὶ ἦν
cinis super mitras eorum. Et clamabant ad Dominum ex
σποδὸς ἐπὶ τὰς κιδάρεις αὐτῶν ϗ ἐβόων πρὸς κύριον ἐκ 11
omni virtute in bonum vt visitaret omnem domum Israel
πασης δυνάμεως, εἰς ἀγαθὸν, ἐπισκέψασθαι πᾶν τὸ οἶκον Ἰσραὴλ.

CAP V. ε

Et nunciatum est Holoferni principi militiæ Assyriorum, quòd

1 Καὶ ἀπηγγέλη ὁλοφέρνῃ ἀρχιστρατήγῳ δυνάμεως αὐτοῦ, διότι
filii Israel præparati essent ad prælium, & clausuras monta-
οἱ υἱοὶ Ισραὴλ παρεσκεύασαντο εἰς πόλεμον καὶ τὰς διόδους τῶν ὀρέ-
norum conclusissent & munitissent omnem verticem montis excelsi & po-
νῆς συνέκλεισαν, καὶ ἐπιχίσαντο πᾶσαν κορυφὴν ὄρους ὑψηλοῦ, καὶ ἔθη-
tuissent in campis scandala & iratus est furore nimis, & vo-
κεν ἐν τοῖς πεδίοις σκάνδαλα· καὶ ὠργίσθη θυμῷ σφόδρα καὶ συ-
cauit omnes principes Moab & duces Ammon, &
λεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας μωάβ, καὶ τοὺς στρατηγοὺς ἀμμών, καὶ
omnes Satrapas regionis maritimæ & dixit ei Nunciate
2 πάντας τοὺς σατράπας τῆς παραλίας καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἀπαγγείλατε
iam mihi filii Chanaan quis populus ille qui sedet in montanis & quæ
δή μοι υἱοὶ χαναὰν τίς ὁ λαὸς οὗτος ὁ καθήμενος ἐν τῇ ὀρεινῇ, καὶ τίνες
quas habitant ciuitates & quæ multitudo exercitus eorum, & in quo
αἱ κατοικοῦσι πόλεις, καὶ τί τὸ πλῆθος τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ ἐν τίνι
robur eorum & fortitudo eorum, & quis præerat in eis
τὸ κράτος αὐτῶν ἢ ἰσχὺς αὐτῶν, καὶ τίς ἀρχηγὸς ἐπ' αὐτῶν βα-
rex aut dux exercitus eorum & quare decreuerunt vt non
σιλεὺς ἢ ἡγούμενος στρατιᾶς αὐτῶν, καὶ διατί κατηυθύνθησαν τοῦ μὴ
venirent in occursum meum præ omnibus habitatoribus in Occidenti
ἐλθεῖν εἰς ἀπάντησίν μου παρὰ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν δυσμαῖς
Et dixit ad eum Achior dux omnium filiorum Ammon
3 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Αχιὼρ ὁ ἡγούμενος πάντων υἱῶν ἀμμών.
Audiat iam dominus meus verbum de ore serui tui & annun-
4 ἀκουσάτω δὴ ὁ κύριός μου λόγον ἐκ στόματος τοῦ δούλου σου καὶ ἀναγ-
ciabo tibi veritatem de populo isto qui habitat montana hæc,
γελῶ σοι τὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ λαοῦ τούτου ὃς κατοικεῖ τὴν ὀρεινὴν ταύτην,
prope te habitantes & non egredietur mendacium de ore ser-
πλησίον σου οἰκοῦντος καὶ οὐκ ἐξελεύσεται ψεῦδος ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δού-
ui tui Populus iste est ex progenie Chaldæorum Et
5 λου σου ὁ λαὸς οὗτος ἐστὶν ἀπόγονοι χαλδαίων καὶ
6 habitauerunt prius in Mesopotamia quia noluerunt
παῴκησαν τὸ πρότερον ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ, ὅτι οὐκ ἠβουλήθησαν
sequi deos patrum suorum qui fuerunt in terra Chaldæorum
ἀκολουθῆσαι τοῖς θεοῖς τῶν πατέρων αὐτῶν οἱ ἦσαν ἐν γῇ χαλδαίων
Et exierunt ex via generationum suarum & adorauerunt Deum
7 καὶ ἐξέβησαν ἐξ ὁδοῦ τῶν γενεῶν αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τὸ θεῖον τῶν
cæli Deum quem cognouerant & proiecerunt eos à facie deorum
οὐρανῶν, θεὸν ὃν ἐπέγνωσαν καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου τῶν θεῶν
suorum & fugerunt in Mesopotamiam & habitauerunt ibi diebus multis &
αὐτῶν, καὶ ἔφυγον εἰς μεσοποταμίαν καὶ παῴκησαν ἐκεῖ ἡμέρας πολλὰς καὶ
dixit Deus eorum vt exirent de habitatione sua & irent in
εἶπεν ὁ θεὸς αὐτῶν ἐξελθεῖν ἐκ τῆς παροικίας αὐτῶν, καὶ πορευθῆναι εἰς
terram Chanaan & habitauerunt ibi & replenti sunt auro &
γῆν χαναὰν καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ, καὶ ἐπληθύνθησαν χρυσίου καὶ
argento & in tumentis nobilis nimis Et ascenderunt
8 ἀργυρίου, καὶ ἐν κτήνεσι πολλοῖς σφόδρα καὶ κατέβησαν
in Aegyptum cooperuit enim faciem terræ Chanaan tumor & &
εἰς αἴγυπτον· συνεκάλυψε γὰρ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς χαναὰν ὄγκος καὶ

habitauerunt ibi vſquequo numeri ſunt. & facti ſunt ibi in multitudinem
παρῳκησαν ἐκεῖ μέχρις οὗ διεγράφησαν. καὶ ἐκόπτοντο ἐκεῖ εἰς πλῆθος
magnam & non erat numerus generis eorum. Et inſurrexit eis
πολὺ καὶ οὐκ ἦν ἀριθμὸς τῶν γενῶν αὐτῶν. καὶ ἐπανέστη αὐτοῖς ὁ βα- 9
rex AEgypti, & vexauerunt eos, & in labore & in latere
σιλεὺς αἰγύπτου, καὶ κατεσφίγξατο αὐτούς, καὶ ἐν πόνῳ καὶ ἐν πλίν-
humiliauerunt eos, & poſuerunt eos in ſeruos & clamauerunt ad
θῳ ἐταπείνωσαν αὐτούς, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς εἰς δούλους καὶ ἀνεβόησαν πρὸς
Deum ſuum & percuſſit omnem terram AEgypti plagis in qui-
τὸν θεὸν αὐτῶν καὶ ἐπάταξε πᾶσαν τὴν γῆν αἰγύπτου πληγαῖς ἐν αἷς
bus ego erat ſanitas. Et eiecerunt eos AEgyptii à facie
ἐκ ἰῶ ἴασις. καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς οἱ αἰγύπτιοι ἀπὸ προσώπου 10
ſua & exiccauit Deus rubrum mare ante eos
αὐτῶν καὶ κατεξήρανεν ὁ θεὸς τὸν ἐρυθρὰν θάλασσαν ἔμπροσθεν αὐτῶν.
Et duxit eos in montem Sina & Cades Barne & eiecit om
καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸ ὄρος τὸ σινᾶ καὶ κάδης βαρνῆ καὶ ἐξέβαλε πάν- 11
nes habitatores in deſerto & habitauerunt in terra Ammoritarum, &
τας τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἔθνησαν ἐν γῇ ἀμορραίων καὶ
omnes de Eſebon diſperſerunt in fortitudine eorum; & tranſeuntes lor
πάντες τῆ ἐσεβὼν ἐξωλοθρεύθησαν ἐν τῇ ἰσχύι αὐτῶν καὶ διαβάντες τὸν Ἰορ-
danem, ſortiti ſunt omnia montana. Et eiecerunt à
δάνην, ἐκληρονόμησαν πᾶσαν τὴν ὀρεινήν. καὶ ἐξέβαλον ἀπὸ 12
facie ſua Chananæum, & Pherezeum, & Iebuſæum, &
προσώπου αὐτῶν τὸν χαναναῖον καὶ τὸν φερεζαῖον καὶ τὸν ἰεβουσαῖον, καὶ
Sychem, & omnes Gergeſæos, & habitauerunt in eis die-
τὸν συχέμ, καὶ πάντας τοὺς γεργεσαίους, καὶ κατῴκησαν ἐν αὐτῇ ἡμέ-
bus multis. Et dum non peccauerunt coram
ρας πολλάς. καὶ ἕως οὐχ ἥμαρτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ αὐτῶν, ἦν μετ' αὐτῶν 13
bono quoniam Deus qui odit iniquitatem cum eis eſt
τὰ ἀγαθά ὅτι ὁ θεὸς μισῶν ἀδικίαν μετ' αὐτῶν ἐστιν ὅτι δὲ ἀπέ- 14
ſerunt à via quam propoſuit eis exterminati ſunt in multis
στησαν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ἧς ἐνετείλατο αὐτοῖς, ἐξωλοθρεύθησαν ἐν πολλοῖς
præliis valde nimis. Et captiui ducti ſunt in terram non
πολέμοις ἐκπολυσφόδρα. καὶ ᾐχμαλωτεύθησαν εἰς γῆν οὐκ 16
propriam & templum Dei eorum fractum eſt in pauimentum, & ciuitas eo-
ἰδίαν καὶ ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ αὐτῶν ἐκρύσθη εἰς ἔδαφος καὶ αἱ πόλεις αὐ-
rum capta ſunt ab aduerſariis. Et nunc conuerſi ad
τῶν κατελήφθησαν ὑπὸ ὑπεναντίων. καὶ νῦν ἐπιστρέψαντες ἐπὶ 21
Deum ſuum aſcenderunt de diſperſione qua diſperſi erant illic & poſſe
τὸν θεὸν αὐτῶν, ἀνέβησαν ἐκ τῆς διασπορᾶς ἧ διεσπάρησαν ἐκεῖ· καὶ κατέ-
derunt Hieruſalem vbi ſanctuarium eorum & habitauerunt in
σχον τὴν ἱερουσαλήμ, οὗ τὸ ἁγίασμα αὐτῶν, καὶ κατῳκίσθησαν ἐν
montanis quia erant deſerta. Et nunc dominator domine ſi quidem eſt
τῇ ὀρεινῇ ὅτι ἦν ἔρημος. καὶ νῦν δέσποτα κύριε εἰμὲν ὄντι 22
ignorantia in populo tuo & peccant contra Deum ſuum conſi
ἀγνοίᾳ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ ἁμαρτάνουσιν εἰς τὸν θεὸν αὐτῶν, ὄντι-
deremus quoniam eſt inter eos ſcandalum hoc & aſcendamus & de
σκεψώμεθα ὅτι ἔστιν ἐν αὐτοῖς σκάνδαλον τοῦτο, καὶ ἀναβησώμεθα καὶ πολε
bellemus eos Si verò non eſt iniquitas in gente eorum, parce
μήσωμεν αὐτούς· εἰ δὲ μή ἔστιν ἀνομία ἐν τῷ ἔθνει αὐτῶν, φεισάσθω 23
ergo iam dominus meus ne forte defendat Dominus eos, & Deus
θέω δὴ ὁ κύριός μου, μήποτε ὑπεραπίσῃ ὁ κύριος αὐτῶν, καὶ ὁ θεὸς

eorum

corum pro eis & erimus in opprobrium in conspectu vniuersæ terræ
αὐτῶν ὑπὲρ αὐτῶν ὃ ἐσόμεθα εἰς ὄνειδος ἐναντίον πάσης τῆς γῆς
Et factum est vt cessaret Achior loqui verba hæc, murmu
14 καὶ ἐγένετο ὡς ἐπαύσατο ἀχιὼρ λαλῶν τοὺς λόγους τούτους, ἐγόγ
rauit omnis populus qui in circuitu tabernaculi stabat Et dixerunt ma
γυσε πᾶς ὁ λαὸς ὁ κυκλῳ τῆ σκιωθῆς πικρῶς. καὶ εἶπον οἱ μι
25 gnates Holofernis & omnes qui habitabant terram maritimam, & Moab,
γιστᾶνες ὁλοφέρνη ὃ πάντες οἱ κατοικοῦντες γιὰν θαλάσσαν καὶ τὴν μωάβ,
vt interficeretur eum non enim timebimus a facie filiorum Israel
συγκόψαι αὐτόν ὅ γὰρ φοβηθησόμεθα ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ισραὴλ
ecce enim populus in quo non est potentia, neque robur ad aciem fortem.
ἰδὲ γὰρ λαός ἐστιν ὃ οὐκ ἔστι δύναμις οὐδὲ κράτος εἰς παράταξιν ἰσχυρόν
Ideo iam ascendemus & erunt in cibum vniuerso exercitui tuo
26 διὸ νῦν ἀναβησόμεθα, καὶ ἔσονται εἰς κατάβρωσιν πάσῃ τῇ στρατιᾷ σου
domine Holoferne.
δέσποτα ὁλοφέρνη.

CAP. VI. ς'

Et vt cessauit tumultus virorum qui in circuitu confes-
1 Καὶ ὡς κατέπαυσεν ὁ θόρυβος ἀπὸ ἀνδρῶν τῶν κύκλῳ τῆς συστ-
sus & dixit Holofernes dux exercitus Assyriorum ad
δείας, καὶ εἶπεν ὁλοφέρνης ἀρχιστράτηγος δυνάμεως ἀσσὺρ πρὸς
Achior coram omni populo alienigenarum: Et quis es tu
2 ἀχιὼρ ἐναντίον παντὸς τοῦ δήμου ἀλλοφύλων. καὶ τίς εἶ σὺ
Achior coram omni populo alienigenarum & ad omnes filios
ἀχιὼρ ἐναντίον παντὸς τοῦ δήμου ἀλλοφύλων, καὶ πρὸς πάντας υἱοὺς
Moab & mercenarii Ephraim, quoniam prophetasti inter nos sicut ho
μωάβ, καὶ οἱ μισθωτοὶ τοῦ ἐφραὶμ, ὅτι προεφήτευσας ἐν ἡμῖν καθὼς σή-
die & dixisti genus Hierusalem non debellare, quoniam Deus ea-
μερον, καὶ εἶπας τὸ γένος ἱερουσαλὴμ μὴ πολεμῆσαι, ὅτι ὁ θεὸς αὐ-
rum protegit eos & quis Deus nisi Nabuchodonosor hic mit
τῶν σκεπάσει αὐτούς, καὶ τίς θεὸς εἰ μὴ ναβουχοδονόσορ, ὃς ἀπο-
tet potentiam suam & disperdet eos a facie terræ & de
στελεῖ τὸ κράτος αὐτοῦ, καὶ ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς· καὶ
leat memoriam eorum & non liberabit eos Deus eorum sed nos serui eius exterminabimus
οὐ ῥύσεται αὐτοὺς ὁ θεὸς αὐτῶν, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἐξολοθρεύσομεν
eos velut hominem vnum & non sustinebunt potentiam equorum nostrorum
αὐτοὺς ὡς ἄνθρωπον ἕνα καὶ οὐκ ἀνθέξουσιν τὸ κράτος τῶν ἵππων ἡμῶν
conculcabimus enim eos in semetipsis & montes eorum inebria
καταπατήσομεν γὰρ αὐτοὺς ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ ὄρη αὐτῶν μεθυ-
buntur in sanguine eorum & campi eorum replebuntur
σθήσονται ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν, καὶ τὰ πεδία αὐτῶν πλησθήσονται
mortuis eorum & non resistet vestigium pedum ipsorum contra
τῶν νεκρῶν αὐτῶν καὶ οὐ μὴ ἀνθήσηται τὸ ἴχνος τῶν ποδῶν αὐτῶν κατὰ
faciem nostram, sed perditione peribunt dicit rex Nabucho
πρόσωπον ἡμῶν, ἀλλὰ ἀπωλείᾳ ἀπολοῦνται, λέγει ὁ βασιλεὺς ναβουχο
donosor dominus vniuersæ terræ dixit enim Non vana erunt verba
δονόσορ ὁ κύριος πάσης τῆς γῆς εἶπεν γὰρ οὐ ματαιωθήσονται τὰ ῥήματα
sermonum meorum Tu autem Achior, mercenarie Ammon qui lo
3 τῶν λόγων μου σὺ δὲ ἀχιὼρ μισθωτὲ τοῦ ἀμμών, ὃς ἐλά-
cutus es verba hæc in die iniquitatis tuæ non videbis amplius
λησας τοὺς λόγους τούτους ἐν ἡμέρᾳ ἀδικίας σου, οὐ μὴ ὄψει ἔτι τὸ

faciem meam à die hac quousque vlciscer genus eorũ qui
φόβητόν μου ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης, ἕως ἐκδικήσω τὸ γένος τῶν
ex Aegypto Et tunc pertransibit ferrum militiæ meæ &
ἐξ αἰγύπτου· καὶ τότε διελθοῦσα ὁ σίδηρός σου τὰ σεσηπότα μου καὶ
populus seruorum meorum latera tua & cades inter vulnera
ὁ λαὸς τῶν δεσποτῶν μου τὰς πλευράς σου καὶ πίσω ἐν τοῖς τραύμα
tos eorum quando reuertus furo & restituent te serui mei in
τίαις αὐτῶν ὅταν ἐπιστρέφω καὶ κατακυριεύσουσί σου οἱ δοῦλοί μου εἰς
montana & statuent te in vna de ciuitatibus accessuum & non peribis
τὰ ὀρεινὰ, καὶ σύσουσί σε ἓν μιᾷ τῶν πόλεων ἀναβάσεως καὶ ἐκ ἀπολῇ
donec exterminetur eum illis Et siquidem ſi eras
ἕως οὗ ἐξαλοθρευθῇς μετ' αὐτῶν καὶ εἴπερ ἐλπίζῃς τῇ 4
in corde tuo quod non comprehendentur ne concidat tuus vultus loco
καρδίᾳ σου ὅτι ἐ συλληφθήσονται, μὴ συμπεσέτω σου τὸ πρόσωπον ἐπὶ
tus sum & nihil cadet de verbis meis Et præ
λοιπὸν, καὶ ἐδὲν διαπεσεῖται τῶν ῥημάτων μου. καὶ ἤρατο 6
cepit Holofernes seruis suis qui erant astantes tabernaculo suo
σέταξεν ὁλοφέρνης τοῖς δούλοις αὐτοῦ οἳ ἦσαν παρεστηκότες τῇ σκηνῇ αὐτοῦ,
vt comprehenderent Achior & restituerent eum in Bethulua & tra
συλλαβεῖν τὸν ἀχιὼρ, καὶ ἀποκατασῆσαι αὐτὸν εἰς βετυλούα, καὶ πα-
derent in manus filiorum Israel Et acceperunt eum
εδοὺναι εἰς χεῖρας υἱῶν ἰσραὴλ καὶ σωὲ ἆραν αὐτὸν 7
serui eius & duxerunt eum extra castra in campum:
οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τὸ πεδίον.
& prof ti sunt de medio eos pertium in montana & appropinquauerunt ad
καὶ ἀπῆραν ἐκ μέσου τῆς πεδινῆς εἰς τὸ ὀρεινὸν, καὶ παρεγένοντο ἐπὶ τὰς
fontes qui erant sub Bethulua & vt viderunt eos viri ciui
πηγὰς αἱ ἦσαν ὑποκάτω βετυλούα καὶ ὡς εἶδον αὐτοὺς οἱ ἄνδρες τῆς πό-
tatis in vertice montis & omnis vir fundibularius dimouit
λεως ἐπὶ τὸ κορυφὸ τὸ ὄρους, καὶ πᾶς ἀνὴρ σφενδονίτης διεκε-
afcensum eorum & inculauerunt in lapidibus super eos Et
πῆε τὴν ἀνάβασιν αὐτῶν· καὶ ἔβαλον ἐν λίθοις ἐπ' αὐτούς καὶ 8
ingressi subitus montem ligauerunt Achior, & dimiserunt proie
ὑποδύντες ὑποκάτω τὸ ὄρους, ἔδησαν τὸν ἀχιὼρ καὶ ἀφῆκαν ἐ ῥιμ-
cum sub radice montis & abierunt ad dominum suum
μένον ὑπὸ τὴν ῥίζαν τὸ ὄρους καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν
D scendentes autem filii Israel de ciuitate sua ascenderunt super
καταβάντες δὲ οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ ἐκ τῆς πόλεως αὐτῶν, ἐπέσηαν ἐπ' 9
eum, & soluentes eum adduxerunt ad Bethulua. Et sta
αὐτὸν, καὶ λύσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον εἰς τὴν βετυλούα καὶ κα- 10
tuerunt eum inter principes ciuitatis eorum qui erant in die
τέσηαν αὐτὸν εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως αὐτῶν, οἳ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέ-
bus illis Ozias (filius) Micha de tribu Symeon, & Chabris
ραις ἐκείναις ὀζίας ὁ τοῦ μιχα ἐκ τῆς φυλῆς συμεών, καὶ χάβρις
(filius) Gothoniel, & Charmis (filius) Melchiel
ὁ τοῦ γοθονιὴλ, καὶ χάρμις ὁ τοῦ μελχιὴλ
Et conuocauerunt omnes seniores ciuitatis,
καὶ συνεκάλεσαν πάντας τοὺς πρεσβυτέρους τῆς πόλεως 11
& concurrerunt omnes iuuenes eorum, & mulieres ad con
καὶ συνέδραμον πᾶς νεανίσκος αὐτῶν, καὶ αἱ γυναῖκες εἰς τὴν ἐκ-
gregationem, & statuerunt Achior in medio vniuersi populi eorum & inter
κλησίαν καὶ ἔσησαν τὸν ἀχιὼρ ἐν μέσῳ παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτῶν καὶ ἐπη

rogauit

rogauit eum Ozias quod contigerat: & respondens nunciauit eis
ρωτησεν αυτον οζιας το συμβεβηκος· και αποκριθεις απηγγειλεν αυτοις τα
verba confessus Holofernis & omnia verba quæ locutus fuit
ρηματα της σωτηριας ολοφερνου, και παντα τα ρηματα οσα ελαλησεν
in medio principum Assyriorum & quæ superbè locutus fuit Holofernes
εν μεσω των αρχοντων αυτου, και οσα ηνιαλορρημονησεν ολοφερνης
contra domum Israel. Et procidentes populus adorauerunt
13 εις τον οικον ισραηλ και πεσοντες ο λαος προσεκυνησαν
Deum & clamauerunt Deo dicentes: Domine Deus ce-
14 τω θεω, και εβοησαν τω θεω, λεγοντες, κυριε ο θεος του ισρα-
li respice in superbiam eorum, & miserere humilitatis
ηλ κατιδε επι τας υπερηφανιας αυτων, και ελεησον την ταπεινωσιν
generis nostri & respice super faciem sanctificatorum tibi in
του γενους ημων, και επιβλεψον επι το προσωπον των ηγιασμενων σοι εν
die hac. Et vocauerunt Achior, & laudauc-
15 τη ημερα ταυτη. και παρεκαλεσαν τον αχιωρ, και επηνε-
runt eum valdè. Et assumpsit eum Ozias de con-
18 σαν αυτον σφοδρα και παρελαβεν αυτον οζιας εκ της εκ-
gregatione in domum suam, & fecit conuiuium senioribus
κλησιας εις τον οικον αυτου, και εποιησε φονον τοις πρεσβυτερους.
Et inuocauerunt Deum Israel in auxilium per totam noctem illam
20 και επεκαλεσαντο τον θεον ισραηλ εις βοηθειαν ολην την νυκτα εκεινην.

CAP. VII. ζ'

At postridie nunciauit Holoferni omni exercitui suo
1 Τη δε επαυριον παρηγγειλεν ολοφερνης πασῃ τῃ στρατιᾳ αυτου
& omni populo suo qui venerant in auxilium eius, vt mouc-
και παντι τω λαῳ αυτου, οι παρεγενοντο επι την συμμαχιαν αυτου, ανα
rent castra contra Betuluam & ascensus montanorum occuparent
ζευγνυειν επι βετυλουα, και τας αναβασεις της ορεινης στρατοπεδευσα-
& facerent prælium contra filios Israel & mouit castra in
σθαι, και πολεμειν εις τους υιους ισραηλ και ανεζευξεν εν τῃ
die illa omnis vir potens eorum. Et exercitus horum
2 ημερα εκεινη πας ανηρ δυναστης αυτων. και η δυναμις αυτων
viginti bellatorum millia peditum septuaginta & centum & equitum
ανδρων πολεμιστων χιλιαδες πεζων εβδομηκοντα και εκατον, και ιππεων
millia duodecim præter impedimenta & viros qui erant pedes
χιλιαδες δεκαδυο, χωρις της αποσκευης και των ανδρων οι ησαν πεζοι
inter eos, magna multitudo nimis. Et castrametati sunt in ua-
3 εν αυλῃ πολυ πληθος σφοδρα και παρεβαλον εν τῳ αυλωνι
prope Betuluam super fontem. Et extenderunt in latitudine
πλησιον βετυλουα επι της πηγης· και επλατυναν εις ευρος
super Dothaim vsque Belmaim & in longitudinè à Betulua vsque ad Cyamonem
επι δωθαιμ εως βελμαιμ, και εις μηκος απο βετυλουα εως κυαμωνος
4 ο εστιν απεναντι εσδρηλωμ. οι δε υιοι ισραηλ ως ειδον αυτων το πληθος
quæ est contra Esdrelom. Ac filii Israel vt viderunt eorum mul-
titudinem turbati sunt valdè & dixit vnusquisque ad proximum suum, νυν
δος, επεχθησαν σφοδρα και ειπεν εκαστος προς τον πλησιον αυτου νυν
occupabunt iam faciem terræ vniuersæ & neq; montes excel-
εκλειξουσιν επι το προσωπον της γης πασης, και ουτε τα ορη τα υψηλα,
si, neque valles, neque colles sustinebunt grauitatem eorum. Et
5 ουτε αι φαραγγες, ουτε οι βουνοι υποστησονται το βαρος αυτων και

assumerent vnusquisque arma bellica sua & incendentes
ἀναλαζόντες ἕκας☉ τὰ σκῦλα τὰ πολεμικὰ αὐλῶν , καὶ ἀνάψαντες
pyram super turribus suis manserunt custodientes tota nocte
πυρὰν ἐπὶ τὰς πύργους αὐτῶν , ἔμειναν φυλάσσοντες ὅλην τὴν νύκτα
illa At die secunda eduxit Holofernes omnem
ἐκείνην. τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ, ἐξήγαγεν ὁλοφέρνης πᾶσαν τὴν 6
equitatum suum versus conspectum filiorum Israel qui erant in Betulua &
ἱππον αὐτοῦ κατ᾽ πρόσωπον τῶν υἱῶν ισραὴλ οἱ ἦσαν ἐν βετουλύα καὶ
considerant ascensus ciuitatis eorum Et fontes
ἐπισκέψατο τὰς ἀναβάσεις τῆς πόλεως αὐτῶν. καὶ τὰς πηγὰς τῶν 7
aquarum eorum agressus est, & preoccupauit eos & imposuit eis
ὑδάτων αὐτῶν ἐφώδισε, καὶ προκατελάβετο αὐτάς· καὶ ἐπέστησεν αὐτοῖς
castra virorum bellatorum & ipse transiuit castra in populum
παρεμβολὰς ἀνδρῶν πολεμιστῶν καὶ αὐτὸς ἀνέζευξεν εἰς τὸν λαὸν
suum Et accedentes ei ombes principes filiorum
αὐτοῦ καὶ προσελθόντες αὐτῷ πάντες οἱ ἄρχοντες τῶν υἱῶν 8
Esau & omnes duces populi Moab, & duces regionis ma
ησαὺ, καὶ πάντες οἱ ἡγούμενοι τοῦ λαοῦ μωὰβ καὶ οἱ στρατηγοὶ τῆς παρα-
ritimæ direxerunt Audiat Iam verbum dominus noster vt non fit fractio
λίας, εἶπον, ἀκουσάτω δὴ λόγου ὁ διαβότης ἡμῶν ἵνα μὴ γένηται θραῦσις
in exercitu tuo Nam populus iste filiorum Israel , non confi
ἐν τῇ δυνάμει σου ὁ γὰρ λαὸς ἐστὶ τῶν υἱῶν ισραὴλ , καὶ πεποι- 9
dunt in lanceis suis sed in sublimitatibus montium in qui-
θασιν ὅτι τοῖς δόρασιν αὐτῶν, ἀλλ᾽ ὅτι τοῖς ὕψεσι τῶν ὀρέων ἐν οἷς
bus ipsi habitant in eisnon enim est facile procedere per ver-
αὐτοὶ κατοικοῦσιν ἐν αὐτοῖς ἡ γὰρ ὅτιν δύσχερὲς προελθεῖν ταῖς κορυ-
tices montium eorum Et nunc domine ne præliu ineas aduersus
φαῖς τῶν ὀρέων αὐτῶν. καὶ νῦν δέσποτα μὴ πολεμήσῃς πρὸς 10
eos sicut fit prœlium acieī & non vadet de
αὐτὸς καθὰς γίνεται πόλεμος παρατάξεως καὶ ἵστηται ἐκ τοῦ
populo tuo vt vir vnus mane in castris tuis custo
λαοῦ σου ὡς ἀπὸ εἷς ἀναμένων ὄπι τῆς παρεμβολῆς σου διαφυλάσ-
diens omnem virum ex exercitu tuo & obtineant
σων πάντα ἄνδρα ἐκ τῆς δυνάμεώς σου καὶ ὀπισπασάτωσαν οἱ
serui tui fontem aquæ, qui exit de radice montis;
παῖδές σου τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος, ἣ ἐκπορεύεται ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ ὄρους·
quis inde aquabitur omnes habitantes Betulua & inter
ὅθεν ἐκεῖθεν ὑδρεύονται πάντες οἱ κατοικοῦντες βετουλύα καὶ ἀνε-
inet eos siti, & tradent ciuitatem suam & nos &
λεῖ αὐτοὺς ἡ δίψα, καὶ ἐκδώσουσι τὴν πόλιν ἐαυτῶν· καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ
populus noster ascendemus super proximas altitudines montium, & ca
λαὸς ἡμῶν ἀναβησόμεθα ὅπι τὰς πλησίον κορυφὰς τῶν ὀρέων, καὶ κα-
strametabimur super eas in custodiam, ne exeat de ciui
ρεμβαλοῦμεν ἐπ᾽ αὐταῖς εἰς περιφυλακὴν τοῦ μὴ ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ πό
tate vir vnus. & consumerentur in fame ipsi & vxores eo
λεως ἄνδρα ἕνα καὶ συναίσονται ἐν τῷ λιμῷ αὐτοί, καὶ αἱ γυναῖκες αὐ
rum & filii eorum & antequam veniat gladius super eos
τῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ πρὶν ἐλθεῖν τὴν ῥομφαίαν ἐπ᾽ αὐτοὺς, κατα-
subdentur in plateis habitationis eorum & retri
σταφήσονται ἐν ταῖς πλατείαις τῆς οἰκήσεως αὐτῶν καὶ ἀνταπο-
bues eis retributionem malam eò quod rebellauerunt & non obedie
δώσεις αὐτοῖς ἀνταπόδομα πονηρόν, ἀνθ᾽ ὧν ἐσυλίσαν καὶ οὐχ ὑπήκου-

rant faciei tuæ in pace. Et placuerunt verba eorum
11 σου τῷ Ὁλοφέρνῃ σου ἐν εἰρήνῃ· καὶ ἤρεσαν οἱ λόγοι αὐτῶν
coram Holoferne, & coram omnibus satellitibus eius & constituit facere sicut locuti fuerunt Et reciderunt castra filiorum Am
12 ἐναντίον ὁλοφέρνου, καὶ ἐναντίον πάντων τῶν διεγόντων αὐτῷ καὶ σωτ-
moo & cum eis millia quinque filiorum Assur, & castrametati sunt in
ταξε ποιῆν καθὰ ἐλάλησαν καὶ ἀπῆραν παρεμβολὴν υἱῶν Ἀμ
μών, καὶ μετ' αὐτῶν χιλιάδες πέντε υἱῶν Ἀσσὺρ, καὶ παρεκάθεζον ἐν τῷ
valles & præoccuparunt aquas & fontes aquarum
αὐλῶνι· καὶ φοχαπιλάσοντο τὰ ὕδατα καὶ τὰς πηγὰς τοῦ ὑδάτος τοῦ
filiorum Israel & ascenderunt filii Esau & filii Ammon, & castrametati sunt
υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ ἀνέβησαν υἱοὶ Ἡσαῦ καὶ υἱοὶ Ἀμμών, καὶ παρεκάθεζον
in montanis contra Dothaim & miserunt ex eis ad Austrum &
ἐν τῷ ὄρει τῷ ἀπέναντι Δωθαεὶμ καὶ ἀπέστειλαν ἐξ αὐτῶν πρὸς νότον καὶ
subsolanum contra Ecrebel quæ est prope Chusi quæ est super tor
ἀπηλιώτην ἀπέναντι Χαρεβήλ, ἣ ἔστιν πλησίον Χουσί, ἣ ἔστιν ὑπὲρ τὸ χει
rentem Mochmur & reliquus exercitus Assyriorum castrametati sunt in
μάρρου Μοχμὺρ· καὶ ἡ λοιπὴ στρατιὰ τῶν Ἀσσυρίων παρεκάθεζον ἐν τῷ
campo & cooperuerunt omnem faciem terræ, & tabernacula &
πεδίῳ, καὶ ἐκάλυψαν πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ αἱ σκηναὶ καὶ αἱ
stercora eorum castra fecerunt in multitudine multa valde. Et
13 ἀποσκευαὶ αὐτῶν κατεστρατοπέδευσαν εἰς πλῆθος πολὺ σφόδρα· καὶ
filii Israel clamaverunt ad Dominum Deum eorum quoniam defecit animo
οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀνεβόησαν πρὸς κύριον θεὸν αὐτῶν, ὅτι ὠλιγοψύχησε τὸ
spiritus eorum quoniam in circuitu erant omnes inimici eorum, & non pos
πνεῦμα αὐτῶν, ὅτι ἐκύκλωσαν πάντες οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, καὶ οὐκ ἦν
erant fugere de medio eorum: & manserunt in circuitu eorum omnis congregatio
δυναμένη διαφυγεῖν ἐκ μέσου αὐτῶν· καὶ ἡμέραι κύκλῳ αὐτῶν πᾶσα συναγωγὴ
Assyriorum, pedites & currus, & equites eorum diebus triginta
ἀσσύριων, οἱ πεζοὶ καὶ τὰ ἅρματα καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν ἡμέρας τριακον
quatuor. & deficiebant omnibus habitatoribus Betulua omnia
τατέσσαρας· καὶ ἐξέλειπον πάντες τοὺς κατοικοῦντας Βετυλούα πάντα τὰ
receptacula sua aquarum & lacus evacuabantur & non habebant ad bi
ἀγγεῖα αὐτῶν τοῦ ὕδατος καὶ οἱ λάκκοι ἐξεκενοῦντο καὶ οὐκ εἶχον πιεῖν
bendum ad satietatem aquam die vna, quoniam in mensura dabant eis ad bibendū
εἰς πλησμονὴν ὕδωρ ἡμέρας μίας, ὅτι ἐν μέτρῳ ἐδίδοντο αὐτοῖς πιεῖν
& consternati sunt infantes eorum & vxores & iuuenes defecerunt à
καὶ ἠθύμησαν τὰ νήπια αὐτῶν, καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ νεανίσκοι ἐξέλιπον ἀπὸ
siti & cadebant in plateis ciuitatis, & in transitibus
τῆς δίψης καὶ ἔπιπτον ἐν ταῖς πλατείαις τῆς πόλεως, καὶ ἐν ταῖς διόδοις τῆς
portarum & non erat vigor amplius in eis. Et congregatus est vni
πύλης· καὶ οὐκ ἦν κράτος ἔτι ἐν αὐτοῖς· καὶ συνήχθησαν πᾶς
uersus populus ad Ozian & principes ciuitatis iuuenes, &
ὁ λαὸς ὅτι πρὸς Ὀζίαν καὶ τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως, οἱ νεανίσκοι καὶ αἱ
mulieres, & pueri & clamauerunt voce magna, & dixerunt co
γυναῖκες καὶ τὰ παιδία· καὶ ἀνεβόησαν φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπον ἐναν-
ram omnibus senioribus Iudicet Deus inter nos & vos
τίον πάντων τῶν πρεσβυτέρων, κρίναι ὁ θεὸς ἀναμέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν,
quoniam fecistis in nobis iniustitiam magnam, non loquentes pacifica cum
ὅτι ἐποιήσατε ἐν ἡμῖν ἀδικίαν μεγάλην τὸ λαλῆσαι εἰρηνικὰ μετὰ τῶν
filiis Assyriorum Et nunc non est auxiliator noster, sed vendidit nos
14 υἱῶν Ἀσσουρ· καὶ νῦν οὐκ ἔστι βοηθὸς ἡμῶν, ἀλλὰ πέπρακεν ἡμᾶς

Deus in manibus eorum vt proferrentur ante eos in
ὁ θεὸς εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, τοῦ καταστραφῆναι ἐναντίον αὐτῶν ἐν
fine & perditione magna Et nunc conuocate eos & tra-
διφθορᾷ μεγάλῃ. καὶ νῦν συγκαλέσασθε αὐτοὺς, καὶ ἐκ- 15
duc ciuitatem omnem in direptionem populo Holofernis & vniuerso exercitui
δότι τὴν πόλιν πᾶσαν εἰς προνομὴν λαῷ ὁλοφέρνου καὶ πάσῃ τῇ δυνάμει
eius. Quoniam melius nos fieri eis in rapinam quàm
αὐτοῦ ὅτι κρεῖσσον ἡμᾶς γενηθῆναι ἄντοις εἰς διαφθοράν, ἵνα 16
mori & sitt erimus enim in seruos & viuet anima nostra &
ἀποθανεῖν ἐν δίψῃ σώμεθα καὶ εἰς δούλους, καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν καὶ
non videbimus mortem infantium nostrorum in oculis nostris &
οὐκ ὀψόμεθα τὸν θάνατον τῶν νηπίων ἡμῶν ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, καὶ τὰς
vxores & filios nostros deficientes animas eorum. Contesta
γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν ἐκλειποῦσας τὰς ψυχὰς αὐτῶν μαρτυρό- 17
mur vobis cælum & terram & Deum nostrum & Dominum
μενα ὑμῖν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν θεὸν ἡμῶν καὶ κύριον τῶν
patrum nostrorum qui vlciscitur nos secundum peccata nostra & pecca
πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐκδικεῖ ἡμᾶς κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ τὰ ἁμαρτή-
ta patrum nostrorum vt non faciat secundum verba hæc in
ματα τῶν πατέρων ἡμῶν, ἵνα μὴ ποιήσῃ κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ
die hodierna Et factus fuit planctus magnus in medio
ἡμέρᾳ τῇ σήμερον καὶ ἐγένετο κλαυθμὸς μέγας ἐν μέσῳ 18
congregationis omnium vnanimiter & clamor ceruix ad Dominum Deum
τῆς ἐκκλησίας πάντων ὁμοθυμαδόν· καὶ ἐβόησαν πρὸς τὸν κύριον θεὸν 22
vocem magnam Et dixit ad eos Oziæ Confidite fi-
φωνῇ μεγάλῃ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς Ὀζίας, θαρσεῖτε ἀδελ-
tres expectemus adhuc quinque dies in quibus conuertit Dominus Deus
φοί διακαρτερήσωμεν ἔτι πέντε ἡμέρας, ἐν αἷς ἐπιστρέψει κύριος ὁ θεὸς
noster misericordiã suã super nos non enim derelinquet nos in finem Si
ἡμῶν τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς· ἐὰν δὲ ἐγκαταλείψῃ ἡμᾶς εἰς τέλος ἐὰν 24
autem transierint isti, & non venerit super nos adiutorium, faciam iuxta
δὲ διέλθωσιν αὗται, καὶ μὴ ἔλθῃ ἐφ' ἡμᾶς βοήθεια, ποιήσω κατὰ τὸ
verbum vestrum; & dispersit populum in sua castra & ad
ῥῆμα ὑμῶν καὶ ἐκόρεσεν τὸν λαὸν εἰς τοὺς ἑαυτοῦ παρεμβολοὺς· καὶ ὄπι-
muros & turres ciuitatis suæ obierunt & vias
σθιον τὰ τείχη καὶ τὰς πυργους τῆς πόλεως αὐτῶν ἀπῆλθον, καὶ τὰς γυναῖ-
tes & filios in domos suas miserunt & erant in humili
κας καὶ τὰ τέκνα εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀπέστειλαν· καὶ ἦσαν ἐν ταπει-
tate multa in ciuitate
νώσει πολλῇ ἐν τῇ πόλει

CAP. VIII.

Et audiuit in illis diebus Iudith filia Merari, filii
Καὶ ἤκουσεν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις Ἰουδὶθ θυγατηρ μεραει, υἱοῦ 1
Oz filii Ioseph filii Oziel filii Helcia filii Ananiæ filii Gedeon filii Raphaim, filii
ὠξ, υἱοῦ ἰωσὴφ, υἱοῦ ὀζιήλ, υἱοῦ ἑλκία, υἱοῦ ἀνανίου, υἱοῦ γεδεὼν, υἱοῦ ραφαὶμ, υἱοῦ
Acitho filii Eliu filii Eliab, filii Nathanael, filii Samaliel, filii Sa-
ἀκιθὼ, υἱοῦ ἠλιὺ, υἱοῦ ἐλιὰβ, υἱοῦ ναθαναὴλ, υἱοῦ σαμαλιὴλ, υἱοῦ σαλα
ladai filii Israel Et vir eius Manasses de tribu eius, &
θαὶ, υἱοῦ ἰσραήλ. καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς μανασσῆς τῆς φυλῆς αὐτῆς, καὶ τῆς 2
de familia eius, & mortuus est in diebus messis ordei inSabbata
πατριᾶς αὐτῆς· καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡμέραις θερισμοῦ κριθῶν. ἐπέστη 3

enim

enim super alligantes manipulos in campo, & effus ve-
γὰρ ἐπὶ τὰς δεσμεύοντας τὰ δράγματα ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ὁ κάυσων ἤλ-
nit super caput eius & cecidit in lectum suum, & sepe-
θεν ἐπὶ τὸν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸν κλίνην αὐτοῦ καὶ ἐθά-
lierunt eum cum patribus suis in agro qui inter Dothaim
ψαν αὐτὸν μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν τῷ ἀγρῷ τῷ ἀναμέσον Δωθαὶμ καὶ
Et erat Iudith in domo sua vidua annis tribus & men-
Balamo
4 βαλαμών· καὶ ἦν Ἰουδὶθ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς χηρεύουσα ἐπὶ τρία καὶ μῆ-
sibus tabernaculo in parte superiori do-
Et fecit
5 νας τέσσαρας· καὶ ἐποίησεν ἑαυτῇ σκηνὴν ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ οἴ-
mus sua & imposuit super lumbum suum ciliciam, & erant super
κου αὐτῆς, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὴν ὀσφὺν αὐτῆς σάκκον, καὶ ἦν ἐπ'
vestes viduitatis suæ & ieiunauit omnibus diebus
ἐσθῆτι χηρείας αὐτῆς τὰ ἱμάτια τῆς χηρώσεως αὐτῆς. καὶ ἐνήστευε πάσας τὰς ἡμέρας
viduitatis suæ præter antesabbata & sabbata, & antenecomenias
τῆς χηρώσεως αὐτῆς, χωρὶς προσαββάτων καὶ σαββάτων, καὶ προνεμηνιῶν
& festa & solemnitates domus Israel Et erat speciosa forma & elegans
6 καὶ ἑορτὰς καὶ χαρμοσυνῶν οἴκου Ἰσραήλ. καὶ ἦν καλὴ τῷ εἴδει, καὶ ὡραία
aspectu nimis & reliquerat ei Manasses vir eius au-
τῇ ὄψει σφόδρα· καὶ ὑπελείπετο αὐτῇ μαναασσῆς ὁ ἀνὴρ αὐτῆς χρυ-
rum & argentum & famulos & ancillas, & pecora & agros &
σίον καὶ ἀργύριον καὶ παῖδας καὶ παιδίσκας καὶ κτήνη, καὶ ἀγροὺς, καὶ
Et non erat qui inferret in eam
manebat in eis
7 ἔμενεν ἐπ' αὐτοῖς· καὶ οὐκ ἦν ὃς ἐπήνεγκεν ἐπ' αὐτὴν
verbum malum quoniam timebat Deum valde Et audiuit
8 ῥῆμα πονηρὸν, ὅτι ἐφοβεῖτο τὸν θεὸν σφόδρα· καὶ ἤκουσε τὰ
verba populi mala contra principem quoniam conturbati sunt in pauci
ῥήματα τοῦ λαοῦ τὰ πονηρὰ ἐπὶ τὸν ἄρχοντα, ὅτι ὠλιγοψύχησαν ἐπὶ τῇ πά-
tate aquarum & audiuit omnia verba Iudith quæ locuta fuit ad
νει τοῦ ὕδατος· καὶ ἤκουσε πάντας τοὺς λόγους Ἰουδὶθ, ὃς ἐλάλησε πρὸς
eos Oziæ quomodo iurasset ei quòd traderet ciuitatem post dies
αὐτοὺς Ὀζίαν, ὡς ὤμοσεν αὐτῇ παραδώσειν τῷ πόλιν μετὰ ἡμέρας
quinque Assyrios. Et cùm misisset ancillam suam
τινὰς τῶν ἀρχόντων. καὶ ἀποστείλασα τὴν ἅβραν αὐτῆς
9 quæ præerat omnibus facultatibus suis vocauit Oziam & Chabrin
τὴν ἐφεστῶσαν πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῇ, συκάλεσεν ὀζίαν καὶ χαβρὶν
& Charmin presbyteros ciuitatis suæ & venerunt ad
καὶ χαρμὶν τοὺς πρεσβυτέρους τῆς πόλεως αὐτῆς, καὶ ἦλθον πρὸς αὐ-
eam Et dixit ad eos, Audite tam me principes
τήν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, ἀκούσατέ μου ἄρχοντες τῶν
habitationum Betulua quoniam non rectum verbum iuramenti quod locuti estis
κατοικιῶν Βετυλούα, ὅτι οὐκ ὀρθὸς ὁ λόγος ὑμῶν ὃν ἐλαλήσατε ἐναντίον
populo in die hac & constituistis iusiurandum hoc quod locuti estis
τοῦ λαοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, καὶ ἐστήσατε τὸν ὅρκον τοῦτον, ὃν ἐλαλήσατε
inter Deum & nos, & dixistis tradituros esse ciuitatem inimicis nostris,
ἀναμέσον τοῦ θεοῦ καὶ ἡμῶν, καὶ εἴπατε ἐκδώσειν τὴν πόλιν τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν,
nisi in illis conuersus fuerit Dominus ad adiuuandum nos. Et nunc qui estis
10 ἐὰν μὴ ἐν αὐταῖς ἐπιστρέψῃ κύριος βοηθῆσαι ἡμῖν· καὶ νῦν τίνες ἐστὲ
vos qui tentastis Deum in die hodierna, & statuitis pro
ὑμεῖς οἱ ἐπειράσατε τὸν θεὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ σήμερον, καὶ ἵστασθε ὑπὲρ τοῦ
Deo in medio filiorum hominum? Et nunc Dominum omnipotentem
θεοῦ ἐν μέσῳ υἱῶν ἀνθρώπων, καὶ νῦν κύριον παντοκράτορα

exquiritis, & nihil cognoscetis vsque in seculum, quia profundum cordis ho
ἐξετάζετε, καὶ οὐδὲν ἐπιγνώσεσθε ἕως τῆς αἰῶνος· ὅτι βάθος καρδίας αὐ-
minis non inuenietis, & verba cogitationis eius non percipietis & quemodo
θρώπου οὐκ ἀφήσετε, καὶ λόγους τῆς διανοίας αὐτοῦ διαλήψεσθε, καὶ πῶς
Deum qui fecit omnia hæc scrutabimini, & mentem eius cognosce
τὸν θεὸν ὃς ἐποίησε πάντα ταῦτα ἐρεύνησετε, καὶ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐπιγνώ-
tis, & cogitationem eius dignoscetis? Nequaquam fratres, ne ad
σεσθε, καὶ τὸν λογισμὸν αὐτοῦ καταγνώσεσθε, μηδαμῶς ἀδελφοί, μὴ πα- 11
iram excitetis Dominum Deum nostrum, quoniam si noluerit in quinque
ροργίζετε κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν, ὅτι ἐὰν μὴ βούληται ἐν πέντε
diebus adiuuare nos ipse habet potestatem in quibus voluerit defendere
ἡμέραις βοηθῆσαι ἡμῖν, αὐτὸς ἔχει τὴν ἐξουσίαν ἐν αἷς θέλει σκεπάσαι
& omnibus diebus, aut etiam exterminare nos ante faciem inimi
καὶ πάσαις ἡμέραις, ἢ καὶ ὀλοθρεῦσαι ἡμᾶς πρὸ προσώπου τῆς ἐχ
corum nostrorum Vos autem ne alienetis consilia Domini Dei
θρῶν ἡμῶν. ὑμεῖς δὲ μὴ ἐνεχειρεάζετε τὰς βουλὰς κυρίου τοῦ θεοῦ 13
nostri quoniam non quasi homo Deus vt minis afficiatur neque sicut filius ho
ἡμῶν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὁ θεὸς ἀπειληθῆναι, οὐδ' ὡς υἱὸς ἀνθρώ-
minis vt indicetur Ideoque expectantes quæ ab eo salutem
που διαιτηθῆναι· διὸ προσμένοντες τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν, 14
inuocemus eum in adiutorium nostrum, & exaudiet vocem
ἐπικαλεσώμεθα αὐτὸν εἰς βοήθειαν ἡμῶν, καὶ εἰσακούσεται τῆς φωνῆς
nostram si fuerit ei placitum quoniã no surrexit in generationibus nostris, neque est in
ἡμῶν, ἐὰν ᾖ αὐτῷ ἀρεστὸν ὅτι οὐκ ἀνέστη ἐν ταῖς γενεαῖς ἡμῶν, οὐδὲ ἔστιν ἐν
die hodierna neque tribus, neque familia, neque populus, neque ciuitas
τῇ ἡμέρᾳ τῇ σήμερον, ὥστε φυλὴ, ὥστε πατριὰ, ὥστε δῆμος, ὥστε πόλις
ex nobis, qui adorent deos manufactos: Sicut fuit in
ἐξ ἡμῶν, οἱ προσκυνοῦσι θεοῖς χειροποιήτοις. καθάπερ ἐγένετο ἐν 15
prioribus diebus quorum gratia dati sunt in gladium & rapinam
ταῖς πρότερον ἡμέραις, ἀν χάριν ἐδόθησαν εἰς ῥομφαίαν καὶ διαπαγὴν
patres nostri & ceciderunt ruina magna in conspectu inimicorum nostrorum
οἱ πατέρες ἡμῶν, καὶ ἔπεσαν πτῶμα μέγα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν
Nos autem alterum Deum non cognouimus. Vnde speramus quòd non despi
ἡμεῖς δὲ ἕτερον θεὸν οὐκ ἐγνωμεν. ὅθεν ἐλπίζομεν ὅτι οὐκ καταφ 16
ciet nos, neque de genere nostro, neque cùm capti fuerimus nos.
ψεται ἡμᾶς, ὥστε ἀπὸ τοῦ γένους ἡμῶν, ὥστε ἐν τῷ ληφθῆναι ἡμᾶς, 17
sic vocabitur ludea, & diripientur sancta nostra, &
ὥστε κληθήσεται ἡ Ἰουδαία καὶ διαρπασθήσεται τὰ ἅγια ἡμῶν, καὶ
exquiret profanationem eius de ore nostro, & timorem
ἐκζητήσει τὴν βεβήλωσιν αὐτοῦ ἐν τῷ στόματι ἡμῶν, καὶ τὸν φόβον
oculorum nostrorum, & captiuitatem terræ, & desolationem
τῆς ὀφθαλμῶν ἡμῶν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς γῆς, καὶ τὴν ἐρήμωσιν
hæreditatis nostræ conuertet in caput nostrum in gentibus
τῆς κληρονομίας ἡμῶν ἐπιστρέψει εἰς κεφαλὴν ἡμῶν ἐν τοῖς ἔθνε-
bus, vbicunque seruierimus illic & erimus in offensionem, & in
σιν, οὗ ἐὰν δουλεύσωμεν ἐκεῖ καὶ ἐσόμεθα εἰς σκόμμα καὶ εἰς
vituperium in conspectu possidentium nos, quoniã non dirigetur ser
ὄνειδος ἐναντίον τῆς κτωμένων ἡμᾶς ὅτι οὐ κατευθυνθήσεται ἡ δου-
uitus nostra in gratiam sed in dedecus ponet eam Dominus Deus
λεία ἡμῶν εἰς χάριν, ἀλλ' εἰς ἀτιμίαν θήσει αὐτὴν κύριος ὁ θεὸς
noster. Et nunc fratres offendamus fratribus nostris, quòd
ἡμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοὶ ἐπιδείξωμεν τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν, ὅτι 18

à nobis pendet anima eorum, & sanctæ & domus, &
ἐξ ἡμῶν ἐκκρέμαται ἡ ψυχὴ αὐτῶν, καὶ τὰ ἅγια καὶ ὁ οἶκος καὶ τὸ
altare firmata sunt in nobis præter omnia hæc agimus gratias
θυσιαστήριον ἐπεπήγεικται ἐφ' ἡμῖν· ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐξομολογησόμεθα
Domino Deo nostro qui tentat nos sicut & patres nostros
19 κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὃς πειράζει ἡμᾶς καθὼς καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν
Memores estote quæ fecit cum Abraham & quibus tentauit Isaac & quæ
20 μνήσθητε ὅσα ἐποίησε μετ' ἐκείνου, καὶ ὅσα ἐπείρασε τὸν Ισαάκ, καὶ ὅσα
facta sunt Iacob in Mesopotamia Syriæ pascenti oves
ἐγένετο τῷ Ιακὼβ ἐν μεσοποταμίᾳ τῆς συρίας ποιμαίνοντι τὰ πρόβατα
Laban fratris matris suæ Quoniã non sicut illos examinauit in
21 Λαβὰν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. ὅτι οὐ καθὼς ἐκείνους ἐπύρωσεν εἰς
examen cordis eorum & nos non vltus est, sed ad monitionem fa
22 ἐτασμὸν καρδίας αὐτῶν, καὶ ἡμᾶς οὐκ ἐξεδίκησεν ἀλλ' εἰς νουθέτησιν μα-
cellat Dominus appropinquantes sibi
Et dixit ad eam Ozias,
23 σιγῇ κύριος τοὺς ἐγγίζοντας αὐτῷ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν Ὀζίας,
Omnia quæcunq; dixisti in bono corde locuta es & non est qui reclã
παντα ὅσα εἶπας ἐν ἀγαθῇ καρδίᾳ ἐλάλησας· καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιστήσεται
verbis tuis, quoniã non in hodierno die sapientia tua manifesta est, sed
τοῖς λόγοις σου ὅτι οὐκ ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ σοφία σου φανερὸς ἐστιν, ἀλλὰ
à principio dierum tuorũ cognouit omnis populus prudentiam tuam, quoniam bona
ἀπ' ἀρχῆς ἡμερῶν σου γινώσκει πᾶς ὁ λαὸς τὴν σωφρόσυνήν σου, καθότι ἀγαθὴ
est formatio cordis tui sed populus fortiter valde, &
ἐστι τὸ πλάσμα τῆς καρδίας σου ἀλλ' ὁ λαὸς δεδίψηκε σφόδρα, καὶ
coegerunt nos sicut locuti sumus facere eis & inducere iura
ἠνάγκασαν ἡμᾶς καθὰ ἐλαλήσαμεν ποιῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπαγαγεῖν ὅρ-
mentum super nos quod non transgredien ar
κον ἐφ' ἡμᾶς, ὃν οὐ παρελεύσεσθε. καὶ νῦν δέησαι σὺ περὶ
24 nobis quoniã mulier religiosa es & mittet Dominus pluuiam ad repla
ἡμῶν, ὅτι γυνὴ εὐσεβὴς εἶ καὶ ἀποστελεῖ κύριος τὸν ὑετὸν εἰς πλη-
tionem lacuum nostrorum & non deficiemus amplius.
Et dixit
25 ρωσιν τῶν λάκκων ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐκλείψομεν ἔτι καὶ εἶπε
ad eos Iudith Audite me, & faciam negotium quod perueniet in genera-
πρὸς αὐτοὺς Ιουδὶθ, ἀκούσατέ μου, καὶ ποιήσω πρᾶγμα ὃ μενεῖ ἐκ
tiones generationũ filiis generis nostri Vos stabitis in porta
26 γενεὰς γενεῶν υἱοῖς τοῦ γένους ἡμῶν. ὑμεῖς στήσεσθε τὴν πύλην τὴν
egrẽ hac & exibo ego cum ancilla mea & in die
νύκτα ταύτην, καὶ ἐξελεύσομαι ἐγὼ μετὰ τῆς παιδίσκης μου καὶ ἐν ταῖς ἡμέ-
bus post quas dixistis traditores ciuitatem inimicis nostris, respi
ραις μεθ' ἃς εἴπατε παραδώσειν τὴν πόλιν τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν, ποιή-
ciet Dominus Israel in manu mea Vos autem non scruta
27 σει κύριος Ισραὴλ ἐν χειρί μου. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐξερευνή-
bimini eãdem meum non enim annunciabo verbis vsque dum perficiatur quæ
σετε τὴν πρᾶξιν μου· οὐ γὰρ ἀπαγγελῶ ὑμῖν ἕως τοῦ πλησθῆναί με ἃ
ego facio Et dixit Ozias & principes ad eam, Vade
28 ἐγὼ ποιῶ. καὶ εἶπεν Ὀζίας καὶ οἱ ἄρχοντες πρὸς αὐτὴν, πορεύου
in pace, & Dominus Deus ante te in vltionem inimicorũ
εἰς εἰρήνην, καὶ κύριος ὁ θεὸς ἔμπροσθέν σου εἰς ἐκδίκησιν τῶν ἐχθρῶν
nostrorum & reuertentes de tabernaculo, abierunt ad aciem
ἡμῶν. καὶ ἀποστρέψαντες ἐκ τῆς σκηνῆς, ἐπορεύθησαν ἐπὶ τὰς διατάξεις
suas
αὐτῶν

CAP. IX. ϛ'.

Iudith verò cecidit in faciem, & imposuit cinerem super ea
Ιουδὶθ δὲ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον, καὶ ἐπέθετο σποδὸν ἐπὶ τὸν κα 1
put suum & exuit quo induta erat cilicium & erat nuper
φαλὸν αὐτῆς, καὶ ἐγύμωσεν ὃν ἐνεδύσκετο σάκκον καὶ ἐλύ ἄρτι προσ-
oblatum in Hierusalem in domum Domini incensum vespe
φερόμενον εἰς ἱερουσαλὴμ εἰς τὸν οἶκον κυρίου τὸ θυμίαμα τ ἑσπε
re illius. & clamauit voce magna Iudith & dixit Domine
ρας ἐκείνης καὶ ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ ἰουδὶθ, καὶ εἶπε κύριε ὁ
Deus patris mei Symeon cui dedisti gladium in vltionem alienigenarum,
θεὸς τοῦ πατρός μου συμεὼν ᾧ ἔδωκας ῥομφαίαν εἰς ἐκδίκησιν ἀλλοφύλων, 2
qui soluerunt vulvam virginis in coinquinationem, & nudauerunt femur in con-
οἱ ἔλυσαν μήτραν παρθένου εἰς μίασμα, καὶ ἐγύμνωσαν μηροὺς εἰς αἰ
fusionem & profanauerunt virginitatem in opprobrium dixisti enim Non sic erit &
σχύνην, καὶ ἐβεβήλωσαν παρθενίαν εἰς ὄνειδος εἶπας γὰρ, οὐχ οὕτως ἔσται ἢ
fecerunt pro quibus dedisti principes eorum in cædem & stratum eo
ἐποίησαν ἀνθ' ὧν ἔδωκας ἄρχοντας αὐτῶν εἰς φόνον καὶ τὸν στρωμνὸν αὐ-
rum irriguum decorum in sanguine & percussisti seruos in
τῶν ἠρυθρώσατο τῷ αἵματι εἶσαν εἰς αἷμα καὶ ἐπάταξας δούλους ἐπὶ
potentibus, & puerum in thronis suis & dedisti mulieres eorum
δυνάσταις, καὶ δυνάστας ἐπὶ θρόνοις αὐτῶν καὶ ἔδωκας γυναῖκας αὐτῶν
in prædam & filias eorum in captiuitatem & omnia
εἰς σκῦλα καὶ θυγατέρας αὐτῶν εἰς αἰχμαλωσίαν, καὶ πάντα τὰ
spolia eorum in diuisionem filiorum dilectorum a te qui & zelauerunt
σκῦλα αὐτῶν εἰς διαίρεσιν υἱῶν ἠγαπημένων ὑπὸ σοῦ, οἳ καὶ ἐζήλωσαν
zelum tuum, & abominati sunt coinquinatione sanguinis sui & inuocauerunt
τὴν ζῆλόν σου, καὶ ἐβδελύξαντο μίασμα αἵματος αὐτῶν, καὶ ἐπεκαλέσαν-
te in auxiliatorem Deus Deus meus exaudi me viduam Tu
το σε εἰς βοηθὸν ὁ θεὸς ὁ θεὸς ὁ ἐμὸς ἐπάκουσόν μου τῆς χήρας. σὺ 3
enim fecisti priora illorum & illa & posteriora &
γὰρ ἐποίησας τὰ πρότερον ταῦτα καὶ ταῦτα, καὶ τὰ μετέπειτα καὶ
præsentia, & superuenientia cogitasti, & adfuerunt quæ decreuisti & di
τὰ νῦν, καὶ τὰ ἐπερχόμενα διενοήθης, καὶ παρέστησαν ἃ ἐβουλεύσω, καὶ ἐπ-
xerunt Ecce adsumus Omnes enim viæ tuæ parate, & iudicia tua
αν, ἰδοὺ παρεσμὲν πᾶσαι γὰρ αἱ ὁδοί σου ἕτοιμοι, καὶ αἱ κρίσεις σου 4
in prouidentia Ecce enim Assyrii multiplicati sunt in potentia
ἐν προγνώσει. ἰδοὺ γὰρ ἀσσύριοι ἐπληθύνθησαν ἐν δυνάμει 5
sua exaltati sunt in equo & ascensore gloriati sunt in brachio
αὐτῶν, ὑψώθησαν ἐν ἵππῳ καὶ ἀναβάτῃ, ἐκαυχήσαντο ἐν βραχίονι
peditum sperauerunt in clypeo & arcu & funda & non cognouerunt quod tu
πεζῶν, ἤλπισαν ἐν ἀσπίδι καὶ τόξῳ καὶ σφενδόνῃ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν ὅτι σύ
es Dominus conterens bella Dominus nomen tibi tu rumpe eorum
εἶ κύριος συντρίβων πολέμους κύριος ὄνομά σοι σὺ ῥῆξον αὐτῶν
fortitudinem in virtute tua, & confringe robur eorum in iracundia
τὴν ἰσχὺν ἐν δυνάμει σου καὶ κάταξον τὸ κράτος αὐτῶν ἐν τῷ θυμῷ
tua deliberauerunt enim profanare sancta tua polluere tabernaculum
σου, ἐβουλεύσαντο γὰρ βεβηλῶσαι τὰ ἅγιά σου, μιᾶναι τὸ σκήνωμα τῆς
quietis nominis glo æ tuæ, & dejicere ferro cornu
καταπαυστῆς τὸ ὄνομα τῆς δόξης σου καὶ καταβαλεῖν σιδήρῳ κέρας
altaris tui respice in superbiam eorum. mitte iram
θυσιαστηρίου σου βλέψον εἰς ὑπηφανίαν αὐτῶν ἀπόστειλον τὸν ὀργήν 11

tuam in capita eorum. Da in manu mea viduæ quod cogi-
συ εἰς κεφαλὰς αὐτῶν. δὸς ἐν χειρὶ μιᾷ τῆς χήρας ὃ δι-
tavi robur percute seruum ex labiis deceptionis mex super principem,
νοήθην κράτος· πάταξον δοῦλον ἐν χείλεσιν ἀπάτης μου ἐπ' ἄρχοντι.
& principem super seruum suum frange eorum celsitudinem in manu
ἢ ἄρχοντα· ὅτι διεράπονται αὐτῇ θραῦσιν αὐτῶν τὸ ἀνάστημα ἐν χειρὶ
feminæ. Non enim in multitudine robur tuum neque potentia
13 θηλείας· οὐ γὰρ ἐν πλήθει τὸ κράτος σου, οὐδὲ ἡ δυναστία
tua in fortibus, sed humilium es Dominus & minorum es adiutor,
σου ἐνισχύουσιν, ἀνὰ ταπεινῶν εἶ κύριος, καὶ ἐλαττόνων εἶ βοηθός,
defensor imperantium, desperantium protector, spe carentium
ἀπλήθως ἀδυνατούντων, ἀπεγνωσμένων σκεπαστής, ἀπολπισμένων
salutor vtique vtique Deus patris mei & Deus hæreditatis Israel
σωτὴρ ναὶ ναί, ὁ θεὸς τοῦ πατρός μου καὶ θεὸς κληρονομίας ἰσραήλ.
Dominator cælorum & terræ creator aquarum rex vni-
14 δέσποτα τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς, κτίστα τῶν ὑδάτων, βασιλεῦ πά-
uersæ creaturæ tuæ, tu exaudi deprecationem meam. Et da
15 σης κτισεώς σου, σὺ εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου καὶ δὸς
verbum meum & deceptionem & vulnus & cicatricem eis, qui aduersus
λόγον μου καὶ ἀπάτην καὶ τραῦμα καὶ μώλωπα αὐτοῖς, οἳ κατὰ
testamentum tuum & domum sanctificatam tuam & montem Sion, & domum
τῆς διαθήκης σου, καὶ οἴκου ἡγιασμένου σου, καὶ κορυφῆς Σιών, καὶ οἴκου
possessionis filiorum tuorum decreuerunt dura & hæc super omnem gen-
κατασχέσεως υἱῶν σου, ἐβουλεύσαντο σκληρὰ καὶ ποίησον ὅτι πατὴρ εἶ
tem tuam & omnem potentiam & fortitudinem quæ non est alius defensor
ρους σου καὶ πάσης δυνάμεως καὶ κράτους, ὃς οὐκ ἔστιν ἄλλος ὑπερασπίζων
gentis Israel nisi tu
τῷ ἔθνους Ἰσραὴλ εἰ μὴ σύ.

CAP. X. 1

Et factum est vt cessauit clamare ad Deum Israel & consumma
1 Καὶ ἐγένετο ὡς ἐπαύσατο βοῶσα πρὸς τὸν θεὸν ἰσραὴλ, καὶ συνετέ-
uit omnia verba hæc & finiuit de tribus
2 λεσε πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἀνέστη ἀπὸ τῆς πλίσεως καὶ
vocauit ancillam suam, & descendit in domum, in qua merabatur
ἐκάλεσε τὴν ἄβραν αὐτῆς, καὶ κατέβησαν τὸν οἶκον, ἐν ᾧ διέτριβεν
in ea in diebus sabbatorum & in festiuitatibus suis &
ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν σαββάτων καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῆς καὶ
euoluit cilicium quo indutus erat & exuit se vestimentis
ἐξεῖλατο τὸν σάκκον ὃν ἐνεδιδύσκετο, καὶ ἐξεδύσατο τὰ ἱμάτια τῆς
viduitatis suæ. Et lauit
3 χηρείας αὐτῆς· καὶ περιεκλύσατο τὸ σῶμα ὕδατι, καὶ ἤλει-
os suum, & vn
xit vngentoto pingui & discriminauit crines capitis sui &
σατο μύρῳ παχεῖ καὶ διέπλεξε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, καὶ
imposuit mitram super ipsum & induta est vestimentis iucunditatis
ἐπέθετο μίτραν ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐνεδύσατο τὰ ἱμάτια τῆς εὐφροσύνης
suæ in quibus ornabatur in diebus viæ vi-
αὐτῆς, ἐν αἷς ἐστολίζετο ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς αὐτῆς καὶ ἀνῆρε
uæ sui. Ma
4 τοῦ ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐλαβε σανδάλια εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς καὶ περιέθετο
nusse Et assumpsit sandalia in pedibus suis & induit
brachiorum ornamenta & dextariola & annulos & inaures & omne
τὰς χλιδῶνας, καὶ τὰ ψέλια, καὶ τὰς δακτυλίνας, καὶ τὰ ἐνώτια, καὶ πάντα

ornamentum suum. Et ornata est valde in decore
τὸν κόσμον αὐτῆς· καὶ προσέθηκεν ἔτι κάλλος ἐπ' αὐτῷ· καὶ ἐφώτισεν ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, 5
pulchritudinem. Illuminavit oculos eius
καὶ ἐπλεόνασεν τὸ κάλλος αὐτῆς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἀνδρῶν ὅσοι ἂν ἴδωσιν αὐτήν. καὶ ἔδωκε τῇ παιδίσκῃ 6
pulchritudo eius in oculis virorum qui viderint eam. Et dedit ancillæ
αὐτῆς ἀσκοὺς οἴνου καὶ καμψάκην ἐλαίου, καὶ πήρας ἐπλήρωσεν
suæ uteres vini & vas olei & peram implevit
ἀλφίτων καὶ παλάθης καὶ ἄρτους καθαροὺς καὶ περιέθλασεν πάντα
farina & palathis & panibus mundis: & duplicavit omnia
τὰ ἀγγεῖα αὐτῆς, καὶ ἐπέθηκεν ἐν αὐτῇ· καὶ ἐξῆλθον
vasa eius & imposuit in ea. Et exierunt 7
ἅμα δύο τὴν πύλην τῆς πόλεως Βαιτυλια, καὶ εὗρον ἐφεστῶτας ἐπ' αὐτῇ
simul ad portam civitatis Bethulia & invenerunt præstantes super eam
Ozian & presbyteros civitatis Chabris & Charmis Ut
ὀζίαν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς πόλεως χαβρὶν καὶ χαρμίν. ὡς 8
autem viderunt eam, & erat mutata facies eius & vestem
δὲ εἶδον αὐτήν, καὶ ἦν ἠλλοιωμένον τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ τὴν στολὴν
mutatam eius mirati sunt in pulchritudine eius valde ni-
μετεβεβλημένην αὐτῆς, ἐθαύμασαν ἐπὶ τῷ κάλλει αὐτῆς ἐπὶ πολὺ σφό- 9
mis & dixerunt ei Deus Deus patrium nostrorum det te in gratiam
δρα· καὶ εἴη τοῦτο αὐτῇ, ὁ θεὸς ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν δώη σε εἰς χάριν
& perficiat studia tua ad gloriam filiorum Israel. &
καὶ τελειώσαι τὰ ἐπιδόματά σου εἰς καύχημα υἱῶν Ισραηλ, καὶ
exaltationem Hierusalem: & adoraverunt Deum Et dixit ad
ὕψωμα Ιερουσαλήμ· καὶ προσκυνήσαν τῷ θεῷ· καὶ εἶπεν αὐτοῖς 10
eos Principe aperire mihi portam civitatis, & exi
αὐτούς, ἐπιτάξατε ἀνοῖξαί μοι τὴν πύλην τῆς πόλεως, καὶ ἐξελεύσο-
bo in consummationem verborum quæ locuti estis mecum & præceperunt
μαι εἰς τελείωσιν τῶν λόγων ὧν ἐλαλήσατε μετ' ἐμοῦ· καὶ συνέταξαν
iuvenibus aperire ei, sicut locuta est & fecerunt sic Et
τοῖς νεανίσκοις ἀνοῖξαι αὐτῇ καθὸν ἐλάλησε· καὶ ἐποίησαν οὕτως· καὶ 11
exiit Iudith ipsa & ancilla eius cum ea speculabantur autem
ἐξῆλθεν Ιουδὶθ αὐτὴ καὶ ἡ παιδίσκη αὐτῆς μετ' αὐτῆς· ἀπεσκόπουν δὲ
eam viri civitatis quousque descendit montem, & quousque pertransiit
αὐτὴν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, ἕως οὗ κατέβη τὸ ὄρος, καὶ ἕως οὗ διῆλθε τὸν
vallem; & non amplius viderunt eam & abierunt in valle in
αὐλῶνα καὶ οὐκέτι ἐθεώρησαν αὐτήν· καὶ ἐπορεύοντο ἐν τῷ αὐλῶνι εἰς
rectum Et obsidebat ei vigilia Assyriorum, 12
Ἀσσυρίαν. καὶ συνέκυπτον αὐτῇ φυλακὴ τῆς ἀγυιᾶς,
& tenuerunt eam, & interrogaverunt eam Quorum es & vade venis?
καὶ συνελάλουν αὐτῇ, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτήν, τίνων εἶ καὶ πόθεν ἔρχῃ,
Et dixit Filia sum Hebræorum & fugio à facie
καὶ εἶπε, θυγάτηρ εἰμὶ τῆς Ἑβραίων, καὶ ἀποδιδράσκω ἀπὸ προσώπου 13
eorum quoniam futurum est ut dentur vobis in depræda[illegible]one. Et ego
αὐτῶν, ὅτι μέλλουσι δίδοσθαι ὑμῖν εἰς καταβρωμα. κἀγὼ 14
venio ad faciem Holofernis principis exercitus vestri ut
ἔρχομαι εἰς τὸ πρόσωπον ὁλοφέρνου ἀρχιστρατήγου δυνάμεως ὑμῶν, τὰ
annunciem verba veritatis & ostendam ante faciem eius viam per
ἀπαγγεῖλαι ῥήματα ἀληθείας καὶ δείξω πρὸ προσώπου αὐτοῦ ὁδὸν καθ'
quam ibit & dominabitur omnium montanorum & non inter-bit
ἣν πορεύσεται καὶ κυριεύσει πάσης τῆς ὀρεινῆς καὶ οὐ διαφθαρήσεται τῶν
virorum eius caro una; neque spiritus vitæ. Cùm autè audissent
ἀνδρῶν αὐτοῦ σὰρξ μία, οὐδὲ πνεῦμα ζωῆς· ὡς δὲ ἤκουσαν

viri verba eius considerauerunt faciem eius & erat
15 οἱ ἄνδρες τὰ ῥήματα αὐτῆς, καὶ ἐνόησαν τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ ἦν
coram eis mirabilis pulchritudine nimis Et diuerunt ad eam,
16 ἐναντίον αὐτῶν θαυμασία τῷ κάλλει σφόδρα καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν,
Confernauit animam tuam festinans descendere ad faciem domini nostri
σέσωκας τὴν ψυχήν σου ἀπάρασα καταβῆναι εἰς πρόσωπον τοῦ κυρίου ἡμῶν
17 Et nunc accede ad tabernaculum eius & de nobis comitabuntur
καὶ νῦν πρόσελθε ὅτι τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀφ' ἡμῶν συμπέμψουσί
te donec commendent te in manus eius Si autem dixeris coram eo
σε ἕως πῶς διάσουσί σε εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐὰν δὲ εἴπῃς ἐναντίον αὐτοῦ,
ne timeas in corde tuo, sed annuncia iuxta verba tua,
μὴ φοβηθῇς τῇ καρδίᾳ σου, ἀλλὰ ἀνάγγειλον κατὰ τὰ ῥήματά σου,
& bene tibi faciet & congregent ex eis viros centum, & currum
καὶ καλῶς σοι ποιήσει καὶ ἐπέλεξαν ἐξ αὐτῆς ἄνδρας ἑκατόν, καὶ παρέζευ-
iunxerunt ei & ancillæ eius Et duxerunt eam ad ta-
18 ξαν αὐτῇ καὶ τῇ ἄρρᾳ αὐτῆς. καὶ ἦγαγον αὐτὴν ὅπου τὴν
bernaculum Holofernis & factus est concursus in omnibus castris, diffusum
σκηνὴν ὁλοφέρνη καὶ ἐχύθη σωδρομὴ ἐν πάσῃ τῇ παρεμβολῇ, διεβοήθη
enim in tabernaculis aduentus eius & venientes circumdabant eam:
δὲ εἰς τὰ σκηνώματα ἡ παρουσία αὐτῆς καὶ ἐν ὄντες κύκλῳ αὐτῆς
quis stabat extra tabernaculum quicunque annunciauerunt ei de ipsa
19 ὡς εἰσῆκει ἔξω τῆς σκηνῆς ὁλοφέρνη, ἕως προσήγγειλαν αὐτῷ περὶ αὐτῆς
& mirabantur in pulchritudine eius & mirabantur filios Israel
καὶ ἐθαύμαζον ὅτι τῷ κάλλει αὐτῆς, καὶ ἐθαύμαζον τοὺς υἱοὺς Ισραήλ.
Et dixit unusquisque ad proximum suum Quis contemnet populum
20 καὶ εἶπεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, τίς καταφρονήσει τὸ λαὸ
hunc qui habet in semetipso mulieres tales? quoniam non bonum est relinqui
τοῦτο, ὃς ἔχει ἐν ἑαυτῷ γυναῖκας τοιαύτας, ὅτι οὐ καλόν ἐστιν καταλείπειν
ex eis virum vnum qui dimisit poterunt decipere omnem
ἐξ αὐτῆς ἄνδρα ἕνα, οἱ ἀφεθέντες δυνήσονται καταστρέψαι πᾶσαν τὴν
terram & exterum qui dormiebant apud Holofernem, & omnes famuli
γῆν. καὶ ἐξῆλθον οἱ προκαθεύδοντες ὁλοφέρνῃ, καὶ πάντες οἱ θεράποντες
eius & introduxerunt eam in tabernaculum Et erat Holofernes re-
αὐτοῦ, καὶ εἰσήγαγον αὐτὴν εἰς τὴν σκηνήν καὶ ἦν ὁλοφέρνης ἀνα-
21 quiescens super lectum suum in conopæo quod erat ex purpura & su
παυόμενος ὅτι ἡ κλίνη αὐτοῦ ἐν τῷ κωνωπίῳ, ἦν ἐν πορφύρᾳ καὶ χρυ-
ro, & smaragdo, & lapidibus pretiosis interetum & annunciauerunt
σίῳ, καὶ σμαράγδῳ καὶ λίθοις πολυτελῶν καθυφασμένον καὶ ἀνήγγειλαν
ei de ea. & exiit in proscenium & lampades argenteæ
αὐτῷ περὶ αὐτῆς καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸ προσκήνιον, καὶ λαμπάδες ἀργυραῖ
precedentes eum Vt autem venit ante faciem eius Iudith & seruo
προάγουσαι αὐτόν· ὡς δὲ ἦλθε κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ἐθαύθη καὶ πᾶν θέα-
rum eius obstupuerunt omnes in pulchritudine faciei eius
μα τῶν ἀπ' αὐτοῦ, ἐθαύμασαν πάντες ὅτι τὸ κάλλος τοῦ προσώπου αὐτῆς·
& cadens super faciem adorauit eum & eleuauerunt eam
καὶ πεσοῦσα ὅτι πρόσωπον, προσεκύνησεν αὐτῷ καὶ ἤγειραν αὐτὴν οἱ
serui eius
δοῦλοι αὐτοῦ.

CAP. XI

Et dixit ad eam Holofernes, Confide mulier, ne pauea in cor
Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν ὁλοφέρνης, Θάρσησον γύναι μὴ φοβηθῇς τῇ καρ- 1
de tuo, quoniã ego non nocui homini qui elegit seruire Na
δίᾳ σου, ὅτι ἐγὼ οὐκ ἐκάκωσα ἄνθρωπιν, ὅστις πρόκρικε δουλεύειν να-
buchodonosor regi vniuersæ terræ Et nunc populus tuus
Ναβουχοδονόσορ τῷ βασιλεῖ πάσης τῆς γῆς καὶ νῦν ὁ λαός σου 2
qui habitat montana, si non contempsisset me non eleuassem lanceam meã super
ὁ κατοικῶν τὰ ὀρεινά, εἰ μὴ ἐφαυλίσαν με, οὐκ ἂν ἦρα τὸ δόρυ μου ἐπ'
eos sed ipsi sibi fecerunt hæc Et nunc dic mihi cur
αὐτούς, ἀλλ' αὐτοὶ αὐτοῖς ἐπήνεγκαν ταῦτα καὶ νῦν λέγε μοι τί- 3
tus causa fugisti ab eis, & venisti ad nos venis enim ad salu-
νος ἕνεκα ἀπέδρας ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἦλθες πρὸς ἡμᾶς ἥκεις γὰρ εἰς σωτη-
tem, confide in nocte hac & in reliquum non enim est quo
ρίαν, θάρσει· ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ ζήσῃ καὶ εἰς τὸ λοιπόν. οὐ γὰρ ὄζει σε
iniuria afficiat te sed bene tibi faciet sicut fit seruis domini mei
ἀδικήσει σε, ἀλλ' ὡς σοι ποιήσει, καθὰ γίνεται πᾶσι δούλοις τοῦ κυρίου μου
Nabuchodonosor regis Et dixit ad eum iudith, Ac
ναβουχοδονόσορ τοῦ βασιλέως καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ιουδηθ, δέ- 4
cipe verba famulæ tuæ & loquatur ancilla tua ante fa-
ξαι τὰ ῥήματα τῆς δούλης σου καὶ λαλησάτω ἡ παιδίσκη σου κατὰ πρό
ciem tuam & non annunciabo mendacium domino meo in nocte hac &
σωπόν σου καὶ οὐκ ἀναγγελῶ ψεῦδος τῷ κυρίῳ μου ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ καὶ
si secutus fuerit verba ancillæ tuæ perficiet rem la
ἐὰν κατακολουθήσῃς τοῖς λόγοις τῆς παιδίσκης σου, τελείως πράξαγμα ποιή-
ciet tecum Deus & non cadet dominus meus à
σει μετὰ σοῦ ὁ θεός, καὶ οὐκ ἐκπεσεῖται ὁ κύριός μου τῆς ὁδοπο-
studiis suis Viuit enim rex Nabuchodonosor vniuersæ terræ
δρόμων αὐτοῦ. ζῇ γὰρ ὁ βασιλεὺς ναβουχοδονόσορ πάσης τῆς γῆς, 5
& virtus eius qui misit te ad correctionem omnis animæ;
καὶ ζῇ τὸ κράτος αὐτοῦ, ὃς ἀπέσταλκέ σε εἰς κατόρθωσιν πάσης ψυχῆς,
quoniã non solùm homines per te seruiunt ei sed & bestiæ
ὅτι οὐ μόνον ἄνθρωποι διὰ σοῦ δουλεύσουσιν αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ θηρία τοῦ
agri & iumenta & volatilia cæli propter fortitudinem tuam viuent
ἀγροῦ καὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ διὰ τῆς ἰσχύος σου ζήσον-
in Nabuchodonosor & omnem domum eius. Audiuimus enim sapien-
ται ὅτι ναβουχοδονόσορ καὶ πάντα τὸν οἶκον αὐτοῦ ἠκούσαμεν γὰρ τὴν σο 6
tiam tuam, & industrias animæ tuæ & annuncia tũ est vniuersæ terræ
φίαν σου καὶ τὰ πανεργεύματα τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἀνήγγελη πάσῃ τῇ γῇ,
quod tu solus bonus in omni regno & potens in scientia, & mi
ὅτι σὺ μόνος ἀγαθὸς ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ, καὶ δυνατὸς ἐν ἐπιστήμῃ, καὶ θαυ-
rabilis in exercitu belli. Et nunc verbum quod locutus est Achior
μαστὸς ἐν στρατεύματι πολέμου καὶ νῦν ὁ λόγος ὃν ἐλάλησε Ἀχιὼρ 7
in confessu tuo audiuimus verba eius quoniam ceperunt
ἐν τῇ συνεδρίᾳ σου ἠκούσαμεν τὰ ῥήματα αὐτοῦ, ὅτι πεπιστεύσαντο
eum viri Bethuliæ & nunciauit eis omnia quæ locutus est
αὐτὸν οἱ ἄνδρες βαιτυλια, καὶ ἀνήγγειλεν αὐτοῖς πάντα ὅσα ἐλάλησεν
ipse apud eos ideo dominator domine, ne transeat ex te verbum eius, sed
αὐτὸς παρ' αὐτοῖς διὸ δέσποτα κύριε, μὴ παρέλθῃς τὸν λόγον αὐτοῦ, ἀλλὰ
pone ipsum in corde tuo quoniam verum est Non enim
κατάθου αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ἀληθής ἐστιν οὐ γὰρ 8

sumitur vindicta de genere nostro non enim prævalet gladius contra eos, nisi pecca-
ἐκδίκησις τὸ γένος ἡμῶν, οὐ γὰρ ἰσχύει ῥομφαία ἐπ᾽ αὐτούς, εἰμὴ ἁμάρ-
verint contra Deum suum & nunc vt non sit dominus meus expulsus &
τωσιν εἰς τὸν θεὸν αὐτῶν καὶ νῦν ἵνα μὴ γένηται ὁ κύριός μου ἔκβολος καὶ
re infecta desistens. Et recidit mors super faciem eorum, &
9 ἄπρακτος καὶ ἐπέπεσεν θάνατος ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ
deprehendit eos peccatum, in quo irritabunt Deum suum quan-
κατελάβετο αὐτοὺς ἁμάρτημα ἐν ᾧ παροργιοῦσιν τὸν θεὸν αὐτῶν ὅταν-
doquoque fecerint abominationem. Quoniam defecerunt eis cibi
10 νικα ἐὰν πιόντων ἀποτάξῃ ἐπὶ μικρὸν ἐλίπειν αὐτοῖς τὰ βρω-
ria sua, & diminuta est omnis aqua. Et ordinauerunt inuicem ma-
11 ματα αὐτῶν καὶ ἐπαναλῶσαι πᾶν ὕδωρ καὶ ἐσυλλόγησαν ἐπὶ πα-
cum peccatis suis & omnia quæ distinxit eis Deus
λεῖς πῆς κτίσεως αὐτῶν, καὶ πάντα ὅσα διεστείλατο αὐτοῖς ὁ θεὸς
in legibus suis ne inducerent decreuerunt impendere & primitias
ἐν πῆς νόμοις αὐτοῦ μὴ φαγεῖν, διέγνωσαν δαπανῆσαι καὶ τὰς ἀπαρχὰς
frumenti & decimas vini & olei quæ sanctificantes
τοῦ σίτου, καὶ τὰς δεκάτας τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου ἀφύλαξαν ἁγιάσαντες
sacerdotibus astantibus in Hierusalem ante faciem
πῆς ἱερέως πῆς παρεστηκότος ἐν ἱερουσαλὴμ ἀπέναντι τοῦ προσώπου
Dei nostri decreuerunt consumere quæ neque manibus contingebat
τοῦ θεοῦ ἡμῶν, κακείνασιν ἐξαναλῶσαι, ὧν οὐδὲ ταῖς χερσὶν ἁψώμεν
contingere quenquam eorum qui de populo. Et miserunt in Hierusalem quoniā
ἅπαντι τῶν ἐκ τοῦ λεοῦ καὶ ἀπεστάλκασιν εἰς ἱερουσαλὴμ, ὅτι
& ibi habitantes fecerunt hæc in qui transtulerunt ipsis
καὶ οἱ ἐκεῖ κατοικοῦντες ἐποίησαν ταῦτα πῆς μεταπομψασιν αὐτοῖς τοῦ
remissionem à senatu & erunt quoniā renunciet ipsis & fa
ἄρεσιν ἀφ᾽ πῆς γερουσίας· καὶ ἔσονται ἕως ἀναγγείλῃ αὐτοῖς καὶ πί-
cient, dabuntur tibi in perditionem in die illa. Vade ergo ancilla
12 σωσι, δοθήσονταί σοι εἰς ὄλεθρον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. ὅτι ἐγὼ ἡ δούλη
tua, cognoscens omnia hæc fugi à facie eorum &
σου ὅτι γινώσκουσα πάντα ταῦτα, ἀπέδρων ἀπὸ προσώπου αὐτῶν καὶ
misit me Deus ad faciendum tecum rem, in quibus obstupebit omnis
ἀπέστειλέ με ὁ θεὸς ποιῆσαι μετὰ σοῦ πρᾶγμα, ἐφ᾽ οἷς ἐκστήσεται πᾶσα
terra quicunque audierint hæc. Quoniā ancilla tua religiosa est & co
13 ἡ γῆ ὅσοι ἂν ἀκούσωσιν αὐτά. ὅτι ἡ δέλη σου θεοσεβής ἐστι, καὶ θερα-
lens nocte & die Deum exiit & mansebo apud te
πεύουσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ· καὶ νῦν μενῶ παρὰ σοὶ
domine mi & exibit ancilla tua in nocte in
κύριέ μου, καὶ ἐξελεύσεται ἡ δέλη σου κατὰ νύκτα εἰς τὴν φά-
vallem & orabo ad Deum & annunciabit mihi quando fecerint
ραγγα, καὶ προσεύξομαι πρὸς τὸν θεόν καὶ ἀναγγελεῖ μοι πότε ἐποίησαν
peccata eorum & veniens referam tibi & exibis cum om
τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν καὶ ἐλεύσομαι προσαγαγοῦσα σοι καὶ ἐξελεύσῃ σὺν πά-
ni exercitu tuo & non est qui resistat tibi ex eis & adducam te per
σῃ δυνάμει σου, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιστήσεται σοι ἐξ αὐτῶν καὶ ἄξω σε διὰ
medium Iudææ quoadusque veniat ante Hierusalem & ponam sedem
μέσου τῆς ἰουδαίας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν ἀπέναντι ἱερουσαλὴμ καὶ θήσω τὸν θρόνον
tuum in medio eius & ages eos sicut oues quibus non est pastor &
σου ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ ἄξεις αὐτοὺς ὡς πρόβατα οἷς οὐκ ἔστι ποιμήν· καὶ
non latrabit unus lingua sua coram te. Quoniā mihi hæc
14 οὐ γρύξει κυὼν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ ἀπέναντί σου ὅτι μοι ταῦτα

dicta

dicta sunt per prouidentiam meam & annunciata sunt mihi, & missa sum nuncιare tibi.

ἐλαλήθη κατὰ πρόγνωσίν μου καὶ ἀπηγγέλη μοι, καὶ ἀπεστάλην ἀπαγγεῖλαί σοι

Et placuerunt verba eius coram Holoferne, & coram omnibus pueris eius & mirati sunt in sapientia eius,

15 καὶ ἤρεσαν οἱ λόγοι αὐτῆς ἐναντίον ὀλοφέρνου, καὶ ἐθαύμασαν ἐπὶ τῇ σοφίᾳ αὐτῆς, & dixerunt, Non est talis mulier à summo vsq; ad summum terræ in pulchritudine faciei, & prudentia verborum

τίον πάντων τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν ἐπὶ τῇ σοφίᾳ αὐτῆς, καὶ εἶπαν, οὐκ ἔστι τοιαύτη γυνὴ ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου τῆς ἐπὶ κάλλει προσώπου καὶ σωφρόσι λόγων.

16 Et dixit ad eam Holofernes, Bene fecit Deus qui misit te ante populum vt esset

καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν ὀλοφέρνης, Καλῶς ἐποίησεν ὁ θεός σε ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ τοῦ χειρίσαι ἐν χερσὶν ἡμῶν κράτος, καὶ τοῖς παρανομοῦσιν τὸν κύριόν μου ἀπώλειαν· & nunc veneris es tu in aspectu tuo & bona in sermonibus tuis quòd

17 καὶ νῦν ἀστεία ἐὰν σὺ ἐν τῷ οἴκῳ σου, καὶ ἀγαθὰ ἐν τοῖς λόγοις σου ὅπερ ἐὰν ποιήσῃς καθὰ ἐλάλησας, ὁ θεός σου ἔσται μοι θεός, καὶ σὺ ἐνοικήσεις βασιλέως Ναβουχοδονόσορ καθήσῃ, καὶ ἔσῃ ὀνομαστὴ ἐφ' πᾶσαν τὴν γῆν.

si feceris sicut locuta es, Deus tuus erit mihi Deus & tu in domo regis Nabuchodonosor sedebis & eris nominata in vniuersa terra

CAP. XII

Et fusiit introducere eam vbi repositi erant thesauri eius.

Καὶ ἐκέλευσεν εἰσαγαγεῖν αὐτὴν ἐν οἴκῳ οὗ ἐτίθετο τὰ ἀργυρώματα αὐτοῦ· & iussit mensam parari ei è cibariis suis &

1 καὶ ἐπέταξε καταστρωθῆναι αὐτῇ ἀπὸ τῶν ὀψοποιημάτων αὐτοῦ, καὶ τοῦ οἴνου αὐτοῦ πιεῖν.

vino suo ad bibendum. Et dixit Iudith, Non manducabo ex eis, vt non fiat scandalum, sed de his quæ secum sunt me, fiet expen-

καὶ εἶπεν Ἰουδείθ, οὐ φάγομαι ἐξ αὐτῶν ἵνα μὴ γένηται σκάνδαλον, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑπολειπομένων μοι χορηγηθήσεται.

2 sa. Et dixit ad eam Holofernes Si autem defecerint quæ sunt te

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὴν ὀλοφέρνης, ἐὰν δὲ ἐκλίπῃ τὰ ὄντα μετὰ σοῦ, πόθεν ἔξομέν σοι δοῦναι ὅμοια αὐτῷ, ὅτι γὰρ ἔστι μεθ' ἡμῶν ἐκ τῆς γενεᾶς σου.

3 cum vnde poterimus tibi dare similia eorum? no enim est nobiscum de genere tuo. Et dixit Iudith ad eum Viuit anima tua domine

καὶ εἶπεν Ἰουδὶθ πρὸς αὐτόν, ζῇ ἡ ψυχή σου κύριέ μου, ὅτι οὐ διαπανήσει ἡ δούλη σου τὰ ὄντα μετ' ἐμοῦ, ἕως ἂν ποιήσῃ κύριος ἐν χειρὶ μιᾷ ἃ βούλεται.

4 mi, quo-ad non expendet ancilla tua quæ sunt mecum, donec faciat Dominus in manu mea quæ decreuit. Et induxerunt illam ferui

καὶ ἤγαγον αὐτὴν οἱ θεράποντες

5 Holofernis in tabernaculum: & dormiuit vsque ad mediam noctem & surrexit

ὀλοφέρνου εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ὑπνωσε μέχρι μεσονυκτίου· καὶ ἀνέστη ad matutinam custodiam. Et misit ad Holofernem dicens,

6 πρὸς τὴν ἑωθινὴν φυλακήν· καὶ ἀπέστειλε πρὸς ὀλοφέρνην λέγων, Iubeat tam dominus meus dimittere ancillam tuam ad orationem

7 κελευσάτω δὴ ὁ κύριός μου ἐξελθεῖν τὴν δούλην σου ἐπὶ προσευχήν. exire. Et iussit Holofernes satellitibus ne prohibe-

8 καὶ ἐπέταξεν ὀλοφέρνης τοῖς σωματοφύλαξι μὴ διακωλύειν αὐτὴν καὶ παρέμεινεν ἐν τῇ παρεμβολῇ ἡμέρας τρεῖς· καὶ rent eam & manfit in castris diebus tribus. Et exibat per noctem in vallem Bethulia & baptizabatur in

ἐξεπορεύετο κατὰ νύκτα εἰς τὴν φάραγγα Βαιτυλούα, καὶ ἐβαπτίζετο ἐπὶ τῇ

fonte

fonte aquæ in castris. Et vt ascendebat,
9 πηγῆς τοῦ ὕδατος ἐν τῇ παρεμβολῇ. καὶ ὡς ἀνέβη,
orabat Dominum Deum Israel vt dirigeret viam eius ad exitionem
εὐόδωσε τὴν κύριος ὁ θεὸς ἰσραὴλ, κατάβυσαι τῷ ὁδὸν αὐτοῦ εἰς ἀνάστημα
filiorum populi sui Et introiens mundo mane
10 τῆς ἡμῶν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ εἰσπορευόμενη καθαρᾷ παρε-
bat in tabernaculo, vsque dum tolleret escam suam ad vesperam
μενεν ἐν τῇ σκηνῇ μέχρις οὗ φωσφόρησεν τὴν τροφὴν αὐτῆς εἰς ἑαυτήν.
ram Et factum est in die quarto fecit
11 ἐγένετο καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τετάρτῃ, ἐποίησεν
Holofernes convivium servis suis solis, & non vocavit ad iucundationem
ὁλοφέρνης πότον τοῖς δούλοις αὐτοῦ μόνοις, καὶ οὐκ ἐκάλεσεν εἰς τὴν κλῆσιν
quemquam eorum qui ad vius Et dixit Bagoæ eunucho qui erat
τῶν ἑνὸς τῶν τοῦ ἐπὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ, ὃς ἦν
præfectus super omnia quæ eius, Suade iam vadens mulierem
12 ἐφεστηκὼς ὅλῃ πάντων τῶν αὐτοῦ, πεῖσον δὴ πορευθεῖσαν τὴν γυναῖκα τοῦ
Hebræam quæ est apud te vt veniat ad nos, & manducet & bibat nobiscum
ἐβραίαν ἥ ἐστι παρὰ σοὶ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν μεθ' ἡμῶν.
Ecce enim fœdam conspectui nostro, si feminam talem dimiserimus non con
ἰδοὺ γὰρ αἰσχρὸν τῷ προσώπῳ ἡμῶν, ἐὰν γυναῖκα τοιαύτην παρώμεθα μὴ σύν-
13 mixtos cum ea quod nisi eam attraxerimus irridebit nos
νευσεν αὐτῇ ὅτι ἐὰν μὴ αὐτὴν ἕλκυσωμεν καταγελάσεται ἡμῶν
Et exiit Bagoas à facie Holofernis, & introiit ad
καὶ ἐξῆλθε βαγόας ἀπὸ προσώπου ὀλοφέρνου καὶ εἰσῆλθε πρὸς
eum, & dixit Ne grauetur ancilla bona hæc veniens ad
14 αὐτὸν καὶ εἶπε μὴ ὀκνησάτω ἡ παιδίσκη ἡ καλὴ αὕτη ἐλθοῦσα πρὸς τὸν
dominum meum honorificari ante faciem eius, & bibere nobiscum ad locum
κύριόν μου δοξασθῆναι κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ πιεῖν μεθ' ἡμῶν εἰς φορο-
diarem vinum, & fieri in die hac, vt vna filia filio
15 σωμαι οἶνον, καὶ γενηθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ὡς μία θυγάτηρ τῶν
rum Assyriorum quæ assistunt in domo Nabuchodonosor Et di
υἱῶν ἀσσύρ, αἱ παρεστήκασιν ἐν οἴκῳ ναβουχοδονόσορ καὶ εἶ
xit ad eum Iudith Et quæ sum ego vt contradicam domino meo? Quoniam omne
16 πεν πρὸς αὐτὸν ἰουδείθ, καὶ τίς εἰμὶ ἐγὼ ἀντιρροῦσα τῷ κυρίῳ μου, ὅτι πᾶν
quod erit in oculis eius placitum festinabo factum & erit
ὃ ἔσται ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἀρεστὸν ταχέως ποιήσω καὶ ἔσται
mihi hoc ad exultationem vsque ad diem mortis mex Et fur
17 μοι τοῦτο εἰς ἀγαλλίαμα ἕως ἡμέρας θανάτου μου καὶ ἐνα-
gens ornatus est vestimentis & omni ornatu muliebri & in
στήσατο ἐνδύμασιν τοῦ ἱματισμοῦ καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ τῆς γυναικείου καὶ ἀνε-
trauit ancilla eius & strauit ei ante Holofernem in terra pel
πέσεν ἡ δούλη αὐτοῦ καὶ ἔστρωσεν αὐτῇ κατέναντι ὀλοφέρνου χαμαὶ τὰ κω-
les quas acceperat à Bagoa ad quotidianum vsum vitæ suæ vt
δία ἃ ἔλαβε παρὰ βαγώου εἰς τὴν καθημερινὴν δίαιταν αὐτῆς εἰς τὸ
manducaret recliuata super eos & ingressa accubuit Iudith
ἐσθίειν κατακλινομένη ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐλθοῦσα ἀνέπεσεν ἰουδείθ
Et obstupuit cor Holofernis in ea & concussa est anima eius,
18 καὶ ἐξέστη ἡ καρδία ὀλοφέρνου ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἐσαλεύθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ,
& erat cupidus valde concubui cum ea : & obseruabat
καὶ ἦν καταπεπόθησεν σφόδρα τοῦ συγγενέσθαι μετ' αὐτῆς· καὶ ἐτήρει
tempus vt deciperet eam ex quo die vidit eam Et dixit ad
καιρὸν τοῦ ἀπατῆσαι αὐτὴν ἀφ' ἧς ἡμέρας εἶδεν αὐτήν καὶ εἶπε πρὸς

eum Holofernes, Bibe iam & tu nobiſcum in iocunditate. Et dixit
αὐτὴν ὁλοφέρνης, πίε δὴ καὶ σὺ γυνὴ παρ' ἡμῶν εἰς εὐφροσύνην καὶ ἔπιεν 19
Iudith. Bibam iam domine quoniam magnificatum eſt viuere meum in me hodie
ἰουδὶθ, πίομαι δὴ κύριε, ὅτι ἐμεγαλύνθη τὸ ζῆν μου ἐν ἐμοὶ σήμερον 20
pre omnibus diebus generationis mee. Et accipiens manducauit &
ἔμπροσθεν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς γενέσεώς μου καὶ λαβοῦσα ἔφαγε καὶ 21
bibit coram ipſo quæ parauerat ancilla eius. Et iocundus factus
ἔπιε κατέναντι αὐτοῦ, ἃ ἡτοίμασεν ἡ δούλη αὐτῆς. καὶ εὐφράνθη 22
eſt Holofernes in ea & bibit vinum multum nimis quantum non biberat vnquam in
ὁλοφέρνης ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἔπιεν οἶνον πολὺν σφόδρα ὅσον οὐκ ἔπιε πώποτε ἐν
die vna ex quo natus fuit
ἡμέρᾳ μιᾷ ἀφ' ἧς ἐγεννήθη.

CAP XIII

Vt autem veſpera facta eſt, feſtinauerunt ſerui eius diuertere & Bagoas
Ὡς δὲ ἐγένετο ἑσπέρα, ἔσπευσαν οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀναλῦσαι καὶ βαγώας 1
concluſit ſeruus aculeum eius foris & dimiſit abſcondit à
συνέκλεισε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἔξωθεν, καὶ ἀπέλυσε τοὺς παρεστῶτας ἀπὸ
facie domini ſui & abierunt ad cubicula ſua fuerat
προσώπου τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθον εἰς τὰς κοίτας αὐτῶν ἦσαν 2
enim omnes fatigati, quia diu factum fuit conuiuium reli
γὰρ πάντες κεκοπωμένοι διὰ τὸ δεῖπνον γεγενῆσθαι τὸν πόνον ὑπολεί-
ctus eſt autem Iudith ſola in tabernaculo & Holofernes procumbens ſuper
φθη δὲ ἰουδὶθ μόνη ἐν τῇ σκηνῇ καὶ ὁλοφέρνης ἀνακεκλικὼς ἐπὶ τὴν 3
lectum ſuum erat enim perfuſus ipſi vinum Et dixit Iudith
κλίνην αὐτοῦ ἦν γὰρ πεπεκυμένος αὐτῷ ὁ οἶνος. καὶ εἶπεν ἰουδὶθ
ancillæ ſuæ, vt ſtaret extra cubiculum eius, & obſeruaret exitum
τῇ δούλῃ αὐτῆς, στῆναι ἔξω τοῦ κοιτῶνος αὐτῆς καὶ δεήσεσθαι τὴν ἔξοδον
eius ſicut quotidie ſe exiuerat enim dixit ad orationem ſu-
αὐτῆς καθάπερ καθημέραν ἐξελεύσεσθαι γὰρ ἔφη ἐπὶ τὴν προσευχὴν αὐτοῦ 4
& Bagoe locuta eſt iuxta verba hæc Et abierunt omnes à
καὶ τῷ βαγώᾳ ἐλάλησε κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα καὶ ἀπῆλθον πάντες καὶ
facie ipſius & nemo relictus eſt in cubiculo à paruo vſque ad
προσώπου αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς κατελείφθη ἐν τῷ κοιτῶνι ἀπὸ μικροῦ ἕως
magnum Et ſtans Iudith ſuper lectum illius dixit in cor
μεγάλου. καὶ στᾶσα ἰουδὶθ ἐπὶ τῇ κλίνῃ αὐτοῦ, εἶπεν ἐν τῇ καρ- 5
de ſuo Domine Deus virtutiſ potentiæ, reſpice in hora
δίᾳ αὐτῆς, κύριε ὁ θεὸς πάσης δυνάμεως ἐπίβλεψον ἐν τῇ ὥρᾳ 6
hac ad opera manuum meaꝝ ad exaltationem Hieruſalem quoniã nunc
ταύτῃ ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν μου εἰς ὕψωμα ἰερουσαλὴμ ὅτι νῦν
tempus ad adiuuandum hæreditatem tuam & ad faciendum ſtudia
καιρὸς ἀντιλαβέσθαι τῆς κληρονομίας σου, καὶ ποιῆσαι τὰ ἐπιτηδεύματά
mea in fractionem inimicorũ qui inſurrexerunt nobis Et accedens
μου εἰς θραῦσμα ἐχθρῶν οἳ ἐπανέστησαν ἡμῖν καὶ προσελθοῦσα τῇ 7
regulæ lectuli quæ erat ad caput Holoferni demiſit pugionem ab
κανόνι τῆς κλίνης, ὃς ἦν πρὸς κεφαλὴν ὁλοφέρνη, καθεῖλε τὸν ἀκινάκην ἀπ'
ea & appropinquans lectulo apprehendit comam capitis eius, &
αὐτῆς καὶ ἐγγίσασα τῇ κλίνῃ ἐκράτησε τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ
ait; Confirma me Domine Deus in die hac & percuſſit
εἶπε, κραταίωσόν με κύριε ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ· καὶ ἐπάταξεν 9
in ceruicem eius bis in fortitudine ſua & abſtulit caput
εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ δὶς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, καὶ ἀφεῖλε τὴν κεφαλὴν

eius ab eo & euoluit corpus eius de lecto & abstu-
αὐτῆ ἀπ' αὐτῆ, καὶ ἀπεκύλισε τὸ σῶμα αὐτῆ ἀπὸ τῆς στρωμνῆς, καὶ ἀφεῖ-
lit conopæum a columnis Et post pusillum exi-
λε τὸ κωνώπιον ἀπὸ τῶν στύλων
10 uit, & tradidit ancillæ suæ caput Holofernis & mi-
καὶ μετ' ὀλίγον ἐξῆλ-
θε, καὶ παρέδωκε τῇ ἄβρᾳ αὐτῆς τὴν κεφαλὴν ὁλοφέρνου, καὶ ἐνέβα
sit illud in peram cibariorum suarum Et
λεν αὐτὴν εἰς τὴν πήραν τῶν βρωμάτων αὐτῆς. καὶ
11 exierunt duæ simul secundum consuetudinem suam ad orationem & transi-
ἐξῆλθον αἱ δύο ἅμα κατὰ τὸ ἔθος μὸν αὐτῶν ἐπὶ τὴν προσευχὴν καὶ διελ-
euntes castra circuierunt vallem illam &
θοῦσαι τὴν παρεμβολήν, ἐκύκλωσαν τὴν φάραγγα ἐκείνην, καὶ
ascenderunt montem Bethuliæ, & venerunt ad portas eius Et
ἀναβᾶσαι ἐπὶ τὸ ὄρος Βετουλία, καὶ ἦλθον ἐπὶ τὰς πύλας αὐτῆς. καὶ
12 dixit Iudith à longè custodientibus in portis Aperite, ape-
εἶπεν Ἰουδὶθ μακρόθεν τοῖς φυλάσσουσιν ἐπὶ τῶν πυλῶν, ἀνοίξατε, ἀνοί-
rite iam portam, nobiscum Deus Deus noster, vt faceret adhuc virtutem
ξατε δὴ τὴν πύλην, μεθ' ἡμῶν ὁ θεὸς ὁ θεὸς ἡμῶν ποιῆσαι ἔτι ἰσχὺν
in Israel & potentiam aduersus inimicos sicut & hodie fecit
ἐν Ἰσραὴλ καὶ κράτος κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καθὰ καὶ σήμερον ἐποίησε.
Et factum est cùm audissent viri ciuitatis ipsius vocem eius fe-
13 cerunt & ἐγένετο ὡς ἤκουσαν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως αὐτῆς τὴν φωνὴν αὐτῆς, ἐσπού-
nouerunt descendere ad portam ciuitatis suæ & conuocauerunt
δασαν τοῦ καταβῆναι εἰς τὴν πύλην τῆς πόλεως αὐτῶν καὶ συνεκάλεσαν
presbyteros ciuitatis Et concurrerunt omnes à
14 τοὺς πρεσβυτέρους τῆς πόλεως καὶ συνέδραμεν πάντες ἀπὸ
paruo vsque ad magnum quoniam putauerat eos vt venirent ipsi & ape-
μικροῦ ἕως μεγάλου, ὅτι ἔδοξεν αὐτοῖς τὸ ἐλθεῖν αὐτὴν καὶ ἤνεω-
ruerunt portam & susceperunt eas Et ascendentes
ξαν τὴν πύλην καὶ ὑπεδέξαντο αὐτάς. καὶ ἀναβάντες
15 ignem ad flammam circumdederunt eis illa autem dixit ad eos voce
πῦρ εἰς φαῦσιν, περιεκύκλωσαν αὐτάς· ἡ δὲ εἶπε πρὸς αὐτὰς φωνῇ
16 magna Laudate Deum laudate, Laudate Deum quoniam non
μεγάλῃ· αἰνεῖτε τὸν θεὸν αἰνεῖτε, αἰνεῖτε τὸν θεὸν ὅτι οὐκ
17 amouit misericordiam suam à domo Israel sed confregit ho-
ἀπέστησε τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἔθραυσε τὸς ἐχ-
stes nostros per manum meam in nocte hac Et proferens
18 θροὺς ἡμῶν διὰ χειρός μου ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ καὶ προενέγκασα τὴν κε-
caput de pera ostendit & dixit eis Ecce caput Holofernis
φαλὴν ὀκ τοῦ πήρας ἔδειξε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἰδοὺ κεφαλὴ ὁλοφέρνου ἀρ-
19 principis militiæ Assyriorum & ecce conopæum in quo retinebat vi-
χιστρατήγου δυνάμεως ἀσσὺρ, καὶ ἰδοὺ τὸ κωνώπιον ἐν ᾧ κατέκειτο ἐν πῖ-
cubitus suus & percussit illum Dominus in manu feminæ Et viuit Domi-
20 νάδι αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν κύριος ἐν χειρὶ θηλείας καὶ ζῇ ὁ κύ-
nus qui custodiuit me in via mea quæ ambulaui quoniam decepit eum
ριος ὃς διεφύλαξέ με ἐν τῇ ὁδῷ μου ᾗ ἐπορεύθην, ὅτι ἠπάτησεν αὐτὸν τὸ
facies mea in perditionem eius & non fecit peccatum
πρόσωπόν μου εἰς ἀπώλειαν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐποίησεν ἁμάρτημα
mecum in pollutionem & confusionem & obstupuit omnis populus ni-
μετ' ἐμοῦ εἰς μίασμα καὶ αἰσχύνην καὶ ὠξέσθη πᾶς ὁ λαὸς σφό-
mis Et inclinantes adorauerunt
21 δρα. καὶ κύψαντες προσεκύνησαν τῷ

Deum & dixerunt vnanimiter: Benedictus es Deus noster qui ad nihilū redegisti
θεῶ· καὶ εἶπεν ὁμοθυμαδόν, ἄλογητὸς εἶ ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἐξουδενώσας 22
in die hodierna inimicos populi tui. Et dixit
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ σήμερον τοὺς ἐχθρὺς τοῦ λαοῦ σου. κὴ εἶπεν 23
ei Ozias: Benedicta tu es filia à Deo excelso, prae om
αὐτῇ ὀζίας, εὐλογητὴ σὺ εἶ θύγατερ τῷ θεῷ τῷ ὑψίστῳ ὑπὲρ πά-
nibus mulieribus quae super terram. Et benedictus Do
σας τὰς γυναῖκας τὰς ἐπὶ τῆς γῆς. κὴ εὐλογημένος κύ- 24
minus Deus qui creavit coelos & terram qui direxit te in vulnus
ριος ὁ θεὸς ὃς ἔκτισε τοὺς οὐρανοὺς κὴ τὴν γῆν, ὃς κατεύθυνέ σε εἰς τραῦμα
capitis principis inimicorum nostrorum: quia non recedet spes tua à
κεφαλῆς ἀρχόντος ἐχθρῶν ἡμῶν· ὅτι οὐκ ὑποστήσεται ἡ ἐλπίς σου ἀπὸ
cordibus hominum qui memores fuerint virtutis Dei usque in seculum & faciat
καρδίας ἀνθρώπων μνημονευόντων ἰσχυὸν θεοῦ ἕως αἰῶνος κὴ ποιήσαι
tibi haec Deus in exaltationem sempiternam: ut visitet te in bonis, pro
σοι αὐτὰ ὁ θεὸς εἰς ὕψος αἰώνιον τὸ ἐπισκέψασθαί σε ἐν ἀγαθοῖς, ἀνθ'
quibus non pepercisti animae tuae propter humiliationem generis nostri, sed
ὧν οὐκ ἐφείσω τῆς ψυχῆς σου διὰ τὴν ταπείνωσιν τοῦ γένους ἡμῶν, ἀλλ'
subvenisti ruinae nostrae in rectum viarum ante conspectum Dei
ἐπεξῆλθες τῇ πτώσει ἡμῶν ἐπ' εὐθείαν πορείαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
nostri. Et dixit omnis populus. Fiat. fiat
ἡμῶν. κὴ εἶπεν πᾶς ὁ λαός, γένοιτο. γένοιτο. 25

CAP. XIIII.

Et dixit ad eos Iudith. Audite iam me fratres: & accipientes
Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ἰουδείθ, ἀκούσατέ μου ἀδελφοί κὴ λαβόντες 1
caput hoc. Suspendite illud super pinnaculum ma-
τὴν κεφαλὴν ταύτην, κρεμάσατε αὐτὴν ὅπου ἂν ἐπάλξεως τοῦ τει- 2
ri nostri & erit quum illuxerit diluculum & exierit sol super
χους ἡμῶν κὴ ἔσται ὅταν πρωΐσῃ ὁ ὄρθρος κὴ ἐξέλθῃ ὁ ἥλιος ὅπως
terram recipietis vnusquisque arma bellica vestra & eri
τὴν γῆν, ἀναλήψεσθε ἕκαστος τὰ σκεύη τὰ πολεμικὰ ὑμῶν, καὶ ἔξε-
bit omnis vir fortis extra civitatem & dabitis principem super eos
λεύσεται πᾶς ἀνὴρ ἰσχυρὸς ἔξω τῆς πόλεως κὴ δώσετε ἄρχοντα ἐπ' αὐτοὺς
quasi descendentes in campum ad vigilias filiorum Assyriorum & non
ὡς καταβαίνοντες εἰς τὸ πεδίον εἰς τὴν προφυλακὴν υἱῶν ἀσσὺρ, κὴ οὐ
descendetis. Et cum acceperint illi arma atque vas
καταβήσεσθε. κὴ ἀναλαβόντες ἕκαστος τὰ πανοπλίας αὐτῶν, 3
ibunt in castra sua & exercebunt principes
πορεύσονται εἰς τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν, καὶ ἐγεροῦσι τοὺς ἄρχο-
exercitus Assyriae. Et cum sit ad tabernaculum Holofernis & non tentorium
τῆς δυνάμεως ἀσσὺρ κὴ ὅταν ἔσται ἐπὶ τὴν σκη- 4
decidet super eos ut
νὴν ὀλοφέρνου & οὐ μὴ ἐπιπέσῃ ἐπ' αὐτοὺς φό-
mor & fugient a facie vestra. Et insequen
βος κὴ φεύξονται ἀπὸ προσώπου ὑμῶν. καὶ ἐπακολουθή- 5
tes vos & omnes habitatores omnem terminum Israel, prosper
σαντες ὑμεῖς κὴ πάντες οἱ κατοικοῦντες πᾶν ὅριον ἰσραήλ, κατα-
ate eos in viis suis. Ante autem quam facias haec, ve
στρωσατε αὐτοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν πρὸ δὲ τοῦ ποιῆσαι ταῦτα καλέ- 6
cte mihi Achior Ammanitem: ut videns cognoscat vilipendentem
σατέμοι ἀχιὼρ τὸν ἀμμανίτην, ἵνα ἰδὼν ἐπιγνῶ τὸν ἐκφαυλίσαντα τὸν

domum

dorum Israel, & ipsum in mortem mitterentur ad nos Et vocaue
οἶκον ισραὴλ , καὶ αὐτὸν εἰς θάνατον ἀποστείλαντα εἰς ἡμᾶς καὶ σκάλε-
runt Achior de domo Ozia Vt autem venit, & vidit caput
σαν τὸν ἀχιὼρ ἐκ τοῦ οἴκου ὀζία· ὡς δὲ ἦλθε καὶ εἶδε τὴν κεφαλὴν
Holofernis in manu viri vnius in congregatione populi cecidit in fa
ὁλοφέρνου ἐν χειρὶ ἀνδρὸς ἑνὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ λαοῦ, ἔπεσεν ὅτι ἀφέσω-
ciem, & defecit spiritus eius Vt autem reticuerunt illum, cecidit
σεν, καὶ ἐξέλυθη τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· ὡς δὲ ἀνέλαβον αὐτὸν, προσέπεσε
ad pedes Iudith, & adorauit faciem eius & dixit, Be-
πρὸς τοὺς πόδας ἰουδείθ, καὶ προσεκύνησε τῷ προσώπῳ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, εὐλο-
nedicta tu in omni tabernaculo Iuda & in omni gente quicunque audientes
γημένη σὺ ἐν πάσῃ σκηνώματι ἰούδα καὶ ἐν πάσῃ ἔθνει· ὅσοι ἂν ἀκούσωσι
nomen tuum turbabuntur & nunc nuntia mihi quæ fecisti in
τὸ ὄνομά σου ταραχθήσονται καὶ νῦν ἀνάγγειλόν μοι ὅσα ἐποίησας ἐν
diebus illis Et annunciauit ei Iudith in medio
ταῖς ἡμέραις ταύταις. καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ ἰουδὶθ ἐν μέσῳ τοῦ
populi omnia quæ fecerat à quo die exiuit vsqueque loca-
λαοῦ πάντα ὅσα ἦν πεποιηκυῖα ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐξῆλθεν, ἕως οὗ ἐλά-
lo est eis Vt autem cessauit loqui voce magna exultauit
λει αὐτοῖς· ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλοῦσα, φωνῇ μεγάλῃ ἠλάλαξεν ὁ
populus & dederunt vocem iocundam in castris suis Videns autem
λαὸς, καὶ ἔδωκαν φωνὴν ἀφροσύνου ἐν τῇ πόλει αὐτῶν· ἰδὼν δὲ ὁ
Achior omnia quæ fecit Deus Israel credidit Deo val
ἀχιὼρ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς τοῦ ἰσραὴλ, ἐπίστευσε τῷ θεῷ σφό
de, & circumcisit carnem præputii sui, & appositus est ad
δρα καὶ περιέτεμεν τὴν σαρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ, καὶ προσετέθη εἰς
7 domum Israel vsque in diem hanc Cùm autem diluculum ascen
τὸν οἶκον ισραὴλ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. ἡνίκα δὲ ὄρθρος ἀνέ-
dit, suspenderunt caput Holofernis de malo & acceptt
βη, κρεμάσαντες τὴν κεφαλὴν ὁλοφέρνου ἐκ τοῦ τείχους καὶ ἀνέλαβε
omnis vir arma sua & exierunt in circulum ad as
πᾶς ἀνὴρ τὰ ὅπλα αὐτοῦ, καὶ ἐξῆλθον κατὰ σπείρας ὅτι τὰς ἀνα
8 scensus montis At filii Assyriorum vt viderunt eos
βάσεις τοῦ ὄρους. οἱ δὲ υἱοὶ ἀσσυρίων ὡς εἶδον αὐτούς,
miserunt ad duces suos Illi autem venerunt ad
9 ἀπέστειλαν ὅτι τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν· οἱ δὲ ἦλθον ὅτι πρὸς
10 duces & tribunos, & ad omnem principem suum Et
στρατηγοὺς καὶ χιλιάρχους καὶ ἐπὶ παντα ἀρχοντα αὐτῶν καὶ
venerunt ad tabernaculum Holofernis, & dixerunt ei qui erat super omnia
παρεγένοντο ἐπὶ τὴν σκηνὴν ὁλοφέρνου, καὶ εἶπον τῷ ὄντι ἐπὶ παντων αὐ
11 eos Excita iam dominum nostrũ quoniam ausi sunt serui descen
τοῦ· ἔγειρον δὴ τὸν κύριον ἡμῶν, ὅτι ἐτόλμησαν οἱ δοῦλοι κατα-
dere super nos ad bellum vt disperdantur in finem Et
12 βαίνειν ἐφ' ἡμᾶς εἰς πόλεμον, ἵνα ἐξολοθρευθῶσιν εἰς τέλος. καὶ
ingressus est Bagoas, & pulsauit aulam tabernaculi ; suspicabatur enim
εἰσῆλθε βαγῶας, καὶ ἔκρουσε τὴν αὐλὴν τῆς σκηνῆς· ὑπενόει γὰρ
dormire ipsum cum Iudith Vt autem nemo audiuit, aperiens
13 καθεύδειν αὐτὸν μετὰ ἰουδείθ. ὡς δὲ οὐδεὶς ὑπήκουσε, διασείλας
introiuit in cubiculum & inuenit eum super lectum proiectum
εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ εὗρεν αὐτὸν ἐπὶ τῆ κλινίδι ἐρριμμένον
mortuum & caput eius ablatum erat ab eo & exclamauit voce magna
νεκρόν, καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀφῄρητο ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἔβοησε φωνῇ μεγάλῃ

cum fletu & gemitu, & clamore validò & scidit vestimenta
ματὰ κλαυθμοῦ καὶ στεναγμοῦ, καὶ βοῆς ἰσχυρᾶς, καὶ διέρρηξε τὰ ἱμάτια
ipsa Et ingressus est in tabernaculum ubi erat Iudith diuertens , & non
αὐτῆ. καὶ ἐσπλῆσε εἰς τὸ σκηνὴν οὗ ἦν Ιουδὶθ κατακλυομένη, καὶ οὐκ 14
uenit eam. & exiliit ad populum & clamauit Praesumserat sanè fer
ἔμπροσθεν αὐτῆς καὶ ἐξεπήδησεν εἰς τὸ λαὸν καὶ ἐβόησεν, ἠπατήκασιν οἱ δοῦ-
ui fecit confessionem una mulier Hebraeorum in domum regis
λοι ἐποίησεν αἰσχύνην μία γυνὴ ἐν ἡμέραις ἐν τὸν οἶκον τῦ βασιλέως
Nebu nodonosor quoniam ecce Holofernes in terra & caput eius non est
ναβουχοδονόσορ. ὅτι ἰδοὺ ὁλοφέρνης χαμαί, καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτῦ ἐκ ἔστιν
in ipso. Cùm audissent haec verba principes virtutis
ἐν αὐτῷ ὡς δὲ ἤκουσαν ταῦτα τὰ ῥήματα οἱ ἄρχοντες τ δωμάτιος 15
Assyriorum suae scidunt sarum vestimenta sua & turbata est anima eorum
ἀσσύρ, διέρρηξαν δὲ τὰς χιτῶνας αὐτῶν, καὶ ἐταράχθη ἡ ψυχὴ αὐτῶν
valde. Et factus est eorum clamor & vociferatio magna nimis in medio
σφόδρα καὶ ἐγένετο αὐτῶν κραυγὴ καὶ βοὴ μεγάλη σφόδρα ἐν μέσῳ 16
castrorum.
τῆς παρεμβολῆς.

CAP. XV

Et cùm audissent qui in tabernaculis erant , obstupuerunt super fa
Καὶ ὡς ἤκουσαν οἱ ἐν τῆς σκηνώμασιν ὄντες, ἐξέστησαν ὅτι τὸ γεγο- 1
ctum & cecidit super eos timor & tremor Et non fuit homo manens
νὸς καὶ ἔπεσεν ἐπ' αὐτὰς φόβος καὶ τρόμος καὶ ἐκ ἦν ἀνθρωπος μένων 2
ante faciem amplius prostimi sui : sed dissoluti vehementer
κατὰ πρόσωπον ἔτι τοῦ πλησίον αὐτῦ, ἀλλ' ἐκχυθέντες ὁμοθυμαδὸν
fugerunt ad omnem viam campi & montanorum & qui circumstabant erant in
ἔφυγον ὁδὸν πᾶσαν ὁδὸν τῦ πεδίου καὶ τῆς ὀρεινῆς καὶ οἱ περιεζωκότες ἐν
montibus in circuitu Betuliae consedissent in fugam Et tunc filii
τρόμῳ κυκλόθεν βετυλούα ἐτράπησαν εἰς φυγήν καὶ τότε οἱ υἱοὶ 3
Israel omnes vir praelator ex eis effusi sunt super eos
Ισραὴλ πᾶς ἀνὴρ πολεμιστὴς ἐξ αὐτῶν ἐξεχύθησαν ἐπ' αὐτὰς
Ex ciuitate Opras in Betomasthem & Bebe & Chobr & Cola
καὶ ἐξαπέστειλεν ὀζίας εἰς βετομασθέμ, καὶ βωβαὶ καὶ χωβαὶ, καὶ κωλὰ 6
& in omnes terminos Israel qui annunciarent super eis quae consummata sunt
καὶ εἰς πᾶν ὅριον ισραὴλ τὰς ἀπαγγέλλοντας ὑπὲρ τῶν σωτηριτελεσμένων,
& vt omnes diffunderentur super inimicos in interitum eorum Vt autem
καὶ ἵνα πάντες ἐπικυθῶσι τοῖς πολεμίοις εἰς τὴν ἀναίρεσιν αὐτῶν ὡς δὲ
audierunt filii Israel omnes vnanimiter cecidérunt super eos viqué Chobe :
ἤκουσαν οἱ υἱοὶ ισραὴλ, πάντες ὁμοθυμαδὸν ἔπεσον ἐπ' αὐτὰς ἕως χωβά
simil ter autem & qui ex Hierusalem aduenerunt & ex omnibus mon
ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἐξ ιερουσαλὴμ παρεγενήθησαν, καὶ ἐκ πάσης τῆς ὀρει-
tanis annunciauerunt enim eis quae facta fuerant contra inimicos eo
νῆς, ἀπήγγειλαν γὰρ αὐτοῖς τὰ γενόμενα τῇ παρεμβολῇ τῶν ἐχθρῶν
rum Et qui in Galaad & qui in Galilaea dissipa
αὐτῶν καὶ οἱ ἐν τῇ γαλααδ , καὶ οἱ ἐν τῇ γαλιλαίᾳ ἐπάταξαν 7
uerunt eos plaga magna vsquequo praeterierunt Damascum & fines
εως αὐτοὺς πληγὴ μεγάλη, ἕως ὁ παρῆλθον τὼν δαμασκὸν καὶ τὰ ὅρια
eius At reliqui habitantes Betuliam fuerunt captiui
αὐτῆς οἱ δὲ λοιποὶ οἱ κατοικοῦντες βετυλούα ἐπέπεσον τῇ παρεμβολῇ 8
Assyriorum & praedati sunt eos & ditati sunt valde At filii Israel
ἀσσύρ, καὶ προενόμευσαν αὐτοὺς, καὶ ἐπλούτησαν σφόδρα οἱ δὲ υἱοὶ ισραὴλ 9

reuerſi ab occiſione dominati ſunt reliquorum & villæ
ἀναστρέψαντες ἀπὸ τ κοπῆς, κυκλόσαν τῶν λοιπῶν ϗ αἱ κῶμαι
& ciuitates quæ in montanis & campeſtribus obtinuerunt multa ſpolia erat
ϗ αἱ πόλεις αἱ ἐν τῇ ὀρεινῇ ϗ πεδινῇ κατέσπασαν πολλῶν λαφύρων , ἦν
enim multitudo magna nimis Et Ioachim ſacerdos magnus
γὰρ πλῆθος πολὺ σφόδρα. ϗ ἰωακεὶμ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας,
& ſenatus filiorum Iſrael , qui habitabant in Hieruſalem venerunt vt
ϗ ἡ γερουσία τῶν υἱῶν ἰσραὴλ οἱ κατοικοῦντες ἐν ἰερουσαλὴμ ἦλθον τὰ
viderent bona quæ fecit Deus Iſrael: & vt viderent Iudith
θεωρῆσαι τὰ ἀγαθὰ ἃ ἐποίησεν ὁ θεὸς τῷ ἰσραὴλ, ϗ τὴν ἰουδὶθ ἰδεῖν
& loquerentur eam ea pacem Vt autem introierunt ad eam
ϗ λαλῆσαι μετ' αὐτῆς εἰρηνίων. ὡς δὲ εἰσῆλθον πρὸς αὐτὴν,
benedixerunt eam vnanimiter & dixerunt ad eam: Tu exal-
εὐλόγησαν αὐτὴν ὁμοθυμαδὸν, ϗ εἶπον πρὸς αὐτήν· σὺ ὕψω-
tatio Hieruſalem tu gloria magna Iſrael tu honorificentia magna
μα ἱερουσαλὴμ , σὺ γαυείαμα μεγα τῷ ἰσραὴλ, σὺ καύχημα μέγα
genetis noſtræ, quia feciſti hæc omnia in manu tua: feciſti bo-
τῷ γένει ἡμῶν, ὅτι ἐποίησας ταῦτα πάντα ἐν χειρί σου ἐποίησας ἀγα-
na cum Iſrael & complacuit ſuper eos Deus benedicta ſis ab
θὰ μετὰ ἰσραὴλ , ϗ εὐδόκησεν ἐπ' αὐτοὺς ὁ θεός εὐλογημένη γίνου πα-
omnipotente Domino in æternum tempus Et dixit omnis
ἐνώπιον τοῦ παντοκράτορος κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. ϗ εἶπε πᾶς ὁ
populus Fiat Et expoliauit populus caſtra per dies
λαὸς, γένοιτο. ϗ ἐλαφύρησεν ὁ λαὸς τὴν παρεμβολὴν ἐφ' ἡμέρας
triginta.
τριάκοντα ϗ ἔδωκαν τῇ ἰουδὶθ τὴν σκηνὴν ὅλο
ſeruis & omnia argentaria & lectulos & ſtatuas, & om-
φέρου ϗ πάντα τὰ ἀργυρώματα ϗ τὰς κλίνας ϗ τὰ ἅλκια ϗ παρ-
nia ſupellectilia eius Et accipiens ipſa , impoſuit ſuper
τα τὰ σκεύασματα αὐτοῦ ϗ λαβοῦσα αὐτὰ , ἐπέθηκεν ἐπὶ τὴν
mulam ſuam, & complanauit curſus ſuos , & accumulauit ea ſuper
ἡμίονον αὐτῆς ϗ ἐζεύξε τὰς ἁμάξας αὐτῆς, ϗ ἐστρώσατο αὐτὰ ἐπ'
illos Et concurrit omnis mulier Iſrael ad videndum eam : &
αὐτά. καὶ συνέδραμε πᾶσα γυνὴ ἰσραὴλ τοῦ ἰδεῖν αὐτὴν, καὶ
benedixerunt eam & fecerunt ei choream ex eis. & accepit thyr
εὐλόγησαν αὐτὴν, καὶ ἐποίησαν αὐτῇ χορὸν ἐξ αὐτῶν καὶ ἔλαβε θυρ-
ſos in manibus ſuis, & dedit & mulieribus quæ cum ea
σους ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς, ϗ ἔδωκε καὶ ταῖς γυναιξὶ ταῖς μετ' αὐτ
& coronauerunt oliuæ ipſam & eam quæ eam ipſa & proceſſit
καὶ ἐστεφάνωσαν τὴν ἐλαίαν αὐτῆ καὶ τῇ μετ' αὐτῆς, καὶ προῆλθεν
ante omnem populum in choreæ ductu omnes mulieres.
ἔμπροσθεν παντὸς τοῦ λαοῦ ἐν χορείᾳ ἡγουμένη πασῶν τῶν γυναικῶν·
& ſequebatur omnis vir Iſrael armatus cum coronis & hym
καὶ ἠκολούθει πᾶς ἀνὴρ ἰσραὴλ ἐνωπλισμένος, μετὰ στεφάνων ϗ ὕμ-
nis in ore eorum
νων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.

CAP XVI. 15'.

Et cœpit cantare Iudith confessionem hanc in omni Israel, &
Καὶ ἤρξατο Ἰουδὶθ τὴν ἐξομολόγησιν ταύτην ἐν παντὶ Ἰσραὴλ, καὶ 1
omnis populus cantabat canticum hoc & dixit Iudith Incipite
πᾶς ὁ λαὸς ἀνέφωνει τὴν ᾠδὴν ταύτην· καὶ εἶπεν Ἰουδὶθ, Ἄρξασθε 2
Deo meo in tympanis modulamini ei psalmos & laudem exaltate
τῷ θεῷ μου ἐν τυμπάνοις, ἐναρμόσασθε αὐτῷ ψαλμοὺς καὶ αἶνον, ὑψοῦτε
& invocate nomen eius Quoniam Deus conterens bella,
καὶ ἐπικαλέσασθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. ὅτι ὁ θεὸς συντρίβων πολέμους
quoniam in castris in medio populi eripuit me de manu persequen
ὅτι εἰς παρεμβολὰς ἐν μέσῳ λαοῦ ἐξειλατό με ἐκ χειρὸς τῶν καταδιω- 3
tium me Venit Assur ex montibus ab aquilone, venit in milia
κόντων με ἦλθεν ἀπὸ ὀρέων ἀπὸ βορρᾶ ἦλθεν ἐν μυριά- 4
ribus exercitus sui quorum multitudo eorum obturauit torrentes & equi
σι δυνάμεως αὐτοῦ, ὧν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἐφραξε χειμάῤῥους καὶ 5
tatus eorum cooperuit colles Dixit se in eniu um fines meos &
πεδία αὐτῶν ἐκάλυψε βουνούς εἶπεν ἐμπρῆσαι τὰ ὅρια μου, καὶ τοὺς 6
iuuenes meos occisurum in gladio, & lactantes pubiorum in pauime
νεανίσκους μου ἀνελεῖν ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ τὰ θηλάζοντα βύσιον εἰς ἔδα- tum & infantes meos daturum in prædam, & virgines meas pur
φος, καὶ τὰ νήπιά μου δώσειν εἰς σκῦλα, καὶ τὰς παρθένους μου συλ- dandum Et Dominus omnipotens quassauit eos in ma
λῆσαι. καὶ κύριος παντοκράτωρ ἠθέτησεν αὐτοὺς ἐν χει 7
nu feminæ Non enim cecidit potens à iuuenibus neque filii ma
εἰ θηλείας· οὐ γὰρ ἔπεσεν ὁ δυνατὸς ὑπὸ νεανίσκων, οὐδὲ υἱοὶ τι 8
tium percusserunt eum, neque excelsi gigantes impositum se illi, sed Iu
τάνων ἐπάταξαν αὐτόν, οὐδὲ ὑψηλοὶ γίγαντες ἐπέθεντο αὐτῷ, ἀλλὰ Ἰου
dith filia Merari in specie facieі suæ dissoluit eum
δὶθ συγάτηρ μεραὶ ἐν κάλλει προσώπου αὐτῆς περέλυσεν αὐτόν
Exuit enim vestimentum viduitatis suæ in exaltationem labo rantium Israel
ἐξεδύσατο γὰρ στολὴν χηρεύσεως αὐτῆς εἰς ὕψος τῶν πονούντων Ἰσραήλ. 9
Vnxit faciem suam in vngumento & colligauit cin
ἠλείψατο τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἐν μυρεσμῷ, καὶ ἐδήσατο τὰς τρί- 10
ctorem suum in mitra & accepit vestem lineam ad deceptionem eius
χας αὐτῆς ἐν μίτρᾳ, καὶ ἔλαβε στολὴν λινῆν εἰς ἀπάτην αὐτῆ.
Sandalium eius rapuit oculum eius, & pulchritudo eius
τὸ σανδάλιον αὐτῆς ἥρπασεν ὀφθαλμὸν αὐτῆ, καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς 11
captiuam fecit ipsum in eius perstrauit pugio cervicem eius
ἠχμαλώτισεν ψυχὴν αὐτῆ διῆλθεν ὁ ἀκινάκης τὸν τράχηλον αὐτῆ
Horruerunt Persæ audaciam eius & Medi confidentiam eius tur
ἐφρίξαν πέρσαι τὸν τόλμαν αὐτῆς· καὶ μῆδοι τὸ θάρσος αὐτῆς ἐτα- 12
bati sunt Tunc vlulatus uus humiles mei & clamauerunt
ράχθησαν. τότε ἠλάλαξαν οἱ ταπεινοί μου, καὶ ἐβόησαν 13
inualidi mei & timuerunt exaltauerunt vocem suam & con
οἱ ἀδυνοῦντες μου, καὶ ἐπτοήθησαν, ὕψωσαν τὴν φωνὴν αὐτῶν, καὶ ἀνε- uerti sunt Tibi pueri eum compunxerunt eos & sicut puero fi
τράπησαν υἱοὶ κοράσιων κατεπόντισαν αὐτούς, καὶ ὡς παῖδας ἀν 14
gi ouum vulnerauerunt eos perierunt de prælio Domini
τομόνων ἐτίτρωσκον αὐτοὺς ἀπώλοντο ἐκ παρατάξεως κυρίου 15
Dei mei Cantabo Domino hymnum nouum Domine magnus es & pre
τῷ θεῷ μου ὑμνήσω τῷ κυρίῳ ὕμνον καινόν κύριε μέγας εἶ καὶ ἔν- 16

clarus

clara, mirabilis in virtute & insuperabilis. Tibi seruiat
17 δοξος, θαυμαστος εν ισχυι σου απο παντος κτισματος σου· σοι δουλευσατω
omnis creatura tua: quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum & ædificauit, & non est qui resistat voci tuæ. Montes enim à
18 θεμελιοι, και ακ ιδιων οι πετραι ως κηρος τακησονται· σου δε εγγιζοντος
fundamentis cum aquis mouebuntur petræ verò à facie tua vt
σημειον συν υδασι σαλευθησονται, πασι δε τοις φοβουμενοις σε συ ιλατευθησει επι
cera liquescent. In autem timentibus te in propitiaberis ei.
19 καρδιας τακησονται. ολιγη δε θυσια τοις φοβουμενοις σε συ ολοκαυτωσις αυτης,
quoniam parum tibi omne sacrificium in odorem suauitatis. & modicum omnis adeps
οτι μικρον σοι παση θυσια εις οσμην ευωδιας, και ελαχιστον παν στεαρ
in holocaustum tuum. At qui timet Dominum magnus semper. Væ
20 εις ολοκαυτωμα σου· ο δε φοβουμενος τον κυριον μεγας διαπαντος εσται
gentibus insurgentibus generi meo. Dominus omnipotens vindicabit
εθνεσιν επανισταμενοις τω γενει μου κυριος παντοκρατωρ εκδικησει αυ-
eos in die iudicii vt det ignem & vermes in carnes eorum
τους εν ημερα κρισεως. δουναι πυρ και σκωληκας εις σαρκας αυτων,
21 & flebunt in sensu vsque in seculum. Vt autem introierunt in
και κλαυσονται εν αισθησει εως αιωνος· ως δε εισηλθον εις
Hierusalem adorauerunt Dominum. & mox vt purificatus est populus,
ιερουσαλημ, προσκυνησαν τω κυριω· και ευθεως εκαθαισθη ο λαος,
ob ulterunt holocausta sua & vota sua, & do
22 απηνεγκαν τα ολοκαυτωματα αυτων και τα εκουσια αυτων και τα δο-
na. Et obtulit Iudith omnia vasa Holofernis quæ dedit
ματα· και ανεθηκεν ιουδειθ παντα τα σκευη ολοφερνου οσα εδωκεν
populus ei & conopæum quod accepit à cubiculo eius in oblatio
ο λαος αυτη, και το κωνωπιον ο ελαβεν απο των κοιτωνος αυτου εις ανα-
nem Domino dedit. Et erit populus iocundus in Hie
23 θεμα τω κυριω εδωκεν· και ηυφρανθη ο λαος απεναντι ιερουσαλημ
rusalem secundum faciem sanctorum per menses tres, & Iudith cum eis
μησιν χρι ημερων της αγιων οσοι μηνες τρεις, και ιουδειθ μετ' αυτων
mansit. Post autem dies hos rediit vnusquisque in
24 κατεμεινε. μετα δε τας ημερας ταυτας, απεζευξεν εκαστος εις τον
hereditatem suam & Iudith abiit in Betulua & permansit
κληρονομιαν αυτου, και ιουδειθ απηλθεν εις βετυλουα, και κατεμεινεν
in substantia sua. Et erat in tempore
25 επι της υπαρξεως αυτης· και ην ενδοξος κατα τον καιρον
suo gloriosa in omni terra & multi cupierunt eam & non cognouit
αυτ ενδοξος εν παση τη γη και πολλοι επεθυμησαν αυτην. και ουκ εγνω
vir eam omnibus diebus vitæ suæ ex qua hora defunctus est
26 ανηρ αυτην πασας τας ημερας της ζωης αυτης, αφ' ης ωρας απεθανε
Manasses vir eius & appositus est ad populum suum. Et
μανασσης ο ανηρ αυτης, και προστεθη προς τον λαον αυτου· και
vir eius erat magna valde. Et sæuit in do
27 προβαινων ην μεγαλη σφοδρα· και εγηρασεν εν τω οι-
mo viri sui centum quinquaginta annis, & dimisit
28 κω του ανδρος αυτ εκατον πεντε ετη, και αφηκε την αβρων αυτης ελευ-
hanc & delincta est in Betulua & sepelierunt eam in spelunca
θεραν· και απεδανεν εις βετυλουα, και εθαψαν αυτην εν τω σπηλαιω
29 viri sui Manasse & luxit eam domus Israel die
του ανδρος αυτης μανασση· και επενθησεν αυτην οικος ισραηλ ημε-

bus septem. Diuisit autem substantias suas antequam moreretur ipse omnibus
ας ἑπτὰ διεῖλε δὲ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῇ πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν αὐτὸν πᾶσι
propinquis Manasse viri sui & propinquis generis sui
τοῖς ἐγγιστα μαναση τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς καὶ τοῖς ἐγγιστα τῷ γένους αὐτῆς.
Et no erat amplius qui exterreret filios Israel in diebus Iudith &
Καὶ οὐκ ἦν ἔτι ὁ ἐκφοβῶν τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ ἐν ταῖς ἡμέραις ιουδιθ, καὶ 30
post mortem eius diebus multis
μετὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτὴν ἡμέρας πολλάς. τέλ.

ADIECTIONES AD LIBRVM ESTHER.

Cap. X

Et dixit Mardochæus A Deo facta sunt
Καὶ εἶπε μαρδοχαῖος, παρὰ τοῦ θεοῦ ἐγένετο 4
ista Recordatus sum enim de somnio quod vi
ταῦτα. ἐμνήσθην γὰρ περὶ τοῦ ἐνυπνίου, ἃ εἶ
deram de verbis his neque enim præteriit
δον περὶ τῶν λόγων τούτων οὐδὲ γὰρ παρῆλθεν 5
ab eis verbum Paruus fons factus est flu-
ἀπ' αὐτῶν λόγος ἡ μικρὰ πηγὴ ἐγένετο ποτα 6
mius & erat lux & sol & aqua multa Esther
μός, καὶ ἦν φῶς, καὶ ἥλιος, καὶ ὕδωρ πολύ. ἐστὶν
est fluuius quem duxit & fecit reginam Aut
ἔστιν ὁ ποταμός, ὃν ἐγάμησεν ὁ βασιλεύς, καὶ ἐποίησε βασίλισσαν οἱ 7
duo dracones ego sum & Aman At gentes quæ conuenerant
δὲ δυο δράκοντες ἐγω εἰμι καὶ ἀμάν τὰ δὲ ἔθνη τὰ συνηγμένα 8
ve perderent nomen Iudæorum At gens mea hic est Israel,
ἀπολέσαι τὸ ὄνομα τῶν ιουδαίων τὸ δὲ ἔθνος τὸ ἐμὸν οὗτός ἐστιν ὁ ἰσραὴλ 9
qui clamauerunt ad Deum & saluati sunt, & saluauit Dominus popu
οἱ βοήσαντες πρὸς τὸν θεὸν καὶ σωθέντες, καὶ ἔσωσε κύριος τὸν λαὸν
lum suum, & liberauit Dominus nos ab omnibus malis istis &
αὐτοῦ, καὶ ἐρρύσατο κύριος ἡμᾶς ἀπὸ παντῶν τῶν κακῶν τούτων, καὶ
fecit Deus signa & portenta magna quæ non facta fue
ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα τὰ μεγάλα ἃ οὐ γέγο-
rant inter gentes propter hoc fecit sortes duas vnam populo Dei
νει ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τοῦτο ἐποίησε κλήρους δύο, ἕνα τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ,
& vnam cunctis gentibus & venerunt duæ sortes illa in horam & tempus
καὶ ἕνα πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ ἦλθον οἱ δύο κλῆροι ἕκαστος εἰς ὥραν καὶ καιρὸν,

&

& diem iudicii coram Deo in omnibus gentibus & recordatus est Deus
καὶ ἡμέραν κρίσεως ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐμνήσθη ὁ θεὸς
populi sui & iustificavit hæreditatem suam Et erunt ei
τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐδικαίωσε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. καὶ ἔσονται αὐτοῖς
dies isti in mense Adar quarta decima eiusdem mensis,
αἱ ἡμέραι αὗται ἐν μηνὶ ἀδὰρ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός,
cum cœtu & gaudio & lætitia in conspectu Dei secundum
μετὰ συναγωγῆς καὶ χαρᾶς, καὶ εὐφροσύνης ἐνώπιον τοῦ θεοῦ κατὰ
generationē in generationem in populo suo
γενεὰν εἰς τὸν αἰῶνα ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ.

CAP XI

Anno quarto regnante Ptolemæo & Cleopatra, attulit
1 Ἔτους τετάρτου βασιλεύοντος Πτολεμαίου καὶ Κλεοπάτρας, ἠνέγκατο
Dositheus, qui dicebat esse sacerdos & Leuites, & Ptolemæus filius eius
Δοσίθεος ὃς ἔφη εἶναι ἱερεὺς καὶ Λευίτης, καὶ Πτολεμαῖος ὁ υἱὸς αὐτοῦ τὴν
propositam epistolam phurim, quam dixerunt esse & interpretatum fuisse
προκειμένην ἐπιστολὴν τοῦ φουρείμ, ἣν ἔφασαν εἶναι καὶ ἡρμηνεῦσθαι
Lysimachum Ptolemæi qui in Hierusalem Anno secundo regnante
2 Λυσίμαχον Πτολεμαίου τὸν ἐν ἱερουσαλήμ. ἔτους δευτέρου βασιλεύοντος
Artaxerxe magno vox Nisan somnium vidit Mardochæus (filius)
Ἀρταξέρξου τοῦ μεγάλου τῇ μιᾷ τοῦ νισὰν, ἐνύπνιον εἶδε Μαρδοχαῖος ὁ τοῦ
Iari (filii) Semei (filii) Cisei, ex tribu Beniamin, homo Iudæus, ha
Ἰάρου τοῦ σεμεῖ τοῦ κισαῖ ἐκ φυλῆς βενιαμίν, ἄνθρωπος Ἰουδαῖος οἳ
busans in Susis ciuitate, homo magnus, minister existens in aula
κὼν ἐν σούσοις τῇ πόλει, ἄνθρωπος μέγας, θεραπεύων ὢν ἐν τῇ αὐλῇ
regis Erat autem ex captiuitate quam captiuauit Na
3 τοῦ βασιλέως. ἦν δὲ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἣς ἠχμαλώτευσε Να
buchodonosor rex Babylonis de Hierusalem cum iechonia rege
βουχοδονόσορ βασιλεὺς βαβυλῶνος ἐξ ἱερουσαλὴμ μετὰ ἰεχονίου βασιλέως
Iudæ & hoc erat somnium: Et ecce vox
4 τῆς Ἰουδαίας. καὶ τοῦτο τὸ ἐνύπνιον. καὶ ἰδοὺ φω-
tumultus tonitrua & terræmotus, & conturbatio super terram & ecce duo
νὴ θορύβου, βρονταὶ καὶ σεισμὸς καὶ ταραχὴ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἰδοὺ δύο
dracones magni parati processerunt vtrique prœliari: & fuit
δράκοντες μεγάλοι ἕτοιμοι προῆλθον ἀμφότεροι παλαίειν καὶ ἐγένε-
est eorum vox magna Et voce eorum parata est omnis
5 το αὐτῶν φωνὴ μεγάλη καὶ τῇ φωνῇ αὐτῶν ἡτοιμάσθη πᾶν
6 gens ad prœlium, vt expugnarent iustorum gentem Et ecce dies tene
ἔθνος εἰς πόλεμον ὥστε πολεμῆσαι δίκαιον ἔθνος. καὶ ἰδοὺ ἡμέρα σκό-
brarum & caliginis tribulatio & angustia afflictio & turbatio magna
τους καὶ γνόφου θλῖψις καὶ στενοχωρία, κάκωσις καὶ ταραχὴ μέγας
super terram Et conturbata est omnis gens iusta timentes
7 ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἐταράχθη πᾶν ἔθνος δίκαιον φοβούμενοι τὰ
sua mala & præparati sunt perire Et clamauerunt ad
8 ἑαυτῶν κακά, καὶ ἡτοιμάσθησαν ἀπολέσθαι καὶ ἐβόησαν πρὸς τὸν
Deum; ab autem ei more eorum, factum est sicut à parua fonte fluuius
θεόν· ἀπὸ δὲ τῆς βοῆς αὐτῶν, ἐγένετο ὡσανεὶ ἀπὸ μικρᾶς πηγῆς ποταμὸς
magnus aqua multa Et lux & Sol ortus est, & humiles exaltati
9 μέγας, ὕδωρ πολύ· καὶ φῶς καὶ ἥλιος ἀνέτειλε, καὶ οἱ ταπεινοὶ ὑψώθη-
sunt & deuorauerunt inclytos Et cum surrexisset Mardochæus qui vidit
10 σαν, καὶ κατέφαγον τοὺς ἐνδόξους· καὶ διεγερθεὶς μαρδοχαῖος ὁ ἑωρακὼς τὸ

somnium hoc, & quid Deus deliberare facere habuit insomnium hoc in
ἐνύπνιον τοῦτο, καὶ τί ὁ θεὸς βεβούλευται ποιῆσαι, εἶχε τὸ ἐνύπνιον τοῦτο ἐν
corde & in omni verbo voluit cognoscere hoc usque ad
τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν παντὶ λόγῳ ἠθέλησεν ἐπιγνῶναι αὐτὸ ἕως τῆς
eosdem
νυκτός.

Cap. XII. ιϛ

Et quievit Mardochæus in aula cum Gabatha & Thara
Καὶ ἡσύχασε μαρδοχαῖος ἐν τῇ αὐλῇ μετὰ γαβαθὰ καὶ θάρρα τῶν 1
duobus eunuchis regis custodientibus aulam Audi-
δύο εὐνούχων τοῦ βασιλέως τῶν φυλασσόντων τὴν αὐλήν. ἤκου-
vitque eorum cogitationes, & curas eorum scientiam est, &
σέ τε αὐτῶν τοὺς λογισμούς, καὶ τὰς μερίμνας αὐτῶν ἐξηρεύνησε, καὶ 2
didicit quòd parant manus mittere Artaxerxi regi
ἔμαθεν ὅτι ἑτοιμάζουσι τὰς χεῖρας ἐπβαλεῖν ἀρταξέρξῃ τῷ βασιλεῖ,
& demonstravit regi de eis Et quæsiit
καὶ ἐπέδειξε τῷ βασιλεῖ περὶ αὐτῶν. καὶ ἐξήτασεν ὁ 3
rex duos eunuchos suos & constituere appensi
βασιλεὺς τοὺς δύο εὐνούχους αὐτοῦ, καὶ ὁμολογήσαντες ἀπήγχθη
sunt Et scripsit rex sermones hos in com
σαν. καὶ ἐγέγραφεν ὁ βασιλεὺς τοὺς λόγους τούτους εἰς μνη 4
mentarios & Mardochæus scripsit de verbis Et præ
μόσυνον· καὶ μαρδοχαῖος ἔγραψε περὶ τῶν λόγων καὶ ἐπέ- 5
cepit rex Mardochæum deservire in aula, & de
ταξεν ὁ βασιλεὺς μαρδοχαῖον θεραπεύειν ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ ἔδω
dixit et dona propter hoc. Et erat Amalathu
κεν αὐτῷ δόματα περὶ τούτου. καὶ ἦν ἀμὰν ἀμαδαθοῦ 6
Bugæus inclytus coram rege & quærebat affligere
βουγαῖος ἔνδοξος ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ ἐζήτησε κακοποιῆσαι τὸν
Mardochæum & populum ejus propter duos eunuchos regis. at
μαρδοχαῖον καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν δύο εὐνούχων τοῦ βασιλέως τῆς
epistolæ est exemplar hoc
δὲ ἐπιστολῆς ἐστὶ τὸ ἀντίγραφον τόδε.

Cap XIII. ιγ

Rex magnus Artaxerxes his qui ab India usq ad Æthiopiam
Βασιλεὺς μέγας ἀρταξέρξης τοῖς ἀπὸ τῆς ἰνδικῆς ἕως τ' αἰθιοπίας 1
centum viginti septem provinciarum principes, & locorum præfides ordinati sunt
ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ χωρῶν ἄρχουσι, καὶ τοπάρχαις ὑποτεταγμένοις,
hæc scribit Cum multis imperassem gentibus & universi dominatur or
τάδε χαίρειν πολλῶν ἐπαρξας ἐθνῶν καὶ πάσης ἐπιθυμίας οἱ 2
bis terræ voluit non temeritate potentiæ elatus mitius
κουμένης, ἐβουλήθην μὴ τῷ θράσει τῆς ἐξουσίας ἐπαιρόμενος ἐπιεικέστερον
aut im & cum quiete semper gubernans subjectos eos
δὲ καὶ μετὰ ἡσυχίας ἀεὶ διέξαγων τοὺς τῆς ὑποταγμένων ἀκυ
quillos semper fluxere vitæ, & regnum quietum &
μάτους διαπαντὸς καταστῆσαι βίω, τήν τε βασίλειαν ἤρεμον καὶ
pervium usque ad fines præbeam, renovareque desiderii
πρόθυμον μέχρι περάτων παρεξόμενος, ἀναγκασθείς τὴν πρὸς
tam cunctis hominibus pacem. Quærente autem me à consiliariis,
μένην τῆς πάσιν ἀνθρώποις εἰρήνην πυνθανομένου δέ μου τῆς συμβούλων

qui-

quomodo duceretur hoc ad bonum, qui sapientia apud nos præcedebat.
3 πῶς ἂν ἀχθείη τοῦτο ἐπὶ τέρας, ὁ σωφροσύνη παρ' ἡμῖν διαφέρας,
& in hoc columnis immutabili & firma fide approbatus est, &
καὶ ἐστὶν εὐνοίᾳ ἀσφαλεστάτῳ καὶ βεβαίᾳ πίστει ἀποδεδειγμένος, καὶ
secundo regis dono præcedebat Aman, indicium co-
δεύτερον τῶν βασιλέως γέρας ἀπενεγμένος ἁμάρ, ἀποδείξεως ὑπ-
bus in omnibus per orbem terræ tribus commissum esse inimicum
μῖν ἐν πάσαις ταῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην φυλαῖς ἀναμίχθαι δυσμενῆ
populi quondam, legibus contrarium ad omnem genum & regum pre-
λαόν τινα, τοῖς τόποις ἀντίθετον πρὸς πᾶν ἔθνος, τά τε τῶν βασιλέων πα-
sertim tes assidue edicta vt non deducetur qui à
ραπέμποντας διηνεκῶς διατάγματα, πρὸς τὸ μὴ καταπείθεσθαι τὴν ὑφ'
nobis dirigitur sine defectu principatus Cùm didicissemus
4 ἡμῶν κατάδυναμένην ἀμέμπτως σωμαχίαν διελπρότις
ergo quòd hæc gens sola in rebellione omni semper ho-
οὖσα ὡς πόλεμος μονώπαν ἐν ἀντιπαρατάξει παρὰ διαπαντὸς ἀν-
minis potestatem vitam legum peregrinam permutans & differentem
θρώπου καινὸν, διαγωγὴν νόμων ξενίζουσαν παρειλήφασιν, καὶ δυσιοῦν
n finis tribus pessimaque consuetudinis malis & ve
τοῖς ἡμετέροις πράγμασι, τὰ χείρισθαι συντελοῦν κακὰ, καὶ πρὸς τὸ
ma regnum conflagretur consequeretur principatus igitur eos qui signi
μὴ τὴν βασιλείαν ἀσταθείας πυρὶ χάνειν φρενοτάχωμεν οὖν τοὺς σημαι-
hæctor vobis in scriptis ab Aman præpositus in
νομένους ὑμῖν ἐν ταῖς γεγραμμένοις ὑπὸ ἁμὰν τὸ τεταγμένου ὄντα πρὸ
rebus & secundo à nobis omnes cum militibus & stirpe
πραγμάτων καὶ δόλιον πρὸς ἡμῶν, πάντας σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις
perdi radicitus inimicorum gladius sine omni misericordia &
ἀπωλείᾳ ὁλορρίζους ἐχθρῶν ταῖς μαχαίραις ἀνὰ παντὸς οἴκτου καὶ
parcitate quartadecima du decimi mensis Adar præsentis
φειδοῦς, τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς ἀδὰρ τοῦ ἐνεστῶτος
anni: vt qui olim & nunc inimici in eis vna violenter in interitum
ἔτους ὅπως οἱ πάλαι καὶ νῦν δυσμενεῖς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ βιαίως εἰς τὸν ἅδην
descendentes in posterum tempus quieta & tranquillis præ-
καταθέοντες, εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον ἀσταθῆ καὶ ἀτάραχα παρέ-
beant nobis perfectè res
χωσιν ἡμῖν διατέλους τὰ πράγματα
5 μενον omnium operum Domini & dixit Domine Domine rex om
μνημονεῦον πάντα τὰ ἔργα κυρίου καὶ εἶπε, κύριε κύριε βασιλεῦ παν-
nipotens quia in potestate tua cuncta sunt & non est qui resistat tibi cùm
τοκράτωρ, ὅτι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ σου πάντα ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἀντιδοξῶν σοι ἐν τῷ
6 θέλειν σε σῶσαι τὸν Ἰσραήλ. Quia tu fecisti cœlum &
ὅτι σὺ ἐποίησας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
7 γῆν, καὶ πᾶν θαυμαζόμενον ὑπὸ τὸν ὑπ' οὐρανόν terram & omne quod habile in sub cœlo
Et Do
καὶ κύ-
8 ριε σὺ πάντων, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιτάξεταί σοι τῷ κυρίῳ σὺ πάν-
mine tu cuncta Domine quia tu es in cornelia regis in superbis, neque in
των γινώσκεις, σὺ οἶδας κύριε, ὅτι οὐκ ἐν ὕβρει οὐδὲ ἐν ὑπερηφανίᾳ, οὐδὲ ἐν
gloria operatus sum hoc vt non adorarem superbum Aman quia cum
φιλοδοξίᾳ ἐποίησα τοῦτο τὸ μὴ προσκυνεῖν τὸν ὑπήφανον ἁμάν, ὅτι ἂν-
libenter deosculari vestigia pedum eius ad salutem Israel Id enim feci
δύκουν φιλεῖν πέλματα ποδῶν αὐτοῦ πρὸς σωτηρίαν Ἰσραήλ αὐτὸ ἐποίησα

hoc

hoc vt non ponerem gloriam hominis super gloriam Dei : & non
πῦτο, ἵνα μὴ θῶ δόξαν ἀνθρώπου ὑπεράνω δόξης θεοῦ, καὶ οὐ προσ-
adorabo quenquam præter te Domine & non faciam hoc in superbia
κυνήσω ὑδένα πλὴν σου κυρίε, καὶ οὐ ποιήσω αυτὰ ἐν ὑπερηφανίᾳ
Et nunc Domine Deus rex parce populo tuo quia respiciunt
καὶ νῦν κύριε ὁ θεὸς ὁ βασιλεὺς, φείσαι τῦ λαοῦ σου, ὅτι ἐπιβλέπου- 9
nos in perditionem & desiderauerunt perdere eam quæ à principio
σιν ἡμῖν εἰς καταφθορήν, καὶ ἐπεθύμησαν ἀπολέσαι τὴν ἐξ ἀρχῆς
hereditatem tuam Ne desperias partem tuam quam tibi redemi
κληρονομίαν σου μὴ ὑπερίδῃς τὴν μερίδα σου, ἣν ἐσωτῷ ἐλυτρώ- 10
sti de terra Aegypti Et audi deprecationem meam, & propitius esto
σω ἐκ γῆς αἰγύπτου ἐπάκουσον τῆς δεήσεώς μου, καὶ ἱλάσθητι τῷ 11
sorti tuæ & conuerte luctum nostrum in gaudium, vt viuentes laude
κλήρῳ σου, καὶ στρέψον τὸ πένθος ἡμῶν εἰς εὐωχίαν, ἵνα ζῶντες ὑμνῶ-
mus tuum nomen Domine, & ne perdas os laudantium te Domine
σωμέν σου τὸ ὄνομα κύριε, καὶ μὴ ἀφανίσῃς στόμα ἀνυμνούντων σε κύριε
Et omnis Israel clamauerunt ex fortitudine sua quoniam mors eorum in
καὶ πᾶς ἰσραὴλ ἐπεκραξεν ἐξ ἰσχύος αὐτῶν, ὅτι θάνατος αὐτῶν ἐν 11
oculis eorum.
ὀφθαλμοῖς αὐτῶν.

CAP. XIIII. εδ'

Et Esther regina confugit ad Dominum in agone mor 1
Καὶ ἔσθηρ ἡ βασίλισσα καταφεύγει ὅτι τὸν κύριον, ἐν ἀγῶνι θα-
tis comprehensa Et deponens vestes
νατου κατειλημμένη καὶ ἀφελομένη τὰ ἱματια τῆς 2
gloriæ suæ, induit se indumentis angustiæ & luctus & pro
δόξης αὐτῆς, ἐνεδύσατο ἱματια στενοχωρίας καὶ πένθους καὶ ἀντὶ τῦ
superbis vngoentis cinere & stercore implenit caput
ὑπερηφάνων μύρων, σποδοῦ καὶ κοπρίων ἐπλήσθη τὴν κεφαλὴν
suum, & corpus suum humiliauit valde & omnem locum exul
αὐτῆ, καὶ σῶμα αὐτῆς ἐταπείωσε σφόδρα καὶ πάντα τόπον ἀγαλ-
lationis suæ impleuit laceratis crinibus suis Et deprecaba
λιάματος αὐτῆς ἔπλησε θριπῶν τειχῶν αὐτῆς. καὶ ἐδεῖ- 3
tur Dominum Deum Israel, & dixit Domine mi
το κυρίου θεοῦ ἰσραὴλ, καὶ εἶπε· κύριέ μου ὁ βασιλεύς 4
noster tu es solus, adiuua me solitariam & non habentem adiutorem nisi
ἡμῶν σὺ εἶ μόνος, βοήθησόν μοι τῇ μόνῃ καὶ μὴ ἐχούσῃ βοηθὸν εἰμὴ
te quoniam periculum meum in manu mea Ego audiui à nutritore
σέ, ὅτι κίνδυνός μου ἐν χειρί μου. ἐγω ἤκουον ἐκ γενετῆς 5
mea in tribu familiæ meæ, quoniam tu Domine eulisti Israel de omnibus gen
με ἐν φυλῇ πατριᾶς μου, ὅτι σὺ κύριε ἐλάβες τὸ ἰσραὴλ ἐκ παντων τῶν ἐθ-
tibus, & patres nostros de omnibus maioribus suis in hæredita
νῶν καὶ τὰς πατέρας ἡμῶν ἐκ πάντων τῶν προγόνων αὐτῶν εἰς κληρονο
tem sempiternam & fecisti eis quæ locutus es Et nunc
μίαν αἰώνιον, καὶ ἐποίησας αὐτοῖς ὅσα ἐλάλησας. καὶ νῦν 9
peccauimus in conspectu tuo, & tradidisti nos in manus inimicis no
ἡμαρτομεν ἐνωπιόν σου, καὶ παρέδωκας ἡμᾶς εἰς χεῖρας τοῖς ἐχθροῖς ἡ
stris eò quòd glorificauimus deos eorum iustus es Domine
μῶν, διὰ τῶν ἐδοξάσαμεν τοὺς θεοὺς αὐτῶν, δίκαιος εἶ κύριε
Et nunc non eis sufficit in amaritudine seruitutis nostræ, sed posuisti
καὶ νῦν οὐχ ἱκανωθησαν ἐν πικρασμῷ δουλείας ἡμῶν, ἀλλ' ἔθηκας 7

manus

mentas eorum super manus idolorum suorum, vt extollerent
τὰς χεῖρας αὐτῶν ὅτι τὰς χεῖρας τῶν εἰδώλων αὐτῶν, ἐξᾶραι
determinationem oris tui & deleret hæreditatem tuam & obturaret os
ἐστιν στόματός σου, καὶ ἀφανίσαι κληρονομίαν σου, καὶ ἐμφράξαι στόμα
laudantium te & extinguat gloriam domus tuæ, & altaris tui & ape
αἰνούντων σε, καὶ σβέσαι δόξαν οἴκου σου καὶ θυσιαστηρίου σου, καὶ ἀνοῖ
rient os gentium ad virtutes stultorum & magnificentiæ rex carnalis
ξαι στόμα ἐθνῶν εἰς ἀρετὰς ματαίων καὶ δυναστεῦσαι βασιλέα σάρκινον
in sempiternum. Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui non sunt, & ne
εἰς αἰῶνα· μὴ παραδῷς κύριε τὸ σκῆπτρόν σου τοῖς μὴ οὖσι, καὶ μὴ
derideant in casu nostro sed convertat consilium eorum
καταγελάτωσαν ἐν τῇ πτώσει ἡμῶν, ἀλλὰ στρέψον τὴν βουλὴν αὐτῶν
super eos et qui incœpit super nos disperde. Me
ἐπ' αὐτούς· τὸν δὲ ἀρξάμενον ἐφ' ἡμᾶς παραδειγμάτισον μό
mento Domine notum te fac in tempore tribulationis nostræ & mihi da fiducium rex
νῃ κύριε, γνώθητι ἐν καιρῷ θλίψεως ἡμῶν, καὶ ἐμὲ θάρσυνον βασι-
gentium & omnis principatus dominator tribue sermonem compositum in
λεῦ τῶν ἐθνῶν καὶ πάσης ἀρχῆς δυναστῶν, δὸς λόγον εὔρυθμον εἰς τὸ
ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius
στόμα μου ἐναντίον τοῦ λέοντος, καὶ μεταδὸς τὴν καρδίαν αὐτοῦ
in odium oppugnantis nos in perditionem eius & eorum qui consentiunt
εἰς μῖσος τοῦ πολεμοῦντος ἡμᾶς εἰς συντέλειαν αὐτοῦ καὶ τῶν ὁμονούντων
ei. Nos autem libera in manu tua & adiuva me solitarium, & non
αὐτῷ· ἡμᾶς δὲ ῥῦσαι ἐν χειρί σου, καὶ βοήθησόν μοι τῇ μονῇ, καὶ μὴ
habentem alium adiutorem nisi te Domine omnium fortitudo habes Et
ἐχόντι ἕτερον βοηθὸν εἰμὴ σέ κύριε πάντων γνῶσιν ἔχεις· καὶ
nosti quòd oderim gloriam iniquorum & detester cubile incircum
οἶδας ὅτι ἐμίσησα δόξαν ἀνόμων, καὶ βδελύσσομαι κοίτην ἀπερι-
cisorum & omnis alienigenæ tu scis necessitatem meam, quòd abomi
τμήτων καὶ παντὸς ἀλλοτρίου σὺ οἶδας τὴν ἀναγκήν μου, ὅτι βδελύσσο-
nor signum superbiæ meæ quod est super caput meum in
μαι τὸ σημεῖον τῆς ὑπερηφανίας μου ὃ ἔστιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ἐν
diebus ostentationis meæ detester illud quasi pannum menstruorum &
ἡμέραις ἐπιφανείας μου, βδελύσσομαι αὐτὸ ὡς ῥάκος καταμηνίων, καὶ
non portem illud in diebus silentii mei, & non comedent ancillæ tuæ in mea-
οὐ φορῶ αὐτὸ ἐν ἡμέραις ἡσυχίας μου, καὶ οὐκ ἔφαγεν ἡ δούλη σου τράπε-
sa Aman & non magnificabitur convivium regis neque bibetur vinum
ζαν ἁμαν, καὶ οὐκ ἐδόξασα συμπόσιον βασιλέως, οὐδὲ ἔπιον οἶνον
libaminum & non lætata sit ancilla tua à die translationis meæ vsque
σπονδῶν, καὶ οὐκ ἀφροσύνθη δούλη σου ἀφ' ἡμέρας μεταβολῆς μου μέχρι
nunc Verùm in te Domine Deus Abraam, Deus fortis super omnes
τοῦτο πλὴν ἐπὶ σοὶ κύριε ὁ θεὸς Ἀβραάμ ὁ θεὸς ἰσχύων ἐπὶ πάντας,
exaudi vocem desperantium & libera nos de manu malignan-
εἰσάκουσον φωνῆς ἀπηλπισμένων, καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ χειρὸς τῶν πονη-
tium, & libera me à timore meo
ρευομένων, καὶ ῥῦσαί με ἐκ τοῦ φόβου μου.

CAP.

CAP. XV. ιϛ.

Et factum est in die tertia vt cessauit orare depo
Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τρίτῃ ὡς ἐπαύσατο προσευχόμενη ἐξε- 3
suit vestimenta luctus, & induta est gloria sua Et
δύσατο τὰ ἱμάτια τῆς πένθους, καὶ περιεβάλετο δόξαν αὐτῆς. καὶ 4
facta splendens cùm inuocasset omnium spectatorem & saluatorem
γενηθεῖσα ἐπιφανὴς, ἐπικαλεσαμένη τὸν πάντων ἐποπτὴν καὶ σωτῆρα,
assumpsit duas famulas & quidē super vnam innitebatur quasi delicate,
παρέλαβε τὰς δύο ἅβρας καὶ τῇ μὲν μιᾷ ἐπερείδετο, ὡς τρυφερευομέ-
at altera sequebatur lentus indumentum eius Et ip
νη, ἡ δὲ ἑτέρα ἠκολούθει κουφίζουσα τὸν ἔνδυτον αὐτῆ καὶ αὐ- 5
sa rubefacta vigore pulchritudinis suæ & vultus eius hilaris quasi
τὴ ἐρυθριῶσα ἀκμῇ κάλλους αὐτῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἱλαρὸν ὡς
amabilis, at cor eius arctatum præ timore. Et in
προσφιλὲς, ὑδὲ καρδία αὐτῆς ἀπεστενωμένη ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ εἰσπο- 6
gressa omnes portas, stetit coram rege & ipse sede
δοῦσα πάσας τὰς θύρας, καθίζων ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ αὐτὸς ἐκά
bat super solium regni sui & omnem stolam splendo
θητο ὅλη τοῦ θρόνου τῆς βασιλείας αὐτῦ καὶ πᾶσαν στολὴν τῆς ὄψα-
ris sui indutus erat totus in auro & lapidibus pretiosis & erat ter
νείας αὐτῦ ἐνεδέδυτο, ὅλος διὰ χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελῶν, καὶ ἦν φο-
ribilis nimis Et eleuans faciem suam incensam gloria in acie
βερὸς σφόδρα. καὶ ἄρας τὸ πρόσωπον αὐτῦ πεπυρωμένον δόξῃ, ἐν ἀκμῇ 7
furoris conspexit: & corruit regina & mutauit colorem suum in
θυμοῦ ἔκλυσιν καὶ ἔπεσεν ἡ βασίλισσα, καὶ μετέβαλε τὸ χρῶμα αὐτῆς ἐν
dissolutione & reclinauit se super caput ancillæ præcedentis
ἐκλύσει, καὶ κατέκυψεν ὅλη τὴν κεφαλὴν τῆς ἅβρας τῆς προπορευομέ
Et conuertit Deus spiritum regis in mansuetudinem &
νης καὶ μετέβαλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ βασιλέως εἰς πραότητα· καὶ
festinans exiluit de solio & assumpsit eam in 8
ἀγωνιάσας, ἀνεπήδησεν ἀπὸ τοῦ θρόνου, καὶ ἀνέλαβεν αὐτὴν ἕως τοῦ τὰς
vlnis suis donec rediret & consolabatur eam ver-bis
ἀγκάλας αὐτοῦ μέχρις οὗ κατέστη, καὶ παρεκάλει αὐτὴν λόγοις
pacificis: & dixit ei Quid est Esther? ego frater tuus confide non
εἰρηνικοῖς καὶ εἶπεν αὐτῇ, τί ἐστιν ἐσθήρ; ἐγὼ ὁ ἀδελφός σου, θάρσει οὐ μὴ
morieris quoniā commune præceptum nostrum est accede & tollens au
ἀποθάνῃς, ὅτι κοινὸν τὸ πρόσταγμα ἡμῶν ἐστι· πρόσελθε καὶ ἄρας τὴν χρυ- 9
ream virgam imposuit super collum eius & amplexatus est eam & di
σῆν ῥάβδον ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτῆ καὶ περιπάσατο αὐτὴν καὶ εἶ
xit, Loquere mihi Et dixit ei 10
πεν, λάλησόν μοι. καὶ εἶπεν αὐτῷ, εἶδόν σε κύριε ὡς ἄγγελον θεοῦ καὶ ἐτα-
humanum est cor meum præ timore gloriæ tuæ Quoniam admirabilis es do 11
ράχθη ἡ καρδία μου ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς δόξης σου. ὅτι θαυμαστὸς εἶ κυ-
mine & facies tua gratiarum plena Cùm autem loqueretur ipsa 12
ριε, καὶ τὸ πρόσωπόν σου χαρίτων μεστόν· ἐν δὲ τῷ διαλέγεσθαι αὐτὴν 13
corruit præ dissolutione sua Et res turbabatur, & omnis
ἔπεσεν ἀπὸ ἐκλύσεως αὐτῆς. καὶ ὁ βασιλεὺς παρήκουετο καὶ πᾶσα ἡ 14
famulatus eius consolabatur eā ut
θεραπεία αὐτῆ παρεκάλει αὐτήν.

CAP

CAP. XVI. ις'

Res magnas Artaxerxes his qui ab India vsque ad AE-

1 Βασιλεὺς μέγας ἀρταξέρξης τοῖς ἀπὸ τῆς ἰνδικῆς ἕως τῆς αἰ-
thiopiam centum viginti septem Satrapis regionum principes sunt & his qui no
θιοπίας ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ σατράπαις χωρῶν ἄρχουσι καὶ τοῖς τὰ ἡμέ-
stra sapiunt, valere Multi plurima eorum qui benefa-
τερα φρονοῦσι, χαίρειν. πολλοὶ τῇ πλείστῃ τῶν εὐεργε-
2 ctores bonitate & quantitate honorati magis superbierunt & non so
τούτων χρηστότητι πυνθάνεσθαι πεφύκασιν, καὶ οὐ μό-
lum subiectos nobis quærunt affligere, & vbertatem non
νον τοὺς ὑποτεταγμένους ἡμῖν ζημιοῦσι κακοπραγεῖν, τὸν πλοῦτον οὐ
potentes ferre & in suos benefactores conantur machinari
δυνάμενοι φέρειν, καὶ τοῖς ἑαυτῶν εὐεργέταις ἐπιχειροῦσι μηχανᾶσθαι
Et gratitudinem non solùm ab hominibus auferentes sed
3 Καὶ τὴν εὐχαριστίαν οὐ μόνον ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἀνταναιροῦντες, ἀλλὰ
& inexperientia bonorum elationibus elevati eius qui omnia
καὶ τοῖς τῶν ἀπείρων κόμποις ἐπαιρόμενοι, τὸ τὰ πάντα κατο-
cernit semper Dei odiosam arbitrantur fugere posse
πτεύεσθαι ἀεὶ θεοῦ τὴν μισοπόνηρον ὀφθαλμὰ φεύγειν οἴονται δύνασθαι
sent iam Sæpè autem & multos ex his qui in potestatibus constituti
4 δὲ καὶ πολλάκις πολλοὺς τῶν ἐπ' ἐξουσίαις τεταγμέ-
sunt, qui credul sunt gubernare amicorum res, solatium
νων πιστεύσαντες χρῆσθαι φίλων τὰ πράγματα ἀθῳωσίαν
participes sanguine innocentium constituens induit calamitatibus immo
μετόχους αἱμάτων ἀθώων καταστήσασα, περίκαλα συμφοραῖς ἀνη-
dicabilibus prouisus meodacio fraude decipientium,
κέστοις, τῷ τῆς κακοηθείας ψεύδει δόλῳ λογισμῷ παραλογισαμένων,
eorum qui dominantur simplicem benevolentiam Considerate autem
5 τὴν τῶν ἐπικρατούντων ἀκέραιον εὐγνωμοσύνην. σκοπεῖν δὲ
licet non tantum ex veteribus, vt traditimus, historiis, quæ
ἔξεστιν οὐ ποσοῦτον ἐκ τῶν παλαιοτέρων ὡς παραδόκαμεν ἱστοριῶν, ὅσα
sunt prope vos quærentes iniquè consummata, eorum
δὲ καθ' ἡμᾶς ἐπιζητοῦντες ἀνοσίως συμπεπλεσμένα, τὴν
qui indignè dominantur pœnæ Et arrendere
6 τῶν ἀναξίως δυναστευόντων λοιμότητ' καὶ παρέχειν
ad ea quæ post hæc, ita vt regnum sine turbatione omnibus ho
εἰς τὰ μετὰ ταῦτα, ὥστε τὴν βασιλείαν ἀτάραχον τοῖς πᾶσιν ἀν-
minibus cum pace præbeamus Vicissitudinesque mutationibus ex
θρώποις μετ' εἰρήνης παρέχομεν θεωμένοις τε μεταβολὰς, τὰ
autè quæ ad contrarium veniunt discernentes semper cum mansuetu obuia
δὲ ὑπὸ τὴν ὄψιν ἐρχόμενα διακρίνοντες ἀεὶ μετ' ὀξυτέρας ἀπαν-
ro e Vt enim Aman Amadathu Macedo veritatibus alienus
7 τήσεως ὃς δὲ ἡμῖν ἀμαδαθοῦ μακεδὼν, τοῖς ἀληθείας ἀλλότρι-
de Persarum sanguine & multum distans à nostra benignitate &
τε τῶν περσῶν αἵματος, καὶ πολὺ διεστηκὼς τῆς ἡμετέρας χρηστότητ-, καὶ
hospitatus à nobis colocatus est qua habemus ad omnem gentem humanitatem in
ξενωθεὶς ἡμῖν, ἐπειδὴ ἧς ἔχομεν πρὸς πᾶν ἔθνος φιλανθρωπίαν ἐπὶ
tantum vt vocaretur noster pater & adoraretur ab om-
τοσοῦτον, ὥς τε πατέρα καὶ προσκυνούμενον ὑπὸ πάν-
nibus secundam regii throni personam gerens non
των, τὸ δεύτερον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου πρόσωπον διατηρεῖν· καὶ

ferrus autem superbiam, nixus est principatu privare nos &
ἐπίκας δὲ τὴν ἀσφάνειαν, ἐπιτίθεσι τὰρχῆς στρῆσαι ἡμᾶς καὶ τῆ
spiritu Et nostrum salutorem & in omnibus benefactorem Mardochæum
πάλματος τὸν τε ἡμέτερον σωτῆρα καὶ διὰ πάντων ἀνεγκλήμαν δοχαῖον, 9
& irreprehensibilem regni consortem Esther, cum omni horum
καὶ τὴν ἀμεμπτον τῆς βασιλείας κοινωνὸν ἐδὰρ, σὺν παντὶ τῷ τούτων
genere, multiplicibus vitiorum deceptionibus expetens in perditionem
ἔθνει, πολυτρόποις μεθόδων ἀβασανίστοις λογισμοῖς αἰτησάμενος εἰς ἀπώλειαν
per enim nobis ipsis existimavit accipere nos desertos, Persarum
διὰ γὰρ τῶν τότων τούτων ὠθῶν λαῶν ἡμᾶς ἐρήμους, τὴν τῶν πρσῶν 10
dominium in Macedonas transferre Nos verò ab exitu
ὑπεκρατῆσαν εἰς τὰς μακεδόνας μετατάξαι ἡμεῖς δὲ τοὺς ὑπὸ τῆ πίστει
liberos in necem Judæos reperimus non ma
λιεῖν παραδεδομένους εἰς ἀφανισμὸν Ἰουδαίους, εὐεισκομεν οὐ κα
lefactores existentes, infidissimis verò degentes legibus, existentes autem filios
κρυους ὄντας, δικαιοτάτοις δὲ πολιτευομένους νόμοις, ὄντας δὲ υἱὸς
altissimi magni viventis Dei qui dirigit nobisque & primogeni
τοῦ ὑψίστου μεγίστου ζῶντος θεοῦ, τὸν κατευθύοντα ἡμῖν τὴν καὶ τοῖς πρσ-
tutibus regnum in optima dispositione. Bene ergo facie
γόνοις ἡμῶν τὴν βασιλείαν ἐν τῆ καλλίστη διαθέσει καλῶς οὖν ποιῆτε 11
non vicentes his quæ ab Aman Amadathu missæ fuerunt literis:
μὴ πρσχεπτάμενοι τοῖς ὑπὸ ἀμὰν ἀμαδαθοῦ πεμπομένοις γράμμασι·
Propterea quod hic qui hæc operatus est, ante Susarum portas ap
διὰ τὸ αὐτὸν τὸν ταῦτα ἐξεργασάμενον, πρὸς ταῖς σύσων πύλαις ἐκπε-
pensus est cum omni familia, dignum eo qui omnium dominator Deo
ρῶσθαι σὺν τῆ παροικία, τὴν καταξίαν τὰ πάντα ὁρῶντος θεοῦ 12
velocitet redderet ei judicium At exemplar epistolæ
διατάξαντος ἀποδόντα αὐτῷ κείσην τὸ δὲ ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς 13
hujus propositum in omni loco cum libertate dimittatis Judæos vti
τοῖς ἐνθάδε ἐν παντὶ τόπῳ, μετὰ παῤῥησίας ἑαυτοὺς Ἰουδαίους χρήσασθαι
suis legibus, & adjuvetis eos; vt eos qui in tempus
τοῖς ἑαυτῶν νόμοις, καὶ συναγωνίειν αὐτοῖς· ὅπως τοὺς ἐν καιρῷ 14
tribulationis impositi erant ex, ulciscantur tertiadecima duo
θλίψεως ἐπιθεμένους αὐτοῖς, ἀμυνῶσι τῆ τρισκαιδεκάτη τοῦ δω-
decimi mensis Adar eadem die hanc enim omnium dominator
δεκάτου μηνὸς ἄδαρ τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ· ταύτην γὰρ ὁ πάντα δυνασεύων
Deus pro perditione electi generis fecit eis gaudium
θεὸς ἀντ' ὀλεθρείας τοῦ ἐκλεκτοῦ γένους ἐπίσην αὐτοῖς εὐφροσύνην.
Et vos ergo in insignibus vestris festivitatibus insignem diem cum
καὶ ὑμεῖς οὖν ἐν ταῖς ἐπωνύμοις ὑμῶν ἑορταῖς ἐπίσημον ἡμέραν μετὰ 15
omni lætitia ducite; vt & nunc & post hæc salus nobis &
πάσης εὐνοίας ἄγητε· ὅπως καὶ ναῦ καὶ μετὰ ταῦτα σωτηρία ἡμῖν καὶ τοῖς
benevolis Persis; his verò qui nobis insidiantur, memoriale perditionis
εὐνοῦσι πέρσαις, τοῖς δὲ ἡμῖν ἐπιβουλεύουσι, μνημόσυνον τῆς ἀπωλείας
Omnis autem signis vel regio omnino quæ tuxta hæc non fecerit lances
πᾶσα δὲ πόλις ἢ χώρα τοσύτολον ὅπως κατὰ ταῦτα μὴ ποιήσῃ, δόρατι 16
& igni consumetur cum ira & non solum hominibus inuis,
καὶ πυρὶ καταναλωθήσῃ μετ' ὀργῆς καὶ οὐ μόνον ἀνθρώποις ἄβατος,
sed & bestiis & volatilibus in omne tempus intransitus insuque constitue
ἀλλὰ καὶ θηρίοις καὶ πτηνοῖς εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον ἔχθιστός τε κατασα-
tur

θήσεται τέλος.

LIBER SAPIENTIÆ.

ΣΟΦΙΑ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ.

Cap. 1. κεφαλ. ά

Diligite iustitiam qui iudicatis
1 Γαπήσατε τὴν δικαιοσύνην οἱ κρίνοντες τὴν
terram: sentite de Domino in bonitate,
γῆν φρονήσατε περὶ τοῦ κυρίου ἐν ἀγαθότητι,
& in simplicitate cordis quærite illum Quoniam
2 καὶ ἐν ἁπλότητι καρδίας ζητήσατε αὐτόν. ὅτι
inuenitur ab his qui non tentant illum, apparet
δείκνυται τοῖς μὴ πειράζουσιν αὐτόν, ἐμφανί-
autem non infidelibus illi. Peruersæ
3 ζεται δὲ τοῖς μὴ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ. σκολιοὶ
enim cogitationes separant à Deo probata autem virtus
γὰρ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ θεοῦ· δοκιμαζομένη δὲ ἡ δύναμις
corripit insipientes. Quoniam in malefica animam non introibit
4 ἐλέγχει τοὺς ἄφρονας. ὅτι εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται
sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccato Sanctus enim
5 σοφία, οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατακρίτῳ ἁμαρτίας. ἅγιον γὰρ
spiritus disciplinæ effugiet dolum & amouebitur à cogitationibus stul-
πνεῦμα παιδείας φεύξεται δόλον, καὶ ἀναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυ-
tis & corripietur superueniente iniquitate. Benignus enim spiritus
6 νέτων, καὶ ἐλεγχθήσεται ἐπελθούσης ἀνομίας φιλάνθρωπον γὰρ πνεῦμα
sapientiæ, & non liberabit maledicum à labiis suis quoniã renum
σοφίας, καὶ οὐκ ἀθῳώσει βλάσφημον ἀπὸ χειλέων αὐτοῦ· ὅτι τῶν νεφρῶν
eius testis Deus & cordis eius speculator verus, &
αὐτοῦ μάρτυς ὁ θεὸς, καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐπίσκοπος ἀληθὴς, καὶ
linguæ auditor
7 τῆς γλώσσης ἀκουστής· ὅτι πνεῦμα κυρίου πεπλήρωκε
Quoniam spiritus Domini repleuit
orbem terrarum & quod continet omnia scientiã habet vocis
τὴν οἰκουμένην, καὶ τὸ συνέχον τὰ πάντα γνῶσιν ἔχει φωνῆς.
Propter hoc qui loquitur iniqua nullus latebit neque præteribit
8 διὰ τοῦτο ὁ λαλῶν ἄδικα οὐ δεῖ μὴ λάθῃ, οὐδὲ μὴ παρελεύσηται
illum correptio iudicium
9 αὐτὸν ἔλεγχος κρίσις. ἐν γὰρ διαλογισμοῖς ἀσεβῶν ἐξέτασις
erit sermonũ autẽ illius auribus ad Dominum venient ad correptionem iniquitatum illius
ἔσται λόγων δὲ αὐτοῦ ἀκοὴ θεοῦ κύριον ἄξει εἰς ἔλεγχον ἀνομημάτων αὐτοῦ
Quoniam auris zeli audit omnia, & rumor mur
10 ὅτι οὖς ζηλώσεως ἀκούεται τὰ πάντα, καὶ θορύβου γογ-
murationum non abscondetur.

Cauete ergo murmurationem inutilem, & à detractione parcite
φυλάξασθε τοίνυν γογγυσμὸν ἀνωφελῆ, καὶ ἀπὸ καταλαλιᾶς φείσασθε
linguæ quoniam sermo obscurus non ibit os autem quod mentitur
γλώσσης ὅτι φθόγγος λαθραῖον οὐκ ἐπορεύσεται στόμα δὲ καταψεύδόμενον
occidit animam Ne zelatis mortem in errore vitæ ve
στε θάνατον ἐν πλάνῃ ζωῆς ὑ-
stræ neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum Quoniam Deus
μῶν, μὴ δὲ ἐπισπᾶσθε ὄλεθρον ἐν ἔργοις χειρῶν ὑμῶν. ὅτι ὁ θεὸς
mortem non fecit neque lætatur in perditione viuorum Creauit
θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων. ἔκτισε
enim vt esset omnia & salutares fecit nationes mundi, & non est
γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα ἐκτίσθησαν αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου, καὶ οὐκ ἔστιν
in illis medicamentum perditionis nec inferiorum regnum in terra iustí
ἐν αὐταῖς φάρμακον ὀλέθρου, οὐδὲ ᾅδου βασίλειον ὅτι ἡ
tia autem immortalis est Impii vero manibus & verbis
σωσύνη δὲ ἀθανασίας ἐστίν. ἀσεβεῖς δὲ ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς λόγοις πρὸς
crediderunt eam amicam æstimantes ipsi sibi & sponsionem
ἐκαλέσαντο αὐτὸν φίλον ἡγησάμενοι αὐτόν, ἐτάκησαν· καὶ συνθήκας
posuerunt ad eam quoniam digni sunt illius portionis esse
ἔθεντο πρὸς αὐτόν, ὅτι ἄξιοί εἰσι τῆς ἐκείνου μερίδος εἶναι.

CAP II β'

Dixerunt enim intra se cogitantes non recte Exigua & cum tædio est
Εἶπον γὰρ ἐν ἑαυτοῖς λογισάμενοι οὐκ ὀρθῶς, ὀλίγος καὶ λυπηρός ἐστιν
vita nostra & non est remedium in fine hominis, & non agnitus est re
ὁ βίος ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τελευτῇ ἀνθρώπου, καὶ οὐκ ἐγνώσθη ὁ ἀνα
uertius ex inferno Quia fine ratione nati sumus, &
λύσας ἐξ ᾅδου ὅτι αὐτοσχεδίως ἐγεννήθημεν, καὶ
post hoc erimus tanquam non fuerimus quoniam fumus afflatus in naribus
μετὰ τοῦτο ἐσόμεθα ὡς οὐκ ὑπάρξαντες ὅτι καπνὸς ἡ πνοὴ ἐν ῥισὶν
nostris, & sermo scintilla in motu cordis nostri Quo
ἡμῶν καὶ ὁ λόγος σπινθὴρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν ᾧ
extincto cinis erit corpus, & spiritus nostri diffun
σβεσθέντος τέφρα γενήσεται τὸ σῶμα, καὶ τὸ πνεῦμα ἡμῶν διαχυ-
detur tanquam mollis aer Et nomen nostrum obliuionem
θήσεται ὡς χαῦνος ἀήρ καὶ τὸ ὄνομα ἡμῶν ἐπι-
accipiet in tempore & nemo memoriam habebit operum nostrorum & trans
λήσεται ἐν χρόνῳ, καὶ οὐδεὶς μνημονεύσει τῶν ἔργων ἡμῶν καὶ παρ-
ibit vita nostra tanquam vestigia nubis & sicut nebula dissolue
λύσεται ὁ βίος ἡμῶν ὡς ἴχνη νεφέλης, καὶ ὡς ὀμίχλη διασκεδα-
tur quæ fugata est à radiis solis, & a calore eius
σθήσεται διωχθεῖσα ὑπὸ ἀκτίνων ἡλίου καὶ ὑπὸ θερμότητος αὐτοῦ βα
aggrauata Vmbræ enim transitus nostrum, & non est
ρυνθῆναι σκιᾶς γὰρ παρουσία καιρὸς ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν
impedimentum finis nostri quoniam consignatus est & nemo reuertitur
ἀναστροφισμὸς τῆς τελευτῆς ἡμῶν, ὅτι κατεσφραγίσθη, καὶ οὐδεὶς ἀναστρέφει
Venite ergo & fruamur quæ sunt bona, & vtamur
δεῦτε οὖν καὶ ἀπολαύσωμεν τῶν ὄντων ἀγαθῶν, καὶ χρησώμεθα τῇ
possessione tanquam in iuuentute celeriter Vino pretioso & vnguentis
κτίσει ὡς ἐν νεότητι σπουδαίᾳ. οἴνου πολυτελοῦς καὶ μύρων
inuigilemur & ne pratereat nos flos ætatis Coronemur
πλησθῶμεν καὶ μὴ παροδευσάτω ἡμᾶς ἄνθος ἀέρος. στεφώμεθα
rosis

rosarum calyces antequam marcescant. Nemo nostrum expers sit
8 ῥόδων καλυξι πρὶν ἢ μαρανθῶσι· μηδεὶς ἡμῶν ἄμοιρος ἔστω τῆ
vbique relinquamus signa lætitiæ
9 ἡμετέρας ἀγερωχίας πανταχῆ καταλείπωμεν· σύμβολα γὰρ ἀφροσύνης,
sors talis Opprimamus
10 ὅτι αὕτη ἡ μερὶς ἡμῶν καὶ ὁ κλῆρος ἡμῶν ἐστί. καταδυναστεύσωμεν
pauperem iustum, non parcamus viduæ, nec senis venerandæ ca-
πένητα δίκαιον, μὴ φεισώμεθα χήρας, μὴ δὲ πρεσβύτου ἐντραπῶμεν πο-
Sit autem nostra fortitudo lex iustitiæ
11 λιὰς πολυχρονίους. ἔστω δὲ ἡμῶν ἡ ἰσχὺς νόμος τῆς δικαιο-
nam infirmum inutile arguitur Circumueniamus autem iu-
12 σύνης, τὸ γὰρ ἀσθενὲς ἄχρηστον ἐλέγχεται· ἐνεδρεύσωμεν δὲ τὸν δί-
stum, quoniam inutilis nobis est & contrarius est operibus nostris & impro-
καιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι, καὶ ἀντιπίπτει τοῖς ἔργοις ἡμῶν, καὶ ὀνει-
perat nobis peccata legis, & celebrat nobis peccata disci-
δίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα νόμου, καὶ ἐπιφημίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα παι-
Promittit scientiam habere Dei, & filium Do-
13 δείας ἡμῶν. ἐπαγγέλλεται γνῶσιν ἔχειν θεοῦ καὶ παῖδα κυ-
mini se nominat. Factus est nobis in redargutionem cogitationum nostrarum
14 ρίου ἑαυτὸν ὀνομάζει· ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον τῶν ἐνθυμήσεων ἡμῶν
Grauis est nobis etiam visus, quoniam dissimilis aliis vitæ il-
15 βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐ-
lius & immutatæ viæ eius In spurium æstima-
16 τοῦ, καὶ ὑπολαμβάνει εἰ τείσει αὐτῶν. ὡς καθαρὸν ἀπο-
ti sumus ei, & abstinet à viis nostris tanquã ab immunditiis:
χίζεται ὁδοὺς ἡμῶν, καὶ ἀπέχεται τῶν ὁδῶν ἡμῶν ὡς ἀπὸ ἀκαθαρσιῶν·
beata dicit nouissima iustorum, & iactat patrem Deum Videamus
17 μακαρίζει ἔσχατα δικαίων, καὶ ἀλαζονεύεται πατέρα θεόν· ἴδωμεν
si sermones illius veri & tentemus quæ in exitu eius si
18 εἰ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀληθεῖς, καὶ πειράσωμεν τὰ ἐν ἐκβάσει αὐτοῦ· εἰ
enim est iustus filius Dei, suscipiet eum & liberabit eum de ma-
γὰρ ἔστιν ὁ δίκαιος υἱὸς θεοῦ, ἀντιλήψεται αὐτοῦ, καὶ ῥύσεται αὐτὸν ἐκ χει-
nu contrariorum Contumelia & tormento interrogemus eum vt sci-
19 ρὸς ἀνθεστήκοτων· ὕβρει καὶ βασάνῳ ἐξετάσωμεν αὐτόν, ἵνα γνῶ-
mus mansuetudinem eius & probemus patientiam illius
μεν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ, καὶ δοκιμάσωμεν τὴν ἀνεξικακίαν αὐτοῦ.
Morte turpi condemnemus eum, erit enim eius obseruatio ex
20 θανάτῳ ἀσχήμονι κατακρίνωμεν αὐτόν, ἔσται γὰρ αὐτοῦ ἡ ἐπισκοπὴ ἀπὸ
sermonibus ipsius Hæc cogitauerunt, & errauerunt excæcauit enim
21 λόγων αὐτοῦ· ταῦτα ἐλογίσαντο, καὶ ἐπλανήθησαν· ἐτύφλωσε γὰρ
illos malitia eorum Et non cognouerunt mysteria Dei, neque mer-
22 αὐτοὺς ἡ κακία αὐτῶν. καὶ οὐκ ἔγνωσαν μυστήρια θεοῦ, οὐδὲ μι-
cedem sperauerunt iustitiæ, neque iudicauerunt honorem animarum immaculatarum Quoniã
23 σθὸν ἤλπισαν ὁσιότητος, οὐδὲ ἔκριναν γέρας ψυχῶν ἀμώμων. ὅτι ὁ
Deus creauit hominem in integritate & imaginem propriæ similitudinis
24 θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ, καὶ εἰκόνα τῆς ἰδίας ἰδιότητος
fecit eum Inuidia autẽ diaboli mors introiuit in hunc
ἐποίησεν αὐτόν. φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κό-
mundum tentant autem eum qui illius partis sunt
σμον· πειράζουσι δὲ αὐτὸν οἱ τῆς ἐκείνου μερίδος ὄντες.

CAP. III γ'

Iustorum autem animæ in manu Dei, & non tanget illos tormentum
Δικαίων δὲ ψυχαὶ ἐν χειρὶ θεῦ, καὶ οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος. 1
Visi sunt in oculis insipientium mori, & æstimata est afflictio exitus
ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνάναι, καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἡ ἔξοδος 2
illorum. Et quod à nobis iter est contritio: illi autem sunt in pace
αὐτῶν καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία συντριμμός· οἱ δὲ εἰσὶν ἐν εἰρήνῃ 3
Etenim in conspectu hominum si tormenta passi sunt, spes eorum immortalitate
καὶ γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἀθανασίας 4
plena est. Et in paucis vexati in multis bene disponentur: quoniam
πλήρης. καὶ ὀλίγα παιδευθέντες μεγάλα εὐεργετηθήσονται ὅτι 5
Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se. Tanquam aurum
ὁ θεὸς ἐπείρασεν αὐτούς, καὶ εὗρεν αὐτοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ· ὡς χρυσὸν 6
in fornace probavit illos, & quasi holocaustum hostiæ accepit
ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτούς, καὶ ὡς ὁλοκαύτωμα θυσίας προσεδέ
illos: & in tempore visitationis ipsorum refulgebunt, & tanquam
ξατο αὐτούς καὶ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀναλάμψουσι, καὶ ὡς σπιν- 7
scintillæ in stipula discurrent. Iudicabunt gentes & dominabuntur
θῆρες ἐν καλάμῃ διελεύσονται. κρινοῦσιν ἔθνη καὶ κρατήσουσι 8
populis & regnabit eorum Dominus in sæcula. Qui confiderunt
λαῶν, καὶ βασιλεύσει αὐτῶν κύριος εἰς τοὺς αἰῶνας. οἱ πεποιθότες 9
in illo, intelligent veritatem, & fideles in dilectione acquiescent illi
ἐπ' αὐτῷ συνήσουσιν ἀλήθειαν, καὶ οἱ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ προσμενοῦσιν αὐτῷ
quoniam gratia & misericordia in sanctis eius & visitatio in electis
ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλε-
eius. At impii sicut cogitaverunt habebunt correptionem, qui
κτοῖς αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀσεβεῖς κατὰ ἐλογίσαντο ἔχουσιν ἐπιτιμίαν, οἱ 10
neglexerunt iustum, & à Domino recesserunt. Sapientiam enim & disci-
ἀμελήσαντες τοῦ δικαίου καὶ τοῦ κυρίου ὑπεξάντες σοφίαν γὰρ καὶ παι- 11
plinam qui abiecit infelix est & vacua spes illorum, & labores
δείαν ὁ ἐξουθενῶν τλαλαιπωρός, καὶ κενὴ ἡ ἐλπὶς αὐτῶν, καὶ οἱ κόπι
sine fructu & inutilia opera eorum. Mulieres eorum fatuæ, & ne-
ἄκαρπα, καὶ ἄχρηστα τὰ ἔργα αὐτῶν. αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἄφρονες, καὶ πο- 12
quam filii eorum. Maledicta generatio eorum quoniam felix
νηρὰ τὰ τέκνα αὐτῶν· ἐπικατάρατος ἡ γένεσις αὐτῶν ὅτι μακαρία 13
Be illis incoquinata quæ non novit thorum in delicto: habebit fru-
στεῖρα ἡ ἀμίαντος, ἥτις οὐκ ἔγνω κοίτην ἐν παραπτώματι, ἕξει καρ
ctum in visitatione animarum. Et spado qui non operatus
πὸν ἐν ἐπισκοπῇ ψυχῶν. καὶ εὐνοῦχος ὁ μὴ ἐργασά 14
est in manu iniquitatem, nec cogitavit adversus Dominum malum de
μενος ἐν χειρὶ ἀνόμημα, μηδὲ ἐνθυμηθεὶς κατὰ τοῦ κυρίου πονηρά· δώ
bitur enim illi fides gratiæ electæ & sors in templo
θήσεται γὰρ αὐτῷ ἡ πίστις χάρις ἐκλεκτὴ, καὶ κλῆρος ἐν ναῷ
Domini acceptior. Bonorum enim laborum fructus gloriosus &
κυρίου ἐυμερέστερος. ἀγαθῶν γὰρ πόνων καρπὸς εὐκλεὴς καὶ 15
quæ non concidit radix sapientiæ. Filii autem adulteriorum non
ἀδιάπτωτος ἡ ῥίζα τῆς φρονήσεως· τέκνα δὲ μοιχῶν ἀτε- 16
erunt crunt & ab impio thoro semen exterminabitur. Si
λεσθήσεται, καὶ ἐκ παρανόμου κοίτης σπέρμα ἀφανισθήσεται ἐάν τε 17
enim longæ vitæ fuerint in nihilum computabuntur & sine honore in novissimis
γὰρ μακρόβιοι γένωνται, εἰς οὐδὲν λογισθήσονται, καὶ ἄτιμοι ἐπ' ἐσχάτων

senectus illorum Et si celeriter defuncti fuerint, non habebunt
18 τὸ γῆρας αὐτῶν ἐάντι ὀξέως τιλευτήσωσιν, οὐχ ἕξουσιν
spem nec in die agnitionis solatium Nationis enim im-
19 ἐλπίδα, οὐδὲ ἐν ἡμέρᾳ διαγνώσεως παραμύθιον. γενεᾶς γὰρ ἀδί-
quæ diræ consummationis.
κου χαλεπὰ τὰ τέλη.

CAP. IIII. δ'.

Melior fœcunditas filiorum cum virtute, immortalitas enim est in memoria illius quoniã
1 Κρείσσων ἀτεκνία μετ' ἀρετῆς, ἀθανασία γὰρ ὄζει ἐν μνήμῃ αὐτῆς, ὅτι
& apud Deum notus est & apud homines Præsentemque imitantur
2 καὶ παρὰ θεῷ γινώσκεται καὶ παρὰ ἀνθρώποις παρουσάντι μιμοῦνται
eam, & desiderant recedentem & in seculum coronata triumphat
ἀπελθοῦσαν, καὶ πεπλουτοῦσα, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι στεφανηφοροῦσα πομπεύει
incoinquinatorum præmiorum certamen vincens. Multigena autem impio-
3 τὸν τῶν ἀμιάντων ἆθλον ἀγωνα νικήσασα. πολύγονον δὲ ἀσε-
rum multitudo non erit utilis & ex spuriis fœtonibus non dabit ra-
δῶν πλῆθος οὐ χρησιμεύσει, καὶ ἐκ νόθων μοσχεύματος οὐ δώσει ῥί-
dicem in profunditate, neque stabile firmamentum collocabit Etsi enim in ra-
ζαν εἰς βαθος, οὐδὲ ἀσφαλῆ βάσιν ἐδράσει· πρὶν γὰρ ἐν κλά-
4 σει ὡς ἐπὶ καιρὸν ἀναθαλῇ, ἀπροσκαλῶς βιβρωθήσεται ὑπὸ ἀνέμου σαλευθή-
mis ad tempus germinaverit, infirmiter ascendentia à vento commorebun
σεται, καὶ ὑπὸ βίας ἀνέμων ἐκριζωθήσεται πεπλασμένοις κλωσὶ
tur & à violentis ventis un eradicabuntur Confringentur rami
5 ἀτέλεστοι, καὶ ὁ καρπὸς αὐτῶν ἄχρηστος, ἄωρος εἰς βρῶσιν καὶ εἰς οὐδὲν ἐπι-
incoasummati, & fructus illorum inutilis, immaturus ad maducationē & ad nihilum ap-
tus Ex enim iniquis somnia filii qui nascuntur, testes
6 τήδειοι. ἐκ γὰρ ἀνόμων ὕπνων τέκνα γενόμενα μάρτυρες
sunt nequitiæ adversus parentes in quæstione sua Iniquus autem si
7 εἰσι πονηρίας κατὰ γονέων ἐν ἐξετασμῷ αὐτῶν. δίκαιος δὲ ἐὰν
præoccupatus fuerit morte in refrigerio erit Senectus enim venerabilis non
8 φθάσῃ τελευτῆσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται γῆρας γὰρ τίμιον ὁ τὸ
diuturna neque numero annorum computatur Canities autē est sapientia ho
9 πολυχρόνιον, οὐδὲ ἀριθμῷ ἐτῶν μετρεῖται· πολιὰ δέ ἐστι φρόνησις ἀν-
minibus, & ætas senectutis vita immaculata Placens Deo factus
10 θρώπους, καὶ ἡλικία γήρως βίος ἀκηλίδωτος εὐάρεστος τῷ θεῷ γενόμενος
dilectus est, & vivens inter peccatores translatus est. Raptus est ne malitia mu
11 ἠγαπήθη, καὶ ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη, ἡρπάγη, μὴ ἡ κακία ἀλ-
taret intellectum eius aut dolus deciperet animam illius Fascinatio enim nugacitatis
12 λάξῃ σωφρονοῦντα αὐτὸν, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ βασκανία γὰρ φαυλο-
obscurat bona, & inconstantia concupiscentia transformat men em sine ma
τητος ἀμαυροῖ τὰ καλὰ, καὶ ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκα-
litia Consummatus in breui explevit tempora longa
κον. τελειωθεὶς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνους μακρούς.
13 Placita enim erat Domino anima ipsius; propter hoc properavit de medio
14 ἀρεστὴ γὰρ ἦν κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἔσπευσεν ἐκ μέσου
iniquitatis. At populi videntes & non intelligentes, nec
15 πονηρίας. οἱ δὲ λαοὶ ἰδόντες καὶ μὴ νοήσαντες, μὴ δὲ
ponentes in intellectu tale quoniam gratia & misericordia in sanctos eius &
θέντες ἐπὶ διανοίᾳ τοιοῦτο, ὅτι χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, καὶ
observatio in electis eius Condemnat iustus mortuus
18 ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ· κατακρίνει δίκαιος θανὼν τοὺς

Iuuenes impios, & iuuentus cōsummata celeriùs longæuam senectutem imiuri
ζῶντας ἀσεβεῖς καὶ νεότης τελεσθεῖσα ταχέως πολυετὲς γῆρας ἀδίκου
Videbunt enim finem sapientis & non intelligent quid decreuerunt de ipso
ὄψονται γὰρ τελευτὴν σοφοῦ, καὶ οὐ νοήσουσιν τί ἐβουλεύσατο περὶ αὐτοῦ, 17
& ad quid munierit se Dominus Videbunt & contemnent
καὶ εἰς τί ἠσφαλίσατο ἑαυτὸν ὁ κύριος. ὄψονται καὶ ἐξουδενήσουσιν 18
illos autem Dominus irridebit Et erunt post hoc in
αὐτοὺς δὲ ὁ κύριος ἐκγελάσεται. καὶ ἔσονται μετὰ τοῦτο εἰς 19
ruinam sine honore & in contumeliā inter mortuos per seculū quoniā diruperet illos sine voce
πτῶμα ἄτιμον, καὶ εἰς ὕβριν ἐν νεκροῖς διʼ αἰῶνος ὅτι ῥήξει αὐτοὺς ἀφώνους
prono & commouebit illos à fundamentis, & usque ad supremum desolabuntur
θρηνεῖς, καὶ σαλεύσει αὐτοὺς ἐκ θεμελίων, καὶ ἕως ἐκράτου χερσωθήσονται,
& erunt in dolore & memoria eorum peribit Venient in co
καὶ ἔσονται ἐν ὀδύνῃ, καὶ ἡ μνήμη αὐτῶν ἀπολεῖται. ἐλεύσονται ἐν συλ 20
gitatione peccatorum suorum timidi & arguent illos ex aduerso
λογισμῷ ἁμαρτημάτων αὐτῶν δειλοί, καὶ ἐλέγξει αὐτοὺς ἐξεναντίας
iniquitates ipsorum
τὰ ἀνομήματα αὐτῶν

CAP. V.

Tunc stabit in constantia multa iustus contra faciem eorum qui angu
Τότε στήσεται ἐν παῤῥησίᾳ πολλὴ ὁ δίκαιος κατὰ πρόσωπον τῶν θλι- 1
stiauerunt eum & irritantium labores eius Videntes turbabuntur
βόντων αὐτὸν καὶ τῶν ἀθετούντων τοὺς πόνους αὐτοῦ. ἰδόντες ταραχθή
timore vehementi, & stupebunt in insperata salute
σονται φόβῳ δεινῷ, καὶ ἐκστήσονται διὰ τὸ ἀέλπιστον τῆς σωτηρίας· 2
& dicent intra se pœnitentiam agentes & præ angustia spiritus
καὶ ἐροῦσιν ἐν ἑαυτοῖς μετανοοῦντες καὶ διὰ συνοχὴν πνεύματος 3
gemens & dicent, Hic erat quem habuimus aliquando in derisum & in si
στενάξοντες, καὶ ὀδύνῃ, οὗτος ἦν ὃν ἔχομεν ποτὲ εἰς γέλωτα καὶ εἰς πα
militudinem improperii Stulti viuam illius æstimauimus insaniam,
ραβολὴν ὀνειδισμοῦ· οἱ ἄφρονες τὸν βίον αὐτοῦ ἐλογισάμεθα μανίαν, 4
& finem illius sine honore Quomodo computatus est in filiis Dei, & in
καὶ τέλος τελέτλιον αὐτοῦ ἄτιμον. πῶς κατελογίσθη ἐν υἱοῖς θεοῦ, καὶ ἐν 5
sanctis sors illius est? Ergo errauimus à via veritatis,
ἁγίοις ὁ κλῆρος αὐτοῦ ἔστιν, ἄρα ἐπλανήθημεν ἀπὸ ὁδοῦ ἀλη- 6
& iustitiæ lumen non luxit nobis & sol
θείας, καὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης φῶς οὐκ ἔλαμψεν ἡμῖν, καὶ ὁ ἥλιος τῆς δι-
iustitiæ non ortus est nobis Iniquitatis implети sumus vijs &
καιοσύνης οὐκ ἀνέτειλεν ἡμῖν ἀνομίας ἐνεπλήσθημεν τρίβοις καὶ 7
perditionis, & perambulauimus deserta inaccessibilia at viam Domini non
ἀπωλείας, καὶ διωδεύσαμεν ἐρήμους ἀβάτους, τὴν δὲ ὁδὸν κυρίου οὐκ
nouimus. Quid profuit nobis superbia? & quid diuitiæ cum
ἐγνωμεν. τί ὠφέλησεν ἡμᾶς ἡ ὑπερηφανία, καὶ τί πλοῦτος μετ 8
iactantia contulerunt nobis? Transierunt illa omnia tanquā umbra
ἀλαζονίας συμβέβληται ἡμῖν, παρῆλθεν σκιὰ πάντα ὡσεὶ σκιὰ 9
& tanquā nuncius percurrens Tanquā nauis quæ pertransit fluctuantem
καὶ ὡς ἄγγελος παραθέουσα ὡς ναῦς διερχομένη κυμαινόμενον 10
aquam cuius cū præterierit no est vestigium inuenire, neque semitam itineris illius in
ὕδωρ ἧς διαβάσης οὐκ ἔστιν ἴχνος εὑρεῖν, οὐδὲ ἀτραπὸν πορείας αὐτῆς ἐν
fluctibus Aut veluti auis transuolantis aerem nullum inuenitur argumen
κύμασιν ἢ ὡς ὄρνεος διαπτάντος ἀέρα οὐδὲν δείκνεται τεκμή- 11

tum itineris: ἴδιος autem alarum verberatum ventum levem & seif
σιν πορείας. πλαγὴ δὲ ταρσῶν μαστιζόμενον πνεῦμα κῦφον καὶ ψιζὸ
sum vt stridoris commotio alis pertransiit: & post hoc non
μενον βίᾳ ῥοίζῳ, κινημένων πτερύγων διωδόθη καὶ μὴ πῦτο ἔχ
manebum eſt ſignum proceſſus in eo Aut tanquã ſagitta miſſa in
12 νρίθη σημεῖον ἐπιβάσεως ἐν αὐτῷ. ἢ ὡς βέλους βληθέντος ἐπὶ
ſcopum, diuiſus aër continuo in ſe reſolutus eſt, vt ignoretur
σκοπὸν, τμηθεὶς ὁ ἀὴρ εὐθέως εἰς ἑαυτὸν ἀνελύθη, ὡς ἀγνοῆσαι τὸ
tranſitus illius Sic & nos nati deſiimus. Et
13 δίοδον αὐτῆς ἄπνοι καὶ ἡμεῖς γεννηθέντες ἐξέλιπομεν. καὶ
virtutis quidem ſignum nullum valuimus oſtendere: in autem malignitate noſtra
14 ἀρετῆς μὲν σημεῖον οὐδὲν ἔχομεν δεῖξαι ἐν δὲ τῇ κακίᾳ ἡμῶν κα
conſumpti ſumus quoniã ſpes impii tanquã cui tollitur lanugo à vento, &
15 πιδαναὶ ἔσμεν. ὅτι ἐλπὶς ἀσεβοῦς ὡς φερόμενον χνοῦς ὑπὸ ἀνέμου, καὶ
tanquã ſpuma à procella impulſa gracilis, & tanquã fumus à vento
ὡς πάχνη ὑπὸ λαίλαπος διωχθεῖσα λεπτή, καὶ ὡς καπνὸς ὑπ' ἀνέμου
diffuſus eſt aut & tanquã memoria hoſpitis vnius diei præterijt. Iuſti autem
διελυθη, ἢ καὶ ὡς μνεία καταλύσαντος μονοημέρου παρώδευσεν· δίκαιοι δὲ
16 in ſeculum viuunt, & in Domino merces eorum & cogitatio ipſorum apud
εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν, καὶ ἡ φροντὶς αὐτῶν παρὰ
Altiſſimum Ideirco accipient regnum decoris &
17 ὑψίστου. διὰ τοῦτο λήψονται τὸ βασίλειον τῆς εὐπρεπείας καὶ τὸ
diadema ſpeciei de manu Domini; quoniam dextera ſua proteget
διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς κυρίου· ὅτι τῇ δεξιᾷ αὐτὸς σκεπάσει
eos, & brachio ſuo defendet illos. Accipiet armaturam ze-
18 αὐλοῦς καὶ τὸ βραχίονι ὑπερασπιεῖ αὐτῶν. λήψεται πανοπλίαν τὸν ζῆ-
lum illius & armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Induet thora
λον αὐτοῦ καὶ ὁπλοποιήσει πᾶν κτίσιν εἰς ἄμυναν ἐχθρῶν ἐνδύσεται θώ-
19 κα δικαιοσύνην, καὶ περιθήσεται κόρυθα κρίσιν ἀνυπόκριτον. λήψε
cem iuſtitiam & circumponet galeam iudicium ſimplex Sumet
20 ται ὅπλον ἀκαταμάχητον ὀσιότητα. ὀξυνεῖ δὲ σπότομον ὀργὴν εἰς
ſcutum inexpugnabile æquitatem Acuet autem duram iram in
21 μάχαιραν, καὶ συνεκπολεμήσει αὐτῷ ὁ κόσμος ὁ ἄφρων τοὺς παράφρονας.
gladium, & pugnabit verò cum illo mundus contra ſtultos.
βολίδες ἀστραπῶν εὐστόχως ἀφήσουσιν, καὶ ὡς ἀπὸ εὐκύκλου τόξου νε
Ibunt directæ emiſſiones fulgurum, & tanquã à bene curuato arcu
22 φῶν πληρωθήσονται χάλαζαι· ἀγανακτήσει κατ' αὐτῶν ὕδωρ θα
nubium ad ſcopum infiſtent Et à petra iacietur ira
23 λάσσης, καὶ ποταμοὶ συγκλυσθήσονται ἀποτόμως. ἀντιστήσεται αὐτοῖς
plenæ murmurabit grandines exterminabit in illos aqua ma
πνεῦμα δυνάμεως, καὶ ὡς λαῖλαψ σκορπίσει αὐτούς· καὶ ἐρημώ
ris fluminum vero inundabunt duriter. Stabit contra illos
24 σει πᾶσαν τὴν γῆν ἀνομία, καὶ ἡ κακοπραγία καταστρέψει θρόνους δυ
ſpiritus virtutis, & tanquã turbo ventus vexabit illos, & deſola
bit omnem terram iniquitas, & malignitas euertet ſedes po
τεντιῶν.
tentium.

CAP. VI. ς'.

Audite ergo reges & intelligite, discite iudices finium terræ
Ακούσατε οὖν βασιλεῖς καὶ συίετε, μάθετε δικασαὶ περάτων γῆς 2
Præbete aures qui continetis multitudinem & superbitis in turbis nationum
ἐνωτίσασθε οἱ κρατοῦντες πλήθους καὶ γαυριμένοι ὄχλοις ἐθνῶν 3
Quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui
ὅτι ἐδόθη παρὰ κυρίου κράτος ὑμῖν καὶ ἡ δυναστεία παρὰ ὑψίστου, ὃς 4
exquiret vestra opera & cogitationes scrutabitur Quoniam ministri estis
ἐξετάσει ὑμῶν τὰ ἔργα, καὶ τὰς βουλὰς διερευνήσει ὅτι ὑπηρέται ὄντες 5
Sedens eius regni non iudicastis rectè; neque custodistis legem,
τῆς τοῦ ἀυτοῦ βασιλείας οὐκ ἐκρίνατε ὀρθῶς, οὐδὲ ἐφυλάξατε νόμον,
neque secundum voluntatem Dei ambulastis Horrendè & cito insta
οὐδὲ κατὰ τὸ βουλημὰ τοῦ θεοῦ ἐπορεύθητε φρικτῶς καὶ ταχέως ἐπισκό- 6
bit vobis quoniá iudicium durum in his qui præsunt, fit Nam minimus
πεται ὑμῖν, ὅτι κρίσις σκληρὰ τοῖς ὑπερέχουσι γίνεται ὁ γὰρ ἐλάχιστος 7
dignus est misericordia potentes autè potenter tormenta patientur Non enim sub
συγγνώσεται ὅτι ἐλέους, δυνατοὶ δὲ δυνατῶς ἀπαδήσονται οὐ γὰρ ὑπο 8
trahet personam omnium dominator, nec verebitur magnitudinem
πτελεῖται πρόσωπον ὁ πάντων δεσπότης, οὐδὲ ἐντραπήσεται μεγαλο-
quoniá pusillum & magnum ipse fecit, æqualiterque curam gerit de omnibus
σύνην ὅτι μικρὸν καὶ μέγαν αὐτὸς ἐποίησεν, ὁμοίως τὴν πρόνοιαν ἔχει πάντων.
At fortibus fortis instat scrutatio Ad vos ergo
τοῖς δὲ κραταιοῖς ἐκκρεμὴς ἐφίσταται ἔρευνα πρὸς ὑμᾶς οὖν ὁ 9
reges sermones mei vt discatis sapientiam & ne excidatis Qui enim cu
στυγνοὶ οἱ λόγοι μου, ἵνα μάθητε σοφίαν καὶ μὴ παραπέσητε οἱ γὰρ φυ- 10
stodierint iustè iustè iudicabuntur; & qui edocti fuerint ea, inue
λάξαντες ὁσίως τὰ ὅσια ὁσιωθήσονται, καὶ οἱ διδαχθέντες αὐτὰ εὑρή- 11
nient responsionem Concupiscite ergo sermones meos optate &
σουσιν ἀπολογίαν. ἐπιθυμήσατε οὖν τῶν λόγων μου, ποθήσατε καὶ παι- 12
eruditemini Clara & quæ nunquá marcescit est sapientia & facilè vi
δευθήσεσθε λαμπρὰ καὶ ἀμάραντός ἐστιν ἡ σοφία. καὶ εὐχερῶς θεω- 13
detur ab his qui diligunt eam & inuenitur ab his qui quærunt
ρεῖται ὑπὸ τῶν ἀγαπώντων αὐτὴν, καὶ εὑρίσκεται ὑπὸ τῶν ζητούντων
illam. Præoccupat cupientes vt prænoscatur Qui manè
αὐτήν. φθάνει τοὺς ἐπιθυμοῦντας προγνωσθῆναι ὁ ὀρθρί- 14
surrexit ad illam non laborabit, assidentem enim inueniet foribus suis
σας πρὸς αὐτὴν οὐ κοπάσει, πάρεδρον γὰρ εὑρήσει τῇ πύλῃ αὐτῆς 15
Nam cogitare de illa scientiæ consummatio & qui vigilauerit
τὸ γὰρ ἐνθυμηθῆναι περὶ αὐτῆς φρονήσεως τελειότης καὶ ὁ ἀγρυπνήσας 16
propter eam, citò securus erit Quoniam dignos se ipsa
διʼ αὐτὴν ταχέως ἀμεριμνος ἔσται ὅτι τοὺς ἀξίους αὐτῆς αὐτὴ 17
circuit quærens, & in vias appâret illis hilariter
περέρχεται ζητοῦσα, καὶ ἐν ταῖς τρίβοις φαντάζεται αὐτοῖς εὐμε-
ter & in omni excogitatione occurrit illis Initium enim illius verissima
νῶς, καὶ ἐν πάσῃ ἐννοίᾳ ἀπαντᾷ αὐτοῖς ἀρχὴ γὰρ αὐτῆς ἡ ἀληθεστάτη 18
disciplinæ concupiscentia Cura autem disciplinæ dilectio; dilectio autem custodia le
παιδείας ἐπιθυμία φροντὶς δὲ παιδείας ἀγάπη, ἀγάπη δὲ τήρησις νό- 19
gum illius attentio autem legum confirmatio incorruptionis incorruptio autem propè
μων αὐτῆς προσοχὴ δὲ νόμων βεβαίωσις ἀφθαρσίας, ἀφθαρσία δὲ ἐγγὺς 20

esse

effe fecit Deum. Contemplationis enim igitur sapientiæ deducit ad regnum Si
21 εἴ ποιῶ ἐμοὶ. ἐπιθυμία δὲ ἄγει σοφίας ἀναγει ἐπὶ βασιλείαν. ὁ
ergo delectamini in sedibus & sceptris reges populorũ, honorate sapientiam,
22 οὖν ἥδιαι ἐπὶ θρόνοις καὶ σκήπτροις τύραννοι λαῶν, τιμᾶσθε σοφίαν,
ut in seculum regnetis. Quid autẽ est sapientia & quem
24 ἵνα ὑμῖς τὸν αἰῶνα βασιλεύσητε. * * τί δέ ἐστι σοφία καὶ πῶς
admodũ natam fit referam & non abscondam vobis mysteria; sed ab initio
25 ἐγένετο, ἀπαγγελῶ, καὶ οὐκ ἀποκρύψω ὑμῖν μυστήρια, ἀλλὰ ἀπ' ἀρχῆς
nativitate investigabo, & ponam in perspicuum scientiam eius & non
26 γνώσεως ἐξιχνιάσω καὶ θήσω εἰς τὸ φανερὸν τὴν γνῶσιν αὐτῆς καὶ οὐ μὴ
præteribo veritatem. Neque quidẽ cũ invidia tabescente iter habebo quoniam
25 παροδεύσω τὴν ἀλήθειαν ὅτι μὴν φθόνῳ τηκόμενος παροδεύσω, ὅτι
ille non erit particeps sapientiæ. Multitudo autẽ sapientium salus mundi & res
26 σοφῶν σωτηρία κόσμου, καὶ βασι-
regis sapiens. Rabbini enim populi. Quamobrem accipite disciplinam verbis meis, &
27 λεὺς φρόνησις εὐδοκήσει λόγου. ὥστε παιδεύσατε τοῖς ῥήμασί μου, καὶ
eruditi estis habebitis.
ὠφεληθήσεσθε.

CAP VII. ζ'.

Sum quidem & ego mortalis homo æqualis omnibus & terrigenæ à genere
1 Εἰμὶ μὲν κἀγὼ θνητὸς ἄνθρωπος ἴσος ἅπασι. καὶ γηγενῶν πάντων
primogenti. Et in ventre matris figuratus sum caro decem mensium
2 φωτοπλάστου. καὶ ἐν κοιλίᾳ μητρὸς ἐπλύθην σάρξ δεκαμηνιαίῳ
tempore, conglutinatus in sanguine de semine viri & delectamẽto somno eandẽ
χρόνῳ, πεπηγὼς ἐν αἵματι ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς καὶ ὕπνου σύμπλο-
naturæ. Et ego autem natus itaq; commune nobis aerem & in simi-
3 κὴν ἡδονῆς. καὶ ἐγὼ δὲ γνόμενος ἕλκυσα τὸν κοινὸν ἡμῖν ἀέρα, καὶ ἐπὶ τὴν ὁμοιο-
liter passum decidi terram primam vocem similem omnibus emisi
παθῆ κατέπεσα γῆν· πρώτην φωνὴν τὴν ὁμοίαν πᾶσιν ἔκλα-
plorans in involumentis nutritus sum, & in curis.
4 γκαίων. ἐν σπαργάνοις ἀνατρέφομαι καὶ ἐν φροντίσιν.
Nullus enim rex aliud habuit nativitatis initium Vnus autẽ omnium ingressus
5 οὐδεὶς γὰρ βασιλεὺς ἑτέραν ἔσχε γενέσεως ἀρχήν· μία δὲ πάντων εἴσο-
ad vitam exitusque æqualis Propter hoc optavi, & datum
6 δος εἰς τὸν βίον, ἔξοδός τε ἴση. διὰ τοῦτο ηὐξάμην, καὶ φρόνη-
7 σις ἐδόθη μοι ἐπεκαλεσάμην, καὶ ἦλθέ μοι πνεῦμα σοφίας. καὶ πρὸ
posui illam sceptris & thronis, & divitias nihil æstimavi in com-
παραταξαμένη αὐτῇ σκήπτρα καὶ θρόνους, καὶ πλοῦτον οὐδὲν ἠγησάμην ἐν συγ-
parationẽ illius. Neque comparavi illi lapidem pretiosum quoniã omne aurum in con-
9 κρίσει αὐτῆς. ὡς δὲ ὠμοίωσα αὐτῇ λίθον τίμιον, ὅτι ὁ πᾶς χρυσὸς ἐν ὄψει
spectu ipsius arena exigua & tanquã lutum æstimabitur argentum in conspectu illius
αὐτῆς φαῦλον ὁ ἄργυρος ἐναντίον αὐτῆς.
super salutem & speciem utilesq; illam, & proposui illam pro
10 ὑπὲρ ὑγίειαν καὶ εὐμορφίαν ἠγάπησα αὐτὴν, καὶ προειλάμην αὐτὴν ἀντὶ
luce habere, quoniã inextinctum quod ex hac lumen Venerunt autem mihi
11 φωτὸς ἔχειν, ὅτι ἀκοίμητον τὸ ἐκ ταύτης φέγγος. ἦλθε δέ μοι
bona pariter omnia cum illa, & innumerabiles divitiæ
τὰ ἀγαθὰ ὁμοῦ πάντα μετ' αὐτῆς, καὶ ἀναρίθμητος πλοῦτος
in manibus eius. Lætatus sum autem in omnibus, quoniã eorum dux est
12 ἐν χερσὶν αὐτῆς εὐφράνθην δὲ ἐπὶ πᾶσιν, ὅτι ἀυτῶν ἡγεῖται

sapientiæ; ignorabam autem ipsam matrem esse horum sine dolo quæ didici.

σοφία ἠγνόουν δὲ αὐτὴν ἦν δὲ τούτων ἀδόλως τε ἔμαθον, 13
sine invidiaque communico: divitias eius non abscondo indeficiens
ἀφθόνως τε μεταδίδωμι, τὸν πλοῦτον αὐτῆς οὐκ ἀποκρύπτομαι ἀνεκλιπῆς 14
thesaurus est hominibus: quo qui usi sunt, ad Deum sepositerunt ami-
θησαυρός ἐστιν ἀνθρώποις, οὗ οἱ χρησάμενοι παῖς θεοῦ ἐγένοντο φι-
citiam propter quæ ex disciplina dona commendati. Mihi autem dedit
λίαν διὰ τὰς ἐκ παιδείας δωρεὰς συναθέντες. ἐμοὶ δὲ δέδωκεν 15
Deus dicere ex sententia & cogitare digne de datis,
ὁ θεὸς εἰπεῖν κατὰ γνώμην, καὶ ἐνθυμηθῆναι ἀξίως τῶν δεδομένων,
quoniam ipse & sapientiæ dux est & sapientium emendator in
ὅτι αὐτὸς καὶ τῆς σοφίας ὁδηγός ἐστι καὶ τῶν σοφῶν διορθωτής. ἐν 16
enim manu illius & nos & sermones nostri omnisque sapientia & artificio-
χειρὶ γὰρ αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ λόγοι ἡμῶν πᾶσά τε φρόνησις καὶ ἐργα-
rum scientia ipse enim mihi dedit eorum quæ sunt scientiam veram ut
τῶν ἐπίσταμαι αὐτὸς γὰρ μοι δέδωκεν ἀψευδῆ εἰ- 17
sciem compositionem orbis terrarum & operationem elementorum: Principium & consummationem
δέναι σύστασιν κόσμου καὶ ἐνέργειαν στοιχείων· ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ 18
& medietatem temporum Mutationes & permutationes temporum; anni
μεσότητα χρόνων· τροπὰς ἀλλαγὰς καὶ μεταβολὰς καιρῶν, ἐνιαυτοῦ 19
circulos & stellarum dispositiones. Naturas animalia & iras bestiarum,
κύκλους καὶ ἀστέρων διαστήματα φύσεις ζώων καὶ θυμοὺς θηρίων, 20
ventorum vires & cogitationes hominum, differentias plantarum & virtu-
πνευμάτων βίας καὶ διαλογισμοὺς ἀνθρώπων, διαφορὰς φυτῶν καὶ δυνά-
tes radicum. Et quæcunq; sunt abscondita & perspicua douo, nam
μεις ῥιζῶν· ὅσα τί ὄντι κρυπτὰ καὶ ἐμφανῆ ἔγνων· ἡ γὰρ 21
omnium artifex docuit me sapientia. Est enim in ea spiritus intelligens
πάντων τεχνῖτις ἐδίδαξέ με σοφία ἔστι γὰρ ἐν αὐτῇ πνεῦμα νοερόν, 22
sanctus, unigenitus, multiplex, subtilis, mobilis, integer incoinquinatus ma
ἅγιον, μονογενές, πολυμερές, λεπτόν, εὐκίνητον, τρανόν, ἀμόλυντον, σα-
nifestus illæsus amans bonum acutus expeditus beneficus Humanus
φές, ἀπήμαντον, φιλάγαθον ὀξύ, ἀκώλυτον, εὐεργετικόν φιλάνθρωπον, 23
stabilis, firmus, securus omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & ad
βέβαιον, ἀσφαλές, ἀμέριμνον, παντοδύναμον, πανεπίσκοπον, καὶ διὰ
omnes capax spiritus intelligentes mundos subtilissimos Omni enim
πάντων χωρητικὸν πνευμάτων νοερῶν καθαρῶν λεπτοτάτων· πάσης γὰρ κι- 24
motu mobilior sapientia attingit autem & capax est per omnia propter mun
νήσεως κινητικώτερον σοφία ἥκει δὲ καὶ χωρεῖ διὰ πάντων διὰ τὸ κα-
ditiam Vapor enim est Dei virtutis, & emanatio
θαρότητα· ἀτμὶς γάρ ἐστι τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως, καὶ ἀπόρροια τῆς 25
omnipotentis gloriæ sincera, ob hoc nihil inquinatum in
τοῦ παντοκράτορος δόξης εἰλικρινοῦς· διὰ τοῦτο οὐδὲν μεμιασμένον εἰς
eam incurrit Splendor enim est lucis æternæ & spe-
αὐτὴν παρεμπίπτει. ἀπαύγασμα γάρ ἐστι φωτὸς ἀϊδίου, καὶ ἔσο- 26
culum sine macula Dei operationis & imago bonitatis eius
πτρον ἀκηλίδωτον τοῦ θεοῦ ἐνεργείας, καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ·
Vna autem existens omnia potest & permanens in se omnia innovat
μία δὲ οὖσα πάντα δύναται, καὶ μένουσα ἐν ἑαυτῇ τὰ πάντα καινίζει, 27
& per nationes in animas sanctas descendens amicos Dei & prophe
καὶ κατὰ γενεὰς εἰς ψυχὰς ὁσίας μεταβαίνουσα, φίλους θεοῦ καὶ προφή-
tas constituit. Nihil enim diligit Deus nisi eum qui cum sapientia
τας κατασκευάζει. οὐδὲν γὰρ ἀγαπᾷ ὁ θεός, εἰμὴ τὸν σοφίᾳ συν- 28

habi

habebit. Fit enim hæc speciosior sole & super omnem stellarum dispositionem. Huic luci comparata inuenitur prior. Huic quidem
29 αὐτὴν ἔστι δ' αὖτη διαφανεστέρα ἡλίου, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν διάταξιν ἀστέρων. τούτῳ γὰρ συγκρινομένη, εὑρίσκεται πρότερα. πῦρ μὲν γὰρ
30 succedit nox. Ipsam autem non vincet malitia.
διαδέχεται νὺξ σοφίας δὲ οὐ κατισχύσει κακία

CAP. VIII. ח

Attingit autem à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia
1 Διατείνει δὲ ἀπ' πέρατος εἰς πέρας ἐρρώστως, καὶ διοικεῖ τὰ πάντα
2 suauiter. Hanc amaui & exquisiui à iuuentute mea & quæsiui
χρηστὸν ταύτην ἐφίλησα καὶ ἐζήτησα ἐκ νεότητός μου, καὶ ἐζήτη-
3 sponsam duxere mihi & amator factus sum pulchritudinis illius.
σα νυμφίον ἀναγαγέσθαι ἐμαυτῷ, καὶ ἐραστὴς ἐγενόμην τοῦ κάλλους αὐτῆς.
Glorificat contubernium Dei & omnium Dominus
δοξάζει συμβίωσιν θεοῦ ἔχουσα, καὶ ὁ πάντων δεσπότης
4 diligit illam. Doctrix enim est Dei disciplinæ, & electrix
ἠγάπησεν αὐτήν. μύστις γάρ ἐστι τῆς τοῦ θεοῦ ἐπιστήμης, καὶ αἱρε-
5 tris operum illius. Si autem diuitias quis appetibilis possessio in
τὶς ἐστὶν ἔργων αὐτοῦ. εἰ δὲ πλοῦτος ἐστιν ἐπιθυμητὸν κτῆμα ἐν
6 vita quid sapientia locupletius omnia operatur? Si autem prudentia
βίῳ, τί σοφίας πλουσιώτερον τὰ πάντα ἐργαζομένης, εἰ δὲ φρόνησις
7 operatur quæ enim horum fabrefactrix artificum magis est quam illa? Et si iu-
ἐργάζεται τις τῶν ὄντων αὐτῆς μᾶλλον ἐστὶ τεχνίτις, καὶ εἴ τις δι-
stitiam diligit quæ labores horum sunt virtutes sobrietatem enim &
καιοσύνην ἀγαπᾷ τις, αἱ πόνων τούτοις εἰσὶν ἀρεταί· σωφροσύνην γὰρ καὶ
prudentiam docet, iustitiam & fortitudinem; quibus utilius nihil
φρόνησιν διδάσκει, δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν, ὧν χρησιμώτερόν ἐστιν
est in vita hominibus.
8 οὐδὲν ἐν βίῳ ἀνθρώποις. εἰ δὲ καὶ πολυπειρίαν ποθεῖ τις,
Si autem & experientiam desiderat quis,
scit antiqua & futura iudicatur scit versutias ser-
οἶδε τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ μέλλοντα εἰκάζει, ἐπίσταται στροφὰς λό-
monum & dissolutiones enigmatum signa & prodigia præcognoscit, & eventus
γων καὶ λύσεις αἰνιγμάτων, σημεῖα καὶ τέρατα προγινώσκει, καὶ ἐκβάσεις
opportunitatum & temporum. Proposui ergo hanc adducere mihi ad
9 καιρῶν καὶ χρόνων. ἔκρινα τοίνυν ταύτην ἀναγαγέσθαι ἐμαυτῷ πρὸς
conuictum, scit enim gloria erit mihi consilii apud honorum & admonitio cogi-
συμβίωσιν, εἰδὼς ὅτι ἔσται μοι σύμβουλος ἀγαθῶν, καὶ παράκλησις φρον-
10 tationum & tristitiæ. Habebo propter eam gloriam in turbis & hono-
τίδων καὶ λύπης. ἕξω δι' αὐτὴν δόξαν ἐν ὄχλοις, καὶ τι-
11 rem apud seniores iuuenis. Acutus inueniar in iudicio &
μὴν ἐπὶ πρεσβυτέροις ὁ νέος. ὀξὺς εὑρεθήσομαι ἐν κρίσει, καὶ
12 in conspectu potentium admirabilis ero. Tacentem me sustinebunt, &
ἐν ὄψει δυνατῶν θαυμασθήσομαι. σιγῶντά με περιμενοῦσι, καὶ
loquentem attendent, & loquente multum manum imponent in
φθεγγομένου προσέξουσι, καὶ λαλοῦντος ἐπὶ πολὺ, χεῖρα ἐπιθήσουσι ἐπὶ
os suum. Habebo per hanc immortalitatem, & memoriam æternam
13 στόμα αὐτῶν. ἕξω δι' αὐτὴν ἀθανασίαν, καὶ μνήμην αἰώνιον
his qui post me relinquam. Disponam populos, & nationes subditæ erunt
14 τοῖς μετ' ἐμὲ καταλείψω. διοικήσω λαοὺς, καὶ ἔθνη ὑποταγήσονταί
mihi. Timebunt me audientes tyranni horrendi in multitudine
15 μοι. φοβηθήσονταί με ἀκούσαντες τύραννοι φοβεροί, ἐν πλήθει

vide

videbor bonus & in bello fortis: introeam in domum meam
φανῶμαι ἀγαθὸς ἐν τοῖς πολέμοις ἀνδρεῖος· ἀναπαύσομαι εἰς τὸν οἶκόν μου
conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conversatio illius: nec 16
συνδιαιτήσομαι αὐτῇ. οὐ γὰρ ἔχει πικρίαν ἡ συναναστροφὴ αὐτῆς, οὐδὲ
tædium cohabitatio illius: sed lætitiam & gaudium. Hæc 17
ὀδύνην ἡ συμβίωσις αὐτῆς, ἀλλὰ εὐφροσύνην καὶ χαράν. ταῦτα λο-
cogitans apud me: & commemorans in corde meo quoniam immortalitas est 18
γισάμενος ἐν ἐμαυτῷ, καὶ φρονήσας ἐν καρδίᾳ μου, ὅτι ἀθανασία ἔστιν
in cognatione sapientiæ: Et in amicitia illius delectatio bona: & in
ἐν συγγενείᾳ σοφίας· καὶ ἐν φιλίᾳ αὐτῆ τέρψις ἀγαθή, καὶ ἐν 18
laboribus manuum illius: divitiæ sine defectione: & in exercitatione colloquii illius
πόνοις χειρῶν αὐτῆς πλοῦτος ἀνεκλιπής, καὶ ἐν συγγυμνασίᾳ ὁμιλίας αὐ-
illius prudentiæ, & præclaritas in communicatione sermonum ipsius, circuibam quærens
τῆς φρονήσεως, καὶ ἔλκεια ἐν κοινωνίᾳ λόγων αὐτοῦ, ἐζήτουν ζητῶν
ut sumerem illam ad me. Puer autem eram ingeniosus, animamque
ὅπως λάβω αὐτὴν πρὸς ἐμαυτόν. παῖς δὲ ἤμην εὐφυὴς, ψυχῆς τε 19
sortitus sum bonam. Magis autem bonus existens veni ad corpus incoinquinatum. Cum
ἔλαχον ἀγαθῆς μᾶλλον δὲ ἀγαθὸς ὢν ἦλθον εἰς σῶμα ἀμίαντον 20
cognovissem autem quoniam non aliter eo continens nisi Deus det & hoc ipsi
γνοὺς δὲ ὅτι οὐκ ἄλλως ἔσομαι ἐγκρατὴς, ἐὰν μὴ ὁ θεὸς δῷ, καὶ τοῦτο δ' 21
est prudentiæ scire cujus gratia adii Dominum, & deprecatus sum
ἦν φρονήσεως τὸ εἰδέναι τίνος ἡ χάρις, ἐπεκαλεσάμην τὸν κύριον, καὶ ἐδεήθην
illum, & dixi ex toto corde meo
αὐτὸν, καὶ εἶπον ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου·

CAP IX

Deus patrum & Domine misericordiæ qui fecisti omnia in verbo tuo;
Θεὸς πατέρων καὶ κύριε τοῦ ἐλέους ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου 1
Et sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur ei
καὶ τῇ σοφίᾳ σου κατασκευάσας τὸν ἄνθρωπον, ἵνα δεσπόζῃ τῆς ὑπὸ σοῦ 2
factarum creaturarum: Et disponat mundum in æquitate & justi-
γενομένων κτισμάτων· καὶ διέπῃ τὸν κόσμον ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιο- 3
tia, & in directione animæ judicium judicet: Da mihi tuarum
σύνη, καὶ ἐν εὐθύτητι ψυχῆς κρίσιν κρίνῃ· δός μοι τὴν τῶν σῶν 4
sedium assistricem sapientiam; & ne me reprobaveris à pueris tuis. Quia
θρόνων πάρεδρον σοφίαν καὶ μὴ με ἀποδοκιμάσῃς ἐκ παίδων σου· ὅτι 5
ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ homo infirmus & exigui
ἐγὼ δοῦλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου, ἄνθρωπος ἀσθενὴς καὶ ὀλιγο-
temporis & minor in intellectu judicii & legum. Etsi enim quis fuerit
χρόνιος, καὶ ἐλάσσων ἐν συνέσει κρίσεως καὶ νόμων· κἂν γάρ τις ᾖ 6
ante filios hominum, ea quæ ex te sapientia absente in nihilum eum
τέλειος ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων, τῆς ἐκ σοῦ σοφίας μὴ οὔσης εἰς οὐδὲν λογι- 7
putabitur. Tu me elegisti regem populi tui & judicem filiorum tuorum & filia-
σθήσῃ. σύ με ἐξελέξω βασιλέα λαοῦ σου, καὶ δικαστὴν υἱῶν σου καὶ θυγα-
rum. Dixisti ædificare templum in monte sancto tuo & in civitate habi-
τέρων εἶπας, οἰκοδομῆσαι ναὸν ἐν ὄρει ἁγίῳ σου, καὶ ἐν πόλει κατα- 8
stitutionis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti quod præparasti ab
σκηώσεώς σου ἁγιασείου, μίμημα σκηνῆς ἁγίας ἣν ἡτοιμάσω ἀρχῆ-
initio. Et tecum sapientia, quæ novit opera tua & quæ affuit quando fe-
ἀρχῆς· καὶ μετὰ σοῦ ἡ σοφία ἡ εἰδυῖα τὰ ἔργα σου, καὶ παροῦσα ὅτε ἐποίη- 9
cisti mundum, & quæ scit quid placitum in oculis tuis, & quid
σας τὸν κόσμον, καὶ ἐπισταμένη, τί ἀρεστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς σου καὶ τί

dire

directum in præceptis tuis.

Emitte illam de sanctis cœlis, &
10 ἀπόστειλον αὐτὴν ἀπὸ ἁγίων οὐρανῶν, καὶ
à sede gloriæ tuæ mitte illam vt proficiens mihi laboret, & scum
πέμψον αὐτὴν ἀπὸ θρόνου δόξης σου· ἵνα συμπαροῦσά μοι κοπιάσῃ, καὶ γνῶ
quid acceptum est apud te. Scit enim illa omnia, & intelliget, & de-
11 τί ἀρεστόν ἐστι παρ' ἐμοὶ· οἶδε γὰρ ἐκείνη τὰ πάντα, καὶ συνιεῖ, καὶ ὁδη-
ducet me in operibus meis sobrie & custodiet me in gloria
γήσει με ἐν ταῖς φάσεσί μου σωφρόνως, καὶ φυλάξει με ἐν τῇ δόξῃ
sua. Et erunt accepta opera mea & disponam po-
12 αὐτῆς. καὶ ἔσται προσδεκτὰ τὰ ἔργα μου, καὶ διακοσμῶ τὸν
pulum tuum iuste, & ero dignus sedium patris mei. Quis enim hu-
13 λαόν σου δικαίως, καὶ ἔσομαι ἄξιος θρόνων πατρός μου. τίς γὰρ ἀν-
manum cognoscet consilium Dei? aut quis cogitabit quid velit Deus? Co-
14 θρώπων γνώσεται βουλὴν θεοῦ, ἢ τίς ἐνθυμηθήσεται τί θέλει ὁ θεός; λο-
gitationes enim mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ nostræ. Corpus
15 γισμοὶ γὰρ θνητῶν δειλοὶ καὶ ἐπισφαλεῖς αἱ ἐπίνοιαι ἡμῶν. φθαρ
dile enim corpus aggravat animam, & obtutat terrena habitatio mentem multa
τὸν γὰρ σῶμα βαρύνει ψυχήν, καὶ βρίθει τὸ χωῦδες σκῆνος νοῦν πολυ-
cogitantem. Et vix imaginamur quæ in terra, & quæ in manibus inve-
16 φορτίδα. καὶ μόλις εἰκάζομεν τὰ ὁδὲ γῆς, καὶ τὰ ἐν χερσὶν εὑρίσκει
nimus cum laboret: quæ autem in cœlis quis inuestigauit? Con-
17 σκοπεῖ μετὰ πόνου· τὰ δὲ ἐν οὐρανοῖς τίς ἐξιχνίασεν, βου-
silium autem tuum quis nouit? nisi tu dederis sapientiam, & miseris
18 λὴν δέ σου τίς ἔγνω, εἰ μὴ σὺ ἔδωκας σοφίαν, καὶ ἔπεμψας τὸ
sanctum tuum spiritum de altissimis? Et sic correcta sunt
ἅγιόν σου πνεῦμα ἀπὸ ὑψίστων, καὶ ἔτως διωρθώθησαν αἱ
semitæ eorũ qui in terra, & placita tibi docti fuerunt homines. Et
τρίβοι τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ τὰ ἀρεστά σου ἐδιδάχθησαν ἄνθρωποι. καὶ τῇ
sapientia saluati sunt
19 σοφίᾳ ἐσώθησαν.

CAP. X. I

Hæc primo formatum patrem mundi, cùm solus esset creatus custodiuit; Per
1 Αὕτη πρωτόπλαστον πατέρα κόσμου μόνον κτισθέντα διεφύλαξε, καὶ
eduxit illum à delicto suo dedique illi fortitudinem con-
2 ἐξείλατο αὐτὸν ἀπὸ παραπτώματος ἰδίου, ἔδωκέ τε αὐτῷ ἰσχὺν κρατῆ-
nendi omnia. Vt recessit autem ab ea iniustus in ira sua, fratricidiali-
3 σαι τὰ πάντα. δικαίας δὲ ἀπ' αὐτῆς ἄδικος ἐν ὀργῇ κύτει, ἀδελφοκτό-
bus deperiit furoribus propter quem inundatam terram iterum saluauit sa-
4 νοις σωματώλετο θυμοῖς, δι' ὃν κατακλύζομένην γῆν πάλιν ἔσωσε σο-
piens per contemptibile lignum iustum gubernans. Hæc & in con-
5 φία, διὰ ξύλου τὸν δίκαιον κυβερνήσασα. αὕτη καὶ ἐν ὁμο-
fusa nequitia gentium confusum nouit iustum, & conseruauit ipsum
φίοις πονηρίας ἔγνω συγχυθέντα τὸν δίκαιον, καὶ ἐτήρησεν αὐτὸν
fios querela Dei & in filii vicibus fortem custodiuit. Hæc
ἄμεμπτον τῷ θεῷ, καὶ σὺν τέκνῳ σπλαγχνις ἰσχυρὸν ἐφύλαξεν. αὕτη
iustum peruentibus impiis liberauit fugientem descendentem ignem pen-
6 δίκαιον ἐξαποφυγόντα ἀσεβῶν ἐφρύαξε φυγόντα κατα βάσιον πῦρ πε-
tapolis. Cuius adhuc testimonium æquitiæ fumigabunda coa-
7 ντα πόλεως. ἧς ἔτι μαρτύριον ἡ πονηρίας καπνιζομένη κα-
ctis terra deserta, & imperfectis temporibus fructus ferentes plantæ, incredulæ

ani-

animæ memoria ſtans columna ſalis. Sapientiam enim prætereuntes non tan-
ψυχῆς μνημεῖον ἑστηκυῖα στήλη ἁλός σοφίαν γὰρ παροδεύσαντες οὐ μό- 8
tum ipſi ſunt qui non cognouerunt bona, ſed & ſuæ inſipientiæ
νον ἐξελάθοντο τοῦ μὴ γνῶναι τὰ καλά, ἀλλὰ καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀφροσύνης
reliquerunt in vita memoriam; vt in quibus errauerunt neque latére po-
ἀπέλειπον τοῖς βίοις μνημόσυνον, ἵνα ἐν οἷς ἐσφάλησαν μὴ δύνωνται λαθεῖν
tuiſſent. Sapientia autem venerantes illam, à doloribus liberauit
νηθῶσι σοφία δὲ τοὺς σεβομένους αὐτὴν ἐκ πόνων ἔρρυσατο 9
Hæc profugam ira fratris iuſtum deduxit in ſemitis rectis;
αὕτη φυγάδα ὀργῆς ἀδελφοῦ δίκαιον ἀδήγησεν ἐν τρίβοις εὐθείαις, 10
oſtendit illi regnum Dei & dedit illi ſcientiam ſanctorum, locupletes
ἔδειξεν αὐτῷ βασιλείαν θεοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ γνῶσιν ἁγίων, εὐόδω-
vit illum in laboribus, & multiplicauit labores illius. In ſuperbientis
σεν αὐτὸν ἐν μόχθοις, καὶ ἐπλήθυνε τοὺς πόνους αὐτοῦ ἐν πλεονεξίᾳ 11
inuiſcſcentium in eum affuit & docuit illum. Cuſtodiuit il-
κατεφύτευσεν αὐτὸν περίφρων, καὶ ἐπλούτησεν αὐτόν διεφύλαξεν αὐ- 12
lum ab inimicis & ab inſidiatoribus tutum eſt, & certamen forte vin-
τὸν ἀπὸ ἐχθρῶν, καὶ ἀπὸ ἐνεδρευόντων ἠσφαλίσατο καὶ ἀγῶνα ἰσχυρὸν ἐνέ-
cere dedit illi vt ſciret quoniã omnium potentior eſt religio.
δωσεν αὐτῷ, ἵνα γνῷ, ὅτι παντὸς δυναστοτέρα ἐστὶν ἡ εὐσέβεια.
Hæc venditum iuſtum non derelinquit, ſed a peccato liberauit
αὕτη πραθέντα δίκαιον οὐκ ἐγκατέλειπεν, ἀλλ' ἐξ ἁμαρτίας ἐρύσατο 13
illum: deſcendit cum illo in lacum
αὐτὸν συγκατέβη αὐτῷ εἰς λάκκον. καὶ ἐν δεσμοῖς οὐκ 14
Et in vinculis non
dimſit illum, donec attulit illi ſceptra regni, & potentiam imperan-
ἀφῆκεν αὐτόν, ἕως ἤνεγκεν αὐτῷ σκῆπτρα βασιλείας καὶ ἐξουσίαν τυραννούν-
tium ei mendaces autẽ oſtendit eos qui vituperauerunt illum & dedit illi
των αὐτῷ ψεύστας δὲ ἔδειξε τοὺς μωμησαμένους αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ
gloriam æternam. Hæc populũ iuſtum & ſemen ſanctum liberauit
δόξαν αἰώνιον. αὕτη λαὸν ὅσιον καὶ σπέρμα ἄμεμπτον ἐρ- 15
beruit à natione prementium. Intrauit in animam ſerui
ρύσατο ἐξ ἔθνους θλιβόντων. εἰσῆλθεν εἰς ψυχὴν θερά- 16
Domini & ſtetit contra reges horrendos in portentis & ſignis.
ποντος κυρίου, καὶ ἀντέστη βασιλεῦσι φοβεροῖς ἐν τέρασι καὶ σημείοις.
Reddidit iuſtis mercedem pietatis laborum ſuorum deduxit eos in via
ἀπέδωκε δίκαιοις μισθὸν ὁσιότητος κόπων αὐτῶν ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐν ὁδῷ 17
mirabili, & fuit illis in velamentum die & in flammam ſtellarum
θαυμασῇ, καὶ ἐγένετο αὐτοῖς εἰς σκέπην ἡμέρας, καὶ εἰς φλόγα ἄστρων
nocte. Tranſiuit illos per mare rubrum & tranſuexit illos
νυκτὶ διεβίβασεν αὐτοὺς θάλασσαν ἐρυθρὰν, καὶ διήγαγεν αὐτοὺς 18
per aquam nimiam. At inimicos illorum demerſit, & à
διὰ ὕδατος πολλοῦ· τοὺς δὲ ἐχθροὺς αὐτῶν κατέκλυσεν, καὶ ἐκ 19
profunditate abyſſi eduxit illos. Ideò iuſti expo-
βάθους ἀβυσσου ἀνέσεισεν αὐτούς. διὰ τοῦτο δίκαιοι ἐσκύ- 20
lauerunt impios, & decantauerũt Domine nomẽ ſanctum tuum, & victricem
λευσαν ἀσεβεῖς, καὶ ὕμνησαν κύριε τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν σου, τὴν ὑπέρμα-
tuam manu laudauerunt pariter. Quoniã ſapientia aperuit os mutorum, &
χόν σου χεῖρα ἤνεσαν ὁμοθυμαδόν· ὅτι ἡ σοφία ἤνοιξε στόμα κωφῶν, καὶ 21
linguas infantium poſuit diſertas.
γλώσσας νηπίων ἔθηκε τραυλάς.

CAP. XI.

Dixerit opera eorum in manu prophetæ sancti Iter fecerunt per
Εὐοδωσε τὰ ἔργα αὐτῶν ἐν χειρὶ προφήτου ἁγίου διωδεύσαν
1 desertū quod nō habitatur & in inaccessibilibus fixerunt tabernacula Steterunt contra ho
ἔρημον ἀοίκητον, καὶ ἐν ἀβάτοις ἔπηξαν σκηνάς ἀντέστησαν στολε
2 nes & inimicos vltι sunt Steterunt & inuocauerunt
μίοις, καὶ ἐχθρὸς ἠμύναντο ἐδίψησαν καὶ ἐπεκαλέσαντό
3 te, & data eſt illis de petra abrupta aqua, & sanitas fitis de
σι καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐκ πέτρας ἀκροτόμου ὕδωρ, καὶ ἴαμα δίψης ἐκ
4 lapide duro Per quæ enim cruciati sunt inimici illorum per
λίθου σκληροῦ. δι' ὧν γὰρ ἐκολάσθησαν οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, διὰ
5 hæc ipſi indigentes beneficium acceperunt Pro quidem fonte ſempi
τούτων αὐτοὶ ἀπορούμενοι εὐεργετήθησαν ἀντὶ μὲν πηγῆς ἀενν
6 aterni fluminis ſanguine cruento turbati in correptionē infantium occi
άου ποταμοῦ αἵματι λυθρώδει ταραχθέντες εἰς ἔλεγχον ἠπιοκτόνου
7 ſi ne præcepti dediſti illis abundanter aquam inſperatē Offendens
σιατάγματος, ἔδωκας αὐτοῖς δαψιλὲς ὕδωρ ἀνέλπιστον, δείξας
8 per quæ tunc (fuit) ſitim quēmadmodum aduerſarios puniſti Cūm enim
διὰ τότε δίψους πῶς τοὺς ὑπεναντίους ἐκόλασας. ὅτε γὰρ
9 tentati ſunt quamuis in miſericordia diſciplinam accipientes ſciebant quēadmodū in ira
ἐπειράσθησαν, καίπερ ἐν ἐλέει παιδεύμενοι, ἔγνωσαν πῶς ἐν ὀργῇ
10 iudicati impii tormenta patiebantur Hos quidem tanquam pater mo
κεκριμένοι ἀσεβεῖς ἐβασανίζοντο πάτερ μὲν γὰρ ὡς πατὴρ νου-
11 nens probaſti illos autē tanquam durus rex condemnans
θετῶν ἐδοκίμασας, ὠκείνους δὲ ὡς ἀπότομος βασιλεὺς κατεδικά-
12 examinaſti Et abſentes autem & præſentes ſimiliter
ζων ἐξήτασας. καὶ ἀπόντες δὲ καὶ παρόντες ὁμοίως
13 ſo quebantur Duplex enim illos acceperat tædium & gemitus memoriarum
ἐταράχοντο. διπλῆ γὰρ αὐτοὺς ἔλαβε λύπη, καὶ στεναγμὸς μνημῶν ἦν
14 præteritarum Cūm enim audierunt per propria tormenta benefi
παρῳχηκότων. ὅτε γὰρ ἤκουσαν διὰ τῆς ἰδίων κολάσεων εὐεργε-
15 cio affectos ſe ſenſerunt Dominum Quem enim in expoſitione quondam proiectum
τουμένους αὐτούς, κύριον τοῦτο κυρίως. ὃν γὰρ ἐν ἐκθέσει πάλαι ῥιφέντα
16 abnegauerunt ſubſannantes in fine euentorum mirati ſunt, non
ἀπείπατο χλευάζοντες, ὅτε τέλει τῆς ἐκβάσεων ἐθαύμασαν, ἀλλ
17 ſimilia iuſtis ſtientes. Pro iuſte cogitationibus ſuis intellectu int
ὅμοια δικαίοις διψήσαντες ἀντὶ δὲ λογισμῶν ἀσυνέτων ἐξ
18 quietes illorum in quibus errantes colebant irrationalia reptilia & be
κείας αὐτῶν, ἐν οἷς πλανηθέντες ἐθρήσκευον ἄλογα ἑρπετὰ, καὶ κυω-
19 ſtias vilis: ſemmiſiti illis multitudinem irrationalium animalia in vindictam:
δαλα ἄτιμα ἐπαπέστειλας αὐτοῖς πλῆθος ἀλόγων ζώων εἰς ἐκδίκησιν,
20 Vt ſciret quod per quæ quis peccat, per hæc torquetur Non
ἵνα γνῶσιν, ὅτι δι' ὧν τις ἁμαρτάνει, διὰ τούτων κολάζεται. οὐ
enim impotens erat omnipotens tua manus, & quæ creauit mundum ex informi
γὰρ ἦν ἀπόρητος ἡ παντοδύναμός σου χεὶρ καὶ κτίσασα τὸν κόσμον ἐξ ἀμόρφου
materia immittere illis multitudinem vſi rum aut audaces leones Aut noui
ὕλης, ἢ ἐπιπέμψαι αὐτοῖς ἄγνωστα, ἢ θαρσεῖς λέοντας, ἢ νεο-
ter creatas ira plenas beſtias ignotas, aut ignauorum ſpirantes halitum aut
κτίστου θυμὸ πλήρεις θήρας ἀγνώστους, ἢ τι πυρπνόον φυσῶντας ἄθυμα, ἢ
ſcintillam vent lati fumi aut horrendas ab oculis ſcintillas more
βρόμον λικμωμένου καπνοῦ, ἢ δεινὰς ἀπ' ὀμμάτων σπινθῆρας ἀστρα

ulgu um emittentes Quærũ nõ solum iustos poterat exterminare il
ὄντας ὧν ἐμόνον ἡ βλάβη ἠδύνατο συνεκτέφαι άν- 20
los sed & asperos timorem incutiens perdere
τους ἀλλὰ καὶ ἑνὶ ὀφθῆναι σκοδῶσα διώλεπε
li sine arm is non spiritu cadere poterant à pœna
καὶ χωρὶς δὲ τούτων, ἐνὶ πνεύματι πεσεῖν ἠδύναντο κατὰ τῆ δίκης 21
perse cuti m pœna & dissi pati ab spiritu vi tutis tuæ sed
διωχθέντες, καὶ λικμηθέντες ὑπὸ πνεύματος δυνάμεώς σου ἀλλὰ
omnia mens ra & numero & pondere disposuisti. Nam multum
πάντα μέτρῳ καὶ ἀριθμῷ καὶ σταθμῷ διέταξας τὸ γὰρ μεγαλως
ca te tibi adeo semper & robori brachii tui quis resistet? 22
ἰσχύειν σοὶ πάρεστι πάντοτε, καὶ κράτει βραχίονός σου τίς ἀντιστήσεται,
Quoniã tanq am momen u ex stateris totius mundus ante te & tanquam gut
ὅπ ὡς ῥοπὴ σκ πλασίγλωσ ὅλος ὁ κόσμος ἐναντίον σου, καὶ ὡς βα- 23
ta roris matutini quæ descendit in terram. Miseretis aut omnium,
νὶς δρόσου ἐρχομὴ κατηφοῦσα ὅπ τῷ φωῒ. ἐλεεῖς δὲ πάντας, 24
quia potens es & dissimules peccata hominum ad pœni
ὅπ πάντα δύνασαι, καὶ παροράς ἁμαρτήματα ἀνθρώπων εἰς μετά
tentiam Diligis enim quæ sunt omnia & nihil abominaris eorũ quæ fecisti neque
νοιαν. ἀγαπᾷς γὰρ τὰ ὄντα πάντα, καὶ οὐδὲν βδελυκτὸν ὧν ἐποίησας οὐδὲ 25
enim odires aliquid constituisti Quomodo aute permansisset aliquid nisi tu vo
γὰρ ἂν μισῶν τι κατεσκάσας. πῶς δὲ ἐμεινεν ἄν τι, εἰ μὴ σὺ ἠθέ- 26
luisses? aut non vocatum a te conseruare ut?
λησας ἢ τὸ μὴ κληθὲν παρὰ σοῦ διετήρήν, φείδῃ δὲ πάντων, ὅτι 27
eos sunt, Domine, animarum amator
σά ὄντι, δέσποτα φιλόψυχε

CAP. XII. ιβ'

Nam incorruptibilis tuus spiritus est in omnibus Ideò eos qui
Τὸ γὰρ ἄφθαρτόν σου πνεῦμά ἐστιν ἐν πᾶσι διὸ τοὺς ὀλί- 1
aberrant, paulatim corripis & in quibus peccauerint, in memoriam
γον πίπτοντας κατ' ὀλίγον ἐλέγχεις, καὶ ἐν οἷς ἁμαρτανουσιν ὑπομιμή 2
ducens admones vt liberati à malitia credant in te Do
σκων νουθετεῖς, ἵνα ἀπαλλαγέντες τῆς κακίας πιστεύσωσιν ἐπὶ σὲ κυ-
mine Etenim antiquos habitatores sanctæ tuæ terræ odio habens eo
ριε καὶ γὰρ τοὺς παλαιοὺς οἰκήτορας τῆς ἁγίας σου γῆς μισήσας, ἐπὶ 3
quòd odibilia facerent opera medicamentorum & sacrificia non sancta
τοῖς ἔχθιστα φάσκειν ἔργα φαρμακειῶν, καὶ τελετὰς ἀνοσίους 4
Filiorumque necatores im ilericordes & viscerum comestores humanorum
τέκνων τε φονέας ἀνελεήμονας, καὶ σπλαγχνοφάγους ἀνθρωπίων 5
carnium bibi devoratorem sanguinis de medio sacramenti tuisti tui, & principes
σαρκῶν, καὶ βοήθειαν ἄμαπες ἐκ μέσου μύσης θέλας σου καὶ ἀνθέπας 6
parentes animarum inauxiliatores, voluisti perdere per manus patrum
γονεῖς ψυχῶν ἀβοηθήτων, ἐβούλθης ἀπολέσαι διὰ χειρῶν πατέρων
tuæ tam vi si gnam peregrinationem reciperet Dei puerorum quæ apud te omnium
ἡμῶν ἵνα ἀξίαν ἀποικίαν δέξηται θεοῦ παίδων ἡ παρὰ σοὶ πασῶν 7
charissima terra sed & his tanquam hominibus pepercisti, ni
τιμιωτάτη γῆ ἀλλὰ καὶ τούτων ὡς ἀνθρώπων ἐφείσω, ἀπέστει- 8
listique ante exercitus tui vespas, vt eos paula
λας τοὺς προδρόμους τῶ στρατοπέδου σου σφῆκας ἵνα αὐτοὺς κατα- 9
tim exterminent Non impotens in acie impios in-
ξεσχυ ξολοθρέσωσιν ἐκ ἀδυναστῆ ἐν παρατάξει ἀπεῖς δι

fili subdito esse, aut hostilis animi verbo duro simul
κακοις παρεισιέναι δοῦναι ἢ θείοις δεινοῖς, ἢ λόγω ἀπόμω ὑφ' ἓν
existimare iudicans autem paulatim debes locum pœnitentiæ; non
10 ἐκτείνω κείνων δὲ καταβροχὴν εἰδέναι τὸν μεταγοίας, ὃν
ignorans quòd nequam generatio illorum & natiua malitia eorum & quòd
ἀγνοῶν, ὅτι πονηρὰ ἡ γένεσις αὐτῶν ἐστὶν ἔμφυτος ἡ κακία αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐ
non mutaretur cogitatus illorum in perpetuum Semen enim erat male
11 μὴ ἀλλαγῇ λογισμὸς αὐτῶν ἕως τὸν αἰῶνα. σπέρμα γὰρ ἦν κατη
dictum ab initio neque veritus aliquem in quibus peccauerunt venire
ραμένον ἀπ' ἀρχῆς οὐδὲ φοβούμενος τινά ἐφ' οἷς ἥμαρτανον, ἄδει
debes Quis enim dicet Quid fecisti aut quis resistet iudicio
12 σαν εἰδέναι. τίς γὰρ ἐρεῖ τί ἐποίησας, ἢ τίς ἀντιστήσεται τῷ κείματί
tuo? quis autem accusabit te de nationibus quæ perierunt quas tu fecisti? aut quis
σου, τίς δὲ ἐγκαλέσει σοι χῆ ἐθνῶν ἀπολωλότων, ἃ σὺ ἐποίησας, ἢ τ ς
in conspectum tuum veniet vindex contra iniquos homines? Neq; enim
13 εἰς κατασείσει σοι ἐλεύσεται ἔκδικος χῆ ἀδίκων ἀνθρώπων, ἔτε γὰρ
Deus est præter te cui cura est de omnibus, vt ostendas quòd non iniuste
θεός ἐστι πλὴν σοῦ, ᾧ μέλει περὶ πάντων, ἵνα δείξῃς ὅτι οὐκ ἀδίκως
iudicasti. Neque rex aut tyrannus resistere po
14 ἔκρινας. ἔτε βασιλεὺς ἢ τύραννος ἀντοφθαλμῆσαι δυνή
terit tibi de quibus iudicasti iustus autem existens iustè omnia
15 σεταί σοι περὶ ὧν ἐκόλασας. δίκαιος δὲ ὢν δικαίως τὰ πάντα
disponis ipsum qui non debet punire condemnare externum existi
διέπεις, αὐτὸν τὸν μὴ ὀφείλοντα κολασθῆναι καταδικάσαι ἀλλότριον ἡγῇ
mans à tua virtute Nam vis tua iustitiæ imi
16 μενος τῆς σῆς δυνάμεως ἡ γὰρ ἰσχύς σου δικαιοσύνης ἀρ-
tium & omnium te dominari omnibus parcere te facit. Robur
17 χή, καὶ τὸ πάντων σὲ δεσπόζειν πάντων φείδεσθαί σε ποιεῖ. ἐχομὲ
enim offendit qui non credatur in virtutis consummatione & in scien
γὰρ ἐκδείκνυσθαι ἀπίστημον ὃν δυνάμεως τελειότητι, καὶ ἐν τοῖς εἰ-
tibus audaciam arguit Tu autem dominator virtutis in æqui
18 δόσι τὸ θάρσος ὑφελίγχεις σὺ δὲ δεσπόζων ἰσχύος ἐν ἡπιε
tate iudicas & cum multa parcitate gubernas nos Adest enim tibi
κείᾳ κρίνεις, καὶ μετὰ πολλῆς φειδοῦς διοικεῖς ἡμᾶς. παρῆσι γάρ σοι
19 cum volueris posse; docuisti autem tuum populum per talia
ὅταν θέλῃς τὸ δίκαιον εἶναι φιλάνθρωπον καὶ εὐέλπιδας ἐποίησας τοὺς
opera, quoniam oportet iustum esse humanum & bonæ spei fecisti
ἔργων· ὅτι δεῖ τὸν δίκαιον εἶναι φιλάνθρωπον καὶ εὐέλπιδας ἐποίησας τοὺς
filios tuos quoniam das in peccatis pœnitentiam Si enim inimicos seruorum
ὑμέ σου ὅτι δίδως δὸν δικαιήματι μετανοίαν εἰ γὰρ ἐχθροὺς παίδων
20 tuorum & debitos morti cum tanta cruciatu, animaduersione
σου καὶ ὀφειλομένους θανάτῳ μετὰ τοσαύτης ἐτιμωρήσω προσοχῆς,
dans tempus & modum per quæ mutetur à malitia Cum quanta
δὲς χρόνον καὶ τρόπον δι' ὧν ἀπαλλαγῶσι τῆς κακίας μὲ πόσης
21 diligentia iudicasti filios tuos patribus iuramentis & conuentionibus
ἀνεξεσίας κλεσας τοὺς υἱούς σου ὧν τοῖς πατράσιν ὅρκους καὶ συνθήκας
dedisti bonorum promissionum Nos ergo instruens
22 ἔδωκας ἀγαθῶν ὑποχέσεων ἡμᾶς οὖν παιδεύων, τοὺς
inimicos nostros in multitudine iudicii vt videlicet bonitatem cuiemus
ἐχθρους ἡμῶν κατευσεβοῦντι μετρίοις, ἵνα σε τὸν ἀμβότατα μεμιμώμεθα
iudicantes iudicati autem ipsi eamus misericordiam Vnde & eos qui in ful-
23 κρίνοντες κερουμένοι δὲ προσδοκῶμεν ἔλεος δὲν καὶ τοὺς ἐπιτροσώπ

vitæ vixerunt iniustè, & proximas cruciatu abominationes

ζωὴς βιωσιμους ἀδίκως, διὰ πλείονα ἐξασκήσας βδελυγματων. 23

Frenum erroris vitæ longius erraverunt deos æstimantes

καὶ γὰρ πλάνης ὁδῶν μακρότερον ἐπλανήθησαν, θεὸς ὑπολαμβάνον- 24

quæ & in animalibus inimicorum vitia, infantium more stultorum deceptores

τες τὰ καὶ ἐν ζωαις πλείονα ἐχθρῶν ἄπρα, νηπίων δίκην ἀφρόνων φαῦλον

Propter hoc tanquam pueris sine ratione iudicium in ludibrium missit

τὴς διὰ τούτου παισὶν ἀλογίοις τιμὴ κείσιν εἰς ἐμπαιγμὸν ἐπεμ- 25

Illi autem iudicio increpationis non correcti dignum Dei iudicium

ψας οἱ δὲ παιγνίοις ἐπιπλήξεως μὴ νοθετηθέντες, ἀξίαν θεοῦ κρίσιν 26

experientur In quibus enim pœnis patientes indignabantur in his

πειράσουσιν ἐφ' οἷς γὰρ αὐτοὶ πάσχοντες ἠγανάκτουν, ὁρῶντες ἐν- 27

quos putabant deos in ipsis punitis videntes quem olim ne

πὶς ἐς ἐβόρουν θεὸς, ἐν αὐτοῖς κολαζόμενοι ἰδόντες ὃν πάλαι ἠρ-

gabant nosse Deum agnoverunt verum propterea & finis condemnationis in illos supervenit

νοῦντο εἰδέναι, θεὸν ἐπέγνωσαν ἀληθῆ διὸ καὶ τὸ τέρμα τῆς κατακρί-

κις ἐπ' αὐτὸς ἐπῆλθε.

CAP. XIII. ιγ'.

Vani quidem omnes homines natura quibus aderat Dei ignorantia, &

Μάταιοι μὲν γὰρ πάντες ἄνθρωποι φυσει, οἷς παρῆν θεοῦ ἀγνωσία, καὶ 1

de his quæ videntur bona non potuerunt scire intelligere eum qui est neque opera

τῶν ὁρωμένων ἀγαθῶν ἠσχυσαν εἰδέναι τὸν ὄντα, οὔτε τοῖς ἔρ-

tibus attendentes agnoverunt artificem Sed aut ignem aut spiritum

γοις προσέχοντες ἐπείγνωσαν τὸν τεχνίτην ἀλλ' ἢ πῦρ, ἢ πνεῦμα, 2

aut celerem aerem aut gyrum stellarum aut violentam aquam aut luminaria cæli re

ἢ τὰ χινὸν ἀέρα, ἢ κύκλον ἄστρων, ἢ βίαιον ὕδωρ, ἢ φωστῆρας οὐρανὸν, τοὺ

ctores mundi deos putaverunt Quorum siquidem specie delectati hæc deos putaverunt

πάνεις κόσμου θεὸς ὑρώμενοι. ὧν εἰ μὲν τῇ καλλονῇ τερπό- 3

tati hæc deos putaverunt sciant quanto his Dominus

μενοι, ταῦτα θεοὺς ὑπελαμβανον, γινώσκειν πόσῳ τούτων ὁ δεσπότης

est melior nam speciei principium generator creavit hæc Si autem

δὲ βελτίων, ὁ γὰρ τοῦ κάλλους γένεσιν ἔκτισεν αὐτά εἰδὲ 4

virtute & operatione mirati, intelligant ab illis quanto qui

δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ ἐκπλήττες, νοησάτωσαν ἀπ' αὐτῶν πόσῳ ὁ κα-

conditus ipsi potentior est Ab enim magnitudine & specie

τασκεύασας αὐτὰ δυνατώτερός ἐστιν ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλο- 5

& creaturis per analogiam generator illorum conspicitur sed tamen

νῆς κτίσματων, ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται ἀλλ' ὅμως 6

in his querela est parva & enim illi forte errant Deum quærentes

ὀλίγη πούτοις μέμψις ἐστὶν ὀλίγη καὶ γὰρ αὐτοὶ πάχα πλανῶνται θεὸν ζητοῦντες

& cupientes invenire In enim operibus illius conversantes scrutantur

καὶ θέλοντες εὑρεῖν ἐν γὰρ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἀναστρεφόμενοι πει- 7

tanto & pertinacius habent speciem quoniam bona quæ videntur iterum autem

ράζωσι, καὶ πείθονται τῇ ὄψει, ὅτι καλὰ τὰ βλεπόμενα πάλιν δὲ 8

non illis venia digni Si enim tantum potuerunt scire ut possint

ἐὰν αὐτοὶ συγγνωστοί εἰ γὰρ τοσοῦτον ἴσχυσαν εἰδέναι, ὥστε δυνα- 9

scire æstimare seculum horum dominium quomodo citius non inve-

σθαι στοχάσασθαι τὸν αἰῶνα, τὸν τούτων δεσπότην πῶς τάχιον οὐχ εὗ-

nerunt Infelices autem & inter mortuos spes eorum qui appellarunt

ρον, ταλαίπωροι δὲ καὶ οἱ νεκροῖς αὐ ἐλπίδες αὐτῶν, οἵτινες θεὰ 10

uerunt deos opera manuum hominum aurem & agenium, artis medita-
λεσιν θεους ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, χρυσὸν καὶ ἄργυρον τέχνης ἐμμελε-
tionem & similitudines animalium aut lapidem inutilem manus opus antiquum
τημα καὶ ἀπικάσματα ζώων, ἢ λίθον ἄχρηστον χειρὸς ἔργον ἀρχαίαν.
Si autem & aliquis lignator faber rectam arborem cum scierit cupiens in
21 εἰ δὲ καὶ τις ὑλοτόμος τέκτων εὐπρεπὴν φυτὸν ἐπίσταιτο, περιέξειν
desse omnem corticem eius & arte usus decore pro
δὲ μαδῶς πάντα τὸν φλοιὸν αὐτῆς, καὶ πεπονήσαιτο εὐαρέστως κατ-
paruit vtile vas in ministerium vitæ At reli-
22 σκευὴν χρήσιμον σκεῦος εἰς ὑπηρεσίαν ζωῆς τὰ δὲ ἐπιόλα
quias operis in præparationem cibi ex expendens laetatus est
μματα τῆς ἐργασίας εἰς ἑτοιμασίαν τροφῆς ἀναλώσας ἐνεπλήσθη.
Quod autem ex illis abiectum ad nihil vtile lignum curuum & rami
23 τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπόλειμμα εἰς οὐδὲν εὔχρηστον ξύλον σκολιόν καὶ ὄζους
naturi plenum accepiens sculpsit in diligentia otij fecit & experientia in ie
συμπεπυκνωμένους, λαβὼν ἔγλυψεν ἐν ἐπιμελείᾳ ἀργίας αὐτῆς καὶ ἐμπειρίᾳ σωθ-
cibus figuram illud assimilauit illud imagini hominis Aut
24 σιως ἐτύπωσεν αὐτό, ἀτίμῳ μίνι αὐτὸ εἰκόνι ἀνθρώπου ἢ
animali cuipiam vili simile fecit illud delinians rubrica & faco, tu
ζώῳ τινὶ ἀτίμῳ ὁμοίωσεν αὐτό, κατακρίσας μίλτῳ καὶ φυκίῳ, ἐρυ-
brum faciem colorem illius & omnem maculam quæ in eo perlucens
θρίαν χροὰ αὐτῆς, καὶ πᾶσαν κηλίδα τὴν ἐν αὐτῷ κατακρίσας.
Et cum fecerit ei ipso dignam habitationem in pariete posuit illud
25 καὶ πήξας αὐτῷ αὐτῆς ἄξιον οἴκημα, ἐνετοίχισεν αὐτὸ σι-
confirmans ferro Vt quidem non decideret prouidit illi
26 δηρίῳ καὶ σιδήρῳ ἵνα μὴν μὴ καταπέσῃ προνοήσῃ αὐτῆς,
scient quod non possit se adiuuare & enim est imago & necessitatem
εἰδὼς ὅτι ἀδυνατεῖ ἑαυτῷ βοηθῆσαι καὶ γάρ ἐστιν εἰκὼν, καὶ χρείαν
habet adiutorii Pro autem possessionibus & nuptiis suis & filiorum
27 ἔχει βοηθείας. περὶ δὲ κτημάτων καὶ γαμων αὐτῆς καὶ τέκνων
orans non erubescit insolitatum alloqui & pro qui
28 προσευχόμενος, οὐκ αἰσχύνεται τῷ ἀψύχῳ προσλαλῶν καὶ περὶ μὲν
dem sanitate infirmum inuocat pro autem vita mortuum rogat pro
ὑγιείας τὸ ἀδύνατον ἐπικαλεῖται· περὶ δὲ ζωῆς τὸ νεκρὸν αἰτεῖ, περὶ
autem auxilio inexpertissimo supplicat Pro autem itinere neque
29 δὲ ἐπιτειδείας τὸ ἀπειρόπατον ἱκετεύει περὶ δὲ εὐοδοποιίας, τὸ μὴ δὲ
gressu vti potenti pro autem acquisitione & operatione & manuum eum
βάσει χρῆσθαι δυναμένου, περὶ δὲ ποιησμῶ καὶ ἐργασίας καὶ χειρῶν ἐπι-
tu, ab ignauissimo manibus bonum euentum petit
τυχίας, τὸν ἀσθενέστατον παῖς χρῆσιν αὐδεήσεσθαι αἰτεῖται.

CAP. XIIII ιδ'.

Ad nauigandum quispiam iterum paratus & feros pertransiturus fu-
1 Πλῶν τις πάλιν σκέλλομενος, καὶ ἄχθια μέλλων διοδεύειν κύ-
ctus, ferentis se naue putridus lignum inuocat illud
2 ματα, τὸ φέροντος αὐτὸν πλοῖα σαθρότερον ξύλον ἐπικαλεῖται. σκεῦος
quidē enim cupidinis Iustorum excogitauit artifex autem sapientia fabricauit At
3 μὲν γὰρ ὄρεξις ποιημῶν ἐπινόησε, τεχνίτης δὲ σοφία κατεσκεύασεν ἡ δὲ
tua pater gubernat prouidentia quoniam dedisti & in mari viam, &
σὴ πάτερ διακυβερνᾷ πρόνοια, ὅτι ἔδωκας καὶ ἐν θαλάσσῃ ὁδὸν καὶ
in fluctibus semitam securam Ostendens quod potes ex omni saluare vt
4 ἐν κύμασι τρίβον ἀσφαλῆ δεικνὺς ὅτι δύνασαι σε παντὸς σώζειν, ἵνα

& si fine arte aliquis ascendat Vis autem non otiosa esse sa
κἂν ἄνευ τέχνης τὶς ὀπῆρ θέλοις δὲ μὴ ἀργὰ εἶ τὰ τῆς σο 5
pientiæ tuæ opera propter hoc & minimo ligno credunt homines animas
φίας συνέργα διὰ τοῦτο καὶ ἐλαχίστῳ ξύλῳ πεδύκασιν ἄνθρωποι ψυχάς,
& qui trasfierunt tempestatem sate liberati sunt Et in toto enim cum
καὶ σκληθέντες κλυδωνα σχεδίᾳ διεσώθησαν. καὶ ἀρχῆς γὰρ ἀπλ 6
perirent superbi gigantes spes mundi ad ratem confu
λυμένων ὑφ' ὑφαρων γιγάντων, ἥ ἐλπὶς τὸ κόσμου ὅπ σχεδίας καταφυγοῦ
giens, reliquit seculo semen nativitatis tuæ gubernata manu
σα, ἀπέλιπεν αἰῶνι σπέρμα γενέσεως τῆ σῆ κυβερνηθεῖσα χειρί. 7
Benedictum est enim lignum per quod fit iustitia At maledictum
δίλόγηται γὰρ ξύλον δι' ὃ γίνεται δικαιοσυνη τὸ δὲ χειροτόνητον 8
maledictum illud & qui fecit illud quia hic quidem operatus est illud sitt coe ta tibile
ὀπικατάρατον αὐτὸ καὶ ὁ ποιήσας αὐτὸ ὅτι ὁ μὲν ἐργάζετο, τὸ δὲ φθαρτὸν 9
Deus nominatum est Similiter odio a Deo & impius & impietas eius
θεὸς ὠνομάσθη ὁμοίως μισητὰ θεῷ καὶ ὁ ἀσεβῶν καὶ ἡ ἀσέβεια αὐτοῦ. 10
Etenim quod factum est cum eo qui fecit tormenta patietur Propter
καὶ γὰρ τὸ γενόμενον σὺν τῷ ποιήσαντι κολασθήσεται διὰ 11
hoc & in idolis nationum visitatio erit quoniam in creaturæ Dei in abo
τοῦτο καὶ ἐν εἰδώλοις ἐθνῶν ἐπισκοπὴ ἔσται, ὅτι ἐν κτίσματι θεοῦ εἰς βδέ-
minationem facti sunt & in scandala animabus hominum, & in laqueum
λυγμα ἐγένοντο καὶ εἰς σκάνδαλα ψυχαῖς ἀνθρώπων καὶ εἰς παγίδα
pedibus insipientium Initium enim fornicationis excogitatio idolorum: inventio autem
ποσιν ἀφρόνων ἀρχὴ γὰρ πορνείας ἐπίνοια εἰδώλων εὕρεσις δὲ 12
illorum corruptio vitæ Neque enim erant ab initio, neque in perpetuum
αὐτῶν φθορὰ ζωῆς. οὔτε γὰρ ἦν ἀπ' ἀρχῆς οὔτε εἰς τὸν αἰῶνα 13
erunt Vana gloria enim hominum ingressa est in mundum, & ideo
ἔσαι κενοδοξίᾳ γὰρ ἀνθρώπων εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ διὰ τοῦ- 14
brevis illorum finis excogitatus est lacrymabilis enim luctu vexatus
το σύντομον αὐτῶν τὸ τέλος ἐπινοήθη ἀωρῳ γὰρ πένθει πυχόμεν 15
pater cito raptæ filii imaginem faciens tunc mer
πατὴρ τὰ ταχέως ἁρπασθέντα τέκνου, εἰκόνα ποιήσας τὸν τοτε νῦ
tuum hominem nunc vt Deum colunt & tradidit subditis my
κρὸν ἄνθρωπον, νῦν ὡς θεὸν ἐτίμησε καὶ παρέδωκε τοῖς ὑποχειρίοις μυ-
steria & sacrificia Deinde in tempore quæ inualuerat impia consuetudo tanquã leg
στήρια καὶ τελετάς εἶτ' ἐν χρόνῳ κρατηθὲν τὸ ἀσεβὲς ἔθος ὡς νόμου 16
custodita en, & tyrannorum imperiis colebantur sculpta. Quos in
ἐφυλάχθη, καὶ τυράννων ἐπιταγαῖς ἐθρησκεύετο τὰ γλυπτά οὓς οὐ 17
conspectu non potuere honorare homines eò quod longè habitarent à longè
ὤφελ μὴ δυναμενοι τιμᾶν ἄνθρωποι διὰ τὸ μακρὰν οἰκεῖν, τὴν πόρρωθεν
conspectum figurantes manifestam imag em honorati regis fece-
ὄψιν ἀναπαπτασαμενοι ἐμφανῆ εἰκόνα τοῦ τιμωμένου βασιλέως ἐτίμη
runt vt absenti tanquam præsenti ita n arcetur per solicitudinem
σαν, ἵνα τὸν ἀπόντα ὡς παρόντα κολακεύσωσι διὰ τῆς σπουδῆς.
In extollentem autem cultus & ignorantes artificis adhor
εἰς ὑπερβασιν δὲ θρησκείας καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας ἡ τοῦ τεχνίτου προ- 18
tata est ambitio ille enim forte dominanti volens
θυμία ἐφιλοτιμήσατο ὁ μὲν γὰρ τάχα τῷ κρατοῦντι βουλόμενος 19
placere elaborauit arte similitudinem in melius At
ἀρέσαι, ἠσκησε τῇ τέχνῃ τὴν ὁμοιότητα εἰς τὸ κάλλιον τὸ δὲ 20
multitudo attracta per speciem operis eum qui paulò antè honora
πλῆθος ἐφελκόμενον διὰ τὸ ἥδος τῆς ἐργασίας τὸν θεολίγῳ τιμω

tus fuerit homo, hunc numen æstimaverunt. Et hoc fuit
21 δίκτα ἀνθρώπων, τῶν σίβασμα ἐλογίσαντο
vitæ in insidias, quoniam aut calamitati aut tyrannidi seruientes homines incom-
βίῳ εἰς ἔπαθρον, ὅτι ἢ συμφορᾷ ἢ τυραννίδι δουλώσαντες ἀνθρώποις τὸ ἀνώ-
municabile nomen lapidibus & ligni impoſuerunt. Poſtea non ſufficerat
22 νυμον ὄνομα λίθοις καὶ ξύλοις περιέθηκαν. εἶτ' ἐκ ἤρκεσε τι πλά-
errare circa Dei ſcientiam, ſed & in magno viventes inſcitiæ
νᾶσθαι περὶ τὴν τοῦ θεοῦ γνῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν μεγάλῃ ζῶντες ἀγνοίᾳ
bello tanta mala pacem appellant. Aut enim
23 πολέμου, τὰ τοσαῦτα κακὰ εἰρήνην προσαγορεύουσιν· ἢ γὰρ
filiorum occiſus ſacrificia aut occulta myſteria aut inſanas ex aliis lætibus
24 τεκνοφόνους τελετὰς, ἢ κρυφίους μυήσεις ἢ ἐμμανεῖς ἐξ ἄλλων θεσμῶν
generationes agentes. Neque vitas neque nuptias amplius mundas cuſtodiunt:
κωμους ἄγοντες· ἄτε βίοις ἔτε γάμοις ἔτι καθαροὺς φυλάσσουσιν,
alter autem alterum aut inſidians occidit aut adulterans contriſtat. Omnia
25 ἔπαρ δὲ ἕτερον ἢ λοχῶν ἁρπεῖ, ἢ νοθεύων ὀδυνᾷ· πάντα
autem miſtè habet ſanguis & cædes, furtum & dolus corruptio, infidelitas, tur-
δὲ ὄπιμιξ ἔχει αἷμα καὶ φόνος, κλοπὴ καὶ δόλος, φθορά, ἀπιστία, τά-
batio, perturbatum tumultus honorum. Generis immemoratio animarum inquinatio
26 ραχος, ὅρκων ἐκπορκία, διόρυξ ἀγαθῶν χάεττος ἀμνησία, ψυχῶν μιασμός,
naturalis mutatio, nuptiarum inordinatio, moechia & impudicitia. Nam
27 γενέσεως ἐναλλαγή, γάμων ἀταξία, μοιχεία καὶ ἀσέλγεια· ἢ γὰρ τῶν
innominatorum idolorum cultura omnis initium malæ & cauſa & finis eſt.
ἀνωνύμων εἰδώλων θρησκεία παντὸς ἀρχὴ κακοῦ καὶ αἰτία καὶ πέρας ἔστιν·
Aut enim dum lætantur infantum, aut vaticinantur, aut filia ſua vivunt
28 ἢ γὰρ εὐφραινόμενοι μεμήνασιν, ἢ θεοπτεύοντες ψεύδη, ἢ ζῶσιν
iniuſtè aut peierant citò. Inanimatis enim confidentes idolis
29 ἀδίκως, ἢ ἐπορκοῦσι ταχέως· ἀψύχοις γὰρ πεποιθότες εἰδώλοις
malè iurantes læſi non expectant. Vtraque
30 κακῶς ὀμόσαντες, ἀδικηθῆναι οὐ προσδέχονται· ἀμφότερα
autem eos complectentur iuſta, quoniam malè ſenſerunt de Deo &
δὲ αὐτοὺς μετελεύσεται τὰ δίκαια, ὅτι κακῶς ἐφρόνησαν περὶ θεοῦ προσ-
tendentes idolis, & iniuſtè iuraverunt in dolo eo teſtimonio
έχοντες εἰδώλοις, καὶ ἀδίκως ὤμοσαν ἐν δόλῳ καταφρονήσαντες
iuſtitiam. Non enim iuramentum virtutis, ſed
31 ὁσιότητος. ἡ γὰρ τῶν ὀμνυομένων δύναμις, ἀλλ'
peccantium pœna perambulat ſemper iniuſtorum tranſgreſ-
ἡ τῶν ἁμαρτόντων δίκη ἐπιξέρχεται ἀεὶ τὴν τῶν ἀδίκων παρά-
ſionem
βασιν.

CAP. XV. ii.

Te autem Deus noſter vitis & verus patiens & in miſericor-
1 Σὺ δὲ ὁ θεὸς ἡμῶν χρηστὸς καὶ ἀληθής, μακρόθυμος καὶ ἐν ἐλέει
dia diſponens omnia. Etenim ſi peccaverimus, tui ſumus ſcientes tuam
2 διοικῶν τὰ πάντα· ἐὰν γὰρ ἁμάρτωμεν, σοί ἐσμεν εἰδότες σου
potentiam non peccabimus autem, ſcientes quoniã apud te computati ſumus. Nam
3 τὸ κράτος· οἴδαμεν δὲ, εἰδότες ὅτι σοὶ λελογίσμεθα τὸ γὰρ
ſcire te, conſummata iuſtitia & noſſe tuam virtutem radix
εἰδέναι σε, ὁλόκληρος δικαιοσύνη καὶ γνῶναι σου τὸ κράτος ῥίζα
immortalitatis. Neque enim decepit nos hominum malæ artis excogitatio,
4 ἀθανασίας. οὔτε γὰρ ἐπλάνησεν ἡμᾶς ἀνθρώπων κακότεχνος ἐπίνοια,

neque vmbra picturarum, labor sine fructu, species maculata coloribus varijs.

ὅτι σκιᾶ χαφῶν, πίνος ἄκαρπος, εἴδος στιλωθὲν χρωμασι ποικίλμ

Quorum aspectus stultis in concupiscentiam venit, desideratque mortuæ imaginis

νοις ὧν ὄψις ἄφρονι εἰς ὄρεξιν ἔρχεται, πόθεῖ τε νεκρᾶς εἰκόν 5

formam sine animæ. Malorum amatores digniq; talium expectationem

εἴδος ἄπνου κακῶν ἔρασαι ἄξιοί τε πιστῶν ἐλπίδων, 6

& facientes & desiderantes & coleotes. Et enim figulus

κ) οἱ δρῶντες κ) οἱ ποθοῦντες κ) οἱ σεβόμενοι. κ) γὰ κεραμεὺς 7

mollem terram premens laboriosè fingit ad ministerium nostrum vnum quod

ἁπαλὸν γῆν θλίβων ἐπίμοχθον πλάσει πρὸς ὑπηρεσίαν ἡμῶν ἕν ἕκα

que sed de eodem luto finxit & mundis operibus seruientia

στον, ἀλλ' ἐκ τὰ αὐτὰ πηλὸ ἀνεπλάσατο τά τε τῆς καθαρῶν ἔργων δοῦλα

vasa, & contraria omnia similiter horum autem vtriusque quis cuiusque est

σκεύη, τίνα ἐναντία πάντα ὁμοίως τέκτων δὲ ἑκατέρου τίς ἐκάστου ἦν ἡ

vsus, iudex figulus. Et malè laborans deum vanum

χρῆσις, κεῖνος ὁ πλάσσας κ) κακόμοχθος θεὸν μᾶλλον 8

ex eodem fingit luto qui paulo antè de terra genitus paulo post

ἐκ τοῦ αὐτὸ πλάσαι πηλὸ, ὃς μικροῦ ἐκ γῆς γενηθεὶς μετ' ὀλίγον

abibit ex qua sumptus est, animæ repetitus debitum. Sed est

πορεύσεται ἐξ ἧς ἐλήφθη, τὸ τῆς ψυχῆς ἀπαιτηθεὶς χρέος ἀλλ' ἔστι 9

ei cura non quia laboraturus est, neque quia breuem vitam habet, sed

αὐτῷ φροντὶς οὐχ ὅτι μόχθος καμεῖν, οὐδ' ὅτι βραχυτὸν ἧ βίον ἔχει, ἀλλ' ἀν

certare quidem cum aurificibus & argentariis æramentoque imitatur,

τερίζεται μὲν χρυσουργοῖς κ) ἀργυροχόοις, χαλκοπλάστας τε μιμεῖται,

& gloriam reputat, quoniam adulterina fingit. Cinis cor eius & terra

κ) δόξαν ἡγεῖται ὅτι κίβδηλα πλάσει· σποδὸς ἡ καρδία αὐτοῦ, κ) γῆς 10

vilior spes illorum luto quo vilior vita eius. Quoniam ignorauit

εὐτελέστερα ἐλπὶς αὐτῶν, πλεῖτε ἀτιμώτερος ὁ βίος αὐτῶ· ὅτι ἠγνό 11

qui finxit se, & qui inspirauit illi animam quæ operatur & qui insufflauit spiritum vitalem. Sed æstimauerunt lu

σαν κ) ἐμφυσήσαντα πνεῦμα ζωτικὸν ἀλλ' ἐλογίσαντο παί 12

sum esse vitam nostram & victus modu conuersationem vtilem oportere ex

γνιον εἶ) ἡ ζωὴ ἡμῶν, κ) τὸν βίον ταυηγυερισμὸν ἔσπκερδῆ δεῖν γὰρ

dicunt vndecunque etiam ex malo acquirere. Hic enim præter omnes

φασὶν ὅθεν δῆ κ) ἐκ κακῆ περίζειν. οὗτος γὰρ σφρὰ πάντας 13

nouit quod peccat, materiæ terreæ fragilia vasa & sculptilia fa

οἶδεν ὅτι ἁμαρτάνει, ὕλης χώδους εὐθρυπτα σκεύη κ) γλυπτὰ δη

bricans. Omnes autem insipientissimi & infelices super animas in

μιουργῶν πάντες δὲ ἄφρονέστατοι κ) τάλαιες ὑπὲρ ψυχὰς νή 14

fantium inimici populi tui imperantes illi. Quoniam omnia

πιων, οἱ ἐχθροὶ τῆ λαῆ σου κατεδυναστεύοντες αὐτοὺ· ὅτι πάντα τὰ 15

idola gentium æstimauerunt deos quibus neque ecl orum vsus ad vitio

εἴδωλα θνῶν ἐλογίσαντο θεὺς, οἷς κτε ὀμμάτων χρῆσις εἰς ὅρα

nem neque nares ad attractionem aëris neque aures ad auditum, neque digiti

σιν, κτε ῥῖνες εἰς σωολκὴ ἀέρο, κτε ὦτα ἀκροᾶσιν, κτε δακτυλοι

manuum ad contrectationem & pedes eorum pigri ad ingressum.

χειρῶν εἰς ψηλάφησιν, κ) οἱ πόδες αὐτῶν ἀργοὶ εἰς ὁδοιπο

Homo enim fecit illos & spiritum mutuatus fin

ἄνθρωπος γὰ ἐποίησεν αὐτούς, κ) τὸ πνεῦμα δεδανεισμένος ἔπλα 16

xit eos nullus enim illorum similem homo virtute fingere potest. Deum

σεν αὐτούς· οὐδεὶς γὰρ αὐτῶν ὅμοιον ἄνθρωπος ἰσχυι θεὸν

Mortalis autẽ est is cui mortuum o eratur manibus iniqua melior enim est
17 θνητὸς δὲ ὢν νεκρὸν ἐργάζεται χερσὶν ἀνόμως χρείασιν γὰρ ἔζη
cultura sua quo ru n ipse quidem vixit, illa autem nunquam
πρὸ πλάσματος αὐτῶ, ὧν αὐτὸς μὲν ἔζησεν, σκεῦνα δὲ ἐδέποτε
Et animalia autem miserima colunt dementia enim comparata
18 καὶ τὰ ζῶα δὲ τὰ ἔχθιστα σέβονται ἄνοια γὰρ συγκεινόμενα πρὸ
aliis sunt deteriora Neq quantum desiderare, quòd in animalia conspectu
19 ἄλλων ὄντι χείρονα ἔδ ὅσον ὄφ ποθῆσαι ὡς ἐν ζωων ὄψει
bona sunt effugerunt autem & Dei laudem, & benedi-
καλὰ πυγχάνει· ἐπαφάγε δὲ καὶ τὸν τοῦθεῦ ἔπαινον καὶ τὴν ἄλο-
ctionem eius
γίαν αὐτῶ.

CAP XVI ιθ'.

Propter hoc per similia puniti sunt digni & per multitudinem bestia-
1 Διὰ τοῦτο δι' ὁμοίων κολασθησαν ἀξίως, καὶ διὰ πλήθους κνωδά-
rum cruciate sunt Pro quo tormento benefi io affecti populum tui quibus
2 λων ἐλασανίσθησαν. ἀντ' ὡς κολάσεως ἀπεργέπησας τὸν λαόν σου, οἷς
in concupiscentiam appetitus nouum gustum eſcam praparasti ortygometram Ve
εἰς ἐπιθυμίαν ὀρέξεως, ξένην χρῆσιν, προφὴν ἡτοίμασας ὄρτυ μήτραν ἵνα
illi quidem concupiscentes eſcam propter offensam immif
σκεῦοι μὲν ἐπιθυμοῦντες προφῆς, διὰ τὴν δειχθεῖσαν τῆς ἐπαπ-
sorum & neceſſarium appetitum, auerterentur hi autem in breui
3 σηλμένων τὴν τὴν ἀναγκαίαν ὄρεξιν, ἀπορέσωνται, ὅπου δὲ ἐπ' ὀλίγω
inopes fi ti, & nouum participent gustum Oportebat enim il
4 ἐνδεεῖς χρόωνοι καὶ ξένης μετέχωσι γεύσεως. ἔδει γὰρ σκεί-
lis quidem inexcusabilem inopiam superuenire exercentibus tyrannidẽ his autem solum
νοις μὲν ἀπαραίτητον ἔνδειαν ἐπελθεῖν τυραννοῦσι, τούτοις δὲ μόνον
offendi quem admodu inimici illorum cruciabantur Et enim cum illis
5 δειχθῆναι πῶς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν ἐδασανίζοντο· καὶ γὰρ ὅτε αὐτοῖς
ferus superuenit bestiarum ira, morsibusque perueterorum corrupebantur colubrorū non
δεινὸς ἐπῆλθε θυμὸς, διὰ λήμασί τε σκολιῶν διεφθείροντο ὄφεων, ἐ
6 χρι τέλους ἔμειναν ἡ ὀργή σου εἰς ὑπόδειγμα δὲ πρὸς ὀλίγον ἐτα ράχθη-
signum habentes ſalutis, ad commemorationem mandati legis tuæ Nam
7 σαν συμβολον ἔχοντες σωτηρίας, εἰς ἀνάμνησιν ἐντολῆς νόμου σου ὁ γὰρ
qui conuertebatur non per id quod videbatur ſaluabatur ſed per te omnium
ἐπιστρεφεὶς οὐ διὰ τὸ θεωρέμενον ἐσώζετο, ἀλλὰ διὰ σὲ τὸν τῶν πάντων
ſaluatorem Et in hoc autem perſuaſiſti inimicis noſtris
8 σωτῆρα· καὶ ἐν τούτῳ δὲ ἔπεισας τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν
quod tu es qui liberes ab omni malo Quos enim locustarum & muſcu
9 ὅπ σὺ εἶ ὁ ῥύόμενος κακῶν. ὡς μὲν γὰρ ἀκρίδων καὶ μυῶν
occidit non morſus, & non inuenta eſt ſanitas animæ illorum, quia digni erant
ἀπώλετο θνήσματα, οὐ χ ἁρεθήσεται τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ὅτι ἄξιοι ἦσαν
ab huiſmodi cruciari Ad filios tuos neque venenatorum draconum vice
τοιούτων κολασθῆναι τοὺς δὲ υἱός σου οὐδὲ ἰοβόλων δρακόντων ἐνί
10 ruor deuotis miſeri ordia enim tua venit in auxilium & ſanauit illos In
κησαν ὀδόντες τὸ ἔλεος γάρ σε ἀντιπαρῆλθε καὶ ἰασατο αὐτούς εἰς
11 enim memoriam ſermonum tuorum inſerebantur & veloriter ſaluabantur vt
γὰρ ὑπόμνησιν τῶν λογίων σου ἐνεκεντεί ζοντο, καὶ ὀξέως διετώζοντο, ἵνα
non in altum incidentes oblivionem, immobiles fierent in

μὴ εἰς βαθεῖαν ἐμπίπτοντες λήθην, ἀπρεπασσοι γένωνται τῆς σῆς

beneficii. Et enim quæ herba neque malagma ſanavit
δωρεᾶς. ἡ γὰρ ὅτε βοτάνη ὅτε μάλαγμα ἐθερά- 12
eos, ſed tuus Domine ſermo omnia ſanans. Tu
πευσεν αὐτοὺς ἀλλ' ὁ σὸς κύριε λόγος ὁ πάντα ἰώμενος· σὺ
enim vitæ & mortis poteſtatem habes, & deducis ad portas inferni & redu 13
γὰρ ζωῆς ἡ θανάτου ἐξουσίαν ἔχεις καὶ καταγεις εἰς πύλας ᾅδου καὶ ἀνά 14
cis. Homo autem occidit quidem malitia ſua, & emo
γεις ἄνθρωπος δὲ ἀποκτείνει μὲν τῇ κακίᾳ αὐτοῦ, ἐξελ
ſi autem ſpiritus non revertatur nec reſoluit animam aſſumptam.
θὼν δὲ πνεῦμα ἐκ ἀναπέμψει, οὐδὲ ἀναλύει ψυχὴν παραληφθεῖσαν τοῦ 15
At tuam manum effugere impoſſibile eſt. Negantes enim te
δὲ σοῦ χεῖρα φυγεῖν ἀδύνατον ἐστιν ἀρνούμενοι γὰρ σε 16
noſſe impii ſo fortitudine brachii tui flagellati ſunt novis plagis &
εἰδέναι ἀπίστεις, ἐν ἰσχυῖ βραχίονός σου ἐμαστιγώθησαν, ξέναις ὑετοῖς καὶ
grandinibus, & imbibus perſecutionem paſſi inexcuſabiliter, & igne conſumpti
χαλάζαις καὶ ὄμβροις διωκόμενοι ἀπαραιτήτως, καὶ πυρὶ κατανα λισκό
Nam res mirabiliſſima in omnia extinguenti aqua plus operaba
μενοι τὸ γὰρ θαυμασιώτατον ἐν τῷ πάντα σβεννυμένῳ ὕδατι πλεῖον ἐνήργει 17
tur ignis vindex enim mundus eſt iuſtorum. Aliquando quidem enim
τὸ πῦρ, ὑπερμαχοῦν γὰρ ὁ κόσμος ὑπὲρ δικαίων ποτὲ μὲν γὰρ
manſuetabatur flamma, ut non comburerent ad impios miſſa animalia
ἡμεμοῦτο φλόξ, ἵνα μὴ κατακαλέξῃ τὰ ἐπ' ἀπιστείᾳ ἀπεσταλμένα ζῶα, 18
ſed ipſi videntes ſciant quoniam iudicio Dei perſecutionem patiuntur. Aliquando autem
ἀλλ' αὐτοὶ βλέποντες ἐδύνων, ὅτι κρίσει θεοῦ ἐλαύνονται πα. ποτὲ δὲ 19
& inter aquam ſuper ignis virtutem ardet ut iniquæ terræ
καὶ μετὰ ὕδατος ὑπὲρ τὴν πυρὸς δύναμιν φλέγει ἵνα ἀδίκου γῆς
genimina corrumperet. Pro quibus angelorum eſca cibaſti po
γεννήματα διαφθείρῃ, ἀνθ' ὧν ἀγγέλων τροφὴν ἐφόμισας τὸν
pulum tuum & paratum panem à cœlo miſiſti illis ſine labore, ad
λαόν σου, καὶ ἕτοιμον ἄρτον ἀπ' οὐρανοῦ ἔπεμψας αὐτοῖς ἀκοπίατον, πᾶσ 20
omnem voluptatem valentem, & ad omnem conſuetudinem guſtum
πᾶσαν ἡδονὴν ἰσχυοντα καὶ πρὸς πᾶσαν ἀρεσκείαν γλῶσ
Ea enim hypoſtaſis tua tuam in filios oſtendebat dulcedinem &
σης. ἡ μὲν γὰρ ὑπόστασις σου τῶν σῶν πρὸς τέκνα ἐνδεικνυ μένη γλυκύτητα τὰ δὲ 21
obſequio deſiderio ſeruiens ad quod quiſq; volebat, conuertebatur
τῷ θεσσαρεύοντος ἑτοιμασία ὑπηρετοῦσα πρὸς ὃ τις ἐβούλετο μετεκτίθετο
Nix ſuem & glacies ſuſtinebant ignem & non tabeſcebant ut ſciret quo
χιὼν δὲ καὶ κρύσταλλος ὑπέμενεν πῦρ καὶ οὐ ἐτήκετο, ἵνα γνῶσιν, ὅτι 22
ois inimicorum fructus corrupit ignis ardens in grandine &
τῶν τῶν ἐχθρῶν καρποὺς κατέφθειρε πῦρ φλεγόμενον ἐν τῇ χαλάζῃ, καὶ
in pluuiis coruſcans. Hoc autem iterum ut oblitus
ἐν τοῖς ὑετοῖς διασφόδρα τοῦτο δὲ πάλιν ἵνα τρεφῶσι 23
tui, & prouide obliuio eſt virtutis. Nam creatura tibi
δίκαιοι, καὶ ἡ ἰδίας ἐπιλήσμων δυνάμεως. ἡ γὰρ κτίσις σοὶ 24
qui fecit, omnia deſeruiens intenditur in tormentis contra iniuſtos,
τῷ ποιήσαντι τὰ πάντα ὑπηρετοῦσα ἐπιτείνεται εἰς κόλασιν καὶ τοὺς ἀδίκους,
& remittitur in beneficium, pro his qui in te confidunt. Propter
καὶ ἀνίεται εἰς εὐεργεσίαν, ὑπὲρ ἧς ὅτι σοὶ πεποιθότων διὰ 25
hoc & tunc in omnia transformata omnia nutricori tuo dono deſer
τοῦτο καὶ τότε εἰς πάντα μεταλλοιοῦνη τῇ παντοτροφῳ σου δωρεᾷ ὑπηρε- 26
uit ad egentium voluntatem: Vt diſcant filii
τεῖ. θεὸς τῶν ἧς δεομένων θέλησιν· ἵνα μαθωσιν οἱ υἱοί

tui

tus, quos dilexisti Domine qui nã non mutantes fructuum poscentes homi-
συς ἠγαπησας κύριε ὅτι ἐχ αἱ ῥιζόσεις τῆς καρπῶν τρέφουσιν ἄνδρω-
num sed verbum tuum tibi credentes conservant Nam ab
27 που ἀλλ᾽ τὸ ῥῆμα σου τοὺς σὲ πιστεύοντας διατηρεῖ τὸ γὰρ ὑπὸ
igne non corruptum simpliciter a brevi radio Solis calefactum
πυρὸς μὴ φθειρόμενον απλῶς ὑπὸ βραχέος ἀκτῖνος ἡλίου θερμαινόμενον
tabescebat Ut autem sciret quemadmodum oportet prævenire Solem in gratia
28 ἐτήκετο ὅπως γνῶσιν ᾖ, ὅτι δεῖ φάναι τὸν ἥλιον ἐπ᾽ δίκα-
tua, & ad ortum lucis occurrere tibi Lega-
29 εισίν σου, καὶ θεὸς ἀνατολὴν φωτὸς ἐντυχοῦσι σοι ἀχαρίσ-
enim spes tanquam hyemalis glacies tabescet, & fluet tanquam aqua
τὸ ἐλπὶς ὡς χειμέριος πάγη ταπήσεται, καὶ ῥυήσεται ὡς ὕδωρ
inutilis
ἄχρηστον.

CAP. XVII ιζ'.

Magna enim tua iudicia & inenarrabilis; propter hoc indisci-
1 Μεγάλαι γάρ σου αἱ κρίσεις καὶ δυσδιήγητοι διὰ τοῦτο ἀπαί-
plinæ animæ erraverunt Opinantes enim dominari
2 δευτοι ψυχαὶ ἐπλανήθησαν. ὑπειληφότες γὰρ καταδυναστεύειν
nationi sanctæ iniqui vinculi tenebrarum & longæ compedis nocti in
ἔθνος ἅγιον ἄνομοι, δέσμιοι, σκότους καὶ μακρᾶς πεδήσεως κατα-
clusi tecti, fugitivi perpetuæ providentiæ iacuerunt La
3 κλειόμενοι ἐφρουροῦντο, φυγάδες τῆς αἰωνίου προνοίας ἔκειντο λαν-
tebræ enim potentes occultis pectoris tegebar-tur oblivionis ve
θάνειν γὰρ νομίζοντες ἐπικρυφαίοις ἁμαρτήμασιν, ἀφειγῆ λήθης φρά-
lamento dispersi sunt paventes horrendè & simulachris per-
καλύμματι ἐσκορπίσθησαν, θαμβούμενοι δεινῶς καὶ ἐνδάλμασι κατα-
turbati Neque enim quæ continebat illos spelunca intrepidos eu
4 φοβούμενοι. οὐδὲ γὰρ ὁ κατέχων αὐτοὺς ἰσχὺς ἀφόβους δια-
doloribus sonitus autem per urbantes eos circumstrepebant, & visiones
φυλάσσει ἦχοι δὲ καταβόσεις αὐτοὺς φοβερὸμπιπτον, καὶ φάσματα
terribiles mœstæ vultibus apparebant
ἀμιδήτοις κατηφῆ προσώπεις ἐνεφαίζετο.
Et ignis quidem nulla vis poterat lucere neque stellarum nitidæ
5 καὶ πυρὸς μὲν ἐδύνατο βία κατίσχυειν φωτίζων, οὔτε ἄστρων ἐλλαμφεις
flammæ illuminare fulgentem illam noctem Apparue
6 φλόγες καταυγάζειν ὑπέμενον τὴν συγκλυδα ἐκείνην νύκτα διε-
bat autem illis ignis spontaneus pyra timore plenis terri-
φαίνετο δ᾽ αὐτοῖς μόνον αὐτομάτου πυρὸς φόβος πλήρης καὶ δειματούμενοι
autem a non visa illa visione æstimabant deteriora quæ
δὲ τὸ μὴ θεωρούμενα ἐκείνης ὄψεως, ἡγοῦντο χείρω τὰ
videbantur Magicæ autem oppositæ erant ludibria
7 βλεπόμενα. μαγικῆς δὲ κατέκειντο ἐμπαγματα
artis & in prudentia tacentem correptio contumeliosa Nam
8 τέχνης, καὶ τὲπὶ φρονήσει ἀλαζονίας ἔλεγχος ἐπεύθυντο. οἱ γὰρ
promittentes timores & turbationes expellere ab anima languente hi
ὑπισχνούμενοι δείματα καὶ ταραχὰς ἀπαλύνειν ψυχῆς νοσούσης, ἦσαν
ridiculo timore languebant Et enim si
9 καταγέλαστον εὐλαβείαν ἐνόσουν καὶ γὰρ ὁ

nihil

nihil eos turbulentum terrebat bestiarum transitibus & serpentium sibi
μηδὲν αὐτὲς παρηχῶδες ἠρέμα, κυνδάλων παρόδοις ἢ ἐρπετῶν συεί-
lis commoti peribant tremebundi & nulla ex parte
σμοῖς ἐκπεσοῦσι μένοι, διωλλυντο ἔντρομοι, ἢ τὸν μηδαμόθεν
fugiendum aerem aspicere negantes Timida ratio enim proprio ma-
φάλητον ἀέρα προσδεῖν ἀρτέμενοι δειλὸν γὰρ ἰδίφ πονη 11
luris teste condemnata semper autem prosiliuntur sine con
εία μάρτυρι κατηγορεῖται ἀεὶ δὲ προσέληπται τὰ χαλεπὰ σωμ
scientia confictis Nihil enim est timor nisi pro
χομένη τῆ συνειδήσει ἐδὲν γὰρ ὄφις φόβος, εἰ μὴ πρὸ 12
ditio eorum quæ à cogitatione auxiliorum Ab intro autem existens minor
δοσία τῆς ἀπὸ λογισμοῦ βοηθημάτων. ἐνδοθεν δὲ ὅσα ἥττων ἡ 13
expectatio maiorem præst ignorantiam præbente tormen
τωσα προσδοκία πλείονα λογίζεται τῶν ἀγνοιῶν ἢ παρεχούσης τῷ βάπ-
tum causa At impotentem vero nostem & ex impotentis
τον αἰτίας οἱ δὲ ἢ ἀδυνάτου ὄντως νύκτα ἢ ἐξ ἀδυνάτου 14
inferni spelunca superuenientem eodem somno dormientes aliquando quidem monstris
ἅδυ μυχῶν ἐπιλυθύσαν τὸν αὐτὸν ὕπνον κοιμώμενοι, τὰ μὲν τέρασιν
agitabatur phantasmatum aliquado aute animæ dissoluebatur traditione ; subitaneus 15
ἐλαύνοντο φαντασμάτων, τὰ δὲ ἢ ψυχῆς παρελύοντο προδοσία αἰφνίδιος
enim illis & insperatus timor superuenit Deinde sic quicunque igitur
γὰρ αὐτοῖς ἢ ἀπροσδόκητος φόβος ἐπῆλθεν εἴθ' ὕπως, ὃς δήποτ' οὖν 16
erat illic cecidens, custodiebatur in inferratum carcerem inclusus siue
ἰὼν ἐκεῖ καταπίπτων, ἐφρουρεῖτο εἰς ἢ ἀσίδηρον εἱρκτὴν κατακλεισθεὶς εἴτε 17
enim agricolæ erat quis aut pastor aut eorũ qui in deserto operibus laborum, prius
γὰρ γεωργὸς ἰὼν ἢ ποιμὴν, ἢ ἧς κατ' ἐρημίαν ἐργάτης μόχθων, προλυ-
cupatus incuitabilem sustinebat necessitatem Vna enim catena
θεὶς ἢ δυσαλύκτῳ ἅμυσι ἀνάγκῃ· μιᾷ γὰρ ἁλύσει 18
tenebrarum omnes ligati erant Siue spiritus sibilans aut circum
σιότητος πάντες ἐδέδυντο. εἴτε πνεῦμα συρίζον, ἢ φωνὴ ἁρ- 19
densos ramos autem sonitus suauis aut concentus aquæ euntis
μονικὴς κλάδος ὀρνίθων ἦχος ὠμελής, ἢ ῥυθμὸς ὕδατος πορευόμε-
vi aut sonus validus præcipitatarum petrarum aut lasciuientium animalium
νου βία, ἢ κτύπος ἀπηνὴς καταρασσομένων πετρῶν, ἢ σκιρτώντων ζώων
curius insultus aut vlulantium feuarum bestiarum vox aut repercussa
δρόμος ἀδεσμήτος, ἢ ὠρυομένων ἀπηνεστάτων θηρίων φωνή, ἢ ἀνταπη-
de concauitate montium echo dissoluebant illos deterrentia Totus
χλουμένη ἐκ κοιλότητος ὀρέων ἠχώ, παρέλυεν αὐτὲς ἐκφοβοῦντα ὅλος 20
enim mundus nitido illuminabatur lumine & non impeditis continue-
γὰρ ὁ κόσμος λαμπρῷ κατελάμπετο φωτί, ἢ ἀνεμποδίστως συνει-
batur operibus Solis autem illis superposita erat grauis nox imago
χετο ἔργοις μόνοις δὲ ἐκείνοις ἐπετέτατο βαρεῖα νύξ, εἰκὼν 21
quæ debebant eis succedere, tenebrarum ; sibi autem erant grauiores
τῶν μέλλοντες αὐτὲς διαδέχεσθαι σκότους ἑαυτοῖς δὲ ἦσαν βαρύτεροι
tenebris
σκότους.

CAP XVIII.

At sanctis tuis maxima erat lux quorum vocem quidē audientes, figuram
1 Τοῖς δὲ ὁσίοις σου μάρτυσι λῷ ἔως ἂν φωνὴ μὲν ἀκούοντες, μορφὴν
autem non videntes. Quoniam & ipsi passi erant beatam prædicabant quondā
2 δ' ἐχ ἑῶντες ὅτι μὲν ὁ κάλλινοι ἐπαθόυθισαν, ἐμακάριζον ὅτι
autem non patiebantur ante iniuriis affecti gratias agebant, & differendæ gratiæ
δὲ βλάπτουσι προσδεκόμενοι ὑυχαρίστω, ἢ τῆ διενεχθῆναι χά-
ultores. Propter quæ agitur ad nos colorum nam decem quidem ignominiæ
3 ειν ἐδέοντο ἀνθ' ὧν ξενοφιλεῖν σύλον, ὁδηγὸν μὲν ἀγνῶσιν ὁδοῦ πο
solem nec non laudem in honoribus hospitum præstitisti. Digni quidem enim
4 ειᾶς, ἥλιον δὲ ἀδλαβῆ φιλοτίμως ξενίτειας παρέχες. ἄξιοι μὲν γὰρ
illi privati luce & e fluctu in gaudiis qui inclusos
ἐκεῖνοι στερῆσαι φωτὸς ἢ φυλακιδῶλῶ οἱ σκότει, οἱ κατακλείσαντες
e fluctibus filios tuos per quos debebat incorruptum legis lumen seculo
φυλάξαντες τὰς ἰδίας σου, δι' ὧν ἤμελλε τὸ ἄφθαρτον ἔμ φῶς τοῦ αἰῶνος
dari. Cognoscentes autem ipsos infantum occidere infantes, &
5 δίδοσθαι βουλόμενος δ' αὐτὸς τὰ σῆ ὁσίου ἀπώλεσε νήπια, καὶ
ne ejus filio & liberato, in corruptionē illorum abiecisti multi
ἐνὸς ἐκτεθέντ & τέκνα ἢ συδέντ, εἰς ἔλεγχον τοῦ αὐτῶν ἀφείλα πλῆ-
tudinem & pariter perditis in aqua vehementi, illa non
6 θ τέκνων, ἢ ὁμοθυμαδὸν ἀπώλειας ἐν ὕδατι σφοδρῷ ἔκστησι ῥύξ
prorogata est pœnitus nobis vt securè ei rerē quibus credideruntsacramenti,
προσγνῶσι πατρόθεν ἡμᾶς, ἵνα ἀσφαλῶς εἰδότες οἷς δι' ἔδεσαν ὅρκοις,
instaurentur suscepta est autem à populo tuo salus quidem iustorum, inimi
7 ἐπάδυμήσωσι προσδέχθ δὲ τοῦ λεῶ σου σωτηρία μὲν δικαίων, ἐχ
corum autem perditio. Quem ejo enim cruciasti, aduersarios, hoc nos
8 θρῶν δὲ ἀπώλεια. ὡς γὰρ ἐπωμοσήσω τοῖς ὑπεναντίοις, πύτω ἡμᾶς
provocans magnificasti. Abscondite enim sacrificabant sancti pueri, bono
9 προσκλεσάμεν & ἐδόξασε κρυφῆ γὰρ ἐθυσίαζον ὅσοι παῖδες ἀγα-
rum & diuinitatis legem in concordia dispositerunt ipsorum similiter &
θῶν, ἢ τοῦτῆς θειότητος νόμον ἐν ὁμονοίᾳ διέθεντο ἦβ αὐτῶν ὁμοίως ἢ
honorum & periculorum participaturos iustos, patrum iam pre
ἀγαθῶν ἢ κινδώνων μετελήφεσθαι τοὺς ἁγίους, πατέρων ἤδη προαγα-
cientes laudes. Resonabat autem inconsonans inimicorum clamor, & miseræ
10 μένοντες αἶνους. ἀντήχει δὲ ἀσύμφωνος ἐχθρῶν βοή, καὶ οἰκ-
rabilis ferebatur vox ploratorum infantium. Simili autem pœna seruus
11 τοῦ θερέτο φωνὴ θρηνημένων παιδῶν. ὁμοία δὲ δίκη δοῦλ
simul cum domino punitus, & popularis cum rege eadem patiens. Pariter
12 ἅμα δεσπότη κολαδεὶς, ἢ δημότης βασιλεῖ τὰ αὐτὰ πάσχων. ὁμοθυ-
autem omnes in vno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles; neque
μαδὸν δὲ πάντες ἐν ἑνὶ ὀνόματι θανάτου νεκροὺς εἶχον ἀναριθμήτους· οὐδὲ
enim ad sepeliendum viui erant sufficientes quoniam ad vnum momentum ho
γὸ πρὸς τὸ θαφαι οἱ ζῶντες ἦσαν ἱκανοί. ἐπὶ πᾶσι μίαν ῥοπὴν ἦ ἐν
norabilior generatio illorum corrupta est. Omnia enim non credentes propter
13 ματέρων γλῶσσιν αὐτῶν διεφθάρη. πάντα γὰρ ἀπιστοῦντες διὰ τὰς
venefica in primogenitorum interitu, confessi sunt Dei filium populu
φαρμακείας ὅτι ἦβ πρωτοτόκων ὀλέθρω, ἀμολόγησαν θεοῦ υἱὸν λαὸν
esse. Tacitus enim silentio continebat omnia & nocte in propria velocitate
14 εἶβ. ἡσυχὴ γὸ σιγῆς πειεχούσης τὰ πάντα ἢ νυκτὸς ἐν ἰδίῳ τάχει
dimidiata. Omnipotens tuus sermo à celis de thronis rega
15 μεσιζούσης ὁ παντοδυνάμός σου λόγος ἀπ' ἐρανῶν εἰς θρόνων βασι-

libus

libos duros bellator in medium pernicioſæ profiliuit terræ,
λεόντων ὑπτιομένων πολεμικὸς εἰς μέσον τῆς ὀλεθρίας ἥλατο γῆς,
Gladium acutum non ſimulatum imperium tuum ferens, & bene repleuit
ξιφοκόπον ἐξυπλωμένον ἐπιταγήν σου φέρων καὶ στὰς ἐπλήρωσε τὰ 16
omnia morte & exilium quidē attingebat, deſcenderat autē in terram Tunc
πάντα θανάτου, καὶ ὄρους μὲν ἥπτετο, βεβήκει δὲ ἐπὶ γῆς τότε 17
continuò viſiones quidem ſomniorum grauium turbauerunt illos timores
παρεγένετο φαντασίαι μὲν ὀνείρων δεινῶν ἐξετάρραξαν αὐτοὺς φόβοι
autem i inſperati ſic alius aliò proiectus ſemianimis
δὲ ἐπίσησαν ἀδόκητοι καὶ ἀλλαχῆ ῥιφεὶς ἡμίθνη 18
tuus, propter quam moriebatur cauſam oſtendebat Nam ſomnis quæ tur
τος, δι' ὧν ἔδηξεν αἰτίαν ἐνεφάνιζεν. οἱ γὰρ ὀνειροι δορυ 19
bauerunt eos, hoc præſignabant, ne ignorantes cur male patiuntur,
ζήσαντες αὐτὸς τοῦτο παρεμύθουν, ἵνα μὴ ἀγνοοῦντες διὰ κακῶς πάσχου
perirent Tetigit autē tandem & iuſtos tentatio mortis 20
σιν, ὑπόλωνται. ἥψατο δέ τοτε καὶ δικαίων πῖρα θανα
& ſeditio in eremo factā eſt multitudinis, ſed non diu perman ſit
του, καὶ θραῦσις ἐν ἐρήμῳ ἐγένετο πλήθους ἀλλ' ὀργὴ ἐπὶ τὸν ἔμεινεν ἡ
ita Properans enim vir ſine querela propugnauit propriī 21
ὀργή σώσας γὰρ ἀνὴρ ἄμεμπτος προεμαχησε, τὸ τ ἴδια.
miniſterii arma, orationem & incenſi placationem ferens re
λειτουργίας ὅπλον, προσδυχὴν καὶ θυμιάματος ἐξιλασμὸν κομίσας, ἀν-
ſtitit ira & finem impoſuit calamitati, oſtendens quoniā tuus eſt
θέστη τῷ θυμῷ, καὶ πέρας ἐπέθηκε τῇ συμφορᾷ, δεικνὺς ὅτι σός ὄζι
famulus. Vicit autem dimicans non robore corpo 22
δεράπων. ἐνίκησε δὲ τὸν ὁλοθρεύοντα οὐκ ἰσχύι τοῦ σώμα
ris non armorum operatione, ſed verbo torqueniem ſubiecit, iuramenta
τος, οὐχ ὅπλων ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ λόγῳ τὸν κολάζοντα ὑπέταξεν, ὅρ-
patrum & teſtamenta commemorans Accreuerat enim iam in eos
κους πατέρων καὶ διαθήκας ἐνομήσας. σωρηδὸν γὰρ ἤδη πεπτοκότων 23
ſuper alios eorum mortui, interfans ſupereuit iram & diuiſa quæ
ἐπ' ἀλλήλων νεκρῶν, μεταξὺ στὰς ἀνέκοψε τὴν ὀργήν, καὶ διέρχισε τὴν
ad viuos, viam In enim talari tunica veſtimenti erat totus 24
πρὸς τοὺς ζῶντας ὁδόν ὅτι γὰρ ποδήρους ἐνδύματος ἦν ὅλος
mundus & patrum gloria in quatuor ordinum lapidum ſculptura, & ma
ὁ κόσμος, καὶ πατέρων δόξα ἐπὶ τετρασίχῳ λίθων γλυφῇ, καὶ μεγα
gnitudo tua in diademate capitis illius His eſſet de 25
λωσύνη σου ὅλη διαδήματος κεφαλῆς ἄνω πύτοις εἶχον ὁ ὅλο
ſtruens hæc autem tinuit erat enim ſola tenta io ira ſufficiens
θρέων, ταῦτα δὲ ἐφοβήθη ἦν γὰρ μόνη πῖρα τ ὀργῆς ἱκανή

CAP XIX ιθ'

At impiis vſque in finem immiſericors ira inſtitit: Præſciebat enim
Τοῖς δὲ ἀσεβέσι μέχρι τέλους ἀνελέημων θυμὸς ἐτέτη προσήδη γὰρ 1
illorum & futura quoniā ipſi cùm permiſſiſſent abire & cum diligen 2
αὐτοὺς καὶ τὰ μέλλοντα ὅτι αὐτοὶ ἐπιτρέψαντες τὸ ἀπιέναι καὶ μετ' σπου
tia premiſiſſent illos perſequerētur ignominiæ cum ſeueritate Adhuc enim in
δῆς προπέμψαντες αὐτοὺς, διωξικὸν μεταμεληθέντες ἔτι γὰρ ἐν 3
manibus habentes luctus & deplorationem ſepulturarum mortuorum, alteram
χερσὶν ἔχοντες τὰ πένθη, καὶ προσοδυρόμενοι τάφοις νεκρῶν, ἕτερον
conſtituerunt cogitationem inſaniæ & quos ſupplicantes proſecuti ſunt hos tan
ἐπιτάσσοντο λογισμὸν ἀνοίας, καὶ ὃς ἱκετεύοντες ὑξέβαλον, πύτους εἰς

quam

quam fugitivos persequebantur. Ducebat enim illos digna ad hunc 6
4 φυγάδας ἐδίωκεν εἶλκε γὰρ αὐτὸς ἡ ἀξία δι' ὃ τοῦτο τὸ πέ-
nem necessitas & eorum quæ acciderant obliti enim injecit ut deficien
ρας ἀνάγκη, ἵν' τῆς συμβεβηκότων ἀμυήτους ἐνίβαλεν, ἵνα τὴν λειπου-
tem tormentis repletent punitionem Ex quibus populus tuus
5 σαν τοῖς βασάνοις προσαπηρέσωσι κόλασιν· ἐκ μὲν γὰρ ἐχθρῶν σου
mirabile per transiret illi autem novum inuenire i monstrum. Omnis
6 παραδεξον ἀδιηγησίαν πρέσβυ σκεῦος δὲ ξένον ὄψεσι βρέφους ἐτάτου. ὅλη
enim creatura in proprio genere ruius ab initio refrigerabatur deteriorem pro
γαρ ἡ κτίσις ἐν ἰδίῳ γένει πάλιν ἄνωθεν ἀνεπυπτοῦτο ὑπηρετοῦσα ταῖς ἰδί
prius exceptus ut tui pueri custodiantur illis. Ca
αις ἐπιταγαῖς ἵνα οἱ σοὶ παῖδες σωθῶσιν ἀβλαβεῖς· ἡ γὰρ παρεμ
ra, inumbrans nubes ex aduerso existerent aqua sitæ ortus
7 βολὴ σκιάζουσα στρατὸν ἐκ δὲ προυφεστῶτος ὕδατος ἐξηρεῖς ἀναδυ-
terra visos est & ex rubro mari vix sine impedimento & vehicem
σεις ἐξαπίνης, ἢ ὁδὸς ἐμποδίστος, ἢ χλοη-
herbã ferens campus de impetu violento. Per quem omnis gens transierunt
8 φόρος πεδίον ἐκ κύδωνος βιαίου. δι' ὃ πάντες ἐθνος ἐπλήθυν-
qui tua protegebantur manu. videntes mirabilia monstra.
σεν τῶν σῶν σκεπαζόμενοι χειρί, θεωρήσαντες θαυμασὰ τέρατα.
Tanquã enim equi pasti sunt & tanquam agni exultauerunt laudantes te, Do
9 ὡς γὰρ ἵπποι ἐνεμήθησαν, ἢ ὡς ἀμνοὶ διεσκίρτησαν αἰνοῦντές σε κύ-
mine tibi autem eos Memores erant enim adhuc eorũ quæ in peregrinatione
10 ριε τὴν ἐμὴν μνησιν ἔτι. ἐμέμνητο γὰρ ἔτι τῆς ἐν τῇ παροικίᾳ
Eorum quæadmodũ pro quidem generatione animãlium edauit terra miseram pro autem
αὐτῶν, πῶς ἀντὶ μὲν χρέους ζώων ἐξήγαγε ἡ γῆ σκνῖπα, ἀντὶ δὲ
aquatilibus ex fluuio fin us multitudinem ranarum. In anniuersario autem
11 ἰχθύων ἐξηνδράζατο ὁ ποταμος πῆδος βατράχων ἐφ' ὑστέρᾳ δὲ
vltionis & generationem nouã autem cum concupiscentia escarũ postulauerunt
εἴδον καὶ χρείαν ἐσχον, ὅτι ἐπιθυμία προσαχθέντες κτήσωνται ἐδώ-
es delicatorum. to enim consolationem afferendi ea de mari o y
12 σματα τροφῆς εἰς χρεωστίαν ἀνέβη αὐτοῖς ἐκ θαλάσσης ὄρτυ
gometra & cuspidem percutere bos sup numerum non fine autẽ
13 γομήτρα καὶ αἱ πρώτειαι τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἐπῆλθον, οὐκ ἀπὸ τῆς προ-
fuit arg mentis vi fulminum iuste enim patiebantur
γενόντων τεκμηρίων τῇ βίᾳ τῆς κεκρυμμένων δικαίως γὰρ ἔπασχον ταῖς
prauis torum nequitiis & enim grauiorem inhospitalitatem exercuerunt illi
ἰδίαις αὐτῶν πονηρίαις. ἢ γὰρ χαλεπωτέραν ποιοξενίαν ἐπιτήδευσαν οἱ
enim igno ante non recipiebant pixi rates hi autem benefactores ho
μὴ γνόντες ἀγροικίᾳ τὰ ἐδέχοντο παρόντας· ὧν δὲ φιλοξένους ἐξ
spites in seruitutẽ redigebant Et non solum, sed quædam visitatio erit illorum
14 ους ἐδουλοῦτο· ἢ ὁ μόνον, ἀλλ' ἤ τις ἐπισκοπὴ ἔσται αὐτῶν,
quorum odiosè recipiebant alienos Qui autẽ om
15 ἐτεῖ ἀπηχθῶς προσεδέχοντο τοὺς ἀλλοτρίους. οἱ δὲ μὴ
festum tibi receperunt eos qui iam ipsorum participauerunt iuberum, qui
16 ἑορτασμάτων εἰσδεξάμενοι τοὺς ἤδη τῶν αὐτῆς μετοχηότας δικαίων, δει-
uibus afflixerunt laboribus Percussi sunt autem & exercitus eos illi in
νοῖς ἐκάκωσαν πόνοις ἐπλήγησαν δὲ ἢ ἀφρασία ὥσπερ ἐκεῖνοι ἐφ' οἷς
ibus tribus quorum vastis tenebris eius qui ex
ταῖς τῶν δικαίων ὀργαῖς ὅτι ἀχανεῖ σκεδασθέντες σκότει, ἕκαστος τῆς
sanctorum penetrans transitum quibus Per se enim elementis alte
17 ἑαυτοῦ ὀργῶν τὴν δίοδον ἐζήτει. δι' ἑαυτῆς γὰρ τὰ στοιχεῖα με

con-

conuersa, sicut in psalterio soni concentus nomen
διαμοζόμενα, ὥσπερ ἐν ψαλτηρίῳ φθόγγοι τῷ ῥυθμῷ τὸ ὄνομα
permutant, semper manentia in sono quod est æstimare ex facto
διαλάσσει, πάντοτε μένοντα ἦχοι, ὅπερ ἔστιν εἰκάσαι ἀπὸ τῶν ὁρωμέ-
rum visa diligenter. Terrea enim in aquatica transmutabantur & natiuita
νων ὄψεως ἀκριβῶς. χερσαῖα γὰρ εἰς ἔνυδρα μετεβάλλετο, καὶ πηκτὰ 18
transibant in terram. Ignis valebat in aqua proprie
μετέβαινεν εἰς γῆς. πῦρ ἴσχυεν ἐν ὕδατι τῆς ἰδίας 19
virtutis oblitus & aqua extinguere naturæ obliuiscebatur
δυνάμεως ὀπλελησμένον· καὶ ὕδωρ τῆς σβεστικῆς φύσεως ἐπελάθετο
Flammæ econtrario facilè corruptibilia animalium eo marcescere fecerit carnes inma-
φλόγες ἀνάπαλιν ὀφθαρτον ζώων, οὐκ ἐμαίνεν σάρκας ἐμπι- 20
bulantium, neque liquefactiuũ glacialis generis liquefactibile genus ambrosiæ
πιπτούσων, οὐδὲ τηκτὸν κρυσταλοειδὲς ὄντινα γλοῦ ἀμβρο-
ac esca. In omnibus enim Domine magnificũ tuum popu-
σίας τροφῆς. κατὰ πάντα γὰρ κύριε ἐμεγάλυνας τὸν 21
lum & honorasti, & non despexisti in omni tempore & loco af-
λαόν σου καὶ ἐδόξασας, καὶ οὐκ ὑπερεῖδες ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ παρι-
sistens.
στάμενος.

LIBER

LIBER ECCLESIASTICVS, SEV SAPIENTIA IESV FILII SIRACH.

ΣΟΦΙΑ ΙΗΣΟΥ ΥΙΟΥ ΣΙΡΑΧ.

PRÆFATIO.

IESVS hic Sirach quidē fuit filius, nepos autem Ἰησοῦς ἦν σοφὸς μὲν αὐτὸς, ἄγνωστος δὲ ἐν ἰ-
Iesu eiusdem nominis sibi hic igitur in temporibus in σου ὁμωνύμου αὐτῷ ἦν οὖν ἐν χρόνοις κα-
fuerit ortus fuit post captiuitatem & euer- τὰ γένος μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἀνά-
sionem & post prophetas ferè κλησιν, καὶ μετὰ τοὺς προφήτας σχεδὸν
omnes ego anus eius Iesus sicut & ἅπαντας ὁ οὖν πάππος αὐτοῦ Ἰησοῦς, καθὰ καὶ
ipse testatur laborisque amator fuit vir inter Hebræos & prudentissimus, αὐτὸς μαρτυρεῖ, φιλόπονός τε γέγονε ἀνὴρ ἐν Ἑβραίοις καὶ φρονιμώτατος,
qui non solum alios rum qui ante eum prudentum virorum sapienter dicta ὃς οὐ μόνον τὰ ἑτέρων τῶν πρὸ αὐτοῦ συνετῶν ἀνδρῶν ἀποφθέγματα
collegit sed & ipse propria quædam dictauit multæ intellectionis & συνήγαγε, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἴδια τινα ἀπεφθέγξατο πολλῆς συνέσεως καὶ
sapientiæ plenæ Quoniam igitur librum hunc primus Iesus se- σοφίας γέμοντα ἐπεὶ οὖν τὸν βίβλον τοῦτον ὁ πρῶτος Ἰησοῦς πρε-
rè collectum relinquens ex hominibus abiit Sirach hic σβύτερος καταλιπὼν ἐξ ἀνθρώπων ὤχετο, σεσχ ὁ
post illum rursus accipiens do ctrico filio reliquit Iesu qui quidem μετ' αὐτὸν πάλιν λαβὼν τὸν οἰκεῖον παιδὶ κατέλιπεν Ἰησοῦ ὃς δὴ
eum æqui lectens in vnam omnem conciunam constructionem collegit, sa- ταύτης λαβόμενος, εἰς ἓν ἅπασαν σαρμόνιον σύνταγμα συνήγαγε, σο-
pientiam itaque suo & patris atque & sui nomi- φίαν δέ τε ἰδίᾳ καὶ τοῦ πατρός, ἀλλαμὴν καὶ τοῦ πάππου δὲ
ne vocans ex ipso sapientiæ nomine ama ter magis vt ὀνόματος ἀγαπητῶς μᾶλλον ἔχειν
haberet audito en ad ipsius libri meditationem attraheus Ser- τὸν ἀκροατὴν πρὸς τὴν αὐτοῦ τῆς βίβλου μελέτην ἐπαγόμενος. Ὁ
mones igitur prudentiæ assumit que & parabolas continet & particulares γοῦν φρονήσεως λόγους καὶ παραβολὰς περιέχει καὶ μερικὰς
quasdā antiquas diuinas historias, deque viris qui bene placuerunt τινὰς παλαιὰς θεοφιλεῖς ἱστορίας, περί τε ἀνδρῶν εὐαρεστησάντων τῷ

Deo & orationem & hymnum eius adhuc autem quibus Deus beneficiis dignatus
θεῷ, καὶ ἀγαλλιῶ καὶ ὕμνον αὐτῷ ἐπὶ δὲ ὥρᾳ θεὸς εὐεργετῶν ἠξίωσε
est populum suum & quibus repletum malis inimicos eorum sectatos Sa-
τὸν λαὸν αὐτῷ, καὶ ὧν ἐπλήσθη κακῶν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν, ὁπαδὸς τῷ σο-
lomonis hic Iesus fuit nihilo minus illo circa sapientiam &
λομῶντος ἦν ὁ Ἰησοῦς γίγαντα, ὃς ἦν ἥττων ἐκείνου περὶ τὴν σοφίαν καὶ
disciplinam apprehensus multis disciplinis verè & existens & vocatus
παιδείαν ἀδοκιμήσας, πολυμαθὴς ἀληθῶς καὶ ὢν καὶ καλούμενος

CAP. I.

Omnis sapientia à Domino, & cum illo est in
Πᾶσα σοφία παρὰ κυρίου, καὶ μετ' αὐτοῦ ἔστιν εἰς 1
aeternum Arenam maris & gut-
τὸν αἰῶνα. ἄμμον θαλασσῶν καὶ σταγό- 2
tas pluviæ & dies seculi quis enumerabit?
νας ὑετοῦ καὶ ἡμέρας αἰῶνος τίς ἐξαριθμήσει,
Altitudinem cæli & latitudinem terræ, & abyssum, & sa-
ὕψος οὐρανοῦ καὶ πλάτος γῆς καὶ ἄβυσσον καὶ σο- 3
pientiam quis inuestigabit? Prior omnibus creata
φίαν τίς ἐξιχνιάσει; προτέρα πάντων ἔκτι- 4
est sapientia & intellectus prudentiæ ab æuo
σται σοφία καὶ συνέσεως φρονήσεως ἐξ αἰῶνος
Fons sapientiæ ver-
πηγὴ σοφίας λό- 5
bum Dei in excelsis & viæ eius mandata æterna Radix sapientiæ
γος θεοῦ ἐν ὑψίστοις, καὶ αἱ πορεῖαι αὐτῆς ἐντολαὶ αἰώνιοι ῥίζα σοφίας 6
cui reuelata est & astutos illius quis cognouit? Vnus est sapiens
τίνι ἀπεκαλύφθη, καὶ πανουργεύματα αὐτῆς τίς ἔγνω; εἷς ἐστι σοφὸς 8
terribilis valde, sedens super thronum suum Dominus ipse creu-
φοβερὸς σφόδρα καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ. κύριος αὐτὸς ἐκ- 9
uit illam & vidit & dinumerauit illam Et effudit illam super
πηγὲν αὐτὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐξηριθμήσεν αὐτὴν καὶ ἐξέχεεν αὐτὴν ἐπὶ 10
omnia opera sua cum omni carne secundum datum suum, &
πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ· μετὰ πάσης σαρκὸς κατὰ τὴν δόσιν αὐτοῦ, καὶ
præbuit illum diligentibus se Timor Domini gloria & gloria-
ἐχορήγησεν αὐτὴν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. φόβος κυρίου δόξα καὶ καύχη- 11
tio & lætitia & corona exultationis Timor Domini delectabit
μα καὶ εὐφροσύνη καὶ στέφανος ἀγαλλιάματος. φόβος κυρίου τέρψει καρ- 12
cor & dabit lætitiam & gaudium & longi uitam dierum Timenti
δίαν, καὶ δώσει εὐφροσύνην καὶ χαρὰν καὶ μακροημέρευσιν τῷ φοβουμένῳ 13
Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedice-
τὸν κύριον εὐοδωθήσεται ἐν ἐσχάτοις καὶ ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς αὐτοῦ εὐλογηθή-
tur initium sapientiæ timere Dominum & cum fidelibus in vtero creata
σεται ἀρχὴ σοφίας φοβεῖσθαι τὸν κύριον, καὶ μετὰ πιστῶν ἐν μήτρᾳ συνῳκι- 16
tum est cum hominibus fundamentum sæculi ædificauit & cum
σται· τοῖς ἀνθρώποις μεθ' ἑαυτῶν ἐν σπέρματι αὐτῶν ἐνεπίστευσε, καὶ μετὰ τῆς 17
semine eorum fidem habuit Plenitudo sapientiæ timere Dominum
πίστεως αὐτοῦ ἐμπλήσει τοὺς ἀδηστοῦντας πλησμονὴν σοφίας φοβεῖσθαι τὸν κύριον, 20
& inebriat eos à fructibus illius Omnem domum eorum im-
καὶ μεθύσκει αὐτοὺς ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῆς πάντα τὸν οἶκον αὐτῶν ἕως
pleant deliciis eius & receptacula de generationibus il-
θλήσει ἐπιθυμημάτων αὐτῆς, καὶ τὰ ἀποθήκια ἀπὸ τῆς γενήσεως αὐ- 21
lius.

Lus Vtrosque autem sunt dona Dei ad pacem Corona sapientiæ
21 τῆς ἀμφότερα δὲ ἔδωκε δῶρα θεὸς εἰς εἰρήνην στέφανος σοφίας
timere Dominum, germinans pacem, & sanitatem salutis dilatat
23 φοβεῖσθαι τὸν κύριον, ἀναθάλλων εἰρήνην καὶ ὑγίειαν ἰάσεως πλατύνει
autem gloriatio diligentibus eum Scientiam & cognitionem intellectus
24 δὲ καύχησις τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν ἐπιστήμην καὶ γνῶσιν συνέσεως
diuitiæ sapientis & gloriam possidentium eam exaltauit Radix
25 ἐξαίμβεισενὴ σοφία, καὶ δόξαν κρατούντων αὐτὴν ἀνύψωσε ῥίζα
sapientiæ timere Dominum, & rami illius longitudo dierum Timor
27 σοφίας φοβεῖσθαι τὸν κύριον, καὶ οἱ κλάδοι αὐτῆς μακρομέρειαι. φόβος
Domini expellit peccata perseuerans autem auertit iram
κυρίου ἀποδιώκει ἁμαρτήματα, διαμένων δὲ ἀποστρέφει ὀργήν
Non poterit iracundus vir iustificari nam declinatio iræ
28 ἐδικαιώσεται θυμώδης ἀνὴρ δικαιωθῆναι, ἡ γὰρ ῥοπὴ τοῦ θυμοῦ
eius casus et Vsque in tempus sustinebit patiens &
29 αὐτοῦ πτῶσις αὐτῷ ἕως καιροῦ ἀνέξεται μακρόθυμος, καὶ
postea ei pullulabit lætitia Vsque in tempus abscondet
ὕστερον αὐτῷ ἀναδώσει εὐφροσύνη ἕως καιροῦ κρύψει τοὺς
30 verba illius & labia multorum enarrabunt sensum illius. In
λόγους αὐτοῦ, καὶ χείλη πολλῶν ἐκδιηγήσεται σύνεσιν αὐτοῦ ἐν
thesauris sapientiæ parabolæ scientiæ abominatio autem peccatori cul
31 θησαυροῖς σοφίας παραβολαὶ ἐπιστήμης, βδέλυγμα δὲ ἁμαρτωλῷ θεο-
tus Dei Concupiscens sapientiam serua mandata & Dominus præbe
32 σέβεια ἐπιθυμήσας σοφίαν διατήρησον ἐντολάς, καὶ κύριος χορη
bit tibi illam. Sapientia enim & disciplina timor Domini, & benepla
33 γήσει σοι αὐτήν σοφία γὰρ καὶ παιδεία φόβος κυρίου, καὶ εὐδο-
citum eius fides & mansuetudo Non sis incredulus timori Domini in
34 κία αὐτοῦ πίστις καὶ πραότης. μὴ ἀπιθήσῃς φόβῳ κυρίου ἐν-
dignus existens & ne accedas ei in corde duplici Ne sis hypo
35 δεὴς ὤν, καὶ μὴ προσέλθῃς αὐτῷ ἐν καρδίᾳ διστῇ μὴ ὑποκεί-
critus in ore hominum & in labiis tuis ne attendas Ne
36 θῃς ἐν στόματι ἀνθρώπων καὶ ἐν τοῖς χείλεσί σου μὴ προσέχε. μὴ
extollat te vt non cadas & inducas animæ tuæ ignominiam
ἐξύψου σεαυτόν, ἵνα μὴ πέσῃς καὶ ἐπαγάγῃς τὴν ψυχήν σου ἀτιμίαν
Et reuelabit Dominus abscondita tua omnia, & in medio synagogæ
37 καὶ ἀποκαλύψει κύριος τὰ κρυπτά σου πάντα, καὶ ἐν μέσῳ συναγωγῆς
deiiciet te Quoniam non accessisti in veritate ad timorem
38 καταβαλεῖ σε ὅτι οὐ προσῆλθες ἐν ἀληθείᾳ τῷ φόβῳ τοῦ
Domini & cor tuum plenum dolo
κυρίου, καὶ ἡ καρδία σου πλήρης δόλου

CAP. II β

Fili si accesseris ad seruiendum Domino, præpara animam
1 Τέκνον εἰ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ κυρίῳ, ἑτοίμασον τὴν ψυχήν σου
tuam ad tentationem Dirige cor tuum & sustine
2 εἰς πειρασμόν εὔθυνον τὴν καρδίαν σου καὶ καρτέρη
& ne festines in tempore inductionis Conglutinare ei, & ne discef
3 σον, ἵνα αὐξηθῇς ἐπ' ἐσχάτων σου κολλήθητι αὐτῷ, καὶ μὴ ἀπο-
sus vt augearis in extremis tuis. Omne quodcunque adductū fuerit tibi accipe
4 στῆς, ἵνα αὐξηθῇς ἐπ' ἐσχάτων σου πᾶν ὃ ἐὰν ἐπαχθῇ σοι, δέξαι
libenter & in mutatione e humilitatis tuæ patientiam habe Quoniam in
5 ἀσμένως, καὶ ἐν ἀλλάγματι ταπεινώσεώς σου μακροθύμησον ὅτι ἐν

ibus probatur aurum, & homines receptibiles in camino humiliatio-
πνεῖ δοκιμάζεται χρυσός, καὶ ἄνδρας εὐαρέστους δεκτοὺς ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως.
Crede ei & recuperabit te, & dirige vias tuas & spera
πίστευσον αὐτῷ καὶ ἀντιλήψεταί σου, καὶ κατεύθυνον τὰς ὁδούς σου, καὶ ἔλπι- 6
in illum. Qui timetis Dominum, credite illi,
σον ἐπ' αὐτόν. οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον πιστεύσατε αὐτῷ, 7
& non cadet merces vestra. Qui timetis Dominum sperate
καὶ εἰς μὴ πάσῃ ὑμῶν. οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον, ἐλπίσατε 8
in bona & in lætitiam sempiternam & misericordiæ. Qui timetis
εἰς ἀγαθὰ καὶ εἰς εὐφροσύνην αἰώνιον καὶ ἔλεος. οἱ φοβούμενοι 9
Dominum expectate misericordiam eius & ne declinetis vt non cadatis
τὸν κύριον, ἀναμείνατε τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ μὴ ἐκκλίνητε, ἵνα μὴ πέσητε. 10
Inspicite in antiquas nationes & scitote quis fiduciam habuit Domino, & con-
ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαίας γενεάς, καὶ ἴδετε, τίς ἐνεπίστευσε κυρίῳ καὶ κατῃ- 11
fusus est? Aut quis permansit in timore illius & derelictus est?
σχύνθη, ἢ τίς ἐνέμεινε τῷ φόβῳ αὐτοῦ, καὶ ἐγκατελείφθη, 12
aut quis invocavit eum & despexit illum? Quoniam pius &
ἢ τίς ἐπεκαλέσατο αὐτὸν, καὶ ὑπερεῖδεν αὐτόν; ὅτι οἰκτίρμων καὶ 13
misericors Dominus, patiens & multum misericors, & remittit peccata &
ἐλεήμων ὁ κύριος, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, καὶ ἀφίησιν ἁμαρτίας καὶ
liberat in tempore tribulationis. Væ cordibus timidis & manibus
σώζει ἐν καιρῷ θλίψεως. οὐαὶ καρδίαις δειλαῖς καὶ χερ- 14
bus dissolutis & peccatori ingredienti duas semitas. Væ
σὶ παρειμέναις καὶ ἁμαρτωλῷ ἐπιβαίνοντι δύο τείβους. οὐαὶ 15
cordi dissoluto quoniam non credit propter hoc non protegetur. Væ
καρδίᾳ παρειμένῃ ὅτι οὐ πιστεύει, διὰ τοῦτο οὐ σκεπασθήσεται. οὐαὶ 16
vobis qui perdidistis patientiam. Et quid facietis
ὑμῖν τοῖς ἀπολωλεκόσι τὴν ὑπομονήν. καὶ τί ποιήσετε 17
cum inspexerit Dominus? Qui timent Dominum non erunt
ὅταν ἐπισκέπτηται κύριος, οἱ φοβούμενοι κύριον οὐκ ἀπει- 18
increduli verbis eius, & qui diligunt illum, conservabunt vias
θήσουσι ῥήμασιν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς 19
eius. Qui timent Dominum inquirent complacentiam ab eo
αὐτοῦ. οἱ φοβούμενοι κύριον ζητήσουσιν εὐδοκίαν παρ' αὐτοῦ 20
Et qui diligunt eum, replebuntur lege. Qui timent
καὶ οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν πλησθήσονται τοῦ νόμου. οἱ φοβούμενοι 21
Dominum præparabunt cor suum & in conspectu illius humiliabunt
κύριον ἑτοιμάσουσι καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ ταπεινώσουσι τὰς
animas suas. Incidemus in manus Dei & non in manus
ψυχὰς αὐτῶν. ἐμπεσούμεθα εἰς χεῖρας θεοῦ καὶ οὐκ εἰς χεῖρας 22
hominum. Sicut enim magnitudo illius, sic &
ἀνθρώπων. ὡς γὰρ ἡ μεγαλωσύνη αὐτοῦ, οὕτως καὶ τὸ 23
misericordia illius
ἔλεος αὐτοῦ.

CAP. III γ'

Me patrem audite filii & sic facite vt salui sitis. Nam
Ἐμοῦ τοῦ πατρὸς ἀκούσατε τέκνα, καὶ οὕτως ποιήσατε ἵνα σωθῆτε. ὁ γὰρ 2
Dominus honorauit patrem in filiis, & iudicium matris firmauit in
κύριος ἐδόξασε πατέρα ἐπὶ τέκνοις, καὶ κρίσιν μητρὸς ἐστερέωσεν ἐφ' 3
filios. Qui honorat patrem ventam impetrat peccatorum. Et fi-
υἱοῖς. ὁ τιμῶν πατέρα ἐπιθήσεται ἁμαρτίας καὶ ὡς 4

thesaurizans qui honorat matrem suam Qui honorat pa-
5 ὑπερασαυρίζων ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ. ὁ τιμῶν πα-
trem, lætabitur in filiis, & in die orationis suæ ex-
6 τέρα εὐφρανθήσεται ἐπὶ τέκνοις, καὶ ἐν ἡμέρᾳ προσευχῆς αὐτοῦ εἰσα-
audietur. Qui honorat patrem longam vitam vivet & qui
7 κουσθήσεται ὁ δοξάζων πατέρα μακροημερεύσει, καὶ ὁ
obedit Domino quietem dabit matri suæ. Qui timet
8 εἰσακούων κυρίου ἀναπαύσει μητέρα αὐτοῦ ὁ φοβούμενο-
Dominum, honorabit patrem & quasi dominis seruiet his qui genuerunt
9 κύσιν τιμήσει πατέρα, καὶ ὡς δεσπόταις δουλεύσει τοῖς γεννήσασιν
se. In opere & sermone honora patrem tuum &
10 αὐτόν. Ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν
matrem, vt superueniat tibi benedictio ab hominibus. Benedictio
11 μητέρα. ἵνα ἐπέλθῃ σοι εὐλογία παρ' ἀνθρώπων εὐλογία
enim patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta.
12 γὰρ πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων, κατάρα δὲ μητρὸς σκεδοῖ θεμελια.
Ne glorieris in contumelia patris tui non enim est tibi gloria patris igno-
13 μὴ δοξάζου ἐν ἀτιμίᾳ πατρός σου, οὐ γὰρ ὄφελός σοι δόξα πατρὸς ἀτι-
minia Nam gloria hominis ex honore patris sui &
14 μία ἡ γὰρ δόξα ἀνθρώπου ἐκ τιμῆς πατρὸς αὐτοῦ. καὶ
dedecus filiis maxime in ignominia. Fili adiuua patrem tuum in senecta
15 ὄνειδος τέκνοις μήτηρ ἐν ἀδοξίᾳ τέκνον ἀντιλαβοῦ ἐν γήρᾳ
patrem tuum, & ne contristes eum in vita tua
16 πατρός σου, καὶ μὴ λυπήσῃς αὐτὸν ἐν ζωῇ σου
Et si defecerit sensus eius veniam habe, & ne inhonores eum
17 καὶ ἐὰν ὑπολείπῃ σύνεσιν συγγνώμην ἔχε, καὶ μὴ ἀτιμάσῃς αὐτὸν
in tota virtute tua. Eleemosyna enim patris tui non da-
18 ἐν πάσῃ ἰσχύι σου ἐλεημοσύνη γὰρ πατρός σου οὐκ ἐπ-
bitur oblioni: Et pro peccatis reædificabitur tibi.
19 λησθήσεται, καὶ ἀντὶ ἁμαρτιῶν προσανοικοδομηθήσεταί σοι
In die tribulationis recordabitur tui sicut serenitas in glacie sic
20 ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως ἀνεμνησθήσεταί σου. ὡς εὐδία ἐπὶ παγετῷ, οὕτως
soluentur tua peccata Quam malæ famæ qui relinquit
21 ἀναλυθήσονταί σου αἱ ἁμαρτίαι. ὡς βλασφημος ὁ ἐγκαταλεί-
patrem suum, & maledictus à Domino qui exasperat matrem
22 πων πατέρα αὐτοῦ, καὶ κεκατηραμένο- ὑπὸ κυρίου, ὁ παροργίζων μητέρα
suam' Fili, opera tua in mansuetudine perfice & ab homine
23 αὐτοῦ τέκνον τὰ ἔργα σου ἐν φαιότητι διεξαγαγε, καὶ ὑπὸ ἀνθρώπου
acceptabili diligêris Quantum magnus es tantum humilia teipsum, &
24 δικτὸ ἀγαπηθήσῃ. ὅσῳ μέγας εἶ, τοσούτῳ ταπείνου σεαυτόν, καὶ
coram Domino inuenies gratiam Multi sunt excelsi & gloriosi,
25 ἔναντι κυρίου εὑρήσεις χάριν. πολλοί εἰσιν ὑψηλοὶ καὶ ὀνομαστοί, ἀλ-
sed mansuetis reuelantur mysteria quoniam magna potentia Domini, &
26 λὰ φαιοῖς ἀποκαλύπτεται μυστήρια· ὅτι μεγάλη ἡ δυναστεία κυρίου, καὶ
ab humilibus honoratur Difficiliora te ne quæsieris fine sensu
27 ὑπὸ τῶν ταπεινῶν δοξάζεται. χαλεπώτερά σου μὴ ζήτει ἀναισθή-
& fortiora te ne exquiras cum multitudine Quæ præcepta sunt tibi
28 τως, καὶ ἰσχυρότερά σε μὴ ἐξέταζε ἀφροσύνῃ. ἃ προστέταγταί σοι
hæc cogita sanctè non enim est tibi opus occulta videre
29 ταῦτα διανοοῦ ἐσίας. οὐ γὰρ ὄφελός σοι χρεία τῶν κρυπτῶν βλέπειν
oculis In superuacuis scrmonum tuorum ne sis curiosus
30 ὀφθαλμοῖς ἐν περισσαις τῶν λόγων σε μὴ πολυεργάζου.

Plura enim intellectu hominum offensa sunt tibi. Multos
πλείοναγὰρ συνέσεως ἀνθρώπων ὑπεδέιχθη σοι πολλὰς 25
suppleuerunt suspicio illorum vana & cogitatio prava labefecit senten
ἐπλάνησεν ἡ ὑπόληψις αὐτῶν ἡ ματαία, καὶ ὑπόνοια πονηρὰ ὠλίδησε διά 26
tiam eorum. Pupillas non habens indigebit luce cognitione autem ca
νοιαν αὐτῶν· κόρας μὴ ἔχων ἀπορήσεις φωτός, γνώσεως δὲ αὐτοῖ
rens ne profiteris. Cor durum male habebit
σῶν μὴ ἐπαγγέλλε. καρδία σκληρὰ κακωθήσεται 27
in nouissimis & qui amat periculum in illo pe-ibit.
ἐν ἐσχάτοις, καὶ ὁ ἀγαπῶν κίνδυνον ἐν αὐτῷ ἀπολεῖται.
Cor durum grauabitur laboribus & peccator adiicit
καρδία σκληρὰ βαρυνθήσεται πόνοις, καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς προσθήσει 28
peccata super peccata. In inductione superbi non est
ἁμαρτίας ἐφ' ἁμαρτίαις· ἐν ἐπαγωγῇ ὑπερηφάνου, οὐκ ἔστι 30
sanitas itinera eius eradicabuntur: plantæ enim nequit a radices missi in
ἴασις ὁδοιπορίαι αὐτῆς ἐκριζωθήσονται φυτὸν γὰρ πονηρίας ἐρίζωκεν ἐν
eo. Cor sapientis cogitabit parabolam & auris
αὐτῷ· καρδία συνετῆ διανοηθήσεται παραβολήν, καὶ οὖς 32
auditorii desiderium sapientis. Ignem ardentem extinguet aqua
ἀκροατοῦ ἐπιθυμία σοφοῦ· πῦρ φλογιζόμενον ἀποσβέσει ὕδωρ, 33
& in eleemosynis veniam impetrabit peccati. Et Dominus qui re
καὶ ἐν ἐλεημοσύναις ἐξιλάσεται ἁμαρτίας· καὶ κύριος ὁ ἀν- 34
tribuit gratias memnit in posterum & in tempore casus
ταποδιδοὺς χαρὰς μέμνηται εἰς τὰ μεταταῦτα, καὶ ἐν καιρῷ πτώσεως
sui inueniet firmamentum
αὐτῷ στήριγμα.

CAP IIII δ'.

Fili vitam pauperis ne defraudes & ne protrahas ocu-
Τέκνον τὴν ζωὴν τοῦ πτωχοῦ μὴ ἀποστερήσῃς, καὶ μὴ παρελκύσῃς ὀφ- 1
los indigentes. Animam esurientem ne tristifices & ne pro-tra-
θαλμοὺς ἐνδεεῖς· ψυχὴν πεινῶσαν μὴ λυπήσῃς, καὶ μὴ παρελκυ- 2
has virum in inopia sua. Cor irritatum ne contur
σῃς ἄνδρα ἐν ἀπορίᾳ αὐτοῦ· καρδίαν παροργισμένην μὴ προστρέ- 3
bes & ne protrahes datum indigentis. Supplicem in tribul-tione positum
ψῃς, καὶ μὴ παροξύνῃς δόσιν προσδεομένου· ἱκέτην θλιβόμενον 4
ne abiicias & ne auertas faciem tuam ab egeno
μὴ ἀπωσάσῃς, καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ πτωχοῦ· ἀπὸ 5
inope ne auertas oculum & ne dederis locum homini maledi
δεομένου μὴ ἀποστρέψῃς ὀφθαλμόν, καὶ μὴ δῶς τόπον ἀνθρώπῳ καταρᾶ-
cendi tibi. Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ fax dei-rea
σασθαί σε· κατάρασιν γὰρ σε ἐν πικρίᾳ ψυχῆς αὐτοῦ, τῆς δεή 6
tionem eius exaudiet qui fecit eum. Amicabilem te fac
σεως αὐτοῦ εἰσακούσεται ὁ ποιήσας αὐτόν. προσφιλῆ σεαυτὸν πίει 7
congregationi & magnati humilia caput tuum Inclina aurem tuam
συναγωγῇ, καὶ μεγίστᾳ ταπείνου τὸν κεφαλόν σου· κλῖνον τὸ οὖς σε 8
pauperi sine tristitia & responde illi pacifica in mansuetudine
πτωχῷ ἀλύπως, καὶ ἀποκρίνου αὐτῷ εἰρηνικὰ ἐν πραΰτητι.
Lib-a eu qui iniuria patitur de manu iniuriantis, & ne fis impatiens cùm
ῥῦσαι ἀδικουμένον ἐκ χειρὸς ἀδικοῦντος, καὶ μὴ ὀλιγοψυχήσῃς ἐν τῷ 9
iudices tu. Esto pupillo vt pater & pro viro marri
κρίναι σε· γίνου ὀρφανῷ ὡς πατὴρ καὶ ἀντὶ ἀνδρὸς τῇ μητρὶ 10

eorum

cor eius. Et eris vt filius Altissimi, & diliget te magis quàm mater tua. Sa-
11 αὐτῶν καὶ ἔσῃ ὡς υἱὸς ὑψίστου, καὶ ἀγαπήσει σε μᾶλλον ἢ μήτηρ σου ἢ σο-
pientia filios suos exaltauit, & suscipit inquirentes se.
12 φία υἱοὺς ἑαυτῆς ἀνύψωσε, καὶ ἐπιλαμβάνεται τῶν ζητούντων αὐτήν.
Qui diligit illam diligit vitam & vigilantes manè ad illam replebuntur lætitia. Qui tenuerit eam, hæreditabit gloriam & quò in-
13 ὁ ἀγαπῶν αὐτὴν ἀγαπᾷ ζωήν, καὶ οἱ ὀρθρίζοντες πρὸς αὐτὴν εὐ-
14 φρανθήσονται εὐφροσύνῃ. ὁ κρατῶν αὐτῆς κληρονομήσει δόξαν, καὶ ἐ εἰσ-
greßus est, benedicit Dominus. Qui colunt eam ministrabunt Sancto.
15 πορεύεται εὐλογεῖ κύριος. οἱ λατρεύοντες αὐτῇ λειτουργήσουσιν ἁγίῳ
& diligentes eam diligit Dominus. Qui audit eam iudicabit
16 καὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν ἀγαπᾷ κύριος. ὁ ἐπακούων αὐτῆς κρινεῖ
gentes & qui attendit ei habitabit confidenter. Si crediderit
17 ἔθνη, καὶ ὁ προσέχων αὐτῇ κατασκηνώσει πεποιθώς· ἐὰν ἐμπιστεύσῃ
hæreditabit illam, & in possessione erunt generationes filiorum. Quo
18 κατακληρονομήσει αὐτὸν καὶ εἰς κατοχὴν ἔσονται υἱοὶ υἱοὶ αὐτῶν. ὅτι
niam perueniet ambulabit cum eo in primis. Timorem & metum indu-
19 διεξαμεῖται μετ' αὐτῆς ἐν πρώτοις φόβον καὶ δειλίαν ἐπά-
cet super eum & cruciabit illum in disciplina sua quousque ere-
ξει ἐπ' αὐτὸν καὶ βασανίσει αὐτὸν ἐν παιδείᾳ αὐτῆς, ἕως οὗ ἐμπι-
dat animæ eius & tentet eum in iustificationibus suis.
στεύσῃ τῇ ψυχῇ αὐτῆς, καὶ πορεύσῃ αὐτὸν ἐν τοῖς δικαιώμασιν αὐτῆς
Et rursus redibit recta ad eum & lætificabit illum.
20 καὶ πάλιν ἐπανήξει κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτὸν, καὶ εὐφρανεῖ αὐτόν
Et denudabit illi abscondita sua. Si obrepserit dere-
21 καὶ ἀποκαλύψει αὐτῷ τὰ κρυπτὰ αὐτῆς. ἐὰν ἀποπλανηθῇ, ἐγκα-
linquet eum & trades eum in manus casus sui. Confer
22 ταλείψει αὐτὸν, καὶ παραδώσει αὐτὸν εἰς χεῖρας πτώσεως αὐτῆ σωτή-
23 ριον καιρὸν καὶ φύλαξαι ἀπὸ πονηροῦ καὶ μὴ αἰσχυνθῇς περὶ τῆς
anima tua. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio glo-
24 ψυχῆς σου. ἔστι γὰρ αἰσχύνη ἐπάγουσα ἁμαρτίαν, καὶ ἔστιν αἰσχύνη δό-
ria & gratia. Ne accipias faciem aduersus animam tuam & ne con-
25 ξα καὶ χάρις· μὴ λάβοις πρόσωπον κατὰ ψυχῆς σου, καὶ μὴ ἐν-
fundaris in casum tuum. Ne prohibeas sermone in tempore salutis. Et
26 τραπῇς εἰς πτῶσίν σου μὴ κωλύσῃς λόγον ἐν καιρῷ σωτηρίας καὶ
ne abscondas sapientiam tuam in decore. In enim sermone cognoscetur
27 μὴ κρύψῃς τὴν σοφίαν σου εἰς κάλλος· ἐν γὰρ λόγῳ γνωσθήσεται
28 σοφία, καὶ παιδεία ἐν ῥήμασι γλώσσης· μὴ ἀντίλεγε τῇ ἀληθείᾳ
sapientia, & disciplina in verbis linguæ. Ne contradicas veritati
29 κατὰ μηδὲν ἐν καὶ αἰσχύνου τῆς ἀπαιδευσίας σου ἐπιτάττων
secundum aliquid & de mendacio inerudientis tuæ confundere.
30 Ne confundaris confiteri in peccatis tuis & ne vim inferas cursui
31 μὴ αἰσχυνθῇς ὁμολογῆσαι ἐφ' ἁμαρτίαις σου, καὶ μὴ βιάσῃ ροῦν
fluminis. Ne subiicias homini fatuo teipsum &
32 ποταμοῦ μὴ ὑποτάξῃς ἀνθρώτῳ μωρῷ σεαυτὸν, καὶ
ne accipias personam potentis. Vsque ad mortem certa
33 μὴ λάβῃς πρόσωπον δυνάστου ἕως θανάτου ἀγωνί-
pro veritate & Dominus Deus pugnabit pro te.
34 σεται περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ κύριος ὁ θεὸς πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ.
Ne sis temerarius in lingua tua & piger & remissus in
μὴ γίνου θρασὺς ἐν τῇ γλώσσῃ σου, καὶ νωθρὸς καὶ παρειμένος ἐν

operibus tuis. Ne sis sicut leo in domo tua & phantasia per
τοῖς ἔργοις σου μὴ ἴδῃ σὺς λέων ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ φαντασιοκο- 35
cujens in servis tuis. Ne sit manus tua porrecta
πῶν ἐν τοῖς οἰκέταις σου μὴ ἔσω ἡ χείρ σου ἐκτεταμένη 36
ad accipiendum & in dando collecta
εἰς τὸ λαβεῖν, καὶ ἐν τῷ ἀποδόναι συνεσταλμένη.

CAP V.

Ne pretendas in opibus tuis, & ne dixeris, Sufficiens mihi est ad vitam
Μὴ ἐπιχαρῇς ἐπὶ τοῖς χρήμασί σου, καὶ μὴ εἴπῃς, αὐτάρκη μοί ἐστιν εἰς ζωήν. 1
Ne sequaris animam tuam, & fortitudinem tua vt ambules in vijs cor
μὴ ἐξακολούθει τῇ ψυχῇ σου καὶ τῇ ἰσχύι σου, τοῦ πορεύεσθαι ἐν ὁδοῖς καρ- 2
dis tui. Ne dixeris Quis me subiciet propter opera mea? nam Domi-
δίας σου. μὴ εἴπῃς τίς με δυναστεύσει διὰ τὰ ἔργα μου, ὁ γὰρ κυ- 3
nus vindicans vindicabit tuam iniuriam. Ne dixeris, Peccaui & quid mihi
ριος ἐκδικῶν ἐκδικήσει σου τὴν ὕβριν. μὴ εἴπῃς ἥμαρτον, καὶ τί μοι 4
factum est triste? nam Dominus est patiens, non te dimittet. De
ἐγένετο λυπηρόν, ὁ γὰρ κύριος ἐστὶ μακροθυμῶν, ὁ μή σε ἀπολέσῃ
propitiatione ne sine timore sis in abundantia ad addendum peccata super
ἐξιλασμῷ μὴ ἄφοβος γίνου ἐν πλεονασμῷ, προσθεῖναι ἁμαρτίας ἐφ' 5
peccata. Et ne dicas Miseratio eius multa multitudinis peccatorum
ἁμαρτίας καὶ μὴ εἴπῃς, ὁ οἰκτιρμὸς αὐτοῦ πολύς, τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν 6
meorum miserebitur. Misericordia enim & ira apud ipsum properabit & in
μου ἐξιλάσεται ἔλεος γὰρ καὶ ὀργὴ παρ' αὐτοῦ ταχυεῖ, καὶ ἐπὶ τοὺς 7
peccatores requiescet ira illius. Ne tardes converti ad
ἁμαρτωλοὺς καταπαύσει ὁ θυμὸς αὐτοῦ. μὴ ἀναμείνῃς ἐπιστρέψαι ἐπὶ 8
Dominum & ne differas de die in diem. Subitò enim egredietur ira
κύριον, καὶ μὴ ὑπερβάλῃ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας· ἐξαπίνης γὰρ ἐξελεύσεται ὀργὴ 9
Domini & cùm negligens fueris deterreris, & in tempore vindictæ disperderis
κυρίου, καὶ ὡς ἀμελήσεις ἐκτεκύσῃ, καὶ ἐν καιρῷ ἐκδικήσεως ἐξολῇ.
Ne attendas in diuitijs iniustis, nihil enim proderunt in die inductionis.
μὴ ἔπιχε ἐπὶ χρήμασιν ἀδίκοις, οὐδὲν γὰρ ὠφελήσει ἐν ἡμέρᾳ ἐπαγωγῆς. 10
Ne ventiles in omni vento, & ne eas in omni semita: sic
μὴ λίκμα ἐν παντὶ ἀνέμῳ, καὶ μὴ πορεύου ἐν πάσῃ ἀτραπῷ οὕτως ὁ 11
peccator qui est bilinguis. Esto firmus in intellectu tuo tuo,
ἁμαρτωλὸς ὁ δίγλωσσος. ἴσθι ἐστηριγμένος ἐν συνέσει σου ἀσφαλεῖ, 12
& vnus sit sermo tuus. Esto velox in auditione tua: bonus & sit in
καὶ εἷς ἔστω ὁ λόγος σου· γίνου ταχὺς ἐν ἀκροάσει σου ἀγαθῇ, καὶ ἔσῳ ἐν 13
veritate vita tua & in patientia loquere responsum rectum. Si
ἀληθείᾳ ἡ ζωή σου, καὶ ἐν μακροθυμίᾳ φθέγξῃ ἀπόκρισιν ὀρθήν· εἰ 14
est tibi intellectus responde proximo: si autem non manus tua sit super
ἔστι σοι σύνεσις, ἀποκρίθητι τῷ πλησίον· εἰ δὲ μή, ἡ χείρ σου ἔστω ἐπὶ τῷ 15
os tuum. Gloria & ignominia in loquela & lingua hominis casus
στόματί σου· δόξα καὶ ἀτιμία ἐν λαλιᾷ, καὶ γνῶσις ἀνθρώπου πτῶσις 16
ipsi. Ne appelleris susurrator, & lingua tua ne insidiens. Super enim
αὐτῷ. μὴ κληθῇς ψίθυρος, καὶ τῇ γλώσσῃ σου μὴ ἐνέδρευε· ἐπὶ γὰρ τῷ
furem est confusio nequam, & damnatio mala super bilinguem. In
κλέπτῃ ἐστὶν αἰσχύνη μοχθηρά, καὶ κατάγνωσις πονηρὰ ἐπὶ διγλώσσῳ. ἐν 17
magno & in parvo ne ignores aliquid
μεγάλῳ καὶ ἐν μικρῷ μὴ ἀγνόει μηδὲν ἕν. 18

CAP. VI.

Et pro amico ne fias inimicus. Nomen enim malum pudorem & improperium

1 Καὶ ἀντὶ φίλου μὴ γίνου ἐχθρός ὄνομα γὰρ πονηρὸν αἰσχύνην καὶ ὄνειδος
hæreditabit Sic peccator bilinguis ignominiam habebit Ne esto

2 κληρονομήσει οὕτως ὁ ἁμαρτωλὸς ὁδίλωσος ἀτιμίαν ξξει μὴ ἁπά-
las te in consilio animæ tuæ ne diripiatur vt taurus anima tua

ρης σαυτὸν ἐν βουλῇ ψυχῆς σου ἵνα μὴ διαρπαγῇς ὡς ταῦρος ἡ ψυχή σου
Folia tua comedes, & fructus tuos perdes, & dimittes

3 τὰ φύλλα σου καταφάγεται, καὶ τοὺς καρπούς σου ἀπολέσεις καὶ ἀφήσεις
te velut siccum lignum Anima nequam disperdet possidentem

4 σαυτὸν, ὡς ξηρὸν ξύλον ψυχὴ πονηρὰ ἀπολεῖ τὸν κτησάμενον
se & derisum inimicorum faciet te Guttur dulce mul

5 αὐτὸν, καὶ ἐπίχαρμα ἐχθρῶν ποιήσει αὐτόν λάρυγξ γλυκὺς πλη-
tiplicabit amicos suos & lingua beneloquens multiplicat hostes loquelas Qui

6 θυνεῖ φίλους αὐτοῦ, καὶ γλῶσσα εὐλαλοῦσα πληθυνεῖ εὐφροσύνας. οἱ
pacem affectat tibi sint multi at consiliarii tui vnus de mille Si

7 εἰρηνεύοντες σοὶ ἔστωσαν πολλοί οἱ δὲ σύμβουλοί σου εἷς ἀπὸ χιλίων εἰ
possides amicum in tentatione posside eum, & ne facilè credas ei

κτήσαι φίλον, ἐν πειρασμῷ κτῆσαι αὐτόν. καὶ μὴ ταχὺ ἐμπιστεύσῃς αὐτῷ
Est enim amicus in tempore suo, & non permanebit in

8 σεαυτόν ἔστι γὰρ φίλος ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ παραμείνῃ ἐν
die tribulationis tuæ Et est amicus qui conuertitur in

9 ἡμέρᾳ θλίψεως σου καὶ ἔστι φίλος μεταστρεφόμενος εἰς
inimicitiam & rixam conuitii tui reuelabitur Et est amicus pars

10 ἔχθραν, καὶ μάχιμα ὀνειδισμῷ σου ἀποκαλύψει καὶ ἔστι φίλος κοι-
ceps mensæ & non permanebit in die tribulationis tuæ Et in

11 νωνὸς τραπέζης, καὶ οὐ μὴ παραμείνῃ ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου καὶ ἐν πίσει
bonis tuis erit vt tu & in domesticos tuos fiducialiter agat Si hu

12 ἀγαθοῖς σου ἔσται ὡς σύ, καὶ ἐπὶ τοὺς οἰκέτας σου παῤῥησιάσεται ἐὰν τα-
miliatus fuerit erit contra te & à facie tua abscondetur Ab

13 πεινωθῇς ἔσται κατὰ σοῦ, καὶ ἀπὸ προσώπου σου κρυβήσεται. ἀπὸ
inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende Amicus

14 φίλου πίστει χρῶν σου διαλογίσθητι, καὶ ἀπὸ φίλων σου φύσει φίλος
fidelis proceditio fortis qui super illum, inuenit thesaurum, Amici fidelis

15 πιστὸς σκέπη κραταιά ὁδὲ εὑρὼν αὐτὸν εὗρε θησαυρόν. φίλος πιστὸς
non est comparatio & non est ponderis pulchritudinis eius, Amicus

16 οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα, καὶ οὐκ ἔστι σταθμὸς τῆς καλλονῆς αὐτοῦ. φίλος
fidelis medicamentum vitæ & qui metuunt Dominum inuenient illum

17 πιστὸς φάρμακον ζωῆς, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον εὑρήσουσιν αὐτόν
Qui timet Dominum, dirigit amicitiam eius quoniam secundum illum sic &

ὁ φοβούμενος κύριον, εὐθυνεῖ φιλίαν αὐτοῦ, ὅτι κατ' αὐτὸν οὕτως καὶ
proximi eius Fili à inuentore tua elige do

18 οἱ πλησίον αὐτοῦ τέκνον ἐκ νεότητός σου ἐπίλεξαι παι-
ctrinam & vsque ad canos inuenies sapientiam Et sustine bo

19 δείαν, καὶ ἕως πολιῶν εὑρήσεις σοφίαν. nos fructus illius In enim opere ipsius exiguum labora-

20 θὺς καρπὸς αὐτῆς. ἐν γὰρ τῇ ἐργασίᾳ αὐτῆς ὀλίγον κοπιά-
bis & cito edes de generationibus illius Quàm aspera

21 σεις, καὶ ταχὺ φάγεται ἀπὸ τῶν γενημάτων αὐτῆς ὡς τραχεῖά
est nimium indoctis & non permanebit in ea excors

22 ἐστι σοφία τοῖς ἀπαιδεύτοις, καὶ οὐκ ἐμμενεῖ ἐν αὐτῇ ἄκαρδι-

Quasi lapis probationis fortis erit in eo, & non morabitur proii-
ὡς λίθος δοκιμασίας ἰσχυρὸς ἔσται ἐπ' αὐτῷ, καὶ οὐ χρονιεῖ ἀπορρί- 22
cere illam Sapientia enim secundum nomen eius est & non
ψαι αὐτήν σοφία γὰρ κατὰ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐστι, καὶ οὐ 23
multis est manifesta Audi fili & collige sententiam
πολλοῖς ἐστι φανερά ἄκουσον τέκνον καὶ λῆψιν γνώμην 25
meam & ne abiicias consilium meum, & intice pedes tuos
μου, καὶ μὴ ἀπαναίνου συμβουλίαν μου καὶ εἰσένεγκαι τοὺς πόδας σου
in compedes illius, & in torquem eius collum tuum
εἰς τὰς πέδας αὐτῆς, καὶ εἰς τὸν κλοιὸν αὐτῆς τὸν τράχηλόν σου.
Subiice humerum tuū & porta illam & ne sis tortuosus vin
ὑπόδες τὸν ὦμόν σου, καὶ βάσταζον αὐτήν, καὶ μὴ προσοχθίσῃς τοῖς δεσ- 26
culis eius in tota anima tua accede illi, & in
μοῖς αὐτῆς ἐν πάσῃ ψυχῇ σου προσελθὲ αὐτῇ, καὶ ἐν 27
tota virtute tua conserua vias eius tauestiga & quare,
ὅλῃ δυνάμει σου σωτήρησον τὰς ὁδοὺς αὐτῆς ἐξιχνίασον, καὶ ζήτη 28
& cognoscetur à te, & coartaris factus ne relinquas eam
σον καὶ γνωσθήσεταί σοι, καὶ ἐγκρατὴς γενόμενος μὴ ἀφῇς αὐτήν
in nouissimis enim inuenies requiem eius & conuertetur tibi
ἐπ' ἐσχάτων γὰρ εὑρήσεις τὴν ἀνάπαυσιν αὐτῆς, καὶ μεταστήσεται σοι 29
in oblectationem Et erunt tibi compedes eius in protec
εἰς εὐφροσύνην. καὶ ἔσονταί σοι αἱ πέδαι αὐτῆς εἰς σκέ- 30
tionē fortitudinis & torques illius in stolam gloriæ Decor enim
πην ἰσχύος, καὶ οἱ κλοιοὶ αὐτῆς εἰς στολὴν δόξης. κόσμος γὰρ 31
aureus est in ea & vincula illius nexus hyacinthinus
χρυσοῦς ἐστιν ἐπ' αὐτῆς, καὶ οἱ δεσμοὶ αὐτῆς κλῶσμα ὑακίνθινον
Stolam gloriæ indues eam & coronam exultationis circumponet tibi
στολὴν δόξης ἐνδύσῃ αὐτήν καὶ στέφανον ἀγαλλιάματος περιθήσεις σεαυ- 32
Si volueris fili doctus eris & si tradideris animam
τῷ. ἐὰν θέλῃς τέκνον, παιδευθήσῃ, καὶ ἐὰν ὀξὺς ᾖς τὴν ψυχήν 33
tuam callidus erit Si dilexeris audire, recipies intelle
σου, παρουσιάσεις ἔσῃ. ἐὰν ἀγαπήσῃς ἀκοῦσαι, ἐκδέξῃ σοφίαν 34
ctum & si inclinueris aurem tuam, sapiens eris. In multitudine
σὴν καὶ ἐὰν κλίνῃς τὸ οὖς σου, σοφὸς ἔσῃ ἐν πλήθει 35
presbyterorum sta & qui sapiens ipsi coniungere Omnem
πρεσβυτέρων στῆθι καὶ τίς σοφός, αὐτῷ προσκολλήθητι πᾶσαν
narrationē diuinam cupe audire, & prouerbia intellectus non ef
διήγησιν θείαν θέλε ἀκροᾶσθαι, καὶ παροιμίαι συνέσεως μὴ ἐκφύγῃ
fugiant te Si videris virum prudentem mane surge ad eum
σε ἐὰν ἴδῃς ἄνδρα συνετὸν, ὄρθριζε πρὸς αὐτόν, 36
& gradus ostiorum illius deterat pes tuus Cogita in
καὶ βαθμὸς θυρῶν αὐτοῦ ἐκτριβέτω ὁ πούς σου. λογοῦ ἐν 37
præceptis Domini consummatè & in mandatis illius medita
πᾶσι προστάγμασι κυρίου τελείως, καὶ ἐν ταῖς ἐννοίαις αὐτοῦ μελέ
re semper ipse firmabit cor tuum & concupiscentia
τα διαπαντός αὐτὸς στερεῖ τὴν καρδίαν σου, καὶ ἡ ἐπιθυμία σου
sapientiæ dabitur tibi
σοφίας δοθήσεταί σοι.

CAP

CAP. VII ζ'.

Ne facias mala & non te comprehendent mala Discede ab iniquo, & declinabit à te peccatum

1 Μὴ ποίει κακά, καὶ οὐ μή σε καταλάβῃ κακά· ἀπόστηθι ἀπὸ ἀδί-

2 κου, καὶ ἐκκλινεῖ ἀπὸ σοῦ ἁμαρτία. Τέκνον μὴ σπείρῃς ἐπ' ἄυλακας

Filii ne seminesin sulcis iniustitiæ & non metes ea septupla Ne quæras à Domino

3 ἀδικίας, καὶ οὐ μὴ θερίσεις ἑπταπλάσια· μὴ ζήτει παρὰ κυρίου

ducatum neque à rege cathedram gloriæ Ne te iustifices coram

4 ἡγεμονίαν, μηδὲ παρὰ βασιλέως καθέδραν δόξης· μὴ δικαιοῦ ἐναντι

Domino & apud regem ne videaris sapiens Ne quæras fieri iudex,

5 κυρίου, καὶ παρὰ βασιλεῖ μὴ σοφίζου. μὴ ζήτει γενέσθαι κριτής,

& non valebis tollere iniustitias Ne quando pertimescas à facie

6 καὶ ἐκ ἰσχύσεις ἐξᾶραι ἀδικίας· μή ποτε φοβηθῇς ἀπὸ προσώ-

potentis & ponet scandalum in rectitudine tua Ne pec-

7 που δυνάστου, καὶ θήσεις σκάνδαλον εἰς εὐθύτητί σου· μὴ ἁμάρ

ces in multitudine ciuitatis & ne immiscas te in turba

τησῃς πλήθους πόλεως, καὶ οὐ μὴ καταβληθῇς σεαυτὸν ἐν ὄχλῳ.

Ne alliges bis peccatum In enim uno non innocens eris

8 μὴ καταδεσμεύσῃς δὶς ἁμαρτίαν· ἐν γὰρ μιᾷ ἐκ ἀθῷος ἔσῃ

Ne dicas Multitudinem munerum meorum inspiciet & cùm obtulero ego Deo altissimo, suscipiet

9 μὴ εἴπῃς, τῷ πλήθει τῶν δώρων μου ἐπόψεται, καὶ ὅταν προσενέ-

Ne sis pusillanimis in ora

10 γκω ἐγὼ τῷ ὑψίστῳ προσδέξεται. μὴ ὀλιγοψυχήσῃς ἐν τῇ προσ-

tione tua, & eleemosynam facere ne negligeris. Ne derideas

11 ευχῇ σου, καὶ ἐλεημοσύνης ποιῆσαι μὴ παρίδῃς. μὴ καταγέλα

hominem existentem in amaritudine animæ suæ est enim qui humiliat & exaltat Ne

12 ἄνθρωπον ὄντα ἐν πικρίᾳ ψυχῆς αὐτοῦ, ἔστι γὰρ ὁ ταπεινῶν καὶ ὑψῶν· μὴ

ores mendacium in fratre tuo, neque amico similе facias. Ne

13 ἀφετρία ψεύδους ἐπὶ ἀδελφῷ σου, μηδὲ φίλῳ τὸ ὅμοιον ποίει· μὴ

velis mentiri omne mendacium: nam assiduitas eius non in bonum

14 θέλε ψεύδεσθαι πᾶν ψεῦδος· οὐ γὰρ εὐθελεγχὴς μὸς αὐτοῦ ἐν εἰς ἀγαθόν.

Ne sis verbosus in multitudine presbyterorum, & ne iteres verbum in

15 μὴ ἀδολέσχῃς ἐν πλήθει πρεσβυτέρων, καὶ μὴ διπλασιάσῃς λόγον ἐν προ-

oratione tua Ne oderis laboriosam opus & rusticationem ab

16 σευχῇ σου· μὴ μισήσῃς ἐπίπονον ἐργασίαν καὶ γεωργίαν ὑπὸ

altissimo creatam Ne computes teipsum in multitudine pecco

17 ὑψίστου σκτισμένην. μὴ ἀριθμολόγιζε σεαυτὸν ἐν πλήθει ἁμαρ

rorum Memento quoniam ira non tardabit Humilia valde animam

18 τωλῶν· μνήσθητι ὅτι ὀργὴ ἐ χρονιεῖ. Ταπείνωσον σφόδρα τὴν ψυχήν

tuam quoniam vindicta impii ignis & vermis Ne commutes amicum

19 σου, ὅτι ἐκδίκησις ἀπωλείας πῦρ καὶ σκώληξ. μὴ ἀλλάξῃς φίλον

ad festerem secundum aliquid neque fratrem legitimum in aurо Suphir Ne

20 ἀδιαφόρου χάριν· μὴ διέλθῃς, μηδὲ ἀδελφὸν γνήσιον ἐν χρυσίῳ σουφείρ· μὴ

discedas à mulиere sapiente & bona; nam gratia eius super aurum

21 ἀπόχει γυναικὸς σοφῆς καὶ ἀγαθῆς, ἡ γὰρ χάρις αὐτῆς ὑπὲρ τὸ χρυσίον.

Ne lædas seruum operantem in veritate neque mercenarium dantem

22 μὴ κακώσῃς οἰκέτην ἐργαζόμενον ἐν ἀληθείᾳ, μηδὲ μίσθιον διδόντα

animam suam. Seruum prudentem dilige tua anima ne defraudes

23 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· οἰκέτην συνετὸν ἀγάπα σου ἡ ψυχή, μὴ στερήσῃς

illum libertate Pecora tibi sunt, attende illis & si sunt tibi

24 αὐτὸν ἐλευθερίας· κτήνη σοι ὄντα ἐπισκέπτου αὐτά, καὶ εἰ ἔστι σοι

utilis, permanebit apud te. Filii tibi sunt erudi illos,
χρήσιμα, ἐμμενέπω σοι. τέκνα σοι ὄζι, παίδευσον αὐτα, καὶ
curua à iuuentute collum eorum Filiæ tibi sunt,
κάμψον ἐκ νεότητος τράχηλον αὐτῶν. θυγατέρες σοι εἰσί, 25
attende corpori earum & ne hilarem ostendas ad illas faciem
πρόσεχε τῷ σώματι αὐτῶν καὶ μὴ ἱλαρωθῇς πρὸς αὐτὰς τὸ πρόσωπόν 26
tuum Trade filiam, & perfeceris opus magnum
σου ἔκδυ θυγατέρα, καὶ ἔσῃ τετελεκὼς ἔργον μέγα,
& homini prudenti da illam. Vxor tibi sit secundum animam
καὶ ἀνδρὶ σωφρονοῦντι δώρησαι αὐτήν. γυνή σοι ὄζι κατα ψυχήν, 28
ne abiicias eam: odibili autem ne tradas teipsum In toto
μὴ ἐκβαλῇς αὐτήν μισουμένη δὲ μὴ ἐκδῷς σαυτόν. ἐν ὅλῃ 29
corde honora patrem tuum & matris dolorum partus ne obliuiscaris
καρδίᾳ δόξασον τὸν πατέρα σου, καὶ μητρὸς ὠδῖνας μὴ ἐπιλάθῃ 30
Memento quod propter eos natus es & quid retribues eis,
μνήσθητι ὅτι διʼ αὐτῶν ἐγενήθης, καὶ τί ἀνταποδώσεις αὐτοῖς, κα
sicut ipsi tibi. In tota anima tua cole Dominum & sa
θὼς αὐτοί σοι. ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου σέβαζε τὸν κύριον, καὶ τὰς ἱε- 31
cerdotes eius mirare In toto virtute dilige eum qui fecit te, &
ρεῖς αὐτοῦ θαύμαζε. ἐν ὅλῃ δυνάμει ἀγάπησον τὸν ποιήσαντά σε, καὶ
ministros eius ne derelinquas Time Dominum & ho
τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ μὴ ἐγκαταλίπῃς φοβοῦ τὸν κύριον καὶ δό- 32
nora sacerdotem Et da partem ei sicut mandatum est
ξαζον ἱερέα· καὶ δὸς τὴν μερίδα αὐτῷ καθὼς ἐντέταλταί
tibi Primitias & de delicto Et donum brachiorum & sacri
σοι, ἀπαρχὴν καὶ ἀπὸ πλημμελείας, καὶ δόσιν βραχιόνων, καὶ θυ- 34
ficium sanctificationis & primitias sanctorum Et pauperi porrige
σίαν ἁγιασμοῦ καὶ ἀπαρχὴν ἁγίων. καὶ πτωχῷ ἔκπτυσον τὴν 35
manum tuam vt perficiatur benedictio tua Gratia doni in conspectu om-
χεῖρά σου, ἵνα τελεωθῇ ἡ εὐλογία σου. χάρις δόματος ἐναντι παν- 36
nis viuentis & in mortuo ne prohibueris gratiam Ne defi
τὸς ζῶντος, καὶ ὑπὸ νεκρῷ μὴ ἀποκωλύσῃς χάριν. μὴ ὑστέρει ὑπὸ 37
plorantibus & cum lugentibus luge Ne te pigeat
κλαιόντων, καὶ μετὰ πενθούντων πένθησον μὴ ὀκνει 38
visitare infirmum ex enim talibus diligeris
ἐπισκέπτεσθαι ἄῤῥωστον, ἐκ γὰρ τούτων ἀγαπηθήσῃ 39
In omnibus sermonibus tuis memorare nouissima tua & in seculum non
ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις σου μνήσθητι τὰ ἔσχατά σου, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ 40
peccabis
ἁμαρτήσεις.

CAP. VIII.

Ne litiges cum homine potente ne forte incidas in
Μὴ διαμάχου μετὰ ἀνδρὸς δυνάστου, μήποτε ἐμπέσῃς εἰς τὰς 1
manus illius Ne contendas cum homine locupleti, ne forte
χεῖρας αὐτοῦ μὴ ἔριζε μετὰ ἀνδρὸς πλουσίου, μήποτε 2
contra trahat tuum pondus Multos enim perdidit aurum & corda
ἀντισήσει σου τὸν ὄγκον πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσε τὸ χρυσίον, καὶ καρδίας 3
regum inclinauit Ne litiges cum homine loquace, &
βασιλέων ἐξέκλινε. μὴ διαμάχου μετὰ ἀνθρώπου γλωσσώδους, καὶ 4
ne struas super ignem illius ligna Ne ludas cum indocto,
μὴ ἐπισωρεύσῃς ἐπὶ τὸ πῦρ αὐτοῦ ξύλα. μὴ παίζῃς ἀπαιδεύτῳ, 5

ne

ἵνα inhonorentur maiores tui.
6 μὴ ἀπαίζωνται οἱ πρεσβύτεροί σου Ne improperes homi-
ni auertenti se à peccato memento quòd omnes sumus in increpatio
πον ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας, μνήσθητι ὅτι πάντες ἐσμὲν ἐν ὀφλή-
nibus Ne inhonores hominem in senectute sua & enim ex nobis se
7 μασις μὴ ἀτιμάσῃς ἄνθρωπον ἐν γήρᾳ αὐτοῦ, καὶ γὰρ ἐξ ἡμῶν γη
nescunt, Ne gaudeas in morbo iustissimo tuo memento quòd
8 ρασκει μὴ ἐπίχαιρε ἐπὶ νεκρῷ πῶς ἐνθρεπτατωσε, μνήσθητι ὅτι
omnes morimur Ne despicias narrationem sapientum, & in pro
9 παντες τελευτῶμεν. μὴ παίδευε διήγημα σοφῶν, καὶ ἐν ταῖς πα-
verbiis eorum conuersare Quoniam ab ipsis disces disciplinam, & ser
10 ροιμίαις αὐτῶν ἀναστρέφου ὅτι παρ' αὐτῶν μαθήσῃ παιδείαν, καὶ λειτερ-
uire magnatibus facilitet Ne discedas à narratione senioram & enim ipsi
11 γῆσαι μεγίσταν ἁμαρτῶς. μὴ ἀσώχει διηγήματος γερόντων, καὶ γὰρ αὐτοὶ
didicerunt à patribus suis Quoniam ab illis discet intellectum,
12 ἔμαθον παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν ὅτι παρ' αὐτῶν μαθήσῃ σώφεσιν,
& in tempore necessitatis dare responsum Ne accendas carbones pecca
13 καὶ ἐν καιρῷ χρείας δοῦναι ἀπόκρισιν μὴ ἐκκαιε ἄνθρακας ἁμαρ-
toris ne incendaris in igne flammæ illius Ne exurgas à
14 πωλοῦ, μὴ ἐμπυρισθῇς ἐν πυρὶ φλογὸς αὐτοῦ. μὴ ἐξαναστῇς ἀπὸ
facie contumelioſi ne insideat sicut insidiæ ori tuo Ne
προσωπου ὑβριστοῦ, ἵνα μὴ ἐγκαθίσῃ ὡς ἔνεδρον τὸ στόματί σου. μὴ
fœnereris homini fortiori tu & si fœneraueris quasi qui perdidit,
15 δανείσῃς ἀνθρώπῳ ἰσχυροτέρῳ σου, καὶ ἐὰν δανείσῃς, ὡς ἀπολωλεκὼς
esto Ne spondeas super virtutem tuam, & si spoponderis quasi so
16 γίνου. μὴ ἐγγυήσῃ ὑπὲρ δύναμίν σε, καὶ ἐὰν ἐγγυήσῃ, ὡς ἀπο
luturus cogita Ne iudices contra iudicem secundum enim opinionem
17 τίσων φρόντισον. μὴ δικάζε κατὰ κριτοῦ, κατὰ γὰρ δόξαν
eius iudicabunt eum Cum audace ne eas in via, ne
18 αὐτοῦ κρινοῦσιν αὐτόν. μετὰ πλημμυροῦς μὴ πορεύου ἐν ὁδῷ, ἵνα μὴ
grauetur contra te ipse enim secundum voluntatem suam faciet & cum
βαρυνῆται κατὰ σοῦ, αὐτὸς γὰρ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιήσει, καὶ τῇ
fuiitia ipsius simul peribis Cum irascendo ne feceris rixam, & ne
19 ἀφροσύνῃ αὐτοῦ συναπολῇ. μετὰ θυμώδους μὴ ποιήσῃς μάχλιν, καὶ μὴ
eas cum eo in desertum Sic nihil in oculis eius sanguis &
πορεύσῃ μετ' αὐτοῦ πλὴν ἔρημον ἕυτως οὐδὲν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ αἷμα, καὶ
vbi non est adiutorium, deiicict te illic Cum fatuo non habeas con-
20 ὅπου οὐκ ἔστι βοήθεια καταβαλεῖ σε ἐκεῖ μὴ μωροῦ μὴ συμβε-
silium non enim poterit verbum celare Coram extraneo ne facias occultum,
21 λεύσῃ, οὐ γὰρ δυνήσεται λόγον κρύψαι ἐνώπιον ἀλλοτρίου μὴ ποιήσῃς κρυ-
non enim cognoscis quid pariet Omni homini ne manifestes cor
22 πτὸν σου γὰρ γνώσεις τί τέξεται παντὶ ἀνθρώπῳ μὴ ἐκφαινε πλὴν χαρ-
tuum & ne referat tibi gratiam ingrati.
δίαν σου, καὶ μὴ ἀναφερέτω σοι χάριν ἄδικον

CAP. IX.

Ne zelet mulierem sinus tui, neque offendas in te disci-
1 Μὴ ζήλου γυναῖκα τοῦ κόλπου σου μὴ δὲ διδάξῃς ἐπὶ σαυτὸν πα-
plinam malam Ne dederis mulieri animam tuam, vt ascendat ipsa
2 δείαν πονηράν μὴ δῷς γυναικὶ ψυχήν σου ἐπιβῆναι αὐτὴν
super animam tuam Ne ne vrbis mulieri meretrici, ne forte in-
3 ἐπὶ ψυχήν σου μὴ ἀπάντα γυναικὶ ἑταιρούσῃ, μήποτε ἐμ

cidas

cidas in laqueos illius Cum cantatrice ne assiduus sis ne
πέσῃς εἰς τὰς παγίδας αὐτῆς. μετὰ ψαλτρίας μὴ ἐνδελέχιζε μή
forte capiaris in exercitiis eius Virginem ne consideres 4
ποτε ἀλῶς ἐν τοῖς ὁπλισμοῖς αὐτῆς. παρθένον μὴ καταμένδανε,
ne forte scandalizeris in pœnis eius Ne dedetis scortis animam 5
μή ποτε σκανδαλισθῇς ἐν τοῖς ὁπλισμοῖς αὐτῆ μὴ δῷς πόρναις τὴν ψυχήν
tuam ne perdas hæreditatem tuam Ne circumspicias in vi 6
σου, ἵνα μὴ ἀπολέσῃς τὴν κληρονομίαν σου μὴ περιβλέπου ἐν ῥύ-
cis ciuitatis & in desertis illius ne ertes Aut rte oculum à 7
μαις πόλεως, καὶ ἐν τοῖς ἐρήμοις αὐτῆ μὴ πλανᾶ ἀποστρέψον ὀφθαλμὸν ἀπὸ
muliere formosa, & ne consideres speciem alienam In enim spe 8
γυναικὸς εὐμόρφου, καὶ μὴ καταμένδανε κάλλος ἀλλοτρίου ἐν γὰρ κάλ- 9
cie mulieris multi errauerunt & ex hoc amicitia vt ignis accenditur,
λει γυναικὸς πολλοὶ ἐπλανήθησαν, καὶ ἐκ τούτου φιλία ὡς πῦρ ἀνάκαιεται,
& ne accubueris in vinis cum ea Cum contagia mu 10
καὶ μὴ καταπαυθῇς ἐπ' ἀγκαλῶν μετ' αὐτῆς μετὰ ὑπανδρου γυ- 12
liere ne sedeas omnino Et ne conuerseris cum
ναικὸς μὴ κάθῃ τοσωπολον καὶ μὴ συμβολοκοπήσῃς μετ' 13
ea in vino ne forte declinet anima tua in illam, & spiritu
αὐτῆς ἐν οἴνῳ μήποτε ἐκκλίνῃ ἡ ψυχή σου ἐπ' αὐτοῦ, καὶ τῷ πάθματι
tuo labaris in perditionem Ne derelinquas amicum antiquum;
σου ὀλισθῇς εἰς ἀπώλειαν μὴ ἐγκαταλίπῃς φίλον ἀρχαῖον 14
nam nouus non est æqualis illi Vinum nouum amicus nouus
ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐκ ἔστιν ὁμοίως αὐτῷ οἶνος νέος, φίλος νέος 15
si inueteratum fuerit cum lætitia bibes illud Ne imiteris
ἐὰν παλαιωθῇ μετ' εὐφροσύνης πίεσαι αὐτόν μὴ ζηλώσῃς 16
gloriam peccatoris, non enim nosti quæ est subuersio eius Ne placeas tibi
δόξαν ἁμαρτωλοῦ, οὐ γὰρ οἶδας τίς ὅτιν ἡ καταστροφὴ αὐτοῦ μὴ εὐδοκήσῃς 17
approbationibus impiorum memento quòd vsq ad inferos non iustificabuntur Longe
ἐν δοκιμίοις ἀσεβῶν μνήσθητι ὅτι εἰς ἅδου οὐ μὴ δικαιωθῶσι μακρὰν 18
abesto ab homine qui potestatem habet occidendi & non suspicabe
ἄπεχε ἀπὸ ἀνθρώπου ὃς ἐξουσίαν ἔχει τοῦ φονεύειν, καὶ οὐ μὴ ὑποπτεύ-
ris timorem mortis Et si accesseris ne erres, ne 19
σῃς φόβον θανάτου καὶ ἐὰν προσέλθῃς, μὴ πλημμελήσῃς, ἵνα μὴ
auferat vitam tuam continuo Scito quod in medio laqueorum 20
ἀφέληται τὴν ζωὴν σου στῆθι ἐγγίζων ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων
pertransis, & super pinnacula ciuitatis deambulas Secundum 21
περιπατεῖς, καὶ ὅτι ἐπάλξεων πόλεως περιπατεῖς κατὰ τὴν
virtutem tuam consilia de proximo & cum sapientibus consilium fac, cum prudenti- 22
ἰσχύν σου σύχασαι τὸ πλησίον, καὶ μετὰ σοφῶν βουλεύ, μετὰ συνε-
tibus sit disputatio tua & omnis narratio tua in lege Altissimi Viri
τῶν ἔστω ὁ διαλογισμός σου, καὶ πᾶσα διήγησίς σου ἐν νόμῳ ὑψίστου. ἄνδρες
iusti sint conuiua tui, & in timore Domini sit gloria 23
δίκαιοι ἔστωσαν σιώδειπνοί σου, καὶ ἐν φόβῳ κυρίου ἔστω τὸ καύχη- 24
tio tua In manu artificum opus laudabitur & princeps
μά σου ἐν χειρὶ τεχνιτῶν ἔργον ἐπαινεθήσεται, καὶ ὁ ἡγούμε-
populi sapiens in sermone suo Terribilis in ciuitate sua homo linguosus 25
νος σοφὸς ἐν λόγῳ αὐτοῦ φοβερὸς ἐν πόλει αὐτοῦ ἀνὴρ γλωσσώδης,
& petulans in verbo suo odio erit
καὶ ὁ προπετὴς ἐν λόγῳ αὐτοῦ μισηθήσεται.

CAP. X.

Iudex sapiens docet populum suum; & principatus prudentis pro-
1 Κριτὴς σοφὸς παιδεύει τὸν λαὸν αὐτῦ, καὶ ἡγεμονία συνετῦ τοι-
sus erit. Secundum iudicem populi sic & ministri eius & se-
2 μενηνέσται. κατὰ τὸν κριτὴν τοῦ λαοῦ, ὕτως καὶ οἱ λειτουργοὶ αὐτοῦ καὶ πα-
cundum gubernatorem ciuitatis, omnes & habitantes eam. Rex
3 τὰ τὸν ἡγούμενον τῆ πόλεως, τοιοῦτοι οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν βασιλεὺς
insipiens perdet populum suum & ciuitas habitabitur in intelli-
ἀπαιδεύτως ἀπολεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ πόλις οἰκισθήσεται ἐν συνέσει
gentia rum. In manu Domini potestas terræ, & vti-
4 δυνατῶν ἐν χειρὶ κυρίου ἡ ἐξουσία τῆς γῆς, καὶ τὸν χρή-
lem suscitabit ad tempus super eam. In manu Domini felicitas
5 σιμον ἐγερεῖ εἰς καιρὸν ἐπ' αὐτῆς. ἐν χειρὶ κυρίου εὐοδία
hominis & faciei scribæ imponet gloriam suam. In
6 ἀνδρὸς, καὶ προσώπῳ γραμματέως ἐπιθήσει δόξαν αὐτοῦ. μὴ
omni iniuria ne iratearis proximo & ne facias quippiam in operibus
παντὶ ἀδικήματι, μὴ μνησικακήσῃς τῷ πλησίον, καὶ μὴ πράξῃς μηδὲν ἐν ὕβρεως.
iniuriæ. Odibilis coram Domino & hominibus superbia, & ex
7 ὕβρεως μισητὸν ἐναντι κυρίου καὶ ἀνθρώπων ἀδικία καὶ ἐξ
utrisque error iniustitiæ Regnum de gente in gentem trans-
8 αμφοτέρων πλημμέλεια. ἀδικίας βασιλεῖα ἀπ' ἔθνους εἰς ἔθνος με-
fertur propter iniustitias, & iniurias & opes dolosas quid superbit
τήλλαται διὰ ἀδικίας καὶ ὕβρεις καὶ χρήματα δόλια, τί ὑπερηφανεύεται
terra & cinis? Auaro quidem enim nihil iniquius. Hic enim &
9 γῆ καὶ σποδός, φιλαργύρου μὲν γὰρ οὐδὲν ἀνομώτερον. οὗτος γὰρ καὶ
suam animam venalem facit quoniam in vita sua proiecerunt intima
10 τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκβακτον ποιεῖ· ὅτι ἐν ζωῇ αὐτὸς ἔρριψαν τὰ ἐντόδια
sua. Longum morbum inscitus medicus & rex hodie & cras
11 αὐτῦ. μακρὸν ἀρρωστήμα κοπιᾷ ἰατρός, καὶ βασιλεὺς σήμερον, καὶ αὔ-
morietur. Cum enim mortuus fuerit homo, hæreditabit serpentes
12 ριον τελευτήσει. ἐν γὰρ τῷ ἀποθανεῖν ἄνθρωπον, κληρονομήσει ἑρπετὰ
& bestias, & vermes. Initium superbiæ hominis recedentis a
13 καὶ θηρία, καὶ σκώληκας. ἀρχὴ ὑπερηφανίας, ἀνθρώπου ἀφισταμένου ἀπὸ
Domino & ab eo qui fecit illum recessit cor eius. Quoniã ini-
14 κυρίου καὶ ἀπὸ τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν ἀπέστη ἡ καρδία αὐτοῦ. ὅτι ἀρ-
tium peccati superbia & qui tenuerit illam inundabit abominationem &
χὴ ἁμαρτίας ὑπερηφανία, καὶ ὁ κρατῶν αὐτῆς ἐξεχεῖται βδέλυγμα, καὶ
subuertetur in finem. Propter hoc exhonorauit Dominus
16 κατεστρέψησεν εἰς τέλος διὰ τοῦτο παρέδοξεν κύριος τὰς
inductiones & subuertit in finem illos. Sedes
17 ἐπαγωγὰς, καὶ κατέστρεψεν εἰς τέλος αὐτούς. θρόνους
imperantium destruxit Dominus & sedere fecit mites pro eis. Ini-
ἀρχόντων καθεῖλεν ὁ κύριος, καὶ ἐκάθισε πραεῖς ἀντ' αὐτῶν. ἔνδοθεν
Radice gentium superbarum exstirpauit Dominus & plantauit pro illis in
18 ῥίζας ἐθνῶν ὑπερηφάνων ἐξέτιλε κύριος, καὶ ἐφύτευσεν ἀντ' αὐτῶν ἐν
gloria humiles. Regiones gentium subuertit Dominus & perdidit
1 δόξῃ ταπεινοὺς. χώρας ἐθνῶν κατέστρεψε κύριος καὶ ἀπώλεσεν
eas vsq; ad fundamenta terræ. Exhausit eas & perdidit
20 αὐτὰς ὡς θεμελίων γῆς. ἐξῆρεν ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπώλεσεν
eas. Et cessare fecit à terra memoriam earum. Non
21 αὐτάς. καὶ κατέπαυσεν ἀπὸ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. ἐκ

creata est hominibus superbia, neque ira filioris generationibus mulierum.

ἔκτισαι ἀνθρώποις ὑπερηφανία, ἐ δὲ ὀργὴ θυμῶ γωνήμασι γυναικῶν 22

Semen securitatis qui timent Dominum & pretiosa planta qui diligunt illum. Semen ignominiæ qui non attendunt legi, semen

σπέρμα ἀσφαλείας οἱ φοβύμενοι κύριον, ἐντιμον φύτάρια οἱ ἀγα- 23

erroris qui transgrediuntur mandata. In medio fratrum re-

πῶντες αὐτὸν σπέρμα ἀτιμίας οἱ μὴ προσέχοντες τῶ νόμω, σπέρμα

gnum honoratus, & qui timent Dominum in oculis illius.

πλανήσεως οἱ παραβαίνοντες ἐντολάς ἐν μέσω ἀδελφῶν ὁ ἡ- 24

Ante finem initium timor Domini; abiectio autem principatus obduratio & super-

γύμενος αὐτῶν ἔντιμος, ϗ οἱ φοβύμενοι κύριον ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.

biæ diues & honoratus & pauper gloriatio eorum timor Domini.

Πρὸ λήξεως ἀρχὴ φόβος κυρίε, ἀποβολὴ δὲ ἀρχῆς σκληρυσμος ϗ ὑπερ- 25

Non iustum inhonorare pauperem intelligentem & non decet honorare virum

φανία πλέπος ϗ ἔνδοξον ϗ πτωχὸς τὸ καύχημα αὐτῶν φόβος κυρίε.

peccatorem. Magnates & iudices & potentes honorabuntur, & non

Ἐ δίκαιον ἀτιμάσαι πτωχὸν συνετὸν, ϗ ἐ καθήκει δοξάσαι ἄνδρα 26

est aliquis eorum maior timente Dominum. Seruo prudenti li-

ἁμαρτωλόν. μεγιστανες ϗ κριταὶ ϗ δυνασαι δοξασθήσονται, ϗ ἔκ- 27

beri seruient & vir sapiens non murmurabit correptus. Ne

ἐστι τὶς αὐτῶν μείζων τῶ φοβυμένω τὸν κύριον· οἰκέτη συνετῶ ἐλε- 28

velis videri sapiens in faciendo opus tuum & ne extollas te in tempore angustiæ

θερος λειτουργήσουσι· ϗ ἀνὴρ ἐπιστήμων οὐ γογγυσει παιδευόμενος· μὴ

tuæ. Melius enim qui operatur & abundat in omnibus, quam qui gloria-

σοφίζε ποιῆσαι τὸ ἔργον σου, ϗ μὴ δοξάζε ἐν καιρῶ στενοχωρίας 29

tur & eges pane. Fili in mansuetudine tua honora animam

σου. κρεῖσσον γὰρ ὁ ἐργαζόμενος ϗ περισσεύων ἐν πᾶσιν, ἢ ὁ δοξαζόμε- 30

tuam & da illi honorem secundum dignitatem eius. Peccantem

νος ϗ ὑπορῶν ἄρτου. τέκνον ἐν πραύτητί σου δόξασον τὴν ψυ- 31

in animam suam quis iustificabit? & quis honorabit inhonorantem

χὴν σου, ϗ δός αὐτῆ τιμὴν κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῆ· τὸν ἁμαρτάνοντα 32

vitam suam? Pauper honoratur propter scientiam suam & diues honoratur

εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίς δικαιώσει, ϗ τίς δοξάσει τὸν ἀτιμάζοντα τὴν 33

propter diuitias suas. Qui est honoratus in paupertate & in

ζωὴν αὐτοῦ; πτωχὸς δοξάζεται διὰ ἐπιστήμην αὐτοῦ, ϗ πλέσιος δοξάζεται

diuitiis quanto magis?

διὰ τὸν πλέτον αὐτοῦ. ὁ δεδοξασμένος ἐν πτωχείᾳ, ϗ ἐν 34

πλέτω πόσω μᾶλλον;

CAP. XI. iá.

Sapientia humilis exaltabit caput illius & in medio magnatum

Σοφία ταπινοῦ ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ, ϗ ἐν μέσω μεγιστάνων 1

collocabit eum. Ne laudes virum in specie sua &

καθίσει αὐτόν. μὴ αἰνέσῃς ἄνδρα ἐν καλλει αὐτοῦ, ϗ 2

ne abomineris hominem in visu suo. Breuis in volatilibus

μὴ βδελυξῇ ἄνθρωπον ἐν ὁράσει αὐτοῦ. μικρὸς ἐν πετεινοῖς ἡ μέ- 3

apis & principatus dulcorum fructus eius. In indumento

λισσα, ϗ ἀρχὴ γλυκασμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς· ἐν ἐνδύσει 4

vestimentorum ne glorieris & in die gloriæ ne extollaris quoniam mira

ματίων μὴ καυχήσῃ, ϗ ἐν ἡμέρα δόξης μὴ ἐναίρου, ὅτι θαυ-

bilia opera Domini sunt, & occulta opera eius hominibus. Multi

μασιὰ τὰ ἔργα κυρίε ὅτι, ϗ κρυπτὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀνθρώποις. πολλοὶ 5

tyranni

tyranni sederunt super pauimenta, et insuspicatus tulit diadema.
τύραννοι ἐκάθισαν ἐπ' ἐδάφους, ὁ δὲ ἀνυπονόητος ἔφερεν διάδημα.
6 Multi potentes inhonoratè sunt valdè & gloriosi traditi sunt in
πολλοὶ δυνάσται ἠτιμάσθησαν σφόδρα, καὶ ἔνδοξοι παρεδόθησαν εἰς
7 manus aliorum Priusquam exquiras ne accuses: intelligè pri
χεῖρας ἑτέρων πρὶν ἢ ἐξετάσῃς, μὴ μέμψῃ νόησον πρῶ-
8 us, & tunc reprehende Priusquam audias, ne respondeas: & in
τον καὶ τότε ἔλεγξον πρὶν ἢ ἀκοῦσαι, μὴ ἀποκρίνου, καὶ ἐν
9 medio sermonum ne interlicias verbum De re de qua
μέσῳ λόγων μὴ παρέμβαλλε ῥῆμα περὶ πράγματος δὲ
10 non ea ad te ne cesset & in iudicio peccatorum ne præsideas Fili
ἀκάθισον, μὴ ἔσῃ ζιζανίου, καὶ ἐν κρίσει ἁμαρτωλῶν μὴ συνέδρευε τέκνον
mi, ne ega multa sint actus tui si enim repletus fueris non eris in
μή σοι πολλὰ ἔστωσαν αἱ πράξεις σου ἐὰν γὰρ πλησθῇς οὐκ ἀθῳω-
11 centi; & si secutus fueris non apprehendes & non effugies subfugiens
θήσῃ καὶ ἐὰν διώκῃς, οὐ μὴ καταλάβῃς, καὶ οὐ μὴ σωθήσῃ διαδρᾶς.
Ea laborans & operans & festinans & tanto magis eges
12 ἔστι κοπιῶν καὶ πονῶν καὶ σπεύδων, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον ὑστερεῖται
Ea piger egens auxilio deficiens virtute & abundans
13 ἔστι νωθρὸς προσδεόμενος ἀνηλίψεως, ὑστερῶν ἰσχύι καὶ περισσεύων
pauperie & oculus Domini respexit illum in bona & erexit
πτωχείᾳ, καὶ ὀφθαλμὸς κυρίου ἐπέβλεψεν αὐτῷ εἰς ἀγαθὰ, καὶ ἀνώρ-
eum de humilitate ipsius Et exaltauit
θωσεν αὐτὸν ἐκ ταπεινώσεως αὐτοῦ. καὶ ἀνύψωσε κε-
caput eius à contritione & mirati sunt in illo multi qui vide-
φαλὴν αὐτοῦ ἀπὸ συντριβῆς, καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ πολλοὶ διαφέραν-
runt Bona & mala vita & mors paupertas & diuitiæ
14 τες. ἀγαθὰ καὶ κακὰ ζωὴ καὶ θάνατος, πτωχεία καὶ πλοῦτος
à Domino sunt. Sapientia & scientia & cognitio legis à Domi-
15 παρὰ κυρίου ἐστί. σοφία καὶ ἐπιστήμη καὶ γνῶσις νόμου παρὰ κυ-
no: dilectio & via bonorum operum ab ipso sunt Error & tenebræ
16 ρίου ἀγάπησις καὶ ὁδοὶ καλῶν ἔργων παρ' αὐτοῦ εἰσι πλάνη καὶ σκότος
peccatoribus concreata sunt, at exultationibus in malis consenescit malitia
ἁμαρτωλοῖς συνέκτισται, τοῖς δὲ χαιρεῶσιν ὅτι κακὰ συγγηράσκει
Dativ Domini permanet religiosis, & beneplacitum eius prosperatur in seculum
17 δόσις κυρίου παραμένει εὐσεβέσι, καὶ ἡ εὐδοκία αὐτοῦ εὐοδοῖ εἰς τὸν αἰῶνα.
Est qui locupletatur ab alterutione & parsimonia sua & hæc pars eius
18 ἔστι πλουτῶν ἀπὸ στενοχωρίας καὶ σφιγγίας αὐτοῦ καὶ αὕτη ἡ μερὶς αὐτοῦ
à mercede illius in eo quòd dicit ipse Inueni requiem & nunc
19 ἀπὸ τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ εἰπεῖν αὐτόν, εὗρον ἀνάπαυσιν, καὶ νῦν
manducabo à bonis meis assiduè Et non nouit quod
φάγομαι ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν μου ἀδιαλείπτως καὶ οὐκ οἶδε τίς
tempus præteribit ipse & relinquet illa alijs & morietur
χρόνος παρελεύσεται αὐτὸν καὶ καταλείψει αὐτὰ ἑτέροις, καὶ ἀποθανεῖται
Sta in testamento tuo & coll quere in illo & in opere tuo vetera
20 στῆθι ἐν διαθήκῃ σου καὶ ὁμίλει ἐν αὐτῇ, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ σου παλαιωθή-
sto Ne mireris in peccatis peccatoris confide autem in Deo &
21 π μὴ θαύμαζε ἐν ἔργοις ἁμαρτωλοῦ, πίστευε δὲ κυρίῳ, καὶ
permane in labore tuo Quia leue in oculis Domini velociter
μεῖνον τῷ πόνῳ σου. ὅτι κοῦφον ἐν ὀφθαλμοῖς κυρίου διὰ τάχους
repente ditescere paupertem Benedictio Domini in mercede pij
22 πτωχεῦσαι πένητα. εὐλογία κυρίου ἐν μισθῷ εὐσεβοῦς.

& in hora veloci germinat benedictionem eius
Ne dixeris Quæ
καὶ ἐν ὥρᾳ τάχει ἀναθαλλει εὐλογίαν αὐτῆς
μὴ εἴπῃς, τίς 24
eſt mihi neceſſitas complecentiæ, & à quo ex nunc erunt mihi bona?
ὅτι μοι χρεία ἀρίσκειας, καὶ τίνι ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσαι μοι τὰ ἀγαθά,
Ne dicas, Sufficientia mihi ſunt & multa mihi quæ habeo; & quid ex nunc
μὴ εἴπῃς, αὐτάρκη μοι ὅτι, καὶ πολλά μοι ἃ ἔχω, καὶ τί ἀπὸ τοῦ νῦν 25
mali habebo in vita?
In die bonorum oblivio malo
κακωθήσομαι ἐν ζωῇ,
ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθῶν ἀμνησία κα- 26
rum & in die malorum non recordabitur bonorum
κῶν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν οὐ μνησθήσεται ἀγαθῶν
Quoniam leue
ὅτι κοῦφον 27
coram Domino in die obitus reddere homini ſecundum opera
ἔναντι κυρίου ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς ἀποδοῦναι ἀνθρώπῳ κατὰ τὰ ἔργα
eius
Malitia horæ oblivionem facit delitiarum, & conſumma-
αὐτοῦ.
κάκωσις ὥρας ἐπιλησμονὴν ποιεῖ τρυφῆς, καὶ συντέ 28
tionem hominis revelatio operum illius
Ante mortem ne dicas
λειαν ἀνθρώπου ἀποκάλυψις ἔργων αὐτοῦ
πρὸ τελευτῆς μὴ μακά- 29
beatum aliquem, & in filiis ſuis cognoſcetur vir,
Ne omnem
ειζε μηδένα, καὶ ἐν τέκνοις αὐτοῦ γνωσθήσεται ἀνήρ
μὴ πᾶντα 30
hominem inducas in domum tuam multæ enim inſidiæ diaboli
ἄνθρωπον εἰσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου, πολλαὶ γὰρ αἱ ἐνέδραι τοῦ διαβόλου.
Perdit
expta ita cauet; ſic cor ſuperbi & vt
πέρδιξ θηρευθεὶς ἐν καρπαλῳ, οὕτως καρδία ὑπερηφάνου, καὶ ὡς 31
ſpectator aſcendens ad caſum
Nam bona in mala con-
κατάσκοπος ὁρῶν εἰς ὀδὸν πίπτων.
τὰ γὰρ ἀγαθὰ εἰς κακὰ με 32
uertens inſidiatur, & in electis imponet maculam
Ab ſcin
ταστρέφων ἐνεδρεύει, καὶ ἐν τοῖς αἱρετικοῖς ἐπιθήσει μῶμον.
ἀπὸ σπι
tilla parua augetur pruna, & homo peccator ad
θὴρ μικρᾶς πληθύεται ἀνθρακία, καὶ ἄνδρωπος ἁμαρτωλὸς εἰς 33
ſanguinem inſidiatur
Attende à malefactore, prima enim fabricat
αἷμα ἐνεδρεύει.
πρόσεχε ἀπὸ κακούργου, πονηρὰ γὰρ τεκταίνεται,
ne forte det tibi maculam in ſeculum.
Inhabitare fac peregrinum, & per-
μήποτε δῶ σοι μῶμον εἰς τὸν αἰῶνα
ἐποίκισον ἀλλότριον καὶ δια 35
uertet te in turbatione, & abalienabit te à proprijs tuis
στρέψει σε ἐν ταραχῇ, καὶ ἀπαλλοτριώσει σε ἀπ' ἰδίων σου.

CAP. XII. ιβ'

Si beneſeceris, ſcito cui facis, & erit gratia bonis tuis
Bene
Εαν εὖ ποιῇς, γνῶθι τίνι ποιεῖς, καὶ ἔσαι χαρὶς τοῖς ἀγαθοῖς σε
fac pio, & inuenies retributionem; & ſi non ab ipſo at ab
εὖ 1
τοίησον εὐσεβῆ, καὶ εὑρήσεις ἀνταπόδομα, καὶ εἰ μὴ παρ' αὐτῷ ἀλλὰ σοῦ
Altiſſimo
Non erunt bona ei qui aſſuetus eſt ad mala &
τοῦ ὑψίσου.
οὐκ ἔσαι ἀγαθὰ τῷ ἐνδελεχίζοντι εἰς κακά, καὶ τῷ 2
eleemoſynam non ſeparanti da pio, & ne ſuſcipias pecca-
ἐλεημοσύνης μὴ χωριζοντι δὸς τῷ εὐσεβεῖ, καὶ μὴ ἀναλάβῃ ἁμαρ-
torem
Benefac humili, & ne dederis impio prohibe
τωλόν.
εὖ ποίησον ταπεινῷ, καὶ μὴ δῷς ἀσεβεῖ· ἐμπόδισον 3
panes tuos, & ne dederis ei, vt ne in illis te ſupprimat
τοὺς ἄρτους σου, καὶ μὴ δῷς αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐν αὐτοῖς σε δυναστεύσῃ, δι-
duplicia enim mala inueniet tibi in omnibus bonis quæcunque feceris illi
πλασια γὰρ κακὰ εὑρήσει σοι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς οἷς ἂν ποιήσῃς αὐτῷ.
Quoniã & Altiſſimus odio habuit peccatores, & pijs reddet vin
ὅτι καὶ ὁ ὕψιστος ἐμίσησεν ἁμαρτωλούς, καὶ τοῖς εὐσεβέσιν ἀποδώσει ἐκ 6

diction Seruat autem eos in diem vindictæ eorum sortem
δίκην φυλάσει δὲ αὐτὺς εἰς ἡμέραν ἐκδικήσεως αὐτῶν κρατεμάν.
Da bono & ne susceperis peccatorem Non aliter
7 δὸς τῷ ἀγαθῷ, καὶ μὴ ἀντιλάβῃ ἁμαρτωλῦ ἕκ ἀκριβήσε-
tur in bonis amicus & non absconderetur in malis inimicus In
8 ται ἐν ἀγαθοῖς ὁ φίλ⊙ καὶ ἐ κρυβήσεται ἐν κακοῖς ὁ ἐχθρός ἐν
bonis viri inimici illius in tristitia & in malis illius &
ἀγαθοῖς ἀνδρὸς οἱ ἐχθροὶ αὐτῦ ἐν λύπῃ, καὶ ἐν τοῖς κακοῖς αὐτῦ, καὶ ὁ
amicus separabitur Ne credas inimico tuo in secu-
9 φίλ⊙ διαχωρισθήσεται μὴ πιστεύσης τῷ ἐχθρῷ σε εἰς τὸν αἰ-
lum Sicut enim æs æruginat, sic nequitia illius
10 ῶνα. ὡς γὸ ὁ χαλκὸς ἰῦται κ τως ἡ πονηρία αὐτῆ
Et si humiliatus fuerit & vadet incuruatus superpone
11 καὶ ἐὰν ταπεινωθῇ καὶ πορεύηται συγκεκυφώς, ὄπισθεν τῶν
animam tuam, & cauc ab illo & eris ei vt qui abstersit
ψυχήν σε, καὶ φύλαξαι ἀπ' αὐτῦ, καὶ ἔσῃ αὐτῷ ὡς σκεμμαχὼς
speculum & cognosces quod non in finem terfit æruginem Ne sta-
12 ἔσοπτρον, καὶ γνώσῃ ὅτι ὐκ εἰς τέλος κατίωσε μὴ σὴ
tuæ eum prope te ne forte cùm subuerterit te, stet super locum
σης αὐτὸν ἐκ δεξιᾶς σαυτῦ, μήποτε καταστρέψας σε ἐκ τῆ ὄντι τόπου
tuum Ne colloces eum à dextris tuis, ne forte quærat ca
σε. μὴ καθίσῃς αὐτὸν ἐκ δεξιῶν σου, μήποτε ζητήσῃ τὴν κα-
thedram tuam accipere & in nouissimis cognoscas verba mea, & in
θέδραν σου λαβεῖν, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐπιγνώσῃ τὺς λόγους μὺ, καὶ ὀλί γησ
sermonibus meis Simuleris Quis miserebitur incantatoris à serpente morsi,
13 ῥημάτων μὺ κατανυγήσῃ. τίς ἐλεήσει ἐπαοιδὸν ὀφιόδηκτον,
& omnium accedentium bestiis? sic eius qui accedit vi
καὶ πάντας τὺς προσάγοντας θηρίοις, ὕτως τὸν προσπορεύμενον ἀν
ro peccatori, & qui commiscetur in peccatis eius Per horam
14 θρὶ ἁμαρτωλῷ καὶ συμφυρόμενον ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῦ. ὥραν
tecum permanebit in statione iusta & si declinauerit, non tolerabit
μετὰ σῦ διαμενεῖ ἐν στάσει δικαία, καὶ ἐὰν ἐκκλίνῃς, ὐ μὴ καρτερήσῃ.
Et in labiis suis indulcabit inimicus & in corde suo
15 καὶ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῦ γλυκανεῖ ὁ ἐχθρός, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῦ
deliberabit subuertere te in foueam In oculis
16 βουλεύσεται ἀνασκέψαι σε εἰς βόθρον ἐν ὀφθαλμοῖς
suis lacrymabitur & si inuenerit tempus, non satiabitur à sanguine
αὐτῦ δακρύσει, καὶ ἐὰν εὕρῃ καιρὸν, ὐκ ἐμπλησθήσ⊙ ἀφ' αἵματ⊙
Mala si occurrerint tibi inuenies illum primum te illic & quasi bo
κακὰ ἐκ τύχωσί σοι, εὑρήσεις αὐτὸν πρῶτόν σου ἐκεῖ, καὶ ὡς ἄνδρω-
mo adiuuans suffodiet calcaneum tuum Caput
17 π⊙ βοηθῶν ὑποσκάψει πτέρναν σου τὴν κεφαλήν
suum mouebit & plaudet manibus & multa susurrabit, &
αὐτῦ κινήσει, καὶ ἐπικροτήσει ταῖς χερσί, καὶ πολλὰ διαψιθυρι σθήσ⊙, καὶ
commutabit vultum suum
ἀλλοιώσει τὸ πρόσωπον αὐτῦ

CAP. XIII.

Qui tetigerit picem, inquinabitur in ea; & communicans superbo
Ὁ ἁπτόμενος πίσσης, μολυνθήσεται ἐν αὐτῇ· καὶ κοινωνῶν ὑπερηφάνῳ
similem sibi
ὁμοιωθήσεται αὐτῷ. βάρος ὕδατος σὲ μὴ ἄρῃ ἐν ζωῇ σου, καὶ
fortiori te & ditiori te ne communices Quid com
ἰσχυροτέρου σου καὶ πλουσιωτέρῳ σε μὴ κοινώνει· τί κοι
municabit olla ad cacabum? ipsa impinget & ipsa contere
νωνήσει χύτρα πρὸς λέβητα, αὐτὴ προσκρούσει, καὶ αὐτὴ συντριβή-
tur Dives iniuriam fecit, & ipsam rogabunt pauper iniuriam
σεται· πλούσιος ἠδίκησε, καὶ αὐτὸς προσδεηθήσονται· πτωχὸς ἠδίκη-
fecit & ipse minas patietur si vtilis fuerit operator
σε, καὶ αὐτὸς προσαπειληθήσεται. ἐὰν χρησιμεύσῃς, ἐργᾶται
te & si egenus affliget te Et si habuerit,
ἐν σοί· καὶ ἐὰν ὑστερήσῃς, καταλείψει σε.
conuenet tecum & existimabit te, & ipse non dolebit Opus
συμβιώσεταί σοι, καὶ ἀπιστώσει σε, καὶ αὐτὸς οὐ πονέσει χρείαν
habebit tui & deridebit te, & arridebit tibi & dabit tibi
ἔχοντί σε καὶ ἀποπλανήσει σε, καὶ προσγελάσεταί σοι, καὶ δώσει σοι
ipsum loquetur tibi bona, & dicet Quæ necessitas tua? Et confundet te
ἐλπίδα· λαλήσει σοι καλά, καὶ ἐρεῖ, τίς ἡ χρεία σε, καὶ αἰσχυνεῖ σε
cibis suis donec existimabit te bis aut ter, & in nouis
τοῖς βρώμασιν αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀποπλανήσῃ σε δὶς ἢ τρίς, καὶ ἐπ' ἐσχά-
finis deridebit te. Et post hæc videbit te &
των καταμωκήσεται σου
relinquet te & caput suum mouebit super te. Attende ne
καὶ μετὰ ταῦτα ὄψεταί σε, καὶ κα
ταλείψει σε, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κινήσει ἐπὶ σοί. πρόσεχε μὴ
decipiaris mente Et ne humilieris in lætitia
ἀποπλανηθῇς τῇ διανοίᾳ, καὶ μὴ ταπεινωθῇς ἐν εὐφρο-
cordis tui Cùm aduocauerit te potens dif
σύνῃ καρδίας σου
cedens ibo, & tanto magis te aduocabit repetens. Ne
χωρῶν γίνε, καὶ πολὺ μᾶλλόν σε προσκαλέσεται πλειονάζων. μὴ
inidas vt non expellaris fiue iudicio & ne longè differ ne obli
ἐκπέσῃς ἵνα μὴ ἀποθῇς ἀκρίτως, καὶ μὴ μακρὰν ὀφισθῶ, ἵνα μὴ ἔτι
uioni tradaris Ne contineas alloquí cum eo & ne
λαλήσῃς.
credas pluribus verbis illius ex multa enim loquela tentabit te, &
πίστευε τοῖς πλείοσι λόγοις αὐτοῦ· ἐν πολλῇ γὰρ λαλιᾷ πειράσει σε, καὶ
vnquam arridens exquiret occulta tua Immitericors qui non
ὡς προσγελῶν ἐξετάσει τὰ κρυπτά σου.
obseruat iurmo est & non parcet de malitia tua & vinculis.
ἀνελεήμων ὁ μὴ
σωπῶν λόγους, καὶ ἀπὸ μὴ φείσεται σοὶ κακώσεως σου καὶ δεσμῶν
Cane & attende vehementer ad custodiendum quoniam cum casu
συντήρησον καὶ πρόσεχες σφοδρῶς τοῦ ἀκοῦσαι, ὅτι μετὰ τῆς πλώτιάς
tuo deambulas
σε περιπατεῖς
Audiens hæc in somno tuo, vigila
ἀκουσον ταῦτα ἐν ὕπνῳ σου, γρηγόρησον
Tota vita dilige Dominum, & inuoca illum in salutem tuam
πάσῃ ζωῇ ἀγάπα κύριον, καὶ ἐπικάλεσαι αὐτὸν εἰς σωτηρίαν σου
omnis homo diligit simile sibi & omnis homo diligit
πᾶν ζῶον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον αὐτῷ, καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τὸν

proximum suum
πλησίον αὐτῦ.
& simili sui copulabitur vir
ἡ τὸ ὁμοίω αὐτῦ προσκολληθήσε) ἀνὴρ
20 Omnis caro secundùm genus coniungetur
πᾶσα σὰρξ κατὰ γένο συνάγετω,
Quid communicabit lupus
τί κοινωνήσω λύκος
21 agno sic peccator ad pium
ἀμνῷ, ἕτως ἁμαρτωλὸς πρὸς ὅσιον
Quæ pax hyænæ ad ca
τίς εἰρήνη ὑαίνη πρὸς
nem & quæ pax diuiti ad pauperem?
κυνά, ἡ τίς εἰρήνη πλουσίῳ πρὸς πένητα,
Venationes leonum
κυνήγια λεόντων
22 onagri in deserto sic pascua diuitum pauperes
ὄναγροι ἐν ἐρήμῳ, ἕτως νομαὶ πλουσίων πτωχοί.
Abominatio super
βδέλυγμα ὑπερ
23 humilitas sic execratio diuiti pauper
φάνων ταπεινότης, ἕτως βδέλυγμα πλουσίῳ πτωχός
Diues
πλού
commotus firmatur ab amicis, pauper autẽ cùm ceciderit expellitur
σαλεύομε στηρίζεται ὑπὸ φίλων, πτωχὸς δὲ πεσὼν ἀπωσθήσε)
24 ab amicis. Cùm diues offenderit, multi adiutores locutus
ὑπὸ φίλων πλεῖσι σφαλέντος, πολλοὶ ἀντιλήπτορες, λαλή-
Diues
σαν ἄτοπα καὶ ἐδικαίωσαν αὐτόν ταπεινὸς ὑψαλε, καὶ ἀπο
25 est arrogans, & iustificauerunt eum Humilis erravit, & in
σεπετίμησαν αὐτό· ἐφθέγξατο σωφρονῶν, καὶ οὐκ ἐδόθη αὐτῷ τόπο
Diues locutus est & omnes tacuerunt, & verbum illius exal
πλού ἐλάλησεν, ἡ πάντες ἐσίγησαν, καὶ τὸν λόγον αὐτῦ ἕνε
26 tauerunt vsque ad nubes Pauper locutus est & dixerunt, Quis hic?
ψωσαν ἕως νεφελῶν. πτωχὸς ἐλάλησε, ἡ εἶπαν, τίς οὗτ,
27 & si offenderit subuertent illum Bonæ
καὶ ἐὰν προσκόψῃ προσαναπέψουσιν αὐτόν ἀγαθὸς ὁ
diuitiæ cui non adest peccatum, & malæ pauperes in ore impii
πλῦτος ᾧ μὴ πάρεστιν ἁμαρτία, καὶ πονηρὰ ἡ πτωχεία ἐν στόμα ἀσε
28 Cor hominis mutat faciem illius, siue in bona
βῶς. καρδία ἀνθρώπε ἀλλοιοῖ τὸ πρόσωπον αὐτῦ, ἐάντε εἰς ἀγα-
siue in mala & bonam reddit faciem in delectatione cor vi
θὰ ἐάντε εἰς κακά· ἡ ἀγαθωσύνη πρόσωπον ἐν τέρψει καρδία θάλλου-
29 Vestigium cordis in bonis vultus virens, &
σα. ἴχνο καρδίας ἐν ἀγαθοῖς, πρόσωπον θάλλον, καὶ
30 inuentio parabolarum cogitatio cum labore
ἄρεσις παραβολῶν διαλογισμὸς μετὰ κόπου

CAP. XIIII. ιδ'.

Beatus vir qui non lapsus est in ore suo, & non stimulatus
1 Μακάριο ἀνὴρ ὃς οὐκ ὀλίσθησεν ἐν τῷ στόματι αὐτῦ, ἡ οὐ κατενύγη
in multitudine peccatorum Beatus qui nõ condemnauit anima
2 ἐν πλήθει ἁμαρτιῶν μακάριος ὃ οὐ κατέγνω ἡ ψυχὴ
sua, & qui non cecidit à spe suæ in Domino Viro
3 αὐτῦ, ἡ ὃς οὐκ ἔπεσεν ἀπὸ τῆς ἐλπίδο αὐτῦ ἀπὸ κυρίου. ἀνδρὶ
parco non bonæ diuitiæ, & viro liuido ad quid pecuniæ? Qui
4 μικρολόγῳ οὐ καλὸς ὁ πλῦτο, ἡ ἀνδρὶ βασκάνῳ ἵνατί χρήματα; ὁ
congregat ex anima suã congregat aliis & in bonis eius
συνάγων ἀπὸ τῆ ψυχῆς αὐτῦ συνάγει ἄλλοις, ἡ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς αὐτῦ
luxuriabuntur alii Nequam sibi, cui erit bonus? & non
5 τρυφήσουσιν ἕτεροι ὁ πονηρὸς ἑαυτῷ, τίνι ἔσῃ ἀγαθός, ἡ οὐκ

Lætabitur in opibus suis Inuideate sibi
ἀφεσμθήσεται ἐν πῖς χρήμασιν αὐτῦ τῦ βασκαίνοντος ἑαυ- 6
non est peior & hæc redditio malitiæ illius
τὸν, ὅτι ἔστι πονηρότης· καὶ τοῦτο ἀντιτόδομα τῆ κακίᾳ αὐτῦ.
Et si bene fecerit, non volens facit & in nouissimis manifestabit malitiam
καὶ ἐὰν εὖ ποιήσῃ, ὐχ ἑκὼν ποιεῖ, καὶ ἐπ' ἐσχάτων σφανεῖ τὴ κακίαν 7
suam Nequàm inuidens videre oculo, suetiens
αὐτοῦ πονηρὸς ὁ βασκαίνων ἰδεῖν ὀφθαλμῷ, ἀποστρέφων 8
faciem, & despiciens animas Auari oculus non repleb
σόσωπον καὶ ἐξουδενῶν ψυχὰς πλεονέκτου ὀφθαλμὸς ὐ πίμπλα 9
tur parte & iniustitia malt a efacit animam suam Oculus
ται μερίδος, καὶ ἀδικία πονηροῦ ἀναξηρανεῖ ψυχὴν αὐτῦ. ὀφθαλμὸς 10
malus inuidus in pane & indigens in mensa sua
πονηρὸς φθονερὸς ἐπ' ἄρτῳ, καὶ ἔλλειπὴς ὅτι τῆς τραπέζης αὐτῦ.
Fili quomodocunq habueris, bene fac tibi, & oblationes Domino
τέκνον καθὼς ἐὰν ἔχῃς σῦ ποιεῖ σαυτῷ, καὶ θυσφορὰς κυρίῳ 11
digne offer Memor esto quoniã mors non tardabit, & testamentum
ἀξίως θύσατε. μὴθὲπι ὃν θανατος ὐ χρονιεῖ, καὶ διαθήκη 12
inferni non ostensum est tibi Antequam tu morieris, bene fac
ᾅδου ὐχ ὑπόδειχθη σοι. πρὸν σε τελευτῆσαι, ἀπόδος
amico, & secundum potestatem tuam porrige, & da ei
φίλῳ, καὶ κατὰ τὴν ἰσχύν σε ἔκτεινον, καὶ δός αὐτῷ.
Ne defraudes à bona die, & pars desiderii bo
μὴ ἀφυστερήσῃς ἀπὸ ἀγαθῆς ἡμέρας, καὶ μερὶς ἐπιθυμίας ἀγα- 14
ni ne te prætereat Nonne alteri telinques
θῆς μὴ σε παρελθέτω. ὐχὶ ἑτέρῳ καταλείψεις τὸς 15
dolores tuos & labores tuos in diuisiones sortis? Da & acci
πόνους σου, καὶ τὸς κόπους σου εἰς διαιρέσεις κλήρου, δὸς καὶ λά- 16
pe & sanctifica animam tuam Quoniam non est in inferno quæ re
βε, καὶ ἁγίασον τὴν ψυχήν σου. ὅτι ἀκέσιτ ἐν ᾅδου ζητῆσαι
cibum. Omnis caro vt vestis veterascit, nam testa
τροφήν. πᾶσα σὰρξ ὡς ἱμάτιον παλαιῶται, ἡ γὰρ διαθή- 17
mentum quod à sæculo morte morietur Sicut folium germinans in arbore
κη ἀπ' αἰῶνος θανάτῳ ἀποθανῇ· ὡς φύλλον θάλλον ἐπὶ δένδρου 18
densa Alia quidem desinit alia autem producit, sic & generatio
πυκνὸν· τὰ μὲν καταβάλλει, ἄλλα δὲ φύει, ὕτως καὶ γενεὰ 19
carnis & sanguinis alia quidem finitur alia autem gignitur Omne
σαρκὸς καὶ αἵματος, ἡ μὲν τελευτᾷ, ἑτέρα δὲ γεννᾷ. πᾶν 20
opus putridum deficit & qui operatur illud, cum illo ibit
ἔργον σηπόμενον ἐκλείπει καὶ ὁ ἐργαζόμενος αὐτὸ μετ' αὐτῦ ἀπελεύσεται
Beat⁹ vir qui in sapientia meditabitur bona & qui in intellectu suo
μακάριος ἀνὴρ ὃς ἐν σοφίᾳ μελετήσει καλα, καὶ ὃς ἐν συνέσει αὐτῦ 21
differet sancta Qui cogitat vias illius in
διαλεχθήσεται ἅγια. ὁ διανοούμενος τὰς ὁδὸς αὐτῦ ἐν 23
corde suo & in abscondis illius cogitabitur. Egredere post
καρδίᾳ αὐτῦ, καὶ ἐν τοῖς ἀποκρύφοις αὐτῦ ἐνθυμήσεται ἔξελθε ὀπίσω
illam vt inuestigator & in vijs eius insidiare Qui prospicit per
αὐτῆς ὡς ἰχνευτής, καὶ ἐν τοῖς ὁδοῖς αὐτῆς ἐνέδρευε ὁ ἐμβλέπων διὰ 24
fenestras eius & in ianuis illius audiet Qui ho
θύρας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ θύραις σώμασιν αὐτῆς ἀκροάσεται ὁ κα 25
spitatur prope domum illius & in parietibus illius figet palum; κα-
τάλυσον σύνεγγυς τῦ οἴκου αὐτῦ, καὶ ἐν τοῖς τοίχοις αὐτῦ πήξει πάσσαλον σὺ

tuet casem suam secundùm manum illius Et hospitabitur in hospi-
25 σει τὸν σκωλὸν αὐτῦ κατὰ χεῖρα αὐτ. καὶ καταλύσει ἐν καταλύ-
tio honorum Ponet filios suos in tegmine illius & sub
σει ἀγαθῶν. θήσει τὰ τέκνα αὐτῦ ἐν τῇ σκέπῃ αὐτ, καὶ ὑπὸ τὸς
ramis eius morabitur Protegetur ab ea à fer
27 κλάδους αὐτ αὐλισθήσεται. σκεπασθήσεται ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ καύ-
ore, & in gloria eius hospitabitur
σεως, καὶ ἐν τῇ δόξῃ αὐτῆς καταλυσει.

CAP. XV. ιε.

Qui timet Dominum, faciet illa & continens cognitionis legis
1 Ο φοβούμενος τὸν κύριον ποιήσει αὐτά, καὶ ὁ ἐγκρατὴς γνώσεως νόμε
tenebit eam Et tanquà mater obuiabit illi & quasi mulier virginita-
2 ἁψεται αὐτοῦ. καὶ ὡς μήτηρ ὑπαντήσει αὐτῷ, καὶ ὡς γυνὴ παρθε-
tis suscipiet illum Cibabit illum pane intellectus, & aqua
3 νίας προσδέξεται αὐτόν. ψωμιεῖ αὐτὸν ἄρτον συνέσεως, καὶ ὕδωρ
sapientiæ potabit eum Firmabitur super illam, & non inclinabitur, & super
4 σοφίας ποτιεῖ αὐτόν. κραταιωθήσεται ἐπ' αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ κλιθῇ· καὶ ἐπ'
eam continebit, & non confundetur Et exaltabit illum apud
5 αὐτ ἐρείσει, καὶ οὐ μὴ καταισχυνθῇ. καὶ ὑψώσει αὐτὸν ἐν μέσῳ τῆς
proximos suos & in medio Ecclesiæ aperiet os eius locuplitatem
6 πλησίον αὐτῦ, καὶ ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ἀνοίξει στόμα αὐτῦ ἐμφορήσει αὐ
& coronam exultationis inuenet, & nomen seculi hæreditabit
τὸν στέφανον ἀγαλλιάματος καὶ ὄνομα αἰῶνος κατακληρονομήσει
illum Et non apprehendent illum homines
7 αὐτόν. καὶ οὐ μὴ καταλήψονται αὐτὸν ἄνθρωποι
stulti Et viri peccatores non videbunt eam longè est
8 ἀσώφρονες. καὶ ἄνδρες ἁμαρτωλοὶ οὐ μὴ ἴδωσιν αὐτόν. μακρὰν ἔστι
à superbia & viri mendaces non erunt memores illius Non
9 ἀπὸ ὑπερηφανίας, καὶ ἄνδρες ψεῦσται οὐ μὴ μνησθήσονται αὐτ. οὐκ
speciosa laus in ore peccatoris: Quoniâ non à Domino missa est
10 ὡραῖος αἶνος ἐν στόματι ἁμαρτωλοῦ. ὅτι οὐ παρὰ κυρίου ἀπεσάλη
ei in enim sapientiæ dicetur laus & Dominus prosperabit illam Ne
11 αὐτῷ ἐν γὰρ σοφίᾳ ῥηθήσεται αἶνος, καὶ ὁ κύριος εὐοδώσει αὐτόν. μὴ
dicas, Quoniâ propter Dominu absum quæ enim odio habuit non facies Ne dicas
12 εἴπῃς, διὰ κύριον ἀπέστην, ἃ γὰρ ἐμίσησεν, οὐ ποιήσεις. μὴ εἴπῃς,
Ipse me formauit nonenim opus habet viri peccatoris Omnem abo
13 αὐτός με ἔπλασεν, οὐ γὰρ χρείαν ἔχει ἀνδρὸς ἁμαρτωλοῦ. πᾶν βδέ
minationem odio habuit Dominus, & non est amabilis timentibus eum
14 λυγμα ἐμίσησεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἔστιν ἀγαπητὸν τοῖς φοβουμένοις αὐτ
Ipse ab initio fecit hominem, & reliquit illum in manu con
15 αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς ἐποίησεν ἄνθρωπον, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐν χειρὶ διε
silii sui Si volueris, conseruabis mandata, & fidem
17 Βουλίου αὐτῦ ἐὰν θέλῃς συντηρήσεις ἐντολάς, καὶ πίστιν
facere beneplaciti Appositi tibi ignem & aquam ad quodcunq; volueris, ex-
18 ποιῆσαι εὐδοκίας. παρέθηκέ σοι πῦρ καὶ ὕδωρ οὗ ἐὰν θέλῃς, ἔκ-
tende manum tuam Aoτe hominem vita & mors
19 τεινον τὴν χεῖρά σου. ἔναντι ἀνθρώπων ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος
Et quodcunq; placuerit, dabitur illi Quoniam multa sapientia Domini
20 καὶ ὃ ἐὰν εὐδοκήσῃ δοθήσεται αὐτῷ. ὅτι πολλὴ ἡ σοφία τῦ κυρίου,
& fortis in potentia & videns omnia,
21 καὶ ἰσχυρὸς ἐν δυνασεία, καὶ βλέπων τὰ πάντα.

Et oculi eius super timentes eum & ipse
καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν, καὶ αὐτὸς ἐπί 21
cognoscet omnem operam hominis Non mandavit impiè agere
γνώσεται πᾶν ἔργον ἀνθρώπου. οὐκ ἐνετείλατο ἀσεβεῖν 22
culpam, & non dedit licentiam alicui peccandi
ἄνδρί, καὶ οὐκ ἔδωκεν ἄνεσιν οὐδενὶ ἁμαρτάνειν.

CAP. XVI. ις'

Ne desideres filiorum multitudinē inutilem neque lætaris in filiis im
Μὴ ἐπιθύμει τέκνων πλῆθος ἄχρηστον, μηδὲ εὐφραίνου ἐπὶ υἱοῖς ἀσε- 1
pijs si multiplicati fuerint ne oblectaris in illis si non est timor Do
βέσιν ἐὰν πληθύνωσι, μὴ εὐφραίνου ἐπ' αὐτοῖς εἰ μὴ ἔστι φόβος κυ-
mini cum eis Ne credas vitæ illorum & ne
ρίου μετ' αὐτῶν. μὴ ἐμπίστευσης τῇ ζωῇ αὐτῶν, καὶ μὴ 2
insistas in multitudine eorum. Melius enim unus iustus, quam mil
ἐπιχείρει ἐπὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν. κρεῖσσον γὰρ εἷς δίκαιος, ἢ χί- 3
le Et mori sine filijs, quam habere filios impios Ab
λιοι· καὶ ἀπαίδευτον ἀποθανεῖν, ἢ ἔχειν τέκνα ἀσεβῆ. ἀπὸ 4
enim uno prudente cohabitabitur ciuitas, tribus autem impiorum desolabitur
γὰρ ἑνὸς συνετοῦ συνοικισθήσεται πόλις φυλὴ δὲ ἀσεβῶν ἐρημωθήσεται 5
velociter Multa talia vidit oculus meus &
ἐν τάχει. πολλὰ τοιαῦτα ἑώρακεν ὁ ὀφθαλμός μου, καὶ 6
fortiora his audiuit auris mea. In synagoga peccato
ἰσχυρότερα τούτων ἀκήκοε τὸ οὖς μου. ἐν συναγωγῇ ἁμαρ- 7
rum incenderur ignis, & in gente infideli incensa est ira Non
τωλῶν ἐκκαυθήσεται πῦρ, καὶ ἐν ἔθνει ἀπειθεῖ ἐξεκαύθη ὀργή· οὐκ 8
placetus est pro antiquis omnibus gigantibus, qui abscesserunt in for
ἐξιλάσατο περὶ τῶν ἀρχαίων πάντων γιγάντων, οἱ ἀπέστησαν ἐν τῇ
titudine fortitudinis eorum Non pepercit de peregrinatione Lot
ἰσχύι τῆς ὀροσωπίας αὐτῶν· οὐκ ἐφείσατο περὶ τῆς παροικίας Λωτ· 9
quasi execrabilis est propter superbiam eorum Non misertus est gentis
ὡς ἐβδελυγμένος διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῶν. οὐκ ἠλέησε ἔθνος 10
perditionis, qui egrediebantur in peccatis sois quæ faciebant
ἀπωλείας, τοὺς ἐξερχομένους ἐν ἁμαρτίαις αὐτῶν ὡς ἐποίουν.
Et sic sexcenta millia peditum qui congregati sunt in duritie cor
καὶ ὕτως ἑξακοσίας χιλιάδας πεζῶν τοὺς ἐπισυναχθέντας ἐν σκλη- 11
dis sui verberans, miseratus, percutiens sanans Dominus in misera
ρότητι καρδίας αὐτῶν, μαστιγῶν, ἐλεῶν, τύπτων, ἰώμενος, κύριος ἐν οἰκτιρ
tione & disciplina custodiens & si fuerit vnus durę ceruicis in populo,
μῷ καὶ παιδείᾳ φυλάξας καὶ ἐὰν ᾖ εἷς σκληροτράχηλος ἐν λαῷ,
mirum hoc si innocens erit Misericordia enim & ira
θαυμαστὸν τοῦτο εἰ ἀθωωθήσεται. ἔλεος γὰρ καὶ ὀργὴ 12
apud illum Velox et potens placationum & effundens
παρ' αὐτῷ. διαπάσχουσι δυνάστης ἐξιλασμῶν καὶ ἐκχέων 13
iram, secundum multa misericordia vius sic & correptio illius virum secun
ὀργὴν κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ὕτως καὶ τὸ ἔλεγχος αὐτοῦ ἀνδρὶ κα-
dum opera eius iudicabit Non effugiet in rapina pec
τὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ κρινεῖ. οὐκ ἐκφεύξεται ἐν ἁρπαγματι ἁμαρ- 14
cator, & non tardabit expectatio impij. Omni elemosy
τωλός, καὶ οὐ μὴ μακροθυμήσει ὑπομονὴ εὐσεβοῦς πάσῃ ἐλεημο- 15
na fac locum, vnusquisque enim secundum opera sua inueniet Dominus
σύνῃ ποίησον τοπον, ἕκας γὰρ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ εὑρήσει. κύριος

obdurauit Pharaonem ne nosceret eum vt vtiq; cognoscerentur operationes eius

ἐσκλήρωσε φαραὼ μὴ εἰδέναι αὐτόν, ὅπως ἂν γνωσθῇ ἐκφοβήματα αὐτῆ

in ea quæ sub cælo Omni creatura misericordia eius manifesta, & lumen

τῇ ὑπ' οὐρανὸν πάσῃ τῇ κτίσει τὸ ἔλεος αὐτῆ φανερὸν, καὶ τὸ φῶς

eius, & te eberas diutiùs adamante Ne dicas, A Domino ab-

16 αὐτῆ ἢ τὸ σκῆπος ἐμίσησε τὸ ἀδάμαντι. μὴ εἴπῃς, ἀπὸ κυρίου κρυ-

scondar, & ex altitudine quis mei memorabitur? In populo multo non memo

17 βήσομαι, ἢ ἐξ ὕψους τίς μου μνησθήσεται, ἐν λαῷ πλείονι οὐ μὴ μνη-

rabor quæ enim anima mea in immensa creatura? Ecce cælum & cælum

18 σθῶ, τίς γὰρ ἡ ψυχή μου ἐν ἀμετρήτῳ κτίσει, ἰδοὺ οὐρανὸς καὶ ὁ οὐρα-

cæli, abyssus & terra & quæ in eis in visitatione eius

νὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἄβυσσος ἢ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτῆ

commouebuntur Totus mundus simul & qui sit in eo ad nutum eius

σαλευθήσονται ἅπας ὁ κόσμος· γενεαὶ ἢ γενέσεις, ἐν θεωρήματι αὐτῆ

Simul montes & fundamenta terræ, cùm conspexit ad illa

ἅμα τρέμει ἢ τὰ θεμέλια τῆς γῆς, ἐν τῷ ἐπιβλέψαι ἐπ' αὐτὰ

Dominus concutietur tremore. Et dignè non cogitabit in illis cor

20 κύριος συσσεισθήσεται τρόμῳ. ἢ ἀξίως οὐ διανοηθήσεται ἐπ' αὐτοῖς καρ-

Et vias illius quis æstimabit? procelle quam non vide-

21 δία ἢ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τίς ἐνθυμηθήσεται, καταιγίδα ἣν οὐκ ὄψε-

bit homo at plura operum eius sunt in abscondito Opera

22 ται ἄνθρωπος τὰ δὲ πλείονα τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἀποκρύφοις. ἔργα

iustitiæ eius quis annunciabit, aut quis sustinebit? longè enim tempus

δικαιοσύνης αὐτῆ τίς ἀναγγελεῖ, ἢ τίς ὑπομενεῖ, μακρὰν γὰρ ἡ διαθή-

tum, & interrogatio omnium in consummatione Qui minuitur cogitet hæc

23 κη ἢ ἐξέτασις ἁπάντων ἐν τελευτῇ. ἐλαττούμενος διανοείτω ταῦτα,

& vir stultus cogitet errans fatus Audi me fili & disce

24 ἢ ἀνὴρ ἄφρων διανοείτω πλανώμενος μοῦ ἄκουσόν μου τέκνον ἢ μάθε

scientiam, & in verbis meis attende in corde tuo Ostendam

25 ἐπιστήμην, ἢ ἐπὶ ῥήμασί μου θήσομαι τὴν καρδίαν σου. ἐκφανῶ

in pondere disciplinam, & in diligentia annunciabo scientiam eius. Et

26 ἐν σταθμῷ παιδείαν, ἢ ἐν ἀκριβείᾳ ἀπαγγελῶ ἐπιστήμην αὐτῆ ἢ

in iudicio Domini opera eius ab initio, & à factione eorum distin-

27 ἐν κρίσει κυρίου τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς, ἢ μετὰ ποίησιν αὐτῶν διέ-

xit partes illorum Ornauit in sæculum opera eius & in manu

28 στειλε μερίδας αὐτῶν. ἐκόσμησεν εἰς αἰῶνα τὰ ἔργα αὐτῆ, ἢ ἐν χειρὶ

eius principatus illius in generationes generationum nec efficiuntur neque laborabunt

αὐτοῦ αἱ ἀρχαὶ αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν· οὐκ ἐκοπίασαν

in operibus eius & non deficiunt ab operibus eius Vnusquis-

29 ἐν πράσεσιν αὐτῆ, ἢ οὐκ ἐξέλειπον ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἕκα-

que proximum suum non angustiauit. Et vir in seculum non erunt incre

30 στος τὸν πλησίον αὐτοῦ εἰς θλῖψιν. ἢ οὐκ ἐπιπλήσσουσιν ἕως αἰῶνος· ἐκ ἀπιθή-

dulo verbo illius Et post hæc intuitus prospexit Domi

31 σουσι τὸν λόγον αὐτοῦ. ἢ μετὰ ταῦτα ἐπέβλεψεν ὁ κύ-

nus, & replevit eam bonis suis Animam omnis animalis

32 ριος, καὶ ἐνέπλησεν αὐτὴν τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ. ψυχὴν πάσης ζώου

abscondit vultus eius & in illam reuersio illorum

ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ εἰς αὐτὴν ἡ ἐπιστροφὴ αὐτῶν.

CAP XVII. ιζ'.

Dominus creauit de terra hominem Et rursus conuer-
Κύριος ἔκτισεν ἐκ γῆς ἄνθρωπον. καὶ πάλιν ἀπέστρε-
tit illum in eam. Dies numeri & tempus dedit eis, 1
ψεν αὐτὸν εἰς αὐτήν. ἡμέρας ἀριθμὸν καὶ καιρὸν ἔδωκεν αὐτοῖς,
& dedit eis potestatem eorũ quæ in ea. vestiuit autem eos secundum fort. 3
καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῆς ἐνέδυσε δὲ αὐτοὺς κατ' ἰσχὺν
los fortitudine, & ad imaginem suam fecit illos. Posuit timorem il-
τοὺς ἰσχὺν, καὶ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἐποίησεν αὐτούς. ἔδωκε τὸν φόβον αὐ-
lius in omni carne & dominari bestiarum & volatilium in similitudi- 4
τοῦ ἐπὶ πάσης σαρκός, καὶ κατακυριεύειν θηρίων καὶ πετεινῶν ἐν ὁμοιώματι
ne. Sextam aute mensem illis donauit diuidere, & septimum
τι. ἕκτον δὲ μοῖραν αὐτοῖς ἐχωρίσατο μείζων, καὶ τὸν ἕβδομον 5
sermone interpretatio operationum eius. Consilium & linguam
λόγον ἑρμηνεία ἔργων αὐτοῦ. διαβούλιον καὶ γλῶσσαν 6
& oculos aures & cor dedit ad cogitandum illis. scientia
καὶ ὀφθαλμούς, ὦτα καὶ καρδίαν ἔδωκε διανοεῖσθαι αὐτοῖς. σύνεσις
intellectus repleuit illos, & bona & mala ostendit illis.
συνέσεως ἐνέπλησεν αὐτούς, καὶ ἀγαθὰ καὶ κακὰ ὑπέδειξεν αὐτοῖς.
Posuit oculum suum super corda illorum. Dedit per
ἔθηκε τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὰς καρδίας αὐτῶν. ἔδωκε δὲ 7
secula gloriari in mirabilibus eius vt enarrent opera
αἰῶνα καυχᾶσθαι ἐπὶ τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ, ἵνα διηγῶνται τὰ ἔργα
eius sapienter. Et nomen sanctificationis eius laudabunt
αὐτοῦ σοφῶς. καὶ ὄνομα ἁγιασμοῦ αὐτοῦ αἰνέσουσιν 8
electi. Addidit eis scientiam & legem vitæ per hæreditа-
ἐκλεκτοί. προσέθηκεν αὐτοῖς ἐπιστήμην, καὶ νόμον ζωῆς ἐκληροδό- 9
tem dedit illis vt intelligant quòd mortales existentes exiliunt nunc. Testamentum
τησεν αὐτοῖς, εἰς τὸ γνῶσιν ὅτι ἄνθρωποί ὄντες ὑπάρχουσιν νῦν. διαθήκην 10
seculi statuit cum illis & iudicia sua ostendit illis.
αἰῶνος ἔστησε μετ' αὐτῶν, καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ ὑπέδειξεν αὐτοῖς.
Magnificentiam gloriæ viderunt oculi eorum, & gloriam vocis eorum
μεγαλεῖον δόξης εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν, καὶ δόξαν φωνῆς αὐτῶν 11
audiuit auris eorum, & dixit illis. Attendite ab omni iniquo
ἤκουσε τὸ οὖς αὐτῶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. προσέχετε ἀπὸ παντὸς ἀδίκου 12
& mandauit illis vnicuique de proximo. Non abscondentur ab
καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς ἑκάστῳ περὶ τοῦ πλησίον. οὐ κρυβήσονται ἀπὸ 13
oculis eius viæ eorum coram ipso semper. Omnis aut
τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ αἱ ὁδοὶ αὐτῶν ἐναντίον αὐτοῦ διαπαντός· πᾶς δὲ
homo a iuuentute ad mala & non valuerunt corda
ἄνθρωπος ἐκ νεότητος εἰς τὰ πονηρά καὶ οὐ ἰσχυσαν τὰς καρδίας
sua pro lapideis facere carnea. In enim diuisione
αὐτῶν ἀντὶ λιθίνων σαρκίνας. ἐν γὰρ μερισμῷ τῶν 14
gentium terræ totius vnicuique genti constituit ducem & accepit
ἐθνῶν τῆς γῆς πάσης, ἐκείνῳ ἔδωκεν καθέστηκεν ἡγούμενον, καὶ προσελάβετο
Israel sibi partem. Quem primogenitu existentem nutrit disciplina & dimi-
τὸν ἰσραὴλ ἑαυτῷ μερίδα. ὃν πρωτότοκον ὄντα τιθυεῖ παιδεία, καὶ μερί-
dens iuxta dilectionem non remittit illum. Ideò omnia opera
ζων ὡς ἀγαπήσεως οὐκ ἀνίησιν αὐτόν. διὸ πάντα τὰ ἔργα 15
eorum vt sol coram ipso sunt, & oculi eius assi-
αὐτῶν ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον αὐτοῦ ὅτι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐνδελε

no testeris Dominum Memento iræ in diebus con-
25 Ἰδοὺ Θ πυρίζων τὸν κυκεῶνα. μνήσθητι θυμὸν ἐν ἡμέρᾳ τε-
summationis, & tempus vindictæ in quo auertit vultum Memento
26 λέτης, καὶ καιρὸν ἐκδικήσεως ἐν ἀποστροφῇ προσώπου μνήσθητι
temporis famis in tempore abundantiæ pauperitatis & egestatis in die diuitiarum
καιρὸν λιμὸν ἐν καιρῷ πλησμονῆς, πρωϊαίαν καὶ ἑσπερίαν ἐν ἡμέρᾳ πλάτου
A mane vsq; ad vesperam mutatur tempus & omnia hæc
27 ἀπὸ φωσίδου ἕως ἐσχάρας μεταβάλλει κύριος, καὶ πάντα ταῦτα
sunt cuncta coram Domino Et in filios delictum attendet ab
ἔστι τάχιστα ἔναντι κυρίου καὶ ἐν ἡμέραις ἁμαρτιῶν προσέξει ἀπὸ
errore, & fultus non conseruabit occasionem Omnis sapiens nouit
28 πλημμελείας καὶ ἀφρων ἐ σωτηρίσει καιρόν. πᾶς σωτὸς ἔγνω
sapientiam & disciplinam Et ei qui inuenit eam dabit confessio-
29 σοφίαν καὶ παιδείαν καὶ τῷ ἀρέσντι αὐτῷ δωσει ἐξομολό-
nem Sapientes in sermonibus & ipsi sapienter egerunt, & fultissimi prou-
30 γησαν σωστὶ ἐν λόγοις καὶ αὐτὸ ἐσοφίσαντο, καὶ ἀνώμβεισαν τε-
uerbia diligentia ad vitam Melior fiducia in Domino solo figat
ρυμίας ἀκεβεῖς εἰς ζωλύ κρείσσων παρρησία ἐν δεσπότῃ μόνῳ, ἐ-
dem mentium cor mortuo adhæret Post concupiscentias tuas ne
31 πὶ γενεᾷ καρδία νεκρῷ ἀντέχεται ὀπίσω τῆς ἐπιθυμιῶν σου μὴ
eas & ab appetentibus tuis auertere Si præbueris animæ tuæ
32 πράξῃς, ἵ ἀπὸ τῆς ὁρέξεών σε κωλύω. ἐὰν χορηγήσῃς τῇ ψυχῇ σου
concupiscentiam beneplaciti eius facies derisionem inimicorum tuorum qui
ἐπιθυμίαν εὐδοκίας αὐτῆς, ποιήσεις ὀνείδαρμα τῆς ἐχθρῶν σου, οἳ
inuidebunt tibi. Ne lætaris in multis deliciis tuis, neque indigeas
33 βασκανθῇσί σε μὴ εὐφρανθῇς ἐπὶ πολλῇ τρυφῇ σε, μὴ δὲ φοσθεν-
consilio eius Ne fias pauper participans ex fœ-
34 θῆς συμβουλῆς αὐτῆς. μὴ γίνου πωχὸς συμβολοκοπῶν σε δανει-
nore & nihil tibi erit in marsupio erit enim insidiator proprix vitæ di-
σμῷ, καὶ ὄδεν σοί ὄντι ἐν μαρσυπίῳ ἔσῃ γὰρ ὀπίλυς Θ τῆ ἰδίας ζωῆς λα-
gnus dictu
λητός.

CAP XIX ιθ'.

Operatius abiectos non locupletabitur; & qui spernit modica pau-
1 Ἐργάτης μέθυσος ἵ πλουτισθήσεται καὶ ὁ ἐξουδενῶν τὰ ὀλίγα, κα-
latim decidet. Vinum & mulieres apostatare facient sapientes Et
2 τὰ μικρὰ πεσεῖται. οἶνος Θ καὶ γυναῖκες ἀποστήσουσι σωστούς. καὶ
qui conseruitur meretribus, audax erit putredo & vermes hæreditabunt
3 ὁ κολλώμενος Θ πόρναις πολλοστὸς ἔσται σῆπες καὶ σκώληκες κληρονομήσου-
illum & audiet in infamia maiore Cito ceci-
4 σιν αὐτόν, καὶ ξηραθήσεται εν ὁδῷ δειγματισμῷ μείζονι ὁ ταχὺ ἐμ-
dens leuis corde; & qui delinquit in animam suam citabit
πεδῶν κεῖ Θ καρδίᾳ καὶ ὁ ἁμαρτάνων εἰς ψυχὴν αὐτῆ πληημελήσει.
5 Qui lætatur in malo agendo condemnabitur at refutans
ὁ εὐφραινόμενος Θ δὴ κακοξίᾳ καταγνωσθήσεται ὁ δὲ ἀνθομολῶν
voluptatibus operum suum; coercitus lingua difficili
ἡδοναῖς σεφανοῖ † ζωλὺ αὐτῆ ὁ ἐγκρατόλογος Θ γλώσσῃ μαχῷ συμ-
cum odit loquacitatem imminutur malitia Non diu
6 βαίνεται· καὶ ὁ μισῶν λαλιὰν ἐλαττοῦται κακία, μηδέποτε
iteraueris verbum & nihil tibi erit in disciplina In ami
7 διαπράσῃς λόγον, καὶ ἀμὴν σοὶ ἔσαι ἐν ἐλαττώσει ἐν σί-

co &

Cui copiam fecit enunciandi opera ſua? & quis inueſtigauit
τίνι ἔδωκεν ἐκλογὴν ἀναγγεῖλαι τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ τίς ἐξιχνιάσει τὰ
magnalia eius? Vim magnificentiæ eius quis enumerabit?
μεγαλεῖα αὐτοῦ, κράτος μεγαλωσυνης αὐτοῦ τίς ἐξαριθμήσεται, 4
& quis enarrabit misericordias eius? Non eſt minuere
καὶ τίς προσθήσει ἐκδιηγήσασθαι τὰ ἐλέη αὐτοῦ, οὐκ ἔστιν ἐλατ- 5
re neque adicere & non eſt inueſtigare mirabilia Domi-
τῶσαι οὐδὲ προσθεῖναι, καὶ οὐκ ἔστιν ἐξιχνιάσαι τὰ θαυμάσια τοῦ κυ-
ni. Cùm conſummauerit homo tunc incipit & cùm ceſſa-
ρίου ὅταν συντελέσῃ ἄνθρωπος, τότε ἄρξεται, καὶ ὅταν παύ- 6
uerit, tunc indigebit. Et quid homo, & quæ vti-
σηται, τότε ὑστερηθήσεται. καὶ τί ἄνθρωπος, καὶ τίς ἡ χρη- 7
litas illius? quid bonum eius & quid malum illius? Numerus dierum
σις αὐτοῦ, τί τὸ ἀγαθὸν αὐτοῦ, καὶ τί τὸ κακὸν αὐτοῦ, ἀριθμὸς ἡμερῶν 8
hominis multi anni centum, irrationabili autem cuiuſque omnibus dormitio
ἀνθρώπου πολλὰ ἔτη ἑκατόν, ἀλογίσῳ δὲ ἑκάστῳ πᾶσιν ἡ κοίμησις
Sicut gutta aquæ è mari & ſicut calculus arenæ ſic mille anni
ὡς σταγὼν ὕδατος ἀπὸ θαλάσσης, καὶ ὡς ψῆφος ἄμμου, οὕτως χίλια ἔτη
in diebus ſeculi. Propter hoc patiens eſt Dominus in illis &
ἐν ἡμέρᾳ αἰῶνος. διὰ τοῦτο μακροθυμεῖ κύριος ἐπ' αὐτοῖς, καὶ 9
effundet miſericordiam ſuam ſuper eos. Vidit & cognouit ſubuerſio
διαχέει τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς. εἶδε καὶ ἐπέγνω τὴν κατα- 10
nem eorum quoniam mala. Ideò adimpleuit propitia-
στροφὴν αὐτῶν ὅτι πονηρά. διὰ τοῦτο ἐπλήθυνε τὸν ἐξιλα- 11
tionem ſuam. Miſericordia hominis in proximum ſuum. Miſericordia
σμὸν αὐτοῦ. ἔλεος ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἔλεος 12
autem Domini in omnem carnem. Corripiens & erudiens & docens
δὲ κυρίου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. ἐλέγχων καὶ παιδεύων καὶ διδά 13
& conuertens vt paſtor gregem ſuum. Excipientium
σκων καὶ ἐπιστρέφων ὡς ποιμὴν τὸ ποίμνιον αὐτοῦ. τοὺς ἐνδεχομένους 14
diſciplinam miſeretur & feſtinantium ad iudicia eius.
παιδείαν ἐλεεῖ, καὶ τοὺς κατασπεύδοντας ἐπὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ. 15
Fili in bonis non des reprehenſionem neque in omni inopia triſtitiam verbi
τέκνον ἐν ἀγαθοῖς μὴ δῷς μάϊον, μὴ δὲ ἐν πάσῃ δόσει λύπην λόγου 16
mali. Nonne ardorem ſedabit ros? ſic melius verbum quam
πονηροῦ. οὐχὶ καύσωνα ἀναπαύσει δρόσος; οὕτως κρεῖσσον λόγος ἢ 17
datum. Nonne ecce verbum ſuper datum bonum? & vtraque apud ho
δόσις. οὐκ ἰδοὺ λόγος ὑπὲρ δόμα ἀγαθόν; καὶ ἀμφότερα παρὰ ἀν- 18
minem gratioſa. Fatuus acerbè improperabit, & donum liuidi tabeſce
θρώπῳ κεχαριτωμένα μωρὸς ἀχαρίστως ὀνειδεῖ, καὶ δόσις βασκάνου σκο-
re facit oculos. Antequam loqueris, diſce. Et ante languorem
τήσει ὀφθαλμούς. πρὶν ἢ λαλῆσαι μάνθανε καὶ πρὸ ἀῤῥωστίας 19
cura. Ante iudicium para teipſum ad benefaciendum, & in hora
θεράπευε πρὸ κρίσεως ἑτοίμαζε σεαυτὸν καλλιεργεῖν, καὶ ἐν ὥρᾳ 21
viſitationis inuenies propitiationem. Antequam ægrotes tu, humi-
ἐπισκοπῆς εὑρήσεις ἐξιλασμόν. πρὶν ἀῤῥωστῆσαί σε, ταπει- 22
liare continenter & in tempore peccatorum oſtende adulterantem. Ne
νώθητι ἐγκρατείᾳ, καὶ ἐν καιρῷ ἁμαρτημάτων δεῖξον ὀπισθοβολίαν. μὴ 23
prohibeas reddere vocem opportunè, & ne expectes vſq; ad mortem iu
ἐμποδίσῃς τῷ ἀποδοῦναι φωνὴν ἐν καιρῷ, καὶ μὴ μείνῃς ἕως θανάτου δι-
ſtificari. Antequam otra præpara teipſum, & ne ſis quaſi ho
καιωθῆναι. πρὶν ἑτοίμασον σεαυτόν, καὶ μὴ γένῃ ὡς ἄν 24

me tentans Dominum Memento iræ in diebus con-
25 ἔρωτᾷ πιεζ̃ων τὸν κύριον. μνήσθητι ὀργῆς ἐν ἡμέραις τε-
summationis & tempus vindictæ in averſione vultus Memento
26 λευτῆς, καὶ καιρὸν ἐκδικήσεως ἐν ἀποστροφῇ προσώπου μνήσθητι
temporis famis in tempore abundantiæ paupertatis & egeſtatis in die divitiarum
καιρὸν λιμοῦ ἐν καιρῷ πλησμονῆς, πτωχείαν καὶ ἔνδειαν ἐν ἡμέρᾳ πλούτου
A mane uſque ad veſperam mutatur tempus & omnia hæc
27 ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ἑσπέρας μεταβάλλει καιρός, καὶ πάντα ταχὺ πάντα
ſunt cita coram Domino Et in diebus delicti cum attendet ab
ἔξεστι ταχινὰ ἔναντι κυρίου καὶ ἐν ἡμέραις ἁμαρτιῶν φυλάξει ἀπὸ
28 errore & fruſtra non conſervabit occaſionem Omnis ſapiens noviť
πλημμελείας καὶ ἄφρων ἐ σωτηρίσει καιρόν πᾶς σωφὸς ἔγνω
ſapientiam & diſciplinam Et ei qui invenit eam dabit confeſſio-
29 σοφίαν καὶ παίδευσιν. καὶ τῷ ἐρόντι αὐτὴν δώσει ἐξομολό-
nem Sapientes in ſermonibus & ipſi ſapienter egerunt, & fruſtraverunt pro-
30 γησιν σωφρόνων λόγοις καὶ αὐτοὶ ἐσοφίσαντο, καὶ ἀνώμβρισεν τα-
verbia diligentia ad vitam Melior filiaſtra in Domino ſolo ſiquis
ραμίας ἀκλεεῖς εἰς ζωλὼ κρείσσων παρρησία ἐν δεσπότῃ μόνῳ, εἰ-
dem mortuum cor mortuo adhæret Pone concupiſcentias tuas ne
31 πῇς νεκρῷ καρδία νεκρῷ ἀντέχεται ὅπισω τῆς ἐπιθυμιῶν σου μὴ
eas & ab appetitibus tuis averte Si præbueris animæ tuæ
32 πρᾶε, ἀπὸ τῆς ὀρέξεών σε κωλύει. ἐὰν χορηγήσῃς τῇ ψυχῇ σου
concupiſcentiam benepla citi ejus facies deriſionem inimicorum tuorum, qui
ἐπιθυμίαν εὐδοκίας αὐτῆς, ποιήσεις δὲ χάρμα τῆς ἐχθρῶν σου, οὐ
inſultabunt tibi Ne lætaris in multis deliciis tuis, neque indigeas
33 βυσκανθήσῃ μὴ εὐφρανθῇς ἐπὶ πολλῇ τρυφῇ σε, μὴ δὲ φοσδεη-
conſilio ejus Ne fias pauper participans ex fœ
34 θῇς συμβουλῆς αὐτῆς. μὴ γίνου πτωχὸς συμβολοκοπῶν οὐ δανει-
nore & nihil tibi eſt in marſupio erit enim inſidiator proprix vitæ di-
σμῷ, καὶ ὀδὲν σοί ὄψιν ἐν μαρσυπίῳ ἔσῃ γὰρ ὀβολὸς τῆς ἰδίας ζωῆς λα-
gnus dicitur
λητὴς.

CAP XIX ιθ'.

Operarius ebrioſus non locupletabitur; & qui ſpernit modica pau-
1 Ἐργάτης μεθύσος ἐ πλουτισθήσεται καὶ ὁ ἐξουδενῶν τὰ ὀλίγα, κα-
latim decidet Vinum & mulieres apoſtatare facient ſapientes. Et
2 τὰ μικρὰ πεσεῖται. οἶνος καὶ γυναῖκες ἀποσησουσι σωφρόνας καὶ
qui conjungitur meretribus, audax erit putredo & vermes hæreditabunt
3 ὁ κολλώμενος πόρναις πολμηρὸς ἔσται· σῆτες καὶ σκώληκας κληρονομήσου-
illum & arrigit in infamia manere Cito cre-
4 σιν αὐτόν, καὶ ξηρανθήσεται ἐν ὀνειδισμῷ μείζονι. ὁ ταχὺ ἐμ-
dens levis corde & qui delinquit in animam ſuam errabit
πιστεύων κεν καρδία καὶ ὁ ἁμαρτάνων εἰς ψυχὴν αὐτῆ πλημμελήσει.
5 Qui lætatur in malè agendo condemnabitur & reſiſtens
ὁ εὐφραινόμενος ὅτι κακοξία καταγνωσθήσεται ὁ δὲ ἀντοφθαλμῶν
voluptatibus corporis vitam ſuam coercuerit lingua difficilis
ἡδοναῖς σεφανοῖ † ζωλὼ αὐτῆ ὁ ἐγκρατόμενος γλώσσῃ ἀμαχον συμ
conſumetur Et qui odit loquacitatem imminuitur malitia Numquam
6 ζωσεται· καὶ ὁ μισῶν λαλιὰν ἐλαττοῦται κακία, μηδέποτε
iterabitur verbum & nihil tibi erit to dimi utione In ami
7 διστρώσῃς λόγον, καὶ ἀμὴν σοι ἔσται ἐν ἐλαττώσει ἐν φι-

co &

eo & inimico ne narres vitas alienas & si non tibi est deliciũm,
λω καὶ ἐχθρῷ μὴ διηγῦ βίους ἀλλοτρίους, καὶ εἰ μή σοί ἐστιν ἁμαρτία, 8
non revelet Audiuit enim te & obseruauit te, & in
μὴ ἀποκαλυπτε ἀκήκοε γὰρ σου καὶ ἐφυλάξατό σε, καὶ ἐν 9
tempore odio habet te Audisti verbum, commoriatur tibi & confidens
καιρῷ μισεῖ σε ἀκήκοας λόγον, σωπάτω ἀνέτω σοι, καὶ ἀδιαρρὴς 10
ebo non enim te dirumpet A facie verbi improperabit fatuus
γίνου ἐὰν γὰρ μή σε ῥήξῃ ἀπὸ προσωπου λόγου ὀνειδίσει μωρός, 11
fatus à facie infantis quæ pepeit Sagitta ficta in femo
ὡς ἀπὸ φρονιμου βρέφους ἡ τίκτουσα. βέλος πεπηγὸς ἐν μη 12
re carnis sic verbum in ventre fatui Corripe amicum ne
ῥῷ σαρκός ἐστιν λόγος ἐν κοιλίᾳ μωροῦ ἔλεγξον φίλον, μή- 13
forte non fecerit & si fecit ne forte addat Corripe proxi
ποτε οὐκ ἐποίησε, καὶ εἰ ἐποίησε μήποτε προσθῇ ἔλεγξον τὸν πλη- 14
mum ne forte non dixit, & si dixit, ne reiteret Corripe amicum,
σίον, μήποτε οὐκ εἶπε, καὶ εἰ εἶρηκεν, ἵνα μὴ διπλώσῃ ἔλεγξον φίλον, 15
sæpe enim fit calumnia vana Et non omni sermoni credas
πολλακις γὰρ γίνεται διαβολὴ ματαία. καὶ μὴ παντὶ λόγῳ πιστεύσῃ ἡ 16
cor ruum Est qui labitur verbo & non ab anima & quis est qui non la
καρδία σου ἔστιν ὀλισθαίνων λόγῳ καὶ ἐκ ψυχῆς, καὶ τίς ἐστιν ὃς οὐκ ἀλί-
psus est in lingua suâ? Corripe proximum antequam minetur
σθησεν ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῆ, ἔλεγξον τὸν πλησίον πρὶν ἢ ἀπειλῆ 17
& da locum legi Altissimi factus sine ira Timor Domini initium
σαι, καὶ δὸς τόπον νόμῳ ὑψίστου γινόμενος φόβος κυρίου ἀρχὴ προσ-
assumptionis sapientiæ autẽ ab eo dilectionem acquirit cognitio mandatorũ Do-
λήψεως, σοφία δὲ παρ' αὐτοῦ ἀγάπησιν ἐπιποθῆ. γνῶσις ἐντολῶν κυ
mini disciplina vitæ ac facientes quæ placita sunt ei immortalitatis arbo
είᾳ, παιδεία ζωῆς οἱ δὲ ποιοῦντες τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ἀθανασίας δέν-
rem decerpent Omnis sapientia timor à Domino & in omni sapientia
δρον καρποῦνται πᾶσα σοφία φόβος παρὰ κυρίου, καὶ ἐν πάσῃ σοφίᾳ 18
factio legis & cognitio omnipotentiæ eius Seruus dicens do-
ποιήσις νόμου, καὶ γνῶσις τῆς παντοκρατορείας αὐτοῦ οἰκέτης λέγων τῷ δε-
mino Sicut placet non facium si post hæc fecerit irritat nu-
σπότῃ ὡς ἀρέσκει οὐ ποιήσω, ἐὰν μετὰ ταῦτα ποιήσῃ, παροργίζει τὸν πρέ-
trizatem se Non est sapientia nequitiæ scientia & non est vbi consilium
σβυτα αὐτόν ἐκ ἔστι σοφία πονηρεύεσθαι ἐπιστήμη, καὶ οὐκ ἔστιν ὅπου βουλὴ 19
peccatorum prudentia Est nequitia & ipsa abominatio,
ἁμαρτωλῶν σύνεσις ἔστι πονηρία καὶ αὐτὴ βδέλυγμα, 20
& est fraus qui minuitur sapientia Melior stupidus in intelle
καὶ ἔστιν ἔλαττούμενος σοφία κρείσσων πολυμερῶν ἐν συνέ-
du cu ti one abundante in prudentia & transgrediente legem
σει ἔμφρονος, τῶ φειδομένου ἐν φρονήσει καὶ παραβαίνοντι νόμια
Altissimi Est astutia diligens & ipsa iniqua, & est perue iens
ὑψίστου ἔστι πανουργία ἀκριβὴς καὶ αὐτὴ ἄδικος καὶ ἔστι διαστρέφων 22
gratiam vt offendit iudicium & est iustificans iudicio sapiens Est prauè
χάριν τῷ σκάψαι κεῖμα, καὶ ἔστι δικαίων κείσει σφος ἔστι φρονη 23
agens in astutos aggredine & interioribus eius plenus dolo igni
ῥαδίως συγκαυθῶς μιλανίᾳ, καὶ τὰ ἐντὸς αὐτῆ πλήρης δόλε πυρώ 24
to Incuruans vultum & fundum se simulans vbique cognitus
δης συγκυφων προσωπον καὶ ἐπελαχωσῶν κ ἐκ ἔστι 25
fuerit præuideret te vt malefactor Et si ab im
γνωσθῆ, προφθάσει σε κακοποιῆσαι καὶ ἐὰν ὑπὸ ἐλατ 26

becil

becillitate virium vetetur peccare, si inuenerit tempus malefaciet. Ex
τώματος ἰχύος κωλυθῇ ἁμαρτεῖν, ἐὰν εὕρῃ καιρὸν κακοποιήσει. Ἀπὸ
visu cognoscetur vir & ab occursu faciei
ὄψεως ἐπιγνωσθήσεται ἀνήρ, καὶ ἀπὸ ἀπαντήσεως προσώπου ἔπι-
cognoscetur prudens Amictus viri & risus dentium,
27 γνωσθήσεται νοήμων. σχῆσις ἀνδρὸς καὶ γέλως ὀδόντων,
& gressus hominis annunciabit quæ de eo
καὶ βῆμα ἀνθρώπου ἀναγγελεῖ τὰ περὶ αὐτοῦ.
Est correptio quæ non est pulchra, & est tacens, & ipse
28 ἔστιν ἔλεγχος ὃς οὐκ ἔστιν ὠφέλιμος, καὶ ἔστι σιωπῶν, καὶ αὐτὸς
prudens
φρόνιμος.

Cap. XX x'.

Quàm bonum est redarguere potius quàm irasci occultè & qui confitetur,
1 Ὡς καλόν ἐστιν ἐλέγξαι ἢ θυμοῦσθαι κρυπτῶς, καὶ ὁ ἐξομολογούμενος
prohibebitur à diminutione Contuprisitentia spadonis virtute
2 κωλυθήσεται ἀπὸ ἐλαττώματος. ὀπτασία ἀνέχου ὑπαρθενεύσαι
puellam: sic qui facit in vita iudicia Est tacens qui inuenitur
4 νεανίδα, ὅπως ὁ ποιῶν ἐν βίῳ κρίματα. ἔστι σιωπῶν δυσεισκόμενος
sapiens & est odibilis à multis loquacitate sua Est tacens no enim habet
5 σοφός, καὶ ἔστι μισητὸς ἀπὸ πολλῆς λαλιᾶς αὐτοῦ. ἔστι σιωπῶν, ὃς οὐκ ἔχει
responsum; & est tacens sciens tempus Homo sapiens tacebit
6 ἀπόκρισιν, καὶ ἔστι σιωπῶν εἰδὼς καιρόν. ἄνθρωπος σοφὸς σιγήσει
vsque ad tempus at lasciuus & imprudens transgredietur tempus Qui abundat
7 ἕως καιροῦ· ὁ δὲ λάλος καὶ ἄφρων ὑπερβήσεται καιρόν. ὁ πλεονά-
sermone abominabitur, & potestatem sibi assumens, odio habebitur quàm bo
ζων λόγῳ βδελυχθήσεται, καὶ ὁ ἐνεξουσιαζόμενος μισηθήσεται ὡς κα-
num correptum manifestare pœnitentiam sic enim fugies voluntarium pecca
λὸν ἐλεγχθέντα φανερῶσαι μετάνοιαν, ὅτι γὰρ φόβῳ ἐκούσιον ἁμάρ-
tum Est beneplacitu in malis viro peccatori & est inuentio in
8 τημα. ἔστιν δόξα ἐν κακοῖς ἀνδρὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ἔστιν δόμα εἰς
diminutionem Est datio quæ non proderit tibi, & est datio cuius retri
9 ἐλάττωσιν. ἔστι δόσις ἣ ἀνυσιτελήσει σοι, καὶ ἔστι δόσις, ἧς τὸ ἀντι-
butio duplex Est diminutio causa gloriæ & est qui ab hu
10 πόδομα διπλοῦν. ἔστιν ἐλάττωσις ἕνεκεν δόξης, καὶ ἔστιν ὃς ἀπὸ τα-
militate leuauit caput Est emens multa paruo & soluens
11 πεινώσεως ἦρε κεφαλήν. ἔστιν ἀγοράζων πολλὰ ὀλίγου, καὶ ἀπο-
illa septupla Sapiens in verbis seipsum amabilem fa-
12 τίνων αὐτὰ ἑπτάπλασίονα. ὁ σοφὸς ἐν λόγοις ἑαυτὸν προσφιλῆ ποιή-
ciet, gratiæ autem fatuorum effundentur Datio insipientis non erit vtilis
13 σει, χάριτες δὲ μωρῶν ἐκχυθήσονται δόσις ἄφρονος οὐ λυσιτελήσει
ubi accipienti, similiter autem & laudi propter necessitatem eius: nam oculi
σοι ἀλλ' ὁμοίως δὲ καὶ βασκανεῖ διὰ ἀναγκαίαν αὐτῆς· οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ
eius pro vno ad accipiendum multi Exigua dabit & multa impro
14 αὐτοῦ ἀνθ' ἑνὸς εἰς τὸ λαβεῖν πολλοί ὀλίγα δώσει καὶ πολλὰ ὀνει-
perabit & aperiet os suum in conspectu præco Hodie fœnerabitur & cras
15 δίσει καὶ ἀνοίξει τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς κήρυξ σήμερον δανιεῖ, καὶ αὔριον
repetet odibilis Domino & homi bus talis. Fatuus dicet Non
16 ἀπαιτήσει ὡσητὸς κύριος καὶ ἀνθρώποις ὁ τοιοῦτος. μωρὸς ἐρεῖ, οὐχ
est mihi amicus, non est gratia bonis meis
ὑπάρχει μοι φίλος, οὐκ ἔστι χάρις τοῖς ἀγαθοῖς μου

Edentes panem meum vitiosi lingua Quotiens & quos irridebunt
οἱ ἐσθίοντες τὸν ἄρτον μου φαῦλοι τῇ γλώσσῃ ποσάκις καὶ ὅσοι κατα- 17
eum neq; enim ipsum habere in recto sensu accepit & ipsum non habere
γελάσονται αὐτοῦ οὔτε γὰρ τὸ ἔχειν ἐν ὀρθῇ αἰσθήσει ἔλαβε· καὶ τὸ μὴ ἔχειν 18
similiter indifferens illi Lapsus à pauimento potius quàm à
ὁμοίως ἀδιάφορον αὐτῷ ὀλίσθημα ἀπὸ ἐδάφους μᾶλλον ἢ ἀπὸ 19
lingua sic casus malorum festinanter veniet Homo sine gra
γλώσσης, οὕτως πᾶσιν κακὸν κατασπεύσει ἥξει. ἄνθρωπος ἄχα- 20
tia, fabula intempestiua in ore indisciplinatorum assiduus erit Ab
ρις, μῦθος ἀκαιρος, ἐν στόματι ἀπαιδεύτων ἐνδιατριβήσεται ἀπὸ 21
ore suo reprobabitur parabola non enim dicet illam in
στόματος μωροῦ ἀποδεδοκιμασθήσεται οὐ γὰρ μὴ εἴπῃ αὐτὴν ἐν
tempore suo Est qui verecundiæ peccato præ inopia
καιρῷ αὐτῆς. ἔστι κωλυόμενος ἁμαρτάνειν ἀπὸ ἐνδείας, 22
& in requie sua non stimulabitur Est qui perdit
καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει αὐτοῦ οὐ κατανυγήσεται. ἔστιν ἀπολλύων 23
animam suam propter verecundiam & ab acceptione personæ perdet
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διὰ αἰσχύνην, καὶ ἀπὸ λήψεως προσώπου ἀπολεῖ 24
eam. Est gratia verecundiæ promittens amico, & acquisi
αὐτήν. ἔστι χάριν αἰσχύνης ἐπαγγελλόμενος φίλῳ, καὶ κτήσα-
uit eum inimicum gratis. Opprobrium nequam mendacium in homine,
ται αὐτὸν ἐχθρὸν δωρεάν. μῶμος πονηρὸς φάσις ἐν ἀνθρώπῳ, 25
in autem ore indisciplinatorum assiduum erit. Eligibilius fur quàm
ἐν δὲ στόματι ἀπαιδεύτων ἐνδιατριβήσεται. αἱρετὸν κλέπτης, ἢ 26
quod assuescit mendacio; ambo autem perditionem hæreditabunt Mos
ὁ ἐνδελεχίζων ψεύδεσι, ἀμφότεροι δὲ ἀπώλειαν κληρονομήσουσιν ἤθος
hominis mendacis ignominia & confusio eius cum eo sine intermissione
ἀνθρώπου ψευδοῦς ἀπιμία, καὶ ἡ αἰσχύνη αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ ἐνδελεχῶς
Sapiens in verbis manifestabit seipsum, & homo prudens placebit
ὁ σοφὸς ἐν λόγοις φανερώσει ἑαυτόν, καὶ ἄνθρωπος φρόνιμος ἀρέσει 28
magnatibus. Qui operatur terram suam, altum faciet acerum suum;
μεγιστᾶσιν ὁ ἐργαζόμενος γῆν αὐτοῦ, ὑψώσει θημωνιὰν αὐτοῦ· 29
& placens magnatibus placabit iniustitiam suam Xenia &
καὶ ὁ ἀρέσκων μεγιστᾶσιν ἐξιλάσεται ἀδικίαν αὐτοῦ· ξένια καὶ 30
dona excæcant oculos sapientum & quasi frænum in ore auertunt
δῶρα ἀποτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ ὡς φιμὸς ἐν στόματι ἀποστρέφει
correptiones Sapientia abscondita & thesaurus inuisus
ἐλέγχους. σοφία κεκρυμμένη καὶ θησαυρὸς ἀφανὴς, 31
quæ utilitas in vtrisque? Melior homo celans
τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις, κρείσσων ἄνθρωπος ἀποκρύπτων τὴν 32
fatuitatem suam quàm homo celans sapientiam suam Melior
μωρίαν αὐτοῦ, καὶ ἄνθρωπος ἀποκρύπτων τὴν σοφίαν αὐτοῦ. κρείσσων
expectatio inevitabilis in inquisitione Domini; quam carens domino auriga
ὑποκρινόμενος ἀπαραίτητος ἐν ζητήσει κυρίῳ, καὶ δέσποτος προχλιάτης ἐ
propriæ vitæ
ἰδίας ζωῆς.

CAP. XXI. κα'.

Fili peccasti, non adicias amplius & de prioribus depre
Τέκνον ἥμαρτες, μὴ προσθῇς ἔτι, καὶ περὶ τῶν προτέρων δεήθη- 1
care Quasi a facie colubri fuge à peccato si
τι. ὡς ἀπὸ προσώπου ὄφεως, φεῦγε ἀπὸ ἁμαρτίας ἐὰν 2

enim

enim accessis ad illud suscipiet te.
Dentes leonis dis-
3 ὀδόντες λέοντος, ὀδον-
tes ei interficientes animas hominum
Quasi romphæa anceps
4 τες ἀυτᾶ ἀναῤῥηγνῦντες ψυχὰς ἀνθρώπων
omnis iniquitas, plaga illius non est sanitas
ὡς ῥομφαία δίστομ-
Obiurgatio & iniuria desolabunt diuitias; sic domus superborum
5 πᾶσα ἀνομία, πληγὴ ἀυτῆς οὐκ ἔστιν ἴασις
desolabitur
Deprecatio pauperis ex ore vsque ad aures eius
6 κατα πλημμὸς καὶ ὕβρεις ἐρημώσουσι πλοῦτον, ὕτως οἶκος ὑπερηφάνων
& iudicium illius festinanter venit
δέησις πτωχοῦ ἐκ στόματ- ἕως ὠτίων ἀυτᾶ,
Qui odit correptionem, in vestigio
7 καὶ τὸ κρίμα ἀυτᾶ ταχὺ ἀπουδὲ ἔρχεται
peccatori & qui timet Dominum conuertetur in corde suo
μισῶν ἔλεγμὸν, ἐν ἴχνει
Nouit à longè potens in lingua, at sapiens scit cum
8 ἁμαρτωλῶ, καὶ ὁ φοβέμεν- κύριον ἐπιστρέψει ἐν καρδία ἀυτᾶ
labitur ipse
γνωστὸς μακρόθεν ὁ δυνατὸς ἐν γλώσσῃ ὁ δὲ νοήμων οἶδε ἐν πῶ ὀλι
Qui ædificat domum suam in pecu
9 σθαίνειν ἀυτόν
nia alienis quasi qui congregat sibi lapides ad tumulum sepulchri sui
ὁ οἰκοδομῶν τὸν οἶκον ἀυτᾶ ἐν χρή-
Stuppa collecta synagoga impiorum, & consummatio illo
μασιν ἀλοτρίοις, ὡς ὁ συνάγων ἑαυτῶ λίθους εἰς χῶμα ταφῆς ἀυτᾶ.
10 συναγὼγὴ ἀσεβῶν σωρὸς μόνων, καὶ ἡ συντέλεια ἀυ-
tum flamma ignis in peditionem
Via peccatorum compla
11 τῶν φλὸξ πυρὸς εἰς ἀπώλειαν
nata à lapidibus & in vltimo eius, fouea inferni
ὁδὸς ἁμαρτωλῶν ὡμα-
Qui ea
12 λισμένη ἀπὸ λίθων, καὶ ἐπ' ἐσχάτω ἀυτῆς βόθρος ᾅδου.
custodit legem Domini, dominatur cogitationis eius.
ὁ φυλάσ-
Consummatio
13 σων νόμον κυρίου κρατεῖ τοῦ ἐννοήματ- ἀυτᾶ
autem timoris Domini sapientiæ assumptio
σωτέλεια
Non erudietur qui non
14 δὲ τῶ φόβῳ κυρίου σοφίας ἀφόσμωσις
est astutus
Est enim astutia multiplicans amaritudinem.
15 ἔστι πανοῦργος. ἔστι γὰρ πανουργία πληθύνουσα πικρίαν
Cognitio sapientis tanquam inundatio abundabit & consilium illius fons
16 γνῶσις σοφῦ, ὡς κατακλυσμὸς πλησθυνθήσεται, καὶ ἡ βουλὴ ἀυτᾶ, ὡς
vitæ purus vitæ interiora eius quasi vas confractum,
17 πηγὴ ἀγαθὴ ζωῆς
omnem cognitionē non tenebit in vita sua
ἔγκατα σωροῦ ὡς ἄγγειον συντετριμμέ-
Verbum sapiens si
18 νον, πᾶσαν γνῶσιν οὐ κρατήσει ἐν ζωῇ ἀυτᾶ
audierit fatuus laudabit illud & ad illud adiiciet
λόγον σοφὸν ἐὰν
Audiuit illum
19 ἀκούσῃ ἄφρων, αἰνέσει ἀυτὸν, καὶ ἐπ' ἀυτὸν προσθήσει
imprudens & displicuit illi, & abiecit illum post dorsum
ἤκουσεν ἀυτὸν
20 ἀσώφρων, καὶ ἀπήρσεν ἀυτὸ καὶ ἀπέῤῥιψεν αὐτὸν ὀπίσω τῦ νώτου
suum
Narratio fatui quasi in via spinæ; in autem labio
21 ἀυτᾶ ἐξήγησις μωροῦ ὡς ἐν ὁδῶ φορτίον· ἐπὶ δὲ χείλεσι
prudentis inuenietur gratia
Os prudentis quæretur in
22 συνετῦ εὑρεθήσεται χάρις
Ecclesia
Tacquā domus destructa
sic fatuo sapientia &
23 ἐκκλησία
ὡς οἶκος ἠφανισμέν-, ὕτως μωρῷ σοφία, καὶ τὰς
fermones eius cogitabunt in corde & cogitatio imprudentis immensurabilis
24 λόγους ἀυτᾶ διανοηθήσονται ἐν καρδία καὶ γνῶσις ἀσυμέτου ἀδιεξέτασος
verba
Compedes in pedibus stultis disciplina & quasi vincula manuum
25 λόγοι πέδαι ἐν ποσὶν ἀνοήτου παιδεία, καὶ ὡς χειροπέδαι

in manu dextera. Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem
δὲ χειρὸς δεξιᾶς μωρὸς ἐν γέλωτι ἀνυψοῖ φωνὴν αὐτοῦ, ἀνὴρ δὲ 23
astutus, vix tacitè subridebit. Vt ornamentum aureum
πανοῦργος μόλις ἡσυχῇ μειδιάσει ὡς κόσμος χρυσοῦς 24
prudens disciplina & quasi brachiale in brachio
φρονίμου παιδεία, καὶ ὡς χλιδὼν δεξιοῦ πρὸς μωροῦ
dextro. Pes fatui velox ad domum: homo autem multum expertus, confunderetur ab 25
πρόχειρος εἰς οἰκίαν, ἄνδρωπος δὲ πολύτιμος, αἰσχυνθήσεται ἀπ' 26
eo. Stultus à janua prospiciet in domum: vir autem eruditus
αὐτοῦ· ἄφρων ἀπὸ θύρας παρανοήσει εἰς οἰκίαν· ἀνὴρ δὲ πεπαιδευμένος
foris stabit. Ineruditio hominis auscultare ad ja-
στήσεται. ἀπαιδευσία ἀνδρὸς ἀκροᾶσθαι παρὰ θυ- 27
nuas: at prudens gravabitur ignominia. Labia loquacium, quæ
ρῶν· ἔξω στήσεται. ἀπαιδευσία ἀνδρώπου ἀκροᾶσθαι παρὰ θυ- 28
non sua narrabunt: verba autem prudentium in statera ponderabuntur. In
ρῶν· χείλη πολυλάλων, τὰ μὴ αὐτῶν διηγήσεται· λόγοι δὲ φρονίμων ἐν ζυγῷ σταθήσονται· ἐν 29
ore fatuorum cor ipsorum: in autem corde sapientum os eorum.
στόματι μωρῶν ἡ καρδία αὐτῶν· ἐν δὲ καρδίᾳ σοφῶν, τὸ στόμα αὐτῶν 30
Dum maledicit impius Satanam, ipse maledicit suam animam.
ἐν τῷ καταρᾶσθαι ἀσεβῆ τὸν σατανᾶν, αὐτὸς καταρᾶται τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν·
Unquinam suam animam sustulit & ubicunq. peregrinatus fuerit
μολυνεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὁ ψίθυρος, καὶ ἐὰν παροικήσῃ μιση- 31
odietur.
θήσεται.

CAP. XXII

Lapidi pollutæ compar atus est piger: & omnis sibilabit in igno-
Λίθῳ ῥυπαλωμένῳ συμβαλεῖν ὀκνηρός, καὶ πᾶς ἐκτενεῖ ὀνεῖδος ἐπ' αὐτῷ. 1
minia illius. Stercori boum de ferramentis comparatus est piger: omnis tol-
μαὶ ἄπαν. βολβίτῳ κοπρίων συμβαλεῖται ὀκνηρός· πᾶς ὁ αἴρων 2
lens eum excutiet manum. Confusio patris in generatione
ῥουμενεῖ αὐτὸν ἐκτινάξει χεῖρα. αἰσχύνη πατρὸς ἐν γενέσει 3
indisciplinati filia: autem in diminutione sit. Filia prudens
ἀπαιδεύτου, θυγάτηρ δὲ ἐπ' ἐλαττώσει γίνεται. θυγάτηρ φρονίμου 4
hæres erit viri sui: & quæ confundit in irritationem geni-
κληρονομήσει ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ ἡ καταισχύνουσα, εἰς λύπην γενε-
toris. Patrem & virum confundit quæ est audax: & ab utrisque
τῆς. πατέρα καὶ ἄνδρα καταισχυνεῖ ἡ θρασεῖα, καὶ ὑπὸ ἀμφοτέρων 5
inhonorabitur. Musica in luctu, importuna narratio: flagella autem &
ἀτιμασθήσεται. μουσικὰ ἐν πένθει, ἀκαιρος διήγησις· μάστιγες δὲ καὶ 6
disciplina in tempore sapientiæ. Filii in bona vita escam habentes
παιδεία ἐν καιρῷ σοφίας. τέκνα ἐν ἀγαθῇ ζωῇ τὴν τροφὴν ἔχοντα, ἥτις
proponitum parentum celabunt: ignobilitatem. Filii in contemptu &
ἰδίων γονυτόρων κρύψουσι δυσχέρειαν· τέκνα ἐν καταφρονήσει καὶ
imbecillitia gloriantes cognationis: jus masculæ nobilitatis
ἀπαιδευσία μεγαυχούμενα, συγχύσεις ἑαυτῶν μολύνασι τὴν δίκη-
tem. Cauglutinans tectum qui ducet: fatuum & excitat dormien-
σιν· συγκολλῶν ὄροφον ὁ διδάσκων μωρόν, καὶ ἐξεγείρει καθεύ- 7
tes de profundo somno. Narrat dormitanti qui narrat fa-
δοντας ἐκ βαθέος ὕπνου· διηγεῖται νυστάζοντι ὁ διηγούμενος μω- 8
tuo. & in fine dicet: Quid est?
ρῷ, καὶ ὅτι σωτηρία ἐρεῖ, τί ἐστιν;
Super mortuum plora: defecit
ὅτι νεκρῷ κλαῦσον, ἐξέλιπε 10

enim

enim luxi & super fatuum plora defecit enim intellectus Dulcius
11 γὰρ φῶς· καὶ ὀλίγα κλαῦσον, ἐξέλιπε γὰρ σωτήρ. ἥδιον
plora super mortuum, quoniam requievit Nam fatui super mortem
12 κλαῦσον τὸν νεκρὸν ὅτι ἀνεπαύσατο. τῆς γὰρ μωροῦ καὶ θέρπετον ἡ
vita Luctus mortui septem dies fatui autem & impii omnes dies
13 ζωὴ πένθος νεκροῦ ἑπτὰ ἡμέραι, μωροῦ δὲ καὶ ἀσεβοῦς πάσαι αἱ ἡμέ-
vitæ illius. Cum stulto ne multiplices sermonem; &
14 ραι αὐτοῦ. μὴ ἄφρονος μὴ πλατύνῃς λόγον, καὶ
ad insipientem ne accedas non sentiens enim sperner tua omnia
πρὸς ἀσύνετον μὴ πορεύου, ἀναιδεύσῃ γὰρ ἐξουδενῶσαι σου τὰ πάντα.
Cave ab illo ne laborem habeas, & non coinquinaberis in
15 φύλαξαι ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ κόπον ἔχῃς, καὶ οὐ μὴ μολυνθῇς ἐν τῇ
concussione illius Declina ab illo & invenies requiem, &
16 ἐπισεισμῷ αὐτοῦ. ἔκκλινον ἀπ' αὐτοῦ, καὶ εὑρήσεις ἀνάπαυσιν, καὶ
non satiaberis in otiositate illius. Super plumbum quod gra-
17 οὐ μὴ ἀκορεσθῇς ἐν τῇ ἀπονοίᾳ αὐτοῦ. ὑπὲρ μόλυβδον τί βαρύ-
vabitur & quod illi nomen, nisi plumbum? Arenam & salem, & mas
18 τερον, καὶ τί αὐτῷ ὄνομα, ἀλλ' ἢ μόλυβδος. ἄμμον καὶ ἅλας καὶ βῶ-
sam ferri facilius ferre, quàm hominem imprudentem
λον σιδήρου ἀχρειωτέρον ὑπενεγκεῖν, ἢ ἄνδρα ἄφρονα ἀσύνετον.
Connexio ligneæ ligata in ædificium in concussione non dissol-
19 ἁρμονία ξυλίνη ἐνδεδεμένη εἰς οἰκοδομὴν, ἐν συσεισμῷ οὐ διαλυθή-
uetur sic cor firmatum in cogitatione consilii in omni tem-
σεται· οὕτως καρδία ἐστερεγμένη ἐπὶ διανοήματος συνέσεως, ἐν παντὶ καιρῷ
pore timore non timebit. Cor firmum in mente intellectus,
20 φόβῳ οὐ δειλιάσει. καρδία ἡδρασμένη ἐπὶ διανοίᾳ σωφρόνων,
sicut ornatus arenosus in pariete raso Sufficientes in
21 ὡς κόσμος ψαμμώτης ἐπὶ τείχους ξυστοῦ. χάρακες οὐ μὴ
alto posita contra ventum non permanebunt. Sic cor
22 μετεωρισθῇ κείμενοι κατέναντι ἀνέμου, οὕτως καρδία ἐν μὴ ἐπιστήμῃ
timidum in cogitatione fatui. Contra omnem timorem non sustinebit
δειλὴ ἐπὶ διανοήματι μωροῦ κατέναντι παντὸς φόβου οὐ μὴ ὑποστήσῃ. ὁ
Pungens oculum educet lachrymas & pungens cor profert sen-
23 νύσσων ὀφθαλμὸν κατάξει δάκρυα καὶ ὁ νύσσων καρδίαν, ἐκφαίνει ἀ-
sum. Mittens lapidem in volatilia arcebit illa & qui consi-
24 φρονα. βάλλων λίθον ἐπὶ πετεινὰ ἀποσοβήσει αὐτὰ καὶ ὀνειδί-
cetur amico, dissoluet amicitiam In amicum si strinxeris gladium, ne
ζων φίλον, διαλύσει φιλίαν ἐπὶ φίλον ἐὰν σπάσῃ μαχαίραν, μὴ
25 desperes est enim regressus In amicum si aperueris os,
ἀπόστασις, ἔστι γὰρ ἐπαναστροφή. ἐὰν ἀνοίξῃς στό-
ne timeas; est enim permutatio præter conuicium & superbiam,
μα, μὴ φοβηθῇς, ἔστι γὰρ διαλλαγή· πλὴν ὀνειδισμοῦ καὶ ὑπερηφα-
& secreti reuelationem & plagam dolosam in his enim effugiet
νίας καὶ μυστηρίου ἀποκαλύψεως καὶ πληγῆς δολίας, ἐν τούτοις γὰρ ἀποφεύξεται
omnis amicus. Fidem proximo vt in
πᾶς φίλος. πίστιν πλησίον ἐν πενίᾳ μὴ τοῦ πλησίον ἵνα ἐν
bonis illius lætetis. In tempore tribulationis permane illi
26 τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ εὐφρανθῇς ἐν καιρῷ θλίψεως διάμεινον αὐτῷ,
vt in hæreditate eius cohæres fi Non despiciendus est
ἵνα τοῦ κληρονομίαν αὐτοῦ συγκληρονομήσῃς. ὁ καταφρονητέον
enim semper circumscriptio, neque mirabilis diues mendax non habebis
γὰρ ἀεὶ περιγραφὴς ὁ δὲ θαυμαστὸς πλούσιος ψεύστης οὐκ ἔσται.

Ante ignem vapor camini & fumus, sic ante sanguinem conuicia
πρὸ πυρὸς ἀτμὶς καμίνου καὶ καπνός, ἔπως πρὸ αἱματων λοιδορία 29
Amicum proximi non erubescam & a facie illius non abscondam
εἴλον σκεπάσαι ἐκ αἰσχυνθήσομαι, καὶ ἀπὸ προσωπου αὐτοῦ ἐμὴ κρυ 30
dar & si mala mihi euenient per illum Omnis qui audierit cauebit
ζῶ καὶ εἰ κακα μοι συμβήσονται δι' αὐτόν, πᾶς ὁ ἀκούων φυλάξε- 31
ab illo Quis dabit mihi super os meum custodiam
ται ἀπ' αὐτοῦ τίς δώσει μοι ἐπὶ στόματός μου φυλακὴν, 32
& super labia mea signaculum admirum ne cadam subitò
καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων μου σφραγῖδα παντὸς, ἵνα μὴ πέσω αἰφνιδίως 33
ab illo & lingua mea non perdat me
ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἡ γλῶσά μου μὴ ἀπολέσῃ με.

CAP. XXIII κγ'

Domine pater & dominator vitæ omnis ne derelinquas me
κύριε πάτερ καὶ δέσποτα ζωῆς ἁπασης, μὴ ἐγκαταλίπῃς με 1
in consilio eorum & ne sinas me cadere in illis Quis imponet
ἐν βουλῇ αὐτῶν καὶ μὴ ἀφῇς με πεσεῖν ἐν αὐτοῖς τίς ἐπιθήσει 2
in cogitatione mea flagella, & in corde meo disciplinam
ἐπὶ του διανοήματός μου μάστιγας, καὶ ἐπὶ τῆς καρδίας μου παιδείαν
sapientiæ ne in ignorationibus meis non parcas tu Domini at iniustis
σοφίας, ἵνα μὴ ἐπὶ τοῖς ἀγνοήμασί μου μὴ φείσῃ σὺ κυρίε τὰς δὲ ὕβρεις
eum qui in professione peccatorum non præterreas Vt non multiplicentur
τῆς ἐν ἐπαγγελίᾳ ἁμαρτιῶν μὴ παρῇς ὅπως μὴ πληθυνθῶσιν αἱ 3
ignorantiæ meæ, & peccata mea abundent in contritionem & cadam
ἄγνοιαί μου, καὶ αἱ ἁμαρτίαι μου πλεονασουσιν εἰς συντριβὴν, καὶ πεσοῦ-
in conspectu aduersariorum & gaudebit super me inimicus meus à quibus
μαι ἔναντι τῶν ὑπεναντίων, καὶ ἐπιχαρεῖται μοι ὁ ἐχθρός μου, ὧν μα
longè est spes misericordiæ tuæ Domine pater & Deus 5
κρὰν ἔστιν ἡ ἐλπὶς τοῦ ἐλέους σου κύριε πάτερ καὶ θεὲ
vitæ mea ne tibi etiam oculorum ne mihi dederis, & gigantem animæ
ζωῆς μου, μὴ πνευσεισμὸν ὀφθαλμῶν μή μοι δῶς, καὶ γιγαντόδη ψυχῆ
a nouæ semper à seruis tuis spes inanes &
ἀποσησον διαπαντὸς ἀπὸ δούλων σου ἐλπίδας κενὰς καὶ 6
concupiscentiæ aufer à me & tenebit voluptatem tibi seruire
ἐπιθυμίας ἀπόσρεψον ἀπ' ἐμοῦ, καὶ κρατήσεις τὸν θέλοντά σοι δουλεύειν
semper Ventris aperiatur & concubitus ne comprehendant me,
διαπαντὸς κοιλίας ὄρεξις καὶ συνουσμος μὴ καταλαβέτωσάν με,
& animæ impudenti ne tradas me seruum tuum Audite filii
καὶ ψυχῇ ἀναιδεῖ μὴ παραδῷς με τὸν οἰκέτην σε ἀκούσατε τέκνα 7
disciplinam oris eri & qui custodierit non capietur in
παιδείαν στόματος ἀληθινοῦ, καὶ ὁ φυλασσων ἐμὴ ἁλῶ ἐν τοῖς
labiis suis in stultitia sua comprehendetur
χείλεσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀφροσυνῇ αὐτοῦ καταληφθήσεται 8
precator & conuitiator & superbus scandalizabuntur in
ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ λοίδορος καὶ ὑβρίσας σκανδαλισθήσονται ἐν
illis iuramento non assuefacias os tuum, & nominationi
αὐτοῖς ὄρκω μὴ ἐθίσῃς τὸ στόμα σου, καὶ ὀνομασία τοῦ 9
sancti non assuescas Sicut enim seruus qui scrutatur assiduè a
ἁγίου μὴ συνεθιζέτω σε ὥσπερ γὰρ οἰκέτης ἐξεταζόμενος ἐνδελεχῶς ἀπὸ 11

vibice

vibice non minuetur sic iurans & nominans semper
μωλωπὸς οὐκ ἐλαττωθήσεται, ἕως ὁ ὀμνύων καὶ ὀνομάζων διαπαντὸς
12 non purgabitur à peccato Vir multum iurans in plebi
ἐν μὴ καθαρισθῇ ἀπὸ ἁμαρτίας. ἀνὴρ πολυορκος πληθύσε-
13 tur iniquitate, & non discedet à domo illius flagellum Si
ται ἀνομίας, καὶ οὐκ ἀποστήσεται ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ μάστιξ ἐὰν
delinquerit peccatum eius super ipsum & si desiexerit peccauit duplicuet
πλημμελήσῃ ἁμαρτία αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ, κἂν ὑποπέσῃ ἡμάρτηκε διπλοῦς
Et si in vacuum iurauit, non iustificabitur replebitur enim cohumitate
14 καὶ εἰ διακενῆς ὤμοσεν οὐ δικαιωθήσεται· πλησθήσεται γὰρ ἐπαγωγῆς
domus illius Est se mo vehitur morte, non
15 ὁ οἶκος αὐτοῦ. ἔστι λέξις ἀνταξία ἐσκλημένη θανατου, μὴ
inueniatur in hereditate Iacob Ab enim pij haec om
16 εὑρεθήτω ἐν κληρονομίᾳ Ἰακώβ. ἀπὸ γὰρ εὐσεβῶν ταῦτα πάν
nia auferentur, & in peccatis non inuolentur Intemperantia
17 τα ἀποστήσεται, καὶ ἐν ἁμαρτίαις οὐκ ἐγκυλισθήσονται ἀκολασία
iurementi ne assuefacias os tuum est enim in ea verbum peccati
ὅρκῳ μὴ ἐθίσῃς τὸ στόμα σου, ἔστι γὰρ ἐν αὐτῇ λόγος ἁμαρτίας.
Memento patris & matris tuae in medio enim magnatum praesidebis
18 μνήσθητι πατρὸς καὶ μητρός σου, ἀναμέσον γὰρ μεγιστάνων σωθρόνιστις
Ne forte obliuioni tradaris in conspectu illorum, & ahidiuitate tua maledicas &
19 μήποτε ἐπιλάθῃ ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ τῷ ἐθισμῷ σου μακροθῆς καὶ
voles si non natus esses & diem natiui tatis tuae maledices Ho
θελήσεις εἰ μὴ ἐγενήθης, καὶ τὴν ἡμέραν τῆς γενέσεώς σου καταράσῃ ἄν-
mo assuetus verbis improperii in omnibus diebus tuis,
20 θρωπος συνηθισμένος λόγοις ὀνειδισμοῦ, ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ
non erudietur Duae species multiplicant peccata & tertium
21 οὐ μὴ παιδευθῇ. δύο εἴδη πληθύνουσιν ἁμαρτίας, καὶ τὸ τρίτον
inducet iram Anima calida quasi ignis ardens non extinguetur,
22 ἐπάξει ὀργήν. ψυχὴ θερμὴ ὡς πῦρ καιόμενον, οὐ μὴ σβεσθῇ,
Donec deglutiatur homo fornicarius in corpore carnis suae non desinet
23 ἕως ἂν κατατροθῇ ἄνθρωπος πόρνος ἐν σώματι σαρκὸς αὐτοῦ, οὐ μὴ παυση
donec accendat ignem Homini fornicario omnis pa-
24 ται ἕως ἂν ἐκκαυσῃ πῦρ. ἀνθρώπῳ πόρνῳ πᾶς ἄρ-
nis dulcis; non quiescet donec perficiat Homo transgrediens à
25 τος ἡδύς, οὐ μὴ κοπάσῃ ἕως ἂν τελειώσῃ. ἄνδρωπος παραβαίνων ἀπὸ
lecto suo, dicens in anima sua, Quis me videt? Tenebrae
26 τῆς κλίνης αὐτοῦ λέγων ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, τίς με ὁρᾷ, σκότος
circum me, & parietes me cooperiunt, & nullus me videt quid vereor?
κύκλῳ μου, καὶ οἱ τοῖχοι με καλύπτουσι, καὶ οὐδείς με ὁρᾷ, τί δύλαβοῦμαι,
peccatorum meorum non memorabitur Altissimus, & oculi hominum
ὧν ἁμαρτιῶν μου οὐ μὴ μνησθήσεται ὁ ὕψιστος, καὶ ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπων ὁ
timor eius Et non nouit quòd oculi Domini altissimi
27 φόβος αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἔγνω ὅτι ὀφθαλμοὶ κυρίου μυριοπλασίως ἡλίου φωτεινότεροί εἰσιν.
infinities sole lucidiores sunt Inspicientes omnes
28 μυριοπλασίως ἡλίου φωτινότεροί εἰσιν. οἱ ἐπιβλέποντες πάσας
vias hominum, & cogitantes in abscónditas partes Antequam crea
29 ὁδοὺς ἀνθρώπων, καὶ κατανοοῦντες εἰς ἀπόκρυφα μέρη. πρὶν ἢ κτι-
rentur omnia, agnita sunt ei omnia sic & post con-
σθῆναι τὰ πάντα, ἔγνωσται αὐτῷ τὰ πάντα, οὕτως καὶ μετὰ τὸ συν-
summationem respicit omnia Hic in platea ciuitatis vin
30 τελεσθῆναι κατοπτεύει τὰ πάντα. οὗτος ἐν πλατείᾳ πόλεως ἐκδι-

dicabitur & vbi non suspicatus est apprehendetur. Similiter & mulier relin
κηθήσῃ, καὶ ἃ οὐκ ὑπενόησε παλήσῃ· οὕτως καὶ γυνὴ καταλι- 32
quens virum suum & acquirens hæreditatem ex alio tri
πουσα τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ θελήσῃ κληρονομῆσαι ἐξ ἄλλης θεῷ 33
mum quidem coram in lege Altissimi non credidit, & secundò in virum suum
τον μὲν γὰρ ἐν νόμῳ ὑψίστου ἠπείθησε καὶ δεύτερον εἰς ἄνδρα αὐτῆς
deliquit & tertiò in fornicatione adulterauit & ex alio vi
ἐπλημμέλησε, καὶ τὸ τρίτον ἐν πορνείᾳ ἐμοίχᾶτο, καὶ ἐξ ἄλλου ἀν
ro filios acquisiuit. Hæc in Ecclesia educetur & in
δρὸς τέκνα παρέσχηκεν. αὕτη ἐν ἐκκλησίᾳ ἐξαχθήσεται, καὶ ἐπὶ τὰ 34
filios eius visitatio erit. Non mittent filii eorum radicem
τέκνα αὐτῆς ὄθισχοκὴ ἔσται· οὐ διαδώσουσιν οἱ κλάδοι αὐτῶν βλάστον, 35
& rami illius non ferent fructum. Deficiet in maledictionem
καὶ οἱ κλάδοι αὐτῆς οὐκ οἴσουσι καρπόν. καταλείψει εἰς κατάραν τὸ 36
memoria eius & improperium illius non delebitur. Et eo
μνημόσυνον αὐτῆς, καὶ τὸ ὄνειδος αὐτῆς οὐκ ἐξαλειφθήσεται· καὶ ἐπι 37
gnoscent qui relicti sunt quoniã nihil est melius timore Domini &
γνώσονται οἱ καταλειφθέντες, ὅτι οὐθὲν ἔστι κρεῖττον φόβου κυρίου καὶ
nihil dulcius attendente mandatis Dei. Gloria magna
οὐθὲν γλυκύτερον τοῦ προσέχοντος ἐντολαῖς θεῦ· δόξα μεγάλη ἀκο- 38
sequi Deum, longinquo autem dierum assumit te ab ipso
λουθεῖν θεῷ, μακρότης δὲ ἡμερῶν τὸ προσλημφθῆναί σε ὑπ' αὐτοῦ.

CAP. XXIIII. κδ'

Sapientia laudabit animam suam & in medio populi sui gloriabitur. In
Ἡ σοφία αἰνέσει ψυχὴν αὐτῆς, καὶ ἐν μέσῳ λαοῦ αὐτῆς καυχήσεται. ἐν 1
Ecclesia Altissimi os suum aperiet & coram potentia illius
ἐκκλησίᾳ ὑψίστου τὸ στόμα αὐτῆς ἀνοίξει, καὶ ἔναντι δυνάμεως αὐτοῦ 2
gloriabitur. Ego ex ore Altissimi prodi, & sicut nebula eoo
καυχήσεται· ἐγὼ ἀπὸ στόματος ὑψίστου ἐξῆλθον, καὶ ὡς ὁμίχλη κατε 3
perui terram. Ego in excelsis habitaui, & thronus
κάλυψα γῆν· ἐγὼ ἐν ὑψηλοῖς κατεσκήνωσα, καὶ ὁ θρόνος 7
meus in columna nubis. Gyrum cæli circuiui sola & in profun
μου ἐν στύλῳ νεφέλης. γύρον οὐρανοῦ ἐκύκλωσα μόνη καὶ ἐν βά- 8
do abyssi deambulaui. In vnda maris & in omni
θει ἀβύσσων περιεπάτησα. ἐν κύματι θαλάσσης καὶ ἐν πάσῃ 9
terra & in omni populo & gente possedi. Et cum his om
τῇ γῇ, καὶ ἐν παντὶ λαῷ καὶ ἔθνει ἐκτησάμην. καὶ μετὰ τούτων πάν 11
nibus requiem quæsiui & in hæreditate alicuius morabor. Tunc
των ἀνάπαυσιν ἐζήτησα, καὶ ἐν κληρονομίᾳ τινὸς φυλισθήσομαι τότε 12
præcepit mihi creator omnium, & qui creauit me quieuit in tabernaculum
ἐνετείλατό μοι ὁ κτίσας με ἀπάντων, καὶ ὁ κτίσας με κατέπαυσε τὸ σκήνωμά
meum & dixit, In Iacob inhabita & in Hierusalem hæredi-
μου, καὶ εἶπεν, ἐν Ἰακὼβ κατασκήνωσον, καὶ ἐν Ἰσραὴλ κατακλη- 13
tare. Ante seculum ab initio creauit me, & vsq; ad seculū non
ρονομήθητι. πρὸ τοῦ αἰῶνος ἀπ' ἀρχῆς ἔκτισέ με, καὶ ἕως αἰῶνος οὐ μὴ 14
deficiam in habitaculo sancto coram ipso ministrauī. Et sic in Sion
ἐκλείπω· ἐν σκηνῇ ἁγίᾳ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐλειτούργησα. καὶ οὕτως ἐν Σιὼν 15
firmata sum. In ciuitate sanctificata similiter me quieuit & in Hierusalem
ἐστηρίχθην· ἐν πόλει ἡγιασμένῃ ὁμοίως με κατέπαυσε, καὶ ἐν Ἰερουσαλὴμ ἡ
potestas mea. & radicaui in populo honorificato in
ἐξουσία μου. καὶ ἐρίζωσα ἐν λαῷ δεδοξασμένῳ ἐν 16

parte

parte Domini hereditatis illius. Quasi cedrus exaltata sum in
17 μεσῳ κυρίου κληρονομίας αὐτοῦ. Ὡς κέδρος ὑψωθεὶς ἐν τῷ
Libano & quasi cypressus in montibus Aermon. Quasi palma exaltata
18 λιβάνῳ, καὶ ὡς κυπάρισσος ἐν ὄρεσιν Ἑρμών. ὡς φοινὶξ ἀνυψώ-
sum in Gaddi & quasi plantæ rosæ in Hiericho. Quasi oliua speciosa
19 θην ἐν γαδδὶ, καὶ ὡς φυτὰ ῥόδου ἐν Ἰερειχῶ
in campo pulchro & quasi platanus exaltata sum ab aqua. Sicut cin-
20 ἐν πεδίῳ ὡραίῳ, καὶ ὡς πλατανος ἀνυψώθην ἀφ' ὕδατος. ὡς κιν-
namomum & sicut massa myrrhæ electa dedi suauem
νάμωμον καὶ ὡς πάλαθος ἀρωμάτων, καὶ ὡς σμύρνα ἐκλεκτὴ ἔδωκα εὐω-
odorem Quasi galbanum & onyx & stacte & quasi thuris vapor in
21 δίαν ὡς χαλβάνη καὶ ὄνυξ καὶ στακτὴ, καὶ ὡς λιβάνου ἀτμὶς ἐν
tabernaculo. Ego quasi terebinthus extendi ramos meos & ra-
22 σκηνῇ. ἐγὼ ὡς τερέβινθος ἐξέτεινα κλάδους μου, καὶ οἱ κλά-
mi mei gloriæ & gratiæ. Ego quasi vitis germinaui sua-
23 δοι μου δόξης καὶ χάριτος. ἐγὼ ὡς ἄμπελος ἐβλάστησα εὐω-
uem odorem & flores mei fructus gloriæ & diuitiarum. Ego mater
24 δίαν, καὶ τὰ ἄνθη μου καρπὸς δόξης καὶ πλούτου. ἐγὼ μήτηρ
dilectionis pulchræ & timoris & cognitionis & sanctæ spei.
25 τῆς ἀγαπήσεως τῆς καλῆς καὶ φόβου καὶ γνώσεως καὶ τῆς ὁσίας ἐλπίδος. δῶ
Do autem cum omnibus filiis meis sempiternus dictus ab
26 δίδωμι δὲ σὺν πᾶσι τοῖς τέκνοις μου αἰωνίμοις τοῖς λεγομένοις ὑπ'
illo. Accedite ad me qui concupiscitis me & à pro-
αὐτοῦ. προσέλθετε πρός με οἱ ἐπιθυμοῦντές μου, καὶ ἀπὸ τῶν γε-
rationibus meis adimplemini.
28 νημάτων μου ἐμπλήσθητε. τὸ γὰρ μνημόσυνόν μου ὑπὲρ μέλι
Nam memoria mea super mel
29 γλυκύ, καὶ ἡ κληρονομία μου ὑπὲρ μέλιτος καὶ κηρίου. οἱ ἐσθίοντές
dulcis & hæreditas mea super mellis fauum. Qui edunt
30 με ἔτι πεινάσουσι, καὶ οἱ πίνοντες με ἔτι διψήσουσιν. ὁ ὑπακούων μου
me adhuc esurient & qui bibunt me adhuc sitient. Qui obedit mihi
οὐ συγχυθήσεται καὶ οἱ ἐργαζόμενοί με οὐχ ἁμαρ-
non confundetur & qui operantur in me non peccabunt.
31 τήσουσιν. ταῦτα πάντα βίβλος διαθήκης θεοῦ ὑψίστου
Hæc omnia liber testamenti Dei altissimi
32 νόμος ὃν ἐνετείλατο ἡμῖν Μωυσῆς, κληρονομίαν ἐν συναγωγαῖς Ἰακώβ.
Lex quam mandauit nobis Moyses hæreditatem in congregationibus Iacob.
33 μὴ ἐκλείπετε ἰσχύειν ἐν κυρίῳ, ἵνα κραταιώσῃ ὑμᾶς αὐτός. κολ-
Ne deficiatis vires habere in Domino, vt confortet vos ipse. Con-
λήθητε πρὸς αὐτὸν, κύριος παντοκράτωρ ὁ θεὸς μόνος ὢν, καὶ οὐκ ἔστιν
iungimini ad illum, Dominus omnipotens Deus solus est & non est
ἄλλος πλὴν αὐτοῦ, κύριος σωτὴρ ὁ θεὸς μόνος ὢν, καὶ οὐκ ἔστιν
amplius præter eum saluator. Qui implet quasi Phison omnia sapientia
34 ἐπὶ πλεῖον αὐτὸς σωτήρ. ἐμπιπλῶν ὡς φεισὼν πάντα τὰ σοφίας
sua, & sicut Tigris in diebus nouorum. Qui adimplet quasi Euphrates intel-
35 αὐτοῦ, καὶ ὡς τίγρις ἐν ἡμέραις νέων. ὁ ἀναπληρῶν ὡς εὐφράτης συνε-
lectum & quasi Iordanis in diebus messis. Qui ostendit tanquam lucem disciplinam
36 σιν, καὶ ὡς ἰορδάνης ἐν ἡμέραις θερισμοῦ. ὁ σκεπάζων ὡς φῶς παιδείαν
cognitionis & quasi Geon in diebus vindemiæ. Non perfecit primus scire
37 γνώσεως, καὶ ὡς γεὼν ἐν ἡμέραις τρυγητοῦ. οὐ συνετέλεσεν ὁ πρῶτος γνῶναι
illum, & sic vltimus non inuestigauit eam. Ab enim mari multiplicatæ sunt
38 αὐτὸν, καὶ ὕστερος ὁ ἔσχατος οὐκ ἐξιχνίασεν αὐτήν. ἀπὸ γὰρ θαλάσσης ἐπληθύνθη
cogitationes illius & consilium illius ab abysso magna
39 τὰ διανοήματα αὐτῆς, καὶ ἡ βουλὴ αὐτῆς ἀπὸ ἀβύσσου μεγάλης

Ego sapientia sicut fossa à flumine Et quasi aquæductus
ἐγὼ ἡ σοφία ὡς διῶρυξ ἀπὸ ποταμοῦ καὶ ὡς ὑδραγωγὸς 40
egressa sum in paradisum Dixi Potū dabo meo horto optimo
ἐξῆλθον εἰς παράδεισον. εἶπον, ποτίσω μου τὸν κῆπον τὸν ἄειστον, 41
& inebriabo meam viriditatem instam, Et ecce
καὶ μεθύσω μου τλὴν πρασιὰν τλὴν δικαίαν. καὶ ἰδὲ 42
facta est mihi fossa in fluuium & fluuius meus factus est in mare
ἐγλώπη μοι ἡ διῶρυξ εἰς ποταμόν, καὶ ὁ ποταμός μου ἐγλώπη εἰς θά- 43
re Quoniam disciplinam quasi ante lucanū illuminabo & ostendam eam
λασσαν. ὅτι παιδείαν ὡς ὄρθρον φωτῶ, καὶ ἐκφανῶ αὐτλὴν 44
vsque ad longinquū Quoniā doctrinam quasi prophetiam effundam, & relinquam
ἕως εἰς μακρόν ὅτι διδασκαλίαν ὡς προφητείαν ἐκχεῶ, καὶ καταλείψω 46
eam in generationes seculorum Videte quoniā nō mihi soli labora
αὐτὴν εἰς γλώσσας τῶν αἰώνων. ἴδετε ὅτι οὐκ ἐμοὶ μόνῳ ἐκοπία- 47
ui, sed omnibus exquirentibus illam
σα, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτλήν.

CAP XXV. κέ.

In tribus pulchra facta sum, & steti pulchrā coram Domino Coram Domino &
Ἐν τρισὶν ὡραίωλη, καὶ ἀτέστην ὡραία ἐναντι κυρίε ἐναντι κυρίου καὶ 1
hominibus. Concordiam fratrum & amicitiam proximi, & vir &
ἀνθρώπων. ὁμόνοιαν ἀδελφῶν καὶ φιλίαν τῶ πλησίον, καὶ ἀνὴρ καὶ 2
mulier sibi consentientes Tres autē species odiuit anima mea
γυνὴ ἑαυτοῖς συμφερόμενα τρία δὲ εἴδη ἐμίσησεν ἡ ψυχή μου, 3
& graue fot valde vitæ illorum Pauperem superbum, &
καὶ βαρὺ σφόδρα τοῖς ζωῆ αὐτῶν. πτωχὸν ὑπερήφανον, καὶ 4
diuitem mendicem & senem adulterum diminutum intellectu. In
πλούσιον ψεύστην, καὶ γέροντα μοιχὸν ἐλαττούμενον συνέσει 5
iuuentute tua non congregasti & quomodo poteris inuenire in senectute tu?
νεότητί σου ἐ συνήγαγες, καὶ πῶς ἂν εὕρης ἐν τῷ γήρᾳ σου
Quam speciosum canis iudicium, & presbyteris cognoscere consilium! Quam
ὡς ὡραῖον πολιαῖς κρίσις, καὶ πρεσβυτέροις γνῶναι βουλήν. ὡς 6
speciosa senum sapientia & gloriosis cogitatio & consilium! Co
ὡραία γερόντων σοφία, καὶ δεδοξασμένοις διανόημα καὶ βουλή. εὖ 7
rona sepum multa experientia & gloriatio illorum timor Domini
στεφανος γερόντων πολυπειρία, καὶ τὸ καύχημα αὐτῶν φόβος κυρίου. 8
No cogitationes beatas dixi in corde meo & decimam dicam
ἐννέα νοήματα ἐμακάρισα ἐν καρδίᾳ μου, καὶ τὸ δέκατον ἐρῶ 9
in lingua mea Homo in filiis qui iocundatur viuens, &
ἐν τῇ γλώσσῃ μου ἄνθρωπος ὃς τέκνοις ἀφροσυνόμενος ζῶν, καὶ 10
videns in casu inimicorum Beatus qui habitat cum muliere pru
βλέπων ὃς πτῶσει ἐχθρῶν μακάριος ὁ συνοικῶν γυναικὶ συνε- 11
denti, & qui in lingua non lapsus est & qui non seruiuit indigno se
πῆ, καὶ ὃς ἐν γλώσσῃ οὐκ ὠλίσθησε, καὶ ὃς οὐκ ἐδούλευσεν ἀναξίῳ ἑαυτῦ 12
Beatus qui inuenit prudentiam & qui enarrat in aures audientium
μακάριος ὃς εὗρε φρόνησιν, καὶ ὁ διηγούμενος εἰς ὦτα ἀκούοντος 13
Quam magnus qui inuenit sapientiam; sed non est super timentem Dominum
ὡς μέγας ὁ εὑρὼν σοφίαν, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὑπὲρ τὸν φοβούμενον τὸν κύριον. 14
Dilectio autē Domini super omnia supergressa est in claritatem Qui tenet
ἀγάπησις δὲ κυρίου ὑπὲρ πάντα ὑπερέβαλεν εἰς φωτισμόν ὁ κρατῶν 15

illam.

illam cui assimilabitur. Timor Domini initium dilectionis eius
16 αὐτὸν τινι ὁμοιωθήσῃ, φόβος κυρίου ἀρχὴ κατάσεως αὐτῷ
Fides autem initium agglutinationis eius Omnem plagam & non
17 πίστις δὲ ἀρχὴ κολλήσεως αὐτοῦ. πᾶσαν πληγὴν καὶ μὴ
plagam cordis, & omnem nequitiam & non nequitiam mulieris Omnem
20 πληγὴν καρδίας, καὶ πᾶσαν πονηρίαν καὶ μὴ πονηρίαν γυναικός πᾶσαν
inductionem & non inductionem odientium & omnem vindictam & non vindictam inimicorum. ἐπαγωγὴν καὶ μὴ ἐπαγωγὴν μισούντων, καὶ πᾶσαν ἐκδίκησιν καὶ μὴ ἐκδίκησιν
Non est caput super caput colubri, &
21 ἐστὶν ἐχθρῶν ἐκ ἔστι κεφαλὴ ὑπὲρ κεφαλὴν ὄφεως, καὶ
non est ira super iram zelotypi Cohabitare cum leone & draconi ei
22 ἐκ ἔστι θυμὸς ὑπὲρ θυμὸν ἐχθροῦ συνοικῆσαι λέοντι καὶ δράκοντι ἢ
probo, magis quam cohabitare cum muliere mala Nequitia
23 οἰκῶ, ἢ συνοικῆσαι μετὰ γυναικὸς πονηρᾶς πονηρία
mulieris alienat faciem eius & obscurat vultum suum
γυναικὸς ἀλλοτριοῖ τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ σκοτεῖ τὸ πρόσωπον αὐτῆς
tanquam vrsus In medio proximorum suorum deget
ὡς ἄρκος ἀναμέσον τῶν πλησίον αὐτοῦ ἀναπαύσεται
24 ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, καὶ ἀκουσίως ἀναστενάξει δι' αὐτήν. μικρὰ
Omnis malitia ad malitiam mulieris sors peccatoris cadet super illam
25 πᾶσα κακία πρὸς κακίαν γυναικὸς κλῆρος ἁμαρτωλῶ ἐπιτύχοι αὐτῇ.
Sicut ascensus arenosus in pedibus senis sic mulier loquax
26 ὡς ἀνάβασις ἀμμώδης ἐπὶ ποσὶ πρεσβύτου, ἄνηρ γυνὴ γλωσσώδης
Ne incidas in speciem mulieris, &
27 μὴ πέσῃς εἰς κάλλος γυναικός, καὶ
mulierem ne concupiscas ad delicias ira & in execudis
28 γυναῖκα μὴ ἐπιθυμήσῃς εἰς τρυφήν. ὀργὴ καὶ ἀναίδεια
& confusio magna mulier si probeat viro suo. Cor
30 καὶ αἰσχύνη μεγάλη γυνὴ ἐὰν ἐπιχορηγῇ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς καρδία
humile & facies mœsta & plaga cordis mulier nequam
ταπεινὴ καὶ πρόσωπον σκυθρωπὸν καὶ πληγὴ καρδίας γυνὴ πονηρά
Manus debiles & genua dissoluta quæ non consolabitur
31 χεῖρες παρειμέναι καὶ γόνατα παρελελυμένα· ἥτις οὐ παρακαλέσει τὸν
virum suum in genitu A muliere initium peccati & per
32 ἄνδρα αὐτῆς ἐν στενάσει ἀπὸ γυναικὸς ἀρχὴ ἁμαρτίας, καὶ δι'
per illam morimur omnes Ne de tranſitum aquæ ne
33 αὐτὴν ἀποθνήσκομεν πάντες μὴ δῶς διέξοδον ὕδατι, μὴ
quæ mulieri malæ libertatem exiuus Si non ambulat ſe
34 δὶ γυναικὶ πονηρᾷ παρρησίαν ἔξόδου. εἰ μὴ πρόσεται καὶ
cundum manum tuam A cæteribus tuis abſcinde illam, da &
35 τὰ χείρόσου, ἀπὸ τῶν σαρκῶν σου ἀπότεμε αὐτὴν, δίδου καὶ
abſolue
ἀφόλυσον.

CAP. XXVI. κς'

Mulieris bonæ beatus vir, & numerus dierum illius
1 Γυναικὸς ἀγαθῆς μακάριος ὁ ἀνὴρ, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ
duplex Mulier fortis oblectat virum ſuum &
2 διπλάσιος. γυνὴ ἀνδρεία εὐφραίνει τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ
annos vitæ ſuæ implebit in pace Mulier bona pars
3 πλῆθος τῆς ζωῆς αὐτοῦ πληρώσει ἐν εἰρήνῃ γυνὴ ἀγαθὴ, μερὶς

bona in parte timentium Dominum dabitur. Divitis autem &
ἀγαθά, ἐν μερίδι φοβουμένων τὸν κύριον δοθήσε). πλουσίῳ δὲ καὶ 3
pauperis cor bonum erga Dominum in omni tempore vultum hilarem
πένητος καρδία ἀγαθὴ πρὸς κύριον, ἐν παντὶ καιρῷ πρόσωπον ἔχοντος ἱλαρὸν 4
rem exultabunt. A tribus cavit meum cor & in quar
ρον γαυριάσεται. ἀπὸ τριῶν ἐυλαβήθη μου ἡ καρδία, καὶ ὅτι τῷ τε 5
to facie timet. Calumniam civitatis & collectionem turbæ
τάρτῳ προσώπῳ ἐφοβήθην διαβολὴν πόλεως, καὶ συκοφαντίαν ὄχλου 6
Et falsum testimonium super mortem omnia prava. Dolor cor
καὶ ψεῦδος ὑπὲρ θάνατον, πάντα μοχθηρά. ἄλγος καρ 7
dis & luctus mulier zelotypa contra mulierem & flagellum linguæ omnibus con
δίας καὶ πόνος γυνὴ ἀντίζηλος γυναικί, καὶ μάστιξ γλώσσης πᾶσιν ἐπικει 8
tra nantia Bovum jugum concussum mulier nequam qui dominatur illius qui
μένοις. βοὸς ζύγον σαλευόμενον, γυνὴ πονηρὰ ὁ κρατῶν αὐτῆς ὡς 9
quis apprehendit scorpionem. Ira magna mulier ebrietas, & mente
σκορπίου ὀργὴ μεγάλη, γυνὴ μεθύουσα, καὶ ῥᾳ 11
alem & impudentem suam non celabit. Formonio mulieris
θυμίαν & ἀναιδεστάτην ἑαυτῆς οὐ συγκαλύψει. πορνεία γυναικὸς 12
in excellentia oculorum, & in palpebris ejus cognosce
ἐν ὑπερηφανείαις ὀφθαλμῶν, καὶ ἐν τοῖς βλεφάροις αὐτῆς γνωσθήσε).
Super filiam inverecundam firma custodiam, ne inve niens solutionem fa
ὅτι θυγατρὶ ἀδιαντρέπτῳ, στερεὸν φυλακὴν ἵνα μὴ εὑροῦσα ἄφεσιν ἑαυ 13
ipsi vitetur. Per inverecundum oculum cave & ne mi
τῇ χρήσῃ). ὀφθαλμὸν ἀναιδῆ φύλαξαι, καὶ μὴ θαυ 14
ris si in te erraverit. Sicut sitiens viator os aperiet
μάσῃς ἐὰν εἰς σὲ πλημμελήσῃ. ὡς διψῶν ὁδοιπόρος στόμα ἀνοίξει 15
cum invenerit fontem & ab omni aqua prostrata bibet contra
πρὸν πηγήν· καὶ ἀπὸ παντὸς ὕδατος πίεται κατέναντι
omnem palum sedebit, & contra signum aperiet pharetram
παντὸς παγκάλου καθήσε), καὶ ἔναντι βέλους ἀνοίξει φαρέτραν.
Gratia mulieris delectabit virum suum & ossa illius impinguabit scientia
χάρις γυναικὸς τερφει ἄνδρα αὐτῆς, καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτῆς πανεῖ ἐπιστήμη 16
illius. Datum Domini mulier tacens & prudens & non est commutatio
αὐτῆς δόσις κυρίου γυνὴ σιγηρὰ καὶ φρονοῦσα, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα 17
eruditæ animæ. Gratia super gratiam mulier pudorata & fide
πεπαιδευμένης ψυχῆς. χάρις ἐπὶ χάριτι, γυνὴ αἰσχυντηρὰ καὶ πι 19
lis. Et pondus omne digitum continentis animæ lu
στή· καὶ οὐκ ἔστι σταθμὸς πρὸς ἄξιος ἐγκρατοῦς ψυχῆς αὐτ 20
ol oriens in excelsis Domini & pulchritudo mulieris bonæ in
ήλιος ἀνατέλλων ἐν ὑψίστοις κυρίου, καὶ κάλλος γυναικὸς ἀγαθῆς ἐν 21
ornamento domus ejus lucerna splendens super candelabrum sanctum. Et spe
κόσμῳ οἰκίας αὐτῆς, λυχνία φαίνουσα ἐπὶ λυχνίας ἁγίας. καὶ κάλ 22
cies faciei in ætate habili. Columnæ aureæ super bases
λος προσώπου ἐπὶ ἡλικίᾳ εὐσήμῳ. στῦλοι χρυσοῖ ἐπὶ βάσεσιν 23
argenteæ & pedes. Forma si super pavimenta habilia. Filii, flores
ἀργυραῖς, καὶ πόδες ὡραῖοι ἐπὶ στήμασι δικαίοις. τέκνον ἀκμῆς 24
ætatis tuæ conserva fidem & ne des alienis robur tuum. Cum
ἡλικίας σου σωτήρησον πίστιν καὶ μὴ δῶς ἀλλοτρίοις τὴν ἰσχύν σου. ἀνα 25
requieris omnes campi fertilem sortem, semina propria femina confidens
ζητήσας παντὸς πεδίου ἄρουραν καλὴν σπεῖρε τὰ ἴδια σπέρματα σπορᾷ
in hæreditate tua. Sic generationes tuæ superstites, & audi
δοῖς τῇ δικαιοσύνῃ σου. οὕτως τὰ γενήματά σου θελήσουσι καὶ παρ- 26

clam

etiam nobilitatis habentes magnæ erunt. Mulier mercenaria æqualis por-
27 ἐπίσης δὲ γενεάς ἔχοντα μεγαλωθήσει γυνὴ ὑποδίκα ἴσα σά-
co re, trahetur contegens autem turris moris virentibus reputabit
λως ὁλοσθήσεται, ὕπανδρος δὲ πυρὸς δαπανᾷ τοῖς χωμένοις λογι-
in Mulier impia iniquo pars dabitur religiosa autem
28 σθήσεται. γυνὴ ἀσεβὴς ἀνόμῳ μερὶς δοθήσεται, ἀσεβὴς δὲ
datur ei merces Dominum Mulier turpis igno-
29 δίδοται τῷ φοβουμένῳ τὸν κύριον γυνὴ ἀχίμων ἀτι-
minium commutabit bla autem honesta & virum reverebitur
μίαν καταξίνει, συγκάτοχος δὲ ἀσχήμων κὴ τὸν ἄνδρα ἐντραπήσεται
Mulier reverebitur sicut canis reputabitur at habens verecundiam,
30 γυνὴ ἀδιάτροπος ὡς κύων λογισθήσεται ἡ δὲ ἔχουσα αἰσχύνην, τὸν
Dominum timebit Mulier virum proprium honorabit sapiens
31 κύριον φοβηθήσεται. γυνὴ ἄνδρα ἴδιον πεπόνθασι σοφὴ
omnibus apparebit; inhonestus autem impia in superbia omnibus cognoscitur
πᾶσι φανήσεται, ἀτιμάζουσα δὲ ἀσεβὴς ἐν ὑπερηφανίᾳ πᾶσι γνωσθή-
tur Mulieris bonæ beatus vir nam nu-
32 σεται. γυναικὸς ἀγαθῆς μακαρισθήσεται ὁ ἀνὴρ ὁ γὰρ ἀριθμὸς
merus annorum eius duplex erit Mulier vociferans
33 ἡμερῶν αὐτῆς διπλασιασθήσεται ἔσχατα γυνὴ μεγαλόφω-
& linguosa in inimicorum fugationem contemplabitur Horri-
34 νος καὶ γλωσσώδης εἰς πολεμίων τροπὴν θεωρηθήσεται ἀνδρὸ-
nis autem animique animus similis his, belli seditionibus
που δὲ παντὸς ψυχὴ ὀμόπτωσις τοιαῦτα, πόλεμος ἀκαταστασίαις τὴν
animam transfiget In duobus contristatum est mœrum cor,
35 ψυχὴν διαπεπλήσεται ἐπὶ δυσὶ λελύπημαι καρ-
& in tertio ira mihi adeuntis
δίᾳ καὶ ἐπὶ τῷ τρίτῳ θυμός μοι ἐπῆλθεν
Vir bellato destitutus per inopiam & viri prudentes si contempsa-
36 ἀνὴρ πολεμιστὴς ὑστερῶν διὰ πενίαν καὶ ἄνδρες σωφρονοῦντες ἐὰν σκυβαλι-
tur Rediens a iustitia ad peccatum Do-
37 σθῶσιν ἐπαναστρέφων ἀπὸ δικαιοσύνης εἰς ἁμαρτίαν ὁ κύ-
minus parabit eum ad romphæam difficilè erutur negotiator à
ριος ἑτοιμάσει αὐτὸν εἰς ῥομφαίαν μόλις ἐξαιρεῖται ἔμπορος ἀπὸ
deceptione & non iustificabitur caupo à peccato
πλημμελείας, καὶ οὐ δικαιωθήσεται καπηλος ἀπὸ ἁμαρτίας.

CAP XXVII. κζ'.

Gratis indiscretis multi peccaverunt & qui quærit multiplicare aver-
1 Χάριν ἀδιαφόρου πολλοὶ ἥμαρτον, καὶ ὁ ζητῶν πληθῦναι ἀποστρέψει
oculum suum In medio eo pagimum lapidetum figetur pa-
2 ὀφθαλμὸν αὐτοῦ ἐναπομενόντων ἁρμῶν λιθίνων παγήσεται πάσα
las & in medio venditionis & emptionis co premitur peccatum si
4 λοψ, καὶ ἀναμένοντος φάσεως καὶ ἀγρεσμὸς σωτηρισθήσεται ἁμαρτία. ἐὰν
non in timore Domini tenuerit cum diligentia citò subvertetur
μὴ ἐν φόβῳ κυρίου κρατηθῇ κατὰ σπουδήν, ἐν τάχει καταστροφισθήσεται
eius domus In concussione cribri permanent stercora, sic spu-
5 αὐτοῦ ὁ οἶκος ἐν σείσματι κοσκίνου διαμενεῖ κόπρια, οὕτως σκύ-
lis hominis in cogitatione illius Vasa figuli probat fornax
6 λα ἀνθρώπου ἐν λογισμῷ αὐτοῦ σκεύη κεραμέως δοκιμάζει κάμινος,

&

& tentatio hominis in cogitatione illius. Cultu am
καὶ πειρασμὸς ἀνθρώπου ἐν διαλογισμῷ αὐτοῦ γεωργιον 7
ligni ostendit fructus illius sic locutio cogitationis in cor-
ξύλου σηφαίνει ὁ καρπὸς αὐτοῦ, οὕτως λογισμὸς ἐνθυμήματος ἐν καρ
de hominis Ante sermonem ne laudaveris virum, hæc enim
δία ἀνθρώπου πρὸ λογισμοῦ μὴ ἐπαινέσης ἄνδρα, οὗτος γὰρ πει- 8
tentatio hominum si sequaris justitiam apprehendes ipsam &
ρασμὸς ἀνθρώπων ἐὰν διώκῃς τὸ δίκαιον, καταλήψῃ αὐτό, καὶ 9
induces eam vt talarem tunicam gloriæ. Volatilia ad similia sui diver
ἐνδύσῃ αὐτὸ ὡς ποδήρη δόξης. πετεινὰ πρὸς τὰ ὅμοια αὐτῆς κατα 10
tent & veritas ad operatores reuerti tur Leo ve
παύσει, καὶ ἀλήθεια πρὸς τοὺς ἐργαζομένους ἐπανήξει λέων θή- 11
nationi insidiatur sic peccatum operantibus iniquitatem Nar
ρᾳ ἐν ἁρπαγῇ, οὕτως ἁμαρτία τοῖς ἐργαζομένοις κακίαν διὰ 12
ratio pii semper in sapientia at stultus sicut Luna alteratur
γνοὺς δικαίως διαπαντὸς ἐν σοφίᾳ, ὁ δὲ ἄφρων ὡς σελήνη ἀλλοιοῦται 13
in medium imprudentium conferus tempus, in medium autem cogitantium assi
εἰς μέσον ἀσωμάτων σωτῆρησον καιρόν, εἰς μέσον δὲ διανοουμένων ἐνδε
duus esto. Narratio fatuorum omnibus & risus
κέχυται διήγησις μωρῶν πρόσχυσμα, καὶ ὁ γέλως 14
eorum in cibo peccati. Loquela multum iurantis erigit capillos &
αὐτῶν ἐν ἁπατάλῃ ἁμαρτίας. λαλιὰ πολυόρκου ὀρθώσει τρίχας, καὶ 15
rixa eorum obturatio aurium Effusio sanguinis rixa super
ἡ μάχη αὐτῶν ἔμφραγμος ὠτίων ἔκχυσις αἵματος μάχη ὕβρη 16
borum, & conuicium illorum audito prava Reuelant
φανων καὶ ἡ διαλοιδόρησις αὐτῶν ἀκοὴ μοχθηρά ὁ ἀποκαλύπτων μυ 17
arcana perdidit fidem, & non tanquam amicum ad animam suam
στήρια ἀπώλεσε πίστιν καὶ ὡς μὴ ὄντι φίλου πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 18
Dilige amicum & fidelis esto cum eo Si autem reuelauerit
στόρει φίλον, καὶ πιστωθήτι μετ' αὐτοῦ. ἐὰν δὲ ἀποκαλύψῃς τὰ 19
arcana illius non persequaris post eum Sicut enim perdi
μυστήρια αὐτοῦ, ὡς μὴ καταδιώξῃς ὀπίσω αὐτοῦ. καθὼς γὰρ ἀπώλε 20
dit homo inimicum suum sic perdidit proximum suum
σεν ἄνθρωπος τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ, οὕτως ἀπώλεσε τὸν πλησίον αὐτοῦ
Et sicut auem de manu tua dimittens sic dimisisti proximum
καὶ ὡς πτηνὸν ἐκ χειρός σου ἀπολύσας, οὕτως ἀφῆκας τὸν πλησίον, 21
& non capies eum Ne eum sequaris quoniam longè abest &
καὶ οὐ θηρεύσεις αὐτόν. μὴ αὐτὸν διώξῃς ὅτι μακρὰν ἀπέστη, καὶ 22
effugit tanquam dorcas de laqueo Quoniam vulnus possibile est alli
ἐξέφυγεν ὡς δορκὰς ἐκ παγίδος. ὅτι τραῦμα ἔστι καταδη- 23
gare & contumeliæ est conciliatio. At qui reuelauit arcana
σαι, καὶ λοιδορίας ἔστι διαλλαγή ὁ δὲ ἀποκαλύψας μυστήρια 24
perdidit fidem Annuens oculo fabricat mala & qui cognouit
ἀπώλεσε πίστιν. διανεύων ὀφθαλμῷ πτκταίνει πονηρά, καὶ ὁ εἰδὼς 25
rit eum, recedet ab eo In conspectu oculo um suorum indul
αὐτὸν ἀποστήσεται ἀπ' αὐτοῦ. ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου γὰρ
gebit os suum & in sermonibus tuis admirabitur Postea autem
καυχᾶται τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς λόγοις σου θαυμάσει. ὕστερον δὲ 26
pervertet os suum & in sermonibus tuis dabit scandala Multa
διαστρέψει τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς λόγοις σου δώσει σκανδαλα πολλὰ 27
odio habui & non assimilauit ei & Dominus odiet Qui mittit la
ἐμίσησα καὶ οὐχ ὡμοίωσα αὐτῷ καὶ ὁ κύριος μισήσει ὁ βάλλων λί

pidem

pidem in alium super caput suum mittit, & plaga dolosa dividit vul-
28 δον εἰς ὕψος, ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ βάλλει. καὶ πληγὴ δολία διαιρεῖ σταῦ-
nus. Qui fodit foveam incidet in eam: Et figurens
29 μα ὁ ὀρυσσων βόθρον ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν· καὶ ὁ ἱστῶν
laqueum, capietur in eo. Facienti mala super ipsum morabun-
30 ταγίδα ἀλωσεται ἐν αὐτῇ. ποιοῦντι τοιαῦτα ἐπ' αὐτὸν ἀνελεύ-
tur & non cognoscet unde venerint illi. Illusio & improperium super
31 σεται καὶ ἐμὴ ἐπιγνῷ πόθεν ἥκει αὐτῷ· ἐμπαιγμὸς καὶ ὀνειδισμὸς ἄφρο-
horum & vt dixit sicut leo insidiabitur illis. Laqueo capientur
32 σύνων, καὶ ἡ σκλήκωσις ὡς λέων ἐνεδρεύσει αὐτούς. παγίδι ἁλώσονται
qui lætantur in casu piorum & dolor consumet illos ante
οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ πτώσει εὐσεβῶν, καὶ ὀδυνη καταναλώσει αὐτοὺς πρὸ
mortem eorum. Ira & furor & hæc sunt abominationes & vir
33 τοῦ θανατου αὐτῶν μισηταὶ καὶ ὀργὴ καὶ ταῦτα ἔθη βδελυγματα, καὶ ἀνὴρ
peccator continens erit illorum.
ἁμαρτωλος ἐγκρατὴς ἔσται αὐτῶν.

CAP. XXVIII. κη'.

Vindicans à Domino inueniet vindictam, & peccata il-
1 Ὁ ἐκδικῶν παρὰ κυρίου ἐκδίκησιν, καὶ τὰς ἁμαρτίας αὐ-
lius obseruans obstruet. Dimitte iniuriam proximo tuo, &
2 τοῦ διατηρῶν διατηρήσει. ἄφες τῷ πλησίον τὸ ἀδίκημα τῷ πλησίον, καὶ
tunc deprecante te peccata tua soluentur. Homo homini
3 τότε δεηθέντος σου αἱ ἁμαρτίαι σου λυθήσονται. ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ
conseruat iram & à Domino quærit medelam.
4 συντηρεῖ ὀργὴν, καὶ παρὰ κυρίου ζητεῖ ἴασιν;
Et in
hominem similem sibi non habet misericordiam & pro peccatis suis
5 ἀνθρωπον ὁμοιον αὐτῷ οὐκ ἔχει ἔλεον, καὶ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ
deprecatur ipse cum exiguus conseruat iram & quis propitiabit
6 δεῖται; ἀυτὸς σαρξ ὢν διατηρεῖ μῆνιν, καὶ τίς ἐξιλάσεται
peccata illius? Memento nouissima tua & desine inimicari
7 τὰς ἁμαρτίας αὐτῷ; μνήσθητι τὰ ἔσχατα, καὶ παῦσαι ἐχθραί-
Et non minueris proximo interitum & mortem & acquiesce
8 νων καὶ μὴ μισήσῃς τὸ πλησίον καταφθορὰν καὶ θάνατον, καὶ ἔμμεινε
præceptis. Memento mandatorum & ne irascaris proximo
9 ἐντολαῖς; μνήσθητι ἐντολῶν, καὶ μὴ μνησικάκησε τῷ πλησίον·
Et testamenti Altissimi, & despice ignorantiam. Abstine à
10 καὶ διαθήκης ὑψίστου, καὶ παρίδε ἄγνοιαν. ἀπόσχου ἀπὸ
lite & diminues peccata. homo enim iracundus incendet
11 μάχης, καὶ ἐλαττώσεις ἁμαρτίας, ἄνθρωπος γὰρ θυμώδης ἐκκαύσει
litem. Vir peccator turbabit amicos & in medium pa-
12 μάχην ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς ταράξει φίλους, καὶ ἀναμέσον εὐ-
cem habentium immittet calumniam. Secundùm naturam ignis sic incen-
13 φροσύνων ἐμβαλεῖ διαβολήν· κατὰ τὴν ὕλην τοῦ πυρὸς ἔτως ἐκκαυ-
detur secundum firmamentum rixæ ignis augebitur secundum robur
θήσεται καὶ κατὰ τὴν ῥεμφαίαν τῆς μάχης τὸ πῦρ ἀυξηθήσεται, κατὰ τὴν ἰσχὺν
hominis ira eius erit & secundum diuitias homini exal-
14 τοῦ ἀνθρώπου ὁ θυμὸς αὐτοῦ ἔσται, καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον τοῦ ἀνθρώπου ὑψω-
tat iram suam. Celeriter festinatum incendit ignem &
θοῖ ὀργὴν αὐτοῦ· ἐὰν σπουδάσῃς σπουδαίως πῦρ, καὶ
lis festinans effundit sanguinem. Si insufflaueris in scintil-
14 μάχην κατασπάδουσα ἐκχεῖ αἷμα. ἐὰν φυσήσῃς εἰς σπιν-

lam, accenderur & si expueris super illam, extinguetur & utraque
ἔπῃρα καίεται, καὶ ἐὰν πτύσῃς ἐπ' αὐτὴ ἀποσβεσθήσῃ καὶ ἀμφότερα
ex ore tuo profisciuntur Sufurronem & bilinguem male
σε τοῦ στόματός σου ἐκπορεύεται φιμὸν δίγλωσσον καὶ δι- 15
dicies multos enim pacem habentes perdidérunt Lingua duplex multos
γάσαι πολλοὺς γὰρ εἰρηνεύοντας ἀπώλεσεν γλῶσσα διπλῆ πολλούς 16
commovit & divisit illos de gente in gentem Et civitates
ἐσάλευσεν καὶ διέσπασεν αὐτοὺς ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος καὶ πόλεις 17
munitas destruxit & domos magnatum evertit Lingua duplex
ὀχυρὰς καθεῖλε καὶ οἰκίας μεγιστάνων κατέσφαξε γλῶσσα διπλῆ γυ- 18
mulieres fortes evecit, & privavit eas fructibus suis
ναῖκας ἀνδρείας ἐξήγαγε, καὶ ἐστέρησεν αὐτὰς τῶν πόνων αὐτῶν
Qui attendit illi non invenient requiem, neque habitabit cum fi
ὁ προσέχων αὐτῇ οὐ μὴ εὕρῃ ἀνάπαυσιν, οὐδὲ κατασκηνώσει μετ' ἀν- 20
lentio Plaga flagelli faciet livorem; plaga autem linguæ com
συχίας. πληγὴ μάστιγος ποιήσει μώλωπα, πληγὴ δὲ γλώσσης συν- 21
minuet ossa Multi cecidérunt in ore gladii & non ut qui ce
θλάσει ὀστᾶ. πολλοὶ ἔπεσον ἐν στόματι μαχαίρας, καὶ οὐχ ὡς οἱ πε- 22
ciderunt propter linguam Beatus qui protectus est à facie
πτωκότες διὰ γλῶσσαν μακάριος ὁ σκεπασθεὶς ἀπὸ προσώπου αὐ- 23
eius qui non tránsiuit in iracundia illius Qui non traxit iugum
τῆς, ὃς οὐ διῆλθεν ἐν τῷ θυμῷ αὐτῆς ὃς οὐκ εἵλκυσε τὸν ζυγὸν 24
illius, & in vinculis eius non est ligatus nam iugum illius iugum
αὐτῆς, καὶ ἐν τοῖς δεσμοῖς αὐτῆ οὐκ ἐδέθη ὁ γὰρ ζυγὸς αὐτῆς ζυγὸς
ferreum, & vincula illius vincula ærea Mors nequam
σιδηροῦς, καὶ οἱ δεσμοὶ αὐτῆς δεσμοὶ χαλκοῖ θάνατος πονηρὸς ὁ 25
mors illius & utilis potiùs infernus quàm illa Non domi
θάνατος αὐτῆς, καὶ λυσιτελὴς μᾶλλον ὁ ᾅδης αὐτῆς οὐ μὴ κρατῇ 26
nabitur piorum, & in flammis eius non comburentur Qui derelinquunt
σῆ εὐσεβῶν, καὶ ἐν τῇ φλογὶ αὐτῆς οὐ μὴ καήσονται οἱ καταλείποντες
Dominum incidet in illam & in illis exardescet &
τὸν κύριον ἐμπεσοῦνται εἰς αὐτήν, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐκκαυθήσεται, καὶ
non extinguetur Immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus vastabit
οὐ μὴ σβεσθῇ. ἐπαποσταλήσεται αὐτοῖς ὡς λέων, καὶ ὡς πάρδαλις λυμα-
illos Sepe circumvalla possessionem tuam spinis, &
νεῖται αὐτούς θὲς φραγμὸν τοῦ κτήματός σου ἀκάνθαις, καὶ τῷ 28
ori tuo fac ianuas & seras Argentum tuum &
στόματί σου πύλησον θυρώματα καὶ μοχλάς τὸ ἀργύριόν σου καὶ 29
aurum tuum confla & sermonis tui fac statéram &
χρυσίον σου κατάβαστον, καὶ τῷ λόγῳ σου ποίησον ζυγόσταθμον, καὶ τῷ
ori tuo fac portam & seram Et attende ne forte labe
στόματί σου ποίησον θύραν καὶ μοχλόν καὶ προσέχε μήπως ὀλι- 30
ris in illis Ne alas in conspectu insidiantis
σθήσῃ ἐν αὐτοῖς μὴ πέσῃς κατέναντι ἐνεδρεύοντος.

CAP. XXIX κθ'

Qui facit misericordiam fœnerabitur proximo & qui prævalet manu suos servat
Ὁ ποιῶν ἔλεος δανιεῖ τῷ πλησίον, καὶ ὁ ὀρθοῦν τὴν χεῖρα αὐτῷ τηρεῖ 1
mandata Fœnerare proximo in tempore necessitatis illius & rursum
ἐντολάς. δάνεισον τῷ πλησίον ἐν καιρῷ χρείας αὐτῷ, καὶ πάλιν 2
redde proximo ad tempus Confirma verbum tuum & fideliter
ἀπόδος τῷ πλησίον σὺ δὲ στήρισον λόγον σου, καὶ πίστω 3

age quæ illo & in omni tempore inuenies necessitatem suam. Multi
ἕπι μετ᾽ αὐτῦ καὶ μ παντὶ καιρῷ ἀφήσεις τὴν χρείαν σε πολ οὶ
4 quasi inuentione ætatis auerunt fœnus & præstiterunt labore in qui adimuerunt se
ὡς ἄθρημα ἐνόμισαν τὸ δάνος, καὶ παρέχον κόπον τῆς βοηθήσαι αὐτοῖς
Donec ecciitat deficiatur manus eius & in pernnis prosimi humilia-
5 ἕως ἐλαττ καταφιλεῖ χεῖρας αὐτῦ, καὶ ὀλ ἐφ χρημάτων τὸ πλησίον τα
bit vocem ft in tempore redditionis prolubet tempus, &
6 πεινάσει φωνὴν καὶ ἐν καιρῷ ἀποδόσεως παρχύσει χρόνον, καὶ
relleti verbum petitur & tempus crastinatur Si autem potuerit dare
7 ἀποδώσει λόγον ἀκριδίς, καὶ τὸν καιρὸν αἰπασῃ ἐαν δὲ ἰσχύσῃ δές,
vir assi et diu dium, & computabit illud quasi inuentionem Si autem non
8 μόλις κομιεῖται τὸ ἥμισυ, καὶ λογιεῖ σαυτὸ ὡς εὕρεμα εἰ δὲ μὴ,
potuerit illum penuria fuit & æqui fuit illum gratis
ἀπεστέρησεν αὐτὸν ἐφ χρημάτων αὐτῦ, καὶ ἐκτήσατο αὐτὸν ἐχθρὸν
inimicum Maledicta & contuma reddet illi pro gloria
9 ἐχθρὸν κατάρας καὶ λοιδορίας ἀποδώσει αὐτῷ, ἀντὶ δόξης ἀπο
reddet illi ignominiam Multi igitur causa malitiæ auertentur ho-
10 δώσει αὐτῷ ἀτιμίαν πολλοὶ οὖν χάριν πονηρίας ἀπέστρεψαν τὸν ἀν-
minem defraudare autem timuerunt Venuetamen in humi
11 θρωπον, ἀποστερηθῆναι δὲ δίκαιόν ἐστιν. πλὴν ἐπὶ τα πει-
litate magno animo esto & in elemosyna ne erubias illum
γνωσι μακροθυμησον, καὶ ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ μὴ παρελκυσῃς αὐτόν.
Gratia mandati admitta pauperem & in egestate eius ne auertas
12 χάριν ἐντολῆς ἀνάπλαβε πένητος, καὶ κατὰ τὴν ἔνδειαν αὐτῦ μὴ ἀποστρέ
eum Perde argentum propter amicum & fratrem & ne ab
13 ψῃς αὐτόν ἀπόλεσον ἀργύριον διὰ φίλον καὶ ἀδελφόν, καὶ μὴ κα-
scondas illud sub lapidem in perditionem Pone thesaurum tuum
14 τάκρυβε αὐτὸ ὑπὸ τὸν λίθον εἰς ἀπώλειαν θὲς τὸν θησαυρόν σου
secundū præcepta Altissimi & proderit tibi magis quam aurum Con lude
15 κατ᾽ ἐντολὰς ὑψίστου καὶ συστηλώσει σοι μᾶλλον τὸ χρυσίον συγκλεισον
elecmosynam in penetralibus tuis & ipta eruet te de omni
ἐλεημοσύνην ἐν τοῖς ταμείοις σου, καὶ αὐτὴ ἐξελεῖ σε ἀπὸ πάσης
malo Super scutum fortitudinis & super lanceam potentiæ contra
18 κακώσεως ὑπὲρ ἀσπίδα κράτους καὶ ὑπὲρ δόρυ αἰχμῆς κατέναντι
inimicum pugnabit pro te Vir bonus sponsor pro proximo &
19 ἐχθροῦ πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐγγυᾶται τὸν πλησίον, καὶ
qui perdidit verecundiam relinquet illum Gratias fide
20 ἀπωλεσεκὼς αἰσχύνην, ἐγκαταλείψει αὐτόν. χάριτας ἐγγυ
iussoris ne obliuiscaris dedit enim animam suam pro te Bonam
21 τοῦ μὴ ὀκνήσῃς, ἔδωκε γὰρ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ σου ἀγαθὴν
fideiussionem cauebit peccator Fideiussiones fugies pec
22 ἐγγύην ἀναπτέψει ἁμαρτωλὸς ἐγγυῶν φάξῃ ἁμαρ-
cator & inutilis in cogitatione relinquet illum qui liberauit se
τωλὸς καὶ ἄχρηστος, ἐν διανοίᾳ καταλείψει τὸν ῥυσάμενον αὐτον.
Fideiussio multos perdidit diuites & commouit illos quasi
24 ἐγγυη πολλὺς ἀπώλεσε κατάθωόντας, καὶ ἐσάλδσεν αὐτὺς ὡς
fluctus maris Viros potentes migrare fecit & vagari
25 κῦμα θαλάσσης. ἄνδρας δυνατοὺς ἀπῴκισε, καὶ ἐπλανήθη
fecit in gentibus alienis Peccator t gredietis
26 σαν ἐν ἔθνεσιν ἀλλοτρίοις ἁμαρτωλὸς ἐφ᾽ ἁμαρτάνων
mandata Domini incidet in sponsionem, & qui perlequitur mercedes,
27 ἐντολὰς κυρίᾳ ἐμπεσεῖται εἰς ἐγγύην, καὶ διώκων ἐργολαδίας

inci

incidet in iudicia Recupera proximum secundum potentiam
ἐμπεσεῖ εἰς κρίσεις ἀνταλλαξὲ τὸ πλησίον κατὰ δυναμίν 27
tuam & attende tibiipsi, ne cadas inimicum viro hominis aqua &
σου, καὶ φύλαξαι σεαυτῷ μὴ ἐμπέσῃς ἀρχὴ ζωῆς ἀνθρώπου ὕδωρ καὶ 28
panis & vestimentum & domus tegens turpitudinem Melior vitulus
ἄρτος καὶ ἱμάτιον, καὶ οἶκος καλύπτων ἀσχημοσύνην. κρέασιν βίῳ
pauperis sub tegmine trabium, quam epule splendide inter alienos Super
πλουσίου ὑπὸ σκέπην δοκῶν, ἢ εὐδείπνια λαμπρὰ ἐν ἀλλοτρίοις ὀπὶ 30
parua & magna complacentiam habe & improperium domus tue non audias
μικρὰ καὶ μεγάλα εὐδοκίαν ἔχε, καὶ ὀνειδισμὸν οἰκίας σου μὴ ἀκούσῃς. 31
Vita mala de domo in domum & vbi peregrinus es non aperies os Hospi
ζωὴ πονηρὰ ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν, καὶ ὃ παροικήσεις οὐκ ἀνοίξεις στόμα ξέ 32
tio tu suscipies & potu dabis in ingratia, & super haec amara audies
νιεῖς καὶ ποτὸς εἰς ἀχάειστα, καὶ πρὸς ὀπὶ τούτοις πικρὰ ἀκούσεις
Transi, peregrine ora mensam, & si quid in manu tua 34
παρῆλθε, πάροικα κόσμησον τράπεζαν, καὶ εἰτι ἐν τῇ χειρί σου
ciba me Exi peregrine à facie gloriæ, opus est
ψώμισόν με ἔξελθε παροικῶν ἀπὸ προσώπου τῆς δόξης, χρεία
domo hospitio susceptus est à me frater Grauia haec habenti pru- 35
τῆς οἰκίας ἐπεξένωταί μοι ὁ ἀδελφός βαρέα ταῦτα ἔχοντι φρό-
dentiam, increpatio domus & improperium foeneratoris
νησιν, ἐπιτίμησις οἰκίας καὶ ὀνειδισμὸς δανειστοῦ.

CAP. XXX. λ'.

Qui diligit filium suum, assiduabit flagella illi, vt lætetur
Ὁ ἀγαπῶν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐνδελεχίσει μάστιγας αὐτῷ, ἵνα εὐφραν- 1
in nouissimis suis. Qui docet filium suum, lætabitur in
θῇ ἐπ' ἐσχάτων αὐτοῦ ὁ παιδεύων υἱὸν αὐτῷ εὐφρανθήσεται ἐπ' 2
illo, & in medio notorum in illo gloriabitur Qui do
αὐτῷ, καὶ ἀναμέσον γνωρίμων ἐπ' αὐτῷ καυχήσεται ὁ δι- 3
cet filium in zelum mittet inimicum, & coram amicis
δάσκων τὸν υἱὸν ζηλώσει τὸν ἐχθρόν, καὶ ἐναντι φίλων ἀγαλ-
exultabit in illo Mortuus est eius pater & quasi non est
λιάσεται ἐπ' αὐτῷ ἐτελεύτησεν αὐτοῦ ὁ πατήρ, καὶ ὡς οὐκ ἀπέ- 4
mortuus similem enim sibi reliquit post se In vita sua vi
θανεν, ὅμοιον γὰρ αὐτῷ κατέλιπε μετ' αὐτόν ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εἶ- 5
dit & lætatus est in illo & in obitu suo non est contristatus
δε καὶ ἐφράνθη ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ τελευτῇ αὐτοῦ οὐκ ἐλυπήθη.
Contra inimicos reliquit defensorem & amicis reddentem gra
ἐναντίον ἐχθρῶν κατέλιπεν ἀμύνοντα καὶ τοῖς φίλοις ἀνταποδιδόντα χά 6
tiam Abstergens filium colligabit vulnera eius & in om
ριν ἀφανίζων υἱὸν καταδεσμήσει τραύματα αὐτοῦ, καὶ ὀπὶ πά- 7
ni clamore turbabuntur viscera sua Equus non domitus euadit
σῃ βοῇ ταραχθήσεται σπλάγχνα αὐτῷ ἵππος ἀδάμαστος σκληρύνει 8
durus, & filius disciplinatus euadet præceps Lacta filium &
πληρὸς, καὶ υἱὸς ἀνειμένος σκληρὸς θεραπεύσει. πάθημον τέκνον καὶ 9
pauere faciet te collude cum eo & contristabit te Ne corrideas
σκιρτήσει σε, σύμπαιζον αὐτῷ καὶ λυπήσει σε. μὴ συγγελάσῃς 10
illi ne doleas & in nouissimis quatiar dentes Ne
αὐτῷ, ἵνα μὴ ὀδυνηθῇς, καὶ ἐπ' ἐσχάτων χαλάσῃ τοὺς ὀδόντας μὴ 11
des illi licentiam in iuuentute & ne despicias ignorantias illius.
δῷς αὐτῷ ἐξουσίαν ἐν νεότητι, καὶ μὴ παιδεύσῃς τὰς ἀγνοίας αὐτοῦ. 12

Cutus collum etus in iuuentute & frange latera eius
12 κάμψον τὸν τράχηλον αὐτοῦ ἐν νεότητι, καὶ θλάσον τὰς πλευρὰς αὐτοῦ
dum est paruus ne forte indurescat non obediat tibi & erit tibi dolor ani-
ὡς ἔσῃ νήπιος· μήποτε σκληρωθεὶς ἀπειθήσῃ σοι, καὶ ἔσται σοι ὀδυνῶν ψυ-
me Doce filium tuum & operare in illo ne in turpi-
13 χῆς. παίδευσον τὸν υἱόν σου, καὶ ἔργασαι ἐν αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἀχρη-
tudine illius offendas Melior pauper sanus & fortis habi-
14 μοσύνῃ αὐτοῦ προσκόψῃς. κρείσσων πτωχὸς ὑγιὴς καὶ ἰσχύων τῷ
tudine quàm diues flagellatus in corpus suum
ἔχειν, ἢ πλουσιῳ μεμαστιγωμένῳ εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ
Sanitas & bona habitudo melius omni auro, & corpus validum quàm opes
15 ὑγεία καὶ εὐεξία βέλτιον πάντος χρυσίου, καὶ σῶμα ἔρρωστον ἢ ὅλος
16 immensæ Non sunt diuitiæ meliores sanitate corporis
ἀμέτρητος· οὐκ ἔστι πλοῦτος βελτίων ὑγείας σώματος
& non est lætitia super gaudium cordis Melior mors
17 τοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν εὐφροσύνη ὑπὲρ χαρὰν καρδίας. κρείσσων θάνα-
super vitam amaram quàm languorem perseuerantem Bona clausa
18 τος ὑπὲρ ζωὴν πικρὰν, ἢ ἀρρωστημα ἔμμονον· ἀγαθὰ κεκλεισμέ-
in ore clausos pestiferos epularum adiacentes sepulchro
να ἐπὶ στόματι κεκλεισμένῳ, θέματα βρωμάτων ἐπικείμενα τάφῳ
Quid prodest libatio idolis neque enim edet neque odorabitur sic
19 τί συμφέρει κάρπωσις εἰδώλῳ, ὅτι οὐ φάγεται, οὐδὲ μὴ ὀσφρανθῇ· οὕτως
qui persecutionem patitur à Domino Videns in oculis, &
20 ὁ κατακολουθῶν ὑπὸ κυρίου· ὁ βλέπων ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ
gemiscens, sicut spado complectens virginem, & suspirans
στενάζων ὥσπερ εὐνοῦχος ἐπιλαμβάνων παρθένον καὶ στενάζων.
Ne des in tristitiam animam tuam & ne affligas teipsum in consilio
21 μὴ δῷς εἰς λύπην τὴν ψυχήν σου, καὶ μὴ θλίψῃς σεαυτὸν ἐν βουλῇ
tuo Lætitia cordis ipsa vita hominis & exultatio viri
σου. εὐφροσύνη καρδίας αὐτὴ ζωὴ ἀνθρώπου, καὶ ἀγαλλίαμα ἀνδρὸς
longitudo dierum Dilige animam tuam & consolare
22 μακροημερεύσεις. ἀγάπα τὴν ψυχήν σου, καὶ παρακάλεσον
cor tuum & tristitiam longè remoue à te Multos
23 τὴν καρδίαν σου, καὶ ἄπωσαι μακρὰν ἀπὸ σοῦ πολλοὺς
enim perdidit & occidit tristitia Zelus & iracundia minuunt
24 γὰρ ἀπώλεσε καὶ ἀπέντειναι ἡ λύπη. ζῆλος καὶ θυμὸς ἐλατ-
dies & ante tempus senectam ducit cura Splendidum
25 τοῦσι ἡμέρας, καὶ πρὸ καιροῦ γήρας ἄγει μέριμνα. λαμπρὰ
cor & bonum in epulari ciborum eius curam geret.
26 καρδία καὶ ἀγαθὴ ἐπὶ ἐδέσμασι βρωμάτων αὐτῆς φροντιεῖται.

CAP. XXXI λά

Vigilia diuitiarum tabefacit carnes & cura earum auertit à somno
1 Ἀγρυπνία πλούτου σκηκεῖ σάρκας, καὶ ἡ μέριμνα αὐτοῦ ἀφίστησιν ὕπνον.
Cura vigilæ repetet dominationem & infirmitatem grauem mode
2 μέριμνα ἀγρυπνίας ἀπαιτήσει νυσταγμόν, καὶ ἀρρωστημα βαρὺ σκηνὴ
ris facit sollicitudo Laborauit diues in congregatione diuitiarum
ψυχῆς ὑπνος· σκοπιάσει πλούσιος ἐν συναγωγῇ χρημά-
& in requie repletur delitiis suis Labo autē
των, καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει ἐμπίπλαται τρυφημάτων αὐτοῦ. σκοπιάσει

pauper in dimissione vitæ, & in fine sua indigens
πτωχὸς ἐν ἐλαττώσει βίε, καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει αὐτῆ ἐπιδεὴς 4
Qui diligit aurum non iustificabitur & qui sequitur
γίνεται ὁ ἀγαπῶν χρυσίον ἐ δικαιωθήσεται, καὶ ὁ διώκων 5
corruptionem hic replebitur. Multi ligati suos gressus auri, &
διαφθοράν, ἕξει πλανήσεται. πολλοὶ ἐδέθησαν χάρες χρυσίε, καὶ 6
facta est perditio eorum coetus ipsorum Ligatum
ἐκλύθη ἡ ἀπώλεια αὐτῶν κατὰ πρόσωπον αὐτῶν. ξύλον 7
offerentibus est sacrificantibus ei, & omnis insipiens capietur
προσκόμματίς ὅτι πῖς θυσιάζουσιν αὐτῷ, καὶ πᾶς ἄφρων ἁλώσεται
in illo Bestia duces qui inuenitur est sine macula, & qui post
ἐν αὐτῷ μακάριος πλὴν ὃς εὑρέθη ἄμωμος, καὶ ὃς ὀπίσω 8
aurum non abiit Quis est hic, & beatum dicemus eum?
χρυσίου ἐκ ἐπορεύθη. τίς ὅδε ἐστὶ, καὶ μακαρίσωμεν αὐτόν, 9
fecit enim mirabilia in populo suo. Quis probatus est in illo
ἐποίησε γὰρ θαυμάσια ἐν λαῷ αὐτῆ τίς ἐδοκιμάσθη ἐν αὐτῷ 10
& perfectus est & erit in gloriationem? Quis potuit transgredi, &
καὶ ἐτηρήθη, καὶ ἔσται εἰς καύχημα. τίς ἐδύνατο παραβῆναι, καὶ
non transgressus est; & facere malum & non fecit? Idèo fir
ἐ παρέβη, καὶ ποιῆσαι κακίαν, καὶ ὐκ ἐποίησε; διὰ τοῦτο σε- 11
maburtur bona illius & eleemosynæ illius enarrabit
ρεωθήσεται τὰ ἀγαθὰ αὐτῆ, καὶ τὰς ἐλεημοσύνας αὐτῆ ἐκδιηγήσε
ecclesia In mensa magna cum sederis ne aperias g tuum
ἐκκλησία ἐπὶ τραπέζης μεγάλης καθίσας, μὴ ἀνοίξῃς φάρυγγά 12
tuum super illam Et non dicas multa quidè quæ sunt super ipsam
σου ἐπ' αὐτῆς καὶ μὴ εἴπῃς, πολλὰ τὰ ἐπ' αὐτῆς 13
Memento quoniam malum oculus nequam Nequius oculo quid
μνήσθητι ὅτι κακὸν ὀφθαλμὸς πονηρός πονηρότερον ὀφθαλμῦ τί 14
creatum est? Idèo ab omni facie lachrymatur Quorumque inspexerit
ἔκτισται, διὰ τοῦτο ἀπὸ παντὸς προσώπου δακρύει ἐ ἐὰν ἐπιβλέψῃ, 15
ne extendas manum tuam Et ne coniunctus sis cum eo in catino
μὴ ἐκτείνῃς χεῖρά σου· καὶ μὴ συνθλίβε αὐτῷ ἐν πυελῷ. 16
Interroga quæ sunt proximi ex tuipso & in omni verbo cogita. Comede
νόει τὰ τῦ πλησίον ἐκ σεαυτῦ, καὶ ἐπὶ παντὶ ῥήματι διανῦ φάγε 17
ut homo apposita tibi & non ista devores, ne odio habeari
ὡς ἄνθρωπος τὰ προκείμενά σοι, καὶ μὴ διακόψῃς, μὴ μισηθῇς 18
D fine prius gratia disciplinæ & ne sis infatibilis ne forte offendas
παύσῃ πρῶτον χάριν παιδείας, καὶ μὴ ἀπλησθῇς, μίπως προσκόψῃς 19
Et si in medio pultorum sedisti prior illis ne extenda
καὶ εἰ ἀνεμίσου πλειόνων κάθησαι, μὴ ἐκτείνῃς 20
manum tuam Quam sufficiens homini cibus & in
χεῖρά σου. ὡς ἱκανὸν ἀνθρώπῳ πεπαιδαμένῳ τὸ ὀλίγον καὶ ἐπὶ 21
cubiculo suo non anhelat Somnus in sanitate, in medio moderato, surrexit
κοίτης αὐτῦ ἐκ ἀδημονεῖ ὕπνος ὑγιείας ἐπὶ ἐντέρῳ μετρίῳ ἀνέστη
mane & anima eius cum eo Labor vigilia & cholera & dolor,
πρωΐ, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μετ' αὐτῦ. πόνος ἀγρυπνίας καὶ χολέρα καὶ σύ 22
intestinorum cum femina infatigabili Et si necessitas fuerit in epulis surge per
φος μετὰ ἀνδρὸς ἀπλήστου καὶ εἰ ἀνάγκη ἐν εὐωχίαις, ἀνάστα μέ 23
medium transi vome & quiesces Audi me fili & noli
σον πρᾶξον, ἔμεσον καὶ ἀναπαύσῃ ἄκουόν μου τέκνον, καὶ μὴ ὀλί- 24
spernere me & in novissimis invenies verba mea In omnibus
γώρησῃς με, καὶ ἐν ἐσχάτοις εὑρήσεις τοὺς λόγους μου. ἐν πᾶσι 25

opera

aperibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non tibi occurret.
τοῖς ἔρχοις σου γίνου ἐνταχής, καὶ πᾶν ἀρρώστημα οὐ μίσει ἀπαντήσῃ.
In condito in panibus benedicere labia testimonium pulchritudinis illius fide
27 λαμπρὸν ἐπ' ἄρτοις εὐλογήσει χείλη, μαρτυρία τῆ καλλονῆς αὐτῆ πι-
le dato in pane murmurabit civitas, & testimonium nequi-
28 στὸν πονηρῶ ἐπ' ἄρτῳ διαγγύσει πόλις, καὶ ἡ μαρτυρία τῆς πο-
tus illius diligens In vino ne vinifer agas multos enim perdidit
29 νηρίας αὐτῆ ἀνειδής. ἐν οἴνῳ μὴ ἀνδρίζου, πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσεν
vinum fornax probat ferramentorum in tentura sic vinum in cor-
30 οἶνος. καμίνος δοκιμάζει σίδηρον ἐν βαφῆ· οὕτως οἶνος ἐν κα-
de superborum in ebrietate Admonens vitæ vinum hominibus, si
31 ρδίᾳ ὑπερηφάνων ἐν μέθῃ. ἔντιμον ζωὴν οἶνος ἀνθρώποις, ἐὰν
biberis illud in mensura sua Quæ vita ei qui diminuitur vino & illud
32 πίνῃς αὐτὸν ἐν μέτρῳ αὐτοῦ· τίς ζωὴ ἐλαττωμένῳ οἴνῳ, καὶ αὐτὸς
creatum est in lætitiam hominibus Exultatio cordis &
36 ἔκτισται εἰς εὐφροσύνην ἀνθρώποις. ἀγαλλίαμα καρδίας καὶ
lætitia animæ vinum potum in tempore sufficiens Amaritudo
39 εὐφροσύνη ψυχῆς οἶνος πινόμενος ἐν καιρῷ αὐτάρκης. πικρία
animæ vinum potatum multum in iracundiam & ruina Multiplicat
40 ψυχῆς οἶνος πινόμενος πολὺς, ἐν ὀργισμῷ καὶ ἀντιπώματι. πληθύει
vinum ebrietas fluit in offensionem diminuens virtutem & acquirens
ὀργὴν μέθη ἄφρονος εἰς πρόσκομμα, ἐλαττοῖ ἰσχὺν καὶ προσκοπὴν
vulnera In convivio vini ne redarguas proximum, & non
41 τραύματα. ἐν συμποσίῳ οἴνου, μὴ ἐλέγξῃς τὸν πλησίον, καὶ μὴ
despicias eum in lætitia illius Verbum improperii ne
42 ἐξουδενώσῃς αὐτὸν ἐν εὐφροσύνῃ αὐτοῦ. λόγον ὀνειδισμοῦ, μὴ
dicas illi, & ne illum premas in occursu eius
ἐπῇς αὐτῷ, καὶ μὴ αὐτὸν θλίψῃς ἐν ἀπαντήσει αὐτοῦ.

CAP. XXXII. λβ'.

Rectorem te constituerunt ne extollaris esto illis quasi unus ex ipsis
1 Ἡγούμενόν σε κατέστησαν μὴ ἐπαίρου γίνου αὐτοῖς ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν.
Curam habe illorum & sic sede Et omnem usum
2 φρόντισον αὐτῶν καὶ οὕτως κάθισον καὶ πᾶσιν τοῖς χρείαν
tui fac, & approbatus quiesce Ut lætetis propter illos
3 σου ποίησον, καὶ δόξοις ἀναπαυσει ἵνα εὐφρανθῆς διὰ αὐτούς
& ornamenti gratiæ accipias coronam Luque e seniori decet
4 καὶ κόσμος χάριν λάβῃς στέφανον. λαλησον πρεσβυτέρῳ, πρέπει
enim te, In diligentia animi scientia & imperitiæ mulcta
5 γάρ σοι ἐν ἀκριβείᾳ δὲ ἐπιστήμης καὶ ἐμποδίσεις μουσικά
Ubi auscultatio non effundis loquelam & importune ne velis videri sapiens Signa-
6 ὅπου ἀκρόαμα μὴ ἐκχύνῃς λαλιάν, καὶ ἀκαίρως μὴ σοφίζου. σφρα-
culum e boni oli in ornamento auro contentus musicorum in convivio vini
7 γὶς ἀνθρακος ὀπὴ κόσμῳ χρυσῷ, συγκειμα μουσικῶν ἐν συμποσίῳ οἴνου
in fabricatione aurea ianua elidim smaragdi melodia musicorum super
8 ἐν κατασκευασματι χρυσῷ σφραγὶς σμαράγδου, μέλος μουσικῶν ἐπ'
dulce vinum Quære adolescens si necessitas sum Vix bis
10 ἡδεῖ οἴνῳ. λάλησον νεώτερε εἰ χρεία σου μόλις δίς
si interrogatus fueris in tuorum tempore sermonem In paucis multa esto quasi
11 ἐὰν ἐπερωτηθῆς καθ' ὑπόνοιαν λόγον ἐν ὀλίγοις πολλὰ εἰπὸν ὡς
scias & tacere cæteris In medio magnatum ne te feceris æqualem, &
12 γινώσκων καὶ ἄφα σιωπῶν ἐν μέσῳ μεγιστάνων μὴ ἐξισάζου, καὶ

vbi senex, ne multa garruleris. Ante conuiuium festi-
ὅπου γέροντος μὴ πολλὰ ἀδολέσχει. πρὸ βροντῆς κατα- 13
nat coruscatio & ante verecundum precedet gratia lo-
στεύδει ἀσεβὴς, καὶ πρὸ αἰχμητοῦ προσελεύσεται χαρις ἐν 14
hors excitare & non sis vltimus accurre in domum & ne desidera
ὥρᾳ ἐξεγείρου, καὶ μὴ ἔσῃς ὀπίσω· ἔχε εἰς οἶκον, καὶ μὴ ἐάθυμει 15
illic lude & fac cogitationes tuas & non in peccatis, & ser-
ἐκεῖ παῖζε καὶ ποίει τὰ ἐνθυμήματά σου, καὶ μὴ ἐν ἁμαρτίαις καὶ λό- 16
mone superbo Et super hæc benedicito eum qui fecit te &
γῳ ὑπερηφάνῳ καὶ ἐπὶ πᾶσιν εὐλόγησον τὸν ποιήσαντά σε, καὶ 17
inebrantem te de bonis suis Qui timet Dominum
μεθύσκοντά σε ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ. ὁ φοβούμενον κύριον 18
accipiet doctrinam eius & qui diluculauerint, inuenient compla
ἐκδέξεται τὴν παιδείαν αὐτοῦ, καὶ οἱ ὀρθίζοντες εὑρήσουσιν εὐδο-
centiam Qui quærit legem replebitur ea & simulator
κίαν. ὁ ζητῶν νόμον ἐμπλησθήσεται αὐτῷ, καὶ ὁ ὑποκειμένος 19
scandalizabitur in ea Qui timet Dominum inuenient iudicium, &
σκανδαλισθήσεται ἐν αὐτῷ. οἱ φοβούμενοι κύριον εὑρήσουσι κρίμα, καὶ 20
iustificationes quasi lumen incendent Homo precator docti
δικαιώματα ὡς φῶς ἐξάψουσιν. ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς ἐκ- 21
nat cor prudentem & secundum voluntatem suam inuenit confonantiam
κλίνει ἔλεγμόν, καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἐξεύρεσιν σύγκριμα
Vir consilii non despicitur intelligentiæ; alienos autem & superbos non
ἀνὴρ βουλῆς οὐ μὴ παιδευθῇ διαλόγισμα, ἀλλότριος δὲ καὶ ὑπερήφανος οὐ 22
perfecte timorem Et postquam fecit secum sine con
κατανήξει φόβον. καὶ μὴ τὸ ποιῆσαι μόνῃ ἑαυτῷ ἀνὰ βου- 23
filio Sine consilio nihil facies & in facto ne te pœnitent
λῆς. ἄνα βουλῆς μηδὲν ποιήσῃς, καὶ ἐν τῷ ποιῆσαι μὴ μεταμέλῃ 24
In via tutor con cas, & non offendes in lapidosis ne
ἐν ὁδῷ ἀνεπιτρόπευτος μὴ πρεσευσῃς, καὶ μὴ προσκόψεις ἐν λιθώδεσι μὴ 25
confidas in via sine officulo Et à filiis tuis cave
πεποίθησις ἐν ὁδῷ ἀπροσκόπῳ καὶ ἀπὸ τῶν τέκνων σου φυλαξαι 26
In omni opere bono crede animæ tuæ eorum hoc est custodia mandato
ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ πίστευε τῇ ψυχῇ σου καὶ γὰρ τοῦτο ἔστι τήρησις ἐντο- 27
rum Qui credit Domino, attendit mandato, & qui con
λῶν. ὁ πιστεύων κυρίῳ προσέχει ἐντολῇ, καὶ ὁ πε 28
fidit in illo non diminuetur
ποιθὼς ἐπ' αὐτῷ οὐκ ἐλαττωθήσεται.

CAP. XXXIII λγ'

Timenti Dominum, non occurret malum sed in tentatione & ite
Τῷ φοβουμένῳ τὸν κύριον οὐκ ἀπαντήσει κακὸν ἀλλ' ἐν πειρασμῷ καὶ πά- 1
rum eruet eum Vir sapiens non odit legem at qui simu
λιν ἐξαιρεθήσεται αὐτόν. ἀνὴρ σοφὸς οὐ μισήσει νόμον, ὁ δὲ ὑποκεί- 2
lat in ea, qui fi in procella multorum Homo prudens cre
μενος ἐν αὐτῷ, ὡς ἐν καταιγίδι πολλῶν. ἄνθρωπος σωφρὼν ἐμ- 3
det legi & lex illi fidelis quasi interrogatio manifesta præpa
πεποίθησε νόμῳ, καὶ ὁ νόμος αὐτῷ πιστός, ὡς ἐρώτημα δῆλον ἑτοί- 4
ra verbum, & sic audietis indue disciplinam, & tunc re
μασον λόγον, καὶ ἕως ἀκούσῃς σώφρονος παιδείαν, καὶ τότε ὑπ
spondebis Rota currus præcordia fatui & quasi
κρίνατι τροχὸς ἁμάξης πλαγγὼν μωροῦ, καὶ ὡς 5

axis versatilis cogitatio illius Equus ad admissuram ficut
6 ἄξων τροφόμενος ὁ διαλογισμὸς αὐτοῦ. ἵππος εἰς ὀχείαν ὡς
amicus substantator sub omni sessore hinniet Quare
7 φίλος μῶκος, ὑπὸκάτω παντὸς ὀπισθημάτος χρεμετιεῖ διατί
dies est supra diem & omnis lux diei anni à Sole
8 ἡμέρα ὑπερέχει ἡμέρας, καὶ πᾶν φῶς ἡμέρας ἐναυτὸ ἀφ' ἡλίου
In cognitione Domini separati sunt Et immutavit tempora
9 ἐν γνώσει κυρίου διεχωρίσθησαν· καὶ ἠλλοίωσε καιροὺς
& festivitates Et ab illis exaltavit, & sanctificavit, &
10 καὶ ἑορτάς καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀνύψωσε καὶ ὑγίασε, καὶ
ex ipsis posuit in numerum dierum, Et homines omnes à
11 ἐξ αὐτῶν ἔθηκεν εἰς ἀριθμὸν ἡμερῶν καὶ ἄνθρωποι πάντες ἀπὸ
solo & ex terra creatus est Adam Ita multitudine scientiæ Do
12 ἐδάφους, καὶ ἐκ γῆς ἐκτίσθη Ἀδάμ. ἐν πλήθει ἐπιστήμης κυ-
minus separavit eos, & immutavit vias eorum Ex
13 ρίου διεχώρισεν αὐτούς, καὶ ἠλλοίωσε τὰς ὁδοὺς αὐτῶν ἐξ
ipsis benedixit & exaltavit & ex ipsis sanctificavit & ad se approxi-
14 αὐτῶν εὐλόγησε καὶ ἀνύψωσε, καὶ ἐξ αὐτῶν ἡγίασε, καὶ προσ-
mavit, ab ipsis maledixit, & humiliavit, & evenit illos à
15 ήγαγεν, ἀπ' αὐτῶν κατηράσατο, καὶ ἐταπείνωσε, καὶ ἀνέστρεψεν αὐτοὺς ἀπὸ
sedibus ipsorum Quasi lutum figuli in manu ipsius Omnes
16 ἕδρας αὐτῶν. ὡς πηλὸς κεραμέως ἐν χειρὶ αὐτοῦ, πᾶσαι αἱ
viæ eius secundum beneplacitum ipsius; sic homo in manu eius qui se
17 ὁδοὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ· οὕτως ἄνθρωπος ἐν χειρὶ ποιήσα-
cit eum, ad reddendum eis secundum iudicium suum Contra ma
18 τος αὐτόν, ἀποδοῦναι αὐτοῖς κρίσιν αὐτοῦ ἀπέναντι τοῦ κα-
lum bonum & contra mortem vitæ Sic contra
19 κοῦ τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἀπέναντι τοῦ θανάτου ζωή οὕτως ἀπέναντι τοῦ
peccatorem pius & sic contra virum religiosum peccator
20 ἁμαρτωλὸς ὁ εὐσεβής, καὶ οὕτως ἀπέναντι ἀνδρὸς εὐσεβοῦς ὁ ἁμαρτωλός
Et sic aspice in omnia opera Altissimi, duo duo, unum contra
21 καὶ οὕτως ἔμβλεψον εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ ὑψίστου, δύο δύο, ἓν κατὰ
unum; Et ego vigilavi vigilavi sicut qui colligit calamos
22 ἕνα τοῦ ἑνός, κἀγὼ ἔγρηγορα ἠγρύπνησα· ὡς καλαμώμενος
post vindemiatores in benedictione Domini præveni, & quasi qui vindemiat replevi
23 ὀπίσω τρυγητῶν, ἐν εὐλογίᾳ κυρίου ἐφθασα, καὶ ὡς τρυγῶν ἔπλησα
torcular Animadvertite quoniam non mihi soli laboravi, sed
24 ληνόν. καταμάθετε ὅτι οὐκ ἐμοὶ μόνῳ ἐκοπίασα, ἀλλὰ
omnibus quærentibus disciplinam Audite magnates, & rectores
25 πᾶσι τοῖς ζητοῦσι παιδείαν. ἀκούσατε μεγιστᾶνες, καὶ οἱ ἡγούμενοι ἐκ-
ecclesiæ auribus percipite Filio & mulieri, fratri & amico, ne
26 κλησίας ἐνωτίσασθε. υἱῷ καὶ γυναικὶ, ἀδελφῷ καὶ φίλῳ, μὴ
dederis potestatem super te in vita tua, & ne dederis alteri divitias
27 δῶς ἐξουσίαν ἐπὶ σεαυτὸν ἐν ζωῇ σου, καὶ μὴ δῶς ἑτέρῳ τὰ χρήματά
tuas, ne pœnitentia ductus prioris pro eis Dum adhuc vivis & est spiritus
28 σου, ἵνα μὴ μεταμεληθεὶς δέῃ σοι αὐτῶν. ἕως ἔτι ζῇς καὶ ἔστι πνοὴ
in te, ne alienes te ipsum omni casui. Melius enim est
29 ἐν σοί, μὴ ἀλλάξῃς σεαυτὸν πάσῃ σαρκί. κρεῖσσον γάρ ἐστι τὰ
filios rogare tui quàm te aspicere ad manus filiorum tuorum. In
30 τέκνα σου παρακαλεῖσθαί σου, ἢ σὲ ἐμβλέπειν εἰς χεῖρας υἱῶν σου. ἐν
omnibus operibus tuis esto præcellens, & ne des maculam in gloria tua
31 πᾶσι τοῖς ἔργοις σου γίνου ὑπέρογκος, καὶ μὴ δῶς μῶμον ἐν τῇ δόξῃ σου

In die consummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore mortis distribue
ἐν ἡμέρᾳ συντελείας ἡμερῶν ζωῆς σου ἀ ἐν καιρῷ τελευτῆς διάδο- 24
hæreditatem. Pabuli fœni & virgæ & onera asino
χλῆρονομίαν. χορτάσματα καὶ ῥάβδος καὶ φορτία ὄνῳ, 25
præbe & disciplinæ & opera seruo. Operare in disciplina & qui-
ἄρτος καὶ παιδεία καὶ ἔργα οἰκέτῃ. ἔργασαι ἐν παιδείᾳ καὶ ζητεῖ 26
ret requiem; laxa manus illi, & quæret libertatem ingam
σει ἀνάπαυσιν, ἄνες χεῖρας αὐτῷ, καὶ ζητήσει ἐλευθερίαν. ζυγὸς 27
& lorum curuant tollium & seruo malefico torturæ & tor
καὶ ἱμὰς καμπτουσι τράχηλον, καὶ οἰκέτην κακοῦργον τρίβολαι καὶ βά
menta. Immitte illum in operationem ne vacet multum enim
σανοι. ἔμβαλε αὐτὸν εἰς ἐργασίαν, ἵνα μὴ ἀργῇ πολλὰ γὰρ 28
malitiam docuit otiositas. In opera constitue quemadmodu decet
κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία. εἰς ἔργα κατάστησον καθὼς πρέπει 29
eum. Et si non obedierit aggrauas compedes eius
αὐτῷ. καὶ ἐὰν μὴ πειθαρχῇ, βάρυνον τὰς πέδας αὐτοῦ
Et non abundes omni carni & sine iudicio non facias aliquid
καὶ μὴ ἐκλείπεις πάσῃ σαρκί, καὶ ἄνευ κρίσεως μὴ ποιήσῃς πα-
Si est tibi seruus, sit tibi sicut anima tua, quoniã in sanguine acquisisti
δίον. εἰ ἔστι σοι οἰκέτης, ἔστω σοι ὡς ἡ ψυχή σου, ὅτι ἐν αἵματι κτήσῃ 31
illum. Si est tibi seruus trada eum vt fratrem quoniã tanquã anima
αὐτὸν εἰ ἔστι σοι οἰκέτης, ἄγε αὐτὸν ὡς ἀδελφόν, ὅτι ὡς ἡ ψυχή
tua indigebis eo Si malefecerit et iniuste & reliqueris
σου ἐπιδείσεις αὐτῷ· ἐὰν κακώσῃς αὐτὸν ἀδίκως, καὶ ἀπέλθῃς 32
sufugerit, in quo via quæres eum?
ἀποδρᾶσῃ, ἐν ποίᾳ ὁδῷ ζητήσεις αὐτόν,

CAP XXXIIII λδ'.

Vanæ spes & mendaces imprudenti viro & insomnia eleuant
Κεναὶ αἱ ἐλπίδες καὶ ψευδεῖς ἀφρονέστῳ ἀνδρὶ, καὶ ἐνύπνια ἀναπτε- 1
sublues. Quasi qui apprehendit vmbram & persequitur ven
ροῦσιν ἄφρονας. ὡς ὁ ἐφαπτόμενος σκιᾶς καὶ διώκων ἀνέ 2
tos sic qui intendit insomniis Hoc secundũ hoc visio insomniorum
μους, οὕτως ὁ ἀπέχων ἐνυπνίοις τοῦτο κατὰ τοῦτο ὅρασις ἐνυπνίων, 3
ante faciem similitudo faciei Ab immundo
κατέναντι προσώπου ὁμοίωμα προσώπου ἀπὸ ἀκαθάρτου 4
quid mundabitur? & à mendace quid verum erit?
τί καθαρισθήσεται, καὶ ἀπὸ ψεύδους τί ἀληθεύσει, μαντεία καὶ οἰω- 5
gulia & insomnia, vana sunt Et sicut parturientis phantasiæ
νισμοὶ καὶ ἐνύπνια μάταιά ἐστι, καὶ ὡς ὠδίνουσης φαντά 6
pariat tuum cor Nisi ab Altissimo missa fuerint in visitatione tua
ζεται σου ἡ καρδία ἐὰν μὴ παρὰ ὑψίστου ἀποσταλῇ ἐν ἐπισκοπῇ σου,
ne dederis in illa cor tuum Multos enim deceperunt in
μὴ δῶς εἰς αὐτὰ τὴν καρδίαν σου. πολλοὺς γὰρ ἐπλάνησε τὰ ἐν- 7
somnia, & exciderunt sperantes in illis Sine me duxio
ύπνια, καὶ ἐξέπεσον ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτοῖς. ἄνευ ψεύδους συμ- 8
consummabitur lex & sapientia oris fideli consummatio
πελεσθήσεται νόμος, καὶ σοφία στόματι πεφ πεποιθότι. ἀνὴρ πεῖρα 9
gatus est nouit multa & multum expertus enarrabit intellectum Qui non
νημένος ἔγνω πολλά, καὶ ὁ πολύπειρος συνήσει σύνεσιν. ὃς ἂν 10
experius est nouit pauca At qui deceptus est multiplicat astutiam
ἀπειρήσῃ ὀλίγα. ὁ δὲ πεπλανημένος πληθύνει πανουργίαν 11

Multa

Multa vidi in deceptione mea, & fictiones verborum mo-
12 πολλὰ ἑώρακα ἐν τῇ ἀποπλανήσει μου· καὶ τὰ πλάσματα τῶν λόγων
rum intellectus meus Pluries usq; ad mortem periclitatus sum, & libe-
13 μου σώζεσίς μου πλειοράκις ἕως θανάτου κινδυνεύσας καὶ δια-
ratus sum, horum gratia Spiritus timentium Dominum vi-
14 σώζω, τούτων χάριν. πνεῦμα φοβουμένων τὸν κύριον ζή-
uet Nam spes illorum in salvatorem illos Qui
15 σεται. ἡ γὰρ ἐλπὶς αὐτῶν ἐπὶ τὸν σώζοντα αὐτούς ὁ
timet Dominum nihil timebit, & non trepidabit quoniam
16 φοβούμενος τὸν κύριον, οὐδὲν ὀλιγωρήσει, καὶ οὐ μὴ δειλιάσῃ, ὅτι
ipse spes eius Timentis Dominum beata anima
17 αὐτὸς ἐλπὶς αὐτοῦ. φοβουμένου τὸν κύριον, μακαρία ἡ ψυχή.
Cui intendit & quod eius firmamentum Oculi Domini super
18 τίνι ἐπέχει, καὶ τίς αὐτοῦ στήριγμα· οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ τοὺς ἀγα-
tes eum protectio potentiæ & firmamentum fortitudinis. Tegmen ab
19 πῶντας αὐτόν, σκέπασμος δυνασείας, καὶ στήριγμα ἰσχύος· σκέπη ἀπὸ
ardore, & tegmen à meridie custodia ab offensione & adiu-
καύσωνος, καὶ σκέπη ἀπὸ μεσημβρίας, φυλακὴ ἀπὸ προσκόμματος, καὶ βοή-
torium casus Exaltans animam & illuminans oculos si
20 θεια πῶσιος. ἀνυψῶν ψυχὴν καὶ φωτίζων ὀφθαλμούς, ἴα-
mitatem dans vitam & benedictionem Sacrificans ex iniusto oblatio
21 σιν δίδους ζωὴν καὶ εὐλογίαν θυσιάζων ἐξ ἀδίκου, προσφορὰ
ridicula & non in beneplacitum domini iniquorum Non com-
23 μεμωκημένη, καὶ οὐκ εἰς εὐδοκίαν ῥήματα ἀνόμων κα̣ὶ εὐ-
placent Altissimus oblationibus impiorum, neque in multitudine sacrificiorum propitiatur
δοκεῖ ὁ ὕψιστος προσφοραῖς ἀσεβῶν οὐδὲ ἐν πλήθει θυσιῶν ἐξιλάσεται
pro peccato Sacrificans filium coram patre eius qui adducit sacrifi-
24 ἁμαρτίας. θύων ὑὸν ἐνώπιον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὁ προσάγων θυσίαν ἐκ
cium ex substantia pauperum. Panis indigentium vita pauperum qui defraudat
25 τῶν κτημάτων πενήτων. ἄρτος ἐνδεομένων ζωὴ πτωχῶν, ὁ ἀποστερῶν
illum homo sanguinum Qui tollens proximum, auferens
26 αὐτὸν ἄνθρωπος αἱμάτων. φονεύων τὸν πλησίον ὁ ἀφαιρούμενος
consolatum? Et effundens sanguinem defraudens mercedem mercenarii Vas
27 συμβιοῦσιν· καὶ ἐκχέων αἷμα ὁ ἀποστερῶν μισθὸν μισθωτοῦ. εἷς
ædificans, & vnus destruens quid laborant plus quàm laborent? Vnus otans,
28 οἰκοδομῶν καὶ εἷς καταλύων, τί ὠφελοῦσι πλεῖον ἢ κόπους, εἷς εὐχόμενος
& vnus maledicens, cuius vocem exaudiet dominus? Qui in
29 καὶ εἷς καταρώμενος, τίνος φωνὴν εἰσακούσεται ὁ δεσπότης,
tingitur à mortuo & iterum tangit eum, quæ utilitas in lauacro
30 ζόμενος ἀπὸ νεκροῦ καὶ πάλιν ἁπτόμενος αὐτοῦ, τί ὄφελος ἐκ τοῦ λουτροῦ
illius? Sic homo qui ieiunat in peccatis
31 αὐτοῦ, ἵνα ἄνθρωπος νηστεύων ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν
suis & iterum vadens & hæc faciens orationem illius
αὐτοῦ· καὶ πάλιν πορεύμενος καὶ ταῦτα ποιῶν τίς εἰσακούσεται, καὶ τί ὠφέλησε ἐν τῷ ταπεινωθῆναι αὐτόν,

CAP. XXXV λέ.

Qui conferunt legem multiplicat oblationes. Sacrificator salutaris, qui

Ὁ φυλασσῶν νόμον πλεονάζει θυσιάζων, σωτήριον ὁ 1
arcet a malis mandatis. Et retribuens gratiam vt qui offert
προσέχων ἐντολαῖς· καὶ ἀνταπόδοσις χαρᾶς ὡς θυσία πίονος 2
siliginem & qui facit eleemosynam; sacrificator laudis. Beneplacitum
σεμίδαλιν καὶ ὁ ποιῶν ἐλεημοσύνην, θυσιάζων αἰνέσεως. εὐδοκία 4
Domini recede ab iniquitate, & propitiatio recedere ab iniquitate
κυρίου ἀποστῆναι ἀπὸ ἀδικίας, καὶ ἐξιλασμὸς ἀποστῆναι ἀπὸ ἀδικίας 5
Ne appareas ante Dominum vacuus. Omnia enim hæc gratia man
μὴ ὀφθῇς ἐνώπιον κυρίου κενός· πάντα γὰρ ταῦτα χάριν ἐντο- 6
dati Oblatio iusti impinguat altare; & suauis odor
λῆς προσφορὰ δικαίου λιπαίνει θυσιαστήριον, καὶ ἡ εὐωδία 7
eius in conspectu Altissimi Sacrificium viri iusti acceptabile & me
αὐτοῦ ἔναντι ὑψίστου θυσία ἀνδρὸς δικαίου δεκτή, καὶ τὸ μνη- 8
moria eius non tradetur oblitioni In bono oculo glorifica
μόσυνον αὐτοῦ οὐκ ἐπιλησθήσεται. ἐν ἀγαθῷ ὀφθαλμῷ δόξασον 9
Dominum & ne diminues primitias manuum tuarum In omni dato
τὸν κύριον, καὶ μὴ σμικρύνῃς ἀπαρχὴν χειρῶν σου ἐν πάσῃ δόσει 10
hilarifica vultum tuum & in lætitia sanctifica decimas Da
ἱλαρωσον τὸ πρόσωπόν σε, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἁγίασον δεκατώσεις. δὸς 11
Altissimo secundum donum eius, & in bono oculo admirationem ma
ὑψίστῳ κατὰ τὸ δόσιν αὐτοῦ, καὶ ἐν ἀγαθῷ ὀφθαλμῷ καθαίρεμα χει- 12
nuum Quoniam Dominus retribuens est & retribuet septuplas
ρός· ὅτι κύριος ἀνταποδοτής ἐστι, καὶ ἀνταποδώσει ἑπταπλά- 13
ne diminuas ex dono Non enim suscipiet & non intendas sacri-
σια μὴ σωροκόπει. οὐ γὰρ προσδέξεται, καὶ μὴ ἐπέχῃς θυ- 14
ficio iniusto Quoniam iudex Dominus est & non est apud illum
σίᾳ ἀδίκου· ὅτι κριτὴς κύριός ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ 15
respectio personæ Non accipiet Dominus personam super pauperi
δόξα πρόσωπον αὐτοῦ· οὐ λήψεται κύριος πρόσωπον ἐπὶ πτωχῷ, 16
& deprecationem iniuria affecti exaudiet Non despiciet supplicationem pupilli & vi-
καὶ δέησιν παρειμένου οὐ μὴ ὑπερίδῃ οὐδὲ μὴ ἐκτείνῃ ὀφρὺν ἐπὶ χή- 17
duam si effundat lacrymam Nonne lachryma viduæ ad maxillam
ραν ἐὰν ἐκχέῃ δάκρυον χεῖρας ἐπὶ σαγόνα 18
descendit & exclamatio eius super eum qui deduxit eam
καταβαίνει, καὶ ἡ καταβοπὶς αὐτῆς ἐπὶ τὸν καταγαγόντα αὐτό.
Qui colit in beneplacito suscipietur & deprecatio illius usq. ad nubes
προσδεκτὸς ἐν εὐδοκίᾳ δεχθήσεται, καὶ ἡ δέησις αὐτοῦ ἕως τῶν νεφελῶν 20
attingit Oratio humilis nubes penetrauit, & donec appropinquet
συνάψει. προσδραμὼν ταπεινὸς ψυχὴν ἐπλάτυνε, καὶ ἕως συνεγγί- 21
non consolabitur, & non discedet donec respexerit Altissimus iudicabit
σῃ, καὶ μὴ παρακληθῇ καὶ ἀποστῇ ἕως ἂν ἐπισκέψηται ὁ ὕψιστος κρινεῖ
iustos, & faciet iudicium Et Dominus non
δικαίους, καὶ ποιήσει κρίσιν· καὶ ὁ κύριος οὐ μὴ 22
tardabit neque patientiam habebit in illis fortis Quousque conterat
βραδύνῃ οὐδὲ μὴ μακροθυμήσῃ ἐπ' αὐτοῖς ὁ κραταιός, ἕως ἂν τρίψῃ
lumbos crudelium Et gentibus retribuet vindi
ὀσφῦς ἀνελεημόνων· καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀνταποδώσει ἐκδί- 23
Aum donec tollat multitudine cornua iniustorum & sceptra iniustorum conteret Donec
κησιν ἕως ἐξάρῃ πλῆθος ὑβριστῶν καὶ σκῆπτρα ἀδίκων συντρίψῃ ἕως 24

reddat

reddat homini secundum actus eius & operi homi-
ἀπαποδῶσι ἀνθρώπῳ κατὰ τὰς πράξεις αὐτῶ, καὶ τὰ ἔργα ἀνθρω-
num secundum cogitationes eius Donec iudicet iudi-
25 που κατὰ τὰ ἐνθυμήματα αὐτῶ. ἕως ἂν κείνη τιμὴ κέ-
cium populi sui & lætificabit eos in misericordia sua
σῃ τῶ λαῶ αὐτῶ, καὶ εὐφροσύνει αὐτοὺς ἐν τῶ ἐλέει αὐτῶ.
Quàm pulchra misericordia in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiæ in tempore
26 ὡς ὡραῖον ἔλεος ἐν καιρῶ θλίψεως, ὡς νεφέλαι ὑετῶ ἐν καιρῶ
siccitatis
ἀβροχίας.

CAP. XXXVI. κς'

Miserere nostri Domine Deus omnium, & respice; Et im-
1 Ελέησον ἡμᾶς δέσποτα ὁ θεὸς πάντων, καὶ ἐπίβλεψον, καὶ ἐπί
mitte timorem tui super omnes gentes non exquirentes te Leua
2 βαλε τὸν φόβον σου ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη τὰ μὴ ἐκζητοῦντά σε ἵνα γνῶ-
manum tuam super gentes alienas videant potentiam tuam
3 τωσὶ χεῖρά σου ἐπ' ἔθνη ἀλλότρια, ἰδέτωσαν τὴν δυνασείαν σου
Sicut in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro ma
4 ὥσπερ ἐνώπιον αὐτῶν ἡγιάσθης ἐν ἡμῖν, οὕτως ἐναντίον ἡμῶν μεγα
gnificeris in eis Et cognoscant te sicut & nos
5 λυνθείης ἐν αὐτοῖς. καὶ γνωτωσάν σε καθάπερ καὶ
nos te cognouimus quia non est Deus præter te Domine Ianoua signa
6 ἡμεῖς σε ἐγνωμεν ὅτι μὴ ἔστι θεὸς πλὴν σοῦ κύριε ἐγκαίνισον σημεῖα,
& immuta mirabilia Glorifica manum & brachium dexterum,
7 καὶ ἀλλοίωσον θαυμάσια δόξασον χεῖρα καὶ βραχίονα δεξιόν,
vt enarrent mirabilia tua Excita furorem & effunde iram
8 ὅπως διηγῶνται τὰ θαυμάσιά σου. ἔγειρον θυμὸν καὶ ἔκχεε ὀργήν,
Tolle aduersarium & contere inimicum Accelera tempus, &
9 ἔπαρον ἀντίδικον καὶ ἔκτριψον ἐχθρόν. σπεῦσον καιρὸν, καὶ
memento ire & enarrentur tibi mirabilia tua in
10 μνήσθητι ὀργῆς, καὶ ἐκδιηγησάσθωσάν σοι τὰ θαυμάσιά σου. ἐν
ira ignis deuoretur qui saluatur, & maleficientes populo tuo iure
11 ὀργὴ πυρὸς καταζρωθήτω ὁ σωζόμενος, καὶ οἱ κακοῦντες τὸν λαόν σου ἀπο-
niant perditionem Contere capita principum gentium dicen
12 ρούσιαν ἀπωλείας. συντριψον κεφαλὰς ἀρχόντων ἐθνῶν λεγόν-
tium, Non est præter nos Congrega omnes tribus Iacob
13 των, ὅτι οὐκ ἔστι πλὴν ἡμῶν συναγαγε πασας φυλὰς ἰακωβ
& hæreditabunt eos sicut ab initio Miserere populi
14 καὶ κατακληρονόμησα αὐτὰς καθὼς ἀπ' ἀρχῆς ἐλέησον λαὸν
Domine vocatus in nomine tuo, & Israel quem primogenitum nominasti
κύριε κεκλημένον ἐπ' ὀνόματί σου, καὶ ἰσραὴλ ὃν πρωτότοκον ὠνόμασας
Miserere ciuitatis sanctificationis tuæ Hierusalem loci quietis tui
15 οἰκτειρον πόλιν ἁγιάσματός σου ἱερουσαλὴμ τόπον καταπαύσεως σου
Reple sion enarrationibus tuis & à gloria tua populum tuum
16 πλῆσον σιὼν ἀρεταλογιῶν σου, καὶ λαὸν τῆς δόξης σου τὸν λαόν σου.
Da testimonium in initio creaturæ tuæ & fuscita prophetas in nomine
17 δὸς μαρτυρίαν τοῖς ἐξ ἀρχῆς κτίσμασί σου, καὶ ἔγειρον προφήτας ἐπ' ὀνόματί
tuo Da mercedem sustinentibus te & prophetæ tui
18 σου δὸς μισθὸν τοῖς ὑπομένουσί σε, καὶ οἱ προφῆταί σου
fidem habeant Exaudi Domine deprecationem seruorum tuorum
εἰσακουσον κυριε δεήσεως τῶν οἰκετῶν σου

Secundum benedictionem Aaron de populo tuo, & cognoscent omnes qui
κατὰ τὴν εὐλογίαν ἀαρὼν ἐπὶ τὸν λαόν σου, καὶ γνώσονται πάντες οἱ 19
super terra quoniam tu Dominus seculorum Omnem escam comedet venter
ὅτι σὺ εἶ κύριος τοῦ αἰῶνος. πᾶν βρῶμα φάγεται κοιλία, 20
et autem cibus cibo melior Guttur guttat cibos
ἔστι δὲ βρῶμα βρώματος κρεῖσσον φάρυγξ γεύεται βράματα 21
tentationis sic cor prudens verba mendacia. Cor distortum da
δηλοῖ, οὕτως καρδία σωστὴ λόγους ψεύδεις καρδία στρεβλὴ δώ 22
bit exitium, & homo multum experitus retribuet ei Omne
σει πόλιν, καὶ ἀνθρωπος πολύπειρος ἀνταποδώσει αὐτῷ πᾶν τα 23
masculum suscipiet mulier est enim filia (quam) filia melior Species
ἄρρεν ὑποδέξεται γυνή, ἔστι γὰρ θυγάτηρ θυγατρὸς κρείσσων κάλλος 24
mulieris exhilarat faciem & super omnem concupiscentiam hominis
γυναικὸς ἱλαρύνει πρόσωπον, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀνθρώπου
superinducit, Si est in lingua mansuetudo & mansuetudo non est vir
ὑπέρκειται, εἰ ἔστιν ἐπὶ γλώσσης ἔλεος καὶ πραΰτης οὐκ ἔστιν ὁμοῖος ἀνὴρ 25
illius secundum filios hominum Qui possidet mulierem inchoat possessionem
αὐτῇ καὶ ὑὸς ἀνθρώπων. ὁ κτώμενος γυναῖκα ἐνάρχεται κτή 26
sionem adiutorium secundum ipsum & columna quietis Ubi non est septum,
σεως, βοηθὸν κατ' αὐτὸν καὶ στύλον ἀναπαύσεως ὅπου οὐκ ἔστι φραγμός, 27
diripietur possessio & ubi non est mulier ingemiscet peregrinatus
διαρπαγήσεται κτῆμα καὶ ὅπου οὐκ ἔστι γυνὴ, στενάξει πλανώμενος.
Quis enim confidet expedito latroni erranti de civitate in civitatem sic
τίς γὰρ πεποιθὼς εὐζώνῳ λῃστῇ σφενδονήτῃ ἐν πόλεως εἰς πόλιν οὕτως 28
homini non habenti nidum & hospitanti ubicunque advesperascerit
ἀνθρώπῳ μὴ ἔχοντι νοσσιὰν καὶ καταλυόντι ἐὰν ἐπέλθῃ

CAP. XXXVII. λζ'.

Omnis amicus dicet Amicus sum & ego sed est amicus nomine solum amicus
Πᾶς φίλος ἐρεῖ, ἐφιλάσαμεν κἀγώ, ἀλλ' ἔστι φίλος ὀνόματι μόνον φίλος. 1
Nonne tristitia manet vsq; ad mortem? sodalis & amicus versus in inimi
ἐχὶ λύπη μένει ἕως θανάτου, ἑταῖρος καὶ φίλος μεταστραφήσεται εἰς ἔχ 2
citiam O prava cogitatio, vnde inuoluta es cooperire aridam in
θραν σὺ πνεῦμα ἐνθυμήματος, πόθεν συνυφάνθης καλύψαι τὴν ξηρὰν σε 3
dolositate! Sodalis amico conuiuit in letitia, & in tempore tribu
δολιότητι ἑταῖρος φίλῳ συνῳδαίτησε σε εὐφροσύνῃ, καὶ ἐν καιρῷ θλί 4
lationis ei se contrarius Sodalis cum amico simul laborat causa ventris, & contra
ψεως ἔσται ἀντίπαλος. ἑταῖρος φίλῳ συμπονεῖ χάριν γαστρὸς, καὶ ἔναντι 5
hostem accipiet scutum Noli obliuiscaris amici in anima tua, &
πολεμίου λήψεται ἀσπίδα. μὴ ἐπιλάθῃ φίλου ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ 6
non memor sis illius in diuitiis tuis. Ne consilieris cum eo qui
μὴ μνημονεύσῃς αὐτοῦ ἐν χρήμασί σου. μὴ βουλεύου μετὰ τοῦ κατ- 7
reuereatur te & à zelotibus te abscondet consilium Omnis consi
ελεγμένου σε, καὶ ἀπὸ τῶν ζηλωτῶν σε κρύψει βουλὴ πᾶς σύμ- 8
liarius auferet consilium sed est qui consiliatur in semetipsum A consiliario
βουλος ἀφαιρεῖ βουλὴν, ἀλλ' ἔστι συμβουλεύων ἐν ἑαυτῷ ἀπὸ συμβουλευ 9
sui ne animam tuam & scito prius quæ eius necessitas Et enim
τικῆς σου μὴ φυλάξαι ψυχήν σου καὶ γνῶθι πρότερον τίς αὐτοῦ χρεία. καὶ γὰρ
ipse sibi consilii ne forte iacias in te sortem Et dicet
αὐτὸς ἑαυτῷ συμβουλεύεται, μήποτε βάλῃ σοὶ κλῆρον· καὶ εἴπῃ 10

tibi

tibi, bona via tua & stabit è contrario ad videndum quod eventurum est tibi.
σοι, καλὴ ὁδός σου, καὶ στήσεταί σοι ἐξεναντίας ἰδεῖν τὸ συμβησόμενόν σοι.
Ne consilieris cum eo qui reverentur te, & à zelantibus te
11 μὴ συμβουλεύσῃς μετὰ τῶν ὑποβλεπομένων σε, καὶ ἀπὸ τῶν ζηλούντων σε
abscondè consilium. Cum muliere de pellice tua, & cum timido
κρύφιον βουλήν. μετὰ γυναικὸς περὶ ἀντιζήλου αὐτῆ καὶ μετὰ δειλοῦ
de bello Cum mercatore de commutatione & cum emente
12 περὶ πολέμου μετὰ ἐμπόρου περὶ μεταβολῆς, καὶ μετὰ ἀγοράζοντος
de venditione Cum invido de gratitudine & cum immiseri-
περὶ πράσεως μετὰ βασκάνου περὶ εὐχαριστίας, καὶ μετὰ ἀνελεή-
cordi de beneficentia Cum pigro de omni opere, & cum
13 μονος περὶ χρηστοθείας. μετὰ ὀκνηροῦ περὶ παντὸς ἔργου, καὶ μετὰ
mercenario annuali de consummatione operis & pigro de multa operatione Ne
μισθίου ἐνιαυσίου περὶ σωτηρίας οἰκότητι ἀργῷ περὶ πολλῆς ἐργασίας. μὴ
attendas super his de omni consultatione Sed cum viro
14 ἐπιχε δὲ τούτοις περὶ πάσης συμβουλίας ἀλλ' ἢ μετὰ ἀνδρὸς
pio assiduus esto quem cognoveris conservantem mandata Domini Qui
15 εὐσεβοῦς ᾧ σὺ γνώριζεις ὃν ἂν ἐπιγνῷς σωτηροῦντα ἐντολὰς κυρίου, ὃς
in anima sua secundum animam tuam, & si offenderis condolebit tibi
16 ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ κατὰ τὴν ψυχήν σου. καὶ ἐὰν πταίσῃς, σωβαλήσει σοι
Et consilium cordis tui stabit non enim est tibi fidelior ea
17 καὶ βουλὴ καρδίας σου στήσει, οὐ γὰρ ἔστι σοι πιστότερον αὐτῆ
Anima enim viri nunciare aliquando solebat magis quam septem speculatores
18 ψυχὴ γὰρ ἀνδρὸς ἀπαγγέλλειν ἐνίοτε εἴωθεν, ἢ ἑπτὰ σκοποὶ
istos sedentes in excelso speculæ Et in omnibus
19 καθήμενοι ὑπὲρ μετεώρου θεασκοπῆς. καὶ ἐν πᾶσι
his deprecare Altissimum ut dirigat veritas viam tuam
τούτοις δεήθητι τοῦ ὑψίστου ἵνα εὐθυνθῇ ἡ ἀλήθεια τὴν ὁδόν σου
Initium omnis operis, verbum & ante omnem actum consilium. Vestigium
20 ἀρχὴ παντὸς ἔργου, λόγος, καὶ πρὸ πάσης πράξεως βουλὴ ἴχνος
mutationis gaudii vultus Quatuor partes oriuntur bonum
21 ἀλλοιώσεως χαρᾶς πρόσωπον. τέσσαρα μέρη ἀνατέλλει, ἀγαθὸν,
malum vitæ mortis & dominatrix illorum assiduè lingua ex
κακὸν, ζωὴ, θάνατος, καὶ ἡ κυβερνῶσα αὐτῶν ἐνδελεχῶς γλῶσσα ἐκ
Ex vir astutus multorum eruditor & propriæ animæ irrisibilis
22 ἔστιν ἀνὴρ πανοῦργος πολλῶν παιδεύτης, καὶ τῇ ἰδίᾳ ψυχῇ ἀχρηστός
ex Ex sophisticans in sermonibus odibilis hic omni
ἔσται ἔσται ὁ σοφιζόμενος ἐν λόγοις μισητός, ἐκ τούτου πᾶσι
sapiente defraudabitur Non enim data est illi à Domino
23 σοφίας κατατρυφήσει καὶ γὰρ οὐ δέδοται αὐτῷ ἀπὸ κυρίου
gratia quoniam omni sapientia privatus est Ex sapiens proprie animæ suæ &
24 χάριτος, ὅτι πάσης σοφίας ἐστέρηται ἔστι σοφὸς τῇ ἰδίᾳ ψυχῇ καὶ
fructus intellectus eius in ore laudabiles Vir sapiens
οἱ καρποὶ τῆς σωφρονος αὐτοῦ ἐπαινετοί. ἀνὴρ σοφὸς τὸν
suam plebem erudit & fructus intellectus illius fideles. Vir
25 ἑαυτοῦ λαὸν παιδεύει, καὶ οἱ καρποὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ πιστοί ἀνὴρ
sapiens implebitur benedictione & beatum dicent eum omnes vide-
σοφὸς πλησθήσεται εὐλογίας, καὶ μακαριοῦσιν αὐτὸν πάντες οἱ ὁρῶν-
26 τες Vita viri in numero dierum & dies Israel innume-
ζωὴ ἀνδρὸς ἐν ἀριθμῷ ἡμερῶν, καὶ αἱ ἡμέραι τοῦ Ἰσραὴλ ἀναρι-
rabiles. Sapiens in populo suo hæreditabit gloriam, & nomen
27 θμητοι σοφὸς ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ κληρονομήσει δόξαν, καὶ τὸ ὄνομα
illius

illius erit in seculum
αὐτοῦ ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα.
Fili in vita tenta animam
τέκνον ἐν ζωῇ σου πείραζον τὴν ψυχήν σου
tuam, & vide quid malum illi & non des illi
σου, καὶ ἴδε τί πονηρὸν αὐτῇ, καὶ μὴ δῷς αὐτῇ
Non enim omnis
ὁ γὰρ τὰ πάντα
omnibus conferunt & non omnis anima in omni complacet
πᾶσι συμφέρει, καὶ ἐ πᾶσα ψυχὴ ἐν παντὶ εὐδοκιμεῖ.
Non
μὴ
sis insatiabilis in omnibus deliciis & ne effundaris super epulis
ἄπληστος ἐν παντὶ τρυφῇ, καὶ μὴ κυνθῇς ἐπὶ εδεσμάτων.
In mul
ἐν πολ
tis enim eris infirmitas & insatiabilitas appropinquabit usq. ad choleram
λοῖς γὰρ βρωμασιν ἔσῃ νόσος, καὶ ἡ ἀπλησία ἐγγιεῖ ἕως χολέρας
Propter insatiabilitatem multi obierunt si autem ad tempus adiuvet
δια ἀπλησίαν πολλοὶ ἐπελώθησαν· ὁ δὲ φειδόμενος προσθήσει
vitam
ζωήν

CAP XXXVIII. μί.

Honora medicum ad necessitates honoribus eius etenim illum creauit
Τίμα ἰατρὸν πρὸς τὰς χρείας τιμᾶς αὐτοῦ καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισεν ὁ
Dominus Ab enim Altissimo est medela, & à rege accipiet
κύριος παρὰ γὰρ ὑψίστου ἔδει ἴασις, καὶ παρὰ βασιλέως λήψεται
gloriam Scientia medici exaltabit caput illius & coram magna
δόξαν ἐπιστήμη ἰατροῦ ὑψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἐναντι μεγ-
tibus in admiratione erit Dominus creauit de terra medicinalia &
γάνων θαυμασθήσεται. κύριος ἔκτισεν ἐκ γῆς φάρμακα, καὶ
vir prudens non grauabitur illis Nonne à ligno indulcata est
ἀνὴρ φρόνιμος ἐ βδελυχθήσεται αὐτοῖς. οὐκ ἀπὸ ξύλου ἐγλυκάνθη
aqua ad cognoscendum virtutem eius ab homine ? & ipse
ὕδωρ, εἰς τὸ γνωσθῆναι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ ἀπὸ ἀνθρώπου, καὶ αὐτὸς
dedit homi tibus scientiam, vt glorificetur in mirabilibus suis
ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ
In illis curauit & abstulit dolore eius Vnguenta ius in his
ἐν αὐτοῖς ἐθεράπευσε καὶ ἦρε πόνον αὐτῆς μυρεψὸς ἐν πύ-
faciet mixturam & non consummabuntur opera eius, & pax ab
ξει ποιήσει μίγμα καὶ ἐ μὴ συντελεσθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ εἰρήνη παρ'
illo est super faciem terræ Fili in infirmi
αὐτοῦ ἔστιν ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς τέκνον ἐν ἀρρωσί-
tate tua ne despicias sed ora Dominum & ipse sanabit te
ᾳ σου μὴ ὀλιγώρει, ἀλλὰ δεήθητι κυρίου, καὶ αὐτὸς ἰάσεται σε
Auerte ab errore & dirige manum & ab omni peccato
ἀπόστησον πλημμελείας, καὶ κάθαρον χεῖρας, καὶ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας
munda cor Da suauem odorem & memoriam similaginis
καθάρισον καρδίαν δὸς ὀσμὴν εὐωδίας καὶ μνημόσυνον σεμιδάλεως,
& impingua oblationem quasi non existens & medico da locum Et
καὶ λίπανον προσφορὰν, ὡς μὴ ὑπάρχων καὶ ἰατρῷ δὸς τόπον. καὶ
enim illum Dominus creauit; & non discedat à te, & enim illius necessitas. Est
γὰρ αὐτὸν ὁ κύριος ἔκτισε, καὶ μὴ ἀποστήτω σου, καὶ γὰρ αὐτοῦ χρεία ἔστιν
quando tempus & in manibus eorum suauis odor Et enim ipsi Domi
ὅτε καιρός, καὶ ἐν χερσὶν αὐτῶν εὐωδία καὶ γὰρ αὐτὸν κυ
num deprecabuntur vt det illis requiem & sanitatem gratia conser
ρίου δεηθήσονται, ἵνα ἐνδώσῃ αὐτοῖς ἀνάπαυσιν καὶ ἴασιν χάριν εἰς διώ-
sionis Qui peccat in conspectu eius qui fecit eum in
σεως ὁ ἁμαρτάνων ἐναντίον τοῦ ποιήσαντος αὐτόν, ἐμ

cidat

cidat in manus medici.

Fili super mortuum produc lachrymas.

16 τέκνον ἐπὶ νεκρῷ κατάαγε δάκρυα,
& quasi dira passus incipe lugere, sic enarrato judicio illius con
καὶ ὡς δεινὰ πάσχων ἔναρξαι θρήνων, καὶ κατὰ τὸ κρῖμα αὐτοῦ, οὕτως ποίει
tege cetus illius & non desistas sepulturam illius. Acerbum fac
17 λοιπὸν τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ μὴ ὀκνήσῃς ἐν τῇ ταφῇ αὐτοῦ. πίκρανον
fletum & accende planctum.
18 κλαυθμόν, καὶ θρῆνον ποίησον τὸν πένθος
secundum dignitatem eius. Diem unum & duos gratia deflentis, &
κατὰ τὸ ἄξιον αὐτοῦ. ἡμέραν μίαν καὶ δύο χάριν θλιβομένου, καὶ τρυ-
solve te tristitiæ causa.
19 φὴν λύπης ἕνεκα. ἀπὸ λύπης γὰρ ἐκβαίνει θάνατος, καὶ
tristitia cordis fiedet vires.
20 λύπη καρδίας καμφθήσεται ἰσχύς. ἐν παιδεύσει μένει καὶ λύπη καρ-
vires proiecti maledictio cordis
21 δίας πονηρὸν κατάρα καρδίας. μὴ δῶς εἰς λύπην τὴν καρδίαν
tuum repelle eam memor nouissimorum
22 σου, ἐπίσησον αὐτὴν μνησθεὶς τὰ ἔσχατα. μὴ ἐπιλάθῃ, οὐ γὰρ
es reditus & huic non proderit & tibi ipsi malefacies. Memento
23 ὄφελος ἐπανόδου σου, καὶ οὐδὲν ὀνήσεις σεαυτὸν κακώσεις. μνήσθητι
iudicii mei, quoniam sic & tuum mihi heri & tibi hodie. In
24 τὸ κρῖμα μου, ὅτι οὕτως καὶ τὸ σόν ἐμοὶ χθές, καὶ σοὶ σήμερον. ἐν
requie, mortui requiescere fac memoriam eius & consolare te in
ἀναπαύσει νεκροῦ κατάπαυσον τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ παρακλήθητι ἐπ'
illo in exitu spiritus sui. Sapientia scribæ in opportu
25 αὐτῷ ἐν ἐξόδῳ πνεύματος αὐτοῦ. σοφία γραμματέως ἐν εὐκαι-
nitate otii & diminuetur operi suo qui est sapiens. In quo
26 ρίᾳ σχολῆς, καὶ ὁ ἐλαττούμενος πράξει αὐτὸν ὁ σοφισθήσεται τί
est sapiens qui tenet aratrum qui gloriatur in forte stimuli? boues agi
σοφισθήσῃ ὁ κρατῶν ἄροτρον καυχώμενος ἐν δόρατι κέντρου, βοῶν ἐλαυ-
tans & nutrens in operibus eorum & narratio eius in filiis tauro
νων καὶ ἀναστρεφόμενος ἐν ἔργοις αὐτῶν, καὶ ἡ διήγησις αὐτοῦ ἐν υἱοῖς ταύ-
rum. Cor suum dabit ad arandum sulcos & vigilia
27 ρων. καρδίαν αὐτοῦ δώσει ἐκδοῦναι αὐλακας, καὶ ἡ ἀγρυπνία
eius in pabula fœminis vaccarum. Sic omnis faber & architectus
28 αὐτοῦ εἰς χορτάσματα θηλέων. ὅπως πᾶς τέκτων καὶ ἀρχιτέ-
qui nocte tanquam die transigit. Qui sculpunt sculpturas
κτων, ὃς νυκτερεύων ὡς ἡμέραν διάγει· οἱ γλυφοντες γλύμματα
signaculi ruris & insomnis eius immutare varietatem. Cor suum da-
σφραγίδων, καὶ ἐπιμονὴ αὐτοῦ ἀλλοιῶσαι ποικιλίαν· καρδίαν αὐτοῦ δώ-
bit ad assimilandam picturam & vigilia eius perficere opus
σει εἰς τὸ ὁμοιῶσαι ζωγραφίαν, καὶ ἡ ἀγρυπνία αὐτοῦ συντελέσαι ἔργον.
sic faber ferrarius sedens iuxta incudem & considerans in opere
29 οὕτως χαλκεὺς καθήμενος ἐγγὺς ἄκμονος, καὶ καταμαθάνων ἐν ἔργῳ
ferri. Vapor ignis liquefaciet carnes eius & in calore fornacis
σιδήρου. ἀτμὶς πυρὸς τήξει σάρκας αὐτοῦ, καὶ ἐν θέρμῃ καμίνου
rugabitur.
30 θλιβήσεται. φωνὴ σφύρας καὶ ἄκμονος καινιεῖ τὸ ὄς αὐτοῦ,
& contra similitudinem vasi oculi eius. Cor suum di-
31 καὶ κατέναντι ὁμοιώματος σκεύους οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ. καρδίαν αὐτοῦ δώ-
bit in ea fusa tranem operum & vigilia eius ornare in perfectione
32 σει εἰς συντέλειαν ἔργων, καὶ ἡ ἀγρυπνία αὐτοῦ κοσμῆσαι ἐπὶ συντε-

Sic

Sic figulus sedens in opere suo & conuertens in pedibus suis
ὕτως κεραμεὺς καθήμενος ἐν ἔργῳ αὐτοῦ, καὶ συστρέφων ἐν ποσὶν αὐτοῦ 32
totam. Qui in sollicitudine positus est semper in opus suum &
πρόχειρον ὃς ἐν μερίμνῃ κεῖται διαπαντὸς ὅπως τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ
numerosa omnis operatio eius in brachio suo figura
ἀριθμὸς πᾶσα ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἐν βραχίονι αὐτοῦ τυπώ- 33
bit lutum, & ante pedes fictet vires suas. Cor
σει πηλόν, καὶ ἔμπροσθεν πόδων κάμψει ἰσχὺν αὐτοῦ. καρδίαν 34
dabit ad consummandum limitionem; & vigilia eius
ἐπδώσει εἰς τὸ σωτελέσαι τὸ χεῖσμα, καὶ ἡ ἀγρυπνία αὐτοῦ, κα-
mundare fornacem Omnes hi in manus suas confide
θαρίσαι κάμινον. πάντες οὗτοι ἐπὶ χεῖρας ἑαυτῶν πέποιθε 35
runt & vnusquisq; in opere suo sapiens est Sine eis non habi
σιν, καὶ ἕκαστος ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ σοφίζεται· ἄνευ αὐτῶν οὐκ οἰκι- 36
tabitur ciuitas, & non inhabitabunt, neque desambulabunt In consilio
θήσεται πόλις, καὶ οὐ παροικήσουσιν, οὐδὲ περιπατήσουσιν. ἐν βουλῇ
populi non requiretur, & in congregatione non transilient.
λαοῦ οὐ ζητηθήσονται, καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ οὐχ ὑψωθήσονται
Super sedem iudicum non sedebunt; & testamentum iudicii non intelli-
ὅτι δίφρον δικαστῶν οὐ καθεδοῦνται, καὶ διαθήκην κρίματος οὐ διανοηθή- 37
gent. Neque manifestabunt disciplinam & iudicium Et in
σονται. οὐδὲ μὴ ἐκφάνωσι παιδείαν καὶ κρίμα καὶ ἐν 38
parabolis non inuenientur sed possessionem seculi firmabunt Et
παραβολαῖς οὐχ εὑρεθήσονται, ἀλλὰ κτῆμα αἰῶνος στερεώσει. καὶ
deprecatio illorum in operatione artis proprie dantem animam
ἡ δέησις αὐτῶν ἐν ἐργασίᾳ τέχνης πλὴν τὸν ἐπιδιδόντα τὴν ψυχὴν
suam, & cogitantem in lege Altissimi
αὐτοῦ, καὶ διανοούμενον ἐν νόμῳ ὑψίστου.

CAP. XXXIX. λϑ'

Sapientiam omnium antiquorum exquiret, & in prophetiis vacabit
Σοφίαν πάντων ἀρχαίων ἐκζητήσει, καὶ ἐν προφητείαις ἀσχοληθήσε- 1
Narrationem virorum nominatorum conseruabit & in versutias parabolarum fimul
ται· διήγησιν ἀνδρῶν ὀνομαστῶν συντηρήσει καὶ ἐν τροφὰς παραβολῶν συν- 2
introibit Occulta proverbiorum exquiret & in enigmatis parabolarum
εισελεύσεται· ἀπόκρυφα παροιμιῶν ἐκζητήσει, καὶ ἐν αἰνίγμασι παραβολῶν
conuersabitur In medio magnatum ministrabit & coram ducibus
ἀναστραφήσεται· ἀναμέσον μεγιστάνων ὑπηρετήσει καὶ ἔναντι ἡγουμένων
conspicietur In terra alienarum gentium pertransibit bona enim & mala
ὀφθήσεται· ἐν γῇ ἀλλοτρίων ἐθνῶν διελεύσεται ἀγαθὰ γὰρ καὶ κακὰ 5
in hominibus tentauit Cor suum tradet ad Dominum vt vigilet
ἐν ἀνθρώποις ἐπείρασε· τὸν καρδίαν αὐτοῦ ἐπδώσει πρὸς κύριον, ὃς 6
discipulo ad eum qui fecit ipsum & in conspectu Altissimi deprecabitur
δείσει πρὸς τὸν ποιήσαντα αὐτόν, καὶ ἔναντι ὑψίστου δεηθήσεται
Et aperiet os suum in oratione & pro peccatis suis
καὶ ἀνοίξει τὸ στόμα αὐτοῦ ἐν προσευχῇ, καὶ περὶ ἁμαρτιῶν αὐτοῦ 7
deprecabitur Si Dominus magnus voluerit spiritu intellectus replebi
δεηθήσεται· ἐὰν ὁ κύριος ὁ μέγας θέλῃ, πνεύματι συνέσεως ἐμπλη- 8
tur Ipse dirigit eloquia sapientiae & in oratione
σθήσεται αὐτὸς ἀπομελετήσει ῥήματα σοφίας αὐτοῦ καὶ ἐν προσευχῇ ἐξο- 9
confitebitur Domino Ipse dirigit consilium eius & scien
μολογήσεται τῷ κυρίῳ αὐτὸς κατευθύνει βουλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπι-

tiam, & in abscondítis suis cogitabit ipse manifestabit

11 μῶν ἢ ἐν τοῖς ἀποκρύφοις αὐτοῦ διανοηθήσεται αὐτὸς ἐκβαλεῖ

Rabu disciplinam doctrinæ suæ & in lege testamenti Domini gloriabitur

τὴν παιδείαν διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ ἐν νόμῳ διαθήκης κυρίου καυχήσεται.

Laudabunt intellectum eius multi & vsq; in seculum non delebitur

12 οὐ μὴ ἐκλείψουσι τὸ σύνεσις αὐτοῦ πολλοί, καὶ ὡς τὸν αἰῶνος οὐκ ἐξαλειφθήσεται

Recedet memoria eius & nomen eius viuet in generationes

13 οὐκ ἀποστήσεται τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ζήσεται εἰς γε-

Sapientiam eius enarrabunt gentes & laudem

νεὰς γενεῶν τὴν σοφίαν αὐτοῦ διηγήσεται ἔθνη, καὶ τὴν ἔπαι-

Si permanserit nomen reliquum eius enarrabit ecclesia

14 νον αὐτοῦ ἐξαγγελεῖ ἐκκλησία ἐὰν ἐμμείνῃ ὄνομα κατα-

quies plus quam mille & si requieuerit inducet illi Adhuc

15 λείψει ἢ χίλια, καὶ ἐὰν ἀναπαύσηται ἐμποιεῖ αὐτῷ ἔτι δια

cogitatus enarrabo quoniã sicut Luna temperies repletus sum Et

16 νοηθεὶς ἐκδιηγήσομαι, ὅτι ὡς σελήνη πλησιάζω

quasi me sancti & germinate quasi rosa plantate super fluxum humidum

17 καὶ σὺ κατὰ μου ὅσιοι, καὶ βλαστήσατε ὡς ῥόδον φυόμενον ἐπὶ ῥεύματος ὑγροῦ

& producite florem quasi libanum mittite odorem & laudate canticum

18 καὶ ἀνθήσατε ἄνθος ὡς λίβανον, διάδοτε ὀσμὴν καὶ αἴνεσατε ᾆσμα

Benedicite Dominum in omnibus operibus eius in ore suo in cantu labiorum &

19 εὐλογήσατε τὸν κύριον ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἐν φωνῇ χειλέων καὶ

in cithara & sic dicetis in confessione Opera Domini

20 ἐν κινύρᾳ καὶ οὕτως ἐρεῖτε ἐν ἐξομολογήσει· τὰ ἔργα κυρίου

Et omne præceptum in tempore

πάντα καλὰ σφόδρα· καὶ πᾶν πρόσταγμα ἐν καιρῷ

suo erit non est dicere quid hoc est? omnia enim hæc in tempore suo

21 αὐτοῦ ἔσται. οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τί τοῦτο ὅτι, πάντα γὰρ τοῦτα ἐν καιρῷ αὐτῶν ζη-

quærentur In verbo eius stetit quasi cumulus aquæ & in

22 τηθήσεται ἐν λόγῳ αὐτοῦ ἔστη, ὡς ὑδατοσυναγωγὴ ὕδωρ, καὶ ὡς

sermone oris illius receptacula aquarum In præcepto

23 ῥήματος στόματος αὐτοῦ ἀποδοχαὶ ὑδάτων ἐν προσάγματι

eius omnis complacentia & non est qui minuat fiduciam eius.

αὐτοῦ πᾶσα εὐδοκία, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἐλαττώσει τὸ πεπίστευκὸς αὐτῷ.

Opera omnia carnis coram illo & non est absconditum ab oculis

24 ἔργα πάσης σαρκὸς ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔστι κρυβῆναι ἀπὸ προσώπου ὀφθαλ-

eius A seculo in seculum respicit, & nihil

25 μῶν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος εἰς τὸν αἰῶνα ἐπιβλέπει, καὶ οὐδὲν

est mirabile in conspectu eius. Non est dicere, Quid hoc est?

26 ἐστὶ θαυμάσιον ἐναντίον αὐτοῦ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, τί τοῦτο ὅτι;

omnia enim ad vsum eorum creata sunt Benedictio eius quasi fluuius cooperuit

27 πάντα γὰρ εἰς χρείαν αὐτῶν ἔκτισε. ἡ εὐλογία αὐτοῦ ὡς ποταμὸς ἐπε-

& sicut diluuium sitientem inebriauit sic iram eius gentes hæredi-

κάλυψε, καὶ ὡς κατακλυσμὸς ἔπιεσεν οὕτως ὀργὴν αὐτοῦ ἔθνη κλη-

tabuntur Sicut conuertit aquas in salsuginem Vias eius re-

28 ρονομήσει, ὡς μετέστρεψεν ὕδατα εἰς ἅλμην αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ εὐ-

ex fontibus, sic iniquis offensiones

θεῖαι τοῖς ὁσίοις, οὕτως τοῖς ἀνόμοις σκοσκόμματα.

Bona bonis creata sunt ab initio sic pec catoribus

29 ἀγαθὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἔκτισαι ἀπ' ἀρχῆς· οὕτως τοῖς ἁμαρτωλοῖς

mala tantum ad necessitatis ad vsum hominis aqua & ignis

30 κακά ἀρχὴ πάσης χρείας ὕδωρ καὶ πῦρ,

&

& ferrum & sal, & siligo lactis & lac & mel fanguis vua
καὶ σίδηρος καὶ ἅλας καὶ σεμίδαλις πυροῦ, καὶ γάλα καὶ μέλι, αἷμα σταφυλῆς
& oleum & vestimentum. Omnia hæc pia bona;
καὶ ἔλαιον, καὶ ἱμάτιον πάντα ταῦτα τοῖς εὐσεβέσιν ἀγαθά· 32
sic peccatoribus conuertentur in mala Suos spiritus qui ad
οὕτως τοῖς ἁμαρτωλοῖς τραπήσεται εἰς κακά ἔστι πνεύματα ἃ εἰς 33
vindictam creati sunt & in furore suo confirmauerunt flagella sua In
ἐκδίκησιν ἔκτισαι καὶ ἐν θυμῷ αὐτῶν ἐστερέωσε μάστιγας αὐτῶν. ἐν
tempore consummationis virtutem effundunt & furorem eius qui fecit illum
καιρῷ συντελείας ἰσχὺν ἐκχέουσι, καὶ τὸν θυμὸν τὸ ποιήσαντος αὐτὸν
sibent Ignis & mare & fames, & mors omnia hæc
κατασουσι πῦρ καὶ θάλασσα καὶ λιμὸς καὶ θάνατος, πάντα ταῦτα 34
ad vindictam creata sunt bestiarum dentes & scorpii & viperæ &
εἰς ἐκδίκησιν ἔκτισαι. θηρίων ὀδόντες καὶ σκορπίοι καὶ ἔχεις καὶ 35
romphæa vindicans in perniciem impor In ortu eius
ῥομφαία ἐκδικοῦσα εἰς ὄλεθρον ἀσεβεῖς ἐν τῇ ἀνατολῇ αὐτοῦ 36
Lætabuntur Et super terram ad manus præparabuntur, & in
εὐφρανθήσονται καὶ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς χεῖρας ἑτοιμασθήσονται καὶ ἐν 37
temporibus suis non præteribunt verbum Propterea ab initio firma
καιροῖς αὐτῶν οὐ παρελεύσονται λόγον διὰ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἐστε- 38
tus sum, & cogitaui & in scriptura diuisi. Opera Domini omnia
ίχθην, καὶ διενοήθην καὶ ἐγραφῇ ἔφικα τὰ ἔργα κυρίου πάντα τὰ 39
bona & omnem vsum in tempore suo præbebit Et non
ἀγαθὰ καὶ πᾶσαν χρείαν ἐν καιρῷ αὐτῆ χορηγήσει καὶ οὐκ 40
est dicere hoc illo peius omnia enim in tempore comprobabuntur
ἔστιν εἰπεῖν τοῦτο τούτου πονηρότερον πάντα γὰρ ἐν καιρῷ δοκιμασθήσεται 41
Et nunc in omni corde & ore laudate & benedicite
καὶ νῦν ἐν πάσῃ καρδίᾳ καὶ στόματι ὑμνήσατε, καὶ εὐλογήσατε τὸ
nomen Domini
ὄνομα κυρίου.

CAP XL μ.

Occupatio magna creata est omni homini & iugum graue super filios
Ἀσχολία μεγάλη ἔκτισται παντὶ ἀνθρώπῳ, καὶ ζυγὸς βαρὺς ἐπὶ υἱοὺς 1
Adam A die exitus de ventre matris eorum vsque ad reuelationis
Ἀδάμ ἀφ' ἡμέρας ἐξόδου ἐκ γαστρὸς μητρὸς αὐτῶν, ἕως ἐπιστροφῆς
diem ad matrem omnium Cogitationes eorum & timorem cordis
ἡμέρας εἰς μητέρα πάντων τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν καὶ φόβον καρδίας, 2
admonentio expectationis, diem finitionis A sedente super sedem
ἔπινοια προσδοκίας, ἡμέρα τελευτῆς. ἀπὸ καθημένου ἐπὶ δόξης 3
gloriæ & vsq ad humiliatum in terra & cinere
δόξης, καὶ ἕως ταπεινωμένου ἐν γῇ καὶ σποδῷ ἀπὸ φοροῦντος 4
vestem hyacinthinam & coronam, & vsq ad eum qui tudu tur lino crudo Furor
ὑακίνθινον καὶ στέφανον, καὶ ἕως περιβαλλομένου ὠμόλινον. θυμὸς 5
& zelus turbatio & fluctuatio & timor mortis & irritatio & contentio, & in
καὶ ζῆλος, ταραχὴ καὶ σάλος καὶ φόβος θανάτου καὶ μίμημα, καὶ ἔρις, καὶ ἐν
tempore quietis in subitis somnus noctis immutat cognitionem eius
καιρῷ ἀναπύσεως ὅπι κοίτης ὕπνος νυκτὸς ἀλλοιοῖ γνῶσιν αὐτοῦ
Medicum tanquam nihil in requie & ab illo in somnis quasi in diebus
ὀλίγον ὡς ἐδὲν ἐν ἀναπαύσει, καὶ ἀπ' ἐκείνου ἐν ὕπνοις ὡς ἐν ἡμέραις 6
speculatur Cum bonis in visione cordis sui, tanquam qui
σκοπιᾶς. πεθορυβημένος ἐν ὁράσει καρδίας αὐτοῦ, ὡς ἐν 7

evasit à facie belli. In tempore salutis suæ exsur-
φυγων ἀπὸ προσώπου πολεμου· ἐν καιρῷ σωτηρίας αὐτου ἐξη-
rexit & admirans in nullum timorem; Cum omni
8 γέρθη καὶ θαυμάζων εἰς οὐδένα φόβον, μὴ πάσης
came ab homine usque ad pecus, & super peccatores septupla ad
σαρκὸς ἀπ' ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ ὅτι ἁμαρτωλῶν ἐπιπλάσια θεὸς
hæc Mors & coercitio & oniphra & funguis inductiones famis &
9 ταῦτα θάνατος καὶ ἔκδικος καὶ ῥομφαία καὶ αἷμα, ἐπαγωγαὶ λιμοῦ καὶ
contritionis, & flagelli in iniquos creata sunt hæc omnia
συντρίμματος καὶ μάστιγος. ἐπὶ τοὺς ἀνόμους ἐκτίσθη ταῦτα πάν-
& propter illos factum est diluvium. Omnia quæcunq
10 τα, καὶ δι' αὐτοὺς ἐγένετο ὁ κατακλυσμός. πάντα ὅσα
de terra in terram reverterentur & ab aquis in mare defluerent
11 ἀπὸ γῆς, εἰς γῆν ἀναστρέφει καὶ ἀπὸ ὑδάτων εἰς θάλασσαν ἀνακάμπτει·
Omne munus & iniquitas delebitur. Et fides in seculum
12 πᾶν δῶρον καὶ ἀδικία ἐξαλειφθήσεται). καὶ πίστις εἰς τὸν αἰῶ-
lum stabit. Opes iniquorum sicut fluvius siccabuntur, & sicut
13 νασ ήσει). χρήματα ἀδίκων ὡς ποταμὸς ξηρανθήσεται, καὶ ὡς
tonitruum magni in pluvia personabunt. In aperiendo ipsum manus
14 βροντὴ μεγάλη ἐν ὑετοῖς ἐξηχήσει ἐν τῷ ἀνοῖξαι αὐτὸν χεῖρας
ejus bitur sic prævari atores in consummationem deficient. Posteri
15 ὠφελισθήσεται). ὕπως οἱ παραβαίνοντες εἰς σωτέλειαν ἐκλείψουσιν ἔγγονα
impiorum non multiplicabunt rami & radices immundæ super præcipitem pe
ἀσεβῶν οὐ πληθυνεῖ κλάδους, καὶ ῥίζαι ἀκάθαρτοι ἐπ' ἀκροτόμου πέ-
tram Viriditas super omnem aquam & labit fluminis ante omne
16 τρας. ἄγρ ὅτι πάντες ὕδατος καὶ χείλος ποταμοῦ περὶ παντὸς
fœnum euelletur. Gratia sicut paradisus cum benedictionibus &
17 χάρτου σκεπάσει χάρις ὡς παράδεισος σὺν εὐλογίαις καὶ
misericordia in seculum permanet. Vita sibi sufficientis operanti dul
18 ἐλεημοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει ζωὴ αὐτάρκους ἐργάτῃ γλυκεῖα
cis erit & super utraque qui invenit thesaurum. Filii & ædifica
19 θήσεται), καὶ ὑπὲρ ἀμφότερα ὁ εὑρίσκων θησαυρόν. τέκνα καὶ οἰκοδο-
tio civitatis firmant nomen Vinum & musica lætificant cor
20 μὴ πόλεως στηρίζουσιν ὄνομα οἶνος καὶ μουσικὴ εὐφραίνουσι καρδίαν,
& super utraque dilectio sapientiæ. Tibia & psalterium suavem fa
21 καὶ ὑπὲρ ἀμφότερα ἀγαπήσις σοφίας αὐλὸς καὶ ψαλτήριον ἡδύνει
ciunt melodiam & super utraque lingua suavis. Gratiam & pulchritudinem
22 σι μέλη, καὶ ὑπὲρ ἀμφότερα γλῶσσα ἡδεῖα χάριν καὶ κάλλος ὀφθαλ-
respiciet oculus & super utraque virum tem semina. Amicus & so-
23 θυμήσει ὀφθαλμός, καὶ ὑπὲρ ἀμφότερα χλόη σπόρου φίλος καὶ ἑταῖ-
lis ad tempus occurrentes, & super utraque mulier cum viro
ρος εἰς καιρὸν ἀπαντῶντες καὶ ὑπὲρ ἀμφότερα γυνὴ μετὰ ἀνδρός
Fratres & auxilium ad tempus tribulationis & super utraque eleemo
24 ἀδελφοὶ καὶ βοήθεια εἰς καιρὸν θλίψεως καὶ ὑπὲρ ἀμφότερα ἐλεημο-
syna liberabit. Aurum & argentum stabilient pedem & super utraque
25 σύνη ῥύσεται. χρυσίον καὶ ἄργυρον ἑστήσουσι τόδα, καὶ ὑπὲρ ἀμφότερα
consilium approbatum. Divitiæ & vires exaltabunt cor &
26 θεὸς δ' ἑδοκιμῆται χρήματα καὶ ἰσχὺς ἀνυψώσουσι καρδίαν, καὶ
super utraque timor Domini. Non est in timore Domini desperatio,
27 ὑπὲρ ἀμφότερα φόβος κυρίου οὐκ ἔστιν ἐν φόβῳ κυρίου ἐλαττωσις,
& non est quærere sibi auxilium. Timor Domini sicut para
28 καὶ οὐκ ἔστι ζητῆσαι ἑαυτῷ βοήθειαν φόβος κυρίου ὡς παρά-

dius benedictionis & super omnem gloriam operuit illum Fili vitam
δεῖσις εὐλογίας, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν δόξαν κάλυψεν αὐτόν τέκνον ζωὴ 29
mendicitatis de vitae melius mori quam mendicare
ἐπαιτήσεως μὴ βιώσῃς, χρεῖσσον ἀποθανεῖν ἢ ἐπαιτεῖν
Vir respiciem ad alienam mensam non habet vitam in ratione vitæ
ἀνὴρ βλέπων εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν οὐκ ἔχει βίον ἐν λογισμῷ ζωῆς, 30
inquinabit animam suam in cibis alienis Vir autem in
ἀλισγήσει ψυχὴν αὐτοῦ ἐν βρώμασιν ἀλλοτρίοις. ἀνὴρ δὲ ἔμ-
piens & eruditus custodiet In ore impudentis 31
φρων καὶ παιδευόμενος φυλάξεται ἐν στόματι ἀναιδοῦς γλῶ-
indulcabitur mendicitas & in ventre eius ignis ardebit 32
σσα καὶ παροινίδι δήμου φυλάξεται ἐν κοιλίᾳ αὐτοῦ πῦρ καήσεται.

CAP. XLI. μά.

O mors quàm amara tui memoria homini pacifico & viventi in 1
Ὦ θάνατε ὡς πικρὸν σου τὸ μνημόσυνον ἀνθρώπῳ εἰρηνεύοντι ἐν
his quæ sunt eius Viro quieto & prospe 2
τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ ἀνδρὶ ἀπειράτῳ καὶ εὐοδ-
ro in omnibus & adhuc valenti accipere cibum
μένῳ ἐν πᾶσι, καὶ ἔτι ἰσχύοντι βρῶσιν δέξασθαι τροφῆς
O mors bonum tuum iudicium est homini indigenti, & diminuto 3
ὦ θάνατε καλὸν σου τὸ κρῖμα ὅταν ἀνθρώπῳ ὑστερουμένῳ καὶ ἐλασσο-
virtute in vltima senecta constituto & occupato de omnibus & non credenti 4
μένῳ ἰσχύι ἐσχατογήρᾳ καὶ περισπωμένῳ περὶ πάντων, καὶ πεποιθότι
& ei qui perdidit expectationem Ne timeas iudicium mortis 5
καὶ ἀπολωλεκότι τὴν ὑπομονήν· μὴ φόβηθῇς κρῖμα θανάτου
memento priorum te & vltimorum, hoc enim iudicium tuæ carni à Do
μνήσθητι προτέρων σε καὶ ἐσχάτων, τοῦτο γὰρ τὸ κρῖμα σῇ σαρκὶ παρὰ κυ-
mino Et quid recusas in beneplacito Altissimi siue decem, 6
ρίου καὶ τί ἀπαναίνῃ σὺ δόκησιν ὑψίστου, εἴτε δέκα,
siue centum, siue mille anni Non est in inferno redargutio vitæ 7
εἴτε ἑκατόν, εἴτε χίλια ἔτη, οὐκ ἔστιν ἐν ἅδῃ ἔλεγμος ζωῆς
Filii abominabiles hunt, filii peccatorum & qui conversant in vi 8
τέκνα βδελυκτὰ γίνεται, τέκνα ἁμαρτωλῶν, καὶ συναναστρεφόμενα πα-
ciosis impiorum Filiorum peccatorum peribit hæ 9
ροικίαις ἀσεβῶν τέκνων ἁμαρτωλῶν ὀλεῖται κληρο-
ditas & cum femine eorum omnino manet improperium Patrem
νομία, καὶ μετὰ τὸ σπέρμα αὐτῶν σὺν ἐλεγχείᾳ ὀνειδισθήσονται πατρὶ 10
impium accusabunt filii quoniam propter illum erunt in opprobrio Væ vobis
ἀσεβεῖ μεμφήσονται τέκνα ὅτι δι' αὐτὸν ὀνειδισθήσονται. οὐαὶ ὑμῖν 11
viri impii qui dereliquistis legem Altissimi Si enim
ἄνδρες ἀσεβεῖς, οἵτινες ἐγκατελίπετε νόμον ὑψίστου. ἐὰν γὰρ
multiplicati fueritis in perditionem Et si nati fueritis in maledictionem 12
πληθυνθῆτε εἰς ἀπώλειαν καὶ ἐὰν γενηθῆτε εἰς κατάραν γε-
nati eritis & si mortui fueritis in maledictionem divisi eritis Omnia 13
νηθήσεσθε καὶ ἐὰν ἀποθανητε, εἰς κατάραν μεμερισθήσεσθε πάντα
quæcunque à terra in terram reuertentur sic impii in perditionem Lu 14
ὅσα ἐκ γῆς, εἰς γῆν ἀπολοῦνται, οὕτως ἀσεβεῖς εἰς ἀπώλειαν. πένθος
ctus hominum in corporibus ipsorum nomen autem hominum non bonum dele
ἀνθρώπων ἐν σώμασιν αὐτῶν, ὄνομα δὲ ἀνθρώπων ἐκ ἀγαθὸν ἐξα-
bitur Curam habe de nomine illud enim tibi permanet plus quam 15
λειφθήσεται φροντὶς περὶ ὀνόματος, αὐτὸ γάρ σοι διαμένει ἢ χί-

mille

mille thesauri magni auri
16 λιοι θησαυροὶ μεγάλοι χρυσίο
bonum nomen in secula permanet
17 ἀγαθὸν ὄνομα εἰς αἰῶνας διαμένει.
conservate filii
18 σωτηρίαν τέκνα
insitu quæ vilitas in vitiisque?
19 ἀφανὴς, τίς ὠφέλεια ἀμφοτέροις,
condit fiduciam suam quàm homo
τῶν τὴν μωρίαν αὐτῆ, ἢ ἄνθρωπ☉ ἀποκρύπτων τὴν σοφίαν αὐτῆ
Igitur verebitur in verbo meo non enim est omnem vere
10 ποιμαροῦν ἐντραπήσεται ὅτι τῷ ῥήματί μου ἐγὼ εἰς πᾶσαν αἰ-
cundiam servare bonum & non omota
χμὴν διαφυλάξαι καλὸν, καὶ ἐ παντὶ πίς πᾶσιν ἐν πίστει δόκιμεῖ-
tur Erubescite à patre & matre de fornicatione: & à
21 ται αἰχμῶνδε ἀπὸ πατρὸς καὶ μητρὸς φεὶ πορνείας, καὶ ἀπὸ
duce & potente de mendacio Et à judice & principe de
22 ἡγουμένη καὶ δυναστου φεὶ ψεύδους καὶ ἀπὸ κείτε καὶ ἄρχοντος φεὶ
delicto à synagoga & plebe de iniquitate A socio
23 πλημμελείας, ἀπὸ συναγωγῆς καὶ λαῦ φεὶ ἀνομίας. ἀπὸ κοινωνῦ
& amico de injustitia, & a loco ubi habitas De furto de
24 καὶ φίλε φεὶ ἀδικίας, καὶ ἀπὸ τόπου ἔ παροικεῖς, φεὶ κλοπῆς· ἀπὸ
veritate Dei & testamento & à fixione cubiti in panibus à
25 ἀληθείας θεῦ καὶ διαθήκης, καὶ ἀπὸ πήξεως ἀγκῶν☉ ἐπ' ἄρτοις ἀπὸ
contemptu acceptionis & dationis, Et à salutante de silentio
26 ὀλιγασμῶ λήψεως καὶ δόσεως, καὶ ἀπὸ ἀσπαζομένε φεὶ σιωπῆς.
ab inspectio e mulieris meretricis, & ab auersione vultus homi-
ἀπ' ὀφθαλμῶν γυναικὸς ἑταίρας, καὶ ἀπὸ ἀποστροφῆς προσώπου ἀνθρώ-
nis nobilis Ab ablatio e partis & dationis, & ab animadversio-
27 που εὐγενῦς ἀπ' ἀφαιρέσεως μερίδ☉ καὶ δόσεως, καὶ ἀπὸ καταιονῆ-
ne mulieris conjugatæ A curiositate & ancilla: & ne
28 σεως γυναικὸς ὑπάνδρου ἀπὸ περιεργίας καὶ παιδίσκης, καὶ μὴ
fleteris ad cubiculum ejus Ab amico de sermonibus improperii &
29 ὀπισθήσης ἐπὶ τῶν κοίτην αὐτῆς· ἀπὸ φίλε φεὶ λόγων ὀνειδισμοῦ, καὶ
postquam dederis ne improperes
μετὰ τὸ δοῦναι, μὴ ὀνειδίζε.

CAP XLII. μβ'

Et ab iteratione & sermone auditus & revelatione de sermo
Καὶ ἀπὸ δευτερώσεως καὶ λόγου ἀκοῆς, καὶ ἀποκαλυψεως φεὶ λό-
nibus adjudicatis Et eris verecundus verè & inveniens gratiam
1 γων κρυφίων καὶ ἔσῃ αἰχμητὸς ἀληθινῶς, καὶ εὑρήσεις χάριν
in conspectu omnis hominis Ne de his erubescas & ne accipias
2 ἀνθρωπου παντὸς ἀνθρώπου, μὴ φεὶ τούτων αἰχμάζε, καὶ μὴ λάβῃς
personam vt pecces De lege Altissimi & testamento & de judicio
3 προσωπον τοῦ ἁμαρτάνειν. φεὶ νόμε ὑψίστου καὶ διαθήκης, καὶ φεὶ κείμα
tum sicare impium De verbo socii & viatorum &
4 τὸς δικαιῶσαι τὸν ἀσεβῆ φεὶ λόγου κοινωνῦ καὶ ὁδοιπόρων, καὶ
de distributione hereditatis amicorum Et diligentia
5 περὶ δόσεως κληρονομίας ἑταίρων, καὶ ἀκριβείας
statera & ponderum De acquisitione multorum & pauc orum
6 ζυγῦ καὶ σταθμῶν περὶ κτήσεως πολλῶν καὶ ὀλίγων.

De differente venditione mercatorum & de disciplina filiorum multa: & ser-
περὶ διαφόρου πράσεως ἐμπόρων, καὶ περὶ παιδείας τέκνων πολλῆς καὶ οι-
uo prauo latus fangotiare
Super mulierem nequam bonum
κέτη πονηρῷ πλοδεῖν αἰμαξαι ἐπὶ γυναικὶ πονηρᾷ καλὸν 7
fignaculum Et vbi manus multæ claude Si tradi
σφραγὶς ἢ ὅπου χεῖρες πολλαὶ κλεῖσον. ἐὰν παραδι- 8
dere in numero & ponderc & dicto & acceptio omnia in scriptura
δῶς, ἐν ἀριθμῷ καὶ σταθμῷ, καὶ δόσις καὶ λῆψις πάντα ἐν γραφῇ.
De disciplina amentis & fatui & decrepiti litiganris cum iuuenibus,
περὶ παιδείας ἀνοήτου καὶ μωροῦ καὶ ἐκστρόφου κρινομένη πρὸς νέους 9
& eris eruditus veras, & approbatus coram omni vinente
καὶ ἔσῃ πεπαιδευμένος ἀληθινός, καὶ δεδοκιμασμένος ἔναντι παντὸς ζῶν-
Filia patri abfconfa vigilia & folicitudo eius aufert
τος. θυγάτηρ πατρὶ ἀπόκρυφος ἀγρυπνία, καὶ ἡ μέριμνα αὐτῆς ἀφυσᾷ 10
fomnum & in iuuentute eius ne forte abiectatur flore ætatis & cum cohabitauerit ne
ὕπνον, καὶ ἐν νεότητι αὐτῆς μήποτε ἀβασκασθῇ καὶ συνοικήσᾳ μήπο-
fcetè odio habeatur in virginitate nequando polluatur & in patre
τε μισηθῇ ἐν παρθενίᾳ μήποτε βεβηλωθῇ καὶ ἐν τοῖς πατε- 11
ate tua grauida fiat & cum viro exiftens ne forte transgrediatur & cu coha
ρικοῖς αὐτῆς ἔγκυος γένῃ καὶ μεταανδρὸς ὢσα μήποτε παροξυθῇ, καὶ συνω
bitau ne forte fterilis fit Super filiam inuerecundam fi ma
κηκυῖα μήπατε στειρωθῇ ἐπὶ θυγατρὶ ἀδιαιτήτῳ στερέω 12
cuftodiam, ne quando faciat te fubditorum inimicis loquelam in ciui
σον φυλακήν, μήποτε πτύσῃ σε ἐπίχαρμα τοῖς ἐχθροῖς, λαλιὰν ἐν πό 13
tate & appellationem populi & confundat te in multitudine multorum Omni
λει καὶ ἔκκλητον λαοῦ, καὶ καταισχύνῃ σε ἐν πλήθει πολλῶν παντὶ
homini ne afpicias in pulchritudine, & in medio mulierum ne commo-eris
ἀνθρώπῳ μὴ ἐμβλέπῃς ἐν κάλλει, καὶ ἐν μέσῳ γυναικῶν μὴ συνέδρᾳς
De enim veftimentis procedit tinea, & à muliere iniquitas mulieris
ἀπὸ γὰρ ἱματίων ἐκπορεύεται σής, καὶ ἀπὸ γυναικὸς πονηρία γυναικός. 14
Melior iniquitas viri quàm benefaciens mulier mulier confundens
κρείσσων πονηρία ἀνδρὸς ἢ ἀγαθοποιὸς γυνὴ γυνὴ καταισχύνουσα 15
in opprobrium Memor ero igitur operum Domini, & quæ vidi
εἰς ὀνειδισμόν. μνησθήσομαι δὴ τὰ ἔργα κυρίου, καὶ ἃ εἶδον ἐρῶ 16
enarrabo in fermonibus Domini opera eius Et Sol illuminans
διηγήσομαι ἐν λόγοις κυρίου τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ ἥλιος φωτί- 17
in omnibus fuper it & gl ria Domini plenum opus eius
ζων κατὰ πάντα ἐπέβλεψε, καὶ τῆς δόξης κυρίου πλήρες τὸ ἔργον αὐτοῦ
Non indit fanctos Domini vt enarrarent omnia mirabilia
οὐκ ἐνετρίπησε τοῖς ἁγίοις κυρίου, ἐκράτησεν ὁ παντοκράτωρ τὰ θαυμάσια 18
fua firmauit Dominus omnipotens vt firmetur in gloria fua vniuerfum
αὐτοῦ ἐστερέωσε κύριος παντοκράτωρ, ἵνα στηριχθῇ ἐν δόξῃ αὐτοῦ τὸ πᾶν.
Abyfsum & cor inueftigauit & in affuetis eorum ex
ἄβυσσον καὶ καρδίαν ἐξιχνιάσε, καὶ ἐν πανουργεύμασιν αὐτῶν διε 19
cogitauit Cognouit enim Altiffimus omnem cognitionem & infpexit in fi
νόησε γὰρ ὕψιστος πᾶσαν εἴδησιν, καὶ ἐνέβλεψεν εἰς ση- 20
gna feculi Annuncians præterita & futura & reue
μεῖα αἰῶνος ἀπαγγέλλων τὰ παρεληλυθότα καὶ τὰ ἐσόμενα, καὶ ἀπο
lans veftigia occultorum Non præterit illum omnis cogita
κάλυμμα ἴχνη ἀποκρύφων. οὐ παρῆλθεν αὐτὸν πᾶν διανόη- 21
tus nec abfcondit ab illo nec vllus fermo Magnalia per
μα οὐκ ἐκρύβη ἀπ' αὐτοῦ οὐδὲ εἷς λόγος. τὰ μεγαλεῖα διὰ τ 22

fapien-

sapientiam suam decorauit qui est ante seculum & in seculum Neque
22 σοφίας αὐτῦ ἐκόσμησεν ὁ ὢν ἀπ' αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα, ἔστι
additus est neque diminutus est & non indiguit alicuius consiliarius Quā
23 ἀφῃρέθη ἀπ' ἠλαττώθη καὶ οὐ προσδεήθη ἑνὸς συμβούλου, ὡς
omnia opera eius desiderabilia & vsq; ad scintillam est contemplari.
24 πάντα τὰ ἔργα αὐτῦ ἐπιθυμητὰ, καὶ ἕως σπινθῆρός ἐστι θεωρῆσαι
Omnia hæc viuunt & manent in seculum in omnibus necessitatibus & omnia
25 πάντα ταῦτα ζῇ καὶ μένει εἰς τὸν αἰῶνα ἐν πάσαις χρείαις, καὶ πάντα
obediunt Omnia duplicia vnum contra vnum, & non fecit quic-
26 ὑπακούει. πάντα δίδυμα ἓν κατέναντι τῦ ἑνός, καὶ οὐκ ἐποίησε
quam defectuosum Vnum vnius firmauit bona & quis satiabi-
27 ἀδὲν ἐλλεῖπον. ἓν τῦ ἑνὸς ἐστερέωσε τὰ ἀγαθά, καὶ τίς πλησθή-
tur videns gloriam Dei?
σεται ὁρῶν δόξαν αὐτῦ,

CAP. XLIII μγ'

Superbia altitudinis firmamentum mundities species cæli in visione gloriæ
1 Γαυρίαμα ὕψους στερέωμα καθαρότητος, εἶδος οὐρανὸς ἐν ὁράματι δόξης
Sol in aspectu annuncians in gloriolo vas admirabile opus Al-
2 ἥλιος ἐν ὀπτασίᾳ διαγγέλλων ἐν ἐνδόξῳ, σκεῦος θαυμαστὸν ἔργον ὑψί-
simi In meridie eius arefacit regionem & in conspectu
3 στου ἐν μεσημβρίᾳ αὐτῦ ἀναξηραίνει χώραν, καὶ ἐναντίον
ardoris eius quis sustinebit? fornacem insufflans in operibus ardoris Tri-
4 καύματος αὐτῦ τίς ὑποστήσεται; κάμινον φυσῶν ἐν ἔργοις καύματος, τρι-
pliciter Sol exurens montes vapores igneos exufflans & fulgores
πλάσιον ἥλιος ἐκκαίων ὄρη ἀτμίδας πυρώδεις ἐκφυσῶν καὶ ἐκλάμπων
radios, obfuscat oculos Magnus Dominus qui fecit illum
5 ἀκτῖνας ἀμαυροῖ ὀφθαλμούς. μέγας κύριος ὁ ποιήσας αὐτὸν,
& in sermonibus eius cessare fecit iter Et Lunam se-
6 καὶ ἐν λόγοις αὐτῦ κατέπαυσε πορείαν. καὶ σελήνην ἐποίη-
cit in statum ad tempus suum demonstrationem temporum & signum seculi
σε εἰς κόσμον εἰς καιρὸν αὐτῆς ἀναδεῖξιν χρόνων, καὶ σημεῖον αἰῶνος,
Et a Luna signum festiuitatis luminare quod minuitur in consummatione
7 καὶ ἀπὸ σελήνης σημεῖον ἑορτῆς φωστὴρ μειούμενος ὅτι συντελείας,
Mensis secundum nomen eius est Crescens mirabi-
8 μὴν κατὰ τὸ ὄνομα αὐτῦ ἐστιν ἀυξανόμενος ἐθαυ-
liter mutatione Vas castrorum in altitudine, in firmamento cæli
9 μάστως ἐν ἀποστάσει, σκεῦος παρεμβολῶν ἐν ὕψει, ἐν στερεώματι οὐρανῦ
resplendens Species cæli gloria stellarum, ornatus illu-
10 λάμπον. κάλλος οὐρανῦ δόξα ἄστρων, κόσμος φω-
minans in altissimis Domini In sermonibus sancti stabunt condem
11 τίζων ἐν ὑψίστοις κυρίου. ἐν λόγοις ἁγίου στήσονται κατὰ
nationem, & non accendentur in custodia sua Vide arcum & bene
12 κρίμα, καὶ οὐ μὴ ἐκκαυθῶσιν ἐν φυλακῇ αὐτῶν. ἴδε τόξον, καὶ εὐλό-
dic eum qui fecit illum valde speciosum in splendore suo
γησον τὸν ποιήσαντα αὐτό, σφόδρα ὡραῖόν ἐστιν ἐν τῇ αὐγάσματι αὐτῦ
Gyrauit cælum in circuitione gloriæ manus Altissimi extenderunt illum,
13 ἐκύκλωσεν οὐρανὸν ἐν κυκλώσει δόξης χεῖρες ὑψίστου ἐτάνυσαν αὐτό.
Imperio suo egerit grandinem & accelerat coruscationes iudicii
14 προστάγματι αὐτῦ κατέπαυσε χάλαζαν, καὶ ταχύνει ἀστραπὰς κρίματος
sui Propterea aperti sunt thesauri & euolauerunt nubes sicut
15 αὐτῦ διὰ τοῦτο ἠνεῴχθησαν θησαυροί, καὶ ἐξέπτησαν νεφέλαι ὡς

volatilia. In magnitudine fua fortificauit nubes & confracti funt lapides
πετειναί. ἐν μεγαλείῳ αὐτοῦ ἴσχυσεν νεφέλας καὶ διεθρύβησαν λίθοι 16
grandinis. Vox tonitrui eius dolere fecit terram & in afpectu eius
χαλάζης φωνὴ βροντῆς αὐτοῦ ὠδίνησε γῆν, καὶ ἐν ὀπτασίᾳ αὐτοῦ 18
commouebuntur montes In voluntate eius flabit Notus & tempeſtas Boreæ
σαλευθήσεται ὄρη. ἐν θελήματι αὐτοῦ πνεύσει νότος, καὶ καταιγὶς βορέα
& conuerſio ſpiritus Sicut aues volantes diſpergit niuem &
καὶ συστροφὴ πνεύματος· ὡς πτηνὰ καθιπτάμενα πάσεται χιόνα, καὶ 19
ſicut locuſta deſtruens deſcendens eius Pulchritudinem candoris eius
ὡς ἀκρὶς κατάλυσιν ἡ κατάβασις αὐτῆς κάλλος λευκότητος αὐτῆ 20
admirabitur oculus, & ſuper imbrem eius expauefcet cor Et
ἐκθαυμάσει ὀφθαλμός, καὶ ἐπὶ τὸ ὑετοῦ αὐτὸ ἐκπλήσει καρδίαν καὶ 21
glaciem ſicut ſalem ſuper terram effundit & congelata fluor ſudium carumina
παγετὸν ὡς ἅλας ἐπὶ γῆν χέει, καὶ παγεῖσα γίνεται σκόλοπες ἄκρες
Frigidus ventus Aquilo flabit & gelabitur gelu ab aqua, ſuper
ψυχρὸς ἄνεμος βορέας πνεύσει, καὶ παγίσει κρύσταλλος ἀφ' ὕδατος, ἐπὶ 22
omnem congregationem aquæ quieſcet & tanquam loricam induet
πᾶσαν συναγωγὴν ὕδατος καταλύσει, καὶ ὡς θώρακα ἐνδύσεται τὸ
aquam Deuorabit montes & deſertum incendet, & exſiccabit viriditatẽ
ὕδωρ καταφάγεται ὄρη καὶ ἐρημώσει σκληύσει, καὶ ἀποσβέσει χλόην 23
ſicut ignem Medicina omnium in feſtinatione nebulæ ros occur
ὡς πῦρ ἴασις πάντων κατὰ ἀπουδίαν, ὁμίχλη δρόσος ἀπαν- 24
rens ab ardore lætificabit In ſermone eius quieuit abyſſus,
τῶσα ἀπὸ καύσωνος ἱλαρώσει. λογισμῷ αὐτοῦ κατέπαυσεν ἄβυσσος, 25
& plantauit in ea inſulas Qui nauigant mare enar
καὶ ἐφύτευσεν ἐν αὐτῇ νήσους οἱ πλέοντες τὴν θάλασσαν διηγῆ 26
rant periculum eius & auditionibus aurium noſtrarum admiramur
ται τὸν κίνδυνον αὐτῆς, καὶ ἀκοαῖς ὠτίων ἡμῶν θαυμάζομεν
Et illic inopinata & mirabilia opera, varietas omnis animalis diſcre
καὶ ἐκεῖ τὰ παρ' ὁδὸν καὶ θαυμάσια ἔργα ποικιλία παντὸς ζῴου, κεί- 27
tio belluarum Et propter ipſum proſperatur angelus eius & in ſermone
σις κητῶν. καὶ δι' αὐτὸν εὐοδοῖ ὁ ἄγγελος αὐτοῦ καὶ ἐν λόγῳ 28
eius compoſita ſunt omnia Multa dicemus & non aſſequemur &
αὐτοῦ συγκεῖται τὰ πάντα πολλὰ ἐροῦμεν, καὶ οὐ μὴ ἐφικώμεθα, καὶ 29
conſummationem ſermonum ipſe eſt in omnibus Glorianter vbi valebimus;
συντέλειαν λόγων αὐτός ἐστι τὸ πᾶν δοξάζοντες οὐκ ἰσχύσωμεν, 30
ipſe enim magnus vltra omnia opera ſua Terribilis Dominus & ma
αὐτὸς γὰρ μέγας σφόδρα πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ φοβερὸς κύριος καὶ μέ 31
gnus vehementer & mirabilis potentia ipſius Glorificantes Dominum
γας σφόδρα, καὶ θαυμαστὴ ἡ δυναστεία αὐτοῦ δοξάζοντες κύριον 32
exaltate, quantum poteſtis excelet enim & amplius Et exaltantes
ὑψώσατε, καθόσον δύνασθε, ὑπερέξει γὰρ καὶ ἔτι καὶ ὑψοῦντες 33
eum multiplicate in viribus. Ne laboretis, non enim aſſequemini quis
αὐτὸν πληθύνατε ἐν ἰσχύι μὴ κοπιᾶτε, οὐ γὰρ μὴ ἐφίκησθε τίς 35
vidit illum & enarrabit? & quis magnificabit eum ſicut eſt?
ἑωρακεν αὐτόν, καὶ ἐκδιηγήσεται, καὶ τίς μεγαλυνεῖ αὐτὸν καθὼς ἔστι,
Multa abſcondita ſunt maiora his pauca vidimus operum eius
πολλὰ ἀπόκρυφά ἐστι μείζονα τούτων, ὀλίγα ἑωράκαμεν τῆς ἔργων αὐτοῦ 36
Omnia enim fecit Dominus & pijs dedit ſapientiam
πάντα γὰρ ἐποίησεν ὁ κύριος, καὶ τοῖς εὐσεβέσιν ἔδωκε σοφίαν. 37

CAP

CAP XLIIII ΜΔ

Laudemus iam viros gloriosos & patres nostros generatione
1 Αἰνέσωμεν δὴ ἄνδρας ἐνδόξους καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν τῇ γενέσει
Multam gloriam creauit Dominus in eis magnificentia sua à
2 πολλὴν δόξαν ἔκτισεν ὁ κύριος ἐν αὐτοῖς τῇ μεγαλωσύνῃ αὐτοῦ ἀπ'
seculo Dominantes in regnis suis & viri nomi-
3 αἰῶνος· κυριεύοντες ἐν ταῖς βασιλείαις αὐτῶν, καὶ ἄνδρες ὀνομα
nandi in potentia, consiliantes in intellectu suo qui annunciauerunt in prophe-
στοὶ ἐν δυνάμει βουλεύοντες ἐν συνέσει αὐτῶν ἀπαγγέλλοντες ἐν προφη
tis Duces populi in consilijs & in intellectu litera
4 τείαις ἡγούμενοι λαοῦ ἐν διανοίαις, καὶ ἐν συνέσει γραμμα-
rum populi sapientes sermones in disciplina eorum requirentes
5 τέως λαοῦ. σοφοὶ λόγοι ἐν παιδείᾳ αὐτῆς ἐκζητοῦντες
melodias muficorũ & enarrantes carmina scripta Viri diuites
6 μέλη μουσικῶν, καὶ δυνάμενοι ἐπὶ ἐσχύϊ ἄνδρες πλουσι
subministrati in fortitudine, pacibiè agentes in habitationibus suis Omnes
7 κεχορηγημένοι ἐν ἰσχύϊ, εἰρηνεύοντες ἐν κατοικίαις αὐτῶν πάντες
hi in generationib⁹ gloriã adepti sunt & in diebus suis gloriationem
οὗτοι ἐν γενεαῖς ἐδοξάσθησαν, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν καύχημα.
Sunt eorum qui reliquerunt nomen vt enarrarentur laudes
8 εἰσὶν αὐτῶν οἱ κατέλιπον ὄνομα τοῦ διηγήσασθαι ἐπαίνους
Et sunt quorũ non est memoria & perierunt quasi non fuerunt, &
9 καὶ εἰσὶν, ὧν οὐκ ἔστι μνημόσυνον, καὶ ἀπώλοντο ὡς οὐχ ὑπάρχοντες, καὶ
nati sunt quasi non nati & filij eorum post eos Sed hi
10 ἐγένοντο ὡς οὐ γεγονότες, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν μετ' αὐτούς. ἀλλ' οὗτοι
viri misericordiæ, quorum iustitiæ eorum non sunt obliuioni tradite Cum
11 ἄνδρες ἐλέους, ὧν αἱ δικαιοσύναι αὐτῶν οὐκ ἐπελήσθησαν μετὰ
semine eorum permanet bona hæreditas nepotes eorum in
τοῦ σπέρματος αὐτῶν διαμένει ἀγαθὴ κληρονομία ἔγγονα αὐτῶν ἐν ταῖς
testamentis in testamentis est semen eorum & filij eo
12 διαθήκαις. ἐν διαθήκαις ἔστι τὸ σπέρμα αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐ-
rum post eos. Vsque in seculum manet semen eorum, &
13 τῶν μετ' αὐτούς. ἕως αἰῶνος μένει σπέρμα αὐτῶ, καὶ ἡ
gloria eorum non delebitur
14 δόξα αὐτῶν οὐκ ἐξαλειφθήσε⁊ τὰ σώματα αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ
Corpora eorum in pace
sepulta sunt, & nomen eorum vivit in generatione & generatione Sapientiam
15 ἐτάφη, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ζῇ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν. σοφίαν
ipsorum narrabunt populi & laudem eorum enunciat ecclesia
αὐτῆς διηγήσονται λαοί, καὶ τὸν ἔπαινον αὐτῆς ἐξαγγέλλει ἐκκλησία
Enoch bene placuit Domino Deo & translatus est exemplum pœnitentiæ
16 Ἐνὼχ εὐηρέστησε κυρίῳ θεῷ, καὶ μετετέθη ὑπόδειγμα μετανοίας
generationibus Noë inuentus est perfectus iustus in tempore iræ factus est
17 τοῖς γενεαῖς. νῶε εὑρέθη τέλειος, δίκαι⊖, ἐν καιρῷ ὀργῆς ἐγένετο
reconciliatio Ideò factum est diluuium
18 ἀντάλλαγμα διὰ τοῦτο ἐγένετο ὁ κατακλυσμός, καὶ διαθῆκαι αἰῶνος
Statura suæ apud illum: ne deleretur diluuio omnis caro
19 ἐστάθησαν παρὰ αὐτόν ἵνα μὴ ἐξαλειφθῇ κατακλυσμῷ πᾶσα σαρξ
Abraam magnus pater multitudinis gentium, & non est inuentus similis in gloria
20 Ἀβραὰμ μέγας πατὴρ πλήθους ἐθνῶν, καὶ οὐκ εὑρέθη ὅμοιος ἐν τῇ δόξῃ
eius qui conseruauit legem Altissimi, & fuit in testamento cum illo
αὐτοῦ, ὃς συνετήρησε νόμον ὑψίστου καὶ ἐγένετο ἐν διαθήκῃ μετ' αὐτοῦ

In carne eius statuit testamentum & in tentatione inuentus est fidelis
ἐν σαρκὶ αὐτοῦ ἔστησε διαθήκην, καὶ ἐν πειρασμῷ εὑρέθη πιστός 1
Ideo in iuramento statuit illi benedicere gentes in semine eius
διὰ τοῦτο ἐν ὅρκῳ ἔστησεν αὐτῷ, εὐλογεῖν ἔθνη ἐν σπέρματι αὐτοῦ 22
Multiplicare illum quasi pulueren terræ & hæreditare illos ut
πληθῦναι αὐτὸν ὡς χοῦν τῆς γῆς, καὶ καταληρονομῆσαι αὐτοὺς ὡς 23
mari vsque ad mare & à flumine vsq; ad extremum terræ
θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ ποταμοῦ ἕως ἄκρου τῆς γῆς
Et in Isaac statuit sic propter Abraam patrem eius Benedictionem
καὶ ἐν τῷ Ἰσαὰκ ἔστησεν οὕτως διὰ Ἀβραὰμ τὸν πατέρα αὐτοῦ εὐλογίαν 24
omnium hominum & testamentum, & quieuit super caput Iacob
πάντων ἀνθρώπων καὶ διαθήκην, καὶ κατέπαυσεν ὀπὶ κεφαλὴν Ἰακὼβ 25
Agnouit eum in benedictionibus suis & dedit illi hæreditatem & diui
ἐπέγνω αὐτὸν ἐν εὐλογίαις αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν, καὶ διέ 26
sit partem eius in tribubus quas diuisit duodecim
στειλε μερίδος αὐτοῦ ἐν φυλαῖς αἷς ἐμέρισε δώδεκα.
Et eduxit ex eo virum misericordiæ inuenientem gratiam in oculis
καὶ ἐξήγαγεν ἐξ αὐτοῦ ἄνδρα ἐλέους εὑρίσκοντα χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς 27
omnis carnis
πάσης σαρκός.

CAP. XLV

Dilectum à Deo & hominibus Moysen cuius memoria in benedi
Ἠγαπημένον ὑπὸ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων Μωσῆν, οὗ τὸ μνημόσυνον ἐν εὐλο- 1
ctionibus Similem fecit eum gloriæ sanctorum & magnificauit
γίαις ὡμοίωσεν αὐτὸν δόξῃ ἁγίων, καὶ ἐμεγάλυνεν 2
eum in timoribus inimicorum in verbis suis signa cessare fecit Et
αὐτὸν ἐν φόβοις ἐχθρῶν, ἐν λογίοις αὐτοῦ σημεῖα κατέπαυσε, καὶ 3
glorificauit illum in conspectu regum iussit illi ad
ἐδόξασεν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον βασιλέων ἐνετείλατο αὐτῷ πρὸς
populum suum & ostendit illi gloriam suam In fide &
λαὸν αὐτοῦ καὶ ἔδειξεν αὐτῷ τῆς δόξης αὐτοῦ. ἐν πίστει καὶ 4
mansuetudine eius sanctificauit eum elegit eum ex omni ca
πραότητι αὐτοῦ ἡγίασεν αὐτὸν ἐξελέξατο αὐτὸν ἐκ πάσης σαρκός
Audire fecit eum vocem suam, & induxit illum in caliginem
ἀκοῦσαι αὐτὸν τῆς φωνῆς αὐτοῦ. καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν γνόφον 5
Et dedit illi in conspectu præcepta legem vitæ & disciplinæ
καὶ ἔδωκεν αὐτῷ κατὰ πρόσωπον ἐντολάς, νόμον ζωῆς καὶ ἐπιστή 6
docuit Iacob testamentum & iudicia sua Israel
μης ἐδίδαξε τὸν Ἰακὼβ διαθήκην, καὶ κρίματα αὐτοῦ τὸν Ἰσραήλ
Aaron exaltauit Sanctum similem illi fratrem eius de tribu Leui Statuit
Ἀαρὼν ἐδόξασεν ἅγιον ὅμοιον αὐτῷ ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐκ φυλῆς Λευί ἔστησεν 7
ei testam. tum sæculi & dedit illi sacerdotium populi beatificauit
αὐτῷ διαθήκην αἰῶνος, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἱερατείαν λαοῦ εὐκαλλίσευσεν 8
illum in honestate, Et circumcinxit eum vestimento glo
αὐτὸν ἐν ἐνδυμασίᾳ, καὶ περιέζωσεν αὐτὸν στολὴν δόξης 9
induit eum consummatione gloriationis, & firmauit eum in vasis
ἐνέδυσεν αὐτὸν συντέλειαν καυχήματος καὶ ἐστερέωσεν αὐτὸν ἐν σκεύεσιν
virtutis Femoralia & vestes talares & humerale Et cin
ἰσχύος περισκελῆ καὶ στολὴν καὶ ἐπωμίδα, καὶ περι 10
cinxit eum sphæralis: auris tintinnabulis plurimis in circuitu ad sonandum
ἔζωσεν αὐτὸν ῥοιζηοις, χρυσοῖς κώδωσι πολλοῖς κυκλόθεν, ἦχῆσαι φω 11

Vocem

vocem in gregibus suis audibilem facere sonum in templo & in memoriam
νλὴ ἐν βήματι αὐτοῦ ἀκοὴν ποιῆσαι ἦχον ἐν ναῷ, καὶ εἰς μνημόσυνον
filiis populi sui Stola sancta auro & hyacintho & purpura opere
12 υἱοῖς λαοῦ αὐτοῦ, στολῇ ἁγίᾳ χρυσῷ καὶ ὑακίνθῳ καὶ πορφύρᾳ ἔργῳ
polymitarii rationali judicii signis veritatis Retorto cocco
13 πολυτελοῦς λογίῳ κρίσεως δήλοις ἀληθείας κεκλωσμένῳ κόκκῳ
opere artificis Lapidibus pretiosis sculpturis signiculis in ligatura auri
ἔργου τεχνίτου λίθοις τιμιωτέροις γλυμμασι σφραγίδος ἐν δέσει χρυσίου
opere Lapidario in memoriam Legem sculptis secundum numerum filiorum
ἔργῳ λιθουργοῦ εἰς μνημόσυνον ἐγγεγραμμένη κατ' ἀριθμὸν υἱῶν
Israel Coronam auream super mitram sculpturam
14 Ἰσραήλ. στέφανον χρυσοῦν ἐπάνω κιδάρεως, ἐκτύπωμα
signaculi sanctitatis gloriationem honoris opera virtutis concupiscentiis oculo
σφραγίδος ἁγιάσματος καύχημα τιμῆς ἔργα ἰσχύος ἐπιθυμήματα ὀφ-
rum ornata pulchra Aute eum non fuerunt talia &
15 θαλμῶν κοσμήματα ὡραῖα πρὸ αὐτοῦ οὐ γέγονε τοιαῦτα, καὶ
usque in seculum non in ullum est alienigena praeter filios eius solum &
16 ἕως αἰῶνος οὐκ ἐδύσατο ἀλλογενὴς πλὴν υἱῶν αὐτοῦ μόνον, καὶ τὰ
nepotes eius semper Sacrificia illorum cota offerantur
17 ἔγγονα αὐτοῦ διαπαντός. θυσίαι αὐτῶν ὁλοκαρπωθήσονται
quotidie assidue bis Repleuit Moyses manus
18 καθημέραν ἐνδελεχῶς δίς. ἐπλήρωσε μωσῆς τὰς χεῖρας
eius & unxit illum oleo sancto Factum est illi in testamentum
19 αὐτοῦ, καὶ ἔχρισεν αὐτὸν ἐλαίῳ ἁγίῳ ἐγένηθη αὐτῷ εἰς διαθήκην
seculi & semini eius in die celi ad ministrandum et
αἰῶνος καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἐν ἡμέραις οὐρανοῦ λειτουργεῖν αὐτῷ
simul & sacerdotio fungendi & benedicendum populo in nomine suo
ἅμα καὶ ἱερατεύειν, καὶ εὐλογεῖν τὸν λαὸν ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ
Elegit eum ab omni viuente ad offerendum libationem Domino
20 ἐξελέξατο αὐτὸν ἀπὸ παντὸς ζῶντος προσαγαγεῖν καρπωσιν κυρίῳ
incensum & bonum odorem in memoriam ad placandum pro populo De
21 θυμίαμα καὶ εὐωδίαν εἰς μνημόσυνον ἐξιλάσκεσθαι περὶ τοῦ λαοῦ. ἔδω-
dit illi mandata eius potestatem in testamentis iudiciorum ad docendum
κεν αὐτῷ ἐντολὰς αὐτοῦ ἐξουσίαν ἐν διαθήκαις κειμένων, διδάξαι τὸν
Iacob testimonia, & in lege sua ad illuminandum Israel Con
22 ἰακὼβ τὰ μαρτύρια καὶ ἐν νόμῳ αὐτοῦ φωτίσαι τὸν ἰσραήλ ὅτι
spiraverunt in eum alieni & zelaverunt eum in deserto viri qui
συνέστησαν αὐτῷ ἀλλότριοι, καὶ ἐζήλωσαν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἄνδρες οἱ
circa Dathan & Abiron & congregatio Core in furore & ira vidit
23 περὶ δαθὰν καὶ ἀβειρών, καὶ ἡ συναγωγὴ κορὲ ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ εἶδε
Dominus, & non probavit & consumptisunt in furore irae Fecit
24 κύριος καὶ οὐκ ἐδοκίμασε καὶ συνετελέσθησαν ἐν θυμῷ ὀργῆς ἐπίπεσεν
in illis monstra ad consumendum in igne flamme eos Et ad
25 ἐν αὐτοῖς τέρατα καταναλῶσαι ἐν πυρὶ φλογὸς αὐτούς καὶ προσ-
didit Aaron gloriam & dedit illi hereditatem primitias primoge
έδωκεν ἀαρὼν δόξαν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἀπαρχὴν πρωτο-
nitorum diuitiis illi Panem in primis paratis in
26 γημάτων εὐπορίσεων αὐτῷ ἄρτον ἐν πρωτοις ἡτοίμασεν ἐν
sustentare ex eum sacrificia Domini edent, quae dedit illi &
πλησωνῆ, καὶ τὰ θυσίας κυρίου φαγονται, ἃς ἔδωκεν αὐτῷ καὶ τῷ
semini eius Caeterum in terra populi non hereditabit & pars non
27 σπέρματι αὐτοῦ. πλὴν ἐν γῇ λαοῦ οὐ κληρονομήσει, καὶ μερὶς οὐκ

est illi in populo. Ipse enim pars eius hereditatis Et
ἐστιν αὐτοῖ ἐν λαῷ· αὐτὸς γὰρ μερὶς αὐτῶ κληρονομίας. καὶ 28
Phinees filius Eleazar tertius in gloriam in imitando eum in timore
φινεὲς υἱὸς ἐλεάζαρ τρίτῳ εἰς δόξαν, ἐν τῷ ζηλῶσαι αὐτὸν ἐν φόβῳ
Domini Et stando eum in consolatione populi in bonitate
κυρίου, καὶ στῆναι αὐτὸν ἐν προσῳ λαῦ· ἐν ἀγαθότητι 29
promptitudinis animæ sue & placuit pro Israel Ideo
προθυμίας ψυχῆς αὐτῦ, καὶ ἐξιλάσατο περὶ τῦ ἰσραήλ διαπαυτὸ 30
Fecit illi testamentum pacis præsidem sanctorum & populo sui ut il-
ἔστησεν αὐτῶ διαθήκην εἰρήνης προστάτην ἁγίων καὶ λαῶ αὐτῦ ἵνα αὐ-
li sit & semini eius sacerdotii magnificentia in seculum
τῶ ᾖ καὶ τῷ σπέρματι αὐτῦ ἱερωσύνης μεγαλεῖον εἰς τὸν αἰῶνα
Et testamentum Dauid filii de tribu Iuda, hereditas regis fi-
καὶ διαθήκην τῦ δαυὶδ υἱῶ σκ φυλῆς ἰουδα κληρονομία βασιλέως ἐξ 31
de filio solo hereditas Aaron & semini eius Det vobis sapien
ἐξ υἱῦ μόνου, κληρονομία ἀαρὼν καὶ τῷ σπέρματι αὐτῦ δῴη ὑμῖν σο-
tiam in corde vestro ad iudicandum populum suum in iustitia ne abolean-
φίαν ἐν καρδίᾳ ὑμῶν κρίνειν τὸν λαὸν αὐτῦ ἐν δικαιοσύνῃ· ἵνα μὴ ἀφα-
tur bona ipsorum & gloriam eius in generationes eorum.
νισθῇ τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν, καὶ τὴν δόξαν αὐτῦ εἰς γενεὰς αὐτῶν

CAP XLVI μϛ'

Fortis in bello Iesus (filius) Nave & successor Moysi in pro-
Κραταιὸς ἐν πολέμῳ ἰησοῦς ὁ τῦ ναυῆ, καὶ διάδοχος μωσῆ ἐν προ- 1
phetis Qui fuit secundum nomen suum magnus in
φητείαις ὃς ἐγένετο κατὰ τὸ ὄνομα αὐτῦ μέγας ἐπὶ 2
Salutatione electorum eius ad vindicandum insurgentes hostes vt hæ-
σωτηρίᾳ ἐκλεκτῶν αὐτῦ ἐκδικῆσαι ἐπαναστάντας ἐχθρούς, ὅπως κατα-
reditatem Israel Quam gloriosa res est in extollendo manus
κληρονομήσῃ τὸν ἰσραήλ. ὡς ἐδοξάσθη ἐν τῷ ἐπᾶραι χεῖρας 3
suas & in extendendo romphæam in ciuitates Quis prior
αὐτῦ καὶ ἐν τῷ ἐκτεῖναι ῥομφαίαν ἐπὶ πόλεις τίς ἔναντι 4
eo fuit nam bella Domini ipse adduxit Nonne in manu
αὐτῦ ἦτως ἔστη τὰς γὰρ πολέμους κυρίου αὐτὸς ἐκήναγεν. οὐχὶ ἐν χειρὶ 5
eius regressus est Sol, & vna dies facta est quasi duæ Innocu-
αὐτῦ ἀνεκόπτετο ὁ ἥλιος, καὶ μία ἡμέρα ἐγένηθη ὡσεὶ δύο, ἐπεκαλέ- 6
ait Altissimum potentem in premendo ipse inimicos in circuitu
σατο τὸν ὕψιστον δυνατὸν, ἐν τῷ θλίβειν αὐτὸν ἐχθροὺς κυκλόθεν
& audiuit eum magnus Dominus in lapidibus grandinis virtutis fortis
καὶ ἐπήκουσεν αὐτῦ μέγας κύριος ἐν λίθοις χαλάζης δυνάμεως κραταιᾶς
Disrupit in gentes bellum & in descensu perdidit contrarios
κατέῤῥαξεν ὅπλα ἔθνη πόλεμον καὶ ἐν καταβάσει ἀπώλεσεν ἀνθεστηκότας 7
Vt cognoscant gentes armaturam eorum quia contra Dominum bellum eius
ἵνα γνῶσιν ἔθνη πανοπλίαν αὐτῶν, ὅτι ἐναντίον κυρίου ὁ πόλεμος αὐτοῦ 8
Et enim insecutus est à tergo potentis Et in die Moysi se
καὶ γὰρ ἐπηκολούθησεν ὀπίσω δυνάστου καὶ ἐν ἡμέρᾳ μωσέως ἐποίη- 9
cit misericordiam ipse & Chaleb filius Iephone ad resistendum contra congregatio
σεν ἔλεος αὐτὸς καὶ χαλεβ υἱὸς ἰεφοννὶ ἀντιστῆναι ἐναντίον συναγω-
nem ad prohibendum populum à peccato & cessare faciendum murmur mali
γίας, κωλῦσαι λαὸν ἀπὸ ἁμαρτίας, καὶ καταπαῦσαι γογγυσμὸν πονη-

tiæ

viz Et ipſi duo exiſtentes liberati ſunt à ſexcentis millibus
10 ρίας ϗ αὐτοὶ δύο ὄντες διεσώθησαν ἀπὸ ἑξακοσίων χιλιάδων
pedum ad inducendum illos in hæreditatem in terram manantem lacte &
πηζῶν εἰσαγαγεῖν αὐτὰς εἰς κληρονομίαν, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ
melle Et dedit Dominus Chaleb fortitudinẽ & vſq in
11 μέλι καὶ ἔδωκεν ὁ κύριος τῷ χάλεβ ἰσχύν, καὶ ἕως
ſenectutem permanſit ei & vt aſcenderet ipſe in altitudinem terræ & ſe
γήρους διέμεινεν αὐτῷ ϗ ἐβεβήκει αὐτὸν ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς γῆς, ϗ τὸ σπέρ-
men ipſius obtinuit hæreditatem Vt viderent omnes filii
12 μα αὐτοῦ κατέσχε κληρονομίαν. ὅπως ἴδωσι πάντες οἱ υἱοὶ
Iſrael quia bonum eſt obedire poſt Dominum
Ἰσραὴλ, ὅτι καλὸν τὸ πορεύεσθαι ὀπίσω τοῦ κυρίου.
Et iudices ſinguli ſuo nomine Quorum non fornicatum eſt
13 ϗ οἱ κριταὶ ἕκαστος τῷ ὀνόματι, ὅσων οὐκ ἐξεπόρνευσεν ἡ
eo, & quicunq non averſi ſunt à Domino & memoria eorum
14 καρδία, καὶ ὅσοι οὐκ ἀπεστράφησαν ἀπὸ κυρίου, ϗ τὸ μνημόσυνον αὐτῶν
in benedictionibus Oſſa eorum pullulent in loco ſuo
15 ἐν εὐλογίαις τὰ ὀστᾶ αὐτῶν ἀναθάλοι ἐπὶ τοῦ τόπου αὐ-
& nomen eorum commutatum in filiis glorificatorem eo
τῶν, ϗ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἀντικαλλασσόμενον ἐν υἱοῖς δεδοξασμένοις αὐ-
rum Dilectus à Domino ſuo Samuel propheta Domini con-
16 τῶν ἠγαπημένος ἀπὸ κυρίου αὐτοῦ σαμουήλ, προφήτης κυρίου κα-
ſtituit regna & unxit principes in populum ſuum In lege Domini
17 τέστησε βασιλείας, ϗ ἔχρισεν ἄρχοντας ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν νόμῳ κυρίου
iudicauit congregationes, & viſitauit Dominus Iacob In fide ſua exami-
ἔκρινε συναγωγάς, ϗ ἐπεσκέψατο κύριος τὸν ἰακώβ ἐν πίστει αὐτοῦ ἀκρι-
natus eſt propheta Et cognitus eſt in verbo ſuo Et inuocauit Dominum potẽ-
βάθη προφήτης ϗ ἐγνώσθη ἐν ῥήματι αὐτοῦ ϗ ἐπεκαλέσατο τὸν κύριον δυ-
tiſſimum in premendo ipſe hoſtes ſuos vndique in oblatione vi
18 νάσην, ἐν πιέσαι ἐχθροὺς αὐτοῦ κυκλόθεν, ἐν προσφορᾷ ἀρ-
ni lactẽ mutiti Et tonuit de cæli Dominus, &
19 νὸς γαλαθινῆς καὶ ἐβρόντησεν ἀπ' οὐρανοῦ ὁ κύριος, ϗ
in ſono magno tonuit auditum fecit vocem ſuam
ἐν ἤχῳ μεγάλῳ βροντὴ ἀκουστὸν ἐποίησε τὴν φωνὴν αὐτοῦ
Et contriti duces Tyriorum & omnes principes Philiſtiim
20 ϗ ἐξέτριψεν ἡγουμένους τυρίων, καὶ πάντας ἄρχοντας φυλιστιείμ.
Et ante tempus dormitionis ſecuti teſtimonium perhibuit in conſpectu Domini &
21 ϗ μετὰ χρόνου κοιμήσεως αἰῶνος ἐπεμαρτύρατο ἐναντι κυρίου καὶ
Chriſti ſui Pecunias & vſq ad calciamenta ab omni carne non
χριστοῦ αὐτοῦ χρήματα ϗ ἕως ὑποδημάτων ἀπὸ πάσης σαρκὸς οὐκ
accepit & non accuſauit illum homo
εἴληφα ϗ οὐκ ἐνεκάλεσεν αὐτῷ ἄνθρωπος
Et poſtquam dormiuit ipſe prophetauit & oſtendit regi
22 ϗ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε, ϗ ὑπέδειξε βασιλεῖ τὴν
finem eius & exaltauit de terra vocem ſuam in prophetia ad
τελευτὴν αὐτοῦ, ϗ ἀπὸ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ, ἐν προφητείᾳ ἐξα
delendum iniquitatem populi
λεῖψαι ἀνομίαν λαοῦ.

CAP. XLVII. μζ'

Et post hunc surrexit Nathan propheta in diebus David. Sicut
Καὶ μετ᾽ αὐτὸν ἀνέστη Ναθὰν ὁ προφήτης ἐν ἡμέραις Δαυίδ, ὥσπερ 1
adeps separatus à salutari sic David à filiis Israel in
στέαρ ἀφωρισμένον ἀπὸ σωτηρίου, οὕτως Δαυὶδ ἀπὸ υἱῶν Ισραήλ ἐν 2
Iconibus familiariter egit quasi in hœdis & in vitis sicut in agnis autem
λέουσι ἐπιβέβωσεν ὡς ἐν ἐρίφοις, καὶ ἐν ἄρκοις ὡς ἐν ἀρνάσι προβάτων. 3
In iuventute sua occidit gigantem & abstulit opprobrium de populo
ἐν νεότητι αὐτοῦ ἀπέκτεινε γίγαντα, καὶ ἐξῆρε ὀνειδισμὸν ἐκ λαοῦ 4
Et in tollendo manum in lapide fundæ vt deiceret superbiam
καὶ ἐν τῷ ἐπᾶραι χεῖρα ἐν λίθῳ σφενδόνης καταβαλεῖν ὑπερηφανίαν 5
Goliath Invocavit enim Dominum altissimum & dedit
Γολιάθ· ἐπεκαλέσατο γὰρ κύριον ὕψιστον, καὶ ἔδωκεν 6
in dextera eius robur ad occidendum hominem potentem in bello vt
ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ κράτος ἀνελεῖν ἄνδρα δυνατὸν ἐν πολέμῳ, ὑψῶσαι
exaltet cornu populi sui Sic in decem millibus glorificauit eum,
φῶτα κέρας λαοῦ αὐτοῦ· οὕτως ἐν μυριάσιν ἐδόξασεν αὐτόν, 7
& laudauit illum in benedictionibus Domini in afferendo illi stolam glo
καὶ ἤνεσεν αὐτὸν ἐν εὐλογίαις κυρίου ἐν τῷ φέρεσθαι αὐτῷ διάδημα δό
riæ Contriuit inimicos in circuitu & deleuit Phili
ξης. ἐξέτριψεν ἐχθροὺς κυκλόθεν, καὶ ἐξεδίκησε φυ- 8
stiim aduersarios vsque hodie contriuit eorum cornu,
λιστεύσατο τοὺς ὑπεναντίους ἕως σήμερον συνέτριψεν αὐτῶν κέρας,
In omni opere suo dedit confessionem Sancto excelso verbo
ἐν παντὶ ἔργῳ αὐτοῦ ἔδωκεν ἐξομολόγησιν ἁγίῳ ὑψίστῳ ῥήματι 9
gloriæ In omni corde suo laudauit & dilexit eum qui
δόξης, ἐν παση καρδίᾳ αὐτοῦ ὕμνησε, καὶ ἠγάπησε τὸν 10
fecit illum
ποιήσαντα αὐτόν.
Et constituit cantores contra altare & ex sono eius
καὶ ἔστησε ψαλμῳδοὺς κατέναντι θυσιαστηρίου, καὶ ἐξ ἤχους αὐτοῦ 11
dulces facere modos & quotidie laudabant in canticis suis
γλυκαίνειν μέλη, καὶ καθ᾽ ἡμέραν αἰνέσουσιν ἐν ᾠδαῖς αὐτῶν.
Decit in festiuitatibus decentiam & ornauit tempora vsque ad consumma
ἔδωκεν ἐν ταῖς ἑορταῖς εὐπρέπειαν, καὶ ἐκόσμησε καιροὺς μέχρι συντε- 12
tionem in laudando ipsos sanctum eius nomen & a mane sonare de
λείας ἐν τῷ αἰνεῖν αὐτοὺς τὸ ἅγιον ὄνομα αὐτοῦ ὄρθριος, καὶ ἀπὸ πρωΐας ἠχεῖν τὸ
sanctificatum eius Dominus abstulit peccata ipsius &
ἁγίασμα αὐτοῦ· κύριος ἀφεῖλε τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ 13
exaltauit in seculum cornu eius Et dedit illi
ὑψωσεν εἰς αἰῶνας τὸ κέρας αὐτοῦ· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ
testamentum regni & sedem gloriæ in Israel Post
διαθήκην βασιλείας καὶ θρόνον δόξης ἐν τῷ Ισραήλ· μετὰ 14
hunc surrexit filius sapiens & propter illum habitauit in latitudine.
τοῦτον ἀνέστη υἱὸς σοφὸς καὶ διὰ αὐτὸν κατέλυσεν ἐν πλατυσμῷ
Salomon regnauit in diebus pacis & gloriatus est, quoniam Deus
σολομὼν ἐβασίλευσεν ἐν ἡμέραις εἰρήνης καὶ ἐδοξάσθη, ὡς ὁ θεὸς κα- 15
pacauit in circuitu eius Vt ædificaret domum in nomine
τέπαυσε κυκλόθεν αὐτοῦ· ἵνα οἰκοδομήσῃ οἶκον ἐπ᾽ ὀνόματι

eius,

eius & pararet sanctitatem in seculum quia sapiens fuit in iuuentute sua
αὐτῷ, καὶ ἐπιμάσῃ ἁγίασμα εἰς τὸν αἰῶνα ὡς ἐσοφίσθη ἐν νεότητι αὐτῷ
Et impletus est quasi fluuius intellectu iterum texit anima tua
16 καὶ ἐπλήσθη ὡς ποταμὸς σωτέσεως γῆν ἐπεκάλυψεν ἡ ψυχή σου
omnem, Et replenit parabolis enigmatum in
17 πᾶσαν, καὶ ἐνέπλησε παραβολὰς αἰνιγμάτων ἐν
insulas longè abiit nomen tuum & dilexit in pace tua
18 νήσους πόρρω ἀφίκετο τὸ ὄνομά σου, καὶ ἠγάπησεν ἐν τῇ εἰρήνῃ σου.
In canticis & prouerbis & parabolis & interpretationibus admiratæ sunt
19 ἐν ᾠδαῖς καὶ παροιμίαις καὶ παραβολαῖς καὶ ἐρμηνείαις ἀπεθαύμασαν
regiones In nomine Domini Dei omnis terræ qui
20 αἱ χῶραι ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ θεοῦ πάσης τῆς γῆς τὸ ὄπ-
confortauerit tuus Deus Israel Congregasti quasi fluuium au
21 ταλεσμένον σου θεὸς Ἰσραήλ, συνήγαγες ὡς χαστήριον τὸ χρυ
rum & vt plumbum multiplicasti argentum Inclinasti
σίον καὶ ὡς μόλυβδον ἐπλήθυνας τὸ ἀργύριον πρωτέκλιναν τὰ
vilia tua multiplicabuntur Et possessores labiorum in cor
22 πλαγχνα σου γυναιξί, καὶ ἐν ἐξουσιάσθης ἐν τῷ σώ-
pore tuo Dedisti maculam in gloria tua & prophana-
23 ματί σου ἔδωκας μῶμον ἐν τῇ δόξῃ σου, καὶ ἐβεβήλω-
ti semen tuum vt induceres iram in filios tuos. & compunge
σας τὸ σπέρμα σου, ἐπαγαγεῖν ὀργὴν ὅτι τὰ τέκνα σου, καὶ κατοιν-
retur in stultitia tua Vt fieres sine imperio, & ex
γιῶναι ὅτι τῇ ἀφροσύνῃ σου ἠθέτεις δίχα πραγνιδ☉, καὶ ἐξ
Ephraim imperare imperium inobedires At Dominus non derelin-
24 ἐφραὶμ ἄρξαι βασιλείαν ἀπειθῆ ὁ δὲ κύριος ὁ μὴ κατα-
quet misericordiam suam & non corrumperet ab operibus sui Neque
25 λίπῃ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ ὁ μὴ διαφθαρῇ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ὃ δ' ὃ
delebit electi sui nepotes, & semen eius qui dilexit se
μὴ ἐξαλείψῃ σκληρὸν αὐτὸν ἔγγονα, καὶ σπέρμα τὸ ἀγαπήσαντα☉ αὐτὸν
non tollet
ὁ μὴ ἐξάρῃ
Et ipsi Iacob dedit reliquum & Dauid ex ipso radicem
26 καὶ τῷ ἰακὼβ ἔδωκε κατάλειμμα, καὶ τῷ δαυὶδ ἐξ αὐτοῦ ῥίζαν
Et requieuit Salomon cum patribus Et reli
27 καὶ ἀνεπαύσατο σολομὼν μετὰ τῶν πατέρων, καὶ κατέ-
quit post se de semine suo populi Pulturam & diuinu
28 λιπε μετ' αὐτὸν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ λαὸν ἀφροσύνην καὶ ἐλαττώ-
tum intellectu Roboam qui auertit populu de consilio suo
μενον συνέσει roboaμ, ὃς ἀπέστησε λαὸν ἐν βουλῇ αὐτοῦ
Et Hieroboam filius Nabat qui peccare fecit Israel & dedit
29 καὶ ἱεροβοαμ υἱὸς ναβὰτ ὃς ἐξήμαρτε τὸν ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκε τῷ
Ephraim viam peccati & multiplicata sunt peccata eorum valde
30 ἐφραὶμ ὁδὸν ἁμαρτίας καὶ ἐπληθύνθησαν αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν σφόδρα
Vt auferrent eos à terra dum ira & vindicta venit super eos
31 ἐπασῆσαι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς γῆς, ἕως ὀργὴ καὶ ἐκδίκησις ἐλθὴ ἐπ' αὐτούς

CAP. XLVIII. μί

Et surrexit Elias propheta quasi ignis & verbum ipsius quasi fax
Καὶ ἀνέστη Ἠλίας προφήτης ὡς πῦρ, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς λαμπὰς 1
vrebat Qui induxit in illos famem fortem & zelo suo
ἐκαίετο ὃς ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς λιμὸν ἰσχυρὸν, καὶ τῷ ζήλῳ αὐτῶν ὠλι- 2
diminuit eos In verbo Domini sustinuit cælum, & deduxit ter
γοπόησεν αὐτούς ἐν λόγῳ κυρίου ἀνέσχεν οὐρανόν, καὶ κατήγαγε τρὶς 3
ignem de cælo quam glorificatus fuisti Elia in mirabilibus tuis Et quis
πῦρ ἐξ ἔργων ὡς ἐδοξάσθης Ἠλία ἐν τοῖς θαυμασίοις σου. καὶ τίς 4
similis tibi vt glorieturr Qui suscitasti mortuum à morte & ab inferis
ὅμοιός σοι καυχήσαι, ὁ ἐγείρας νεκρὸν ἐκ θανάτου, καὶ ἐξ ᾅδου 5
aut nam in verbo altissimi Qui deduxisti reges ad perdi
ψυχὴν ἐν λόγῳ ὑψίστου καταγαγὼν βασιλεῖς εἰς ἀπώ- 6
tionem & gloriosos de lecto suo Qui audis in Sina correp
λειαν, καὶ δοξασμένους ἀπὸ κλίνης αὐτῶν ὁ ἀκούων ἐν σινᾶ ἔγ- 7
tionem Domini & in Choreb iudicia vindictæ Qui vngis reges
μὸν κυρίου, καὶ ἐν χωρὴβ κρίματα ἐκδικήσεως ὁ χρίων βασιλεῖς 8
ad retributionem, & prophetas successores post eum Qui receptus es
εἰς ἀνταπόδομα, καὶ προφήτας διαδόχους μετ' αὐτόν ὁ ἀναληφθεὶς 9
in turbine ignis in curru equorum igneorum Qui scriptus es
ἐν λαίλαπι πυρὸς ἐν ἅρμασι ἵππων πυρίνων ὁ καταγραφεὶς 10
correptiones in tempora, ad lenicendam iram iudicii Domini ad furorem ad conuer
ἐλεγμοὺς εἰς καιρούς, κοπάσαι ὀργὴν κρίσεως κυρίου πρὸς θυμὸν ἐπιστρέ-
tendum cor patris ad filium & constituendum tribus Iacob Beati
ψαι καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱὸν, καὶ κατασῆσαι φυλὰς ἰακὼβ μακάριοι 11
qui viderunt te & qui in dilectione dormierunt Etenim nos
οἱ ἰδόντες σε, καὶ οἱ ἐν ἀγαπήσει κεκοιμημένοι καὶ γὰρ ἡμεῖς 12
vita viuemus Elias qui tectus est in turbine : & Eliseus
ζωὴ ζησόμεθα Ἠλίας ὃς ἐσκεπάσθη ἐν λαίλαπι καὶ ἐλισσαιὲ 13
repletus est spiritu sancto, & in diebus suis non commotus est à prin
πλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐν ἡμέραις αὐτοῦ οὐκ ἐσαλεύθη ἀπὸ ἀρ-
cipibus & non subiecit illum aliquis Omne verbum non
χόντων, καὶ οὐ κατεδυνάστευσεν αὐτὸν οὐδείς. πᾶς λόγος οὐκ 14
sustulit eum & in dormitione prophetauit corpus eius
ὑπῆρεν αὐτόν, καὶ ἐν κοιμήσει προεφήτευσε τὸ σῶμα αὐτοῦ
Et in vita sua fecit monstra & in morte sua mirabilia
καὶ ἐν ζωῇ αὐτοῦ ἐποίησε τέρατα, καὶ ἐν τῇ τελευτῇ αὐτοῦ θαυμάσια 15
opera sua. In omnibus his non pœnituit populus &
τὰ ἔργα αὐτοῦ. ἐν πᾶσι τούτοις οὐ μετενόησεν ὁ λαὸς, καὶ 16
non recesserunt à peccatis suis vsquequo captiuati sunt de terra
οὐκ ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν ἕως προσενεμώθησαν ἀπὸ τῆς γῆς
sua & dispersi sunt in omni terra
αὐτῶν, καὶ διεσκορπίσθησαν ἐν πάσῃ τῇ γῇ
Et relictus est populus perpaucus & princeps in domo Dauid Quidam
καὶ κατελείφθη ὁ λαὸς ὀλιγοστὸς, καὶ ἄρχων ἐν τῷ οἴκῳ δαυίδ. τινὲς 17
enim fecerunt ipsorum placitum quidam autem multiplicarunt peccata Ezechias
μὲν ἐποίησαν αὐτῶν τὸ ἀρεστὸν, τινὲς δὲ ἐπλήθυναν ἁμαρτίας ἐζεκίας 18
munitauit ciuitatem suam & induxit in medium eius aquam fodit
ὠχύρωσε τὴν πόλιν αὐτοῦ, καὶ εἰσήγαγε εἰς μέσον αὐτῆς ὕδωρ ὤρυξε 19
ferro rupem, & ædificauit muros ad aquas
σιδήρῳ ἀκρότομον, καὶ ᾠκοδόμησε κρημνοὺς εἰς ὕδατα.

in

In diebus ipſius aſcendit Sennacherim & miſit Rabſacen de La-
20 ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἀνέβη σενναχηρείμ, καὶ ἀπέστειλε τὸν ῥαψάκην ἐκ λά-
chi, & ſuſtulit manum ſuam in Sion & iactans factus eſt in ſuperbia
χεις καὶ ἄρας χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ σιών, καὶ ἐμεγαλαύχησεν ἐν ὑπερηφανίᾳ
ſua Tunc commota ſunt corda & manus eorum & dolue
21 αὐτοῦ τότε ἐσαλεύθησαν καρδίαι καὶ χεῖρες αὐτῶν, καὶ ἀδίνη-
runt quaſi parientes
σαι ὡς αἱ τίκτουσαι

Et inuocauerunt Dominum miſericordem expandentes manus ſuas
22 καὶ ἐπεκαλέσαντο τὸν κύριον τὸν ἐλεήμονα ἐκπετάσαντες χεῖρας αὐτῶν
ad eum Et Sanctus de cœlo exaudiuit eos & redemit
23 πρὸς αὐτόν. καὶ ὁ ἅγιος ἐξ οὐρανοῦ ἐπήκουσεν αὐτῶν, καὶ ἐλυτρώ-
eos in manu Eſaiæ Percuſſedit caſtra
24 σατο αὐτοὺς ἐν χειρὶ ἡσαΐου ἐπάταξε τὴν παρεμβολὴν τῶν
Aſſyriorum & contriuit illos angelus eius Fecit enim Ez-
25 ἀσσυρίων, ἐξέτριψε αὐτοὺς ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐποίησε γὰρ ἐζε-
chias placitum Domino & fortis fuit in viis Dauid patris ſui ſicut man
κίας τὸ ἀρεστὸν κυρίῳ, καὶ ἐνίσχυσεν ὁδοῖς δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡς ἐνε-
dauit Eſaias propheta magnus & venerandus in conſpectu eius.
τείλατο ἡσαΐας ὁ προφήτης ὁ μέγας καὶ σεμνὸς ἐν ὁράσει αὐτοῦ

In diebus eius retrorſum abiit Sol & addidit vitam regi
26 ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἐνεπόδισεν ὁ ἥλιος καὶ προσέθηκε ζωὴν βασιλεῖ
Sibylla magno vidit nouiſſima & conſolatus eſt lugentes in Sion
27 πνεύματι μεγάλῳ εἶδε τὰ ἔσχατα, καὶ παρεκάλεσεν τοὺς πενθοῦντας ἐν σιών
vſq; in ſeculum oſtendit futura & abſcondita antequam eueni
28 ἕως τοῦ αἰῶνος ὑπέδειξε τὰ ἐσόμενα, καὶ τὰ ἀπόκρυφα πρὶν παραγενέ-
rent illa
σθαι αὐτά.

CAP. XLIX. μθ'

Memoria Iaſiæ in compoſitionem incenſi fabricato opere
1 Μνημόσυνον ἰωσίου εἰς σύνθεσιν θυμιάματος ἐσκευασμένου ἔργῳ
vnguentarii In omni ore quaſi mel indulcebitur & vt mu
2 μυρεψοῦ, ἐν παντὶ στόματι ὡς μέλι γλυκανθήσεται καὶ ὡς με
ſica in conuiuio vini Ipſe fuit directus in conuerſione populi, &
3 σικὴ ἐν συμποσίῳ οἴνου αὐτὸς κατεθώσθη ἐν ἐπιστροφῇ λαοῦ, καὶ
abſtulit abominationes iniquitatis Direxit ad Dominum
4 ὑπῆρε βδελύγματα ἀνομίας κατεύθυνε πρὸς κύριον
cor ſuum in diebus iniquorum corroborauit pietatem
τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐν ἡμέραις ἀνόμων κατίσχυσε τὴν εὐσέβειαν
Praeter Dauid & Ezechiam & Zoſiam omnes
5 παρεξ δαυὶδ καὶ ἐζεκίου καὶ ζωσίου, πάντες ἠνομήθησαν ἐπλημμέλησαν
Reliquerunt enim legem Aliſſimi reges Iuda defecerunt
6 γὰρ κατέλιπον γὰρ τὸν νόμον τοῦ ὑψίστου, οἱ βασιλεῖς ἰούδα ἐξέλιπον
Dedit cornu illorum alijs & gloriam eorum gentibus alie
7 ἔδωκε τὸ κέρας αὐτῶν ἑτέροις καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν ἔθνεσιν ἀλλο
nis Combuſſerunt electam ciuitatem ſanctitatis & deſer
8 φύλοις ἐνέπρησαν ἐκλεκτὴν πόλιν ἁγιάσματος, καὶ ἠρή
tas fecit vias eius in manu Hieremiæ Male tractauit enim illum
μωσε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ ἐν χειρὶ ἱερεμίου, ἐκάκωσε γὰρ αὐτόν.
Et ipſe in matrice ſanctificatus eſt propheta ad eradicandum &
9 καὶ αὐτὸς ἐν μήτρᾳ ἡγιάσθη προφήτης ἐκριζοῦν καὶ

mala-

ma lefaciendum,& perdendum similiter ædificandum & plantandum Iezeciel
κακοῦ καὶ ἀπολλύειν, ὡσαύτως οἰκοδομεῖν καὶ καταφυτεύειν ἐζεκιὴλ 10
qui vidit conspectum gloriæ quam ostendit ei in curru Cherubim
ὃς εἶδεν ὅρασιν δόξης, ἃ ὑπέδειξεν αὐτῷ ἐπ' ἄρματος χερουβίμ 11
Etenim memor fuit inimicorum in imbre & direxit dirigentes
καὶ γὰρ ἐμνήσθη περὶ ἐχθρῶν ἐν ὄμβρῳ, καὶ κατηυθυνε τὰς ἐπιτυγχάνοντας
vitæ & duodecim prophetarum sit memoria in
ὁδούς καὶ περὶ δώδεκα προφητῶν εἴη τὸ μνημόσυνον ἐν 12
benedictionibus. Cantemdo magnificamus Zorobabel & ipse quasi
εὐλογίαις πῶς μεγαλύνομεν τὸν ζοροβάβελ, καὶ αὐτὸς ὡς 13
signaculum in dextera manu Sic Iesus filius Iosedec qui in diebus
σφραγὶς ἐπὶ δεξιᾶς χειρός οὕτως ἰησοῦς υἱὸς ἰωσεδέκ, οἳ ἐν ἡμέραις 14
suis ædificaverunt domum & exaltaverunt templum sanctum Domino paratum
αὐτῶν ᾠκοδόμησαν οἶκον, καὶ ἀνυψώσαν ναὸν ἅγιον κυρίῳ ἡτοιμασμένον
in gloriam seculi Et in electis fuit Neemias cuius diuturna
εἰς δόξαν αἰῶνος καὶ ἐν ἐκλεκτοῖς ἦν νεεμίας, ἃ ὑπολυ 15
memoria erit qui erexit nobis muros ruinosos & statuit portas
τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, τὸ ἐγείραντος ἡμῖν τειχὴ πεπτωκότα, καὶ σήσαντος πύλας
& vectes & erexit sola domorum nostrarum Nemo creatus est
καὶ μοχλούς, καὶ ἀνεγείραντο τὰ οἰκόπεδα ἡμῶν. οὐδεὶς ἐκτίσθη 16
talis in terra qui sic Enoch & enim receptus est à terra
τοιοῦτος ὡὴ τῆς γῆς, οἰ ὡενωχ, καὶ γὰρ ἀνελήφθη ἀπὸ τῆς γῆς
Neque fuit Ioseph talis est vir principis Patrum Firmamentum populi &
οὐδὲ ὡς ἰωσὴφ ἐγρήθη ἀνὴρ ἡγούμενος δόξων, σήεγμα λαοῦ, καὶ 17
ossa illius visitata sunt a Domino Sem & Seth in hominibus glo
τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐπεσκέπη ὑπὸ κυρίου Σὴμ καὶ σὴθ ἐν ἀνθρώποις ἐδο 18
riam adepti sunt & super omne in creatione Adam
ξάσθησαν, καὶ ὑπὲρ πᾶν ἐν τῇ κτίσει ἀδάμ 19

CAP L

Simon(filius) Onix sacerdos magnus qui in vita sua suffulsit domum
Σίμων ὁ ὀνίου ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, ὃς ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ὑπεστήριξεν οἶκον, 1
& in diebus suis firmavit populum Et in ipso
καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε λαόν καὶ ἐπ' αὐτῷ 2
fundata est altitudo duplex reparatio, excelsus circuitus templi In
ἐθεμελιώθη ὕψος διπλοῦν ἀνάλημμα, ὕψηλον περίβολον ἱεροῦ, ἐν 3
diebus eius diminutus fuit receptaculi quæ ex tanquam matris
ἡμέραις αὐτοῦ ὑπ' ατπώθη δοχεῖα ὕδατος καλυὸς ὡσεὶ θαλάσσης τὸ
super medium Cursus tormenti sui lesi Et fortis
περίμετρον ὁ φραντίζων τὸ λαὸ αὐτοῦ ἀπὸ πώσεως , καὶ ἐνισχύ 4
eius civitatem & obsidem gloriatus est in conturbatione populi in exitu
σας πόλιν καὶ πολιορκίας, ἐδοξάσθης ἐν περιφορᾷ λαοῦ ἐν ἐξόδῳ 5
domus velamenti Sicut stella matutina in medio nubium tan
οἴκου καταπετάσματος. ὡς ἀστὴρ ἑωθινὸς ἐν μέσῳ νεφελῶν, ὡς 6
quam Luna plena in diebus su Et quasi sol illuminans nu
σελήνη πλήρης ἐν ἡμέραις αὐτῆς, καὶ ὡς τόξον φωτίζον νε 7
bes gloriæ Quasi sol refulgens Ita et ipse Altissimi quasi flos ro
φέλας δόξης ὡς ἥλιος ἐκλάμπων οὕτως οὗτος ἐπὶ σκεύους ὑψίστου ὡς ἄνθος ῥό
sarum in diebus novarum Quasi ignis in vasa aquæ quasi germen
δων ἐν ἡμέραις νέων· ὡσεὶ πῦρ ἐκκαυτὸν ξύδωρ ὕδατος, ὡς βλαστὸς 8
libani in diebus veris Quasi ignis vehemens in foco Quasi vas
λιβάνου ἐν ἡμέραις θέρους ὡς πυρ ἐκλάμπον ἐπὶ πυρείου, ὡς σκεῦος

aurī solidum ornatum omni lapide pretioso Quasi
9 χρυσίῳ ὁλοσφύρατον κεκοσμημένον παντὶ λίθῳ πολυτελεῖ ὡς
oliua decora germinans fructus & quasi cypressus exaltata
10 ἐλαία ἀνατέλλουσα καρπούς, καὶ ὡς κυπάρισσος ὑψουμένη
in nubibus in recipiendo ipsum stolam gloriæ & vestiendo
11 νεφέλαις ἐν τῷ ἀναλαμβάνειν αὐτὸν στολὴν δόξης, καὶ ἐνδύσασθαι
illum consummatione in gloritionis. In ascensu altaris sancti
12 αὐτὸν συντέλειαν καυχήματος ἐν ἀναβάσει θυσιαστηρίου ἁγίου
glorificauit circuitum sanctitatis in autem accipiendo membra
13 ἐδόξασε περιοχὴν ἁγιάσματος. ἐν δὲ τῷ δέχεσθαι μέλη
de manu sacerdotū & ipse stans iuxta focum arx
ex χειρὸς ἱερέων καὶ αὐτὸς στὰς παρ' ἐσχάραν βωμοῦ.
In circuitu eius corona fratrum quasi plantatio cedrorum in Libano
14 κυκλόθεν αὐτοῦ στέφανος ἀδελφῶν, ὡς βλάστημα κέδρων ἐν τῷ λιβάνῳ,
& circumdederunt eum quasi rami palmarum & omnes filii Aaron in gloria
15 καὶ κυκλώσαν αὐτὸν ὡς κλῆμα φοινίκων καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν ἐν δόξῃ
sua Et oblatio Domini in manibus ipsorum coram
αὐτῶν. καὶ θυσιαστήριον κυρίου ἐν χερσὶν αὐτῶν ἔναντι
omni ecclesia Israel & consummationem ministrans super aram vt orna
16 πάσης ἐκκλησίας Ἰσραὴλ, καὶ συντέλειαν λειτουργῶν ἐπὶ βωμοῦ, κοσμῶν
ret oblationem Altissimi omnipotentis Porrexit in libatione
17 σπονδὴν ὑψίστου παντοκράτορος ἐξέτεινεν ἐπὶ σπονδεῖον
manus suas & libauit de sanguine vua Effudit super fundamenta
18 χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἔσπεισεν ἐξ αἵματος σταφυλῆς ἐξέχεεν ἐπὶ θεμέλια
altaris odorem suauitatis excelso omnium regi Tunc exclamauerunt
19 θυσιαστηρίου ὀσμὴν εὐωδίας ὑψίστῳ παμβασιλεῖ. τότε ἀνέκραξαν οἱ
filii Aaron in tubis ductilibus sonuerunt Audiam fecerunt
20 υἱοὶ Ἀαρὼν ἐν σάλπιγξιν ἐλατοῖς ἤχησαν ἀκοὴν ἐποίησαν
vocem magnam in memoriam coram Altissimo Tunc omnis populus
21 φωνὴν μεγάλην εἰς μνημόσυνον ἔναντι ὑψίστου τότε πᾶς ὁ λαὸς
communiter properauit & ceciderunt in faciem super terram, adorare
κοινῇ κατέσπευσε, καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν προσκυνῆσαι
Dominum suum omnipotentem Deum altissimum
τῷ κυρίῳ αὐτοῦ παντοκράτορι θεῷ ὑψίστῳ
Et laudauerunt psallentes vocibus suis in plurimo sono dulce factum est me-
22 καὶ ἤνεσαν οἱ ψάλλοντες φωναῖς αὐτῶν, ἐν πλείστῳ ἤχῳ ἐγλυκάνθη μέ-
lus Et rogauit populus Dominum excelsum in oratione con-
23 λος καὶ ἐδεήθη ὁ λαὸς κυρίου ὑψίστου ἐν προσευχῇ κατέ-
tra misericordem vsquequo perfectus est ornatus Domini & ministerium
ναντι τοῦ ἐλεήμονος, ἕως συνετελέσθη ὁ κόσμος κυρίου καὶ τὴν λειτουργίαν
suum perfecerunt Tunc deiciendens extulit manus suas in omnem
24 αὐτοῦ ἐτελείωσαν τότε καταβὰς ἐπῆρε χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ πᾶσαν
congregationem filiorū Israel vt daret benedictionem Domini de labiis suis, & in
ἐκκλησίαν υἱῶν Ἰσραὴλ, δοῦναι εὐλογίαν κυρίου ἐκ χειλέων αὐτοῦ, καὶ ἐν
nomine ipsius gloriaretur Et iterauerunt in adoratione vt acciperent
25 ὀνόματι αὐτοῦ καυχήσασθαι καὶ ἐδευτέρωσαν ἐν προσκυνήσει ἐπιδέξασθαι
benedictionem ab Altissimo Et nunc benedicite Deum omnium
26 τὴν εὐλογίαν παρὰ ὑψίστου καὶ νῦν εὐλογήσατε τὸν θεὸν πάντων
magna facientem totum vbique qui exaltat dies nostros de matrice &
τὸν μεγαλα ποιοῦντα μόνον πάντη, τὸν ὑψοῦντα ἡμέρας ἡμῶν ἐκ μήτρας, καὶ
27 qui facit nobiscum misericordiam suam Et vt sit pax in die

bus nostris in Israel per dies seculi vt eu fide faciat nobis
ρας ἡμῶν ἐν Ἰσραὴλ κατὰ τὰς ἡμέρας τῦ αἰῶνος· ἐμπεῦσαι μεθ' 26
cum misericordiam eius & in diebus nostris liberet nos In duas
ἡμῶν τὸν ἔλεον αὐτῦ, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν λυτρωσάσθω ἡμᾶς ἐν δυ- 27
bus gentibus onerosa fuit anima mea, & tertia non est gens Qui
σὶν ἔθνεσι προσοχθίσαν ἡ ψυχή μου, καὶ τὸ τρίτον οὐκ ἔστιν ἔθνος· οἱ κα- 28
sed-at in monte Samariæ, & viri qui habitant Philisthiim, & populus
θήμενοι ἐν ὄρει σαμαρείας, καὶ ἄνδρες οἱ κατοικοῦντες φυλιστιείμ, καὶ λαὸς
fatuus qui habitat in Sicimis Disciplinam intellectus & scientiæ
μωρὸς ὁ κατοικῶν ἐν σικίμοις. παιδείαν συνέσεως καὶ ἐπιστήμης 29
scripsit in libro isto Iesus filius Sirach Hierosolymita qui
ἐξέχεεν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἰησοῦς ὁ υἱὸς σειρὰχ ὁ ἱεροσολυμίτης, ὃς
distillavit sapientiam à corde Beatus qui in his versabitur
ἀνέμεσεν σοφίαν ἀπὸ καρδίας μακάριος ὃς ἐν τούτοις ἀναστραφήσεται, 30
& qui posuerit ea super cor suum sapiens erit Si enim fecerit hæc ad
καὶ ὁ θεὶς αὐτὰ ἐπὶ καρδίαν ἑαυτοῦ σοφισθήσε) ἐὰν γὰρ ποιήσῃ αὐτά, πρὸς 31
omnia valebit quia lux Domini vestigium eius & pius dedit sapientia
πάντα ἰσχύσει, ὅτι φῶς κυρίου τὸ ἴχνος αὐτῦ, καὶ τοῖς ὁσίοις ἔδωκε σοφίαν.
Benedictus Dominus in seculum fiat, fiat
εὐλογητὸς κύριος εἰς τὸν αἰῶνα. γένοιτο, γένοιτο.

Oratio Iesu filii Sirach
Προσευχὴ ἰησοῦ υἱοῦ σειρὰχ

CAP. LI

Confitebor tibi Domine rex & laudabo te Deum salutorem meum
Ἐξομολογήσομαί σοι κύριε βασιλεῦ, καὶ αἰνέσω σε θεὸν τὸν σωτῆρά μου. 1
Confitebor nomini tuo quoniã protector & adiutor factus es mihi &
ἐξομολογοῦμαι τῷ ὀνόματί σου, ὅτι σκεπαστὴς καὶ βοηθὸς ἐγένου μοι καὶ 2
redemisti corpus meum à perditione Et à laqueo calumniæ lin
ἐλυτρώσω τὸ σῶμά μου ἐξ ἀπωλείας καὶ ἐκ παγίδος διαβολῆς γλώσ- 3
guæ à labiis operantium mendacium & contra adversarios meos
σης ἀπὸ χειλέων ἐργαζομένων ψεῦδος, καὶ ἔναντι τῶν ἀντιδιαστόντων μοι,
factus es adiutor Et redemisti me secundũ multitudinem misericordiæ nominis
ἐγένου βοηθὸς καὶ ἐλυτρώσω με κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους τοῦ ὀνόματός 4
tui à rugitibus parati ad escam de manu quærentium animam
σου ἐκ βρυγμῶν ἑτοίμων εἰς βρῶμα ἐκ χειρὸς ζητούντων τὴν ψυχήν
meam De multis tribulationibus quas habui, A suffocatione flammæ in circuitu 5
μου ἐκ πλειόνων θλίψεων ὧν ἔσχον ἀπὸ πνιγμοῦ πυρὸς κυκλόθεν
de medio ignis non sum æstuatus Et de profunditate ventris & à lin 6
ἐκ μέσου πυρὸς οὐκ ἐξέκαυσα, καὶ ἐκ βάθους κοιλίας, καὶ ἀπὸ γλώσ- 7
guæ immundæ & à verbo mendacii regi calumniæ à lingua iniustæ
σης ἀκαθάρτου καὶ ἐκ λόγου ψεύδους βασιλεῖ διαβολῆς ἐκ γλώσσης ἀδίκου
Appropinquavit usq ad mortem anima mea, & vita mea erat prope infernum 8
ἤγγισεν ἕως θανάτου ἡ ψυχή μου καὶ ἡ ζωή μου ἦν ἐγγὺς ᾅδου
infimum Circumdederunt me undique, & non erat adiutor inspiciebam ad 9
κατωτάτου. περιέχον με πάντοθεν, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν, ἐνέβλεπον εἰς
subsidium hominum & non erat Et memoratus sum 10
ἀντίληψιν ἀνθρώπων, καὶ οὐκ ἦν. καὶ ἐμνήσθην τῶν 11

misericordiæ tuæ Domine, & operationis huius à seculo Quoniam
ἐλέους σου κύριε, καὶ τῆς ἐργασίας ταύτης ἀπ' αἰῶνος ὅτι
eruis sustinentes, & liberas eos de manu inimicorum
12 ἐξαιρῇ τοὺς ὑπομένοντας, καὶ σώζεις αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν.
Et exaltasti ab ira supplicationem meam, & pro morte liberationem
13 καὶ ὑψωσα ἀπὸ ὀργῆς ἱκετείαν μου, καὶ ὑπὲρ θανάτου ῥύσιν
regnat. Et invocabit Dominum patrem Domini mei vt non dere
14 ἐδήθην. καὶ ἐπικαλεσάμην κύριον πατέρα κυρίου μου μὴ ἐγκα-
linquat me in die tribulationis in tempore superborum destitutionis Lau
15 τα λιπεῖν με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, ἐν καιρῷ ὑπερηφάνων ἀβοηθησίας αἰνέ-
dabo nomen tuum assiduè, & collaudabo te in confessione & exaudita est
σω τὸ ὄνομα σου ἐνδελεχῶς, καὶ ὑμνήσω σε ἐν ἐξομολογήσει, καὶ εἰσηκούσθη
oratio mea. Liberasti enim nos de perditione, & eruisti me
16 ἡ δέησίς μου. ἔσωσας γὰρ ἡμᾶς ἐξ ἀπωλείας, καὶ ἐξεῖλω με
de tempore iniquo Propterea confitebor & laudabo te, & be
17 ἐκ καιροῦ πονηροῦ διατοῦτο ἐξομολογήσομαι καὶ αἰνέσω σε, καὶ εὐ-
nedicam nomini tuo Domine Adhuc exiles iunior antequam errarem
18 λογήσω τὸ ὄνομά σου κύριε. ἔτι ὢν νεώτερος πρὶν πλανηθῆναί
ipse quæsiui sapientiam palam in oratione mea Ante templum
19 με, ἐζήτησα σοφίαν φανερῶς ἐν προσευχῇ μου ἔναντι ναοῦ
orabam pro illa & vsq in nouissimum exquiram eam ex flore tanquam matu
20 ἤξιουν περὶ αὐτῆς, καὶ ἕως ἐσχάτου ἐκζητήσω αὐτὴν ἐξ ἄνθους ὡς πρωϊ-
rescentis vuæ Lætatum est cor meum in ea ambulauit pes
21 ζούσης σταφυλῆς διέφερεν ἡ καρδία μου ἐν αὐτῇ ἐτέθη ὁ πούς
meus in recti tudine à iuuentute mea vestigabam eam Inclinaui aurem
22 μου ἐν δεξιότητι ἐκ νεότητός μου ἴχνευον αὐτὴν ἔκλινα τὸ οὖς
meam modicè & excepi, Et multam inueni mihi sapientiam
23 μου ὀλίγον, καὶ ἐδεξάμην, καὶ πολλὴν εὗρον ἐμαυτῷ παιδείαν
Profectus factus est mihi in ea; Dauo mihi sapientiam dabo potentiam
24 προκοπὴ ἐγένετό μοι ἐν αὐτῇ τῷ δόντι μοι σοφίαν, δώσω δυναμιν
Cogitaui enim vt facerem illam & æmularer bonum & non confun-
25 διενοήθην γὰρ τοῦ ποιῆσαι αὐτὴν, καὶ ζηλῶσαι τὸ ἀγαθόν, καὶ οὐ μὴ αἰσχυν-
dar Colluctata est anima mea in illa & in factione fami
26 θῶ διεμαχήσατο ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῇ, καὶ ἐν ποιήσει λιμοῦ
diligentiam adhibui Manus meas extendi ad altitudinem, & ignoran-
27 διηκριβωσάμην τὰς χεῖράς μου ἐξεπέτασα πρὸς ὕψος, καὶ τὰ ἀγνοή-
tias eius intellexi Animam meam direxi ad
ματα αὐτῆς ἐπενόησα τῷ ψυχῷ μου κατεύθυνα εἰς
illam, & in purgatione inueni eam Cor possedi
28 αὐτὴν, καὶ ἐν καθαρισμῷ εὗρον αὐτῇ καρδίαν ἐκτησάμην
cum ipsa ab initio propter ea non derelinquar
μετ' αὐτῆς ἀπαρχῆς, διατοῦτο οὐ μὴ ἐγκαταλειφθῶ
Et cor meum conturbatum est quærendo illam Propterea
29 καὶ ἡ καρδία μου ἐταράχθη ζητοῦσα αὐτὴν διατοῦτο
possedi bonam possessionem Dedit Dominus linguam mercedem
30 ἐκτησάμην ἀγαθὸν κτῆνος ἔδωκε κύριος γλῶσσαν μι-
dem meam & in ipsa laudabo eum Appropinquate ad me indocti
31 σθόν μου, καὶ ἐν αὐτῇ αἰνέσω αὐτόν ἐγγίσατέ μοι ἀπαίδευτοι,
& habitate in domo disciplinæ Cur tardatis aut quid dici
32 καὶ ἀναπαύσασθε ἐν οἴκῳ παιδείας διὰ ὑστερεῖτε, ἢ τί λέγε-
tis in his, & animæ vestræ sitiunt vehementer?
33 τε ἐν τούτοις, καὶ αἱ ψυχαὶ ὑμῶν διψῶσι σφόδρα

Aperui os meum, & locutus sum comparate vobis sine pecu-
ἤνοιξα τὸ στόμα μου, καὶ ἐλάλησα, κτήσασθε ἑαυτοῖς ἄνευ ἀργυ- 33
nia Collum vestrum supponite sub iugo & suscipiat ani-
ρίου τὸν τράχηλον ὑμῶν ὑποθέτω ὑπὸ ζυγόν, καὶ δεξάσθω ἡ ψυ- 34
ma vestra disciplinam, in proximo est inuenire eam Videte in oculis
χὴ ὑμῶν παιδείαν, ἐγγύς ἐστιν εὑρεῖν αὐτήν. ἴδετε ἐν ὀφθαλμοῖς 35
vestris quia laborani & inueni mihi multam requiem Participate
ὑμῶν ὅτι ἐκοπίασα, καὶ εὗρον ἐμαυτῷ πολλὴν ἀνάπαυσιν. μετάσχετε 36
disciplinam in multo numero argenti, & multum aurum possidete in ea
παιδείας ἐν πολλῷ ἀριθμῷ ἀργυρίου, καὶ πολὺν χρυσὸν κτήσασθε ἐν αὐτῇ.
Lætetur anima vestra in misericordia eius, & ne erubescatis in
ἀφροσύνῃ ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἐπὶ τῷ ἐλέει αὐτοῦ, καὶ μὴ αἰσχυνθῆτε ἐν 37
laude eius Operamini opus vestrum ante tempus & da
αἰνέσει αὐτοῦ ἐργάσασθε τὸ ἔργον ὑμῶν πρὸ καιροῦ, καὶ δώ- 38
bit mercedem vestram in tempore suo
σει τὸν μισθὸν ὑμῶν ἐν καιρῷ αὐτοῦ.

FINIS LIBRI ECCLESIASTICI.

BARVCH.

ΒΑΡΟΥΧ.

CAP. I. ά.

Et hæc verba libri quæ scripsit Baruch
1 Αἱ δὲ λόγοι τῆς βίβλου ἃς ἔγραψε βαρούχ
filius Neriæ filii Maasiæ, filii Sedeciæ, filii
υἱὸς νηρίου υἱοῦ μαασαίου, υἱοῦ σεδεκίου, υἱοῦ
Asadi, filii Helciæ in Babylone In
2 ἀσαδίου, υἱοῦ χελκίου, ἐν βαβυλῶνι, ἐν τῷ
anno quinto, septima mensis, in
ἔτει τῷ πέμπτῳ ἑβδόμῃ τοῦ μηνὸς ἐν τῷ
tempore quo ceperunt Chaldæi Hierusalem,
καιρῷ ᾧ ἔλαβον οἱ χαλδαῖοι τὴν ἱερουσαλὴμ,
& incenderunt eam in igne Et legit Baruch
3 καὶ ἐνέπρησαν αὐτὴν ἐν πυρί καὶ ἀνέγνω βαρούχ
verba libri huius in auribus Iechoniæ filii Ioacim
4 τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου ἐν ὠσὶν ἰεχονίου υἱοῦ ἰωακεὶμ βασι-
regis Iuda Et in auribus omnis populi venientium ad
λέως ἰούδα· καὶ ἐν ὠσὶν παντὸς τοῦ λαοῦ τῶν ἐρχομένων πρὸς τὸ
librum, & in auribus potentium & filiorum regum & in auribus
βιβλίον, καὶ ἐν ὠσὶν τῶν δυνατῶν καὶ υἱῶν τῶν βασιλέων καὶ ἐν ὠσὶν τῶν
senatorum, & in auribus omnis populi à paruo vsque ad magnum eorum
πρεσβυτέρων καὶ ἐν ὠσὶν παντὸς τοῦ λαοῦ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν
omnium habitantium in Babylone ad flumen Sud Et
5 πάντων τῶν κατοικούντων ἐν βαβυλῶνι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ σούδ. καὶ
fleuerunt, & ieiunauerunt, & orabant orationes in conspectu Domini
ἔκλαιον, καὶ ἐνήστευον, καὶ ἤυχοντο δεήσεις ἐναντίον κυρίου
6 Et congregârunt argentum secundum vnius cuiusque potuit manus Et
καὶ συνήγαγον ἀργύριον κατὰ ἕκαστον ἠδυνάτησεν ἡ χεὶρ καὶ
miserunt ad Hierusalem ad Ioacim filium Helciæ filii Salom
7 ἀπέστειλαν εἰς ἱερουσαλὴμ πρὸς ἰωακεὶμ υἱὸν χελκίου υἱοῦ σαλὼμ τὸν
sacerdotem & ad sacerdotes & ad omnem populum qui inuenti sunt
ἱερέα, καὶ πρὸς τοὺς ἱερεῖς, καὶ πρὸς πάντα τὸν λαὸν τοὺς εὑρεθέντας
cum eo in Hierusalem Cum accipiet ipse vasa domus Do
8 μετ' αὐτοῦ ἐν ἱερουσαλήμ. ἐν τῷ λαβεῖν αὐτὸν τὰ σκεύη οἴκου κυ-
mini, quæ ablata fuerant de templo, vt reduceret in terram Iuda decima
ρίου τὰ ἐξενεχθέντα ἐκ ναοῦ ἀποστρέψαι εἰς γῆν ἰούδα τῇ δεκάτῃ τοῦ
Siuan vasa argentea, quæ fecit Sedecias filius Iosiæ rex Iuda,
9 σιβὰν, σκεύη ἀργυρᾶ ἃ ἐποίησεν σεδεκίας υἱὸς ἰωσίου βασιλεὺς ἰούδα,
postquam transmigrauit Nabuchodonosor rex Babyloniis Iechoniam
μετὰ τὸ ἀποικίσαι ναβυχοδονόσορ βασιλέα βαβυλῶνος τὸν ἰεχονίαν
& principes, & vinctos & potentes, & populum terræ
καὶ τοὺς ἀρχοντας καὶ τοὺς δεσμώτας καὶ τοὺς δυνατοὺς, καὶ τὸν λαὸν τῆς γῆς
a Hierusalem, & induxit eos in Babylonem Et ait Ecce
10 ἀπὸ ἱερουσαλὴμ, καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς βαβυλῶνα. καὶ εἶπεν, ἰδοὺ

misimus ad vos argentum, & emite argento holocaustioma-
ἀπεστείλαμεν πρὸς ὑμᾶς ἀργύριον, καὶ ἀγοράσατε τὰ ἀργυρᾶ ὁλοκαυτώμα-
ta, & pro peccato & thusi & facite manus, & afferte super
τα, καὶ περὶ ἁμαρτίας καὶ λίβανον καὶ ποιήσατε μάννα καὶ ἀνοίσατε ἐπὶ τὸ
altare Domini Dei nostri Et orate pro vita
θυσιαστήριον κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν· καὶ προσεύξασθε περὶ τῆς ζωῆς 11
Nabuchodonosor regis Babylonis, & in vitam Balthasar filii eius
ναβουχοδονόσορ βασιλέως βαβυλῶνος, καὶ εἰς ζωὴν βαλτάσαρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ
vt fiat dies eorum sicut dies cæli super terram Et dabit 12
ἵνα ὦσιν αἱ ἡμέραι αὐτῶν ὡς αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ δώσει
Dominus fortitudinē nobis, & illuminabit oculos nostros, & viuemus sub
κύριος ἰσχὺν ἡμῖν καὶ φωτίσει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν καὶ ζησόμεθα ὑπὸ
vmbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub vmbra Bal-
τὴν σκιὰν ναβουχοδονόσορ βασιλέως βαβυλῶνος καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν βαλ-
tasar filii eius, & seruiemus illis diebus multis, & inuenietis
τάσαρ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ δουλεύσομεν αὐτοῖς ἡμέραις πολλαῖς, καὶ εὑρήσομεν
gratiam in conspectu illorum Et orate pro nobis ad Dominum
χάριν ἐναντίον αὐτῶν. καὶ προσεύξασθε περὶ ἡμῶν πρὸς κύριον τὸν 13
Deum nostrum, quia peccauimus Domino Deo nostro, & non est auersus
θεὸν ἡμῶν, ὅτι ἡμάρτομεν τῷ κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, καὶ οὐκ ἀπέστρεψεν ὁ
furor, & ira eius à nobis vsq; in diem istam Et legetis li-
θυμὸς, καὶ ἡ ὀργὴ αὐτοῦ ἀφ' ἡμῶν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· καὶ ἀναγνώσεσθε τὸ βι- 14
brum hunc quem misimus ad vos, vt recitetur in domo Domini in
βλίον τοῦτο ὃ ἀπεστείλαμεν πρὸς ὑμᾶς, ἐξαγορεῦσαι ἐν οἴκῳ κυρίου ἐν
diebus festiuitatis & in diebus temporis Et dicetis, Domino Deo nostro iu-
ἡμέραις ἑορτῆς καὶ ἐν ἡμέραις καιροῦ καὶ ἐρεῖτε, τῷ κυρίῳ θεῷ ἡμῶν ἡ δι- 15
stitia, nobis autem confusio facierum sicut dies hæc, homini
καιοσύνη ἡμῖν δὲ ἡ αἰσχύνη τῶν προσώπων ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, ἀνδρὶ
Iuda & habitantibus Hierusalem; Et regibus nostris &
Ἰούδα καὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἱερουσαλήμ καὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν καὶ τοῖς 16
principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & pa
ἄρχουσιν ἡμῶν καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἡμῶν, καὶ τοῖς προφήταις ἡμῶν, καὶ τοῖς πα-
tribus nostris Eorum quæ peccauimus coram Domino, & non credidimus ei,
τράσιν ἡμῶν, ὧν ἡμάρτομεν ἐναντίον κυρίου καὶ ἠπειθήσαμεν αὐτῷ. 17
Et non audiuimus vocem Domini Dei nostri ambulare in præ-
καὶ οὐκ ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν πορεύεσθαι ἐν ταῖς προσαγ- 18
ceptis eius quæ dedit ante faciem nostram A die qua
γμασιν αὐτοῦ οἷς ἔδωκεν κατὰ πρόσωπον ἡμῶν· ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς 19
eduxit Dominus patres nostros de terra AEgypti & vsq; ad diem
ἐξήγαγεν κύριος τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐκ γῆς αἰγύπτου καὶ ἕως τῆς ἡμέρας
hanc fuimus incredituli ad Dominum Deum nostrum, & leues eramus ad
ταύτης ἠπειθοῦντες τῷ κυρίῳ θεῷ ἡμῶν καὶ ἐπροσαιζομεν τοῦ
non audiendam vocem eius Et adhæserunt in nos
τοῦ μὴ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ. καὶ ἐκολλήθη εἰς ἡμᾶς τὰ κακὰ καὶ ἡ ἀρὰ 20
quam constituit Dominus Moysi seruo suo, in die qua eduxit Dominus
ἣν συνέταξε κύριος τῷ μωυσῇ παιδὶ αὐτοῦ, ἐν ἡμέρᾳ ἧ ἐξήγαγεν κύριος
patres nostros de terra AEgypti, vt daret nobis terram fluentem lac
τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐκ γῆς αἰγύπτου, δοῦναι ἡμῖν γῆν ῥέουσαν γάλα
& mel, sicut dies hæc Et non audiuimus vocem Domini
καὶ μέλι ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη. καὶ οὐκ ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς κυρίου τοῦ 21

Dei

Dei nostri secundum omnia verba prophetarum quos misit
θεοῦ ἡμῶν κατὰ πάντας τοὺς λόγους τῶν προφητῶν ὧν ἀπέστειλεν
ad nos Et ambulauimus vnusquisq; in sensu cordis sui
22 πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐπορεύθημεν ἕκαστος ἐν διανοίᾳ καρδίας αὐτοῦ τοῦ πο-
mali, operari diis aliis, facere mala ante ocu
νηροῦ ἐργάζεσθαι θεοῖς ἑτέροις ποιῆσαι τὰ πονηρὰ κατ' ὀφθαλ-
los Domini Dei nostri
μοὺς κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

CAP II β'

Et statuit Dominus verbum suum quod locutus est ad nos & ad
1 Καὶ ἔστησεν κύριος τὸν λόγον αὐτοῦ ὃν ἐλάλησεν ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς
iudices nostros, qui iudicauerunt Israel & ad reges nostros
δικαστὰς ἡμῶν τοὺς δικάσαντας τὸν Ισραὴλ καὶ ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν
& ad principes nostros, & ad hominem Israel & Iuda vt adduceret
2 καὶ ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἡμῶν, καὶ ἐπὶ ἄνθρωπον Ισραὴλ καὶ Ιούδα, τοῦ ἀγαγεῖν
super nos mala magna, quæ non sunt facta sub omni cælo, sicut
ἐφ' ἡμᾶς κακὰ μεγάλα ἃ οὐκ ἐπεπόθη ὑποκάτω παντὸς τοῦ ἔργου ὃ
factum est in Hierusalem secundum scripta in lege Moysi
3 ἐπεπόθη ἐν Ιερουσαλὴμ κατὰ τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ μωυσῆ, τοῦ
Comedere nos hominem carnes filii sui, hominem carnes filiæ
φαγεῖν ἡμᾶς ἄνθρωπον σάρκας υἱοῦ αὐτοῦ, ἄνθρωπον σάρκας θυγατρὸς
suæ Et dedit eos mancipia omnibus regnis quæ in
4 αὐτοῦ. καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς δουλείους πάσαις ταῖς βασιλείαις ταῖς
circuitu nostro, in opprobrium & in inuium in omnibus populis qui in cir-
κύκλῳ ἡμῶν εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς ἄβατον ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τοῖς κυ-
cuitu nostro quò dispersit eos Dominus illuc Et facti sunt subtus
5 κλῳ ἡμῶν ὧν διεσπειρεν αὐτοὺς κύριος ἐκεῖ καὶ ἐγενήθησαν ὑποκάτω
& non supra, quia peccauimus Domino Deo nostro ad non audiendum
καὶ οὐκ ἐπάνω, ὅτι ἡμάρτομεν κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν τοῦ μὴ ἀκοῦσαι τῆς
vocem eius Domino Deo nostro iustitiæ, nobis autē & patribus
6 φωνῆς αὐτοῦ τοῦ κυρίου θεοῦ ἡμῶν ἡ δικαιοσύνη, ἡμῖν δὲ καὶ τοῖς πατράσιν
nostris confusio facierum sicut dies hæc Quæ locutus est Dominus super
7 ἡμῶν ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη ἃ ἐλάλησεν κύριος ἐφ'
nos omnia mala ista venerunt super nos Et non deprecati sumus
8 ἡμᾶς πάντα τὰ κακὰ ταῦτα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς καὶ οὐκ ἐδεήθημεν τοῦ
faciem Domini, vt reuerteremur vnusquisque à cogitationibus cordis
προσώπου κυρίου τοῦ ἐπιστρέψαι ἕκαστον ἀπὸ τοῦ νοημάτων τῆς καρδίας
nostri mali Et vigilauit Dominus super malis, & in
9 αὐτῶν τῆς πονηρᾶς. καὶ ἐγρηγόρησεν κύριος ἐπὶ τοῖς κακοῖς καὶ ἐπή-
duxit Dominus super nos, quia iustus Dominus in omnibus operibus
γαγεν κύριος ἐφ' ἡμᾶς· ὅτι δίκαιος ὁ κύριος ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα
suis quæ præcepit nobis Et non audiuimus vocem eius vt ambularemus
10 αὐτοῦ ἃ ἐνετείλατο ἡμῖν. καὶ οὐκ ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ πορεύεσθαι
in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem nostram Et nunc Do
11 τοῖς προστάγμασιν κυρίου οἷς ἔδωκεν κατὰ πρόσωπον ἡμῶν καὶ νῦν κύ-
mine Deus Israel qui eduxisti populum tuum de terra AEgypti in manu for
ριε ὁ θεὸς Ισραὴλ ὃς ἐξήγαγες τὸν λαόν σου ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν χειρὶ κρα-
ti, & in signis & in portentis & in virtute magna, & in brachio
τραῖᾳ καὶ ἐν σημείοις καὶ ἐν τέρασιν καὶ ἐν δυνάμει μεγάλῃ καὶ ἐν βραχίονι

excelsos & fecisti tibi nomen sicut dies hæc Peccauimus,
ὑψηλῷ καὶ ἐποίησας σεαυτῷ ὄνομα ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη. ἡμάρτομεν 12
impiè egimus, iniquè fecimus Dominus Deus noster, super omnibus iustificationibus
ἠσεβήσαμεν, ἠδικήσαμεν κύριος θεὸς ἡμῶν ὅτι πᾶσιν τοῖς δικαιώμασιν
tuis Auertatur furor tuus a nobis quia derelicti sumus pauci in
σου ἀποστραφήτω ὁ θυμός σου ἀφ' ἡμῶν, ὅτι κατελείφθημεν ὀλίγοι ἐν 13
gentibus vbi disperfisti nos illuc Exaudi Domine orationem
τοῖς ἔθνεσιν οὗ διέσπειρας ἡμᾶς ἐκεῖ εἰσάκουσον κύριε τῆς προσευχῆς 14
nostram & deprecationem nostram, & libera nos propter te & da nobis gra-
ἡμῶν καὶ τῆς δεήσεως ἡμῶν, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς ἕνεκέν σου, καὶ δὸς ἡμῖν χά-
tiam ante faciem transmigrare facientium nos. Vt sciat om-
ριν κατὰ προσώπου τῶν ἀποικισάντων ἡμᾶς. ἵνα γνῶ πᾶ- 15
nis terra quia tu es Dominus Deus noster, quia nomen tuum inuocatum est
σα ἡ γῆ ὅτι σὺ εἶ κύριος θεὸς ἡμῶν, ὅτι τὸ ὄνομά σου ἐπικέκληται
super Israel, & super genus eius Domine respice de domo
ἐπὶ Ισραὴλ καὶ ἐπὶ τὸ γένος αὐτοῦ κύριε κάτιδε ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ 16
sancta tua, & cogita in nos: Inclina Domine aurem tuam, & audi Et
ἁγίου σου, καὶ ἐνθύμησον εἰς ἡμᾶς· κλῖνον κύριε τὸ οὖς σου καὶ ἄκουσον καὶ 17
aperi Domine oculos tuos, & vide quia non mortui in
ἄνοιξον κύριε τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἰδὲ ὅτι οὐχ οἱ τεθνηκότες ἐν
inferno, quorũ assumptus est spiritus eorum à visceribus suis,
τῷ ἅδῃ οἷς ἐλήφθη τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀπὸ τῶν σπλάγχνων αὐτῶν,
dabunt gloriam & iustificationem Domino Sed anima tristis
δώσουσιν δόξαν καὶ δικαίωμα τῷ κυρίῳ ἀλλ' ἡ ψυχὴ ἡ λυπουμέ- 18
super magnitudine, quæ vadit curua & infirma, & oculi
νη ὅτι τὸ μέγεθος ὁ βαδίζει κύπτον καὶ ἀσθενῆ, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ
deficientes & anima esurient, dabunt tibi gloriam & iustitiam
ἐκλείποντες καὶ ἡ ψυχὴ ἡ πεινῶσα, δώσουσίν σοι δόξαν καὶ δικαιοσύνην
Domine Quia non super iustificationes patrum nostrorum, &
κύριε. ὅτι οὐκ ὅτι τὰ δικαιώματα τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ 19
regum nostrorum, nos fundimus misericordia nostra ante faciem
τῶν βασιλέων ἡμῶν, ἡμεῖς καταβάλλομεν τὸν ἔλεον ἡμῶν κατὰ πρόσω-
tuam Domine Deus noster Quia immisisti furorem tuum, &
πόν σου κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν. ὅτι ἐπῆκας τὸν θυμόν σου, καὶ τὴν 20
iram tuam in nos, sicut locutus es in manu seruorum tuorum
ὀργήν σου εἰς ἡμᾶς, καθάπερ ἐλάλησας ἐν χειρὶ τῶν παίδων σου τῶν
prophetarum, dicens: Sic dixit Dominus Inclinate legem vestram
προφητῶν, λέγων· τάδε εἶπεν κύριος, κλίνατε τὸν νόμον ὑμῶν 21
& operamini regi Babylonis, & sedete super terram
καὶ ἐργάσασθε τῷ βασιλεῖ βαβυλῶνος, καὶ καθίσατε ὅτι τῆς γῆς
quam dedi patribus vestris Et si non audieritis vocem
ἧς ἔδωκα τοῖς πατράσιν ὑμῶν καὶ ἐὰν μὴ ἀκούσητε τῆς φωνῆς 22
Domini operari regi Babylonis Defectionem faciam
κυρίου ἐργάσασθαι τῷ βασιλεῖ βαβυλῶνος, ἔκλειψιν ποιήσω
de ciuitate Ioda & deseris Hierusalem, vocem lætitiæ & vocem
ἐκ πόλεως ἰούδα καὶ ἐξοδεύσω ἱερουσαλήμ, φωνὴν ἀφροσύνης καὶ φωνὴν 23
gaudii, vocem sponsi & vocem sponsæ & erit omnis terra in
χαρμοσύνης, φωνὴν νυμφίου, καὶ ἔσται πᾶσα ἡ γῆ εἰς
inuium ab inhabitantibus Et non audiuimus vocem tuam vt ope
ἄβατον ἀπὸ ἐνοικούντων. καὶ οὐκ ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς σου ἐργά- 24

rare-

tætmur regi Babylonis & ſtatuiſti verba tua quæ locutus es
σαῖς τῷ βασιλεῖ βαβυλῶνος· καὶ ἔστησας τοὺς λόγους σου ὃς ἐλάλησας
in manibus ſeruorum tuorum prophetarum, vt transferretur oſſa regum
ἐν χερσὶν τῶν παίδων σου τῶν προφητῶν τὰ ὀστᾶ τῶν βασι-
noſtrorum, & oſſa patrum noſtrorum de loco eorum Et
λέων ἡμῶν καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν πατέρων ἡμῶν ἐκ τοῦ τοπου αὐτῶν καὶ
25 ecce ſunt proiecta calori diei & glaciei noctis
ἰδοὺ εἰσὶν ἐκβεβλημένα τῷ καύματι τῆς ἡμέρας καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτὸς·
& mortui ſunt in doloribus malis in fame & in gladio & in emiſſione
καὶ ἀπεθάνοσαν ἐν πόνοις πονηροῖς ἐν λιμῷ καὶ ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν ἀπωλείᾳ
Et poſuiſti domum tuam vbi inuocatum eſt nomen tuum in ea, ſicut
26 καὶ ἔθηκας τὸν οἶκόν σου ὃν ἐπικέκληται τὸ ὄνομα σου ἐπ' αὐτῷ ὡς
dies hæc, propter malitiam domus Iſrael & domus Iuda Et feci
ἡμέρα αὕτη διὰ πονηρίαν οἴκου ἰσραὴλ καὶ οἴκου ἰούδα καὶ ἐποιη-
27 ſti in nos Domine Deus noſter ſecundum omnem æquitatem tuam, & ſecundum
σας εἰς ἡμᾶς κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν ἐπιεικειάν σου, καὶ κατὰ
omnem miſerationem tuam magnam Sicut locutus es in manu ſerui tui
28 πάντα οἰκτιρμόν σου τὸν μέγαν, καθὰ ἐλάλησας ἐν χειρὶ παιδός σου
Moyſi in die præcipiente te ei ſcribere legem tuam coram filiis
μωυσῆ ἐν ἡμέρᾳ ἐντειλαμένου σου αὐτῷ γράψαι τὸν νόμον σου ἐναντίον υἱῶν
Iſrael dicens Si non audieritis vocem meam profecto turba magna
29 ἰσραὴλ, λέγων ἐὰν μὴ ἀκούσητε τῆς φωνῆς μου πρὸς ὀλίγον ἡ βόμβησις μεγάλη
multa hæc reuertetur in paruam in gentibus quò diſpergam eos illuc
ἡ πολλὴ αὕτη ἐπιστρέψει εἰς μικρὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὅ διασπερῶ αὐτοὺς ἐκεῖ
Quia cognouit quod non audient me quia populus duræ ceruicis eſt &
30 conuertentur ad cor ſuum in terra tranſmigrationis ſuæ Et ſcient
ὅτι ἔγνων ὅτι οὐ μὴ ἀκούσωσίν μου ὅτι λαὸς σκληροτράχηλός ἐστιν καὶ
31 quia ego Dominus Deus eorum, & dabo eis cor & aures audientes
ἐπιστρέψουσιν ἐπὶ καρδίαν αὐτῶν ἐν γῇ ἐπικισμοῦ αὐτῶν καὶ γνῶ
Et laudabunt me in terra tranſmigrationis ſuæ & recordabuntur nominis
32 σονται ὅτι ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς αὐτῶν, καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν καὶ τὰ ὦτα ἀκούοντα
mei Et auertent ſe a dorſo ſuo duro, & a mali
33 καὶ αἰνέσουσίν με ἐν γῇ ἐπικισμοῦ αὐτῶν καὶ μνησθήσονται τοῦ ὀνόματός
tis ſuis, quia reminiſcar viæ patrum ſuorum
μου. καὶ ἐπιστρέψουσιν ἀπὸ νώτου αὐτῶν τὸ σκληρὸν καὶ ἀπὸ πονη-
qui peccant coram Domino Et reducam illos in terram
ρῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν· ὅτι μνησθήσομαι τῆς ὁδοῦ τῶν πατέρων αὐτῶν
34 quam iurauit patribus ſuis Abraham & Iſaac & Iacob,
τῶν ἁμαρτανόντων ἐναντίον κυρίου· καὶ ἐπιστρέψω αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν
& dominabuntur eius & multiplicabo eos, & non minorabuntur Et
35 ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν τῷ ἀβραὰμ καὶ τῷ ἰσαὰκ καὶ τῷ ἰακώβ,
ſtatuam eis teſtamentum æternum, vt ſim ego illis in Deum, & ipſi erunt
καὶ κυριεύσουσιν αὐτῆς καὶ πληθυνῶ αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ σμικρωθῶσιν καὶ
mihi in populum, & nō mouebo vltra populum meum Iſrael a terra quam
στήσω αὐτοῖς διαθήκην αἰώνιον τοῦ εἶναί με αὐτοῖς εἰς θεόν, καὶ αὐτοὶ ἔσον-
dedi eis
ται μοι εἰς λαόν· καὶ οὐ κινήσω ἔτι τὸν λαόν μου ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς
ἔδωκα αὐτοῖς.

CAP. III γ'

Domine omnipotens Deus Israel, anima in angustiis & spiritus anxius
Κύριε παντοκράτωρ ὁ θεὸς Ἰσραήλ, ψυχὴ ἐν στενοῖς καὶ πνεῦμα ἄκη 1
clamavit ad te. Audi Domine & miserere, quia Dominus misericors
δίων κέκραγεν πρὸς σέ. ἄκουσον κύριε καὶ ἐλέησον, ὅτι θεὸς ἐλεή- 2
es es, & misereberis, quia peccavimus coram te. Quia tu sedens in
μων εἶ καὶ ἐλέησον, ὅτι ἡμάρτομεν ἐναντίον σου ὅτι σὺ καθήμενος τὸν 3
æternum, & nos pereuntes in æternum Domine omnipotens Deus
αἰῶνα, καὶ ἡμεῖς ἀπολλύμενοι τὸν αἰῶνα. κύριε παντοκράτωρ ὁ θεὸς 4
Israel, audi tam orationem mortuorum Israel, & filiorum eorum
Ἰσραήλ, ἄκουσον δὴ τῆς δεήσεως τῶν τεθνηκότων Ἰσραήλ, καὶ υἱῶν τῶν
qui peccant coram te, qui non audierunt vocem Domini Dei
ἁμαρτανόντων ἐναντίον σου, οἳ οὐκ ἤκουσαν τῆς φωνῆς κυρίου τοῦ θεοῦ αὐ-
sui & adhæserunt nobis mala. Ne memineris iniquitatum patrum nostrorum,
τῶν, καὶ μνήσθητι ἡμῖν τὰ κακά μὴ μνησθῇς ἀδικιῶν πατέρων ἡμῶν, 5
sed memento manus tuæ, & nominis tui in tempore hoc. Quia tu es
ἀλλὰ μνήσθητι χειρός σου καὶ ὀνόματός σου ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ ὅτι σὺ 6
Dominus Deus noster, & laudabimus te Domine. Quia propter hoc dedisti
κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ αἰνέσομέν σε κύριε. ὅτι διὰ τοῦτο ἔδωκας 7
timorem tuum in cordibus nostris, ut invocemus nomen tuum, &
τὸν φόβον σου ἐπὶ καρδίας ἡμῶν τοῦ ὀνομάζειν τὸ ὄνομά σου, καὶ αἰ-
laudemus te in transmigratione nostra, quia auferimus super cor nostrum
νέσομέν σε ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἡμῶν, ὅτι ἀπεστρέψαμεν ἀπὸ καρδίας ἡμῶν
omnem iniquitatem patrum nostrorum qui peccaverunt coram te. Ecce
πᾶσαν ἀδικίαν πατέρων ἡμῶν τῶν ἡμαρτηκότων ἐναντίον σου. ἰδοὺ 8
nos hodie transmigratione nostra quo dispersisti nos illic in improperium
ἡμεῖς σήμερον ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἡμῶν ἣν διεσπείρας ἡμᾶς ἐκεῖ εἰς ὀνειδισμὸν
& in maledictione, & in debitum secundum omnes iniquitates patrum no
καὶ εἰς ἀραν, καὶ εἰς ὄφλημα κατὰ πάσας τὰς ἀδικίας τῶν πατέρων ἡ-
strorum qui recesserunt à Domino Deo nostro. Audi Israel mandata vitæ,
μῶν οἳ ἀπέστησαν ἀπὸ κυρίου θεοῦ ἡμῶν. ἄκουε Ἰσραὴλ ἐντολὰς ζωῆς, 9
auribus percipite ut scietis prudentiam. Quid est Israel, quia in terra inimicorum
ἐνωτίσασθε γνῶναι φρόνησιν τί ἐστιν Ἰσραὴλ ὅτι ἐν γῇ τῶν ἐχθρῶν 10
es? Inveteraſti in terra aliena: Coinquinatus es cum mortuis reputatus es
εἶ, ἐπαλαιώθης ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ συνεμιάνθης τοῖς νεκροῖς προσελογί- 11
cum his qui in inferno. Derelinquisti fontem sapientiæ via
σθης μετὰ τῶν εἰς ᾅδου. ἐγκατέλιπες τὴν πηγὴν τῆς σοφίας τῇ ὁδῷ τοῦ 12
Dei. Si ambulasses, habitasses in pace in æternum. Disce ubi est pru-
θεοῦ εἰ ἐπορεύθης κατῴκεις ἂν εἰρήνην τὸν αἰῶνα μάθε ποῦ ἐστιν φρό- 13
dentia, ubi est fortitudo ubi est intellectus, ut scias simul ubi est longævitas
νησις, ποῦ ἐστιν ἰσχὺς ποῦ ἐστιν συνεσις τοῦ γνῶναι ἅμα ποῦ ἐστιν μακροβιω- 14
& vita ubi est lumen oculorum & pax. Quis invenit locum ejus,
σις καὶ ζωὴ ποῦ ἐστιν φῶς ὀφθαλμῶν καὶ εἰρήνη τίς εὗρεν τὸν τόπον αὐτῆς, 15
& quis intravit in thesauros ejus. Ubi sunt principes gentium
καὶ τίς εἰσῆλθεν εἰς τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς ποῦ εἰσὶν οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν
& dominantes bestiis quæ super terram? In avibus cæli
καὶ οἱ κυριεύοντες τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ ἐν πτηνοῖς τοῦ οὐρανοῦ 17
illudentes, & argentum thesaurizantes, & aurum cui confile
ἐμπαίζοντες, καὶ τὸ ἀργύριον θησαυρίζοντες καὶ τὸ χρυσίον ᾧ ἐπεποίθει-

ront thomines & non eſt finis acquiſitionis eorum Quia argentum
18 σαν ἄνθρωποι, καὶ οὐκ ἔστιν τέλος τῆς κτήσεως αὐτῶν. ὅτι οἱ τὸ ἀργύριον
fabricante, & ſolliciti, & non eſt inuentio operum illorum
πλαττόντες, καὶ μεριμνῶντες, καὶ οὐκ ἔστιν ἐξεύρεσις τῶν ἔργων αὐτῶν
Exterminati ſunt & ad inferos deſcenderunt, & alii ſurrexerunt pro illis
19 ἦραν ἤκουσαν καὶ εἰς ᾅδου κατέβησαν, καὶ ἄλλοι ἀνεστήσαντο ἀντ' αὐτῶν
Iuniores viderut lumen, & habitauerunt ſuper terram, viam autem ſcientiæ
20 νεώτεροι εἶδον φῶς καὶ κατῴκησαν ὀπὶ τῆς γῆς, ὁδὸν δὲ ἐπιστήμης
non cognouerunt Neque intellexerunt ſemitas eius, neque ſuſceperunt eam filii
21 οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν τρίβους αὐτῆς, οὐδὲ ἀντελάβοντο αὐτῆς υἱοὶ
eorum à via ipſorum longè facti ſunt Neque audita eſt in Chanaan,
22 αὐτῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν πόρρω ἐγένοντο οὐδὲ ἠκούσθησαν οὐδὲ ἠκούσθη ἐν χαναὰν
neque viſa eſt in Theman Neque filii Agar exquirentes prudentiam qui ſuper
23 οὐδὲ ὤφθη ἐν θαιμὰν ἔτι υἱοὶ ἄγαρ ἐκζητοῦντες τὴν σύνεσιν οἱ ἐπὶ
terram, mercatores Meran, & Theman, & fabulatores, & examina
τῆς γῆς, οἱ ἔμποροι τῆς μερραν καὶ θαιμάν, καὶ οἱ μυθολόγοι, καὶ οἱ ἐκζη
tores prudentiæ viam autem ſapientiæ non cognouerunt, neq; recordati ſunt
τηταὶ τῆς σοφίας ὁδὸν δὲ σοφίας οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ ἐμνήσθησαν τὰς
ſemitas eius O Iſrael quam magna domus Dei & prolixus locus
24 τρίβους αὐτῆς ὦ ἰσραὴλ ὡς μέγας ὁ οἶκος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπιμήκης ὁ τό-
poſſeſſionis eius! Magnus & non habet finem, excelſus & immenſus
25 πος τῆς κτήσεως αὐτοῦ μέγας καὶ οὐκ ἔχει πλάτος ὑψηλὸς καὶ ἀμέτρητος
Ibi fuerunt gigantes nominati ab initio exiſtentes magni,
26 ἐκεῖ ἐγενήθησαν οἱ γίγαντες οἱ ὀνομαστοὶ οἱ ἀπαρχῆς γενόμενοι μεγάλοι ἐπιστάμενοι
ſcientes bellum Non hos elegit Deus, neque viam ſcientiæ
27 πόλεμον οὐ τούτους ἐξελέξατο ὁ θεὸς, οὐδὲ ὁδὸν ἐπιστήμης
dedit illis; & perierunt, eò quòd non haberent prudentiam perierunt propter
28 ἔδωκαν αὐτοῖς, καὶ ἀπώλοντο, διὰ τὸ μὴ ἔχειν φρόνησιν ἀπώλοντο διὰ
temeritatem eorum Quis aſcendit in cælum, & accepit eam? &
29 τὴν ἀβουλίαν αὐτῶν τίς ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ
deduxit eam de nubibus? Quis tranſiit trans mare & in
30 κατεβίβασεν αὐτὴν ἐκ τῶν νεφελῶν, τίς διέβη πέραν τῆς θαλάσσης καὶ εὗ-
uenit eam, & afferet eam auro electo? Non eſt cognoſcens viam
31 ρεν αὐτὴν, καὶ οἴσει αὐτὴν χρυσίου ἐκλεκτοῦ οὐκ ἔστιν ὁ γινώσκων τὴν ὁδὸν
eius, neque qui conſideret ſemitam eius Sed ſciens omnia cognouit
32 αὐτῆς οὐδὲ ὁ ἐνθυμούμενος τὴν τρίβον αὐτῆς ἀλλ' ὁ εἰδὼς τὰ πάντα γινώ-
eam adinuenit eam prudentia ſua qui præparauit ter
σκει αὐτὴν, ἐξεῦρεν αὐτὴν τῇ συνέσει αὐτοῦ ὁ κατασκευάσας τὴν
ram in æternum tempus impleuit eam iumentis quadrupedibus Qui
33 γῆν εἰς αἰῶνα χρόνον ἐνέπλησεν αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων ὁ
mittit lumen & ibit. vocauit illud, & obediuit illi
ἀποστέλλων τὸ φῶς καὶ πορεύσεται ἐκάλεσεν αὐτό, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ
timore Ac ſtellæ ſplenduerunt in cuſtodiis ſuis
34 τρόμῳ. οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν
& lætatæ ſunt. vocauit eos, & dixerunt, Adſumus ſplenduerunt
35 καὶ ἠυφράνθησαν ἐκάλεσεν αὐτοὺς καὶ εἶπαν, πάρεσμεν ἔλαμψαν
cum lætitia ei qui fecit illos Hic Deus noſter non reputabitur
36 μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντα αὐτούς οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν οὐ λογισθήσε-
alius aduerſus eum Inuenit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam
37 ται ἕτερος θεὸς αὐτῷ. ἐξεῦρεν πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν

Iacob seruo suo, & Israel dilecto suo Post hoc
ιακωβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, καὶ ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ αὐτοῦ μετὰ τοῦτο 38
in terra visus est & inter homines conuersatus est
ὤφθη καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη.

CAP IIII δ'.

Hic liber præceptorum Dei, & lex existens in
Αὕτη ἡ βίβλος τῶν προσταγμάτων τοῦ θεοῦ καὶ ὁ νόμος ὁ ὑπάρχων εἰς 1
æternum omnes tenentes eam in vitam at derelinquentes
τὸν αἰῶνα πάντες οἱ κρατοῦντες αὐτὴν εἰς ζωὴν οἱ δὲ καταλείποντες
eam morientur Conuertere Iacob & apprehende eam ambula
αὐτὴν ἀποθανοῦνται στρέψον ἰακὼβ καὶ ἐπιλαβοῦ αὐτῆς διόδευσον
ad splendorem coram lumine eius Ne des alteri
πρὸς τὴν λάμψιν κατέναντι τοῦ φωτὸς αὐτῆς. μὴ δῷς ἑτέρῳ τὴν 2
gloriam tuam, & quæ sunt vtilia tibi genti alienæ Beati sumus Israel,
δόξαν σου καὶ τὰ συμφέροντα σοι ἔθνει ἀλλοτρίῳ μακάριοι ἐσμεν ἰσραήλ, 3
quia placita Deo nobis cognita sunt Confidite populi meis memo-
ὅτι τὰ ἤρεσα τῷ θεῷ ἡμῖν γνωστὰ ὄντα θαρσεῖτε λαοί μου μνημό- 4
riale Israel Venundati estis gentibus non in perditionem propter quod autē
συνον ἰσραήλ ἐπράθητε τοῖς ἔθνεσιν οὐκ εἰς ἀπώλειαν διὰ δὲ 5
ad iracundiam prouocastis vos Deum, traditi estis aduersariis Ex
τὸ παροργίσαι ὑμᾶς τὸν θεὸν παρεδόθητε τοῖς ὑπεναντίοις πα- 6
acerbastis enim eum qui fecit vos, sacrificantes dæmoniis & non Deo
ροξύναντες γὰρ τὸν ποιήσαντα ὑμᾶς, θύσαντες δαιμονίοις καὶ οὐ θεῷ
Obliti estis autem eum qui genuit vos Deum æternum: contristastis autē & eam
ἐπιλαθόμενοι δὲ τοῦ φύσαντα ὑμᾶς θεὸν αἰώνιον, ἐλυπήσατε δὲ καὶ τὴν 7
quæ nutriuit vos, Hierusalem Vidit enim aduentantem vobis iram
ἐκθρέψασαν ὑμᾶς ἱερουσαλήμ. ἴδεν γὰρ τὴν ἐπελθοῦσαν ὑμῖν ὀργὴν 8
à Deo, & dixit Audite confines Sion; induxit mihi Deus
ἀπὸ θεοῦ, καὶ εἶπεν, ἀκούσατε αἱ πάροικοι σιών, ἐπήγαγέ μοι ὁ θεὸς 9
luctum magnum Vidi enim captiuitatem filiorum meorū & filia-
πένθος μέγα. εἶδον γὰρ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν υἱῶν μου καὶ θυγα- 10
rum quam induxit eis AEternus Nutrui enim illos cum iocunditate
τέρων ἣν ἐπήγαγεν αὐτοῖς ὁ αἰώνιος. ἔθρεψα γὰρ αὐτοὺς μετ' ἀφρο- 11
te, dimisi autem illos cum fletu & luctu Nemo super
σύνης, ἐξαπέστειλα δὲ αὐτοὺς μετὰ κλαυθμοῦ καὶ πένθους μηδεὶς ἐπ' 12
gaudeat mihi viduæ & derelictæ à multis desolata sum propter
χαιρέτω μοι τῇ χήρᾳ καὶ καταλελοιφυίᾳ ἀπὸ πολλῶν ἠρημώθην διὰ τὰς
peccata filiorum meorum, quia declinauerunt a lege Dei Iustificatio-
ἁμαρτίας τῶν τέκνων μου, διότι ἐξέκλιναν ἐκ νόμου θεοῦ δικαιώ- 13
nes autem suas non cognouerunt, neque ambulauerunt viis mandatorum Dei neque
ματα δὲ αὐτοῦ οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ ἐπορεύθησαν ὁδοῖς ἐντολῶν θεοῦ, οὐδὲ
semitis disciplinæ in iustitia eius ascenderunt Veniant
τρίβοις παιδείας ἐν δικαιοσύνῃ αὐτοῦ ἐπέβησαν ἐλθέτωσαν αἱ 14
connos Sion, & memorate captiuitatem filiorum meorū & filia-
πάροικοι σιὼν καὶ μνείσθητε τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν υἱῶν μου, καὶ τῶν θυ-
rum quam induxit illis æternus Induxit enim gentem super il-
γατέρων ὧν ἐπήγαγεν αὐτοῖς ὁ αἰώνιος ἐπήγαγε γὰρ ἔθνος ἐπ' αὐ- 15
los de longe gentem impudentem & alterius linguæ Quia non erubuerunt
τοὺς μακρόθεν, ἔθνος ἀναιδὲς καὶ ἀλλόγλωσσον. ὅτι οὐκ ἠσχύνθησαν 16

senem,

senem, neque pueri miserti sunt, & abduxerunt dilectos vi
πρεσβύτου, ἐδὲ παιδίον ἠλέησαν, καὶ ἀπήγαγον τὰς ἀγαπητὰς τῆ χή
duæ, & a filiabus vnicam desolauerunt Ego autem quid
17 ρας καὶ ἀπὸ τῶν δυναστέρων τινὸς μόνοι ῥύσωσαι ἐγὼ δὲ τί
potens (sum) adiuuare vos? Nam qui induxit vobis mala eripiet vos
δυνατὴ βοηθῆσαι ὑμῖν, ὁ γὰρ ἐπαγαγὼν ὑμῖν τὰ κακα, ἐξελεῖται ὑμᾶς
de manu inimicorum vestrorum Ambulate filii ambulate, ego autem relicta
19 ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ὑμῶν βαδίζετε τέκνα, βαδίζετε, ἐγω δὲ καταλεί
sum deserta Exut me stola pacis, indui me autem
20 φθην ἔρημος ἐξεδυσάμην στολὴν τῆς εἰρήνης, ἐνεδυσάμην δὲ
sacco deprecationis meæ, clamabo ad AEternum in diebus
σακκον τῆς δεήσεώς μου, κεκράξομαι πρὸς τὸν αἰώνιον ἐν ταῖς ἡμέραις
meis Confidite filii, clamate ad Deum, & eripiet vos de potesta-
21 μου θαρσεῖτε τέκνα, βοήσατε πρὸς τὸν θεὸν, καὶ ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ δυνα
te manu inimicorum Ego enim iam sperauit in AEterno
22 στείας καὶ χειρὸς ἐχθρῶν ἐγὼ γὰρ ἤλπισα ἐπὶ τῷ αἰωνίῳ τὴν
salutem vestram, & venit mihi gaudium a Sancto super misericordia quæ
σωτηρίαν ὑμῶν, καὶ ἦλθέν μοι χαρὰ ἀπὸ τοῦ ἁγίου ἐπὶ τῇ ἐλεημοσυνῃ ἣ
veniet vobis velociter ab æterno saluatore nostro Emisi enim
23 ἥξει ὑμῖν ἐν ταχει παρὰ τοῦ αἰωνίου σωτῆρος ἡμῶν ἐξέπεμψα γαρ
vos cum luctu & fletu reddet autem mihi Deus vos cum
ὑμᾶς μετὰ πένθους καὶ κλαυθμοῦ ἀποδωσει δὲ μοι ὁ θεὸς ὑμᾶς μετὰ
gaudio & lætitia in æternum Sicut enim nunc viderunt
24 χαρμοσύνης καὶ ἀφροσύνης εἰς τὸν αἰῶνα ὥσπερ γὰρ νῦν ἑωράκασιν αἱ
vicinæ Sion vestram captiuitatem, sic videbunt velociter quæ
πάροικοι σιων τὴν ὑμετέραν αἰχμαλωσίαν, ἃ τως ὄψονται ἐν τάχει τὴν
a Deo vestro salutem, quæ superuenient vobis cum gloria magna &
ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὑμῶν σωτηρίαν, ἣ ἐπελεύσεται ὑμῖν μετὰ δόξης μεγάλης καὶ
splendore æterno Filii patienter sustinete a Deo
25 λαμπρότητος τοῦ αἰωνίου τέκνα μακροθυμήσατε τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ
superuenientem vobis iram persecutor est enim te inimicus tuus, & videbis eius
ἐπελθοῦσαν ὑμῖν ὀργὴν, κατιδίωξεν γάρ σε ὁ ἐχθρός σου, καὶ ὄψει αὐτοῦ
perditionem velociter, & super colla eorum ascendes Delicati mei
26 τὴν ἀπώλειαν ἐν τάχει, καὶ ἐπὶ τραχήλους αὐτῶν ἐπιβήσῃ οἱ τρυφεροί μου
ambulauerunt vias asperas, sublati sunt sicut grex direptus ab
ἐπορεύθησαν ὁδὸς τραχείας, ἥρθησαν ὡς ποίμνιον ἡρπασμένον ὑπὸ
inimicis Confidite filii, & clamate ad Deum erit enim vestra ab
27 ἐχθρῶν θαρσήσατε τέκνα καὶ βοήσατε πρὸς τὸν θεόν ἔσαι γὰρ ὑμῶν ὑπὸ τοῦ
inducente, memoria Sicut enim fuit cogitatio vestra vt erraretis
28 ἐπάγοντος μνεία. ὥσπερ γὰρ ἐβουλετο ἡ διάνοια ὑμῶν εἰς τὸ πλανηθῆναι
vos à Deo, decuplate conuersi quærere eum Nam qui
29 ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ θεοῦ, δεκαπλασιασατε ἐπιστρέφοντες ζητῆσαι αὐτόν ὁ γὰρ ἐπα-
induxit vobis mala, inducet vobis æternam lætitiam cum
γαγὼν ὑμῖν τὰ κακα ἐπαξει ὑμῖν τὴν αἰωνιον εὐφροσύνην μετὰ τῆς
salute vestra Confide Hierusalem, consolabitur te qui nominauit te
30 σωτηρίας ὑμῶν. θαρσει ἱερουσαλήμ, παρακαλέσει σε ὀνομάσας σε
Miseri te affligentes, & subuersi tua ruina Miseræ
31 δείλαιοι οἱ σε κακώσαντες, καὶ ἐπιχαρέντες τῇ σῇ πτώσει δείλαιαι αἱ
ciuitates quibus seruierunt filii tui miserè quæ susceperit filios tuos
32 πόλεις αἷς ἐδούλευσαν τὰ τέκνα σου δειλαία ἡ δεξαμένη τοὺς υἱούς σου

Sicut

Sicut enim gaudiſa eſt ſuper tua ruina, & lætata eſt in caſu tuo,
ὥσπερ γὰρ ἐχάρη ἐπὶ τῇ σῇ πτώσει, καὶ εὐφράνθη ἐπὶ τῷ πτώματί σου,
33
ſic contriſtabitur in ſua deſolatione, Et amputabo eius
οὕτως λυπηθήσεται ἐπὶ τῇ ἑαυτῆς ἐρημίᾳ· καὶ περιελῶ αὐτῆς τὸ
34
exultationem multitudinis, & ſuperbia eius erit in luctum Ignis
ἀγαλλίαμα τῆς πολυοχλίας, καὶ τὸ γενόμενα αὐτῆς ἔσται εἰς πένθος· πῦρ
35
enim ſuperueniet illi ab AEterno in dies longes, & habitabitur
γὰρ ἐπελεύσεται αὐτῇ παρὰ τοῦ αἰῶνος εἰς ἡμέρας μακράς, καὶ κατοικηθήσεται
à dæmoniis multum tempus Circumſpice ad Orientem Hie
ὑπὸ δαιμονίων τὸν πλείονα χρόνον. περίβλεψαι πρὸς ἀνατολὰς Ἱερου-
36
ruſalem, & vide lætitiam à Deo tibi venientem
σαλήμ, καὶ ἴδε τὴν εὐφροσύνην τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ σοι ἐρχομένην.
Ecce veniunt filii tui quos miſiſti, veniunt congregati ab Oriente
ἰδοὺ γὰρ ἔρχονται οἱ υἱοί σου οὓς ἐξαπέστειλας, ἔρχονται συνηγμένοι ἀπὸ ἀνατο-
37
vſque ad Occidentem, verbo ſancti gaudentes Dei gloria,
λῶν ἕως δυσμῶν τῷ ῥήματι τοῦ ἁγίου χαίροντες τῇ τοῦ θεοῦ δόξῃ.

CAP. V.

Exue te Hieruſalem ſtola luctus & vexationis tuæ, &
Ἔκδυσαι Ἱερουσαλὴμ τὴν στολὴν τοῦ πένθους καὶ τῆς κακώσεώς σου, καὶ
1
induere decore quæ à Deo gloriæ in æternum Am-
ἔνδυσαι τὴν εὐπρέπειαν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ δόξης εἰς τὸν αἰῶνα περι-
2
plectere diploidem quæ à Deo iuſtitiæ impone mitram ſuper
βαλοῦ τὴν διπλοΐδα ἃ παρὰ τοῦ θεοῦ δικαιοσύνης ἐπίθου μίτραν δὴ
caput tuum gloriæ æternæ Nam Deus oſtendet quæ ſub cæ
τὴν κεφαλήν σου τῆς δόξης τοῦ αἰωνίου· ὁ γὰρ θεὸς δείξει τῇ ὑπ' ἔρα-
3
lo omni tuum ſplendorem Vocabitur enim tuum nomen à
νὸν πάσῃ τὴν γῆν λαμπρότητα. κληθήσεται γάρ σου τὸ ὄνομα παρὰ
4
Deo in æternum, pax iuſtitiæ & gloria pietatis.
τοῦ θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, εἰρήνη δικαιοσύνης καὶ δόξα θεοσεβείας.
Surge Hieruſalem, & ſta in excelſo & circumſpice ad Orien-
ἀνάστηθι Ἱερουσαλήμ, καὶ στῆθι ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ, καὶ περίβλεψαι πρὸς ἀνα-
5
tem & vide tuos congregatos filios, à Solis occaſu vſque ad ortum,
τολὰς, καὶ ἴδε σου συνηγμένα τὰ τέκνα ἀπὸ ἡλίου δυσμῶν ἕως ἀνατολῶν
verbo ſancti, gaudentes Dei memoria Exierunt
τῷ ῥήματι τοῦ ἁγίου χαίροντα τῇ τοῦ θεοῦ μνείᾳ. ἐξῆλθον
6
enim à te pedeſtres ducti ab inimicis: adduxit autem illos Deus ad
γὰρ παρὰ σοῦ πεζοὶ ἀγόμενοι ὑπὸ ἐχθρῶν, εἰσάγει δὲ αὐτοὺς ὁ θεὸς πρὸς
te ſublatos cum gloria ſicut filios regni Conſtituit enim Deus
σε αἰρομένους μετὰ δόξης ὡς υἱὸς βασιλείας. στοιβάσει γὰρ ὁ θεὸς
7
humiliari omnem montem exceſſum, & litora perennia, & conualles re-
ταπεινοῦσθαι πᾶν ὄρος ὑψηλὸν καὶ πέτρας ἀενάους καὶ φάραγγας πλη-
pleri in coæquationem terræ vt ambulet Iſrael ſecure
ροῦσθαι εἰς ὁμαλισμὸν τῆς γῆς, ἵνα βαδίσῃ ἰσραὴλ ἀσφαλῶς τῇ τοῦ
Dei gloria Exultauerunt autem & ſiluæ, & omne lignum
θεοῦ δόξῃ. ἐσκίρτησαν δὲ καὶ οἱ δρυμοὶ καὶ πᾶν ξύλον
8
ſuauitatis Iſrael, mandato Dei Adducetur enim populus
εὐωδίας τοῦ ἰσραὴλ προστάγματι τοῦ θεοῦ· ἡγήσεται γὰρ ὁ λαὸς
9

Israel cum lætitia, lumine gloriæ eius cum misericordia & iu-
ἱσραὴλ μετ' εὐφροσύνης τῷ φωτὶ τῆς δόξης αὐτοῦ σὺν ἐλεημοσύνῃ καὶ δι-
stitia quæ ab ipso.
καιοσύνῃ τῇ παρ' αὐτοῦ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Epistola.

Cap. VI. ϛ'

EXEMPLVM epistolæ quam misit Ieremias ad aliquan-
ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ τῆς ἐπιστολῆς ἧς ἀπέστειλεν ἱερεμίας πρὸς τοὺς ἀχθη-
dos in Babylonem a rege Babyloniorum, vt annunciaret
σομένους εἰς βαβυλῶνα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν βαβυλωνίων ἀναγγεῖλαι
illis sicut præceptum est illi a Deo.
αὐτοῖς καθότι ἐπετάγη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ θεοῦ.

PROPTER peccata quæ peccastis coram Deo, adducemini in Ba-
1 Διὰ τὰς ἁμαρτίας ἃς ἡμαρτήκατε ἐναντίον τοῦ θεοῦ, ἀχθήσεσθε εἰς βα-
bylonem captini à Nabuchodonosor rege Babyloniorum
βυλῶνα αἰχμάλωτοι ὑπὸ ναβουχοδονόσορ τοῦ βασιλέως τῶν βαβυλωνίων
Ingressi igitur in Babylonem, eritis illic annis pluribus & tempus lon-
2 εἰσελθόντες οὖν εἰς βαβυλῶνα, ἔσεσθε ἐκεῖ ἔτη πλείονα καὶ χρόνον μα-
gum vsq. ad generationes septem post autem hoc educam vos inde cum pace.
κρὰν ἕως γενεῶν ἑπτά· μετὰ δὲ τοῦτο ἐξάξω ὑμᾶς ἐκεῖθεν μετ' εἰρήνης
Nunc autem videbitis in Babylone deos argenteos & aureos, & ligneos
3 νυνὶ δὲ ὄψεσθε ἐν βαβυλῶνι θεοὺς ἀργυροῦς καὶ χρυσοῦς καὶ ξυλίνους
in humeris sublatos, ostendentes metum gentibus Timete
ἐπ' ὤμοις αἰρομένους δεικνύοντας φόβον τοῖς ἔθνεσιν. εὐλαβήθητε
igitur, ne & vos assimilati alienigenis assimilemini, & ti-
4 οὖν μὴ καὶ ὑμεῖς ἀφομοιωθέντες τοῖς ἀλλοφύλοις ἀφομοιωθῆτε, καὶ φό-
mor vos capiat in ipsis, Videntes turbam ante & post eos
βος ὑμᾶς λαβέτω ἐπ' αὐτοῖς, ἰδόντας ὄχλον ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν αὐτῶν
adorantes ea dicite iam in mente, Te oportet adorare Domi-
5 προσκυνοῦντας αὐτὰ εἴπατε δὴ τῇ διανοίᾳ, σὲ δεῖ προσκυνεῖν δέσπο-
ne Nam angelus meus vobiscum est, ipseque exquirens
τα. ὁ γὰρ ἄγγελος μου μεθ' ὑμῶν ἐστιν, αὐτὸς τὰς ψυχὰς
animas vestras Lingua enim eorum est polita à
6 τὰς ὑμῶν. γλῶσσα γὰρ αὐτῶν ἐστι κατεξυσμένη ὑπὸ
fabro ipsaque deaurata & deargentata, falsa autem sunt & nō possunt
τέκτονος αὐτὰ τε αὐτὰ χρυσᾶ καὶ περιαργυρᾶ, ψευδῆ δέ ἐστι καὶ δύνανται
loqui Et sicut virgini amanti ornatum accipientes eorum
7 λαλεῖν καὶ ὥσπερ παρθένῳ φιλοκόσμῳ λαμβάνοντες χρυ-
fabricant Coronas super capita deorum suorum
σίον κατασκεύζουσι στεφάνους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν θεῶν αὐτῶν,
est autem & quando subtrahentes sacerdotes a diis suis aurum & argentum
8 ἔστι δὲ καὶ ὅτε ὑφαιρούμενοι οἱ ἱερεῖς ἀπὸ τῶν θεῶν αὐτῶν χρυσίον καὶ ἄργυρον
in seipsos expendent Dabunt autem ex eis & his quæ sub tecto
9 εἰς ἑαυτοὺς καταναλώσουσι δώσουσι δὲ ἀπ' αὐτῶν καὶ παῖς ἐπὶ τῷ τέγει
meretricibus, ornantque eos quasi homines vestimentis deos argenteos, &
πόρναις, κοσμοῦσι τε αὐτοὺς ὡς ἀνθρώπους τοῖς ἐνδύμασι θεοὺς ἀργυροῦς, καὶ

aureos

aureos & ligneos. Hi autē non liberantur à rubigine & ti-
χρυσοῦς καὶ ξυλίνους. ἠτοι δὲ κ διασῴζονται ἀπὸ ἰῦ καὶ βρῶ 11
neis, circumamictis illis vestimento purpureo extergentes
σεως περιβεβλημένων αὐτῶν ἱματισμὸν πορφυροῦν σμήχοντες τὸ 12
faciem ipsorum propter qui ex domo pulverem qui est plurimus super
σρόσωπον αὐτῶν διὰ τὸν ἐκ τῆς οἰκίας κονιορτὸν ὃς ἔστι πλείων ἐπ'
eos. Et sceptrum habet vt homo iudex regionis, qui in
αὐτὸς καὶ σκῆπτρον ἔχει ὡσεὶ ἄνθρωπ⊙ κριτὴς χωρας ὃς τὸν εἰς 13
se peccantem non interficit. Habet autem gladiolum in dextera & secu-
αὐτὸν ἁμαρτάνοντα οὐκ ἀνελεῖ ἔχει δὲ ἐγχειρίδιον ἐν δεξιᾷ ἢ σέ 14
rim se autē de bello & latronibus non liberabit. vnde nolit
λεκυν ἑαυτὸν δὲ ἐκ πολέμου καὶ λῃστῶν οὐκ ἐξελεῖται, ὅθεν γνώσεσθε
esse non existentes Dei. Neutiquam timueritis eos sicut enim vas
εἶναι οὐκ ὄντες θεοί μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· ὥσπερ γὰρ σκεῦ⊙ 15
hominis confractum, inutile fit, tales sunt dii eorum
ἀνθρώπου συντριβέντα χρεῖον γίνε⊙, τοιοῦτοι ὑπάρχουσιν οἱ θεοὶ αὐτῶν
omnibus illis in domibus, oculi eorum pleni sunt
πλησθησόμενοι αὐτῶν ἐν τοῖς οἴκοις, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν πλήρεις εἰσὶ 16
pulveris à pedibus introeuntium. Et sicut qui offen-
κονιορτῶ ἀπὸ τῶν ποδῶν τῶν εἰσπορευομένων καὶ ὥσπερ τινὶ ἢ δικηνό- 17
dit regem, circumsepta sunt atria, sicut ad mortem adducto
πι βασιλέα, περιφραγμέναι εἰσὶν αἱ αὐλαί, ὡς ἐπὶ θανατωθησομένῳ,
domos eorum muniunt sacerdotes tamquē & claustris &
τὰς οἰκους αὐτῶν ὀχυροῦσιν οἱ ἱερεῖς θυρώμασίτε καὶ κλειθροις ἢ μη
seris, vt à latronibus non spolientur: Lucernas accendunt & plures quam sibi
χλοῖς, ὅπως ὑπὸ λῃστῶν μὴ συληθῶσι. λύχνους καίουσι καὶ πλείους ἢ ἑαυ- 18
ipsis, quarū nullam possunt videre: est quidem sicut trabs ex domo
τοῖς ὧν οὐδένα δύνανται ἰδεῖν ἔστι μὲν ὥσπερ δοκὸς τῆς ἐκ τῆς οἰκίας
At corda eorum dicunt eligni, qui de terra serpentibus comedenti-
τὰς δὲ καρδίας αὐτῶν φασὶν ἐκλιχμᾶσθαι τῆς ἀπὸ γῆς ἑρπετῆς κατεσθό- 19
bus, eorque & vestimentum eorum non sentiunt. Nigri facti sunt
των αὐτούς τε ἢ τὸν ἱματισμὸν αὐτῶν οὐκ αἰσθάνονται μεμελάνωνται 20
in facie eorum à fumo qui ex domo. Super corpus
τὸ πρόσωπον αὐτῶν ἀπὸ τῆ καπνῆ τῆ ἐκ τ οἰκίας. ἐπὶ τὸ σῶμα 21
eorum & super caput volant noctuæ, hirundines,& aues,
αὐτῶν ἢ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἐφίπανται νυκτερίδες, χελιδόνες ἢ τὰ ὄρνεα,
similiter autem & cattı. Vnde cognoscetis quia non sunt dii, ne igitur ti
ὡσαυτως δὲ καὶ οἱ ἕλουρι ὅθεν γνωσεσθε ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοί, μὴ οὖν φο 22
mueritis eos. Nam aurum quod circumiacet ad pulchritudinē nisi quis exterserit
βηθῆτε αὐτούς τὸ χρυσίον ὁ περίκει⊙ εἰς κάλλος, ἐὰν μή τις ἐκμαξη 23
æruginem non fulgebunt neq; enim quando conflabantur, sentiebant. Ex omni pre-
τὸν ἰὸν, ἃ μὴ σίλφωσιν, οὐδὲ γὰρ ὅτε ἐχωνεύοντο ἐθανατοῦτο ἐκ πάσης τι- 24
tio empta sunt in quibus nō est spiritus. Sine pedibus in humeris por-
μῆς ἠγορασμένα εἰσὶν ἐν οἷς οὐκ ἔστι πνεῦμα. ἀνὰ ποδῶν ἐπ' ὤμοις φέ 25
tantur, ostendentes eorum ignominiam hominibus contenduntur autē
ρονται ἐνδεικνύμενοι τὴν ἑαυτῶν ἐπισίαν τοῖς ἀνθρώποις αἰσχύνονται δὲ
& colentes ea. Propter quod ne fortè super terram cadat, per se
καὶ οἱ σεβιζόμενοι αὐτά, διὰ τὸ μήποτε ἐπὶ τὴν γῆν πέσῃ δι' ἑαυτῆς 26
surgere, neque si quis eum rectum statuerit, per seipsum movebitur: neque
ἀνίσασθαι, μή τε ἑάντις αὐτὸν ὀρθὸν στήσῃ, δι' ἑαυτῆ κινηθήσεται μή τε

ſi inclinatus fuerit non dirigetur: ſed ſicut mortuis, dona ipſis apponunt
ἐὰν κλιθῇ ἢ μὴ ὀρθωθῇ ἀλλ' ὥσπερ νεκροῖς τὰ δῶρα αὐτοῖς προσφέ-
At huſtias illorum vendentes ſacerdotes eis abutuntur: ſimi-
27 ουσιν· θύσας τὰς δὲ θυσίας αὐτῶν ἀποδόμενοι οἱ ἱερεῖς αὐτῶν κατακρῶνται· ὡσαύ-
liter autem & mulieres ab eis condientes, nihil mendico neque
τως δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἀπ' αὐτῶν τὰ εἰχύσια, ἐδὲν πάνυ ἁψαμέ-
impotenti diſtribuent. Sacrificia eorum menſtruata & ſermone tangunt
28 ναι τῶν ἀποκαθημένων ἢ λόγῳ ἅπτον-
cognoſcite igitur ex his quia non ſunt dii, ne timueritis eos. Vnde enim
29 γνῶτε ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοί, μὴ φοβηθῆτε αὐτούς. πόθεν γὰρ
vocarentur diis quia mulieres apponunt diis argenteis, & aureis,
κληθέντα θεοί, ἢ γυναῖκες φυλάσσουσι θεοῖς ἀργυροῖς καὶ χρυσοῖς
& ligneis. In domibus eorum ſacerdotes ſedent, habentes runi-
30 καὶ ξυλίνοις. ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν οἱ ἱερεῖς καθίζουσιν ἐχοντες τὰς χι-
cas ſciſſas, & capita & barbas raſas, quorum ca-
τῶνας διερραγότας, καὶ τὰς κεφαλὰς καὶ τοὺς πώγωνας ἐξυρημένους, ὧν αἱ κε-
pita diſcooperta ſunt. Rugiebant autem clamantes in conſpectu deorum ſuorum,
31 φαλαὶ ἀκαλυπτοί εἰσιν· ὠρυόντο δὲ βοῶντες ἐναντίον τῶν θεῶν αὐτῶν
ſicut quidam in cœna mortuis. A veſtimento eorum auferentes
32 ὥσπερ τινες ἐν δείπνῳ νεκρῷ ἀπὸ τῶν ἱματισμῶν αὐτῶν ἀφελόμενοι
ſacerdotes, induunt vxores ſuas & filios. Neque ſi malum
33 οἱ ἱερεῖς, ἐνδύουσι τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ παιδία. οὔτε ἐὰν κακόν
paſſi fuerint ab aliquo, neque ſi bonum, poterunt retribuere; neque
πάθωσιν ὑπό τινος οὔτε ἐὰν ἀγαθόν, δυνήσονται ἀνταποδοῦναι, οὔτε κα-
conſtituere regem poſſunt, neque auferre. Similiter neque diuitias, neque
34 τασῆσαι βασιλέα δύνανται, οὔτε ἀφελεῖσθαι. ὡσαύτως οὔτε πλοῦτον οὔτε
es poſſunt dare ſi quis illis votum vouerit, non red-
χαλκὸν ἐὰν μὴ δώσωσι, διδόναι ἐάν τις αὐτοῖς εὐχὴν εὐξάμενος μὴ ἀπο-
diderit, non requirent. De morte hominem non liberabunt neque
35 δῶ, ἐὰν μὴ ἐπιζητήσωσιν. ἐκ θανάτου ἄνθρωπον οὐ μὴ ῥύσωνται· οὔτε
minorem à forti eripient. Hominem cæcum ad viſionem non
36 ἥττονα ἀπὸ ἰσχυροῦ ἐὰν μὴ ἐξέλωνται. ἄνθρωπον τυφλὸν εἰς ὅρασιν οὐ μὴ
reſtituent, in neceſſitate hominem exiſtentem non liberabunt. Viduæ non miſere-
37 ποιήσωσιν, ἐν ἀνάγκῃ ἄνθρωπον ὄντα ἐὰν μὴ ἐξέλωνται· χήρᾳ ἐὰν μὴ ἐλεή-
buntur, neque orphano beneficient. Qui à monte lapidibus aſſimilari ſunt
38 σωσιν, ὅτι ὀρφανὸν εὐποιήσωσι τοῖς ἀπὸ τοῦ ὄρους λίθοις ὁμοιωμένοι εἰσὶν
lignea & aurea & argentea ac colentes ea
τὰ ξύλινα καὶ τὰ περίχρυσα καὶ τὰ περιαργυρᾶ οἱ δὲ θεραπεύοντες αὐτὰ
confundentur. Quomodo ergo exiſtimandũ eſt aut vocandũ eos eſſe
39 καταισχυνθήσονται. πῶς οὖν νομιστέον ἢ κλητέον αὐτὰς ὑπάρχειν
deos? Adhuc autẽ & ipſis Chaldæis inhonorantibus ea: qui cum viderint
40 θεούς, ἔτι δὲ καὶ αὐτῶν τοῦ χαλδαίου ἀπαζόντων αὐτὰ οἱ ὅταν ἴδωσιν
mutum non potentem loqui, offerentes Belum petunt loqui,
41 ἄφωνόν μὴ δυνάμενον λαλῆσαι, προσενεγκάμενοι τὸν βῆλον, ἀξιοῦσι φωνὴν
quaſi potente exiſtente illo eſſe & non poſſunt ipſi intelligentes relinquere
42 ὡς δυνατὸν ὄντα· αὐτοὶ δὲ συνιέναι καὶ δύνασθαι καὶ ἑαυτοὶ ποιῆσαι κατα-
ea, ſenſum enim non habent. At mulieres circum datæ funi-
λιπεῖν αὐτά, αἰδῶνα γὰρ οὐκ ἔχουσιν· αἱ δὲ γυναῖκες περιθέμεναι σχοι-
bus, in viis ſedent, ſuccendentes furfures. Cùm autẽ aliqua ea
43 νία, ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκαθιζόμεναι δυμιῶσι τὰ πίτυρα. ὅτ' ἂν δέ τις αὐ-

rum attracta ab aliquo pertranseuntium dormierit quæ
τὴν ἐπλυκυθεῖσα ὑπὸ πηλοῦ ὑφ' ὑδάτος δρομένων κοιμηθῇ τὼ
proximæ exprobat, quòd non digna est habita sicut & ipsa, neque funis ip-
πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι οὐκ ἠξίωται ὅμοιρ καὶ αὐτή, ἐδὲ τὸ χρυσίον αὐ-
sius diruptus est Omnia quæ fiunt in illis sunt mendacia quomodo igitur
τῆ διερράγη. πάντα τὰ γινόμενα ἐν αὐτοῖς ὄντα ψεῦδη. πῶς οὖν 44
existimandu est aut vocandum deos illos esse? A fabris & auri-
νομιστέον ἢ καλτέον θεοὺς αὐτούς ὑπάρχειν, ὑπὸ τεκτόνων ἢ χρυ- 45
ficibus fabricata sunt nihil aliud erunt, quàm volent ar
σοχόων κατασκασμένα εἰσίν, ἐδὲν ἄλλο μὴ γένωνται ἢ βουλονται οἱ
tifices ipsa esse Ipsique fabricantes ea non erunt multi
χρὴ αὐτὰ γενέσθαι. αὐτοὶ γὰρ οἱ κατασκάζοντες αὐτὰ ἐ μὴ γένωνται πο- 46
temporis quomodo iam debent ab ipsis fabricata esse dii?
λυχρόνιοι, πῶς γε δὴ μέλλει τὰ ὑπ' αὐτῆ κατασκαθέντα εἶ θεοί,
Reliquerunt enim falsa & opprobria futuris Quando enim venerit
κατάλιπον γὰρ ψεῦδη καὶ ὀνείδη τοῖς ὀπιγινομένοις ὅτ' ἂν γὰρ ἔλθη 47
super ea bellum, & mala, cogitant ad seipsos sacerdotes vbi simul absi
ἐπ' αὐτὰ πόλεμος καὶ κακὰ βυλθονται πρὸς αὐτὲς οἱ ἱερεῖς ποῦ σωσαι 48
condentur cum illis Quomodo ergo non est sentire quia non sunt
κρυβῶσι μετ' αὐτῶν. πῶς οὖν οὐκ ἔστιν αἰσθέσθαι ὅτι οὐκ εἰσὶν 49
dii? qui neque saluant semetipsos de bello, neque de malis Existentia
θεοὶ οἱ ὑπὸ σώζειν αὐτὲς ἐκ πολέμυ, οὔτε σε κακῶν, ὑπάρχοντα 50
lignea, & aurea & argentea; cognoscetur post hæc quia
ξύλινα καὶ χρύσια καὶ ἀργύρεα· γνωσθήσεται μετὰ ταῦτα ὅτι
sunt mendacia gentibus omnibus, & regibus manifesta erunt, quia non
ἔστιν ψεῦδη τοῖς ἔθνεσι πᾶσι, τοῖς τε βασιλεῦσι φανερὰ ἔσται ὅτι οὐκ
sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in illis
εἰσὶ θεοί, ἀλλὰ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, καὶ ὐδὲν θεῦ ἔργον ἐν αὐτοῖς
est Cui ergo cognoscendu est quia non sunt dii? Regem enim regionis non
ὄντι τίνι οὖν γνωστέον ὄντι ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοί, βασιλέα γὰ χώρας ἐ μὴ 51
fuscitabunt, neque pluuiam hominibus dabunt; iudicium que non iudicabunt
ἀναστήσωσιν, ὔτε ὑετὸν ἀνθρώποις ἐ μὴ δώσωσιν κρίσιν τε ἐ μὴ κρίνωσιν 52
eorum, neque liberabunt injuriam impotentes existentes: sicut enim cornicula in
αὐτ, ὥτι μὴ ῥύσωνται ἀδίκημα ἀδυνάτοι ὄντες ὥσπερ γὰ κορῶναι ἀνα- 53
medium cæli & terra Etenim cùm ceciderit in domum deorum ligneorum
μέσον τῦ οὐρανῦ καὶ τῆς γῆς καὶ γὰ ὅταν πέσῃ εἰς οἰκίαν θεῶν ξυλίνων 54
aut aureorum, aut argenteorum ignis, equidem sacerdotes eorum fugient &
ἢ χρυσῦν ἢ ἀργύρων πῦρ, οἱ μὲν ἱερεῖς αὐτῆς φεύξονται καὶ
saluabuntur, ipsi autem sicut trabes medii comburentur Regi autem
διασωθήσονται, αὐτοὶ δὲ ὥσπερ δοκοὶ μέσοι κατακαυθήσονται βασιλεῖ δὲ 55
& hostibus non resistent quomodo igitur existimandu est aut recipiendu quia sunt dii?
καὶ πολεμίοις ἐ μὴ ἀντισταθῶσιν πῶς οὖν νομιστέον ἢ δεκτέον ὅτι εἰσὶν θεοί,
Neque à furibus neque à latronibus saluabuntur dii lignei & deau
ἔτι ἀπὸ κλεπτῶν ὔτε ἀπὸ λῃστῶν ἐ μὴ διασωθῶσι θεοὶ ξύλινοι καὶ πε 56
gentati & deaurati quorum sortes auferentes aurum & ar
επάργυροι καὶ φέροντες ὧν οἱ ἰσχύοντες φερελόμενοι τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀρ 57
gentum & vestimentum circumpositum eis, abibunt habentes, neque
γύριον καὶ τὸν ἱματισμὸν τὸν περίκειμενον αὐτοῖς ἀπελεύσονται ἔχοντες, ὥτι
sibi ipsis auxiliabuntur Ita vt melius sit regem offendere
ἑαυτοῖς ἐ μὴ βοηθήσωσιν. ὥστε κρεῖσσον εἶ βασιλέα ἐπιδεικνύμενον τὼ 58

suam

suam fortitudinem, aut vas in domo vtile in qua vtetur possidens,
ἑαυτῷ ἀνδρεῖαν ἢ σκεῦος ἐν οἰκίᾳ χρήσιμον ἐφ' ᾧ χρήσῃ ὁ κεκτημένος
quàm falsi dii aut & porta in domo, quæ seruat quæ in ea existentia, quàm fal-
ἢ φάλαγξ θεοί, ἢ ἡ θύρα ἐν οἰκίᾳ διασώζουσα τὰ ἐν αὐτῇ ὄντα, ἢ οἱ φά-
si dii; & lignea columna in regijs, quàm falsi dii Sol quidē enim
59 λεις θεοί, ἢ ξύλινος σύλος ἐν βασιλείοις ἢ οἱ φάλλες θεοί ἥλιος μὲν γὰρ
& Luna, & stellæ existentes splendidæ & missæ ad vtilitates obedientes sunt
ἢ σελήνη ἢ ἄστρα ὄντα λαμπρὰ καὶ ἀποστελλόμενα εἰς χρείας ὑπήκοά εἰ-
Similiter & fulgur cum apparuerit perspicuum est: at ipse spiritus in
60 σιν ὡσαύτως καὶ ἀστραπὴ ὅταν φανῇ διόπερ ἔστι τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα ἐν
omni regione spirat. Et nubibus cùm imperatum fuerit à Deo ambulare
61 πάσῃ χώρᾳ πνεῖ· καὶ νεφέλαι ὅταν ἐπιταγὴν λάβωσι τοῦ θεοῦ πορεύεσθαι
in totum orbem, perficiunt quod imperatū est. At ignis emissus
62 ἐφ' ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ σωτηλοῦσι τὸ ταχθέν· τὸ δὲ πῦρ ἐξαφοσαλὲν
desuper desolare montes & siluas, facit quod præceptum est. Hæc autē neque
63 ἀνωθεν ἐξερημῶσαι ὄρη καὶ δρυμούς, πλὴν τὸ σωτάξον· ταῦτα δὲ οὐδὲ
speciebus neque virtutibus suis assimilata sunt. Vnde neq
ταῖς εἰδέαις αὐτῶν δὲ ταῖς δυνάμεσιν αὐτῶν ἀφωμοιωμένα εἰσὶν ὥστε μὴ
existimandum neque vocandum esse illos deos, non potentibus existentibus ip-
νομισθῆναι ἔτι καλεῖσθαι ὑπάρχειν αὐτοὺς θεούς· ἢ δυνατὸν ὄντων αὐ-
sis, neque iudicium iudicare, nec bene facere hominibus. Scientes igitur quia non
64 τῶν ἔστε κρίσιν κρίνειν ἔστε δὲ ποιῆσαι ἀνθρώποις γνόντες οὖν ὅτι οὐκ
sunt dii ne timueritis eos. Neq enim regibus maledicent,
65 εἰσὶ θεοί, μὴ φοβηθῆτε αὐτούς· ἔστι γὰρ βασιλεῦσιν ἢ μὴ καταράσωνται
neque benedicent. Signaque in gentibus in cælo non ostendent, neque si-
66 ἔστι μὴ εὐλογήσωσι σημεῖά τε ἐν ἔθνεσιν ἐν οὐρανῷ ἢ μὴ δείξωσιν ἔστι ὡς
cut Sol, lucebunt, neque illuminabunt quasi Luna. Bestiæ sunt
67 ὁ ἥλιος ἢ λάμψουσιν οὔτε φωτοῦσιν ὡς ἡ σελήνη. τὰ θηρία ὄντα
meliores illis quæ possunt effugientes in protectione sibi ipsis prodesse.
χρήσιμα αὐτῶν ἃ δύνανται ἀφεύγοντα εἰς σκέπην ἑαυτὰ ὠφελῆσαι.
Secundum nullum igitur modum est nobis manifestum, quia sunt dii; propter quod ne
κατ' οὐδένα οὖν τρόπον ὄφις ἡμῖν φανερόν, ὅτι εἰσὶ θεοί· διὸ μὴ
68 timeatis eos. Sicut enim in cucumerario terriculamentum nihil custodiens,
69 φοβηθῆτε αὐτούς· ὥσπερ γὰρ ἐν σικυλάτῳ φοβερισκήθριον οὐδὲν φυλάσσον,
sic dii eorum sunt lignei, & inaurati, & inargentati eodem mo
οὕτως οἱ θεοὶ αὐτῶν εἰσὶ ξύλινοι, καὶ πεπαχυσμένοι, καὶ πεπαχυρωμένοι· ἐν
do & in horto spina, super quam omnis auis sedet. Similiter au
70 τῷ, καὶ τὴν ἐν κήπῳ ῥαμνος ἐφ' ἧς πᾶν ὄρνεον κάθηται· ὡσαύτως δὲ
tem & mortuo proiecto in tenebris assimilantur dii eorum ligneī &
καὶ νεκρῷ ἀρριμένῳ ἐν σκότει ἀφομοιοῦνται οἱ θεοὶ αὐτῶν ξύλινοι καὶ
inaurati, & inargentati. Aque purpura & splendore super
71 πεπαχυσμένοι, καὶ περιάργυροι· ὅπως ἡ πορφύρας καὶ τῆς μαμάρου τῆς ἐπ'
illos putrefactis, fictis, quia non sunt dii, ipsaque ex postremo comeden
αὐτοῖς σηπομένης γνώσεσθε ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοί· αὐτὰ τε ἐξ ὑστέρου βρωθή
tur, & erit opprobrium in regione. Melior ergo homo iustus non habens
72 σεται· καὶ ἔσαι ὄνειδος ἐν τῇ χώρᾳ κρίσεων· οὖν ἄνδρωπος δίκαιος ἐκ ἔχων
idola, erit enim longè ab opprobrio.
εἴδωλα, ἔσαι γὰρ μακρὰν ἀπ' ὀνειδισμοῦ.

FINIS BARVCH.

ADIECTIONES AD DANIEL.

CAP. III.

ET desambulabant in medio flammæ, laudantes
Καὶ ἐφεστάτουν ἐν μέσῳ τῆς φλογὸς ὑμνοῦν- 24
Deum & benedicentes Dominum. Et
τες τὸν θεὸν καὶ εὐλογοῦντες τὸν κυριον. Καὶ 25
stans Azarias orauit sic: & aperiens
συσὰς ἀζαρία, προσηυξατο οὕτως καὶ ἀνοίξας τὸ
os suum in medio ignis dixit Benedictus
στόμα αὐτῦ ἐν μέσῳ τῦ πυρὸς εἶπεν Εὐλογητὸς 26
es Domine Deus patrum nostrorum: laudabile
εἶ κύριε ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν· αἰνετὸν 27
& glorificatum nomen tuum in
& δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας ὅτι δίκαιος εἶ ἐπὶ πά-
saeculis. Quia iustus es in om
nibus quæ fecisti nobis & vniuersa opera tua vera, & recta viæ
σιν οἷς ἐποίησας ἡμῖν, καὶ πάντα τὰ ἔργα σου ἀληθινὰ, καὶ εὐθεῖαι αἱ ὁδοί
tuæ, & omnia iudicia tua vera. Et iudicia veritatis fecisti,
σου, καὶ πάσας αἱ κρίσεις σου ἀληθεῖς. καὶ κείμενα ἀληθείας ἐποίησας, 28
iuxta omnia quæ induxisti nobis & super ciuitatem sanctam patrum
καὶ πάντα ἃ ἐπήγαγες ἡμῖν, καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν τῶν πατέρων
nostrorum Hierusalem. Quia in veritate & iudicio induxisti hæc omnia
ἡμῶν ἱερουσαλήμ ὅτι ἐν ἀληθείᾳ καὶ κρίσει ἐπήγαγες ταῦτα πάντα
super nos propter peccata nostra. Quia peccauimus & iniquè egimus rece
ἐπ' ἡμᾶς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. ὅτι ἡμάρτομεν καὶ ἠδικήσαμεν ἀπο- 29
dentes à te & deliquimus in omnibus. Et mandata tua non
στάντες ἀπὸ σοῦ, καὶ ἐξημάρτομεν ἐν πᾶσιν, καὶ τὰς ἐντολάς σου οὐκ 30
audiuimus, neque obseruauimus, neque fecimus sicut præceperas nobis, vt
ἠκούσαμεν, οὐδὲ συνετηρήσαμεν, οὐδὲ ἐποιήσαμεν καθὼς ἐνετείλω ἡμῖν ἵνα
bene nobis sit. Et omnia quæcunque induxisti nobis & vniuersa quæcunque fecis-
εὖ ἡμῖν γένῃ καὶ πάντα ὅσα ἐπήγαγες ἡμῖν, καὶ πάντα ὅσα ἐποίη- 31
ti nobis in vero iudicio fecisti. Et tradidisti nos in manus
σας ἡμῖν ἐν ἀληθινῇ κρίσει ἐποίησας, καὶ παρέδωκας ἡμᾶς εἰς χεῖρας 32
inimicorum iniquorum inimicissimorum apostatarum, & regi iniquo & pessimo
ἐχθρῶν ἀνόμων ἐχθίστων ἀποστατῶν, καὶ βασιλεῖ ἀδίκῳ καὶ πονηροτάτῳ
vltra omnem terram. Et nunc non est nobis aperire os: confusio
παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ νῦν οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀνοῖξαι τὸ στόμα αἰσχύνη 33
& opprobrium facti sumus seruis tuis & colentibus te. Ne tra
καὶ ὄνειδος ἐγενήθημεν τοῖς δούλοις σου καὶ τοῖς σεβομένοις σε. μὴ δὴ πα- 34
das nos in finem propter nomen tuum & ne dissipes testamentum
ραδῷς ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου, καὶ μὴ διασκεδάσῃς τὴν διαθήκην
tuum. Et ne auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum
σου καὶ μὴ ἀποστήσῃς τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν, διὰ Ἀβραὰμ τὸν ἠγαπημένον 35
à te & propter Isaac seruum tuum & Israel sanctum tuũ. Quibus locutus
ὑπὸ σοῦ, καὶ διὰ σπέρμα τοῦ δούλου σου, καὶ ἰσραὴλ τὸν ἅγιόν σου· οἷς ἐλάλη- 36

es ad eos dicens: Vt multiplicares semen eorum sicut stellas
σας πρὸς αὐτὸς λέγων· πληθύναι τὸ σπέρμα αὐτῶν ὡς τὸν ἀστέρα τοῦ
cæli, & sicut arenam quæ iuxta labrum maris. Quia Do-
37 οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν ἐπὶ χείλους τῆς θαλάσσης. ὅτι δέ-
mine imminuti sumus vltra omnes gentes & sumus humiles in vniuersa
σποτα ἐσμικρωθημεν παρὰ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐσμὲν ταπινοὶ ἐν πάσῃ τῇ
terra hodie propter peccata nostra. Et non est in tempore illo
γῇ σήμερον διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ
princeps & propheta & dux, neque holocaustum, neque sacrificium neque
38 ἀρχων καὶ προφήτης καὶ ἡγούμενος, οὐδὲ ὁλοκάυτωσις, οὐδὲ θυσία, οὐδὲ
oblatio neque incensum, non locus vt primitias offeramus coram te, Et inueniamus
39 προσφορὰ οὐδὲ θυμίαμα, οὐ τόπος τοῦ καρπῶσαι ἐνώπιόν σου, καὶ εὑρεῖν
misericordiam tuam, sed in anima contrita & spiritu humilitatis
ἔλεός σου, ἀλλ' ἐν ψυχῇ συντετριμμένῃ καὶ πνεύματι ταπινώσεως
40 προσδεχθείημεν, ὡς ἐν ὁλοκαυτώμασιν κριῶν καὶ ταύρων, καὶ ὡς ἐν μυ-
riis agnorum pinguium sic fiat sacrificium nostrū in conspectu tuo hodie, &
ειάσιν ἀρνῶν πίονων οὕτως γενέσθω ἡ θυσία ἡμῶν ἐνώπιόν σου σήμερον καὶ
impleat post te, quia non est confusio confidentibus in te. Et
41 συντελέσαι ὄπισθέν σου, ὅτι οὐκ ἔστιν αἰσχύνη τοῖς πεποιθόσιν ἐπὶ σοί. καὶ
nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus
νῦν ἐξακολουθοῦμέν σοι ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, καὶ φοβούμεθά σε καὶ ζητοῦμεν τὸ
faciem tuam. Ne confundas nos, sed fac nobiscum secun-
42 πρόσωπόν σου. μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς, ἀλλὰ ποίησον μεθ' ἡμῶν κατὰ
dum mansuetudinē tuā & secundum multitudinem misericordiæ tuæ. Et erue
τὴν ἐπιείκειάν σου, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐλέους σου.
43 nos secundum mirabilia tua, & da gloriam nomini tuo Domine.
ἡμᾶς κατὰ τὰ θαυμάσιά σου, καὶ δὸς δόξαν τῷ ὀνόματί σου κύριε.
Et confundantur omnes qui ostendunt seruis tuis mala, &
44 καὶ ἐντραπείησαν πάντες οἱ ἐνδεικνύμενοι τοῖς δούλοις σου κακὰ, καὶ κατα-
confundantur ab omni potentia, & robur eorum conteratur. Et
45 χυθείησαν ἀπὸ πάσης δυναστείας, καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν συντριβείη. καὶ
sciant quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super omnem or-
γνώτωσαν ὅτι σὺ εἶ κύριος ὁ θεὸς μόνος, καὶ ἔνδοξος ἐφ' ὅλην τὴν οἰ-
bem terrarum. Et non cessabant qui miserant eos ministri re-
46 κουμένην. καὶ οὐκ ἔλειπον οἱ ἐμβάλλοντες αὐτοὺς ὑπερέκαιον τὸ βα-
gis succendentes fornacem naphtha, & pice, & stupa & malleolis
πτίλαιον καίοντες τὴν κάμινον νάφθαν καὶ πίσσαν καὶ πτύον καὶ κληματίδα.
Et effundebatur flamma super fornacem in cubitos XLIX & erupit, &
47 καὶ διῆλθεν ἡ φλὸξ ἐπάνω τῆς καμίνου ἐπὶ πήχεις μθ'. καὶ διέδραμεν, καὶ
incendit quos reperit circa fornacem Chaldæorum. At Angelus
48 ἐνεπύρισεν οὓς εὗρεν περὶ τὴν κάμινον τῶν χαλδαίων. ὁ δὲ ἄγγελος
Domini condescendit cum his qui circa Azariam in fornacem, Et excus-
49 κυρίου συγκατέβη ἅμα τοῖς περὶ τὸν ἀζαρίαν εἰς τὴν κάμινον, καὶ ἐξετί-
sit flammam ignis de fornace & fecit medium fornacis quasi
50 ναξεν τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς καμίνου, καὶ ἐποίησεν τὸ μέσον τῆς καμίνου, ὡς
spiritus roris flabilans & non tetigit eos omnino ignis & non
πνεύματα δρόσου διαυεΐζον καὶ οὐχ ἥψατο αὐτῶν τὸ καθόλου τὸ πῦρ, καὶ οὐκ
contristauit neque conturbauit eos. Tunc tres quasi ex vno ore
51 ἐλύπησεν οὐδὲ παρεκάλεσεν αὐτούς. τότε οἱ τρεῖς ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος
laudabant & benedicebant & glorificabant Deum in fornace, dicentes. Benedi-
ὕμνουν καὶ εὐλόγουν καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐν τῇ καμίνῳ, λέγοντες· εὐλογη-

dictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis & superexaltatus in
τὸς εἶ κύριε ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετὸς καὶ ὑπερυψούμενος εἰς 52
secula Et benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum & super
τοὺς αἰῶνας· καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης σου τὸ ἅγιον καὶ ὑπερ-
laudabile & superexaltatum in secula Benedictus es in templo
αινετὸν καὶ ὑπερυψούμενον εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ
sanctæ gloriæ tuæ, & superlaudabilis & superglorioſus in secula Be- 53
τῆς ἁγίας δόξης σου, καὶ ὑπερύμνητος καὶ ὑπερένδοξος εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλο-
nedictus es qui intueris abyſſos ſedens ſuper Cherubin & ſuperlau- 54
γημένος εἶ ὁ βλέπων ἀβύσσους καθήμενος ἐπὶ χερουβείμ, καὶ ὑπερυ-
dabilis & ſuperexaltatus in ſecula Benedictus es in throno glo-
μνητος καὶ ὑπερυψούμενος εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογημένος εἶ ἐπὶ θρόνου δό- 55
riæ regni tui & ſuperlaudabilis & ſuperglorioſus in ſecula
ξης τῆς βασιλείας σου καὶ ὑπερύμνητος καὶ ὑπερένδοξος εἰς τοὺς αἰῶνας
Benedictus es in firmamento cæli & ſuperlaudabilis & glori-
εὐλογημένος εἶ ἐν στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὑπερύμνητος καὶ δεδο- 56
ficatus in ſecula Benedicite omnia opera Domini Domino
ξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα κυρίου τὸν κύριον, 57
laudate & ſuperexaltate eum in ſecula. Benedicite angeli Do-
ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε ἄγγελοι κυ- 58
mini Domino laudate & ſuperexaltate eum in ſecula Benedicite
είου τὸν κύριον, ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλογεῖτε 59
cæli Domino laudate & ſuperexaltate eum in ſecula Benedi-
οὐρανοὶ τὸν κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖ- 60
cite aquæ omnes quæ ſuper cælum Domino laudate & ſuperexaltate
τε ὕδατα πάντα τὰ ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν τὸν κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε
eum in ſecula. Benedicite omnes virtutes Domini Domino
αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πᾶσαι αἱ δυνάμεις κυρίου τὸν κύριον, 61
laudate & ſuperexaltate Benedicite Sol & Luna Domino laudate
ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε εὐλογεῖτε ἥλιος καὶ σελήνη τὸν κύριον, ὑμνεῖτε 62
& ſuperexaltate eum. Benedicite ſtellæ cæli Domino
καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν. εὐλογεῖτε ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τὸν κύριον· 63
laudate & ſuperexaltate eum in ſecula Benedicite omnis
ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πᾶς 64
imber & ros Dominum: laudate & ſuperexaltate eum in
ὄμβρος καὶ δρόσος τὸν κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς
ſecula Benedicite omnes ſpiritus Domino lau-
τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πάντα τὰ πνεύματα τοῦ κυρίου· ὑμνεῖ- 65
date & ſuperexaltate eum in ſecula Benedicite ignis & æſtus
τε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πῦρ καὶ καῦμα 66
Dominum: laudate & ſuperexaltate eum in ſecula Benedicite
τὸν κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλογεῖτε 67
frigus & æſtus Domino laudate & ſuperexaltate eum in ſecu-
ψυχος καὶ καύσων τὸν κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶ-
la. Benedicite rores & pruinæ Domino laudate & ſuperexaltate eum
νας. εὐλογεῖτε δρόσοι καὶ πρηστὴ τὸν κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν 68
in ſecula Benedicite noctes & dies Domino laudate & ſuper
εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλογεῖτε νύκτες καὶ ἡμέραι τὸν κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυ- 71
exaltate eum in ſecula Benedicite lux & tenebræ Domino laudate
ψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλογεῖτε φῶς καὶ σκότος τὸν κύριον· ὑμνεῖτε 72
& ſuperexaltate eum in ſecula Benedicite gelu & frigus
καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλογεῖτε πάγος καὶ ψῦχος 69

Domino laudate & superexaltate eum in secula Benedicite
70 τὸν κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε
glacies & nives Domino laudate & superexaltate eum in secula
πάχναι καὶ χιόνες τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.
Benedicite fulgura & nubes Domino laudate & superexaltate
73 εὐλογεῖτε ἀστραπαὶ καὶ νεφέλαι τὸν κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε
eum in secula Benedicat terra Domino laudet & superexal
74 αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλογείτω ἡ γῆ τὸν κύριον· ὑμνείτω καὶ ὑπερυ
tet eum in secula Benedicite montes & colles Domino laudate
75 ψούτω αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε ὄρη καὶ βουνοὶ τὸν κύριον· ὑμνεῖτε
& superexaltate eum in secula Benedicite volucres germinantia in
76 καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πάντα τὰ φυόμενα ἐν
terra Domino laudate & superexaltate eum in secula Benedicite
77 τῇ γῇ τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλογεῖτε αἱ
fontes Domino laudate & superexaltate eum in secula Benedici
78 πηγαὶ τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλογεῖ-
te maria & flumina Domino laudate & superexaltate eum in
τε θάλασσαι καὶ ποταμοὶ τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς
secula Benedicite cete & omnia quæ moventur in
79 τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε κήτη καὶ πάντα τὰ κινούμενα ἐν τοῖς
aquis Domino laudate & superexaltate eum in secula Be
80 ὕδασι τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλο-
dicite omnes volucres cæli Domino laudate & superexaltate eum
γεῖτε πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐ-
in secula Benedicite bestiæ & omnia pecora Do
81 τὸν εἰς τοὺς αἰῶνας εὐλογεῖτε τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ κτήνη τοῦ κύ
mino laudate & superexaltate eum in secula Benedici e filii
82 ριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε υἱοὶ
hominum Domino laudate & superexaltate eum in secula
ἀνθρώπων τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας
Benedicite Israel Domino laudate & superexaltate eum in secu-
83 εὐλογεῖτε Ισραὴλ τὸν κύριον, ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶ-
la. Benedicite sacerdotes Domini Domino laudate & superexaltate
84 νας. εὐλογεῖτε ἱερεῖς κυρίου τὸν κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε
eum in secula Benedicite servi Domini Domino laudate
85 αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε δοῦλοι κυρίου τὸν κύριον· ὑμνεῖτε
& superexaltate eum in secula Benedicite spiritus & animæ
86 καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε πνεύματα καὶ ψυχαὶ
justorum Domino laudate & superexaltate eum in secula Benedi
87 δικαίων τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας· εὐλο-
cite sancti & humiles corde Domino laudate & superexaltate
γεῖτε ὅσιοι καὶ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ τὸν κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε
eum in secula. Benedicite Ananiæ, Azariæ Misaël Domi
88 αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. εὐλογεῖτε Ἀνανία, Ἀζαρία, μισαὴλ τὸν κύ-
no, laudate & superexaltate eum in secula quia liberavit nos de
ριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐξ
inferno, & saluavit nos de manu mortis: & liberavit nos de
ᾅδου, καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς ἐκ χειρὸς θανάτου· καὶ ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ
fornace medii ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos
καμίνου μέσης καιομένης φλογός, καὶ ἐκ μέσου πυρὸς ἐρρύσατο ἡμᾶς.
Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum
89 ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ ὅτι χρηστὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα

misericordia eius. Benedicite omnes colentes
τὸ ἔλεος αὐτοῦ. εὐλογεῖτε πάντες οἱ σεβόμενοι 39
Dominum Deo deorum laudate & confitemini, quia in omnia
τὸν κύριον τὸν θεὸν τῶν θεῶν αἰνεῖτε καὶ ἐξομολογεῖσθε, ὅτι εἰς πάντας 40
secula misericordia eius
τοὺς αἰῶνας τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

CAP. XIII. ιγ'.

Et erat vir habitans in Babylone, & nomen ei Ioachim Et accepit
Καὶ ἦν ἀνὴρ οἰκῶν ἐν βαβυλῶνι, καὶ ὄνομα αὐτῷ ἰωακείμ· καὶ ἔλαβεν 1
uxorem cui nomen Susanna filia Helchiæ, pulchram valde, & timentem
γυναῖκα ᾗ ὄνομα σωσάννα θυγάτηρ χελκίᾳ, καλὴν σφόδρα καὶ φοβουμένην 2
Dominum. Et parentes eius iusti, & docuerunt filiam
τὸν κύριον. καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς δίκαιοι, καὶ ἐδίδαξαν τὴν θυγα- 3
suam secundum legem Moysi Et erat Ioachim dives valde,
τέρα αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον μωυσῆ καὶ ἦν ἰωακεὶμ πλούσιος σφόδρα, 4
& erat ipsi hortus vicinus domui eius & ad eum congregabantur
καὶ ἦν αὐτῷ παράδεισος γειτνιῶν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πρὸς αὐτὸν συνήγοντο
Iudæi eo quòd esset ipse honorabilior omnibus Et designati sunt
οἱ ἰουδαῖοι διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐνδοξότερον πάντων καὶ ἀπεδείχθησαν 5
duo seniores ex populo iudices in anno illo de quibus lo
δύο πρεσβύτεροι ἐκ τοῦ λαοῦ κριταὶ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ περὶ ὧν ἐλά
cutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas ex Babylone a senioribus
λησεν ὁ δεσπότης ὅτι ἐξῆλθεν ἀνομία ἐκ βαβυλῶνος ἀπὸ πρεσβυτέρων
iudicibus qui videbatur gubernare populum Hi expectabant in
κριτῶν οἳ ἐδόκουν κυβερνᾶν τὸν λαόν. οὗτοι προσκαρτέρουν ἐν 6
domo Ioachim, & veniebant ad eos omnes litigantes Et factum est
τῇ οἰκίᾳ ἰωακεὶμ, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτοὺς πάντες οἱ κρινόμενοι καὶ ἐγένετο 7
quando recedebat populus medio die ingrediebatur Susanna, & deambu
λοῦσα ἀπὸ τοῦ λαοῦ μέσου ἡμέρας, εἰσεπορεύετο σωσάννα καὶ περι-
labat in horto viri sui Et videbant eam
πάτει ἐν τῷ παραδείσῳ τῷ ἀνδρὸς αὐτῆς. καὶ ἐθεώρουν αὐτὴν οἱ 8
duo seniores quotidie ingredientem & deambulantem; & facti sunt
δύο πρεσβύτεροι καθημέραν εἰσπορευομένην καὶ περιπατοῦσαν· καὶ ἐγλύφοντο
in concupiscentia eius. Et perverterunt suum sensum, & declinabunt
ἐν ἐπιθυμίᾳ αὐτῆς. καὶ διέστρεψαν τὸν ἑαυτῶν νοῦν καὶ ἐξέκλιναν 9
oculos suos ne non respicerent in cælum, neque recordarentur
τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν εἰς τὸν οὐρανὸν, μηδὲ μνημονεύειν
iudiciorum iustorum. Et erant ambo compuncti circa
κριμάτων δικαίων. καὶ ἦσαν ἀμφότεροι κατανενυγμένοι περὶ αὐ- 10
eam, & non annunciaverunt adinuicem dolorem suum Quia erubescebant annun
τῆς καὶ οὐκ ἀπήγγελλαν ἀλλήλοις τὸν ὀδύνην αὐτῶν ὅτι ᾐσχύνοντο ἀπαγ- 11
ciare concupiscentiam suam, quòd volebant commisceri ei Et ob
γέλλειν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν, ὅτι ἤθελον συγχρίσθαι αὐτῇ. καὶ παρε- 12
servabant diligenter quotidie videre illam & dixerunt alter alteri
τήρουν φιλοτίμως καθημέραν ὁρᾶν αὐτήν· καὶ εἶπαν ἕτερος τῷ ἑτέρῳ 13
Eamus iam in domum quia prandii hora est Et egressi
πορευθῶμεν δὴ εἰς οἶκον, ὅτι ἀέστου ὥρα ἐστίν καὶ ἐξελθόντες 14
discesserunt ab invicem, & reversi venerunt in idipsum &
διεχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἀναστρέψαντες ἦλθον ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ
scisitantes ad invicem causam, confessi sunt adinuicem concupi
ἀνακρίζοντες ἀλλήλους τὴν αἰτίαν ὡμολόγησαν ἀλλήλοις τὴν ἐπθυ-

centiam suam & tunc communiter constituerunt tempus quando ipsam possint
μίαν αὐτῶν· καὶ τότε κοινῇ συνετάξαντο καιρὸν ὅτε αὐτὴν δυνήσωνται
invenire solam Et factum est cum observarent ipsi diem aptum,
15 εὑρεῖν μόνην. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτοὺς ἡμέραν θέατον,
ingressa est Susanna sicut heri & tertia die cum duabus solis puellis
εἰσῆλθεν ἡ σωσάννα καθὼς χθὲς καὶ τρίτης ἡμέρας μετὰ δύο μόνων παρθένων,
& desiderauit lauari in horto Quia æstus erat & non erat
16 καὶ ἐπεθύμησεν λούσασθαι ἐν τῷ παραδείσῳ, ὅτι καῦμα ἦν· καὶ οὐκ ἦν
vllus præterquàm duo seniores absconditi & obseruantes
ἄλλος ἐκεῖ, πλὴν οἱ δύο πρεσβύτεροι ἐγκεκρυμμένοι καὶ θεωροῦντες
eam Et dixit puellis suis Afferte iam mihi oleum &
17 αὐτήν. καὶ εἶπεν τοῖς παρθένοις αὐτῆς, ἐνέγκατε δή μοι ἔλαιον καὶ
smigma, & ostia horti claudite vt lauer
σμῆγμα, καὶ τὰς θύρας τοῦ παραδείσου κλείσατε ὅπως λούσωμαι.
Et fecerunt sicut dixit, & clauserunt ostia horti &
18 καὶ ἐποίησαν καθὼς εἶπεν, καὶ ἀπέκλεισαν τὰς θύρας τοῦ παραδείσου, καὶ
egressæ sunt per obliquas portas, vt afferrent præcepta eis
ἐξῆλθον κατὰ τὰς πλαγίας θύρας ἐνέγκαι τὰ προστεταγμένα αὐταῖς
Et non viderunt seniores; quia erant abscondit Et factum est
19 καὶ οὐκ εἶδον τοὺς πρεσβυτέρους, ὅτι ἦσαν κεκρυμμένοι. καὶ ἐγένετο
vt egressæ sunt puellæ, surrexerunt duo seniores, & accurrerunt
20 ὡς ἐξῆλθον τὰ κοράσια, ἀνέστησαν οἱ δύο πρεσβύτεροι, καὶ ἐπέδραμον
ei, & dixerunt: Ecce ostia horti clausa sunt, & nemo vt
αὐτῇ, καὶ εἶπαν ἰδοὺ αἱ θύραι τοῦ παραδείσου κέκλεινται, καὶ οὐδεὶς θεω-
det nos; & in concupiscentia tui sumus: ideò concumbe nobiscum, & esto
21 ρεῖ ἡμᾶς, καὶ ἐν ὀπτασίᾳ σε ἐσμέν, διὸ συγκατάδου ἡμῖν, καὶ χρηοῦ
nob scum Aliequin testificabimur contra te quia erat tecum iuuenis &
μεθ' ἡμῶν εἰδὲ μὴ, καταμαρτυρήσομέν σου, ὅτι ἦν μετὰ σοῦ νεανίσκος, καὶ
propterea emisisti puellas à te Et ingemuit Susanna,
22 διὰ τοῦτο ἐξαπέστειλας τὰ κοράσια ἀπὸ σοῦ. καὶ ἀνεστέναξεν σωσάν-
& ait Angustiæ mihi vndique sive enim hoc fecero, mors mihi est;
να καὶ εἶπεν στενά μοι πάντοθεν. ἐὰν γὰρ τοῦτο ποιήσω, θάνατός μοι ἔστιν
sive non fecero non effugiam manus vestras. Eligibilius mihi est
23 ἐὰν δὲ μὴ ποιήσω, οὐκ ἐκφεύξομαι τὰς χεῖρας ὑμῶν. αἱρετόν μοί ἐστιν
non facientem incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.
μὴ ποιήσασαν ἐμπεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἢ ἁμαρτεῖν ἐνώπιον κυρίου
Et exclamauit voce magna Susanna Clamauerunt autē & duo seniores
24 καὶ ἀνεβόησεν φωνῇ μεγάλῃ σωσάννα· ἐβόησαν δὲ καὶ οἱ δύο πρεσβύ-
aduersus eam Et currens vnus aperuit portas horti.
τεροι κατέναντι αὐτῆς. καὶ δραμὼν ὁ εἷς ἤνοιξε τὰς θύρας τοῦ παραδεί-
Vt autem audierunt clamorem in horto qui ex domo, insilie
25 σου· ὡς δὲ ἤκουσαν τὴν κραυγὴν ἐν τῷ παραδείσῳ οἱ ἐκ τῆς οἰκίας, εἰσεπή-
runt per obliquam portam vt viderent quid quod accideret ei Quando
26 δησαν διὰ τῆς πλαγίας θύρας εἰδεῖν τί τὸ συμβεβηκὸς αὐτῇ· λοιπὸν
autem dixerunt seniores verba sua erubuerunt serui valde;
δὲ εἶπον οἱ πρεσβύτεροι τοὺς λόγους αὐτῆς, κατῃσχύνθησαν οἱ δοῦλοι σφόδρα,
quia vnquam non dictus est sermo talis de Susanna Et factum est
27 ὅτι πώποτε οὐκ ἐρρέθη λόγος τοιοῦτος περὶ σωσάννης. καὶ ἐγένετο
die crastina, vt conuenit populus ad virum eius Ioachim, venerunt
τῇ ἐπαύριον ὡς συνῆλθεν ὁ λαὸς πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆ ἰωακείμ, ἦλθεν οἱ
duo seniores pleni iniqua cogitatione contra Susannam, vt interficerent
28 δύο πρεσβύτεροι πλήρεις τῆς ἀνόμου ἐννοίας κατὰ σωσάννης τοῦ θανατῶσαι

eam. Et dixerunt coram populo Mittite ad Susannam
αὐτῶ. καὶ εἶπαν ἐμπροσθεν τοῦ λαοῦ· ἀποστείλατε ὅτι σωσάννα 29
filiam Helchiæ quæ est vxor Ioachim. Illi autem miserunt. Et ve-
δυγατέρα χελκίᾳ ἣ ἔστιν γυνὴ ἰωακείμ. οἱ δὲ ἀπέστειλαν καὶ ἦλ- 30
nit ipsa & parentes eius, & filii eius & omnes cognati
θεν αὐτὴ καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ πάντες οἱ συγγενεῖς
eius. At Susanna erat deliciata valde & pulchra specie. At
αὐτῆς. ἡ δὲ σωσάννα ἦν τρυφερὰ σφόδρα καὶ καλὴ τῷ εἴδει· οἱ δὲ 31
iniqui iusserunt discooperiri eam, erat enim cooperta
πονηροὶ ἐκέλευσαν ἀνακαλυφθῆναι αὐτὴν, ἦν γὰρ κατακεκαλυμμένη,
vt satiarentur pulchritudine eius. Flebant autē qui ab ea &
ὅπως ἐμπλησθῶσιν τοῦ κάλλους αὐτῆς. ἔκλαιον δὲ οἱ παρ' αὐτῆς καὶ 32
omnes videntes eam. Surgentes autem duo presbyteri in me-
πάντες οἱ εἰδόντες αὐτὴν ἀνασάντες δὲ οἱ δύο πρεσβύτεροι ἐν μέ- 33
dio populi posuerunt manus super caput eius. Illa autem flens
σῳ τοῦ λαοῦ ἔθηκαν τὰς χεῖρας ὅτι ἦν ἡ καρδία αὐτῆς πεποιθυῖα ὅτι τῷ 34
respexit in cælum, quia erat cor eius confidens in
ἀνέβλεψεν εἰς τὸν οὐρανόν, ὅτι ἦν ἡ καρδία αὐτῆς πεποιθυῖα ὅτι τῷ
Domino. Dixerunt autem seniores. Deambulantibus nobis in horto
κυρίῳ. εἶπαν δὲ οἱ πρεσβύτεροι περιπατούντων ἡμῶν ἐν τῷ παραδείσῳ 35
solis, ingressa est hæc cum duabus ancillis & clausit ostia
μόνων, εἰσῆλθεν αὕτη μετὰ δυο παιδισκῶν, καὶ ἀπέκλεισεν τὰς θύρας τοῦ
horti, & dimisit ancillas. Et venit ad eam iu-
παραδείσου, καὶ ἀπέλυσεν τὰς παιδίσκας καὶ ἦλθεν πρὸς αὐτὴ νεα- 36
uenis qui erat absconditus, & concubuit cum ea. Nos autē existentes
νίσκος ὃς ἦν ἐγκεκρυμμένος, καὶ ἀνέπεσεν μετ' αὐτῆς. ἡμεῖς δὲ ὄντες 37
in angulo horti videntes iniquitatem, cucurrimus ad
ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ παραδείσου εἰδόντες τὴν ἀνομίαν ἐδράμομεν ἐπ'
eos. Et videntes commixtos eos, illum quidem non potuimus
αὐτούς. καὶ εἰδόντες συγγινομένους αὐτούς, ἐκεῖνον μὲν οὐκ ἠδυνήθημεν 38
compotes fieri eo quod præualuit ipse super nos, & aperiens
ἐγκρατεῖς γενέσθαι, διὰ τὸ ἰσχύειν αὐτὸν ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ ἀνοίξαντα τὰς
ostia exiliit. Hanc autem apprehendentes interrogamus
θύρας ἐξεπήδησεν· ταύτης δὲ ἐπιλαβόμενοι ἐπηρωτῶμεν τίς ἦν ὁ νεα- 39
uenis & non voluit annuntiare nobis hæc testificamur. Et credi-
νίσκος, καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἀπαγγεῖλαι ἡμῖν ταῦτα μαρτυρόμεν. καὶ ὄντι- 40
dit ei multitudo, quasi senioribus populi & iudicibus, &
σεν αὐτοῖς ἡ συναγωγὴ ὡς πρεσβυτέροις τοῦ λαοῦ καὶ κριταῖς, καὶ 41
condemnauerunt eam vt more erat. Exclamauit autem voce magna Susanna, &
κατέκριναν αὐτὴν ἀποθανεῖν· ἀνεβόησεν δὲ φωνῇ μεγαλῃ σωσάννα, καὶ 42
dixit Deus æterne absconditorum cognitor, qui scis omnia antequam
εἶπεν· ὁ θεὸς ὁ αἰωνίων ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν
fiant ea. Tu scis quia mendacium contra me testificati sunt & ecce
γενέσθαι αὐτά, σὺ οἶσθας ὅτι ψευδῆ μοι κατεμαρτύρησαν, καὶ ἰδοὺ 43
moriar non faciens quicquam eorum ibi malignati sunt contra me. Et exau-
ἀποθνήσκω μὴ ποιήσασα μηδὲν ὧν οὗτοι ἐπονηρεύσαντο κατ' ἐμοῦ. καὶ εἰσ- 44
audiuit Deus vocem eius. Et adducta ea vt periret suscitauit
ἤκουσεν ὁ θεὸς τὴν φωνὴν αὐτῆς. καὶ ἀπαγομένης αὐτὴ ἀποκτεῖναι, ἐξήγειρεν ὁ
Deus Spiritum sanctum pueri iuuenis cui nomen Daniel & clamauit
θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παιδαρίου νεωτέρου ᾧ ὄνομα δανιήλ, καὶ ἐβόησεν 45
voce magna. Mundus ego a sanguine huius. Conuersus est autē omnis po-
φωνῇ μεγάλῃ καθαρὸς ἐγω ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου. ἐπέστρεψεν δὲ πᾶς ὁ 46

pulus ad eum, & dixerunt Quis sermo iste quem tu locutus es? Ille autē stans in
47 λαος πρὸς αὐτὸν, καὶ εἶπαν τίς ὁ λόγος οὗτος ὃν σὺ λελάληκας, ὁ δὲ κάθη ἐν
medio eorum dixit, Sic fatui filii Israel non iudicantes, neque certum
48 μέσῳ αὐτῶν εἶπεν· οὕτως μωροὶ υἱοὶ Ισραὴλ οὐκ ἀνακεκαμμένοι, οὐδὲ τὸ σαφὲς
cognoscentes condemnastis filiam Israel? Reuertimini ad iudicium,
ἐπιγνόντες κατεκρίνατε θυγατέρα Ισραήλ, ἀναστρέψατε εἰς τὸ κριτήριον,
49 falsa enim contra eam testificati sunt contra eam Et reuertius est omnis populus cum se-
ψευδῆ γὰρ ἔτι κατεμαρτύρησαν αὐτῆ. καὶ ἀνέστρεψεν πᾶς ὁ λαὸς μὴ συν-
50 natione & dixerunt ei seniores, Veni sede in medio nostrum,
δὸς ἡμῖν εἶπαν αὐτῷ οἱ πρεσβύτεροι δεῦρο δὴ κάθισον ἐν μέσῳ ἡμῶν,
& senuerit nobis quia tibi dedit Deus honorem seniorum Et dixit ad
καὶ πάγγειλον ἡμῖν ὅτι σοὶ ἔδωκεν ὁ θεὸς τὸ πρεσβυτέριον καὶ εἶπεν πρὸς
51 eos Daniel Separate illos ab invicem procul & diudicabo
αὐτοὺς Δανιὴλ διαχωρίσατε αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων μακρὰν, καὶ ἀνακρινῶ
eos Ut autem separati sunt unus ab uno, vocauit unum eorum, & di
αὐτούς· ὡς δὲ διεχωρίσθησαν εἷς ἀπὸ τοῦ ἑνὸς, ἐκάλεσεν τὸν ἕνα αὐτῶν, καὶ εἶ-
xit ei Inueterate dierum malorum nunc venerunt peccata tua quæ
πεν αὐτῷ· πεπαλαιωμένε ἡμερῶν κακῶν, νῦν ἥκασιν αἱ ἁμαρτίαι σου ἃς
faciebas prius iudicans iudicia iniusta, & quidem innocentes condem-
52 ἐποίεις τὸ πρότερον, κρίνων κρίσεις ἀδίκους, καὶ τοὺς μὲν ἀθῴους κατακρί-
nans, dimittens autem noxios, dicente Domino: Innocentem & iustum non
νων, ἀπολύων δὲ τοὺς αἰτίους, λέγοντος τῷ κυρίῳ, ἀθῷον καὶ δίκαιον οὐκ
interficies Nunc ergo hanc si vidisti, die sub qua arbore vidisti
53 ἀποκτενεῖς· νῦν οὖν ταύτην εἶπερ εἶδες, εἰπὲ ὑπὸ τίνι δένδρῳ εἶδες
eos conuersantes adinuicem? At ille dixit, Sub schino dixit autem Daniel, Recte
αὐτοὺς ὁμιλοῦντας ἀλλήλοις, ὁ δὲ εἶπεν, ὑπὸ σχῖνον. εἶπεν δὲ Δανιὴλ, ὀρθῶς
54 mentus es in tuum caput iam enim angelus Dei accipiens sententiam
ἐψεύσω εἰς τὴν σαυτοῦ κεφαλήν, ἤδη γὰρ ἄγγελος τοῦ θεοῦ λαβὼν φάσιν
à Deo scindet te medium Et amouens eum iussit adducere
παρὰ τοῦ θεοῦ σχίσει σε μέσον. καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἐκέλευσεν παραγαγεῖν
55 alterum, & dixit ei Semen Chanaan & non Iuda pulchritudo
τὸν ἕτερον, καὶ εἶπον αὐτῷ, σπέρμα χαναὰν καὶ οὐκ Ἰούδα τὸ κάλ-
56 deceptit te & concupiscentia peruertit cor tuum Sic faciebatis
λος ἐξηπάτησέν σε, καὶ ἡ ἐπιθυμία διέστρεψε τὴν καρδίαν σου οὕτως ἐποιεῖτε
filiabus Israel, & illæ timentes conuersabantur vobis sed non filia
θυγατράσιν Ισραήλ, καὶ ἐκεῖναι φοβούμεναι ὡμίλουν ὑμῖν· ἀλλ' οὐ θυγά-
57 Iuda sustinuit iniquitatem vestram Nunc ergo dic mihi sub qua
τηρ Ἰούδα ὑπέμεινεν τὴν ἀνομίαν ὑμῶν. νῦν οὖν λέγε μοι ὑπὸ τί
arbore deprehendisti eos conuersantes adinuicem? Ille autē dixit, sub primo
58 δένδρον κατέλαβες αὐτοὺς ὁμιλοῦντας ἀλλήλοις, ὁ δὲ εἶπεν, ὑπὸ πρῖνον
Dixit autem ei Daniel, Recte mentius es & tu in tuum caput manet enim
εἶπεν δὲ αὐτῷ Δανιὴλ, ὀρθῶς ἐψεύσω καὶ σὺ εἰς τὴν σαυτοῦ κεφαλὴν μένει γὰρ
angelus Dei gladium habens vt secet te medium, vt interficiat
ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ τὴν ῥομφαίαν ἔχων πρίσαι σε μέσον, ὅπως ἐξολοθρεύσῃ
59 vos. Et exclamauit omnis synagoga voce magna, & benedixerunt Deo qui
ὑμᾶς· καὶ ἀνεβόησεν πᾶσα ἡ συναγωγὴ φωνῇ μεγάλῃ καὶ ηὐλόγησαν τὸν θεὸν τὸν
60 salust sperantes in eum Et surrexerunt in duos seniores
σώζοντα τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν· καὶ ἀνέστησαν δύο τοὺς πρεσβυτέρους,
quos conuicerat eos Daniel ex ore suo falsum testimonium dixisse. Et
61 ὃν συνέστησεν αὐτοὺς Δανιὴλ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ψευδομαρτυρήσαντας. καὶ
fecerunt eis sicut malignati sunt proximo vt facerent secundum legem
ἐποίησαν αὐτοῖς ὃν τρόπον ἐπονηρεύσαντο τῷ πλησίον ποιῆσαι κατὰ τὸν νόμον

Moysi & interfecerunt eos, & saluatus est sanguis innocuus in die
μωυσῆ, καὶ ἀπέκτειναν αὐτούς, καὶ ἐσώθη αἷμα ἀναίτιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ
illa Helchias autē & uxor eius laudauerunt Deum super filiis suis
ἐκείνῃ. χελκίας δὲ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἤνεσαν τὸν θεὸν ἐπὶ τ τέκνοις αὐτῶν 63
Susanna cum iosachim uiro suo & cognatis omnibus, quia non
σωσάννης μετὰ ἰωακεὶμ τοῦ ἀνδρὸς αὐτ καὶ πᾶσ συγγενῶν πάντων, ὅτι οὐχ
est inuenta in ea turpitū res Et Daniel factus est magnus in conspectu
εὑρέθη ἐν αὐτῇ ἄσχημον ῥᾶγμα. καὶ δανιὴλ ἐγένετο μέγας ἐνώπιον 64
populi à die illa & ultrà Et rex Astyages
τοῦ λαοῦ ἀπ τ ἡμέρας ἐκείνης καὶ ἐπέκεινα. καὶ ὁ βασιλεὺς ἀστυάγης
appositus est ad patres suos & accepit Cyrus Persis
προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ παρέλαβεν κύρος ὁ πέρσης τὴν
regnum eius
βασιλείαν αὐτοῦ.

CAP. XIIII. ιδ'.

Et erat Daniel conuiua regis & gloriosus super omnes
Καὶ ἦν δανιὴλ συμβιώτης τοῦ βασιλέως καὶ ἔνδοξος ὑπὲρ πάντας τοὺς 1
amicos eius Et erat idolum Babyloniis cui nomen Bel &
φίλους αὐτοῦ. καὶ ἦν εἴδωλον τοῖς βαβυλωνίοις ᾧ ὄνομα βήλ, καὶ 2
impendebantur in illud singulis diebus similæ artabæ duodecim &
ἐδαπανῶντο εἰς αὐτὸ ἑκάστης ἡμέρας σεμιδάλεως ἀρτάβαι δώδεκα, καὶ
oues quadraginta, & uini metretæ sex; Et rex
πρόβατα τεσσαράκοντα καὶ οἴνου μετρηταὶ ἕξ. καὶ ὁ βασιλεὺς 3
colebat illud & ibat per singulos dies adorare illud Da
ἐσέβετο αὐτό, καὶ ἐπορεύετο καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσκυνῆν αὐτό. δανιὴλ
niel autem adorabat Deum suum Et dixit illi rex,
δὲ προσεκύνει τῷ θεῷ αὐτοῦ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεύς,
Quare non adoras Bel? Ille autē dixit, Quia non colo ido
διατί οὐ προσκυνεῖς τῷ βήλ, ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι οὐ σέβομαι εἴ- 4
la manufacta sed uiuentem Deum qui creauit cælum, &
δωλα χειροποίητα, ἀλλὰ τὸν ζῶντα θεὸν τὸν κτίσαντα τὸν οὐρανὸν, καὶ
terram & habentem omnis carnis potestatem Et dixit illi
τὴν γῆν, καὶ ἔχοντα πάσης σαρκὸς κυρείαν. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βα- 5
rex, Non uidetur tibi Bel esse uiuens Deus? an non uides quanta comedit per sin
σιλεύς, οὐ δοκεῖ σοι ὁ βὴλ ἔτι ζῶν θεὸς εἶναι; οὐχ ὁρᾷς ὅσα ἐσθίει καθ' ἑκά-
gulos dies? Et ait Daniel ridens, Ne erres rex iste enim
στην ἡμέραν, καὶ εἶπεν δανιὴλ γελάσας, μὴ πλανῶ βασιλεῦ. οὗτος γὰρ 6
intrinsecus quidē est lotum, extrinsecus autem æs, & non comedit neque bibit
ἔσωθεν μὲν ὄστ πηλός, ἔξωθεν δὲ χαλκός, καὶ οὐδὲν πέποκεν
aliquando Et iratus rex, uocauit sacerdotes eius, &
πώποτε. καὶ θυμωθεὶς ὁ βασιλεύς, ἐκάλεσεν τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ, καὶ 7
ait illis Nisi dixeritis mihi, quis comedens impensam hanc
εἶπεν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ εἴπητέ μοι τίς ὁ καταδίων τὴν δαπάνην ταύτην,
morietimi; Si autem mendacium dixeritis quia Bel comedit ea mo
ἀποθανεῖσθε ἐὰν δὲ ἀποδείξητε ὅτι ὁ βὴλ κατεδίει αὐτά, ἀπο- 8
rietur Daniel quia blasphemauit in Bel & dixit Daniel
θανεῖται δανιὴλ, ὅτι ἐβλασφήμησεν εἰς τὸν βήλ· καὶ εἶπεν δανιὴλ τῷ
regi Fiat secundum uerbum tuum Et erant sacerdotes Bel
βασιλεῖ, γενέσθω κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἦσαν οἱ ἱερεῖς τοῦ βὴλ ἑβ- 9
septuaginta sine mulieribus & filiis & uenit rex cum Daniel
δομήκοντα, χωρὶς γυναικῶν καὶ τέκνων καὶ ἦλθεν ὁ βασιλεὺς μετὰ δανιὴλ

in domum Bel. Et dixerunt sacerdotes, Ecce nos recedimus
10 εἰς τὸν οἶκον τοῦ βήλ· καὶ εἶπον οἱ ἱερεῖς, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀποχέχωμεν
foris tu autem rex appone escas, & vinum miscens pone,
ἔξω, σὺ δὲ βασιλεῦ θρέψεις τὰ βρώματα, καὶ τὸν οἶνον κεράσας δὸς,
& claude ostium & signa in anulo tuo. Et ve
11 καὶ ἀποκλείσον τὴν θύραν, καὶ σφράγισον ἐν τῷ δακτυλίῳ σου. καὶ ἐὰν
nieris manè, & non inueneris omnia comesta à Bel moriemur,
μὴ ὦσιν ἅπαντα βεβρωμένα ὑπὸ τοῦ βήλ, ἀποθανούμεθα,
vel Daniel qui mentitus est aduersum nos ipsi autem despiciebant, quia
12 ἢ Δανιὴλ ὁ ψευδόμενος καθ' ἡμῶν· αὐτοὶ δὲ κατεφρόνουν ὅτι
fecerant sub mensa abscondituum secretum & per ipsum ingre
ἐποιήκεισαν ὑπὸ τὴν τράπεζαν κεκρυμμένην εἴσοδον, καὶ δι' αὐτῆς εἰσ-
diebantur semper & deuorabant ea Et factum est vt egressi sunt illi
13 πορεύοντο δείλα, καὶ ἀνέλωσαν αὐτά. καὶ ἐγένετο ὡς ἐξήλθοσαν ἐκεῖνοι,
& rex apposuit escas Bel & præcepit Daniel'
καὶ ὁ βασιλεὺς παρέθηκεν τὰ βρώματα τῷ βήλ, καὶ ἐπέταξεν Δανιὴλ
pueris suis, & attulerunt cinerem, & crauerunt totum templum
τοῖς παιδαρίοις αὐτοῦ, καὶ ἤνεγκαν τέφραν καὶ κατέσρωσαν ὅλον τὸν ναὸν
in conspectu regis & exeuntes clauserunt portas, & signa
ἐνώπιον τοῦ βασιλέως· καὶ ἐξελθόντες ἔκλεισαν τὰς θύρας, καὶ ἐσφρά-
uerunt in anulo regis & abierunt At sacerdotes ingressi
14 γισαν ἐν τῷ δακτυλίῳ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀνῆλθον οἱ δὲ ἱερεῖς εἰσῆλ-
sunt nocte secundùm consuetudinem suã & vxores, & filii eorum & coma
θον τὴν νύκτα κατὰ τὸ ἔθος αὐτῶν, καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ κα-
derunt omnia; & egressi sunt. Et manicauit rex manè & Da
τέφαγον πάντα, καὶ ἐξῆλθον. καὶ ὤρθισεν ὁ βασιλεὺς τοφωΐ, καὶ Δα-
niel cum eo Et ait rex, Salua signacula Daniel? Ille
νιὴλ μετ' αὐτοῦ. 15 καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, σῶοι αἱ σφραγῖδες Δανιὴλ, ὁ
autem dixit Salua rex Et factum est statim cum aperuisset portas, inspiciens
δὲ εἶπεν, σῶοι βασιλεῦ· καὶ ἐγένετο ἅμα τῷ ἀνοῖξαι τὰς θύρας ἐπικλίψας
16 ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἐβόησεν φωνῇ μεγάλῃ μέγας εἶ βήλ, καὶ οὐκ
rex in mensam clamauit voce magna Magnus es Bel & non
ἔστι παρὰ σοὶ δόλος οὐδεὶς. 17 καὶ ἐγέλασεν Δανιὴλ καὶ ἐκράτησεν τὸν
est apud te dolus quisquam Et risit Daniel & tenuit
βασιλέα τοῦ μὴ εἰσελθεῖν αὐτὸν ἔσω καὶ εἶπεν, ἴδε τὸ ἔδαφος, καὶ γνῶθι τί
regem ne ingrederetur ipse intrò & dixit Vide pauimentum & cognosce cu
18 τοῦτο τὰ ἴχνη ταῦτα. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· ὁρῶ τὰ ἴχνη ἀνδρῶν καὶ
ius vestigia hæc. Et dixit rex, Video vestigia virorum &
γυναικῶν καὶ παιδίων. 19 καὶ ὠργίσθη ὁ βασιλεὺς τότε, συνέλαβεν τοὺς
mulierum & infantium Et iratus rex tunc apprehendit
ἱερεῖς, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν· καὶ ἔδειξαν αὐτῷ τὰς κρυ
sacerdotes & exores, & filios eorum & ostenderunt ei abs
κρύπτας θυείδας δι' ὧν εἰσπορεύοντο, καὶ κατεδαπάνων τὰ ἐπὶ τῇ τρα-
condita ostiola per quæ ingrediebantur & consumebant quæ in mensa
20 πέζῃ. Et occidit illos rex & dedit Bel abiectum Da-
21 καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς ὁ βασιλεύς· καὶ ἔδωκεν τὸν βὴλ ἔκδοτον Δα-
niel, & subuertit eum & templum eius Et erat draco ma
νιὴλ, καὶ κατέστρεψεν αὐτὸν καὶ τὸν ναὸν αὐτοῦ. 22 Καὶ ἦν δράκων με-
gnus in loco, & colebant eum Babylonii Et dixit rex
γας ἐν τῷ τόπῳ, καὶ ἐσέβοντο αὐτὸν οἱ Βαβυλώνιοι· 23 καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς
Danieli Numquid & hunc dices quia vrens est? Ecce viuit & comedit &
τῷ Δανιὴλ, μὴ καὶ οὗτον ἐρεῖς ὅτι χαλκοῦς ἐστιν, ἰδοὺ ζῇ καὶ ἐσθίει, καὶ

bibit

bibit non potes dicere quia non eſt iſte Deus viuens & adora
πίνει· οὐ δύνασαι εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἔστιν οὗτος θεὸς ζῶν, καὶ προσκύνησον
eum Et dixit Daniel Dominum Deum meum adorabo, quia
αὐτῷ. καὶ εἶπεν δανιὴλ κυρίῳ τῷ θεῷ μου προσκυνήσω, ὅτι
iſte eſt Deus viuens Tu autem rex da mihi poteſtatem, & interficiam 24
ἐστὶν οὗτος θεὸς ζῶν σὺ δὲ βασιλεῦ δός μοι ἐξουσίαν, καὶ ἀποκτενῶ
draconem abique gladio, & virga & dixit rex Do 25
τὸν δράκοντα ἄνευ μαχαίρας, καὶ ῥάβδου καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, δίδωμί
tibi Et accepit Daniel picem, & adipem, & pilos, & coxit in
σοι καὶ ἔλαβεν δανιὴλ πίσσαν, καὶ στέαρ, καὶ τρίχας, καὶ ἥψησεν ὁμοῦ τὸ 26
idipſum, & fecit maſſas & dedit in os draconis, & diruptus eſt
αὐτό, καὶ ἐποίησεν μαζας, καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ στόμα τοῦ δράκοντος, καὶ διερράγη ὁ
draco & dixit Ecce cultura veſtra Et factum eſt vt audie
δράκων· καὶ εἶπεν, ἴδε τὰ σεβάσματα ὑμῶν. καὶ ἐγένετο ὡς ἤκου- 27
runt Babylonii, indignati ſunt valde & conuerſi ſunt in regem, &
σαν οἱ βαβυλώνιοι ἦσαν ἄκαιρον λίαν, καὶ συνεστράφησαν ὁμοῦ τὸν βασιλέα, καὶ
dixerunt: Iudæus factus eſt rex Bel deſtruxit & draconem
εἶπον Ἰουδαῖος γέγονεν ὁ βασιλεὺς τὸν βῆλ κατέβασεν, καὶ τὸν δράκοντα
interfecit, & face dotes occidit Et dixerunt venientes ad re
ἀπέκτεινεν, καὶ τοὺς ἱερεῖς κατέσφαξεν καὶ εἶπαν ἐλθόντες πρὸς τὸν βα- 28
gem Trade nobis Danielem alioquin interficiemus te, &
σιλέα· παράδος ἡμῖν τὸν δανιὴλ εἰδεμὴ ἀποκτενοῦμέν σε, καὶ τὸν
domum tuam Et vidit rex quia vrgent eum vehe
οἶκόν σου. καὶ εἶδεν ὁ βασιλεὺς ὅτι ἐπείγουσιν αὐτὸν σφό- 29
menter & coactus tradidit eis Danielem Illi autē miſerunt
δρα· καὶ ἀναγκαίως παρέδωκεν αὐτοῖς τὸν δανιήλ. οἱ δὲ ἔβαλον 30
eum in lacum leonum & fuit ibi diebus ſex.
αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, καὶ ἦν ἐκεῖ ἡμέρας ἕξ. ἦσαν δὲ ἐν 31
Erant autem in lacu ſeptem leones, & dabantur eis in die duo corpora, & duæ
τῷ λάκκῳ ἑπτὰ λέοντες, καὶ ἐδίδοτο αὐτοῖς τὴμέραν δύο σώματα, καὶ δύο
oues Tunc autē non data ſunt eis, vt deuorarent Danielem
πρόβατα. τότε δὲ ἦν ἐν Ἰουδαίᾳ αὐτοῖς ἵνα καταφάγωσιν τὸν δανιήλ
Et Abacuc propheta erat in Iudæa, & ipſe coxit pulmentum &
καὶ ἀμβακοὺμ ὁ προφήτης ἦν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ αὐτὸς ἥψησεν ἔψημα, καὶ 32
contriuit panes in peluim & ibat in campum ferre
ἐτέθρυπτεν ἄρτους εἰς σκαφην, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὸ πεδίον ἀπενέγκαι τοῖς
meſſoribus Et dixit angelus Domini Abacuc: Affer
θερισταῖς. καὶ εἶπεν ἄγγελος κυρίου τῷ ἀμβακοὺμ, ἀπένεγκαι 33
prandiū quod habes in Babylonem Danieli in lacum leonum
τὸ ἄριστον ὃ ἔχεις εἰς βαβυλῶνα τῷ δανιὴλ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων
Et dixit Abacuc: Domine Babylonem non vidi & lacum non ſcio
καὶ εἶπεν ἀμβακοὺμ κυριε βαβυλῶνα οὐκ ἑώρακα, καὶ τὸν λάκκον οὐ γινώ- 34
vbi eſt Et apprehendit angelus Domini verticem eius: &
σκω ποῦ ἔστιν καὶ ἐπελάβετο ὁ ἄγγελος κυριου τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, καὶ 35
portans coma capitis eius poſuit illam in Babylonem ſuper
βαστάσας τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἔθηκεν αὐτὸν εἰς βαβυλῶνα ἐπάνω τοῦ
lacum in impetu ſpiritus ſui Et clamauit Abacuc dicens
λάκκου ἐν τῷ ῥοίζῳ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ καὶ ἐβόησεν ἀμβακοὺμ, λέγων· 36
Daniel Daniel, accipe prandium quod miſit tibi Deus Et dixit
δανιὴλ δανιὴλ λαβε τὸ ἄριστον ὃ ἀπέστειλέν σοι ὁ θεός. καὶ εἶπεν 37
Daniel Recordatus es enim mei Deus, & non dereliquiſti eXquirentes te
δανιὴλ, ἐμνήσθης γὰρ μου ὁ θεός, καὶ οὐκ ἐγκατέλειπες τοὺς ζητοῦντάς σε

Et

Et surgens Daniel comedit: et angelus Dei restituit
38 καὶ ἀναστὰς Δανιὴλ ἔφαγε· ὁ δὲ ἄγγελος τοῦ θεοῦ ἀπεκατέστησεν τὸν ἀμ
Habacuc confestim in locum suum At rex venit die
39 βακοὺμ παραχρῆμα εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ· ὁ δὲ βασιλεὺς ἦλθεν τῇ ἡμέ-
septima vt lugeret Daniel & venit ad lacum, & introspexit,
ρᾳ τῇ ἑβδόμῃ πενθῆσαι τὸν Δανιήλ, καὶ ἦλθεν ἐπὶ τὸν λάκκον, καὶ ἐνέβλεψεν,
& ecce Daniel sedens Et exclamans rex voce
40 καὶ ἰδοὺ Δανιὴλ καθήμενος. καὶ ἀναβοήσας ὁ βασιλεὺς φωνῇ
magna, dixit: Magnus es Domine Deus Danielis & non est alius
μεγάλῃ, εἶπεν· μέγας εἶ κύριε ὁ θεὸς τοῦ Δανιὴλ καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος
præter te & extraxit eum At auctores perditionis
πλὴν σοῦ, καὶ ἀνήγαγεν αὐτόν· τοὺς δὲ αἰτίους τῆς ἀπωλείας
eum immisit in lacum & devorati sunt statim co
ram eo.
αὐτοῦ ἐνέβαλεν εἰς τὸν λάκκον, καὶ κατεβρώθησαν παραχρῆμα ἐνώ-
πιον αὐτοῦ

FINIS ADIECTIONVM AD DANIEL.

MACHA-

MACHABÆORVM PRIMVS.

ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ ΠΡΩΤΟΣ.

Cap. I. κεφαλ. ά

Et factum est postquam percussit Alexander (filius) Phi
Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ πατάξαι ἀλέξανδρον τὸν φιλίπ- 1
lippi Macedo qui exiuit de terra Cherim, &
που τὸν μακεδόνα, ὃς ἐξῆλθεν ἐκ τῆ γῆς χετίμ, καὶ
percussit Darium regem Persarum & Medorum, &
ἐπάταξε τὸν δαρεῖον βασιλέα περσῶν καὶ μήδων, καὶ
regnauit pro eo prius in Græcia Et
ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτῦ πρότερον ἐπὶ τῶ ἑλλάδα καὶ
constituit prœlia multa, & obtinuit munitiones, & interfecit re
συνεστήσατο πολέμους πολλούς, καὶ ἐκράτησεν ὀχυρωμάτων, καὶ ἔσφαξε βα- 2
ges terræ Et pertransiuit vsque ad terminos terræ & accepit spo
σιλεῖς τῆς γῆς. καὶ διῆλθεν ἕως ἄκρων τῆς γῆς, καὶ ἔλαβε σκῦ 3
lia multitudinis gentium, & siluit terra in conspectu eius Et exaltatum
λα πολλῶν ἐθνῶν, καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ ἐνώπιον αὐτῦ καὶ ὑψώθη 4
& eleuatum est cor eius Et congregauit exercitum fortem valde,
καὶ ἐπήρθη ἡ καρδία αὐτῦ καὶ συνῆξε δύναμιν ἰσχυρὰν σφόδρα, 5
& obtinuit regiones gentium & tyrannides & tuerunt ei in tributum
καὶ ἦρξε χωρῶν ἐθνῶν καὶ τυραννίδων καὶ ἐχόρτο αὐτῷ εἰς φόρον
Et post hæc excidit in lectum, & cognouit quòd moritur
καὶ μετὰ ταῦτα ἔπεσεν ἐπὶ τὴν κοίτην, καὶ ἔγνω ὅτι ἀποθνήσκει 6
Et vocauit pueros suos nobiles educatos simul cum eo
καὶ ἐκάλεσε τοὺς παῖδας αὐτῦ τοὺς ἐνδόξους τοὺς συνεκτεφοῦς αὐτῦ 7
à iuuentute Et diuisit eis regnum suum adhuc viuente
ἀπὸ νεότητος. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν αὐτῦ ἔτι ζῶντος
eo Et regnauit Alexander annos duodecim, & mortuus est Et
αὐτῦ. καὶ ἐβασίλευσεν ἀλέξανδρος ἔτη δώδεκα, καὶ ἀπέθανεν καὶ 8
regnauerunt pueri eius quilibet in loco suo Et imposuit
ἐπεκράτησαν οἱ παῖδες αὐτῦ ἕκαστος ἐν τῷ τόπῳ αὐτῦ καὶ ἐπέθετο 9
runt sibi omnes diademata posquam mortuus est ille & filii eorum post eos
τοὺς πάντες διαδήματα μετ' τὸν ἀποθανεῖν αὐτόν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὀπίσω αὐ 10
annos multos Et multiplicauerunt mala in terra Et exiuit
τῶν ἔτη πολλά. καὶ ἐπληθύναν κακὰ ἐν τῇ γῇ. καὶ ἐξῆλθεν 11
ex eis radix peccatrix Antiochus illustris filius Antiochi regis,
ἐξ αὐτῶν ῥίζα ἁμαρτωλὸς ἀντίοχος ἐπιφανὴς, υἱὸς ἀντιόχου τοῦ βασιλέως,
qui fuit obses in Roma Et regnauit in anno centesimo & tricesi
ὃς ἦν ὅμηρος ἐν τῇ ῥώμῃ. καὶ ἐβασίλευσεν ἐν ἔτει ἑκατοστῷ καὶ τριακο
mo & septimo regni Græcorum In diebus illis exie
στῷ καὶ ἑβδόμῳ βασιλείας ἑλλήνων ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλ 12
runt de Israel filii iniqui & suaserunt multis dicentes Eamus
θον ἐξ ἰσραὴλ υἱοὶ παράνομοι, καὶ ἀνέπεισαν πολλοὺς λέγοντες πορευθῶ

& disponamus pactum cum gentibus quæ in circuitu nostrum
μεν καὶ διαθωμεθα διαθηκην μετα των εθνων των κυκλω ημων
quitex quo recessimus ab eis invenerunt nos mala multa Et pla
13 δοπαρ' ης εχωρισθημεν απ' αυτων, ἁρσεν ημας κακα πολλα. καὶ ηρα-
cuit sermo in oculis eorum Et parati sunt quidam
14 σθη ὁ λογος εν ὀφθαλμοις αὐτων καὶ προσεδυμηθησαν τινες
de populo & tulerunt ad regem Et dedit eis
απο του λαου, καὶ επορευθησαν προς τον βασιλεα. καὶ εδωκεν αὐτοις
potestatem faciendi institutiones gentium Et ædificaverunt
15 εξουσιαν ποιησαι τα δικαιωματα των εθνων. καὶ ωκοδομησαν
gymnasium in Hierosolymis secundum leges gentium Et fecerunt
16 γυμνασιον εν ιερουσαλημ κατα τα νομιμα των εθνων καὶ επισαν
sibi præputia & recesserunt a testamento sancto, & juncti sunt
ἑαυτοις ἀκροβυστιας, καὶ ἀπεστησαν απο διαθηκης ἁγιας. καὶ ἐζευχθη-
gentibus, & venditi sunt ut facerent malum Et paratum est
17 σαν τοις εθνεσι, καὶ επραθησαν του ποιησαι το πονηρον. καὶ ητοιμασθη ἡ
regnum coram Antiocha. & cœpit regnare AEgypto ut
βασιλεια ενωπιον αντιοχου. καὶ ὑπελαβε βασιλευσαι της αἰγυπτου, ὁπως
regnaret super duo regna Et intravit in AEgyptum in turba grani in
18 βασιλευσῃ τας δυο βασιλειας. καὶ εἰσηλθεν εις αἰγυπτον εν ὀχλῳ βαρει εν
curribus & elephantis & in equitibus & in classe magna Et constituit bel
19 ἁρμασι καὶ ελεφασι καὶ εν ἱππευσι καὶ εν στολῳ μεγαλῳ. καὶ συνεστησατο πο-
lum contra Ptolemæum regem AEgypti Et versus est Proleumus à
λεμον προς πτολεμαιον βασιλεα αἰγυπτου καὶ ενεπεσαν πτολεμαιος απο
facie eius & fugit &recciderunt vulnerati multi & ceperunt
20 προσωπου αυτου, καὶ ἐφυγε· καὶ ἐπεσον τραυματιαι πολλοι. καὶ κατελαβοντο
urbes munitas in terra AEgypti & accepit spolia AEgypti
τας πολεις τας ὀχυρας εν γῃ αἰγυπτῳ καὶ ἐλαβε τα σκυλα της αἰγυπτου.
Et reversus est Antiochus postquam percussit AEgyptum in centesimo &
21 καὶ επεστρεψεν αντιοχος μετα το παταξαι αἰγυπτον εν τῳ ἑκατοστῳ καὶ
quadragesimo & tertio anno Et ascendit in Israel & Hierosolymam
22 τεσσαρακοστῳ καὶ τριτῳ ἐτει καὶ ανεβη εἰς ισραηλ καὶ ιεροσολυμα
in turba grani Et intravit in sanctuarium in superbia &
23 εν ὀχλῳ βαρει· καὶ εἰσηλθεν εἰς το ἁγιασμα εν ὑπερηφανια, καὶ
accepit altare aureum & candelabrum luminis, & omnia
ἐλαβε το θυσιαστηριον το χρυσουν, καὶ την λυχνιαν της φωτος, καὶ παντα τα
vasa eius & mensam propositionis & libatoria &
σκευη αὐτης, καὶ την τραπεζαν της προθεσεως, καὶ τα απονδια καὶ
phialas & monasteriola aurea & velum, &
τας φιαλας, καὶ τας θυισκας τας χρυσας, καὶ το καταπετασμα, καὶ
coronas & ornamentum aureum quod in facie templi
τους στεφανους, καὶ τον κοσμον τον χρυσουν τον κατα προσωπον του ναου
Et comminuit omnia Et accepit argentum & aurum &
24 καὶ ελεπισε παντα, καὶ ἐλαβε το αργυριον καὶ το χρυσιον καὶ
vasa desiderabilia & accepit thesauros absconditos quos in
τα σκευη τα επιθυμητα καὶ ἐλαβε τους θησαυρους τους κρυφους ους ἁ-
venit Et accipiens omnia abiit in terram suam Et fecit
25 βε καὶ λαβων παντα απηλθεν εις την γην αυτου καὶ εποιη-
hominum cædem & locutus est superbiam magnam Et fuit
26 σε φονοκτονιαν, καὶ ελαλησεν υπερηφανιαν μεγαλην. καὶ ἐγενετο
luctus magnus in Israel in omni loco eorum Et gemuerunt
27 πενθος μεγα εν ισραηλ εν παντι τοπῳ αὐτων καὶ ἐστεναξαν

principes & seniores virgines & pueri infirmati sunt &
ἄρχοντες καὶ πρεσβύτεροι, παρθένοι καὶ νεανίσκοι ἠδενήσαν, καὶ τὸ
pulcher tudo mulierum mutata est Omnis sponsus accepit luctum se-
κάλλος τῆς γυναικῶν ἠλλοιώθη. πᾶς νυμφίος ἀνέλαβε θρῆνον, καὶ 25
dens in thalamo fuit in luctu Et concussa est terra super habi-
θυμένη ἐν παστῷ ἐγένετο ἐν πένθει. καὶ ἐσείσθη ἡ γῆ ὅπι τοὺς κατοι- 29
tores eam & omnis domus Iacob induerunt confusionem Post duos
κοῦντας αὐτὴν καὶ πᾶς οἶκος Ἰακὼβ ἐνεδύσαντο αἰσχύνην μετὰ δύο 30
annos dierum misit rex principem tributi in urbes
ἔτη ἡμερῶν ἀπέστειλε ὁ βασιλεὺς ἄρχοντα φορολογίας εἰς τὰς πόλεις
Iuda & venit in Hierusalem in turba graui Et locutus est
Ἰούδα καὶ ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν ὄχλῳ βαρεῖ καὶ ἐλάλησεν 31
eis verba pacifica in dolo, & credidi runt ei Et ir
αὐτοῖς λόγους εἰρηνικοὺς ἐν δόλῳ, καὶ ἐπίστευσαν αὐτῷ καὶ ἐπά- 32
tuit super ciuitatem subitò & percussit eam plaga magna: &
τάξεν ἐπ' αὐτὴν πληγὴν μεγάλην καὶ
perdidit populum multum de Israel Et accepit spolia ve
ἀπώλεσεν λαὸν πολὺν ἐξ Ἰσραήλ. καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα τῆς πό- 33
bis & combussit illam igni & destruxit domos illius &
λεως, καὶ ἐνεπύρισεν αὐτὴν πυρὶ, καὶ καθεῖλε τοὺς οἴκους αὐτῆς καὶ τὰ
muros illius in circuitu Et captiuauerunt mulieres
τείχη αὐτῆ κύκλῳ. καὶ ᾐχμαλώτευσαν τὰς γυναῖκας
& filios, & iumenta possiederunt Et ædificau runt 34
καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ κτήνη ἐκληρονόμησαν καὶ ᾠκοδόμησαν
vibem Dauid muro magno & forti turribus munitã; & fuit il 35
τὴν πόλιν Δαυὶδ τείχει μεγάλῳ καὶ ὀχυρῷ πύργοις ὀχυροῖς, καὶ ἐγένετο αὐ-
lis in arcem Et posuerunt illic gentem peccatricem vi os
τοῖς εἰς ἄκραν. καὶ ἐθνικὸν σκεῖ ἔθνος, ἁμαρτωλὸν, ἄνδρας 36
iniquos & conualuerunt in illa Et posuerunt arma &
παρανόμους, καὶ ἐνίσχυσαν ἐν αὐτῇ καὶ παρέθεντο ὅπλα καὶ 37
escas & congregantes spolia Hierusalem reposuerunt illic: & facti
σιτοβολίαν, καὶ συναγαγόντες τὰ σκῦλα Ἱερουσαλὴμ ἐπέθεντο ἐκεῖ καὶ ἐγέ-
sunt in magnum laqueum Et fuit in insidias
νοντο εἰς μεγάλην παγίδα καὶ ἐγένετο εἰς ἔνεδρον τῷ 38
sanctuario & in calumniatorem malum Israel semper
ἁγιάσματι, καὶ εἰς διάβολον πονηρὸν τῷ Ἰσραὴλ διαπαντός
Et effuderunt sanguinẽ innocentem in circuitu sanctuarii & polluerunt sanctua
καὶ ἐξέχεαν αἷμα ἀθῷον κυκλῳ τῶν ἁγιάσματος, καὶ ἐμόλυναν τὰ ἅγια 39
rium Et fugerunt habitatores Hierusalem propter eos: & facta est habitatio
σμα καὶ ἔφυγον οἱ κάτοικοι Ἱερουσαλὴμ διʼ αὐτούς καὶ ἐγένετο κατοικία 40
extraneorum & facta est extera generationibus suis, & filii sui
ἀλλοτρίων καὶ ἐγένετο ἀλλοτρία τοῖς γενήμασιν αὐτῆ, καὶ τὰ τέκνα αὐ
reliquerunt eam Sanctuarium illius desolatum est vt eremus. Fe
τῆς ἐγκατέλιπον αὐτὴν τὸ ἁγίασμα αὐτῆ ἠρημώθη ὡς ἔρημος αἱ ἑορ- 41
sta eius versa sunt in luctum sabbata eius in ignominiam honor
ταὶ αὐτῆ ἐστράφησαν εἰς πένθος, τὰ σάββατα αὐτῆς εἰς ὀνειδισμόν· ἡ τιμὴ
eius in vilipendium iuxta gloriam eius fuit ignominia
αὐτῆ εἰς ἐξουδένωσιν κατὰ τὴν δόξαν αὐτῆς ἐγενήθη ἀπώλεια· 42
eius & altitudo eius versa est in luctum Et scripsit rex
αὐτῆς, καὶ τὸ ὕψος αὐτῆ ἐστράφη εἰς πένθος καὶ ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς 43
omnes regno suo vt essent omnes in populũ eum & reliquerent quisque
πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ εἶναι πάντας εἰς λαὸν ἕνα, καὶ ἐγκαταλιπεῖν ἕκα

leges suas. Et consenserunt omnes gentes secundū sermonem re-
44 gis τὰ νόμιμα αὐτῶ. καὶ ἐπεδέξατο πάντα τὰ ἔθνη κατὰ τὸν λόγον τοῦ βα-
gis. Et multi ab Israel consenserunt sermonibus eius.
45 σιλέως καὶ πολλοὶ ἀπ' Ἰσραὴλ κατέδοκησαν τῇ λατρείᾳ αὐτῶ,
& sacrificauerunt idolis & polluerunt sabbatum. Et misit
46 καὶ ἔδυσαν τοῖς εἰδώλοις καὶ ἐβεβήλωσαν τὸ σάββατον. καὶ ἀπέστειλεν ὁ
rex libros in manu nunciorum in Hierusalem & vrbes Iuda
βασιλεὺς βιβλία ἐν χειρὶ ἀγγέλων εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ ταῖς πόλεις Ἰούδα
vt irent post leges alienorum terræ. Et prohiberent holocausta
47 πορεύεσθαι ὀπίσω νομίμων ἀλλοτρίων τῆς γῆς, καὶ κωλῦσαι ὁλοκαυτώμα-
& sacrificium & libamentum ex sanctuario. Et coinquinarent sab-
48 τα καὶ θυσίαν καὶ σπονδὴν ἐν τῷ ἁγιάσματι· καὶ βεβηλῶσαι σάβ-
bata & festa. Et polluerent sanctuarium & sanctos. Ædificare
49 βατα καὶ ἑορτάς καὶ μιᾶναι ἁγίασμα καὶ ἁγίους οἰκοδομῆσαι
aras & lucos & idola & sacrificare porcina & pecora communia.
50 βαμοὺς καὶ τεμένη, καὶ εἰδωλεῖα, καὶ θύειν ὕεια καὶ κτήνη κοινά
Et relinquerent filios suos præputiatos abominationem animas
51 καὶ ἀφιέναι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἀπεριτμήτους βδελύξαι τὰς ψυχὰς
tuas in omni immundo & coinquinatione tua vt obliuiscerentur legis & im-
αὐτῶν ἐν παντὶ ἀκαθάρτῳ καὶ βεβηλώσει, ὥστε ἐπιλαθέσθαι τὸν νόμον, καὶ ἀλ-
mutarent omnes iustificationes. Et qui non faceret iuxta verbum
52 λάξαι πάντα τὰ δικαιώματα καὶ ὃς ἂν μὴ πείσῃ κατὰ τὸ ῥῆμα
regis morietur. Iuxta omnia verba hæc scripsit
53 τοῦ βασιλέως ἐκδουνεῖται κατὰ πάντας τοὺς λόγους τούτους ἔγραψε
omni regno suo, & fecit principes super omnem populum:
πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτῶ, καὶ ἐποίησεν ἐπισκόπους ἐπὶ πάντα τὸν λαόν
Et præcepit vrbibus Iuda sacrificare per vrbem & vrbem.
54 καὶ συνέτιλατο ταῖς πόλεσιν Ἰούδα θυσιάζειν κατὰ πόλιν καὶ πόλιν
Et congregati sunt de populo ad eos multi omnis qui derelinquerat
55 καὶ συνηθροίσησαν ἀπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτοὺς πολλοὶ πᾶς ὁ ἐγκαταλε-
legem & fecerunt mala in terra. Et posuerunt Israel
56 πὼν τὸν νόμον καὶ ἐποίησαν κακὰ ἐν τῇ γῇ καὶ ἔθετο τὸν Ἰσραὴλ
in abditis in omni refugio ipsorum. Et quinto & decimo
57 ἐν κρύφοις ἐν παντὶ φυγαδευτηρίῳ αὐτῶν καὶ πέμπτῃ καὶ δε-
die Casleu quinto & quadragesimo & centesimo anno
κάτῃ ἡμέρᾳ χασελεῦ τοῦ πεντηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ ἔτους
ædificauerunt abominationem desolationis super altare & in vrbibus
ᾠκοδόμησαν βδέλυγμα ἐρημώσεως ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐν πόλεσιν
Iuda in circuitu ædificauerunt aras. Et in foribus domuum &
58 Ἰούδα κυκλόθεν ᾠκοδόμησαν βωμούς. καὶ ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν, καὶ
in plateis thura incendebant. Et libros legis quos inue-
59 ἐν ταῖς πλατείαις ἐθυμίων καὶ τὰ βιβλία τοῦ νόμου ἃ ἐὰν-
nerint comburebant igne. Et vbi inuenirentur apud aliquem
60 ρον συρέσυσαν πυρὶ κατασχάντες καὶ ὅπου εὑρίσκετο παρά τινι
liber testamenti & si quis acquiesceret legi,
βιβλίον διαθήκης, καὶ εἴ τις σωδόκει τὸ νόμον τὸ σύγκειμα τοῦ βασι-
occidebant illum in virtute sua. Fortiter se Israel in
61 λέως ἐθανάτουν αὐτὸν ἐν ἰσχύι αὐτῶν ἐποίουν ἕκαστοτε Ἰσραὴλ τοῖς ὧ-
mensis in omni mense & mense in vrbibus. Et quinta &
62 δισκομένοις ἐν παντὶ μηνὶ καὶ μηνὶ ἐν ταῖς πόλεσι· καὶ πέμπτῃ καὶ
vicesima mensis sacrificabant super aram quæ erat in altari
εἰκάδι τοῦ μηνὸς θυσιάζοντες ἐπὶ τὸν βωμὸν ὃς ἦν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου

Et mulieres quæ circumciderunt filios suos occiderunt
juxta ritum. Et suspenderunt infantes ex collis eo-
σιν κατὰ τὸ δόγμα αὐτῶν. καὶ ἐκρέμασαν τὰ βρέφη ἐκ τῆς περιχύλων αὐ- 64
rum & domos eorum & eos qui circumciderant illos. Et mul
τῶν, καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν καὶ τοὺς περιτεμνόντας αὐτούς. καὶ πλη- 65
ti in Israel contenti sunt, & offirmati in se vt non comederent
λοὶ ἐν Ισραὴλ ἐνεπαιχθησαν, καὶ ὠχυρώθησαν ἐν αὐτοῖς τοῦ μὴ φαγεῖν
communia. Et elegerunt mori vt non polluerentur ci
κοινά. καὶ ἐπεδέξαντο ἀποθανεῖν ἵνα μὴ μιανθῶσι τοῖς βρώ- 66
bis & ne inquinarent testamentum sanctum, & mortui sunt. Et fuit
μασι καὶ μὴ βεβηλώσωσι διαθήκην ἁγίαν, καὶ ἀπέθανον. καὶ ἐγένετο 67
ira magna super Israel valde.
ὀργὴ μεγάλη ἐπὶ ἰσραήλ σφόδρα.

Cap. II. β'

In diebus illis, surrexit Mattathias (filius) Joannis (filii) Symeon, sa
Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀνέστη Ματταθίας Ἰωάννης τοῦ συμεὼν ἐκ 1
cerdos honoris Joarib de Hierusalem & sedit in Modin. Et ei
ρεὺς τῆς ὡρὶν Ιωαρεὶβ ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκάθισεν ἐν μωδεὶν καὶ αὐτῷ 2
bi qui erant ei nomen cognominatus Gaddis Simon vocatus Thasi fu
υἱοὶ πέντε, Ιωάννης ὁ ὀπικαλούμενος Ιαδδὶς, σίμων ὁ καλούμενος θασί, Ἰου- 3
us Eleazarus vocatus Auaran Io
δας ὁ καλούμενος μακκαβαῖος, ἐλεάζαρ ὁ καλούμενος αὐαρὰν, Ιω- 4
nas vocatus Sapphis. Et vidit blasphemias quæ fiebant
νάθας ὁ καλούμενος σαπφοῦς. καὶ εἶδε τὰς βλασφημίας τὰς γινομε- 5
in Iuda & Hierusalem. Et dixit Heu mihi vt quid hoc natus
νας ἐν Ιούδα καὶ ἱερουσαλήμ, καὶ εἶπεν· οἴ μοι ἱνατί τοῦτο ἐγεννή- 6
sum videre contritionem populi mei & contritionem vrbis
θην ἰδεῖν τὸ συντέριμμα τοῦ λαοῦ μου, καὶ τὸ συντέριμμα τῆς πόλεως τῆς 7
sanctæ & sedere ibi cùm detur ea in manu inimicorum. Sanctua
ἁγίας καὶ καθῆσαι ἐκεῖ ἐν τῷ δοθῆναι αὐτὴν ἐν χειρὶ ἐχθρῶν, τὰ ἁγία- 8
rium in manu alienorum factum est templum eius vt vir ignobilis.
σμα ἐν χειρὶ ἀλλοτρίων ἐγένετο ὁ ναὸς αὐτῆς ὡς ἀνὴρ ἄδοξος. τὰ 9
Vasa gloriæ eius abducta sunt trucidati sunt infantes eius in
σκεύη τῆς δόξης αἰχμάλωτα ἀπῆχθη ἀπεκτάνθη τὰ νήπια αὐτῆς ἐν
plateis eius pueri eius in gladio inimici. Quæ
ταῖς πλατείαις αὐτῆς οἱ νεανίσκοι αὐτῆς ἐν ῥομφαίᾳ ἐχθροῦ. τίνον 10
gens non hæreditauit regnum & non obtinuit spolia eius?
ἔθνος οὐκ ἐκληρονόμησε βασιλείαν, καὶ οὐκ ἐκράτησε τῆς σκυλων αὐτῆς.
Omnis ornatus eius ablatus est pro libera facta est in seruam. Et
πᾶς κόσμος αὐτῆς ἀφῃρέθη ἀντὶ ἐλευθέρας ἐγένετο εἰς δούλην. καὶ 11
ecce sancta nostra & pulchritudo nostra & gloria nostra desolata est &
ἰδοὺ τὰ ἅγια ἡμῶν καὶ τὸ κάλλος ἡμῶν, καὶ ἡ δόξα ἡμῶν ἠρημώθη, καὶ 12
contaminata est a gentibus. Ve quid nobis vitæ viuere? Et scidit
ἐβεβηλώθησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι. ἱνατί ἡμῖν ἔτι ζῆν; καὶ διέρρηξε 13
Mattathias & filii eius vestes suas & induerunt sac
ματταθίας καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιεβάλοντο σάκ 14
cos & planxerunt vehementer. Et venerunt qui à rege
κους, καὶ ἐπένθησαν σφόδρα. καὶ ἦλθον οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως οἱ 15
coercere rebellionem in Modin vrbem vt sacrificarent
κατανκάζοντες τὴν ἀποστασίαν εἰς μωδεὶν τὴν πόλιν ἵνα θυσιάσωσι

Et

Et multi de Israel ad eos accesserunt, & Mat-
καὶ πολλοὶ ἀπὸ ἰσραὴλ προσῆλθον πρὸς αὐτοὺς προσήλθον δὲ
thias & filii eius congregati sunt Et responderunt qui à rege & ai-
ματταθίας καὶ οἱ υἱοὶ
17 αὐτοῦ συνήχθησαν καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ εἶ-
xerunt Mattathiæ, dicentes Princeps & gloriosus & magnus es in vbe
παν τῷ ματταθία, λέγοντες ἄρχων καὶ ἔνδοξος καὶ μέγας εἶ ἐν τῇ πόλει
hac, & corroboratus in filiis & fratribus Nunc accede primo
ταύτῃ, καὶ ἐσκυρωμένος ἐν υἱοῖς καὶ ἀδελφοῖς. νῦν προσέλθε πρῶτος
18 & fac præceptum regis vt fecerunt omnes gentes &
καὶ ποίησον τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, ὡς ἐποίησαν πάντα τὰ ἔθνη καὶ οἱ
viri Iuda & reliqui in Hierusalem & eris tu & domus
ἄνδρες ἰουδα καὶ οἱ καταλειφθέντες ἐν ἱερουσαλὴμ καὶ ἔσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκος
amicorum regis & tu & filii tui glorificabimini argento
19 σου φίλων τοῦ βασιλέως καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοί σου δοξασθήσεσθε ἀργυρίῳ
& auro, & muneribus multis Et respondit Mattathias & dixit
καὶ χρυσίῳ, καὶ δόσεσι πολλαῖς καὶ ἀπεκρίθη ματταθίας καὶ εἶπεν
voce magna Si omnes gentes quæ in domo regni regis
φωνῇ μεγάλῃ εἰ πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐν οἴκῳ τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως
obediunt ei vt recedant quilibet à seruitute patrum suorum, & consentiat
ἀκούειν αὐτῷ, ἀποστῆναι ἕκαστος ἀπὸ λατρείας πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἐμοὶ
20 ruint præceptis eius Et ego & filii mei & fratres mei om-
σαι ἐντολαῖς αὐτοῦ· κἀγὼ καὶ οἱ υἱοί μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου πο-
nibusmus in testamento patrum nostrorum Propitius nobis reliquæque legem
21 ρεσόμεθα ἐν διαθήκῃ πατέρων ἡμῶν ἵλεως ἡμῖν καταλιπεῖν νόμον
& iustitias Sermonem regis non audiemus vt præteramus
22 καὶ δικαιώματα τὸν λόγον τοῦ βασιλέως οὐκ ἀκουόμεθα παρέχειν τὴν
seruitutem nostram dextera vel sinistra Et vt cessauit loqui ver
23 λατρείαν ἡμῶν δεξιὰν ἢ ἀριστερά καὶ ὡς ἐπαύσατο λαλῶν τοὺς λό-
ba hæc, accessit vir Iudæus in oculis omnium sacri
γους τούτους, προσῆλθεν ἀνὴρ ἰουδαῖος ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων θυσιά-
care in ara in Modin secundum iussum regis. Et vidit
σαι ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐν μωδεὶν κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως καὶ εἶδε
24 Mattathias & zelauit & contremuerunt renes eius & pertulit furorem
ματταθίας, καὶ ἐζήλωσε, καὶ ἐτρόμησαν οἱ νεφροὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνήνεγκε θυμὸν
secundum iudicium & currens iugulauit eum super aram Et vi
25 κατὰ τὸ κρῖμα καὶ δραμὼν ἔσφαξεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καὶ τὸν σύ-
rum regis cogentem sacrificare occidit in tempore illo,
δρα τοῦ βασιλέως τὸν ἀναγκάζοντα θύειν ἀπέκτεινεν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ,
& aram destruxit Et zelauit legem, sicut fecit
26 καὶ τὸν βωμὸν καθεῖλε καὶ ἐζήλωσε τῷ νόμῳ, καθὼς ἐποίησε
Phinees Zambri filio Salom Et clamauit Mattathias in vrbe
27 φινεὲς τῷ ζαμβρὶ υἱῷ σαλώμ καὶ ἀνεκραξε ματταθίας ἐν τῇ πό
voce magna dicens Omnis qui zelat legem & statuit testamen
λει φωνῇ μεγάλῃ λέγων πᾶς ὁ ζηλῶν τῷ νόμῳ καὶ ἱστῶν διαθή-
tum exeat post me Et fugerunt ipse & filii eius in
28 κην ἐξελθέτω ὀπίσω μου. καὶ ἔφυγον αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ εἰς
montes & reliquerunt quæ habebant in vrbe Tunc descenderunt
29 τὰ ὄρη, καὶ ἐγκατέλιπον ὅσα εἶχον ἐν τῇ πόλει. τότε κατέβησαν
multi quærentes iustitiam & iudicium in desertum Sedere filii
30 πολλοὶ ζητοῦντες δικαιοσύνην καὶ κρῖμα εἰς τὴν ἔρημον, καθῆσθαι ἐκεῖ,
ipsi & filii eorum & vxores eorum & iumenta eorum quoniam multiplicata
αὐτοὶ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν καὶ γυναῖκες αὐτῶν καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν, ὅτι ἐπληθυν-

sunt super eos mala . . Et nunciatum est viris regis
ἐπ' αὐτὸς τὰ κακά. καὶ ἀνήγγειλαν τοῖς ἀνδράσι τοῦ βασιλέως 1
& exercitibus qui erant in Hierusalem vibe Dauid; quoniam descenderunt
καὶ ταῖς δυνάμεσιν αἳ ἦσαν ἐν ἱερουσαλὴμ πόλει δαυίδ, ὅτι κατέβησαν
viri qui dissipauerunt mandatum regis in occulta
ἄνδρες οἳ πρεσκέδασαν τὸ ἐντολὸν τοῦ βασιλέως εἰς τοὺς κρύπτους
in deserto & cucurrerunt post eos multi Et deprehendentes
ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἔδραμον ὀπίσω αὐτῶν πολλοί καὶ καταλαβόντες 32
eos castrametati sunt contra illos & constituerunt aduersus eos praelium
αὐτὸς παρενέβαλον ἐπ' αὐτοὺς, καὶ συνεπέσοντο αὐτὸς πολέμου
in die sabbatorum & dixerunt ad eos Vsque nunc
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων καὶ εἶπαν πρὸς αὐτούς ἕως τοῦ νῦν ἐξελ- 33
egressi facite iuxta sermonem regis & viuetis Et dixerunt
θόντες ποιήσατε κατὰ τὸν λόγον τοῦ βασιλέως καὶ ζήσεσθε καὶ εἶπον 34
Non exhibimus aeque facimus verbum regis vt polluamur
οὐκ ἐξήλθομέν, οὐδὲ ποιήσομεν τὸν λόγον τοῦ βασιλέως βεβηλῶσαι τὴν 35
diem sabbatorum Et accelerauerunt contra eos praelium Et
ἡμέραν τῶν σαββάτων καὶ ἐτάχυναν ἐπ' αὐτοὺς πόλεμον, καὶ 36
non responderunt eis neque lapidem excusserunt in eos, neque oppilauerunt
οὐκ ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς, καὶ οὐδὲ λίθον ἐξετίναξαν αὐτοῖς, οὐδὲ ἐνέφραξαν
occulta, dicentes: Moriamur omnes in simplicitate nostra,
τοὺς κρύπτους λέγοντες· Ἀποθάνωμεν πάντες ἐν τῇ ἁπλότητι ἡμῶν. 37
Testis est super nos caelum & terra quòd indicta causa perdis nos Et
μαρτυρεῖ ἐπ' ἡμῖς οὐρανὸς καὶ γῆ, ὅτι ἀκρίτως ἀπολλυτε ἡμᾶς καὶ 38
insurrexerunt contra illos in bello sabbatis & mortui sunt ipsi
ἀνέστησαν ἐπ' αὐτοὺς ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς σαββασι καὶ ἀπέθανον αὐτοὶ
& mulieres eorum & filii eorum, & iumenta eorum vsque ad
καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν ἕως χι
mille animas hominum Et cognouit Mattathias & amici eius &
λίων ψυχῶν ἀνθρώπων καὶ ἔγνω ματταθίας καὶ οἱ φίλοι αὐτῶ, καὶ 39
luxerunt super eos vsque ad valde Et dixit vir propinquo
ἐπένθησαν ἐπ' αὐτοὺς ἕως σφόδρα καὶ εἶπεν ἀνὴρ τῷ πλησίον 40
sui si omnes fecerimus vt fratres nostri fecerunt & non
αὐτῦ, ἐὰν πάντες ποιήσωμεν ὡς ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐπίσαν καὶ μὴ
pugnauerimus contra gentes pro animis nostris & iustificationibus
πολεμήσωμεν πρὸς τὰ ἔθνη ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἡμῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων
nostris, nunc cito non disperdent a terra Et exaudierunt
ἡμῶν, νῦν ταχὺ οὐκ ἐξολοθρεύσουσιν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐσκλεύσαν 41
die illa dicentes: Omnis homo quicunque venerit ad nos in
τὸ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγοντες πᾶς ἄνθρωπος ὃς ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ἡμᾶς εἰς
bellum die sabbatorum pugnemus contra eum & non
πόλεμον τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, πολεμήσωμεν κατέναντι αὐτῦ καὶ οὐ μὴ
mortemur omnes sicut mortui sunt fratres nostri in occul-
ἀποθανώμεν πάντες καθὼς ἀπέθανον οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐν τοῖς κρύ 42
tis Tunc congregati sunt ad illos synagoga Asidaeorum fortes potes
φοις τότε συνήχθησαν πρὸς αὐτὸς συναγωγὴ, ἀσιδαίων ἰσχυροὶ δυνά
tis de Israel omnes voluntarii lege Et omnes
μει ἀπὸ ἰσραὴλ πᾶς ὁ ἑκουσιάζων τῷ νόμῳ καὶ πάντες οἱ 43
fugientes ad illos additi sunt illis & facti sunt eis
φυγάδες ἀπ' αὐτῶν προσετέθησαν αὐτοῖς καὶ ἐγένοντο αὐτοῖς
in firmamentum Et collegerunt exercitum & percusserunt peccato
εἰς στήριγμα καὶ συνεστήσαντο δύναμιν καὶ ἐπάταξαν ἁμαρτω 44

ret in ira sua, viros fine lege in furore suo Et reliqui fuge
45 λὸς ἐν ὀργῇ αὐτῶν ἄνδρας ἀνόμους καὶ θυμῷ αὐτῆς καὶ οἱ λοιποὶ ἔφυ-
runt in gentes vt liberarentur Et circumdedit Mattathias & amici
γον εἰς τὰ ἔθνη σωθῆναι· καὶ περιέκλωσε ματταθίας καὶ οἱ φίλοι
illius, & destruxerunt aras illorum Et circumciderunt pue
46 αὐτοῦ, καὶ καθεῖλον τοὺς βωμοὺς αὐτῆς. καὶ περιέτεμον τὰ παι-
incircuncisos quos inuenerunt in terminis Israel in fortitudine
δία τὰ ἀπεριτμητα ὅσα εὗρον ἐν ὁρίοις ἰσραὴλ ἐν ἰσχύι.
Et persecuti sunt filios superbiæ & prosperatum est opus in manu
47 καὶ ἐδίωξαν τοὺς υἱοὺς τῆς ὑπερηφανίας, καὶ κατεύοδωθη τὸ ἔργον ἐν χειρὶ
eorum Et obtinuerunt legem de manu gentium, & de manu
αὐτῆς. καὶ ἀπελάσαντο τὸν νόμον ἐκ χειρὸς τῆς ἐθνῶν καὶ ἐκ χειρὸς
48 regum & non dederunt cornu peccatori Et appropinquauerunt
τῆς βασιλέων καὶ οὐκ ἔδωκαν κέρας τῇ ἁμαρτωλῷ καὶ ἤγγισαν
49 dies Mattathiæ vt moreretur Et dixit filijs suis
αἱ ἡμέραι τοῦ ματταθίου ἐπλησθησαν, καὶ εἶπε τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ
Nunc firmata est superbia & castigatio & tempus confusionis & ira
νῦν ἐστερεώθη ὑπερηφανία καὶ ἔλεγμὸς καὶ καιρὸς καταστροφῆς καὶ ὀργὴ
indignationis. Et nunc filij zelate legem, & date animas
50 θυμοῦ. καὶ νῦν τέκνα ζηλώσατε τῷ νόμῳ, καὶ δότε τὰς ψυχὰς
vestras pro testamento patrum vestrorum Memento te patrum nostrorum opera
ὑμῶν ὑπὲρ διαθήκης πατέρων ὑμῶν μνήσθητε τῶν πατέρων ἡμῶν τὰ ἔργα
51 quæ fecerunt in generationibus eorum & accipite gloriam magnam & nomen
ἃ ἐποίησαν ἐν ταῖς γενεαῖς αὐτῶν, καὶ δέξασθε δόξαν μεγάλην καὶ ὄνομα
æternum Abraam nonne in tentatione inuentus est fidelis, & reputatum est ei
αἰώνιον· ἀβραὰμ οὐκ ἐν πειρασμῷ εὑρέθη πιστός, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ
52 ad iustitiam? Ioseph in tempore angustiæ suæ custodiuit præceptum &
εἰς δικαιοσύνην; ἰωσὴφ ἐν καιρῷ στενοχωρίας αὐτοῦ ἐφύλαξεν ἐντολὴν, καὶ
53 factus est dominus Ægypti Phinees pater noster in zelando zelum
ἐγένετο κύριος αἰγύπτου· φινεὲς ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐν τῷ ζηλῶσαι ζῆλον,
54 accepit testamentum sacerdotii sempiterni Iesus in adimplendo sermonem
ἔλαβε διαθήκην ἱερωσύνης αἰωνίας· ἰησοῦς ἐν τῷ πληρῶσαι λόγον
55 factus est iudex in Israel Chaleb in confitendo in Ecclesia
ἐγένετο κριτὴς ἐν ἰσραήλ· χαλὲβ ἐν τῷ ἐξομολογήσασθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
56 accepit terræ hereditatem David in misericordia sua possedit sedem
ἔλαβε γῆς κληρονομίαν· δαυὶδ ἐν τῷ ἐλέει αὐτοῦ ἐκληρονόμησε θρόνον
57 regni perpetui Elias dum zelaret zelum legis receptus est vsque ad
βασιλείας αἰωνίας· ἠλίας ἐν τῷ ζηλῶσαι ζῆλον νόμου ἀνελήφθη εἰς
cælum Ananias, Azarias, Misael credentes liberati sunt de flam
58 τὸν οὐρανόν· ἀνανίας, ἀζαρίας, μισαὴλ πιστεύσαντες ἐσώθησαν ἐκ φλο-
ma Daniel in simplicitate sua liberatus est de ore leonum Et
59 γός. δανιὴλ ἐν τῇ ἁπλότητι αὐτοῦ ἐρρύσθη ἐκ στόματος λεόντων. καὶ
sic cogitate per generationem & generationem & quoniã omnes sperantes in
60 οὕτως ἐννοήθητε κατὰ γενεὰν καὶ γενεάν, καὶ ὅτι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ'
ipsum non infirmabuntur. Et à verbis viri peccatoris ne t mea
61 αὐτῷ, οὐκ ἀσθενήσουσι. καὶ ἀπὸ λόγων ἀνδρὸς ἁμαρτωλοῦ μὴ φο-
tus, quia gloria eius in stercus & in vermes. Hodie exolletu
62 βηθῆτε, ὅτι ἡ δόξα αὐτοῦ εἰς κόπρια καὶ εἰς σκώληκας σήμερον ἐπαρθήσεται, & cras non inuenietur, quia conuersus est in pulueremsuum & cogitatio
63 καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑρεθῇ, ὅτι ἐπέστρεψεν εἰς τὸν χοῦν αὐτοῦ, καὶ ὁ διαλογι-
eius perijt Et vos filij confortamini & viri estote in lege
64 σμὸς αὐτοῦ ἀπολεῖται· καὶ ὑμεῖς τέκνα ἰσχύσατε καὶ ἀνδρίζεσθε ἐν τῷ νόμῳ,

quia in ipsa glorificabimini. Et ecce Symeon frater vester
ὅτι ἐν αὐτῷ δοξασθήσεσθε· καὶ ἰδοὺ συμεὼν ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν, 55
scio quòd vir consilii est: eum audite omnes diesque ipse vobis erit
οἶδα ὅτι ἀνὴρ βουλῆς ἐστιν, αὐτοῦ ἀκούετε πάσας τὰς ἡμέρας αὐτὸς ὑμῖν ἔσται
in patrem. Et Judas Maccabæus ipse fortis potentia à juventute
εἰς πατέρα· καὶ ἰούδας μακκαβαῖος αὐτὸς ἰσχυρὸς δυνάμει ἐκ νεότητος 56
suæ, hic vobis erit princeps exercitus, & bellabitis bellum populorum
αὐτοῦ, οὗτος ὑμῖν ἔσται ἄρχων στρατιᾶς, καὶ πολεμήσετε πόλεμον λαῶν
Et vos adducetis ad vos omnes factores legis & vi-
καὶ ὑμεῖς συνάξετε πρὸς ὑμᾶς πάντας τοὺς ποιητὰς τοῦ νόμου, καὶ ἐκ- 57
tionem populi vestri. Retribuite retributionem gentibus & ultio-
δίκησιν τοῦ λαοῦ ὑμῶν ἀνταπόδοτε ἀνταπόδομα τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐκδί- 58
cite in præcepta legis & benedixit eos. Et appo-
κησιν εἰς τὰ προστάγματα τοῦ νόμου. καὶ εὐλόγησεν αὐτούς καὶ προσ- 59
situs est ad patres suos. Et mortuus est in anno
ετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ ἔτει τῷ καὶ 70
quadragesimo & centesimo anno & sepelierunt eum filii ejus in sepulcris
τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ ἔτει· καὶ ἔθαψαν αὐτὸν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν τάφοις
patrum suorum in Modin & luxerunt eum omnis Israel luctu
πατέρων αὐτοῦ ἐν μωδεΐν, καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν πᾶς ἰσραὴλ κοπετὸν
magno
μέγαν.

CAP. III. γ'

Et surrexit Judas vocatus Maccabæus filius ejus pro eo, Et
Καὶ ἀνέστη ἰούδας ὁ καλούμενος μακκαβαῖος υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ καὶ 1
adjuvabant eum omnes fratres ejus & omnes qui adhærerant
ἐβοήθουν αὐτῷ πάντες οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ πάντες ὅσοι ἐκολλήθησαν τῷ 2
patri ejus & præliabantur prælium Israel cum lætitia. Et
πατρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπολέμουν τὸν πόλεμον ἰσραὴλ μετ' εὐφροσύνης καὶ 3
dilatavit gloriam populo suo & induit thoracem ut Gigas, &
ἐπλάτυνε δόξαν τῷ λαῷ αὐτοῦ καὶ ἐνεδύσατο θώρακα ὡς γίγας, καὶ
succinxit se armis belli is suis præliis confidit protegens
ἐζώσατο τὰ σκεύη τὰ πολεμικὰ αὐτοῦ πολέμοις συνεχήσατο σκεπάζων
castra in gladio. Et similis factus est leoni in operibus suis
παρεμβολὴν ἐν ῥομφαίᾳ. καὶ ὡμοιώθη λέοντι ἐν πράξεσιν αὐτοῦ, 4
& ut catulus leonis ruens in venationem. Et persecutus est iniquos
καὶ ὡς σκύμνος ἐρευγόμενος εἰς θήραν καὶ ἐδίωξεν ἀνόμους 5
scrutans & turbantes populum suum succendit. Et compulsi sunt
ἐξερευνῶν, καὶ τοὺς ταράσσοντας τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐφλόγισε, καὶ συνεσάλη- 6
timore à timore ejus & omnes operarii iniquitatis contur-
σαν οἱ ἄνομοι ἀπὸ τοῦ φόβου αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν συνετα-
bati sunt & prosperata est salvatio in manu ejus. Et exacerbavit
ράχθησαν· καὶ ἐδοξώθη σωτηρία ἐν χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἐπίκρανε βα- 7
reges multos & lætificavit Jacob in operibus suis & usque in sæculum
σιλεῖς πολλοὺς, καὶ ἐφρανε τὸν ἰακὼβ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος
memoria ejus in benedictionem. Et perambulavit in civitatibus Juda
τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν καὶ διῆλθεν ἐν πόλεσιν ἰούδα, 8
& disperdit impios de ea & avertit iram ab Israel.
καὶ ἐξωλόθρευσεν ἀσεβεῖς ἐξ αὐτῆς, καὶ ἀπέστρεψεν ὀργὴν ἀπὸ ἰσραήλ.
Et nominatus est usque ad novissimum terræ, & congregavit percussos,
καὶ ὠνομάσθη ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς, καὶ συνήγαγε τοὺς ἀπολλυμένους.

Et

Et congregauit Apollonius gentes, & à Samaria exercitum magnum,
καὶ συνήγαγεν Ἀπολλώνιος ἔθνη, καὶ ἀπὸ Σαμαρείας δύναμιν μεγα-
10 vt pugnaret contra Israel Et cognouit Iudas & exiuit in occur-
λην τοῦ πολεμῆσαι πρὸς Ἰσραήλ καὶ ἔγνω Ἰούδας καὶ ἐξῆλθεν εἰς συνάν-
11 sum ei, & percussit eum & occidit & ceciderunt vulnerati multi
τησιν αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν καὶ ἀπέκτεινε καὶ ἔπεσον τραυματίαι πολ-
& reliqui fugerunt Et accepit spolia eorum & gla-
λοί, καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἔφυγον καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῶν, καὶ τὴν μάχαι-
12 dium Apollonii accepit Iudas & fuit pugnans cum eo omnes dies
ραν Ἀπολλωνίου ἔλαβεν Ἰούδας, καὶ ἦν πολεμῶν ἐν αὐτῇ πάσας τὰς ἡμέρας
Et audiuit Seron princeps exercitus Syriæ quòd congregauit Iudas
13 καὶ ἤκουσε Σήρων ὁ ἄρχων τῆς δυνάμεως Συρίας, ὅτι ἠθροισεν Ἰούδας
congregationem & ecclesiam fidelium eum se &
ἀθροισμα, καὶ ἐκκλησίαν πιστῶν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύετο εἰς πό-
14 lum & dixit Faciam mihi nomen & glorificabor in regno
λεμον. καὶ εἶπε ποιήσω ἐμαυτῷ ὄνομα καὶ δοξασθήσομαι ἐν τῇ βασιλείᾳ,
& debellabo Iudam & eos qui cum eo & spernentes verbum
καὶ πολεμήσω τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, καὶ τοὺς ἐξουδενοῦντας τὸν λόγον
regis Et addidit & ascenderunt cum eo castra impiorum
15 τοῦ βασιλέως καὶ προσέθετο, καὶ ἀνέβη μετ' αὐτοῦ παρεμβολὴ ἀσεβῶν
fortis ad adiuuandum eum vt faceret vltionem in filiis Israel
ἰσχυρὰ βοηθῆσαι αὐτῷ ποιῆσαι τὴν ἐκδίκησιν ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ
Et appropinquauerunt vsq; ad ascensum Bethoron & exiit Iudas in occursum
16 καὶ ἤγγισεν ἕως ἀναβάσεως Βαιθωρὼν καὶ ἐξῆλθεν Ἰούδας εἰς συνάντησιν
ei cum paucis Vt autem viderunt exercitum venientem in occursum
17 αὐτοῦ ὀλιγοστός· ὡς δὲ εἶδον τὴν παρεμβολὴν ἐρχομένην εἰς συνάντησιν
eis dixerunt Iudæ Quid poterimus pauci existentes pugnare contra
αὐτοῖς εἶπον τῷ Ἰούδᾳ· τί δυνησόμεθα ὀλιγοστοὶ ὄντες πολεμῆσαι πρὸς
18 multitudinẽ tantam fortem? & nos fatigati sumus ieiuni existentes hodie Et
πλῆθος τοσοῦτο ἰσχυρόν, καὶ ἡμεῖς κεκλευσμένοι ἀσιτήσαντες σήμερον καὶ
dixit Iudas Facile est concludi multos in manibus paucorum, &
19 εἶπεν Ἰούδας Εὔκοπον ὅτι συγκλεισθῆναι πολλοὺς ἐν χερσὶν ὀλίγων, καὶ
non est differentia in conspectu cæli saluare in multis vel in paucis Quoniam
οὐκ ἔστι διαφορὰ ἐναντίον τοῦ οὐρανοῦ σῴζειν ἐν πολλοῖς ἢ ἐν ὀλίγοις ὅτι
20 non in multitudine potentiæ victoria belli est sed à cælo fortitudo Ipsi
οὐκ ἐν πλήθει δυνάμεως νίκη πολέμου ἐστίν, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἰσχὺς αὐτοὶ
venient contra nos multitudine contumaciæ & iniquitatis vt disperdant nos, &
ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς πλήθει ὕβρεως καὶ ἀνομίας τοῦ ἐξᾶραι ἡμᾶς καὶ τὰς
21 mulieres nostras & filios nostros vt spolient nos Nos autem
γυναῖκας ἡμῶν καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν τοῦ σκυλεῦσαι ἡμᾶς. ἡμεῖς δὲ
pugnamus pro animabus nostris & legibus nostris Et ipse
22 πολεμοῦμεν περὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ τῶν νομίμων ἡμῶν καὶ αὐτὸς
conteret eos ante faciem nostram vos autẽ nolite timere eos
συντρίψει αὐτοὺς πρὸ προσώπου ἡμῶν ὑμεῖς δὲ μὴ φοβηθῆτε ἀπ'
23 Postquam autem cessauit loqui in eos subitò, & contritus est
αὐτῶν· ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν ἐπῆλθεν εἰς αὐτοὺς ἄφνω, καὶ συνετρίβη
Seron & exercitus eius coram eo Et persecuti sunt eos in
24 Σήρων καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἐδίωκον αὐτοὺς ἐν τῇ
descensu Bethoron vsque ad campum & ceciderunt ex eis quasi viri
25 καταβάσει Βαιθωρὼν ἕως τοῦ πεδίου καὶ ἔπεσον ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ ἄνδρες
octoginti at reliqui fugerunt in terram Philistiim Et cœpit timor
ὀκτακόσιοι οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον εἰς γῆν Φυλιστιεμ. καὶ ἤρξατο φόβος

Iuda & fratrum eius & fortitudo incidere in gentes quæ in circuitu
Ἰούδα καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ ἡ ἰσχὺς ὅτι ἤρξαντο ἐμπίπτειν ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ κυκλῶ
eorum Et aperuimquisuit vsq ad regem nomen eius & de
αὐτῶν καὶ ἤγγισεν ἕως τοῦ βασιλέως τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ὑπὲρ τῶν 26
prœliis Iudæ narrabat omnis gens. Cùm autem audisset Antiochus
πολεμιῶν Ἰούδα ἐξηγεῖτο πᾶν ἔθνος. ὡς δὲ ἤκουσεν ἀντίοχος ὁ 27
rex sermones hos, iratus est furore & misit & congregauit
βασιλεὺς τοὺς λόγους τούτους, ὠργίσθη θυμῷ καὶ ἀπέστειλε καὶ συνήγαγε τὰς
exercitus omnes regni sui castra fortia valde Et
δυνάμεις πάσας τῆς βασιλείας αὐτοῦ παρεμβολὴν ἰσχυρὰν σφόδρα. καὶ 28
aperuit gazophylacium suum & dedit stipendia exercitibus suis in
ἤνοιξε τὸ ταμιεῖον αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν ὀψώνια τοῖς δυνάμεσιν αὐτοῦ εἰς
annum & iussit eis in annum esse paratos ad omnem
ἐνιαυτόν. καὶ ἐπετέλεσεν αὐτοῖς εἰς ἐνιαυτὸν ἓν ἑτοίμους εἰς πᾶσαν
necessitatem Et vidit quod defecit pecunia de thesauris &
χρείαν. καὶ εἶδεν ὅτι ἐξέλιπε τὸ ἀργύριον ἀπὸ τῶν θησαυρῶν, καὶ 29
tributorum collectores regionis pauci, propter dissensionem & plagam quam
οἱ φορολόγοι τῆς χώρας ὀλίγοι, χάριν τῆς διχοστασίας καὶ πληγῆς ἧς
fecit in terra vt tolleret legem quæ erat à diebus primis.
κατεσκάσαν ἐν τῇ γῇ, τοῦ ἄραι τὰ νόμιμα ἃ ἦσαν ἀφ' ἡμερῶν τῶν πρώ
Et timuit ne non haberet vt semel ac bis ad expensas & do
των· καὶ ἐδεδίει μὴ οὐκ ἔχῃ ὡς ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὰς δαπάνας καὶ τὰ δό
na quæ dederat antè larga manu & abundauerat super re 30
ματα ἃ ἐδίδου ἐμπροσθεν δαψιλεῖ χειρὶ καὶ ἐπερίσσευσεν ὑπὲρ τοὺς βασι
ges priores liberali manu Et consternatus erat animo suo valdè
λεῖς τοὺς πρώτους δαψιλεῖ χειρὶ καὶ ἠπορεῖτο τῇ ψυχῇ αὐτοῦ σφό
& cogitauit ire in Persidem & accipere tri 31
δρα καὶ ἐβουλεύσατο τοῦ πορευθῆναι εἰς τὴν περσίδα καὶ λαβεῖν τοὺς φό
buta regionum, & congregare pecuniam multam Et reliquit Ly
ρους τῶν χωρῶν, καὶ συναγαγεῖν ἀργύριον πολύ· καὶ κατέλιπε λυ 32
siam hominem nobilem & de genere regali, super ergo
σίαν ἄνδρα τῶν ἐνδόξων καὶ ἀπὸ γένους τῆς βασιλείας, ὅπι τῶν πραγ
tia regni à fluuio Euphrate vsq ad terminos Ægy ti
μάτων τοῦ βασιλέως ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ εὐφράτου, ἕως τῶν ὁρίων αἰγύπτου.
Et vt nutriret Antiochum filium suum quousque rediret ipse Et tradidit
καὶ τρέφειν ἀντίοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἕως τοῦ ὑποστρέψαι αὐτόν καὶ παρέδω 33
ei dimidium exercituum & elephantos & iussit
κεν αὐτῷ τὰς ἡμίσειας τῶν δυνάμεων καὶ τοὺς ἐλέφαντας καὶ ἐνετείλατο 34
ei de omnibus quæ volebat & de inhabitantibus Iudæam &
αὐτῷ περὶ πάντων ὧν ἐβούλετο καὶ περὶ τῶν κατοικούντων τὴν ἰουδαίαν καὶ
Hierusalem Vt mitteret contra eos exercitum, vt contereret & deleret forti
ἱερουσαλήμ ἀποστεῖλαι ἐπ' αὐτοὺς δύναμιν τοῦ συντρίψαι καὶ ἐξᾶραι τὴν 35
tudinem Israel & reliquias Hieruslem & tolleret memoriam eo
ἰσχὺν ἰσραὴλ καὶ τὸ καταλειμμα ἱερουσαλήμ, καὶ ἆραι τὸ μνημόσυνον αὐ
rum de loco & constitueret filios alienigenas in omnibus terminis
τῶν ἀπὸ τοῦ τόπου, καὶ κατοικῆσαι υἱοὺς ἀλλογενεῖς ἐν πάσαις τοῖς ὁρίοις 36
eorum. & sorte diuideret terram illorum Et rex acce
αὐτῶν, καὶ κατακληροδοτῆσαι τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ ὁ βασιλεὺς παρέ 37
pit dimidium exercituum reliquum & profectus est ab
λαβε τὰς ἡμίσειας τῶν δυνάμεων τὰς καταλειφθείσας καὶ ἀπῆρεν ἀπὸ
Antiochia ab vrbe regni sui, anno primo & quadragesimo &
ἀντιοχείας ἀπὸ πόλεως βασιλείας αὐτοῦ, ἔτους ἑξδόμῃ καὶ τεσσαρακοστοῦ καὶ

cemetisimo, & transiuit Euphratem flumina, & peruenit ad Syriæ
ἕως τοῦ ποταμοῦ· καὶ διεπορεύετο τὰς ἐπάνω
regiones. Et elegit Lysias Ptolemæum (filium) Dorymenis, & Nicanorem &
χώρας καὶ ἐπελέξατο λυσίας πτολεμαῖον τὸν δορυμένους, καὶ νικάνορα καὶ
Georgiam viros potentes ex amicis regis. Et misit cum
γοργίαν, ἄνδρας δυνατοὺς τῶν φίλων τοῦ βασιλέως· καὶ ἀπέστειλε μετ'
eis quadraginta millia virorum & septem millia equitum vt irent
αὐτῶν τεσσεράκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ ἑπτακισχιλίαν ἵππον τοῦ ἐλ-
in terram Iudæ & vastarent eam iuxta verbum regis. Et
θεῖν εἰς γῆν ἰούδα καὶ καταφθεῖραι αὐτὴν κατὰ τὸν λόγον τοῦ βασιλέως καὶ
profecti sunt cum omni exercitu suo & venerunt & castrametati sunt prope
ἀπῆραν σὺν πάσῃ τῇ δυνάμει αὐτῶν καὶ ἦλθον καὶ παρεβάλοντο πλησίον
Emmaum in terra campestri. Et audierunt mercatores regionis no
ἐμμαοὺς ἐν τῇ γῇ τῇ πεδινῇ· καὶ ἤκουσαν οἱ ἔμποροι τῆς χώρας τὸ ὄνο-
men illorum & acceperunt argentum & aurum multum valde, & pueros: &
μα αὐτῶν, καὶ ἔλαβον ἀργύριον καὶ χρυσίον πολὺ σφόδρα καὶ παῖδας καὶ
venerunt in castra vt acciperent filios Israel in seruos. Et
ἦλθον εἰς τὴν παρεμβολὴν τοῦ λαβεῖν τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς παῖδας· καὶ
additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.
προσετέθησαν πρὸς αὐτοὺς δυνάμεις συρίας καὶ γῆς ἀλλοφύλων.
Et vidit Iudas & fratres eius quoniam multiplicata sunt mala & exer
καὶ εἶδεν ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ὅτι ἐπληθύνθη τὰ κακά, καὶ αἱ δυνά-
citus castrametatur in terminis eorum. Et cognouerunt verba
μεις παρεμβάλλουσιν ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῶν· καὶ ἐπέγνωσαν τοὺς λόγους τοῦ βα-
regis quæ præcepit facere populo in perditionem & consummationem.
σιλέως ὃς ἐνετείλατο ποιῆσαι τῷ λαῷ εἰς ἀπώλειαν καὶ συντέλειαν.
Et dixit vnusquisq; ad proximum suum: Erigamus deiectionem
καὶ εἶπεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἀναστήσωμεν τὴν καθαίρεσιν
populi nostri & pugnemus pro populo nostro & sanctis
τοῦ λαοῦ ἡμῶν, καὶ πολεμήσωμεν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἡμῶν καὶ τῶν ἁγίων.
Et congregata est synagoga vt essent parati in bellum & vt orarent
καὶ ἡ παροικία συνήχθη τοῦ εἶναι ἑτοίμους εἰς πόλεμον, καὶ τοῦ προσεύξασθαι
& peterent misericordias & miserationes. Et Hierusalem erat inhabitata vt deser-
καὶ αἰτῆσαι ἔλεον καὶ οἰκτιρμούς· καὶ ἰερουσαλὴμ ἦν ἀοίκητος ὡς ἔρη-
tum. Non erat intrans & exiens de natis
μος· οὐκ ἦν ὁ εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος ἐκ τῶν γενημάτων
eius & sanctum conculcatum & filii alienigenarum in arce habi
αὐτῆς, καὶ τὸ ἁγίασμα κατεπατεῖτο, καὶ υἱοὶ ἀλλογενῶν ἐν τῇ ἄκρᾳ κατα-
tatio in gentibus. Et ablata est delectatio de Iacob & defecit tibia
λυμα ἐν πᾶσιν ἔθνεσι. καὶ ἐξέλιπεν ἀπὸ ἰακὼβ, καὶ ἐξέλιπεν αὐλὸς
& cithara. Et congregati sunt, & venerunt in Maspha contra Hie
καὶ κιθάρα. καὶ συνήχθησαν καὶ ἦλθον εἰς μασπὴ κατέναντι ἰε-
rusalem; quoniam locus orationis in Maspha antea in Is
ρουσαλήμ, ὅτι τόπος προσευχῆς εἰς μασπὴ τὸ πρότερον τοῦ ἰσ-
rael. Et ieiunauerunt in die illo & induerunt saccos &
ραήλ. καὶ ἐνήστευσαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ περιεβάλοντο σάκκους καὶ
cinerem super capita ipsorum & sciderunt vestimenta sua. Et expo
σποδὸν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν. καὶ διέρρηξαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν καὶ ἐξεπέ-
derunt librum legis de quibus scrutabantur gentes imaginem in
τυσαν τὸ βιβλίον τοῦ νόμου ἐφ' οὗ ἐξηροῦντο τὰ ἔθνη τὰ ὁμοιώματα τῶν
ipso similitudines idolorum suorum. Et attulerunt vestes sacerdotii
εἰδώλων αὐτῶν καὶ ἤνεγκαν τὰ ἱμάτια τῆς ἱερωσύνης,

&

& primitias & decimas & suscitauerunt Nazaræos qui
καὶ τὰ πρωτογενήματα καὶ τὰς δεκάτας καὶ ἤγειρον τοὺς ναζηραίους τοὺ
impleuerunt dies Et clamauerunt voce in cælum dicen
ἐπλήρωσαν τὰς ἡμέρας καὶ ἐβόησαν φωνῇ εἰς τὸν οὐρανὸν λέγον 50
tes Quid faciemus his & quo eos ducemus? Et sancta
τες τί ποιήσωμεν τούτοις καὶ ποῦ αὐτοὺς ἀπαγάγωμεν, καὶ τὰ ἁγιά 51
tua conculcata sunt, & contaminata sunt & sacerdotes tui in luctu & humiliate
σου κατεπατήθη καὶ βεβήλωται καὶ οἱ ἱερεῖς σου ἐν πένθει καὶ ταπεινώ
Et ecce gentes congregatæ contra nos vt disperdant nos Tu scis quæ
σεις· καὶ ἰδοὺ τὰ ἔθνη συνῆκται ἐφ' ἡμᾶς τοῦ ἐξᾶραι ἡμᾶς. σὺ οἶδας ἃ 52
cogitant contra nos Quomodo poterimus subsistere ante faciem eo
λογίζονται ἐφ' ἡμᾶς πῶς δυνησόμεθα ἀνασταθῆναι κατὰ πρόσωπον αὐ 53
rum si non tu adiuues nos? Et exclamauerunt tubis & clama
τῶν, ἐὰν μὴ σὺ βοηθήσῃς ἡμῖν, καὶ ἐσάλπισαν ταῖς σάλπιγξι, καὶ ἐβόη 54
uerunt voce magna Et post hæc constituit Iudas duces populi tri
σαν φωνῇ μεγάλῃ καὶ μετὰ τοῦτο κατέστησεν Ἰούδας ἡγουμένους τοῦ λαοῦ χι 55
bunos & centuriones & pentecontarchos & decuriones Et dixerunt
λιάρχους καὶ ἑκατοντάρχους καὶ πεντηκοντάρχους καὶ δεκάρχους καὶ εἶπαν 56
ædificantibus domos & sponsantibus vxores & plantantibus vi
τοῖς οἰκοδομοῦσιν οἰκίας καὶ μνηστευομένοις γυναῖκας καὶ φυτεύουσιν ἄμπε
neas; & timidis reuerti vnumquemq; in domum suam secundum legem
λῶνας, καὶ δειλοῖς, ἀποστρέφειν ἕκαστον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ κατὰ τὸν νόμον
Et recesserunt castra & castrametati sunt secundu meridiem Emmaum
καὶ ἀπῆρεν ἡ παρεμβολὴ καὶ παρενεβάλοσαν κατὰ νότον ἐμμαοὺμ 57
Et dixit Iudas Accingimini, & estote in filiis potentes & estote
καὶ εἶπεν Ἰούδας, περιζώσασθε, καὶ γίνεσθε εἰς υἱοὺς δυνατούς, καὶ γίνεσθε 58
parati in mane vt pugnemus contra gentes has congregatas
ἕτοιμοι εἰς τὸ πρωὶ τοῦ πολεμῆσαι ἐπὶ τῶν ἐθνῶν τούτων τῶν συνηγμένων
aduersus nos vt disperdant nos & sancta nostra. Quoniam melius nos
ἐφ' ἡμᾶς ἐξᾶραι ἡμᾶς καὶ τὰ ἅγια ἡμῶν· ὅτι κρεῖσσον ἡμᾶς 59
mori in bello quam videre mala gentis nostræ &
ἀποθανεῖν ἐν τῷ πολέμῳ, ἢ ὀφθῆναι τὰ κακὰ τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ τῶν
sanctorum Sicut autem fuerit voluntas in cælo sic faciat
ἁγίων. ὡς δ' ἂν ᾖ θέλημα ἐν οὐρανῷ οὕτω ποιήσῃ. 60

CAP IIII Δ'

Et assumpsit Gorgias quinque millia virorum & mille equites
Καὶ παρεκάλεσε γοργίας πεντακισχιλίους ἄνδρας καὶ χιλίαν ἵππον 1
electos & mouerunt castra nocte Vt applicarent ad
ἐκλεκτούς, καὶ ἀπῆρεν ἡ παρεμβολὴ νυκτός, ὥστε ἐπισυνάξαι ἐπὶ τὴν πα 2
castra Iudæorum & percuterent eos subitò & filii
ρεμβολὴν τῶν ἰουδαίων, καὶ κατάξαι αὐτοὺς ἄφνω, καὶ οἱ υἱοὶ τῆς
arcis erant illi duces Et audiuit Iudas & profectus est ipse &
ἄκρας ἦσαν αὐτοὶ ὁδηγοί· καὶ ἤκουσεν Ἰούδας, καὶ ἀπῆρεν αὐτὸς καὶ οἱ 3
potentes ad percutiendum exercitum regis qui in Emmaum
δυνατοὶ πατάξαι τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως τὴν ἐν ἐμμαούμ
Adhuc exercitus dispersi erant à castris Et
ἔως ἔτι αἱ δυνάμεις ἐσκορπισμέναι ἦσαν ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς. καὶ 4
venit Gorgias in castra Iudæ nocte & nullum inuenit & quærebat
ἦλθε γοργίας εἰς τὴν παρεμβολὴν Ἰούδα νυκτὸς καὶ οὐδένα εὗρε, καὶ ἐζήτει 5
illum in montibus quoniam dixit Fugiunt hi à nobis Et simul cum die
αὐτοὺς ἐν τοῖς ὄρεσιν ὅτι εἶπε φεύγουσιν οὗτοι ἀφ' ἡμῶν καὶ ἅμα ἡμέρᾳ 6

visus est Iudas in campo cum tribus millibus virorum: verùm tegumenta &
ὥφθη Ιούδας ἐν τῷ πεδίῳ ἐν τρισχιλίοις ἀνδράσι πλὴν καλύμματα καὶ
gladium non habebant sicut volebant. Et videbant castra gentium
7 μαχαίραν οὐκ εἶχον καθὼς ἠβούλοντο καὶ εἶδον παρεμβολὴν ἐθνῶν
fortes loricas & equitatu circumseptam ipsa & hi dedit
ἰσχυρὰν πεφραγμένην, καὶ ἵππον κυκλόσε αὐτῆς, καὶ ἦσαν διδάσκοι
bello. Et dixit Iudas viris qui secum. Non ti-
8 πολέμου καὶ εἶπεν Ιούδας τοῖς ἀνδράσι τοῖς μετ' αὐτοῦ μὴ φο-
mete multitudinem eorum & impetum eorum ne timueritis. Memento-
9 βεῖσθε τὸ πλῆθος αὐτῶν, καὶ τὸ ὅρμημα αὐτῶν μὴ δειλωθῆτε μηδὲ τε
te quomodo liberati sunt patres nostri in mari rubro, quando persecutus est
ὡς ἐσώθησαν οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν θαλάσσῃ ἐρυθρᾷ, ὅτε ἐδίωξεν αὐ-
eos Pharao in exercitu. Et nunc clamemus in cælum, si miserebit
10 τοὺς φαραὼ ἐν δυνάμει, καὶ νῦν βοήσωμεν εἰς οὐρανὸν εἰ ἐλεή-
tur nostri, & recordabitur testamenti patrum & conteret
σει ἡμᾶς, καὶ μνησθήσεται διαθήκης πατέρων καὶ συντρίψει τὴν παρεμ-
hanc ante faciem nostram hodie. Et cognoscent omnes
11 βολὴν ταύτην κατὰ πρόσωπον ἡμῶν σήμερον. καὶ γνώσονται πάντα
gentes quod est redimens & liberans Israel. Et elevaverunt
12 τὰ ἔθνη ὅτι ἔστιν ὁ λυτρούμενος καὶ σῴζων τὸν Ισραήλ. καὶ ἦραν οἱ
alienigenæ oculos suos & viderunt eos venientes ex adverso
ἀλλόφυλοι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ εἶδον αὐτοὺς ἐρχομένους ἐξ ἐναντίας.
Et exierunt de castris ad prœlium, & tuba concrepuerunt qui erant
13 καὶ ἐξῆλθον ἐκ τῆς παρεμβολῆς εἰς πόλεμον, καὶ ἐσάλπισαν οἱ μετὰ
Iudam. Et congressi sunt & contriti sunt gentes, & fugerunt in
14 Ιούδα. καὶ συνῆψαν, καὶ συνετρίβησαν τὰ ἔθνη, καὶ ἔφυγον εἰς τὸ
planitiem. At ultimi omnes ceciderunt in gladio & persecuti sunt eos usque
15 πεδίον οἱ δὲ ἔσχατοι πάντες ἔπεσον ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐδίωξαν αὐτοὺς ἕως
ad Azaremoth & usque ad campos Idumææ & Azoti & Jamniæ & ceci
Ἀσαρημὼθ καὶ ἕως τῶν πεδίων τῆς Ιδουμαίας καὶ Ἀζώτου καὶ Ιαμνείας, καὶ ἔπε-
derunt ex eis ad triginta tria millia. Et reversus est Iudas & exercitus à
16 σον αὐτῶν εἰς ὄπισθεν τρισμύριοι καὶ ἐπέστρεψεν Ιούδας καὶ ἡ δύναμις ὀπί-
persequendo post eos. Et dixit ad populum. Non concupiscatis
17 σω αὐτῶν τοῦ διαρπάσαι ὄπισθεν αὐτῶν καὶ εἶπε πρὸς τὸν λαὸν μὴ ἐπιθυμήσητε
spolia quoniam bellum ex adverso nostri. Et Gorgias &
18 τῆς σκύλων, ὅτι πόλεμος ἐξ ἐναντίας ἡμῶν, καὶ Γοργίας καὶ
exercitus in monte prope nos sed state nunc contra inimicos
ἡ δύναμις ἐν τῷ ὄρει ἐγγὺς ἡμῶν ἀλλὰ στῆτε νῦν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν
nostros & expugnate eos & post hæc accipite spolia cum fiducia
ἡμῶν, καὶ πολεμήσατε αὐτοὺς καὶ μετὰ ταῦτα λάβετε τὰ σκῦλα μετὰ παρρη-
tate. A hoc completo Iudæ hæc apparuit pars quædam prospiciens de
19 σίας. ἔτι πληροῦντος Ἰούδα ταῦτα ὤφθη μέρος τι σκοπεῦον ἐκ
monte. Et vidit quòd conversi sunt in fugam & comburunt ca-
20 τοῦ ὄρους καὶ εἶδεν ὅτι τεπόφυγται, καὶ ἐμπυρίζουσι τὴν πα-
stra nam fumus qui videbatur demonstrabat quod factum erat. At
21 ρεμβολήν· ὁ δὲ καπνὸς ἐθεωρεῖτο ἐπιφαινόμενος. ἐνόησαν δὲ
hæc conspicientes timuerunt valde aspicientes autem & Iuda
ταῦτα σωθέντες ἐδειλώθησαν σφόδρα σωθέντες δὲ καὶ τὴν Ἰούδα
castra in planitie parata in prœlium. Fugerunt omnes in
22 παρεμβολὴν ἐν τῷ πεδίῳ ἑτοίμην εἰς παράταξιν, ἔφυγον πάντες εἰς
terram alienigenarum. Et Judas reversus est ad spolium
23 γῆν ἀλλοφύλων καὶ Ἰούδας ἀπέστρεψεν ὅπως τὴν σκυλείαν τοῦ πα-

rum

strorum & acceperunt aurum multum & argentum & hyacinthum & purpuram
φαμολῆς καὶ ἔλαβον χρυσίον πολὺ καὶ ἀργύριον καὶ ὑακινθον καὶ πορφυραν 23
marinam & divitias magnas. Et reversi laudabant & benedice
θαλασσίαν καὶ πλοῦτον μέγαν. καὶ ἐπηρμένοι ὕμνουν καὶ αἰνοῦ 24
bant in cælum quoniam bonum quoniam in seculum misericordia ejus. Et factus est
γουν εἰς ἀφανὲς, ὅτι καλὸν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ ἐγλυθη 25
salvatio magna in Israel in die illa. Quicunq; autem alienige
σωτηρία μεγάλη τῷ ισραὴλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὅσοι δὲ ἦσαν ἀλλοφύ 26
narum salvati sunt vocaverunt nuncupaverunt. Lysix omnia quæ acci
λων διεσώθησαν παρεγγυῶντες ἀπήγγειλαν τῷ λυσία παντα τὰ συμ
derant. Ille autem audiens confusus est & defiebat quoniam non qualia voluit
βεβηκότα. ὁ δὲ ἀκούσας συνεχύθη καὶ ἠθύμει, ὅτι οὐχοῖα ἤθελε τοι 27
talia facta sunt in Israel; & non qualia præcepit ei rex evenerunt
αῦτα ἐγενόμενα τῷ ισραὴλ, καὶ οὐχοῖα ἐνετείλατο αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἐξέβη.
Et in sequenti anno congregavit virorum delectorum sexaginta
καὶ ἐν τῷ ἐρχομένῳ ἐνιαυτῷ συναγάγησιν ἀνδρῶν ἐπιλέκτων ἑξήκοντα χι 28
militu & quinque millia equitum ut debellaret eos. Et venerunt
λιάδας καὶ πεντακισχιλίαν ἵππον ὥστε ἐκπολεμῆσαι αὐτούς καὶ ἦλθον 29
in Idumæam & castrametati sunt in Bethsora & occurrit eis
εἰς τὴν ἰδουμαίαν, καὶ παρενέβαλον ἐν βαιθσούροις, καὶ συνήντησεν αὐτοῖς
Judas cum decem millibus virorum. Et vidit castra fortia
ἰούδας ἐν δέκα χιλιάσιν ἀνδρῶν· καὶ εἶδε τὴν παρεμβολὴν ἰσχυ 30
& oravit & dixit: Benedictus es salvator Israel qui con
ρὰν, καὶ συνέτριψας, καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς εἶ ὁ σωτὴρ ισραὴλ ὁ συν
tribuisti impetum potentis in manu servi tui David & tra
τρίψας τὸ ὅρμημα τοῦ δυνάστου ἐν χειρὶ τοῦ δούλου σου δαυὶδ, καὶ πα
didisti castra alienigenarum in manus Jonathæ filii Saul
ρέδωκας τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων εἰς χεῖρας ἰωνάθου υἱοῦ σαὺλ
& ferentis arma ejus. Conclude exercitum hunc
καὶ πᾶν αἴροντος τὰ σκεύη αὐτοῦ· σύγκλεισον τὴν παρεμβολὴν ταύτην 31
in manu populi tui Israel & confundantur in exercitu &
ἐν χειρὶ λαοῦ σου ισραὴλ, καὶ αἰσχυνθήτωσαν ἐπὶ τῇ δυνάμει καὶ τῇ
equitatu suo. Da eis timorem & liquefac audaciam fortitudinis eorum &
ἵππῳ αὐτῶν· δὸς αὐτοῖς δειλίαν, καὶ τῆξον θράσος ἰσχύος αὐτῶν, καὶ 32
commoveantur contritione sua. Delice illos gladio di
σαλεύθήτωσαν τῇ συντελείᾳ αὐτῶν· κατάβαλε αὐτοὺς ῥομφαίᾳ ἀγα
ligentium te & laudent te omnes scientes nomen tuum in hym
πώντων σε, καὶ αἰνεσάτωσάν σε πάντες οἱ εἰδότες τὸ ὄνομά σου ἐν ὕμ
nis. Et congressi sunt ad invicem, & ceciderunt de castris Lysix ad
νοις καὶ συνέβαλον ἀλλήλοις, καὶ ἔπεσον ἐκ τῆς παρεμβολῆς λυσίᾳ εἰς 34
quinque millia virorum & ceciderunt ex adverso eorum. Videns autem
πεντακισχιλίας ἄνδρας, καὶ ἔπεσον ἐξ ἐναντίας αὐτῶν· ἰδὼν δὲ 35
Lysias factam fugam sui exercitus (ex-ercitus)autè ludæ
λυσίας τὴν γενομένην προτολὴν τῶν αὐτοῦ σωταξεως, τῆς δὲ ἰδέα τὸ γε
factam audaciam & quomodo parati sunt vel vivere vel
νναιον θαρσος, καὶ ὡς ἕτοιμοι εἰσὶν ἢ ζῆν ἢ πεθνηκέναι γενναίως ἀπῆ
fectus est in Antiochiam, & elegit milites, & multiplicans
ρεν εἰς ἀντιόχειαν, καὶ ἐξελογεῖτο, καὶ πλεονασας τὴν γενηθέντα στρα
cogitabit iterum factum venire in Judæam. Dixit
τὴν ἐλογίζετο πάλιν γενηθέντα παραγενέσθαι εἰς τὴν ἰουδαίαν. εἶπε 36
autem Judas & fratres ejus. Ecce contriti sunt inimici
δὲ ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ· ἰδοὺ συνετρίβησαν οἱ ἐχθροὶ

ascendamus ad pugnandum sancta & renouandum Et congregata sunt
37 ἡμῶν, ἀναβῶμεν πολεμῆσαι τὰ ἅγια καὶ ἐγκαινίσαι καὶ συνήχθη ἡ
castra omnis, & ascenderunt in montem Sion Et viderunt
38 παρεμβολὴ πᾶσα, καὶ ἀνεβησαν εἰς ὄρος Σιών καὶ εἶδον τὸ
sanctum desolatum & altare contaminatum & portas
ἁγίασμα ἠφανισμένον, καὶ τὸ θυσιαστήριον βεβηλωμένον, καὶ τὰς πύλας κα-
combustas, & in solis plantas natas, vt in silua vel vt in
τακεκαυμένας, καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς φυτὰ πφυκότα ὡς ἐν δρυμῷ ἢ ὡς ἐν
aliquo montium & pastophoria diruta Et sciderunt vestimenta
39 νί τῶν ὀρέων, καὶ τὰ παστοφόρια καθῃρημένα καὶ διέρρηξαν τὰ ἱμά-
sua & planxerunt planctu magno & imposuerunt cinerem super
τια αὐτῶν, καὶ ἐπόμπευσαν κοπετὸν μέγαν, καὶ ἐπέθεντο ἀσοδὸν ἐπὶ τὸν
caput suum Et ceciderunt in faciem super terram &
40 κεφαλὴν αὐτῶν καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὸν γῆν, καὶ
exclamauerunt tubis signorum & clamauerunt in cælum Tunc
41 ἐσάλπισαν ταῖς σαλπιγξὶ τῆς σημασίας καὶ ἐβόησαν εἰς τὸν οὐρανόν τότε
precepit Iudas viris oppugnare eos qui in arce quoad purgaret
ἐτάξεν Ἰούδας ἀνδράσι πολεμεῖν τοὺς ἐν τῇ ἄκρᾳ ἕως καθαίσῃ τὰ
sancta Et elegit sacerdotes sine macula habentes in lege Et mun
42 ἅγια καὶ ἐπέλεξεν ἱερεῖς ἀμώμους θελητὰς νόμου καὶ ἐκα-
dauerunt sancta & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum
43 θάρισαν τὰ ἅγια, καὶ ἦραν τοὺς λίθους τοῦ μιασμοῦ εἰς τόπον ἀκάθαρ-
Et cogitauerunt de altari holocausti contaminato
44 τον καὶ ἐβουλεύσαντο περὶ τοῦ θυσιαστηρίου τῆς ὁλοκαυτώσεως τοῦ βεβηλωμένου
quid illi facerent Et incidit illis consilium bonum vt destruerent illud
τί αὐτῷ ποιήσωσι. καὶ ἔπεσεν αὐτοῖς βουλὴ ἀγαθὴ, καθελεῖν αὐτὸ,
45 ne esset illis in opprobrium: quia contaminauerunt gentes illud & destruxerunt
μή τε γένηται αὐτοῖς εἰς ὀνειδισμόν, ὅτι ἐμίανεν τὰ ἔθνη αὐτό καὶ καθεῖλον τὸ
altare Et reposuerunt lapides in monte domus in loco
46 θυσιαστήριον, καὶ ἀπέθεντο τοὺς λίθους ἐν τῷ ὄρει τοῦ οἴκου ἐν τόπῳ ὅπ-
apto quousque veniret propheta ad respondendum de
πῃ δέον, μέχρι τοῦ ἐλθεῖν προφήτου τοῦ ἀποκριθῆναι περὶ αὐ
tis Et acceperunt lapides integros secundum legem & edificauerunt
47 τῶν καὶ ἔλαβον λίθους ὁλοκλήρους κατὰ τὸν νόμον, καὶ ᾠκοδόμησαν τὸ
altare nouum secundum pium Et edificauerunt sancta & quæ
48 θυσιαστήριον καινὸν κατὰ τὸ πρόσθεν καὶ ᾠκοδόμησαν τὰ ἅγια καὶ τὰ
intra domum, & atria sanctificauerunt Et fecerunt
49 ἐντὸς τοῦ οἴκου, καὶ τὰς αὐλὰς ἡγίασαν καὶ ἐποίησαν τὰ
vasa sancta noua & intulerunt candelabrum & altare
σκεύη τὰ ἅγια καινὰ, καὶ εἰσήνεγκαν τὴν λυχνίαν καὶ τὸ θυσιαστήριον τῶν
holocaustorum & incensorium & mensam in templum
50 ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυμιαμάτων καὶ τὴν τραπέζαν εἰς τὸν ναόν
Et incenderunt super altare & secerunt lucernas quæ in eas
51 καὶ ἐθυμίασαν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐξέφαυσαν τοὺς λύχνους τοὺς ἐπὶ τὴν
delubro, & illuxerunt in templo Et imposuerunt super
λίας, καὶ ἐφάνησαν ἐν τῷ ναῷ. καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ
mensam panes & extenderunt velamina & perfecerunt
τὴν τράπεζαν ἄρτους, καὶ ἐξετέτασαν τὰ καταπετάσματα καὶ ἐτέλεσαν
omnia opera quæ fecerunt Et manè surrexerunt prima luce quinta & vicesima
52 πάντα τὰ ἔργα ἃ ἐποίησαν καὶ ὠρθρισαν τῇ πρωΐ τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ
mensis nono hic mensis Chaseleu octauo & quadragesimo
μηνὸς τοῦ ἐννάτου ἕως ὁμοῦ χασελεῦ τοῦ ὀγδόου καὶ τεσσαρακοστοῦ

&

& centesimi anni Et obtulerunt sacrificium secundum legem super
καὶ ἑκατοστοῦ ἔτους. καὶ ἀνήνεγκαν θυσίαν κατὰ τὸν νόμον ὅπι τὸ
altare holocaustorum novum quod fecerunt Secundum tem- 53
θυσιαστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων τὸ καινὸν ὃ ἐποίησαν κατὰ τὸν καιρὸν 54
pus secundum diem in qua contaminaverunt illud gentes in illa recens
κατὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐβεβήλωσαν αὐτὸ τὰ ἔθνη ἐν ἐκείνῃ ἐνεκαι-
tum est in canticis & citharis & cinyris & in cymbalis Et
νίσθη ἐν ᾠδαῖς καὶ κιθάραις καὶ κινύραις καὶ ἐν κυμβάλοις καὶ 55
ceciderunt omnes populus super faciem & adoraverunt, & benedixerunt in
ἔπεσον πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ πρόσωπον, καὶ προσεκύνησαν καὶ εὐλόγησαν εἰς
cælum eum qui prosperavit eis Et fecerunt dedicationem
οὐρανὸν τὸν εὐοδώσαντα αὐτοῖς. καὶ ἐποίησαν τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ 56
altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum læti-
θυσιαστηρίου ἡμέρας ὀκτώ, καὶ προσήνεγκαν ὁλοκαυτώματα μετ' εὐφρο-
tia & sacrificaverunt sacrificium salutationis & laudis Et ornaverunt quod
σύνης καὶ ἔθυσαν θυσίαν σωτηρίου καὶ αἰνέσεως καὶ κατεστόλισαν τὸ 57
secundum faciem templi coronis aureis & scutulis & dedicaverunt
κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ στεφάνοις χρυσοῖς καὶ ἀσπιδίσκαις, καὶ ἐνεκαίνισαν
portas & paraphoria & zamuas posuerunt eis Et fuit lx
τὰς πύλας καὶ τὰ παραφόρεια, καὶ ἐθύρωσαν αὐτά καὶ ἐγένετο ἡ 58
titia magna in populo valde, & auerium est opprobrium gentium
εὐφροσύνη μεγάλη ἐν τῷ λαῷ σφόδρα, καὶ ἀπεστράφη ὀνειδος ἐθνῶν
Et statuit Iudas & fratres eius & omnis ecclesia Israel vt agant
καὶ ἔστησεν Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ πᾶσα ἐκκλησία ἰσραὴλ, ἵνα ἄγωνται 59
tur dies dedicationis altaris in temporibus eorum annum
αἱ ἡμέραι ἐγκαινισμοῦ τοῦ θυσιαστηρίου ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν ἐνιαυ-
secundum annum per dies octo à quinta & vigesima
τὸν κατ' ἐνιαυτὸν ἡμέρας ὀκτὼ ἀπὸ τῆς πέμπτης καὶ εἰκάδος τοῦ
mensis Chaseleu cum lætitia & gaudio Et ædificaverunt in
μηνὸς Χασελεῦ μετ' εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς. καὶ ᾠκοδόμησαν ἐν τῷ 60
tempore illo montem Sion in circuitu muros altos & turres fortes ne
καιρῷ ἐκείνῳ τὸ ὄρος σιὼν κυκλόθεν τείχη ὑψηλὰ καὶ πύργους ἰσχυρούς, μήποτε
forte aduenientes gentes conculcarent eos, vt fecerunt prius
ἐλθόντα τὰ ἔθνη καταπατήσωσιν αὐτά, ὡς ἐποίησαν τὸ πρῶ-
Et collocaverunt illic exercitum vt seruarent illum, & munierunt illum ad cu-
τερον καὶ ἔστησαν ἐκεῖ δύναμιν τηρεῖν αὐτό, καὶ ὀχύρωσαν αὐτὸ τη 61
audiendã Bethsuram vt haberet populus munitionem contra faciem
φεῖν τὴν βαιθσοὺρ τοῦ ἔχειν τὸ λαὸν ὀχύρωμα κατὰ πρόσωπον τῆς
Idumæ
ἰδουμαίας.

CAP. V.

Et factum est quando audierunt gentes in circuitu quod ædificatum esset altare,
Καὶ ἐγένετο ὅτε ἤκουσαν τὰ ἔθνη κυκλόθεν ὅτι ᾠκοδομήθη τὸ θυσιαστή- 1
& dedicatum est sanctuarium sicut prius & iratæ sunt valde
ριον, καὶ ἐνεκαινίσθη τὸ ἁγίασμα ὡς τὸ πρότερον, καὶ ὠργίσθησαν σφόδρα
Et cogitaverunt tollere genus Iacob qui erant in medio eorum &
καὶ ἐβουλεύσαντο τοῦ ἆραι τὸ γένος ἰακὼβ τὸ ὂντας ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ 2
cœperunt occidere in populo & auferre Et bellabat
ἤρξαντο τοῦ διαφθείρειν ἐν τῷ λαῷ καὶ ἐξαίρειν καὶ ἐπολέμει 3
Iudas contra filios Esau in Idumæa Acrabattinam quia circum
Ἰούδας πρὸς τοὺς υἱοὺς ησαυ ἐν τῇ ἰδουμαίᾳ τὴν ἀκραββαττίνην, ὅτι περιε-

sedē

sedebant Israel & percussit eos plaga magna, & compres-
καθῶτο τὴν Ἰσραήλ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸς πληγὴ μεγάλη καὶ συνέτρι-
sit eo & accepit spolia eorum Et recordatus est malitiæ
4 ψεν αὐτούς καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῶν καὶ ἐμνήσθη τῆς κακίας
filiorum Iuran qui fuerunt populo in laqueum & in scandalum in infidiando
ἣν ἔβαλον οἱ ἦσαν τῷ λαῷ εἰς παγίδα καὶ εἰς σκάνδαλον ἐν τῷ ἐνεδρεύειν
eos in via Et concluſi sunt ab eo in turribus
5 αὐτοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς. καὶ συνεκλείσθησαν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸς πύργους,
Et castrametatus est contra eos & exterminavit illos & combusit
καὶ παρεκάλεσεν ἐπ' αὐτούς καὶ ἀνεθεμάτισεν αὐτὸς καὶ ἐνεπύρισε
turres eius in igne cum omnibus qui ibi erant Et transiit
6 τὸς πύργους αὐτῆς ἐν πυρὶ σὺν πᾶσι τοῖς ἐνοῦσι. καὶ διεπέρασεν
ad filios Ammon & invenit manum fortem & populum multum & Timo
θὴν τὸν ἄρχοντα αὐτῶν, καὶ ἄρας χεῖρα ἐπάταξεν αὐτὸν καὶ λαὸν πολὺν καὶ ἐπό-
theum ducem illorum Et commisit contra eos prælia multa,
7 θησεν ἡγούμενον αὐτῆς καὶ συνῆψε πρὸς αὐτὸς πολέμους πολλούς,
& contriti sunt ante faciem illius & percussit eos Et ce-
8 τ συνετρίβησαν πρὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν αὐτούς, καὶ πρὸ
pit Gazer & filias eius & reversus est in
κατελάβετο τὴν Γάζαρ καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς, καὶ ἀνέστρεψεν εἰς τὴν
Iudæam Et congregatæ sunt gentes in Galaad contra
9 Ἰουδαίαν καὶ ἐπισυνήχθησαν τὰ ἔθνη τὰ ἐν τῇ Γαλαάδ ὅπι τὸν
Israel qui erant in finibus eorum vt tollerent eos Et fugerunt
Ἰσραὴλ τὰς ὄντας ὅπι τοῖς ὁρίοις αὐτῶν τοῦ ἐξᾶραι αὐτούς. καὶ ἔφυγον
in Dathema aream Et miserunt literas ad Iudam &
10 εἰς Δαθεμὰ τὸ ὀχύρωμα καὶ ἀπέστειλαν γράμματα πρὸς Ἰούδαν καὶ
fratres eius dicentes Congregatæ sunt contra nos gentes
11 πὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ λέγοντες· ἐπισυνηγμένα ὅπι ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἔθνη
quæ in circuitu nostro vt tollant nos. & parant venire & capere
τὰ κύκλῳ ἡμῶν τοῦ ἐξᾶραι ἡμᾶς καὶ ἑτοιμάζονται ἐλθεῖν καὶ καταλαβεῖ-
munitionem in quam confugimus & Timotheus dux eo-
σθαι τὸ ὀχύρωμα εἰς ὃ κατεφύγομεν, καὶ Τιμόθεος ἡγεῖται τῆς παρεμβολῆς
rum Nunc igitur veniens libera nos de manu eorum quoniam cæci
12 αὐτῶν. νῦν οὖν ἐλθὼν ἐξελοῦ ἡμᾶς ἐκ χειρὸς αὐτῶν, ὅτι πέπτω-
dit de nobis multitudo Et omnes fratres nostri existentes in
13 κεν ἐξ ἡμῶν πλῆθος, καὶ πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν οἱ ὄντες ἐν
(locis) ubi interfecti sunt & captiuauerunt mulieres eorum &
τοῖς τοπίοις τεθνήκασιν, καὶ ἠχμαλώτισαν τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰ
filios eorum & supellectile & pertransierunt illic fere viros millia-
τέκνα αὐτῶν καὶ τὴν ἀποσκευὴν, καὶ ἀπώλεσαν ἐκεῖ ὡς μίαν χιλιο-
re virorum Adhuc epistolæ legebantur & ecce nuntii alii
14 χίαν ἀνδρῶν. ἔτι αἱ ἐπιστολαὶ ἀνεγινώσκοντο, καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι ἕτε-
venerunt de Galilæa conscissis vestibus nun
ροι παρεγένοντο ἐκ τῆς Γαλιλαίας διερρηχότες τὰ ἱμάτια ἀπαγγέλ-
ciantes iuxta verba hæc Dicentes conuenisse contra nos
15 λοντες κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα λέγοντες ἐπισυνῆχθαι ἐπ' αὐτὺς
de Ptolemaide & Tyro & Sidone & omnem Galilæam alienigenarum
ἐκ Πτολεμαΐδος καὶ Τύρου καὶ Σιδῶνος καὶ πᾶσαν Γαλιλαίαν ἀλλοφύλων
vt consumant nos Vt audiuit Iudas & populus fer-
16 τοῦ ἐξαναλῶσαι ἡμᾶς. ὡς δὲ ἤκουσεν Ἰούδας καὶ ὁ λαὸς τοὺς λό-
monis hos congregata est ecclesia magna ad cogitandum quid faciant
γους τούτους, ὅτι συνήχθη ἐκκλησία μεγάλη βουλεύσασθαι τί ποιήσωσι

fratribus suis existentibus in tribulatione & qui oppugnabantur ab illis
τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν τοῖς ὄντες ἐν θλίψει καὶ πολεμουμένοις ὑπ' αὐτῶν
Et dixit Iudas Simoni fratri suo Elige tibi vi
καὶ εἶπεν Ἰούδας Σίμωνι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἐπίλεξον σαυτῷ ἄν-
rum & vade & liberа fratres tuos qui in Galilæa Ego 17
δρας καὶ πορεύθητι καὶ ῥῦσαι τοὺς ἀδελφούς σου τοὺς ἐν τῇ γαλιλαίᾳ ἐγὼ
autē & Ionathas frater meus ibimus in Galaaditim
δὲ καὶ Ἰωνάθαν ὁ ἀδελφός μου πορευσόμεθα εἰς τὸ γαλααδῖτις.
Et reliquit Iosephum (filium) Zacharię & Azariam duces
καὶ κατέλιπεν Ἰωσηφον τὸν τοῦ Ζαχαρίου καὶ Ἀζαρίαν ἡγουμένους τοῦ
populi cum reliquit exercitus in Iudea in custodiam 18
λαοῦ μετὰ τῶν ὑπολοίπων τῆς δυνάμεως ἐν τῇ ἰουδαίᾳ εἰς τήρησιν
Et præcepit eis dicens Præsidete populo huic & non com
καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς λέγων προΐστασθε τοῦ λαοῦ τούτου καὶ μὴ συνά- 19
mittatis bellum contra gentes quoad reuertamur nos Et distri
ψητε πόλεμον πρὸς τὰ ἔθνη ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι ἡμᾶς. καὶ ἐμε 20
buit sunt Simoni viri tres mille, vt iret in Galilæam Iudæ
ρισεν Σίμωνι ἄνδρες τρισχίλιοι τοῦ πορευθῆναι εἰς τὴν γαλιλαίαν, Ἰούδα
autem viri octo mille in Galaaditim Et profectus est
δὲ ἄνδρες ὀκτακισχίλιοι εἰς τὴν γαλααδῖτιν καὶ ἐπορεύθη 21
Simon in Galilæam & commisit prælia multa contra gentes, &
Σίμων εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ συνῆψε πολέμους πολλοὺς πρὸς τὰ ἔθνη. καὶ
contrixit sunt gentes à facie eius & persecutus est eos vsque ad
συνετρίβη τὰ ἔθνη ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καὶ ἐδίωξεν αὐτοὺς ἕως τῶν
portas Ptolemaidis Et ceciderunt de gentibus ad tria millia
πυλῶν Πτολεμαΐδος. καὶ ἔπεσον ἐκ τῶν ἐθνῶν εἰς τρισχιλίους 22
virum & acceperunt spolia eorum Et assumpserunt eos de
ἄνδρας, καὶ ἔλαβον τὰ σκῦλα αὐτῶν καὶ παρέλαβον αὐτοὺς ἐν τῷ 23
Galilæa & in Arbattis cum mulieribus & filiis & omnia quæ
γαλιλαίᾳ καὶ ἐν Ἀρβαττοις σὺν ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς τέκνοις, καὶ πάντα ὅσα
erant eis & duxerunt in Iudæam cum lætitia magna Et
ἦν αὐτοῖς καὶ ἤγαγον εἰς τὴν Ἰουδαίαν μετὰ εὐφροσύνης μεγάλης καὶ 24
Iudas Maccabæus & Ionathas frater eius trā fierunt Iordanem &
Ἰούδας ὁ μακκαβαῖος καὶ Ἰωνάθαν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, διέβησαν τὸν Ἰορδάνην, καὶ
abierunt viam trium dierum in solitudine Et occurrerunt
ἐπορεύθησαν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ συνέτυ- 25
Nabatæis, & obtulerunt illis pacifice, & enarrauerunt illi
χαν τοῖς ναβαταίοις, καὶ ἀπήντησαν αὐτοῖς εἰρηνικῶς, καὶ διηγήσαντο αὐ-
omnia quæ eo rogerant fratribus eorum in Galaaditide
τοῖς ἅπαντα τὰ συμβάντα τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν ἐν τῇ γαλααδίτιδι
Et quod multi de eis comprehensi sint in Bosorra & Bosor in Ali
καὶ ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν συνελήμφθησαν εἰσὶν εἰς βόσορα καὶ βοσορ ἐν ἀλή- 26
mis Chaleor Maged & Carnaim omnes vrbes hæ fortes & magnæ
μοις, χασκω, μαγεδ καὶ καρναΐμ πᾶσαι αἱ πόλεις αὗται ὀχυραὶ καὶ μεγά
Et in reliquis vrbibus Galaaditidis sunt compre he si
λαι καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς πόλεσι τῆς γαλααδίτιδος εἰσὶ συνειλημμέ- 27
in crastinum constituunt castra ponere contra munitiones & comprehendere
νοι, εἰς ἄριστον ταχὺ παρεμβαλεῖν ὅπου τὰ ὀχυρώματα καὶ καταλαβέ
& tollere omnes hos in die vna Et conuertit Iudas
σθαι καὶ ἐξᾶραι πάντας τούτους ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ ἀπέστρεψεν Ἰούδας 28
& castra eius vltra in desertum in Bosorra repente & cepit
καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ ὁδὸν εἰς τὴν ἔρημον εἰς βόσορρα αφτω καὶ κατελά

vrbem,

urbem & occidit omne masculinum in ore gladii & cepit
Καὶ ἔστησεν τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἀπέκτεινε πᾶν ἀρσενικὸν ἐν στόματι ῥομφαίας, καὶ ἔλα-
omnia spolia eorum, & combussit eam igne Et discef-
29 βε πάντα τὰ σκῦλα αὐτῶν, καὶ ἐνέπρησεν αὐτὸν πυρί. καὶ ἀπῆ-
sit illinc nocte & ibat quoquam ad munitionem
ρεν ἐκεῖθεν νυκτός, καὶ ἐπορεύετο ὡς ὅτι τὸ ὄχυρωμα
Et factum est illi ultra & ejus erant oculos suos; & ecce populus
30 καὶ ἐγένετο ἐνώπιόν, καὶ ἦραν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ λαὸς
multus cujus non erat numerus, portantes scalas & machinas ad capiendum
πολὺς ὃ οὐκ ἦν ἀριθμός, αἴροντες κλίμακας καὶ μηχανὰς κατὰ αἰχμῆς τὸ
munitionem, & oppugnabant eos Et vidit Judas quod incepta est præ-
31 ὄχυρωμα, καὶ ἐπελέμουν αὐτούς. καὶ εἶδεν Ἰούδας ὅτι ἤρκται ὁ πόλε-
lium & clamor vbs ascendit vsq; ad cælum tubis & voce
μος, καὶ ἡ κραυγὴ τῆς πόλεως ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν σὺν τοῖς σάλπιγξι καὶ φωνῇ
magna & dixit viris exercitus Pugnate hodie pro
32 μεγάλῃ καὶ εἶπε τοῖς ἀνδράσι τῆς δυνάμεως πολεμήσατε σήμερον ὑπὲρ
fratribus vestris. Et exiit in tribus ordinibus post
33 τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν καὶ ἐξῆλθεν ἐν τρισὶν ἀρχαῖς ὀπί-
eos & clanxerunt tubis & clamauerunt in oratione Et
34 σω αὐτῶν, καὶ ἐσάλπισαν ταῖς σάλπιγξι, καὶ ἐβόησαν ἐν προσευχῇ καὶ
cognouit exercitus Timothei quòd Machabæus esset & fugerunt à fa-
35 ἐπέγνω ἡ παρεμβολὴ πιοθέε ὅτι μακκαβαῖός ἐστί, καὶ ἔφυγον ἀπὸ προσ-
cie illius & pertulit illos plaga magna & ceciderunt ex eis in
ώπου αὐτῶν, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς πληγὴ μεγάλη καὶ ἔπεσον ἐξ αὐτῶν ἐν
illo die ad octo millia virorum Et declinauit ad Ma-
35 ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ εἰς ὀκτακισχιλίους ἄνδρας καὶ ἀπέκλινεν εἰς μα-
spha & oppugnauit eam & cepit eam & occidit
σφά καὶ ἐπολέμησεν αὐτὴν, καὶ προκατελάβετο αὐτὴν, καὶ ἀπέκτεινε
omnem masculum eius & accepit spolia eius & combussit eam igne
πᾶν ἀρσενικὸν αὐτῆ καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῆ, καὶ ἐνέπρησεν αὐτὴν πυρί
Illinc abiit & accepit Chasphon Maced Bosor &
36 ἐκεῖθεν ἀπῆρε, καὶ προκατελάβετο τὴν Χασφών, μακεδ, βοσορ, καὶ τὰς
reliquas vrbes Galaaditidis Post autem verba hæc congregauit
37 λοιπὰς πόλεις τῆς γαλααδίτιδος μετὰ δὲ τὰ ῥήματα ταῦτα συνήγαγε
Timotheus castra alia, & castrauerat est contra faciem Raphon vl
παμβόεος παρεμβολὴν ἄλλην, καὶ παρενέβαλε κατὰ πρόσωπον ῥαφὼν σι-
tra torrentem Et misit Judas ad considerandum
38 τήρας τὸ χειμάρρουν καὶ ἀπέστειλεν Ἰούδας κατασκοπεῦ-
dum castra & renunciauerunt ei dicentes Congregati
σαι τὴν παρεμβολήν καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ λέγοντες· ἐπισυνήγμενα
sunt ad eos omnes gentes quæ in circuitu nostro, exercitus mul
εἰσὶ πρὸς αὐτοὺς πάντα τὰ ἔθνη τὰ κυκλῷ ἡμῶν, δυνάμις πολ-
ta valde Et Asarc [illegible] context in bellum illis.
39 λὴ σφόδρα. καὶ ἀραβὰς μιμάθ εἰς βοόζειραν αὐτοῖς,
& cum in tantum transierit torrentem pedes veniet ad te in bellum
καὶ παρεμβολὴν πέρα τὸ χειμάρρουν ἕτοιμοι ἐλθεῖν ὅπι σὲ εἰς πόλε-
Et alii initas [illegible] illorum
μον. καὶ ἐπορεύθη Ἰούδας εἰς συνάντησιν αὐτῆς
Et dixit Timotheus [illegible] exercitus eius Cùm appropinquauerit Judas &
40 καὶ εἶπε Τιμόθεος τοῖς ἄρχουσι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν τῷ ἐγγίζειν Ἰούδαν καὶ
castra eius ad torrentem aquæ si transierit ad
τὴν παρεμβολὴν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ χειμάρρουν τὸ ὕδατος, ἐὰν διαβῇ πρὸς

nos prior, non poterimus sustinere eum quoniam potens poterit
ἡμῖν πρόσωπον, ὅτι δυνατώτερός σου ἐστίν· ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου
adversum nos. Si autem timuerit & posuerit castra ultra fluvium, transi
πρὸς ἡμᾶς· ἐὰν δὲ δειλανθῇ καὶ παρεμβάλῃ πέραν τοῦ ποταμοῦ, διαπε- 41
bimus ad eum & potentiores contra illum Ut autem appropinquavit fu
ράσωμεν πρὸς αὐτὸν καὶ δυνησόμεθα πρὸς αὐτόν. ὡς δὲ ἤγγισεν ἐκ- 42
lius ad torrentem aquæ, stat it scribas populi m
δας ὁδοῦ τὸν χειμάρρουν τοῦ ὕδατος ἔστησε τοὺς γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐπὶ
torrente & præcepit eis dicens Non dimittatis omnem homi
τοῦ χειμάρρου καὶ συνετείλατο αὐτοῖς λέγων μὴ ἀφῆτε πάντα ἄνδρα-
nem ex re stare sed venient omnes ad bellum Et transi
σιν παρεμβαλεῖν, ἀλλ' ἐρχέσθωσαν πάντες εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἐδε- 43
vit contra eos prior & omnis populus eius post eum Et
πέρασεν ἐπ' αὐτοὺς πρότερος, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὀπίσω αὐτοῦ· καὶ
consternati sunt ante faciem eius omnes gentes & projecerunt arma
συνετρίβησαν πρὸ προσώπου αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἔρριψαν τὰ ὅπλα
su, & fugerunt in locum in Carnain Et ceperunt
αὐτῶν, καὶ ἔφυγον εἰς τὸ τέμενος ἐν Καρναΐν. καὶ προσκατέβαρ- 44
vhem & locum succenderunt in igne cum omnibus quæ in illo
το τὴν πόλιν καὶ τὸ τέμενος· συνετρίβησαν ἐν πυρὶ σὺν πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῷ·
Et oppressa est Carnain & non potuerunt ultrà sustinere contra faciem
καὶ ἐπισυνήχθη Ἰούδας καὶ πᾶς, καὶ ἐκ δυνάμεως ἔτι ἐστρατεύσαν κατὰ πρόσωπον
tuæ Et congregavit Judas omnem Israel qui in Galaadi
Ἰούδα. καὶ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου Ἰούδας πάντα Ἰσραὴλ τοὺς ἐν τῇ γαλααδί- 45
tide à parvo usq; ad magnum & mulieres eorum, & filios eorum &
τιδι ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ
fœminas castra magna valde, ut venirent in terram
τὴν παρεμβολὴν παρεμβολὴν μεγάλην σφόδρα, ἐλθεῖν εἰς γῆν
Judæ Et venerunt usq; ad Ephron & hæc erat urbs magna in introi-
Ἰούδα. καὶ ἦλθον ἕως Ἐφρών· καὶ αὕτη ἡ πόλις μεγάλη ὅτι τῆς εἰ- 46
tu muniæ valdè non erat declinare ab ea (ad) lævteram vel sinistram sed
σόδου ἀγορᾷ σφόδρα ἐν ᾗ ὀχυροῦται ἀπ' αὐτῆς δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ἀλλ'
per medium eius Et munierant eos qui de eius
ἢ διὰ μέσου αὐτῆς πορεύεσθαι. καὶ ἐκλείουσιν αὐτοὺς οἱ ἐκ τῆς πόλ- 47
urbe Et obstruxerunt portas lapidibus Et misit ad
λεως, καὶ ἐνέφραξαν τὰς πύλας λίθοις. καὶ ἀπέστειλε πρὸς 48
eos Judas omnibus pacificis dicens Transibo per terram
αὐτοὺς Ἰούδας λόγοις εἰρηνικοῖς λέγων διελεύσομαι διὰ τῆς γῆς 49
I am ut pertransiam in terram nostram & nullus malefaciet vobis, sed
σου· τὰ ἀπλᾶ εἰς τὴν γῆν ἡμῶν καὶ οὐδεὶς κακοποιήσει ὑμᾶς, πλὴν 50
pedibus transibo us & non voluerunt aperire ei Et iussit
τοῖς ποσὶ παρελεύσομαι καὶ οὐ ἠβούλοντο ἀνοῖξαι αὐτῷ· καὶ ἐνετείλατο 51
Judas prædicare in castris ut castra ponerent unusquisq; in quo est lo
Ἰούδας κηρύξαι ἐν τῇ παρεμβολῇ τοῦ παρεμβαλεῖν ἕκαστον ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ
co Et castrametati sunt viri exercitus, & oppugnaverunt
αὐτῶν. καὶ παρενέβαλον οἱ ἄνδρες τῆς δυνάμεως, καὶ ἐπολέμησαν
vbem totam die illa & tota nocte & usq; mane
τὴν πόλιν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὅλην τὴν νύκτα καὶ παρε- 52
est vbi in manibus eius Et occidit omnem masculum in
δόθη ἡ πόλις ἐν χερσὶν αὐτῶν. καὶ ἀπώλεσε πᾶν ἀρσενικὸν ἐν
ore gladii & eradicavit eam & accepit spolia eius &
στόματι ῥομφαίας, καὶ ἐξερρίζωσεν αὐτὴν καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῆς, καὶ

transiit per ciuitatem super occisos, & transiit usq;
διῆλθε διὰ τῆς πόλεως ἐπάνω τῶν ἀπεκταμένων καὶ διέβησαν τὸν
Iordanem in campum magnum contra faciem Bethsan. Et erat
53 Ιορδάνην εἰς τὸ πεδίον τὸ μέγα κατὰ πρόσωπον βαθσάν καὶ ἐπ-
Iudas congregans extremos & adhortans populum per to-
ισύναγε τοὺς ἐσχατίζοντας καὶ παρεκάλει τὸν λαὸν κατὰ πᾶ-
tam viam, donec venit in terram Iuda Et ascenderunt in montem
54 σαν τὴν ὁδὸν, ἕως ἦλθεν εἰς γῆν Ιούδα καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρ-
Sion in lætitia & gaudio Et obtulerunt holocaustum quia non
ος Σιὼν ἐν εὐφροσύνῃ καὶ χαρᾷ καὶ προσήνεγκαν ὁλοκαυτώματα, ὅτι οὐκ
cecidit de eis vllus donec reuerterentur in pace Et in
ἔπεσεν ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν ταῖς
55 diebus quibus erat Iudas & Ionathas in Galaad & Simon frater eius
ἡμέραις αὐτῶν Ἰούδας καὶ Ἰωνάθαν ἐν τῇ Γαλααδ, καὶ Σιμὼν ὁ ἀδελφὸς αὐ-
in Galilæa contra faciem Ptolemaidis Audiuit Ioseph (filius) Zacha
56 τοῦ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ κατὰ πρόσωπον Πτολεμαΐδος, ἤκουσεν Ἰωσὴφ ὁ τοῦ Ζαχα-
rię, & Azarias principes exercitus facinora & prœlium
ρίου καὶ Ἀζαρίας ἄρχοντες τῆς δυνάμεως ἃς ἐποίησαν καὶ τὸν πόλεμον
quale fecerant, & dixerunt Faciamus & ipsi nobis nomen &
57 οἷα ἐποίησαν, καὶ εἶπαν· ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς ἑαυτοῖς ὄνομα, καὶ πο-
eamus ad pugnandum contra gentes quæ in circuitu nostro Et præce-
58 ρευθῶμεν πολεμῆσαι πρὸς τὰ ἔθνη τὰ κύκλῳ ἡμῶν καὶ παρήγ-
perunt his qui de exercitu qui cum illis &, abierunt in ci-
γειλαν τοῖς ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῆς μετ' αὐτῶν, καὶ ἐπορεύθησαν εἰς Ἰαμ-
uitatem Et exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius in
59 νιαν καὶ ἐξῆλθε Γοργίας ἐκ τῆς πόλεως, καὶ οἱ ἄνδρες αὐτῶ εἰς
occursum eis in bellum Et fugatus est Ioseph & Azarias &
60 συνάντησιν αὐτοῖς εἰς πόλεμον καὶ ἐτροπώθη Ἰώσηφος καὶ Ἀζαρίας, καὶ
persecutionẽ passi sunt vsq; ad terminos Iudæ Et ceciderunt in die
ἐδιώχθησαν ἕως τῶν ὁρίων τῆς Ἰουδαίας καὶ ἔπεσον ἐν τῇ ἡμέρᾳ
illo de populo Israel ad duo mille viros & facta est fuga magna
ἐκείνῃ ἐκ τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ εἰς δισχιλίους ἄνδρας, καὶ ἐγένετο τροπὴ μεγά-
in populo Israel Quoniã nõ audierunt Iudam & fratres suos
61 λη ἐν τῷ λαῷ Ἰσραήλ· ὅτι οὐκ ἤκουσαν Ἰούδα καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ,
putantes fortiter se facere Ipsi autem non erant de semine vi
62 οἰόμενοι ἀνδραγαθῆσαι. αὐτοὶ δὲ οὐκ ἦσαν ἐκ τοῦ σπέρματος τῶν ἀν-
rorum illorum quibus data est salus Israel per manum eorum Et
63 δρῶν ἐκείνων οἷς ἐδόθη σωτηρία Ἰσραὴλ διὰ χειρὸς αὐτῶν. καὶ ὁ
vir Iudas & fratres eius glorificati sunt valde coram omni if
ἀνὴρ Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐδοξάσθησαν σφόδρα ἐναντίον παντὸς Ἰσ-
rael & gentibus omnibus vbi audiebatur nomen eorum Et con ene
64 ραὴλ καὶ τῶν ἐθνῶν πάντων ἕ ἀκούετο τὸ ὄνομα αὐτῶν, καὶ ἐπισυνή-
runt ad eos fauſta dicentes Et exiit Iudas & fratres eius
65 γετο πρὸς αὐτὸς εὐφημοῦντες καὶ ἐξῆλθεν Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ,
& oppugnabant filios Esau in terra quæ ad Meridiem & percussit Chebron
καὶ ἐπολέμουν τοὺς υἱοὺς Ησαῦ ἐν τῇ γῇ τῇ πρὸς νότον, καὶ ἐπάταξε τὴν Χεβρὼν
& filias eius Et destruxit munitionem eius &
66 καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς καὶ κατέβαλε τὸ ὀχύρωμα αὐτῆς, καὶ πύρ
turres eius combusit in circuitu Et profectus est vt iret
πυργους αὐτῆς ἐνέπρησε κυκλόθεν· καὶ ἀπῆρε τοῦ πορευθῆναι
in terram alienigenarum & perambulabat Samariam in die illa
67 εἰς γῆν ἀλλοφύλων, καὶ διεπορεύετο τὴν συμαρειαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ

ceciderũt sacerdotes vrbium volente illo fortiter facere dum ipse
ἔπιπτον ἱερεῖς πόλεων βουλόμενος αὐτὸς ἀνδραγαθῆσαι ἐν τῇ αὐτῶν
egreditur in bellum sine consilio Et declinauit Iudas in Azotum terram alie-
ἐξελεύσεις εἰς πόλεμον ἄβουλήτως καὶ ἐξέκλινεν Ἰούδας εἰς ἄζωτον γῆν ἀλ-
nigenarum & destruxit aras eorum & sculptilia deorum illorum
λοφύλων, καὶ καθεῖλε τὰς βωμοὺς αὐτῶν, καὶ τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν αὐτῶν
succendit igne & spoliauit spoliis vrbium & remeauit in
κατέκαυσε πυρί, καὶ ἐσκύλευσε τὰ σκῦλα τῶν πόλεων, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς
terram Iudæ
τὴν γῆν Ἰούδα.

CAP VI.

Et rex Antiochus perambulabat superiores regiones & audiuit
Καὶ ὁ βασιλεὺς ἀντίοχος διεπορεύετο τὰς ἐπάνω χώρας, καὶ ἤκουσεν 1
quòd est in Elymis in Perside ciuitas gloriosa diuitiis argenti &
ὅτι ἔστιν ἐν ἐλυμαΐδι ἐν τῇ Περσίδι πόλις ἔνδοξος πλούτῳ, ἀργυρίῳ καὶ
auro Et templo quod in ea opulentum valde & illic velamina
χρυσίῳ· καὶ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν αὐτῇ πλούσιον σφόδρα, καὶ ἐκεῖ κατάλυμματα 2
aurea & loricæ, & arma quæ reliquit illic Alexander (filius) Philip
χρυσᾶ καὶ θώρακες καὶ ὅπλα ἃ κατέλιπεν ἐκεῖ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίπ-
pi rex Macedo qui regnauit primus in Græcis Et
που βασιλεὺς ὁ Μακεδών, ὃς ἐβασίλευσε πρῶτος ἐν τοῖς Ἕλλησι. καὶ 3
venit & quærebat capere ciuitatem & deprædari eam, & non
ἦλθε καὶ ἐζήτει καταλαβεῖν τὴν πόλιν καὶ διαρπάσαι αὐτήν, καὶ ἐν
potuit quoniã cognitus est sermo his qui de ciuitate Et insu-
ἠδυνάσθη, ὅτι ἐγνώσθη ὁ λόγος τοῖς ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἀνέστη 4
contra eum in bellum, & fugit & profectus est illinc cum tristitia magna
ἐπ' αὐτὸν εἰς πόλεμον, καὶ ἔφυγε καὶ διῆλθεν ἐκεῖθεν μετὰ λύπης μεγάλης
vt reuerteretur in Babylonem Et venit nuntians quidam ei in
ἀποστρέψαι εἰς Βαβυλῶνα. καὶ ἦλθεν ἀπαγγέλων τις αὐτῷ εἰς τὴν 5
Persidem quòd fugata essent castra quæ iuerant in terram Iu-
Περσίδα, ὅτι τετρόπωνται αἱ παρεμβολαὶ αἱ πορευθεῖσαι εἰς γῆν Ἰου-
da Et ivit Lysias cum exercitu fortì in primis & fugatus est à
δα. καὶ ἐπορεύθη Λυσίας δυνάμει ἰσχυρᾷ ἐν πρώτοις, καὶ ἀνεστράπη ἀπὸ
facie eorum & inualuerant armis & exercitu, & spoliis multis
προσώπου αὐτῶν, καὶ ὅπλοις καὶ δυνάμει καὶ σκύλοις πολλοῖς 6
quæ ceperunt à castris quæ exciderunt Et diruerunt
οἷς ἔλαβον ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς ὧν ἐξέκοψαν καὶ καθεῖλον 7
abominationem quam ædificauit in altari quod in Hierusalem, &
τὸ βδέλυγμα ὃ ᾠκοδόμησεν ὅλον τὸ θυσιαστήριον ὃ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὸ
sanctuarium sicut prius circumdederunt muris alris & Beth
ἅγίασμα καθὼς τὸ πρότερον ἐκύκλωσαν τείχεσιν ὑψηλοῖς, καὶ τὴν Βαιθ
Suram ciuitatem suam Et factum est vt audiuit rex feruo-
σουρ τὴν πόλιν αὐτοῦ· καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τοὺς λόγους 8
tios expauit & commotus est valde & cecidit in lectum, & inci-
τούτους, ἐθαμβήθη καὶ ἐσαλεύθη σφόδρα καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν κοίτην, καὶ ἐκ-
dit in infirmitatem præ tristitia; quoniã o est factum ei sicut cogi-
πεσεν εἰς ἀρρωστίαν, ἀπὸ τῆς λύπης, ὅτι οὐκ ἐγένετο αὐτῷ κατὰ τὰς ἐνθυ-
tauerat Et fuit illic dies plures quoniam renouatus est in eo tristitia ma-
μήσεις· καὶ ἦν ἐκεῖ ἡμέρας πλείους, ὅτι ἀνεκαινίσθη ἐπ' αὐτὸν λύπη με- 9
gna & arbitratus est quòd moritur Et vocauit omnes amicos
γάλη καὶ ἐλογίσατο ὅτι ἀποθνήσκει. καὶ ἐκάλεσε πάντας τοὺς φίλους 10

suos,

suos, & dixit ad eos Recedit somnus ab oculis
ἀυτῶ, καὶ ἐτάραχθη ἡ καρδία μου ἐπὶ τῷ ὀνείρατι τούτῳ καὶ ἐκλύθη ὁ ὕπνος ἀπ' ἐμοῦ
meis & corruit cor meum præ sollicitudine Et dixit
12 μου, καὶ ἐμπέπτωκα εἰς τὴν καρδίαν μου ἐπὶ τῇ θλίψει ταύτῃ καὶ εἶπα τῇ
cordi Vtq. ad quam tribulationem veni, & fluctuo magnum in quo nunc sum
καρδίᾳ μου, ὡς τίνος θλίψεως ἤλθομεν, καὶ κλύδωνος μεγάλου ἐν ᾧ νῦν εἰμί,
quoniam probus & dilectus fui in dominio meo! Nunc autem
13 ὅτι χρηστὸς καὶ ἀγαπώμενος ἤμην ἐν τῇ ἐξουσίᾳ μου
recordor malorum quæ feci in Hierusalem & accepi omnia
μεμνήσκομαι τῶν κακῶν ὧν ἐποίησα ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔλαβον πάντα τὰ
vasa aurea & argentea quæ in ea & misi auferre
σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ἐξαπέστειλα ἐξᾶραι τοὺς
habitantes Iuda sine causa Cognovi quod causa horum in me venit
14 κατοικοῦντας Ἰούδα διὰ κενῆς. ἔγνων ὅτι χάριν τούτων ἥκει μοι τὰ κα-
la hæc Et ecce pereo tristitia magna in terra aliena
κὰ ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἀπόλλυμαι λύπῃ μεγάλῃ ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ
Et vocavit Philippum unum amicorum suorum, & constituit eum super omne
15 καὶ ἐκάλεσε Φίλιππον ἕνα τῶν φίλων αὐτοῦ, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ πάσης τῆς
regnum suum Et dedit ei diadema & vestem suam &
βασιλείας αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ διάδημα, καὶ τὴν στολὴν αὐτοῦ καὶ
annulum vt adduceret Antiochum filium suum, & nutriret eum vt
16 τὸ δακτύλιον τοῦ ἀγαγεῖν Ἀντίοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἐκθρέψαι αὐτὸν τοῦ
regnaret Et mortuus est illic Antiochus rex anno nono &
βασιλεῦσαι καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ Ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς ἔτους ἐννάτου καὶ
17 τεσσαρακοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ. καὶ ἐπέγνω Λυσίας ὅτι τεθνήκει ὁ βασι-
& constituit vt regnaret Antiochus filius eius pro eo, quem nu-
λεύς, καὶ κατέστησε βασιλεύειν Ἀντίοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ, ὃν ἐξέ-
18 τρεφε νεώτερον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Εὐπάτορα. καὶ οἱ ἐν τῇ
triuit iuniorem & vocauit nomen eius Eupator Et qui de
ἄκρᾳ ἦσαν συγκλείοντες τὸν Ἰσραὴλ κύκλῳ τῶν ἁγίων, καὶ ζητοῦντες
arce erant concludentes Israel in circuitu sanctorum & quærentes
19 κακὰ διόλου, καὶ στήριγμα τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐλογίσατο Ἰούδας ἐξο-
mala semper & firmamentum gentibus Et cogitauit Iudas disper
δεῦσαι αὐτούς· καὶ ἐξεκκλησίασε πάντα τὸν λαὸν τοῦ πολεμῆσαι ἐπ' αὐτούς·
dere eos & congregauit vniuersum populum vt obsideret in eos
20 καὶ συνήχθησαν ἅμα, καὶ ἐπολιόρκησαν ἐπ' αὐτοὺς ἔτους πεντηκοστοῦ καὶ ἑκα-
Et conregati sunt simul & obsederunt in eos anno quinquagesimo & cen
21 τοστοῦ καὶ ἐποίησαν ἐπ' αὐτοὺς βελοστάσεις καὶ μηχανάς καὶ ἐξῆλθόν
tesimo & fecit contra eos ballistas & machinas Et exierunt
τινες ἐξ αὐτῶν ἐκ τοῦ συγκλεισμοῦ, καὶ ἐκολλήθησαν αὐτοῖς τινὲς τῶν ἀπεσ-
de eis de loco obsessionis & adhæserunt eis quidam ex impiis
22 τατῶν ἐξ Ἰσραὴλ καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ εἶπαν· ἕως πότε
de Israel & abierunt ad regem & dixerunt Vsquequo
οὐκ ἐκδικεῖς καὶ ἐκδικήσεις τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἡμεῖς εὐδοκοῦμεν
non facies iudicium & vlciscaris fratres nostros? Nos de certamus
23 ἐν τῇ παρουσίᾳ σου καὶ πορευόμεθα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις καὶ κατακο-
seruire præsentiæ tuo & ambulare in his quæ ab eo dicebantur, & obe
λουθεῖν τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ, ὅτι οἱ τοῦ λαοῦ τούτου, χάριν τούτου
dire præceptis eius quoniam qui sunt populi huius causa huius
24 ἀλλοτριωθέντες ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οἱ τοῦ λαοῦ τούτου, χάριν τούτου
alienabantur à nobis Verùm qui inueniebantur ex nobis occidebantur,
ἀλλοτριωθέντο ἀφ' ἡμῶν· πλὴν ὅσοι εὑρίσκοντο ἀφ' ἡμῶν ἐθανατοῦντο,

& possessiones nostræ diripiebantur Et non contra nos solum er-
καὶ αἱ κληρονομίαι ἡμῶν διηρπάζοντο καὶ οὐκ ἐφ' ἡμᾶς μόνον ἐξέ- 25
gauerunt manum sed & contra omnes terminos nostros Et ecce
τειναν χεῖρα· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντα τὰ ὅρια αὐτῶν καὶ ἰδοὺ 26
castramentati sunt hodie contra arcem Hierusalem vt capiat
παρεμβεβλήκασιν σήμερον ἐπὶ τὴν ἄκραν ἐν Ἰερουσαλήμ, τοῦ καταλαβέσθαι
illam & sanctum & Bethsuram munierunt Et si non prius
αὐτὴν καὶ τὸ ἁγίασμα, καὶ τὴν Βαιθσοῦραν ὀχυρώσουσιν καὶ ἐὰν μὴ προλα- 27
neris eos velociter, maiora his facient & non poteris
παλέσῃ αὐτοὺς διατάχους, μείζονα πύπτει πεποιήσουσι, καὶ ἐκπήσει τοῦ
contra eos Et tunc erit rex quando audierit & congregauit
καταχεῖν αὐτῶν καὶ ἀρχιέδε ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἤκουσε, καὶ συνήγαγε 28
omnes amicos suos principes exercitus sui & eos qui super
πάντας τοὺς φίλους αὐτοῦ ἄρχοντας δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ
equites Et a regibus aliis & ab insulis maris venerunt
ἱππικοῦ καὶ ἀπὸ βασιλέων ἑτέρων καὶ ἀπὸ νήσων θαλασσῶν ἦλθον 29
ad eum exercitus conductitii Et erat numerus exercituum eius
πρὸς αὐτὸν δυνάμεις μισθωταί καὶ εὑρέθησαν τοῦ δυνάμεων αὐ- 30
centum millia peditum & viginti millia equitum & elephantes
τῶν ἑκατὸν χιλιάδες τοῦ πεζοῦ καὶ εἴκοσι χιλιάδες ἱππέων, καὶ ἐλέφαντες
duo & triginta docti ad bellum Et venerunt per idu
δύο καὶ τριάκοντα εἰδότες πόλεμον καὶ ἦλθοσαν διὰ τῆς ἰδου- 31
maiæ, καὶ παρενέβαλοσαν ἐπὶ Βαιθσοῦραν καὶ ἐπολέμησαν ὅτι ἡμέρας πολ
los & fecerunt machinas & exierunt & combusserunt eas in igne & pu
λάς, καὶ ἐποίησαν μηχανὰς καὶ ἐξῆλθον καὶ ἐνεπύρισαν αὐτὰς ἐν πυρί, καὶ
gnauerunt fortiter Et recessit Iudas ab arce & mouit ca
ἐπολέμησαν ἀνδρωδῶς καὶ ἀπῆρεν Ἰούδας ἀπὸ τῆς ἄκρας, καὶ παρενέβα- 32
stra in Bethzacharia contra castra regis Et
λεν εἰς Βαιθζαχαρίαν κατέναντι τῆς παρεμβολῆς τοῦ βασιλέως καὶ ὤρ 33
surrexit rex mane & conclusit exercitum in impetu
θρισεν ὁ βασιλεὺς τοπρωὶ καὶ ἀπῆρε τὴν παρεμβολὴν ἐν ὁρμήματι
eius contra viam Bethzachariæ & diuisi sunt exercitus in
αὐτοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν Βαιθζαχαρίαν καὶ διεσκεδάσθησαν αἱ δυνάμεις τὸν
præliam & cecinerunt tubis Et elephantis ostenderunt san
πόλεμον καὶ ἐσάλπισαν ταῖς σάλπιγξι. καὶ τοῖς ἐλέφασιν ἔδειξαν αἷ- 34
guinem vuæ & mororum, vt prouocarent eos in præliu Et diuise
μα σταφυλῆς καὶ μόρων τοῦ παροξῦναι αὐτοὺς εἰς πόλεμον καὶ διεῖ- 35
runt bestias in phalanges & statuerunt cuilibet elephanti mille
λον τὰ θηρία εἰς τὰς φαλαγγας καὶ παρέστησαν ἑκατὸν ἐλέφαντι χιλίους
viros loricatos in loricis coopertis, & galeæ prout in
ἄνδρας τεθωρακισμένους ἐν ἀλυσιδωτοῖς, καὶ περικεφαλαῖαι χαλκαῖ ὅτι
capitibus eorum & quingenti equites ordinati cuilibet be
τῇ κεφαλῇ αὐτῆς, καὶ πεντακόσιοι ἵππου διετεταγμένη, ἑκατὸν θη-
stiæ electi Hi ante tempus vbi erat bestia erant, & quotunque
είῳ ἐκλελεγμένη ὅτι πρὸ καιροῦ ἐὰν ἦ τὸ θηρίον ἦσαν, καὶ ὅ ἐὰν 36
ibat ibant simul non discedebant ab eo Et turres li
ἐπορεύετο ἐπορεύοντο ἅμα, ἐκ ἀφίσαντο ἀπ' αὐτοῦ καὶ πύργοι ξυ- 37
gneæ super ipsos munitæ protegentes in qualibet bestia decimæ iuxt
λινοι ἐπ' αὐτὸς ὀχυροὶ σκεπάζουσιν ἐφ' ἑκάστου θηρίου ἑζωσμένοι ἐπ'
ea machinis & super qualibet viri duo & triginta pugnantes
αὐτοῦ μηχανῆς, καὶ ἐφ' ἑκάστου ἄνδρες δύο καὶ τριάκοντα οἱ πολεμοῦντες

in eis & ſtudus eius Et reſiduum hinc & inde conſtitue-
38 ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ὁ ἱνδὸς αὐτῶ καὶ τλὼ ἐπίλοιπον ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐσκι-
runt in duas partes caſtrorum concurrentes & obtuſati
σαν ὅτι τὰ δυο μέρη τ παρεμβολῆς κατασείοντες καὶ καταρραπάμενοι
in vallibus Ve autem fulſit Sol in aurea clypeos
39 ἐν ταῖς φαραγξιν ὡς δὲ ἔσιλβεν ὁ ἥλιος ἐπὶ τὰς χρυσᾶς ἀσπίδας
reſplenduerunt montes ab eis, & reſi lenduerunt vt lampades ignis Et
40 ἔσιλβεν τα ὄρη ἀπ' αὐτῶ, καὶ καπυζεν ὡς λαμπάδες πυρός καὶ
extenſa ſunt pars quædam caſtrorum regis ad altos montes &
ἐξετάθη μέρος τι τῆς παρεμβολῆς τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ὄρη, καὶ
al qui ad humilia & ibant cautè & ordinatè Et com
πρες ἐπὶ τὰ ταπινὰ καὶ ἦρχοντο ἀσφαλῶς καὶ πεταγμένως. καὶ ἐσα-
41 mouebantur omnes audientes vocem multitudinis eorum, & interſſum multi-
λάοντο πάντες οἱ ἀκούοντες φωνῆς πλήθους αὐτῶ καὶ ὀδυποείας τῶ πλή
tudinis & colliſionem armorum; erat enim exercitus magnus valde &
42 θους καὶ συγκρισμῶ ὅπλων. καὶ ὁ παρεμβολὴ μεγαλη σφόδρα καὶ
fortis Et appropinquauit Iudas & caſtra iſtius in proximo &
ἰσχυρά καὶ ἤγγισεν ἰούδας καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτῶ εἰς ἔφοδον καὶ
cognouerunt ab exercitu regis ſe excepti vi ſi Et vi
43 ἔφοσαν ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς τῶ βασιλέως ἐξακίσοι ἄνδρες καὶ ἐκ
dit Eleazarus (filius) Auaran vnum de beſtiis loricatum loricis regalibus
δεν ἐλεάζαρος ἐνάραν ἕνα τῶν θηρίων πεδωρακισμένον θώραξι βασιλικοῖς,
& erat ſuperem nentes omnes beſtias & viſum eſt quod in illa eſſet res
καὶ ἦν ὑπεραιρον πάντα τὰ θηρία, καὶ ὤοθη ὅτι ἐπ' αὐτῶ ἦτιν ὁ βασιλεὺς
Et dedit ſe vt liberaret populum ſuum & acquireret ſibi nomen
44 καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν τῶ σῶσαι τὸν λαὸν αὐτῶ, καὶ πεποίησεν ἑαυτῶ ὄνομα
ziam in Et irruit in eam audaciter in medium phalangis
45 αἰώνιον καὶ ἐπέδραμεν αὐτῶ δεξιόθεν εἰς μέσην τῆς φαλαγγος,
& interfi iebat à dextra & ſiniſtra, & ſciſſi ſunt ab eo hinc & hinc.
καὶ ἐδατατου δεξιὰ καὶ δώνυμα, καὶ ἐρρίζοντο ἀπ' αὐτῶ ἔνθα καὶ ἔνθα
Et ſubitus ſuo electo hantem & ſuppoſuit ſe ei & occidit eum &
46 καὶ ἐπέσυ ὑπὸ τὸν ἐλέφαντα, καὶ υπέδυκεν αὐτὸν, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτὸν, καὶ
cecidit in terram ſuper ipſum & mortuus eſt illic Et viderunt ſi ui
ἔπεσεν ὅτι τλὼ γλὼ ἐστὶν ἐπ' αὐτῶ, καὶ ἀπέδρασεν ἐκεῖ. καὶ εἶδον τ
47 iudæum regni & impetum exercituum & declinauerunt ab
ἰσχυὸ τῆς βασιλείας καὶ τὸ ὁρμημα τῶν δυναμεων, καὶ ἐξέκλιναν ἀπ'
eis Qui autem de caſtris regis aſcenderunt in
48 αὐτῶν οἱ δὲ ἀν τῆς παρεμβολῆς τῶ βασιλέως ἀνέβαινον εἰς
occurſum eorum in Hieroſolem & caſtrametatus eſt rex contra Iu-
συναντησιν αὐτῶν εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ παρενέβαλεν ὁ βασιλεὺς εἰς τλὼ ἰου-
dæum & in montem Et fecit pacem cum his qui de
49 δαίαν καὶ εἰς τὸ ὄρος σων καὶ ἐποίησεν εἰρηνὼν μετὰ τῶν ἀν
Bethſura & exierunt de ciuitate quoniam non erant eis illic alimenta
βαιθσύρων. καὶ ἐξῆλθον ἀν τ πόλεως, ὅτι ἦν λὼ αὐτοῖς ἐκεῖ διατροφὴ
quia conclui ſi erant in ea quia ſabbatum erat in terra Et ce
50 τῶ συγκλεῖσθαι ἐν αὐτῆ, ὅτι σαββατον ἦν τ γῆ καὶ κα-
pit rex Bethſuram & conſtituit ibi cuſtodiam ad ſeruan
τέλαβεν ὁ βασιλεὺς τλὼ βαιθσύρων καὶ ἐπέταξεν ἐκεῖ φρουρὰν τηρεῖν
dum eam Et poſuit caſtra contra ſinditum duobus mon-
51 αὐτλὼ καὶ παρενέβαλεν ὅτι τὸ ἁγίασμα ὑπερος πολλὰς, καὶ
ti tum ille baliſtas & machinamenta ignis & tormenta ad iactandos lapides &

scorpiones ad iaciendo iacula & fundas Et fecerunt & ipsi
τηλα εις το βαλλεσθαι βελη και σφενδόνας και επoίησαν και αυτοι 52
machinas contra machinas illorum & pugnauerunt dies multos Cibi
μηχανας προς τας μηχανας αυτων, και επολέμησαν ημέρας πολλάς. βρω 53
autē non erant in vsu, quia septimus annus erat Et qui libe
ματα δε ουκ ην εν τοις αγγειοις, διὰ το εβδομον ειναι ετος εκεινο). και οι ανα
rati fuerant in ea de genitibus comederant reliquias
σωζόμενοι εις τινα ιδαίαν από της εκειθεν κατέφαγον το καταλειμμα
repositionis Et relicti fuerant in sanctis viri pii
της βοηθείας και υπελείφθησαν εν τοις άγιοις άνδρες ολί 54
qui quotidiam obseruerat eos fames & dispersi sunt vnusquisq; in
γοι, ότι κατεκράτησεν αυτων ο λιμος, και εσκορπίσθησαν έκαστος εις τον
locum suum Et audiuit Lysias quòd Philippus quem constituit rex
τοπον αυτου και ηκουσε λυσίας ότι φίλιππος ον κατέστησεν ο βασι 55
Antiochus adhuc viuente illo mittere Antiochum filium suum vt
λευς αντίοχος έτι ζωντος αυτου εν θρέψαι αντίοχον τον υιον αυτου εις το βα
regnaret ille Ruersus est à Persida & Media, &
σιλεύσαι αυτόν, απέστρεψεν από της περσίδος και μηδείας, και ηλ 56
exercitus qui fuerant regis cum illo & quod quæsit assu
θωκεισαν αι παρεμβολαι συ τα βασιλέως μετ' αυτου, και ότι ζητεί θέρα
mere cum negotiis Et festinauerunt & stimulabantur ex
πευειν μετα της πραγματων και κατεσπευδον και επνευστουτο επι της 57
arce vt irent & dicerent ad regem & duces exerci
άρχης, τα απολειπειν και ειπειν προς τον βασιλεα και τους ηγουμενους δυνά
tus & viros Deficimus in dies & cibus nobis paucus
μεως και τους άνδρας ολιγοστους καθ' ημέραν, και η προσοψις ημιν ολίγη
& locus super quem castra ponimus est munitus & incumbunt nobis (negotia) re
και ο τοπος ε παρεμβαλλομεν όπου οχυρός, και δικαιον ημιν τα της βασι
gni Nunc igitur demus dexteras hominibus his & facia
λείας νυν εν δωμεν δεξιας τοις ανθρωποις τουτοις, και ποιήσω 58
mus cum illis pacem & cum omni gente eorum Et confituemus
μεν μετ' αυτων ειρηνην και μη παντος έθνους αυτων και στησομεν 59
illis vt ambulent in legibus suis vt prius Propter enim
αυτοις τα προσόντα της νομίμους αυτων, ως το εμπροσθεν. χαλεπως γαρ τῶν
legitima sua, quæ expulimus irati sunt & fecerunt hæc
νομίμων αυτων αυτων διεσκεδασαμεν, ωργίσθησαν και επoίησαν παντα
omnia Et placuit sermo in conspectu regis & prin
παντα και ηρεσεν ο λογος εναντίον του βασιλέως και των αρ 60
cipum: & misit ad eos pacem facere, & susceperunt Et
χοντων, και απέστειλε προς αυτους ειρηνευσαι, και επεδέξαντο. και 61
iurauit eis rex & principes Post hæc exierunt de
ωμοσαν αυτοις ο βασιλευς και οι αρχοντες επι τουτοις εξήλθον εκ 62
munitione Et rex ingressus in montem Sion & vidit
του οχυρώματος. και ο βασιλευς εισηλθεν εις το ορος σιων, και ειδε
munitionem loci, & rupit iuramentum quod iurauit & præce
το οχύρωμα του τοπου, και ηθέτησε τον ορκισμον ον ωμοσε, και ενετειλα
pit & diruxit murum in circuitu Et abiit cum festinatione & re
το και καθελειν το τειχος κυκλόθεν και απηρε κατα σπουδην, και απε 63
uersus est in Antiochiam & ingressus Philippum dominantem vrbi & pugnauit
στρεψεν εις αντιόχειαν, και ειρε φίλιππον κυριευοντα της πόλεως, και εκολε
contra illum & obtinuit ciuitatem vi

μησε προς αυτον, και κατελάβετο την πόλιν βία.

CAP

CAP. VII. ζ'

Anno 100 & quinquagesimo centesimo exivit Demetrius (filius) Seleuci ex
1 Ἔτους ἑνὸς καὶ πεντηκοστοῦ ἑκατοστοῦ ἐξῆλθε Δημήτριος ὁ τοῦ Σελεύκου ἐκ
Roma & ascendit cum viris paucis in ciuitatem maritimam & re
ρώμης, καὶ ἀνέβη σὺν ἀνδράσιν ὀλίγοις εἰς πόλιν παραθαλασσίαν, καὶ ἐβα-
gnauit illic. Et factū est postquam intrauit in domum regni
2 σίλευσεν ἐκεῖ· καὶ ἐνέβαλον οἱ εἰσεπορεύοντο εἰς οἶκον βασιλείας
patrum suorum, comprehenderunt exercitus Antiochum & Lysiam vt addu
πατέρων αὐτοῦ, συνέλαβον αἱ δυνάμεις τὸν Ἀντίοχον καὶ τὸν Λυσίαν ἄγειν
cerent eos ei Et cognita est ei res & dixit Ne mihi
3 αὐτοὺς αὐτῷ. καὶ ἐγνώσθη αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, καὶ εἶπεν, μή μοι
ostendatis faciem eorum Et occiderunt eos exercitus
4 δείξητε τὰ πρόσωπα αὐτῶν. καὶ ἀπέκτειναν αὐτοὺς αἱ δυνάμεις,
& sedit Demetrius in sede regni sui Et venerunt ad
5 καὶ ἐκάθισε Δημήτριος ἐπὶ θρόνου βασιλείας αὐτοῦ· καὶ ἦλθον πρὸς
eum omnes viri iniqui, & impii de Israel & Alcimus dux eius eo
αὐτὸν πάντες ἄνδρες ἄνομοι καὶ ἀσεβεῖς ἐξ Ἰσραήλ, καὶ Ἄλκιμος ἡγεῖτο αὐ-
rum volens esse sacerdos Et accesserunt populum apud
6 τῶν βουλόμενος ἱερατεύειν. καὶ κατηγόρησαν τοῦ λαοῦ πρὸς
regem dicentes Perdidit Iudas & fratres eius omnes
τὸν βασιλέα λέγοντες· ἀπώλεσεν Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ πάν-
amicos tuos & nos dispersit de terra nostra Nunc igitur
7 τας τοὺς φίλους σου, καὶ ἡμᾶς ἐσκόρπισεν ἀπὸ τῆς γῆς ἡμῶν· νῦν οὖν
mitte virum qui credidit & videns videat destructionem omnem
πέμψον ἄνδρα ᾧ πεπίστευες, καὶ πορευθήτω καὶ ἰδέτω τὴν ἐξολόθρευσιν πᾶσαν
quam fecit nobis & regioni regis & puniat eos & omnes
ἣν ἐποίησεν ἡμῖν καὶ χώρᾳ τοῦ βασιλέως, καὶ κολασάτω αὐτοὺς καὶ πάντας
adiutores eorum Et elegit rex & ecchidem
8 τοὺς ἐπιβοηθοῦντας αὐτοῖς. καὶ ἐπέλεξεν ὁ βασιλεὺς τὸν Βακχίδην
amicum regis dominantem trans flumen & ma
τὸν φίλον τοῦ βασιλέως κυριεύοντα ἐν τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ, καὶ μέ-
gnum in regno & fidelem regi & misit eum; Et Alci
9 γαν ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ πιστὸν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν καὶ Ἄλκι-
mum principem & barum illi sacerdotium & præcepit ei
μον τὸν ἀσεβῆ, καὶ ἔσχισεν αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην, καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ
vt faceret vltionem in filiis Israel Et abierunt, & venerunt
10 ποιῆσαι τὴν ἐκδίκησιν ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· καὶ ἀπῆλθον, καὶ ἦλθον
cum potentia multa in terram Iudæ & misit nuncios ad Iu
μετὰ δυνάμεως πολλῆς εἰς γῆν Ἰούδα, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸς Ἰού-
dam & fratres eius verba pacifica cum dolo
δαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ λόγοις εἰρηνικοῖς μετὰ δόλου
Et non intenderunt sermonibus eorum viderunt enim quod venerūt cum exercitu
11 καὶ οὐ προσέσχον τοῖς λόγοις αὐτῶν, εἶδον γὰρ ὅτι ἦλθον μετὰ δυνάμεως
multæ Et congregati sunt ad Alcimum & Bacchidem synagoga
12 πολλῆς· καὶ ἐπισωρίχθησαν πρὸς Ἄλκιμον καὶ Βακχίδην συναγωγὴ
iudæorum ad quærendum mala Et primi inuenti erant in filiis
13 γραμματέων ἐκζητῆσαι δίκαια· καὶ πρῶτοι οἱ ἁσιδαῖοι ἦσαν ἐν υἱοῖς
Israel & quærebant ab illis pacem Dixerūt enim Humo
14 Ἰσραήλ, καὶ ἐπεζήτουν παρ' αὐτῶν εἰρήνην· εἶπαν γάρ, σύντριμμα
sit rerios de semine Aaron venit cum exercitibus & no inuenit aliquem
ἱερεὺς ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀαρὼν ἦλθεν ἐν ταῖς δυνάμεσι, καὶ οὐκ ἀδικήσει

nos

nos Et locutus est cum eis verba pacifica & iurauit eis
ὑμῖς καὶ ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν λόγους εἰρηνικούς, καὶ ὤμοσεν αὐτοῖς 15
dicens Non quæremus vobis mala & amicis nostris
λέγων οὐκ ἐκζητήσομεν ὑμῖν κακὰ καὶ τοῖς φίλοις ἡμῶν.
Et crediderunt ei & acceperunt ex eis sexaginta viros &
καὶ ἐπίστευσαν αὐτῷ καὶ σωλάβουν ἐξ αὐτῶν ἑξήκοντα ἄνδρας, καὶ 16
occidit eos in die una secundum sermones quos scripsit Carnes
ἀπέκτεινεν αὐτοὺς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ κατὰ τοὺς λόγους οὓς ἔγραψε. σάρκας 17
sanctorum eorū & sanguines eorum effuderunt in circuitu Hierusalem, & non erat
ὁσίων σου καὶ αἵματα αὐτῶν ἐξέχεαν κύκλῳ ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἦν
eis sepeliens Et iacubuit eis timo & tremor in
αὐτοῖς ὁ θάπτων καὶ ἐπέπεσεν αὐτῶν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος ὅτι 18
omnem populum gentis dixerūt Ne est in eis veritas & iudicium transgref
πάντα τὸν λαὸν, ὅτι εἶπαν, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἀλήθεια καὶ κρίσις παρὰ
sisti enim constitutum & iusiurandū quod iurauerunt. Et recessit Bacchi-
θησαν γὰρ τὸ ῥῆμα καὶ τὸν ὅρκον ὃν ὤμοσαν. καὶ ἀπῆρε βακχί- 19
des à Hierusalem & castrametatus est in Bezeth & misit & com rehendit
δης ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καὶ παρενέβαλεν ἐν βηζαίθ, καὶ ἀπέστειλε καὶ συνέλαβε
multos de his qui cum eo qui ad se fugerant viris & quosdam ex populo
πολλοὺς ἀπ' αὐτοῦ μετ' ἀνδρῶν αὐτομολησάντων ἀνδρῶν καὶ τινὰς τοῦ λαοῦ,
& macauit eos in puteum magnum Et commisit re
καὶ ἔδυσεν αὐτοὺς εἰς τὸ ὀρύγμα τὸ μέγα καὶ κατέστησε τὸν χω 20
gionem Alcimo & reliquit cum eo exercitum vt auxili ctur ei &
ρον τῷ ἀλκίμῳ, καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτῆς δυνάμιν τοῦ βοηθεῖν αὐτῷ καὶ
abiit Ba chides ad regem Et fragebat Alcimus cir-
ἀπῆλθε βακχίδης πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ ἠρώτησεν ἄλκιμος περὶ 21
ca principatum sacerdotii Et congregati sunt ad eum omnes
εἰς τῆς ἀρχιερωσύνης. καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ 22
turbantes populum illorum, & obtinuerunt terram Iuda & fecerunt
ταράσσοντες τὸν λαὸν αὐτῶν, καὶ κατεκράτησαν γῆν ἰούδα, καὶ ἐποίησαν
plagam magnam in Hierusalem Et vidit Iudas omne ma
πληγὴν μεγάλην ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ εἶδεν ἰούδας πᾶσαν τὴν κα- 23
lum quod fecit Alcimus & qui cum eo in filiis Israel plusquam gen
κίαν ἣν ἐποίησεν ἄλκιμος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐν υἱοῖς ἰσραὴλ ὑπὲρ τὰ ἔθ
tes Et exiit in omnes terminos Iudææ in circuitu
νη καὶ ἐξῆλθεν εἰς πάντα τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας κυκλόθεν, 24
& fecit vltionem in viris desertoribus & cessauerunt
καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἀνδράσι τοῖς αὐτομολήσασι, καὶ ἀνέκλιπεν
ab eundo in regionem Vt autem vidit Alcimus quod prævaluit
τοῦ πορεύεσθαι εἰς τὴν χώραν· ὡς δὲ εἶδεν ἄλκιμος ὅτι ἐνίσχυσεν 25
Iudas & qui cum eo & cognouit quòd non posset sustinere eos & reuersus
ἰούδας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἔγνω ὅτι οὐ δύναται κατασῆναι αὐτούς, καὶ ἐπέστρε
est ad regem & accusauit eos malorum Et misit
ψε πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ κατηγόρησεν αὐτῶν πονηρά καὶ ἀπέστει- 26
rea Nicanorem vnū principum eius nobilissimum, & odio
λεν ὁ βασιλεὺς νικάνορα ἕνα τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ τῶν ἐνδόξων, καὶ μι
habentem & inimicum Israel & præcepit ei delere populum
σοῦντα καὶ ἐχθραίνοντα τῷ ἰσραὴλ, καὶ ἐπετέλατο αὐτῷ ἐξᾶραι τὸν λαόν
Et venit Nicanor in Hierusalem cum exercitu multo, & misit ad
καὶ ἦλθε νικάνωρ εἰς ἱερουσαλὴμ δυνάμει πολλῇ, καὶ ἀπέστειλε πρὸς 27
Iudam & fratres eius cum dolo verbis pacificis dicens Non
ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ μετὰ δόλου λόγοις εἰρηνικοῖς λέγων μὴ 28

sic

si bellum inter me & vos
ἐστω μάχη ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν.
videam faciem cum pace
19 Ἰδω τὰ πρόσωπα μετ' εἰρήνης
admixtum pacifice & hostes erant parati rapere Iudam
καὶ ἦλθε πρὸς Ἰούδαν, καὶ ἠσπάσαντο
Et ingressus fermo Iudæ quod cum dolo venit ad eum & timuit
20 καὶ ἐπιστώθη ὁ λόγος τῷ Ἰούδᾳ ὅτι μετὰ δόλου ἦλθεν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐποί-
as o & non voluit ultrà videre faciem eius Et cognouit
ησε. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἔτι ἰδεῖν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἔγνω
Nicanor quod cuitatum est consilium suum & exiuit in occursum Iudæ
21 Νικάνωρ ὅτι ἀπεκαλύφθη ἡ βουλὴ αὐτοῦ, καὶ ἐξῆλθεν εἰς συναντησιν τῷ Ἰούδᾳ
ura Cephalama Et ceciderunt de (parte) Nicanoris ferè quin
καὶ κεφαλαμᾶ· καὶ ἔπεσον ἐξ μέρους Νικάνορος ὡσεὶ πεντα-
genti viri & fugerunt in vrbem Dauid Et post verba
22 κόσιοι ἄνδρες, καὶ ἔφυγον εἰς τὴν πόλιν Δαυίδ. καὶ μετὰ τοὺς λόγους
hæc ascendit Nicanor in montẽ Sion Et exierunt de sacerdo
23 τούτους ἀνέβη Νικάνωρ εἰς τὸ ὄρος Σιών καὶ ἐξῆλθον ἀπὸ τῶν ἱε-
tibus ex templo & à senioribus populi vt salutarent eum
ρέων ἐκ τῶν ἁγίων καὶ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ ἀσπάσασθαι αὐτὸν
pacifice & demonstrarent ei holocaustum quod offerebatur pro
εἰρηνικῶς, καὶ δεῖξαι αὐτῷ τὴν ὁλοκάρπωσιν τὴν προσφερομένην ὑπὲρ τοῦ
rege Et subsannauit eos, & derisit eos & pol-
24 βασιλέως. καὶ ἐμυκτήρισεν αὐτοὺς καὶ κατεγέλασεν αὐτῶν, καὶ ἐμί-
luit eos & locutus est superbè Et iurauit cum furore dicens
25 ανεν αὐτούς, καὶ ἐλάλησεν ὑπερηφάνως καὶ ὤμοσε μετ' ὀργῆς λέγων
Si non traditus fuerit Iudas & castra eius in manus meas hunc,
ἐὰν μὴ παραδοθῇ Ἰούδας καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ εἰς χεῖράς μου τοῦτο,
& erit si rediero in pace comburam domum hanc & exiuit cum
26 ἔσται ἐὰν ὑποστρέψω ἐν εἰρήνῃ, ἐμπυριῶ τὸν οἶκον τοῦτον. καὶ ἐξῆλθε μετὰ
furore magno Et introierunt sacerdotes & steterunt ante faciem
27 θυμοῦ μεγάλου. καὶ εἰσῆλθον οἱ ἱερεῖς, καὶ ἔστησαν κατὰ πρόσωπον
altaris & templi & plorauerunt & dixerunt Tu elegisti
28 τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ ἔκλαυσαν καὶ εἶπον σὺ ἐξελέξω
domum hanc, vt inuocaretur nomen tuum in ea vt esset domus ora
τὸν οἶκον τοῦτον ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομά σου ἐπ' αὐτοῦ, εἶ οἶκον προ-
tionis & obsecrationis populo tuo Fac vindictam in
29 σευχῆς καὶ δεήσεως τῷ λαῷ σου. ποίησον ἐκδίκησιν ἐν τῷ ἀν-
hunc hoc & in castris eius, & cadant in gladio Recor
δρὶ τούτῳ καὶ ἐν τῇ παρεμβολῇ αὐτοῦ καὶ πεσέτωσαν ἐν ῥομφαίᾳ μνή-
dare blasphemiarum eorum & non des eis mansionem Et exi
30 σθητι τῶν δυσφημιῶν αὐτῶν, καὶ μὴ δῷς αὐτοῖς μονήν. καὶ ἐξῆλ-
it Nicanor de Hierusalem & castrametatus est in Bethoron & occurrit
θε Νικάνωρ ἐξ Ἱερουσαλὴμ, καὶ παρενέβαλεν ἐν Βαιθωρὼν, καὶ συνέπεσεν
ei exercitus syriæ Et Iudas castra posuit in Adasa cum tri mil
31 αὐτῷ δύναμις συρίας. καὶ Ἰούδας παρενέβαλεν ἐν Ἀδασὰ ἐν τρισχι-
libus virorum & orauit Iudas & dixit Qui a rege
32 λίοις ἀνδράσι καὶ προσηύξατο Ἰούδας, καὶ εἶπεν οἱ ἀπ-
quando blasphemauerunt exierit angelus tuus & percussit in eis eorum
ὅτε ἐβλασφήμησαν, ἐξῆλθεν ἄγγελός σου, καὶ ἐπάταξεν ἐν αὐτοῖς ἑκατὸν
octoginta quinque millia Sic conteres exercitum hunc
33 ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας. οὕτω συντρίψεις τὴν παρεμβολὴν τού-

eorum nobis hodie, & cognoscant reliqui quòd malè locuti
τὸν ἁγιασμὸν ἡμῶν σήμερον, καὶ γνώτωσαν οἱ ἐπίλοιποι, ὅτι κακῶς ἐλάλη-
sunt contra sanctuarium nostrum hodie, & noverint cæteri quòd malè locuti
σαν ὅτι τὰ ὅπλα σου, καὶ κένον αὐτὸν κατὰ τὴν κακίαν αὐτοῦ. καὶ 43
sunt contra sanctuarium tuum, & irritum eum secundùm nequitiam eius. Et
συνῆλθαν αἱ παρεμβολαὶ εἰς πόλεμον τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς Ἀδαρ,
congregati sunt exercitus in prælium tertiadecima mensis Adar
καὶ συνῆχθη ἡ παρεμβολὴ Νικάνορος, καὶ ἔπεσεν αὐτὸς πρῶτος ἐν τῇ
& congregatus est castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in
πολέμῳ. ὡς δὲ εἶδεν ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ, ὅτι πέπτωκε Νικάνωρ, ῥί- 44
prælio. Ut autem vidit exercitus eius quòd mortuus est Nicanor, proiecerunt
ψαντες τὰ ὅπλα αὐτῶν ἔφυγον
arma sua fugerunt Et persecuti sunt eos viæ diei
καὶ κατεδίωκον αὐτοὺς ὁδὸν ἡμέ- 45
unius de Adasa usquequo veniretur ad Gazera, & cornu erant post
ρας μιᾶς ἀπὸ Ἀδασὰ ἕως τοῦ ἐλθεῖν εἰς Γάζηρα, καὶ ἐσάλπισαν ὀπίσω
eos tubis signorum Et exierunt de omnibus vi
αὐτῶν ταῖς σάλπιγξι τὸ συμασιῶν καὶ ἐξῆλθον ἐκ πασῶν τῆς κω- 46
cis ludææ in circuitu, & persequebantur eos & ceciderunt usque ad
μῶν τῆς Ἰουδαίας κυκλόθεν, καὶ ἔπεσον ἑαυτοὺς, καὶ ἀνέστρεφον πάντες πρὸς
eos, & ceciderunt omnes gladio & non relictus est ex illis vilus
τούτους, καὶ ἔπεσον πάντες ῥομφαίᾳ, καὶ ὑπελείφθη ἐξ αὐτῶν ἕως ἑνός.
Et acceperunt spolia & prædam & caput Nicanoris
καὶ ἔλαβον τὰ σκῦλα καὶ τὴν προνομὴν, καὶ τὴν κεφαλὴν Νικάνορος 47
amputauerunt & dexteram eius quam extendit superbè & tulerunt &
ἀπεῖλον καὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἣν ἐξέτεινεν ὑπερηφάνως, καὶ ἤνεγκαν, καὶ
suspenderunt contra Hierusalem Et lætatus est populus valde, &
ἐξέτειναν ἔξω τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἠφράνθη ὁ λαὸς σφόδρα, καὶ 48
egerunt diem illam diem lætitiæ magnæ Et statuerunt
ἦγαγον τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμέραν εὐφροσύνης μεγάλης. καὶ ἔστη- 49
ut vt agerent singulis annis diem hanc tertiamdecimam Adar
σαν τοῦ ἄγειν κατ' ἐνιαυτὸν τὴν ἡμέραν ταύτην τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ Ἀδαρ.
Et siluit terra Iuda diebus paucis
καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ Ἰούδα ἡμέρας ὀλίγας 50

CAP. VIII

Et audiuit Iudas nomen Romanorum quòd sint potentes fortitudine,
καὶ ἤκουσεν Ἰούδας τὸ ὄνομα τῶν Ῥωμαίων ὅτι εἰσὶ δυνατοὶ ἰσχύι,
& ipsi acquieuerunt in omnibus prædictis sibi & quicunque accel
καὶ αὐτοὶ ἐδόκουν ἐν πᾶσι τοῖς προειρημένοις αὐτοῖς καὶ ὅσοι ἂν προσ- 1
serunt ad eos fœderunt cum eis amicitiam & quòd sunt potentes viribus
ἔλθωσιν αὐτοῖς ἐφ' αὐτοὶ φιλίαν, καὶ ὅτι εἰσὶ δυνατοὶ ἰσχύι
Et narrauerunt ei prælia illorum & virtutes bonas quas
καὶ διηγήσαντο αὐτῷ τὰς πολεμικὰς αὐτῶν καὶ τὰς ἀνδραγαθίας ἃς
fecerint in Galatia, & quòd obtinuerint eos, & duxerint
ποιοῦσιν ἐν τοῖς γαλατικοῖς, καὶ ὅτι κατηκολούθησαν αὐτῶν, καὶ ἤγαγον 2
eos sub tributum Et quæ fecerunt in prouincia Hispaniæ vt obtinerent
αὐτοὺς ὑπὸ φόρον καὶ ὅσα ἐποίησαν ἐν χώρᾳ Ἰσπανίας, τοῦ κατακρα- 3
metalla argenti & auri quod illic
τῆσαι τὰ μεταλλεῖα τὰ ἀργυρεῖα καὶ τοῦ χρυσίου τοῦ ἐκεῖ. καὶ κατακρα- 4
tinent locum ornem so sibi ipsi & patientia. Et locus
τοῦσιν τὸν τόπον παντὸς τῇ βουλῇ αὐτῶν καὶ τῇ μακροθυμίᾳ καὶ ὁ τόπος
erat longè distans ab illis valdè & a regibus qui venerant
ἦν μακρὰν ἀπ' αὐτῶν σφόδρα καὶ τῶν βασιλέων τῶν ἐπελθόν-

tam contra eos ab extremo terræ quoad contriverunt eos Et percusse-
runt in eis plagam magnam & reliqui dant eis tributum
τοῦ δοῦναι αὐτοῖς πᾶν ὃ μεγάλως καὶ οἱ ἐπίλοιποι δίδοσαν αὐτῖς φόρον
quolibet anno Et Philippum & Persea Cetterorum regem, & eos qui
κατ' αὐτῶν καὶ τὸν Φίλιππον καὶ τὸν Περσέα Κιτιέων βασιλέα καὶ τοὺς
5 interrestrant contra eos conflixerunt eos bello & obtinuerunt eos
ἐπολέμησαν ἐπ' αὐτοὺς συνέπεσαν αὐτοὺς πολέμῳ, καὶ κατεκράτησαν αὐ-
Et Antiochum magnum regem Asiæ qui fuit contra eos
6 τῶν καὶ Ἀντίοχον τὸν μέγαν βασιλέα τῆς Ἀσίας τὸν προβληθέντα ἐπ' αὐτοὺς
in pugnam habens contra viginti elephantes & equitatum & currus & exerci-
εἰς πόλεμον ἔχοντα ἕξ καὶ τεσσαράκοντα ἐλέφαντας καὶ ἵππον καὶ ἅρματα καὶ δυνά-
tum multum valde & contritus est ab eis Et acceperunt eum vivum
μιν πολλὴν σφόδρα, καὶ συνετρίβη ἀπ' αὐτῶν καὶ ἔλαβον αὐτὸν ζῶν-
7 & statuerunt eis dare eum & qui regnarent post eum tribu-
τα, καὶ ἔστησαν αὐτοῖς δοῦναι αὐτὸν τε καὶ τοὺς βασιλεύοντας μετ' αὐτὸν φό-
tum magnum dare obsides & distinctionem Et regionem Indicam & Me-
ρον μέγαν, δοῦναι ὁμήρους καὶ διαστολήν, καὶ χώραν τὴν Ἰνδικὴν καὶ μή-
8 dum & Lydiam & de optimis regionibus eorum & accipientes illas
δειαν καὶ Λυδίαν, καὶ ἀπὸ τῶν καλλίστων χωρῶν αὐτῶν καὶ λαβόντες αὐτὰς
ab eo dederunt eas Eumeni regi Et quod qui ex Hella
τῷ Εὐμένει ἔδωκαν αὐτὰς εὐμενεῖ τῷ βασιλεῖ. καὶ ὅτι οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
9 de decreverunt ire & tollere eos & innotuit sermo eis
λάδος ἐβουλεύσαντο ἐλθεῖν καὶ ἐξᾶραι αὐτούς, καὶ ἐγνώσθη ὁ λόγος αὐτοῖς.
Et miserunt contra illos ducem unum & pugnaverunt contra eos
καὶ ἀπέστειλαν ἐπ' αὐτοὺς στρατηγὸν ἕνα καὶ ἐπολέμησαν πρὸς αὐτούς·
10 & ceciderunt de eis vulnerati multi & captivaverunt multos
καὶ ἔπεσον ἐξ αὐτῶν τραυματίαι πολλοί· καὶ ἠχμαλώτευσαν πολλούς, τὰς
mulieres eorum & filios eorum & diripuerunt eos & obti-
γυναῖκας αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ προενόμευσαν αὐτούς, καὶ κατε-
nuerunt terram eorum & destruxerunt arces eorum &
σκαψαν τὴν γῆν αὐτῶν, καὶ καθεῖλον τὰ ὀχυρώματα αὐτῶν, καὶ
diripuerunt eos & servos fecerunt eos usque in diem hanc
προενόμευσαν αὐτούς, καὶ κατεδουλώσαντο αὐτοὺς ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης,
& reliqua regna Et insulas quæ unquam restiterant
11 καὶ τὰς ἐπιλοίπους βασιλείας, καὶ τὰς νήσους, ὅσαι ποτὲ ἀντέστησαν
eis destruxerunt & in servitutem redegerunt eos
Cum autem
αὐτοῖς, κατέδουλωσαν, καὶ ἐδούλωσαν αὐτούς. μὴ δὲ τῶν
12 amicis suis & qui acquiescebant eis confœderaverunt eis amicitiam,
φίλων αὐτῶν καὶ τῶν ἐπαναπαυομένων αὐτῖς συνέστησαν αὐτοῖς φι-
& obtinuerunt regna quæ prope & quæ longè &
λίαν, καὶ κατεκράτησαν τῶν βασιλειῶν τῶν ἐγγὺς καὶ τῶν μακρὰν καὶ
quicunq; audierunt nomen eorum timebant ab eis
Quos autem
ὅσοι ἤκουσαν τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐφοβοῦντο ἀπ' αὐτῶν
velint adjuvare & ut regnent regnare
Quos autem velint,
13 βοηθεῖν καὶ βασιλεύειν βασιλεύουσιν
deturbant & exaltent quos volunt
Et in omnibus his non
14 μεθιστῶσι καὶ ὑψώσησαν σφόδρα
imposuit sibi ullus eorum diadema & non vestierunt purpuram ut
ἐπέθετο ἐδείς αὐτῶν διάδημα καὶ οὐ περιεβάλοντο πορφύραν, ὥστε
magnificentur in ea
ἀνδρυνθῆναι ἐν αὐτῇ

Et

Et cutiam fecerunt sibi & quotidie consolebatur
καὶ βουλὴν ἐπίσαν ἑαυτοῖς, καὶ καθ' ἡμέραν ἐβουλοῦντο
crecenti & vigilanti consultantes semper de multitudine vt gubernent
τεσσαράκοντα καὶ εἴκοσι βουλόμενοι διατάττειν περὶ τὸ πλῆθος τῆς οἰκουμένης
cos. Et credunt vni homini vt imperet eis per singulos annos &
αὐτὸς καὶ πᾶσιν ἐνὶ ἀνθρώπῳ, ἄρχειν αὐτῶν κατ' ἐνιαυτόν, καὶ
dominetur totius terræ eorum; & omnes audiunt vnum & non est
κυριεύειν πάσης τῆς γῆς αὐτῶν, καὶ οὐδεὶς ἀκέραιος τοῦ ἔτους, καὶ οὐκ ἔστι
invidia neque zelus in illis. Et elegit Iudas Eupole
φθόνος οὐδὲ ζῆλος ἐν αὐτοῖς. καὶ ἐπέλεξεν Ἰούδας τὸν Εὐπόλεμον
num filium Ioannis (filii) Accos & Iasonem filium Eleazari & misit eos
υἱὸν Ἰωάννου τοῦ Ἀκκὼς καὶ Ἰάσονα υἱὸν Ἐλεαζάρου, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς
ad Romam ad constituendu cu illis amicitiã & societatem. Et vt auferent
εἰς Ῥώμην στῆσαι αὐτοῖς φιλίαν καὶ συμμαχίαν, καὶ τοῦ ἆραι τὸν
iugum ab eis quoniã viderunt regnum Græcorum in seruitutẽ red-
ζυγὸν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι εἶδον τὴν βασιλείαν τῶν Ἑλλήνων κατδουλουμένην
gentes Israel seruitio. Et abierunt ad Romam & via
τοὺς τὸν Ἰσραὴλ δουλείαν. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς Ῥώμην καὶ ὁδὸς
multa valde, & intrauerunt in senatum & respondentes & dixerunt
πολλὴ σφόδρα, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ βουλευτήριον, καὶ εἶπαν
Iudas Maccabæus & fratres eius & multitudo Iudæorum misc
Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἀπέστει-
runt nos ad vos adfatuendu vobiscum societatem & pacem & ad cõscribe-
λαν ἡμᾶς σπεῖσαι ὑμᾶς σπονδὰς καὶ γράψαι ὑμῶν συμμαχίαν καὶ εἰρήνην καὶ γραφῆ-
di nos socios & amicos vestros. Et placuit sermo coram
ναι ἡμᾶς συμμάχους καὶ φίλους ὑμῶν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον
eis Et hoc rescriptum epistolæ quam rescripsit
αὐτῶν. καὶ τοῦτο τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ἧς ἀντέγραψαν
in tabulis æreis, & misit in Hierusalem vt esset apud eos illic
ἐν δέλτοις χαλκαῖς, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἰερουσαλὴμ εἶναι παρ' αὐτοῖς ἐκεῖ
memoriale pacis & societatis. Bene sit Romanis &
μνημόσυνον εἰρήνης καὶ συμμαχίας. καλῶς γένοιτο Ῥωμαίοις καὶ τῷ
genti Iudæorum in mari & in terra in seculum & gla-
ἔθνει Ἰουδαίων ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ῥομ-
dius & hostis procul sit ab eis. Si autem institerit bellum in
φαία καὶ ἐχθρὸς μακρυνθείη ἀπ' αὐτῶν. ἐὰν δὲ εἰσενέγκῃ πόλεμον ἐν
Roma primo vel omnibus socijs eorum in omni ditione eorum:
Ῥώμῃ πρωτέρᾳ ἢ πᾶσι τοῖς συμμάχοις αὐτῶν ἐν πάσῃ κυρίᾳ αὐτῶν
Auxilium feret gens Iudæorum vt tempus dictauerit eis cor-
συμμαχήσει τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἂν ὁ καιρὸς παραδῷ αὐτοῖς καρ-
de pleno. Et præliantibus non dabunt neque subministrabunt tri-
δίᾳ πλήρει. καὶ τοῖς πολεμοῦσιν οὐ δώσουσιν, οὐδὲ ἐπαρκέσουσι σῖ-
ticum arma argentum, naues vt visum est Romanis & custodient
τον, ὅπλα, ἀργύριον, πλοῖα ὡς ἔδοξε Ῥωμαίοις· καὶ φυλάξουσι τὰ φυ-
mandata eorum nihil accipientes. Secundum eadem autem si genti
λάγματα αὐτῶν οὐθὲν λαζοντες. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ ἐὰν ἔθνει
Iudæorum contigerit prius bellum auxilium ferent Romani ex
Ἰουδαίων συμβῇ πρωτέροις πολέμου, συμμαχήσουσι οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ
animo, vt eis opportunitas dabitur. Et adiuuantibus
ψυχῆς ὡς ἂν αὐτοῖς ὁ καιρὸς παραχωρῇ. καὶ τοῖς συμμαχοῦσιν
non dabitur triticum arma argentum naues vt placuit Romæ & custo
οὐ δοθήσεται σῖτος, ὅπλα, ἀργύριον, πλοῖα ὡς ἔδοξε Ῥώμῃ, καὶ φυλάξουσι

dient mandata hæc, & non cum dolo Secundum sermones
29 ται τὰ φυλάγματα ταῦτα καὶ ἐν μετὰ δόλου κατὰ τοὺς λόγους
hos statuerunt Romani cum populo Iudæorum Si autem post
30 τούτους ἔστησαν ῥωμαῖοι καὶ δῆμος τῶν ἰουδαίων ἐὰν δὲ μετὰ τοὺς
verba hæc consilium habuerint hi & hi addere vel detrahere facient
λόγους τούτους βουλεύσωνται καὶ οἵτινες καὶ οἵτινες προσθῆναι ἢ ἀφελεῖν, ποιήσονται
ad libitum eorum & quod addiderint vel detraxerint erit ratum
ἐξ ἀρέσεως αὐτῶν καὶ ὃ ἐὰν προσθῶσιν ἢ ἀφέλωσιν ἔσται κύρια
Et de malis quæ rex Demetrius facit contra
31 καὶ περὶ τῶν κακῶν ὧν ὁ βασιλεὺς δημήτριος συντελεῖται εἰς
eos, scripsimus ei dicentes Ob quid aggravasti iugum tuum super
αὐτούς, ἐγράψαμεν αὐτῷ λέγοντες· διατί ἐβάρυνας τὸν ζυγόν σου ἐπὶ
amicos nostros socios Iudæos? Si igitur vltrà adierint
32 τοὺς φίλους ἡμῶν τοὺς συμμάχους ἰουδαίους, ἐὰν οὖν ἔτι ἐντύχωσι
contra te faciemus eis iudicium & oppugnabimus te per mare
κατὰ σοῦ, ποιήσωμεν αὐτοῖς τὸ κρῖμα καὶ πολεμήσομέν σε διὰ τῆς θαλάσ-
& per terram
σης καὶ διὰ τῆς ξηρᾶς.

CAP IX θ'.

Et audiuit Demetrius quòd fecit Nicanor & exercitus eius bellum
1 καὶ ἤκουσε δημήτριος ὅτι ἐποίησε νικάνωρ καὶ δυνάμεις αὐτοῦ πόλεμον,
& addidit Bacchidem & Alcimum iterum mittere in
καὶ προσέθετο τὸν βακχίδην καὶ τὸν ἀλκίμον εἰς δεύτερον ἀποστεῖλαι εἰς
terram Iudæ & dextrum cornu cum eis Et abierunt viam
2 γῆν ἰούδα, καὶ τὸ δεξιὸν κέρας μετ' αὐτῆς καὶ ἐπορεύθησαν ὁδὸν
quæ in Galgala, & castrametati sunt in Mesaloth quæ in Arbelis & ac
τὴν εἰς γάλγαλα καὶ παρενέβαλον ὅπι μεσαλὼθ τὴν ἐν ἀρβήλοις καὶ προ-
ceperunt eam & peremerunt animas hominum multas Et
3 κατελάβοντο αὐτήν, καὶ ἀπώλεσαν ψυχὰς ἀνθρώπων πολλάς. καὶ
mense primo anni secundi & quinquagesimi & centesimi castra
τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ ἔτους τῷ δευτέρου καὶ πεντηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ πα-
metati sunt ad Hierusalem Et surrexerunt & abierunt in Berean
4 ρενέβαλον ὅπι ἱερουσαλήμ καὶ ἀπῆραν καὶ ἐπορεύθησαν εἰς βερέαν
cum viginti millibus virorum & duobus millibus equitum Et Iudas
ἐν εἴκοσι χιλιάσιν ἀνδρῶν καὶ δισχιλίοις ἱππεῦσι. καὶ ἰούδας ἦν
posuerat castra in Elesa, & tres mille viri electi cum eo
5 παρεμβεβληκὼς ἐν ἐλεάσα, καὶ τρισχίλιοι ἄνδρες ἐκλεκτοὶ μετ' αὐτοῦ.
Et viderunt multitudinem exercituum quoniam multi sunt & timuerunt
καὶ εἶδον τὸ πλῆθος τῶν δυνάμεων ὅτι πολλοί εἰσι, καὶ ἐφοβήθησαν
valde & subtraxerunt se multi de castris non reliqui sunt ex
6 σφόδρα, καὶ ἐξερρύησαν πολλοὶ ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς, ὃ κατελείφθησαν ἐξ
eis nisi octingenti viri Et vidit Iudas quod defluerent
7 αὐτῆς ἀλλ' ἢ ὀκτακόσιοι ἄνδρες καὶ εἶδεν ἰούδας ὅτι ἀπερρύη ἡ
castra sua & bellum affligebat eum & contractus est corde
παρεμβολὴ αὐτοῦ, καὶ ὁ πόλεμος ἔθλιβεν αὐτόν, καὶ συνετρίβη τῇ καρδίᾳ
quoniam non habuit tempus vt congregaret eos & dissolutus est; Et dixit
8 ὅτι οὐκ εἶχε καιρὸν συναγαγεῖν αὐτούς καὶ ἐξελύθη. καὶ εἶπε
relictis Surgamus & ascendamus ad contrarios
τοῖς καταλειφθεῖσιν ἀνασῶμεν καὶ ἀναβῶμεν ὅπι πρὸς ὑπεναντίους
nostros, si forte possimus debellare eos Et auerterunt eum
9 ἡμῶν ἐὰν ἄρα δυνώμεθα πολεμῆσαι αὐτούς. καὶ ἀπέστρεψαν αὐτὸν

dicentes Non pertimuit; sed liberemus nostras animas nunc re
λέγοντες Ὁ μὴ δωώμεθα ἀλλ' ἢ σωζωμεν τὰς ἑαυτῶν ψυχάς· τὸ γὰρ καὶ ἐγὼ
uisetes & fratres nostri defluxerunt & pugnabimus contra eos
σήμερον, καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπερρύησαν, καὶ πολεμήσομεν πρὸς αὐτούς,
nos auxiliator. Et dixit Iudas Non mihi sit res
ἡμεῖς δὲ ὀλίγοι καὶ εἶπεν Ἰούδας· μή μοι γένοιτο τοῦτο φυγεῖν 10
hanc facere vt fugiamus ab eis & appropinquauit tempus nostrum &
τοῦτο, πεσοῦμαι φυγεῖν ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἤγγικεν ὁ καιρὸς ἡμῶν καὶ ἀπο-
moriamur fortiter propter fratres nostros, & non relinquamus crimen
θάνωμεν ἀνδρεῖα χάριν τοῦ ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ μὴ καταλίπωμεν αἰτίαν τῇ
gloriæ nostræ. Et mouit exercitus de castris & steterunt in occur
δόξῃ ἡμῶν καὶ ἀπῆρεν ἡ δωώμις ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἔστησαν εἰς συνάν- 11
sum eis & diuisus est equitatus in duas partes & fundularii &
τησιν αὐτοῖς. καὶ ἱππεὺς ἦν ἵππος δύο μέρη, καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ
sagittarii præibant exercitum & primi certatores omnes
τοξόται προεπορεύοντο τῆς δωώμεως, καὶ οἱ προαγωνισταὶ πάντες οἱ
potentes Bacchides autem erat in dextro cornu & appropinquauit pha
δωατοί. Βακχίδης δὲ ἦν ἐν τῷ δεξιῷ κέρατι, καὶ ἤγγισεν ἡ φά- 12
lanx à duabus partibus, & cecinerunt tubis; Et cecinerunt
λαγξ ἐκ τῶν δύο μερῶν, καὶ ἐφώνησαν ταῖς σάλπιγξι· καὶ ἐσάλπισαν 13
qui a (parte) Iudæ & ipsi tubis & commota est terra à voce
οἱ παρὰ Ἰούδα καὶ αὐτοὶ σάλπιγξι, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ ἀπὸ τῆς φωνῆς τῶν
exercituum: Et fuit prælium commissum à ma
παρεμβολῶν καὶ ἐγένετο ὁ πόλεμος συμπεμένος ἀπὸ πρωΐ
ne vsque ad vesperam Et vidit Iudas quòd Bacchides & fir
mum erat robur exercitus in dextris & conuerterunt cum eo omnes qui
ῥώμα τῆς παρεμβολῆς ἐν τοῖς δεξιοῖς, καὶ συνῆλθον αὐτῷ πάντες οἱ ἐν 14
mosi corde Et confractus est dextrum cornu ab ipsis &
ψυχῇ τῇ καρδίᾳ καὶ συνετρίβη τὸ δεξιὸν κέρας ἀπ' αὐτῶν, καὶ 15
persecuti sunt post eos vsque ad Azoti montem Et qui in sinistro
ἐδίωκον ὀπίσω αὐτῶν ἕως ἀζώτου ὄρους καὶ οἱ εἰς τὸ ἀρι- 16
cornu viderunt quod contritum est dextrum cornu & reuersi sunt secundum
στερὸν κέρας εἶδον ὅτι συνετρίβη τὸ δεξιὸν κέρας, καὶ ἐπέστρεψαν κατὰ
pedes Iudæ & eorum qui cum eo à tergo Et ingressus est
πόδας Ἰούδα καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ὀπίσω. καὶ ἐκλιμίσθη ὁ 17
prælium & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex his
πόλεμος, καὶ ἔπεσον τραυματίαι πολλοὶ ἐκ τούτων καὶ ἐκ τῶν
Et Iudas cecidit & reliqui fugerunt Et tulerunt Ionathas & Simon Iu
καὶ Ἰούδας ἔπεσε, καὶ οἱ λοιποὶ ἔφυγον καὶ ἦρεν Ἰωνάθαν καὶ Σίμων Ἰου- 18
dam fratrem suum & sepelierunt eum in sepultura patrum eius
δαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ τῶν πατέρων αὐτοῦ 19
in Modin Et luxerunt eum & planxerunt eum omnis Israel plan
ctu magno ἐν Μωδεΐν. καὶ ἐπλαυσαν αὐτὸν καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν πᾶς Ἰσραὴλ κοπε- 20
& planxerunt eum dies multos & dixerunt Quomodo cecidit potens
τὸν μέγαν καὶ ἐπέθοων ἡμέρας πολλὰς, καὶ εἶπαν πῶς ἔπεσε δυνατὸς 21
saluans Israel? Et reliqua sermonum Iudæ & bellio
σώζων τὸν Ἰσραήλ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἰούδα καὶ τῶν πολέ- 22
rum & fortitudinis quæ fecit & magnificentiæ eius non sunt
μων καὶ τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ ὧν ἐποίησε καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ ἃ κατε-
scripta multa enim erant valde Et factum est post mortem Iudæ
γράφη πολλὰ σφόδρα. καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν τελευτὴν Ἰούδα, 23

emer

emerserunt iniqui in omnibus terminis Israel & exorti sunt omnes
ἐξέκυψαν οἱ ἄνομοι ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις Ἰσραὴλ, καὶ ἀνέτειλαν πάντες οἱ
operantes iniquitatem In diebus illis facta est fames
24 ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐγένετο λιμὸς
magna valde, & rebellavit regio cum ipsis Et elegit hic
25 μέγας σφόδρα καὶ ἀπετομώθη ἡ χώρα μετ' αὐτῶν. καὶ ἐξέλεξε βα-
chides impios viros & constituit eos dominos regionis
χίδης τοὺς ἀσεβεῖς ἄνδρας καὶ κατέστησεν αὐτοὺς κυρίους τῆς χώρας
Et exquirebant & ferebantur amicos Iudæ & duxerunt eos ad
26 καὶ ἐξεζήτουν καὶ ἐφέροντο τοὺς φίλους Ἰούδα, καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς πρὸς
Bacchidem, & vindicabat in illos & illudebat eis Et facta est tri-
27 βαχίδην, καὶ ἐξεδίκα αὐτούς, καὶ ἐνέπαιζεν αὐτοῖς καὶ ἐγένετο θλῖ-
bulatio magna in Israel, quæ non est facta à qua die non est visus
ψις μεγάλη ἐν τῷ Ἰσραήλ, ἥτις οὐκ ἐγένετο ἀφ' ἧς ἡμέρας οὐκ ὤφθη
propheta eis Et congregati sunt omnes amici Iudæ &
28 προφήτης αὐτοῖς καὶ ἠθροίσθησαν πάντες οἱ φίλοι Ἰούδα, καὶ
dixerunt Ionathæ Ex quo frater tuus Iudas mortuus est &
29 εἶπον τῷ Ἰωνάθαν Ἀφ' οὗ ὁ ἀδελφός σου Ἰούδας τετελεύτηκε καὶ
vir similis ei non est ad exeundum contra inimicos & Bacchidem &
ἀνὴρ ὅμοιος αὐτῷ οὐκ ἔστιν ἐξελθεῖν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς καὶ Βαχίδην καὶ
in inimicos gentis nostræ Nunc igitur te elegimus hodie
30 ἐν τοῖς ἐχθροῖς τοῦ ἔθνους ἡμῶν νῦν οὖν σε ἠρετισάμεθα σήμε-
ut sis pro eo nobis in principem & ducem ut pugnes
ρον τοῦ εἶναι) ἀντ' αὐτοῦ ἡμῖν εἰς ἄρχοντα καὶ ἡγούμενον τοῦ πολεμῆσαι τὸν
pugnam nostram Et fuscepit Ionathas in tempore illo
31 πόλεμον ἡμῶν καὶ ἐπεδέξατο Ἰωνάθαν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ
duxitque, & surrexit pro Iuda fratre suo Et cognovit
32 τοῦ ἡγήσασθαι καὶ ἀνέστη ἀντὶ Ἰούδα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ ἔγνω
Bacchides & quærebat eum occidere Et cognovit Ionathas &
33 βαχίδης καὶ ἐζήτει αὐτὸν ἀποκτεῖναι. καὶ ἔγνω Ἰωνάθαν καὶ
Simon frater eius & omnes qui cum eo, & fugerunt in deser-
σίμων ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἔφυγον εἰς τὸ ἔρη-
tum Thecue & castrametati sunt ad aquam lacus Asphar Et
μον Θεκωέ, καὶ παρεβάλοντα ἐπὶ τὸ ὕδωρ λάκκου ἀσφάρ. καὶ
34 cognovit Bacchides die sabbatorum & venit ipse & totus
ἔγνω βαχίδης τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου, καὶ ἦλθεν αὐτὸς καὶ πᾶν τὸ
exercitus eius ultra Iordanem Et misit
35 στράτευμα αὐτοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. καὶ ἀπέστειλε τὸν
fratrem suum ducem turbæ, & rogavit nabathæos amicos
ἀδελφὸν αὐτοῦ ἡγούμενον τοῦ ὄχλου, καὶ παρεκάλεσε τοὺς ναβαταίους φίλους
eius ut commendarent illis apparatum eorum multum Et exierunt filii
36 αὐτοῦ εὐσταθεῖς αὐτοῖς τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν τὴν πολλήν. καὶ ἐξῆλθον οἱ υἱοὶ
Ambri de Medaba & comprehenderunt Ioannem & omnia quæ habuit, & abierunt
ἀμβρεὶ ἐκ μηδαβα, καὶ συνέλαβον Ἰωάννην καὶ πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀπῆλθον
habentes Post autem sermones hos renunciaverunt Ionathæ & Simoni
37 ἔχοντες. μετὰ δὲ τοὺς λόγους τούτους ἀπήγγειλαν Ἰωνάθαν καὶ Σίμωνι τῷ
fratri eius, quòd filii Ambri faciunt nuptias magnas & ducunt sponsam
ἀδελφῷ αὐτοῦ, ὅτι οἱ υἱοὶ ἀμβρεὶ ποιοῦσι γάμον μέγαν, καὶ ἄγουσι τὴν νύμφην
ex Nahadath filiam virum magnorum principum Chanaan cum
ἀπὸ ναδαδὰθ θυγατέρα ἐνὸς τῶν μεγάλων μεγιστάνων χαναάν μετὰ
ambitione magna Et recordati sunt Ioannes fratris sui
38 πομπῆς μεγάλης καὶ ἐμνήσθησαν Ἰωάννου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν,

& ascenderunt & absconditi sunt sub tegumento montis. Et levaue
καὶ ἀνέζησαν καὶ ἐπηρώησαν ἀπὸ τῶν σκέπην τοῦ ὄρους. καὶ ἦσαν
runt oculos suos & viderunt, & ecce tumultus & apparatus multus, & 39
πρὸς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ θορυβὸς καὶ ἐπισκαὴ πολλὴ, καὶ ὁ
ip ansus est & amici eius & fratres eius in occursum eorum
νυμφίος ἐξῆλθε καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰς συνάντησιν αὐτῶν
cum tympanis & nusicis & armis multis Et su reserunt
μετὰ τυμπάνων καὶ μουσικῶν καὶ ὅπλων πολλῶν καὶ ἐξανέστησαν 40
in eos de tusidis & occiderunt eos & cecidesunt vulnerati
ἐπ' αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ σκέπου, καὶ ἀπέκτειναν αὐτοὺς καὶ ἔφυγον τραῦμα
multi & reliqui fugerunt in montem, & acceperunt omnia spolia
τίαι πολλοί, καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἔφυγον εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἔλαβον πάντα τὰ σκῦλα
eorum Et conuersæ sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum ipsorum
αὐτῶν καὶ μετεστράφη ὁ γάμος εἰς πένθος, καὶ φωνὴ μουσικῶν αὐ 41
in luctum Et vindicauerunt vindictam sanguinis fratris
τῶν εἰς θρῆνον καὶ ἐξεδίκησαν τὴν ἐκδίκησιν αἵματος ἀδελφοῦ 42
sui & reuersi sunt in oram Iordanis Et audiuit Bacchides,
αὐτῶν, καὶ ἀπέστρεψαν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἰορδάνου. καὶ ἤκουσε Βακχίδης, 43
& venit die sabbatorum vsque ad ripas Iordanis cum
καὶ ἦλθε τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἕως τοῦ κρημνοῦ τοῦ Ἰορδάνου ἐν
exercitu mul o Et dixit Ionathas suis Surgamus nunc
δυνάμει πολλῇ. καὶ εἶπεν Ἰωνάθαν τοῖς παρ' αὐτοῦ, ἀναστῶμεν νῦν 44
& pugnemus pro animabus nostris; no enim est hodie vt heri &
καὶ πολεμήσωμεν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἐὰν γὰρ ὅτι σήμερον ὡς ἐχθὲς καὶ
nudiustertius Ecce enim bellum ex aduerso nostrum & post nos
τρίτην ἡμέραν. ἰδοὺ γὰρ ὁ πόλεμος ἐξεναντίας ἡμῶν καὶ ἐξόπισθεν ἡμῶν. 45
at aqua Iordanis hinc & hinc & palus & syluæ; non est locus
τὸ δὲ ὕδωρ τοῦ Ἰορδάνου ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ ἕλος καὶ δρυμός, οὐκ ἔστι τόπος
ad declinandum Nunc igitur clamate in cælum, vt liberemi
τοῦ ἐκκλῖναι. νῦν οὖν κεκράξατε εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπως διασωθῆ- 46
ni de manu inimicorum & commissum est prælium Et extendit Ionathas
τε χειρὸς ἐχθρῶν καὶ συνῆψεν ὁ πόλεμος καὶ ἐξέτεινεν Ἰωνάθαν
manum suam vt percuteret Bacchidem & declinauit ab eo in
τὴν χεῖρα αὐτοῦ παταξαι τὸν Βακχίδην, καὶ ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτοῦ εἰς 47
retro Et insiluit Ionathas & qui cum eo in
τὰ ὀπίσω καὶ ἐνεπήδησεν Ἰωνάθαν καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν 48
Iordanem & transeuerunt ad vlteriorem partem & non transierunt ad eos
Ἰορδάνην καὶ διεκολυμβησαν εἰς τὸ πέραν, καὶ οὐ διέβησαν ἐπ' αὐτούς
Iordanem Et ceciderunt à Bacchide (parte) die illa ad
τὸν Ἰορδάνην καὶ διέπεσον παρὰ Βακχίδου τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς 49
mille viros Et reuersus est in Hierusalem & ædificauit vrbes
χιλίους ἄνδρας καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ᾠκοδόμησε πόλεις 50
munitas in Iudæa, & munitionem quæ in Hiericho & Bethel &
ὀχυρὰς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ τὸ ὀχύρωμα τὸ ἐν Ἠριχὼ καὶ τὴν Βαιθὴλ καὶ
Thamnasa Phara hoth & Tepho in muris excelsis & portis
τὴν Θαμνατὰ Φαραθὼν καὶ τὴν Τηφὼ ἐν τειχεσιν ὑψηλοῖς καὶ πυλαις
& vectibus Et posuit custodiam in eis vt inimicitias exercerent in
καὶ μοχλοῖς καὶ ἔθετο φρουρὰν ἐν αὐτοῖς τοῦ ἐχθραίνειν τῷ Ἰσ 51
Israel Et munit verbum quæ in Bethsura & Ga
ραὴλ καὶ ὠχύρωσε τὴν πόλιν τὴν ἐν Βαιθσούρᾳ καὶ γαζα
zam & arcem & posuit in eis exercitus & apparatus cibo
ρὰ καὶ τὴν ἄκραν καὶ ἔθετο ἐν αὐταῖς δυνάμεις καὶ ἐφοδιάσεις βρωμά

Et accepit filios ducum regionis obsides, &
53 των καὶ ἔλαβε τοὺς υἱοὺς τῶν ἡγουμένων τῆς χώρας ὁμηρα, καὶ
posuit eos in arce in Hierusalem in custodia. Et in anno
54 ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῇ ἄκρᾳ ἐν ἱερουσαλὴμ ἐν φυλακῇ. καὶ ἐν ἔτει
tertio & quinquagesimo & centesimo mense secundo præcepit Alcimus
τρίτῳ καὶ πεντηκοστῷ καὶ ἑκατοστῷ, μηνὶ τῷ δευτέρῳ, ἐπέταξεν ἀλκιμος
destruere murum atrii sanctorum interioris, & destruxit
καθαιρεῖν τὸ τεῖχος τῆς αὐλῆς τῶν ἁγίων τῆς ἐσωτέρας, καὶ καθεῖλε
opera prophetarum, & incepit destruere In tempore
55 τὰ ἔργα τῶν προφητῶν, καὶ ἐνήρξατο τοῦ καθαιρεῖν. ἐν τῷ καιρῷ
illo percussus est Alcimus & impedita sunt opera illius & occlusum est
ἐκείνῳ ἐπλήγη ἄλκιμος, καὶ ἐνεποδίσθη τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ ἀπεφράγη τὸ
os eius & dissolutus est, & non potuit vltrà loqui sermonem, & mandare de domo sua Et mortuus est Alcimus in tempo
56 στόμα αὐτοῦ, καὶ παρελύθη, καὶ οὐκ ἠδυνάτησεν ἔτι λαλῆσαι λόγον καὶ ἐντεί-
re illo cum tormento magno Et vidit Bacchides quod mortuus esset
57 λατο περὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἀλκιμος ἐν τῷ κα-
Alcimus & reuersus est ad regem & siluit terra Iuda
58 ιρῷ ἐκείνῳ μετὰ μεγάλης. καὶ εἶδε βακχίδης ὅτι ἀπέθανεν annos duos Et cogitauerunt omnes iniqui dicentes Ecce
59 ἄλκιμος, καὶ ἀπέστρεψε πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ ἰουδα
ἔτη δύο. καὶ ἐβουλεύσαντο πάντες οἱ ἄνομοι λέγοντες ἰδοὺ
Ionathas & qui apud illum in silentio habitant confidenter nunc igitur duca
60 ἰωνάθαν καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐν ἡσυχίᾳ κατοικοῦσι πεποιθότες· νῦν οὖν ἄξο-
mus Bacchidem, & comprehendet eos omnes in nocte vna Et
μεν τὸν βακχίδην, καὶ συλλήψεται αὐτοὺς πάντας ἐν νυκτὶ μιᾷ. καὶ
eunies consuluerunt ei Et abiit vt veniret cum
61 πορευθέντες συνεβουλεύσαντο αὐτῷ καὶ ἀπῆρε τοῦ ἐλθεῖν μετὰ
exercitu multo & misit epistolas occultè omnibus sociis
δυνάμεως πολλῆς, καὶ ἀπέστειλεν ἐπιστολὰς λάθρα πᾶσι τοῖς συμμαχοις
eius qui in Iudæa, vt comprehendant Ionathan & eos qui cum
αὐτοῦ τοῖς ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ὅπως συλλάβωσι τὸν ἰωνάθαν καὶ τοὺς μετ'
eo. & non potuerunt quia innotuit illis consilium eorum Et
αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐδυνάτησαν, ὅτι ἐγνώσθη αὐτοῖς ἡ βουλὴ αὐτῶν καὶ
apprehenderunt de viris regionis principum malitiæ quinqua-
62 συνελάβοντο ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας τῆς ἀρχηγῶν τῆς κακίας πεντή-
ginta vitos & occiderunt eos. Et fecessit Ionathas &
κοντα ἄνδρας, καὶ ἀπέκτειναν αὐτούς. καὶ ἐξεχώρησεν ἰωνάθαν καὶ
Simon & qui cum eo in Bethbasem quæ in deserto & ædificauit quæ
63 σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ εἰς βαιθβασὶ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ᾠκοδόμησε τὰ
destructa erant eius & firmauit eam Et cognouit Bacchides, & con
καθῃρημένα αὐτῆς, καὶ ἐστερέωσεν αὐτήν. καὶ ἔγνω βακχίδης καὶ συνή-
gregauit omnem multitudinem suam & his qui erat de Iudæa denunciauit
γαγε πᾶν τὸ πλῆθος αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἐκ τῆς ἰουδαίας παρήγγειλε
Et veniens posuit castra super Bethbasem & oppugnauit eam diebus
64 καὶ ἐλθὼν παρεμβαλεν ὅπι βαιθβασὶ καὶ ἐπολέμησεν αὐτὴν ἡμέρας
multos & fecit machinas Et reliquit Ionathas Simonem
65 πολλάς, καὶ ἐποίησε μηχανάς. καὶ ἀπέλιπεν ἰωνάθαν σίμωνα τὸν
fratrem suum in ciuitate & exiuit in regionem & venit nu-
ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν χώραν, καὶ ἦλθεν ἀρι-
merans Et percussit Odomira & fratres eius &
66 θμῶν καὶ ἐπάταξεν ὀδομηρὰ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ καὶ τοὺς

filius Phasiron in tabernaculo ipsorum & in eos præcurrere & ascendit
ἡγούς φασιρὼν ἐν τῷ σκηνώματι αὐτῶν, καὶ ἐξήξατο τύπτειν καὶ ἀνέβαινεν
cum exercitibus Et Simon & qui cum eo exierunt de
ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐξῆλθον ἐκ τῆς 67
urbe & comburerunt ignibus Et pugnaverunt contra Bac
πόλεως, καὶ ἐνεπύρισαν τὰς μαχαίρας καὶ ἐπολέμησαν πρὸς τὸν βακ 68
chidem & contriti est ab eis & afflixerunt eum valde; quoniam fuit con
χίδην, καὶ συνεπλίσθη ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐβουλεύσατο ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅτι μὴ βε
silium eius & exitus eius vanus Et irati sunt furore
λιὰ αὐτοῦ καὶ ἡ ἔφοδος αὐτοῦ κενή καὶ ὠργίσθησαν θυμῷ πρὸς ἀν- 69
viris ingressus qui conciliarunt ei venire in regionem &
δρας τοὺς συμβουλώσαντας αὐτῷ ἐλθεῖν εἰς τὴν χώραν, καὶ
occiderunt ex eis multos & cogitavit ut veniret in terram
ἀπέκτειναν ἐξ αὐτῶν πολλούς καὶ ἐβουλεύσατο τοῦ ἐλθεῖν εἰς τὴν γῆν
eorum Et cognovit Ionathas & misit ad eum legatos ut
αὐτῶν. καὶ ἐπέγνω ἰωνάθαν καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρέσβεις τοῦ 70
componerent cum illo pacem & requiesceret illi & captivos
συνθέσθαι πρὸς αὐτὸν εἰρήνην καὶ ἀνεθῆναι αὐτοῖς τὴν αἰχμαλωσίαν
Et accepit libenter & fecit iuxta verba eius & iuravit ei non
καὶ ἀπεδέξατο καὶ ἐποίησε κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ ὤμοσεν αὐτῷ μὴ 71
quæsivit eum ei malum omnibus diebus vitæ suæ Et red
ζητῆσαι αὐτῷ κακὸν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ ἀπέ 72
didit ei captivitatem quam prædatus erat prius de terra
δωκεν αὐτῷ τὴν αἰχμαλωσίαν ἣν ᾐχμαλώτευσε τὸ πρότερον ἐκ γῆς
Iuda, & reversus abiit in terram suam & non audivit vira
ἰούδα, καὶ ἀπεστράφη ἀπῆλθεν εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ οὐ προσέθετο ἔτι
vitæ ad terminos eorum Et cessavit gladius ex Israele &
ἐλθεῖν εἰς τὰ ὅρια αὐτῆς καὶ κατέπαυσε ῥομφαία ἐξ ἰσραήλ καὶ 73
habitavit Ionathas in Mochmas & cœpit Ionathas iudicare populum, &
ᾤκησεν ἰωνάθαν ἐν μαχμάς, καὶ ἤρξατο ἰωνάθαν κρίνειν τὸν λαόν, καὶ
exterminavit impios de Israel
ἠφάνισε τοὺς ἀσεβεῖς ἐξ ἰσραήλ.

CAP. X

Et in anno sexagesimo & centesimo ascendit Alexander (filius) Antiochi
Καὶ ἐν ἔτει ἑξηκοστῷ καὶ ἑκατοστῷ, ἀνέβη ἀλέξανδρος ὁ τοῦ ἀντιόχου 1
Nobilis & occupavit Ptolemaidem & susceperunt eum & regnavit
ἐπιφανὴς καὶ κατελάβετο πτολεμαΐδα καὶ ἐπεδέξαντο αὐτὸν, καὶ ἐβασίλευ-
illi Et audivit Demetrius rex & congregavit exer
σεν ἐκεῖ καὶ ἤκουσε δημήτριος ὁ βασιλεὺς καὶ συνήγαγε δυνά 2
citus multos valde & exiit in occursum ei in bellum
μεις πολλὰς σφόδρα, καὶ ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτῷ εἰς πόλεμον.
Et misit Demetrius ad Ionathan epistolas verbis pacificis ut
καὶ ἀπέστειλε δημήτριος πρὸς ἰωνάθαν ἐπιστολὰς λόγοις εἰρηνικοῖς, ὥστε 3
magnificaret eum Dixit enim, Præveniamus pacem pacere cum eo
μεγαλῦναι αὐτὸν εἶπε γάρ, προφθάσωμεν τοῦ εἰρήνην θέσθαι μετ' αὐτοῦ, 4
antequam faciat ipse cum Alexandro contra nos Recordabitur enim omnium
φθάσῃ θέσθαι αὐτὸν μετ' ἀλεξάνδρου καθ' ἡμῶν μνησθήσεται γὰρ πάντων 5
malorum quæ fecimus contra ipsum & in fratres
τῶν κακῶν ὧν ἐποιήσαμεν πρὸς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐ
eius & contra gentem eius Et dedit ei potestatem congregandi exer
τοῦ καὶ εἰς τὸ ἔθνος αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν συναγαγεῖν δυνά

citus

citus & præparandi arma & vt esset ipse socius eius & ebli-

6 μεις, καὶ κατασκάζειν ὅπλα, καὶ εἶ) αὐτὸν σύμμαχον αὐτοῦ καὶ τὰ ὅμη-

ere qui in arce diuit vt redderentur ei Et venit Ionathas io

7 ρα τὰ ἐν τῇ ἄκρᾳ εἶπε παραδοῦναι αὐτῷ καὶ ἦλθεν Ιωνάθαν εἰς Ιε

Hierusalem & legit epistolas in aures omnis populi & eorum

ρουσαλήμ, καὶ ἀνέγνω τὰς ἐπιστολὰς εἰς τὰ ὦτα παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ τῶν

qui de arce Et timuerunt timore magno quia audierunt quod

8 ἐκ τῆς ἄκρας καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν ὅτι ἤκουσαν ὅτι

dedit ei rex potestatem congregandi exercitus Et ti di

ἔδωκεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἐξουσίαν συναγαγεῖν δυνάμεις καὶ περὶ

9 derunt qui de arce Ionathæ obsides & reddidit eos pa

δωκαν οἱ ἐκ τῆς ἄκρας Ιωνάθαν τὰ ὅμηρα, καὶ ἀπέδωκεν αὐτοὺς τοῖς γο-

rentibus eorum Et habitauit Ionathan in Hierusalem & cœpit ædifica

10 νεῦσιν αὐτῶν. καὶ ᾤκησεν Ιωνάθαν ἐν Ιερουσαλήμ, καὶ ἤρξατο οἰκο

re & innouare ciuitatem Et dixit ad factores

δομεῖν καὶ καινίζειν τὴν πόλιν. καὶ εἶπε πρὸς τοὺς ποιοῦντας τὰ

11 opera vt ædificarent muros & montem Sion in circuitu ex lapidibus quadra

ἔργα οἰκοδομεῖν τὰ τείχη καὶ τὸ ὄρος Σιὼν κυκλόθεν ἐν λίθοις τετρα-

tis in munitionem & fecerunt sic Et fugerunt alienigeno

12 γώνοις εἰς ὀχύρωσιν, καὶ ἐποίησαν οὕτως καὶ ἔφυγον οἱ ἀλλογενεῖς

qui erant in munitionibus quas ædificerat Bacchides Et reliquit

13 οἱ ὄντες ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν οἷς ᾠκοδόμησε Βακχίδης καὶ κατέλι-

quilibet locum suum & abiit in terram suam Cæterum in

14 πεν ἕκαστος τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ πλὴν ἐν

Bethsuris relicti sunt quidam ex his qui dereliquerant legem &

Βαιθσούροις ὑπελείφθησάν τινες τῶν καταλιπόντων τὸν νόμον, καὶ τὰ

præcepta, erat enim ei refugium Et audiuit Alexander

15 προστάγματα, ἦν γὰρ αὐτοῖς φυγαδευτήριον καὶ ἤκουσεν Ἀλέξανδρος

rex promissa quæ misit Demetrius Ionathæ &

ὁ βασιλεὺς τὰς ἐπαγγελίας ὅσας ἀπέστειλε Δημήτριος τῷ Ιωνάθαν, καὶ

narrauerunt ei prœlia & facinora quæ fecit ipse

διηγήσαντο αὐτῷ τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἀνδραγαθίας ἃς ἐποίησεν αὐτὸς

& fratres eius & labores quos habuerunt & dixit Nunquid inuenimus

16 καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ τοὺς πόνους οὓς ἔσχοσαν· καὶ εἶπε μὴ εὑρήσομεν

virum talem vnum & nunc faciemus eum amicum & socium nostrum

ἄνδρα τοιοῦτον ἕνα, καὶ νῦν ποιήσωμεν αὐτὸν φίλον καὶ σύμμαχον ἡμῶν

Et scripsit epistolas & misit et iusta verba hæc di-

17 καὶ ἔγραψεν ἐπιστολὰς, καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ κατὰ τοὺς λόγους τούτους λέ-

cens REX Alexander fratri Ionathæ gaudere Audi-

18 γων Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος τῷ ἀδελφῷ Ιωνάθαν χαίρειν ἀκη-

uimus de te quòd vir potens fortitudine & aptus es vt sis nobis

κόαμεν περὶ σοῦ ὅτι ἀνὴρ δυνατὸς ἰσχύι καὶ ἐπιτήδειος εἶ τοῦ εἶ) ἡμῖν

amicus Et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem

φίλος. καὶ νῦν καθιστάκαμέν σε σήμερον ἀρχιερέα

19 gentis tuæ & amicum regis vocari & misit ei pur

πού ἔθνους σου, καὶ φίλον βασιλέως καλεῖσθαι, καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ πορ

puram & coronam auream & vt sapias quæ nostra sunt & vt serues amicitiam

φύραν καὶ στέφανον χρυσοῦν, καὶ φρονεῖν τὰ ἡμῶν καὶ σωτηρεῖν φιλίαν

erga nos Et induit se Ionathas sanctam ve

20 πρὸς ἡμᾶς. καὶ ἐνεδύσατο Ιωνάθαν τὴν ἁγίαν στο

stem septimo mense anno sexagesimo & centesimo in festo tentorum & ve

λὴν τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ ἔτους ἑξηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ ἐν ἑορτῇ σκηνοπηγίας καὶ

congregauit exercitus, & præparauit arma multa
σωμήαχε δυνάμεις, καὶ κατεσκεύασεν ὅπλα πολλά. Et
audiuit Demetrius sermones hos & tristatus est & dixit Quid hoc 22
ἤκουσε δημήτριος τοὺς λόγους τούτους, καὶ ἐλυπήθη, καὶ εἶπε Τί τοῦτο
fecimus, quia prævenit nos Alexander vt amicitiam confirmaret 23
ἐποιήσαμεν ὅτι προέφθασεν ἡμᾶς ἀλέξανδρος τὴν φιλίαν καταδέξα-
cum ludæis in munimen? Scribam eis & ego verba exhorta-
σθαι τοῖς ἰουδαίοις εἰς στήριγμα, γράψω αὐτοῖς κατὰ λόγους παρακλή-
tionis & altitudinis & donorum, vt sint mecum in auxilium 24
σεως καὶ ὕψους καὶ δομάτων, ὅπως ὦσι σὺν ἐμοὶ εἰς βοήθειαν Et
misit epistolam eis iuxta verba hæc REX Demetrius 25
ἐπέστειλεν αὐτοῖς κατὰ τοὺς λόγους τούτους Βασιλεὺς δημήτριος
genti Iudæorum gaudere. Quoniam conseruastis ad
τῷ ἔθνει ἰουδαίων χαίρειν. ἐπεὶ συνετηρήσατε τὰς πρὸς
nos pacta & permansistis in amicitia nostra & non accessistis ad 26
ἡμᾶς συνθήκας, καὶ ἐνεμείνατε τῇ φιλίᾳ ἡμῶν, καὶ οὐ προσεχωρήσατε
inimicos nostros, audiuimus & gauisi sumus Et nunc perseuerate adhuc
τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν, ἠκούσαμεν καὶ ἐχάρημεν καὶ νῦν ἐμμείνατε ἔτι 27
conseruare erga nos fidem & retribuemus vobis bona
τὰ συντηροῦντα πρὸς ἡμᾶς πίστιν, καὶ ἀνταποδώσομεν ὑμῖν ἀγαθά,
pro his quæ facitis nobiscum Et remittemus vobis remissiones multas
ἀνθ' ὧν ποιεῖτε μεθ' ἡμῶν. καὶ ἀφήσομεν ὑμῖν ἀφέσεις πολλάς,
& dabimus vobis dona Et nunc absoluo vos, & remitto vobis om- 28
& δώσομεν ὑμῖν δόματα. καὶ νῦν ἀπολύω ὑμᾶς, καὶ ἀφίημι ὑμῖν πάν-
nes iudæos à tributis & pretio salis & de co
τας τοὺς ἰουδαίους ἀπὸ τῶν φόρων καὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἁλὸς, καὶ ἀπὸ τῶν στε 29
ronis & pro tertia parte seminis Et pro dimidia parte fructus
φάνων, καὶ ἀντὶ τοῦ τρίτου τῆς σπορᾶς, καὶ ἀντὶ τοῦ ἡμίσους τοῦ καρ
ligni quod incumbit mihi accipere dimitto à die hodierno & 30
ποῦ τοῦ ξύλινου τοῦ ἐπικαλλοντός μοι λαβεῖν, ἀφίημι ἀπὸ τῆς σήμερον καὶ
deinceps accipere de terra iuda & de tribus ciuitatibus
ἐπέκεινα τοῦ λαβεῖν ἀπὸ τῆς γῆς ἰούδα, καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν νόμων τῶν προσ-
additis illi ex Samaria & Galilæa & ex hodie
τεθεμένων αὐτῇ ἀπὸ τῆς σαμαρείτιδος καὶ γαλιλαίας, καὶ ἀπὸ τῆς σήμε
na die & in sempiternum tempus Et Hierusalem sit
ρον ἡμέρας καὶ εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. καὶ ἱερουσαλὴμ ἔστω
sancta & liberæ & fines eius & decimæ & tributa Remitto 31
ἁγία καὶ ἀφειμένη καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς, καὶ δεκάτη καὶ τὰ τέλη ἀφίημι
& potestatem arcis quæ est in Hierusalem & do principi sacerdotum 32
καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἄκρας τῆς ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ δίδωμι τῷ ἀρχιερεῖ,
vt constituat in ea viros quoscunque elegerit ipse ad custodiendam
ὅπως ἂν καταστήσῃ ἐν αὐτῇ ἄνδρας οὓς ἂν ἐκλέξηται αὐτὸς τὴν φυλάσσειν
ipsam Et omnem animam iudæorum captiuatam 33
αὐτήν. καὶ πᾶσαν ψυχὴν ἰουδαίων τὴν αἰχμαλωτισθεῖσαν
à terra iuda in omni regno meo remitto libe am gratis Et
ἀπὸ γῆς ἰούδα εἰς πᾶσαν βασιλείαν μου ἀφίημι ἐλευθέραν δωρεάν καὶ
omnes remittant tributa & iumentorum suorum & omnia festa & 34
πάντες ἀφίετωσαν τοὺς φόρους καὶ κτηνῶν αὐτῶν, καὶ πᾶσαι ἑορταὶ καὶ τὰ
sabbata & neomeniæ & dies decreti, & tres dies ante
σάββατα καὶ νουμηνίαι, καὶ ἡμέραι ἀποδεδειγμέναι, καὶ τρεῖς ἡμέραι πρὸ
festum & tres dies post festum sint omnes dies immunitatis &
ἑορτῆς καὶ τρεῖς ἡμέραι μετ' ἑορτήν, ἔστωσαν πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἀπολείας καὶ

remit

remissionem omnibus Iudæis qui sunt in regno meo Et no-
45 ἀφεσιν πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς οὖσιν ἐν βασιλείᾳ μου καὶ ἀχ
habebit potestatem vllus agere & fatigare aliquem eorum de omni
ἕξει ἐξουσίαν οὐδεὶς πραττειν καὶ παρενοχλεῖν τινα αὐτῶν περὶ παντὸς
re Et asscribantur ex Iudæis in
46 πράγματος. καὶ προγεγράπτωσαν ἐν ἰουδαίων εἰς τὰς
exercitus regis ad triginta millia virorum & dabun-
δυνάμεις τοῦ βασιλέως εἰς τριάκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ δοθή
tur eis munera vt oportet omnibus exercitibus regis
σονται αὐτοῖς ξένια ὡς καθήκει πάσαις ταῖς δυνάμεσι τοῦ βασιλέως
Et ordinabuntur ex eis in munitionibus regis
47 καὶ καταγραφήσεται ἐξ αὐτῶν ἐν τοῖς ὀχυρώμασι τοῦ βασιλέως τοῖς
magni & ex his constituentur super negotia regni
μεγάλοις, καὶ ἐκ τούτων καταγραφήσεται ἐπὶ χειρῶν τῆς βασιλείας
existentia ad fidem, & qui super ea & principes sint de ipsis,
πρὸς ὁσίαν εἰς πίστιν, καὶ οἱ ἐπ' αὐτῶν καὶ οἱ ἄρχοντες ἔσονται ἐξ αὐτῶν,
& ambulent in legibus suis sicut & præcepit rex
καὶ πορεύεσθωσαν τοῖς νόμοις αὐτῶν, καθὰ καὶ προσέταξεν ὁ βασιλεὺς
in terra Iuda. Et tres ciuitates addias
48 ἐν γῇ ἰούδα. καὶ τοὺς τρεῖς νόμους τοὺς προστεθέντας τῇ
Iudææ ex regione Samariæ, addat Iudææ ad compositio
ἰουδαίᾳ ἀπὸ τῆς χώρας σαμαρείας, προστεθήτω τῇ ἰουδαίᾳ ὡς τὸ λογι-
nem vt sint sub vno vt non obediant alij præcepto nisi sum
σθῆναι τὸ πρόσταγμα ἑνὶ ἕνα, τοῦ μὴ ὑπακούσαι ἄλλης ἐξουσίας, ἀλλ' ἢ τῆς ἀρ-
ptisce dotis Ptolemaida & terminos eius dedi dono
49 χιερέως πτολεμαΐδα καὶ τὴν προσκυρεῦσαν αὐτῇ δέδωκα δόμα
sanctis qui in Hierusalem in necessarium sumptum
τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν προσκαθήκουσαν δαπάνην τοῖς
sanctis Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum
50 ἁγίοις καὶ ἐγὼ δίδωμι κατ' ἐνιαυτὸν δεκαπέντε χιλιάδας σίκλων
argenti de rationibus regis à locis attinentibus
ἀργυρίου ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βασιλέως ἀπὸ τῶν τόπων τῶν ἀνηκόντων.
Et omne quod reliquum est quod non reddiderant de negotiis vt in
51 καὶ πᾶν τὸ πλεονάζον ὃ οὐκ ἀπεδίδοσαν ἀπὸ τῶν χειρῶν, ὡς ἐν τοῖς
primis annis, ex nunc dabunt in opera domus Et super
πρώτοις ἔτεσιν, ἀπὸ τοῦ νῦν δώσουσιν εἰς τὰ ἔργα τοῦ οἴκου καὶ ὅτι
hæc quinque mille sicli argenti quos accipiebant de negotiis
πέντε πεντακισχιλίους σίκλους ἀργυρίου οὓς ἀνελάμβανον ἀπὸ τῶν χειρῶν
vt in primis annis sancti de ratione singulis annis &
ὡς ἐν τοῖς πρώτοις ἔτεσιν τοῦ ἁγίου ἀπὸ τοῦ λόγου κατ' ἐνιαυτὸν καὶ
hæc remittuntur, quia pertinent ea ad sacerdotes qui ministrant
ταῦτα ἀφίεται διὰ τὸ ἁρμόζειν αὐτὰ τοῖς ἱερεῦσι τοῖς λειτουργοῦσι
Et quicunque fugerint in templum quod in Hierosolymis & in omnibus
52 καὶ ὅσοι ἐὰν φυγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν τὸ ἐν ἱεροσολύμοις καὶ ἐν πᾶσι τοῖς
finibus eius debentes regalia & omne negotium, dimittantur, & vniuer
ὁρίοις αὐτοῦ ὀφείλοντες βασιλικὰ καὶ πᾶν πρᾶγμα, ἀπολελύσθωσαν, καὶ πάν-
sa quæ sunt eius in regno meo Et vt reficiantur
τα ὅσα ὄντων αὐτοῖς ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ τοῦ οἰκοδομηθῆναι
44 & renouentur opera sanctorum, & sumptus dabitur de
καὶ τὰ ὀπτασιανισθῆναι τὰ ἔργα τῶν ἁγίων, καὶ δαπάνη δοθήσεται ἐκ τῶ
ratione regis Et vt extruantur muri Hierusalem,
45 λόγου τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ οἰκοδομηθῆναι τὰ τείχη ἱερουσαλὴμ

& muniant in circuitu & sumptus dabitur de rationes regis &
καὶ ὀχυρῶσαι κυκλόθεν, καὶ ἡ δαπάνη δοθήσεται ἐκ τοῦ λόγου τοῦ βασιλέως, καὶ
vt confirmentur muri qui in Iudea Vt autem audiuit Io
τοῦ οἰκοδομηθῆναι τὰ τείχη τὰ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὡς δὲ ἤκουσεν Ἰω- 46
nathas & populus sermones istos non crediderunt illis neque rece
νάθαν καὶ ὁ λαὸς τοὺς λόγους τούτους, οὐκ ἐπίστευσαν αὐτοῖς, ἐδὲ ἐπιδέ-
perunt; quia recordati sunt malitiæ magnæ quam fecit in Israel &
ξαντο, ὅτι ἐπεμήσθησαν τῆς κακίας, ἣν μεγάλην ἠσέβησεν ἐν Ἰσραήλ, καὶ
tribulauit eos valde Et complacuit in Alexandro; quoniam ipse
ἔθλιψεν αὐτοὺς σφόδρα καὶ ηὐδόκησεν ἐν Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι αὐτὸς 47
fuit ei princeps sermonum pacificorum & auxilium ferebat ipsi omnibus
ἦρξεν αὐτῷ ἀρχιερεὺς λόγων εἰρηνικῶν, καὶ συνέμιγον αὐτῷ πάσας
diebus Et congregauit Alexander rex exercitus ma
τὰς ἡμέρας καὶ συνήγαγεν Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς δυνάμεις με 48
gnos, & castrametatus est contra Demetrium Et commiserunt præ
γάλας, καὶ παρενέβαλεν ἐξεναντίας Δημητρίου καὶ συνῆψαν πο- 49
lium duo rege & fugit exercitus Alexandri & persecu
λεμον οἱ δυο βασιλεῖς, καὶ ἔφυγεν ἡ παρεμβολὴ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐδίω-
tus est eum Demetrius & prælaluit contra eos Et fortificauit
ξεν αὐτὸν ὁ Δημήτριος, καὶ ἴσχυσεν ἐπ' αὐτούς. καὶ ἐστερέωσε τὸν 50
prælium valdè donec occidit Sol & cecidit Demetrius in die illa
πόλεμον σφόδρα ἕως ἔδυ ὁ ἥλιος, καὶ ἔπεσεν ὁ Δημήτριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκεί-
Et misit Alexander ad Ptolemæum regem Ægypti
νῃ καὶ ἀπέστειλεν Ἀλέξανδρος πρεσβείς πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα Αἰγύπτου 51
legatos secundum verba hæc dicens Quoniam regressus sum in terram
πρίσβεις κατὰ τοὺς λόγους τούτους λέγων Ἐπεὶ ἀνέστρεφα εἰς γῆν 52
regni mei & sedi in thronis patrum meorum & obtinui prin
βασιλείας μου καὶ ἐκαθισα ἐπὶ θρόνων πατέρων μου, καὶ ἐκράτησα τῆς
cipatum & contriui Demetrium & obtinui regionem nostram,
ἀρχῆς, καὶ συνέτριψα τὸν Δημήτριον, καὶ ἐπεκράτησα τῆς χώρας ἡμῶν,
Et commisi contra eum pugnam, & conteritus est ipse & cæsus
καὶ συνῆψα πρὸς αὐτὸν μάχην, καὶ συνετρίβη αὐτὸς καὶ παρεμβολὴ 53
eius à nobis & sedimus in sede regni eius Et
αὐτοῦ ὑπ' ἡμῶν, καὶ ἐκαθίσαμεν ἐπὶ θρόνου βασιλείας αὐτοῦ· καὶ 54
nunc faciamus inter nos amicitiam, & nunc da mihi filiam tuam in vxo
νῦν ποιήσωμεν πρὸς ἑαυτοὺς φιλίαν, καὶ νῦν δός μοι τὴν θυγατέρα σε εἰς γυ-
rem, & genet ero tibi & dabo tibi dona & ipsi dignæ te
ναῖκα, καὶ ἐπιγαμβρεύσω σοι, καὶ δώσω σοι δόματα, καὶ αὐτῇ ἀξίαν σου
Et respondit Ptolemæus rex dicens Bona dies in qua
καὶ ἀπεκρίθη Πτολεμαῖος ὁ βασιλεὺς λέγων ἀγαθὴ ἡμέρα ᾗ 55
reuersus es ad terram patrum tuorum & sedisti in sedibus regni
ἐπέστρεψας εἰς γῆν πατέρων σου, καὶ ἐκάθισας ἐπὶ θρόνων βασιλείας
eorum Et nunc faciam tibi quæ scripsisti, sed occurre
αὐτῶν καὶ νῦν ποιήσω σοι ἃ ἔγραψας, ἀλλ' ἀπάντησον 56
in Ptolemaidem vt videamus nos inuicem, & ero focer tibi sicut
εἰς Πτολεμαΐδα, ὅπως ἴδωμεν ἀλλήλους, καὶ ἐπιγαμβρεύσω σοι καθὼς
dixisti Et exiuit Ptolemæus ex Ægypto ipse & Cleopatra
εἶπας. καὶ ἐξῆλθε Πτολεμαῖος ἐξ Αἰγύπτου αὐτὸς καὶ Κλεοπάτρα 57
filia eius & venerunt in Ptolemaidem anno secundo & sexagesimo
ἡ θυγατηρ αὐτοῦ καὶ ἦλθον εἰς Πτολεμαΐδα ἔτους δευτέρου καὶ ἑξηκοστῆ
& centesimo Et occurrit ei Alexander rex &
καὶ ἑκατοστοῦ. καὶ ἀπήντησεν αὐτῷ Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς, καὶ 58

dedit

dedit ei Cleopatram filiam suam & fecit nuptias
εξέδοτο αὐτῷ κλεοπατραν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸν γαμον
eius in Ptolemaide, ficut reges in gloria magna Et
59 αὐτῆ ἐν πτολεμαΐδι, καθως οἱ βασιλεῖς ἐν δόξῃ μεγάλῃ καὶ
scripsit rex Alexander Ionathæ vt veniret in occursum ei
ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς ἀλέξανδρος ἰωναθὴ ἐλθεῖν εἰς συναντησιν αὐτῷ
Et abiit cum gloria in Ptolemaidem & occurrerit duobus
60 καὶ ἐπορεύθη μετὰ δόξης εἰς πτολεμαΐδα, καὶ απέστησε τοῖς δυσὶ
regibus & dedit eis argentum & aurum & amicis eorum &
βασιλεῦσι, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ἀργυριον καὶ χρυσίον καὶ τοῖς φίλοις αὐτῶν καὶ
dona multa, & inuenit gratiam coram eis Et conuenerunt
61 δόματα πολλά, καὶ ὤφελεν ἐναντιον αὐτῶν καὶ επισυνήχθησαν
aduersus eum viri pestiferi ex Israel viri iniqui ad interpellandum
ἐπ' αὐτὸν ἄνδρες λοιμοὶ ἐξ ἰσραὴλ ἄνδρες παράνομοι ἐντυχεῖν
aduersus eum & non intendit eis rex Et iubit
62 κατ' αὐτοῦ, καὶ οὐ προσέσχεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς καὶ προσέταξεν ὁ βα
rex & expoliauerunt Ionathan vestibus suis & induerunt eum pur
σιλεὺς, καὶ ἐξέδυσαν ἰωνάθαν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν πορ-
pura, & fecerunt ita Et fecit fœdere eum rex se
63 φύραν, καὶ ἐποίησαν οὕτως καὶ κατάστησεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς μετ'
cum, & dixit principibus suis Exite cum eo in medium
αὐτοῦ, καὶ εἶπε τοῖς ἄρχουσιν αὐτοῦ ἐξέλθετε μετ' αὐτοῦ εἰς μέσον τῆ
ciuitatis & praedicate vt nullus vir pellat aduersus eum de vllo
πόλεως, καὶ κηρύξατε τοῦ μηδένα ἐντυγχάνειν κατ' αὐτοῦ περὶ μηδενὸς
negotio & nullus ei molestus sit de omni ratione Et
64 πράγματος καὶ μηδεὶς αὐτῷ παρενοχλείτω περὶ παντὸς λόγου καὶ
factum est vt viderunt qui interpellabant gloriam eius vt prædicauerunt, &
ἐγένετο ὡς εἶδον οἱ ἐντυγχάνοντες τὴν δόξαν αὐτοῦ καθὼς ἐκήρυξαν καὶ
operum eum purpura & fulgurant omnes Et glorificauit eum
65 περιβεβλημένον αὐτὴν πορφύραν καὶ ἔφυγον πάντες καὶ ἐδόξασεν αὐτὸν
rex & scripsit eum inter primos amicos & posuit eum ducem
ὁ βασιλεύς, καὶ ἔγραψεν αὐτὸν ἐν τοῖς πρώτοις φίλων, καὶ ἔθετο αὐτὸν στρα-
& participem principatus Et reuersus est Ionathas in Hierusa
66 τηγὸν καὶ μεριδάρχην καὶ ἐπέστρεψεν ἰωνάθαν εἰς ἱερουσα
lem cum pace & lætitia Et in anno centesimo & sexagesimo &
67 λὴμ μετ' εἰρήνης καὶ εὐφροσύνης καὶ ἐν ἔτει πέμπτῳ καὶ ἑξηκοστῷ καὶ
centesimo venit Demetrius filius Demetrii de Creta in terram
ἑκατοστῷ ἦλθε δημήτριος ὁ υἱὸς δημητρίου ἐκ κρήτης εἰς τὴν γῆν τῶν
patrum suorum Et audiuit Alexander rex &
68 πατέρων αὐτοῦ καὶ ἤκουσεν ἀλέξανδρος ὁ βασιλεύς, καὶ
tristatus est valde & reuersus est in Antiochiam
ἐλυπήθη σφόδρα, καὶ ἀπέστρεψεν εἰς ἀντιόχειαν.
Et constituit Demetrius Apollonium qui erat super Cœlen Syriæ, &
69 καὶ κατέστησε δημήτριος ἀπολλώνιον τὸν ὄντα ἐπὶ κοίλης συρίας, καὶ
congregauit exercitum magnum, & posuit castra in Iamnia & misit
συνήγαγε δύναμιν μεγάλην, καὶ παρεμβαλὼν ἐν ἰαμνείᾳ καὶ ἀπέστειλε
ad Ionathan summum sacerdotem dicens Tu solitarius ex omnibus contra
70 πρὸς ἰωνάθαν τὸν ἀρχιερέα λέγων σὺ μονωτατος ἐπαίρη ἐφ'
nos ego autem factus sum in derisum & in opprobrium propter te,
ἡμᾶς, ἐγὼ δὲ ἐχθὴν εἰς καταγέλωτα καὶ εἰς ὀνειδισμον διὰ σὲ
& eo quod potestatis exercitus aduersus nos in montibus Nunc igitur si confidis in
71 καὶ διὰ τί ἐξισαζη ἐφ' ἡμᾶς ἐν τοῖς ὄρεσι νυν οὖν εἰ πέποιθας ὅτι

exer

exercitibus tuis, descende ad nos in campum & comparemur
ταῖς δυνάμεσί σου, καὶ εἰσὶν μετ' ἐμοῦ δυνάμεις τῆς πόλεως, καὶ συγκεῖσθε-
ad invicem alis; quia mecum est exercitus urbium interroga & di-
μεν ἑαυτοῖς καὶ ἴδετε, ὅτι μετ' ἐμοῦ ἐστὶ δύναμις τῆς πόλεως ἐρώτησον καὶ μά- 72
ce quis sum & cæteri auxiliantes nobis, & dicunt Non est vobis fa-
θε τίς εἰμι καὶ οἱ λοιποὶ οἱ βοηθοῦντες ἡμῖν καὶ λέγουσιν, οὐκ ἔστιν ὑμῖν στά-
tio pedis contra faciem nostram quia bis vicerunt patres tui in
σις ποδὸς κατὰ πρόσωπον ἡμῶν, ὅτι δὶς ἐτροπώθησαν οἱ πατέρες σου ἐν τῇ
terra sua Et nunc non poteritis sustinere equitatu & exercitum
γῇ αὐτῶν καὶ νῦν οὐ δυνήσεσθε ὑποστῆναι τὸν ἵππον καὶ δύναμιν 73
talem in campo ubi non est lapis neque faxum neque locus
τοιαύτην ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπου οὐκ ἔστι λίθος οὐδὲ κόγχαξ, οὐδὲ τόπος τοῦ
fugiendi Ut autem audivit Ionathas sermones Apollonii motus est
φυγεῖν ὡς δὲ ἤκουσεν Ιωναθαν τοὺς λόγους Απολλωνίου, ἐκινήθη 74
animo & elegit decem millia viro um, & exiit de Hierusalem
τῇ διανοίᾳ, καὶ ἐπελέξε δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ ἐξῆλθεν ἐξ Ἱερουσαλήμ,
& occurrit ei Simon frater eius in adiutorium eius Et
καὶ συνήντησεν αὐτῷ Σίμων ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὀπίσω τῆς βοηθείας αὐτοῦ καὶ 75
castra posuit in Ioppen: & excluserunt eum à civitate, quia custodia
παρενέβαλεν ὀπὶ Ἰόππην, καὶ ἀπέκλεισαν αὐτὸν ἀπὸ τῆς πόλεως, ὅτι φρουρὰ
Apollonii in Ioppe, & oppugnaverunt eam Et exterriti aperue
Απολλωνίου ἐν Ἰόππῃ, καὶ ἐπολέμησαν αὐτήν καὶ φοβηθέντες ἤνοι- 76
runt qui de civitate, & obtinuit Ionathas Ioppen Et audivit
ξαν οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως, καὶ κατεσχέθη Ιωναθαν Ἰόππης. καὶ ἤκουσεν 77
Apollonius & admouit tria millia equitum & exercitum multum &
Απολλωνίου, καὶ παρενέβαλε τρισχιλίαν ἵππον καὶ δύναμιν πολλὴν καὶ
abiit in Azotum tanquã iter faciens, & simul processit in campum eo
ἐπορεύθη εἰς Ἄζωτον ὡς ὁδοιδῶν, καὶ ἅμα προῆγεν εἰς τὸ πεδίον, διὰ
quòd haberet ipse multitudine equitatus & confideret in ipso Et insecutus est
τὸ ἔχειν αὐτὸν πλῆθος ἵππου καὶ πεποιθέναι ἐπ' αὐτῷ. καὶ κατεδίω 78
post eum in Azotum & commiserunt exercitus post eum
ξεν ὀπίσω αὐτοῦ εἰς Ἄζωτον καὶ συνῆψαν αἱ παρεμβολαὶ ὀπίσω αὐτοῦ
in prœlium Et reliquit Apollonius mille equites occultè
εἰς πόλεμον. καὶ ἀπέλιπεν Απολλώνιος χιλίαν ἵππον κρυπτῶς 79
post eos Et cognovit Ionathas quod insuper insidiæ post
κατόπισεν αὐτῶν καὶ ἔγνω Ιωνάθαν ὅτι ἔστιν ἐνέδρον κατόπισεν 80
se & circumierunt eius castra & exercerunt iacula
αὐτοῦ, καὶ κυκλώσαν αὐτοῦ τὴν παρεμβολήν, καὶ ἐξετείναξαν τὰς ἀζίς
in populum à mane usquad vesperam At populus stetit sicut præcepit
εἰς τὸν λαὸν ἀπὸ πρωΐθεν ἕως δείλης ὁ δὲ λαὸς εἰστήκει καθὼς ἐπέταξεν 81
Ionathas & laboraverunt equi eorum Et traxit Simon exercitum
Ιωνάθαν, καὶ ἐκοπίασαν οἱ ἵπποι αὐτῶν. καὶ εἵλκυσε Σίμων τὴν δύναμιν 82
suum & commisit contra legionem nam equites fugati erant & confusi sunt
αὐτῶν, καὶ συνῆψε πρὸς τὴν φάλαγγα, ὅτι ἱππεῖς ἐξελύθη, καὶ συνετρί-
ad eo & fugerunt Et equites dispersi sunt per eam
βησαν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἔφυγον καὶ οἱ ἵπποι ἐσκορπίσθη ἐν τῷ πε- 83
pum & fugerunt in Azotum & introierunt in Beth dagon idolum suum
δίῳ, καὶ ἔφυγον εἰς Ἄζωτον καὶ εἰσῆλθον εἰς βηθδαγὼν τὸ εἰδωλεῖον αὐτῶν
ut liberarentur Et succendit Iona thas Azotum & civi-
τοῦ σωθῆναι καὶ ἐνεπύρισεν Ιωνάθαν τὴν Ἄζωτον καὶ τὰς πό- 84
tates quæ in circuitu eius & cepit spolia eorum & templum Dagon &
λεις τὰς κυκλῳ αὐτῆς, καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῶν, καὶ τὸ ἱερὸν δαγὼν καὶ

eos

cos qui confugerunt in illud succendit igni Et fuerunt qui
85 τὸς συμφυγόντας εἰς αὐτὸ ἐνεπύρισε πυρί καὶ ἐγλύφοντο οἱ
ceciderunt gladio cum fugientes ad viros quos mille Et
86 πεσόντες μαχαίρᾳ σὺν τοῖς ἐμπυρισθεῖσιν εἰς ἄνδρας ὀκτακισχιλίους καὶ
recessit inde Ionathas & castramensatus est in Asa'onem, & exierunt qui
ἀπῆρεν ἐκεῖθεν ἰωνάθαν, καὶ παρενέβαλεν ὅπι ἀσκαλωνα, καὶ ἐξῆλθον οἱ
de ciuitate in occursum ei in gloria magna Et reuer-
87 ἐκ τῆς πόλεως εἰς συναντησιν αὐτῷ ἐν δόξῃ μεγάλῃ καὶ ἐπέ-
tus est Ionathas in Hierusalem cum suis habentes spolia multa
στρεψεν ἰωνάθαν εἰς ἱερουσαλὴμ σὺν τοῖς παρ' αὐτοῦ ἔχοντες σκῦλα πλ-
Et factum est vt audiuit Alexander rex sermones istos
88 ῆθος καὶ ἤκουσεν ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς τοὺς λόγους τούτους,
& addidit glorificare Ionathan Et misit ei fibulam
89 καὶ προσέθετο δοξάσαι τὸν ἰωνάθαν καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ πόρπην
auream vt consuetudo est dari cognatis regum & dedit ei
χρυσῆν ὡς ἔθος ἐστὶ δίδοσθαι τοῖς συγγενέσι τῶν βασιλέων, καὶ ἔδωκαν αὐτῷ
Accaron & omnes fines eius in possessionem
τὴν Ἀκκαρὼν καὶ πάντα τὰ ὅρια αὐτῆς εἰς κληροδοσίαν.

CAP XI

Et rex AEgypti congregauit exercitus multos sicut arenam quæ
1 Καὶ ὁ βασιλεὺς αἰγύπτου ἠθροισεν δυνάμεις πολλὰς ὡς τὴν ἄμμον τὴν
circa oram maris, & naues multas & quærens obtinere
ἐπὶ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, καὶ πλοῖα πολλὰ καὶ ἐζήτησε καταμερτῆ-
regnum Alexandri dolo & adderet illud
σαι τῆς βασιλείας ἀλεξάνδρου δόλῳ, καὶ προσθῆναι αὐτὴν τῷ βα
regno suo Et exiit in Syriam verbis pacificis & aperiebant
2 σιλείῳ αὐτοῦ. καὶ ἐξῆλθεν εἰς συριαν λόγοις εἰρηνικοῖς, καὶ ἤνοιγον
ei qui de ciuitatibus & occurrebant ei; quoniam mandatum erat Alexandri
αὐτῷ οἱ ἀπὸ τῶν πόλεων, καὶ συνήκτων αὐτῷ, ὅτι ἐντολὴν ἦν ἀλεξάνδρου τοῦ
regis obuiare ei eo quod socer suus esset Vt autem
3 βασιλέως συναντᾶν αὐτῷ, διὰ τὸ πενθερὸν αὐτοῦ εἶναι) ὡς δὲ εἰσε-
introiuit in ciuitates Ptolemaidis ponebat exercitus in custodiam
πορεύετο εἰς τὰς πόλεις πτολεμαΐδος, ἀπέστησε τὰς δυνάμεις φρουρεῖν
in singulis ciuitatibus Vt autem appropinquauit in Azotum, ostenderunt ei
ἐν ἑκάστῃ πόλει ὡς δὲ ἤγγισεν εἰς ἄζωτον, ἔδειξαν αὐτῷ τὸ
templum Dagon succensum, & Azotum & suburbia eius de-
4 ἱερὸν δαγὼν ἐμπεπυρισμένον καὶ ἄζωτον καὶ τὰ περίχωρα αὐτῆς κα-
structa & corpora proiecta & combustos quos com
θηρημένα καὶ τὰ σώματα ἐρριμμένα, καὶ τοὺς ἐμπεπυρισμένους οὓς ἐπε-
bussit in bello fecerant enim tumulos eorum in via eius
πύρισεν ἐν τῷ πολέμῳ, ἐποίησαν γὰρ θυμωνίας αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ αὐτῆς
Et nauigauerunt regi quæ fecit Ionathas ad vituperandum
5 καὶ διηγήσαντο τῷ βασιλεῖ ἃ ἐποίησεν ἰωνάθαν εἰς τὸ ψογῆσαι
eum & tacuit rex Et occurrit Ionathas regi
6 αὐτὸν καὶ ἐσίγησεν ὁ βασιλεὺς καὶ συνήντησεν ἰωνάθαν τῷ βασιλεῖ
in Ioppe cum gloria & salutauerunt se mutuem & dormierunt illic.
εἰς ἰόππην μετὰ δόξης, καὶ ἠσπάσαντο ἀλλήλους, καὶ ἐκοιμήθησαν ἐκεῖ.
Et abiit Ionathas cum rege vsq; ad fluuium vocatum
7 καὶ ἐπορεύθη ἰωνάθαν μετὰ τοῦ βασιλέως ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ καλουμένου
Eleutheros & reuertus est in Hierusalem At rex Ptole
8 ἐλεύθερου καὶ ἐπέστρεψεν εἰς ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ βασιλεὺς πτολε

maus

maus obtinuit dominium ciuitatum maritimæ vsque ad Seleuciam maritimam
μαῖος ἐνεύθυνον τὰ πόλεων τὰ παραλίας ἕως σελευκείας τὰ παραθαλασσίας, 8
& cogitabat de Alexandro consilia mala. Et misit legatos
καὶ διελογίζετο περὶ ἀλεξάνδρου λογισμὸς πονηρούς καὶ ἀπέστειλε πρέσ- 9
ad Demetrium regem dicens: Veni componamus inter nos
βεις πρὸς δημήτριον τὸν βασιλέα λέγων, δεῦρο συνθώμεθα πρὸς ἀλ-
pactum, & dabo tibi filiam tuam quæ habet Alexander &
λήλους, καὶ δώσω σοι τὴν θυγατέρα μου ἣν ἔχει ἀλέξανδρος, καὶ βα-
regnabis in regno patris tui. Pœnituit enim
σιλεύσεις τῆς βασιλείας τοῦ πατρός σου. μεταμεμέλημαι γὰρ 10
quòd dedi ei filiam meam: quæsierunt enim occidere me. Et vnpera-
δοὺς αὐτῷ τὴν θυγατέρα μου ἐζήτησε γὰρ ἀποκτεῖναί με καὶ ἐφόβη 11
uit eum quia desiderabat ipse regnum illius. Et
σεν αὐτόν, χάριν τοῦ ἀποξυμῆναι αὐτὸν τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ
auferens ab eo filiam, dedit ipsi Demetrio & alienatus est
ἀφεστάθησαν ἀπ' αὐτοῦ τὴν θυγατέρα, ἔδωκαν αὐτὴν τῷ δημητρίῳ, καὶ ἠλλοιώθη 12
ab Alexandro & apparuit inimicitia illorum. Et iit autem Ptolemæus in
τὸ ἀλεξάνδρου, καὶ ἐφάνη ἡ ἔχθρα αὐτῶν καὶ εἰσῆλθε πτολεμαῖος εἰς 13
Antiochiam, & imposuit duo diademata circum
ἀντιόχειαν, καὶ περιέθετο δύο διαδήματα περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, τὸ τῆς
caput eius (diadema) Asiæ & Ægypti. Alexander autem rex erat in Cilicia in
ἀσίας καὶ αἰγύπτου. ἀλέξανδρος δὲ ὁ βασιλεὺς ἦν ἐν κιλικίᾳ κατὰ τοὺς 14
temporibus illis: quia recidebant qui de locis illis. Et audiuit
καιροὺς ἐκείνους, ὅτι ἀπέστατον οἱ ἀπὸ τῶν τόπων ἐκείνων καὶ ἦκασε 15
Alexander & venit contra eum in bellum & eduxit Ptolemæus, & occur
ἀλέξανδρος, καὶ ἦλθεν ἐπ' αὐτὸν τολέμῳ καὶ ἐξήγαγε πτολεμαῖος καὶ ἀπέ-
rit ei in manu fortí, & fugauit eum. Et fugit Alexan
στησεν αὐτῷ ἐν χειρὶ ἰσχυρᾷ, καὶ ἐτροπώσατο αὐτὸν καὶ ἔφυγεν ἀλέ- 16
der in Arabiam vt protegeretur ipse ibi: at rex
ξανδρος εἰς τὴν ἀραβίαν, τοῦ σκεπασθῆναι αὐτὸν ἐκεῖ· ὁ δὲ βασιλεὺς
Ptolemæus exaltatus est. Et abstulit Zabiel Arabs caput
πτολεμαῖος ὑψώθη. καὶ ἀπεῖλε ζαβδιὴλ ὁ ἄραψ τὴν κεφαλὴν 17
Alexandri & misit Ptolemæo. Et rex Ptolemæus
ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπέστειλε τῷ πτολεμαίῳ καὶ ὁ βασιλεὺς πτολεμαῖος 18
mortuus est die tertio & existentes in munitionibus fuis occisi sunt
ἀπέθανε τῇ ἡμέρᾳ τρίτῃ καὶ οἱ ὄντες ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν αὐτῶ ἀπώλοντο
ab his qui in munitionibus. Et regnauit Demetrius
ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ὀχυρώμασι. καὶ ἐβασίλευσε δημήτριος 19
anno septimo & sexagesimo & centesimo. In diebus illis con
ἔτους ἑβδόμου καὶ ἑξηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις συνή
gregauit ionathas eos qui de Iudea vt expugnarent arcem quæ
γαγεν ἰωναθαν τοὺς ἐκ τῆς ἰουδαίας, τοῦ ἐκπολεμῆσαι τὴν ἄκραν τὴν 20
in Hierusalem & fecit contra eam machinas multas.
ἐν ἱερουσαλὴμ καὶ ἐποίησαν ἐπ' αὐτὴν μηχανὰς πολλάς.
Et abierunt quidam odio habentes genem illorum viri iniqui
καὶ ἐπορεύθησάν τινες μισοῦντες τὸ ἔθνος αὐτῶν ἄνδρες παράνομοι 21
ad regem & nunciauerunt ei quod ionathas obsidet
πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ ὅτι ἰωνάθαν πολιορκεῖ τὴν
arcem. Et audiens iratus est. Vt autem audiuit eum cum ite
ἄκραν καὶ ἀκούσας ὠργίσθη ὡς δὲ ἤκουσεν, εὐθέως ἀνα- 22
ratis venit in Ptolemaidem, & scripsit Ionathæ vt non obsideret
ζεύξας ἦλθεν εἰς πτολεμαΐδα, καὶ ἔγραψεν ἰωνάθαν, τὸ μὴ πολιορκεῖν

&

& vt occurreret ipſe ei vt conuenirent in Ptolemaide citò
κὴ τοῦ ἀπαντῆσαι αὐτὸν αὐτῶ συμμίσγειν εἰς πτολεμαΐδα τῶ ταχί-
Ve autem audiuit Ionathas, iuſſit obſidere, & ele-
23 σαι ὡς δὲ ἤκουσεν ιωνάθαν, ἐκέλευσε περιεζῆσθαι, κὴ ἐπί-
git ex preſbyteris Iſrael & ſacerdotibus & dedit ſe
λεξε τῆ ψυχῆ περσβυτέρων ισραὴλ κὴ τῆς ἱερέων, κὴ ἔδωκεν ἑαυτὸν τῶ
periculo Et acriptens argentum & aurum & veſtem & alia
24 κινδύνω κὴ λαβὼν ἀργύριον κὴ χρυσίον κὴ ἱματισμὸν κὴ ἕτερα
munuſcula plura tuit ad regem in Ptolemaidem & inuenit
ξένια πλείονα, ἐπορεύθη πρὸς τὸν βασιλέα εἰς πτολεμαΐδα, κὴ ἦρε
gratiam coram eo Et irterpellabant contrà eum quidam iniqui eorum
25 χάριν ἐνώπιον αὐτοῦ. κὴ ἐνετυγχανον κατ' αὐτοῦ τινὲς ἄνομοι τῆς
qui ex gente Et fecit illi rex ſicut fecerunt
26 κατ' ἔθνους κὴ ἐποίησεν αὐτῶ ὁ βασιλεὺς καθὼς ἐποίησαν
ei qui ante eum & exaltauit eum coram omnibus amicis eius
αὐτῶ οἱ πρὸ αὐτοῦ, κὴ ὕψωσεν αὐτὸν ἐναντίον πάντων τῶν φίλων αὐτοῦ
Et ſtatuit ei principatum ſacerdotij & quæcũq; in habuit pretioſa prius
27 κὴ ἔστησεν αὐτῶ τὴν ἀρχιερωσύνην κὴ ὅσα ἄλλα εἶχε τίμια τὸ πρό-
& fecit eum ex primis amicis eſſe principem
τερον, κὴ ἐποίησεν αὐτὸν τῶν πρώτων φίλων ὑγεῖσθαι
Et rogauit Ionathan regem vt faceret ludæam immunem tributorum, &
28 κὴ ἠξίωσεν ιωνάθαν τὸν βασιλέα ποιῆσαι τὴν ιουδαίαν ἀφορολόγητον, κὴ
tres toparchias & Samaritin & promiſit ei talenta
τὰς τρεῖς τοπαρχίας κὴ τὴν σαμαρείτην κὴ ἐπηγγείλατο αὐτῶ τάλαντα
trecenta Et conſenſit rex & ſcripſit Ionathæ
29 τριακόσια κὴ ὡμόλογησεν ὁ βασιλεὺς, κὴ ἔγραψε τῶ ιωνάθαν
epiſtolas de omnibus his habentes modum hunc REX
30 ἐπιστολὰς περὶ πάντων τούτων ἐχούσας τὸν τρόπον τοῦτον. Βασιλεὺς
Demetrius Ionathæ fratri gaudere & genti Iudæorum Exemplum
31 δημήτριος ιωνάθαν τῶ ἀδελφῶ χαίρειν κὴ ἔθνει ιουδαίων Τὸ ἀντίγραφον
epiſtolæ quam ſcripſimus Aſtheni cognato noſtro de vobis ſcrip-
τῆς ἐπιστολῆς ἧς ἐγράψαμεν ἀσθένει τῶ συγγενεῖ ἡμῶν περὶ ὑμῶν, γε-
ſimus & ad vos vt videritis. Rex Demetrius Aſthæi
32 γράφαμεν κὴ πρὸς ὑμᾶς ὅπως ἴδητε Βασιλεὺς δημήτριος ἀσθένει
parenti gaudere Genti Iudæorum amicis noſtris, & conſer-
33 πατρὶ χαίρειν τῶ ἔθνει τῶν ιουδαίων φίλοις ἡμῶν κὴ συντη-
uantibus erga nos ipſis decreuimus benefacere propter
ροῦσι τὰ πρὸς ἡμᾶς δίκαια ἐνεταμεν ἀγαθοποιῆσαι, χάριν τῆς
illo rum benevolentiam erga nos Statuimus ipſis fines
34 εξ αὐτῶν δικαίας πρὸς ἡμᾶς ἐστάκαμεν αὐτοῖς τάτε ὄρια τῆς
Iudææ tres nomos, Apherema & Lyddan & Rathamin additæ
ιουδαίας τοὺς τρεῖς νόμους, ἀφαίρεμα κὴ λυδδὰν κὴ ραθαμὶν προστε-
ſunt Iudææ à Samaritide & omnia attinentia ad ipſos
θῆναι τῆ ιουδαίᾳ ἀπὸ τῆς σαμαρείτιδος κὴ πάντα τὰ συγκύροντα αὐτοῖς
omnes ſic ficrifices in Hieroſalem, pro regalibus quæ acci-
πᾶσι τοῖς θυσιάζουσιν εἰς ἱεροσόλυμα, ἀντὶ τῶν βασιλικῶν ὧν ἐλάμ-
piebat rex ab ipſis prius per ſingulos annos de
βανεν ὁ βασιλεὺς παρ' αὐτῶν τὸ πρότερον κατ' ἐνιαυτὸν ἀπὸ τῶν
fructibus terræ & de fructibus arborum Et
γενημάτων τῆς γῆς κὴ ἀπὸ τῶν ἀκροδρύων κὴ τὰ
35 alia pertinentia ad nos ex nunc decimarum & tributorum
ἄλλα τὰ ἀνήκοντα ἡμῖν ἀπὸ τοῦ νῦν τῶν δεκατῶν κὴ τῶν τελῶν τῶν
perti-

pertinentium ad nos & ἀπὸ πάντων ἡμῶν, καὶ τὰς πᾶσι ἄλλοις λίμνας, καὶ τὰς ἀνήκοντας ἡμῖν περά-
nos, omnia concedemus ei Et non erit irritum quicquam horum à
νας, πάντα ἐπαρέσουμεν αὐτοῖς. καὶ δὲ ἀθετήσῃ ἀπὸ τούτων μηδὲν 36
nunc vig in omne tempus Nunc ergo curate facere
τοῦ νῦν ὅπως τὸν ἄνδρα χρόνον νῦν οὖν ποιήσατε τοῦτο ποίησαι 37
horum exemplum & det Ionathæ & ponatur in monte
τούτων ἀντίχαφον, καὶ δοθήτω ἰωναθαι, καὶ τεθείτω ἐν τῷ ὄρει τῷ
sancto in loco visti celebri Et vidit Demetrius rex
ἁγίῳ ἐν τοπῳ ὁπτικῶ ὁπτικῶ. καὶ εἶδε δημήτριος ὁ βασιλεὺς 38
quod siluit terra coram eo & nihil ei resistit & dimi-
ὅτι ἡσυχασεν ἡ γῆ ἐναντιον αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ ἀνθεστήκει, καὶ ἀπῴλυ
sit omnes exercitus suos vnusquisq in proprium locum, præter
σε πάσας τὰς δυναμεις αὐτοῦ ἕκαστον εἰς τὸν ἴδιον τόπον, πλὴν τῶν
peregrinos exercitus quos collegit ab insulis gentium & inimici
ξένων δυνάμεων ὧν ἐξενολόγησεν ἀπὸ τῶν νήσων τῶν ἐθνῶν· καὶ ἦν
fuerunt ei omnes exercitus qui à patribus Typhon autem 39
θεραπων αὐτῷ πάντες οἱ δυναμεις αἱ ἀπὸ τῶν πατέρων τυφῶν δὲ
erat eorū qui ab Alexandro prius, & vidit quòd omnes exercitus
ἦν τῶν παρ' ἀλεξανδρου τὸ πρότερον, καὶ εἶδεν ὅτι πάσαι αἱ δυνάμεις
murmurant contra Demetrium & tuit ad Simalcue Arabem,
καταγογγύζουσι τοῦ δημητρίου, καὶ ἐπορεύθη πρὸς σιμαλκὺε τὸν ἄραβα
qui nutriebat Antiochum filium Alexandri Et
ὃς ἔτρεφε τὸν ἀντίοχον τὸ παιδάριον τοῦ ἀλεξάνδρου, καὶ προσ- 40
assidebat ei vt traderet eum ipsi vt regnaret pro
ἥδρασεν αὐτῷ ὅπως παραδοῖ αὐτὸν αὐτῷ, ὅπως βασιλεύσῃ ἀντὶ τοῦ
patre eius & nunciauit ei quanta fecit Demetrius &
πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ὅσα συνετέλεσε δημήτριος καὶ τὴν
inimicitiam qua prosequuntur eum exercitus eius & manſit illic diebus
ἔχθραν ἣν ἐχθρεύουσιν αὐτὸν αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ἡμέρας
multis. Et misit Ionathas epistolas ad Demetrium re
πολλάς. καὶ ἀπέστειλε ἰωνάθαν ἐπιστολὰς πρὸς δημήτριον τὸν βα- 41
gem vt eiiceret eos qui de arce ex Hierusalem & qui in mu
σιλέα ἵνα ἐκβάλῃ τοὺς ἐκ τῆς ἄκρας ἐξ ἱερουσαλὴμ, καὶ τοὺς ἐν τοῖς ὀχυ-
nitionibus erant enim oppugnantes Israel Et misit Deme
ρώμασιν, ἦσαν γὰρ πολεμοῦντες τὸν ἰσραήλ. καὶ ἀπέστειλε δημή- 42
trius ad Ionathan dicens Non tantùm hæc faciam tibi & genti tuæ
τριος πρὸς ἰωνάθαν λέγων οὐ μόνον ταῦτα ποιήσω σοι καὶ τῷ ἔθνει σου,
sed gloria illustrabo te & gentem tuam si opportunitatem habuero Nunc
ἀλλὰ δόξῃ δοξάσω σε καὶ τὸ ἔθνος σου, ἐὰν ἁρμαίας τύχω νῦν 43
ergo recte facies mittendo ad me viros qui auxilientur, quoniam dif-
οὖν καλῶς ποιήσεις ἀποστείλας μοι ἄνδρας οἱ συμμαχήσουσιν, ὅτι ἀπέ
cesserunt omnes exercitus mei Et misit Ionathas viros
στησαν πᾶσαι αἱ δυναμεις μου καὶ ἀπέστειλεν ἰωνάθαν ἄνδρας 44
ttes mille potentes f rtitudine ei in Antiochiam & venerunt ad re
χιλίας δυνατοὺς ἰσχυι αὐτῷ εἰς ἀντιόχειαν, καὶ ἦλθοσαν πρὸς τὸν βα-
gem & lætatus est rex in aduentu illorum Et
σιλέα, καὶ ἐφράγθη ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ ἐφόδῳ αὐτῶν καὶ ὅτι 45
conuenerunt qui de ciuitate in medium verbis ad verborum
συνήχθησαν οἱ ἐκ τῆς πόλεως εἰς μέσον τῆς πόλεως εἰς ἀνδρῶν
centum viginti millia & volebant interficere regem Et fugit
δώδεκα μυριάδας, καὶ ἠβούλοντο ἀνελεῖν τὸν βασιλέα. καὶ ἔφυγεν ὁ

rex

rex in aulam & occupauerunt qui de ciuitate primi
46 βασιλεῖς εἰς τὴν αὐλήν, καὶ κατελάβοντο οἱ ἐκ τῆς πόλεως τὰς ὁδοὺς
vrbis, & cœperunt pugnare Et vocauit rex
47 τῆς πόλεως, καὶ ἦρξαντο πολεμεῖν. καὶ ἐκάλεσεν ὁ βασιλεὺς
Iudæos in auxilium, & conuenerunt ad eum omnes simul,
τοὺς Ἰουδαίους ὅπι βοήθειαν, καὶ ἐπισωήχθησαν πρὸς αὐτὸν πάντες ἅμα,
& dispersi sunt in ciuitate Et occiderunt in vrbe
48 καὶ διεσπάρησαν ἐν τῇ πόλει καὶ ἀπέκτειναν ἐν τῇ πόλῃ
in die illa ad centum millia, & succenderunt ciuitatem, &
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς μυριάδας δέκα, καὶ ἐνεπύρισαν τὴν πόλιν, καὶ
ceperunt spolia multa in illa die, & liberauerunt regem
ἐλάβοσαν σκῦλα πολλὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἔσωσαν τὸν βασιλέα.
Et viderunt qui de ciuitate quod obtinuerunt Iudæi ciui-
49 καὶ εἶδον οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως ὅτι κατισχύσαν οἱ Ἰουδαῖοι τῆς πό-
tatem sicut volebant, & infirmati sunt mentibus suis & clamau-
λεως ὡς ἠθέλοντο, καὶ ἠδυνήσαν ταῖς διανοίαις αὐτῶν, καὶ ἐκέκρα-
runt ad regem cum precibus, dicentes Da nobis dextras,
50 ξαν πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ δεήσεως λέγοντες δὸς ἡμῖν δεξιὰς
& cessent Iudæi oppugnare nos & ciuitatem
καὶ παυσάσθωσαν οἱ Ἰουδαῖοι πολεμοῦντες ἡμᾶς καὶ τὴν πόλιν.
Et proiecerunt arma, & fecerunt pacem & glorificati sunt Iudæi
51 καὶ ἔῤῥιψαν τὰ ὅπλα, καὶ ἐποίησαν εἰρήνην, καὶ ἐδοξάσθησαν οἱ Ἰουδαῖοι
coram rege & coram omnibus qui in regno eius,
ἐναντίον τοῦ βασιλέως καὶ ἐναντίον παντῶν τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῆς,
& regressi sunt in Hierusalem habentes spolia multa Et sedit
52 καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔχοντες σκῦλα πολλά καὶ ἐκάθισε
Demetrius rex in sede regni sui & siluit
Δημήτριος ὁ βασιλεὺς ὅτι ἔδρανε τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ ἡσύχασεν
terra in conspectu eius Et mentitus est omnia quæcúq; dixit, & abalienauit
53 ἡ γῆ ἐναντίον αὐτοῦ. καὶ ἐψεύσατο πάντα ὅσα εἶπεν, καὶ ἠλλοτριώ-
tus est ab Ionatha, & non retribuit secundum beneficia quæ
θη τῷ Ἰωναθαν, καὶ οὐκ ἀνταπέδωκεν κατὰ τὰς εὐποιίας ἃς ἀντα-
retribuit sibi & vexabat eum valdè Post autem hæc reuersus
54 πέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἐθλίβεν αὐτὸν σφόδρα. μετὰ δὲ ταῦτα ἀπέ-
est Tryphon & Antiochus cum eo puer iunior, & regnauit
στρεψε τρύφων καὶ ἀντίοχος μετ' αὐτοῦ παιδάριον νεώτερον, καὶ ἐβασίλευ-
& imposuit sibi diadema Et congregati sunt ad eum omnes
55 σε καὶ ἐπέθετο διάδημα καὶ ἐπισωήχθησαν πρὸς αὐτὸν πᾶσαι
exercitus quos dispersérat Demetrius & pugnauerunt contra eum & fugit
αἱ δυνάμεις ἀπεσκόρπισε Δημήτριος, καὶ ἐπολέμησαν πρὸς αὐτόν, καὶ ἔφυ-
& fugatus est Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit
56 γε καὶ ἐτροπώθη καὶ ἔλαβε τρύφων τὰ θηρία, καὶ κατεκράτησεν
Antiochiam Et scripsit Antiochus iunior Ionathæ di-
57 ἀντιοχείας καὶ ἔγραψεν ἀντίοχος ὁ νεώτερος Ἰωναθῃ λέ-
cens Confirmo tibi sacerdotii principatum, & constituo te super quatuor
γων ἵστημί σοι τὴν ἀρχιερωσύνην, καὶ καθίστημί σε ὅπι τῶν τεσσάρων
ciuitates & vt sis to ex amicis regis Et misit ei
58 νόμων καὶ εἶναί σε ἐκ τῶν φίλων τοῦ βασιλέως καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ
vasa aurea & ministerium & dedit ei potestatem bibendi in aureis va
χρυσώματα καὶ διακονίαν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν πίνειν ἐν χρυσώμα-
sis & vt esset in purpura & vt haberet fibulam auream Et Simo
59 σι, καὶ ἵνα ἐν πορφύρᾳ καὶ ἔχειν πόρπην χρυσῆν καὶ σίμω-

nem fratrem eius constituit ducem ab aſcenſu Tyri
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ κατέστησε στρατηγὸν ἀπὸ τῆς κλίμακος τύρου
vsque ad hæc Ægypti Et exiit Ionathas & perambulabat
ἕως τῶν δεινῶν αἰγύπτου. καὶ ἐξῆλθεν ἰωνάθαν καὶ διεπορεύετο 60
trans flumen Ivin vrbibus & congregati sunt ad eum omnes
πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ συνήθροίσθησαν πρὸς αὐτὸν πᾶσα
exercitus syriæ in auxilium & venit in Aſcalonem & occurrerunt
αἱ δυνάμεις συρίας εἰς συμμαχίαν, καὶ ἦλθεν εἰς ἀσκαλῶνα, καὶ ἀπήντησαν
ei qui de ciuitate honorifice Et abiit inde in Ga-
αὐτῷ οἱ ἐκ τῆς πόλεως ἐνδόξως καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς γά- 61
zon & obſederunt eum qui de Gaza & obſedit ciuitatem eam, & succendit
ζαν, καὶ ἀπέκλεισαν οἱ ἀπὸ γάζης καὶ ἐνεπύρισαν αὐτὴν, καὶ ἐσκύλευσε
turbam eius igne & prædatus eſt eas Et rogauerunt qui
τὰ προάστια αὐτῆς πυρί, καὶ ἐσκύλευσαν αὐτούς καὶ ἠξίωσαν οἱ 62
de Gaza Ionathan & dedit eis dextras & accepit filios
ἀπὸ γάζης ἰωνάθαν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς δεξιὰς καὶ ἔλαβε τοὺς υἱοὺς τῶν
principum eorum in obſides & miſit eos in Hieruſalem & &
ἀρχόντων αὐτῶν εἰς ὁμηρεῖα, καὶ ἐξατέστρεψε αὐτοὺς εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ
pertransiuit regionem vſq ad Damaſcum Et audiuit Ionathas quòd ade-
διῆλθε τὴν χώραν ἕως δαμασκοῦ καὶ ἤκουσε ἰωνάθαν ὅτι πα- 63
rant principes Demetrii in Cades quæ eſt in Galilæa cum exercitu
ρῆσαν οἱ ἄρχοντες δημητρίου εἰς κεδες τὴν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ μετὰ δυνά-
multo volentes remouere eum à regione Et occur-
μεως πολλῆς βουλόμενοι μετάστησαι αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας. καὶ συν- 64
rit eis ad fratrem eius Simonem reliquit in regione
ἐλθεῖν αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ σίμωνα κατέλιπε τῇ χώρᾳ
Et poſuit caſtra Simon in Bethſura & expugnabat eam diebus multis.
καὶ ἐπολέμει αὐτὴν ἡμέρας πολλάς, 65
& conclusit eam Et poſuerunt eum dextras acci-
καὶ συνέκλεισεν αὐτὴν καὶ ἠξίωσαν αὐτὸν τὰς δεξιὰς λα- 66
pere & dedit eis & eiecit eos inde & cepit
βεῖν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ ἐξέβαλεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, καὶ κατέλαβετο τὴν
ciuitatem & poſuit in ea præſidium Et tendit &
πόλιν καὶ ἔστησεν ἐν αὐτῇ φρουράν. καὶ ἐστρατοπέδευσαν καὶ ἦ 67
caſtra eius applicuerunt ad aquam Genneſar & surrexerunt
τα παρεμβολὴ αὐτοῦ παρὰ ἔδαλον ὕδατος γεννησὰρ καὶ ὠρθρίσαν τὸ
mane in campo Naſor Et ecce caſtra alienigenarum
πρωῒ εἰς τὸ πεδίον νασωρ καὶ ἰδοὺ παρεμβολὴ ἀλλοφύλων 68
occurrebant ei in campo & eiecerunt insidias contra eum in mon
ἀπήντων αὐτῷ ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ἐξέβαλον ἔνεδρον ἐπ' αὐτὸν ἐν τοῖς ὄρε-
tibus ipſi autem occurrerunt ex aduerſo At insidiæ exſurrexerunt
σιν, αὐτοὶ δὲ ἀπήντησαν ἐξεναντίας τὰ δὲ ἔνεδρα ἐξανέστησαν 69
de locis suis & commiſerunt prælium Et fugerunt qui
ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν, καὶ συνῆψαν πόλεμον. καὶ ἔφυγον οἱ 70
à Ionatha omnes nemo relictus eſt ab eis præterquam Mattathias
παρὰ ἰωνάθου πάντες ἐδ' εἷς κατελείφθη ἀπ' αὐτῶν πλὴν ματταθίας
(filius) Abſalomi & Iudas (filius) Chalphi principes militiæ
ὁ τοῦ ἀψαλωμι καὶ ἰούδας ὁ τοῦ χαλφὶ ἄρχοντες τῆς στρατιᾶς τῶν
exercituum Et fecit Ionathas vehicula sua, & imposuit tentam
δυνάμεων καὶ διέρρηξεν ἰωνάθαν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐπέθηκε γῆν 71
super caput suum & orauit Et reuersus eſt ad eos
ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ προσηύξατο καὶ ὑπέστρεψε πρὸς αὐτοὺς 72

in

ta prælio & fugauit illos & fugerunt Et viderunt fugien

73 πλέμω, καὶ ἔτροπωσατο αὐτὸς, καὶ ἔφυγον καὶ εἶδον οἱ φυ
tes ab eo & reuersi sunt ad eum & persecuti sunt eum eo vsque
γόντες παρ' αὐτοῦ, καὶ ἀπέστρεψαν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐδίωκον μετ' αὐτὸ ἕως
ad Cades vsque ad castra eorum & castra posuerunt ibi Et cecidē unt
74 κάδως ἕως τῆς παρεμβολῆς αὐτῶν, καὶ παρεβάλοσαν ἐκεῖ. καὶ ἔπεσον
de alienigenis in die illa ad viros tres mille & reuer
σι τῶν ἀλλοφύλων ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰς ἄνδρας τρισχιλίους· καὶ ἐπέ-
sus est Ionathas in Hierusalem
στρεψεν Ιωνάθαν εἰς ἱερουσαλήμ.

CAP. XII. ιβ'

Et vidit Ionathas quod tempus eum iuuat & elegit viros ,

1 Καὶ εἶδεν Ιωνάθαν ὅτι ὁ καιρὸς αὐτῷ συνεργεῖ, καὶ ἐπέλεξεν ἄνδρας,
& misit ad Romam ad renouandū & renouandum erga eos amicitiam
καὶ ἀπέστειλεν εἰς ῥώμην στῆσαι καὶ ἀνανεώσασθαι τὴν φιλίαν
2 Et ad Spartiatas & loca alia misit epistolas secundū hæc
καὶ πρὸς σπαρτιάτας καὶ τόπους ἑτέρους ἀπέστειλεν ἐπιστολὰς κατὰ τοῦτο
3 Et abierunt in Romam & ingressi sunt in senatum & dixerunt
καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ῥώμην, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ βουλευτήριον καὶ εἶπαν
Ionathas sacerdotū princeps & gens Iudæorum misit nos vt renouare
Ιωνάθαν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ἀπέστειλεν ἡμᾶς ἀνανεώ
mus amicitiam eis & societatem secundum prius Et
σασθαι τὴν φιλίαν αὐτοῖς καὶ τὴν συμμαχίαν κατὰ τὸ πρότερον καὶ
4 dederunt epistolas eis ad eos per locum, vt deducerent
ἔδωκαν ἐπιστολὰς αὐτοῖς πρὸς αὐτοὺς κατὰ τόπον , ὅπως προπέμπωσιν
eos in terram Iuda cum pace Et hoc exemplum
5 αὐτοὺς εἰς γῆν ἰουδα μετ' εἰρήνης. καὶ τοῦτο τὸ ἀντίγραφον τῶν
epistolarum quas scripsit Ionathas Spartiatis IONATHAS sum-
6 ἐπιστολῶν ἃς ἔγραψεν Ιωνάθαν τοῖς σπαρτιάταις Ιωνάθαν ἀρ-
mus sacerdos & senatus gentis & sacerdotes & reliquus populus
χιερεὺς καὶ ἡ γερουσία τοῦ ἔθνους, καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ λοιπὸς δῆμος τῶν
Iudæorum Spartiatis fratribus gaudere Iam pridem missæ
7 Ἰουδαίων σπαρτιάταις τοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν ἔτι πρότερον ἀπε-
fuerunt epistolæ ad Oniam sum sacerdotem à Dario regnante
στάλησαν ἐπιστολαὶ πρὸς ὀνίαν τὸν ἀρχιερέα παρὰ δαρείου τοῦ βασιλεύοντος
apud vos quoniā ētis fratres nostri, vt exemplum subiicit
ἐν ὑμῖν, ὅτι ἐστὲ ἀδελφοὶ ἡμῶν ὡς τὸ ἀντίγραφον ὑπόκειται
Et suscepit Onias virum missum gloriosè & accepit
8 καὶ ἐπεδέξατο ὀνιας τὸν ἀνδρα τὸν ἀπεσταλμένον ἐνδόξως, καὶ ἔλαβε τὰς
epistolas in quibus significabatur de societate & amicitia
ἐπιστολὰς ἐν αἷς διεσαφεῖτο περὶ συμμαχίας καὶ φιλίας
Et nos igitur non indigentes horum existentes adminitionem habentes li-
9 καὶ ἡμεῖς οὖν ἀπροσδεεῖς τούτων ὄντες, παράκλησιν ἔχοντες τὰ βι-
bros sanctos qui in manibus nostris Tentauimus mittere
10 βλία τὰ ἅγια τὰ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν, ἐπιχειρήσαμεν ἀποστεῖλαι τῷ
eiga vos fraternitatem & amicitiam renouare ne aliena
πρὸς ὑμᾶς ἀδελφότητα καὶ φιλίαν ἀνανεώσασθαι πρὸς τὸ μὴ ἐξαλλο-
efficiamur a vobis multa enim tempora transierunt ex quo missistis ad
τριωθῆναι ὑμῶν. πολλοὶ γὰρ καιροὶ διῆλθον ἀφ' οὗ ἀπεστείλατε πρὸς
nos Nos igitur in omni tempore assiduè atque
11 ἡμᾶς ἡμεῖς οὖν ἐν παντὶ καιρῷ ἀδιαλείπτως ἔντε τοῖς

festis & in reliquis opportunis diebus recordabimur vestri in his
ἑορταῖς καὶ ταῖς λοιπαῖς καθηκούσαις ἡμέραις μιμνῃσκόμεθα ὑμῶν, ἐφ'
quæ offerimus sacrificiis, & in orationibus vt decens est & conuenient
οἷς θυσιάζομεν θυσίαις καὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὡς δέον ἐστὶ καὶ πρέπον
recordari fratrum. Lætamur autem de gloria vestra Nos
μιμνῄσκεσθαι ἀδελφῶν· εὐφραινόμεθα δὲ ἐπὶ τῇ δόξῃ ὑμῶν. ἡμᾶς 12
vero circumdederunt multæ tribulationes & bella multa & oppugnauerunt
δὲ κύκλωσαν πολλαὶ θλίψεις καὶ πόλεμοι πολλοὶ καὶ ἐπολέμησαν 13
nos reges qui in circuitu nostro Noo voluimus ergo molesti
ἡμᾶς οἱ βασιλεῖς οἱ κυκλῶ ἡμῶν. οὐκ ἠβουλόμεθα οὖν παρενο- 14
esse vobis & reliquis sociis & amicis nostris in bellis
χλεῖν ὑμῖν καὶ τοῖς λοιποῖς συμμάχοις καὶ φίλοις ἡμῶν ἐν τοῖς πολέμοις
his Habemus enim ex cælo auxilium adiuuans nos &
τούτοις. ἔχομεν γὰρ τὴν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν βοηθοῦσαν ἡμῖν, καὶ 15
liberati sumus de inimicis nostris, & humiliati sunt inimici nostri
ἐρρύσθημεν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐταπεινώθησαν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν
Elegimus igitur Numenium Antiochi & Antipatrum Iasonis & misi
ἐπελέξαμεν οὖν νουμήνιον ἀντιόχου καὶ ἀντίπατρον ἰάσωνος· καὶ ἀπέστει- 16
mus ad Romanos ad renouandam ergo eos amicitiam & societatem
λαμεν πρὸς ῥωμαίους ἀνανεώσασθαι τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν καὶ συμμαχίαν
priorem Mandauimus itaque eis etiam ad vos venire &
τὴν πρώτερον· ἐνετειλάμεθα οὖν αὐτοῖς καὶ πρὸς ὑμᾶς πορεύθῆναι καὶ 17
salutare vos, & reddere vobis nostras epistolas de
ἀσπάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ἀποδοῦναι ὑμῖν τὰς παρ' ἡμῶν ὑπομνηματικὰς περὶ τῆς
innouatione & fraternitate nostra Et nunc bene facietis
ἀνανεώσεως καὶ τῆς ἀδελφότητος ἡμῶν. καὶ νῦν καλῶς ποιήσετε 18
respondentes nobis ad hæc Et hoc exemplum
ἀνταποφωνήσαντες ἡμῖν πρὸς ταῦτα. καὶ τοῦτο τὸ ἀντίγραφον 19
epistolarum quas miserunt ONIARES rex Spartiatarum
τῆς ἐπιστολῆς ὧν ἀπέστειλαν Ονιαρης βασιλεὺς σπαρτιατῶν 20
Onix sacerdoti magno gaudere Inuentũ est in scriptura de Sparta
ὀνίᾳ ἱερεῖ μεγάλῳ χαίρειν ηὑρέθη ἐν γραφῇ περὶ τε τῶν σπαρ- 21
tis & Iudæis, quòd sunt fratres & quòd sunt de genere Abraam
τιατῶν καὶ ἰουδαίων, ὅτι εἰσὶν ἀδελφοί, καὶ ὅτι εἰσὶν ἐκ γένους ἀβραάμ
Et nunc ex quo cognouimus hæc bene facietis scribentes nobis de
καὶ νῦν ἀφ' οὗ ἔγνωμεν ταῦτα, καλῶς ποιήσετε γράφοντες ἡμῖν περὶ τῆς 22
pace vestra Et nos autem rescribimus vobis iumenta vestra
εἰρήνης ὑμῶν καὶ ἡμεῖς δὲ ἀντιγράφομεν ὑμῖν τὰ κτήνη ὑμῶν, 23
& substantia vestra nobis sunt, & nostra vobis sunt. Præcepimus igitur
καὶ ἡ ὑπαρξις ὑμῶν ἡμῖν ἐστι, καὶ τὰ ἡμῶν ὑμῖν ἔσται. ἐνετειλάμεθα οὖν
vt nuncietur vobis iuxta hæc Et audiit Ionathas quòd reuersi
ὅπως ἀπαγγείλωσιν ὑμῖν κατὰ ταῦτα. καὶ ἤκουσεν Ἰωνάθαν ὅτι ἐπέ- 24
sunt principes Demetrii cum exercitu multo supra transactum
στρεψαν οἱ ἄρχοντες δημητρίου μετὰ δυνάμεως πολλῆς ὑπὲρ τὸ πρότερον
ad pugnandum contra eum Et abiit ex Hierusalem &
πρὸς πολεμῆσαι πρὸς αὐτόν. καὶ ἀνῆρεν ἐξ ἰερουσαλὴμ, καὶ 25
occurrit eis in Amathite regione no enim dedit eis spatium
ἀπήντησεν αὐτοῖς εἰς τὴν ἀμαθῖτιν χώραν, ὅτι οὐκ ἔδωκεν αὐτοῖς ἀποχὴν
ad ineundum in regionem eius Et misit speculatores
ἐμβατεῦσαι εἰς τὴν χώραν αὐτῆς καὶ ἀπέστειλε κατασκόπους 26
in castra eius & redierunt & nunciauerunt ei quòd sic
εἰς τὴν παρεμβολὴν αὐτῆς, καὶ ἀπέρχεται καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ, ὅτι οὕτω

ordinant struere in eos nocte Vt aute occidit Sol
47 τάσσονται ἐπιπίπτειν ἐπ' αὐτὸς τὴν νύκτα. οἱς δὲ ἔδυ ὁ ἥλιος
fuisset Ionathas suis vigilare & esse in armis,
ἐπέταξεν Ιωνάθαν τοῖς παρ' αὐτῷ γρηγορεῖν καὶ εἶναι ἐπὶ τοῖς ὅπλοις,
vt parati essent ad pugnam per totam noctem & posuit custodes in cir
ἑτοιμάζεσθαι εἰς πόλεμον δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ ἐξέβαλε φυλακὰς κυ-
cuitu castrorum Et audierunt aduersarii quòd para
48 κλῳ τῆς παρεμβολῆς. καὶ ἤκουσαν οἱ ὑπεναντίοι ὅτι ἡτοί-
tus esset Ionathas & qui cum eo ad bellum & timuerunt & formidaue
μασται Ιωνάθαν καὶ οἱ παρ' αὐτῷ εἰς πόλεμον, καὶ ἐφοβήθησαν καὶ ἐτάραξαν
runt in corde suo & accenderunt pyras in castris suis Ionathas
49 τὴν καρδίαν αὐτῶν, καὶ ἀνέκαυσαν πυρὰς ἐν τῇ παρεμβολῇ αὐτῶν. Ιωνάθαν
autem & qui cum eo non cognouerunt vsq; ad manè videbant enim luminaria
δὲ καὶ οἱ παρ' αὐτῷ ἕως ἐγνωσαν ἕως πρωΐ, ἔλαμπον γὰρ τὰ φῶτα
ardentia Et persecutus est Ionathas post eos & no compre
50 καιόμενα. καὶ κατεδίωξεν Ιωνάθαν ὀπίσω αὐτῶν, καὶ οὐ κατέ-
hendit eos transierunt enim Eleutherum fluuium Et declina-
51 λαβεν αὐτούς, διέβησαν γὰρ τὸν ἐλεύθερον ποταμόν καὶ ἐξέκλι-
uit Ionathas ad Arabes vocatos Zabadæos, & percussit
νεν Ιωνάθαν ἐπὶ τοὺς ἄραβας τοὺς καλουμένους Ζαβαδαίους, καὶ ἐπάταξεν
eos, & accepit spolia eorum: Et mouens castra venit in Dama
52 αὐτούς, καὶ ἔλαβε τὰ σκῦλα αὐτῶν, καὶ ἀναζεύξας ἦλθεν εἰς Δα-
scum, & perambulauit omnem regionem Et Simon exiit & ve
53 μασκὸν, καὶ διῆλθεν πᾶσαν τὴν χώραν. καὶ Σίμων ἐξῆλθε καὶ διώ
nit vsq ad Ascalonem & proximas munitiones & declinauit in
δευσεν ἕως Ασκάλωνος καὶ τὰ πλησίον ὀχυρώματα, καὶ ἐξέκλινεν εἰς
Ioppen & occupauit eam Audiuit enim quòd volunt muni-
54 Ἰόππην καὶ προκατελάβετο αὐτὴν ἤκουσε γὰρ ὅτι βάλονται τὸ ὀχυ-
tionem tradere his qui sunt à (parte) Demetrii, & posuit illic custodiam vt
ρωμα παραδοῦναι τοῖς ἀπὸ Δημητρίου, καὶ ἔθετο ἐκεῖ φρουρὰν ὅπως
custodirent eam Et reuersus est Ionathas, & congregauit
55 φυλάσσωσιν αὐτήν καὶ ἐπέστρεψεν Ιωνάθαν καὶ ἐξεκλησία-
seniores populi & cognauit cum eis ædifi
σε τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, καὶ ἐβουλεύσατο μετ' αὐτῶν τοῦ οἰκοδο-
care munitiones in Iudæa, Et exaltare muros Hieru
56 μῆσαι ὀχυρώματα ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ψοῦψῶσαι τὰ τείχη Ἱερου-
salem & exaltare altitudinẽ magnam inter arcem & ciuitatem,
σαλὴμ, καὶ ὑψῶσαι ὕψος μέγα ἀναμέσον τῆς ἄκρας καὶ τῆς πόλεως
ad separandum eam à ciuitate vt esset ipsa singulariter, vt neque
εἰς τὸ διαχωρίζειν αὐτὴν τῆς πόλεως ἵνα μὴ αὐτὴ καταμένωσι, ὅπως μήτε
emant neque vendant Et conuenerunt vt ædificarent
57 ἀγοράζωσι μήτε πωλῶσι. καὶ συνήχθησαν τοῦ οἰκοδομεῖν τὴν
ciuitatem & appropinquauit muro torrentis qui à subsolano & ædifi
πόλιν, καὶ ἤγγισε τοῦ τείχους τοῦ χειμάρρου τοῦ ἐξ ἀπηλιώτου, καὶ ἐπε-
cauerunt cum qui vocatur Chaphenatha Et Simon ædificauit
58 σκεύασαν τὸ καλούμενον Χαφεναθά καὶ Σίμων ὠκοδόμη-
Adida in Sephela, & munuit portas & seras Et quæsi
59 σε τὸν Ἀδιδὰ ἐν τῇ σεφήλα, καὶ ἐχύρωσε θύρας καὶ μοχλούς καὶ ἐζή-
uit Tryphon regnare Asiæ, & apponere sibi diadema & extendere
τησε τρύφων βασιλεῦσαι τῆς ἀσίας καὶ περιθέσθαι τὸ διάδημα καὶ ἐκτεῖναι
manum in Antiochum regem Et timuit ne forte non sineret
60 χεῖρα ἐπὶ Ἀντίοχον τὸν βασιλέα καὶ ἐφοβήθη μήποτε οὐκ ἐάσῃ

cum Ionathas & ne fortè pugnaret aduersus eum & quærebat vtim ad com
αὐτὸν Ιωνάθαν, καὶ μήποτε πολεμήσῃ πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐζήτει πόρον τοῦ συλ
prehendendum eum vt perderet & exurgens venit in Bethsan E
λαβεῖν αὐτὸν τὸ ἀπολέσαι· καὶ ἀπάρας ἦλθεν εἰς βαιθσάν· καὶ
exiuit Ionathas in occursum eius cum quadraginta millibus vi 41
ἐξῆλθεν Ιωνάθαν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ ἐν τετρακοσιοντα χιλιάσιν ἀν-
rorum electis in prœlium & venit in Bethsan
δρῶν ἐκλελεγμένοις εἰς πόλεμον, καὶ ἦλθεν εἰς βαιθσάν
Et vidit Tryphon quòd adest cum exercitu multo, & extendere manus
καὶ εἶδε τρυφων ὅτι πάρεστι μετ' δυνάμεως πολλῆς, καὶ ἐκτεῖναι χεῖρας
contra eum timuit Et suscepit eum gloriosè & comendauit 42
ἐπ' αὐτὸν δόλῳ ἕλαβεν αὐτόν. καὶ ἐπεδέξατο αὐτὸν ἐνδόξως καὶ συνέτα 43
eum omnibus amicis eius & dedit ei munera & præcepit
σεν αὐτῷ πᾶσι τοῖς φίλοις αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ δόματα, καὶ ἐπέταξε
amicis suis obedire ei sicut ipsi Et dixit Ion thæ
τοῖς φίλοις αὐτοῦ ὑπακοῦσαι αὐτῷ ὡς αὐτῷ· καὶ εἶπεν τῷ Ιωναθαν, 44
Vt quid vexisti vniuersum populum hunc cum bellum non Et nobis? Et
ἵνατί ἐκόπωσας παντα τον λαὸν τοῦτον, πολέμου μὴ ὑπαρχόντος ἡμῖν, καὶ 45
nunc remitte eos in domos suas elige autem tibi viros
νῦν ἀπόστειλον αὐτοὺς εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν, ἔκλεξαι δὲ σεαυτῷ ἀνδρας
paucos qui erunt tecum & veni mecum in Ptolemaidem & tradam
ὀλίγους οἵτινες ἔσονται μετὰ σοῦ, καὶ δῶρο μετ' ἐμοῦ εἰς πτολεμαΐδα, καὶ παρα-
tibi eam & reliquas munitiones & exercitus reliquos &
δώσω σοι αὐτὴν καὶ τὰ λοιπὰ ὀχυρώματα καὶ τὰς δυνάμεις τὰς λοιπὰς καὶ
vniuersos præpositos negotiorum & conuersus abibo huius enim gra
πάντας τοὺς ὀπὴ χρείων καὶ ὀπισρέψας ἀπελεύσομαι, τούτου γὰρ χά-
tia adiam Et credens ei fecit sicut dixit &
ριν πάρειμι. καὶ ἐμπεύσας αὐτῷ ἐποίησε καθὼς εἶπε, καὶ ἐξα- 46
misit exercitus, & abierunt in terram Iuda Reliquit autem
πέστειλε τὰς δυνάμεις, καὶ ἀπῆλθον εἰς γῆν ἰούδα. κατέλιπε δὲ 47
secum viros tres mille quorum duo mille dimisit in Galilæa
μετ' ἑαυτοῦ ἄνδρας τρισχιλίους, ὧν δισχιλίους ἀφῆκεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ,
mille autem venerunt cum eo Vt autem introuit Ionathas in Ptole
χίλιοι δὲ συνῆλθον αὐτῷ· ὡς δὲ εἰσῆλθεν Ιωνάθαν εἰς πτολε 48
maidem clauserunt Ptolemæenses portas & comprehenderũt eum & om
μαΐδα, ἀπέκλεισαν οἱ πτολεμαεῖς τὰς πύλας, καὶ συνέλαβον αὐτὸν, καὶ πάν-
nes interfecerunt cum eo interfecerunt in gladio Et misit
τας τοὺς εἰσελθόντας μετ' αὐτοῦ ἀπέκτειναν ἐν ῥομφαίᾳ. καὶ ἀπέστειλε 49
Tryphon exercitus & equitatum in terram Galilæam & campum magnum, vt
τρυφων δυνάμεις καὶ ἵππον εἰς γῆν γαλιλαίαν καὶ τὸ πεδίον τὸ μέγα, τοῦ
perderent omnes qui à (parte) Ionathæ Et cognouerunt quod compre-
ἀπολέσαι παντας τοὺς περὶ ἰωνάθαν. καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι συλ 50
henfus est & præsit, & qui cum eo, & horrati sunt seipsos & iue-
λήφθη καὶ ἀπόλωλεν καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ παρεκάλεσαν ἑαυτοὺς, καὶ ἐπο-
runt conuersi parati ad prœlium Et viderunt qui insequ
ρεύοντο συνεσταμμένοι ἕτοιμοι εἰς πόλεμον· καὶ εἶδον οἱ διωκον- 51
bantur quòd de anima eis est Et reuersi sunt & venerunt
τες ὅτι περὶ ψυχῆς αὐτοῖς ἐστι. καὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἦλθον 52
omnes in terram Iuda & luxerunt Ionathan & eos qui cum eo, &
πάντες εἰς γῆν ἰούδα, καὶ ἐπένθησαν τὸν ἰωνάθαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ
timuerunt valdè & luxerunt omnis Israel luctum magnum Et
ἐφοβήθησαν σφόδρα, καὶ ἐπένθησαν πᾶς ἰσραὴλ πένθος μέγα· καὶ 53

quæserunt omnes gentes qui in circuitu eorum conterere eos: dixerunt enim
ἐζήτησαν πάντα τὰ ἔθνη τὰ κυκλῳ αὐτῶν συντρίψαι αὐτούς εἶπαν γὰρ
Non habent principem & adiuuantem: nunc igitur oppugnabimus eos & delebi-
54 ἐκ ἔχουσιν ἄρχοντα καὶ βοηθοῦντα νῦν οὖν πολεμήσωμεν αὐτούς, καὶ ἐξαρθ-
mus de hominibus memoriam eorum
μὴν ἐξ ἀνθρώπων τὸ μνημόσυνον αὐτῶν

CAP XIII ιγ'

Et audiuit Simon quod congregauit Tryphon exercitum multum vt veniret in
1 Καὶ ἤκουσε σίμων ὅτι συνήγαγε τρύφων δυνάμιν πολλὴν τοῦ ἐλθεῖν εἰς
terram Iuda. & atteret eam Et vidit populum quod est tre-
2 γῆν ἰουδα καὶ συντρῖψαι αὐτήν καὶ εἶδεν τὸν λαὸν ὅτι ὄχλος ἄγ-
mens & formidans, & ascendit in Hierusalem & congregauit populum
3 χρομος καὶ ἔκφοβος, καὶ ἀνέβη εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ ἠθροισε τὸν λαόν
Et adhortatus est eos & dixit eis Ipsi scitis quanta ego & fratres
4 καὶ παρεκαλεσεν αὐτούς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς αὐτοὶ οἴδατε ὅσα ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφ
mei & domus patris mei fecimus pro legibus &
οἱ μου καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου ἐποίησαμεν περὶ τῶν νόμων καὶ τῶν
sanctis & præliis & angustias quas vidimus Haud
ἁγίων, καὶ τὰς πολέμους καὶ τὰς στενοχωρίας ἃς εἴδομεν τούτου
quaquam pepercerunt fratres mei omnes propter Israel & relictus sum
5 χάριν ἀπώλοντο οἱ ἀδελφοί μου πάντες χάριν τοῦ ἰσραὴλ, καὶ κατελείφθην
ego solus Et nunc non mihi fiat parcere mee animæ in
ἐγὼ μόνος καὶ νῦν μή μοι γένοιτο φείσασθαί μου τῆς ψυχῆς ἐν
omni tempore tribulationis, non enim sum melior fratribus meis Verum
6 παντὶ καιρῷ θλίψεως, ἐγὼ γὰρ εἰμι κρείσσων τῶν ἀδελφῶν μου πλὴν
vindicabo pro gente mea & pro sanctis & pro vxoribus &
ἐκδικήσω περὶ τοῦ ἔθνους μου καὶ περὶ τῶν ἁγίων καὶ περὶ τῶν γυναικῶν καὶ
filiis vestris, quia congregatæ sunt omnes gentes conterere nos inimicitiæ
τῶν τέκνων ὑμῶν, ὅτι συνήχθησαν πάντα τὰ ἔθνη συντρῖψαι ἡμᾶς ἐχθρας
gratis Et accensus est spiritus populi simul vt audirent
7 χαριν. καὶ ἀνεζωπύρησε τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ ἅμα τὸ ἀκοῦσαι τοὺς
sermones hos & responderunt voce magna ducentes Tu es no-
8 λόγων τούτων, καὶ ἀπεκρίθησαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες σὺ εἶ ἡμῶν
dux pro Iuda & Ionatha fratribus tuis Pugna
9 ἡγούμενος ἀντὶ ἰούδα καὶ ἰωναθου τῶν ἀδελφῶν σου πολέμησον τὸν
prælium nostrum & omnia quæcunq dixeris nobis faciemus Et congre-
10 πόλεμον ἡμῶν, καὶ πάντα ὅσα ἂν εἴπῃς ἡμῖν ποιήσομεν καὶ συνή
gauit omnes viros bellatores & accelerauit consummare
γαγε πάντας τοὺς ἄνδρας τοὺς πολεμιστὰς, καὶ ἐτάχυνε τοῦ τελέσαι τὰ
muros Hierusalem & munivit eam circumcirca Et misit Ionathan
11 τείχη ἱερουσαλὴμ, καὶ ὠχύρωσεν αὐτὴν κυκλόθεν καὶ ἀπέστειλεν ἰωναθαν
(filium) Absalomi & cum eo exercitum sufficientem in Ioppen & eiecit eos
τὸν τοῦ ἀφαλώμ καὶ μετ' αὐτοῦ δυνάμιν ἱκανὴν εἰς ἰόππην καὶ ἐξέβαλε τοὺς
qui erant in ea, & mansit illic in ea Et profectus est Tryphon de
12 ὄντας ἐν αὐτῇ, καὶ ἐμεινεν ἐκεῖ ἐν αὐτῇ καὶ ἀπῆρε τρύφων ἀπὸ
Ptolemaide cum exercitu multo vt intraret in terram Iuda & Ionathas
πτολεμαΐδος μετὰ δυνάμεως πολλῆς εἰσελθεῖν εἰς γῆν ἰούδα, καὶ ἰωνα
cum eo in custodia Simon autem castrametatus est in
13 θαν μετ' αὐτοῦ ἐν φυλακῇ σίμων δὲ παρενέβαλεν ἐν
Adiitis contra faciem campi. Et cognouit
ἀδίδοις κατὰ πρόσωπον τοῦ πεδίου. καὶ ἐπέγνω

Tryphon quòd surrexit Simon pro Ionatha fratre suo, & quòd committere
τρύφων ὅτι ἀνέστη σίμων ἀντὶ ἰωνάθου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ ὅτι συνάπτειν
cum eo futurus esset prœlium, & misit ad eum legatos dicens Pro
αὐτῷ μέλλει πόλεμον, καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τοὺς λέγων· ὑπὲρ
argento quod debebat Ionathas frater tuus in ratione regis propter quæ 15
τοῦ ἀργυρίου ὃ ὤφειλεν ἰωνάθαν ὁ ἀδελφός σου εἰς τὸ βασιλικὸν διὰ ἃς
habuit negotia, detinuimus eum Et nunc mitte argenti talenta cen
ἔσχε χρείας συνεχόμεθα αὐτόν. καὶ νῦν ἀπόστειλον ἀργυρίου τάλαντα ἑκα- 16
tum, & duos ex filiis eius obsides vt non dimissus recedat à nobis
τὸν, καὶ δύο τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁμήρους, ὅπως μὴ ἀφεθεὶς ἀποστήσῃ ἀφ' ἡμῶν,
& dimittemus eum Et cognouit Simon quod dolo loquuntur ad eum, &
καὶ ἀφήσομεν αὐτόν καὶ ἔγνω σίμων ὅτι δόλῳ λαλοῦσι πρὸς αὐτόν, καὶ
mittit argentum, & duos pueros & ne inimicitiam sumeret
ἔπεμψε τὸ ἀργύριον, καὶ τὰ δύο παιδάρια, καὶ μήποτε ἔχθραν ἄρῃ
magnam ad populum, dicentes Quòd non misi ei argen 17
μεγάλην πρὸς τὸν λαὸν λέγοντες, ὅτι οὐκ ἀπέστειλα αὐτῷ τὸ ἀργύ
tum, & pueros & periit Et misit pue 18
ριον, καὶ τὰ παιδάρια, καὶ ἀπώλετο καὶ ἀπέστειλε τοῦ πυ-
ros & centum talenta & mentitus est, & non dimisit Iona 19
δάρια καὶ τὰ ἑκατὸν τάλαντα καὶ διεψεύσατο, καὶ οὐκ ἀφῆκε τὸν ἰωνά-
than Et post hæc venit Tryphon vt ascenderet in
θαν. καὶ μετὰ ταῦτα ἦλθε τρύφων τοῦ ἐμβατεῦσαι εἰς τὴν 20
regionem & contereret eam & circumdedit viam quæ in Adora
χώραν, καὶ ἐκτρίψαι αὐτὴν, καὶ ἐκύκλωσεν ὁδὸν τὴν εἰς ἄδωρα
Et Simon & castra eius contra veniebant ei in omnem lo
καὶ σίμων καὶ ἡ παρεμβολὴ αὐτοῦ ἀντιπαρῆγεν αὐτῷ εἰς πάντα τό-
cũ quocunq; ibat At qui in arce, mittebant ad Tryphonem
πον οὗ ἂν ἐπορεύετο οἱ δὲ ἐν τῇ ἄκρᾳ ἀπέστελλον πρὸς τρύφωνα 21
legatos, & qui vrgerent eum vt veniret ad se per
ἀγγέλους καὶ κατασπεύδοντας αὐτὸν τοῦ ἐλθεῖν πρὸς αὐτοὺς διὰ τῆς
desertum, & mitterent eis alimonias Et parauit Tryphon
ἐρήμου, καὶ ἀποστεῖλαι αὐτοῖς τροφάς. καὶ ἡτοίμασε τρύ- 22
omnem equitatum suum vt veniret & in nocte illa fuit nix multa
φων πᾶσαν τὴν ἵππον αὐτοῦ ἐλθεῖν, καὶ ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ὢν χιὼν πολ-
valde & non venit propter nimiam & abiit & venit in Galaadi
λὴ σφόδρα, καὶ οὐκ ἦλθε διὰ τὴν χιόνα καὶ ἀπῆρε καὶ ἦλθεν εἰς τὴν γαλαα-
tim Vt autẽ appropinquauit Basçamæ occidit Ionathan, &
δίτην ὡς δὲ ἤγγισε τῇ βασκαμά, ἀπέκτεινε τὸν ἰωναθαν, καὶ 23
sepultus est illic Et rediit Tryphon, & abiit in
ἐτάφη ἐκεῖ. καὶ ἐπέστρεψε τρύφων καὶ ἀπῆρεν εἰς τὴν 24
terram suam Et misit Simon, & accepit ossa Ionathæ
γῆν αὐτοῦ καὶ ἀπέστειλε σίμων, καὶ ἔλαβε τὰ ὀστᾶ ἰωνάθαν τοῦ
fratris sui, & sepelierunt eum in Modin ciuitate patrum eius.
ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν μωδεὶν πόλει τῶν πατέρων αὐτοῦ
Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, & luxerunt eum
καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν πᾶς ἰσραὴλ κοπετὸν μέγαν, καὶ ἐπένθησαν αὐτὸν 26
dies multos Et ædificauit Simon super sepulchrum patris
ἡμέρας πολλάς. καὶ ᾠκοδόμησε σίμων ὅπι. τὸν τάφον τοῦ πατρὸς 27
sui & fratrum suorum & exaltauit illud visu lapide polito à
αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ ὕψωσεν αὐτὸν τῇ ὁρᾷ λίθῳ ξεστῷ ἐκ
posterioribus & anterioribus. Et fecit super ea septem pyramidas
τῶν ὄπισθεν καὶ ἔμπροσθεν καὶ ἔστησεν ἐπ' αὐτὰ ἑπτὰ πυραμίδας, 28

vnam

vnam contra vnam patri & matri & quatuor fratri
μίαν κατέναντι μιᾶς τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς τέσσαρσιν ἀδελ-
bus Et his fecit machinamenta circumpones columnas magnas
29 φοῖς· καὶ ταύταις ἐπέθηκε μηχανήματα θαυμαστὰς σύλους μεγά-
& fecit super columnas arma in nomen æternum; & apud
λους, καὶ ἐποίησεν ὅπλα τοῖς συλεῖς πανοπλίας εἰς ὄνομα αἰώνιον καὶ παρὰ
arma nauigia sculpta, vt viderentur ab omnibus
ταῖς πανοπλίαις πλοῖα διηγλυμμένα εἰς τὸ θεάσασθαι ὑπὸ πάντων τῶν
nauigantibus per mare. Hoc sepulchrum quod fecit in Modin vsque
πλεόντων τὴν θάλασσαν. οὗτος ὁ τάφος ὃν ἐποίησεν ἐν μωδεὶν ἕως
30 ad diem hunc At Tryphon ibat fraude cum Antiocho
31 τῆς ἡμέρας ταύτης. ὁ δὲ τρύφων ἐπορεύετο δόλῳ μετὰ ἀντιόχου τοῦ
rege adolescente, & occidit eum Et regnauit pro
32 βασιλέως τοῦ νεωτέρου, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτὸν· καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ'
eo, & circumposuit sibi diadema Afix, & fecit plagam magnam in
αὐτοῦ, καὶ περιέθετο τὸ διάδημα τῆς ἀσίας, καὶ ἐποίησε πληγὴν μεγάλην ὅπη
terra Et ædificauit Simon munitiones Iudææ
33 τῆς γῆς. καὶ ᾠκοδόμησε σίμων τὰ ὀχυρώματα τῆς ἰουδαίας,
& munimit turribus excelsis & muris magnis & turribus &
καὶ πυλωτείχισε φύργεις ὑψηλοῖς καὶ τείχεσι μεγάλοις καὶ πύργοις καὶ
portis & seris & posuit alimenta in munitionibus Et ele
πύλαις καὶ μοχλοῖς, καὶ ἔδωκε βρώματα ἐν τοῖς ὀχυρώμασι καὶ ἐπέ-
git Simon viros, & misit ad Demetrium regem vt faceret
34 λεξε σίμων ἄνδρας, καὶ ἀπέστειλε πρὸς δημήτριον τὸν βασιλέα τοῦ ποιῆ-
remissionem regioni; quoniam omnes actus Tryphonis erant rapinæ
σαι ἄφεσιν τῇ χώρᾳ, ὅτι πᾶσαι αἱ πράξεις τρύφωνος ἦσαν ἁρπαγαί.
Et misit ei Demetrius rex iuxta sermones hos & re
35 καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ δημήτριος ὁ βασιλεὺς κατὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ ἀπε-
spondit ei, & scripsit ei epistolam talem REX Deme
36 κρίθη αὐτῷ, καὶ ἔγραψεν αὐτῷ ἐπιστολὴν τοιαύτην Βασιλεὺς δημή-
trius Simoni principi sacerdotu & amico regum & senioribus, & genti Iu-
τριος σίμωνι ἀρχιερεῖ καὶ φίλῳ βασιλέων καὶ πρεσβυτέροις καὶ ἔθνει ἰου
dæorum gaudere Coronam auream & bainem quæ misistis
37 δαίων χαίρειν. τὸν στέφανον τὸν χρυσοῦν καὶ τὸ βαΐνιον ἃ ἀπεστείλατε
accepimus & parati sumus facere vobiscum pacem magnam & scribere
καὶ μεγάλα σπουδάσομεν ἐσμὲν τοῦ ποιῆσαι ὑμῖν εἰρήνην μεγάλην, καὶ γρα-
tis qui super negotia vt remittant vobis remissiones Et quæ
φὴν τοῖς ἐπὶ τοῦ χειρὸς τοῦ ἀφέσεις ὑμῖν ἀφέσεως καὶ ὅσα
38 statuimus ergo vos constantes & munitiones quas ædificastis
ἐστήκαμεν οὖν ὑμᾶς ἔστηκεν, καὶ τὰ ὀχυρώματα ἃ ᾠκοδομήκατε ὑπαρ-
sint vobis Remittimus autem ignorantias & peccata vsque in
χέτω ὑμῖν. ἀφίεμεν δὲ ἀγνοήματα καὶ τὰ ἁμαρτήματα ἕως τῆ
hodiernum diem, & coronam quam debebatis; & si quid aliud tributarium erat in
39 σήμερον ἡμέρας, καὶ τὸν στέφανον ὃν ὠφείλετε, καὶ εἴτι ἄλλο ἐτελωνεῖτο ἐν
Hierusalem, non amplius sit tributarium Et si qui apti ex vobis
ἱερουσαλήμ, μηκέτι τελωνείσθω. καὶ εἴ τινες δοκιμάσιοι ὑμῶν
40 conscribi inter eos qui circa nos conscribantur & sit inter nos
γραφῶσιν εἰς τοὺς περὶ ἡμᾶς, ἐγγραφέσθωσαν· καὶ γινέσθω εἰρήνη ἀνὰμεσον ἡμῶν
pax Anno septuagesimo & centesimo ablatu est iugum gentium
41 εἰρήνη. ἔτους ἑβδομηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ ἤρθη ὁ ζυγὸς τῶν ἐθνῶν
ab Israel Et cœpit populus Israel scribere in conscriptio-
42 ἀπὸ τοῦ ἰσραήλ· καὶ ἤρξατο ὁ λαὸς ἰσραὴλ γράφειν ἐν ταῖς συγγρα-

nibus & commutationibus anno primo sub Simone principe sacerdotii magno
φαις ἐν σωσαλαζμαιν ἔτους πρώτου ὅτι σίμων ⊙ α χιερέως μεγάλου
& duce & principe Iudæorum In diebus illis castrametatus est
ἐν σεχεμ ἐν ἡγουμένοις ἰουδαίων ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις περιέβαλεν 43
ad Gazam & circundedit eam castris & fecit machinam &
ὅτι γάζ ων, ἐν σκύκλωσιν αὐτὴν παρεμβολαῖς. ἐν ἐποίησεν ἐλέπολιν, ἐν
applicuit ad ciuitatem & percussit turrem vnam & comprehendit Et
προσήγαγε τῇ πόλει ἐν ἐπάταξε συρτὸν ἕνα ἐν κατελάβετο. ἐν 44
eruperunt qui in machinis in urbem & tabuit est motus magnus in
ἐξῆλθον οἱ ἐν τῇ ἐλεπόλει εἰς τὴν πόλιν, ἐν ἐζώσθη κίνημα μέγα ἐν τῇ
ciuitate. Et siccedebant qui in ciuitate cum vxoribus & filiis
πόλει ἐν ἀνέβησαν οἱ ἐν τῇ πόλει σὺν ταῖς γυναιξὶν ἐν τέκνοις 45
supra murum scissis tunicis suis & clamauerunt voce ma
χαιρις ὅτι τὸ τεῖχος διαρρήσσεται τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν ἐβόησαν φωνῇ με-
gna postulatores Simonem dexteras eis dare & dixerunt Ne nobis
γάλη αἴτουμένοις σίμωνα δεξιὰς αὐτοῖς δοῦναι, ἐν εἶπαν μὴ ἡμῖν 46
viaris secundum malitias nostras sed secundum misericordiam tuam Et fecit est eis
χρήσῃ κατὰ τὰς πονηρίας ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔλεός σου ἐν σωνελυθη αὐτοῖς 47
Simon & non debellauit eos & exeit eos de ciuitate & emun
σίμων, ἐν ἐπολέμησεν αὐτούς ἐν ἐξέλεσεν αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως, ἐν ἐκα
dauit ædes in quibus fuerant simulachra & sic intrauit in eam laudes
θαρισε τὰς οἰκίας ἐν αἷς ἦν τὰ εἴδωλα, ἐν ὕτως εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν μετ' ὑμνῶν
& benedicens Et eiecit ex ea omnem immunditiam & collegerunt
ἐν εὐλογῶν. ἐν ἐξέβαλεν ἐξ αὐτῆς πᾶσαν ἀκαθαρσίαν, ἐν κατῴκισεν 48
illic viros qui legem facerent & munirent eam & ædifi
ἐκεῖ ἄνδρας οἵτινες τὸν νόμον τοιῶσι ἐν ὠχύρωσεν αὐτὴν ἐν ὠκοδό-
cauit sibi in ipsa habitationem Quam autem erant in arce in Hierusalem prohibe
μησεν ἑαυτῷ εἰς αὐτὴν οἴκησιν. οἱ δὲ ἐκ τῆς ἀκρας ἐν ἰερουσαλὴμ ἐκω 49
bantur egredi & ingredi in regionem & emere & ven
λύοντο ἐκπορεύεσθαι ἐν εἰσπορεύεσθαι εἰς τὴν χώραν ἐν ἀγοράζειν ἐν πω-
dere & efficiebant valde & patiebantur ex illis multa mala Et
λεῖν, ἐν ἐπίνασαν σφόδρα ἐν ἀπώλοντο ἐξ αὐτῶν ἱκανοὶ τῷ λιμῷ ἐν 50
clamauerunt ad Simonem dexteras accipere & dedit eis & eiecit eos
ἐβόησαν πρὸς σίμωνα δεξιὰς λαβεῖν, ἐν ἔδωκεν αὐτοῖς, ἐν ἐξέβαλεν αὐ-
illinc & mundauit aream a contaminationibus Et
τὰς ἐκεῖθεν, ἐν ἐκαθάρισε τὴν ἄκραν ἀπὸ τῆς μιασμάτων ἐν 51
intrauit in eam terra & vesperam
εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν τῇ πρώτῃ ἐν εἰκάδι τοῦ δευτέρου μηνὸς ἔτους ἑνὸς ἐν
septuagesimo & centesimo cum laude & ramis & in cytris & in cymba
ἑβδομηκοστοῦ ἐν ἑκατοστοῦ μετ' αἰνέσεως ἐν βαΐων ἐν ὠδῶν ἐν ἐν κιθαρισεσιν ἐν ἐν ψαλ-
lis & in nablis & in hymnis & in canticis quia contritus est inimicus magnus
λοις ἐν ἐν ᾠδαῖς ἐν ὕμνοις ἐν ἐν ᾠδαῖς, ὅτι συνετρίβη ἐχθρὸς μέγας
ex Israel Et constituit singulis annis vt agerent diem hanc
ἐξ ἰσραήλ. ἐν ἔστησε κατ' ἐνιαυτὸν τοῦ ἄγειν τὴν ἡμέραν ταύτην 52
cum lætitia Et munitus est montem templi quod prope
μετ' εὐφροσύνης ἐν προσεχύρωσε τὸ ὄρος τοῦ ἱεροῦ τὸ παρὰ τὴν 53
arcem, & habitabat illic ipse & qui cum eo
ἄκραν, ἐν ᾤκει ἐκεῖ αὐτὸς ἐν οἱ παρ' αὐτῷ ἐν εἶδεν σίμων ἰωαν-
Et vidit Simon Ioan
nem filium suum quod vir esset & præfecit eum ducem virtutum
νην τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὅτι ἀνὴρ ὢν, ἐν ἔστησεν αὐτὸν ἡγούμενον τῶν δυνάμεων
vniuersarum & habitabat in Cazaris
πασῶν, ἐν ᾤκει ἐν γαζάροις.

CAP.

CAP. XIIII. ιδ'

Et in anno secundo & septuagesimo & centesimo congregauit Demetrius
1 καὶ ἐν ἔτει δευτέρῳ καὶ ἑβδομηκοστῷ καὶ ἑκατοστῷ συνήγαγε Δημήτριος ὁ
rex exercitus suos & abiit in Mediam ad contrahendum auxi
βασιλεὺς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη εἰς Μηδείαν τοῦ ἐπισπάσασθαι βοή-
lium sibi vt expugnaret Tryphonem Et audiuit Arsaces
θειαν αὐτῷ, ὅτι πολεμήσει τὸν πτυφωνα καὶ ἤκουσεν Ἀρσάκης ὁ
2 βασιλεὺς τῶν Περσίδος καὶ Μηδείας ὅτι ἦλθε Δημήτριος εἰς τὰ ὅρια αὐτοῦ,
rex Persiæ & Mediæ quòd venit Demetrius in fines suos
& misit vnum principum suorum vt comprehenderet eum vivum Et
3 καὶ ἀπέστειλεν ἕνα τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ συλλαβεῖν αὐτὸν ζῶντα καὶ
abiit & percussit castra Demetrij & comprehendit eum
ἐπορεύθη καὶ ἐπάταξε τὴν παρεμβολὴν Δημητρίου, καὶ συνέλαβεν αὐ-
& duxit eum ad Arsacem & posuit eum in custodia Et fu
4 τὸν καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς Ἀρσάκην, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν φυλακῇ καὶ ἠσύ-
luit terra omnibus diebus Simonis, & quæsiuit bona pacis
χασεν ἡ γῆ πάσας τὰς ἡμέρας Σίμωνος, καὶ ἐζήτησεν ἀγαθὰ τῷ ἔθνει
sux & placuit illis potestas eius & gloria eius omnibus di bus
αὐτοῦ, καὶ ηὐφρανεν αὐτοῖς ἡ ἐξουσία αὐτοῦ καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας
Et cum omni gloria sua accepit Ioppen in portum & fecit
5 καὶ μετὰ πάσης τῆς δόξης αὐτοῦ ἔλαβε τὴν Ἰόππην εἰς λιμένα, καὶ ἐποίησεν
introitum in insulis maris Et dilatauit fines
6 εἴσοδον τοῖς νήσοις τῆς θαλάσσης καὶ ἐπλάτυνε τὰ ὅρια τοῦ
gentis sux & obtinuit regionem Et congregauit exercitu terræ
7 ἔθνει αὐτοῦ καὶ ἐκράτησε τῆς χώρας. καὶ συνήγαγε παρεμβολὰς
multam & dominatus est Gazæ & Bethsuræ & arcis & abun
πολλὰς πολλήν, καὶ ἐκυρίευσε Γάζης καὶ Βαιθσούρων καὶ τῆς ἄκρας καὶ ἐξῆ-
dat immundicias ex ea & non erat resistens ei Et
8 ρε τὰς ἀκαθαρσίας ἐξ αὐτῆς, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀντικείμενος αὐτῷ καὶ
erant colentes terram suam cum pace & terra autè dabat fru
ἦσαν γεωργοῦντες τὴν γῆν αὐτῶν μετ' εἰρήνης, καὶ ἡ γῆ δὲ ἐδίδου τὰ γεν-
ctus suos & ligna camporum fructum suum Senores in
9 νήματα αὐτῆς καὶ ξύλα τῆς πεδίων τὸν καρπὸν αὐτῶν πρεσβύτεροι ἐν
plateis sedebant omnes de bonis consultabãt in commun & iuue
ταῖς πλατείαις ἐκάθηντο πάντες περὶ ἀγαθῶν ἐκοινολογοῦντο, καὶ οἱ νεα
nes induerunt gloriam & stolas belli Ciuitatibus tribuebat ali
10 νισκοι ἐνεδύσαντο δόξας καὶ στολὰς πολέμου ταῖς πόλεσιν ἐχορήγησε βρώ-
monias & constituit eas in vasis munitionis vsque quo nominatum est
ματα, καὶ ἔταξεν αὐτὰς ἐν σκεύεσιν ὀχυρώσεως ἕως ὅτου ἀνομάσθη τὸ
nomen gloriæ eius vsq; ad extremum terræ Fecit pa
11 ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ ἕως ἄκρου τῆς γῆς· ἐποίησε τὴν εἰ
cem super terram & lætatus est Israel lætitia magna
ρήνην ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ηὐφράνθη Ἰσραὴλ εὐφροσύνῃ μεγάλῃ.
Et sedit vnusquisque sub vite sua & ficu sua &
12 καὶ ἐκάθισεν ἕκαστος ὑπὸ τὴν ἄμπελον αὐτοῦ καὶ τὴν συκῆν αὐτοῦ, καὶ
non erat exterrens eos Et dilecit impugnans eos
13 οὐκ ἦν ὁ ἐκφοβῶν αὐτούς. καὶ ἐξέλιπε πολεμῶν αὐτοὺς
super terram & reges contriti sunt in diebus il
ὅτι τῆς γῆς, καὶ οἱ βασιλεῖς συνετρίβησαν ἐν ταῖς ἡμέρεις ἐκεί-
lis Et confirmauit omnes humiles populi sui
14 νοις καὶ ἐστήσε πάντας τοὺς ταπεινοὺς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ τὸν

legem

legem exquisiuit, & abstulit omnem iniquum & malum. Sancta glorificauit,
νόμον ἐξεζήτησε, καὶ ἐξῆρε πάντα ἄνομον καὶ πονηρόν. τὰ ἅγια ἐδόξασε, 15
& multiplicauit vasa sanctorum. Et audierunt in Roma quòd defunctus
καὶ ἐπλήθυνε τὰ σκεύη τῶν ἁγίων. καὶ ἤκουσαν ἐν ῥώμῃ, ὅτι ἀπέ- 16
esset Ionathas, & vsque in Spartam, & tristati sunt valde. Vt autem audie-
θανεν ἰωνάθαν, καὶ ἕως σπάρτης, καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα. ὡς δὲ ἤκου- 17
runt quòd Simon frater eius factus esset pro illo summus sacerdos, & obtinet
σαν ὅτι σίμων ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν γέγονεν ἀντ' αὐτῶν ἀρχιερεὺς, καὶ ἐπικρατεῖ
regionem, & ciuitates quæ in ea. Scripserunt ad eum tabulis
τῆς χώρας καὶ τῶν πόλεων τῶν ἐν αὐτῇ, ἔγραψαν πρὸς αὐτὸν δέλτοις 18
æreis, vt renouarent erga eum amicitiam & societatem quam
χαλκαῖς τοῦ ἀνανεώσασθαι πρὸς αὐτὸν φιλίαν καὶ τὴν συμμαχίαν ἣν
constituerunt cum Iuda & Ionatha fratribus eius. Et lectæ sunt
ἔστησαν πρὸς ἰούδαν καὶ ἰωνάθαν τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν καὶ ἀνεγνώσθησαν 19
coram ecclesia in Hierusalem. Et hoc exemplum
ἐναντίον τῆς ἐκκλησίας ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ τοῦτο τὸ ἀντίγραφον τῶν 20
epistolarum quas miserunt Spartiatæ. SPARTIATARVM principes &
ἐπιστολῶν ὧν ἀπέστειλαν οἱ σπαρτιάται. Σπαρτιατῶν ἄρχοντες καὶ ἡ
ciuitas, Simoni sacerdoti magno & senioribus, & sacerdotibus &
πόλις, σίμωνι ἱερεῖ μεγάλῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς ἱερεῦσι καὶ τῷ
reliquo populo Iudæorum fratribus gaudere. Legati missi
λοιπῷ δήμῳ τῶν ἰουδαίων ἀδελφοῖς χαίρειν οἱ πρεσβευταὶ οἱ ἀποσταλέντες 21
ad populum nostrum nuntiauerunt nobis de gloria vestra & honore, &
πρὸς τὸν δῆμον ἡμῶν ἀπήγγειλαν ἡμῖν περὶ τῆς δόξης ὑμῶν καὶ τιμῆς. καὶ
gauisi sumus in introitu eorum. Et rescripsimus quæ ab
ἐφάνημεν ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ αὐτῶν, καὶ ἀνεγράψαμεν τὰ ὑπ' 22
ipsis dicta sunt in concilio populo sic. Numenius Antiochi & Anti-
αὐτῶν εἰρημένα ἐν ταῖς βουλαῖς τῷ δήμῳ ὧδε νουμήνιος ἀντιόχου καὶ ἀντί
pater Iasonis legati Iudæorum venerunt ad nos ad renouan
πατρος ἰάσωνος πρεσβευταὶ ἰουδαίων ἦλθοσαν πρὸς ἡμᾶς ἀνανεώσε
dum erga nos amicitiam. Et placuit populo ex
σαι τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλίαν. καὶ ἤρεσε τῷ δήμῳ δέξα- 23
cipere viros gloriosè & vt ponerentur exemplum sermonum illorum
σθαι τοὺς ἄνδρας ἐνδόξως καὶ θεῖναι τὸ ἀντίγραφον τῶν λόγων αὐτῶν
in patentibus populo libris vt memoriam haberet
ἐν τοῖς ἀποδεδειγμένοις τῷ δήμῳ βιβλίοις, τοῦ μνημόσυνον ἔχειν τὸν
populus Spartiatarum. At exemplum horum scripserunt Simoni
δῆμον τῶν σπαρτιατῶν. τὸ δὲ ἀντίγραφον τούτων ἔγραψαν σίμωνι τῷ
principi sacerdotum. Post hæc misit Simon Numenium in
ἀρχιερεῖ. μετὰ ταῦτα ἀπέστειλε σίμων τὸν νουμήνιον εἰς 24
Romam habentem clypeum aureum magnum pondo minarũ millium ad fa
ῥώμην ἔχοντα ἀσπίδα χρυσῆν μεγάλην ὁλκῆς μνῶν χιλίων εἰς τὸ
tiendam cum eis societatem. Vt autem audiuit populus ser
στῆσαι πρὸς αὐτοὺς τὴν συμμαχίαν. ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ δῆμος τῶν λό- 25
mones istos dixerunt. Quam gratiam reddemus Simoni & filiis
γων τούτων εἶπαν. τίνα χάριν ἀποδώσομεν σίμωνι καὶ τοῖς υἱοῖς
eius? Firmauit enim ipse & fratres eius & domus pa
αὐτοῦ, ἐστήσατε γὰρ αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πα- 26
tris eius, & expugnauerunt inimicos Israel ab ei & statuerunt
τρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπολέμησαν τοὺς ἐχθροὺς ἰσραὴλ ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἔστησαν αὐ
ei libertatem & descripserunt in tabulis æreis & posuerunt in columnis
τῷ ἐλευθερίαν καὶ κατέγραψαν ἐν δέλτοις χαλκαῖς, καὶ ἔθεντο ἐν στήλαις

in

in monte Sion Et hoc exemplum scripturæ DECIMA
27 ἐν ὄρει σιών. καὶ τοῦτο τὸ ἀντίγραφον τῆς γραφῆς ὀκτωκαιδε-
octauo Elul anno secundo & septuagesimo & centesimo & huc tertius
κάτῃ ἐλύλ, ἔτους δευτέρου καὶ ἑβδομηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ, καὶ τρίτου τείτου
annus sub Simone principe sacerdotii in Saramel In conuentu magno
28 ἔτος, ἐπὶ σίμωνος ἀρχιερέως ἐν σαραμέλ, ἐπὶ συναγωγῆς μεγάλης
sacerdotũ & populi & principum gentis, & seniorum regionis
ἱερέων καὶ λαοῦ καὶ ἀρχόντων ἔθνους καὶ τῆς πρεσβυτέρων τῆς χώρας
i tum nobis quoniam frequenter facta sunt prœlia in regione
ἐγνώσθη ἡμῖν, ὅτι πολλάκις ἐμολύνθησαν πόλεμοι ἐν τῇ χώρᾳ.
Simon autem Matthathiæ filius filiorum Iarib, & fratres eius dede-
29 σίμων δὲ ὁ ματταθίου ὁ υἱὸς τῆς υἱῶν ἰαρίβ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἔδω-
runt scipsos periculo, & restiterunt aduersariis gentis suæ
καν ἑαυτοὺς τῷ κινδύνῳ καὶ ἀντέστησαν τοῖς ὑπεναντίοις ἔθνους αὐτῶν,
vt starent sancta ipsorum & lex & gloria magna glorificauerunt
ὅπως σταθῇ τὰ ἅγια αὐτῆς καὶ ὁ νόμος, καὶ δόξη μεγάλῃ ἐδόξασαν τὸ
gentem suam Et congregauit Ionathas gentem suam & factus est
31 ἔθνος αὐτῆς. καὶ ἠθροισε ἰωναθαν τὸ ἔθνος αὐτῆς, καὶ ἐγένετο αὐ-
eis princeps sacerdotum, & appositus est ad populum suum Et vo-
τοῖς ἀρχιερεύς, καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ ἐβού-
32 λοντο οἱ ἐχθροὶ αὐτῆς εὐδοκῆσαι εἰς τὴν χώραν αὐτῆς τοῦ ἁπτῆψαι τῶν
regionem illorũ & extenderent manus in sancta eorum Tunc surrexit
χώραν αὐτῆ καὶ ἐπιστῆναι χεῖρας ἐπὶ τὰ ἅγια αὐτῶν. τότε ἀνέστη
Simon, & pugnauit pro gente sua & expendit pecunias multas
σίμων, καὶ ἐπολέμησε περὶ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, καὶ ἐδαπάνησε χρήματα πολλὰ
ex iuuisti & armauit viros exercitus gentis suæ &
33 τῆς ἑαυτοῦ, καὶ ὡπλοδότησε τοὺς ἄνδρας τῆ δυναμεως τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, καὶ
dedit eis stipendia Et munuit ciuitates iudææ, &
ἔδωκεν αὐτοῖς ὀψώνια. καὶ ὠχύρωσε τὰς πόλεις τῆ ἰουδαίας καὶ τὴ
Bethsuram quæ in finibus iudææ, vbi erant arma
βαθσοῦραν τὴν ἐπὶ τῆς ὁρίων τῆς ἰουδαίας, καὶ ἦν τὰ ὅπλα τῆς πο-
hostium prius & posuit illic præsidium viros iudæos: Et Iop-
λεμίων τὸ πρότερον, καὶ ἔθετο ἐκεῖ φρουρὸν ἄνδρας ἰουδαίους, καὶ ἰόπ-
pen munuit quæ in mari & Gazara, quæ in
34 πην ὠχύρωσε τὴν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ τὴν γάζαρα τὴν ἐπὶ τῆς
finibus Azoti in qua habitabant hostes prius illic & collocauit
ὁρίων ἀζώτου ἐν ᾗ ὠκοῦσαν οἱ πολέμιοι τὸ πρότερον ἐκεῖ, καὶ κατώκισεν
illic iudæos & quæcunque apta erant ad horum correptionem posuit in
ἐκεῖ ἰουδαίους, καὶ ὅσα ἐπιτήδεια ἦν πρὸς τὴν τούτων ἐπανόρθωσιν ἔθετο ἐν
eis Et vidit populus fidem Simonis, & gloriam quam
35 αὐτοῖς. καὶ εἶδεν ὁ λαὸς τὴν πίστιν τοῦ σίμωνος καὶ τὴν δόξαν ἣν
cogitauit facere genti suæ & posuerunt eum ducem suum &
ἐβουλεύσατο ποιῆσαι τῷ ἔθνει αὐτοῦ, καὶ ἔθεντο αὐτὸν ἡγούμενον αὐτῆς καὶ
principem sacerdotii quia ipse fecit omnia hæc, & iustitiam &
ἱερέα, διὰ τὸ αὐτὸν πεποιηκέναι πάντα ταῦτα, καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ
fidem quam conseruauit genti suæ & quæsiit omni modo exaltare
τὴν πίστιν ἣν συνετήρησε τῷ ἔθνει αὐτοῦ, καὶ ἐζήτησε παντὶ τρόπῳ ὑψῶ-
populum suum Et in diebus eius prosperatum est in
36 σαι τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ εὐοδώθη ἐν
manibus eius vt tollerentur gentes de regione ipsorum, &
ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, τοῦ ἐξαρθῆναι τὰ ἔθνη ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν, καὶ

qui

qui sunt in ciuitate Dauid qui in Hierusalem, qui fecerunt sibi arcem
τους εν τη πόλει δαυὶδ τὺς εν ἱερουσαλὴμ, οἱ ἐποίησαν ἑαυτοῖς ἄκραν
de qua egrediebantur & coinmmabant in circuitu sanctorum, & faciebant plagam
ἐξ ἧς ἐξεπορεύοντο καὶ ἐμίαινον κύκλω τῶν ἁγίων, καὶ ἐποίουν πληγὴν
magnam in castitat. Et collocauit in ea viros Iudæos &
μεγάλην εν τῇ ἁγνείᾳ. καὶ κατῴκισεν ἐν αὐτῇ ἄνδρας Ἰουδαίους, καὶ
munivit eam ad tutamentum regionis & ciuitatis & exelsa
ὠχύρωσεν αυτὴν προὺς ἀσφάλειαν τῆς χωρας καὶ τῆς πόλεως, καὶ ὕψω- 37
uit muros Hierusalem Et rex Demetrius statuit
σε τὰ τείχη ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ βασιλεὺς δημήτριος ἔστησε 38
et summum sacerdotium secundū omnia & fecit eum ex amicis
αυτὸν τὴν ἀρχιερωσυνὴν κατὰ πάντα καὶ ἐποίησεν αυτὸν τῶν φίλων 39
suis & glorificauit eum gloria magna Audiuit enim quod appellarentur
αὐτοῦ καὶ ἐδόξασεν αὐτὸν δόξῃ μεγάλῃ ἠκέδη γὰρ ὅτι προσαγορεύουσι οἱ 40
Iudæi a Romanis amici & socii & quod occupauerunt legatos
Ἰουδαῖοι ὑπὸ ῥωμαίων φίλοι καὶ σύμμαχοι, καὶ ὅτι ἀπεδέξαντο τοὺς πρεσβυτὰς
Simonis gloriosè Et quia consenserunt Iudæi & sacerdotes esse eorum
σίμωνος ενδόξως καὶ ὅτι ἐβούλοντο οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἱερεῖς τὸ εἶναι αὐτῶν 41
Simonem ducem & summum sacerdotem in seculum donec resurgat propheta
σίμωνα ἡγούμενον καὶ ἀρχιερέα εἰς τὸν αἰῶνα ἕως τὸ ἀναστῆναι προφήτην
fidelem Et vt sit super eos dux & vt curam sit templi
πιστὸν, καὶ ἵνα ἦ ἐπ' αὐτὸν στρατηγὸν, καὶ ὅπως μέλῃ αὐτῷ 42
de sanctis constituere per eum super opera eorum & super
περὶ τῶν ἁγίων καθιστάναι διʼ αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τῆς
regionem & super arma & super munitiones, Et vt curam
χωρας καὶ ὑπὲρ τῶν ὅπλων καὶ ὑπὲρ τῶν ὀχυρωμάτων, καὶ ὅπως με- 43
habeat de sanctis & vt audiatur ab omnibus, & vt scribantur
λῃ αὐτῷ περὶ τῶν ἁγίων, καὶ ὅπως ἀκούηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὅπως γραφῶσι
in nomine eius omnes conscripti nes in regione & vt operiatur
ται ὑπὲρ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ πᾶσαι συγγραφαὶ ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ὅπως περιβάλ-
rue purpura & aurum ferat Et non licebit ulli ex populo &
λωνται πορφύραν καὶ χρυσοφόρῃ καὶ οὐκ ἐξέσται ἑνὶ τῶν λαῶν καὶ 44
sacerdotibus irritū facere aliquid horū & contradicere ab eo dicendis
τῶν ἱερέων ἀθετῆσαί τι τούτων καὶ ἀντιστῆναι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ῥηθησομένοις,
& congregare conuentum in regione sine ipso & vestiri pur
καὶ συναγαγεῖν συνοδικὸν ἐν τῇ χώρᾳ ἄνευ αὐτοῦ, καὶ περιβάλλεσθαι πορφύ-
pura, & inhibulari fibula aurea Qui autem praeter haec fecerit aut
ραν, καὶ ἐμπερονᾶσθαι φόρμῳ χρυσίῳ ὃς δʼ ἂν παρὰ ταῦτα ποιήσῃ ἢ 45
irrita fecerit quicquid horum reus erit Et placuit omni populo fa-
ἀθετήσῃ τί τούτων ἔνοχος ἔσται καὶ ἔδοκησε πᾶς ὁ λαὸς θέ- 46
cere Simonem facere secundum verba ista Et suscepit Simon,
σθαι σίμωνι ποιῆσαι κατὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ ἐπεδέξατο σίμων 47
& placuit esse summum sacerdotē & esse ducem & principe gentis Iudæorum,
καὶ ἔδοκησεν ἀρχιερατεύειν καὶ εἶναι στρατηγὸς καὶ ἐθνάρχης τῶν Ἰουδαίων,
& sacerdotii & praesse omnibus Et scripturam istam di
καὶ ἱερέων καὶ τοῦ προστατῆσαι πάντων. καὶ τὴν γραφὴν ταύτην εἰς 48
xerunt poni in tabulis aereis Et figurare illas in pariete sanctorum
στῆναι δέλτοις χαλκαῖς, καὶ εἶναι αὐτὰς ἐν περιβόλῳ τῶν ἁγίων 49
in loco celebri; At exemplaria earum posui in aerario
ἐν τόπῳ ἐπισήμῳ τὰ δὲ ἀντίγραφα αὐτῶν δέδοται τῷ γαζοφυλα-
vt haberet Simon & filii eius
κίῳ, ὅπως ἔχῃ σίμων καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ

CAP XV

Et misit Antiochus filius Demetrii regis epistolas ab
1 Καὶ ἀπέστειλεν ἀντίοχος ὁ υἱὸς δημητρίου τοῦ βασιλέως ὅπλα ἐκ τῶν
insulis maris Simoni sacerdoti & principi gentis Iudæorum & vniuersæ
νήσων τῆς θαλάσσης σίμωνι ἱερεῖ καὶ ἐθνάρχῃ τῶν ἰουδαίων καὶ παντὶ τῷ
genti Et erant continentes modum huiusmodi REX Antiochus
2 ἔθνει, καὶ ἦσαν περιέχουσαι τὸν τρόπον τοῦτον Βασιλεὺς ἀντίοχος
simoni sacerdoti magno & principi gentis & genti Iudæorum gaudere Quoniam
3 σίμωνι ἱερεῖ μεγάλῳ καὶ ἐθνάρχῃ καὶ ἔθνει ἰουδαίων χαίρειν ἐπειδὴ
viri pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum Vo
4 ἄνδρες λοιμοὶ κατεκράτησαν τῆς βασιλείας τῶν πατέρων ἡμῶν, βέλο
lo autem vindicare regnum vt reuertatur illud vt erat prius
μαι δὲ ἀνιτιτίσασθαι τὴν βασιλείαν, ὅπως ἀποκατασταθῇ αὐτὼ ὡς ἦν πρό-
Collegi autem multitudinem exercituum & parauit naues bellicas
τερον ἐξενολόγησα δὲ πλῆθος δυνάμεων, καὶ κατεσκεύασα πλοῖα πολεμι
Volo autem procedere per regionem vt vlciscar eos qui corruperunt
κά βέλομαι δὲ ἐκβῆσαι κατὰ χώραν, ὅπως μετέλθω τοὺς καταφθαρκότας
regionem nostram & qui desolauerunt ciuitates multas in regno Nunc
5 τὴν χώραν ἡμῶν καὶ τοὺς ἠρημωκότας πόλεις πολλὰς ἐν τῇ βασιλείᾳ νῦν
ergo statuo tibi omnes oblationes quas reddebant tibi qui ante me reges &
οὖν ἵστημί σοι πάντα τὰ ἀφαιρέματα ἃ ἀφῆκάν σοι οἱ πρὸ ἐμοῦ βασιλεῖς, καὶ
quæcunque alia dona reddebant tibi Et permitto tibi facere
6 ὅσα ἄλλα δίδοματα ἀφῆκάν σοι. καὶ ἐπιτρέπω σοι ποιῆσαι
secundum proprium numisma regioni tuæ Hierusalem autem & sancta esse
κόμμα ἴδιον νόμισμα τῇ χώρᾳ σου. ἱερουσαλὴμ δὲ καὶ τὰ ἅγια ἔστω
libera, & omnia ornamenta quæ fabricasti & munitiones quas ædi
ἐλεύθερα, καὶ πάντα τὰ ὅπλα ὅσα κατεσκεύασας καὶ τὰ ὀχυρώματα ἃ οἰκο-
ficasti quas obtines manentque tibi Et omne debitum regium
δόμησας ὧν κρατεῖς μενέτω σοι. καὶ πᾶν ὀφείλημα βασιλικὸν
& quæ futura sunt regia ex nunc & in omne tempus remittantur
καὶ τὰ ἐσόμενα βασιλικὰ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ πάντα χρόνον ἀφείσθω
tibi Cùm autem constituerimus regnum nostrum glorificabimus te &
9 σοι ὡς δ' ἂν κατασήσωμεν τὴν βασιλειαν ἡμῶν, δοξάσομεν σε καὶ
gentem tuam & templum gloria magna vt manifesta fiat gloria
τὸ ἔθνος σε καὶ τὸ ἱερὸν δόξῃ μεγάλῃ, ὥστε φανερὰν γενέσθαι τὴν δόξαν
vestra in vniuersa terra Anno quarto & centesimo &
10 ὑμῶν ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἔτους τετάρτου καὶ ἑκατοστοῦ καὶ
centesimo exiit Antiochus in terram patrum suorum & conuenerunt
ἑκατοστῷ ἐξῆλθεν ἀντίοχος εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ συνῆλθον
ad eum omnes exercitus ita vt pauci essent cum Tryphone
πρὸς αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις, ὥστε ὀλίγους εἶναι σὺν τρύφωνι
Et persecutus est eum Antiochus rex & venit in Dorã fugiens
11 καὶ ἐδίωξεν αὐτὸν ἀντίοχος ὁ βασιλεὺς, καὶ ἦλθεν εἰς δῶρα φεύγων
per mare Sciebat enim quod congregata essent in eum
12 ἐπὶ τῆς θαλάσσης εἶδε γὰρ ὅτι συνῆκται ἐπ' αὐτὸν τὰ
mala & reliquerunt eum exercitus Et applicuit xerem in Antiochus fugit
13 κακά, καὶ ἀφῆκαν αὐτὸν αἱ δυνάμεις. καὶ παρεβάλετο ἀντίοχος ἐπὶ
Dorã in & cum eo duodecim decem millia virorum bellicosorum & octo milia
δῶρα καὶ σὺν αὐτῷ δώδεκα μυριάδες ἀνδρῶν πολεμιστῶν καὶ ὀκτακισχίλια
equitum Et circuiuit ciuitatem & naue à na
14 ἵππον. καὶ περιεκλωσε τὴν πόλιν καὶ τὰ πλοῖα ἀπὸ θαλάσ-

ri congregauit & vexabat ciuitatem à terra & mari, & non
σης σωπᾶψε, καὶ ἐθλίβε τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκ-
sinebat vllum egredi & ingredi Et venit Numenius
είασεν ἐξένα ἐκπορεύεσθαι καὶ εἰσπορεύεσθαι. καὶ ἦλθε νουμήνι-
& qui eum eo ex Roma habentes epistolas regibus & re- 15
ος καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ ἐκ ῥώμης ἔχοντες ἐπιστολὰς τοῖς βασιλεῦσι καὶ ταῖς χώ-
gionibus in quibus scripta erant hæc: LVCIVS Consul Romanorum Pto-
ραις, ἐν αἷς ἐγέγραπτο τάδε. Λεύκιος ὕπατος ῥωμαίων πτο-
lemæo regi gaudere Legati Iudæorum venerunt ad nos 16
λεμαίῳ βασιλεῖ χαίρειν. οἱ πρεσβευταὶ τῶν ἰουδαίων ἦλθον πρὸς ἡμᾶς
amici nostri & foci, renouantes quæ ab initio amicitiam & socie- 17
φίλοι ἡμῶν καὶ σύμμαχοι ἀνανεούμενοι τὴν ἐξ ἀρχῆς φιλίαν καὶ συμ-
tatem missi à Simone principe sacerdotum & populo Iu-
μαχίαν, ἀπεσταλμένοι ὑπὸ σίμωνος τοῦ ἀρχιερέως καὶ τοῦ δήμου τῶν ἰου-
dæorum Attulerunt autem clypeum aureum minarum quingentum millium
δαίων. ἠνέγκαν δὲ ἀσπίδα χρυσῆν ἀπὸ μνῶν πεντακισχιλίων.
Placuit igitur nobis scribere regibus & regionibus, vt non 18
ἤρεσεν οὖν ἡμῖν γεγράψαι τοῖς βασιλεῦσι καὶ ταῖς χώραις, ὅπως μὴ
quærant eis mala & ne impugnent eos & ciuitates eo
ἐκζητήσωσιν αὐτοῖς κακά, καὶ μὴ πολεμήσωσιν αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις αὐ-
rum & regionem eorum & vt non auxilientur impugnantibus eos 19
τῶν καὶ τὴν χώραν αὐτῶν, καὶ ἵνα μὴ συμμαχήσωσι τοῖς πολεμοῦσιν αὐτούς.
Visum est autē nobis accipere clypeum ab eis Si qui ergo
ἔδοξε δὲ ἡμῖν δέξασθαι τὴν ἀσπίδα παρ' αὐτῶν εἴ τινες οὖν
pestilentes fugerunt de regione illorum ad vos tradite 20
λοιμοὶ διαπεφεύγασιν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν πρὸς ὑμᾶς, παραδόσθε
eos Simoni principi sacerdotum vt vindicet in eos secundum 21
αὐτοὺς σίμωνι τῷ ἀρχιερεῖ, ὅπως ἐκδικήσῃ αὐτοὺς κατὰ τὸν νόμον αὐτῶν.
Et hæc scripsit Demetrius regi & Attalo, & Arathæ, & Ar- 22
καὶ ταῦτα ἔγραψε δημήτριος τῷ βασιλεῖ καὶ ἀτταλῳ καὶ ἀράθῃ, καὶ ἀρ-
sacæ & in omnes regiones & Sampsamæ & Spartiatis & in De- 23
σάκῃ καὶ εἰς πάσας τὰς χώρας, καὶ σαμψαμῇ, καὶ σπαρτιάταις, καὶ εἰς δή-
lum & in Myndum & in Sicionem & in Caridem & in Samum, &
λον, καὶ εἰς μύνδον, καὶ εἰς σικυῶνα, καὶ εἰς τὴν καρίδα, καὶ εἰς σαμον, καὶ τῇ
Pamphiliam, & in Lyciam & in Alicarnassum & in Co & in Aden
παμφιλίαν, καὶ εἰς τὴν λυκίαν, καὶ εἰς ἁλικαρνασσὸν, καὶ εἰς κῶ καὶ εἰς σίδην,
& in Aradon, & in Phaselidem & in Gortynam, & Gnidum & Cyprum, & 24
καὶ εἰς ἄραδον, καὶ εἰς φασηλίδα, καὶ εἰς γόρτυναν, καὶ κνίδον, καὶ κύπρον, καὶ
Cyrenen At exemplum eorum scripserunt Simoni principi sacer-
κυρηνῆν. τὸ δὲ ἀντίγραφον αὐτῶν ἔγραψαν σίμωνι τῷ ἀρχιε-
dotum Antiochus autem rex castra applicuit in Doram secun- 25
ρεῖ Ἀντίοχος δὲ ὁ βασιλεὺς παρεβάλετο ἐπὶ δῶρα ἐν τῇ δ-
dò, admouens semper ei manus & machinas faciens & 26
τέρᾳ, προσαγων διαπαντὸς αὐτῷ τὰς χεῖρας, καὶ μηχανὰς ποιῶν, καὶ
conclusit Tryphonem propter ingredi & egredi Et
συνέκλεισε τὸν τρύφωνα τοῦ εἰσπορεύεσθαι καὶ ἐκπορεύεσθαι καὶ
misit ei Simon duo millia virorum electorum vt auxiliarentur ei
ἀπέστειλεν αὐτῷ σίμων δισχιλίους ἄνδρας ἐκλεκτοὺς συμμαχῆσαι αὐτῷ,
& argentum & aurum & vasa copiosa Et non voluit
καὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ σκεύη ἱκανά καὶ οὐκ ἠθέλησε 27
ea accipere sed rupit omnia quæ pepigit cum eo prius &
αὐτὰ δέξασθαι, ἀλλ' ἠθέτησε πάντα ὅσα συνέθετο αὐτῷ τὸ πρότερον, καὶ

alienas

alienetur est ab eo
ἠλλοτριώθη ἀυτῶ
28 de amicis suis
φίλων ἀυτῦ κοινολογισόμενον ἀυτῶ λόγων
loppen & Gazaran, & arcem quæ in Hierusalem, civitates regni
ἰόππης καὶ γαζάρων καὶ τῆς ἄκρας τ ἐν ἱερουσαλὴμ πόλεις τῆς βασιλείας
Fines earum desolastis & fecistis plagam magnam super
μου τὰ ὅρια ἀυτῆς ἠρημώσατε, καὶ ἐποιήσατε πληγὴν μεγάλην ἐπὶ
29 terram & dominati estis locorum multorum in regno meo Nunc
τῆς γῆς, καὶ ἐκυριεύσατε τόπων πολλῶν ἐν τῆ βασιλεία μου. νυν
ergo, tradite civitates quas occupastis & tributa locorum in qui-
οὖν παράδοτε τὰς πόλεις ἃς κατελάβεσθε καὶ τὰς φόρους τῆς τόπων ὧν
bus dominati estis finium qui sunt extra Iudæam Si autem
30 κατεκυριεύσατε τῆς ὁρίων τῆς ἐκτὸς τῆς ἰουδαίας εἰ δὲ
non date pro eis quingenta talenta argenti, & exterminii quod
μὴ, δότε ἀντ' ἀυτῆς πεντακόσια τάλαντα ἀργυρίου καὶ τ καταφθορᾶς ἧς
exterminastis, & tributorum locorum alia talenta quingenta Si
31 καταφθάρκατε, καὶ τῆς φόρων τῆς τόπων ἄλλα τάλαντα πεντακόσια εἰ
autem non, adeuntes expugnabimus vos Et venit Atheno-
δὲ μὴ, παραγενόμενοι ἐκπολεμήσομεν ὑμᾶς. καὶ ἦλθεν ἀθηνό-
bius amicus regis in Hierusalem & vidit gloriam imensi &
32 βιος φίλος τῆ βασιλέως εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ εἶδεν τὴν δόξαν σίμωνος, καὶ
abacum cum vasis aureis & argenteis & apparatum copiosum, &
κυλικεῖον μετ χρυσωμάτων καὶ ἀργυρωμάτων καὶ παρασκευὴν ἱκανὴν, καὶ
obstupuit & nunciavit ei verba regis Et respondens
33 ἐξέστη καὶ ἀπήγγειλεν ἀυτῶ τοὺς λόγους τ βασιλέως. καὶ ἀποκριθεὶς
Simon dixit ei Neque terram alienam sumpsimus, neque alienas
σίμων εἶπεν ἀυτῶ οὔτε γὴν ἀλλοτρίαν εἰλήφαμεν, οὔτε ἀλλοτρίων
detinuimus sed hæreditatem patrum nostrorum; ab autem
κρατήκαμεν, ἀλλὰ τῆς κληρονομίας τῆς πατέρων ἡμῶν, ἧς δὲ
inimicis nostris iniuste in quodam tempore possessa est Nos vero opportunitate
34 ἐχθρῶν ἡμῶν ἀκαίτως ἐν τινι χρῶ κατεκρατήθη ἡμεῖς δὲ καιρὸν
habentes vindicamus hæreditatem patrum nostrorum De autem
35 ἔχοντες ἀντιποιούμθα τ κληρονομίας τῆς πατέρων ἡμῶν περὶ δὲ
loppe & Gazara quæ exposuisti hæ faciebant in populo plagam ma-
ἰόππης καὶ γαζάρων ὧν αἰτεῖς, αὗται ἐποίουν ἐν τῶ λαῶ πληγὴν μεγά-
gnam & in regione nostra; horum dabimus talenta centum Et non
λην καὶ τῆ χώρα ἡμῶν, πυτῶν δώσομεν τάλαντα ἑκατόν καὶ οὐκ
respondit ei verorum Reuersus est autem ipse ira ad regem
36 ἀπεκρίθη ἀυτῶ λόγον ἀπέστρεψε δὲ μετ θυμῦ πρὸς τὸν βασιλέα,
& renunciavit ei verba ista & gloriam Simonis, & universa
καὶ ἀπήγγειλεν ἀυτῶ τοὺς λόγους τούτους καὶ τὴν δόξαν σίμωνος καὶ πάντα
quæ vidit, & iratus est rex ira magna Typhon autem
37 ὅσα εἶδεν, καὶ ὠργίσθη ὁ βασιλεὺς ὀργὴν μεγάλην. τυφων δὲ
ascendens in navem fugit in Orthosiada Et constituit rex
38 ἐμβὰς εἰς πλοῖον ἐφυγε εἰς ὀρθωσιάδα καὶ κατέστησεν ὁ βασιλεὺς τὸν
Cedebæum in ducem maritimæ & exercitus prædictes & equestres
κεδρεβαῖον ὁπισεγοντὸν τ παραλίας, καὶ δυνάμεις πεζικὰς καὶ ἱππικὰς
dedit ei Et mandavit ei castra metari contra facies
39 ἔδωκεν ἀυτῶ καὶ ἐνετείλατο ἀυτῶ παρεμβαλεῖν κατ' πρόσωπον τ
Iudæ & mandavit ei ædificare Cedron, & munire
ἰουδαίας, καὶ ἐνετείλατο ἀυτῶ οἰκοδομῆσαι τὴν κεδρων, καὶ ὀχυρῶσαι τὰς

portas & vt debellet populum At rex persequebatur Tryphonem
πύλας, καὶ ὅπως πολεμῇ τὸν λαόν· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐδίωκε τὸν τρύφωνα.
Et pervenit Cendebæus in Iamniam, & cœpit irritare plebem
καὶ παρεγένετο κενδεβαῖος εἰς ἰαμνίαν, καὶ ἤρξατο τοῦ ἐρεθίζειν τὸν λαὸν 4
& intrare in Iudæam & captiuare populum & interficere &
καὶ ἐμβατεύειν εἰς τὴν ἰουδαίαν καὶ αἰχμαλωτίζειν τὸν λαὸν καὶ φονεύειν, καὶ
ædificauit Cedron, & collocauit illic equites & exercitus,
ᾠκοδόμησε τὴν κεδρών, καὶ ἔταξεν ἐκεῖ ἱππεῖς καὶ δυνάμεις 41
vt egressi perambularent vias Iudææ sicut constituit
ὅπως ἐκπορεύόμενοι ἐξοδεύωσι τὰς ὁδοὺς τῆς ἰουδαίας καθὰ συνέταξεν
ei rex
αὐτῷ βασιλεύς.

CAP. XVI 15'.

Et ascendit Ioannes de Cazeris & nuntiauit Simoni patri suo
Καὶ ἀνέβη ἰωάννης ἐκ γαζάρων, καὶ ἀπήγγειλε σίμωνι τῷ πατρὶ αὐτοῦ 1
quæ faciebat Cendebæus Et vocauit Simon duos filios suos
ἃ ἐποίει κενδεβαῖος. καὶ ἐκάλεσε σίμων τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ 2
seniores Iudam & Ioannem & ait eis Ego & fra
τοὺς πρεσβυτέρους ἰούδαν καὶ ἰωάννην, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελ-
tres mei & domus patris mei expugnauimus hostes Israel ab
φοί μου καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου ἐπολεμήσαμεν τοὺς πολεμίους ἰσραὴλ ἀπὸ
adolescentia usque in hodiernum diem & prosperatum est in manibus nostris li
νεότητος ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας καὶ εὐοδώθη ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν ῥύ
berare Israel pluries Nunc autem senui & vos aute in
σασθαι τὸν ἰσραὴλ πολλάκις. νῦν δὲ γεγήρακα, καὶ ὑμεῖς δὲ ἐν 3
misericordia fuistis esto in annis etate pro me & fratre meo, &
τοῦ ἐλέους ἐγένεσθε ἀντ' ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ
egressi pugnate pro gente nostra at de cælo auxi
ἐξελθόντες ἐπολεμήσατε ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἡ δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ βοή-
lium sit vobiscum Et elegit de regione vigiati millia
θειαπὸ μετ' ὑμῶν. καὶ ἐπέλεξεν ἐκ τῆς χώρας εἴκοσι χιλιάδας 4
irorum belligeratorum, & equites & profecti sunt ad Cendebæum &
ἀνδρῶν πολεμιστῶν, καὶ ἱππεῖς, καὶ ἐπορεύθησαν ὅπου τὸν κενδεβαῖον, καὶ
dormierunt in Modin Et surgentes manè abierunt in cam
ἐκοιμήθησαν ἐν μωδεΐν καὶ ἀναστάντες τὸ πρωὶ ἐπορεύοντο εἰς τὸ πε- 5
pum & ecce ex rectus multus in obuiam eis pedestris & equitest &
δίον καὶ ἰδοὺ δύναμις πολλὴ εἰς συναντησιν αὐτοῖς πεζικὴ καὶ ἱππεῖς, καὶ χει
torrens erat inter ipsos Et aduouit castra contra faciem eo
μάρους ἦν ἀναμέσον αὐτῶν. καὶ παρενέβαλεν ἰωάννης ἀπέναντι αὐ- 6
rum ipse & populus eius & vidit populum trepidantem ad transfretandum
τῶν αὐτὸς καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ καὶ εἶδε τὸν λαὸν δειλιόντα διαπερᾶσαι τὸν
torrem eum & transiuit primus & viderunt eum iri & transie unt
χειμάρρουν, καὶ διεπέρασε πρῶτος καὶ εἶδον αὐτὸν οἱ ἄνδρες καὶ διεπέρα-
post eum Et diuisit populum & equites in
σαν κατόπιν αὐτοῦ. καὶ διεῖλε τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐν 7
medio peditum at equitatus ducesfatorum multos vulne
μέσῳ τῶν πεζῶν ἡ δὲ ἵππος τῶν ὑπεναντίων πολὺ ἦν σφόδρα. καὶ ἐσάλ- 8
ratæ tubis, & conuersus est in fugam Cendebæus & castra
πισε ταῖς σάλπιγξι, καὶ ἐτροπώθη κενδεβαῖος καὶ ἡ παρεμβολὴ
eius & cecidit ex eis vulnerati multi at residui
αὐτοῦ καὶ ἔπεσον ἐξ αὐτῆς τραυματίαι πολλοί οἱ δὲ καταλειφθέντες

fugæ

fugerunt in munitionem
ἔφυγον εἰς τὸ ἀχύρωμα
9 Ioannes autem insecutus est eos donec venit in Cedron quam ædificauit
καὶ Ἰωάννης δὲ κατεδίωξεν αὐτοὺς ἕως ἦλθεν εἰς Κεδρὼν ἣν ᾠκοδόμησε.
Et fugerunt vsque ad turres quæ in agro Azoti, & succendit
καὶ ἔφυγον ἕως εἰς τοὺς πύργους τοὺς ἐν τῷ ἀγρῷ Ἀζώτου, καὶ ἐνεπύρισεν
10 eam in igne, & ceciderunt ex eis ad viros duo mille & reuersus est in
αὐτοὺς ἐν πυρί, καὶ ἔπεσον ἐξ αὐτῶν εἰς ἄνδρας δισχιλίους, καὶ ἀπέστρεψεν εἰς
Et Ptolemæus (filius) Abubi erat constitutus
καὶ Πτολεμαῖος ὁ τοῦ Ἀβούβου ἦν κατεσταμένος
11 dux in campo Hiericho & habebat argentum & aurum multum Erat
γαμοῦ Ἰούδα μετ' εἰρήνης
12 enim gener summi sacerdotis Et exaltatum est cor eius & voluit
σταμνιοδὲ εἰς τὸ πεδίον Ἰερειχὼ καὶ εἷς γαμβρὸς τοῦ ἀρχιερέως
13 obtinere regionem, & volebat dolo aduersus Simonem & filios eius
καταπρατῆσαι τὴν χώραν, καὶ ἐβούλετο δόλῳ τὸν Σίμωνα καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ
tollere eos Simon autem erat perambulans ciuitates quæ in regione, &
ἆραι αὐτούς. Σίμων δὲ ἦν διοδεύων τὰς πόλεις τὰς ἐν τῇ χώρᾳ καὶ
14 sollicitudi e gerens de cura earum & descendit in Hiericho ipse & Mattathias
φροντίζων τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, καὶ κατέβη εἰς Ἰερειχὼ αὐτὸς καὶ Ματταθίας
& Iudas filii eius anno septimo & septuagesimo & centesimo in mense vn-
καὶ Ἰούδας οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἔτους ἑβδόμου καὶ ἑβδομηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ ἐν μηνὶ ἑν-
decimo hic mensis Sabat Et suscepit eos (filius) Abubi in
15 δεκάτῳ, οὗτος ὁ μὴν σαβάτ καὶ ὑπεδέξατο αὐτοὺς ὁ τοῦ Ἀβούβου εἰς
munitiunculam vocatam Doc cum dolo quam ædificauit & fecit
τὸ ὀχύρωμα τὸ καλούμενον Δὼκ μετὰ δόλου ὃ ᾠκοδόμησε, καὶ ἐποίησεν
eis conuiuium magnũ & abscondit illic viros. Et cùm inebriatus esset
αὐτοῖς πότον μέγαν, καὶ ἐνέκρυψεν ἐκεῖ ἄνδρας.
16 Simon & filii eius surrexit Ptolemæus & sui & sumpserunt
καὶ ὅτε ἐμεθύσθη Σίμων καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ἐξανέστη Πτολεμαῖος καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ, καὶ ἔλαβοσαν
arma sua & irruerunt in Simonem in conuiuio, & occide
τὰ ὅπλα αὐτῶν, καὶ ἐπεπίεσαν τῷ Σίμωνι εἰς τὸ συμπόσιον, καὶ ἀπέ-
runt eum & duos filios eius & quosdam ex pueris eius
κτειναν αὐτὸν καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, καί τινας τῶν παιδαρίων αὐτοῦ
Et fecit decem tionem magnam & reddidit mala pro bonis Et
καὶ ἐποίησεν ἀθεσίαν μεγάλην καὶ ἀπέδωκε κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν. καὶ
17 scripsit hæc Ptolemæus & misit regi vt mitteret
ἔγραψε ταῦτα Πτολεμαῖος, καὶ ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ ὅπως ἀποστείλῃ
18 ei exercitus in auxilium & traderet regionem ei & ciuita
αὐτῷ δυνάμεις εἰς βοήθειαν, καὶ παραδῶ τὴν χώραν αὐτῷ καὶ τὰς πό-
tes Et misit alios in Gazaram tollere Ioannem &
λεις καὶ ἀπέστειλεν ἑτέρους εἰς Γάζαρα ἆραι τὸν Ἰωάννην, καὶ τοῖς
19 tribunis misit epistolas vt venirent ad se vt
χιλιάρχοις ἀπέστειλε ἐπιστολὰς παραγενέσθαι πρὸς αὐτόν, ὅπως
dares eis argentum & aurum & dona Et alios misit
δῷ αὐτοῖς ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ δόματα. καὶ ἑτέρους ἀπέστει
20 o cupare Hierusalem & montem templi Et præ
λε καταλαβέσθαι Ἰερουσαλὴμ καὶ τὸ ὄρος τοῦ ἱεροῦ. καὶ προ-
currens quidam nuntiauit Ioanni in Gazara quod perisset pater eius
δραμών τις ἀπήγγειλε τῷ Ἰωάννῃ εἰς Γάζαρα ὅτι ἀπόλωλε ὁ πατὴρ αὐτοῦ
& fratres eius, & quia misit & te interficere
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἀπέσταλκε καὶ σὲ ἀποκτεῖναι

Et audiens expauit vehementer, & comprehendit viros qui venerant
καὶ ἀκούσας ἐξέστη σφόδρα, καὶ συέλαζε τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐλθόντας
perdere eum & occidit eos cognouit enim quòd quærebant eum per- 21
ἀπολέσαι αὐτὸ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, ἐπέγνω γὰρ ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν ἀπο-
dere. Et cætera sermonum Ioannis & bellorum eius
λέσαι. καὶ τὰ λοιπὰ περὶ λόγων Ἰωάννου καὶ τῶν πολέμων αὐτοῦ 22
& factorum eius quæ fortiter gessit, & ædificii muro-
καὶ τῶν ἀνδραγαθιῶν αὐτοῦ ὧν ἠνδραγάθησε, καὶ τῆς οἰκοδομῆς τῶν τει-
rum quos extruxit & gestorum eius Ecce hæc scripta sunt in
χέων ὧν ᾠκοδόμησε. καὶ περὶ πράξεων αὐτοῦ ἰδὲ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ 23
libris dierum principatus sacerdotii eius ex quo factus est princeps sacerdotii post
βιβλίων ἡμερῶν ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ, ἀφ' ὃ ἐγένετο ἀρχιερεὺς μετὰ
patrem suum
τὸν πατέρα αὐτοῦ.

MACCABÆORVM II.

ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Cap. I. κεφαλ. ά

Fratribvs qui sunt per Ægyptum, In
ΟΙΣ ἀδελφοῖς τοῖς κατ' αἴγυπτον ἰ 1
dris gaudere fratres qui sunt in Hierosolymis in
δαίοις χαίρειν, οἱ ἀδελφοὶ οἱ ἐν ἱερουσαλύμοις ἰ
dæi & qui in regione Iudææ pacem bonam
δαῖοι καὶ οἱ ἐν τῇ χώρᾳ τ ιουδαίας εἰρήνην ἀγαθὴν
Et bona faciat vobis Deus & memineris
καὶ ἀγαθὰ ποιῆσαι ὑμῖν ὁ θεός, καὶ μνησθείη τ 2
testamenti sui quod ad Abraam & Isaac &
διαθήκης αὐτοῦ, τῆς πρὸς ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ
Iacob, seruorum suorum fidelium Et det vobis cor omni-
ἰακὼβ, τῶν δούλων αὐτοῦ τῶν πιστῶν καὶ δώη ὑμῖν καρδίαν πᾶ 3
bus ad colendum eum & faciendum eius voluntatem corde magno &
σι εἰς τὸ σέβεσθαι αὐτὸν καὶ ποιεῖν αὐτοῦ τὰ θελήματα καρδίᾳ μεγάλῃ καὶ
animo volente Et adaperiat cor vestrum in lege sua &
ψυχῇ βουλομένῃ· καὶ διανοίξαι τὴν καρδίαν ὑμῶν ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ, καὶ 4
in præceptis & pacem faciat Et exaudiat vestras
ἐν τοῖς προσταγμασι, καὶ εἰρήνην ποιήσαι, καὶ ἐπακούσαι ὑμῶν
orationes & reconcilietur vobis, & non vos deserat in tempore
τῶν δεήσεων καὶ καταλλαγήτω ὑμῖν, καὶ μὴ ὑμᾶς ἐγκαταλίποι ἐν καιρῷ
malo Et nunc hic sumus orantes pro vobis Regnante
πονηρῷ· καὶ νῦν ὧδε ἐσμὲν προσευχόμενοι περὶ ὑμῶν βασιλεύοντος 6
Demetrio anno centesimo sexagesimo nono nos Iudæi scripsimus
δημητρίου ἔτους ἑκατοστοῦ ἑξηκοστοῦ ἐννάτου, ἡμεῖς οἱ ἰουδαῖοι γεγράφαμεν 7

vobis in tribulatione & in impetu qui superuenit nobis in annis istis
ὑμῖν ἐν τῇ θλίψει ἧς ἐν τῇ ἀκμῇ τῇ ἐπελθούσῃ ἡμῖν ἐν τοῖς ἔτεσι τοῦ
ex quo recessit Iason & qui cum eo à sancta terra &
τοις, ἀφ' ἧς ἀπέστη Ἰάσων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἁγίας γῆς καὶ τῆς βα-
regno Et succenderunt portam & effuderunt sanguinem innocentem &
σιλείας Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificia &
8 ἐδεήθημεν τοῦ κυρίου, καὶ εἰσηκούσθημεν, καὶ προσηνέγκαμεν θυσίας καὶ
similaginem, & accendimus luceras & proposuimus panes
σεμίδαλιν, καὶ ἐξήψαμεν τοὺς λύχνους, καὶ προεθήκαμεν τοὺς ἄρτους
Et nunc vt agatis dies scenopegiæ Chaseleu mensis
9 καὶ νῦν ἵνα ἄγητε τὰς ἡμέρας τῆς σκηνοπηγίας τοῦ χασελεῦ μηνός.
Anno centesimo octogesimo & octauo qui sunt in Hierusalem & qui in Iu-
10 ἔτους ἑκατοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ καὶ ὀγδόου, οἱ ἐν ἱερουσολύμοις καὶ οἱ ἐν τῇ Ιου-
dæa & senatus & Iudas Aristobulo magistro Ptolemæi regis,
δαίᾳ καὶ ἡ γερουσία καὶ Ἰούδας Ἀριστοβούλῳ διδασκάλῳ Πτολεμαίου τοῦ βασι-
qui est autem de christorum sacerdotum genere & qui sunt in Ægypto
λέως, ὄντι δὲ ἀπὸ τοῦ γένους χριστῶν ἱερέων γράψαι καὶ τοῖς ἐν αἰγύπτῳ
Iudæis, gaudere & saluere De magnis periculis à Deo
11 Ἰουδαίοις, χαίρειν καὶ ὑγιαίνειν. ἐκ μεγάλων κινδύνων ὑπὸ τοῦ θεοῦ
liberati magnificè gratias agimus ei vtpote contra regem
σεσωσμένοι, μεγάλως ἀναιρεῦμεν αὐτῷ ὡς ἂν περὶ βασιλέα ἀφ-
dimicantes Ipse enim ebullire fecit eos qui pugnauerunt in sancta
12 ηκότος. αὐτὸς γὰρ ἐξέβρασε τοὺς ἀφηγησαμένους ἐν τῇ ἁγί-
ciuitate In Persida existens enim dux & circa ipsum
πόλει. εἰς τὴν περσίδα γενόμενος γὰρ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἡ σὺν αὐτῷ
13 irreligibilis apparens esse exercitus, percussi sunt in Nanæ templo
ἀνυπόστατος δοκοῦσα εἶναι δυνάμις, κατακόπτεται ἐν τῷ τῆς ναναίας ἱερῷ
deceptione vrentibus iis qui circa Nanæam sacerdotibus Tanquam
14 ἀφάλωσιμῷ χρησαμένων τῶν περὶ τὴν ναναίαν ἱερέων. ὡς
enim simul habitaturus cum ea aduenit in locum ipseque Antiochus & qui cum
γὰρ συνοικήσων αὐτῇ παρεγένετο εἰς τὸν τόπον, ὅ, τε ἀντίοχος καὶ οἱ σὺν
eo amici vt acciperent pecunias in dotis ratione Et cum
15 αὐτῷ φίλοι, χάριν τοῦ λαβεῖν τὰ χρήματα εἰς φερνῆς λόγον. καὶ προ-
propositissent eas sacerdotes Nanæi, & ille ingressus esset cum pau-
θέντων αὐτὰ τῶν ἱερέων τῷ ναναίᾳ, κἀκεῖνα προελθόντος μετ' ὀλί-
cis intra ambitum phani claudentes templum, postquam intrauit An
16 γων εἰς τὸν περίβολον τοῦ τεμένους, συγκλείσαντες τὸ ἱερόν, ὡς εἰσῆλθεν ἀν-
tiochus, aperientes laquearis occultam portam, mittentes lapi
τίοχος, ἀνοίξαντες τοῦ φατνώματος κρυπτὴν θύραν, βάλλοντες πέ-
des lapidauerunt ducem, & membra facientes, & capita
τρους συνεκεραύνωσαν τὸν ἡγεμόνα, καὶ μέλη ποιήσαντες καὶ τὰς κεφαλὰς
auferentes his qui extrà erat proiecerunt Per omnia benedictus noster
17 ἀφελόντες τοῖς ἔξω παρέρριψαν. κατὰ πάντα εὐλογητὸς ἡμῶν ὁ
Deus qui tradidit impios Futuri agere in Chaseleu quin-
18 θεὸς ὁ δοὺς τοὺς ἀσεβήσαντας. μέλλοντες οὖν ἐν τῷ χασελεῦ πέμ-
ta & vicesima purificationem templi necessarium duximus significare vobis
πτῃ καὶ εἰκάδι τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἱεροῦ δέον ἡγησάμεθα διασαφῆσαι ὑμῖν
vt & ipsi agatis tanquam scenopegiæ & ignis quando Neemias postquam ædifi-
ἵνα καὶ αὐτοὶ ἄγητε ὡς σκηνοπηγίας καὶ τοῦ πυρὸς, ὅτε νεεμίας οἰκοδο-
cauit templum & altare obtulit sacrificium Et enim quando in
μήσας τό, τε ἱερὸν καὶ τὸ θυσιαστήριον, ἀνήνεγκε θυσίαν. καὶ γὰρ ὅτε εἰς

Persidem ductisunt nostri patres qui tunc erant pij sacerdotes accipientes
τὸ περικλὼ ἤρατο ἡμῶν οἱ πατέρες, οἱ τότε εὐσεβεῖς ἱερεῖς λαβόντες
ab igne abscondit occulte absconderunt in concauitate
ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὸ δυσαγεὶς καθράως, κατέκρυψαν ἐν κοιλώματι
putei ordinem habentis secum; in quo tutati sunt ita vt omnibus
φρέατος τάξιν ἔχοντος ἄυδρον ἐν ᾧ κατισφαλίσαντο ὥστε πᾶσιν
ignotus esset locus Preteritis autem annis multis quodo visum est
ἀγνωστον εἶ) τὸν τόπον διελθόντων δὲ ἐτῶν ἱκανῶν ὅτε ἔδοξε τῷ
Deo missus Neemias à rege Persidis, nepotes sacerdo-
θεῷ, ἀποσταλεὶς νεεμίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως τ περσίδος τοὺς ἐκγόνους τῶν
tum qui abscondunt missit ad ignem Vt narrauerunt nobis
ἱερέων τῆ ἀπεκρυψάντων ἔπεμψεν ὅπι τὸ πῦρ ὡς διεσάφησαν ἡμῖν
non inuenisse ignem, sed aquam crassam; Iussit eos hau
μὴ εὑρηκέναι πῦρ, ἀλλα ὕδαρ παχύ ἐκέλευσιν αὐτοὺς ἀποβαλεῖν
rientes ferre Vt autem oblata sunt sacrificia iussit sacerdo-
τας φέρειν ὡς δὲ ἀνελοίχθη τὰ τῶν θυσιῶν, ἐκέλευσε τοὺς ἱε
tes Neemias aspergere aqua ipsaque ligna & quæ erant superp sita Vt aute
ρεῖς νεεμίας ὀπερράναι τῷ ὕδατι τότε ξύλα τὰ ἐπικείμενα ὡς δὲ
factum est, & tempus transiit quando S l refulsit prius nubilus existens
ἐγένετο τὰ χρόνος διῆλθεν ὅτε ἦλιος ἀνέλαμψε, θέστιον ἐπυρεθὲς ὤν,
accensa est pyra magna, adeò vt mirarentur omnes Orationem autem fece
ἀνήφθη πυρὰ μεγάλη, ὥστε θαυμάσαι πάντας προσεύχὴ δὲ ἐποιή
runt sacerdotes consummato sacrificio & sacerdotes & omnes inchoante
σαντο οἱ ἱερεῖς δαπανωμένης τ θυσίας οἵτε ἱερεῖς τὰ πάντες καταρχομέ-
Ionatha at reliquis respondentibus vt Neemia Erat autem
νου ἰωναθου, τῆ δὲ λοιπῶν ἐπφωνούντων ὡς νεεμίε ἦν δὲ ἡ 24
oratio modum habens hanc Domine Domine Deus, omnium creator
προσεύχὴ τ τρόπον ἔχουσα τοῦτον κυριε κυριε ὁ θεὸς ὁ παντων κτίσης ὁ
terribilis & fortis & iustus & misericors Solus rex & bonus
φοβερὸς τὰ ἰσχυρὸς τὰ δίκαιος τὰ ἐλεήμων, ὁ μόν☉ βασιλεὺς τὰ χρηστὸς, ὁ 25
solus præstans solus iustus & omnipotens & æternus liberans
μόν☉ χορηγὸς, ὁ μόν☉ δίκαι☉ τὰ παντοκράτωρ τὰ αἰώνιος, ὁ διασώ
Israel ab omni malo qui fecisti patres electos, &
ζων τ ἰσραὴλ ἐκ παντὸς κακῦ, ὁ ποιήσας τοὺς πατέρας ἐκλεκτους, τὰ
sanctificasti eos; Accipe sacrificium pro omni populo tuo
ἁγιάσας αὐτούς· προσδέξαι τὴν θυσίαν ὑπὲρ παντὸς τ λαῦ σε 26
Israel & custodi partem tuam & sanctifica Congrege
ἰσραὴλ, τὰ διαφύλαξον τὴν μερίδα σε τὰ καθαγίασον ἐπισωάγαγε τ 27
dispersionem nostram libera eos qui seruiunt in gentibus contemp
διασπορὰν ἡμῶν ἐλεύθέρωσον τοὺς δουλευοντας ἐν τοῖς ἔθνεσι, τοὺς ἐξουθε-
tos & abominatione habitos respice & sciant gentes quod tu es Deus no
νημένους τὰ βδελυκτὸς ἐπίδε τὰ γνώτωσαν τὰ ἔθνη ὅτι σὺ εἶ ὁ θεὸς ἡ-
ster Afflige opprimentes & conculcantes te afficietes in super-
μῶν βασανισον τοὺς καταδυναστεύοντας τὰ ἐξυβρίζοντας ἐν ὕβρι 28
bia Plantæ populum tuum in loco sancto tuo sicut
φανία καταφύτευσον τὸν λαόν σου εἰς τὸν τόπον τὸν ἅγιόν σου καθὼς
dixit Moyses At sacerdotes psallebant hymno postquam aute consumptum
εἶπε μωυσῆς οἱ δὲ ἱερεῖς ἐπέψαλλον τοὺς ὕμνους καθὼς δὲ ἀνηλώθη 30
est sacrificium & residua aqua, Neemias iussit lapides
τὰ τῆς θυσίας, τὰ τὸ ἀπολειπόμενον ὕδωρ, ὁ νεεμίας ἐκέλευσε λιθους 31
maiores perfundi Vt autè hoc factum est flamma accensa est At ab
μείζονας καταχεῖν ὡς δὲ τοῦτο ἐγενήθη, φλὸξ ἀνήφθη τὸ δὲ ἀπὸ 32

altari relucente lumine consumpta est Vt autem manifesta

33 τῷ θυσιαστηρίῳ ἀνεπλάμψαντος φωτὸς ἐξαπανῆλθε ὡς δὲ φανερὸν

facta est rex & renunciatum est regi Persarum quod in loco

ἐγένηθη τὸ πρᾶγμα καὶ διηγήσαντο τῷ βασιλεῖ τῶν περσῶν ὅτι εἰς τὸν τό

vbi ignem absconderunt qui translati fuerant sacerdotes, aquam apparuit et ea

που ἔνθα τὸ πῦρ ἀπέκρυψαν οἱ μεταχθέντες ἱερεῖς τὸ ὕδωρ ἔφατο ἀφ' οὗ

& Neemias purificauit sacrificium Circumseptens autem rex

34 καὶ οἱ περὶ τὸν νεεμίαν ἥγνισαν τὰ τῆς θυσίας. περιφράξας δὲ ὁ βα

templum fecit vt probaretur rem,

σιλεὺς ἱερὸν ἐποίησε δοκιμάσας τὸ πρᾶγμα

Et quibus gratificabatur rex, multa diuersa accipiebat & dabat

35 καὶ οἷς ἐχαρίζετο ὁ βασιλεὺς πολλὰ διάφορα ἐλάμβανε καὶ μετεδίδου

Appellauit autem Neemias hoc Nephthar quod interpretatur

36 προσηγόρευσε δὲ οἱ περὶ τὸν νεεμίαν τοῦτο νέφθαρ, ὃ διερμηνεύε⟩ κα

purificatio vocatur autē apud multos Nephthar

θαρισμὸς καλεῖ⟩ δὲ ⟨ῶ παρὰ πολλοῖς νέφθαρ.

CAP II β'

Inuenitur autem in descriptionibus Hieremiæ prophetæ quòd iussit

1 Εὑρίσκε⟩ δὲ ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς ἱερεμίας ὁ προφήτης ὅτι ἐκέλευσε τοῖ

de igne accipere eos qui transmigrabantur vt significatum est, & vt mandauit

πυρὸς λαβεῖν τοὺς μεταγομένους ὡς σεσήμανται καὶ ὡς ἐνετείλατο πᾶσι

transmigratis propheta: Dans eis legem vt non obliuiscan

2 μεταχθεῖσιν ὁ προφήτης, δοὺς αὐτοῖς τὸν νόμον ἵνα μὴ ἐπιλάθων-

tur præceptorum Domini & vt non aberrarent oculis

ται τῶν προσταγμάτων τοῦ κυρίου, καὶ ἵνα μὴ πλανηθῶσι ταῖς διανοίαις

videntes simulachra aurea & argentea & quod circa ea ornamentum

βλέποντες ἀγάλματα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ τὸν περὶ αὐτὰ κόσμον

Et alia huiusmodi dicens hortabatur nè amouerent legem a corde

3 καὶ ἕτερα τοιαῦτα λέγων, παρεκάλει μὴ ἀποστῆσαι τὸν νομον ἀπὸ τῆς καρδίας

suo Erat autē in scriptura quomodo tabernaculi & arcam iussit

αὐτῶν. ἦν δὲ ἐν τῇ γραφῇ ὡς τὴν σκηνὴν καὶ τὸν θυσιαστὸν ἐκέλευσεν

propheta diuino responso facto se commansi Vsque huc

ὁ προφήτης χρησμαπισμῷ χρηθέντος αὐτῷ συνακολουθῆσαι ὡς δὲ ἐξῆλ-

uit in montē vbi Moyses ascendens vidit Dei hereditatem

θεν εἰς τὸ ὄρος ὃ ⟨μωυσῆς ἀνέβαινε ἐθεάσατο τὴν τοῦ θεοῦ κληρονομίαν,

Et veniens Hieremias inuenit domum fecit nec & tabernaculū & arcam &

5 καὶ ἐλθὼν ὁ ἱερεμίας εὗρεν οἶκον ἀπηῶδη καὶ τὴν σκηνὴν καὶ τὸν θυ

altare incensi intulit illuc & ostium obturauit

σιαστήριον τῶν θυμάτων εἰσήνεγκεν ἐκεῖ, καὶ τὴν θυραν ἐνέφραξε.

Et accedentes quidam qui simul sequebantur vt notarent

6 καὶ προελθόντες τινὲς τῶν συνακολουθούντων ὥστε ἐπισημήνασθαι τὴν

viam & non potuerunt inuenire Vt autem Hieremias cognouit culpam

ὁδὸν, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν εὑρεῖν. ὡς δὲ ὁ ἱερεμίας ἔγνω, μεμ-

eos dixit quòd & ignotus locus erit donec congreget Deus

7 νῶ⟩ αὐτοῖς εἶπεν, ὅτι καὶ ἄγνωστος ὁ τόπος ἔσται ἕως ἂν συναγάγῃ ὁ θεὸς

congregationem populi, & misericordia fiat Et tunc Dominus

8 ἐπισυναγωγὴν τοῦ λαοῦ καὶ ἔλεος γένηται. καὶ τότε ὁ κυρι⟩

ostendet haec & apparebit gloria Domini & nubes sicut & in Moy

ἀναδείξει ταῦτα καὶ ὀφθήσε⟩ ἡ δόξα τοῦ κυρίου καὶ ἡ νεφέλη, ὡς καὶ ὅτι μω-

se manifestabatur sicut & Salomon petiit vt locus sanctificaretur maximè

σῆ ἐφάνη, ὡς καὶ ὁ σολομὼν ἠξίωσεν ἵνα ὁ τόπος καθαγιασθῇ μεγάλως

manifestabat autem, & vt sapientiam habens obtulit sacrificium dedicationis &
δηλαφῶτο δέ, καὶ ὡς σοφίαν ἔχων ἀνήνεγκε θυσίαν ἐγκαινισμοῦ καὶ τῆς
consummationis templi Sicut & Moyses orauit ad Dom
πληρώσεως τοῦ ἱεροῦ. καὶ ὅτως καὶ μωυσῆς προσήυξατο πρὸς κύ
num, & descendit ignis de cælo, & holocaustum consumpsit; sic & Sa 10
ειον, καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ τῆς θυσίας ἐδαπάνησεν, οὕτω καὶ σο
lomon orauit & descendens ignis consumpsit holocausta
λομὼν προσήυξατο καὶ καταβὰν τὸ πῦρ ἀνήλωσε τὰ ὁλοκαυτώματα.
Et dixit Moyses, Eo quòd non esset comestu quod erat pro peccato consumptum est
καὶ εἶπε μωυσῆς διὰ τὸ μὴ βεβρῶσθαι τὸ περὶ τῆς ἁμαρτίας ἀνηλῶσθαι.
Similiter & Salomon octo dies celebrauit Narrabantur autē & in 11
ωσαυτως καὶ ὁ σολομὼν τὰς ὀκτὼ ἡμέρας ἤγαγε. ἐξηγοῦντο δὲ καὶ ἐν 12
descriptionibus & in commentariis quæ secundum Neemiam
ταῖς ἀναγραφαῖς καὶ ἐν τοῖς ὑπομνηματισμοῖς τοῖς κατὰ τὸν νεεμίαν τὰ
eadem & vt construens bibliothecam congregauit ea quæ de
αὐτὰ καὶ ὡς καταβαλλόμενος βιβλιοθήκην ἐπισωμάγε τὰ περὶ τῶν βα
regibus & prophetarum, & ea quæ Dauid & epistolas regum de dona 13
σιλέων, καὶ προφητῶν καὶ τὰ τοῦ δαυὶδ καὶ ἐπιστολὰς βασιλέων περὶ ἀναθε
riis Similiter autem & Iudas quæ acciderunt per factum
μάτων ὡσαύτως δὲ καὶ ἰούδας τὰ διαπεπωκότα διὰ τὴν γεγονότα 14
bellum nobis congregauit omnia & sunt apud nos Quorum itaque
πόλεμον ἡμῖν ἐπισωμάγε πάντα, καὶ ἔστι παρ' ἡμῖν ὧν οὖν ἐὰν 15
necessitatē habueritis, eos qui perierant vobis mitte. Futuri igitur agere
χρείαν ἔχητε, τοὺς ἀποκομιοῦντας ὑμῖν ἀποστέλλετε μέλλοντες οὖν ἄγειν τὴν 16
purificationem scripsimus vobis bene igitur facietis agentes dies
καθαρισμὸν ἐγράψαμεν ὑμῖν καλῶς οὖν ποιήσετε ἄγοντες τὰς ἡμέρας
At Deus qui liberauit omnem populum tuum & reddidit hæreditatem omni
ὁ δὲ θεὸς ὁ σώσας τὸν πάντα λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἀποδοὺς τὴν κληρονομίαν πᾶ 17
bus & regnum, & sacerdotium & sanctificationem Sicut promisit
σι καὶ τὸ βασίλειον, καὶ τὸ ἱερατεῦμα, καὶ τὸν ἁγιασμὸν καθὼς ἐπηγγεί 18
in lege, speramus enim in Deo quod citò nostri miserebi
λατο διὰ τοῦ νόμου, ἐλπίζομεν γὰρ ἐπὶ τῷ θεῷ ὅτι ταχέως ἡμῶν ἐλεη
tur & congregabit de sub cælo in sanctum locum Liberauit
θήσεται καὶ συνάξει ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὸν ἅγιον τόπον ἐξείλατο 19
enim nos de magnis malis & locum purgauit Ea autem quæ ad
γὰρ ἡμᾶς ἐκ μεγάλων κακῶν, καὶ τὸν τόπον ἐκαθάρισε. τὰ δὲ κατὰ τὸν 20
Iudam Maccabæum & huius fratres & templi magni
ἰούδαν τὸν μακκαβαῖον καὶ τοὺς τούτου ἀδελφούς, καὶ τὸν τοῦ ἱεροῦ τοῦ μεγάλου
purificationem & aræ dedicationem itemque contra Antiochum
καθαρισμόν, καὶ τὸν τοῦ βωμοῦ ἐγκαινισμόν, ἔτι τε τοὺς περὶ ἀντίοχον τὸν 21
Nobilem & huius filium Eupatorem prælia & de cælo facta
ἐπιφανῆ καὶ τὸν τούτου υἱὸν εὐπάτορα πολέμους, καὶ τὰς ἐξ οὐρανοῦ γενομένας 22
illuminationes his qui pro Iudaismo strenuè fecerunt ita vt
ἐπιφανείας, τοῖς ὑπὲρ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ φιλοτίμως ἀνδραγαθήσασι, ὥς τε τὴν
totam regionem pauci existentes popularentur & barbaram multitudinē persequerentur
ὅλην χώραν ὀλίγους ὄντας λεηλατεῖν, καὶ τὰ βάρβαρα πλῆθη διωκεῖν, 23
& celebre per totum vniuersum templum restauraretur &
καὶ τὸ περίβοητον καθ' ὅλου τοῦ οἰκουμένου ἱερὸν ἀνοικοδομεῖσθαι, καὶ τὴν
ciuitatem liberarent & quæ futura erant dissolui leges erigerent
πόλιν ἐλευθεροῦσθαι, καὶ τοὺς μέλλοντας καταλυθῆναι νόμους ἐπανορθοῦ
Domino cum omni tranquillitate propitio facto eis A Iasone
σθαι, τοῦ κυρίου μετὰ πάσης ἐπιεικείας ἵλεω γενομένου αὐτοῖς, ὑπὸ ἰάσονος 24

Cyrenæo declarata in quinque libris tentabimus in vno
τῶ κυρηναίου δεδηλωμένα διὰ πέντε βιβλίων, πειρασόμεθα δ' ἑνὸς
volumine abbreuiare Considerantes enim effusionem numerorum &
συντάγματος ἐπιτεμεῖν. συνορῶντες γὰρ τὸ χύμα τῶν ἀριθμῶν καὶ
25 existentem difficultatem, volentibus circumuoluere historiæ narra-
τὴν ἔστιν δυσχέρειαν τοῖς θέλουσιν εἰσκυκλεῖσθαι τοῖς τῆς ἱστορίας διηγή-
tiones propter multitudinem materiæ, Curantibus his quidē qui volunt
26 μασι διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὕλης, ἐφροντίσαμεν τοῖς μὲν βουλομένοις ἀνα-
legere oblectationem, ipsis autem studiosis ad in memoriam accipiendam
γινώσκειν ψυχαγωγίαν, τοῖς δὲ φιλοφρονῆσιν εἰς τὸ διὰ μνήμης ἀναλαβεῖν
facilitatem omnibus autem legentibus vtilitatem, & nobis quidem qui labo
27 δικαίαν, πᾶσι δὲ τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὠφέλειαν, καὶ ἡμῖν μὲν τοῖς τὴν κακο-
rem assumpsimus abbreuiationis non facile; facere autem & vigiliæ
πάθειαν ἐπιδεδεγμένοις τὸ ἐπιτομῆς ἐύκοπον, ἰδρῶτος δὲ καὶ ἀγρυπνίας
negotium Sicut illi qui parat conuiuium & quærit
28 τὸ φαῖνόμενον καθάπερ τοῦ παρασκάζοντα συμπόσιον καὶ ζητοῦντα τὰ
omnium vtilitatem non facile tamē propter multorum gratiam,
πάντων λυσιτέλειαν ἑκουσίως, ὅμως διὰ τὴν τῶν πολλῶν χάριν
libenter laborem sustinebimus ipsum quidem diligentiam de
29 εἶναι, ἡδέως τὴν κακοπάθειαν ὑπομένομεν. τὸ μὲν διακριβοῦν περὶ
singulis historiographo concedentes, ipsum autem perfectorum si
ἕκαστον τῷ συγγραφεῖ πραγματεύσαντες, τὸ δὲ ἐπιτρέπειν τοῖς ἐπι-
gurus epitomes omittentes Sicut enim nouæ domus ar-
30 χιτέκτοσι τῆς ὅλης κατασκευῆς φροντιστέον, τῷ δὲ ἐγκαίειν καὶ ζωγραφεῖν
chitecto de vniuersa structura curandum ac inurere & pingere
τοῖς ἐπὶ τὴν χρῆσιν ἐξητημένοις προσήκει, οὕτω δοκῶ καὶ
aggredienti, apta ad ornatum exquirenda sunt; sic æstimo &
ἐπιχειροῦντι τὰ ἐπιτήδεια πρὸς διακόσμησιν ἐξετασθέον, ὕτω δοκῶ καὶ
in nobis Ipsum quidē perambulare & viam facere sermonum & cu-
31 ἐπὶ ἡμῖν τὸ μὲν ἐμβατεύειν καὶ πείρατον ποιεῖσθαι λόγων καὶ το-
riosum esse in his quæ sunt secundū partes, historiæ auctori congruere At
32 λυπρογραφεῖν ἐν τοῖς καθ' μέρος, τῷ τῆς ἱστορίας ἀρχηγέτῃ καθήκειν. τὸ δὲ
breuitatem dictionis sectari & curiositatem negotii
συντόμων τῆς λέξεως μεταδιώκειν, καὶ τὸ ἐξεργαστικὸν τῆς πραγματείας
omittere abbreuiationem facienti concedendum Hinc
33 ἀφαιρεῖσθαι, τῷ τὴν μετάφρασιν ποιουμένῳ συγχωρητέον. ἐντεῦθεν
ergo incipiamus narrationem prædictis tantum adiungentes
οὖν ἀρξώμεθα τῆς διηγήσεως τοῖς προειρημένοις τοσοῦτον ἐπιζεύξαντες.
finem enim ante historiam effugere ipsam ante historiam abbreuiare
ἄνδρες γὰρ τὸ μὲν περὶ τὴν ἱστορίας πλεονάζειν, τῷ δὲ ἱστορίαν ἐπιτεμεῖν.

CAP III γ'.

Cùm sancta ciuitas habitaretur cum omni pace & leges quàm
1 Τῆς ἁγίας πόλεως κατοικουμένης μετὰ πάσης εἰρήνης, καὶ τῶν νόμων ὅτι
optimè custodirentur propter Oniæ pontificis pietatem & malorum
2 κάλλιστα φυλαττομένων, διὰ τὴν ὀνίᾳ τοῦ ἀρχιερέως εὐσέβειαν τε καὶ μισοπονη-
odium Accidebat & ipsos reges honorare locum & tem
ρίαν, συνέβαινε καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς τιμᾶν τὸν τόπον, καὶ τὸ ἱε-
3 ρὸν ὑποσκαῖς ταῖς κρατίσταις δοξάζειν, ὥστε καὶ σέλευκον τὸν τῆς ἀσίας βα
plum muneribus optimis illustare Ita vt & Seleucus Asiæ
σιλέα χορηγεῖν ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων πάντα τὰ πρὸς τὰς λειτουργείας

sacrificiorum pertinentes sumptus. Simon autē quidā de Beniamin
τῶν ἱυσιῶν ἐπιλέλοιπα ἀπανήματα. σίμων δέ τις ἐκ τῆς βενιαμὶν
tribu præpositus templi constituto, contendit si præcepto sacerdotis de ea quæ
φυλῆς προστάτης τοῦ ἱεροῦ καθεσταμένος, ἀνηγγειλε τῶ ἀρχιερεῖ περὶ τῆς 4
in vrbe vrbilate. Et vincere Omnem non posse
κατ' αὐτὸ πόλιν ἀφορμίας καὶ νικῆσαι τὸν ὀνίαν μὴ δυναμένου, 5
venit ad Apollonium (filiū) Thrasiæ qui in illo tempore Cœlen
ἦλθε πρὸς ἀπολλώνιον θραταίου, τον κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν κοίλης
Syriæ & Phœniciæ dux. Et nunciauit de pecunia
συρείας καὶ φοινίκης στρατηγόν. καὶ προσήγγειλε περὶ τῶν χρημάτων 6
ineffabilibus plenum esse in Hierosolymis erarium autem quod minime
ἀμυθήτων γέμειν τὸ ἐν ἱερουσαλὴμ γαζοφυλάκιον, ὥστε τὸ πλῆθος
dine eorum innumerabilis esset & non pertineret ea ad
τῶν διαφόρων ἀναειθμητον εἶ), καὶ μὴ προσήκειν αὐτὰ εἰς τὸν τῶν
sacrificiorum rationem esse ea posse sub regis potestatem cadere
θυσιῶν λόγον. ἦν δὲ δυνατὸν ὑπὸ τὴν τοῦ βασιλέως ἐξουσίαν πεσεῖν
hæc. Colloquutus autem Apollonius cum rege, de nunciatis
ταῦτα. συμίξας δὲ ὁ ἀπολλώνιος τῷ βασιλεῖ, εἶπε τὰ μεμυθεύμενα 7
ei pecuniis manifestauit. Ille autem elegens Heliodorum qui super
αὐτῶ χρημάτων ἐνεφάνισεν ὁ δὲ προχειρισάμενος ἡλιόδωρον τὸν ἐπὶ
negotia missi dans mandata præfecturus pecuniarum abire
τῶν χρημάτων, ἀπέστειλε δὲ ἐντολας, τὴν τῶ προκειμένων χρημάτων κα
tionem fecit Sicut autem Heliodorus fecit iter ipse
κομιδὴν ποιήσασθ. εὐθέως δὲ ὁ ἡλιόδωρος ἐπορεύετο τὴν πορείαν, τῆ 8
quidem specie quasi qui per Cœlen Syriæ & Phœnicen, cumulatur peragebat iter,
μὲν ἐμφάσει ὡς τὰς κατ', κοίλην συρείας καὶ φοινίκην πόλεις ἐποδεύετο, τῆ
re autem regis propositum perfecturus. Cum venisset
πράγματι δὲ τὴν τοῦ βασιλέως προθεσιν ἐπετέλει. παραγενηθεὶς 9
autem in Hierosolymam & benigne à summo sacerdote vrbis susceptus
δὲ εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ φιλοφρονως ὑπὸ τῶν ἀρχιερέως τῆς πόλεως ἀποδε-
esset propositum de facto indicio & cuius gratia aderat offen
χθείς, ἀνέδετο περὶ τοῦ γεγονότος ἐμφανισμοῦ, καὶ τίνος ἕνεκεν πάρεστι διεσά-
dit. Interrogabat autem si re vera hæc sic se haberent
φησεν ἐπυνθάνετο δὲ εἰ τῶν ἀληθείας ταῦτα ὕπως ἔχοντα τυγχάνει.
At summo sacerdote ostendente depositā esse viduā & orphenorum: Quæda
τῶν δὲ ἀρχιερέως ὑποδείξαντος ὅσα θάλιας εἶ) χηρῶν καὶ ὀρφανῶν πρὸ 10
autē & Hircani (filii) Tobiæ valde viri in excellentia positi non vt ca-
δὲ καὶ ἰρκανὺ τοῦ πολὺ στόδρα ἀνδρὸς εὐ ὑπάρχη κεκμένα, ἐκ ὡς δια 11
luminatus fuerat impius Simon ac vniuersa argenti quadringenta talenta
Callias ἰωὶ ὁ δυσεὴς, σίμων, τὰ δὲ πάντα ἀργυρίου τετρακόσια τάλαν
auri autem ducenta lotoria affici vero eorum qui crederentur
τα, χρυσίου δὲ διακόσια ἀδικηθῆναι δὲ τὸς πεπιστευκότας τῆ τοῦ 12
loci sanctitati & honorati per vniuersum mundum templi esse
τόπου ἁγιωσύνη καὶ τῶ τετιμημένω ἐν συμπαντι κόσμω ἱεροῦ σεμ
rationi & integritati omnino difficile esse At Heliodorus propter 13
νότητι καὶ ἁγνείᾳ, παντελῶς ἀμήχανον εἶ) ὁ δὲ ἡλιόδωρος διὰ ἃς
quæ latuit regia mandata omnino diebat in regnum referenda
εἶχε βασιλικὰς ἐντολας, πάντως ἔλεγεν εἰς τὸ βασιλικὸν ἀναληπτέα
hæc esse Constituens autem diem intrabat de his consilium
ταῦτα εἶ). τιθέμενος δὲ ἡμέραν εἰσίει πρὸς τῶν ὁπισθεν 14
ordinaturus fuit autē no modica in omni ciuitate trepidatio.
οἰκονομίσων ἦν δὲ ἀμικρὰ καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἀγωνία οἱ δὲ ἱερεῖς 15

ante

ante altare in sacerdotalibus stolis tacentes seipsos inuocabant
ὃς ἐπὶ τῆς θυσιαστηρίου ἐν ταῖς ἱερατικαῖς στολαῖς ὁλίγους ἑαυτοὺς, ἐπικαλεῖν
in cælum eum qui de deposito legem tulit, his qui depo
τὸν εἰς τὴν ἐγχρὸν τὸν περὶ παραθήκης νομοθετήσαντα, τοῖς παρακατα
sueuerat hanc salua custodire Erat autem vilem summi sacerdotis
θεμένοις ταῦτα σῶα διαφυλάξειν ἦν δὲ ὁρᾶν τὸ τοῦ ἀρχιερέως
16 vultum vulnerati mente nam aspectus & coloris immutatio,
εἶδος πεπωκὸς τὴν διάνοιαν ἡ γὰρ ὄψις αὐτοῦ τὸ κρύος παρηλλαγμένον,
declarabat eam quæ in anima turbationem Circulus erat enim circa vultum
ἐδήλου τὴν ψυχικὴν ἀδηνίαν πεπεκέχυτο γὰρ περὶ τὸν ἄνδρα
17 formido quæda & horror corporis per quæ manifestus efficiebatur aspicientibus
φόβος καὶ τρόμος σώματος δι' ὧν φανερὸν ἐγίνετο τοῖς θεωροῦσι τὸ
in corde existens dolor Alii autem domos gregatim exibebant
ἐν καρδίᾳ ὑπάρχον ἄλγος οἱ δὲ ἐκ τῶν οἰκιῶν ἀγεληδὸν ἐξεπήδων
18 ad popularem supplicationem quia futurus erat in contemptum venire lo
ἐπὶ πάνδημον ἱκετείαν, διὰ τὸ μέλλειν εἰς καταφρόνησιν ἔρχεσθαι τὸν τόπον
cum Succinctæ autem sub mammis mulieres cilicio per
πυκνὰ ὑποζωσάμεναι δὲ κατὰ τὰς μαστοὺς αἱ γυναῖκες σάκκους κατὰς
19 vias confluebant at inclusæ virgines, alias quidem concurrebant ad
ὁδοὺς ἐπλήθυον αἱ δὲ κατάκλειστοι τῶν παρθένων, αἱ μὲν σωφρονοῦσαι ὅπη
ianuas alias verò ad muros quædã aute per fenestras aspiciebant
τὰς πύλας, αἱ δὲ ὅπη τὰ τείχη, πρὸς δὲ διὰ τῶν θυρίδων διέκυπτον
Vultus se autem protendentes manus in cælum ferebant deprecatio
πᾶσι δὲ προτείνουσαι τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐποιοῦντο τὴν λιτα
nem Miserari autẽ erat multitudinis commixtæ tumam &
20 νείαν. ἐλεεῖν δὲ ἦν τὴν τοῦ πλήθους ταμμιγῆ φόβῳ, τήν τε
magni agonizantis principis sacerdotum expectationem Hi quide itaque
τοῦ μεγάλα ἀγωνιῶντος ἀρχιερέως προσδοκίαν οἱ μὲν οὖν
21 inuocabant omnipotentem Dominum credita his qui crediderunt
ἐπεκαλοῦντο τὸν παντοκράτορα κύριον τὰ πεπιστευμένα τοῖς πεπιστευκόσι
salua seruare cum omni securitate At Heliodorus quod de
σῶα διὰ παντὸς εἶναι μὴ πάσης ἀσφαλείας ὁ δὲ ἡλιόδωρος καὶ τὸ διὰ
22 creuerat perficiebat ibi autem eo cum satellitibus ad ærа-
γινόμενον ἐπιτελεῖ αὐτόθι δὲ αὐτὸν σὺν τοῖς δορυφόροις καὶ τὸ γαζο
rium tam præsente Spiritum & omnes potestatis princeps offen-
23 φυλάκιον ἤδη παρόντος, ὁ τῶν πνευμάτων καὶ πάσης ἐξουσίας δυνάστης ὅπη
tam magnum fecit adeo vt omnes qui ausi fuerant conue
φάνειαν μεγάλην ἐπίστευσαν, ὥστε πάντας τοὺς καταπολμήσαντας συνελ-
nire admirantes Dei virtutem in dissolutione & timorem conuerteren
θεῖν καταπλαγῆναι τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν, εἰς ἔκλυσιν καὶ δειλίαν τραπῆ-
tur Apparuit enim quidã equus ex terribilem habens sessorem & epti
ναι. ὤφθη γάρ τις ἵππος αὐτοῖς φοβερὸν ἔχων τὸν ἐπιβάτην, καὶ κα-
24 mo operimento alio ornatus impetu concussit in Heliodorum
λλίστη σαγῇ διακοσμηθεὶς φερόμενος δὲ ῥύδην ἐπάτησε τῷ ἡλιοδώρῳ
priores vngulas ipse autem sessor videbatur aurea arma
τοὺς ἐμπροσθίους ὁπλας, ὁ δὲ ἐπιβεβηκὼν ἐφαίνετο χρυσῆν παρα
habere Alii autem duo apparuerunt ei iuuenes
25 πλίαν ἔχων ἕτεροι δὲ δύο προσφάνησαν αὐτῷ νεανίαι τῇ
robore quidem decori optimi autem gloria speciosi autem amictu
ῥώμῃ μὲν ἀρετεῖς, κάλλιστοι δὲ τῇ δόξῃ, διαπρεπεῖς δὲ τῇ εὐσχολλίᾳ
qui & astantes ex vtraque parte flagellabant eum incessanter
οἱ καὶ παρεστῶτες ἐξ ἑκατέρου μέρους, ἐμαστίγουν αὐτὸν ἀδιαλείπτως,

multas

multas incutientes ei plagas: Subitò autem cadentem in
πολλὰς ἐπῤῥιπτοῦντες αὐτῷ πληγάς. ἄφνω δὲ πεσόντα περὶ τὴν
terra & multa caligine circumfusum corripientes & in gestatoria sella imponc
γῆν ἐν πολλῷ σκότει περιχυθέντα, σωματοφύλακες καὶ οἱ φορεῖον ἐδέν- 28
tes eum qui nuper cum multa incursione & omnibus satellitibus in
τες, τ' ἄρτι μετὰ πολλῆς ἐξεδρομῆς καὶ πάσης ὑπηρεσίας εἰς τὸ
prædium, ingressus erat aratium: irrebant à nullo adiutum ipsum
περιεστηκὼς εἰσελθόντα καταγνόντες, ἕτερον ἀδοκήτως αὐτὸν τοῖς
armis fautem. Manifestè Dei potestatem cognoscentes & ille quidem
ὅπλοις κατεσκῶπτε, φανερῶς τ' τὴν θεὸν δυναστείαν ἐπεγνωκότα· καὶ ὁ μὲν 29
per diuinam vi tutem mutus & omni priuatus spe & salute
διὰ τ' θείαν ἐνέργειαν ἄφωνος καὶ πάσης ἐστερημένος ἐλπίδος καὶ σωτηρίας
iacebat. Hi autc Dominum benedicebant qui magnificauerat
ἔῤῥιπτο. οἱ δὲ τὸν κύριον ἀλλόφωνα τὸν παρὰ δόξαν τὸν 30
suum locum & paulò antè timore, & tumultu plenum templum,
ἑαυτῶ τόπον, καὶ τὸ μικρῷ πρότερον δέους καὶ ταραχῆς γέμον ἱερόν,
omnipotente apparente Domino gaudio & lætitia impletum est
τοῦ παντοκράτορος ἐπιφανέντος κυρίου, χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ἐπλήρωτο
Statim autem quidam ex Heliodori amicis rogabant Oniam vt inuo
ταχὺ δέ τινες τῶν τοῦ ἡλιοδώρου συνήθων ἠξίουν τὸν ὀνίαν ἐπικαλέ- 31
caret Altissimum & vitam donaret ei qui omnino in vltimo spiritu consu
σασθαι τὸν ὕψιστον, καὶ τὸ ζῆν χαρίσασθαι τῷ παντελῶς ἐν ἐσχάτῃ πνοῇ κεί-
tus erat. Is suspicione aut factus principis erdotu ne forte opinionem
μενον. ὑποπτεύσας δὲ γνώμενός ὁ ἀρχιερεὺς μήποτε διαλήψει ὁ βα- 32
rex haberet maleficium aliquid crea Heliodorum à Iudæis confum
σιλεὺς κἄν, κακοεργίαν τινὰ περὶ τὸν ἡλιόδωρον ὑπὸ τῶν ἰουδαίων συντε-
matum esse obtulit hostiam pro viri salute Faciente
τελέσθαι, προσήγαγε θυσίαν ὑπὲρ τῆς τοῦ ἀνδρὸς σωτηρίας. τοῦ μένων 33
autem summo sacerdote propitiationem iidem iuuenes iterum apparuerunt
δὲ τοῦ ἀρχιερέως τὸν ἱλασμόν, οἱ αὐτοὶ νεανίαι πάλιν ἐφάνησαν τῷ
Heliodoro in eisdem vestibus amicti & stantes dixe unt Multas
ἡλιοδώρῳ ἐν ταὐταις ἐσθήσεσιν ἐσταλμένοι καὶ στάντες εἶπαν, πολλὰς τῷ
Oniæ principi sacerdotij gratias habe pr pter enim eum tibi donauit vitam Do
ὀνίᾳ τῷ ἀρχιερεῖ χαρίζεται ἔχε διὰ γὰρ αὐτὸν σοι κεχάρισται τὸ ζῆν ὁ κύ-
minus. Tu aute de cælo flagellatus nuntia omnibus ma
ριος. σὺ δὲ ἐξ οὐρανοῦ μεμαστιγωμένος διαγγέλλε πᾶσι τὸ με 34
gnam Dei potestatem hæc aute cum dixissent disparé es facti sunt At
γαλεῖον τοῦ θεοῦ κράτος. ταῦτα δὲ εἰπόντες ἀφανεῖς ἐγένοντο. ὁ δὲ
Heliodorus sacrificium offerens Domino & vota maxima vouens ei qui
ἡλιόδωρος θυσίαν ἀνενέγκας τῷ κυρίῳ καὶ εὐχὰς μεγίστας εὐξάμενος τῷ 35
vitam concessit & Oniæ gratias agens, rediit cum exercitu ad
τὸ ζῆν χαρισαμένῳ, καὶ τὸν ὀνίαν ἀποδεξάμενος ἀνέστρεφε πρὸς τοὺς
regem. Testabatur aute omnibus quæ erat sub visu conspicæ
τὸν βασιλέα. ἐξεμαρτύρει δὲ πᾶσιν ἃ πρὸ ὀφθαλμῶν ὑπ' αὐτοῦ πεπραμέ- 36
tus opera maxime Dei Ar rege interrogante
νων ἔργα τοῦ μεγίστου θεοῦ. τοῦ δὲ βασιλέως ἐπερωτήσαντος εἴ τις 37
Heliodorum quis esset apius adhuc semel vt misereretur in
ἡλιόδωρον ποῖός τις εἴη ἐπιτήδειος ἔτι ἅπαξ διαπεμφθήναι εἰς ἱε-
Hierosolyma dixit Si quem habes hostem vel rerum infidiatorem,
ροσόλυμα ἔφησεν εἴ τινα ἔχεις πολέμιον ἢ πραγμάτων ἐπίβουλον, 38
mitte eum illuc & flagellatum eum recipies si tamen & eua
πέμψον αὐτὸν ἐκεῖ καὶ μεμαστιγωμένον αὐτὸν προσδέξῃ· ἐνταῦθα γὰρ καὶ πε-

serit

ferit, eo quòd in loco verè sit quæda Dei potestas. Ipse
39 εἰπών, διὰ τὸ περὶ τὸν τόπον ἀληθῶς εἶναί τινα θεῖα δύναμιν αὐτὸς enim qui habitationem cœlestem habet visitator est & adiutor illius
γὰρ ὁ τὴν κατοικίαν ἐπουράνιον ἔχων, ἐπόπτης ὢν καὶ βοηθὸς ἐκείνοις τοῦ loci & venientes ad malefitium percutiens perdit
τόπου καὶ τοὺς ἐπὶ κακῷ προσιόντας ὑπ' αὐτῶν ἀπολύει. Et (ut ferunt) quidè de Heliodoro & arcæ custodia sic missa
40 καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν ἡλιόδωρον καὶ τὴν τοῦ γαζοφυλακίου τήρησιν οὕτως ἐχώ- áx sunt
ρησεν.

CAP. IIII δ'.

At prædictus Simon pecuniarum & patriæ delator fa-
1 Ὁ δὲ προειρημένος Σίμων ὁ τῶν χρημάτων καὶ τῆς πατρίδος ἐνδείκτης γε- ctus malè loquebatur de Onia tanquà ipse esset qui Heliodorum instigas-
γονὼς, κακολόγει τὸν ὀνίαν ὡς αὐτός τε εἴη τὸν ἡλιόδωρον ἐπισεισ- set & malorum artifex extitisset. Et benefactorem ci-
2 κώς, καὶ τῆς κακῶν δημιουργὸς καθεστηκὼς τῆς καὶ τὸν εὐεργέτην τῶν πό- uitatis & defensorem suæ gentis & æmulatorem legum insidiatorem
λεως καὶ τὸν κηδεμόνα τῆς ὁσιότητος καὶ ζηλωτὴν τῶν νόμων, ἐπιβάλλον rerum audebat dicere. Sed cùm inimicitia ad tantum procederet
3 τῆς φαυλότητος ἐτόλμα λέγειν. τὸν δὲ ἔχθραν ὅσην τοσοῦτον προβαίνε ut & perquenda ex his qui à Simone probati erant homicidia
σιν, ὥς τε καὶ διὰ πολλῶν τῶν ὑπὸ τὸ σίμωνος δοκιμασμένων φόνους ferrent. Videns Onias difficultatem contentionis & Apollo-
4 σωτηλεῖσθαι σωφρόνως ὁ ὀνίας τὸ χαλεπὸν τῆς φιλονεικίας, καὶ ἀπολλώ- nium insaniæ vtpote Cœles Syriæ & Phœnicis ducem augentem
νιον μανίας ὡς τὸν κοίλης συρίας καὶ φοινίκης στρατηγὸν σωβύζοντα τὴν malitiam Simonis ad regem se contulit non tactus ciuium
5 κακίαν τοῦ σίμωνος, ὡς τὸν βασιλέα διεκομίσθη, οὐ γινόμενος τῆς πολιτῆς accusator sed vtilitatem publicè & priuatim vniuersæ multitudini consi-
κατήγορος· τὸ δὲ συμφορον κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν παντὶ τῷ πλήθει σκο- rans. Videbat enim sine regali prouidentia impossibile esse consequi pa-
6 πῶν. ἔωρα γὰρ ἄνευ βασιλικῆς προνοίας ἀδύνατον εἰ τυχεῖν εἰ- cem vltrà res & Simonem cessationem non accepturum stultitiæ
ρώνης ἔτι τὰ πράγματα, καὶ τὸν σίμωνα παύλαν ἀλυσιτελοῦντα τῆς ἀνοίας. Cùm commutasset autem vitam Seleucus & suscepisset regnum
7 μεταλλαξαντος δὲ τὸν βίον σελεύκου, καὶ παραλαβόντος τὸν βασιλείαν Antiochus qui cognominatus est Nobilis ambiuit Iason frater Onix
ἀντίοχον τὸν ἐπισταμενέστερον τῶν ἐπιφανῶς ὑπισχνεῖτο ἰασων ὁ ἀδελφὸς ὀνίου summum sacerdotium. Promittens regi propter consecutionem ar-
8 τὴν ἀρχιερωσύνην, ἐπαγγειλάμενος τῷ βασιλεῖ δι' ἑτέρων ἀργυ- genti talenta sexaginta supra trecenta, & redditus cuiusdam alius
ρίου τάλαντα ξήκοντα πρὸς τοῖς τριακοσίοις, καὶ προσόδου τινὸς ἄλλης talenta octoginta. Ad quæ hæc promittebat & alia constitutu-
9 τάλαντα ὀγδοήκοντα πρὸς δὲ τούτοις ὑπεχρεοῦτο καὶ ἕτερα διαχεί- rum quinquaginta ad centum si concederetur per potestatem eius
ψειν πεντήκοντα πρὸς τοῖς ἑκατόν. ἐὰν ἐπιχωρηθῇ διὰ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ gymnasium & Ephebiam sibi constituere & in Hierosolymis Antio-
γυμνάσιον καὶ ἐφηβείαν αὐτῷ συστήσασθαι καὶ τοὺς ἐν ἱεροσολύμοις ἀντιο- chenses scribere. Cùm annuisset enim rex & principatum obti-
10 χεῖς ἀναγράψαι. ἐπένευσεν δὲ ὁ βασιλεὺς, καὶ τῆς ἀρχῆς κεκτη- nuisset

quisset, statim ad Græcum ritum contribules transtulit. Et
σας, ἀθέως ὁπὶ τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τὰς ὁμοφύλους μετῆγε, καὶ 11
quæ posita erant Iudæis manifesta regia per Ioannem patrem
τὰ κείμενα τοῖς Ἰουδαίοις φιλάνθρωπα βασιλικὰ διὰ Ἰωάννου τοῦ πατρὸς
Eupolemi qui fecit legationem pro amicitia & societate apud
Ῥωμαίων, ἀποκρούσας τὴν προσβείαν ἐφ' οἷς φιλίας καὶ συμμαχίας πρὸς
Romanos, amouit; & quidem legitimas soluens politias,
τοὺς Ῥωμαίους, παρωσατο καὶ τὰς μὲν νομίμους καταλύων πολιτείας, πα-
praua insituta inouabat. Sponte enim sub ipsam arcem
ρανόμους θεσμὰς ἐκαίνιζεν ἀσμένως γὰρ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν 12
gymnasium ædificauit & optimos Ephebarum substituens, sub ve
γυμνάσιον καθίδρυσε, καὶ τοὺς κρατίστους τῶν ἐφήβων ὑποτάσσων, καὶ πέ-
lum duxit. Erat autem sic occasio quædam gentilitatis, & profectus alie
τασον ἦγεν. ἦν δ' ὅτε τῶν ἀκμή τις ἑλληνισμοῦ, καὶ προσβασις ἀλ- 13
nigenæ conuersationis, propter impii & non summi sacerdotis Iasonis eminens
λοφυλισμοῦ, διὰ τὴν τοῦ ἀσεβοῦς καὶ οὐκ ἀρχιερέως Ἰάσονος ὑπερβάλλουσαν
scelus. Ita vt non vltrà circa altaris ministeria
ἀναγωγειαν, ὡς τε μηκέτι περὶ τὰς τοῦ θυσιαστηρίου λειτουργείας 14
prompti essent sacerdotes, sed ipsum quidè templum contemnentes &
προθύμως εἶχον τὰς ἱερὰς, ἀλλὰ τοῦ μὲν νεω καταφρονοῦντες καὶ τῶν
sacrificia negligentes festinabant ; nitebantur esse quæ in palæstra in usu exhi
θυσιῶν ἀμελοῦντες, ἐπεσπεύδον μετέχειν τῆς ἐν παλαίστρα παρανόμου χο
bitionis; post dicti pronuntiationem & quidem patrios honores in
ρηγίας, μὴ τὴν παρ' αὐτοῦ δόξαν περιλιπόν, καὶ τὰς μὲν παρ' αὐτοῖς τιμὰς ἐν 15
nihilo ponentes, sed Græcas gloriæ optimas arbitrantes quorū &
οὐδενὶ τιθέμενοι, τὰς δὲ ἑλληνικὰς δόξας κρατίστας ἡγούμενοι, ὧν καὶ 16
gratia habuit eos graue infortunium & quorū æmulabantur mores & am-
πάχεσιν ἔφεσιν αὐτοὺς ἀναλεπτὸν πεῖσαι· καὶ ὧν ἐζήλουν τὰς ἀγωγὰς καὶ κα
nino volebant similes esse. hos hostes & punitores habuerunt Impiè
θάπαξ ἤθελον ἐξομοιοῦσθαι, τούτους πολεμίους καὶ τιμωρητὰς ἔσχον. οὐ 17
agere enim contra diuinas leges non facile fed & hæc sequens tempus
γὰρ εἰς τὰς θείους νόμους ῥᾴδιον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὁ ἀκόλουθος καιρὸς
declarabit. Cum celebrare autem quinquennalis agon in Tyro &
δηλώσει. ἀγομένου δὲ πεντατηρικοῦ ἀγῶνος ἐν Τύρῳ καὶ τοῦ 18
rex adesset misit Iason scelestus sacrorū procuratores vt ab
βασιλέως παρόντος, ἀπέστειλεν Ἰάσων ὁ μιαρὸς Ἀντιοχεῖς ὅσων ὡς ἀπὸ 19
Hierosolymis Antiochenses portantes argenti drachmas trecentas
ἱεροσολύμων ἀντιοχέας βαστάζοντας ἀργύρου δραχμὰς τριακοσίας
in Herculis sacrificium quas & postulauerūt ii qui asportarent ne expende
εἰς τὴν τοῦ Ἡρακλέους θυσίαν, ἀξιώσαν οἱ παρακομίσαντες μὴ χρῆσθαι
rentur in sacrificio. Propter autem portantes in
τοῖς θυσίαν. ἕτερα δὲ τῶν παρακομιζόντων εἰς τὰς τῶν 20
tricorum fabricationes. Misso autem in Aegyptum Apollonio
τριήρεων κατασκευὰς ἀποστέλλει δὲ εἰς Αἴγυπτον Ἀπολλωνίῳ 21
(filio) Menesthei propter principes Philometoris regis fuspi
τὸν Μενεσθέως διὰ τὰ πρωτοκλισιάρχου βασιλέως, μαθὼν
cans Antiochus alienum eum fuorum tantum esse rerum pro
ζῶν ἀντιοχος ἀλλότριον αὐτὸν τῶν αὐτοῦ γενέσθαι πραγμάτων, τῆς παρ'
prix secutus eum hab t vsle in loppen venerit profectus eſt
αὐτοῦ ἀσφαλείας ἐφρόντιζεν ἐλθὼν εἰς Ἰόππην παραβύεται· κατὰ τοῦτον
in Hierosolyma Magno autem a Iasone & emulatio
εἰς ἱεροσόλυμα μεγάλου· ὡς δὲ ἔσω τῆς Ἰόππης· καὶ τῆς πόλεως 22

accep

acceptus cum facibus & exclamationib. susceptus est: postea sic in
ὑποδεχθεὶς, μὴ δικαίως, ἢ βοῶν εἰσδέχθη εἰς ἄπρα εἰς τὴν
Phœnicia cum exercitu abiit. Post autem triennij tempus mi-
23 φοινίκην κατῆρεν πρὸς δύσιν. μετὰ δὲ τοῦτο χρόνον ἀπέστ
sit Iason Menelaum prædicti Simonis fratrem portantem
λε ἰάσων μενέλαον τὸν τὰ προσηνεγκότα σίμωνι ἀδελφόν, παρεκομί-
pecunias regi, & de negotijs necessarijs com-
ζοντα τὰ χρήματα τῷ βασιλεῖ, ἢ περὶ πραγμάτων ἀναγκαίων ὑπο-
monitores factorum. Ille sic commendatus regi & ma-
24 μνηματισμὸς πλείστα. ὁ δὲ συναθεὶς τῷ βασιλεῖ ἢ δο
gnificens eum à facie potestatis in semetipsum terrorem summum facer
ξάσας αὐτὸν τῷ προσώπῳ τῆς ἐξουσίας, εἰς ἑαυτὸ κατωτικτεῖ τὴν ἀρχιερω-
dotium, superans Iasonem talentis argenti trecentis
σύνην ὑποβαλὼν τὰ ἱερὰ τοιαῦτα ἀργυρίου τριακό-
Cum ergo ille autem regis mandata venit equidem summo sacer-
25 λαιοι δὲ τὰς βασιλικὰς ἐντολὰς παρεγένετο, τὸ μὲν ἀρχιερω-
dotio nihil dignum ferens, furores autem crudelis tyranni & feræ barbaræ impetus
σύνης οὐδὲν ἄξιον φέρων, θυμὸς δὲ ὠμοτυραννικὸς ἢ θηρὸς βαρβάρου ὁρμὰς
habens. Et quidem Iason quidam propinquus fratrem circumeuntem
26 ἔχων. ἢ ὁ μὲν ἰάσων ὁ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ὑποπο-
eum, circumuentus ab alio profugus in Ammanitem regionem expulsus
θώσας, ὑποφθαθεὶς ὑπ' ἑτέρου φυγὰς εἰς τὴν ἀμμανίτιν χώραν σωτή-
est. At Menelaus ipsum quidem principatu obtinuit, sed de
λασε. ὁ δὲ μενέλαος τῆς μὲν ἀρχῆς ἐκράτει, τῶ δὲ ἐπιγ-
27 πρεμίσαν τῷ βασιλεῖ χρημάτων οὐδὲν ἐπράττει, πλουμένῳ δὲ τὴν
existentem. Sostrato arcis præposito. Ad
28 ἀκροπολιν σωστράτου τοῦ τὴν ἀκροβολεως ἐπιτρέχοντος. πρὸς
hunc enim erat vectigalium exactio, ob quam causam ipsi duo à rege
τοῦτον γὰρ ἦν ἡ τῶν διαφόρων πρᾶξις, δι' ὃν αἰτίαν οἱ δυο κατὰ τοῦ βασι-
vocati sunt. Et quidem Menelaus reliquit sum
λέως προσεκλήθησαν. ἢ ὁ μὲν μενέλαος ἀπέλιπε τὴν ἀρ-
mi sacerdotij successorem Lysimachum suum fratrem. Sostratus autem Cra-
χιερωσύνης διάδοχον λυσίμαχον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, σώστρατος δὲ κρά-
tero eum qui super Cyprios. Cùm tal a autem constitu renturi contigit Tarsenses
30 τησε τῶν ἐπὶ τῶν κυπρίων. πιπτόντων δὲ σωσικόπων, συνέβη ταρσεῖς
& Mallotas discordes esse propterea quod Antiochidi concubinæ regis in
ἢ μαλλωτας συνάζειν, διὰ τὸ ἀντιοχίδι τῇ παλλακῇ τοῦ βασιλέως ἐν
duo dare nur. Festinanter itaque rex venit sedare res
31 δωρεᾶ δίδοσθαι ἄτοπον οὖν ὁ βασιλεὺς ἦκε κατασεῖλαι τὰ πρόγματα,
relinquens suffectum Andronicum ex iis qui in dignitate pri i erant Ra
32 καταλιπὼν τὸν διαδεχόμενον ἀνδρόνικον τῶν ἐν ἀξιώματι κειμένων το
tus autem Menelaus accessisse opportune ornatum aureis vasis quibusdam templi
μίας δὲ ὁ μενέλαος εἰληφέναι κυρὸν δοκῶν, χρυσώματά τινα τῶν τοῦ ἱερῶ
furatus donauit Andronico. & alia vendidera-
νοσφισαμένου. ἐπαισατο τῷ ἀνδρονίκῳ, ἢ ἑτέρα ἐτύγχανε τοιαῦτα
tur. Ille & in quæ in eius templo essent
33 εἰς πυρον ἢ τὰς κύκλῳ πόλεις ἐν συσῶς ἐπιγνωκως ὁ οὗτος ἀπήλεγχεν
recedens in tutum locum in Daphne quæ ad Antiochiam pos-
ἀποκεχωρηκὼς εἰς ἄσυλον τόπον, ὃν δαφνης τῆς πρὸς ἀντιόχειαν κειμέ-
ta est. Vnde Menelaus accedens furtim Andronicum hortabatur interficere
34 νης ὅθεν ὁ μενέλαος λαθὼν ἰδία τὸν ἀνδρόνικον παρεκάλει φονεῦσαι

Omnia

Oniam: ille autem veniens ad Oniam, & persuasus cum dolo &
τὸν ὀνίαν· ὁ δὲ δεξιωσάμενος ἐπὶ τὸν ὀνίαν, καὶ πιθεὶς ἐπὶ δόλῳ καὶ
acceptus cum iuramentis dans dexteram quamquam in suspicione positus persuasit
δεξιασθεὶς μὴ ὄρκων, δέος δεξιᾶν καὶ περιφανῆ ὑποψίαν κέκμηκε, ἔπεισεν
de asylo procedere quem & flatim concluſit non veritus
ὀκ τῶ ἀσύλω προβῆναι· ὃν καὶ παραχρῆμα κατέκλεισεν ὀκ αἰδεσθεὶς τὸ
iuſtitiam Ob quam causam nō solum Iudæi multi autem & alii
δίκαιον· διὰ ὃν αἰτίαν ὁ μόνον ἰουδαῖοι, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἄλ- 35
rum gentium indignabantur & molestè ferebant ob viri iniuſtam necem.
λων ἐθνῶν ἐδυσφόρουν καὶ ἐδυσφόρουν ἐπὶ τῶ τῦ ἀνδρὸς ἀδίκω φόνω.
At rege regredſo ex Ciliciæ locis occur-
τοῦ δὲ βασιλέως ἐπανελθόντος ἀπὸ τῶν κατὰ κιλικίαν τόπων, ἐνετύγ-
rerunt ciuitatis Iudæi simul scelus abominandum & Græcis, 36
χανον οἱ κατὰ πόλιν ἰουδαῖοι συμμισοπονηρουντων καὶ τῶν ἑλλήνων,
propterea quod sine causa Onias interfectus fuerat Ex animo igitur
ὑπὲρ ὧν παρὰ λόγον τὸν ὀνίαν ἀπεκτονεῖσ ψυχικῶς οὖν ὁ 37
Antiochus triſtatus & versus in misericordiā & lachrymas ob
ἀντίοχος ἐπλυπηθεὶς καὶ τραπεὶς εἰς ἔλεον, καὶ δακρύσας διὰ τὸ με-
mortui sobrietatem & multam modeſtiam Et incen-
τηλλαχότος σωφροσύνην καὶ πολλὴν εὐταξίαν, καὶ πυρω- 38
ſus furore ſtatim Andronici purpuram auferens &
θεὶς τοῖς θυμοῖς, διαρρῆξαι τὴν τοῦ ἀνδρονίκου πορφύραν ἐκέλευσεν καὶ
veſtes ſcindens, circumducens per totam ciuitatem ipſo
τὰς χιτῶνας περιρῆξας, περιαγαγὼν καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἐπ' αὐτὸν
loco, vbi in Oniam impietate comiſerat illic homicidam vita priuatū
τὸν τόπον ὅπερ τὸν ὀνίαν ἠσέβησεν, ἐκεῖ τὸν μιαφόνον ἀπεκόσμησε πῦ
Domino condignam ei pœnam retribuente Factis autem multis
κνείᾳ τὰ ἀξίαν αὐτῷ κόλασιν ἀποδόντος. γενομένων δὲ πολλῶν ἱε- 39
ſacrilegiis per ciuitatem à Lyſimacho cum Menelai
ροσυλημάτων κατὰ τὴν πόλιν ὑπὸ τοῦ λυσιμάχου, μετὰ τῆς τοῦ μενελάου
conſilio & diuulgata extra fama congregata eſt multitudo aduerſus Ly-
γνώμης, καὶ διαδοθείσης ἔξω τὰ φήμης, ἐπισωρεύθη τὸ πλῆθος ἐπὶ τὸν λυ
ſimachum vaſis aureis iam multis exportatis Excitatis autem
σίμαχον, χρυσωμάτων ἤδη πολλῶν διενηνεγμένων· ἐπεγειρομένου δὲ 40
turbis & ita repletis armans Lyſimachus ad
τῶ ὄχλου καὶ τὰ ὀργὰς διεμπιπλαμένου, καθωπλίσας ὁ λυσίμαχος εἰς
tres mille tocepit vti manibus inquit, dux quodam Auranō
τρισχιλίους κατήξατο χειρῶν ἀδίκων πονησαμένῳ τινὸς αὐράνου
prouecto ætate nihil ante minus & mente Intelligentes
προβεβηκότος τὴν ἡλικίαν, εἶδεν δὲ ἧττον καὶ τῇ διανοίᾳ συνιδόντες
autē & conſtum Lyſimachi arripientes alii quidem ſuos alii
δὲ καὶ τὰ ὁπλισιν τοῦ λυσιμάχου συναρπασαντες οἱ μὲν πέτρους, οἱ
verò fuſtes valdos quidam autē ex adiacente cinere apprehendentes
δὲ ξύλων φαχῶ, τινὲς δὲ καὶ τῆς παρακειμένης σποδῦ δραττόμενοι
mixtim proiecerunt in Lyſimachum Ob quam cauſam mul-
φύρδην, ἐνετίναξαν εἰς τὸν τὸν λυσίμαχον· διὰ ὃν αἰτίαν πολ- 41
tis quidem eorum vulneratis & aliquos verò & proſtrauerunt omnes
λοὺς μὲν αὐτῶν τραυματίας ἐποίησαν, πάντας δὲ καὶ κατέβαλον, πάντας
verò in fugam compulerunt ipſum autem ſacrilegum prope ærarium
δὲ εἰς φυγὴν ἐτρέψαντο· αὐτὸν δὲ τὸν ἱεροσύλον παρὰ τὸ χαλκοφυλάκιον
interfecerunt De aut m his inſuper eidem adierūt Menelaum
ἐχειρώσαντο· πρὸς δὲ τοῦτον ἐνέστη κρίσις πρὸς τὸν μενέλαον 42

Cum

Cùm venisset autem res ad Tyrum, ad ipsum iudicium
καταστήσωτ⊙ δὲ τοῦ βασιλέως εἰς τύρον, ἐπ' αὐτῆ τὴν δικαιολο-
44 retulerunt missi tres viri à senatu Iam verò
γίαν ἐποιήσαντο οἱ πεμφθέντες τρεῖς ἄνδρες ὑπὸ ϕ γερουσίας. ὄδη δὲ
45 superatus Menelaus promisit pecunias multas Ptolemæo
λελημμέν⊙ ὁ μενέλαος ἐπηγγείλατο χρήματα ἱκανὰ τῷ πτολεμαίῳ τῷ
Dorymenis ad suadendum regi Vnde accipiens Ptole
δορυμένους πρὸς τὸ πεῖσαι τὸν βασιλέα. ὅθεν λαβὼν ὁ πτολε-
46 mæus in quoda atrio tanquam refrigerantem se regem à sententia mutauit
μαῖος εἴς τι πεῖσυλον ὡς ἀναψύξαντα ϕ βασιλέα, μετέθηκε
Et ipsu quidem vniuersæ malitiæ reum Menelaum absoluit criminibus;
τὴν μὲν ϕ ὅλης κακίας αἴτιον μενέλαον ἀπέλυσε τῶν κατηγορημά-
47 at miseros, qui etsi apud Scythas causam dixissent, absoluti es
των, τοῖς δὲ ταλαιπώροις, εἴτινες εἰ καὶ ὑπὲ σκύθων ἔλεγον, ἀπελύθησαν
sent innocentes, hos morte damnauit Cùd ergo
ἂν ἀκατάγνωστοι, τούτοις θάνατον ἐπέκρινε. ταχέως οὖν τὴν
48 iniustam pœnam passi sunt pro ciuitate & populo, & sacris vasis
ἄδικον ζημίαν ὑπέσχον, ὑπὲρ πόλεως καὶ δήμων, καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν
causam persecuti Ob quam causam & Tyrii rem abominati
ϕοαγορεύσαντες δι' ἣν αἰτίαν καὶ τύριοι μισοπονηρήσαντες
49 quæ ad sepulturam eorum magnificè suppeditauerunt At
τα ϕοὺς τὴν κηδείαν αὐτῶν μεγαλοπρεπῶς ἐχορήγησαν. ὁ δὲ
50 Menelaus propter potentium auaritiam, manfit in prin
μενέλαο⊙ διὰ τὰς τῶν κρατούντων πλεονεξίας, ἔμενεν ὅλη τῆς ἀρ-
cipatu crescens malitia, magnus ciuium insidiator con-
χῆς ἐπηυξημέν⊙ τῇ κακίᾳ, μέγας τῶν πολιτῶν ἐπίβουλ⊙ κατε-
stitutus
χῶν.

CAP. V.

Circa autem tempus hoc secundam profectionem Antiochus in Æ
1 Περὶ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον τὴν δευτέραν ἔϕοδον ὁ ἀντίοχ⊙ εἰς αἴ-
gyptum profectus est Contigit autem per totam fere ciuitatem
2 γυπτον ἐσήλατο. συμέβη δὲ καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἐπὶ ἡμέρας
in diebus quadraginta, videri in aëre currentes equites
ἐπ' ἡμέρας τεσσαράκοντα, ϕαίνεσθαι διὰ τῶν ἀέρων τρέχοντας ἱππεῖς
auratas stolas habentes, & hastis ad modum cohortis armatos, &
διαχρύσους στολὰς ἔχοντας, καὶ λόγχας ἀπειρδὸν ἐξοπλισμένους, καὶ
gladiorum eductiones & cursus equorum per ordinem digestos, & congressiones
μαχαιρῶν ἀπασμούς, καὶ ἕλκας ἵππων διαπεταγμένας, καὶ ϕοσβολὰς
3 iactus & incursiones vtrorumque & scuto rum motus, & spiculorum mul
γινομένας, καὶ καταδρομὰς ἑκατέρων, καὶ ἀσπίδων κινήσεις καὶ παμάκων πολ-
titudine & telorum iactus & aureorum ornamentorum splendores & omnis generis
δη, καὶ βελῶν βολάς, καὶ χρυσῶν κόσμων σκιάμψεις, καὶ παντοίους ϑω-
loricas Quamobrem omnes regebant in bonum oblatum sic
4 ρακισμούς. διὸ πάντες ἤξιουν ἐπ' ἀγαθῷ τὴν ἐποφανειαν γε-
ri Cùm factus esset ante rumor falsus tanquam commutasset Antio-
5 νέσθαι. γενομένης δὲ λαλιᾶς ϕθόϑους, ὡς μετηλλαχότος ἀν-
chus vitam, assumens Iason non pauciores mille, repente
πόκρ τὸν βίον, παραλαβὼν ὁ ἰάσων ἐκ ελαττους τῶν χιλίων, αἰϕνιδίως
in ciuitatem fecit impetum ipsis autem ad murum compulsis,
ὅτι τὴν πόλιν συνετελέσατο ἐπίθεσιν· τῶν δὲ ὅτι τῷ τείχει συνελε-

& ad vltimum apprehensa ciuitate Menelaus in
ἀδίκων καὶ τέλος ἤδη καταλαμβανομένης τῆς πόλεως, ὁ μενέλαος εἰς
autem fugæ ar Iason faciebat cædes ciuium 6
τὴν ἀκρόπολιν ἐφυγάδευσεν· ὁ δὲ ἰάσων ἐπιεῖτο σφαγὰς τῶν πολιτῶν
propriorum misericordiæ, non cognatos aduersus cognatos prosperantem infortu-
τῶν ἰδίων ἀφειδῶς ἡ συνοῶν τὴν εἰς τοὺς συγχρεῖς δημηείαν δυσημε-
nium esse maximum arbitrans autē hostium & non ciuium trophæa
ειαν ἔθ) τὴν μεγίστω. δοκῶν δὲ πολεμίων καὶ ἐχ ὁμοεθνῶν πρόπαια
duxit. Verumtamen principatū non obtinuit at finem infidiarum
καταβάλλειν τῆς μὲν ἀρχῆς ἐκ ἐκράτησε· τὸ δὲ τέλος τῆ ὀπλελῆς 7
pudorem accipiens profugus iterum in Ammanitem abiit Denique igitur
αἰσχύνω λαῶν, φυγὰς πόλιν εἰς πλὼ ἀμμανίτιν παρῆλθε πέρας οὐδ 8
multum reuersionem consecutus est inclusus apud Aretam Arabum tyran
κακῆς ἀπαρασφόδης ἔτυχεν ἐκλειδεὶς πρὸς ἀρέταν τὸν τῶν ἀράβων τύ
num in ciuitate ex ciuitate fugiens, persecutione pulsus ab omnibus odio habitus
ραννον, πόλιν ἐκ πόλεως φεύγων διωκόμενος ὑπὸ πάντων, συγκέμυ
vt legum transgressor, & execrabilis vt patriæ & ciuium ho
ως τῶν τόμων ἀπόστατης, καὶ βδελυσσόμενος ὡς πατρίδος καὶ πολιτῶν δή
stis in Aegyptum extrusus est Et vt puluis patriæ pere
μιος, εἰς αἴγυπτον ἐξεβεβήκει καὶ ὡσεὶ χρὺς ἐ πατρίδ ἀπέρ 9
grinus peregrè perijt ad Lacedæmonios delatus, quasi ob
νοίας, ἐπὶ ξένης ἀπωλετο πρὸς λακεδαιμονίους ἀναχθείς, ὡς διὰ τὴν
cognationem assecuturus protectionē Et qui multitudini insepultorū abierat,
συγγένειαν τεξόμενος σκέπης καὶ ὁ πλῆθ ἀτάφων ἐκείνα, 10
illamentatus factus est & sepultura nulla neque patrio sepulchro patriæ
ἀτένθης ἐχρήσθη, καὶ κακείας ἐδ' ἡσπνοσύν ἔτι παρεῶν τάφου μετέ
passus Cùm innocentissent autem regi pro his quæ facta erant pœ
σχεν πρὸς πεσόντων δὲ τῶ βασιλεῖ πρὸ τῶν γεγονότων δήλα- 11
nas rebellantium Iudæam vsque protectus ex Aegypto efferatus
σεν ἀποστᾶσιν τὴν ἰουδαίαν· ὅθεν ἀναζώσας ἐξ αἰγύπτω πεπειωμέν
animo cepit quidem ciuitatem armis Et iussit mili
τῶ ψυχῆ, ἔλαβε τὴν μὲν πόλιν δορυάλωτον, καὶ σκέλδσε τοῖς ἐξε 12
tibus interficere crudeliter occurrentes & in domos ascendentes
πωταις κόπτειν ἀφειδῶς τὰς ἐμπίπτοντας, καὶ τὰς εἰς τὰς οἰκίας ἀναβαί
trucidare Fiebant autē iuuenū & senioru cædes virorumque
νοντας κατασφάζειν ἐγίνοντο δὲ νέων καὶ πρεσβυτέρων ἀναιρέσεις, ἀνδρῶν
& mulierum & puerorum exterminium virginumque & paruulorū trucidationes.
τε καὶ γυναικῶν καὶ τέκνων ἀφανισμὸς, παρθένωντε καὶ νηπίων σφαγαί
Octo autem decem millia in omnibus diebus tribus interfecta sunt quatuor 13
ὀκτὼ δὲ μυριάδες ἐν ἅπασις ἡμέραις τρισὶ κατεφθαρησαν τέσσαρες
quidem in manuum captiuitate non minus verò iugulatis venditi sunt 14
μὲν ἐν χειρῶν ἁλώσεως ἐχ ἧττον δὲ πρὶν ἐσφαγμένων ἐπράθησαν.
Non contentus autem his ausus est in templum terræ sanctissi
ἐκ ἀρκεσθεὶς δὲ τούτοις κατετόλμησεν εἰς τὸ πάσης τῆς γῆς ἁγιώτα 15
mum templum intrare ductorem habens Menelaum, & legum &
τον ἱερον εἰσελθεῖν, ὁδηγον ἔχων τον μενέλαον τ καὶ πρὸ νόμων καὶ τ πα
patriæ proditorem factum Et sceleratis manibus sacra vasa
τρίδ πεφδότλω γεγονότα, καὶ ταῖς μιαρῖς χερσὶ τὰ ἱερὰ σκεύη 16
sumens & quæ ab aliis regibus posita erant ad augmentum & glo
λαμβάνων, καὶ τὰ ὑπ αλλων βασιλέων ἀνατεθέντα πρὸς αὔξησιν καὶ δό
rem loci & honorem profanis manibus contrectabat Et elu
ξαν τῶ τόπου καὶ τιμήν, ταῖς βεβήλοις χερσὶ συσυρων καὶ ἐμεπαεί-

mente Antiochus, non videns quòd propter peccata
ζετο τὴν διάνοιαν ὁ ἀντίοχος, ὡ σωθεὶς ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν τὴν
17 civitatem habitantium iratus fuit breui Dominus quamobrem fuit circa locum
πόλιν οἰκούντων ἀπώργισται βραχέως ὁ δεσπότης διὸ γέγονε περὶ τὸν τόπον
delectio Si autè non contigissent inuolutos esse multis peccatis,
παραβάσεις εἰ δὲ μὴ συνέβαινε περισκεχύλωσι πολλοῖς ἁμαρτήμα-
18 sicut Heliodorus missus à Seleuco rege ad
σι, καθάπερ ὁ ἡλιόδωρος ὁ πεμφθεὶς ὑπὸ σελεύκου τὸ βασιλέως ἐπὶ τὴν
visitationem erarii hic aduenies flatim flagellatus
ἐπίσκεψιν τοῦ χρηματικοῦ, ἐξ προσαχθεὶς ἔδειχθη μαστιγωθεὶς
expulsus fuisset ab audacia Verùm non propter locum gentem, sed propter
ἀπερίπτου τοῦ θεάσου· ἀλλ' οὐ διὰ τὸν τόπον τὸ ἔθνος, ἀλλὰ διὰ τὸ
19 gentem locum Dominus elegit Ideoque & ipse locus participes
ἔθνος τὸν τόπον ὁ κύριος ἐξελέξατο. διόπερ καὶ αὐτὸς ὁ τόπος συμμετα-
20 fuit malorum quæ euenerunt, postea beneficiorum socius
σχὼν τῶν τοῦ ἔθνους δυσπεπημάτων γενόμενος, ὕστερον εὐεργετημάτων ἐκοι-
fuit & qui reliquus fuit ira omnipotentis iterum in
νώνησε, καὶ ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ τοῦ παντοκράτορος ὀργῇ, πάλιν ἐν τῇ τοῦ
magni Domini reconciliatione cum omni gloria exaltatus est Igitur
μεγάλου δεσπότου καταλλαγῇ μετὰ πάσης δόξης ὑπερυψώθη. ὁ γὰρ
21 Antiochus octingenta supra mille auferens ex templo talen-
ἀντίοχος ὀκτακόσια σὺν τοῖς χιλίοις ἀπενεγκάμενος ἐκ τοῦ ἱεροῦ τὰ
ta velociter in Antiochiam petiit existimans prę superbia
λεντα, θᾶττον εἰς ἀντόχειαν ἐχειῶν, οἰόμενος ὑπὸ τῆς ὑπηφανίας
ipsam quidè terram nauigabile, & mare ambulabile factorum propter elationem
τὴν μὲν γῆν πλωτὴν καὶ τὸ πέλαγος πορευτὸν θεᾶσθαι διὰ τὸν μετεωι-
cordis Reliquit autem & præpositos ad affligendam gentem in
22 σμὸν τῆς καρδίας κατέλιπε δὲ καὶ ἐπισάτας τοῦ κακεῖν τὸ ἔθνος· ἐν
quidem Hierosolymis Philippum ipso quidè genere Phrygem at morem barbarorum
μὲν ἱεροσολύμοις φίλιππον, τὸ μὲν γένος φρυγα, τὸν δὲ τρόπον βαρ-
23 riorem habentem quam is qui illic constituit In autem Garizin Andro
βαρώτερον ἔχοντα τῶν κατασήσαντος ἐν δὲ γαριζὶν ἀν-
nicum ad autem hæc Meoelaum, qui pessimè aliorum superbiebat
δρόνικον πρὸς δὲ τούτοις μενέλαον, ὃς χείρισα τῶν ἄλλων ὑπερήφανο τοῖς
in ciues, inimicam autem contra ciues Iudæos habens intentionem;
πολίταις, ἀπεχθῆ δὲ πρὸς τοὺς πολίτας ἰουδαίους ἔχων διάθεσιν
misit autem odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti mille
ἔπεμψε δὲ τὸν μυσάρχην ἀπολλώνιον μετὰ στρατεύματος δισμυρίους
autem supra duo mille præcipiens qui erant in ætate omnes interficere
δὲ πρὸς τοῖς δισχιλίοις, προστάξας τοὺς ἐν ἡλικία πάντας κατασφάξαι,
& mulieres & iuuenes vendere Hic autem veniens in
τὰς δὲ γυναῖκα, καὶ νεωτέρους πωλεῖν ἐξῆ δὲ παραγενόμενος εἰς
Hierosolymam & pacificum se simulans quietem vsque ad sanctum diem
τὰ σόλυμα, καὶ τὸν εἰρηνικὸν ὑποκριθεὶς, ἐπέσχεν ἕως τῆς ἁγίας ἡμέ-
sabbati & accipiens occasio tudæos his qui erat sub se ve
ρας τοῦ σαββάτου καὶ λαβὼν ἀφορμὴν τοὺς ἰουδαίους, τοῖς ὑφ' ἑαυτ ἐξο-
armaretur, præcepit Et egressos omnes ad
26 πλισίαν παρήγγειλε καὶ τοὺς ἐξελθόντας παντας ὁδὸν τὴν
spectaculum strau tudo & in ciuitate cum armis dissentes in
θεωρίαν συνεξ ἐντος καὶ εἰς τὴν πόλιν σὺν τοῖς ὅπλοις εἰσδραμων, ἵνα
gentem præsidii multitudinem
27 τὸ κατέχωσι πλῆθ

Iudas autem Machabæus decimus factus & recedens in
Ἰούδας δὲ ὁ μακκαβαῖος δεκάτης μοι γενηθεὶς καὶ ἀναχωρήσας ἐν τοῖς
montibus ferarum more viuebat cum his qui erat secum, & fœni ci 27
ὄρεσι θηρίων τρόπον διέζη σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ, καὶ τῇ χορτοφαγίᾳ προ-
bo vescentes perseuerabant ve non participarent ex inquinatione
φὴν σιτούμενοι, διετέλουν ἐν τοῖς μὴ μεταλαχεῖν τοῦ μολυσμοῦ.

CAP. VI. ς'.

Post non multũ autem tempus, misit rex senem Athenienſem
Μετ' ὀ πολὺ δὲ χρόνον ἐξαπέστειλεν ὁ βασιλεὺς γέροντα ἀθηναῖον, 1
compellere Iudæos vt transfrederentur à paternis legibus, &
ἀναγκάζειν τοὺς ἰουδαίους μεταβαίνειν ἀπὸ τῶν πατρῴων νόμων, καὶ τοῖς τοῦ
Dei legibus non gubernarentur, Contaminare autẽ & quod erat in Hieroſolymis templum &
θεοῦ νόμοις μὴ πολιτεύεσθαι, μολῦναι δὲ καὶ τὸν ἐν ἱεροσολύμοις ναόν, καὶ
cognominare Iouis Olympii & quod in Garizin prout erant lo 2
προσονομάσαι διὸς ὀλυμπίου, καὶ τὸ ἐν γαριζίν, καθὼς ἐτύγχανον οἱ τὸν τό
cum habitantes Iouis hoſpitalis Difficile autem & graue erat
πον οἰκοῦντες, διὸς ξενίου. χαλεπὴ δὲ καὶ δυσχερὴς ἦν τοῖς
turbis præceptum nequitiæ Nam templũ luxuria & comeſſationibus
ὄχλοις ἡ διάταξις τοῦ κακίας. τὸ μὲν γὰρ ἱερὸν ἀσωτίας καὶ κώμων 4
à gentibus impletum erat, ſcortantibus cum meretricibus, & in
ὑπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπεπλήρωτο ῥᾳθυμούντων μεθ' ἑταίρων, καὶ ἐν τοῖς
ſacris porticibus cum mulieribus ſeſe miſcentibus præterea etiã quæ non decebat intrò
ἱεροῖς περιβόλοις γυναιξὶ πλησιάζοντων, ἔτι δὲ τὰ μὴ καθήκοντα ἔνδον
ferentibus. Ac altare prohibitis à le
φερόντων. τὸ δὲ θυσιαστήριον τοῖς ἀποδιεσταλμένοις ὑπὸ τοῦ νό 5
gibus illicitis plenum erat Erat autẽ neq; ſabbatum cuſtodire, neque pa
μων ἀθεμίτοις ἐπεπλήρωτο. οὐδ' ὅτι σαββατίζειν, ὅτε πα- 6
trias ſolennitates ſeruare neque ſimpliciter Iudæum confiteri eſſe
τρῴους ἑορτὰς διαφυλάττειν, ἔτι ἁπλῶς ἰουδαῖον ὁμολογεῖν ἦν).
Ducebatur autẽ cum amara neceſſitate ad quæ ſingulis menſibus regis nata-
ἤγοντο δὲ μετὰ πικρᾶς ἀνάγκης εἰς τὴν κατὰ μῆνα τῶν βασιλέως γενέ 7
lem diem ad ſacrificium cum eſſet autẽ Bacchanaliorũ feſtum cogebano-
θλιον ἡμέραν ὅτε σταλαγμὸν γινομένης δὲ διονυσίων ὀρτῆς, ἠναγκά-
tur hederas habentes pompam agere Libero Decretum autem exiit
ζοντο κισσοὺς ἔχοντες πομπεύειν τῷ διονύσῳ. ψήφισμα δὲ ἐξέπεσεν 8
in vicinas ciuitates Græcas Ptolemæo ſuggerente eam-
εἰς τὰς ἀσυγγενεῖς πόλεις ἑλληνίδας παρὰ πτολεμαίου κατὰ τὴν αὐ-
dem conſuetudinem aduerſus Iudæos agere & ſacrificare Eos autẽ qui
τὴν ἀγωγὴν καὶ τῆς ἰουδαίων ἄγειν καὶ σπλαγχνίζειν τοὺς δὲ μὴ 9
non vellent tranſire ad Græcos ritus iugulare erat ergo
θέλοντας μεταβαίνειν ὅτι τὰ ἑλληνικά, κατασφάζειν παρῆν οὖν
videre præſentem miſeriam. Duæ enim mulieres delatæ ſunt quæ circum
ὁρᾶν τὴν ἐνεστῶσαν παλαιπωρίαν. δύο γὰρ γυναῖκες ἀνηχθησαν φέρου 10
ciderant filios harum autẽ ex vberibus ſuſpendentes natos, & pu-
τομηκυῖαι τὰ τέκνα πύτων δὲ ἐκ τῶν μαστῶν κρεμάσαντες τὰ βρέφη, καὶ δη-
blicè circunducentes eas per ciuitatem, à muro præcipitauerunt Alii
μοσίᾳ περιαγόντες αὐτὰς τὴν πόλιν, καὶ τὸ τείχους κατρίμισον ἕτεροι 12
verò proximè concurrentes ad ſpelæas vt latenter celebrarent ſabba
δὲ πλησίον συνδεδραμότες εἰς τὰ σπήλαια, λελησότως ἄγειν τὴν ἑβ
tum indicati Philippo ſuccenſi ſunt eò quòd verterentur
δομάδα μεμυθέντες τῷ φιλίππῳ συνεφλογίσθησαν, διὰ τὸ εὐλαβῶς ἔχειν

suos

auxiliari sibimet secundum gloriam coleudissimæ diei Horror
12 βοηθῆσαι ἑαυτοῖς κατὰ τὴν δόξαν τῆς σεμνοτάτης ἡμέρας. παρεκάλω
itaque legentes hunc librum, ne abhorrescant propter calamitates
οὖν τοὺς ἐντυγχάνοντας τῇ δὲ τῷ βίβλῳ, μὴ συγκλείεσθαι διὰ τὰς συμφορὰς
reputent autem supplicia non ad interitum, sed ad correptionem generis
λογίζεσθαι δὲ τὰς πρωτείας μὴ πρὸς ὄλεθρον, ἀλλὰ πρὸς παιδείαν τοῦ γέ-
nostri esse. Et enim non multum tempus sinere peccatores
13 νους ἡμῶν ἐστί). καὶ γὰρ τὸ μὴ πολὺ χρόνον ἐᾶσθαι τοὺς δυσσεβοῦν-
sed statim vindicare supplicium magni beneficii indicium est
τας, ἀλλ' αὐθέως περιπίπτειν τιμωρίαις, μεγάλης εὐεργεσίας σημεῖόν ἐστιν.
Non enim sicut & in aliis gentibus, expectat patiens Dominus
14 οὐ γὰρ καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀναμένει μακροθυμῶν ὁ δεσπό-
usquequo aduentet eos ad plenitudinem peccatorum punire
της μέχρι τοῦ καταπλησαι τοὺς ἀμαρτιῶν κολά-
sic & in nobis iudicauit esse, vt non ad finem peruenientibus nostris
σαι οὕτω κρίνει ἐφ' ἡμῶν ἔκεινεν ἐστί) ἵνα μὴ πρὸς τέλος ἀφικομένων ἡμῶν
peccatis, postea nos vlciscatur. Quamobrem nunquam quidem misericor-
15 τῶν ἁμαρτιῶν, ὕστερον ἡμᾶς ἐκδικᾷ. διόπερ εὐθέτως μὲν τὸν
diam a nobis amouet: corripiens autem cum calamitate non derelinquit
ἔλεον ἀφ' ἡμῶν ἀφίστησι παιδεύων δὲ μὴ συμφορᾷ, οὐκ ἐγκαταλείπει
suum populum. Verùm ad commonitionem hæc nobis dicta sint
τὸν ἑαυτοῦ λαόν· σμικρὰ ἕως ὑπομνήσεως τοῦτ' ὑμῖν εἰρήσθω.
16 Per pauca autem veniendum est ad narrationem. Eleazarus quidam ex
δι' ὀλίγων δὲ ἐλαστέον ὅπου τὴν διήγησιν. Ἐλεάζαρός τις τῶν
17 primoribus scribis vir iam prouectæ ætate & aspectu
πρωτοβώντων γραμματέων ἀνὴρ ἤδη προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ πρόσω-
18 facies pulcherrimus, hians compellebatur manducare porcinam
πον τοῦ προσώπου καλὸς, ἀναγκαζόμενος φαγεῖν βέβηλον
carnem. Ille autem cum gloria mortem magis quàm cum
κρέας. ὁ δὲ τὸν μετ' ἀκλείας θάνατον μᾶλλον ἢ τὸν μετὰ μί-
19 odio vitam complectens, sponte ad supplicium præibat
σους βίον ἀναδεξάμενος, αὐθαιρέτως ἐπὶ τὸ τιμωρίαν προσῄει
Expuens autem secundùm quæ oportebat modò accedere sustinentes punire
20 προπτύσας δὲ καθ' ὃν ἔδει τρόπον προσέρχεσθαι τοὺς ὑπομένοντας ἀπύ-
quæ no licebat gustare propter vitæ amorem. Qui autè ad
21 ρεκτα ὧν ἐθέμις γεύσασθαι διὰ τὴν πρὸς τὸ ζῆν φιλοστοργίαν. οἱ δὲ πρὸς
scelestum sacrificium parati erant ob ea quæ à priscis temporibus
τῷ παρανόμῳ σπλαγχνισμῷ τεταγμένοι, διὰ τὴν ἐκ τῶν παλαιῶν χρόνων
cum homine notitiam, tollentes eum seorsum hortabantur, vt
πρὸς τὸν ἄνδρα γνῶσιν, ἀπολαβόντες αὐτὸν κατ' ἰδίαν παρεκάλουν, ὑφεῖν
rectam carnes quibus licitu erat et vti ab eo parare
καθαρὰ κρέα οἷς καθῆκον αὐτὸν χρᾶσθαι δι' αὐτῶν παρασκευάσαντα, ὡς
simulare autè ràquà comedenie quæ à rege iussæ erant de iis
κελεύσαι δὲ ὡς ἐσθίοντα τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως προστεταγμένα, περὶ
quæ ex sacrificio carnibus vt hoc faciens liberaretur a morte &
22 ἀπὸ τῆς θυσίας κρεῶν, ἵνα τοῦτο πράξας ἀπολυθῇ τοῦ θανάτου καὶ
ob veterem erga eos amicitiam assequeretur benignitatem. Ille autè eo
23 διὰ τὴν ἀρχαίαν πρὸς αὐτὸν φιλίαν τύχῃ φιλανθρωπίας. ὁ δὲ λο
gitationem vitabuam recipiens & dignam ætate & senectutis emi
γισμὸν ἀσεῖον ἀναλαβὼν καὶ ἄξιον τῆς ἡλικίας καὶ τῆς τοῦ γήρως ὑπάρ-
nentia & acquisita & illustri canitie, & à puritia optimè
χῆς, καὶ τῆς ἐκπεπτώτου καὶ ἐπιφανοῦς πολιᾶς, καὶ τῆς ἐκ παιδὸς καλλίστης

educatione maximè autem sanctæ & à Deo conditæ legis latione confecuratus
ἀναπεφῆς, μᾶλλον δὲ τῆς ἁγίας καὶ θεοκτίστου νομοθεσίας, ἀκολούθως
respondit, citò dicens vt se præmitteret ad inferos
ἀπεφήνατο, ταχέως λέγων προπέμπειν εἰς τὸν ᾅδλυ.
Non enim nostra ætate dignum est fingere vt multi
οὐ γὰρ τῆς ἡμετέρας ἡλικίας ἄξιόν ἐστιν ὑποκρίνεσθαι, ἵνα πολλοὶ 24
adolescentum arbitrantes Eleazarum nonagenarium transisse in
τῶν νέων ὑπολαμβάντες ελεάζαρον τὸν ἐνενηκονταετῆ μεταβεβηκέναι εἰς
alienigenarum legem:
ἀλλοφυλισμόν· καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἐμὴν ὑπόκρισιν καὶ 25
nem & ob modicum & momentaneum vitæ decipiantur propter me & execrationem
τὴν διὰ τὸ μικρὸν καὶ ἀπαιώνιον ζῆν, ἀπατηθῶσι δι' ἐμέ. καὶ μῦσο-
& maculam senectutis conquam Si enim & ad præsens
καὶ κηλίδα τῷ γήρως κατακτήσωμαι. εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος 26
eripiar homnum supplicio, sed omnipotentis
ἐξελοῦμαι τὴ ἐξ ἀνθρώπων τιμωρίας, ἀλλὰ τὰς τοῦ παντοκράτορ-
manus, neque vivus, neque defunctus effugiam Quam ob rem viriliter
χείρας, ἔτε ζῶν ἔτε ἀποθανὼν ἐκφύξομαι διόπερ ἀνδρείως 27
quidem nunc commutans vitam certè senectute dignus apparebo
μὲν νῦν διαλλάξας τὸν βίον, τοῦ μὲν γήρως ἄξιο φανήσομαι, τοῖς
At adolescentibus exemplum generosum reliquero ad promptè & gene
δὲ νέοις ὑπόδειγμα γενναίου καταλείψω, εἰς τὸ προθύμως καὶ γε- 28
rosè pro gravibus & sanctis legibus moriendum tanta autem di
νάως ὑπὲρ τῶ σεμνῶν καὶ ἁγίων νόμων ἀποθανατίζειν τοσαῦτα δὲ εἰ-
cens ad supplicium confestim venit At ductoribus
σὰν ἐπὶ τὸ τύμπανον ὡθέως ἦλθε τῶν δὲ ἀγόντων 29
erga eum paulo antè benevolentiam in inimicitiam conversa in is
πρὸς αὐτὸν τὴν μικρῷ πρότερον ἐμένειαν εἰς δυσμένειαν ἀναγόν-
ob prædicta verba ex ipsi existimabant arrogantiæ
διὰ τὴν τῶν προειρημένων λόγων, ὡς αὐτοὶ ὑπελαμβανον ὕπνοιαν
esse Futurus autem plagis mori gemens di
εἶ). μέλλων δὲ ταῖς πληγαῖς τελευτᾶν, ἀτενίσας εἰς 30
xit Domino sanctam scientiam habenti manifestum est, quod cùm pos
πε' τῷ κυρίῳ τῷ ἁγίαν γνῶσιν ἔχοντι φανερόν ἐστιν, ὅτι δυνά
sim liberari à morte duros sustineo in corpore do
μενο ἁπολυθῆναι τοῦ θανάτου, σκληρὸς ὑποφέρω τῷ σώματι ἀλγη-
res flagellatus secundùm animam verò dulciter propter eius timo
δόνας μαστιούμενο, κατὰ ψυχὴν δὲ ἡδέως διὰ τὸν αὐτοῦ φό-
rem hæc patior
βον ταῦτα πάσχω.
Et hic igitur hoc modo migravit non solùm iuvenibus sed
καὶ οὗτ μὲν οὖν τὸν τρόπον μετήλλαξεν, ὐ μόνον τοῖς νέοις, ἀλλὰ 31
& plurimis genti suæ mirum exemplum generositatis &
καὶ τοῖς πλείοσι τοῦ ἔθνους τὴν ἑαυτοῦ θάνατον ὑπόδειγμα γενναιότητος καὶ
memoriam virtutis relinquens
μνημόσυνον ἀρετῆς καταλιπών.

CAP

CAP. VII. ζ'.

Contigit autē & septem fratres cum matre comprehensos cogi

1 Συμβη δὲ καὶ ἑπτὰ ἀδελφοὺς μετὰ τῆς μητρὸς συλληφθέντας, ἀναγκάζε-
à rege ex illicitis porcinis carnibus tangere flagris
σθαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἁπτῶν ἀθεμίτων ὑείων κρεῶν ἐφάπτεσθαι, μά-
& tortoris cruciatos. Vnus autem ipsorum factus primus concionator
στιξι καὶ νεύροις αἰκιζομένους εἷς δὲ αὐτῶν γενόμενος πρόμαχος,
sic ait: Quid futurus es interrogare & discere à nobis? parati enim
ὅπως ἔχῃ τί μέλλεις ἐρωτᾶν καὶ μανθάνειν ἡμῶν, ἕτοιμοι γὰρ
mori sumus potius quàm tra sgredi patrias leges. Tra-
2 ἀποθνήσκειν ἐσμὲν, ἢ παραβαίνειν τοὺς πατρίους νόμους. ἔλθυ-
tus autem factus rex, iussit sartaginem & ollas
σεν δὲ γενόμενος ὁ βασιλεὺς, προσέταξε τήγανα καὶ λέβη-
æneas succendere. Illis autem confestim succensis, illi qui fue
3 τας ἐκπυροῦν. τῶν δὲ παραχρῆμα ἐκπυρωθέντων, τὸν γενό-
rat eorum primus locutor, iussit linguam amputare & exoriam
μενον πρῶτον προλαλοῦντα, προσέταξε γλῶσσαν τομεῖν, καὶ θύσκου σιν
tes esse cujus partes abscindere reliquis fratribus & matri insp ectantibus
τας ἀκροτηριάζειν. τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς μητρὸς συνορώντων
Inutilem autem eum in omnibus factum, iussit pyram admovere hi an-
4 ἄχρηστον δὲ αὐτὸν τοῖς ἅπασι γενόμενον, κελεῦσαι τὴν πυρὰ προσφέρειν, ἐκ-
tem & sartaginem torrere at vapore ad multum se dilatante ex sartagine, ad in-
πνουν καπνιζόμενον τὸ δὲ ἀτμίδος ἐφ' ἱκανὸν διαλύσεως τοῦ πυρὸς ἀλλή-
uicem se hortebantur cum matre generosè mori dicentes sic Do
5 λους παρεκάλουν σὺν τῇ μητρὶ γενναίως τελευτᾶν, λέγοντες ὅτως ὁ κύ-
minus Deus aspicit & veritatis in nobis consolatur, q emadmo
ριος ὁ θεὸς ἐφορᾷ καὶ ταῖς ἀληθείαις ἐφ' ἡμῖν παρακαλεῖται καθάπερ
dum per in fece protestans canticum decla auit Moyses di
διὰ τί καθ' πρόσωπον ἀμαρτυρέσης ᾠδὴν διεσάφησε μωυσῆς, λέ-
cens Et in se uis suis consolabitur Mortuo autem primo
7 γων καὶ ὅπι τοῖς δέλεις αὐτὸ θρακλυθήσῃ μεταλλαξάντος δὲ τὸ πρῶτον
ad modum hunc secundum deducebat ad ludibrium, & capillis
τὸν πρόπον τοῦτον, τὸν δεύτερον ἦγον ὅπι τὸν ἀμπυχισμὸν, καὶ τὸ τῆς κεφα-
pellem cum capillis abstrahentes interrogabant Si mandu abis antequam
λῆς δέρμα σὺν ταῖς θριξὶ θεσπεύοντες ἐπηρώτων, εἰ φάγοι πρὸ τοῦ
puniatur corpus per membra? Ille autem respondens patria voce
8 τιμωρηθῆναι τὸ σῶμα κατὰ μέλος. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς τῇ πατρίῳ φωνῇ,
dixit Non Quamobré & hic sequens ac epit tormentum ve primus
9 προσέπτυν ἐκεῖ. διόπερ καὶ οὗτος ἐξῆς ἔλαβε βάσανον ὡς ὁ πρῶτος.
in vltimo verò spiritu exiliens dixit Tu quidem sceleste, ex præsenti
σε ἐκ τῆς δὲ προσδοκῶμεν εἶναι σὺ μὲν ἀπὸ τοῦ παρόντος
nos vita abiicis at mundi rex defunctos nos pro
ἡμᾶς ζῆν ἀπολύεις ὁ δὲ τοῦ κόσμου βασιλεὺς ἀποθανόντας ἡμᾶς ὑπὲρ
suis legibus, in æternam resurrectionem vitæ nos suscitabit. Post autē hunc
10 αὐτῶν νόμων, εἰς αἰώνιον ἀναβίωσιν ζωῆς ἡμᾶς ἀναστήσει. μετὰ δὲ τοῦτον
tertius illudebatur & linguam postulatus citò protulit &
ὁ τρίτος ἐνεπαίζετο, καὶ τὴν γλῶσσαν αἰτηθεὶς ταχέως προέβαλε, καὶ τὰς
manus audacter extendit & generosè dixit à cælo hæc possi di
11 χεῖρας θαρσαλέως προέτεινε, καὶ γενναίως εἶπεν ἐξ ἐγγῆς ταῦτα κέκτη-
& propter eius leges despicio hæc & ab eo hæc ite
μαι, καὶ διὰ τοὺς αὐτοῦ νόμους ὑπερορῶ ταῦτα· καὶ παρ' αὐτοῦ ταῦτα πά-

rum spero recepturam, ita vt ipse rex & qui cum eo mi-
λιτ ἐλπίζω κομίσασθαι, ὡς τὸ αὐτὸν ἢ βασιλέα καὶ τὸς σὺν αὐτῷ ἐκ 2
rarentur adolescentis animam quòd in nihilo dolores ponebat
πλήσασθαι τὴν τοῦ νεανίσκου ψυχήν, ὡς ἐν ὀλίγοις τοῖς ἀλγηδόνας ἐτίθετο
Et hoc autem defuncto, quartum eodem modo vexabant
καὶ τοῦτο δὲ μεταλλάξαντος, τὸν τέταρτον ὡσαύτως ἐβασανιζον αἰκι 13
torquentes Et cum esset ad mortem sic aut Eli
ζόμενοι καὶ γενόμενον ἐφ' ὃ τὸ πλάσμα τῶν ἔτως ἔφη· αἱ- 14
gibile est commutantem quæ ab hominibus, quæ sunt à Deo expecta
ρετὸν μεταλλάσσοντα τὰς ἀπ' ἀνθρώπων, τὰς ἀπὸ τοῦ θεοῦ προσδο
re spes iterum resuscitandos esse ab eo tibi namque resurrectio ad vitam
κᾶν ἐλπίδας, πάλιν ἀναστήσεσθαι ὑπ' αὐτοῦ· σοὶ μὲν γὰρ ἀνάστασις εἰς ζωὴν
non erit. Consequenter autem quintum admouentes vexabant; ille autē
οὐκ ἔσται. ἐχομένους δὲ τοῦ πέμπτου προσφέροντας ἠκίζοντο· ὁ δὲ 15
ad eum aspicientes, dixit: Potestatem in hominibus habens corruptibilis
πρὸς αὐτὸν ἰδὼν εἶπεν· ἐξουσίαν ἐν ἀνθρώποις ἔχων φθαρτὸς 16
cui fis quod vis facis: non putes autem genus nostrum à Deo derelictum
ὤν, ὁ θέλεις ποιεῖς· μὴ δόκει δὲ τὸ γένος ἡμῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ κατα λε-
esse Tu autem sustine, & vide magnum eius potestatē quo
λεῖφθαι. σὺ δὲ καρτέρει, καὶ θεάσῃ τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ κράτος, ὡς 17
modo te & semen tuum torquebit Post verò hūc durebunt sextum;
σὲ καὶ τὸ σπέρμα σου βασανιεῖ. μὴ δὲ τῶν ἦλον τὸν ἕκτον 18
& futurus mori dixit. Non erres frustra nos enim propter nostros
καὶ μάλλον ἀπεθήσκειν ἔφη μὴ πλανῶ μάτιω ἡμεῖς γὰρ δι' ἑαυτὸς
hæc patimur; peccantes in nostrum Deum digna enim admiratione fa-
ταῦτα πάσχομεν, ἁμαρτοντες εἰς τὸν ἑαυτῶν θεόν· ἄξια γὰρ θαυμασμοῦ γέ-
cta sunt Tu autē ne existimes impunitum fore contra Deum pugnare cōa-
γονεν. σὺ δὲ μὴ νομίσῃς ἀθῶος ἔσεσθαι, θεομαχῶν ἐπιχειρῶν 19
tus. Supra modum autem mater mirabilis & memoria bona digna, quæ
σας. ὑπεραγόντως δὲ ἡ μήτηρ θαυμασιωτέρα καὶ μνήμης ἀγαθῆς ἀξία ἥτις 20
pertuntes filios septem conspiciens vnius sub tempore diei bono animo
ἀπολλυμένους ἑπτὰ ἐνὶ σωροῦ μιᾶς ὑπὸ χαιρὸν ἡμέρας, ἐφύχως
ferebat propter in Domino spes Quemlibet autē eorum hortabatur pa-
ἔφερε διὰ τὰς ἐπὶ κυρίῳ ἐλπίδας. ἕκαστον δὲ αὐτῶν παρεκάλει τῇ πα- 21
tria voce generosa repleta prudentia & femineam cogitationem ma
τρίῳ φωνῇ γενναίῳ πεπληρωμένη φρονήματι, καὶ τὸν θῆλυν λογισμὸν ἄρ
sculino animo excitans dicens ad eos
σενι θυμῷ διεγείρασα, λέγουσα πρὸς αὐτούς· Non scio quomodo in
ἐκ οἶδ' ὅπως εἰς 22
meo apparuistis vtero neque ego spiritum & vitam vobis dona
τὴν ἐμὴν ἐφάνητε κοιλίαν, οὐδὲ ἐγὼ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ζωὴν ὑμῖν ἐχαρι-
ui, & cuiusque conglutinationē non ego compegi Igitur
σάμην, καὶ ἑκάστου στοιχεῖωσιν ἐκ ἐγὼ διεῤῥύθμισα τοιγαροῦν ὁ τῆ 23
mundi conditor qui formauit hominis natiuitatem & omnium inuenit generationem,
κόσμου κτίστης ὁ πλάστας ἀνθρώπου γένεσιν καὶ πάντων ἐξεῦρων γένεσιν,
& spiritum & vitam vobis iterum dat cum misericordia vt nunc
καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ζωὴν ὑμῖν πάλιν ἀποδώσει μετ' ἐλέους, ὡς νῦν
despicitis vos propter eius leges At Antiochus arbitrans
ὑπερορᾶτε ἑαυτοὺς διὰ τοὺς αὐτοῦ νόμους· ὁ δὲ Ἀντίοχος οἰόμενος 24
contemni & contumeliosum despiciens
καταφρονεῖσθαι καὶ τὸ ὀνειδίζουσαν ὑποψιάμενος φωνήν, ἔτι τοῦ νεωτέρου
supersite, non solum per verba faciebat adhortationem sed & per nu-
πειόντος, οὐ μόνον διὰ λόγων ἐποιεῖτο τὴν παράκλησιν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅρ-

mera affirmabat simul dicaturum & beatum effecturum transferum à pa
κων ἐπίσου, ἅμα πλησθεὶς ϗ μακαρισὸν ποιήσειν μεταθέμενον ἀπὸ θεῦ πα-
tris & amicâ habitatu & necessaria præbiturum At adolescente nequaquam
25 τρίων, ϗ φίλον ἔξειν ϗ χρείας ἐμπιδώσειν τοῦ δὲ νεανίε μηδαμῶς
anteadente, adducam rex matrem hortabatur vt ei
προσέχοντος, προσκαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς τ μητέρα παρήνει χρὴ-
set adolescentis consiliatrix in salutem Multis autem illo ad
26 σθαι τῶ μιαιφονίκῳ σύμβουλον ὄντι σωτηρίας. πολλὰ δὲ αὐτῶ πα-
hortante, promisit suasurum filio Inclinata autem ad eum
27 ρενέσωτος, ἐπιδέξατο τυραννον ϗ υἱόν προσκύψασα δὲ αυτῶ,
deridens crudelem tyrannum, sic dixit patria voce Fili mise
χλάσασα τὸν ὠμοτύραννον, ὅπως ἔφησε τῆ πατρώα φωνῆ ὦ ἐλέη-
rere mei qui in vtero portaui te menses nouem & lac dedi
28 σόν με τὴν ἐν γαστρὶ τεσσαράκοντα σε μῆνας ϗ τρέφασάν
tibi annos tres, & alui te & duxi in statem istam &
σε ἔτη τρία, ϗ ἐνθρέψασάν σε ϗ ἀναγοῦσαν εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην, ϗ
molestiæ educationis sustinui pro te ante, respicientem ad cælum &
προφορήσασαν ἀξιῶ σε τέκνον, ἀναβλέψασα εἰς τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν
terram & quæ sunt in eis omnia videntem, cognoscere quòd nõ ex existentibus fecit
γῆν, ϗ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ἰδόντα, γνῶναι ὅτι οὐκ ἐξ ὄντων ἐποίησεν
ipsa Deus & hominum genus ita fit ne timeas
29 αὐτὰ ὁ θεὸς, ϗ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ὕτω γίνεται μὴ φοβηθῆς τὸν
carnificem istum sed fratribus dignus factus, suscipe mortem
δήμιον τοῦτον, ἀλλὰ τοῖς ἀδελφοῖς ἀξιος γενόμενος, δέξαι τὸν θανατον,
vt in misericordia cum fratribus tuis receptam te Adhuc ad
30 ἵνα ἐν τῶ ἐλέει σὺν τοῖς ἀδελφοῖς σου κομίσωμαί σε. ἔτι δὲ
tem hæc cessante adolescens ait Quem expectatis? non obedio præ-
ταυτης καταλυσεως ὁ νεανίας εἶπε, τίνα μένετε, οὐκ ὑπακούω τῶ προς
cepto regis at præcepto obedio legis datæ
τάγματι τῶ βασιλέως τῶ δὲ προσάγματι οὐκ ὑπακούω τῶ νόμω τῶ δοθέντος
patribus nostris per Moysem Tu verò omnis malitiæ inventor
31 τοῖς πατράσιν ἡμῶν διὰ μωυσέως σὺ δὲ πάσης κακίας εὕρε-
factus in Hebræos non effugies manus Dei nos
της γενόμενος εἰς τοὺς ἑβραίους, οὐ μὴ διαφυγῆς τὰς χεῖρας τοῦ θεῦ. ἡμεῖς
enim propter nostra peccata patimur Si autem causa increpationis
32 γὰρ διὰ τὰς ἰδίας ἁμαρτίας πάσχομεν εἰ δὲ χάριν ὑπομνήσεως
& correptionis vivet Dominus contra nos parum iratus est, & iterum recon
33 ϗ παιδείας ὁ ζῶν κύριος ὑμῶν βραχέως ἐπώργισται, ϗ πάλιν καταλ-
ciliabitur suis seruis Tu autem ô scelestè & omnium hominum
λαγήσεται τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις σὺ δὲ ὦ ἀνόσιε ϗ πάντων ἀνθρώπων
flagitiosissime non frustra exultaris fremens in certis expectationib contra
34 μιαφονωτατε μὴ μάτην μαίνου ἐπαίρων ἀδήλοις ἐλπίσιν ὑπὲρ τοὺς
cæleres seruos eleuans manum Nondum enim omnipotens
35 θεραπίας παῖδας ἐπαίρομαι χεῖρα. ἔστι γὰρ τὴν τῶ παντοκρά
eis inspectoris Dei iudicium effugiet Nam nunc nostri fratres
36 τορα ἐπόπτης θεὸς κείνην ἐπόφλας οἱ μὲν γὰρ υἱοὶ ἡμέτροι ἀδελφοὶ
qui breuem sustinuerunt laborem ætern æ vitæ sub testamento Dei ecclesiarum in
βραχὺ ὑπομείναντες πόνον, ἀενναὸν ζωῆς ὑπὸ διαθήκιν θεῦ πεπωκασι· σὺ
verò Dei iudicio iustas pœnas sope-biæ feres
δὲ τῆ τῦ θεῦ κείσει δίκια τὰ ἄξια τῆς ὑπερηφανίας ἀπείσῃ
Ego ante sicut fratres & corpus & animam trado pro pa
37 ἐγὼ δὲ καθάπερ οἱ ἀδελφοὶ ϗ σῶμα ϗ ψυχὴν παραδίδωμι περὶ τ πα-

trib legibus inuocans Deum propitiu citò gentē fieri & te
τεων νόμων, ἐπικαλέμενος τ̃ θεὸν ἵλεων ταχὺ πᾶσιν γενέσθαι καὶ σὲ
cum quæstionibus & verberibus confiteri, quòd solus ipse Deus en in
μετὰ ἐτασμῶν καὶ μαστίγων ἐξομολογήσασθαι, διότι μόνος αὐτός θεός ἐστιν ἐν 38
me verò & fratribus meis cessare Omnipotentis iram super
ἐμοὶ δὲ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μου παῦσαι τὴν τοῦ παντοκράτορος ὀργὴν τ̃ ἐπὶ πᾶ
omne nostrum genus iustè superfudam Iratus autem factus tex.
σύμπαν ἡμῶν γένος δικαίως ἐπηνέμωσεν. ἔκθυμος δὲ γενόμενος ὁ βασι 39
in hunc super alios pessimè inuectus est auasit terens ob
λεὺς, τότε ὡς πρὸ τὰς ἄλλας χειρίστως ἀπήντησε, πικρῶς φέρων ἐπὶ τ̃
subsannationem Et hic igitur mundè obiit omnino in Domi
μυκτερισμῷ καὶ οὐδ' οὗ καθαρῶς μετήλλαξε παντελῶς ἐπὶ τ̃ κυ 40
no confidens Nouissima autem filiorum mater mortua est Quæ igitur
ἐμ πεποιθὼς ἔσχατη δὲ τ̃ ἐμῶν ἡ μήτηρ ἐτελεύτησε. τὰ μὲν οὖν 41
circa sacrificia & eminentes crudelitates hucusque
περὶ τὰς θυσιαγωγίας καὶ τὰς ὑπερβολὰς αἰκίας ἐπὶ τοσοῦτον 42
declarata sunto
δεδηλωσθω.

CAP VIII

Iudas autem Machabæus & qui cum eo iuuantes latenter
Ἰούδας δὲ ὁ μακκαβαῖος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ παρεισπορδόμενοι λεληθότως 1
in castella hortabantur cognatos & qui permanserant in iu
εἰς τὰς κώμας προσκαλοῦντο τοὺς συγγενεῖς, καὶ τοὺς μεμενηκότας ἐν τ̃ ἰου
daismo assumentes congregauerunt sex mille Et inuocabant Do
δαϊσμῷ προσλαβόμενοι, συνήγαγον ἑξακισχιλίους καὶ ἐπεκαλοῦντο τὸν κυ 2
minum vt aspiceret ab omnibus afflictum populum misereretur autē & templi
ριον ἐπιβλέψαι τὸν ὑπὸ πάντων καταπονούμενον λαόν, οἰκτῖραι δὲ καὶ τὸν ναὸν τ̃
ab impiis hominibus contaminati Misereretur autē & eius mi
τοῦ ἀπὸ ἀνθρώπων βεβηλωθέντα ἐλεῆσαι δὲ καὶ τὴν καταφθει 3
seriæ ciuitatis & quæ futura erat sic æquata heri & clamantem
ρομένην πόλιν καὶ μέλλουσαν ἰσοπέδου γίνεσθαι, καὶ τ̃ καταβοώντων
ad se sanguinem aud re Memoratetur autē & innocentium
πρὸς αὐτὸν αἱμάτων εἰσακοῦσαι μνησθῆναι δὲ καὶ τ̃ τῶν ἀναμαρτήτων 4
infantium iniquam perditionem & de factis contra nomen eius
νηπίων παρανόμου ἀπωλείας, καὶ πρὸς βλασφημούμενον εἰς τὸ ὄνομα αὐτ̃
blasphemiis & scelestos abominaretur Factus autem Maccabæus in con
βλασφημιῶν καὶ μισοπονηρήσας ὡσεὶ μετ' ὀργῆς ἐπόρθει καὶ 5
gregationē intolerabilis irati gentibus efficiebatur ira Domini in
κατὰ ἀνυπόστατος ἦν τοῖς ἔθνεσιν ἐγίνετο τῆς ὀργῆς τὸ κύριος εἰς
misericordiam versa Ciuitates autem & castella insperatè veniens
ἔλεον τραπείσης πόλεις δὲ καὶ κώμας ἀπροσδοκήτως ἐπέρχόμενος 6
succendebat & opportuna loca occupans non pauca hostium
κατεπίμπρα καὶ τοὺς ἐπικαίρους τόπους προλαμβάνων, ἐκ πολλῶν τ̃ πολε
in fugam vertens Maximè noctes ad hunc modi insidias
μίων τροπούμενος, μάλιστα τὰς νύκτας πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιβουλὰς 7
adiutrices accipiebat & fama quædam stultitiæ eius diffundebatur vbique
συνεργὸς ἐλάμβανε καὶ λαλιᾶς τ̃ ἀδείας αὐτ̃ διεχεῖτο παραχῆ 8
Valens autem Philippum paulatim ad profectum venientem virtu
σωροῦν δὲ ὁ Φίλιππος καταμικρὸν εἰς προκοπὴν ἐρχόμενον τὴν ἀνδρα,
frequentius autem in prouentibus pr celentem ad Pt lemæum
συνεστέρου δὲ ἐν ταῖς ἀπωλείαις προβαίνοντα, πρὸς τὸν ἐμαῦτ

Cœles Syriæ, & Phœniciæ ducem scripsit vt auxilium ferret re-
τὸν κοίλης συρίας καὶ φοινίκης στρατηγὸν ἔγραψεν ἐπιτιθεῖν τοῖς τῶ βα-
gi neg eius Ille autem cito assumens Nicanorem
9 σιλέως πράγμασιν· ὁ δὲ ταχέως προχειρισάμενος νικάνορα
Patrocli ex primoribus amicis misit iubdas ornge-
τὸν τῶ πατρόκλε τῆς πρώτων φίλων ἀπέστειλεν ὑποτάξας πμεύ-
notum gentes non pauciores viginti millibus vt omne Iudæorum deleret
λων ἔθνη ἀπ' ἐλάττους τῆς διωμείων, πὶ σύμων τῆν ἰουδαίων ἐξάρει
genus adiunxit autem ei & Gorgiam virum ducem & in bellis
λῆος σωτῆρα δὲ αὐτῶ καὶ γοργίαν ἄνδρα στρατηγὸν καὶ ἐν πολεμικαῖς
vsibus experientiam habentem Constituit autem Nicanor tributum ex
10 χρείαις πεῖραν ἔχοντα διεστήσατο δὲ νικάνωρ τὸ φόρον τῶ βα-
gi Romanis exibens talentorum duorum millium ex Iudæorum cæpit
σιλεῖ τῖς ῥωμαίοις ὄντα τάλαντα δισχιλίων ἐκ τῆς τῆς ἰουδαίων αἰ-
unitate vt suppleret Statim autem in mansuetudinem
11 χμαλωσίας ἐκπληρώσειν εὐθέως δὲ εἰς τὰς ἁγιωτάτους
ciuitates misit prouocans ad emptionem Iudæorum corporum
πόλεις ἀπέστειλε προκαλούμενος ἐπ' ἀγορασμὸν ἰουδαίων σωμάτων,
promittens nonaginta corpora talento traditurum non expectans
ὑπισχνούμενος ἐνενηκοντα σώματα τάλαντον παραχωρήσειν ἃ προσδεχό-
quæ ab Omnipotente futura erat iequi contra ie
μενος τὴν παρὰ τοῦ παντοκράτορος μελλουσαν ἔσεσθαι ἐπ' αὐτοῖς
ntionem At Iudæ compertum fuit de Nicanore aduentu
12 δίκλω τῶ δὲ ἰούδα προσέπεσε περὶ τῆς τοῦ νικάνορος ἔφοδον
& cum declarasset his qui cum eo aduentum exercitus Qui
13 καὶ μεταδόντος τοῖς σὺν αὐτῶ τὴν παρουσίαν τῶν στρατευμάτων, οἱ δὲ
formidabant & non credebant Dei iustitiæ, in fugam conuertebãt seipsos &
λανθρωπίνοις καὶ ἀπειθοῦσιν τὴν τοῦ θεοῦ δίκλω, διεδίδρασκον αὐτοὶς, καὶ
à loco recedebant Alii vero reliqua omnia vendebant simul autem Do
14 ἐξετόπιζον οἱ δὲ τὰ λοιπὰ πάντα ἐπώλουν ἅμα δὲ τὸν κυ-
minum deprecabantur vt eripereteos qui ab impio Nicanore antequã congrederentur
ριον ἠξίουν ῥύσασθαι τοὺς ὑπὸ τοῦ μιαιφόνου νικάνορος πρὶν συμπλακῆναι πε-
dicti erant Et si non propter ipsos saltem propter quæ erat ad patres eo m
15 φαμένους καὶ μὴ δι' αὐτοὺς ἀλλὰ διὰ τὰς πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν
pacta & propter super ipsos inuocationem venerandi & magnifici
διαθήκας, καὶ ἕνεκα τῆς ἐπ' αὐτοὺς ἐπικλήσεως τοῦ σεμνοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς
nominis eius Congregant autem Maccabæus eos qui erant ipsum erant
16 ὀνόματος αὐτῶ συναγαγὼν δὲ ὁ μακκαβαῖος τοὺς περὶ αὐτὸν ὄντας τὸν
numero sex mille hortabatur ne abterrerentur hostibus neque
ἀριθμὸν ἑξακισχιλίους παρεκάλει μὴ καταπλαγῆναι τῆς πολεμίους, μὴ
metuerent inimicè venientium aduersum se gentium multi
δὲ ἀναλογίσασθαι τὴν τῆς ἀδίκως παραγινομένων ἐπ' αὐτοὺς ἐθνῶν πολυ
tudinem pugnarent autem generosè, ante oculos recipientes inimicè
πληθίαν ἀγωνίσασθαι δὲ γενναίως πρὸ ὀφθαλμῶν λαβόντας τὴν ἀνόμως
in sanctum locum factam ab illis contumeliam, Et
17 εἰς τὸ ἅγιον τόπον σωτεπλεσμένην ὑπ' αὐτῶν ὕβριν, καὶ τὸν τῆς
illusæ ciuitatis iniuriam adhuc autem præterita infe
ἐμπαιγμένης πόλεως ἀκισμόν ἔτι δὲ τὴν τῆς προγονικῆς πολι-
lix dissolutionem illi namque armis confidunt simul & audacia,
18 τείας κατάλυσιν οἱ μὲν γὰρ ὅπλοις πεποίθησιν ἅμα καὶ τόλμαις
at nos autem in omnipotente Deo qui potest & venientes
ἐφησεν ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὸ παντοκράτορα θεὸν δυναμένον καὶ τοὺς ἐρχομένους

aduersum nos & vniuersum mundũ in vno nutu delere confidimus

ἐφ' ἡμᾶς καὶ τὸν ὅλον κόσμον ἐν ἑνὶ νεύματι καταβαλεῖν πεποίθαμεν
Enarrans autem eis & ergo progenitores fuos

προσαναλέξας δὲ αὐτοῖς καὶ τὰς ὅτι ἐπὶ τῶν προγόνων γενομένας ἀν- 19
auxilia & quod fuit sub Sennacherim centum octoginta quinque millia

πλήσεις, καὶ τὸ ὅτι συνταχθεὶς τῷ ἑκατοντάρχῃ τῷ ἐκ βυβλονίας
quomodo perierunt: Et quod in babylonia aduersus

ὡς ἀπώλοντο καὶ τὸν ἐν τῇ βαβυλωνίᾳ τὸν πρὸς τοὺς 20
Galatas præsium fuit vt omnes ad rem veneruant

γαλάτας παρεταξιν γενομένων ὡς οἱ πάντες ἐπὶ τῶν χειρίαν ἦλθον
octo millia cum Macedonibus quatuor mille Macedonibus hæsitantibus

ὀκτακισχίλιοι σὺν μακεδόσι τετρακισχιλίοις τῶν μακεδόνων ἀπορουμένων, οἱ
octo mille duodecim decem millia peremerunt ob factum ipsis

ὀκτακισχίλιοι τὰς δώδεκα μυριάδας ἀπώλεσαν διὰ τὴν γενομένην αὐ-
à cœlo auxilium; & vtil-tatem multam acceperunt Propterquæ

τοῖς ἀπ' οὐρανοῦ βοήθειαν, καὶ ὠφέλειαν πολλὴν ἔλαβον ἐφ' οἷς 21
audaces eos constituens & paratos pro legibus & patria

εὐθαρσεῖς αὐτοὺς παρασήσας καὶ ἑτοίμους ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῆς πατρίδος
mori quadripartito is exercitum fecit Constituens & fratres

κατεστήσατο τετραμερές τὸ στράτευμα ἐποίησε, ταξας καὶ τοὺς ἀδελ- 22
suos duces vtriusque ordinis Simonem & Iosephum, & Ionathan,

φοὺς αὐτῶν προσηγουμένους ἑκατέρας τάξεως σίμωνα καὶ ἰώσηφον, καὶ ἰωνά-
subiiciens voicuique mille supra quingentos Adhuc aute & Ieze-

θαν, ὑποτάξας ἑκατὸν χιλίους πρὸς τοῖς πεντακοσίοις ἔτι δὲ καὶ ἐλεά- 23
zarum cum legisset sacrum librum & dedisset signum Dei adiuturi,

ζαρον ἀναγνοὺς τὸ ἱερὸν βιβλον, καὶ δοὺς σύνθημα θεοῦ βοηθείας, τῆς
primi ordinis ipse dux commisit cum Nicanore Facto

πρώτης ἀπειρας αὐτὸς προηγούμενος συμπλακεὶς τῷ νικάνορι γενομένῃ 24
autem illis Omnipotente adiutore interfecerunt ex hostibus supra

δὲ αὐτοῖς τῶν παντοκρατόρος συμμαχίᾳ, κατέσφαξαν τοὺς πολεμίους ὑπὲρ τοὺς
nouem mille, vulneratos autem & membris mutilos maiorem

ἐννακισχιλίους, τραυματίας δὲ καὶ τοὺς μέλεσιν ἀναπήρους τὸ πλεῖον
partem Nicanoris exercitus fecerunt: omnes autem fugere coëge

μέρος τοῦ νικάνορος στρατιᾶς ἐποίησαν· πάντας δὲ φυγεῖν ἠνάγκα-
runt At pecuniis illorũ qui venerunt ad emptionem ipsorum

σεν. τὰ δὲ χρήματα τῶν ἐληλυθότων ἐπὶ τὸν ἀγορασμὸν αὐτῶν 25
acceperunt: perfequentes autem eos diu cessauerunt ab hora

ἔλαβον συνλαξαντες δὲ αὐτοὺς ἐφ' ἱκανόν, ἀνέλυσαν διὰ τὴν ὥραν συγ-
concluſi Erat enim (dies) ante Sabbatum, ob quam cauſam non diu per-

κλειόμενοι διὰ γὰρ τὴν σαββάτου, δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐμαχέρο 26
ſiterunt ſequentes illos Arma colligentes verò eorum &

τουτων κατατρέχοντες αὐτούς ὁμολογήσαντες δὲ αὐτὸς καὶ τὰ σὺν- 27
lia exuentes inimicorum in ſabbato erant vehementer benedicentes,

λα ἐκδύσαντες τῶν πολεμίων ἐν τῷ σάββατον ἐγένοντο· μεγαλως εὐλογη-
& confitentes Domino qui ſe vsum ſo diem hanc

τες, καὶ ἐξομολογούμενοι τῷ κυρίῳ τῷ διασωσαντι εἰς τὴν ἡμεραν ταύτην
iterum mil ricordiæ inſtillantis eis Poſt autẽ ſabbatum debilibus

ἀρχὴν ἐλέους ἀξιαντος αὐτοῖς μετὰ δὲ τὸ σάββατον τοῖς ἠκρωτηριασμένοις 28
& viduis & orphanis dividentes de ſpoliis reſidua ipſi

καὶ τοῖς χήραις καὶ ὀρφανοῖς μερισαντος ὑπὸ τῆς σκύλων, τὰ λοιπὰ αὐτοὶ
& pueri partiti ſunt Hæc autem cum geſſiſſent & commune obſe

καὶ τὰ παιδία ἐμερισαντο ταῦτα δὲ διαπραξαμενοι καὶ κοινῇ ἐκε- 29

cratio-

orationē facientes misericordiam Domini postulabant in finem reconciliari
τίαν ποιησάμενοι, τὸν ἐλεήμονα κύριον ἱλάσιον εἰς τέλος καταλλαγῆναι
suis seruis Et eos qui circa Timotheum & Bacchidem confirmati
30 τοῖς ἀυτῶ δούλοις· καὶ τοὺς περὶ τιμόθεον καὶ βακχίδην συναρεί-
supra viginti millia ipsorum interfecit & munitionum excelsarum
σαντες ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους ἀυτῶν ἀνεῖλον, καὶ ὀχυρωμάτων ὑψηλῶν
valde complures facti sunt & spolia plura diuiserunt æquales portione
μάλα ἐγκρατεῖς ἐγένοντο καὶ λάφυρα πλείονα ἐμερίσαντο ἰσομοίρους
se & debilibus, & orphanis & viduis adhuc autē & senioribus
ἀυτοὺς καὶ τοῖς ὀρφανοῖς, καὶ χήραις, ἔτι δὲ καὶ γεροντι-
facientes Arma colligentes autem illorum, diligenter omnia compo-
31 κοῖς ποιήσαντες. ὁπλολογήσαντες δὲ ἀυτούς, ἐπιμελῶς πάντα σωρὸ
suerunt in oppo tunis locis et reūdus spatiis tulerunt in Hie
θηκαν εἰς τὰς ἐπικαίρους τόπους τὰ δὲ λοιπὰ τῆς σκυλων ἤνεγκαν εἰς ἱε-
rosolyma At Philarchen qui circa Timotheum interfecti sunt sceleratissi-
32 ροσόλυμα. τὸν δὲ φιλάρχην τον περὶ τὸν τιμόθεον ἀνεῖλον ἀνοσιωτα-
mum virum & qui in multis iudæos affixerat Epinicia vero agentes
33 τον ἄνδρα καὶ πολλὰ τοὺς ἰουδαίους ἐπηλεγυπικότα. ἐπινίκια δὲ ἄγοντες
in patria qui succenderat sacros ianuas Callisthenem inces
ἐν τῆ πατρίδι, τὸν ἐμπρήσαντα τοὺς ἱεροὺς πυλῶνας καλλισθένην ὑφη-
derunt in vnam domunculā confugientem; & dignam impietate tulit
ψαν εἰς ἓν οἰκίδιον πορφύρα, καὶ τὸν ἄξιον τῆ δυσεβείας ἐκομίσατο
mercedem Ac impiorissimus Nicanor, qui mille mercatores
34 μισθόν. ὁ δὲ τρισαλιτήριος νικάνωρ ὁ τοὺς χιλίους ἐμπόρους
ad venditionem Iudæorum duxerat Humiliatus ab his qui apud se
35 ἐπὶ τῆ πράσει τῆς ἰουδαίων ἀγαγὼν, ταπεινωθεὶς ὑπὸ τῆς καθ' ἂυ-
reputati fuerant infimi esse, Domini auxilio gloriosam de
τὸν νομιζομένων ἐλαχίστων εἶναι, τῆ τῆς κυρίε βοηθεία τὴν δοξικὴν ἀποθέ-
ponens vestem per mediterraneam fugiens modo solitarium se fa
μενος ἐδιπλα διὰ τῆ μεσογέε δραμὼν πρόπεμψεν ἑαυτὸν πεὶ
ciens venit Antiochiam super omnia prosperatus in exercitus inte
σας, ἦκεν ἀπόχειαν ὑπὲρ ἅπαν ἡμερήσιος ὅτι τῆ τῶ στρατοῦ δια-
ritu. Et qui Romanis prouisse at tributum de eorum
36 φθορᾶ καὶ ὁ πῖς ῥωμαίοις ἀναδεξάμενος φόρον ἀπὸ τῆς τῆς
qui in Hierosolyma, captiuitate restituendum nuncians protecto
ἐν ἱεροσολύμοις αἰχμαλωσίας καταρθωσειν, κατήγγελεν ὑπὲρ-
rem habere Deum Iudæos & propter modum hunc inuulnerabiles
μαχον ἔχειν τὸν θεὸν τοὺς ἰουδαίους καὶ διὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀηττήτους
esse Iudæos quia secum sunt ab eo constitutas
εἶναι τοὺς ἰουδαίους, διὰ τὸ ἀκολουθεῖν τοῖς ὑπ' ἀυτῶ θεσπισθεῖσι νο-
leges
μοις νόμοις.

CAP. IX. θ'.

Circa autem tempus illud erat Antiochus reuersus inhoneste
1 Περὶ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐτύγχανεν ἀντίοχος ἀναλελυκὼς ἀκόσμως
ex finibus circa Persidem loca. Intrauerat enim in eam quæ dicitur
2 ἀπὸ τῆς περσίδα τόπων. εἰσεληλυθὼς γὰρ εἰς τὴν λεγομένην περ-
Persepolis & tentauit sacra spoliare & ciuitatem obtinere quamobrem eo
σέπολιν, καὶ ἐπεχείρησεν ἱεροσυλεῖν καὶ τὴν πόλιν κυριεύειν· διὸ δὴ τῆς
multitudine concurrente ad armorum auxilium fugati sunt & contigit ver
πληθῶν ὁρμησάντων ὅθι τὴν τῶν ὅπλων βοηθειαν, ἐτράπησαν καὶ συμβὰν πρό-
sum

um in fugam Antiochum ab indigenis turpem reditum
πωδύνητα τὸν ἀντίοχον ὑπὸ τῆς ἐγχωρίων, ἀχήμονα ἢ ἀναζυγὴν
facere Existens autem ille in Ecbatanis contumelia sunt quæ ergo Nicano
ποιήσας ὅτι δὲ αὐτοὶ κατ' εκβάτανα προσέπεσε τὰ τῷ νικάνορι 3
rem & Timotheum gesta sunt Elatus autem ira arbitrabatur &
ἐφ' οἷς τοὺς μὲν ἰουδαίους ἐπημόνητον χειρότα ἑαυτὸν δὲ πᾶν θυμῷ ἄγετο καὶ 4
eorum qui fugassent se malignitatem in Iudæos retorsurum
ἢ τῆς πεζυγαδικότων αὐτὸν κακίαν εἰς τοὺς ἰουδαίους ἐναπερείσασθαι
ideoque iussit aurigam incessanter agnatem expedire
διὸ σωτάξας τὸν ἁρματηλατῶν ἀδιαλείπως ἐπ' αὐτοῦ κατανύειν τὴν
iter, ex ejus iam iudicio vrgente eum; sic enim super
πορείαν· τῆς ἐξ οὐρανοῦ ἤδη πείσεως συνεσις αὐτὸν ἔτω γὰρ ἀφη-
bè dirit Cœmeterium Iudæorum Hierosolymam faciam veniens
νως εἶπε πολυανδρεῖον ἰουδαίων ἱεροσόλυμα ποιήσω παρεγενόμην
illuc At omnipotens Dominus Deus Israel percussit eum
ἐκεῖ· ὁ δὲ παντόκρατωρ κύριος ὁ θεὸς τῶ ἰσραὴλ, ἐπλάταξεν αὐτὸν 5
insanabili & inuisibili plaga statim autem vt is finuit
ἀνίατω καὶ ἀοράτω πληγῆ ἅρτι δὲ ὡπὸ καταλίξαντος τὸν λόγον, ἔλαβεν
eum immedicabilis viscerum dolor & amara interiorum tormenta
αὐτὸν ἀπήνεως δεινὰ πλόγχνων ἀλγηδὼν καὶ πικραὶ τῆ ἔνδον βάσανοι,
Valde iustè ei qui multis & nouis calamitatibus aliorum viscera tor
παυ δικαίως τὰ πολλαῖς καὶ ξενιζούσις τιμωρίαις ἑτέρων σπλάγχνα βα- 6
serat Ille autem nequaquam à iactantia cessabat adhuc autem &
σανίσαντα ὁδ' ὑδαμῶς τὰ ἀγερωχίας ἔλησεν ἔτι δὲ καὶ τῷ ὑπερη-
perbia repletus erat ignem spirans furore in Iudæos, & præ 7
φανίας ἐπεπλήρωτο, πῦρ πνέων τοῖς θυμοῖς ἐπὶ τοὺς ἰουδαίους καὶ κε-
cipitans festinare iter contigit autem & cadere eum de curru
λεύων ἐπιζώειν τὴν πορείαν συμβὰν δὲ καὶ πιστῆν αὐτὸν ὑπὸ τὸ ἅρματος
qui ferebatur impetu, & graui casu cadenti omnia membra cor
φερομένου ῥοίζῳ, καὶ δυσχερεῖ πώματι φερεπόντι πάντα τὰ μέλη τοῦ σώ-
poris vexari Ille autem qui nuper sibi videbatur maris fu
ματος ὑποχειρίους ὁδ' ἄρτι δοκῶν τοῖς τῆς θαλάσσης κυ 8
ctibus imperare propter ea quæ supra hominem arrogantiam & fastum
μασιν ὀπτάσειν διὰ τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀλαζονίαν, καὶ φλαστηγὶ τὰ
montium arbitratus altitudines appendere, in terra existens in gestatorio portaba-
τῆς ὀρέων ὑψώματος ὕψη σήσειν, ἅρτι γλῶ γεγόμενον ἐν φορείῳ πάρεχο
tur manifestam Dei omnibus potentiam demonstrans Ita vt de
μένου, φανερὰν τὸ θεοῦ πᾶσιν τὴν δυνάμιν ἐποδείκνυτο ὡς τε ἐκ τοῦ 9
corpore impii vermes scaturirent & viuentis in doloribus & tormentis
σώματος τὸ δυσσεβοῦς σκώληκας ἐναζεῖν καὶ ζῶντος ἐν ὀδύναις καὶ ἄλγη
carnes eius cadebant præ autem odore eius omnis exer-
δοι, τὰς σαρκας ἀπὸ διατίπτειν ὑπὸ δὲ τῆς ὀσμῆς αὐτῆς, πᾶν τὸ στρα-
citus grauaretur ob putredinem Et ei qui paulo antè cælestia
τόπεδον βαρυώδαι τῷ σαπείαν καὶ τὰ μικρῷ πρότερον τῆς ἐφνίων 10
sidera contingere videbatur portare nemo poterat ob fœtorem
ἀερων ἀπέδαι δοκοῦντα ἐβδελυγμένος ἐδεὶς ἐδύνατο δι' τὸ τῆς ὀσμῆς
intolerabilem grauitatem Hic igitur cæpit à multa superbia deline
ἀφόρητον βάρος. ἐνταῦθα οὖν ἤρξατο τὸ πολὺ τῆς ὑπερηφανίας λί 11
re vulneratus & in agni insaniem venire diuino flagello per momenti au
γειν πεθεραυσμένος, καὶ εἰς ὀπίγνωσιν ἔρχεσθαι θεία μάστιγι κατ' στιγμὴν ὀπ-
gmentatus in dolo ibus Et neque odorem suum phiens
τειρόμενος ταῖς ἀλγηδόσι καὶ μηδὲ τῆς ὀσμῆς αὐτὸ δυνάμενος 12

fere hæc ait. Iustum est subdi Deo & non mortalem existentem
ἀνέχεσθαι ταῦτ' ἔφη δίκαιον ὑποτάσσεσθαι τῷ θεῷ, καὶ μὴ θνητὸν ὄντα
paria Deo sapere. Orabat autem sceleſtus ad eũ qui non tam eius miſertarus
13 ἰσόθεα φρονεῖν. ηὔχετο δὲ ὁ μιαρὸς οὗτος τὸν ὑπ' αὐτὸν ἐλεήσειν
erat Dominum. ſic dicens. Ipſam quidẽ ſanctam ciuitatẽ, ad quam feſtinans veniebat
15 τὰ θεοπρόπτως ἅπαν λέγων· τὴν μὲν ἁγίαν πόλιν ᾗ σπεύδων παρεγίνετο
ſolo æquatam vt faceret & cœmeterium ædificaret. Liberam factã
15 ἰσόπεδον ποιῆσαι καὶ πολυανδρίου οἰκοδομῆσαι, ἐλεθέραν ἀναδεί-
rum. at Iudæos, quos decreuerat neque ſepultura dignaturum, auibus deuorandos
ξαι, τοὺς δὲ ἰουδαίους, ὡς διεγνώκει μηδὲ ταφῆς ἀξιώσειν οἰωνοβρώτους
nec cum parentibus proiecturum feris. omnes eos æquales. Atl enſenibus
δὲ συν' τοῖς γονεῦσιν σκεῖψειν θηρίοις, πάντας αὐτοὺς ἴσους ἀθλιωτάτοις
factum. Quod auiẽ prius ſpoliauerat ſanctũ templum, optimis do
6 πεῖσειν. ὃν δὲ πρόπαλον ἐσκύλασεν ἅγιον νεὼν, καλλίστοις ἀναθή-
nis ornatorum & ſancta vaſa multoplura omnia reſtituturum. at
μασιν κοσμήσειν καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη πολυπλάσια πάντα ἀποδώσειν τὰς δὲ
pertinentia ad ſacrificia ſumptus ex propriis reditibus præ-
ὀφειλομένας εἰς τὰς θυσίας προσαξειν ἐκ τῆς ἰδίων προσόδων χρη-
ſtaturum. Super autem hæc & Iudæum futurum & omnem locum habita
17 σιμώτατον. περὶ δὲ πάσης καὶ ἰουδαίων ἔσεσθαι, καὶ πάντα τόπον οἰκη-
bilem perambulaturum nuntiantem. Dei poteſtatem. Nequaquã autem
18 τὴν ἐπιλείψειν καταγέλωντα τὸ τοῦ θεοῦ κράτος. ἀδήμως δὲ
ceſſantibus doloribus ſuperueniẽt eum in eum iuſtum Dei iudicium.
λυπούντων τῆς νόσων, ἐπεπλώθει χρὸς ἐπ' αὐτὸν δικαία ἡ τοῦ θεοῦ κρίσις
de ſe deſperans ſcripſit ad Iudæos ſub
τὰ καθ' αὐτὸν ἀπελπίσας ἔχαψε πρὸς τοὺς ἰουδαίους τιμῶ ὑπογε-
ſcriptam epiſtolam deprecationis ordinem habentem, continentem autem ſic
γραμμένῳ ἐπιστολὴν ἱκετείαν, τάξιν ἔχουσαν, ἐφ' ἑκούσαν δὲ ἅπας
BONIS Iudæis ciuibus multum gaudere & valere &
19 Τοῖς χρηστοῖς ἰουδαίοις πᾶς πολίταις πολλὰ χαίρειν καὶ ὑγιαίνειν καὶ εὖ
eſſe felices rex & dux Antiochus. Si valeris &
πράττειν βασιλεὺς καὶ στρατηγὸς ἀντίοχος. εἰ ἔρρωσθε καὶ τὰ
ſibi & propria ex ſententia eſt vobis. ſo exlo ſpem
20 τέκνα καὶ τὰ ἴδια, κατ' γνώμην ὄσην ὑμῖν. εἰς ἐμοῦν τιμῶ ἐλπίδα
habens veſtrum honoris & benevolentiæ recordatus ſum benigne reuerſus
ἔχων ὑμῶν τιμῆν καὶ τὴν εὔνοιαν ἀπεμιμνόμενος φιλοσόργως· ἐπανά-
de Perſis locis & incidens in infirmitatem grauitatem
21 γων ἐκ τῆς Περσίδος τόπων, καὶ περιπεσὼν ἀσθενείᾳ δυσχέρειαν
habentem neceſſarium duxi curam habere communis omnium ſecuritatis. Non
22 ἔχουσαν, ἀναγκαῖον ἡγησάμην φροντίσαι τὸ κοινῆς πάντων ἀσφαλείας, ἐκ
deſperans de meipſo ſed habens multam ſpem effugiendi
ἀπογνώσκων τὰ κατ' ἐμαυτόν· ἀλλ' ἔχων πολλὴν ἐλπίδα ἐκφεύξεσθαι
infirmitatem. Conſiderans autẽ quod & patres quibus temporibus ad
23 τὴν ἀσθένειαν. θεωρῶν δὲ ὅτι καὶ οἱ πατέρες καθ' οὓς καιροὺς εἰς
ſuperiores locos deſiit exercitum offendit aut qui ſe ceſſurus erat. Vt
24 τοὺς ἄνω τόπους ἐστρατοπέδευσαν, ἀνέδεξαν τὸν διαδεξόμενον,
ſi quid præter opinionẽ accideret vel & nuntiaretur quid difficile. ſciremus
ἵνα τι παρὰ δόξαν συμβαίνῃ, ἢ καὶ φήμη ἐξέλθῃ· πεπυσμένοι οἱ κατ'
indigenæ cui talia eſſent res non turbarentur
τὴν χώραν ὡς καταλείποιεν τὰ φρύγματα, μὴ ἐπιπαραγωνται
Ad autem hæc conſiderans adiacentes potentes & vicinos
25 ὡς δὲ πάντα ἐπιτηδείων τὰς παρεγκλίσεις δυνάστας καὶ γειτνιῶντας
regno

regno temporibus attendentes & expectantes quod euenturum eſt.
Βασιλέα τοῖς καιροῖς ἐπέχοντας καὶ προσδοκοῦντας τὸ ἐπιδησόμενον,
designaui filium Antiochum regem: quem ſæpe recurrens in
ἀναδέδειχα τὸν υἱὸν Ἀντίοχον βασιλέα, ὃν πολλάκις ἀναπέμπων εἰς τὰς
ſuperiora regna apud plurimos veſtrûm deponebam & commenda
ἐπάνω σατραπείας, τοῖς πλείοσι ὑμῶν παρακατατιθέμην καὶ σωμί-
bam: ſcripſi autem ad eum ſubſcripta Honor igitur vos
σων γέγραφα δὲ πρὸς αὐτὸν τὰ ὑπομιμνήσκοντα φιλανθρωπίαν οὖν ὑμᾶς 26
& peto memores beneficiorum communiter & priuatim vt vnuſquiſque
καὶ ἀξιῶ, μεμνημένους πρὸς ἀλλήλων κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν, ἕκαστον σω
conſeruet exiſtentem amicitiam erga me & filium Certus ſum enim eum
πρέπειν τὴν οὖσαν εὔνοιαν εἰς ἐμὲ καὶ τὸν υἱόν. πέπεισμαι γὰρ αὐ- 27
benignè & humanè ſequentem meum propoſitum ob-
τὸν εὐγενικῶς καὶ φιλανθρώπως ἀκολουθοῦντα τῇ ἐμῇ προαιρέσει συμ
ſecuturum vobis Ille igitur homicida & blaſphemus peſſi
φέρειν ἐβούλησθαι ὑμῖν. ὁ μὲν οὖν ἀνδροφόνος καὶ βλάσφημος τὰ χει- 28
mè paſſus vt alios tractauit in peregrina terra in montibus miſero obitu
ίστα παθὼν, ὡς ἑτέρους διέθηκεν, ὀπτεύειν ὢν τοῖς ὄρεσιν οἰκτίστου μόρου
commutauit vitam Pontibat autem corpus Philippus collactaneus
κατέστρεψε τὸν βίον. παρεκομίζετο δὲ τὸ σῶμα Φίλιππος ὁ σύντροφος 29
eius: qui & metuens filium Antiochi ad Ptolemæum Philometorem
αὐτοῦ ὡς καὶ διευλαβηθεὶς ἦλθεν ἀντίοχος, πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλομήτορα
in Ægyptum abiit
εἰς Αἴγυπτον διεκομίσθη.

CAP. II.

Macchabæus auxiliẽ & qui eum eo Domino ducente eos ipſum quidẽ
Μακκαβαῖος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τὸ κύριον προάγοντα αὐτοὺς, τὸ μὲν 1
templum recuperauerut & vrbem At in foro aras ab
ἱερὸν ἐκομίσαντο καὶ τὴν πόλιν· τοὺς δὲ κατὰ τὰς ἀγορὰν βωμοὺς ὑπὸ τῶν 2
alienigenis ſtructas, adhuc aut & delubra demoliri ſunt Et
ἀλλοφύλων ἀκοδομημένους, ἔτι δὲ καὶ τὰ τιμένη καθεῖλοσαν. καὶ τὸ 3
templum purgantes, aliud aliare fecerunt & incendentes lapides, &
νεὼν καθαίσαντες, ἕτερον θυσιαστήριον ἐποίησαν καὶ πυρώσαντες λίθους, καὶ
ignem ex his accipientes, obtulerunt ſacrificium poſt biennii tempus & incenſum
πῦρ ἐκ τούτων λαβόντες ἀπήνεγκαν θυσίαν μετὰ διετῆ χρόνον καὶ θυμίαμα
& lucernas, & panum propoſitionem fecerunt Hæc autem cùm feciſ-
καὶ λύχνους, καὶ τῆς ἄρτων τὴν πρόθεσιν ἐποίησαντο. ταῦτα δὲ ποιήσαν-
ſent rogauerunt Dominum, prorideres ſuper ventrem ne amplius inciderent in hæc
τες, ἔπεσαν τὸν κύριον παρόντες ἐπὶ κοιλίαν, μηκέτι πίπτειν τοιούτοις 4
mala; ſed ſi quando & peccauerint ab eo cum benignitate corripiantur,
κακοῖς, ἀλλ' ἐάν ποτε ἡμάρτωσιν ὑπ' αὐτοῦ μετ' ἐπιεικείας παιδεύεσθαι,
& non blaſphemis & barbaris gentibus tradeantur In qua ue die
καὶ μὴ βλασφήμοις καὶ βαρβάροις ἔθνεσι παραδίδοσθαι. ἐν ᾗ δὲ ἡμέ- 5
templum ab alienigenis pollutum eſt contigit in eadem die
ρᾳ ὁ ναὸς ὑπὸ ἀλλοφύλων βεβηλωθῆ σωβεῖν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸν
purificationem fieri templi quæ eſt & vicefima menſis, qui eſt Chi
καθαρισμὸν γενέσθαι τοῦ ναοῦ τὴν πέμπτη καὶ εἰκάδι τοῦ μηνὸς, ὃς ἐστι χα-
ſleu Et cum lætitia egerunt dies octo tabernaculorum more
σιλεύ. καὶ μετ' εὐφροσύνης ἦγον ἡμέρας ὀκτὼ σκηνωμάτων τρόπον,
memores quòd ante modicum temporis in tabernaculo uiſſent in monti
μνημονεύοντες ὡς πρὸ μικροῦ χρόνου τὴν τῶν σκηνῶν ἑορτὴν, ἐν τοῖς ὄρε

bus

bus & in speluncis ferarum more fuerant solitarii Quamobrem
7 εἰ καὶ τοῖς ἁπλαίοις θηρίων τρόπον ἦσαν μεμορυγμένοι δὸ
thyrsos & ramos pulchros item & palmas habentes hymnos referebant
ἱβύσεις καὶ κλάδους ὡραίους, ἔτι δὲ φοίνικας ἔχοντες, ὕμνους ἀνέφερον
eique prosperavit mundi rei suum locum Decreverunt
8 τῷ δωδώκατον καθαρισθῆναι τὸν ἑαυτῶν τόπον. ἐδογμάτισαν
autè cum communi præcepto & decreto, vniuersæ Iudæorum genti
δὲ μὴ κοινοῦ προσάγματος καὶ ψηφίσματος πανταχοῦ τῶν ἰουδαίων ἔθνει
singulis annis agere hos dies Et quidem Antiochi
9 κατ' ἐνιαυτὸν ἄγειν τὰς δὲ τὰς ἡμέρας. καὶ τὰ μὲν τῆς ἀρπόχου
qui appellatus est Nobilis oblitus ita se habuit Nunc
10 τῶ προσαγορευθέντος ἐπιφανοῦς τελευτῆς ἔτυχε νυνὶ
autè ea quæ de Eupatore Antiocho, filio autè impii gesta sunt, declarabimus
δὲ τὰ κατὰ τὸν πάτορα ἀντίοχον, υἱὸν δὲ τοῦ ἀσεβοῦς γενόμενα διελώσομεν
ea abbreuiantes continua bellorum mala Hic enim cum
11 αὐτά, σωτέμνοντες τὰ συνέχοντα τῶν πολέμων κακά. ἔστι γὰρ πάρα
suscepisset regnum defigurauit super negotia Lysiam quendam Cœ
λαῶν τινὰ βασιλεύσαντα, ἀνέδειξεν ἐπὶ τῆς πραγμάτων λυσίαν τινὰ κοί-
les autem Syriæ & Phœniciæ ducem primarium Ptolemæus enim
12 λης δὲ συρίας καὶ φοινίκης στρατηγὸν πρώταρχον πτολεμαῖος γὰ
vocatus Macer iustitiam conseruare eligens erga Iu
δαίους διὰ τὸ καλλιμέτρως τὰ δίκαια συμπρᾶξαι πρὸς αὐτούς, εἰς τοὺς ἰου-
dæos propter factam in eos iniuriam tentabat (ex) ergo illos
δαίους διὰ τὴν γενομένην εἰς αὐτοὺς ἀδικίαν, ἐπεζήτει τὰ πρὸς αὐτοὺς εἰ-
pacificè agere Vode accusatus ab amicis apud
13 ρηνικῶς διεξάγειν. ὅθεν κατηγορούμενος ὑπὸ τῶν φίλων πρὸς τὸν
Eupatorem & proditor frequenter audiens eò quod Cyprum sibi creditam
βασιλέα, καὶ προδότης παρέκλασε κρίνων, διὰ τὸ τὴν κύπρον ἐμπεπιστεῦθαι
à Philometore defecuisset & ad Antiochum Nobilem transfugisset
τὰ ὑπὸ τοῦ φιλομήτορος συνιστᾶν, καὶ πρὸς ἀντίοχον τὸν ἐπιφανῆ ἀναχωρῆ-
atque nobilem potestatem generis sui administrans verecundans seipsum reli
σαι, μήτ' ἀγενῆ τινὰ ἐξουσίαν ἐξαγωνιάσας φαρμακοῦσαι ἑαυτὸν ἐξέλι-
quit vitam Gorgias autem cum esset dux locorum adue-
14 πε τὸν βίον. γοργίας δὲ γενόμενος στρατηγὸς μὲν τόπων, ἐξε
nas recipiebat & assiduè con ra Iudæos bellum gerebat Simul
15 νοτρόφει, καὶ παρεκάλει πρὸς τοὺς ἰουδαίους ἐπολεμοτρόφει ὁμοῦ
verò cum hoc & Idumæi compotes opportunarum munitionum existentes
δὲ τούτῳ καὶ οἱ ἰδουμαῖοι ἐγκρατεῖς ἐπικαίρων ὀχυρωμάτων ὄντες,
exercebant Iudæos & fugatos à Hierosolymis
ἐγύμναζον τοὺς ἰουδαίους, καὶ τοὺς φυγαδευθέντας ἀπὸ ἱεροσολύμων πρὸς-
suis pietatem debellare tentabant Qui autè circa Maccabæum
16 λαβόμενοι πολεμοτροφεῖν ἐπεχείρουν. οἱ δὲ περὶ τὸν μακκαβαῖον
facientes orationem & orantes Deum adiutorem eis ef
πεποιημένοι λιτανείαν, καὶ ἀξιώσαντες τὸν θεὸν σύμμαχον αὐτοῖς ὁρμὴ
fusi contra Iudæorum munitiones impetum fecerunt. Quibus &
17 σαι, ὅτι τὰ τῆς ἰδουμαίων ὀχυρώματα ὥρμησαν. οἷς καὶ
insistentes fortiter compotes facti sunt locorum, omnesque qui
προσβαλόντες ἀρρώστως, ἐγκρατεῖς ἐγένοντο τῆς τόπων, πάντας τε τοὺς
ad muros pugnabant vlti sunt interemerunt autem occurrentes
ἐπὶ τοῦ τείχους μαχομένους ἠμύναντο κατέσφαζον δὲ τοὺς ἐμπίπτοντας,
interfecerunt verò non minus viginti millibus Cùm fugissent autem non mi
18 ἀσείλον δὲ ἐχίλιον τῶν σημείων συμφυγόντων δὲ ἐκ ἐλατ-

nus hoogem millibus in duas turres fortes valde & omnia quæ
τον δ' ἐπανακυκλίων εἰς δύο πυργους ἰσχυρὰς εὖ μάλα, καὶ πάντα τὰ
ad obsidionem habentes, Maccabæus ad virgenes locos telis
πρὸς πολιορκίαν ἔχοντας, ὁ μακκαβαῖος εἰς ἐπείγοντας τόπους ἀπολι- 19
quens Simonem & Iosephum adhuc aute & Zacchæum & qui cum eo multos
πων σίμωνα καὶ ἰωσηπον, ἔτι δὲ καὶ ζακχαῖον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἱκανοὺς
ad horum obsidionem ipse secessit Qui autē circa Simo
πρὸς τὴν τουτων πολιορκίαν, αὐτὸς ἐχωρεῖσεν οἱ δὲ περὶ τὸν σίμω- 20
nem pecuniæ auidi, à quibusdā qui in turribus persuasi fuere argento,
να φιλαργυρήσαντες ἀπό τινων τῶν ἐν τοῖς πυργοις ἐπεισθησαν ἀργυρίῳ,
septies aute decem millia drachmarum accipientes permiseruot quosdam diffugere Cum
ἑπτακις δὲ μυριάδας δεκαμὰς λαβόντες, ἐφασάν τινας διαφυγεῖν προς 21
nunciatum esset autem Maccabæo de eo quod factum eſt, congregans prin
αγγελθέντος δὲ τῷ μακκαβαίῳ περὶ τοῦ γεγονότος, συναγαγὼν τοὺς ηγε-
cipes populi, accusauit quod pecunia vendidissent fratres
μόνας τοῦ λαοῦ, κατηγόρησεν ὡς ἀργυρίου πεπράκασι τοὺς ἀδελφοὺς,
aduersarios contra eos dimittentes Hos quidem igitur proli
τοὺς πολεμίους κατ' αὐτῶν ἀπολύσαντες. τούτους μὲν οὖν προδό 22
tores factos interfecit, & confestim duas turres occupauit
τας γενομένους ἀπέκτεινε, καὶ πυρφορήσας τὰς δύο πύργους κατελάβετο
At armis omnino in manibus prosperatus peremit in duo
τοῖς δ' ὅπλοις τὰ πάντα εὐ ταῖς χερσὶν δυοδέκατος, ἀπώλεσεν ἐν ταῖς δυ 23
bus munitionibus plusquam vigiuti mille Timotheus aute qui prius
σὶν ὀχυρώμασι πλείους τῶν δισμυρίων τιμόθεος δ' ὁ πρό- 24
superatus fuit à Iudæis congregans peregrinos exercitus
τερον ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, συναγαγὼν ξένας δυνάμεις παμ-
multos & qui Asiæ erant equites congregans non pau-
πληθεῖς, καὶ τὴς ἀσίας ἱππους συναθροίσας ὡς ὁλί- 25
cos affuit quasi armis capturus Iudæam Qui aute circa
γους, παρῆν ὡς δορυάλωτον ληψόμενος τὴν ἰουδαίαν. οἱ δὲ περὶ
Maccabæum appropinquante eo ad supplicationem Dei terrā
τὸν μακκαβαῖον σωτηρίζοντο αὐτῷ πρὸς ἱκετηαν τὸ θεῖ, χῆ 26
capita aspergentes & lumbos cilicijs cingentes ad ea quæ
τὰς κεφαλὰς κατασύραντες, καὶ τὰς ὀσφύας σάκκοις ζωσαντες, ὅτι
erat è regione altaris crepidinem procidentes rogabant propitiū eis
τὴν ἀπέναντι τῆ θυσιαστηίου κρηπῖδα προσπεσόντες, ἐξίνα ἱλεων αὐτοῖς
factum, inimicum esse inimicis suis, & aduersarijs aduersarijbus
γενόμενον, ἐχθρεύσει τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν καὶ ἀντικεῖσθαι τοῖς ἀντικειμένοις,
sicut lex declarat Cum fuissent aute pus orationem, assu
καθὼς ὁ νόμος διασαφεῖ. γενόμενοι δὲ ἀπὸ τῆ δεήσεως, ἀνα- 27
mentes arma, processerunt ab vrbe nimium appropinquantes
λαβόντες τὰ ὅπλα, προῆλθον ἀπὸ τῆ πόλεως ὀλιγὸν ἀπολείπον σωτηρίσαντες
autem inimicis in seipsis fuerunt nuper autem Solis ortu dif
δὲ τοῖς πολεμίοις, ἐφ' ἑαυτῶν ἦσαν ἄρτι δὲ τῆ ἀνατολῆς δια- 28
fuso commiserunt vtrique illi quidem sponsore habentes prosperitatis &
χεομένης. προσέκαλον ἑκάτεροι οἱ μὲν ἔγγυον ἔχοντες δυνασείας καὶ
victoriæ cum virtute in Dominum refugium: illi autem ducem
νίκης μετ' ἀρετῆς, τὸν ὅπλ τὸν κύριον καταφυγὴν, οἱ δὲ καθημένα
certaminum constituentes animum Cum esset aute vehe
τῶν ἀγωνων ταττομενοι τὸν θυμόν. γενομένης δὲ καρτε 29
mens pugna, apparuerunt aduersarijs de cælo in equis aureos frænos habenti
ρᾶς μάχης, ἐφάνησαν τοῖς ὑπεναντίοις ἐξ ὐρανῆ ἐφ' ἵπποις χρυσοχαλί-

bus

bus viri quinque decori, & duces Iudæorum duos
των ἀνδρες πέντε διαφερεῖς, καὶ ἀφηγούμενοι τῶν Ἰουδαίων οἱ δύο
Et Maccabæum accipientes medium, & cooperientes ut quæ supra essent
50 καὶ τὸν μακκαβαῖον λαβόντες μέσον καὶ σκεπάζοντες ταῖς ἐπ' αὐτῶν
armis inuulnerabilem seruabant contra autem aduersarios tela &
παντοπλίαις, ἄτρωτον διεφύλαττον· εἰς δὲ τοὺς ὑπεναντίους πεδόμενα καὶ
fulmina iaciebant quamobrem confusi excitate intercidebantur turbatione
κεραυνοὺς ἐξερριπτοῦν· διὸ συγχυθέντες ἀδρεγίᾳ διεκόπτοντο παραχῆς
repleti Interfecti sunt autem viginti mille supra quingentos
πεπληρωμένοι κατεσφάγησαν δὲ δισμύριοι πρὸς τοῖς πεντακοσίοις,
51 equites autem sexcenti Ipse autem Timotheus confugit in Gazaram
52 ἱππεῖς δὲ ἑξακόσιοι. αὐτὸς δὲ ὁ Τιμόθεος συνέφυγεν εἰς γαζαρα
dictum præsidium valde munitum præsidente illic Chæreæ qui
53 λεγόμενον ὀχύρωμα σφόδρα φρούριον, σεραπηνέτος σκεῖ χαιρέα οἱ
autem circa Maccabæum, libentes obsederunt præsidium dies
δὲ περὶ τὸν μακκαβαῖον ἄσμενοι ἐπεκάθησαν τὸ φρούριον ἡμέρας
quatuor & viginti Qui autem intus firmitate loci confi
τέσσαρας καὶ εἴκοσι· οἱ δὲ ἔνδον τῇ ἐρυμότητι τοῦ τόπου πεποι-
54 si, valde blasphemabant & sermones nefandos iactabant illu
θότες, ὑπερφάλα ἐβλασφήμουν, καὶ λόγους ἀθεμίτους ἐφθέγγοντο· ὑπο-
55 cessente autem quinta & vigesima die iuuenes ex his qui circa Mac
φανέντος δὲ τῆς πέμπτης καὶ εἰκοστῆς ἡμέρας, νεανίαι τῶν περὶ τὸν μακ
cabæum accensi animis propter blasphemias accedentes
καβαῖον παροξύνοντες τοῖς θυμοῖς διὰ τὰς βλασφημίας, προσβαλόν-
tes muro, viriliter & efferato animo eum qui occupabat feriebant
τες τῷ τείχει, ἀρρενωδῶς καὶ θηριωδεῖ θυμῷ τὸν ἐμπεφορτα ἔκοπτον
Alii autem similiter ascendentes in circumfessione aduersus eos qui intus
56 ἕτεροι δὲ ὁμοίως προσαναβάντες ἐν τῷ περιασμῷ πρὸς τοὺς ἔνδον
incendebant turres; & pyras accendentes viuos blasphemos
ἐνέπρησαν τοὺς πύργους καὶ πυρὸς ἀναπτοντες ζῶντας τοὺς βλασφή-
combusserunt Alii autem portas fregerunt intromittentes autem
57 μους κατέκαιον· οἱ δὲ τὰς πύλας διέκοπτον εἰσδεξάμενοι δὲ τὴ
reliquum exercitum occupauerunt ciuitatem, & Timotheum occulta-
λοιπὴν τάξιν περικαπάλαβοντο τὴν πόλιν καὶ τὸν τιμόθεον ἀποκρυμ-
tum in quodã lacu iugulauerunt & huius fratrem Chæream &
μένον ἔν τινι λακκῳ κατέσφαξαν· καὶ τὸν τυτε ἀδελφὸν χαιρέαν καὶ τὸν
Apollophanem Hæc autem cum gesissent cum hymnis & confessio
58 Ἀπολλοφάνη· ταῦτα δὲ διαπεπραξάμενοι, μεθ' ὕμνων καὶ ἐξομολο-
nibus benedicebant Domino qui magnifice beneficiebat Israel, &
γήσεων ἐλόγουν τὸ κυρίῳ τῷ μεγάλως εὐεργετοῦντι τὸν ἰσραὴλ, καὶ τὸ
victoriam ipsis dederat
νῖκος αὐτοῖς δεδόντι

CAP XI. id

Post paruum autem omnino tempus Lysias procurator regis & co
1 Μετ' ὀλίγον δὲ πανυπλῶς χρόνον λυσίας ἐπίτροπος τοῦ βασιλέως καὶ συγ-
gnatus, & super negotia valde grauiter ferens ob ea quæ facta fuer. Con
2 γενὴς καὶ ἐπὶ πᾶσι ἀγανακτῶν, λίαν βαρέως φέρων ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, συνα
gregans circa octo decem millia & equitatum omnem venit aduersum
ἠθροίσας περὶ τὰς ὀκτὼ μυριάδας καὶ τὴν ἱππικὴν πᾶσαν, παρεγένετο ἐπὶ τοὺς
Iudæos existimans quidem ciuitatem Græcis habitaculum fecturum
3 ἰουδαίους, λογιζόμενος τὴν μὲν πόλιν ἕλλησιν οἰκητήριον ποιήσειν

At templum in pecunia quæstum sicut cætera gentium delubra venale
τὸ δὲ ἱερὸν ἀργυρολόγητον καθὼς τὰ λοιπὰ τῶν ἐθνῶν τιμὴν θεατὴν
habens: cum enim singulis annis summum sacerdotium factum Nequaquam considerans 3
δὲ κατ' ἔτος τὴν ἀρχιερωσύνην ποιήσειν ἀδαμῶς ἐπλογίζόμε-
Deo potestatem extra mentis lætus autem decem milliaria pedium & 4
νος τὸ τῆς θεοκρίτου περιωμένος δὲ ταῖς μυριάσι τῆς πεζῶν καὶ ταῖς
millibus equitum & elephantis octoginta Ingressus in 5
χιλιάσι τῶν ἱππέων καὶ τοῖς ἐλέφασι τοῖς ὀγδοήκοντα εἰσιλθὼν εἰς
turrim & appropinquans Bethsuræ quæ erat quidem forte castellum di
ὑ ἱδδαῖαν καὶ σωτηρίας τὸ βαθσύρω, ὄντι μὲν ἐρυμνῷ χωρίῳ, ἀπέ
batus autem a Heliodoro quasi flagra quinque hoc affixit Ut autē 6
χοντι δὲ ἱεροσολύμων ὡσεὶ σταδίοις πέντε, τοῦτο ἐθλιβεν. ὡς δὲ
cognovit qui circa Macrabæum obsidere sua præsidia
μετέλαβον οἱ περὶ τὸν μακκαβαῖον πολιορκοῦντα αὐτῶν τὰ ὀχυρώματα,
cum turpitudine & lachrymis supplicabant cum turbis Dominum, bonum
μετ' ὀδυρμῶν καὶ δακρύων ἱκέτευον σωτῆρα τοῖς ὄχλοις τὸν κύριον, ἀγαθὸν
ang lum mittere ad liberationem Israel Ipse autem pri 7
ἄγγελον ἀποστεῖλαι πρὸς σωτηρίαν τῷ Ἰσραήλ αὐτὸς δὲ πρῶ-
mus Macrabæus assumens arma cohortatus est alios, ut simul
τος ὁ μακκαβαῖος ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα προετρέψατο τοὺς ἄλλους, ἅμα
cum ipso periclitantes auxiliarentur fratribus suis Pariter 8
αὐτῷ κινδυνεύοντας ἐπιβοηθεῖν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν ὁμοῦ
autē & prompte irruerunt ibidem autem circa Hierosolyma exsistentibus
δὲ καὶ προθύμως ἐξώρμησαν αὐτόθι δὲ περὶ τοῖς ἱεροσολύμοις ὄντων
apparuit præcedens eos eques in alba veste armaturam auream
ἐφάνη προηγούμενος αὐτῶν ἱππεὺς ἐν λαμπρᾷ ἐσθῆτι παροπλίαν χρυσῆν
virum Simul autē omnes benedixerunt misericordem Deum & con
κραδαίνων. ἅμα δὲ πάντες εὐλόγησαν τὸν ἐλεήμονα θεὸν καὶ ἐπήρ- 9
valuerunt animis non solùm homines bestias quoniam ferocissimas,
ρώσαντο ταῖς ψυχαῖς, ἕτοιμον ἀνδρῶν, θῆρας δὲ τοὺς ἀχειρωτάτους
& ferreos muros ferire existentes parati Ibant in dispo
καὶ σιδηρᾶ τείχη πεφώσκειν ὄντες ἕτοιμοι φρουρὸν ἐν διά- 10
sitione a cælo adiutorem habentes miserentē illorum Dominū
σκλῃ τὸν ἀπ' οὐρανοῦ σύμμαχον ἔχοντες ἐλεήσαντος αὐτοὺς τοῦ κυρίου
Mole leonum autem irruentes in hostē, prostraverunt ex eis mille
λεοντιδὸν δὲ ἐπιπαξαντες εἰς τοὺς πολεμίους, κατέστρωσαν αὐτῶν χιλίους 11
supra decem millia equites autem sexcentos supra mille At
πρὸς τοῖς μυρίοις, ἱππεῖς δὲ ἑξακοσίους πρὸς τοῖς χιλίοις. τοὺς δὲ 12
universos coegerunt fugere pleros autem eorum vulnerati nudi
πάντας ἠνάγκασαν φυγεῖν οἱ πλείονες δὲ αὐτῶν τραυματίαι, γυμνοὶ
evaserunt & ipse autē Lysias turpiter fugiens liberatus est Non
διεσώθησαν καὶ αὐτὸς δὲ ὁ λυσίας αἰσχρῶς φεύγων διεσώθη. ἐκ
ill sensatus autē existens intra se reputans factam circa se
φρων δὲ ὑπάρχων περὶ ἑαυτὸν ἀντιβάλλων τὸ γεγονὸς περὶ αὐτὸν
diminutionem & intelligens invictos esse Hebræos omnipotente
ἐλάττωμα καὶ συνιεὶς ἀνικήτους εἶ τοὺς ἑβραίους, τῷ παντοδυνάμου
Deo auxiliante eis mittens persuasit consentire in omni 14
θεοῦ συμμαχοῦντι αὐτοῖς πρόσπεμψας εἶλας, ἔπεισε συνευδοκεῖν ἐπὶ πᾶ
bus iustis & ea rem & regem persuasurum amicum eis cogere
σι τοῖς δικαίοις, καὶ διότι καὶ τὸν βασιλέα πείσειν φίλον αὐτοῖς ἀναγκά
esse Annuit autem Maccabæus in omnibus quibus Lysias 15
ζειν γενέσθαι. ἐπένευσε δὲ ὁ μακκαβαῖος ὅτι πᾶσιν οἷς ὁ λυσίας

horta

hortabatur utilitatis curam habens quæcunq; enim Macchabæus tradidit
παρεκάλει τὰ συμφέροντος φροντίζων ὅσα γὰρ ὁ μακκαβαῖος ἐπέδωκε
Lysiæ per scripta de Iudæis concessit rex
τῷ λυσίᾳ διὰ γραπτῶν περὶ τῆς ἰουδαίων σωτηρίας ὁ βασιλεύς
Fuerunt enim scriptæ Iudæis epistolæ à quidem Lysia
16 ἦσαν γὰρ αἱ γεγραμμέναι τοῖς ἰουδαίοις ἐπιστολαί, ὧδε μὲν λυσίας
continentes modum hunc: LYSIAS multitudini Iudæorum gaudere.
περιέχεται τὸν τρόπον τοῦτον Λυσίας τῷ πλήθει τῶν ἰουδαίων χαίρειν
Ioannes & Abesalom missi à vobis tradentes subscriptum
17 ἰωάννης καὶ ἀβεσαλὼμ οἱ πεμφθέντες παρ' ὑμῶν ἐπιδόντες τὸν ὑπογεγραμ
responsum, rogabant pro iis quæ per illud significabantur Quæ-
18 μένον χρηματισμόν, ἠξίουν περὶ τῆς δι' αὐτοῦ σημαινομένων ὅσα
cunq; igitur oportebat regi perferri significant quæ aut fuerit posi-
μὲν οὖν ἔδει τῷ βασιλεῖ προσενεχθῆναι διασάφησα ἃ δὲ ἦν ἐνδεχό
bilis concessit Si igitur se uoluerit ad ne
19 μενα σωκεχώρησεν ἐὰν οὖν μὲν σωπορεύσηται τῷ εἰς τὰ πρά
gotia benevolentiam, & in reliquum tentabo causa bonorum
γματα δύναμαν, καὶ εἰς τὸ λοιπὸν πειράσομαι παρεῖναι ἀγαθῶν
Pro autē his quæ secūdū partem iussi hisque & qui sunt
20 γενέσθαι. ὑπὲρ δὲ τῆς κατὰ μέρος ἐντέταλμαι πύθεσθαι τε καὶ τοῖς
esse à me, colloqui vobiscum Valere anno centesimo quadragesi-
21 παρ' ἐμοῦ, διαλεχθῆναι ὑμῖν ἐρρῶσθαι ἔτους ἑκατοστοῦ πεντηκοστοῦ
mo octauo Iouis Corinthii vicesima quarta At regis epi-
22 καὶ ὀγδόου, Διὸς κορινθίου εἰκάδι τετάρτῃ. ἡ δὲ τοῦ βασιλέως ἐπι
stola continebat sic REX Antiochus fratri Lysiæ gaudere
στολὴ περιεῖχεν οὕτως Βασιλεὺς ἀντίοχος τῷ ἀδελφῷ λυσίᾳ χαίρειν
Patre nostro in deos translato volentes eos qui ex regno sine
23 τὸ πατρὸς ἡμῶν εἰς θεοὺς μετασάντος, βουλόμενοι τοὺς ἐκ τῆς βασιλείας ἀπα-
tumultu sunt, esse ad propriorum curam Audientes Iu
24 ἐχθοις ὄντας ἡμᾶς εἶναι πρὸς τὰ τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν, ἀκηκοότες τοὺς ἰου
dæos non consentientes patris in Græca translationi sed
δαίους μὴ συναδοκεῖντας τῇ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τὰ ἑλληνικὰ μεταθέσει, ἀλλὰ
suum morem tenere postulantes concedi sibi
τὴν ἑαυτῶν ἀγωγὴν αἱρετίζοντας ἀξιοῦντας συγχωρηθῆναι αὐτοῖς τὰ
legitimæ Volentes igitur & hanc gentem extra turbationem esse; iudi
25 νόμιμα αἱρούμενοι οὖν καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος ἀτάρακτον παρεῖναι ἐβουλήθη, κρί
camus & templum ipsis restitui & vt viuant secundū eos qui sub
νομεν τό, τε ἱερὸν αὐτοῖς ἀποκατασταθῆναι, καὶ πολιτεύεσθαι κατὰ τὰ ἐπὶ
maioribus suis mores Bene igitur facies mittens
26 τῶν προγόνων αὐτῶν ἔθη· καλῶς οὖν ποιήσεις διαπεμψάμενος
ad eos & dans dextras vt cognoscentes nostram voluntatem, bono ani
πρὸς αὐτοὺς καὶ δοὺς δεξιὰς ὅπως εἰδότες τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν, θαρ
mo sint, & liberter versentur ad proprioru procurationem Ad
27 ροί τε ὦσι, καὶ ἡδέως διαγίνωνται πρὸς τὰ τῶν ἰδίων ἀντιλήψεις πρὸς
verò gentem regis epistola talis erat REX Antiochus
δὲ τὸ ἔθνος ἦν τῆς βασιλέως ἐπιστολὴ τοιαύτη ἦν Βασιλεὺς ἀντίοχος τῇ
senatui Iudæorum & aliis Iudæis gaudere Si valetis
28 γερουσίᾳ τῶν ἰουδαίων καὶ τοῖς ἄλλοις ἰουδαίοις χαίρειν. εἰ ἔρρωσθε,
erit vt volumus & ipsi autem valemus. Significauit nobis
29 εἴη ἂν ὡς βουλόμεθα καὶ αὐτοὶ δὲ ὑγιαίνομεν. ἐνεφάνισεν ἡμῖν ὁ
Menelaus velle descendentes vos ventre ad proprios
μενέλαος βούλεσθαι καταλθόντας ὑμᾶς γίνεσθαι πρὸς τοῖς ἰδίοις τοῖς

Descendentibus itaque vsque ad tricesimam diem Xanthici erit dextra cum
κατα πρευομένοις ουδ' μέχρι τεσσαρακοστ⊙ ξανθικοῦ ὑπάρξει δεξιὰ μ̄ τ̄ 10
securitates Ve vtantur iudæi suis sumptibus &
ἀδείαις· χρῆσθαι τὺς ἰουδαίους τοῖς ἑαυτῶν δαπανήμασι καὶ 31
legibus sicut & prius & nemo eorum secundū vllum modum mole
νόμοις, καθὰ καὶ πρότερον καὶ οὐδεὶς αὐτῶν κατ' οὐδένα τρόπον παρενο-
stam patietur de his quæ ignorata fuerint Misit autem & Menelaum
χλησάτω περὶ τῶν ἠγνοημένων πέμπομεν δὲ καὶ τὸν μενέλαον 32
hortaturum vos Valete anno centesimo quadragesimo octauo
παρακαλέσοντα ὑμᾶς. ἔρρωσθε ἔτους ἑκατοστοῦ τεσσαρακοστοῦ ὀγδόου, 33
Xanthici quinta & decima
ξανθικοῦ πεντεκαιδεκάτη ἐπιμένει δὲ καὶ οἱ ῥωμαῖοι θεὸς αὐτὸς ὢν 34
stolam habentem sic QVINTVS Memmius Titus Manlius legati Romano
στολὴν ἔχοντες ὅτως Κόιντ⊙ μέμμι⊙, τίτος μάνλιος, πρεσβυ ῥω
rum populo Iudæorum gaudere De iis quæ Lysias cognitus
μαίων, τῷ δήμῳ τῶν ἰουδαίων χαίρειν ἃ παρ' ὧν λυσίας ὁ συγγενὴς 35
regis concessit vobis, & nos consentimus Quæ
τοῦ βασιλέως συνεχώρησεν ὑμῖν, καὶ ἡμεῖς συνεδοκοῦμεν. ἃ 36
autem iudicauit referenda esse regi mittite aliquem confestim
δὲ ἔκεινε προσανενεχθῆναι τῷ βασιλεῖ, πέμψατέ τινα παραχρῆμα
consideraturum de his, vt exponamus sicut congruit vobis nos enim
διῳκεῖσθαι γὰρ ἐπὶ τοῦτον, ἵν' ἐκδῶμεν ὡς καθήκει καὶ ὑμῖν ἡμεῖς δὲ
accedimus ad Antiochiam Ideoque festinate & mittite aliquos
προσάγομεν πρὸς ἀντιόχειαν διὸ παύσασθε καὶ πέμψατέ τινας, 37
vt & nos cognoscamus cuius erga sententiæ Valete anno centesimo
ὅπως καὶ ἡμεῖς ἐπιγνῶμεν ὁποίας ἐστὶ γνώμης ὑγιαίνετε ἔτους ἑκατο- 38
quadragesimo octauo Xanthici quinta & decima
στοῦ τεσσαρακοστοῦ ὀγδόου, ξανθικοῦ πεντεκαιδεκάτη.

CAP. XII. ιβ'

Factis autem pactionibus his ipse quidem Lysias pergebat ad
Γενομένων δὴ τῶν συνθηκῶν τούτων, ὁ μὲν λυσίας ἀπῆλθε πρὸς τὸν βα 1
regem at Iudæi circa agriculturam versabantur Eorum autē qui in
σιλέα οἱ δὲ ἰουδαῖοι περὶ τὴν γεωργίαν ἐγίνοντο τῶν δὲ κατὰ τό- 2
locis ducum Timotheus & Apollonius (filius) Gennæi item autem Hieronymus
που στρατηγῶν μύδρος καὶ ἀπολλώνιος ὁ τοῦ γενναίου, ἔτι δὲ ὁ ἱερωνυμ⊙
& Demophon vltra autem hos Nicanor Cypriarches, non finebant eos qui esce-
καὶ δημοφῶν, πρὸς δὲ τούτοις νικάνωρ ὁ κυπριάρχης, οὐκ εἴων αὐτοὺς ἥσυ
re & silentium agere. Ioppitæ autem tale perpetrauerant
χίαν ἄγειν καὶ τὰ τῆς ἐπιχείρας ἄγειν. ἰοππῖται δὲ πολιτεύτον συνεπλέ- 3
flagitium, rogantes eos qui cum ipsis habitabant Iudæos
σαντο δυσέβημα, παρακαλέσαντες τοὺς σὺν αὐτοῖς οἰκοῦντας ἰουδαίους
vt ascenderent in paratas ab ipsis scaphas cum vxoribus & filiis
ἐμβῆναι εἰς τὰ κατασκευασθέντα ὑπ' αὐτῶν σκάφη σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις
quasi nulla staute cum eis inimicitia Secundū autem commune
ὡς μὴ ὄντος μίσους γενομένου πρὸς αὐτοὺς δυσμενείας κατ' ὃ τὸ κοινὸν 4
ciuitatis decretum, & his acquiescentibus tanquam pacem agere volen-
τῆς πόλεως ψήφισμα, καὶ τούτων οὐδὲν ὑποπτευόντων ὡς ἂν εἰρηνεύειν θελό
tibus & nihil suspectum habentibus in altum ductos eos submerserunt cùm essent
των καὶ μηδὲν ὑποπτον ἐχόντων, ἐπαναχθέντας αὐτοὺς ἐβύθισαν, ὄντας
non minus ducentis Cognoscens autem Iudas factum in
οὐκ ἔλαττον τῶν διακοσίων μεταλαβὼν δὲ ἰούδας τὴν γενομένην εἰς τὺς 5

suam gentem crudelitatem, præcipient his qui circa se hominibus, Et
6 ὁμοεθνεῖς ὠμότητα, παραγγείλας τοῖς περὶ αὐτὸν ἀνδράσι, καὶ
invocans justum judicem Deum venient adversus homici-
ἐπικαλεσάμενος τὸν δίκαιον κριτὴν θεὸν, ἤρχετο· καὶ τὰς μαφό-
das fratrum quidem portum nocte succendit & scaphas combus-
νους τῶν ἀδελφῶν, τὸν μὲν λιμένα νύκτωρ ἐνέπρησε, καὶ σκάφη κατέ-
sit eos autem qui illuc confugerunt transfodit. Ipsa autè vilia con-
7 φλεξε, τοὺς δὲ ἐκεῖ συμφυγόντας ἐξεκέντησε. τῆς δὲ χώρας συ-
clusa, recessit quasi iterum ventorus, & universam Joppitarum eradica-
κλειθέντος, ἀνέλυσε ὡς πάλιν ἥξων καὶ τὸ σύμπαν τῆς ἰοππιτῶν ἐκεί-
turus gentem. Cùm cognouisset autè eos qui in Jamnia, eodem
8 νους πολίτευμα. μεταλαβὼν δὲ καὶ τοὺς ἐν ἰαμνείᾳ τὸν αὐτὸν ὅπ-
facere volentes modo habitantibus apud se Judæis, Et
τελεῖν βουλομένους πρότερον τοῖς παροικοῦσιν ἰουδαίοις, καὶ τοῖς
9 Jamnitis nocte superueniens succendit portum cum navibus ita vt appa-
ἰαμνείταις νυκτὸς ἐπέβαλεν, ὑφῆψε τὸν λιμένα σὺν τῷ στόλῳ ὥς τε φαί-
rerent splendores ignis in Hierosolymis, stadia cùm essent ducenta
νεσθαι τὰς αὐγὰς τοῦ φέγγους εἰς τὰ ἱεροσόλυμα σταδίων ὄντων διακοσίων
quadraginta. Inde autem abeuntes stadijs nouem, sæuientibus
10 τεσσαράκοντα. ἐκεῖθεν δὲ ἀποπλέοντες σταδίους ἐνέα, πεμπόντων
iter contra Timotheum, superuenerunt Arabes in eum non pauciores
τὴν τορείαν ὄντα τὸν τιμόθεον, προσέβαλον ἄραβες ἀὐτῷ ἐκ ἐλάττους ἢ
quinque millibus: equites autem quingenti. Facta autem valida pugna, &
11 πεντακισχιλίων, ἱππεῖς δὲ πεντακόσιοι. γενομένης δὲ καρτερᾶς μάχης, καὶ
his qui circa Judam ob id quod à Deo auxilium prosperatis
τῆς θεῖ τὸν ἰούδαν διὰ τῶν θεῷ τὸ θεῖ βοήθειαν δεδωκότων,
victi pastorales Arabes petebant dare Judam dextram vt
ἐλαττωθέντες οἱ νομάδες ἄραβες ἀξίωμα δοῦναι τὸν ἰούδαν δεξιὰν αὐ-
promittentes & pascua daturos & in cæteris profuturos eis
τοῖς, ὑπισχνέμενοι καὶ βοσκήματα δώσειν καὶ εἰ πῆς λοιπῆς ὠφελήσειν αὐ-
Judas autem arbitratus quàm verè in multis eos vti
12 τούς. ἰούδας δὲ καταλαβὼν ὡς ἀληθῶς ἐν πολλοῖς αὐτοὺς χρησί-
les concessit pacem acturum ergo eos & acceptantes dextras in
μους, ἐπεχώρησεν εἰρήνην ἄξειν πρὸς αὐτούς· καὶ λαβόντες δεξιάς, εἰς
tabernacula discesserunt. Aggressus est autè & in quandam ciuitatē ponte
13 τὰς σκηνὰς ἐχωρήθησαν. ἐπέβαλε δὲ καὶ ὀχυρᾷ πόλει γεφυροῦ
munitam & muris circumseptam & mistis gentibus habitatam
σῃ καὶ τείχεσι περιφραγμένῃ καὶ πανμιγέσιν ἔθνεσι κατοικουμένῃ,
nomen autem Caspin. Qui verò intùs confisi in murorum stabi-
ὄνομα δὲ κασπίν. οἱ δ' ἔνδον πεποιθότες τῇ τῆς τειχέων ἐρυ-
litate & alimoniarum apparatu remissius verbam ur
μότητι, τῇ τε βρωμάτων παρασκευῇ, ἀνεσχηλότερον ἐχρῶντο, τοῖς
Judam conuitijs lacessentes & adhuc blasphemantes & loquentes quæ
14 περὶ τὸν ἰούδαν λοιδορήμασι καὶ προσέτι βλασφημοῦντες, καὶ λαλοῦντες ἃ
non fas. Qui autè circa Judam invocantes magnum
15 μὴ θέμις. οἱ δὲ περὶ τὸν ἰουδαν ἐπικαλεσάμενοι τὸν μέγαν τῶ
mundi principem qui sine arietibus & machinis tostrumentalibus præcipitauit
κόσμε δυνάστην, τὸν ἄτερ κεμῶν καὶ μηχανῶν ὀργανικῶν καταχημίσαντα
Hiericho in Iesu temporibus irruerunt ferociter in murum Ca
τὰ ἱεριχὼ ἐπὶ τῶν ἰησοῦ χρόνοις, ἐνέπεσαν θηριωδῶς τῷ τείχει κατα-
pientes quæ ciuitatem Dei voluntate ineffabiles fecerunt
16 λαβόμενοί τε τὴν πόλιν τῷ θεῷ θελήσει, ἀμυθήτους ἐποίησαντο

cædes, ita vt adiacens stagnum in latitudine habens stadia duo
σφαγὰς ὡς τε ἢ ᾠδακειμένῳ λίμνῃ τὸ πλάτος ἔχουσα σταδίους δύο
fluens sanguine impletum videretur Inde autem discedentes
καταῤῥυτον αἵματι πεπληρωμένῳ φαίνεσθαι. ἐκεῖθεν δὲ ἀποστάντες 17
per stadia septingenta quinquaginta transierunt in Characa ad eos qui di-
σταδίους ἑπτακοσίους πεντήκοντα διήλασαν εἰς τὸν Χαρακα πρὸς τοὺς λεγο-
cuntur Tubiæni ludæi Et Timotheum quidem in locis non cepre
μένους τουβιανοὺς ἰουδαίους. ἢ τιμόθεον μὲν οὐκ ἦν τόπων κατὰ 18
henderunt infecto negotio tunc à locis regressum, relinquentem autem
λαζον ἄπρακτον τότε ἀπὸ τῆς τόπων ἐκλελυκότα, καταλελοιπότα δὲ
præsidium in quodam loco & valdè firmum Dositheus autè & Sosipater ex
φρουρὰν ἔν τινι τόπῳ καὶ μάλα ὀχυρᾷ. δωσίθεος δὲ καὶ σωσίπατρος 19
his qui circa Macchabæum ducibus exeuntes peremerunt à
τῆς περὶ τὸν μακκαβαῖον ἡγεμόνων, ἐξοδιάσαντες ἀπωλεσαν τοὺς ἀπὸ
Timotheo relictos in præsidio plures decem millia virii
τιμοθέου καταλειφθέντας ὑπὲρ δισμυρίους ἀνδρῶν
At Macchabæus ordinans suum exercitum per cohortes constituit eos
ὁ δὲ μακκαβαῖος διατάξας τὰ ἑαυτοῦ στρατὸν κατέστησεν ἀν- 20
in turmas & in Timotheum impetum fecit habentè circa se
τὰς ὁπλιτῶν καὶ ἐπὶ τὰ τιμόθεον ὥρμησεν ἔχοντα περὶ αὐτὸν
decem miliaria duodecim peditum equites autè duo mille supra quingentos
μυριάδας δώδεκα πεζῶν, ἱππεῖς δὲ δύο χιλίους πρὸς τοῖς πεντακοσίοις τὰ 21
At aduentum cognoscens Iudæ præmisit Timotheus vxores
δὲ ἔφοδον μαθὼν ἰούδου, προσεξαπέστειλε ὁ τιμόθεος τὰς γυναῖκας
& filios & reliquum apparatum ad id quod dicitur Carnion erat enim
καὶ τὰ τέκνα καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν εἰς τὸ λεγόμενον καρνίον διὰ γὰρ
difficile obsessu & accessu difficile castellum ob omnium locorum angu-
δυσπολιόρκητον καὶ δυσπρόοπτον τὸ χωρίον διὰ πάντων τῶν τόπων ἦν
stiam Cùm appropinquasset autem Iudæ cohors prima & facto
τὴν τε ἐπιφανείαν ἢ τῆς ἰούδου ἀπείρας πρώτης, καὶ γνόμενα 22
timore in hostes trepidationeque, ex illius qui vniuersa videt apparen-
δρίοις ὑπὸ τοὺς πολεμίους· φόβος τε καὶ τῆς τὰ παντα ἐφορῶντος ἐπιφα
tia facta super ipsos in fugam versi sunt alius alio latus
νείας γενομένης ἐπ' αὐτοὺς, εἰς φυγὴν ὥρμησαν, ἄλλος ἄλλαχῆ φερόμενος·
ita vt ixpe à propriis lederentur, & gladio suo nonnullos
ὥς τε πολλάκις ὑπὸ τῆς ἰδίων βλάπτεσθαι, καὶ ταῖς τῆς ξιφῶν ἀκμαῖς
transfigerentur Faciebat autem persecutionem intensiorem Iudas ſi
ἀναπείρεσθαι. ἐποιεῖτο δὲ τὸν διωγμὸν ἀπαρατίτον ἰούδας συ- 23
nullans propinquos occideritque ad decem millaria tria vi orum
ναπτῶν τοὺς ἀπείθεις διέφθειρέ τε εἰς μυριάδας πεζῶν ἀνδρῶν.
Ipse autem Timotheus incidens in eos qui circa Dositheum & Sosipatrem: postulabat
αὐτὸς δὲ ὁ τιμόθεος ἐμπεσὼν τοῖς περὶ τὸν δωσίθεον καὶ σωσίπατρον, ἠξίου 24
cum multis adulationibus vt dimitterent vxorum se eo quòd plurium quæsi pa
μὴ πολλῆς χρείας ἐξαφεῖναι ζῶντα αὐτὸν· διὰ τὸ πλείονων μὲν χρ-
rens alioru autè fratres haberet & hos decipi contingeret Cùm
νεῖς, ὧν ἦ ἀδελφοὺς ἔχειν, καὶ πύστους ἀλογηθῆναι συμβήσεσθαι. πρὸ 25
firmasset autem ipse per plura definitionem restituturum hos illæ
σαντος ἦ αὐτῷ διὰ πλείονων τὸν ὅρισμὸν ἀποκατάστασιν τούτους ἀπο-
sos dimiserunt eum propter fratrum salutem Egredientes
λύσαντες, ἀπέλυσαν αὐτὸν ἕνεκα τῆς ἀδελφῶν σωτηρίας ἐξελθὼν 26
autem in Carnion & Atergateum iugulauit decem milliaria corpo
δὲ ἐπὶ τὸ καρνίον καὶ τὸ ἀτεργατεῖον, κατέσφαξε μυριάδας σωμά

rum duo & quinque millia. Post autem horum fugam & perditionem
2 των δύο ϗ πεντακισχιλίους· μ῀ δὲ τ῀τον προπὶ ϗ ἀπωλειαν
exercitum movit & contra Ephron civitatem muratam in qua omnigenæ in ipsa
ἐπισεβάζει ϗ ὅτι ἑτερῶν πόλιν ὀχυρὰν, ἐν῀ παμφύλα ἐν αὐτ῀
multitudines habitabant juvenes autem robusti ante muros consistentes for
πλίθη κατφκει νεανίαι ϗ ῥωμαλέοι περὶ τὴν τειχῶν καθεστῶτες ἀρώ-
iter repugnabant. Hic instrumentorum & telorum multi apparatus erant.
σω ἀπεμαχοντο· ἐπιθάδο ὀργάνων ϗ βελῶν πολλαὶ παρασέσεις ὑπ῀ρχον·
Invocante autem principem cum fortitudine confringentem
28 ἐπικαλεσάμενοι δὲ τὸν δυναστὴν τὸν μ῀ κράτους σωτῆρα τῶν τὴν
hostium vires, ceperunt civitatem subditam. prosternerunt autem ex his qui
πολεμίων ἀλκὰς, ἕλαζον τὴν πόλιν ὑπ῀χείων· κατέτρωσαν ϗ τ῀ ἔν-
intus in decem milliaria duo & quinque millia. Abeuntes autem in
δον εἰς μυριάδας δύο ϗ πεντακισχιλίους· ἀπαζ ἄξαντες δὲ ἐκεῖ
29 de profecti sunt in Scythæu civitatem distantem à Hierosolymis stadiis
ὄντ, ὥρμησαν ὅπ῀ σκυθῶν πόλιν ἀπέχουσαν ὑπὸ ἱεροσολυμων σταδίους
sexcentis. Testantibus autem qui illi erant Judæis quem
30 ἑξακοσίους ὑπεμαρτυρησάντων ϗ τὴν εἰκὶ καθεσεσαν Ἰουδαίοις, ὡ῀
Scythopolitæ habuerint erga eos benevolentia & in adversitatis tempore
οἱ σκυθοπολῖ ϗ ἔχοι περὶ αὐτὲς εὔνοιαν, ϗ ἐν πῖς τ῀ ἀτυχίας καὶ
bus benignum occursum gratias agentes. Et hi tantas
χοῖς ἥμερον ἀπάντησιν, ἀχαρισήσαντες, ϗ ὡς ἐσ῀ξαλέσαν
31 etiam in reliqua ergà genus benignæ esse venerationes in
πες ϗ εἰς τὰ λοιπὰ φὸς τ῀ γένος ἀμνεῖς ἔι), παρεγενήθησαν εἰς
Hierosolymam Hebdomadarii festo existente propinquo. Post autem
ἱεροσόλυμα τ῀ τῆς ἑβδομάδων ἑορτῆς ὄσης ὑπογύε· μ῀ δὲ τὴν
32 dictam Pentecosten iverunt contra Gorgiam Idumææ du-
λαρχομένω πεντηκοσ῀ν, ὥρμησαν ἐπὶ γοργίαν τὸν τ῀ ἰδουμαίας στρατη-
cem. Exierunt autem cum peditibus tribus millibus, equitibus autem quadrin-
γόν· ἐξῆλθον ϗ μ῀ πεζῶν τρισχιλίων, ἱππέων ϗ τετρακο-
33 gentis. Contra hunc autem pugnantes contigit cadere paucos
σίων. πρὸς τοῦτον δὲ παρατοξαμένης σωΐζη πεσεῖν ὀλίγους
34 de Judæis. Posthæc ante quàm de his qui Bacenoris eques vir
σὺν τῆς ἰουδαίοις· δωσίθεος δέ πς τ῀ βακήνορ῀ ἔφιππ῀ ἀὶρ
35 & fortis apprehendit Gorgiam & tenens clamyde duxit eum
ϗ καρτερὸς εἶχετο τῆ χλαμύδ῀, ἤθελ῀ ὡς
fortiter & cum vellet sed ilium capere vivum, equitem quo-
τὸν ἀνδρώσας ϗ βουλόμενο τ῀ κατάρατον λαβεῖν ζωγρίαν τῆς ἱππέων τι
dam Thracensium invecto in eum & humerum amputante fugit Gor
νὸς θρᾳκῶν ἐπισεχθέντ῀ αὐτῆ, ϗ τὸν ὦμον καθελόντ῀, διέφυγε γορ
gias in Maresa. His autem qui circa Heldrin divinis pugnacibus
γίας εἰς μαισά· τῆς ϗ θεὶ τὸν ἔσδειν ἐπὶ πλεῖον μαχομένων,
36 & fatigatis existentibus, invocans Judas Dominum adjutorem
ϗ κατακόπων ὄντων, ἐπικαλεσάμεν῀ ὁ ἰούδας τὸν κύριον σύμμαχον
apparere & ducem belli. Incipiens patria voce
φανῆναι ϗ προσηγὸν τῆ πολέμε, καταρξάμεν῀ τῆ πατρίῳ φωνῆ τῷ
37 cum hymnis clamorem aggressus inspiratè eos qui circa Gorgiam,
μὲθ ὕμνων κραυγὴν, ἐπιπέσας ἀπροσδοκήτως τοῖς περὶ τὸν γοργίαν,
fugam eorum fecit. Judas autem colligens exercitum venit
πρωτὴν αὐτῶν ἐποιήσατο· ἰούδας ϗ ἀναλαβων τὸ στράτευμα, ἦκε
38 in Odollam civitatem ut septima die supervenientè secundùm consuetudinem puri
εἰς ὀδολλὰμ πόλιν τ῀ ϗ ἑβδομάδος ἐπιγαλλούσης, κατὰ τὸν ἐθισμὸν ἁγνι

fieret ibidem sabbatum egerunt At sequenti venerunt qui circa
διὸ τῇ ἐχομένῃ ἦλθον οἱ πε-
tudam quo tempore necessitas fuit, corpora
εἰ τὴν ἰούδαν καθ' ὃν χρόνον τὸ τῆς χρείας ἐγεγόνει, τὰ σώματα τῶν 39
prostratorum tollere, & cum cognatis reponere in
προπεπτωκότων ἀναλαμβάνῃ, καὶ μετὰ τῶν συγγενῶν ἀποκατασῆσαι εἰς
paternis sepulchris Invenerunt aut vniuscuiusque mortuorum sub
τοὺς πατρῴους τάφους. εὗρον δὲ ἑκάστου τῶν τεθνηκότων ὑπὸ τοὺς 40
tunicis sacra eorũ quæ de Iamneia idolorum, à quibus lex prohi-
χιτῶνας ἱερώματα τῶν ἀπὸ ἰαμνείας εἰδώλων, ἃ ἐπὶ τοῖς ἰουδαίοις
bet Iudæos at omnibus manifestum fuit ob hanc causam
γε τοὺς ἰουδαίους τοῖς πᾶσι σαφὲς ἐγένετο διὰ τοῦτο δὲ τοῦτο δίκαια
hos corruisse Omnes itaque benedicentes opera iusti
τοῦ δεσπότου πάντες σαφῶς ἐλογίσαντο τὰ τῷ δικαιοκρίτου 41
Domini qui occulta manifesta facit ad supplicationẽ conuersi
κυρίῳ τὰ κεκρυμμένα φανερὰ ποιοῦντι, εἰς ἱκετείαν ἐτράπη-
sunt rogantes factum delictum omnino deleri at
σαν, ἀξιωσάντες τὸ γενόμενον ἁμάρτημα τελείως ἐξαλειφθῆναι ὁ δὲ 42
generosus tu-as hortatus est multitudinem conseruare se sine peccato
γενναῖος ἰούδας παρεκάλεσε τὸ πλῆθος σωτηρίαν αὐτοὺς ἀναμαρτήτους
esse sub oculis videntes quæ facta erant ob prostratorum
ἐν ὄψει ὁρῶντας τὰ γενόμενα διὰ τὴν τῶν προπεπτωκότων
peccatum Facien-que præparationes secundum virorũ collectionẽ
ἁμαρτίαν ποιησάμενός τε κατασκευάσματα κατ' ἀνδρὸς λογίαν 43
ad argenti drachmas duo mille misit in Hierosolymam ad offerendum
εἰς ἀργυρίου δραχμὰς δισχιλίας, ἀπέστειλεν εἰς ἱεροσόλυμα προσαγαγεῖν
pro peccato sacrificium valde bene & vtiliter faciens, de resurrectiõ
περὶ ἁμαρτίας θυσίαν, πάνυ καλῶς καὶ εὐσεβῶς ποιῶν, περὶ ἀναστά-
ne cogitans Nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraf
σεως διαλογιζόμενος εἰ μὴ γὰρ τοὺς προπεπτωκότας ἀναστήσειν προσεδό 44
set, superfluum & vacuum pro mortuis orare Deinde considerans his qui
κα, περιττὸν καὶ ληρῶδες περὶ νεκρῶν δεῆσθαι. εἶτ' ἐμβλέπων τοῖς 45
cum pietate obdormierant optimam repositam gratiam Sancta &
μετ' εὐσεβείας κοιμωμένοις κάλλιστον ἀποκείμενον χαρισήριον ὁσία καὶ
pia consideratio vt de pro mortuis propitiationem fecit
εὐσεβὴς ἡ ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων τοῦ ἐξιλασμὸν ἐποιήσατο, 46
vt à peccato solurrentur
τῆς ἁμαρτίας ἀπολυθῆναι.

CAP XIII. ιγ'.

At nono & quadragesimo & centesimo anno compertum est
Τῷ δὲ ἐνάτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ καὶ ἑκατοστῷ ἔτει προσέπεσε τοῖς περὶ τὸν 1
Iudæ Antiochum Eupatorem venire eum mũltitudinibus aduersus Iudæam
ἰούδαν ἀντίοχον τὸν εὐπάτορα παραγίνεσθαι σὺν πλήθει τῶν ἰουδαίων,
& cum eo Lysiam procuratorem & super negotia vniuersa
καὶ σὺν αὐτῷ λυσίαν τὸν ἐπίτροπον καὶ τὸν τῆς πραγμάτων, ἕκαστον 2
habentem exercitum Græcum peditum decem milliaria nouem, & equites quin-
ἔχοντα δύναμιν ἑλληνικὴν πεζῶν μυριάδας ἐννέα, καὶ ἱππεῖς πεν-
que mille trecentos & elephantes viginti duo currus autem
τακισχιλίους τριακοσίους, καὶ ἐλέφαντας εἰκοσιδύο, ἅρματα δὲ δρε
falcatos trecentos Comiscuit se autem illis & Menelaus & hortabatur
πανισχίλια τριακόσια συνέκλεισε δὲ αὐτοῖς καὶ μενέλαος, καὶ παρεκά- 3

cum

cum multa ironia Antiochum non pro salute parvi eri-
λει μὴ πολλῆς εἰρωνείας τ̃ ἀντίοχον, ἐκ ὀλι σωτηρίᾳ τ̃ παρίδος, διὸ
mans autem in principatu constituum iri At rex re-
4 μενος δὲ ἐπὶ τ̃ ἀρχῆς κατασθήσεδ, ὁ δὲ βασιλεὺς ὑβρι βα-
gum suscitavit animum Antiochi in percussorem & Lysia ofi-
σιλέων ἐξήγειρε τ̃ θυμὸν τ̃ ἀντιόχου ὁτι τὴν ἀλιτήριον, καὶ λυσίαν ἀποδεί-
dente hunc causam malorum esse omnium, iussit ve-co succidi eã
ξαντος τὸν αἴτιον τ̃ κακῶν ἐν πάντων, προσέταξεν, ὡς ἐν ὁδῷ ὄντ
in loco, occare ducenties in Beream ibi
ἐν τῷ τόπῳ, προπατολέσαι ἀγαγόντας εἰς βέροιαν ἔστ
autem in loco turris quinquaginta cubitorum plena cinere hinc autem in
5 δὲ ἐν τῷ τόπῳ πύργ̃ πεντήκοντα πηχῶν πλήρης ἀποδοῦ ὁλ̃ ὄρ-
frumentũ habebat rotundum undique præceps in cinerem hic
γανον εἶχε φερφερὲς πάντοθεν ἀπόκρημνον εἰς τὴν ἀποδόν ἐνταῦθα
sacrilegit reum vel & quorunda aliorum malorum summistarem factum
τὸν ἱεροσυλίας ἔνοχον, ἢ καί τινων ἄλλων κακῶν ὑφοχὼν πεποιημέ
omnes propellunt in mortem Tali fato privaricatorem con
6 νον ἅπαντες προωθοῦσιν εἰς ὄλεθρον τοιούτῳ μόρῳ τ̃ παράνομον συνέ
rigit mori neque terram affectatum Menelaum Valde iuste quoniã
βη θανεῖν, μὴ δὲ τ̃ γῆς τυχόντα μενέλαον, πάνυ δικαίως ἐπεὶ
enim perpetravit multa circa aram delicta cuius ignis sanctus erat
7 γὰ συνετελέσατο πολλὰ περὶ τ̃ βωμὸν ἁμαρτήματα, καὶ τὸ πῦρ ἁγνὸν καὶ
& cinis in cinere mortem tulit At super
8 καὶ ἡ ἀποδὸς, ἐν ἀποδῷ τὸν θάνατον εκομίσατο τοῖς δ̃ φρονή-
bis rex efferatus esse incipiebat pessima eorum quæ sub patre
μασιν ὁ βασιλεὺς βεβαρβαρωμένος ἤρχετο, τὰ χρείεσιν τ̃ ὁλ̃ τ̃ πατρὸς
suo facta fuerunt offensurus Iudæis Cognoscens autem Iudas
9 αὐτὸ γιγνόμενον ἐνδεικνύμεν̃ τοῖς ἰουδαίοις μεταλαῶν ἡ ἰούδας
hæc, percepit multitudini per diem & nocem invocare Do
ταῦτα, παρήγγειλε τῷ πλήθει δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὁπικαλεῖσθαι τ̃ κύ-
minum, si quando & alios & nunc adiuvare eos qui lege & patria &
10 ειον, εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε καὶ νῦν, επιβοηθεῖν τοῖς τῷ νόμῳ καὶ πατρίδ̃ καὶ
templo sancto privandi erant & qui nuper paululum respiraverat populum non
ἱεροῦ ἁγίου στερεῖσ μέλλοντ καὶ τὴν ἄρτι βραχέως ἀνεψυχότα λαὸν μὴ
fiscere blasphemis gentibus subditos fieri Omnibus autem
ἐᾶσαι τοῖς δυσφήμοις ἔθνεσιν ὑποχείριος γενέσθ. πάντων δ̃ τὸ
idem facientibus simul & peteentibus misericordem Dominum cum fletu
11 αὐτὸ ποιησάντων ὁμοῦ καὶ καταξιωσάντων τὸν ἐλεήμονα κύριον μετὰ κλαυ-
& ieiuniis & proftratione per dies tres assiduè hortatus
θμῶν καὶ νηστειῶν καὶ προπτώσεως ὁτι ἡμέρας τρεῖς ἀδιαλείπως, παρεκα
eos Iudas iussit venire Per se autem
12 λέσας αὐτοὺς ὁ ἰούδας ἐκέλευσε παρεγίνεσθ καθ' ἑαυτὸν δὲ
cum senioribus existens cogitavit priusquam exercitus
σὺν τοῖς πρεσβυτέροις γνώμεν̃, ἐβουλεύσατο πρὶν εἰσελθεῖν τὸ
regis in Iudæam, & fierent civitatis com
βασιλέως τὸ στράτευμα εἰς τ̃ ἰουδαίαν, καὶ γενέσθαι τῆς πόλεως ἐγ-
porer egressos iudicare negotia Domini auxilio Pos
13 κρατεῖς, ἐξελθόντας κρῖναι τὰ πράγματα τῇ τῶ κυρίου βοηθείᾳ δοὺς
autem procurationem creatori mundi, horatus eos qui cum eo
δὲ τὴν ἐπιτροπὴν τῷ κτίσῃ τῶ κόσμ, παρακαλέσας τοὺς σὺν αὐτῷ,
generosè dimicare vique ad mortem, pro legibus templo civitate
γενναίως ἀγωνίσασθ μέχρι θανάτ περὶ νόμων, ἱεροῦ πόλεως, πατρίδος,

repu-

republica circa autem Modin fecit exercitum Reddens
πολιτείας· περὶ δὲ Μωδεὶν ἐποιήσατο τὴν στρατοπεδείαν. ἀναδὲς
aue his qui circa se signum Dei victoriæ cum iuuenibus opti is electis
δὲ τοῖς περὶ αὐτὸν σωτήρια θεῦ νίκης, μετ' νεανίσκων ἀρίστων καθεμί- 15
admouens noctu ad regiam aulam castra inter
νων ἐπιβαλὼν νυκτὸς ἐπὶ τὴν βασιλικὴν αὐλὴν τὴν παρεμβολήν, ἀνεῖ-
fecit ad viros duo millet & maximum elephantorum cum ea quæ
λεν εἰς ἄνδρας δισχιλίους· καὶ τὸν πρωτοδοντα τῶν ἐλεφάντων σὺν τῷ
in domo turba composuit Et in fine castra metu
κατ' οἰκείαν ὄχλω συνέθηκε· καὶ τὸ τέλος τὴν παρεμβολὴν δέους
& turbatione complenerit & regressi sunt profligarit Illucescente autem iam 16
καὶ ταραχῆς ἔπλησαν, καὶ ἐξέλυσαν εὐημερήσαντες. ὑποφαινούσης δὲ ἤδη
die hoc factum fuerat ob aduuantem eum Domini protectionem 17
τῆς ἡμέρας τοῦτ' ἐγίνετο, διὰ τὴν ἐπιφήνουσαν αὐτῷ τοῦ κυρίου σκέπην
At rex cum accepisset gestum Iudæorum audaciæ tentabat
ὁ δὲ βασιλεὺς εἰλήφως γνῶμα τῆς τῶν ἰουδαίων ἀνδρείας, καταπείρασε 18
per compendia loca Et ad berthsura præsidium
διὰ μεθόδων τὰς πύκας καὶ ἐπὶ βαθυτέρα φρέαρος
munitum Iudæorum accessit fugabatur offendebat minorabatur 19
ὀχυρὸν τῶν ἰουδαίων προσήγγικε· ἐπροπούτο, προσέκρουεν, ἠλαττοῦτο
His au e qui totus Iudas necessaria misit Nunciauit autem myſte
τοῖς δ' ἑαυτοῦ ἰούδας τὰ δέοντα προσέπεμψε προσέσχηκε δὲ τὰ μυσή- 20
ria hostibus Rhodocus ex Iudaico exercitu requisitus est autem & com
εια τοῖς πολεμίοις ροδόκος ἐκ τῆς ἰουδαϊκῆς ταξεως ἀνεζητήθη δὲ καὶ κα 21
prehensus est & conclusus est Secundò locutus est rex his qui in
τελήφθη καὶ κατεκλείσθη ἐδιδατιρολόγησεν ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐν 22
Berlisaris dexteram dedit accepit abiit commisit cum Iuda
βαθυτέρᾳ δεξιὰν ἔδωκεν, ἔλαβεν ἀπῆλθε, προσέβαλε πῖς περὶ τὸν Ἰού-
minor fuit Cognouit rebellasse Philippum in An
δαν, ἵππων ἐγήμετο μετέλαβεν ἀπονενοῆσθαι τὸν φίλιππον ἐν ἀν
tiochia qui reliquus erat super negotia confusus est 23
τιοχείᾳ τὸν ὑπολελειμμένον ἐπὶ τῶν πραγμάτων συνεχύθη τὲς
Iudæos rogauit subditus est & iurauit in omnibus iustis recon
ἰουδαίους παρεκάλεσεν, ὑπέτάγη, καὶ ὤμοσεν ὅτι πᾶσι τοῖς δικαίοις συνε-
ciliatus est & sacrificium obtulit honorauit templum & locum humanè
λυθη καὶ θυσίαν προσήγαγε, ἐτίμησε τὸν νεὼ, καὶ τὸν τόπον ἐφιλαν
tractauit Et Maccabæum amplexatus est reliquit ducem
θρωπησε, καὶ τὸν μακκαβαῖον ἀποδέξατο, κατέλιπε στρατηγὸν 24
a Ptolemaide vsque ad Gerrenos principem Venit in pro
ἀπὸ πτολεμαΐδος ἕως τῶν γερρηνῶν ἡγεμονίδιν ἦλθεν εἰς πτο 25
lemaidem grauiter ferebant pro pacis Ptolemæes indignabatur
λεμαΐδα· ἐδυσφόρουν ὑπὲρ τῶν συνθηκῶν οἱ πτολεμαεῖς ἐδέιναζον
eumpe eo quod volerant irrita facere fœdera Accessit ad tribu
γὰρ ὧν ἠθέλησαν ἀθετεῖν τὰς διαλύσεις προσῆλθεν πρὸς τὸν βῦ- 26
nal Lysiæ defendit possibilitate persuasit sedauit benignos
μαλυσίαν ἀπελογήσατο ἐνδεχομένως συνέπεισε, κατεπράυνεν, ἀπιναεῖς
fecit regressus est in Antiochiam sic regis professio &
ἐποίησεν, ἀνέζαξεν εἰς ἀντόχειαν οὕτω τὰ τοῦ βασιλέως τῆς ἐφόδε καὶ
reuersio contigerunt
τῆς ἀναζυγῆς ἐχωρησε

CAP XIIII.

Post autem triennii tempus innotuit Iudæ, Demetrium

1 Μετὰ δὲ τριετῆ χρόνον προσέπεσε τοῖς περὶ τὸν Ἰούδαν, δημήτριον τὸν
filium Seleuci per eu qui in Tripoli portum nauigarerat cum multitudine
τοῦ σελεύκου διὰ τῆς τριπόλιν λιμένος εἰσπλεύσαντα μετὰ πλήθους
fortí & classe Obtinuisse regionem postquam occidit Antiochum &
2 ἀχυροῦ καὶ στόλε, κεκρατηκέναι τῆς χώρας ἐπαρελόμενον αὐτίοχον καὶ
huius procuratorem Lysiam Alcimus autè quidam qui fuerat
3 τὸν τούτου ἐπίτροπον λυσίαν ἄλκιμον δέ τις προχειρισά-
summus sacerdos voluntariè autem coinquinatus in segregationis tem
μενον ἀρχιερεὺς, ἑκουσίως δὲ μεμολυμμένον ἐν τοῖς περὶ ἀυξίας κρί-
poribus cognoscens quod secundū quemlibet modum non esset ei salus
νοις, συνοήσας ὅτι καθ' ὁντινα οὖν τρόπον οὐκ ἔστιν αὐτῷ σωτηρία,
neque ad sanctum alterè vltrà accessus Venit ad re-
4 ἀδὲ πρὸς τὸ ἅγιον δυσπαρίεσον ἔτι πρόσοδον, ἦκε πρὸς τὸν βα-
gem Demetrium quasi primo & quinquagesimo & centesimo anno, offerens
σιλέα δημήτριον ὡς πρώτου καὶ πεντηκοστοῦ καὶ ἑκατοστοῦ ἔτους, φοσάγων
ei coronam auream & palmam, vltra autem hæc ex legumi-
αὐτῷ στέφανον χρυσοῦν καὶ φοίνικα, πρὸς δὲ τούτοις τῶν νομιζομένων
ramis templi & die illo silentium habuit Oppor-
5 θαλῶν τὰ ἱεροῦ καὶ τὴν ἡμέραν σιωπὴν ἠσυχίαν ἔχε. καὶ
tunitate aut furens propriæ dementiæ auxiliatricem vocatus ad consilium
ρόν δὲ λαβὼν τῆς ἰδίας ἀνοίας συνεργόν, προσκληθεὶς εἰς συνέδριον
à Demetrio & interrogatus in qua dispositione & consilio persisterent
ὑπὸ τῶ δημητρίε, καὶ ἐπερωτηθεὶς τὸ τίνι διαθέσει καὶ βουλῇ καθεστήκασιν
Iudæi ad hæc dixit Qui dicuntur ex Iudæis Asi
6 οἱ ἰουδαῖοι, πρὸς ταῦτα ἔφη. οἱ λεγόμενοι τῶν ἰουδαίων ἀσι
dæi quibus præest Iudas Maccabæus bella nutriunt & seditiones
δαῖοι, ὧν ἀφηγεῖται ἰούδας ὁ μακκαβαῖος, πόλεμον τρέφουσι καὶ στάσιν
mouet non sinentes regnum quietem assequi Vnde defrauda
7 ζωσιν, οὐκ ἐῶντες τὴν βασιλείαν ἡσυχίας τυχεῖν ὅθεν ἀφειλό-
tus maiorum gloria dico autem summo sacerdotio huc nunc
μενον τὴν προγονικὴν δόξαν, λέγω δὲ τὴν ἀρχιερωσύνην, δεῦρο νῦν
veni Primum quidē pro his quæ pertinent ad regem legitimè fa
8 ἐλήλυθα πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῶν ἀνηκόντων τῷ βασιλεῖ γνησίως φρο-
pitos secundò autē & pro propriis ciuibus negotians nam
τῶν δεύτερον δὲ καὶ τῶν ἰδίων πολιτῶν σκοπούμενον· τῇ μὲν γὰρ τῶν
prædictorum stultitia vniuersum nostrum genus non parum vexat
προειρημένων ἀλογισία τὸ σύμπαν ἡμῶν γένος οὐ μικρῶς ἀκλινεῖ
9 ἕκαστα δὲ τούτων ἐπιγνωσῇ σὺ βασιλεῦ, καὶ τὴν χώραν καὶ τὸ περιεσα-
singula autem horum cognoscens tu rex & regioni & obsec
μένον γένος ἡμῶν προνοήθητι, καθ' ὃν ἔχεις πρὸς ἅπαντας εὐσπλαγχνίαν
so generi nostro prospice secundū quā habes erga omnes obtutum
clementiam Quamdiu enim Iudas superest impossibile est pacem con
10 φιλανθρωπίαν ἄχει γὰρ ἰούδας περὶ, ἀδυνάτου εἰρήνης τυ-
sequi negotia Talibus autē dictis ab hoc, cito exteri
11 χεῖν τὰ πράγματα τούτων δ ῥηθέντων ὑπὸ τούτε θᾶττον οἱ λοιποὶ
amici non liter se habentes aduersus Iudam inflammauerunt Deme
φίλοι δυσμενῶς ἔχοντες τὰ πρὸς τὸν ἰούδαν προσετύρωσαν τὸν δημή-
trium Aduocati autem in iram Nicanorem qui erat elephantorum
12 τριον στρατηγὸν δὲ εὐδίας νικάνορα τὸν γενόμενον ἐλέφαν-

prin

præfectus & Ducem designans Iudæ misit Dans epistolas,
τας χιλι ὡ σταπηὸν ἀπεδειξας τ ιουδαίας, ἐξαπέστειλε, δοὺς ὁπλοις, 13
ipsum quidem Iudam occidere qui autem cum ipso dispergere conti
αυτὸν μεν τὸν ἰουδαν εταγελέσθη, τὰς δὲ συν αυτῷ σκορπίσαι, κατα
tuere autē Alcimum summū sacerdote maximi templi Quæ aūt ex Iudæa
σοπι ὃ ἄλκιμον ἀρχιερέα τὸ μεγίστου ἱεροῦ τὰ ὃ εκ τ ἰουδαίας 14
fugerant Iudam gentes commiscebant se gregatim Nicanori
περυγαδάκότα τὸν ιουδαν ἔθη συνέμισγον ἀγεληδὸν τῷ νικανορι,
Iudæorum aduersitates & clades proprias prosperitates existimantes
τὰς ἴδ ιουδαιων ἀτυχίας ὡ συμφορὰς ἰδίας εὐημερίας δοκοῦντες
fore Audientes vero Nicanoris aduentū & conuentum 15
ἔσεσθ ἀκουσαντες δὲ τὼ τῦ νικάνορος ἔφοδον ὡ τὼ ἐπίθεσιν τῶν
nationum, consperſi terrā rogabant eū qui vsque in seculum constituerat
ἐθνῶν, καταπασάμενοι γῆν ἐλιτανδον τ αχρις αἰῶν⊙ συνήσαντα
suum populū semper autē cum ostento protegentem suam por
τ ἑαυτῦ λαὸν ἀεὶ δὲ μετ ὀπτασιας ἀντιλαμβανόμενον τ ἑαυτῦ με-
tionem Imperante autem duce, illinc statim mouens
ρίδ⊙ προστάξαντος ὃ τῦ ἡγεμόνος, ἐκεῖθεν εὐθέως ἀναζεύξας 16
cōmiscet se ipsis ad castellum Dessau Simon autem frater Iudæ
συμμίσγ αυτοῖς ὅπ κωμην δεσαυ· σίμων δὲ ὁ ἀδελφὸς ἰούδα 17
cōmiserat prælium cum Nicanore paululum autem ob repentinam hostium
συμβεβληκὼς ὠλ τῷ νικάνορι, βραχέως δὲ τὼ αἰφνίδιον τῶν ἀντικά
apparitionem errauit Veruntamen audiens Nicanor qua habebant qui
λων ἀφασίαν ἐπαικώς ὅμως δὲ ἀκουσας ὁ νικανωρ ὠλ ἐζητ οἱ 18
circa Iudam solicitudinem & in pro patria ce cuminibus
περὶ τὸν ἰουδαν ἀνδραγαδίαν, ὡ ἐν τοῖς περὶ τ πατρίδ⊙ ἀγῶσιν
prosperitatem metuebat iudicium per sanguinem facere Quamob
εὐτυχίαν, ὑπολαβεῖτο τ κείσιν δι' αἱμάτων ποιήσασθ ἀπό- 19
rem misit Posidonium & Theodotum & Mathiam vt darent & acciperent dextras
πεμψε ποσιδώνιον ὡ θεόδοτον ὡ ματθίαν, δῶσι ὡ λαβεῖν δεξιας.
longiore autē facta de his consultatione & duce
πλειον⊙ δὲ γενομένης περὶ τύτων ἐπισκέψεως, ὡ τῦ ἡγεμόν⊙ 20
cum multitudine communicante & cumvideretur concors sententia annuerunt
πῖς πλήθεσιν ἀνακοινωσαμένυ, ὡ φανείσης ὁμοψήφυ γνώμης, ἐπένευσαν
pactis Constituerunt autem diem in qua secretò venirent in
ταῖς συνθήκαις ἐταξαντο δὲ ἡμέραν ἐν ᾗ κατ' ἰδίαν ἥξουσι εἰς 21
vnum & accesſit ab vnoquoque sella posuerunt sellas Dis
τὸ αυτο ὡ προσηλθε παρ' ἑκάστυ δίφρους ἔθεσαν δίφρους δι- 22
posuit Iudas armatos paratos in opportunis locis ne fortè ab
τάξατ ἰούδας ὑφόπλους ἑτοίμους ἐν τοῖς ἐπικαίροις τόποις, μήποτε ἐκ τῦ
hostibus repentè maleficium fieret congressum fecerunt collo
πολεμίων αφνιδίως κακοεργία γένοιτ ἀρμόζουσαν ἐποίησαντο κοινωλο
quium Morabatur Nicanor in Hierosolymis & fecit nihil absurdum
γίαν δ ἐστρεβλο ὁ νικάνωρ ἐν ἱεροσολυμοις, ὡ ἔφαττεν ἐθὲν ἄτοπον τοὺς 23
at congregatas gregarias turbas dimisit & habebat Iudam semper
ὃ συναχθέντας ἀγελαίους ὄχλους ἀπέλυσε, ὡ εἶχε τ ιουδαν διαπαντὸς 24
in conspectu ex animo viro inclinatus fuit Horratus est autē eū ducere
ἐν φρονηματ· ψυχικῶς τῷ ἀνδρὶ φροσεκέκλιτο παρεκάλεσε ὃ αυτὸν
vxorem & filios generare vxorem duxit, quieuit commune duxit vitam At Al
γῆσαι ὡ παιδο ποιήσασθαι ἐγάμησε, ἡσυχησεν, συνοικίαν βίε· ὁ ὃ ἄλ 26
cimus sagacior eam quæ inter illos inuicem benevolentia & fœdus conuentio
κιμ⊙ συνιδὼν τὴν πρὸς ἀλλ'λους ἔνοιαν ὡ τὰς γενομένας συνθή-

nes

nes venit accipiens ad Demetrium, & dicebat Nicanorem aliena
καὶ ἴσα λαβὼν περὶ τ βασιλείαν, καὶ ἔλεγε τὸν νικάνορα ἀλλότεια
sapere de negotiis, nam infidiatorem regni eius iu-
φρονεῖν περὶ τῆς περιμένειν τὸν δὲ ἐπίβουλον τ βασιλείας αὖθις ἰδί-
dem successorem designauit At rex iratus factus &
27 ως διαφόρως ἀνέδειξεν ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκθυμῶς φυόμενος καὶ
scelestij calumnijs irritatus scripsit Nicanori dicens pro
ταῖς τοῦ παμπονήρου διαβολαῖς ἐρεθισθείς, ἔχαψε νικάνορι φάσκων, ὅτι
quidem pactis grauiter ferre iubens autem Macabæum vinctum
μὲν τ συμβεβηκότων βαρέως φέρειν κελεύων δὲ τὸν μακκαβαῖον δέσμιον
mittere in Antiochiam citò Notificatis autem his Nicanori
28 πέμπειν εἰς ἀντιόχειαν ταχέως προσπεσόντων ὑπ τούτων τῷ νικάνορι
confusus erat & grauiter ferebat si pacta irrita faceret cum nihil
συνεχώρητο καὶ δυσφορωτέρως ἔφερεν, εἰ τὰ διεταλμένα ἀθετήσει μηδὲν τ
vir malefecisset Quantumcumque autem regi refistere non erat
29 ἀνδρὸς ἠδικηκότος. ἐπὶ δὲ τῷ βασιλεῖ ἀντιφάτταν ἔκλυε,
opportunitatem obseruabat stratagemate hoc perficere At Maccabæus
30 δήλωσιν ἐτίθει στρατηγήματι τοῦτ' ὀπτελέσαι ὁ δὲ μακκαβαῖος
auferius agere rem cognoscens Nicanorem erga se & non
συνηθέστερον διεξάγοντα συνιδὼν τὸν νικάνορα πρὸς αὐτόν, καὶ τιμῶν εἰς
solitum occursum duriorem habentem intelligens non ex optimo
διάνοιαν ἀπαντήσιν ἀγριοτέραν ἐχούσης, νομίσας ἐκ τοῦ βελτίστου
animo istiusmodi congressus non parum eorum qui circa eum abhorrendus esse
τὴν ἀνοσιότητα εἶναι), συστρέψας ἱκανοὺς τῶν φίλων αὐτῶν, συνεκρύπτετο
à Nicanore Cognoscens autem aliquod generatè à viro
31 τὸν νικάνορα συγγενὲς δὲ ὂν ἔτυχε παίων ὅτι τ ἀνδρὸς
astutia præuenire vellet veniens ad maximum & sanctum templum sacerdotibus
ἐσπουδήκει, καὶ ἐκέλευεν ὀμόσαι τὸν ἀδικούμενον ὅτι τὸ μείζονι καὶ ἅγιον ἱερὸν, καὶ ἱερέων τὰς
decentes victimas offerre eum ibique tradere virum
καθηκούσας θυσίας προσαγόντων, ἐκέλευσεν ὀμόσαι τὸν ἄνδρα.
His autem cum iuramentis dicentibus non fore vbi est qui quæritur,
32 τῆς δὲ μὴ ὄρκων φασκόντων μὴ γνώσεσθαι ποῦ ποτ' ὄντα ὁ ζητούμενος,
extendens dexteram in templum iurauit hæc Si non vinctum
33 προτείνας τ δεξιὰν εἰς τ νεὼ, ὤμοσε τάδε· ἐὰν μὴ δέσμιόν
mihi eum tradideritis, hoc Dei phanum in planitiem faciam, &
μοι τ ἰδίαν παραδῶτε, τὸν δὲ τ τοῦ θεοῦ οἶκον εἰς πέδιον ποιήσω, καὶ
altare effodiam & templum hic Libero illustre erigam
θυσιαστήριον κατασκάψω, καὶ ἱερὸν ἐνταῦθα τῷ διονύσῳ ἐπφανὲς ἀνασή-
Tot autem dicens abiit At sacerdotes protendentes manus
34 σω τοσαῦτα δὲ εἰπὼν ἀπῆλθεν· οἱ δὲ ἱερεῖς προτείναντες τὰς χεῖρας
in cælum inuocabant eum qui semper propugnator fuit gentis nostræ hæc
εἰς τὸν ἀεὶ ὑπέρμαχον τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ταῦτα
dicentes Tu Domine vniuersorum non indigens existens pro
35 τὰ λέγοντες· σὺ κύριε τῶν ὅλων ἀπροσδεὴς ὑπάρχων, εὐ-
bati templum tux habitationis in nobis fieri Et nuper sanctæ omnis
36 δόκησας ναὸν τ σῆς σκηνώσεως ἐν ἡμῖν γενέσθαι· καὶ νῦν ἁγίε παντὸς
sanctitatis Domine serua in sæcula templum hanc nuper
σήματος κύριε, διατήρησον εἰς αἰῶνα, μιάσματι τόνδε τὸν προσφάτως κα-
mundatam domum Razis autem quidam de Hierosolymitanis presbyteris
37 θαρισμένον οἶκον ῥαζὶς δέ τις τῶν ἀπο ἱεροσολύμων πρεσβυτέρων,
delatus est Nicanori vir amator ciuitatis & valde bene audiens &
ἐμμνυθη τῷ νικάνορι, ἀνὴρ φιλοπολίτης καὶ σφόδρα καλῶς ἀκούων, καὶ

secun

secundū benevolentiā pater Iudæorum appellatus Fuit enim in
χῆ τ εὔνοιαν πατὴρ τῶν Ἰουδαίων προσαγορεύομενος. ἐν δὲ τοῖς
superioribus temporibus commentus iudicium ferens in Iudaismo &
ἔμπροσθεν χρόνοις τ ἀμιξίας εἶσιν εἰσελαυνόμενος Ἰουδαϊσμῶ, καὶ 32
corpus & animam pro Iudaismo tradiderat cum omni perseveran
σῶμα καὶ ψυχὴν ὑπὲρ τὸ Ἰουδαϊσμῶ παραβεβλημένος μετὰ πάσης σπου-
tia Volens autem Nicanor manifestam facere quam habebat erga
νίας βουλόμενος ὁ νικάνωρ πρόδηλον ποιῆσαι ἣν εἶχε πρὸς τοὺς
Iudæos malevolentiam misit milites supra quingentos vi comprehen
Ἰουδαίους δυσμένειαν, ἀπέστειλε στρατιώτας ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους συλλα 33
dere eum Putabat enim illum comprehendens his factum
βεῖν αὐτόν. ἔδοξε γὰρ ἐκεῖνον συλλαβὼν, τούτοις ἐργάσεσθαι
cladem At multitudinibus futuris turrem occupare &
συμφοράν. τ δὲ πλήθους μελλόντων τὸν πύργον καταλαβέσθαι, καὶ 34
aulicam iamiam aggredientibus & iubentibus ignem admouere &
τ αὐλαίαν ἤδη πύρᾳ βιαζομένων, καὶ κελεόντων πῦρ προσαγειν καὶ τὰς θύ
tes incendere comprehensus factu, suppositi sibi gladium Grae
ρας ὑφάπτειν, ἐκκαταλείπ γενόμενος ὑπέδωκε ἑαυτῷ τὸ ξίφος εὐγε
rosè volens mori pœnis quam peccatoribus subditus fieri &
νῶς θέλων ὑποδαρῆναι, ἢ τὴν ἀλιτηρίοις ὑπαχθεὶς γενέσθαι, καὶ τῆς 35
propria nobilitate indignè contumeliam pati At plagam non recte diri
ἰδίας εὐγενείας ἀναξίως ὑβρισθῆναι. τὸν δὲ πληγὴν μὴ καταυδικ-
gens ob agonis festinationem & turbis intra ostia
τήσας διὰ τ τοῦ ἀγῶνος σπουδὴν, καὶ τὴν ὄχλου εἴσω τῶν θυρωμάτων 36
triumpentibus, recurrens strenuè ad murum præcipitauit se
εἰσβαλόντων, ἀνδρικῶς γενναίως ἐπὶ τοῖχον, κατεκρήμνισεν ἑαυ
viriliter in turbas His autem velociter retrocedentibus
τὸν ἀνδρικῶς εἰς τοὺς ὄχλους τῶν δὲ ταχέως ἀναπεδισάντων 37
facta diuisione, venit per medium in latus Adhuc autem viuus
χωμένη διαστήματος, ἦλθε καὶ μέσην εἰς τὸν κενεῶνα ἔτι δὲ ἔμ
exiliens & inflammatus animo surgens decurrente fontis
πνους ὑπάρχων καὶ πεπυρωμένος τοῖς θυμοῖς, ἐξαναστὰς ῥεομένων κρουν 38
more sanguine & grauibus plagis exilientibus cursu turbas perstan
δὸν τραύμασιν, καὶ δυσχερῶν τ τραυμάτων ὄντων, δρόμῳ τοὺς ὄχλους διελ
sens Et stans in quadam petra præruptus penitus
θών· καὶ τὰς ὀπὸ πνοὸς πέτρας ἀπερραγώς, παντελῶς 39
exanguis iam factus, proferens intestina & accipiens virisque
ἐξαιμος ἤδη γενόμενος, προβαλὼν τὰ ἔντερα καὶ λαβὼν ἑκατέραις ταῖς
manibus protecit super turbas & inuocans dominatorem vitæ
χερσὶν, ἐνέστησε τοῖς ὄχλοις· καὶ ἐπικαλεσάμενος τὸν δεσπόζοντα τ ζωῆς
& spiritus hæc ei iterum reddere ho modo
καὶ τ πνεύματος, ταῦτα αὐτῷ πάλιν ἀποδοῦναι, τόν δὲ τὸν τρόπον
mortuus est
μετήλλαξεν.

CAP. XV.

At Nicanor cum comperisset Iudam exilientem in Samariæ
Ὁ δὲ νικάνωρ μαθὼν τὸν περὶ τὸν ἰούδαν ὄντας ἐν τοῖς χῆ σμά 1
locis cogitasse quietis die cum omni mi
ρειαν τόποις, ἐβουλεύσατο τὴν τ καταπαύσεως ἡμέραν μετὰ πάσης ἀσφα
tione in ipsos irruere At ob necessitatem sequentibus
λείας, αὐτοῖς ἐπιβαλεῖν. τῶν δὲ κατ ἀνάγκην σωζομένων 2

cum Iudæis dicentibus Nequaquam sic ferociter & barbarè per-
αὐτῶν ἰουδαίων λεγόντων, μηδαμῶς ἕτως ἀγρίως καὶ βαρβάρως ἀπο-
ere gloriam autem tribue honoratæ ab omnia conspi-
λέσης, δόξαν δὲ ἀπομέρισον τῇ προτετιμημένῃ ὑπὸ τοῦ πάντα ἐφο-
cientie cum sanctitate dici At scelestissimus interrogauit si
ρῶντος μετὰ ἁγιότητος ἡμέρᾳ ὁ δὲ πεμπτοπάτωρ ἐπηρώτησεν, εἰ
3 in cælo princeps qui imperauit agere sabbatorum diem
ὄντι ἐν οὐρανῷ δυνάστης ὁ προστεταχὼς ἄγειν τὴν σαββάτων ἡμέραν.
illis autem respondentibus Est Dominus viuens ipse in cælo potens
τῶν δὲ ἀποκριναμένων, ἔστιν ὁ κύριος ζῶν αὐτὸς ἐν οὐρανῷ δυνά-
4 qui iussit agere septimam diem At alius Et
στης ὁ κελεύσας ἄγειν τὴν ἑβδόμην. ὁ δὲ ἕτερος, κἀ-
5 ego, inquit princeps super terram qui impero sumere arma &
γώ φησι, δυνάστης ἐπὶ τῆς γῆς ὁ προστάσσων αἴρειν ὅπλα καὶ τὰς βα-
gis negotia conficere tamen non obtinuit perficere miserum suum
σιλικὰς χρείας ἐπιτελεῖν ὅμως ἐκατέσχεν ἐπιπλήσας τὸ σχέτλιον αὐτῶν
consilium & quidem Nicanor cum omni audantia superbiens decre
βούλημα καὶ ὁ μὲν νικάτωρ ἐν πάσῃ ἀλαζονείᾳ ὑψαυχενῶν δι-
6 uerat commune de iudæis statuere trophæum At
γνώκει κοινῇ τῶν ἀεὶ τὸν ἰούδαν συνίσταις τρόπαιον ὁ δὲ
7 Maccabæus erat semper confidens cum omni spe auxi
μακκαβαῖος ἦν ἀδιαλείπτως πεποιθώς, μὴ πάσης ἐλπίδος ἀπο-
lium consecuturum à Domino Et hortabatur eos qui cum eo
πίπτων τῆς παρὰ τοῦ κυρίου καὶ παρεκάλει τοὺς σὺν αὐ-
8 non formidare gentium aduentum habentes autem in mente prius
τῷ μὴ δειλιᾶν τὴν τῶν ἐθνῶν ἔφοδον, ἔχοντας δὲ ἐκ τοῦ μνημονεύειν τὰ προγε-
facta ipsis de cælo adiutoria, & nunc sperare
γονότα αὐτοῖς ἀπ' οὐρανοῦ βοηθήματα, καὶ τὰ νῦν προσδοκᾶν τὴν παρ'
ab Omnipotente futurum eis victoriam Et confultans cum
9 αὐτοῦ παντοκράτορος ἔσεσθαι αὐτοῖς νίκην. καὶ ἐκ τε νόμου μὴ ἐκδημοῦντος
eis ex lege & prophetis commouens autem eos & cer-
αὐτοὺς καὶ τῶν προφητῶν προσυπομνήσας δὲ αὐτοὺς καὶ τὰς ἀγω-
tamina quæ conferrant promptiores eos constituit & ani-
10 νας οὓς ἦσαν σκεπτιλεκότες, προθυμοτέρους αὐτοὺς κατέστησε καὶ τοῖς συ-
mos excitans eos admonebat simul offendens gentium falla-
μοῖς διεγείρας αὐτοὺς, παρήγγειλεν ἅμα παρεπιδεικνὺς τὴν τῶν ἐθνῶν ἀδε-
ciam & iuramentorum transgressionem Quemlibet autem eorum armatus
11 σίαν καὶ τὴν τῶν ὅρκων παράβασιν. ἕκαστον δὲ αὐτῶν καθοπλί-
non ciypeorum & hastarum munitione sed in bonis sermo
σας οὐ τοῖς ἀσπίσιν καὶ λογχῶν ἀσφάλειαν, ὡς ἐν τοῖς ἀγαθοῖς λό-
nibus adhortatione & cùm exposuisset fiominum dignum fide maximè vniuer
γοις παρεκάλυπτε καὶ προσεξηγησάμενος ὄνειρον ἀξιόπιστον, ἐφ' ᾧ τε πάν-
sos le ifficuit Et cum autem huius visio talis Oniam
τας εὐφρανεν ἦν δὲ ἡ τοῦτου θεωρία τοιάδε· ὀνίαν τὸν
12 quidem erat summus sacerdos virum bonestum & bonum verecundum
γνώμονα ἀρχιερέα ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθὸν, αἰδήμονα μὲν τὸν ἀπαν-
modestum autem moribus & eloquium eminentem dicentem & quia
τῶν φαῦλον δὲ τὸν τρόπον, καὶ λαλιὰν προήκοντα ἀρετῶν τε κόσμῳ· καὶ ὡσ-
puero exercitatum omnia virtutis propria hoc manus
παιδὸς σκεπτιλεκτικότα πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς οἰκεῖα, τοῦτον τὰς χεῖ-
protendentem orare pro omni iudæorum cœtu Deinde
ρας προτείναντα κατὰ χεῖρας τῷ παντὶ σώματι ἰουδαίας συστήματι. εἶτ'

sic apparuisse virum eximie & gloria præstantem, mirabilem autè quas-
ὕπος δηλωθῆναι ἄνδρα πολιᾷ καὶ δόξῃ διαφέροντα, θαυμασίην δὲ πε-
dàm & in genere admirandam esse circa illum circumcirca. Respondens 13
για καὶ μεγαλοφροσύνῃ ἔχοντα ἐπ' ἀρετῇ τοῦτον ἐστὶν ὁ φιλόχρι-
tem vero Onian dixisse, Fratrum amator hic est qui multum 14
τα δὲ τῶν ἀδελφῶν ἐπιτείνων ὁ φιλόδελφος ἔστιν ὁ πολλὰ προσευ-
orat pro populo & sancta civitate; Hieremias
χόμενος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἁγίας πόλεως, Ἱερεμίας ὁ τοῦ θεοῦ
propheta. Ex ordentem autem Hieremiam dextram tradere
προφήτης. προτείνανται δὲ τῷ Ἱερεμίᾳ τὴν δεξιὰν ὁμολογοῦναι τὸ 15
ludæ gladium, aureum cùm daret autem locutum esse hæc: Accipe
ἅγιον ῥομφαίαν χρυσῆν, δεδόμενα δὲ προσφωνῆσαι τάδε· λάβε τὴν
sanctum gladium munus a Deo, per quem frangas aduer-
ἁγίαν ῥομφαίαν δῶρον παρὰ τοῦ θεοῦ, δι' ἧς θραύσεις τοὺς ὑπεναν-
sarios. Exhortati autem ludæ sermonibus valdè bonis &
τίους παρακληθέντες δὲ πρὸς ἡδονὴν λόγοις πάνυ καλοῖς καὶ 17
potentibus ad virtutem inciture & animas iuuenum virilès facere
δυναμένοις ἐπ' ἀρετὴν παρορμῆσαι καὶ ψυχὰς νέων ἐπανδρῶσαι,
statuerunt non castramentari, generaliè autem iouahi & cum omni virili
διέγνωσαν μὴ στρατοπεδεύσαντες χρονίως δὲ ἐμφέρειν, καὶ μὴ πάσης δυ-
tate congredientes iudicare negotia, eo quod & ciuitas &
δρίας ἐμπλακέντες κρῖναι τὰ πράγματα, διὰ τὸ καὶ τὴν πόλιν καὶ τὰ
sancta & templum periclitatur. Erat enim pro vxoribus & filiis item &
ἅγια καὶ τὸ ἱερὸν κινδυνεύειν. ὧν γὰρ ὁ περὶ γυναικῶν καὶ τέκνων, ἐπὶ δὲ 18
fratribus & propinquis in minori parte positum eis periculum ma-
ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν ἐν ἥττονι μέρει κείμενον ἀνυπόπτως κίνδυνον· μέ-
ximus verò & primus pro sanctificato templo timor. Erat autè &
γιστος δὲ καὶ πρῶτος ὁ περὶ τὸ καθηγιασμένον ναὸν φόβος. ὧν δὲ καὶ 19
in ciuitate detentis non mediocris sollicitudo turban-
τοῖς ἐν τῇ πόλει κατειλημμένοις οὐ πάσχουσα ἀγωνία, παρῆν
tes in subdiali congressu. Et omnibus iam sperare
μεντοι τὸ ἐν ὑπαίθρῳ προσκόλπτειν καὶ πάντων ἤδη προσδο-
bus futurum iudicium & iam se miscentibus hostibus, & exercitu 20
κώντων τὸ ἐσομένῳ κρίσιν καὶ ἤδη συμμιξάντων τοῖς πολεμίοις καὶ τὸ σεβ
ordinato & bellis in parte opportuna constituti,
πᾶς ἐν τάξισι καὶ ἵπποις θείοις ὀπλίταις μέρος ἄκαιρον ἀποκαταδέντων,
atque equitatu per cornua disposito Cognoscens Maccabæus multitu-
τὸ πεῖσαν τοῦ κράτος παραμένης, σωιδὼν ὁ μακκαβαῖος τὸ πλῆθος 21
dinem præsentium & armorum variam apparatum ipsamque be-
θῶν παρουσίαν, καὶ τὴν ὅπλων τῶν ποικίλων ὡρμοσμένων, τήν τε θη-
stiarum ferocitatem extendens manus in cælum inuocauit pro
ειων ἀγριότητα ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐπεκαλέσατο τὸν πεφ-
digni facienté Dominum scienti quòd non est per arma sicut autem in ipso
τοποιηκότα κύριον, γινώσκων ὅτι οὐκ ἔστι δι' ὅπλων, καθὼς δὲ καὶ αὐτῷ
inuocarit fuerit dignis tribuit victoriam. Dixit autem inuocans
κεκλῆσθαι τοῖς ἀξίοις ἔδωκεν εἶναι τὴν νίκην. ἔλεγε δὲ ἐπικαλούμε- 22
hoc modo Tu Domine misisti angelum tuum sub Ezechia
τὸν δὲ τὸν πρότερον σὺ δέσποτα ἀπέστειλας τὸν ἄγγελόν σου ὅτι ἐξεκό-
rege ludæ & interfecit de castris Sennacherib ad centum
τὸ βασιλέως τοῦ Ἰουδαίας, καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς σενναχηρεὶμ εἰς ἑκατὸ
octoginta quinque millia. Et nunc princeps cælorum mitte an-
ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας καὶ νῦν δυνάστα τῶν οὐρανῶν, ἀπόστειλον ἄγ- 23

gelum

gelum bonum ante nos ad timorem & uemoremi magnitudine brachii sui
24 ξελον ἀγαθὸν ἐμπροσθεν ἡμῶν εἰς δίος καὶ πόμον μεγέθ βραχίονός συν
perterreantur qui cum blasphemia veniunt aduersus sanctũ tuum populu
καταπλαγείησαν οἱ μὴ βλασφημίας ἥξοντόμενοι ὅπι τ ἁγίον σου λαὸν
& hic quidc in his fiduciam. Qui verò circa Nicanorem cum tubis &
25 καὶ ὡς μὲν ἐν τούτοις ἔληξεν οἱ δὲ περὶ τ νικάνορα μὴ παλαίζωσι καὶ
canticis procedebant Qui autẽ circa Iudam cum inuocatione & vo
26 πιάνων ἐφοσήγον οἱ δὲ περὶ τὸν ἰούδαν μετ' ἐπικλήσεως καὶ εὐ-
tis congressi sunt cum hostibus, & quidem manibus pugnantes:
27 χῶν τωμέμιξαν τοῖς πολεμίοις καὶ ταῖς μὲν χερσὶν ἀγωνιζόμενοι ταῖς
sed cordibus ad Deum orantes prostrauerunt non minus decem milliarib
δὲ καρδίαις πρὸς τ θεὸν δι'χόμενοι, κατέτρωσαν ὑδὲν ἧττον μυριάδων
tribus, & quinque millibus. Dei maximè lætari præsentia
πεντε καὶ πεντακισχιλίων, τῇ τῆ θεῖ μεγαλως διφανείας ὄπιφανεία
Cessantes autem à necessitate, & cum gaudio recedentes, cognouerunt
29 χθέντες δ' ἀπὸ τ χρείας, καὶ μὴ χαρᾶς ἀναλυοντες, ἐπέγνωσαν φο-
tuisse Nicanorem cum armatura Facto autem clamore & per
29 πεδωκότα νικάνορα σὺν τῇ παντοκλίᾳ χθέντες δὲ κραυγῆς καὶ τα
turbatione benedicebant principem patria voce Et præcepit per
30 σχῆς, διλόγουν τὸν δυνάσην τῇ πατρίῳ φωνῇ. καὶ προσέταξεν ὁ κα-
omnia corpore & animo primus pugnator pro ciuibus
δὰπαν σώματι καὶ ψυχῇ πρωταγωνιςὴς ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ὁ τλὸς τ
gratis beneuolentia erga contribules conferuans, Nicanoris
31 ἡλικίας δύσιαν εἰς τὰς ὁμοεθνεῖς διαφυλαξας, τλὸς τὸ νικάνορ καὶ-
caput abscindentes, & manum cum humero ferre in Hierosolyma
φαλλὸν ἀποτεμόντας, καὶ τ χεῖρα σὺν τῷ ὤμῳ φέρειν εἰς ἱεροσόλυμα.
Aduenjens ibi eum illinc, & conuocans contribules & sacerdotes,
32 παραχθόμενος δὲ ἐκεῖ, καὶ συγκαλέσας τὰς ὁμοεθνεῖς καὶ τοὺς ἱερεῖς,
ante altare stans, accersiit eos qui de arce Et
33 πρὸ τ θυσιαςηίου ςήσας, μετεπέμψατο τὸς ἐκ τῆς ἄκρας καὶ ὑπ-
ostendens scelesti Nicanoris caput & manum blasphe
δειξάμενος τλὸς τὸ μιαρὸν νικάνορος κεφαλλὸν καὶ τλὸς χεῖρα τὸ δυσφή-
mi quam extendens contra sanctam omnipotentis domum gloriatus fuerat
με, λὼ ἐκτείνας ὅπι τὸν ἅγιον τὸ παντοκράτορος οἶκον ἐμεγαλαύχησ-
Et linguam impii Nicanoris abscindens dixit particulatim se daturum
33 καὶ τ γλῶσαν τ δυσεβοῦς νικάνορος ἐκτιμον ἔφη χ μέρος διαπεμ
auibus ac præmia dementiæ contra templum tuscendere At
34 τοῖς ὀρνέοις, τὰ δ' ὄπ χεῖρα τ ἀνοίας κατέναντι τ ναῦ κρεμάσαι οἱ δὲ
omnes in cælum benedixerunt illustri Domino dicentes Benedictus qui
πάντες εἰς τ ὐρανὸν διλόγησαν τὸν ὀπφανῆ κύριον, λέγοντες· διλογητὸς ὁ
seruauit suum locum inconiaminatum: suspendit autem Nicanoris
35 διατηρήσας τὸν ἑαυτῦ τόπον ἀμίαντον· ξεδησε δὲ τλὸς τῦ νικάνορος
imaginem ex arce manifestum omnibus & euidens Domini auxilii
προτεμὼν ἐκ τ ἄκρας, ὄπδηλον πᾶσι καὶ φανερὸν τ τῦ κυρίε βοηθείας
signum. Decreuerunt autem omnes cum communi decreto nequaquam sine-
6 σημεῖον ἐδογμάτισαν δὲ πάντες μὴ κοινῷ ψηφισματος μηδαμῶς ἐά-
re inscelebrem hunc diem: Habere autem infignem
37 σαι παρασήμαντον τλὸν δὲ τλὸν ἡμέραν ἔχειν δὲ ἐπίσημον τλὸ
tertiamdecimam du decimi mensis, Adar dicitur Syriaca voce,
πεσκαιδεκάτλω τῦ δωδεκάτου μηνός, ἄδαρ λέγεται τῇ συριακῇ φωνῇ,
ante vnam diem Mardochæi diei Iis igitur qui erga
38 πρὸ μιᾶς ἡμέρας τ μαρδοχαϊκῆς ἡμέρας. τοῖς οὖν κατ

Nicanorem contingentibus sic & ab illis temporibus possessa

νικάτορα χωρησάντων ὧδε, καὶ ἀπ' ἐκείνων τῶν καιρῶν κρατησάσης τῆς
civitate ab Hebræis, & ipse hic sermonem finiam

πόλεως ἐνταῦθα κἀγὼ ἐθελήσω, καὶ αὐτὸς αὐτόθι τὸν λόγον καταπαύσω.

Et siquidem bene & vt competit historiæ hoc & ipse voluit: si autem

καὶ εἰ μὲν καλῶς καὶ ἀθίκτως τῇ συντάξει, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἤθελον· εἰ δὲ 39
exiliter & modicè hoc assequi bile fortè mihi: sicut enim vinum solum

εὐτελῶς καὶ μαγείως, τοῦτο ἐφικτὸν ἦν μοι· καθάπερ γὰρ οἶνον καταμόναν
bibere similiter autem & aquam rursus contrarium. Quo autem modo vi-

πίνειν, ὡσαύτως δὲ καὶ ὕδωρ πάλιν πολέμιον. ὃν δὲ τρόπον οἶ- 40
num aquæ mixtum dulcem & delectabilem gratiam perficit ita &

νος ὕδατι συγκραθεὶς ἡδεῖαν καὶ ὀπτιτρπῆ τὴν χάριν ἀποτελεῖ, οὕτω καὶ
præparatio sermonis delectat auditus legentium

τὸ τῆς κατασκευῆς τῷ λογῳ τέρπει τὰς ἀκοὰς τῶν ἐντυγχανόντων τῇ
historiæ: hîc autem erit finis.

συντάξει. ἐντεῦθα δὲ ἔσται ἡ πλάτη.

ΤΕΛΟΣ.

LIBER

LIBER TERTIVS MACCABÆORVM,

QVI IN LATINO NON HABETVR

ΑΤ Philopator à referentibus discens
Δὲ φιλοπάτωρ ὧν παρ' τῶν ἀπηγγελμένων μαθὼν
factam ab ipso possessorum locorum
τὴν γενομένην τῶν ὑπ' ἀυτῶν κρατουμένων τόπων
abstractionem ab Antiocho, denuntians om-
ἀφαίρεσιν ὑπὸ ἀντιόχου, παραγείλας ταῖς πά-
nibus exercitibus pedestribusque & equestribus suis, &
σαις δυνάμεσι πεζικαῖς τε καὶ ἱππικαῖς αὐτῶν καὶ
sororem Arsinoen secum accipiens exi
τὴν ἀδελφὴν ἀρσινόην συμπαραλαβὼν, ἐξῆρ-
it usque ad eos quæ secundum Raphian loca ubi castrametati fuerant qui circa An
μησε μέχρι τῶν κατὰ ῥαφίαν τόπων, ὅπου παρεμβεβλήκεισαν οἱ περὶ ἀν-
tiochum Theodorus autem quidam complere insidias cogitans assumens
τίοχον θεόδοτος δέ τις ἐπιπληρῶσαι τὴν ἐπιβουλὴν διανοηθείς, παραλαβὼν
ex suppositis sibi armis Ptolemaicis optima contulit se
τῶν ὑφυποτεταγμένων αὐτῷ ὅπλων πολεμαϊκῶν τὰ κράτιστα, διεκρίθη
noctu in Ptolemæi tabernaculi, tanquam solus interfecturus eum & in
νύκτωρ εἰς τὴν τοῦ πτολεμαίου σκηνὴν, ὡς μόνος κτενῶν αὐτὸν, καὶ συ
hoc dissoluturus bellum Hunc autem decens Dositheus filius Drimyli de-
τοῦτο διαλύσων τὸν πόλεμον τοῦτον ὁ διαγαγὼν δωσίθεος ὁ δεισιλάου λεγό
genere Judæus, positis autem commutans legitima & à patriis fac
μενος, τὸ μὲν γένος ἰουδαῖος, ὕστερον δὲ μεταβαλὼν τὰ νόμιμα καὶ τῆς πατρίου δο
tionibus alienus factus ignobilem quendam reclusuit in tabernaculo quæ con
γμάτων ἀπαλλοτριωθείς, ἀπημόν τινα κατέκλινεν ἐν τῇ σκηνῇ, ὃν συμ-
tigit ferre illius supplicium Facto autem forti prælio &
βῆναι φέρειν ἐκείνου κόλασιν γενομένης δὲ καρτερᾶς μάχης, καὶ τῶν
rebus magis bene succedentibus Antiocho valde Arsinoe obambu
πραγμάτων μᾶλλον ἐρρωμένων τῷ ἀντιόχῳ, ἱκανῶς ἡ ἀρσινόη ἐπιφοβου-
lans exercitus hortabatur cum mœstitia & lachrymis capillos
μένη τὰς δυνάμεις παρεκάλει, μετὰ οἴκτου καὶ δακρύων τοὺς πλοκά
soluta vt auxiliarentur sibi ipsis & filiis & vxoribus audacter
μους λελυμένη, θαρρεῖν ἑαυτοῖς καὶ τοῖς τέκνοις καὶ γυναιξὶ διαρκέως,
promittens se daturam vicentibus cuilibet duas minas auri Et sic
ἐπαγγελλομένη δώσειν νικῶσιν ἑκάστῳ δύο μνᾶς χρυσίου. καὶ οὕτω
contigit aduersarios in manuum pugna perimi multos autem &
συμβῆναι τοὺς ἀντιπάλους ἐν χειρομαχίαις διαφθαρῆναι, πολλοὺς δὲ καὶ
captiuos comprehensos esse Compos factus autem insidiarum iudi
δορυάλωτους συλληφθῆναι καταισχρατήσας δὲ τῆς ἐπιβουλῆς ἐμει-
cauit propinquas ciuitates aduenien hortari faciens autem hoc &
νε τὰς πλησίον πόλεις ἐπιβοᾶν παρακελεύσει ποιήσας δὲ τοῦτο, καὶ τοῖς
delubris dona tribuens bono esse animo subditos fecit.
τιμήσειν δωρεαῖς ἐπηνείμας, ἐθάρσυνε τοὺς ὑποτεταγμένους κατέστησε
At Iudæis mittentibus ad eum ex senatu &
τῶν δὲ ἰουδαίων διαπεμψαμένων πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς γερουσίας καὶ τῶν

senioribus salutaturos eum & munera portaturos & pro his quæ
προεσβυτέρων τοὺς ἀπαντησομένους αὐτὸν καὶ ξένια κομιοῦντας, καὶ ὅτι τοῖς
contigerant congratulaturos contigit magis ei in animo sedere vt cuncta
συμβεβηκόσι χαρησομένους, σωίζειν μᾶλλον αὐτῷ προθυμηθῆναι ὡς τάχι-
ad eos venire Perueniens autem ad Hierosolyma, & sacrificans
στα πρὸς αὐτοὺς βαδιεῖν. διακομισθεὶς δὲ εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ θυσας
maximo Deo & gratias reddens & epulis quæ deinde aliquid loco facienda
τῷ μεγίστῳ θεῷ καὶ χάριτας ἀποδιδοὺς, καὶ τῇ ξένῃ πανδοκείᾳ πεί-
& iam venturus in locum & diligentia & decore
σας, καὶ δὴ προβαίνων εἰς τὸν τοπον, καὶ τὴν ἀκουσκιότητα καὶ ἀφροντια
Superfactus autem & templi optimam institutionem, cognouit
καταλαγεὶς, θαυμάσας δὲ καὶ τὸν τοῦ ἱεροῦ διάταξιν, ἐνεθυμήθη
decernere in templum intrare. His autē dicendum non licere fieri
βουλευσασθαι εἰς τὸν ναὸν εἰσιέναι θεῷ δὲ εἰσόντων μὴ καθήκειν γίνε-
hoc quia neque his qui ex gente licet intrare neque omnibus
σθαι τοῦτο, διὰ τὸ μὴ δὲ τοῖς ἐκ τοῦ ἔθνους ἐξεῖναι εἰσίναι· μὴ δὲ πᾶσι
sacerdotibus sed soli proposito : omnium summo se debet & hoc in
τοῖς ἱερεῦσιν, ἀλλ' ἢ μόνῳ τῷ προκειμένῳ παντων ἀρχιερεῖ καὶ τοῦτο κατ'
anno semel; ille autem nequaquam persuadebatur ipsaque lege spreta
ἐνιαυτὸν ἅπαξ ὁ ἧς οὐδαμῶς ἐπίδετο τοῦ νόμου παραναγκαίαν
nullatenus cessabat præterire seipsum oportere intrare dicens: Et
τοῦ οὐδαμῶς ἀπέλειπε προφερόμενος ἑαυτὸν. δεῖν εἰσελθεῖν, λέγων καὶ
si illi fuadati sunt hoc ho o , me nō oportet & interrogabat ob
εἰ ἐκεῖνοι ἐτέρωθι παντὸς τὸ τιμῆς, ἐμὲ οὐ δεῖ. καὶ ἐπιωθάζετο, διὰ
quam causam ; irrisum ipsum in omne fanum nullus prohibuit
τίνα αἰτίαν εἰσδεχόμενον αὐτὸν εἰς παν τέμενος οὐδεὶς κώλυσε θεῷ
presentiam & quidam impudenter dixit male ipsum hoc monstruosum esse Fa
παρόντων καὶ τις ἀπρονοήτως ἔφη κακῶς αὐτο τοῦτο πεπαύσθαι γιο
do autem inquit hoc propter aliquam causam nonne omnino ingressurum esse &
μενου δὲ φησι τούτου· διὰ τινα αἰτίαν, οὐχὶ πάντως εἰσελεύσεσθαι καὶ
volentibus eis & non? ac sacerdotibus in omnibus vestibus precedent
θελόντων αὐτῶν καὶ μή, θεῷ δὲ ἱερέων ἐν πάσαις ταῖς ἐσθήσεσι προπεσό-
bus, & orantibus maximum Deum auxiliari infanti necessitati &
των, καὶ βοωμένων τὸ μεγίστου θεοῦ βοηθεῖν τῇ ἐφεστώσῃ ἀνάγκῃ καὶ τῷ
impetum male irruentis comprimere clamore etiam cum laeti ymis
ὁρμῷ τὰ κακῶς ἐπιβαλλομένου μεταθεῖναι, κραυγῆς τε μὴ δακρυων τὸ
templum impiorum qui in ciuitate reliquerant turbare eti
ἱερὸν ἐμπλησάντων οἱ κατὰ τὴν πόλιν ἀπολιπόμενοι, ταραχθέντες ἐξ
lo unt occultum quid existimantes factum & inclusæ virgines in
αἰθρίου, ἄδηλόν τι θέμενοι τὸ γενόμενον· αἵτε καπήλευσι παρθένοι ἐκ
cubiculis cum matribus egressæ sunt & reddidissent pulcherem comas
θαλάμοις σὺν ταῖς τεκούσαις, ἐξώρμησαν καὶ ἀπέδυκαν κόνιν τὰς κόμας
spargentes gemituque & lacrymis plateas implebant Alii autem &
πασσόμεναι, γόου τε καὶ στεναγμῶν τὰς πλατείας ἐνεπίμπλων αἱ δὲ καὶ
super sepultæ ad omnes nunc ordinatos & de
σφοδρότερον ἐπαλμέναι τοὺς πρὸς ἅπαντας τῶν διατεταγμένους καὶ τῇ πόλει
centem pudorem reliquimes cursum inordinatum in ciuitate con
μόζουσαι αἰδῶ παρεῖκον τύπτοι. θρῆνον ἄπακτον ἐν τῇ πόλει σωι
fice unt ac infantes ex filiis ipsisque præter hos matres & nutrices
σαντο· τὰ δὲ νεογνὰ τῇ τέκνων αἵτε πρὸς τούτοις μητέρες καὶ τιθηνοὶ
deferentes aliter atque aliter alix quidē per domos alix autem per
παρεῖπτοῦσαι ἄλλως καὶ ἄλλος, αἱ μὲν κατ' οἴκους, αἱ δὲ κατὰ τὰς

vias irrevocabiliter in eminentissimo templo congregabantur: varia autem
ἀγυιὰς ἀνεπιστρέπτως εἰς τὸ παυυπέρτατον ἱερὸν ἠθροίζοντο πικλὴν δὲ
est in hoc congregatorum oratio, pro his quæ insuper ab illo
ἐλῶ τῆς εἰς τοῦτο συλλεχθέντων ἡ δέησις ὅτι τοῖς ἀνοσίως παρ' ἐκείνου κατεγ-
tenebantur. Cumque his ex civibus audentes non ferebant
χρουμένους σώτη τοὺτοις οἱ τῶν πολιτῶν θρασυθέντες οὐκ ἠνείχοντο,
deinque eo instante & propositum complere cogitante cla
τὸ ἐσον αὐτῶν ἐπικειμένου καὶ τὸ τῆ προθέσεως ἐκπληροῦν διανοουμένου φω-
mantes autem imperum ad arma facere & viriliter pro patria
νήσαντες δὲ, τῆ ὁρμὴν ὅλη τὰ ὅπλα ποιήσασθαι καὶ θαρραλέως ὑπὲρ τῆ πατρίδου
lege mori, multam fecerunt in loco exasperationem vixque à
νόμου τελευτᾶν, ἱκανῶς ἐπίπονον τῷ τόπῳ παρέχοντα μόλις τε ὑπό τε
senibus & presbyteris cohibiti, ad eundem orationis
τῶν γηρεῶν καὶ τῶν πρεσβυτέρων κατασχεθέντες, ὅλη τὴν αὐτοῦ τῆς δεήσεως
affuerunt statum & quidem turba vt prius in his versabatur
παρῆσαν σάπν καὶ τὸ μὲν πλῆθος ὡς ἔμπροσθεν ἐν τούτοις ἀνεστρέφετο
ores. At qui circa regem sectores multipliciter tentabant super
δόμενον οἱ δὲ περὶ τῆ βασιλέα πρεσβύτεροι, πολλαχῶς ἐπειρῶντο τῆ ἀγέ-
bum eius animum coërcere à proposito consilio iaduratus autem &
ρωχον αὐτῶν νοῦν ἐξισχύειν τῆ ἐντεθυμημένης βουλῆς θρασυθεὶς δὲ καὶ
ovata prætermittens adhuc & impetum faciebat finem impositorum se ex
πάντα θρασύμενος, ἤδη καὶ πρόσωσιν ἐποιεῖτο τέλος ἐπιθήσειν δο-
stimans prædicto. Hæc igitur & qui circa eum existebant videntes, conversi
κῶν τῷ προειρημένῳ· ταῦτ' οὖν καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες θεωροῦντες, ἔβα
sunt vt cum nostris iuvocarent eum qui omnem protectatem habet
σαν εἰς τὸ σῶ τοῖς ἡμετέροις ἐπικαλῶσθαι τὸν πᾶν κράτος ἔχοντα,
præsentibus auxiliari, non despicientem iniquum & superbum facin s Ex
τῆς παρούσην ἐπαμῦναι μὴ παιδόρτα τῆ ἄνομον καὶ ὑπερήφανον πράξιν ex
autem densissima atque & laboriosa turbarum congregatio ex lamentatione incom
δὲ τῆς πυκνοτάτης τε καὶ ἐμπόνου τῆ ὄχλου σωαγομένης κραυγῆς, ἀνέ-
parabilis quædã fuit vox videri enim erat non solum homines, sed &
καζός πε ἰῶ βοᾶ δοκεῖν δὲ ἰῶ μὴ μόνον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ
muros & omne solum resonare ceu iam omnibus tunc mortem com-
τὰ τείχη καὶ τὸ πᾶν ἔδαφος ἠχεῖν, ὅτε δὴ τῆ πάντων τότε θάνατον ἀλ-
minantibus pro loco consummatione & dicebant unanimiter Domine Domi
λαττομένων ἀντὶ τῆ τῶ τόπου βεβηλώσεως καὶ εἶπον ὁμοθυμαδὸν κύριε κύ
ne rex celorum & Domine omnis creaturæ sancte in sanctis, no
ριε βασιλεῦ τῆς οὐρανῶν καὶ δέσποτα πάσης κτίσεως, ἄρξε ἐν ἁγίοις, μό
narcha, omnipotens intende nobis oppressis ab impio & profano
ναρχε, παντοκράτορ, πρόσχες ἡμῖν καταπονουμένοις ὑπὸ ἀνοσίου καὶ βεβή
audacia & fortitudine superbiente in enim qui creasti omnia & omnium
λου θράσει καὶ δύνει πορυαγμένου σὺ γὰρ ὁ κτίσας τὰ πάντα καὶ τῆς ὅλων
dominans principe iustus es & eos qui ex cõtumelia & superbia aliquid agunt
ἐπικρατῆς δικαιοσύνης δίκαιος εἶ καὶ τοὺς ὕβρει καὶ ἀμέτρω κία τι πρασσοντα,
iudicas tu illos qui prius impietatem fecerunt, inter quos & Gigantes fuerunt ro
χρίνεις σὺ τοὺς ἔμπροσθεν ἀδικίαν ποιήσαντας, ἐν οἷς καὶ γίγαντας πῶσι ρώ-
bore & audacia confidentes interemisti superinducens eis immensam aquam
μη καὶ θράσει πεποιθότας διέφθειρας, ἐπαγαγὼν αὐτοῖς ἀμέτρητον ὕδωρ
tu superbiam operantes Sodomitas manifestos in iniquitatibus
σὺ τοὺς ὑπερηφανίαν ἐργαζομένους σοδομίτας δεδηλωμένους ταῖς κακίαις
fact s igne & sulphure combusisti, exemplum venturis
γομένους, πυρὶ καὶ θείῳ κατέφλεξας, παράδειγμα τοῖς ἐπιγινομένοις

constituens τὸ ἀυδαϊκὸν Pharaonem, qui seruitute oppressérat populum
κατασήσας· σὺ τὸν θρασὺν φαραὼ καταδουλωσάμενον τὸν λαόν σου
tuum sanctum Israel variis & multis tentans supplicijs notam fecit
τὸν ἅγιον ἰσραὴλ, ποικίλαις καὶ πολλαῖς δοκιμάσας τιμωρίαις, ἐγνώρισας
potentiam in quibus notificasti magnam tuam fortitudinem & pre-
τὴν δυναστείαν ἐφ' αἷς ἐγνώρισας τὸ μέγα σου κράτος καὶ ἐπίδοξον
quentem eum cum curribus & turbarum multitudine inundasti profundo
ξανθὰ ἀυτὸν σὺν ἅρματι καὶ ὄχλῳ πλήθει, ἐπέκλυσας βάθει θα-
maris: eos autem qui crediderunt in te omni creaturæ
λάσσης τοὺς δὲ ἐμπεύσαντες ἐπὶ σοὶ τὸ τῆς ἀτάσης κτίσεως
imperanti, filios reduxisti qui & cognoscentes opera tua manus tua
δωμάτευσιν, σοὺς διεκόμισας οἱ καὶ σωτῆρος ἔργα σῆς χειρὸς, ἄνε-
douerunt te omnipotentem: tu rex qui creasti infinitam & im-
σαν σε τὸν παντοκράτορα. Οὐβασιλεῦ κτίσας τὴν ἀπέραντον καὶ ἀμή-
mensam terram elegisti ciuitatem hanc & sanctificasti locum hunc
τητον γῆν ἐξελέξω τὴν πόλιν ταύτην, καὶ ἡγίασας τὸν τόπον τοῦτον
in nomen tibi omnium minimè indigenti & glorificasti apparitione
εἰς ὄνομά σοι τῷ ἀπάντων ἀπροσδεεῖ καὶ παρεδόξασας ἐπιφανεία
magnifica commendationem faciens eius ad gloriam magni &
μεγαλοπρεπῆ, σύσσημον ποιησάμενος αὐτῷ εἰς δόξαν τοῦ μεγαλου καὶ
venerabilis nominis tui & amans domum Israelis pollicitus es quod
ἐντίμου ὀνόματός σου· καὶ ἀγαπῶν τὸν οἶκον ἰσραὴλ ἐπηγγείλω δὴ ὅτι
si esset nostrum aduersitas, & comprehenderet nos afflictio & veniemes
ἐὰν γένῃ ἡμῶν κατοφρὴ, καὶ καταλάβῃ ἡμᾶς συνοχωκία καὶ ἐλθοντες
in locum hunc orationem exaudires orationem nostram & nunc si
εἰς τὸν τόπον τοῦτον δεηθῶμεν, εἰσακούσῃ τῆς δεήσεως ἡμῶν καὶ δη-
delis es & verax quoniam autem sæpè oppressis patribus nostris
λὸς εἶ καὶ ἀληθινός. ἐπεὶ δὲ πλεοναχῶς θλιβέντων τῶν πατέρων ἡμῶν
auxiliarus es ipsis in humilitate & liberasti eos ex magnis malis
ἐβοήθησας αὐτοῖς ἐν τῇ ταπεινώσει, καὶ ἐρρύσω αὐτοὺς ἐκ μεγάλων κακῶν,
ecce autem nunc sancte rex ob multa & magna nostra pec-
ἰδοὺ δὲ νῦν ἅγιε βασιλεῦ, διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας ἡμῶν ἁμαρ-
cata oppugnamur & subiecti famus inimicis nostris & contemnimur
τίας κατατονούμεθα, καὶ ὑπερηφάνημεν τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν καὶ παρεμβλα
in imbecillitatibus in autem nostra ruina audax & profanus hic
ἐν ἀδυναμίαις ἐν δὲ τῇ ἡμετέρᾳ καταπτώσει ὁ θρασὺς καὶ βέβηλος οὗτος
studet iniuria afficere in terra designatum nomini gloriæ
ἐπιβουλεύει καθυβρίσαι τὸ ὁπὲρ τῆς ἀναδεδειγμένον τῷ ὀνόματι τῆς δόξης
tux sanctum locum nam habitaculum tuum cælum cæli incoprehensi-
σου ἅγιον τοῦτον τὸ μὲν γὰρ οἰκητήριόν σου οὐρανὸς τῆ ἀφράστου ἀνέφικτος
bile hominibus est sed quoniam probasti gloriam tuam in populo tuo Israel
ἀνθρώποις ὄξιν ἀλλ' ἐπεὶ ἐδόκησας τὴν δόξαν σου ἐν τῷ λαῷ σου ἰσραὴλ,
sanctificasti locum hunc non vltra in nos in horum immunditia acq
ὑγίασας τὸν τοῦτον τῶν μὴ ἐκδικήσῃς ἡμᾶς ἐν τῇ τούτων ἀκαθαρσίᾳ, μὴ
punias nos in pollutione vt non gloientur iniqui in furore
ἢ δὲ θυμῷ ἡμᾶς ἐν βεβηλώσει ἵνα μὴ καυχήσωνται οἱ ἀθέμιστοι ἐν θυμῷ
suo neque exultent in superbia lingux sux dicentes: Nos
αὐτῶν, μὴ δὲ ἀγαλλιάσωνται ἐν ὑπερηφανίᾳ γλώσσης αὐτῶν, λέγοντες ἡμεῖς
calcauimus domum sanctificationis, sicut calcantur domus
κατεπατήσαμεν τὸν οἶκον τῆ ἁγιασμοῦ, ὡς κατεπατοῦνται οἱ οἶκοι τῶν
abominationum dele precetes nostr & dispergе
βεβηλισμάτων ἀπάλειψον τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ διασκέδασον τὰς

rores nostros, & ostende misericordiam tuam in tempore hinc et
ἀμπλακίας ἡμῶν, καὶ ὀπῶπανον τὸ ἔλεός σου κατὰ ἡ ὥραν ταύτην τα-
o præoccupent miserationes tuæ & da lædes in ore
χὺ πρεσβυτέρων αν οἱ οἰκτιρμοί σου καὶ δὸς ἀνέπιτ ν σώματι ἡμῖν
procidentium & contractorum animabus facient nobis rarem
κατα πεπλακότων καὶ συντετριμμένων τας ψυχας, πορίσατε ἡμῖν εἰρήνην ἐν-
Hic omnium visitator Deus & arte omnes sanctis in sanctis existimat
ταῦθα ὁ πάντων ἐπόπτης θεὸς καὶ πρὸ πάντων ἅγιος ἐν ἁγίοις εἰσακούσας τ
iustam orationem contumelia & audacia valde elatum ſi gelatum
ἐνδέκατου λιτανείας, τὴν ὕβριν καὶ θράσει μεγάλως ἐκτρυήνον ἐμασξε
eum hinc & inde vibrans eum vt frundatorem à ventre atque in
αὐτὸν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν κραδάνας αὐτὸν ὡς κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου, ὡς τι κατ'
solo immiem adhuc & membris ſolutum neque loqui poſſe
ἐδάφους ἀφῆκεν ἔτι καὶ τοῖς μέλεσι ἀβλαβέστατον, μὴ ἡ φωνὴν δώσας
iusto implicatum iudicio vade & amici & corporis custodes eius
δικαίᾳ θεοπλεγμένον κρίσει ὅθεν οἵπε φίλοι καὶ οἱ σωμα φύλακες ὀξέως
intuentes comprehendentem eum castigationem cimentes ne & eum
ἰδόντες τὸν καταλαβόσαν αὐτὸν δεινὰ, φοβούμενοι μὴ καὶ τὸ ζῆν
deserent, citò eum eduxerunt maximo perculſi timore
ἐκλείπῃ, ταχέως αὐτὸν ἐξέλκυσαν ἐμβάλλοντι κατα πεπληγμένοι φόβῳ
In tempore autem poſtea collegens ſeipſum nequaquam in pœnitentiam venit
ἐν χρόνῳ δὲ ὕστερον ἀναλεξάμενος ἑαυτὸν οὐδαμῶς εἰς μετάνοιαν ἦλθεν
improperatus cum minis autem acerbis recesſit Peruenimus verò in
ἐπτημένεις μετ' ἀπειλῆς ἡ πικρᾶς ἀνέλυσεν διακομιδὲς δὲ εἰς τὴν
Aegyptum & malitiam augens, per que prædemonſtratos cœd
αἴγυπτον, καὶ τὰ τῆς κακίας ἐπαυξων, διατε τὸ προαποδεδειγμένον συμ
iutores & ſocios ab omni iuſto remotos, non ſolum in iniſ
πάντων καὶ ἑταίρων τὸ παντὸς δικαίου κεχωρισμένων, οὐ μόνον ταῖς ἀπεί-
nitis libidinibus perſeuerauit, ſed & ad tantum audaciæ proceſſit vt
θυμίτοις ἀσχημοσύναις ὑπηρκέναι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον θράσους προέλθειν, ὥστε
blaſphemias in locis commendaret & multi amicorum intendentes in
βλασφημίας ἐν τοῖς τόποις συνίσασθαι, καὶ πολλοὶ τῶν φίλων ατενίζοντας εἰς
regis propoſitum etiam ipſi ſequerentur illius voluntatem propo
τὸν τοῦ βασιλέως προθεσιν, καὶ αὐτοὺς ἔπεσθαι τῇ ἐκείνου θελήσει προέ-
ſuit publicè contra gentem tradere vituperũ in ea quæ ſecundum aulam tur
θεντο δημοσίᾳ κατὰ τῶν ἐθνῶν διαδοῦναι ψόγον ἐπὶ τῷ κατὰ τὸν αὐλὸν πυρ-
re colu nosam e gens, inſuluſit ſcripturam nullum eorum qui non ſacrificaret in
ρου στήλην ἀνασήσαι, σκόλοψ γραφὴν, μηδένα τῶν μὴ θυόντων εἰς
ſancta eorum ingredi omnes autem Iudæos, in populi ſcriptionem & ſemi
τὰ ἱερὰ αὐτῶν εἰσιέναι, πάντας ἡ τοὺς ἰουδαίους εἰς λαογραφίαν καὶ οἰκε
lem diſpoſitionem duci at contradicentes vi tractos vita
τήλιν διάθεσιν ἀχθῆναι, τοὺς ἡ ἀνηλέητους βάσανίζοντας τὸ ζῆν με-
priuare, ipſosque deſcriptos ſignari & per ignem in cor
ταστῆσαι, τὰς τε διογραφομένους χαράττεσθαι καὶ διὰ πυρὸς εἰς τὸ σῶ-
pore inſigni Dionyſi hederæ folio quos & ſegregare in pri
μα παραστήμῳ διονυσου κισσοφύλλου, ἐς καὶ καταχωῖσαι εἰς τὴν προ
contractam libertatem Vt autem non omnibus inſenſus appareret,
σωκεδαμένην αὐθεντίαν ἵνα δὲ μὴ τοῖς πᾶσιν ἀπεχθὴς φαίνῃ,
ſubſcripſit Si autem quipiã ex illis voluerint inter eos qui ſacris
ὑπέγραψεν ἐὰν δέ τινες ἐξ αὐτῶν προαιρῶνται ἐν τοῖς ἱεροῖς τὰς τελε-
initiari ſunt verſari hos æquales eues Alexandrinis eſſe
τὰς μεμυημένους ἀναστρέφεσθαι, πύπους ἰσοπολίτας ἀλεξανδρεῦσιν ἔδ).

Aliqui quidem igitur in ciuitatem ciuitatis pietates scelas abominati
ἔνιοι μὲν οὖν ἐπὶ πόλεως τάξιν πόλεως δυσσεβείας ἐπιβάθρας συρρώττες,
facilitate seipsos dederunt tanquam magnæ cuiusdam participaturi gloriæ ob
δι' χρῶς ἑαυτοὺς ἐδίδοσαν, ὡς μεγάλης τινὸς κοινωνήσοντες δυκλείας τὸ
futurum cum rege communicationem & plurimi generosa anima proslue
τ' ἐσομένης τῷ βασιλεῖ σωσαναφορᾶς οἱ δὲ πλείστοι ψυχαίᾳ ψυχῇ ἐσίχυ
runt & non recesserunt à pietate; & pecuniis pro vita communi
σαν, καὶ οὐ διέστησαν τ' δυσσεβείας τάτε χρήματα περὶ τ' ζωῆ ἀνπκαταλ
tes intrepide tentabant seipsos liberare ab afflictionibus, sperantesque
λακτόμενοι ἀδεῶς, ἐπειρῶντο ἑαυτοὺς ῥύσασθαι ὀκ τ' ἐπιχαιρόντων, δίλπδές
perseuerauerunt auxilium se consecuturos & eos qui recesserant ab ipsis
τε καθεστήκεισαν ἀνπλήψεως τευξεσθαι καὶ τοὺς ἐπιχαιρόντας ἐξ ἀυτῶν
abominabantur & tanquam hostes genetis iudicabant, & communi conuersatione
ἐξεδελύσσοντο, καὶ ὡς πολεμίους τὸ ἔθνους ἔκεινον, καὶ τ' κοινῆς σωσαναφορᾶς
& vtilitate priuabant Quæ & cùm comperisset impius adeò
φῆς καὶ δυσκρασίας ἑτέρωσ ἃ καὶ μεταλαμβάνων ὁ δυσσεβὴς ἐπὶ τοσοῦτον
tratu est vt non solum in Alexandriam indignaretur sed & iis qui
ἐχόλωσεν, ὥστε οὐ μόνον κατ' ἀλεξάνδρειαν διορίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς
to regione gentis aduersaretur & iuberet accelerantes con
ἐν τῇ χώρᾳ βαρυτέρως ἐναπωθλῶαι, καὶ πρασσαι πανύσαντας συ-
gregare omnes in idem & pestima nece vita priuare His
αγαγεῖν πάντας ὅλη τὸ αὐτὸ, καὶ χειρίσωμόρω τῷ ζωῇ μεταστῆσαι τρυπω
autem dispositis fama inimica diuulgabatur contra genterm hominibus
δὲ οἰκουμουμένων φήμη δυσμενὴς ἐξηχεῖτο κατὰ τῶ γένους ἀνθρώποις
contrariis ad malefaciendum, occasione data ad constitutionem tanquam
συμφορουῦπ εἰς κακοποίησιν, ἀφορμῆς διδομένης εἰς διάθεσιν, ὡς ἂν
à legibus eos prohibentibus At ludæi quidem ergo
ὑπὸ τῶ νομίμων αὐτοὺς κωλυόντων οἱ μὲν ἰουδαῖοι τῶ μὲν περὶ τοὺς βα
reges benevolentiam & fidem immutabilem seruant seruantes; colentes autem
σιλεῖς εὐνοιαν καὶ πίστιν ἀδιαφορον ἦσαν διαφυλαττοντες σεβόμενοι δὲ
Deum & in huius lege rempublicam gerentes, separationem faciebant in aliquos
θεὸν, καὶ τῷ τουτ νόμω πολιτδόμενοι, χωρισμὸν ἐποίουν ἐπί πασιν
& iubue stones Ob quam causam aliquibus odiosi videbantur, at iusti
καὶ κατασροφάς δι' ὧν αἰτίαν ἐνίοις ἀπεχθεῖς ἐφαίνοντο τῇ δ θεῖ δι
six operatione ornantes conuersationem, omnibus hominibus proba
καίων δ' ραξία κοσμοῦντες τῶ σωσαναφορῶ, ἅπασιν ἀνθρώποις δ' δό
ti ex erunt ipsam quide igitur de genere in omnibus vulgarem
κμοι καθεστήκεισαν τῶ μὲν οὖν περὶ τὰ γένους ἐν πᾶσι θρυλλουμέ
modestiam alienigenæ nequaquam connumerauerunt at de
νῶ δ' ραξίας οἱ ἀλλόφυλοι οὐδαμῶς διειθμήσαντο· τῶ δ περὶ τῶν
adorationibus & mori us dissensionem diuulgabant dicentes atque re
προσκυνήσεων καὶ βρτῶν διάσεν ἐθρυλλουν, φάσκοντες μήτε τὸ βασι-
gi neque exercitibus amicos homines esse odiosos
λεῖ μήτε ταῖς δυνάμεσιν ὁμοπόνδους τοὺς ἀνθρώπους γίνεσθαι δυσμενεῖς
autem esse & maximè negotiis aduersarios, & non quouis
δὲ εἴ καὶ μέγα τοῖς πράγμασι ἐναντιουμένους καὶ οὐ τῷ τυχόντι
dissentiunt vituperio qui autem in ciuitate Græci nihil læsi fue
φθεῖραι φόνῳ οἱ δὲ κατὰ τ' πολιν ἕλληνες οὐδὲν ἠδικημένοι, τα-
bationem inferentem circa homines videntes & conorius
ραχὴν ἀπροσδόκητον περὶ τοὺς ἀνθρώπους θεωροῦντες, καὶ σωδρομὰς
subitos ludæi auxiliari quidem non poterant tyrannica enim erat oppres
ἀπροσκόπους γινομένας, βοηθεῖν μὲν οὐκ ἔδυναντο· τυραννικὴ γὰρ ἦν ἡ διά-

θεος. Consolabantur autem & graviter ferebant casum hunc exili-
θεσις παρεκαλουν ἢ ἐν δυσφόρως εἶχον, μεταπεσεῖσθαί τε ταῦτα γρε-
mabant non enim sic contemnet tale constitutum qui non ignorasset
λαμβανον μὴ γὰρ οὕτω παροραθήσον ἢ πλικοῦτο σύστημα μηδὲν ἡγεμονικὸς
tam autem & quidam vicinique & amici & qui conversabantur, secreto
ὢν δὲ καί τινες γείτονές τε καὶ φίλοι καὶ συμφυλετευόμενοι μυστικῶς
quosdam attrahentes fidem dabant protegere & omne diligens admi-
τιμας ἐπαγωγὰ ἐνα, πίστεις ἐδίδοσαν σωσειν, καὶ πᾶν σπεύδες φοσίς
nere ad auxilium. Ille quidem igitur in praesenti pusillanimitate ex-
σθαι πρὸς ἀντίληψιν σκεῖσθαι μεν οὖν τῇ κατὰ τὸ παρὸν δυμεΐᾳ γε-
istit & non videns maximi Dei fortitudinem exisi-
γαυρωμένον, καὶ οὐ καθορῶν τὸ τῶ μεγίστου θεοῦ κρατος ὑπολαμβά-
mans autem continuò in eodem perseverare consilio, scripsit contra eos epi-
νων δὲ διμενεκῶς ἐν τῇ αὐτῇ διαμένειν βουλῆς ἔγραψε κατ' αὐτῶν ἐπισο-
stolam hanc Rex Ptolemæus Philopator in Aegypto & in
λὴν τὴν δὲ Βασιλεὺς πολεμαῖος φιλοπάτωρ τοῖς κατ' αἴγυπτον καὶ κατὰ
loco ductibus & militibus gaudere & valere. Valeo autem & ego
τόπον στρατηγοῖς καὶ στρατιώταις χαίρειν καὶ ῥώσθαι ἔρρωμαι δὲ καὶ ἐγὼ
ipse & res nostræ in Asiam satis nobis expeditio
αὐτὸς καὶ τὰ πράγματα ἡμῶν τῇ εἰς τὴν ἀσίαν γενομένης ἡμῖν ἐπισκε-
ne quam fortis & ipsi Deorum invisibili auxilio secundum rationem
τείας. ἧς ἴσε καὶ αὐτοὶ, τῇ τῶν θεῶν ἀπροσκόπτω συμμαχίᾳ κατὰ λόγον
ad finem duxi. putavimus non vi lanceæ benignitate autem & mul
δὴ τέλος ἀχθείσης, ἡγησάμεθα μὴ βίᾳ δόρατος, ἐπιεικείᾳ δὲ καὶ πλη-
te humanitate tractare habitantes Cœlen Syriam & Phœni
λῆ φιλανθρωπίᾳ πειρᾶσθαι τὰ κατοικοῦντα κοίλην Συρίαν καὶ φοινί
cium gentes benefacereque libenter & his quæ in eorum templis trie
κην ἔθνη, δοῦ ποιῆσαι τὰ σμένως, καὶ τοῖς κατὰ πόλεμον ἱεροῖς ἀπο-
bunes redditus multos venimus & in Hierosolyma ascenden
δεικνύντες προσόδους πλείους, ἐφεσπέχθημεν καὶ εἰς τὰ ἱεροσόλυμα, ἀναβαί-
tes honorare templum sceleratorum & nunquam cessantium ab ancipi
νοντες τιμῆσαι τὸ ἱερὸν τῆς ἀλιτηρίας καὶ μηδέποτε λυγόντων τὰ ἀνοίγ-
illi autem verbo quidem nostram libenter suscipientes præsentiam at re
οι δὲ λόγῳ μὲν τὴν ἡμετέραν ἀποδεξάμενοι παρουσίαν, τῷ δὲ πράγμα-
falsa volentibus nobis intrare in templum eorum & decerni-
τι νόθως, προθυμηθέντων ἡμῶν εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν αὐτῶν, καὶ τοῖς ἐκεῖσε
bus & pulcherrimis donis honorare, superbis additâ antiquis probi
πέσι καὶ καλλίσταις ἀναθήμασι τιμῆσαι, τύφοις φερόμενοι παλαιοτέροις εἰρ
tate nos ab ingressu cùm inferiores essent nostro robore, ob quod habemus ergo
ξαν ἡμᾶς τοῦ εἰσόδου, λειπόμενοι τῇ ἡμετέρᾳ ἀλκῆς διὰ τοῦτο ἔχομεν πρὸς
omnes homines amicitiam. At suam in nos inimicitiam manifestam fa
ἅπαντας ἀνθρώπους φιλίαν. τοῦτο ἑαυτῶν εἰς ἡμᾶς δυσμένειαν ἐκδηλον κα-
cientes tanquam soli gentium contra reges & suos benefactores
θιστάντες, ὡς μονώτατοι τῷ ἐθνῶν βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἑαυτῶν εὐεργέταις
cervicem tollentes nihil legitimum volunt ferre. Nos autem herum sublimia
ὑψαυχενοῦντες, οὐδὲν γνήσιον βουλονται φέρειν. ἡμεῖς δὲ τῇ τούτων ἀνοία
adducti & cum victoria adeuntes & in Aegyptum omnibus
συμπεπεισεγβάντες, καὶ μὴ νίκης διακομιδέντες καὶ εἰς τὴν αἴγυπτον τοῖς πᾶσιν
gentibus humaniter occurrentes, ut decebat fecimus. In antè his
ἔθνεσιν φιλανθρώπως ἀντιπήσαντες, καθὼς ἔπρεπεν ἐποιήσαμεν. ἐν τούτοις
ergo homines eiusdem nationis cui ejus oblivione malorum omnibus notificantes, obque
δὲ τοῖς ὁμοφύλοις αὐτῶν ἀμνησικακίαν ἅπασιν γνωρίζοντες, διάτε τὴν

societatem & creditas cum simplicitate ipsis à principio insitas res
συμμαχίαν, ἣν τὰ πεπιστευμένα μὴ ἀπόβητος αὐτοῖς ἀρχῆθεν ἰσεία φράγ-
audentes mutare & principes semper fuerendorum constituere voluimus
ματα τολμήσαντες ἐξαγιάσαι, καὶ πρόχους τ' ἀεὶ ἱερέων καταστῆσαι ἐβουλή-
& iure civitatis eos Alexandrinorum dignari illi autem contrarium speran
θημεν, καὶ πολιτείας αὐτοὺς ἀλεξανδρέων καταξιῶσαι οἱ δ' ἐναντίον ἐνδε-
tes & ingenia malignitate bonorum rejicientes semper autem in
χόμενοι, καὶ τῇ συμφύτῳ κακοηθείᾳ τὸ κρεῖττον ἀπωσάμενοι, διὰ παντὸς δ' εἰς
malum prona, non solum reliquerunt inhonoratam politiam sed
τὸ φαῦλον ἐκτρέποντες, ἐ μόνον ἀπερρίψαντο τὴν ἄτιμητον πολιτείαν, ἀλλ-
& abominantur verbeque & exci è in ipsis paucos ergo nos legitimè
λὰ καὶ βδελυκτὸν δ' λόγοιτο καὶ σιγᾶν τοὺς ἐν αὐτοῖς ὀλίγους περὶ ἡμᾶς γνησίως
dispositos semper fulpicantes ob infamatam vitam
διακειμένους, παρέχοντα ὑφορωμένοις διὰ τῆς δυσκλεεστάτης ἐμβιώσεως διὰ
enim nos disiipatores officia recta Ob quod & conscriptis opti
μους ἡμᾶς καταστρέψαι τὰ καθ' ἑκάστα διὸ καὶ τὸν μείονος κα
me perfuasi hos in omnibus dissentire à nobis modis & prouidentes
λῶς πεπεισμένοι, πάντας κατὰ πάντα δυστοκεῖν ἡμῖν βόπον, καὶ προσδοκῶμεν
ne forte subito postea tumultu instante nobis impios
νοι μή ποτε αἰφνιδίου μεταπίπτοντα παρεχῆς ἐνστάσης ἡμῖν τοὺς δυσσεβεῖς
hos ad tergus proditores & barbaros habeamus hostes iustimus
τούτους κατάνωτου προδοτὰς καὶ βαρβαρους ἔχωμεν πολεμίους, προστετά-
simul ut nocitura erit epistola hæc eadem hora hi
χαμεν ἅμα τῷ προσπεσεῖν τὴν ἐπιστολὴν τὴν δε, ἀνδρωδεῖς τοὺς ἐνε-
bitantes cum uxoribus & filiis cum commeatu & supplicijs mitte
μενίους σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις μετὰ ὕβρεως καὶ συυλμῶν ἀπορεῖ
re adjuos in vinculis ferreis vbique conclusos ad im
λαι πρὸς ἡμᾶς ἐν δεσμοῖς σιδηροῖς πάντοθεν κατακεκλεισμένους, εἰς ἀνή-
medicabilem & ignominiosam decentem inimicis eadem. His enim simul pœni
κεστον καὶ δυσκλεᾶ φέροντα δυσμενέσι βόρον πᾶσιν γὰρ ὁμοῦ κολα
tis putamus in futurum tempus perfectè nobis res
θέντων, διειλήφαμεν εἰς τὸν ἐπίλοιπον χρόνον τελείως ἡμῖν τὰ πράγ-
in bonoftatu & optima dispositione constitutum iri Quicunque autem protexe
ματα ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ βελτίσῃ διαθέσει κατασταθήσεσθαι ὅς δ' ἂν σκε
rit alquem ludæorum à senę vsque ad puerum vsque ad lacten-
πάσῃ πρὸς τὴν ἰουδαίων ὑπὸ γενεὰν μέχρι νηπίου μέχρι τῆς ὑπομα-
tes turpissimis cruciatis punietur cum tota domo Nunciare autem
σίας, αἰχίσαις βασάνοις ἀποτυμπανισθήσεται παντὶ. μιαίνειν δὲ
qui voluerit, ob id substantiam à incidentis in pœnam acci
τὸν βουλόμενον, ἐφ' ᾧ τὴν οὐσίαν τῶν ἐμπίπτοντος ὑπὸ τὸν εὐθύνας λή-
piet etiam de regali pecunia drachmas duo mille & libertate
ψεσθαι, καὶ σὺν τῷ βασιλικῷ ἀργυρίου δραχμὰς διχιλίας καὶ τῆς ἐλευθερίας
coronabitur Omnis autem locus vbicunque deprehensus fuerit omnino occulta
στεφανωθήσεται πᾶς δὲ τόπος οὗ ἐὰν φανερωθῇ τὸ σώζον σκεπαζό
tus ludæus inaccessibilis & igne combustus fiat & toti mortali naturæ
μενον ἰουδαῖος, ἄβατον καὶ πυρίκαυστος γενέσθω, καὶ πάσῃ ἀνθρωπίνῃ φύσει
penitus inutilis apparebit in sempiternum tempus & quidem epistolæ ty
κατὰ πᾶν ἀκριβὲς φανήσεται εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον καὶ ὁ μὲν τῆ ἐπιστολῆς τύ
pus sic scriptus erat Omnibus autem vbi innotuit hic tur
πος οὗτος ἐγέγραπτο πάντη δὲ ὅπου προσέπιπτε τοῦτο τὸ φρύ-
sus populare constitutum est gentibus conuiuium cum iubilationibus &
ταγμα, διωσθλὴς σωίστατο τοῖς ἔθνεσιν ἄωχίᾳ μὴ ἀλαλαγμῶν καὶ

gaudio

gaudio tanquam inueterata eis diu in mente cum
χαρᾶς ὡς ἂν τῆς προκατεσκηρωμένης ἀντιπάλου κατὰ διάνοιαν, μὴ
audacia nunc demonstrata inimicitia At ludæis incessabilis luctus
παρησίας νῦν σκιαινομένης ἀπηχθείας πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις ἄλλοτε πένθος
sui & lugubris cum lachrymis clamor cum gemitibus inflammato undique ip-
ἰδίων καὶ παιδύρτος μὴ δακρύων βοὴ στεναγμοῖς πεπυρωμένης πάντοθεν ἀυ-
sum corde gementium inseretam subitò eis
τῶν τῆς καρδίας ὀλοφυρομένων τὸν ἀπροσδόκητον ἐξαίφνης αὐτοῖς
illatam perniciem. Quæ lex vel vibs vel quis omnino habitabilis
ἐπηνεθεῖσαι ὀλεθρίαν τίς νόμος, ἢ πόλις, ἢ τίς τὸ σώφρον οἰκητὸς
locus vel quæ vix planctu & luctibus super eos non implebantur? sic
τόπος ἢ τίνες ἀγυιαὶ κοπετοῦ καὶ γόων ἐπ' αὐτοῖς οὐκ ἐπλήρωντο; οὕτω
enim cum a vobis & inimicis animæ ab his qui per civitatem ducibus vocati
γὰρ μὴ πικρᾶς καὶ ἀνοίκτου ψυχῆς ὑπὸ τῆς κατὰ πόλιν στρατηγῶν ὁμο-
mitter expellebantur ve ad externa supplicia etiam aliquot
φυλαδὸν ἐξαπεστέλλοντο, ὥστε ὅπου ταῖς ἐξαλλοις πομπείαις καὶ πίναξ τῶν
inimicorum accipientes ante oculos communem misericordiam & considerantes
ἐχθρῶν, λαμβάνοντας περὶ τῆς ὀρθομῶν τὸ κοινὸν ἔλεος, καὶ λογιζομέ-
incertum vitæ harum, plorarent eorum infelicem
νους τὸν ἄθλιον τοῦ βίου κατασφαγὴν, δακρύειν αὐτῶν τὴν πεισάθλιον
expulsionem. Peribat enim secum multitudo canitie cooperitorum ex
ἐξαπιστολὴν ἤγετο γὰρ συναγωγὴν πλῆθος πολιᾷ πεπυκασμένων τὴν ὀπ
senectute tarditate pedum incursorum conquerentium impetu violentiæ omni
τοῦ γήρως νωθρότητα ποδῶν ἐπικύρσαν ἀναστοπῆς ὁρμὴ βιαίας ἀπόσπ
pudore abique ad velocem aburcontium itinerationem Quæ ante nuper ad
αἰδοῦς ἀνὰ πᾶς ὀξεῖαν κατάχρωμένων πορείαν αἱ δὲ ἄρτι πρὸς
vitæ communionem coniugalem instruebant thalamum puellæ pro lætitia suf
βίου κοινωνίαν γαμικὸν καθηλυθῆναι παστὸν νεάνιδες, ἀντὶ τέρψεως μετα-
cipientes luctus & pulvere vngventatam mixtam habentes cæsariem apenè
λαβοῦσαι γόους, καὶ κόνει τὴν ὑφοβεσχὴ πεπυρμένα κομίαν, ἀκαλύπτως
autem ductæ planctum pro hymenæis vocalmitter incipiebant, tanquam
δὲ ἀγόμεναι, θρῆνον ἀντ' ὑμεναίων ὁμοθυμαδὸν ἐξῆρχον, ὡς ἐπιπα-
lacrymæ vexationibus alienigenis Vndæ autem populares vique ad in
εχθμᾶναι συμμοῖς ἀνοσθέσι δεσμοὶ δὲ δημόσιαι μέχει τῆς εἰς τὸ
eorum immissione thebantur cum violentia lethique harum coniuges laqueis loco
πλοῖον ἐμβολῆς εἵλκοντο μὴ βίας. οἵτι πύτων συζυγεῖς βρόχοις ἀντὶ
coronarum secundum cervices implicati cum florida iuuenili ætate pro
στέφεων τοὺς αὐχένας περιπλεγμένοι μετὰ ἀνθαμίας νεανικῆς ἡλικίας, ἀν-
connubio & adolescentiorum otio reliquos nuptiarum dies
τὶ ὠχίας καὶ νεοπειθοῦς ῥαθυμίας τὰς ἐπιλοίπους τῆς γάμων ἡμέρας
in lachrymis traducturos sed pedes tam mortem videntes pedissequam. Ab
ἐν θρηνοις δήσειν παρὰ πόδας ἤδη τὰ ἄθλιον ὁρῶντες κείμενον κα-
ducebantur autem ferarum morte tradi vinculorum ferreorum necessitatibus, hi
τήχθησαν δὲ ἀνάγκαις τρόπον ἀγόμενοι σιδηροδέσμοις ἀνάγκαις οἱ
quidem transtris navium affixi collis illi ante secun
μὲν τοῖς ζυγοῖς τῆς πλοίων περισκλωμένοι τοὺς τραχήλους, οἱδὲ τοὺς
dū pedes insolubilibus constricti pedicis item & deinde den
πόδας ἀρήκτοις κατησφαλισμένοι πέδαις, ἔπι καὶ τῷ καθυπερθεν πυκ-
sis tabula imposita ve undique obtenebrati
νῷ ζανιδώματι διακειμένῳ ὅπως πάντοθεν ἐσκοτισμένοι τοὺς
oculis vitam infidissorum in omni navigatione acciperent His
ὀφθαλμοὺς, ἀγωγὸν ὀπιζούλων εἰ παντὶ τῷ καταπλῷ λαμβάνωσι τόπον
autem

autem ad dictum navigium actis & navigatione trajecta,
δὲ ἐπὶ τῶν λεγομένων χειδίαν ἀχράντων καὶ τοῦ παραπλοῦ περανθέντος,
sicut fuit sanctum à rege iussit eos in aute
καθὼς ὢν διεδεδογματισμένοι τῷ βασιλεῖ, προσέταξεν αὐτοὺς ἐν τῷ ἀφε-
civitatem hippodromo castra figere ingenti existente mensura &
τῆς πόλεως ἱπποδρόμῳ παρεμβαλεῖν ἀπλέτῳ καθεστῶτι σειμήτῳ, καὶ
ad manifestum opprobrium valde opportuno existente omnibus per
ἀφεῖς παραδείγματισμὸν ἀγαν ἁρμοδιωτάτῳ καθεστῶτι πᾶσι τοῖς κατα-
gentibus in civitatem & ab his ad regionem proficiscentibus ad
πορευομένοις εἰς τὴν πόλιν, καὶ τοῖς ἐκ τούτων εἰς τὴν χώραν στελλομένοις ἀφ' ὧν
peregrinationem, ut neque exercituum eius communicatione neque omni
ἀκοινωνησίαν, ἀφ' ὧν μὴ δὲ ταῖς δυνάμεσιν αὐτῶν κοινωνεῖν, μὴ δὲ τὸ σώμα-
no dignarentur mortis Postquam autem hoc factum est auditus ci-
λον καταξιῶσαι ἀφειδόλων. ὡς δὲ τοῦτο ἐγνώσθη, ἀκούσαντες τῶν ἐκ τῆς πό-
vitatis contribules ei in egredientes frequentius lugere ignominiosam
λεως δυωδεκάτης κρυβὴν ἐκπορευομένους πυκνότερον ἐποδυρομένων τὴν ἀκλεᾶ
fratrum miseriam tratus iussit & his simul eodem
τῶν ἀδελφῶν παλαιπωρίαν, διοργισθεὶς προσέταξε καὶ τούτοις ὁμοῦ τὸν αὐτὸν
modo diligenter sicut illis facere non diminutis secundum vllum modum
τρόπον ἐπιμελῶς ὡς ἐκείνοις ποιῆσαι μὴ λειπομένοις κατ' μηδένα τρόπον τῶν
illorum supplicio describi autem omne genus ex nomine Non
ὀνείναν τιμωρίας, ἐπιγραφῶναι δὲ πᾶν τὸ φῦλον ἐξ ὀνόματος. οὐ
enim ante paulo demonstratam operum laboriosam seruitu
γὰρ τὴν ἔμπροσθεν βραχὺ προδεδηλωμένην τῶν ἔργων κατάπονον λα-
tem; tortos autem denunciatis tormentis ad finem delere
τρείαν, τρεελωθέντας δὲ παρηγελμέναις αἰκίαις τὸ τέλος ἀφανισαι
vnius sub tempus diei Factaest quidem igitur horum descriptio cum acerbo
μιᾶς κατὰ καιρὸν ἡμέρας, ἐγένετο μὲν οὖν ἡ τῶν ἀπογραφῶν μετὰ πικρᾶς
festinatione & ambitiosa assistione ab ortu solis vsque ad occasum
σπουδῆς καὶ φιλοτίμου προσεδρείας ἀπ' ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν,
inexpectum accipiens finem ad dies quadraginta Maximè autem &
ἀπροσδόκητον λαμβάνουσα τὸ τέλος ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα μεγάλως ἡ καὶ
continuè rex gaudio repletus conuiuia in omnibus
διωκεκῶς ὁ βασιλεὺς χαρᾷ πεπληρωμένος, συμποσια δὲ πάντων τῶν
idolis constituens, errante vitra veritatem mente & profano
εἰδώλων ζωισάμενος πεπλανημένῃ φόρρω τῆς ἀληθείας φρενὶ καὶ βεβήλῳ
ore ipsa quidem mens & non potentia eis loqui vel auxiliari lau
στόματι, τὰ μὲν κωφὰ καὶ μὴ δυνάμενα αὐτοῖς λαλεῖν ἢ ἀρήγειν ἐπαι-
dans autem maximum Deum non decentia loquens Post autem praedictum
νῶν, εἰς δὲ τὸν μέγιστον θεὸν τὰ μὴ καθήκοντα λέγων μετὰ δὲ τὸ φοίνιον
tempus is ita vallum nuncupauerunt Scribæ reg., non vltrà
μένον τὸ χρόνῳ διάτιμα προσωνύκαντο οἱ γραμματεῖς τοῦ βασιλέως μηκέ-
posse ludibrium descriptionem fieri propter immensam eorum mul
τι ἰσχύειν τὴν τῶν ἰουδαίων ἀπογραφὴν πιεῖσθαι διὰ τὰ ἀμέτρητον αὐτῶν πλη-
titudinem cum essent in regione plures adhuc hi quidem in domi
θαν, καὶ ὄντων κατὰ τὴν χωραν πολλῶν ἔτι τὲ μὲν κατὰ τὰς οἰ-
bus adhuc existentes hi autem in loco tanquam impossibili existente on
κίας ἔτι συνεχιλίων, τῶν δὲ κατὰ τόπον, ὡς ἀδυνάτου καθεστῶτος πα-
bus in Aegypto ductibus Minante autem ipsis durius tanquam
σι τοῖς ἐπ' αἰγύπτου στρατηγοῖς ἀπειλήσαντος δὲ αὐτῶς σκληρότερον ὡς δὴ
deoris corruptis ad machinationem fugæ contigit manifestè ipsum ceca hæc
δωροκοπημένοις, εἰς μηχανὴν τῆς ἐκφυγῆς, σωθῆναι σεσᾶς αὐτὸν θεὸν τὸν

paruiſſe dicentibus cum demonſtratione & charaxam iam, &
πιεσθῆναι λεγόντων μετὰ ἀποδείξεως, καὶ τὴν χαρτηίαν ὕδη καὶ τοὺς
ſcriptorios calamos, in quibus vtebantur deteciſſe Hoc autem erat operatio
γραφικοὺς καλάμους ἐν οἷς ἐχρῶντο ἐκλελοιπέναι τοῦτο δὲ ὡς ἐνέργεια
auxiliantis ludæis è cælo prouidentiæ inuictæ Tunc vo
τοῦ βοηθοῦντος τοῖς ἰουδαίοις ἐξ οὐρανοῦ προνοίας ἀνιπλήτου τότε προσ-
cans Hermonem propoſitum elephantorum curæ gratè ple-
καλεσάμενος ἕρμωνα τὸν ἐπὶ τῆ τῶν ἐλεφάντων ἐπιμελείᾳ, βαρείᾳ με-
nus ira & indignatione omnino inuerebilis fuiſſe inſequen
μεσωμένος ὀργῆ καὶ χόλῳ κατ' αὐτῶν ἀμεταθέτου, εκέλευσεν ὑπὸ τὴν ἑσπερ
ti die abundè rebus pugnis thuris & vino multo puro omnes
μένην ἡμέραν δαψιλέσι δράκεσι λιβανωτοῦ καὶ οἴνου πλείονι ἀκράτου ἅπαν
elephantos potare qui erant numero quingenti & eſſe
τας τοὺς ἐλέφαντας ποτίσαι, ὄντας τὸν ἀριθμὸν πεντακοσίους καὶ ἀγειω-
ratos poculi nimis ſubminiſtrationes adducere ad oœurium
θέντας τῷ τοῦ πόματος ἀφθόνῳ χορηγίᾳ, εἰσαγαγεῖν πρὸς σωφρονισμὸν τοῦ
mortis ludæorum illi quidem hæc iubenti verſus eſt ad coniuiatam,
μέρους τῶν ἰουδαίων ὁ μὲν τάδε προσέταττεν, ἐξέπιπτε πρὸς τὴν ἀνωχίαν,
congregans maxi è ex amicis & exercitu odiosè habentes
συναγαγὼν τοὺς μάλιστα τῶν φίλων καὶ τῆς στρατιᾶς ἀπεχθῶς ἔχοντας
contra ludæos At ei phantaſti propoſitum præceptum aptè Hermon adim
πρὸς τοὺς ἰουδαίους ὁ ἐλεφαντάρχης τὸ προσταχθὲν ἀραρότως ἕρμων συνε-
plebat, Atque ad hæc miniſtri ad vtriperum exrunies
τέλει οἵτε πρὸς τοῦτοις λειτουργοὶ κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐξιόντες τοὺς ἀθλίους τα
miſerorum ligabant manus, & reliquum machinabantur circa eos
λαιτώρων ἐδέσμοις χεῖρας, τῶν τε λοιπὴν ἐμηχανῶντο περὶ αὐτοὺς
curiarem nocturnum exiſtimantes ſimul accepturam genitem terminum mor
ἀσφάλειαν ἔννυχον δόξαντες ὅμως λήψεσθαι τὸ φυλον πείρας τ' ὀλε-
tis Qui autem omni protectione deſtituti videbantur eſſe gentibus ludæi
θρίας. οἱ γὲ πάσης σκέπης ἔρημοι δεικνῦντες ἔτι τοῖς ἔθνεσι ἰουδαῖοι,
propter vndique opprimentem eos cum vinculis neceſſitatem omnipo
διὰ τ' πάντοθεν θλιβόμενοι αὐτὲς μετὰ δεσμῶν ἀναγκῶν, τὸν παντο-
tentem Dominum & omnis potentiæ dominantem miſericordem Deum eorum
κράτορα κύριον καὶ πάσης δυνάμεως δυναστεύοντα, ἐλεήμονα θεὸν αὐτῶν
& patrem inceſſabili voce omnes cum lachrymis inuocauerunt oranies
καὶ πατέρα δυσκατα παύστως πάντες μετὰ δακρύων ἐπεκαλέσαντο, δύναιντο
quod contra ſe conuertere co ſinos impium & liberare eos iuni magnifica
τ' κατ' αὐτῶν μεταστρέψαι βουλὴν ἀνοσίαν καὶ ρυσασθαι τὲς μεγαλομερῶς
ſpe ſtitione ab ea quæ erat ad pedes in promptu morte Horum quidem aſſiduè ſuppli
ὑποκειμένης ἐκ τοῦ ἕδους πόδας ἐν ἑτοίμῳ μόρῳ τούτων μὲν σκιτινῶς ἢ λιτα-
catio aſcendit in cælum At Hermon imortes elephantos potans
νία ἀνέβαινεν εἰς οὐρανὸν ὁ δ' ἕρμων τὲς ἀνελεήτους ἐλέφαντας ποτίσας πο-
copioſis vini abundanti ſubminiſtratione & thure ſaturatos ma
πληρωμένους τῆς τοῦ οἴνου πολλῆς χορηγίας καὶ τοῦ λιβάνου μεμεθυσμένους, ὄρ-
ne ad ſultam offuri de iis quicquare regi At
θριος ὄντ' αὐλὴν περιῶν, τὰ περὶ τῶν προσταγθέντα πᾶ βασιλεῖ τὸ δ'
à feruli tempore c tinem bonum in nocte & die conceſſum ab eo qui
ἀπ' αἰῶνος χρόνου κτίσμα κρείττον ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ ὁπαζόμενον τοῦτο
ea ficaqr omnibus quibus ipſe vult, ſomni partem miſit ad
χαριζόμενα πᾶσιν οἷς ἂν αὐτὸς θελήσῃ ὑπνου μέρος ἀπέστειλε πρὸς τὸν
regem Et deliciſſimo & profundo comprehenſus eſt operatione
βασιλέα ἡδίστῳ καὶ βαθεῖ καταχρεθεὶς τῆ ἐνεργεία τοῦ

Domini

Domini, iniquo quidem proposito valde freudatus at ab irrenova
διωτόου, τ ἀβέσμου μὲν προθέσεως πολὺ διεφθαμένος, τὸ δὲ ἀυτα-
bili cogitatione deceptus At iudæi præfigurantem
θέτου λογισμοῦ μεγάλως διεφθαρμένοι οἱ δὲ ἰουδαῖοι τὸν φανερὸν
horam fugientem sanctum laudabant Deum suum Et iterum
θεῖσαν ὥραν διαφυγόντες, τ ἅγιον ὕμνουν θεὸν ἀυτῶν καὶ πάλιν
orabant facilem demonstrare magnoperentis eius manus potestatem genti
ἠξίουν τ ἀκατάλλακτον δεῖξαι μεγαλοδυνάμεις αὐτῆς χειρὸς κρατος ἔθνε-
bus superbis Medis existente autem iam decima hora ferme qui ad exci
σιν καθηφάνοις μασούσης ἤδη δεκάτης ὥρας σχεδὸν, ὁ θεὸς τοῖς κλι
tandum constitutus erat subito vocatos videns pupugit accedens re
σιν τεταγμένος, ἀθρόως τοὺς κλητοὺς ἰδὼν, ἔνυξε προσελθὼν τὸν βα-
gem Et vix excitans, nunciauit conuium tempus iam præ
σιλέα καὶ μόλις διεγείρας, ἐπέλιξε τὸν τ συμποσίας καιρὸν ἤδη ὥρα
terire, de his sermone faciens quem rex repu
ρέχοντα, τὸν περὶ τούτων λόγον ποιούμενος. ὃν ὁ βασιλεὺς λογισά
tans & versus in conuitium iussit eos qui veherant in convi
μενος καὶ πραπεὶς εἰς τὸν τόπον, ἐκέλευσε τοὺς ἀναγεγονότας εἰς τὸν συμ
uium coram accumbere se Quo & facto hortabatur in convi-
ποσίαν ἄνπκρυς ἀνακλιθῆναι αὐτῷ οὐ καὶ ἡδομένου, παρήτεις ἑαυ
uium dedentes seipsos, præsentem conuiui summæ celebrantes in
χίαν δόντας ἑαυτοὺς, τὸ παρὸν τ συμποσίας ἐπὶ πολὺ μεριμνόμενοι εἰς
lætitia consumere partem Longè autem procedente conuiuio
δροσωμένου κατεβέβηκε μέρος ἐπιπλέον δὲ προβαινούσης τ ὁμιλίας, τὸν
Hermonem accersens rex cum acerba comminatione interrogauit
ἕρμονα μεταπεμψάμενος ὁ βασιλεὺς, μετὰ πικρᾶς ἀπειλῆς ἐπυνθάνετο,
quam ob causam permisisset iudæi præsentem diem superuenire
τίνος ἕνεκεν αἰτίας εἰάσειαν οἱ ἰουδαῖοι τὴν θεσπεσίαν ἡμέραν παρελθεῖν
Ipso autem nunciante nocte iussionem ad finem perduxisse &
κότες. τῆ δὲ ὑποδεξάντος νυκτὸς τὸ προσταχθὲν τέλος ἠγηκέναι, ἢ
amicis eius testimonium perhibentibus crudelissimum peiorem Philadelphi
φίλων αὐτῆ προσμαρτυρησάντων, τὴν ὠμότητα χειρονα φιλάδελ-
habens dixit hodierno solo ge tiam habere eos Sine dilatione autem ad
φος ἐφη, τῆ τῆς σήμερον ὕπνῳ χαειν ἔχειν αὐτοὺς ἀνυβρίστως ἢ εἰς
ventutum diem similiter præpara elephantos ad
τὴν ἐπιτέλουσαν ἡμέραν καὶ τὸ ὁμοιον ἑτοίμασον τοὺς ἐλέφαντας ὅπως
sceleratorum Iudæorum perniciem Cum dixisset autem rex vltro
τὸν πρὶ ἀδημίτων ἰουδαίων ἀφανισμὸν εἰπόντος ὁ τ βασιλεὺς, ἀσμέ
omnes cum gaudio præsentes simul collaudantes in propriam domum
νως πάντες μετὰ χαρᾶς οἱ παρόντες ὁμοῦ συναινέσαντες, εἰς τὸν ἴδιον οἶκον
vnusquisq; reuersi sunt. Et non tam in somno consumpserunt tempus
ἕκας ἀπέλυσε. καὶ οὐ κ εὖπες εἰς ὕπνον κατεχήνατο τ χρόνον τῆς
nostis quàm in omnimodas excogitatio miseris exitij natis illo
νυκτὸς, ὡς εἰς τὸ παντοίους μηχανᾶσθαι τοῖς ταλαιπώροις δόκοσιν ἐμ
siones. Dudum autem gallus cantauerat matutinis & bestias cum armasset
πυγμὰς ἅρπ ἢ ἀλεκτρυὼν ἐπέραυγε ὄρθιον, καὶ τὰ θηρία κατωπτηκὼς
Hermon in magno porticu expectabat quæ autem per ciuitatem multitudo
ὁ ἕρμων ἐν τῷ μεγάλω προστώω διεκίνει, τὰ δὲ κατὰ τὴν πόλιν πᾶσα,
congregata erat ad miserandum spectaculum exitium Auroram cum
συνηθροισο πρὸς τ οἰκτροτάτην διαφθορὰν προσδοκῶντα τὴν φωτίαν μετα
suiditate At Iudæi in indiuisibili animo suspensi re pore multi hymno
σπουδῆς οἱ ἢ ἰουδαῖοι κατ ἀμερῆ ψυχουλκούμενοι χρόνον πο υδακρυον

fus gilt

supplicatione in canticis luctuosis tendentes manus in cælum orabant
ἱκετηρίαν ἐν μέλεσι γοεροῖς πίνοντες τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐδέοντο τοῦ
maximum Deum, iterum eis auxiliari breui. Nondum autē solis radii
μεγίστου θεοῦ, πάλιν αὐτοῖς βοηθῆσαι σωτέμως. οὔπω δὲ ἡλίου βολαὶ
spargebantur, & rege amicos excipiente, Hermon adstans
κατασπείροντο, καὶ τοῦ βασιλέως τὸν φίλον ὑπδεχομένου, ὁ Ἕρμων παρεστὰς,
vocabat ad exitum offendens voluntatem regis in promptu
ἐκάλει πρὸς τὴν ἔξοδον ὑποδεικνύων τὸ πρόθυμον τοῦ βασιλέως ἐν ἑτοίμῳ
esse. Ille autē cùm perceperisset & obstupuisset in iniquo ezi
κεῖσθαι τοῦ δὲ ἀποδεξαμένου καὶ καταπλαγέντος ὅλῃ τῇ παρανόμῳ ἐξόδῳ
tu omnino ignorātia detentus quærebat, quæ causa sit quam
δρᾷ, καὶ τῶν ἀγωνίσμα κακοπαθημένος ἐπυνθάνετο, τί τὸ πρᾶγμα ἐφ' οὗ
hoc illi cum festinatione confectum est Hoc autē erat operatio cunctorum
τοῦτο αὐτῷ μετὰ σπουδῆς τετέλεται. τοῦτο δὲ ἦν ἡ ἐπέργεια τοῦ πάντα
dominantis Dei, eorū quæ prius illi excogitata fuerant oblitorem in mente
δυνατεύοντος θεοῦ, ἧς πρὶν αὐτῷ μεμηχανημένων λήθην καὶ διάνοιαν
ponentis Nuncianit Hermon & omnes amici, feras &
ἐπιθηκότος. ἀπδείκνυον ὁ Ἕρμων καὶ πάντες οἱ φίλοι, τὰ θηρία καὶ τὰς
exercitus parates esse rex, secudùm tuum instans propositum Ille autē in
δυνάμεις ἡτοιμάσθαι βασιλεῦ κατὰ τὸ σὸν ἐπιταγὴν πρόθεσιν ὁ δὲ ὅλῃ
dictis repletus grauī ira eo quòd circa hæc prouidentia Dei di
τοῖς ῥηθεῖσι πληρωθεὶς βαρεῖ χόλῳ, διὰ τὸ μὴ τούτων προνοίᾳ θεοῦ διε-
spersus fuisset omnis eius cogitatus intuens cum mini dixit Quoiquot pa
σκεδάσθαι πᾶν αὐτοῦ τὸ νόημα, ἐνατενίσας μετὰ ἀπειλῆς εἶπεν ὅσοι γο-
rentes affuerunt aut filiorum filii, hunc bestiis ferocibus parauerunt abundantem
νεῖς παρῆσαν ἢ παίδων γόνοι, τοῖσδε θηρσὶν ἀχρίοις ἐσκεύασαν δαψιλῆ
cibum pro irreprehensibilibus mihi & maioribus meis præ se ferentibus conti
δίαιταν ἀντὶ ἀνεγκλήτων ἐμοὶ καὶ προγόνοις ἐμοῖς ὑποδεδειγμένων ὁλο-
quam firmam fidem eminenter Iudæis Quanquam fiquidē non ob simul educatio-
χερῆ βεβαίαν πίστιν ἐξόχως ἰουδαίοις καί φιλίαν μὴ διὰ τὸν τῆς συζυ-
ais amorem & necessitatis, vita pro his priuati deberes sic
γίας στοργὴν καὶ τῆς χρείας, τὸ ζῆν ἀντὶ τούτων ἐστερήθης. οὕτως ὁ
Hermon insperatam periculosam sustinuit comminationem & aspectu &
Ἕρμων ἀπροσδόκητον ἐπικίνδυνον ὑπομονὴν ὑπομεμενηκὼς ἀπειλῇ καὶ τῇ ὄψει καὶ
vultu turbatus est Vnusquisq; autē amicorum cum tristitia erubescebant,
τῷ προσώπῳ συνεσκάλη ὁ καθεὶς δὲ ἕκαστος φίλων σκυθρωπῶς ὑπεκρίνων,
congregatos dimiserunt quemlibet ad proprium negotium. Ipsique iu
τὴν συνηθροισμένην ἀπέλυσαν ἕκαστον ὅλῃ τὴν ἰδίαν ἀσχολίαν οἵ τε ἰου-
dæi ea quæ à rege, audientes, illustrem Deum Dominum regem
δαῖοι τὰ θεῖα τοῦ βασιλέως ἀκούσαντες, τὸν ὅπαφανῆ θεὸν κύριον βασιλέα
regum laudabant, & hanc opem ab eo consecuti. Secundū autem
τῶν βασιλέων ἥρουν, καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ βοηθείας αὐτῷ τετυχότες καὶ δὲ τού-
has leges rex constituens rursus conuiuium ad lætitiam
τους τοὺς νόμους ὁ βασιλεὺς συνησάμενος πάλιν τὸ συμπόσιον, εἰς εὐφροσύνην
verti hortabatur At Hermonem aduocans cum minis di
πατρίδα παρεκάλει τὸν δὲ Ἕρμωνα προσκαλεσάμενος μετὰ ἀπειλῆς εἶ-
xit Quoties tibi oportet de his ipsis imperare infelicissime? ele-
πεν ποσάκις σοι δεῖ περὶ τούτων αὐτῶν προστάττειν ἀθλιώτατε, τὰς ἐλέ-
phantos adhuc & nunc arma in exitium ad Iudæorum perdi
φαντας ἔτι καὶ νῦν καθοπλίσαι εἰς τὸν αὔριον ὅλῃ τὸν τῶν ἰουδαίων ἀφα-
ciem At simul discumbentes cognati inconstantem mentem eius admi-
νισμὸν οἱ δὲ συνανακείμενοι συγγενεῖς τὴν ἀσταθῆ διάνοιαν αὐτοῦ θαυμά-

ζοντες, προτείνοντο τὰς χεῖρας τοῖς θεοῖς, μέχρι τίνος ὦ ἄναξ ἡμᾶς διαπε-
ranti, protulerunt hæc: Rex usquequo tanquam insensatos nos tentas?
ῤάζεις, πρόσταξον ἤδη τέλος ἐπιθεῖναι τοῖς ἀφανίσαι, καὶ πάλιν ὑπὲρ τῆς πεφθαρ-
jubens tam terribi eos delere, & iterum in tebas
μένης ἐκκλησίας ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἀπολωλότας, ὧν χάριν ἡ πόλις διὰ τὴν
ex mutatione reuocans à te sanctas quorum gratia ciuitas ob
τῶν ἐκ μεταβολῆς ἀνακύπτων τὰ σοὶ δεδογμένα, ὧν χάριν ἡ πόλις διὰ τὴν
expectationem tumultuatur. Ex adiuncta conuersionibus tam & periclitatur sæpè
προσδοκίαν ὀχλεῖ καὶ πλανωμένοις συγγνώμαις, ἤδη καὶ κινδυνεύει πολλά-
circa Vnde in omnibus Phalaris rex impleras infer
κις διαπεσεῖν. ὅθεν ὁ κύριε πάντα φάλαεις βασιλεὺς ἐμπλησθεὶς ἀλο
tia, & ludras ad considerationem ludæorum in ipso mutationes
γισίας καὶ τὰς γινομένας σοὶ ἐπισκοπὴν τοῦ Ἰουδαίων ἐν αὐτῷ μεταβολὰς
animæ nihili æstimans non in tantum firmiter iusiurandum determinans
τῇ ψυχῇ παρ' οὐδὲν ἡγούμενος, ἀπέλιπεν βεβαίως ὅρκον ἐπισαμένους,
hos quidem sine dilatione missurum in infernum in genibus & pedibus ferarum
τούτους μὲν ἀνυπάρθετος πέμψειν εἰς ᾅδου ἐν γόνασι καὶ ποσὶ θηρίων
punito, ducentem exercitu ad contra Iudæam solo æquatam igne & lintea
ἡσυχάζοντας, ὑπισχνούμενος δὲ ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ἰσόπεδον ποιεῖ καὶ δόξαν
positurum velocitate & inaccessibile illorum nobis templū igne prostratum velocitate
θήσειν διατάξοις καὶ τὸν ἅγιον αὐτοῦ ἡμῖν ναὸν ποιεῖ φλογὶ ταχεῖ
perficientium illic sacrificia in omne tempus constituturum Tunc ir
σωτηλούμενον ἐκεῖ θυσίας εἰς τὰ ἅπαντα χρόνον κατασήσειν τότε φί-
ti discedentes amici & cognati cum fide disposuerunt exer
λους χαρεῖς ἀνδήσαντες οἱ φίλοι καὶ συγγενεῖς μετὰ πίστεως διαπορεύσειν τὰς δυνα-
citus in opportunissimis locis ciuitatis ad obseruatione At elephantorum
μεις δὲ τοὺς καιροτάτους τόπους τῆ πόλεως ἐπὶ τήρησιν ὁ δὲ ἐλεφαν-
prepositus feras fermè, vt sic dicam in opus infandum adducens; odo-
τάρχης τὰ θηρία χιλὸν ὡς εἰπεῖν εἰς κατασκὴν μανιώδες ἀγνοχοεῖ, δο
ratti imis poculis vino thure commixto horribiliter paratas preparationibus
δεκάτοις πόμασιν οἴνῳ λιβανωμένῳ φοβερῶς κεκοσμημένα κατασκάσας
circa auroram ciuitate tam multitudinibus innumerabilibus in hippodromo
ἐπὶ τὴν ἕω, τῆ πόλεως ἤδη πλήθουσιν ἀπειθμήτοις καὶ τῷ ἱππιδρόμου
pleas intrans ad aulam ad constitutum, iocunde
καταμεμεσωμένης, εἰσελθὼν εἰς τὴν αὐλὴν ὅπου τὸ προκείμενον, ὥρμει
regem illic autem ira grauis implens impiam mentem omni mole cum
τὸν βασιλέα ὁ ὀργῇ βαρεῖα μεμισμένος δυσωδεῖ φρένα, παντὶ τῷ βάρει σὺν
ferus exiuit, volens immittere corde & pupillis oculorum
τοῖς θηρίοις ἐξορμῆσαι, βαλόμενος ἀπώτω καρδίᾳ καὶ κόραις ὀφθαλμῶν
aspicere laboriosam & miseram prædictorum subuersionem
ἀπάσας τὸν ὄπονον καὶ ταλαίπωρον τῆς προσισημασμένων κατασφο-
Iam verò elephantorum egredientium circa portam & subsequentis armi
φὴν ὡς δὲ τῆς ἐλεφάντων ἐξιόντων περὶ πύλην καὶ τὴν συνεπομένην ἐκ-
ti exercitus & multitudinis stuoris poluerem videntes & horrisonum
πλῆθος ἀμεως, τὴν τε τοῦ πλήθους πορείας κονιορτὸν ἰδόντες, καὶ βαρυηχῆ
tumultum audientes Iudæi vltimum vitæ momentum ipsis illud ex
θόρυβον ἀκούσαντες οἱ Ἰουδαῖοι, ὑς ἀπὸ τοῦ βίου ῥοπὴν αὐτοῖς ἐκείνην δό-
stimantes esse finem miserimæ expectationis ad miserationē & luctus
ξαντες εἶ τὸ τέλος τῆς ἀπελπιστάτης προσδοκίας, εἰς οἶκτον καὶ γόους
versi osculabantur se adinuicem complicite cognati in
τραπόντες, κατεφίλουν ἀλλήλους θρηνούμενοι τοῖς συγγενέσιν ὅλη τοὺς
colla procumbentes parentes filijs & matres puellis Alix autē nuper
τραχήλους ἐπιπίπτοντες, γονεῖς παισὶ καὶ μητέρες νεάνισιν ἕτεραι γυ-
genitos

genitos ad vbera habentes infantes vltimum fugientes lac. Atqui
γονὰ θεὸς μασδυς ἔχουσι βρέφη τελευταῖον ἔλκοντα γάλα· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ
prius eis facta auxilia de cœlo cognoscentes,
ἡ τὰς ἔμπροσθεν αὐτῶν γεγενημένας ἀντιλήψεις ἐξ οὐρανοῦ σωιζόντες,
pariter vnanimiter proficientes seipsos & infantes amouentes ab vbe
ribus clamauerunt voce magna valde vniuersi principi supplican
πρὸς ὁμόθυμα δὲ ῥίψαντες ἑαυτοὺς, ἡ τὰ νήπια χαρίσαντες τῷ μα
tes, misereri cum apparitione eorum iam ad portas motus constitutorum
κρῷ, ἀνεβόησαν φωνῇ μεγάλῃ σφόδρα, τ᾽ τ᾽ ἀπάσης δυνάμεως ἱκέτευον
Eleazarus aute quidam vir insignis eorũ qui ex regione sacerdotũ in
τὸν οἰκτεῖραι μετὰ ἐπιφανείας αὐτοὺς ἤδη πρὸς πύλαις ἅδου καθεσῶ
senectute xtatem iam fortitus & omni quæ secundùm vitam virtute
τας Ελεάζαρ δέ τις ἀνὴρ ἐπίσημος τῶν ἀπὸ τῆς χώρας ἱερέων, ἐν
orabat cos qui circa se comprimebant seniores ab inuocando
πρεσβείῳ τῇ ἡλικίαν ἤδη λήγων χρὸς, ἡ πάσῃ τῇ κατὰ τὸν βίον ἀρετῇ
sanctum Deum, orauit hæc. Rex magnipotens, altissime omni
κεκοσμημένος, τὰς περὶ αὐτὸν κατασκιὰς περισυτέρως ἐπικαλεῖσθαι τ
potens Deus omnem gubernans in misericordiis creatura inspice in Abraham
ἅγιον θεὸν, προσηύξατο τάδε Βασιλεῦ μεγαλοκράτωρ, ὕψιστε, παντο
semen, in sanctificati filios Iacob partis sanctificatæ tuæ populi in pere
κράτωρ θεὸς, πῶν σπέρμα ἁγιασθέντων ἐν δικαιώμασι κτίσιν, ἐπίβλεψον ἀθεραπ
grina terra peregrinũ iniustè pereuntem pater Tu Pharaonem abundantem curribus
εύτου γῆ ξένον ἀδίκως ἀπολλύμενον πάτερ Σὺ φαραὼ πλουτοῦντα ἅρμασι
olim Aegypti huius principem sublatum immitti audacia & lingua
τὸ πάλαι αἰγύπτου τούτου δυνάστην ἐπαρθέντα ἀνοίκτῳ θράσει ἡ γλώσσ
magniloqua cum superbo exercitu mari vndãtes perditionis lucem
μεγαλορρήμονι, σὺ τῇ ὑπερηφάνῳ στρατιᾷ πολυβρόχοις ἀναπαύσας φάγος
offendens misericordiæ ifael generi Tu immensis exercitibus superbientem
ἐπιφάνας ἐλέους ἰσραὴλ γένει Σὺ τὸν ἀναρίθμητον δυνάμεσι καυχώμε
Senacherib gratem Assyriorum regem lancea omnem subditam ista
τα σενναχηρεὶμ βαρὺν ἀσυνείων βασιλέα, δόρατι τῷ πᾶσι μοχθηρὸν ἤδη
accipientem terram & elatum contra sanctam tuam ciuitatem, g auia loq en
λαβόντα γῆν, ἡ μετεωρισθέντα ἐπὶ τὴν ἁγίαν σου πόλιν, βρέα λαλοῦ
tem superbia & audacia, tu Domine fregisti manifestam demonstrans
τα κόμπῳ ἡ θράσει, σὺ δείξας ἔθρυψας ἔκδηλον δεικνὺ
genitibus multis tuam potentiam in in Baby
ὄντων πολλοῖς τὸ σὸν κράτος. Σὺ τοὺς κατὰ τὴν βαβυ
lonia tres socios igni animam voluntariè tradentes vt
λωνίαν δεῖς ἑταίρους πυρὶ τὴν ψυχὴν αὐθαιρέτως δεδωκότας εἰς
non seruirent vanis ignium rorefacientes caminum liberaliter vsque ad
τὸ μὴ λατρεῦσαι τοῖς κενοῖς, διάπυρον δρόσισας κάμινον, ῥᾳδίως μέχρι
capillum illæsos, flammam omnibus immittens aduersarius Tu
τριχὸς ἀπημάντους, φλόγα πᾶσιν ἐπιπέμψας τοῖς ὑπεναντίοις σὺ
calumnias inuidiæ leonibus in terra proiectum feris cibum Danielem ad
τὸν διαβολαῖς φθόνῳ λέουσι κατὰ γῆς ῥιφέντα θηρσὶ βορὰν δανιὴλ εἰς
lucem reduxisti incolumem & in mare educati in ventre ceti ionam liquefecto
φῶς ἀνήγαγες ἀσινῆ τόντε βυθοτρεφῆς ἐν γαστρὶ κήτους ἰωνᾶν τηκομέ
tem inceſſanter illæſum omnibus familiaribus demonstrati pater & nunc malorum
νον ἐφεδῶς, ἀπήμαντον πᾶσιν οἰκείοις ἀνέδειξας πάτερ ἡ νῦν μου
detestator misericors omnium protector citò appare hic qui ex is vel
σει πολυέλεε, τῆς ὅλων σκεπαστὰ, τὸ τάχος ἐπιφάνηθι τοῖς ἀπ᾽ ἰσραὴλ

genere, ab autem abominatis scelestis gentibus afflictis Si autē impietatis γένους, ὑπὸ δὲ ἐξολυγμένων ἀνομων ἐθνῶν ὑβριζομένοις εἰ δὲ ἀσε-
tibus — secundùm peregrinationem vitæ nostræ contrita est, liberans nos de
βείαις χεῖρ τὴν ἀποικίαν ὁ βίος ἡμῶν ἐνέχηῃ, ῥυσάμενος ἡμᾶς ἐκ
inimicorum manu vt volueris Domine, perde nos morte Noa
ἐχθρῶν χειρὸς, ὡς προαιρῇ δίκαιος ἀπόλεσον ἡμᾶς μόρῳ. μὴ τοῖς
vanis vana sapientes benedicant in dilectorum à te
ματαίοις οἱ ματαιόφρονες ἀλογησατωσαν ὅτι τῇ σῇ ἠγαπημένων σου
perditione dicentes Neque Deus illorum liberavit eos Tu autem om
ἀπωλείᾳ λέγοντες, οὐ δὲ ὁ θεὸς αὐτῶν ἐῤῥύσατο αὐτούς σὺ δὲ ὁ πᾶ-
nem fortitudinem & potentiam habens omnem sempiterne, nunc prospice, miserere
σαν ἀλκὴν καὶ δωμασείαν ἔχων ἅπασαν αἰώνιε, νῦν ἔπιδε ἐλέησον
nostri qui per iniuriam iniquorum iniustam è vita submouemur ad in
ἡμᾶς τοὺς κατ' ὕβριν ἀνόμων ἀλόγιστον ἐκ τοῦ ζῆν μεθισταμένους ἐν ἐμ-
fidiatorum morem. Admirentur autē gentes tuam virtutem iniustam hodie ve
βούλων τρόπῳ πηξάτω δὲ ἔθνη σὴν δυναμιν ἀνίκητον σήμερον ἔν-
nerande, potentiam habens in saluatione Iacob gentis Orat te omnis
τιμε, δυναμιν ἔχων ὅτι σωτηρία Ιακωβ γένους. ἱκετεύει σε τὸ πᾶν
multitudo infantum & horum parentes cum lachrymis, demonstretur omnibus
πλῆθος νηπίων καὶ οἱ τούτων γονεῖς μὴ δακρύων δειχθήτω πᾶσιν
gentibus quod nobis sumi es Domine & non auertisti faciem tuam à
ἔθνεσιν ὅτι μεθ' ἡμῶν εἶ κύριε, καὶ οὐκ ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου ἀφ'
nobis Sed sicut dixisti, quod neque in ea ta inimicorum suo u existentes
ἡμῶν. ἀλλὰ καθὼς εἶπας, ὅτι οὐδ' ἐν τῇ γῇ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν ὄντων
contempsisti eos sic adimple Domine At Eleazaro defuncto iam ab
ὑπερίδες αὐτούς, ὅπως ἐπιτέλεσον κύριε τὸ δὲ ἐλεαζαρ ληγόντος ἄρτι τῆς
oratione rex cum feris & omni exercitus horro
προσαχῆς, ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς θηρίοις καὶ παντὶ τῷ τῆς δυναμεως φρυά-
re secundùm hippodromum aderat Et aspicientes ludæi valdè
γματι κατὰ τὸν ἱππόδρομον παρῆγεν. καὶ θεωρήσαντες οἱ ἰουδαῖοι, μέγα
in cælum exclamauerunt adeò vt & adiacentes comuales simul senen
εἰς ὕψος ἀνέκραξαν, ὥστε καὶ τοὺς παρακειμένους αὐλῶνας σωνηχήσαι
tes continuum luctum facerent cum volueris exercitu Tunc gloria
τας ἀκατάσχετον οἰμωγὴν ποιῆσαι παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τότε ὁ μεγαλό
fus, Omnipotens & verax Deus offendens sanctam suam facies,
δοξος, παντοκράτωρ καὶ ἀληθινὸς θεὸς, ἐπιφάνας τὸ ἅγιον αὐτῆς πρόσωπον,
aperuit cæli portas A quibus inclyti duo terribiles aspectu angeli
ἠνέῳξε τοὺς οὐρανοὺς πύλας ἐξ ὧν δεδοξασμένοι δυο φοβεροειδεῖς ἄγγελοι
descenderunt manifesti omnibus præterquam Iudæis Et restiterunt & exercitum
κατέβησαν φανεροὶ πᾶσι πλὴν τοῖς ἰουδαίοις καὶ ἀντέστησαν καὶ τὴν δυναμιν
hostium repleuerunt turbatione & timore & immobilibus ligauerint pe
τῶν ὑπεναντίων ἐπλήρωσαν ταραχῆς καὶ δειλίας, καὶ ἀκινήτοις ἔδησε πό
dibus Et horrens etiam regis corpus factum est, & obliuio audi
δαις. καὶ ὑπόφοικον καὶ τὸ τοῦ βασιλέως σῶμα ἐγένετο, καὶ λήθη τὸ θρά-
ciam eius grauem, cepit & conuerterunt bestias aduersus consequentes
σος αὐτῶν τὸ βαρύθυμον ἔλαβε καὶ ἀπέστρεψαν τὰ θηρία ὅπι τοὺς σωματοφύ-
armatos exercitus Et contulcabant illos & interficiebant & conuerfa
λακας ἐνόπλους δυνάμεις καὶ κατεπάτουν αὐτοὺς καὶ ὠλόθρευον καὶ μετεστρέ-
est regis ira in misericordia & lachrymas pro iis quæ prius à se
φη τοῦ βασιλέως ἡ ὀργὴ εἰς οἶκτον καὶ δάκρυα ἀντὶ τῶν ἔμπροσθεν αὐτῷ με
excogitata fuerant Audiens enim clamorem, & videns pronos omnes
μηχανημένων ἀκούσας, καὶ τὸν κρουγῆς, καὶ σωιδὼν πρηνεῖς ἅπαντας

in perditionem lachrymans cum ira amicis minabatur dicens Rege
εἰς τ ἀπώλειαν, δακρύσας μ ὀργῆς τοῖς φίλοις ἠπείλειτο λέγων, πρε-
abutimini & tyrannos transgressi estis crudelitate, & me ipsum vestrum benefa-
βασιλεύετε, ἢ τυράννους ὑπερβεβήκατε ὠμότητι ἢ ἐμὲ αὐτὸν τ ὑμῶν δυσ-
ctorem consumini à principatu ism & animæ submouere etiam machinan-
γνώτου ὄντα χειρίστη τ ἀρχῆς ἤδη ἢ τῷ πνεύματ Θ μεθίσαν, λάθρα μηχα-
tes quæ non expediunt regno Quis eos qui obtinuerunt nostræ in
νωμένει τὰ μὴ συμφέροντα τῇ βασιλείᾳ τίς τοὺς κρατήσαντας ἡμῶν ἐν
fide regionis munitiones, domo remouens vnumquemq; iniustè congre-
πίστει τ χώρας ὀχυρώματα, τ οἰκίας ὑποσπάσας ἕκαστον ἀλόγως ἠθροι-
gauit huc? quis eos qui à principio benevolentia erga nos in omnibus supe
σεν ἐνθάδε, τίς τὰς ἐξ ἀρχῆς ἀγαθοποιὰς περὶ ἡμᾶς χ πάντα διαφέ-
rant omnes gentes, & qui laboriosissima sæpè hominum susceperunt
ροντας πάντων ἐθνῶν, ἢ τοὺς χειρίστους πλεονεκτεῖν ἀνθρώπων ἐπιδεδε-
periculis sic iniquis implicuit supplicijs? solutæ dissoluite
γμένους κινδύνοις, οὕτως ἀδεσμίοις φειδόμενοι αἰκίαις, λύσατε, ἐκλύσατε
iniusta vincula ad propria cum pace dimittite, ante facta
ἄδικα δεσμὰ εἰς τὰ ἴδια μετ' εἰρήνης ἐξαποστείλατε, τὰ περιπεφραγμένα
euitantes Dimittite filios omnipotentis cælestis Dei viuen
φρέατα σπεύσαντες ἀπολύσατε τοὺς υἱοὺς τοῦ παντοκράτορος ἐπουρανίου θεοῦ ζῶν
tis, qui à nostris vsque nunc maioribus incolumem cum gloria
τος, ὃς ἀφ' ἡμετέρων μέχρι τοῦ νῦν προγόνων ἀπερρύσιον μετὰ δόξης
statum exhibet nostris negotijs Ille quidè igitur hæc di
ἀσάθειαν παρέχει τοῖς ἡμετέροις πράγμασιν. ὁ μὲν οὖν ταῦτα ἔλε-
xit Ipsi autè in indissibili tempore soluti, sanctum saluatorem Deum suum benedi
ξεν οἱ δὲ ἐν ἀμφιᾷ χρόνῳ λυθέντες, τ ἅγιον σωτῆρα θεὸν αὐτῶν ἐ-
cebant nuper mortem euadentes Postea rex in ciuitatem
λόγουν, ἄρτι τὸν θάνατον ἐκπεφυγότες. εἶτα ὁ βασιλεὺς εἰς τ πόλιν
reuersus præfectum redituum accersens, iussit vinaque
ἀπαλλαγεὶς, τὸν ἐπὶ τῆς προσόδων προσκαθεσάμεν Θ, ἐκέλευσεν οἴνους τε
& reliqua ad conuiuium necessaria ludum præbere ad dies
καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς δαψίλειαν ἑπτὰ θεῖα τοῖς ἐκδίκοις χορηγεῖν ὅπῃ ἡμέρας
septem iudicans eos in quo loco pursuerant mortem suscipere in hoc
ἑπτὰ, κεῖνας αὐτοὺς ἐν ᾧ τόπῳ ἐφθόρεσαν τ ὅλεθρον ἀναλαμβάνειν ἐν τούτῳ
in lætitia omni soteria celebrare Tunc qui prius contumelijs affecti fuerant & prope
ἐν εὐφροσύνῃ πάσῃ σωτήρια ἄγειν τότε οἱ πρὶν ἐπηρεάζειν καὶ πλησίον
mortem, potius autem in ipsa ambulauerant pro acerba & lugubri morte,
ᾅδα, μᾶλλον δ' ἐπ' αὐτῷ βεβηκότες, ἀντὶ πικροῦ καὶ δυσαιάκτου μέρους,
conuiuium salutare constituentes, ad mortem ipsis & sepulturam deputatum
κώθωνα σωτήριον συνισάμενοι, τὸν εἰς πᾶσιν αὐτοῖς καὶ τάφον ἡτοιμασμέ-
locum tentoriis distulerunt pleni gaudio Finientes autem
νον τόπον κλισίαις κατεπείσαντο πλήρεις χαρμονῆς καταλήξαντες δὲ
ludum gemitusum cantum resumpserunt cantum patrium saluatorem & mira-
θρηνώδυρτον μέλ Θ, ἀνύμνουν ὠδὴν πάτριον, τ σωτῆρα καὶ τεραστοποιὸν αἰνοῦντες θεόν, οἰμωγμοῦ τε πᾶσαν καὶ κωκυτὸν ἀποσεμνοῦντες χα-
culoru factor e laudantes Deum luctumque omnem & gemitum repellentes, cho
ρᾶς συνίσαντο εἰρηνικῆς σημεῖον. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς
reas constituerunt lætitiæ pacificæ signum Eodem modo autè & res
πρὸς τούτοις συμπόσιον μέγα ζυναγαγὼν, ἀδιαλείπτως εἰς οὐρανὸν ἀν-
pro his sympolium magnum congregans, incessanter in cælum eorfi
θεῖ τούτων συμβόσιον βαθὺ ζυναγαγὼν, ἀδιαλείπτως εἰς οὐρανὸν ἀν
tebatur magnificè pro inopinata facta ei salutione
θωμολογεῖτο μεγαλοφρεπῶς ἐπὶ τῇ παραδόξῳ γεγενῆσθαι αὐτῷ σωτηρίᾳ

Quique priùs in perditionem & autum escam eos futuros existimabant, & cum
οὔτε φθὶν εἰς ὄλεθρον ϗ οἰωνοβρώτους αὐτὺς ἔσεσθ πθέμενοι, ϗ μετὰ
gaudio deserpserant, gemuerunt pudorem in scipsis indutt
χαρᾶς ἀπογραψάμενοι, κατεσύναξαν αἰσχύνλω ἐρ' ἑαυτοῖς θεκαλλόμε
& insta mmata audacia ingloriè extincti Et ludri sicut
νοι, ϗ τλὼ πυείπνυν τίλμαν ἀκλεῶς εσθεσμένοι οἵ τε ἰυδαῖοι καθὼς
prædiximus, constituentes prædictum chorum cum conatsio in gratis
προειρήκαμεν ζυσησάμενοι τ προειρημένον χορὸν, μετ' ὠμοχίας ἐν ἐξομο
rũ actionibus lætis & psalmis transigebant & communem statuentes de his
λογήσειν ἱλαρᾶς ϗ ψαλμοῖς δίηγον ϗ κοινὸν θεισάμενοι θεὶ τούτων
legem, in omni habitatione sua in generationes prædictos
θεσμὸν, ἐπὶ πᾶσιν τλὼ παροικίαν αὐτῶν εἰς ψυχὰς τὰς προειρημένας
dies agere decreuerunt hilares, non potus causa & gulæ salutionis
ἡμέρας ἄγειν ἕνεκεν ἀφροσύνης, οὐ πότε χαεν ϗ λιχνείας, σωτηείας
vero per Deum sanæ ipsis Adierunt autem regem dimissionem
δὲ τῆς διὰ θεὸν χομένης αὐτοῖς ἐπέτυχον δὲ τὰ βασιλεῦ, τλὼ ἀπ' υσιν
suam ad propria prædicti describunt autem eos à quinta & vicesi-
αὐτῶν εἰς τὰ ἴλια αἰτουμενοι ἀπεχάρον δ δὲ αὐτοὺς ἀπὸ πέμπτης ϗ εἰκά-
ma Pachon vsq ad quartam Epiph ad diem quadragesimã Confi-
δος τῦ παχὼν, ἕως τ τετάρτης τῦ ἐπὶφ ἐπὶ ἡμέρας τεσσαρ ἀκοντα. Συνέ-
tuunt autem eorum perditionem à quinta Epiph vsque ad septimam decimã
παν δ αὐτῶν τ ἀπωλειαν ἀπὸ πέμπτης τῦ ἐπὶφ ἕως ἑβδόμης, ἡμέραις
tribus In quibus & gloriosè offendens misericordiã suam omotum p inceps
πεισίν ἐν αἷς ϗ μεγαλοδόξως ἐπφάνας τὸ ἔλεος αὐτὺ ὁ θὸς ὅλων δυνά
sæculorum eos liberauit unanimiter. Comessabantur autẽ omnibus ab
στης, ἀπαύστους, αὐτοὺς ερ υπτο ὁμοθυμαδὸν ἄωχοῦντο δ πάντ' ἄπο τῦ
rege necessariis donati vsque ad quartam & decimam In qua & col
βασιλέως χορηγούμενοι, μέχρι τ τέταρες ϗ δεκατης ἐν ᾗ ϗ τλὼ ἐν-
loquium reficrunt de liberatione sua Collaudantesque eos
τυχὰν ἐπιπήρτο θεὶ τῆς ἀπολύσεως αὐτῶν Συναινέσας τε αὐτὺς ὀβα-
rex scripsit eis subscriptam epistolam ad in ei
σιλεὺς, ἔγραψεν αὐτοῖς τλὼ ὑπογεγραμμένλω ἐπιστολὼ πρὸς τοὺς χ πό-
utite duces magnanimiter instantiam habentem Rex Ptolemæus
λιν στρατηγοὺς μεγαλοψύχως τὴν σκτενίαν ἔχοντα. Βασιλεὺς πτολεμαῖος
Philopator qui sunt in Aegypto ducibus & omnibus præpositis
φιλοπάτωρ τοῖς κατ' αἴγυπτον στρατηγοῖς, ϗ πᾶσι τοῖς τεταγμένοις
super negocia gaudere & valere Valemos autem & nos & filii
ἐπὶ πραγμάτων, χαίρειν ϗ ἐῤῥῶσθ ἐῤῥώμεθα δ ϗ αὐτοὶ ϗ τὰ τέκνα
nostri, prosperante nobis magno Deo negocia sicut volu
ὑμῶν, καθθύναντος ἡμῖν τ μεγάλυ θεῦ τὰ πράγματα καθὼς προαι-
mus Ex amicis quidam malorum morum frequentius nobis adstantes
ρέμθα τ φίλων τνὲς κακοηθείᾳ πυκνότερον ἡμῖν παρκείμενοι,
persuaserunt nobis ad eos qui sub regno Iudæos contendos in congre
συνέπεισθ ἡμᾶς εἰς τὸ τὺς ὑπὸ τὴν βασιλείαν ἰυδαίους συναδροίσαντα,
gationem puniendum nouis rebellatorum supplicitis Prætendentes nunquam bonum
σύσημα κολάσεσι ξενιζόσαις ἀποσ ῆς πιωείσης φερομένους μήποτε
fidã habituros nostrã res ob quam habeat hi contra omnes gen-
ἀσταθήσειν ἡμῶν τὰ πράγματα, δ' ἣν ἔχσιν οὗτοι πρὸς πάντα τὰ ἔθ-
tes inimicitiam donec perficiatur hoc Qui & vinctos adducentes
νη δυσμένειαν, μέχρις ἂν συντελεσθῆ τῦτο οἵ ϗ δεσμίους καταγάγοντες
eos cum affectionissimis quam mancipiis potiùs autẽ tanquã proditores fuæ vi
αὐτὺς μετὰ σκυλμῶν ὡς ἀνδράποδα, μᾶλλον δὲ ὡς ἐπβελεις, ἀνὰ πά

lo discrimine & inquisitione conati sunt occidere, lege Scytharum ferocio-
σης ἀνακρίσεως καὶ ἐξετάσεως, ἐπεχείρησ ἀνῃρεῖν, νόμῳ σκυθῶν ἀγειω-
rem indutt crudelitatem Nos verò pro his acerbiùs
τέραν ἐμπεπιεσμένοι αἰμότητα ἡμεῖς δ ἐπὶ τούτοις σκληρότερον δια-
commentes noxia quam habemus erga omnes homines benignitatem vix
πεπνεσμένοι, καθ' ἣν ἔχομεν πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ἐπείκειαν, μό-
vitam eis condonantes & celestem Deum cognoscentes fortu
γις τὸ ζῆν αὐτοῖς χαρισάμενοι, καὶ τὴν ὑπερέχοντα θεὸν ἐγνωκότες ἀσφα-
ter protegentem Iudæos, vt patrem pro filiis semper
λῶς ὑπερασπιοῦντα τῶν ἰουδαίων, ὡς πατέρα ὑπὲρ υἱῶν διαπαντὸς συμ-
pugnare & amicitiæ ob quam habent erga nos firmam & maiorem
μαχοῦντα, τὴν τε φίλως δ' ἣν ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς βεβαίαν καὶ τὰς προγόνους
solitos benevolentiam recolentes iustè dimittimus omnis iusta quemcunque
ἡμῶν δίκαιαν ἀναλογισαμένου, δικαίως ἀπολελύκαμεν πάσης κατ' ὃν τιν' οὖν
causæ modum, & iustissimus cuilibet omnia in propria conuertere
αἰτίας τρόπον· καὶ προσετάχαμεν ἑκάστῳ πάντα εἰς τὰ ἴδια ἐπιστρέφειν,
in omni loco nullo eos omnino lædente neque iniu
ἐν παντὶ τόπῳ μηδενὸς αὐτοὺς τὸ σύνολον καταβλάπτοντος, μήτε ὀνειδί-
riari de factis præter rationem Scitote enim quòd contra hos si quid ma
ζειν περὶ τῶ γεγενημένων παρὰλογον γινώσκειν χρὴ ὅτι κατ' αὐτῶν ἑαυτὸ κα-
chinemur malum, vel offendamus eos omnino non homicidæ
κοτεχνάζομεν πονηρὸν, ἢ ἐπιλυπήσομεν αὐτοὺς σύνολον οὐκ ἀνθρώπου,
sed omnis principium potentiæ Deum altissimum aduersantem nobis ad
ἀλλὰ τῆς πάσης διαπόζοντα δυνάμεως θεὸν ὕψιστον ἀντικείμενον ἡμῖν ἐπ'
vltionem rerum in omnibus inexuperabiliter semper habebimus Valete
σκηλήσει τῶν πραγμάτων κατ' πᾶν ἀφύκτως διαπαντὸς ἔχοντα. ἔρρωσθε.
Accipientes autem epistolam hanc non festinauerunt statim fieri circa
λαζόντες δὲ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, οὐκ ἐσπούδασαν ἀθέως ἠρθῆς θεοῦ τὴν
recessum sed regem oraverunt eos qui de genere iu
ἄφοδον, ἀλλὰ τὸν βασιλέα προσηξίωσαν, τοὺς ἐκ τοῦ γένους τῶν ἰου-
dæorum sanctum Deum vltrò transgressi fuerant & Dei le-
δαίων τὸν ἅγιον θεὸν αὐθαιρέτως παραβεβηκότας καὶ τῷ θεοῦ τὸν νό-
gem, consequi per eos debitam punitionem asserentes ventris
μον, πυκνῶν δ' αὐτῶν τὴν ὀφειλομένης κολάσεως, προφερόμενοι τοὺς μισρὸς
causa diuina transgressos præcepta nunquam benevolos fore
ἕνεκα τὰ θεῖα παραβεβηκότας προσάγματα, μηδέποτε δυνοίσειν
neque regis præceptis Ille autē verum eos dicens
μὴν δὲ τοῖς τοῦ βασιλέως προσάγμασιν ὁ δὲ τάληθὲς αὐτοὺς λέγειν παρ-
percipiens & collaudans, dedit eis facultatem omnium vt qui
δεξάμενον καὶ συναινέσας ἔδωκεν αὐτοῖς ἄδειαν πάντων, ὅπως τοὺς πα-
transferant Dei legem occiderent in omni qui sub
βεβηκότας τοῦ θεοῦ τὸν νόμον ἐξολοθρεύσωσι κατὰ παντὸς τοῦ ὑπὸ τὴν
ditione sua loco cum audacia citra omnem regalem potestatem vel visita
βασιλείαν αὐτῆ τόπου μὴ παρησίας ἀνὰ πάσης βασιλικῆς ἐξουσίας ἢ ἐπι
tionem Tunc bene precantes ei vt decens erat horum sacerdotes
σκέψεως τότε καταφιλήσαντες αὐτὸν, ὡς πρέπον ἦν, οἱ πυτῶν ἱερεῖς
& omnis multitudo in lamantes Alleluia cum gaudio recesserunt
καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἐπῆραν σαντες τὸ ἀλληλούια, μετὰ χαρᾶς ἀνέλυσαν.
Sic autem obtestantem ex pollutis conciuem in vis punie
οὕτω δ' τὸν ἐμπεσόντα τῶν μεμιασμένων ὁμοεθνῆ κατ' ὀδὸν σκολε-
bant & cum exprobationibus interficiebant Illa autem die occiderunt supra

trecentos viros & egerunt lætitiam cum gaudio profectos
τὺς τριακοσίους ἄνδρας, καὶ ἦγαγον ἀφροσυνίως μὴ χαρᾶς τὺς βεβήλως
perimentes. Ipſi autem qui vſque ad mortem Deum habuerant, integram ſal
χειρωσάμενοι ἀυτοὶ δὲ οἱ μέχρι θανάτου τὸν θεὸν ἐσχηκότες, παντελῆ σω
utionis fruitionem accipientes receſſerunt ex ciuitate omnimodis adorantiſi
τηρίας ἀπόλαυσιν εἰληφότες, ἀπῆλθαν ἐκ τῆ πόλεως παντοίοις ὡραϊσά
mis floribus coronati cum lætitia & clamore in laudibus & dulcibus
τοις ἄνθεσι κατεστεμμένοι μετ' ἀφροσυνίης καὶ βοῆς, ἐν αἴνοις καὶ ψαλμῳδίαις
hymnis gratias agentes Deo patrum ſuorum ſancto Saluatori
σιν ὕμνοις ἐξαιρεσιωῦντες τῷ θεῷ τῶν πατέρων ἀυτῶν ἁγίῳ σωτῆρι τῆ
Iſrael. Cùm veniſſent autè in Ptolemaidem vocatam ob
ἰσραὴλ. Φθασαντῶν δὲ εἰς πτολεμαΐδα τὴν ὀνομαζομένην διὰ τὴν
loci proprietatem roſiferam in qua expectauit eos claſsis ſecundum com
τῶ τόπου ἰδιότητα ῥοδοφόρον, ἐν ᾗ προσέμενεν ἀυτὲς σύλλογ κατὰ κοι
munem eorum conſilium dies ſeptem illic fecerunt conuiuium ſalutare, re
νὴν ἀυτῶν βουλὴν ἡμέρας ἑπτὰ, ἐνεῖ ἐποίησ πότον σωτήριον, τῶ βασι
ge ſuppeditante eis abundè quæ ad receſſum omnia vnicuique
λέως χορηγήσαντος αὐτοῖς ἀφθόνως τὰ πρὸς τὴν ἄφιξιν παντα ἑκάσω
vſque ad propriam domum. Delati autem cum pace in decentibus
ἕως εἰς τὴν ἰδίαν οἰκείαν καταχθέντες δὲ μετ' εἰρήνης ἐν ταῖς φρεπού
gratiarum actionibus eodem modo & illic ſtatuerũt & has agere dies
σαις ἐξομολογήσεσιν, ὡσαύτως κἀκεῖ ἔσησ καὶ ταύτας ἄγειν τὰς ἡμέρας
ad peregrinationis eorum tempus lætas quas & conſecrantes in eo
ὅλη τῆ παροικίας αὐτῶν χρόνον ἀφροσυνως ἀς καὶ ἀνιερώσαντες ἐν σύλ
lumna in communi loco votum confirmantes, receſſerunt illæ
λη, χῖ τὸν τῆ συμποσίας τόπον προσευχὴν καθιδρύσαντες, ἀπέλυσαν ἀσ
ſi libert, iocundi perque terram & mare & fluuium
νεῖς, ἐλεύθεροι, ἁβρχαρεῖς, διὰ τῆς καὶ θαλάσσης καὶ ποταμοῦ ἀνα
ſalutati regis iuſſu quilibet in propriam, & maiorem
σωζόμενοι τῆ τῦ βασιλέως ἐπιταγῆ ἕκασος εἰς τὴν ἰδίαν, καὶ πλείω
quàm prius in inimicos poteſtatem habentes cum gloria & timore, om-
ἢ ἔμφοβοι ὄντες ἐν τοῖς ἐχθροῖς ἐξουσίαν ἐσχηκότες μὴ δόξης καὶ φόβυ, τὸ συν-
nino à nullo exeuſi à ſubſtantiis & omnia ſua om
ολον ὑπὸ μηδενὸς ἀπαιτηθέντες τῆς ὑπαρχόντων καὶ πάντα τὰ ἑαυτῶν πάν-
nes ſituerunt ex deſcriptione ita vt habentes aliquid, cum timore ma
τες ἐκόμισαντο ἐξ ἀπογραφῆς· ὥστε τὺς ἔχοντάς τι, μετὰ φόβυ με-
ximo reſtituerent eis magnalia maximo Deo facienre perfectè
γίστα ποιοῦσιν αὐτοῖς, τὰ μεγαλεῖα τῦ μεγίστυ θεῦ ποιήσαντος τελείως
pro liberatione eorum Benedictus liberator Iſrael in ſempiterna tempora. Amen
ὅλη σωτηρίᾳ αὐτῶν. Εὐλογητὸς ὁ ῥύσης ἰσραὴλ εἰς τὺς αἰῶνας ἀμήν.

Finis Maccabæorvm.

NOVVM TESTAMENTVM GRÆCE,

Cum vulgata Interpretatione Latina, Græci contextus lineis inserta.

Quæ quidem interpretatio, cùm à Græcarum dictionum proprietate discedit, sensum, videlicet, magis quàm verba exprimens, in margine libri est collocata atque alia BEN ARIÆ MONTANI HISPALENSIS *operâ è verbo reddita, ac diuerso characterum genere distincta, in eius est substituta locum.*

EX OFFICINA PLANTINIANA

RAPHELENGII,

1613.

S. IESV CHRISTI EVANGELII INTERPRETATIO LATINA,

QVAM AD GRÆCI IDIOMATIS RATIONEM EXPENDEBAT B. ARIAS MONTANVS HISPALENSIS.

Euangelium ſecundùm Matthæum.

CAPVT PRIMVM α.

1 LIBER generationis Ieſu Chri
ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως ἰησοῦ χρι-
ſti, filii Dauid filii Abraham
στοῦ, υἱοῦ δαβὶδ, υἱοῦ ἀβραάμ.
2 Abraham genuit Iſaac Iſaac
ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ. ἰσαὰκ
autem genuit Iacob Iacob autem
δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ
genuit Iudam & fra
ἐγέννησε τὸν ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελ-
tres eius Iudas autem genuit Phares & Zaram de
3 φοὺς αὐτοῦ. ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς καὶ τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς
Thamar Phares autem genuit Eſrom Eſrom autem genuit
Θαμάρ· φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν ἑσρώμ· ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν
Aram Aram autem genuit Aminadab Aminadab autem
4 ἀράμ· ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμιναδάβ· ἀμιναδὰβ δὲ
genuit Naaſſon Naaſſon autem genuit Salmon
ἐγέννησε τὸν ναασσὼν· ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν σαλμών·
Salmon autem genuit Booz de Rachab Booz autem ge
5 σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν βοὸζ ἐκ τῆς ῥαχάβ· βοὸζ δὲ ἐγέν-
nuit Obed ex Ruth Obed autem genuit Ieſſe
νησε τὸν ὠβὴδ ἐκ τῆς ῥούθ· ὠβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεσσαί

Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex
ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν δαυὶδ τὸν βασιλέα. δαυὶδ δὲ ὁ βασι- 6
‖ ea quæ fuit genuit Salomonem ex ‖ Vriæ. Salomon autem
λεὺς ἐγέννησε τὸν σολομῶντα ἐκ τῆς τοῦ οὐρίου. σολομὼν δὲ
genuit Roboam Roboam autem genuit Abiam Abia autẽ 7
ἐγέννησε τὸν ροβοάμ. ροβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιά. ἀβιὰ δὲ
genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat Iosaphat
ἐγέννησε τὸν ἀσά. ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ. ἰωσαφὰτ 8
autem genuit Ioram Ioram autem genuit Oziam
δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωρὰμ. ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ὀζίαν.
Ozias autem genuit Ioatham Ioatham autem genuit
ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωάθαμ. ἰωαθὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν
Achaz Achaz autem genuit Ezechiam Ezechias autem ge- 9
ἄχαζ. ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐζεκίαν. ἐζεκίας δὲ ἐγέν- 10
nuit Manassen Manasses autem genuit Amon Amon
νησε τὸν μανασσῆ. μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμών. ἀμὼν
autem genuit Iosiam Iosias autem genuit Iechoniam
δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσίαν. ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν 11
‖ Et post & fratres eius in transmigratione Babylonis ‖ Post
τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ μετοικεσίας βαβυλῶνος. μετὰ
autem transmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel
δὲ τὴν μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν σαλαθιήλ 12
Salathiel autem genuit Zorobabel Zorobabel autem ge-
σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν ζοροβάβελ. ζοροβάβελ δὲ ἐγέν- 13
nuit Abiud Abiud autem genuit Eliacim Eliacim
νησε τὸν ἀβιούδ. ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακείμ. ἐλιακεὶμ
autem genuit Azor Azor autem genuit Sadoc
δὲ ἐγέννησε τὸν ἀζώρ. ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σαδώκ. 14
Sadoc autem genuit Achim Achim autem genuit Eliud
σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀχείμ. ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιούδ
Eliud autem genuit Eleazar Eleazar autem genuit
ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν 15
Matthan Matthan autem genuit Iacob Iacob autem
ματθάν. ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακωβ. ἰακὼβ δὲ 16
genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus,
ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἰησοῦς,
‖ qui vocatur ‖ dictus Christus Omnes itaque generationes ab Abraham
ὁ λεγόμενος χριστός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ ἀβραὰμ 17
vsque ad Dauid, generationes quatuordecim & à Dauid vsque ad trans-
ἕως δαυίδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες καὶ ἀπὸ δαυὶδ ἕως τῆς με-
migrationem Babylonis, generationes quatuordecim & a transmigra-
τοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες. καὶ ἀπὸ τῆς μετοικε-
tione Babylonis vsque ad Christum, generationes quatuordecim
σίας βαβυλῶνος ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.
‖ Christi autem ‖ *At Iesu Christi* generatio sic erat ? *Despensata enim*
τοῦ δὲ ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης γὰρ τῆς 18
? Cum esset despensata mater eius Maria * antequam conuenirent, *mater eius Maria* Ioseph * *ante conuenire ipsos*, in
μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τῷ ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑ-
uenta est in vtero habens de Spiritu sancto Ioseph autem vir
ρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ 19

cius, ? *iustus existens, & || non volens eam exemplum facere,* vo-
αὐτὸν, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβου-
luit occulte dimittere eam Hæc autem eo cogi-
20 λήθη λαθρᾳ ἀπολῦσαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμη-
tante, ecce angelus Domini *per somnium* apparuit ei dicens,
θέντος, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων,
Ioseph fili David, *ne timeas* accipere Mariam coniu-
Ἰωσὴφ υἱὸς Δαβὶδ μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖ-
gem tuam || *nam* in ea ? *genitum,* de Spiritu est sancto
κά σου τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου
Pariet autem filium & vocabis nomen eius, Iesum Ipse
21 τέξεται δὲ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἰησοῦν· αὐτὸς
enim * *salubre* populum suum a peccatis eorum (Hoc autem
22 γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. τοῦτο δὲ
totum factum est vt adimpleretur || dictum ? a Domino per Pro
ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προ-
phetam, dicentem: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet
23 φήτου, λέγοντος· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξε-
filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel quod est inter
1 ται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι μεθερμη-
pretatum, Nobiscum Deus *Excitatus* autem Ioseph a
24 νευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ
somno, fecit sicut præcepit ei angelus Domini &
ὕπνου ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου καὶ
accepit coniugem suam Et non cognoscebat eam,
25 παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν,
donec peperit filium suum primogenitum & vocauit
ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ
nomen eius Iesum
ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

* cùm esset in sus
|| nollet eam traducere,

* in somnis

* nolà timere

|| quod enim ? natum est,

* saluum faciet

|| quod est

Exurgens

CAP. II. β.

At Iesu nato in Bethlehem Iudæ, in die
1 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέ-
bus Herodis regis, ecce Magi ab || *Orientibus accesserunt*
ραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπ' ἀνατολῶν παρεγένοντο
in Hierosolymam, Dicentes Vbi est ? natus * rex
2 εἰς Ἰεροσόλυμα, λέγοντες, ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν
Iudæorum? vidimus enim eius stellam in Oriente & veni-
Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθο-
mus adorare eum Audiens autem Herodes rex tur
3 μεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ Ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς, ἐτα-
batus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans
4 ράχθη, καὶ πᾶσα Ἰεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ· καὶ συναγαγὼν
omnes principes Sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur
πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο
ab eis vbi Christus nasceretur At illi dixerunt ei In Beth-
5 παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἐν Βηθ-
lehem Iudæ sic enim scriptum est per prophetam:
λεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτω γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου·

* Cum ergo natus esset Iesus
|| Oriente venerunt
? qui
* est

Principibus

¶ vocatis Magis, diligenter didicit

† quæ apparuit eis

* Ite, & interrogate

¶ &

† Qui cùm audissent

* abierunt.

* προάγω

¶ gaudio magno

† intrantes

¶ inuenerunt

* εὗρον

† πίπτω

* apertis thesauris suis

† προσφέρω

¶ responso accepto in somnis, ne redirent

† reuersi sunt

* Qui cum recessissent

† apparuit in somnis

† Surge, &

† ἐγείρω

‡ futurum

* εἰμὶ

* vt

¶ quærat

† Qui consurgens

‡ quod

* est

Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Tunc Herodes clàm ¶ vocatis Magis, perquisiuit ab eis tempus apparentis stellæ † quæ apparuit eis, & interrogans eos in Bethlehem, dixit * Ite, & diligenter inquirite de puero ¶ cùm autem inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego veniens adorem eum. † Illi autem audientes regem, * profecti sunt: & ecce stella quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret supra vbi erat puer. Videntes autem stellam, gauisi sunt ¶ gaudium magnum valde. Et † venientes in domum, ¶ viderunt puerum cum Maria matre eius. Et procidentes adorauerunt eum: & * aperientes thesauros suos, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham. Et ¶ responso accepto in somnis ne redirent per aliam viam † reuersi sunt in regionem suam. * Recessit autem ipsis, ecce angelus Domini ¶ apparet per somnium Ioseph, dicens † Excitatus accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum: & esto ibi vsque dum dicam tibi. ‡ Futurus est enim * Herodes ¶ quærere puerum ad perdendum eum. † Is autem excitatus, accepit puerum & matrem eius, nocte, & secessit in Aegyptum. Et erat ibi vsque ad obitum Herodis: vt adimpleretur ‡ dictum * à Domino per Prophetam dicentem. Ex Aegypto vocaui filium meum. Tunc Herodes videns quoniã illusus esset à Magis, iratus est

Καὶ σὺ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγε- 6
μόσιν Ἰούδα ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅς τις ποιμανεῖ
τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρῴδης λάθρᾳ καλέσας τοὺς 7
μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος
καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεέμ, εἶπε, πορευθέντες ἀκρι- 8
βώσατε περὶ τοῦ παιδίου ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ
μοι ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκού- 9
σαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν
τῇ ἀνατολῇ, προῆγεν αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ
παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην 10
σφόδρα. Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον 11
μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ
καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐτῷ δῶ-
ρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν. Καὶ χρηματισθέντες 12
κατ' ὄναρ, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρῴδην, διʼ ἄλλης ὁδοῦ ἀνε-
χώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Ἀναχωρησάντων δὲ 13
αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ,
λέγων, ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ,
καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί· μέλλει
γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό.
Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ 14
νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς 15
τελευτῆς Ἡρῴδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ
προφήτου, λέγοντος, ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.
Τότε Ἡρῴδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη 16

videt

valide & mittens occidit omnes pueros qui ‖ in Beth- ‖erant
λέαμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς, καὶ κατωτέρω,
secundum tempus quod ¶ præquisiuit à Magis Tunc adimpletum est ¶exquisierat
17 κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων τότε ἐπληρώθη
‡ dictum per Ieremiam Prophetam dicentem: Vox in Ra- ‡quod *est
18 τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος φωνὴ ἐν ρα-
ma audita est ploratus, & vlulatus & *ciulatus multus; Rachel
μὰ ἠκούσθη, θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς, ῥαχὴλ
plorans ‖ natos suos, & noluit consolari quia ‖filios
κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι
non sunt ¶ Defuncto
19 οὐκ εἰσί. τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος
Domini ‡ secundum somnium apparet Ioseph in Aegypto, dicens:
κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγων·
*Exurgens accipe puerum & matrem eius, & *Surge, &
20 ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ
vade in terram Israel ‖ mortui sunt enim ¶ quærentes animam ‖defuncti
πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ· τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν ¶ qui quærebāt
pueri ‡ Ille autem exurgens accepit puerum & ‡ Qui consurgens
21 τοῦ παιδίου. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν
matrem eius, & venit in terram Israel Audiens autem
22 μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ· ἀκούσας δὲ
quod Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre *Et admonitus in somnis,
ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρῴδου τοῦ πατρὸς
suo timuit illò ire * Responsus autem secundum somnia, ‡habitauit
αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ,
secessit in partes Galilææ Et veniens ‡ commi- *ciuitate quæ
23 ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἐλθὼν κατῴ-
grauit in ciuitatem dictam Nazareth vt ‖ impleretur dictum ‖ adimpleretur quod
κησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ¶ est
per Prophetas, ‡ Quod Nazæus vocabitur ‡ Quoniam
διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

CAP III. γ.

In autem diebus illis * accedit Ioannes Ba- * venit
1 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βα-
ptista prædicans in deserto Iudææ, Et dicens
2 πτιστὴς, κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων,
‖ Pœnitentiam agite appropinquauit enim regnum cælorum Hic enim ‖ Pœnitentiam agite quoniam appropinquabit
3 μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. οὗτος γάρ de quo dictum
ἐστιν ὁ ῥηθεὶς διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· φωνὴ βοῶντος est per Esaiam Prophetam, dicentem ‡ parate
ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς vestimentum de
4 τρίβους αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ ‖camelorum
τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ ¶ lumbos tuos

esca autem eius erat locustæ & mel syluestre Tunc exibat
ἦν δὲ ἡ τροφὴ αὐτοῦ ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον τότε ἐξεπο- 5
ad eum Hierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis
ρεύετο πρὸς αὐτὸν Ἰερουσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ
† circum vicinia Iordanis Et baptizabantur in Iordane ab
περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὑπ'
eo, confitentes peccata sua Videns autem multos 6
αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν Ἰδὼν δὲ πολλοὺς
Pharisæorum & Sadducæorum venientes ad baptismum 7
τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα
suum, dixit eis *Genimina viperarum, quis demonstrauit vobis
αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς †ὑπέδειξεν ὑμῖν
fugere à ‖futura ira? Facite ergo fructum
φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρπὸν 8
dignum pœnitentiæ Et ne ? arbitremini dicere † in vobismetipsis
ἄξιον τῆς μετανοίας καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, 9
patrem habemus Abraham dico enim vobis, quoniam *potest Deus
πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς
de lapidibus istis suscitare ‖filios Abrahæ Iam † vero
ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ ἤδη δὲ 10
& securis ad radicem arborum ? adiacet Omnis ergo arbor
καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται πᾶν οὖν δένδρον
*non faciens fructum bonum, † excidetur, & in ignem *mittetur
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.
Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam qui autem post
Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν ὁ δὲ ὀπίσω 11
me ‖venturus, fortior me est cuius non sum ? idoneus
μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μού ἐστιν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ
calciamenta portare, ipse vos baptizabit in Spiritu
ὑποδήματα βαστάσαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι
sancto & igni Cuius ventilabrum in manu sua, & permun- 12
ἁγίῳ καὶ πυρί· οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακα-
dabit aream suam, & congregabit triticum suum in hor-
θαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπο-
reum † at paleam comburet igni inextinguibili
θήκην· τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ † ἀσβέστῳ
Tunc *aduenit Iesus à Galilæa in Iordanem
Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὸν Ἰορδάνην 13
ad Ioannem, ‖baptizari ab eo ? At Ioannes
πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἰωάννης 14
prohibebat eum, dicens † Ego *tum hoc a te baptizari,
διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι,
& tu venis ad me? Respondens autem Iesus dixit* ad
καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς 15
eum, Sine ‖interim sic enim ? decens est nobis implere omnem
αὐτόν· ἄφες ἄρτι οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν
† iustificationem Tunc *dimisit eum Et baptizatus ‖ Iesus,
δικαιοσύνην· τότε ἀφίησιν αὐτόν. καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς, 16
ascendit † statim de aqua Et ecce aperti sunt ei cæli,
ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ,

& vi

† regio circa Iordanem

* Progenies

‖ Ventura ? melius † forte vos

* potens est

‖ filios † enim

? posita est

† quæ non facit † excidetur, mittetur

‖ venturus est, ? longus

† paleas autem

* venit

‖ ut baptizetur ? Ioannes autem † Ego à te debeo

* est

‖ modo, ? decet nos † iustitiam, * dimisit autem

? confessim

& vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam & venientem super eum. Et ecce vox de cœlis, dicens
καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα·
17 Hic est Filius meus dilectus, in quo complacui
οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

CAP IIII. δ'.

Tunc Iesus ‖ actus est in desertum à Spiritu,
Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὸν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος,
1 tentari à diabolo. Et ieiunans dies quadra-
πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσα-
2 ginta & noctes quadraginta postremum esurijt.
ράκοντα, καὶ νύκτας τεσσεράκοντα, ὕστερον ἐπείνασε.
Et accedens ei tentator dixit ‖ Si filius es Dei,
καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
3 dic vt lapides isti panes fiant.
εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς,
4 dixit: Scriptum est, Non in pane solo viuet homo,
εἶπε γέγραπται· οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,
sed in omni verbo † exeunte per os Dei
ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.
Tunc * assumit eum diabolus in sanctam ciuitatem, &
τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ
5 statuit eum super pinnaculum templi Et dicit ei Si filius
ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ καὶ λέγει αὐτῷ, εἰ υἱὸς
6 es Dei ‖ dimitte temetipsum deorsum Scriptum est enim, Quia
εἶ τοῦ θεοῦ βάλε σεαυτὸν κάτω γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις
suis mandabit de te & in manibus tollent te, ne forte
αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μή ποτε
? impingas ad lapidem pedem tuum Ait illi Iesus
προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
7 Rursum scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuam
πάλιν γέγραπται· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου.
Iterum † assumit eum diabolus in montem excelsum
πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν
8 valdè, & ostendit ei omnia regna mundi, &
λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ
gloriam eorum & * dixit ei: Hæc omnia tibi dabo,
τὴν δόξαν αὐτῶν καὶ λέγει αὐτῷ ταῦτά σοι πάντα δώσω,
9 si cadens adoraueris me Tunc dicit ei Iesus
ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
10 ‖ Abi post me Satana scriptum est enim, Dominum Deum tuum
ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ· γέγραπται γάρ, κύριον τὸν θεόν σου
adorabis, & illi soli seruies. Tunc ? dimittit
προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. τότε ἀφίησιν
11 eum diabolus & ecce angeli accesserunt & ministrabant ei
αὐτὸν ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ
† audiens autem Iesus quod Ioannes traditus esset, secessit in
12 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς

‖ ductus est
† vt tentaretur
† Cum ieunasset quadragintà diebus
* quadraginta noctibus, postea fuit
† Qui
† quod procedit de ore
* assumpsit
† Mitte te
† offendas
† assumpsit
* dixit
‖ Vade
† reliquit
† Cùm audisset
δαδί-
δωμι

Galilæam Et *relinquens Nazareth, *veniens* commigra
τ γαλιλαίαν ἢ καταλιπὼν τ ναζαρὲτ ἐλθὼν κατῴκη 13
uit in Capharnaum maritimam in finibus Zabulon &
σεν εἰς καπερναοὺμ τ θαλασσίαν, ἐν ὁρίοις ζαβουλὼν ἢ
Nephthalim: Vt adimpleretur *pronunciatum per Esaiam Prophetam
νεφθαλείμ· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐε τ προφήτ, 14
dicentem: Terra Zabulon & terra Nephthali, viam maris,
λέγοντος· γῆ ζαβυλὼν ἢ γῆ νεφθαλείμ ὁδὸν θαλάσσης, 15
† ultra Iordanem Galilæa gentium: Populus † sedens
πέραν τ ἰορδάνε, γαλιλαία τ ἐθνῶν ὁ λαὸς ὁ καθήμενο 16
in tenebris, vidit lucem magnam & sedentibus in regione &
ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα ἢ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ, καὶ
umbra mortis, lux orta est eis Ex † tunc cœpit
σκιᾷ θανάτε, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ 17
Iesus prædicare, & dicere † Pœnitemini *appropinquauit enim regnum
ἰησοῦς κηρύσσειν, ἢ λέγειν, μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰ ἡ βασιλεία
cœlorum Circumambulans autem Iesus iuxta mare
τ οὐρανῶν περιπατῶν δὲ ὁ ἰησοῦς παρὰ τ θαλασσαν τῆς 18
Galilææ, vidit duos fratres, Simonem *dictum Petrum,
γαλιλαίας, εἶδε δύο ἀδελφοὺς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον
& Andream † fratrem eius, mittentes † *verriculum in
ἢ ἀνδρέαν τ ἀδελφὸν αὐτε, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν
mare (erant enim piscatores) Et ait illis Venite post
θάλασσαν ἦσαν γὰ ἁλιεῖς ἢ λέγει αὐτοῖς, δεῦτε ὀπίσω 19
me, & faciam vos † piscatores hominum † Illi *statim continuò *dimit-
μου, ἢ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων οἱ δ' εὐθέως ἀφέν- 20
tentes retia secuti sunt eum Et procedens inde
τες τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. ἢ προβὰς ἐκεῖθεν, 21
vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi & Ioannem
εἶδεν ἄλλους δυο ἀδελφοὺς, ἰακωβον τὸν τ ζεβεδαίε, ἢ ἰωάννην
fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum,
τ ἀδελφὸν αὐτε ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίε τ πατρὸς αὐτῶν,
† reficientes retia sua: & vocauit eos
καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτε ἢ ἐκάλεσεν αὐτούς
Illi autem statim † dimittentes nauiculam & patrem suum se
οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον ἢ τ πατέρα αὐτῶν, ἠκο- 22
cuti sunt eum Et circuibat totam Galilæam Iesus,
λούθησαν αὐτῷ. ἢ † περιῆγεν ὅλην τ γαλιλαίαν ὁ ἰησοῦς, 23
docens in synagogis eorum & prædicans Euan
διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, ἢ κηρύσσων τὸ εὐαγ-
gelium regni & sanans omnem † *morbum, & omnem
γέλιον τ βασιλείας, ἢ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, ἢ πᾶσαν
infirmitatem in populo Et abiit *auditio eius in totam
μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ ἢ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτε εἰς ὅλην 24
Syriam & obtulerunt ei omnes male habentes
τ συρίαν ἢ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχον-
tes, varijs † *morbis, & tormentis comprehensos & dæmo-
τας, ποικίλαις νόσοις. ἢ βασάνοις συνεχομένους, ἢ δαιμο-
niacos, & lunaticos, & paralyticos: & curauit
νιζομένους, ἢ σεληνιαζομένους ἢ παραλυτικοὺς· ἢ ἐθερα-
eos

*relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit

‖quod dictum est

†trans ‖qui sedebat *umbræ

‖Iudææ

†Pœnitentiam agite: appropinquabit

*qui vocatur Petrus, ‖rete

†fieri ‖At *relictis retibus

‖reficientes

†relictis retibus & patre,

πειάζω

‖languorem,

*opinio

‖languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant,

olit eos Et secutæ sunt eum turbæ multæ de
25 πυζεν αὐτους· καὶ ἠκολουθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς † de
Galilæa, & Decapoli, & ? Hierosolymis, & † Iudæa
γαλιλαιας, καὶ δεκαπολεως, καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαίας,
& † trans Iordanem
καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου. CAP V. ε
Videns autem turbas, ascendit in montem & † sedente
1 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος † cùm sedisset, accesserunt ad
eo adunerunt illi discipuli eius Et aperiens eum
2 αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἀνοίξας τὸ
os suum, docebat eos, dicens Beati pauperes
3 στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς, λέγων μακάριοι οἱ πτωχοὶ
spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum
τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεια τῶν οὐρανῶν.
Beati * lugentes, quia ipsi consolabuntur
4 μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ † παρακληθήσονται. * qui lugent, παρακαλέομαι
Beati mites, quoniam ipsi ‖ hæreditabunt terram
5 μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν ‖ possidebunt
Beati ? esurientes & sitientes iustitiam, quoniam ? qui esuriunt & sitiunt
6 μακάριοι οἱ πεινῶντες, καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι
ipsi saturabuntur Beati misericordes quoniam ipsi
7 αὐτοὶ χορτασθήσονται. μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ
† misericordia afficientur Beati mundi corde quoniam ipsi
8 ἐλεηθήσονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν † misericordiam consequentur.
Deum videbunt Beati pacifici quoniam ipsi filii Dei
9 θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ
vocabuntur. Beati persecutionem affecti propter iustitiam,
10 κληθήσονται. μακάριοι οἱ † δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, * qui persecutionem patiuntur διώκομαι
quoniam ipsorum est regnum cælorum. Beati estis, cum
11 ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. μακάριοί ἐστε, ὅταν
maledixerint ‖ vobis, & persecuti fuerint ?, & dixerint omne malum verbum ‖ vobis, ? vos,
ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα
aduersum vos mentientes, propter me Gaudete & exultate,
12 καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, † copiosa est
quoniam merces vestra † multa in cælis sic enim persecuti sunt
ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς
Prophetas * illos ante vos Vos estis sal terræ ‖ ? quod si sal euanuerit,
13 προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας † τῆς γῆς ἐαν * qui fuerunt ‖ quòd si sal euanuerit, μωραίνομαι
autem sal insatuatum fit in quo salietur? ad nihilum valet vltrà,
δὲ τὸ ἅλας † μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι,
? ‖ non etiam foras & conculcari ab hominibus ? nisi vt mittatur foras, & conculcetur
εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ † ἀνθρώπων.
Vos estis lux mundi: non potest ciuitas abscondi
14 ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται † πόλις κρυβῆναι
supra montem posita. Neque accendunt lucernam, & ponunt eam
ἐπάνω ὄρους κειμένη· οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν
15 sub modio, sed super candelabrum † & lucet omnibus * in
ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ὀπὶ † λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν † vt lucent * qui sunt
domo Sic lucent lux vestra coram ho
τῇ οἰκίᾳ. οὕτω † λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν † ἀν- † λάμπω

‖ bona

minibus, vt videant vestra ‖ *pulchra opera*, & glorificent

δρῶσιν, ὅπως δοξάσωσι τὸν
Patrem vestrum qui in cælis ? *Ne putetis* quoniam veni

πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον 17
† *dissoluere* Legem aut Prophetas non veni *dissoluere*

καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι,
sed adimplere Amen quippe dico vobis, Donec ‖ *praeteras*

ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ 18
cælum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit

ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ
à Lege, donec omnia fiant. Qui ergo soluerit vnum

ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὃς ἐὰν οὖν † λύσῃ μίαν 19
λύω † *de mandatis istis minimis,* † *mandatorum istorum minimorum,* & docuerit sic homi-

τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώ-
nes, minimus vocabitur in regno cælorum qui

πους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς
autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno

δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ
cælorum Dico enim vobis, ‖ *quod* † *non* abundauerit iu

τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δι- 20
stitia vestra plus * Scribarum & Pharisæorum, non

καιοσύνη ὑμῶν πλεῖον † γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ
introibitis in regnum cælorum. Audistis quia ‖ *præceptum* est

εἰσέλθητε εἰς † βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη
antiquis, Non occides; qui autem occiderit, † *obnoxius* erit

τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ‖ ἔσται 21
iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis † *reus*

τῇ κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ 22
fratri suo ‖ *immerito, obnoxius* erit iudicio. qui autem dixerit

ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ
fratri suo Raca, ‖ *obnoxius* erit † *consessui* qui autem dixerit

ἀδελφῷ αὐτοῦ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν οὖν προσ-
Fatue, ‖ *obnoxius* erit * *in gehennam* ignis Si ergo of-

φέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ 23
fers munus tuum ad altare & ibi recordatus fueris, quia

ἀδελφός σου ἔχει τί κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου 24
frater tuus habet aliquid aduersum te Relinque ibi munus tuum

ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ
ante altare & vade prius reconciliare

ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν προσφέρε τὸ δῶρόν σου
fratri tuo, & tunc veniens ‖ *offer* munus tuum.

ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ 25
Esto † *benesentiens* aduersario tuo cito, dum es in via

μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ
cum eo ne forte te tradat aduersarius iudici, &

κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ.
iudex te tradat ministro, & in ‖ *custodiam coniiciaris.*

ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς † 26

‖ offeres

† consentiens

‖ carcerem mittaris.

nouis

nouissimum quadrantem. Audistis quia *pronuntiatum* est antiquis,
27 ἔρημον κοδράντην. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,
Non mœchaberis. Ego autem dico vobis quia omnis * *conspiciens* mulie-
28 οὐ μοιχεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖ-
rem ad concupiscendum eam iam mœchatus est eam in
κα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν
corde suo. * *Si autem* oculus tuus dexter scanda-
29 τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδα-
lizat te, erue eum, & proiice abs te: † *conferet* enim tibi vt
λίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα
pereat vnum membrorum tuorum, * & *non* totum corpus tuum ‖ *coniiciatur*
ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου † βληθῇ
in gehennam. Et si dextera tua manus scandalizat te, ab-
30 εἰς γέενναν. καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκ-
scinde eam & proice abs te: † *conferet* enim tibi vt pereat
κοψον αὐτὴν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται
vnum membrorum tuorum, † & *non* totum corpus tuum *mittatur* in gehennam.
ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.
‖ *Pronuntiatum* est autem, *quod* quicunque * *absoluerit* vxorem suam, det
31 ἐρρέθη δὲ ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω
ei † *repudium*. Ego autem dico vobis, quia * *quicunque absoluerit*
32 αὐτῇ ἀποστάσιον· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ
vxorem suam excepta ‖ *ratione* fornicationis, facit eam mœ-
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοι-
chari & qui * *absolutam* duxerit, adulterat.
χᾶσθαι· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.
Iterum audistis quia † *pronuntiatum* est antiquis: Non periurabis
33 πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐκ ἐπιορκήσεις
reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis,
34 ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν,
non iurare omnino, neque * *in* cælo, quia thronus est Dei
μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ·
Neque ‖ *in* terra quia scabellum est pedum eius neque
35 μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε
* *in* Hierosolyma quia ciuitas est magni regis.
εἰς Ἱεροσόλυμα ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως·
Neque † *in* capite tuo iurabis, quia non potes vnum
36 μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν
capillum album aut nigrum facere. Sit autem sermo vester,
37 τρίχα λευκὴν ἢ † μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν,
* *Etiam etiam*, non non quod autem ‖ *abundans hic*, à malo est.
ναὶ, ναὶ, οὒ, οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.
Audistis quia † *pronuntiatum* est: Oculum pro oculo, & den-
38 † ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόν-
tem pro dente. Ego autem dico vobis: non † *obsistere*
39 τα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι
malo: sed * *quicunque* te percusserit in dexteram tuam maxillam,
τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα,
* *verte* illi & ‖ *aliam*. Et * *volenti tibi in-*
40 στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κρι-

* dictum

‖ qui viderit

* Quod si

† expedit

* quàm
‖ mittatur

† expedit

† quàm * eat

‖ Dictum
* dimiserit
† libellum repudii
* omnis qui dimiserit
‖ causa

* dimissam

† dictum

* per cælum,

‖ per terram,

* per Hierosolymam

† per caput tuum

* Est, est,
‖ his abundantius est,
* dictum

† resistere

* si quis
* præbe
‖ alteram,
* ei qui vult tecum in iudicio contendere,

ducis parari, & tunicam tuam tollere dimitte ei & pallium
δῶσαι, καὶ τὸν χιτῶνα σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον
‡ mille passus * alia
Et quicunque te angariauerit ‡militare vnum, vade cum illo * duo
καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο 41
‖ Petenti te, da & volentem à te mutuare,
τῷ αἰτοῦντί σε, δίδου καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι, 42
ne auertaris Audistis quiat prædictum est Diliges proximum
μὴ ἀποστραφῇς ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον 43
tuum, & odio habebis inimicum tuum; Ego autem dico vobis Diligite
σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σε ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε 44
inimicos vestros benedicite maledicentes vos bene
τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς
facite ‡ odientibus vos & orate pro * insultan
ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεα-
tibus vos, & infectantibus vos Vt sitis filii
ζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ 45
Patris vestri qui in cælis ‖, quia solem suum † producit
πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει
super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos
ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους
Si enim ‡ dilexeritis diligentes vos, quam mercedem
ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν 46
* habebitis? nonne & publicani ‖ idem faciunt? Et si salutaueritis
ἔχετε, οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι, καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε 47
† amicos vestros ‖ tantùm, quid ‡ abundans facitis? nonne & ethnici
τοὺς † φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε, οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι
* sic faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut ‖ Pater
οὕτω ποιοῦσιν, ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡς ὁ πατὴρ 48
vester † qui in cælis, perfectus est
ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τέλειός ἐστι.

CAP. VI. 1.

‡ de iustitiam vestram facis coram hominibus, vt videamini ab eis alioquin * habebitis ‖ est † nolí tuba canere
Attendite ‡ misericordiam vestram non facere ante
Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν 1
homines ad spectari eis ‖ autem non, mercedem
τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν
non * habetis apud Patrem vestrum qui in cælis ‖
οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
Cùm ergo facis eleemosynam, † ne tuba clangeris ante
Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν 2
te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in
σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν
vicis vt ‡ glorificentur ab hominibus amen
ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀμὴν
dico vobis, * excipiunt mercedem suam Te autem facien-
λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ δὲ ποιοῦν-

te eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat
4 τῶ ἐλεημοσύνῃ, μὴ † γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ
dextera tua: Vt sit tua eleemosyna in secreto
δεξιά σου· ὅπως ἦ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ·
& Pater tuus † videns in secreto ipse reddet tibi
5 καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι
in manifesto Et cùm † oraveris, non eris sicut
ἐν τῷ φανερῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ
hypocritæ, * quia amant in synagogis, & in
ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς
angulis plateærum stantes orare, vt ‖ appareant
γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι
hominibus amen dico vobis, † quod excipiunt mercedem
6 τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν
suam Tu autem cùm † oraveris, intra in cubiculum tuum,
αὐτῶν· σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου,
& * claudens ostium tuum, ora Patrem tuum † qui in
καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν
secreto & Pater tuus ‖ conspiciens in secreto red-
7 τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώ-
det tibi in apparenti Orantes autem † ne inania
σει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολο-
loquamini, sicut ethnici † arbitrantur enim quòd in multiloquio
8 γήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ
suo exaudientur * Ne igitur assimilemini eis: novit enim
αὐτῶν † εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ
Pater vester ‖ quorum vsum habetis, ante vos petere eum
9 ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.
Sic ergo † adorate vos Pater noster qui † in cœ-
10 Οὕτως οὖν † προσεύχεσθε ὑμεῖς· πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρα-
lis, sanctificetur nomen tuum Adveniat regnum tuum:
νοῖς· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου·
Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.
11 γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·
Panem nostrum * supersubstantialem da nobis hodie.
12 τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.
Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus
13 καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν
debitoribus nostris Et ne ‖ inferas nos in ten-
τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πει-
tationem, sed libera nos à malo * Quoniam tuum est
ρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. † ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ
regnum, & potentia, & gloria, in secula amen.
βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

γινώσκω
‖ abscondito

† qui videt in abscondito,

† oratis, non eritis
* qui

‖ videantur ab

† receperunt

† oraveris,

* claudo ostio, ora
† in abscondito-
‖ qui videt in abscondito,
† nolite multum loqui,
† putant

* Nolite ergo assimilari eis: scit
εἰσακούομαι
‖ quid opus sit vobis, antequàm petatis
† vos orabitis
† es

* post præsentem, ad verbum vertendum censeo, non sine magno mysterio

‖ Inducas

† *Animadverte, Lector, hanc clausulam non esse de textu, quamuis in Græcis exemplaribus reperiatur, & à Chrysostomo super Matth. hom. 20 exponatur. Ab nonnullis enim eam textus insertam vel ex eo probatur, quod Græci etiam hodierna die dicant Sacerdoti tantùm licere hæc verba proferre. Ita enim, inquiunt, respondere solitus est in missa, quando chorus dixit, Sed libera nos à malo. Hucusque caute quod nullius veterum Latinorum interpretum, hujus clausulæ meminit.*

Si enim dimiseritis hominibus * lapsus eorum,
ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
dimittet & vobis Pater vester cælestis‖
ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος·
Si autem non dimiseritis hominibus lapsus ipsorum,
ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
nec Pater vester dimittet ? lapsus vestros
οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
Cum autem ieiunatis, ‡ ne fiatis sicut hypocritæ, * ob
ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί, σκυ
tristati obscurant enim facies suas, vt
θρωποι ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως
appareant hominibus ieiunantes. amen dico vobis ‡ quia
φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
‖ receperunt mercedem suam
ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.
? cùm ieiunas, Tu autem ? ieiunans, vnge tuum caput, & fa-
σὺ δὲ νηστεύων, ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρό-
ciem tuam laua ‡ vt ne appareas hominibus ie-
σωπόν σου νίψαι· ‡ μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νη-
tunans, sed Patri tuo qui in * secreto & Pater tuus
στεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου
‖ videns in secreto, reddet tibi in manifesto
ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.
? Ne thesaurizate vobis thesauros in terra, vbi ærugo &
μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ
tinea ‡ exterminat & vbi fures * perfodiunt & furantur
βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι·
Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, vbi neque
θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε
ærugo, neque tinea ‖ exterminat, & vbi fures non effodiunt,
σὴς, οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν,
nec furantur Vbi enim est thesaurus ? vester,
οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν,
ibi ‡ erit & cor * vestrum
ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.
‖ tui ? tuus Lucerna corporis ‖ est oculus ? si igitur ocu-
ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλ-
lus tuus simplex fuerit totum corpus tuum lucidum erit
μός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται·
‡ nequam Si autem oculus tuus ‡ malus fuerit totum corpus tuum tenebro
ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκο-
* est ‖ ipsæ sum erit si ergo lumen quod in te *, tenebræ sunt ‖ tenebræ quantæ?
? erunt? τεινὸν ἔσται εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον,
‡ odio habebit, Nemo potest duobus dominis seruire aut enim vnum ‡ odiet,
οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει,
& alterum diligit aut vnum * amplexabitur & alterum ‖ de-
καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου κα-
spiciet non potestis Deo seruire & mammonæ
ταφρονήσει· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

? Propter hoc dico vobis, ne // anxiemini animæ vestræ quid
διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί
25 manducetis, & quid bibatis neque corpori vestro quid indua
φάγητε, καὶ τί πίητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί † ἐνδύ-
mini. nonne anima plus est * esca, & corpus
σησθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ
‖ indumento? Inspicite in volatilia cæ-
ἐνδύματος;
26 li quoniam non ? seminant, neque metunt neque con-
ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-
gregant in horrea, & Pater vester cælestis pascit
ρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνά-
illa nonne vos magis // excellitis illis?
γουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει
αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν;
Quis autem * ex vobis anxians potest adjicere ad
27 τις δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται † προσθεῖναι ἐπὶ τὴν
staturam suam cubitum unum ? Et ‖ circa vestimentum quid anxiamini?
28 ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε;
Observate lilia agri quomodo ? augescunt: non // laborant, neque
καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· * οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ
nent. Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni
νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ ὁ σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ
29 gloria sua * amictus est sicut unus ‖ istorum. Si ? autem fœnum
δόξῃ αὐτοῦ † περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον
30 agri ? hodie * existens, & cras in clibanum ‖ mittitur
τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ
Deus sic ? circumornat non multo magis vos, ? exigua fidei?
θεὸς οὕτως † ἀμφιέννυσιν· οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι,
* Ne igitur anxiemini, dicentes Quid manducabimus aut quid bibemus,
μὴ οὖν μεριμνήσητε, λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν,
31 aut ‖ quid circumamiciemur? Omnia enim hæc gentes inquirunt.
ἢ τί περιβαλώμεθα; πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ·
? Novit enim Pater vester cælestis // quod opus habetis horum omnium
οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων.
Quærite * autem primum regnum Dei & ‖ justificationem
32 ζητεῖτε δὲ πρῶτον † βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ † δικαιοσύνην
eius, & hæc omnia ? adponentur vobis. * Ne igitur anxie
33 αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμ-
mini in crastinum crastinus enim dies
34 νήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς·
sufficiens diei malitia sua
ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

? Ideo // soliciti sitis

ἐνδύσωμαι

* quam esca,

‖ plus quàm vestimentum? Respicite

? serunt,

ἡ pluris estis

* vestrûm cogitans

προστῖθημι

‖ de vestimento quid solliciti estis? Considerate

? crescunt:

// laborant,

* coopertus

‖ ex istis

? enim

περιβάλλω

ἡ quod * est

‖ mittetur

? vester, quanto magis

ἡ modicæ

ἀμφιέννυμι

* Nolite ergo solliciti esse ‖ quo operiemur?

? Scit

// quite his omnibus indigetis

* ergo

‖ institiam

? adjicientur

ἡ Nolite ergo solliciti esse in crastinum enim dies solicitus erit sibiipsi sufficit

CAP. VII. ζ'.

* Ne judicate, ut non judicemini

μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε

1 In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini & in qua mensura mensi

2 ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε

Nolite judicare & non judicabimini

‖ vides

fueritis, remetietur vobis. Quid autē ‖ intueris festucam
ηθῆτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος
? & trabem in oculo tuo non vides ?
qua in oculo fratris tui, ? at in tuo oculo 3
τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ
? dicis
trabem non animaduertis? Aut quomodo ? dices fratri tuo. Sine
δοκὸν οὐ κατανοεῖς, ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες
* est
eiiciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs * 4
ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ
oculo tuo? Hypocrita, eiice primùm trabem de
ὀφθαλμῷ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ 5
‖ videbis
oculo tuo, & tunc ‖ intuebere eiicere festucam de
τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ,
? Nolite dare
oculo fratris tui. ? Ne detis sanctum canibus, 6
τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,
neque mittatis margaritas vestras ante porcos,
μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς σὺν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες
canes
ne forte conculcent eas in pedibus suis, & # conuer
si dirumpant vos. Petite, & dabitur vobis: quærite, & 7
? quærite,
? quod petit,
inuenietis: pulsate & aperietur vobis. omnis enim ? petens,
ῥήξωσιν ὑμᾶς. αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ
εὑρήσετε· κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν,
qui quærit,
accipit: & # quærens, inuenit: & pulsanti aperietur 8
λαμβάνει· καὶ ὁ ζητῶν, εὑρίσκει· καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.
Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus
ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ
panem, nunquid lapidem * indet ei? Aut & si piscem petierit, 9
ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ,
? porrigere ‖ cumsticismali,
nunquid serpentem * indet ei? Si ergo vos ‖ mali existentes, nostis 10
μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε
data bona dare filiis vestris, quanto magis 11
δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ
? est
Pater vester qui in cælis ?, dabit bona petentibus se?
πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.
Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines,
πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, 12
Hæc
ita & vos facite illis. # Sic enim est Lex & Pro
οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προ-
phetæ. Intrate per angustam portam: quia lata porta
φῆται. Εἰσέλθατε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη
est quæ ducit
& spatiosa via * ducens ad perditionem, & multi 13
καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί
‖ qui intrant
sunt ‖ ingredientes per eam. Quam angusta porta & ? stre-
εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· τί στενὴ ἡ πύλη καὶ ? τεθλιμ- 14
? is
μένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρί-
est quæ ducit
* inueniunt
# ducens ad vitam, & pauci sunt qui * in
σκοντες αὐτήν. προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, 15
uenientes eam. Attendite verò à falsis prophetis:
‖ vestimentis
qui veniunt ad vos in ‖ indumentis ouium, intrinsecus
οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν
autem

autem sunt lupi rapaces.
16 eos. Nunquid colligunt a spinis uuam, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit,
17 λων σῦκα, ὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρπὸς καλὸς ποιεῖ. Bat carissa arbor fructus malos facit. Non potest
18 τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον, καρπὸς πονηρὸς ποιεῖ· οὐδὲ δένδρον arbor bona, fructus malos facere, neque arbor carissa
δένδρον ἀγαθὸν καρπὸς πονηρὸς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν fructus pulchros facere. Omnis arbor non faciens fructum pul-
19 καρπὸς καλὸς ποιοῦν πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν κα chrum excidetur & in ignem mittetur. Itaque ex fructibus
λὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν eorum agnoscetis eos. Non omnis dicens mihi, Domine Do-
20 αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, κύριε, κύ-
21 minc, intrabit in regnum cælorum; sed faciens vo-
ριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέ luntatem Patris mei qui in cælis? Multi dicent mihi in illa
22 λημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. πολλοί ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ die: Domine Domine, nonne in tuo nomine prophetavimus, &
τῇ ἡμέρᾳ, κύριε κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ in tuo nomine dæmonia ejecimus & in tuo nomine
τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι efficientias multas fecimus? Et tunc confitebor illis,
23 δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν. καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, Quod nunquam novi vos. abscedite à me omnes
ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ operantes iniquitatem. Omnis ergo quicunque audit mea verba
24 ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους hæc, & facit ea, assimilabo illum viro prudenti, qui
τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιωσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ædificavit domum suam super petram. Et descendit plu-
25 ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν· καὶ κατέβη ἡ βρο- via, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & prævaluerunt
χὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον domui illi, & non cecidit fundata erat enim super petram
τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. Et omnis audiens mea verba hæc, & non faciens ea,
26 καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, assimilabitur viro stulto, qui ædificavit domum suam
ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ super arenam. Et descendit pluvia, & venerunt flumina &
27 ἐπὶ τὴν ἄμμον· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ flaverunt venti, & prævaluerunt domui illi & cecidit
ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσε· & fuit casus illius magnus. Et factum est cum consummasset
καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν ὁ
28 Iesus sermones hos stupebant turbæ super doctri-
Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδα

? agnoscetis
? cognoscetis
a de uuas
uuas
‖ mala autem
? autem
a mala, bonos fructus
* quæ non facit
‖ bonu, excidetur
? mittetur Igitur
a cognoscetis
* qui dicit
‖ qui facit
? est ipse intrabit regnum cælorum
a in
‖ virtutes
? Quia
a discedite
γινωσκω
* qui operamini
‖ qui
? assimilabitur
a sapienti,
οικοδομεω
* irruerunt in domum illam,
προσπιπτω
* ακουω
* qui audit
‖ facit
? similis erit
ομοιοομαι
a irruerunt in domum illam,
προσκοπτω
ruina eius magna
‖ verba hæc, admirabantur
εκπλησσομαι

na eius. Erat enim docens eos ? *vt auctoritatem habens, & non*
χῆ αὐτῶ ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ 29
sicut Scribæ
ὡς οἱ γραμματεῖς.

CAP VIII.

* *Descendente autem eo* de monte, secutæ sunt eum turbæ
- Καταβάντι δὲ αὐτῶ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῶ ὄχλοι 1
multæ. Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens
πολλοί καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθὼν, προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, 2
Domine, si ‖ *velis, efficax es* me mundare. Et extendens
κύριε ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας τὴν 3
manum, tetigit eum Iesus, dicens Volo mundare. Et
χεῖρα, † ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θέλω καθαρίσθητι καὶ
confestim mundata est eius lepra. Et ait illi Iesus:
εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. καὶ λέγει αὐτῶ ὁ Ἰησοῦς, 4
Vide nemini dixeris sed ? *abi, teipsum ostende* Sacerdoti, &
ὅρα μηδενὶ εἴπῃς, ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ
offer munus quod ‖ *attribuit* Moyses, in testimonium
† προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον
illis. * *Introeunte autem ipso in Capernaum,* accessit
αὐτοῖς. εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναούμ, προσῆλθεν 5
ad eum Centurio, ‖ *appellans* eum & dicens Domine,
αὐτῷ ἑκατόνταρχος, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, κύριε, 6
puer meus iacet in domo paralyticus, ? *vehementer diser-*
ὁ παῖς μου βέβλη]αι ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανι-
ciatus. Et ait illi Iesus Ego ‖ *veniens* curabo eum.
ζόμενος. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτὸν. 7
Et respondens Centurio, ait Domine, non sum * *idoneus* vt
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη, κύριε οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα 8
meum sub tectum intres: sed tantùm dic verbo, & sanabitur
μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ καὶ † ἰαθήσεται
puer meus. ‖ *Etenim* ego homo sum sub ? *auctoritatem* habens
ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν ἔχων 9
sub me ipsum milites & dico huic, Vade, & vadit:
ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ πορεύθητι καὶ πορεύεται·
& ‖ *alij,* Veni, & venit & seruo meo, fac hoc, & facit
καὶ ἄλλῳ ἔρχου καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο καὶ ποιεῖ.
Audiens autem Iesus, miratus est. & ait sequentibus * Amen
ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασε καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν, ἀμὴν 10
dico vobis ‖ *neque in* Israel tantam fidem inueni. Dico
λέγω ὑμῖν, οὐδ' ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν † εὗρον. λέγω
autem vobis, quod multi ab ? *orientibus & occidentibus* venient, & re-
δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι, καὶ † ἀνα-
cubent cum Abraham, & Isaac & Iacob in regno
κλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
cælorum. Filij autem regni eiicientur in tenebras
οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ 12
exteriores: ibi erit fletus & ‖ *fremitus* dentium.
ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Et

ἰάομαι
‖ Nam & ? *potestate constitutus*
‖ *alio*
* *Ie dixit*
‖ *non*
δὲ σκια ? *ostende & offerte te*
* *Cum autem descendisset*
‖ *vis potes*
ἅ θομαι
? *vade, ostende te*
‖ *præcepit*
προσφέρω
* *cum autem introisset Capharnaum*
‖ *rogans*
? *& malè tor quetur*
‖ *veniam &*
* *dignus*
ἰάομαι
‖ *Nam &* ? *potestate constitutus*
‖ *alio*
* *Ie dixit*
‖ *non*
? *obsequente & occidente*
* ἥκω,
ἀνακλίνομαι
‖ *Reidor*

Et dixit Iesus Centurioni: * Abi & sicut credi-
13 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῳ, ὕπαγε· καὶ ὡς ἐπίστευ-
disti fiat tibi. Et sanatus est puer eius ‖ in hora illa
σας, γενηθήτω σοι. καὶ † ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.
Et ? ingressus Iesus in domum Petri, vidit socrum
14 Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς † τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδε † πενθερὰν
eius iacentem & febricitantem. Et tetigit manum
15 αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν. καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς
eius, & dimisit eam febris & surrexit, & ministrabat ei
αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ † ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ.
Vespere autem facto, obtulerunt ei *daemoniacos*
16 Ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους
multos #, & eiiciebat spiritus verbo & omnes malè
πολλούς, καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς
habentes * sanabat. Vt adimpleretur ‖ dictum ? per Isaiam
17 ἔχοντας ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου
Prophetam, dicentem Ipse infirmitates nostras accepit, &
τοῦ προφήτου, λέγοντος, αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ
ægrotationes # portauit. Videns autem Iesus multas turbas circum
18 τὰς νόσους ἐβάστασεν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ
se iussit * abire in ulteriora. Et accedens
19 αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. καὶ προσελθὼν
vnus Scriba, ait illi: Magister, sequar te
εἷς γραμματεὺς, εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι
quocunque ieris. Et dicit ei Iesus: Vulpes
20 ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, αἱ ἀλώπεκες
foueas habent, & volucres cæli ‖ umbracula
φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις
Filius autem hominis non habet vbi caput # reclinet.
ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.
Alius autem * discipulorum eius ait illi: Domine, permitte
21 Ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, ἐπίτρεψόν
te ‖ mihi primùm ? abire & sepelire patrem meum
μοι πρῶτον ἀπελθεῖν, καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.
At Iesus ait illi: Sequere me & dimitte mortuos
22 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς
sepelire suos mortuos. Et ascendente eo in nauiculam,
23 θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον,
secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus ma-
24 ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέ-
gnus factus est in mari, ita vt * nauiculam operiri sub
γας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ
fluctibus ipse vero dormiebat. Et ‖ accedentes
25 τῶν κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε. καὶ προσελθόντες οἱ
discipuli eius, ? suscitauerunt eum, dicentes: Domine, salua nos,
μαθηταὶ αὐτοῦ ἤγειραν αὐτὸν, λέγοντες, Κύριε, σῶσον ἡμᾶς,
perimus. Et dicit eis #: Quid timidi estis * exigua fidei?
26 ἀπολλύμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι;
Tunc surgens imperauit ventis & mari &
τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ

* Vade,
‖ ex illa
† sum venisset
# daemonia habentes
* curauit
‖ quod
? est
nostras
* discipulos ir transfretum
‖ nidos
suum
* de discipulis
‖ me ? ire
Iesus autem
* nauicula operiretur
‖ accesserunt ad eum
? &
Iesus
* modicæ

¶ Porrò

† cùm venisset Iesus trasfretũ // Gerasenorum *habentes dæmonia,

* ὑπαντάω

¶ nemo posset

† non

// Dæmones eum rogabant hinc, mittenos

¶ Ite At

† porcos

& magno impetu abiit

* hæc ¶ de his qui dæmoniahabuerãt, † obuiam

// viso eo, rogabant

* μεταβαίνω

* Iesus ¶ transfretauit

† suam

* ἰαρσέω † ἀφίημι

// de Scribis intra se

¶ cùm vidisset

facta est tranquillitas magna. ¶ At homines mirati sunt,
ἐγένετο γαλήνη μεγάλη· οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, 27
dicentes Qualis est hic, quia & venti & mare
λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα
obediunt ei? Et † venienti ipsi in ulterius in
ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἐλθόντι αὐτῶν εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν 28
regionem // Gergesenorum occurrerunt ei duo *demoniaci
χώραν τῶν Γεργεσηνῶν, * ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι
de monumentis exeuntes, sæui nimi, ita vt ¶ non valeret
ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν
quenquam transire per viam illam. Et ecce clamauerunt,
τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης· καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν, 29
dicentes Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? Veniſti huc ante tempus
λέγοντες, τί ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ
† torquere nos? Erat autem † longe ab illis grex
βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη 30
porcorum multorum pascens. illum *dæmones appellabant
χοίρων πολλῶν βοσκομένη. οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν
eum, dicentes Si ejicis nos *, permitte nobis abi
αὐτὸν, λέγοντες, εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελ-
re in gregem porcorum. Et ait illis, ¶ Abite.
θεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑπάγετε. 32
Illi autem exeuntes, abierunt in † gregem porcorum. Et ecce
οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων· καὶ ἰδοὺ
// irruit totus grex porcorum per præceps in mare,
ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασ-
& mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt,
σαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, 33
& venientes in ciuitatem, nunciauerunt * omnia, & ¶ illa quæ
καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν
*dæmoniacorum. Et ecce tota ciuitas exiit † in
δαιμονιζομένων· καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς 34
occursum Iesu. Et // videntes eum, appellabant vt
συνάντησιν τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν ὅπως
transiret à finibus eorum.
* μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

CAP IX. ϑ'.

Et ascendens * in naviculam, ¶ trajecit & venit in propriam
Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, διεπέρασε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν 1
ciuitatem † Et ecce offerebant ei paralyticum in lecto
πόλιν· καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης 2
iacentem. Et videns Iesus fidem illorum, dixit Para
βεβλημένον· καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπε τῷ παρα-
lytico Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.
λυτικῷ, * θάρσει τέκνον, † ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.
Et ecce quidam // Scribarum dixerunt * in semetipsis. Hic blas-
καὶ ἰδού τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλα- 3
phemat. Et ¶ videns Iesus cogitationes eorum dixit
σφημεῖ. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν, 4

Vt quid *vos* cogitatis mala in cordibus vestris?
ἵνατί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν,
Quid *enim* est facilius, dicere: Dimittuntur ? tua pec
5 τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρ
cata an dicere * *Erigere*, & ambula? Vt autem sciatis * *quod*
6 τίαι ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι, καὶ περιπάτει, ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι
auctoritatem habet Filius hominis in terra ‖ *remittere* pec
ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρ
cata tunc ait paralytico ? *Erectus* tolle tuum lectum,
τίας τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· ἐγερθεὶς * ἆρόν σου τὴν κλίνην,
& * *abi* in domum tuam Et * *erectus* abiit in domum
7 καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον
suam Videntes autem turbæ, timuerunt & glorificauerunt
8 αὐτοῦ ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν
Deum, ‖ *dantem auctoritatem* talem hominibus
θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις
Et ? *præteriens* Iesus *illinc*, vidit hominem sedentem
9 Καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον
in telonio, Matthæum * *dictum* & ait illi Se-
ἐπὶ τὸ τελώνιον, ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ ἀκο-
quere me & surgens secutus est eum Et factum est
10 λούθει μοι καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ ἐγένετο
eo discumbente in domo, & ecce multi publicani & pecca
αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρ
tores venientes, discumbebant cum Iesu, & Discipulis
τωλοὶ ἐλθόντες, * συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθηταῖς
eius Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis eius
11 αὐτοῦ καὶ ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister
διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλ-
vester? At Iesus audiens, ait illis Non * *opus habent*
12 ὑμῶν; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς, οὐ χρείαν ἔχουσιν
valentes medico, sed male ‖ *habentes* Euntes autem
13 οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες πορευθέντες δὲ
discite quid est, Misericordiã volo, & non sacrificiũ Non enim veni voca
μάθετε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν οὐ γὰρ ἦλθον καλέ
re iustos, sed peccatores *ad pœnitentiam* Tunc
14 σαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν τότε
? *adeunt* eum discipuli Ioannis, dicentes: Quare
προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, λέγοντες, διατί ἡ-
nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui
μεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά, οἱ δὲ μαθηταί σου
non ieiunant? Et ait illis Iesus Nunquid possunt
15 οὐ νηστεύουσι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, μὴ δύνανται οἱ
filii sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Ve
υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος,
Venient autem dies, cùm auferetur ab eis sponsus, & * *ieiunabunt*
ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν † ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ
tunc ieiunabunt Nemo autem ‖ *mittit* *inuestitionem* panni
τότε νηστεύσουσιν. 16 οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους

? tibi
* Surge quia habet potestatem dimittendi
? Surge
* ἆρω
* vade surrexit, &
‖ qui dedit potestatem
? cum transiret inde
* nomine;
* σύγκειμαι
* est opus valentibus
‖ habentibus
? accesserunt ad
* ἐλεύσεται
† ἀπαίρω
‖ mittit commissuram

rudis in vestimentum vetus * *aufert* enim plenitudinem eius à
ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ
vestimento, & peior scissura fit. Neque mittunt vinum
τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον 17
nouum in vtres veteres. ‖ *Si autem minus*, rumpuntur vtres, &
νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ
vinum † *effluit* & vtres pereunt. sed mittunt vinum
οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον
nouum in vtres nouos, & ambo conseruantur.
νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφότεροι * συντηροῦνται.

Hæc illo loquente * *ei*, ecce princeps vnus * *veniens*, 18
ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων εἷς ἐλθὼν,
adorabat eum, dicens: ‖ *Quod* filia mea modo defuncta
προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν
est sed † *veniens* impone manum tuam super eam, & viuet
σου ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτὴν, καὶ ζήσεται.
Et surgens Iesus, sequebatur eum, & discipuli eius.
καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 19
Et ecce mulier * *sanguisfluus* duodecim annis, * *accedens* re-
καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπι-
trò, ‖ tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim † *in*
σθεν, ἥψατο † κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· ἔλεγε γὰρ ἐν 20 21
semetipsa Si tantum * tetigero vestimentum eius, * *seruabor*
ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι.
At Iesus conuersus & videns eam dixit, Confide filia,
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστρεφεὶς, καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπε, θάρσει θύγατερ, 22
fides tua * *seruauit* te. Et ‖ *seruata est* mulier † *ab hora illa*
ἡ πίστις σου σέσωκέ σου καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.
Et * *veniens* Iesus in domum Principis, & * *videns*
καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς 23
tibicines, & turbam tumultuantem, Dicit illis Recedite
αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς, ἀναχω- 24
non enim mortua est puella, sed dormit. Et deridebant
ρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει· καὶ κατε-
eum ‖ *Cum vero* eiecta esset turba, † *ingressus* appre-
γέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ † ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε
hendit manum eius *, & surrexit puella. Et exiit
τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθεν 25 26
fama hæc in vniuersam terram *illam*. Et transeunte
ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. καὶ παράγοντι 27
inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes,
ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ, κράζοντες,
& dicentes: Miserere nostri fili Dauid. † *Venienti autem in* domum,
καὶ λέγοντες, ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ Δαυίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, 28
accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Iesus: Creditis
προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοὶ καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πιστεύετε
‖ *quod* possum *hoc* facere? ? Dicunt ei: Vtique Domine.
ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι. λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε.
Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundùm fidem vestram
τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν 29

fiat

* tollit

‖ alioquin

† effunditur

* συντηρεῖται

* ad eos
+ accessit &
‖ Domine,
† veni,

* quæ sanguinis fluxu patiebatur
+ accessit ‖ &
† intra se

* salua ero

* te saluam fecit
‖ salua facta est
† ex illa hora
* cùm veniisset
* vidisset

* κατα-γελάω
‖ Et cum
† ἐκβάλλομαι
† in rauit & tenuit
* & dixit Puella surge

* Cùm autem venisset

‖ quis hoc
† vobis?

fiat vobis. Et aperti sunt eorum oculi & * ἀνοίγω
30 γινηθήτω ὑμῖν· καὶ * ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ
comminatus est illis Iesus, dicens Videte ne quis sciat
ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω.
Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa
31 οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.
Illis autem egressis, ecce obtulerunt ei homi-
32 αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρω-
nem mutum ? *dæmoniacum* Et ejecto dæmo ? dæmonium habentem
33 πον κωφὸν δαιμονιζόμενον· καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμο-
nio locutus est mutus: & miratæ sunt turbæ, dicentes
νίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες,
nunquam apparuit sic in Israel Pharisæi autem
34 οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ· οἱ δὲ Φαρισαῖοι
dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones
ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.
Et circumibat Iesus ciuitates omnes & castella,
35 καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,
docens in synagogis eorum, & prædicans Euan-
διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγ-
gelium regni, & curans omnem languorem, & omnem
γέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν
infirmitatem in populo Videns autem turbas miser
36 μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους † ἐσπλαγ- † σπλαγχνί-
tus est de eis, quia erant vexati, & * dispersi sicut ζομαι
χνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι, καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ * iacentes
oues non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis * σκύλλω
37 πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα· τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς
suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci
αὐτοῦ, ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι.
‖ *Supplicate ergo* ? *domino* messis, vt // *emittat* opera- ‖ Rogate ? dominum // mittat
38 † δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργά- † δέομαι
tos in messem suam.
τας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

CAP. X. 1

Et * *aduocans* duodecim ‖ *discipulos suos*, dedit * conuocatis
1 Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδω- ‖ discipulis suis
illis potestatem spirituum immundorum vt ? *eiicere* ? eiicerent
κεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν
eos, & // *curare* omnem languorem, & omnem infirmitatem // curarent
αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν.
Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc Pri-
2 τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα· πρῶ- * qui dicitur
mus, Simon * *dictus* Petrus, & Andreas frater eius
τος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius
Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ

Philippus & Bartholomæus, Thomas & Matthæus publica-
φίλιππος καὶ βαρθολομαῖος· θωμᾶς καὶ ματθαῖος ὁ τελώ-
¶ & nus, ¶ Iacobus Alphæi, & Lebbæus *per-cognatus* Thaddæus,
νης ἰακώβος ὁ τοῦ ἁλφαίου, καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος·
? Chananæus, // tradidit Simon ?*Cananites* & Iudas Iscariotes, qui & // *tradens*
* misit ¶ præcipiens σίμων ὁ καναναῖτης, καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς
eum. Hos duodecim * *legauit* Iesus, ¶ *denun-*
4 αὐτὸν· τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ ἰησοῦς, παραγ-
tians eis dicens In viam gentium ne abieritis, & in
5 γείλας αὐτοῖς, λέγων, εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς
? *ciuitatem* Samaritanorum ne intraueritis // Ite *autem magis*
πόλιν σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον
6 πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ.
ad oues * *perditas* domus Israel
Euntes autem prædicate dicentes Quia appropinquauit re-
ἐγγίζω πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασι-
gnum cælorum Infirmos curate: leprosos mun-
7 λεία τῶν οὐρανῶν· ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς κα-
date, mortuos suscitate, dæmones eiicite gratis ac
8 θαρίζετε νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλά-
cepistis, gratis date ¶ *Ne possideatis* aurum neque argentum,
βετε, δωρεὰν δότε· μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ
¶ Nolite possi-dere neque ? *ær* in zonis vestris Non peram in // *viam*,
9 χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν· μὴ πήραν εἰς ὁδὸν,
? pecuniam, // via, neque duas tunicas neque calceamenta, neque virgam dignus
μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος
10 * est ¶ cibo enim * *operarius* ¶ *alimento* suo *est* In quacunq; autē ciuitate aut ca-
γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν· εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώ-
stellum intraueritis interrogate quis in ea dignus sit & ibi
11 μην εἰσέλθητε ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστι κἀκεῖ
manete donec exeatis Intrantes autem in domum,
μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε· εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν,
12 σπάσασθε αὐτὴν λέγοντες εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ·
salutate eam, dicentes Pax domui hvic
? veniet // reuertetur Et si quidem fuerit domus digna ? *ingrediatur* pax vestra super
13 καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ'
eam: si autē non fuerit digna, pax vestra *ad vos* // *ea*
αὐτὴν, ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπι-
* ad vos ¶ quicunque *reuertatur* * Et ¶ *qui* non receperit vos, neque audierit
14 στραφήτω· καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς
sermones vestros excuntes ? domo vel ciuitate *illa*,
λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης,
? foras de excutite pulverem ¶ *pedum vestrorum* Amen dico
¶ de pedibus vestris ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν· ἀμὴν λέγω
15 ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ σοδόμων καὶ γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ
vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die
κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς
iudicii, quam ciuitati illi. Ecce ego mitto vos sicut
16 πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις,
oues in medio luporum Estote ergo prudentes sicut serpentes,

& simplices sicut columbæ Cauete autem ab ho
17 ὑμῶν ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί· προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀν
minibus Tradent enim vos in *consessus, & in syna
18 γωγὰς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ
gogis suis flagellabunt vos Et ad præsides autem
& reges ‖agemini propter me, in testimonium illis
19 καὶ βασιλεῖς † ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς
& gentibus Cùm autem tradent vos ? ne anxie
καὶ τοῖς ἔθνεσιν· ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνή
ami quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa ho
20 σητε πῶς, ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
ra quid ? loquemini Non enim vos estis * loquentes sed
τί λαλήσητε. οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ
spiritus Patris vestri ‖loquens in vobis Tradet
21 πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. παραδώσει
autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & in
δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ † ἐπα-
surgent * nati in parentes, & morte afficient eos
νστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς·
22 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ
Et eritis ‖ inuisi ab omnibus propter nomen meum * Verũ
ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται· ὅταν δὲ διώκω-
permanens in finem, hic ‖ seruabitur Cùm autem ? insequen
23 σιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην· ἀμὴν
tur vos in ciuitate ista, fugite in aliam Amen
γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν
enim dico vobis, non ‖finietis ciuitates Israel, donec
ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκα-
24 λον οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ· ἀρκετὸν τῷ μα
venit Filius hominis Non est discipulus super magistrum,
25 θητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύ
nec seruus super dominum suum: Sufficit discipulo vt sit sicut magister eius & *seruus sicut do
rios eius Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto
magis domesticos eius? Ne ergo timueritis eos Nihil
26 μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ. μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γὰρ
enim est ‖occultum quod non ? reuelabitur & ‖abditum,
ἐστὶ † κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· καὶ κρυπτὸν,
quod non * fiet ne Quod dico vobis in tenebris, dicite in
27 ὃ οὐ γνωσθήσεται· ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ
lumine: & quod in ‖aurem auditis, prædicate super ? domos
φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων·
Et ‖ ne timeatis ab occidentibus corpus, at
28 καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ
animam * non ‖ valentium occidere. ? timete autem magis
ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν
potentem & animam & corpus perdere in ‖ gehenna
δυναμενον καὶ ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ·

* conciliis

‖ ducemini
ἄγομαι
? nolite cogitare

? loquamini.
* qui loquuntur
‖ qui loquitur

ἐπανίσταμι
? filii

? odio omnibus hominibus
* qui aute perseueraverit vsq
‖ saluus erit
? persequuntur
† διώκω

? consummabitis

* seruo

‖ operium,
? repeletur
? occultum,
† καλύπτω-
μαι
sciatur
‖ aure
? tecta
‖ nolite timere eos qui occidũt
* autem
‖ possunt
? sed potius timete eum qui potest
‖ gehennam

πίπτω

Nónne duo passeres asse væneunt? & vnus ex illis non ca-
οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ † πε-
der super terram sine Patre vestro Vestri autem &
σεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν· ὑμῶν δὲ καὶ 29
capilli capitis omnes numerati sunt. Ne ergo
αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί· μὴ οὖν 30
timueritis multis passeribus ‖ præstatis vos Omnis ergo qui
φοβηθῆτε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς οὖν ὅστις 31
confitebitur in me coram hominibus, confitebor
ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω
& ego ‖ in eo coram Patre meo qui in cælis ‖
κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς
Qui autem negauerit me coram hominibus, nega
ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, †ἀρνήσο- 33
bo eum & ego coram Patre meo qui in cælis*
μαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς

ἀρνέω
* est

‖ Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere
‖ Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere
? mittere
‖ separare

‖ *Ne arbitremini quod venerit ‖ dividere pacem in terram non ve*
μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλ 34
ni ?iacere pacem sed gladium Veni enim ‖ dividere
θον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν· ἦλθον γὰρ διχάσαι 35
hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem
ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς
suam, & nurum aduersus socrum suam: Et inimici
αὐτοῦ, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ 36
hominis, domestici eius *Diligens patrem aut matrem
ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα 37
‖ super me non est me dignus & ‖ amans filium aut filiam
ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα
super me, non est me dignus Et qui non ? capit cru-
ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυ 38
cem suam, & sequitur post me non est me dignus
ρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος·
‖ *Inuenient animam suam, perdet illam & * perdens*
ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας 39
animam suam propter me, inueniet eam ‖ *Suscipiens*
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει αὐτήν. ὁ δεχόμενος 40
vos, me ? *suscipit* & qui me ‖ *suscipiens suscipit mittentem*
ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαν
me * *Recipiens* Prophetam in ‖ *nomen* Prophetæ, mer-
τά με. ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μι 41
cedem Prophetæ ? *capiet* & ‖ *recipiens* iustum in * *nomen*
σθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα
iusti, mercedem iusti ‖ *capiet* Et quicunque ? *potauerit* vnum
δικαίου, μισθὸν δικαίου † λήψεται· καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα 42
minimorum istorum poculum frigidæ tantùm, id * *nomen* discipuli
τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ,
Amen dico vobis, non perdet mercedem suam
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ

ἀπόλλυμι
? potum dederit vni ex minimis istis calicē aquæ
* nomine
‖ Qui recipit
* qui perdiderit
‖ Qui recipit
? recipit
‖ recipit, recipit eum qui misit
* Qui recipit
‖ nomine
? accipiet
‖ qui recipit
* nomine
‖ accipiet
λαμβάνω

CAP. XI.

Et factum est cùm * finisset Iesus ‖ constituens duode-
1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδε-
cim discipulis suis, transiit indè § docere & pra-
κα μαθηταῖς αὐτοῦ μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κη-
dicare in ciuitatibus eorum ¶ At Ioannes audiens in
2 ρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. ὁ δὲ ἰωάννης ἀκούσας ἐν
carcere opera Christi, mittens duos * discipulorum
τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν
suorum, ait illi Tu es ‖ venturus an alium expe-
3 αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδο-
ctamus? Et respondens Iesus ait illis Euntes
4 κῶμεν, καὶ † ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες
renuntiate Ioanni quæ ¶ audistis & vidistis Cæci vi-
5 ἀπαγγείλατε ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀνα-
dent & claudi * circumambulant, leprosi mundantur, &
βλέπουσι, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ
surdi audiunt mortui resurgunt, & pauperes euangelizantur
6 κωφοὶ ἀκούουσι νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται.
Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.
7 καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.
* His autem euntibus, cœpit Iesus dicere ‖ turbis
τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις
de Ioanne Quid existis in desertum ¶ spectare? arun-
περὶ ἰωάννου, τί * ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι κάλα-
dinem à vento agitatam? Sed quid existis videre?
8 μον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον, ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν,
hominem in mollibus * vestimentis circumamictum? Ecce
ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις † ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ
* molliti sirenes in domibus regum sunt
μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν.
Sed quid existis videre? Prophetam? ‖ Utique, dico vobis, &
9 ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν, προφήτην; ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ
¶ abundantius Prophetam Hic enim est de quo scriptum est
10 περισσότερον προφήτου. οὗτός γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται,
Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui
ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
præparabit viam tuam ante te Amen dico
11 κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. ἀμὴν λέγω
vobis, non * surrexit ex in natis mulierum maior Ioanne
ὑμῖν, οὐκ * ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων ἰωάννου
Baptista ‖ Verùm minor ‖ in regno cœlorum
τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν,
maior illo est ¶ A vero diebus Ioannis Baptistæ vsque
12 μείζων αὐτοῦ ἐστιν. ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως
nunc, regnum cœlorum vim patitur & violenti rapiunt
ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν
illud. Omnes enim Prophetæ & Lex vsque ad Ioannem
13 αὐτήν. πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως ἰωάννου

* consummasset ‖ præcipiens § vt doceret & prædicaret ¶ Ioannes autem cùm audisset in vinculis * de discipulis suis. ‖ qui venturus es † Respondens ¶ audistis & vidistis * ambulant, * illis autem circumdatis ‖ ad turbas ¶ videre? * ἐξέρχομαι * vestitum? † ἀμφιέννυμι * qui mollibus vestiuntur ‖ Etiam ¶ plusquam Prophetam * surrexit inter natos * ἐγείρομαι * qui autem ‖ est ¶ A diebus autem

prophetauerunt Et si voltis recipere, ipse est Elias
προφητεῦσαν καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ 14
* futurus venire * Habens aures ‖ audire audiat.
μέλλων ἔρχεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέιν, ἀκουέτω.
Cui autem * assimilabo generationem istam? Similis est pueris 15
τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδίοις 16
in foro sedentibus, * & acclamantibus sibi sui,
ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν,
Et dicentibus: Tibia cecinimus vobis & non saltastis lamen
καὶ λέγουσι, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνή- 17
tuimus vobis, & non planxistis. Venit enim Ioannes neque
σαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. ἦλθε γὰρ Ἰωάννης μήτε 18
manducans, neque bibens & dicunt, Dæmonium habet. Venit
ἐσθίων, μήτε πίνων καὶ λέγουσι, δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν 19
Filius hominis manducans & bibens, & dicunt, Ecce ho-
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, ἰδοὺ ἄν-
* vorax mo * edax & vinipotator, publicanorum amicus & peccatorum
θρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν
‖ suis. Et iustificata est sapientia a filiis ‖ ipsius Tunc cœpit
καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς τότε ἤρξατο 20
exprobrare * civitates in quibus factæ sunt plurimæ * efficaciores
ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις
eius, quia non * pœnituissent Væ tibi ‖ Chorazin Væ tibi * Beth
αὐτῆς, ὅτι οὐ μετενόησαν· οὐαί σοι χωραζίν, οὐαί σοι βηθ- 21
saida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent * efficaciores
σαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
factæ in vobis, olim in * sacco & cinere * pœnituissent
γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σακκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν.
Cæterum dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit in
πλὴν λέγω ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡ- 22
die iudicii, quam vobis Et tu Capharnaum ‖ quæ usque * cæ
μέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν καὶ σὺ καπερναοὺμ μὴ ἕως τοῦ οὐ- 23
lum * altaberis, usque * Infernum ‖ demitteris quia si in Sodo
ρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ἅδου † καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν σοδό-
mis factæ fuissent * efficaciores, ‖ in te mansissent
μοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν
usque * hodie Cæterum dico vobis, * quod terræ Sodomorũ
μέχρι τῆς σήμερον πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σοδόμων 24
remissius erit in die iudicii quàm tibi In illo
ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί ἐν ἐκείνῳ 25
tempore respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi,
τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι,
Pater, Domine cæli & terræ quia abscondisti hæc
πατερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι † ἀπέκρυψας ταῦτα
à sapientibus & ‖ intelligentibus, & revelasti ea * imbecillis
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις
Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te
ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. 26
Omnia mihi tradita sunt à Patre meo Et nemo * agno
πάντα μοι † παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου καὶ οὐδεὶς ἐπι- 27

* qui vétorueseſt
* Qui habet
‖ audiendi, ſimilem æſtimabo
* qui clamantes cœqualibus dicunt: Cecinimus

† ciuitatibus,
* virtutes
* egiſſent pœnitentiam
‖ Corozaim,

† virtutes quæ factæ ſunt
* cilicio
* pœnitentiam egiſſent Veruntamen

‖ nunquid
† in
* exaltaberis
* in ‖ deſcendes
† virtutes quæ factæ ſunt in te, forte
† καταβιβάζω
* in hac diem Veruntamen
* quia

† ἀποκρύπτω
‖ peudentibus,
* parvulis

* nouit
† παραδίδωμι

*nouit,

filii Filium, nisi Pater neque Patrem quis * agnoscit,
γινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει,
nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare
εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.

‖qui laboratis, ? citis,

Venite ad me omnes ‖ laborantes, & onerati ?,
28 Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ † πεφορτισμένοι,
& ego # recreabo vos. Tollite iugum meum super vos,
29 κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς,
& discite à me, quia mitis sum & humilis corde
καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ
& inuenietis requiem animabus vestris. * Nam iugum meum
30 καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ὁ γὰρ ζυγός μου
blandum, & onus meum leue est.
χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

φορτίζομαι

#refician

* Iugum enim meu suaue est,

CAP XII.

In illo tempore abiit Iesus ‖ Sabbatis
1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασι
per sata ? at discipuli eius esurientes & coeperunt
διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο
vellere spicas, & manducare. # Verum Pharisæi videntes, dixerunt
2 τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν· οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες, εἶπον
ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere * in Sab-
αὐτῷ, ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαβ-
bato. Ille vero dixit eis: Non legistis quid fecerit David
3 βάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαυὶδ,
quando esurijt ipse & qui cum eo ‖ ? Quomodo introiuit in *
4 ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν
domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non ? iuxta
οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγε, οὓς οὐκ ἔξὸν
erat ei edere, neque his qui cum eo #, nisi Sacerdotibus solis?
ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ εἰμὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις;
Aut non legistis in Lege, quia Sabbatis Sacerdotes
5 ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς
in * sacro Sabbatum violant, & ‖ inculpati sunt?
ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον † βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσι;
Dico autem vobis, ? quod sacro maior est hic
6 λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ὧδέ ἐστιν.
Si autem scireris quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium non
7 εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν, Ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ
quam condemnasses # inculpatos. Dominus enim est * Sab-
8 ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. κύριος γάρ ἐστι τοῦ σαβ-
bati Filius hominis. Et ‖ transiens inde venit
9 βάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν
in synagogam eorum. Et ecce homo erat manum
10 εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν· καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν † χεῖρα
habens aridam. & interrogabant eum, dicentes: Si licet
ἔχων ξηρὰν, καὶ † ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, εἰ ἔξεστι τοῖς
Sabbatis curare? vt accusarent eum.
σάββασι θεραπεύειν· ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

‖ Sabbato

? Discipuli autem eius esurientes, # Pharisæi autē

* Sabbatis Ac ille

ἀφαγιάσκω

‖ erant

? licebat

erant,

templo

‖ sine crimine

βεβηλόω,

? quia templo

innocentes

* est

‖ cùm indè transisset,

ἐπερωτάω

Ipse autem dixit illis Quis erit ex vobis homo qui ℣ habebit
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς † ἕξει XII 11
ouem vnam & si ceciderit hæc Sabbatis in foueam
πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,
nonne ‖ apprehendet eam & eriget? Quanto * igitur præstat ho-
οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ, πόσῳ οὖν διαφέρει ἄν 12
mo que? Itaque licet Sabbatis bene facere.
ἄνθρωπος προβάτου, ὥστε ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν
Tunc ait homini exsiccatam habenti ma
τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ξηραμμένην ἔχοντα † χεῖ- 13
num: Extende manum tuam Et extendit & restituta est
ρα, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε καὶ ἀπεκατεστάθη
‖ sana, sicut altera ℣ At Pharisæi consilium capiebant
ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. οἱ δὲ φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον 14
aduersus eum, ‖ exeuntes vt eum perderent * At Iesus
κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. ὁ δὲ ἰησοῦς 15
cognouisset recessit inde & ‖ secuta sunt eum ℣ turba mul
γνοὺς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολ-
ta & curauit eos omnes Et ‖ increpauit eos
λοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς 16
vt ne manifestum eum facerent Vt adimpleretur * prouinciarū
ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν 17
per Esaiam Prophetam, dicentem Ecce puer meus quem
διὰ ἡσαΐου † προφήτου λέγοντος ἰδοὺ ὁ παῖς μου, ὃν 18
elegi dilectus meus, in quo * delectata est anima mea Ponam
† ἐξελεξάμην ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου θήσω
Spiritum meum super eum, & iudicium gentibus ‖ annunciabit
τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ
Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in pla
οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλα- 19
teis vocem eius ℣ Calamum contritum non con
τείαις † φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συντετριμμένον οὐ † κα- 20
fringet, & linum fumigans non extinguet donec eiiciat ‖ in victoriam
τάξει καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος
iudicium: Et * nomini eius gentes sperabunt
κρίσιν. καὶ † τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσι 21
Tunc ‖ allatus est ei damoniacus, cæcus &
τότε * προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς καὶ 22
mutus & curauit eum, ita vt cæcum & mutum & loqui
κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥστε † τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λαλεῖν
& videret Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Nunquid
καὶ βλέπειν. καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον, μήτι 23
hic est ille Christus filius Dauid? ‖ At Pharisæi audien
οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς υἱὸς δαυίδ; οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαν- 24
tes, dixerunt Hic non eiicit dæmones * si non in Beelze
τες εἶπον, οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν τῷ βεελζε
bub principe dæmoniorum Sciens autem Iesus co
βοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς τὰς ἐν- 25
gitationes eorum, dixit eis Omne regnum diuisum
θυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς, πᾶσα βασιλεία † μερισθεῖσα

℣ habeat
ἔχω
‖ tenebit & leuabit eam? ‖ magis melior est
ἀνθρώπου προβάτου μᾶλλον οὖν ἔξεστι τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν
‖ sanitati, ℣ Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant
‖ quomodo * Iesus autem sciens ‖ secuti
‖ præcepit eis
* quod dictū est
* bene complacuit animæ meæ
αἱρετίζω
‖ nuntiabit
℣ Arundinem quassatam
κατάγω
‖ ad
* in nomine eius
‖ oblatus est ei dæmonium habēs
προσφέρω
℣ loqueretur & videret
‖ Pharisæi autem
* nisi
μερίζω

contra se, desolabitur & omnis civitas vel domus divisa
κατ' ἑαυτῆς, ἐρημωθήσεται· καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα
contra se, non stabit Et si satanas satanam e
26 κατ' ἑαυτὸν, καὶ σταθήσεται· καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκ
icit, ‖ in seipsum divisus est quomodo ergo stabit regnum ejus? ‖ adversus se
βάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερισθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;
Et si ego in Beelzebub eicio dæmones, filii
27 καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ
vestri in quo eiciunt? * propter hoc ipsi vestri erunt judices * Ideo
ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι, διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ ἔσονται.
Si autem ego in spiritu Dei eicio dæmones, igitur
28 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα
pervenit in vos regnum Dei Aut quomodo potest
29 †ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἢ πῶς δύναταί φθάνω
quispiam intrare in domum fortis, & vasa ejus di-
τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρ-
ripere, * ἐὰν non primum alligaverit fortem & tunc domum illius * nisi priùs
πάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον †δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ δέω
diripiet? * Non existens mecum, contra me est & qui nō * Qui non est
30 διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστὶ καὶ ὁ μὴ
congregat mecum, spargit. ‖ Propter hoc dico vobis: ‖ Ideo
31 συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,
Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus:
πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ
† verum Spiritus blasphemia, non remittetur hominibus † Spiritus autē
δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις.
Et quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur
32 καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀφεθήσεται
ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur
αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται
ei, neque in * hoc seculo, neque in futuro * hōc
αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.
Aut facite arborem * pulchram & fructum ejus ‖ pulchrum: * bonam,
33 Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλὸν ‖ bonum: ‖ malum, * malum ſque-
aut facite arborem † cariosam, & fructum ejus * cariosum: ex dem ex
ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ
enim fructu arbor agnoscitur
γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.
Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui * mali * cùm ſitis
34 γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ malī?
existentes? ex enim abundantia cordis os loquitur
ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.
Bonus homo de bono thesauro ‖ effert
35 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει ‖ profert
bona & malus homo, de malo thesauro †
ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκ-
ejicit mala. Dico autem vobis, * quod omne verbum otiosum * quoniam
36 βάλλει πονηρά. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν,
quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem
ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι ἀποδώσουσιν λόγον περὶ αὐτοῦ λόγον

in die iudicii Ex enim verbis tuis iustificaberis, & ex
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου † δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ
verbis tuis condemnaberis Tunc respondentes * quidam
τῶν λόγων σου * κατα δικασθήσῃ. τότε ἀποκριθέντες τινες 38
‡ Scribarum & Pharisæorum, dicentes Magister volumus
τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, λέγοντες διδάσκαλε, θέλομεν
à te signum videre † Ille autem respondens ait illis:
ἀπό σου σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 39
Generatio mala & adultera signum * appetit: & signum non da-
γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ καὶ σημεῖον οὐ δο-
bitur ei, * si non signum Ionæ Prophetæ
θήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.
Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti ‡ tres dies &
ὥσπερ γὰρ ἦν ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ 40
tres noctes sic erit Filius hominis in corde
τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς
terræ ‡ tres dies & tres noctes. Viri Niniuitæ * resur-
γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. ἄνδρες νινευῖται † ἀναστή- 41
gent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam:
σονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὴν
quia * pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ & ecce plus ‡ Ionæ hic
ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε.
Regina Austri † exsurget in iudicio cum generatione
βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς 42
ista, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ
ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς
audire sapientiam Salomonis & ecce plus * Salomon hic
ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν σολομῶνος * καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶνος ὧδε.
Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine,
ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, 43
ambulat per * inaquosa loca, quærens requiem, & non in-
διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑ-
venit Tunc dicit: Reuertar in domum meam vnde ex-
ρίσκει. τότε λέγει, ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξ- 44
iui. Et veniens inuenit ‡ vacantem, scopis † purgatam, &
ἦλθον· καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρωμένον, καὶ
ornatam Tunc vadit, & assumit
† κεκοσμημένον. τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει
" secum septem alios spiritus nequiores semet, & intro-
μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ καὶ εἰσελ-
res habitant ibi: & fiunt nouissima hominis illius
θόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
peiora prioribus Sic erit & generationi huic * nequam
χείρονα τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.
Adhuc autem eo loquente ‡ turbis ecce mater &
ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ 46
fratres eius stabant foris, quærentes ei loqui
ἀδελφοὶ αὐτοῦ † εἱστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.
Dixit autem quidam ei: Ecce mater tua & fratres tui
εἶπε δέ τις αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου 47

foris

sortis sunt, quærentes † tibi loqui
48 ἔξω ἑστήκασι ζητοῦντές σοι λαλῆσαι.
Ac ipse respondens dixit ei tibi: Quæ est mater mea, & qui sunt
49 εἶπε τῷ εἰπόντι αὐτῷ, τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ
fratres mei? Et extendens manum suam in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque
ἀδελφοί μου, καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μα-
enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis, ipse
θητὰς αὐτοῦ, εἶπεν ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅστις
meus frater, & soror, & mater est.
γὰρ ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός
μου ἀδελφὸς, καὶ ἀδελφὴ, καὶ μήτηρ ἐστίν.

† te alloqui.
" est.

CAP. XIII. γ'.

In eadem die illo exiens Iesus de domo,
1 Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας,
sedebat * secundum mare. Et congregatæ sunt ad eum
2 ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ †συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν
turbæ multæ, ita vt ipsum in nauiculam † ascendentem sedere &
ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ
omnis turba in littore stabat. Et locutus est eis
3 πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς
multa in parabolis, dicens: Ecce exiit ? seminator
πολλὰ ἐν † παραβολαῖς λέγων· ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ
seminare. Et " in seminare ipsum, hæc quidem ceciderunt secus
σπείρειν· καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν
4 viam; & venerunt volucres * , & comederunt ea
ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά.
Alia autem ceciderunt in petrosa, vbi non habebant terrã mul-
5 ἄλλα δὲ ἔπεσεν ὅπου τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολ-
tam; & continuò exorta sunt, † propter non habere altitudinem terræ
λὴν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς
Sole autem orto, æstuauerunt & ? propter non habere
6 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος † ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
radicem exaruerunt. Alia autem ceciderunt in spinas: &
ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ
7 † enutrierunt spinæ, & suffocauerunt ea. Alia autẽ ceciderunt
ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ † ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπε-
8 in terram bonam, & dabant fructum * hoc centum, hoc autem
σεν ἐπὶ τὴν † γῆν † καλὴν καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ
sexaginta, hoc autem triginta. ‡ Habens aures audiat
ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω.
9 audiat.
Et accedentes discipuli, dixerunt ei: Quare in para-
10 καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, διατί ἐν παρα-
bolis loqueris eis? ¶ Ille autem respondens ait illis: Quia
11 βολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι
vobis datum est nosse mysteria regni cælorum:

* secus
† ascendens, sedere:
? qui seminat
" dum seminat, quædam ceciderunt
* cæli
† quia non habebant
? propter non habere
† exaruerunt
* hoc centum, hoc autem
‡ Qui habet aures audiẽdi,
¶ Qui

ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,

illis autem non est datum * Quisquis enim habet, dabitur ei, &
ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ 12
abundabit qui autē non habet & quod habet auferetur ab eo
† περισσευθήσεται ὅτι † ὁ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
* Propter hoc in parabolis eis loquor, † quod videntes non
διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ ὅτι βλέποντες οὐ 13
vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt
βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν.
Et † readimplebitur eis prophetia Esaiæ, * dicens
καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου, ἡ λέγουσα·
Auditu audietis, & non intelligetis & * intuentes intuebimini, 14
ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέψετε,
& non videbitis. Incrassatum est enim cor populi huius,
καὶ οὐ μὴ ἴδητε † ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, 15
& auribus grauiter audierut, & oculos suos clauserunt
καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσε,
nequando videant oculis, & auribus audiant, &
μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ
corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos
καρδίᾳ συῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.
Vestri autem beati oculi, quia * intuentur, & aures
ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα 16
vestræ, quia audiunt Amen quippe dico vobis, quia multi Pro
ὑμῶν, ὅτι ἀκούει ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προ- 17
phetæ & iusti cupierunt † intueriqua intuemini, & non viderut
φῆται καὶ δίκαιοι * ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδαν
& audire quæ auditis, & non audierunt Vos ergo audi-
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν ὑμεῖς οὖν ἀκού- 18
te parabolam seminantis Omnis † audientis
σατε † παραβολὴν τοῦ σπείροντος. παντὸς ἀκούοντος † τὸν 19
verbum regni, & non * intelligentis, venit malus, & ra-
λόγον † βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρ-
pit * seminatum in corde eius hic est qui secus
πάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ †
viam seminatus † Qui autē super petrosa seminatus hic est qui
ὁδὸν σπαρείς ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ † 20
verbum * audiens, & continuò cum gaudio * sumens illud
λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν·
Non habet autem radicem in seipso, sed temporalis est &
οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι γενο- 21
cta aut in tribulatione * aut persecutione propter verbum † statim scandalizatur Qui autem in spinas seminatus *, hic est qui
μένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδα-
λίζεται ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 22
verbum * audiens & † anxietas seculi istius, & * deceptio
λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ
diuitiarum suffocat verbum, & * infructuosus fit
πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.
Qui verò in terram * pulchram seminatus †, hic est qui verbum
ὁ δὲ ἐπὶ † γῆν † καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον 23

* Qui
περισσεύομαι
* ideo
† quia
† adimpletur in
* dicentis
* videntes videbitis.
παχύνω
* vident,
† videre quæ videris, ὁράω
† qui audit
* intelligit,
* quod est
† est
* audit, * accipit
* & † continuo
† est in spinis,
* audit † solicitudo † fallacia * sine fructu efficitur.
* bonam † est,

audiens & intelligens quia fructum fert, & facit, hoc quidè centesimum
ἀκούων καὶ συνιὼν ὃς δὴ καρποφορεῖ, καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατὸν,
hoc autem † exigintà, hoc verò † triginta.
Aliam parabolam
24 ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. Ἄλλην παραβολὴν
propoſuit illis dicens * assimulatum est regnum cælorum
παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
homini * seminanti pulchrum semen in agro ſuo.
ἀνθρώπῳ σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ.
† In vero dormire homines, venit eius inimicus,
25 ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς,
& † seminauit zizania in medio tritici, & abiit.
καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν·
Cum autem * creuit herba & fructum * fecit, tunc apparuerũt
26 ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη
& zizania. Accedentes autem serui patrisfamilias,
27 καὶ τὰ ζιζάνια. προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου,
dixerunt ei: Domine, nónne † pulchrum semen seminasti in tuo
εἶπον αὐτῷ, κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ
agro? Vnde ergo habet zizania? † Ille verò ait illis: Inimicus
28 ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια, ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς
homo hoc fecit. * Ait servi dixerunt ei: Vis igitur
ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν· οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· θέλεις οὖν
* absentes colligamus eas? † Ille verò ait: Non ne forte col-
29 ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά, ὁ δὲ ἔφη, οὔ· μήποτε συλ-
ligentes zizania, eradicetis simul † eis triticum
λέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον.
Sinite crescere vtraque vsque ad messem &
30 ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ· καὶ
in tempore messis dicam messoribus: Colligite primùm
ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς· συλλέξατε πρῶτον
zizania, & alligate ea in fasciculos, ad comburen-
τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δεσμὰς, πρὸς τὸ κατακαῦ-
dum ea * at triticum congregate in horreum meum
σαι αὐτά· τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.
Aliam parabolam proposuit eis, dicens: Simile est
31 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ὁμοία ἐστὶν
regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens homo
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος
seminauit in agro suo, Quod * minus quidem est † om-
32 ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάν-
nium seminum: cùm autem creuerit, maius omnibus
των τῶν σπερμάτων· ὅταν δὲ * αὐξηθῇ, μεῖζον πάντων τῶν
oleribus est, & fit arbor, ita vt † venire volucres
λαχάνων ἐστὶ, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε κατασκηνοῦν τὰ πετεινὰ
cæli, & * umbracula facere in ramis eius.
τοῦ οὐρανοῦ, καὶ † κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.
Aliam parabolam locutus est eis: Simile est re-
33 Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι-
gnum cælorum fermento quod * accipiens mulier abscondit in
λεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς

audit & intelligit & fructum affert
* aliud centesimum
† aliud sexagesimum,
† aliud trigesimum
* Simile factu
* qui seminauit bonum
† Cùm autem dormirent
† super
* creuisset
* fecisset
† bonum
† Et
* Serui autem
* simus, & colligimus
† Et
† cum eis &
* at triticum autem
* minimum
† omnibus seminibus
† venient
* habitent
* acceptum

‡ donec — farinæ satis tribus, ‡ vsqueque fermentatũ est totum. Hæc omnia
ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. ταῦτα πάντα 34
° ad turbas; ᵘ parabolis — Locutus est Iesus in parabolis ° turbis: & sine ᵘ pa
ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς πα-
* quod dictum erat — rabola non loquebatur eis: Vt impleretur * pronunciatum per
ραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ 35
Prophetam, dicentem Aperiam in parabolis os meum
τοῦ προφήτου, λέγοντος· ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου,
eructabo abscondita a constitutione mundi
ἐρεύγομαι — *ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.
‡ dimissis turbis, — Tunc ‡ dimittens turbas, venit in domum Iesus &
τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς, καὶ 36
° Edissere — accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes ° Explica nobis
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. φράσον ἡμῖν τὴν
ᵘ Qui — parabolam zizaniorum agri ᵘ Ille vero respondens
παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 37
* Qui seminat bonum — ait illis * Seminans pulchrum semen, est Filius ho
εἶπεν αὐτοῖς, ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
‡ Ager autem ° Bonum verò — minis ‡ At ager est mundus ° Verùm pulchrum semen
θρώπου· ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, 38
ᵘ Zizania autē filii sunt nequam — hi sunt filii regni. ᵘ At zizania sunt filij
οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ
* Inimicus autem qui seminauit — mali * At inimicus seminans ea, est diabolus.
τοῦ πονηροῦ ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτά, ἐστὶν ὁ διάβολος· 39
‡ Messores autem — At messis, consummatio seculi est ‡ At messores an
ὁ δὲ θερισμὸς, συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν οἱ δὲ θερισταὶ ἄγ-
geli sunt Sicut ergo colliguntur zizania, & igni
γελοί εἰσιν ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ 40
comburuntur: sic erit in consummatione seculi
καίεται· οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος
Mittet Filius hominis angelos suos, & col
ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλ- 41
ligent de regno eius omnia scandala, &
λέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς
° eos qui faciunt — ° facientes iniquitatem Et mittent eos in caminum
ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν· καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον 42
ᵘ stridor — ignis Ibi erit fletus & ᵘ fremitus dentium
τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
Tunc iusti fulgebunt sicut Sol in regno
τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ 43
* Qui habet aures audiendi, — Patris eorum * Habens aures audire, audiat
τοῦ πατρὸς αὐτῶν ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω
Iterum simile est regnum cælorum thesauro abscon-
πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμ- 44
‡ qui inuenit — dito in agro: quem ‡ inueniens homo abscondit, & præ
μένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς
gaudio illius vadit, & vniuersa quæ habet vendit, & emit
χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει
agrum illum Iterum simile est regnum cælorum
τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν 45

homini

hominí negotiatori, quærenti bonas margaritas:
ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας·

? Qui inuenisset vnam pretiosam margaritam, abiens vendidit

46 ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε
omnia quæ habuit, & emit eam.
πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.
Iterum simile est regnum cælorum hominí missæ

47 πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ
in mare, & ex omni genere * congregi piscium congreganti
σηνεῖ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ
Quam, cùm impleta esset, producentes super littus, & educentes, & secus
48 καὶ, ὅτε ἐπλήσθη, ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ
sedentes, ? collegerunt pulchra in receptacula, at vitiosa ? elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.
καθίσαντες, συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἄγγεια, τὰ δὲ σαπρὰ
foras ejecerunt. Sic erit in consummatione seculi
ἔξω ἔβαλον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος·
exibunt angeli, & segregabunt malos de medio
ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφορίσουσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου
iustorum. Et * proiicient eos in caminum ignis
τῶν δικαίων· καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὸν κάμινον τοῦ πυρός·
ibi erit fletus & † fremitus dentium.
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
Dixit illis Iesus Intellexistis hæc omnia? Dicunt
51 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν
ei, ? Vtique Domine. Is autem dixit illis Propter hoc omnis Scriba ? Etiam Aie illis Ideo
52 αὐτῷ, ναὶ κύριε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τοῦτο πᾶς γραμ-
doctus in regnum cælorum, similis est
ματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὁμοίος ἐστὶν
homini patrifamilias, qui * eiicit de thesauro suo * profert
ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ
nova & vetera. Et factum est, cùm consummasset Iesus
καινὰ καὶ παλαιά. καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς
53 parabolas istas, transiit inde Et veniens in
54 παραβολὰς ταύτας, * μετῆρεν ἐκεῖθεν. καὶ ἐλθὼν εἰς μεταίρω
patriam suam, docebat eos in * synagoga eorum, * synagogis
τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν,
ita vt † obstupescerent ipsos, & dicerent Vnde huic sapientia & † mirarentur, & dicerent
ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς, καὶ λέγειν, πόθεν τούτῳ ἡ σοφία
hæc, & ? efficaciæ? Nónne hic est fabri filius? ? virtutes?
55 αὕτη, καὶ αἱ δυνάμεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός;
Nónne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Ia-
οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριὰμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰά- Ioseph,
cobus, & " Ioses, & Simon, & Iudas? Et sorores eius
κωβος, καὶ Ἰωσῆς, καὶ Σίμων, καὶ Ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ
56 nónne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic illa omnia? * Iesus autem
οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα;
Et scandalizabantur in eo. * At Iesus dixit eis Non ‡ sine honore, nisi
57 καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς οὐκ
est Propheta † inhonoratus, si non in patria sua, & in do
ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰ-

mo suæ. Et non fecit ibi ? efficacias multas, propter
κία αὐτῶ. καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ 58
incredulitatem illorum.
τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

CAP XIIII. ιδ.

In illo tempore audiuit Herodes Tetrarcha
Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὴν 1
famam Iesu Et ait pueris suis Hic est Ioan
ἀκοὴν Ἰησοῦ καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν Ἰωάν-
nes Baptista ipse surrexit à mortuis, & * propter hoc
νης ὁ βαπτιστὴς αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ 2
efficaciæ operantur in eo. ‡ Nam Herodes apprehendens
δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. ὁ γὰρ Ἡρῴδης κρατήσας 3
Ioannem vinxit eum, & posuit in ? custodia, propter Hero-
τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρω-
diadem vxorem Philippi fratris sui
διάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.
Dicebat enim illi Ioannes Non licet tibi habere eam.
ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν.
Et volens illum occidere, timuit # turbam quia sicut Pro-
καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προ- 5
pheram eum habebant * Natalitia autem agebãt Herodis,
φήτην αὐτὸν εἶχον. γενεσίοις δὲ ἀγομένοις τοῦ Ἡρῴδου, 6
saltauit filia Herodiadis in medio: & placuit
ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ
Herodi Vnde cum iuramento ‡ spondit ei dare quodcunq;
Ἡρῴδῃ ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν 7
postulasset ? # Illa vero * præinstructa à matre sua: Da
αἰτήσῃ. ἡ δὲ * προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς δός 8
mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistæ
μοι φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.
Et contristatus est rex propter vero ‡ iuramenta, & simul
καὶ ‡ ἐλυπήθη ὁ βασιλεὺς διὰ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνα- 9
accumbentes iussit dari ? Et mittens decol-
νακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι καὶ πέμψας ἀπεκε- 10
pauit Ioannem in # custodia Et allatum est ca-
φάλισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ καὶ ‡ ἠνέχθη ἡ κε- 11
put eius in disco, & datum est puellæ & ‡ attulit
φαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ * ἤνεγκε τῇ
matri suæ Et accedentes discipuli eius,
μητρὶ αὐτῆς καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 12
tulerunt corpus ?, & sepelierunt illud, & venientes nunciauerunt
ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτὸ καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν
Iesu # Et audiens Iesus, secessit inde in
τῷ Ἰησοῦ καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν 13
nauicula in desertum locum * primatim & audientes turbæ
πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι,
secutæ sunt eum ‡ pedibus de ciuitatibus.
ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων.

? virtutes

* ideo virtutes ἐνεργοῦσιν
‡ Herodes enim tenuit Ioannẽ, & alligauit & carcerem, † δέω * τίθημι

populum.

* Die autem natalis

ὀρχέομαι
‡ pollicitus est ? ab eo
# At
* præmonitæ προβιβάζω

‡ Iurameñtũ tum, & eos qui pariter recum bebant, * λυπέομαι

? Misitque & decollauit
carcere
* φέρω
‡ illa ? eius, εἶρω
# Quod cùm audisset

* seorsum & cùm audissent
‡ pedestres

Et exiens Iesus vidit multam turbam, & ? misertus est
14 καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδε πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη
ergà eos & curauit * aegros eorum
ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν.
Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius,
15 ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
dicentes * solitarius est locus, & hora iam præterijt ‡ ab-
λέγοντες ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν· ἀπό
solue turbas, vt abeuntes in ? vicos, mercentur
λυσον τοὺς ὄχλους ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν
sibi escas * At Iesus dixit eis Non
ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐ
16 * opus habent abire date illis vos manducare
χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν
‡ Illi autem dixerunt ei Non habemus hic ? si non quinque panes
οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους,
17 & duos pisces * Ille autem ait Afferte mihi illos huc
καὶ δύο ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπε, φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε.
18 Et * iubens turbas discumbere super ‡ fœnum
καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους * ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους,
19 accipiens quinque panes, & duos pisces, suspiciens in
λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς
cælum, benedixit & ? fregerunt dedit discipulis
τὸν οὐρανὸν εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς
panes * at discipuli turbis Et ? sadiuerunt omnes,
20 ἄρτους· οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες,
& saturati sunt & tulerunt * redundans fragmentorum duo
καὶ ἐχορτάσθησαν καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώ-
decim cophinos plenos ‡ ? absentes fuerunt viri
δεκα κοφίνους πλήρεις οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες
fere quinque millia, præter mulieres & pueros
ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.
Et statim compulit Iesus discipulos suos ascende
22 καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆ-
re in nauiculam & præcedere eum ? in aduersum, vsquequo ab
ναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν ἕως οὗ ἀπο-
solueret turbas Et * absoluens turbas, ascendit
23 λύσῃ τοὺς ὄχλους καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη
in montem * primùm orare Vespere autem facto, solus
εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι· ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος
erat ibi ‡ Verum nauicula iam medium maris erat, ve-
24 ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βα-
xata à fluctibus erat enim contrarius ventus
σανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.
Quarta autem vigilia noctis, ? abiit ad eos ie-
25 τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς, ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰη-
sus, * circumambulans super mare. Et videntes eum
26 σοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ
discipuli super mare * circumambulantem, turbati sunt,
μαθηταὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα, * ἐταράχθησαν,

?n ifertus est eis
languidos
* Desertus
‡ dimitte
?cestella, emãt
Iesus autem
* habent necesse ire
‡ Respõderunt
? nisi
Qui ait eis
* cùm iussisset turbas
‡ fœnum, acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens
ἀνακλίνεσθαι
? fregit &
? discipuli autem
* reliquias
‡ Manducatium autẽ fuit numerus quinque millium virorum, exceptis mulieribus & parvulis
? trans fretum, donec dimitteret
dimissa turba,
* solus
‡ Nauicula autem io medio mari iactabatur
? venit
ambulans
* ambulantem,
περιπατοῦντα

dicentes ‖ Quod phantasma est, & præ timore clamauerunt
λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστιν, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν.
[a] Statim autem locutus est eis Iesus, dicens [a] Confidite,
Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θαρσεῖτε·
ego sum: [b] ne metuatis. Respondens autem ei Petrus, 27
ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, 28
dixit Domine, si tu es, iube me ad te venire super
εἶπε, κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ
aquas. Ipse vero ait Veni. & descendens de nauicula Pe-
ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου Πέ-
trus, ambulabat super aquas ‖ venire ad Iesum 29
τρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν.
[c] Videns autem ventum validum, timuit. ‖ Et incipiens
Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος
demergi, clamauit, dicens: Domine, [d] serua me 30
καταποντίζεσθαι, ἔκραξε, λέγων, Κύριε, σῶσόν με.
Et continuò Iesus extendens manum, [e] excepit eum, 31
Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ,
& ait illi, ‖ Exigue fidei, ad quid dubitasti?
καὶ λέγει αὐτῷ, Ὀλιγόπιστε, εἰς τί [f] ἐδίστασας;
Et [g] ascendentibus illis in nauigium, quieuit ventus 32
Καὶ [g] ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος.
Qui autem in [h] nauigio, venerunt adorauerunt eum, dicen- 33
οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγον-
tes Verè Dei filius es. Et [i] transfretantes venerunt in 34
τες Ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς
terram [k] Gennesareth. Et [l] cognoscentes eum viri 35
τὴν γῆν Γεννησαρέτ. Καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ
loci illius, miserunt in vniuersam [m] circumiacentem illam & 36
τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην· καὶ
[n] obtulerunt ei omnes malè habentes
προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας·
Et [o] rogabant eum, vt vel fimbriam tangerent fimbriæ
καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν κρασπέδου
vestimenti eius. Et quicunq; tetigerunt, [p] salui facti sunt.
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν.

CAP. XV.

Tunc [a] accedunt Iesu ab Hierosolymis Scri
Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμ- 1
bæ & Pharisæi, dicentes Quare discipuli tui
ματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, λέγοντες· Διατί οἱ μαθηταί σου
transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lauant
παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται
manus suas, cum panem manducent. Ipse autem respondens 2
τὰς χεῖρας αὐτῶν ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
ait illis Quare & vos transgredimini mandatum Dei, 3
εἶπεν αὐτοῖς, Διατὶ καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
propter traditionem vestram? Nam Deus [b] mandauit dicens
διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; Ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέγων· 4

Honora patrem & matrem &, ‡ *Maledicens* patri vel
τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ
matri, morte ? *finitur* Vos autem di ſitis Quicunque
μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ὃς ἂν
dixerit patri vel matri, Munus *quod* ℞ ex me, * *iuvetis*
εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς
Et non honorificabit patrem ſuum aut matrem ſuam &
καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ
irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram
ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν
Hypocritæ, ‡ *pulchre* prophetavit de vobis Eſaias, dicens
ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων
Appropinquat mihi populus hic ore ſuo, & labiis
ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί
me honorat: at cor ? eorum longè abeſt à me
με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ
" *Fruſtra* autem colunt me, docentes doctrinas *, man
μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλ-
data hominum Et ‡ *adunians* turbam,
ματα ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον,
dixit eis: Audite & intelligite Non ? *intrans*
εἶπεν αὐτοῖς, ἀκούετε καὶ συνίετε· οὐ τὸ εἰσερχόμενον
in ex communem *facit* hominem ſed ' *egreſſum* ex
εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ
ore, hoc * *communem facit* hominem Tunc accedentes
τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. τότε προσελθόντες
diſcipuli eius dixerunt ei: Scis ‡ *quod* Phariſæi ? *audito*
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ, οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκού-
eis ſcrupulum, ſcandalizati ſunt? ' Ille *autem* reſpondens,
σαντες τὸν λόγον, ἐσκανδαλίσθησαν, ὁ δὲ ἀποκριθείς,
ait Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cælestis,
εἶπε· πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος,
eradicabitur Sinite illos * *duces ſunt* cæci ex-
ἐκριζωθήσεται. ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυ-
corum cæcus autem ‡ *eorum* ℘ *per viam ducat*, ambo in foueam
φλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
? *incidet* Reſpondens autem Petrus, dixit ei ' *Explica*
ἐμπεσοῦνται. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ, † φράσον
nobis parabolam iſtam At * *Ieſus* dixit: Adhuc & &
ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ
vos ‡ *inintelligentes* eſtis? Nondùm ? *conſideraris quod* omne ' *ingrediens*
ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε, οὔπω νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευό-
in os, in ventrem * *cedit*, & in ſeceſſum
μενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα
‡ *emittitur*? At exeuntia de ore, de
ἐκβάλλεται, τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς
corde ? *prodeunt*, & *illa communem faciunt* hominem
καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
De enim corde exeunt " *ratiocinationes* malæ, homicidia,
ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι,

‡ Qui maledixerit
? *moritur*
quodcunque eſt tibi profectu
ἀκυρόω
‡ *hanc*
? autem
" Sine cauſa * &
‡ *conuocati* ad ſe turbis,
? *quod* intrat in os, coinquinat
" *quod* procedit
* coinquinat
‡ quia
? *adhuc* verbo hoc
" At
cæci ſunt, &
ἐκριζόω
‡ ſi cæco ducatum præſtet,
? *cadunt*
" Ediſſere
* ἐμπίπτω
† φράζω
" *Adhuc*
‡ *hæc* intellecta
? intelligitis quia
quod intrat
* *vadit*
‡ *emittitur*? "
Quæ autem procedunt
? *exeunt*, & ea coinquinant
" cogitationes

adulteria,

adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.
μοιχείαι, πορνείαι, κλοπαὶ, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι.
Hæc sunt *communem facientia hominem ‡Verum illotis manibus
ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ
bus mãducare ?non communem facit hominem. Et egressus inde 20
φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ
Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis 21
Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος.
Et ecce mulier quædam Chananæa à finibus illis egres-
καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελ-
sa, clamauit ei, dicens: Miserere mei Domine fili Da- 22
θοῦσα, ἐκραύγασεν αὐτῷ λέγουσα, Ἐλέησόν με κύριε υἱὸς Δα-
uid: filia mea malè *dæmonizatur. Ille autem non re-
βὶδ· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ὁ δὲ οὐκ ἀπε-
spondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant 23
κρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, †ἠρώ-
eum, dicentes: *Absolue eam, quia clamat post nos
τουν αὐτὸν, λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν.
Ipse autem respondens, ait: Non ‡legatus sum ſ missus ad oues
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα
? perditas domus Israel. ?Illa autem veniens adorabat 24
τὰ τοῦ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει
eum, dicens: Domine, *succurre mihi. Qui vero respondens ait 25
αὐτῷ, λέγουσα, κύριε, βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 26
Non est ‡pulchrum sumere panem filiorum & ? iactare
οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς
catellis. Illa autem ait: Vtique Domine: ?etenim catelli
κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπε, ναὶ κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια 27
edunt de micis *cadentibus de mensa
ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν
dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, ait illi:
κυρίων αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ, 28
O mulier, magna ‡ tua fides: fiat tibi sicut vis & sanata est
Ὦ γύναι μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη
filia eius ?ab hora illa
ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.
Et ?transiens inde Iesus, venit *iuxta mare
καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς
Galilææ & ascendens in montem, sedebat ibi. 29
Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ.
Et ‡accesserunt eum turbæ multæ habentes ? cum ſecum
καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν
mutos, cæcos, claudos, ?manetes, & alios multos: & pro- 30
κωφοὺς, τυφλοὺς, χωλοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἑτέρους πολλοὺς, καὶ ἔρ-
iecerunt eos ad pedes ?Iesu & curauit
ριψαν αὐτοὺς πρὸς τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν
eos: Ita vt ‡turbæ mirarentur aspicientes mutos 31
αὐτούς. ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι βλέποντας κωφοὺς
loquentes, debiles sanos, claudos ambulantes & cæcos
λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς

? apti

* quæ coinquinant
‡ Non lotis autem
? non coinquinat
? à dæmonio vexatur. Qui
? ἐρωτάω
* Dimitte
‡ sum missus, aut
? quæ perierũt
? At illa veniẽs, & adorauit
* adiuua me
† bonum
? mittere canibus At illa dixit etiam
? nam &
* quæ cadunt
‡ est
? ex
? cùm transisset
* iuxta
‡ accesserũt ad
? secum
? debiles,
* eius,
‡ turbæ mirantes videntes

? admirantes & glorificabant Deum Israel

βλέποντας· καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν Ἰσραήλ.

* At Iesus advocans discipulos suos, ait

32 ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπε

Visceribus commovetur super turbam quia iam dies tres ad

σπλαγχνίζομαι ὅτι τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσ-

manent mihi, & non habent quid manducent & dimittere eos

μένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς

ieiunos, † non volo ne forsitan deficiant in via

νήστεις οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.

Et dicunt ei discipuli eius: Vnde ? nobis in deserto

33 καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ

panes tanti ut saturare turbam tantam?

ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον;

Et ait illis Iesus: Quot panes habetis? † Illi autem dixerunt

34 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον,

Septem & paucos piscículos Et præcepit * turbæ recum-

ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια· καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀνα-

bere super terram Et accipiens septem panes & pisces,

35 πεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,

† gratias agens fregit, & dedit discipulis suis ? at

εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· οἱ δὲ

discipuli turbæ Et comederunt omnes, & saturati sunt

36 μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ· καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν.

Et ? tulerunt redundantium fragmentorum, septem sportas plenas.

καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις.

* At vescentes erant quatuor mille hominum, præter mulie-

38 οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναι-

res, & pueros Et † absolvens turbas ascendit in

39 κῶν καὶ παιδίων. καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἐνέβη εἰς

? nauigium, & venit in fines ? Magdala

τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια Μαγδαλά.

CAP XVI ις'.

Et * accedentes Pharisæi & Sadducæi ten-

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι πειρά-

2 tantes, † rogaverunt eum ? signum de cælo * ostendere

ζοντες, ἐπηρώτησαν αὐτὸ σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι

eis * At autem respondens ait illis: Vespere facto,

2 αὐτοῖς. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γενομένης,

dicitis, † Serenitas rubet enim cælum Et manè: Hodie

3 λέγετε, εὐδία πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός. καὶ πρωΐ· σήμερον

tempestas ? rubet enim triste cælum Hypocritæ, iudicium

χειμὼν πυρράζει γὰρ συνοχάζων ὁ οὐρανός. ὑποκριταί, τὸ

quidem faciem cæli nostis diiudicare * at signa

μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν· τὰ δὲ σημεῖα

temporum non potestis? Generatio mala & adultera si-

4 τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς ση-

? videntes: & magnificabant

* Iesus autem convocatis discipulis suis dixit: Misereor turbæ, quia triduo iam perseverant mecum, * & dimittere

† nolo,

? ergo

? tantos, vt saturemus

† At illi

* turbæ, vt discumberent

† & ? & discipuli dederunt populo

? quod superfuit de fragmentis, tulerunt

* Erant autem qui manducaverunt quatuor millia hominum extra parvulos & mulieres,

† dimissa turba,

? nauicula

* Magedan

* accesserunt ad eum

† & ? vt * ostenderet

* At illo

† Serenum erit, rubicundâ est

? rutilat

* ergo

* signa autem

gnum ‡ inquirit & signum non dabitur ei, ℔ ? non signum
μεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον
Ionæ Prophetæ & relinquens eos abiit
ἰωνᾶ τοῦ προφήτου· καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθε
Et * venientes discipuli eius ‡ in alterum litus, obliti sunt
καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο 5
panes ? sumere ‡ At Iesus dixit illis Intuemini & cauete
ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὁρᾶτε καὶ 6
attendite à fermento Pharisæorum & Sadducæorum
προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων
* Illi vero ratiocinabantur in suppis dicentes: Quia panes non
οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ 7
accepimus. Sciens autem Iesus, dixit illis Quid ‡ ratiocinamini
ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, τί διαλογίζεσθε
mini in vobismet exiguæ fidei, quia panes non ? sumpsistis?
ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε, 8
Nondum intelligitis neque recordamini quinque panes quia
οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεν- 9
que millium * & quot cophinos sumpsistis? Neque septem
ταχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε, οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ 10
‡ panes quatuor millium ?, & quot sportas sumpsistis?
ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε,
* Quomodo non intelligitis quia non de pane dixi vobis * attendere
πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν 11
à fermento Pharisæorum & Sadducæorum ?
ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων,
Tunc intellexerunt, quia non dixerit ‡ attendere à fermento
τότε † συῆκαν ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν 12
? panis sed a doctrina Pharisæorum & Sadducæorum
ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων.
* Venientes autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi,
ἐλθὼν δὲ ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου, 13
* interrogabat discipulos suos, dicens Quem me dicunt ho
† ἐρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄν-
mines esse filium hominis? ‡ Illi vero dixerunt, ? Hi quidem Ioa
θρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον, οἱ μὲν ἰωάν- 14
nem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero Hieremiam, aut unum
νην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἠλίαν, ἕτεροι δὲ ἰερεμίαν, ἢ ἕνα
Prophetarum. Dicit illis * : Vos autem quem me dicitis esse?
τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; 15
Respondens autem Simon Petrus dixit Tu es Christus filius
ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος, εἶπε, σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς 16
Dei vivi Et respondens ‡ Iesus, dixit
τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν
ei: Beatus es Simon Bar Iona quia caro & sanguis non
αὐτῷ μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ 17
revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis ?.
ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
Et ego autem tibi dico quia tu es Petrus, & super hanc
κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ 18

petram

‡ quærit
? nisi
relictis illis,
* cùm venissent
‡ trans fretum,
? accipere
‡ Qui
u cauete
* At illi cogitabant inter se,
‡ cogitatis in vestris modicæ
? habere ?
* panum, &
* hominum,
‡ panum &
? hominum,
Quare
* Cauete
‡ cauendum
Cum
? panum,
u Venit
℔
ἐρώτα
‡ At ? Alii
ex Prophetis,
* Iesus
‡ autem
? est.

petram ædificabo meam ecclesiam * & portæ inferi non præ-
πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου † ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατ-
ualebunt mi Et dabo tibi claues regni
ἰσχύσουσιν αὐτῆς καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς † βασιλείας
cælorum Et quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum * in
τῶν οὐρανῶν καὶ ὃ ἐὰν † δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν
cælis & quodcunq; solueris super terram, erit solutum * in
τοῖς οὐρανοῖς καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν
cælis Tunc præcepit discipulis suis, vt
τοῖς οὐρανοῖς τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα
nemini dicerent quia ipse esset Iesus Christus
μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός.
¶ Ex tunc cœpit Iesus ostendere discipulis suis,
21 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
quia oporteret eum abire in Hierusolymam, & multa pati
ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν
à Senioribus, & principibus Sacerdotum & Scribis, & oc-
ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ † ἀπο-
cidi & tertia die ¶ exsurgere
κτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.
Et assumens eum Petrus, cœpit increpare
22 καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν
illum, dicens ¶ Clemens tibi Domine non erit tibi hoc
αὐτῷ λέγων, Ἵλεώς σοι κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο
* Is vero conuersus, dixit Petro Vade post me Satana,
23 ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ πέτρῳ, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ,
scandalum mihi es quia non sapis ea quæ Dei ‡, sed ea quæ
σκάνδαλόν μου εἶ ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
hominum Tunc Iesus dixit discipulis suis
24 ἀνθρώπων. τότε ὁ ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, &
εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ
tollat crucem suam, & sequatur me.
ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.
Qui enim voluerit animam suam ¶ seruare, perdet eam:
25 ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ † ψυχὴν αὐτοῦ ¶ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν·
qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.
ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ † ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.
Quid enim ¶ prodest homo si mundum vniuersum lucretur,
26 τί γὰρ ὠφελεῖ ἄνθρωπον, ἐὰν † κόσμον ὅλον κερδήσῃ,
* ¶ animæ suæ detrimentum patiatur? ‡ commutationem pro anima sua?
¶ animam suam mutilem? Aut quam dabit homo ‡ per-
† ¶ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ, ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀν-
mutationem animæ suæ? Futurus est enim Filius ho
τάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
minis ¶ venire in gloria Patris sui cum angelis
θρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ † τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων
suis & tunc reddet vnicuique secundum ¶ actionem eius
αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ.
Amen dico vobis, sunt quidam * hic stantium, qui
28 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστώτων, οἵτινες

non

" aduersus eam.

δέω

* &

† Exinde

Ἀποκτανθῆναι

¶ resurgere

" Absit à te,

* Qui

‡ sunt,

¶ saluam facere

" prodest ho mini

* animæ verò suæ detrimentum patiatur? ‡ commutationem pro anima sua?

¶ vepterus est

" opera

* de hic stantib.

nó gustabunt mortem, donec videant Filium hominis
ου μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
venientem in regno suo
ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

CAP. XVII iζ'.

Et post dies sex assumit Iesus Petrum, &
Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον, καὶ 1
Iacobum, & Ioannem fratrem eius & ducit illos
Ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς
† seorsum in montem excelsum † primum Et transfiguratus est an
εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. καὶ μετεμορφώθη ἔμ- 2
te eos: & resplenduit facies eius sicut sol
προσθεν αὐτῶν καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος,
† autem * alba sicut nix. at vestimenta † eius facta sunt * candida ve lux
τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς.
Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias, cum eo col-
καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν αὐτοῖς μωσῆς καὶ ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλ 3
* ad Iesum loquentes Respondens autem Petrus, dixit * Ipsi Do
λαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπε τῷ ἰησοῦ, κυ
† bonum mine, † pulchrum est nos hîc esse si vis, faciamus hîc tria
ριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς
† tabernacula, † umbracula, tibi unum, & Moysi unum, & unum Eliæ
σκηνάς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῆ μίαν, καὶ μίαν ἠλίᾳ.
Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos
ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς. 5
Et ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus
καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ
* mihi bene complacui, dilectus, in quo * bene acquievi ipsum audite.
ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε
Et audientes discipuli, ceciderunt in faciem suam,
καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, 6
* accessit & timuerunt valde Et * accedens Iesus,
καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς, 7
† & † dixitque eis * nolite timere * alij † tetigit eos, † & ait Surgite & * ne metuite.
ἥψατο αὐτῶν. καὶ εἶπεν, ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε.
Levantes autem oculos suos, neminem viderũt, * præ nisi
ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ 8
Iesum solum Et descendentibus illis de monte,
† ἰησοῦν μόνον. καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἀπὸ † ὄρους, 9
præcepit illis Iesus dicens: Nemini dixeritis visionem,
διεστείλατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων· μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα,
donec filius hominis a mortuis resurgat.
ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.
Et interrogaverunt eum discipuli eius, dicentes: Quid ergo
καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, τί οὖν 10
Scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat venire primum?
οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον,
‖ ille † venturus est, At ‖ Iesus respondens, ait eis: Elias quidem † venit
ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, ἠλίας μὲν ἔρχεται 11

primùm, & *instaurabit* omnia Dico autem vobis, quia & restituet
πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι
12 Elias iam venit, & non cognouerunt eum sed fecerunt
ἠλίας ἤδη ἦλθε, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν
in eo quæcunque voluerunt Sic & filius hominis *futurus est pa-
ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πά- *passurus est
σχειν ὑπ' αὐτῶν. Tunc intellexerunt discipuli quia de
13 Ioanne Baptista *dixit eis Et †venientibus eis *dixisset
τότε συῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ
14 ad turbam, accessit ad eum homo † genuflectens ipsum,
Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. καὶ ἐλθόντι πρὸς †ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτόν, †cùm venisset † genibus pro-volutus ante
Et dicens: Domine, miserere meo filio, quia lunaticus est eum,
15 & male patitur "Sæpè enim cadit in ignem, & crebrò
καὶ λέγων, κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται "Num
καὶ κακῶς πάσχει πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις
in aquam Et *attuli eum discipulis *obtuli
16 εἰς τὸ ὕδωρ. καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς
tuis, & non potuerunt eum curare
σου, καὶ οὐκ †ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. δύναμαι
Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula & peruer-
17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμ- †quousque ero vobiscum? vsq; quousque tolerabo vos? † Afferte huc illum ad me.
μένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;
† Ferte mihi illum huc Et increpauit illum Iesus:
18 φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, θεραπεύ-
& exiit ab eo dæmonium: & curatus est puer
καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ †ἐθεραπεύθη ὁ παῖς ex hora illa Tunc "accedentes discipuli
19 ἀπὸ †ὥρας ἐκείνης. τότε προσῆλθον οἱ μαθηταὶ *Iesu *primùm, dixerunt: †propter quid nos non potuimus
τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον, διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν eicere illum? At Iesus dixit illis: Propter incredulita-
ἐκβαλεῖν αὐτό; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, διὰ †τὴν ἀπι- tatem vestram Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut gra-
20 στίαν ὑμῶν· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκ- num sinapis, † dicetis
κον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν † denuntiabitis monti huic, Transi hinc
illuc, & transibit & nihil impossibile erit vobis
ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. "nisi per orationem & ieiunium Conuersantibus
Hoc autem genus non eiicitur, "si non in oratione & ieiunio
21 τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.
Versantibus autem eis in Galilæa, dixit illis
22 ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ * tradendus est
Iesus Futurum est Filius hominis *tradi in manus
Ἰησοῦς, μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας
hominum Et occident eum, & tertia die
ἀνθρώπων καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ † resurget.
23 † excitabitur Et contristati sunt vehementer
ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.

D † Vnum

† Et cum venissent Capharnaum, // qui * accipiebant ad Petrum, ℟ ei

† Venientibus autem illis in Capernaum accesserunt * di-

ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς καπερναούμ, προσῆλθον οἱ τὰ δί- 24

drachma *sumentes Petro, & dixerunt ℟ † Magister

δραγμα λαμβάνοντες τῷ πέτρῳ, καὶ εἶπον, ὁ διδάσκαλος

vester non soluit didrachma? Ait, Etiam. Et cùm intraret

ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα, λέγει, ναί καὶ ὅτε εἰσῆλθεν 25

in domum præuenit eum Iesus, dicens Quid tibi

εἰς τὴν οἰκίαν, † προέφθασεν αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, λέγων, τί σοι

videtur, Simon? reges terræ à quibus accipiunt * tributa

δοκεῖ, σίμων, οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη,

vel censum? à filiis suis, an ab alienis?

ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων,

* Dixit ei Petrus: Ab alienis Dixit illi

λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ 26

Iesus: Ergo liberi sunt filii Vt autē non scan-

ἰησοῦς, ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκαν- 27

dalizemus eos * vadens ad mare, ℟ mitte ha-

δαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκι-

mum: & † aperientem primum piscem, tolle: & // aperies

στρον, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον καὶ ἀνοίξας

os eius, inuenies staterem; illum sumens, da eis

τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα. ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς

pro me & te

ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

CAP XVIII. ℳ.

* ad Iesum, ℟ putas, † paruulum, // nisi * paruuli, non ‖ sicut paruulus

In illa hora accesserunt discipuli * Iesu, di-

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ, λέ- 1

centes: Quis ℟ nam maior est in regno cælorum?

γοντες, τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;

Et aduocans Iesus † puerulum, statuit eum in

καὶ προσκαλεσάμενος ὁ ἰησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν 2

medio eorum Et dixit, Amen dico vobis, // ‖ nisi conuersi

μέσῳ αὐτῶν. καὶ εἶπεν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στρα- 3

fueritis, & efficiamini sicut * pueruli, nequaquam intrabitis in

φῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν

regnum cælorum Quicunq; ergo humiliauerit *sipsum* ℟ vt

βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς

puerulus iste, hic est maior in regno cælorum.

τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Et qui susceperit † puerulum talem vnum in nomine meo,

καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἓν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, 5

me suscipit: Qui autem scandalizauerit vnum // de paruorum horum

ἐμὲ δέχεται. ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων 6

credentium in me confert ei vt suspendatur mola

τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος

asinaria in collo eius, & demergatur in * profundum

ὀνικὸς ὃς ἐπὶ τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει

maris. Væ mundo à scandalis

τῆς θαλάσσης. οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. 7

Necesse enim est ‖ *venire* scandala veruntamen væ ho
ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα πλὴν οὐαὶ τῷ ἀν-
mini illi per quem scandalum venit
θρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχε-
Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde
8 ται. εἰ δὲ ἡ χείρ σου, ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον
† ea & *sace* abs te ‖ *pulchrum* tibi est ingredi ad vitam
αὐτὰ, καὶ βάλε ἀπό σου καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν
claudum vel *mancum*, quàm duas manus vel duos pedes habentem, ‖ *iacì*
χωλὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι
in ignem æternum Et si oculus tuus scanda-
9 εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδα-
lizat te, erue eum, & † *iace* abs te ‖ *pulchrum* tibi est * *vno*
λίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπό σου καλόν σοί ἐστι μονό-
oculum in vitam intrare, quàm duos oculos habentem
φθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
‖ *iacì* in gehennam ignis. † *Attendite ne de-*
10 βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ὁρᾶτε μὴ κατα-
spicatis vnum parvulorum horum dico enim vobis, quia ange-
φρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγε-
li eorum in cœlis † *per omne aspiciunt* faciem
λοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ
Patris mei qui in cœlis * Venit enim Filius hominis
11 πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
saluare ‖ *perditum* Quid vobis videtur? si fuerint alicui
12 σῶσαι τὸ ἀπολωλός. τί ὑμῖν δοκεῖ, ἐάν γένηταί τινι
homini centum oues, & erraverit vna ex eis, nónne
ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ
† *relinquens* nonaginta nouem in montibus, ‖ *vadens quæris*
ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ
errantem? Et si * *fiat inuenire* eam amen dico
13 πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτὸ ἀμὴν λέγω
vobis, quia gaudet super eam magis, quàm super nonaginta nouem
ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεν-
‖ *non aberrantibus* Sic non est voluntas
14 νέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα
ante Patrem vestrum qui in cœlis †, ‖ ut pereat vnus
ἔμπροσθεν τοῦ πατρός ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς
parvulorum horum Si autem peccaverit in te frater
15 τῶν μικρῶν τούτων. ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός
tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum
σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου
Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum
ἐάν σε ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.
Si autem non audierit, * *assume* *tum te* adhuc vnũ vel duos,
16 ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, πρόσλαβε μετά σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο,
vt in ore duorum testium vel trium stet omne verbum
ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα
† *Si autem negligeret* eos, dic ecclesiæ si autem & ne
17 ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς

‖ Vt veniant

† eum, & proiice
‖ bonum
* debilem,
‖ mitti

† profice
‖ bonum
* vnum oculum habentem

‖ mitti
† Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis

* semper vident

* est.

‖ quod periit

† relinquit
‖ & vadit quærere eum qui errauit?
* contigerit ve inueniat

‖ quæ non erranerunt

† est,

* de pusillis istis

‖ te
* adhibe tecum

† Quòd si non audierit

non audierit, ecclesiam "neglexerit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.
ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.
Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt li-
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δε- 18
* & gata * in cælo & quæcunque solueritis super terram, erunt
δεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται
soluta * in cælo. Iterum dico vobis quia si
† ex vobis λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν 19
duo † vestrum consenserint super terram de omni re
δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος
quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo
οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου
† est qui in cælis ? Vbi enim sunt duo vel tres "congregati in
τοῦ ἐν οὐρανοῖς· οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς 20
meo nomine, ibi sum in medio eorum
τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.
Tunc accedens ad eum Petrus, dixit: Domine, quoties
Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπε, κύριε, ποσάκις 21
peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque
ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως
septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi, vsque septies,
* septies. Ideo ἑπτάκις, λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, οὐ λέγω σοι, ἕως ἑπτάκις, 22
† ponere sed vsque septuagies * *septem. Propter hoc assimilatum est*
ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. διὰ τοῦτο ὡμοιώθη 23
regnum cælorum homini regi, qui voluit † *conferre*
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι
? Et cùm cœpisset rationem cum seruis suis ? *Incipiente verò ipso confer-*
λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναί- 24
re, oblatus est ei vnus "*debitor decies mille talentorum*
ρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων
* *Non habente autem illo reddere* iussit eum dominus
μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος 25
eius vxorem ire, & vxorem eius, & filios, & omnia
αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ
quæ habebat & reddi. Procidens autem seruus,
πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, 26
adorabat eum, dicens: *Domine, † longanimis esto erga me,*
προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί,
& omnia tibi reddam. ? *Commotus misertibus* autem dominus
καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ 27
serui illius, "*absoluit* eum, & * *mutuum* dimisit ei
δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ.
Egressus autem seruus ille, inuenit vnum † *conseruorum*
† de conseruis suis, ? tenens ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων 28
suorum qui debebat ei centum denarios: & ? *apprehendens* eum
αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν
? quod * Et suffocabat, dicens: Redde mihi "*si quid* debes. * Procidens *ergo* con-
ἔπνιγε λέγων, ἀπόδος μοι εἴτι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύν- 29
seruus eius ad pedes eius, rogabat eum, dicens
δουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν, λέγων,

† Longa-

† Longanimis esto in me, & omnia reddam tibi
μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι
Ille autem noluit sed † abiens contulit eum in † in
30 ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυ
stodiam donec redderet debitum Videntes autem
31 λακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόντες δὲ οἱ
conservi eius * facta, contristati sunt valdè & † ve-
συνδοῦλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλ-
nientes declaraverunt domino suo omnia † facta
θόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γενόμενα
Tunc * adducens illum dominus suus † dixit illi
τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ,
32 Serue nequam, omne debitum illud dimisi tibi, quoniam
* adjurasti me Nonne † oportuit & te misereri conservi
33 παρεκάλεσάς με οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν
tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius,
34 σου, ὡς κἀγώ σε ἠλέησα, καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ,
tradidit eum tortoribus quoadvsque redderet vniuersum
παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ
debitum ei. Sic & Pater meus cælestis
35 ὀφειλόμενον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος
faciet vobis si non remiseritis vnusquisque fratri suo de
ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ
cordibus vestris lapsus eorum
τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

CAP XIX. ιθ'.

Et factum est cùm consummasset Iesus sermones istos,
Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς τοὺς λόγους τουτους,
1 † transtulit se à Galilæa & venit in fines Iudæ † migravit
μετῆρεν ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας
trans Iordanem. Et secutæ sunt eum turbæ multæ
2 πέραν τοῦ ἰορδάνου· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί
& curauit eos ibi Et accesserunt ad eum
3 καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ
Phariſæi tentantes eum & dicentes ei: Si licet
φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, εἰ ἔξεστι
homini * absoluere vxorem suam * iuxta omnem causam?
ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν,
Qui vero respondens, ait eis: Non legistis, quia † faciens
4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας
ab initio masculum & feminam fecit eos? Et dixit,
5 ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν,
Propter hoc dimittet homo patrem, † & matrem,
ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέ-
& adhærebit vxori suæ & erunt duo
ρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο
in † carnem vnam Itaque " non amplius sunt duo, sed caro vna
6 εἰς σάρκα μίαν ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία

↓ Patientiam habe
† abiit & misit
" carcerem,
* quæ fiebant,
† & venerunt,
& narrauerunt
† quæ facta fuerant
" vocauit
† & ait
* rogasti
† ergo
" dimittere
* quacunque ex causa?
† qui fecit hominem
† carnem vnam
" iam

συζεύγνυμι

Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet

ὁ οὖν ὁ θεὸς † συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandauit dare libellum

λέγουσιν αὐτῷ, τί οὖν μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον

* repudii, & dimittere? ‖ Quoniam ? dimittere

* discessionis & absoluere eam? Ait illis ‖ Quod Moyses 7

ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς, ὅτι μωσῆς

ad duritiam cordis vestri, permisit vobis ? absoluere 8

πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι

vxores vestras: ab initio autem non * factum est ita

τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω

Dico autem vobis: Quia quicunque * absoluerit vxorem suam, ‖ non

λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ 9

super fornicatione, & duxerit aliam, mœchatur: & ? dimissam

ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην

* duxerit, mœchatur Dicunt ei discipuli eius

γαμήσας, μοιχᾶται. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,

Si ita est causa hominis cum vxore, non * expedit 10

εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμ

fore nubere ‖ Ille vero dixit illis: Non omnes capiunt

φέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οὐ πάντες χωροῦσι τὸν

verbum istud, sed quibus datum est Sunt enim eunuchi, qui 11

λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες

de vtero matris nati sunt sic & sunt eunuchi, qui

ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτω καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες

? castrati sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui

ἐνευνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες

castrauerunt seipsos propter regnum cælorum * po

εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνά

tens. capere capiat Tunc oblati sunt ei

μενος χωρεῖν χωρείτω. τότε προσηνέχθησαν αὐτῷ 13

* pueruli vt manus imponeret eis, & oraret Ai

παιδία ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ

Discipuli ‖ increpabant eos ? Ai Iesus autē Sinite

μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἄφετε 14

* pueros & ne prohibete eos venire ad me nam

τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με τῶν γὰρ

talium est regnum cælorum Et ‖ imposuit eis

τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς 15

manus, abiit inde Et ecce vnus accedens,

τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν, 16

ait illi Magister bone, quid boni faciam, vt habeam

εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε ἀγαθέ τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω

vitam æternam? * Ipse vero dixit ei: Quid me ‖ dicis bonum?

ζωὴν αἰώνιον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, τί με λέγεις ἀγαθόν; 17

nemo bonus ? non vnus, Deus Si autem vis ingredi ad

οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς

vitam, ? rua mandata Dicit illi: Quæ

τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. λέγει αὐτῷ, ποίας, 18

Ai Iesus ? dixit hoc, Non * occides, Non adulterabis, Non * furaberis,

ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε, τὸ, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις,

Non

Non ‡falsa testaberis Honora patrem tuum & matrem
19 οὐ ψεύδομαρτυρήσεις· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα
tuam: & Diliges proximum tuũ ſicut teipſum
σου καὶ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.
Dicit illi adoleſcens Omnia hæc cuſtodiui
20 λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος, πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην
à iuuentute mea quid adhuc ? deſunt
21 εκ νεότητός μου· τί ἔτι ὑστερῶ; ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἰ
vis perfectus eſſe, vade, vende * tuam ſubſtantiam, &
θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ
da pauperibus: & habebis theſaurum in cælo: & veni ſe
δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο ἀκο-
quere me * Audiens autem adoleſcens verbum, abiit
22 λούθει μοι ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε
triſtis: erat enim habens poſſeſſiones multas.
λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.
At Ieſus ‡ dixit diſcipulis ſuis: Amen dico vobis, quia
23 ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
difficile diues intrabit in regnum cælorum.
δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
? Iterum autem dico vobis, facilius eſt camelum per ſo
24 πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυ-
ramen acus tranſire, quàm diuitem in regnum * Dei
πήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
intrare * Auditis autem ‡ diſcipuli eius, miſabantur
25 εἰσελθεῖν· ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο
valdè, dicentes: Quis ergo * poterit ? ſeruari?
σφόδρα, λέγοντες, τίς ἄρα δύναται σωθῆναι.
Aſpiciens autem Ieſus, dixit illis: Apud homines
26 ἐμβλέψας δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, παρὰ ἀνθρώποις
hoc impoſſibile eſt apud autem Deum omnia poſſibilia ſunt
τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά ἐστι.
Tunc reſpondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliqui
27 τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκα-
mus omnia, & ſecuti ſumus tet quid ergo erit nobis?
μεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν.
At Ieſus * dixit illis: Amen dico vobis, quod vos *
28 ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ
ſecuti ‡ me in regeneratione, cùm ſederit Filius
ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς
hominis in ? throno gloriæ ſui, ſedebitis & vos ſuper
τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ
duodecim * thronos, iudicantes duodecim tribus Iſrael
δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ.
Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut pa-
29 καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πα-
trem, aut matrem, aut vxorem, aut * natos, aut agros propter
τέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ
nomen meum, ‡ centuplum accipiet, & vitam æternam
ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον

‡ falſum teſtimonium dices.
* mihi deeſt?
* quæ habes
* Cùm audiſſet
‡ autem
? Et
* cælorum
* Auditis ‡ his
* poterit ? ſalous eſſe?
* autem * qui
‡ eſtis
? ſede maieſtatis
* ſedes
* filios,

¶ possidebit

¶ hæreditabit. Multi autem erunt primi, nouissimi : & κληρονομήσει πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι, ἔσχατοι· καὶ 30
nouissimi primi.
ἔσχατοι, πρῶτοι.

CAP. XX.

Simile enim est regnum cælorum homini patri
Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκο- 1
familias, qui exiit ? cum diluculo conducere operarios in
δεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωὶ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς
vineam suam ¶ Conuentione autē cum operariis ex
τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ συμφωνήσας ? μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ
denario ¶ diem, misit eos in vineam suam 2
δηναρίου ? ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ
Et egressus circa tertiam horam vidit alios stantes in
καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν 3
foro otiosos: Et illis dixit Abite & vos in
τῇ ἀγορᾷ ἀργούς· κἀκείνοις εἶπεν, ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς 4
vineam ? t & quod fuerit iustum, dabo vobis
τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ? δίκαιον, δώσω ὑμῖν.
Illi autem abierunt Iterum ¶ exiens circa sextam & nonam
οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην 5
horam, * fecit similiter Circa verò vndecimam horam
ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως περὶ ? δὲ ἑνδεκάτην ὥραν 6
¶ exiens inuenit alios stantes otiosos, & dicit illis
ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργοὺς, καὶ λέγει αὐτοῖς,
Quid hic ¶ statis ? totam diem otiosi?
τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί;
Dicunt ei Quia nemo nos mercede conduxit Dicit eis
λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο λέγει αὐτοῖς, 7
Ite & vos in ¶ meam ', & quod fuerit iustum sumetis
ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἂν ? δίκαιον λήψεσθε
* Vespere autem facto, dicit dominus vineæ pro
ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπι- 8
curatori suo Voca operarios, & redde illis
τρόπῳ αὐτοῦ, κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν
mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos
μισθὸν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων
¶ Et venientes qui circa vndecimam horam ? acceperūt ? singuli denarium
καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον
Venientes autem * primi, arbitrati sunt q̄ ad plus essent accepturi: & 9
ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλείονα λήψονται· καὶ 10
acceperūt ¶ & ipsi ? singuli denarium ¶ Accipientes autem murmu-
ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγγύ- 11
rabant aduersus patremfamilias, Dicentes Quod hi nouissimi
ζουν κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες, ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι 12
* vnam horam fecerunt & pares nobis illos fecisti, ¶ por-
μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βα-
tantibus pondus dici, & ? æstum
σάσαι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα.

¶ possidebit
? primo manè
¶ Conuentione ? facta
¶ diurno,
? meam,
¶ autem exiit
* &
¶ exiit, &
? tota die
¶ meam
* Cum sero autē factum esset,
¶ Cùm venissent ergo ? venerant
¶ singulos denarios
* &
¶ autem
? singulos denarios
¶ Et
vna hora
¶ qui portauimus
? æstus

*Ille vero respondens dixit vni eorum: Amice, non facio iniuriam tibi
nonne *denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade.
14 vbi volo autem *huic nouissimo dare sicut & tibi
Aut non licet mihi facere quod volo in meis? an oculus
15 tuus *malus est, quia ego bonus sum?
Sic erunt nouissimi, primi: & primi, nouissimi.
16 Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.
Et ascendens Iesus in Hierosolymam, assumpsit
17 duodecim discipulos *primatim in via, & ait illis
Ecce ascendimus in Hierosolymam, & Filius hominis
18 tradetur principibus Sacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte. Et tradent eum Gentibus
19 ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum & tertia
die resurget. Tunc accessit ad eum mater
20 filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid
ab eo. *Ille vero dixit ei: Quid vis? Ait illi:
21 Dic vt sedeant hi duo filii mei, vnus *a dextris tuis,
& vnus *a sinistris in regno tuo.
Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis
22 bibere calicem quem ego *futurus sum bibere? & baptismo quo ego
baptizor, baptizari? Dicunt ei: Possumus.
Et ait illis: Quidem calicem meum bibetis, & baptismo
23 quo ego baptizor, baptizabimini: *at sedere à dextris
meis & à sinistris meis, non est meum dare *, sed quibus pa-
ratum est à Patre meo.
24 Et audientes decem, in

*At ille
*ex *est.
*vade. *&
*nequam
*secreto.
*Qui
*ad dexteram tuam
*ad sinistram
*bibitorus sum?
*sedere autem ad dexteram meam & sinistram,
*vobis,
†ægre tulerunt

dignati sunt de duobus fratribus
ραξησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν
tans est, ait: Scitis quia principes Gentium do
σαμενος αὐτοὺς εἶπεν, οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν,
minantur eorum & magni potestatem exercent in eorum
τακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.
Non ita vero erit in vobis: sed quicunque voluerit in vobis magnus
ἐχ ὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας
fieri, sit vester minister: Et qui voluerit in vobis esse
γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος. καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι
primus, sit vester seruus Sicut Filius hominis
πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
non venit ministrari, sed ministrare & dare
οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν
animam suam in pretiū redemptionis pro multis
ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.
Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eum
καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἰερειχὼ, ἠκολούθησεν αὐτῷ
turba multa Et ecce duo cæci sedentes secus
ὄχλος πολύς· καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν
viam audientes quod Iesus praeterires clamauerunt, dicentes
ὁδὸν ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παρέρχεται, ἔκραξαν, λέγοντες,
Miserere nostri Domine fili Dauid At turba increpabat
ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὸς Δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετί-
eos vt tacerent Illi verò magis clamabant di-
μησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν· οἱ δὲ μεῖζον ἔκραζον, λέ-
centes Miserere nostri fili Dauid Et stans Iesus
γοντες ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὸς Δαβίδ. καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς
vocauit eos, & ait: Quid vultis vt faciam vobis?
ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπε, τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν,
Dicunt illi Domine, vt aperiantur nostri oculi
λέγουσιν αὐτῷ κύριε ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί
Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum &
σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν καὶ
confestim receperunt eorum oculi & secuti sunt eum
εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ

CAP. XXI. κα'

Et cum appropinquassent in Hierosolymam, & venissent in Bethphage
Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγὴ
ad montem Oliuarum, tunc Iesus misit duos discipulos,
πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς,
Dicens eis Ite in vestrum quæ aduersum
λέγων αὐτοῖς πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι
vos & statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum
ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην καὶ πῶλον μετ'
ea, soluentes adducite mihi Et si quis vobis dixerit
αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ
aliquid dicite quia Dominus eorum vsum habet statim autem di-
τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει· εὐθέως δὲ ἀπο-

* Iesus autem vocauit eos ad se, &c
‖ qui maiores sunt,
? in eos
inter vos:
* inter vos ma ior
‡ inter vos
? erit
redemptionem
* audierunt quia Iesus transiret &
‡ autem
? At
* fleuit ‡ &
? vt
* Misertus eorum
* viderunt
‡ Hierosolymas,
? Oliueti,
castellum quod contra vos est
* soluite &
‡ his opus habet, & cohtinuo

* mittet

mittet eos. Hoc autē totum factum est, vt adimpleretur * effa-
4 σελεῖ αὐτούς. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥη-
tum per Prophetam, dicentem: Dicite filiæ
5 θὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· εἰπατε τῇ θυγατρὶ
Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, & † insidens
σιων, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πραΰς, καὶ ἐπιβεβηκὼς
super asinam, & pullum filium subjugalis. Euntes autem
6 ὄνον, καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. πορευθέντες δὲ οἱ
discipuli, & facientes sicut præordinauit illis Iesus,
μαθηταὶ, καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς,
Adduxerunt asinam, & pullum: & imposuerunt super eos
7 ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπεθηκαν ἐπάνω αὐτ
vestimenta sua, & ‡ insidit desuper eis.
τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν.
At plurima ¶ turba straverunt sua vestimenta in via:
8 ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ
alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in
ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρωννυον ἐν
via. ¶ At turbæ præcedentes & sequentes
9 τῇ ὁδῷ· οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες
clamabant, dicentes: Hosanna filio Dauid: benedictus
ἔκραζον, λέγοντες, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ δαβὶδ, εὐλογημένος ὁ
* veniens in nomine Domini, Hosanna in altissimis.
ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.
Et ‡ intrauit te in Hierosolymam commota est vniuersa ciui-
10 καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς ἱεροσόλυμα, †ἐσείσθη πᾶσα ἡ πό-
tas, dicens: Quis est hic? ¶ At turbæ dicebant: Hic
11 λις, λέγουσα, τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός
est Iesus Propheta, qui à Nazareth Galilææ
ἐστιν ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲτ τῆς γαλιλαίας.
Et introiuit Iesus in templum Dei & eiiciebat om-
12 καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάν-
nes vendentes & ** mercantes in templo, & men-
τας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τρα-
sas nummulariorum euertit, & cathedras ven-
πέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πω
dentium columbas. Et dicit eis: Scriptum est
13 λούντων τὰς περιστερὰς καὶ λέγει αὐτοῖς, γέγραπται, ὁ
Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem illam fecis-
οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιή-
tis spelunca latronum. Et accesserunt ad eum cæci
14 σατε σπήλαιον λῃστῶν. καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ
& claudi in templo, & sanauit eos.
καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.
Videntes autem principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia
15 ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια
quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes:
ἃ ἐποίησε, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας,
Hosanna filio Dauid: indignati sunt. Et dixerunt ei:
16 ὡσαννὰ τῷ υἱῷ δαβίδ, † ἠγανάκτησαν. καὶ εἶπον αὐτῷ

* quod dictum est

† sedens

‡ eum sedere fecerunt

¶ autem

¶ Turbæ autem quæ præcedebant & quæ sequebantur

* qui venit

‡ cùm intraret

¶ Populus autem

** ementes

ἀκούεις τί

Audis

Audis quid isti dicunt? At Iesus * dicit eis: Vtique nun-
ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν, ὁ δὲ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, ναί· οὐ-
quam legistis, Quia ex ore infantium & lactentium
δέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων
perfecisti laudem? Et ‖ relinquens ipsos abiit * extra
κατηρτίσω αἶνον, καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἐξῆλθεν ἔξω 17
ciuitatem in Bethaniam, & diuersatus est ibi
τῆς πόλεως εἰς βηθανίαν, καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.
Manè autem reuertens in ciuitatem, esurijt.
πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασε.
Et videns * ficum vnam secus viam, venit ad eam: &
καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν, καὶ 18
nihil inuenit in ea, ‖ nisi folia tantùm & ait illi
οὐδὲν † εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον. καὶ λέγει αὐτῇ,
Nunquam ex te fructus * fiat in seculum & aresecta est
μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ * ἐξηράνθη
continuò ficulnea. Et videntes discipuli, mirati
παραχρῆμα ἡ συκῆ καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαυ- 20
sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit ficus?
μασαν, λέγοντες, πῶς παραχρῆμα † ἐξηράνθη ἡ συκῆ,
Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, ὅ
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν 21
habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum * quod ficui facietis,
ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε,
sed & si monti huic dixeritis, * Tollere & iactare in
ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν
mare, fiet. Et omnia quæcunque petieritis in
θάλασσαν, γενήσεται· καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν 22
oratione, credentes accipietis.
τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε.
Et ‖ venienti ipsi in templum, accesserunt * ei docenti
καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι 23
principes Sacerdotum, & seniores populi, dicentes: In qua
οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, ἐν ποίᾳ
* auctoritate hæc facis? & quis tibi dedit * auctoritatem hanc?
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε † τὴν ἐξουσίαν ταύτην;
Respondens autem Iesus, dixit eis: Interrogabo vos & ego
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ 24
sermonem vnum: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua ‖ auctori-
λόγον ἕνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξου-
tate hæc facio. Baptismus Ioannis vnde erat? è
σίᾳ ταῦτα ποιῶ· τὸ βάπτισμα ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ 25
cælo, an ex hominibus? * Illi autem ratiocinabantur apud semet-
οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς,
dicentes: Si dixerimus, è cælo dicet nobis: Quare ergo non
λέγοντες, ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, διατί οὖν οὐκ
credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus: time-
ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, φοβού- 26
mus turbam: omnes enim habent Ioannem sicut Prophetam.
μεθα † τὸν ὄχλον· πάντες γὰρ ἔχουσι † ἰωάννην ὡς προφήτην.

* autem dixit
‖ relictis illis, * foras
tibique manſit
* ſici arborem
‖ nisi
* nascatur in sempiternum
ξηραίνομαι
* de ficulnea
* Tolle, & iacta te
‖ cùm veniſſet * ad eum docen-
tem
* poteſtate
* poteſtatem
‖ poteſtate
* At illi cogitabant inter se,

Et respondentes Iesu, dixerunt Nescimus. Ait illis
-7 κ̀ ὁ ἀποκριθεὶς τῷ ἰησοῦ, εἶπον, οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς
& ipse Nec ego dico vobis in qua * auctoritate hæc facio.
κ̀ αὐτὸς, οὐ δ̀ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.
Quid autē vobis videtur? Homo quidam habebat * natos duos: & ac-
28 τί δ̀ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπός τις εἶχε τέκνα δύο κ̀ προσ-
cedens † primo dixit: Fili, vade, hodie operare in
ελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπε, τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν
vinea mea. Ille autem respondens, ait: Nolo:
29 τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δ̀ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐ θέλω.
Postea autem pœnitentia * affectus abiit. Et accedens
30 ὕστερον δ̀ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθε. κ̀ προσελθὼν τῷ
* alteri, dixit similiter. ‖ Ille verò respondens, ait: † Ego Domine.
δευτέρῳ, εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δ̀ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἐγὼ κύριε.
& non * abiit. Quis ex duobus fecit voluntatem
31 κ̀ οὐκ ἀπῆλθε. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ
patris? Dicunt ei, Primus. Dicit illis Iesus:
πατρός; λέγουσιν αὐτῷ, ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς,
Amen dico vobis, * quod publicani & meretrices ‖ præcedunt
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι κ̀ αἱ πόρναι προάγουσιν
vos in regnum Dei. Venit enim ad vos
32 ὑμᾶς ἐν † βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς
Ioannes in via iustitiæ, & non credidistis ei: at
ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, κ̀ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δ̀
publicani † & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes ‖ non
τελῶναι κ̀ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δ̀ ἰδόντες οὐ
pœnitentiam postea, * ad credendum ei.
μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.
Aliam parabolam audite: Homo quidam erat paterfa-
33 ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε· ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδε-
milias, qui plantauit vineam, & sepem ‖ circumdedit
σπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, κ̀ φραγμὸν αὐτῷ περιέ-
ei, posuit, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, &
θηκε, κ̀ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, κ̀ ᾠκοδόμησε πύργον, κ̀
locauit eam agricolis, & peregrè profectus est.
ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, κ̀ ἀπεδήμησεν.
Cum autem appropinquasset tempus fructuum, † legauit seruos
34 ὅτε δ̀ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν ἀπέστειλε τοὺς δούλους
suos ad agricolas * accipere fructus eius.
αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.
Et accipientes agricolæ * seruos eius, hunc quidem cecide-
35 κ̀ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν,
runt, ‖ hunc verò occiderunt, ‖ illum verò lapidauerunt.
ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δ̀ ἐλιθοβόλησαν.
* Rursum legauit alios seruos plures prioribus:
36 πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων·
& fecerunt illis similiter. ‖ Postremò autem misit ad
37 κ̀ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον δ̀ ἀπέστειλε πρὸς
eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.
αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, † ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου.

* potestate

* filios

† ad primum,

‖ morus,

* autem ad alterum, At ille † Eo ‖ ivit.

* quia ‖ præcedunt vos

† autem ‖ nec pœnitentiam habuistis * vt crederetis

‖ circumdedit ei,

† misit

* vt acciperent

* apprehensis seruis

‖ alium

* Iterum misit

‖ Nouissimè

ἐντρέπω

At

¶ autem, * intra se

Agricolæ ¶ videntes filium, dixerunt * in ipsis Hic est
οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτός ἐστιν
* habebimus hæres: venite, occidamus eum & * obtinebimus
ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατάσχωμεν
Ilapprehensum hæreditatem eius Et ¶ sumentes eiecerunt eum
τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ καὶ λαβόντες ἐξέβαλον αὐτὸν
extra vineam, & occiderunt Cum ergo venerit
ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ ἀπέκτειναν ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ
dominus vineæ quid faciet agricolis illis?
κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις,
Aiunt illis: Malos malè perdet ipsos, & vi
λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπε-
* suam neam locabit aliis agricolis, qui reddent ei
λῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ
¶ fructum ¶ fructus in temporibus suis. Dicit illis Iesus
τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Nunquam legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobauerunt
οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν
ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Do-
οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυ-
mino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris
είου ἐγένετο αὕτη καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν
¶ Ideo * quæ auferetur ¶ Propter hoc dico vobis * quod tolletur à vobis regnum
διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ
Dei & dabitur genti facienti fructus eius
θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς
* qui ceciderit ¶ confringetur Et * cadens super lapidem istum, ¶ conquassabitur super quem
καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται ἐφ' ὃν
¶ conteret * cum audissent verò ceciderit, ¶ comminuet eum Et audientes principes Sacerdotum
δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς
& Pharisæi parabolas eius, cognouerunt quòd de ipsis
καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν
* tenere, dicerent Et quærentes eum * prehendere, timuerunt
λέγει καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς
turbas: quoniam sicut Prophetam eum habebant
ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

CAP XXII. κβ'.

Et respondens Iesus, iterum dixit eis in para
Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παρα- 1
bolis, dicens: Simile factum est regnum cælorum ho-
βολαῖς, λέγων ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀν- 2
minis regi, qui fecit nuptias filio suo
θρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ·
Et misit seruos suos vocare ¶ vocatos
καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημέ- 3
¶ invitatos ad nuptias & nolebant venire
νους εἰς τοὺς γάμους καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν
¶ invitatis Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite ¶ vo-
πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, εἴπατε τοῖς κε- 4

tum Ecce prandium meum paravi, tauri mei &
κλπτὰ τεθυμένα, πάντα ἕτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους.
altilia occisa, & omnia *expedita venite ad nuptias.
5 οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν,
Illi autem ‖ negligentes abierunt, *ille quidem in proprium agrum,
ὁ δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες
ille vero ad *mercaturam suam: At reliqui prehendentes
6 τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν, καὶ ἀπέκτειναν.
servos eius ‖contumelijs *affecerunt, & occiderunt.
*Audiens autem rex
7 ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκείνου ὠργίσθη· καὶ πέμψας τὰ
ille, iratus est & *mittens
στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν
exercitus suos, perdidit homicidas illos, & ciuitatem
φλόγα αὐτῶν, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν
illorum ‖ incendit. Tunc ait seruis suis Quidem
8 αὐτῶν ἐνέπρησε. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ὁ μὲν
nuptiæ *expedita sunt: *qui autem vocati non fuerunt digni
γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι.
Ite ergo ad *compita viarum & quoscunque
9 πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν
inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi
10 εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόντες οἱ
serui ‖ illi in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt,
δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον,
malos, & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.
πονηροὺς τε καὶ ἀγαθούς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων.
*ingressus autem rex *spectare discumbentes, *vidit
11 εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν
ibi hominem non vestitum ‖ indumentum nuptiarum.
ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου.
Et ait illi Amice, quomodo intrasti hoc, non habens ve-
12 καὶ λέγει αὐτῷ, ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔν-
stem nuptialem? *Ille vero ere obstupuit. Tunc dixit rex
13 δυμα γάμου, ὁ δὲ †ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς
ministris ‖ Ligantes eius manus & pedes, tollite eum, &
διακόνοις, δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, ἄρατε αὐτὸν, καὶ
eiicite in tenebras exteriores: ibi erit fletus
ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
& *fremitus dentium. Multi enim sunt vocati, pauci
14 καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι
verò electi. Tunc abeuntes Pharisæi, consilium
15 δὲ ἐκλεκτοί. τότε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι συμβούλιον
‡sumpserunt vt eum illaquearent in sermone. Et miserunt
16 ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν
ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes Ma-
αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρῳδιανῶν, λέγοντες, διδά-
gister, scimus quia verax es & viam Dei in veritate
σκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ
doces: & non est curæ tibi de aliquo: non enim respicis ‖ in

διδάσκεις καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς

faciem

* sunt, paratæ
‖ negleuerunt & ? alius in villam suam, alius negotiationem
Reliqui verò tenuerunt ‖ & ? affectos
" Rex autem cùm audisset, * missis exercitibus suis,
‖ succendit
? paratæ " sed qui inuitati erant, * exitus
‖ eius
? Ferrauit " vt videret * & ‖ veste nuptiali
? At ille obmutuit.
φιμόω
" Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum
* stridor
‡ iolerunt vt caperent eum
? personam

hominum — Die ergo nobis, quid tibi videtur?
ἀνθρώπων· εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ,
* Cognita — Licet dare censum Cæsari, an non? * Cognoscens autem Iesus
ἔξεστι δοῦναι κῆνσον καίσαρι, ἢ οὔ, γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς 18
* nequitiam — * nequitiam eorum, alt. Quid me tentatis hypocritæ?
τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶπε, τί με πειράζετε ὑποκριταί,
‖ At illi — Ostendite mihi numisma census. ‖ Illi vero obtulerunt
ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν 19
† Iesus — et dicit eis. Et ait illis †: Cuius * imago hæc, &
αὐτῷ δηνάριον. καὶ λέγει αὐτοῖς, τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ 20
* est — superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis:
ἡ ἐπιγραφή; λέγουσιν αὐτῷ, καίσαρος· τότε λέγει αὐτοῖς, 21
* sunt — Reddite ergo quæ * Cæsaris, Cæsari: & quæ * Dei, Deo
ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ.
‖ relicto eo; — Et audientes mirati sunt: & ‖ relinquentes eum, abierunt
καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον
† qui dicunt — In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, † di- 22
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ σαδδουκαῖοι, οἱ λέ- 23
centes — centes non esse resurrectionem: & interrogauerunt eum, Dicentes
γοντες μὴ εἶ ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, 24
Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens * genitos,
διδάσκαλε, μωσῆς εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα,
* ad assumendum duxit — frater eius vxorem illius, & * suscitet
ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀνα-
habet semen — habet semen fratri suo. Erant autem apud nos
στήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν 25
§ defunctus est — septem fratres & primus vxore ducta, § obiit: & non
ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος, γαμήσας ἐτελεύτησε· καὶ μὴ
habens semen, reliquit vxorem suam fratri suo
ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.
† septimum. — Similiter & secundus, & tertius, vsque ad † septem.
ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά.
* Nouissimè — * Nouissimum autem omnium defuncta est & mulier. In ergo resurrectione, 26
ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, 27
* de — cuius * septem erit vxor? omnes enim habuerunt eam
τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή, πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.
Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes 28
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες 29
Scripturas, neque * efficaciam Dei. In enim resurrectione
τὰς γραφὰς, μηδὲ † δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει 30
* neque nubent, neque ‖ ducunt nuptui — neque ‖ ducitur nuptui, sed sicut angeli Dei in
οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν
cælo sunt. De autem resurrectione mortuorum, non legistis
οὐρανῷ εἰσιν· περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε 31
† Scriptum vobis — † Deo dicente * Ego sum Deus
τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς 32
Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus
ἀβραὰμ, καὶ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς,
Deus mortuorum, sed viuentium. Et audientes turbæ,
θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, 33

" perrexerunt in doctrina eius
34 † ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ οἱ δὲ φαρισαῖοι
audientes quod ‖ obmutuit et Sadducæis, ? inter se sunt
ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσε τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν
in idipsum Et interrogauit vnus ex eis Legis doctor, ten
35 ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικὸς, πει-
tans eum, & dicens: Magister, quod mandatũ magnum
36 ράζων αὐτὸν, καὶ λέγων Διδάσκαλε ποία ἐντολὴ μεγάλη
in Lege? At Iesus ait illi: Diliges Dominum
37 ἐν τῷ νόμῳ, ὁ δὲ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, ἀγαπήσεις κύριον τὸν
Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, & in
θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν
tota ‖ cogitatione tua Hoc est primum & ? magnum mandatũ
38 ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή·
Secundum autem simile " huic Diliges proximum tuũ sicut
39 δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
teipsum. In his duobus mandatis vniuersa Lex
40 σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος
& Prophetæ pendent ‖ Coactis autem Pharisæis,
41 καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. Συνηγμένων δὲ τ φαρισαίων,
interrogauit eos Iesus, Dicens Quid vobis videtur de
42 ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, λέγων, τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τ
Christo? cuius filius est? dicunt ei, Dauid
χριστοῦ, τίνος υἱός ἐστι; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ δαυίδ.
Ait illis Quomodo ergo Dauid in spiritu Dominum eum
43 λέγει αὐτοῖς, πῶς οὖν δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν
vocat dicens? Dixit Dominus Domino meo Sede
44 καλεῖ, λέγων· εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου
à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum
ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν † θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τίθημι
pedum tuorum? Si ergo Dauid vocat eum Dominum,
45 τῶν ποδῶν σου, εἰ οὖν δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον,
quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respon-
46 πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκρι-
dere verbum neque ausus fuit quisquam ex illa die
θῆναι λόγον οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας
interrogare eum amplius.
ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐκέτι.

CAP XXIII κγ'

Tunc Iesus locutus est ? turbis, & discipulis suis,
1 Τότε ὁ ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ?
Dicens: Super Moysi cathedram sederunt Scri-
2 λέγων, ἐπὶ τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμμα-
bæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis ser-
3 τεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τη-
uate, seruate & facite secundum verò opera eorum " ne facite
ρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε
dicunt enim & non faciunt Alligant enim onera grauia
4 λέγουσι γάρ, καὶ οὐ ποιοῦσι δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα

? mirabantur
" autem
ἐκπλήσσο-
μαι
‖ silentium
imposuisset
? conuenerunt
in vnum.
" eum
" est

ex

‖ mente
? maximum
' est

* prodest

‖ Congregatis

? ad turbas, & ad discipulos suos.

* nolite facere

& sarcinas, & imponunt in humeros hominum
ὦμους τῶν ἀνθρώπων· † αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά.
† at digito ipsorum non volunt mouere ea
† reuideantur Omnia verò opera sua faciunt † ad spectari
πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς 5
" enim hominibus dilatant † vero phylacteria sua, & ma
ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν, καὶ με-
gnificant fimbrias vestimentorum suorum
† autem γαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν
Amant autem primos recubitus in cœnis, &
φιλοῦσι † τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς 6
primas cathedras in synagogis, & salutationes
πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς 7
† foro, in † foris & vocari ab hominibus, Rabbi, Rabbi
ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ῥαββὶ ῥαββί.
Vos autem nolite vocarimi Rabbi, vnus enim est vester † do
ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθη- 8
ctor Christus omnes autem vos fratres estis
γητὴς ὁ χριστός, πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε.
Et patrem * ne vocaueritis vestrum super terram vnus enim est
καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ 9
Pater vester qui in cœlis † Nec vocemini † do
πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μηδὲ κληθῆτε καθη- 10
ctores vnus enim vester est doctor Christus
γηταί· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς, ὁ χριστός.
Qui verò maior vestrum, erit vester minister
ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος· 11
Qui autem exaltauerit seipsum, hum iliabitur & qui humiliauerit
ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὅστις ταπεινώσει 12
seipsum exaltabitur Væ autem vobis Scribæ & Pha
ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρι- 13
risæi hypocritæ quia comeditis domos viduarum, & * pre
σαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προ- * orationes
extenditis prolixa orantes propter hoc accipietis † abundantius
φάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον 14 † amplius
iudicium Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ
κρίμα. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί,
quia claudetis regnum cœlorum ante homines
ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· 15
vos enim non intrabitis, nec introeuntes sinetis
ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε
intrare Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypo-
εἰσελθεῖν. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο- 15
critæ quia circuitis mare & aridam, † facere
κριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν ξηράν, ποιῆσαι
vnum proselytum & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ,
ἕνα προσήλυτον· καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης,
" duplicem vobis Væ vobis duces cæci, † dicentes
διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ λέγοντες, 16

Quicunque iurauerit *in templo*, nihil est: qui autem iurauerit in
ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ
auro templi ‡ *debet*. Stulti & cæci, quid enim maius
17 χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὃς ὀφείλει· μωροὶ καὶ τυφλοί· τίς γὰρ μεῖζων
est, aurum, aut templum † *sanctificans* aurum?
ἐστιν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν;
Et, quicunque iurauerit in altari, nihil est: quicunque autem
18 καί, ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν
iurauerit in dono quod super illud, debet
ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει·
Stulti & cæci: quid enim maius ‖, donum an alta-
19 μωροὶ καὶ τυφλοί· τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστή-
re ‡ *sanctificans* donum? † *ergo iurans* in alta-
20 ριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσια-
ri, iurat in eo, & in omnibus quæ super illud ‖.
στηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ·
Et * *iurans* in templo iurat in illo & in ‡ *habi-*
21 καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ κα-
tante illud. Et † *iurans* in cælo, iurat in
22 τοικοῦντι αὐτόν· καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ
throno Dei, & in ‡ *habente* eum
θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.
Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ quia de
23 Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀπο-
cimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reli-
δεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον καὶ ἀφή-
quistis* grauiora ‡ Legis, iudicium & misericordiam, &
κατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν, καὶ τὸ ἔλεον, καὶ τὴν
fidem hæc oportuit facere, & illa non omittere
πίστιν· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφεῖναι.
Duces cæci, excolantes culicem, at camelum †
24 ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον
glutientes Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypo
25 καταπίνοντες· οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο-
critæ: quia mundatis quod deforis * *poculi* & *patinæ*,
κριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ παροψί-
intus autem * *pleni sunt* ex *rapina* & ‡ *immunditia*
δος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀδικίας.
Pharisæe cæce, munda prius quod intus † *pocula*
26 Φαρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου,
& *patinæ*, vt fiat & * quod deforis ipsorum mundum
καὶ τοῦ παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν.
Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ quia ‡ *adsi-*
27 Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί ὅτι παρο-
milamini sepulchris dealbatis quæ * foris quidem apparent
μοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται
† speciosa intus verò pleni sunt ossibus mortuorum, & omni * im-
ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν, καὶ πάσης ἀκα-
munditia. Sic & vos à foris quidem paretis ho
28 θαρσίας· οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀν-

*per templum

‡ debitor est

† quod sanctificat

‖ est

‡ quod sanctificat

† Qui ergo iurat

‖ sunt.

* quicunque iurauerit

‡ eo qui habitat in ipso.

† qui iurat

‖ eo qui sedet

* quæ ‡ sunt

† autem

‖ est calicis & paropsidis, pleni estis

‡ immunditia.

† est calicis & paropsidis,

id * est

‡ similes estis

* homi nibus iustitiæ

minibus iustis: intus autē pleni estis hypocrisi & iniquitate.
θρασοις δικαιοι, ἔσωθεν δε μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.
Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ quia ædi-
οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκο- 29
ficatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta
δομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα
iustorum: Et dicitis quod Si fuissemus in diebus
τῶν δικαίων· καὶ λέγετε, ὅτι εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν
* socii patrum nostrorum, non essemus * communicatores eorum in sanguine 30
πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἦμεν κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι
‖ testimonio estis Prophetarum Itaque ‖ testamini vobismetipsis, quia filii estis
τῶν προφητῶν ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν 31
* occidentium Prophetas Et vos implete
φονευσάντων τοὺς προφήτας· καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ 32
mensuram patrum vestrorum Serpentes, genimina viperarum,
μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, 33
quomodo fugietis à iudicio gehennæ? * Propter hoc ecce
πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; διὰ τοῦτο ἰδοὺ 34
ego mitto ad vos Prophetas, & sapientes, & Scri
ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας, καὶ σοφοὺς, καὶ γραμ-
bas & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex illis
ματεῖς καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσετε καὶ ἐξ αὐτῶν
flagellabitis in synagogis vestris & persequemini de ci
μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πό-
uitate in ciuitatem: Vt veniat super vos omnis sanguis iustus,
λεως εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ ἐφ ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον, 35
* qui ‖ est * effusus ‖ super terram, à sanguine Abel iusti,
ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἅβελ τοῦ δικαίου,
vsque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis in
ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε με-
ter templum & altare Amen dico vobis, quod
ταξὺ τοῦ ναοῦ, καὶ τοῦ θυσιαστηρίου· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι 36
venient hæc omnia super generationem istam
ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.
Hierusalem, Hierusalem * occidens Prophetas, &
Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ 37
* lapidans legatos ad ipsam, quoties vo
λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέ-
lui supercongregare filios tuos, quemadmodum congregat
λησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει
* nolueritis? gallina pullos suos sub alas, & * non voluistis?
ὄρνις τὴν νοσσιὰν ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε.
Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta 38
ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.
‖ amodo, Dico enim vobis: Non me videbitis ‖ à nunc, donec dicatis 39
λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε,
* qui venit Benedictus * veniens in nomine Domini
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

CAP

CAP. XXIIII. κδ'

Et egressus Iesus ibat de templo & accesserunt
1 Καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τ ἱερ ϗ προσῆλθον
discipuli eius ostendere ei ædificationes templi
οἱ μαθηταὶ αὐτ δεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τ ἱερ
At Iesus dixit illis: ‖Non intuemini hæc omnia?
2 ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐ βλέπετε τ πάντα,
Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ † ἀφεθῇ ὧδε λίθ ἐπὶ λίθον, ὃς
non * dissolvetur
οὐ καταλυθήσε
Sedente autem eo super montem
3 καθημένου δὲ αὐτ ἐπὶ τ ὄρους τ
Olivarum accesserunt ad eum discipuli * privatim, dicentes:
ἐλαιῶν προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες,
Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum ‖ tua præsen
εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται, ϗ τί τὸ σημεῖον τ σῆς παρου-
tia & consummationis seculi? Et respondens
σίας, ϗ τῆς συντελείας τ αἰῶν ,
ϗ ἀποκριθεὶς ὁ
Iesus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat
ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego
4 πολλοὶ γὰ ἐλεύσον ἐπὶ τ ὀνόματί μ, λέγοντες, ἐγώ
sum Christus: & multos seducent
εἰμι ὁ χεισός ϗ πολλοὺς πλανήσουσι.
* Futuri estis autem audire bella & audientes bellorum
5 μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους, ϗ ἀκοὰς πολέμων
Videte ne turbemini oportet enim * omnia fieri sed nondum est
ὁράτε μὴ θροεῖσθε δεῖ γὰ πάντα γενέσθαι ἀλλ' οὔπω ἐστὶ
finis * Excitabitur enim gens in gentem, & regnum
6 τὸ τέλ ἐγερθήσ γὰ ἔθν ἐπὶ ἔθνος, ϗ βασιλεία
in regnum & erunt fames, & pestilentiæ, & terræmotus * secundū
ἐπὶ βασιλείαν ϗ ἔσον λιμοὶ ϗ λοιμοὶ , ϗ σεισμοὶ κατὰ
loca Omnia autem hæc * initium dolorum
7 τόπους. πάντα δ τ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.
Tunc tradent vos in tribulationem, & occident
8 τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν, ϗ ἀποκτενοῦσιν
vos & eritis odio habiti ab omnibus gentibus, propter no-
ὑμᾶς ϗ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τ ἐθνῶν, διὰ τὸ ὄνο-
men meum Et tunc * offendentur multi & invicem
9 μά μου ϗ τότε σκανδαλισθήσον πολλοὶ , ϗ ἀλλήλους
tradent, & odio habebunt invicem Et multi pseu
10 παραδώσουσι, ϗ μισήσουσιν ἀλλήλους· ϗ πολλοὶ ψευ-
doprophetæ * excitabuntur, & seducent multos
11 δοπροφῆ ἐγερθήσον, ϗ πλανήσουσι πολλούς.
Et * propter multiplicari iniquitatem refrigescet charitas
12 ϗ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τ ἀνομίαν, ψυγήσε ἡ ἀγάπη τ
multorum Qui autem ‖ permanens in finem hic * servabitur
πολλῶν. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλ , οὗτ σωθήσε .
Et prædicabitur hoc Euangelium regni in universa
13 ϗ κηρυχθήσε τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τ βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ
14 οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ϗ τότε ἥξει τὸ τέλος.

" vt ostenderēt
* Ipse autem respondens ‖ Videtis ἀφίνει ᾧ destruatur
" Oliveti, * secretò,
‖ adventus tui,
ᾧ Auditurī enim estis prælia, & opiniones prælioru" hæc
* Consurget
* per
‖ initia sunt
ᾧ scandalizabuntur
" surgent,
* quoniā abundabit iniquitas, ‖ perseueraverit vsque ᾧ salvus erit vniuerso orbe,

habitata In testimonium omnibus gentibus & tunc veniet
οἰκουμένῃ, εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· καὶ τότε ἥξει τὸ
* consummatio * finis Cùm ergo videritis abominationem desolationis,
τέλος. ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως,
† quæ dicta est ? qui legit † effatam à Daniele propheta, stantem in loco sancto (qui le- 15
τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ· ὁ ἀνα-
" sunt, gens intelligat) Tunc qui in Iudæa" fugiant ad
γινώσκων νοείτω· τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ
* & qui in tecto, montes * Qui super domum, non descendat tollere 16
αἴρω καὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβαινέτω † ἆραι
αἴρομαι. † quæ de ade sua Et qui in agro non reuertatur 17
† aliquid de domo τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρεψάτω 18
? tunicam suā retro tollere ? vestem suam Væ autem " in Utero haben-
' prægnantibus, & nutricantibus ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχού- 19
tibus, & lactantibus in illis diebus
σαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
* in hyeme vel Orate autem vt non fiat fuga vestra * hyeme,
προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος,
neque in Sabbato Erit enim tunc tribulatio magna, qualis 20
μηδὲ ἐν σαββάτῳ. ἔσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα 21
non fuit ab initio mundi vsque modo, neque non fiet
οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται.
† nisi breuiati ? salua Et † si non contracti fuissent dies illi, non fuisset ? saluata
καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη
' sed propter * breuiabuntur omnis caro ' propter autem electos * contrahentur dies 22
πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι
† est illi Tunc si quis vobis dixerit Ecce hic † Christus, aut
ἐκεῖναι. τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστός, ἢ 23
? nolite credere Surgent illic ? ne credatis Excitabuntur enim pseudochristi &
ὧδε· μὴ πιστεύσητε. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ
pseudoprophetæ & dabunt signa magna & prodigia, 24
ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,
' in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi ita vt " seducere, si possibile, & electos
ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.
Ecce prædixi vobis
ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν.
* nolite exire Si ergo dixerint vobis; Ecce in deserto est,* ne exeatis 25
ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστί, μὴ ἐξέλθητε· 26
† penetralibus, nolite credere ecce in † conclauibus ne credatis Sicut enim fulgur
ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ 27
? Oriente, & paret vsque in Occidentem exit ab ? Orientibus & apparet vsque Occidentes ita erit
ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται
aduentus & præsentia filii hominis Vbicunque enim fuerit
καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ 28
* corpus, † & * cadauer, illuc congregabuntur † aquilæ Statim autem post
πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. εὐθέως δὲ μετὰ
tribulationem dierum illorum, Sol obscurabitur, & Luna 29
τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη
non dabit lumen suum, & stellæ cadent de ce-
οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐ-

lo, & † efficacia cælorum "commouebuntur
ἐγνοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.
Et tunc parebit signum filii hominis in cæ
30 καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ
lo & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt
οὐρανῷ καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν
filium hominis venientem in nubibus cæli cum
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ
*efficacia & gloria multa Et † legabit angelos *virtute multa & maiestate † mittet
δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους
31 suos cum tuba & voce magna & congregabunt
αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος καὶ φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι
electos eius à quatuor ventis à summis cælo
τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρα-
rum usque † extrema eorum "A verò ficu discite para † ad terminos "Ab arbore autem ficu,
νῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παρα-
32 bolam: cùm iam ramus eius fuerit tener, & folia
βολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα
germinauerint, *scitote quia prope † estas Ita & vos, cùm
ἐκφύῃ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν *nate, scitote † est
33 videritis hæc omnia, scitote quia prope est in ianuis
ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.
Amen dico vobis, † non præteribit generatio hæc, donec † quia
34 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν "transibunt: παρέρχομαι
omnia iste fiant Cælum & terra "præteri *autem
35 πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ * παρελεύ-
sunt verùm verba * mea non præteribunt De autem die
36 σονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. περὶ δὲ τῆς ἡμέρας
illa & hora nemo scit, neque angeli cælorum, † nisi
ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, † in diebus
† filius Pater meus solus Sicut autem † diei Noë
εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,
37 ita erit & aduentus Filii hominis
οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
Sicut enim erãt in diebus ante diluuium,
38 ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ,
comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque† quo † ad eum diem quo
τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς
die intrauit Noë in arcam Et non cognouerunt
ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν· καὶ οὐκ ἔγνωσαν
39 donec venit diluuium, & tulit omnes; ita erit &
ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ
præsentia Filii hominis. Tunc duo erunt in "aduentus
παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ
4 agro: vnus *assumetur, & vnus † relinquetur Duæ molentes *assumetur, † relinquetur
ἀγρῷ· εἷς παραλαμβάνεται, καὶ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι
41 in molas: vna assumetur & vna relinquetur
ἐν τῷ μύλωνι· μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται.
† Vigilate ergo quia nescitis quâ † Dues in le ctu vnus assumetur, & vnus relinquetur
γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν
42

ἔρχεται ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει καὶ διχοτομήσει αὐτὸν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

venturus est
* hora
‖ venturus esset,
* Ideo
* nescitis,
* vt det
‖ cùm venerit
* omnia bona sua
* Moram facit
* suos, mãducet ‖ bibat,
* sperat,
* ignorat: * paretmque

* venit ‖ venturus * custodia ‖ venit * Propter hoc * Tardat * venturo * omnibus * ignorat * paretmque

Illud autem scitote, quoniã si sciret paterfamilias quæ vigilaret vtique & non sineret perfodi domum suam. Propter hoc & vos estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis venturus est. Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus suus super familiam suam, * ad dandum illis cibum in tempore? Beatus seruus ille, quem * venien- dominus eius, inuenerit facientem sic. Amen dico vobis quoniã super * omnibus substantiis suis constituet eum. Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo Tardat dominus meus venire. Et cœperit percutere conseruos *, edere autem & ‖ bibere cum ebriosis. Veniet dominus serui illius in die qua non * expectat, & in hora qua * non sit. Et diuidet eum, * & partem eius cum hypocritis ponet. Illic erit fletus, & stridor dentium.

CAP XXV

Tunc ‖ similabitur regnum cælorum decem virginibus quæ accipientes lampadas suas exierunt * in occur- sum sponsi. Quinque autem erant ex eis prudentes, & quinque fatuæ. * Quæ fatuæ * sumentes lampadas suas, non sumpserunt secum oleum. Verum prudentes ‖ acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus suis. * Tardante autem sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt. Media autẽ nocte, clamor

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι καὶ αἱ πέντε μωραί. αἱ γὰρ μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν. χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου

1 2 3 4 5

factus est. Ecce sponsus venit: exite * in occursum ejus
γένηται, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτῷ
Tunc surrexerunt omnes virgines illæ & ornauerunt
7 τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν
lampadas suas. At fatuæ sapientibus *autem
8 τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις
dixerunt: Date nobis de oleo vestro quia lampades nostræ
εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν
extinguuntur. Responderunt autem prudentes, dicentes: Ne forte
9 σβέννυνται. ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, μήποτε
non sufficiat nobis & vobis: ite autem potius ad ven-
οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πω-
dentes, & emite vobis ipsis.
λοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυτοῖς.
* Abeuntibus autem illis ut emerent, venit sponsus: & * Dum autem irent emere
10 ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος· καὶ αἱ
‖ expeditæ introierunt cum eo ad nuptias, & clausa est ‖ quæ paratæ erant
ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ † ἐκλείσθη ἡ
ianua. † Postremo verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: † Nouissimè
11 θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι,
Domine, Domine, aperi nobis. * Ille verò respondens, ait: Amen * At ille
12 κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἀμὴν
dico vobis * non noui vos. Vigilate itaque quia nescitis * nescio
13 λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε
diem neque horam in qua Filius hominis venit.
τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
Sicut enim homo peregrè proficiscens, vocauit ‖ proprios ‖ suos
14 ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν, ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δού-
uos, & tradidit illis † substantias suas
λους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ.
Et † huic quidem dedit quinque talenta, * illi autem duo * illi verò vnum * alii
15 καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν,
vnicuique secundum propriam † facultatem: & peregrè profectus est statim † virtutem
ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως.
* Profectus autem * quinque talenta ‖ accipiens, operatus est in * Abiit * qui ‖ acceperat, & † lucratus est
16 πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβών, εἰργάσατο ἐν
eis, & † fecit alia quinque talenta.
αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.
Similiter & qui duo, lucratus est & ipse alia duo. ‖ acceperat,
17 ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο.
* Verum vnum accipiens, abiens fodit in ‖ terra, & abscon- * Qui autem vnum accepe rat, ‖ terram,
18 ὁ δὲ τὸ ἓν λαβών, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυ-
dit pecuniam domini sui. Post verò † tempus multum † tem poris
19 ψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολὺν
venit dominus seruorum illorum, & † confert rationem † posuit
ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει λόγον
cum eis. Et accedens * quinque talenta ‖ accipiens * qui ‖ acceperat, ob tulit
20 μετ' αὐτῶν. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβών,
attulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque
προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων· κύριε, πέντε

talenta mihi tradidisti: ecce alia quinque *talenta* lucratus sum super *illis*. Ait *vero* illi dominus eius: † *Bene*, serue bone & fidelis, * super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: * *ingredere* in gaudium domini tui.

† Euge,

* intra

Accessit autem & qui duo talenta ‡ *acceperat*, dixit: Domine, duo talenta mihi tradidisti: ecce alia duo *talenta* lucratus sum super *illis*. Ait illi dominus eius: † *Bene*, serue bone & fidelis, * super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: * *ingredere* in gaudium domini tui.

‡ Accessit & acceperat, &

† Euge,

* intra

Accedens autem & ‡ unum talentum † *sumens*, ait: Domine, scio *te* quia durus es homo, * *metens* vbi non seminasti, & * *congregas* vnde non sparsisti: Et ‡ *timore* perculsus abiens, abscondi talentum tuum in terra: ecce habes † tuum.

‡ timens abiit, & † quod

* congregas vbi

‡ timens abiit, & † quod * est

Responsum autem dominus eius dixit ei: Male serue & piger, sciebas quia meto vbi non * *seminaui*, & congrego vnde non sparsi. Oportuit ergo te † *tradere* argentum meum mensariis, & veniens ego recepissem vtique meum * cum vsura. Tollite itaque ab eo talentum, & date ‡ *habenti* decem talenta. *Nam* habenti † omni dabitur, & *augebitur*, a vero non habente & quod videtur habere, auferetur ab eo. Et inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & * *stridor* dentium. Cùm autem venerit Filius hominis in † *gloria* sua, & omnes sancti angeli cum eo, tunc sedebit super † *throno gloriæ* suæ. Et † *congregabuntur* ante eum

* femino, ‡ vbi † committere pecuniam meā nulatenus. quod * est

‡ ei qui habet

† cum

Wabundabit ei autem qui non habet,

* stridor

‡ maiestate

† sed in maiestatis congregabuntur

eum omnes gentes, & separabit eos abinuicem,
δεν αὐτὺ πάντα τα ἔθνη, καὶ ἀφορεῖ αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων,
sicut pastor segregat oues ab hœdis
ὡσαρ ὁ ποιμὴν ἀφορεζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τ ἐρίφων·
Et statuet quidem oues à dextris suis, * hœdos *
καὶ σήσει τα μὲ πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτὺ, τὰ δ ἐρίφια
33 à sinistris Tunc dicet rex his qui à dextris eius *
ἐξ ἀριστερῶν· τότι ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτὺ,
34 Venite benedicti Patris mei, possidete pa-
Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τὺ πατρός μὺ, κληρονομήσατε τ ἦτι
ratum vobis regnum a † fundamento mundi
μασμένην ὑμῖν βασιλειαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμυ
Esuriui enim, & dedistis mihi manducare sitiui, & * po-
ἐπείνασα γδ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν ἐδίψησα, καὶ επο
35 tastis me hospes eram, & collegistis me nudus, &
τισατέ με ξένος ἤμιλν, καὶ συνηγάγετέ με. γυμὸς, καὶ
36 * amictistis me * ægrotani, & visitastis me: in carcere
περιεβάλετέ με ἠσθένησα, καὶ επεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ
eram, & venistis ad me Tunc respondebunt ei
ἤμιλν, καὶ ἤλθατε πρὸς με. τότι ἀποκριθήσονται αὐτῷ
37 iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, &
οἱ δίκαιοι λέγοντες, κύριε, πότε σε εἴδομεν πινωντα, καὶ
† alimus? vel sitientem, & * potauimus? Quando autē te vi-
38 † ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴ-
dimus hospitem, & collegimus? aut nudum, & amictimus?
δομεν ξενον, καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν, καὶ περιεβάλομεν,
‖ Quando vero te vidimus infirmum aut in carcere & venimus
39 πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν
ad te? Et respondens rex dicet illis Amen di-
40 πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ερεῖ αὐτοῖς, ἀμὴν λέ-
co vobis * quatenus fecistis vni * horum fratrum meorum
γω ὑμῖν, ἐφ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τουτων τῶν ἀδελφῶν μὺ τῶν
minimorum, mihi fecistis, Tunc dicet & his qui a sini
41 ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἀριστε-
stris ‖ Ite a me maledicti in ignem ater
ρων, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ το αἰώ-
num, * præparatum diabolo & angelis eius
νιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτὺ
Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non
42 ἐπείνασα γδ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν ἐδίψησα, καὶ οὐκ
* parasitus me Hospes eram, & non collegistis me
ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμιλν, καὶ ἐ συνηγάγετέ μὲ
43 nudus & non * amictistis me infirmus, & in carcere, & non
γυμὸς, καὶ ἐ περιεβάλετέ με ἀσθενὴς, καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ
visitastis me Tunc respondebunt ei & ipsi, di-
ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ, λέ-
44 centes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem aut ho-
γοντες, κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξέ-
spite aut nudum, aut infirmū, aut in carcere, & non ministrauimus tibi?
νον, ἢ γυμνὸν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἐ διηκονήσαμέν σοι,

Tunc

* autem
eruntque
† constitutione
† dedistis mihi bibere
* operuistis
* infirmus,
ἀσθενέω
† pauimus?
† dimittimus tibi potum?
πίνω
‖ te?
* cooperuimus te?
† Aut
† quamdiu
* de his fratribus meis minimis,
† Discedite
* qui paratus est
‖ dedistis mihi potum:
* operuistis

¶ quamdiu

Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis ¶ quamdiu
τοτε ἀποκριθήσε ἀυτοῖς, λέγων, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον
non fecistis vni ? horum minimorum, nec mihi fecistis. 45
οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.
? de minoribus his,

Et ibunt ei in supplicium æternum: at iusti *
καὶ ἀπελεύσον ται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι
* autem
in vitam æternam. 46
εἰς ζωὴν αἰώνιον.

CAP. XXVI. κς'

Et factum est, cùm consummasset Iesus omnes sermones
Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους 1
hos, dixit discipulis suis: Scitis quia post duos
τούτους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἴδατε ὅτι μετὰ δύο 2
* biduum
dies Pascha ¶ fit & Filius hominis ? traditur
ἡμέρας τὸ πάσχα γίνε ται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδο ται
¶ fiet, ? tradetur vt crucifigatur
ad crucifig. Tunc congregati sunt principes Sacerdotum &
εἰς τὸ σταυρωθῆναι. τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ 3
Scribæ, & seniores populi in atrium
οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ
principis Sacerdotum, * dicti Caiphas Et * consultauerunt
ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα· καὶ συνεβουλεύσαντο 4
vt Iesum dolo * apprehenderent, & occiderent
ἵνα τὸν ἰησοῦν δόλῳ κρατήσωσι, καὶ ἀποκτείνωσιν.

Dicebant autem: Non in ? festo * ne tumultus * fiat in
ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένη ται ἐν τῷ 5
populo ¶ At Iesu existente in Bethania, in domo Simo-
λαῷ. τοῦ δὲ ἰησοῦ γενομένου ἐν βηθανίᾳ, ἐν οἰκίᾳ σίμω- 6
nis leprosi, Accessit ad eum mulier alabastrum vn-
νος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύ- 7
guenti habens pretiosi, & effudit super caput ipsius
ρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ
recumbentis. Videntes autem discipuli eius indignati sunt,
ἀνακειμένου. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, 8
? Vt dicentes ? Ad quid perditio hæc? Potuit enim istud ve-
λέγοντες, εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη, ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆ- 9
nundari multo & dari pauperibus
ναι πολλοῦ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς.
πιπράσκω
* molesti estis huic Sciens autem Iesus, ait illis: Quid * molestias exhibetis
γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, τί κόπους παρέχετε τῇ 10
* Nam mulieri? opus enim bonum operata est in me. * Semper enim
γυναικί, ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ 11
¶ vobiscum, pauperes habetis ¶ eum vobis me autem non semper habetis.
τοὺς πτωχοὺς ἔχε τε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.
? Mitteas ? Iactens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad
βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς 12
sepeliendum me fecit. Amen dico vobis, vbicunque
τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν 13

prædicatum fuerit Euangelium hoc in toto mundo, dicetur
κηρυχθῇ τὸ ἀγγέλιον τοῦτο, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσε
& quod fecit hæc in memoriam eius.
καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.
Tunc * cadens vnus ‖ duodecim, † dictus Iudas Iscariotes, ad principes Sacerdotum,
14 τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς,
& Ait ‖ Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? * Illi vero constituerunt ei triginta
15 καὶ εἶπεν, τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα
argenteos. Et ex inde quærebat opportunitatem, vt eum traderet
16 ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ.
Ac prima ‖ Azymorum accesserunt discipuli † Ie
17 Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ,
su, dicentes ei: Vbi vis paremus tibi comedere
ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ
Pascha? * Ille autem dixit: Ite in ciuitatem ad quendam,
18 πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,
& dicite ei Magister dicit: Tempus meum prope
καὶ εἴπατε αὐτῷ, ὁ διδάσκαλος λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς
est, apud te facio Pascha cum discipulis meis
ἐστιν, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου.
Et fecerunt discipuli † sicut * constituerat illis Iesus:
19 καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
& parauerunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat
20 καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο
cum duodecim ‖ Et edentibus illis dixit: Amen
21 μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν, ἀμὴν
dico vobis, quia vnus † ex vobis traditorus est me
λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.
Et contristati valde, cœperunt dicere * vnusquisque
22 καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος
eorum Nunquid ego sum, Domine? * Is vero respondens, ait
23 αὐτῶν, μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε, ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,
‖ Intingens cum me in catino manum, hic me
ὁ ἐμβαψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με
tradet. Quidem filius † hominis vadit, sicut
24 παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς
scriptum est de illo: Væ autem homini illi, per quem
25 γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ
Filius hominis tradetur. bonum erat ei, si non natus
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεν-
fuisset homo ille. Respondens autem Iudas qui
νήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ
† tradens eum, dixit: Nunquid ego sum, Rabbi? Ait illi
παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπεν, μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί, λέγει αὐτῷ,
Tu dixisti. ‖ Edentibus autem eis * accepit Iesus
26 σὺ εἶπας. ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς †
panem, & ‖ benedixit, fregit, & † dedit discipulis *, & ait
ἄρτον, καὶ εὐλογήσας, ἔκλασεν, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ

* abiit ‖ de † qui dicebatur

* Et * illis

* Ait illi

‖ autem die † ad Iesum,

* At Iesus

* constituit

‖ discipulis suis.

† vestrum

* singuli

* At ipse

‖ Qui intingit mecum manum in paropside,

† tradidit

* Cœnantibus * accepit ‖ benedixit, ac † dedit discipulis * suis,

* &

† gratias egit, &

† effundetur

* vobiscum

* Oliueti

‡ scandalum patiemini

* Postquam autem resurrexero,

* Et ſi

‡ antequam gallus cantet,

† tecum

* quæ dicitur

* fulst ‡ donec vadam illuc, & orem

† assumpto Petro & duobus filiis

* mœstus esse

* Sustinete

‡ mecum

aiit Accipite, *comedite: Hoc eſt corpus meum
εἶπε, λαβετε, φαγετε τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου.
Et accipiens calicem, & ‡ gratias actis dedit illis,
καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς, 27
dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic enim eſt sanguis
λέγων, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά 28
meus qui noui teſtamenti, qui pro multis †effusus in
μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς
remiſſionem peccatorum Dico autem vobis, quod non bibam à
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπ' 29
modo de hoc genimine vitis, vſque in diem
ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας
illum cum illud bibam cum vobis nouum in regno
ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
Patris mei Et hymno dicto, exierunt in montem *Oliueti.
πατρός μου. καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. 30
Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos †offendemini
Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε 31
in me in nocte ista Scriptum eſt enim: Percutiam pa
ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. γέγραπται γάρ, πατάξω τὸν ποι-
ſtorem, & diſpergentur oues gregis
μένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης.
*Poſt autem excitari me præcedam vos in Galilæam
μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. 32
Reſpondens autem Petrus ait illi: *Si & omnes ſcan
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ, εἰ καὶ πάντες σκαν- 33
dalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor
δαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι.
Ait illi Iesus: Amen dico tibi quia in hac nocte,
ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, 34
‡ ante galum vocifrari, ter abnegabis me
πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με.
Ait illi Petrus: Etiam ſi oportuerit me †cum te mori, non
λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, κἂν δέῃ με συν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή 35
te negabo. Similiter & omnes diſcipuli dixerunt.
σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.
Tunc venit cum illis Iesus in villam *diſtam
Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον 36
* Gethſemani, & dicit diſcipulis: * Sedete hic, ‡ vſque
γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ
† vadens orem illic
ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ.
Et †aſſumens Petrum, & duos filios Zebedæi,
καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον, καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ζεβεδαίου, 37
cœpit contriſtari & grauiſſimè angi. Tunc ait illis:
ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. τότε λέγει αὐτοῖς, 38
*Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem *Manete hic &
περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε, καὶ
vigilate †cum me Et progreſſus pusillum, procidit
γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν 39

in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi,
ὸν τρόσωπον αὐτοῦ προσεύχόμενος, καὶ λέγων, πάτερ μου,
si possibile est, transeat à me calix iste verumtamen
εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. πλὴν
non sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad discí-
οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μα-
pulos *, & invenit eos dormientes: & dicit Petro
θητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ,
Sic non potuistis una hora vigilare †cum me?
οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ;
Vigilate, & orate ut non intretis in ten-
γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πει-
tationem. Quidem spiritus promptus *, verum caro ‡ infirma
ρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.
Iterum ex secundo ‡abiens, oravit, dicens: Pater
πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσηύξατο λέγων, πάτερ
mi, si non potest hic calix transire à me ‖ nisi
μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν
non illum bibam fiat voluntas tua. Et * veniens
μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν
invenit eos iterum dormientes, erant enim eorum ocu-
πάλιν εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλ-
li gravati. Et ‡relinquens illos, abiens ite-
μοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πά-
rum, † oravit ex tertio, eundem sermonem dicens
λιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.
Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis:
τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς,
Dormite * reliquum, & requiescite: ecce appropinquavit hora,
καθεύδετε τὸ λοιπὸν, καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ, ἤγγικεν ἡ ὥρα,
& Filius hominis tradetur in manus peccatorum.
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν.
Exsurgite, eamus: ecce appropinquavit ‡tradens me
ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.
Et adhuc eo loquente, ecce Judas unus † duodecim venit,
καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθε,
& cum eo turba multa cum gladiis & * ligneis, à
καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ
principibus Sacerdotum & senioribus populi.
τῶν ἀρχιέρεων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.
* At tradens cum, dedit illis signum, dicens:
ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων,
Quemcumque osculatus fuero, ipse est ‡prehendite eum.
ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι κρατήσατε αὐτόν.
Et confestim accedens ad Jesum, dixit †Gaude Rabbi. Et
καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπε, χαῖρε ῥαββεί· καὶ
osculatus est eum. * At Jesus ait illi: Amice,
κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἑταῖρε,
* in quo ades? Tunc ‡accedentes injecerunt manus in
ἐφ' ᾧ πάρει, τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ †

Jesum,

† suos,
‖ mecum?
* est. ‖ autem
‡ abiit &
‖ nisi
* venit iterum, &
‡ relictis illis, abiit
† &
* Jam,
* Surgite, ‡ qui me tradet
† de
‖ fustibus, missi
Qui autem tradidit
‡ tenete
† Ave
* Dixitque illi Jesus
* ad quid venisti?
‡ accesserunt, &

Iesum, & * prehenderunt eum Et ecce vnus * eorum cum Iesu, 51
ἰησοῦν, καὶ ἐκρατησαν αὐτόν καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ ἰησοῦ
extendens manum exemit gladium suum &
ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ· καὶ
percutiens seruum principis Sacerdotum, amputauit eius auriculam
παίσας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον
Tunc ait illi Iesus Conuerte tuum gladium
τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀπόστρεψον σου τὴν μάχαιραν 52
* qui acceperint in locum suum omnes enim * accipientes gladium in
εἰς τὸν τόπον αὐτῆς πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν
gladio ‖ morientur An putas quia non possum nunc
μαχαίρᾳ * ἀποθανοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι παρα- 53
‖ peribunt
καλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ
aduocare Patrem meum, & exhibebit mihi * plus quam
δυοδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων, duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur
πῶς οὖν πληρωθῶσιν 54
Scripturæ, quia sic oportet fieri? In illa hora dixit
αἱ γραφαί, ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι; ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν 55
Iesus turbis Tanquam ad latronem existis cum gla-
ὁ ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαι-
diis & * lignis comprehendere me quotidie * apud vos se
ρῶν καὶ ξύλων, συλλαβεῖν με; καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς † ἐκά-
debam docens in templo & non ‖ prehendistis me
θεζόμην διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με.
Hoc autem totum factum est, vt adimplerentur Scripturæ Pro-
τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προ- 56
phetarum Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt
φητῶν. τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον
* Illi autem tenentes Iesum, abduxerunt ad Caipham
οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς καϊάφαν
principem Sacerdotum, vbi Scribæ & seniores con- 57
τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι συ-
uenerant At Petrus ‖ sequebatur eum à longè,
ἦχθησαν. ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν, 58
vsque * aulam principis Sacerdotum & ingressus intro, sedebat cum
ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ
ministris, ‖ videre finem At principes Sacerdotum, &
τῶν ὑπηρετῶν, ἰδεῖν τὸ τέλος. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ 59
seniores & * confessus omnes quærebant falsum testimonium
πρεσβύτεροι, καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν
contra Iesum, vt eum * morte afficerent Et non inuenerunt
κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώσωσι καὶ οὐχ εὗρον
‖ & multis falsis testibus accedentibus, non inuenerunt Postremò
καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων οὐχ εὗρον. ὕστερον 60
autem aduenientes duo falsi testes, † Dixerunt Hic effatus est Pos-
δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες, εἶπον, οὗτος ἔφη, δύνα- 61
sum * dissoluere templum Dei & ‖ per tres dies rursus
μαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδο-
ædificare illud Et surgens princeps Sacerdotum ait illi
μῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν αὐτῷ, 2

* tenuerunt & ex his qui erant

* Ac illi

* autem

* in atrium

‖ vt videret † autem

* vt ne concilium * mori trade rent

‖ cum multi falsi testes ac cessissent Nouissimè autem venerunt † Et dixit

desistere ‖ post triduum

Nihil respondes? *quid isti te contra testificantur?*

ὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σε καταμαρτυροῦσιν,

At Iesus *tacebat* Et *respondens princeps Sacerdotum, ait*

ὁ δὲ ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν

illi: Adiuro te per Deum *vivum*, vt nobis dicas si

αὐτῷ, ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ

tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu

συεἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, σὺ

64 *dixisti*: verumtamen dico vobis, a modò videbitis filium hominis

εἶπας· πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

sedentem a dextris * *efficacitatis*, & *venientem in*

καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν

nubibus *cæli*. Tunc princeps Sacerdotum † *discerpit*

νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. τότε ὁ ἀρχιερεὺς † διέρρηξε

65 *vestimenta* sua, dicens, *quid* blasphemauit? *quid adhuc* * *vsum*

τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε· τί ἔτι χρείαν *habemus testium?* Ecce nunc audistis blasphemiam eius.

ἔχομεν μαρτύρων; ἴδε νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ.

Quid vobis videtur? * *Illi* verò respondentes dixerunt: Reus mortis est

τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, ἔνοχος θανάτου ἐστί.

66 Tunc *insputerunt* in faciem eius, & † *colaphizauerunt eum*

τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν·

67 *alii autem* ? *percusserunt*, Dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis

οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν, λέγοντες, προφήτευσον ἡμῖν χριστὲ, τίς

68 est * *percutiens te?* At Petrus * foris sedebat in atrio

ἐστὶν ὁ παίσας σε; ὁ δὲ πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ,

69 & accessit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu eras cum

καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα, καὶ σὺ ἦσθα μετὰ

Iesu Galilæo. † *Ille vero* negauit coram omnibus,

ἰησοῦ τοῦ γαλιλαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων,

70 dicens: Nescio quid dicis. ? *Exeuntem autem illum in*

λέγων, οὐκ οἶδα τί λέγεις. ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν

vestibulum, vidit eum * alia: & ait his qui * ibi Et hic erat

πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν

cum Iesu Nazareno. Et iterum negauit cum iura-

μετὰ ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ' ὅρ-

72 mento, quia non nouit hominem. † *Post paulum autem ac-*

κου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. μετὰ μικρὸν δὲ προσ-

73 *cedentes stantes*, dixerunt Petro: Verè & tu ex illis

ελθόντες οἱ ἑστῶτες εἶπον τῷ πέτρῳ, ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν

es ? *etenim loquela* tua manifestum te facit. Tunc cœpit

εἶ. καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο

* *detestare* & iurare, quia non * *noui* hominem

καταθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.

& continuo gallus † *vociferatus est*. Et recordatus est Petrus

καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἐμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ

verbi Iesu ? *dicentis* ei: *Quod ante gallum vociferet*

ῥήματος ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι

ter abnegabis me. Et egressus foras, fleuit amarè

τρὶς ἀπαρνήσῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.

? *ad ea quæ isti aduersum te*

" *autem*

* *virtutis Dei*,

† *scidit*

διαῤῥήγνυμι

vestimenta testium

" *At illi*

* *expuerunt*

† *colaphis cum cecidерunt*

? *palmas in faciem eius dederunt*, *qui te percussit?*

* *vero*

† *At ille*

? *Exeunte autem illo ianuam*

" *ancilla*

* *erant*

† *Et post pusillum, accesserunt qui stabant, &*

? *nam & loquela*

" *detestari*

* *nouisset*

† *cantauit*

? *quod dixerat. Prius quàm gallus canet,*

CAP. XXVII. κζ'.

† inierunt

Manè autem facto, consilium † sumpserunt omnes principes
Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρ- 1
Sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, vt eum
χιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε αὐτὸν
morti traderent Et * ligantes eum abduxerunt, & tradi-
θανατῶσαι. καὶ δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον, καὶ παρέ- 2
derunt eum Pontio Pilato præsidi.
δωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.

* vinctum ad duxerunt eum

Tunc videns Iudas ‖ qui tradens [fuit] eum, quòd damnatus esset, † pœ-
Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ προδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, μετα- 3
nitens, retulit triginta argenteos principibus Sacerdotum
μεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι,
& senioribus, Dicens Peccaui, tradens sanguinem
καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα 4
‖ innocuum Illi verb dixerunt Quid ad nos? tu videris.
ἀθῷον οἱ δὲ εἶπον, τί πρὸς ἡμᾶς, σὺ ὄψει.

‖ qui eum tradidit
† pœnitentia ductus,

Et * proiiciens argenteos in templo, recessit: & ab-
Καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησε· καὶ ἀπελ- 5
iens ‖ se strangulauit At principes † Sacerdotum ‖ accipientes argenteos
θὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια, 6
dixerunt Non licet * mittere eos in corbanam: quia pretiũ
εἶπον οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν ἐπεὶ τιμὴ
sanguinis est. ‖ Consilium autem ſumentes mercati sunt ex
αἵματός ἐστι. συμβούλιον δὲ λαβόντες, ἠγόρασαν ἐξ 7
illis agrum figuli in sepulturam † peregrinis
αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις.

* Propter hoc
* Hacel dama, hoc est,
‖ in hodiernum diem
† quod dictum eſt

‖ Quapropter vocatus eſt ager ille, * Ager sanguinis, vsque
‖ διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως † 8
‖ hodie. Tunc impletum est † effatum per Ieremiam Pro-
σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προ- 9
pheram, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pre-
φήτου, λέγοντος, καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, † τι-
tium appretiati, quem appretiauerunt a filiis Israel
μὴν † τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ.

πιμόμαι

Et dederunt eos in agrum figuli, sicut con-
καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συν- 10
stituit mihi Dominus. At Iesus ‖ stetit ante præ-
ἔταξέ μοι κύριος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγε- 11
fidem & interrogauit eum præses, dicens: Tu es rex
μόνος καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν, λέγων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
Iudæorum? At Iesus dixit illi: Tu dicis.
τῶν Ἰουδαίων, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, σὺ λέγεις.

‖ stetisse
* cum accuſaretur

Et in accusari ipsum à principibus Sacerdotum &
καὶ ἐν τῷ κατηγορε�ῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν 12
senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi
πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει αὐτῷ 13
Pilatus: Non audis quanta ‖ te contra teſtantur?
ὁ Πιλάτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σε καταμαρτυροῦσι,

‖ adueſum te dicunt teſtimoni

Et non respondit ei ad vllum verbum, ita vt † mira
14 καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμα- † mirarentur præses
ri præsidem vehem oter
ζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.
Per ante dicte solennem consueuerat præses † absoluere vnum vinctum
15 κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα δέσμιον τῷ † populo di mittere vnum
turba, quem voluissent Habebant aute tunc vinctum insignem,
16 ὄχλῳ, ὃν ἤθελον. εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, * qui dicebatur Barabbas
* dictum Barabbam Conflatis ergo illis, dixit Congregatis
17 λεγόμενον Βαραββᾶν. συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν
illis Pilatus: Quem vultis ‖ absoluam vobis? Barabbam, ‖ dimittam
αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν, Βαραββᾶν,
an Iesum † dictum Christum? † qui dicitur Christus?
ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;
Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum
18 ᾔδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.
Sedente autem illo † super tribunali, misit ad † pro
19 καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς
eum vxor eius dicens: Nihil tibi & iusto illi:
αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ
multa enim passa sum hodie per * somnia propter eum * visum
πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν.
At principes ‖ Sacerdotu & senidres persuaserunt † turbis, ‖ autem
20 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, † populis,
vt peterent Barabbam, ut Iesum † perderent πείσω
ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. † vero
Respondens autem præses, ait illis: Quem vultis de
21 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν, εἶπεν αὐτοῖς, τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν * dimitti
duobus * absoluam vobis? ‖ Illi vero dixerunt Barabbam ‖ At illi
δύο ἀπολύσω ὑμῖν, οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.
Dicit ergo illis Pilatus: Quid igitur faciam † Iesum di- † de Iesu qui dicitur Chri-
22 λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λε- stus?
ctum Christum? Dicunt ei omnes: Crucifigatur
γόμενον Χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες, σταυρωθήτω.
† At præses ait: Quid enim mali fecit? * Illi autem abundi † At illis præ-
23 ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς * At illi magis
clamabant, dicentes: Crucifigatur
ἔκραζον, λέγοντες, σταυρωθήτω.
Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumul
24 ἰδὼν δὲ ὁ Πιλᾶτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυ- tus fieret ‖ sumens aquam lauit manus coram ‖ accepta aqua,
βος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ † turbæ, dicens: Innocens sum à sanguine iusti huius † populo,
ὄχλου, λέγων, ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου·
vos videritis Et respondens vniuersus populus, dixit: San
25 ὑμεῖς ὄψεσθε. καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς, εἶπε, τὸ αἷ- guis eius super nos, & super † natos nostros † filios
μα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.
Tunc * absolmit illis Barabbam ‖ At Iesum fla * dimisit
26 τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φρα ‖ Iesum autem

flagellatum
† eis
† suscipientes
* congregauerunt

χριστὸν καὶ παρέδωκαν ἵνα σταυρωθῇ, τότε οἱ στρατιῶ- 27
praesidis * assumentes Iesum in praetorium, * con-
τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συν-
gregauerunt ad eum vniuersam cohortem. Et exuentes eum,
ἤγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, 28
circumdederunt ei chlamydem coccineam: Et plectentes co-
περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην· καὶ πλέξαντες στέ- 29
ronam de spinis imposuerunt super caput eius & arundi-
φανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλα-
nem in dextera eius & genu † flectentes ante eum,
μον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ,
† Ano illudebant ei, dicentes † Aue rex Iudaeorum
ἐνέπαιζον αὐτῷ, λέγοντες, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.
expuentes Et * insputantes in eum acceperunt arundinem, & percu-
καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον, καὶ ἔτυ- 30
tiebant in caput eius
πτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
Et postquam illuserunt ei exuerunt eum chlamyde:
καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, 31
& induerunt eum vestimentis eius: & * adduxerunt eum * ad
καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς
crucifigendum. Exeuntes autem, inuenerunt hominem Cy-
τὸ σταυρῶσαι. ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον κυ- 32
renaeum, nomine Simonem: hunc angariauerunt vt tolleret cru-
ρηναῖον, ὀνόματι σίμωνα τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυ-
† venerunt cem eius. Et † venientes in locum * dictum Gol-
† qui dicitur
* quod est
† venum
† cùm gustasset
* οἶνον
† μύγμα
* Postquam autem crucifixerunt
* mittentes
† quod dictum est per Prophetam, dicentem Diuiserunt sibi
† mittentes
ρὸν αὐτοῦ. καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον γολ- 33
gotha, * qui est Caluariae locus * Dederunt ei
γοθᾶ, ὅς ἐστι λεγόμενος κρανίου τόπος, ἔδωκαν αὐτῷ 34
bibere † acetum cum felle mixtum. Et † gustans no-
πεῖν * ὄξος μετὰ χολῆς † μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος οὐκ
luit bibere * Crucifigentes verò eum diuiserunt
ἤθελε πεῖν. σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ 35
vestimenta eius, * iactantes sortem: vt impleretur † effatum à
ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ
Prophetа Diuiserunt sibi vestimenta mea sibimet, & super
τοῦ προφήτου, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ
vestem meam † secernunt sortem
τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον.
Et sedentes seruabant eum illic
καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. 36
Et imposuerunt super caput eius causam ipsius
καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ 37
scriptam: HIC EST IESVS
γεγραμμένην, ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ
REX IVDAEORVM
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.
Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, vnus à dextris, &
τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσταὶ, εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ 38

vnus

vnos à sinistris
εἷς ἐξ εὐωνύμων
39 mabant eum, mouentes capita sua
μοῦ αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν,
40 Dissoluens templum*, & in † tribus diebus
ὁ καταλύων † ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν,
ipsum Si filius es Dei, descende de cruce.
σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ † σταυροῦ.
Similiter vero & principes Sacerdotum illudentes cum Scri-
ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμμα-
41 bis, & senioribus, & Pharisæis, dicebant Alios
τέων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ φαρισαίων, ἔλεγον, ἄλλους
42 ? seruauit, seipsum non potest * seruare Si rex Israel est, de-
ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. εἰ βασιλεὺς ἰσραὴλ ἐστὶ, κα-
scendat nunc de cruce, & * credemus in eo.
ταβάτω νῦν ἀπὸ † σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ.
Confidit in Deo liberet nunc eum, si vult eum
πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεὸν ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτόν.
43 dixit enim, Quia Dei sum filius † Id verò ipsum & latrones
εἶπε γάρ, ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ
44 ? cruci fixi ipsi exprobrabant ei
συσταυρωθέντες αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτῷ.
A autem sexta hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram
Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν,
45 vsque horam nonam
ἕως ὥρας ἐνάτης. περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν
46 Iesus voce magna, dicens Eli, Eli, lama sabachthani?
ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων ἠλί, ἠλί, λαμὰ σαβαχθανί;
hoc est Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquisti?
τοῦτ' ἔστι, θεέ μου, θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες.
Quidã autem ex illic † stantium audientes, dicebant Quod Elias
τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ὅτι ἠλίαν
47 vocat iste Et continuò currens vnus ex eis * & accipiens
φωνεῖ οὗτος. καὶ δρόμου δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν
48 spongiam, * implensq; aceti, & circumponens arundini, * potabat eum
σπόγγον, πλήσας † ὄξους, καὶ περθεὶς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτ.
Verum cæteri † dicebant Sine, videamus an veniat Elias † liberaturus
οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἠλίας σώσων
49 eum At Iesus * iterum clamans voce magna, emi-
αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆ-
50 sit spiritum Et ecce * inscrexpansum templi
κε τὸ πνεῦμα καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ
51 † fissum est in duo, à sursum vsque deorsum, & terra mota est, &
ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω καὶ ἡ γῆ † ἐσείσθη, καὶ
petræ ? fissæ sunt Et monumenta aperta sunt, &
αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν καὶ τὰ μνημεῖα * ἀνεῴχθησαν, καὶ
52 multa corpora † dormientium sanctorum * excitata sunt
πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη.
Et exeuntes de monumentis post * excitationem eius, vene-
53 καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλ-

? autem

* Vah qui destruis
* Dei,
† triduo illud reædificas saluã temetipsum

? saluos fecit, saluum facere.
* credimus ei

† Idipsum autem

? qui crucifixi erant cum eo improperabant

* ad * Et

† stantes, &

? accepram
* implenit acero & imposuit
* & abat ei bibere
† verò
? liberans
* autem
* velum
† scissum est in duas partes, à summo

* χίζω
† σείομαι
? scissæ
* ἀναγω
† qui dormierant, surrexerunt
* resurrectionem

runt in sanctam ciuitatem: & apparuerunt multis

δυνείς † ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.

At Centurio ‖, & qui cum eo † seruantes Iesum,

Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, 54

videntes ‖terræmotum &, facta, timuerunt valdè, di-

ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέ-

centes Verè Dei filius erat iste. Erant autem ibi mulieres

γοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες 55

multæ a longè ‖videntes quæ secutæ erant Iesum

πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ

a Galilæa ministrantes ei: * In quibus erat Ma-

ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ· ἐν αἷς ἦν Μα- 56

ria Magdalene, & Maria Iacobi & ‖ Ioſe mater, &

ρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ

mater filiorum Zebedæi † Sero autem facto, venit

ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. † Ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν 57

‖homo dives ab Arimathæa nomine Ioſeph, qui &

ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τοὔνομα Ἰωσὴφ, ὃς καὶ

ipſe diſcipulus erat Ieſu: Hic * accedens Pi-

αὐτὸς ἐμαθητεύθη τῷ Ἰησοῦ· οὗτος προσελθὼν τῷ Πι- 58

lato, petiit corpus Ieſu. Tunc Pilatus iuſſit

λάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ Πιλᾶτος ἐκέλευσεν

reddi corpus Et ‖ accipiens corpus Ioſeph

ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσὴφ 59

involuit illud † ſindone munda Et poſuit illud in

† ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν 60

nouo ſuo monumento, quod excidérat in petra & † ad

τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ καὶ προσ-

volueus lapidem magnum * oſtia monumenti, ‖ abiit

κυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν.

Erat autem ibi Maria Magdalen, & altera Maria, ſeden-

Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθή- 61

tes contra ſepulchrum. † Verum poſtera die, quæ eſt

μεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. † Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ 62

poſt Paraſceuen, † coacti ſunt ‖principes Sacerdotũ & Phari-

μετὰ τὴν Παρασκευήν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρι-

sæi ad Pilatum, Dicentes Domine, * memiuimus quia

σαῖοι πρὸς Πιλᾶτον, λέγοντες, κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι 63

ille ſeductor dixit adhuc viuens Poſt tres dies ‖ reſurgam

ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι·

Iube ergo † munirí ſepulchrum vſque in tertium diem,

κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι † τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, 64

ne † quando venientes diſcipuli eius nocte, * furentur eũ,

μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς, κλέψωσιν αὐτὸν,

& dicant plebi ‖ Excitatus eſt a mortuis & erit nouiſſimus

καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη

error peior priore Aut vero illis Pilatus

πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, 65

Habetis cuſtodiam † abite, munite ſicut ſcitis.

ἔχετε κουστωδίαν, ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε.

† Autem
† erant cuſtodientes
‖ viſo terræmotu, & his factis,

* Inter quas

‖ Ioſeph

† Cùm autem ſerò factum eſſet,
‖ quidam

* acceſſit ad Pilatum, &

‖ accepto cor pore

† in

† inuoluit ſa-xum:

* ad oſtium ‖ &

† Altera autem

‖ conuenerunt

* recordati ſu mus

‖ reſurgam

† cuſtodiri

† forte veniãt * &

‖ Surrexit

† ite cuſtodite

Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, signantes
66 οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες
lapidem cum ‡ custodia ‡ custodibus
τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

CAP XXVIII. κθ΄.

Vespere autem Sabbatorum lucescente in unam Sabbatorum,
1 Ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, * Sabbati quæ luceſcit in prima Sabbati, ‡ videre
venit Maria Magdalene, & altera Maria ‖ spectatum
ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν
sepulchrum. Et ecce terræmotus factus est magnus Angelus enim
2 τάφον. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ
Domini † descendens de cælo, ‡ accedens revoluit † descendit, ‡ & ἀποκυλίω
κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν † ἀπεκύλισε τὸν
lapidem ab ostio, & sedebat super eum
λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ.
Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius candidum
3 ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν
sicut nix Præ autem timore eius * concussi sunt servantes, * exterriti sunt custodes,
4 ὡσεὶ χιών· ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες,
& facti sunt velut mortui Respondens autem angelus, dixit
καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε ‖ Nolite timere
5 mulieribus ‖ Ne timuite vos scio enim quod Iesum † crucifixum quæritis. μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν † ἐσταυ-
Non est hic ‡ Exiitatus est enim, sicut ρωμένον ζητεῖτε. οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γὰρ, καθὼς
dixit venite, * videte locum ubi ‖ iacebat Dominus * & ‖ positus erat
εἶπε· δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος.
Et cito euntes dicite discipulis eius quia surre-
7 καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρ- † præcedet
xit à mortuis & ecce † præit vos in Galilæam; θη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν·
ibi eum videbitis ecce ‡ dixi vobis Et * exeuntes
8 ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ‡ prædixi * exierunt ‖ currentes
citò de monumento cum timore & gaudio magno ‖ cucurre-
ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδρα-
runt nuntiare discipulis eius. Cùm autem irent renun-
μον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπορεύοντο, ἀπαγ-
tiare discipulis eius, Et ecce Iesus occur- ἀπαντάω
9 γεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς † ἀπήν- † Aucte
rit illis, dicens † Gaudete Illæ autem ‡ accedentes prehen- ‡ accesserunt, & tenuerunt
τησεν αὐταῖς, λέγων, χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκρά-
derunt eius pedes, & adoraverunt eum
τησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ.
Tunc ait illis Iesus: * Ne timete; ite, nun- * Nolite timere
10 τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς, μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε ἀπαγ-
tiate fratribus meis, vt abeant in Galilæam, γείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν,
& ibi me videbunt. ‖ Euntibus autem illis, ecce quidam ‖ Quæ cùm ibi irent,
κἀκεῖ με ὄψονται. πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες

† de cu odibus venerunt in ciuitatē, &
* quæ facta fuerant
‡ consilio ac cepto, pecuniam copiosam
† venerunt, &
* At illi acceptā pecuniā,
* in hodiernum diem.
‖ autem
† abierunt
* potestas
* nomine
* vobiscum sum omnibus diebus,

† custodia venientes in urbem nuntiauerunt principibus Sa
τῆ κυνωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιε
cerdotum omnia * facta Et congregati cum
ρεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συναχθέντες μετὰ 12
senioribus, ‡ consilioque accipientes, argentei sufficientes
τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ
dederunt militibus, Dicentes: Dicite quia discipuli
ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες, εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ 13
eius nocte † venientes, furati sunt eum nobis dormientibus
αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.
Et si auditum fuerit hoc à præside, nos suadebimus ei,
καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτῷ, 14
& vos securos faciemus * Illi autem accipientes ar
καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀρ- 15
genteos, fecerunt sicut erudi edocti Et diuulgatum est verbum
γύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος
istud apud Iudæos, vsque * hodie
οὗτος παρὰ ἰουδαίοις, μέχρι τῆς σήμερον
At vndecim ‖ discipuli † profecti sunt in Galilæam,
οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν γαλιλαίαν, 16
in montem vbi constituerat illis Iesus
εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς.
Et videntes eum, adorauerunt eum: quidā autem dubitauerunt
καὶ ἰδόντες αὐτὸν, προσεκύνησαν· οἱ δὲ ἐδίστασαν. 17
Et accedens Iesus, locutus est eis dicens: Data est
καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, ἐδόθη 18
mihi omnis * auctoritas in cœlo & in terra
μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς.
Euntes ergo docete omnes gentes: bapti
πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτί 19
zantes eos in * nomen Patris, & Filii & sancti
ζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου
Spiritus: Docentes eos seruare omnia quæcunq;
πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα 20
mandauī vobis Et ecce ego * vobiscum sum omnes
ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς
dies vsque ad consummationem seculi Amen
ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundùm Matthæum,

FINIS.

SECVNDVM MARCVM

TO KATA MAPKON

SANCTVM EVANGELIVM.

ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

CAPVT PRIMVM.

INITIVM Euangelii Iesu Christi
1 ΑΡΧΗ τοῦ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ
filii Dei Sicut scriptum est in
2 υἱοῦ τοῦ θεοῦ ὡς γέγραπται ἐν τοῖς
Prophetis Ecce ego mitto an- * Esaiæ Prophetæ
προφήταις, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγ-
gelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam
γελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
ante te Vox clamantis in deserto Parate
3 ἔμπροσθέν σου. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε
viam Domini, rectas facite semitas eius
τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ
Fuit Ioannes baptizans in deserto, & prædicans ba
4 ἐγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βα-
ptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum
πτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
Et egrediebatur ad eum omnis Iudæa regio, &
5 καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ ‡ vniuersi
Hierosolymitæ ; & baptizabantur omnes in Iordane flumine
ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ
ab illo, confitentes peccata sua
ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.
¶ Erat autem Ioannes vestitus pilis cameli, & ‡ zonam ¶ Et ‡ zona pellicea
6 καὶ ὁ ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώνην
coriaceam circa lumbos eius & edens locustas &
δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ
mel siluestre ¶. Et prædicabat, dicens : Venit fortior me * edebat
μέλι ἄγριον καὶ ἐκήρυσσε λέγων, ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου
7 post me cuius non sum dignus ‡ curuatus soluere corrigiam ‡ procumbens
ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν
calceamentorum eius Ego quidem baptizaui vos in aqua
ὑποδημάτων αὐτοῦ· ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι·
8 ille vero baptizabit vos in Spiritu sancto
αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
Et factum est in illis diebus venit Iesus à Na-
9 καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ἰησοῦς ἀπὸ ναζαρὲτ
zareth Galilææ & baptizatus est à Ioanne in Iordanem
τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν ἰορδάνην

Et ſtatim aſcendens de aqua, vidit ſciſſos

ἀνοιγομένους * apertos, ‖ & mansionem in ipſo.

καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδε † σχιζομένους τοὺς 10
cælos *, & Spiritum tanquam columbam deſcendentem ‖ ſuper eum

οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν·
Et vox facta eſt de cælis: Tu es filius meus dilectus,

καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, 11
in quo complacui Et ſtatim ſpiritus eum † eiicit in

ἐν ᾧ εὐδόκησα. καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς 12
deſertum Et erat ille in deſerto dies quadra-

τὴν ἔρημον καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσερά- 13
ginta *, tentatus à ſatana. ‖ Et erat cum † fe-

κοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· καὶ ἦν μετὰ τῶν θη-
rus & angeli miniſtrabant illi

ρίων καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.
† Poſt autem traditum eſſe Ioannem, venit Ieſus

μετὰ δὲ τὸ * παραδοθῆναι τὸν ἰωάννην, ἦλθεν ὁ ἰησοῦς 14
in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei:

εἰς † γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον † βασιλείας τοῦ θεοῦ·
Et dicens Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquauit regnum

καὶ λέγων, ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία 15
Dei pœnitemini, & credite in Euangelio.

τοῦ θεοῦ· μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.
* Deambulans autem iuxta mare Galilææ, vidit

περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδε 16
Simonem & Andream fratrem eius Simonis, mittentes

σίμωνα καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ † σίμωνος, βάλλοντας
‖ verticulum in maris (erant enim piſcatores)

ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς.
Et dixit eis Ieſus: Venite poſt me, & faciam

καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, δεῦτε ὀπίσω μου. καὶ ποιήσω 17
vos fieri piſcatores hominum. Et protinus † relinquentes

ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ 18
retia ſua, ſecuti ſunt eum.

δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ † προβὰς ἐκεῖθεν 19
Et progreſſus inde

μικρὸν, εἶδε ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
puſillum, vidit Iacobum ζ bedæi & Ioannem fratrem

αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα
eius, & ipſos in nauigio componentes retia ‖.

καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς· καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν 20
Et ſtatim vocauit illos: Et † relinquentes patrem ſuum

ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.
Zebedæum in nauigio cum mercenariis, * abierunt poſt eum.

καὶ εἰσπορεύονται εἰς καφαρναούμ· καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν 21
Et ingrediuntur in Capharnaum & ſtatim Sabbatis

εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκε.
ingreſſus in ſynagogam, docebat ‖

καὶ ? ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων 22
Et ? perſtrebantur ſuper doctrina eius. Erat enim docens

ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς
eos quaſi † auctoritatem habens, & non ſicut Scribæ

αὐτῶν ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς

? ſtupebant † potestatem

‖ eos.

Et

Et erat in synagoga eorum homo in spiritu im
23 καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκα
mundo: & exclamauit, Dicens: Ah, Quid nobis & tibi Iesu
24 θάρτῳ, καὶ ἀνέκραξε, λέγων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί Ἰησοῦ
Nazarene? venisti perdere nos? * noui te quis es, sanctus
Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
Dei Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmu
25 τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, φιμώ-
tesce & exi ‖ ex eo. Et discerpens eum spiritus
26 θητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ· καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα
immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo
τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ.
Et † expauerunt omnes: ita vt ‡ conquirere ad ipsos, dicen
27 καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτοὺς, λέγον-
tes: Quid * est hoc? quæ * doctrina noua hæc, quia ‡ per auctо-
τες, τί ἐστὶ τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξου-
ritatem & spiritibus immundis imperat & obe
σίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπα-
diunt ei? ‡ Exiit autem fama eius statim in omnem
28 κούουσιν αὐτῷ, ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην
regionem Galilææ. Et protinus ex syna
29 τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας. καὶ εὐθὺς ἐκ τῆς συνα
goga egredientes, venerunt in domum Simonis & Andreæ,
γωγῆς ἐξελθόντες ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου,
cum Iacobo & Ioanne Ast socrus ‖ Simonis
μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος
30 decumbebat febricitans & statim dicunt ei de illa.
κατέκειτο πυρέσσουσα καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς.
Et accedens † exsuscitauit eam, ‡ apprehendens manum eius
31 καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς
& dimisit eam febris continuo, & ‖ ministrabat eis
καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.
Vespere autem facto, cum occidisset Sol, afferebant ad eum
32 ὀψίας δὲ γενομένης ὅτε † ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν
omnes malè habentes, & * demonizatos
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους
Et ciuitas ‖ tota congregata erat ad ianuam
33 καὶ ἦν πόλις ὅλη † ἐπισυνηγμένη ἐπὶ τῇ θύρᾳ
Et curauit multos * male habentes variis ‖ morbis
34 καὶ ἐθεράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις
& dæmonia multa eiiciebat & non sinebat * loqui dæmo
καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε καὶ οὐκ † εἴα λαλεῖν τὰ δαιμό
nia, ‖ quod nossent eum Et † mane nocte valdè surgens
35 νια, ὅτι ἤδεισαν αὐτόν. καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς
egressus est, & abiit Iesus in desertum locum, ibique
ἐξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ
orabat Et ‡ profecti sunt eum Simon & qui cum illo *
36 προσηύχετο. καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ *
Et ‖ inuenerunt eum † dicunt ei: Quia omnes quærunt te
37 καὶ εὗρον αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι πάντες ζητοῦσί σε.

* scio qui sis,
‖ de homine
† mirari sunt
‡ conquirerent inter se,
* nam
‡ in potestate etiam
‡ Et processit rumor
* de
‖ autem
† eleuauit
‡ apprehensa manu
† ἔδυει
* dæmonia habentes
‖ an nis congregata
ὅτι ζητά σε
qui vexabantur
‖ languoribus ea
ἀφίημι
‖ quoniam sciebant
† silocabò
‡ profectus est
* erant
‖ cum inuenissent
† dixerunt

Et ait illis: Eamus in † contiguas oppidula, 38
καὶ λέγει αὐτοῖς, ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,
vt & ibi prædicem ad hoc enim * egressus sum. Et erat 39
ἵνα κἀκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξῆλυθα. καὶ ἦν
prædicans in synagogis eorum, † in omnem Galilæam,
κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν γαλιλαίαν,
& dæmonia eiiciens. Et venit ad eum leprosus
καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς 40
deprecans eum, & † genuflexus dixit ei: Si vis,
παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν αὐτὸν, καὶ λέγων αὐτῷ, ὅτι ἐὰν
† Iesus autem misertus eius, extendit * suam & tetigit
θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς 41
eius extendens manum, tetigit eum: & ait illi: Volo,
τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· θέλω,
mundare. Et † dixerat ei, statim discessit ab
καθαρίσθητι. καὶ εἰπόντος αὐτῷ, εὐθὺς ἀπῆλθεν ἀπ' 42
eo lepra, & mundatus est. Et comminatus †
αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμησάμενος 43
ei, statim † ejecit illum. Et dicit ei: Vide nemini
αὐτῷ, εὐθὺς ἐξέβαλεν αὐτόν. καὶ λέγει αὐτῷ, ὅρα μηδενὶ 44
dixeris: sed vade tetipsum ostende * Sacerdoti, & offer
εἴπῃς· ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε
pro emundatione tua quæ præcepit Moyses, in testimonium
περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον
illis. † Ille vero egressus cœpit prædicare multa & dif-
αὐτοῖς. ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διὰ 45
famare sermonem, itavt * non amplius ipsum posse
φημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς
ciuitatem intrare sed foris in desertis locis † erat: & con-
πόλιν εἰσελθεῖν ἀλλ' ἔξωθεν ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρ-
ueniebant ad eum vndique.
χοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.

CAP II. β'.

Et iterum introuit in Capharnaum * per dies: & auditum est 1
καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν· καὶ ἠκούσθη
quod in † domum esset. Et confestim † conuenerunt multi,
ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι· καὶ εὐθέως † συνήχθησαν πολλοὶ, 2
† vt non amplius capere neque quæ ad ianuam: & loquebatur
ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει
eis verbum. Et veniunt ad eum paralyticum fe-
αὐτοῖς τὸν λόγον. καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν, παραλυτικὸν φέ- 3
rentes, † sublatum a quatuor. Et * non valentes
ροντες, * αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. καὶ μὴ δυνάμενοι 4
appropinquare ei propter turbam, detexerunt tectum
προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην
vbi erat: & † perfodientes submiserunt grabatum in quo para-
ὅπου ἦν· καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράβαττον, ἐφ' ᾧ ὁ παρα-
lyticus iacebat. * Videns autem Iesus fidem illorum, 5
λυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν,

† proximos vicos & ciuitates * veni.

† & in omni Galilæa,

† genuflexo, dicit ei: Si vis, † Iesus autem misertus eius, extendit * suam & tangens

† cùm dixisset

† est

† que

* principi Sacerdotum,

† At

† iam non posset

† esset

* post

† domo reconuenerunt

* ita vt non caperet neque

* venerunt

† qui portabatur

* cum non possent offerre eum illi præ turba, nudauerunt

† detectentes, Cum autem vidisset

ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.
λέγει τῷ παραλυτικῷ, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.
Erant autem quidam ‡ Scribarum illic sedentes, & † re-
‡ de Scribis † cogitantes
6 ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν
cumentes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur?
7 τοῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος οὕτω λαλεῖ
‡ blasphemiat? Quis potest dimittere peccata, * ſi non unus Deus?
‡ blasphemat * nisi solus
βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός;
‡ Et statim agnoscens Iesus spiritu suo, quia sic
‡ Quo statim cognito
8 καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως
† cogitant intra se, dixit illis: Quid ista † cogitatis
† cogitarent intra se, ‡ cogitatis
διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, τί ταῦτα διαλογίζεσθε
in cordibus vestris?
Quid est facilius,
9 ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον,
dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata: an dicere:
εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν,
Surge, & tolle tuum grabatum, & ambula?
ἔγειραι καὶ ἆρόν σου † κράββατον, καὶ περιπάτει;
* potestatem
Ut autem sciatis quia * auctoritatem habet filius hominis dimittendi
10 ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι
in terra peccata, ait paralytico:
Tibi dico,
11 ἐπὶ † γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ· σοὶ λέγω,
Surge, & tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.
ἔγειραι, καὶ ἆρον † κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς † οἶκόν σου.
‡ illes & sublato † stratu, abiit inde † coram omnibus
Et ſactum surrexit ‡, & statim grabatum, & exiit ante
12 καὶ ἐγερθεὶς εὐθὺς, καὶ ἄρας τὸν κράββατον, ἐξῆλθεν
coram omnibus: ita ut † obstupescere omnes, & ‡ glorificare
† obstupefierent omnes
ἔναντίον πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν
Deum, dicentes: Quia nunquam sic vidimus
† honorificarent
θεὸν, λέγοντας, ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν.
Et egressus est rursus * ſecus mare: & † omnis turba ve-
* ad † omnisque
13 καὶ ἐξῆλθε πάλιν παρὰ † τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρ-
niebat ad eum, & docebat eos.
Et † pretergrediens vidit
† Cum præteriret
14 χετο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.
Levi Alphæi sedentem ad telonium: & ait illi:
καὶ παράγων εἶδε
λευὶ † τὸν ἀλφαίου, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον· καὶ λέγει αὐτῷ,
Sequere me. Et surgens secutus est eum.
ἀκολούθει μοι· καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.
‡ cum accumberet
Et ſactum est ‡ in accumbere ipsum in domo illius, & ecce
15 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ
multi publicani & peccatores simul discumbebant * Iesu, &
* cum
πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ, καὶ
‡ qui
discipulis eius: erant enim multi ‡ & sequebantur eum.
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.
† quia manducabant
Et Scribæ & Pharisæi videntes † eum edentem
16 καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα
cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius:
μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
‡ Quid, quod cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit *?
‡ Quare * negligit vestri?
τί ὅτι μετὰ † τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει,

Et *audiens* Iesus, ait illis Non ‖ *vsum* habent
χ̀ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ 17
? *valentes* medico, sed † *male habentes* non ven vocare
ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· οὐκ ἦλθον καλέσαι
iustos, sed peccatores *ad paenitentiam* Et erant
δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετανοίαν. χ̀ ἦσαν οἱ 18
discipuli Ioannis, & *illi* ‖ *Phariseorum* ieiunantes & veniunt
μαθηταὶ Ἰωάννου, χ̀ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες· χ̀ ἔρχονται,
& dicunt illi Quare discipuli Ioannis, & *illi* Phari
χ̀ λέγουσιν αὐτῷ, Διατί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, χ̀ οἱ τῶν Φαρι-
seorum ieiunant ? *at* tibi discipuli non ieiunant?
σαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι;
Et ait illis Iesus: † *Num* possunt filii * *thalami*,
χ̀ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, 19
in quo sponsus cum illis est ieiunare? ‖ *Quantum tempus cum* sponsus
ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν, ὅσον χρόνον μεθ' αὑτῶν
habent sponsum, non possunt ieiunare Venient autem
ἔχουσι τὸν νυμφίον οὐ δύνανται νηστεύειν· ἐλεύσονται δὲ 20
dies, cùm auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiu
ἡμέραι, ὅταν † ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, χ̀ τότε νηστεύ-
nabunt in illis diebus Et nemo ? *additamentum*
σουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. χ̀ οὐδεὶς ἐπίβλημα 21
panni † *impolsti* assuit *in* vestimento veteri: * *si vero non*
ῥάκους ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ δὲ μή,
aufert supplementum *ipsum* nouum ‖ *veteri* & *prior* scissura
αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, χ̀ χεῖρον σχίσμα
fit Et nemo ? *iniicit* vinum nouu in vtres veteres
γίνεται. χ̀ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· 22
† *si vero non dirumpit* vinum nouum vtres, & vinum
εἰ δὲ μή, * ῥήσσει ὁ οἶνος τοὺς ἀσκούς, χ̀ ὁ οἶνος
* *effunditur*, & vtres ‖ *perunt* sed vinum nouum in vtres
ἐκχεῖται, χ̀ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς
nouos ? *instiendum* Et factum est † *praetenadare* eum in
καινοὺς † βλητέον. χ̀ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς 23
Sabbatis per sata & cœperunt discipuli eius * *iter*
σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, χ̀ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν
facere vellentes spicas, Et Phariſæi ‖ dicebant
ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας. χ̀ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον 24
ei Ecce quid faciunt ? *in* Sabbatis quod non licet?
αὐτῷ, Ἴδε τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι.
Et ipse ait illis: Nunquam legistis quid fecerit
χ̀ αὐτὸς ἔφη αὐτοῖς, Οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε 25
Dauid quando † *vsum* habuit, & esurit ipse, & qui cum eo?
Δαυὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχε, χ̀ ἐπείνασεν αὐτὸς χ̀ οἱ μετ' αὐτοῦ;
Quomodo introiuit in domum Dei sub Abiathar prin cipe
πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρ 26
Sacerdotum, & panes propositionis manducauit, quos non ‖ *licet*
χιερέως, χ̀ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι
? *aduocare* ? *si non* Sacerdotibus, & dedit † *ex iis* cum eo *existentibus*?
φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, χ̀ ἔδωκε χ̀ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι,

Hoc audito
‖ necesse
? sani
† qui male habent:
* eatin
‖ Phariſæi
? tui autem
† Numquid
* nuptiarum
quamdiu
‖ Quanto tempore secum
ἀφαιρεῖται
? assumentum
† rudis
* alioquin
‖ à veteri, & maior
? mittis
† alioquin dirumpet
* effunditur,
* ῥήσσω
‖ perihunt
? mitti debet
† βάλλω
† iterum cùm ambularet
* progredi & vellere
‖ autem
? discipuli tui
† necessitatem
* erant?
‖ licebat
? nisi
† eis & qui
* erant?

Et dicebat eis Sabbatum propter hominem factum
27 κὴ ἔλεγεν αὐτοῖς, τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο
est, ‖ non homo propter Sabbatum Itaque dominus est § &
28 το, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον ὥστε κύριός ἐστιν
filius hominis † & Sabbati † etiam
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου κὴ τοῦ σαββάτου.

CAP. III. γ'.

Et introivit iterum in synagogam; & erat ibi
1 Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, κὴ ἦν ἐκεῖ
homo ‖ arefactam habens manum: Et observa- ‖ aridam
2 ἄνθρωπος † ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα· κὴ παρετή- ξηραμομαι
bant eum si Sabbatis curaret eum ut accu-
ρουν αὐτὸν εἰ τοῖς Σάββασι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα κατηγο-
sarent illum Et ait homini * arefactam * aridam
3 ρήσωσιν αὐτοῦ κὴ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ † ἐξηραμμένην
habenti manum: Surge in medium Et dicit eis
4 ἔχοντι τὴν χεῖρα, ἔγειραι εἰς τὸ μέσον. κὴ λέγει αὐτοῖς,
Licet Sabbatis benefacere, an malefacere? animam
ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν ‖ salvam facere
σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι, οἱ † δὲ ἐσιώπων κὴ περιβλεψάμε- † At
cos cum ira contristatus super * ulla cor * excitate
αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει † τῆς καρ-
dis eorum, dicit homini Extende manum tuam Et ‖ illi
δίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. κὴ ἀποκατέ-
extendit & restituta est manus ‖ illius sana ut altera στη
ἐξέτεινε κὴ † ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη
Et exeuntes † Pharisæi, statim cum Herodianis con- † autem
6 κὴ ἐξελθόντες οἱ φαρισαῖοι, εὐθέως μετὰ † τῶν ἡρωδιανῶν συμ- ‖ quomodo
silium faciebant adversus eum ‖ ut eum perderent
βούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι.
Et * Jesus † secessit cum discipulis suis ad ma- * autem
7 κὴ ὁ ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ † τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς † τὴν θά-
ret & multa turba à Galilæa secuta est eum,
λασσαν· κὴ πολὺ πλῆθος ἀπὸ † γαλιλαίας ἠκολούθησεν αὐτῷ,
& à Judæa Et ab Hierosolymis & ab
κὴ ἀπὸ † ἰουδαίας, κὴ ἀπὸ ἰερουσαλὴμ, κὴ ἀπὸ † τῆς
8 Idumæa, & trans Jordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem,
ἰδουμαίας, κὴ περαν † ἰορδάνου· κὴ οἱ περὶ τύρον κὴ σιδῶνα,
multitudo magna, audientes quæ faciebat venerunt ad eum
πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν.
Et dixit discipulis suis ut navicula ‖ adsisteret ‖ deserviret
9 κὴ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ
sibi, propter turbam, ut ne comprimerent eum
αὐτῷ, διὰ † τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν.
Multos enim † sanaverat ita ut ‖ irruerent in † sanabat, ‖ irruerent in cum,
10 πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσε, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα

illum

illum tangerent, quotquot habebant *flagella*. Et spiritus
αὐτῶ ἄψωνθ, ὅσοι εἶχον μάστιγας. καὶ τὰ πνεύματα 11
immundi cum illum ‡ *flectebant*, *videbant* ei &
τὰ ἀκάθαρτα ὅταν αὐτὸν ἐθεώρ, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ
clamabant, dicentes: *Quod tu es filius Dei*
ἔκραζε λέγοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
Et † *multa comminabatur eis, vt ne manifestum illum faerent*
καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσι 12
Et * *ascendit* in montem, & ‡ *adegit* quos voluit ipse:
καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρ, καὶ προσκαλεῖτ οὓς ἤθελεν αὐτὸς· 13
& venerunt ad eum. Et fecit duodecim, vt
καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησεν δώδεκα, ἵνα 14
essent cum illo & vt mitteret eos praedicare
ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν
† *dedit illis potestatem curandi* ‡ *efficiendi*
Et † *habere auctoritatem curare* infirmitates, & ‡ *ejicere*
καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ 15
daemonia. Et imposuit Simoni nomen *Petrum*
δαιμόνια. καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνομα πέτρον 16
Et Iacobum Zebedaei, & Ioannem fratrem
καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ 17
Iacobi & imposuit eis nomina Boanerges, quod est,
ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα βοανηργές, ὅ ἐστιν,
Filii tonitrui. Et Andream, & Philippum, & Bartholomaeum,
υἱοὶ βροντῆς· καὶ ἀνδρέαν, καὶ φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖον, 18
& Matthaeum, & Thomam & Iacobum Alphaei & Thad-
καὶ ματθαῖον, καὶ θωμᾶν, καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ἁλφαίου, καὶ θαδ-
daeum & Simonem ‡ *Cananitem*.
δαῖον, καὶ σίμωνα τὸν καναναῖτην·
Et Iudam Iscariotem, qui & tradidit illum.
καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.
Et veniunt ad domum & conuenit iterum turba,
καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, 19
ita vt non † *posse* ipsos neque panem manducare
ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. 20
‡ *audientes* qui ad ipsum, exierunt *prehendere* eum: dice-
καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλε- 21
bant enim, ‡ *Quod extra se esset*. Et Scribae qui ab Hierosolymis
γον γάρ, ὅτι ἐξέστη. καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων 22
† *descendentes*, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe
καταβάντες, ἔλεγον, ὅτι βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι
daemoniorum eiicit daemonia. Et ‡ *adu-*
τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. καὶ προσκαλεσά- 23
cans eos in parabolis dicebat illis: Quomodo potest
μενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, πῶς δύναται
Satanas Satanam eiicere? Et si regnum in seipsum
σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν, καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν 24
diuisum fuerit, non potest stare regnum illud. Et si do-
μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· καὶ ἐὰν οἰ- 25
mus super semetipsam diuisa fuerit non potest stare domus illa.
κία ἐφ' ἑαυτὸν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη.

Et

* plagas.

‡ videbant, procidebant

† vehementer † manifestarent

* ascendens ‡ vocauit ad se

† dedit illis potestatem curandi ‡ efficiendi

* Petrum

‡ Cananitem,

† posse

‡ eum audissent sui, * tenere

‡ Quoniam in furorem versus est.

† descendentes,

‡ aduocati eis,

Et si satanas consurrexerit in semetipsum, divisus est, & non † potest
26 καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν μεμέρισται, οὐ δύναται
stare sed finem habet Nemo potest vasa
27 σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη τοῦ
fortis ingressus in domum eius, diripere, * si non
ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ
prius fortem alliget & tunc domum eius diripiet
πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.
Amen dico vobis Quoniam omnia dimittentur peccata
28 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα
filiis hominum & blasphemiæ † quæcunque blasphe-
τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι ὅσας, ἂν βλασφη-
mauerint Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non
29 μήσωσιν· ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ
† habet remissionem in æternum, sed * obnoxius est æterni * iudicij
ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως
Quoniam dicebant Spiritum immundum habet
30 ὅτι ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.
Veniunt igitur fratres & mater eius & foris stantes,
31 Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἔξω στάντες,
miserunt ad eum vocantes eum Et sedebat
32 ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν· καὶ ἐκάθητο
turba circa eum: ‖ dicebant autem ei: Ecce mater tua, &
ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου, καὶ οἱ
fratres tui, & sorores tuæ foris quærunt te
ἀδελφοί σου, καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσί σε.
Et † respondit eis dicens: Quæ est mater mea, & mei
33 καὶ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, λέγων, τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, ἢ οἱ
fratres mei? Et circumspiciens * circuli circa se
34 ἀδελφοί μου, καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν
sedentes, ait: Ecce mater mea, & fratres mei
καθημένους, λέγει, ἴδε ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου·
Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus,
35 ὃς γὰρ ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου,
& soror mea, & mater est
καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ἐστί.

CAP. IIII. ℣.

Et iterum cœpit docere ‖ iuxta mare & † co
1 Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ συνά-
ἄγεται ad eum turba multa, ita ut ipsum ascendentem in
ἤχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ
nauigium sedere in mari & omnis turba ‖ ad
πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν
mare super terram erat Et docebat eos in para-
2 θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν· καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παρα-
bolis multa, & dicebat illis in doctrina sua
βολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ

† & ‖ potest

* nisi

† quibus

† habebit
* reus erit
* delicti

* Et

‖ & dicunt

† respondens
eis, ait
* &
* eos qui in
circuito eius
sedebant,

‖ ad
† congregata

‖ paulùm ascendens sederet
circa

Audite. Ecce exiit seminans ‖ *seminare*
ἀκούετε. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρει· 3
Et † *factum est* in *seminando*, hoc quidem cecidit circa viam:
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, 4
& venerunt volucres cæli & *deuorauerunt* illud
καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό.
Aliud verò cecidit super petrosa, vbi non habuit terrã mul-
ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολ- 5
tam: & statim exortum est * *propter non habere profunditatẽ* terræ
λὴν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς·
‖ *Sole autem exoriente*, æstuauit & † *eò non habere*
ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, † ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν 6
radicem, exaruit. Et aliud cecidit in spinas & ascen-
ῥίζαν, * ἐξηράνθη καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέ- 7
derunt spinæ & suffocauerunt illud, & fructum non dedit
βησαν αἱ ἄκανθαι καὶ † συνέπνιξαν αὐτὸ καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε.
Et aliud cecidit in terram ‖ *pulchram* & dabat fructum ascen-
καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς † γῆν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀνα- 8
dentem & crescentem & afferebat vnũ triginta, & vnum sexa
βαίνοντα καὶ αὐξανόμενα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξή-
ginta, & vnũ centum & dicebat: * *Habens aures* ‖ *audire*, audiat.
κοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω 9
* *Cum autẽ factus esset solus* interrogauerunt eum ‖ *qui circa eum*
Ὅτε δὲ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν 10
cum duodecim, parabolam. Et dicebat eis: Vobis
σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὑμῖν
datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem
δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον † βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ
* foris, ‖ in parabolis omnia fiunt. Vt † *aspicientes*
τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται· ἵνα βλέποντες 12
aspiciant, & non videant & audientes audiant, & non
βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ
intelligant: nequando conuertantur, & dimittantur eis pec
συνιῶσι μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμάρ-
cata. Et ait illis: Nescitis parabolam
τήματα. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὐκ οἴδατε † τὴν παραβολὴν 13
hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?
ταύτην, καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε,
† *Seminans*, verbum seminat. Hi autem sunt qui circa
ὁ σπείρων, τὸν λόγον σπείρει. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ 14
viam, vbi seminatur verbum, & cùm audierint, confestim
τὴν ὁδὸν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως 15
venit Satanas, & aufert verbum * seminatum ‖ in
ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν †
cordibus eorum. Et hi sunt similiter † *in petrosa*
καρδίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη 16
† *seminati*, qui cùm audierint verbum, statim cum gaudio
σπειρόμενοι, οἵτινες ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς
accipiunt illud: Et non habent radicem in semetipsis,
λαμβάνουσιν αὐτόν. καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, 17

sed

‖ ad seminandum?

† dum seminat aliud
‖ comederunt

* quoniam non haberbat altitudinem
‖ Et quando exortus est sol, † eo quod non habebat

† καυματίζομαι
* ξηραίνομαι
† συμπνίγω

‖ bonam

Qui habet ‖ audiendi,
* Et cùm esset singularis,
‖ hi qui cum eo erant

* qui ‖ sunt,
† videntes videant,

‖ Qui seminati,

quod ‖ est

† qui super

‖ seminantur,

sed temporales sunt deinde orta tribulatione * aut persecutione
ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν εἶτα γενομένης θλίψεως, ἢ διωγμοῦ
propter verbum, confestim scandalizantur
διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζονται.
Et hi sunt qui in ‖ spinas seminati, hi sunt
18 καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι· οὗτοί εἰσιν,
qui verbum † audientes, Et * cura seculi huius,
19 οἱ τὸν λόγον ἀκούσαντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου,
& deceptio diuitiarum, & circa reliqua ‖ cupiditates intro
καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπο-
euntes suffocant verbum, & * infructuosus efficitur
ρευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.
Et hi sunt ‖ in terram † pulchram seminati ‡, qui
20 καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες
audiunt verbum, & suscipiunt, & * fructum ferunt, unum
ἀκούουσι τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν
triginta, & unum sexaginta, & unum centum. Et dicebat
τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. Καὶ ἔλεγεν
illis Numquid lucerna venit vt sub modo ponatur aut
21 αὐτοῖς, μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον † τεθῇ, ἢ
sub lecto? nonne vt super candelabrum imponatur?
ὑπὸ τὴν κλίνην, οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ;
Non enim est aliquid absconditum, quod non manifestetur nec factum est
22 οὐ γάρ ἐστί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο
occultum, sed vt in palam veniat Si quis habet aures
23 ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα
‖ audiat, audiat Et dicebat illis Videte quid audiatis
24 ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε·
In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adijcietur vobis
ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν
audientibus Qui enim habet, dabitur illi & qui
25 τοῖς ἀκούουσιν. ὃς γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς
non habet ? & quod habet auferetur ab eo Et dicebat Sic
26 οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει † ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ἔλεγεν, Οὕτως
est regnum Dei, quèadmodum si homo iaciat semen terram
ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον
in terram Et dormiat, & † exurgat nocte & die &
27 ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ
semen germinet & * augeatur vt nesciat ille
ὁ σπόρος βλαστᾷ καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός·
‖ spontanea enim terra ? fructum fert, primum herbam, deinde spi-
28 αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στά-
cam, deinde plenum frumentū in spica † Cum vero ed dederit
29 χυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. ὅταν δὲ παραδῷ
fructus, statim mittit falcem, quoniam adest
ὁ καρπὸς, εὐθὺς ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ
messis Et dicebat Cui assimilabimus regnum
30 θερισμός. καὶ ἔλεγε, Τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν
Dei aut * in qua parabola constituemus illud?
τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν ποίᾳ παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν;

* ,&

‖ alii
? spinis seminantur
† audiunt,
* aruma
‖ concupiscentiæ

* sine fructu

‖ qui super
? bonam
† sunt,
* fructificant,

τίθημι

‖ audiendi,

? enim
ἀείρομαι

† exurgat

* increscat &

‖ Vltro
? fructificet
† Ecce cum se produxerit

Sicut ‖ granum sinapis, quod cùm seminatũ fuerit in terra mi- 31
ὡς κοκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τ γῆς, μικρό-
nus ? omnibus seminibus est quæ * in terra Et cùm 32
τερον πάντων τῶν σπερμάτων ὄντων τῶν ἐπὶ τ γῆς· καὶ ὅταν
* seminatũ fuerit ascendit ‖, & fit omnibus oleribus maius
σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μεῖζων,
& facit ramos magnos ita vt ? posse sub vmbra
καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν
eius * volatilia cæli * nidulari
αὐτῆς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.
Et talibus parabolis multis loquebatur eis ‖ sermonem, 33
καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τ λόγον,
prout poterant audire Sine autem parabola non loquebatur 34
καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν. χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλ
eis ? priuatim autem discipulis suis * disserebat omnia.
αὐτοῖς κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα.
Et ait illis in illa die, * sero facto, 35
καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας γενομένης,
Transeamus ‖ in vlteriora Et dimittentes turbam, 36
διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν· καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον παρα
sumunt eum ? vt erat in * nauigio & alia erant nauigiola
λαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια
erant cum illo Et facta est procella venti magna at
ἦν μετ' αὐτοῦ· καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη, καὶ τὰ δὲ 37
fluctus ‖ mittebant in nauigium vt ipsum iam impleri
κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε ἤδη γεμίζεσθαι
Et erat ipse in puppi super ceruical dor- 38
καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον κα-
miens & excitant eum, & dicunt illi Magister
θεύδων· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε,
non ? cura est tibi quia perimus? Et * excitatus obiurgauit 39
οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολύμεθα; καὶ † διεγερθεὶς ἐπετίμησε
ventum, & dixit mari: *Sile, obmutesce Et * quie 40
τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ, σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκό-
uit ventus & facta est tranquillitas magna
πασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.
Et ait illis: Quid timidi estis? ita ? quomodo non habetis fidem? 41
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί δειλοί ἐστε οὕτω, πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν;
Et timuerunt * timorem magnum & dicebant ad * inuicem
καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους,
Quisnam iste est, quia & venti & mare obe-
τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπα-
diunt ei?
κούουσιν αὐτῷ;

CAP. V. ℓ.

Et venerunt ‖ *in vlteriora* maris in regionem 1
Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τ
? Gadarenorum Et exeunti ei * ex nauigio, statim 2
Γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως

¶ granum
? est * sunt
* natum ‖ in arborem,
? possint
* aues * habitare
‖ verbum,
? seorsum * differebat * cum sero esset factum
‖ contrà
? ita * naui, & alia naues * &
‖ mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis.
? ad te pertinet * exurgens, comminatus est vento,
διεγείρομαι
* Tace, ‖ cessauit ? necdum * timore magno alterutrum Quispiam
‖ trans fretum
? Gerasenorum * de naui,

occur-

occurrit ei ex * monumentis homo in spiritu
† ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι
immundo Qui domicilium habebat in monumentis &
3 ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασι καὶ
neque catenis ‖ *nemo* poterat cum ligare ¶ *Propter eum*
4 οὐτ' ἁλύσει οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν
saepè compeditus & catenis † *ligatum esse, & disruptas esse ab eo*
πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ
ramenas, & pedicas contritas esse & necio cum
τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας † συντετρῖφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν
potérat domare Et * *per omnem noctem & diem* in
5 ἴσχυε δαμάσαι· καὶ διαπαντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς
monumentis & in montibus erat clamans, & concidens seipsum
μνήμασι καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν
lapidibus Videns autem Iesum à longè, cucurrit, &
6 λίθοις. ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ
adorauit eum: Et clamans voce magna, dixit * Quid
7 προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ, εἶπε, Τί
mihi & tibi, Iesu fili Dei altissimi? adiuro te ‖ Deum
ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁρκίζω σε τὸν θεὸν
ne me torqueas Dicebat enim illi Exi spiritus
8 μή με βασανίσῃς. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα
immunde ab homine ¶ Et interrogabat eum Quod
9 τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου· καὶ ἐπηρώτα αὐτὸν, Τί
tibi nomen? ‖Et * *respondit dicens* Legio nomen mihi; quia multi
σοι ὄνομα, καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, Λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί
sumus Et ¶ *adpellabat eum multa, ut ne se mit-*
10 ἐσμεν· καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀπο-
tat extra regionem Erat autem ibi † *ad montem* grex
11 στείλῃ ἔξω τῆς χώρας. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη
porcorum magnus, pascens * Et ‖ *adpellabant eum*
12 χοίρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν
omnes Daemones, dicentes Mitte nos in porcos,
πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες, πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους,
vt in eos introeamus Et concessit eis statim
13 ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν· καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως
Iesus Et exeuntes spiritus immundi, introie-
ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλ-
runt in porcos: & *precipitatus* grex per *praecipitium*
θον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ
in *mare* ‖ *erant enim ut* duo millia & suffocati sunt in
εἰς τὴν θάλασσαν ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ
mari * *At pascentes porcos fugerunt, & nuntia-*
14 θαλάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους ἔφυγον, καὶ ἀπήγ-
verunt in ciuitatem, & in agros & egressi sunt videre
γειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς· καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν
quid esset ‖ *factum* Et veniunt ad Iesum, & ¶ *vi-*
15 τί ἐστι τὸ γεγονός· καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεω-
dent illum sedentem & vestitum, & *qui a daemonio*
ροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σω-

* de ἀπαντάω

‖ iam quisquã
¶ Quoniam
† vinctus diruperat catenas, & compedes commiuuisset σωντρίβω μαι
* semper die ac nocte

‖ per

¶ isto

* dicit ei Iesus.

¶ deprecabatur eum multum, ne se expelleret
† *Erat*
‖ deprecabantur eum spiritus,

¶ magno impetu grex praecipitatus est
‖ ad

* Qui autem pascebant eos,

‖ facto
¶ vident illum qui a daemonio vexabatur,

ex mentis cum qui habuerat legionem & timuerunt
φροντοῦντα † ἐχηκότα † λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν

† Narraverunt autem illis vidérent, quomodo factum esset ‖ de
διηγήσαντο δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαι- 16
monizato, & de porcis. Et † cœperunt ad
μονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων καὶ ἤρξαντο πα- 17
rogare cum, † abire de finibus eorum.
ρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν

* Et ascendente ipso in navigium, adsecabat illum ‖ demo-
καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμο- 18
niacus, vt esset cum illo. † At Iesus non admisit eum;
νισθεὶς ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. † ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτ',
sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & 19
ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, Ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ
annuntia illis quanta tibi Dominus † fecit, & misertus ‖ sui
ἀνάγγειλον αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος ἐποίησε, καὶ ἐλεήσει σε

Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta
καὶ ἀπῆλθε, καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει, ὅσα 20
fecisset ‖ ei Iesus: & omnes mirabantur.
ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον

Et † trajiciente Iesu in navigio rursum † in
καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ 21
vlteriùs, multa est turba multa ad eum, & erat * iuxta
πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἦν παρὰ τὴν
mare. Et ecce venit ‖ vnus Archisynagogorum
θάλασσαν· καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων,
nomine Iairus: & videns eum, procidit ad 22
ὀνόματι Ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ,
Et † adorabat eum multùm, dicens: Quoniam ‖ filia
καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, λέγων, ὅτι τὸ θυγάτριόν 23
mea extremè habet, vt veniens imponas ei manum, vt
μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως
seruetur, & viuat. Et abiit cum illo: & sequebatur
σωθῇ, καὶ ζήσῃ. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθει 24
eum turba multa, & comprimebant eum.
αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν.

Et mulier * quædã existens in fluxione sanguinis ‖ annos duodecim,
Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, 25
Et † multa perpessa à † multis medicis, & * insumpsis
καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα
quæ apud se omnibus, & nihil adiuta, sed ma-
τὰ παρ' ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλ- 26
gis in deterius ‖ veniens. Audiens de Iesu,
λον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ 27
* veniens in turba retrò ‖ tetigit vestimentum eius.
ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ·

Dicebat enim: Quia si vel † vestimenta eius tetigero, † seruabor.
ἔλεγε γὰρ, ὅτι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι 28
Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: & sensit
καὶ ἀθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω 29

corpore, quia sanata est à * flagello Et statim Iesus
30 τῷ σώματι, ὅτι ἰαθη ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ ἰησοῦς
cognoscens in semetipso ‖ ex se efficacitatem profectam, con
ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπι-
uersus † in turba aiebat Quis mea tetigit vestimenta?
στραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε, τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων,
Et dicebant ei discipuli sui; ‖ Aspicis turbam
31 καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, βλέπεις τὸν ὄχλον
comprimentem te, & dicis Quis me tetigit?
συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο,
Et circumspiciebat videre * hoc fæminam
32 καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν.
At mulier ‖ timens & tremens, sciens quod factum esset in
33 ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ'
se, venit & procidit ‖ ei, & dixit ei omnem
αὐτῇ, ἦλθε καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν
veritatem Ille autē dixit ei Filia, fides tua ‖ seruauit
34 ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ
te vade in pace, & esto sana à * flagello tuo
σε ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου.
Adhuc eo loquente, veniunt ‖ ab Archisynagoge, di
35 ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέ-
centes: Quia filia tua mortua est, quid † adhuc vexas
γοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν
magistrum? ‖ At Iesus statim audiens sermonem di-
36 διδάσκαλον, ὁ δὲ ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λα-
ctum, ait Archisynagoge: * Ne metue solum crede
λούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε
Et non admisit quenquam se consequi ‖ præter non Petrum
37 καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ πέτρον,
& Iacobum, & Ioannem fratrem Iacobi
καὶ ἰάκωβον, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν ἰακώβου.
Et † venit in domum Archisynagogi, & videt tu
38 καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρ-
multum, ‖ flentes & ululantes multum,
ρυβον, κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά
Et ingressus ait illis Quid * tumultuamini & plorati?
39 καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε, τὸ
puella non mortua est, sed dormit Et irridebant
40 παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει καὶ κατεγέλων
eum Ipse verò ejectis omnibus, assumit patrem
αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν ἅπαντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τῆ
puellæ, & matrem, & qui ‖ cum ſi, & † ingreditur vbi
παιδίου, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου
erat puella iacens. Et ‖ prehendens manum
41 ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς
puellæ, ait illi Talitha cumi, quod est interpreta
τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, ταλιθὰ κοῦμι, ὅ ἐστι † μεθερμηνευόμενον
tum, Puella, tibi dico, * exurge Et confestim surrexit
42 κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. καὶ εὐθέως ἀνέστη

* plaga
‖ virtutem quæ exierat de illo
† ad turbam,
† Vides
* eam quæ hoc fecerat
‖ verò
† ante eum
† saluam fecit
* plaga tua.
‖ nuncij ad Archisynagogum,
† vltrà
† Iesus autem audito verbo quod dicebatur
* Noli timere tantummodo
‖ nisi
† veniunt
† &
* turbamini
‖ secum erant † ingrediuntur
† tenens
μεθερμηνεύομαι
surge

† autem

ἐξίσταντο

† vehementer,

" iussit

γινώσκω

puella, & deambulabat erat † enim annorū duodecim Et obstupuerunt
τὸ κοράσιον, καὶ διεστάλη αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μη-
stupore magno Et præcepit illis † multa, vt ne
δεὶς γνῷ τοῦτο καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν. 43

CAP VI. ς'.

* abiit

† sequebantur

† admirabantur in doctrina eius

" omni ?

* est ‖ quæ † virtutes

Ioseph, ‖ Nonne &

† nobiscum sunt?

" Et * hinc honore, nisi

† cognatione sua,

† virtutem

" nisi paucos infirmos impositis manibus

* castella in circuitu

† vocauit

† binos,

" potestatem

* ne quid

† in via, nisi

† neque

" induerentur duabus tunicis.

ὑποδέω.

Et egressus est inde, & * venit in patriam suam &
Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ
† sequuntur eum discipuli sui Et facto Sab- 1
ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ γενομένου σα-
batho cœpit in synagoga docere & multi audien- 2
βάτου ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν καὶ πολλοὶ ἀκούον-
tes, † admirabantur, dicentes Vnde huic hæc ? & quæ
τες ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες, πόθεν τούτῳ ταῦτα, καὶ τίς ἡ
* sapientia ‖ data * illi, & † efficaciæ tales * per manus
σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν
eius efficiuntur? Nonne hic est faber filius Mariæ,
αὐτοῦ γίνονται, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, 3
frater vero Iacobi & * Ioſe & Iudæ, & Simonis? ‖ Et non sunt
ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ, καὶ Ἰούδα, καὶ Σίμωνος, καὶ οὐκ εἰσὶν
sorores eius hic † apud nos? Et scandalizabantur in illo
αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ
" Dicebat autem illis Iesus Quia non est Propheta * inhonorabilis, 4
ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος,
si non in patria sua & in † cognatis & in domo
εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
sua Et non poterat ibi vllam † efficaciam facere,
αὐτοῦ καὶ οὐκ ἠδυνατο ἐκεῖ ἐδεμίαν δυναμιν ποιῆσαι,
" si non paucis infirmis impositis manibus curauit. 5
εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσεν
Et mirabatur propter incredulitatem eorum & circuibat * vi-
καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ περιῆγε τὰς κω-
cos in ethnicos docens. Et † aduocat duodecim 6
μας κύκλῳ διδάσκων καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα
& cœpit eos mittere † duos duos & dabat illis " auctoritatem
καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξου-
spiritum immundorum
σίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων Et præcepit 7
eis * vt nihil tollerent † ad viam, si non virgam tantùm non
αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον μὴ 8
peram, non panem, † non in zona æs, Sed cal-
πήραν, μὴ ἄρτον μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν ἀλλ' ὑπο-
ceatos sandaliis & ne " induamini duas tunicas.
δεδεμένους σανδάλια καὶ μὴ † ἐνδύσησθε δύο χιτῶνας 9
Et dicebat eis Quocunque introieritis in domum, illic ma-
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μέ- 10

dete, donec exeatis indè
11 νετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. Et quicunque non receperint
vos, nec audierint vos exeuntes inde, excu-
ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκπο-
tite pulverem *infra me
ράξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν, εἰς μαρτύ- * pedum vestrorum in testi-
monium illis. Amen dico vobis, tolerabilius erit Sodomis aut
ριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ
Gomorris in die judicii, quàm civitati illi.
γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
Et exeuntes prædicabant ut ‖ pœnitentiam
12 καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι· agerent.
Et dæmonia multa ejiciebant & ungebant oleo mul-
13 καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ †ἤλειφον ἐλαίῳ πολ- ἀλείφω
tos ægros, & ‡sanabant. ‡ sanabantur.
λοὺς ἀρρώστους, καὶ ἐθεράπευον. Et audivit rex
14 καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Herodes (manifestum enim factum erat nomen ejus) & dicebat Quia ‡ est
Ἡρῴδης· φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἔλεγεν, ὅτι
Ioannes *baptizatus a mortuis excitatus est & propter ‖ hoc operantur * Baptista re-
surrexit
ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν ‖ ea virtutes
efficaciæ in illo. Alii ‡ dicebant Quia Elias est ‡ autem
15 αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι ἠλίας ἐστίν· Alii vero dicebant Quia Propheta est, quasi unus ‡ Prophetarum
ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν, ὡς εἷς τῶν προφητῶν. ‡ ex Prophetis
‡ Audiens autem Herodes, ait Quia quem ego decollavi * Quo audito
16 ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρῴδης, εἶπεν, ὅτι ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα ‖ à mortuis re-
surrexit
Ioannem hic ‖ est ipse excitatus est ex mortuis
ἰωάννην, οὗτός ἐστιν αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. ‡ misit ac re-
Ipse enim Herodes ‡ delegans, prehendit Iohannem, & vin- pulit
17 αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρῴδης ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν ἰωάννην, καὶ ἔδη-
xit eum in ‡ carcere propter Herodiadem uxorem Philip- ‡ carcerem
σεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίπ-
pi fratris sui, quia eam duxerat Dicebat enim
που τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ
18 Ioannes Herodi Quia non licet tibi habere uxorem
ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρῴδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ
fratris tui At Herodias * insidiabatur illi & volebat * autem
19 ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ Ἡρῳδιὰς †ἐνεῖχεν αὐτῷ, καὶ ἤθελεν ἐνέχω
eum occidere, ‖ & non poterat Nam Herodes ‡ me- ‖ nec ‡ enim
20 αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐφο-
tuebat Ioannem, sciens eum virum justum & sanctum, &
ζεῖτο τὸν ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ † custodiebat
‡ conservabat eum, & * audiens eum, multa faciebat, & ‖ libenter auditum, ‖ libenter
συνετήρει αὐτὸν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως ‡ cum dies op-
eum audiebat Et ‡ talis portunus acci-
21 αὐτοῦ ἤκουε. καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε Ἡρῴδης ‡ natalitia fuit, natalis fuit
‡ natalitia suæ eorum faciebat principibus suis, & * fecit
τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ, καὶ
tribunis, & primis Galilææ
τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας,

‖ Cumque introisset † saltasset & placuisset ‡ simulque

* vis, αἰτέω

‖ licet † quæ cùm ex isset ‡ At illa dixit

* Cumque introisset † ‖ festinationem

† protinus

‡ est * iuxtaranduni, ‖ propter † noluit ‡ contristare, Sed misso speculatore præcepit ἀποτίθω

* in discos & φέρομαι

* Quo audito

‖ corpus

† conuenientes

‡ quæ

† locum

‖ qui ueniebant & redibant

† spatium mandi edendi βρῶμα ‡ accendentes † maium, ὀπτάνω

Καὶ εἰσελθούσης † θυγατρὸς αὐτῆς Ἡρῳδιάδος, καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ Ἡρῴδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ, † αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐάν αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως ἡμίσους † βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπε τῇ μητρὶ αὐτῆς, τί αἰτήσωμαι; ἡ δὲ εἶπε, τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτίσου. καὶ εἰσελθοῦσα εὐθὺς μετὰ σπουδῆς πρὸς † βασιλέα, ᾐτήσατο, λέγουσα, θέλω ἵνα μοι δῷς † ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτίσου. καὶ περίλυπος ‖ γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους, οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν † ἀθετῆσαι. καὶ εὐθὺς ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα, ἐπέταξεν † ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ. καὶ † συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς † τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον καὶ ἀναπαύσασθε ὀλίγον ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν † εὐκαίρουν. καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τοῦ πλοίου κατ' ἰδίαν. καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας, καὶ † ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προ-

22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33

ierunt eos, & venerunt ad eum. Et exiens vidit
ἦλθον αὐτούς, καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν εἶδεν
34 Iesus multam turbam & misertus eorum est super eos: quia erant πολὺν ὄχλον· καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν
sicut oues non habentes pastorem, & cœpit docere illos ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα· καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς
multa. Et † iam hora multa † facta, accedentes πολλά. καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες
35 ad discipuli eius, † dicunt Quod desertus est locus, αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος,
& iam hora † multa, Abscede eos, vt abeuntes in καὶ ἤδη ὥρα πολλή· ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς
36 † per gyrum agros & vicos † mercentur sibi panes quid τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί
enim edant non habent. † Ille vero respondens, ait illis γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,
37 Date illis vos manducare. Et * dicunt ei. Euntes † vide δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἀπελθόντες ἀγο-
rabimus ducentorum denariorum panes, & dabimus illis manducare. ράσωμεν δηναρίων διακοσίων ἄρτους, καὶ δώσομεν αὐτοῖς φαγεῖν.
† Ille autem dicit eis Quot panes habetis? abite & videte. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, πόσους ἄρτους ἔχετε, ὑπάγετε καὶ ἴδετε.
38 Et † cognoscentes, dicunt; Quinque, & duos pisces. Et * adordinauit καὶ γνόντες λέγουσι, πέντε, καὶ δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν
39 eis recumbere omnes conuiuia conuiuia super viri αὐτοῖς ἀνακλῖναι πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλω-
di super Et discubuerunt † area area per centum ρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσον πρασιαὶ πρασιαί, ἀνὰ ἑκατὸν
& per quinquaginta Et † accepens quinque † panes & καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ
41 duos pisces, respiciens in † celum, benedixit, & τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς † τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ
fregit panes, & dedit discipulis suis, vt κατέκλασε τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα
adponerent * eis & duos pisces diuisit omnibus. παρατιθῶσιν αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο ἰχθῦς ἐμέρισε πᾶσι.
Et manducauerunt omnes, & saturati sunt
καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν
42 Et sustulerunt † fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις καὶ ἀπὸ
43 piscibus Et erant † edentes panes, quinquies mille τῶν ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους, πεντακισχίλιοι
44 viri. Et statim coëgit discipulos suos ad ἄνδρες. καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμ-
45 † ascendere in nauigium, & praecedere in † diuersum ad Bersa- βῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊ-
dam donec ipse absolueret turbam. Et † dimittens δαν ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. καὶ ἀποταξάμε-
46 eos, abiit in montem orare. Et † cum νος
47 illis, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ὀψίας

* misertus est

† cum fieret, accesserunt
† dicentes
* hic,

† præterita. Dimitte illo, † proximas villas
† emant sibi et ea quæ edant ducent. Et

* dixerunt
† tamquam ducentis denariis

† Et

† edm cognouissent, * præcepit illis vt accubere facerent omnes secundum contubernia super viride fœnum
† in partes per centenos & quinquagenos.
† acceptis
† panibus & duobus piscibus, intuens

* ante os:

† reliquias

† autem qui manducauerant, quinque millia virorum.

† manum, vt præcederent eum trans fretum
* dum ipse dimitteret populum,
† cum facta

esset, erat nauis

" videns

* vigiliam

‖ At illi vt viderunt

† ἀνακράζω

* παράβλω

" nolite timere

" nauim & cessauit

* plus magis intra se

‖ obcæcatum

" cùm transfretassent

πορεύω

" Cumq; egressi essent de naui, " cognouerunt eum Et percurrentes vniuersam regionem eam ‖ eos qui se malè habebant " eum esse " in villas, aut ciuitates,

* deportabantur

‖ salui fiebant

‖ de Scribis.

" cum vidissent

" ex discipulis " non sortis manducare ‖ vituperasse runt. " enim

fuit, erat nauigium in medio mari, & ipse solus
γῆ οὐσης, μόνον τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆ θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος
in terra. Et vidit eos laborantes in
ὢν τῆ γῆς καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ
remigando: (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam 48
ἐλαύνειν μῆν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς· καὶ περὶ τετάρτην
* vigiliam nocti venit ad eos circumambulans super
φυλακὴν τῆ νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆ
mare & volebat præterire eos ‖ Illi vero videntes
θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες 49
eum circumambulantem super mare putauerunt phantasma esse
αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆ θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι,
& exclamauerunt: Omnes enim eum viderunt & conturbati sunt
καὶ † ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ * ἐταράχθησαν· 50
Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite
καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσεῖτε·
ego sum, " nolite timere.
ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε.
" nauigium: & quieuit ventus. Et valde ex abundantia sibi ipsi 51
καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον· καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς
stupebant, & mirabantur Non enim intellexerunt de panibus:
ἐξίσαντο, καὶ ἐθαύμαζον. ἦν γὰρ ζωωμένη τῆ πῖς ἄρτοις
erat enim cor eorum ‖ obcæcatum Et * pertranseuntes 52
ἐπὶ τῶν καρδία αὐτῶν † πεπωρωμένη. καὶ διαπεράσαντες 53
venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt.
ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρὲτ καὶ προσωρμίσθησαν.
" Et exeuntibus illis * statim continuò * agnoscentes eum
καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, 54
Circumcurrentes omnem circumvicinam illam, cœperunt in
περιδραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ 55
grabatis ‖ male habentes circumferre, vbi audiebant
τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον
* quod illic esset Et quocunque introibat in vicos, vel " vr
ὅτι ἐκεῖ ἐστι. καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγορᾶις ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ 56
bat, vel agros, in plateis " ponebant infirmos, &
" adorabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tan-
παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅ-
gerent: & quotquot tangebant eum, ‖ seruabantur
ψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσώζοντο.

CAP. VII. ζ'

Et conueniunt ad eum Pharisæi, & quidam ‖ Scri-
Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμ-
barum venientes ab Hierosolymis Et * quosdam 1
ματέων ἐλθόντες ἀπὸ ἱεροσολύμων καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν 2
" discipulorum eius communibus manibus, hoc est, ‖ illotis, videntes
μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἀνίπτοις, ἐσθίοντας
panes, ‖ increpabant
ἄρτους, ἐμέμψαντο. Nam Pharisæi * & omnes Iu-
οἱ γὰρ φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰου- 3

dæi,

dei, * ſi non pugillatim lauerint manus, non manducant, te-
δεῖν, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρα-
nentes traditionem seniorum Et à foro,
4 πτοῦντες τὴν παράδοσιν † πρεσβυτέρων· καὶ ἀπ' ἀγορᾶς,
* ſi non baptizentur, non comedunt & alia multa sunt, quæ
ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι· καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ
‖ assumserunt prehendere lauiones poculorum & sextariorum, & æramen-
παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν, καὶ χαλ-
torum, & lectorum † Deinde interrogant eum Phari-
κίων, καὶ κλινῶν· ἔπειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ φαρι-
5 sæi & Scribæ Quare discipuli tui non ambulant
σαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, διατί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι
iuxta traditionem seniorum, sed ‡ illotis manibus
κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν
manducant panem? * Ille vero respondens, dixit eis: Quid ‖ pul-
6 ἐσθίουσι † ἄρτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι κα-
chre prophetavit Esaias de vobis hypocritis, sicut scri-
λῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέ-
ptum est Hic populus labiis me honorat, at cor † eorum
γραπται, οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
longe abest à me ‡ Frustrà autem colunt me, do-
7 πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονταί με, δι-
centes doctrinas* præcepta hominum
δάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων.
Relinquentes enim mandatum Dei, ‖ prehenditis traditionem
8 ἀφέντες γὰρ † ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε † τὴν παράδοσιν τῶν
hominum, † lauiones sextariorum & poculorum & alia similia
ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια
‡ ei simile multa facitis. Et dicebat illis * Pulchre abrogatis
τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, καλῶς ἀθετεῖτε
9 mandatum Dei, vt traditionem vestram seruetis
τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.
Moyses enim dixit Honora patrem tuum & matrem tuam
10 Μωσῆς γὰρ εἶπε, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου·
& ‖ maledicens patri vel matri, morte † finietur
καί, ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω·
Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri vel matri,
ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί,
11 Corban, (quod est donum) ‖ quod ex me iuuaberis.
κορβᾶν, ὃ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς·
Et non amplius sinitis cum quicquam facere patri suo, aut
12 καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ
* Irritum facientes verbum Dei ‖ tradi-
13 τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παρα-
tione vestra quam tradidistis Et similia huiusmodi multa
δόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε· καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ
facitis Et aduocans † omnem turbam, dicebat
14 ποιεῖτε. καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγε
illis Audite me omnes, & intelligite
15 αὐτοῖς, ἀκούετέ μου πάντες, καὶ συνίετε· οὐδέν ἐστιν

* nisi crebrò

* nisi

‖ tradita sunt illis seruare, baptismata ca licum & vrceorum,
† Et interrogabant

‡ communibus

* At
‖ Bene

† autem

‡ In vanum

* &

‖ tenentes traditiones
† baptismata vrceorum & calicum:
‡ his
* Bene irritum fecistis præceptum

‖ qui maledixerit
† moriatur:

‖ quodcunque ex me, tibi profuerit: Et vltrà non dimittitis
* pescindentes
‖ per traditionem vestram

† iterum

extra

extra hominem introiens in eum, quod ‡possit
ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται
eum communicare sed exeunte ab eo, ille
αὐτὸν κοινῶσαι ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά
sunt ‡communicantia hominem Si quis habet aures audiendi,
ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, 16
audiat Et cum intrasset in domum à turba,
ἀκουέτω. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, 17
interrogabant eum discipuli eius ‡de parabolam
ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς.
Et ait illis Sic & vos imprudentes estis? Non ‡intelligitis
καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε, 18
quia omne extrinsecus intrans in hominem non potest
ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται
eum communicare Quia non intrat eius in cor,
αὐτὸν κοινῶσαι ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, 19
sed in ventrem *, & in secessum exit, pur
ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθα-
gans omnes escas? Dicebat autem quod ex homi-
ρίζον πάντα τὰ βρώματα, ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώ- 20
ne ego sum illud communicat hominem
που ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
‡ Intus enim, de corde hominum ‡ cogitationes
ἔσωθεν γὰρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ 21
malæ egrediuntur, adulteria, fornicationes cædes, Furta,
κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι. κλοπαὶ, 22
auaritiæ ‖ malitiæ, dolus ‡ lasciuia, oculus malus,
πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς,
blasphemia, superbia, ‡ amentia Omnia hæc
βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη πάντα ταῦτα τὰ 23
mala abintus * egrediuntur & communicant hominem
πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
Et inde surgens, abiit in ‖ confinia Tyri &
καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ 24
Sidonis & ingressus in domum neminem voluit scire
Σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς τινα οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι,
& non potuit latere † Audiens enim mulier de eo,
καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, 25
cuius habebat ‖ fibula spiritum immundum, * intrans prot
ἧς εἶχε τὸ θυγάτριον πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέ-
dit ad pedes eius Erat autem mulier † Græca,
πεσεν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνὶς, 26
Syrophœnissa genere Et rogabat eum vt dæmonium
Συροφοινίκισσα τῷ γένει· καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον
ejiceret de filia eius ‡ At Iesus ait ei
ἐκβάλλῃ ἀπὸ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, 27
Sine prius saturari filios: non enim bonum est
ἄφες πρῶτον † χορτασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ γὰρ καλόν ἐστι
sumere panem filiorum, & mittere ‡ catellis
λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις

‖ canibus At

* posit eum coinquinare
* quæ de homine procedunt,
‖ quæ communicant
† parabolam
‡ intelligitis,
* vadis,
‖ quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant
† Ab
‡ malæ cogitationes procedunt:
* homicidia,
‖ nequitiæ
† impudicitiæ,
‡ fultitia
* procedunt,
‖ fures
† Mulier enim statim vt audiuit
‡ filia
* intrauit, &
† enim
† gentilis,
‡ Qui dixit illi
* bonum
χρτάζομαι
‖ canibus At

Illa verò respondit, & dicit illi: Utique Domine † etenim ca-
28 ἡ δὲ ἀπεκρίθη, καὶ λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια
telli sub mensa comedunt de micis puerorum.
ἐσθίουσιν ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων.
Et ait illi: Propter hunc sermonem, vade: exiit
29 καὶ εἶπεν αὐτῇ, διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπαγε· ἐξελήλυθε τὸ
dæmonium à filia tua. Et ‡ abiens in
30 δαιμόνιον ἀπὸ τῆς θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν
domum suam, invenit * dæmonium egressum, & filiam
οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα
conclam super lectum. Et iterum exiens de
βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης. καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν
finibus Tyri ‖ & Sidonis, venit ad mare Gali-
ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθε πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλι-
lææ, † per medium finium Decapoleos. Et ‡ ferunt
31 λαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως. καὶ φέρουσιν
ei surdum * agrelinguemtem, & inuocant eum vt imponat
32 αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ
illi manum. Et ‖ assumens eum de turba
αὐτῷ τὴν χεῖρα. καὶ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου
33 † privatim misit digitos suos in auriculas eius: &
κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ
expuens, tetigit linguam eius. Et suspiciens in
πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ· καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν
34 cælum, ingemuit, & ait illi: Ephphata, quod est, Ad
οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ, ἐφφαθά, ὅ ἐστι, † διανοίγου.
aperire. Et statim ‖ aperta sunt eius aures:
35 ἀνοίχθητι. καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί,
& ‖ solutum est † vinculum linguæ eius: & loquebatur recte.
καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.
Et præcepit illis † ne nemini dicerent. Quanto autem ille
36 καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. ὅσον δὲ αὐτὸς
eis præcipiebat, ‖ magis † amplius prædicabant
αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον·
Et ‡ supramodum perterrebantur, dicentes: * Pulchre omnia fe-
37 καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες, καλῶς πάντα πε-
cit & surdos ‖ facit audire, & mutos loqui
ποίηκε καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

CAP VIII ℣.

In illis diebus † cùm turba multa esset, & non
1 Ἐν ἐκείναις τῶν ἡμέραις πάλιν ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ
habentibus quid comederent, advocans Iesus discipulos
ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς
suos, dixit illis: Misereor commoneor super turbam: quia
αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι
2 ‡ iam dies tres manent apud me & non habent quid manducent
ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι.
Et si ‖ dimisero eos ieiunos in domum suam, ‖ exci-
3 καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθή-

† nam &

‡ cùm abiisset

* puellam in lectum supra lectum, & dæmonium exiisse

‖ venit per Sidonem

† inter medios fines

‡ adducunt & mutum, & deprecabantur

‖ apprehendens

† seorsum, aliis

διανοίγου

* ne cui

‖ tanto † plus

‖ ea amplius admirabantur. Bene ‖ fecit

† iterum cùm turba multa esset nec haberent quod manducarent convocatis discipulis, ait illis: Misereor ‡ ecce iam triduo sustinent me nec habent quod ‖ dimisero ‖ deficient

uentur in via quidam enim † *eorum* de longè venerunt

σον ℈ ⲥⲉ τῇ ὁδῷ· πινὲς γὰ αὐτῶν μακρόθεν † ἥκασι

Et respondérunt ei discipuli sui Vnde illos

ϰὴ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν τούτους 4

poterit quis hic saturare panibus in solitudine?

δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας,

Et interrogauit eos Quot habetis panes? † *Illi vero* dixerunt Septem

ϰὴ ἐπηρώτα αὐτούς, πόσους ἔχετε ἄρτους, οἱ δὲ εἶπαν, ἑπτά 5

Et præcepit turbæ discumbere super terram Et accipiens

ϰὴ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· ϰὴ λαβὼν 6

septem panes, gratias agens, fregit & dabat discí

τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασε, ϰὴ ἐδίδου τοῖς μα-

pulis suis, vt apponerent & apposuerunt turbæ

θηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παρατιθῶσι ϰὴ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ

Et habebant piscículos paucos & * *benedixit*, ait apponi

ϰὴ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα, ϰὴ εὐλογήσας, εἶπε παρατεθῆναϲ

ipsos Comederunt autem, & saturati sunt & sustulerunt ‖ re-

ϰὴ αὐτά ἔφαγον ℈, ϰὴ ἐχορτάσθησαν· ϰὴ ἦραν περισ- 8

dundantia fragmentorum septem sportas Erant autem † *eum*

σεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν ℈ οἱ φα- 9

edentes quasi quatuor millia & * absoluit eos

γόντες ὡς τετρακισχίλιοι· ϰὴ ἀπέλυσεν αὐτούς

Et statim ascendens ‖ *in* nauigium cum discípulis suis,

ϰὴ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 10

venit in partes Dalmanutha Et exierunt Pha

ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά ϰὴ ἐξῆλθον οἱ Φα

risæi, & cœperunt conquirere † eo, quærentes ab illo

ρισαῖοι, ϰὴ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ

signum de cœlo, tentantes eum Et ingemiscens

σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν· ϰὴ ἀναστενάξας 12

spiritu suo, ait Quid generatio ista signum quærit?

τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει, τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ,

Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον

Et dimittens eos, ‖ *ascendens rursus in nauigium*, abiit in

ϰὴ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἐμβὰς πάλιν εἰς τὸ πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς 13

partes Et obliti sunt sumere panes & * *si non vnum*

τὸ πέραν. ϰὴ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους ϰὴ εἰ μὴ ἕνα

panem non habebant ‖ *cum* se in nauigio Et præcipiebat

ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ ϰὴ διεστέλλετο 15

eis dicens Videte, † *aspicite* a fermento Pharisæorum,

αὐτοῖς, λέγων, ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων,

& fermento Herodis Et † *ratiocinabantur* ad *inuicem*

ϰὴ τῆς ζύμης Ἡρῴδου ϰὴ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, 16

dicentes Quia panes non habemus * *Et cognoscens* Iesus,

λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν· ϰὴ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς,

ait illis Quid cogitatis quia panes non habetis?

λέγει αὐτοῖς τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε;

Nondum cognoscitis, nec intelligitis? adhuc ‖ *cæcatum*

οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν

for

† ex eis
ἦκον
τοῦ
* ipsos benedixit & iussit apponi Et manducauerunt
‖ quod superauerat de fragmentis
† qui manducauerant
* dimisit
‖ nauim
† cum
‖ ascendit iterum nauim, & abiit trans freum
* nisi
‖ secum in naui
† & cauete
† cogitabant ad alterutrum
* Quo cognito,
‖ cæcatum

cor vestrum? Oculos habentes non ? *aspicitis*, & aures
18 καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα
habentes non auditis? ‡ *Et non* recordamini, Quando quinque
19 ἔχοντες οὐκ ἀκούετε, καὶ οὐ μνημονεύετε ὅτε τοὺς πέντε
panes fregi in * *quinquies millæ*, quot cophinos
ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους
fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei Duodecim
κλασμάτων πλήρεις ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα.
Quando ‖ *autem* septem ? *in* ‡ *quater mille* quot * *sporta-*
20 ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρί-
rum complementa fragmentorum tulistis? ‖ *Illi vero dixerunt* Septem
δων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά.
Et dicebat eis Quomodo ? *non* intelligitis?
21 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, πῶς οὐ συνίετε;
Et ‡ *venit in* Bethsaidam: & * *ferunt* ei cæcum, &
22 καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν. καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν, καὶ
? *invocabant* eum ut illum tangeret. Et ‡ *adsumens*
23 παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. καὶ ἐπιλαβόμενος
manum cæci, eduxit eum extra vicum & ex-
τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύ-
puens in oculos eius, * *imponens* manus ei, interrogavit
σας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα
eum ‖ quid videret. Et ‖ *suspiciens*, ait Video
24 αὐτὸν εἴ τι βλέπει. καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε, Βλέπω τοὺς
homines velut arbores ambulantes Deinde iterum
25 ἀνθρώπους ὡς δένδρα περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν
imposuit manus super oculos eius, & ? *fecit*
ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν
ipsum videre & restitutus est, ‡ *& absolute perlustrabat*
αὐτὸν ἀναβλέψαι καὶ ἀπεκατεστάθη, καὶ ἐνέβλεψε τηλαυγῶς
omnes Et misit illum in domum suam, dicens
26 ἅπαντας. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων,
* *Neque in vicum ingrediaris, neque dicenis cuipiam in vico*
μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ
Et egressus est Iesus & discipuli eius in ‖ *vicos*
27 καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας
Cæsareæ Philippi & in via interrogabat discipu-
καισαρείας τῆς φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθη-
los suos, dicens eis Quem me dicunt homines esse?
τὰς αὐτοῦ λέγων αὐτοῖς, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι;
? *Illi vero* respondentes ‡ Ioannem Baptistam, & alii E
28 οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι Ἠ-
liam, alii vero * *unum Prophetarum*, Et ipse dicit
29 λίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέγει
illis Vos vero quem me dicitis esse? Respondens *autem* Petrus,
αὐτοῖς ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος,
ait ei Tu es Christus. Et commonitus est ait ‖ *ne*
30 λέγει αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ χριστός. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα
nemini dicerent de eo Et cœpit docere eos,
31 μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ. καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς,

? *videtis*,

‡ Nec

* *quinque millia*, &

‖ & ? *panes* ‡ *quatuor millia*, * *sportas* ‖ Et dicunt ei

? *nondum*

‡ *veniunt* * *adducunt*

? *rogabant* ‡ *apprehensa manu*

* *impositis manibus suis*,

‖ *aspiciens*,

? *cœpit*

‡ *ita ut clarè videret omnia.*

* *Vade in domum tuam & si in vicum introieris, nemini dixeris*

‖ *castella*

? *Qui* ‡ *illi*, *dicentes alii*

* *quasi unum de Prophetis Tunc*

‖ *ne cui*

quoniã oportet filium hominis multa pati, & repro
ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμα
bari à senioribus, & summis Sacerdotibus & Scri
σθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμμα-
bis, & occidi & post tres dies resurgere
τέων καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι
Et libertate verbum loquebatur Et assumens eum
καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν 32
Petrus cœpit increpare eum Ille vero conversus, &
ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ 33
videns discipulos suos, increpavit Petrum, dicens
ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ Πέτρῳ, λέγων,
Vade post me Satana quoniã non sapis quæ Dei, sed
ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ
quæ hominum Et adunans turbam
τὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον 34
cum discipulis suis, dixit eis Quicunque vult post me
σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς, ὅστις θέλει ὀπίσω μου
sequi, abneget semetipsum & tollat crucem suam
ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,
& sequatur me Qui enim voluerit animam suam
καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
servare perdet eam: qui autem perdiderit animam suam
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 35
causa mei & Evangelii, hic servabit eam
ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν.
Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum,
τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον,
& mulctur animam suam? Aut quid dabit homo 36
καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἢ τί δώσει ἄνθρωπος 37
compensationem animæ suæ? Qui enim erubuerit
ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὃς γὰρ ἐπαισχυνθῇ 38
me & meos sermones in generatione ista adulter &
με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ
peccatrice, & filius hominis erubescet eum cùm
ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν
veniet in gloria Patris sui cum angelis sanctis
ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

CAP IX.

Et dicebat illis Amen dico vobis, quia sunt quidam hic
Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε
stantium, qui non gustabunt mortem, donec videant
ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν 1
regnum Dei veniens in efficacia
βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.
Et post dies sex assumit Iesus Petrum, &
καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον, καὶ 2
Iacobum, & Ioannem, & ducit illos in montẽ excelsum
τὸν Ἰάκωβον, καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν

* à
‖ paltim
† apprehendens
‡ Qui
* comminatus est Petro,
‖ retro
† suos
* convocata turba
‖ Si quis vult me sequi, deneget
† salvum facere,
‡ propter me & evangelium, salvum faciet
* detrimentum faciat animæ suæ?
‖ commutationis pro anima sua?
† me confusus fuerit, & verba mea
ἐπαισχύνομαι
† confundetur
‖ de hîc stantibus,
† virtute
* assumpsit

primatim solos & transfigoratus est coram ipsis
κατ' ἰδίαν μόνους καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν
Et vestis eius facta sunt ‖ corruscantia candida ? valde velut
3 καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς
nix qualis fullo super terram non potest † dealbare
χιὼν οἵα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι
Et apparuit illis Elias cum Moyse & erant colloquentes *
4 καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μωσεῖ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες
Iesu Et respondens Petrus, ait Iesu Rabbi,
5 τῷ Ἰησοῦ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, ῥαββεί,
‖ pulchrum est nos hic esse & faciamus * umbraculis tria tibi
καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ
unum & Mosi unum, & Eliæ unum
μίαν, καὶ Μωσεῖ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν.
Non enim sciebat quid diceret erant enim † exterriti
6 οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι
Et facta est nubes obumbrans eos & venit vox
7 καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς· καὶ ἦλθε φωνὴ
de nube, dicens Hic est filius meus dilectus illum
ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ
audite Et statim circumspicientes, amplius neminem
8 ἀκούετε· καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα
videbant ‖ si non Iesum tantum ? cum se † Descendentibus
9 εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν. καταβαινόντων
autem illis de monte, mandavit illis ut nemini narra-
δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγήσω-
rent quæ viderant si non cum filius hominis ex mortuis resurrexerit
σιν ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ
Et verbum continuerunt apud se conquirentes, quid ‖ esset,
10 καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ
ex mortuis resurgere ? Et interrogabant eum, dicentes:
11 ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες,
? Quid dicunt † Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm ?
ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;
* Ille vero respondens, ait illis: Elias ‖ quidem venturus primum
12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον,
restituet omnia, & quomodo scriptum est in filium homi-
ἀποκαθιστᾷ πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
nis, ut multa patiatur, & ? nihili fiat Sed dico
που, ἵνα πολλὰ πάθῃ, καὶ † ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω
13 vobis, quia & Elias venit, & fecerunt illi quæcunque voluerunt
ὑμῖν ὅτι καὶ Ἠλίας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν
sicut scriptum est de eo. Et venientes ad discipu-
14 καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθη-
los † vidit turbam magnam circa eos & Scribas conqui-
τὰς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοὺς καὶ γραμματεῖς, συζη-
rentes * illis Et confestim omnis ‖ turba videns ? eum,
τοῦντας αὐτοῖς· καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν,
15 expavit & accurrentes salutabant eum
† ἐξεθαμβήθη, καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν.

* seorsum

‖ splendentia, ? nimis

† candida facere

* cum

ὄπαδομαι

‖ bonum ? tria tabernacula

† timore

* charissimus

‖ nisi ? secum † Et

præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent, narrarent, nisi

‖ esset Cùm à mortuis resurrexerit

? Quid ergo † Pharisæi & Qui ‖ cum venerit primò,

? contemnatur

ἐξουδενέω.

† suos,

cum ‖ populus ? Is cum stupefactus est &

ἐκθαμβέω

Et interrogauit † Scribas Quid conquiritis * apud vosmet?
καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς, τί συζητεῖτε πρὸς ἑαυτούς, 16
Et respondens vnus de turba, dixit Magister, attuli
καὶ ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπε, διδάσκαλε ἤνεγκα 17
filium meum ad te, habentem spiritum ‖ sine locutione Et vbicunque
τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον· καὶ ὅπου ἂν 18
eum apprehenderit, † lacerat illum, & spumat, & stridet
αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτόν, καὶ ἀφίζει, καὶ τρίζει τοὺς
† dentes suos, & arescit: & dixi discipulis tuis vt
ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται· καὶ εἶπα τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα
illum eiicerent, & non * valuerunt Ille autem respondens ‖ ei,
αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, 19
dixit O generatio incredula, ? quousque apud vos ero? † quo-
ἕως πότε, ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι, ἕως
usque tolerabo vos? ferte ipsum ad me
πότε * ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με.
Et attulerunt eum ad ipsum. Et * videns eum, statim
καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως τὸ 20
spiritus ‖ conuulsit illum & ? cadens in terram, volutabatur
πνεῦμα † ἐσπάραξεν αὐτόν· καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο
spumans Et interrogauit patrem eius, quantum tem-
ἀφρίζων. καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ, πόσος χρό- 21
poris est, † vt hoc factum sit ei? Ille vero ait Ab infantia
νος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπε, παιδιόθεν·
Et frequenter eum & in ignem * iecit, & in aquam *, vt
καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλε, καὶ εἰς τὸ ὕδωρ ἵνα 22
perderet eum sed si quid potes, ‖ succurre nobis visceribus
ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγ-
commotus super nos At Iesus ? ait illi Illud si potes
χνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, τὸ, εἰ δύνασαι 23
credere, omnia possibilia † credenti Et continuò
πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. καὶ εὐθέως 24
exclamans pater pueri, cum lachrymis aiebat Credo Do-
κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε, πιστεύω κύ-
mine succurre meæ incredulitati Videns autem Iesus quod con-
ριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπι- 25
curreret turba, increpauit spiritum immundum
συντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,
dicens illi, ‖ Spiritus sine locutione & surde, ego tibi im-
λέγων αὐτῷ, τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν ἐγώ σοι ἐπι-
pero, exi ex eo & ne amplius introeas in eum
τάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν.
Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit? & factus est
καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτόν, ἐξῆλθε· καὶ ἐγένετο 26
sicut mortuus, † vt multos diceret Quia mortuus est
ὡσεὶ νεκρὸς, ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέθανε.
At Iesus * prehendens manum eius, ‖ excitauit eum, & surrexit.
ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἤγειρε αὐτόν, καὶ ἀνέστη
Et ? introeuntem eum in domum, discipuli eius † interrogabant 27
καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων 28

† eos
* inter vos?
‖ mutum Qui
? illudit
† dentibus,
* potuerunt Qui
‖ eis,
? quàmdiu
† quamdiu vos portas? afferte illum
ἀνέχομαι
* cùm vidisset
‖ conturbauit
? elisus
ἀπαράσσω
† ex quo ei hoc accidit? At
* misit
‖ adiuua nos, misertus nostri
? autem
† sunt
* adhuc incredulitatem meam Et cùm vidisset Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo,
‖ Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab
ab eo
? ita vt multi dicerent
* autem tenens
‖ eleuauit
? cum introisset
† secreto

eum primatim: * Quia nos non potuimus ejicere eum?
αὐτὸ κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό.
Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire,
29 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν,
‖ Si non in oratione & ieiunio. Et inde † exeuntes,
30 εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες
pertergrediebantur per Galilæam † & non volebat ut quis sciret
παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῷ
Docebat * enim discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam
31 ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ
filius hominis tradetur in manos hominum, & occi-
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτε-
dent eum & occisus tertia die resurget
νοῦσιν αὐτόν· καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
† Illi vero ignorabant verbum, & timebant eum interrogare
32 οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.
Et ‖ venit ad Capharnaum * & in domo factus, interrogabat
33 καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ· καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα
eos Quid in via ‖ ad vosipsos ratiocinabamini?
αὐτούς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε;
Illi autem tacebant † ad invicem enim ratiocinati erant in
34 οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλλήλους γὰρ † διελέχθησαν ἐν τῇ
via quis ‖ major.* Et ‖ sedens vocavit duodecim,
ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας ἐφώνησε τοὺς δώδεκα,
35 & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus,
καὶ λέγει αὐτοῖς, εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος,
& omnium minister. Et accipiens puerum, statuit eum
καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ
36 in medio eorum † & ‖ cum complexus eum, ait illis:
ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ, εἶπεν αὐτοῖς,
Quicquid unum ‖ hujusmodi * puerulorum exceperit in nomine meo,
37 ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
me * excipit & quicunque me ‖ excepit, non me † excipit, sed
ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ
‖ eum qui misit me.
τὸν ἀποστείλαντά με. Respondit vero illi Joannes,
38 Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης,
dicens: Magister, vidimus quendam * nomine tuo ejicientem
λέγων, Διδάσκαλε, εἴδομέν τινα τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα
dæmonia, qui non sequitur nos & prohibuimus eum * quia
δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι
non sequitur nos. At Jesus ‖ ait: † Ne prohibete
οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε, Μὴ κωλύετε
39 eum. Nemo enim est qui faciat ‖ efficaciam in nomine
αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί
meo, & possit cito * maledicere mihi.
μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαι με.
Qui enim non est adversum vos pro vobis est.
ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν.
40 ‖ Qui enim potaverit vos poculum aquæ in nomine meo,
41 ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματί μου,

* Quare

‖ nisi
† profecti,
‖ nec volebat quenquam scire
* autem

† At illi

‖ venerunt
* Qui cùm domi esset
‖ tractabatis?
At illi
† siquidem in via inter se disputaverant,
disputemus
‖ eorum
* esset
‖ residens

† quem cùm complexus esset,
‖ ex
* puero recepit
recipit
‖ susceperit
† suscipit, eum qui misit
* in

‖ autem
† Nolite prohibere
‖ virtutem

* malè loqui de me

‖ Quisquis enim potum dederit vobis calicem

quia Christi estis, Amen dico vobis, non ? perdiderit mercedem
ὅτι χριστοῦ ἐστε ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν
suam. Et quicunque scandalizauerit vnum ‡ pusillorum credentium
αὐτοῦ. καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων
in me, ? pulchrum est ei magis si ‖ circumponatur vectus lapis asinus
εἰς ἐμέ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς
circa collum eius & demergatur in mare
περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.
Et si scandalizauerit te manus tua, abscinde illam: ? pulchrum
Καὶ εἰ ἡ χείρ σου σκανδαλίζει σε, ἀπόκοψον αὐτήν· καλόν
tibi est ‡ manum in vitam introire quam duas manes
σοί ἐστιν κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας
habentem abire in gehennam in ignem inextinguibilem
ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.
Vbi vermis eorum non ? finitur, & ignis non extinguitur.
ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.
Et si pes tuus scandalizat te, abscide illum ‖ pulchrum
Καὶ εἰ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλόν
est tibi introire in vitam ? claudū quam duos pedes habentem
ἐστί σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα
‡ mitti in gehennam * ignem inextinguibilem
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.
Vbi vermis eorum non ‖ finitur & ignis non extinguitur,
ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.
? Et si oculus tuus scandalizat te eice eum. ‡ pulchrum
Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν
tibi est * unoculum introire in regnum Dei quam
σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ
duos oculos habentem ‖ mitti in gehennam ignis
δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.
Vbi vermis eorum non ? finitur & ignis non extinguitur,
ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.
Omnis enim igne salietur & omnis victima sale sa-
πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλι-
lietur ‡ Pulchrum sal * si vero sal insulsum ‖ fuerit,
σθήσεται. καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται,
in quo illud condieri? Habete in vobis sal, & pacem habete
ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε
in ? inuicem
ἐν ἀλλήλοις.

CAP. X.

Et iste exurgens venit in fines Iudææ, ‡ per
Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας, διὰ τοῦ
vlteriora Iordanis & conueniunt iterum turbæ ad
πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς
eum & sicut consueuerat iterum docebat illos
αὐτόν· καὶ, ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς.
Et accedentes Pharisæi interrogabant eum? Si licet
Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι ἐπηρώτων αὐτόν, εἰ ἔξεστιν

viro

viro vxorem * absolvere? tentantes eum
ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν.
‖ Ille autem respondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses?
3 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς,
† Illi vero dixerunt Moyses permisit libellum ‡ abscissionis scribere,
4 οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι,
& * absolvere Et respondens Iesus, ait eis Ad
5 καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, πρὸς
duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud
† σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν † τὸ ἐντολὴν ταύτην.
Ab autem initio ‖ creationis, masculum & feminam fecit eos
6 ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς ὁ
Deus Et dixit † Causa hujus relinquet homo
7 θεός καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος
patrem suum & matrem & ‡ adhærebit
8 † τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ † προσκολληθήσεται
ad vxorem suam Et erunt duo in * carnem
πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
vnam Itaque ‖ non amplius sunt duo sed vna caro.
μίαν ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ.
Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet
9 ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.
Et in domo iterum discipuli eius de eodem interroga-
10 καὶ εἰς τὴν οἰκίαν πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ † αὐτοῦ ἐπηρω-
verunt eum Et ait illis Quicunque † absolverit vxorem
11 τησαν αὐτόν καὶ λέγει αὐτοῖς, ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ † γυναῖκα
suam & duxerit aliam ‡ adulterat in eam
αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν.
Et si vxor * absolverit virum suum & nupserit alii,
12 καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ,
mœchatur. Et offerebant illi ‖ pueros, vt tangeret
13 μοιχᾶται καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται
illos Verum discipuli † eos prohibant offerentes
αὐτῶν οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν
Videns vero Iesus, ‡ indignatus est & ait illis: Sinite
14 ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, † ἠγανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἄφετε
* pueros venire ad me, & ne prohibueritis eos nam
τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά τῶν γὰρ
talium ‖ est regnum Dei
15 τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum Dei
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται † βασιλείαν † θεοῦ
velut † puerulus, non intrabit in illud Et ‡ vltro com-
16 ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν καὶ ἐναγκαλισά-
plexus eos, imponens manus super illos, benedicebat eos
μενος αὐτὰ, † πιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, * ηὐλόγει αὐτά.
Et * egredienti eo in viam ‖ adiurrens quidam, &
17 καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν, προσδραμών τις, καὶ
genuflectens eum, rogabat eum † Magister bone
γονυπετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτόν, διδάσκαλε ἀγαθὲ,

* dimittere

‖ At

† Qui ‡ repudii

* dimittere Quibus

‖ creatore,

† Propter hoc

‡ adhærebit

προσκολλάομαι

* carne vna ‖ iam

† dimiserit

‡ adulterium committit super * dimiserit

‖ pueros,

† autem comminabantur offerentibus. Quos cùm videret ‡ indigne tulit,

ἀγανακτέω

* parvulos ‖ enim

† parvulus ‡ complexans eos,&

† τίθημι

* cùm egressus effet

* εὐλογέω

‖ procurrens quidam genu flexo ante † dicens:

quid faciam vt vitam æternam † hæreditem?

τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω,

At Iesus * dixit ei Quid me dicis bonum? Nemo bo

ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, τί με λέγεις ἀγαθόν, οὐδεὶς ἀγα- 18

nus, ‖ si non vnus, Deus Precepta nosti, Ne adulte

θὸς, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύ- 19

res, ne occidas, ne furaris, ne * falso testeris, ne † de

σῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀπο

mum dederis honora patrem tuum & matrem

στερήσῃς· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα

* Ille autē respondens, ait illi Magister, hæc omnia

ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε, ταῦτα πάντα 20

observaui à iuuentute mea At Iesus ‖ intuitus

ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου ὁ δὲ ἰησοῦς ἐμβλέψας 21

eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest: Va-

αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἓν σοι ὑστερεῖ· ὕπα-

de, quæcunque habes vende, & da pauperibus & habebis thesau-

γε, ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυ-

rum in cælo & veni sequere me tollens crucem

ρὸν ἐν οὐρανῷ καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι † ἄρας τὸν σταυρόν

‖ Ille vero mœstus in verbo, abiit † contristatus erat

ὁ δὲ συγνασας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν 22

enim habens * facultates multas Et circumspiciens

γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. καὶ περιβλεψάμενος ὁ 23

Iesus, ait discipulis suis Quàm difficilè ‖ qui pecunias

ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρή-

habent in regnum Dei introibunt.

ματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται.

At discipuli † expauerunt in verbis eius At

οἱ δὲ μαθηταὶ † ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ· ὁ δὲ 24

Iesus rursus respondens, ait illis ‖ Nati, quomodo difficile

ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, τέκνα, πῶς δύσκο

est confidentes in * opibus, in re

λόν ἐστι τοὺς * πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν εἰς τὴν βασι

gnum Dei introire Facilius enim est camelum

λείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν ἐυκοπώτερόν γάρ ἐστι κάμηλον 25

per foramen acus transire, quam diuitem in

διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς †

regnum Dei intrare * Illi vero abundantius perciebantur

βασιλειαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν· οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, 26

dicentes ad semetipsos: Et quis poterit ‖ seruari? Intuens

λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας 27

autem illos Iesus, ait Apud homines impossibile est, sed

δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγει, παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ'

non apud Deum Omnia enim possibilia sunt apud Deum

οὐ παρὰ τῷ θεῷ πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστι παρὰ τῷ θεῷ.

† Cœpit autem Petrus dicere ei: Ecce, nos dimisimus

ἤρξατο δὲ ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν 28

omnia, & secuti sumus te Et respondens Iesus,

πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, 29

sit

ait Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fra-
ἔφη, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελ-
tres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem aut filios,
φοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα,
aut agros, ‖causa mei & causa Euangelii,
ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου
‖propter me & propter Euangelium Qui non
Si non accipiet *centuplum nunc in tempore hoc,
30 ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, *centies tantum
domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios,
οἰκίας, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα,
& agros cum persecutionibus, & in seculo *venturo
καὶ ἀγροὺς, μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ *futuro
vitam æternam Multi enim erunt primi nouissimi, &
31 ζωὴν αἰώνιον. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ
nouissimi primi
ἔσχατοι πρῶτοι.
Erant autem in via ascendentes in Hierosolymam & præ- *præcedebat illos
32 Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν
cedens eos Iesus, & ‖mirabantur & sequentes ‖stupebant
προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες
*expauescebant Et assumens iterum duodecim, cœpit eis †timebant
ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς
dicere ‡futura ipsi euenire Quia ecce ascen- ‡quæ effent
33 λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαί- euentura
dimus in Hierosolymam & filius hominis tradetur
νομεν εἰς Ἰερουσάλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσε-
principibus Sacerdotum, & Scribis, * & damnabunt eum *& Senioribus,
ται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν
morte & tradent eum gentibus, Et illu-
θανάτῳ καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ † ἐμπαί- ἐμπαίζω
34 dent ei, & flagellabunt eum & ‖insputent ei, & ‖conspuent
ξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ eum & interfi-
occidunt eum, & tertia die resurget cient
ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filii Zebe-
35 Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβε-
dæi dicentes Magister, volumus vt quodcunque petierimus
δαίου, λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, facias nobis ? Ille vero dixit eis Quid vultis ‡facere
36 ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, τί θέλετε ποιῆσαί * Et me vobis ? * Illi autem dixerunt ei Da nobis vt vnus ‖ex dextris
37 με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν ‖ad dexteram
tuis, & vnus ex sinistris tuis sedeamus in gloria tua. tuam, & alius
σου, καὶ εἷς ἐξ ἀριστερῶν σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ad sinistram tuam
At Iesus ? ait eis Nescitis quid petatis, potestis ? autem
38 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε
bibere ‡poculum quod ego bibo, * & baptismo quo ego bapti- ‡calicem quem
πεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτί- * aut
zor, baptizari? ‖Illi autem dixerunt ei Possumus ‖At
39 ζομαι βαπτισθῆναι, οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δυνάμεθα

Ai Iesus † ait eis Quidem calicem quem ego bibo, bibetis,
ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, πίεσθε,
& Baptisma quo ego baptizor, baptizabimini
καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε·
Ai sedere † ex dextris meis, & ex sinistris meis, non
τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου, καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ 40
est meum dare, sed quibus paratum est Et audientes
ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται καὶ ἀκούσαντες 41
decem, cœperunt indignari de Iacobo & Ioanne
οἱ δέκα, ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου
Ai Iesus ‖ adpocans eos, ait illis Scitis
ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς, οἴδατε 42
quia † existimantes principari gentibus dominantur † eorum,
ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν,
& magni eorum * licentia vtuntur eorum
καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν
Non ita ‖ autem erit in vobis sed quicunque voluerit fieri
οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι 43
† magnus in vobis, erit vester minister Et quicunque voluerit
μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ 44
† primus fieri primus * erit omnium seruus
ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος.
‖ Etenim filius hominis non venit † ministrari, sed † mi-
καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διά- 45
nistrare, & dare animam suam * redemptionem
κονῆσαι καὶ δοῦναι † τὴν ψυχὴν αὐτοῦ * λύτρον ἀντὶ πολλῶν
Et veniunt in Hiericho & proficiscente eo de Hiericho
καὶ ἔρχονται εἰς ἰεριχώ καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἰεριχὼ, 46
& discipulis eius & ‖ turba copiosa filius Timæi Barti-
καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου βαρτι-
meus cæcus sedebat iuxta viam mendicans
μαῖος τυφλὸς προσαίτης ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν
† Et audiens quia Iesus Nazarenus est, cœpit clamare
καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν 47
& dicere Fili Dauid Iesu miserere mei Et † obiurgabant
καὶ λέγειν, υἱὲ δαυὶδ ἰησοῦ ἐλέησόν με καὶ ἐπετίμων 48
eum multi vt taceret * Ille autem multo magis clamabat Fili
αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζε, υἱὲ
Dauid miserere mei Et stans Iesus ‖ ait illum
δαυὶδ, ἐλέησόν με. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν
vocari Et vocant cæcum, dicentes ei † Confide,
φωνηθῆναι καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ, θάρσει, 49
exci are vocat te. ‖ Ille autem abiiciens pallium suum
ἔγειραι φωνεῖ σε ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον ἑαυτοῦ, 50
† prosiens venit ad Iesum Et respondens dixit
ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν ἰησοῦν καὶ ἀποκριθεὶς λέγει 51
ei Iesus, Quid vis faciam tibi Ai cæcus ‖ dixit ei
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ,
‖ Domine, vt videam Ai Iesus † ait illi
ῥαββουνί, ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 52

† autem

† autem ad dexteram meã, vel ad sinistra, * vobis,

‖ autem

† qui videntur esse, & principes * potestatem habent ‖ eis

† maior

† in vobis

‖ Nam & Filius hominis non venit ministrare sibi, † vt ministretur ei, & dare animam suam * redemptionem

‖ multa mol titudo

† Quidam audiuit

† nominabatur autem ille * Ac

‖ præcepit

† Animæ quior esto, surge † præ (ce) ti cato suo, excitetur * eum

‖ autem

† autem

Vadet filius tua ‡ seruauit te & confestim vidit & se-
ὑπαγε ἡ πίστις σου σέσωκέ σε καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε καὶ ἠκο-
quebatur Iesum in via
λούθει τῷ ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ

‡ saluum fecit

CAP. XI iá.

Et cùm appropinquarent ‖ ad Hierosolymam ad Bethphagẽ &
1 καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱερουσαλὴμ, εἰς βηθφαγὴ καὶ
† Bethaniam ad montem Oliuarum mittit duos ‡ ex
βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος † τῶν ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μα-
discipulis suis,
θητῶν αὐτοῦ, Et dicit illis * Ite in * castellum
2 καὶ λέγει αὐτοῖς, ὑπάγετε εἰς † κωμην
contra vos ‖, & statim introeuntes † in eum,
τὴν κατέναντι ὑμῶν καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν,
inuenietis pullum ligatum, super quem nullus † hominum se
εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκά-
dit * sedentes illum, ‖ adducite. Et ‖ si quis vobis dixerit
θικε καθίσατε αὐτὸν ἀγάγετε
3 καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ,
Quid facitis hoc? dicite Quia † Dominus eo opus habet & con
τί ποιεῖτε τοῦτο εἴπατε ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει καὶ εὐ-
tinuò illum dimittet huc.
θέως αὐτὸν ἀποστέλλει ὧδε
4 ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον τὸ
pullum ligatum * ad ianuam foris in biuio & sol-
πῶλον δεδεμένον πρὸς † θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύ-
uunt eum. Et quidam ‖ illic stantium dicebant illis
ουσιν αὐτόν τινες δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς,
5 τί ποιεῖτε λύοντες † τὸν πῶλον, οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς
Quid facitis, soluentes pullum? † Illi vero dixerunt eis sicut
προεῖπεν ‡ Ἰησοῦς καὶ ἀφῆκαν αὐτούς
6 καὶ ἀπῆλθον οἱ ἄνθρωποι
præceperat ‡ Iesus: & dimiserunt eis. Et abierunt
εἰς τὸ ἐκεῖλαστο ὁ ἰησοῦς καὶ ἀφῆκαν αὐτούς
7 καὶ ἤγαγον † τὸν
pullum ad Iesum & ‡ superiecerunt illi vestimenta sua,
πῶλον πρὸς † ἰησοῦν καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν
& sedit super eum. Multi autem vestimenta sua
καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν
8 ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδὸν ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν
sternebant in viam: alii autem frondes cædebant ‖ ex
δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. καὶ οἱ προάγοντες
arboribus, & sternebant in via. Et † præeuntes
9 καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, ὡσαννὰ εὐλογημένος
& ‡ sequentes clamabant, dicentes: Hosanna benedictus
ὁ ἐρχόμενος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου
† venturus in nomine Domini: Benedictum * venientem
εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη
10 ἐν ὀνόματι κυρίου, τοῦ πατρὸς ἡμῶν δαυὶδ ὡσαννὰ
in nomine Domini, patris nostri Dauid Hosanna
βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου, τοῦ πατρὸς ἡμῶν δαυὶδ ὡσαννὰ
in ‖ altissimis Et introiuit in Hierosolymam Iesus,
ἐν τοῖς ὑψίστοις καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς
11 καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς
in templum & † circumspiciens omnia, vespere iam existente
ὥρας ἐξῆλθεν εἰς βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα

* eum

‖ Hierosolymam

† Bethaniæ

‡ ex discipulis suis,

* castellum quod ‖ est † illuc,

‡ adhuc

soluite ‖ & duc

† Domino necessarius est

‡ Et abeuntes,

* ante

‖ de illic stantibus,

† Qui

‡ illis

* imponunt

‖ de

† qui præibant, & qui sequebantur

‡ qui venit

* quod venit

‖ excelsis

† circumspectis omnibus cum iam vesperascebat

Et

† alio die cùm exirent à

Et † postera die exeuntibus illis de Bethania,

* Cumque vi disset

καὶ τὴν ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ βηθανίας, 12

esurijt * Et videns ficum à longè, habentem folia,

ἐπείνασε· καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα, 13

venit. si fortè inueniret quid in ea Et veniens ad eam, nihil

ἦλθεν εἰ ἄρα εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτῇ, οὐδὲν

inuenit ψβ non folia non enim erat tempus ficorum

εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων

Et respondens Iesus dixit ei: † Non amplius ex te in

καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ, μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν 14

aeternum nemo fructum manducet Et audiebant discipuli eius

αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι· καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

Et veniunt in Hierosolymam & ingressus Iesus in

καὶ ἔρχονται εἰς ἱεροσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ 15

templum cœpit eiicere vendentes & ementes in

ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ

templo & mensas nummulariorum, & cathedras

ἱερῷ καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας

vendentium columbas euertit.

τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς, κατέστρεψε.

Et non sinebat vt quisquam transferret vas per templum.

καὶ οὐκ † ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. 16

Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum est, Quia domus mea

καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς· οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός μου, 17

domus orationis vocabitur omnibus gentibus? vos autem fe

οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑμεῖς δὲ ἐποιή-

cistis eam spelunca latronum. † Et audierunt Scri

σατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν. ptae

καὶ ἤκουσαν οἱ γραμ- 18

be, & principes Sacerdotum, & quærebant quomodo eum perde-

ματεῖς, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέ-

rent timebant enim eum, † quia omnis turba admirabatur

σουσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο

super doctrina eius Et cùm vespera facta esset, egrediebatur

ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο 19

* de † cum manè transirent, † aridam fa-ctam * ex ciuitate Et † mane adambulantes viderunt

ἔξω * πόλεως καὶ πρωὶ παραπορευόμενοι, εἶδον τὴν

ficum † arefactam à radicibus Et recordatus

συκῆν ξηραμένην ἐκ ῥιζῶν καὶ † ἀναμνησθεὶς ὁ 20 21

Petrus dicit ei Rabbi ecce ficus cui maledixisti, aruit,

πέτρος λέγει αὐτῷ· ῥαββεί, ἴδε ἡ συκῆ cui κατηράσω, ξήρανται

Et respondens Iesus, ait illis Habete fidem Dei

καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, ἔχετε πίστιν θεοῦ· 22

Amen enim dico vobis quia quicunque dixerit monti huic Tollere,

ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, ἄρθητι, 23

& mittere in mare & non hæsitauerit in corde

καὶ βληθητι εἰς τὴν θάλασσαν suo, sed crediderit quia quæ dicit fiat, fiet ei quod dixerit

καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ

Propter * hoc dico vobis: Omnia quæcunque orantes petitis,

διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἂν προσεύχόμενοι αἰτεῖσθε, 24

† alio die cùm exirent à

† quidcunque dixerit * ea

credite

credite quia * accipitis, & ‖ erunt vobis
25 πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. καὶ ὅταν στή-
bitis * erantes, dimittite siquid habetis aduersus aliquem, vt &
κητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ
Pater vester qui in cælis ‡, dimittat vobis * lapsus
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα
vestros. ‖ Si vero vos non dimiseritis, nec Pater vester qui in
26 ὑμῶν εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν
cælis ?, dimittet ‡ lapsus vestros
τοῖς οὐρανοῖς, ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
Et veniunt rursus in Hierosolymam. Et * in templo deam
27 καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἰερουσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπα-
bulante ipso, accedunt ad eum summi Sacerdotes, & Scri-
τοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμ-
bæ, & seniores, Et dicunt ei In qua
ματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν ποίᾳ
28 ‖ auctoritate hæc facis? & quis tibi ? auctoritatem hanc
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην
dedit, vt ista facias? At Iesus ‡ respondens
29 ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς,
ait illis Interrogabo vos & ego vnum verbum, & respondete
εἶπεν αὐτοῖς, ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ
mihi, & dicam vobis in qua * auctoritate hæc faciam
μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.
Baptisma Ioannis de cælo erat, an ex hominibus?
30 τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων,
Respondete mihi. Et ‖ ratiocinabantur apud semetipsos, dicen-
31 ἀποκρίθητέ μοι. καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγον-
tes Si dixerimus, de cælo, dicet ? Propter quid ergo non credidistis
τες, ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε
ei? ‡ Sed dicamus ex hominibus, ? timebant populum
32 αὐτῷ, ἀλλ' εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν.
Omnes enim habebant Ioannem, quia vere Propheta ‖ erat.
ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν.
Et respondentes dicunt Iesui Nescimus. Et Iesus
33 καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ ἰησοῦ, οὐκ οἴδαμεν. καὶ ὁ ἰησοῦς
respondens, ait illis Neque ego dico vobis in qua ? auctori-
ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξου-
tate hæc faciam.
σίᾳ ταῦτα ποιῶ.

CAP. XII. ιβ'.

Et cœpit illis in parabolis ‡ dicere Vineam
Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, ἀμπελῶνα
1 * plantauit homo, & ‖ circumposuit sepem, & fodit
ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκε φραγμόν, καὶ ὤρυξεν
lacum, & ædificauit turrim, & elocauit eam agri
ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωρ-
colis & peregre profectus est Et misit ad agricolas ?
2 γοῖς, καὶ * ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς

* accipietis,
‖ euenient
? ad orandum,
‡ est,
* peccata vestra
‖ Quòd
? est,
‡ vobis peccata vestra.
* cùm ambularet in templo,
‖ potestate
? potestatem
‡ autem
* potestate
‖ At illi cogitabant secum,
? nobis, Quare
‡ Si dixerimus
* timemus
‖ esset.
? potestate
‡ loqui.
* pastinauit
‖ circundedit
? In

tempore fructuum, vt ab agricolis acciperet de fructu
τῶ καιρῶ δῶλον, ἵνα παρὰ τ γεωργῶν λαζη ἀπὸ τ καρπ
vineæ: ‡ Illi autem fumentes cum ceciderunt & dimi-
τ ἀμπελῶν. οἱ δ λαζόντες αὐτὸν ἐδειραν ϗ ἀπέ-
seruo vacuum. Et illum misit ad illos alium
στειλαν κενόν. ϗ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτὺς ἄλλον
seruum & illum lapidantes in capite vulnerauerunt, & abla-
δῶλον κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσ, ϗ ἀπέ
uerunt inhonoratum. Et rursum alium misit & il-
στειλαν πιμώνετον. ϗ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε κἀκεῖ
lum occiderant, & plures alios ‖ hos quidem cedentes vos
νον ἀπέκτειναν, ϗ πολλὺς ἄλλους, τὺς μ δέροντες, τὺς
vero occidentes. Adhuc ergo vnum filium habens ‡ dilectum
δ ἀποκτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν
suum misit & illum ad eos nouissimum, dicens Quia re-
αὐτῦ ἀπέστειλε ϗ αὐτὸν πρὸς αὐτὺς ἔλεγον. λέγων, ὅτι ἐν
uerebuntur filium meum. Illi vero agricolæ dixerunt ‖ apud
τραπήσον τ υἱόν μυ. ἐκεῖνοι δ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς
semetipsos Quod hic est hæres venite occidamus
αὐτὺς, ὅτι ὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμ, δεῦτε ἀποκτείνωμεν
eum, & nostra erit hæreditas. Et apprehendentes eum
αὐτὸν, ϗ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. ϗ λαζόντες αὐτὸν
occiderunt & eiecerunt extra vineam
ἀπέκτειναν, ϗ ἐξέβαλον ἔξω τ ἀμπελῶν.
Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet & per-
τί οὖν ποιήσει ὁ κύρι τ ἀμπελῶν, ἐλεύσετ, ϗ ἀπο-
det colonos & dabit vineam aliis
λέσει τὺς γεωργὺς, ϗ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.
Nec scripturam hanc legistis? Lapidem quem reprobauerunt
οὐδὲ τ γραφὴν ταύτην ἐνέγνωτε, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασ
ædificantes, hic factus est in caput anguli.
οἱ οἰκοδομοῦντες οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας.
A Domino factum est istud & est mirabile in oculis
παρὰ κυρίυ ἐγένετο αὕτη, ϗ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς
nostris. Et quærebant eum ‡ prehendere, & timuerunt
ἡμῶν. ϗ ἐζήτυν αὐτὸν κρατῆσαι, ϗ ἐφοβήθησ τὸν
turbam cognouerunt enim quoniam ad eos parabolam dixerit. Et
ὄχλον ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτὺς τ παραβολὴν εἶπε ϗ
discentes eum abierunt. Et mittunt ad eum quosdam
ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. ϗ ἀποστέλλυσι πρὸς αὐτόν τινας
‡ Pharisæorum & Herodianorum vt eum ‡ capiant sermone
τ φαρισαίων ϗ τ ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγω.
Qui autem venerunt dicunt ei Magister scimus quia
οἱ δ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῶ, διδάσκαλε οἴδαμεν ὅτι
verax es, & non ‡ curas quemquam de nullo enim accepis in
ἀληθὴς εἶ, ϗ οὐ μέλ σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς
faciem hominum sed in veritate viam Dei
πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τ θεῦ
docens Licet censum Cæsari dare, an non? dabimus, an
διδάσκεις· ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι, ἢ οὔ, δῶμεν, ἢ

‡ Qui apprehenderunt

* consumelijs affecerunt

‖ quosdam ¶ alios

‡ charissimum

* Cogitauerunt autem

* tributum

non dimittit? ‖ Ille vero sciens † eorum hypocrisim, ait
15 μὴ δῶμεν ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὸ ὑπόκρισιν, εἶπεν
illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium, vt videam
αὐτοῖς τί με πειράζετε, φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω
† Illi autem attulerunt. Et ait illis: Cuius ‖ imago hæc, &
16 οἱ δὲ ἤνεγκαν· καὶ λέγει αὐτοῖς· τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ
inscriptio? Illi autem † dixerunt ei: Cæsaris. Et respon-
17 ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ, καίσαρος· καὶ ἀπο-
dens † Iesus, dixit illis: Reddite quæ ‖ Cæsaris, Cæsari: &
κριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ
quæ † Dei, Deo. Et mirabantur super eo.
τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ· καὶ ἐθαύμαζον ἐπ' αὐτῷ.
Et † venerunt Sadducæi ad eum, qui dicunt resurre-
18 καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, οἵτινες λέγουσιν ἀνά-
ctionem non esse: & interrogabant eum, dicentes
στασιν μὴ εἶναι, καὶ † ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες
Magister, Moyses scripsit nobis, quod si cuius frater
19 διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς
mortuus fuerit, & dimiserit vxorem, & ‖ liberos non reliquerit, vt acci-
ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ
piat frater eius vxorem ipsius, & † suscitet semen
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα
fratri suo. Septem † fratres erant: & primus
20 τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος
accepit vxorem, & † moriens non reliquit semen
ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα.
Et secundus accepit eam, & mortuus est & nec iste
21 καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς
reliquit semen & tertius similiter. Et acceperunt eam
ἀφῆκε σπέρμα καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. καὶ ἔλαβον αὐτὴν
22 ‖ septem & non reliquerunt semen. Nouissima omnium defuncta est &
οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ἐσχάτη πάντων ἀπέθανε καὶ
mulier. In ergo resurrectione cum resurrexerint, cuius
23 ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος
† enim erit vxor? nam † septem habuerunt eam vxorem.
αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.
Et respondens Iesus, ait illis: * Non propter hoc erra-
24 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε
tis, non scientes scripturas, neque ‖ efficacitatem Dei?
διὰ, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ † δύναμιν τοῦ θεοῦ;
Cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent, neque † nu-
25 ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμί-
bentur, sed sunt sicut angeli † qui in cælis
σκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
Deum autem mortuis quod * excitentur, non legistis in libro
περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ
26 Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus inquiens: Ego
Μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου πῶς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων, ἐγὼ ὁ
‖ Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob?
θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ,

‖ Qui
† vt fructum il-
lorum
† At * ei ‖ est
† dicunt
† autem igitur ‖ suus
† suus
† veniunt
ἐπηρώτων
* vt
‖ filios
† ergo
† mortuus est
* relicto semi-
ne
‖ similiter
† de his
† enim
Nonne ideò
‖ virtutem
† nubentur,
† Dei
* resurgant,
‖ sum

Non

Non est Deus *Deus* mortuorum, sed *Deus* vinorum Vos
καὶ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων ὑμεῖς 27
ergo multum erratis Et ? *accedens unus* Scribarum
οὖν πολὺ πλανᾶσθε καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμμα 28
cum audiens illos conquirentes, ‡ videns * *quod pulchre* illis
τέων, ἀκηκοὰς αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς
responderit, interrogauit eum, quod esset primum omnium mandatum?
ἀπεκρίθη, ἐπρωτησεν αὐτον, ποία ἐστὶ πρώτη πασῶν ἐντολή,
‖ autem ? mandatum est: ‡ tuus, Deus *At* Iesus ‖ respondit ei, quia primum omnium ? *mandatorum*
ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν, 29
Audi Israel Dominus Deus ‡ *noster, Dominus* vnus est
ἄκουε ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστι
Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,
καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, 30
* mente & ex tota anima tua, & ex tota * *cogitatione* tua, &
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ
ex tota virtute tua Hoc ‖ primum mandatum
ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου αὕτη πρώτη ἐντολή
‖ est ? autem ‡ est illi: * tanquam Et secundum ? simile ‡ *hoc* Diliges proximum tuum * *vt*
καὶ δευτέρα ὁμοία αὐτῇ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς 31
ipsum Maius horum aliud mandatum non est
σεαυτόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι
‖ Bene Et ait illi Scriba ‖ *Pulchre* Magister in veri-
καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς, καλῶς διδάσκαλε ἐπ' ἀλη- 32
tate dixisti, quia vnus est Deus, & non est alius præter eum
θείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ.
? *vt* diligatur Et ? *diligere eum* ex toto corde, & ex toto
καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς 33
intellectu, & ex tota anima & ex tota fortitudine &
συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ
‡ tanquam * matus diligere proximum ‡ *vt* seipsum * *plus* est omnibus holo-
ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλο-
‖ autem cáustomat bus, & sacrificiis *Et* Iesus ‖ videns * eum quia
καυτωμάτων καὶ θυσιῶν καὶ ὁ ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι 34
* *sapienter* * *cordate* respondisset dixit illi: Non longe es a re-
νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασι-
§ iam gnum Dei Et nemo *ausus amplius* audebat eum interrogare
λείας τοῦ θεοῦ καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι
Et respondens Iesus, dicebat, docens in templo Quomodo
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, πῶς 35
? Christum filium esse ‡ dicit * Dixit dicunt Scribæ, ? *quod Christus filius est* Dauid?
λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἐστι δαυίδ,
Ipse enim Dauid ‡ *dixit* in Spiritu sancto *Dixit* Dominus
αὐτὸς γὰρ δαυὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ, εἶπεν ὁ κύριος 36
domino meo Sede à dextris meis, donec ponam inimicos
τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς
tuos scabellum pedum tuorum Ipse ergo Dauid dicit
σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. αὐτὸς οὖν δαυὶδ λέγει 37
eum Dominum & vnde filius eius est? Et multa turba ‖ au-
αὐτὸν κύριον καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστί, καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤ-

dichat

dicebat eum libenter. Et dicebat eis in doctrina sua

38 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Cauete à Scribis qui volunt ambulare, & salutationes in foro, Et primas cathedras in synagogis & primos discubitus in cœnis

39 βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις

40 οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ devorantes domos viduarum, & specie longa orantes hi accipient abundantius iudicium

προσευχόμενοι οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat

41 Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει quomodo turba iactaret æs in gazophylacium: & multi

πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· καὶ πολ- ti diuites iactabant multa

42 λοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτω- Et venisset una vidua pauper, quæ minuta duo, quod est quadrans

43 χὴ, ἔβαλε λεπτὰ δύο ὅ ἐστι κοδράντης. Καὶ προσκαλε- Et adnocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniã vidua hæc pauper plus omnibus intexti mittentibus

σάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκε τῶν βαλόν- in gazophylacium Omnes enim ex redundante

44 των εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος sibi intexerunt hæc vero ex penuria sua, omnia quæ

αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα habuit, totum victum suum

εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

CAP XIII. γ'.

Et egrediente illo ex templo, ait illi vnus ex

1 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ discipulis suis: Magister, aspice quales lapides & qualia

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι, καὶ ποταπαὶ ædificia Et Iesus respondens, ait illi: Vides

2 οἰκοδομαί. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις hæc magna ædificia? Non relinquetur lapis super

ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ὅπι lapidem, qui non dissoluatur Et sedente ipso in

3 λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ. Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς monte Oliuarum, contra templum, interrogabant eum

τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' priuatim Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas:

ἰδίαν Πέτρος, καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης, καὶ Ἀνδρέας· Dic nobis, quando ista erunt & quod signum quando futura sunt

4 εἰπὲ ἡμῖν πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλη hæc omnia consummari? At Iesus respondens

5 ταῦτα πάντα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς

† Cauete ‡ qui volunt saltatari in foro Et in primis cathedris sedere primos discubitus † qui deuorant ‡ sub obtentu prolixæ orationis * prolixius

‖ Cùm venisset autem † misit ‡ conuocans * misit qui miserunt ‖ cùm quod abundabat illis, miserunt: † de ‡ misit.

* cùm egrederetur de ‖ quales structuræ

† has omnes magnas ædificationes? † ἀφίημι ‡ destruatur * cum ‡ destruetur * καταλύω ‖ separatim

† fient? ‡ erit, * incipiebat ‖ Et

illis, cœpit dicere: † *Aspicite* ne quis vos seducat
αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν, βλέπετε μήπως ὑμᾶς πλανήσῃ.
Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι 6
ego sum & multos seducent. Cùm autem audieritis
ἐγώ εἰμι καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅταν δὲ ἀκούσητε 7
bella, &c ‡ *seditiones* bellorum, nè * *turbemini*: oportet enim ‖ fieri:
πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι
sed nondum finis. † *Exsurget* enim gens ‡ in gentem,
ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπ' ἔθνος, 8
& regnum super regnum & erunt terræmotus per loca, &
καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ
erunt fames & turbæ. * *Initia* dolorum hæc
ἔσονται λιμοί καὶ ταραχαί. ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα.
‖ *Aspicite* autem vosmetipsos. Tradent enim vos † *ad con-*
βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συν- 9
silium, & in ‡ *synagogis* cædemini, & ad *duces* &
έδρια, καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ
reges * *stabimini* causa mei, in testimonium illis.
βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
Et in omnes gentes oportet primùm prædicari
καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον † κηρυχθῆναι τὸ
Euangelium ‖ Cùm autem duxerint vos tradentes, 10
εὐαγγέλιον. ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες,
† *ne præmeditemini* quid loquamini, nec † *præmeditemini*, sed quod
μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε· ἀλλ' ὃ ἐὰν 11
datum fuerit vobis in illa hora, id loquimini: non enim estis vos
δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς
loquentes, sed Spiritus sanctus. Tradet
οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. παραδώσει 12
autem frater fratrem in mortem, & pater † *natum* &
δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ
insurgent nati in parentes, & morte afficient eos.
ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς.
Et eritis * *exosi* ab omnibus propter nomen meum: *qui*
καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ 13
‖ *permanens* in finem, hic salvus erit.
ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.
Cùm autem videritis abominationem desolationis, *prolatam* à
ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ 14
Daniele Propheta, stantem ubi non † *oportet* (*legunt* intelli-
Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ· ὁ ἀναγινώσκων νοει-
gat) tunc qui in Iudæa ‡ fugiant in montes.
τω, τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη.
* Qui *sunt* super ‖ *domum*, ne descendat in domum, nec
ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ 15
introeat † *retere* quid de domo sua. Et qui in ‡ *agro*
εἰσελθάτω † ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν 16
existens, non *revertatur* * *in qua re* tollere vestimentum suum
ὤν, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.

† Videte
‡opiniones
*trimoeritis
hæc
† Exurget
‡contra
* initium
† Videte
‡in concilio,
‡ synagogis
vapulabitis, &
ante præsides
*stabitis propter me,
κηρύσσω
Et
† nolite præ-
cogitare
‡ filium &
consurget filii
* odio
‖ Qui sustinuerit
† debet (qui
legit
‡ sunt,
* & ‖ tectum,
† vt tollat
‡ agro est,
ἄρω καὶ
αἴρω
* retrò

Væ autem ‖ *in vtero habentibus* & nutrientibus in illis ‖ prægnantibus
17 οὐαὶ δὲ ϯ ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ϯ θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις
diebus, Orate verò vt ϯ *non* fiat *fuga*
18 ταῖς ἡμέραις. προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηϯ ϯ φυγὴ ϯ *non fiant*
vestra hyeme Erunt enim dies illi ϯ *tribulatio,*
19 ὑμῶν χειμῶνος. ἔσονϯ γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις, ϯ *tribulationes tales, quales non fuerunt*
qualis non facta est talis ab initio * *conditionis,* quam condidit Deus
οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς * *creaturæ*
vsque nunc, ‖ & non fiet Et si non Dominus *contraxisset*
ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηϯ καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσε ‖ *atque fient* Et nisi *breuiasset*
dies, non ϯ *seruaretur* omnis caro sed propter electos
τὰς ἡμέρας, οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας ϯ *saluet saluos*
Et tunc si quis vobis dixerit Ecce hic * Christus, *aut* ecce illic,
21 καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριϛός, ἢ, ἰδοὺ ἐκεῖ, ϯ *breuiatis*
ne credideritis ‖ *Exurgent* enim pseudochristi & pseudo-
22 μὴ πιϛεύσητε. ἐγερθήσονϯ γὰρ ψευδόχριϛοι καὶ ψευδο- * *est*
prophetæ, & dabunt signa & portenta ad seducendos,
προφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, ‖ *surgent*
23 εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε ἰδοὺ ϯ *fieri potest, etiam*
prædixi vobis omnia. Sed in illis diebus ϯ *ergo videte*
24 προείρηκα ὑμῖν πάντα. ἀλλ' ἐν ἐκείναις ϯ ἡμέραις,
post tribulationem illam sol contenebrabitur, & luna non
μετὰ ϯ θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος † σκοτισθήσεϯ, καὶ ἡ σελήνη οὐ σκοτίζω
dabit splendorem suum Et stellæ cæli erunt
25 δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονϯ
decidentes, & * *efficacia* quæ in cœlis ‖ *concutientur.* * *virtutes*
ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονϯ. ‖ *sunt,* quæ *bonitur.*
Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus
26 καὶ τότε ὄψονϯ ϯ τὸν τὸν ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις ϯ *virtutis*
cum * *efficacia* multa & gloria Et tunc mittet
27 μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς
angelos suos & congregabit electos suos à
ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν ‡ à
quatuor ventis, ‡ *ab extremo* terræ vsque * *extremum* cæli summo
τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ. * ad summum
A autem ficu discite parabolam Cùm iam ra-
28 ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλά- ‖ nata fuerint
mus eius tener fuerit & ‖ *germinet* folia, cognoscitis
δος αὐτῆς ἁπαλὸς γένηϯ, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε ϯ *in proximo*
quia ϯ *prope* æstas est Sic & vos, cum hæc videritis *sit*
29 ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε ‡ *scire, scitote*
γινόμενα γινώσκετε ϯ ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. *quod in proxi-*
Amen dico vobis, quoniã non * *præteribit* generatio hæc, ‖ *vsque* *mo sit in*
30 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις * *transibit*
quo omnia ista fiant Cælum & terra ‖ *donec*
31 οὗ πάντα ταῦτα γένηϯ. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρε ϯ *transibunt,*

‡ autem
* tranſibunt.

‖ vel

? niſi

‡ Videte,

* ſit. ‖ qui
? reliquit
‡ dedit
* poteſtatem cuiuſque operis,

ἐντέλλω

‖ ſerò,

* cùm venerit

‖ Quod

? biduum

‡ tenerent, &

‡ enim
* die ‖ fortè
? fieret in populo
‡ cum eſſet Bethaniæ
* & recumberet,

‖ ſpicati pretioſi & fracto alabaſtro
? ſuper caput eius
‡ indignè ferentes intra

* Ve

‖ vnguentum
? plus quàm

‡ in eam
* iuste n.

‖ moleſti eſtis ?
Bonum

*teribunt, at verba ‡ mea non * præteribunt*

λόγοι δὲ οἱ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι.

De autem die illo & ‖ hora, nemo ſcit, neque

περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ 32

angeli *qui in* cælo, neque Filius, ? *ſi non* Pater

οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ.

‡ *Aſpicite,* vigilate, & orate: neſcitis enim quando

βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε 33

tempus * *eſt* Sicut homo ‖ peregrè profectus ? *relinquens* domum

ὁ καιρός ἐστιν. ὡς ἄνθρωπος ἀπὸδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν 34

ſuam, & ‡ *dans* ſeruis ſuis * *auctoritatem, & cuique*

αὐτοῦ, καὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ

opus ſuum, & ianitori præcepit vt vigilet

ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ.

Vigilate ergo (neſcitis enim quando dominus domus

γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας 35

veniat ‖ *veſpere* an media nocte, an galli cantu, an manè)

ἔρχηται, ὀψὲ, ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρωΐ.

Ne * *veniens* repentè, inueniat vos dormientes

μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας.

‖ *Quæ* autem vobis dico, omnibus dico Vigilate

ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρηγορεῖτε.

CAP. XIIII. ſ.

Erat autem Paſcha, & Azyma poſt ?*duos dies* & quærebant

Ἦν δὲ τὸ πάσχα, καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας· καὶ ἐζήτουν 1

ſummi ſacerdotes & Scribæ quomodo eum in dolo ‡ *prehendentes* occiderent

οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες, ἀποκτείνωσιν.

Dicebant ‡ *autē.* Non in * feſto, ne ‖ *quando* tumultus *ſit populi*

ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. 2

Et ‡ *exiſtente* eo *in* Bethania, in domo Simonis le-

καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ, ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λε- 3

proſi * *accumbente* eo venit mulier habens alabaſtrum

προῦ, κατακειμένου αὐτοῦ, ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον

vnguenti nardi ‖ *probati multi pretii, & confringens* alabaſtrum, νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς.

effudit ‡ *ei ſuper caput*

Erant autem quidam ‡ *indignati apud* ſemetipſos, & dicentes

ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ λέγοντες, 4

* *Ad* quid perditio iſta vnguenti facta eſt? Poterat enim

εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν, ἠδύνατο γὰρ 5

‖ *iſtud* venundari ? *ſuper* trecentis denariis, & dari

τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι

pauperibus Et fremebant ‡ *ei.* At Ieſus * dixit:

τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 6

Sinite eam: quid illi ‖ *moleſtias exhibetis?* pulchrum opus operata

ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε, καλὸν ἔργον εἰργά-

est

est in me Semper enim pauperes habetis ? *cum vo-*
7 σκτε ἐν ἐμοί. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυ- *bis & cum volueritis potestis illis benefacere me autem non*
τῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι ἐμὲ δὲ οὐ *semper ‡ habetis Quod habuit hæc, fecit ? præcumpauit*
8 πάντοτε ἔχετε. ὃ ἔσχεν αὕτη, ἐποίησε προέλαβε *ungere meum corpus in sepulturam Amen dico*
9 μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν ἀμὴν λέγω *vobis, vbicunq; prædicatū fuerit Euangelium istud in ‖ totum mundum,*
ὑμῖν, ὅπου ἂν †κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, *& quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius*
καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς *Et Iudas Iscariotes, vnus ? duodecim abiit ad*
10 καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς *‡ principes Sacerdotum vt proderet eum illis*
τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. ** Illi vero audientes gauisi sunt & ‖ pollicti sunt ei ar-*
11 οἱ δὲ ἀκούσαντες †ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγείλαντο αὐτῷ ἀρ- *genteum dare Et quærebat quomodo opportunè illum traderet*
γύριον δοῦναι· καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ *Et primo die * Azymorum, quando Pascha ? immolabant,*
12 καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα * ἔθυον, *dicunt ei discipuli eius: Quo vis ‡ abeamus pa-*
λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοι- *remus * vt mandoces Pascha? Et mittit duos*
13 μάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα, καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν *‖ discipulorum suorum, & dicit eis Ite in ciuitatem, &*
μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ *occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans:*
ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων *sequimini eum Et quocunque introierit, dicite*
14 ἀκολουθήσατε αὐτῷ. καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε *domus domino, quia Magister dicit Vbi est ? diuer-*
τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει, ποῦ ἔστι τὸ κατά- *sorium vbi Pascha cum discipulis meis manducem?*
λυμά μου ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω, *Et ipse vobis demonstrabit cœnaculū grande stratum, paratum*
15 καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον, ἕτοιμον *illic parate nobis Et ‡ exierunt discipuli eius, &*
16 ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ *venerunt in ciuitatem & inuenerunt sicut dixerat illis, & pa-*
ἦλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοί- *rauerunt Pascha*
μασαν τὸ πάσχα. *Et vespere * facto, venit cum duodecim*
17 καὶ ὀψίας γενομένης, ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. *Et discumbentibus illis & manducantibus ait Iesus Amen*
18 καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν *dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, ‖ manducans cum me*
λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ.

? vobiscum,

‡ habebitis. * præuenit

‖ vniuerso mundo

? de

‡ summos Sacerdotes, * Qui ‖ promiserunt ei pecuniam se daturos

? immolabant, * Ipso † eamus, &

* tibi

‖ ex discipulis suis

? refectio mea,

‡ abierunt

* anxiam

‖ qui ? manducat mecum Ac

Illi autem cœperunt contristari, & dicere ei † vnus ad vnum Nunquid
οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, μήτι 19
ego? & alius, Nunquid ego? Ipse autem respondens ait
ἐγώ, καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ, ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 20
illis Vnus ex duodecim, * intingens cum me in
αὐτοῖς, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς
catinum. Ipse quidem filius hominis vadit, sicut
τὸ τρυβλίον ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς 21
scriptum est de eo: Væ autem homini illi per quem filius
γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς
hominis ‖ præditur Pulchrum erat ei, si non natus esset
τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη
homo iste Et manducantibus illis, † sumens Iesus
ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰη- 22
panem, & benedicens fregit, & dedit eis: & ait
σοῦς ἄρτον, καὶ εὐλογήσας ἔκλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε,
Sumite, comedite hoc est corpus meum Et * accipiens calicem
λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. καὶ λαβὼν τὸ ποτή- 23
tem, gratias agens dedit eis & biberunt ex illo omnes
ριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς· καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες.
Et ait illis: Hic est sanguis meus noui testamenti
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ † τῆς καινῆς διαθή- 24
qui pro multis * effusus Amen dico vobis, quia
κης, τὸ περὶ πολλῶν † ἐκχυννόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι 25
‖ nō amplius non bibam de genimine vitis, vsque in diem
οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ † τοῦ γενήματος † τῆς ἀμπέλου, ἕως † τῆς ἡμέρας
illam, cùm illud bibam nouum in regno Dei
ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ † τοῦ θεοῦ.
Et hymno dicto, exierunt in montem Oliuarum
Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος † τῶν ἐλαιῶν.
Et ait eis Iesus Quòd omnes scandalizabimini in 26
καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν 27
pse in nocte ista, quia scriptum est Percutiam pastorem
ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι γέγραπται, πατάξω τὸν ποιμένα,
& dispergentur oues Sed † post resurrexissem
καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί 28
me præcedam vos in Galilæam, At Petrus ait illi:
με, προάξω ὑμᾶς εἰς † τὴν Γαλιλαίαν. ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ,
Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego
Καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἀλλ' οὐκ ἐγώ.
Et ait illi Iesus Amen dico tibi quia tu hodie
καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σὺ σήμερον 30
in nocte hac, priusquam bis * gallus vocem ter
ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς
negabis me Ille autem ‖ ex abundanti dicebat magis Si me
ἀπαρνήσῃ με. ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον, ἐάν με 31
oportuerit † commori tibi non te negabo. Similiter autem
δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι· ὡσαύτως δὲ
& omnes dicebant. Et veniunt in ‖ locum cui nomen
καὶ πάντες ἔλεγον. καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα 32

Geth

† singulatim
‖ Qui
* intingit mecum manum in catino Et
‖ tradetur, Bonum
† accepit
‖ accepto calice,
* effundetur
‖ tam
* postequam resurrexero,
‖ autem
* gallus vocem bis ederit ter tres negaturus At
‖ amplius loquebatur Et
† simul
‖ prædium

Gethſemani & ait discipulis ſuis Sedete hîc, donec
γεθσημανῆ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καθίσατε ὧδε ἕως
orem Et aſſumit Petrum & Iacobum
προσεύξωμαι. καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον
33 & Ioannem * cum ſit & cœpit ‖ expaueſcere & angi.
καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.
Et ait illis Vndiquaque triſtis eſt anima mea vſque ad mortem:
34 καὶ λέγει αὐτοῖς, περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου
† manete hîc, & vigilate cum me Et ‖ progreſſus
35 μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. καὶ προελθὼν
paululum, procidit ſuper terram, & orabat, vt ſi * poſſibile
μικρὸν, ἔπιπτεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο ἵνα εἰ δυνατόν
eſt, tranſiret ab eo hora Et dixit Abba Pa
36 ἐστι, παρέλθοι ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πα-
ter, omnia poſſibilia tibi ‖ ſunt: tranſfer calicem à me
τὴρ, πάντα δυνατά σοι· παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ
hunc ſed non † quid ego volo, ſed † quid tu. Et venit &
37 τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ καὶ ἔρχεται, καὶ
inuenit eos dormientes: Et ait Petro Simon,
εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Σίμων,
dormis? non potuiſti * vnam horam vigilare?
καθεύδεις, οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;
Vigilate, & orate, vt non intretis in ten-
38 γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πει-
tationem. ipſe quidem ſpiritus promptus ‖, at caro † infirma
ρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής
Et iterum abiens orauit ſermonem eundem dicens
39 καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν εἰπὼν
Et reuerſus inuenit eos denuò dormientes (erant
40 καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας ἦσαν
enim oculi eorum grauati:) & ‖ non ſciebant quid ei
γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ
reſponderent. Et venit tertio, & ait illis: * Dor
41 ἀποκριθῶσιν. καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐτοῖς· καθεύ-
mite reliquum & requieſcite: Sufficit venit hora ecce
δετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἀπέχει ἦλθεν ἡ ὥρα ἰδοὺ
‖ tradetur filius hominis in manus peccatorum
παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν
Surgite, eamus ecce † tradens me appropinquauit
42 ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε
Et ſtatim adhuc eo loquente, ‖ adeſt Iudas * vnus exiſtens
43 καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται Ἰούδας εἷς ὢν
duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & ligni,
τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,
à ſummis Sacerdotibus & Scribis & ſenioribus
παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων
Dederat autem ‖ tradens eum conſignum eis, dicens:
44 δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων,
Quemcunq; oſculatus fuero, ipſe eſt † prehendite eum, & abdu-
ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγά-

‡ cauté
* cum venisset
* Aue ‖ At
† tenuerunt
‡ de circumstantibus eduens
* amputauit illi
ἀφαιρέω
‖ tenuistis
‡ Tunc discipuli eius
‡ Adolescens autem quidam
* tenuerunt
‖ At ille relicta sindone,
† conuenerunt
‡ autem
* sedebat
‖ ad ignem, & calefactebat se
† verò
‡ omne concilium
* vt eum morti traderent, aut
‖ conuenientia

eite ‡ tuto.
Et * veniens, statim accedens ad eum
χαι ἀφεαλῶς.
ait: * Gaude Rabbi & osculatus est eum. ‖ Illi vero inie-
λέγει, χαῖρε ῥαββί, χ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπέ- 46
cerunt in eum manus suas & † prehenderunt eum,
βαλον ἐπ αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, χ ἐκράτησαν αὐτόν.
Vnus autem quidam ‡ astantium exerens gladium,
εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων ἀπασάμενος τὴν μάχαιραν, 47
percussit seruum summi Sacerdotis & * abstulit illius auriculam
ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, χ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.
Et respondens Iesus, ait illis: Tanquam ad latronem exi
χ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλ- 48
stis cum gladiis & fustibus comprehendere me?
θατε μετὰ μαχαιρῶν χ ξύλων συλλαβεῖν με,
Quotidie eram apud vos in templo docens, &
καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ 49
non ‖ prehendistis me sed vt implerentur Scripturæ
οὐκ ἐκρατήσατέ με ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί.
† Et relinquentes eum, omnes fugerunt
καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον
‡ Et vnus quidam iuuenis sequebatur eum amictus 50
καὶ εἷς τις νεανίσκος ἠκολούθησεν αὐτῷ περιβεβλημένος 51
sindone super nudo: & * tenent eum iuuenes
σινδόνα ἐπὶ γυμνῷ χ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι
‖ Ille autem relinquens sindonem nudus profugit ab eis
ὁ δὲ καταλιπὼν † σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν. 52
Et abduxerunt Iesum ad summum Sacerdotem, & † conuenerunt
χ ἀπήγαγον † ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα χ συνέρχονται 53
ei omnes summi Sacerdotes, & seniores, & Scri-
αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς, χ οἱ πρεσβύτεροι, χ οἱ γραμ-
bæ Et Petrus ‡ a longè secutus est eum
ματεῖς χ ὁ πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ 54
vsque intrò in atrium summi Sacerdotis: & * erat sedebat
ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, χ ἦν συνκαθήμενος
cum ministris ‖ & calefaciens se ad lumen
μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, χ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς
At summi † Sacerdotes, & ‡ omnis consessus quærebant aduersus Iesum
οἱ δὲ ἀρχιερεῖς χ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ † ἰησοῦ 55
testimonium, * ad mortis afficiendum eum & non inuenebant.
μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν, χ οὐχ ηὕρισκον
Multi enim testimonium falsùm dicebat aduersus eum & ‖ paria testi-
πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, χ ἴσαι αἱ μαρτυ- 56
monia non erant Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebat
ρίαι οὐκ ἦσαν. καί τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν 57
aduersus eum, dicentes: Quoniam nos audiuimus eum dicentem:
κατ' αὐτοῦ, λέγοντες ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, 58
Quid ego dissoluam templum hoc manufactum, & per
ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, χ διὰ
* tres dies aliud non manufactum ædificabo
τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω.

Et † nec sic par erat testimonium illorum.

59 καὶ οὐδὲ ἔτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν.

Et exurgens summus Sacerdos in medium, interrogauit Iesum,

60 καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον, ἐπηρώτησε τὸν Ἰησοῦν,

dicens: Non respondes quicquam, *quid hi te aduersum testantur?

λέγων, οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν, τί οὗτοί σου κατα μαρτυροῦσιν,

Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursùs summus Sacerdos inter-

61 ὁ δὲ ἐσιώπα καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπη-

rogabat eum, & ‖ dicit ei: Tu es Christus filius † benedicti?

ρώτα αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;

At Iesus † dixit: Ego sum: & videbitis filium hominis

62 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι· καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

sedentem a dextris virtutis & venientem cum

καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν

nubibus cæli. At summus Sacerdos * discerpens

63 νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρήξας τοὺς

vestes suas, ait: Quid adhuc † vsum habemus testium?

χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει, τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων;

Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? † Et autem omnes

64 ἠκούσατε τῆς βλασφημίας· τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες

condemnauerunt eum * obnoxium esse mortis. Et cœperunt

65 κατέκριναν αὐτὸν ἔνοχον εἶναι θανάτου. καὶ ἤρξαντό

quidam conspuere eum, & velare faciem eius, &

τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ

‖ colaphizare eum, & dicere ei: Prophetiza: & ministri

κολαφίζειν αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον· καὶ οἱ ὑπηρέται

alapis † impetebant. Et † existente Petro in at-

ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐ-

la inferiùs, venit vna ‖ ancillarum summi Sacerdotis:

66 λῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιέως·

Et † videns Petrum calefacientem se, † intuita illum,

67 καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ,

ait: Et tu cum Nazareno * Iesu eras. * Ille autem ne-

68 λέγει, καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα Ἰησοῦ. ὁ δὲ † ἠρνή-

gauit, dicens: ‖ Non noui, neque † scio quid tu dicis. Et ex-

σατο, λέγων, οὐκ οἶδα, οὐτε ἐπίσταμαι τί σὺ λέγεις. καὶ ἐξῆλ-

iit foras † in vestibulum: & gallus cantauit.

θεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον· καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε.

* Et ancilla videns eum rursum cœpit dicere

καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν, ἤρξατο λέγειν τοῖς

69 ‖ astantibus: Quia hic ex illis est. † Ille autem iterum negauit.

παρεστηκόσιν, ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο.

70 Et post pusillum rursus † astantes dicebant Petro: Verè

καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, ἀληθῶς

ex illis es. * Etenim Galilæus es, & loquela tua similes

ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει.

Ille autem cœpit anathematizare & iurare, Quia ‖ non noui

71 ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν

hominem istum quem dicitis.

Et † ex secundo gallus

72 ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ

† non erat conueniens

*ad ea quæ tibi obiiciuntur ab his?

‖ dixit † Deus

† autem illi

*autem ‖ scindens vestimenta sua, † desperantibus testes?

† Quid

* reum

‖ colaphis cædere

† cædebant

† cum esset Petrus in atrio deorsum

‖ ex ancillis

† cùm videret

† aspiciens

* At

ἀρνέω

‖ Neque scio, † noui quid dicas

† ante atrium

* Rursus autem cum vidisset illum ancilla, †circumstantibus

† At

† qui astabant

* nam &

‖ nescio

†statim iterum

cantauit. Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat
ἐφώνησε· καὶ † ἀναμνησθεὶς ὁ πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν
ei Iesus: Quod † ante gallus vocifferari bis, negabis me
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με
ter. Et *separans [s] flevit
τρίς. καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαυε.

CAP. XV. ιϛ.

Et confestim in mane consilium facientes summi
Καὶ εὐθέως ὀρθρου τὸ πρωὶ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρ- 1
Sacerdotes cum senioribus & Scribis, & ‖ vniuersus
χιερεῖς μετὰ τ πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ
consessus, vinctum Iesum, abduxerunt, & tradiderunt
συνέδριον, δήσαντες τ ἰησοῦν ἀπήνεγκαν, καὶ παρέδωκαν
Pilato. Et interrogauit eum Pilatus: Tu es rex
τῷ πιλάτῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ πιλᾶτος, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
Iudæorum? † Ille autem respondens ait illis: Tu dicis 2
τ Ἰουδαίων, ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, σὺ λέγεις.
Et accusabant eum summi Sacerdotes ‖ multa ipse autem nihil
καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά· αὐτὸς δὲ οὐδὲν 3
respondebat. At Pilatus rursum interrogauit eum, † di-
ἀπεκρίνατο. ὁ δὲ πιλᾶτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέ- 4
ceres: Non respondes quicquam? vide ‖ quanta te accusant
γων, οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν, ἴδε πόσα σε καταμαρτυροῦσιν
testimonia. At Iesus † amplius nihil respondit: ita vt † mirari
ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τ 5
Pilatum. Iuxta vero festum solebat illis vnum * vinctum
πιλᾶτον. κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον, 6
quemcunque petissent. Erat autem ‖ dictus Barrabas † cum sedi-
ὃν ἠτοῦντο. ἦν δὲ ὁ λεγόμενος βαραββᾶς μετὰ τ συστα- 7
tiosis vinctus, qui in seditione homicidium fecerant.
σιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεσαν.
Et † vociferata turba, cœpit * postulare, sicut semper
καὶ ἀναβοήσασα ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ 8
faciebat illis. At Pilatus ‖ respondit eis † di-
ἐποίει αὐτοῖς. ὁ δὲ πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέ- 9
cens: Vultis † absolvam vobis regem Iudæorum?
γων, θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τ βασιλέα τ Ἰουδαίων,
Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum summi
ἐγίνωσκε γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρ- 10
Sacerdotes. * At summi Sacerdotes concitauerunt turbam, vt
χιερεῖς. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν † ὄχλον, ἵνα 11
magis Barrabam ‖ absolueret eis
μᾶλλον τ βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς.
At Pilatus † respondens iterum ait illis: Quid ergo vo-
ὁ δὲ πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, τί οὖν θέ- 12
lis faciam † quem dicitis regem Iudæorum?
λετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τ Ἰουδαίων,
* Illi autem iterum clamauerunt: Crucifige eum.
οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. 13

† Priùs quàm gallus cantet, * cœpit flere.

‖ vniuersus concilio

† At

‖ in multis * autem

‖ in quantis te accusant † autem † mirabatur Pilatus. Per diem autem festum solebat dimittere * ex vinctis

* qui dicebatur † qui erat

† cùm ascendisset * rogare ‖ autem † & dixit † dimitteam

* Pontifices autem ‖ dimitteret † autem † rex

* At

Ac Pilatus ‖ dicebat illis Quid enim ° malum fecit? Illi
14 ὁ δὲ Πιλατος ἔλεγεν αὐτοῖς, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν, οἱ
‡ autem abundantius clamabant Crucifige eum Ac Pilatus*
15 δὲ περισσοτέρως ἔκραζαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ Πιλατος
volens populo ‖ satisfacere facere, ° absolvit illis
βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν
Barabbam & tradidit Iesum ° flagellare, vt crucifigeretur
Βαραββᾶν καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ.
Ac milites ‡ abduxerunt eum intra aulam, quod est
16 οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι
prætorium & conuocant totam cohortem
πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσι ὅλην τὴν σπεῖραν.
Et induunt eum purpuram, & circumponunt ei ple-
17 καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθᾶσιν αὐτῷ πλέ-
cientes spinem coronam Et cœperunt salutare
18 ξαντες ἀκάνθινον στέφανον. καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι
eum, & dicere ‖ Gaude rex Iudæorum
αὐτόν, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων
Et percutiebant eius caput arundine & conspuebant eum,
19 καὶ ἔτυπτον αὐτὸν τὴν κεφαλὴν καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ,
& ponentes genua adorabant eum
καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ.
Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum ° purpuram,
20 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν,
& induerunt eum ‡ vestimenta propria. & educunt illum vt
καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια· καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα
crucifigerent eum. Et * angariant prætereuntem quempiam
21 σταυρώσωσιν αὐτόν. καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα
Simonem Cyrenæum, venientem ‖ ex agro patrem Alexan-
Σίμωνα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάν-
dri & Rufi, vt tolleret crucem eius
δρου καὶ Ῥούφου, ἵνα † ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.
Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpreta-
22 καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμε-
tum, Caluariæ locus Et dabant ei bibere myr-
23 νον, Κρανίου τόπος. καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν † ἐσμυρ-
rhatum vinum: ille vero non accepit, Et crucifigentes eum,
νισμένον οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν,
diuiserunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis, quis
διεμέριζον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς
quid tolleret. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.
24 τί ἄρῃ. ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.
Et erat ‖ inscriptio causæ eius ° inscripta
25 καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη,
REX IVDAEORVM.
ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.
Et cum eo crucifigunt duos latrones vnum à dextris, & ‡ vnum
27 καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα
à sinistris eius Et impleta est scriptura * dicens
28 ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα,

‖ autem ; ° mali
‡ Ac magis * autem ‖ facie ° dimisit
° flagellis cæsum,
‡ autem duxerunt eum in atrium prætorii,
° purpura, & imponunt
‖ Ave
° purpure,
‡ vestimentis suis:
* angariauerunt
‖ de villa,
ἆρω καὶ ἄρω
ζωγρέω *
‖ titulus ° inscriptus
‡ alium
* quæ dicit

Et

Et cum iniquis reputatus est
καὶ μετ' ἀνόμων ἐλογίσθη.
Et prætereuntes blas-
οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλα- 29
phemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes
σφήμουν αὐτόν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες,
Vah ‖ *destruens* templum ⁹, & in tribus diebus *ædificans*
ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν·
Serua temetipsum, ‖ & *descende* de cruce
σῶσον σεαυτὸν, καὶ † κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.
Similiter & summi Sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum 30
ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες, πρὸς ἀλλήλους μετὰ 31
Scribis dicebant: Alios *seruauit*, seipsum non potest ⁹ *seruare*.
γραμματέων ἔλεγον, ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι.
Christus rex Israel descendat nunc de cru-
ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυ- 32
ce, vt videamus & credamus. Et ‖ *crucifixi* qui
ροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ
exprobrabant ei. Facta autem hora sexta, tenebræ
ὠνείδιζον αὐτόν. Γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος 33
factæ sunt per totam terram vsque in horam nonam. Et horæ
ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ τῇ ὥρᾳ 34
nonæ exclamauit Iesus voce magna, dicens: Eloi, eloi,
τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· ἐλωΐ, ἐλωΐ,
lamma sabachthani? quod est interpretatum: Deus meus,
λαμμὰ σαβαχθανί; ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ
Deus meus, ⁹ *in* quid me dereliquisti? Et quidam ‖ *astan-*
θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες. καί τινες τῶν παρεστη- 35
tium audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat
κότων ἀκούσαντες, ἔλεγον· ἴδε Ἠλίαν φωνεῖ.
Curreus autem vnus, & ‖ implens spongiam aceto, circumponensque
δραμὼν δέ τις, καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθεὶς † 36
calamo potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat
καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν, λέγων· ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται
Elias *deponere* eum. At Iesus ‖ *emittens* vocem magnam,
Ἠλίας καθελεῖν αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, 37
expirauit. Et ⁹ *interexpansum* templi scissum est in
ἐξέπνευσεν. καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ † ἐσχίσθη εἰς 38
duo, à † *sursum* vsque deorsum. Videns autem Centurio *a-*
δύο ἀπ' ἄνωθεν ἕως κάτω. ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρε- 39
stans ex aduerso eius, quia sic clamans expirasset, ait:
στηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν,
Verè homo hic filius erat Dei. Erant autem &
ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ 40
mulieres de longè ‖ *aspicientes*, in quibus erat Maria Mag-
γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς καὶ Μαρία ἡ Μαγ-
dalene, & Maria Iacobi ⁹ *parui*, & † *Ioseph* mater, &
δαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ † Ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ
Salome. Quæ & cùm esset in Galilæa, sequebantur
Σαλώμη. αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν 41
eum, & ministrabant ei, & aliæ multæ * *illæ simul* conscendunt
αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι

‖ qui destruis ⁹ Dei, * ædificas. Saluum fac ‖ descendens
καταβαίνω
* saluos fecit, ⁹ saluum facere.
‖ qui cum eo crucifixi erant, exprobrabant ei. Et
⁹ vt ide circumstantibus
* ad deponendum ‖ autem emisso voce magna, ⁹ velum
σχίζω
‖ summo * qui aderat
‖ aspicientes inter quas ⁹ minoris, † Ioseph
* quæ simul cum eo ascenderant

εἰ in Hierosolymam
42 αὐτῶ εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν
Parasceue, quod est ante Sabbatum,
43 παρασκευή, ὅ ἐστι προσάββατον, ἦλθεν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ
Arimathæa, ‡ honestus consul, qui & ipse erat expe-
ἀρειμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδε-
ctans regnum Dei & * ausus introiuit ad
χόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς
Pilatum, & petiit corpus Iesu. At Pilatus ‖
44 Πιλάτον, καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ Πιλᾶτος
mirabatur si iam † mortuus fuisset. Et adducens Centu-
ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκε· καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυ-
rionem, interrogauit eum ‡ dudum mortuus esset. Et † cognoscens
45 ρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς
à Centurione, donauit corpus Ioseph.
ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ.
‖ Et mercatus sindonem, & † detrahens eum, inuoluit sin-
καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καὶ †καθελὼν αὐτὸν *ἐνείλησε τῇ σιν-
46 δόνι, καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν †λελατομημένον
de petra & aduoluit lapidem ad ostium monumenti.
ἐκ πέτρας, καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου.
At Maria ‡ Magdalene, & Maria * Ioſe ſpectabant vbi
ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία Ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ
47 ponerentur
τίθεται.

CAP. XVI. ις'.

Et ‖ peracto Sabbato, Maria Magdalene, &
Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ
1 Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, vt venientes
Μαρία Ἰακώβου, καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι
vngerent Iesum Et valdè mane vna Sabba-
ἀλείψωσιν τὸν Ἰησοῦν. καὶ λίαν πρωῒ † τῆς σαββά-
2 torum veniunt ad monumentum, † exorto Sole.
του ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.
Et dicebant ad ‡ ipſe Quis reuoluet nobis lapidem ab
καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ
3 ostio monumenti? Et respicientes * ſpectant
τῆς θύρας τοῦ μνημείου, καὶ ἀναβλέψασι θεωροῦσιν
4 quod denuò esset lapis Erat quippe magnus valdè
ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.
Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem seden-
καὶ εἰσελθοῦσα εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμε-
5 tem in dextris ‖ circumamictum ſtolam candidam & ob-
νον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ †ἐξε-
ſtupuerunt † Ille verò dicit illis ‡ Ne expauescite
θαμβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, μὴ ἐκθαμβεῖσθε·

‖ cùm
† esset factum,

‡ nobilis decurio,

* audacter

‖ autem

† obtinuisset Et accersito Centurione
‡ iam
* cùm cognouisset

‖ Ioseph autem † deponens
† καθαιρέω
* ἐνειλέω
† λατομέω
‡ autem
* Ioseph, aspiciebant

‖ cùm transisset Sabbatum,

† orto iam

‡ inuicem

* viderunt reuolutum lapidem

‖ coopertum ſtola candida:
ἐκθαμβέω
† Qui
‡ Nolite expauescere:

Iesum quæritis Nazarenum crucifixum surrexit, non
ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ
est hic ecce locus vbi posuerunt eum
ἔστιν ὧδε. ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν.
Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro,
ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ πέτρῳ, 7
quia præcedit vos in Galilæam ibi eum videbitis,
ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε,
sicut dixit vobis * Et exeuntes fugerunt ‖ a
καθὼς εἶπεν ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ 8
monumento ‖ tremor autem eas tremos & ‖ stupor & nemini * nihil
μνημείου εἶχε γὰρ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν
dixerunt timebant enim Resurgens autem Iesus mane
εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ. ἀναστὰς δὲ ἰησοῦς πρωῒ 9
prima Sabbati, apparuit ‖ primum Mariæ Magdalenæ,
πρώτῃ σαββάτου, † ἐφάνη πρῶτον μαρίᾳ τῇ μαγδαληνῇ,
† ex qua ejecerat septem dæmonia
ἀφ' ἧς * ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια.
Illa ‖ profecta nuntiauit his * cum eo existentibus:
ἐκεῖνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, 10
lugentibus & flentibus. Et illi audientes quia viueret,
πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ, 11
& visus esset ab ea, non crediderunt. Post autem hæc duobus
καὶ † ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν 12
ex † ipsis deambulantibus ‖ apparuit in alia forma, cunti-
ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευο-
bus in agrum. Et illi abeuntes nuntiauerunt
μένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν 13
‖ reliquis nec illis crediderunt
τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.
† Posterius recumbentibus illis vndecim apparuit, &
ὕστερον, ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ 14
exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia
ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς
‖ videntibus eum exsuscitatum, non crediderunt
θεασαμένοις αὐτὸν † ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν.
Et dixit eis Euntes in mundum vniuersum, præ-
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κη- 15
dicate Euangelium omni creaturæ * Credens &
ρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει ὁ πιστεύσας καὶ ὁ 16
baptizatus ‖ saluabitur: at non credens condemnabitur
βαπτισθεὶς σωθήσεται ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.
Signa autem † credentibus hæc sequentur In no
σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνό- 17
mine meo dæmonia eicient Linguis loquentur nouis
ματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς·
Serpentes tollent Et si mortiferum quid biberint, non eis no
ὄφεις ἀροῦσι κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλά 18
cebit Super ægros manus imponent, & ‖ pulchre habebunt
ψει· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσι

* At illa ‖ de
† euasserat enim
‖ pauor
* quicquam

‖ primæ
† de
‖ vadens
* qui fuerant

† his
‖ ostensus est in alia effigie
* illam
‖ cæteris

† Nouissimè

‖ iis qui viderant eum resurrexisse,

* Qui credidit

‖ fuerit, salvus erit: † qui verò non crediderit † eos qui crediderint,

‖ bene

* Quidem igitur Dominus postquam locutus est eis assumptus est
19 ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, † ἀνελήφθη
in cælum, & sedit à dextris Dei
εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ.
Illi autem ‖ egressi, prædicauerunt vbique Domino
20 ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου
cooperante, & sermonem confirmante † per subsequen-
συνεργοῦντος, καὶ † τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολου-
tia signa Amen.
θούντων σημείων ἀμήν.

* Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est
† assumptus est
‖ profecti,
† sequentibus signis.

Sancti Euangelij secundùm Marcum,

FINIS.

SECVNDVM LVCAM

TO KATA ΛΟΥΚΑΝ

SANCTVM EVANGELIVM.

ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

CAPVT PRIMVM.

QVoniam * multi conati sunt reordinare
1 Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι
narrationem ‖ de impletis in nobis
διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν
Sicut tradiderunt nobis † ab initio
2 πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς
ipsi ‖ oculati, & ministri * existentes sermonis Visum est
3 αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε
& mihi assecuto ordine omnia ‖ diligenter, † secundùm ordinem tibi
κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς, καθεξῆς σοι
scribere, optime Theophile, Vt ‖ agnoscas de quibus instru-
γράψαι, κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατη-
4 ctus es sermonum firmitatem
χήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν

* quidem
‖ quæ in nobis completæ sunt rerum.
† qui
‖ viderunt,
* fuerunt
‖ à principio
† ex ordine
‖ cognoscas eorum verborum
* eruditus es,
veritatem

Fuit

FACTVM est in diebus
ΓΕΝΕΤΟ ἐν ταῖς ἡμέραις 5
Herodis regis Iudææ,
ἩΡΩΔΟΥ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας,
Sacerdos quidam nomine Zacharias,
ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας,
Ille vice Abia & vxor
ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ
illius ex filiabus Aaron, &
αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ
nomen eius Elisabeth Erant autem iusti ambo
τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι 6
ante Deum, incedentes in omnibus mandatis &
ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ
‖ iustificationibus Domini ‖ irreprehensibiles Et non erat illis * na-
δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι· καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέ- 7
‖ esset tus eo quòd ‖ Elisabeth erat sterilis, & ambo † prouc
κνον, καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβη-
cti in diebus suis erant Factum est autem in
κότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ 8
sacerdotio fungebantur ipsum in ordine vicis suæ ante
ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι
Deum, Secundùm consuetudinem Sacerdotii * sortitus est
τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ‖ ἔλαχε τοῦ 9
sacrificare ingressus in templum Domini. Et omnis
θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου· καὶ πᾶν τὸ 10
multitudo populi erat orans foris hora in
πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυ-
censi ‖ Visus est autem illi angelus Domini, stans à
μιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ 11
dextris altaris incensi Et turbatus est
δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος· καὶ † ἐταράχθη
Zacharias videns & timor † cecidit in eum
Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. 12
Ait autem ad illum angelus: Ne timeas Zacharia quoniam
εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, μὴ φοβοῦ Ζαχαρία διότι 13
exaudita est ‖ petitio tua & vxor tua Elisabeth * gignet
εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει
filium tibi, & vocabis nomen eius Ioannem.
υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην.
Et erit gaudium tibi & exultatio, & multi in nati-
καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γε- 14
uitate eius gaudebunt Erit enim magnus coram Do
νέσει αὐτοῦ χαρήσονται· ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ κυ-
mino & vinum & siceram non bibet & Spiritu sancto re
ρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλη- 15
plebitur adhuc ex vtero matris suæ: Et multos
σθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· καὶ πολλοὺς τῶν 16
filiorum Israël conuertet ad Dominum Deum ipsorum
υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν·

Fi

‖ fine querela. * filium

† procreabitur

† cùm Sacerdotio fungeretur

* sorte exiit vt incensum poneret

λαγχάνω

‖ Apparuit

† irruit super

† deprecatio * pariet

Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtu-
17 καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει
te Eliæ, ‖ convertere corda patrum in ‡ natos & ‡ insanis-
μει ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπει-
biles in prudentia iustorum, parare Domino plebem * expedi-
θεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευ-
tam Et dixit Zacharias ad angelum ‖ Inxta
18 ασμένον. καὶ εἶπε ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον, κατ'
quid sciam hoc? ego enim sum senex, & vxor
τί γνώσομαι τοῦτο, ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή
mea † provecta in diebus suis
μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.
Et respondens angelus, dixit ei Ego sum Gabriel
19 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ, ἐγώ εἰμι γαβριὴλ
‡ astans ante Deum & missus sum loqui ad
ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· καὶ ‡ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός
te & euangelizare tibi hæc. Et ecce * eris
20 σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ
tacens, & non * potens loqui vsque ‡ quo die fiant
σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρις ἧς ἡμέρας γένη-
hæc pro † quibus non credidisti verbis meis, quæ im-
ται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πλη-
plebuntur in ‡ tempus ipsorum.
ρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.
Et erat plebs expectans Zachariam & mirabantur
21 καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον
* in tardare ipsum in templo Egressus autem non
22 ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ
potuit loqui † illis & cognouerunt quòd visionem vidisset
ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν
in templo. Et ipse erat innuens illis & permansit mutus
ἐν τῷ ναῷ, καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός.
Et factum est vt implerentur dies ‡ ministrationis eius,
23 καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ,
abiit in domum suam Post autem hos
24 ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς
dies concepit Elisabeth vxor eius & occultabat
ἡμέρας συνέλαβεν ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν
seipsam ‖ mensis quinque, dicens Quia sic mihi fe
25 ἑαυτὴν μῆνας πέντε λέγουσα· ὅτι οὕτω μοί πε-
cit Dominus in diebus quibus † respexit auferre opprobrium
ποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός
meum ‡ inter homines.
μου ἐν ἀνθρώποις.
In autem mense sexto missus est angelus Gabriel
26 ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος γαβριὴλ
a Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth,
ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα ναζαρέτ,
Ad virginem desponsatam viro, cui nomen * Ioseph,
27 πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρί, ᾧ ὄνομα ἰωσὴφ,

de domo Dauid & nomen virginis Maria.
εξ οἴκου Δαυίδ καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ.
Et ingressus angelus ad eam, dixit: ‖ *Gaude gra-*
‖ Ave χαῖρε
? tecum; καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπε, χαῖρε † κεχα- 28
tia plena, Dominus ? cum te benedicta tu in mulieribus.
ριτωμένη ὁ κύριος μετά σου, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν
‡ *Quæ cùm au-* ‡ *Illa vero videns* perturbata est in sermone eius & * *ratiocina-*
disset * *cogitabat* ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογί
batur *qualis esset salutatio ista.*
ζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος.
Et ait angelus ei: Ne ‖ *timeas* Maria: inuenisti enim
καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, μὴ φοβοῦ Μαριάμ· εὗρες γὰρ 30
gratiam apud Deum. ‖ *Ecce* concipies in vtero, &
χάριν παρὰ τῷ θεῷ· καὶ ἰδοὺ συλλήμψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ 31
paries filium & vocabis nomen eius Iesum.
† τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν.
Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur & dabit
* κληθήσεται, καὶ δώσει 32
illi Dominus Deus sedem Dauid Patris eius:
αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ·
Et regnabit in domo Iacob in æternum, &
καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς 33
regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad
βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. εἶπε δὲ μαριὰμ πρὸς 34
? *fiet* *angelum: Quomodo ? fiet istud: quoniam virum non cognosco?*
τὸν ἄγγελον, πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω.
Et respondens angelus dixit ei: Spiritus sanctus super-
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, πνεῦμα ἅγιον ἐπ- 35
‡ *Virtus* *uenier* in te, & ‡ *efficientia* Altissimi obumbrabit tibi: ideoque
ελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ
* *quod nascetur* * *natum* ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.
γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς θεοῦ.
‖ *concepit* Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa ‖ *concipiuit* [*filium*]
καὶ ἰδοὺ ἐλισάβετ ἡ συγγενίς σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα 36
? *quæ vocatur sterilis* filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi ? *quæ*
υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλου-
ea sterili. Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum
μένῃ στείρᾳ· ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα 37
Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundū
εἶπε δὲ μαριάμ, ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου γένοιτο μοι κατὰ τὸ 38
verbum tuum. Et discessit ab illa angelus.
ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.
Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit
ἀναστᾶσα δὲ μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη 39
‡ *montana* in ‡ *montanam* cum festinatione in ciuitatem Iuda. Et intrauit
εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν ἰούδα· καὶ εἰσῆλθεν 40
in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth.
εἰς τὸν οἶκον ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν ἐλισάβετ.
Et factum est, vt audiuit Elisabeth salutationem Ma-
καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς μα 41

ris, exultavit infans in vtero eius & repletus est
εἰς, †ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη σκιρτάω
Spiritu sancto Elisabeth Et exclamavit voce
42 πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ
magna, & dixit Benedicta tu * in mulieribus, & benedictus
μεγάλῃ καὶ εἶπε, Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ, καὶ εὐλογημένος * inter mulieres,
fructus * ventris tui Et vnde mihi hoc vt veniat
43 ὁ καρπὸς † τῆς κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ * ventris
mater Domini mei ad me? Ecce enim vt facta est
44 ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ
vox salutationis tuæ in ‖ aures meas, exultavit in- ‖ auribus meis,
φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησε τὸ βρέ-
fans in gaudio in vtero meo Et be-
45 φος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία
† credenti quod erit perfectio effatis ei à ? quæ credidit, quoniam perficietur ea quæ dicta sunt
ἡ πιστεύσασα· ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ
Domino Et ait Maria! Magnificat anima mea
46 κυρίου. καὶ εἶπε Μαριάμ, Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου
Dominum, Et exultavit spiritus meus in Deo
47 τὸν κύριον καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ
salutari meo Quia respexit in humilitatem
48 τῷ σωτῆρί μου· ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν
ancillæ suæ ecce enim ex hoc nunc beatam dicent me omnes
τῆς δούλης αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι
‖ generationes Quia fecit mihi magna † potens, & sanctum ‖ qui est
49 αἱ γενεαί· ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον
nomen eius Et misericordia eius in generationes generationum * a progenie in
50 τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν progenies,
timentibus eum Fecit ‖ robur in brachio ‖ potentiam
51 τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι † dispersit
suo † dissipauit superbos ‖ cogitatione cordis * eorum ‖ mente
αὐτοῦ διεσκόρπισε † ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. * sui Deposuit
Deiecit potentes de ‖ throno, & exaltauit humiles ‖ sede,
52 καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσε ταπεινούς.
Esurientes impleuit bonis & diuites dimi-
53 πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέ-
sit inanes. Suscepit Israel puerum suum, † me- † recordatus
54 στειλε κενούς· ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνη- ‖ sui
memor misericordiæ ‖ (Sicut locutus est ad patres
55 σθῆναι ἐλέους καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας
nostros, Abraham & semini eius ‖ in seculum ‖ seculo
ἡμῶν, Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.
Mansit autem Maria cum illo quasi * mensis tres & reuertebatur * mensibus tribus
56 ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς καὶ ὑπέ- ‖ autem
sa est in domum suam Vxorem Elisabeth ‖ impletum
57 στρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλή- † parienti & peperit
est tempus † parere ipsam & genuit filium
σθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτὴν καὶ ἐγέννησεν υἱόν.
Et audierunt vicini & cognati eius quia magnificauit
58 καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνε

Dominus misericordiã suam cum illa & congratulabantur ei.
κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ.
Et factum est in octauo die venerunt circumcidere puerum,
καὶ ἐγένετο, ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, 59
& vocabant eum in nomine patris sui, Zachariam
καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Ζαχαρίαν.
Et respondens mater eius, dixit Nequaquam sed vocabi-
καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, οὐχί, ἀλλὰ κληθή- 60
tur Ioannes. Et dixerunt ad illam Quia nemo est
σεται Ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, ὅτι οὐδείς ἐστιν 61
in cognatione tua qui vocetur nomine hoc.
ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ.
† quem Innuebant autem patri eius, *hoc quid* vellet vocari
ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι 62
eum Et postulans * tabellam, scripsit, dicens: Ioan-
αὐτόν. καὶ αἰτήσας πινακίδιον, ἔγραψε, λέγων, Ἰωάν- 63
nes est nomen eius. Et mirati sunt omnes.
νης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες.
Aperitum est autem os eius illico, & lingua
ἀνοίγω † ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα 64
λαλέω eius *affirmata est* & loquebatur benedicens Deum
αὐτοῦ * διηρθρώθη, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν.
Et factus est super omnes timor vicinos eorum:
καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς· 65
‖ super omnia ¥ ‖ *in omni* montana Iudææ diuulgabantur omnia verba
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα
* qui audierant hæc Et posuerunt omnes † *audientes* in corde
ταῦτα· καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούοντες ἐν τῇ καρδίᾳ 66
suo, dicentes ‖ *Quisnam puerulus* iste erit? Et manus Domini
αὐτῶν, λέγοντες, τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου
‖ Quis putas puer * enim erat cum illo Et Zacharias pater eius repletus est
ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη
Spiritu sancto, & prophetauit, dicens: Benedictus
πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε, λέγων, εὐλογητὸς 67 68
Dominus Deus Israel quia visitauit & fecit redemptionem
κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν
plebi suæ Et erexit cornu salutis nobis in
τῷ λαῷ αὐτοῦ καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ 69
domo Dauid pueri sui Sicut locutus est per
οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησε διὰ 70
os sanctorum qui à seculo ‖ Prophetarum eius,
στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ,
‖ sunt Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium † *odio*
† qui oderunt σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μι- 71
‡ Ad faciendam *habentium* nos ‡ *Facere* misericordiã cum patribus nostris,
σούντων ἡμᾶς· ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, 72
& memorari testamenti sancti sui Iusiurandum quod
καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ· ὅρκον ὃν 73
* daturum se iurauit ad Abraham patrem nostrum, * *dare* nobis,
ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν,

‖ *Impunde*

74 ‖ Inimicis ex manu ἐχθρῶν ἡμῶν * ῥυσθέντας, λα- inimicorum nostrorum † liberatos, ser-
ἐχθρῶν ἡμῶν * ῥυσθέντας, λα- nostræ illis. In sanctitate & iustitia coram ipso,
75 τρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ, ‖ omnes dies vitæ nostræ Et tu puer
76 πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν καὶ σὺ παιδίον Prophetæ Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem
προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου Domini parare vias eius Ad dandam scientiam sa-
77 κυρίου, ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ τοῦ δοῦναι γνῶσιν σω- lutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum
τηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit
78 διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο nos oriens ex alto, * Apparere iis qui in tenebris, &
79 ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ ‖ umbra mortis † sedentibus Dirigere pe-
80 σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πό- des nostros in viam pacis ‖ At puerulus crescebat, & * corro-
δας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκρα- barabatur spiritu & erat in desertis vsque in diem osten-
ταιοῦτο πνεύματι καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀνα- sionis suæ ad Israel
δείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

CAP. II β'.

Factum est autē in diebus illis, exiit edictum à
1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Cæsare Augusto ‖ describi omnem habitatam
Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην hinc descriptio prima facta est † præside Syriæ
2 αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας ‖ Cyrenio Et ibant omnes * describi, unusquisque
3 Κυρηνίου καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος in propriam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à
4 εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Galilæa ‖ ex ciuitate Nazareth, in Iudæam, in ciuitatem
Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Dauid quæ vocatur Bethlehem, † propter esse ipsum ex domo &
Δαβὶδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ familia Dauidis ‖ Describi cum Maria de-
5 πατριᾶς Δαβίδ, ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ † μνη- sponsata sibi vxore, existente prægnante
στευθείσῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. Factum est autē in esse eas ibi, impleti sunt dies
6 ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτὰς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι ‖ parere ipsam Et peperit filium suum primogenitum
7 τοῦ τεκεῖν αὐτήν. καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, & † pannis inuol uit
καὶ ‖ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φά- ἐσπαργάνωσεν

* Vt sine timore de † liberati, seruiamus
† omnibus diebus nostris

* Illuminare his
‖ in † sedent Ad dirigendos

‖ Puer autem * confortabatur

‖ vt describeretur vniuersus orbis † à

‖ Cyrino * vt profiteretur singuli in suam

‖ de

† eo quod esset de

‖ vt profiteretur

* cum essent

‖ vt pareret

† pannis inuolut

‡ præsepio

ſpi quia non erat eis locus in diuerſorio

τῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

Et pastores erant in regione eadem in agro agentes, &

* vigilantes,

καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ 8

‡ vigilias

custodientes ‡ custodias noctis super gregem suum

φυλάσσοντες τὰς φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῆς

* sterile ioca illos, & claritas Dei

Et ecce angelus Domini † adstitit eis, & gloria Domini

καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου 9

circumfulsit illos: & timuerunt timore magno.

περιέλαμψεν αὐτούς καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν.

Et dixit illis angelus † Ne timete. Ecce enim euange

καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγε- 10

† Nolite timere.

lizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo

λίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ

Quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus,

ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι χριστὸς κύριος, 11

in ciuitate David. Et hoc vobis signum: Inuenietis

ἐν πόλει Δαυίδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὑρήσετε 12

* pannis inuolutũ & positum ‖ militiæ

infantem * fasciatum iacentem in præsepio

βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ.

Et subitò facta est cum angelo multitudo ‖ exercitus

καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς 13

cælestis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in

οὐρανίου αἰνούντων τὸν θεὸν, καὶ λεγόντων· δόξα ἐν 14

* bonæ voluntatis

altissimis Deo & in terra pax, in hominibus * beneplacitum

ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Et factum est vt discesserunt ab eis in cælum ange

καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγε 15

‡ loquebantur

li, & homines pastores ‡ dicebant ad inuicem: Transi-

λοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους, διέλ-

* quod factum est,

eamus iam vsque in Bethlehem, & videamus verbum hoc fa

θωμεν δὴ ἕως εἰς βηθλεὲμ, καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γε-

ctum, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes,

γονὸς, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν καὶ ἦλθον σπεύσαντες, 16

& inuenerunt & Mariam & Ioseph, & infantem ‖ iacentem

καὶ ἀνεῦρον τήν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος κείμενον

in præsepio. Videntes autem cognouerunt de verbo

ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος 17

* quod dictum erat † puero

† dicto illis de * puerulo hoc

τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου.

‖ & de his quæ dicta erant, ? autem

Et omnes * audientes mirati sunt ‖ de dictis

καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων 18

à pastoribus ad ipsos. at Maria ? omnia

ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ μαριὰμ πάντα 19

conferebat verba hæc, conferens in corde suo.

συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.

Et reuersi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum

καὶ ἐπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν 20

in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos

ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς

Et ‖ quando impleti sunt dies octo * circuncidendi eum
21 καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτὸν,
& vocatum est nomen eius IESVS, ‖ vocatum ab
καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΣ, τὸ κληθὲν ὑπὸ
angelo † ante conceptus eum in utero.
τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ † συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.
Et ‖ cum impleti sunt dies purgationis eius
22 καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῆς,
secundùm legem Moysi tulerunt illum in Hierusalem,
κατὰ τὸν νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσόλυμα,
* ‖ stet Domino (Sicut scriptum est in lege Do
παραστῆσαι τῷ κυρίῳ· καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυ-
23 mini Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vo
ρίου, ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κλη-
cabitur) Et ‖ dare hostiam, secundùm † dictum in
24 θήσεται) καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν, κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν
lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.
νόμῳ κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν.
Et ecce erat homo in Hierusalem, cui nomen Simeon &
25 καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλὴμ, ᾧ ὄνομα Συμεών, καὶ
homo iste iustus & ‖ religiosus, expectans consо-
ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβὴς, προσδεχόμενος παρά-
lationem Israel & Spiritus sanctus erat in eo
κλησιν τοῦ ἰσραήλ· καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν.
Et erat ei responsum ‖ Spiritu sancto,
26 καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου,
non ‖ videre mortem, † prius quam videret Christum Domini
μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου.
Et venit in spiritu in templum & ‖ ea ingre-
27 καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγα-
et parentes puerum Iesum, * ad facere ipsi secundùm
γεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ
‖ consuetum Legis † circa eum. Et ipse accepit
28 τὸ † εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἐδέξατο
eum in ulnas suas, & benedixit Deum, & dixit:
αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεὸν, καὶ εἶπε,
Nunc dimittis servum tuum Domine, secundùm verbum tuum, in
29 νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν
pace: Quia viderunt oculi mei Salutare tuum
30 εἰρήνῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου·
Quod parasti ante faciem omnium populorum
31 ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν.
Lumen ad revelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.
32 φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου ἰσραήλ.
Et erat Ioseph, & mater eius mirantes super
33 καὶ ἦν ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς
† dictis de illo Et benedixit illis Simeon ‖
34 λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεών,
& dixit ad Mariam matrem eius: Ecce hic * positus est in
καὶ εἶπε πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς

‖ postquam consummati * vt circuncideretur puer, ‖ quod est † prius quàm in vtero conciperetur συλλαμβάνω ‖ postquam * vt sisterent eum ‖ vt darent † quod dictum est ‖ timoratus. * acceperat ‖ visurum se † nisi prius ‖ cum induceret *parentes eius, vt facerent ‖ consuetudinem † pro eo, ἐθίζω ‖ ea sum,

‖ ruinam, & in

† cui contradicetur.

*cogitationes

* de
‖ proceſſerat
προβαίνω
† & vixerat cũ viro ſuo annis
‡ erat vſque ad annos
‖ de

ὑπέμενον
* qui expectabant

‖ Iſrael

† autem
‡ confortabatur
αὐξάνω

* omnes annos

‖ in die ſolemni

† diei
‡ Conſummatisque diebus, cum redirent

* cognouerunt parentes eius

‖ inter cognatos & notos

† requirentes

‡ triduum

‖ ruinam, & reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum
πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον
† contradictum Et tuam vero ipſius animam pertranſ-
ἀντιλεγόμενον καί σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύ- 35
ibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus
σεται ῥομφαία· ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν
‡ ratiocinationes Et erat Anna prophetiſſa, filia Phanuël,
διαλογισμοί καὶ ἦν ἄννα προφῆτις θυγάτηρ φανουὴλ 36
* ex tribu Aſer hæc ‖ progreſſa in diebus multis,
ἐκ φυλῆς ἀσὴρ αὕτη † προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς,
† viuens annis cum viro ſeptem à virginitate ſua
ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς·
Et hæc vidua ‡ quaſi annorum octoginta quatuor quæ non diſcedebat
καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοηκοντατεσσάρων, ἥτις οὐκ ἀφίστατο 37
‖ à templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die
ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν.
Et hæc, ipſa hora ſuperueniens, vicißim confitebatur Do
καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ † ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυ- 38
mino: & loquebatur de illo omnibus * expectantibus redemptionem
ρίῳ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν
‖ in Hieruſalem. Et vt perfecerunt omnia quæ ſecundũ
ἐν ἱερουσαλήμ. Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ 39
legem Domini, reuerſi ſunt in Galilæam in ciuitatem
τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς † πόλιν
ſuam Nazareth. At puer † crescebat, & ‡ cor-
ἑαυτῶν ναζαρέτ. Τὸ δὲ παιδίον † ηὔξανε καὶ ἐκρα- 40
roborabatur ſpiritu, plenus ſapientiæ & gratia Dei erat in
ταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ'
illo Et ibant parentes eius per * annum in Hieru-
αὐτό. Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς ἰερου- 41
ſalem ‖ feſto Paſchæ.
σαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα.
Et cũm factus eſſet annorum duodecim, aſcendentibus illis in Hiero
Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς ἰερο- 42
ſolymam, ſecundùm conſuetudinem † feſti ‡ Et conſummantibus
σόλυμα, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων
dies in reuerti ipſos, remanſit Ieſus
τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν ἰησοῦς ὁ 43
puer in Hieruſalem & non cognouit Ioſeph & mater eius
παῖς ἐν ἰερουσαλὴμ καὶ οὐκ ἔγνω ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ.
Exiſtimantes autem illum in comitatu eſſe, venerunt diei
νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας 44
iter & requirebant eum ‖ in cognatis & in notis
ὁδὸν καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσι καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς·
Et non inuenientes eum regreſſi ſunt in Hieruſalem, † qua
καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλὴμ, ζη- 45
rentes eum. Et factum eſt poſt ‡ dies tres inuenerunt
τοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὗρον 46
illum in templo ſedentem in medio doctorum,
αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων,

ὁ audientem illos, & interrogantem eos.
καὶ ἀκούοντα αὐτοῦ, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς
Stupebant autem omnes *audientes eum, super ‖ intelligentia
47 ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ συνέσει
& responsis eius Et videntes ipsum ? at
48 καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξε-
tonitifuerunt, Et ad illum mater eius dixit Fili, quid fecisti
πλάγησαν· καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε, τέκνον, τί ἐποίη-
sti nobis sic? ecce pater tuus & ego dolentes quæ
σας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζη-
rebamus te. Et ait ad illos Quid quod quærebatis me?
49 τοῦμέν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, τί ὅτι ἐζητεῖτέ με,
nesciebatis quia in his * Patris mei oportet esse me?
οὐκ ἤδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με;
Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos
50 καὶ αὐτοὶ οὐ συῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς
Et descendit cum eis & venit in Nazareth & erat sub
51 καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ· καὶ ἦν ὑπο-
ditus illis Et mater eius conservabat omnia ver-
τασσόμενος αὐτοῖς· καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ † διετήρει πάντα τὰ ῥή-
ba hæc in corde suo Et Iesus proficiebat
52 ματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς· καὶ ἰησοῦς προέκοπτε
sapientia & ætate, & gratia apud Deum &
σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

CAP. III. γ'

In anno autem quintodecimo imperii Tiberii
1 Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας τιβερίου
Cæsaris ‖ præsidente Pontio Pilato ? Iudæa, & καίσαρος, ἡγεμονεύοντος ποντίου πιλάτου τῆς ἰουδαίας, καὶ
tetrarcha ‖ Galilææ Herode, Philippo autem fratre
τετραρχοῦντος τῆς γαλιλαίας ἡρῴδου, φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ
eius tetrarcha Iturææ, & Trachonitidis regionis, & αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς ἰτουραίας καὶ τραχωνίτιδος χώρας, καὶ
Lysaniæ Abiliæ tetrarcha, Sub principibus Sacerdotum
2 λυσανίου τῆς ἀβιληνῆς τετραρχοῦντος, ἐπ' ἀρχιερέων
Annæ & Caiphæ factum est verbum * Dei ad Ioannem Za- ἄννα καὶ καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννην τὸν ζα-
chariæ filium in deserto Et venit in omnem ter- χαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περί-
3 χωρον τοῦ ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν
peccatorum Sicut scriptum est in libro sermonum Esaiæ
4 ἁμαρτιῶν, ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων ἡσαΐου τοῦ
prophetæ, dicentis Vox clamantis in deserto, Parate προφήτου, λέγοντος, φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε
viam Domini rectas facite semitas eius τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.
Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis hu-
5 πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς τα-

* qui audiebant ‖ prudentia
? admirati sunt
† est
* quæ sunt
διατηρέω
‖ procurante ? Iudæam,
† autem
* Domini super

militabitur & erunt prava in ‖ directam & aspera
πενωθήσε) καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν, καὶ αἱ τραχεῖαι
in vias planas Et videbit omnis caro Salutare
εἰς ὁδὸς λείας. καὶ ὄψε) πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον 6
Dei Dicebat ergo † exeuntibus turbis
τοῦ θεοῦ ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις 7
baptizari ab ipso Genimina viperarum, quis ostendit
βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν
vobis fugere à ventura ira? Facite
ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς, ποιήσατε 8
ergo fructus dignos pœnitentiæ: & ne cœperitis dicere in
οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν
vobismetipsis Patrem habemus Abraham Dico enim vobis, quia ‖ potens
ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύνα)
Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ
ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.
* Iam * vero & securis ad radicem arborum posita est
ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖ) 9
Omnis ergo arbor non faciens fructum ‖ pulchrum, excidetur, &
πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς
ignem † mittetur Et interrogabant eum turbæ, dicentes:
πῦρ βάλλε) καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, 10
Quid ergo faciemus?
Τί οὖν ποιήσωμεν,
* Qui habet ‖ dat Respondens autem, dicebat illis: * Habens duas tunicas, ‖ tribuat
ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς, ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω 11
† qui habet das non habenti & † habens escas, similiter faciat.
δότω τῷ μὴ ἔχοντι καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω
‖ vt baptizarentur Venerunt autem & publicani ‖ baptizari & dixerunt ad illum:
ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, 12
* At Magister, quid faciemus? * Ille autem dixit ad eos: Nihil
διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν, ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, μηδὲν 13
amplius ‖ præter constitutum vobis † exigite.
πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε
Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Et nos
ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες, καὶ ἡμεῖς 14
quid faciemus? Et ait ‖ ad eos: Neminem concutiatis, neque
τί ποιήσωμεν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, μηδένα † διασείσητε, μηδὲ
* calumniam faciatis * calumniantes & contenti estote stipendiis vestris.
συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν.
‖ Existimante † cogitantibus Expectante autem populo, & † ratiocinantibus omnibus in
προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν 15
cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset Christus
ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστὸς·
Respondit Ioannes omnibus, dicens: Ego quidem aqua be
ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἅπασι λέγων, ἐγὼ μὲν ὕδατι βα- 16
ptizo vos: ‖ venit autem fortior me, cuius non sum dignus
πτίζω ὑμᾶς, ἔρχε) δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς
soluere corrigiæ calceamentorum eius: ipse vos ba-
λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς βα-

Purgabit in Spiritu sancto & igni
17 πίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί
manu eius, & perpurgabit aream suam: & congregabit
χειρὶ αὐτοῦ καὶ διακαθᾶραι τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συναγαγεῖν τὸν
triticum in horreum suum: at paleam comburet igni
σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ
inextinguibili. Multa quidem igitur & alia exhortans evange-
18 ἀσβέστῳ πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγε-
lizabat populum. At Herodes tetrarcha, cùm corriperetur
19 λίζετο τὸν λαόν ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τετράρχης, ἐλεγχόμενος
ab illo de Herodiade uxore fratris sui Phi-
ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρῳδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φι-
lippi, & de omnibus quæ fecit malis Herodes,
λίππου, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησε πονηρῶν ὁ Ἡρῴδης
Adiecit & hoc super omnia, & inclusit Ioannem in
20 προσέθηκε καὶ τοῦτο ὅπι πᾶσι, καὶ κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν
carcerem. Factum est autem in baptizari omnem
21 τῇ φυλακῇ. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα
populum, & Iesu baptizato, & orante aper-
τὸν λαὸν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος, καὶ προσευχομένου, ἀνεῳ-
tum esse cælum. Et descendisse Spiritum sanctum
χθῆναι τὸν οὐρανὸν, καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
corporali specie sicut columbam in ipsum & vocem de cæ-
σωματικῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτόν καὶ φωνὴν ἐξ οὐρα-
lo factam dicentem Tu es filius meus dilectus in te
νοῦ γενέσθαι, λέγουσαν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν σοὶ
complacui mihi. Et ipse erat Iesus quasi annorum triginta
22 εὐδόκησα καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριακοντα
incipiens regnare (ut existimabatur) filius Ioseph Heli
23 ἀρχόμενος ὢν, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσὴφ τοῦ Ἡλὶ,
Matthat, Levi, Melchi, Ioanne Ioseph.
τοῦ Ματθὰτ, τοῦ Λευὶ, τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἰωνὰ, τοῦ Ἰωσὴφ,
24 Matthathiæ, Amos, Naum, Hesli, Nagge,
τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμὼς, τοῦ Ναοὺμ, τοῦ Ἐσλὶ, τοῦ Ναγγαὶ,
25 Maath, Matthathiæ, Semei, Ioseph, Iuda,
τοῦ Μαὰθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεὶ, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰούδα
26 Ioannæ, Resa, Zorobabel, Salathiel, Neri,
τοῦ Ἰωαννὰ, τοῦ Ῥησὰ, τοῦ Ζοροβαβὲλ, τοῦ Σαλαθιὴλ, τοῦ Νηρὶ,
27 Melchi, Addi, Cosam, Elmadam, Her,
τοῦ Μελχὶ τοῦ Ἀδδὶ, τοῦ Κωσὰμ, τοῦ Ἐλμωδὰμ, τοῦ Ἤρ,
28 Iesu, Eliezer, Iorim, Matthat, Levi
τοῦ Ἰωσὴ, τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰωρεὶμ τοῦ Ματθὰτ, τοῦ Λευὶ,
29 Simeon, Iuda, Ioseph, Iona, Eliacim,
τοῦ Συμεὼν, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰωνὰν, τοῦ Ἐλιακεὶμ,
30 Melchi, Menna, Matthatha, Nathan, Dauid,
τοῦ Μελχὶ, τοῦ Μεννὰ, τοῦ Ματταθὰ, τοῦ Νάθαν, τοῦ Δαυὶδ,
31 Iesse, Obed, Booz, Salmon Naasson,
τοῦ Ἰεσσαὶ τοῦ Ὠβὴδ τοῦ Βοὸζ, τοῦ Σαλμὼν, τοῦ Ναασσὼν,
32 Aminadab, Aram, Efron, Phares, Iudæ,
τοῦ Ἀμιναδὰβ, τοῦ Ἀρὰμ, τοῦ Ἑσρὼμ, τοῦ Φαρὲς τοῦ Ἰούδα,
33

Iacob,

* paleas autem
‖ populo
† a tetrarcha
‡ cùm corriperetur
‡ cùm baptizaretur omnis populus,
ἀνοίγω
‖ est
† descendit
Spiritus Sanctus
‡ columba vox
‖ facta est
δοκέω
† ut putabatur,
‡ qui fuit
† qui fuit
‡ qui fuit

† Iacob, † Isaac, † Abrahæ, † Thare,
τοῦ ἰακὼβ, τοῦ ἰσαὰκ, τοῦ ἀβραάμ, τοῦ θάρα, 34
† Nachor † Sarug, † Ragau † Phaleg, † Heber, † Sale,
† ναχὼρ, † σαρυχ, † ραγαῦ, † φαλὲκ, † ἑβὲρ, † ζαλὰ, 35
† qui fuit † Cainan, † Arphaxad † Sem, † Noe, † Lamech,
† καϊνὰν † ἀρφαξὰδ, † σὴμ, † νῶε, † λάμεχ, 36
† Mathusale, † Henoch, † Iared, † Malaleel † Cainan,
† ματθουσάλα, † ἐνὼχ, † ἰαρὲδ, † μαλελεὴλ, † καϊνὰν, 37
† Henos † Seth, † Adam, † Dei
† ἐνὼς, † σὴθ, † ἀδὰμ, † θεοῦ. 38

CAP IIII. δ'.

Iesus autem plenus Spiritu sancto regressus est à
Ἰησοῦς δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ὑπέστρεψεν ἀπὸ † 1
* deserto Iordane & agebatur in Spiritu in * *desertum*,
ἰορδάνου καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον,
‖ & tentabatur Diebus quadraginta, ‖ *tentatus* à diabolo Et
ἡμέρας τεσσεράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ † διαβόλου· καὶ 2
† nihil † *non* manducauit *quicquam* in diebus illis & consum-
οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν † ἡμέραις ἐκείναις καὶ συντελε-
† autem matis illis, postea esurijt Et dixit † illi diabo
σθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβο- 3
lus Si filius es Dei, dic lapidi huic vt fiat panis
λος, εἰ υἱὸς εἶ † θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος.
Et respondit Iesus ad illum, *dicens* Scriptum est, Quia non
καὶ ἀπεκρίθη ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, λέγων, γέγραπται, ὅτι οὐκ 4
in pane solo viuet homo, sed in omni verbo
ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι
* duxit Dei Et * *subducens* illum diabolus in montem excelsum,
θεοῦ καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, 5
‖ & turbis terræ in momento † potestatem ‖ ostendit illi omnia regna *habitata in puncto*
ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ
temporis Et ait illi *diabolus* Tibi dabo † *auctoritatem*
χρόνου· καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, σοὶ δώσω τὴν ἐξου- 6
vitatem hanc valuerſam, & gloriam illorum: quia mihi tra
σίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν ὅτι ἐμοὶ παρα-
dita est, & cui volo do ‖ *eam*. Tu ergo si
δέδοται, καγὼ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. σὺ οὖν ἐὰν 7
† *procidens* † *adoraueris* coram me, erunt tua omnia
προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σου πάσα.
Et respondens illi dixit Iesus *Abscede retro me*
καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ ἰησοῦς, ὕπαγε ὀπίσω μου 8
satana Scriptum est: Adorabis Dominum Deum tuum, &
σατανᾶ· γέγραπται, προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ
illi soli seruies Et duxit illum in Ierusa-
αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἰερου- 9
lem, & statuit eum super pinnam templi & dixit illi
σαλὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ,
‖ mitte Si filius es Dei ‖ *iace* teipsum hinc deorsum
εἰ ὁ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω·

Scriptum est enim, quod angelis suis * mandabit de te
10 γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ
† custodire te: Et quia in manibus tollent te,
11 τοῦ διαφυλάξαι σε· καὶ ὅτι ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε,
ne forte offendas ad lapidem pedem tuum
μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.
Et respondens ait illi Iesus: Quia dictum est: Non tenta-
12 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἐρρέθη, οὐκ ἐκπει-
bis Dominum Deum tuum. Et † finiens omnem ten-
13 ράσεις κύριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πάντα πει-
tationem, diabolus recessit ab illo usque ad tempus.
ρασμὸν ὁ διάβολος, ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.
Et regressus est Iesus in virtute Spiritus in
14 Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν
Galilæam & fama exiit per universam circa regionem de illo:
Γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ.
Et ipse docebat in synagogis eorum, † glorifica-
15 καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζό-
tur ab omnibus. Et venit in Nazareth, ubi erat
16 μενος ὑπὸ πάντων. καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρὲτ, οὗ ἦν
nutritus & intrauit secundùm * consuetum sibi, in die
τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ
† Sabbatorum in synagogam & surrexit legere
τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι.
Et traditus est illi liber ‖ Isaiæ prophetæ. Et ‖ explica-
17 καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· καὶ ἀναπτύ-
ens librum, invenit locum ubi erat scriptum:
ξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον
Spiritus Domini super me, † eò quòd unxit me, evangeli-
18 Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελί-
zare pauperibus misit me, sanare contritos
σασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους
corde, Prædicare captivis remissionem & cæcis
19 τῇ καρδίᾳ, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς
visum, dimittere contractos in remissionem, prædicare
ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι † τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι
annum Domini acceptum, * Et ‖ plicans librum, † red-
20 ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀπο-
dens ministro † sedit. Et omnium in synagoga
δοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε· καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ
oculi erant intendentes * in
21 ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν
ad illos: Quia hodie impleta est scriptura hæc in
πρὸς αὐτοὺς, ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς
auribus vestris. Et omnes ‖ testificabantur ei, & mira-
22 ὠσὶν ὑμῶν. καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύ-
bantur in verbis gratiæ, † ex auribus ex
μαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις † χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ
ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Ioseph?
στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ,

* mandauit

‖ vt conseruent

† consummata omni tentatione,

† & magnificabatur

* consuetudinem suam, † Sabbati

‖ vt reuoluit

† propter quod

† visum, dimittere

* & diem retributionis ‖ cum plicuisset † reddidit † & * in eum

‖ testimonium illi dabant

† quæ procedebant de

Et

† illisi Vtique

Et ait † ad illos Omnino dicetis mihi similitudinem
καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν
hanc Medice cura teipsum quanta audiuimus fe-
ταύτην ἰατρέ, θεράπευσον σαυτόν ὅσα ἠκούσαμεν γενό-
cta in Capharnaum, fac & hic in patria tua
μενα εἰς τὴν καπερναοὺμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.
Ait autem, Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus
εἶπε δέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς 24
est in patria sua In veritate dico vobis,
ἐστὶν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἐπ' ἀληθείας λέγω ὑμῖν. 25
Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando
πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἠλίου ἐν τῷ ἰσραὴλ, ὅτε
* annis trium & mensibus sex, erat fames
clausum est cælum * ad annos tres & menses sex, ut fames esset
† μεγάλη ὁ λιμὸς ὅλην τὴν γῆν καὶ μόνας ἐξ, ὡς ἐγένετο
† magna in ‖ omnem terram: Et ad nullam
λιμὸς μέγας ὅλην τὴν γῆν καὶ πρὸς οὐδεμίαν 26
Illarum missus est Elias, † non in Sarepta * Sidonis ad
αὐτῶν ἐπέμφθη ἠλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς σιδῶνος, πρὸς
mulierem viduam Et multi leprosi erant sub Eliseo
γυναῖκα χήραν καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ ἐλισσαίου 27
Prophetæ in Israel: & nemo * ex iis mundatus est,
τοῦ προφήτου ἐν τῷ ἰσραὴλ καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐκαθαρίσθη
† β non Naeman Syros Et repleti sunt omnes ira in
εἰ μὴ νεεμὰν ὁ Σύρος καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν 28
synagoga, audientes hæc Et † surgentes ejecerunt
τῇ συναγωγῇ, ἀκουοντες ταῦτα καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον 29
illum extra ciuitatem & duxerunt illum vsque ad supercilium
αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως τῆς ὀφρύος τοῦ
montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, † ad præcipitandum
ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι
eum Ipse autem trànsiens per medium illorum * profectus est
αὐτόν αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, ἐπορεύετο 30
Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ ‖ & erat do-
καὶ κατῆλθεν εἰς καπερναοὺμ πόλιν τῆς γαλιλαίας καὶ ἦν δι-
cens illos in Sabbatis Et † percellebantur in
δάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι καὶ ἐξεπλήσσοντο ὅτι 32
doctrina eius: quia in † auctoritate erat sermo ipsius
τῇ διδαχῇ αὐτοῦ ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ
Et in synagoga erat homo ‖ habens spiritum dæmo-
καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμο
nij immundi & exclamauit voce magna Dicens, Sine,
νίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἔα, 34
quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio
τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ ναζαρηνὲ ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά
te quis sis, sanctus Dei. Et ‖ obiurgauit illum
σε τίς εἶ ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ 35
Iesus dicens: Obmutesce, & exi ab eo Et † proiiciens illum
ἰησοῦς λέγων φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ ῥίψαν αὐτὸν
dæmonium in medium exiit ab illo † nihil no-
τὸ δαιμόνιον εἰς τὸ μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλά

cens

* annis trium & mensibus sex, erat fames
† magna in ‖ omnem terram:
λιμὸς μέγας
† β non Naeman Syros
† surgentes
† ut præcipites eum
* ibat
‖ idque docebat
† stupebant
† potestate
* de nomine immundum
‖ increpauit
* cum proiecisset eum
† nihil no-

eius. 36 Et factus est pavor in * omnes & ψαν αὐτὸν καὶ ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες, τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν † authoritate & efficacia imperat immundis spiritibus, & ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ exeunt? Et ‡ exiit resonantia de illo in omnem 37 ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα locum circumregionis. Surgens autē * ex synagoga, 38 τόπον † περιχώρου. ἀναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς introivit in domum Simonis. Socrus autem Simonis ‖ erat εἰσῆλθεν εἰς † οἰκίαν Σίμωνος· πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν detenta febri magna & rogaverunt illum † de ea συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. Et adstans super illam, † imperavit febri & dimisit 39 καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν illam † Continuò autem surgens, ministrabat illis αὐτήν· παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς. *Occidente autem Sole, omnes ‖ quotquot habebant infirmos 40 Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας ? morbis variis, ducebant illos ad eum ‡ Verum uni singulo νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ ipsorum manus imponens, curabat eos αὐτῶν τὰς χεῖρας τιθεὶς ἐθεράπευεν αὐτούς. Exibant autem & dæmonia à multis, clamantia & di- 41 ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέ centia Quia tu es Christus filius Dei Et increpans, non sinebat γοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ· καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ † εἴα ea loqui, quia sciebant Christum ipsum esse αὐτὰ λαλεῖν ὅτι ᾔδεισαν † χριστὸν αὐτὸν εἶναι. Facta autem die, egressus ibat in desertum locum: 42 Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum: & detinebant καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον illum * non profisci ab eis ‖ Ille vero ait ad 43 αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς eos Quia & aliis civitatibus evangelizare me oportet αὐτοὺς ὅτι καὶ † ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ regnum Dei quia † ad hoc missus sum τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὅτι εἰς τοῦτο † ἀπέσταλμαι. Et erat prædicans in synagogis Galilææ 44 καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας.

CAP. V.

1 Factum est autem † in eo turbam superstare ei ad audiendum Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ † ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ † ἀκούειν τὸν verbum Dei & ipse erat stans juxta stagnum Genesareth λόγον † θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ † λίμνην Γεννησαρέτ Et vidit ‖ duas naviculas stantes secus stagnum at 2 καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ

omnibus
‖ est
† potestate & virtute
‡ divulgabatur fama Iesu de
‖ tenebatur magnis febribus
† pro
‡ Et
* Cùm autem Sol occidisset, ‖ qui † languoribus ‡ At ille singulis
ἐᾶν
* ne discederet ‖ Quibus ille ait
† ideò ἀπεστάλμαι
† cùm turbæ irruerent in eum ut audirent * stabat secus
‖ duas naves stantes

piſcatores ? *deſcendentes ex eis, abluebant retia*

ἁλιεῖς ἀποβαντες ἐπ' αὐτῆς, ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα

Aſcendens autem in vnam † *nauim, quæ erat Simonis, roga-*

ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώ- 3

uit eum à terra reducere pusillum Et ſedens

τησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. καὶ καθίσας

docebat * *ex nauigio* turbas

ἐδίδασκε ἀπὸ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους

Vt autem ceſſauit ‖ *loquens*, dixit ad Simonem: Duc

ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα, ἐπαναγα- 4

in altum, & laxate retia veſtra in capturam.

εἰς τὸ βαθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν

Et reſpondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam

καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων εἶπεν αὐτῷ, ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς 5

noctem laborantes nihil cepimus In autem verbo tuo

νυκτὸς κοπιάσαντες, οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου

laxabo rete Et * *hoc facientes* concluſerunt

χαλάσω τὸ δίκτυον καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν 6

multitudinem piſcium ‖ *multam*: *dirumpebatur autem* rete eorum

πλῆθος ἰχθύων πολύ † διερρήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν.

Et annuerunt ſociis qui * *in alia nauigio*, vt

καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ 7

venientes ſimul caperent ipſi: Et venerunt, & impleuerunt ‖ *am-*

ἐλθόντες συλλαβέσθαι αὐτοῖς καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφό-

bo nauigia Ita vt † *mergi ipſa*

τερα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά.

‖ *Videns autem* Simon Petrus, * *accidit genibus* Ieſu di-

ἰδὼν δὲ σίμων πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι τοῦ ἰησοῦ, λέ- 8

cens: Exi a me, quia homo peccator ſum, Domine

γων, ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε.

Stupor enim † *occupauerat* eum, & omnes qui cum illo †,

θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, 9

in captura piſcium, quam ſimul ceperant Similiter autem

ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων, ἣ συνέλαβον. ὁμοίως δὲ 10

& Iacobum & Ioannem filios Zebedæi qui erant ſocii

καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην υἱὸς ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ

‖ *Noli timere*: ex Simonis: Et ait ad Simonem Ieſus ‖ *Ne time*: *ab*

τοῦ σίμωνι. καὶ εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα ὁ ἰησοῦς, μὴ φόβου· ἀπὸ

hoc iam homines eris capiens. Et * *ſubducentes*

τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ 11

nauigia ſuper terram relinquentes omnia ſecuti ſunt eum

πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ

† Et factum eſt ‖ *Ipſum* in vna ciuitatum, & ecce vir

καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ 12

plenus lepræ & videns Ieſum, † procidens in faciem, rogauit

πλήρης λέπρας, καὶ ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη

eum, dicens: Domine ſi vis, potes me mundare

αὐτοῦ λέγων, κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι.

Et extendens manum tetigit eum, dicens: Volo

καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, † ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών, θέλω 13

mundare

? autem deſcenderant, & lauabant ‖ nauim

* de nauicula

‖ loqui,

† cùm hoc ſe ciſſent,

‖ copioſam διαρρήγνυμι

* erant in alia nauí, vt venirent & adiuuarent eos ‖ ambas nauiculas, † penè mergerentur

‖ Quod cùm videret

* procidit ad genua ‖ circumdederat † erant

‖ Noli timere: ex

* ſubductis ad terram nauibus, relictis omnibus

‖ cùm eſſet

† & ‖ ſuam,

ἅπτομαι

mundare Et confestim lepra discessit ab illo.
καθαρισθῆναι. καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν
Et ipse præcepit illi * nemini ‖ dicere sed † abiens
14 ostende teipsum Sacerdoti, & offer pro emundatione
δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ
tua, sicut præcepit Moyses, in testimonium illis.
σου, καθὼς προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
Perambulabat autem magis sermo de illo: & conveniebant
15 † διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο
turbæ multæ ‖ audire, & curari ab ipso ab infir-
ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ † τῶν ἀσθε-
mitatibus suis. Ipse autem * erat sedendo in
16 νειῶν αὐτῶν. αὐτὸς δὲ ἦν † ὑποχωρῶν ἐν τοῖς
desertis, & orans Et factum est in una
17 ἐρήμοις, καὶ προσευχόμενος. καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν
dierum, & ipse ‖ erat docens Et erant sedentes Pharisæi
ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων· καὶ ἦσαν καθήμενοι φαρισαῖοι
& Legis doctores, qui † erant venientes ex omni ‖ vico
καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἱ ἦσαν † ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης
Galilææ, & Iudææ, & Hierusalem & * officina Do-
τῆς Γαλιλαίας, καὶ Ἰουδαίας, καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ δυνάμις κυ-
mini erat ‖ in sanare eos Et ecce viri † ferentes
18 είου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες
in lecto hominem qui erat paralyticus: & quærebant eum
ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν
inferre, & ponere ante eum. Et non inuenientes
19 εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ μὴ εὑρόντες
quæ parte inferrent illum ‖ propter turbam, ascendentes super
ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν, διὰ † τὸν ὄχλον, ἀναβαντες ἐπὶ τὸ
tectum, * per tegulas summiserunt eum cum ‖ lectulo
δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ,
in medium ante Iesum † Et videns fidem ‖ eorum,
20 εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν † τὴν πίστιν αὐτῶν,
dixit ei Homo, remittuntur tibi peccata tua
εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.
Et cœperunt * ratiocinari Scribæ & Pharisæi,
21 καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι,
dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest
λέγοντες, Τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται
dimittere peccata ‖ & non solus Deus?
ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός;
* Cognoscens autem Iesus ‖ ratiocinationes eorum, respondens
22 Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς
dixit ad illos: Quid † ratiocinamini in cordibus vestris?
εἶπε πρὸς αὐτούς, Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;
Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi pec-
23 Τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρ-
cata tua? an dicere: Surge, & deambula?
τίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ περιπάτει,

* et ‖ dicere † vade.

ὁδήγουν
‖ ut audirent, & curarentur,

* secedebat in desertum, & orabat.

‖ sedebat

† venerant ‖ castello

ἔρχομαι
* virtus

‖ ad sanandum

† portantes

† pro turba, ascenderunt

* & ‖ lecto

† Quorum ‖ vt vidit,

* cogitare

‖ alii

* Vt cognouit ‖ cogitationes † cogitatis

Vt autem sciatis quia ‡ *auctoritatem* habet filius hominis in
ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι 24
terra dimittendi peccata, ait paralytico Tibi dico,
ἐπὶ γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παραλελυμένῳ, σοὶ λέγω,
surge * & *tollens lectulum* tuum, ‖ vade in domum tuam
ἔγειραι καὶ ἆρας τὸ κλινίδιόν σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.
Et confestim ? *resurgens* coram illis, ‡ *tollens* in quo iace-
καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ κατέ- 25
bat, * abiit in domum suam, ‖ *glorificans* Deum
κειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν.
Et stupor ? *cepit* omnes & ‡ *glorificabant* Deum: Et repleti
καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, καὶ ἐπλή- 26
sunt timore, dicentes Quia vidimus * *inopinata* hodie
σθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμερον.
Et post hæc exiit, & ‖ *conspexit* publicanum nomine Leui,
καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευὶν, 27
sedentem ad telonium, & ait illi Sequere me
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι.
Et ? *relinquens* omnia, surgens secutus est eum
καὶ καταλιπὼν ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. 28
Et fecit convivium magnum Leui ei in domo sua
καὶ ἐποίησε δοχὴν μεγάλην Λευὶ αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ 29
& erat turba publicanorum multa, & aliorum qui erant cum illis
καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολὺς, καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν
discumbentes Et murmurabant Scribæ eorum
κατακείμενοι. καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν 30
& Pharisæi ad discipulos eius dicentes Quare
καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες, διατί
cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?
μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε;
Et respondens Iesus, dixit ad illos Non ‡ *opus*
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτοὺς, οὐ χρείαν 31
habent sani medico, sed * malè ‖ *habentes*
ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.
Non veni vocare iustos sed peccatores ad pœ-
οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς με- 32
nitentiam ? Illi autē dixerunt ad eum Quare discipuli
τάνοιαν. οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτὸν, διατί οἱ μαθηταὶ
Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & ?
Ἰωάννου νηστεύουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ 33
Pharisæorum at tui ‡ edunt & bibunt?
τῶν Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσι;
* *Et vero* at ad ipsos Non potestis filios sponsi
ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶ- 34
mi in quo sponsus cum illis est, facere ieiunare
νος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν,
Venient autem dies, & cùm ablatus fuerit ab illis
ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ 35
sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus
νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.

‡ potestatem

* tolle lectum, ‖ & ? consurgens ‡ tulit lectum

* & ‖ magnificans ? apprehendit ‡ magnificabāt

* mirabilia

‖ vidit

? relictis omnibus,

‡ negent qui sani sunt, * qui ‖ habent

? At

‡ autem

Quibus ipse ait Nunquid ‖ sponsi dum

Dicebat autē & similitudinem ad illos: Quia nemo † *adinstionem*
36 ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα
vestimenti noui, adinet in vestimentum vetus ‖ *si vero non*,
ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μήγε,
& nouum *scindit*, & veteri non conuenit commissura
καὶ τὸ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ ἐπίβλημα
à nouo Et nemo ‖ *conficit* vinum nouum in vtres
37 τοῦ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς
veteres † *si autem non*, rumpet nouum vinum vtres & ipsum
παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ αὐτὸς
effundetur, & vtres peribunt Sed vinum nouum
38 ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον
in vtres nouos ‡*mittendum*, & vtraque conseruantur
εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται.
Et nemo bibens vetus, statim vult nouum dicit enim,
39 καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν, εὐθέως θέλει νέον· λέγει γάρ,
Vetus * *utilius* est
ὁ παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν.

CAP. VI. 5'

Factum est autē in Sabbato secundo primo ‖ *transire*
1 Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διαπορεύεσθαι
ipsum per sata & vellebant discipuli eius
αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς
spicas, & manducabant, confricantes manibus.
στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώχοντες ταῖς χερσί.
Quidam autem Pharisæorum dicebant illis Quid facitis quod non
2 τινὲς δὲ τῶν φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς, τί ποιεῖτε ὃ οὐκ
licet *facere* in Sabbatis? Et respondens ad
3 ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι, καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς
eos dixit Iesus Nec hoc legistis quod fecit David,
αὐτοὺς εἶπεν ὁ ἰησοῦς, οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησε δαυὶδ,
cùm esuriisset ipse, & † *cum ipso existentes*:
ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες
Quomodo introiuit in domum Dei, & panes pro-
4 πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προ-
positionis sumpsit, & manducauit, & dedit & his ‡ *cum ipso*, quos
θέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς
non licet manducare ‖ *si non solis Sacerdotes*? Et dicebat
5 οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν
illis Quia dominus est filius hominis † & Sabbati
αὐτοῖς ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.
Factum est autem in alio Sabbato, ‡ *intrare ipsum* in
6 Ἐγένετο δὲ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν
synagogam, & * *docere* Et erat ibi homo, &
συναγωγὴν, καὶ διδάσκειν καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ
manus eius dextera erat arida Obseruabant autem
χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ξηρά. παρετήρουν δὲ οἱ
Scribæ & Pharisæi si in Sabbato curaret
γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι εἰ ἐν σαββάτῳ θεραπεύσει

† commissuram a nouo vesti mento immittit
‖ alioquin
* rumpit,
‖ mittit
† alioquin
‡ mittendum est
* melius
‖ cùm transire
† qui cum illo erant
‡ qui * erant,
‖ nisi tantum Sacerdotibus?
† etiam
‡ vt intraret
* doceret

‖ vnde accusarent eum

εἴδω

† cogitationes

‖ qui habebat

* et

‖ autem

† interrogo vos, si

‖ salutem facere,

* perdere?

‖ circumspectis omnibus,

† Et extendit

ἀποκαθίστημι

‖ insipientia

* de

‖ elegit

† cognominauit

‖ qui vocatur Zelotes, &

‖ vt audirent

† sanarentur

‖ qui vexabantur

eum vt inuenirent ‖ accusationem ipsius. Ipse verò sciebat
αὐτὸν, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ † ᾔδει τοὺς 8
† cogitationes eorum & ait homini aridam ‖ habenti
διαλογισμοὺς αὐτῶν καὶ εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι *
manum: Surge, & sta in medium. * Et autem surgens, stetit.
χεῖρα, ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη.
Ait ‖ ergo Iesus ad illos: † Interrogabo vos, quid
εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς, τί 9
licet Sabbatis benefacere, an malefacere? animam
ἔξεστι τοῖς σάββασιν, ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν
† seruare, an * occidere? Et ‖ circumspiciens omnes
σῶσαι, ἢ ἀπολέσαι; καὶ περιβλεψάμενος πάντας 10
eos, dixit homini: Extende manum tuam. † Et autem fe-
αὐτοὺς, εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον † τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίη-
cit ita & restituta est manus eius sana vt altera.
σεν οὕτω καὶ † ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.
Ipsi autem repleti sunt ‖ amentia & colloquebantur ad inuicem:
αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, 11
quidnam facerent * Iesu.
τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.
Factum est autem in diebus illis, exiit in montem
Ἐγένετο δὲ ἐν † ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξελθεῖν εἰς τὸ ὄρος
orare & erat pernoctans in oratione Dei.
προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ † τοῦ θεοῦ.
Et cùm factus esset dies, aduocauit discipulos suos &
καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ 13
‖ elegit ex ipsis duodecim, quos & Apostolos nominauit.
ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε·
Simonem, quem? & † nominauit Petrum, & Andream fratrem
Σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασε Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν 14
eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum
αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,
Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi, & Simonem
Ματθαῖον καὶ Θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἁλφαίου, καὶ Σίμωνα 15
‖ vocatum Zelotem, Iudam Iacobi, & Iudam
† καλούμενον Ζηλωτὴν, Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν 16
Iscariotem, qui & fuit proditor. Et descendens
Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. καὶ καταβὰς 17
cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius,
μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ,
& multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa, & Hierusalem,
καὶ πλῆθος πολὺ † λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας, καὶ Ἱερουσαλὴμ,
& maritimæ Tyri & Sidonis. Qui venerant ‖ audire
καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος. οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι 18
eum, & † sanari à languoribus suis. Et ‖ vexati à
αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν· καὶ οἱ ὀχλούμενοι ἀπὸ
spiritibus immundis, & curabantur.
πνευμάτων ἀκαθάρτων καὶ ἐθεραπεύοντο.
Et omnis turba quærebat tangere eum: quia virtus de illo
καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ 19

exibat,

exibat, & sanabat omnes
20 ἐξήρχετο, καὶ † ἰᾶτο πάντας
oculos suos in discipulos suos dicebat Beati
ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἔλεγε, μακάριοι οἱ
pauperes quia vestrum est regnum Dei Beati
πτωχοί ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. μακάριοι
‖ esurientes nunc quia saturabimini Beati † flentes
οἱ πεινῶντες νῦν ὅτι χορτασθήσεσθε μακάριοι οἱ κλαίοντες
nunc quia ridebitis Beati cùm oderint eritis
νῦν ὅτι γελάσετε. μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν
22 vos homines, & cùm separauerint vos, & exprobrauerint
ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι,
& ejecerint nomen vestrum tanquam malum, propter filium
καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ
hominis Gaudete in illa die & exul
ἀνθρώπου. χαίρετε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτᾶ
23 tate; ecce enim merces vestra multa † in cælo secundùm hæc
ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ κατὰ ταῦτα
enim faciebant Prophetis patres eorum
γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν
Verumtamen væ vobis divitibus quia habetis conso
πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις· ὅτι ἀπέχετε τὴν παρά-
24 lationem vestram Væ vobis * implети quia esurietis
κλησιν ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι ὅτι πεινάσετε.
25 Væ vobis ‖ ridentes nunc quia lugebitis & flebitis.
οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.
Væ cùm benedixerint vobis * homines secundùm hæc enim
οὐαὶ ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι· κατὰ ταῦτα γὰρ
26 faciebant pseudoprophetis patres eorum
ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
Sed vobis dico ‖ audientibus Diligite † inimicos
ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς
27 vestros: benefacite † odio habentibus vos
ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς.
Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro
εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν, καὶ προσεύχεσθε περὶ
28 calumniantibus vos † Percutienti te in
τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν
29 maxillam, præbe * & alteram. Et ab ‖ auferente tunicam
σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ
vestimentũ, † & tunicam, ‖ ne prohibueris. Omni autem pe
ἱμάτιον, καὶ † χιτῶνα μὴ κωλύσῃς· παντὶ δὲ τῷ αἰ
30 tenti te, * & ab auferente tua, ne repetas
τοῦντί σε, δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει
Et prout vultis vt faciant vobis homines & vos
καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς
31 facite illis similiter ‖ Et si diligitis
ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγα-
32 ligentes vos, quæ vobis gratia est? † etenim peccato-
πῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστὶ, καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτω-

* elevatis oculis
ἰάομαι

‖ qui esuritis
† qui fletis

† est

* qui saturati estis:
‖ qui ridetis

* omnes

‖ qui auditis,

† his qui vos oderunt

† Qui te percutit

* ei
‖ eo qui aufert tibi
† etiam
‖ noli prohibere
* tribue & qui aufert quæ tua sunt,

‖ eos qui vos diligunt,
† nam &

ren diligentes se diligunt.
λοὶ τὰς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι.
Et ſi benefeceritis † benefacientibus vobis quæ
32 καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία 33
vobis gratia eſt? *Etenim peccatores hoc ipſum faciunt
ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι.
Et ſi mutuum dederitis † a quibus ſperatis recipere, quæ vobis
καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε λαβεῖν, ποία αὐτῶν 34
gratia eſt? *Etenim peccatores peccatoribus fœnerantur, vt
χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα
recipiant æqualia. Verumtamen diligite inimicos veſtros,
ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, 35
& benefacite, & mutuum date nihil † ſperantes & erit
καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται
merces veſtra multa & eritis filii Altiſſimi quia ipſe benig-
ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρη-
nus eſt ſuper ingratos & malos. Eſtote ergo
στός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. γίνεσθε οὖν 36
miſericordes ſicut & Pater veſter miſericors eſt
οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί.
‖ Et nolite iudicare, & non iudicabimini ? Ne condemnate, & non
καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· καὶ μὴ κατακρίνετε, καὶ οὐ 37
condemnabimini † abſolvite, & abſolvemini
μὴ κατακριθῆτε· ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε.
Date, & dabitur vobis. Menſuram bonam * confertam, & 38
δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν † πεπιεσμένον, καὶ
congregatam, & ſuperefluentem dabunt in ſinum ve-
σεσαλευμένον, καὶ ὑπερεκχυννόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑ-
ſtrum ‖ Quippe ea menſura qua menſi fueritis remetietur vobis
μῶν· τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.
Dicebat autem ? ſimilitudinem ipſi. Nunquid poteſt cæcus cæ-
ἔλεγε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, μήτι δύναται τυφλὸς τυ- 39
cum ducere? nonne ambo in foueam cadent?
φλὸν ὁδηγεῖν, οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον † πεσοῦνται;
Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum ſuum: per-
οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ † κατηρ- 40
fectus autem omnis erit, † ſicut magiſter
τισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ.
Quid autem vides feſtucam quæ in oculo fratris
τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ † ἀδελφοῦ
tui, * trabem quæ in † proprio oculo ‖ non animaduerti?
σου, † τὴν δοκὸν † τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς,
Aut quomodo potes dicere fratri tuo Frater, ſine 41
ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, ἀδελφέ, ἄφες
eiiciam feſtucam ? quæ in oculo tuo, ipſe in 42
ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τῷ ἐν τῷ
oculo tuo trabem non vides? Hypocrita, elice primum
ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων, ὑπόκριτα, ἔκβαλε πρῶτον
trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies † eiicere
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν

† his qui vobis benefaciunt,
* ſiquidem &
‖ bis
† Nam &
† inde
‖ Nolite iudicare
? Nolite condemnare,
† Dimittite, & dimittemini
* & πίζω
‖ Eadem
? illis &
πίπω καλαρτίζομαι
† ſi ſit
* autem
‖ tuo eſt, non conſideras?
† de
† ve educas

festucam * in oculo fratris tui
τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου
Non enim est arbor ‖ pulchra faciens fructum patrem ; neque
43 οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρόν οὐδὲ
arbor † putris faciens fructum ‡ pulchrum. Unaquæque enim
δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν ἕκαστον γὰρ
44 arbor de *propria* fructu * cognoscitur ‖ Non enim de spinis
δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν
colligunt ficus, neque de rubo vindemiant vuam.
συλλέγουσι σῦκα οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυλήν.
Bonus homo de bono thesauro cordis
ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας
45 suæ profert bonum & malus homo de ma
αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονη-
lo thesauro *cordis* sui profert malum. Ex enim
ροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ
abundantia cordis loquitur os *eius*
περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.
Quid autem me vocatis, Domine, Domine & non facitis quæ dico?
46 τί δέ με καλεῖτε, κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω,
Omnis * *veniens* ad me, & ‖ *audiens* meos sermones,
47 πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων,
& † *faciens* eos, ostendam vobis cui sit similis
καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος
Similis est homini ædificanti domum, qui fodit ‡ & ‡ in altum,
ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ
48 *profundum fecit*, & posuit fundamentum supra petram inundatione
ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρας
autem facta, illi flumen domui illi, & non
δὲ γενομένης, προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ
potuit movere eam fundata erat enim supra petram
ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. Θεμελιόω
* Qui autem audit, & non facit, similis est homini
ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ
49 ædificanti domum ‖ super terram sine fundamentos † cui il
οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσ-
lisus est fluvius, & continuo cecidit & facta est ruina
ἔρρηξεν ὁ ποταμός καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα
domus illius magna
τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

CAP. VII. ζ'

† *Postquam autem implevit* omnia verba sua in aures
1 Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς ‡ Cùm autem implesset
plebis, intravit in Capharnaum
τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καπερναούμ.
Centurionis autem cuiusdam servus male habens * *futurus erat* interi-
2 ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἤμελλε τελευ- * erat moriturus
re qui erat illi pretiosus
3 τᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ‖ *Audiens autem* de ‖ Et cùm audisset,
ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ

Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum,
ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν ἰουδαίων,
rogans eum vt † veniens seruaret seruum eius.
ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ † δοῦλον αὐτοῦ.
† Illi vero aduenientes ad Iesum, * precabantur eum
οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς † ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν 4
studiosè, dicentes ‖ Quis dignus est † cui præstes hoc
σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ † παρέξει τοῦτο·
Diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse
ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς 5
ædificauit nobis. At Iesus † ibat cum illis
ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς 6
* Iam vero is non longè absente à domo, misit
ἤδη δὲ αὐτοῦ † μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε
ad eum Centurio amicos, dicens ei Domine, ‖ ne
πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ, κύριε, μὴ
* moleste: non enim sum dignus vt meum sub tectum intres.
σκύλλου· † οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ † τὴν στέγην εἰσέλθῃς.
† Idcirco neque meipsum † sum dignu arbitratus ad te * venire sed dic
διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν † ἠξίωσα πρὸς σὲ ἐλθεῖν· ἀλλὰ εἰπὲ 7
verbo, & sanabitur puer meus. ‖ Etenim ego homo
λόγῳ, καὶ ἰαθήτω ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός 8
sum sub potestate constitutus, habens sub me mi-
εἰμὶ ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρα-
lites: & dico huic, Vade, & vadit: & alii,
τιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ,
Veni, & venit: & seruo meo, Fac hoc, & facit.
ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.
† Audiens autem hæc Iesus, miratus est eum: & con
ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτὸν καὶ στρα- 9
uersus, ‖ sequenti se turbæ dixit: * Dico vobis, nec in
φεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε, λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν
Israel tantam fidem inueni. Et reuersi
τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. καὶ ὑποστρέψαντες οἱ 10
‖ missi in domum, inuenerunt † languentem seruum sanum
πεμφθέντες εἰς † τὸν οἶκον, εὗρον † ἀδυνοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα.
Et factum est in deinceps ibat ‖ in ciuitatem * vocatam
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην 11
Naim: & ‖ simul ibant ‖ ipsi discipuli eius multi, &
ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ
turba copiosa. † Vt vero appropinquauit portæ ciuitatis, &
ὄχλος πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ † πόλεως, καὶ 12
ecce efferebatur defunctus filius ‖ vnigenitus matri suæ: Et
ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς, υἱὸς μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ
hæc vidua *: & turba ciuitatis multa cum illa.
αὕτη χήρα· καὶ ὄχλος † πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ.
‖ Et videns eam Dominus, † visceribus motus est super eam, &
καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος † ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ 13
dixit illi: ‖ Ne fle. Et * accedens tetigit loculum
εἶπεν αὐτῇ, μὴ κλαῦε. καὶ προσελθὼν ἥψατο † σοροῦ·

† veniret, & saluum faceret
‖ At illi cùm venissent
* rogabant eum solicitè, ‖ eis † vt hoc illi præstes.
‖ autem
* Et cùm iam non longè esset
‖ soli vexæ:
† Propter quod & ‖ non * vt venirem æstimaui ‖ Nam &
† Quo audito
‖ seqoentibus: se turbis * Amen
‖ qui fuerant † qui languerat ‖ Iesus * qui vocatur
‖ eum eo
† Cùm autem appropinquaret ‖ vnicus matris * erat ‖ Quam cùm vidisset † misericordia
σπλαγχνίζομαι ‖ Noli flere * accessit &

‖ Ai

¶ Hi autem qui portabant, † qui erat

† magnificabat

* in universam Iudæam

‖ omnem circa regionem

† convocavit ‡ de discipulis suis, * & ‖ qui ex ventoru

† Cum autem venissent

‡ qui venturus es,

* languoribus & plagis,

¶ visum.

ter in domibus regum sunt. Sed quid existis
τες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε
videre? Prophetam? Vtique dico vobis & * abundantius Prophetam
ἰδεῖν, προφήτην, ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. 26
Hic est de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum
οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν
meum ante faciem tuam, qui præparabit ‡ viam tuam
μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
ante te. Dico enim vobis, maior ‖ in genitis
ἔμπροσθέν σου. λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς 28
mulierum Propheta Ioanne Baptista nemo est. Qui autem
γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ
minor? in regno Dei, maior illo est.
μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι.
Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt
καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν 29
Deum, baptizati ‡ baptismum Ioannis
θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου.
At Pharisæi * & Legis periti consilium Dei frustra-
οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ † ἠθέτη- 30
runt in semetipsos, non baptizati ab eo
σαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.
Ait autem Dominus: Cui ergo ‖ assimilabo homines
εἶπε δὲ ὁ κύριος, τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς 31
generationis huius? & cui sunt similes?
γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι,
Similes sunt pueris in foro sedentibus & lo-
ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσ- 32
quentibus adinuicem, & dicentibus: Cantauimus tibis vobis, & non
φωνοῦσι ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ
saltastis lamentauimus vobis, & non plorastis.
ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε.
Venit ? enim Ioannes Baptista neque panem manducans, neque
ἐλήλυθε γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μήτε ἄρτον ἐσθίων, μήτε 33
vinum bibens & dicitis, Dæmonium habet.
οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει.
Venit filius hominis manducans & bibens, & dicitis, Ecce homo
ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, ἰδοὺ ἄνθρωπος 34
‡ edax & vinum bibens, amicus publicanorum & peccatorum.
φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν.
Et iustificata est sapientia ab filiis suis omnibus.
καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς. 35
Rogabat autem quidam illum * Phariseorum, vt manducaret cum illo
ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ. 36
Et ingressus in domum Pharisæi discubuit.
καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φαρισαίου ἀνεκλίθη.
Et ecce mulier in ciuitate, quæ erat peccatrix, ‖ cognouit
καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα 37
quòd ? accubuit in domo Pharisæi, ‡ afferens alabastrum
ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον

unguen-

vugueni Et stans secus pedes eius retro flens
38 μυρε· καὶ ἤρξατο βρέχειν τοῖς ποσίν αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ
cœpit rigare pedes eius lachrymis, & capillis
ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ,
capitis sui extergebat & osculabatur pedes eius,
καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. Videns autem Pharisæus * vocans
39 ἰδὼν δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας
cum, ait Hic si esset Propheta, sci
αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, λέγων, οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγί-
ret utique quis & qualis? mulier quæ tangit eum, quia
νωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι
peccatrix est Et respondens Iesus, dixit ad
ἁμαρτωλός ἐστι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς
40 illum; Simon, habeo tibi aliquid dicere. † Is vero ait Magister, dic
αὐτὸν, Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δὲ φησὶ, διδάσκαλε, εἰπέ.
Duo debitores erant fœneratori cuidam, unus debebat de-
41 Δύο χρεοφειλέται ἦσαν δανιστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλε δη-
narios quingentos, † at alter quinquaginta.
ναρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.
Non habentibus autem illis * reddere, ambobus gratis
42 μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχα-
donavit. Quis ergo eorum, dic, plus eum diliget?
ρίσατο τίς οὖν αὐτῶν, εἰπὲ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει;
Respondens autem Simon, dixit ‖ Subsume quod cui
43 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ
plus donavit? Ille autem dixit ei Recte iudicasti
πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὀρθῶς ἔκρινας.
Et conversus ad mulierem, Simoni dixit Vides
44 καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη, βλέπεις
hanc mulierem? Introivi tuam in domum, aquam † ad
ταύτην; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ὀπί-
pedes meos non dedisti hæc autem lachrymis rigavit meos
σω τοῖς ποσί μου οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου
pedes & capillis capitis sui extersit
45 τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε.
Osculum mihi non dedisti hæc autem ex quo intravi non cef
φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέ-
savit ‖ osculans meos pedes Oleo caput
46 λιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν
meum non vaxisti: hæc autem vugueno voxit meos pedes
μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψε μου τοὺς πόδας.
? Cuius gratia dico tibi, Remittuntur † peccata eius mul-
47 οὗ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολ-
tæ quoniam dilexit multum Cui autem *paululum dimittitur, *paululum diligit.
λαί, ὅτι ἠγάπησε πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ.
Dixit autem ad illam Remittuntur ‖ tua peccata
48 εἶπε δὲ αὐτῇ, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι.
Et cœperunt * simul accumbentes dicere ‖ in scipsis Quis hic
49 καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, τίς οὗτός

est,

? qui vocaverat
‖ intra se
? est
† At ille
† & alius
* vende redde rem, si nauli vestisque
χαρίζομαι
‖ Aestimo quis is
? At
† pedibus meis
* suis
ἐκμάσσω
‖ osculari
? Propter quod
† et
* minus
‖ tibi
qui simul ac cum bebant,
† intra se

† etiam

est, qui † & peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem
ἔστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν, εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, 50
* salvam fecit * pace. Fides tua † *fecit* te vade in * *pacem*
ἡ πίστις σου σέσωκέ σε πορεύου εἰς εἰρήνην.

CAP VIII. ή.

‖ civitatem Et factum est *in* deinceps, & ipse iter faciebat per ‖ *civitates*
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν 1
& castella, prædicans & evangelizans regnum
καὶ κώμην, κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν
Dei, & duodecim cum illo Et mulieres aliquæ
τοῦ θεοῦ. καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες 2
quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus, Maria † *vocata* Magdalene, de qua dæmonia septem
αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ
exierant Et Ioanna vxor Chuſæ procuratoris Herodis,
†ἐξεληλύθει· καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρῴδου, 3
& Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de
καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαὶ, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν
facultatibus suis ‖ † *Conuenientibus* autem turba plurima, & *secundum ciuitates* aduenientibus
ὑπαρχόντων αὐταῖς Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ 4
ad eum, dixit per similitudinem:
τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς, εἶπε διὰ παραβολῆς
Exiit ‖ *seminans* seminare semen suum & † *in*
ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ 5
seminando eum, hoc quidem cecidit secus viam, & concul
σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ † κατεπατήθη,
catũ est: & volucres cæli comederunt illud
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό·
Et aliud cecidit supra petram & natum exaruit,
καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη, 6
‖ *propter non habere* humorem Et aliud cecidit * *in medio*
διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα· καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ 7
spinarum, & simul ‖ *enatæ* spinæ suffocauerunt illud
τῶν ἀκανθῶν, καὶ † συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό.
Et aliud cecidit in terram bonam: & † *enatum*
καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν 8
fecit fructum centuplum Hæc dicens, clamabat
ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει,
‖ *Habens* aures * *audire*, audiat.
ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
Interrogabant autem eum discipuli eius, *dicentes*, quæ esset
ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, τίς εἴη ἡ 9
parabola hæc * *Is* vero dixit: Vobis datum est nosse
παραβολὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν, ὑμῖν δέδοται γνῶναι 10
‖ *mysteria* regni Dei at cæteris † in para-
τὰ μυστήρια † βασιλείας τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.

ἐξέρχεμαι

Gr. exeo, ἐξέρχομαι.

* Cùm conueniret * de ciuitatibus properarent

‖ qui seminat, † dum seminat aliud

καταπατέω

‖ quia nõ habebat * inter spinas ‖ exortæ / συμφύω † ortum

† Qui habet * audiendi,

* Quibus

‖ mysterium † autem

Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei.
11 ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή· ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ.
Qui autem secus viam, † sunt audientes: deinde venit
12 οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδόν, εἰσὶν οἱ ἀκούσαντες, εἶτα ἔρχεται ὁ
diabolus, & tollit verbum de corde eorum ut ne
διάβολος, καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ † τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ
credentes ‡ salvi fiant.
πιστεύσαντες σωθῶσιν.
Qui vero supra petram, qui
13 οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἵ
cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi * radicem non
ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται † τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ
habent ‖ qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis
ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ
† abscissum. Quod autem in spinas ‡ cadit, hi
* ἀφίστανται. Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί
14 sunt qui audierunt, & à solicitudinibus & divitiis, & voluptatibus
εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου, καὶ ἡδονῶν τοῦ
vitæ, ‖ profectu suffocantur & non referunt fructum
βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι.
Quod autem in † pulchram terram hi sunt qui in corde ‡ pulchro
15 τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ
& bono audientes verbum retinent, & fructum afferunt
καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρποφοροῦσιν
in patientia. Nemo autem lucernam accendens, operit
ἐν ὑπομονῇ. Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, καλύπτει
16 eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum
αὐτὸ σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν· ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας
ponit, ut intrantes ‖ adspiciant lumen
τίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς.
Non enim est occultum quod nō † manifestum fiat: nec absconditū,
17 οὐ γὰρ ἔστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γένηται, οὐδὲ ἀπόκρυ-
quod non ‡ cognoscatur, & in palam veniat.
φον, ὃ οὐ γνωσθήσεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ.
* Videte ergo quomodo ‖ audiatis. Qui enim † habet, dabitur
18 βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσε-
illi & qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab illo
ται αὐτῷ καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτ.
Venerunt autem ad illum mater & fratres eius
19 παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ,
& non poterant * convenire eum ‖ propter turbam.
καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον.
Et nuntiatum est illi † dicentibus: Mater tua & fra-
20 καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελ-
tres tui stant foris, videre te volentes. Qui autem re-
21 φοί σου ἑστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. ὁ δὲ ἀπο-
spondens dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi sunt †
κριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς, μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν
verbum Dei ‡ audientes, & facientes ipsum.
οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν.
Et factum est * in una dierum, & ipse ascendit in navicula,
22 καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον,

† hi sunt qui audiunt?

‡ salvi fiant. Nam qui

* radicem

‖ qui

† recedunt. ‡ cecidit, ἀφίστανται

* audierunt,

‖ crescit,

† bonam ‡ bono & optimo

‖ videant

† manifestetur

‡ cognoscatur.

* Videte ‖ audiatis. † habet, ‡ quicunq; non habet, etiam quod putat se

* adire ‖ præ turba

† qui

‡ audiunt, & faciunt

* autem

&

& discipuli eius & ait ad illos ‖ *Transeamus*
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, διέλθωμεν
in vtrumq; ſimul *Et* *proceſſi ſunt*
εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης· καὶ † ἀνήχθησαν
Nauigantibus autẽ illis, † *ſopitus eſt* & deſcendit procella venti
πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε, καὶ καταβῆ λαῖλαψ ἀνέμου 23
in *ſtagnum* & *complebantur* & *periclitabantur*
εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον.
Accedentes autem ſuſcitauerunt eum, dicentes: *Praeceptor*
προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν, λέγοντες, ἐπιστάτα, 24
perimimur † *Ille autẽ exurgens* *increpauit* *ventum*, & * *fluctua-*
ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύ-
tionem *aquæ* & ‖ *ceſſauerunt*, & *facta eſt tranquillitas*
δωνι τοῦ ὕδατος καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη.
Dixit autem illis: *Vbi eſt fides veſtra*? ? *Timentes autem*
εἶπε δὲ αὐτοῖς, ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ 25
mirati ſunt *dicentes ad* *inuicem*: *Quis nam hic eſt, quia &*
ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ
ventis imperat & mari, & obediunt ei?
τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;
Et nauigarunt ad regionem *Gadarenorum*, quæ
καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥτις 26
eſt *contra* *Galilæam* ‖ *Exeunti autem ipſi*
ἐστὶν ἀντιπέρα τῆς Γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ 27
ad *terram occurrit illi* *vir quidã ex* *vrbe*, *qui habebat*
ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε
† *dæmonia ex temporibus multis* & *veſtimento non induebatur*, * &
δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱματίῳ οὐκ ἐνεδύσκετο, καὶ
in domo non manebat, *ſed in monumentis*
ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.
* *Videns autem* Iesum, & *exclamans*, *procidit* ‖ *illi*
ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ, 28
& *voce magna dixit*: *Quid mihi & tibi* ? *Iesu fili Dei*
καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε, τί ἐμοὶ καὶ σοί Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ
altiſſimi? *obſecro te, ne me torqueas*
τοῦ ὑψίστου, δέομαί σου μή με βασανίσῃς.
Præcipiebat enim *ſpiritui* *immundo* † *exire* *ab*
παρήγγειλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, ἐξελθεῖν ἀπὸ 29
homine *Multis enim temporibus arripiebat illum* & *vincie-*
τοῦ ἀνθρώπου πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτὸν, καὶ ἐδεσ-
batur catenis, & *compedibus cuſtoditus* & *perrumpens*
μεῖτο ἁλύσεσι καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥήσσων τὰ
vincula *agitabatur* *à dæmonio in deſerta*
δεσμὰ †ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους.
Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi eſt nomen? ‖ *is*
ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, τί σοί ἐστιν ὄνομα, ὁ 30
autem dixit: *Legio, quia dæmonia multa introierant in eum*
δὲ εἶπε, λεγεὼν ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν.
Et rogabant illum ? *vt non imperaret illis* † *in*
καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν 31

‖ Transfretemus trans Stagnum Et aſcenderunt Et ἀνάγω
? obdormiunt
† At ille ſurgens increpauit * tempeſtatem ‖ ceſſauit, ? Qui
† putas
* Gerafenorum,
‖ Et cum de naue egreſſus eſſet
† dæmoniam † neque
* Iam videns ſante illum ? eſt
† vt exiret
* raptus vinculis agebatur
ἐλαύνω
‖ At ille
? ne † vt

atyſum * abire
32 ἀβυσσον ἀπελθεῖν
pascentium in monte & rogabant eum vt permitteret
βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ
eis in illos ingredi & permiſit illis
αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς.
‖ Exierunt autem dæmonia ab homine, ? intrauerunt in
33 ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθεν εἰς
porcos & impetu abiit grex per præceps in ſta
τοὺς χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λί
gnum, & ſuffocatus eſt ‡ Videntes autem paſcentes fa
μνην, καὶ ἀπεπνίγη. 34 ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγο-
ctum, fugerunt & abeuntes nuntiauerunt in ciuitatem, &
νὸς, ἔφυγον καὶ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ
in * agros Exierunt autē videre ‖ factum ?, & vene-
35 εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονὸς, καὶ ἦλ-
runt ad Ieſum & inuenerũt ſedentem hominem a
θον πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ'
quo dæmonia exierant, veſtitum, ac ſana mente,
οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα,
ad pedes ‡ Ieſu & timuerunt
παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐφοβήθησαν
Nũc tauerunt autem illis & * videntes, quomodoſi ſernatus eſſet? dæmo-
36 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμο-
niacus Et rogauerunt illum omnis multitudo *circum* regionis
37 νιζόμενος· καὶ ἠρώτησεν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου
‡ Gadarenorum abire ab ipſis quia timore magno *ſimul*
τῶν Γαδαρηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συν-
tenebantur ipſe autem aſcendens in nauim, reuerſus eſt
εἴχοντο· αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, ὑπέστρεψεν.
Rogauit autem illum vir à quo exierant dæmonia,
38 ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια,
‖ eſſ cum eo dimiſit autem eum Ieſus, dicens
εἶναι σὺν αὐτῷ· ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων,
Redi in domum tuam, & narra quanta fecit tibi
39 ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ
Deus & abiit per vniuerſam ciuitatem prædicans quanta fecit
θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίη-
ſet illi Ieſus Factum eſt autē ? in redire
40 σεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι
Ieſum, excepit illum turba erant ‡ enim omnes
τὸν Ἰησοῦν ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες
expectantes eum Ecce venit vir, cui no
41 προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ, ᾧ ὄνο-
men Iairus, & ipſe princeps ſynagogæ erat & * ca
μα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε· καὶ πε
dens ad pedes Ieſu ‖ rogabat eum ? *intrare* in
σὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς
domum ‡ ſuam Quia filia *vnigenita* erat ei ‖ vt
42 τὸν οἶκον αὐτοῦ· ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς

annos

* ibant

‖ Exierunt ergo ? &

ὁρμάω

‡ Quod vt viderunt factum qui paſcebant,

* villas ‖ quod ? eſt,

‡ eius

* qui viderant ‡ ſanus factus ? a legione.

‡ Gerazenorum vt diſcederet

* Et

‖ vt eſſet

? cum rediſſet Ieſus,

‡ autem

* cecidit ‖ rogans ? vt intraret

‡ erat

* vnica ‖ fere

annorũ duodecim, & hæc moriebatur † *In verò ite ipsum*
ἐπὶ δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν· ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν,
turbæ comprimebant eum. Et mulier ‡ *existẽs* in fluxu
οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει 43
sanguinis ab annis duodecim, quæ * *medicis impendens omnem*
αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον
‖ *vitam, non* potuit ab vllo curari
τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ἀπ' ἐδενὸς θεραπευθῆναι·
† *Accedens* retro, ‡ *tetigit* fimbriam vestimenti
προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου
eius & confestim stetit fluxus sanguinis eius
αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις † αἵματος αὐτῆς.
Et ait Iesus Quis * *tangens* me? negantibus autem 45
καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ ἁψάμενός μου, ἀρνουμένων δὲ
omnibus, dixit Petrus & qui cum illo ‖ *Præceptor*, turbæ com-
πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἐπίστατα, οἱ ὄχλοι συν-
primunt te, & affligunt & dicis Quis † *tangens* me?
έχουσί σε, καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, Τίς ὁ ἁψάμενός μου;
‡ *At* Iesus dixit Tetigit me aliquis: * *ego enim noui* virtu-
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἥψατό μου τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύνα-
tem ‖ *exeuntem* de me. Videns autem mulier
μιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ 47
quia non latuit, tremens venit, & † *adlabens* ei ob
ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι'
quam causam tetigerit eum, indicauit illi coram omni
ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ
populo, & quemadmodum sanatus ſit confestim
λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα.
* Ipse *autẽ* dixit ei *Confide* filia: fides tua ‖ *seruauit*
ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θάρσει θύγατερ ἡ πίστις σου σέσωκέ 48
te vade in pace. Adhuc *autem* illo loquente,
σε πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, 49
venit quidam † *à principe* synagogæ, dicens ei Quia mor-
ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τέ-
tua eſt filia tua ‡ *ne vexa magistrum*
θνηκεν ἡ θυγατηρ σου, μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον.
At Iesus * *audiens*, respondit ‖ *illi, dicens, Ne time:*
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, μὴ φοβοῦ· 50
tantùm crede, & † *seruabitur* Ingressus autem in do-
μόνον πίστευε, καὶ σωθήσῃ. εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰ- 51
mum, non permisit intrare ‡ *neminem* β *nisi* Petrum & Ioannem
κίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην,
& Iacobum, & patrem puellæ & matrem
καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς, καὶ τὴν μητέρα.
Flebant autem omnes, & plangebant illam * ille *autem* dixit,
ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν· ὁ δὲ εἶπε, 52
‖ *Ne flete* non est mortua †, sed dormit
μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.
Et deridebant eum, scientes quòd mortua esset
καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν 53

† Et contigit dum iret, à turbis comprimebatur
‡ quidam erat * in medicos erogauerat
‖ Substantiam suam, nec † Accessit [&c
* est qui tetigit
‖ erisna
† tetigit
‡ Et quam
‖ exisse
† procidit ante pedes eius, & λαοῦ
* At ‖ saluam fecit
† ad principem
‡ noli vexare illum
* autem audito hoc verbo, ‖ patri puellæ, Noli timere
† salua erit. Et cùm venisset ‡ secum quen quam alio
* At
‖ Nolite flere, † puella,

Ipse

Ipse autem *eiiciens foras omnes*, & tenens
53 αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς
manum eius, clamauit, dicens: Puella, surge.
54 χειρὸς αὐτ', ἐφώνησε, λέγων, ἡ παῖς, ἔγειρε.
Et reuersus est spiritus eius & surrexit con-
55 καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη διαχ-
tinuò & ‖ *ordinauit* illi dari manducare.
ρῆμα καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν.
Et stupuerunt parentes eius: * *ille autem* præcepit *illis*
56 καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς
‖ *nemini dicere* factum?
μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

CAP. IX. ℣.

‖ *Conuocans* autem duodecim * *discipulos suos*,
1 Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ,
dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia,
ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια.
& ‖ languores? *curare*. Et misit illos prædicare
2 καὶ νόσους θεραπεύειν· καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν
regnum Dei, & sanare infirmos
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας.
Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque
3 καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδὸν, μήτε
‖ *virgas*, neque peram, neque panem, neque * *argentum*, neque *singuli*
ῥάβδους, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ
duas tunicas * *habere*. Et in quamcunque domum intraueritis,
4 δύο χιτῶνας ἔχειν· καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε,
ibi manete, & indè ‖ *exite*. Et quicunque
5 ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. καὶ ὅσοι ἐὰν
non receperint vos exeuntes de ciuitate illa, etiam
μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν
pulverem † à *pedibus vestris* excutite in testimonium super
κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε εἰς μαρτύριον ἐπ'
illos. Egressi autem ‖ *peruambulabant per vicos* euan-
6 αὐτούς. ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγ-
gelizantes & curantes vbique.
γελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.
Audiuit autem Herodes tetrarcha * *facta* ab eo
7 Ἤκουσε δὲ Ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ
omnia, & hæsitabat, ‖ *propter dici* à quibusdam, quia Ioannes
πάντα. καὶ διηπόρει διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι Ἰωάννης
surrexit à mortuis. A quibusdã verò, quia Elias
8 ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· ὑπό τινων δέ, ὅτι Ἠλίας
apparuit? aliis autem, quia propheta vnus † *antiquorum* resurrexit.
ἐφάνη· ἄλλων δέ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.
Et ait Herodes: Ioannem ego * *decapitaui*: quis autem est
9 καὶ εἶπεν Ἡρῴδης, Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα, τίς δέ ἐστιν
iste de quo ego audio talia? & quærebat videre eum.
οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα. καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

Et reuersi Apostoli narrauerunt illi quæcunque
καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα 10
fecerunt & ‖assumens illos, secessit seorsum in
ἐποίησαν· καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς
locum desertum ? urbis vocata Bethsaidæ
τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά.
‡ At turba cognoscentes secutæ sunt illum & * excipiens
οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ δεξάμενος 11
eos, ‖ loquebatur illis de regno Dei, & eos qui
αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ
? opus habentes cura sanabat
τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας ἰᾶτο.
At dies ‡ cœperat declinare * accedentes autem duodecim,
ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν· προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, 12
dixerunt illi Dimitte ‖ turbam, vt abeuntes in ? qui in cir
εἶπαν αὐτῷ· ἀπόλυσον τὸν ὄχλον ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κυ-
cuitu vicos & agros, diuertant, & inueniant ‡ cibarium
κλῳ κώμας καὶ τὰς ἀγρὰς, καταλύσωσι, καὶ εὑρωσιν ἐπισιτισμόν·
quia hic in deserto loco sumus
ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμεν.
Ait autem ad illos: Date illis vos manducare * illi autem 13
εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ
dixerunt Non sunt nobis plus quam quinque panes, & duo pisces
εἶπαν, οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο ἰχθύες,
‖ si non quod euntes nos ? emamus in omnem ‡ populum
εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν
hunc escas Erant enim fere viri quinque
τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πενταχι- 14
millia, ait autem ad discipulos suos Facite discumbere
χίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, κατακλίνατε
illos * discubitus per quinquagenos
αὐτοὺς κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα.
Et fecerunt ita & discumbere fecerunt omnes
καὶ ἐποίησαν ἕτω, καὶ ἀνέκλιναν ἅπαντας. 15
‖ Accipiens autem quinque ? panes & duos pisces,
λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, 16
respiciens in cælum, ‡ benedixit illis, & fregit,
ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ κατέκλασε,
& * dedit discipulis ‖ apponere turbæ
καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ.
Et manducauerunt, & saturati sunt omnes : & sublatum est ? abun-
καὶ ἔφαγον, καὶ †ἐχορτάσθησαν πάντες· καὶ ἤρθη τὸ περισ- 17
dans illis fragmentorum cophini duodecim
σεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.
Et factum est ‡ in esse ipsum orantem soli
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατα- 18
tum simul erant * et discipuli, & interrogauit illos
μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς,
dicens Quem me dicunt turbæ esse?
λέγων, τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι;

‖ Illi

‖ assumptis illis

? qui est

‡ Quod cum cognouissent turbæ recepit

‡ & ? os qui indigebant

‡ autem * & ‖ turbas, ? quæ sunt circa castella, vil lasque ‡ escas.

* as

‖ nisi forte eamus ? & ‡ hanc turbam * autem

* per conuiuia

‖ Acceptis ? panibus & duobus piscibus, respexit ‡ & * distribuit ‖ suis vt ponerent ante turbas ? quod superfuit

χορτάζω * αἴρω

‡ cum solus esset orans * cum illo &

‖ Illi autem ? respondentes dixerunt Ioannem Baptistam alii
19 οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπεν, Ἰωάννην τ βαπτιστὴν· ἄλλοι
autem Eliam alii verò quia propheta ‖ quidam antiquorum resurrexit
δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δέ, ὅτι προφήτης τις τ ἀρχαίων ἀνέστη
Dixit autem illis Vos autem quem me dicitis esse? re-
20 εἶπε δὲ αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπο-
spondens autem Petrus dixit Christum Dei
κριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπε, τὸν χριστὸν τ θεοῦ.
‖ Ille autem increpans illos, præcepit ? nemini dicere hoc,
21 ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο,
Dicens Quia oportet filium hominis multa pati, & re-
22 εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀπο-
probari à sentoribus & principibus sacerdotu, & Scri
δοκιμασθῆναι ἀπὸ τ πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμ-
bis, & occidi, & tertia die resurgere
ματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.
Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire,
23 ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας, εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,
abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τ σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν,
& sequatur me. Qui enim voluerit animam
24 καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν
suam servare perdet illam * qui autem perdiderit eam
αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυ-
animam suam propter me ‖ hic servabit illam.
χὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν.
Quid enim proficit homo ? lucratus mundum totum,
25 τί γὰρ ὠφελεῖ ὁ ἄνθρωπος κερδήσας τ κόσμον ὅλον,
se ipsum autem ‖ perdens aut damno afficiens?
ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιωθείς;
* Qui enim erubuerit me & meos sermones, hunc
26 ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον
filius hominis erubescet cùm venerit in ‖ gloria
ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ
sua & Patris & sanctorum angelorum
αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τ ἁγίων ἀγγέλων.
Dico autem vobis vere Sunt aliqui hic ? stantium qui non
27 λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τ ὧδε ἑστώτων, οἵτινες οὐ μὴ
gustabunt mortem, donec videant regnum Dei
γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τ βασιλείαν τ θεοῦ.
Factum est autem post verba hæc ferè dies octo, &
28 ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ
‖ assumens Petrum & Ioannem, & Iacobum, * ascendit in
παραλαβὼν τὸν Πέτρον, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἰάκωβον ἀνέβη εἰς τὸ
montem ‖ orare. Et factâ est ? in orando
29 ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχεσθαι
‖ sum, species vultus eius alter, & vestitus
αὐτὸν, τὸ εἶδος τ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς
eius albus ‖ refulgens Et ecce viri duo
30 αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο

‖ At
? respondentes &
‖ unus de prioribus

* Simon

‖ At
? ne cui dicerent

‖ salvum facere,
* nam qui
‖ salvum faciet

? si lucretur

‖ perdat, & detrimentum faciat?
* Nam

‖ maiestate

? Quidam,

‖ assumpsit * &

‖ ut oraret
? dum oraret,

‖ &

colloquebantur * illi, qui erant ? Moyses & Elias

Cωνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν μωσῆς καὶ ἠλίας.

Qui visi in ‖ gloria, dicebant ? exodum eius quē ‡ futurus erat

οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἤμελλε 31

implere in Hierusalem As Petrus* & qui cum illo

πληροῦν ἐν ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ 32

erant, grauati ‖ somno ? cuigilantes autem viderunt ‡ gloriam

ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ· διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν

eius, & ‡ duos viros * simul stantes illi

αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ.

Et factum est ? in discedere ipsos ab illo, ait

καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν 33

Petrus ad Iesum Præceptor, pulchrum est nos hîc esse:

ὁ πέτρος πρὸς τὸν ἰησοῦν· διδάσκαλε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶ-

& faciemus tabernacula tria, vnum tibi, & vnum Moysi, & vnum

ναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοι, καὶ μίαν μωσεῖ, καὶ μίαν

Eliæ, ‖ non sciens quid diceret Hæc autem illo * dicente

ἠλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, 34

facta est nubes, & obumbrauit eos ‡ timuerunt autem ? in

ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ

illos intrare in nubem Et vox

εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν νεφέλην· καὶ φωνὴ 35

facta est de nube, dicens: Hic est filius meus di-

ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγα-

lectus, ipsum audite Et ‖ in fieri vocem,

πητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, 36

inuentus est Iesus solus & ipsi tacuerunt, & nemini ? enunti-

εὑρέθη ἰησοῦς μόνος· καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγει-

auerunt in illis diebus ‡ nihil eorum quæ viderant

λαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑωράκασιν.

Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ 37

monte, occurrit illi turba multa

τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς.

Et ecce vir de turba exclamauit, dicens: Magister, obse-

καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε, λέγων· διδάσκαλε, δέο- 38

cro te, respice in filium meum, quia * vnigenitus est mihi

μαί σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν υἱόν μου· ὅτι μονογενής ἐστί μοι

Et ecce spiritus apprehendit eum, & subitò clamat, &

καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ 39

‖ discerpit eum cum spuma & vix discedit ab ipso, ? con

σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ, συν-

terens eum Et rogaui discipulos tuos vt e-

τρίβον αὐτόν· καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκ- 40

icerent illum, & non potuerunt Respondens autem

βάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ 41

Iesus, dixit: O generatio infidelis & peruersa, vsquequo

ὁ ἰησοῦς, εἶπεν· ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε

ero apud vos, & patiar vos? adduc huc

ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσαγαγὲ ὧδε τὸν

filium

* cum eo, ? autem
‖ maiestate, ? excessum ‡ completurus erat
* vero ‖ erant ? & ‡ maiestatem
* qui stabant cum illo ? cùm discederent
* bonum
? nescient * loquente,
‡ & ? intrantibus illis
‡ dum fieret vox
? dixerunt
‡ quicquam ex his
* vnicus
‖ elidit, & dissipat ? dilanians

filium tuum † *Adhuc autem accedente eo, lacerauit*
42 υἱόν σου. ἔτι δὲ προσέρχομένου αὐτῷ, ἔρρηξεν
illum dæmonium, & dissipauit * *increpauit autem Ie-*
αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα,
sus spiritum immundum, & sanauit puerum, & red-
καὶ ἀπέδωκε τὸν παῖδα τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Stupebant autem
didit illum patri eius
43 πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. πάντων δὲ θαυμαζόν-
omnes in magnitudine Dei omnibus ‖ *autem* miranti
των ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς μα-
bus in omnibus quæ faciebat Iesus, dixit ad discipu-
θητὰς αὐτοῦ, Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λό-
los suos Ponite vos in ? *aures vestras* ser-
44 γους τούτους· † ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς
mones istos *nam* filius ‡ hominis * *futurus est* *tradi* in
χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ
manus hominum ‖ Illi *autem* ignorabant verbum istud, &
45 ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό·
erat ? *occultum* *ab ipsis*, vt non sentirent illud
καὶ † ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.
& timebant interrogare eum de verbo hoc
Intrauit autem ‡ *ratiocinatio* in eos, *has* quis esset maior
46 εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων
eorum At Iesus videns * *ratiocinationem* cordis illorum,
47 αὐτῶν· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν,
‡ *assumens* puerum, ? *statuit* illum secus se
ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ.
Et ait illis? Quicunque susceperit istum puerum in
48 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ
nomine meo, me recipit & quicunque me receperit,
τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται,
recipit ‡ *mittentem* me ? qui *enim* minor ‖ *in omnibus*
δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν
vobis existens, hic ? *erit magnus*
ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας.
Respondens autem Ioannes, dixit Præceptor, vidimus quendam
49 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπε, Ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα
in nomine tuo eiicientem dæmonia, & prohi-
ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύ-
buimus eum, quia non sequitur nobiscum Et ait ad
50 σαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς
illum Iesus ‡ *Ne prohibete* qui enim no est aduersus * *nos* pro ‖ *nobis*
αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, Μὴ κωλύετε· ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν
est Factum est autē ? *in* *complori* dies
51 ἐστίν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς
assumptionis eius, & ipse faciem suam firmauit ‖ *ad*
ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήρισε τοῦ
re in Hierusalem Et misit nuntios ante
52 πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ

† Et cùm accederet, elisit
* & ‖ eos ? cordibus vestris τίθημι ‡ enim * futurum est vt tradatur ‖ At ? vel atum ante eos, θάλαμος ‡ cogitatio * cogitationes ‖ apprehendit ? & ‡ eum qui mi sit * Nam ‖ est inter vos omnes ? maior est ‡ Nolite prohibere, * vos ‖ vobis ? dum complentur ‖ vt iret

* ciuitatem

consp̃ectum sum̃s & cuntes intrauerunt in * uicum Sama-
φοσώπε αὐτῦ ϗ πρᾶθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην σαμα-
ritanorum vt pararent illi. Et non receperunt eum,
ρειτῶν, ὥστε ἑτοιμάσαι αὐτῷ. ϗ οκ ἐδέξαντο αὐτὸν, 53

‖ cuntis

quia facies eius erat ‖ tens in Hierusalem
ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ.

† Cùmvidissent

† Videntes autem discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt
ἰδόντες ϑ οἱ μαθηταὶ αὐτῦ Ἰάκωβος ϗ Ἰωάννης, εἶπον, 54

‡ dicimus vt ignis descendat * consumat

Domine vis ‡ dicamus ignem descendere de caelo, &
κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τῦ οὐρανῦ, καὶ

* consumere illos, vt & Elias fecit ‖ Conuersus autem in-
ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς ϗ Ἠλίας ἐποίησε; ‖ στραφεὶς δὲ ἐπε- 55

† dicens: Nescitis

crepauit illos, † & dixit Nescitis cuius spiritus estis vos
τίμησεν αὐτοῖς ϗ εἶπεν, οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς.
Nam filius hominis non venit animas hominum per
ὁ γὰρ υἱὸς τῦ ἀνθρώπου οκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων κα- 56

‡ aliud castellum

dere, sed saluare & abierunt in ‡ aliam vicum
λέσαι ἀλλὰ σῶσαι ϗ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.
Factum est autem ambulantibus illis in via, dixit quidam
ἐγένετο ϑ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέ τις 57
ad illum: Sequar te quocunque abieris, Domine
πρὸς αὐτὸν ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ, κύριε.
Et dixit illi Iesus, Vulpes foueas habent &
ϗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, ϗ 58

* autem

volucres caeli nidos: autem filius * hominis
τὰ πετεινὰ τ῀ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ ϑ υἱὸς τῦ ἀνθρώπε
non habet vbi caput reclinet Ait autem ad alterum
οκ ἔχει τοῦ † κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε ϑ πρὸς ἕτερον, 59

‖ ire

Sequere me Ille autem dixit Domine, permitte mihi ‖ abeuntem
ἀκολούθει μοι· ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι
primum ‡ sepelire patrem meum. Dixit ϑ autem ei Iesus
πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μϰ εἶπε ϑ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 60

‡ mortuos sepelire

Sine † mortuos sepelire suos mortuos tu autem * abiens
ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῦ νεκρούς· σὺ δὲ ἀπελθὼν

annuncia regnum Dei ‖ Ait autem & alter
διάγγελλε † βασιλείαν † θεῦ. εἶπε δ καὶ ἕτερος, 61

Sequar te Domine, ϑ primùm autem permitte mihi renuntiare
ἀκολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον ϑ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξα-

‡ his qui ‡ ad domum meam Ait autem ad illum Iesus. Nemo
τοῖς εἰς † οἶκόν μου εἶπε ϑ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, οὐδεὶς 62

‡ mittens manum suam ad aratrum & respiciens in quae retro,
ἐπβαλὼν † χεῖρα αὐτῦ ἐπ' ἄροτρον, ϗ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω,

* regno

aptus est * ad regnum Dei.
εὔθετός ἐστιν εἰς † βασιλείαν τ῀ θεῦ.

CAP X. 1

ἀνέδειξε

Post autem haec designauit Dominus & alios se
Μετὰ ϑ ταῦτα † ἀνέδειξεν ὁ κύριος, καὶ ἑτέρους ἑβ- 1

ptuaginta ‖, & misit illos per binos ante faciem
δομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου

suam

suam in omnem ciuitatem & locum quò ? futurus erat ipse venire
αὐτὸς εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι.
† Dicebat igitur * ad illos Ipsa quidem messis multa, at
2 ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς, ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ
operarii ‖ pauci rogate ergo dominum messis vt
ἐργάται ὀλίγοι. δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως
emittat operarios in messem suam
ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ
Ite ecce ego mitto vos sicut agnos ? in medio
3 ὑπάγετε· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ
luporum. Ne portate marsupium, non peram, neque
4 λύκων. μὴ βαστάζετε βαλλάντιον μὴ πήραν, μηδὲ
calceamenta & neminem per viam salutaueritis
ὑποδήματα καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε.
In quamcunque domum intraueritis, primum dicite Pax
5 εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρήνη
domui huic Et ſi quidem fuerit ibi filius pacis,
6 τῷ οἴκῳ τούτῳ· καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης,
requiescet ſuper illum pax veſtra ‡ſi verò non, ad vos
ἐπαναπαήσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς
reuertetur In eadem autem domo manete, edentes
7 ἀνακάμψει. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες
& bibentes quæ apud illos * digni enim operarius mercede ſua
καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ
eſt. ‖ ne tranſite de domo in domum
ἐστι· μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.
Et in quamcunque ciuitatem intraueritis, & ſuſceperint vos,
8 καὶ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς,
manducate ? apposita vobis Et curate qui
9 ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν· καὶ θεραπεύετε τοὺς
in illa ‡ infirmos & dicite illis Appropinquauit in vos re
ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς καὶ λέγετε αὐτοῖς, ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βα
gnum Dei
σιλεία τοῦ θεοῦ. εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ
ſuſceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite
10 δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἴπατε,
Etiam pulueren * adhærentem nobis ac ciuitate veſtra
11 καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν
‖ abſtergimus vobis tamen hoc ſcitote, quia appropinquauit ſuper
ἀπομασσόμεθα ὑμῖν πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ'
vos regnum Dei
ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
Dico autem vobis, quia Sodomis in die illa remiſ
12 λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτό-
ſius erit, quam ciuitati illi
τερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
Væ tibi Chorazain, væ tibi Bethſaida quia ſi in Tyro &
13 Οὐαί σοι Χωραζίν, οὐαί σοι Βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ
Sidone factæ fuiſſent virtutes quæ factæ * in vobis, olim
Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι

? erat ipſe venturus
† Et * illis,
‖ autem
? inter lupos. Nolite portare ſacculum, neq
‡ ſin autem,
* ſunt
‖ nolite tranſire
? quæ apponuntur
‡ ſunt
* qui adhæſit
‖ extergimus in vos

‖ pœnitèrent

vtique in cilicio & cinere sedentes ‖ *pœnituissent*

ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι μετενόησαν

Veruntamen Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, quàm

πλὴν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ 14

vobis. Et tu Capharnaum vsque ad cælum exalta-

ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεὶς 15

ta, vsque ad infernum demergeris

σα, ἕως ἅδου καταβιβασθήσῃ

? Qui audit ‡ qui spernit

? *Audiens* vos, me audit. & ‡ *spernens* vos, me sper-

ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθε- 16

* qui autem me spernit, ‖ eum qui misit

nit. * *as me spernens* spernit ‖ *mittentem* me.

τεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.

? duo

Reuersi sunt autem septuaginta ? cum gaudio, dicentes: Domine,

ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς λέγοντες, κύριε, 17

etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo

καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου

‡ Et

‡ Ait autem illis: Videbam Satanam sicut fulgur de

εἶπε δὲ αὐτοῖς, ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ 18

* dedi

cælo cadentem. Ecce * do vobis potestatem

οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν 19

calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem virtu-

τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύνα-

tem inimici: & nihil vobis non nocebit.

μιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ.

‖ nolite gaudere,

Veruntamen in hoc ‖ *ne gaudete*, quia spiritus vobis sub-

πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑπο- 20

? in ‡ sancto

iciuntur: gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in

τάσσεται· χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγέγραπται ἐν τοῖς

cælis. In ipsa hora exultauit ? spiritu ‖

οὐρανοῖς. ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι 21

Iesus, & dixit: Confiteor tibi Pater Domine cæ-

Ἰησοῦς, καὶ εἶπε, ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐ-

li & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus,

ρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,

& reuelasti ea paruulis etiam Pater, quoniam sic * *factum*

καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις ναὶ ὁ πατήρ ὅτι οὕτως εγέ-

* placuit

est beneplacitum ante te. Omnia mihi tradita

νετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. πάντα μοι παρε-

sunt à Patre meo: & nemo scit quis sit filius,

δόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς, 22

‖ nisi

‖ *si non* Pater: & quis sit Pater, ‖ *si non* Filius, & cui vo-

εἰ μὴ ὁ πατήρ· καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βού-

luerit Filius reuelare. Et conuersus ad discí-

λητὶ ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μα-

‡ suos, * qui vident

pulos ‡ *priuatim* dixit: Beati oculi * *videntes*

θητὰς κατ' ἰδίαν εἶπε, μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες 23

‖ vos

quæ ‖ videtis. Dico enim vobis, quod multi Prophetæ &

ἃ βλέπετε. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ 24

reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt &

βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον καὶ

audire

audire quæ audis, & non audierunt.
ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.
Et ecce Legis peritus quidam surrexit, tentans illum, & dicens:
25 καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων,
Magister, quid ? *facienda* vitam æternam possidebo?
διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω,
‡ Ille autem dixit ad eum. In Lege quid scriptum est? quomodo
26 ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται, πῶς
legis? Ille autem respondens dixit: Diliges
27 ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἀγαπήσεις
Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota
κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
anima tua, & ex * *tota* fortitudine tua & ex omni
ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
* *omnibus viribus tuis,*
‖ *mente*
διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν.
Dixit ? *autem* illi: Recte respondisti, hoc fac, & vives
? *que*
28 εἶπε δὲ αὐτῷ, ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει, καὶ ζήσῃ.
Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Jesum: Et
29 ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ
quis est meus proximus? Suscipiens autem Jesus dixit:
τίς ἐστί μου πλησίον, ὑπολαβὼν δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν,
Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho, & ‡ *in latrones*
30 ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς ἰεριχω, καὶ
incidit qui etiam * *exuentes* eum, & ‖ *plagas*
λῃσταῖς περιέπεσεν οἱ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, καὶ πληγὰς
* *despoliauerunt*
‖ *plagis impositis*
ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα.
imponentes, abierunt, ? *relinquentes semiuiuum existentem*
? *semiuiuo relicto. Accidit*
Secundùm sortem autem ‡ sacerdos quidam *descendit in via*
31 κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ
‡ *ut descenderet eadem via,*
ἐκείνῃ, καὶ ‖ *videns illum*, παρῆλθεν. Similiter autem &
‖ *viso illo,*
32 ὁμοίως καὶ Leuites, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν
? *factus secundùm* locum, ‡ *veniens & videns* pertransiit
ἀντιπαρέρχομαι
? *cum esset secus*
λείτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν
Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum & videns
33 σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν
‡ & *videret eum,*
eum, * *viso* ribus commotus est. Et ‖ *accedens* alligauit vul-
34 αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύ-
nera eius, infundens oleum & vinum ? *ascendere faciens autem* illum
ματα αὐτῶν, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν
in ‡ *proprium* iumentum, duxit in * *diuersorium*, & curam egit
ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη
eius. Et ‖ *in crastinum* exiens, eiiciens duos denarios ?
35 αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια
dedit ‡ *tabernario*, & ait illi: Curam habe illius &
ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ
quodcunque * *adiecerit*, ego ‖ *in* redeundo reddam tibi.
ὅ, τι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀπο-
Quis igitur horum trium videtur tibi
* *supererogaueris*
‖ *cum rediero*
δώσω σοι. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι
36
proximus

? illi qui inciderit

proximus fuisse ? *incidentis* in latrones?

πλησίον γεγονέναι τ̃ ἐμπεσόντ@ εἰς τοὺς λῃστάς,

† Ac qui fecit ‖ in illum &

† Ille *autem* dixit * *Faciens* misericordiam ‖ *cum illo* ait ergo

ὁ δ̃ εἶπεν, ὁ ποιήσας τὸ ἔλεο@ μετ' αὐτοῦ εἶπεν αὐ̃ 37

? dum irent,

illi Iesus: Vade, & tu fac similiter

αὐτῶ ὁ ἰησοῦς, πορεύου, κ̀ σὺ ποίει ὁμοίως.

Factum est autem ? *in* ire eos & ipse intrauit in

ἐγένετο δ̃ ἐν τῶ πορεύεσθαι αὐτοὺς, κ̀ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς 38

† *vicum quendam:* mulier *autem* quædam nomine Martha, excepit illum

κωμήν τινά γυνὴ δέ τις ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτ̀

in domum suam. Et huic erat soror * *vocata*

εἰς τ̈ οἶκον αὐτῆς κ̀ τῆδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη 39

Maria, quæ etiam sedens secus pedes ‖ *Ipse* audiebat

μαρία, ἣ κ̀ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τ̃ ἰησοῦ, ἤκουε

verbum illius. *At* Martha ? *distrahebatur* circa † *multum*

τ̃ λογον αὐτοῦ. ἡ δ̃ μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν 40

ministerium. * *Stans autem* ait: Domine, non curæ est tibi quòd so

διακονίαν. ἐπιστᾶσα δ̃ εἶπε, κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελ-

ror mea solam me reliquit ministrare? dic ergo illi vt ‖ *mihi*

φή μου μόνην με κατέλειπε διακονεῖν, εἰπὲ οὖν αὐτῆ ἵνα μοι

simul suspiret. ? Respondens *autem* dixit illi † *Iesus*

† συναντιλάβηται. ἀποκριθεὶς δ̃ εἶπεν αὐτῆ ὁ ἰησοῦς, 41

Martha Martha, solicita es, & turberis * *circa* multa

μάρθα, μάρθα μεριμνᾶς, κ̀ τυρβάζῃ περὶ πολλά·

‖ *Unum vero* est ? *opus* Maria *autem* † *bonam* partem elegit,

ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μαρία δ̃ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξε- 42

quæ non auferetur ab ea.

λέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσετ@ ἀπ' αὐτῆς.

CAP. XI.

Et factum est *in* esse ipsum in loco quodam ‖ *eum*

Καὶ ἐγένετο ἐν τῶ εἶν@ αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσεύχο- 1

tem vt cessauit, dixit ? quidam *discipulorum* eius ad eum:

μενον ὡς ἐπαύσατο εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν,

Domine, doce nos orare, sicut & Ioannes docuit

κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθ, καθὼς κ̀ ἰωάννης ἐδίδαξε

discipulos suos. † Ait *autem* illis: Cum oratis

τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. εἶπε δ̃ αὐτοῖς, ὅταν προσεύ- 2

‖ ris, dicite: Pater *noster* qui ‖ in cælis, sanctificetur

χησθε, λέγετε, πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ

nomen tuum: adueniat regnum tuum: fiat voluntas tua,

ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου,

sicut in cælo, & in terra. Panem nostrum

ὡς ἐν οὐρανῶ, κ̀ ἐπὶ γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν 3

* *quotidianum* da nobis ‖ *iuxta diem.* Et dimitte nobis

ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν κ̀ ἄφες ἡμῖν 4

peccata nostra, ? *& enim* ipsi dimittimus omni debenti no

τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν κ̀ γὰ αὐτοὶ ἀφίομεν παντὶ ὀφείλοντι ἡ-

bis: & ne inducas nos in tentationem, sed libera nos

μῖν. κ̀ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς

* *cùm esset* ‖ *orans*

? *vnus ex discipulis*

† Et

‖ ea

* *ad præsentem* ‖ *hodie*

? *quidem*

à malo
5 Καὶ τ πεντῆς ἢ εἶπῃ πρὸς αὐτὸν, τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει
amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi
φίλον, ἢ πορεύσετ πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου, ἢ εἴπῃ αὐτῷ,
Amice, commoda mihi tres panes Quoniam amicus meus ve-
6 φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλ μου παρα-
nit de via ad me, & non habeo quod apponam * ei
γέγονεξ ὁδῷ πρός με, ἢ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ·
Et ille deintus respondens, dicat: ‖ Ne mihi molestias exhibe
7 κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ, μή μοι κόπους πάρεχε·
iam ostium clausum est & pueri mei mecum in
ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, ἢ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν
cubili sunt non possum ¶ surgens dare tibi
κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι.
† Dico vobis, εἰ & non dederit ei surgens propter esse
8 λέγω ὑμῖν, εἰ ἢ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶ-
nus amicum, propter improbitatem * eius ‖ excitatus dabit illi
ναι φίλον αὐτοῦ, διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ
quotquot habet ¶ opus Et ego vobis dico Petite, & dabi-
9 ὅσων χρῄζει. κἀγὼ ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, ἢ δοθή-
tur vobis quærite, & Inuenietis, pulsate, & aperietur vobis
σεται ὑμῖν· ζητεῖτε, ἢ εὑρήσετε· κρούετε, ἢ ἀνοιγήσε ται ὑμῖν·
Omnis enim † petens accipit, & * quærens inuenit, &
10 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, ἢ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, ἢ τῷ
pulsanti aperietur ‖ Quem autem vestrum patrem ¶ petet
11 κρούοντι ἀνοιγήσε ται. τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει
filius panem, † non lapidem dabit illi? & pisce, † non pro
ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον δώσει αὐτῷ, εἰ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ
pisce serpentem dabit illi?
ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ,
Aut & si pierit ouum, * non dabit illi scorpionem?
12 ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον;
Si ergo vos ‖ malí subsistentes nostis bona ¶ data
13 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε δόματα
dare filiis vestris, quanto magis Pater † de
διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ
cælo dabit Spiritum sanctum petentibus se?
οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.
Erat autem eiciens dæmonium, & illud erat mutum ‖ Factum est
14 Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν. ἐγένετο
autem dæmonio egresso, locutus est mutus & admi-
δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός καὶ ἐθαύ-
ratæ sunt turbæ Quidam autem ex eis dixerunt, In Beel-
15 μασαν οἱ ὄχλοι. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν Βεελ-
zebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia
ζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια
¶ Alii autem tentantes signum ab eo quærebant de cælo. ¶ Et
16 ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ.
Ipse autem ¶ videns cogitationes eorum, dixit eis: ¶ vidit
17 αὐτὸς δὲ εἰδὼς τὰ διανοήματα αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς,

‖ vestrum

* ante illum

‖ Noli mihi molestus esse

¶ surgere &

† Et si ille per seuerauerit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens eò quòd amicus eius sit, * tamen ¶ surgere & ¶ necessarios.

† qui petit * qui quærit ‖ Quis autem ex vobis ¶ petit

† nunquid * Aut

* nunquid porriget

‖ cum sitis ¶ data

† vester

* bonum

‖ & cùm eiecisset dæmonium,

¶ Et

¶ vidit

Omne

Omne regnum in ſeipſum diuiſum * deſolatur, & domus
πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος
ſupra domum ‖ cadit. Si autem & Satanas in ſeipſum
ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν
diuiſus eſt quomodo ſtabit regnum eius? quia dicitis, in
† μερισθῆναι, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ, ὅτι λέγητε, ἐν
Beelzebub eiicere me dæmonia
Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια.
Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filii ve-
εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑ-
† ideo ſtri in quo eiiciunt? † propter hoc iudices veſtri ipſi erunt.
μῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι, διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοί ἔσονται.
‡ Porrò ſi ‡ Si autem in digito Dei eiicio dæmonia, profectò
εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα
* peruenit * præuenit in vos regnum Dei
ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
Cùm fortis armatus cuſtodit ſuum
ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ
‖ ea quæ poſſi- atrium, in pace ſunt ‖ obtinentia ipſius
det. αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·
† Si ? Quisquam autem fortior eo ſuperueniens vicerit eum,
‡ uniuerſa arma * auferet, ‖ quibus ἐπὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν, τὴν
‡ omnem armaturam eius * tollit, in ‖ qua confidebat, & ſpolia eius
πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ
¶ diſtribuet. ? diſtribuit Non exiſtens cum me, contra me eſt &
Qui non eſt mecum, διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ
‡ qui non col- † non colligens cum me, diſpergit. Cùm
ligit mecum, * de ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει.
immundus ſpiritus exierit * ab homine, perambulat per
ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι'
inaquoſa loca, quærens requiem; & non inueniens, dicit,
ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν· καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει,
Reuertar in domum meam, unde exiui
ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον·
‖ cùm venerit Et ‖ ueniens inuenit ? ſcopis uerſam & ornatam
? eam ſcopis mundatam, καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον.
† ſecum Tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ?
τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα
25 26
nequiores ſeipſo, & ingreſſi habitant ibi & fiunt
πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται
nouiſſima hominis illius peiora prioribus.
τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.
‡ cùm diceret Factum eſt autem ‡ in dicere ipſum hæc, extollens quædam
ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις
* de ‖ uenter qui portauit mulier vocem * ex turba, dixit illi: Beatus ‖ uterus
γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ, μακαρία ἡ κοιλία ἡ
portans te, & vbera quæ ſuxiſti
βαστάσασά σε, καὶ μαστοὺς οὓς ἐθήλασας.
† At ? Ille autem dixit: Quinimò beati ‡ audientes verbum
‡ qui audiunt Θεοῦ
αὐτὸς δὲ εἶπε, μενοῦνγε μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον

Dei

Dei, & *custodientes illud
τὸ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.
At turbis ‖congregatis cœpit dicere Generatio hæc
29 τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν· ἡ γενεὰ αὕτη
*mala est signum quærit, & signum non dabitur ei,
πονηρά ἐστι σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ,
‡si non signum Jonæ Prophetæ Sicut enim factus est
30 εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καθὼς γὰρ ἐγένετο
Jonas signum Ninivitis, ita erit & filius homi-
Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
nis generationi isti Regina Austri ‖exsurgetur
που τῇ γενεᾷ ταύτῃ. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται
31 in judicio cum viris generationis hujus, & condemnabit
ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ
illos: quia venit à *terminis terræ audire sapientiam
αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
Salomonis: & ecce plus ‡Salomone hic Viri
32 Σολομῶντος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. ἄνδρες
Ninivitæ resurgent in judicio cum generatione hac, & con-
Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατα-
demnabunt illam: quia pœnitentiâ egerunt ad *prædicationem Jonæ, & ecce
κρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ
plus ‖quàm hic.
πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. Nemo autem lucernam ‖accendens in
33 οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, εἰς
abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum ut
κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα
‡ingredientes lumen videant Lucerna
34 οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν. ὁ λύχνος τοῦ
corporis *est oculus ‖cum ergo oculus tuus simplex fuerit,
σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ,
totum corpus tuum lucidum †est si autem ‡sceleratus fuerit, tam
ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν ἐστιν· ἐὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ
corpus tuum tenebrosum *
Adverte ergo ne lumen quod in te ?,
35 σῶμά σου σκοτεινόν· σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ,
tenebræ sint Si ergo corpus tuum totum lucidum ‡, non habens
36 σκότος ἐστίν· εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον
aliquam partem *tenebrosam, erit lucidum totum ut cum lucerna
τι μέρος σκοτεινὸν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος
?fulgore illuminat te ‡Tu autem loqui rogavit
37 τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε. ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι ἠρώτα
illum Pharisæus quidam ut pranderet apud se *ingressus autem
αὐτὸν φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν δὲ
recubuit At Pharisæus ‖videns admiratus est, quod non prius
38 ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον
ablutus esset ante prandium Ait autem Dominus ad illum
39 ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν,
Nunc vos Pharisæi quod deforis ? calicis & catini
νῦν ὑμεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος
mundatis: quod autem intus ? vestrum plenum est rapina & iniquitate.
καθαρίζετε τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας

* custodiunt
‖ autem concurrentibus
? generatio nequam:
‡ nisi
* fuit
‖ surget
? finibus
‡ quàm Salomon
* prædicationem
‖ quàm Jonas
? accendit, &
‡ qui egrediuntur
* tui ‖ tuus S
? erit
‡ nequam
* erit Vide
? est,
‡ fuerit,
* tenebrarum, ‖ & sicut
? fulgoris il luminabit
‡ Et cùm loqueretur,
* Jesus autem
‖ autem cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset
? est

Stulti, nonne * *fecit* quod defotis ‖, & quod deintus ? fecit?
ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε,
Verumtamen ‖ *superfluentia*, date eleemosynam & ecce omnia mun
πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα κα
da vobis sunt Sed vae vobis Pharisæis, quis de-
θαρὰ ὑμῖν ἐστιν. ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀπο
cimatis menthæ, & rutam & omne olus, & præteritis ‖ *iudicium* & charitatem Dei hæc ‖ oportuit face
δεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ πήγανον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ
re, & alia non omittere Vae vobis Pharisæis,
παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ· ταῦτα ἔδει ποιῆ
quia dilligitis ‖ *primam sessionem* in synagogis, &
σαι κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις,
salutationes in ‖ *foris*. Vae vobis Scribæ &
ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς
Pharisæi hypocritæ, quia estis ve monumenta *non apparentia*, &
ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ
homines *desambulantes* supra ‖ *non sientes*.
φαρισαῖοι ὑποκριταί· ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ
Respondens autem quidam ? *Legisperitorum*, ait illi Magister,
οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν.
hæc dicens ‖ & *nos notas*. Ille autem ait Et vobis
ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει αὐτῷ, διδάσκαλε,
Legisperitis væ quia oneratis homines oneribus ‖ *difficili*
ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε, καὶ ὑμῖν
portabilibus, & ipsi vno ‖ *digitorum* vestrorum non *tangitis*
τοῖς νομικοῖς οὐαὶ ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσ
onera Vae vobis ? quia ædificatis monumenta
βάστακτα· καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε
Prophetarum ac patres vestri occiderunt illos
τοῖς φορτίοις. οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα
Profectò testificamini ‖ & consentitis operibus patrum
τῶν προφητῶν οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς.
vestrorum, quoniam ipsi quidem occiderunt eos, vos autem ædifi-
ἄρα μαρτυρεῖτε, καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων
catis eorum ‖ *sepulchra*. * *Propter hoc* & sapientia Dei
ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδο-
dixit Mittam ad illos Prophetas & Apostolos & ex
μεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν. διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ
illis occident & persequentur Ve inquiratur
εἶπεν, ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ
ἐκζητέω- ‖ *sanguis* omnium Prophetarum, ‖ effusus
αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ διώξουσιν· ἵνα † ἐκζητηθῇ τὸ
μαι ‖ qui est a *constitutione*
αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκκεχυμένον ἀπὸ καταβολῆς
mundi a generatione ista.
κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης
A sanguine Abel
ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἅβελ τοῦ
usque ad sanguinem Zachariæ ? *perditi*
ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσια
inter & idem ‖ *etiam dico vobis*, requiretur à
στηρίου καὶ τοῦ οἴκου· ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς

* qui fecit
‖ est etiam id ? est quod superest,

‖ autem

? primas cathedras

† foro.

* quæ non apparent,

‖ nescitis.

? ex Legisperitis,

† etiam contumeliam nobis facis.

* quæ portare non possunt

‖ digito vestro † tangitis sarcinas

? qui

† quòd

* Propterea

ἐκζητέω-

‖ qui est

? qui periit

† Ita

generatione hac
52 λοιδὰς ταύτης. Væ vobis Legis peritis, quia tulistis
clavem scientiæ ipsi non intrastis, & intro
κλεῖδα τῆ γνώσεως· euntes prohibuistis.
ἀυτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχο-
Dicente autem illo hæc ad
53 μένους ἐκωλύσατε. λέγοντι δὲ ἀυτῶ ταῦτα πρὸς illos, cœperunt Scriba & Pharisæi graviter insi-
ἀυτὸς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέ-
stere, & obtundere ipsum de multis insidiantes
54 χειν, καὶ ἀποστοματίζειν ἀυτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες et & quærentes venari aliquid de ore eius, vt
ἀυτὸν, καὶ ζητοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος ἀυτοῦ, ἵνα accusarent eum
κατηγορήσωσιν ἀυτοῦ.

CAP XII. ιϛ.

In quibus adcongregatæ myriadibus turba, vt
1 Ἐν οἷς † ὅπου ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε conculcare alij alios, cœpit dicere ad discipulos
καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς suos primum, Attendite vobis à fermento
ἀυτοῦ πρῶτον, προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῆς Pharisæorum, quod est hypocrisis
φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. Nihil enim coopertum est, quod non reuelatur
2 ἐστὶν δὲ συγκεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσε-
† & absconditum quod non sciatur † Propter quæ quæ in
3 ται, καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσε- tenebris dixistis, in lumine audientur & quod ad aurem lo-
ται ἀντὶ ὧν ὅσα ἐν τῆ cuti estis in cubiculis, prædicabitur † supra domos
σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῶ φωτὶ ἀκουσθήσε- καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλα-
λήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσε- ὅλων τῶν δωμάτων.
Dico autem vobis, amicis meis, Ne timeatis ab occi-
4 λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀπο- dentibus corpus, & post hæc non habentibus abundantius
κτεινόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν quid ‖ faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis
5 τι ποιῆσαι. ὑποδείξω δὲ ὑμῖν, τίνα φοβηθῆτε timete † illum post occidere auctoritatem habentem mittere in
φοβήθητε μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι, ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς generationem ita dico vobis hunc timete
τὴν γέενναν· ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε.
Nonne quinque passeres vænundantur — † assaris duobus? & vnus ex
6 οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο, καὶ ἓν ἐξ illis non est in oblivione coram Deo
ἀυτῶν οὐκ ἔστιν † ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Sed & capitis vestri omnes numerati sunt.
7 ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί. ne ergo ‖ timete multis passeribus † præstatis vos
μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς

Dico

*In quibus multis autem turbis concurrentibus ita vt se inuicem conculcarent, ὑπόκρισις ἐστὶν ὃ autem ἐπικαλύπτω neque † Quoniam * dicentur ἐν τοῖς ταμείοις in tectis. †terreamini ab his qui o † diunt * habent amplius ‖ faciant. †eum qui post quam occiderit potestatem habet mittere † dipondio? ἐπιλανθάνομαι * Nolite ‖ timere † pluris estis

Dicu autem vobis, Omnis quicunque confessus fuerit *in* me coram
λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν 8
hominibus, & filius hominis confitebitur *in illo*
τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ
coram angelis Dei ‖ *At negans*
ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ· ὁ δὲ ἀρνησάμενός 9
me coram hominibus, negabitur coram angelis
με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων
Dei Et omnis qui dicit verbum in filium ho-
τοῦ θεοῦ· καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀν- 10
minis, remittetur illi † *at* in sanctum spiritum ‡ bla-
θρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλα-
phemauit non remittetur
σφημήσαντι, οὐκ ἀφεθήσεται
Cum autem *adduxerint* vos in synagogas &
ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς 11
‖ *principatus*, & potestates, † *ne curate* qualiter aut quid ‡ ex-
ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε πῶς ἢ τί ἀπολο-
cutus, aut quid dicatis Nam sanctus Spiritus doce-
γήσησθε, ἢ τί εἴπητε· τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδά- 12
bit vos in ipsa hora * *qua* oportet dicere
ξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν
Ait autem quidam ei de turba, Magister dic fra-
εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελ- 13
tri meo ‖ *partiri cum me* hæreditatem.
φῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν
† *Ille autem* dixit ei Homo, Quis me constituit iudicem
ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν 14
aut diuisorem super vos? Dixit ‡ *autem* ad illos Videte
ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς, εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, ὁρᾶτε
& cauete ab * auaritia: quia non in ‖ *redundare*
καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν 15
cuiquam vita eius est ex † *substantiis* ipsius.
τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ
Dixit autem similitudinem ad illos, dicens Hominis cuiusdam
εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς, λέγων, ἀνθρώπου τινὸς 16
diuitis ‡ *bene multi* agri Et * *ratiocinabatur in*
πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα καὶ διελογίζετο ἐν 17
semet, dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congre-
ἑαυτῷ, λέγων, τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς
fructus meos? Et dixit Hoc faciam, Destruam mea
καρπούς μου, καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω, καθελῶ μου 18
horrea, & maiora ‖ *ædificabo* & congregabo illuc
τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ
omnia † *nata* ‡ *mea*, & bona mea
πάντα τὰ γενήματα μου, καὶ τὰ ἀγαθά μου
Et dicam animæ meæ Anima habes multa bona posita
καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα 19
in annos plurimos: requiesce comede, bibe * *epulare*
εἰς ἔτη πολλά· ἀνάπαυε, φάγε, πίε, εὐφραίνου

Dixit

* illum

‖ Qui autem negauerit

† ei autem qui ‡ blasphemauerit,

* inducent

‖ ad magistratus, † nolite solicite esse ‡ respondeatis, * quid vos

‖ vt dividat mecum

† At illo

‡ quæ

* omni ‖ abundantia cuiusquam † his quæ possidet

‡ uberes fructus attulit

* cogitabat intra se,

‖ faciam,

† quæ ‡ sunt mihi

* epulare

Dixit autem illi Deus Stulte, hac nocte animam
20 εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ θεὸς, ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν
tuam repetunt à te quæ autem parasti, ‖ *cui* erunt?
σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται,
Sic † *thesaurizans sibi ipsi*, & non ‖ in Deum * *dimittens*
21 οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν
Dixit ‖ autem ad discipulos suos: * *Propter hoc* vobis dico
22 εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω,
† *Ne* solliciti ‖ *sitis* animæ vestræ quid manducetis, neque corpori
μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε μηδὲ τῷ σώματι,
quid induamini. Anima plus est ‖ *alimento*, & corpus † *vestimento*
23 τί ἐνδύσησθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ
Considerate cor-
24 τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. κατανοήσατε τοὺς κόρα-
vos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium,
κας, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον
neque horreum, & Deus ‖ *alit* illos: quanto magis vos
οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ θεὸς βόσκει αὐτούς πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς
† *præstatis* † *melioribus*? Quis autem ‖ *ex vobis cogitãs* † *solicitus*
25 διαφέρετε τοῦ πετεινῶν, τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
potest † *apponere* ad staturam suam cubitum unum?
δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα;
Si ergo neque ‖ minimum * potestis, quid de cæteris
26 εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν
solliciti estis? Considerate lilia, quomodo crescunt
27 μεριμνᾶτε, καταμάθετε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει
non laborant, neque nent. Dico autem vobis, Neque Salomon in omni
οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ σολομὼν ἐν πάσῃ
gloria sua ‖ *circumamictebatur* sicut unu † *istorum*
τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων.
Si autem fœnum ‖ in agro *hodie existens* & cras in
28 εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς
clibanum * *missum*, Deus sic ‖ *circumamictit*, quanto magis
κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον
vos † *exigua fidei*? Et vos ‖ *ne quærite* quid manducetis,
29 ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι, καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε,
aut quid bibatis, & * *ne suspendamini ex sublimi*. Hæc enim omnia
30 ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε ταῦτα γὰρ πάντα
gentes mundi quærunt. vester autem pater scit quoniam
τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι
indigetis his Verumtamen quærite ‖ regnum
31 χρῄζετε τούτων πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν
Dei †, & hæc omnia adicientur vobis
τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν
† *Ne time* pusillus grex quia *bene visum est* Patri
32 μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ
vestro dare vobis regnum Vendate
ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. πωλήσατε τὰ
33 ‖ *Substantias vestras* & date eleemosynam facite vobis
ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς

‖ cuius
† est qui sibi thesaurizat, ‖ est
* dives
‖ quæ
* Ideo
† Nolite ‖ esse
‖ quam esca,
† plus quam vestimentum.
‖ pascit
* plores estis illis?
‖ vestrûm cogitando
† adicere
‖ quod * est
‖ vestiebatur
† ex istis
‖ quod hodie est
* mittetur, ‖ vestit,
† pusillus
‖ nolite quærere
* nolite in sublime tolli
‖ primùm
† & iustitiam ejus,
‖ Nolite timere
* complacuit
‖ quæ possidetis,

† sæculos qui non veterascunt,

† consumens non veterascentes, thesaurum non deficientem in cœ-
θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐ-
lis, quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit
ρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει
Vbi enim est thesaurus vester, ibi & cor vestrum
ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν 34
erit Sint vestri lumbi præcincti, &
ἔσται ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες † περιεζωσμέναι, καὶ οἱ 35
lucernæ ‖ accensæ Et vos similes hominibus ex-
λύχνοι καιόμενοι· καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσ- 36
pectantibus dominum suum, quando* reuertatur à nuptiis,
δεχομένοις † κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων,
vt ‡ veniens & pulsans, confestim aperiant ei
ἵνα ἐλθόντος καὶ † κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ.
Beati serui illi, quos † veniens dominus inuenerit
μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει 37
vigilantes Amen dico vobis, quod ‖ circumcinget se, & faciet discubere
γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ
illos, & * prediens ministrabit illis.
αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς.
Et si venerit in secunda vigilia & si in tertia vigi-
καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ 38
lia venerit & inuenerit ita, beati sunt serui illi
ἔλθῃ καὶ εὕρῃ οὕτω, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι.
Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora
τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ 39
fur veniret, vigilaret, vtique, & non vtique sineret per-
ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυ-
fodi domum suam Et vos igitur estote parati:
γυχθῆναι † τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι· 40
quia qua hora non putatis, filius hominis † venit
ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς † τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos pa-
εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν 41
rabolam hanc dicis, an & ad omnes?
παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας;
Dixit autem Dominus: Quis ‡ nam est fidelis dispensator, &
εἶπεν δὲ ὁ κύριος, τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ 42
prudens, quem constituet dominus * super familiam suam,
φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ,
ad dandum in tempore tritici mensuram? Beatus seruus
τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον, μακάριος ὁ δοῦλος 43
illic, quem ‖ veniens dominus eius inuenerit facientem ita
ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως
Vere dico vobis, quoniam * super omnibus substantiæ ipsius
ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ
constituet illum
καταστήσει αὐτόν.
Si autem dixerit seruus ille in corde suo,
ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ,

‡ sacculos qui non veterascunt,

† venitis

* super familiam suam, vt det illis

‡ quis putas

‖ cum venerit & † super omnia

quem posuerit

45 Tardat dominus meus venire, & cœperit percutere pueros, * Moram facit
& ancillas, edere, & bibere, & inebriari, ‖ seruos,
46 Veniet dominus serui illius in die qua non † ex- † sperat,
& in horam quam ‖ non cognoscit, & ‖ dissecabit eum, ‖ negtit, * diuidet
47 & partem eius cum infidelibus ponet
Ille autem seruus ‖ noscens voluntatem domini sui, ‖ qui cognouit
& non † apparauit, neque faciens ad voluntatem eius, ‖ ea † se preparauit,
48 Qui autem non * noscens, faciens autem digna pla- & non fecit
gis, ‖ cædetur multis: secundùm ‖ vapulabit
Cui autem † dedit multum, multum quæ- * cognouit, &
retur ab eo: & cui † depositerunt multum, ‖ abundan- fecit
49 Ignem veni * iacere in ‖ vapulabit
terram, & quid volo ‖ si iam accenderetur? † plus com-
50 Baptismo autem mendo accrent
habeo baptizari, & quomodo coarctor, vsque † quo perficiatur? ‖ nisi vt
51 Putatis quia pacem veni * dare in terra? non, * mittere
dico vobis, sed ‖ diuisionem. † dum
52 Erunt enim ex ‖ separationem.
* nunc quinque in domo vna ‖ diuisi, tres in duos, & duo * hoc ‖ diuidi,
53 in tres. † Diuidentur patet in filium, & filius in † Diuidentur
patrem ‖ mater in filiam, & filia in matrem socrus † suum
in nurum suam, & nurus in socrum suam.
54 Dicebat autem & * turbis: Cum videritis nubem orientem * ad turbas
ab ‖ occasu, statim dicetis, † imber venit, & fit ita ‖ occasu,
55 Et cum Austrum flantem dicitis, quia æstus erit, & fit. † Nimbus
56 Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostis
probare, at tempus istud quomodo non probatis? † probatis
57 Quid autem & a vobismetipsis non iudicatis quod iustum? ‖ est

* autem

ἀπαλλάτ-τομαι

‖ mittat

† exies indè, donec

πάσχω, & παθέω

‡ nisi pœnitentiam habueritis

* Sic ut

‖ &

† pœnitentiam habuerit,

‡ Arborem sic

φυτεύω

* colitorem vineæ, Hanni tres sunt ex quo

† Succide ergo

‡ At ille * dimitte illam & hoc anno, ‖ itercus

Cùm * *eum* vadis cum aduersario tuo ad principem,
ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, 58
in via da operam liberari ab illo, ne forte
σε πρὸς κριτὴν ἐργασίαν* ἀπαλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε
trahat te ad iudicem, & iudex te tradat
κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ
exactori, & exactor ‖ *iaciat* te in carcerem
πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ βάλῃ σε εἰς φυλακήν.
Dico tibi, Non † *egredieris illinc*, vsquequo etiam nouissi-
λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως καὶ τὸ ἔσχα- 59
mum minutum reddas
τον λεπτὸν ἀποδῷς.

CAP XIII ιγ'.

Aderant autem quidam in ipso tempore, nuntiantes
Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες 1
illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum
αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξε μετὰ
sacrificiis eorum. Et respondens Iesus, dixit illis:
τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 2
Putatis quod Galilæi hi peccatores præ omnibus
δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς
Galilæis fuerint, quia talia passi sunt?
Γαλιλαίους ἐγένοντο ὅτι τοιαῦτα † πεπόνθασιν,
Non, dico vobis, sed ‡ *si non pœnitentiam*, omnes simili-
οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὡσαύ-
ter peribitis. * *Vel* illi decem & octo, supra quos
τως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς 3
cecidit turris in Siloam, & occidit eos, pu-
ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς· δο- 4
tatis quia ipsi debitores fuerint præter omnes homines
κεῖτε ὅτι αὐτοὶ ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους
habitantes in Hierusalem? Non, dico vobis,
τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἰερουσαλήμ, οὐχί, λέγω ὑμῖν, 5
sed si non † *pœnituerit* omnes similiter peribitis.
ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε.
Dicebat autem hanc similitudinem ‡ *Ficum* habebat quidam in
Ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολήν, Συκῆν εἶχέ τις ἐν
vinea sua plantatam, & venit fructum quærens
τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ † πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν 6
in illa, & non inuenit. Dixit autem ad * *vinitorem*
ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς † τὸν ἀμπελουργόν, 7
Ecce ‖ *tres annos* venio quærens fructum in ficulnea hac &
Ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ
non inuento ‡ *Excinde* illam; v quid etiam terram occupat?
οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἱνατί καὶ † τὴν γῆν καταργεῖ;
‡ *At* ille respondens, dicit illi: Domine, * *relinque eam & hunc*
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ, κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο 8
annum, vsque dum fodiam circa illam, & mittam ‖ *stercora*.
τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κοπρία.

Et si quidem fecerit fructum † ſi verò non in futurum ‡ ex
9 καὶ μὲν ποιήσῃ καρπὸν εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκό
ſunder eam
ψεις αὐτήν.
Erat autem docens in * una ſynagogarum in
Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς
10 Sabbathis Et ecce mulier‖ erat ſpiritum habens infirmitatis
Σάββασι. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἣν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας
† annos decē & octo, & erat ‡ concurvata & non potens re
ἔτη δέκα καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα, καὶ μὴ δυναμένη ἀνα
curvare in omnino Videns autem eam Ieſus,
11 κύψαι εἰς τὸ παντελές ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς,
* adduxit, & ait illi Mulier, ‖ abſoluta es infir
προσεφώνησε, καὶ εἶπεν αὐτῇ, γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθε-
mitatis tuæ Et impoſuit illi manus, &
12 νείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ
confeſtim erecta eſt, & glorificabat Deum
παραχρῆμα † ἀνορθωθη, καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν
Reſpondens autem archiſynagogus, indignans quia
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ
13 Sabbato curaſſet Ieſus, dicebat turbæ Sex dies
Σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε τῷ ὄχλῳ, ἓξ ἡμέραι
ſunt in quibus oportet operari: in his ergo † venientes
εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι
curamini, & non ‡ die Sabbati
θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τῶν Σαββάτων.
‖ Reſpondit ergo et Dominus, & dixit Hypocritæ, vnuſ
15 ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν, ὑποκριταὶ, ἕκα-
quiſq; veſtrûm Sabbato non ſoluit bouem ſuum, aut aſinum
στος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ, ἢ τὸν ὄνον
à præſepio, & * abducens potum dat?
ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει,
Hanc autem filiam Abrahæ exiſtentem, quam ‖ ligauit Sa-
16 ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν † ἔδησεν ὁ σα
tanas, ecce decem & octo † annos, non oportuit ſolui à
τανᾶς, ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ
vinculo iſto die Sabbati? Et ‡ hæc di
17 δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τῶν Σαββάτων, καὶ ταῦτα λέ-
cente ea, erubeſcebant omnes * oppoſiti ei &
γοντος αὐτῷ, κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ καὶ
omnis ‖ turba gaudebat in vniuerſis † glorioſis factis
πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις
ab eo Dicebat ‡ autem, Cui ſimile eſt regnum
ὑπ' αὐτοῦ ἔλεγε δὲ, τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία
18 Dei & cui ſimilabo illud? Simile eſt grano
τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν, ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ
19 ſinapis quod * accipiens homo miſit in hortum ſuum,
σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,
& creuit, & factum eſt in arborem magnam, & volucres
καὶ † ηὐξησε, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ

? ſin autem, ‡ ſuccides

ſynagoga eorum

‖ quæ habebat

† annis ‡ inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere Quam cùm videret * vocauit eam ad ſe ‖ dimiſſa es ab infirmitate tua

ἀνορθῶ

? venite & ‡ ſo

‖ Reſpondens autem ad illum

* ducit ad aquare? ‖ alliganit

δέω

? annis,

‡ cùm hæc diceret,

* aduerſarii eius ‖ populus † quæ gloriosè fiebant ‡ ergo,

* acceptum

ἀυξάνω

cæli ‖ nidulari sunt in ramis eius.
τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσειν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτῆ.
Et iterum dixit: Cui † similabo regnum Dei?
καὶ πάλιν εἶπε, τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, 20
Simile est fermento, quod ‖ acceptum mulier abscondit in farinæ
ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου
sata tria, donec * fermentatum est totum.
σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. 21
Et transibat per ciuitates & † vicos docens, &
καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ
iter faciens in Hierusalem.
πορείαν ποιούμενος εἰς ἱερουσαλήμ 22
Ait autem quidam illi: Domine, si pauci ‖ seruantur? ipse autem
εἶπε δέ τις αὐτῷ, κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σῳζόμενοι; ὁ δὲ 23
dixit ad illos: Contendite intrare per angustam
εἶπε πρὸς αὐτούς, ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς 24
portam quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non
πύλης ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ
† cùm ‖ intrauerit poterunt. * Ex quo autem ‖ surrexerit paterfamilias, &
ἰσχύσουσιν. ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ 25
† incipietis clauserit ostium, & † incipietis foris stare, & pulsare
ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι, καὶ κρούειν
ostium dicentes: Domine Domine, aperi nobis: & re-
τὴν θύραν, λέγοντες κύριε κύριε ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ ἀπο-
‖ Nescio spondens dicet vobis, ‖ Non noui vos unde sitis
κριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. 26
Tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus,
τότε ἄρξεσθε λέγειν, ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν,
& in plateis nostris docuisti. Et dicet, Dico
καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. καὶ ἐρεῖ, λέγω 27
* Nescio vobis, * Non noui vos unde sitis ‖ Abscedite à me omnes
ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ
operarii iniquitatis. Ibi erit fletus &
ἐργάται τῆς ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ 28
stridor dentium, cùm videritis Abraham, & Isaac & Ia-
βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε ἀβραὰμ, καὶ ἰσαὰκ καὶ ια-
cob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos
κὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς
* expelli ‖ Oriente & Occidente. autem * expulsos foras. Et venient ab ‖ Orientibus & 29
δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω καὶ ἥξουσιν ἀπ' ἀνατολῶν καὶ
Occidentibus, & Aquilone & Austro, & † recumbent in re-
δυσμῶν, καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βα-
gno Dei. Et ecce sunt nouissimi qui erunt pri
σιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶ- 30
mi, & sunt primi qui erunt nouissimi.
τοι καὶ εἰσὶ πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι.
In ipsa die accesserunt quidam ‖ Pharisæi dicentes
ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες 31
illi: Exi & vade hinc, quia Herodes vult te
αὐτῷ, ἔξελθε, καὶ πορεύου ἐντεῦθεν ὅτι ἡρῴδης θέλει σε

† Euequieuerunt
† similem æstimabo
‖ acceptum
* fermentatus est
† castella
‖ sunt qui saluantur?
† Cùm ‖ intrauerit
† incipietis
‖ Nescio
* Nescio ‖ discedite
* expelli ‖ Oriente & Occidente.
† accumbent
‖ Pharisæorum

Digitized by Google

occidere. Et ait illis: * Euntes dicite
vulpi illi: Ecce eiicio dæmonia, & sanitates perficio
hodie & cras & tertia ‖ consummor. Veruntamen
oportet me hodie & cras & † prædie ambulare: quia non
capit Prophetam perire extra Hierusalem.
Hierusalem Hierusalem ‖ occidens Prophetas, &
lapidans missos ad te, quoties vo-
luì congregare filios tuos, quemadmodum avis congregat
sub † alas, & ‖ non voluisti?
Ecce * relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis,
quia non me videbitis, donec veniat cùm dicetis, Benedictus
‖ veniens in nomine Domini.

* Ite

‖ die

† sequenti die

‖ quæ occidis

* lapidas eos qui mittuntur

‖ nidum suum

† pennis

‖ noluisti?

* relinquetur

‖ qui venit

CAP. XIIII.

Et factum est * in ipsum eum in domum cujusdam ‖ prin-
cipum Pharisæorum Sabbato manducare panem, & ipsi † erant
observantes eum. Et ecce homo quidam
erat hydropicus ante illum. Et respondens Iesus
dixit ad Legisperitos & Pharisæos, * dicens, Si licet
Sabbato curare? Illi autem tacuerunt ‖ & apprehen-
dens sanavit eum, & dimisit
illos dixit: Cujus vestrùm asinus aut bos in puteum cadet,
Et non continuò extrahet illum in die Sabbati?
& non poterant respondere illi ad hæc
Dicebat autem * ad ‖ vocatos parabolam, † attendens
quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:

* cùm intraret Iesus
‖ principis
† observabant

* ipse verò apprehensum

ἀνταποκείνομαι
* & ‖ invitatos,
† intendens
καλέομαι

Cum ‡ vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne discumbas in
ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς 8
primo * accubitu, ne ‖ quando honoratior te sit ? vocatus
τὸν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος
ab illo Et veniens ‡ te & illum * vocans, dicat tibi,
ὑπ' αὐτοῦ· καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι, 9
Da huic locum: & tunc incipias cum ‖ pudore ultimum
δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχα
locum ? obtinere Sed cùm vocatus fueris, ‡ va
τον τόπον καταλαβεῖν. ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πο 10
dens recumbe in * nouissimum locum, vt cùm venerit ‖ inui
ρεύθεὶς ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκλη
tans te, dicat tibi, Amice, ascende superiùs tunc erit
κώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, πρόσβα ἀνώτερον τότε ἔσται
tibi gloria coram simul discumbentibus tibi Quia omnis ? exaltans
σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοί· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν 11
seipsum humiliabitur, & ‡ humilians seipsum exaltabitur.
ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.
Dicebat autem & * vocanti ipsum Cùm facis prandium aut
ἔλεγε δὲ καὶ τῷ καλέσαντι αὐτόν, ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ 12
cœnam, ‖ ne voca amicos tuos, neque fratres tuos,
δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου,
neque cognatos tuos, neque vicinos diuites, ne ? quando &
μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ
ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio
αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.
Sed cùm facis ‡ epulum, voca pauperes, * mancos,
ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχήν, κάλει πτωχούς, ἀναπήρους, 13
claudos, ‖ cæcos Et beatus eris, quia non habent
χωλούς, τυφλούς· καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν 14
retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione
ἀνταποδοῦναί σοι· ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει
iustorum. ? Audiens autem quidam simul recumbentium
τῶν δικαίων. ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων 15
hæc, dixit illi Beatus qui manducabit ‡ prandium in
ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ, μακάριος ὃς φάγεται ἄριστον ἐν τῇ
regno Dei Ipse autem dixit ei Homo quidam
βασιλείᾳ ? τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπός τις 16
fecit cœnam magnam, & vocauit multos
ἐποίησε δεῖπνον μέγα καὶ ἐκάλεσε πολλούς.
Et misit seruum suum hora cœnæ dicere
καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν 17
inuitatis, * venite, quia iam parata sunt omnia
τοῖς κεκλημένοις, ὅτι ἔρχεσθε ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα.
Et cœperunt ‖ ab vna excusare omnes primus
καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες ὁ πρῶτος 18
dixit ei ? Ager emi, & habeo necesse exire &
εἶπεν αὐτῷ, ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ
videre ‡ illum rogo te, habe me excusatum
ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον.

‡ inuitatus
* loco, ‖ fortè ? inuitatus ‡ is qui * vocauit,
‖ rubore noui ſſimum
? venire ‡ vade,
vltimo loco, * qui inuitauit ‖
? qui ſe exaltat ‡ qui ſe humiliat
* ei qui ſe inuitauerat,
‖ noli vocare
? fortè
‡ conuiuium, * debiles, ‖ &
? Hæc cùm ſo diſſet quidam de ſimul diſcũbentibus, ‡ panem
* vt veniret,
‖ ſimul omnes
? Villam
‡ eam:

Et alter dixit Boga boum emi quinque & eo
19 καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι
probare illas rogo te habe me excusatum
δοκιμάσαι αὐτὰ ἐρωτῶ σε. ἔχε με † παῃτημένον
Et alius dixit Vxorem duxi, & * propter hoc non
20 καὶ ἕτερος εἶπε, γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ
possum venire Et ‖ adueniens seruus
21 δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος
ille nuntiauit domino suo haec Tunc iratus
ἐκεῖνος ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ
paterfamilias dixit seruo suo Exi cito in
οἰκοδεσπότης εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς
plateas & vicos ciuitatis, & pauperes & * mancos, & * debiles,
πλατείας καὶ ῥύμας † πόλεως καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπείρους καὶ
caecos, & claudos introduc huc Et ait seruus
22 τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος,
Domine, factum est vt imperasti, & adhuc locus est
κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας. καὶ ἔτι τόπος ἐστί
Et ait dominus † ad seruum: Exi in vias &
23 καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς † δοῦλον, ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ
sepes, & * compelle intrare vt impleatur domus mea
φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου
Dico † enim vobis, quia nemo virorum illorum ‖ qui vocati
24 λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων † κεκλη-
sunt gustabit meam cenam
μένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου
Ibant autem cum eo turbae multae & conuersus dixit
25 Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεὶς εἶπε
ad illos Si quis venit ad me, & non odit
26 πρὸς αὐτούς· εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν
patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios
πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα,
& fratres, & sorores adhuc autem & suam
καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ
animam, non potest meus esse discipulus
ψυχήν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.
Et qui non baiulat crucem suam, & venit
27 καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἔρχεται
post me, non potest meus esse discipulus
ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.
Quis enim ex vobis volens turrim aedificare, non
28 τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ
prius sedens computat * sumptum si habeat ea quae ad
πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς
‖ perficiendum?
29 ἀπαρτισμόν, ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμελίου, καὶ
non † possit perficere, omnes ‖ videntes incipiant il
μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται αὐτῷ
ludere ei,
30 παίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο

Dicentes, Quia hic homo coepit

* Ieiunium
μαι
ἰδιο
‖ ministus

† Ministri

* compelle

† autem
‖ qui vocati sunt

* sumptus qui necessarii sunt,

‖ perficiendum? Ne ponatquasi positum
† cum sit
‖ qui vident

ædificare, & non potuit cõsummare. Aut quis rex
εἰκοδομῆσαι, καὶ οὐκ ἰσχυσεν ἐκτελέσαι. ἢ τίς βασιλεὺς 31
iturus committere * alteri regi in bellum, non
πορεύεται συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ
sedens priùs ‖ consultat ℔ potens ſit in decem millibus
καθίσας πρῶτον βουλεύ℔ εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιασιν
occurrere ℣ cum viginti millibus ‖ venienti ad ſe
ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν,
* Si autem non adhuc longè illo ‖ existente, legationem mit
εἰ δὲ μήγε, ἔτι πόρρω αὐτοῦ ὄντ℔, πρεσβείαν ἀποστεί 32
tens rogat ℣ quæ ‖ ad pacem. Sic ergo omnis ex vobis,
λας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. οὕτως οὖν πᾶς ὑμῶν, 33
qui non renuntiat omnibus * ſuis ſubſtantiis, non poteſt
ὃς οὐκ ἀποτάσσ℔ πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί
meus eſſe diſcipulus.
μου εἶν μαθητής.

Bonum * ſal ſi autem ſal ‖ inſatuatur, in quo eam
καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυ- 34
ſietur? Neque in terram, neque in ſterquilinium † opportunum eſt
θήσ℔. οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν, εὔθετόν ἐστιν· 35
‖ foras mittunt * illud habens aures audiendi, audiat
ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

CAP. XV. ℣.

Erant autem appropinquantes ei omnes publicani & pecca
Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ ἁμαρ 1
tores, ‖ audire illum. Et murmurabant Phariſæi
τωλοί, ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἵ τε φαρισαῖοι 2
& Scribæ, dicentes, Quia hic peccatores recipit,
καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχε℔
& manducat cum illis. Ait autem ad illos para
καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παρα 3
bolam iſtam, dicens: Quis homo ex vobis † habens
βολὴν ταύτην, λέγων, τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων 4
centum oues, & * perdens unam ex illis, nonne dimittit
ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει
nonaginta nouem in deſerto & vadit ad ‖ perdi
τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύε℔ ἐπὶ τὸ ἀπολω-
tum, donec inueniat eam? Et ℣ inueniens imponit in
λὸς ἕως εὕρῃ αὐτό; καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς 5
humeros ſuos gaudens. Et veniens in domum conuo
ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων· καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκα- 6
cat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini
λεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς, Συγχάρητέ
mihi, quia inueni ouem meam ‖ perditam
μοι ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.

Dico vobis quod ita gaudium erit in cælo ſuper vno
λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ 7

pecca

peccatore * pœnitentiam, quàm super * nonaginta nouem iustis, * pœnitentiam agentes.
ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα δικαίοις, ‖ indigentes
qui non ‖ egent habent pœnitentia.
οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας.
Aut quæ mulier drachmas habens decem, si perdiderit dra-
8 ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχ-
chmam vnam, nonne accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit
μὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ
diligenter, † donec quo inuentam ? Et † inuentam conuocat
9 ἐπιμελῶς, ἕως οὗ εὕρῃ; καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖ τὰς
amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni
φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα, συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν
dra-hmam quam perdideram. ita, dico vobis, gaudium ‖ fit
10 δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. οὕτω, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνε-
coram angelis Dei super vno peccatore † pœnitentiã.
ται ἐνώπιον † ἀγγέλων † τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.
Ait autem, Homo quidam habuit duos filios.
11 εἶπε δέ, ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς.
Et dixit ‖ iunior eorum patri: Pater, da mihi
12 καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί, πάτερ, δός μοι τὸ
* adiectam partem substantiæ ‖, & diuisit illis † vitam.
ἐπιβάλλον μέρος † ἡμῖν. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον.
Et post non multos dies ‖ congregans omnia iunior
13 καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος
filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit
υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε
Consumsit substantiam suam, * vitam perdidit.
τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως.
14 δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὰ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην,
autem ipse omnia, facta est fames valida ‖ per regionem illam,
καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι.
& ipse cœpit † deficere. Et ‖ abiit adhæsit
15 καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη
vni ciuium regionis illius: & misit illum in
ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς
* agros suos pascere porcos. Et ‖ desiderabat implere
ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους.
16 καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι
ventrem suum de siliquis quas manducabant porci, &
τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι· καὶ
nemo dabat illi In se autem * reuersus, dixit:
17 οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε,
‖ Quot mercenarii patri meo abundant panibus, ego autem * fa-
πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύονται ἄρτων, ἐγὼ δὲ λι-
‖ Surgens ibo ad pa-
me pereo
18 μῷ ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πα-
trem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum, &
τέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ
coram te
19 ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός
tuus, fac me sicut vnum ‖ mercenariorum tuorum.
σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου.

* pœnitentiam agentes.
‖ indigentes
† donec † cum inuenerit
‖ erit
* pœnitentiam agentes.
‖ adolescentior ex illis * portionem ‖ quæ me contingit † substantiam. ‖ congregatis omnibus adolescentior
† vitam * perdidit substantiam suam ‖ & postquam consummasset ‖ in regionem illa, † egere, ‖ abiit, &
* villam suam, vt pasceret ‖ cupiebat
* reuersus,
‖ Quanti * hic Surgam, &
† iam
‖ de mercenariis tuis.

* cum autem adhuc longè esset,
‖ accurrens

Et surgens venit ad patrem suum *adhuc autē eo longè 20
καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ· ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν
abſente, vidit illum pater ipſius & miſericordia motus eſt & ‖ cur-
ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη καὶ δραμὼν
rens cecidit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eum
ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.

† quia
Dixit† autem ei filius: Pater, peccaui in cælum, & 21
εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός, πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ

‡ iam
coram te, ‡ & non amplius ſum dignus vocari filius tuus
ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου.

*Citò proferte
Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Efferte 22
εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἐξενέγκατε τὴν
ſtolam primam, & induite illum, & date annulum
στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύλιον
in manum eius, & calceamenta in pedes‖
εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας·

† adducite ‡ & manducemus, & epulemur
Et † afferentes vitulum ſaginatum ‡ occidite, & * comedentes 23
καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτιστὸν θύσατε, καὶ φαγόντες
eßlectemur. Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit
εὐφρανθῶμεν. ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν 24

‖ & perierat, † epulari
‖ & perditus fuerat, & inuentus eſt & cœperunt † eßlectari.
καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.

‡ cum veniret & appropinquaret
Erat autem filius eius ſenior in agro: & ‡ vt ve- 25
Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχό-

* chorum
niens appropinquauit domui, audiuit ſymphoniam & * choros
μενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν·

‖ vocauit † de ſeruis, & ‡ quæ
Et ‖ aduocans vnum † puerorum, interrogauit quid 26
καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων, ἐπυνθάνετο τί
eſſent hæc. Is ‡ autem dixit illi: Quia frater tuus 27
εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου
venit & occidit pater tuus vitulum ſaginatum * quia
ἦκει καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτιστὸν ὅτι

* ſaluum
valentem illum recepit
ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν.

‖ nolebat
Indignatus eſt autem & ‖ non volebat introire ergo pater 28
ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν· ὁ οὖν πατὴρ

† cœpit rogare
illius egreſſus † aduocabat illum
αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν.

‡ At ille * ſuo, ‖ annis
‡ At autem reſpondens dixit patri * Ecce tot ‖ annis ſeruio 29
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ πατρί· ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω

tibi, & nunquam mandatum tuum preterui, & mihi nunquam
σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον· καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε

* epularer
dedisti hœdum, vt cum amicis meis † eßlectarer
ἔδωκας ἔριφον ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ

‡ Sed poſtquam qui deuorauit ſubſtantiam ſuam
‡ Cum autem filius tuus hic * deuorauerit tuam vitam cum mere- 30
ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορ-

‖ At ipſe
tricibus, venit occidiſti illi vitulum ſaginatum
νῶν, ἦλθεν ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτιστόν.

† Fili autem dixit illi: Fili, tu ſemper cum me es, & om- 31
ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ καὶ πάν-

nia mea tua sunt.
32 τα τε ἐμὰ σα ἐστιν. ¶ Oblectari autem & gaudere
oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat & revixit: & ‡ perierat,
ἐδει ὅτι ὁ ἀδελφός σου ὅδε νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπο-
lorum erat & inventus est.
λωλως ἦν, καὶ εὑρέθη.

CAP. XVI.

Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam
1 ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· ἄνθρωπός τις
erat dives, qui habebat * dispensatorem & hic ‖ delatus est ei,
ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ,
quasi dissipasset
ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. illi: Quid hoc audio de te? redde rationem
2 καὶ φωνήσας
illum, ‡ ait
αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ, τί τοῦτο ἀκούω περὶ σου; ἀπόδος τὸν λόγον
* dispensationis tuæ, non enim poteris ‖ adhuc dispensare
τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.
Ait autem in
3 εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· τί ποιήσω ὅτι ὁ κύριός μου
sufert * dispensationem a me? fodere non valeo,
ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω,
mendicare erubesco.
4 ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. ἔγνων τί ποιήσω ἵνα ὅταν † με με-
Scio quid faciam, ut cùm amotus
fuero * dispensatione, recipiant me in domos suas.
σαθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν.
‖ Et convocans unumquemque debitorum domini
5 καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου
sui, dicebat primo: Quantum debes
ἑαυτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ· πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου;
¶ Is autem dixit: Centum ‡ cados olei. & dixit illi: Accipe
6 ὁ δὲ εἶπεν, ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ, δέξαι
* suum scriptum & sedens
σου τὸ γράμμα, καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα.
Deinde alii dixit: Tu vero quantum debes? ‖ Is autem ait:
7 ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε· σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν,
Centum coros tritici. & ait illi: Accipe tuas litteras,
ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ, δέξαι σου τὸ γράμμα,
& scribe octoginta. Et laudavit dominus
8 καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος
¶ dispensatorem iniustitiæ, quia prudenter fecisset: quia filii
τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ
seculi hujus prudentiores ‡ super filios lucis in
αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν
* generationem suam sunt.
γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσιν. Et ego vobis dico: Facite
9 γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσιν. καὶ ἐγὼ ὑμῖν λέγω, ποιήσατε
te vobis ipsis amicos de mammona ‖ iniustitiæ, ut cum
ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν
defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.
ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς

* villicum,
‖ diffamatus est
apud illum,
quasi dissipasset bona
¶ vocavit
‡ &
* villicationis
‖ tamvillicare
¶ intra se villicus
‡ villicationem
μεθίσημι
* à villicatione,
‖ Convocatis itaque singulis debitoribus
¶ At ille
‡ cados
* cautionem tuam, & sede, &
‖ Qui
¶ villicum iniquitatis,
† filiis
* generatione sua
‖ iniquitatis,

¶ Fde-

† Qui ‖ est * maiori ‖ qui

* iniquus est, ‖ maiori iniquus † iniqua ‖ quod * est

† Fidelis † in minimo, & in * multo fidelis est: & ‖ in mo
ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ἐλα 10
dico * iniquus, & in ‖ multo iniquus est. Si ergo in
χίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ
† iniusto mammona fideles non fuistis, ‖ verum * quis vobis 11
ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν
credet? Et ‖ in alieno fideles non fuistis,
πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, 12
‖ vestrum * quis vobis dabit? Nemo seruus potest
τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; οὐδεὶς οἰκέτης δύνα
duobus dominis seruire: aut enim vnum odiet, & alterum
ται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸ ἕτερον
diliget aut vni adhærebit, & alterum contemnet. non
ἀγαπήσει ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ
potestis Deo seruire & mammonæ.
δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.
‖ qui erant Audiebant autem hæc omnia & Pharisæi ‖ auari
ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι φιλάργυροι 14
subsannabant, & deridebant illum.
ὑπάρχοντες, καὶ † ἐξεμυκτήριζον αὐτόν.
Et ait illis: * Vos estis iustificantes vos ipsos coram
καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον 15
hominibus at Deus ‖ nouit corda vestra, quia quod
τῶν ἀνθρώπων, ὁ ‖ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ
in hominibus, altum †, abominatio apud Deum † est.
ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιον † τοῦ θεοῦ
Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem: ‖ à tunc regnum
ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία 16
Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit.
τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.
Facilius autem est cælum & terram præterire,
εὐκοπώτερον δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, 17
quàm * Legis vnum apicem cadere. Omnis ‖ qui dimittit
ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. πᾶς ὁ ἀπολύων
vxorem suam, & † ducit alteram, mœchatur: & ‖ qui
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν, μοιχεύει· καὶ πᾶς ὁ 18
dimissam à viro * ducit, mœchatur.
ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει
‖ qui Homo autem quidam erat dives, ‖ & induebatur † pur
ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορ 19
* purpura, & byſſo, & epulabatur pura & byſſina, epulabatur quotidie splendidè.
φυραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.
‖ Pauper autem quidam erat, nomine Lazarus, qui * iacebat ad
πτωχὸς δέ τις ὀνόματι Λάζαρος ἐβέβλητο πρὸς 20
ianuam eius † vlceribus ‖ plenus. Et cupiens saturari
† πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκωμένος, καὶ ἐπιθυμῶν † χορτασθῆναι
de micis ‖ quæ cadebant de mensa diuitis, ‖
ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης † τοῦ πλου
sed & canes * venientes lingebant vlcera eius.
σίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ.

Factum

Factum est autem ‖ mori pauperem & asportari eum
22 ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν
ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem
καὶ τὸν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ· ἀπέθανε δὲ
& dives, & sepultus est. Et in inferno, elevans?
23 καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη· καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας
oculos suos, † existens in tormentis, * videt Abraham
τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν Ἀβραὰμ
à longe, & Lazarum in ‖ gremio eius.
ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ·
Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, &
24 καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε, πάτερ Ἀβραὰμ, ἐλέησόν με, καὶ
mitte Lazarum, vt intinget extremum digiti sui
πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ
† aqua & refrigeret linguam meam, quia crucior in
ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν
flamma hac. * Dixit autem Abraham: Fili re-
25 τῇ φλογὶ ταύτῃ. εἶπε δὲ Ἀβραάμ, τέκνον, μνή-
cepisti quia recepisti in bona tua in vita tua, &
σθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ
Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò
Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ
& cruciaris. Et in omnibus his, inter nos &
ὀδυνᾶσαι. καὶ ἐν πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ
26 vos * chaos magnum confirmatum est, vt ‖ volentes transire
ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι
hinc ad vos non possint neque qui inde † ad nos
ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ δύωνται μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς
transeant. Ait autem: Rogo ergo te, pater, vt
διαπερῶσιν. εἶπε δέ, ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα
27 mittas eum in domum patris mei
πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου·
Habeo enim quinque fratres: vt testetur illis,
28 ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς,
‖ ne non & ipsi veniant in locum hunc * tormentorum
ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου.
Ait illi Abraham: Habent Moysen, & Pro-
29 λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ, ἔχουσι Μωσέα, καὶ τοὺς προ-
phetas: audiant illos.
φήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν.
‖ At ille autem dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis
ὁ δὲ εἶπεν, οὐχὶ πάτερ Ἀβραάμ· ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν
30 ierit ad eos, † pœnitebunt
πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς μετανοήσουσιν.
Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiunt
31 εἶπε δὲ αὐτῷ, εἰ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν,
neque si quis ex mortuis resurrexerit credent.
οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

‖ vt moreretur mendicus, & portaretur

† autem

‖ cùm esset * vidit ‖ sinu

† in aquam, vt

* Et

* chaos magnum firmatum ‖ hi qui volunt † huc transmeare Et

‖ ne * tormentorum

‖ At ille

† pœnitentiam agent

CAP

CAP XVII.

* Et ‖ soos, ‖ vel ouen ant

* Alit autem ad discipulos, ‖ impossibile est ‡ non ve-

Εἶπε ‖ πρὸς τοὺς μαθητὰς, ἀνένδεκτόν ὅτι ‖ μὴ ἐλ- 1

‡ illi

aire scandala væ autem ‡ per quem veniunt

θεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ δι' οὗ ἔρχεται.

* Vtilius est ‖ lapis molaris imponatur

Expedit illi, ‖ si mola asinaria circumponatur circa collum

λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ μύλος ὀνικὸς περικεί- 2

eius, & proiiciatur in

μενος περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἐρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα

‡ parvorum istorum Attendite vobis ipsis ‖ si vero

τῶν μικρῶν τούτων. προσέχετε ἑαυτοῖς· ἐὰν δὲ 3

peccaverit in te frater tuus, increpa illum,

ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ·

Et ‖ pœnitentiam egerit, dimitte illi & ‖ septies

καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ· καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς 4

‡ die peccaverit in te & septies ‡ die conversus fuerit

ἡμέρας ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ

* Pœnitet me, dimittite ad te, dicens * Pœnitet, dimittes illi

πρὸς σὲ, λέγων, μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.

‖ Adauge Et dixerunt Apostoli Domino ‖ Adpone nobis fidem

καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, πρόσθες ἡμῖν πίστιν. 5

Dixit autem Dominus: Si haberetis fidem sicut granum sinapis,

εἶπε δὲ ὁ κύριος· εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, 6

‡ arbori morus ‡ transplantare diceretis utique ‡ sycamino hui, Eradicare, & ‡ plantare

ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι

in mare, & obediret utique vobis

ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.

Quis autem ex vobis servum habens arantem aut pascen-

τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαί- 7

tem ‖, qui regresso de agro dicat ‡ statim ‡ Advenienti

νοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ εὐθέως, παρελθὼν

recumbe * Imo nonne dicet ei: Para quod

ἀνάπεσαι. ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασόν τί 8

cœnem, & ‖ circumcinctus ministra mihi, donec manducem &

διακόνησόν μοι, ἕως φάγω καὶ

bibam, & post hæc manducabis & bibes tu?

πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ;

‡ Non gratiam habet servo illi, quia fecit ‡ præ-

μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι ἐποίησε τὰ διε- 9

cepta ei? non puto. Sic & vos cùm

ταχθέντα αὐτῷ, ὁ δοκῶ

* præcepta ‖ vobis, dicite quod servi

οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν 10

inutiles sumus: quæ debuimus facere, fecimus.

ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν λέγετε, ὅτι δοῦλοι

‡ dum fert

ἀχρεῖοί ἐσμεν· ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν.

Et factum est ‡ in præcipiti ipsum in Hierusalem & ipse

‖ medium Samariæ & Galilæam

καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ αὐτὸς 11

transibat per ‖ medium Samariæ & Galilæ

διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας.

Et

Et * *ingrediente eo in quendam vicum,* occurrerunt ei
12 καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, † ἀπήντησαν αὐτῷ
decem leprosi viri, qui steterunt a longè
δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν πόρρωθεν
Et ipsi leuauerunt vocem, dicentes Iesu præceptor, miserere nostri.
13 καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν, λέγοντες, Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς.
‖ *Et videns* dixit *eis* ? *Euntes* ostendite vos
14 καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς
sacerdotibus & factum est † *in abeundo illos* mundati sunt
ἱερεῦσι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς, ἐκαθαρίσθησαν
Vnus autem ex illis * *videns quòd sanatus esset,* reuersus est cum voce
15 εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε μετὰ φωνῆς
magna ‖ *glorificans* Deum Et cecidit in fa-
16 μεγάλης δοξάζων τὸν Θεόν· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρό-
ciem ante pedes eius, gratias agens ei & hic erat
σωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν
Samaritanus. Respondens autem Iesus dixit: Nonne
17 Σαμαρίτης. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, οὐχὶ
decem mundati sunt? ? *at* nouem vbi ‖? Non *sunt inuenti*
18 οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν, οἱ δὲ ἐννέα ποῦ;
reuersi ? *dare* gloriam Deo, ‖ β *non* alienigena hic
οὐχ εὑρέθησαν δόντες δόξαν τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος
Et ait illi ? *Surgens* vade † *fides* tua * *seruauit* te.
19 καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.
Interrogatus autem à Pharisæis quando venit
20 † Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ
regnum Dei, respondit eis, & dixit Non venit
βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ
regnum Dei cum obseruatione Neque dicent, Ecce
21 βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως· οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ
hic aut ecce illic ecce enim regnum Dei intra vos est
ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν.
‖ Ait autem & ad discipulos ? Venient dies
22 Εἶπε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς, ἐλεύσονται ἡμέραι
quando desideretis vnum † *diem* filii hominis
ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
videre, & non videbitis
ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε.
Et dicent vobis. Ecce hic * *aut* ecce illic ‖ *ne abieritis,*
23 καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε,
neque sectemini Sicut enim fulgur coruscans
24 μηδὲ διώξητε· ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα
? *ex ipsa qua* sub cælo, in † *eam quæ* sub cælo fulget, ita erit
ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται
filius hominis in die sua
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ.
Primum autem oportet illum multa pati & repro
25 πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμα-
bari à generatione hac Et sicut factum est
26 σθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. καὶ καθὼς ἐγένετο

* cum ingrederetur quoddam castellum,
ἀπαντάω
‖ Quos vt vidit
? Ite,
† dum irent,
* vt vidit quia mundatus est, regressus est
‖ magnificans
? & † sunt
* est inuentus qui rediret & daret
‖ nisi
? Surge, † quia
* saluum fecit
ἐπερωτάω
‖ Et ? suos,
† diem
* &
‖ nolite ire,
† ea quæ sunt

in diebus Noe, ita erit & in diebus
ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ
‖ & filii hominis. Edebant ‖ bibebant uxores ducebant,
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, 27
? nubebant, vsque ‡ qua die intrauit Noe in arcam,
ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν,
& venit diluuium, & perdidit omnes
καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας.
Similiter & sicut factum est in diebus Lot edebant, b be
ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις λωτ ἤσθιον, ἔπι 28
bant, emebant, vendebant, plantabant, * ædificabant
νον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν
Qua autem die exiit Lot à Sodomis, pluit ignem
ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε λὼτ ἀπὸ σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ 29
& sulphur de cælo, & perdidit omnes
καὶ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας
? reuelabitur Secundum hæc erit qua die filius hominis ? re-
κατὰ ταῦτα ἔσται ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀπο- 30
‡ in tecto, uelatur In illa die qui fuerit ‡ super de
καλύπτε]. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώμα- 31
mum & vasa eius in domo, ne descendat tollere illa
τος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά
& qui in agro similiter non redeat in qua retro
καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁμοίως, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.
Memores estote vxoris Lot
μνημονεύετε τῆς γυναικὸς λώτ. 32
*saluam facere, Quicunque quæsierit animam suam *seruare, perdet
ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει 33
illam & quicunque perdiderit illam, viuificabit eam
αὐτήν· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν.
‖ in Dico vobis ‖ illa nocte erunt duo in lecto vno
λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσον] δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς· 34
vnus assumetur, & alter relinquetur
ὁ εἷς παραληφθήσε], καὶ ὁ ἕτερο] ἀφεθήσε].
? vnam, Duæ erunt molentes in ? idem vna assumetur
δύο ἔσον] ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό· μία παραληφθήσε], 35
& altera relinquetur Duo erunt in agro, vnus
καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσε] δύο ἔσον] ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς 36
assumetur & alter relinquetur
παραληφθήσε], καὶ ὁ ἕτερο] ἀφεθήσε].
‡ Qui Et respondentes dicunt illi: Vbi Domine? *is autem dixit illis
καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ· ποῦ κύριε, ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 37
* Vbi corpus, illuc congregabuntur & aquilæ
ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσον] καὶ οἱ ἀετοί.

CAP XVIII. ιή.

Dicebat autem & parabolam ‖ illis, ad oportere semper
Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε 1
orare & non ? fatigare Dicens Iudex quidam
προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων, κριτής τις 2

erat

erat in quadam ciuitate, ‡ Deum non *timens, & hominem non
λῷ ἔν τινι πόλει, τ θεὸν μὴ φοβούμ, καὶ ἄνθρωπον μὴ
‖ reuerens Vidua autem † erat in ciuitate illa, & ve-
3 ἐντρεπόμ. χήρα δ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρ-
niebat ad eum, dicens Vindica me de aduersario meo
χετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα, ἐκδίκησόν με ἀπὸ τ ἀντιδίκου μ
Et ‡ nolebat ad tempus post autem hæc dixit in semet-
4 καὶ οκ ἤθελησεν ἐπὶ χρόνον μτ δ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ,
si & Deum non timeo, ‖ & hominem non reuereor
εἰ καὶ τ θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι
† Propter præbere mihi molestiam viduam hanc, vindicabo
5 διὰ γε τὸ παρέχειν μοι κόπον † χήρα ταύτην, ἐκδικήσω
illam, ne in ‡ finem veniens suggillet me
αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς τέλ ερχομένη ὑπωπιάζῃ με.
Ait autem Dominus Audite quid iudex * iniustitiæ dicit
6 εἶπε δ ὁ κύρι, ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τ ἀδικίας λέγει
At Deus ‖ non faciet vindictam electorum suorum
7 ὁ δ θεὸς ὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τ ἐκλεκτ αὐτ
clamantium ad se die & nocte, & † longanimis
τ βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ μακροθυμῶν
super illis? Etiam dico vobis, quia faciet vindictam
8 ἐπ' αὐτοῖς; ναὶ λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν
illorum ‖ in celeritate veruntamen filius hominis veniens * num in
αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑ-
ueniet fidem in terra? Dixit autem ad quosdam
9 ρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τ γῆς; εἶπε δ καὶ πρός τινας τοὺς
‖ persuasos in scipsis † quod essent iusti, & ‡ nihil facientes
πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἐξουθενοῦντας
cæteros, parabolam istam: Homines duo
10 τοὺς λοιπούς, τὴν παραβολὴν ταύτην· ἄνθρωποι δύο
ascendebant in templum * orare, vnus Pharisæus & alter
ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖ, καὶ ὁ ἕτερος
publicanus Pharisæus stans apud se hæc ora
11 τελώνης. ὁ φαρισαῖος † σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύ-
bat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri
χετο, ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τ
hominum, raptores, iniusti, adulteri, ‖ aut & vt hic publicanus
ἀνθρώπων ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς οὗτ ὁ τελώνης.
Ieiuno bis † sabbato, ‡ decimas omnia quæ possideo
12 νηστεύω δὶς τ σαββάτου, ἀποδεκατεύω πάντα ὅσα κτῶμαι.
Et publicanus alongè stans * non volebat nec oculos
13 καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλ-
los ad cælum leuare, sed percutiebat in pectus suum,
μοὺς εἰς τ οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτ,
dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori
λέγων, ὁ θεὸς † ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.
Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam,
14 λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τ οἶκον αὐτ,
‖ quàm enim ille quia omnis * exaltans semetipsum humiliabitur ‡ at
ἢ γὰρ ἐκεῖνος. ὅτι πᾶς ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσετ ὁ δ

‡ qui
* timebat,

‖ reuerebatur
† quendam

‡ nolebat per multum
* intra se Et si
‖ nec

† Tamen quia molesta est mihi hæc vidua,
‡ nouissimo

* iniquitatis

‖ autem

† patientiam habebit in illis?

‖ citò * putas

‖ qui confidebant
† tanquam
‡ aspernabantur

* vt orarent,

ἵστημι

‖ velut etiam

† in
‡ decimas de omnium
* nolebat

ἱλάσκομαι

‖ ab illo
* qui exaltat
‡ &

humilians seipsum exaltabitur. Afferebant autem * et
τα πεινῶν, αὐτὸν ὑψωθήσεται. προσέφερον δὲ αὐτῷ 15
& infantes, vt eos tangeret ‖ Videntes autem discipuli in
καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται· ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπε-
crepabant illos. At Iesus ? aduocans illos
τίμησαν αὐτοῖς· ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ, 16
dixit: Sinite pueros venire ad me, & ‡ ne prohibete
εἶπεν, ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε
eos: nam talium est regnum Dei
αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
Amen dico vobis, quicunque non acceperit regnum
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν 17
Dei sicut puer, non intrabit in illud
τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.
Et interrogauit quidam eum princeps dicens: Magister bone,
καὶ ἐπηρώτησέ τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, διδάσκαλε ἀγαθὲ, 18
quid faciens vitam æternam possidebo? Dixit autem ei
τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ 19
* nisi solus Iesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus * si non vnus Deus.
ἰησοῦς, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός.
Mandata nosti, ‖ Ne mœcheris, ne occidas, ne fu-
τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέ- 20
‖ Non occides, non furtum facies, non falsum testimonium dices ? Qui
ψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μη-
ris ne falso testeris: honora patrem tuum & ma-
τέρα σου. ὁ δὲ εἶπε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ 21
trem tuam. ? Is autem ait: Hæc omnia custodiui à
νεότητός μου. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ, ἔτι 22
† Quo audito iuuentute mea. † Audiens autem hæc Iesus, ait ei: Adhuc
ἕν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος πτω-
vnum tibi deest: omnia quæcunque habes vende, & da pau-
χοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.
peribus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me.
* His ille auditis, contristatus est: * Ille autem audiens hæc, contristis factus est: erat enim diues
ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος 23
valdè. Videns autem illum Iesus pertristem fa-
σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ ἰησοῦς περίλυπον γενό- 24
‖ qui ? habent ctum, dixit: Quàm difficile ‖ pecunias ? habentes intrabunt
μενον εἶπε, πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται
in regnum Dei! Facilius enim est ca-
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κά- 25
‖ transire, melum per foramen acus ‖ intrare quam diuitem in re-
μηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς † βασι-
gnum Dei intrare. † Dixerunt autem * audientes
λείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπαν δὲ οἱ ἀκούσαντες, 26
† Et * qui audierunt ‖ saluus fieri? Et Is autem ait: ? Impossibilia ?
καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα 27
? sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. Ait autem
παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. εἶπε δὲ ὁ 28
Petrus: Ecce nos dimisimus omnia & secuti sumus te
πέτρος. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.

† Et

‡ Qui

29 ‡ Ἐιπεν δὲ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν
domum, aut parentes, aut fratres aut vxorem, aut filios, propter
οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἕνεκεν τῆς
regnum Dei * Qui non recipiat multo plura in

* Et

30 βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν
tempore hoc, & in seculo ‖ venturo vitam æternam

‖ futuro

τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.
† Assumens autem ‡ duodecim, * ait ad illos Ecce ascen-

† Assumpsit ‡ Iesus * &

31 Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἰδοὺ ἀναβαί-
dimus in Hierosolymam, & consummabuntur omnia ‖ scri-

‖ quæ

νομεν εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμ-
pta † per Prophetas ‡ filio hominis

† sunt ‡ de

μένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου.
Tradetur enim gentibus, & illudetur, & * contu-

* flagellabitur,

32 Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ † ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρι-
melia affiuetur & conspuetur Et ‖ flagellantes oc-

‖ postquam flagellauerint,

33 σθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται· καὶ μαστιγώσαντες ἀπο-
cident eum, & tertia die resurget

34 κτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
Et ipſi nihil horum intellexerunt & erat verbum iſtud

* intelligebant quæ dicebantur

34 καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο
abſconditum ab eis, & non cognoſcebant dicta

‖ cum appropinquaret

κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.
Factum eſt autem ‖ in appropinquare ipſum in Iericho cæcus

35 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἰεριχὼ, τυφλός
quidam ſedebat ſecus viam mendicans

τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν·
† Audiens autem turbam prætereuntem interrogabat quid eſſet hoc

† Et cum audiret

36 ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο τί εἴη τοῦτο.
‡ Nunciauerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus tranſiret

‡ Dixerunt

37 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχε-
Et clamauit, dicens: Ieſu fili David, miſerere mei

38 ται. καὶ ἐβόησε λέγων, Ἰησοῦ υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με.
Et * præeuntes increpabant eum vt taceret ipſe verò

* qui præibant

39 καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ· αὐτὸς δὲ
multo magis clamabat, Fili Dauid, miſerere mei

πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με.
Stans autem Ieſus iuſſit illum addoci ad ſe

40 σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν·
‖ Appropinquante autem eo, interrogauit illum, Dicens Quid tibi

‖ Et cum appropinquaſſet, † At

41 ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων, τί σοι
vis faciam? † ille autem dixit: Domine, vt ‡ reſpiciam

‡ videam

θέλεις ποιήσω, ὁ δὲ εἶπε κύριε, ἵνα ἀναβλέψω.
Et Ieſus dixit illi Reſpice fides tua * ſeruauit te

* ſaluum fecit

42 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.
Et confeſtim ‖ reſpexit, & ſequebatur illum † glorificans

‖ vidit † magnificans

43 καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων τὸν
Deum & omnis ‡ populus videns dedit laudem Deo

‡ plebs vt vidit

θεόν· καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκαν αἶνον τῷ θεῷ.

CAP XIX 12

*perambulabat

Et ingressus *perambulabat Iericho

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἰεριχώ

Et ecce vir nomine vocatus Zacchæus, & hic 1

καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς 2

erat princeps publicanorum, & ipse erat dives. Et quærebat videre

ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ αὐτὸς πλούσιος. καὶ ἐζήτει ἰδεῖν 3

Iesum quis esset, & non poterat præ turba quia statura

τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου· ὅτι τῇ ἡλικίᾳ

‖ arborem pusillus erat. Et præcurrens coram, ascendit in ‖ sycomorum,

μικρὸς ἦν. καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συ- 4

† inde erat tranhcurus

† cùm venisset

Et † ut venit ad locum, suspiciens Iesus vidit

καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν 5

illum, & dixit ad eum: Zachæe, festinans descende:

αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι·

hodie enim in domo tua oportet me manere

σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι.

Et festinans descendit, & excepit illum gaudens

καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων·

* cùm viderent Et * videntes omnes murmurabant, dicentes quòd ad pecca- 6

‖ diuertisset

καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες ὅτι παρὰ ἁμαρ- 7

torem hominem ‖ introivit diuertere Stans autem Zacchæus

τωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς ὁ Ζακχαῖος 8

* dimidium bonorum meorum, dixit ad Dominum: Ecce * dimidia substantiarum mearum, Domine,

εἶπε πρὸς τὸν κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε,

do pauperibus: & si aliquem quid defraudavi, red

δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀπο δί- 9

do quadruplum. Ait autem ad eum Iesus: Quia ho-

δωμι τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σή-

die salus domui huic facta est, eo quòd & ipse filius

μερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς

Abrahæ sit. Venit enim filius hominis quærere &

Ἀβραάμ ἐστιν. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ 10

‖ servare perditum. Audientibus autem illis hæc,

σῶσαι τὸ ἀπολωλός. ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, 11

* eo quòd esset prope adjiciens dixit parabolam, * propter prope eum esse Hierusalem,

προσθεὶς εἶπε παραβολήν· διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ,

‖ quia existimarent & ‖ videret eis quod confestim futurum esset regnum Dei

καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ

† manifestaretur. † apparere. Dixit ergo: Homo quidam nobilis ab-

ἀναφαίνεσθαι εἶπεν οὖν, ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπο 12

iit in regionem longinquam accipere sibi regnum, &

ρεύθη εἰς χώραν μακρὰν, λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ

* Vocatis ‖ servis suis, reverti. * Vocans autem decem ‖ servos suos, de-

ὑποστρέψαι καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκε 13

dit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini

αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, πραγματεύσα-

ni dum venio
Ac ciues ? eius oderant eum,
? autem

14 οἱ δὲ πολῖ αὐτῷ ἐμίσουν αὐτὸν,
& miserunt legationem post illum, dicentes: † Non volumus
† Nolumus

καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτῦ, λέγοντες, Οὐ θέλομεν
hunc regnare super nos. Et factum est * in redire
vt rediret accepta regno, & fuisset

15 τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν
ipsum accipientem regnum, ait vocari sibi ser
αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δού-
uos hos, quibus dedit ‖ argentum, vt sciret ? quis quid negotia-
‖ pecuniam, ? quantum quisque

λους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ τίς τί διεπρα-
tus esset. † Adfuit autem primus, dicens Domine
† Venit

16 γμάτευσατο. παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, κύριε,
mna tua acquisiuit decem mnas
ἡ μνᾶ σου δεκα μνᾶς.

Et ait illi: Euge bone serue, quia in modico fidelis

17 καὶ εἶπεν αὐτῷ, εὖ ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς
fuisti, * ipse potestatem habens super decem ciuitates
* eris

ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων.
‖ alter,

Et venit ‖ secundus dicens Domine, mna tua fecit

18 καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων, κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίησε
Ait autem & huic Et tu esto super
quinque mnas

19 πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ, καὶ σὺ γίνου ἐπάνω
quinque ciuitates.
Et alter venit, dicens Domine ecce

20 πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλθε, λέγων, κύριε, ἰδοὺ ἡ
mna tua, quam habui repositam in sudario Timui

21 μνᾶ σου, ἣν εἶχον, ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ· ἐφοβούμην
enim te, quia homo austerus es tollis quod non posuisti, &
γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρός εἶ· αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ
metis quod non seminasti
Dicit autem ei: De ore

22 θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. λέγει δὲ αὐτῷ, ἐκ τοῦ στόματός
tuo iudico te, * seuerate seruе sciebа quod ego homo austerus
? nequam

σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. ἤδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός
sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui
εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα·
Et quare non dedisti † argentum meum mensariis,
† pecuniam meam ad mensam, vbi

23 καὶ διατί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τράπεζίταις,
& venieus ego cum * usura vtique exegissem ‖ illud?
Et
‖ illam

24 καὶ ἐλθὼν ἐγὼ σὺν τόκῳ αὐτὸ ἂν ἔπραξα αὐτό, καὶ τοῖς
? illi qui
astantibus dixit Auferte ab illo mnam, & date
? illi qui

παρεστῶσιν εἶπεν· ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς
decem mnas † habenti Et dixerunt ei Domine, habet decem
† habenti

25 δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ, κύριε, ἔχει δέκα
mnas.
† habet

Dico enim vobis, quia omni habenti dabitur *

26 μνᾶς. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσε-
autem
& abundabit

ται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσε-
ab ‖ eum non † habente, & quod habet, auferetur ab eo
‖ ei qui
† habet

ται ἀπ' αὐτοῦ. πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου τούτους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με
Verumtamen inimicos meos illos * mea volentes me
* qui noluerunt

27 βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε
regnare super eos, adducite huc, & ‖ iugulate
‖ interficite

ante me Et ¶ dicens hæc, ibat ante
ἔμπροσθέν μου. καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, 28
ascendens in Hierosolymam Et factum est, cùm appropinquasset
ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν 29
ad Bethphage & Bethaniam, ad montem ‡ vocatum Oliueti,
εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν,
misit duos discipulorum suorum, Dicens Ite in
ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπών, Ὑπάγετε εἰς τὴν 30
‖ contra vicum in quo, intrantes inuenietis pullum ‡ al-
κατέναντι κώμην· ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε πῶλον δε-
ligatum super quem nemo vnquam hominum sedit ‖ soluentes
δεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε· λύσαντες
illum ¶ adducite Et si quis vos interrogauerit, Quare soluitis?
αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διατί λύετε, 31
sic dicetis ei, Quia Dominus eius ‡ opus habet.
οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.
Abeuntes autem * missi ‖, inuenerunt sicut dixit illis ¶.
ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς 32
Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad
λύοντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς 33
illos Quid soluitis pullum? ¶ Illi autem dixerunt ‡ Dominus
αὐτούς, τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον, ὁ κύριος 34
* eius opus habet Et duxerunt illum ad Iesum & ‖ mit-
αὐτοῦ χρείαν ἔχει. καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπι-
tentes suas vestimenta supra pullum, imposuerunt Iesum
ῥίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν 35
Eunte autem illo substernebant vestimenta sua in
πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν 36
via ¶ Appropinquante autem eo iam ad descensum
τῇ ὁδῷ. ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει 37
montis ‡ olearum, cœperunt * omnis turba discipulorum
τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν
gaudentes laudare Deum voce magna, ‖ de omnibus quas viderant
χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον
virtutibus Dicentes: Benedictus ¶ veniens rex
δυνάμεων, λέγοντες, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς 38
in nomine Domini: pax in cælo, & gloria in excelsis.
ἐν ὀνόματι κυρίου· εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
Et quidam Pharisæorum de ‡ turba dixerunt ad illum:
καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν, 39
Magister, increpa discipulos tuos.
διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου.
* Et respondens ait illis Dico vobis, quia si hi
καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι 40
tacuerint, lapides clamabunt.
σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξουσι.
Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit super illam,
καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, 41
Dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in die tua hac,
λέγων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ, καίγε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, 42

quæ

¶ his dictis, præcedebat
‡ qui vocatur Oliueti
discipulos suos,
‖ castellum quod contra est
¶ quod ‡ asinæ * cui ‖ soluite ¶ &
‡ operam desiderat Abierunt
* qui sicut & ¶ stantem pullum
¶ At ‡ Quia
* eum necessarium ‖ iactantes
ὑποστρώννυμι
¶ Et cùm appropinquaret ‡ Oliueti, * omnes turbæ descendentium ‖ super
¶ qui venit
‡ turbis
* Quibus ipse

quæ ad pacem ‖ *tuam* nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis
τὰ πρὸς εἰρήνην σου νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου
Quia venient dies in te, & circundabunt inimici tui ? *val-*
43 ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σὲ, καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρα-
lum tibi, & circumcingent te, & coangustabunt te undique
κά σοι, καὶ περικυκλώσουσί σε καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν
Et * *sola* aquabunt te, & filios tuos ‖ in te & non
44 καὶ † ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί καὶ οὐκ
relinquent in te lapidem super lapidem eo quod non cognouerit
ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν
tempus visitationis tuæ Et ingressus in templum, cœpit
45 καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο
eiicere * vendentes in illo, & ementes
ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ, καὶ ἀγοράζοντας,
Dicens illis Scriptum est ? Domus mea domus orationis
46 λέγων αὐτοῖς γέγραπται, ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς
est vos autem illam fecistis speluncam latronum
ἐστὶν· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.
Et erat docens ‖ *per diem* in templo *at* principes * sacerdotũ
47 καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς
& Scribæ quærebant illum perdere, & ‖ *primi* plebis
καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ
Et non inuenibant quid facerent ? populus enim omnis sus
48 καὶ οὐχ' εὕρισκον, τί ποιήσωσιν· ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξε-
pensus erat, illum audiens
κρέμαντο αὐτοῦ ἀκούων.

CAP. XX.

Et factum est in vna dierum *illorum*, docente illo
1 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διδάσκοντος αὐτοῦ
populum in templo & euangelizante, ‖ *superstiterunt* principes
τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρ-
Sacerdotum & Scribæ cum seniotibus
χιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις,
Et aiunt ad illum, dicentes Dic nobis in qua potestate
2 καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες, εἰπὲ ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
hæc facis, aut quis est * *dans* tibi potestatem hanc
ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην
Respondens autem ‖ dixit ad illos, Interrogabo vos & ego
3 ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
vnum verbum, ? *& dicite* mihi Baptismus Ioannis de
4 ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι· τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ
cælo erat, an ex hominibus? † Illi *autem contrariocinabantur*
5 οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων, οἱ δὲ συνελογίσαντο
apud seipsos, dicentes Quia si dixerimus, De cælo, dicet, Quare ?
πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διατί
non credidistis illi? Si autem dixerimus, Ex hominibus,
6 οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων,
‖ *omnis populus* lapidabit nos ? *persuasus* enim *est* Ioan-
πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάν-

‖ tibi

? vallo te, & circundabunt

* ad terram prosternent ‖ qui sunt

? Quia

‖ quotidie * autem

‖ principes

? illi

‖ Iesus,

? respondete

† At *cogitabant intra*

? ergo

‖ plebs vniuersa † certi sunt

nem Prophetam esse. Et respondentes ‡ non scire unde *.
τὴν προφήτην εἶναι. καὶ ἀπεκριθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. 7

Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis, in qua pote-
καὶ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξου- 8

‖ plebem state haec facio. Coepit autem ad ‖ populum dicere
σίᾳ ταῦτα ποιῶ. ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν 9

parabolam hanc: Homo plantauit * vineam, &
παραβολὴν ταύτην· ἄνθρωπος ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ

? ipse ‡ multis tem- portibus locauit eam colonis, & ? peregrè fuit ‡ tempora sufficientia.
ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς.

Et in tempore misit ad cultores seruum,
καὶ τῷ καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, 10

* qui cæsum vt de fructu vineæ darent illi: at illi
ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεω-

ne cadentes eum dimiserunt inanem
ργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν.

‖ hunc quoque Et addidit mittere alterum seruum illi autem ‖ & illum
καὶ προσέθετο πέμψαι ἕτερον δοῦλον. οἱ δὲ κἀκεῖνον 11

‡ afficientes contumelia, cædentes & ‡ inhonorantes dimiserunt inanem.
δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν.

* qui & illum Et addidit mittere tertium * illi autem & hunc vulnerán-
καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον· οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματί- 12

tes eiecerunt. Dixit autem dominus vineæ. Quid
σαντες ἐξέβαλον. εἶπε δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί 13

‖ cùm ? viderint, faciam? mittam filium meum dilectum: forsitan ‖ hunc ? videntes
ποιήσω, πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἐντρα-

‡ Quem cum vidissent * cogitauerunt intra verebuntur. ‡ Videntes autem illum coloni, * ratiocinabantur
πήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο 14

ad seipsos, dicentes: Hic est haeres: venite oc-
πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀπο-

cidamus illum vt nostra sit hæreditas
κτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία.

‖ eiectum Et ‖ eicientes illum extra vineam, occiderunt
καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν 15

quid ergo faciet illis dominus vineæ?
τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,

Veniet & perdet colonos istos, & dabit
ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν 16

vineam aliis ? Audientes autem dixerunt ‡ Ne fiat
ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ εἶπαν, μὴ γένοιτο

* hoc quod Ille autem aspiciens eos ait: Quid ergo est * scriptum
ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε, τί οὖν ἐστι τὸ γεγραμμένον 17

‖ est, ‖ hoc, Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in
τοῦτο, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς

? qui ceciderit caput anguli? Omnis ? cadens super illum lapidem,
κεφαλὴν γωνίας, πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, 18

conquassabitur super quem autem ceciderit, comminuet illum.
συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.

Et quærebant principes sacerdotum & Scribæ mittere
καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν 19

in illum manus in illa hora, & timuerunt populum:
ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν·
cognouerunt enim quòd ad ipsos similitudinem hanc dixerit
ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε·
Et obseruantes miserunt insidiatores, ‡ simulantes
καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους
20 seipsos tutos esse vt caperent eius sermonem, ad ita
ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παρα-
dandum illum principatui & potestati præsidis
δοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.
Et interrogauerunt eum, dicentes Magister, scimus quia
21 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι
recte dicis & doces, & non accipis ‖ faciem sed
ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ'
in veritate viam Dei doces. Licet nobis
22 ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις· ἔξεστιν ἡμῖν
Cæsari tributum dare, an non? Considerans autem illorum
23 Καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ αὐτῶν
dolum, dixit ad eos Quid me tentatis?
τὴν πανουργίαν, εἶπε πρὸς αὐτούς, τί με πειράζετε;
Ostendite mihi denarium cuius habet imaginem & inscriptionem?
24 ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον· τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν;
respondentes autem dixerunt, Cæsaris ° Is autem ait illis:
25 ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, Καίσαρος. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,
Reddite ergo quæ ‡ Cæsaris Cæsari & quæ ‡ Dei, Deo
ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ·
Et non potuerunt reprehendere eius verbum coram * populo
26 καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλάβεσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ·
& mirati in responso eius, tacuerunt.
καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν.
‖ Accedentes autem quidam Sadducæorum, ° contradicentes
27 Προσελθόντες δέ τινες τῶν σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες
resurrectionem nũ esse interrogauerunt eum, Dicentes Magister,
28 ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες· διδάσκαλε,
Moyses scripsit nobis, Si alicuius frater mortuus fuerit habens
Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων
vxorem & hic sine liberis ‡ moriatur, vt accipiat frater eius
γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
vxorem, & suscitet semen fratri suo.
τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.
Septem ergo fratres erant, & primus ‖ accipiens vxorem
29 ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα,
° mortuus est sine filiis. Et accepit ‡ secundus
30 ἀπέθανεν ἄτεκνος· καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν
vxorem, & ipse mortuus est sine filio. Et tertius
31 γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος
accepit illam similiter autem & septem ‖ non reliquerunt * natos,
ἔλαβεν αὐτήν· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ οὐ κατέλιπον τέκνα,
& mortui sunt. Nouissimè autem omnium mortua est & mulier
32 καὶ ἀπέθανον. ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή

In

‡ qui simularent
* eum in sermone, & traderent.
‖ personam,
° Et
‡ sunt
* plebe,
‖ Accesserunt
° qui negant
* &
‡ fuerit,
* eam
‖ accipit
° &
‡ sequens ille,
* omnes ‖ &
° semen,

† erit * siquidem

In ergo resurrectione, cuius eorum † sit vxor? * nam septem
ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή, οἱ γὰρ ἑπτὰ 33
habuerunt eam vxorem Et respondens ait illis
ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς 34
Iesus: Filii seculi huius nubunt & traduntur ad nuptias
ὁ Ἰησοῦς, Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίζονται·

‖ Illi verò qui digni habebuntur seculo illo & resurrectione

‖ At digni habiti seculum illud consequi & resur
οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀνα- 35
rectionem ex mortuis, neque nubent, neque ducent vxores
στάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται·

† poterunt

Neque enim mori vltra † possunt aequales angelis enim sunt &
οὐτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται· ἰσάγγελοι γάρ εἰσι· καὶ 36
filii sunt Dei, ‖ resurrectionis filii existentes.
υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες

μηνύω

Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit secus ru-
ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωσῆς † ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βα- 37
bum, sicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, &
του, ὡς λέγει κύριον τὸν θεὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν
Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum, sed viuorum:
θεὸν Ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων· 38
omnes enim ei viuunt. Respondentes autem quidam
πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δέ τινες † 39
* ei; ‖ bene Scribarum, dixerunt * Magister, ‖ pulchre dixisti.
γραμματέων, εἶπον, Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας.

† Et

† Non amplius autem audebant interrogare eum quicquam
οὐκ ἔτι † ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. 40
Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum filium Dauid
Εἶπε † πρὸς αὐτούς, πῶς λέγουσι τὸν χριστὸν υἱὸν Δαυὶδ 41
esse Et ipse Dauid dicit in libro Psalmorum, Dixit Do-
εἶναι; καὶ αὐτὸς Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν, Εἶπεν ὁ κύ- 42
minus Domino meo, Sede à dextris meis Donec ponam
ριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου· ἕως ἂν θῶ 43
inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.
Dauid ergo Dominum illum vocat & quomodo filius eius est?
Δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ· καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; 44
Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis
Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 45
Attendite à Scribis, * volentibus am-
Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περι- 46
bulare in stolis, & ‖ amantibus salutationes in † fo
πατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλοῦντων ἀσπασμοὺς ἐν τῇ ἀγο-
ris & primas cathedras in synagogis, & primos
ραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτο-
discubitus in † cœnis Qui deuorant domos
κλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας 47
* simulantes viduarum, * & ‖ facit longa precantur hi ac
τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται· οὗτοι λή-
cipient maiorem damnationem.
ψονται περισσότερον κρίμα.

† foro,

† conuiuiis

* simulantes longam orationem

CAP.

CAP. XXI. κά.

Respiciens autem vidit ‖ *mittentes* munera sua in
1 Ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς
gazophylacium, divites.
2 τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶδε δέ τινα
Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem ? *illuc* duo minuta
χήραν πενιχρὰν, βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά·
Et dixit. Vere dico vobis, quia vidua pauper hæc
3 καὶ εἶπεν, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη πτωχὴ πλεῖον
plus ‖ *omnibus* misit. Omnes enim hi ex
4 πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ
abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem
περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ· αὕτη δὲ
ex ‡ *penuria sua* ? omnem victum * quem habuit, misit
ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε.
Et quibusdam dicentibus de templo, quod lapidibus ‖ *pulchris*
5 Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς
& donis ornatum esset, dixit
6 καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπε, Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε,
venient dies, in quibus non relinquetur lapis supra lapidem,
ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθον,
qui non destruatur. Interrogaverunt autem illum, di-
7 ὃς οὐ καταλυθήσεται. ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν, λέ-
centes: Præceptor, quando igitur hæc erunt? & quod signum
γοντες, διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον
cum ‡ *futurum est* hæc fieri? Ille autem dixit: Videte
8 ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε
ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, di-
μὴ πλανηθῆτε· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέ-
centes: Quia ego sum & tempus appropinquavit: ‡ *ne ergo ea-*
γοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε· μὴ οὖν πορ-
rum post eos. Cum autem audieritis prælia
9 θήτε ὀπίσω αὐτῶν· ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους
& seditiones: * *ne terreamini*: oportet enim hæc fieri
καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι
primùm, sed ‖ *non* statim finis
πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.
Tunc dicebat illis: ? *Excitabitur* gens contra gentem, & re-
10 Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βα-
gnum adversus regnum ‡ Terræmotus q. magni per loca,
11 σιλεία ἐπὶ βασιλείαν. σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους,
& fames, & pestilentiæ *erunt*: terroresque & signa de cælo
καὶ λιμοί, καὶ λοιμοὶ ἔσονται· φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ
magna erunt. ‖ Ante autem hæc omnia injicient
12 μεγάλα ἔσται. πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν
? *in vos* manus suas, & persequentur, tradentes in
ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι, παραδιδόντες εἰς
synagogas & custodias, ‡ *agentes* ad reges & præsides
συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας

‖ eos qui mittebant

? æra

‖ quàm omnes

‡ eo quod deest illi, * suum

‖ bonis

? fieri incipient Qui

‡ nolite ergo ire

* nolite terreri

‖ nondum

? Surget

‡ Et

‖ Sed

? vobis

‡ trahentes

propter

propter nomen meum. Continget autem vobis in testimonium
ἕνεκεν τ ὀνόματός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον 13
Ponite ergo in * corda vestra non præmeditari ‖ defen-
θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογη- 14
dere Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non po-
θῆναι· ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνή- 15
terunt contradicere † neque resistere omnes ‖ aduersantes vobis
σουσιν ἀντειπεῖν οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν.
Trademini autem & à parentibus, & fratribus, & co-
παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ συγ- 16
gnatis, & amicis, & morte afficient ex vobis.
γενῶν, καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν.
Et eritis * odio ‖ hominibus propter nomen meum
καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· 17
Et capillus de capite vestro non peribit.
καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. 18
In patientia vestra possidebitis animas vestras.
ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. 19
Cùm autem videritis † circundatam ab ‖ exercitibus Hieru-
ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἰερου- 20
salem, tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius.
σαλὴμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.
Tunc qui in Iudæa *, fugiant ad montes & qui in me-
τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· καὶ οἱ ἐν μέ- 21
dio eius, discedant & qui in regionibus, non in-
σῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν· καὶ οἱ ἐν † χώραις, μὴ εἰσέρ-
trent in eam. Quia dies vltionis hi
χέσθωσαν εἰς αὐτήν. ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί 22
sunt, ‖ impleri omnia † scripta ‖
εἰσι, † πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα.
Væ autem ‖ in vtero habentibus, & lactantibus in
οὐαὶ δὲ † ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν 23
illis diebus erit enim * necessitas magna super terram,
ἐκείναις † ἡμέραις ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ † τῆς,
& ira in populo hoc. Et cadent ‖ ori
καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. καὶ † πεσοῦνται στόματι 24
gladii, & captiui ducentur in omnes gentes: &
μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ
Hierusalem † erit calcata à gentibus, donec impleantur
Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι
tempora ‖ gentium. Et erunt signa in sole, & luna,
καιροὶ ἐθνῶν. καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ, 25
& stellis, & in * terra pressura gentium ‖ in determinatione, resonante
καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης
mari, & sole. Exanimatis hominibus
θαλάσσης, καὶ σάλου ἀπὸ ψυχόντων ἀνθρώπων 26
præ timore & expectatione † imminentium in habitata
ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων ἐν τῇ οἰκουμένῃ·
nam virtutes cælorum mouebuntur.
αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.

* cordibus ve-
stris
‖ quemadmo-
dum respon-
deatis
† & ‖ aduersarii ve-
stri
* odio
‖ hominibus
† circundari
‖ exercitu
* sunt,
‖ vt impleantur
† quæ ‖ sunt
‖ prægnantibus,
& nutrientibus
* pressura
‖ in ore
† calcabitur
‖ nationum
* terris
‖ præ confusione
sonitus maris & fluctuum.
Arescentibus
† quæ superuenient vniuerso
orbi.

Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube
27 καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ
cum potestate & ‡gloria multa. Incipientibus autem ‡male stare ma-
28 μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. ἀρχομένων δὲ gna.
his fieri, respicite & levate capita vestra
τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν·
quoniam appropinquat redemptio vestra
διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.
Et dixit similitudinem illis: Videte *ficum, & omnes * ficulneam,
29 καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς· ἴδετε τὴν συκῆν, καὶ πάντα
arbores Cùm ‖protulerint iam ?, videntes à ‖ producunt
30 τὰ δένδρα· ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' ? ex & fru-
vobismetipsis agnoscitis quoniam iam propè æstas est ctum,
ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν.
Ita & vos cum videritis hæc ‡ facta scitote quòniam ‡ fieri,
31 οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι
prope est regnum Dei. Amen dico vobis, quia
ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
32 non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant
οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται.
Cælum & terra transibunt, at verba * mea non trans- * autem
33 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρ-
ibunt. Attendite autem vobismetipsis, ne forte graventur
34 ελεύσονται. προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρωθῶσιν vestra corda in crapula & ebrietate, & curis ‖ vitæ ‖ huius vitæ,
ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτι-
hui, & repentina in vos superveniat dies illa
καῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη
Tanquam laqueus enim superveniet in omnes ? sedentes ? qui sedent
35 ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημέ-
nes super faciem omnis terræ.
νους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς.
Vigilate itaque in omni tempore ‡ rogantes ut digni habea- ‡ orantes,
36 ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα καταξιω- mini effugere ista omnia futura ‖ fieri, & * quæ ‖ sunt,
θῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ
stare ante filium hominis.
σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
Erat autem diebus in templo docens ; ? noctibus ? vero
37 ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας
exiens, morabatur in monte ‡ vocato Olivarum. ‡ qui vocatur
38 ἐξερχόμενος †ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν Oliveti
Et omnes populus manicabat ad eum in templo ἀυλίζομαι
καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ
audire eum.
ἀκούειν αὐτοῦ.

CAP XXII. κβ'.

Appropinquabit autem * festum Azymorum, ‖ dictum Pascha * dies festus
1 Ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα ‖ qui dicitur

Et quærebant principes Sacerdotum & Scribæ *hoc*, quomodo
καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ, πῶς 2
† *tollerent* eum* timebant ‡ *enim* plebem
ἀνέλωσιν αὐτόν· ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν.
Intrauit autem Satanas in Iudam *cognominatum*
εἰσῆλθε δὲ ὁ σατανᾶς εἰς ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον 3
Iscariotem, *existentem ex numero* duodecim.
ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα.
Et ‖ *abiens* †*collocutus est* † principibus Sacerdotum, & magistra-
καὶ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς στρατη- 4
tibus *hoc* ‡ *quomodo* illum traderet eis Et gauisi sunt, & pa-
γοῖς τὸ, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχάρησαν καὶ συν- 5
cti sunt illi *argentum* dare. Et spopondit, &
ἐθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐξωμολόγησε καὶ 6
quærebat opportunitatem ‖ *ad tradendum* illum eis sine † *turba*.
ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου.
Venit autem dies Azymorum, in qua ‡ *oportebat* occidi
ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ 7
Pascha Et misit Petrum & Ioannem, dicens Eun-
πάσχα. καὶ ἀπέστειλε πέτρον καὶ ἰωάννην, εἰπών, πορευ- 8
tes parate nobis Pascha, vt manducemus
θέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν.
* At *Illi autem dixerunt ei* Vbi vis paremus?
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν, 9
‖ Et † ad eos, ‖ *Is autem dixit* † *eis* Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem,
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς † τὴν πόλιν, 10
occurret vobis homo amphoram aquæ portans
συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων·
‡ in quam sequimini eum in domum ‡ *quo* intrat
ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ εἰσπορεύ-
εται. Et dicetis patrifamilias domus Dicit tibi Magi-
καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας, λέγει σοι ὁ διδάσκα- 11
ster, Vbi est diuersorium, vbi Pascha cum discipulis
λος, ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν
meis manducem? Et ipse vobis ostendet cœnaculum magnum
μου φάγω, κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα 12
* & stratum: *ibi* parate Euntes autem
† ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. ἀπελθόντες δὲ 13
inuenerunt sicut dixit illis, & parauerunt Pascha
εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
Et cùm facta esset hora, discubuit & duodecim Apostoli
καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι 14
‖ *illis*, cum eo Et ait ‖ *ad eos* Desiderio desideraui
σὺν αὐτῷ καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα 15
† antequam pa- hoc Pascha manducare vobiscum, † *ante me pati*
τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, πρὸ τοῦ με παθεῖν
‡ ex hoc Dico enim vobis, quia ‡ *non amplius* non manducabo ex *eo*, donec
* illud, λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως 16
impleatur in regno Dei
ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

17 Et ‡ accipiens calicem, gratias ? agens dixit Accipite hoc, ‡ accepto calice,
& dividite ‡ vobisipsis Dico enim vobis quòd non ? egit, &
18 διαμερίσατε ἑαυτοῖς· λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ‡ inter vos
bibam de generatione vitis, donec regnum
πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως οὗ ἡ βασιλεία τοῦ * accepto pane,
Dei veniat. Et * accipiens panem gratias ‖ agens fregit ‖ egit, &
19 θεοῦ ἔλθῃ. καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασε,
& dedit eis dicens Hoc est corpus meum, quod pro ? datur:
καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ
vobis ? datum hoc facite in meam commemorationem.
ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.
Similiter & calicem ‡ post cœnasse dicens Hic * ‡ posquam cœnavit, * est
20 ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ
calix, novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis
ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
‖ effusus. Verumtamen ecce manus tra- ‖ fundetur.
21 † ἐκχυνόμενον. πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδι- ἐκχέω
dentes me ? cum me in mensa Et quidem ? est mecum
22 δόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ὁ μὲν
filius hominis vadit secundum ‡ definitum * verumtamen ‡ quod * est
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύε- κατὰ τὸ ὡρισμένον πλὴν
‖ tradetur
va homini illi per quem ‖ traditur
οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδο-
Et ipsi cœperunt ? conquirere apud seipsos, hoc, quis nam ? quærere inter
23 καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ, τίς ἄρα
esset ex eis hoc ‡ futurus facere ‡ qui facturus esset
εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πρᾶσσειν.
Facta est autem & contentio * in eis hoc, quis eorum videretur * inter eos,
24 ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ
esse maior Is autem dixit ‖ eis Reges gentium ‖ autem
εἶ μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν
25 dominantur eorum, & ? potestatem habentes ipsorum, benefici ? qui * habent super eos,
κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν, εὐεργέται ‡ est
vocantur Vos autem non sic sed qui maior ‡ in
καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὁ μείζων ἐν * minor
vobis, fiat sicut * minor & qui præcessor ‖, sicut ministrator ‖ est,
ὑμῖν, γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος· καὶ ὁ ἡγούμενος, ὡς ὁ διακονῶν· ? Nam
? Quis enim maior ‡, recumbens an * ministrans? nonne ‡ est, qui recumbit,
27 τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν, οὐχὶ ὁ * qui ministrat?
‖ recumbens? ego autem sum in medio vestrûm sicut * ministrans. ‖ qui recumbit? ‡ qui ministrat
ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ εἰμὶ ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν·
Vos autem estis ? permansistis cum me in ten ? qui permansistis mecum
28 ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πει-
tationibus meis Et ego disponо vobis, sicut disposuit
29 ρασμοῖς μου· κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό
mihi pater meus regnum Ut edatis, & bibatis
μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν· ἵνα ἐσθίητε, καὶ πίνητε
super mensam meam in regno meo & sedeatis super
30 ἐπὶ τῆς τραπέζης μου, ἐν τῇ βασιλείᾳ μου· καὶ καθίσησθε ἐπὶ

thronos iudicantes duodecim tribus Israel

θρόνων κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τῦ Ἰσραήλ.

Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce Satanas expe

εἶπε δὲ ὁ κύριος, Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξη 31

‡ vt cribraret — tiuit vos ‡ ad cribrandum sicut triticum

τήσατο ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι, ὡς τὸν σῖτον.

Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua

ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου. 32

& tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos

καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου

* Qui — * Is autem dixit ei Domine, tecum paratus sum & in

ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, κύριε, μετά σου ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς 33

carcerem, & in mortem ire

φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι.

* Et — * Ille autem dixit Dico tibi, Petre, non cantabit hodie

ὁ δὲ εἶπε, λέγω σοι, πέτρε, οὐ μὴ φωνήσει σήμερον 34

‖ donec — gallus, ‖ priusquam ter abneges me nosse me.

ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.

Et dixit eis: Quando misi vos sine sacculo &

καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ 35

† aliquid defuit vobis? At — pera, & calceamentis, numquid † aliquo defuit? illi autem dixerunt

πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπον,

— nihil — Dixit ergo eis: Sed nunc ‡ habens sacculum,

οὐδενός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς, ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον 36

tollat, similiter & peram: & * non ‡ habens, vendat tunicam

ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον

suam, & † emat gladium. Dico enim vobis, quoniam

αὐτῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι 37

* quod — adhuc hoc ‡ scriptum * oportet impleri in me, hoc, Et cum

* est — ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό, καὶ μετὰ

‖ iniquis — ‖ reputatus est: etenim † quæ ide me, finem habent

† ea — ‖ sunt — ἀνόμων ἐλογίσθη· καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει.

* At — ‖ et — * Illi autem dixerunt: Domine, ecce gladii hic duo. Ille autem dixit

οἱ δὲ εἶπον, κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν 38

eis, Satis est

αὐτοῖς, ἱκανόν ὅτι

Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem

καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν 39

Oliuarum: secuti sunt autem illum & discipuli eius.

ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

† Et cum perueniset — † Factus autem ad locum, dixit illis: Orate

γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, προσεύχεσθε 40

‡ ne intretis — ‖ non intrare in tentationem. Et ipse auulsus est

μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη

‖ quantum — ab eis ‖ tanquam lapidis * iactum, & ponens genua orabat,

* iactus, & positis genibus — ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο,

Dicens: Pater, si vis transferre calicem istum à

λέγων, πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' 42

me, veruntamen non voluntas mea, sed tua fiat.

ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω.

Apparuit autem illi angelus de cælo confortans eum
43 ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν
Et factus in agonia ‖ intentius orabat ᵛ Factus est
44 καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσηύχετο· ἐγένετο
autem sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in
δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ
terram Et ‖ resurgens ab oratione, * venit ad
45 τὴν γῆν. καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς
discipulos ‖, invenit eos dormientes præ tristitia
τοὺς μαθητὰς, εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης
Et ait illis: Quid dormitis? ᵛ resurgentes orate
46 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε,
‖ ne intretis in tentationem. Adhuc autem eo lo-
47 ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. Ἔτι δὲ αὐτοῦ λα-
quente, ecce turba, & * dictus Iudas, unus ‖ duodecim,
λοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα,
antecedebat eos & appropinquavit Iesu ᵛ osculari eum. hoc
προήρχετο αὐτοὺς, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. τοῦτο
enim signum dederat ipsis: Quemcunque osculatus fuero, ipse est
γὰρ σημεῖον δεδώκει αὐτοῖς ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν·
At Iesus ‖ dixit illi: Iuda, osculo filium hu-
48 κρατεῖτε. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
minis tradis? Videntes autem qui erant ipsum ‖
49 θρώπου παραδίδως; Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ
futurum, dixerunt ei Domine, si percutiemus in gladio?
ἐσόμενον εἶπον αὐτῷ κύριε, εἰ παταξομεν ἐν μαχαίρᾳ,
Et percussit unus quidã ex illis seruum principis Sacerdotum,
50 καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως,
& amputavit eius auriculam dexteram Respondens autem
51 καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ
Iesus, ait: Sinite vsque hoc & ᵛ tangens auriculam
ὁ Ἰησοῦς εἶπε, ἐᾶτε ἕως τούτου· καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου
eius sanauit eum. Dixit autem Iesus ad
52 αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς
‖ accidentes ad se, principes Sacerdotum, & magistratus
παραγενομένους πρὸς αὐτὸν ἀρχιερεῖς, καὶ στρατηγοὺς τοῦ
templi, & seniores Quasi ad latronem existis cum gla-
ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλυθατε, μετὰ μα-
dijs & * ligni? Quotidie existente me cum
53 χαιρῶν καὶ ξύλων, καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ'
vobis in templo non extendistis manus in me sed
ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ· ἀλλ'
hæc vestra est hora, & potestas tenebrarum
αὕτη ὑμῶν ἐστιν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.
Comprehendentes autem eum duxerunt, & induxerunt ad domum
54 Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον εἰς τὴν οἰκίαν
principis Sacerdotum. at Petrus ‖ sequebatur ᵛ alonge
τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.
‖ Accendentibus autem ignem in medio ‖ aula & circumsi-
55 Ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς, καὶ συγκα-

ᵛ prolixius ᵛ Et
ti
‖ cùm surre-
xisset
* & veniret
ᵛ suos
ᵛ surgite,
‖ ne
* qui vocabatur
‖ de
ᵛ vt osculare-
tur
‖ autem
* hi
‖ erant quod
erat
ᵛ cùm tetigisset
‖ eos qui vene-
rant
* fustibus ᵛ Cùm
essem vobis-
cum
‖ vnà ᵛ eo
‖ Accensoque
igne

dentibus illis, ? *sedebat* Petrus in medio eorum
σαντων αυτῶν, ἐκαθητο ὁ πέτρος ἐν μέσῳ αυτῶν.
† *Videns autem eum* ancilla quædam sedentem ad lumen, &
ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ 56
* *attente* intuita eum, dixit Et hic cum illo erat
ἀτενίσασα αὐτῷ, εἶπε, καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν·
* *Is autem* negauit eum, dicens Mulier non noui illum.
ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸ λέγων, γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. 57
Et post pusillum, alius videns eum, dixit Et tu de illis
καὶ μετ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν, ἔφη, καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν 58
es at Petrus ‖ ait, ? Homo, non sum
εἶ. ὁ δὲ πέτρος εἶπεν, ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί.
Et † *interstante* quasi * *hora una* alius quidam affirmabat, di-
καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς, ἄλλος τὶς διϊσχυίζετο, λέ 59
cens ‖ *In veritate* & hic cum illo erat ? *etenim* Galilæus est
γων, ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν.
† Ait *autem* Petrus; Homo, * *non noui* quid dicis & con
εἶπε δὲ ὁ πέτρος, ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις· καὶ παρα- 60
tinuò adhuc loquente illo, cantauit gallus,
χρῆμα, ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ὁ ἀλέκτωρ
Et conuersus Dominus, respexit Petrum: & recor
καὶ στραφεὶς ὁ κύριος, ἐνέβλεψε τῷ πέτρῳ· καὶ ὑπε- 61
datus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat ei, Quia
μνήσθη ὁ πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι
prius ‖ *gallum cantare*, negabis me ter
πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς
Et egressus foras Petrus, fleuit amare
καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ πέτρος, ἔκλαυσε πικρῶς 62
Et viri ? *tenentes Iesum*, illudebant ei,
καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν ἰησοῦν, ἐνέπαιζον αὐτῷ, 63
credentes Et † *obuoluentes* eum, * percutiebant eos
δέροντες. καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἐπυνθάνοντο αὐτοῦ τὸ 64
faciem, & interrogabant eum, dicentes Prophetiza, quis
πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, προφήτευσον, τίς
est ‖ *percutiens* te? Et alia multa blasphemantes
ἐστιν ὁ παίσας σε, καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες 65
dicebant in eum Et vt factus est dies, ? *coactus est*
ἔλεγον εἰς αὐτόν. καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη 66
senatus plebis, † principes Sacerdotum & scribæ
το πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς
& duxerunt illum in concilium suum,
καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,
Dicentes Si tu es Christus, dic nobis * Ait *autem* illis
λέγοντες, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν. εἶπε δὲ αὐτοῖς, 67
Si vobis dixero, non credetis ‖ Si autem & inter
ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρω 68
rogauero, non respondebitis mihi, ? *aut* dimittetis
τήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε.
Ex † *nunc* erit filius hominis sedens à dextris
ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν 69

? erat

† Quem cum vidisset

* fuisset

† At ille

‖ autem ? O † interuallo facto * horæ vnius,

‖ Verè ? nam &

† Et * nescio

‖ quàm gallus cantet

? qui tenebant illum

† velauerunt * &

‖ qui percussit

? conuenerunt seniores

† &

* Et

‖ mihi

? neque

† hoc autem

virtutis Dei. Dixerunt autem omnes Tu ergo es filius
70 τ δωάμεως τ θ; ὁ δὲ εἶπον πάντες, σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς
Dei? * is autem ad eos ait Vos dicitis, quia ego sum
τ θ, ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγω εἰμι
‖ Illi autem dixerunt Quid adhuc ? opus testimonio? ipsi enim
71 οἱ δὲ εἶπον, τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας, αὐτοὶ γὰρ
audiimus de ore eius
ἠκούσαμεν ἀπὸ τ στόματ ⊙ αὐτ

CAP XXIII κγ΄.

Et surgens omnis multitudo eorum, duxit illum ad
1 Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν
Pilatum. Cœperunt autem accusare illum, dicentes: Hunc
2 Πιλάτον. ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτ, λέγοντες, τοῦτον
invenimus subvertentem gentem ‡, & prohibentem Cæsari
εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, κὴ κωλύοντα καίσαρι
tributa dare, * dicentem se Christum regem esse
φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶν.
At Pilatus ‖ interrogavit eum, dicens Tu es rex
3 ὁ δὲ Πιλάτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
Iudæorum? ? ille autem respondens ei, ait Tu dicis
τ Ἰουδαίων, ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ἔφη, σὺ λέγεις.
‡ At Pilatus dixit ad principes Sacerdotum, & turbas:
4 ὁ δὲ Πιλάτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, κὴ τοὺς ὄχλους,
* Nullam invento causam in homine hoc
οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τ ἀνθρώπῳ τούτῳ
‖ Illi autem invalescebant, dicentes, Quia commouet populum, docens
5 οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι ἀνασείει τ λαὸν, διδάσκων
per universam Iudæam, incipiens à Galilæa usque huc.
καθ' ὅλης τ Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τ γαλιλαίας ἕως ὧδε.
Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si ho-
6 Πιλάτ⊙ δὲ ἀκούσας γαλιλαίαν, ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄν-
mo Galilæus esset. Et ? cognoscens quod de pote-
7 θρωπος γαλιλαῖός ἐστι. κὴ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τ ἐξου-
state Herodis esset, remisit eum ad Herodem, ‡ existentem &
σίας ἡρῴδ ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρῴδην, ὄντα καὶ
ipsum in Hierosolymis in illis diebus
αὐτὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις τ ἡμέραις.
At Herodes * videns Iesum, gaudens est valdè erat enim ‖ volens
8 ὁ δὲ ἡρῴδης ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν ἦν γὰρ θέλων
ex multo ? videre eum, ‡ propter audire multa de eo & spe
ἐξ ἱκανῶ ἰδεῖν αὐτ, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτ κὴ ἤλ-
ralat aliquod signum videre ab eo * factum.
πιζε τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτ γινόμενον
Interrogabat autem eum in sermonibus multis: ‖ ipse autem nihil
9 ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς αὐτὸς δὲ οὐδὲν
respondebat illi. Stabant autem principes Sacerdotum
10 ἀπεκρίνατο αὐτῷ. εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς
& Scribæ constanter accusantes eum.
κὴ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτ.

* Qui
‖ At
? desideramus testimonium?
duxerunt
‡ nostram,
* &
‖ autem
? at
‡ Ait autem
* Nihil causæ
‖ At
? vt cognouit
‡ qui & ipse erat
* autem viso Iesu
‖ cupiens
‡ eo quod audiret fieri
‖ at
‡ Nihil

† Sprevit
* exercitu suo
‖ Illusit indutum veste alba &
† ad Pilatum. Et

† nam antea inimici erant adinuicem

Φρουτάρχω
* conuocatis principibus magistratibus, & plebe,

† ex his, in quibus

† nam

* Emendatum

‖ diem
† Exclamauit
† simul
* dicens,
‖ &

† autem
† ad eos,

‖ At

* mali
‖ inuenio

† corripiam
† &
* At

‖ ve crucifigeretur
† at

† eum qui missus fuerat

† Nihil facens autem illum Herodes cum * exercitibus
ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρῴδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν 1
suis, & ‖ illudens, amictens eum vestem † splendidam, re
αὐτὸν, καὶ ἐμπαίξας πέμψαντα ἀνέπεμψεν τῷ Πιλάτῳ. 11
miſit † eum Pilato. Facti ſunt autem amici Hiſq;
ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ, τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρῴδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων· † προϋ
Hilarus & Herodes in ipſa die cum inuicem † pracris
πῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. 12
terant enim in inimicitia exiſtentes ad ſeipſos
Pilatus autem * conuocans principes ſacerdotum, & ‖ ma
Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρ 13
giſtratus & populum, Dixit ad illos: Obtuliſtis
χοντας καὶ τὸν λαὸν, ἔφη πρὸς αὐτούς, προσηνέγκατέ 14
mihi hominem hunc quaſi auertentem populum & ecce ego
μοι † ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαὸν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ
coram vobis interrogans, nullam inueni in homine iſto
ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ
cauſam, † quarum accuſatis aduerſus eum. Sed neque Herodes
αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε † κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδὲ Ἡρῴδης 15
† remiſit enim vos ad illum, & ecce nihil dignum morte
ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου
eſt actum ei. * Caſtigans ergo illum dimittam.
ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.
Neceſſe autem habebat dimittere eis per ‖ feſtum, vnum 16
ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα.
† Exclamarunt autem † vniuerſa turba, dicentes: Tolle hunc, ‖ dimitte 17
ἀνέκραξαν δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον
autem nobis Barabbam: Q. erat propter ſeditionem quandam 18
δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν. ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινὰ
factam in ciuitate, & homicidium, miſſus in carcerem. 19
γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον, βεβλημένος εἰς φυλακήν.
Iterum † ergo Pilatus adloquutus eſt ‖, volens dimittere
πάλιν οὖν ὁ Πιλᾶτος προσεφώνησε θέλων ἀπολῦσαι τὸν 20
Ieſum. ‖ Illi autem ſuccłamabant, dicentes: Crucifige,
Ἰησοῦν. οἱ δὲ ἐπεφώνουν λέγοντες, σταύρωσον, 21
crucifige eum. * Ille autem tertiò dixit ad illos: Quid
σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς, τί 22
enim * malum fecit iſte? nullam cauſam mortis ‖ inueni in eo
γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ·
† caſtigans ergo illum † dimittam. * Illi autem inſtabant
παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. οἱ δὲ ἐπέκειντο 23
vocibus magnis, poſtulantes ‖ eum crucifigi, & inualeſcebant
φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατίσχυον
voces eorum, & principum Sacerdotum. † at Pilatus
αἱ φωναὶ αὐτῶν, καὶ τῶν ἀρχιερέων. ὁ δὲ Πιλᾶτος 24
adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimiſit autem
ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν· ἀπέλυσε δὲ 25
illis † proper ſeditionē & homicidium * miſſum in carcerem
αὐτοῖς τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς † φυλακὴν,

quē petebant: ‖ Iesum ‖ tradidit voluntati eorum.
ὃν ἠτοῦντο τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν.

‖ verò

Et cum abducerent eum, † *apprehendentes* Simonem quendam ‡ Cyre-
† apprehende-runt
26 καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτὸν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνός τινος Κυρη-
naum venientem * *ab agro* imposuerunt illi crucem portare
ναίου ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέ-
post Iesum. Sequebatur autem ‖ illum multa turba
ρειν ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ. ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆ-
populi, & mulierum, quæ & plangebant, & lamentabantur eum.
θος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν, αἱ καὶ ἐκόπτοντο, καὶ ἐθρήνουν αὐτόν.
Conversus autem ad illas Iesus, dixit: Filiæ Hieru-
27 28 στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε, Θυγατέρες Ἰερου-
salem, † *ne flete* super me, sed super vosipsas flete, & † nolite flere
σαλὴμ, μὴ κλαίετέ ἐπ' ἐμὲ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ
super filios vestros. Quoniã ecce venient dies, in quibus dicent:
29 ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι,
Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ
μακάριαι αἱ στεῖραι, καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ
non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus:
30 οὐκ ἔθρεψαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι,
Cadite super nos: & collibus, Operite nos.
† πέσετε ἐφ' ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς, καλύψατε ἡμᾶς.
† πίπτω
Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid
31 ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί
fiet? Ducebantur autem & alii duo ‡ *malefici* cum eo
γένηται. ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ
‡ nequam
32 * *tolli.*
Et postquam ‖ *abierunt* in locum † *ve-*
33 ἀναιρεθῆναι. καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν κα-
† nerunt
latum Calvariæ, ibi crucifixerunt eum, & ‡ *malefactores*, *hunc*
λούμενον Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν, καὶ τοὺς κακούργους, ὃν
quidem à dexteris, * *hunc autem* à sinistris.
μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν.
At Iesus ‖ dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid
34 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε, πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί
faciunt. Dividentes verò vestimenta eius miserunt † *sortem*
ποιοῦσι. διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον.
Et stabat populus spectans: ‡ deridebant * *eum* & principes
35 καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες
cum eis, dicentes: Alios ‖ *servavit*, *fructus scripsum*, si hic
σὺν αὐτοῖς, λέγοντες, ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός
est Christus Dei electus. Illudebant autem ei &
ἐστιν ὁ χριστὸς τοῦ θεοῦ ὁ ἐκλεκτός. ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ
36 milites accedentes, & acetum offerentes ei:
στρατιῶται προσερχόμενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ
Et dicentes: Si tu es rex Iudæorum, * *serva* tetipsum.
37 καὶ λέγοντες, εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν.
Erat autem & superscriptio scripta super eum literis
38 ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν
Græcis, & ‖ *Romanis*, & Hebraicis: HIC
ἑλληνικοῖς, καὶ ῥωμαϊκοῖς, καὶ ἑβραϊκοῖς· ΟΥΤΟΣ

† apprehende-runt
‡ Cyreneusem
* de villa, &
‖ post
† nolite flere
† πίπτω
‡ nequam
* vt interfice-rentur.
‖ venerunt
† qui vocatur Calvariæ
‡ latrones, unum
‖ & alterum
‖ autem
† sortes
‡ & * eum
‖ salvos fecit, salvum fecit
* salvum fac
‖ Latinis,

EST REX IV

ΕΣΤΙΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥ

DAEORVM Vnus autem ? *pendentium* malefactorum

ΔΑΙΩΝ. εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων 39

blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, † *serua* temetipsum &

ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν καὶ

nos. Respondens autem alter increpabat eum, dicens:

ἡμᾶς. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων, 40

Neque times tu Deum, quod in eadem damnatione es?

οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ,

Et nos quidem iustè: digna † *enim eorum qua fecimus* reci-

καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμ- 41

pimus: hic verò nihil ? *insolens* egit. Et dicebat

βάνομεν οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε 42

† *Iesu*: Memento mei Domine, cùm veneris in regnum tuum.

τῷ Ἰησοῦ, μνήσθητί μου κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi, Hodie mecum

καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ 43

eris in paradiso. Erat autem ferè hora sexta, & tenebræ

ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος 44

factæ sunt in vniuersam terram, vsque in horam nonam. Et obscu-

ἐγένετο ἐφ' ὅλην γῆν, ἕως ὥρας ἐνάτης καὶ ἐσκο- 45

ratus est Sol, & scissum est velum templi medium.

τίσθη ὁ ἥλιος καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.

Et clamans voce magna Iesus, ait: Pater, in manus

καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πάτερ, εἰς χεῖράς 46

tuas commendabo spiritum meum. & hæc dicens expirauit.

σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν.

Videns autem Centurio * factum, glorificauit Deum,

ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξασε τὸν θεὸν, 47

dicens: Verè homo hic iustus erat. Et ‖ *omnes*

λέγων, ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. καὶ πάντες 48

simul accedentes turba ad spectaculum istud, ? *spectantes*

οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωρήσαντες

facta, percutientes suas *pectora*, reuertebantur

τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον.

Stabant autem omnes noti eius alongè, & mulieres

εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες 49

quæ † *secutæ* eum à Galilæa videntes hæc

αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ὁρῶσα ταῦτα.

Et ecce vir nomine Ioseph, * *consiliarius existens*, vir

καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσὴφ, βουλευτὴς ὑπάρχων, ἀνὴρ 50

bonus, & iustus. Hic non erat *suffragatus*

ἀγαθὸς, καὶ δίκαιος. οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος 51

consilio & ? *actioni* eorum ab Arimathæa ciuitate

τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν, ἀπὸ ἀριμαθαίας πόλεως τῆς

† *Iudæorum*, qui expectabat & ipse regnum Dei.

Ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ·

Hic * *accedens Pilato* petiit corpus Iesu.

οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. 52

? de his qui pendebant latronibus.

† saluum fac

* nam ‖ factis

? malè gessit.

† ad Iesum.

* accessit ad Pilatum, &

† erant

* qui erat decurio,

‖ consenserat

? actibus

† Iudæa,

Et ‖ deferens ipsum, involuit id ? sindone, & posuit ‡id
53 καὶ καθελὼν αὐτὸ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ
‖ depositum
? in ‡ cum
in monumento excisо, * ubi non erat nondum nemo positus ?
*in quo nondum quisquam
? fuerat
ἐν μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος.
Et dies erat parasceues, & sabbatum illucescebat.
54 καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευὴ, καὶ Σάββατον ἐπέφωσκε.
Subsecutæ autem ‡ mulieres, quæ * fuerant venien-
‡ & *venerant
55 κατακολουθήσασαι δὲ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι
tes cum eo de Galilæa viderant monumentum & ‖ ut positum erat corpus eius.
αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ
‖quemadmodum
? Reuersæ autem paraue-
ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ· ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοί-
56 runt aromata & vnguenta & quidem sabbato ‡ quieuerunt
? Et reuerentes
‡ silerunt
μασαν ἀρώματα καὶ μύρα· καὶ τὸ μὲν Σάββατον ἡσύχασαν
secundùm mandatum
κατὰ τὴν ἐντολήν.

CAP XXIIII κδ'.

At vos * sabbatorum diluculo ‖ profundo venerunt ad monumen-
* autè sabbati
‖ valde
1 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέος ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆ-
tum, portantes quæ parauerant aromata, & quædam cum eis
μα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς
? Et
? Inuenerunt autem lapidem reuolutum à monumento
ἀπὸ κυλίω
2 εὗρον δὲ τὸν λίθον †ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου
Et ingressæ non inuenerunt corpus Domini Iesu
3 καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ
‡ dum mente consternatæ essent
Et factum est ‡ in dubitare eas de isto, & ecce duo
4 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ δύο
*steterunt secus illas in veste fulgenti. Cum timerent autem, & declinarent
viri * adstiterunt eis in vestibus fulgentibus
ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθῆσιν ἀστραπτούσαις.
Timentibus autem illis, & inclinantibus vultum
5 ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον
in terram dixerunt ad illas Quid quæritis
? qualiter
viuentem cum
εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς, τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν
mortuis? Non est hic sed surrexit recordamini ? vt lo
6 νεκρῶν, οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη· μνήσθητε ὡς ἐλά-
‡ cùm adhuc esset
cutus est vobis ‡ adhuc existis in Galilæa, Dicens, Quia
7 λησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ λέγων, ὅτι
oportet filium hominis tradi in manus hominum
δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων
peccatorum & crucifigi, & tertia die resurgere
ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.
Et recordatæ sunt verborum eius.
8 καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ.
Et * reuersæ à monumento, nuntiauerunt hæc
*regressæ
9 καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα
omnia ‖ vndecim, & omnibus cæteris Erant autem
‖ illis
10 πάντα τοῖς ἕνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς ἦσαν δὲ ἡ
Magdalene Maria, & Ioanna, & Maria Iacobi, & cæte
μαγδαληνὴ μαρία, καὶ ἰωάννα, καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ αἱ λοι-

† quæ erant

τα † com eis, quæ dicebant ad Apostolos hæc
ταῦτα πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα.
Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba
καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα 11

‡ ista *autem

ταῦτα, καὶ ἠπίστουν αὐτοῖς
eram & non crediderunt illis At Petrus * surgens cucurrit
ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν 12

‖ vidit

ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα
ad monumentum, & procumbens ‖ videt linteamina posita
ὀθόνια μόνα καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.
sola & abiit, † apud se mirans ‡ factum
Et ecce duo ex illis * erant euntes in ipsa die
καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ 13

* ibant

‖ castellum, quod erat in spatio stadiorum † nomine

in ‖ vicum distantem stadia sexaginta ab Hierusalem, † cui
εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, ᾗ
nomen Emmaus Et ipsi loquebantur ad inuicem
ὄνομα Ἐμμαούς. 14
καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους

‡ his quæ acciderant

de omnibus ‡ eventis his. Et factum est * in
περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 15

* dum fabularentur, & secum quærerent,

colloqui ipsos & conquirere, & ipse Iesus appropinquans
ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας

§ autem

ibat cum illis At oculi ‖ illorum tenebantur
συνεπορεύετο αὐτοῖς. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο 16

† ne agnoscerent

† Et * sunt

† non agnoscere eum Ait autem ad illos Qui*
τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, τίνες 17

‖ Et

sermones hi quos confertis ad inuicem ambulantes, &
οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ
estis tristes? ‖ Respondens autem vnus cui nomen Cleo-
ἐστὲ σκυθρωποί, ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς ᾧ ὄνομα Κλεό- 18

† et

pas, dixit † ad eum Tu solus † peregrinaris Hierusalem, & non
πας, εἶπε πρὸς αὐτὸν, σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ
* peregrinus es in

cognouisti * facta in illa in diebus hi ?
ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις.
‖ Et dixit eis: Quæ? Illi autem dixerunt ei Quæ de Iesu
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ 19

‖ Quibus ille † Et

Nazareno qui fuit vir Propheta, potens in opere &
Ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ
sermone coram Deo & omni populo ‖ Quomodo
λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ ὅπως τε
tradiderunt eum summi sacerdotes, & principes nostri in damnationē 20

‖ Et

παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα
mortis, & crucifixerunt eum Nos autem sperabamus quia
θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι 21

* redem ptorus ‖ & nunc super hæc omnia, tertia dies est † quod

ipse esset * futurus redemere Israel ‖ sed & cum omnibus
αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ· ἀλλὰ γε σὺν πᾶσι
his tertiam hanc † dum agis hodie, † ex quo hæc
τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα
facta sunt Sed & mulieres quædam ex † nobis terruerunt
ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν 22

† nostris

* quæ ante lucem fuerunt ‖ inuenta

nos * facta anteluciana ad monumentum Et non ‖ inuenientes
ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον καὶ μὴ εὑροῦσαι 23

corpus

corpus eius, venerunt, dicentes † & visionem angelorum vi-
τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγουσι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρα-
disse, qui dicunt eum viuere Et abierunt quidã ‡ eorũ qui cum
24 κέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν
nobis, ad monumentum, & inuenerunt ita sicut & mulieres
ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτω καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες
dixerunt ipsum vero non viderunt Et ipse dixit ad eos:
εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτούς,
25 O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ
ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς
locuti sunt Prophetæ! Nonne hæc oportuit pati
26 ἐλάλησαν οἱ προφῆται οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν
Christum & ‖ intrare in gloriam suam? Et incipiens
27 Χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξάμενος
à Moyse, & ab omnibus Prophetis, interpretabatur
ἀπὸ μωσέως, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, † διηρμήνευεν
illis in omnibus scripturis quæ de ipso ¶
αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ.
Et appropinquauerũt ‡ ad vicum quò ibant, & ipse
28 καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς
se finxit longius ire Et coëgerunt
29 προσεποιεῖτο πορρωτέρω πορεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο
illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam ‖ ad vesperam est, &
αὐτὸν, λέγοντες, μεῖνον μεθ' ἡμῶν ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν, καὶ
* inclinata dies & intrauit ad manendum cum illis
κέκλικεν ἡ ἡμέρα καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς.
Et factum est ‖ in discumbere ipsum cum eis, ¶ accipiens
30 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν
panem ‡ benedixit, * & frangens porrigebat illis
τὸν ἄρτον εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς.
‖ Eorum autem aperti sunt oculi, & cognouerunt eum
αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν
31 & ipse ¶ non apparens factus est ab eis Et dixerunt ad
καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ εἶπον πρὸς
32 inuicem Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, ‡ vt loqué-
ἀλλήλους, οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλά-
retur nobis in via & vt aperiret nobis scripturas?
λει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς;
Et surgentes eadem hora, regressi sunt in Hierusalem,
33 καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλὴμ,
& inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis ¶,
34 καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς,
Dicentes, Quod surrexit Dominus vere, & ‖ visus est Simoni:
λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως, καὶ † ὤφθη Σίμωνι.
Et ipsi enarrabant quæ * in via, & quomodo ‖ agnitus est eis
35 καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς
in fractione panis ¶ Hæc autem ipsis loquentibus,
36 ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων,
& ipse Iesus stetit in medio eorum, & dicit eis
καὶ αὐτὸς ὁ ἰησοῦς † ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς,

corpore
¶ se etiam
‡ ex nostris

* inuenerunt

Lita,

διηρμήνευεν
¶ erant

‡ castello

‖ aduesperas-cit
* inclinata est

‖ dum recumberet
¶ accepit
‡ &
* ac fregit, &

‖ Et

¶ euanuit ex oculis eorum
‡ dum

¶ erant,

‖ apparuit
ὅπως vel ὁρᾷω
* gesta erant
‖ cognouerunt eum
¶ Dum autem hæc loquuntur,
ἔστη

Pax vobis ‡ Conturbati verò & conterriti *facti*,
εἰρήνη ὑμῖν· πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι 37
existimabant ‖ spiritum videre. Et dixit eis: Quid tur-
ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί τετα- 38
bati estis, & *quare* cogitationes ascendunt in
ραγμένοι ἐστὲ, καὶ διατί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς
corda vestra? Videte manus meas, & pedes
καρδίαις ὑμῶν, ἴδετε τὰς χεῖράς μου, καὶ τοὺς πόδας 39
meos quia ipse ego sum palpate *me*, & videte: quia spiritus
μου ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι· ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε ὅτι πνεῦμα
carnem & ossa non habet, sicut me videtis ? *habentem.*
σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα
Et hoc * *dicens* ostendit eis manus & pedes
καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας 40
Adhuc aute non credentibus illis præ gaudio & mirenti-
ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς, καὶ θαυμαζόν- 41
bus, dixit *eis* Habetis aliquid ‖ *refulentum* hîc?
των, εἶπεν αὐτοῖς, ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε;
? Illi *autem* obtulerunt ei piscis assi partem, & ‡ *de apia*
οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισ- 42
rio favo. Et * *sumens* coram eis ‖ *edit*
σίου κηρίου· καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγε. 43
? Dixit *autem* ‡ *eis* Hæc * verba quæ locutus sum ad vos‖
εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς 44
adhuc *existens* vobiscum, quoniam ? *oportet* impleri omnia
ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ
‖ scripta in lege Moysi & Prophetis, & Psalmis
γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ μωσέως καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς
de me. Tunc aperuit ‡ *ipsorum* sensum, * *ad intelligendum*
περὶ ἐμοῦ τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι 45
scripturas Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est,
τὰς γραφάς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτω γέγραπται, 46
& sic oportebat pati Christum, & resurgere a mortuis
καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν
tertia die Et prædicari in nomine
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι 47
eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, ‖ *in-*
αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἀρ-
cipientem ab Hierosolyma Vos autem estis testes horum
ξάμενον ἀπὸ ἱερουσαλήμ· ὑμεῖς δέ ἐστε μάρτυρες τούτων. 48
Et ecce ego mitto promissum Patris mei
καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου 49
in vos Vos autem sedete in ciuitate *Hierusalem*, quoadvsque
ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ
induamini virtutem ex alto Eduxit autem eos
ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς 50
foras *usque* in Bethaniam & ? *sustollens* manus suas benedixit
ἔξω ἕως εἰς βηθανίαν καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν
eis Ex factum est *in benedicere* eum illis, *discessit* est
αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη 51

* ‡ ego sum, nolite timere.
‖ se
? habere
‡ cùm * dixisset,
‖ quod manducetur
? At ‡ fauum mellis * cùm manducasset
‖ *sumens* reliquias dedit eis
? Et ‡ ad eos, * sunt ‖ cum essem ? necesse est ‖ quæ sunt
‡ illis * vt intelligerent
‖ incipientibus
? eleuatis manibus suis, ‡ dum benediceret * recessit

ab eis, & ferebatur in cælum
52 ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν
adorantes eum, regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno
προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης
Et erant semper in templo, laudantes & benedicentes
53 καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες
Deum Amen
τὸν θεόν. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundùm Lucam,

FINIS.

SECVNDVM IOANNEM

TO KATA IΩANNHN

SANCTVM EVANGELIVM.

ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

CAPVT PRIMVM.

IN principio erat Verbum & Verbum
1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος
erat apud Deum, & Deus erat
ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ
Verbum. Hoc erat in principio
2 λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ
apud Deum Omnia per
3 πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι'
ipsum facta sunt, & sine ipso factum
αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγέ- nihil,
est neque vnum, quod factum est In ipso vita erat, & vita
4 νετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ
erat lux hominum Et lux in tenebris
5 ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ
lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt
φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.
Fuit homo missus à Deo * nomen ei * cui erat
6 Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ
Ioannes Hic venit in testimonium, vt testa- testimonium
7 Ἰωάννης· οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυ- perhiberet
timonium de lumine, vt omnes crederent per illum
ρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ.

Non

Non erat ille lux, sed vt testaretur de lumine
οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. 8
Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem
Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον 9
venientem in * mundum. In mundo erat, &
ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ 10
mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit.
κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.
* hunc
In propria venit & propri eum non receperunt
εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. 11
Quotquot autẽ receperunt eum, dedit eis potestatem filios
Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα 12
Dei fieri, credentibus in nomine eius
Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque
οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ 13
ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.
ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.
Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidi-
Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεα- 14
mus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a Patre,
σάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός,
plenum gratiæ & veritatis. Ioannes testatur de
πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ
testimonium perhibet
ipso & clamauit, dicens: Hic erat quem dixi: Post me
* Qui post
αὐτοῦ καὶ κέκραγε, λέγων, οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω μου 15
venturus est,
veniens, ante me factus est: quia prior me erat.
ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν
Et ex plenitudine eius nos omnes accepimus, &
καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ 16
gratiam pro gratia. Quia lex per Moysen
χάριν ἀντὶ χάριτος· ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως 17
data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.
ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ ἐγένετο.
qui est
Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus filius existens in
Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς 18
sinum Patris, ipse enarrauit.
τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.
Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt
Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου ὅτε ἀπέστειλαν οἱ 19
* ab Iudæi * ex Hierosolymis sacerdotes & Leuitas, vt interrogarent
Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν
eum, Tu quis es? Et confessus est, & non nega-
αὐτὸν, σὺ τίς εἶ; Καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνή- 20
uit: & confessus est, Quia non sum ego Christus.
σατο· καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός.
dixit
Et interrogauerunt eum, Quis ergo? Elias es tu? & dixit,
Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, τί οὖν; Ἠλίας εἶ σύ; καὶ λέγει, 21
Non sum. Propheta es tu? & respondit: Non.
οὐκ εἰμί. Ὁ προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, οὔ.

Dixerunt ergo ei: Quis es, vt reſponſum demus mi-
22 εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς εἶ, ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμ- his qui miſe-
rant
ψασιν ἡμᾶς, τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ;
tentibus nos? quid dicis de teipſo?
Ait: Ego vox clamantis in deſerto, Dirigite
23 ἔφη· ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε
viam Domini, ſicut dixit Eſaias propheta.
τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης.
Et * miſſi erant ex Phariſæis
24 καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων. * qui fuerant
Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas,
25 καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί οὖν βαπτίζεις,
ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta?
εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς οὔτε Ἠλίας, οὔτε ὁ προφήτης;
Reſpondit eis Ioannes dicens: Ego baptizo in aqua.
26 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης, λέγων, ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι·
Medius autem veſtrum ſtetit quem vos ‖ non noſtis: Ipſe eſt
27 μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· αὐτός ἐστιν ‖ neſcitis
† ille poſt me venturus, qui ante me factus eſt, cujus ego non † qui eſt
ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, οὗ ἐγὼ οὐκ
ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam calceamenti.
εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος.
Hæc in Bethania facta ſunt trans Iordanem, vbi erat
28 ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν
Ioannes baptizans. † Poſtridie conſpicit Ioannes ‡ Alter die
29 Ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύριον βλέπει Ἰωάννης videt
Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce agnus
τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ
Dei, * tollens peccatum mundi. Hic eſt * ecce qui tol-
30 Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. οὗτός ἐστιν lit peccata
de quo ego dixi, Poſt me venit vir qui ante me
περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου
factus eſt: quia prior me erat. Et ego ‖ non ſciebam
31 γέγονεν ὅτι πρῶτός μου ἦν· κἀγὼ οὐκ ἤδειν eum: ſed vt manifeſtetur † Iſrael, propter ‡ hoc veni ego † in ‡ ea
αὐτόν· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ
in aqua baptizans. Et * teſtatus eſt Ioannes * teſtimonium
32 ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης, perhibuit
dicens: Quia vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam
λέγων, ὅτι † τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περι- Θεασομαι
ſtam de cœlo; & manſit ſuper eum. Et ego ‖ non
33 στερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν· κἀγὼ οὐκ ‖ neſciebam
ſciebam eum, ſed † mittens me baptizare in aqua, ille † qui miſit
ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός
mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem
μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον, καὶ μένον
ſuper eum, hic eſt † baptizans in Spiritu ſancto.
ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. † qui baptizat
Et ego vidi, & * teſtatus ſum quia hic eſt filius * teſtimonium
34 κἀγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς perhibui

Dei

‖ Altera die

Dei ‖ *Postridie* iterum stabat Ioannes, &
τῦ θεῦ τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ ἰωάννης, καὶ 35
ex discipulis eius duo Et respiciens Iesum
ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτῦ δύο καὶ ἐμβλέψας τῷ ἰησοῦ 36
ambulantem, dicit Ecce agnus Dei
περιπατοῦντι, λέγει, ἴδε ὁ ἀμνὸς τῦ θεοῦ
Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & se-
καὶ ἤκουσαν αὐτῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκο- 37
cuti sunt Iesum Conversus autem Iesus, & vi-
λούθησαν τῷ ἰησοῦ στραφεὶς δὲ ὁ ἰησῦς, καὶ θεασά 38
dens eos sequentes ?, dicit eis, Quid quæritis? ‖ *illi*
μενος αὐτὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, τί ζητεῖτε ; οἱ
autem dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpretatum, Magister)
δὲ εἶπον αὐτῷ, ῥαββὶ, ὁ λέγε) ἑρμηνεύόμενον, διδάσκαλε,
ubi * *manes?* Dicit eis: Venite & videte venerunt
ποῦ μένεις, λέγει αὐτοῖς, ἔρχεσθε καὶ ὄψεσθε. ἦλθον 39
& viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die il-
καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκεί-
lo hora erat quasi decima Erat ‖ Andreas frater
νην ὥρα ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς 40
Simonis Petri, unus ex duobus ? *audientibus* à Ioanne,
σίμωνος πέτρυ, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ ἰωάννυ,
& ‡ *secutus* eum Invenit hic * *primus*
καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. εὑρίσκει οὗτος πρῶτος
fratrem ‖ *proprium* Simonem, & dicit ei Invenimus
τὸν ἰδιον ἀδελφὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ, εὑρήκαμεν τὸν 41
Messiam, quod est interpretatum, Christus Et adduxit eum
μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον ὁ χριστός. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν 42
ad Iesum Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon
πρὸς τὸν ἰησῦν ἐμβλέψας δὲ αὐτῷ ὁ ἰησῦς, εἶπε, σὺ εἶ σίμων
filius Iona tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus
ὁ υἱὸς ἰωνᾶ. σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος.
? *Postridie* voluit exire in Galilæam, & inve-
τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρί- 43
nit Philippum, & dicit ei Iesus: Sequere me
σκει φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησῦς, ἀκολούθει μοι.
Erat autem Philippus à Bethsaida, ex civitate An
ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδὰ, ἐκ τῆς πόλεως ἀν- 44
dreæ & Petri Invenit Philippus Nathanael
δρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τὸν ναθαναὴλ, 45
& dicit ei: Quem scripsit Moyses in lege, & Prophetæ,
καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται,
invenimus Iesum filium Ioseph illum à Nazareth
εὑρήκαμεν ἰησῦν τὸν υἱὸν τῦ ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρέτ.
‡ A * *boni*
Et dixit ei Nathanael: ‡ Ex Nazareth potest aliquid * *bonum*
καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναὴλ, ἐκ ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν 46
esse? dicit ei Philippus: Veni, & vide. Vidit Iesus
εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος, ἔρχου, καὶ ἴδε. εἶδεν ὁ ἰησῦς 47
Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce ve-
τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτῦ, ἴδε ἀλη-

τῶς

re Israëlita, in quo dolus non est
48 θῶς ἰ Ισραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ Να-
thanael: Vnde me nosti? Respondit Iesus, & ‖ dixit
θαναὴλ, πόθεν με γινώσκεις, ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν
ei ? Ante te Philippum vocare existentem sub ficu,
αὐτῷ, πρὸ τοῦ σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν,
vidi te Respondit Nathanael, & ait ei: Rabbi,
49 εἶδόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ῥαββὶ,
tu es filius Dei tu es rex Israel
σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ.
Respondit Iesus, & dixit ei Quia dixi tibi, Vidi te
50 ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε
sub ficu, credis? ‖ maiora his videbis
ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις, μείζω τούτων ὄψει.
Et dicit ei Amen, amen dico vobis, Amodò videbitis
51 καὶ λέγει αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε
cælum apertum, & angelos Dei ascendentes
τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας
& descendentes supra filium hominis
καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

CAP. II. C'.

Et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Gali
1 Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν κανὰ τῆς γαλι-
lææ & erat mater Iesu ibi Vocatus est autem &
2 λαίας· καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ
Iesus & discipuli eius ad nuptias Et deficiente
3 ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον καὶ ὑστερήσαντος
vino dicit mater Iesu ad eum, Vinum non habent
οἴνου λέγει ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτόν, οἶνον οὐκ ἔχουσι.
Dicit ei Iesus Quid mihi & tibi ‖ mulier? nondum venit
4 λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοί γύναι, οὔπω ἥκει ἡ
hora mea Dicit mater eius ministris, Quodcunque
5 ὥρα μου λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅ, τι ἂν
dixerit vobis facite Erant autem ibi hydriæ lapideæ sex
6 λέγῃ ὑμῖν ποιήσατε ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ
positæ secundùm purificationem Iudæorum, capientes singulæ me-
κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ με-
tretas ? duas vel ‖ tres Dicit eis Iesus: Implete
7 τρητὰς δύο ἢ τρεῖς λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμίσατε
hydrias aqua & impleverunt eas vsque ad summum
τὰς ὑδρίας ὕδατος καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω
Et dicit eis Haurite nunc, & ferte architri-
8 καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρι-
clino & tulerunt Vt autem gustavit architriclinus
9 κλίνῳ· καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος
aquam vinum factam & non sciebat vnde esset at mi-
τὸ ὕδωρ οἶνον γεγονὸς καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν, οἱ δὲ διά-
nistri ‖ sciebant ? haurientes aquam vocat sponsum
κονοι ἤδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ

‖ dixit

? Prius quàm te Philippus vocaret, cum esses

‖ plus

‖ autem
? qui hauserant
ἀντλάω

archítriclinus, Et dicit ei: Omnis homo pri-
ἀρχιτρίκλινῳ, καὶ λέγει αὐτῷ, πᾶς ἄνθρωπος πρῶ- 10
mum bonum vinum ponit & cùm inebrieti fuerint, tunc † minus
τον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν † μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω
tu * seruasti bonum vinum vsque ‖ nam Hoc fecit
σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. Ταύτην ἐποίησε 11
initium signorum Iesus in Cana Galilææ, &
τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ
manifestauit gloriam suam & crediderunt in eum di-
ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μα-
scipuli eius Post hoc descendit in Capharnaum, ipse
θηταὶ αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καφαρναοὺμ, αὐτὸς 12
& mater eius, & fratres eius & discipuli eius,
καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
& ibi manserunt non multis diebus Et propè erat
καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας. Καὶ ἦγγυς ἦν τὸ 13
Pascha Iudæorum, & ascendit in Hierosolymam Iesus
πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἰεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς
Et inuenit in templo vendentes boues, & oues,
καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας, καὶ πρόβατα, 14
& columbas, & numularios sedentes
καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους.
Et † *faciens* flagellum ‡ *ex* funiculis omnes eiecit
καὶ ποιήσας φραγέλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν 15
‡ *de* templo & oues* & boues, & numulariorum
ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν
effudit ‖ *mouetam*, & mensas subuertit
ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε
Et ♀ columbas ‡ *vendentibus* dixit Auferte ista hinc
καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν· ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν· 16
* *ne facite* domum Patris mei domum ‖ *mercatus*
μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου.
Recordati sunt verò discipuli eius quia scriptum est
ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, ὁ 17
Zelus domus tuæ comedit me. Responderunt ergo
ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεταί με. ἀπεκρίθησαν οὖν 18
Iudæi, & dixerunt ei Quod signum ostendis nobis, quia hæc
οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα
facis? Respondit Iesus & dixit eis: Soluite
ποιεῖς; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, λύσατε 19
templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.
τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.
Dixerunt ergo Iudæi Quadraginta & sex annis ædifica-
εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, τεσσεράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδο- 20
tum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?
μήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν;
Ille autem dicebat de templo corporis sui.
ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. 21
Cùm ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius
ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 22

† id quod deterius esse
μεθύω
*autem ‖adhuc

† cùm feciſſet
queſi
‡ de * quoque

‖ as,

♀ his qui ‡ vendebant

* & nolite facere
‖ negotiationis.

qui a

quia hæc dicebat *vt* & crediderunt scripturæ, & sermoni
ὅτι τοῦτο ἔλεγεν αὐτοῖς καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ
quem dixit Iesus. Cùm autem esset *in* Hierosolymis
23 ὃν εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις
in Pascha in *festo*, multi crediderunt in nomine * die
ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα
eius, videntes eius signa quæ faciebat
αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.
Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, ‖ *propter* ‖ eo quòd ipse
24 αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ
ipsum nosse omnes Et quia non opus † *haberet* † erat ei,
25 αὐτὸν γινώσκειν πάντας· καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν,
vt quis ‡ *testimonium* de homine ipse enim sciebat quid ‡ testimonium
ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί perhiberet
esset in homine
ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

CAP. III γ'

Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus * *nomen* * nomine,
1 Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα
ei, princeps Iudæorum. Hic venit ad Iesum
2 αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων· οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν
nocte, & dixit ei: Rabbi scimus quia à Deo venisti
νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ῥαββί, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας
Magister: nemo enim hæc signa potest facere quæ
διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ
tu facis, ‖ *si non fuerit* Deus cum eo. Respondit Ie-
σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ Ἰη-
sus, & dixit ei: Amen amen dico tibi, ‖ *si non* quis natus ‖ nisi
σοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννη-
fuerit † *desursum*, non potest videre regnum Dei † denuò,
θῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν † βασιλείαν † θεοῦ.
Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo
4 λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος, πῶς δύναται ἄνθρωπος
renasci ‡ *senex existens*? num potest in ventrem matris ‡ cùm sit
γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς † κοιλίαν † μητρὸς * aliquid
suæ ‖ *secundo* introire, & renasci? Respondit ‖ iterato
5 αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη
Iesus: Amen amen dico tibi † *si non* quis ‡ *natus* fuerit ex aqua † nisi ‡ renatus
ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος
& spiritu non potest introire in regnum Dei
καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς † βασιλείαν † θεοῦ.
Natum ex carne caro est & natum
6 τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον * Quod est
ex spiritu spiritus est. Non mireris quia
7 ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς ὅτι
dixi tibi, Oportet vos nasci ‖ *desuper* ‖ denuò.
εἶπόν σοι, δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.
Spiritus vbi vult spirat & vocem eius audis,
8 τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ † φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις,

ᵠ oelcis ‡ aut sed ᵠ non nosti velle veniat, † & quo vadat: sic est omnis

ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχε), καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς

* qui ex * natus ex spiritu Respondit Nicode-

ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. ἀπεκρίθη Νικόδη- 9

mus, & dixit ei Quomodo possunt hæc fieri?

μος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πῶς δύνανται ταῦτα γενέσθαι;

Respondit Iesus, & dixit ei Tu es Magister

ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ 10

‡ in vigoreꝰ Israel, & hæc non nosti?

Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; Amen amen dico

ἀμὴν ἀμὴν λέγω 11

tibi, quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur

σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν,

& testimonium nostrum non accipitis. Si terrena

καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια 12

dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cæ-

εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπου-

lestia, credetis? Et nemo ascendit in cælum,

ράνια πιστεύσετε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, 13

‡ si non ille ex cælo descendens filius hominis * existens in

εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν

cælo. Et sicut Moyses exaltavit serpentem in

τῷ οὐρανῷ. καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ 14

deserto, ita exaltari oportet filium hominis? Vt omnis

ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· ἵνα πᾶς 15

‡ credens in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam

ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium suum unum

Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν 16

vnigenitum daret, vt omnis credens in eum non pereat, sed

μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ'

habeat vitam æternam. Non enim misit Deus filium

ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν 17

suum in mundum, vt iudicet mundum: sed vt saluetur

αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ

‡ Qui credit mundus per ipsum. ‡ Credens in eum, non iudicatur.

κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνε- 18

* credit, qui autem non * credens, iam iudicatus est, quia non credidit in

ται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκρι-

ται· ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ

nomine vnigeniti filii Dei. Hoc autem est

ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ 19

iudicium quia lux venit in mundum, & dilexerunt ho-

κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄν-

mines magis tenebras quam lucem erant enim mala eorum

θρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν

‡ qui male agit, opera. Omnis enim ‡ mala agens, odit lucem,

τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς, 20

& non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.

καὶ οὐκ ἔρχε) πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ·

ᵠ Qui autem facit ᵠ Qui facit veritatem venit ad lucem, vt manifestetur

ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχε) πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερω- 21

tur eius opera; quia in Deo sunt facta
θῇ αὐτῶ τὰ ἔργα ὅτι ἐν θεῶ ὄτιν εἰργασμένα.
Post hæc venit Iesus & discipuli eius in Iu-
22 μῆ ταῦτα ἦλθεν ὁ ἰησοῦς ϗ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἰου-
dæam terram, & illic morabatur cum eis, & baptizabat
δαίαν γῆν, ϗ ἐκεῖ διέτριβε μεθ' αὐτῶν, ϗ ἐβάπτιζεν.
Erat autem & Ioannes baptizans in Aenon iuxta Salim, quia
23 ἦν δὲ ϗ ἰωάννης βαπτίζων ἐν αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ σαλείμ, ὅτι
aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur
ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ ϗ παρεγίνοντο, ϗ ἐβαπτίζοντο.
Nondum enim † erat missus in carcerem Ioannes
24 οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ ἰωάννης.
Facta est * ex quæstio ex discipulis Ioannis cum Iudæis
25 ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν ἰωάννου μετὰ ἰουδαίων
de purificatione Et venerunt ad Ioannem, & dixerunt
περὶ καθαρισμοῦ. ϗ ἦλθον πρὸς τὸν ἰωάννην, ϗ εἶπον
ei Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem cui tu ‖ testa
αὐτῶ ῥαββεί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ ἰορδάνου ᾧ σὺ μεμαρτύ-
timonium perhibuisti,
ρηκας ἴδε οὗτος βαπτίζει, ϗ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν.
Respondit Ioannes, & dixit Non potest homo accipere
27 ἀπεκρίθη ἰωάννης ϗ εἶπεν, οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν
* nihil si non fuerit datum ei de cælo
οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
Ipsi vos mihi † testimonium, quod dixerim, Non sum ego Chri-
28 αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χρι-
stus, sed quia missus sum ante illum
στὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου.
Habens sponsam, sponsus est at amicus ‖ sponsi
29 ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστὶν ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου
* stans & audiens eum, gaudio gaudet propter vocem
ὁ ἑστηκὼς ϗ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ
sponsi hoc ergo gaudium meum impletum est Illum oportet
νυμφίου αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ
crescere, me autem minui † Superne veniens
30 αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος,
super omnes est * existens de terra de terra est, & de terra
ἐπάνω πάντων ἐστὶ· ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστὶ, ϗ ἐκ τῆς γῆς
loquitur ‖ de cælo † veniens super omnes est
λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστί·
Et quod vidit & audivit, hoc testatur, & testimonium
32 ϗ ὃ ἑώρακε ϗ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ, ϗ τὴν μαρτυρίαν
eius nemo accipit † Accipiens eius testimonium,
33 αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει· ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν,
signavit quia Deus verax est Quem enim misit
34 ἐσφράγισεν ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν
Deus, verba Dei loquitur: non enim * ex mensura dat
ὁ θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ
Deus spiritum
35 θεὸς τὸ πνεῦμα. ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, ϗ πάντα

‖ testimonium perhibuisti,
† fuerat
* autem
‖ testimonium perhibueris,
† testimonium
* Qui habet ‖ autem
† qui stat, & audit
† Qui desuper venit,
qui est
‖ qui † venit
† Qui accepit
* ad mensuram

‖ Qui credit

dedit in manu eius ‖ *Credens* in filium, habet
δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει 36

‡ qui autem incredulus est

vitam æternam ‡ *at non persuasibilis* filio non videbit vitam
ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ‡ ζωήν,

sed ira Dei manet super ipsum
ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

CAP. IV. δ'

‡ Iesus,

Vt ergo cognouit ‡ *Dominus* quia audierunt Pharisæi quòd Ie
Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰη- 1

sus plures discipulos facit & baptizat quam Ioannes
σοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης·

(Quanquam Iesus ipse non baptizaret, sed discipuli eius)
καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· 2

Reliquit Iudæam, & abiit iterum in Galilæam
ἀφῆκε τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Oportebat autem eum transire per Samariam
ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας 4

* quæ dicitur

Venit ergo in ciuitatem Samariæ, * *dictam* Sichar,
ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, λεγομένην Συχάρ, 5

iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph filio suo
πλησίον τοῦ χωρίου ὃ ἔδωκεν Ἰακὼβ Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ·

Erat autem ibi fons Iacob ergo Iesus fatigatus ex
ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς 6

‖ autem

itinere, sedebat sic supra fontem: hora ‖ erat quasi sexta
ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ· ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη.

Venit mulier de Samaria haurire aquam dicit
ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ· λέγει 7

* enim

ei Iesus: Da mihi bibere. *Nam* discipuli eius
αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, δός μοι πεῖν· οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ 8

abierant in ciuitatem, vt cibos emerent.
ἀπῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι.

† ἀπέρχομαι

Dicit ergo ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Iudæus
λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρῖτις, πῶς σὺ Ἰουδαῖος 9

‖ *cum sis* ‖ *quæ sum mulier*

‖ *existens* a me bibere petis? ‖ *existente mulière* Samaritanâ non
ὢν παρ' ἐμοῦ πεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς Σαμαρίτιδος; οὐ

enim coutuntur Iudæi Samaritanis.
γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρίταις. Respondit

ἀπεκρίθη 10

Iesus, & dixit ei Si scires donum Dei & quis
Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς

† dicit

* forsitan

‖ ab eo,

est ‖ *dicens* tibi, Da mihi bibere, tu * *forsitan* petisses ‖ *tuum*, & de-
ἐστὶν ὁ λέγων σοι δός μοι πεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτὸν καὶ ἔδω-

disset *vtique* tibi aquam viuam. Dicit ei mulier Domine, neque
κεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· κύριε, οὔτε 11

? in quo hauries

? *haustorium* habes, & puteus est ‖ *profundus*: vnde ergo habes
ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ

‖ altus

aquam viuam? * Num tu maior es patre nostro Iacob,
ὕδωρ τὸ ζῶν, μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, 12

Nunquid

qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filii eius,
ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ,

&

& pecora eius? Respondit Iesus & dixit
13 καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ, ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν ‖ qui bibit
ei Omnis ‖ bibens ex aqua hac, sitiet iterum
αὐτῇ, πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν
Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non si-
14 ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ δι- † ego
tiet in æternum, sed aqua quam † dabo ei, fiet in
ψήσει εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν
eo fons aquæ salientis in vitam æternam
αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.
Dicit ad eum mulier Domine, da mihi hanc aquam,
15 λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή, κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ,
vt non sitiam, neque veniam huc haurire. Dicit
16 ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. λέγει
ei Iesus Vade, voca virum tuum, & veni hoc
αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε.
Respondit mulier & dixit: Non habeo virum dicit ei
17 ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ καὶ εἶπεν, οὐκ ἔχω ἄνδρα λέγει αὐτῇ ὁ ‖ Bene
Iesus ‖ Pulchrè dixisti, Quia virum non habeo Quotquot enim viros
18 Ἰησοῦς, καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω· πέντε γὰρ ἄνδρας
habuisti: & nunc quem habes, non est tuus vir hoc verè dixisti
ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστι σου ἀνήρ· τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας.
Dicit ei mulier Domine, video quia propheta es tu
19 λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ
Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos
20 οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς
dicitis quia in Hierosolymis est locus, vbi oportet adorare
λέγετε ὅτι ἐν Ἰερουσαλήμ ἐστιν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν
Dicit ei Iesus Mulier, crede mihi, quia venit hora
21 λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα
quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis
ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἰερουσαλήμ προσκυνήσετε
Patrem Vos adoratis quod * non nostis nos * nescitis:
τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς
adoramus quod scimus: quia salus ex Iudæis est
προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν
Sed venit hora & nunc est, quando veri adoratores
23 ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ
adorabunt Patrem in spiritu & veritate: ‖ etenim ‖ Nam &
προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ ? qui adorent
Pater tales quærit † adorantes eum
πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν.
Spiritus ‖ Deus, & * adorantes eum, in ‖ est * eos qui ado-
24 πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν rant
spiritu & veritate oportet adorare
πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. ‖ qui dicitur
Dicit ei mulier Scio quia Messias — venit, ‖ dictus
25 λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, οἶδα ὅτι μεσσίας ἔρχεται ὁ λεγόμενος ? ergo
Christus: cùm † venerit ille, annuntiabit nobis omnia.
χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα.

Dicit ei Iesus: Ego sum, ‡ loquens tibi
λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι 26
Et super hoc venerunt discipuli eius, & mirabantur quia
καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον ὅτι 27
cum muliere loquebatur nemo tamen dixit, Quid quæris? aut quid
μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς, ἢ, τί
loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam
λαλεῖς μετ' αὐτῆς, ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ 28
mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit ‖ hominibus
γυνὴ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις,
Venite, † videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci
Δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. 29
nunquid ipse est Christus? Exierunt ergo de ciuitate,
μήτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός, ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, 30
& veniebant ad eum ‡ In vero inter rogabant eum
καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν 31
discipuli eius, dicentes: Rabbi manduca
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, ῥαββί, φάγε.
Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ὃν ὑμεῖς 32
* non nostis Dicebant ergo discipuli ad inuicem
οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, 33
‖ Num aliquis attulit ei manducare?
μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν;
Dicit eis Iesus: Meus cibus est vt faciam vo-
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέ- 34
luntatem † mittentis me, ‡ & perficiam eius opus
λημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον.
Nónne vos dicitis Quod adhuc quadrimestre est, & messis
οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς 35
venit? ecce dico vobis Leuate oculos vestros, &
ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ
videte regiones, quia albæ sunt ad messem iam
θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη.
Et ‖ metens mercedem accipit, & congregat fructum in
καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς 36
vitam æternam, vt & † seminans simul gaudeat, & ‡ metens
ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων.
In enim hoc verbum est verum, Quia alius est * simi
ἐν γὰρ τοῦτο ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπεί- 37
nans, & alius † metens Ego misi vos mete-
ρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερί- 38
re quod non vos laborastis; alii laborauerunt, & vos
ζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς
in ‡ laborem eorum introistis. Ex autem ciui-
εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε tate illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter
λεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν, διὰ 39
verbum mulieris * testantis, Quia dixit mihi omnia quæcunque
τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα ὅσα

feci.

feci. Cum ergo venissent ad illum Samaritani, rogabant
40 ἐπ' αὐτῶ· ὡς δὲ ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρῖται, ἠρώτων
cum ‖ *manere apud eos* & mansit ibi duos dies
αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας.
Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem ejus
41 καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ
Et mulieri dicebant, Quia non ? *amplius* propter tuam loquelam
42 τῇ δὲ γυναικὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν
credimus ipsi enim audivimus, & scimus quia hic est vere
πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς
salvator mundi *Christus*.
ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ Χριστός.
Postquam autem duos dies exiit inde, & abiit in
43 Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἀπῆλθεν εἰς
Galilæam. Ipse enim Jesus † *testatus est*
44 τὴν Γαλιλαίαν· αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν,
quia propheta in * *propria* patria honorem non habet.
ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.
Cum ergo venisset in Galilæam, excepérunt eum Ga-
45 Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γα-
lilæi ‖ *omnia intuiti* quæ fecerat in Hierosolymis in
λιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες, ὅσα ἐποίησεν ἐν Ἰερουσαλὴμ ἐν
? *festo* & ipsi enim venerant ad † *festum*.
τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν.
Venit ergo Jesus iterum in Cana Galilææ, ubi
46 Ἦλθεν οὖν πάλιν εἰς τὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου
fecit aquam vinum & erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur
ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον. Καὶ ἦν τις βασιλικὸς οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει
in Capharnaum. Hic * *audiens* quia Jesus adveniret ‖ ex I
47 ἐν Καπερναούμ. Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς Ι-
dea in Galilæam abiit ad eum, & rogabat eum
δαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν καὶ ἠρώτα αὐτὸν
ut descenderet, & sanaret ? *ipsum* filium; † *infirmus erat* enim mori
ἵνα καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν.
Dixit ergo Jesus ad eum * *Si non* signa & prodigia
48 εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα
videritis, non ‖ *credetis*. Dicit ad eum regulus
49 ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός,
Domine, descende ? *ante* † *mori* puerum meum.
κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίόν μου.
Dicit ei Jesus: Vade filius tuus vivit. & credidit
50 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν
homo sermoni quem dixit ei Jesus, & ibat.
ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο.
Jam autem ea descendente, servi ejus occurrerunt
51 Ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν
ei, & nuntiaverunt, dicentes. Quia † *puer* tuus vivit
αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ.
Interrogabat ergo ab eis horam in qua melius habuerit. &
52 ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τ�ὴν ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχε. καὶ

dixerunt

‖ vt ibi maneret

? tam

† testimonium perhibuit,

* sua

‖ cum vidissent

? die † diem

* Cum audisset ‖ a

? eius † incipiebat

* Nisi

‖ credetis

? prius quam moriatur filius meus

† filius eius vivit

dixerunt ei, Quia heri horam septimam reliquit eum febris.
* erat, ἐκεῖνο οὖν ἐπύθετο τὴν ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν. εἶπον οὖν αὐτῷ ὅτι ἐχθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός.
Cognouit ergo pater, quia in illa hora, in qua dixit ei
ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ 53
Iesus, Quia filius tuus viuit & credidit ipse, & domus eius tota
ἰησοῦς ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη.
Hoc iterum secundum signum fecit Iesus ‖ venies ex
Τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ 54
Iudea in Galilæam.
τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν.

CAP V. é.

* dies festus
Post hæc erat * festum Iudæorum, & ascendit Iesus
Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ ἰησοῦς 1
in Hierosolymam
εἰς ἱεροσόλυμα.
Est autem in Hierosolymis super
ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ 2
Probatica piscina ‖ cognominata Hebraice * Bethsaida,
προβατικῇ κολυμβήθρᾳ ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ βηθσαϊδὰ,
quinque porticus habens
πέντε στοὰς ἔχουσα
In his iacebat multitudo
ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος 3
multa languentium, cæcorum claudorum, aridorum, expectantium
πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων
aquæ motum Angelus † autem secundum tempus
τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν 4
descendebat in piscinam, & * turbabat aquam * igitur
κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβίδι καὶ ταράσσε τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν
primus descendens post motionem aquæ sanus fiebat ‖ quo
πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ
tenebatur detinebatur † morbo Erat autem quidam homo
δήποτε κατεῖχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄνθρωπος 5
† & * sui ibi triginta † octo annos habens in infirmitate *
ἐκεῖ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ
* eum viderat * cognouisset ‖ cognouisset quia multum
Hunc ‖ videns Iesus iacentem, & * cognoscens quia multum
τοῦτον ἰδὼν ὁ ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν 6
iam tempus haberet, dixit ei Vis sanus fieri?
ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι;
Respondit ei languidus Domine, hominem non habeo vt
ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν, κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα 7
† dum enim cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam † in
ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν· ἐν
quo autem venio ego alius ante me descendit
ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρό ἐμοῦ καταβαίνει.
* Surge, Dicit ei Iesus * Excitare, tolle grabatum tuum, &
λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἔγειραι, ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ 8
an bula Et statim sanus factus est sanus ille homo
περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, 9
* sustulit grabatum suum, & ambulabat erat autem sabbatum
καὶ ἦρε τὸν κράβαττον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον

in

in illo die. Dicebant ergo Iudæi ‖ illi qui sanatus fuerat,
10 ce ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τε-
rate, Sabbatum est non licet tibi tollere grabatum ? ? tuum.
θεραπευμένῳ Σάββατόν ἐστιν· οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν κράβαττόν
Respondit eis, ‡ Faciens me sanum, ille mihi dixit, ‡ Qui facit
11 ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν,
Tolle grabatum tuum, & ambula.
ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ περιπάτει.
Interrogauerunt ergo eum Quis est ille homo * dicens tibi, * qui dixit
12 ἠρώτησαν οὖν αὐτὸν, τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι,
Tolle grabatum tuum, & ambula? ‖ At sanatus non ‖ Is autem qui sanus fuerat effectus, ignorabat
ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ περιπάτει,
13 ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ
sanus quis esset nam Iesus ? declinauit ‡ turba * existente in loco
ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς † ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ
Postea inuenit eum Iesus in templo, & dixit ? enim † a * constituta
14 μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν ἐκνεύω
Illi Ecce sanus factus es: ‖ ne amplius pecta, ut non deterius ‖ iam noli peccare, ne
αὐτῷ, ἴδε ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν
aliquid tibi ? fiat Abiit ille homo, & nuntiauit ? contingat
15 τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε
Iudæis, Quia Iesus esset ‡ faciens eum sanum ‡ qui fecit
τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.
† propterea ‡ hoc persequebantur Iesum Iudæi, & quæ ‡ ea
16 καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζή-
rebant eum occidere, quia hæc faciebat in sabbato
τουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ.
At Iesus * respondit eis Pater meus vsque modò ope- * autem
17 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργά-
ratur, & ego operor. Propter ‖ hoc ergo magis ‖ ea
18 ζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον
quærebant eum Iudæi interficere, quia non solùm soluebat λύω
ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον † ἔλυε τὸ
sabbatum, sed & patrem ? proprium dicebat Deum, æqualem seipsum ? suum
σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεὸν ἴσον ἑαυτὸν
faciens Deo Respondit itaque Iesus, & dixit illis
19 ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
Amen amen dico vobis, Non potest filius facere a seipso ‡ quicquam, nisi
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ
‡ nihil ‖ nam quod viderit patrem facientem quæcunque enim
οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα ἃ γὰρ ἂν
ille fecerit, hæc & filius similiter facit
ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ.
Nam pater diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ * enim
20 ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ
ipse facit, & maiora his demonstrabit ei opera, vt
αὐτὸς ποιεῖ, καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα
vos miremini Sicut enim pater suscitat mortuos,
21 ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς,
‡ viuificat, ‖ & filius quos vult viuificat ‡ ea
καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ

Neque

‖ quocquam, Neque enim pater iudicat ‖ *neminem*, sed iudicium
οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν 22
omne dedit filio
πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ·
Vt omnes honorificent filium sicut honorificant patrem
ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. 23
* Qui † honorificat qui ‖ non † *honorificens* filium, non honorificat patrem * *mittentem* illum
ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν, οὐ τιμᾷ τὸν πέμψαντα αὐτόν.
‖ qui * audit & credit ei qui misit Amen amen dico vobis, quia ‖ verbum meum * *audiens*, &
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ 24
† transiet à *credens* *mittenti* me, habet vitam æternam, & in iudicium
πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν
non venit, sed † *transijt* ex morte in vitam
οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν.
Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε 25
* qui audierint mortui audient vocem filii Dei & * *audientes*
οἱ νεκροὶ ἀκούσουσι τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες
viuent Sicut enim pater habet vitam in semetipso sic
ζήσουσι. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως 26
dedit & filio vitam habere in semetipso Et potestatem
ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· καὶ ἐξουσίαν 27
dedit ei etiam iudicium facere, quia filius hominis est
ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί.
‖ Nolite mirari ‖ *Ne miramini* hoc quia venit hora in qua omnes qui in
μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν 28
? sunt, monumentis ? audient vocem eius.
τοῖς μνημείοις ἀκούσουσι τῆς φωνῆς αὐτοῦ·
† fecerunt Et procedent qui bona † *fecerunt*, in resurrectionem
καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν 29
* egerunt vitæ qui vero mala * *egerunt*, in resurrectionem iudicij
ζωῆς οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.
‖ quicquam Non possum ego facere a meipso ‖ *nihil*: sicut audio,
οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν· καθὼς ἀκούω, 30
iudico & iudicium meum iustum est quia non quæro voluntatem
κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα
? tuus qui misit *mittentis* me patris
τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός.
† testimonium perhibeo Si ego † *testor* de meipso, testimonium meum non est
ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν 31
* qui testimonium † perhibet verum. Alius est * *testans* de me, & ‖ scio quia
ἀληθής. ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι 32
verum est testimonium quod ‖ *testatur* de me.
ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ
? testimonium perhibuit Vos misistis ad Iohannem, & ? *testatus* est
ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ 33
veritati Ego autem non ab homine testimonium
ἀληθείᾳ· ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν 34
† salui sitis *accipio* sed hæc dico, vt vos † *saluemini*
λαμβάνω ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε

Ille erat lucerna ardens & lucens vos autem
35 ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος, καὶ φαίνων· ὑμεῖς δὲ
voluistis exultare ad horam in luce eius
ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ.
Ego autem habeo testimonium maius Ioanne nam
36 ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ
opera quæ dedit mihi pater vt perficiam ea, ipsa opera
ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα
quæ ego facio ‖testimonium de me, quia pater me misit
ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε.
Et *scitote me pater ipse ‖testatus est de me
37 καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ.
neque vocem eius auditis vnquam, neque speciem eius vidistis
οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε·
Et verbum eius non habetis manens in vobis quia quem
38 καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν· ὅτι ὃν
misit ille, huic vos non creditis
ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε.
Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam
39 ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν
æternam habere, & illæ sunt *testantes de me
αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ·
Et non vultis venire ad me vt vitam habeatis
40 καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε.
‖Gloriam ab hominibus non accipio
41 δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω.
Sed cognoui vos quia dilectionem Dei non habetis
42 ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε
in vobismetipsis Ego veni in nomine patris
43 ἐν ἑαυτοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός
†meo, & non †accipitis me si alius venerit in nomine
μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ
‡proprio, illum accipietis. Quomodo potestis vos cre
44 ἰδίῳ ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦ-
dere, *gloriam ab inuicem ‖accipientes, & gloriam quæ
σαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν
à solo Deo †non quæritis? ‡Ne putate quia ego
45 παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ
accusabo vos apud patrem est ‖accusans vos Moy
κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μω-
ses in quo vos sperastis
46 σῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε.
Si enim crederetis Moysi credetis †vtique mihi de enim me
εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ
ille scripsit
ἐκεῖνος ἔγραψεν.
Si autem illius literis non creditis, quomodo
47 εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς
meis verbis credetis?
ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;

* enim

‖ testimonium perhibent

† qui misit ‡ testimonium perhibuit

* quæ testimonium perhibent

‖ Claritatem

* qui ‖ accipitis.

† est, ‡ Nolite putare * accusaturus sim ‖ qui accusat

† forsitan &

CAP. VI. 5'.

Post hæc abiit Iesus trans mare

Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τ θαλάσσης τ 1
Galilææ * Tiberiadis Et sequebatur eum ‖ turba multa

* quod est ‖ multitudo magna. † bis qui infirmabantur ‡ ergo

Γαλιλαίας τ Τιβεριάδ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς 2
quia videbant eius signa quæ faciebat super †infirmantibus

ὅτι ἐθεώρουν αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων.
Subiit † autem in montem Iesus, & ibi sedebat cum

* dies festus † Cùm sublemallet ¶ vidisset ‖ multitudo maxima

ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ 3
discipulis suis Erat autem proximum Pascha * festum

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ 4
tudæorum ‖ Attollens ergo Iesus oculos,

τ Ἰουδαίων. ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς, 5
& ¶ intuitus quia ‖ multa turba venit ad eum, dicit

καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει
ad Philippum: Vnde ememus panes, vt manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum ipse enim

* facturus. πρὸς τὸν φίλιππον, πόθεν ἀγορασωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτόν· αὐτὸς γὰρ 6
sciebat quid facturus esset facere Respondit ei Philippus

ἤδει τί ἔμελλε ποιεῖν. ἀπεκρίθη αὐτῷ φίλιππος· 7
Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque

διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος
eorum modicum quid accipiat. Dicit ei vnus ex discipulis

αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν 8
eius, Andreas, frater Simonis Petri: Est puerulus

αὐτοῦ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου· ἔστι παιδάριον 9
vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos ‖ pisciculos

‖ pisces ἓν ὧδε ὃς ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια· 10
† tantos? ‡ ergo sed hæc quid sunt inter ¶ tot? Dicit ‡ autem Iesus:

ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους; εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς,
Facite homines discumbere erat autem fœnum multum in

* numero ‖ ergo † cùm ‡ ego ¶ Andreæ * pisciculis ‖ dixit * tantos

ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν 10
loco discubuerunt ergo viri * numerum quasi quinque

τῷ τόπῳ· ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντα
millia. Accepit ‖ autem panes Iesus, & ¶ gratias

χιλίοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχα- 11
‡ agens distribuit discipulis, at discipuli discumben-

ριστήσας † διέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακει
tibus: similiter & ex * pisciculis quantum volebant

μένοις· ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον.
Vt autem impleti sunt ‖ dixit discipulis suis: Colli-

¶ quæ superauerunt † ne pereant ‡ ego

ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, συνα- 12
gite ¶ superabundantia fragmenta, ‡ vt non quid pereat

γάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόλη. 13
Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmento-

συνήγαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμά
rum, ex quinque panibus hordeaceis quæ superfuerunt

των, ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσε τοῖς

* comedēr

*comedentibus Illi ergo homines ‖videntes quod fecerat
14 βεβρωκότων οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησε
signum Iesus dicebant, Quia hic est verè Propheta?
σημεῖον ὁ ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ
venturus in mundum Iesus ergo †cognovisset quod futuri
15 ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι μέλ-
essent venire & rapere eum, *ut facerent eum re-
λουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βα-
gem, ‖recessit iterum in montem ipse solus
σιλέα, ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος
Vr autem? factum est, descenderunt discipuli eius ad
16 ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν
mare Et †ascendentes in nauim, venerunt trans
17 θάλασσαν καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν
mare in Capharnaum & tenebræ iam factæ erant
τῆς θαλάσσης εἰς καφαρναοὺμ καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει,
& non venerat ad eos Iesus
καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς
Et mare *vento magno flante, exurgebat
18 ἥτε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο
‖Protecti ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta,
19 †ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα,
vident Iesum ambulantem super mare, &
θεωροῦσι τὸν ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ
?prope nauim factam, & timuerunt
ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν.
Ille autem dicit eis Ego sum, †ne timete.
20 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε.
Voluerunt ergo accipere eum in nauim, & statim
21 ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως
nauis facta est ad terram in quam ibant
πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.
‖Postridie turba ?constituta trans mare †videns
22 τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, εἶδον
quia nauicula alia nonerat ibi si non vna illa in quam intrarant
ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ὧδε εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν
discipuli eius & quia non simul introisset ‖discipulis suis
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ
Iesus in ?nauiculam, sed solis discipuli eius abiissent
ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον.
Alias vero superuenerunt naues à Tiberiade iuxta locum
23 ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου
vbi manducauerant panem gratias †agente Domino
ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου
Cum ergo vidisset turba quia Iesus non esset ibi neque di-
24 ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μα-
scipuli eius ascenderunt ipsi in naucilas & venerunt in Ca-
θηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἦλθον εἰς κα-
pharnaum, quærentes Iesum Et †inuenientes eum trans
25 φαρναοὺμ ζητοῦντες τὸν ἰησοῦν καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν

*Illi qui manducauerant
‖cum vidissent
?qui est
†cum cognouisset quia venturi essent vt raperent
*&
‖fugit
*serò
†cùm ascendissent
*autem
‖Cùm remigassent
ἐλαύνω
?proximum non fieret
†nolite timere
*fuit
‖Altera
?quæ stabat
†vidit
*nisi
‖cum
?nauim,
†agentes
cùm inuenissent

mare,

mare, dixerunt ei Rabbi quando huc ‖ *factus es?*
† θαλασσης, εἶπον αὐτῷ, ῥαββί, πότε ὧδε γέγονας,
Respondit eis Iesus & dixit Amen amen dico
ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω 26
vobis, Quæritis me non quia vidistis signa sed quia manducastis ex
ὑμῖν ζητεῖτέ με οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ
panibus, & saturati estis Operamini non cibum
τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε ἐργάζεσθε μὴ † βρῶσιν 27
† perentem sed ‡ cibum *manentem* in vitam
† ἀπολλυμένην, ἀλλὰ † βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν
æternam quem filius hominis vobis dabit hunc enim pater
αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς † ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ
signauit Deus Dixerunt ergo ad eum Quid facie-
ἐσφράγισεν ὁ θεός εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν, τί ποιῶ- 28
mus vt operemur opera Dei? Respondit
μεν ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα † θεοῦ, ἀπεκρίθη ὁ 29
Iesus & dixit eis Hoc est opus Dei, vt credā-
ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον † θεοῦ, ἵνα πιστεύ-
tis in * quem misit ille. Dixerunt ergo ei Quid ergo
σητε εἰς ὃν ἀπέστειλεκεῖνος. εἶπον οὖν αὐτῷ, τί οὖν 30
facis tu signum vt videamus & credamus tibi? quid operaris?
ποιεῖς σὺ σημεῖον ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι, τί ἐργάζῃ,
Patres nostri manna manducauerunt in deserto sicut est
οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μαννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι 31
Scriptum, Panem de cælo dedit eis manducare
γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ † οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν
Dixit ergo eis Iesus Amen amen dico vobis, Non
εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ 32
Moyses dedit vobis panem de cælo, sed pater meus
μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ † οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου
dat vobis panem de cælo verum
δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ † οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν
Nam panis ‖ Dei est † *ille descendens* de cælo, &
ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ † καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ 33
vitam ‡ dans mundo Dixerunt ergo ad eum: Domine,
ζωὴν † διδοὺς τῷ κόσμῳ εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν, κύριε, 34
semper da nobis panem hunc Dixit autem eis Iesus
πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. εἶπεν † αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, 35
Ego sum panis vitæ * *veniens* ad me non
ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος † τῆς ζωῆς ὁ † ἐρχόμενος πρός με, οὐ μὴ
sitiet & ‖ *credens* in me non *sitiet* vnquam
πεινάσῃ καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ † διψήσῃ πώποτε.
Sed dixi vobis, quia & vidistis me & non † *creditis*
ἀλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἑωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε 36
Omne quod dat mihi pater ad me veniet: & ‡ *venientem*
πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἥξει καὶ τὸν ἐρχό- 37
sum ad me non *eiicio* foras Quia descendi de
μενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω ὅτι καταβέβηκα ἐκ 38
cœlo ad vt faciam voluntatem meam, sed voluntem
τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα

‖ venisti
† qui perit, ‡ qui peraanet
* eum
‖ venies † qui descendit ‡ dat
* qui venit ‖ qui credit † credidistis ‡ eum qui venit

* *missentis*

* mittentis me Hæc ‖ autẽ est voluntas * mit ‖ eius qui misit
39 τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμ
tentis me patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam
ψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω
ex eo sed † resuscitabo illud in nouissimo die. † resuscitatem
ἐξ αὐτοῦ ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
Hæc autem est voluntas mittentis me, vt omnis * Patris mei
40 τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ ‖ qui videt
‖ videns filium, & † credens in eum habeat vitam æternam & † credit
θεωρῶν τὸν υἱὸν, καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον· καὶ
resuscitabo eum ego nouissimo die. * in
ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixisset, Ego sum γογγύζω
41 † ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, ἐγώ εἰμι ‖ vinus qui
panis † descendens de cælo. descendit
42 ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός
Et dicebant Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & ma
ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μη
trem? quomodo ergo dicit hic, quia de cælo descendi?
τέρα, πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;
Respondit ergo Iesus, & dixit eis * Ne murmurate cum * Nolite mur
43 ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, μὴ γογγύζετε μετ' murmurare inuicẽ
alij alijs Nemo potest venire ad me, ‖ si non pa ‖ nisi
44 ἀλλήλων. οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πα-
ter † misterit me traxerit eum & ego resuscitabo eum † qui misit
τὴρ ὁ πέμψας με, ἑλκύσῃ αὐτόν· καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν
‖ nouissimo die. † Est scriptum in Prophetis, † in
45 τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις,
Et erunt omnes doctibiles Dei omnis igitur audiens à * qui audiuit
καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ τοῦ θεοῦ· πᾶς οὖν ὁ ἀκούων παρὰ τοῦ
patre, & * discens, venit ad me Non quia patrem * didicit,
πατρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με. οὐχ ὅτι τὸν πατέρα
46 τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα.
quisquam vidit, ‖ si non existens à Deo hic vidit patrem ‖ nisi is qui est
Amen, amen dico vobis, † Credens in me, habet vitam † Qui credit
47 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζωὴν
æternam Ego sum panis vitæ
48 αἰώνιον. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς.
Patres vestri manducauerunt manna in deserto, &
49 οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ
mortui sunt Hic est panis de cælo
50 ἀπέθανον· οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ † si
descendens, vt ‖ quis ex ipso manducauerit, & non moriatur † quis
καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ.
Ego sum panis viuus,* ille de cælo ‖ descendens si ‖ qui
51 ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις
manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum & ‖ descendit
φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ
panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo
ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω

pro mundi vita. Litigabant ergo ad in-
ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλ- 52
uicem Iudæi, dicentes: Quomodo potest hic nobis dare
λήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες, πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι
† suam ad manducandum? ‡ Nisi
carnem † manducare? Dixit ergo eis Iesus: Amen
τὴν σάρκα φαγεῖν, εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν 53
amen dico vobis, ‡ Si non manducaueritis carnem filii ho-
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα † τοῦ † ἀν-
* habebitis
minis, & biberitis eius sanguinem non * habetis vitam in vobismetipsis.
θρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.
‖ Qui manducat † bibit ‡ in
‖ *Manducans* meam carnem, & † *bibens* meum sanguinem habet vitam
ὁ τρώγων μου † σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν 54
* enim
æternam, & ego resuscitabo eum ‡ nouissimo die.
αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
Nam caro * mea verè est cibus, & sanguis meus ve-
ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀλη- 55
‖ Qui manducat † bibit
rè est potus. ‖ *Manducans* meam carnem, & † *bibens*
θῶς ἐστι πόσις. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων 56
meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.
μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter
καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν 57
‡ qui manducat
patrem: & † *manducans* me, & ipse viuet propter me.
πατέρα καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσει δι' ἐμέ.
Hic est panis qui de cœlo * *descendit*, non
οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, οὐ 58
sicut manducauerunt patres vestri manna & mortui sunt:
καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα, καὶ ἀπέθανον·
‖ *Manducans* hunc panem, viuet in æternum.
ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα.
‖ Qui manducat
Hæc dixit in synagoga docens in Capharnaum.
ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν καπερναούμ. 59
Multi ergo audientes ex discipulis eius, dixerunt: Du-
πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον, σκλη- 60
† & ‡ apud semetipsum,
rus est hic sermo † quis potest eum audire?
ρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν;
Sciens autem Iesus * *in semetipso*, quia murmurarent de hoc
εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ 61
discipuli eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat?
μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει;
Si ergo videritis filium hominis ascendentem vbi
ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν † τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου 62
* qui viuificat, erat prius? Spiritus est * *viuificans*, caro
ἦν τὸ πρότερον, τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ 63
‖ locutus sum non prodest quicquam: verba quæ ego ‖ *loquor* vobis, spiritus
οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάλημα ὑμῖν, πνεῦμά
sunt, & vita sunt. Sed sunt ex vobis quidam qui non cre-
ἐστι καὶ ζωή ἐστιν. ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἳ οὐ πι- 64
dunt: sciebat enim ab initio Iesus qui essent non cre-
στεύουσιν· ᾔδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πι

dentes,

dentes, & quis esset traditurus eum
στεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν.
Et dicebat, Propterea hoc dixi vobis quia nemo potest ve- ¶ en
55 ¶ λέγω, διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλ- † nisi
nire ad me, nisi non fuerit datum ei à patre meo
θεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου.
Et hoc multi abierunt discipulorum ejus in
56 ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ
retro, & non * ambulabant cum illo ambulabant. * iam
ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. ‖ ad
Dixit ergo Jesus ‖ duodecim Numquid & vos vultis
57 εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε
abire? Respondit ergo ei Simon Petrus, Domine, ad
58 ὑπάγειν. ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος, κύριε, πρὸς
quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.
τίνα ἀπελευσόμεθα, ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις.
Et nos credidimus & cognovimus quia tu es Christus
59 καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ
filius Dei viventis. Respondit eis Jesus
60 υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς,
Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis unus
οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς
diabolus est? Dicebat autem † Judam Simonis Iscа- † de Iuda
61 διάβολός ἐστιν; ἔλεγε δὲ τὸν ἰούδαν σίμωνος ἰσκα-
riotem hic enim futurus erat eum † tradere, unus existens † traditurus
ριώτην· οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν cum esset
ex duodecim,
ἐκ τῶν δώδεκα.

CAP VII ζ'.

Et ambulabat * Jesus post hæc in Galilæam; non * autem
1 Καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ γαλιλαίᾳ· οὐ
enim volebat in Judæa ambulare; quia quærebant eum
γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ
Judæi interficere. Erat autem ‖ prope festus Judæorum, ‖ in proximo
2 ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων dies
Scenopegia. Dixerunt igitur ad eum fratres ¶ autem
3 ἡ σκηνοπηγία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ
ejus Transi hinc, & vade in Judæam, ut
αὐτοῦ μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν ἰουδαίαν, ἵνα
& discipuli tui videant opera tua quæ facis
καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς.
Nemo quippe in occulto quid facit & quærit ipse in † manifesto, † palam
4 οὐδεὶς γάρ τι ἐν κρυπτῷ ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ
esse & hæc facit, manifesta teipsum mundo.
εἶναι· εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ.
Neque enim fratres ejus credebant in eum.
5 οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν.
Dicit ergo eis Jesus Tempus meum nondum * adest, * adest,
6 λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω παρέστιν·

‖ autem

ai tempus ‖ vestrum semper est paratum
ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος.
Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego
οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ ὅτι ἐγὼ 7
† testimonium perhibeo — † *testor* de illo, quia opera eius mala sunt
μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν.
Vos ascendite ad † festum hunc ego nondum ascendo
ὑμεῖς ἀναβῆτε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην· ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω 8
† diem — ad † festum istum, quia tempus meum nondu impletum est.
εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται.
* cùm dixisset, ipse — Hæc * *autem dicens* eis, mansit in Galilæa
ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. 9
Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit
ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη 10
‖ diem — ad ‖ festum, non manifestè, sed quasi in occulto
εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ.
Ipsi ergo Iudæi quærebant eum in ? festo, & dicebant
οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλε- 11
? die — bant, Vbi est ille? Et murmur multus de
γον, Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ 12
† turba quidam enim * autem — eo erat in † *turbis hi quidem* dicebant, Quia bonus est alii *
αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν· ἄλλοι
‖ turbat — dicebant, Non sed seducit ‖ *turbam*. Nemo tamen
ἔλεγον, οὒ ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. οὐδεὶς μέντοι 13
palam loquebatur de illo, propter metum Iudæorum
παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ, διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων.
? die — Iam autem ? festo mediante ascendit Iesus in templum,
ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης ἀνέβη Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, 14
& docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes
καὶ ἐδίδασκε. καὶ ἐθαύμαζον οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες, 15
† cùm * didicerit? — Quomodo hic literas scit † non * *docuit*?
πῶς οὗτος γράμματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς;
Respondit ergo eis Iesus, & dixit Mea doctrina non
ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ 16
‖ eius qui misit — est mea sed ‖ *mittentis* me Si quis voluerit
ἔστιν ἐμὴ ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με· ἐάν τις θέλῃ τὸ 17
voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina, vtrum ex
θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ
Deo sit, an ego à meipso loquar Qui à semetipso
τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ· ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ 18
? loquitur, † qui autem quærit * eius qui misit — ? *loquens*, gloriam propriam quærit † *at quærens* gloriam * *mittentis* eum, hic verax est, & iniustitia in illo non est.
ψευστὸς οὐκ ἔστιν, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.
‖ Nonne — ‖ *Non* Moyses dedit vobis legem & nemo ex vobis
οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν 19
facit legem? Quid me quæritis interficere? respondit
ποιεῖ τὸν νόμον. τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη
turba, & dixit Dæmonium habes: quis te quærit interficere? 20
ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε, Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;

Respondit Iesus, & dixit eis Vnum opus feci, &
21 ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ
omnes miramini Propter ? hoc Moyses dedit vobis ? ea
22 πάντες θαυμάζετε διὰ τοῦτο μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν
circumcisionem, (non quia ex Moyse est, sed ex
τὴν περιτομήν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν
patribus) & in sabbato circumciditis hominem
πατέρων) καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον.
Si circumcisionem accipit homo in sabbato, vt non
23 εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ
solvatur lex Moysi, mihi indignamini quia totum hominem
† λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον † λύω
sanum feci in sabbato?
ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ,
* Ne iudicate secundum ‖ Speciem sed Iustum iudicium iudicate * Nolite
μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. iudicare
24 Dicebant ergo quidam ex ? Hierosolymitis Nonne hic est quem ‖ factem: ? Hieroſolymis,
25 ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν
quærunt interficere? Et ecce palàm loquitur & nihil
26 ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν
ei dicunt nunquid verè cognouerunt principes, quia
αὐτῷ λέγουσι μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι
hic est Christus? Sed hunc scimus vnde sit
27 οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ‡ autem
at Christus † cùm venerit, nemo scit vnde sit.
ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν
Clamabat ergo in templo docens Iesus, & dicens Et me
28 ἔκραζεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ ἰησοῦς, καὶ λέγων, κἀμὲ
scitis, & scitis vnde sim, & a meipso non veni * qui misit
οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα ‖ nescitis
sed est verus mittens me, quem vos ‡ non nostis
ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε
Ego scio eum, ? quia ab ipso sum, & ipse me misit ? & ſi dixero
ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν quia neſcio
29 Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo immisit in illum eum, ero ſimi-
30 ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν lis vobis men-
‡ manum, quia nondum venerat hora eius dax: ſed ſcio
τὴν χεῖρα, ὅτι οὔπω ἐληλυθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. eum, ‡ manus,
Multi autem de turba crediderunt in eum, & dicebant
31 πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον,
Quia Christus cum venerit, nunquid plura signa faciet his quæ hic * quam
ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι πλείονα σημεῖα ποιήσει ὧν οὗτος ‖ facit?
‖ facit? Audierunt Pharisæi turbam murmurantem
ἐποίησεν;
de illo hæc, & miserunt Pharisæi & principes
32 ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος
ministros, vt apprehenderent eum Dixit ergo ? Iesus ? eis
περὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν οἱ φαρισαῖοι καὶ ἀρχιερεῖς
33 ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς, ‡ eum qui mi-
Adhuc modicum tempus vobiscum sum, & vado ad ? mit ſit
ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμ-

tentem me Quæretis me & non inuenietis &
ψαντά με ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε καὶ 34
vbi sum ego, vos non potestis venire.
ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.
‡ Iturus est, Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos Quo hic ‡ futurus est
εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, ποῦ οὗτος μέλλει 35
ire, quia nos non inueniemus eum? nonquid in dispersionem
πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν, μὴ εἰς τὴν διασπορὰν
* Græcorum futurus est ire, & docere Græcos?
τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς Ἕλληνας;
Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me & non inuenietis
τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ 36
& vbi sum ego, vos non potestis venire?
καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;
In autem nouissimo die magno festiuitatis stabat
Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱστήκει 37
Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me
ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραξε, λέγων, Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με,
‖ Qui credit & bibat. ‖ Credens in me, sicut ¶ dixit scriptura,
καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, 38
¶ dicit flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ
ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.
‡ accepturi erant Hoc autem dixit de spiritu, quem ‡ futuri erant accipere
τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν 39
* datus credentes in eum nondum enim erat spiritus sanctus, quia ie-
οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ Ἰη-
sus nondum erat glorificatus. ‡ Multi ergo ex turba ¶ au-
σοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκού-
dientes sermonem dicebant: Hic est * verè propheta
σαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης·
‡ quidam autem Alii dicebant, Hic est Christus. ‡ alii dicebant, * Non enim ex
ἄλλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ἄλλοι ἔλεγον, Μὴ γὰρ ἐκ 41
* Nunquid à Galilæa Christus venit? Nonne scriptura dicit,
τῆς Γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, 42
‖ castello, quia ex semine Dauid & de Bethlehem ‖ vico vbi
ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυὶδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης ὅπου
erat Dauid, Christus venit?
ἦν Δαυὶδ ὁ χριστὸς ἔρχεται;
Dissensio itaque in turba facta est propter eum
σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν.
Quidam autem volebant ex ipsis apprehendere eum: sed nemo
τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν· ἀλλ' οὐδεὶς 44
immisit super eum manus. Venerunt ergo ministri
ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. ἦλθον οὖν οἱ ὑπη- 45
ad Pontifices & Pharisæos, & dixerunt eis
ρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς
illi: Quare non adduxistis illum? Responderunt
ἐκεῖνοι· διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; ἀπεκρίθησαν οἱ 46
ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic
ὑπηρέται, οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος

homo Responderunt ergo eis Pharisæi,
47 ὁ ἄνθρωπος. ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι,
Nunquid & vos seducti estis? Nunquid aliquis ex prin-
48 μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε, μή τις ἐκ τῶν ἀρ-
cipibus credidit in eum, aut ex Pharisæis?
χόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων,
Sed turba hæc * non ut scimus legem, male quæ non no
49 ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπίκατά- uit
dicti sunt ‖ Dixit Nicodemus ad eos, ille? profectus ‖ Dixit
50 ρατοί εἰσιν. λέγει Νικόδημος πρὸς αὐτοὺς, ὁ ἐλθὼν ? qui venit
nocte ad eum, † unus * existens ex ipsis: Nunquid lex † qui * erat
51 νυκτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν· μὴ ὁ νόμος
nostra judicat hominem, * § non audierit ab ipso prius, * nisi
ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρῶτον, § Galilæus es?
& cognoverit quid faciat? Responderunt, & dixerunt ei ? scripturas,
52 καὶ γνῷ τί ποιεῖ; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ,
Nunquid & tu ‖ ex Galilæa es? scrutare ?, & vide quia pro- ‖ Galilæus es?
μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον, καὶ ἴδε ὅτι προ- ? scripturas,
pheta ex Galilæa non surrexit
φήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. ‖ reversi sunt
Et † perrexit unusquisque in domum suam
53 καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

CAP. VIII

* Olivarum
1 Iesus autem perrexit in montem
I Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ‖ Et ? venit
‖ Diluculo autem iterum † accessit in templum, & omnis
2 ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς ὁ
populus venit ad eum & sedens docebat eos
λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς
Adducunt autem Scribæ & Pharisæi ad eum
3 ἄγουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν † statuerunt
mulierem in adulterio deprehensam, & † statuentes eam
γυναῖκα ἐπὶ μοιχείᾳ κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν
in medio * Dicunt ei Magister, ‖ hanc invenimus * Et dixerunt
4 ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε, ταύτην κατειλήφαμεν ‖ hæc mulier
in ipso furto adulterantem In autem Lege nostra modo deprehē
5 ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένην. ἐν δὲ τῷ νόμῳ ἡμῖν sa est in adul
Moyses mandavit ? huiusmodi † lapidari Tu ergo quid terio
ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι· σὺ οὖν τί ? nobis
dicis? Hoc autē dicebant tentantes eum, vt * haberent † lapidare
6 λέγεις; τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι *possent accu
accusationem adversus eum At Iesus ‖ deorsum inclinans, are
κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω κύψας, τῷ δακτύ- ‖ autem sq.
digi
λῳ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος. ? Cum ergo
† Vt autem perseverarent interrogantes eum, † erexit ait ad
7 ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτὸν, ἀνακύψας εἶπε πρὸς eos Qui sine peccato est vestrûm primus lapidem in illam * iaciat
αὐτοὺς, ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν, πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω * mittat.

Et iterum ‖ *deorsum* inclinans, scribebat in terram
καὶ πάλιν κάτω κύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν.
9 Ii autem audientes †, & a *conscientia* redarguti,
οἱ δὲ ἀκούσαντες καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι
exibant vnus post vnum, incipientes à senioribus vsque
ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἕως
extremos & ‖ *relictus est* solus Iesus, & mulier
τῶν ἐσχάτων· καὶ κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ
in medio * *existens*. Erectus autem Iesus, & neminem
ἐν μέσῳ οὖσα. 10 ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ μηδένα
spectans praeter mulierem dixit ei: ‖ Vbi sunt † *tibi*
θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ, Ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι
accusatores tui? nemo te condemnauit?
οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν;
‖ *Illa autem* dixit, Nemo, Domine Dixit autem ei Iesus: Nec ego te
11 ἡ δὲ εἶπεν, Οὐδείς, κύριε. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ ἐγώ σε
* *condemno*. Vade, & ‖ *ab hoc nunc non amplius* pecta
κατακρίνω· πορεύου, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ἁμάρτανε.
Iterum ergo eis Iesus locutus est dicens: Ego sum
12 Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε, λέγων, Ἐγώ εἰμι τὸ
lux mundi † *sequens* me, non ‖ *ambulabit* in
φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ, οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ
tenebris: sed habebit lumen vitæ. Dixerunt ergo ei
σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. 13 εἶπον οὖν αὐτῷ
Pharisæi: Tu de temetipso * *testaris*? testimonium tuum non
οἱ Φαρισαῖοι, Σὺ περὶ σαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ
est verum. Respondit Iesus & dixit eis:
ἔστιν ἀληθής. 14 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
‖ Et si ego ‖ *testor* de meipso, verum est testimonium meum
Κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου
quia scio vnde veni, & quo vado: vos autem nescitis
ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε
† *aut* vnde venio, † & quò vado.
πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω.
Vos secundum carnem iudicatis: ego non iudico quemquam.
15 ὑμεῖς κατὰ † τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα.
Et si iudico *autem* ego, iudicium meum verum est: quia
16 καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν· ὅτι
† *qui misit* me solus non sum, sed ego & † *mittens* me pater
μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' ἐγὼ, καὶ ὁ πέμψας με πατήρ.
Et in Lege *vero* vestra scriptum est: Quia duorum homi-
17 καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώ-
* *testificans de* num testimonium verum est. Ego sum
πων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. 18 ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ
meipso & ‖ *testatur* de me † *mittens* me, Pater
ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ.
Dicebant ergo ei: Vbi est Pater tuus? Respondit Iesus:
19 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς,
Neque me scitis, neque Patrem meum si me sciretis, † &
Οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν

† patrem.

Patrem meum ſcirentis nimirum Hæc verba locu

20 πατέρα μου ἤδειτε ἄν ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλά-

tus eſt Ieſus in gazophylacio docens in templo:

λησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ,

& nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius

καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

Dixit ergo iterum eis Ieſus Ego vado & quære-

21 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητή-

tis me, & in peccato veſtro moriemini Quò ego va-

σετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε ὅπου ἐγὼ ὑπάγω

do, vos non poteſtis venire Dicebant ergo Iudæi

22 ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι,

Nunquid interficiet ſemetipſum quia dicit Quò ego vado vos

μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς

non poteſtis venire? Et dicebat eis Vos de

23 οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὑμεῖς ἐκ τῶν

deorſum eſtis, ego ‖ ex ſurſum ſum vos de mundo hoc ‖ de ſupernis

κάτω ἐστὲ ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου

eſtis, ego non ſum de mundo hoc Dixi ergo vobis

ἐστὲ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν

24 quia moriemini in peccatis veſtris ſi enim non crediderit is

ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε

quia ego ſum, moriemini in †peccatis veſtris † peccato ve-

ὅτι ἐγώ εἰμι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ſtro

Dicebant ergo ei Tu quis es? Et dixit illis Ieſus

25 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, τὴν

Principiũ ‡ quod & loquor vobis Multa habeo de vobis ‡ qui

26 ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν

loqui & iudicare ſed *mittens me verax eſt & ego quæ * qui miſit

λαλεῖν καὶ κρίνειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι κἀγὼ ἃ

audiui ab eo, hæc loquor in ‖ mundum ‖ mundo Et

ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον.

Non cognouerunt quia Patrem eis dicebat ¶. ¶ Deum

οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν.

27 Dixit ergo eis Ieſus Cum exalta uerit is filium homi-

28 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-

nis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, & à metipſo facio nihil:

που, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν,

ſed ſicut docuit me Pater meus, hæc loquor

ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ.

& ‡ mittens me tum me eſt *non reliquit me ſolum Pa- ‡ qui me miſit, mecum * &

29 καὶ ὁ πέμψας με, μετ' ἐμοῦ ἐστιν· οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πα- ‖ quæ ſunt

ter quia ego ‖ placita ei, facio ſemper

τήρ ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε.

Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.

30 ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

Dicebat ergo Ieſus ad †credentes ei, Iudæos: † eos qui cre-

31 Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους, diderunt

Si vos manſeritis in ſermone meo, vere diſcipuli

ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί

mei eritis Et cognoscetis veritatem: & veritas
μου ἐστέ· καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια 32
* liberabit liberos faciet vos Responderunt ei Semen
ἐλευθερώσει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, σπέρμα 33
Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus vnquam: quomodo
Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ † δεδουλεύκαμεν πώποτε· πῶς
tu dicis Quod liberi eritis? Respondit eis
σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε, ἀπεκρίθη αὐτοῖς 34
Iesus Amen amen dico vobis, quia omnis * faciens peccatum,
ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρ-
seruus est peccati At seruus ‖ non manet
τίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας· ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει 35
in domo in æternum filius manet in æternum
ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς † τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα.
Si ergo filius vos liberauerit, vere liberi eritis
ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. 36
Scio quia ? semen Abrahæ estis sed quæritis me inter-
οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀπο- 37
ficere, quia sermo meus non capit in vobis
κτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν.
Ego quod vidi apud Patrem meum loquor & vos quæ
ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρὶ μου, λαλῶ· καὶ ὑμεῖς οὖν 38
† quæ quod vidistis apud patrem vestrum, facitis
ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε.
Responderunt & dixerunt ei Pater noster Abraham est.
ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι. 39
Dicit eis Iesus Si filii Abrahæ * essetis, opera
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ
Abrahæ ‖ faceretis Nunc autem quæritis me interficere,
Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, 40
hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui
ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα
a Deo hoc Abraham non fecit
παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν.
Vos facitis opera patris vestri Dixerunt itaque ei Nos
ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα † τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ, ἡμεῖς 41
ex fornicatione non sumus ? facti vnum patrem habemus Deum
ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν.
Dixit † eis Iesus Si Deus pater vester esset, diligeretis
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε 42
* processi, vtique me ego enim ex Deo * processus sum, & veni neque enim à
ἂν ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ'
meipso veni, sed ille me misit
ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε.
‖ Quare ‖ Propter quid loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis
διατί τὴν λαλιὰν † ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε 43
audire sermonem meum Vos ex patre diabolo
ἀκούειν † τὸν λόγον † τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ † τοῦ πατρὸς τοῦ διά- 44
estis, & desideria patris vestri vultis facere
βόλου ἐστὲ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν.

ille

ille homicida erat ab initio, & in veritate non
ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ
stetit: quia non est veritas in eo cum loquitur mendacium,
ἔστηκεν· ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ· ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος,
ex propriis loquitur: quia mendax est, & pater eius.
ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.
Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi.
45 ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι.
Quis ex vobis † arguet me de peccato? Si autem veritatem
46 τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν
dico, ‡ propter quid vos non creditis mihi? *Existens ex Deo
47 λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι. ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ,
verba Dei audit. ‖ Propterea vos non auditis, quia
τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι
ex Deo non estis. Respondérunt ergo Iudæi, &
ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ
48 dixerunt ei: † Non [bene] dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?
εἶπον αὐτῷ· οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι Σαμαρίτης εἶ σὺ, καὶ
Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhonoratis me.
δαιμόνιον ἔχεις. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἐγὼ δαιμόνιον
49 οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με.
Ego autem non quæro gloriam meam: est ‡ qui quærat & iudicet.
ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων.
Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meum seruauerit,
50 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ,
51 mortem non vidébit in æternum.
θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.
Dixérunt ergo ei Iudæi: Nunc cognóvimus quia dæmonium
52 εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον
habes. Abraham mórtuus est & Prophetæ & tu dicis: Si quis
ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται· καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις
sermónem meum seruáuerit, non gustábit mortem in æternum?
τὸν λόγον μου τηρήσῃ οὐ μὴ γεύσηται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα.
* Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est?
μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανε,
53 & Prophetæ mórtui sunt. Quem teipsum tu facis?
καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον· τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς;
Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea
54 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου
nihil est. Est Pater meus ‖ qui glorificat me, quem vos dicitis
οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε
quia Deus vester est: Et non cognovistis eum: ego autem
ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι· καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ
55 novi eum. Et si dixero quia non scio eum, ero similis
οἶδα αὐτόν· καὶ ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτὸν ἔσομαι ὅμοιος
vobis mendax. Sed scio eum, & sermónem eius seruo.
ὑμῶν, ψεύστης· ἀλλ' οἶδα αὐτὸν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.
Abraham pater vester exultávit ut vidéret diem
56 Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν

† arguet

‡ quare
* Qui est

‖ Propterea

† Nonne bene

‡ qui quærat, & iudicet

* Nunquid

‖ qui glorificat

mea:

meum & vidit, & gauisus est. Dixerunt ergo
τὴν ἐμὴν καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη εἶπον οὖν οἱ 57
Iudæi ad eum Quinquaginta annos nondum habes, & A
Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτὸν, πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀ
braham vidisti? Dixit eis Iesus Amen, amen
βραὰμ ἑώρακας, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν 58
ᵠ antequam dico vobis, ᵠ prius Abraham ‖ fieri, ego sum
λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι
Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum Iesus autem
† ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν Ἰησοῦς δὲ 59
† ἄρω & ἄρομαι abscondit se, & exiuit de templo, ‖ transiens per medium eorum,
* κρύπτω ἐκρύβη, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τ̄ ἱεροῦ, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν,
& praeterijt sic
καὶ παρῆγεν οὕτως.

CAP IX S.

* Iesus, ‖ à Et præteriens * vidit hominem cæcum ‖ ex natiuitate
Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς. 1
Et interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes Rabbi,
καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτ̄, λέγοντες, ῥαββὶ, 2
quis peccauit, hic aut parentes eius vt cæcus nasceretur?
τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτ̄, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ;
Respondit Iesus: Neque hic peccauit, neque parentes eius
ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ 3
sed vt manifestentur opera Dei in illo
ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τ̄ θεοῦ ἐν αὐτῷ
ᵠ eius qui misit; Me oportet operari opera ᵠ mittentis me, donec
ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως 4
dies est Venit nox, quando nemo potest operari
ἡμέρα ἐστὶν· ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι
Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi
ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι τ̄ κόσμου. 5
ᵠ cùm dixisset, ‖ interram, ᵠ eius Hæc dicens, expuit ‖ humi & fecit lutum ex spu-
ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τ̄ πτυ- 6
to, & linuit lutum super oculos ᵠ cæci
τός, καὶ ἐπέχρισε τ̄ πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ,
‡ natatoria Siloe, Et dixit eis Vade laua in ‡ natatoriam
καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὕπαγε, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ 7
Siloam, quod interpretatur, Missus Abiit ergo & la-
Σιλωαμ, ὁ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος· ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνί-
* qui viderant ‖ mendicus ψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεω- 8
uit & venit videns. Itaque vicini & * qui
ροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον· οὐχ οὗτός
ᵠ qui sedebat, & mendicabat? est ᵠ sedens & mendicans? Alii dicebant: Quia
ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαίτης; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι 9
‡ Nequaquam, sed * verò hic est. Alii autem, ‡ quod similis ei est. Ille dicebat
οὗτός ἐστιν ἀλλὰ ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν· ἐκεῖνος ἔλεγεν,
Quia ego sum. Dicebant ergo ei Quomodo aperti sunt
ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ, πῶς ἀνεῴχθησάν 10

tibi oculi? Respondit ille & ait Ho-
11 συ οἱ ὀφθαλμοί, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, ἄνθρω-
mo ‖ dictus Iesus, lutum fecit, & unxit meos
πος λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς
oculos, & dixit mihi: Vade ad natatoriam † Siloam:
ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέ μοι, ὕπαγε εἰς † κολυμβήθραν † σιλωάμ,
& lavi. ‖ Abiens autem & lotus vidi
καὶ νίψαι ἀπῆλθον δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα.
* Dixerunt ergo ei: Ubi est Ille? Ait: Nescio.
12 εἶπον οὖν αὐτῷ, ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος, λέγει, οὐκ οἶδα.
Adducunt eum ad Pharisæos ‖ illum nuper cæcum
13 Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τὸν ποτε τυφλόν
Erat autem Sabbatum quando lutum fecit Iesus, &
14 ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ
aperuit eius oculos. Iterum ergo interrogabant
15 ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων
eum & Pharisæi quomodo vidisset † At dixit eis:
αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,
Lutum imposuit mihi super oculos, & lavi: &
πηλὸν ἐπέθηκέ μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην, καὶ
video. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Hic ho-
16 βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φαρισαίων τινες, οὗτος ὁ ἄν-
mo non est à Deo, quod Sabbatum non custodit.
θρωπος οὐκ ἔστι παρὰ † θεοῦ ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ.
Alii dicebant: Quomodo potest homo peccator ‖ ta-
ἄλλοι ἔλεγον, πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοι-
lia signa facere? Et schisma erat † in ipsa
αὐτα σημεῖα ποιεῖν, καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς.
Dicunt ergo cæco iterum: Tu, quid dicis de illo, † quod
17 λέγουσι οὖν τῷ τυφλῷ πάλιν σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι
aperuit tuos oculos? Ille autem dixit: Quia propheta est.
ἠνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν.
Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus * erat,
18 Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν,
& videt, usque quo vocaverunt parentes eius ‖ illum
καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ
videntem Et interrogaverunt eos, dicentes:
19 ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες,
Hic est filius vester quem vos dicitis quia cæcus natus est?
οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη,
Quomodo ergo nunc videt? Responderunt autem eis
πῶς οὖν ἄρτι βλέπει, ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτοῖς
20 parentes eius, & dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, &
οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον, οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ
quia cæcus natus est. Quomodo autem nunc † videt, ne-
21 ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ
scimus aut quis aperuit eius oculos, nos ne
οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ
scimus ipse ætatem habet ipsum interrogate ipse de
οἴδαμεν· αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε αὐτὸς περὶ

‖ qui dicitur

† Siloe,

‖ Et abii & lavi, &

* Et

‖ qui cæcus fuerat

† Ille autem

‖ qui

* autem ‖ hæc

† inter eos:

‖ qui

* fuisset & vi-disset donec

‖ qui viderat.

† videat,

seipso

ἐαυτῶ λαλήσῃ τοῦτο εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφο- 22
ebant Iudæos iam enim ‡ conspiraverant Iudæi vt
Συνῆντο τοῖς Ἰουδαίοις ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα
si quis eum confiteretur * Christum, extra synagogam fieret.
ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένη-
‖ Propter hoc parentes eius dixerunt, Quia ætatem habet ipsum
διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν 23
Interrogate. Vocauerunt ergo † ex secundo hominem
ἐρωτήσατε. Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον 24
qui fuerat cæcus, & dixerunt ei Da gloriam Deo: nos
ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ, δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς
scimus quia homo hic peccator est
οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν
‡ Respondit ergo ille, & ait Si peccator est, ne
ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ 25
scio vnum scio, quia cæcus * existens modò video. Dixerunt ‖ autē
οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. εἶπον δὲ
illi † rursum Quid fecit tibi? quomodo aperuit † tuos oculos?
αὐτῷ πάλιν, τί ἐποίησέ σοι, πῶς ἀνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; 26
Respondit eis Dixi vobis iam & non audistis quid iterum
ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε· τί πάλιν 27
vultis audire? ‡ num & vos vultis eius discipuli fieri?
θέλετε ἀκούειν μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι;
* Conuitiati sunt ergo ei, & dixerunt: Tu fis discipulus illius:
† ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτὸν, καὶ εἶπον, σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, 28
nos autem Moysi sumus discipuli
ἡμεῖς δὲ τοῦ μωσέως ἐσμὲν μαθηταί.
Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem ne
ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μωσῆ λελάληκεν ὁ θεός· τοῦτον δὲ οὐκ 29
scimus vnde ‖ sit Respondit ille homo, & dixit eis
οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ 30
In enim hoc mirabile est quia vos nescitis
εἶπεν αὐτοῖς, ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴ-
vnde sit & aperuit meos oculos.
δατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς.
Scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis
οἴδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις 31
Dei cultor † sit, & voluntatem eius ‡ faciat, hunc * audit.
θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.
Ex seculo non auditum est quia aperuit quis oculos
ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἠνέῳξέ τις ὀφθαλμοὺς 32
cæci nati ‖ Si non esset hic à Deo,
τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, 33
non poterat facere quicquam Responderunt & dixerunt
οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον
ei: in peccatis tu natus es totus, & tu doces
αὐτῷ, ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις
nos? Et eiecerunt eum foras. Audiuit Iesus quia
ἡμᾶς, καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι 35

‡ consp[i]rauerant * esse ‖ Propterea † rursum ‡ Dixit ergo eis ille: * cùm essem, ‖ ergo † tibi ‡ nunquid * Maledixerunt ‖ sit. quod ‡ facit, * exaudit. & ‖ Nisi

eiece

ejecerunt eum foras & ¶ *inveniens* eum, dixit ei Tu credis
ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις
in filium Dei? Respondit ille & dixit: Et
36 εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ
quis est, Domine, ut credam in eum?
τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν;
Dixit autem ei Iesus: Et vidisti eum & ‡ *loquens*
37 εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν
cum te, ille est. * At ille Credo Domine:
38 μετά σου, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε·
Et ‖ adoravit eum. Et dixit ¶ Iesus: In iudi-
39 καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, εἰς κρῖ-
cium ego in mundum hunc veni: ut ‡ *non videntes*
μα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες
videant, & * *videntes* cæci fiant.
βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται.
Et audierunt ‖ ex Pharisæis ¶ *hæc existentes* cum eo
40 καὶ ἤκουσάν ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ,
& dixerunt ei ‡ *Num* & nos cæci sumus?
καὶ εἶπον αὐτῷ, μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν;
Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis
41 εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε
peccatum: nunc verò dicitis: Quia videmus: *igitur* peccatum
ἁμαρτίαν νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν ἡ οὖν ἁμαρτία
vestrum manet.
ὑμῶν μένει.

CAP. X.

Amen amen dico vobis, * *non intrans* per ostium
1 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας
in ovile ovium, sed ‖ *ascendens* aliunde,
εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν,
ille fur est & latro. † *Ille vero intrans*
2 ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής· ὁ δὲ εἰσερχόμενος
per ostium, pastor est ovium. Huic
3 διὰ τῆς θύρας, ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων τούτῳ ὁ
ostiarius aperit & oves vocem eius audiunt: &
θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ
proprias oves vocat *suis nominibus*, & educit eas.
τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα καὶ ἐξάγει αὐτά.
Et cùm proprias oves emiserit, ante eas
4 καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν
vadit & oves illum sequuntur: quia sciunt vocem
πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν
eius. Alienum autem non ‖ *sequentur*, sed * *fu-*
5 αὐτοῦ· ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύ-
gient ab eo quia non noverunt alienorum vocem.
ξονται ἀπ' αὐτοῦ ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν.
Hoc proverbium dixit eis Iesus. Illi autem
6 ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ

¶ cum inveniſſet

‡ qui loquitur tecum ipſe

* At ille

‖ procidens ei‖

¶ qui non vident,

* qui vident,

‖ quidam ¶ qui cum ipſo erant

‡ Nunquid

* qui non intrat

‖ aſcendit

† Qui autem intrat

* nominatim,

‖ ſequantur, fugiant

non cognouerunt † quæ essent quæ loquebatur eis. Dixit ergo
ἐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν 6
iterum eis Iesus. Amen, Amen dico vobis, quia ego sum
πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι 7
ostium ouium. Omnes quotquot venerunt fures
ἡ θύρα τῶν προβάτων. πάντες ὅσοι ἦλθον, κλέπται 8
sunt & latrones: sed non audierunt eos oues
εἰσὶ καὶ λῃσταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα.
Ego sum ostium per me si quis introierit, saluabitur
ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ σωθήσεται, 9
& ingredietur & egredietur, & * pastum inueniet
καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει.
‖ nisi Fur non venit ‖ si non vt furetur & mactet, & perdat.
ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ 10
Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant
ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν.
* bonus Ego sum pastor * pulcher Pastor * pulcher animam
ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν 11
‖ suis. suam ponit pro ouibus ‖ Mercenarius autem
αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων· ὁ μισθωτὸς δὲ 12
† qui non est & † non existens pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt
καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν
lupum venientem, & dimittit oues, & fugit &
λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει καὶ ὁ
lupus rapit eas, & dispergit oues
λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα.
‡ autem At mercenarius ‡ fugit, quia mercenarius est & non* cura ejus est
† pertinet ad eum ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ † οὐ μέλει αὐτῷ 13
‖ bonus, de ouibus Ego sum pastor ‖ pulcher, &
† cognoscunt me mea περὶ τῶν προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, καὶ 14
cognosco meas, & † cognoscor à meis
γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαί ὑπὸ τῶν ἐμῶν
Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem
καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα 15
‡ meis & animam meam pono pro ouibus ‡
καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.
* hoc ouili Et alias oues habeo quæ non sunt ex caula hac
καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης 16
& illas me oportet adducere & vocem meam audient & fiet
κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται
‖ & † Propterea vnum ouile, ‖ vnus pastor † Propter hoc Pater me diligit,
μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. διὰ τοῦτό με ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ, 17
quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam
ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν.
Nemo tollit eam a me sed ego pono eam à
οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' 18
me ipso potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo
ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω
iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à
πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ

Patre meo. Dissensio igitur iterum facta est † in
19 τὰ παῤῥὸς μου. χίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς
Iudæis propter sermones hos. Dicebant autem multi
20 Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλεγον δὲ πολλοὶ
ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?
ἐξ αὐτῶν, δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε,
Alii dicebant: Hæc verba non sunt * dæmoniati:
21 ἄλλοι ἔλεγον, ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου·
Num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?
μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;
Facta sunt autem Encænia in Hierosolymis: & hyems erat,
22 ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἰεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν·
Et ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis.
23 καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος.
Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quo-
24 ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, ἕως
vsque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic
πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ
nobis palam. Respondit eis Iesus: ‖ Dixi vobis:
25 ἡμῖν παῤῥησίᾳ. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν,
& non creditis: opera quæ ego facio in nomine Patris
καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός
mei, hæc ? testantur de me. Sed vos non cre-
26 μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ· ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πι-
ditis † non enim estis ex ouibus
στεύετε· οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον
vobis. Oues meæ vocem meam audiunt,
27 ὑμῖν. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει,
& ego cognosco eas, & sequuntur me. Et ego vitam
28 κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι· κἀγὼ ζωὴν
æternam do eis, ‖ & non peribunt in æternum, & non
αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ
rapiet quisquam eas de manu mea. Pater meus qui
29 ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. ὁ πατήρ μου ὃς
dedit mihi, maior omnibus est, & nemo potest rapere
δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν
de manu Patris mei. Ego & Pater vnum sumus.
30 ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν.
Sustulerunt ergo iterum lapides Iudæi, vt lapidarent eum.
31 ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν.
Respondit eis Iesus: Multa * pulchra opera ostendi vobis
32 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· πολλὰ καλὰ ἔργα † ἔδειξα ὑμῖν
ex Patre meo, propter quod eorum opus lapidatis me?
ἐκ τοῦ πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με;
Responderunt ei Iudæi, dicentes: De ‖ pulchro opere non
33 ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· περὶ καλοῦ ἔργου οὐ
lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo
λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας· καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος
? existens facis teipsum Deum. Respondit eis Iesus: † Nun-
34 ὤν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, οὐκ

S est

* inter Iudæos

* dæmonium habentis. Nunquid

‖ Loquor

? testimonium perhibent

† quia

* bona

† bona

? cùm sis, † Nonne

est scriptum in lege vestra * Ego dixi, dii estis?
ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν· ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε,
Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est,
εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο. 35
& non potest solui scriptura Quem Pater sanctificauit
καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή· ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασεν 36
& misit in mundum, vos dicitis, Quia blasphemas
καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς,
quia dixi Filius Dei sum? Si non facio opera
ὅτι εἶπον, υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι, εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ 37
Patris mei, ‖ ne credite mihi Si autem facio &
πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν 38
mihi non † credatis, operibus credite vt cognoscatis &
ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε καὶ
credatis quia in me Pater ‖, & ego in eo
πιστεύητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
Querebant ergo ¶ eum apprehendere & exiuit ‖ de
ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν πιάσαι· καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς 39
manu eorum Et abiit iterum trans Iordanem
χειρὸς αὐτῶν. καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου 40
† eum in † locum vbi erat Ioannes primum baptizans &
τὸν, εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ
manfit illic Et multi venerunt ad eum, & dice-
ἔμεινεν ἐκεῖ. καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλε-41
bant Quia Ioannes quidem signum fecit nullum Omnia autem
γον, ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν· πάντα δὲ
quæcunque dixit Ioannes de hoc, vera erant
ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν.
Et crediderunt multi illic in eum
καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν. 42

CAP. XI.

‖ decastallo Erat autem quidam languens Lazarus à Bethania, † ex
Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς 1
vico Mariæ & Marthæ sororis eius
κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς.
* quæ vnxit ‖ exterfit Erat autem Maria * vngens Dominum vnguento, & ‖ exter-
ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ † ἐκμά- 2
gens pedes eius capillis suis cuius frater La-
ξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, οὗ ὁ ἀδελφὸς Λα-
zarus infirmabatur Miserunt ergo sorores ¶ ad
ζαρος ἠσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς 3
eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur
αὐτὸν λέγουσαι, κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ.
† esus Audiens autem Iesus, dixit ‖ Hæc infirmitas non est ad
ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς 4
mortem, sed pro gloria Dei vt glorificetur filius
θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς
Dei per eam. Diligebat autem Iesus
τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν 5

Martham, & sororem eius * & Lazarum
μαρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ † λάζαρον.
Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in ‖ quo erat
6 ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν
loco duos dies Deinde post † hoc dicit di
7 τόπῳ δύο ἡμέρας· ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μα-
scipulis suis Eamus in Iudæam iterum
θηταῖς αὐτοῦ, ἄγωμεν εἰς τὴν ἰουδαίαν πάλιν.
Dicunt ei discipuli Rabbi, nunc quærebant te
8 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, ῥαββί, νῦν ἐζήτουν σε
lapidare Iudæi & iterum vadis illuc?
λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;
Respondit Iesus Nonne duodecim horæ sunt diei?
9 ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας;
Si quis ambulauerit in die, non offendit quia lucem
ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ
mundi huius videt Si autem quis ambulauerit in
10 κόσμου τούτου βλέπει· ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν
nocte offendit quia lux non est in eo
τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.
Hæc ait, & post * hæc dicit eis Lazarus amicus * hæc
11 ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς λάζαρος ὁ φίλος
noster dormit sed vado vt a somno excitem eum
ἡμῶν † κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν.
Dixerunt ergo discipuli eius Domine, si dormit, † κοιμάσμαι
12 εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσε-
Dixerat autem Iesus de morte eius illis autem * saluus erit
13 ται· εἰρήκει δὲ ὁ ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ
putauerunt quia de dormitione somni diceret
ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει.
Tunc ergo dixit eis Iesus manifeste Lazarus
14 τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς παρρησίᾳ, λάζαρος
mortuus est Et gaudeo propter vos vt credatis quoniam non
15 ἀπέθανε· καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε ὅτι οὐκ
eram ibi sed eamus ad eum Dixit ergo Thomas
ἤμην ἐκεῖ· ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. εἶπεν οὖν θωμᾶς
‖ qui dicitur Didymus Condiscipulis suis Eamus & nos vt
16 ὁ λεγόμενος δίδυμος τοῖς συμμαθηταῖς, ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα
moriamur cum eo † Venientes igitur Iesus * inuenit eum † Venit itaque *
17 ἀποθάνωμεν σὺν αὐτῷ. ἐλθὼν οὖν ὁ ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν
quatuor dies iam habentem in monumento
τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ.
Erat autem Bethania iuxta Hierosolymam quasi à stadiis
18 ἦν δὲ ἡ βηθανία ἐγγὺς τῶν ἱεροσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων
quindecim Et multi ‖ ex Iudæis venerant ‖ autem
19 δεκαπέντε· καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐληλύθεισαν
ad consolandum Martham & Mariam, vt consolarentur
πρὸς τὴν περὶ τῆς μάρθαν καὶ μαρίαν, ἵνα † παραμυθήσωνται
eas de fratre suo † παραμυθήσωνται
αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν.

Ergo Martha vt audiuit quia Iesus venit, occurrit
ἡ οὖν Μάρθα ὡς ἤκουσεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν 20
illi Maria autem *in domo sedebat Dixit ergo
αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶπεν οὖν ἡ 21
Martha ad Iesum Domine, si fuisses hic, frater meus non
Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν, κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ
fuisset mortuus Sed & nunc scio quia quæcunque po
ἂν ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰ- 22
‖ a Deo poposceris ‖ Deum dabit tibi Deus Dicit illi Iesus
τήσῃ τὸν Θεὸν, δώσει σοι ὁ Θεός. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, 23
Resurget frater tuus Dicit ei Martha
ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. λέγει αὐτῷ ἡ Μάρθα, 24
Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die
οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
† qui credit Dixit ei Iesus Ego sum resurrectio & vita † credens
εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων 25
† qui viuit, & credit in me etiam si mortuus fuerit, viuet Et omnis † viuens, & credens
εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων 26
in me, non morietur in æternum. Credis hoc
εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο,
Ait illi Vtique Domine ego credidi quia tu es Christus
λέγει αὐτῷ, ναί κύριε· ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς 27
* qui venisti filius Dei in hunc mundum venisti Et hæc
ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ ταῦτα 28
‖ cum dixisset ‖ locuta abiit & vocauit Mariam sororem suam
εἰποῦσα ἀπῆλθε, καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς
silentio, dicens: Magister adest & vocat te
λάθρᾳ, εἰποῦσα, ὁ διδάσκαλος πάρεστι καὶ φωνεῖ σε.
Illa vt audiuit surgit citò, & venit ad eum
ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν· 29
† cum ‡ castellum: * adhuc illo Nondum † autem venerat Iesus in ‡ vicum, sed erat * in
οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν 30
loco vbi occurrerat ei Martha
τῷ τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα.
‖ qui erant † consolabantur Ergo Iudæi ‖ existentes cum ea in domo & † con-
οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ παρα- 31
‖ cum vidissent ‖ consolantes eam, ‖ videntes Mariam quia citò surrexit
μυθούμενοι αὐτὴν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν, ὅτι ταχέως ἀνέστη
& exiit, secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad
καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ
monumentum, vt ploret ibi Ergo Maria cum venisset
μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν 32
vbi erat Iesus, ‖ videns eum, cecidit eius ad pedes
ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπεσεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας,
* & dicit * dicens ‖ ei Domine, si fuisses hic non esset mortuus meus
λέγουσα αὐτῷ, κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ
frater Iesus ergo vt vidit eam plorantem, &
ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ 33
* qui venerant in ea, ‖ simul venientes ipsi Iudæos plorantes, infremuit
τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο

spiritu, & turbauit seipsum Et dixit Vbi
34 πῶ τεθήκατε αὐτόν, καὶ εἶπαν, κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε.
posuistis eum? Dicunt ei Domine, veni & vide
† τίθημι
† Et
† Lachrymatus est Iesus
35 ἐδάκρυσεν ὁ ἰησοῦς.
Dixerunt ergo Iudæi Ecce quomodo amabat eum
36 ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν.
Quidam autem ex ipsis dixerunt? Non poterat hic † aperiens
† qui aperuit
37 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς
oculos cæci, facere vt & hic non moreretur?
ὀφθαλμοὺς † τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ.
Iesus ergo rursum † fremens in semetipso venit ad
† infremuit
38 ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ
monumentum erat autem spelunca & lapis superpositus erat * super eo
* el.
μνημεῖον· ἦν δὲ σπήλαιον καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ.
Ait Iesus Tollite lapidem: dicit ei soror
39 λέγει ὁ ἰησοῦς, ἄρατε τὸν λίθον· λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ †
† mortui
Martha Domine iam fœtet quatriduanus enim est
† Iesus qui mortuus fuerat,
τοῦ τεθνηκότος μάρθα, κύριε ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι.
Dicit ei Iesus? Non dixi tibi, quoniam si credideris, videbis
? Nonne
40 λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει
gloriam Dei? Tulerunt ergo lapidem vbi erat mor
41 † δόξαν † θεοῦ, ἦραν οὖν τὸν λίθον οὗ ἦν ὁ τεθνη-
† tuus positus At Iesus † extulit oculos sursum & dixit,
† autem eleuatis oculis
κὼς κύριε, ὁ δὲ ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε,
Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego autem
42 πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου· ἐγὼ δὲ
sciebam quia semper me audis: sed propter * turbam circum-
* populum qui circumstat
ἤδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περι-
stantem dixit vt credant quia tu me misisti
στῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.
Et hæc ‖ dicens, voce magna clamauit, Lazare,
‖ cum diceret
43 καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε, λάζαρε,
veni foras Et ? exiit mortuus, ligatus
? statim prodiit qui fuerat
44 δεῦρο ἔξω· καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς, δεδεμένος
pedes & manus † fasciis & facies illius
† institis
τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ
sudario * obuoluta erat Dicit eis Iesus Soluite eum,
* ligata
σουδαρίῳ περιεδέδετο· λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λύσατε αὐτὸν,
& sinite abire
καὶ ἄφετε ὑπάγειν.
Multi ergo ex Iudæis ‖ venientes ad Mariam *,
‖ qui venerant * & Martham
45 πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν † ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν μαρίαμ,
& † quæcunque fecit Iesus, crediderunt in eum
† viderant
καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.
Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos,
46 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ
dixerunt eis quæ fecit Iesus Collegerunt ergo
47 εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν

† Pontifices

† principes Sacerdotum & Pharisæi concilium, & dicebant Quid
οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον, τί
facimus? quia hic homo multa signa facit
ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ.
Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: &
ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτω, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτὸν, καὶ 48
venient Romani & tollent nostrum & locum & gentem
ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.
* nomine, cùm esset Pontifex
Vnus autem quidam ex ipsis Caiphas princeps Sacerdotum existens
εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν καϊαφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ 49
anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam
ἐνιαυτοῦ ἐκείνου εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν
Nec cogitatis quia expedit nobis ve vnus homo mo-
οὐδὲ διαλογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀπο- 50
riatur pro populo, & non tota gens pereat
θάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται.
‖ cùm esset Pontifex
Hoc autem a semetipso non dixit: sed ‖ princeps Sacerdotum existens
τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ 51
? Iesus moriturus erat
anni illius, prophetauit quia futurus esset Iesus mo
ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνή-
ri pro gente. Et non pro gente tantum, sed vt
σκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα 52
† filios qui erant dispersi, congregaret
καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν.
Ab illo ergo die ‖ consultabant vt interficerent
ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύοντο ἵνα ἀποκτεί- 53
? iam eum. Iesus ergo non ? amplius palàm ambulabat
νωσιν αὐτόν. Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει
† apud Iudæos
ἐν τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν, 54
* iuxta ‖ ciuitatem quæ dicitur Ephrem ? proximum
* prope desertum, in ‖ Ephraim nomine & ibi morabatur
ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν κἀκεῖ διέτριβε
cum discipulis suis. Erat autem ? prope Pascha
μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν 55
† de Iudæorum. & ascenderunt multi in Hierosolymam † ex illa regione
ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας
ante Pascha vt * purificarent seipsos. Quærebant ergo
πρὸ τοῦ πάσχα ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν 56
‖ colloquebantur adinuicem, ? putatis † ad diem
Iesum & ‖ loquebantur ad inuicem alij aliis in templo stantes. Quid vi-
Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες τί δο-
detur vobis quia non venit † in festum? Dederant autem
κεῖ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν. δεδώκεισαν δὲ 57
* pontifices & † principes Sacerdotum & Pharisæi mandatum, vt si quis
καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐντολὴν, ἵνα ἐάν τις
cognouerit vbi sit indicet. Vt apprehendant eum.
† γνῷ ποῦ ἐστὶν, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

CAP XII. ιβ'.

Ergo Iesus ante sex dies Paschæ venit in Betha
Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς βηθα- 1

niam,

niam, vbi ‖ erat Lazarus mortuus, quem ¶ *suscitauerat ex mortuis*
νίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν
Fecerunt ‡ ergo ei cœnam ibi & Martha ministrabat
2 ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει
at Lazarus *vnus erat ‖ *recumbentium* cum eo
ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ
Ignur Maria ¶ *accipiens* libram vnguenti nardi ‡ *fidelis multi*
3 ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυ-
prety, vnxit pedes Iesu & exterfit capillis suis
τίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς
pedes eius *ac domus impleta est ex odore vnguenti
τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου
Dixit ergo vnus ex discipulis eius, Iudas *Simonis* Iscario
4 λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώ-
tes ‖ *is futurus cum tradere*
της, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι,
5 διατί οὗτο τὸ μύρον
non venit trecentis denarijs, & datum est egenis?
οὐ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;
Dixit autem hoc, non quia de egenis ¶ *ma esset* eis
6 εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ'
quia fur erat, & ‡ *marsupium* habebat, & *intella*
ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα
portabat. Dixit ergo Iesus sine illam *ip
7 ἐβάστα ἐν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν
diem sepulturæ meæ ‖ *conseruauit* illud.
ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου ¶ τετήρηκεν αὐτό.
Pauperes enim semper habetis ‡ *cum* vobiscum; me autem non
8 τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ
semper ‡ *habetis* Cognouit ergo turba ex Iudæis
9 πάντοτε ἔχετε. ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων
quia illic esset & venerunt non propter Iesum tantùm, sed vt &
ὅτι ἐκεῖ ἐστὶ καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν
Lazarum viderent, quem ſuscitauit ‡ *ex mortuis*
Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν
*Consultarunt autem principes Sacerdotum, vt & Lazarum
10 ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον
interficerent. Quia multi propter illum ‖ *ſubibant* Iu-
11 ἀποκτείνωσιν· ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰου-
daorum, & credebant in Iesum ¶ *Postridie* turba
δαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.
12 τῇ ἐπαύριον ὄχλος
multa ‡ *venisset* ad diem festum, *audientes* quia venit Iesus
πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς
in Hierosolyman, Acceperunt ramos palmarum, & ‖ ex
13 εἰς Ἰεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων καὶ ἐξ-
tenuit in *occursum* ei & clamabant, Hosanna, benedictus
ῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον, ὡσαννά, εὐλογημένος
¶ *venientis* in nomine Domini, rex Israel.
ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.
‡ *Inuenisset autem* Iesus asellum, * *sedit* super eum, sicut
14 εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον, ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς

¶ fuerat
¶ *suscitauit* Iesus
‡ autem

verò
‖ ex discumbentibus
¶ ergo accepit
‡ pistici, pretiosi, &

* &

‖ qui erat eum traditurus

περίπω
¶ pertinebat ad eum

‡ loculos habens, ea quæ mittebantur, ¶ vt

‖ ferret
περίω
¶ vobiscum

‡ habebitis

‡ à

*Cogitauerunt

‖ habiant ex Iudæis,

¶ In crastinum autem
‡ quæ venerat
*cùm audissent

‖ processerunt obuiam

¶ qui venit

‡ Et inuenit &

‖ Noli timere

est scriptum: ‖ *Ne time* filia Sion ecce
ὅτι γεγραμμένον, μὴ φοβοῦ θυγατὴρ σιών· ἰδοὺ ὁ 15
rex tuus venit sedens super pullum asinæ
βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.
Hæc autem non cognouerunt discipuli eius primum: sed
ταῦτα οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· ἀλλ' 16
quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia hæc erant de
ὅτε ἐδοξάσθη ὁ ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ'
eo scripta, & hæc fecerunt ei
αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ.

† Testimonium perhibebat ‡ quæ erat * de ‖ à

† *Testabatur* ergo turba, ‡ *existens* cum eo, quando Lazarum
ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε *τὸν Λάζαρον 17
vocauit *ex monumento, & suscitauit eum ‖ *ex mortuis.*
ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

† Propterea ‡ audierunt

† *Propterea hoc* & obuiam venit ei turba, quia ‡ *audiuit* hoc
διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσε τοῦτο 18
eum fecisse signum Ergo Pharisæi
αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. οἱ οὖν φαρισαῖοι 19
dixerunt ad semetipsos: Videtis quia non *proficitis nihil? ecce
εἶπον πρὸς ἑαυτούς, θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν, ἴδε
mundus ‖ post eum abiit
ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

† Gentiles ex his qui ascenderant ‡ ad Philippum, qui erat

Erant autem quidam † *Græci ex* adorantibus vt ad
Ἦσαν δέ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων, ἵνα προσ 20
orarent in die festo Hi ergo accesserunt ‡ *Philippum*
κυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ· οὗτοι οὖν προσῆλθον φιλίππῳ 21
ti à Bethsaida Galilææ & rogabant eum, dicentes
τῷ ἀπὸ βηθσαϊδὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες,
Domine, volumus Iesum videre Venit Philippus,
κύριε, θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰδεῖν. ἔρχεται φίλιππος 22

* dixerunt

& dicit Andreæ: & rursum Andreas & Philippus *di-*
καὶ λέγει τῷ ἀνδρέᾳ· καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φίλιππος λε-
cunt Iesu *At* Iesus ‖ *respondit* eis,
γουσι τῷ ἰησοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, 23

† clarificetur

dicens: Venit hora vt † *glorificetur* filius hominis
λέγων, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.
Amen amen dico vobis, ‡ *si non* granum frumenti cadens
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν 24
in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet si autem mortuum fuerit,
εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ,

‡ nisi

* Qui amat

multum fructum affert * *Amans* animam suam,
πολὺν καρπὸν φέρει. ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, 25

‖ qui odit

perdet eam: & ‖ *odio habens* animam suam in mundo
ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ
hoc, in vitam æternam custodiet eam.
τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.
Si mihi ministrat quis, me sequatur & vbi sum
ἐάν ἐμοί διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ 26
ego illic & minister meus erit Et si quis mihi ministrauerit,
ἐγὼ ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καί τις ἐμοὶ διακονῇ,

honorifica

honorificabit eum Pater ? Nunc anima mea turbata est. † meus.
27 τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. νυνὶ ἡ ψυχή μου τετάραχται·
& quid dicam? Pater salutifica me ex hora hac Sed
καὶ τί εἴπω, πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης; ἀλλὰ
‡ propterea hæc venit in horam hanc Pater glorifica
28 διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην, πάτερ δόξασόν
tuum nomen Venit ergo vox de cælo, Et ‖ glorificavi,
σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδόξασα
& iterum † glorificabo Ergo turba ‡ stans & au
καὶ πάλιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκού-
diens, dicebat tonitruum esse factum Alii dicebant Angelos ei
σας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον, ἄγγελος αὐτῷ
locutus est. Respondit Iesus & dixit: Non propter
29 λελάληκεν. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, οὐ δι'
me hæc vox * facta est, sed propter vos * venit,
ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς.
Nunc iudicium est mundi: nunc princeps mundi huius
31 νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου
eiicietur foras. Et ego si exaltatus fuero a terra,
32 ἐκβληθήσεται ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς,
‖ omnes traham ad meipsum Hoc autem dicebat
33 πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε,
significans qua morte † futurus esset mori
σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.
Respondit ei turba Nos audiuimus ex Lege
34 ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου
quia Christus manet in æternum & quomodo tu dicis: Oportet exal
ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα καὶ πῶς σὺ λέγεις δεῖ ὑψω-
tari filium hominis? Quis est iste filius hominis?
θῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;
Dixit ergo eis Iesus Adhuc modicum tempus, lumen * cum
35 εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ'
vobis est Ambulate dum lucem habetis, vt non tenebræ vos
ὑμῶν ἐστι. περιπατεῖτε, ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς
comprehendant & ‖ ambulans in tenebris nescit quo vadat
καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει.
Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filii lucis † fia-
36 ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένη-
tis Hæc locutus est Iesus, & ‡ abiens abscondit se ab eis
σθε. ταῦτα ἐλάλησεν Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν.
Tot autem * signa fecerat coram eis,
37 τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν,
non credebant in eum Vt sermo Esaiæ Prophe
38 οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ προφήτου
tæ impleretur, quem dixit Domine, quis credidit auditui nostro?
τὸν πληρωθῇ, ὃν εἶπε, κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;
& brachium Domini cui reuelatum est?
καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;
‖ Propter hoc non poterant credere, quia iterum dixit Esaias ‖ Propterea
διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας·

Excæcauit eorum oculos, & indurauit eorum
† non πεπύφλωκεν αὐτῶν τὸς ὀφθαλμὸς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν 40
cor vt non videant oculis, & † intelligant
τ καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσι τῇ
corde & conuertantur, & sanem eos
καρδίᾳ, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.
Hæc dixit Esaias quando vidit gloriam eius & loca-
ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας ὅτε εἶδε τ δόξαν αὐτ, καὶ ἐλά- 41
tus est de eo Verumtamen & ex principibus
λησε περὶ αὐτ
ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τ ἀρχόντων 42
multi credidérunt in eum sed propter Pharisæos non
πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τὸς φαρισαίους οὐχ
† de synagoga non efficerentur. confitebantur, vt † non extra synagogam fierent
ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται
Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam
ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τ ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν 43
* Qui credit gloriam Dei Iesus autem clamauit, & dixit Credens
δόξαν τ θεοῦ. ἰησοῦς δὲ ἔκραξε, καὶ εἶπεν, ὁ πιστεύων 44
in me, non credit in me, sed in ‖ mittentem me
εἰς ἐμὲ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με
† qui videt † videt eum qui misit * qui credit Et † spectans me † spectat mittentem me
καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με 45
Ego lux in mundum veni vt omnis * credens in
ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πας ὁ πιστεύων εἰς 46
me in tenebris non maneat Et si quis mea audierit
ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ
verba, & non † custodierit, ego non iudico eum non enim
καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ 47
τ ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ γὰ
venit vt iudicem mundum, sed vt saluificem mundum
ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον
† Qui spernit † accipit * qui iudicet † Reiicit me, & non † accipiens verba mea habet
ὁ ἀθετῶν ἐμὲ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν 48
* iudicatum eum sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum
λόγον τὸν ἐλάλησα ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν
in nouissimo die Quia ego ex metipso non sum lo-
ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ
cutus, sed ‖ misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, 49
ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλά-
quid dicam & quid loquar Et scio quia mandatum eius
λησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε,
vita æterna est Quæ ergo loquor ego, sicut dixit mihi 50
τί εἴπω καὶ τί λαλήσω
καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ
ζωὴ αἰώνιός ἐστιν ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ
Pater, sic loquor
πατὴρ, οὕτω λαλῶ

CAP. XIII

Ante autem diem festum Paschæ, sciens Iesus quia venit
Πρὸ δὲ τ ἑορτῆς τ πάσχα, εἰδὼς ὁ ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν 1
eius hora, vt transeat ex mundo hoc ad Patrem,
αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα,

† dilexit suos proprios qui in mundo erant in finem dilexit
ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν
eos. Et cœna facta † diabolo iam misso
2 αὐτούς. Καὶ δείπνου γινομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος
in cor Iudæ Simonis Iscariotæ vt eum traderet;
εἰς τὴν καρδίαν ἵνα παραδοῖ αὐτὸν Ἰούδας
Sciens Iesus quia omnia dedit ei Pater in
3 εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς
manus, & quia a Deo exiuit, & ad Deum vadit
χεῖρας καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει,
Surgit a cœna, & ponit vestimenta ‖, & † accipiens
4 ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν
linteum, præcinxit seipsum. Deinde † mittit aquam in
5 λέντιον † διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς
peluim & cœpit lauare pedes discipulorum, & ex-
τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας † μαθητῶν, καὶ ἐκ-
tergere linteo quo erat præcinctus. Venit ergo
6 μάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν
ad Simonem Petrum, & dicit ei * ille: Domine, tu ‖ mihi
πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· κύριε, σύ μοι
lauas pedes? Respondit Iesus, & dixit ei: Quod
7 νίπτεις τοὺς πόδας; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὃ
ego facio tu nescis modo: scies autem † post hæc
ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ τοῦτο.
Dicit ei Petrus: Non lauabis † pedes ‖ meos in
8 λέγει αὐτῷ Πέτρος· οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν
æternum. Respondit ei Iesus: Si non lauero te, non * habebis
αἰῶνα. ἀπεκρίθη αὐτῷ Ἰησοῦς· ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις
partem ‖ cum me. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non
9 μέρος μετ' ἐμοῦ. λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος· κύριε, μὴ
pedes meos tantùm, sed & manus & caput.
τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν.
Dicit ei Iesus: † Lotus non indiget nisi vt
10 λέγει αὐτῷ Ἰησοῦς· ὁ † λελουμένος οὐκ χρείαν ἔχει εἰ μὴ τοὺς
pedes lauare, sed est mundus totus. Et vos mundi
πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ ὑμεῖς καθαροί
estis, sed non omnes. Sciebat enim * traditorem
11 ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα
suum, propter hoc dixit: Non omnes mundi estis.
αὐτὸν διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε.
Postquam ergo lauit pedes eorum, & accepit vestimenta sua,
12 ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
‖ recumbens iterum dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?
ἀναπεσὼν πάλιν εἶπεν αὐτοῖς· γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν;
Vos vocatis me Magister, & ‖ Dominus, & † pulchre
13 ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ κύριος· καὶ καλῶς
dicitis: sum enim. Si ergo ego lauo vestros pe-
14 λέγετε· εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας
des, dominus & magister: & vos debetis † alij alterius

† cum dilexisset suos qui erant † cum diabolus iam misisset in cor Iudæ Simonis Iscariotæ.

‖ tua † nam accipis

† misit

‖ mihi

† postea

† mihi

* habebis

‖ mecum

† Qui est † indiget nisi vt lauet

* quisnam esset qui traderet eum propterea

‖ cum recubuisset

‖ Domine & bene

† alter alterius

lauare

lauare pedes Exemplum enim dedi vobis,
νίψαι τὰς πόδας ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα ὑμῖν, 15
* ita vt quemadmodum ego feci vobis, & vos faciatis
ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε.
Amen, amen dico vobis, non est seruus maior domino
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου 16
‖ est eo qui mittit suo, neque apostolus maior ‖ mittente illum
αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν.
Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea
εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά 17
Non de omnibus vobis dico ego scio quos elegerim Sed
οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην ἀλλ' 18
vt scriptura adimpleatur: † *Manducans cum me* panem leuauit
ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, † ἐπῆρεν
contra me calcaneum suum A modo dico vobis
ἐπ' ἐμὲ τὸ πτέρναν αὐτοῦ ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν, 19
† *ante fieri*, vt cum factum fuerit, credatis quia ego sum
πρὸ τοῦ γενέσθαι ἵνα ὅταν γένηται πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι
Amen, amen dico vobis * *accipiens* si quem misero,
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, 20
‖ qui accipit me accipit, ‖ at me *accipiens* accipit † *missorem*
ἐμὲ λαμβάνει ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά
me Hæc dicens Iesus turbatus est spiritu & † me
με. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς † ἐταράχθη τῷ πνεύματι καὶ 21
protestatus est, & dixit Amen, amen dico vobis, quia vnus ex
ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ
vobis tradet me Aspiciebant ergo ad inuicem
ὑμῶν παραδώσει με. ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους 22
discipuli, hæsitantes de quo diceret
οἱ μαθηταὶ, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει
† ergo ex discipulis Erat † *autem* recumbens vnus *discipulorum* eius in sinu
ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ 23
Iesu quem diligebat Iesus Innuit ergo huic Simon
τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. νεύει οὖν τούτῳ Σίμων 24
Petrus ‖ *percontari* Quis † *esset* de quo dicit?
Πέτρος πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει.
† & dixit ei † est † *Incumbens autem* ille supra pectus Iesu, dicit ei
† itaque cùm recubuisset
ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ὅπι τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ, 25
Domine, quis est? Respondit Iesus Ille est
κύριε, τίς ἐστιν, ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς, ἐκεῖνός ἐστιν 26
* intinctam panem porrexero cui ego *intinxero buccellam* dedero Et ‖ *intinxerat buccellam*,
ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον δώσω. καὶ βάψας τὸ ψωμίον,
dat Iudæ Simonis Iscariotæ Et post buccellam
δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ· καὶ μετὰ τὸ ψωμίον 27
† Et tunc introiuit in eum Satanas † Dicit ergo ei Iesus
τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
Quod facis, fac citius Hoc autem nemo sciuit
ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω 28
‖ discumbentium ‖ *recumbentium* ad quid dixerit ei Quidam enim
πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ τινὲς γὰρ 29

putabant

pursabant, * quandoquidem marsupium habebat Iudas, quod ‖ dixit ei
ἐβάσταζεν, εἶπεν τὸ γλωσσόκομον εἶχεν Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ
Iesus, Eme † quorum opus habemus ad festum aut
Ἰησοῦς, ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς † ἑορτήν, ἢ τοῖς
egenis vt aliquid daret. ‖ Suspicati ergo discipuli, ille,
πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος,
continuo exiit. Erat autem nox. Cum * esset, dixit
εὐθέως ἐξῆλθεν· ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέγει ὁ
Iesus. Nunc ‖ glorificatus est filius hominis, & Deus † glorificatus
Ἰησοῦς, νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς † ἐδοξάσθη
est in eo. Si Deus † glorificatus est in eo, &
ἐν αὐτῷ· εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ
Deus ‖ glorificabit eum in semetipso & continuo ‖ glorificabit eum
θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν.
Filioli, adhuc modicum * cum vobis sum. Quaeretis me &
τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. ζητήσετέ με, καὶ
sicut dixi Iudaeis, Quo quo vado ego, vos non
καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ
potestis venire, & vobis dico modo.
δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.
Mandatum nouum do vobis. Vt diligatis inuicem:
ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους·
sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem.
καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.
In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si
ἐν τούτῳ † γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν † γινώσκω
dilectionem habueritis ad inuicem. Dicit ei Simon
ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. λέγει αὐτῷ Σίμων
Petrus: Domine quò vadis? Respondit ei Iesus: Quò
Πέτρος· κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτου
ego vado, non potes me modo sequi, posteà autem
ἐγὼ ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ
sequêris me. Dicit ei Petrus: ‖ Domine, ‖ Quare
ἀκολουθήσεις μοι. λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· κύριε, ‖ διατί
propter quid non possum te sequi modò? animam meam
διατί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; † ψυχήν μου
pro te ponam. Respondit ei Iesus: Ani-
ὑπὲρ σοῦ † θήσω. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, † ψυ- τίθημι
mam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi, non
χήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ
gallus cantabit donec neges me ter.
ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

CAP. XIV.

* Non turbetur vestrum cor ‖ Creditis in Deum, & * Ec ait discipulis suis: ‖ neque formidet.
1 Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς † θεὸν, καὶ
in me credite. In domo Patris mei mansiones
2 εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ † τοῦ πατρός μου μοναὶ
multae sunt: si † autem non dixissem vobis: ‖ Vado parare
πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι † quo minus, ‖ Quia

locum vobis. Et si abiero, & præparauero vobis locum,
τόπον ὑμῖν· καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον, 3
iterum veniо & accipiam vos ad meipsum: vt
πάλιν ἔρχομαι, καὶ † παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα
vbi sum ego, & vos sitis.
ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε.
Et quo ego vado scitis, & viam scitis.
καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. 4
Dicit ei Thomas, Domine, nescimus quo vadis: &
λέγει αὐτῷ Θωμᾶς, κύριε οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις· καὶ 5
quomodo possumus viam scire? Dicit ei Iesus.
πῶς δυνάμεθα † τὴν ὁδὸν εἰδέναι; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 6
Ego sum via, & veritas & vita: nemo venit ad
ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς
Patrem, * nisi per me. Si cognouissetis me, & Patrem
πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ † τὸν πατέρα 7
meum cognouissetis vtique: & à modo ‖ cognoscetis eum & vi-
μου ἐγνώκειτε ἄν, καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑω-
distis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende
ράκατε αὐτόν. λέγει αὐτῷ Φίλιππος· κύριε † δεῖξον 8
nobis patrem & sufficit nobis. Dicit ei Iesus:
ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 9
† Tantum tempus cum vobis sum, & non cognouisti me Philippe?
τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με Φίλιππε;
‖ Qui vidit me, vidit Patrem. Et quomodo tu dicis,
ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε † τὸν πατέρα· καὶ πῶς σὺ λέγεις,
Ostende nobis Patrem? Non credis quia ego in Pa-
δεῖξον ἡμῖν † τὸν πατέρα; οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πα- 10
tre, & Pater in me est? Verba quæ ego loquor vobis,
τρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν, τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν,
à meipso non loquor. At Pater * in me manens
ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων,
‖ facit opera. ‖ Credite mihi quia ego in
αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ 11
† Alioquin Patre, & Pater in me est? † Si autem non, propter opera ipsa
πατρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν· εἰ δὲ μὴ διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ
‖ qui credite mihi. Amen amen dico vobis, ‖ credens in
πιστεύετέ μοι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὁ πιστεύων εἰς 12
me opera quæ ego facio & ipse faciet & maiora
ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα
horum faciet: quia ego ad patrem meum * vado.
τούτων ποιήσει· ὅτι ἐγὼ πρὸς † τὸν πατέρα μου πορεύομαι·
Et quodcunque petieritis in nomine meo, hoc
καὶ ὅ, τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο 13
faciam: vt glorificetur Pater in filio.
ποιήσω ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ.
* me ‖ hoc Si quid petieritis * in nomine meo, ‖ id faciam.
ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. 14
Si diligitis me, mandata mea seruate.
ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε· 15

Et

Et ego rogabo Patrem & alium paracletum dabit
16 κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει
vobis, vt maneat *cum vobis in æternum, Spiritum vobiscum
17 ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς
veritatis quem mundus non potest accipere quia non videt eum,
ἀληθείας ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό,
nec scit eum Vos autem cognoscitis eum quia apud vos
οὐδὲ γινώσκει αὐτό ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν
manet & in vobis erit Non relinquam vos orphanos || venio in
18 μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς ἔρ-
nis ad vos Adhuc modicum, & mundus me non iam
19 χομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι
videt Vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis
θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με ὅτι ἐγὼ ζῶ καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε
in illo die cognoscetis vos quia ego † in Patre † sum
20 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί
meo & vos in me, & ego in vobis
μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν.
‡ Habens mandata mea, & seruans ea, ille est ‡ Qui habet
21 ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ
‖ diligens me † ac diligetur à Patre meo: ‖ qui diligit
ἀγαπῶν με. ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ † τοῦ πατρός μου,
& ego diligam eum & manifestabo ei meipsum. † quis autem di-
καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.
Dicit ei Iudas, non ‡Iscariotes Domine quid factum est quia ‡ ille
22 λέγει αὐτῷ Ἰούδας οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης, κύριε, τί γέγονεν ὅτι
nobis * futurus es manifestare teipsum, & non mundo? * manifestatu-
ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ;
rus es
Respondit Iesus, & dixit ei Si quis diligit me,
23 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν
sermonem meum seruabit & Pater meus diliget eum: & ad
λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ με ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς
eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus
αὐτὸν † ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. † ἔρχομαι
‖ Non diligens me, sermones meos non seruat Et † sermo quem ‖ Qui non di-
24 ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος ὃν
ligit † sermonem
audistis, non est meus, sed ‡ mittentis me Patris ‡ eius qui misit
ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός.
Hæc locutus sum vobis, apud vos manens
25 ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων·
At paracletus Spiritus sanctus, quem mittet Pater * autem
26 ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ
in nomine meo, ille vos docebit omnia & sug
ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπο-
geret vobis omnia quæcunque † dixi vobis Pacem ‖ relinquo
27 μνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. εἰρήνην ἀφίημι
vobis pacem meam do vobis non quomodo mundus
ὑμῖν, εἰρήνην † τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος
dat, ego do vobis Non turbetur vestrum cor
δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν· μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία,

neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis. Va- 28
δειλιάω μηδὲ † δειλιάτω. ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπα-
do & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique,
γω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν,
quia dixi, Vado ad Patrem. quia Pater meus ma-
ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν † πατέρα· ὅτι ὁ πατήρ μου μεί-
? prius quàm fiat ior me est. Et nunc dixi vobis † ante fieri vt
ζων μού ἐστί καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα 29
† vobiscum cum factum fuerit credatis. Non iam multa loquar † cum vobis
ὅταν γένηται πιστεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν 30
venit enim huius mundi princeps, & in me non habet quicquam.
ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν·
Sed vt cognoscat mundus quia diligo Patrem: & sicut
ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς 31
* mandatum dedit * mandauit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.
ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτω ποιῶ· ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

CAP. XV.

Ego sum vitis illa vera & Pater meus
Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ 1
agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum,
γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, 2
‖ qui fert, purgabit ? plus tollet eum: & omnem fructum ‖ ferentem, purgat eum, vt ? plurem
αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτὸ, ἵνα πλείονα
fructum afferat. Iam vos mundi estis propter sermonem quem
καρπὸν φέρῃ. ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ † τὸν λόγον ὃν 3
locutus sum vobis. Manete in me, & ego in vobis. Sicut
λελάληκα ὑμῖν· μείνατε ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν, καθὼς 4
‖ nisi palmes non potest fructum ferre à semetipso, † β non manserit
τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ
in vite: sic nec vos, † β non in me manseritis.
ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε.
‖ qui manet Ego sum vitis, vos palmites. ‖ manens in me
ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, 5
& ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me non
κἀγὼ ἐν αὐτῷ οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ
? mittetur potestis facere mihi. Si non quis manserit in me, ‖ eiectus est
δύνασθε ποιεῖν οὐδέν· ἐάν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοὶ ἐβλήθη 6
† arescet & † exarui & * colligunt eos, &
* colligent eum, ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ † ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ, καὶ
in ignem ‖ mittunt & ardent. Si manseritis in me, &
εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται. ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ, καὶ 7
verba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis petetis, &
τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσασθε, καὶ
• clarificatus fiet vobis. In hoc * glorificatus est Pater meus vt
γενήσεται ὑμῖν. ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα 8
‖ efficiamini fructum plurimum afferatis, & ‖ efficiemini mei discipuli.
καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί.
Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Ma-
καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μείνατε 9

dete

nete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea: sicut ? ego præcepta
10 ταις εν τῆ ἀγάπη τῆ ἐμῆ ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῆ ἀγάπη μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς
Patris mei seruaui, & maneo eius in ‡ dilectione
τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῆ ἀγάπη.
Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis ‡ *maneat*, ‡ sit,
11 ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ
& gaudium vestrum impleatur Hoc est præceptum meum
12 ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή,
Vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos
ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς.
Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt quis animam
13 μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν
suam ponat pro amicis suis Vos amici mei estis,
14 αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε,
si feceritis quæ ego præcipio vobis Non * *amplius* vos * iam
15 ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκέτι ὑμᾶς
dico seruos quia seruus nescit quid faciat eius dominus
λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος·
Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à Patre
ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός
meo, notas feci vobis Non vos me elegistis, sed
16 μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ'
ego elegi vos: & posui vos vt vos eatis,
ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε,
& fructum afferatis, & fructus vester maneat: vt quodcunque
καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ· ἵνα ὅ, τι ἂν
petieritis Patrem in nomine meo, det vobis
αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν.
Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem
17 ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.
Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis
18 εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν
‖ odit Si de mundo fuissetis, mundus ? *proprium* ‖ odio habuit. ? quod suum erat diligeret.
19 † μεμίσηκεν εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον
amaret: quia vero de mundo non estis, sed ego elegi
ἐφίλει ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην
vos de mundo ‡ *propter hoc* odit vos mundus
ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.
Mementote sermonis * quē ego dixi vobis: Non est seruus
20 μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος
maior domino suo Si me persecuti sunt & vos persequentur si
μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ
sermonem meum seruauerunt & vestrum seruabunt
τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν.
Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum
21 ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου,
quia nesciunt ‖ *mittentem* me Si non venissem, & locutus ‖ eum qui mi ‖ sit
22 ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλά-

fuissem eis, peccatum non haberent nunc autē excusationem non
λησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν ἐκ εἴχον νῦν δὲ πεφάσιν οὐκ
habent de peccato suo * Me odio habens, &
ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν 23
Patrem meum odit Si opera non fecissem in eis,
πατέρα μου μισεῖ εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς 24
quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent Nunc autem
ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν ἐκ εἴχον νῦν δὲ
& viderunt & oderunt & me, & Patrem meum
καὶ ἑωράκασι, καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου.
† qui est Sed vt adimpleatur sermo † scriptus in Lege
ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ 25
* odio habuerunt eorum Quia * oderunt me gratis Cùm autem venerit
αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν ὅταν δὲ ἔλθῃ 26
Paracletus, quem ego mittam vobis à patre,
ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ
Spiritum veritatis, qui à patre procedit ille
πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος
‖ testabitur de me Et vos † autem testabimini, quia
μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι 27
ab initio † cum me estis
ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

CAP. XVI. 15'.

Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini
Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε· 1
Absque synagogis facient vos; sed venit hora, vt
ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ἵνα 2
* qui interficit omnis * interficiens vos, ‖ existimet cultum auferre Deo
πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, † δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ.
‖ arbitretur Et hæc facient vobis quia non nouerunt Patrem,
obsequium se præstare
καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα, 3
neque me Sed hæc locutus sum vobis, vt cùm
οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν 4
venerit hora, reminiscamini eorum, quia ego dixi vobis Hæc
ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν ταῦτα
* ab autem vobis * ex initio non dixi quia ‖ cum vobis eram
δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην.
? Et ? Nunc autem vado ad † mittentem me & nemo ex vobis
† eum qui misit νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν 5
interrogat me, Quò vadis? Sed quia hæc locutus
ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις, ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελά- 6
sum vobis, tristitia impleuit vestrum cor
πλήρωκα ὑμῖν, ἡ λύπη † πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν
Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego
ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ 7
vadam Si enim ego non abiero, paracletus non ve
ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύ-
niet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos
σεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορεύσω, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς.

Et

Et * *veniens* ille arguèt mundum de peccato, & * cùm venerit
8 καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνο ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ
de iustitia, & de iudicio De peccato quidem,
9 περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως· περὶ ἁμαρτίας μέν,
quia non credunt in me De iustitia verò quia
10 ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι
ad patrem *meum* vado & nonq *amplius* videbitis me
πρὸς τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με.
De autem iudicio quia princeps mundi huius ‖ iudicatus est ‖ iam
11 περὶ δὲ κρίσεως ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται.
Adhuc multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare modo
12 ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι.
Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, † *deducet* † docebit
13 ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει
vos *in* omnem veritatem non enim loquetur à semetipso, sed
ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' * quæ sunt
quæcunque audiet loquetur & ventura annuntiabit vobis
ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
Ille me ‖ *glorificabit* quia de meo accipiet, & annun- ‖ clarificabit
14 ἐκεῖνός με δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀνα-
tiabit vobis Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt
15 γγελεῖ ὑμῖν. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι·
† *propter hoc* dixi, Quia de meo ‖ *accipit* & annuntiabit vobis † Propterea ‖ accipiet, * iam
διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
Modicum, & * non videbitis me & iterum modicum, & videbitis
16 μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ
me, quia vado ad Patrem. Dixerunt ergo ex
17 με ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν
discipulis eius ad inuicem: Quid est hoc quod dicit nobis, Mo-
μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους, τί ἐστι τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, μι-
dicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me?
κρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με,
& quia ego vado ad Patrem? Dicebant ergo
18 καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; ἔλεγον οὖν,
Hoc quid est quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur
τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μικρόν, οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ.
Cognouit autem Iesus quia volebant eum interrogare & dixit
19 ἔγνω οὖν ὁ ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν ‖ Inter vos
eis De hoc quæritis ‖ *cum alii alios*, quia dixi Modicum,
αὐτοῖς, περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν
& non videbitis me & iterum modicum, & videbitis me?
καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με,
Amen, amen dico vobis quia flebitis & plorabitis vos,
20 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς
at mundus † gaudebit vos autem contristabimini; sed tristitia † autem
ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ † λυπηθήσεσθε ἀλλ' ἡ λύπη † vertetur
vestra in gaudium † *fiet* Mulier cum parit, tristitiam
ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ λύπην
habet, quia venit hora eius cùm autem * *genuerit* puerum * peperit
21 ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον,

‖ iam ? presſura ‡ natus

non ‖ *amplius* meminit ? *tribulationis* propter gaudium quia ‡ *genitus* est homo in mundum. Et vos igitur tristitiam quidem nunc habetis iterum autem videbo vos & gaudebit vestrum cor & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

οὐκ ἔτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε, πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν.

22

* si quid

Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico vobis, * *quod quæcunque* petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vsque modò non petistis quicquam in nomine meo Petite, & accipietis vt gaudium vestrum sit plenum.

καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη.

23 24

‖ Iam

Hæc in prouerbiis locutus sum vobis *sed* venit hora cùm nō ‖ *amplius* in prouerbiis loquar vobis, sed palàm de Patre annuntiabo vobis.

ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν.

25

In illo die in nomine meo petetis· & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis.

ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν.

26

Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis quia ego a Deo exiui.

αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον.

27

Exiui à Patre, & veni in mundum iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.

ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα.

28

Dicunt ei diſcipuli eius Ecce nunc palàm loqueris, & prouerbium nullum dicis. Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non ? *opus eſt tibi* vt quis te interroget in hoc credimus quia à Deo exiiſti.

λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις· νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες.

29 30

Reſpondit eis Ieſus Modò creditis?

ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἄρτι πιστεύετε;

31

Ecce, venit hora, & iam venit, vt diſpergamini vnuſquiſq; in propria, & me ſolum relinquatis & non ſum ſolus, quia Pater ‡ *tecum* me eſt.

ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστι.

32

Hæc locutus ſum vobis,

ταῦτα λελάληκα ὑμῖν,

33

vt

‡ mecum

vt in me pacem habeatis In mundo *tribulationem habebitis: sed
ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, ἀλλὰ
confidite ego vici mundum
θαρσεῖτε ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον

* pressuram habebitis

CAP. XVII. ις'.

Hæc locutus est Iesus & ‖ *sustulit* *oculos* *suos*
1 Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ
in cælum, & dixit Pater, venit hora †*glorifica*
εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε, πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν
tuum filium, vt & filius tuus ‡*glorificet* te
σου τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε.
Sicut dedisti ei *auctoritatem omnis carnis, vt omne
2 καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν
quod dedisti ei det eis vitam æternam
ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον
Hæc autem est æterna vita, Vt cognoscant te solum
3 αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον
verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.
ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.
Ego te ‖*glorificavi* super terram opus consummavi quod de-
4 ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέ-
disti mihi vt faciam: Et nunc † *glorifica* me tu Pa-
5 δωκάς μοι ἵνα ποιήσω· καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πά-
ter apud temetipsum ‡*gloria* quâ habui * *ante* *mundum* *esse*.
τερ παρὰ σαυτῷ, τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι
apud te Manifestaui tuum nomen hominibus quos
6 παρὰ σοῦ ἐφανέρωσα σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς
dedisti mihi de mundo Tui erant, & mihi eos dedi-
δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδω-
sti & sermonem tuum seruauerunt Nunc cognouerunt
7 κας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι· νῦν ἔγνωκαν
quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt
ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ εἰσὶν
Quia verba quæ dedisti mihi, dedi eis & ipsi
8 ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ
acceperunt & cognouerunt vere quia à te exiui, &
ἔλαβον καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρά σου ἐξῆλθον, καὶ
crediderunt quia tu me misisti Ego pro eis
9 ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας· ἐγὼ περὶ αὐτῶν
rogo Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi,
ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι,
quia tui sunt Et mea omnia tua sunt, & tua
10 ὅτι σοί εἰσι καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ
mea sunt & clarificatus sum in eis Et nō ? *amplius* sum
11 ἐμά, καὶ † δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκέτι εἰμὶ

‖ sublevatis oculis
† clarifica
‡ clarificet
* potestatem
‖ clarificaui
† clarifica
‡ claritate
* prius quàm mundus fieret
? iam δοξάζω

ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, καὶ ἐγὼ πρός σε
venio Pater sancte, serua eos in nomine tuo quos
ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς

dedisti mihi, vt sint vnum sicut † nos
δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην μετ' 12
eis in mundo, ego seruabam eos in nomine tuo
αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου
*nisi Quos dedisti mihi custodiui & nemo ex eis perijt, ſ
οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, ει
nisi filius perditionis, vt Scriptura impleatur Nunc autem
μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. νῦν δὲ 13
ad te venio: & hæc loquor in mundo, vt habeant
πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν
gaudium meum impletum in semetipſis Ego dedi
χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. ἐγὼ δέδωκα 14
eis sermonem tuum & mundus odio habuit eos, quia non
αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ
‖ & sunt de mundo, sicut ‖ ego non sum de mundo
εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου.
Non rogo vt tollas eos de mundo, sed vt serues
οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς 15
eos à malo
αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ.
*& De mundo non sunt: sicut * ego de mundo non sum.
ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. 16
Sanctifica eos in veritate tua Sermo tuus veritas
ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά 17
‖ tu † ita est Sicut ‖ me misisti in mundum, † & ego mi
ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέ- 18
si eos in mundum. Et pro eis ego sanctifi
στειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιά 19
co meipsum, vt & ipsi sint sanctificati in veritate.
ζω ἐμαυτὸν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.
‡ eis, qui credituri sunt Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro ‡credentibus
οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ † πιστευόντων 20
per verbum eorum in me Vt omnes vnum sint, sicut
διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς 21
tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint
σὺ πάτερ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν
vt mundus credat quia tu me misisti. Et ego
ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ † 22
*claritatem ‖ & *gloriam quam dedisti mihi, dedi eis: vt sint vnum, sicut ‖
δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς
nos vnum sumus Ego in eis, & tu in me: vt sint
ἡμεῖς ἓν ἐσμεν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοὶ, ἵνα ὦσι 23
consummati in vnum: & vt cognoscat mundus quia tu me
τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με
† & misisti, & dilexisti eos sicut † me dilexisti
ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας.
Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego & illi
πάτερ οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι 24
‡ mecum sint ‖ cum me vt videant *gloriam meam quam dedisti
*claritatem ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν δέδωκάς

mihi quia dilexisti me ante constitutionem mundi
μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου.
Pater iuste, & mundus te non cognouit, ego autē te cognoui
25 πατὴρ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων
& hi cognouerunt quia tu me misisti Et notum feci
26 καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας· καὶ ἐγνώρισα
eis nomen tuum & notum faciam vt dilectio qua dilexisti
αὐτοῖς τὸ ὄνομα σου, καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς
me in ipsis sit, & ego in ipsis
με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

CAP XVIII m

Hæc ‖ *dixit* Iesus, egressus est cum discipulis suis ‖ cum dixisset
Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
1 trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem
πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ Κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν
introiuit ipse, & discipuli eius Sciebat autem &
εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ᾔδει δὲ καὶ
2 Iudas ? *tradens* eum, locum: quia frequenter conuenerat ? qui tradebat
Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ
Iesus illuc cum discipulis suis Ergo Iudas † *accipiens* † cum accepisset
Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν
3 cohortem, & * *ex principibus Sacerdotum* & Pharisæis mini- * à Pontificibus
τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέ-
stros venit illuc cum laternis & facibus, & armis
τας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων.
Iesus itaque sciens omnia ‖ ventura super se, ? *iens* ‖ quæ erant ? processit, &
4 Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξῆλθεν
dixit eis Quem quæritis? Responderunt ei
5 εἶπεν αὐτοῖς, τίνα ζητεῖτε, ἀπεκρίθησαν αὐτῷ,
Iesum Nazarenum Dicit eis Iesus Ego sum Stabat
Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι. εἱστήκει
autem & Iudas † *ille tradens* eum, cum ipsis † qui tradebat
δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν.
Vt ergo dixit eis, Quia ego sum, abierunt * *in ea quæ post,* * retrorsum,
6 ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω,
& ceciderunt ‖ *humi* Iterum ergo eos interrogauit Quem ‖ in terram
7 καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε, τίνα
quæritis? ? At dixerunt Iesum Nazarenum Respondit ? Illi autem
8 ζητεῖτε, οἱ δὲ εἶπον, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. ἀπεκρίθη
Iesus Dixi vobis quia ego sum si ergo me quæritis, sinite
9 ὁ Ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε
hos abire Vt impleretur sermo quem dixit: Quia
τούτους ὑπάγειν· ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι
quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam
οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα.
Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum, &
10 Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ
percussit † *principis Sacerdotum* seruum, & abscidit eius auriculam † Pontificis
ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον

dexteram Erat autem nomen seruo Malchus.

* Mitte

τὸ δεξιόν. ΙΩ̄ δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ μάλχ⊙
Dixit ergo Iesus Petro *Mitte* gladium tuum in
εἶπεν οὖν ὁ ΙΗΣ τῷ πέτρῳ, βάλε τ μάχαιράν σου εἰς τ 1
vaginam Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum?
θήκην τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό,
Ergo cohors, & tribunus, & ministri Iudæorum
ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέ τ Ἰ τ ἰουδαίων 12
comprehenderunt Iesum, & ligauerunt eum
Ἰωνέλαβον τὸν ΙΗΝ, καὶ ἔδησαν αὐτὸν
Et adduxerunt eum ad Annam primum erat enim socer
καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς ἄνναν πρῶτον. ΗΝ γὰρ πενθερὸς 13
Caiphæ qui erat ‖ *principis Sacerdotum* anni illius.

‖ Pontifex

τῷ καϊάφα, ὃς ἦν ΙΩ̄ ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου
Erat autem Caiphas † *ille consulens* Iudæis, Quia ex

† qui consilium dederat

ΙΩ̄ δὲ καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι συμ- 14
pedit vnum hominem † *perire* pro populo

† mori

φέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.
Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, & alius di

* autem ‖ Pontifici

ἠκολούθει δὲ τῷ ΙΗΣ Σίμων πέτρ⊙, καὶ ὁ ἄλλος μα- 15
scipulus * Is discipulus * ille erat notus ‖ *principis Sacerdotum* &

† cum ‡ Pontificis

θητὴς ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖν⊙ ΙΩ̄ γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ *simul* introiuit † Iesu in atrium ‡ *principis Sacerdotum*

συνεισῆλθε τῷ ΙΗΣ εἰς τὴν αὐλὴν τ ἀρχιερέως
* autem Petrus * stabat ad ostium foris Exiuit ergo

* autem ‖ Pontifici

ὁ δὲ πέτρ⊙ εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ 16
discipulus alius qui erat notus ‖ *principi Sacerdotum* & dixit

μαθητὴς ὁ ἄλλ⊙, ὃς ΙΩ̄ γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ
ostiariæ, & introduxit Petrum Dicit ergo ancilla

θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τ πέτρ⊙
ostiaria Petro Nunquid & tu ex

λέγει οὖν ἡ παιδίσκη 17
discipulis es hominis

ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τ ἀνθρώπ
istius? Dicit ille Non sum Stabant autem

τούτου, λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. εἱστήκεισαν δὲ οἱ 18
† ad prunas, serui & ministri † *prunam facientes*, quia frigus erat:

† & δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέ τ, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψυχ⊙ ΙΩ̄, ‖ Pontifex
& calefaciebant se erat autem cum eis † Petrus, stans &

καὶ ἐθερμαίνοντο. ΙΩ̄ δὲ μετ' αὐτῶν ὁ πέτρ⊙ ἑστὼς καὶ
calefaciens se Ergo * *princeps Sacerdotum* interrogauit Ie

θερμαινόμενο⊙. ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν ἰη- 19
sum de discipulis suis, & de doctrina eius

σοῦν περὶ τ μαθητ̄ αὐτοῦ, καὶ περὶ τ διδαχῆς αὐτοῦ.
Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo

ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ΙΗΣ, ἐγὼ παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ 20
ego semper docui in synagoga & in templo, quo

‖ omnes

ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου
‖ *vndique* Iudæi conuentunt & in occulto locutus sum nihil.

† eos qui audierunt

πάντ⊙ οἱ ἰουδαῖοι συνέρχον⊙, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν
Quid me interrogas? interroga † *audientes*, quid loco

τί με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλά- 21

tus

tas ejus ipsis ecce, hi sciunt quæ dixerim ego.
λησα αὐτοῖς ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ
Hæc autem ‡ eo dicente, unus ministrorum assistens dedit
22 παῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶ ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε
alapam Iesu, dicens: Sic respondes * principi Sacerdotum?
ῥάπισμα τῶ Ἰησοῦ, εἰπών, οὕτως ἀποκρίνῃ τῶ ἀρχιερεῖ,
Respondit ei Iesus: Si malè locutus sum, ‖ testare
23 ἀπεκρίθη αὐτῶ ὁ Ἰησοῦς, εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον
de malo: si autem ? bene, quid me cædis?
περὶ τοῦ κακοῦ εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;
‡ Misit eum Annas ligatum ad Caiphan * principem
24 ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἅννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρ-
Sacerdotum. Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se
χιερέα. Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος·
25 Dixerunt ergo ei ‖ Num & tu ex discipulis eius es? Negavit
εἶπον οὖν αὐτῶ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ, ἠρνή-
ille, & dixit: Non sum. Dicit ? unus ex
σατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν, οὐκ εἰμί λέγει εἷς ἐκ
26 servis ‡ principis Sacerdotum, cognatus * existens cuius abciderat Pe-
τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέ-
tros auriculam ‖ Non ego te vidi in horto cum illo?
τρος τὸ ὠτίον, οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῶ κήπῳ μετ' αὐτοῦ,
Iterum ergo negavit Petrus & statim gallus
27 πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ
cantavit. Adducunt ergo Iesum à Caipha
28 ἐφώνησεν. Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα
in prætorium: erat autem manè: & ipsi non introierunt in
εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν δὲ πρωΐ· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ
prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha
πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα.
Exiuit ergo Pilatus ad eos ?, & dixit: Quam accu-
29 ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς, καὶ εἶπε, τίνα κατη-
sationem affertis aduersus hominem hunc? Responderunt
30 γορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν
& dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non vtique tibi tradidissemus
καὶ εἶπον αὐτῶ, εἰ μὴν ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν σοι παρεδώ-
eum. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite
31 καμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, λάβετε
eum vos & secundùm legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo
αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν
ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam
αὐτῶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα.
Vt sermo Iesu impleretur quem dixit, significans qua
ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ
32 morte † futurus esset mortuus. Introiuit ergo in
θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ
33 prætorium iterum Pilatus & vocauit Iesum, & dixit
πραιτώριον πάλιν ὁ Πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν
ei: Tu es rex Iudæorum? Respondit ei
34 αὐτῶ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀπεκρίθη αὐτῶ

‡ cum dixisset,

* Pontifici?

‖ testimonium perhibe

? bene,

‡ Et

* Pontificem

‖ Nunquid

? ei

‡ Pontificis

* eius cuius abscidit

‖ Nonne

? foras,

‡ esset moriturus

Iesus: A temetipso tu hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me?
ὁ Ἰησοῦς, ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοί εἶπον περὶ ἐμοῦ,
Respondit Pilatus Nunquid ego Iudæus sum? Gens
ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι, τὸ ἔθνος
tua & *principes Sacerdotum* tradiderunt te mihi quid fecisti? 35
*Pontifices τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί. τί ἐποίησας.
Respondit Iesus Regnum meum non est de mundo
ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου 36
hoc si ex mundo hoc esset regnum meum mini-
τούτου εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπη-
ἀγωνίζω stri utique mei decertarent vt non traderer Iudæis
ρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις
nunc autem regnum meum non est hinc Dixit itaque
νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν εἶπεν οὖν 37
ei Pilatus: *Num* ergo rex es tu? Respondit Iesus
αὐτῷ ὁ Πιλάτος, οὐκοῦν βασιλεύς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς,
Tu dicis, quia rex sum ego Ego in hoc natus sum, &
Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι. ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ
ad hoc veni in mundum, vt *tester* veritati:
εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ
omnis † *existens* ex veritate, audit meam vocem
πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς.
‡cùm dixisset, Dicit ei Pilatus Quid est veritas? Et hoc ‡ *dicens*,
λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, τί ἐστιν ἀλήθεια, καὶ τοῦτο εἰπὼν, 38
iterum exiuit ad Iudæos, & dicit eis: Ego nul-
πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἐγὼ οὐδε-
lam causam inuenio in eo Est autem consuetudo
μίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ ἔστι δὲ συνήθεια 39
vobis, vt vnum vobis *absoluam* in pascha vultis ergo vobis
ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα; βούλεσθε οὖν ὑμῖν
*dimittam * *absoluam* regem Iudæorum? Clamauerunt
ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ἐκραύγασαν 40
ergo rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam
οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες, μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν
erat autem Barabbas latro
ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής.

CAP XIX 13'.

‖ apprehendit Tunc ergo ‖ *accepit* Pilatus Iesum, & flagellauit
Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε 1
Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt
καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν
? circundederunt eius capiti & veste purpurea ? *amicierunt* eum
αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν, 2
‡ Et dicebant *Gaude* rex Iudæorum: & dabant ei
καὶ ἔλεγον, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐδίδουν αὐτῷ
alapas Exiuit ergo iterum foras Pilatus, 3
ῥαπίσματα. ἐξῆλθε πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, 4
& dicit eis Ecce adduco vobis eum foras vt cognoscatis quia in
καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν

eo nullam causam invenio. Exiuit ergo Iesus
5 αὐτῶ ἀιτίαν ἀυρισκω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς
foras portans spineam coronam, & purpureum vestimentum
ἔξω, φορῶν τ ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον
Et dicit eis Ecce homo Cum ergo vidissent eum
6 καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ὁ ἄνθρωπος. ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν Pontifices
principes Sacerdotum & ministri, clamabant, dicentes, Cruci-
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν, λέγοντες, σταύ-
fige crucifige eum Dicit eis pilatus Accipite eum
ρωσον, σταύρωσον αὐτόν λέγει αὐτοῖς ὁ πιλάτος, λαβετε αὐτὸ
vos, & crucifigite ego enim non invenio in eo causam
ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε· ἐγω γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.
Respondent ei Iudæi Nos legem habemus, & secundùm
7 ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν
legem nostram debet mori quia seipsum filium Dei fecit
νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν.
Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem magis timuit
8 ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ πιλάτος τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη·
Et ingressus est in prætorium iterum: & dicit * Iesu
9 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ, * ad Iesum
Vade es tu? At Iesus ‖ responsum non dedit ei ‖ autem
πόθεν εἶ σύ, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ
Dicit ergo ei Pilatus Mihi non loqueris? nescis quia
10 λέγει οὖν αὐτῷ ὁ πιλατος, ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι
* auctoritatem habeo crucifigere te, & auctoritatem habeo ‖ absolvere te?
ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε,
Respondit Iesus Non haberes † auctoritatem vllam aduersum me,
11 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς οὐκ εἶχες ἐξουσίαν κατ' ἐμοῦ, † nisi
‖ si non esset tibi datum desuper * Propter hoc tradens me tibi, * Propterea qui
εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν· διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς με σοι me tradidit
‖ Exinde
maius peccatum habet ‖ Ex hoc quærebat Pilatus
μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ πιλάτος
† dimittere
12 * absolvere eum. At Iudæi † clamabant, dicentes: Si hunc † autem
ἀπολῦσαι αὐτόν. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες, ἐὰν τοῦτον dimittis
‖ qui facit se
* absolveris, non es amicus Cæsaris omnis regem ‖ suum
ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τῷ καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν
† autem cùm
facit, contradicit Cæsari Ergo Pilatus † audiens audisset hos
13 ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. ὁ οὖν πιλατος ἀκούσας sermones,
hunc sermonem, adduxit foras Iesum & sedit pro
τοὺς τοὺς λόγους, ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ
tribunali in † locum dictum Lithostrotum, Hebraicè autem Gab- † loco qui di-
βήματος εἰς τόπον λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαβ- citur Litho-
batha Erat autem parasceue Paschæ, hora autem quasi strotos,
14 βαθᾶ. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα ὥρα δὲ ὡσεὶ
sexta & dicit Iudæis Ecce rex vester
ἕκτη καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν.
Illi autem clamabant Tolle, tolle, crucifige eum Dicit
15 οἱ δὲ ἐκραύγασαν, ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. λέγει
eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt
αὐτοῖς ὁ πιλάτος, τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω, ἀπεκρίθησαν

* Pontifices ‖ nisi

* *principes Sacerdotum* Non habemus regem, ‖ *si non* Cæsarem

† Susceperunt

οἱ ἀρχιερεῖς, οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ καίσαρα.
Tunc ergo tradidit illum eis vt crucifigeretur † *Acce-*

τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ. παρέ- 16
perunt autem Iesum, & eduxerunt

λαβον δὲ τὸν ἰησοῦν καὶ ἀπήγαγον.

‖ baiulans sibi * eum qui dicitur

Et ‖ *portans* crucem suam, exiuit in * *locum*

καὶ βασταζων τὸν σταυρὸν αὐτῷ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον 17
Caluariæ locum, *qui dicitur* Hebraicè Golgotha

κρανίου τοπον, ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ γολγοθᾶ,

Vbi eum crucifixerunt, & cum eo alios duos hinc

ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν 18
& hinc, medium autem Iesum Scripsit autem &

καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν ἰησοῦν. ἔγραψε δὲ καὶ
titulum Pilatus: & posuit super crucem Erat autem scri- 19

τίτλον ὁ πιλάτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμ-
ptum IESVS NAZARENVS

μένον, ΙΗΣΟΥΣ Ο ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ
REX IVDAEORVM
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

Hunc ergo titulum multi legerunt Iudæorum quia

τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων, ὅτι 20
prope erat locus ciuitatem vbi crucifixus est Iesus. Et

ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη ὁ ἰησοῦς. καὶ
‖ & Latinè erat scriptum Hebraice, Græcè, ‖ *Romanè*

ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστὶ, ἑλληνιστὶ, ῥωμαϊστὶ
† Pontifices ‡ Noli scribere Dicebant ergo Pilato † *principes Sacerdotum* Iudæorum: ‡ *Ne*

ἔλεγον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων, μὴ 21
scribe, Rex Iudæorum: sed quia ipse dixit,

γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε,
Rex sum Iudæorum Respondit Pilatus:

βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πιλάτος, 22
Quod scripsi, scripsi Ergo milites cùm cruci-

ὃ γέγραφα, γέγραφα οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταυ- 23
* *eum*, fixissent * *Iesum*, acceperunt vestimenta eius (& fecerunt qua-

ρωσαν τὸν ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσ-
tuor partes, vnicuique militi partem) & tunicam

σαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα.
Erat autem tunica inconsutilis, *ex iis qua* desuper contexta per totum

ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἀνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου· 24
Dixerunt ergo ad inuicem Non scindamus eam sed sortia

εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λάχω-
‖ *fit* mur de illa *cuius* ‖ *erit* Vt scriptura impleretur, dicens

μεν περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα,
Partiti sunt vestimenta mea sibi*ipsis*, & † *super* vestem meam

διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου
† in miserunt sortem ‡ *Illi* quidem *igitur* milites hæc fecerunt

ἔβαλον κλῆρον οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν
‡ Et Stabant autem iuxta crucem Iesu, mater eius, &

εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ 25

soror matris eius Maria illa Cleopæ, & Maria
ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ
Magdalene Iesus ergo * videns matrem &
Μαγδαληνή. Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν
discipulum adstantem quem diligebat, dicit matri suæ
μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ.
Mulier, ecce filius tuus Deinde dicit discipulo
γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ,
Ecce mater tua Et ex illa hora accepit eam
ἴδε ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν
discipulus ille in || propria
ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος εἰς τὰ ἴδια.

† Post hæc sciens Iesus quia omnia iam consummata sunt, vt
μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα
consummaretur scriptura dicit: Sitio Vas ergo
τελειωθῇ ἡ γραφὴ, λέγει, διψῶ. Σκεῦος οὖν
erat positum aceto plenum. Illi verò *implentes* spongiam ‡ aceto &
ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ
hyssopo circumponentes, obtulerunt eius ori
ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι.

Cum ergo accepisset acetum Iesus, dixit: Consummatum est Et * inclinans
Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς, εἶπε, τετέλεσται· καὶ κλίνας
caput, tradidit spiritum. Ergo Iudæi,
τὴν κεφαλὴν, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. οἱ οὖν Ἰουδαῖοι,
vt non remanerēt in cruce corpora in Sabbato (quoniam
ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ ἦν γὰρ
Parasceue erat: erat enim magnus dies ille Sabbati)
Παρασκευὴ ἦν· ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου
rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura, &
ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ
tollerentur Venerunt ergo milites: & quidem primi
ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου
fregerunt crura, & alterius || *confixi ei*
κατέαξαν τὰ σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ
Ad autem Iesum † *venientes*, vt viderunt eum iam mor-
ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνη-
tuum, non fregerunt eius crura Sed vnus
κότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη· ἀλλ' εἷς τῶν
militum lancea eius latus * fodit & continuò
στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν * ἔνυξε, καὶ ἐξῆλθεν
exiuit sanguis & aqua Et || *videns testi-*
ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ· καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρ-
fication, & verum est testimonium eius Et ille scit
τύρηκε, καὶ ἀληθινή ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ κἀκεῖνος οἶδεν
quia vera dicit: vt † vos credatis
ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε.

Facta sunt enim hæc vt Scriptura impleretur Os non
ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὀστοῦν οὐ
comminuetur ‡ *ab eo* Et iterum alia Scriptu-
συντριβήσεται. καὶ πάλιν ἑτέρα γρα-

* cùm vidisset

† Postea

‡ plenum

* inclinato capite

† qui crucifixus est cum eo.

† cùm venissent

* aperuit: || qui vidit, testimonium perhibuit:

† &

‡ ex

ra dicit? Videbunt in quem transfixerunt
φὴ λέγει, ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.

* autem — Post hæc * rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathæa,
μετὰ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλάτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, 38

‖ eo quòd esset — ‖ existens discipulus Iesu, occultus autem propter metum
ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ † κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον
Iudæorum, vt tolleret corpus Iesu & permisit
τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν
Pilatus. Venit ergo & tulit corpus Iesu
ὁ Πιλάτος. ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.

† qui venerat — Venit autem & Nicodemus ille † veniens ad Iesum nocte
ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ 39
primum, ferens mixturam myrrhæ & aloës quasi libras centum
πρῶτον, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης, ὡς λίτρας ἑκατόν.
Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud in lin-
ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθο- 40
teis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis
νίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις
sepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus est hortus
ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, 41
& in horto monumentum nouum, in quo nondum quisquam positus erat
καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη.
Ibi ergo propter Parasceuen Iudæorum, quia iuxta
ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς 42
erat monumentum, posuerunt Iesum
ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

CAP. XX. κ'

* autem Sabbati, — Die * Sabbatorum Maria Magdalene venit
Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχε- 1
mane ‖ tenebris adhuc existentibus ad monumentum & † videt lapi-
ται πρωῒ σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λί-
dem sublatum ‖ ex monumento. * Currit ergo & ve-
θον † ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. τρέχει οὖν καὶ ἔρ- 2
nit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum quem
χεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν
diligebat Iesus: & dicit illis Tulerunt Dominum de mo-
ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἦραν τὸν κύριον ἐκ † μνη-
mento: & nescimus vbi posuerunt eum
μείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.

‖ ille — Exiit * ergo Petrus & ‖ alius discipulus, & ventrunt ad
ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς 3
monumentum. Currebant autem duo simul & ‖ alius
τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος 4
discipulus præcucurrit citius Petro: & venit primus ad
μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς
monumentum. Et † inclinauit, vidit posita
τὸ μνημεῖον· καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ
† cum se inclinasset, — linteamina non tamen introiuit.
ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. Ἔρχε- 6
ται οὖν Σίμων

Petros sequens eum, & introiuit in monumentum &
πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ
* consp. linteamina posita, Et sudarium quod * vidit
7 θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον ὃ
fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed
ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ
‖ seorsum involutum in vnum locum Tunc ergo ‖ separatim
8 χωρὶς † ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν
introiuit & ille alius discipulus * veniens primus ad monumentum; * qui venerat
εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,
& vidit, & credidit Nondum enim sciebant Scriptu-
9 καὶ εἶδε, καὶ ἐπίστευσεν· οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γρα-
ram quia ‖ oportet eum ex mortuis resurgere ‖ oportuit eum a
φὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.
Abierunt ergo iterum ad semetipsos discipuli
10 ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.
Maria autem stabat ad monumentum plorans foris Dum
11 Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω· ὡς
ergo fleret, inclinauit se * in monumentum Et vidit * & prospexit
12 οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον· καὶ θεωρεῖ
duos angelos in albis, sedentes, vnum ad caput,
δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ,
& vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu
καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ.
Et dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis:
13 καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς,
Quia tulerunt Dominum meum & nescio vbi posuerunt eum
ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.
Et hæc ‖ dicta, conuersa est in ea quæ post & vidit ‖ cùm dixisset,
14 καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν * retrorsùm,
Iesum Angelos & non sciebat quia Iesus est Dicit ei
15 ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστι. λέγει αὐτῇ
Iesus: Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa existimans quia
ὁ ἰησοῦς, γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι
hortulanus * est dicit ei Domine, si tu sustulisti eum * esset,
ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ, κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτὸν,
dicito mihi vbi posuisti eum: & ego eum tollam
εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτὸν, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ.
Dicit ei Iesus Maria Conuersa illa dicit ei:
16 λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, Μαρία· στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ,
Rabboni (quod dicitur Magister) Dicit ei Iesus:
17 ῥαββουνί, ὃ λέγεται διδάσκαλε. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς,
‖ Ne me tange (nondùm enim ascendi ad Patrem meum.) vade ‖ Noli me tangere
μή μου ἅπτου· οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου· πορεύου
autem ad fratres meos, & dic eis Ascendo ad
δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς, ἀναβαίνω πρὸς
Patrem meum & Patrem vestrum, & Deum meum & Deum vestrum
τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν.
Venit Maria Magdalene annuntians discipulis
18 ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἀπαγγέλουσα τοῖς μαθηταῖς

‡ vidi ‡ mihi

Quia ‡ *vidit* Dominum, & hæc dixit ‡ *ei*
ὅτι ἑώρακα τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

* *Existente ergo vespere* die illo, vna Sabbatorum,
οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, 19

* Cùm ergo serò esset
‖ fores essent clausæ,
& ‖ *foribus clausis* vbi erant discipuli congregati
καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι
propter metum Iudæorum, venit Iesus, & stetit in ? *medium*,
διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον,
‡ cùm dixisset, & dicit eis: Pax vobis Et hoc ‡ *dicens*, ostendit
καὶ λέγει αὐτοῖς, εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν
eis manus & latus *suum* Gauisi sunt ergo 20
αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. ἐχάρησαν οὖν οἱ
discipuli * *videntes Dominum* Dixit ergo eis Iesus
μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς 21
iterum: Pax vobis sicut misit me Pater, & ego
πάλιν, εἰρήνη ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ
‖ cùm dixisset, mitto vos Et hoc ‡ *dicens*, insufflauit & dicit eis:
πέμπω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς, 22
Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur
λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται
? Et eis ? Quorum retinueritis, retenta sunt 23
αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.
‡ qui dicitur Thomas autem vnus ex duodecim, ‡ *dictus* Didymus, 24
Θωμᾶς δὲ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος,
non erat cum eis quando venit Iesus
οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς.
Dixerunt ergo ei alii discipuli Vidimus Dominum 25
ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τὸν κύριον.
* Nisi ‖ fixuram ? locum Ille autem dixit eis * *Si non* videro in manibus eius ‖ *vestigium*
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖν χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον
clauorum, & mittam digitum meum in ? *vestigium* clauorum, &
τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ
mittam manum meam in latus eius non credam
βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.
Et post dies octo iterum erant intus discipuli eius &
καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ 26
Thomas cum eis Venit Iesus ianuis clausis,
Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν * κεκλεισμένων,
& stetit in medio, & dixit: Pax vobis
καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν, εἰρήνη ὑμῖν.
Deinde dicit Thomæ Infer digitum tuum huc, & vide
εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ, φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε 27
manus meas & affer manum tuam, & mitte in
τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν
‡ noli esse * fidelis. latus meum, & ‡ *ne fias* incredulus, sed * *credens*
πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός.
‖ Thomas, Et respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & 28
καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὁ κύριός μου καὶ ὁ
Deus meus Dicit ei Iesus: Quia vidisti me ‖ cre- 29
Θεός μου. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἑώρακάς με, πε-

didi

didisti beati † non videntes, & credentes
πίσανγες μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες
Multa quidem signum & alia signa fecit Iesus in con
30 πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς ἐνώ
spectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in li
πιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βι-
bro hoc Hæc autem scripta sunt vt credatis
31 βλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε
quia Iesus est Christus filius Dei & vt credentes, vitam
ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν
habeatis in nomine eius
ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

† qui non viderunt, & crediderunt.

CAP. XXI καὶ

† Post hæc manifestauit seipsum iterum Iesus disci
† Postea
Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν αὐτὸν πάλιν ὁ ἰησοῦς τοῖς μαθη-
1 polis * ad mare Tiberiadis Manifestauit autem sic
*suis
ταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς τιβεριάδος ἐφανέρωσε δὲ οὕτως·
Erant simul Simon Petrus, & Thomas ‖ ille dictus
‖qui dicitur
ἦσαν ὁμοῦ σίμων πέτρος καὶ θωμᾶς ὁ λεγόμε-
2 Didymus, & Nathanael † ille a Cana Galilææ, & †filii
† quidam †filii
νος δίδυμος, καὶ ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ κανᾶ τῆς γαλιλαίας καὶ οἱ τοῦ
Zebedæi & alii ex discipulis eius duo
ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο·
Dicit eis Simon Petrus Vado piscari Dicunt
λέγει αὐτοῖς σίμων πέτρος, ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσι
3 ei Venimus & nos * tecum te Exierunt & ascenderunt in
*recum Et
αὐτῷ, ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοι. ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν εἰς
‖ nauigium statim & in illa nocte prendiderunt nihil
‖ naues
τὸ πλοῖον εὐθὺς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν.
Mane autem iam facto, stetit Iesus in litore non
4 πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης ἔστη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ
tamen cognouerunt discipuli quia Iesus est
μέντοι ἤδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι ἰησοῦς ἐστι
Dicit ergo eis Iesus Pueri, nunquid pulmenta
5 λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, παιδία, μή τι προσφά-
nem habetis? Respondérunt ei, Non
γιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ.
Ille autem dicit eis † facite in dexteras partes nauigii
† Mittite in dexteram
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου
6 rete: & inuenietis † Tetenerunt ergo: & non iam illud tra
†Miserunt
τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἕλ
here valebant * a multitudine piscium
* præ
κύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων
Dicit ergo discipulus ille quem diligebat Iesus,
λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς, τῷ
7 Petro Dominus est. Simon ergo Petrus ‖ audiens quia Dominus
‖ cùm audisset
πέτρῳ, ὁ κύριός ἐστι. σίμων οὖν πέτρος ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός
est, † amictum succinxit: (erat enim nudus) & misit
† tunica se
ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο· ἦν γὰρ γυμνός· καὶ ἔβαλεν

† autem

seipsum in mare At alii † discipuli
ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ 8
navigio venerunt (non enim erant longè à terra, sed quasi
πλοιαρίῳ ἦλθον οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς
à cubitis ducentis) trahentes rete piscium
ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων.
* viderunt Vt ergo descenderunt in terram, * conspiciunt prunas
ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν 9
positas, & piscem superpositum, & panem
κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον.
‡ de Dicit eis Iesus: Afferte ‡ à piscibus quos
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν 10
prendidistis nunc Ascendit Simon Petrus, & traxit
ἐπιάσατε νῦν. ἀνέβη σίμων πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ 11
rete in terram, plenum piscibus magnis, centum quinqua-
δίκτυον εἰς τὴν γῆν, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντήκον-
ginta tribus Et ? rete existentibus, non scissum est rete
τα τριῶν καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.
Dicit eis Iesus: Venite, prandete. † Nemo autem ausus
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, δεῦτε, ἀριστήσατε οὐδεὶς δὲ ἐτόλ- 12
? discumbentium bat ? discipulorum interrogare eum, Tu quis es? scientes quia
μα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτὸν, σὺ τίς εἶ, εἰδότες ὅτι ὁ
‖ Et Dominus est ‖ Venit ergo Iesus, & accipit
κύριός ἐστιν. ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν 13
panem, & dat eis, & piscem similiter
ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως.
? cùm resurrexisset à Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis
τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ 14
? excitatus ex mortuis. Cùm ergo prandissent, dicit
ἐγηγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. ὅτε οὖν † ἠρίστησαν, λέγει 15
Simoni Petro Iesus: Simon † Iona, diligis me plus
τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, σίμων ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλέον
his? Dicit ei, Etiam Domine tu scis quia amo te Dicit
τούτων, λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει
ei: Pasce agnos meos Dicit ei iterum
αὐτῷ, βόσκε τὰ ἀρνία μου λέγει αὐτῷ πάλιν 16
* Ioannis, secundò: Simon * Iona, diligis me? Ait illi: Etiam Domine
δεύτερον, σίμων ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με, λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε,
‖ agnos meos tu scis quia amo te Dicit ei: Pasce ‖ agnos meos
σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου.
† Ioannis, Dicit ei tertiò: Simon † Iona, amas me? Contristatus est
λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, σίμων ἰωνᾶ, φιλεῖς με; ἐλυπήθη 17
Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? & dixit ei
ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με, καὶ εἶπεν αὐτῷ,
Domine, tu omnia scis: tu agnoscis quia amo te Dicit ei
κύριε σὺ πάντα οἶδας· σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ
Iesus: Pasce oues meas
ὁ Ἰησοῦς, βόσκε τὰ πρόβατά μου.
Amen, amen dico tibi, cùm esses iunior cingebas teipsum
ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, 18

&

& ambulabas vbi volebas: cùm autem senueris, extendes
ἢ ἐζεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς ἐκτενεῖς τὰς
manus tuas, & alius te cinget, & ‡ feret quò non vis
χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ * οἴσει ὅπου οὐ θέλεις.
Hoc autem dixit, significans qua morte ‡ clarificaturus esset Deum
τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν
Et hoc ‖ effatus, dicit ei, Sequere me
καὶ τοῦτο εἰπών, λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι.
Conuersus autem Petrus ‡ conspicit discipulum quem diligebat
ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ
Iesus, sequentem: qui & ‡ recubuerat in cœna super pe-
Ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆ-
tus eius, & * dixerat, Domine quis est ‖ tradens te?
θος αὐτοῦ, καὶ εἶπε, κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδίδους σε,
Hunc ‡ videns Petrus, dicit Iesu Domine, hic autem quid?
τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος, λέγει τῷ Ἰησοῦ, κύριε, οὗτος δὲ τί,
Dicit ei Iesus Si eum, volo manere donec veniam,
λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι,
quid ad te? tu sequere me.
τί πρὸς σε; Σὺ ἀκολούθει μοι.
Exiuit ergo sermo iste ‡ ad fratres, quia discipulus
ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς
ille non moritur Et non dixit ei Iesus, Quod non mo-
ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀπο-
ritur: sed, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?
θνήσκει· ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε;
Hic est discipulus * testificans de his & ‖ scribens
οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας
haec & scimus quia verum est testimonium eius
ταῦτα· καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.
Sunt autem & alia multa quæcunque fecit Iesus: quæ
ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα
si scribantur ¶ ad vnum, nec ipsum arbitror mundum capere
ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι
‡ scripros libros. Amen.
τὰ γραφόμενα βιβλία. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundùm Ioannem,

FINIS.

‡ docet
φέρω
* clarificaturus esset
‖ cùm hoc dixisset
† vidit illum
‡ recubuit
* dixit:
‖ qui tradet
† ergo cùm vidisset
‡ inter
* ille qui perhibet testimonium
‖ scripsit
¶ per singula,
‡ posse eos qui scribendi sunt

ACTA

ΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ

APOSTOLORVM, SANCTI

ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

LVCAE EVANGELISTAE

ΛΟΥΚΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ.

CAPVT PRIMVM.

ἄρχομαι
‖ in diem

Illum QVIDEM primum sermonem fe-

ΤΟΝ μὲν πρῶτον λόγον ἐποιη- 1
ci de omnibus, ὦ Theophile,
σάμην περὶ πάντων, ὦ Θεόφιλε,
quæ cœpit Iesus facere, &
ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ
docere, Vsque quo die
διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας 2
præcipiens Apostolis per
ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ

Spiritum sanctum, quos † elegerat, receptus est
πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη·
Quibus & præbuit seipsum viuum post ‡ *pati ipsum*, in
οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν 3
multis ‖ *signis*, per dies quadraginta * *conspectus*
πολλοῖς τεκμηρίοις δι' ἡμερῶν τεσσεράκοντα ὀπτανόμενος
eis & ‖ *dicens* quæ de regno Dei
αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ·
Et † *congregans denunciauit* eis, ab Hierosolymis
καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἀπὸ Ἰεροσολύμων 4
‡ *non discedere* sed * *expectare* promissionem Patris,
μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς,
quam audistis ‖ me Quia Ioannes quidem baptizauit aqua,
ἣν ἠκούσατέ μου· ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, 5
vos autem baptizabimini in Spiritu sancto non post multos
ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς
hos dies *Qui autem igitur* † *conuenientes* interrogabant
ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων 6
eum, dicentes Domine, si in tempore hoc ‡ *restituis*
αὐτὸν, λέγοντες, κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις
regnum * *Israeli?* Dixit autem‖ *ad eos*
τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, 7
Non vestrum est nosse tempora vel † *opportunitates* quæ Pater posuit in
οὐχ ὑμῶν ἐστὶ γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν
‡ *propria auctoritate* Sed accipietis virtutem super-
τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ· ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπε- 8

† elegit, assumptus est
‡ passionem suam
‖ argumentis, * apparens
‖ loquens
† conuescens, præcepit
‡ ne discederent
* expectarent
‖ inquit, per os meum:
† qui conuenerant
‡ restitues
* Israel? Ieis
† momenta
‡ sua potestate.

venientis Sancti Spiritus in vos & eritis mihi testes
δόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες
in Hierusalem, & in omni Iudæa & Samaria, & usq; ad
ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἕως
ultimum terræ Et hæc *dicens, videntibus illis
ἐσχάτου τῆς γῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν
9 elevatus est & nubes suscepit eum ab ocu
†ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
lis eorum ‖Et ut attendentes erant in cælum
10 μῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν
? cum is, & ecce viri duo astiterunt ‡ eis
πορευόμενον αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς
in vestitu albo Qui & dixerunt Viri Galilæi,
11 ἐν ἐσθῆτι λευκῇ. οἳ καὶ εἶπαν, ἄνδρες Γαλιλαῖοι,
quid statis aspicientes in cælum? hic Iesus re
τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀνα-
ceptus à vobis in cælum, sic veniet quemadmo
ληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως † ἐλεύσεται ὃν τρό-
dum vidistis eum euntem in cælum
πον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.
Tunc reversi sunt in ‖ Hierusalem à monte ? vocato
12 τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου
Oliveti qui est ‡ prope Hierusalem, Sabbati habens iter
ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς Ἰερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν.
Et cùm introissent, ascenderunt in cœnaculum, ubi * erant ma-
13 καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον, οὗ ἦσαν κατα-
nentes Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas,
μένοντες ὅ, τε Πέτρος καὶ Ἰακωβος, καὶ Ἰωάννης, καὶ ἀνδρέας,
Philippus & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Iacobus
Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Μαθθαῖος, Ἰακωβος
Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi
Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ Ἰούδας Ἰακώβου
Hi omnes erant perseverantes ‖ concorditer
14 οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ
oratione & deprecatione cum mulieribus, & Maria ma
προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει, σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μη-
tre Iesu & cum fratribus eius
τρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.
Et in diebus illis exurgens Petrus in medio
15 καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν
? discipulorum, dixit (erat autem ‡ turba nominum in idipsum, quasi centum
μαθητῶν εἶπεν (ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτό, ὡς ἑκατὸν
viginti) Viri fratres, oportet impleri Scri-
16 εἴκοσι) Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γρα-
pturam hanc, quam prædixit Spiritus sanctus per os
φὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος
Davidis de Iuda ‖ illo facto duce via comprehendentibus
Δαυὶδ περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν
Iesum ? Quia † adnumeratus erat ‡ cum nobis, & sortitus est
17 Ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ † ἔλαχε
λαγχάνω

* cùm dixisset,
ἐπαίρομαι καὶ ἐπαίρω
‖ Cumque intuerentur
? eunt m illu
‡ iuxta illos in vestibus albis
* qui assumptus est
ἔρχομαι
‖ Hierosolymam
? qui vocatur
‡ iuxta
* manebant
‖ unanimiter in
? fratrum, ‡ autem, * hominum, circumul ferè
‖ qui fuit dux eorum qui comprehenderunt
? Qui connumeratus ‡ in
λαγχάνω

sortem ministerii huius
τὸν κλῆρον τ διακονίας ταύτης
quisinis agrum de mercede † iniustitiæ & præceps factus, cre-
σατο χωρίον ἐκ μισθοῦ τ ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλα-
puit medius & ‡ effusa sunt omnia viscera eius.
κησε μέσος, καὶ † ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ·
Et notum factum est omnibus habitantibus Hierusalem ita vt
καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλὴμ, ὥστε 19
* vocari agrum illum proprie idiomate eorum,
κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν,
Haceldama, hoc est Ager sanguinis Scriptum est enim in
Ἀκελδαμά, τουτέστι, χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν 20
libro Psalmorum Fiat commoratio ‖ eius deserta & non sit
βίβλῳ ψαλμῶν, γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω
† habitans in ea. Et episcopatum eius accipiat alter
ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος.
Oportet ergo ‡ conuenientium nobis virorum in omni
δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ 21
tempore in quo intrauit & exiuit * ad nos Dominus Iesus,
χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς,
incipiens à baptismate Ioannis, vsque in diem
ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας 22
qua ‖ receptus est à nobis testem resurrectionis eius fieri
ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τ ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι
† cum nobis vnum ‡ horum. Et statuerunt duos, Ioseph
σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν 23
* vocatum Barsabam, qui cognominatus est Iustus, & Matthiam
καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπικλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν
Et orantes dixerunt Tu Domine ‖ cordium cognitor omnium,
καὶ προσευξάμενοι εἶπον, Σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, 24
‖ ostende quem elegeris ex his duobus vnum,
† ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα,
Accipere † sortem ministerii huius & apostolatus de quo
λαβεῖν τὸν κλῆρον τ διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ ἧς 25
‡ aberrauit Iudas, * abire in locum ‖ proprium
παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τ τόπον τὸν ἴδιον
Et dederunt sortes † eorum & cecidit sors super Matthiam
καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν, 26
& ‡ simul suffragiis electus est cum vndecim Apostolis
καὶ † συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

CAP. II. β'.

Et * in complerí diem Pentecostes,
Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, 1
erant omnes ‖ vnanimiter in eodem † Et factum est
ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό· καὶ ἐγένετο 2
repente de cœlo sonus, tanquam ‡ venientis flatus violenti &
ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ
replenit totam domum vbi erant sedentes
ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι·

* Et ‖ possedit
† iniquitatis & iustipensus,
‡ diffusa
* appellaretur ager ille lingua
‖ eorum
† qui inhabite
‡ ex his viris, qui nobiscum sunt congregati
* inter
‖ assumptus
† nobiscum
‡ ex istis.
* qui vocabatur Barsabas,
‖ qui corda nosti
† locum
‡ præuaricatus est * vt abiret
‖ suum † eis:
‡ annumeratus
* cùm complerentur dies
‖ pariter
† loco
‡ aduenientis spiritus vehementis:

Et * visa sunt illis dispertitæ linguæ tanquam * apparuerunt
3 καὶ † ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ ὄπτομαι
ignis: sedit‖ supra ‖ unumquemque eorum Et repleti sunt ‖ singulos
4 πυρὸς, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν· καὶ † ἐπλήσθησαν πλήθω
omnes Spiritu sancto & cœperunt loqui † aliis lin- ? variis
ἅπαντες πνεύματος ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσ- ‖ sanctus
guis, prout Spiritus ‖ dabat illis eloqui
σαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς.
Erant autē in Hierusalem habitantes Iudæi, viri re-
5 Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐ- *ex
ligiosi * ab omni ‖ gente eorum qui sub ‖ natione quæ
λαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. est
Facta autem voce hac, conuenit multitudo & ? mente
6 γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ ‡ lingua sua
? confusa est, quoniam audiebat vnusquisque ‖ proprio idiomate
† συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ συγχύω
loquentes illos Stupebant autem omnes & * ἐξίσα-
7 λαλούντων αὐτῶν. * ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ μαι
mirabantur, dicentes ad inuicem Nonne, ecce, omnes isti
ἐθαυμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί * qui loquuntur
sunt * loquentes Galilæi? Et quomodo nos
8 εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι, καὶ πῶς ἡμεῖς ‖ linguam no-
audimus vnusquisque ‖ proprio idiomate nostro in quo nati sumus? stram in qua
ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν, ? qui habitant
Parthi, & Medi, & Elamitæ, & ? habitantes
9 Πάρθοι καὶ Μῆδοι, καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν
Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum &
Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν
Asiam, Phrygiam, & Pamphyliam, Aegyptum, & partes
10 Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον, καὶ τὰ μέρη est circa
Libyæ quæ secundum Cyrenen, & aduenæ Romani,
τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι,
Iudæi, * & proselyti Cretes, & Arabes, audimus * quoque
11 Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, Κρῆτες καὶ Ἄραβες ἀκούομεν
loquentes eos nostris linguis magnalia
λαλοῦντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα
Dei Stupebant autem omnes & ‖ habitabant, ‖ mirabantur,
τοῦ Θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διαπορουν, adinuicem
12 alius ad alium dicentes Quidnam vult hoc esse?
ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες, τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι;
Alii autem ? cauillantes dicebant Quia musto pleni ? irridentes
13 ἕτεροι δὲ χλευάζοντες ἔλεγον, ὅτι γλεύκους * μεμεστω- μεστόω
sunt ‖. Stans autem Petrus cum vndecim, ‖ surgens ‖ iisti ‡ Iesuæ
μένοι εἰσί. σταθεὶς δὲ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε
14 vocem suam & locutus est eis Viri Iu- ἀποφθέγγω
τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ † ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς, ἄνδρες Ἰου- * qui habitatis
dæi, & * habitantes Hierusalem vniuersi, hoc vobis
δαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν
notum sit & auribus percipite verba mea.
γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου.

Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt ‖ cùm sit
οὐ γὰρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν ἐστὶ
enim hora tertia diei Sed hoc est † dictum
γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον
per prophetam Ioël: Et erit in novissimis
διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ, καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις
diebus, dicit † Deus, effundam de Spiritu meo super
ἡμέραις, λέγει ὁ θεὸς, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ
omnem carnem: & prophetabunt filii vestri & ‖
πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυ-
lix vestræ & juvenes vestri visiones videbunt, &
γατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ
seniores vestri somnia somniabunt
οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθήσονται·
* Atqui super servos meos, & super ancillas meas in
καίγε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν
diebus illis effundam de Spiritu meo, &
ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ
prophetabunt Et dabo prodigia in cælo
προφητεύσουσι καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ
sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, &
ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ καὶ
vaporem fumi Sol convertetur in tenebras,
ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος,
& Luna in sanguinem antequam ‖ veniat dies Domini
καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου
† illam magnam & illustrem Et erit, omnis quicunque
τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ· καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν
invocaverit nomen Domini, salvus erit.
ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.
Viri Israelitæ audite verba hæc: Jesum
ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν
Nazarenum, virum à Deo approbatum in vobis
τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ‖ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς
virtutibus & prodigiis & signis, quæ fecit per illum
δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ
Deus in medio vestri, sicut & † ipsi scitis.
θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε.
Hunc definito consilio & præscientia Dei * expositum
τοῦτον τῇ † ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον
acceptentes, per manus ‖ exlegum affigentes interemistis:
λαβόντες διὰ χειρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες * ἀνείλετε
Quem Deus resuscitavit, † solutis dolo-
ribus mortis,
ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου,
luxta quod † non erat possibile teneri illum ab eo
καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ.
Dauid enim dicit in eum Providebam Dominum in con-
Δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτὸν, προορώμην τὸν κύριον ἐνώ-
spectu meo semper: quoniam * ex dextris meis ‖ est ut ne concutiar
πιόν μου διαπαντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ

† quod est
‖ cùm sit
‖ veniat dies
† magnus & manifestus
ὑποδείκνυμι
† vos
* expositum, ὁρίζω
‖ interquoram, ἀναιρέω
† solutis dolo ribus inferni, ‖ impossibile
* ἐκ
‖ mihi ne commoveat

Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit
26 διὰ τοῦτο †εὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ διαφαίνομαι
lingua mea: insuper verò & caro mea requiescet in
γλῶσσά μου ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ'
spe Quoniam non derelinques animam meam
27 ἐλπίδι. ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου
in inferno nec dabis sanctum tuum videre corruptionem
εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
Notas fecisti mihi vias vitæ; replebis me iucunditate cum
28 ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ ἐυφραίνω
facie tua. Viri fratres, liceat dicere † cum † audenter
29 τοῦ προσώπου σου. ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ
libertate ad vos de patriarcha Dauid, quoniam &
παῤῥησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυὶδ, ὅτι καὶ
defunctus est, & sepultus est: & sepulchrum eius est ‖ in nobis usque ‖ apud nos
*ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι * in hodier
diem * hunc Propheta igitur ‖ existens, & num
30 τῆς ἡμέρας ταύτης. προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ ‖ cum esset, &
sciens quia iureiurando iurasset illi Deus, de fructu lumbi sciret
εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος †sedere
eius secundum carnem resuscitaturum Christum, † collocaturum super
αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν χριστὸν, καθίσαι ἐπὶ τοῦ ‖ sedem
‖ thronum eius; Prouidens locutus est de resurrectione,
31 θρόνου αὐτοῦ, προϊδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως * neque derelictus
Christi, quia * non derelicta est anima eius in inferno, est
τοῦ χριστοῦ, ὅτι οὐ *κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου, καταλείπω
neque caro eius vidit corruptionem Hunc Iesum resuscitauit
32 οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν τοῦτον † ὁ Ἰησοῦν ἀνέστησεν
Deus: cuius omnes nos sumus testes Dextera igitur
33 ὁ θεὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες. τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ ‖ accepto
Dei exaltatus, & promissionem sancti Spiritus
θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος
‖ accipiens à patre, effudit hunc quem nunc vos videtis
λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο ὃ ὑμεῖς βλέπετε
& auditis Non enim Dauid ascendit in cælum: di-
34 καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέ- † à
cit autem ipse Dixit Dominus Domino meo: Sede † ex dextris meis,
γει δὲ αὐτὸς, εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, τίθημι
Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum
35 ἕως ἂν †θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. ‖ Certo
‖ certo ergo cognoscat omnis domus Israel, quia & Dominum ‖ certissimè
36 ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι καὶ κύριον iciat
& Christum eum Deus fecit, hunc Iesum, quem vos
καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς
crucifixistis *Audientes autem compuncti sunt corde * His autem
ἐσταυρώσατε. ἀκούσαντες δὲ *κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, auditis, κατανύσσω
‖ dixerunt‖ ad petrum & † reliquos Apostolos Quid ‖ & † ad
37 εἶπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, τί ‖ Pœniten
faciemus, viri fratres? Petrus vero ait ad illos: ‖ Pœni-
38 ποιήσωμεν, ἄνδρες ἀδελφοί; πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐτοὺς, μετα-

clam inquit, agite:

* vestrorum

§ sunt

† etiam

‡ testificatus est

* eos,

§ receperunt

† in

‡ in

* fractionis

§ quoque

† in Hierusalem & metus erat magnus in vniuersis

‡ etiam qui credebant,

* pariter

§ substantias

† cuique opus erat Quotidie

‡ & eiꝛca domos

* cibum cum

§ Collaudantes

† autem augebat qui saluti fierent quotidie in idipsum,

‡ qui erat.

* quotidie

temini, & baptizetur vnusquisque vestrûm in nomine Iesu
νησατε καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ
Christi in remissionem peccatorum*, & accipietis donum
χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ
sancti Spiritus Vobis enim est repromissio &
ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς 39
filiis vestris, & omnibus qui § in longè, quoscunque aduocauerit
τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται
Dominus Deus noster Altis‡ † verbis plurimis ‡ obtestabatur
κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο 40
& exhortabatur*, dicens: Saluamini à generatione praua
καὶ παρεκάλει, λέγων, Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς
ista Qui quidem ergo libenter § recipientes sermo-
ταύτης. οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λό- 41
nem eius, baptizati sunt & appositæ sunt † die illa
γον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
animæ circiter tria millia Erant autem perseuerantes
ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες 42
‡ doctrinæ Apostolorum, & communicatione* & fractione
τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει
panis, & orationibus Iebat autem omni
τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. ἐγίνετο δὲ πάσῃ 43
animæ timor multus‡ § prodigia & signa per Apostolos
ψυχῇ φόβος· πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστό
los fiebant †. Omnes ‡ autem credentes erant * in idem
λων ἐγίνετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, 44
& habebant omnia communia Et possessiones & § facul-
καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά· καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρ- 45
tates vendebant & diuidebant illa omnibus, prout † quis
ξεις ἐπίπρασκον, καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις
* opus habebat Per diem quoque perdurantes vnanimi-
χρείαν εἶχε. καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυ- 46
ter in templo, ‡ frangentes § per domum panem, sumebant
μαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον
* alimentum in exultatione & simplicitate cordis, § Laudantes
τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας, αἰνοῦντες 47
Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem * Dominus†
τὸν θεὸν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος
† apponebat eos qui salui fiebant per diem ecclesiæ
προσετίθει τοὺς σῳζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

CAP. III. γ'.

In idipsum autem Petrus & Ioannes ascendebant in templum,
Επὶ τὸ αὐτὸ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν, 1
ad horam orationis nonam
ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην.
Et quidam vir ‡ claudus ex vtero matris suæ existens,
καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων 2
baiulabatur quem ponebant * per diem ad portam
ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ

templi,

empli, ‖ *dictam Speciosam* petere eleemosynam ab
ἱερεῖ, τῷ λεγομένῳ ὡραίᾳ, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν
introeuntibus in templum. † *Qui videns* Petrum & Ioannem ipſe
3 εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν· ὃς ἰδὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην μέλ-
terat introire in templum, rogabat * eleemosynam ‖ *intendens* autem
4 λοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην ἀπεῖσαι. ὁ
Petrus in eum cum Ioanne, dixit: Reſpice in nos
Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ Ἰωάννῃ, εἶπε, Βλέψον εἰς ἡμᾶς.
* *Ille autem attendebat eis, expectans* aliquid ab eis ‖ *accipere*
5 ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν.
Dixit autem Petrus Argentum & aurum non eſt
6 εἶπε δὲ Πέτρος, Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει
mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: in nomine Ieſu
7 μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ
Chriſti Nazareni ſurge, & ambula
Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειραι καὶ περιπάτει.
Et † *apprehendens ipſum* dextera manu allevavit ‖ protinus
7 καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρε. παραχρῆμα
autem * *confirmatæ* ſunt eius baſes & plantæ
δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυδρά.
Et exiliens ſtetit, & ambulabat & introivit cum illis
8 καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη, καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς
in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum
εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν.
Et vidit eum omnis populus ambulantem, & laudantem
9 καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα
Deum Cognoſcebant † illum quod ipſe erat ad
10 τὸν θεόν. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν
eleemoſynam † *ſedens* ad Spectoſam portam templi: &
ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ, καὶ
impleti ſunt ſtupore & extaſi † *ſuper contingente* ei
ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.
Tenente autem ſanato clauſo Petrum & Ioannem,
11 κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην,
cucurrit ad eos omnis populus ad porticum * ve-
συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλου-
catam Salomonis, ſtupentes Videns autem petrus, re-
12 μένῃ Σολομῶντος, ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ Πέτρος ἀπε-
ſpondit ad populum Viri Iſraelitæ, quid miramini
κρίνατο πρὸς τὸν λαόν, Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε
in hoc aut ‖ *nobis* quid † *attenditis*, quaſi † *propria* virtute aut pie-
ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ ἐυσε-
tate * *eius qui fecimus* ambulare † *eum*? Deus Abraham,
βείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ
13 & ‖ Iſaac & ‖ Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificavit
καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε τὸν
† *puerum* ſuum Ieſum quem vos † tradidiſtis, & negaſtis
παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκατε, καὶ * ἠρνήσασθε
eum ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti
αὐτὸν κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν.

‖ quæ dicitur Speciosa, vt peteret
† Is cùm vi deſſet
‖ incipientes vt acciperet
ἐπαίω
‖ Intuens
* At ille intendebat in eos, ſperans
‖ ſe acceperarum
† apprehenſa eius
‖ cum &
* conſolidatæ
‖ autem
† qui ſedebat
‖ in eo quod contigerat illi
Cum teneret
*quæ appellatur
‖ nos
† intuemini,
‖ noſtra fecerimus
† hunc
‖ Deus
† filium
‖ quidem
ἀρνέω

Vos autem sanctum & justum negastis: & petistis virum
ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα 14
* Auctorem vero — homicidam donari vobis. * At principem vitæ
φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν· τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς 15
§ à — interfecistis, quem Deus suscitavit § ex mortuis: cujus nos te-
ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρ-
stes sumus. Et in fide nominis ejus,
τυρές ἐσμεν. καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, 16
hunc quem † videtis & nostis confirmavit nomen ejus &
τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ
fides quæ per eum ‡, dedit * illi integritatem hanc in con-
ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέ-
spectu omnium vestrum. Et nunc fratres, scio quia per
ναντι πάντων ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατ' 17
ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri
ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.
At Deus § quæ prænuntiavit per os omnium pro-
ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προ- 18
phetarum † suum, pati Christum † implevit sic
φητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν χριστὸν, ἐπλήρωσεν οὕτω.
Pœnitemini igitur, & convertimini ‡ ad delen-
μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ * ἐξαλειφθῆναι 19
vestra peccata: Ut cum venerint tempora refri-
ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύ- 20
geri à conspectu Domini, & miserit * propo-
ξεως ἀπὸ προσώπου † κυρίου, καὶ ἀπεστείλῃ τὸν † προκεχει-
situm vobis Jesum Christum, Quem oportet cœlum quidē
σμένον ὑμῖν ἰησοῦν χριστὸν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν 21
suscipere usque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est
δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων ὧν ἐλάλησεν
Deus per os omnium sanctorum suorum Prophetarum
ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν ἁγίων ἀπ' αἰῶνος προφητῶν
à sæculo. Moyses quidem enim ad patres
αὐτοῦ. μωσῆς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας 22
dixit Quoniam Prophetam vobis resuscitabit Dominus Deus vester de
εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ
fratribus vestris, tanquam me ipsum audietis juxta omnia
τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα
quæcunque locutus fuerit § ad vos. Erit autem, omnis
ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς· ἔσται δὲ, πᾶσα 23
§ vobis. — anima quæ non audierit Prophetam illum, exterminа-
ψυχὴ ἥτις ἐὰν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, † ἐξολοθρευ-
ἐξολοθρεύω — bitur de plebe. Et omnes autem Prophetæ à
θήσεται ἐκ † λαοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ 24
† gul — Samuel & deinceps, † quotcunque locuti sunt, & annuntiaverunt
Σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς, ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν
dies istos. Vos estis filii Prophetarum,
τὰς ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν, 25
& testamenti quod disposuit Deus ad patres
καὶ τῆς διαθήκης ἧς * διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας
διατίθημι

nostros, dicens ad Abraham Et in semine tuo bene-
ἡμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ. καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευ-
26 dicentur omnes familiæ terræ
λογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς.
Vobis primum Deus resuscitatum ‡ puerum suum Iesum,
ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ ἀπέστειλεν
27 misit eum benedicentem vobis * in singulis unumquemque
αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον
a nequitiis vestris
ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

‡ filium

* vt convertat se vnusquisque à nequitia sua.

CAP. IIII. δ'.

Loquentibus autem illis ad populum, superuenerunt eis
Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέστησαν αὐτοῖς
1 Sacerdotes, & magistratus templi, & Sadducæi
οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι,
‖ Laborantes propter docere eos populum, &
2 διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ
† annuntiare in Iesu resurrectionem ‡ mortuorum:
καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν.
Et iniecerunt * eis manos & posuerunt ‖ in cu-
3 καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ † ἔθεντο εἰς τήρη-
stodiam in crastinum erat enim vespera iam
σιν εἰς τὴν αὔριον· ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη.
Multi autem † audientium verbum, crediderunt: &
4 πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ
factus est numerus virorum quasi millia quinque
ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε.
Factum est autem in crastinum, ‡ congregari eorum princi-
5 Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχον-
pes, & Seniores, & * Scribas in Hierusalem
τας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς Ἰερουσαλήμ·
* i. ‖ Annam principem Sacerdotum, & Caiphan & Ioannem,
6 καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα καὶ Καϊάφαν, καὶ Ἰωάννην,
& Alexandrum, & quotquot erant de genere † Pontificali
καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ.
Et statuentes eos in medio, ‡ percontati sunt, In qua
7 καὶ * στήσαντες αὐτοὺς ἐν μέσῳ, ἐπυνθάνοντο, ἐν ποίᾳ
virtute aut in quo nomine fecistis hoc vos?
δυνάμει ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς;
Tunc Petrus repletus Spiritu sancto, dixit ad eos:
τότε Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπε πρὸς αὐτούς,
Principes populi & seniores Israel,
ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβυτεροι τοῦ Ἰσραὴλ,
Si nos hodie diiudicamur in beneficio hominis
9 εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου
infirmi, in quo iste ‡ seruatus est, Notum sit omnibus
10 ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος * σέσωσται· γνωστὸν ἔστω πᾶσιν
vobis & omni plebi Israel, quia in nomine Iesu Christi
ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ

δίστημι

‖ dolentes quòd docerent † annuntiarent in Iesum ‡ ex mortuis: * in eos ‖ eos

τίθημι

† eorum qui audierant

‡ vt congregarentur

συνάγομαι

* Scribas ‖ Annas principes, & Caiphas, & Ioannes, & Alexander, † Sacerdotali ‡ interrogabãt,

ἵστημι

‡ salutis factus

σώζομαι

† à

Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit † ex
τῶν νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιὴς
mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus
Hic est lapis † nihili habitus a vobis ædi-
† qui reprobatus est
οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκο-
* qui est
ficantibus: * ille factus in caput anguli:
δομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας·
Et non est in alio ‖ in nemine salus † Nullum enim no-
‖ aliquo † Nec
καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ ἐνὶ οὐδενὶ ἡ σωτηρία· οὐδὲν γὰρ ὄνο-
men est aliud sub cælo datum in hominibus,
δίδωμι
μά ἐστιν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις,
† salvos fieri
in quo oporteat † servari nos Videntes autem
ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. Θεωροῦντες δὲ τὴν
Petri * libertatem & Ioannis, & ‖ deprehendentes quòd ho-
* constantiam
‖ comperto
τοῦ Πέτρου παῤῥησίαν καὶ Ἰωάννου, καταλαβόμενοι ὅτι ἄν-
mines † illiterati sunt & idiotæ admirabantur: † cognoscé-
† essent sine literis
θρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνω-
† & bantq; eos quoq; iam cum Iesu fuerant
σκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν· τόν τε ἄν-
* quoque ‖ qui curatus fuerat, † poterant † Iusserunt * eos foras ‖ fieret: &
θρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐ-
hil † habebant contradicere † Iubit autem ipsi extra
δὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω
concilium ‖ abire, conferebant ad invicem, Di-
τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλλον πρὸς ἀλλήλους, λέ-
centes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidē enim
γοντες, Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, ὅτι μὲν γὰρ
notum signum factum est per eos omnibus habitantibus Hiero-
γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερου-
salem manifestum †, & non possumus negare Sed ut ne † super
σαλὴμ φανερὸν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι· ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ
plus perserpat in populum minuciter comminemur eis,
πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς
ne vltrà * iam in nomine hoc illi † homini Et
μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπῳ. καὶ
vocantes eos, denuntiauerunt eis omnino † non lo-
καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγγειλαν αὐτοῖς τὸ καθόλου μὴ φθέγ-
qui, neque † docere in nomine Iesu
γεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ.
‖ At
Ad Petrus * & Ioannes respondentes ad eos dixerunt
ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες πρὸς αὐτοὺς εἶπον,
Si iustum est in conspectu Dei, vos audire potius quàm
εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ
† non
Deum, iudicate Non possumus enim nos quæ vidimus
Θεοῦ, κρίνατε· οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν
& audiuimus, non loqui ‖ Illi verò commina-
καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσαπειλησά-
tes, dimiserunt eos: † nihil inuenientes quomodo puni
μενοι ἀπέλυσαν αὐτοὺς, μηδὲν εὑρίσκοντες τὸ πῶς κολά-

rent

rent eos propter populum quia omnes ‡ glorificabant Deum
συν ἐπὶ τοῖς γεγονότι. ἦν γὰρ πλειόνων τεσσαράκοντα
super facto Annorum enim erat * plurimum quadraginta
ἐτῶν ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὃν γέγονει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.
homo in quo factum fuerat signum istud sanitatis
Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν
Dimissi autem venerunt ad ‖ proprios & annuntiaverunt ‡
ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον
quanta ad eos principes Sacerdotum & seniores dixissent
‡ Illi autem audientes unanimiter levaverunt vocem ad
οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν
Deum, & dixerunt Domine, tu Deus, qui fecisti cælum,
θεὸν, καὶ εἶπον, Δέσποτα, σὺ ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν,
& terram, & mare, & omnia quæ in eis*
καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς
Qui ‖ per os ‡ Davidi pueri tui ‡ dicentes fecisti ‡ Ut quid
ὁ διὰ στόματος Δαβὶδ τοῦ παιδός σου εἰπών, ἱνατί
fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania?
† ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ * ἐμελέτησαν κενά;
Astiterunt reges terræ & principes * contra sunt
παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν
in idem adversus Dominum & adversus Christum eius
ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ.
‡ Coacti sunt enim in veritate in sanctum puerum tuum
Συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου
Iesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum
Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρῴδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος, σὺν
gentibus & populis Israel,
ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραήλ,
Facere quæcunque manus tua
ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου
& consilium tuum ‡ præfinierunt fieri
καὶ ἡ βουλή σου προώρισεν γενέσθαι.
Et nunc Domine re-
καὶ τὰ νῦν κύριε ἔπι-
spice in minas eorum: & da
δε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παῤῥησίας
servis tuis cum fiducia
omni loqui verbum tuum,
λαλεῖν τὸν λόγον σου,
in ‡ manum tuam * exten-
ἐν τῷ τὴν χεῖρά σε ἐκτεί-
dere in sanitatem, & signa & prodigia fieri per nomen
νειν εἰς ἴασιν, καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος
sancti ‖ pueri tui Iesu. Et ‡ precantis eis mo
τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ. καὶ δεηθέντων αὐτῶν * ἐσα-
tus est locus in quo erant congregati: & repleti sunt omnes
λεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες
Spiritu sancto & loquebantur verbum Dei cum
πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ
fiducia. ‡ Multitudinis † credentium
παῤῥησίας. τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων
erat cor * & anima una ‖ & neque unus quisquam existen-
ἦν ἡ καρδία καὶ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόν-
tium ei, dicebat proprium esse: sed erant illis omnia communia.
των αὐτῷ, ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά.

‡ clarificabant id quod factum fuerat, in eo quod acciderat
* amplius

‖ suos: ? eis

‡ Qui cùm audissent,

* sunt

‖ Spiritu sancto
? patris nostri
‡ dixisti: Quare
† φρυάττω
* μελετάω
* conatus erant in vanum

‖ Conatus erunt verè in civitate ista adversus

? decreverunt

‡ eo quòd
* extendas ad sanitatem,

‖ filii
? cùm orassent,
συλεύω

‡ autem

*vanum
‖ nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat:

Et

Et magna virtute reddebant testimonium Apostoli
καὶ μεγάλη δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι 33
resurrectionis Domini ‡ Iesu Christi, ‡ gratia‡ magna
τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, χάρις τε μεγάλη
erat in *omnes eos Neque enim egens quisquā
ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις 34
erat ‖in ipsis Quotquot enim possessores agrorum aut domorum
ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ‖ οἰκιῶν
erant vendentes afferebant pretia ? venditorum,
ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν † πιπρασκομένων,
Et ponebant ante pedes Apostolorum Diuidebatur autē
καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδοτο δὲ 35
singulis, prout ‡ quis opus habebat. Ioses autem * co
ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν· Ἰωσῆς δὲ ὁ ἐπι- 36
gnominatus Barnabas ab Apostolis, (quod est interpretatum,
κληθεὶς βαρνάβας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον,
Filius consolationis) Leuites Cyprius genere, ‖ Existens
υἱὸς παρακλήσεως, λευίτης, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος 37
et ager, vendidit ? pecuniam, & posuit ante
ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς
pedes Apostolorum
πόδας τῶν ἀποστόλων.

Cap V. 6.

Vir autem quidā Ananias nomine, cum Sapphira vxore
Ἀνὴρ δέ τις ἀνανίας ὀνόματι, σὺν σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ 1
suā vendidit ‡ possessionem Et *interuertit de
αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς 2
pretio ‖, conscia etiam vxore sua & afferens partem
τιμῆς, συνειδυίης καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ ἐνέγκας μέρος
quandam ad pedes Apostolorum posuit
τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν.
Dixit autem Petrus Ananiā, *propter quid implesti Satā
εἶπε δὲ πέτρος, ἀνανία, διατί ἐπλήρωσεν ὁ σατα- 3
nas cor tuum, mentiri te ‖ Spiritum san
νᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅ-
ctum & intercipere de pretio ? prædij
γιον, καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου;
Nonne manens tibi manebat & venundatum in tua potestā
οὐχὶ μένον σοι ἔμενε, καὶ * πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξου- 4
te erat? ‡ Quid quid posuisti in corde tuo rem
σίᾳ ὑπῆρχε, τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα
hanc? Non es mentitus hominibus, sed Deo
τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ.
Audiens autem Ananias verba hæc, * cadens expi-
ἀκούων δὲ ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν * ἐξέ- 5
rauit Et factus est timor magnus super omnes ‖ audientes
ψυξε· καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας
hæc Surgentes autem iuuenes ? corripuerunt eum,
ταῦτα. ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν, 6

&

? nostri ‡ &
* omnibus illis
‖ inter illos
? eorum quæ vendebant, πιπράσκω
‡ cuique erat Ioseph * qui & ‖ Cùm haberet agrum vendidit eum & ? pretium,
‡ agrum * fraudauit νοσφίζω ‖ agri,
* cur tentauit
‖ Spiritui sancto, & fraudare ? agri? ἀφίημι
‡ Quare
* cecidit, & ἐκψυχω ‖ qui audierunt ? amouerunt

& efferentes sepelierunt Factum est autē quasi horarum trium
7 καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν
spatium, & vxor ipsius, nescientis † factum, introiit
διάστημα καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς, εἰσῆλθεν.
Respondit autem ei Petrus Dic mihi, * si tanti
8 ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ Πέτρος, εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ
agrum vendidistis? ‖ Illa autem dixit Etiam, tanti
χωρίον ἀπέδοσθε, ἡ δὲ εἶπε, ναὶ τοσούτου.
At Petrus † ait ad eam Quid † quod conuenit
9 ὁ δὲ Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτὴν, τί ὅτι † συνεφωνήθη
vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum qui sepelie-
ὑμῖν πειράσαι τὸ πνεῦμα κυρίου, ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάν-
runt virum tuum ad ostium, & efferent te
των τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ καὶ *ἐξοίσουσί σε.
Cecidit autem confestim ante pedes ejus, & expira-
10 ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς, καὶ ἐξέψυ-
uit Intrantes autem iuuenes, invenerunt illam mortuam: & ex-
ξεν· εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκρὰν, καὶ
*efferentes sepelierunt ad virum suum
ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς
Et factus est timor magnus in vniuersa ecclesia,
11 καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν,
& in omnes ‖audientes hæc
καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.
Per autem manus Apostolorum fiebant signa & pro-
12 διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέ-
digia in plebe multa. Et erant vnanimiter omnes in
ρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν
porticu Salomonis Aliorum † autem nemo audebat
τῇ στοᾷ Σολομῶνος· τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα
‖ coniungi illis: sed magnificabat eos populus
κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός
Magis autem *apponebantur credentes Domino† multitudines
14 μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη
virorum† ac mulierum:
15 ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥστε † καὶ τὰς πλατείας ἐκφέ-
ρειν infirmos & *ponere in lectulis ac grabbatis, vt
γειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα
‖ veniente Petro saltem † illius
ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν
*Conueniebat autem & multitudo eorum quæ ‖ erat ciuitatum in
16 Συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων εἰς
Hierusalem, afferentes ægros & vexatos à spiritu
Ἱερουσαλὴμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμά-
bus immundis qui curabantur omnes
των ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες
Exurgens autem princeps Sacerdotum & omnes qui cum illo † (illa
17 ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἥ
existens hæresis Sadducæorum) repleti sunt zelo
ἐστιν αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου,

† quod factum est
* mulier,
‖ At
† autem
‖ vtique
συμφωνέω
ἐκφέρω
* extulerunt, &c
‖ qui audierunt
† autem
‖ se iungere
* augebatur credentium in
‖ multitudo
† Ita vt in
‖ eiicerent
* ponerent
‖ veniente Petro saltem
† illius
‖ & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis
* Concurrebat
‖ vicinarum
† erant, quæ est

Et iniecerunt manus *suas* in Apostolos: &
καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ 18
posuerunt eos in custodia publica. Angelus autem
ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ 19
Domini per noctem † *aperuit* fanuas * *custodiæ*, edu-
κυρίου διὰ τῆς νυκτὸς ἠνοιξε τὰς θύρας τοῦ φυλακῆς, ἐξα-
centes eos dixit
γαγών τε αὐτοὺς, εἶπε, πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε 20
in templo plebi omnia verba vitæ huius.
ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.
‖ *Audientes autem* intraverunt † *sub* *diluculum* in templum, &
ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ἀπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ 21
docebant. Adueniens autem princeps Sacerdotum & qui cum eo,
ἐδίδασκον. Παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ,
conuocauerunt concilium & * *omnem senatum* filiorum
συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν
Israel. Et miserunt ad carcerem ‖ *adduci eos*
Ἰσραὴλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς.
At *ministri accedentes non inuenerunt eos in*
οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ 22
custodia reuersi *autem* nuntiauerunt,
φυλακῇ, ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν,
Dicentes *Quod* quidem carcerem inuenimus clausum,
λέγοντες, ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον 23
in omni *securitate*, & custodes stantes ante fanuas,
ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν,
† aperientes autem intus neminem inuenimus. Vt autē audierunt
ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω οὐδένα εὕρομεν. ὡς δὲ ἤκουσε 24
sermones hos, ‖ *& Pontifex & præfectus* templi &
τοὺς λόγους τούτους ὅ, τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ
principes Sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret *hoc*
οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο.
Aduenies autem quidam nuntiauit
eis, *dicens* Quia
παραγενόμενός δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, λέγων, ὅτι 25
ecce viri quos posuistis in † *custodia*, sunt in templo
ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἐθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ
stantes, & docentes populum. Tunc † *abiens*
ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. τότε ἀπελθὼν 26
præfectus cum *ministris*, * adduxit illos ‖ *non cum vi*
ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις, ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας·
timebant enim populum *ut* ne lapidarentur
ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαὸν, ἵνα μὴ * λιθασθῶσιν
† *Adducentes autem* illos statuerunt in concilio. Et in
ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπη- 27
terrogauit eos princeps Sacerdotum, Dicens † *Nonne denuntiantes*
ρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς, λέγων, † οὐ παραγγελίᾳ 28
denuntiauimus vobis non docere in nomine *isto*: &
παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ καὶ
repleuistis Hierusalem doctrina vestra: & vul
ecce πεπληρώκατε τὴν ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλε-
ἰδοὺ πε

‖ Qui cùm au dissent, † diluculò ‖ erant,

* omnes seniores ‖ Vt adducerentur. Cùm autem venissent ministri, & aperto carcere non inuenissent illos,

* Cum omni diligentia,

‖ magistratus

† carcerem, τίθημι ‖ abiit magistratus ἵστημι * & ‖ sine

λιθάζω † Et cum adduxissent ‖ præcipiendo præcepimus vobis ne docere-tis

tis *super* induxere super nos sanguinem hominis istius.
δι' ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου
Respondens autem Petrus & Apostoli dixerunt Oportet
29 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπον, πειθαρχεῖν δεῖ
dare oportet Deo magis, quam hominibus.
θαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις.
Deus patrum nostrorum suscitavit Jesum quem vos in
30 ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς † διεχειρίζω
teremistis suspendentes in ligno Hunc Deus
31 χειρισάμενοι κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου τοῦτον ὁ θεὸς
principem & salvatorem exaltavit dextera sua * dare pœ
ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι με-
nitentiam Israeli, & remissionem peccatorum Et nos
32 τάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἡμεῖς
sumus ejus testes verborum horum, & Spiritus vero
ἐσμεν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ
sanctus, autem dedit Deus ‖ obedientibus sibi
τὸ ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.
† Illi autem, audientes, & *furebant* & *consultabant*, *tolle*
33 οἱ δὲ ἀκούσαντες † διεπρίοντο, καὶ ἐβουλεύοντο ἀνε-
re illos Surgens ante quidam in concilio Pharisæus,
34 λεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ Φαρισαῖος,
nomine Gamaliel, legis doctor † *honoratus omni* populo
ὀνόματι Γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ,
iussit foras * *breve quid* *apostolos* fieri
ἐκέλευσεν ἔξω βραχύ τι τοὺς ἀποστόλους ποιῆσαι.
Dixitque ad illos Viri Israelitæ attendite vobis
35 εἶπέ τε πρὸς αὐτούς, ἄνδρες Ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυ-
ipsis super hominibus istis quid ‖ *esset futurum* agere
τοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν.
Ante enim hos dies extitit Theudas, dicens esse
36 πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θευδᾶς λέγων εἶναί
aliquem *scipsum magnum* cui ? *adhæserunt* est numerus virorum circiter
τινα ἑαυτὸν μέγαν, ᾧ ? προσεκλίθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ
quadringentorum qui † *sublatus* est & omnes quotcumque * *assensi* sunt ei,
τετρακοσίων· ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ,
dissipati sunt, & facti sunt ad nihilum. post hunc extitit
διελύθησαν, καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη
37 Judas Galilæus in diebus ‖ *descriptionis*, &
Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις † ἀπογραφῆς, καὶ
avertit populum multum post ἐκεῖνος & ipse perit & ?
ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ· κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ
omnes quotquot ? *assensi* sunt ei dispersi sunt
πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν.
Et nunc † dico vobis, * *abstinete* ab hominibus
38 καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀφίστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων
istis, & sinite illos: quoniam si ‖ *sit* ex hominibus consilium
τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς· ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ
hoc aut opus hoc, dissolvetur Si vero ex Deo
39 αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· εἰ δὲ ἐκ θεοῦ

διαχειρίζω
* ad dandum
‖ omnibus
† Hæc cùm audissent, dissecabantur & cogitabant interficere
διαπρίω
† honorabilis universæ plebi.
* ad breve homines
‖ acturi filii
? consensit
προσκαλέω
† occisus
* credebant ei dissipati sunt, & redacti
‖ professionis,
? consenserunt
† itaque
* discedite
‖ est

† poteritis eos † repugnare

est, non † poteritis dissoluere id ne fortè & Deo † pugnantes
ὅτιν, οὐ δυνᾶσθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι
inuenisamini. Consenserunt autem illi Et conuocantes
εὑρεθῆτε ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ. καὶ προσκαλεσάμενοι 40

* cæsis ‖ ne loquerentur ? Et

Apostolos, * cædentes denuntiauerunt ‖ non loqui in no
τοὺς ἀποστόλους, διείραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνό
mine Iesu & dimiserunt eos ? Illi quidem igitur
ματι τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς οἱ μὲν οὖν 41

† contumeliam pati,

ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam
ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι
digni habiti sunt pro nomine Iesu † contumelia affici
κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος † Ἰησοῦ ἀτιμασθῆναι.

* Omni autem die ‖ domos

* Templum, diem in templo & circa domum non cessabant
πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαυοντο 42
docentes, & euangelizantes Iesum Christum
διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν † χριστόν.

CAP VI 5'

? crescente numero discipulorum † eo

In autem diebus illis ? multiplicantibus discipuli
Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, 1
factum est murmur Græcorum aduersus Hebræos † quod
ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἑβραίους, ὅτι
despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum
παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν.

* Conuocantes ‖ æquum ? derelinquere verbum † &

* Adunantes autem duodecim multitudinem discipulorum,
προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, 2
dixerunt Non ‖ placitum est nos ? derelinquentes sermonem
εἶπον, οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ
Dei, † ministrare mensis Considerate ergo
θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε οὖν 3

* bonæ testimonii ‖ opus

fratres, viros ex vobis * testimonio probatos septem, plenos
ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτὰ, πλήρεις
Spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super
πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς
‖ opus hoc Nos verò orationi & mi
χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διά- 4

† instantes erimus.

nisterio verbi ? perdurabimus Et placuit
κονίᾳ τοῦ λόγου * προσκαρτερήσομεν. καὶ † ἤρεσεν 5
sermo coram omni multitudine Et elegerunt Stephanum
ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον,

* cæsis ‖ ne loquerentur ? Et

virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, &
ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον, καὶ
Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum
Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Παρμενᾶν, καὶ Νικόλαον 6

* Hos ‖ ante conspectum Apostolorum & orantes

aduenam Antiochenum * Quos statuerunt ‖ coram Apo
προσήλυτον Ἀντιοχέα· οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀπο
stolis & precati impoſuerunt eis manus
στόλων· καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας.
Et verbum Dei crescebat & multiplicabatur numerus
καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ * ηὐξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν 7

† αὐξάνω

discipulorum in Hierusalem valde multaq; turba Sacerdotũ † etiam
μαθητῶν ἐν ἰερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων
obediebat fidei Stephanus autem plenus † fide & † gratia
8 ὑπήκουον τῇ πίστει. στέφανος δ πλήρης πίστεως καὶ
fortitudine faciebat prodigia & signa magna in populo
δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ.
Surrexerunt autem quidã eorum qui de synagoga * dicta * quæ appellatur
9 ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τ λεγομένης † erant
Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum & eorum qui † à Cili-
λιβρτίνων, καὶ κυρηναίων, καὶ ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ κιλι-
cia & Asia, * simul altercantes Stephano Et non * disputantes cum
10 κίας καὶ ἀσίας, συζητοῦντες τ�ῳ στεφάνῳ καὶ οὐκ ‖ qui,
poterant resistere sapientiæ & Spiritui ‖ quo loquebatur ? ? propter quod redarguebantur ab eo cum omni fiducia. ‖ qui dicerent se audiuisse * blasphemia
ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει.
Tunc summiserunt viros, ‖ dicentes Quod audiuimus eum
11 τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ
dicentem verba * blasphema in Moysen & Deum
λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς μωσῆν καὶ τὸν θεόν.
Commouerunt q; ‖ plebem, & seniores, & ‖ itaque
12 *συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς Cuncta ? concurrentes rapuerunt
Scribas; & ? insantes terripuerunt eum & adduxerunt
γραμματεῖς· καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν, καὶ ἤγαγον
in concilium: † Statuerunt q; testes falsos, † Et
13 εἰς τὸ συνέδριον· ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς
? dicentes: Homo iste non cessat verba blasphema * qui diceret
λέγοντας, ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα
‖ loqui
λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ νόμου
Audiuimus enim eum dicentem quoniam Iesus Nazarenus
14 ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος ? destruet † traditiones quas * intuentes
hic ? dissoluet locum istum & mutabit † mores quos
οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη ἃ
tradidit nobis Moyses Et * attendentes in eum
παρέδωκεν ἡμῖν μωυσῆς καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν
15 omnes ‖ sedentes in concilio, viderunt faciem ‖ qui sedebant
πάντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον
eius tanquam faciem angeli
αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου.

CAP. VII. ζ'

Dixit autem princeps Sacerdotum; Si hæc ita ? habent? ? sic
Εἶπεν δὲ ὁ ἀρχιερεύς, εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει,
1 † Ipse vero ait: Viri fratres & patres, audite † Qui
2 ὁ δὲ ἔφη, ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε ὁ
Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ * existenti in * cùm esset
θεὸς τῆς δόξης † ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν ἀβραὰμ ὄντι ἐν τῇ ὅπομαι ‖ moraretur
Mesopotamia, prius quam ‖ habitaret eum in Charran
μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν χαρράν,
Et dixit ad illum: Exi de terra tua & de
3 καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆ

cognatione tua & veni in terram quam tibi monstravero

δεύτερον
† exiit † & κατοικέω quam mortuus est pater

συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι † δείξω
Tunc † exiens de terra Chaldæorum, † habitavit in Charran.
τότε ἐξελθὼν ἀπὸ γῆς Χαλδαίων, † κατῴκησεν ἐν Χαρράν· 4
Et inde, post † mori patrem eius, transtulit
κἀκεῖθεν, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκισεν
illum in terram istam, in quam vos nunc habitatis
αὐτὸν εἰς τοῦτον γῆν, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε·
Et non dedit illi hereditatem in ea, nec passum
καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα 5
pedis & repromisit dare illi in possessionem eam,
ποδός· καὶ ἐπηγγείλατο δοῦναι αὐτῷ εἰς κατάσχεσιν αὐτήν,
& semini eius post ipsum, ‖ non existente ei nato
καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτον, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου
Locutus est autem † sic Deus quia erit semen eius acco
ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεὸς, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροι- 6
la in terra aliena: & ‖ seruituti subiicient † id, & malè tractabunt annis
κον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν ἔτη
quadringentos Et gentem cui seruierint, iudicabo
τετρακόσια· καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ 7
ego, dixit Deus & post hæc exibunt & seruient
ἐγὼ, εἶπεν ὁ θεός· καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονταί, καὶ λατρεύσουσί
mihi in loco isto Et dedit illi ‖ pactum
μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ· καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην 8
circuncisionis & sic genuit Isaac, & circuncidit eum
περιτομῆς, καὶ οὕτως ἐγέννησε † Ἰσαὰκ, καὶ † περιέτεμεν αὐτὸν
die octauo & Isaac, Iacob & Iacob,
τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ· καὶ ὁ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ Ἰακὼβ τοὺς
duodecim patriarchas. Et patriarchæ æmulantes
δώδεκα πατριάρχας· καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες 9
Ioseph, vendiderunt in Ægyptum & erat Deus cum eo
τὸν Ἰωσὴφ * ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ·
Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius & 10
καὶ † ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ
dedit ei gratiam & sapientiam in conspectu Pharaonis regis
ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραὼ βασιλέως
Ægypti, & constituit eum præpositum super Ægyptum, & ‖
Αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' Αἰγύπτου, καὶ
omnem domum suam. Venit autem fames in vniuersam
ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν 11
† terram Ægypti & Chanaan, & tribulatio magna & non inueniebant
γῆν Αἰγύπτου καὶ Χανάαν, καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ ηὕρισκον
cibos patres nostri * Audiens autem Iacob ‖ existens
χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ Ἰακὼβ ὄντα 12
frumenta in Ægypto, misit patres nostros primum
σῖτα εἰς Αἴγυπτον, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον
Et in † secundo cognitus est Ioseph † fratribus suis 13
καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ † ἀνεγνωρίσθη Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ,
& † manifestum factum est Pharaoni genus † Ioseph
καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ Φαραὼ τὸ γένος τοῦ Ἰωσήφ.

ἀποδίδωμι ἐξαιρέω
† super
† Ægyptum
* Cùm audisset ‖ esse frumentum,
† à ἀναγνωρίζω
† manifestatum
† eius

Mittens autem Ioseph, accersiuit patrem suum Ia

14 ἀποστείλας δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰα

cob, & omnem cognationem suam in septuagintaquinque

κὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ ἐν ἑβδομηκονταπέντε

animabus * Descendit autem Iacob in Aegyptum, & defun-

15 ψυχαῖς καταβὰς δὲ ἰακὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ * ἐτελεύ-

ctus est ipse & patres nostri Et translati sunt

16 τησεν αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν· καὶ † μετετέθησαν

in Sichem, & positi sunt in sepulchro quod emit Abraham

εἰς συχὲμ, καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ὃ ὠνήσατο ἀβραὰμ

pretio argenti à filiis ‖ Emmor Sichem Cum

τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν ἐμμὼρ τοῦ συχέμ. καθὼς

17 autem appropinquaret tempus promissionis quam * iurauerat Deus

δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς

Abrahæ, creuit populus, & multiplicatus est in Aegypto

τῷ ἀβραὰμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν αἰγύπτῳ.

Quousque surrexit rex alius † qui non sciebat Ioseph

18 ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐκ ἤδει τὸν ἰωσήφ.

Hic circumuentus genus nostrum, * male affecit

19 οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν, † ἐκάκωσε τοὺς

patres nostros ‖ ad faciendum exponi infantes suos, * ad non

πατέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἐκτιθέτα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ

subolescere In quo tempore natus est Moyses & fuit † venustus

20 ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη μωσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος

Deo qui nutritus est mensibus tres in domo patris sui

τῷ θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ·

‖ Expositum autem illum sustulit eum filia Pharaonis,

21 ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ φαραὼ,

& nutriuit eum sibi in filium Et eru

22 καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν καὶ ἐπαι-

ditus est Moyses omni sapientia Aegyptiorum * erat autem potens in † di

δεύθη μωσῆς πάσῃ σοφίᾳ αἰγυπτίων ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λό-

ctis & factis ipsius Cum autem impleretur ei quadra

23 γοις καὶ ἔργοις αὐτοῦ ὡς δὲ ἐπλήρου τὸ αὐτῷ τεσσα-

ginta annorum tempus, ascendit in cor eius * illud

ρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέ-

fratres suos filios Israel

ψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς ἰσραήλ.

Et ‖ videns quendam * iniuria affectum vltus est & fecit vl

24 καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν ἐκ-

tionem † oppresso, percutiens Aegyptium

δίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν αἰγύπτιον

Existimabat autem intelligere fratres suos quoniam Deus per

25 ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ

manum ipsius daret illis salutem * y autem non intellexerunt

χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν· οἱ δὲ οὐ συῆκαν

At sequenti ‖ die * visus est eis pugnantibus, &

26 τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ † ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ

compulit eos in pacem, dicens. Viri, fratres estis

συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών, ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε

* Et

τελευτάω

μετατίθημι

‖ Hemor filii

* professus erat

† in Aegypto,

* afflixit

κακόω

‖ vt exponerẽt

† ac vitalem eodem

† gratus

* tribus mensibus

‖ Exposito illo

* &

† verbis & in operibus suis

* vt visitaret

‖ cum videret

* iniuriam patientem vindicauit illum

† ei qui iniuriam sustinebat percusso Aegyptio.

* at illi

‖ verò

* apparuit illis litigantibus & reconciliabat

ὄπτομαι

† nocetis al terutrum? Qui autem iniuria faciebat proximo

vos? vt quid † iniuria afficitis alij alios? At iniuria afficiens

ὑμεῖς ἵνατί ἀδικεῖτε ἀλλήλους, ὁ δὲ τὸν ἀδικῶν τὸν 17

proximum repulit eum, dicens Quis te constituit principem

πλησίον, ἀπωσατο αὐτὸν, εἰπών τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα

& iudicem super nos? * Non interficere me tu vis,

καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, 28

quemadmodum interfecisti heri Aegyptium?

ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν αἰγύπτιον.

Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est aduena

ἔφυγε δὲ μωσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο παροικος 29

in terra Madian: vbi genauit filios duos Et cæpletis

ἐν γῇ μαδιαμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο καὶ πληρω 30

annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis

ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους

Sina angelus *Domini* in ‖ *flamma ignis* rubi

σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου

‖ igne flammæ

* autem † Et

At Moyses * videns, admiratus est visum † Accedente autem

ὁ δὲ μωσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅραμα προσερχομένου δὲ 31

* vt considera ret,

illo * *considerare* facta est vox Domini ad eũ

αὐτὸ κατανοῆσαι ἐγένετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν

Ego ‖ Deus patrum vestrum: Deus Abraham & Deus

ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς 32

‖ sum

Isaac & Deus Iacob Tremens autem factus Moyses, non

ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος μωσῆς οὐκ

audebat considerare Dixit autem illi Dominus

ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος, 33

Solue calceamentum pedum tuorum: enim locus in quo ſtas

λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας,

* est terra sancta est Videns vidi afflictionem populi mei qui ē

γῆ ἁγία ἐστίν ἰδὼν εἶδον † κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ 34

† liberare in Aegypto & gemitum eorum audiui & descendi † ē

ἐν αἰγύπτῳ, καὶ τὸν στεναγμὸν αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην * ἐξε

* & raere eos Et nunc veni * mittam te in Aegyptum

λέσθαι αὐτούς καὶ νῦν δεῦρο, ἀποστελῶ σε εἰς αἴγυπτον.

Hunc Moysen quem negauerunt, dicentes Quis te consti

τοῦτον † μωυσῆν ὃν ἠρνήσαντο, εἰπόντες, τίς σε κατέστη 35

tuit principem & iudicem? hunc Deus principem & redemptorem

σεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν

‖ cum mist ‖ in manu angeli * qui illi in rubo

ἀπέστειλεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ

* qui apparuit

Hic eduxit illos faciens prodigia & signa in terra

οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῇ 36

† annis Aegypti, & in rubro mari, & in deserto † annos qua

αἰγύπτου, καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσ

draginta Hic est Moyses * dicens filiis

σαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ μωυσῆς ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς 37

* qui dixit

Israel Prophetam vobis resuscitabit *Dominus* Deus *vester* de

ἰσραήλ, προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν

† ipsum audietis

fratribus vestris tanquam me † Hic est ‖ ille factus

ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος 38

‖ qui fuit

in ecclesia in solitudine, cum angelo † *loquente*
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος
ei in monte Sina & † patribus nostris: qui accepit verba
αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, καὶ τοῖς πατράσιν ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια
* *viventia* dare nobis. Cui noluerunt ‖ *auscultantes*
38 ζῶντα δοῦναι ἡμῖν· ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι
fieri patres nostri sed repulerunt & auersi sunt
γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' † ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ταῖς
cordibus suis in Aegyptum, Dicentes ad Aaron: ‖ *obedire* ἀπωθέω
40 καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον· εἰπόντες τῷ Ἀαρών,
Fac nobis deos qui præcedant nos Nam Moyses † hic ‖ enim
ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἳ προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωσῆς οὗτος
qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid factum sit
ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν
41 αὐτῷ. Et vitulum fecerunt in diebus illis: & ‖ *lætabantur*
καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ
obtulerunt hostiam simulachro & † *oblectati sunt* in operibus
ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις
manuum suarum Conuertit autem Deus, & tradidit
42 τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς καὶ παρέδωκεν
eos seruire militiæ cæli sicut scriptum est
αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται
in libro Prophetarum, * *Non* victimas & ‖ *sacrificia* obtulistis
ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν, μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ
mihi † *annos* quadraginta in deserto domus Israel?
μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος Ἰσραήλ,
Et suscepistis tabernaculum Moloch & sydus
43 καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ
dei vestri Repham, figuras quas fecistis adorare
θεοῦ ὑμῶν Ῥεφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν
eas Et transferam vos trans Babylonem
αὐτοῖς· καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος.
Tabernaculum testimonii † *erat in* patribus nostris in deser- † *fuit cum*
44 ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν ἐν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρή-
to sicut disposuit * *ille* loquens ‖ *Moyſi facere* illud * Deus ‖ ad Moysen
μῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν τῷ Μωσῆ, ποιῆσαι αὐτὴν vt faceret
secundum † *exemplar quod* viderat. † formam
κατὰ τὸν τύπον ὃν ἑωράκει quam
Quod & induxerunt, suscipientes patres nostri eum
45 ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ
Iesu in possessionem Gentium, quas expulit Deus ἐξωθέω
Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν † ἐξῶσεν ὁ θεὸς * in diebus
a facie patrum nostrorum vsque † *dies* Dauid
ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν, ἕως τῶν ἡμερῶν Δαυίδ
Qui inuenit gratiam ante Deum & petiit ‖ *inuenire* ‖ vt inueniret
46 ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὑρεῖν
tabernaculum Deo Iacob Salomon autem ædi-
47 σκήνωμα τῷ θεῷ Ἰακώβ. Σολομὼν δὲ † ᾠκοδό- οἰκοδομέω
cauit illi domum Sed non excelsus in manufactis
48 μησεν αὐτῷ οἶκον· ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις

templis habitat sicut propheta dicit: Cælum mihi
ναοῖς κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει ὁ οὐρανός μοι 49
† sedes est, ‡ autem * est? † thronus, at terra ‡ scabellum pedum meorum Quam domum ædifi-
θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου ποῖον οἶκον οἰκοδο-
cabitis mihi? dicit Dominus aut quis locus requietionis meæ? ‖
μήσετέ μοι, λέγει κύριος· ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου,
Nonne manus mea fecit hæc omnia?
οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα, 50
‖ Duri cervice, & incircuncisi † corde &
σκληροτράχηλοι, καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς 51
auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis sicut
ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς
‡ ita patres vestri, ‡ vos Quem Prophetarum non
οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς. τίνα τῶν προφητῶν οὐκ 52
sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt * prænun-
διώκω ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκατα-
* eos qui præ-nuntiabant tiantes de adventu insti cujus nunc vos pro
γείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προ-
ditores & homicidæ fuistis Qui accepistis
δόται καὶ φονεῖς γεγένησθε οἵτινες ἐλάβετε τὸν 53
Legem in dispositione angelorum, & non custodistis
νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε.
Audientes autem hæc dissecabantur cordibus suis,
ἀκούοντες δὲ ταῦτα, διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, 54
‖ dentibus & stridebant ‖ dentes in eum
καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν
† Existens autem plenus Spiritu sancto, intendens in
ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν 55
cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem ‡ ex dextris Dei,
οὐρανὸν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ
Et ait Ecce video cælos apertos, & filium
καὶ εἶπεν, ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς διανεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν 56
hominis * ex dextris stantem Dei ‖ clamantes
τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ κράξαντες
† impetum fecerunt ‡ eum autem voce magna, continuerunt aures suas, & † irruerunt
δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ ὥρμησαν
unanimiter in eum Et eiicientes ‡ extra civitatem,
ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν· καὶ ἐκβάλοντες ἔξω τῆς πόλεως, 58
lapidabant & testes deposuerunt vestimenta sua
ἐλιθοβόλουν. καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν
* qui vocabatur Saulus secus pedes adolescentis vocati Saul Et lapi-
παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου σαύλου καὶ ἐλιθο- 59
dabant Stephanum invocantem, & dicentem: Domine Iesu,
βόλουν τὸν Στέφανον, ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, κύριε Ἰησοῦ,
suscipe spiritum meum. positis autem genibus, clamavit
δέξαι τὸ πνεῦμά μου· θεὶς δὲ τὰ γόνατα ἔκραξε 60
‖ dicens voce magna, ‖ Domine, ne statuas illis peccatum
Ἴσθι φωνῇ μεγάλῃ, κύριε, μὴ † στήσῃς αὐτοῖς τοῦτο ἁμαρτίαν
† cum dixisset ‡ in Domino hoc Et † hoc dicto obdormivit ‡
ταύτην· καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη

CAP

CAP VIII.

Saulus autem erat consentiens neci eius. Facta est
1 Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ἐγένετο
autem in illa die persecutio magna in ecclesiam
δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν
* in Hierosolymis ‖ omnes, ‖ dispersi sunt per regiones
τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας
Iudææ & Samariæ præter Apostolos.
τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας, πλὴν τῶν ἀποστόλων.
† Exierunt autem Stephanum viri ‡ religiosi & fece
2 Συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποίη-
runt planctum magnum super * eo. Saulus verò de-
σαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. Σαῦλος δὲ ἐλυ-
3 μαίνετο τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, συ-
vastabat ecclesiam, per domos intrans, ‖ tra
ρῶν τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν.
hens quidem igitur † dispersi, pertransibant euangelizantes
4 οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν
verbum. Philippus autem descendens in ciuitatem Samariæ,
5 λόγον. Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας,
prædicabat illis Christum. Intendebant autem turbæ
6 ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. προσεῖχον δὲ οἱ ὄχλοι
‡ dictis à Philippo vnanimiter, * in audire
τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδὸν, ἐν τῷ ἀκούειν
es & videre signa quæ faciebat. ‡ Multorum enim
7 αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν γὰρ
habentium ‖ spiritus immundos, clamantes voce magna,
ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ,
exibant. Multi autem paralytici & claudi curati sunt.
ἐξήρχετο· πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν.
Et factum est † gaudium magnum in ciuitate illa.
8 καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.
Vir autem quidam nomine Simon ‡ antè fuerat in ciuitate ‡ qui
9 ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει
* magicam exercens, & seducens gentem Samariæ, dicens esse
μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων εἶναί
aliquem seipsum magnum. Cui adsuleabant omnes à mi-
10 τινα ἑαυτὸν μέγαν· ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπὸ μι-
nimo vsque ad maximum dicentes: Hic est virtus Dei
κροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ
ista magna. Attendebant autem ‖ ei, propter † multo tempore
11 ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ
magicis ‡ dementasse eos. Cum verò credidissent
12 ταῖς μαγείαις τεθεξακέναι αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν
Philippo euangelizanti quæ de regno Dei,
τῷ Φιλίππῳ εὐαγγελιζομένῳ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ
& nomine Iesu Christi, baptizabantur viri, ac
καὶ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ

* quæ erat ‖ &
† Cursegerunt ‡ timoratti
* eum
‖ &
† qui erant
‡ his quæ dicebantur * audientes, & videntes ‖ Multi enim eorum qui habebant
† ergo
‡ qui
* magus,
quæ vocatur ‖ eum, quod
‡ dementasset
ἐξίστημι

multæ

mulieres. * At Simon & ipse credidit & ‖ baptizatus,
γυναῖκες ὁ δὲ σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθείς, 13
† erat perdurans Philippo Vidensq; † virtutes & si
ἦν προσκαρτερῶν τῷ φιλίππῳ, θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ ση
gna * magna facta, obstupefiebat Audientes autē qui ‖ in
μεῖα μεγάλα γινόμενα, ἐξίστατο ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν 14
Hierosolymis Apostoli, quia recepisset Samaria verbum
ἱεροσολύμοις ἀποστολοι ὅτι δέδεκται ἡ σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ
Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem
θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην·
qui † descendentes orauerunt pro ipsis, vt ac-
οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λά- 15
ciperēt Spiritum sanctum Nondum enim erat in quenquam illorum
βωσι πνεῦμα ἅγιον· οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν 16
† illapsus tantùm autem baptizati erant in * nomen
† ἐπιπεπτωκὸς, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα
Domini Iesu Tunc imponebant manus super illos,
τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, 17
& accipiebant Spiritum sanctum ‖ Conspiciens autem
καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. ἰδὼν δὲ 18
Simon quia per impositionem † manuum Apostolorum daretur
ὁ σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδο
Spiritus sanctus, obtulit eis † pecunias,
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα,
Dicens Date & mihi potestatem hanc, vt cuicūque
λέγων, δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν 19
imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum
ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον.
Petrus autem dixit ad eum * Argentum tuum cum te
πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν, τὸ ἀργύριόν σου σοὶ σὺν
sit in perditionem quoniam donum Dei existimasti per
εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ 20
‖ pecunias possideri Non est tibi pars neque sors
χρημάτων κτᾶσθαι· οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος 21
in sermone istoc nam cor † tuum non est rectum coram
ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον
Deo † Pœnitere igitur ab nequitia tua hac
τοῦ θεοῦ· μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, 22
& roga Deum, si forte remittatur tibi * cogitatio
καὶ † δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς
cordis tui In enim felle amaritudinis,& obligatione
καρδίας σου· εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον 23
iniquitatis video te ‖ existentem. Respondens autem Simon
ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, 24
dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, vt
εἶπε, δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως
nihil veniat super me horū quæ dixistis. ‖ Illi quidē itaque
μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν 25
testificati & locuti verbum Domini, re-
διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ὑπέ-

dibant

* Tunc ‖ cùm esset † adhærebat † etiam * maximas fieri, stupens admirabatur Cum audissent ‖ erant † cùm venissent † superuenerat: sed * nomine ἐπιπίπτω ‖ Cùm vidisset † manus † pecuniam, * Pecunia tua tecum ‖ pecunia † enim † Pœnitentiam itaque age * hæc λέομαι ‖ esse. † Et

dibant in ‡ Hierusalem multosq; vicos Samaritanorum
στρέφειν εἰς ἱερουσαλὴμ, πολλάς τε κώμας τῶν σαμαρειτῶν
euangelizarunt Angelus autem Domini locutus est ad
26 εὐηγγελίσαντο ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς
Philippum, dicens Surge & vade contra meridianum,
φίλιππον, λέγων, ἀνάστηθι καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν,
ad viam ‖ descendentem ab Hierusalem in Ga
τὴν ὁδὸν τὴν καταβαινουσαν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς γά-
zam; hæc est deserta Et surgens abiit Et
27 ζαν αὕτη ἔστιν ἔρημος καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ
ecce vir Aethiops eunuchus, potens, Candaces re-
ἰδοὺ ἀνὴρ αἰθίοψ εὐνοῦχος, δυνάστης κανδάκης τῆς βασι-
ginæ Aethiopum, qui erat super † omnem gazam eius: qui
λίσσης αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς
venerat ‡ adoraturus in Hierusalem: * Erat & reuer
ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς ἱερουσαλὴμ
tens, & sedens super currum suum, ‖ legebat pro-
28 ἦν τε ὑποστρέφων, καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, ἀνεγίνωσκε τὸν προ-
phetam Esaiam Dixit autem Spiritus Philippo:
φήτην ἡσαΐαν. εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ φιλίππῳ,
29 Accede, & † agglutinare currui huic
πρόσελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ.
* Præcurrens autem Philippus, audiuit eum legen-
προδραμὼν δὲ ὁ φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκον-
30 tem prophetam Esaiam: & dixit ‖ Nempe intelligis quæ
τος τὸν προφήτην ἡσαΐαν, καὶ εἶπεν, ἆρά γε γινώσκεις ἃ
legis? † Is autem ait ‡ Quomodo enim * possem,
ἀναγινώσκεις, ὁ δὲ εἶπε, πῶς γὰρ ἂν δυναίμην,
si non aliquis ‖ duxerit me? Rogauitque Philippum † ascen-
ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με, παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον, ἀνα-
dentem sedere cum eo ac locus ‡ scripturæ
βάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γρα-
32 φῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν
ductus est & sicut agnus coram tondente se * mu-
ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφω
tus, si non ‖ aperit os suum In humi-
33 νος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπει-
litate eius iudicium eius sublatum est Generationem eius quis
νώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς
enarrabit? quoniam tollitur à terra vita eius
διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ.
Respondens autem Eunuchus Philippo dixit: Obsecro
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίππῳ, εἶπε, δέομαί
34 te, de quo propheta dicit hoc? de semetipso, an de
σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ
alio aliquo? Aperiens autem Philippus os
ἑτέρου τινός; ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα
35 suum, & incipiens à scriptura ista, euangelizauit
αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο

‡ Hierosolymam & multis regionibus
* euangelizabant

‖ quæ descendit

† omnes gazas

‡ adorare
* Et reuertebatur
‖ legensque

† adiunge te, ad currum istum

κολλάσο
* Accurrens
‖ Putasne

† Qui ‡ Et
* possem,

‖ ostenderit
† vt ascenderet, & sederet secum
‡ autem

* sine voce, ἄφωνος
‖ aperuit

† tolletur de

illi Iesum
αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν
venerunt ad quandã aquam & ait Eunuchus Ecce aqua * quid
ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ καί φησιν ὁ εὐνοῦχος· ἰδοὺ ὕδωρ τί
prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus si
κωλυει με βαπτισθῆναι, εἶπε δὲ ὁ φίλιππος, εἰ
credis ex toto corde, licet. ‖ Respondens autem ait
πιστευεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε,
Credo filium Dei esse Iesum Christum
πιστευω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν Ἰησοῦν χριστόν.
Et iussit stare currum & descenderunt vterque
καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι
in aquam, & Philippus & Eunuchus: & ba-
εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τε φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος· καὶ ἐβά-
ptizauit eum Cùm autem ascendissent de aqua,
πτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος,
Spiritus Domini rapuit Philippum: & non vidit eum
πνεῦμα κυρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν
amplius Eunuchus. † Pergebat enim viam suam gaudens
ἔτι ὁ εὐνοῦχος· ἐπορεύετο γαρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων·
Philippus autem inuentus est in ‡ Azoto & pertransiens
φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς ἄζωτον καὶ διερχόμενος
euangelizabat * ciuitates omnes donec ‖ veniret cum in
εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς
Cæsaream
καισάρειαν.

CAP. IX.

At Saulus † adhuc spirans minarum & cædis in
Ο Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς
discipulos Domini, ‡ accedens principi Sacerdotum,
μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ
* Petiit ab eo epistolas in Damascum ad syn-
ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς δαμασκὸν πρὸς τὰς συ-
agogas: vt si quos inueniret huius viæ existentes vtrosq;
ναγωγὰς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε
& mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem
καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς ἱερουσαλήμ.
‖ Iter autem † profitiscenti factum est eum appropinquare Damasco
ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι ἐγγὺς γενέσθαι τῆς δαμασκοῦ,
& subito circumfulsit eum lux de cælo
καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ
Et cadens in terram audiuit vocem dicentem sibi:
καὶ † πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνῆς λέγουσαν αὐτῷ
Saule Saule, quid me persequeris? ‡ At autem Quis es Domine?
Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με διώκεις, εἶπε δὲ, τίς εἶ κύριε
‡ At Dominus dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris durum *
ὁ δὲ κύριος εἶπε, ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις· σκληρόν
tibi, ‖ ad stimulos calcitrare
σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν.
† Tremens ‡ & pauens
τρεμων τε καὶ θαμβῶν

dixit

† Et dum irent
* quia
‖ Et
† Ibar per
‡ Azoto & pertranſiens
* ciuitatibus
cædis ‖ veniret
† adhuc
‡ accedit ad principem
* &
‖ Et cùm iter faceret contigit vt appropinquaret
πλῆξ
† Qui dixit
‡ Et ille * eſt
ſcõtra ſtimulũ
† At ‡ ac ſtupẽs

dixit: Domine, quid me vis facere? Et Dominus ad eum:
εἶπε, κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν,
sed surge, & ingredere in civitatem & dicetur tibi
ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι
quid te oportet facere.
7 τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες
ipsi, stupefacti autem, audientes quidem vocem, neminem autem
αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐνεοὶ, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ
videntes. Surrexit autem Saulus de terra:
8 θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς
apertis autem oculis suis, neminem videbat. Manu-
ἀνεῳγμένων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειρα-
ducentes vero eum, introduxerunt in Damascum
γωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς Δαμασκόν.
Et erat dies tres non videns, & non manducavit neque bibit.
9 καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν.
Erat autem quidā discipulus in Damasco nomine Ananias, &
10 Ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας, καὶ
dixit ad illum Dominus in visu Anania. Et ille dixit
εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, Ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν,
Ecce ego Domine.
ἰδοὺ ἐγὼ κύριε.
11 ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτὸν, ἀναστὰς
vade in vicum Rectum & quae-
πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην Εὐθεῖαν, καὶ ζή-
re in domo Iudae Saulum nomine, Tarsensem ecce enim
τησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα ἰδοὺ γὰρ
orat. Et vidit in visione virum nomine Ana-
12 προσεύχεται· καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι Ἀνα-
nian, introeuntem, & imponentem sibi manum, vt visum recipiat
νίαν, εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ.
Respondit autem Ananias: Domine, audiui à multis de
13 ἀπεκρίθη δὲ ὁ Ἀνανίας, Κύριε, ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν περὶ
viro hoc quanta mala fecerit sanctis tuis in Hieru-
τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἰερου-
salem. Et hic habet potestatem à principibus Sacerdotum,
14 σαλήμ· καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων,
alligare omnes innocantes nomen tuum.
δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου.
Dixit autem ad eum Dominus: Vade quoniam vas electio-
15 εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος, Πορεύου, ὅτι σκεῦός ἐκλο-
nis mihi est iste: ad portandum nomen meum coram Gentibus,
γῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν
& regibus, filiis Israel.
καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραήλ.
16 ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω
illi quanta oportet eum pro nomine meo pati.
αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν.
Abiit autem Ananias, & introiuit in domum &
17 Ἀπῆλθε δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ
imponens in eum manus dixit: Saule frater. Do-
ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπε, Σαοὺλ ἀδελφὲ, ὁ κύ-

ibi
autem Illiqui constabantur cum eo stabant stupefacti,
ἐγείρω
que nihil
Ad manus autem illum trahentes
diebus tribus
τρίτον
Damasci,
At ille
Et surge, &
qui vocatur Rectus
manus,
alligandi
qui inuocant
vt portet
&
oportet
Et
et

‖ qui apparuit

minus misit me Iesus ‖visus tibi in via qua veniebas
εἰ ὁ ἀπέσταλκέ με ἵνα σοῦ ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου.
vt videas, & implearis Spiritu sancto
ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου.

† &

Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanquã squa
καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λε- 18
mæ; †visum recepit, & surrexit & surgens baptizatus est
πίδες ἀνέβλεψέ τε καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη
‡ cùm accepisset cibum,
Et ‡accepto cibo, confortatus est Fuit autem Saulus cum
καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ 19
* qui erant Damasci, ‖ per † ingressus in synagogas, ‡ Iesum,
* in qui in Damasco discipulis ‖ dies aliquot
τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς.
Et continuò † in synagogis prædicabat ‡ Christum, quoniã
καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστὸν, ὅτι 20
hic est filius Dei Stupebant autem omnes
οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ 21
* qui audiebãt, ‖ qui expugnabat * audientes, & dicebant: Nonne hic est ‖ iste populatus in Hierusalem † eos qui inuocabant
ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ † πορθήσας ἐν ἰερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλη
† malè
luthei vt vinctos illos duceret ad principes Sacerdotum?
λύθει ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς;
Saulus autem † magis conualescebat & confundebat
Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς 22
‡ qui habitabant Damasci, affirmans Iudæos ‡habitantes in Damasco, confortans quoniam
ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ συμβιβάζων ὅτι
hic est Christus Cum autem implerentur dies
οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι 23
* in vnum ‖ vt interficerẽt multi, * simul consilium fecerunt Iudæi ‖ interimere eum.
ἱκαναὶ, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν.
† Cõsodiebantur autem &
Notæ factæ sunt autem Saulo insidiæ eorum † Adseruabantq;
ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν παρετήρουν τε 24
portas die, ac nocte, vt eum interficerent
τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι.
Accipientes autem eum discipuli nocte demiserunt per
λαβοντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ 25
‡ eum, * Cùm autem venisset ‖ se iungere murum ‡, submittentes in sporta * Aduenientes autem
τείχους, χαλασαντες ἐν σπυρίδι. παραγενόμενον δὲ 26
Saulus in Hierusalem, tentabat ‖ iungi discipulis &
ὁ σαῦλος εἰς ἰερουσαλὴμ, ἐπείραζε κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς καὶ
omnes timebant eum, non credentes quòd esset discipulus
πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶ μαθητής
† apprehensum Barnabas autem † apprehendens illum, duxit ad
βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν, ἤγαγε πρὸς τοὺς 27
Apostolos, & narrauit illis quomodo in via vidisset
ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν
Dominum, & quia locutus est ei & quomodo in Damasco
κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ
fiducialiter egerit in nomine Iesu
ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ

Et erat cum illis intrans † in Hierusalem, &
28 καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ
fiducialiter agens in nomine Domini Iesu
παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ·
Loquebatur‖ * & disputabat ‖ adversus Græcos Illi autem
29 ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς· οἱ δὲ
quærebant eum occidere * Cognoscentes autem
30 ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν· †ἐπιγνόντες δὲ οἱ
fratres, deduxerunt eum in Cæsaream, & dimiserunt
ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν
eum in Tarsum. Ila quidem igitur † ecclesiæ per totam
31 αὐτὸν εἰς Ταρσόν· αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθ' ὅλης
Iudæam, & Galilæam, & Samariam ‖ habebant pacem ? ædi-
τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκο-
ficata & pergentes timore Domini, & consolatione
δομούμεναι καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρα-
Sancti Spiritus † replebantur
κλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος * ἐπληθύνοντο.
Factum est autem,* Petrum transeuntem per omnes deuenire
32 Ἐγένετο δὲ Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν
& ad sanctos ‖ habitantes Lyddæ
καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν
Inuenit autem ibi hominem quendam Æneam nomine, ab annis
33 εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα Αἰνέαν ὀνόματι ἐξ ἐτῶν
octo iacentem in grabbato, qui erat paralyticus
ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβάττου ὃς ἦν παραλελυμένος·
Et ait illi Petrus Æneas, sanet te ? Iesus
34 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος, Αἰνέα, ἰᾶταί σε Ἰησοῦς ὁ
Christus surge, & sterue tibi ipsi Et continuò surrexit
Χριστός· ἀνάστηθι, καὶ * στρῶσον σεαυτῷ. καὶ ἀνέστη
Et viderunt eum omnes † habitantes Lyddæ &
35 καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν καὶ
Saronæ qui conuersi sunt ad Dominum
τὸν Σαρωνᾶν, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον.
In Ioppe autē quædā erat discipula nomine Tabitha, quæ
36 Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ
interpretata dicitur Dorcas Hæc erat plena bonis
διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν
operibus & eleemosynis quas faciebat Factum est autem in
37 ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς
diebus illis, † infirmatam eam mori Lauantes
ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν· λούσαντες
autem eam, posuerunt * in cœnaculo. Prope autē ‖ existente
38 δὲ αὐτὴν ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ.* ἐγγὺς δὲ οὔσης
Lydda* Ioppe, discipuli audientes quia Petrus
Λύδδης τῇ Ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος
† est in ea, miserunt duos viros ad eum, ro
ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας πρὸς αὐτὸν, παρα-
gantes, * non pigritari venire vsque ad ‖ ipsos
καλοῦντες μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν.

† & exiens

* quoque Gentibus: ‖ cum Græcis: * Quod cum cognouissent

† ἐπιγνόντες

† ecclesia

‖ habebat ? & ædificabatur ambulãs in

† replebatur

πληθύνω

* vt Petrus dum transiret vniuersos, deueniret ‖ qui habitabant

? Dominum

στρωμύω καὶ στρώμνη

† qui habitabant ? fuit

† vt infirmata moreretur. Quam cùm lauissent, * eam ‖ Cùm esset

* ab

† esset

* Ne pigriteris ‖ nos

Surgens autem petrus, simul venit ? illis ‖ *Quem adueniens*
ἀναστὰς δὲ πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενό- 39
tem, duxerunt * in cœnaculum & ‖ *adstiterunt* ei omnes
μενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῶον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι
viduæ flentes, & ostendentes ? tunicas & ve
αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας, καὶ ἱμά-
stes quas faciebat *cum* illis *existens* Dorcas.
τια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν ὢν ἡ Δορκάς.
‡ *Ejectis* autem foras * *omnes* petrus ponens genu
ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ πέτρος, * θεὶς τὰ γόνατα 40
orauit * & conuersus ad corpus dixit Tabi
προσηύξατο καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε, Ταβι-
tha, resurge ‖ illa verò aperuit oculos suos & ? *videns*
θά, ἀνάστηθι· ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα
Petrum resedit Dans autem illi manum, exe
τὸν Πέτρον ἀνεκάθισε. δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέ 41
xit eam ‡ *Vocans autem* sanctos & viduas, * *pa*
στησεν αὐτὴν· φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρ-
tit eam viuam Notum autem factum est per vniuersam
έστησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης 42
Ioppen: & multi crediderunt in ‖ *Dominum*
τῆς Ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον.
Factum est autem ? dies multos *manere eum* in Ioppe, apud
ἐγένετο δὲ ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόππῃ παρά 43
quendam Simonem coriarium
τινι Σίμωνι βυρσεῖ.

CAP X 1

Vir autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius,
Ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, 1
centurio ‡ *ex cohorte* vocata Italica
ἑκατοντάρχης ἀπὸ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς
* *Pius* & timens Deum, cum omni domo
εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν, σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ 2
sua, faciensq; eleemosynas multas plebi & deprecans
αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος
Deum ‖ *per omne* Vidit in visu manifeste, quasi
τοῦ θεοῦ διὰ παντὸς 3 εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ
? *horam nonam* diei, angelum Dei introeuntem
ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα
ad se & dicentem † ei Corneli
πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ, Κορνήλιε
* *Ille autem* attendens ei, & pauefactus dixit ‖ *Quid*
ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος εἶπε, Τί 4
est Dominè? Dixit autem illi Orationes tuæ & eleemo
ἐστι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ, αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημο-
synæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei
σύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
Et nunc mitte in Ioppen viros, & accerse
καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι 5

? cum
‖ Et cum aduenisset,
* illum
‖ circunstetere runt illum
? ei

‡ Ejectis * omnibus
* πίθηι
† προσεύχομαι
‖ At ? viso Petro,

‡ Et cùm vocasset * assignauit

‖ Domino

? vt moraretur

‡ cohort s quæ dicitur
* Religiosus ac

‖ semper Is

? hora nona

‡ sibi;

* At ille in timens cum timore correptus
‖ Quis es

Simonem quendā, qui cognominatur Petrus. Hic hospitatur
6 σίμωνά τινα ὃς ἐπικλῆ)η πέτρ)ον· οὗτ)ος ξενίζ)ει
apud quendam Simonem coriarium, ? cui est domus iuxta mare
ᾧ)ᾳ παρὰ σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστιν οἰκία παρὰ θάλασσαν.
hic dicet tibi quid te oporteat facere
οὗτ)ος λαλήσει σοι τί σε δεῖ ποιεῖν.
† Ut autem discessit angelus * ille loquens Cornelio, vocatis
7 ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγε)ος ὁ λαλῶν τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας
duobus familiis suis, & milite pio ex illis
δύο τῶν οἰκετ)ῶν αὐτ)οῦ, καὶ στρατιώτ)ην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτε-
tium ei Et expositis illis omnibus,
8 ρούντ)ων αὐτ)ῷ· καὶ ἐξηγησάμεν)ος· ἅπαντα,
misit illos in Joppen ‖ Alii postridie
ἀπέστειλεν αὐτ)οὺς εἰς τὴν Ἰόππ)ην. τῇ ἐπαύρι)ον
iter facientibus illis, & civitati appropinquantibus, ascendit Petrus
ὁδοιπορ)οῦσιν ἐκείν)οις, καὶ τῇ πόλει ἐγγίζ)ουσιν, ἀνέβη πέτ)ρος
? supra domum precari, circa horam sextam
ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτ)ην.
† Fuit est autem ejurians, & voluit gustare parantibus
9 ἐγένετο δὲ προσπειν)ῶ, καὶ ἤθελε γεύσασθ)αι· παρασκευα-
autem illis, cecidit super eum mentis excessus
ζόντ)ων δὲ ἐκέιν)ων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτ)ὸν ἔκστασις
Et * patefactum cælum apertum & descendens super
11 καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμέν)ον, καὶ καταβαῖν)ον ἐπ'
si vas quoddā velut linteum magnum,
αὐτ)ὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνι)ον μέγα, τέσσαρσι ἀρχαῖς
‖ vinctum, & demissum in terram In quo erant
12 δεδεμέν)ον, καὶ καθιέμεν)ον ἐπὶ τ)ῆς γῆς· ἐν ᾧ ὑπῆρχ)ε
omnia quadrupedia terræ, & ? fere & reptilia,
πάντα τὰ τετράποδα τ)ῆς γῆς, καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ
volatilia cæli Et facta est vox ad
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐραν)οῦ· καὶ ἐγένετο φων)ὴ πρὸς
eum † Surgens Petre, occide & manduca Petrus
14 αὐτ)όν· ἀναστὰς πέτρ)ε θῦσον καὶ φάγ)ε· ὁ δὲ πέτ)ρος
ait ‖ Nequaquam Domine quia nunquam manducavi omne commune
εἶπ)ε, μηδαμῶς κύρι)ε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγ)ον πᾶν κοιν)ὸν
aut immundum Et vox iterum ex secundo ad
ἢ ἀκάθαρτ)ον· καὶ φων)ὴ πάλιν ἐκ δευτέρ)ου πρὸς
15 αὐτ)όν, ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ
enim Quæ Deus purificavit, tu ne commune ? die Hoc autem
factum est per ter Et † rursum receptum est vas in cælum
ἐγένετο ἐπὶ τρ)ὶς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τ)ὸν οὐραν)όν.
Ut autem in suspenso hæsitaret petrus quidnam esset visio
17 ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρ)ει ὁ πέτ)ρος τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα
quā vidisset, & ecce viri ‖ missi à Cornelio,
ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμέν)οι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου,
inquirentes & discentes domum Simonis astiterunt
διερωτήσαντες καὶ μαθόντες τὴν οἰκίαν σίμων)ος, ἐπέστη)σαν
ad ? vestibulum Et † vocantes interrogabant si
18 ἐπὶ τὸν πυλῶνα· καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ

Simon * cognominatus Petrus illic ‖ hospitatur
Σίμων ὁ ἐπικαλούμενος Πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται.
At Petro † cogitante de visione, dixit
τοῦ δὲ Πέτρου διενθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν 19
et Spiritus Ecce viri tres quærunt te
αὐτῷ τὸ πνεῦμα, ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ζητοῦσί σε.
‡ Sed surgens descende, & vade cum eis, ni
ἀλλὰ ἀναστὰς †κατάβηθι καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μη- 20
hil * ambigens, quia ego misi illos
δὲν διακρινόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς.
Descendens autem Petrus ad viros mis
καταβὰς δὲ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀπεστα- 21
sos à Cornelio, dixit ad ipsos Ecce ego sum
λμένους ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου, εἶπεν πρὸς αὐτούς, ἰδοὺ ἐγώ εἰμι
quem quæritis quæ ‖ causa propter quam † adestis? Et viri dixerunt
ὃν ζητεῖτε· τίνι αἰτίᾳ δι' ἣν πάρεστε; οἱ δὲ εἶπαν, 22
Cornelius centurio, vir justus & timens
Κορνήλιος ἑκατοντάρχης ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος
Deum, ‡ testimonio ornatus, ab turba gentis Iudæorum,
τὸν θεὸν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων,
* divinitus admonitus est ab angelo sancto accersiri te
ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου μεταπέμψασθαί σε
in domum suam, & audire verba abs te
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρά σου
‖ Introducens ergo eos, recepit hospitio At sequenti die †
εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισε τῇ δὲ ἐπαύριον 23
Petrus exiit cum illis & quidam ‡ fratrum ab
ὁ Πέτρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ τῆς
Ioppe comitati sunt eum Et altera die introierunt
Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον 24
in Cæsaream At Cornelius ‖ erat expectans eos,
εἰς τὴν Καισάρειαν· ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτοὺς,
convocatis cognatis suis, & necessariis
συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀναγκαίους
amicis Ut autem factus est † ingredi Petrum, occurrens
φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον, συναντήσας 25
ei Cornelius ‡ procidens ad pedes * adoravit
αὐτῷ ὁ Κορνήλιος, πεσὼν ὑπὸ τοὺς πόδας προσεκύνησεν.
At Petrus ‖ eleuavit eum dicens: Surge & ego ipse
ὁ δὲ Πέτρος ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων, †ἀνάστηθι· κἀγὼ αὐτὸς 26
homo sum Et colloquens * ei introivit: &
ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῷ εἰσῆλθε, καὶ 27
invenit ‖ congregatos multos: Dixit ‡ ad illos
εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, ἔφη τε πρὸς αὐτούς,
Vos scitis † ut nefas est viro Iudæo conjungi
ὑμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ, κολλᾶσθαι
aut accedere ‡ alterigenæ Et mihi Deus ostendit neminem
ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· καὶ ἐμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε μηδένα
communem aut immundum dicere hominem * Ideo &
κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον· διὸ καὶ 29

* qui cognominatur
‖ haberet hospitium
† autem
‡ Surge itaque, & καταβαίνω
* dubitans
‖ est † Gentilis? Qui
‡ & testimonium habens ab universa gente * responsum accepit
‖ Introduces † autem surgens, profectus est
‡ ex fratribus
* autem
‖ verò expectabat illos, convocatis cognatis suis, & necessariis amicis Et † cùm introisset Petrus, obvius venit ‡ & * eius
‖ verò ἀνίστημαι
* cum illo,
‖ qui convenerant,
† quomodo abominatum sit
‡ ad alterigenam: Sed
* Propter quod sine dubitatione

incontradicenter veni accersitus Interrogo ergo, ‖ qua
ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς· πυνθάνομαι οὖν, τίνι
causa accersitis me? Et Cornelius ait
30 λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ ὁ κορνήλιος ἔφη,
A audiusquarta die, vsque ad hanc horam eram je-
ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας † ἤμην νη-
iunans, & nona hora orans in domo
στεύων, καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ
mea & ecce vir stetit ante me in veste † splendida
μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ,
Et ait Corneli exaudita est tua oratio &
31 καί φησι, κορνήλιε, † εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ, καὶ αἱ
eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei
ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
Mitte ergo in Ioppen, & accerse Simonem qui
32 πέμψον οὖν εἰς ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι σίμωνα ὃς
cognominatur Petrus hic hospitatur in domo Simonis corriarii
ἐπικαλεῖται πέτρος· οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ σίμωνος βυρσέως
iuxta mare, qui adueniens loquetur tibi
παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι.
‖ Et eadem ergo missi ad te * tuli, bene fecisti
33 ἐξ αὐτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε, σὺ δὲ καλῶς ἐποίησας,
‖ aduenisti Nunc ergo omnes nos † coram Deo ad
παραγενόμενος νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐσμεν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πά-
sumus, audire omnia ‖ præcepta tibi à * Deo
ρεσμεν, ἀκοῦσαι πάντα τὰ * προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ.
Aperiens autem Petros os, ‖ dixit In veritate
34 ἀνοίξας δὲ πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν, ἐπ' ἀληθείας
† deprehendo quia non est personarum acceptor Deus
καταλαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεὸς,
Sed in omni gente ‖ timens eum, & * operans
35 ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος
iustitiam, acceptus illi est Verbum quod mi-
36 δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι· τὸν λόγον ὃν ἀπέ-
sit ‖ filiis Israel, annuntians pacem per Iesum
στειλε τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ ἰησοῦ
Christum (hic est omnium Dominus) Vos scitis
37 χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων κύριος· ὑμεῖς οἴδατε
† factum verbum per vniuersam Iudæam, ‖ incipiens à
τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς
Galilæa, post baptisma quod prædicauit Ioannes
γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ κηρύξαι ἰωάννης,
Iesum illum à Nazareth, * vt vnxit eum Deus Spi-
38 ἰησοῦν τὸν ἀπὸ ναζαρὲτ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύ-
rito sancto & ‖ efficacia, qui pertransiit † benefaciens & sanans
ματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος
omnes possessos oppressos à diabolo quoniam
πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ
Deus erat cum illo Et nos sumus testes om-
39 θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες πάν-

‖ quam ob causam

† splendida

† candida

εἰσακούομαι

† Confestim * &

‖ veniendo † in conspectu tuo ‖ quæcunque sunt * Domino

‖ suum, † compert

‖ qui timet * operatur

‖ Deus

† quod est ‖ incipiens enim

* quomodo

‖ virtute † benefaciendo & sanando

ἰάομαι

ἀναιρέω

προχειροτονέω

† cum illo, post quàm surrexit à * qui constituti sunt

‖ testimonium perhibent

? omnes qui credunt

‡ qui sodiebant

ἐξίσταμαι

* qui venerant cum Petro, ‖ nationes gratis

† effusa

συγχέω

‡ ut non baptizentur hi

* Et

‖ Christi

? ut maneret apud eos aliquot diebus,

* Cùm autem

ilium quæ facta ea regione Iudæorum & in Hieru-
των ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐν Ἱερου-
salem; quem & occiderunt suspendentes in ligno.
σαλὴμ, ὃν καὶ * ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου·
Hunc Deus suscitavit tertia die & dedit eum ma-
τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμ- 40
nifestum fieri, Non omni populo, sed testibus
φανῆ γενέσθαι, οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς 41
prædestinatis à Deo, nobis, qui commanducavimus
† προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν
& combibimus ‡ ei post resurrexisse eum ex mortuis
καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν
Et præcepit nobis prædicare populo, & testifi-
καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ, καὶ διαμαρτύ- 42
cari quia ipse est * ille destinatus à Deo judex vivorum
ρασθαι ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων
& mortuorum Huic omnes prophetæ ‖ testantur
καὶ νεκρῶν· τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσι, 43
remissionem peccatorum accipere per nomen ejus ? omnem
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν
credentem in eum Adhuc loquente Petro
πιστεύοντα εἰς αὐτόν. Ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ 44
verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes
ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς
‡ audientes verbum Et obstupuerunt qui ex circumcisione
ἀκούοντας τὸν λόγον καὶ ‡ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς 45
fideles * quotquot venerant Petrum, quia & in ‖ gentes donum
πιστοὶ ὅσοι συνῆλθον τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ
sancti Spiritus ? effusum est Audiebant enim illos
τοῦ ἁγίου πνεύματος * ἐκκέχυται· ἤκουον γὰρ αὐτῶν 46
loquentes linguis, & magnificantes Deum Tunc re-
λαλούντων γλώσσαις, καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπε-
spondit Petrus Nunquid aquam prohibere potest
κρίθη ὁ Πέτρος, μήτι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι δύναταί 47
quis ‡ ad non baptizari hos, qui Spiritum sanctum
τις, τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
acceperunt sicut & nos? * Iussit, eos
ἔλαβον, καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς 48
baptizari in nomine Domini Iesu ‖ Tunc rogaverunt
βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. τότε ἠρώτησαν
cum ? manere dies aliquot
αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

CAP. XI

‡ qui erant in Iudæa,

Audierunt autem Apostoli & fratres ‡ existentes apud
Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν 1
Iudæam, quoniam & Gentes receperunt verbum Dei
Ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ·
* Et cum ascendisset Petrus in Hierosolymam disceptabant adversus
καὶ ὅτε ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς 2

illum qui ex circumcisione, Dicentes † *Quod* ad viros ‖ erant
3 αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ? Quare introisti & mandocasti cum illis?
præputium habentes *ingressus es*, & *commanducasti eis*
ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες, καὶ συνέφαγες αὐτοῖς † per
Incipiens autem Petrus exponebat illis † *secundo* ordine σατίδημι
4 ἀρξάμενος δὲ ὁ Πέτρος, * ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς
dicens Ego eram in ciuitate Ioppe orans
5 λέγων, ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προσευχόμενος,
& vidi in excessu mentis visionem: descendens vas quoddã velut
καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς * summitti de
linteum magnum, quatuor initiis *demissum ex* καθίημι
ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς † καθιεμένην ἐκ τοῦ ‖ intuens,
cælo: & venit vsque ad me In quod ‖ *attendens*
6 οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ· εἰς ὃ ἀτενίσας
considerabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, &
κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία, καὶ
reptilia, & volatilia cæli
τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
Audiui autem † vocem dicentem mihi * *Surgens* Petre, occide, & ? & † Surge
7 ἤκουσα δὲ φωνῆς λεγούσης μοι, ἀναστὰς Πέτρε, θῦσον καὶ
manduca Dixi autem Nequaquam Domine: quia omne commune
8 φάγε. εἶπον δὲ, μηδαμῶς κύριε, ὅτι πᾶν κοινὸν
aut immundum nunquam introiuit in os meum
ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου
Respondit autem mihi vox *ex* secundo de cælo Quæ
9 ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ ὁ
Deus mundauit, tu ne commune dixeris Hoc autem factum est
10 θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο
per ter & rursum recepta sunt omnia in cælum
ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν
Et ecce * *ex eadem* tres viri astiterunt in domo * confestim
11 καὶ ἰδοὺ ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν
in qua eram, missi à Cæsarea ad me
ἐν ᾗ ἤμην ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με
Dixit autem mihi Spiritus, ‖ *simul ire* illis, nihil † *am-* ‖ ve ire cum
12 εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρί- † hæsitans
bigentem Venerunt autem cum me & sex fratres isti: &
νοντα. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι,
ingressi sumus in domum viri † *Annuntiauit* ‡ Narrauit
13 καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρὸς, ἀπήγγειλε δὲ autem
nobis quomodo vidisset angelum in domo sua stantem
ἡμῖν πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ σταθέντα
& dicentem sibi: Mitte in Ioppen viros, & ac-
καὶ εἰπόντα αὐτῷ, ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετά- * qui cognominatur Petrus
cerse Simonem * *cognominatum Petrum* Qui loquetur
14 πεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, ὃς λαλήσει ‖ tibi
verba ‖ *ad te*, in quibus saluus eris tu, & vniuersa domus tua
ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου.
? *In vero incipere* me loqui, cecidit Spiritus ? Cùm autem cœpissem
15 ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα

sanctus super eos, sicut & in nos in initio
τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ.
Recordatus sum autem verbi Domini sicut dicebat Ioannes
ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου, ὡς ἔλεγεν, Ἰωάννης 16
quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu
μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι
sancto Si ergo † par donum dedit illis Deus,
ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, 17
sicut & nobis * credentibus in Dominum Iesum Christum, ego
ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγὼ
autem quis eram ‖potens prohibere Deum? ? Audientes
δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν, ἀκούσαντες 18
autem hæc, tacuerunt: & glorificauerunt Deum, dicentes
δὲ ταῦτα, † ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες,
† Nempe & gentibus Deus pœnitentiam dedit ad vitam.
ἄρα γε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν.
* Illi quidem ‖igitur dispersi à tribulatione ? facta
οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆ γενομένης 19
† in Stephano, perambulauerũt vsq; ad Phœnicẽ, & Cyprum, & Antio-
ἐπὶ Στεφάνῳ, διῆλθον ἕως Φοινίκης, καὶ Κύπρου, καὶ Ἀντι-
chiam, nemini loquentes verbum, * si non solum Iudæis
οχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις
Erant autem quidam ex eis viri Cypri & Cyrenæi
ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, 20
qui * introeuntes in Antiochiam, loquebantur ad Græ-
οἵτινες εἰσελθόντες εἰς Ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς Ἕλ-
cos, ‖ euangelizantes Dominum Iesum
ληνιστάς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον Ἰησοῦν.
Et erat manus Domini cum eis ad fanandum esset multus
καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς πολύς 21
& numerus ? credens conuersus est ad Dominum
τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον.
† Auditus est autem sermo ad aures ecclesiæ quæ *in Hie-
Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς οὔσης ἐν Ἱε- 22
rosolymis, super istis: & miserunt Barnabam venire
ροσολύμοις περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν
‖ in Antiochiam Qui ? aduenit, & videns gra-
ἕως Ἀντιόχειας· ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χα- 23
tiam Dei, gauisus est & hortabatur omnes proposito
ριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει
cordis permanere † Domino Quia erat vir bo-
τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ, ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγα-
nus, & plenus Spiritu sancto & fide. Et apposita est
θὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη 24
turba multa Domino Profectus est autem in Tarsum
ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς Ταρσὸν
Barnabas * requirere Saulum ‖ Et inuentum eum,
Βαρνάβας ἀναζητῆσαι Σαῦλον 25
ὁ Βαρνάβας ἀναζητῆσαι Σαῦλον καὶ εὑρὼν αὐτὸν,
duxit eum in Antiochiam ? Factum est autem eos annum
ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν 26

totum

† eandem gratiam
* qui credidimus
‖ qui possem
? His auditis
ἡσυχάζω
† Ergo
* Et
‖ qui fuerant
? quæ fuerat
† sub
* nisi solis
* cùm introissent
‖ annuntiantes
? credentium
† Peruenit
? erat
‖ vsque ad
? cùm peruenisset, & vidisset
† in
* vt quæreret
‖ quem cùm inuenisset, perduxit
? Et

totum ‡ *convenire* in ecclesia & * *docere* turbam
ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον
multam ‖ *appellatus*, primùm † *in Antiochia* *discipulos*,
ἱκανὸν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς,
Christianos. In his autem diebus ‡ *descenderunt*
Χριστιανούς. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον
27 ab Hierosolymis Prophetæ in Antiochiam * Surgens
ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν ἀναστὰς
28 autem unus ex eis nomine Agabus, significabat per Spi-
δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος, ἐσήμαινε διὰ τοῦ πνεύ-
ritum famem magnam futuram * *in universam habita-*
ματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμέ-
tam quæ & facta est sub Claudio *Cæsare*
νην ὅστις καὶ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος.
‖ *At discipulorum* prout *benegerebat* quis *decreverunt* singuli
29 τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκας-
eorum in ministerium mittere habitantibus in Judæa
τος εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
fratribus quod & fecerunt mittentes ad senio-
ἀδελφοῖς ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυ-
res per † *manum* Barnabæ & Sauli
τέρους διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου.

‡ conversati sunt ibi docuerunt
‖ ita ut cognominarentur
† Antiochiæ discipuli, Christiani
‡ supervenerunt
* Et
* in universo orbe terrarum
‖ Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt
† manus

CAP XII.

‡ *Per illud autem tempus* misit Herodes ten
1 Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς
manus * *maltreatare* quosdam de ecclesia
τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας
Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio
2 † ἀνεῖλε δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρᾳ·
Et videns ‖ *quod gratum est* Iudæis, apposuit
3 καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο
apprehendere & Petrum erant autem dies azymorum
συλλαβεῖν καὶ Πέτρον ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων
Quem & † *prehendens* misit in ‡ *custodiam*, tradens quatuor
4 ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσι
quaternionibus militum * *custodire* eum volens post
τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν, βουλόμενος μετὰ
Pascha producere eum populo ‖ *Ille* quidem igitur
5 τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ· ὁ μὲν οὖν
Petrus servabatur in † *custodia*. Oratio autem ‡ *erat assidua fa-*
Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινο-
cta ab ecclesia ad Deum * *de* eo
μένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν περὶ αὐτοῦ.
Cùm autem * *futurus esset producere* eum Herodes, ‖ nocte
6 ὅτε δὲ ἤμελλεν προάγειν αὐτὸν ὁ Ἡρῴδης, τῇ νυκτὶ
ipsa erat Petrus dormiens inter duos milites,
ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν,
vinctus catenis duabus: † *custode* & ante ostium ‡ *observabant*
δεδεμένος ἁλύσεσι δυσὶ, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν

‡ Eodem autem tempore misit
* ut affligeret
ἀναιρέω
‖ autem quia placeret
† cùm apprehendisset,
‡ carcerem,
* ad custodiendum
‖ Et
† carcere
‡ fiebat sine intermissione
* pro
* productaturus esset ‖ in
† & ‡ custodiebant

carcerem

*percussoque latere

‖ velociter,

† autem]

‡ calcea te caligas tuas Et

*sibi

‖ quod fiebat † so

‡ quæ ducit

* vitro

ἀνοίγω

‖ ad se reuersus,

ἐξαιρέω

† de

‡ qui cognominatus est Marcus:

* eo ‖ ianuæ

† ad videndum

‡ vt cognouit

* ianuam: sed

‖ ianuam At

† se

‡ autem

* Cùm aperuissent

custodiam Et ecce angelus Domini astitit & τὴν φυλακήν· καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ 7
lumen refulsit in habitaculo * pulsans autem latus φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· παταξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ
Petri, excitauit eum, dicens: Surge ‖ in celeritate Et ceciderunt Πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων, ἀνάστα ἐν τάχει· καὶ ἐξέπεσον
eius catenæ de manibus Dixit† ? angelus ad αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν· εἶπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς 8
eum: Præcinge, & ‡ subliga sandalia tua Fecit αὐτὸν, περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου· ἐποίησε
autem sic Et dixit illi: Circunda vestimentum tuum, & se δὲ οὕτω. καὶ λέγει αὐτῷ, περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκο-
quere me Et exiens sequebatur eum & nesciebat quia ve- λούθει μοι· καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι ἀλη- 9
rum est ‖ factum per angelum existimabat autem se visum vide- θές ἐστι τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου· ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέ-
re Transeuntes autem primam custodiam & secundam, πειν. διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, 10
venerunt ad portam ferream, ‡ ducentem ad ci ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν
uitatem: quæ * spontanea aperta est eis Et exeuntes procef- πόλιν, ἥτις αὐτομάτη † ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προῆλ-
serunt vicum vnum: & continuò discessit angelus ab eo σαν ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ.
Et Petrus ‖ factus in semet, dixit: Nunc scio verè καὶ ὁ Πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε, νῦν οἶδα ἀληθῶς 11
quia emisit Dominus angelum suum, & eripuit ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ * ἐξείλετό
me de manu Herodis, & † omni expectatione plebis με ἐκ χειρὸς Ἡρῴδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν
Iudæorum Considerans quoque, venit ad domum Mariæ Ἰουδαίων. Συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν Μαρίας 12
matris Ioannis, ‡ cognominati Marci, vbi erant multi τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ
congregati fratres, & orantes συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι.
Pulsante autem * Petro ostium ‖ vestibuli, pro- Κρούσαντος δὲ τοῦ Πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος, προσ- 13
cessit puella † subauscultare, nomine Rhode ἦλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι Ῥόδη
Et ‡ agnoscens vocem Petri, præ gaudio non Καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ Πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ 14
aperuit * vestibulum, introcurrens autem nuntiauit stare ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλε ἑστάναι τὸν
Petrum ante ‖ vestibulum Illi autem ad eam dixerunt Πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, 15
Ioannis Illa autem affirmabat sic † habere Illi autem dicebant An- μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν· οἱ δὲ ἔλεγον, ὁ ἄγ-
gelus eius est At Petrus ‡ perseuerabat pulsans * Aper- γελος αὐτοῦ ἐστιν. ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενε κρούων· ἀνοί- 16

uientes

timtes autem viderunt eum & obstupuerunt. Annuens
17 ξαντις δὲ εἶδον αὐτὸν, ἡ ἐξέσπων. κατασίτας
autem eis manu ‖ tacere, narrauit est quomodo Dominus
δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ὁ κύριος
eum eduxisset de ? custodia dixit ‖ autem Annuntiate Ia-
αὐτὸν ἐξήγαγε ἐκ τῆς φυλακῆς εἶπε δὲ, ἀπαγγείλατε Ια-
cobo & fratribus hæc Et egressus abiit in
κώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς
alium locum Facta autem die, erat turbatio non
ἕτερον τόπον. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ
18 parua * in militibus, quidnam ‖ Petrus factus esset
ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο.
Herodes autem ? requirens cum, & non ‖ inuentens, inquirens
ἡρῴδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας
19 custodes, iussit * ad supplicium trahi & descendens ‖ a
τοὺς φύλακας, κελεύσας ἀπαχθῆναι καὶ κατελθὼν ἀπὸ
Iudæa in Cæsaream ? commoratus est.
τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Καισάρειαν διέτριβεν.
Erat autem Herodes iratus Tyriis & Sidoniis.
ἦν δὲ ὁ ἡρῴδης θυμομαχῶν τυρίοις καὶ Σιδωνίοις·
20 ‖ Vno animo autem aduenerunt ad eum & * persuadentes Bla-
ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, καὶ † πείσαντες Βλά-
stum qui ‖ super cubiculum regis, postulabant pacem ? propter
στον, τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ
ali ipsorum regionem à regia
τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς.
Statuto autem die Herodes vestitus ‖ vestem regiam
ταχθείσης δὲ ἡμέρας ὁ ἡρῴδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν,
21 & sedens pro tribunali, * concionabatur ad eos
καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς
At populus ‖ acclamabat ? Vox Dei, & non hominis.
22 ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, φωνὴ θεοῦ καὶ οὐκ ἀνθρώπου
Confestim autem percussit eum angelus Domini, ‖ pro
23 παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ'
quibus non dedisset ‖ gloriam Deo & * ipsatus vermibus
ὧν οὐκ ἔδωκε τὴν δόξαν τῷ θεῷ καὶ γενόμενος σκωληκό-
consumptus, expirauit At verbum ‖ Dei crescebat
βρωτος, † ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε
24 & multiplicabatur Barnabas autem & Saulus reuersi sunt
καὶ ἐπληθύνετο. βαρναβᾶς δὲ καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν
25 ? ex Hierusalem in Antiochiam, implentes ministerium, simul
ἐξ ἰερουσαλὴμ εἰς ἀντιόχειαν, πληρώσαντες διακονίαν, συμ-
assumentes & Ioannem cognominatum Marcum
παραλαβόντες καὶ ἰωάννην τὸν ἐπικληθέντα μᾶρκον

CAP. XIII. ιγ'.

Erant autem ‖ quidam in Antiochia apud existentem eccle
1 Ἦσαν δέ τινες ἐν ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλη-
siam, prophetæ & doctores * Barnabas & Simon
σίαν, προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ, τε βαρνάβας καὶ συμεὼν ὁ

‖ cetera

‖ vt tacerent,
? carcere ‖ que
* inter milites, ‖ factum esset de Petro ? cum requisisset ‖ inuenisset, inquisitione facta de custodibus, * eos duci ‖ que ? ibi
‖ At illi vna mentes persuasio Blasto, πείθω
‖ erat ? eo quòd alerentur regiones earum ab illo ‖ vestæ regia, sedit * &
‖ autem ? Voces
‖ eo quod
‖ honorem consumptus à vermibus, ‖ autem Domini ἐκψύχω
? ab Hierosoly mis expleto ministerio, assumpto Ioanne, qui cognominatus est Marcus.
‖ in ecclesia quæ erat Antiochiæ * in quibus

‖ qui vocabatur
† Cyrenenſis, &
‡ qui erat
* collactaneus

‖ *vocatus* Niger, & Lucius † *Cyrenæus*, Manahenę ‡ Herodis
καλούμενος Νίγερ, καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρῴδου
Tetrarchæ * *collactaneus*, & Saulus
τῆς τετράρχου σύντροφος, καὶ Σαῦλος
Miniſtrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus,
λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ νηστευόντων,
dixit Spiritus ſanctus Segregate mihi & Barnabam
εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρνάβαν,
* ad ‖ aſſumpſi & Saulum in opus * quod ‖ *aduocauí* eos
καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ † προσκέκλημαι αὐτούς.
Tunc ieiunantes & † *precati*, & *imponentes*
τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς
manus eis, dimiſerunt ‡ *Hi* quidem emiſ-
χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. αὐτοὶ μὲν οὖν ἐκπεμ-
ſi à Spiritu ſancto, * *deſcenderunt in* Se
φθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς Σελ-
leuciam ‖ *illinc*, & *nauigauerunt in* Cyprum
λευκίαν, ἐκεῖθέν τε ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον.
Et † *facti in Salamina*, *annuntiabant* verbum Dei
καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ
in ſynagogis Iudæorum. Habebant autem & Ioannem
ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην
‡ *miniſtrum*. *Peragrantes autem* inſulam vſque ad Paphum,
ὑπηρέτην. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου,
inuenerunt quendam * magum pſeudoprophetam, Iudæum, cui nomen
εὗρόν τινα μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα
‖ Bar-Ieſus Qui erat cum proconſule Sergio Paulo
Βαριησοῦς. ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ,
viro prudente Hic † *aduocans* Barnabam & Saulum,
ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον,
expetebat audire verbum Dei Reſiſtebat autem
ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ
illis Elymas magus, (ſic enim interpretatur nomen eius)
αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος (οὕτω γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ)
quærens auertere proconſulem à fide
ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως.
Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu ſancto,
Σαῦλος δὲ, ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου,
† *intuens* in eum, Dixit: O plene omni dolo
καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν, Ὦ πλήρης παντὸς δόλου
* *fallacia*, & omni * *maleficentia*, fili diaboli, inimice omnis iuſti-
καὶ πάσης ῥαδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιο-
‖ *deſinis ſubuertere* tiæ, non ‖ *ceſſabis peruertens* vias Domini rectas?
σύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας,
Et nunc ecce manus Domini ſuper te; & eris cæcus, non videns
καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ κυρίου ἐπὶ σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων
ſolem vſque ad tempus † Confeſtim autem cecidit in eum
τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν
caligo & tenebræ & circumiens quærebat ‡ *manuductores*.
ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς.

† Et
‡ qui ei manum daret

Tunc

Tunc * videns proconsul factum, credidit ‖ercentes
12 τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐθαύμασεν, ἐκπλησσόμενος
super doctrina Domini † Profecti autem
13 ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ
à Papho ‖ qui erat Paulum, venerunt in Pergen
ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἦλθον εἰς Πέργην τῆς
pamphyliæ Ioannes autem discedens ab eis reversus
Παμφυλίας· Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρε-
est in * Hierusalem Illi verò pertranseuntes ‖ à
ψεν εἰς Ἱερουσαλήμ. 14 αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς
Perge, venerunt in Antiochiam Pisidiæ & ingressi
Πέργης, παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίας· καὶ εἰσελθόντες
in synagogam die Sabbatorum sederunt
εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν.
Post autem lectionem Legis & Prophetarum, miserunt
15 μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ἀπέστειλαν
principes Synagogæ ad eos dicentes: Viri fratres, ‖
οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες, ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἰ
† est sermo in vobis exhortationis ad plebem, dicite
ἔστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε.
Surgens autem Paulus, & silentium indicens manu, ait:
16 ἀναστὰς δὲ Παῦλος, καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, εἶπεν,
Viri Israelitæ, & ‖ timentes Deum, audite
ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν, ἀκούσατε·
Deus plebis hujus Israel elegit patres
17 ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας
nostros, & plebem exaltavit * in terra Ægypti & ‖ cum brachio
ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ μετὰ βραχίονος
excelso eduxit eos ex ea Et † quasi quadragin-
ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς. 18 καὶ ὡς τεσσερα-
ta annorum tempus mores sustinuit eorum in deserto
κοντατῶν χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ·
Et ‖ delens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuit
19 καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν, κατεκληροδότησεν
eis terram eorum Et post hæc quasi * annis
20 αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν· καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι
quadringentis & quinquaginta dedit Iudices usque ad Samuel
τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ
Prophetam Et exinde postulaverunt regem & dedit
προφήτου· 21 κἀκεῖθεν ᾐτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν
illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Beniamin,
αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν,
‖ annos quadraginta Et † amoto illo, ‖ cum excitasset illis
ἔτη τεσσαράκοντα. 22 καὶ μετασήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς
Dauid in regem cui & dixit ‖ testans Inueni Dauid
τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, Εὗρον Δαβὶδ
* ipsum Iesse, virum secundùm cor meum: qui faciet omnes
τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα
voluntates meas. Huius Deus ‖ à semine
23 τὰ θελήματά μου. τούτου ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος

* cùm vidisset ‖ admiratus
† Et cùm
‖ navigassent Paulus & qui cum eo erant,
* Hierosolymam ‖ Pergen,
† quis
‖ qui timetis
* cùm esset in‖cola ‖ in
† per
‖ destruens
* post quadringentos annos
‖ annis † amoto illo, ‖ suscitavit ‖ testimonium perhibens
* filium
‖ ex

secun

secundum promissionem † *exitauit* Israel Saluatorem Iesum
κατ' ἐπαγγελίαν ἤγειρε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν
Prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius
προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ 24
baptismum pœnitentiæ omni populo Israel
βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ τοῦ Ἰσραήλ.
† suum, Cùm autem impleret Ioannes cursum †, dicebat Quem me
ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε, τίνα με 25
arbitramini esse? non sum ego sed ecce venit post me
ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ,
calceamenta cuius non sum dignus *calceamentum* pedum soluere.
οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι
Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis ti
ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβού 26
mentes Deum, vobis verbum salutis huius missum est
μενοι τὸν Θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη.
*Qui enim habitabant ‖ eius † quæ leguntur *Nam habitantes Hierusalem, & principes ‖ eorum hunc
οἱ γὰρ κατοικοῦντες Ἰερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον 27
ignorantes & voces Prophetarum † per omne
ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν
Sabbatum *lectas*, iudicantes impleuerunt
Σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν
‖ in eo, Et nullam causam mortis inuenientes ‡, petierunt * *Pilatum*
καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ἠτήσαντο Πιλάτον 28
à Pilato vt interficerent ‖ Cumque *interfici* eum ‖ *Vt autem* consummassent omnia
ἀναιρεθῆναι αὐτόν· ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα
† quæ erant ‡ deponentes eum de * eum ‖ autem suscitauit eum a † tertia die: ‡ his qui simul ascenderant cum * vsque nunc ‖ eam quæ † de eo scripta, ‡ *detrahentes* à ligno, posuerunt
τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν
* in monumento. *At* Deus ‖ *exsuscitauit eum ex* mortuis †
εἰς μνημεῖον· ὁ δὲ Θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, 30
Qui visus est per dies multos ‡ *simul ascendentibus* eo de
ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ 31
Galilæa in Hierusalem: qui * sunt testes eius
τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἰερουσαλὴμ, οἵτινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ
ad plebem. Et nos vobis annuntiamus ‖ *illam*
πρὸς τὸν λαόν. καὶ ἡμεῖς ὑμῖν εὐαγγελιζόμεθα τὴν 32
ad patres † *repromissionem* factam
πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην
Quoniam hanc Deus adimpleuit ‡ *natis eorum*,
ὅτι ταύτην ὁ Θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν 33
nobis resuscitans Iesum sicut & in Psalmo secundo
ἡμῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ
scriptum est Filius meus es tu ego hodie genui te
γέγραπται, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.
*suscitauit eũ ‖ iam non reuersurum Quod autem *resuscitauerit eum ex* mortuis non amplius ‖ *futurum*
ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα 34
tenens eum in corruptionem, ita dixit Quia dabo
ὑποστρέφειν αὐτὸν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν, ὅτι δώσω
† & aliàs vobis sancta Dauid fidelia Ideoque † *in alio*
ὑμῖν τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ 35

dicit Non dabis sanctum tuum videre corruptionem
λέγει, οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
Dauid quidem enim † propria generatione * administrans, Dei
36 Δαυὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ
voluntati dormiuit & appositus est ad patres suos & † in sua * cùm administraret,
βουλῇ ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ
vidit corruptionem Quem verò Deus suscitauit, non vidit
37 εἶδε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε
corruptionem Notum igitur sit vobis, viri fratres,
38 διαφθοράν. Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί,
quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, & ab
ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, καὶ ἀπὸ
omnibus quibus non potuistis in Lege Moysi iusti-
πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως δικαιω-
ficari In hoc omnis ‖ credens iustificatur
39 θῆναι ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται.
Videte ergo ne superueniat † in vos dictum in
40 Βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς
Prophetis Videte contemptores, & admiramini
41 προφήταις· Ἴδετε οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε
& ‖ euanescite quia opus ego operor
καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι
in diebus vestris, * cui non credetis si quis e
ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκ-
narrauerit vobis Exeuntibus autem illis ‖ ex synа-
42 διηγῆται ὑμῖν. Ἐξιόντων δὲ αὐτῶν ἐκ τῆς συνα-
goga Iudæorum, rogabant gentes in sequenti
γωγῆς τῶν Ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη εἰς τὸ μεταξὺ
Sabbatum narrari sibi eadem verba †
Σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ αὐτὰ ῥήματα.
Soluta autem synagoga, secuti sunt multi
43 λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν
Iudæorum & colentium Deum † proselytorum Paulum & Barnabam,
Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρ-
qui ad loquentes eos, suadebant eis * ut permanerent in gratia
νάβᾳ, οἵτινες προσλαλοῦντες αὐτοῖς, ἔπειθον αὐτοὺς ἐμ-
manere gratia Dei
μένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ.
Ipsi sq. venienti sabbato, pene vniuersa ciuitas conuenit
44 τῷ ἐρχομένῳ σαββάτῳ, σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη
audire verbum Dei Videntes autem Iudæi
45 ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι
turbas, repleti sunt zelo, & contradicebant * his quæ
τοὺς ὄχλους † ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ Παυ-
Paulo ‖ dicta, contradicentes & blasphemantes
λου λεγομένοις, ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες.
† Libertate vsi sunt Paulus & Barnabas, dixerunt ‖ dicebantur
46 παῤῥησιασάμενοί τε ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας, εἶπον,
Vobis † erat necessarium primùm loqui verbum Dei ? Tunc constanter
ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι † λόγον τοῦ θεοῦ

* quando

* sed quoniam § indignos

*quandoquidem vero repellitis illud, & ¶ non dignos iudicatis vos ipsos
ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς
æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes
τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη.
Sic enim præcepit nobis Dominus: posui te in lumen
οὕτω γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος, τέθεικά σε εἰς φῶς 47
† vt sis Gentium, † ad existendū te in salutem vsque ad extremum terræ
ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.
Audientes autem Gentes, gauisæ sunt, & glorificabant verbum
ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρον, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ 48
Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam
κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.
Τάσσω ‡ Perferebatur autem verbum Domini per vniuersam regionem
διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. 49
‡ Dissemina batur
* autem παρατρέχω At Iudæi * concitauerunt religiosas mulieres, & 50
honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt perse
τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διω-
cutionem in Paulum & Barnabam, & eiecerunt eos de
γμὸν κατὰ τοῦ παύλου καὶ τοῦ βαρνάβα, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ
finibus suis § Illi verò † excutientes pulueres
§ At † excussō pul uere ‡ quoque τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν 51
pedum suorum in eos, venerunt in Iconium At discipuli ‡
ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς, ἦλθον εἰς ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ 52
replebantur gaudio, & Spiritu sancto
ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

CAP. XIIII. ιδ'.

* Iconii, vt simul introirent § loquerentur

Factum est autē * in Iconio iuxta illud ipsum introire eos in 1
Ἐγένετο δὲ ἐν ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς
synagogam Iudæorum, & § loqui ita, vt
τὴν συναγωγὴν τῶν ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε
† copiósa crederet Iudæorum, & Græcorum † multa multitudo.
πιστεῦσαι ἰουδαίων τε καὶ ἑλλήνων πολὺ πλῆθος.
‡ Qui verò * fuerunt § ad iracundiam concitauerunt ‡ At increduli * Iudæi suscitauerunt, & § male affectas reddidérunt 2
οἱ δὲ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν
animos Gentium aduersus fratres
τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν.
Multo quidem igitur tempore demorati sunt, † liberè loquentes 3
† fiducialiter agentes ‡ testimonium perhibente ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν, παῤῥησιαζόμενοι
in Domino ‡ testante verbo gratiæ suæ, dante
ἐπὶ τῷ κυρίῳ τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι
signa & prodigia fieri per manus eorum.
σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν.
Diuisa est autem multitudo ciuitatis & * hi quidem erant 4
* quidam † ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν
cum Iudæis, * hi verò cum Apostolis
σὺν τοῖς ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις.

Vt autem factus esset impetus Gentilium & Iudæorum cum

5 ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς

principibus suis † iniuriari & lapidare eos

ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς,

Intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ,

6 συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας,

Lystram & Derben, & ‡ earum regionem, & ibi erant euã-

λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον, κἀκεῖ ἦσαν εὐαγ-

gelizantes † Et quidam vir in Lystris * impotens

7 γελιζόμενοι καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος

pedibus sedebat, claudus ex vtero matris suæ ‖ qui

τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὃς οὐδέ-

stini, qui nunquam ambulauerat Hic audiuit Paulum

8 ποτε περιεπάτησεν. οὗτος ἤκουε τοῦ Παύλου

loquentem qui intuitus eum & videns quia fidem haberet ‖ ad

λαλοῦντος ὃς ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ

saluum fieri Dixit magna voce Tibi dico in

9 σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ, σοὶ λέγω, ἐν τῷ

nomine Domini Iesu Christi surge super pedes tuos

ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου

rectus & exiliuit, & ambulabat At turbæ † videntes

10 ὀρθός καὶ † ἥλατο, καὶ περιεπάτει. οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες

quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem suam, Lycao

ὃ ἐποίησεν ὁ Παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαο-

nicè dicentes: Dii ‡ similes hominibus, descenderunt

νιστὶ λέγοντες, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν

ad nos * Vocabant quidem Barnabam, louem: at

11 πρὸς ἡμᾶς καλοῦντε τὸν μὲν Βαρνάβαν, Δία τὸν δὲ

Paulum ‖ Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi

Παῦλον, Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου.

At sacerdos † Iouis ‡ exiſtentis ante ciuitatem eorum tau-

12 ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διὸς τοῦ ὄντος πρὸ † πόλεως αὐτῶν, ταύ-

ros & coronas ante ianuas adferens, cum * turbis

ροις καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις

volebat sacrificare ‖ Audientes autem Apostoli, Barnabas

13 ἤθελε θύειν ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας

& Paulus † discumpentes palla sua, insiluerunt

καὶ Παῦλος, διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν † ἐξεπήδησαν

in turbam, clamantes Et dicentes: Viri, quid

14 εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες, καὶ λέγοντες, ἄνδρες, τί

hæc facitis? & nos ‡ similiter passibiles sumus vobis homines,

ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι,

annuntiantes vobis ab his vanis conuerti

εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν

ad Deum viuum, qui fecit cælum, & terram,

ἐπὶ τὸν θεὸν τὸν ζῶντα ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν,

& mare, & omnia quæ in eis

καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς

Qui in præteritis generationibus dimisit omnes

15 ὃς ἐν ταῖς † παρωχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ

‖ Cùm

† vt contumelijs afficerent & lapidarent

‡ vni uersam in circuitu

† Et commota est omnis multitudo in doctrina eorum. Paulus autem & Barnabas morsbantur Lystris

* infirmus

‖ vt saluus fieret,

† autem cùm vidissent

ἄλλομαι

‡ similes facti

* Et

‖ verò

† quòque

‡ qui erat

* populis

‖ Quod vbi audierunt

† confcissis tunicis suis, exiliernut in turbas,

εἰσπηδάω

‡ mortales similes

* sunt

παροίχομαι

Gentes ingredi vias suas ‖ Quanquam non ? sine
ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν καί τοι οὐκ ἀμάρ- 16
testimonio ‖ testatus autem pluuias
βαιον ἑαυτὸν ἀφῆκεν, ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς
† de cælo dans, & tempora fructifera, implens cibo & læ-
καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφρο-
titia corda nostra Et hæc dicentes,
σύνης τὰς καρδίας ἡμῶν. καὶ ταῦτα λέγοντες, 17
vix sedauerunt turbas * ad non sacrificandum sibi
μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς.
‖ autem quidã Cunctantibus vero ipsis, & docentibus supereuenerunt ‖ ab An-
Διατριβόντων δὲ αὐτῶν, καὶ διδασκόντων, ἐπῆλθον ἀπ' ἀν- 18
tiochia & Iconio Iudæi, & ? suadentes turbis, & la-
τιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους. καὶ λι-
† persuasos pidantes † Paulum, trauerunt extra ciuitatem, æstimantes
θάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες
* que eum mortuum esse Circundantibus autem eum
αὐτὸν τεθνάναι· κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν 19
discipulis, surgens intrauit in ciuitatem, & * postea
μαθητῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν· καὶ τῇ ἐπαύ-
* postera die profectus est die exiit cum Barnaba in Derben
ριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην.
‖ Euangelizantes‖ ciuitati illi, & ? docen- 20
‖ Cùmque euangelizassent ? docuissent tes multos, reuersi sunt in Lystram, & Iconium, &
Ἀντιόχειαν, ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθη- 21
Antiochiam, Confirmantes animas discipulorum,
τῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλί-
exhortantes † permanere fide, & quoniam per multas tribula-
† que vt permanerent in tiones oportet nos intrare in regnum Dei
ψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
*Ordinantes autem illis presbyteros per ‖ ecclesiam, 22
χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, / precati cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domi-
προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ
* Et cùm constituissent ‖ singulas ecclesias & orassent ? que in quem crediderant Et transeuntes ? Pisidiam,
εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, 23
venerunt in pamphyliam Et loquentes in Perge
ἦλθον εἰς Παμφυλίαν. καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ 24
verbum † † descenderunt in Attaliam Exinde abie-
τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀτταλείαν. κἀκεῖθεν ἀπέ- 25
† Domini, runt in Antiochiam, vnde erant traditi gra-
πλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χά-
tiæ Dei in opus quod compleuerunt
ριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν.
* Aduertimus autem & ‖ congregantes ecclesiam, 26
* Cum venissent ‖ congregassent ? retulerunt παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, 27
? annuntiantes quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset
ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξε

Gen-

Gentibus ostium fidei
τοῖς ἔθνεσθυραν πίστεως
Morati sunt autem ibi tem-
διέτριβον δὲ ἐκεῖ χρό-
post non modicum cum discipulis.
νον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς

CAP. XV.

Et quidam descendentes de Judæa, docebant
1 Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, ἐδίδασκον τοὺς
fratres, Quia ‡ β non circuncidamini * more Moysi, non
ἀδελφοὺς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε τῷ ἔθει μωϋσέως, οὐ
poteritis salvari Facta ergo seditione & dissi-
δύασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζη-
sione non ‖ exigua Paulo & Barnabæ adversus illos,
τήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρνάβᾳ πρὸς αὐτοὺς,
statuerunt ¶ ascendere Paulum & Barnabam, & quosdam alios ex
ἔταξαν ἀναβαίνειν παῦλον καὶ βαρναβᾶν, καί τινας ἄλλους ἐξ
illis ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem,
αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς ἱερουσαλήμ,
‡ de quæstione hac Illi quidem ergo * promis-
περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ μὲν οὖν προπεμ-
3 ſi ab ecclesia, pertransibant Phœnicen, &
φθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν φοινίκην, καὶ
Samariam, narrantes conversionem Gentium &
σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν, καὶ
faciebant gaudium magnum omnibus fratribus
ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς
* Advenientes autem in Hierosolymam, ſuscepti sunt ab
4 παραγενόμενοι δὲ εἰς ἱερουσαλὴμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ
Ecclesia, & ‖ Apostolis, & senioribus,
τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων,
¶ annuntiaverunt; quanta Deus fecisset cum illis
ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν.
Exsurrexerunt autem quidam de hæresi Phari-
5 ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν φαρι-
sæorum, ‡ credentes, dicentes, Quia oportet * circumcidere eos
σαίων, πιστεύκότες, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς,
præcipereque ‡ servare legem Moysi
παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον μωυσέως
¶ Congregati sunt autem Apostoli & seniores videre
6 Συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν
de verbo hoc ‡ Multa autem * conquisitione
περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολλῆς δὲ συζητήσεως
7 facta, surgens Petrus dixit ad eos, Viri
γενομένης, ἀναστὰς πέτρος εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ἄνδρες
fratres, vos scitis quoniam a diebus antiquis Deus
ἀδελφοὶ, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς
in nobis elegit, per os meum audire Gentes
ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη
verbum Evangelii, & credere
τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι

‡ nisi *secundum morem

‖ minima

¶ ut ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis

‡ super * deducti

Cùm venissent

ab

annuntiantes

‡ qui credidérunt, * circumcidi ‖ quoque

Convenerunt que

‡ Cum magna * conquisitio fieret,

qui novit corda ‖ testimonium perhibuit,

Et ‖ *corda nesciens* Deus † *testatus est* eis, dans illis 8
καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς
Spiritum sanctum, sicut & nobis Et nihil 9
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν· καὶ οὐδὲν
discreuit inter nos, & illos, fide purificans
διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς
corda eorum Nunc ergo quid tentatis Deum, 10
καρδίας αὐτῶν νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν,
cerulces imponere iugum super ‖ *cervicem* discipulorum, quod neque
ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε
patres nostri neque nos portamus portare? 11
οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς † ἰσχύσαμεν βαστάσαι,
ἰσχύω Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus sal-
ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πιστεύομεν σω-
σαγάω vari, quemadmodum & illi Tacuit autem omnis 12
θῆναι, καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι † ἐσίγησε δὲ πᾶν
multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum narrantes quanta
τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα
fecisset Deus signa & prodigia in Gentibus per eos
ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσιν δι' αὐτῶν.
Et postquam tacuerunt, * *Post autem tacere eos*, respondit Iacobus, dicens 13
μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτούς, ἀπεκρίθη Ἰάκωβος, λέγων,
Viri fratres, audite me Simeon narra- 14
ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου Συμεὼν ἐξηγή-
visitavit nomini vit quemadmodum primum Deus ‖ *respexit* sumere ex Gentibus
σατο καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν
populum † *in nomine* suo Et huic concordant 15
λαὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· καὶ τούτῳ συμφωνοῦσι
verba Prophetarum, sicut scriptum est, Post hæc 16
οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται, μετὰ ταῦτα
quod decidit reuertar, & rezdificabo tabernaculum Dauid ‖ *ali*
ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν π
lapsum, & diruta eius rezdificabo, & 17
πτωκυῖαν, καὶ τὰ † κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ
κατα- σκάπτω erigam illud: Vt requirant cæte-
ἀνορθώσω αὐτήν· ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατα-
ri hominum Dominum, & omnes Gentes super quas
λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ' οὓς
inuocatum est nomen meum *super eos*, dicit Dominus faciens
ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτοὺς, λέγει κύριος ὁ ποιῶν
* Notum ‖ est Domino opus suum. hæc *omnia* * *Quæ sunt nota* à seculo ‖ *ei* 18
ταῦτα πάντα· γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ
Propter quod † inquietari ‖ conuertuntur * scribere ad eos vt abstineant se *Idco* ego iudico non † *obturbari* eos qui ex Gentibus 19
διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν
‖ *conuersis* ad Deum Sed * *mittere* eis 20
ἐπιστρέφουσι τὸν θεὸν ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς
‖ fornicatione, † suffocatis, & sanguine *ab abstinendum* à contaminationibus simulachrorum & 21
τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ
‖ *fornicationis*, & † *suffocati* & *sanguinis*
τῆς πορνείας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος.

Moyses enim † ex generationibus antiquis ‡ per ciuitatem pre
21 μωσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κη
dicantes eum habet in synagogis * per omne sab
ρύσσοντας αὐτὸν ἔχει, ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάβ-
batum ‖ lectus Tunc † visum est Apostolis,
22 βατον ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις,
& senioribus cum omni ecclesia, ‡ electos
καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους
viros ex eis * mittere in Antiochiam cum Paulo
ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς ἀντιόχειαν σὺν τῷ παύλῳ
& Barnaba, Iudam ‖ cognominatum Barsabam, & Si-
καὶ βαρνάβᾳ, ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον βαρσαβᾶν, καὶ σί-
lam, viros † ductores in fratribus
λαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς
Scribentes per manus eorum haec Apostoli, &
23 γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε· οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ
seniores, & fratres, his qui ‡ apud Antiochiam &
πρεσβύτεροι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ, τοῖς κατὰ τὴν ἀντιόχειαν, καὶ
Syriam, & Ciliciam fratribus, qui ex Gentibus, * gaudere
συρίαν, καὶ κιλικίαν ἀδελφοῖς, τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν
Quandequidem audiuimus quia quidam ‖ exeuntes, turbauerunt vos
24 ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς
verbis † labefactantes animas vestras, dicentes cir-
λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περι-
cuncidi, & seruare legem, quibus non mandauimus
τέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν † νόμον, οἷς οὐ † διεστειλάμεθα·
† Visum est nobis * factis conuenientes, electos
ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους
25 viros ‖ mittere ad vos, cum † dilectis nostris Bar-
ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν βαρ-
naba & Paulo, Hominibus ‡ tradentibus ani
νάβᾳ καὶ παύλῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυ-
mas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi
χὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ
Misimus ergo Iudam & Silam, & eos per
26 ἀπεστάλκαμεν οὖν ἰούδαν καὶ σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ
sermonem annuntiantes eadem
λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά
Visum est enim sancto Spiritui & nobis, nihil * amplius im
28 ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπι-
ponere vobis ‖ onus quam † necessarium horum
τίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τούτων † ἀναγκαίων τούτων,
Abstinere immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato & forni-
29 ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορ-
cationem & quaecunque non vultis vobismetipsis fieri, alijs ne faciatis
νείας καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι, ἑτέρῳ μὴ ποιεῖτε·
‡ ex quibus custodientes vosmetipsos, bene agetis. Valete
ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε
Illi quidem ergo dimissi, * venerunt in Antiochiam, &
30 οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχειαν, καὶ

† à temporibus ‡ in singulis ciuitatibus qui praedicent * vbi ‖ legitur. † placuit

eligere

& ‖ qui cognominabatur Barsabas, † primos

sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ * salutem

Quoniam ‖ ex nobis † euertentes

Διασάλλομαι

‡ Placuit * collectis in vnum, eligere ‖ & † charissimis ‡ qui tradiderũt

qui & ipsi vobis verbis referent

vltrà

‖ oneris, † hæc necessaria. Vt abstinentis vos ab

‡ à

* descenderunt

congregata multitudine,
Quam cùmle, essent
consolatione
autem
cum essent, verbo plurimo consolati

Facto
ibi aliquanto tempore
eos qui miserant illos
Iudas autem
suos abiit Hierusalem
Antiochiæ,

voluerat suos ciuitates,
prædicauimus
se

volebat secum
&
qui cognominabatur Marcus
rogabat enim, vt qui discessisset
venisset cum
debere recipi
autem dissensio
discederent
& Barnabas quidem assumpto Marco, nauigaret
electo Sila, profectus est,

congregantes multitudinem tradiderunt epistolam.

Legentes autem ganisi sunt super consolatione.

ἀναγνόντες δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει

Iudas & Silas, & ipsi prophetæ existentes, per sermonem multum exhortati sunt fratres & confirmauerunt eos,

Ἰούδας τε καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπεστήριξαν.

Facientes autem tempus, dimissi sunt cum pace à fratribus ad Apostolos.

ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους.

Visum est autem Silæ remanere ibi. Paulus autem & Barnabas demorabantur

ἔδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. Παῦλος δὲ καὶ Βαρναβᾶς διέτριβον

in Antiochia, docentes & euangelizantes cum & alijs pluribus verbum Domini.

ἐν Ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου.

Post autem aliquot dies dixit Paulus ad Barnabam

μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε Παῦλος πρὸς Βαρναβᾶν,

Reuertentes iam vi sitemus fratres nostros per omnem ciuitatem, in quibus annunciauimus verbum Domini, quomodo habeant.

ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσι.

Barnabas autem consuluit assumere Ioannem

Βαρναβᾶς δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν καὶ τὸν Ἰωάννην

vocatum Marcum.

τὸν καλούμενον Μᾶρκον

Paulus autem ducebat illum

Παῦλος δὲ ἠξίου τὸν

abstinentem ab eis de Pamphylia, & non consentientem eis in opus, non assumere hunc.

ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον.

Facta est ergo ira ita vt abscederent ab inuicem,

ἐγένετο οὖν παροξυσμὸς, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων,

ipsum Barnabam assumentem Marcum, nauigare in Cyprum.

τόν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μᾶρκον, ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον.

Paulus vero eligens Silam, ab

Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν,

ira traditus gratiæ Dei a fratribus.

ἐξῆλθε, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν

Perambulabat autem Syriam & Ciliciam confirmans

διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν, ἐπιστηρίζων τὰς

ecclesias præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.

ἐκκλησίας, παραγγέλλων φυλάσσειν τὰ δόγματα τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων.

CAP XVI 15'.

Peruenit autem in Derben & Lystram, & ecce discipulus

Κατήντησε δὲ εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν· καὶ ἰδοὺ μαθητής

quidam erat, nomine Timotheus, filius mulieris cuiusdam Iudæ

τις ἦν, ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικός τινος Ἰουδαίας

fidelis, patre † autem Graco
2 πιστῆς, πατρὸς δὲ ἕλλη-
na Lystris ‡ & Iconio * fratribus
3 σε λυστρων καὶ ἰκονίου ἀδελφῶν.
Paulus secum proficisci & assumens circumcidit eum
ὁ παυλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν· καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν
propter Iudæos ‖ existentes in locis illis: sciebant enim
διὰ τοὺς ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἅπαντες γὰρ
omnes * patrem eius, quod Graecus erat
ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὅτι ἕλλην ὑπῆρχεν.
4 Cùm autem pertransirent ciuitates, tradebant eis
ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς
custodire dogmata ‖ iudicata ab Apostolis
φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων
& senioribus qui in † Hierusalem
καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ.
Ipsa quidē ergo ecclesiæ confirmabantur fide, & ab
5 αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερ-
undabant numero ‖ per diem Transeuntes autem
6 ίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. διελθόντες δὲ
Phrygiam & * Galaticam regionem, vetati * à
τὴν φρυγίαν καὶ τὴν γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ
sancto Spiritu loqui verbum in Asia
ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ ἀσίᾳ
‖ Venientes autem Mysiam, tentabant † versus Bithy-
7 ἐλθόντες κατὰ τὴν μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν βιθυ-
niam ire & non permisit eos Spiritus ‡
νίαν πορεύεσθαι καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα
Prætereuntes autem Mysiam, descenderunt in Troadem
8 παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς τρωάδα.
Et visio per noctem ‖ conspecta est Paulo Vir quidam
9 καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς τῷ παύλῳ ὤφθη· ἀνήρ τις
erat Macedo stans † deprecans eum, & dicens: Transiens
ἦν μακεδὼν, ἑστὼς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς
in Macedoniam adiuua nos : Vt autem visum
10 εἰς μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα
vidit, statim quærentes proficisci in Macedoniam,
εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν μακεδονίαν,
certi facti quod vocasset nos ‡ Dominus euangelli-
συνιβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος εὐαγγελί-
zare eis * Proiecti ergo à Troade, ‖ re-
11 σασθαι αὐτούς. ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τρωάδος, εὐ-
ctâ cursu venimus in Samothraciam † ipsa, adsistenti in Neapolim
θυδρομήσαμεν εἰς σαμοθρᾴκην τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπολιν
‡ Indeq; in philippos, quæ est prima partis
12 κἀκεῖθεν εἰς φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς
Macedoniæ ciuitas, Colonia eramus autem in hac vrbe
μακεδονίας πόλις κολωνία. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει
versantes dies aliquot Ipsa die ‖ sabba
13 διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββά-

† Gentilis
Huic testimonium bonum reddebant
‡ erant * fratres.
qui erant
quòd pater eius Gentilis
quæ erant decreta
Hierosolymis erant. Et
quotidie
Galatiæ * fuit
‖ Cùm venissent autem in
† in
‡ Iesu
Cùm pertransissent
ostensa
&
certi facti
† Deus
* Nauigantes autem
‖ recto cursu venimus
† & sequenti die
‡ Et
* consistentes
‖ autem

† foras portam ‖ purpuraria, his quæ dicebantur ‡ Cum * essent ‖ introiret †& pythonem obsidiare *magnum diuinando vobis multis diebus διαπονέομαι perduxerunt magistratibus, cùm sint ‖ morem quem † cum simus Romani ‡ cucurrit plebs * magistratus

† ut videbatur ‡ quæ conueniebant

† ut essent

‖ introire †& ‖ ingredientes

† ut

‖ vaticinans

‖ ut

† ad mulieres

† ut

‖ mores

† Romanis existentibus

‖ diruta

τῶν ἐξῆλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία πορφυρόπωλις, πόλεως Θυατείρων, σεβομένη τὸν Θεὸν, ἤκουεν ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν, προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὡς δὲ ἐβαπτίσθη, καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα, εἰ κεκρικατέ με πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου, μεινατε. καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς

ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνα ὑπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη· αὕτη κατακολουθήσασα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκραζε λέγουσα, Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας· τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος, καὶ ἐπιστρέψας τῷ πνεύματι εἶπε, Παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς· καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. Ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας. καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον, Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαίοις οὖσι. καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ οἱ στρατηγοὶ

Corum egressi sumus † extra urbem iuxta flumen, vbi ‡ fole bat oratio esse: & sedentes loquebamur * cœpit

Et quædam mulier nomine Lydia, ‖ purpura venditrix, ciuitatis Thyatirenorum colens Deum, audiuit cuius Dominus aperuit cor intendere † ea quæ

‡ Vt autem baptizata est & domus eius, deprecata est, dicens: Si iudicastis me fidelem Domino esse ‖ ingredientes in domum meam † manete: & cœ

git nos. Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum * pythonis

occurrere nobis quæ quæstum * multum præstabat dominis

suis ‖ vaticinando. Hæc subsecuta Paulum & nos, clamabat dicens: Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annuntiant † nobis viam

salutis. Hoc autem faciebat ‡ ad mulieres dies do

lens autem Paulo, & conuersus, spiritui dixit

Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea & exiit eadem hora. Videntes autem

domini eius quia exiuit spes quæstus earum, ap

prehendentes Paulum & Silam * traxerunt in forum

ad principes. Et offerentes eos

† præfectis, dixerunt: Hi homines conturbant nostram

ciuitatem, † Iudæi subsistentes. Et annuntiant ‖ mores,

quos non licet nobis suscipere, neque facere † Romanis existentibus

Et ‡ consurrexit turba aduersus eos & * præfecti

‖ *dirumpentes* eorum † *vestes*, iusserunt ‡ *flagellare*
διερρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν.
Multasq; * *imponentes* eis plagas, ‖ *conjecerunt* in
23 πολλας τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγας, ἔβαλον εἰς φυλα-
diam, *mandantes* *vinctorum custodi* *ut* *custodiret*
κὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν
eos Qui † *mandatum* tale ‡ *accipiens*, misit
24 αὐτούς ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφὼς, ἔβαλε
eos in interiorem carcerem, & pedes eorum
αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν
strinxit * *in lignum* *Secundum* autem *mediam* *noctem*,
25 ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. κατὰ δὲ μεσονύκτιον,
Paulus & Silas orantes laudabant Deum: ‖ au-
παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεὸν ἐπ-
diebant *autem* eos † vincti Subitò verò terræ
26 ροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισ-
motus factus est magnus ita vt ‡ *moueri* fundamenta
μὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ
carceris: aperta sunt q; statim ostia om-
δεσμωτηρίου † ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πά-
nia, & vniuersorum vincula ‖ *remissa* sunt † *Expergefactus* autem
27 σαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ
factus ‡ *vinctorum* custos, & videns apertas ianuas
γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας
carceris * *educens* *gladium* *suum* *erat* *sese ipsum*
τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν ἔμελλεν ἑαυτὸν
interficere *vltimum* *effugisse* vinctos
ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφυγέναι τοὺς δεσμίους.
Clamauit autem voce magna Paulus, dicens, Nihil fe-
28 ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ παῦλος, λέγων, μηδὲν πρᾶ-
ceris tibi ipsi ‖ *malum* vniuersi enim sumus hic
ξῃς σεαυτῷ κακόν· ἅπαντες γὰρ ἐσμεν ἐνθάδε.
† *Petens* vero *lumen*, *irruit*, & tremefactus *factus*,
29 αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε, καὶ ἔντρομος γενόμενος,
procidit paulo & Silæ ‡ Et producens
30 προσέπεσε τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ καὶ προαγαγὼν
eos foras ait Domini, quid me oportet facere vt * *seruet*
αὐτοὺς ἔξω, ἔφη, κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ,
* Illi autem dixerunt Crede in Dominum Iesum Christum, &
31 οἱ δὲ εἶπον, πίστευσον ἐπὶ † κύριον ἰησοῦν χριστὸν, καὶ
‖ *seruaberis* tu & domus tua Et locuti sunt ei
32 σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν
verbum Domini, † & omnibus qui erant in domo eius
λόγον τοῦ κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν οἰκίᾳ αὐτοῦ.
Et tollens eos in illa hora noctis,
33 καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς,
lauit ‡ a plagis, & baptizatus est ipse & eius *
† ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ
continuò ‖ *Perductusq;* eos in domum
34 παραχρῆμα ἀναγαγὼν τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον

‖ scissis
† tunicis, ‡ eos virgis cædi Et cùm
* imposuissent
‖ carcerem: præcipientes custodi vt diligenter custodiret
† cùm præceptum ‡ accepisset,
* ligno Media nocte
‖ &
qui in custodia erant
mouerentur
&
ἀνοίγω
‖ soluta
† Expergefactus
‡ carceris
enginato gladio volebat
mali;
Petitoque lumine, introgressus est, ‡ ad pedes.
saluus fiam?
At
saluus eris
cum
‡ plagas eorum, * omnis domus
λεώ
‖ Cumque perduxisset

suam, apposuit ¶ mensam & lætatus est cum omni domo † credens Deo. * Die autem facto, miserunt

Et cùm dies factus esset,

magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos. Annuntiavit autem carceris custos verba hæc ‖ ad Paulum, Quia miserunt magistratus ut dimittamini: nunc igitur exeuntes ite in pace.

Paulo,

At Paulus ¶ ait ad eos: Cædentes nos publicè indemnatos, homines Romanos, subjicientes

antè dixit eis Cæsus

miserunt in carcerem, & nunc occultè nos ejiciunt? non enim * sed ‖ venientes ipsi nos ¶ educant.

* ita ‖ venient, & ¶ ejiciunt.

Renuntiaverunt autem magistratibus lictores verba hæc, & timuerunt † audientes quod Romani essent.

quæ audito

Et venientes deprecati sunt eos & educentes rogabant egredi urbe. Exeuntes autem de ‖ custodia introierunt ad Lydiam & ¶ videntes fratres, consolati sunt eos, & † egressi sunt.

¶ vt egrederentur de ‖ carcere, † visis fratribus, † profecti sunt

CAP. XVII.

* Transeuntes autem Amphipolim & Apolloniam, venerunt in Thessalonicam, ubi erat synagoga Judæorum.

Cùm perambulassent

Secundum autem ‖ consuetudinem Paulo introivit ad eos & per sabbata tria disserebat eis de scripturis:

consuetudinem Paulus

Adaperiens & * proponens, quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis & quia hic est Christus Jesus,

insinuans,

quem ego annuntio vobis. Et quidam ex eis ‖ prosiliebant, & adjuncti sunt Paulo & Silæ

‖ crediderunt,

προσκληρόω

&

& † religiosarum Græcorum multa multitudo, ‡ mulierumq; primariarum non paucæ.

τε σεβομένων Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι.

* Assumentes autem Iudæi

5 προσλαζόμενοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι οἱ

‖ improbi circumstantes quosdam viros malos, & † turbam

ἀπειθοῦντες τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηρούς, καὶ ὀχλο-

facientes, concitaverunt civitatem ‡ assistentes, domui

ποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν πόλιν· ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ

Iasonis, quærebant eos producere in populum

Ἰάσονος ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον.

* Non invenientes autem eos trahebant Iasonem, & quosdam

6 μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς, ἔσυρον τὸν Ἰάσονα, καὶ τινας

fratres ad principes civitatis, clamantes, Quoniam ‖ habi-

ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας βοῶντες, ὅτι οἱ τὴν οἰκου-

tatam subvertentes hi & hic adsunt:

μένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν

Quos suscepit Iason & hi omnes contra

7 οὓς ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν

decreta Cæsaris faciunt, regem dicentes alium †,

δογμάτων Καίσαρος πράσσουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον,

Iesum Concitaverunt autem ‡ turbam, & principes civi-

8 Ἰησοῦν· ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον, καὶ τοὺς πολιτάρ-

tatis audientes hæc Et * accipientes satisfactionem à

9 χας ἀκούοντας ταῦτα· καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ

Iasone & ‖ cæteris, dimiserunt eos.

τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς.

At fratres † confestim per noctem ‡ emiserunt Pau-

10 Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ τῆς νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε Παῦ-

lum & Silam in Beræam, qui * adventes in

λον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέροιαν· οἵτινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν

synagogam Iudæorum ‖ abierunt Hi autem erant

11 συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπῆλθαν. οὗτοι δὲ ἦσαν

† generosiores aliis qui sunt in Thessalonica, qui susceperunt

εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο

verbum cum omni ‡ alacritate per dies scrutantes

τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες

scripturas & haberent hæc ita ‖ Multi quidem

12 τὰς γραφὰς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτω. πολλοὶ μὲν

ergo ex eis crediderunt & † Græcarum mulierum ho

οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐ-

nestarum, & ‡ virorum non pauci Cùm autem cognovissent

σχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν

13 ex Thessalonica Iudæi, quia & ‖ in Beræa annuntiatum

οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεροίᾳ κατηγ-

est à Paulo verbum Dei venerunt & illuc, † cum-

γέλη ὑπὸ τοῦ Παύλου τὸ τοῦ Θεοῦ, ἦλθον κἀκεῖ, σαλεύ-

tantes turbas Statim ‡ autem tunc paulum di-

14 οντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν Παῦλον ἐξ-

miserunt fratres * ire usque ad mare reman

απέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν· κατέ-

serunt

† de colentibus Gentilibus magna ‡ & mulierum nobilium * Zelantes ‖ assumentesque de vulgo* † turba facta ‡ &

* Et cum non invenissent, ‖ hi qui orbem concitant, & huc venerunt

† esse, ‡ plebem,

* accepta satisfactione ‖ à † verò ‡ dimiserunt

* cùm venissent ‖ introierunt,

† nobiliores eorum qui sunt Thessalonicæ ‡ aviditate, quotidie

* Et ‖ Et † Gentilium ‡ viri

* in ‖ Beræa prædicatum † commoventes & turbantes multitudinem ‡ quæ

vt iret

‖ Qui autem deducebant
† accepto mandato ab eo
‡ celeriter
*profecti sunt
Paulum autem cum
ἐξίημι
‖ expectaret
† videns idololatriæ deditam
‡ eum
* omnes dies
ad eos qui aderant
‖ Epicurei
† Stoici philosophi differebant cum
‡ alii
* Novorum
‖ eis
† Et apprehensum
‡ est
* quæ ‖ dicitur,
† Nova
‡ auribus nostris
* nam
‖ nisi aut † aut
‡ aliquid novi
* superstitiosos
‖ video
† videns simulachra
‡ quod
* hoc
‖ qui fecit
† suos

scriptum autem hinc Silas & Timotheus ibi ‖ Ac illi
μεσον ℈ ὁ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ ℈ καθι- 15
collocatus Paulum, perduxerunt eum usque ad Athenas & † accipientes
στῶντες † παῦλον, ἦγαγον ἀυτὸν ἕως ἀθηνῶν καὶ λαβόντες
mandatum ad Silam & Timotheum, vt quàm ‡ citissimè venirent
ἐντολὴν πρὸς τὸν σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι
ad illum, abierunt In autem Athenis ‖ ex
πρὸς ἀυτὸν, † ἐξήεσαν ἐν ℈ ἀθήναις ἐκ- 16
pellebat eos Paulo, incitabatur spiritus eius
κλχόμενο ἀυτὸς τῷ παύλῳ, παρῳξύνετο τὸ πνεῦμα ἀυτοῦ
in ipso, † videret idololatriam existentem ciuitatem
ἐν ἀυτῷ, θεωροῦντι κατείδωλον ὖσαν τὴν πόλιν
Disputabat quidem igitur in synagoga ‡ Iudæis, &
διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις, καὶ 17
colentibus, & in foro per * omnem diem ad
τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, κατ᾽ πασαν ἡμέραν πρὸς
contingentes Quidam autem ‖ Epicureorum
τὰς παρατυγχάνοντας. τινὲς ℈ καὶ τῶν ἐπικουρίων 18
& † Stoicorum philosophorum conferebant eo & quidam dicebant,
καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ· καὶ τινες ἔλεγον,
Quid vnique vult seminator verborum hic dicere? ‡ hi autem, * Peregrinæ
τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν, οἱ ℈ ξένων
dæmoniorum videtur annuntiator esse: quia Iesum & resurre-
δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι ὅτι τὸν ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνά-
ctionem ‖ annuntiabat † Apprehendentesque eum, ad
στασιν εὐηγγελίζετο ἐπι- ἐπιλαβόμενοί τε ἀυτοῦ, ἐπὶ τὸν 19
Areopagum duxerunt, dicentes Possumus scire quæ ‡ noua
ἄρειον πάγον ἤγαγον, λέγοντες, δυνάμεθα γνῶναι τίς ἡ καινὴ
hæc * a te ‖ effata doctrina?
αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή,
† Peregrina enim quædam infers ‡ in aures nostras vo-
ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν βου- 20
lumus ergo scire quid * vnique velint hæc esse
λόμεθα οὖν γνῶναι τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι
Athenienses autem omnes, & aduenæ hospites, ad nihil
ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν 21
aliud vacabant, ‖ quam dicere aliquid, † & audire ‡ nouum
ἕτερον εὐκαίρουν, ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον
Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait Viri
σταθεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τῷ ἀρείῳ πάγῳ, ἔφη, ἄνδρες 22
Athenienses, per omnia quasi * superstitiosiores vos ‖ aspicio
ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ
Prætereuntes enim & † contemplans sacra vestra, in-
διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗ- 23
ueni & aram in qua scriptum erat, Ignoto Deo. ‡ quem ergo
ρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγεγραπτο, ἀγνώστῳ θεῷ ὃν οὖν
ignorantes colitis, hunc ego annuntio vobis.
ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν
Deus ‖ fecit mundum, & omnia quæ † in eo hic
ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ οὗτος 24

cæli

cæli & terræ Dominus † *existens*, non in manufactis
ἐρνῶ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χειροποιήτοις
templis habitat Nec à manibus * *hominum* co
24 ναοῖς κατοικεῖ ἐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θε-
litur, indigens aliquo ‖ ipse † *dans* omnibus vitam
ραπεύεται, προσδεόμενός τινος αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν
& inspirationem *per* omnis: Fecitque ex vno *san*
25 καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα· ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵ-
guine omne genus hominum inhabitare super vniuersam
ματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ
faciem terræ definiens statuta tempora, &
πρόσωπον τῆς γῆς ὁρίσας προτεταγμένους καιρούς, καὶ τὰς
terminos habitationis eorum Quærere * *Dominum*,
26 ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν· ζητεῖν τὸν κύριον,
si forte attrectent eum, ‖ & inueniant quamuis non lon-
27 εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν καίτοιγε ἀ μα-
gè ab vnoquoque nostrûm † *subsistentem*. In ipso
28 κρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα· ἐν αὐτῷ
enim viuimus & mouemur & sumus: sicut & quidam ‖ *apud*
γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμεν ὡς καί τινες τῶν καθ'
vos poetarum dixerunt, Ipsius enim & genus sumus
ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι, τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμεν
Genus ergo * *subsistentes* Dei non debemus æstimare,
29 γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν,
auro aut argento aut lapidi, sculpturæ artis & cogita-
χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμή-
tionis hominis, Diuinum est simile ‖ *Ipse* quidē *ergo*
30 σεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον τοὺς μὲν οὖν
tempora huius ignorantiæ despiciens Deus, nunc annuntiat
χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει
hominibus † *omnibus*, vbique † *pœnitere*
τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν
Propter quod statuit diem in quo * *futurus est iudicare habitantem*
31 διότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν † οἰκουμένην
in iustitia, in viro ‖ quo statuit, fidem præbens omnibus,
ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παράσχων πᾶσιν,
suscitans eum a mortuis † *Audientes* autē resurre-
32 ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀνά-
ctionem mortuorum, ‖ *hi* quidem irridebant, ‖ *hi* verò dixerunt Audie-
στασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσό-
mus te iterum de hoc Et sic Paulus
33 μεθά σε πάλιν περὶ τούτου καὶ οὕτως ὁ Παῦλος
exiuit de medio eorum Quidam verò viri adhæ
34 ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν τινὲς δὲ ἄνδρες κολλη-
rentes ei, crediderunt in quibus & Dionysius Areopagita, &
θέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ
mulier nomine Damaris, & alii cum eis
γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

† cùm sit,
* humanis
‖ cùm † det
‖ &
* Deum,
‖ aut
ψηλαφάω καὶ ψηλαφίω
† sit
† vestrorum
cùm simus
‖ Et
† vt omnes
† pœnitentiam agant Eo quod * iudicaturus est orbem in æquitate, ‖ in
† Cùm audissent
‖ quidam

CAP. XVIII

Post autem hæc egressus Paulus ab Athenis, venit
1 Μετὰ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, ἦλθεν
in Corinthum Et inveniens quendam Iudæum nomine Aqui-
† qui † venerat
2 εἰς Κόρινθον. καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύ-
lam, ponticum genere † nuper † venientem ab Ita-
* eo quòd præcepisset Claudius
λαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰτα-
lia, & Priscillam mulierem eius, * propter ordinasse
λίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι
Claudium discedere omnes Iudæos à Roma
‖ ad † quia † erat,
Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης,
accessit ‖ eos Et † propter eiusdem artis † esse, manebat
προσῆλθεν αὐτοῖς
3 καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε
apud eos, & operabatur erant enim tabernaculifactores artem
παρ' αὐτοῖς, καὶ ἠργάζετο· ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην.
Disputabat autem in synagoga per omne sabbatum, ‖ suadebat-
* autem sceno factoriæ artis Et ‖ interponens nomen Domini Iesu, † Cùm
διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν Σάββατον, ἔπειθέ
que Iudæis & Græcis † Ut autem venissent de Mace
4 τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακε-
donia, hinc Silas & Timotheus, † constringebatur spiritu
5 δονίας, ὅ, τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, † συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ
Paulus, testificans Iudæis * Christum, Iesum
Παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν, Ἰησοῦν
† Contradicentibus ‖ sua, † Oppositis autem eis, & blasphemantibus ex-
ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν, καὶ βλασφημούντων, ἐκτι
6 nentes vestimenta ‖ dixit ad eos Sanguis vester super
ναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς, τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ
ex hoc caput vestrum, mundus ego: a nunc ad gentes
τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, καθαρὸς ἐγώ· ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη
vadam Et migrans inde intravit in domum
πορεύσομαι. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς οἰκίαν
* Titi cuiusdam nomine * Iusti colentis Deum, cuius domus erat
7 τινὸς ὀνόματι Ἰούστου, σεβομένου τὸν Θεὸν, οὗ ἡ οἰκία ἦν
coniuncta synagogæ Crispus autem archisyna-
συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. Κρίσπος δὲ ἀρχισυνά-
8 gogus credidit Domino cum omni domo sua & multi
γωγος ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ τῶν
Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur
Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον, καὶ ἐβαπτίζοντο.
Noli timere, Dixit autem Dominus per visionem in nocte Paulo Ne
εἶπε δὲ ὁ Κύριος δι' ὁράματος ἐν νυκτὶ τῷ Παύλῳ, μὴ
9 time sed loquere, & ne taceas Propter quod ego
φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς· διότι ἐγώ
10 vt noceat tibi, quoniam sum tecum, & nemo appunctur tibi ad malefaciendū tibi,
εἰμι μετά σου, καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε,
propter quod populus est mihi multus in civitate hac
διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.
‖ autem † apud eos Sedit‖q; annum & menses sex docens † in eis
11 ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ, διδάσκων ἐν αὐτοῖς

verbum

verbum Dei Gallione autem proconsule
12 τὸν λόγον τοῦ θεοῦ γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος
Achaiæ, insurrexerunt † concorditer Iudæi † Paulo
ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ ἰουδαῖοι τῷ παύλῳ,
& adduxerunt eum ad tribunal, Dicentes Quia contra
καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες, ὅτι παρὰ τὸν
13 legem hic persuadet hominibus colere Deum
νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν.
Futuro autem Paulo aperire os, dixit
14 μέλλοντος δὲ τοῦ παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ
Gallio ad Iudæos Siquidem ergo esset * iniuria aliqua
γαλλίων πρὸς τοὺς ἰουδαίους, εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι
aut facinus ‖ malum, ὁ * Iudæi † iuxta rationem atque sustinerem
ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν †ἀνε-
vestrum vos Si verò † quæstio est de verbo
σχόμην ὑμῶν. 15 εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου,
& nominibus, & * lege quæ secundum vos videritis † ipsi
καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί·
iudex enim ego horum ‖ non volo esse
κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶ-
Et † abegit eos à tribunali
16 ναι. καὶ * ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος.
Apprehendentes autem omnes Græci Sosthenem princi-
17 ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ ἕλληνες σωσθένην τὸν ἀρ-
pem synagogæ, percutiebant † ante tribunal & nihil
χισυναγωγον ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ οὐδὲν
eorum Gallioni curæ erat At Paulus * adhuc ‖ ad
τούτων τῷ γαλλίωνι ἔμελεν ὁ δὲ παῦλος ἔτι προσ-
manens dies multos, fratribus valefaciens, enavigavit
μείνας ἡμέρας ἱκανὰς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος ἐξέπλει
in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, † ton
εἰς † συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ πρισκιλλα καὶ ἀκύλας, κειρά-
sui caput in Cenchreis habebat enim votum
μενος † κεφαλὴν ἐν κεγχρεαῖς εἶχε γὰρ εὐχήν.
Deinde † autem in Ephesum, & illos reliquit ibi
19 κατήντησε δὲ εἰς ἔφεσον, κἀκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ
ipse verò ingressus in synagogam, disputabat *
αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς
Iudæis Interrogantibus autem eis ‖ super plus tempus
20 ἰουδαίοις ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ὅπως πλείονα χρόνον
manere apud eos non consensit Sed † valedixit
21 μεῖναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν ἀλλ' ἀπετάξατο
eis, dicens, Oportet me omnino festum venientem
αὐτοῖς, εἰπών, δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην
facere in Hierosolyma iterum autem reuertar ad vos
ποιῆσαι εἰς ἱεροσόλυμα πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς,
Deo volente & profectus est ab Epheso
τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς ἐφέσου.
Et descendens in Cæsaream, † ascendens & salu-
22 καὶ κατελθὼν εἰς καισάρειαν, ἀναβὰς, καὶ ἀσπασά-

† vno animo
† in Paulum,

Incipiente

* iniquum aliquid,

‖ pessimum,
* viri † rectè
† quæstiones
sunt
* legis vestræ,
† vosmet ipsi

‖ nolo

† minauit

† eum

* verò cùm
‖ sustinuisset

† qui sibi contenderat

† ibi

cum

vt ampliori tempore maneret
† valefaciens, &c

ascendit, & salutauit

* &

facto ibi aliquanto tempore,

‖ sunt de Iesu,

† ergo

quem cùm audissent

Domini Cùm vellet

‡ ve suscipe rent

* cùm veniſſet ‖his qui crediderant

? reuincebat

* cùm

‖ esset Corinthi, vt Paulus, pragratis superioribus partibus veniret

? inueniret

‡ que

* At

‖ Ille verò ait

? Qui

tans ecclesiam,* descendit in Antiochiam

μὴν τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν

Et *faciens tempus aliquod* profectus est, perambulans ex ordine

καὶ ποιήσας χρόνον τινά, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς 23

Galaticam regionem & phrygiam, confirmans omnes

τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς

discipulos Iudæus autem quidam Apollos nomine, Ale-

μαθητάς. Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλὼς ὄνομα, Ἀλε- 24

xandrinus genere, vir eloquens, deuenit in Ephesum, po

ξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυ-

tens *existens* in scripturis. Hic erat edoctus

νατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος 25

viam Domini, & feruens spiritu loquebatur, & do

τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι, ἐλάλει καὶ ἐδί-

cebat diligenter ea quæ ‖ *de Domino* sciens tantùm

δασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ

Baptisma Ioannis Hic† cœpit fiducialiter agere

βάπτισμα Ἰωάννου. οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι 26

in synagoga *audientes autem eum* Aquila & Priscilla,

ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα,

assumpserunt eum, & diligentiùs ei exposuerunt

προσελάβοντο αὐτὸν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν

viam *Dei Volente* autem *eo* ire *in*

ὁδὸν τοῦ θεοῦ. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς 27

Achaiam, exhortati fratres, scripserunt di

τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μα-

scipulis † *excipere* eum qui * *aduenisset* contulit

θηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος συνεβάλετο

multum ‖*credentibus per gratiam* Vehementer enim

πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος· εὐτόνως γὰρ 28

Iudæos † *redarguebat* publicè, ostendens per

τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν

scripturas esse Christum, Iesum

γραφῶν εἶναι τὸν χριστὸν, Ἰησοῦν.

CAP. XIX.

Factum ẽst autẽ *in* Apollo ‖*esse in Corintho*, Paulum

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦλον *peragratis* superiores partes, venire in Ephesum & † *inuenies*

διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον, καὶ εὑρών 1

quosdam discipulos, Dixit ‡ ad eos Si Spiritum sanctum

τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτοὺς, εἰ πνεῦμα ἅγιον 2

accepistis credentes? * Illi *autẽ* dixerunt ad eum Sed neque

ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' οὐδὲ

ẽ Spiritus sanctus est, audiuimus ‖*Dixit*q; ad

εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς 3

eos In quo ergo baptizati estis? † *Illi autẽ* dixerunt In Ioannis

αὐτούς, εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον, εἰς τὸ Ἰωάννου

baptismate. Dixit autem paulus Ioannes *quidem* baptizauit

βάπτισμα. εἶπε δὲ Παῦλος, Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε 4

† *baptismo* pœnitentiæ * *populo* dicens In ‖ *venientem* post
βαπτισμα μετανοίας τῷ λαῷ λέγων, εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ'
Ipsum vt crederent, hoc est, in *Christum* Iesum
αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσι, τυτέστιν, εἰς τὸν χριστὸν ἰησοῦν
? *Audientes autem* baptizati sunt in nomine Domini Iesu
5 ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησ εἰς τὸ ὄνομα τῦ κυρίυ ἰησοῦ.
Et † *imponente* illis * *Paulo* manus, venit Spiri-
6 καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τὸ παῦλυ τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦ-
tus sanctus super eos ‖ loquebantur, linguis, & prophetabant
μα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ἐλάλυν τε γλωσσαις καὶ προεφήτευον
Erant autem omnes viri fere duodecim
7 ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δωδεκά.
Introgressus autem *in* synagogam, *libere* loquebatur per
8 εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαῤῥησιάζετο, ἐπὶ
menses tres disputans & suadens quæ de re-
μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βα-
gno Dei Cùm autem quidam indurarentur, & non crede-
9 σιλείας τῦ θεῦ. ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο, καὶ † ἠπεί-
rent, maledicentes viam ? coram multitudine, discedens
θουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τῦ πλήθους, ἀποστὰς
ab eis, segregauit discipulos quotidie disputans
ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισε τὸς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγό-
menos in schola Tyranni cuiusdam Hoc autem factum est
10 μενος ἐν τῇ σχολῇ τυράννυ τινός. τῦτο δὲ ἐγένετο
per *annos duos*, ita vt omnes † *habitantes Asiam*
ἐπὶ ἔτη δύο, ὥς τε πάντας τὸς κατοικοῦντας τὴν ἀσίαν
audire verbum Domini * *Iesu*, *Iudæos*, & *Græcos*
ἀκοῦσαι τὸν λόγον τῦ κυρίυ ἰησῦ, ἰυδαίους τε καὶ ἕλληνας
Virtutesque non ‖ *vulgares* faciebat Deus per ? *ma-*
11 δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχύσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τῶν χει-
nus Pauli Ita vt etiam super languidos † *ad-*
12 ρῶν παυλου ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπι-
ferri à corpore eius sudaria vel semicinctia, & *abscedere* ab eis languores, & spiritus ‖ *maligni*
φέρεσθαι ἀπὸ τῦ χρωτὸς αὐτῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλ-
exire ab eis Tentauerunt autem quidam ? de
λάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ
13 ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπεχείρησαν δέ τινες καὶ
circumeuntibus Iudæis exorcistis innocare super
τῶν περιερχομένων ἰουδαίων ἐξορκιστῶν, ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς
† *habentes* spiritus malos, nomen Domini Iesu,
ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τῦ κυρίυ ἰησοῦ,
dicentes † *Adiuramus* vos ‖ Iesum, quem Paulus prædicat
λέγοντες, ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν ἰησοῦν, ὃν ὁ παῦλος κηρύσσει
Erant autem quidam filii Sceuæ Iudæi principis Sacerdotum septem,
14 ἦσαν δέ τινες υἱοὶ σκευᾶ ἰουδαίυ ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ
hoc ? *facientes*. Respondens autem spiritus † *mali*
15 τῦτο ποιοῦντες ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πο-
genus, dixit Iesum noui, & paulum scio vos
νηρὸν, εἶπε, τὸν ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν παῦλον ἐπίσταμαι ὑμεῖς

† baptismate * populum, ‖ eum qui venturus esset

His auditis,

† cùm imposuisset * Paulus ‖ &

cum fiducia

† Domini

blennium, † qui habitabant in Asia, audirent * Iudæi atque Gentiles ‖ modicasquaslibet ? manuum † deferrentur

* re cedebant

‖ nequam egrediebantur

? &

† eos qui habebant

* Adiuro ‖ per

? qui faciebant † nequam * eius

autem qui estis? Et insiliens in eos homo
δὲ τίνες ἐστέ, καὶ ἐφαλλόμενος ἐπ' αὐτὲς ὁ ἄνθρωπος 16
in quo erat ‖ spiritus malignus, & praedominatus eis,
ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυσιεύσας αὐτῶν,
invaluit contra eos, ita ut ? nudos & vulneratos
ἰσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ † τετραυματισμένους
effugere ex domo illa. Hoc autem factum est
ἐκφυγεῖν ἐκ τὲ οἴκε ἐκείνου τῦτο δὲ ἐγένετο
notum omnibus Iudæis, & Græcis habitantibus Ephesum 17
γνωςὸν πᾶσιν Ἰυδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικῦσι ? Ἔφεσον,
& cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur
καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτὲς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ
nomen Domini Iesu Multique credentium
ὄνομα τῦ κυρίε Ἰησε. πολλοί τε τῶν πεπιτευκότων 18
veniebant confitentes, & annuntiantes actus
ἤρχοντο ἐξομολογέμενοι, καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις
suos Multi autem * curiosa ‖ artium
αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων 19
conferentes libros ? combusserunt coram omnibus,
συνενέγκαντες τὰς βίβλες κατέκαιον ἐνώπιον πάντων,
& † computaverunt pretia illorum, & invenerunt * argenti
καὶ συνψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίε
myriades quinque Ita ‖ per potentiam verbum ? Do-
μυριάδας πέντε. ἕτω κατὰ κράτ@ ὁ λόγος τῦ κυ- 20
mini crescebat, & † invalescebat Ut autem impleta sunt haec
ρίε ηὔξανε, καὶ ἴσχυε. ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, 21
proposuit Paulus in spiritu, ‖ pernadens Macedoniam,
ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν,
& Achaiam, ire in ? Hierusalem, dicens ‖ Quod post
καὶ Ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς Ἰερεσαλὴμ, εἰπὼν, ὅτι μετὰ τὸ
fieri me ibi oportet me & Romam videre
γενέσθαί με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν.
Mittens autem in Macedoniam duos * ministrantium sibi,
Ἀποστείλας δὲ εἰς † Μακεδονίαν δύο ? διακονέντων αὐτῷ, 22
Timotheum & Erastum ipse remansit ‖ tempus in Asiam
Τιμόθεον καὶ Ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν.
Facta est autem ? secundum tempus illud turbatio non spernenda
Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος ὐκ ὀλίγος 23
de via Demetrius enim quidam nomine, ‖ argen-
περὶ τῆ ὁδῦ. Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυ- 24
sicudator, faciens ædes argenteas Dianæ, praestabat
ροκόπος, ποιῶν ναὸς ἀργυρᾶς ἀρτέμιδος, παρείχετο τοῖς
artificibus quæstum non mediocrem Quos ? congregans,
τεχνίταις ἐργασίαν ὐκ ὀλίγην· οὓς συναθροίσας, 25
& eos qui † circa talia opifices, dixit Viri, scitis
καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν, ἄνδρες, ἐπίστασθε
quia de hoc * opificio acquisitio nobis est
ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστι
Et ‖ spectatis, & auditis, quia non solum Ephesi sed prae-
καὶ θεωρεῖτε, καὶ ἀκέετε, ὅτι ὐ μόνον Ἐφέσε, ἀλλὰ σχεδὸν 26

‖ dæmonium pessimum, & dominatus amborum, ? nudi & vulnerati effugerent de

πραματί ζομαι

† atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi,

* ex eis qui focrant ‖ secreti, contulerunt ? & † computatis pretiis * pecuniam denariorum quinquaginta millium ‖ fortiter ? Dei † confirmabatur. His * impletis, ‖ transita

? Hierosolymam, † Quoniam postquam fuero

* ex ministrantibus ‖ ad

? illo tempore † minima

* Domini ‖ argentarius,

? convocans,

† huiusmodi erant

* artificia

videtis,

tertus Asiæ Paulus hic suadens averterit multam
πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος † πίσας μετέστησεν ἱκανὸν † persuasit
turbam, dicens: Quoniam non sunt Dii ? per manus facti
ὄχλον, λέγων, ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι.
Non solum autem hæc ? periclitatur nobis pars in redar-
οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπε-
27 gutionem venire sed & magnæ deæ Dianæ templum
λεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν
in nihilum ‡ reputari, futurum autem & destrui * mate-
εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν δὲ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγα-
statem eius, quam tota Asia & ‖ habitata colit
λειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται.
? Audientes autem & facti plenι excandescentia, exclama-
28 ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκρα-
verunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum
ζον λέγοντες, μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων.
Et impleta est ciuitas tota confusione, ‡ irruerunt una-
29 καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμο-
nimiter in theatrum, * corripientes Caium & Ari-
θυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρι-
starchum Macedonas, comites Pauli.
στάρχον Μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ Παύλου.
At Paulo ‖ volente intrare in populum, non
30 τοῦ δὲ Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ
? finerunt eum discipuli. Quidam autem & ‡ Asiæ * prin-
31 εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί· τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρ-
cipum existentes ei amici, ‖ mittentes ad eum, ? roga-
χῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκα-
runt non dare seipsum in theatrum. Alii * quidem ergo
λουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν
32 aliud quid clamabant erat enim ecclesia confusa, &
ἄλλο τι ἔκραζον· ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία † συγκεχυμένη καὶ οἱ
plures nesciebant * eius causa conuenissent.
πλείους οὐκ ἤδεισαν τίνος ἕνεκα συνεληλύθεισαν.
De autem turba ‖ protruxerunt Alexandrum, propellentibus
33 ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον, προβαλόντων
eum Iudæis ? at Alexander ? contentus manum,
αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τῇ χειρὶ
volebat ‡ rationem populo * Agnoscentes autem quod
34 ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ἐπιγνόντες δὲ ὅτι
Iudæus esset, vox facta est vna ‖ ex omnibus quasi per horas
Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων ὡς ἐπὶ ὥρας
duas ? clamantibus, Magna Diana Ephesiorum.
δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων.
‡ Reprimens autem scriba * turbam dixit: Viri
35 καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον φησὶν, ἄνδρες
Ephesii quis enim est ‖ homo qui ? non cognoscit ? the
Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφε-
siorum ciuitatem ‡ aduitam existentem magnæ deæ Dianæ,
σίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος,

πείθω
? qui manibus fiunt.
‡ periclitabitur
‡ reputabitur, sed
* incipiet mai-estas ‖ orbis
? His auditis, repleti sunt ira, &
‡ & impetum fecerunt vno animo rapto Caio & Aristarcho Macedonibus, comitibus
‖ autem
? permiserunt ‡ de
* principibus, qui erant eius ‖ miserunt ? rogantes ne daret ‡ autem
Συγχύνομαι
* qua ex causa ‖ detraxerunt
? autem silentio postulato
‡ reddere rationem
* Quem vt cognouerunt Iudæum esse, ‖ omnium, ? clamantium
‡ Et cùm sedasset turbas, ‖ hominum, ? nesciat ‡ cultricem

* que ‖ Cùm ? contradici non possit oportet *esse, ‖ temerè

φ Iouis* prolis? ‖ *Incontradicibilibus* ergo ? *existimabimus* hi,
ἢ τὸ διοπετοῦς; ἀναντιῤῥήτων οὖν ὄντων τούτων, 36
‡ *necesse est* vos sedatos *subsistere*, & nihil ‖ *præceps*
δέον ἐστὶν ὑμᾶς καθεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετὲς
agere Adduxistis enim homines istos neque
βλασφημοῦντας τὴν θεὰν ὑμῶν. ἤγαγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους οὔτε 37
sacrilegos, neque blasphemantes Deam vestram.
ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὸν ὑμῶν
? *Si quidem ergo* Demetrius & qui cum eo ‡ *artifices*,
εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται, 38
aduersus aliquem *sermonem* habent, ‖ *fora* aguntur, & procon
πρός τινα λόγον ἔχουσιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθυ
soles sunt ? *possulent* alij alios
πατοί εἰσιν· ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις.
Si autem quid ‡ *de* alijs *requiritis* in legitima ecclesia
εἰ δέ τί περὶ ἑτέρων ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ 39
* *absoluetur* Etenim periclitamur ‖ *postulari* sedi
ἀπολυθήσε. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στα 40
tionis ? *circa hodiernum*, nulla causa *subsistente*, de
σεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ
‡ *qua possimus* * *dare* rationem concursus istius &
οὗ δυνησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς συρροῆς ταύτης καὶ
hac ‖ *dicens*, dimisit ecclesiam
ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

Cap. xx. κ'.

Post ? autem ‡ *cessasse* tumultum, *aduocans*
Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος 1
Paulus * *discipulos*, & *salutans* exiit proficisci
ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος ἐξῆλθε πορεύ
esse in Macedoniam ‖ *Perambulans* autem partes
σθαι εἰς τὴν Μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ μέρη 2
illas, & exhortatus eos ? *sermone* multo, venit in
ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς
Græciam ‡ *Faciensq;* menses tres, * *facto* ei
τὴν Ἑλλάδα· ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ 3
insidijs à Iudæis ‖ *futuro* proficisci in Sy
ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συ
riam, ? *facta fuit sententia ad reuertendum* per Macedoniam
ρίαν, ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας.
Comitatus est autem eum *vsque in* Asiam ? *Sopater* Beroënsis
Συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος Βερ[illegible]
Thessalonicensium vero Aristarchus, & Secundus, & Caius
Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος, καὶ Σεκοῦνδος, καὶ Γάϊος
Derbæus, & Timotheus: Asiani vero, Tychicus & Trophimus
Δερβαῖος, καὶ Τιμόθεος· Ἀσιανοὶ δὲ, Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος.
Hi * *accedentes manserunt* nos *in* Troad
οὗτοι προσελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρωάδι· 5
Nos vero enauigauimus post dies *azymorum*
ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων 6

* Phi

? quam ‡ cessauit tumultus vocatis * discipulis & exhortatus eos, valedixit, & profectus est vt iret | ‖ Cùm autem perambulasset ? fuisset

‡ Vbi cùm fecisset * factæ sunt illi insidiæ ‖ nauigaturo

? habuitque consilium vt reuerteretur ‡ Sosipater Pyrrhi

* cùm præcessissent, sustinuerunt

2 Philippis, & venimus ad eos in Troadem
ἀπὸ φιλίππων, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τροάδα
‡ intra dies quinque, ubi demorati sumus diebus septem
ἄχρις ἡμερῶν πέντε, οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.
In autem una ✝ sabbatorum, congregatis discipulis
7 ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν
ad frangendum panem, Paulus disputabat ‡ eis, * futurus exire
τοῦ κλάσαι ἄρτον, ὁ παῦλος διελέγετο αὐτοῖς μέλλων ἐξιέναι
postridie, protraxitque sermonem usque in mediam noctem
τῇ ἐπαύριον, παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου
8 Erant autem lampades ‖ multæ in cœnaculo ubi eramus
ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦμεν
congregati. Sedens autem quidā adolescens nomine
9 συνηγμένοι. καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνόματι
Eutychus super fenestram, ✝ depressus somno ‖ profundo, disputante
εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου
Paulo diutius, * vincus prævalente somno
τοῦ παύλου ἐπὶ πλεῖον, κατενεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ὕπνου,
cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.
ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός.
‖ Descendens autem Paulus, ✝ irruit ei & complexus
10 καταβὰς δὲ ὁ παῦλος ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼν
dixit ‡ Ne tumultuamini nam anima ipsius in ipso est
εἶπε, μὴ θορυβεῖσθε· ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν.
Ascendens autem & frangens ‖ panem, & gustans, ✝ ad multum
11 ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας ἄρτον, καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανὸν
tempus allocutus usque ad ‡ diluculum, sic * exiit Adduxerunt
τε ὁμιλήσας ἄχρις αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον
12 autem puerum viventem, & consolati sunt non ‖ mediocriter
δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως.
Nos autem ✝ progressi ad navem, ‡ devecti sumus in
13 ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν
Asson, inde * futuros recipere Paulum. Sic
ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον· οὕτω
enim ‖ erat constituerat, futurus ipse pedibus ire
γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν.
Ut autem ✝ convenit in nostrum in Asson, ‡ recipientes
14 ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν ἄσσον, ἀναλαβόντες
eum venimus in Mitylenen. Et inde abnavi-
15 αὐτὸν ἤλθομεν εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλεύ-
gantes sequenti * diecimus contra Chium ‖ at
σαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντικρὺ χίου· τῇ δὲ
alia ✝ adscendimus in Samon, & manentes in Trogyllio,
ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς σάμον, καὶ μείναντες ἐν τρωγυλίῳ,
sequenti * venimus in Miletum Proposuerat enim Paulus
16 τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς μίλητον· ἔκρινε γὰρ ὁ παῦλος
transnavigare Ephesum, ‖ ut non fieret ei tempus
παρελθεῖν τὴν ἐφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονο-
moræ in Asia festinabat enim, si possibile esset sibi,
τριβῆσαι ἐν τῇ ἀσίᾳ ἔσπευδε γάρ, εἰ δυνατὸν εἴη αὐτῷ,

‡ in diebus

✝ sabbati, cùm convenissemus
‡ cum
* profecturus in crastinum,

‖ copiosa

✝ cùm mergeretur
‡ gravi,
* ductus

‖ Ad quem cùm descendisset,
✝ incubuit super eum,
‡ Noli turbari, enim
‖ quæ
✝ satis
‡ lucem,
* profectus est.

‖ minimè.

✝ ascendentes
‡ navigavimus
* suscepturi

‖ disposuerat ipse per terram iter facturus. Cùm
✝ invenissemus nos
‡ assumpto eo

* die ‖ &

✝ applicuimus

* die

‖ ne qua mora illi fieret

? ve
† Pentecostem faceret

*Qui cùm

‖& simul essent,

? qualiter vobiscum per

† quæ mihi acciderunt ex * Quomodo ‖ subtraxerim vtilium quòminus annuntiarem ? docerem † atque Gentilibus

* alligatus

‖ ventura sint ? ignorans

† omnes ciuitates

* Hierosolymis ‖ nihil horum vereor, ? facio

† pretiosiorem quam me, dummodo consummem

* per quos

‖ Quapropter contestor vos ? sum

† quòd minus annuntiarem

? diem † *Pentecostes fieri in* Hierosolymis.
τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς ἱεροσόλυμα
A autem Mileto mittens *in* Ephesum vocauit
ἀπὸ δὲ τῆς μιλήτου πέμψας εἰς ἔφεσον, μετεκαλέσατο
maiores natu ecclesiæ * *Vt autem ad*
τοὺς πρεσβυτέρους † ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρ
venissent ad eum, ‖ dixit eis Vos scitis à prima
γένοντο πρὸς αὐτὸν, εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης
die à qua ingressus sum in Asiam, ? *quomodo cum vobis* omne
ἡμέρας ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς † ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν † παντὸς
tempus fuerim, Seruiens Domino cum omni hu
χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπει
militate, & *multis* lachrymis, & tentationibus, quæ
νοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων, καὶ πειρασμῶν, τῶν
† *euentientibus mihi in* insidiis Iudæorum
† συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων
* *Vt* nihil ‖ *remiserim conferentium, sed non annuntia-*
ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖ
dum vobis, & ? docendum vos publicè & per domos
λαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους,
Testificans Iudæis ‖, & Græcis in Deum
διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τὸν εἰς † θεὸν
pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum
μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.
Et nunc ecce ego * *vinctus* spiritu vado in
καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς
Hierusalem, quæ in ea ‖ *concursura* mihi ? *non ausurum*
Ἱερουσαλὴμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς
Nisi quod spiritus sanctus per † *ciuitatem* protesta
πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύ-
tur mihi, dicens quoniã vincula me & tribulationes * manent
ρεταί μοι, λέγον ὅτι δεσμὰ με καὶ θλίψεις μένουσιν.
Sed ‖ *nullius existimem facio,* nec ? *habeo* animam
ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχὴν
meã † *pretiosam mihi ipsi vt* finire cursum meum *cum* gau
μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χα
dio, & ministerium quod accepi à Domino Iesu pro
ρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, δια
testificari Euangelium gratiæ Dei
μαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ.
Et nunc ecce ego scio, quia non amplius videbitis faciem
καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκ ἔτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν
meum vos omnes, *in quibus* transiui prædicans
μου ὑμεῖς πάντες, ἐν οἷς διῆλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν
Dei ‖ *Ideo & testor vobis in* hodiernã
τοῦ θεοῦ. διὸ καὶ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον
die, quia mundus ? *ego* à sanguine omnium
ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων.
Non enim subterfugi, † *ad non annuntiandum* vobis omne
οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν

consilium Dei. Attendite ergo vobis ipsis &
τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ
28 universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit
παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο
episcopos, pascere ecclesiam Dei, quam ac- * regere
ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περι-
quisivit ‖ per proprium sanguinem ‖ sanguine suo
ποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα
29 hoc, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi † graves † rapaces
τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς
in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis
εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ ἐξ ὑμῶν
30 ipsis exurgent viri loquentes perversa, † ad
αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα τοῦ
abstrahendum discipulos post se. * Ideo vigi- † ut abducant
ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρη-
31 late ‖ memores quoniam † triennium noctem & diem non * Propter quod
γορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ
cessavi cum lachrymis monens unumquemque † ‖ memoria re- tinentes † per
ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. † vestrum
† ἐπαυσάμην
Et nunc commendo vos, fratres, Deo, & πάνομαι
καὶ τανῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ θεῷ καὶ τῷ
32 verbo gratiæ ipsius, * potenti superædificare & * qui potens est
λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ
dare vobis hæreditatem in sanctificatis omnibus
δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν.
Argentum ‖ aut aurum, aut vestem nullius concupivi ‖ &
ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα·
33 Ipsi † nostis, quoniam † ‖ his meis & existentibus cum † scitis,
34 αὐτοὶ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου, καὶ τοῖς οὖσι μετ' † ad ea quæ mi- hi opus erant & his qui sunt mecum,
me, ministraverunt manus istæ. Omnia ostendi
ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα
35 vobis quoniam sic laborantes oportet suscipere in
ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθε-
firmos, * meminisse ‖ verborum Domini Iesu, (quoniam * ac ‖ verbi
νούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι
ipse dixit) Beatius est dare magis quam accipere.
αὐτὸς εἶπε, μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν.
Et hæc † dicens, ponens genua sua cum omnibus illis † cum dixisset, positis genibus suis
36 καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσιν αὐτοῖς
oravit. Magnus autem factus est fletus
37 προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς
omnium & procumbentes super collum Pauli, ex-
πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου, κα-
osculabantur eum. Dolentes maxime in verbo
38 τεφίλουν αὐτόν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ
quod dixerat, quoniam non amplius futuri essent faciem eius † iste
ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκ ἔτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεω- † essent visuri
ρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον. & deducebant

CAP XXI. κα΄.

* Cûm ‖ esset vr naui-gáremus, abs-tracti ? recto cursu ‡ & die * cum inueni-ssemus ‖ nauigauimus

* Vt autem factum ‖ est *proinde nos* auulsos ab
Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ'
eis ? rectâ *currentes* venimus *in* Coum: ‡ *at sequenti*
αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς Κῶ, τῇ δὲ ἐξῆς
in Rhodum, & *inde in* Pataram Et * *inuenientes*
εἰς Ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα
naucm transfretantem in Phœniceo, ascendentes ‖ *proinde sumus*
πλοῖον διαπερῶν εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν
Apparentes autem *Cypro*, & relinquentes eam
ἀναφανέντες δὲ τὴν Κύπρον, καταλιπόντες αὐτὴν
ad sinistram, nauigauimus in Syriam, & ? *deuecti sumus* in Tyrum
εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν, καὶ † κατήχθημεν εἰς Τύρον
ibi enim erat nauis expositura onus.
ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον
‡ Et *inuenientes discipulos*, *admansimus* * *ei* diebus
καὶ ἀναβάντες τὴς μαθητὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας
septem, qui Paulo dicebant per Spiritum, ‖ *non*
ἑπτὰ, οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ
ascendere in Hierosolymam *Quando autem factum est nos*
ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς
peragere dies, *exeuntes* ibamus, ? *prænitentibus*
ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμ-
nos *omnibus cum* vxoribus & filiis vsque foras
πόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἕως ἔξω
ciuitatem: & ‖ *genua* in littore
τῆς πόλεως· καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν,
orauimus Et * *salutantes* inuicem, ascendimus
προσηυξάμεθα καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέβημεν
in nauem: illi autem redierunt in ‖ *propria*
εἰς τὸ πλοῖον· ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.
Nos vero ? *nauigationem perficientes*, a Tyro descen-
ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου κατήλθομεν
dimus in Ptolemaidem, & ‡ *salutantes fratres*,
σαμεν εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς,
mansimus die vna apud illos.
ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς.
* *Altera postridie* egressi venimus in Cæsaream &
τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες, ἤλθομεν εἰς Καισάρειαν καὶ
intrantes *in* domum Philippi Euangelistæ ‖ *existentes ex*
εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ
septem, mansimus apud eum Huic autem erant
τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν
filiæ virgines quatuor prophetantes
θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες προφητεύουσαι.
* *Admanentibus autem nobis* dies ‖ *plures*, *descendit* quidam
ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις
à Iudæa propheta, nomine Agabus
ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι Ἄγαβος.

Cûm apparuis-semus ? venimus

καταγω

‡ Inuentis autem disci-pulis, ibi ‖ ne ascende-ret Hierosoly-mam Et ex-pletis diebus, profecti

? deducentibus

‡ positis genu-bus

*cùm valefe-cissemus

‖ sua

? nauigatione explicita,

‡ salutatis fra-tribus,

* Alia autem die profecti ‖ qui erat vnus de

? Et cùm mo-raremur per ‖ aliquot, su-peruenit

† Et veniens ad nos, & ‡ tollens zonam Pauli,

11 καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου,

* alligans sibi manus & pedes, dixit Hæc

δήσας τε ἑαυτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε, Τάδε

dicit Spiritus sanctus, Virum cuius est zona hæc,

λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, Τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη,

sic ‖ vinient in Hierusalem Iudæi, & tradent

οὕτω δήσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν

in manus Gentium † Ut autem audiuimus hæc, roga-

εἰς χεῖρας ἐθνῶν. 12 ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρε-

bamus nos, & qui loci illius ‡ ad non ascendere eum in

καλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι τὸ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς

Hierusalem Respondit, paulus: Quid facitis

Ἱερουσαλήμ. 13 ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος, Τί ποιεῖτε

flentes & ‖ comminuentes meum cor? ego enim

κλαίοντες, καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ

non solum † vinciri, sed & mori in Hierusalem para

οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑτοί-

te habeo pro nomine Domini Iesu.

μως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.

* Non suasi autem eo quieuimus, dicentes:

14 μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες, Τὸ

Voluntas Domini fiat.

θέλημα τοῦ Κυρίου γινέσθω.

Post autem dies illos præparati ascendebamus

15 μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι ἀνεβαίνομεν

in Hierusalem Simul venerunt autē & * discipulorum à

εἰς Ἱερουσαλήμ. 16 συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ

Cæsarea, adducentes ‖ apud quem hospitaremur? † Mnasonem

Καισαρείας, ἄγοντες παρ' ᾧ † ξενισθῶμεν, Μνάσωνά

quendam Cyprium, antiquum discipulum † Factis autem nobis

τινα Κύπριον, ἀρχαίῳ μαθητῇ. 17 γενομένων δὲ ἡμῶν

in Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres

εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί.

At sequenti * introibat Paulus nobiscum ad Ia-

18 τῇ δὲ ἐπιούσῃ * εἰσήει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰά-

cobum omnesque ‖ adfuerunt seniores.

κωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι.

† Et salutans eos, exposuit per unum singulū quæ fecit

19 καὶ ἀσπασάμενος αὐτούς, ἐξηγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον ὧν ἐποιή-

set Deus in Gentibus per ministerium illius.

σεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ.

‡ At audientes glorificabant Deum dixerunque ei:

20 οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν Θεὸν, εἶπόν τε αὐτῷ,

* Conspicis, frater, quot decem millia sunt ‖ Iudæorum ere

Θεωρεῖς ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πε-

dentium? & omnes † zelatores legis subsistunt.

πιστευκότων, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι

‡ Edocti sunt autem de te, quia discessionem doceas

21 κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις

† Is cùm veniisset
‡ mulie
* &

‖ alligabunt

† Quod cùm audiissemus,

‡ erant ne ascenderet Hierosolymam Tunc
* & dixit
‖ affligentes

† alligari
‡ paratus sum propter nomen

* Et cùm ei suadere non possemus,

* ex discipulis

‖ secum † Iasone

ξενίζω
‡ Et cùm venissemus

* autem die
εἰσιμι
‖ collecti sunt

† Quos cùm salutasset, narrauit per singula

‡ At illi cùm audissent magnificabant
* Vides
‖ in Iudæis qui crediderunt?
† æmulatores sunt

‡ Audierunt

à Moyse *eos qui per Gentes ‖ omnes Iudæos, dicens non
ἀπὸ μωσέως τὴς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας ἰουδαίους, λέγων μὴ
† circumcidere ipsos filios ǂ, neque * ritibus ambulare.
περιτέμνειν αὐτὺς τὰ τέκνα, μηδ' ἐν τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν
Quid ergo est? ‖ omnino oportet multitudinem conuenire: audient
τί οὖν ἐστι, πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν· ἀκούσονται 22
enim † quod supernenisti Hic ergo fac quod tibi dicimus:
γὰρ ὅτι ἐλήλυθας τοῦτο οὖν ποίησον ὃ σοι λέγομεν 23
Sunt nobis viri quatuor votum habentes super semetipsos
εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν.
ǂ Hos assumens purificator cum illis & impen-
τούτους παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς· καὶ δαπά- 24
de in illis, vt radant * caput, & scient
νησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν, καὶ γνῶσι
omnes, quia ea quæ audierunt de te, ‖ nihil est sed † in
πάντες ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοι-
cedis & ipse legem custodiens De autem
χεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν 25
ǂ credentibus Gentibus nos scripsimus, iudicantes * nihil
πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες μηδὲν
huiusmodi obseruare eos, ‖ non cauere eos hoc, &
τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτὸν τό, τε
idolis immolatum, & sanguinem, & suffocatum, & fornicationem
εἰδωλόθυτον, καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν.
Tunc Paulus ‖ assumens viros sequenti
τότε ὁ παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ 26
die cum illis purificatus intrauit in templum annuntians
ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς εἰσήει εἰς τὸ ἱερὸν διαγγέλ-
expletionem dierum purificationis, donec
λων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ
offerretur pro vnoquoque eorum oblatio
προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά.
† Vt autem futuri erant septem dies ǂ consummari, hi qui de
ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς 27
Asia Iudæi, ‖ conspicientes eum in templo † confuderunt
Ἀσίας ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον
omnem ǂ turbam, & iniecerunt manus in eum,
πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτόν·
Clamantes, Viri Israëlitæ, adiuuate hic est
κράζοντες, ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε· οὗτός ἐστιν 28
homo qui aduersus populum & legem, & locum hunc
ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου, καὶ τοῦ τόπου τούτου
omnes vbique docens insuper, & ‖ Græcos induxit
πάντας πανταχοῦ διδάσκων· ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγε
in templum, & † polluit sanctum locum istum
εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ † κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον.
ǂ Fuerant enim videntes Trophimum Ephesium in ciuitate cum
ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν 29
ipso, quem existimauerant quoniã in templum introduxisset Paulus
αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ παῦλος.

* eorum ‖ sunt Iudæorum, † debere eos ǂ suos * secundùm consuetudinem ingredi ‖ Vtique † te superuenisse.

ǂ His assumptis, sanctifica te

* capita,

‖ falsa sunt, † ambulas

ǂ his qui crediderunt ex * vt abstinerent se ab idolis immolato, & sanguine, & suffocato & fornicatione

‖ assumptis viris, postera

† Dum ǂ consummarentur * erant ‖ cùm vidissent † concitauerunt ǂ populum, et,

‖ Gentiles

† violauit

ǂ Viderant

Commotaque est civitas tota, & facta est concursio
σκινήσθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ
populi: & apprehendentes Paulum, trahebant eum extra
λαοῦ καὶ ἐπλαδόμενοι τοῦ παύλου † εἵλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἕλκω
templum, & statim clausæ sunt januæ
ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι.
Quærentibus autem eum occidere, * ascendit fama ad * ascensum est
ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χι-
bunum cohortis Quia tota confunditur Hierusalem
λιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται ἱερουσαλὴμ
Qui ‖ ex ipsa assumtis milites & centurio ‖ statim, assum-
ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρ- ptis militibus & centurionibus
32 χους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον ? Qui cum vi dissent
net, decurrit ad illos ? illi autem videntes tribunum
& milites, cessaverunt † percutientes Paulum
καὶ τοὺς στρατώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν παῦλον
* Appropinquans autem tribunus apprehendit eum, & iussit * Tunc accedens
ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε
‖ vinciri catenis duabus & interrogabat quisnam esset, & quid ‖ cum alligari
33 δεθῆναι ἁλύσεσι δυσί· καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί
? fecisset
? ἐστι perpetrans Alii autem aliud quid clamabant in
ὅτι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλό τι ἐβόων ἐν τῷ
turba † non patens autem cognoscere certum * propter
34 ὄχλῳ· μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν
tumultum, iussit duci eum in castra † & cùm non posset * præ tumultu,
θόρυβον, ἐκέλευσεν ἀχθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν.
‖ Cum autem factus est ad gradus, contigit † portari ‖ Et cùm veniret
ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη βασταχθῆναι
35 eum à militibus propter † violentiam turbæ ? ut portaretur † vim populi
αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου.
Sequebatur enim multitudo populi clamans Tolle eum
ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κράζον, αἶρε αὐτόν.
* Futurum fuit ducere in castra Paulum, * Et cum cœpisset
36 μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ παῦλος,
dicit tribuno: Si licet mihi ‖ dicere aliquid ad te? ? ille vero ‖ loqui ? qui
λέγει τῷ χιλιάρχῳ, εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν, τί σοῖς σε ὁ δὲ
dixit, Græcè noisti? Nonne tu es Aegyptius
ἔφη, ἑλληνιστὶ γινώσκεις,
† ille ante has dies tumultum * movens & educens in † qui
38 οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν * copiastis, & eduxisti
desertum quatuor ‖ mille viros ‖ millia virorum
ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων,
? Dixit autem † Paulus Ego homo quidem sum Judæus ? Et † ad eum
39 εἶπε δὲ ὁ παῦλος, ἐγὼ ἄνδρωπος μέν εἰμι ἰουδαῖος
* Tarsensis, Ciliciæ non ‖ obscura civitatis ? civis rogo * a Tarso, ‖ ignobilis ? municeps,
ταρσεὺς, τῆς κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης δέομαι
autem te, permitte mihi loqui ad populum
δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν.
† Permittente autem eo, Paulus stans in gra- † Et cùm ille permisisset
40 ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀνα-

dibus

dibus, annuit manu *populo multo vero silentio fa
ctaδ μὴ, καὶ ἔστησε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ· πολλῆς δὲ σιγῆς γενο-
ένου, allocutus est Hebræa lingua, dicens
μένης, προσεφώνησε τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ, λέγων·

CAP XXII. κϛ

Viri fratres & patres, audite ‖ meam ad vos
Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς 1
nunc † excusationem Audientes autem quia Hebræa lingua
νῦν ἀπολογίας· ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ 2
alloquerentur ‡ illos, magis præstiterunt silentium & dicit
προσεφώνει αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν· καὶ φησιν
Ego quidem sum vir Iudæus natus in Tarso
ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ 3
Ciliciæ nutritus autem in ciuitate ista se-
τῆς Κιλικίας, † ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρα-
cus pedes Gamalielis, eruditus iuxta * exquisitionem
τοὺς πόδας Γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν
patrum legis, ‖ æmulator existens Dei, sicut † omnes
τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες
vos estis hodie Qui hanc viam persecutus sum
ὑμεῖς ἐστε σήμερον· ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα 4
vsque ad mortem ‡ vinciens & tradens in custodias
ἄχρι θανάτου δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς
virosque & mulieres: Sicut princeps sacerdotum * te
ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας· ὡς ὁ ἀρχιερεὺς μαρ- 5
ſtatur mihi, & ‖ omnis senatus à quibus & epiſto
τυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον· παρ' ὧν καὶ ἐπιστο-
las accipiens, ad fratres in Damascum perge-
λὰς δεξάμενος, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Δαμασκὸν ἐπορεύ-
bam, † adducturus & illic existentes vinctos in Hieruſa
μην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας, δεδεμένους εἰς Ἰερουσα-
lem, vt punirentur Factum est autē ‡ mihi proſe
λὴμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευο- 6
ſto & appropinquanti Damasco, * circa meridiem subitò
μένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ Δαμασκῷ, περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης
de cælo circum ‖ fulgere lucem copiosam circa me
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμὲ,
Cecidi, in solum ‡ & audiui vocem dicentem mihi
ἔπεσόν τε εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι, 7
Saule, Saule, quid me persequeris? Ego autem respon
Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρι- 8
di Quis es Domine? dixitque ad me Ego sum Iesus Na
θην, τίς εἶ κύριε, εἶπέ τε πρός με, ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Να-
zarenus, quem tu persequeris. † Qui verò ‡ cum me existentes
ζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες 9
quidem lumen * fruebantur, & expauerunt sunt, ad vocem ‖
τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν
non audierunt † loquentis mihi ‡ Dixi autem Quid faciam
οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δέ, τί ποιήσω 10

Do

* ad plebem, & magno

‖ quam

† reddo rationē. Cùm auditiones

‡ ad

ἀναιρέω

* veritatem

‖ æmulator le gis, & c.

† alligans

‖ & * testimonium reddit ‖ omnes maiores natu

† vt adducerem inde

‡ eunte me, & appropinquante

* media die,

‖ fulsit me luxcopiosa,

Et decidens in terram,

† Et ‡ mecum erant,

* viderunt ‖ autem † eius qui loquebatur mecum

‡ Et

Domine? at Dominus * dixit ad me Surgens vade in Damascum, & illic tibi dicetur de omnibus quæ ‖ constituta sunt
κύριε, ὁ δὲ κύριος εἶπε πρός με, ἀναστὰς πορεύου εἰς Δαμασκὸν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί
ubi facere † Cum autem non viderem præ ‖ gloria
σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης
luminis illius, ‖ manuductus à simul existentibus mihi,
τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συόντων μοι,
veni in Damascum Ananias autem quidam vir * pius
ἦλθον εἰς Δαμασκόν. ἀνανίας δέ τις ἀνὴρ εὐσεβὴς
secundum legem, ‖ testimonio ornatus ab omnibus hibi
κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοι-
tantibus in Damasco Judæis: Veniens ad me, &
κούντων ἐν Δαμασκῷ Ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με, καὶ
astans dixit mihi Saule frater, respice & ego eadem
ὀνασὰς εἶπέ μοι, Σαοὺλ ἀδελφὲ, ἀνάβλεψον· κἀγὼ αὐτῇ
hora respexi in eum † Ille autem dixit: Deus
τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν
patrum nostrorum præordinavit te † cognoscere voluntatem eius, &
πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ
videre ipsum, & ‖ audire vocem ex ore eius
ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ·
Quia eris testis † ei ad omnes homines, eorum quæ vi-
ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώ-
disti & audisti Et nunc quid moraris? † surgens:
ρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις, ἀναστὰς
baptizare, & ablue peccata tua, * invocans
βάπτισαι, καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος
nomen Domini Factum est autem mihi reverterenti
τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι
in Hierusalem, & ‖ orante me in templo fieri
εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι
me in † extasi, Et videre illum dicentem mihi: Festina
με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι, σπεῦσον
& exi ‖ in celeritate ex Hierusalem, quoniam non recipient
καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ ἱερουσαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονταί
tuum testimonium de me Et ego dixi: Domine,
σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον, κύριε,
ipsi sciunt quia ego eram * carcerans & cædens per
αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ
synagogas ‖ credentes in te Et cùm effun-
τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σοί. καὶ ὅτε ἐξε-
deretur sanguis Stephani primo testis tui, & † ipse eram
χεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην
astans & consentiens interemptioni eius, & custo-
ἑστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, καὶ φυλασ-
diens vestimenta interficientium illum Et dixit
σων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε
ad me Vade, quoniam ego in † gentes longè emittam te
πρός με, πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε

* autem,

‖ quæ oporteat

† Et
‖ claritate

‖ ad manum deductus à comitibus

* timoratus

testimonium habens

† Ac

ut cognosceres

* videres
‖ audires

† illius

‖ exorge &

* invocato nomine ipsius.

‖ oranti

stupore mentis,

velociter

concludens in carcerem, ‖ eos qui credebant

ego astabam & consentiebam, & custodiebam

† ipse

nationes

Audie-

Audiebant autem eum vsque ad hoc verbum, & leuauerunt
ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν
vocem suam, dicentes Tolle de terra huiusce modi non enim
22 φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες, αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ
fas est *conuenit eum viuere. Vociferantibus autem eis, & proiicien-
καθῆκον αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ῥιπτου-
23 tibus vestimenta ‖, & puluerem iactantibus in aërem;
των τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα,
Iussit eum tribunus induci in ca-
ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμ-
24 stra, † dicens flagellis † inquiri eum, vt sciret propter
βολήν, εἰπὼν μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτόν, ἵνα ἐπιγνῷ δι'
quam causam sic acclamarent ei
ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ.
* Cum autem astrinxisset eum loris, dixit ‖ ad
ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν
25 adstantem centurionem Paulus Si hominem Romanum &
ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ παῦλος, εἰ ἄνθρωπον ῥωμαῖον καὶ
indemnatum licet vobis flagellare? † Audiens autem
ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν, ἀκούσας δὲ
26 centurio, accedens nunciauit tribuno, dicens:
ὁ ἑκατόνταρχος, προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων,
† Vide quid facturus es? * enim ‖ ciuis
† Quid acturus es? * enim ‖ ciuis
ὅρα τί μέλλεις ποιεῖν· ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος ῥωμαῖός ἐστι.
Accedens autem tribunus dixit illi Dic mihi si tu
προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος εἶπεν αὐτῷ, λέγε μοι εἰ σὺ
27 Romanus es? Ille autem dixit, Etiam † Respondit ei tri-
ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη τε ὁ χι-
28 bunus Ego * multo capitali ciuilitatem hanc
λίαρχος, ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην
consecutus sum * at Paulus ait Ego autem & natus sum
† ἐκτησάμην ὁ δὲ παῦλος ἔφη, ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι.
Protinus ergo discesserunt ab illo ‖ futuri eum † in
εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνε-
29 quisitc. & tribunus † vero timuit cognoscens quia ‖ Romanus
τάζειν· καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς ὅτι ῥωμαῖός
esset, & quia † erat eum vinciens. † At postridie vo-
ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν δεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βου-
30 lens scire * certum hoc, quid accusaretur a Iu-
λόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, τὸ, τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν Ἰου-
dæis, soluit eum a vinculis & iussit ‖ venire
δαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν
principes sacerdotum & omnem consessum eorum & producens
τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν καὶ καταγαγὼν
Paulum, statuit inter illos
τὸν παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς.

CAP. XXIII. κγ'

Intendens autem Paulus † conspexit, ait Viri fra-
Ατενίσας δὲ ὁ παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν, ἄνδρες ἀδελ-
1 tres,

fas est
suã,
† & ‖ cædi & torqueri
* Et ‖ astanti sibi centurioni
Quo audito centurio accessit ad tribunum, &
‖ Quid acturus es? * enim ‖ ciuis
† At ille ‖ Et multa summa
* & κτῶμαι ‖ qui † torturi erant ‖ quoque * postquam ‖ fuit ‖ ciuis † alligasset ‖ Postera autem die diligentius, quæ ex causa
‖ Sacerdotes conuenire & omne concilium,
in concilium,

tres, ego omni conscientia bona † *ministravi* Deo,
θεῷ, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ,
usque in * *hunc* diem
ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. 2 ὁ δὲ ἀρχιερεὺς
Ananias *præcepit* astantibus sibi percutere eius
Ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ τὸ
os Tunc Paulus ad eum dixit ? *Percutiet* te
στόμα. 3 τότε ὁ παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε, τύπτειν σὲ
futurus est Deus, paries dealbate & tu sedes iudicans me secundū
μέλλει ὁ θεὸς τοῖχε κεκονιαμένε· καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ
legem, & contra legem iubes me percuti?
τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι;
† *Ac astantes* dixerunt: Summum sacerdotem Dei * *conuitiaris*?
οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον, τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς,
Dixit ‖ Paulus Nesciebam fratres, quia est princeps sacerdotum
4 ἔφη ὁ παῦλος, οὐκ ἤδειν ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς·
scriptum est enim Principem populi tui non dices malè
γέγραπται γάρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.
Sciens autem Paulus quia una pars esset Sadducæorum,
5 6 γνοὺς δὲ ὁ παῦλος ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ σαδδουκαίων,
† *at* altera Pharisæorum, exclamauit in † *consessu* Viri
τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ, ἄνδρες
fratres, ego Pharisæus sum, filius * *Pharisæi* de spe
ἀδελφοί, ἐγὼ φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου· περὶ ἐλπίδος
& resurrectione mortuorum ego iudicor
καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι.
‖ *Hoc autem ipso loquente* facta est ? *seditio Pharisæorum*
7 τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φαρισαίων
& *Sadducæorum*, & *diuisa est multitudo*
καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος·
Sadducæi *quidem* enim dicunt non esse resurrectionem, neque
8 σαδδουκαῖοι μὲν γάρ λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ
angelum, neque spiritum pharisæi autem confitentur om-
ἄγγελον, μήτε πνεῦμα· φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμ-
traque Factus est autem clamor magnus & exsurgentes
φότερα. 9 ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη· καὶ ἀναστάντες
† *scribæ partis* Pharisæorum *depugnabant*, dicentes
οἱ γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων διεμάχοντο, λέγοντες,
Nihil * *malum* inuenimus in homine isto ‖ *si autem* spi-
οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ πνεῦ-
ritus locutus est ei aut angelus, *ne repugnemus Deo*
μα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν.
? *Multa autem facta seditione, veritus* tribunus
10 πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος
ne discerperetur Paulo ab ipsis, iussit milites
μὴ διασπασθῇ ὁ παῦλος ὑπ' αὐτῶν, κελεῦσαι τὸ στράτευμα
descendere & rapere eum de medio eorum † *deducere*
καταβὰν ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε
in castra * *Ac adstitit nocte* adstitens
εἰς τὴν παρεμβολήν. 11 τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς

† conuersatus sum ante Deum,
* hodiernum
‖ autem

Percutiet

Et qui astabant * maledicis?

‖ autem

† & † concilio, Pharisæorum;

‖ Et cùm hæc dixisset
? dissensio inter Pharisæos, & Sadducæos, & soluta est turba

quidam

* malt ‖ quid

Et cùm magna dissensio facta esset, timens

† ac eum

Sequenti autem

Constans esto

Romæ

collegerunt se quidam ex Iudæis, &

* manducaturos
‖ bibituros, donec
† quam
‡ viri qui
* fecerant
‖ accesserunt
† &

gustaturos, donec

notum facite

concilio,

tanquam ali quid certius cognituri
‡ prius quàm appropiet,

Quod cùm audisset

venit & intrauit

† que

‡ ad se
* ex centurionibus,

‖ Et

* secessit cum eo
‖ & illum
† Ille,
‡ Iudæis conuenit

ei Dominus, ait ‖ *Confide Paule* sicut enim testificatus es
ἀυτῷ ὁ κύριος, εἶπε, θάρσει παῦλε· ὡς γὰρ διεμαρτύρω
quæ de me in Hierusalem, sic te oportet & † in Romam te-
τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς ἱερουσαλὴμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς ῥωμὴν μαρ-
stificari Facta autem die, ‡ *facientes quidam*
τυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες 12
Iudæorum conjurationem deuouerunt sese, dicentes
τῶν ἰουδαίων συνωμοσίαν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, λέγοντες
neque * *edere*, neque ‖ *bibere vsquequo* occiderent Paulum
μήτε φαγεῖν μήτε πεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον.
Erant autem plus † quadraginta ‡ hanc coniura
ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα οἱ τὴν σύνωμο- 13
tionem * *facientes*, Qui ‖ *accedentes* principes sa-
σίαν πεποιηκότες· οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιε- 14
cerdotum & seniores, † dixerunt Deuotione deuouimus
ρεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπαν, ἀναθέματι ἀνεθέμεθα
mus nosipsos, nihil ‡ *gustare vsquequo* occidamus
τίσασιν ἑαυτοὺς, μηδενὸς γεύσασθαι ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν
Paulum Nunc ergo vos *indicate* tribu-
τὸν παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρ- 15
no cum ‖ *confessa*, vt *eras* illum producat ad
χῳ σὺν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὔριον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς
vos, † *vt futurus cognoscere exquisitius* qua de
ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ
eo nos vero, ‡ *ante appropinquare eum*, parati sumus
αὐτὸν ἡμεῖς δὲ, πρὶν τὸ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ
interficere illum * *Audiens autem* filius sororis
ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς 16
Pauli insidias ‖ *aduenientes & intrans* in ca
παύλου τὸ ἔνεδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πα-
stra, nuntiauit † Paulo
ρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ παύλῳ.
Aduocans autem Paulus ‡ vnum *centurionum*,
προσκαλεσάμενος δὲ ὁ παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων 17
ait Adolescentem hunc adduc ad tribunum habet
ἔφη, τὸν νεανίσκον τοῦτον ἀπαγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον ἔχει
enim aliquid indicare illi ‖ Ille quidem ergo assumens
γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν 18
eum, duxit ad tribunum, & ait Vinctus
αὐτὸν, ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καί φησιν, ὁ δέσμιος
Paulus *aduocans* me rogauit hunc adolescentem
παῦλος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν
perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi
ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι.
Apprehendens autem manum illius tribunus, &
ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ 19
* *secedens* seorsum, ‖ interrogauit, Quid est quod habes
ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο, τί ἔστιν ὃ ἔχεις
indicare mihi? † Dixit autem, ‡ *Quia Iudæi conspi-*
ἀπαγγεῖλαί μοι, εἶπε δὲ, ὅτι οἱ ἰουδαῖοι συνέ 20

runt

interrunt rogare te vt *crastina in ‖consessum pro-
δεῖτο τῆ ἐρωτῆσαί σε ὅπως αὔριον εἰς τὸ συνέδριον κατα-
ducas Paulum, ? vt futuri aliquid ‡ exquisitius per-
γάγῃς τὸν παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυ-
cunctari de illo Tu *ergo ne credideris illis
θάνεσθαι περὶ αὐτοῦ· Σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς·
21 insidiantur enim ex eis viri ‖ plures quadra-
ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσερά-
ginta, qui ‡ deuouerunt sese ? neque manducare neque
κοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, μήτε φαγεῖν μήτε
bibere, ‡ vsque quo interficiant eum: & nunc parati sunt expe
πεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδε-
ctantes *a te tenuntiationem Ipse quidem igitur tri-
χόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν· ὁ μὲν οὖν χι-
22 bunus dimisit adolescentem, præcipiens ‖ nemini eo
λίαρχος ἐπέλυσε τὸ νεανίᾳ, παραγγείλας μηδενὶ ἐκλα-
qui quoniam hæc ? indicaueris ad me Et ‡ ad-
λῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ προσ-
uocans duos quosdam centurionum, dixit Pa
23 καλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν, ἑτοι-
rate milites ducentos, vt eant vsque Cæ
μάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορεύσωσιν ἕως καισ-
sæream & equites septuaginta, & ‡ stipatores ducentos
αρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους
à tertia hora noctis ? Iumentaq; ‡ adparate,
ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός· κτήνη τε παρασῆσαι,
24 vt imponentes Paulum, saluum perducerent ad Felicem
ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν παῦλον, διασώσωσι πρὸς φήλικα
præsidem scribens epistolam continentem
τὸν ἡγεμόνα· γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν
25 ‖ formam hanc Claudius Lysias ? præstantissimo præ
τύπον τοῦτον·
26 fidi Felici ‡ gaudere Κλαυδιος λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγε-
μόνι φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα
27 a Iudæis, & *futurum interfici ab eis, super-
ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπι-
ueniens cum exercitu, eripui enim, ‖ discens quia
σὰς σὺν τῷ στρατεύματι, ῥυσάμενος αὐτὸν, μαθὼν ὅτι
Romanus est Volens ? autem scire causam
28 ῥωμαῖός ἐστι· βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν
ob quam ‡ incusarent eum, deduxi eum in * consessum
δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον
eorum Quem inueni ‖ appellatum de quæstionibus
αὐτῶν· ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων
29 legis ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis
τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν
crimen habentem ? Indicatis autem mihi ‡ insidiis
ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς
30 * in viam futuris esse à Iudæis virum
εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, ἐξαυτῆς

* crastina die
‖ concilium
? quasi
‡ certius inquisitori sint
* vero

‖ amplius quam

? non

‡ donec

* promissum tuum

‖ ne cui loqueretur
? nota sibi fecisset
‡ vocatis duobus centurionibus
* illis,

‖ lanceariis,

? Et
‡ præparate,

* timuit enim ne forte reperent eum Iudæi, & occiderent, & ipse postea calumniã sustineret tanquam accepturus pecuniam
‖ hæc
? optimo
‡ salutem
* incipientem
‖ cognito
ἐξαιρέομαι
? que
‡ obtinebant illi,
* concilium
‖ accusari

? Et cum per latum esset
‡ de
* quæ parauerant illi,

|| cum
† vt dicant

‡ verò
* præceptum

|| Et postera die dimissis equitibus vt irent

† cùm venissent
‡ tradidissent

* ante illum

|| Cùm legisset
† interrogasset de

‡ venerint

* quibusdam
|| adierunt præsidem

† Et
‡ Paulo,
* Cum in multa pace agamus
|| multa corrigantur
† prouidentiam semper
‡ optime

* Ne || diutius
† protraham,

‡ vt audias
* breuiter pro
|| clementia
† Inuenimus
‡ concitantem

* in vniuerso orbe, & auctore

missi || ad te, denuntians & accusatoribus † dicere quæ
ἔπεμψα σοὶ σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ
ad eum apud te Vale
πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ ἔρρωσο.
Ipsi quidem ergo milites ‡ secundùm * constitutum sibi,
οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διαταγμένον αὐτοῖς,
assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Au 31
ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν Ἀν-
tipatridem || At postridie dimittentes equites
τιπατρίδα· τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς, 32
ire cum eo, reuersi sunt in castra
πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν·
Qui † ingressi in Cæsaream, & ‡ reddentes
οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τὴν
epistolam præsidi, statuerunt & Paulum * ei 33
ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησάν τε καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ·
|| Legens autem præses, & † interrogans ex quali pro-
ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν, καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρ 34
uincia esset, & cognoscens quia de Cilicia,
χίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας,
Audiam te, inquit, cùm & accusatores tui ‡ ad-
διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παρα 35
fuerint iussitque eum in prætorio Herodis
γένωνται· ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ Ἡρῴδου
custodiri
φυλάσσεσθαι.

CAP. XXIIII. κδ'.

Post autem quinque dies descendit princeps sacerdotu Ananiæ
Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας 1
cum senioribus * & oratore Tertullo quodam, qui || eum
μετὰ πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος Τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνε-
patuerunt præsidi aduersus Paulum
φάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου
† Citato autem ‡ eo, cœpit accusare Tertullus, dicens
κληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος, λέγων, 2
* Multa pacis compotes per te, & || directionum
πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ, καὶ κατορθωμάτων 3
factarum gentis huic per tuam † prudentiam prouisæ
γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, πάντῃ τε
& vbique suscipimus, ‡ præstantissime Felix, cum omni gratiæ
καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐ
rumactione * Vt autem non || super plus te † interpellem, oro
χαριστίας· ἵνα δὲ, μὴ ὀκνῇ πλείονά σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ 4
‡ audire te nos * concitè tua || æquitate
ἀκοῦσαί σε ἡμᾶς συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ.
† Inuenientes enim hominem hunc pestiferum, & ‡ mouentem seditionem
εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν, καὶ κινοῦντα στάσιν 5
omnibus Iudæis * qui per habitationem, antistitem
πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην

Nazarenorum secte

6 τε τὸν τὴν ναζωραίων αἱρέσεως· ὃς καὶ τὸ ἱερὸν
‖ tentauit profanare: quem & † apprehendimus, & secundum
ἐπείρασε βεβηλῶσαι· ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν
nostram legem voluimus iudicare ‡ Adueniens autem
ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν παρελθὼν δὲ
7 Lysias tribunus, * vi ‖ multa ex manibus nostris eri-
λυσίας ὁ χιλίαρχος, βίᾳ πολλῇ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀφεί-
puit †, & ad te misit: Iubens & ac
λετο, καὶ τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ κελεύσας καὶ τὰς
8 cusatores eius venire ‡, à quo poteris ipse iudicans de
πάντων οὗτος ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.
omnibus istis cognoscere,* quorum nos accusamus eum
‖ Consensserunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita
Ἐφασκον δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως
9 † habere Respondit autem Paulus, annuente sibi
ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ
præside dicere, Ex multis annis ‡ existentem te iudicem genti
ἡγεμόνος λέγειν, ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει
huic sciens, * studiose animo ‖ quæ de meipso defendam
τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι·
Potente te cognoscere quia non † plures sunt mihi dies quam
δυναμένου σου γνῶναι ὅτι οὐ πλείους εἰσί μοι ἡμέραι ἢ
11 duodecim, ex quo ascendi ‡ adoraturus in Hierusalem
δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ·
Et neque in templo inuenerunt me * apud aliquem disputantem,
12 καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον,
aut ‖ seditionem facientem turbæ, neque in synagogis,
οὔτε ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς,
neque † per vrbem Neque probare possunt ‡ de
οὔτε κατὰ τὴν πόλιν οὔτε παραστῆσαί σοι περὶ
13 quibus nunc accusant me Confiteor autem hoc tibi,
ὧν νυνὶ κατηγοροῦσί μου. ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι,
14 quod secundum * sectam quam dicunt hæresim sic deseruio
ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτω λατρεύω τῷ
patrio Deo ‖, credens omnibus quæ † secundum legem & Pro
πατρῴῳ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον, καὶ τοῖς ἐν
phetis ‡ scriptis Spem habens in Deum, quam
προφήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεόν, ἣν
15 & hi ipsi expectant resurrectionem futuram esse mor-
καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νε-
tuorum iustorum, & * iniquorum. In hoc autem ipse
κρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς
16 ‖ exercco inoffensam conscientiam † habeas ad Deum, & ‡
ἀσκῶ ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς
homines semper * Per annos autem plures ‖ ac
ἀνθρώπους διαπαντός. δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων παρε-
17 essi eleemosynas factutus in gentem meam, &
γενόμην ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου, καὶ

violate conatus est
† apprehensum
‡ Superueniens
* eum
‖ magna de
† eum,
‡ ad te,
* de quibus
‖ Adiecerunt
† se
‡ esse
* bono ‖ pro me satisfaciam. Potes enim
† plus
‡ adorare
* cum aliquo
‖ concursum
† in ciuitate
‡ tibi
* sectam
‖ meo
† In lege
‡ scripta sunt
* iniquorum
‖ & fudeo sine offendiculo
† habere ‡ ad
* Post ‖ veni

oblationes ? In quibus inuenerunt me purificatum in templo,
θορυβοῦ οὐδὲ μετὰ ὄχλου. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς 19
non cum turba, neque cum tumultu ‡ Quidam autem ex
Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse & accusare
ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι, καὶ κατηγορεῖν,
si quid haberent aduersus me Aut ipsi hi dicant, si quid
εἴ τι ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τι 20
innenerint in me *iniquum stante me in consessu,
ἄδικον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου.
Aut de vna hac ‖ voce qua clamaui stans ? in eis quoniam
ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς ἧς ἐκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι 21
de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis
περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν.
Audiens autem hæc Felix, distulit ‡ illos *, exquisitius
ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ ἀνεβάλετο αὐτούς, ἀκριβέστερον 22
cognoscens quæ de via ‖, dicens, Cùm Lysias tribunus descen-
εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών, ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος κατα-
derit, ? pernoctam quæ per vos † Constituensque
βῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς· διαταξάμενος τῷ
centurioni custodire Paulum, habere ‖ laxationem, & ne
ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μὴ
minem prohibere ? propriorum ei ministrare aut adire eum
κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ.
Post autem dies aliquot aduenientes Felix cum
μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν 24
Drusilla vxore * propria existente Iudæa, ‖ accersuit
Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ ἰδίᾳ οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο
Paulum, & audiuit ? eum de quæ ‡ in Christum Iesum
τὸν παῦλον, καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς χριστὸν Ἰησοῦν
fide Differente autem illo de iustitia &
πίστεως διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ 25
castitate, & ‖ iudicio futuro esse, tremefactus
ἐγκρατείας, καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος
factus Felix, respondit, Quod nunc ? habens, vade ‡ opportunitate
γενόμενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη, τὸ νῦν ἔχον, πορεύου· καιρὸν
autem nactus accersam te simul & sperans quod
δὲ λαβὼν μεταπέμψομαί σε, ἅμα καὶ ἐλπίζων ὅτι 26
pecunia daretur ei a Paulo, vt solueret eum
χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν.
* ideo & frequenter eum accersens, loquebatur ‖ ei
διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ.
Biennio autem expleto, accepit successorem Felix, Por-
διετίας δὲ πληρωθείσης, ἔλαβε διάδοχον ὁ Φῆλιξ, Πόρ- 27
cium Festum Volens ? gratias præstare Iudæis
κιον Φῆστον· θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ
Felix reliquit Paulum vinctum
Φῆλιξ, κατέλιπε τὸν παῦλον δεδεμένον.

? & vota

‡ Et apprehenderunt me, clamantes & dicentes: Tolle inimicum nostrum

* iniquitatis, eum stem in concilio, Nisi ‖ solummodo

? inter eos,

‡ autem

* Felix, certissime sciens ‖ hac,

? audiam

‡ fuisse

* eum & ‖ requiem, nec quenquam

? de suis

* sua quæ erat ‖ vocauit

? ab eo fidem

‡ est

* Disputante

‖ de

? attinet,

‡ tempore opportuno

* propter quod ‖ cum eo

? autem gratiam

*

CAP XXV. κέ.

Festus ergo ‡ *ingressus* provinciam, post * *tres* *dies* ascendit
1 Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ ἡμέρας τρεῖς ἀνῆλθεν
in Hierosolymam a Cæsarea ‖ *Indicaverunt autem*
2 εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας· ἐνεφάνισαν δὲ
ei & *principes* sacerdotum, & primi Iudæorum aduersus
αὐτῷ ὅ τε ἀρχιερεὺς, καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ
Paulum, & rogabant eum Postulantes gratiam
3 Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν,
aduersus eum, vt ¶ *aduersus* eum in Hierusalem
κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλήμ,
insidias *facientes* ‡ *interficere* eum * *per viam*
ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν.
Ipse quidem ergo Festus ‖ respondit, seruari Paulum in
4 ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον ἐν
Cæsarea, *seipsum autem* ¶ *futurum in festinatione* profecturum
Καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι.
Qui ergo potentes ‡ in vobis, ait, simul descendentes, si quod
5 οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησὶ, συνκαταβάντες, εἴ τί
est in viro hoc, accusent eum
ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ.
Demoratus autem ‖ *in* illis dies ¶ *plures* quàm octo ‡ *descendens*
6 διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ ὀκτὼ καταβὰς
in Cæsaream, *postridie sedens* pro tribunali, ‖ iussit
εἰς Καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέ-
sist Paulum adduci ¶ *Aduenientem autem*
λευσε τὸν Παῦλον * ἀχθῆναι· παραγενομένου δὲ
eo, circumsteterunt ‖ qui ab * *Hierosolymis* *descensi* Iudæi,
7 αὐτοῦ, περιέστησαν οἱ ἀπὸ Ἰεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι,
multas & graues ‖ *causationes ferentes aduersus* Paulum, quas
πολλὰς καὶ βαρέα αἰτιάματα φέροντες κατὰ τοῦ Παύλου, ἃ
non poterant probare, ¶ *Rationante* eo, Quoniam
8 οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι· ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι
neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæ-
οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς Καί-
sarem ‡ peccaui
σαρά τι ἥμαρτον.
Festus autem Iudæis volens gratiam
9 ὁ δὲ Φῆστος θέλων χάριν
præstare, respondens Paulo dixit Vis in Hierosolymam
καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ, εἶπε, Θέλεις εἰς Ἰεροσόλυμα
* *ascendere* tibi de his iudicari apud me?
ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ;
Dixit autem Paulus Ad tribunal Cæsaris ‖ *stans sum*,
εἶπε δὲ ὁ Παῦλος, ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρός ἑστώς εἰμι,
10 οὗ με δεῖ κρίνεσθαι· Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ
vbi me oportet iudicari Iudæis ¶ *nihil* nocui, sicut & tu
κάλλιον ἐπιγινώσκεις. Si quidem enim nocui & dignum
‡ *pulchrius* nosti
11 morte feci aliquid non recuso mori, & verò
θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ

‡ cùm veniſſet in
* triduum
‖ Adierunt eum & principes
¶ laberet per duci
‡ tendentes vt interficerent
* in via.
‖ autem
¶ maturius profecturum.
‡ ſunt
* crimen,
‖ inter eos
¶ non amplius
‡ aut decem, deſcendit
& altera die ſedit ‖ &
¶ Qui cum perniciſus eſſet
‡ eum
* Hieroſolyma deſcendentes
‖ cauſas obiicientes
¶ Paulo ratio nem reddente,
‡ quicquam
* aſcendere, &
‖ ſto,
¶ non
‡ melius *aut

‖ eorum quæ

? donare.

† Et cùm dies aliquot transacti essent

* ad salutandũ

‖ Et cùm

? d. Paolo

† cùm essem Hierosolymis, adierunt me

ἐμφανίζω

* Is qui accusatur præsentes

? defendendi † ad abluenda crimina Cùm conueniss nt

* sine vlla dilatione,

‖ die

? cùm stetissent

† de quibus malum

κακοέω

* sua

‖ de hominem di quæstione.

? Hierosolymam,

† autem

* vt seruaretur

nihil est ‖ quorum ht accusant me, nemo me potest
ἐδέν ὅτιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσί μου, οὐδεὶς με δύναται
illis ? gratificare Cæsarem appello.
αὐτοῖς χαρίσασθαι, Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι
Tunc Festus collocutus cum concilio, respondit
τότε ὁ Φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη, 12
Cæsarem appellasti ? ad Cæsarem ibis
Καίσαρα ἐπικέκλησαι, ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ
† Diebus autem peractis quibusdam Agrippa rex & Ber
ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν, Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βε 13
nice descenderunt in Cæsaream * salutaturi Festum
νίκη κατέλυσαν εἰς Καισάρειαν ἀσπασόμενοι τὸν Φῆστον
‖ Ut autem plures dies demorarentur ibi, Festus regi
ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ 14
indicauit quæ ? ad Paulum, dicens Vir quidam est dereli
ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, λέγων, ἀνήρ τίς ἐστι καταλελειμ
ctus à Felice vinctus † De quo, † facto me
μένος ὑπὸ Φήλικος δέσμιος, περὶ οὗ, γενομένου μου 15
in Hierosolyma, indicauerunt principes sacerdotum & sento
εἰς Ἱεροσόλυμα, † ἐνεφάνισαν ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβυ
res Iudæorum postulantes aduersus illum damnationem
τεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην.
Ad quos respondi, Quia non est consuetudo Romanis do
πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χα 16
nare aliquem hominem ad perditionem, priùs quam * accu
ρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατη
satus ad conspectum habeat accusatores locumque
γορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε
? defensionis accipiat † de criminatione.
ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος
Conuenientibus ergo illis huc, * dilationem nullam
Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν 17
faciens, sequenti ‖ sedens pro tribunali iussi
ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα
adduci virum De quo ? stantes accu
ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα· περὶ οὗ στάντες οἱ κατη 18
satores, nullam causam deferebant † quorum suspicabar ego
γοροι, οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν † ὑπενόουν ἐγώ
Quæstiones verò quasdam de * propria superstitione habebant
ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον 19
aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat
περὶ αὐτοῦ, ὃν περί τινος ἐνέκρου τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν
Paulus viuere Hæsitans autem ego ‖ in eam quæ de
ὁ Παῦλος ζῆν· ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ εἰς τὴν περὶ 20
hac quæstionem, dicebam, si vellet ire ? in Hieru
τούτου ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱερου
salem, & ibi iudicari de istis
σαλὴμ, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. τοῦ δὲ Παύλου 21
Ad Paulo † appelliante * seruari se ad
ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διά
Augusti co

gnitionem, ruſſi ſeruari eum, ‖ uſque quo mittam eum
γνωσιν, κελεύσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν
ad Cæſarem Agrippa autem ad Feſtum dixit
22 πρὸς καίσαρα. ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν φῆστον ἔφη,
Volebam & ipſe hominem audire *ille autem, Cras,*
ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι ὁ δέ, αὔριον,
inquit, audies eum ? *Ergo poſtridie venientes*
23 φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντες τῆς
Agrippa * & Bernice cum multa ambitione, & * *introeuntes*
ἀγρίππας καὶ ἡ βερνίκη μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόν-
tibus in auditorium cum, tribunis & viris
των εἰς τὸ ἀκροατήριον σὺν τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι
* *ſecundum eminentiam exiſtentibus* ciuitatis, & iubente
τοῖς κατ' ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ
Feſto adductus eſt Paulus Et dicit Feſtus Agrip-
24 φήστου, ἤχθη ὁ παῦλος. καὶ φησιν ὁ φῆστος, ἀγρίπ-
pa rex, & omnes qui ſimul ‖ *adſtantes nobis* viri,
πα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες,
ſpectatis hunc de quo omnis multitudo Iudæorum inter-
θεωρεῖτε τοῦτον περὶ οὗ πᾶν πλῆθος τῶν ἰουδαίων ἐνε-
pellauit me in& Hieroſolymis & *hic*, ‡ acclamantes non
τύχόν μοι ἔντι ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες μὴ
oportere viuere eum amplius * *comperiens*
δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος,
nihil dignum morte eum admiſiſſe, & ipſe autem hoc
μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτὸς δὲ τοῦτο
appellante * Auguſtum, iudicaui mittere eum
ἐπικαλεσαμένου τὸν σεβαστὸν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν
De quo certum quid ‖ *ſcribere* domino, non habeo ? *ideo pro-*
25 περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ, οὐκ ἔχων διὸ προή-
duxi eum ad vos, & maxime ad te rex Agrippa,
γαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, βασιλεῦ ἀγρίππα,
vt interrogatione facta, habeam quid ‡ *ſcribam*
ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, σχῶ τι γράψαι·
Irrationabile enim mihi videtur, *mittentem* vinctum, *nec* & ‖ *eas quæ*
26 ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ, πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς
contra eum cauſas ſignificare
κατ' αὐτοῦ αἰτίας † σημᾶναι

CAP. XXVI κς'.

Agrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi pro
1 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν παῦλον ἔφη· ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ
temetipſo ? *dicere* tunc Paulus ‡ *ratiocinabatur extendens manum*
σαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα·
De omnibus quibus accuſor à Iudæis, rex Agrip
2 περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ ἰουδαίων, βασιλεῦ ἀγρίπ-
pa, æſtimo meipſum beatum, *futurus defendi* apud te
πα, ἡγημαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἔμπροσθέν σου
hodie. Maximè ‖ *cognitorem exiſtentem te omnium illorum* apud
3 σήμερον· μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατ'

donec

? Altera autem die, cùm venaſſet

‡ introiſſent

* principalibus

adeſtis nobiſcum

videtis

‡ petentes &

* compertis

* ad

‖ ſcribam

? propter quod

‡ ſcribam ſine ratione

* mittere

‖ non eius

σημαίνω

? loqui

‡ extenta manu, cœpit rationem reddere

cùm ſim me defenſurus

‖ ſciente te omnes quæ

Iudæos ? *morumq; & quæstionum ideo* obsecro te patienter
ἰουδαίοις ἐδῶν τε ἡ ζητημάτων· διὸ δέομαί σου μακροθύμως
‡ *audire* me * *illam* quidem ergo vitam meam *illam* a
ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ 4
iuuentute, *illam* ‖ ab initio *factam* in gente mea in Hiero
νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν ἱερο
solymis nouerunt omnes Iudæi Præscientes me
σολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι· προγινώσκοντές με 5
? *antea*, (si velint ‡ *testari*) quoniam secundum * *diligentissimam*
ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην
sectam nostræ religionis vixi Pharisæus
αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα φαρισαῖος. *
Et nunc in spe quæ ad patres * repromis-
καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγε- 6
sionis ‖ *facta* a Deo, sto iudicio subiectus
λίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἕστηκα κρινόμενος·
In quam duodecim tribus nostræ *in assiduitate* nocte & die
εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν 7
deseruientes sperant deuenire: de qua spe ac-
λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἔγκα-
cusor, rex Agrippa, à Iudæis
λοῦμαι βασιλεῦ ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν ἰουδαίων.
Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuus suscitat?
τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει, 8
? Ego quidem *ergo* ‡ *videbar mihi ipse* aduersus nomen Iesu
ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα ἰησοῦ τοῦ 9
Nazareni debere multa contraria agere:
ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι·
Quod & feci in Hierosolymis, & multos sanctorum ego
ὃ καὶ ἐποίησα ἐν ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ 10
* *carceribus* inclusi a principibus Sacerdotum ‖ *potestatem*
φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν
accipiens; *interimebantur*; *illis* detuli ? *Suffragium*
λαβών· ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον
Et per omnes synagogas frequenter puniens eos,
καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, 11
compellebam blasphemare, ‡ *immoderatæ*; insaniens * *eis*,
ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς,
persequebar vsque & in exteras ciuitates In quibus & pro
ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. ἐν οἷς καὶ πο- 12
fectus in Damascum cum potestate & ‖ *procuratione*
ρευόμενος εἰς τὴν δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς
a principibus sacerdotum: Die media ? *per* viam
παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν 13
vidi, rex, ‡ *celitus* supra splendorem Solis,
εἶδον, βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου,
* *circumfulgens* me lumen, & eos qui *cum me profecti erant*
περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους.
Omnibus autem decidentibus nobis in terram, audiui vocem
πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν 14

? sunt consuetudines & quæstiones propter quod
‡ audias
* Et
‖ quæ fuit
? ab initio
‡ testimonium perhibere)
* certissimam
* nostros
‖ facta est
? Et
‡ existimaueram me
* in
‖ potestate acceptâ & cum occiderentur,
? sententiam
‡ & amplius
* in eos,
dum irem
‖ permissu principum
? in via
‡ de cælo
* circumfulsisse
† mecum simul erant Omnesque nos cum decidissemus

loquêtem ? *ad me & dicentem* Hebraica lingua, Saule, Saule, ? mihi,
λαλοῦσ͂ σοὶ μοι, ϗ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ, σαοὶ σαοὶ
quid me persequeris? durum tibi † *ad stimulos* calcitrare † est contrà
τί με διωκεις, σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. stimulum
Ego autem dixi, Quis es Domine? *ille autem dixit* Ego sum Je * Dominus
15 ἐγὼ δὲ εἶπον, τίς εἶ κυριε, ὁ δὲ εἶπεν, ἐγω εἰμι ἰη-
sus, quem tu persequeris sed exurge, & sta supra
16 σοῦς, ὃν συ διώκεις. ἀλλὰ ἀνάστηθι, ϗ στῆθι ἐπὶ
pedes tuos ad hoc enim apparui tibi, † *designare* te † vt constituam
τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρισασθαί σε ὅπωμαι
ministrum & testem ‖ *quorum?* vidisti, ? *quorum?* apparebo tibi ‖ eorum quæ
ὑπηρέτην ϗ μάρτυρα ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὀφθήσομαί σοι· ? & eorum
Eripiens te de † *populo*, & Gentibus, in quas ego quibus
17 ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ, ϗ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ † populis,
te mitto Aperire oculos eorum, ‖ *ad convertendum* nunc
18 σε ἀποστέλλω· ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ‖ vt convertan
à tenebris ad lucem, & ? potestate satanæ ad Deum, tur
ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, ϗ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεὸν, ? de
† *ad accipiendum* eos remissionem peccatorum, & sortem * *in* † vt accipiant
τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ϗ κλῆρον ἐν τοῖς * inter san-
sanctificatis fide quæ in me Vnde, ctos, per fidem
19 ἡγιασμένοις, πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεν, βασιλεῦ quæ est
Agrippa, non fui incredulus cælesti visioni
ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ·
Sed his qui ‖ *in Damasco* primùm, & Hierosolymis, ? in ‖ sunt Damasci
20 ἀλλὰ τοῖς ἐν δαμασκῷ πρῶτον, ϗ ἱεροσολύμοις, εἰς ? &
omnemq; regionem Iudææ & Gentibus annun-
πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς ἰουδαίας, ϗ τοῖς ἔθνεσιν ἀπήγ- tiabam † *pœnitere* & *converti* ad Deum, digna pœ- † vt pœniten-
γελλον μετανοεῖν, ϗ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν, ἄξια τῆς με- nitentiæ opera facientes * Causa *horum* me Iudæi tiam agerent,
τανοίας ἔργα πράσσοντας ἕνεκα τούτων με οἱ ἰουδαῖοι & conuerte-
‖ *comprehendentes* in templo, ? tentabant † interficere rentur
συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι· * Hæc ex
* *Auxilium igitur nactus* à Deo vsque in ‖ cum essem
ἐπικουρίας οὖν † τυχὼν τῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἄχρι τῆς ? comprehen-
diem ‖ *hanc* sto, testificans ? *parvus*, & *magno*, sum
ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρόμενος μικρῷ τε ϗ μεγάλῳ, † volentes me
nihil extrà dicens † *eorum quæ* & Prophetæ locuti sunt * *futurorum* Auxilio
οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆ ἐλάλησαν μελλόντων autem adiutus
esse, & Moyses Si passibilis Christus, & primus Dei,
23 γινεσθ ϗ μωσῆς· εἰ παθητὸς ὁ χριστὸς, εἰ πρῶτος πυγχάνω
ex resurrectione mortuorum, lumen † *futurus est* *annuntiare* populo ? hodiernum
ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ † minori atque
& Gentibus Hæc autem eo ? *defendente?* major, annuntiaturus
ϗ τοῖς ἔθνεσι ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ ? loquente, & est? ? rationem red-
Festus magna voce dixit, insanis Paule multæ te li- dente,
24 φῆστος μεγαλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ παῦλε τὰ πολλά σε γράμ- Et Paulus,
teræ ad insaniam conuertunt † *Ille vero* Non insanio,
25 ματα εἰς μανίαν περιτρέπει ὁ δὲ, οὐ μαίνομαι,

inquit, optime Feste, sed veritatis & sobrietatis ver-
φησι, κράτιστε φῆστε, ἀλλ' ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήμα-
bis eloquor Scit enim de his rex, ad
τα ἀποφθέγγομαι. Πέπεισται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς 26
quem & * libertate ufus eloquor: latere enim eum ‖ quicquã horum
οὐ καὶ παῤῥησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτόν τι τούτων
non arbitror: neque enim in angulo gestum † hoc est.
οὐ πείθομαι· οὐδὲ γάρ ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο ἐστί.
Credis rex Agrippa Prophetis? scio quia
πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι
credis Ipse autem Agrippa ad Paulum ait In 27
πιστεύεις. ὁ δὲ ἀγρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη, ἐν 28
‡ paruo me suades Christianum fieri * At Paulus
ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν ποιῆσαι. ὁ δὲ παῦλος 29
ait ‖ Optarim vtinam Deo, & in † paruo, & in ‡ multo non
εἶπεν, † εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ
* solum te sed & omnes ‖ audientes me hodie, fieri
μόνον σὲ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον γενέσθαι
tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his
τοιούτους, οἵπερ κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων.
Et hæc dicente eo, exsurrexit rex, & Præses 30
καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ ἡγεμὼν,
& Bernice, & † confidentes eis.
τε βερνίκη, καὶ οἱ συνκαθήμενοι αὐτοῖς.
Et ‡ recedentes loquebantur ad inuicem, dicentes, Quia
καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι 31
nihil morte dignum aut vinculis * facit homo iste
οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος.
Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat ho 32
ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη, ἀπολελύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄν-
mo hic, si non appellasset Cæsarem
θρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα.

CAP XXVII. κζ'.

Vt autem iudicatum est nauigare nos in Italiam, 1
Ὡς δὲ † ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν,
‖ tradiderunt & Paulum, † & quosdam alios vinctos cen
παρεδίδουν τόν τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκα-
turioni, nomine Iulio cohortis Augustæ
τοντάρχῃ ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς.
Ascendentes autem nauem Adramyttenam, ‡ futuri nauigare
ἐπιβαντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττηνῷ, μέλλοντες πλεῖν 2
quæ circa † Asiam loca, ‖ auctis sumus, existente cum nobis
τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν
Aristarcho Macedone Thessalonicensi.
ἀριστάρχου μακεδόνος θεσσαλονικέως.
† Ipsaq; alteram deuenimus in Sidonem humaneq; 3
τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε
Iulius Paulo vsus, permisit ad
ὁ ἰούλιος τῷ παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς

amicos

* constanter ‖ nihil
quicquam horum ‡ modico
* Et ‖ Opto apud Deum, † modico, ‡ magno, οὐχομαι * tantum ‖ qui audiunt
qui assidebant
cùm secessis sent,
quid fecit
χρήσομαι ‖ & tradi † cum reliquis custodiis
‡ incipientes
* Asiæ ‖ sustulimus, perseuerante nobiscum
† Sequenti autem die ‡ autem * paulum tractans,

amicos ‖ *eunte* curam sui ? *nanciſci* Et indè
4 φίλους πορευθέντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν
‡ *anchi*, subnauigantimus Cyprum, * *propter hoc*, ven
ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον, διὰ τὸ, τοὺς ἀνέ-
tos esse contrarios *Hoc*, pelagus *quod iuxta* ‖ *Cili*
μους εἶναι ἐναντίους τὸ, τὸ πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κιλι-
5 *nam & Pamphyliam* pernauigantes, ? *delati sumus in Myra*,
κίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήχθημεν εἰς μύρα
ipſius Lyciæ Et ibi inuenit centurio nauem
τῆς λυκίας κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον
Alexandrinam nauigantem in Italiam, ‡ *impoſuit* nos in
6 ἀλεξανδρῖνον πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς
eam * *In* multis *autem* diebus tardè ‖ *nauigantes*, & vix
7 αὐτό· ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις
? *deuenientes ſecundum* Cnidum, *non permittente* nos vento,
γενόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου,
‡ *ſubnauigantimus* Cretam *ſecundum* Salmonem
ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ Σαλμώνην.
Vixq; ‖ *præterlegentes* eam venimus in locum quẽdã
8 μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ
? *vocatum Pulchros* portus, cui iuxta erat ciuitas ‡ *Laſea*
καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία.
Multo autem tempore peracto & * *exiſtente* iam ‖ *periculoſa*
9 ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγινομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς
nauigationc, propter & ieiunium iam ? *præteriiſſe admonebat*
τοῦ πλοὸς, διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει
Paulus, Dicens eis Viri ‡ *Conſpicio* quoniam cum
10 ὁ παῦλος, λέγων αὐτοῖς, ἄνδρες. θεωρῶ ὅτι μετὰ
iniuria & multo damno, non ſolum oneris & nauis,
ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου,
ſed etiam animarum noſtrarum * *futuram* eſſe ‖ *nauigationem*
ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν.
At centurio ? gubernatori & nauclero cre
11 ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπεί-
debat magis quàm ‡ *illis* à Paulo *dictis*
θετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις.
Inappoſito autem portu ſubſiſtente ad *hyemario*
12 ἀνεύθετου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμα-
nem plerique poſuerunt conſilium ‖ *ſubduci* inde, ſi quo modo
σίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι κἀκεῖθεν, εἴ πως
poſſent ? *deuehi in* Phœnicem, hyemare, por-
δύναιντο καταντήσαντες εἰς φοίνικα, παραχειμάσαι, λι-
tum Cretæ reſpicientem ad Africum & ad Chorum
μένα τῆς κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον
Adſpirante autem *Noto*, æſtimantes propoſitum ‖
13 ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως
tenere, ? *ſoluentes* Aſſon, legebant Cretam
κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον, παρελέγοντο τὴν κρήτην.
Poſt non multum autem miſit ‡ *contra* ipſam ventus Typhonicus,
14 μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς,

Lire, & ? *agere*

‡ cùm ſuſtuliſſemus,
* *propterea* quòd venti eſſent contrarii. Et
‖ Ciliciæ & Pamphyliæ ? *venimus* Lyſtram, quæ eſt
‡ *transpoſuit*
* Et cùm
‖ *nauigaremus*, ? *deueniſſemus* contra Gnidum prohibente
‡ *adnauigauimus* Cretæ iuxta
* Et
‖ iuxta nauigantes, ? qui vocatur Boni
‡ Thalaſſa
* cùm non eſſet
‖ tuta nauigatio eo quod
? *præteriiſſet*, conſolabatur
‡ Video
* *incipit*
‖ *nauigatio.*
? *autem*
‡ his quæ dicebantur Et cum aptus portus non eſſet ad hyemadum, plurimi ſtatuerunt
‖ *nauigare*
? *deuenientes*
* Auſtro, ‖ ſe cum ſuſtuliſſent de ſe

* *vocatus*

* qui vocatur Euroaquilo

Cumque arrepta esset navis, ‖ posset conari in ventum, data nave flatibus

† In * quæ vocatur Caudu

‖ obtinere scapham Quasi ablata.

ὑποζωννύω

† summisso vase

‖ Validè *die

‖ die suis

proiecerunt

&

Iam

‖ salutis nostræ

φείδομαι

† Et cùm multa ieiunatio fuisset, ‖ audito me, * tollere

‖ lucrique facere

† amissio

‖ nullius

* ego, &

qui navigant tecum

Propter quod

devenire

Sed postea quam

‖ superuenit, navigantibus

* vocatus Euroclydon

ὁ καλούμενος εὐροκλύδων·

nauis, & non ‖ potente

Corripta autem

συναρπασθέντος δὲ τοῦ

obtinere vento, cessa-

πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες

dentes ferebamur † Insulam autem quandam ‖ succurrentes,

ἐφερόμεθα

νησίου δέ τι ὑποδραμόντες,

* vocatam Cirudam, vix potuimus ‖ compotes fieri

καλούμενον κλαύδην, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι

scapha Quam subducentes, adiutoriis vtebantur,

τῆς σκάφης· ὃν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο,

accingentes nauem, timentesque ne in Syr-

† ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν Συρ-

tim incidereut, † submittentes vas sic ferebantur

τιν ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο.

‖ Vehementer autem tempestate iactatis nobis, sequenti iactum

Σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἐξῆς ἐκβολὴν

fecerunt Et tertiâ ‖ nostris manibus armamenta

ἐποιοῦντο καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ

nauis † eiecimus Neque autem Sole neque syderibus

πλοίου ἐρρίψαμεν.

μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων

apparentibus per plures dies, † tempestate, non exigua

ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου

imminente, * reliquum ablata erat omnis spes ‖ ad seruari nos

ἐπικειμένου, λοιπὸν *περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σῴζεσθαι ἡμᾶς.

† Multa autem inedia existente, tunc stans Paulus

πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος

in medio eorum, dixit. Oportebat quidem ὁ viri, † obedien-

ἐν μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν, ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχή-

tes mihi non * auchi à Creta, ‖ lucrarique

σαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν

iniuriam hanc, & iacturam Et nunc suadeo

ὕβριν ταύτην, καὶ τὴν ζημίαν

καὶ τανῦν παραινῶ

vobis bono animo esse † iactura enim animæ ‖ nulla crit ex vobis

ὑμᾶς εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν,

praterquam nauis Adstitit enim mihi nocte hac

πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ νυκτὶ ταύτῃ

angelus Dei, cuius sum*, cui & deseruio, Dicens:

ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμι, ᾧ καὶ λατρεύω,

λέγων,

Ne timeas Paule Cæsari te oportet assistere: & ecce do-

μὴ φοβοῦ Παῦλε· Καίσαρί σε δεῖ παρασταθῆναι· καὶ ἰδοὺ κε-

nauit tibi Deus omnes ‖ nauigantes cum te

χάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου.

Idcò bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic

διὸ εὐθυμεῖτε ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτως

erit quemadmodum dictum est mihi

ἔσται κατὰ τὸν τρόπον λελάληταί μοι

In insulam autē quandā oportet nos † incidere

εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν.

Ve verò quartadecima nox † facta est, portatis

ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων

nobis

nobis in Adria circa *medium noctis, suspicabantur nautæ
ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τ νυκτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦ-
‖ Afferri aliquam sibi regionem ? Et bolisantes
27 ται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν. καὶ βολίσαντες
invenerunt passus viginti ‡ breui autem distantes, & rursum
εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι· βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν
bolisantes, invenerunt passus quindecim Timentes*
28 βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε· φοβούμενοί τε
ne quomodo in aspera loca incideremus, de puppi ‖ pre-
μήπως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν, ἐκ πρύμνης ῥί-
mittentes ancoras quatuor, optabant diem fieri
ψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι.
Ipsis verò nautis quærentibus fugere ? ex nau, ‡ & le-
29 Τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χα-
xantibus scapham in mare, * obtentu quasi ‖ de
λασάντων τὸ σκάφος εἰς τὴν θάλασσαν προφάσει ὡς ἐκ
prora ? futurorum ancoras extendere, Dixit pau-
πρῴρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν· εἶπεν ὁ παῦ-
30 los centurioni, & militibus ‡ si non hi
λος τῷ ἑκατοντάρχῃ, καὶ τοῖς στρατιώταις, ἐὰν μὴ οὗτοι
manserint in nauí, vos * servari non potestis
μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε.
Tunc milites abscideruut funes scaphæ,
32 τότε οἱ στρατιῶται † ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τ σκάφης,
& ‖ fluerunt eam excidere ? Usque autem quo futurus erat
καὶ * εἴασαν αὐτὸ ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν
33 dies fieri, ‖ hortabatur Paulus omnes sumere
ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν
cibum, dicens Quartamdecimam hodie diem expe
τροφῆς, λέγων, τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδο-
ctantes jejuni permanetis, nihil accipientes
κῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι.
‡ Ideo hortor vos accipere cibum. * hoc enim ad
34 διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς
vestram salutem est nullius enim vestrum capillus
τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει· οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ
* ex capite ‖ cadet Dicens autem hæc, &
35 ἐκ τῆς κεφαλῆς † πεσεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ
sumens panem gratias egit Deo in conspectu omnium & ? fran
λαβὼν ἄρτον, τῷ θεῷ εὐχαρίστησε πάντων ἐνώπιον· καὶ κλά-
gens cœpit manducare ‡ Bono animo autem facti om
σας ἤρξατο ἐσθίειν. εὐθυμοι δὲ γενόμενοι πάν-
36 nes, & ipsi adsumpserunt cibum Eramus verò in
τες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. ἤμεθα δὲ ἐν τῷ
37 navi universæ animæ ducentæ septuaginta sex
πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ.
* Satiati autem cibo, alleuiabant nauem ejectis
38 κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκουφίζοντο τὸ πλοῖον, ἐκβαλλό-
tes triticum in mare,
μενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν.

* medium noctem,
‖ apparere
? Qui & sum mittentes boli dem,
‡ & pusillum inde separati,
* autem
‖ mittentes
? de
‡ cùm missent
* sub ‖ à
incipierent
Nisi
salui fieri
ἀποκόπτω
‖ passi sunt
? Et cùm lux inciperet
ἐάω
‖ rogabat
‡ Propter quod rogo
* prosalute vestra: quia
* de
‖ peribit. Et cùm dixisset
πίπτω
? cùm fregisset
‡ Animæquales

Cùm

Cùm autem dies factus esset, terram non agnoscebant
ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον. 39
sinum verò quendam considerabant habentem litus, in quem co-
κόλπον δέ τινα κατανόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβου-
gitabant, si possent, ‖ expellere navem.
λεύσαντο, εἰ δύναιντο, † ἐξῶσαι τὸ πλοῖον.
Et † ancoras ‡ substollentes, permisissent in mari,
καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, 40
simul laxantes iuncturas gubernaculorum & * substollentes
ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων· καὶ ἐπάραντες
artemonem flantes tendebant ad litus
τὸν ἀρτέμωνα τῷ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν.
‖ Incidentes autem in locum † bimarem illiserunt
περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, † ἐπῶκειλαν τὴν 41
navem; & quidem prora fixa manebat immobilis, at
ναῦν· καὶ ἡ μὲν πρῶρα ἐρείσασα ἔμεινε ἀσάλευτος, ἡ δὲ
puppis ‡ solvebatur à vi * fluctuum
πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων.
At militum ‡ consilium fuit, vt ‖ vinctos
Τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας 42
occiderent, ne quis † enatans effugeret
ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγοι
At centurio † volens seruare Paulum
ὁ δὲ ἑκατοντάρχης βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦ- 43
lum, prohibuit * eos consilio tussitque
λον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλεύματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς
‖ possentes natare † abscedentes primos, & ad terram
δυναμένους κολυμβᾶν, ἀπορίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν
exire Et * reliquos, hos quidem in tabulis ‖ hos autem
ἐξιέναι· καὶ τοὺς λοιποὺς οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ 44
super † quædã eorum quæ de naui ‡ & sic factum est, * omnes ‖ perse-
ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου· καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασω-
nari ad terram
θῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

CAP XXVIII καὶ

Et † salui euasi tunc ‡ cognouerunt quia Melita insula
Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν ὅτι Μελίτη νῆσος 1
vocabatur at Barbari * præstabant non ‖ vulgarem hu-
καλεῖται· οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλαν-
manitatem nobis † Accendentes enim pyram ‡ acceperunt
θρωπίαν ἡμῖν· ἁψάντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο 2
omnes nos propter imbrem, * instantem, & propter frigus
πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐνεστῶτα, καὶ διὰ τὸ ψῦχος.
‖ Congregante autem † Paulo sarmentorum ‡ multitudinẽ, & * im-
Συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπι- 3
ponente super ‖ pyram vipera à calore † exiens
θέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔκδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα
invasit manum eius Ve verò viderunt Bar-
κατέλαβε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρ- 4
bari

κατανοέω ‖ cernere
ἐξωθέω † cùm ‡ substulissent committebant se * leuato artemone secundùm auræ flatum,
‖ Et cùm incidissemus † dithalassam, impegerunt
ἐποκέλλω ‡ verò * maris
‡ autem * custodias
cùm enatasset
autem
fieri,
‖ eos qui possent † emittere se ‡ & cuadere, & * cæteros, alios ‖ ferebant, quosdam † ea quæ erat * vt
‖ animæ euaderent
†cum euasissemus ‡ cognouimus * verò ‖ modicam † Accensa ‡ rebiciebant
* qui imminebat,
‖ Cùm congregasset † Paulus ‡ aliquantam * imposuisset ‖ ignem † cùm processisset,

bari pendentem bestiam de manu eius dicebant ad
βαρυ κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῦ, ἔλεγον πρὸς
inuicem † *Omnino* homicida est homo hic, * *quem saluum*
ἀλλήλους, πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασω-
euasum de mari, ultio viuere ‖ non sinit
θέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν.
? Ille quidē ergo excutiens bestiam in ignem, passus est
5 ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν
† *nullum malum* Illi autem ‖ *expectabant* eum ? *futurum*
6 οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσδόκων αὐτὸν μέλλειν
insumescere aut decidere repente mortuum in multo autem illis
πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν· ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν
expectantibus, & videntibus nihil † *incommodum in illum fa*
προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινό-
ctum, mutati dicebant Deum eum esse.
μενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶ.
In autem illis * *qua circa locum illum* erant prædia
7 ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχε χωρία τῷ
‖ *primario* insulæ, nomine ? *Poplio*, qui suscipiens nos,
πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς,
† *tres dies amice hospitio excepit* Factum est autem
8 τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. ἐγένετο δὲ
patrem Publii febribus & dysenteria * *detentum decumbere*
τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχό-
ad quem Paulus ‖ *ingressus, & pre*
μενον κατακεῖσθαι· πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσ-
catus, imponens manus ei, ? *sanauit* eum
εύξαμενος ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν.
* *Hoc* ergo *factō, &c.* ‖ *reliqui habentes infirmitates*
9 τούτου οὖν γενομένου, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας
in insula, accedebant, & curabantur
ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο, καὶ ἐθεραπεύοντο
Qui etiam multis honoribus honorauerunt nos, & naui-
10 οἵ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγο-
gantibus impositurunt quæ ? *ad vsum*
μένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὸν χρείαν.
Post autem tres menses nauigauimus in naui quæ hyemauerat
11 μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι
in insula Alexandrina † *adsignata Castori & Pollucī*
ἐν τῇ νήσῳ, ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ Διοσκούροις.
Et * *demum in Syracusas*, mansimus ‖ *dies tres*
12 καὶ καταχθέντες εἰς συρακούσας, ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς
Vnde circumuenientes deuenimus in Rhegium & post vnum
13 ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς ῥήγιον· καὶ μετὰ μίαν
diem ? *adueniente* Austro, † *secundante* venimus in Puteolos
ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς ποτιόλους
Vbi *inuenientes fratres*, rogati sumus apud eos mane
14 οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖ-
re dies septem & sic in Romam venimus
ναι ἡμέρας ἑπτά· καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν.

‡ Vtique
* qui cum euaserit
‖ eum

? Et

‡ nihil mali
At
‖ existimabant
? in tumorem conuertendum, aut subitò casurum, & mori diu
† mali in eo fieri, conuertentes se,
* locis

‖ principis
? Publii,
† triduo benignè exhibuit
Contigit
*vexatum iacere
‖ intrauit, & cùm orasset, & imposuisset
? saluauit

*Quo
‖ omnes qui habebant

necessaria erāt.

cui erat insigne Castorum

*cùm venisse mus Syracusam,
‖ ibi triduo
Indè circumiegentes

? flante
† secunda die

* inuentis fratribus,

cum audissent, occurrerunt

Et inde fratres *audientes ea quæ de nobis, exierunt*
καὶ ἐκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον 15
in occursum nobis usque ad Appii forum, & Tres tabernas
εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρις Ἀππίου φόρου, καὶ τριῶν ταβερνῶν.

cum vidisset

quos videns Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam
οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος, εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος.
Cùm autem venissemus *in* Romam, *centurio tradidit*
Ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς Ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε 16
vinctos præfecto castrorum *at* Paulo permissum est
τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ· τῷ δὲ Παύλῳ † ἐπετράπη
manere ‖ *per seipsum* cùm custodiente se milite
μεῖναι καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ.

* *Factum est autem post dies tres convocare Paulum*
Ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσασθαι * τὸν Παῦλον 17
existentes Judæorum primos. † *Convenientibus autem eis* dicebat
τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους. Συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλε-
* *ad eos* Viri fratres ego nihil ‖ *contrarium* faciens
γε πρὸς αὐτούς, Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας
populo aut ◊ *moribus patriis*, vinctus ex ‖ Hierosolymis
τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων
traditus sum in manus Romanorum
παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων·

Qui * *examinantes* me, voluerunt ‖ dimittere, † *propter nul-*
οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολῦσαι, διὰ τὸ μη- 18
lam causam mortis *esse* in me.
δεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί.

Contradicentibus autem Judæis, coactus sum appellare
ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, † ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι 19
Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare
Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορῆσαι
Propter hanc igitur causam rogavi vos videre, &
διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν, καὶ 20
alloqui propter enim spem Israel catenam
προσλαλῆσαι· ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν

‖ At

hanc circumdatus sum ‖ Illi *autem* ad eum dixerunt
ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον, 21
Nos neque literas de te accepimus à Judæa,
ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας,
neque adveniens aliquis fratrum nuntiavit, aut locu-
οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν, ἢ ἐλά-
tus est quid de te malum * *Dignæ famæ autem* à te
λησέ τι περὶ σοῦ πονηρόν. ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ 22

Rogamus

audire quæ sentis ‖ de *quidem enim* secta hac
ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς· περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης

nam

notum est nobis, quia ubique † contradicitur
γνωστόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγε-

ei

‖ *Constituentes* autem illi diem, venerunt ad eum in
ται. Τάξαντες δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ‖ ἦκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν 23

Cùm constituissent

hospitium plures, quibus exponebat, testificans regnum
ξενίαν πλείονες οἷς ἐξετίθετο, διαμαρτυρόμενος † βασιλείαν

ἦκω

Dei, suadensque eis ea quæ de Iesu ex lege
τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου
Moysi & Prophetis, à manè usque ad vesperam
μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας.
Et * hi quidem persuadebantur dictis, hi verò non credebant
24 καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν
‖ Dissidebant autem existentes ad invicem, discedebant, dicente
25 ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπέλυοντο, εἰπόντος
Paulo verbum unum, Quia † pulchre Spiritus sanctus locutus est
τοῦ παύλου ῥῆμα ἕν, ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε
per Esaiam prophetam ad patres nostros,
διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,
Dicens Vade ad populum istum, & dic: Audiendo au-
26 λέγων, πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπὸν, ἀκοῇ ἀκού-
dietis, & non intelligetis; & videntes videbitis, & non † cernetis
σετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε
Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus graviter
27 † ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως
audierunt, & oculos suos compresserunt, ne * quando
ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε
videant oculis, & auribus audiant, & corde
ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ
intelligant, & convertantur, & sanem eos
συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.
Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est
28 γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ
salutare Dei, ipsi & audient
σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται.
Et hæc ‖ ea dicente abierunt Iudæi, mul-
29 καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ ἰουδαῖοι, πολ-
tam habentes † in sepsis quæstionem
λὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν.
Mansit autem Paulus biennio toto in † proprio conducto, &
30 ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι, καὶ
suscipiebat omnes * ingredientes ad eum
ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν
Prædicans regnum Dei & docens ea quæ ‖ de
31 κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ
Domino Iesu Christo cum omni † libertate, improhibite
κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

Finis Actorum sanctorum Apostolorum
Τέλος τῶν πράξεων τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

* quidam credebant his quæ dicebantur, quidam ‖ Cumque inuicem non essent consentientes, † bene

Aure

perspicietis.

παχύνθη * forte

cùm dixisset, exierunt ab eo

inter se

† suo

qui ingrediebantur

‖ sunt

fiducia sine prohibitione

SANCTI PAVLI

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

APOSTOLI AD

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΟΣ

ROMANOS EPISTOLA.

ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

1 Alb. Apostolatus sui approbatione exorsus. 15 Evangelij communicationem subnectit 16 per quod Christum confitetur, 21 impiorum ingratitudinem 24 & poenam. 28 Ita quae ratione Deus nec vitio effecta colligatur 29 quod iacuerit subsecuta omnium fere vitiorum.

CAPVT PRIMVM. ΚΕΦ. Α

Paulus seruus Iesu Christi,

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος ἰησοῦ χριστοῦ, 1

vocatus Apostolus, * diserens

κλητὸς ἀπόστολος, * ἀφωρισμένος

in Euangelium Dei,

εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ·

Quod antè promiserat per Pro-

ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προ- 2

phetas suos in scripturis sanctis

φητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις

De filio suo, * facto ex semine Dauid secun-

περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, * γενομένου ἐκ σπέρματος δαυὶδ κα- 3

dùm carnem * ostensi siue Dei in virtute, secun-

τὰ σάρκα· * † ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κα- 4

dùm spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi

τὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν ἰησοῦ χριστοῦ

Domini nostri Per quem accepimus gratiam & aposto-

τοῦ κυρίου ἡμῶν· δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστο- 5

latum ad * obedientiam fidei in omnibus Gentibus, pro no-

λὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνό-

mine eius. In quibus estis & vos vocati Iesu Christi

ματος αὐτοῦ· ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ ἰησοῦ χριστοῦ 6

Omnibus * existentibus in Roma, dilectis Dei, vocatis

πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς 7

sanctis, gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino

ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου

Iesu Christo. Primùm quidem gratias ago Deo meo

ἰησοῦ χριστοῦ. πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου 8

per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur

διὰ ἰησοῦ χριστοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν κα-

in vniuerso mundo. Testis enim mihi est

ταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ· μάρτυς γάρ μου ἐστὶν 9

Deus,

Ad 13 2

1 Cor 1 2. Ephes 1 2. 2 Tim 1 9

Deus, cui seruio in spiritu meo, in Euangelio
ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ
filii eius † ut indefinenter memoriam vestri faciō
υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι
Semper in orationibus meis obsecrans si quomodo tandem
πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεόμενος εἴ πως ἤδη
aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei ‖ venire ad
ποτὲ † εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ, ἐλθεῖν πρὸς
vos Desidero enim videre vos vt aliquid impertiar * do
ὑμᾶς· ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι * μεταδῶ χά-
nam vobis ‖ spirituale ad † stabiliri vos
ρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ † στηριχθῆναι ὑμᾶς·
† Hoc autem est, vt mihi exhortari in vobis per eam quæ ‖ in
τοῦτο δέ ἐστι, * συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλ
ui em fidem vestram atque meam † Non volo autem vos
λήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ· οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς
ignorare fratres, quia sæpe proposui venire ad
ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις † προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς
vos, & prohibitus fum vsque adhuc, vt fructum aliquem habeam
ὑμᾶς καὶ * ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο ἵνα καρπόν τινα † σχῶ
in vobi, ſicut & in cæteris Gentibus Græcis
καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν
& Barbaris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum
καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί
ita quod in me promptum *, & vobis qui ‖ in Roma eſtis
οὕτω τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγ
gelizare Non enim erubeſco Euangelium
γελίσασθαι· οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
Chriſti virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti,
χριστοῦ δυνάμεως γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι,
Iudæo primum & Græco Iuſtitia enim
Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι· δικαιοσύνη γὰρ
Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, ſicut ſcri-
θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέ
ptum eſt At Iuſtus † ex fide viuet Reuelatur
γραπται, ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως † ζήσεται. ἀποκαλύπτεται
enim ira Dei de cælo, ſuper omnem impietatem & iniuſtitiam
γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν
hominum eorum † veritatem* in iniuſtitia ‖ detinentium
ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων.
Propterquod notum † Dei, manifeſtum eſt in illis: nam Deus †
διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ γὰρ θεὸς
illis manifeſtauit
αὐτοῖς * ἐφανέρωσε
mundi ‖ facti intellecta, conſpiciuntur ipſius ſempiterna †
κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα, καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος
eius virtus & diuinitas † ad eſſe eos inexcuſabiles
αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους·
Quoniam cognoſcentes Deum non ſicut Deum glorificauerunt aut gra-
διότι γνόντες τὸν θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐ-

quòd ſine in-
termiſſione

† autem

† qui * Dei
‖ detinent.

Quia veſt
† enim

* enim

‖ per ea quæ
facta ſunt
† qui quæ
† ea vt ſint

Quia cum co-
gnouiſſent

1 Theſſ 3 10

venienti
δοθῆναι

gratiæ

Inf 15 23

μεταδί-
δωμι

‖ ſpiritalis
† confirmandos

† στηρίζω

‖ id
* conſolari
‖ eſt

* συμπαρα-
καλέω

Inf 15 22
1 Theſſ 2 17

† Nolo

† προτίθη
μι

* κωλύω

† σχῶ

* eſt,
‖ Romæ eſtis

1 Cor 1 18

Inf 3 21

Hab 2 4
Gal 3 11
Heb 10 38

Heb 11 3
Act 14 17
C 17 27

Epha 1 17

cogitationibus

ματαιόομαι
† enim se

μωραίνω

ἀλλάσσομαι
‡ serpentum Propter quod
* cordis
‖ vt contumeliis afficiant

σέβομαι
potius quàm creatori,
† ea
* nam
‖ vsum † est
‡ autem
* relicto naturali vsu
‖debuerit suis

ἀδοκιμάζω
vt faciant
‡ conueniunt
* iniquitate,
‖ homicidio,
† elatos,
‡ non
* hac affectione abſque ſimilitudine ſine miſericordia
‖cum inſtitiam

tias egerunt, ſed euanuerunt in ‖ ratiocinationibus ſuis,
χαρίσηται, ἀλλ' * ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν,
& obſcuratum eſt inſipiens eorum cor
καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία
Dicentes † eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt
φάσκοντες εἶναι σοφοὶ † ἐμωράνθησαν· 22
Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitu- 23
καὶ † ἤλλαξαν τὴν δόξαν † ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώ-
dinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum,
ματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων,
& ‡ reptilium Quapropter & tradidit illos Deus in 24
καὶ ἑρπετῶν. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν †
deſideria * cordium eorum in immunditiam, ‖ ad dedecore affiſcendum
ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, † ἀτιμάζεσθαι
corpora ſua in ſemetipſis Qui commutauerunt
τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς· οἵτινες μετήλλαξαν 25
veritatem Dei in mendacium & coluerunt &
τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ † ἐσεβάσθησαν καὶ
ſeruierunt creaturæ * potius creatori, qui eſt benedictus
ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ † τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς
in ſecula. Amen Propter ‡ hoc tradidit illos
εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς 26
Deus in paſſiones ignominiæ * ipſæ enim fœminæ eorum im-
ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας αἵ τε † γὰρ θήλειαι αὐτῶν με-
mutarunt naturalem vſum in eum ‖ qui † contra naturam
τήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν
Similiter ‡ & maſculi, relinquentes naturalem vſum
ὁμοίως καὶ οἱ ἄρρενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς 27
fœminæ, exarſerunt in ‖ libidine ſua in inuicem, maſculi
θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες
in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem
ἐν ἄρσεσι † ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ † τὴν ἀντιμισθίαν
quam oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipientes
ἣν ἔδει † τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἀπολαμβάνοντες
Et ſicut non probauerunt Deum habere in notitia, 28
καὶ καθὼς οὐκ * ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει,
tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, † facere ea quæ non
παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ
‡ conuenientia Repletos omni * iniquitate fornicatione
καθήκοντα· πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, 29
nequitia auaritia malitia plenos inuidia, ‖ cæde contentione,
πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ· μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος,
dolo malignitate ſuſurrones Detractores, Deo
δόλου, κακοηθείας ψιθυριστάς· καταλάλους, θεο- 30
odibiles, contumeliioſos, ſuperbos, † arrogantes, inuentores malorum
στυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν,
parentibus ‡ inobedientes Inſipientes, incompoſitos, * inaffi-
γονεῦσιν ἀπειθεῖς ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόρ- 31
ſtibiles infœderabiles, immiſericordes Qui ‖ tus
γους, ἀνελεήμονας οἵτινες τὸ δικαίωμα

Dei † cognoscentes, quoniam talia ‡ agentes digni
† θεῦ ἐπιγινόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι
morte sunt, non solùm ea * faciunt sed etiam ‖ eis
θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συν-
sentiunt facientibus
δοκοῦσι τοῖς πράσσουσι. 1 Omissa ad tempus Dei iustitia, 12 Gentiles excusatione carent, 14 ab operantia præcepti, 17 Verum Iudæos à lege scripta, 23 in qua confidunt, 25 circumcisionis, 27 aguntque contra legem.

CAP II.

* Ideo inexcusabilis es, ὁ homo omnis ‖ iudicans in quo
Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων· ἐν ᾧ
enim iudicas alterum, teipsum condemnas: nam eadem †
γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ
agis ‡ iudicans Scimus * autem quoniam iudicium
πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ
Dei est secundum veritatem in eos qui talia ‖ agentes
θεοῦ ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας.
Existimas autem hoc, ὁ homo † iudicans eos qui talia
λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα
‡ agentes, & * facientes ea, quia tu effugies iudicium
πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ † ἐκφεύξῃ τὸ κρῖμα
Dei? An divitias bonitatis eius, &
τοῦ θεοῦ, ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς
patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam
ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ
benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?
χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει,
Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor,
κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν,
thesaurizas tibi ipsi iram in die iræ & revelationis,
θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως,
& iusti iudicii Dei
καὶ δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ· Qui reddet unicuique secun-
dum opera eius
ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κα-
Iis quidem secundùm ‖ permanentiam operis
τὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου
boni, gloriam, & honorem, & incorruptionem † inquirentibus, vitam
ἀγαθοῦ, δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ ἀφθαρσίαν † ζητοῦσι, ζωὴν
æternam Iis autem * ex contentione, & ‖ incredulis quidem
αἰώνιον. τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ
veritati, † credentibus autem ‡ iniquitati indignatio & ira
ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς καὶ ὀργή·
Tribulatio & angustia in omnem animam hominis
θλῖψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ
operantis malum, Iudæi, primùm & Græci
κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος.
Gloria autem & honor, & pax omni operanti
δόξα δὲ καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ
bonum, Iudæo primùm & Græco
τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι.
Non enim est acceptio personarum apud Deum
οὐ γὰρ ἔστι προσωπολημψία παρὰ τῷ θεῷ.

* cognouissent, non intellexerunt,
‡ qui agunt
* qui faciunt
‖ qui consentiunt
* Propter quod
‖ qui iudicas
† enim
‡ quæ iudicas
* enim
‖ agunt
qui iudicas
‡ agunt, & facis
ἐκφεύγω
* qui
‖ patientiam
† quærunt,
ζητέω
* qui sunt
‖ qui non acquiescunt
† credunt
‡ iniquitati,

Matth. 7. 1 Cor. 4. 5.
1 Pet. 1. 15.
Psal. 61. 12. Matt. 16. 27. Apoc. 22. 12.
Deut. 10. 17. 2 Par. 19. 7.

Quicunque enim sine lege peccauerunt, sine lege & peribunt
ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ † ἀπολοῦνται· 12
& quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur
καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται·
Non enim auditores legis iusti* apud Deum,
οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ † νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, 13
sed factores legis iustificabuntur
ἀλλ' οἱ ποιηταὶ † νόμου δικαιωθήσονται·
Cum enim Gentes quæ non legem ‖habentes naturaliter quæ † legis
ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ † νόμου 14
faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sunt lex
ποιῶσι, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος·
Qui ostendunt opus legis scriptum in
οἵτινες * ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον † νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς 15
cordibus suis ‖ testimonium reddente illis conscientia ipsorum,
καρδίαις αὐτῶν συμμαρτυρούσης αὐτῶν † συνειδήσεως,
& inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam de-
καὶ μεταξὺ ἀλλήλων † λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπο-
fendentium; In die cùm iudicabit Deus occulta
λογουμένων· ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ † 16
hominum, secundùm Euangelium meum per Iesum Christum
ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ
* Si autem ‖ in lege † eius, καυχᾶσαι ‖ vtiliora * per legem, ‖ sunt
* Ecce tu Iudæus cognominaris, & requiescis ‖ legi. & 17
ἴδε σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ
gloriaris in Deo Et nosti voluntatem † & 18
† χαυχᾶσαι ἐν θεῷ καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ
probas ‖ differentia instructus * ex lege
δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου
Confidis‖ teipsum ducem esse cæcorum, lumen eorum qui in tenebris
πέποιθάς † σαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει 19
Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem
παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα † 20
formam scientiæ & veritatis in lege
μόρφωσιν † γνώσεως καὶ † ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ.
† qui doces ‖ qui prædicas * furandum ‖ dicis † mœchandum, ‖ qui abominaris
Ergo † docens alium, teipsum non doces? ‖ prædicans
ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων 21
non * furari, furaris? Qui ‖ dicens non † mœchari non
μὴ κλέπτειν, κλέπτεις; ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις; 22
charis? ‖ abominans idola sacrilegium facis?
χαίρεις, ὁ † βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς,
Qui in lege gloriaris, per * transgressionem legis
ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως † νόμου 23
Deum inhonoras? Ipsum enim nomen Dei per vos
τὸν θεὸν ἀτιμάζεις; τὸ γὰρ ὄνομα † θεοῦ δι' ὑμᾶς 24
‖ inter Gentes, blasphematur ‖ in Gentibus, sicut scriptum est.
βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται.
Circuncisio quidem enim prodest, si legem obserues si autem
Περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ 25
† præuaricator † transgressor legis sis, circuncisio tua præputium facta est
παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν

Iob 34 19 Act 10 34 Gal 2 6 Sap 15 15 Matth 7 21 Luc 6 46 Esa 52 5 Ezech 36 20 Ad 23 infr 9 4

Si igitur præputium iustitias legis custodiat,
26 ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ,
nonne præputium illius in circumcisionem reputabitur?
οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται;
Et iudicabit id quod ex natura præputium †, legem consummans, te
27 καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία τὸν νόμον † τελοῦσα, σὲ
* per literam & circumcisionem § transgressorem legis ?
τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου,
Non enim qui in manifesto, Iudæus est neque quæ in
28 οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ, Ἰουδαῖός ἐστιν οὐδὲ ἡ ἐν τῷ
manifesto, in carne, circumcisio †
φανερῷ, ἐν σαρκὶ, περιτομή·
29 Iudæus ‡ & circumcisio cordis in spiritu, non litera
ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ, Ἰουδαῖος· καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι·
cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo.
οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ

CAP III. γ'.

Quid ergo § prastans Iudæo ? aut quæ utilitas circumcisioni?
1 Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, ἢ τίς ἡ ὠφελεία τῆς περιτομῆς,
Multum per omnem modum primum quidem enim, quia cre-
πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι
2 ditæ sunt † eloquia Dei Quid enim, si non crediderunt
ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ· τί γάρ, εἰ † ἠπίστησάν
quidam *, num incredulitas illorum fidem Dei § inutilem reddet
τινες, μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει;
3 ? Ne fiat esto autem Deus verax, omnis autem homo
μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος
4 mendax, sicut scriptum est, Vt utique iustificeris in sermonibus
ψεύστης, καθὼς γέγραπται, ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις
tuis, & vincas † in iudicium te Si autem iniquitas
σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε· εἰ δὲ ἡ ἀδικία
nostra Dei iustitiam commendat, quid dicemus? * Num iniustus
ἡμῶν θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν, μὴ ἄδικος
Deus § inferens iram? (secundum hominem dico)
ὁ θεὸς, ὁ ἐπιφέρων † ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω·
? Ne sit, alioquin quomodo iudicabit Deus mundum?
5 μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον;
Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit,
6 εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι * εἰς περίσσευσεν,
in gloriam ipsius, quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor?
7 εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι,
Et non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam
8 καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθὼς φασί τινες
nos dicere) quia faciamus mala, vt veniant bona:
ἡμᾶς λέγειν, ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά;
quorum damnatio iusta est Quid ergo? præcellimus ? non
ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι. τί οὖν, προεχόμεθα; οὐ
9 omnino præcausati sumus enim Iudæos, & Græcos, omnes
πάντως· * προῃτιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας

† est.
τελειοῖ· καὶ τελεῖ
* qui § prævaricator ? es?
Inf. 9 6
† est
Col. 2. 11
* est.
§ amplius † est?
* πιστεύομαι
‡ illis
† ἀπιστέω
* illorum, nunquid § evacuabit? ? Absit, est
‡ eum iudicaris * Nunquid iniquus est
§ qui infert
? Absit ‡ hunc
περισσεύω
* eos? nequaquam
προαιτιάομαι

sub peccato esse Sicut scriptum est, ‖ Non est iu-
ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι καθὼς γέγραπται, οὐκ ἔστι δί-
stus, ‖ neque vnus Non est intelligens, non est
καιος, οὐδὲ εἷς. οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ
requirens Deum Omnes declinauerunt simul inutiles fi
ἐκζητῶν τὸν θεόν· πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ‖ ἠχρεώ-
11 ti sunt non est ‖ faciens benitatem, non est vsque ad vnum
θησαν οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός
Sepulchrum patens guttur eorum linguis
τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν· ταῖς γλώσσαις
13 suis dolosè agebant: venenum aspidum sub labiis eorum
ἐδολιοῦσαν· † ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν·
Quorum os maledictione & amaritudine plenum est
ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει·
14 Veloces pedes eorum ‖ effundere sanguinem
ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα
15 Contritio & † calamitas in viis eorum:
Σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν·
16 Et viam pacis non cognouerunt
καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν·
17 Non est timor Dei ante oculos eorum
οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν
8 Scimus autem quoniam quæcunque lex ‖ dicit, iis qui in lege *
οἴδαμεν δέ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ
19 loquitur, vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus
λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα * φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος
Deo ‖ Propterea ex operibus legis non iustificabitur omnis
τῷ θεῷ διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ † δικαιωθήσεται πᾶσα
20 caro coram illo per enim legem cognitio peccati
σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας
Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est,
νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ * πεφανέρω-
21 testificata ‖ a lege, & Prophetis
ται μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου, καὶ τῶν προφητῶν
Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in om
δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς πάν-
22 nes, & super omnes † credentes non enim est distinctio
τας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας· οὐ γάρ ἐστι διαστολή
Omnes enim peccauerunt, & ‖ destituuntur gloria Dei
πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ * ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ·
23 Iustificati gratis * ipsius gratia, per redemptionem
δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως
24 quæ ‖ in Christo Iesu Quem proposuit Deus propitiatorium
τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον
25 per fidem in ipsius sanguine, ad ostensionem iusti-
διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιο-
tiæ suæ, † per remissionem ‖ præfactorum delictorum
συνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων·
In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius
ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ,
26

in

in *nunc tempore, ‖ ad esse ipsum iustum & iustificantem
ex τοῦ νῦν καιροῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα
ex quibus fide Iesu ‖ Vbi ergo gloriatio ‖? exclusa est
27 τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ. ποῦ οὖν ἡ καύχησις, * ἐξεκλείσθη.
per quam legem? † operum? non, sed per legem fidei
διὰ ποίου νόμου, τῶν ἔργων, καὶ, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως.
‖ Retinemus ergo fide iustificari hominem sine operibus
28 λογιζόμεθα οὖν πίστει † δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων
legis An Iudæorum Deus tantùm? nonne vero & Gentium? imo
29 νόμου. ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν, ναὶ
& Gentium Si quidem unus ‖ Deus qui iustificabit circumcisionem ex
30 καὶ ἐθνῶν· ἐπείπερ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ
fide & præputium per fidem Legem ergo de
31 πίστεως καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. νόμον οὖν κα-
struimus per fidem? † ne fiat sed legem ‖ stabilimus
ταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νόμον * ἱστάνομεν.

CAP IIII δ'.

Quid ergo dicemus Abraham patrem nostrum invenisse
1 Τί οὖν ἐροῦμεν εὑρηκέναι Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν κατὰ σάρκα;
secundum carnem? Si enim Abraham ex operibus iustificatus est,
2 εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη,
habet * gloriationem sed non apud Deum Quid enim scriptura
3 ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ
dicit? Credidit autem Abraham Deo, & reputatum est illi ad
λέγει; ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς
iustitiam At operanti mercedem non im-
4 δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λο-
putatur secundum gratiam, sed secundum debitum
γίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα.
* At non operanti, credenti autem in ‖ iustificantem
5 τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα
impium, reputatur fides eius ad iustitiam
τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην.
Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui
6 καθάπερ καὶ Δαυὶδ λέγει † μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ
Deus ‖ imputat iustitiam sine operibus Beati quorum
7 θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων· μακάριοι οἷν
remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata
* ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν † ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι.
Beatus vir cui non imputabit Dominus peccatum.
8 μακάριος ἀνὴρ ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν.
Beatitudo ergo hæc in circumcisione †, an etiam in
9 ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν
præputio? dicimus enim, quia reputata est Abrahæ fides
ἀκροβυστίαν, λέγομεν γάρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις
ad iustitiam Quomodo ergo reputata est? in circumcisione
10 εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη, ἐν περιτομῇ
existens, an in præputio? non in circumcisione sed in præputio
ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ.

* hoc
‖ vt sit ipse iustus, & iustificans
? est ‖ Christi est ‖ tua?
ἐκκλείομαι
* factorum?
† Arbitramur enim per fidem
δικαιόομαι
Quoniam scil.
† abfit
‖ statuimus
ἱστάω
Gloriam,
Ei autem qui operatur
† Ei verò qui non operatur, ‖ eum qui iustificat
* secundum propositum gratiæ Dei
‖ accepto fert
* ἀφίεμαι καὶ ἀφίημι
† ἐπικαλύπτω
† manet,

Et signum accepit circuncisionis, signaculum iustitiæ
χ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς, σφραγῖδα τ δικαιοσύνης 11
fidei quæ ‖ in præputio, * ad esse eum patrem
τ πίστεως τ ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶ) αὐτὸν πατέρα
omnium credentium per præputium, ‖ ad reputari &
πάντων τ πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι χ
illis † iustitiam Et ‖ patrem circuncisionis, iis
αὐτοῖς τ δικαιοσύνην, χ πατέρα περιτομῆς, τοῖς 12
non * ex circuncisione solum, sed & † incidentibus vestigiis eius quæ
οκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ χ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τ
‖ in præputio fidei patris nostri Abrahæ
ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ πίστεως τ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.
Non enim per legem promissio Abrahæ, aut se
οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρ- 13
mini eius * hæredem eum esse mundi, sed per
ματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶ) τ κοσμου, ἀλλὰ διὰ
iustitiam fidei Si enim qui ex lege hære-
δικαιοσύνης πίστεως· εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου, κεκένωται 14
des ‖, exinanita est fides, & † inutilis reddita est promissio
νόμου, † κατήργηται ἡ πίστις, χ * κατήργηται ἡ ἐπαγγελία·
Nam lex ‖ iram adoperatur ubi enim non est lex,
ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται· οὗ γάρ ἐστι νόμος, 15
nec transgressio Propter hoc ex fide, vt secundum
οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ 16
gratiam, ‖ ad esse firmam promissionem omni se
χάριν, εἰς τὸ εἶ) βεβαίαν τ ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρ-
mini, non ei qui ex lege † solùm, sed & ei qui ex fide †
ματι, οὐ τῷ ἐκ τ νόμου μόνον, ἀλλὰ χ τῷ ἐκ πίστεως
Abrahæ, qui est pater omnium nostrum (Sicut scriptum
Ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν καθὼς γέγρα 17
est, Quia patrem multarum Gentium posui te,) ante cui
πται, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν * τέθεικά σε κατέναντι τ
‖ credidit Deum, * vnificantem mortuos, & ‖ vocantem
θεοῦ οὗ ἐπίστευσε θεοῦ τ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, χ καλοῦντος τὰ
non existentia vt existentia Qui contra spem in spem credidit
μὴ ὄντα ὡς ὄντα. ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, 18
† ad fieri eum patrem multarum Gentium, secundum ‖ di-
εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρη-
ctum, Sic erit semen tuum * Et non infirmatus ‖
μένον, οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. χ μὴ ἀσθενήσας
fide, † non consideravit, suum ipsius corpus iam emortuum
τῇ πίστει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη † νενεκρωμένον, 19
‖ centum annorum ferè * subsistens, & mortificationem vulvæ Sarræ
ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, χ τ νέκρωσιν τ μήτρας Σάρρας.
In autem repromissionem ‖ Dei non † discepauit diffidens
εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τ θεοῦ οὐ * διεκρίθη τῇ ἀπι- 20
stia, sed confortatus est hic dans gloriam Deo
στίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ.
Et plenissimè sciens quia quod promisit, potens est & facere
χ πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι χ ποιῆσαι 21

Ideo

‖ est
* vt sit pater

‖ vt repotetur

† ad ‖ sit pater

* tantùm qui sunt
† his qui sectantur vestigia
‖ est

* vt hæres esset

‖ sunt,
† abolita
† κενόω
* καταργέω
‖ enim
* præuaricatio ideo
‖ firma ‖ sit promissio
† est

τίθημι
‖ credidisti
* qui viuificat
‖ vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt
† vt fieret pater
‖ quod est ei
* sicut stellæ cæli & arenæ maris
‖ est
† nec
‖ cùm esset
* emortuum vulvam
νεκρόω
‖ etiam
† hæsitauit
* διακρίνομαι
‖ quicunque
πληροφορέομαι

Idcò & reputatum est illi ad iustitiam
διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.
22 Non scriptum est autem propter ipsum *filium*, quia reputatum est illi ‖;
οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ·
23 Sed & propter nos, quibus † *futurum est imputari* credentibus
ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι τοῖς πιστεύουσιν
24 in † *excitantem* Iesum * Dominum nostrum à mortuis
ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν·
Qui traditus est propter delicta nostra & ‖ *excitatus est*
ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη
25 propter iustificationem nostram
διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

CAP. V.

Iustificati ergo ex fide, pacem † *habemus* ad
Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχωμεν πρὸς
1 Deum per Dominum nostrum Iesum Christum.
Per quem & accessum † *habemus* fide in gratiam istam in
τὸν Θεὸν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. δι' οὗ καὶ τὴν
2 quam * *stamus*, & gloriamur in spe gloriæ ‖ Dei
προσαγωγὴν * ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν
Non solùm autem, sed & gloriamur in tribulationibus,
ᾗ † ἑστήκαμεν, καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.
3 scientes quòd tribulatio patientiam operatur
οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν,
At patientia † *probationem*, at probatio † *spem*
εἰδότες ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται·
4 At spes * *non confundit*, quia charitas Dei diffusa est
ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα·
5 in cordibus nostris per Spiritum sanctum ‖ *datum* nobis
ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει. ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται
ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν
† *Adhuc* enim Christus, ‖ *existentibus* nobis *infirmis*, secundum tempus
6 pro impiis mortuus est
ἔτι γὰρ Χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν, κατὰ καιρὸν
Vix enim pro iusto quis mo-
ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀπο-
7 ritur * *pro enim* bono forsitan quis & audeat mori
θανεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν.
Commendat autem suam ipsius charitatem in nobis Deus quoniam
8 adhuc ‖ *peccatoribus existentibus nobis*, Christus pro nobis mortuus est
συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὅτι
ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν † ἀπέθανε.
Multò igitur magis iustificati nunc in sanguine ipsius,
9 † *servabimur* per ipsum ab ira si enim inimici ‖ *existentes*
πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ,
σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες
10 reconciliati sumus Deo per mortem filii eius multò
κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ
magis reconciliati * *servabimur* in vita ipsius
μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ.

* rectùm,
‖ ad iustitiam
† reputabitur,
‖ eum qui suscitavit Christum
‖ resuscitavit
ἐγείρω
† habeamus
‖ habemus per fidem
ἔχω
* stamus
‖ filiorum
ἵστημι
† autem ‖ vero
* autem
‖ qui datus est
† Ut quid ‖ cùm adhuc infirmi essemus,
* nam
‖ cùm peccatores essemus,
ἀποθνήσκω
† salvi erimus
‖ cùm essemus
καταλλάσσω
* salvi erimus

‖ Gloriamur

Non solùm autem, sed & ‖ *gloriantes* in Deo per Domi-
οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυ- 11
num nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus
ρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν

† ea ‖ hunc

Propter †hoc sicut per vnum hominem peccatum in ‖ mundum
Διὰ τοῦτο ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον 12
intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes
εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας
homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt
διέρχομαι ἀνθρώπους ὁ θάνατος· ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον
Vsque ad enim legem peccatum erat in mundo peccatum autem
ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν τῷ κόσμῳ ἁμαρτία δὲ 13
* imputabatur cum lex ‖ esset
non * *imputatur* non ‖ *existente lege* Sed regnauit
οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου· ἀλλ' ἐβασίλευσεν
† etiam in eos qui non peccauerunt ‖ præuaricationis
mors ab Adam vsque ad Moysem, † *& in non peccan* 14
* forma
tes in similitudinem ‖ *transgressionis* Adæ, qui est
ὁ θάνατος ἀπὸ ἀδὰμ μέχρι μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτή-
typus illius futuri Sed non sicut delictum,
σαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως ἀδάμ, ὅς ἐστι
τύπος τοῦ μέλλοντος. ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, 15
ita & donum si enim vnius delicto mul
οὕτω καὶ τὸ χάρισμα· εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολ-
ti mortui sunt, multò magis gratia Dei & donum,
λοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ,
‖ plures in gratia vnius hominis Iesu Christi in ‖ *multos*
ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἰησοῦ χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς
† peccatum ita & ἐπερίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ 16
‖ gratia autem *donum ipsum* quidem nam iudicium ex vno in condemnationem ‖ *at*
δώρημα· τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα· τὸ δὲ
donatio ex multis delictis, in iustificationem
χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων, εἰς δικαίωμα.
Si enim vnius delicto mors regnauit per
εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ 17
vnum, multò magis abundantiam gratiæ &
τοῦ ἑνὸς, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ
donationis iustitiæ accipientes, in vita regna
‖ δωρεᾶς † δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύ-
bunt per vnum Iesum Christum
σουσι διὰ τοῦ ἑνὸς ἰησοῦ χριστοῦ. Ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς 18
‖ vnius delictum *effusum* in omnes homines in condemnationem, sic
παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω
† vnius iustitiam & per † *vnam iustificationem* in omnes homines in iustificatio
καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίω-
nem vitæ Sicut enim per inobedientiam vnius ho- 19
σιν ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀν-
minis peccatores constituti sunt multi, ita & per
καθίστημι θρώπου ἁμαρτωλοὶ * κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω καὶ διὰ τῆς
obeditionem vnius, iusti constituentur multi.
ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί.

Lex

Lex autem subintrauit, vt abundaret delictum
20 νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα· πλεονάζω
vbi autem abundauit *peccatum superabundauit gratia * delictum,
οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις.
Vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita
21 ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτω
& gratia regnet per iustitiam in vitam æternam per
καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ
Iesum Christum Dominum nostrum
Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

CAP. VI. ς'.

Quid ergo dicemus? Permanebimus ‖ peccato vt gra- ‖ in
1 Τί οὖν ἐροῦμεν, ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις
tia abundet? † Nē fiat qui † mortui sumus † Absit † contra
2 εἰς πλεονάσῃ, μὴ γένοιτο οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ
peccato quomodo adhuc viuemus in illo?
ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;
An ignoratis, quia quicunque baptizati sumus in * Christum Iesum, in * Christo Iesu
3 ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς
‖ mortem ipsius baptizati sumus? Consepulti sumus † ergo ‖ morte
4 τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν, συνετάφημεν οὖν † enim cum illo
illi per baptismum in mortem, vt quomodo † excitatus est † surrexit
αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη
Christus à mortuis per gloriam Patris ita & nos
Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς
in nouitate vitæ ambulemus Si enim complantati
5 ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι
facti sumus similitudini mortis eius, * sed & * simul
γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς
resurrectionis erimus Hoc scientes, quia vetus
6 ἀναστάσεως ἐσόμεθα· τοῦτο γινώσκοντες ὅτι ὁ παλαιὸς
noster homo simul crucifixus est, vt destruatur corpus καταργέω
ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα * καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς
peccati, ‖ ad non vltra † seruiendum nos peccato ‖ vt † seruiamus
ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ.
† Nam mortuus iustificatus est à peccato † Qui enim
7 ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. mortuus est,
8 Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia etiam simul vi-
εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζή-
9 uemus * et Scientes quod Christus resurgens ex mortuis, * cum illo
σομεν αὐτῷ· εἰδότες ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν,
non ‖ amplius moritur mors illi non vltra † dominatur ‖ iam † dominabitur
οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει.
10 Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel quod autem
ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὃ δὲ
11 viuit, viuit Deo Ita & vos existimate vosmet-
ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς

mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo
νεκροὺς μὲν τῇ τῇ ἁμαρτίᾳ ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ
Iesu Domino nostro Non ergo regnet peccatum
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία 12
in mortali vestro corpore, ad obediendum ei in
ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς
concupiscentiis eius Neque exhibete membra vestra
ἐπιθυμίαις αὐτοῦ μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν 13
arma iniquitatis peccato, sed exhibete vosmetipsos Deo,
ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ
tanquam ex mortuis viventes & membra vestra arma iusti-
εἰ ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιο-
tiae Deo peccatum enim vobis non dominabitur
σύνης τῷ θεῷ ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει 14
non enim estis sub lege, sed sub gratia
οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν.
Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed
τί οὖν; ἁμαρτήσωμεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' 15
sub gratia? Ne fiat. Nescitis quoniam cui exhi-
ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. οὐκ οἴδατε ὅτι ᾧ παρι-
betis vosipsos seruos ad obedientiam serui estis cui obeditis,
στάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε, 16
siue peccati ad mortem siue obedientiae ad iustitiam?
ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην.
Gratia autem Deo quòd fuistis serui peccati, obe-
χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας ὑπή- 17
distis autem ex corde in illam traditis estis formam doctrinae
κουσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς
Liberati autem à peccato serui facti estis
ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ 18
iustitiae Humanum dico, propter infirmitatem car-
δικαιοσύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρ-
nis vestrae sicut enim exhibuistis membra vestra seruire
κὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀ- 19
munditiae & iniquitati, ad iniquitatem ita nunc exhi-
καθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν· οὕτω νῦν παρα-
bete membra vestra seruire iustitiae in sanctificationem
στήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν.
Cùm enim serui essetis peccati, liberi fuistis iu-
ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δι- 20
stitiae Quem ergo fructum habuistis tunc? in quibus
καιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε ἐφ' οἷς
nunc erubescitis? nam finis illorum mors!
νῦν ἐπαισχύνεσθε, τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος.
Nunc verò liberati a peccato seruifacti
νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες 22
autem Deo habetis fructum vestrum in sanctificationem at
δὲ τῷ θεῷ ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν· τὸ δὲ
finem? vitam aeternam Nam stipendia peccati
τέλος, ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρ- 23

† vt obediatis

‡ Sed exhibeatis

‖ iniquitatis

Rabbi. An

‡ obedientiam, eius

‖ eam in qua

† seruire

* in illis,

‖ est

ἐπαισχύνομαι

ἐλευθερόω

† vero ‡ enim

ti, mors *at donatio* Dei, vita æterna in
τίας, θάνατ☉· τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος ἐν
Christo Iesu Domino nostro
χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

*gratia autem

CAP. VII ζ'.

An ignoratis fratres, (scientibus enim legem loquor) quia
1 Ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί· γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ ὅτι ὁ
lex dominatur ‖ *homini ad quantum tempus viuit?*
νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ;
Nam quæ sub viro est mulier, † *viuenti* viro alligata est ‖ *legi* si
2 ἡ γὰρ ὑπανδρ☉ γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδ☉ νόμῳ ἐὰν
autem mortuus fuerit vir * soluta est à lege viri
δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, *καταργῶ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός.
Igitur viuente viro, adultera ‖ *declaretur,*
3 ἄρα οὖν ζῶντ☉ τοῦ ἀνδρὸς, μοιχαλὶς χρηματίσει,
si fuerit † viro *alteri* si autem mortuus fuerit vir ‖ liberata
ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ ἐὰν δὲ ἀποθανῇ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα
est à lege, *ad non esse eam adulteram fallam*
ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶν☉ αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην
viro *alteri* Itaque, fratres mei, & vos mortifi-
4 ἀνδρὶ ἑτέρῳ ὥστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἐθανα
cati estis legi per corpus Christi, ‖ *ad esse*
τώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθ
vni *viro alteri* ex mortuis † *excitato*, vt fructifi-
ὑμᾶς ἀνδρὶ ἑτέρῳ τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι ἵνα καρποφορή-
cemus Deo Cùm enim essemus in carne, pas-
σωμεν τῷ θεῷ ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ πα-
5 θήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου, ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέ-
siones peccatorum ‖ *illa* per legem, operabantur in mem-
bris nostris, ‖ *ad fructificandum* morti Nunc autem
6 λεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ· νυνὶ δὲ
soluti sumus à lege †, *mortis* in qua detinebamur,
κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα,
itavt † *seruire nos* in nouitate spiritus, & non * vetu-
ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιό
state litteræ Quid ergo dicemus? *quia* lex
7 τητι γράμματ☉ τί οὖν ἐροῦμεν, ὅτι ὁ νόμ☉
peccatum ‖ ? *ne fiat* sed peccatum non cognoui, * *si non* per
ἁμαρτία, μὴ γένοιτο ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ
legem: *nam* concupiscentiã nescirem, * *si non* lex diceret,
νόμου τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγε,
Non concupisces † *Occasionem autem* * *accipiens*, peccatum
8 οὐκ ἐπιθυμήσεις ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία
per mandatum *operatum* est in me omnem concupiscentiam hoc
διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν χωρὶς
enim lege peccatum mortuum ‖. Ego autẽ viuebam sine le-
9 γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά ἐγὼ δὲ ἔζων χωρίς πο-
ge aliquando † *veniente autem mandato*, peccatum † *reuixit*
τέ ἐλθούσης, δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν.

‖ in homine quanto tempore viuet?
† viuente † legi's
* eius,
‖ vocabitur,
† cum alio † eius
* viri, vt non sit adultera si fuerit cum alio
‖ v. fitis alterius qui
† resurrexit,
† quæ * erant,
‖ vt fructificaremus
† mortis,
† seruiamus * in
‖ est? absit.
† nisi
† Occasione * accepta,
‖ erat.
† sed cùm venisset mandatum, reuixit.
†

Ego

Ego autem mortuus sum & inventum est mihi mandatum quod *ad vitam,
ἐγὼ δὲ ἀπέθανον· καὶ * ε�ρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, 10
hoc ‖ no mortem Num peccatum, † occasionem accipiens
αὕτη εἰς θάνατον· ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα 11
per mandatum, seduxit me, & per illud occidit
διὰ τῆς ἐντολῆς, * ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν·
Itaque quidem lex sancta, & mandatum sanctum, & iustum, &
ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία, καὶ δικαία, καὶ 12
bonum ‖ Ergo bonum * mihi factum est mors? ‖ ne
ἀγαθή· τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ 13
fiat sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum
γένοιτο· ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ
mihi adoperatum † mortem, vt fiat ‖ secundum hyperbolen
μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν
peccans peccatum per mandatum
ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.
Scimus enim quia lex spiritalis est, ego autem car
οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν, ἐγὼ δὲ σαρ- 14
nalis sum, venundatus sub peccato
κικός εἰμι, † πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν.
Quod enim * operor, non † cognosco non enim quod volo, hoc
ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο 15
ago sed quod odi ‖ illud facio Si autem quod † non volo
πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ· εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, 16
illud facio, consentio legi quoniam bona ‖
τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός· νυνὶ δὲ 17
non * amplius ego adoperor illud, sed ‖ habitans in me
οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ
peccatum Scio enim quia non habitat in me, hoc est in
ἁμαρτία. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν ἐν 18
carne mea, bonum nam velle adiacet mihi at per
τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατ-
† autem ‖ hoc fieri † bonum, non inuenio Non enim quod volo ‖
γάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐχ εὑρίσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω 19
facio bonum, sed quod * non volo malum, hoc ago
ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω.
Si autem quod non volo, ego illud facio, non iam ego ado
εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, ἐγὼ τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατερ- 20
peror illud, sed ‖ habitans in me peccatum
γάζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.
Inuenio igitur legem, volenti mihi facere bonum,
εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντί μοι ποιεῖν τὸ καλόν, 21
quoniam mihi malum adiacet Condelector enim legi
ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ 22
Dei secundum interiorem hominem Video autem aliam
τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον· βλέπω δὲ ἕτερον 23
legem in membris meis, repugnantem legi mentis
νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός
meæ, & captiuantem me in lege peccati
μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ

† existente

? existente in membris meis † (Miser ego homo, ? quæ est
24 ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. τοῦ ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, † (Infelix
quis me liberabit de corpore mortis huius?
τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;
* Gratias habeo Deo per Iesum Christum Dominum nostrum,) nempe * Gratia Dei
25 χάρις τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα
igitur ipse ego quidem mente seruio legi Dei, at carne ‖ ‖ autem
οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ,
legi peccati
νόμῳ ἁμαρτίας.

CAP. VIII

* Nulla nempe nunc † condemnatio his qui in Christo Iesu*, non secun- ? Nihil ergo
1 Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κα- † damnationis
dùm carnem ‖ ambulantibus, sed secundum spiritum. Nam lex ? est iis
2 τὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος * sunt, qui ‖ ambulant, ? enim
spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit me à
τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ
lege peccati, & mortis Nam † im- † quod
3 τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου· τὸ γὰρ ἀδύ-
possibile * legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus * erat legi, ἀδυνάτου
νατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ * ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς τὸν
suum ipsius filium mittens in similitudinem carnis peccati, & de
ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ
peccato damnauit peccatum in carne
ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί
Vt iustificatio legis impleretur in nobis, ‖ non secundùm ‖ qui
4 ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ
carnem * Ambulantibus, sed secundùm spiritum. † Nam secundùm * ambulamus,
5 σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ † Qui enim
carnem ? existentes, ea quæ ? carnis, sapiunt qui verò secundùm spiritum, ? sunt
σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν· οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, * sentiunt
ea quæ ? spiritus * Nam prudentia carnis, mors ‖ : ‖ est
6 τὰ τοῦ πνεύματος· τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος· ? autem
at prudentia ? spiritus, vita & pax
τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη
† Propter quod prudentia Oris, inimica * in Deum: nam † Quoniam sa
7 διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ γὰρ * est Deo
legi ‖ Dei non ? subiicitur (nec enim potest ‖ enim
νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται· ? est subiecta
† At in carne * existentes, Deo placere non possunt † Qui autem
8 οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ * ἀρέσαι οὐ δύνανται. * sunt, ἀρέσκω
Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, ‖ si quidem ‖ tamen
9 ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ
spiritus Dei habitat in vobis Si autem quis spiritum Christi
10 πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ
non habet hic non est eius. Si autem Christus in vobis ?, ipsum quidem ? est,
οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν
corpus mortuum propter peccatum at * spiritus † vita propter * iusti- † verò vivit
σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιο- fustificatio

nem Quod ‖ Jesus qui su scitauit † a † qui suscitauit Iesum * a

iam Si autem spiritus ‖ eruitantis Iesum † ex mortuis
σὺν ὑμῖν. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα † ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν 11
habitat in vobis, † suscitans Christum * ex mortuis, viuificabit &
οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας † Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ
mortalia corpora vestra propter inhabitantem eius spiritum
τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ † ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος
in vobis Vtique ergo, fratres, debitores sumus, non carni,
ἐν ὑμῖν. ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμὲν οὐ τῇ σαρκὶ 12
‖ ad secundùm carnem † viuere Si enim secundùm carnem vixeritis,
† κατὰ σάρκα ζῆν· εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, 13
† futuri estis mori Si autem spiritu actiones eor
μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις † τοῦ
porū mortificaueritis viuetis Quicunque enim spiritu Dei
μὲν θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ 14
agūtur, ii sunt filii Dei. Non enim accepistis spiritum ser-
ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ. οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δου- 15
uitutis iterum in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in
λείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν
quo clamamus, Abba, (pater) Ipse ‖ spiritus † testi
ᾧ κράζομεν, Ἀββᾶ, ὁ πατήρ· αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρ- 16
fatur spiritui nostro, quòd sumus filii Dei
τυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ.
Si autem filii & hæredes, hæredes quidem Dei coha
εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν θεοῦ συγκλη- 17
redes autem Christi, si † modo compatimur, vt & conglorificemur
ρονόμοι δὲ χριστοῦ· εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ * συνδοξασθῶμεν
Existimo enim, quod non dignæ passiones ‖ nunc temporis
λογίζομαι γάρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα † τοῦ νῦν καιροῦ, 18
ad futuram gloriam † reuelari in nobis
πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.
Nam ansia expectatio creaturæ reuelationem filiorum
ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία † τῆς κτίσεως † τὴν ἀποκάλυψιν † τῶν † 19
Dei expectat Nam vanitati † creatura subiecta
θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετά- 20
est, non volens, sed propter subiicientem in spe
γη οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ † τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι·
Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute
ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ † τῆς δουλείας † 21
corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei
φθορᾶς εἰς † τὴν ἐλευθερίαν † τῆς δόξης † τέκνων † θεοῦ.
Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & cōparturit
οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει, καὶ συνωδίνει 22
vsque ‖ nunc Non solum autem †, sed & ipsi primitias
ἄχρι † τοῦ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ † τὴν ἀπαρχὴν 23
† spiritus habentes, & nos ipsi † in nobisipsis gemimus adoptio
† τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱο
nem filiorum * expectantes, redemptionem corporis nostri
θεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, † τὴν ἀπολύτρωσιν † τοῦ σώματος ἡμῶν. 24
Nam spe ‖ seruati sumus spes autem † visa non est
τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν· ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν

spes † quod enim videt quis, quid & sperat? Si autem quod non † nam
ἐλπὶς ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ
videmus, speramus, * per patientiam expectamus
βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.
Similiter autem & spiritus * simul recipit infirmitates *adiuuat infirmitatem nostram
ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ
nostras nam quid oremus sicut oportet, nescimus sed
ἡμῶν· τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν· ἀλλ'
Ipse spiritus ‖ interpellat pro nobis gemitibus inenarra- ‖ postulat
αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις
bilibus † At scrutans corda scit quid † prudentia † Qui autem scrutatur
27 τοῖς· ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ † desideret
spiritus quia secundum Deum interpellat pro sanctis * postulat
πνεύματος· ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων.
Scimus autem, quoniam diligentibus Deum, omnia cooperan- συνεργέω
28 οἴδαμεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα * συνερ- ‖ its qui
tur in bonum, ‖ secundum propositum † vocatis existentibus. † vocati sunt sancti
γεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν.
Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes † Imagini † fieri
29 ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος
filii sui, * ad esse eum primogenitum in multis fratribus * ut sit ipse primogenitus
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς
Quos autem prædestinavit, hos & vocavit & quos vocavit, προορίζω
30 οὓς δὲ † προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε· καὶ οὓς ἐκάλεσε, ‖ magnificavit
hos & justificavit quos autem justificavit illos & ‖ glorificavit
τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε.
Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis
31 τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα, εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς
contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, sed
καθ' ἡμῶν, ὃς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ * ἐφείσατο, ἀλλ' φείδομαι
pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo
ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ
omnia nobis † gratificabit? Quis accusabit aduersus e- † donavit?
32 τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκ-
lectos Dei? Deus † justificans. Quis * condemnans? Christus † qui justificat * est qui condemnet?
33 λεκτῶν θεοῦ, θεὸς ὁ δικαιῶν· τίς ὁ κατακρίνων; χριστὸς
‖ mortuus † magis vero & excitatus qui & † et † in dextera
ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ ‖ I. sasqui est † imo qui & resurrexit
Dei qui etiam interpellat pro nobis Quid * nos separabit ‡ ad dexteram
34 θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρίσει * ergo
à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an persecu- tio?
ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ, θλῖψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς,
an fames? an nuditas? an periculum? an gladius?
ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα,
Sicut scriptum est quia propter te mortificamur totam
35 καθὼς γέγραπται, ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν
diem: æstimati sumus sicut oves occisionis Sed in
ἡμέραν ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς· ἀλλ' ἐν ‖ eum qui dilexit
his omnibus superamus propter ‖ dilexit nos. ὑπερνικάω
τούτοις πᾶσιν * ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς

? Certus

† virtutes,

* fortitudo neque

‖ est

? testimonium perhibente

ὄχομαι
* qui sunt cognati mei
‖ est

? testamentum, † obsequium, est ? qui est

σκάνδαλον
† sunt Israelitæ
* qui

‖ qui

? qui sunt

† est,
ἔρχομαι
* illa,

‖ Cùm vnati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali,

? Persuasus sum enim, quia neque mors neque vita, neque angeli, πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, 38
neque principatus, neque † potestates, neque instantia, neque futura, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα,
Neque altitudo neque profunditas, neque aliqua creatura alia po- οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτέ τις κτίσις ἑτέρα δυ- 39
terit nos separare à charitate Dei, quæ ‖ in Christo τήσει ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν χριστῷ
Iesu Domino nostro Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

CAP IX ϗ

Veritatem dico in Christo, non mentior, ? conscientia Ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης 1
mihi conscientia mea in Spiritu sancto μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν πνεύματι ἁγίῳ
Quoniam tristitia mihi est magna, & continuus dolor ὅτι λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ 2
cordi meo Optabam enim ipse ego anathema esse à καρδίᾳ μου. * ἠυχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ 3
Christo pro fratribus meis, * cognatis meis secundùm carnem χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα
Qui sunt Israelitæ quorum adoptio filiorū ‖ & gloria, & οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ 4
? testamenta, & legislatio & † cultus, & promissa διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι·
quorum patres, & ex quibus Christus quod secundùm carnem ? existens ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα ὢν 5
super omnia Deus benedictus in secula amen ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.
Non fieri potest autem, quòd excciderit verbum Dei non enim Οὐχ οἷον δὲ ὅτι † ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ· οὐ γὰρ 6
omnes qui ex Israel, ii † Israël Neque * quia sunt semen πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραήλ· οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα 7
Abrahæ, omnes filii sed in Isaac vocabitur tibi se- Ἀβραάμ, πάντες τέκνα· ἀλλ' ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρ-
men ; id est, Non ‖ filii carnis hi filii Dei μα· τοῦτ' ἔστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ, 8
sed ? filii promissionis, æstimantur in semine ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα.
Promissionis enim verbum hoc † Secundum tempus hoc veniam, ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, 9
& erit Saræ filius Non solùm autem *, sed & Rebec- καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ῥεβέκ- 10
ca ex vno concubitum habens, Isaac patris nostri κα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν·
‖ Nondum enim ? natis, neque egerintibus quid bonum aut μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ 11
malum (ve secundùm electionem Dei propositum maneret.) κακὸν ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν τοῦ θεοῦ πρόθεσις μένῃ

Non ex operibus, sed ex vocante, dictum est ei, Quia
οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ † καλοῦντος, † ἐρρέθη αὐτῇ, ὅτι
12 maior seruiet minori Sicut scriptum est,
ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι, καθὼς γέγραπται,
13 Iacob dilexi at Esau odio habui
† Ἰακὼβ ἠγάπησα, † τὸν δὲ Ἠσαῦ † ἐμίσησα.
Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? ne fiat
τί οὖν ἐροῦμεν, μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ, μὴ γένοιτο
14 Nam Moysi dicit, Miserebor cuius misereor & miserabor quemcunque
τῷ γὰρ Μωσῆ λέγει, ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτιρήσω ὃν ἂν
15 misereor
οἰκτείρω. ἄρα οὖν οὐ † θέλοντος, οὐδὲ † τρέχοντος,
16 sed miserentis † Dei Dicit enim scriptura Pharaoni, Quia
ἀλλὰ † ἐλεοῦντος θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ φαραὼ ὅτι
17 in ipsum hoc excitaui te, vt ostendam in te virtutem
εἰς αὐτὸ τοῦτο † ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ † δύναμιν
meam, & vt annuntietur nomen meum in vniuersa terra
μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.
Nempe ergo cuius vult misereatur, quem autem vult indurat
ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει.
18 Dices itaque mihi, Quid adhuc queritur? nam voluntati eius quis
ἐρεῖς οὖν μοι, τί ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς
19 resistit? Imo vero ô homo, tu quis es † respondens
ἀνθέστηκεν; μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀντα-
deum Deo? nunquid dicit figmentum ‖ fictori, Quid
κρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί
me fecisti sic?
20 An non habet potestatem figulus
με ἐποίησας οὕτως;
21 luti, † ex eadem massa facere hoc quidem in honorem, vas,
πηλοῦ, ἐκ † τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος,
aliud vero in contumeliam? ‖ Siquidem volens Deus ostendere
ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν,
22 iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa
εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι
† long immunate vasa iræ adaptata in interitum
τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, † ἤνεγκεν ἐν πολλῇ
μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς * κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν·
23 vt ‖ notas faceret diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ,
καὶ ἵνα γνωρίσῃ † τὸν πλοῦτον † τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκεύη ἐλέους,
quæ præparauit in gloriam, Quos & vocauit, non
ἃ † προητοίμασεν εἰς δόξαν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς,
24 non solùm ex Iudæis, sed etiam ex Gentibus? Sicut & in
οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν· ὡς καὶ ἐν
25 Osee dicit, Vocabo non populum meum, populum meum &
τῷ Ὡσηὲ λέγει, καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου καὶ †
non dilectam, dilectam ‖
26 Et erit, in loco
οὐκ ἠγαπημένην, † ἠγαπημένην. καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ
vbi dictum est eis Non † populus meus vos, ibi vocabuntur filii
οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ
Dei viui Esaias autem clamat pro Israël,
θεοῦ ζῶντος. Ἡσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ † τοῦ Ἰσραήλ,

* ἀγοράζω
† autem
μισέω
abûit
‖ enim
† misericordiam præstabo cui misereor
† est
* &
‖ enim
† qui respondeas deus
† et qui se finxit,
* aliud
‖ Quod
φέρω
† patientia
καταρτίζω
† ostenderet
προετοιμάζω
* plebem meã, plebem meam
‖ & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam
† plebs mea,
† ἀγαπάω

Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris,
ἐαν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τ̃ υἱῶν Ισραὴλ ὡς ἡ ἄμμ⊖ τ̃ θαλάσσης,
reliquiæ † servabuntur Verbum enim consummans, &
τὸ κατάλειμμα σωθήσ⊖ λόγον γὰ συντελῶν, καὶ 11
abbrevians in *justitia, quia verbum ‖ consum facit
συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον * συντετμημένον ποιήσ⊖
Dominus super terram † Sicut prædixit Esaias,
κύριος ὁ θεὸς τ̃ γῆς. καθὼς † προείρηκεν Ησαΐας, 12
† Si non Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut So-
εἰ μὴ κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς ὰ
doma utique facti essemus & sicut Gomorrha utiq; similes fuissemus
Σοδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν.
Quid ergo dicemus? Quod Gentes * non †sectantes justitiam,
Τί οὖν ἐροῦμεν ὅτι ἔθνη τὰ μὴ * διώκοντα δικαιοσύνην, 30
apprehenderunt justitiam justitiam autem quæ ‖ ex fide
κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως
Israel verò †sectans legem justitiæ, in legem ju-
Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιο- 31
stitiæ non pervenit. † Propter quid? quia non ex fide,
συνης οὐκ * ἔφθασε. διατί, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, 32
sed quasi ex operibus legis offenderunt enim † lapidi
ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου † προσέκοψαν γὰ τῷ λίθῳ τ̃
offensionis Sicut scriptum est Ecce ego pono
προσκόμματ⊖ καθὼς γέγραπται, ἰδὲ ἐγὼ τίθημι 33
in Sion lapidem offensionis & petram scandali & omnis
ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματ⊖, καὶ πέτραν σκανδάλου· καὶ πᾶς
‖ credens in eum, non confundetur
ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ * καταισχυνθήσ⊖

CAP. X

Fratres, ipsa quidem bona voluntas mei cordis, & obsecratio
Ἀδελφοὶ, ἡ μὲν εὐδοκία τ̃ ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις 1
ad Deum, † pro † Israel est in salutem
ἡ πρὸς τ̃ θεὸν, ὑπὲρ τ̃ † Ισραὴλ ἐστιν εἰς σωτηρίαν
† Testor enim illis quod zelum Dei habent, sed non secundum
† μαρτυρῶ γὰ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' 2
scientiam, Ignorantes enim Dei justitiam,
ἐπίγνωσιν· ἀγνοοῦντες γὰ τ̃ τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, 3
& ‖ propriam justitiam quærentes statuere, justitiæ
καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ
Dei non sunt subjecti Finis enim legis
τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν· τέλ⊖ γὰ νόμου 4
Christus ad justitiam omni credenti
Χριστὸς, εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι
Moyses enim †scribit Justitiam quæ † ex lege,
Μωυσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τ̃ νόμου, 5
quod faciens ea homo, vivet in ‖ eis.
ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπ⊖ ζήσεται ἐν αὐτοῖς.
Quæ autem ex fide * justitia sic dicit, Ne dixeris in
ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει, μὴ εἴπῃς ἐν 6

corde

corde tuo, Quis ascendet in cælum? id est Chri-
τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν, τοῦτ' ἔστι χρι-
stum deducere Aut, quis descendet in abyssum?
7 σὸν καταγαγεῖν. ἢ, τίς * καταβήσεται εἰς τὸν ἄβυσσον, τοῦτ' ἔστι
hoc est Christum à mortuis ‖ reducere. Sed quid dicit? ‖ revocare. ‖ scriptura?
8 Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ
Prope te verbum est in ore tuo, & in corde
σου· τοῦτ' ἔστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ * κηρύσσομεν.
tuo hoc est verbum fidei quod prædicamus
9 Ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ
Quia si confiteris in ore tuo Dominum Iesum, &
credideris in corde tuo quod Deus illum suscitavit à mortuis,
πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν,
† salvus eris Corde enim creditur ad iustitiam
10 † σωθήσῃ· καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην,
ore autem confessio fit ad salutem Dicit enim scriptura,
11 στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λέγει γὰρ ἡ γραφή,
Quia omnis * credens in illum non confundetur
Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ * καταισχυνθήσεται.
Non enim est distinctio Iudæi, & Græci nam idem
12 οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς
Dominus omnium, dives in omnes ‖ invocantes illum.
κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν·
Omnis enim quicunque invocaverit nomen Domini, † salvus erit.
13 πᾶς γὰρ, ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.
Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt? quomodo autem
14 πῶς οὖν ἐπικαλέσωνται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ
credent * quem non audierunt? quomodo autem audient sine
πιστεύσουσιν οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσιν χωρὶς
prædicante? Quomodo vero prædicabunt, ‖ non mit-
15 κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀπο-
tantur? sicut scriptum est, Quam speciosi pedes evangeli
σταλῶσι, καθὼς γέγραπται, ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγε-
zantium pacem, evangelizantium bona!
λιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά.
Sed non omnes ‖ assentiuntur Evangelio Esaias enim ‖ obedient
16 ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ· Ἡσαΐας γὰρ
dicit, Domine, quis credidit auditui nostro?
λέγει, κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;
Ergo fides ex auditu auditus † per verbum † Dei
17 ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς· ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Θεοῦ.
Sed dico, Nunquid non audierunt? * Imo vero in omnem terram
18 ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε εἰς πᾶσαν ‖ τὴν
exiit sonus & in fines ‖ habitatæ
ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης
verba eorum Sed dico, Nunquid non cognovit
τὰ ῥήματα αὐτῶν. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω
19 Israel? primus Moses dicit Ego ad æmulationem adducam
Ἰσραήλ; πρῶτος Μωυσῆς λέγει, ἐγὼ παραζηλώσω

vos, in non gentem, in gentem insipientem in iram mittam vos
ὑμᾶς, ἐπ' ἔκ ἔθνει, ὄδῃ ἔθνει ἀ ζυσέλω παροργισῶ ὑμᾶς.
Esaias autem audet & dicit, Inventus sum ? me non
ἡσαΐας ȝ ἀποτολμᾷ, ϰ̀ λέγει, * εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ 20
quærentibus: † conspicuus factus sum me non ‖ interrogantibus
ζητῦσιν· ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι
Ad autem Israel dicit: Totam diem expandi
πρὸς ȝ † Ἰσραὴλ λέγει, ὅλην ? ἡμέραν * ἐξεπέτασα 21
manus meas ad populum ? impersuasum & contradicentem
τὰς χεῖράς μϰ πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα, ϰ̀ ἀντιλέγοντα.

CAP. XI iá.

Dico ergo Nunquid repulit Deus populum suum? † ne
Λέγω οὖν, μὴ † ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτῦ, μὴ 1
fiat * etenim ego Israelita sum, ex semine Abrahæ,
γένοιτο ϰ̀ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμὶ, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ,
‖ tribus Beniamin Non repulit Deus plebem suam,
φυλῆς Βενιαμίν· οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς † λαὸν αὐτῦ, 2
quam præscivit an nescitis in Elia quid dicit scriptura? † ut
ὃν προέγνω ‖ ἢ οὐκ οἴδατε ἐν ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφὴ, ὡς
interpellat Deum adversum Israel dicens* Domine,
ἐντυγχάνει τῷ θεῷ ϰ̀ † Ἰσραὴλ λέγων, κύριε, 3
prophetas tuos occiderunt, & altaria tua
τοὺς προφήτας σῦ ἀπέκτειναν, ϰ̀ τὰ θυσιαστήριά σου
suffoderunt: & ego relictus sum solus, & quærunt
κατέσκαψαν· κἀγὼ † ὑπελείφθην μόνος, ϰ̀ ζητῦσι
animam meam. Sed quid dicit illi divinum
† ψυχήν μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρημα- 4
responsum? Reliqui mihi ipsi † septem millia virorum, qui
τισμός; κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες
non curvaverunt genua Baal
οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ βάαλ. Sic ergo & in
οὕτως οὖν ϰ̀ ἐν τῷ 5
‖ nunc tempore, † reliquiæ secundum electionem gratiæ † salva est
νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν.
Si autem gratia, non iam ex operibus alioquin gratia non iam
εἰ δὲ χάριτι, οὐκ ἔτι ἐξ ἔργων ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκ ἔτι 6
est gratia si autem ex operibus non amplius est gratia alioqui
γίνεται χάρις εἰ ȝ ἐξ ἔργων, οὐκ ἔτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ τὸ
* opus non amplius est opus
ἔργον οὐκ ἔτι ἐστὶν ἔργον. Quid ergo? quod * inquirit
τί οὖν, ὃ ἐπιζητεῖ 7
Israel, hoc non est consecutus at electio ‖ consecuta est
Ἰσραὴλ, τοῦτο οὐκ * ἐπέτυχεν· ἡ ȝ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· οἱ
cæteri † obdurati sunt
ȝ λοιποὶ † ἐπωρώθησαν· Sicut scriptum est Dedit
καθὼς γέγραπται, ἔδωκεν 8
illis Deus spiritum compunctionis oculos, † ad non videndum
αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως ὀφθαλμοὺς † μὴ βλέπειν,
& aures * ad non audiendum usque in hodiernum diem
ϰ̀ ὦτα * μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας
Et David dicit Fiat mensa eorum * in laqueum, &
ϰ̀ Δαυὶδ λέγει, γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, ϰ̀ 9

ἀ Ἀθέτησις
† palam appa-
rui iis qui
‖ interroga-
bant
ἐπιφανής.
† non creden-
tem,
† abiit
ἀπώθω
* nam &
‖ de tribu
† quemadmo-
dum
ὑπολείπομαι
† septem mil-
lia virorum,
* ante
‖ hoc
† reliquiæ
† salvæ factæ
sunt
* quærebat
ἐπιτυγχάνω
† vel non ex-
cæcati sunt
πωρόω
† vel non vi
derent,
* vel non au-
diant,

in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis
εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς
Obscurentur oculi eorum ‖ *ad non videndum*, & dorsum
10 σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν καὶ τὸν νῶτον
Dico ergo Nunquid
11 αὐτῶν διὰπαντὸς * σύγκαμψον. λέγω οὖν, μὴ
† offenderunt, vt caderent? † *ne fiat* sed illorum * *vti-*
ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι, μενοῦνγε τῷ αὐτῶν παραπτώ-
na, salus Gentibus, ‖ *ad amulationem excitandum* illos.
ματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ † παραζηλῶσαι αὐτούς.
† Si vero ruina illorum diuitiæ † mundi, & diminutio
12 εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα
eorum diuitiæ Gentium, quanto magis plenitudo eorum?
αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν.
Vobis enim dico Gentibus, * *ad quantum* quidem sum ego Gentium
13 ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν
Apostolus, ministerium meum ‖ *glorificabo*. Si quomodo ad æmulan-
14 ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω· εἴπως παρα-
dum prouocem meam carnem, & † saluum aliquos ex illis
ζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν.
Si enim † *abiectio* eorum, reconciliatio * mundi, quæ as-
15 εἰ γὰρ ἀποβολὴ αὐτῶν, καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσ-
sumptio, ‖ *si non* vita ex mortuis? † *Si verò primitia* sancta, &
λημψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ
massa & si radix sancta, & rami
16 τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι.
† *Si verò* aliqui * *ramorum* defracti sunt tu autem oleaster
17 εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος
‖ *cum esses* insertus es in illis, & † *participes* radicis, & pinguedinis
ὢν * ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ
oliuæ factus es
† *Ne* ergo *erieris*
18 τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου· μὴ κατακαυχῶ
ramis *Si verò* ergloriaris non tu radicem portas,
τῶν κλάδων. εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις,
sed radix te
Dices ergo: Defracti sunt ra-
19 ἀλλὰ ἡ ῥίζα σέ. ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν οἱ κλά-
* *Pulchrè* *incredulitate*
20 δοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ· καλῶς τῇ ἀπιστίᾳ
defracti sunt, tu autem fide stas: ‖ *ne efferaris animo*
* ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας· μὴ ὑψηλοφρόνει,
Si enim Deus † *ipsis secundùm naturam* ramis
sed time
21 ἀλλὰ φοβοῦ· εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων
non pepercit ne fortè nec tibi parcat
οὐκ ἐφείσατο, μήπως οὐδέ σοῦ * φείσηται.
Vide ergo † *benignitatem*, & severitatem Dei in quidem * *lapsos*,
22 ἴδε οὖν χρηστότητα, καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας,
severitatem: in autem te ‖ *benignitatem*, si permanseris † *benignitati*
ἀποτομίαν· ἐπὶ δέ σε χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι·
alioquin & tu excideris
† Et illi autem, si non
23 ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ· καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ

‖ ne videant,

συγκάμπω
† sic † abhic
* delicto, est

‖ vt æmulentur
παραζηλόω

† Quòd si delictum † sunt

* quamdiu

‖ honorificabo

† saluos faciam

† amissio * est

‖ nisi
† Quòd & delibatio est

† Quòd si * ex ramis

‖ cùm esses, † socius
ἐγκεντρίζω
† Noli gloriari aduersus ramos quòd si

* Bene propter incredulitatem

‖ noli altum sapere,
ἐξκλάζω
† naturalibus

φείδομαι
† bonitatem,
* eos qui ceciderunt,
‖ bonitatem Dei,
† in bonitate.
† Sed

permanserint * incredulitate inserentur potens enim est
ὄπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντισθήσον]αι· δυνατὸς γάρ ἐστιν
Deus iterum inserere illos ‖ Si enim tu ex † tua
ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς· εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆ 24
secundum naturam excisus es oleastro, & contra naturam insa-
κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεν-
tus es in bonam oliuam, quanto magis ii qui secundum naturam
τρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν
inserentur † propria oliuæ * Non enim volo
ἐγκεντρισθήσον]αι τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ, οὐ γὰρ θέλω 25
vos ignorare, fratres, mysterium hoc (vt non sitis ‖ apud
ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοὶ, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ'
vosipsos arrogantes) quia † obduratio ex parte † Israel * fa-
ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ ἰσραὴλ γέγο-
da est, usq; quo plenitudo Gentium intraret.
νεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ
Et sic omnis Israel ‖ ser abitur, sicut scriptum est, Veniet
καὶ οὕτω πᾶς ἰσραὴλ σωθήσε]αι, καθὼς γέγραπται, ἥξει 26
ex Sion † liberator & auertet impietates à Iacob
ἐκ σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ ἰακώβ·
Et hoc illis a me † fœdus, cùm abstulero
καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς 27
peccata eorum Secundùm quidem Euangelium, inimici
ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ 28
propter vos secundùm autem electionem, dilecti propter
δι' ὑμᾶς κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν, ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς
patres ‖ Incapabilia enim dona, &
πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ 29
vocatio Dei Sicut enim aliquando & vos non
ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ ποτὲ καὶ ὑμεῖς † ἠπει- 30
dicti istis Deo nunc autem misericordia cõsecuti estis illorum † incredulitate
θήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ
ita & isti nunc non credidérunt † vestra misericordia, vt &
οὕτω καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ 31
ipsi misericordiam consequantur Concluſit enim Deus
αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς 32
* omnes in incredulitatem, vt omnium misereatur.
πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.
O ‖ profunditas diuitiarum, & sapientiæ & scientiæ Dei quàm incom-
ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως θεοῦ· ὡς ἀνεξ 33
prehensibilia † iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!
ερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ
Quis enim cognouit sensum Domini aut quis consiliarius eius fuit?
τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; 34
Aut quis prior dedit illi & retribuetur ei?
ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσε]αι αὐτῷ 35
Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso † omnia
ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· 36
ipsi gloria in secula Amen
αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

CAP.

* in incredulitate
‖ Nam † naturali
† suæ * Nolo
‖ vobisipsis sapientes)
† cæcitas † in * contigit, donec
‖ saluus fieret,
† qui eripiat, & auertat impietatem † testamentum,
* charissimi
‖ Sine pœnitentia sunt
ἀπειθέω * propter incredulitatem,
† in vestram misericordiam,
* omnia
‖ altitudo
† sunt
† sunt

CAP XII

*Hortor itaque vos, fratres, per ‖ misérationes
1 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ τ οἰκτιρμῶν τ
Dei ? sistere corpora vestra hostiam viventem, sanctam, beneplacentem Deo, † rationalem cultum vestrum
θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τ λογικὴν λατρείαν ὑμῶν
et * ne configuramini seculo huic sed reformamini ‖ renovitate sensus vestri, ? ad probandum vos
2 καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ· ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς
quæ † voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta
τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον.
Dico enim per gratiam *data mihi, ‖ omni
3 Λέγω γὰρ διὰ τ χάριτος τ δοθείσης μοι, παντὶ τῷ
existenti in vobis, non ? supersapere, ? præter quod oportet sapere: sed
ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ
sapere ad sobrietatem: unicuique sicut Deus ‖ partitus est mensuram
φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς * ἐμέρισε μέτρον
fidei Sicut enim in uno corpore membra multa
4 πίστεως· καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ
habemus, at membra ? omnia non eundem habent actum:
ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τ αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν
Ita multi unum corpus sumus in Christo, † at singulum
οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν χριστῷ, ὁ δὲ καθεῖς
alii alterum membra Habentes autem donationes secundùm
6 ἀλλήλων μέλη. ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν
gratiam * datam nobis, differentes, sive prophetiam, secundùm
χάριν τ δοθεῖσαν ἡμῖν, διαφορα, εἴτε προφητείαν, κατὰ
rationem fidei Sive ministerium, in
7 τὴν ἀναλογίαν τ πίστεως· εἴτε διακονίαν, ἐν τῇ
‖ ministerio sive ? docens, in doctrinâ
διακονίᾳ εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ·
? Sive exhortans, in exhortatione: distribuens, in simplicitate ‖ præsidens, in solicitudine: ? misericors in hilaritate
8 εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ μεταδιδοὺς, ἐν ἁπλότητι· ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ· ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι.
Dilectio sine simulatione odientes malum, ad-
9 Ἡ ἀγάπη, ἀνυπόκριτος· ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολ-
hærentes bono Fraterna charitate in fe[ste]mutuo
10 λώμενοι τῷ ἀγαθῷ· τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους
amore propensi honore † alii alios præcenientes
φιλόστοργοι· τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι·
Solicitudine non pigri, spiritu ferventes, Domino
11 τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροὶ, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ
servientes Spe gaudentes * tribulatione pa-
12 δουλεύοντες· τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ † προσκαρτεροῦντες·

* Obsecro ‖ misericordiam ? ve exhibeatis
† rationabile obsequium
nolite conformari ‖ in ? ve probetis
† sit
* quæ data est ‖ omnibus qui sunt inter vos ? plus † quam
* sobrietatem, ‖ dividit μερίζω
? actum
‖ singuli autem alter alterius
* quæ data est
‖ ministrando: ? qui docet,
* Qui exhortatur, in exhortando: qui tribuit ‖ qui præest, ? qui miseretur,
‖ charitatem fraternitatis invicem diligentes † invicem
* in προσκαρτερέω

‖ Vel filios

‖ Necessitatibus

‖ *Usibus* sanctorum communicantes hospitalitatem
ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν 13
sectantes Benedicite persequentibus vos benedicite,
διώκοντες· εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, 14
† nolite maledicere & † *ne imprecamini* Gaudere cum gaudentibus, & flere
καὶ μὴ † καταρᾶσθε. χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν 15
cum flentibus Idipsum in invicem sentientes non
μετὰ κλαιόντων· τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες· μὴ 16
alta sapientes, sed humilibus consentientes
τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι.
† Nolite esse *ne este* prudentes apud vosmetipsos Nulli malum pro
μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς· μηδενὶ κακὸν ἀντὶ 17
malo reddentes, * *procurantes honesta* coram omnibus
κακοῦ ἀποδιδόντες· προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων
hominibus Si ‖ *possibile*, quod ex vobis †, cum omnibus ho-
ἀνθρώπων· εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀν- 18
minibus pacem habentes† Non vosmetipsos † *vindicantes*, di-
θρώπων εἰρηνεύοντες· μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγα-
lecti, sed date locum iræ scriptum est enim. Mihi vindi- 19
πητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ, ἐμοὶ ἐκδί-
cta ego retribuam dicit Dominus * Si ergo esurierit
κησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος· ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ 20
inimicus tuus, ciba illum si sitit potum da illi hoc
ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο
enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus
γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ † κεφαλὴν αὐτοῦ.
Noli vinci ‖ *Ne vincaris* à malo, sed vince in bono malum
μὴ νικῶ ὑπὸ † κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. 21

CAP XIII. ιγ'.

sublimioribus Omnis anima potestatibus † *superhabentibus* subdita sit non
Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω· οὐ 1
† nisi * sunt enim est potestas † si non a Deo quæ autem *existentes potestates*
γάρ ἐστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι
‖ ordinata a Deo ‖ *ordinatæ* sunt Itaque † *resi-*
ὑπὸ † θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν· ὥστε ὁ ἀντιτασσό- 2
† qui autem resistit *stens* potestati, *ipse* Dei ordinationi resistit † *at ve-*
μενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ † θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀν-
* acquirunt *sistentes* sibi *ipsi* damnationem * *accipient* Nam principes
θεστηκότες, ἑαυτοῖς κρίμα λήψονται· οἱ γὰρ ἄρχοντες 3
‖ timori boni operis, † mali. non sunt ‖ *pavor bonorum* operum sed † *malorum*. vis autem
οὐκ εἰσὶ φόβος † ἀγαθοῦ ἔργου, ἀλλὰ † κακοῦ· θέλεις δὲ
non timere potestatem? bonum fac & habebis laudem
μὴ φοβεῖσθαι † ἐξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον
ex illa Dei enim minister est tibi in bonum
ἐξ αὐτῆς· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν· 4
† fine causa si autem malum feceris timet non enim † *frustra* gladium
ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῇ † μάχαιραν
* ei qui portat Dei enim minister est, vindex in iram ipsi * malum
φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν

‖ agenti

‖ agenti Idcóque ? necessitas subiici, non soldm propter
5 ὀφειλετε. διὸ ἀνάγκη †ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ
iram, sed etiam propter conscientiam
τὴν ὀργὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν
† Propter hoc enim & tributa ?solvitis: ministri enim Dei sunt,
6 διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν,
in hoc ipsum ‖ fortiter incumbentes. Reddite ergo omnibus
7 εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. ἀπόδοτε οὖν πᾶσι
debita: cui tributum, tributum cui vectigal, vectigal
τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος·
cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemi-
8 τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμήν. μηδε-
ni quicquam debeatis, ? si non diligere alij alios: nam dilı
νὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους· ὁ γὰρ ἀγα-
gens alterum, legem implevit. † Hoc enim Non * machaberis,
9 πῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκε. τὸ γάρ, οὐ μοιχεύσεις,
Non occides, Non furaberis Non ‖ falsum testaberis, non concu
οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα
piscet, & si quod ? aliud mandatum in hoc verbo † recapi
ἐντολὴ, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακε-
tulatur, in hoc, Diliges proximum tuum sicut teipsum
φαλαιοῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.
Dilectio proximi malum non operatur: plenitudo ergo
10 ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐ κατεργάζεται· πλήρωμα οὖν
legis * dilectio. Et hoc, scientes tempus, quia
11 νόμου ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρὸν, ὅτι
hora ‖ nos iam de somno ? excitari nunc † propior ‖ nostra
ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι· νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ
salus, quàm cùm credidimus. Nox præcessit
12 σωτηρία ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν,
at dies * appropinquavit: abiiciamus ergo opera tenebrarum &
ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ
induamur arma lucis. Sicut in die ‖ de-
13 ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐ-
center ambulemus, non ? comessationibus & ebrietatibus, non ? cu
σχημόνως περιπατήσωμεν· μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοί-
bilibus & lasciuiis non ‖ lite & æmulatione
τοις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ.
Sed induimini Dominum Iesum Christum, & car-
14 ἀλλὰ * ἐνδύσασθε † κύριον ἰησοῦν χριστὸν, καὶ τῆς σαρ-
nis curam ne feceritis in desideriis
κὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

CAP XIV. ísl.

Ipsum autem infirmum ? fide assumite, non in
1 Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς
disceptationibus † disputationum. Hic qui in credit ‖ manducare
2 διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν
omnia; * at infirmus olus ‖ edit
πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει

‖ agit
? necessitate subditi esse
ὑποτάσσεσθαι
μας
† Ideò præstatis
‖ feruentes.
? nisi vt diligatis inuicem qui enim diligit proximum,
† Nam,
* adulterabis
‖ falsum testimonium dices,
? est
† instauratur,
* est
‖ est ? surgere
† enim
* autem
‖ honestè
? in
* impudicitiis,
‖ in contentione
ἐνδύω
? in
† cogitationum. Alius enim ‖ Se
* qui autem est
‖ manducet

? Matthæus

† Is qui manducat † qui * manducat,

‖ qui iudicat, † suo

† Nam alius * alius

‖ suo

† qui sapit † qui manducat,

* qui ‖ manducat,

† *Manducans* non manducantem non spernat, & † non * *manducans*
ὁ ἐσθίων τ̀ μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω, καὶ ὁ μὴ ἐσθίων 3
manducantem non iudicet: Deus enim illum assumpsit
τ̀ ἐσθίοντα μὴ κρινέτω· ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο.
Tu quis es ‖ *iudicans* alienum seruum? † *proprio* domino
σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην, τῷ ἰδίῳ κυρίῳ 4
stat aut cadit. stabit autem: potens enim est Deus
στήκει ἢ πίπτει· * σταθήσετ δ̀ δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς
statuere illum † *Hic quidem* iudicat diem inter diem, * *hic autem*
στῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ 5
iudicat omnem diem: vnusquisque in ‖ *proprio* sensu abundet
κρίνει πᾶσαν ἡμέραν ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ † πληροφορείσθω
† *Sapiens* diem, Domino sapit & *non sapiens*
ὁ φρονῶν τ̀ ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ καὶ ὁ μὴ φρονῶν τ̀ 6
diem, Domino *non sapit* & † *manducans*, Domino manducat, gra
ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ καὶ ὁ ἐσθίων, κυρίῳ ἐσθίει· εὐχα
tias agit enim Deo & * non ‖ *manducans*, Domino non manducat, &
ριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ
gratias agit Deo Nemo enim nostrûm sibi ipsi vivit,
εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, 7
& nemo sibi ipsi moritur Sive enim viuimus,
καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει· ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ 8
Domino viuimus sive morimur, Domino morimur
κυρίῳ ζῶμεν· ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν·
sive ergo viuimus, sive morimur Domini sumus
ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν.
In hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, &
εἰς τοῦτο γὰρ χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ 9
reuixit vt & mortuorum & viuorum dominetur
ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ.
† quare Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut & tu † *quid spec*
Σὺ δὲ τί κρίνεις τ̀ ἀδελφόν σου, ἢ καὶ σὺ τί ἐξου- 10
† ante tribunal nis fratrem tuum? omnes enim *adstabimus* † *tribunali*
θενεῖς τ̀ ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι
Christi Scriptum est enim, Viuo ego, dicit Dominus,
τ̀ χριστοῦ γέγραπται γάρ, ζῶ ἐγώ, λέγει κυρίος, 11
quoniam mihi * *flectet* omne genu, *cælestium*, & *terrestrium*, &
ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ
inferorum & omnis lingua confitebitur Deo
καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ.
Itaque vnusquisque nostrûm pro seipso rationem reddet Deo
ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ. 12
Non amplius ergo inuicem iudicemus, sed hoc iudicate
μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε 13
‖ ne ponatis magis, *hoc* illum *ponere* offendiculum fratri, vel scandalum
μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον
† confido in Domino Scio & † *persuasum sum in Christo* Iesu, quia nihil commune
οἶδα καὶ † πέπεισμαι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν 14
† nisi ei qui existimat per ipsum, † *is non existimanti* aliquid commune *esse*, illi
δι' αὐτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ

commu-

commune* Si ‖ vero propter cibum frater tuus contristatur,
κοινόν. εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σε λυπεῖ,
non † amplius secundùm charitatem ambulas † ne cibo tuo
οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς· μὴ τῷ βρώματί σε
illum perde, pro quo Christus mortuus est.
ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε.
Non blasphemetur ergo vestrum bonum
μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν
Non enim est regnum Dei esca, & potus, sed iu-
17 οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δι-
stitia & pax & gaudium in spiritu sancto
καιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
* Nam in his seruiens Christo ‖ beneplacens Deo, &
18 ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ Χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ
probatus ? hominibus † Nempe igitur quæ pacis *
19 δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης
sectemur, & quæ ædificationis ad inuicem ‖.
διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους.
? Ne propter escam † destruito opus Dei omnia
20 μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα
quidem munda *, sed malum ‖ homini ? per offendi
μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμ-
culum † edenti Honestum hoc non manducare carnem,* neq;
21 ματος ἐσθίοντι· καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ
bibere vinum neque in quo frater tuus offenditur aut scanda-
πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδα-
lizatur, aut infirmatur Tu fidem habes? penes temetipsum
22 λίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις, κατὰ σαυτὸν
habe coram Deo beatus ‖ non ? iudicans semetipsum
ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν
in eo quod probat † At ambigens, si manducat
23 ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φά-
cuerit, damnatus est, quia non ex fide omne autem quod non * ex fi-
γῃ, κατακέκριται ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πί-
de, peccatum est
στεως, ἁμαρτία ἐστίν.

CAP. XV

Debemus autem nos ‖ potentes, imbecillitates ? im-
1 Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀ-
potentium portare, & non nobismetipsis placere
δυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς † ἀρέσκειν·
Vnusquisque enim vestrum proximo † placeat in bonum
2 ἕκαστος γὰρ ὑμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν
ad ædificationem. Etenim Christus non sibimet placuit
3 πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν,
sed, sicut scriptum est, improperia improperantium tibi
ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται, οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε,
cecidernnt super me Quæcunque enim ante scripta sunt, ad
4 ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ. ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν

nostram

* est ‖ enim
? iam † Noli
*perdere,
* Qui enim in hoc seruit ? placet † Ita quæ * sunt
‖ sunt, custodiamus
? Noli † destruere
sunt, ‖ est ? qui
† manducat Bonum est * & non
‖ qui iudicat
† Qui autem discernit,
* est
‖ firmiores ? infirmorum sustinere,
ἀρέσκω † suo

nostram doctrinam *antè* scripta sunt, vt per patientiam, &
ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ
per consolationem scripturarum, spem habeamus
διὰ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν, τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν
* autem *At* Deus* patientiæ & solatii det vobis
ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως, δῴη ὑμῖν
‖ alterutrum, id ipsum sapere in ‖ *invicem*, secundum Christum Iesum
τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις, κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν·
? vnanimes Vt ? *vnanimiter in vno ore* † *glorificetis* Deum, & pa-
† honorificetis
* Propter quod —— δοξάζητε τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. * Διὸ
trem Domini nostri Iesu Christi * *Idèo* susci-
‖ invicem, προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ὑμᾶς εἰς
pite ‖ *alii alios*, sicut & Christus suscepit vos in
? enim honorem Dei Dico ? *autem* Iesum Christum ministrum
δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ Ἰησοῦν Χριστὸν διάκονον
† confirmandas fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad † *confirmandum*
* autem promissiones patrum. *At* gentes * *super*
περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων· τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ
‖ honorare † ea misericordia ‖ *glorificare* Deum, sicut scriptum est. Propter ? *hoc* eo
† exomologeo ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν, καθὼς γέγραπται, διὰ τοῦτο * ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι κύριε, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.
firebor tibi in Gentibus, Domine, & nomini tuo † *psallam*.
† exotabo Et iterum dicit Lætamini Gentes cum plebe eius
καὶ πάλιν λέγει, εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ
10 Et iterum, Laudate Dominum omnes Gentes, & magnificate
ἐπαινέω καὶ πάλιν, αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ † ἐπαινέσατε
11 eum omnes populi Rursus Esaias ait Erit
αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ πάλιν Ἡσαΐας λέγει, ἔσται
‖ qui exurget 12 radix Iesse, & ‖ *exurgens* regere Gentes, in eum
ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ
? autem Gentes sperabunt. *At* Deus ? spei repleat
ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος * πληρώσαι
† credendo, vt 13 vos omni gaudio & pace in ? *credere*, ad abun-
abundetis ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν
* & *dandum* vos in spe, * *in* virtute Spiritus sancti
ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.
‖ Certus ‖ *Persuasus* sum autem, fratres mei, & ipse ego de vobis,
πέπεισμαι δὲ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν,
? dilectione 14 quoniam & ipsi pleni estis ? *bonitate*, repleti omni
ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης
† ita vt possitis alterutrum scientia, † *potestis* & alios monere
γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν.
Audacius autem scripsi vobis, fratres ex parte
τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν, ἀδελφοί, ἀπὸ μέρους,
15 tanquam in memoriam reducens vos, * *per* gratiam ‖ *datam*
* propter ‖ quæ data est ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν
? Vt sim minister mihi à Deo ? *Ad esse me ministrum* Iesu
μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ· εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦ
16

Christi in Gentibus † *sanctificantem* Euangelium Dei, vt
χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα
fiat oblatio Gentium accepta, sanctificata
γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, † ἡγιασμένη
in spiritu sancto Habeo igitur ‖ *gloriationem* in Christo
17 ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν χριστῷ
Iesu *qua* ad Deum Non enim † *audebo* loqui aliquid
18 ἰησοῦ τὰ πρὸς θεόν· οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι
eorum quæ non effecit Christus per me, in obedientiam
ὧν οὐ κατειργάσατο χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν
Gentium, & verbo & † *opere* In virtute signorum &
19 ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ· ἐν δυνάμει σημείων καὶ
prodigiorum, in virtute Spiritus * *Dei*, ita vt *ego* ab Hiero
τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε με ἀπὸ ἱερου-
salem & ‖ *circum* vsque ad Illyricum † *implesse* Euan-
σαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγ-
gelium Christi Sic autem † *amantes contendimus* evangeli
20 γέλιον τοῦ χριστοῦ· οὕτω δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελί-
zare, non vbi nominatus est Christus, * *vt non* super alienum
ζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον
fundamentum ædificarem Sed sicut scriptum est, ‖ Quibus
21 θεμέλιον οἰκοδομῶ· ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, οἷς
non annuntiatum est de eo, videbunt & qui non audierunt,
οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, * ὄψονται· καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι,
intelligent † *Ides* & impediebar plurimùm venire
22 συνήσουσι. διὸ καὶ † ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν
ad vos Nunc verò non vlteriùs locum habens in
23 πρὸς ὑμᾶς νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς
regionibus his, cupiditatem autem habens veniendi ad vos
κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς
† *à* multis * *annis* ‖ *Vt* ß *proficiscar* in Hispaniam,
24 ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὡς ἂν πορεύωμαι εἰς τὴν ἱσπανίαν,
veniam ad vos spero enim † *præteriens* † *conspicere*
ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐλπίζω γὰρ διαπορεύμενος θεάσασθαι
vos, & a vobis * *præmitti* illuc, si vobis primùm
ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν † προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον
ex parte ‖ *impletus fuero* Nunc † *autem proficiscor* in
25 ἀπὸ μέρους * ἐμπλησθῶ· νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς
Hierusalem † *ministrans* sanctis Probauerunt enim
26 ἰερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις· εὐδόκησε γὰρ
Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pau
μακεδονία καὶ ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτω-
perts sanctorum qui * in Hierusalem Placuit eis enim &
27 χοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ· εὐδόκησαν γὰρ, καὶ
debitores eorum sunt ‖ *si enim* * *spiritualibus* eorum † *participarunt*
ὀφειλέται αὐτῶν εἰσιν· εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν † ἐκοινώνησαν
Gentes, debent & in carnalibus ministrare eis
τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς
Hoc igitur * *perficiens*, & *assignans* eis
28 τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας, καὶ * σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν

† sanctificans
* &
ἁγιάζω
‖ gloriam
† audeo
† factis
* sancti,
‖ per circuitum
† repleuerim
† prædicaui Euangelium hoc,
* ne
‖ Quoniam
ὅτι quia
† propter quod
ἐγκόπτομαι
† ex * iam præcedentibus ‖ cùm proficisci cœpero † quod † videam * deducar
προπέμπομαι
‖ fructus † igitur profi ciscar
ἐμπλήθω
† ministrare * sunt ‖ nam † spirituali bus † participes fa cti sunt Gentiles,
† κοινωνέω * cùm consummauero & assignauero
* σφραγίζομαι

fructum hunc, proficiscar per vos in Hispaniam
καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς Σπανίαν.
‖ abundantia — Scio autem quoniam veniens ad vos, in ‖ plenitudine
οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι 29
† ergo — benedictionis Evangelij Christi veniam
εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἐλεύσομαι.
Obsecro † autem vos, fratres, per Dominum nostrum Ie
Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰη- 30
† sancti, vt ad iuuetis me — sum Christum, & per charitatem Spiritus † simul concludere
σοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί
mihi in orationibus pro me ad Deum,
μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν θεὸν,
Vt liberer ab infidelibus * in Iudæa & † vt
ἵνα * ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα 31
* qui sunt — ministerium meum in Hierusalem acceptum fiat
ῥύομαι — ‖ obsequii mei oblatio accepta fiat — ἡ διακονία μου ἡ εἰς Ἰερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται
sanctis — Vt in gaudio veniam ad vos per volun
τοῖς ἁγίοις· ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς διὰ θελή- 32
† refrigerer vobiscum — tatem Dei, & † simul recreer vobis
* autem ‖ sit — ματος θεοῦ, καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν.
At Deus * pacis ‖ cum omnibus vobis Amen
Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν. 33

CAP. XVI.

* quæ est in ministerio — Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, * quæ
Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, ἣ- 1
† est — stentem ministram ecclesiæ quæ † in Cenchris
Ταν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς
Vt eam suscipiatis in Domino digne sanctis, &
ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ 2
* indignerit — assistatis ei in quocunque vestri * vsus fuerit negotio: etenim
παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι· καὶ γὰρ
‖ quoque astitit — ipsa ‖ adstitit multis fauta est, & ipsi mihi
αὐτὴ προστάτις πολλῶν ἐγενήθη, καὶ ἐμοῦ
Salutate † Priscillam & Aquilam † simul operantes meos in
Ἀσπάσασθε Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν 3
† Priscam † adiutores — Christo Iesu (Qui pro anima mea suam ipsorum
Χριστῷ Ἰησοῦ· οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν 4
* suas ceruices — cernicem) suppofoerunt quibus non ego solus gratias ago, sed
τράχηλον † ὑπέθηκαν· οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ
ὑποτίθημι — & cunctæ ecclesiæ Gentium) Et domesticam
καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν· καὶ τὴν κατ' οἶκον 5
eorum ecclesiam. Salutate Epænetum dilectum mihi,
αὐτῶν ἐκκλησίαν. Ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου,
‖ primitiuus Asiæ — qui est ‖ primitiæ Achaiæ in Christo
ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας εἰς Χριστόν.
κοπιάζω — Salutate Mariam, quæ multum laborauit in nobis
Ἀσπάσασθε Μαρίαμ, ἥτις πολλὰ † ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς· 6
Salutate Andronicum & Iuniam cognatos meos, &
Ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς μου, καὶ 7

conſæptiuos meos, qui ſunt † inſignes in Aposto
Συγγενεῖς μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποσ-
lis, qui & ante me fuerunt in Chriſto Salutate
τόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γέγονασιν ἐν χριστῷ· ἀσπάσασθε
* Ampliam dilectum meum in Domino Salutate Vrbanum
9 Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ· ἀσπάσασθε Οὐρβανὸν
‖ ſimul operantem noſtrum in Chriſto †, & Stachyn dilectum meum
τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν χριστῷ, καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου·
Salutate Apellen probum in Chriſto ſalutate
10 ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν τὸν δόκιμον ἐν χριστῷ· ἀσπάσασθε
eos qui † ex Ariſtobuli Salutate Herodionem cognatum
τοὺς ὄντας ἐξ Ἀριστοβούλου· ἀσπάσασθε Ἡρῳδίωνα τὸν συγγενῆ
meum ſalutate eos qui † ex Narciſſi ‖ exiſtentes in Domino
11 μου· ἀσπάσασθε τοὺς ὄντας ἐκ τῆς Ναρκίσσου, τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ·
Salutate Tryphænam & Tryphoſam, † laborantes in
12 ἀσπάσασθε Τρυφαίναν καὶ Τρυφῶσαν τὰς κοπιώσας ἐν
Domino ſalutate Perſidem † dilectam, quæ multum la-
κυρίῳ· ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ ἐκο-
borauit in Domino Salutate Rufum electum in
13 πίασεν ἐν κυρίῳ· ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν
Domino, & matrem eius & meam Salutate
14 κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ· ἀσπάσασθε
Aſyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermæo, & qui
Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἑρμᾶν, Πατρόβαν, Ἑρμῆν, καὶ τοὺς
cum eis * fratres Salutate Philologum & Iuliam,
15 σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς· ἀσπάσασθε Φιλόλογον καὶ Ἰουλίαν,
Nereum & ſororem eius & ‖ Olympan, & qui cum eis †
Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς
omnes ſanctos Salutate † alij alios in oſculo
16 πάντας ἁγίους· ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι
ſancto ſalutant vos * eccleſiæ Chriſti
ἁγίῳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ χριστοῦ.
Rogo autem vos, fratres, ‖ ſpeculari ipſos diſſenſiones
17 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας
& offendicula præter doctrinam quam vos didiciſtis,
καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε,
† facientes, & declinate ab illis Nam huiuſcemodi †
18 ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι
Domino noſtro Ieſu Chriſto non ſeruiunt, ſed ſuo, ſeruum
τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν
ventri & per * blandiloquentiam & benedicentiam ſeducunt
κοιλίᾳ· καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας † ἐξαπατῶσι
corda innocentium Nam veſtra ‖ obedientia in
19 τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων· ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς
† omnes deuenit gaudeo igitur hoc in vobis † volo autem vos ſapientes
πάντας ἀφίκετο· χαίρω οὖν τὸ εφ' ὑμῖν· θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς
quidem eſſe in bono, * ſimplices autem in malo
μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν·
At Deus ‖ pacis * conteret Satanam ſub pedibus
20 Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης † συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας

† nobiles

* Ampliatum dilectiſſimum mihi
‖ adiutorem
† Ieſu,

† ſunt

‖ domo, qui ſunt

† quæ laborauit

† charitſſimam,

* ſunt

‖ Olympiadem,
† ſunt

† inuicem

* omnes

‖ vt obſeruetis eos qui

† faciunt,
† enim

* dulces ſermones & benedictiones

† ἐξαπατάω
‖ enim
† omnem locum diuulgata eſt
† Sed & ‖ autem
* conteret
συντρίβω

vestris † in celeritate gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum
ὑμῶν ἐν τάχει ἡ χαρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ ὑμῶν
Salutant vos Timotheus † simul seruus meus, & Lucius,
ἀσπάζονται ὑμᾶς τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ λούκιος, 21
& Iason, & Sosipater cognati mei Saluto
καὶ ἰασων, καὶ σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου. ἀσπάζομαι 22
vos ego Tertius, * scribens epistolam, in Domino
ὑμᾶς ἐγὼ τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, ἐν κυρίῳ
Salutat vos Caius hospes meus, & ‖ ecclesia vniuersa
ἀσπάζεται ὑμᾶς γαΐος ὁ ξένος μου, καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. 23
salutat vos Erastus † procurator ciuitatis, & Quartus
ἀσπάζεται ὑμᾶς ἔραστος ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ κούαρτος
frater Gratia Domini nostri Iesu Christi
ὁ ἀδελφός. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ 24
cum omnibus vobis Amen
μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν
† Ei autem potenti vos † stabilire iuxta euangelium meum, &
τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ 25
prædicationem Iesu Christi, secundùm reuelationem mysterii tempo-
τὸ κήρυγμα ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρό-
ribus æternis tacitis † (Manifestati autem nunc per
νοις αἰωνίοις † σεσιγημένου φανερωθέντος δὲ νῦν διά 26
scripturas * prophetarum, secundùm ‖ adordinationem æterni Dei ad
γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς
obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti
ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος
Soli sapienti Deo per Iesum Christum, † gloria in
μόνῳ σοφῷ θεῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἡ δόξα εἰς τοὺς 27
secula† Amen
αἰῶνας. ἀμήν

Finis ad Romanos epistola, quæ scripta est à
Τέλος τῆς πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῆς, ἡ ἐγράφη ἀπὸ
Corintho per Phœben ministram eius quæ
κορίνθου διὰ φοίβης τῆς διακόνου τῆς
in Cenchreensibus ecclesiæ.
ἐν κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

† velociter
† adiutor.
* qui scripsi
‖ vniuersa ecclesia
† arcarius
† Ei autem qui potens est † confirmare
† Quod patefactum est
σιγάω
* prophetarum, ‖ præceptum
† honor &
† seculorum

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD CORINTHIOS
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
PRIOR EPISTOLA
ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM κεφάλ ά.

PAVLVS vocatus Apostolus
1 ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος
Iesu Christi, per voluntatem Dei,
ἰησοῦ χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ,
& Sosthenes frater,
ἢ σωσθένης ὁ ἀδελφὸς,
ecclesiæ Dei * existenti
τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ
2 in Corintho sanctificatis in Chri-
ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χρι
sto Iesu vocatis sanctis, cum omnibus ‖ invocantibus
στῷ ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ
nomen Domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorum& &
ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ αὐτῶν τε
& nostro Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro
καὶ ἡμῶν· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν,
& Domino Iesu Christo Gratias ago Deo meo sem
3 καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ
per pro vobis, in gratia Dei † data vobis in
4 εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάν-
τοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν
Christo Iesu Quia in omnibus ‡ ditati estis in illo,
5 χριστῷ ἰησοῦ· ὅτι ἐν παντὶ ‡ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ,
in omni verbo, & * omni scientia, (Sicut testi
6 ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρ
monium Christi confirmatum est in vobis) Ita vt ‖ vos
7 τύριον τοῦ χριστοῦ * ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς
nem deesse in ulla gratuite dono, expectantes re-
μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν
velationem Domini nostri Iesu Christi Qui & con
8 ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὃς καὶ βε
firmabit vos vsque in finem † inculpatos, in die Do
βαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυ
mini nostri Iesu Christi Fidelis Deus per quem vocati
9 ρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλή-
estis in * communionem filii eius Domini nostri Iesu Christi
θητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ.

* quæ est Corinthi,

‖ qui invocant

† quæ est

‡ divites facti

πλουτίζω

* in

βεβαιόω

‖ nihil vobis desit in vlla gratia, expectantibus

† sine crimine, ‡ adventus

κλῆσις societatem

Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini
παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου 10
nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes & non sint in
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν
vobis * schismata sitis autem perfecti in * eadem mente, & in
ὑμῖν σχίσματα· ἦτε δὲ † κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ καὶ ἐν
eadem ‖ sententia Manifestatum est enim mihi de vobis,
τῇ αὐτῇ γνώμῃ. ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, 11
fratres mei, ab iis qui † Chloes, quia contentiones † in vobis sunt:
ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι.
Dico autem hoc, quod vnusquisque vestrûm dicit: Ego quidem sum
λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει, ἐγὼ μέν εἰμι 12
Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, ego autem Christi
Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ.
* Nunquid Diuisus est Christus? Num Paulus crucifixus est pro vobis?
μεμέρισται ὁ Χριστός; μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν, 13
‖ aut in ‖ nomine Pauli baptizati estis? Grates ago
ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; εὐχαριστῶ τῷ 14
* nisi Deo, quòd neminem vestrûm baptizauí, † ſi non Crispum & Caium:
Θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον·
† nomine meo baptizati estis. vt ne quis dicat quod in † meum nomen baptizauí
ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα.
Baptizaui autem & Stephanæ domum: Cæterum, nescio ſi quem
ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα εἴ τινα 16
alium baptizauerim. Non enim misit me Christus ba-
ἄλλον ἐβάπτισα. οὐ γὰρ * ἀπέστειλέ με Χριστὸς βα- 17
ἀποστέλλω
ptizare, sed euangelizare: non in sapientia verbi vt non
πτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι· οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ
euacuetur crux Christi. Verbum enim crucis
κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, 18
κενόω
* ‖ is autem qui saluí fiunt, id quidem pereuntibus ſtultitia est * at ſervantis, nobis
τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστί· τοῖς δὲ σῳζομένοις, ἡμῖν,
virtus Dei est Scriptum est enim, Perdam ſapientiam
δύναμις θεοῦ ἐστι. γέγραπται γάρ, ἀπολῶ τὴν σοφίαν 19
ἀπολλύω
ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo
τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω.
Vbi ſapiens? vbi scriba? vbi inquisitor ſeculi
ποῦ σοφός, ποῦ γραμματεύς, ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος 20
huius? Nonne ‖ infatuauit Deus ſapientiam mundi huius?
τούτου; οὐχὶ † ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου,
† Poſtquam enim in ſapientia Dei non cognouit mundus per
ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς 21
ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædica-
σοφίας τὸν Θεὸν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγ-
tionis * ſeruare credentes. ‖ Quandoquidem enim Iudæi
ματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας. ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι 22
* ſignum petunt, & Græci ſapientiam quærunt:
σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν
Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem
ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν 23

scandalum Gentibus autem stultitiam Ipsis autem vocatis
24 σκάνδαλον, ἔθνεσιν δὲ μωρίαν· αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς
Iudæis atque Græcis, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam
Ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν
Quia quod stultum † Dei sapientius hominibus est & quod
25 ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ τὸ
infirmum ‖ Dei, fortius hominibus est ‖ est
ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ, ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί.
Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes
26 βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοὶ, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ
secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles
κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοὶ, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς·
Sed * stulta mundi elegit Deus ut * quæ sunt
27 ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου † ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς ἐκλέγω
sapientes ‖ pudefaciat & infirma mundi elegit Deus, ‖ confundat
σοφοὺς καταισχύνῃ καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς,
ut ‖ pudefaciat fortia Et ignobilia mundi
28 ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρὰ καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου
& contemptibilia elegit Deus, & † non existentia ut † ea quæ non
καὶ τὰ † ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα sunt, ut ea quæ sunt destrueret.
existentia aboleret Ut non glorietur omnis † ἐξουθενέω
29 τὰ ὄντα * καταργήσῃ· ὅπως μὴ † καυχήσηται πᾶσα * καταργέω
caro in conspectu † Dei. Ex ipso autem vos estis † glo-
30 σὰρξ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ria
in Christo Iesu: qui factus est nobis sapientia a Deo, iustitia & & sanctificatio & redemptio: ‖ Ut, quemadmodum scri-
ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε
31 καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις ἵνα, καθὼς γέγρα- ptum est, ‖ Glorians, in Domino glorietur ‖ Qui gloria tur,
πται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

CAP II. β'

Et ego † veniens ad vos, fratres, veni non in sublimi- † cùm venissem
Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ἦλθον οὐ καθ' ὑπερο-
1 tate sermonis aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium † Dei † Christi
χὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ
Non enim iudicavi * scire aliquid ‖ in vobis, si non Iesum Christum, * me
2 οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, ‖ inter vos, alii.
& hunc crucifixum Et ego in infirmitate, & in
3 καὶ τοῦτον † ἐσταυρωμένον· κἀγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν σταυρόω
timore, & in tremore multo † factus sum apud vos: † fui
φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς·
Et sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus hu-
4 καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀν-
manæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus &
θρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ
Ut fides vestra non sit in sapientia hominum,
5 δυνάμεως, ἵνα ᾖ πίστις ὑμῶν μὴ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων,

† inter perfectos:

sed in virtute Dei Sapientiam autem loquimur † in
ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς 6
perfectis sapientiam vero non seculi hujus, neque principum
τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων
seculi hujus qui destruuntur: Sed loquimur
τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων ἀλλὰ λαλοῦμεν
*quæ abscondita est — sapientiam Dei in mysterio — seculi — quam prædestinavit
σοφίαν θεοῦ ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν
Deus ante secula in gloriam nostram Quam nemo
ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς 8
principum seculi hujus cognovit si enim cognovissent,
τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν εἰ γὰρ ἔγνωσαν,
nunquam in Dominum gloriæ crucifixissent Sed sicut
οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν ἀλλὰ, καθὼς 9
‖ Quod † nec — scriptum est, ‖ Quæ oculus non vidit † & auris non audivit, † & in
γέγραπται, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ
*iis qui diligunt — cor hominis non ascendit, quæ præparavit Deus *diligentibus illum
καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγα-
Nobis autem Deus revelavit per Spiritum
πῶσιν αὐτόν· ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύ- 10
‖ enim — tum suum nam Spiritus ‖ omnia scrutatur etiam profunda Dei
ματος αὐτοῦ τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα †ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ
Quis enim scit hominum quæ † hominis, † si non spiritus
τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦ- 11
*est ‖ sunt, † cognovit, nisi — tus hominis qui *in ipso? ita & quæ Dei ‖ nemo † novit,
μα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς
Nos autem non spiritum
ἔγνωκεν εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα 12
† huius *est — † mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo vi
τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα
‖ quæ sunt — sciamus ‖ ipsa a Deo donata nobis: Quæ & loquimur
εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν ἃ καὶ λαλοῦμεν 13
? doctrina — non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in ? doctis
οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς
† comparantes — Spiritus sancti, spiritualibus spiritualia ‖ conferentes
πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες.
*sunt — Animalis autem homo non percipit ea quæ * Spiritus Dei
ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ· 14
‖ intelligere — stultitia enim illi est & non potest ‖ cognoscere, quia spiritualiter
μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι· καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς
? examinantur — ? diiudicantur At spiritualis † diiudicat quidem om-
† autem — ἀνακρίνεται· ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πα- 15
*& — nia *ipse vero à nemine diiudicatur
ντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.
Quis enim cognovit sensum Domini, qui ‖ instruet eum? Nos 16
‖ instruit — τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς
autem sensum Christi habemus
δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

CAP. III. γ

Et ego fratres, non potui vobis loqui quasi
1 Καὶ ἐγὼ, ἀδελφοὶ, οὐκ *ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι ὡς δύαμαι
spiritualibus, sed quasi carnalibus tanquam †infantibus in Christo *paruulis
πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ
Lac vobis potum dedi, & non escam nondum enim poteratis
2 γάλα ὑμᾶς ἐπόπισα, οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἠδύνασθε
sed nec † adhuc nunc potestis Adhuc enim carnales estis † quidem
3 ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε· ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε·
Cùm enim * in vobis zelus & contentio, & dissidia, nónne * sit inter vos
ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ
carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?
σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε;
Cùm enim dicat quis Ego quidem sum Pauli alius autem ego
4 ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου· ἕτερος δὲ, ἐγὼ
Apollo nónne ‖ carnales estis? ? Quis igitur est Paulus?
ἀπολλῶ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε;
? quis vero Apollo? nisi ministri † per quos credidistis, & vnicuique
5 τίς οὖν ἐστι παῦλος; τίς ἀπολλῶς, ἀλλ' ἢ διάκονοι δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ
sicut Dominus dedit Ego planteui, Apollo
6 ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν· ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλως ἐπότισεν, ἀλλὰ ὁ θεὸς ηὔξανεν.
rigauit sed Deus incrementum dedit Itaque neque * plantans
7 ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός.
tans est aliquid neque ‖ rigans, sed ? ille incrementum dans Deus.
† Plantans autem & rigans vnum sunt (vnusquisque autem
8 ὁ δὲ φυτεύων καὶ ὁ ποτίζων ἓν εἰσιν· ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον
propriam mercedem accipiet secundùm proprium laborem)
ἴδιον μισθὸν * λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.
Dei enim sumus ‖ cooperatores Dei agricultura ?, Dei ædificatio estis
9 θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί· θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε.
Secundùm gratiam Dei † datam mihi, vt sapiens † quæ data est
10 κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς
architectus fundamentum posui alius autem superædificat
ἀρχιτέκτων θεμέλιον * τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ τίθημι
Vnusquisque autem videat quomodo superædificet
ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ
Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter
11 θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν
* ipsum, quod est Iesus Christus Si autem quis super * id quod posi-
12 κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός· εἰ δέ τις ἐπι tum est
ædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pre
οικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τι-
tiosos, ligna, fœnum, stipulam: Vnusquisque opus
13 μίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην· ἑκάστου τὸ ἔργον
manifestum ‖ fiet nam dies ? declarabit quia in igne † revela-
φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύ- ‖ erit † revelabitur
ptur & vnius cuiusque opus quale sit, ignis probabit
πτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει.

Si cuius opus manserit quod superædificauit, mercedem accipiet.

ἐποικοδομέω
† arserit, detrimentum patietur,
* saluus erit, sic tamen

εἴτινος τὸ ἔργον μένῃ ὃ † ἐποκοδόμησε, μισθὸν λήψ- 14
Si cuius opus † exuretur damnum facies ipse autem
εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσε-, ζημιωθήσε-, αὐτὸς δὲ 15
* seruabitur, ita vero quasi per ignem Nescitis
σωθήσε-, οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός οὐκ οἴδατε 16
quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?
ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν,
Si quis ‖ templum Dei † corrumpit, disperdet illum Deus Nam
εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός· ὁ γὰρ 17
templum † Dei sanctum est, ‖ qui estis vos
ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.
* inter vos, Nemo seipsum seducat si quis videtur sapiens esse * in vobis,
μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν 18
‖ fit in seculo hoc, stultus fiat, vt ‖ fiat sapiens
ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένη- σοφός
† enim Nam sapientia † mundi huius, stultitia apud Deum est
ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι 19
† Comprehendam Scriptum est enim, Comprehendens sapientes in astutia eorum
γέγραπται γάρ, ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν·
Et iterum Dominus nouit cogitationes sapientium
καὶ πάλιν, κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, 20
quoniam sunt vanæ Itaque nemo glorietur in ho
ὅτι εἰσὶ μάταιοι ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀν- 21
minibus Omnia enim vestra sunt Siue Paulus siue
θρώποις· πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν
Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita siue mors,
ἀπολλὼς εἴτε κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε θάνατος,
* enim siue præsentia, siue futura omnia vestra sunt
εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα· πάντα ὑμῶν ἐστιν·
Vos autem Christi Christus autem Dei
ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ 23

CAP. IV. δ'.

Sic nos existimet homo vt ministros Chri
Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χρι 1
‖ Hic Iam sti, & dispensatores mysteriorum Dei ‖ Ac reliquum,
στοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὧδε δὲ λοιπὸν, 2
† inter dispensatores, quæritur † in dispensatoribus, vt fidelis quis inueniatur
ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις † εὑρεθῇ
Mihi autem † in minimum est vt a vobis diiudicer, aut ab
ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακρίνω, ἢ ὑπὸ 3
humano die sed neque meipsum diiudico
ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω·
Nihil enim mihipſi conscius sum sed non in hoc iu
οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ * δι- 4
δικαίωμαι stificatus sum * ac diiudicans me, Dominus est
δικαιῶν δὲ με κύριός ἐστιν.
Itaque ‖ ne ante tempus quid † iudicare, quoadusque veniat Dominus
ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, 5

qui

qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit
ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς
consilia cordium & tunc laus erit unicuique à
βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ
Deo Hæc autem, fratres transfiguravi in
6 τοῦ θεοῦ. ταῦτα δέ, ἀδελφοί, † μετεσχημάτισα εἰς
μετασχηματίζω
meipsum & Apollo propter vos vt in nobis discatis, ne supra
ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλὼ δι' ὑμᾶς ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ
† quam
† quod scriptum est, sapere vt ne vnus * super vnum tumescat
ὃ γέγραπται φρονεῖν· ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς * φυσιοῦσθε
* pro alio inflatur
aduersus alterum Quis enim te discernit? Quid autem habes quod
7 κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις ὃ
φυσιόω
non accepisti? Si autem & accepisti, quid gloriaris quasi non ‖ accipiens?
οὐκ ἔλαβες, εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών,
‖ acceperis?
Iam saturati estis iam † ditati estis, sine nobis
8 ἤδη * κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν
† diuites facti
† regnatis & vtinam sane regnetis, vt & nos
ἐβασιλεύσατε· καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς
vobis * simul regnemus Puto enim quod Deus nos
9 ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. δοκῶ γάρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς
† regnatis
* cum
Apostolos nouissimos ‖ edidit tanquam morti destinatos quia
τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους· ὅτι
‖ ostendit,
spectaculum facti sumus mundo, & angelis, & hominibus
θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.
Nos stulti propter Christum vos autem prudentes in Christo nos
10 ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστὸν ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς
infirmi vos autem fortes vos † gloriosi, nos autem † ignominiosi
ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι.
† nobiles, † ignobiles
Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nu
11 ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυ-
di sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus,
μνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν,
Et laboramus, operantes * propriis manibus, ‖ conuitia
* nostris
12 καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι † ἰδίαις χερσί· λοιδορού-
‖ maledicimur, &
effecti, benedicimus persecutionem † patientes sustinemus
μενοι, εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα·
† pertimur &
† Blasphemati obsecramus tanquam purgamenta
13 βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα
† Blasphemamur, &
* mundi facti sumus omnium peripsema vsque adhuc
* huius
τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι.
Non ‖ pudore afficiens vos scribo hæc sed vt * meos
‖ vt confundam
14 οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου
† filios
charissimos moneo † Si enim decem millia pædagogorum
ἀγαπητὰ νουθετῶ· ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς
† Nam
habeatis in Christo sed non multos patres † in enim Christo
15 ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ
Iesu per Euangelium ego vos genui
Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα.
Rogo ergo vos imitatores mei estote *
16 παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε.
* sicut & ego Christi

† Vulg.

‖ Ideo ad vos ? mittus
† charissimus
* sunt ‖ Iesu,
? venturus sim
† sic φυσιόω
*eorum qui inflati sunt,
‖ est
† &
* inter vos
‖ inter Gentes
† aliquis habeat
‖ luctum habuistis,
* πενθέω
† ἐξαίρω
* qui sic operatus est,
Συνάγομαι
‖ salvus sit
? nostri
† est bona
* corrumpit?

‖ *Propter hoc* misi *vobis* Timotheum, qui est ? *natus* meus
διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστι τέκνον μου 17
† *dilectus* & fidelis in Domino, qui vos commonefaciet
ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς
vias meas quæ * in Christo ‖, sicut vbique in omni eccle
ὁδούς μου τὰς ἐν Χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλη-
sia doceo. Tanquam non ? *venturus autem* ad me
σίᾳ διδάσκω. ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς 18
vos, † inflati sunt quidam. Veniam autem ad
ὑμᾶς † ἐφυσιώθησάν τινες· ἐλεύσομαι δὲ τα 19
τὸ ad vos, ἢ Dominus voluerit: & cognoscam non sermo-
χέως τῶν ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λό
*eorum non * *inflatorum* sed virtutem
γον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν
Non enim in sermone ‖ regnum Dei, sed in virtute.
οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει 20
Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate,
τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ, 21
? *spiritu*, mansuetudinis?
πνεύματί † πραΰτητος;

CAP V.

Omnino auditur * *in vobis* fornicatio & talis fornicatio,
Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, 1
qualis nec ‖ *in Gentibus nominatur*; ita vt vxorem quendam
ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ
patris ? *habere*. Et vos inflati estis & non
πατρὸς ἔχειν. καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ καὶ οὐχὶ 2
magis ‖ *luxisti*, vt tollatur de medio vestrûm qui
μᾶλλον * ἐπενθήσατε, ἵνα † ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ
opus hoc fecit. Ego quidem *enim* vt absens
ἔργον τοῦτο ποιήσας. ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν τῷ 3
corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens,
σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν,
*eum * *sic hoc operatum*. In nomine
τὸν οὕτω τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι 4
Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis &
? κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, † συναχθέντων ὑμῶν καὶ
meo spiritu cum virtute Domini nostri Iesu
? ἐμοῦ πνεύματι, σὺν τῇ δυνάμει ? κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Christi, Tradere eiusmodi satanæ in inte
Χριστοῦ, παραδοῦναι † τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλε- 5
ritum carnis, vt spiritus ‖ *seruetur* in die Domini?
θρον † σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ? κυρίου
Iesu Christi. Non † *pulchra* gloriatio vestra. Nescitis
Ἰησοῦ Χριστοῦ. οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε 6
quia modicum fermentum totam massam * *fermentat*?
ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ;
Expurgate igitur vetus fermentum, vt sitis noua
ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον 7

‖ massa.

masſa, sicut estis azymi Etenim Paſcha noſtrum pro
φύραμα, καθὼς ἐστε ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πασχα ἡμῶν ὑπὲρ
nobis immolatus est, Christus Itaque epulemur, non in
8 ἡμῶν † ἐτύθη, χριστός ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν
fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed
ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ'
in azymis sinceritatis & veritatis.
ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

Scripſi vobis in epiſtola, Ne † commisceri fornicariis
9 ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ * συναναμίγνυσθαι πόρνοις·
Et non † omnino fornicariis mundi huius, aut
10 καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ
auaris, aut rapacibus, aut * idololatris aliisquin de-
τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις * ἐπεὶ ὠφει-
buerastis ‖ ex mundo ? exiſſe.
λετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξῆλθεῖν
11 νυνὶ δὲ ἔγραψα vobis non commisceri & † quis frater * nominatus
ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος
aut fornicator, aut maledicus, aut auarus, aut ‖ idololatra aut
ἢ πόρνος, ἢ λοίδορος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ
ebriosus, aut rapax ? eiusmodi nec † comedere
μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν
Quid enim mihi * & eos qui foris iudicare? Nonne * eos intus vos
12 τί γὰρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν, οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς
iudicatis? ? Eos autem † foris Deus * iudicat Et auferte
13 κρίνετε, τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρινεῖ καὶ * ἐξαρεῖτε τὸν
malum ex vobis ipſis
πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

CAP. VI. ς'.

Audet aliquis veſtrûm negotium habens * ad alterum,
1 Τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον,
iudicari apud ‖ iniuſtos, & non apud ſanctos?
κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων,
† Neſcitis quoniam ſancti † mundum iudicabunt? Et ſi in vobis
2 ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι, καὶ εἰ ἐν ὑμῖν
iudicabitur mundus, indigni eſtis * iudicio minimis ‖?
κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων,
Neſcitis quoniam angelos iudicabimus? † multum vitalia?
3 οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτιγε βιωτικά,
Vitalia quidem igitur iudicia ſi habuerimus, † nihili fa-
4 βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενη-
dos in eccleſia, illos * fœdere iunctos
μένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε
Ad verecundiam ‖ vobis dico Sic non eſt ? in vobis ſapiens † neque
5 πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ
vnus, qui poſſit † diiudicare inter fratrem ſuum?
εἷς, ὃς δυνήσεται διακρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,
Sed frater cum fratre † iudicatur, & hoc apud infideles.
6 ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων

† conſperſo,

† commiſceamini
Συναναμίγνυμι
† vtique
* idolis ſeruientibus
‖ de hoc ? exiſſe.

† Is qui
* nominatur eſt
‖ idolis ſeruiens,
? cum
† cibum ſumere.
* de iis qui ſunt
? Num
† qui ſi ne
* Iudicabit
* Ἐξαίρω

* aduerſus
‖ iniquos,
? An
† de mundo
* qui de
‖ iudicetis?
? quantò magis ſecularia? Seculatia
† contemptibiles qui ſunt
* conſtituite ad iudicandum.
‖ veſtram
? inter vos
† quiſquam,
* iudicio contendit

Iam quidem igitur omnino delictum ‖ vobis est, quòd iudicia habetis
ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε 7
† cum vobiscipsis Propter quid non magis iniuriam accipitis? † Propter quid non
μεθ' ἑαυτῶν διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε, διατί οὐχὶ
magis * damnum accipitis? Sed vos iniuriam facitis & ‖ damno
μᾶλλον ἀποστερεῖσθε, ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀπο- 8
efficitis, & hoc † fratres An nescitis quia † iniqui
στερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς, ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι 9
regnum Dei non possidebunt? * Nolite errare Neque
βασιλείαν θεοῦ κληρονομήσουσι, μὴ πλανᾶσθε· οὔτε
fornicarii, neque ‖ idololatræ
πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι,
Neque adulteri neque molles, neque masculorum concubitores, neque
οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε
fures, neque auari, neque ebriosi * non conuitiatores, non
κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ
rapaces, regnum Dei non possidebunt
ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι.
Et hæc ‖ quidam eratis sed abluti estis, sed sanctifi
καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιά 11
cati estis, sed iustificati estis in nomine Domini † Iesu †, &
σθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι † κυρίου Ἰησοῦ, καὶ
in Spiritu Dei nostri Omnia mihi licent
ἐν τῷ πνεύματι † θεοῦ ἡμῶν πάντα μοι ἔξεστιν, 12
sed non omnia * conferunt Omnia mihi licent, sed non ego
ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ
‖ redigar potestate sub qu quam Escæ
† ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ 13
ventri, & venter esciis at Deus † & hunc &
κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ
has destruet at corpus † non fornicationi, sed
ταῦτα καταργήσει· τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ
Domino, & Dominus corpori At Deus † & Dominum
κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ † κύριον 14
suscitauit, & nos suscitabit per virtutem suam
ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς * ἐξεγερεῖ διὰ † δυνάμεως αὐτοῦ
Nescitis quoniam corpora vestra membra Christi sunt? Tollens
οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἐστιν; ἄρας 15
ergo membra Christi, faciam meretricis membra? * Ne fiat
οὖν τὰ μέλη † χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη, μὴ γένοιτο·
An nescitis quoniam ‖ agglutinatus meretrici, vnum corpus
ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά 16
† est Erunt enim, inquit duo in carnem vnam
ἐστιν, ἔσονται γάρ, φησιν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.
† At agglutinatus Domino, vnus spiritus est
ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι 17
Fugite fornicationem Omne peccatum quodcunque fecerit
φεύγετε τὴν πορνείαν· πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ 18
homo extra corpus est * at fornicans, in
ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ

¶ in
† inter vos Quare † Quare * fraudem patimini? ‖ fraudatis † fratribus † iniqui
Nolite errare
‖ idolis seruientes
* neque male dicti, neque
‖ quidem fatis
† nostri † Christi,
* expediunt
‖ nullius
† autem
† verò
* Abst
‖ qui adhæret
† efficitur?
† Qui autem adhæret
* qui autem fornicatur, in suum

proprium corpus peccat An nescitis quoniam ‖ corpus vestrum ‖ membra ve
19 ἰδίον σῶμα ἁμαρτάνει; ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, stra
templum † qui in vobis sancti Spiritus est, quem habetis à Deo & † sunt
ναός ἐστιν ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ
non estis vestri? Empti estis enim pretio† Glorificate *iam Deum in † magno
20 οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν, ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν * & portate
corpore vestro, & in spiritu vestro quæ sunt Dei
τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ

CAP VII ζ'

De autem quibus scripsistis mihi, ‖ Pulchrum homini mulie- ‖ Bonum est
1 Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναι-
rem non tangere Propter autem † fornicationes vnusquisque † fornicatio
2 κὸς μὴ ἅπτεσθαι· διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκας- nem
suam vxorem habeat & vnaquæque † proprium virum habeat † suum
τος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω
Vxori vir debitam benevolentiam reddat * debitum
3 τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω,
similiter autem & vxor viro Mulier ‖ propria ‖ sui
4 ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί· ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου
corporis non habet potestatem sed vir Similiter autem & vir
σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ
‖ propria corporis non habet potestatem, sed mulier
τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή
† Ne fraudate alij alios, β non quid ex consensu ad † Nolite fraudare inuicem, nisi forte
5 μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν συμφώνῳ πρὸς
tempus, vt vacetis ieiunio & orationi & ad
καιρὸν, ἵνα † σχολάσητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ καὶ σχολάζω
iterum in idipsum * conuenatis, vt ne tentet vos * reuertimini,
πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ
satanas propter incontinentiam vestram Hoc autem
6 σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν τοῦτο δὲ
dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium
λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν.
Volo enim omnes homines esse sicut & meipsum
7 θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν·
sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo, ‖ hic quidem sic, ‖ alius
ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως,
‖ ille verò sic Dico autem non nuptis & vi-
8 ὃς δὲ οὕτως. λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χή- † sic per
duis, bonum illis est, si † maneant sicut & ego μένω
ραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστιν ἐὰν * μείνωσιν ὡς κἀγώ † Quod
† Si verò non se continent, nubant melius enim est γαμέω
9 εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, † γαμησάτωσαν· κρεῖσσον γάρ ἐστι * Is autem qui
nubere, quam vri * ex matrimonio iunctis præcipio, sunt
10 γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, χωρίζω
non ego, sed Dominus, Vxorem à viro non discedere ‖ Quod
οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ * χωρισθῆναι ‖ Si verò & discesserit, † maneat innupta, aut viro † manere innu-
11 ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλ- ptam, † suo reconci-
liari

Et vir
* dimittat.
Nam
ἀφίημι

‖ hic

† virum
† per mulierem fidelem,
ἁγιάζω
* per virum fidelem ‖ filii
† essent

† Quod * enim
δελόω

‖ Vade

† salvum faciet aut vade
† saluam facies? nisi
* dimisit Dominus.
‖ Deus,

† do eo
θελήμω

† Qui enim * est

‖ qui † est

† nolite fieri

zillatur. Et virum vxorem non * dimittere.
λαγήτω· καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ * ἀφιέναι.
Ai cæteris ego dico, non Dominus, si quis frater
τοῖς λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος, εἴ τις ἀδελφὸς 12
vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo,
γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ,
non dimittat illam Et mulier si qua habet virum
μὴ ἀφιέτω αὐτήν· καὶ γυνὴ ἥτις ἔχει ἄνδρα 13
infidelem & ‖ ipse consentit habitare cum illa, non dimittat
ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω
† enim. Sanctificatus est enim vir infidelis † in vxore,
αὐτόν. * ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, 14
& sanctificata est mulier infidelis * in viro alioquin ‖ ne
καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί· ἐπεὶ ἄρα τὰ τέ-
ri essent immundi † sunt nunc autem sancti sunt.
κνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι· νυνὶ δὲ ἅγιά ἐστιν.
† Si vero infidelis discedit, discedat non * seruil
εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω· οὐ * δε-
tuti subiectus est frater aut soror in huiusmodi in autem
δούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις· ἐν δὲ 15
pace vocauit nos Deus ‖ Quid enim scis mulier, si
εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ 16
virum † seruabis? aut quid scis vir si mulierem † seruabis?
τὸν ἄνδρα σώσεις, ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις,
Si non vtcunque sicut * partitus est Deus, vnumquemque sicut vocauit
εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός, ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ 17
‖ Dominus, ita ambulet: & sic in ecclesiis omnibus
κύριος, οὕτω περιπατείτω· καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσης
† constitue. Circumcisus aliquis vocatus est? non addu
διατάσσομαι. * περιτετμημένός τις ἐκλήθη, μὴ ἐπι- 18
cat præputium In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur
σπάσθω· ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη, μὴ περιτεμνέσθω.
Circumcisio nihil est, & præputium nihil est
ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, 19
sed obseruatio mandatorum Dei
ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ.
Vnusquisque in vocatione, qua vocatus est, in ea permaneat.
ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. 20
Seruus vocatus est? non tibi sit curæ sed si & potes
δοῦλος ἐκλήθης, μή σοι μελέτω· ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι 21
liber fieri, magis vtere
ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι.
† Nam in Domino vocatus * seruus libertus Domini est
ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν·
similiter ‖ & liber vocatus † seruus est Christi
ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς, δοῦλός ἐστι χριστοῦ.
Pretio empti estis † ne fiatis serui hominum
τιμῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. 23
Vnusquisque in quo vocatus est fratres, in hoc permaneat apud
ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ 24

Deum

Deum. De autem virginibus præceptum Domini
25 Θεῦ. περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου
non habeo * *sententiam* autem do, tanquam misericordiam consecutus
οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς † ἠλεημένος
à Domino fidelis ‖ *esse*
ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι
Existimo ergo hoc ? *pulchrum* esse propter instantem
26 νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν
necessitatem quoniam ? *pulchrum* homini sic esse
ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶ)
Alligatus es vxori? ‡ *ne quære* solutionem soluta es ab
27 † δέδεσαι γυναικί, μὴ ζήτει λύσιν * λέλυσαι ἀπὸ
vxore? ‡ *ne quære* vxorem
γυναικός, μὴ ζήτει γυναῖκα.
Si autem & acceperis vxorē, non peccasti Et si nupserit
28 ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες· καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ
virgo non peccauit tribulationem ‖ verò carnis habebunt
παρθένος, οὐχ ἥμαρτε· θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ
huiusmodi Ego autem vobis parco
τοιοῦτοι· ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι
Hoc ? *autem* dico, fratres, tempus ‡ *contractum* reliquum
29 τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὁ καιρὸς * συνεσταλμένος τὸ λοιπόν
est, vt & *habentes* vxores, tanquam non habentes sint
ἐστιν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι·
Et ‖ *flentes*, tanquam non flentes & ? *gaudentes*, tanquam
30 καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες καὶ οἱ χαίροντες, ὡς
non gaudentes; & ‡ *ementes*, tanquam non possidentes
μὴ χαίροντες καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες·
Et * *vtentes* mundo hoc tāquam non ‖ *abutentes*
31 καὶ οἱ χρώμενοι τὸν κόσμον τοῦτον, ὡς μὴ καταχρώμενοι·
præterit enim figura mundi huius Volo autem vos
παράγει γὰρ τὸ σχῆμα † κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς
sine solicitudine esse ? *Cælebs curat* quæ Domini ‡, quomodo * *placebit*
ἀμερίμνους εἶναι· ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει
Domino *At vxorem ducens curat* quæ mundi,
τῷ κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου,
32 quomodo placeat vxori ‖ *Diuisa sunt*
πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί * μεμέρισται
Et mulier & virgo; innupta ? *curat* quæ
34 καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ
Domini ‡ vt sit sancta & corpore & spiritu * at *nupta*
κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι· ἡ δὲ γαμήσασα
curat quæ mundi, quomodo placeat viro
μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί·
‖ Hoc *vero* ad vestram *ipsorum* vtilitatem dico, non vt
35 τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα
laqueum vobis iniciam sed ad * *decens* & *bene adhærens*
βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐσχήμον καὶ εὐπάρεδρον
Domino *indistracte* Si autem quis ‖ *indecens esse* *super*
36 τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως. εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν

* *consilium*
† ἐλεοῦμαι
‖ vt sim
? *bonum*
† δέδεσαι
‡ *noli quærere*
* λύω
tamen
? itaque
‡ *breue est*
‖ *qui habent*
‖ *qui flent*,
? *qui gaudent*,
‡ *qui emunt*,
* *qui vtuntur*,
‖ *vtantur*
? Qui sine vxore est, solicitus est
‡ *sunt*,
* *placeat Deo*. Qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt
‖ & diuisus est
μερίζω
? *cogitat*
‡ *sunt*,
* Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt
‖ porrò
* id quod honestum est & quod facultatem præbet sine impedimento Dominum obsecrandi
‖ *turpè* se videri

† quod oportet

virginem suam existimat, † si sit superadulta, & ita ‡ debet
παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει
fieri: quod vult faciat: non peccat. * iungantur matrimonio.
γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω· οὐχ ἁμαρτάνει· γαμείτωσαν.
Qui vero statuit firmum in corde ‖, non habens necessitatem,
ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην, 37
potestatem autem † habet circa propriam voluntatem, & hoc iudicauit
ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν
in corde suo, seruare suam virginem, bene facit.
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ·
‡ Itaque & matrimonio * iungens, melius facit. ‖ at non matrimonio iungēs,
ὥστε καὶ ὁ γαμίζων, καλῶς ποιεῖ· ὁ δὲ μὴ γαμίζων, 38
melius facit. Mulier alligata est legi † in quantum tempus
κρεῖσσον ποιεῖ. γυνὴ δέδεται νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον 39
viuit vir eius: ‡ si verò dormierit vir* liberata est cui
ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ * κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ
vult ‖ nubere, tantum in Domino. Beatior autem
θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ 40
† est si sic ‡ manens, secundum * meam sententiam. Puto autē ‖ & ego
ἐστιν ἐὰν οὕτω μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δοκῶ δὲ κἀγὼ
Spiritum Dei † habere
πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

CAP. VIII.

De autem idolis ‡ immolatis, scimus quia omnes scientiam
Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι πάντες γνῶσιν 1
habemus. Scientia inflat, at charitas * ædificat.
ἔχομεν· ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ·
Si autē quis ‖ existimat scire aliquid, nondum quemquam cognouit
εἴ δέ τις δοκεῖ ἐπίστασθαί τι, οὔπω οὐδὲν ἔγνωκε 2
quemadmodum oportet † nosse. Si autem quis diligit Deum,
καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, 3
hic cognitus est ab eo. De ‡ esu igitur
οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν 4
idolothytorum, scimus quia nihil * idolum in mundo & quod
εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι
nullus * Deus alter, ‖ si non vnus. † Etenim etsi sunt
οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. 5
‡ dicti dij siue in cælo, siue in terra, (‡ sicuti sunt
καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς, (ὥσπερ εἰσὶ
dij multi, & domini multi,) ‖ Sed nobis vnus Deus
θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοὶ) ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ 6
Pater, ex quo omnia, & nos in illum & vnus Dominus
πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν· καὶ εἷς κύριος
Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.
Ἰησοῦς χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ.
Sed non in omnibus † illa scientia. Quidam autem conscientia
ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις· τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει 7
idoli vsque nunc, quasi ‡ idolis immolatum manducant: & con
τοῦ εἰδώλου, ἕως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συν-

† quod oportet
* si nubat: Nam qui statuit
‖ suo firmus
† habens suæ voluntatis,
‡ Igitur & qui * iungit virginem suam, bene
‖ & qui non iungit
† quanto tempore
‡ quod * eius,
‖ nubat:
† erit
‡ permanserit
* meum consilium
‖ quod
† habeam
‡ iis quæ sacrificantur,
* verò
‖ se
† eum scire
‡ escis autem quæ idolis immolantur
γινώσκω
* est
‖ nisi † Nam
‡ qui dicuntur * siquidem
‖ tamen
† est
‡ idolothytum

scien

scientia ipsorum infirma * *existens*, polluitur.
ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται.
Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducauerimus, ‖ *abundamus*: neque si non manducauerimus, ? *deficimur*.
βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν· οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, * ὑστερούμεθα.
Videte autem ne forte ‖ *auctoritas* vestra hæc offendiculum
βλέπετε δὲ μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα
fiat infirmis. Si enim quis viderit ? te
γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σε τὸν
habentem scientiam, in idolio recumbentem, nonne conscientia
ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις
tius ‡ *infirmi existentis*, ædificabitur ad idolothyta
αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὰ εἰδωλόθυτα
manducandum? Et peribit infirmus frater in
ἐσθίειν, καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ὃν
tua scientia propter quem Christus mortuus est?
τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν.
Sic autem peccantes in fratres & percutientes
οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες
eorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis
αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε.
Quapropter si esca scandalizat fratrem meum non manducabo
διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω
carnem in æternum, ut non fratrem meum scandalizem.
κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

CAP. IX.

Non sum Apostolus? non sum liber? nonne Iesum
Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν
Christum Dominum nostrum vidi? Non * opus meum vos estis
Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν * ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε
in Domino?
ἐν κυρίῳ;
‖ Si aliis non sum Apostolus, ? *at certe* vobis
εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν
sum, nam signaculum mei apostolatus vos estis in Domino
εἰμί· ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ.
Mea defensio ‡ *mea inquirentibus*, hæc est:
ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν, αὕτη ἐστί·
*Num non habemus potestatem manducandi & bibendi?
μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν;
*Num non habemus potestatem sororem ‖ *mulierem* circumducendi
μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν,
sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?
ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς;
Aut solus ego & Barnabas, non habemus potestatem hoc
ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ
non operandi? Quis militat ? *propriis* stipendiis unquam?
μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ;
Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Aut
τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ

* cùm sit,

‖ abundabimus
? deficiemur
ὑστερέω
‖ licentia
? eum qui habet
‡ cùm sit infirmus,

* de
ἐργάω
‖ Et ? sed tamen
‡ apud eos qui me interrogant,
* Nunquid
‖ mulierculam
? suis

quis pascit gregem, & de lacte gregis

‡ Nunquid τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης
non manducat? ‡ *Num* secundùm hominem hæc dico?
οὐκ ἐμπίει, μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λέγω; 8
An nonne & Lex hæc dicit?
ἢ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει,
In enim lege Moysis scriptum est: Non alligabis os
γὰρ τῷ νόμῳ Μωσέως γέγραπται, οὐ φιμώσεις 9
* Nunquid de bovibus trituranti. * *Num* bourn cura est Deo?
βοῦν ἁλοῶντα· μὴ πῶς βοῶν μέλει τῷ θεῷ,
An propter nos ‖ omnino dicit? ‡ Propter nos *enim* scripta sunt, quoniam
ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει, δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι 10
‡ qui arat * qui triturat, in spe fructus percipiendi. in spe debet ‡ *arans* arare & * *triturans*
ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν καὶ ὁ ἁλοῶν τῆς
spei *sua participare*, in spe
ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν, ἐπ' ἐλπίδι
‖ est Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum ‖ si
εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ 11
nos vestra carnalia metamus? Si alii
ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ † θερίσομεν, εἰ ἄλλοι τῆς 12
? quare potestatis vestræ participes sunt, ? non potius nos? Sed non vsi su-
ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρη-
‡ quod offendiculum mus potestate hac sed omnia sustinemus, *vt* ne
σάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ
‡ *remorationē aliquam* demus Euangelio Christi.
ἐγκοπὴν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ.
Nescitis quoniam * *sacra* *operantes* de sacrario
οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ 13
? *edunt*? ‡ *altari* ‖ *assistentes*, *altari*
ἐσθίουσιν, οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ
comparticipant? Ita & Dominus ordinauit? Euan-
συμμερίζονται; οὕτω καὶ ὁ κύριος διέταξε τοῖς τὸ εὐαγ- 14
gelium annuntiantibus, de Euangelio viuere
γέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν.
Ego autem nullo vsus sum horum: non scripsi autem
ἐγὼ δὲ οὐδενὶ † ἐχρησάμην τούτων· οὐκ ἔγραψα δὲ 15
hæc, vt ita fiant in me bonum: ienim mihi magis mo-
ταῦτα, ἵνα οὕτω γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀπο-
ri, quàm * *gloriationem* meam vt quis euacuet
θανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ.
‖ Nam etsi ‖ *Si enim* euangelizauero, non est mihi *gloriatio* necessitas
ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη 16
? enim enim mihi incumbit: væ? *autem* mihi est, si non euangelizauero
γάρ μοι ἐπίκειται· καὶ οὐαί μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι
Si enim volens hoc ago, mercedem habeo si autem inuitus,
εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω εἰ δὲ ἄκων, 17
‡ mihi est. * mea? dispensationem creditam ‡ *suscepi*. Quæ ergo mihi est merces* ?
οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μοί ἐστιν ὁ μισθός, 18
‖ Euangelium prædicans, sine sumptu, Vt ‖ *euangelizans* *insumptuosum* ponam Euangelium
ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ

Christi, † ad non abutendum potestate mea in
χριστοῦ, εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ
Euangelio ‡ Liber enim existens ex omnibus, omnium
19 εὐαγγελίῳ· ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν
meipsum seruum feci, vt plures lucrifacerem
ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω.
Et factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos
20 καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους
lucrarer Iis * sub legem, quasi sub lege, ‖ vt eos
21 κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς
† sub lege ‡ lucrifaciam Exiegibus vt exlex, (non existens exlex
ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος (μὴ ὢν ἄνομος
Dei, sed exlex Christe,) vt lucrifaciam exleges
θεοῦ, ἀλλ' ἔννομος χριστοῦ), ἵνα κερδήσω ἀνόμους.
Factus sum infirmis vt infirmos, vt infirmos
22 ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς
* lucrifaciam Omnibus factus sum omnia, vt ‖ omnino aliquos
κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς
seruem. Hoc autem facio propter Euangelium, vt par-
23 σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον ἵνα συν-
ticeps eius efficiar Nescitis quòd † in sta-
24 κοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι. οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει
dio currentes, omnes quidem currunt, *vnus vero accipit
βραβεῖον; οὕτω τρέχετε ἵνα † καταλάβητε.
brauium? Sic currite vt comprehendatis
Omnis autem ‖ certans, omnia continens est Illi
25 πᾶς δὲ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται· ἐκεῖνοι
quidē igitur vt corruptibilem coronam accipiant nos autem incorruptam
μὲν οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν· ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.
Ego igitur sic curro, quasi non in incertum: sic pugno,
26 ἐγὼ τοίνυν οὕτω τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτω πυκτεύω,
quasi non aërem verberans Sed * abutendo meum
27 ὡς οὐκ ἀέρα δέρων· ἀλλὰ ὑποπιάζω μου τὸ
corpus, & in seruitutem redigo: ne forte ‖ aliis prædicauerit ipse
σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς
reprobus efficiar
ἀδόκιμος γένωμαι.

† vt non abutar

‡ Nam cùm essem

* qui sunt ‖ essem (cùm ipse non essem sub lege) † qui erant ‡ lucrifacerem: iis qui sine lege erant, tanquam sine lege essem (cùm sine lege Dei non essem sed in lege essem Christi,) vt lucrifacerem eos qui sine lege erant. * lucrifacerem. ‖ omnes facerem saluos. Omnia † ii qui currūt * sed

καταλαμβάνω ‖ qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet &

* castigo

‖ cùm aliis prædicauerim,

CAP. X.

† enim ἀγνοέω

Nolo † autem vos ignorare, fratres, quoniam patres
Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς † ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες
1 nostri omnes sub nubem fuerunt: & omnes per
ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς
mare transierunt:
θαλάσσης διῆλθον·
Et omnes in Moysen
2 καὶ πάντες εἰς τὸν μωυσῆν
baptizati sunt in nube & in mari
ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ·
Et omnes eandem escam spiritalem manducauerunt
3 καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον·

‡ autem

* consequentes eos

§ autem

? beneplacitum est Deo nam

καταστρώννυμι ἢ καταστρωννύω

‡ in figura

* vt non simus

ὀπτυμέω

§ ex ipsis

? manducare & biberez *

‡ ex ipsis

πορνεύω

πειράζω

* murmuratores fuisse,

§ in figura

? correptionem

καταντάω

‡ qui se existimat

* nisi

§ est, ? id

πειράζω

‡ vt possitis sustinere Propter quod charissimi mihi,

* idolorum cultura.

§ ipsi

? & panis

‡ participatio

Et omnes eandem potum spiritalem biberunt (bibebant ‡ enim
καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπινον ἔπινον γὰρ 4
de spirituali *sequente petra at petra § erat Christus
ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός
Sed non in pluribus eorum ? probavit Deus Pro-
ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεὸς *κατα 5
stravit sunt enim in deserto Hæc autem ‡ typi nostri
στρωθῆσαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν 6
facta sunt, *ad non esse nos concupiscentes malorum, sicut
ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς, ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς
& illi concupierunt Neque idololatræ effi-
κἀκεῖνοι † ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γί 7
ciamini, sicut quidam *eorum quemadmodum scriptum est, Sedit
νεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὥσπερ γέγραπται, ἐκάθισεν ὁ
populus ? ad edendum & bibendum & surrexerunt ludere.
λαὸς φαγεῖν καὶ πεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν
Neque fornicemur sicut quidam ‡ eorum fornicati sunt
μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν * ἐπόρνευσαν, 8
& ceciderunt in una die viginti tria millia
καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες.
Neque tentemus Christum, sicut & quidam eorum
μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστὸν, καθὼς καί τινες αὐτῶν 9
tentaverunt, & à serpentibus perierunt
† ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο·
Neque *murmurate, sicut & quidam eorum murmuraverunt, &
μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καὶ τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ 10
perierunt ab exterminatore Hæc autem omnia
ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. ταῦτα δὲ πάντα 11
‡ typi contingebant illis scripta sunt autem ad ? admonitionem
τύποι συνέβαινον ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν
nostram in quos, fines seculorum devenerunt
ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων * κατήντησεν.
Itaque ‡ existimans stare, videat ne cadat
ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ 12
Tentatio vos non apprehendit, § non humana * fidelis
πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος· πιστὸς 13
autem Deus ‖, qui non patietur vos tentari supra ? quod po-
δὲ ὁ θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς * πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δυ-
testis sed faciet tam tentatione etiam proventum, ‡ ad
νασθε ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ
posse ut sufferre Quapropter fratres mei
δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. διὸ, ἀδελφοί μου 14
dilecti, fugite ab * idololatria
ἀγαπητοί, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας·
Ut prudentibus loquor; judicate vos ‖, quod dico.
ὡς φρονίμοις λέγω· κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι. 15
Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio
τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία 16
sanguinis Christi est? ? Panem quem frangimus, nonne ‡ cor-
τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι, τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοι-

manis corporis * Christi est? Quoniam vnus panis,
νια τὸ σῶματος τῦ χριςῦ ὄτιν, ὅτι εἷς ἄρτος,
vnum corpus multi sumus: nam omnes ‖ de vno pane
ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν οἱ γὰρ πάντες ἐκ τῦ ἑνὸς ἄρτυ
participamus Videte Israel secundùm carnem nonne
μετέχομεν. βλέπετε τὸν ἰσραὴλ κατὰ σάρκα οὐχὶ
† edentes victimas, participes altaris sunt?
οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τῦ θυσιασηρίυ εἰσί;
Quid ergo dico? quòd † idolum quid est? aut quòd * idolothytum
τί οὖν φημι, ὅτι εἴδωλον, τί ἐστιν, ἢ ὅτι εἰδωλόθυτον,
quid est? Sed quæ quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo
τί ὄτιν, ἀλλ' ὅτι ἃ θυσι τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θυσι, καὶ
Nolo autem vos ‖ communicatores dæmoniorum fieri
οὐ θεῶ· θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθ.
Non potestis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum non
οὐ δύασθε ποτήριον κυρίυ πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ
potestis mensæ Domini participes esse & mensæ dæmoniorum
δυάσθε τραπέζης κυρίυ μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων
Ad † irritamus Dominum? ‖ Num fortiores illo sumus?
ἢ * παραζηλοῦμεν † κύριον, μὴ ἰσχυρότεροι αὐτῦ ἐσμεν,
Omnia mihi licent, sed non omnia * conferunt Omnia mihi
πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει πάντα μοι
licent, sed non omnia ædificant Nemo ‖ suum
ἔξεστιν, ἀλλ' ὁ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτῦ
quærat, sed quod alterius quisque. Omne in
ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τῦ ἑτέρυ ἕκας ☉ πᾶν τὸ ἐν
macello † venditum, manducate, nihil interrogantes propter
μακέλλω * πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ †
conscientiam Nam Domini † terra, & plenitudo eius
συνείδησιν ☩ γὰρ κυρίυ ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς·
Si vero quis vocat vos infidelium, & vultis ire,
εἰ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθε,
omne ‖ appositum vobis manducate, nihil interrogantes propter
πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ
conscientiam. Si autem quis vobis dixerit Hoc idolo
τὴν συνείδησιν· ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπη, τοῦτο εἰδω-
lis immolatum est, ne edite propter illum † indicantem, &
λόθυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν
conscientiam. nam Domini terra, & plenitudo eius
συνείδησιν ☩ γὰρ κυρίυ ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.
Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius
συνείδησιν δὲ λέγω οὐχὶ τὴν ἑαυτῦ, ἀλλὰ ☩ τῦ ἑτέρυ
Vt quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia?
ἱνατί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνε ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως,
Si vero ego * gratia participo, quid blasphemor pro eo quod
εἰ δὲ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ
ego gratias ago? Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive ‖ quid
ἐγὼ εὐχαριστῶ; εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τὶ
facitis, omnia in gloria Dei facite Sine offensione
ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι

* Domini

‖ quidem

† qui edunt hostias

† idolis immolatum sit aliquid

*idolum sit aliquid?

‖ socios

† æmulamur

† Nunquid

* expediunt

‖ quod sit

† quod venit

πωλέω

† est

‖ quod apponitur

† nolite manducare

† qui indicauit, & propter

* cum

‖ aliud

estote & Iudæis & Gentibus, & ecclesiæ Dei
γίνεσθε καὶ ἰουδαίοις καὶ ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ
Sicut & ego † omnia omnibus placeo: non quærens † meum ipsius
καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ
commodum, sed quod * multorum, ut salui fiant
συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι

CAP. XI.

Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.
Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ.
Laudo autem vos, fratres, quòd † omnia * mei memini estis
ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου * μέμνησθε,
& sicut tradidi vobis † traditiones retinetis.
καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε
Volo autem vos scire, quod omnis viri caput,
θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ, ὁ
Christus est caput autem mulieris, vir caput verò Chri-
χριστός ἐστι κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνὴρ κεφαλὴ δὲ χρι-
sti, Deus. Omnis vir orans aut prophetans
στοῦ, ὁ θεός. πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφητεύων
† velato capite † virum caput habens, deturpat suum caput
κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὸν ἑαυτοῦ κεφαλήν.
Omnis autem mulier orans aut prophetans non ve-
πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατα-
lato capite, deturpat caput suum vnum
καλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὸν κεφαλὴν ἑαυτῆς ἓν
† ac si decal- enim est † ac idem vasa
γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ † ἐξυρημένῃ
uetur Nam Si enim non velatur mulier, & tondeatur Si verò turpe*
εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω· εἰ δὲ αἰσχρὸν
ξυρίω ἢ mulieri tonderi aut ‖ radi velatur
γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω
ξυρίω * est Vir quidē enim non debet velare caput ?, imago
ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι κεφαλὴν, εἰκὼν
‖ decaluari, & gloria Dei † existens, mulier autem gloria viri est
καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν.
velet caput suum Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro
οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός·
? suum quo- Etenim non creatus est vir propter mulierem, sed mulier
καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ
niam † est propter virum † Propter hoc debet mulier potestatem
διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν
habere supra caput, propter angelos Veruntamen neque
ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους. πλὴν οὔτε
vir sine muliere, neque mulier sine viro in Domino
* Ideo ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ·
‖ Nam ‖ Sicut enim mulier de viro, ita & vir per
ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς
? autem mulierem at omnia ? ex Deo † In vobis ipsi
† Vosipsi γυναικὸς, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς

indicate * *decorum est* mulierem non velatam Deum
κρίνατε πρέπον ἐστὶν γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ
orare? *Anne* nec ipsa natura docet vos
προσεύχεσθαι, 14 ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστιν
quod vir quidem si ‖ *comatus sit*, ignominia illi est Mulier verò
15 ὅτι γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν· ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου
si ‖ *comata sit*, gloria illi est quoniam ‖ *coma* pro velamine
δέδοται αὐτῇ. 16 εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς
* *data est* ei si autem quis videtur contentiosus esse, nos
τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ.
talem consuetudinem non habemus, neque ecclesiæ Dei
17 Τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον,
Hoc autem * *denuntians* non ‖ *laudo* quòd non in melius
ἀλλὰ εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. 18 πρῶτον μὲν γὰρ συν-
sed in deterius conuenitis Primum quidem *enim* con-
ερχομένων ὑμῶν ἐν ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν
uenientibus vobis in † *ecclesia*, audio scissuras ‖ *in vobis*
ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω 19 δεῖ γὰρ καὶ
esse & * *partem aliquam* credo ‖ Oportet *enim* & *in*
αἱρέσεις εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν.
vobis hæreses esse: vt † probati, manifesti fiant in vobis
20 Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐκ ἔστι κυριακὸν
Conuenientibus ergo vobis in vnum, ‖ non est dominicam
δεῖπνον φαγεῖν· 21 ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προ-
cœnam manducare Vnusquisque enim * *propriam* cœnam præ-
λαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει.
sumit ‖ *in edendo* Et † *hic* quidem esurit, † *hic* autem ebrius est
22 μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν, ἢ
‖ *Non enim* domos non habetis ad manducandum & bibendum? aut
τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ * καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ
ecclesiam Dei contemnitis, & * *pudefacitis eos*
ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ‖ ἐπαινέσω ὑμᾶς ἐν τούτῳ; οὐκ ἐπαινῶ.
habentes? Quid vobis dicam? ‖ *Laudabo* vos in hoc? non laudo
23 Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν,
Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis,
ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδετο, ἔλαβεν ἄρτον,
quoniam Dominus Iesus in nocte qua tradebatur, accepit panem
24 καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε, λάβετε, φάγετε·
Et gratias agens fregit, & dixit Accipite, † manducate:
τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν * κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε
hoc meum est corpus quod pro vobis ‖ *frangitur* hoc facite
εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. 25 Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον
in meam commemorationem. Similiter & calicem
μετὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη
* *post* cœnasse dicens Hic calix nouum testamentum
ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς
est in meo sanguine hoc facite, quoti scunque bibetis, in
τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. 26 ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν

* decet

‖ comam nutriat,

‖ capillis

* dati sunt

* præceptor
‖ laudans

† ecclesiam,
† inter vos
* ex parte
‖ Nam

† & qui sunt

‖ iam

* suam

‖ ad manducandum
† alius
‖ Nunquid
* confunditis eos qui non habent?

καταφρονέω
‖ Laudo
ἐπαινέω

† & ‖ εὐχαριστέω
‖ tradetur
κλάω

* postquam cœnauit,

panem hunc, & ‖speculum hoc bibetis, mortem Do
ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τ᾽ κυ-
mini † annuntiabitis, usque quo veniat. Itaque quicunque
ρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἔλθῃ. ὥστε ὃς ἂν 27
manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne
ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τ᾽ κυρίου ἀναξίως,
reus erit corporis & sanguinis Domini.
ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου.
‡ Illo Probet autem homo seipsum & sic de pane ‡
δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου 28
* Qui enim manducat & bibit edat, & de calice bibat. * Nam edens & bibens
ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τ᾽ ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων 29
indigne, iudicium sibi ipsi manducat & bibit, non diiudicans
ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ
* Ideo inter vos corpus Domini * Propter hoc in vobis multi infirmi
σῶμα τοῦ κυρίου. διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς 30
‖ Quod & imbecilles, & dormiunt multi ‖ Si enim nosmetipsos diu-
καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διε- 31
† Dum iudicamur dicaremus, non utique iudicaremur † Iudicati autem, à
κρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ, ὑπὸ τ᾽ 32
‡ corripimur * hoc Domino ‡ erudimur. ut non cum * mundo condamnemur
κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.
‖ cùm conve- Itaque, fratres mei, ‖ convenientes ad manducandum, † alii alios
nitis † invicem ‡ domi ὥστε, ἀδελφοί μου, συρχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους 33
* Cætera autem, cùm expectate Si vero quis esurit, ‡ in domo manducet ut non in
ἐκδέχεσθε. εἴ δέ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς 34
iudicium conveniatis * Ai reliqua ut venero, disponam
κρίμα συρέρχησθε. τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

CAP. XII. ℭ.

De autem spiritualibus fratres, nolo vos ignorare
Περὶ δὲ τ᾽ πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν 1
‖ effetis, Scitis quoniam cùm Gentes ‖ essetis, ad simulachra mum,
οἴδατε ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, 2
† euntes prout ducebamini, † abducti Idcò notum facio vobis, quod
ὡς ἂν ἤγεσθε, ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν ὅτι 3
nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesum. Et nemo
οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα ἰησοῦν· καὶ οὐδεὶς
‡ Dominus Iesus, nisi potest dicere ‡ Dominum Iesum, ‖ non in Spiritu sancto.
δύναται εἰπεῖν, κύριον ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
* Divisiones ‖ autem † divisiones * Discrimina vero gratiarum sunt, at idem ‖ Spiritus.
διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δ᾽ αὐτὸ πνεῦμα· 4
Et † discrimina ministrationum sunt, & idem ‡ Dominus.
καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος· 5
‡ verò Et divisiones operationum sunt, at idem ‡ est Deus,
καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς ἐστὶ θεὸς ὁ 6
‖ qui operatur ‖ efficiens omnia in omnibus. Unicuique autem datur
ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ δίδο- 7
manifestatio Spiritus ad utilitatem.
ται φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον.

† Huic

8 ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα·
9 ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι· ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι·
10 ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν· ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν·
11 πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται.
12 Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα· οὕτω καὶ ὁ Χριστός.
13 καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν.
14 Καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά.
15 ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος;
16 καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος;
17 εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις;
18 Νυνὶ δὲ ὁ Θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν.
19 εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα;
20 νυνὶ δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα.
21 Οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρί, χρείαν σου οὐκ ἔχω· ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί,

8 Hic quidem enim per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ, secundum eundem Spiritum
9 Alteri autem fides in eodem Spiritu: alii autem dona sanitatum in eodem Spiritu:
10 operationes virtutum, alii autem prophetia, alii autem discretiones spirituum, alteri vero genera linguarum: alii autem interpretatio linguarum.
11 Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens privatim singulis prout vult.
12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis unius multa existentia, unum est corpus, ita & Christus.
13 Etenim in uno Spiritu nos omnes in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in unum Spiritum potati sumus.
14 Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.
15 Si dixerit pes, Quoniam non sum manus non sum de corpore: numquid ob hoc non est de corpore?
16 Et si dixerit auris, Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: numquid ob hoc non est de corpore?
17 Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus ubi odoratus?
18 Nunc autem Deus posuit membra unumquodque eorum in corpore, sicut voluit.
19 Si vero essent omnia unum membrum ubi corpus?
20 Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.
21 Non potest autem oculus dicere manui, Usum tui non habeo: aut iterum caput pedibus,

7 Alii
8 gratia
9 vno
10 alii
11 sermonum.
12 cùm sint tamen sunt
13 Gentiles, vno Spiritu
14 Nam &
15 ideò
18 Quòd
21 Opera tua non indigeo:

* Non estis mihi necessarii.
‖ quæ videntur

† membra

‡ circundamus
* quæ sunt
‖ autem

?nul'ius egent:
συνκερασε
‡ ei cui deerat,
* tribuendo

‖ si quis

?de membro

‡ gratias

* Nunquid

§ gratiam

† excellentiorem

‡ velut

"Vsum vestri non habeo χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω· membra corporis μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι Et quæ putamus ignobiliora? esse corporis, his honorem abundantiorem ‡ circumponimus: & μοὶ περισσοτέραν περιτίθεμεν· καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. Sed multò magis ‖ pudata χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω· ἀλλὰ πολῷ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα infirmiora esse, necessariora sunt Et quæ putamus ignobiliora? esse corporis, his honorem abundantiorem ‡ circumponimus: & * inhonesta nostra hanc statem abundantiorem habent Ai honesta ‖ nostra τοῦτοις τιμὴν ἀτιμοτέραν περιτίθεμεν, καὶ τὰ εὐσχήμονα ἡμῶν οὐ χρείαν ἔχει· ἀλλ' ὁ θεὸς * συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμὴν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη· ‖ si quid πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. Vos autem estis corpus Christi & membra ? ex parte. ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò doctores, deinde virtutes, exinde † dona curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum καὶ τοὺς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν μὴ πάντες ἀπόστολοι, μὴ πάντες προφῆται; * Num omnes Apostoli? * num omnes prophetæ? * num omnes doctores? * num omnes virtutes? μὴ πάντες διδάσκαλοι, μὴ πάντες δυνάμεις; ‖ dona habent curationum? * num omnes linguis loquuntur? * num omnes interpretantur? μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων, μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι, μὴ πάντες διερμηνεύουσι, Æmulamini autem charismata meliora. Et adhuc † secundum excellentiam viam vobis demonstro ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα· καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

CAP. XIII.

Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum ‡ æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim omnia & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem,

Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν

fidem, ita vt montes * transferre charitatem autē non habuero, nihil sum
πίστιν, ὥστε ὄρη * μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι
Et si ‖ insumam alendo pauperes omnes facultates meas, & si
καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν
3 * tradam corpus meum ‖ vt ardeam, charitatem autem non
παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ
* habeam, nihil ‖ iuuor Charitas † longanimis est,
ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ,
4 benigna est: charitas non æmulatur, charitas non agit perperam,
† χρηστεύεται ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται,
non inflatur Non ‖ indecorè agit, non quærit* sua, non
5 οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ
irritatur, non cogitat malum, Non gaudet super
6 παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ
‖ iniustitia, congaudet autem veritati Omnia sustinet,
ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει,
7 omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet
πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει
Charitas nunquam excidit siue verò prophetiæ † abolebun-
8 ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει· εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσον-
tur, siue linguæ cessabunt, siue scientia ‖ abolebitur
ται, εἴτε γλῶσσαι * παύσονται, εἴτε γνῶσις † καταργηθήσεται.
Ex parte * γινώσκομεν cognoscimus, & ex parte prophetamus.
9 ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν·
Cum autem venerit ‖ perfectum, tunc quod † ex parte ‖ abo-
10 ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταρ-
lebitur Cùm essem * infans, vt * infans loquebar, vt
11 γηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς
infans sapiebam, vt * infans cogitabam Quãdo autē factus sum
νήπιος * ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δὲ γέγονα
vir ‖ abolui quæ † infantis
ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου.
Videmus enim nunc per speculum in ænigmate tunc autem
12 βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ
facie ad faciem Nunc cognosco ex parte, tunc autem
πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ
cognoscam sicut & cognitus sum
* ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ * ἐπεγνώσθην.
Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc ma-
13 νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μεί-
ior autem horum † charitas
ζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

CAP. XIIII. id.

Sectamini charitatem, æmulamini vero spiritalia,
1 Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικὰ,
magis autem vt prophetetis * Nam loquens lingua,
2 μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ,
non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit spi-
οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ θεῷ· οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύ-

ritu

transferam,
μεθίστημι
‖ distribuero in cibos pauperū
† tradidero
† ita

* habuero,
‖ mihi prodest
† patiens

χρηστεύομαι
† est ambitiosa,
* quæ sunt

‖ iniquitate

† euacuabuntur,
‖ destruetur
* παύομαι
† καταργέω
* enim
‖ quod est ex parte
† euacuabitur
* paruulus

φρονέω
‖ euacuaui
† erant paruuli.

ἐπιγινώσκω
† est

* Qui enim loquitur

ritu autem loquitur mysteria
ματι δὲ λαλεῖ μυστήρια
loquitur ¶ædificationem, & exhortationem, & consolationem
λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν
‡Loquens lingua, seipsum ædificat
ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ
cleſiam ædificat
ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ.
linguis, magis autem ‖ut prophetetis
γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε.
tans quam loquens linguis
τεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ
ecclesia ædificationem accipiat
ἐκκλησία οἰκοδομὴν †λάβῃ.
si venero ad vos lingois loquens quid vobis prodero si
ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω, ἐὰν
vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in proph
μὴ ὑμῖν λαλήσω ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφη
tia, aut in doctrina? Tamen ‖inanima vocem dantia,
τείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα,
siue tibia, siue cithara, ¶ si distinctionem sonituum non dederint,
εἴτε αὐλὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῶ,
quomodo scietur ‡tibia canitum aut citharizatum?
πῶς *γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον.
Etenim si incertam vocem tuba det quis *apparabitur
καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῶ, τίς παρασκευάσεται
ad bellum? Ita & vos per linguam ‖si
εἰς πόλεμον, οὕτω καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν
non bene significatum sermonem dederitis, quomodo ¶ cognoscetur dictum?
μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον,
eritis enim in aera loquentes ‡Tot si contingat,
ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσοῦτα, εἰ *τύχοι,
genera *vocum sunt in ‖mundo & nihil ¶ eorum mutum
γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον
Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ‡ to
ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λα
quem barbarus & *loquens in me barbarus
λοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος.
Sic & vos, quoniam æmulatores estis spirituum; ad
οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς
ædificationem ecclesiæ quærite vt abundetis
οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε.
‖ Quapropter loquens lingua, oret vt interpretetur
διὸ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω ἵνα διερμηνεύῃ.
¶ Si enim orem lingua, spiritus meus o
ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύ
rat at mens mea infructuosa est Quid ergo est? Ora
χεται ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι τί οὖν ἐστι; προσεύ-
bo spiritu, orabo autem & mente psallam
ξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ ψαλῶ τῷ

spiritu,

‖ Nam qui prophetat,
¶ ad,
‡ Qui loquitur
* qui autem prophetat,
‖prophetare Nam
¶ est qui prophetat, quam qui loquitur
‡ nisi forte
λαμβάνω
* nisi
‖ quæ sine animæ sunt,
¶ nisi
‡ id quod canitur, aut quod citharizatur?
γινώσκω
*parabit se
‖ nisi manifestum
¶ scietur id quod dicitur?
‡ Tam multa, vt puto,
πυγχάνω
* linguarum
‖ hoc
¶ sine voce est
‡ ei cui loquor
*qui loquitur mihi
‖ Et ideo qui loquitur
¶ Nam si
‡ autem sine fructu

spiritu psallam vero & mente Cæterùm si bene
16 πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ· ἐπεὶ ἐὰν εὐλο-
dixeris spiritu, ‖ implens locum idiotæ, ‖ qui supplet
γήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου,
quomodo dicet, Amen super ? tua gratiarum actione? quandoquidem quid
τῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ, ἐπειδὴ τί ? tuam benedi-
dicis nescit; ‖ To quidem enim bene gratias agis ctionem? quo-
17 λέγεις καλῶς οἶδα· Σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς· niam quid di-
sed alter non ædificatur Gratias ago Deo cas, ‖ Nam
18 ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ
meus * omnibus vobis magis linguis loquens * quòd omnibus
μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν vestrum lingua
Sed in ecclesia volo quinque verba ‖ per intelligentiam meam loquor
19 ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου ‖ sensu meo
loqui, vt & alios instruam, quàm decē? millia sermones in ? millia ver-
λαλήσω, ἵνα καὶ ἄλλους * κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν borum
lingua Fratres ‖ ne pueri efficiamini sensibus: sed κατηχέω
20 γλώσσῃ. ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ ‖ nolite
malitiâ * puerascite at sensibus ‖ perfecti estote * parauli estote
τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. ‖ autem
In lege scriptum est, Quoniam in alios linguis, & in
21 ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν
labiis aliis loquar populo huic & nec sic
χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως
exaudient me, dicit Dominus Itaque linguæ
22 εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι
in signum sunt, non fidelibus sed infidelibus ? at
εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ ? Prophetia
prophetia non infidelibus, sed fidelibus autem,
προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν.
Si ergo conueniat ecclesia vniuersa in ‖ idipsum, & omnes ‖ vnum,
23 ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες
linguis loquantur, intrent autem idiotæ aut infideles, * non * nonne
γλώσσαις λαλῶσιν, ‖ εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ εἰσέρχο-
dicent quòd insanitis? Si autem omnes prophetent, μαι
24 ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε, ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν,
intret autem quis infidelis vel idiota, conuincitur ab omnibus,
εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων,
diiudicatur ab omnibus Et sic occulta
25 ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτω τὰ κρυπτὰ τῆς
cordis eius manifesta fiunt: & ita cadens in faciem
καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτω πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον
adorabit Deum, pronuntians quod Deus verè in προσκυνήσει
26 προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν
vobis sit Quid ergo est, fratres? Cum conuenitis,
ὑμῖν ἐστι. τί οὖν ἐστιν, ἀδελφοί, ὅταν συνέρχησθε,
vnusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, linguam
ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν
habet, apocalypsin habet, interpretationem habet omnia ad ædi
ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει· πάντα πρὸς οἰκο-

ficationem fiant
δόμιν ἡμῖν ἐστω
Sint lingua quis loquitur, secundùm
‖ vt multum
duos aut ‖ *plurimùm* tres, & per partes, & vnus interpretetur
δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω
Si autem non fuerit interpres, taceat in ecclesia sibiipsi
? autem
ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτὴς, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ ἑαυτῷ
autem loquatur & Deo Prophetæ ? duo aut tres
δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ. προφῆται δύο ἢ τρεῖς
‡ *dicant & cæteri* ‡ *loquantur, & alij* diiudicent
λαλέω
*λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν·
" Quod
* Si vero alii reuelatum fuerit sedenti, prior taceat
ἀποκαλύπτομαι
ἐὰν δὲ ἄλλῳ †ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω
‖ per singulos
Potestis enim per vnum omnes ‖ *singuli* prophetare vt
? exhortentur
δυνάσθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα
‡ subiecti sunt
omnes discant, & omnes ? *consolatione afficiantur*
πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται·
Et spiritus prophetarum, prophetis ‡ *subiiciuntur*
καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται·
" sicut &
Non enim est dissensionis Deus, sed pacis * *vt in*
οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλὰ εἰρήνης, ὡς ἐν
‖ doceo.
omnibus ecclesiis sanctorum ‖. Mulieres *vestræ*
πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων αἱ γυναῖκες ὑμῶν
in ecclesijs taceant non enim permittitur eis
ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ *ἐπιτέτραπται αὐταῖς
? domi suos
loqui, sed subditas esse, sicut & Lex dicit
λαλεῖν, ἀλλὰ ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.
Si autem quid discere volunt, ? *in domo proprios* virot
εἰ δέ τι † μαθεῖν ἐθέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας
" processit?
interrogent. Turpe enim est in ecclesia mulieribus loqui.
ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν.
An à vobis verbum Dei * *exiit?* aut in vos so
ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν, ἢ εἰς ὑμᾶς μό-
? καταρτίω
los peruenit? Si quis videtur propheta esse
νους * κατέλυσεν, εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι
‖ Ignorabitur
aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt
ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν
mandata Si autem quis ignorat, ‖ *ignorans esto*
ἐντολαί· εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω.
Itaque, fratres *mei*, æmulamini prophetare &
? nolite prohibere
ὥστε, ἀδελφοί μου, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ
loqui linguis ? *ne prohibete.*
κωλύω
λαλεῖν γλώσσαις μὴ † κωλύετε.
‖ autem honeste
Omnia ‖ *decenter* & secundùm ordinem fiant*
" in vobis
πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

CAP XV

‡ prædicaui
Notum facio autem vobis, fratres, Euangelium quod ‡ *euan-*
εὐαγγελίζω
Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγ-
1
gelizauit vobis, quod & accepistis, in quo & statis
ελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε

Per quod & † *saluamini*, *quo sermone* *euangelizârim* vobis, † saluamini, qua ratione prædicauerim
2 δι οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν,
6 tenetis, nisi *si non* frustrà credidistis
εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε.
Tradidi enim vobis in primis quod & accepi quoniam
3 παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ † παρέλαβον, ὅτι παραλαμβάνω
Christus mortuus est pro peccatis nostris secundùm scripturas
χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς.
Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secundùm
4 καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ
scripturas Et quia visus est Cephæ ‡ *deinde* *duodecim*
5 τὰς γραφάς καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα·
Deinde visus est * *supra* quingentis fratribus * *simul*,
6 ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, * plus quàm
ex quibus ‖ *plures* manent visique adhuc quidam autem & dormierunt ‡ simul:
ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν· ‖ multi κοιμάω
Deinde visus est Iacobo; deinde Apostolis omnibus
7 ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, ἔπειτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν.
Nouissimè autem omnium, tanquam abortiuo, visus est & mihi
8 ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη κἀμοί.
Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum † *sufficiens*
9 ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς † dignus
vocari Apostolus quoniam persecutus sum ecclesiam Dei
καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ.
Gratia autem Dei sum id quod sum: & gratia eius *quæ* in me non ‡ id
10 χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι ὅ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ
† *inanis facta est*, sed abundantius illis omnibus laboraui * vacua fuit
κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα
non ego autem, sed gratia Dei *quæ* ‖ *cum me* ‖ mecum
οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί.
Siue† igitur ego, siue illi; sic prædicamus, & sic † enim
11 εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω κηρύσσομεν, καὶ οὕτως
credidistis Si autem Christus prædicatur quod à mortuis
ἐπιστεύσατε. εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν
resurrexit, quomodo dicunt quidam in vobis, quoniam resurrectio ἐγείρομαι
12 *ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις
mortuorum non est Si autem resurrectio mortuorum non est,
13 νεκρῶν οὐκ ἔστιν, εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν,
neque Christus resurrexit Si autem Christus non resurrexit,
14 οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται,
inanis ‡ *utique* prædicatio nostra, inanis * *autem* & fides vestra ‡ est ergo * est
κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν·
Inuenimur autem & *nos* falsi testes Dei quoniã
15 εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι
‖ *testati sumus* *de* Deo, quod suscitauerit Christum quem ‖ testimonium dixim⁹ ad uersus Deum,
† ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ ὅτι ἤγειρε τὸν χριστόν ὃν μαρτυρέω
non suscitauit, si *utique* mortui non resurgunt † Nam
οὐκ ἤγειρεν, εἴ γε ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται·
† Si *enim* mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit:
16 εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται.

† Quod ‡ est

? Si vero Christus non resurrexit, vana ‡ fides vestri

εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν, 17

* enim

adhuc estis in peccatis vestris.

ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν.

‖ Ergo & qui dormierunt

‖ Nempe & dormientes in Christo, perierunt.

ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο 18

Si in vita hac sperantes sumus in Christo tan

εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μό 19

tum, miserabiliores omnibus hominibus sumus

νον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν

Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, primitiæ

νυνὶ δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν 20

? quidem

dormientium factus est Quoniam ? enim per hominem

κεκοιμημένων ἐγένετο ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου 21

mors, & per hominem resurrectio mortuorum

ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν

‡ Et

‡ Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita

ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω 22

& in Christo omnes vivificabuntur

καὶ ἐν τῷ χριστῷ πάντες * ζωοποιηθήσονται

ζωοποιέω

* suo

Vnusquisque autem in * proprio ordine, primitiæ Christus

ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ χριστὸς, 23

‖ sunt

? qui in ad

deinde ii qui ‖ Christi ? in adventu eius

ἔπειτα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ.

uentum credi derunt

Deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo &

εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ 24

Patri cùm ‡ abolerit omnem principatum & omnem potestatem

πατρί ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν

‡ euacuauerit

& virtutem Oportet * enim illum regnare, ‖ vsque quo

καὶ δύναμιν. δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν 25

* autem ‖ do nec

ponat omnes inimicos sub ? pedes suos

θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

? pedibus eius

‡ Vltimus autem inimicus abolebitur mors

ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. 26

‡ Nouissima autem inimica destruetur

Omnia enim subiecit sub * pedes eius. Cum autem

* pedibus

πάντα γὰρ * ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὅταν δὲ 27

ὑποτάσσω

‖ ei sine du bio, præter eum qui sub iecit

dicat quod omnia subiecta sunt ‖ manifestum quod excepto ille subi

εἴπῃ ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτά-

ecit

ciente ei omnia Cùm autem subiecta fuerint illi

ξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ 28

omnia, tunc & ipse filius ? subiectetur illi subiecerit

τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι

? subiectus erit illi qui subiecit

fibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus

αὐτῷ τὰ πάντα ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι.

Alioquin quid facient ‡ baptizati pro mortuis, si omnino

ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως 29

‡ qui bapti zantur

mortui non resurgunt? * quid & baptizantur pro ‖ mortuis?

νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ αὐτῶν νεκρῶν,

* vt ‖ illis? vt

Quid & nos periclitamur ? per omnem horam?

? omni hora? Quotidie

τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν, 30

Per

Per diem morior, per vestram † gloriationem, † gloriam, fratres,
31 καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν,
quam habeo in Christo Iesu Domino nostro
ἣν ἔχω ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.
Si secundum hominem) ad bestias pugnaui * in Epheso quid mihi
32 εἰ κατὰ ἄνθρωπον * ἐθηριομάχησα ἐν ἐφέσῳ, τί μοι
commodum, si mortui non resurgunt? manducemus & bibamus,
τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φαγωμεν καὶ πίωμεν
cras enim moriemur ‖ Ne errate. Corrumpunt
αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν
33 mores bonos colloquia mala. Euigilate † iuste, & ‖ Nolite seduci
ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ † iusti,
† ne peccate ignorantiam enim Dei quidam habent ad
μὴ ἁμαρτάνετε ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι πρὸς † nolite peccare
* pudorem vobis loquor Sed dicet aliquis, Quomodo resurgunt * reuerentiam
ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις, πῶς ἐγείρονται
mortui? quali autem corpore ‖ veniunt?
34 οἱ νεκροί, ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; ‖ veniunt?
Insipiens, tu quod seminas, non viuificatur, † si non moriatur † nisi prius
35 ἄφρον, σὺ ὃ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ
Et quod seminas, non corpus † futurum seminas, sed † quod futurum est
36 καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ
nudum granum, * si contingat, tritici, aut alicuius cæterorum * vt puta,
γυμνὸν κόκκον, εἰ † τύχοι, σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν. πυχάνω ‖ aute † vltr
37 At Deus ‖ illi dat corpus, sicut † voluit, & vnicuique
ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ
seminum proprium corpus
38 τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα.
Non omnis caro, eadem carò sed alia *quidem* hominum,
39 οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν ἀνθρώπων,
alia *autem* caro pecorum, alia *vero* pisciũm, alia *autem* volucriũ
ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν
Et corpora cælestia & corpora terrestria sed alia
40 καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα
quidem cælestium gloria, alia autem terrestrium
μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων.
Alia † gloria solis, & alia † gloria lunæ, & alia † gloria † claritas
41 ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα
stellarum Stella enim a stella differt in * gloria * claritate
ἀστέρων ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ
Sic & resurrectio mortuorum, seminatur in corruptione, ‖ surgit ‖ surget
42 οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται
in incorruptione. Seminatur in † ignominia, exsurgit in gloria † ignobilitate,
ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ
Seminatur in infirmitate † surgit in virtute † surget
σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει
Seminatur corpus animale, † surgit corpus spiri- † surget
43 σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευμα-
tale * est corpus animale, & est corpus spiritale * si
τικόν. ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν

‖ Sicut

Ita & scriptum est Factus est primus homo Adam in
οὕτω καὶ γέγραπται, ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς
animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem 45
ψυχὴν ζῶσαν ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν.
? quod est ‡ quod Sed non prius ? spirituale, sed ‡ animale deinde ‡
ἀλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικὸν ἀλλὰ τὸ ψυχικὸν, ἔπειτα
spirituale Primus homo de terra, terrenus, 46
τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς, χοϊκός
*cælestis. secundus homo, Dominus de cælo * 47
ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ
Qualis terrenus, tales & terreni & qualis cælestis,
οἷος ὁ χοϊκὸς, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος,
* igitur tales & cælestes * Et sicut portemus 48
τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι καθὼς ἐφορέσα-
mus imaginem terreni, portemus & imaginem 49
μεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα
cælestis. Hoc autem dico, fratres, quia caro
τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ 50
& sanguis regnum Dei *non* *hæreditario* possidere non possunt,
καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ * κληρονομῆσαι οὐ δύνανται,
neque corruptio incorruptelam ‖ *non* *hæreditario* *possidet*
οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ.
κληρονομέω ‖ possidebit ? resurgemus sed non † ου * ἀλλ' οὐ
Ecce mysterium vobis dico Omnes quidem ? *non* *dormie-*
ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω πάντες μὲν † οὐ κοιμηθη- 51
mus, omnes *autem* immutabimur
σόμεθα, * πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα.
§ *Hieron* *utramque* *agnoscit* In momento, in ictu oculi, in novissima tuba,
ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγ- 52
(tuba canet enim) & mortui resurgent incorrupti; & nos
γι· σαλπίσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς
immutabimur Oportet enim corruptibile hoc induere
† ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο * ἐνδύσασθαι 53
† ἀλλάσσω * ἐνδύω incorruptionem & mortale hoc induere immortalitatem
ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν
‡ qui est Cum autem *corruptibile hoc* *induerit* *incorruptionem*, & mortale
ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν 54
hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo iste scri-
τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμ-
ptus Absorpta est mors in victoria.
καταπίνω * est ‖ est mors tua μένος, * κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος.
Vbi * tuus, mors, stimulus? vbi ‖ *tua*, *sepulchrum*, victoria?
ποῦ σου θάνατε, τὸ κέντρον, ποῦ σου ᾅδη, τὸ νῖκος,
? autem — ‡ est virtus vero * aute gratias qui dedit *At* stimulus ? mortis peccatum ‡ *at* potentia 55
τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία· ἡ δὲ δύναμις ? 56
peccati Lex At Deo * gratia *datur* nobis
ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ διδόντι ἡμῖν 57
victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum
τὸ νῖκος διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ
‖ & Itaque, fratres mei dilecti, stabiles estote, immobi-
ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακί- 58

less abundantes in opere Domini semper scientes
ητοι, ϑεωρουντες ἐν τῷ ἔργῳ τῷ κυρίῳ πάντοτε, εἰδότες
quòd labor vester non est inanis in Domino
ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ

CAP. XVI. ις'

De autem ? collecta quæ ‡ in sanctos, sicut ordinaui
Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα
ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite
ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιήσατε.
Per vnam *Sabbatorum vnusquisque vestrûm apud se re-
κατὰ μίαν σαββάτων ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ † τι-
ponat recondens, quod ‖ bene successerit vt non cum venero,
θέτω θησαυρίζων ὅ, τι ἐὰν εὐοδῶται ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω,
tunc collectæ fiant. Cum autem ? adfuero, ? quos
τότε λογίαι γίνωνται ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς
probaueritis per epistolas, hos mittam perferre
ἐὰν δοκιμάσητε διὰ ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν
gratiam vestram in Hierusalem
τὴν χάριν ὑμῶν εἰς ἰερουσαλήμ
‡ Si vero fuerit dignum * & me profisisci, cum me profisisciturum
ἐὰν δὲ ἦ ἄξιον * κἀμὲ πορευεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται.
Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero
ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδονίαν διέλθω·
‖ Macedoniam enim pertransibo
μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι.
Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hyemabo vt
πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα
vos me deducatis quocunque iero
ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι
Nolo enim vos modò in transitu videre, spero ? verò
οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ
tempus aliquod manere apud vos, si Dominus permiserit
χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ.
Permanebo autem ‡ in Epheso vsque ad Pentecosten
ἐπιμενῶ δὲ ἐν ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς
Ostium enim mihi apertum est magnum & * efficax, & ad
θύρα γάρ μοι * ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀντι-
versarii multi. Si autem venerit Timotheus, videte
κείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος, βλέπετε
vt sine timore sit apud vos nam opus ‖ Domini ope
ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς· τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐρ-
ratur, sicut & ego Ne quis ergo illum ? nihili
γάζεται ὡς κἀγώ. μή τις οὖν αὐτὸν † ἐξου-
faciat Deducite autem illum in pace, vt veniat ad me
δενήσῃ προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με
expecto enim illum cum fratribus
ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν.
De autem Apollo fratre, ‡ multum rogaui eum,
περὶ δὲ ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν,

? collectis ‡ fiunt

*Sabbati

‖ si bene pla cuerit

? præsens

‡ Quod * vt & ego eam, mecum ibunt.

‖ nam

? enim me ali quantulum temporis

‡ Epheſi

* euidens

ἀνοίγω

? spernat

ἐξουθενέω

‡ vobis notum facio quoniam

vt venirent ad vos cum fratribus: & omnino non fuit vo
ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ πάντως οὐκ ὢν θέ
luntas ‖ vt nunc veniret venient autem cum † opportunitatem habuerit
λημα ἵνα νῦν ἔλθω ἐλεύσομαι δὲ ὅταν * εὐκαιρήσω.
Vigilate state in fide, viriliter agite, ‡ for
γρηγορεῖτε, * στήκατε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, † κρα- 13
tificamini Omnia vestra in charitate fiant
ταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. 14
Obsecro autem vos, fratres nostis domum Ste
Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, οἴδατε τὴν οἰκίαν Στε- 15
phanæ, * quod est primitiæ Achaiæ, & in ministerium
φανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς
‖ sanctis addixerunt seipsos Vt & vos † subiectamini
ἁγίοις † ἔταξαν ἑαυτούς· ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε
talibus & omni cooperanti & laboranti.
τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι 16
Gaudeo autem in præsentia Stephanæ & Fortunati, &
χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ καὶ Φουρτουνάτου καὶ 17
Achaici, quoniam ‡ vestri defectionem hi supplecuerunt
Ἀχαϊκοῦ ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα οὗτοι ἀνεπλήρωσαν
Refecerunt enim * meum spiritum & vestrum ‖ Agno
* ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώ- 18
scite ergo tales
σκετε οὖν τοὺς τοιούτους
Salutant vos ecclesiæ Asiæ Salutant
ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας· ἀσπάζονται 19
vos in Domino multùm Aquila & Priscilla, cum ea quæ in domo
ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον
eorum ecclesia ‡ Salutant vos fratres omnes
αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες 20
Salutate * alij alios in osculo sancto
ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.
Salutatio mea manu Pauli
ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου 21
Si quis non amat Dominum ‖ Iesum Christum sit anathema
εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἤτω ἀνάθεμα 22
† Maran atha Gratia Domini ‖ Iesu Christi * cum vobis
μαρὰν ἀθά. ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν 23
Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu Amen
ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν. 24

*vtique

‖eius † ei vacuum fuerit

ἐκκαιρέω

‡ & confortamini

* ἵστημι

† κραταιόω

* & Fortunatei, quoniam sunt ‖ sanctorum ordinauerunt † subditi fitis eiusmodi,

τάσσω

‡ id quod vobis deerat, ipsi * &

‖ Cognoscite ergo qui eiusmodi sunt

ἐπιγινώσκω

†domestica sua

‡ apud quos & hospitor.

* inuicem

‖nostrum

† Dominus noster venit

‡ nostri

* vobiscum

Ad Corinthios prior scripta est à Philippis per
Πρὸς Κορινθίους πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων διὰ
Stephanum, & Fortunatum &
Στεφανᾶ, καὶ Φουρτουνάτου, καὶ
Achaicum & Timotheum.
Ἀχαϊκοῦ καὶ Τιμοθέου.

AD CORINTHIOS

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

EPISTOLA SECVNDA

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά

PAVLVS Apostolus Iesu Chri
1 ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χρι-
sti per voluntatem Dei, &
στοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ
Timotheus frater eccle-
τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλη-
siæ Dei *existenti in Corintho,
* quæ est Co rinthi,
σίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ,
cum sanctis omnibus ‖ existentibus
|| qui sunt in vniuersa
σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν
in tota Achaia Gratia vobis & pax a Deo
ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαΐᾳ χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
2 Patre nostro, & Domino Iesu Christo
πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.
Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi,
3 Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ
pater misericordiarum, & Deus totius consolationis
πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ †θεὸς πάσης παρακλήσεως
† Consolans nos in omni tribulatione nostra ‡ ut pos
4 ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δυ-
sse nos consolari eos qui * in omni pressura per ‖ con-
νασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρα-
solationem, qua consolatione assiamur ipsi a Deo.
† Qui consolatur
‡ vt possimus & ipsi
* sunt
‖ exhortationem, qua exhortamur
κλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ
Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis,
5 ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς,
ita per Christum abundat & consolatio nostra
οὕτω διὰ χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν.
Siue autem tribulamur, pro vestra † consolatione &
6 εἴτε δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ
† exhortatione,
saluti ‡ efficta in tolerantia earundem passionum
‡ quæ operatur tolerantiam
σωτηρίας τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων
quas & nos patimur: Et spes nostra firma
7 ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν· καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία
* est pro vobis
‖ exhortamur, pro vestra exhortatione
super vos Siue † consolamur, super vestra consola
ὑπὲρ ὑμῶν· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλή
tione & salute: scientes quòd sicut socii estis passio-
σεως καὶ σωτηρίας· εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθη-
num, sic * & consolationis Non enim volu
8 μάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως. οὐ γὰρ θέλο-
* eritis
mus vos ignorare, fratres, de ‖ tribulatione nostra
‖ quæ est
μεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενο-

? supra modum

† exciderat

*responsum

‖ qui tuleritat ? de tantis periculis

ῥύομαι

† multarum facierum *eius quæ in nobis est donationis ‖ nobis

? &

† legistis & cognoscitis

* cognoscetis

‖ cognouistis

πίθω

? transire

προπέμπομαι

† cùm voluisse m * cogito, ‖ Est est,

Etz nobis in Asia quoniã † secundum exsperantiam grauati sumus supra
μένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ
virtutem: ita vt † perdubitare nos etiam viuere
δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν
Sed ipsi in nobismetipsis * decretum mortis
ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου 9
habuimus, vt non fidentes simus in nobismetipsis, sed in
ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ
Deo ‖ excitante mortuos Qui ? ex tanta
τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς· ὃς ἐκ τηλικούτου 10
morte eripuit nos, & eruit in quem speramus quoniam
θανάτου * ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ ῥύεται εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι
& adhuc eripiet, Cæsiuuantibus & vobis pro
καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ 11
nobis oratione, vt ex † multis personis, * illa in nos
ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς
donatio per multos gratiæ agantur oro ‖ vobis
χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ὑμῶν.
Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium con
ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστίν, τὸ μαρτύριον τῆς συνει 12
scientiæ nostræ, quod in simplicitate & sinceritate Dei, ? non
δήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ
in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in
ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ * ἀνεστράφημεν ἐν
hoc mundo abundantius autem ad vos
τῷ κόσμῳ περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς
Non enim alia scribimus vobis, nisi quam quæ † legistis, aut
οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ 13
& agnoscitis Spero autem quod & vsq in finem * agnoscetis
καὶ ἐπιγινώσκετε· ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε
Sicut & ‖ agnouistis nos ex parte quia gloriosi
καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα 14
vestra sumus, sicut & vos nostra in die Do
ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυ-
mini nostri Iesu Christi Et hac confi
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ * πεποι 15
dentia volui venire ad vos prius, vt se
θήσει ἐβουλόμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς τὸ πρότερον, ἵνα δεύ-
cundam gratiam haberetis Et per vos ? venire in Mace
τερον χάριν ἔχητε, καὶ δι' ὑμῶν ἐλθεῖν εἰς μακε- 16
doniam, & iterum à Macedonia venire ad vos, &
δονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ
à vobis deduci in Iudæam
ὑφ' ὑμῶν * προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν
Hoc ergo † deliberans nunquid leuitate vsus
τοῦτο οὖν βουλόμενος, μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρη- 17
sum? Aut quæ † delibero, secundùm carnem * delibero, vt
σάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι, ἵνα
sit apud me ‖ Etiam etiam, & Non non?
ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ οὔ;

Vide

Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui † ad vos non
πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ
† fuit apud

18 ‡ factus est Etiam & Non Nam Dei filius Iesus Christus
ἐγένετο καὶ οὒ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς
‡ est in illo Est,

19 ‖ in vobis per nos prædicatus, per me & Siluanum, & Timo-
ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν *κηρυχθείς, δι' ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμο-
* enim ‖ qui est κηρυσσω

theum, non † factus est Etiam & Non: sed ‡ Etiam in eo factus est
θέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὒ· ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν
† fuit Est ‡ Est in illo fuit

20 Quotquot enim promissiones Dei *, in illo † Etiam, & in
ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι τοῦ θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν
* sunt † Etiam deo & per ipsum, ‖ nostram Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit

ipso Amen, Deo ad gloriam ‖ per nos
αὐτῷ τὸ ἀμήν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν.
At confirmans vos cum nobis in Christum, & unxens

21 ὁ δὲ βεβαιῶν ὑμᾶς σὺν ἡμῖν εἰς χριστὸν, καὶ χρίσας
nos Deus: Qui & † obsignans nos, & dans

22 ἡμᾶς θεὸς· ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς †
arrabonem spiritus in cordibus nostris
ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.
† signauit nos, & dedit pignus

Ego autem testem Deum invoco in meam ani-
Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυ-
23 mam quòd parcens vobis non vltrà veni in Corinthum
χὴν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον·
Non quia dominamur vestræ fidei sed ‡ cooperatores sumus

24 οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν
gaudii vestri nam fide statis
τῆς χαρᾶς ὑμῶν· τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.
‡ adiutores

CAP II. β'.

* Iudicani autem mihipsi hoc, non iterum in tristitia ad
Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς
* Secul autem hoc ipsum apud me ne ‖ venirem.

1 vos ‖ venire Si enim ego contristo vos, & quis est
ὑμᾶς ἐλθεῖν. εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν
† qui me lætificet, nisi qui contristatur

2 † lætificans me, si non contristatus ex me?
ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ;
‡ non cùm venero,

Et scripsi vobis hoc ipsum, vt ‡ ne veniens, tristitiam super
3 καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτὸ, ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην ἔσχω
* confidens

tristitia habeam, de quibus oportuerat me gaudere, * confisus in omnibus
λύπην † ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν, πεποιθὼς ἐπὶ πάντας
ἔχω

vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est
ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν.
‖ Nam

‖ Ex enim multa tribulatione & angustia cordis scripsi
4 συγ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα
vobis, per multas lachrymas non vt contristemini, sed

ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν
charitatem vt sciatis quam habeam abundantius in * vos
ἀγάπην ἵνα γνῶτε ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς.
* vobis.

Si autem quis contristauit non me contristauit sed ex parte, vt
5 Εἰ δέ τις * λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους, ἵνα
λυπέω

non onerem omnes vos.
μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς.
‡ Sufficit illi qui eiusmodi est.

6 ‡ Sufficiens talis
ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ

obiurgatio hæc quæ a pluribus Ita vt econtrario
ἐπιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων ὥστε τοὐναντίον 7
magis ‖ vos condonare & consolari, ne forte abun-
μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, μή πως τῇ περισσο-
dantiori tristitia absorbeatur ? ipse Ideo obsecro vos
τέρᾳ λύπῃ * καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς 8
‡ confirmare in illum charitatem * In hac enim & scripsi,
κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην· εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, 9
vt cognoscam ‖ probationem vestram, si in omnia obedientes estis
ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε
Cui autem aliquid condonastis, & ego ? & enim ego siquid condo
ᾧ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγὼ· καὶ γὰρ ἐγὼ εἴτι κεχα- 10
nani ? ego condonavi propter vos, in * facie Christi
ρισμαι, ᾧ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ
Vt non ‖ decipiamur à Satana non enim eius
ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ 11
‡ intelligentias ignoramus ‖ Veniens autem in Troadem * ad
νοήματα ἀγνοοῦμεν. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρῳάδα εἰς τὸ
Euangelium Christi, & ‖ ostio mihi aperto in Domino,
εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ· 12
Non habui ? relaxationem spiritui meo, ‡ad non inueniendo me
οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με 13
Titum fratrem meum sed * valedicens eis exij
Τίτον τὸν ἀδελφόν μου· ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον
in Macedoniam At Deo ‖ gratia, semper
εἰς Μακεδονίαν. τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε 14
triumphanti nos in Christo ? & odorem notitiæ
θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως
suæ ‡ manifestantis per nos in omni loco. Quia Christi
αὐτοῦ † φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ· ὅτι Χριστοῦ 15
‖ bona fragrantia sumus Deo, in ? seruatis, & in † pe-
εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σῳζομένοις καὶ ἐν τοῖς * ἀπ-
reuntibus His quidem odor mortis in mortem, * illis autem
ολυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ 16
odor vitæ in vitam Et ad hæc quis ‖ idoneus?
ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν· καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός,
Non enim sumus, sicut ? reliqui, cauponantes verbum
οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ λοιποί, καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ 17
Dei sed vt ex sinceritate, sed sicut ex Deo coram
θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ, κατέναντι τοῦ
Deo in Christo loquimur
θεοῦ, ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν.

CAP. III. γ'

Incipimus iterum nosmetipsos commendare? ‡ si non egemus,
Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν, εἰ μὴ χρῄζομεν, 1
sicut quidam, commendatitijs epistolis ad vos, aut ex vobis
ὥς τινες, συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν
commendatitias? Epistola nostra vos estis scripta in
συστατικῶν, ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν 2

* fit
‖ docetis & consolemini
? qui eiusmodi est Propter quod
καταπίνω
‡ vt confirmetis
* Ideo
‖ experimẽtum vestrum, an in omnibus
? nam
‡ quod
* persona
‖ circunue niamur
† cogitationes
‡ Cùm venissem
* propter
‖ ostium mihi apertum esse
? requiem
‡ eo quod non inuenerim
* valefaciens eis profectus sum
‖ autem
qui triumphat
? Iesu
‡ manifestat
φανερόω
‖ bonus odor
? his qui salui fiunt,
ἀπόλυμαι
‡ his qui pereunt Aliis
* aliis
‖ tam
? plurimi, adulteranies
‡ aut nonquid

cordibus nostris, * cognita & lecta ab
ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ
omnibus hominibus Manifestati quoniam estis epi-
πάντων ἀνθρώπων· φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ ἐπι-
stola Christi, ministrata à nobis, ‖ inscripta non
στολὴ χριστοῦ * διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη οὐ
atramento sed Spiritu Dei ? viventis non in tabulis lapi-
μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθί-
deis, sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam
ναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. πεποίθησιν
autem talem habemus per Christum ad Deum:
δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν·
Non quod sufficientes simus à nobismetipsis cogitare aliquid, quasi ex
οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ
nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo ‖ Qui & idoneos fecit
ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ· ὃς καὶ ἱκάνωσεν
nos ministros novi testamenti, non * litera, sed ‖ spi-
ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύ-
ritus nam litera ? occidit at spiritus ‖ vivificat
ματος· τὸ μὲν γὰρ γράμμα ἀποκτέινει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ·
* Si vero ministratio mortis in litteris ‖ informata
εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, τετυπωμένη
in lapidibus, facta fuit in gloria, ita ut non ? posse intuere
ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς
filios Israel in faciem Moysi, propter gloriam
υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωυσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ
vultus eius ‖ abolendam Quomodo non
προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην· πῶς οὐχὶ
magis ministratio spiritus erit in gloria?
μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσαι ἐν δόξῃ;
* Si enim ministerium damnationis ‖ gloria? multò magis
εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως, δόξα, πολλῷ μᾶλλον
‖ abundabit ministerium iustitiæ in gloria
περισσεύσει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ.
* Etenim non glorificatum est ‖ illud glorificatum in hac
καὶ γὰρ οὐ * δεδόξασαι τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ
parte, propter excellentem gloriam.
μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης.
Si enim ? abolendum, per gloriam, multo magis
εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον
‖ manens in gloria Habentes igitur talem spem
τὸ μένον ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα,
multa fiducia vtimur Et non sicut Moyses
πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα καὶ οὐ καθάπερ μωυσῆς
ponebat velamen super faciem suam, * ad non intue-
ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι
ri filios Israel in ‖ finem abolitæ
τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου.
Sed ? obtuerunt cogitationes eorum Vsque enim ‖ hodie
ἀλλ' * ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν· ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον

* quæ scitur & legitur

‖ & διακονέω

? viui

‖ est

* litera, ‖ spiritus: ? enim ‖ autem

Quod ‖ deformata

? possent in tendere filii

‖ quæ euacuatur

* Nam si ministratio ‖ in ? est, ‖ abundat

* Nam nec ‖ quod clarum δοξάζω

? quod euacuatur, est, ‖ quod manet, est

Non

* vt non intẽderent filii ‖ faciem eius quod euacuatur. ? obtusi sunt sensus πωρόω

‖ in hodiernum diem

idi psum velamen in lectione veteris testamenti
τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης
manet non reuelatum, (quod in Christo * aboletur.)
μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅ, τι ἐν χριστῷ καταργεῖται
Sed vsque ‖ hodie, cùm legitur Moyses, vela
ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται μωυσῆς, κάλυμ-
men super cor eorum positum est Cùm autem conuer- 15
μα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται· ἡνίκα δ' ἂν ἐπι- 16
sus fuerit ad Dominum, circumauferetur velamen.
στρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα.
† autem At Dominus † Spiritus est Vbi autem Spiritus Domini, ibi
ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ 17
liberras Nos verò omnes, reuelata
ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες, * ἀνακεκαλυμμένῳ
ἀνακα- facie gloriam Domini speculantes ‖ eandem
λύπτω φροσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν 18
‖ in imaginem transformamur à *gloria in gloriam, tanquam à
* claritate in claritatem, εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ
Domini Spiritu
κυρίου πνεύματος.

CAP IIII ℣.

‖ Ideo ‖ Propter hoc habentes administrationem hanc, † prout misericor-
† iuxta quod Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεή- 1
diã cõsecuti sumus, non deficimus Sed abdicamus
θημεν, οὐκ ἐγκακοῦμεν· ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ
occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque
κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ 2
‡ in adulterantes verbum Dei sed ‡ manifestatione veri-
δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀλη-
tatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam homi-
θείας συνιστάντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώ-
* Quod si etiam num, coram Deo * Si autem & est operta
που, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· εἰ δὲ καί ἐστι * κεκαλυμμένον 3
καλύπτω Euangelium nostrum, in ‖ pereuntibus est operta
‖ Iis qui per eunt τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον,
In quibus Deus seculi huius excæcauit mentes
ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν
† vt non fulgeat infidelium, † ad non splendendum eis illuminationem Euangelii 4
† nostrum, ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου
gloriæ Christi, qui est imago Dei inuisibilis.
τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου.
Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Christum Iesum Dominum, 5
οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον,
nos ipsos autem seruos vestros per Iesum. Quoniam Deus
ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς ὁ 6
* qui dixit ‖ ipse dicens de tenebris lucem splendescere, ‖ qui illuxit in cordibus
εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς * λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν † καρδίαις
λάμπω nostris, ad illuminationem scientiæ † gloriæ Dei in
† claritatis ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν

facie Iesu Christi. Habemus autem thesaurum istum
7 προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον
in fictilibus vasis vt sublimitas virtutis sit Dei,
ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ,
& non ex nobis In † omni tribulati, sed non
8 καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν· ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ
coarctati: Hæsitantes, sed non ‖perplexi habentes
* στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι·
perfecutionem† pati, sed non † deserti: deficti,
9 διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι,
sed non *perimur Semper mortificationem De-
10 ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυ-
mini Iesu in corpore ‖ circumferentes: vt & vita Iesu
ρίου Ἰησοῦ τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ
in †corpore nostro manifestetur Semper enim nos
11 ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ
† viventes, in mortem tradimur propter Iesum, vt &
ζῶντες, εἰς θάνατον * παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ
vita Iesu manifestetur in mortali carne nostra
ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν.
* Itaque quidem mors in nobis operatur, at vita ‖ in vobis
12 ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν.
Habentes autem eundem spiritum fidei, † secundum
13 ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ
scriptum, Credidi, † ideo locutus sum: & nos credimus,
γεγραμμένον, ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα· καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν,
† ideo & loquimur Scientes quoniam qui suscitauit Dominum Iesum,
14 διὸ καὶ λαλοῦμεν εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας † κύριον Ἰησοῦν,
& nos * per Iesum suscitabit, & ‖ adsistet cum vobis
καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν
15 Nam omnia † propter vos, vt gratia abundans, † per
τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα διὰ τῶν
multorum gratiarum actionem, abundet in gloriam Dei
πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν, περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.
Ideo non deficimus sed ‖ & ille exiuit noster homo
16 διὸ οὐκ * ἐκκακοῦμεν· ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος
corrumpatur, † sed ille intus renouatur † die & die
διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα.
Nam momentanea leuitas tribulationis nostræ, *secundum*
17 τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν, καθ' ὑπερβολὴν
excellentiam in excellentiam æternum pondus gloriæ operatur
ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται
‖ nobis, Non contemplantibus nobis † conspecta, sed
18 ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ
† non conspecta Nam conspecta temporalia, * at non
μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα· τὰ δὲ μὴ
conspecta, æterna
βλεπόμενα, αἰώνια.

† omnibus tribulationem patimur, * angustiamur Aporiamur, ‖destituimur

στενοχωρέω † patimur, † derelinquimur deficimur * perimus

‖ nostro † corporibus nostris † qui viuimus,

παραδίδωμι * ergo ‖ autem

† sicut est

† propter quod

* cum Iesu ‖ constituet vobiscum † enim † per multos in * propter quod ‖ licet is qui foris est

ἐκκακέω † tamen is qui est † de die in diem id enim quod in præsenti est momentaneum & leue * supra modum in sublimitate ‖ in † quæ videntur, † quæ non videntur Quæ enim videntur, sunt * quæ autem non videntur, sunt

CAP. V.

Scimus enim quoniam si terrestris nostra domus ‖ tabernaculi
Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκη- 1
dissoluatur, ? ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, ‡ æternam in cælis
νους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχει-
Etenim in hoc ingemiscimus,
ροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, 2
habitationem nostram quæ de cælo ‖ superinduí cupientes
τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες·
Si tamen & vestiti, non nudi inueniamur
εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ * εὑρεθησόμεθα.
? *Etenim existentes in* tabernaculo, ingemiscimus grauati, ‡ *in*
καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκηνώματι στενάζομεν βαρούμενοι, ἐφ' 4
quo nolumus expoliari, sed superuestiri vt absorbeatur
ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ
* mortale à vita. ‖ *Qui* sperates nos
τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς 5
in ipsum hoc, Deus, ? *& dans nobis arrabonem* Spiritus
εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεὸς ὁ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος·
‡ *Confidentes* igitur semper, & scientes quoniam *adnena*
θαρροῦντες οὖν πάντοτε καὶ εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες 6
in corpore, peregrinamur à Domino
ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου·
(per fidem enim ambulamus, ‖ non per speciem)
διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους· 7
? *Confidimus* autem, & ‡ *probamus* magis peregrinari
θαρροῦμεν δὲ, καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον † ἐκδημῆσαι 8
à corpore & * *habitatum* ire ad Dominum
ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον.
Ideo & contendimus, siue ‖ *ineolentes*, siue ? *migrantes*,
διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, 9
ineplacentes ei esse *Nam* omnes ‡ nos manifestari
εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι 10
oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque
δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα † κομίσηται ἕκαστος
propria corporis, * *ad ea* gessit siue bonum
τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν,
siue malum Scientes ergo timorem Domini, homi-
εἴτε φαῦλον. εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώ- 11
nibus suademus, Deo autem manifesti sumus spero autem & in
πους πείθομεν, θεῷ δὲ † πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν
conscientiis vestris ‖ *manifestari* Non enim iterum
ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν 12
nosipsos commendamus vobis sed occasionem ? *damus* vobis
ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν
‡ *gloriandi* pro *de* nobis, vt habeatis ad * *ipsos* in facie
καυχήσεως, ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ
‖ *gloriantes*, & non ? *corde* Sive enim mente excedimus,
καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. εἴτε γὰρ * ἐξέστημεν, 13

Deo

¶ huius habitationis
? quod
‡ sed
* Nam &
¶ est,
ἐπενδύω
ἐπενδύσασθαι
ἐπιποθοῦντες
? Nam & qui sumus in hoc
‡ eo quod
* quod est
‖ Qui autem efficit
? qui dedit nobis pignus
‡ Audentes
* dum sumus
¶ &
? Audemus
‡ bonam voluntatem habemus
* θαρροῦμεν
† ἐκδημῆσαι
* præsentes esse
‖ absentes,
? præsentes placere illi.
‡ enim
κομίζω
* prout
φανερόω
‖ manifestos nos esse
? damus
‡ gloriandi pro
* eos qui
‖ gloriantur,
? in
ἐξίστημι

Deo sive † prudenter agimus, vobis διὰ εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν
† exhibet nos † indicantes hoc, quoniam si unus pro omnibus σωέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων
mortuus est, † ergo omnes mortui sunt. Et pro omnibus † ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. καὶ ὑπὲρ πάντων
mortuus est *, vt viventes non iam sibipsis viuant, sed ‖ ipsi ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ
pro ipsis † mortuo & excitato Ieaque nos ex ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι
† nunc neminem nouimus secundum carnem *Si vero & cognouimus τὰ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν
secundum carnem Christum, sed & nunc non ‖ amplius cognoscimus κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ καὶ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν.
* Itaque si quis in Christo noua creatura, vetera transi- ὥστε εἴτις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα * παρ-
ierunt, ecce facta sunt omnia noua At omnia ‖ ἦλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά· τὰ δὲ πάντα
ex Deo, † reconciliante nos sibipsi per Iesum Christum, ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ,
& † dante nobis ministerium reconciliationis * Vt quia Deus καὶ † δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν † καταλλαγῆς· ὡς ὅτι θεὸς
erat in Christo mundum reconcilians sibipsi, non reputans ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος
illis delicta ipsorum, & ‖ ponens in nobis verbum αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον
reconciliationis Pro Christo ergo legatione fungimur, tanqua Deo τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ πα-
exhortante per nos Obtestamur pro Christo, reconciliamini ρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· * δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ
Deo † Nam non cognoscentem peccatum, pro nobis peccatum θεῷ. † τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν
fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

CAP. VI.

† Cooperantes autem & exhortamur, ne in vacuum gratiam Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν † χάριν
Dei * recepere vos (Ait enim, Tempore accepto τοῦ θεοῦ † δέξασθε ὑμᾶς· λέγει γάρ, καιρῷ δεκτῷ
exaudiui te & in die salutis adiuui te) Ecce nunc ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν
tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας.
‖ nullam in vllo dantes offensionem, vt non vi- μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ † μω-
tuperetur ministerium † Sed in omnibus † commendantes nosmetipsos μηθῇ ἡ διακονία· ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς
sicut Dei * ministri in patientia multa, tribulationibus in necessi- ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγ-

† sobrii sumus,
* enim
‖ vrget
† æstimantes
† ergo
* Christus, vt & qui viuunt, iam qui † mortuus est, & resurrexit.
† hoc * Et
‖ Iam nouimus
* Si qua ergo
‖ autem
† qui nos reconciliauit
† dedit
* Quoniam quidem
‖ posuit
* Enim qui non nouerat
† Adiuuantes
* recipiatis
‖ nemini vllam
† nostrum
† exhibeamus
* ministros,

‖ carceribus, tatibus, in angustiis, In plagis, in ‖ custodiis, in
κμις, ἐν στενοχωρίαις· ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν
seditionibus in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis,
ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις,
In castitate, in scientia, in longanimitate, in ? benignitate, in
ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν 6
Spiritu sancto, in charitate non ficta, In verbo veri
πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀλη 7
tatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ
θείας, ἐν δυνάμει θεοῦ· διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν
‡ dextris, & ‡ sinistris, Per gloriam & * ignominiam, per in
δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν· διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσ 8
famiam & bonam famam: vt seductores & veraces
φημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς·
‖ qui Sicut ‖ ignoti, & cogniti: quasi morientes,
ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι· ὡς ἀποθνήσκοντες, 9
& ecce viuimus: vt castigati, & non mortificati
καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι·
Quasi tristes semper autem gaudentes sicut egentes, multos auto
ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες· ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ 10
locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes
πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες·
† patet † 6 Os nostrum ? apertum est ad vos, ‡ Corinthii cor 11
τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς, κορίνθιοι ἡ καρδία
† πλατύνω * στενοχωρέω nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis, 12
ἡμῶν † πεπλάτυνται· οὐ * στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν,
* autem hanc tentes remunerationem (tanquam filiis ‖ Nolite iugum ducere cum ? cum iniquitate? aut quæ societas ‡ Christi angustiamini autem in visceribus vestris
στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν· τὴν δὲ 13
eandem * compensationem (vt natis, dico) dilatamini & vos.
αὐτὴν ἀντιμισθίαν, ὡς τέκνοις λέγω πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς
‖ Ne fiatis alterius iugo copulati infidelibus Quæ enim participatio iu 14
μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τίς γὰρ μετοχὴ δι-
stitiæ ? & iniquitati? quæ vero communio luci ad tenebras?
καιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ, τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;
Quæ autem conuentio ‡ Christo ad Belial? aut quæ pars fideli 15
τίς δὲ συμφώνησις χριστῷ πρὸς βελίαρ, ἢ τίς μερὶς πιστῷ
cum infideli? Qui autem consensus templo Dei cum idolis?
μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων,
Vos enim templum Dei estis * viuentis, sicut dicit Deus Quoniam
ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεὸς, ὅτι
inhabitabo in illis, & inambulabo: & ero illorum Deus, &
ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς, καὶ
‖ Propter quod ipsi erunt mihi populus ‖ Idcò exite de medio eorum, & 17
αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ
? retrogeritis? ἀφορίζω separamini, dicit Dominus: & immundum ne ? attingite & ego
ἀφορίσθητε, λέγει κύριος· καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε· κἀγὼ
recipiam vos Et ero vobis in patrem, & vos 18
εἰσδέξομαι ὑμᾶς· καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς
eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens
ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

CAP VII ζ'

Has ergo habentes promissiones, † dilecti, mun-
1 Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοὶ, * καθα-
demus nosipsos ab omni inquinamento carnis & spiritus,
perficientes sanctificationem in timore Dei
ὁσιοποιοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ
Capite nos neminem * iniuria afficimus, neminem corrupimus
2 χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα * ἐφθείραμεν,
neminem ‖ avare fraudavimus Non ad condemnationem dico
3 οὐδένα † ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω
praedixi enim quòd in cordibus nostris estis ad commo-
προείρηκα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς τὸ συναπο-
riendum, & ? conversandum Multa mihi fiducia † apud vos
θανεῖν καὶ συζῆν. πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς,
4 multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum consolatione:
πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν * πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει,
superabundo gaudio in omni tribulatione nostra
ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ὅλῃ τῇ θλίψει ἡμῶν
* Etenim venientibus nobis in Macedoniam, nullam habuit
5 καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν
‖ relaxationem caro nostra: sed ? in omni tribulati: foris, pu-
ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι ἔξωθεν μα-
gnae intùs, timores. Sed † consolans humi-
6 χαι, ἔσωθεν φόβοι· ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπει-
les, consolatus est nos Deus in adventu Titi
νοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ τίτου
Non solùm autem in adventu eius sed etiam in con-
7 οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρα-
solatione qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum
κλήσει ᾗ * παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν
desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me:
ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμὸν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ·
ita ut me magis * gaudere Quoniam si & contristaui vos
ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς
8 in epistola non ‖ pœnitudine ducor, si & ? pœnitudine ducar intuitor
ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην· βλέπω
enim quòd epistola illa, si & ad horam contristauit vos
γὰρ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς
9 Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad
νῦν χαίρω οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς
pœnitentiam Contristati estis enim secundùm Deum vt in nullo † detrimẽ-
μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεὸν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζη-
10 affligamur ex nobis. * Nam secundum Deum tristitia ‖ pœ
μιωθῆτε ἐξ ἡμῶν· ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη με-
nitentiam in salutem † haud pœnitendam adoperatur: ‡ at
τάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· ἡ δὲ τοῦ
11 mundi tristitia mortem adoperatur Ecce enim hoc
κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται· ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ

† charissimi,
καθαίζω
* Iæsimus
φθείρω
‖ circumueni
mus
πλεονεκτέω
† ad ‡ est
πληρόω
* Nam & cùm
venissemus
‖ requiem
† omnem tri-
bulationem
passi sumus
‡ qui consola
tur
παρακαλέω
* gauderem
‖ me pœnitet
† pœnituerat, vi
deris
† detrimentum
patiamini
* Quæ enim
‖ est,
† stabilem
‡ seculi autem

ipsum, secundùm Deum contristari vos, * *quantum operatum sit*
τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο
in vobis studium, sed defensionem sed indignationem, sed
ἐν ὑμῖν σπουδὴν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ
timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam: in
φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκδίκησιν· ἐν
‖ *omni constituistis vosmetipsos puros esse in negotio*
παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι.
† *Nempe si & scripsi vobis, non † causa iniuriati, nec*
ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ 12
causa iniuriati, sed causa manifestandi sol-
ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν * σπου-
dium nostrum de vobis ad vos coram Deo
δὴν ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
† *Propter hoc consolationem accepimus in* consolatione* *vestra abun-*
διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα· ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ὑμῶν περισ- 13
dantius autem magis gaudio super gaudio Titi, quia re-
σοτέρως δὲ μᾶλλον † ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τίτου, ὅτι ἀνα-
fectus est spiritus eius ab omnibus vobis ‖ *Quia si quid*
πέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν· ὅτι εἴ τι 14
† *si de vobis gloriatus sum, non sum confusus sed sicut*
αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν * κεκαύχημαι, οὐ † κατῃσχύνθην· ἀλλ' ὡς
omnia in veritate locuti sumus vobis ita & gloriatio nostra
πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν
quæ ad Titum, veritas facta est: Et viscera eius
ἡ ἐπὶ τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη· καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ 15
*abundantius in * vos sunt, reminiscentis omnium*
περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων
vestrũ obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepistis illum
ὑμῶν ὑπακοὴν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν.
Gaudeo quòd in ‖ *omni* confido in vobis
χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν. 16

CAP. VIII.

Notam facimus autem vobis, fratres, gratiam Dei
Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὴν χάριν † τοῦ θεοῦ τὴν 1
† *datam* in ecclesiis Macedoniæ.
δεδομένην ἐν † ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας·
Quòd in multo experimento tribulationis abundantia gau-
ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χα- 2
dii ipsorum ‖, & *secundùm profundum* paupertas eorum abundauit
ρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν
in divitias simplicitatis eorum Quia secundùm
εἰς τὸν πλοῦτον † τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ 3
virtutem, * (*testimonium illis reddo*) & supra virtutem voluntarii ‖
δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ παρὰ δύναμιν αὐθαίρετοι,
Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam & commu-
μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, † τὴν χάριν καὶ † κοι- 4
nicationem ministerii * *qua* in sanctos, *suscepere nos*
νωνίαν † διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς.

† *quam data est*

‖ *fuit & altissima*

* (*testimonium illis reddo*) ‖ *fuerunt*

quod sit

‖ *omnibus exhibuistis vos, intercaminatos*

9 Igitur † *propter eum qui fecit iniuriam, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quem habemus pro vobis*

† *Ideo consolati sumus. In nostra,*

χαίρω

‖ Et

† *apud illum*

καυχάομαι

† *fuit vobis*

‖ *omnibus*

Et non sicut speravimus: sed semetipsos dederunt pri-
5 mùm Domino, ‖ & nobis per voluntatem Dei
τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ,
† In adhortari nos Titum, vt quemadmodum antè cœ-
6 εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα καθὼς * προενήρ-
pit. Ita & perficiat in ‖ vos & gratiam istam
ξατο, οὕτω καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν † χάριν ταύτην.
Sed sicut in omni abundatis fide & sermone, &
7 ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ
scientia, & omni ‖ studio & illa ex vobis in nobis dilectio
γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγα-
ne, vt & in hac gratia abundetis.
πῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε.
Non † secundùm imperium dico, sed per aliorum † stu-
8 οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπου-
dium etiam vestræ charitatis * germanitatem comprobans.
δῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων.
Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi,
9 γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ,
quoniam propter vos ‖ paupertatem subiit cùm esset dives,
ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ
illius † paupertate ditescatis: Et † sententiam in hoc
10 ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ
do hoc enim vobis * confertis qui non solum facere,
δίδωμι τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι,
sed & velle primùm cœpistis ‖ à superiori anno
ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι.
Nunc verò & † facere perficite vt quemadmodum † pro-
11 νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προ-
pitiude velle ita & perficere ex ipso habere
θυμία τοῦ θέλειν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν.
Si enim * promptitudo animi primò adsit, secundùm id quod habet quis,
12 εἰ γὰρ ἡ προθυμία * πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις,
‖ benè accepta, non secundùm id quod non habet
εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει.
Non enim vt aliis † remissio, vobis autem tribulatio sed ex
13 οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις· ἀλλ' ἐξ
æqualitate In † hoc nunc tempore vestra abundantia in
14 ἰσότητος. ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ
illorum † defectum vt & illorum abundantia ‖ fiat in
ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς
vestrum defectum, vt fiat æqualitas
τὸ ὑμῶν ὑστέρημα· ὅπως γένηται ἰσότης·
Sicut scriptum est: Qui multum, non abundavit: & qui
15 καθὼς γέγραπται, ὁ τὸ πολύ, οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὁ
modicum, non minoravit
τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησε.
† Gratia autem Deo, † danti illud idem studium
16 χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ διδόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν

deinde

Ita v rogaremus

vobis etiam

* omnibus

‖ solicitudine, insuper & charitate vestra in nos,

† quasi imperans
† solicitudinem,
* ingenium bonum

‖ egenus factus est, cùm esset

† inopia diuites essetis
† consilium
* vtile est,

‖ ab priore

† facto
† promptus est animus voluntaris, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis
* voluntas prompta est,

‖ accepta est,
† sit

† præsenti

* inopiam suppleat
‖ vestræ inopiæ sit supplementum

† Gratias
† qui dedit eandem solicitudinem

pro vobis in corde Titi: Quoniam quidem
ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου· ὅτι τὴν μὲν 17
exhortationem excepit: studiosior vero existens, ul
παράκλησιν ἐδέξατο σπουδαιότερος ὑπάρχων, αὐ-
stromus exiit ad vos Simul misimus
θαίρετον ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς· συνεπέμψαμεν 18
‖ autem cum illo fratrem, cujus laus † in Evan
δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγ-
gelio per omnes ecclesias: Non solum autem, sed
γελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ 19
& ‖ suffragio electus est ab ecclesiis, * comperegrinus gestat cum
καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν
gratia hac administrata à nobis ad
τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν
ipsius Domini gloriam, & ‖ promptitudinem animi vestri
αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν
Devitantes hoc, ne quis nos vituperet in † ex
στελλόμενοι τοῦτο, μήτις ἡμᾶς * μωμήσηται ἐν τῇ ἁ 20
uberantia hac † ministrata a nobis
δρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν
* Praecipitantes pulchra non solum coram ‖ Domino sed etiam
προνοούμενοι καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ 21
coram hominibus Simul misimus autem † illis
ἐνώπιον ἀνθρώπων. συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς † 22
fratrem nostrum, quem probavimus in multis sæpe † fa
ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπου-
diosum existentem, nunc autem multo * studiosiorem confidentia mei
δαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολ-
ta quæ in vos Sive pro Tito, ‖ socius meus & in
λῇ τῇ εἰς ὑμᾶς· εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς 23
vos † cooperator, sive fratres nostri, Apostoli ecclesiarum, † gloria
ὑμᾶς συνεργός· εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα
Christi Ergo ostensionem * charitatis vestræ, & nostræ
Χριστοῦ. τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν 24
‖ gloriationis de vobis, in illos ostendite, in faciem
καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε, εἰς πρόσωπον
ecclesiarum
τῶν ἐκκλησιῶν.

CAP IX. ϛ'.

† De quidem enim ministerio † in sanctos, ex abundanti 1
Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, περισσόν
mihi est scribere vobis Scio enim promptum animum 2
μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῶν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν
vestrum: † quem de vobis glorior * Macedonibus, Quod Achaia
ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα
parata est ‖ à superiori anno: & ex vobis æmulatio provocavit
παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι· καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε
plurimos. Misi autem fratres, ut ne 3
τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ

* fuscepit: sed cum solicitior esset, sua voluntate profectus est

‖ etiam † est

† ordinatus † comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam quæ ministratur ‖ destinatam voluntatem nostram.

μωμάομαι † plenitudine * quæ ministratur ‖ Providemus enim bona ‖ Deo, † cum

† solicitum esse: * solicitiorem: ‖ qui est † adjutor, † gloriæ * quæ est ‖ gloriæ pro

† Nam † quod sit

† pro quo apud Macedones Quoniam & ‖ ab anno præterito & vestra ἐραθίζω

† gloriatio

† gloriatio nostra de vobis, † inanis fiat in parte ✕ hac
καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ,
vt (quemadmodum dixi) paratí sitis
ἵνα, καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε·
Ne * forte si venerint mecum me Macedones, & inuenerint vos
μήπως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς
imparatos erubescamus nos, (vt non dicamus
ἀπαρασκεύους, * καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν
vos) in substantia hac gloriationis
ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τ καυχήσεως.
Necessarium ergo existimaui rogare fratres,
ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφούς,
vt ¶ praecedant ad vos, & præparent † præ-
ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι † προε-
nuntiatam benedictionem vestram hanc paratam esse, sic
παγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως
quasi benedictionem, & non quasi * exactionem
ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν.
Hoc autem ‖, Serens parcè parcè & metet
6 τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως φειδομένως καὶ θερίσει
& ¶ seminans in benedictionibus, † in benedictionibus & metet
καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει.
Vnusquisque prout * proposuit corde, non ex tristitia,
7 ἕκαστος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης
aut ex necessitate hilarem enim datorem diligit Deus.
ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός.
Potens ‖ autem Deus omnem gratiam abundare facere † in
8 δυνατὸς δὲ ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς,
vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abun-
ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισ-
detis in omne opus bonum: Sicut scriptum est
σεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· καθὼς γέγραπται,
Dispersit, dedit pauperibus: iustitia
9 ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς
† eius manet in
† aeternum. * At suppeditans semen seminanti, &
10 τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ
panem ad ‖ esum suppeditet, & multiplicet semenem vestram
ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει, καὶ * πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν,
& augeat fructus genitos iustitiæ vestræ)
καὶ † αὐξήσει τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν·
¶ In omni ditati in omnem simplicitatem, quæ
11 ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις
operatur per nos gratiarum actionem Deo
κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ·
Quoniam ministerium † oblationis huius non solum ‖
12 ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ
adimplens inopias sanctorum sed etiam
* περισσεύουσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ
¶ redundans per multas gratiarum actiones † Deo
περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ Θεῷ·

¶ quod gloriamur
† euacuetur
* cùm ipsis
καταισχύνομαι
¶ perueniant
† repromissam
* auaritiam.
‖ dico, Qui seminat
¶ qui seminat
† de
* destinauit in suo
‖ est ¶ vobis
σκορπίζω
‖ seculum seculi
* Qui autem administrat
‖ manducandum præstabit & multiplicabit semen vestrum & augebit incrementa frugum
* πληθύνω
† αὐξάνω
¶ Vt in omnibus locupletati abundetis
† offerti
* supplere ea quæ desunt sanctis
περισσεύω
πληρόω
¶ abundat
† in Domino.

Per probationem ministerii hujus glorificantes Deum
διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης δοξάζοντες τὸν Θεὸν 13
in obedientia confessionis vestræ in † evangelium Christi
ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χρι-
sti, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes,
στοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς, καὶ εἰς πάντας,
* in Et ipsorum obsecratione pro vobis desiderantium vos propter
καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ 14
eminentem gratiam Dei in vobis.
τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὑμῖν
‖ Gratias ‖ Gratia autem Deo super enarrabili eius dono
χάρις τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ 15

CAP. X. 1

Ipse autem ego Paulus obsecro vos per † lenitatem
Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραΰτητος 1
& æquitatem Christi: qui † secundum faciem quidem humilis * in
καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν
vobis absens autem confido in ‖ vos. Rogo autem, ne præsens † confi-
ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς· δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν * θαρ- 2
dens esse ea fiducia qua cogito audere in quosdam,
ρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπὶ τινας τοὺς
† existimantes nos tanquam secundum carnem * ambulantes.
λογιζομένους ἡμᾶς ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας
In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus.
ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα 3
Nam arma militiæ nostræ non carnalia*, sed
τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ 4
potentia Deo, ad ‖ euersionem munitionum, † rationationes
δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς
euertentes, Et omnem † sublimitatem elatam aduersus
* καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα † ἐπαιρόμενον κατὰ 5
† cognitionem Dei, & ‖ captiuantes omnem intellectum in
τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς
† obedientiam Christi, Et in † paratis habentes vlcisci
τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες * ἐκδικῆσαι 6
omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit vestra obedientia.
πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή.
Quæ secundum faciem † aspicitis? Si quis confidit sibi ipsi
Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ, 7
Christi ‖ esse hoc cogitet iterum † a seipso, quia sicut
Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς
ipse Christi ‖, ita & nos Christi.
αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς Χριστοῦ.
* Sic, enim & amplius aliquid ‖ glorier de auctori-
ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι † καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξου- 8
tate nostra quam dedit Dominus nobis in ædificationem, & non
σίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ Κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ
in † euersionem vestram, non † pudefiam.
εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐκ * αἰσχυνθήσομαι

* manſuetudinem & modeſtiam
† in
* ſum inter vos
‖ vobis
† audeam per eam confidentiam qua exiſtimor
θαρρέω
† qui arbitrantur
* ambulemus
* ſunt
‖ deſtructionem
† conſilia deſtruentes,
† altitudinem extollentem ſe
* καθαιρέω
† ἐπαίρω
* ſcientiam
‖ in captiuitatem redigentes
† obſequium
† promptu
ἐκδικέω
* ſunt videre
‖ ſe † apud
† eſt.
* Nam ‖ gloriatus fuero de poteſtate
καυχάω
† deſtructionem
† erubeſcam
αἰσχύνω

Vt autem non * videar tanquam terrere vos per epistolas,
9 ἵνα δὲ μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν·
(Quoniam quidem epistolæ, ‖ inquit, graves ? & fortes † at li-
10 ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρ-
berat corporis infirma, & sermo * nihil factus)
ουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος * ἐξουθενημένος·
Hoc cogitet ‖ talis quia qualis sumus verbo per epi-
11 τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπι-
stolas absentes, tales & præsentes † opere,
στολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.
Non enim audemus inserere aut † conferre nosipsos quibusdam,
12 οὐ γὰρ * τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρίναι ἑαυτούς τισι,
seipsos commendantibus sed ipsi in ‖ seipsis ſ metipsos
ἢ ἑαυτοὺς συνιστάντων· ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς
metientes, & † conferentes seipsi seipsis, non intelligunt
* μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν
Nos autem non in † immensurata gloriabimur, ſ ad secundum
13 ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλα κατὰ
mensuram regulæ, quam * partitus est nobis Deus mensuram ‖ per-
τὸ μέτρον τοῦ κανόνος οὗ * ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου † ἐφι-
tingens usque & ? vos Non enim quasi non pertingentes
14 κέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι
ad vos, ſsuperextendimus nosipsos Usque ad enim & vos pervenimus
εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς· ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθά-
15 σαμεν, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, οὐκ εἰς τὰ
† immensurata gloriantes in alienis laboribus spem autem
ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα δὲ
habentes a gestante fide vestra, in vobis magni-
ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν, ἐν ὑμῖν † μεγα-
ficari secundum regulam nostram in abundantiam,
λυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισσείαν·
‖ In vltiora vestri euangelizare: non in alie-
16 εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλο-
na regula, in ? parata gloriari
τρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι.
† At glorians, in Domino glorietur
17 ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.
Non enim ſ seipsum * commendans, ille est ‖probatus, ſed quem
18 οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν
‖ Dominus commendat
ὁ κύριος συνίστησιν.

CAP. XI.

Vtinam † tolerares a me modicum quid insipientiæ: sed & ſ
1 Ὄφελον * ἀνείχεσθέ μου μικρόν τι ἀφροσύνης· ἀλλὰ καὶ
supportate me. Æmulor enim vos * æmulatione Dei
2 ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς ζήλῳ θεοῦ
Despondi enim vos vni viro, virginem castam † exhibere
* ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι

* existimer
‖ inquiunt,
? sunt
† præsentes augem
* contemptibilis)
* ἐξουθενέω
‖ qui eloquii est
? in facto
† comparare
τολμάω
* qui
‖ nobis nos metipsos
† comparantes nosmetipsis nobis
† immensum
* mensus
‖ pertingendi
* μετρέω
† ἐφικνέομαι
? ad
† immensum
* crescentis fidei vestræ,
μεγαλύνω
‖ Etiam in illa quæ vltra vos sunt
? iis quæ præparata sunt
† Qui autem gloriatur,
* qui commendat,
‖ Deus
† sustineretis modicum quid insipientiæ meæ
* ἀνέχω
† exhibere
ἁρμόζω

Christo Timeo autem ne forte sicut serpens Euam
τῷ χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ μήπως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν 3
seduxit in astutia sua, ita corrumpantur mentes
ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα
vestra à simplicitate illa in Christum.
ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστόν.
Si quidem enim venienti alium Iesum prædicat quem non præ
εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον ἰησοῦν κηρύσσει ὃν οὐκ ἐκ- 4
dicauimus, aut spiritum alium accipitis quem non accepistis, aut
ρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ
euangelium aliud quod non recepistis, recte ? toleraueritis
εὐαγγέλιον ἕτερον ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε
Existimo enim nihilo inferiorem esse super uenit Apostolis
λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. 5
Si uero & rudes sermone, sed non cognitione sed
εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει· ἀλλ' 6
in omnes manifestati ? in omnibus in ue.
ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς.
Aut peccatum feci, meipsum humilians, ut uos exalte
ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα, ἐμαυτὸν ταπεινῶν ἵνα ὑμεῖς ὑψ- 7
mini? quoniam gratis Dei Euangelium euangelizā
θῆτε, ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον ‡ εὐηγγελισά-
uerim vobis? Alias ecclesias expoliaui, accipiens stipen
μην ὑμῖν, ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώ- 8
dium, ad vestrum ministerium? Et ‖ præsens apud
νιον, πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν, καὶ παρὼν πρὸς 9
vos, & ? egens, non obtorpui cuiquam nam † inopiam
ὑμᾶς καὶ ὑστερηθείς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός· τὸ γὰρ ὑστέρημά
meam suppleuerunt fratres *uenientes à Macedonia: &
μου * προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ μακεδονίας καὶ
in ‖ omnibus inoffensum vobis meipsum seruaui, & seruabo
ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω.
Est veritas Christi in me quobiam gloriatio hæc non ? ab
ἔστιν ἀλήθεια χριστοῦ ἐν ἐμοί, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγ- 10
stabitur in me in regionibus Achaiæ
γίσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς ἀχαΐας.
† Propter quid? quia non diligo uos? Deus scit
διατί, ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς, ὁ θεὸς οἶδεν. 11
Quod autem facio, & faciam, vt amputem occasionem
ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν 12
*uolentium occasionem: vt in quo gloriantur, inueniantur
τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, † εὑρεθῶσι
sicut & nos. Nam eiusmodi pseudoapostoli,
καθὼς καὶ ἡμεῖς οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, 13
operarii ‖ dolosi, transformati in Apostolos Christi
ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ.
Et non mirum: ipse enim satanas ? transformatur
καὶ οὐ θαυμαστόν· αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζε- 14
In angelum lucis Non † magnum ergo si & ministri
εἰς ἄγγελον φωτός οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι 15

* sensus vestri, & excidant ‖ quæ est in Christo Nam si is qui venit, alium Christum

† pateremini

† nihil me minus fecisse à magnis

ὑστερέω

* Nam etsi imperitus ‖ scientia in omnibus autem

† sumus vobis

† nunquid

* euangelizauī

εὐαγγελίζω

‖ cùm essem

? egerem, nulli onerosus fui † quod mihi deerat,

προσαναπληρόω

*qui venerunt ‖ omnibus sine onere

? infringetur

† Quare?

*eorum qui volunt

εὑρίσκω

‖ sunt subdoli, transfigurantes se

? transfigurat se

† est

cios * transformantur velut ministri iustitiæ quorum
αὐτῶν μετασχηματιζόμενοι ὡς διάκονοι δικαιοσύνης· ὧν
finis erit secundùm opera ipsorum Iterum dico, (ne
16 τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή
quis me putet insipientem esse. Alioquin vero non, etiam ut insipientem ac-
τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μήγε, κἂν ὡς ἄφρονα δέ-
cipite me, vt & ego modicum quid glorier)
ξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι.
Quod loquor, non loquor secundùm † Dominum, sed quasi in insipientia,
17 ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ,
in hac † præsidentia gloriationis
ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως.
Quoniam multi gloriantur secundùm carnem, & ego gloriabor.
18 ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι.
Libenter enim sufferetis insipientes, * prudentes existentes
19 ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες·
Toleratis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat,
20 ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει,
si quis accipit, si quis extollitur, si quis vos in faciem cædit
εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει.
Secundùm ‖ contumeliam dico; quasi quod nos infirmi fuerimus † In
21 κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς † ἠσθενήκαμεν· ἐν
quo vero quis audet (in insipientia dico) audeo & ego
ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ.
Hebræi sunt, & ego Israelitæ sunt, & ego semen
22 Ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ· Ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ· σπέρμα
Abrahæ sunt, & ego Ministri Christi sunt, † (de-
23 Ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ· διάκονοι Χριστοῦ εἰσι, παρα-
spicias loquor) super ego In laboribus * abundantius, in plagis
φρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ· ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς
supra modum in carceribus abundantiùs, in mortibus fre
ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολ-
quenter.
24 λάκις A Iudæis quinquies quadragenas
Ἰουδαίων πεντάκις τεσσεράκοντα
25 παρὰ μίαν ἔλαβον Ter virgis cæsus sum: semel lapidatus sum
τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην,
ter naufragium, noctem † diem in profundo † egi
τρὶς † ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα·
Itineribus sæpe: periculis fluminum, periculis latro
26 ὁδοιπορίαις πολλάκις· κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λη-
norum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in
στῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν
ciuitate, periculis in solitudine periculis in mari periculis
πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις
27 ἐν ψευδαδέλφοις· In * fatigatione & ærumna, in vigiliis
in falsis fratribus
ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις
‖ sæpe, in fame & siti, in ieiuniis ‖ sæpe in frigore
πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει
28 & nuditate
καὶ γυμνότητι. Præter illa † extrinsecus instantia mea
χωρὶς τῶν παρεκτὸς ἡ ἐπισύστασίς μου

* transfiguren tur

Alioquin velut

* Deum,

† substantia gloriæ

* cùm sitis ipsi sapientes. Sustinetis

Dominica Sexagesimæ

‖ ignobilitatem † in hac parte ἀσθενέω

† & ego(vt minus sapiens dico) plus
* plurimis,

‖ minus

† & † maris ful In ναυαγέω

* labore

‖ multis,

† quæ sunt

† quotidianæ,
* ego
‖ sunt
† nostri
* qui est
‖ Damasci
‖ custodiebat
φρυρέω
† ut me comprehenderet
* sic
χαλάζω
σκαφίζω
‖ Si oportet (non expedit quidem)
† autem
ἁρπάζω
† nihil
* ois
‖ Nam &
† id
† in
* ne magnitudo
‖ extollat me,
† carnis meæ
† Satanæ,

† per diem, solicitudo omnium ecclesiarum
ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μεριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν.
Quis infirmatur, & * non infirmor? quis scandalizatur, & non ego
τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ, τίς σκανδαλίζε & οὐκ ἐγὼ 29
ror? Si gloriari oportet, quæ ‖ infirmitatis meæ
πυροῦμαι, εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου 30
gloriabor. Deus & Pater Domini † Iesu Christi
καυχήσομαι. ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ
scit,* ille existens benedictus in secula quòd non mentior
οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι 31
‖ In Damasco gentis præpositus Aretæ regis † præsidio tenebat
ἐν δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης ἀρέτα τοῦ βασιλέως † ἐφρουρει
Damascenorum civitatem, † prehendere me volens,
τὴν δαμασκηνῶν πόλιν, πάσαι με θέλων· 32
Et per fenestram in sporta demissus sum per murum,
καὶ διὰ θυρίδος & ἐν σαργάνῃ * ἐχθαμαθην διὰ τοῦ τείχους, 33
& * effugi manus eius
καὶ † ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

CAP. XII 16.

Gloriari ‖ *sane non confert mihi* veniam † *enim* ad visiones
Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι· ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτα 1
nes & revelationes Domini
σίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρι
Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, (sive in
οἶδα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν 2
corpore, nescio: sive extra corpus, nescio Deus
σώματι, οὐκ οἶδα εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς
scit) raptum huiusmodi usque ad tertium cælum
οἶδεν * ἁρπαγέντα † τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ.
Et scio huiusmodi hominem, (sive in corpore, sive extra
καὶ οἶδα † τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς 3
corpus, nescio Deus scit) Quoniam raptus est
τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα ὁ θεὸς οἶδεν ὅτι ἡρπαγη 4
in paradisum: & audivit arcana verba, quæ non licet
εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν
homini loqui Pro huiusmodi gloriabor pro
ἀνθρώπῳ λαλῆσαι ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι· ὑπὲρ 5
autem meipso non gloriabor, si non in infirmitatibus meis
† ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν † ταῖς ἀσθενείαις μου
‖ Si enim voluero gloriari, non ero insipiens veri-
ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων· ἀλη 6
tatem enim dicam parco autem, ne quis in me existimet
θειαν γὰρ ἐρῶ φείδομαι δὲ μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται
supra † quod videt † me, aut audit aliquid ex me
ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ.
Et * excellentia revelationum ‖ *ut ne efferar,*
καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, 7
datus est mihi stimulus † carni angelus † Satanæ, ut me colа-
ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολα-

phiret, ne me efferat
8 φίζη, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν
Dominum rogaui, ut discederet à me
κύριον * παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ·
Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus mea in
9 καὶ εἴρηκέ μοι, ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν
infirmitate perficitur. Libenter igitur magis gloriabor in
ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς
infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.
* Idcò oblector in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in
10 ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χριστοῦ.
διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν
persecutionibus, in angustiis, pro Christo. Cùm enim infirmor,
διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ,
tunc potens sum. Factus sum insipiens, gloriando:
11 τότε δυνατός εἰμι. γέγονα ἄφρων καυχώμενος·
vos me coëgistis. Ego enim debui à vobis commendari:
ὑμεῖς με ἠναγκάσατε· ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι·
nihil enim † inferior fui supra valdè Apostolis, & si nihil sum.
οὐδὲν γάρ † ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι.
Ipsa quidem signa † Apostoli effecta sunt in vobis in
12 τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου * κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν
omni † tolerantia, in signis & prodigiis & virtutibus.
πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι.
Quid enim est ‖ quod inferiores fuistis supra cæteras ecclesias,
13 τί γάρ ἐστιν ὃ * ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας,
† non quod ipse ego non † obtempi vobis? Donate mihi
εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ † κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι
iniuriam hanc. Ecce tertiò hoc † paratè
14 τὴν ἀδικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον τοῦτο * ἑτοίμως
habeo venire ad vos: & non ‖ obtempestam vobis. Non enim
ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν· οὐ γὰρ
quæro * vestra, sed vos. Non enim debent ‖ nati
ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς· οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς
parentibus thesaurizare, sed parentes † natis
γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις.
Ego autem libentissimè impendam, & † expendar pro
15 ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ
animabus vestris: * & abundantius vos diligens minùs
τῶν ψυχῶν ὑμῶν· εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον
diligar. ‖ Esto verò, ego non grauaui vos; sed
16 ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ'
† existens astutus, dolo vos cepi.
ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον.
† Num aliquem enim quos misi ad vos, per ipsum * ex
17 μή τινα ὧν ἀπέστειλα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεο-
pilaui vos?
18 νέκτησα ὑμᾶς; παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συναπέστειλα
Rogaui Titum, & ‖ simul misi
fratrem. Nunquid † expilauit vos Titus? † non eodem
τὸν ἀδελφόν· μὴ ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ

* Propter quod
ἀσθενέω
‖ Propter quod placeo mihi
† minùs feci ab his qui sunt supra modum Apostoli: tamen
ὑστερέω
† tamen Apostolatus mei facta sunt super vos
καταργάζω
† patientia, ‖ quod minùs habuistis præ cæteris ecclesiis, nisi † grauaui vos?
* ἡττάομαι
† καταναρκάω
† paratus sum † ero grauis quæ sunt ‖ nisi † filiis
† superimpendar ego ipse
* licet plus
‖ sed
† cùm essem
† Nunquid per * circumuenit
‖ cum illo
† circumvenit
† nonne

spiritu ambulauimus? * non iisdem vestigiis?
πνεύματι τῷ αὐτῷ περιεπατήσαμεν, ‖ τίς αὐτοῖς ἰχνεσι,

‖ Rursum putatis quòd ? vobis excusemus? Coram
πάλιν δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα, κατέναντι τοῦ 19
Deo, in Christo loquimur: ai omnia †, charissimi, propter
θεοῦ ἐν χριστῷ λαλοῦμεν· τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ
vestram ædificationem Timeo enim ne forte * veniens,
τὴν ὑμῶν οἰκοδομῆς φοβοῦμαι γὰρ μήπως ἐλθὼν 20
non quales volo inueniam vos: & ego inueniar ‖ vobis qualem non vultis:
οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷ ν θέλετε·
ne forte contentiones, æmulationes, ? ira, dissensiones, detractiones, su-
μήπως ἔριδες, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθίαι, καταλαλιαί, ψι-
surrationes, inflationes, seditiones † Ne iterum * veniente
θυσμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι· μὴ πάλιν ἐλθόντος
me humiliet Deus meus apud vos, & lugeam multos 21
με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ * πενθήσω πολλοὺς
ante ‖ peccantium & non ? pœnitentium super immunditia,
τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ,
& fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.
καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

CAP XIII. ιγ'.

Ecce tertio hoc venio ad vos. In ore duorum
Ἰδοὺ τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπὶ στόματος δύο 1
testium † & trium stabit omne verbum
μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.
Prædixi & prædico vt præsens secundò, & absens
προείρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν 2
nunc scribo, ante peccantibus & cæteris omnibus, quoniam
νῦν γράφω τοῖς † προημαρτηκόσι καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι
si venero in iterum non parcam ‖ Quandoquidem experi
ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ * φείσομαι ἐπεὶ δοκι- 3
mentum quæritis ? in me loquentis Christi, qui in † vos non
μὴν ζητεῖτε τὸν ἐν ἐμοὶ λαλοῦντα χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ
infirmatur sed potens est in vobis * Etenim si crucifixus est
ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν· καὶ γὰρ εἰ † ἐσταυρώθη 4
ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei ‖ Etenim nos infirmi
ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ· καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθε
sumus in illo sed viuemus cum eo ex virtute
νοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως
Dei in ? vos Vosmetipsos tentate si estis in fide
θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει, 5
† vosipsos probate An non cognoscitis vosmetipsos, quia Iesus
ἑαυτοὺς δοκιμάζετε ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι Ἰησοῦς
Christus in vobis est? * si non quid forte reprobi estis.
χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν, εἰ μήτι * ἄρα ἀδόκιμοί ἐστε.
Spero autem quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobi
ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι 6
‖ Opto autem apud Deum ? non facere vos malum quicquam
εὐχομαι δὲ πρὸς τὸν θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν· 7

non

* nonne

‖ Olim † excusemus nos apud vos? † autem

* cùm venero,

ß ä

* animo ßratus,

† fiat inter vos * cùm venero,

πενθέω ‖ ex iis qui peccauerunt, pœnituerunt pœnitentiam

† vel

* iis qui antè peccauerunt,

περαμβλαίνω φείδομαι ‖ An ? eius qui loquitur Christus † vobis * Nam & † σταυρόω ‖ Nam

? vobis

† ipſi

* niſi

‖ Oramus ? vt nihil mali faciatis

non vt nos probati appareamus, sed vt vos † pulchrum facia-
οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆ-
† quod bonum est
7 tis, nos autem vt reprobi simus. Non enim possu-
τε, ὑμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν· οὐ γὰρ δυνά-
8 mus aliquid aduersus veritatem: sed pro veritate
μεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.
9 Gaudemus enim * cum nos infirmi simus, vos autem potentes
χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ
* quoniam
estis. Hoc vero & ‖ optamus, vestram consummationem
ἦτε· τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν.
10 † Propter hæc hæc absens scribo, vt præsens non † seuerè
διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως
† Ideò † durius agam
vtar, secundùm potestatem quam dedit mihi Dominus in ædi
χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκο-
ficationem, & non in destructionem
δομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν.
11 * Cæterum fratres, gaudete, ‖ perficimini consolationem habete,
Λοιπὸν, ἀδελφοὶ, χαίρετε, † καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε,
* De cætero, ‖ perfecti estote, exhortamini,
idem sapite, pacem habete: & Deus dilectionis &
τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς
καταρτίζω
† vobiscum.
12 pacis erit † cum vobis
εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.
Salutate † alii alios in osculo sancto) Salutant vos
Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ· ἀσπάζονται ὑμᾶς
† inuicem
13 sancti omnes. Gratia Domini * Iesu Christi, &
οἱ ἅγιοι πάντες. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ
* nostri
charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus ‖ cum
ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ
‖ Et
omnibus vobis Amen
πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Corinthios secunda scripta fuit a Philippis
Πρὸς κορινθίους δευτέρα ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς
Macedoniæ, per Titum & Lucam
μακεδονίας, διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD GALATAS
ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ
EPISTOLA
ΕΠΙΣΤΟΛΗ

CAPVT PRIMVM κεφάλ. ά.

PAVLVS Apostolus (non ab
ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος οὐκ ἀπ' 1
hominibus, neque per hominem,
ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου,
sed per Iesum Christum, & Deum
ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ θεοῦ
Patrem ipsum qui suscitauit eum à
πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ
mortuis,) Et qui *cum me
νεκρῶν· καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ 2
omnes fratres, ecclesiis Galatiæ;
πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας
Gratia vobis & pax à Deo Patre & Domino nostro
χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν 3
Iesu Christo Ipse qui dedit semetipsum pro peccatis
Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν 4
nostris, vt eripetet nos de præsenti seculo
ἡμῶν, ὅπως †ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ αἰῶνος τοῦ
nequam, secundum voluntatem Dei & Patris nostri:
πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν·
Cui ‖gloria in secula seculorum Amen
ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν 5
Miror quod *ita citò transferimini ab eo qui vo-
θαυμάζω ὅτι οὕτω ταχέως †μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέ- 6
cauit vos in †gratia Christi, in alterum Euangelium
σαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον,
Quod non est aliud. *Sed sunt quidam qui turbantes vos,
ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μὴ τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, 7
& volentes inuertere Euangelium Christi.
καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ.
Sed ‖& *vos, aut angelus de cælo euangelizet
ἀλλα καὶ ἐαν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται 8
vobis præter †quod euangelizauimus vobis, anathema sit
ὑμῖν παρ' ὃ εὐαγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω
Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, Si quis vobis euan-
ὡς *προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμῖν εὐαγ- 9
gelizauerit præter †quod accepistis, anathema sit. Modo enim
γελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω ἄρτι γὰρ 10

* mecum sent

† Ex eam

‖ est

† gratiam Christi, in aliud

μετατίθημι

* nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere

‖ licet

† quam

προερέω

† id

ἐξαίρω

* hominis

*homines suadeo, an ‖ Deum? An quæro hominibus placere? Si
ἀνθρώποις ἀρέσκειν, εἰ
cum adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.
γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην.
Notũ facio † autem vobis, fratres, Euangelium † euangelizatum
11 γνωρίζω γὰρ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν
à me, quia non est secundùm hominem. Neque enim ego
12 ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ
ab homine accepi illud, neque * edoctus sum sed per
ἀπὸ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι'
revelationem Iesu Christi. Audistis enim meam conuersa-
13 ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστρο-
tionem aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar
φὴν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον
ecclesiam Dei, & ‖ vastabam illam:
τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ † ἐπόρθουν αὐτήν·
Et proficiebam in Iudaismo supra multos coæta
14 καὶ * προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώ-
neos in genere meo, abundantiùs æmulator existens paterna-
τας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων † πατρι-
rum mearum traditionum Cùm autem † probasset Deus ille segregans
15 κῶν μου παραδόσεων· ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς ὁ ἀφορίσας
me ex vtero matris meæ, & * vocans per gratiam suam,
με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ † χάριτος αὐτοῦ,
‖ Reuelare Filium suum in me, vt euangelizarem illum
16 ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν
in Gentibus, continuò non acquieui carni & sanguini.
ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι·
Neque veni in Hierosolymam ad † illos ante me Apostolos
17 οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους·
sed abii in Arabiam; & iterum reuersus sum in Damascum.
ἀλλ' ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν.
Deinde post annos tres veni in Hierosolymam videre
18 Ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα * ἱστορῆσαι
Petrum & mansi apud eum † dies quindecim.
Κηφᾶν, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε.
Alium autem Apostolorum non vidi *, si non Iacobum fratrem
19 ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν
Domini. Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia
20 τοῦ κυρίου. ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι
non mentior. Deinde veni in ‖ regiones Syriæ
οὐ ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας
& Ciliciæ Eram autem ignotus facie
21 καὶ τῆς Κιλικίας· ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ τῷ
ecclesiis Iudææ, quæ in Christo Tantùm autem † audi erant
22 ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας τῇ ἐν Χριστῷ· μόνον δὲ ἀκούοντες
nant quoniam persequens nos aliquando, nunc euangelizat fidem,
ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν
quam aliquando ‖ vastabat Et † glorificabant in me Deum
24 ἣν ποτε ἐπόρθει· καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν Θεόν.

* hominibus ‖ Deo?
† enim † quod est
* didici:
‖ expugnabam
† proficiebam
* meos
† placuit ei qui segregauit
* vocauit
‖ Vt reuelaret
† antecessores meos
† videre
* nemi nem, nisi
‖ partes
† audiebant habebant, * qui persequebatur
‖ expugnabat
† clarificabant

CAP.

CAP II. β'.

Deinde post quatuordecim annos iterum ascendi in Hierosolymam cum Barnaba, † assumens & Titum. Ascendi autem secundùm revelationem, & * exposui illis Evangelium quod prædico in Gentibus, seorsum autem ‖ *in pretio habitis* ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem. Sed neque Titus † *cum me*, Gratus existens coactus est circumcidi † *Propter autem* subintroductos falsos fratres qui subintrolerunt explorare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu, vt nos in seruitutem redigerent. Quibus neque ad horam cessimus subiectioni, vt veritas Euangelij permaneat apud vos. Ab autem * *visis* esse aliquid (quales aliquando fuerint, nihil ‖ *mihi differt. Faciem* Deus hominis non accipit) Mihi enim ? *in pretio habiti*, nihil contulerunt. Sed econtrà ‖ *videntes* quòd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut Petro circumcisionis. * *Nam* operatus Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi ‖ *in Gentes*.) Et * *cognoscentes* gratiam † *datam* mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, * *illi visi* columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ, sucle tatis vt nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem. Tantùm autem pauperum vt ‖ *meminissemus* quod etiam ? *studui* id ipsum facere. Cùm autem venisset Petrus in Antiochiam, in faciem ei restiti: quia † *notandus* erat. * *Ante enim venire quosdam* à Iacobo, cum Gentibus *simulebat*; cùm autem venissent, ‖ *subducebat & separabat* seipsum, timens

† assumpto & Tito

* contuli cum

‖ iis qui videbantur aliquid esse

? qui mecum erat cum esset Gentilis, compulsus

† Sed

* ἀναγκάζω

† ψευδέμπω

εἴκω

* iis qui videbantur

‖ mea interest Personam

† qui videbantur esse aliquid, ψευσεῖδημι

† cùm vidissent

* Qui enim est

‖ iotet

? cum cognouissent

† quæ data est

* qui videbantur

‖ memores essemus

? solicitus fui hoc

† reprehensibilis

* priùs enim quàm venirent quidam

Cunedíω

‖ subtrahebat & segregabat

mens eos ? ex circuncisione
μαθ⊙ τὸς ἐκ περιτομῆς·
13 ceteri Iudæi: ita vt * Barnabas ‖ *simulabdiceretur eorum simulatione*
λοιποὶ ἰουδαῖοι ὥς † βαρνάβας
Sed cùm vidissem quod non ? *recto pede incederent* ad veritatem
συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει.
14 Euangelii, dixi † *Petro* coram omnibus Si tu tu-
ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ † ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν
τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων, εἰ σὺ ἰου-
dæus *existens* gentiliter vivis, & non Iudaicè ‖ *quid Gentes*
δαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη
cogis Iudaizare? Nos natura Iudæi & non ex
ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ
15 Gentibus peccatores Scientes ? quod non iustificatur homo ex
ἐθνῶν ἁμαρτωλοί· εἰδότες ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ
16 operibus legis, † *si non* per fidem Iesu Christi & nos in *Christum*
ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς χριστὸν
Iesum credidimus vt iustificaremur ex fide Christi, &
ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως χριστοῦ, καὶ
non ex operibus legis propter quod non iustificabitur ex operibus legis
οὐκ ἐξ ἔργων νόμου· διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου
omnis caro ‖ *Si vero quærentes* iustificari in Christo,
πᾶσα σὰρξ. 17 εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν χριστῷ,
reperiamur & ipsi peccatores, nunquid Christus peccati mini-
εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα χριστὸς ἁμαρτίας διάκο-
ster? Absit Si enim quæ destruxi hæc iterum ædifico,
νος; μὴ γένοιτο· 18 εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ,
prævaricatorem meipsum constituo Ego enim per legem
παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. 19 ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου
legi mortuus sum, vt Deo viuam Christo concrucifixus sum.
νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω, χριστῷ συνεσταύρωμαι.
Viuo autem, non *amplius* ego viuit vero in me Christus Quod autem nunc
ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός· ὃ δὲ νῦν
20 viuo in carne, in fide viuo filii Dei, * *diligentis*
ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός
me, & ‖ *tradentis* semetipsum pro me. Non abiicio
με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. 21 οὐκ ἀθετῶ
gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo Chri-
τὴν χάριν τοῦ θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χρι-
stus gratis mortuus est
στὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

CAP. III. γ'

1 O insensati Galatæ, quis vos fascinauit veritati non
Ὦ ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς * ἐβάσκανε ἀληθείᾳ μὴ
obsequi, quibus ob oculos Iesus Christus proscriptus est in
πείθεσθαι, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν
vobis crucifixus? Hoc solum volo discere à vobis:
ὑμῖν ἐσταυρωμένος; 2 τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν,
Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?
ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως,

? qui erant † simulationi eius consentiunt
* ἅ
‖ duceretur ab eis in illam simulationem
συναπάγω
? recte ambulant
† ὀρθοποδέω
† Cephæ
* cum iis,
‖ quomodo
? autem
† nisi
* Christo Iesu
‖ Quod si
? inuenti sumus
† est
* iam
* qui dilexit
‖ tradidit
βασκαίνω
? obedire, ante quorum

Sic † insensati estis * incepti spiritu, nunc carne
οὕτως ἀνόητοί ἐστε, * ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ 3
consummemini? Tanta passi estis ‖ frustra? si modo & frustra
ἐπιτελεῖσθε, τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἴ γε καὶ εἰκῇ 4
Ille ergo † subministrans vobis Spiritum, & † efficiens virtutes
ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις 5
in vobis ex operibus legis, an ex auditu fidei? Sicut
ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως, καθὼς 6
Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.
Ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην
Cognoscite ergo quia qui ex fide ‖, ii sunt filii Abrahæ
γινώσκετε ἄρα ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ. 7
Prouidens autem Scriptura quia ex fide iustificat † Gentes
προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ 8
Deus, † praenuntiauit Abrahæ, Quia benedicentur
θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ Ἀβραάμ, ὅτι * ἐνευλογηθήσονται
in te omnes Gentes † Itaque qui ex fide, benedicentur
ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη· ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται 9
cum fideli Abraham Quicunque enim ex operibus legis
τῷ πιστῷ Ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου 10
sunt, sub * execratione sunt Scriptum est enim: ‖ Execrabilis omnis
εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσί· γέγραπται γάρ, ὅτι κατηραμένος πᾶς
qui non permanserit in omnibus † scriptis in libro
ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ
legis, † ad faciendum ea Quoniam autem in lege nemo
νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν τῷ νόμῳ οὐδεὶς 11
iustificatur apud Deum, manifestum ‖ quia iustus ex fide viuet
δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον, ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται·
At lex † non est ex fide sed † faciens ea ho-
ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως· ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρω- 12
mo, viuet in illis Christus nos redemit de
πος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ 13
* execrationis legis, factus pro nobis ‖ execratio (Scriptum est
τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· γέγραπται
enim † Execrabilis omnis † suspensus in ligno)
γάρ, ὅτι κεκατηραμένος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου·
Vt in * Gentes benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu
ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 14
vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.
ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.
‖ (Secundum hominem dico) tamen hominis † authenticum
Κατὰ ἄνθρωπον λέγω, ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην 15
testamentum nemo † abrogat aut superordinat
διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται.
At Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini
τῷ δὲ Ἀβραὰμ * ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι 16
eius Non dicit, * Seminibus, quasi in multis sed quasi in
αὐτοῦ. οὐ λέγει, τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ'
uno, Et semini ‖, qui est Christus Hoc autem dico, testa-
ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι Χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθή- 17

† stulti
* vt cùm cœperitis
ἐναρχομαι
‖ sine causa ? & tamen sine causa Qui
? tribuit
† operatur
* Scriptum est
‖ sunt
† praenuntiauit
εὐλογέω
† Igitur qui sunt
* maledicto
‖ Maledictus
? quæ scripta sunt
† vt faciat
‖ est
? autem
† qui fecerit
* maledicto
‖ maledictum quia
? Maledictus
† qui pendet
* Gentibus
‖ Fratres,
? confirmatum
† spernit,
ἀθετέω
* Et
‖ tuo,

mentum ? *ante authenticatum* à Deo *in Christum* quæ post annos
ὀπίσω διακεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστὸν, ὁ μετὰ ἔτη
quadringentos & triginta facta † lex, non *irritat*, ad
τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος οὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ
abolendam promissionem ‖ *Si enim ex* lege hæreditas
18 καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν· εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία,
non ? *amplius ex* promissione. At Abrahæ † per repromissionem * gratis-
οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας· τῷ δὲ Ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρι-
cans est Deus Quid igitur? lex ‖ *transgressionum causa*
19 σται ὁ θεός. τί οὖν, ὁ νόμος τῶν παραβάσεων χάριν
apposita est, ? *usq; q* *veniret* semen cui † *promissum erat* or-
προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ᾧ ἐπήγγελται, διατα-
dinata per angelos in manu mediatoris At mediator*,
20 γεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου· ὁ δὲ μεσίτης,
unius non est, at Deus * unus est Ergo lex aduersus pro-
21 ἑνὸς οὐκ ἔστιν· ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγ-
missa Dei? Absit. Si enim data esset lex ? *potens*
γελιῶν τοῦ θεοῦ; μὴ γένοιτο· εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος
viuificare, verè ex lege esset iustitia
ζωοποιῆσαι, ὄντως ἐκ νόμου ἂν ἦν δικαιοσύνη.
Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, vt
22 ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ
promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus
ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι.
† *Ante venire fidem*, sub lege custodiebamur, con-
23 Πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον † ἐφρουρούμεθα, συν-
clusi in *futuram* fidem reuelari.
κεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι.
Itaque lex, pædagogus noster fuit in ‖ *Christo*, vt ex
24 ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ
fide iustificaremur ? *Veniente autem fide*, non amplius
25 πίστεως δικαιωθῶμεν· ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ἐσμὲν
sub pædagogo sumus. Omnes † filii Dei estis per
26 ὑπὸ παιδαγωγόν· πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς
fidem in Christo Iesu. Quicunque enim in * *Christum* bapti-
27 πίστεως ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε,
zati estis, Christum induistis
28 Χριστὸν ἐνεδύσασθε· οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι
Non est Iudæus neque Græcus non est
δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς
seruus neque liber, non est masculus & fœmina Omnes enim vos
29 εἷς ἐστε ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα
* *vnum* estis in Christo Iesu Si autem ‖ *Christi*, ergo
30 τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.
Abrahæ semen estis, & *secundùm promissionem* hæredes.

CAP. IV.

Dico autem ? *ad quantum tempus* hæres *infans* est, nihil
1 Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν οὐδὲν
differt * seruo, dominus omnium ? *ex fiens* Sed sub † *tutores*
2 διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους

? confirmatu
† est
* irritum facit
ad euacuandam
‖ Nam
? iam † autem
donauit
‖ propter trans-
gressiones
? donec
† promiserat
* autem
‖ quæ posset
† Priùs autem
quàm veniret
fides,
cam quæ re
uelanda erat
‖ Christo,
? At vbi venit
fides, iam non
† enim
* Christo
† neque
* vnum
‖ vos
? quanto tem
pore
† pædulus
* a ? cùm fr.
† tutoribus

& actoribus est usque ad præfinitum tempus à Patre.
‖ parvuli,
‖ servientes. At vbi
† erant
ἐξαγοράζω
† iam est
* Quod si
‖ Deum
† iis qui
† sunt dii
* cùm cognoscerētis
‖ imo scitis
† sine causa laboraverim in vobis.
† me læsistis
* iam pridem
‖ tentationem meam
† spreuistis
ἐκπτύω
δέχομαι
† Ubi est ergo
* Testimonium perhibeo
‖ fieri posset,
† eruissetis, &
ἐξορύσσω
† Ergo
* æmulamini

est & emancipationem Patris
ὅτι ἦν οἰκονόμους, καὶ ἐπιτρόπους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός.
Ita & nos, cum essemus infantes, sub elementis mundi
οὕτω καὶ ἡμεῖς ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου 3
eramus ‖ seruituti addicti Cum verò venit plenitudo temporis,
ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, 4
emisit Deus Filium suum factum ex muliere,
ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικὸς,
factum sub lege Vt eos qui sub legem † redimeret,
γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον † ἐξαγοράσῃ 5
vt adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filii,
ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοί, 6
misit Deus Spiritum filii sui in corda
ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας
vestra clamantem, Abba, (Pater) Itaque non † amplius es seruus,
ὑμῶν, κράζον, ἀββᾶ ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, 7
sed filius, * Si verò filius & hæres Dei per ‖ Christum
ἀλλ' υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος διὰ θεοῦ διὰ χριστοῦ.
Sed tunc quidem ignorantes Deum, seruiebatis † non natura
ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει 8
† existentibus dis. Nunc autem cognoscentes Deum ‖ magis autem cogniti
οὖσι θεοῖς· νῦν δὲ γνόντες θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες 9
a Deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena
ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ
elementa, quibus denuo † super seruire vultis? Dies
στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε, ἡμέρας 10
obseruatis & menses, & tempora, & annos
παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ ἐνιαυτούς.
Timeo vos, ne forte † frustra laborauerim circa vos
φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. 11
Estote sicut ego quia & ego sicut vos fratres, obsecro vos
γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν.
nihil † me iniuria affecistis Scitis autem quia per infirmitatem carnis
οὐδέν με ἠδικήσατε οἴδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς 13
euangel zaui vobis * prius. Et ‖ experimentum meæ
εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον· καὶ τὸν πειρασμόν μου 14
in carne mea non † pro nihilo habuistis neque respuistis
τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ † ἐξεπτύσατε· ἀλλ'
sicut angelum Dei excepistis me sicut Christum Iesum
ὡς ἄγγελον θεοῦ † ἐδέξασθέ με, ὡς χριστὸν ἰησοῦν.
† Quænam igitur beatitudo vestra? Testor enim vobis, quia si 15
τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν, μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ
‖ possibile, oculos vestros † effodientes dedissetis mihi
δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν * ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι.
† Itaque inimicus vobis factus sum verum dicens vobis? 16
ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν;
Æmulantur vos non bene sed excludere vos volunt, 17
ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν,
vt illos æmulemini. Bonum autem * æmulari
ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι 18

in bono semper & non tantùm ‖ *in* ad*esse* me apud vos
ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς
‖ cum præsens sum

? Nati mei, quos iterum parturio, † donec quo formetur Christus
τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ * μορφωθῇ Χριστὸς
? Filioli † donec μορφόω

in vobis Vellem autem adesse * ad vos modo, & mutare
ἐν ὑμῖν· ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι
* apud

vocem meam quoniam ‖ *hæsito* in vobis Dicite mihi
τὴν φωνήν μου ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν· λέγετέ μοι οἱ
‖ confundor

? sub legem *volentes* esse, legem non † *audiis*?
ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε;
? qui vultis † legitis?

Scriptum est enim, Quoniam Abraham duos filios habuit, unum de
γέγραπται γάρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς
ancilla, & unum de libera * Et qui *quidem* de
παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας· ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ
* Sed

ancilla, secundum carnem natus est qui autem de libera, per
τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται· ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, διὰ
* per allegoriam dicta

repromissionem Quæ sunt * *allegorizata* Hæc enim
τῆς ἐπαγγελίας· ἅτινά ἐστιν * ἀλληγορούμενα· αὗται γάρ
ἀλληγορέω

sunt duo testamenta Unum quidem à monte Sina, in seruitutem
εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι· μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν
‖ enim

generans, quæ est Agar *Nam* ‖ Agar Sina mons est in
γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἁγὰρ· τὸ γὰρ Ἁγὰρ Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν
? qui continuctus est ei, quæ est

Arabia ? *quadrat autem* nunc Hierusalem, † seruit vero cum
τῇ Ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν Ἰερουσαλήμ, δουλεύει γὰρ μετὰ
† & * quæ sursum est

filiis suis Illa autem *sublimis* Hierusalem, libera
τῶν τέκνων αὐτῆς· ἡ δὲ ἄνω Ἰερουσαλὴμ, ἐλευθέρα
‖ nostra

est quæ est mater ‖ *omnium nostrum* Scriptum est enim
ἐστιν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν· γέγραπται γάρ,
? quæ

Lætare sterilis ? non pariens erumpe & clama, ? non parta
Εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, * ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα·
* filii

tiens quia multi * *nati* desertæ, magis quàm ‖ *habentis*
ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης
‖ eius quæ habet

virum Nos autem, fratres, secundum Isaac, promis-
τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαὰκ, ἐπαγγε-
? filii

sionis ? *nati* sumus. Sed quomodo tunc is secundum carnem
λίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα
† qui natus fuerat

† *genitus*, persequebatur eum qui secundum spiritum, ita & nunc
γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτω καὶ νῦν·
Sed quid dicit Scriptura? Etice ancillam & filium
ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν
eius. non enim hæres erit filios ancillæ cum filio
αὐτῆς. οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς
liberæ * *Nempe*, fratres, non sumus ancillæ ‖ *nati*,
* Itaque ‖ filii,

ἐλευθέρας. ἄρα, ἀδελφοί, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα,
sed liberæ libertate *igitur* qua Christus nos
ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας· τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς
liberauit.
ἠλευθέρωσε.

Cap. V. é.

State, & † ne iterum iugo seruitutis † implicamini.

* Στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας † ἐνέχεσθε.

* Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circuncidamini, Christus 1
Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς 2
vobis nihil proderit Testificor autem rursus omni
ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει· μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ 3
homini circuncidenti se, quoniam debitor est * totam legem
ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον † νόμον
facienda Euacuati estis à Christo quicunque in
ποιῆσαι. * κατηργήθητε ἀπὸ † Χριστοῦ, οἵτινες ἐν 4
lege iustificamini ‖ gratia excidistis Nos enim
νόμῳ δικαιοῦσθε· τῆς χάριτος * ἐξεπέσατε. ἡμεῖς γὰρ 5
spiritu, ex fide, spem iustitiæ expectamus
πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα.
† In enim Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium:
ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, 6
* quæ operatur sed fides ‖ per charitatem efficax Currebatis ‖ bene
ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. ἐτρέχετε καλῶς· 7
† impediuit quis vos † interdidit veritati non † suaderit
τίς ὑμᾶς * ἐνέκοψε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; 8
Persuasio non * ex vocante vos
ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς.
Modicum fermentum totam massam ‖ fermentat
μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. 9
† vobis Ego confido in † vos in Domino, quod nihil aliud sapietis:
ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· 10
† qui autem conturbat est ille † at conturbans vos, portabit iudicium, quicunque fuerit
ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν ᾖ.
Ego autem, fratres, si circuncisionem adhuc prædico, quid adhuc
ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι 11
‖ Ergo euacuatum perseuationē patior? ‖ Nempe abolitum est Scandalum crucis
διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ.
† qui vos conturbant Vtinam & abscindantur † inquietantes vos
ὄφελον καὶ ἀποκόπτονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. 12
† libertatem Vos enim in † libertate vocati estis fratres tantùm ne
ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ † 13
* detis carnis: libertatem in occasionem * carni: sed per charitatem ser-
ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δου-
uite ‖ alij alijs Nam omnis † lex in vno sermone im-
λεύετε ἀλλήλοις· ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πλη- 14
pletur in illo, Diliges proximum tuum sicut teipsum
ροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.
† Quod si inuicem † Si vero alij alios mordetis & comeditis, videte ne ab
εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ 15
inuicem consumamini. Dico autem, Spiritu ambulate,
ἀλλήλων ἀναλωθῆτε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε, 16
def Siria ‖ perficietis, & concupiscentiam carnis non ‖ perficietis. Nam caro † concu-
καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυ- 17

pisceit aduersus spiritum, at spiritus † aduersus carnem haec autem
μεῖ κ τὰ πνεύματος, τὸ δ πνεῦμα κ τῆς σαρκός· ταῦτα δ
† autem * enim sibi in
opponuntur alia aliis vt non quæcunque vultis illa faciatis
ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε
nicem aduer-
santur:
‖ Si vero spiritu ducimini, non estis ? ab lege
18 δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον
‖ Quod ? sub
Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, adulterium
19 φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι, μοιχεία,
fornicatio, impuritas † prosecutus Idololatria veneficium,
† immunditia,
impudicitia
luxuria, idolo-
rum seruitus,
veneficia,
20 πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια εἰδωλολατρεία φαρμακεία,
inimicitiæ, contentiones, æmulationes iræ, rixæ, dissensiones, sectæ
ἔχθραι, ἔριδες, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις
Inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & similia his
21 φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις,
quæ dico vobis, sicut & prædixi, quoniam ‖ talia agen-
* prædico
‖ qui agunt
ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσ-
tes, regnum Dei non † hæreditabunt At fructus
† consequentur
* autem
22 σοντες βασιλείαν θεοῦ κληρονομήσουσιν· ὁ δὲ καρπὸς
Spiritus est, charitas, gaudium, pax, longanimitas, beni-
‖ patientia,
modestia, casti-
tas,
? sunt † suam
τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρη-
gnitas bonitas, fides, Mansuetudo continentia ‖ Aduersus
23 στότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· κατὰ τῶν
huiusmodi non est lex Qui autem ? Christi carnem † crucifixerunt
24 τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος· οἱ δὲ τοῦ χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσε
cum * affectibus, & concupiscentiis Si viuimus spi-
* vitiis,
25 σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ τὰς ἐπιθυμίας· εἰ ζῶμεν πνεύ-
ritu spiritu & ambulemus Non efficiamur inanis gloriæ cupidi
26 ματι, πνεύματι καὶ * στοιχῶμεν· μὴ γινώμεθα κενόδοξοι,
‖ alij alios prouocantes ? alij alijs inuidentes.
* στοιχέω
‖ inuicem
ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

CAP. VI.

Fratres, si & præoccupatus fuerit homo in aliquo
1 Ἀδελφοὶ, ἐὰν καὶ * προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παρα-
* præsumpse-
rit
licto, vos ? spirituales instruite huiusmodi in
πτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν
spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris
πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς
† Alter alterius
onera portate & sic adimplebitis
2 ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως * ἀναπληρώσατε
legem Christi * Si enim videtur quis esse aliquid, ‖ nihil existens,
3 τὸν νόμον τοῦ χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μηδὲν ὤν,
seipsum animo fallit At opus ? suum probet vnus-
4 ἑαυτὸν φρενατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκα-
quisque & † tunc in seipsum tantum * gloriationem habebit, & non in
στος· καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς
‖ alterum Vnusquisque enim ? proprium onus portabit
5 τὸν ἕτερον. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει.
† Is qui cate-
chizatur verbo,
et qui se cate-
chizat
Communicet autem † instituto verbum instituenti,
6 κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι,

Nolite errare
in omnibus bonis
* Ne errate; Deus non irride-
σι πᾶσιν ἀμᾶδῆς. μὴ πλανᾶδε· θεὸς ὲ μυκτηρί- 7
‖ Quæ † hæc
tur ‖ Quod enim seminaverit homo, † hoc & metet Quoniam
ζεῖ ὃ γὸ ἐαν σπείρη ἄνθρωπος, τῦτο κὴ θερίσει ὅτι 8
† qui seminat
† seminans in carnem suam de carne metet corruptionem
* &
ὁ σπείρων εἰς τ σάρκα ἑαυτῦ, ἐκ τ σαρκὸς θερίσει φθορὰν
‖ Qui autem seminat
‖ At seminans in spiritum, de spiritu metet vitam
ὁ ὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τῦ πνεύμαΘ θερίσει ζωὴν
† Bonum autem
† deficiamus
* suo
‖ deficientes
Ergo
ἔκλυω
aeternam † At pulchrum facientes non † segnescamus tempore enim
αἰώνιον τὸ ὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν καιρῷ γὸ 9
* proprio metemus non ‖ elanguentes Itaque igitur dum tempus
ἰδίῳ θερίσομεν μὴ * ἐκλυόμενοι ἄρα οὖ ὡς καιρὸν 10
habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad
ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα ὲ πρὸς
? qualibus domesticos fidei Videte ? quam longis vobis literis
τὺς οἰκείους τ πίστεως ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν 11
† placere scripsi mea manu Quicunque volunt † bona fa-
ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί ὅσοι θέλουσιν εὐπροσω- 12
cieſſe in carne hi cogunt vos circuncidi, tantum
πῆσαι ἐν σαρκί, ὅτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μονον
* crucis ‖ non vt * ne crucis Christi perſecutionem ‖ patiantur Neque enim
ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τ χριστῦ διώκωνΘ ὐδὲ γὸ οἱ 13
? qui circuncidantur, ? circuncisi ipsi legem custodiunt sed volunt vos
περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν * ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς
† nisi circuncidi, vt in vestra carne glorientur
περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνΘ.
Mihi autem absit gloriari, † si non in cruce Domini
ἐμοὶ ὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τ κυρίυ 14
nostri Iesu Christi per quem mihi mundus crucifixus est, & ego
ἡμῶν ἰησῦ χριστῦ, δι' ᾦ ἐμοὶ κόσμΘ ἐσταύρωΘ, κἀγὼ τῷ
mundo In enim Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet,
κόσμῳ ἐν γὸ χριστῷ ἰησῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, 15
* creatura neque præputium, sed nova creatio Et quicunque ‖ re-
‖ hanc regulam ſecuti fuerint, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις κὴ ὅσοι τῷ κα- 16
gula hac ambulaverint, pax ſuper illos & miſericordia, &
νόνι τύτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς κὴ ἔλεΘ, κὴ
† De cætero moleſtus ſit ſuper Iſrael Dei ? Cæterum moleſtias mihi nemo
ἐπὶ τ ἰσραὴλ τῦ θεῦ. ? τοιτε, κόπυς μοι μηδεὶς 17
exhibeat Ego enim ſtigmata Domini Iesu in cor-
παρεχέτω· ἐγὼ γὸ τὰ στίγματα τ κυρίυ ἰησῦ ἐν τῷ σώ-
pore meo porto Gratia Domini noſtri Iesu Chri-
ματί μυ βαστάζω. ἡ χάρις τ κυρίυ ἡμῶν ἰησῦ χρι- 18
ſti cum ſpiritu veſtro fratres Amen
στῦ μετ τ πνεύματΘ ὑμῶν, ἀδελφοί. ἀμήν.

Ad Galatas ſcripta eſt à Roma
Πρὸς γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης.

SANCTI

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD EPHESIOS
ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά.

1 PAVLVS Apostolus Iesu Chri-
ΑΥΛΟΣ ἀπόστολ⊙ ἰησοῦ χρι-
sti per voluntatem Dei, sanctis
στοῦ διὰ θελήματ⊙ θεοῦ, τοῖς ἁ-
γίοις τοῖς οὖσιν ἐν ἐφέσῳ, καὶ πι-
stis *existentibus in Ephesi, & fi-
delibus in Christo Iesu
στοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ.
2 Gratia vobis & pax à Deo
χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
Patre nostro & Domino Iesu Christo
πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ
3 Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi,
Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ,
‖ benedicens nos in omni benedictione spirituali, in cae-
ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπου-
4 ranijs in Christo. Sicut elegit nos in ipso
ρανίοις ἐν χριστῷ· καθὼς † ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ
ante constitutionem mundi, † esse nos sanctos & immaculatos in con-
πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώ-
spectu eius in charitate † Praefiniens nos in filiorū adoptionem
πιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ· προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν
5 per Iesum Christum in * sese secundum ‖ bonum affectum voluntatis suæ
διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς αὐτὸν κατ τ εὐδοκίαν τ θελήματος αὐτοῦ,
In laudem gloriæ gratiæ suæ in qua gratificauit
6 εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτ⊙ αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν
nos in dilecto ? In quo habemus redem-
7 ἡμᾶς ἐν τῷ † ἠγαπημένῳ ἐν ᾧ ἔχομεν τ ἀπολύ-
ptionem per sanguinem eius (remissionem peccatorum)
τρωσιν διὰ τ αἵματ⊙ αὐτοῦ, τ ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων,
secundum diuitias gratiæ eius
8 κατ τ πλοῦτον τῆς χάριτ⊙ αὐτοῦ
in * nos in omni sapientia & prudentia.
9 εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει·
mysterium voluntatis suæ, secundùm beneplacitum ? suum.
τὸ μυστήριον τ θελήματ⊙ αὐτοῦ κατ τ εὐδοκίαν αὐτοῦ,

ἐκλέγω
† vt essemus sancti & immaculati
† Qui prædestinauit ipsum
‖ propositum
? filio suo
ἀγαπάω
† Quæ abundauit
* nobis
‖ vt notum faceret nobis sacramentum
? eius.

† eo,

ἀνακεφαλαιόω
* sunt
‖ nos sorte vocati
κληρόω
† eius qui operatur
† Ut simus
* qui speravimus
σφραγίζω
‖ cùm audisse-tis
σφραγίζω
† pignus
† acquisitionis
* Propterea
‖ vestram quæ est
φωτίζω
† ut scias quæ sit
† sit supereminens
* qui credimus
‖ constituens ad dexteram suam

quod proposuit in † se, In dispensatione plenitudinis
ὃ προέθετο ἐν αὐτῷ, εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν 10
temporum, instaurare omnia in Christo quæ in
καιρῶν, * ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ χριστῷ, τὰ ἐπὶ
cœlis, & quæ in terra in ipso. In quo etiam
τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ ἐν ᾧ καὶ 11
‖ electi sumus prædestinati secundùm propositum ipsius omnia
† ἐκληρώθημεν προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα
† efficientis, secundùm consilium voluntatis suæ
ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ *
† Ad esse nos in laudem gloriæ eius antè spe
εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς * προηλ- 12
rantes in Christo In quo & vos, ‖ audientes
πικότας ἐν τῷ χριστῷ ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν 13
verbum veritatis, (Euangelium salutis vestræ) in quo &
λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ
credentes signati estis Spiritu promissionis
πιστεύσαντες † ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας
sancto Qui est † arrabo hæreditatis nostræ, in re-
τῷ ἁγίῳ· ὅς ἐστιν ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπο- 14
demptionem † assertionis in laudem gloriæ ipsius
λύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.
* Propter hoc & ego audiens ‖ illam circa vos fidem in Domino
* Διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ 15
Iesu, & dilectionem in omnes sanctos,
ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους
Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri fa-
οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιού- 16
ciens in orationibus meis Vt Deus Domini
μενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου· ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου 17
nostri Iesu Christi pater gloriæ, det vobis spiritum
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῴη ὑμῖν πνεῦμα
sapientiæ & revelationis, in agnitione eius
σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ
illuminatos oculos cordis vestri, † ad
* πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν, εἰς τὸ 18
sciendum vos quæ est spes vocationis eius, & quæ
εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ
divitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis
πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις *
Et quæ † excellens magnitudo virtutis eius in nos
καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς 19
* credentes secundùm operationem potentiæ virtutis eius
τοὺς πιστεύοντας κατὰ † τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ
Quam operatus est in Christo suscitans illum ex mortuis
ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν, 20
& ‖ collocavit in dextera sua in cœlestibus, Supra
καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ὑπεράνω 21
omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem,
πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος,

&

& omne nomen † *nominatum* non solùm in seculo hoc, ? quod nominatur
καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ,
sed etiam in futuro Et omnia subiecit
22 ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ πάντα ὑπέταξεν
sub † *pedes* eius & ipsum dedit caput * *super omnia*
ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα † pedibus
est sic Quæ est corpus ipsius, plenitudo ‖ * supra omnem ecclesiam:
23 τῇ ἐκκλησίᾳ· ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα ‖ eius, qui
omnia in omnibus ? *adimpletur* ? adimplentis.
τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου.

CAP II β'

Et vos † *existentes mortuos* delictis & † cùm essetis mortui
1 Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, καὶ ταῖς
peccatis *, (In quibus aliquando ambulastis secundùm seculum * vestris
2 ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα περιπατέω
mundi huius, secundum principem potestatis aëris ‖, ‖ huius,
τοῦ κόσμου τούτου κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ
spiritus ? nunc efficientis in filios *insuasibilitatis* ? qui operatur in filios diffidentiæ
πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας·
In quibus & nos omnes conuersati sumus aliquando, in desi-
3 ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυ-
derijs carnis nostræ, facientes † *voluntates* carnis & † voluntatem
μίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν
cogitationum: & eramus *nati* naturâ iræ, sicut & cæteri * filij
διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί·
At Deus ‖ dives *existens* in misericordia, propter ? *multam* charitatem ‖ autem, qui est ? mirtam
4 ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην
suam quam dilexit nos Et † *existentes nos mortuos* † cùm essemus
5 αὐτοῦ ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς mortui peccatis,
offensi, conuiuificauit * Christo ‖ gratia estis ? *ser* * nos ‖ cuius
παραπτώμασι συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ (χάριτί ἐστε σε- ? saluati
muti Et conresuscitauit, & consedere fecit in *super-*
6 σωσμένοι) καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπ-
cælestibus in Christo Iesu Vt ostenderet in seculis
7 ουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα † ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι ἐνδείκνυμι
supernaturalentibus ? *eminentes* diuitias gratiæ suæ, in ? abundantes
τοῖς ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν
bonitate super nos in Christo Iesu
8 χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· Nam gratia † estis † enim
* *seruati* per fidem, (& hoc non ex vobis Dei ‖ * saluati
† σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως· καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν· θεοῦ τὸ ‖ enim est
donum) Non ex operibus vt ne quis glorietur σώζω
9 δῶρον· οὐκ ἐξ ἔργων· ἵνα μή τις καυχήσηται·
Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in
10 αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, * κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ κτίζω
operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis am-
ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περι- bulemus
? *Idio memores ere* quod vos aliquando ‖ Gentes ? Propter quod memores eitote
11 πατήσωμεν· διὸ μνημονεύετε ὅτι ὑμεῖς ποτε τὰ ἔθνη ‖ eratis

in carne, *dicti præputium ‖ a dicta circumcisio in carne manu facta: Quia eratis in tempore illo
ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτο-
μῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτῳ ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ 12
sine Christo alienati à ?republica Israel, & hospites testamentorum promissionis spem non habentes, & ‡ sine
χωρὶς χριστοῦ, †ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τ Ἰσραὴλ, καὶ
ξένοι τ διαθηκῶν, τὴν ἐπαγγελίαν ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι
Deo hoc *qui eratis in mundo Nunc autem in Christo Iesu vos aliquando
ἐν τῷ κόσμῳ. νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ 13
existentes longè, propè facti estis in sanguine Christi
ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τ χριστοῦ
‖ qui fecit Ipse enim est pax nostra ‖ faciens vtraque vnum,
αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, 14
& medium parietem maceriæ solvens, ?inimicitiam in carne
καὶ τὸ μεσότοιχον τ φραγμοῦ λύσας, † ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ
sua: Legem mandatorum ‡ in dogmatis abolens,
αὐτοῦ, τὸν νόμον τ ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, 15
vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens
ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν
pacem Et reconciliet ambos in vno cor-
εἰρήνην· καὶ *ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώ- 16
pore, Deo per crucem, interficiens *inimicitiam in semetipso
ματι τῷ θεῷ διὰ τ σταυροῦ, ἀποκτείνας τ ἔχθραν ἐν ἑαυτῷ.
Et veniens euangelizauit pacem vobis qui longè ‖, &
καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ 17
his qui prope Quoniam per ipsum habemus accessum
τοῖς ἐγγύς· ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τ προσαγωγὴν οἱ 18
ambo in vno Spirito ad Patrem Nempe ergo
ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τ πατέρα. ἄρα οὖν
?estis non iam estis hospites & aduenæ, sed ?ciues sanctorum
οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τ ἁγίων,
& domestici Dei Superædificati super *fundamento
καὶ οἰκεῖοι τ θεοῦ *ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ 20
Apostolorum & Prophetarum, ‖ existente summo angulari ipso Iesu
τ ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ
Christo, In quo omnis ædificatio ?compaginata
χριστοῦ· ἐν ᾧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη 21
crescit in templum sanctum in Domino; In quo & vos coædifi-
αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικο- 22
camini in habitaculum Dei in Spiritu ?
δομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τ θεοῦ ἐν πνεύματι.

CAP. III. γ.

Huius ‡ gratia ego Paulus vinctus Christi Iesu
Τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τ χριστοῦ Ἰησοῦ 1
pro vobis * Siquidem audistis dispensationem gra-
ὑπὲρ ὑμῶν. εἴγε ἠκούσατε τ οἰκονομίαν τῆς χά- 2
tiæ Dei ‖ datæ mihi in ?vos:
ριτος τ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς·

Quoniam

Quoniam secundùm revelationem *notificavit mihi † mysterium
ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν * ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον,
sicut *prius scripsi in breui: ‖ Ad quod potestis
καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύασθε
legentes intelligere prudentiam meam in mysterio
†ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ
Christi: Quod aliis generationibus non agnitum est filiis
τοῦ Χριστοῦ· ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς
hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis
τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις
eius & Prophetis in Spiritu sancto:
αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι ἁγίῳ,
Esse Gentes cohæredes & concorporales, & comparticipes
εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμέτοχα
promissionis eius in Christo per Euangelium:
τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ εὐαγγελίου,
Cuius factus sum † minister secundùm donum gratiæ Dei
οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ
* datum mihi secundùm operationem virtutis eius
* τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
Mihi minimo omnium ‖ data est gratia hæc, In
ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς
Gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi
ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ,
Et illuminare omnes quæ? dispensatio † mysterij abs
καὶ φωτίσαι πάντας τίς ἡ οἰκονομία τοῦ † μυστηρίου τοῦ † ἀπο-
condito à seculis in Deo, omnia * con-
κεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τὰ πάντα * κτί-
sinit per Iesum Christum
σαντι διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ
Vt innotescat nunc principatibus
ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς
& potestatibus in cœlestibus, per
καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, διὰ τῆς ἐκκλησίας, ‖
multiformis Ophentia Dei Secundùm † præfinitionem
πολυποίκιλος σοφία θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν
seculorum, * quod fecit in Christo Iesu Domino nostro
αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν,
In quo habemus fiduciam & accessum in con
ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρρησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πε-
fidentia, per fidem eius † Ideo peto non fegne
ποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ· διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκα-
fieri in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra
κεῖν ἐν τοῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν.
Huius ‖ gratia flecto genua mea ad Patrem
τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα
Domini nostri Iesu Christi, Ex quo omnis paternitas
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ
in cœlis & in terra nominatur: Vt det vobis
ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται· ἵνα δῷ ὑμῖν
secundùm diuitias gloriæ suæ, * virtute corrobo
κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει † κραταιω-

* notum factum est
† sacramentum
* supra ‖ Prout
† Iesu
† ego
* quæ data est
‖ sanctorum
* fit
† sacramenti
* qui creauit
‖ præfinitionem
* quam
† Propter quod
* ne deficiatis
‖ rei
* virtutem

† interiori homine

rari per Spiritum eius in † *interiorem hominem*.
ἐλθεῖν διὰ τῆς πίστεως τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις
Habitare Christum per fidem in cordibus
κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις 17
vestris in charitate radicati & fundati
ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ * τεθεμελιωμένοι·
Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis,
ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις 18
quæ † latitudo, & longitudo, † & *profunditas* & sublimitas,
τί τὸ πλάτος, καὶ μῆκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος,
‖ *Cognoscere*, *excellentem cognitionis* charitatem
γνῶναί † τε ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ 19
Christi vt impleamini in omnem plenitudinem Dei
Χριστοῦ· ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ·
† *At potenti super omnia facere super* † *ea*
τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερ- 20
abundanti, quæ petimus aut mente concipimus, secundum virtutem
εκπερισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν
‖ *illam efficientem* in nobis: Ipsi gloria in ec-
τὴν * ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκ- 21
clesia, † in Christo Iesu, in omnes generationes seculi
κλησίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν
seculorum Amen
αἰώνων. ἀμήν.

CAP. IV. δ'

Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, † dignè
Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως 1
ambulare vocatione qua vocati estis, Cum omni
περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης 2
humilitate & mansuetudine, cum * *lenitate animi, sustinen-*
ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχό-
tes alii alios in charitate: ‖ *Studentes* seruare
μενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ· σπουδάζοντες τηρεῖν 3
vnitatem spiritus in vinculo pacis
τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.
Vnum corpus & vnus spiritus sicut & vocati estis in vna
ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ 4
spe vocationis nostræ Vnus Dominus, vna fides,
ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις, 5
vnum baptisma Vnus Deus & Pater omnium qui † super om-
ἓν βάπτισμα, εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάν- 6
nes, & per omnia, & in omnibus † *vobis*
των, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν.
Vni autem cuique nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis
ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς 7
Christi * *Ideo* dicit Ascendens in altum, captivam
τοῦ Χριστοῦ. διὸ λέγει, ἀναβὰς εἰς ὕψος, * ᾐχμαλώ- 8
duxit captiuitatem; & dedit dona hominibus
τευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις

† Vt ambuletis

* patientia, sopportantes inuicem
‖ Soliciti

† est

† nobis

* Propter quod

αἰχμαλω-
τίδω

Quòd autem ascendit, quid est, ‖ *si non* quia & descendit primùm in
9 τὸ κ, † ἀνέβη, τί ἔστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς
Inferiores partes terræ? † *Ille descendens*, ipse est & † *ascendens*
10 τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβὰς, αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀνα-
dens supra omnes cælos, ut adimpleret omnia
βὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα † πληρώσῃ τὰ πάντα.
Et ipse dedit * *hos quidem Apostolos*, ‖ *hos quidem Prophetas*
11 καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους· τοὺς δὲ, προφήτας·
‖ *hos verò Evangelistas*, ‖ *hos autem pastores & doctores*,
τοὺς δὲ, εὐαγγελιστὰς· τοὺς δὲ, ποιμένας καὶ διδασκάλους,
Ad † *consummationem* sanctorum in opus ministerii, in
12 πρὸς † καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς
ædificationem corporis Christi: Donec occurramus
13 οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· μέχρι καταντήσωμεν οἱ
omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei,
πάντες εἰς † ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ,
in virum perfectum, in mensuram † *staturæ* plenitudinis Christi:
εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ.
Ut non * *amplius* simus ‖ *pueri* fluctuantes & † *circumlati*
14 ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι
omni vento doctrinæ, in † *alea* hominum,
παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων,
in astutia ad * *insidias impostura*
ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης.
Veritatem facientes autem in charitate, crescamus in ‖ *ipso*
15 ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ
omnia, qui est caput, Christus. Ex quo totum corpus
16 πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ, ὁ Χριστός· ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα
connexum & compactum per omnem † *communicationem*
συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς
suppeditationis secundùm operationem in † *mensura* unius cujusque membri,
ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν
augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.
αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.
17 Hoc igitur dico & testificor in Domino * *non amplius vos*
τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς
ambulare sicut & reliquæ Gentes ambulant in vanitate
περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ, ἐν ματαιό-
18 τητι ‖ *mentis* suæ Obtenebratos cogitatione, existentes
τητι τοῦ νοὸς αὐτῶν * ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες
alienati à vita Dei per ignorantiam
† ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν
† *existentem* in illis propter † *obdurationem* cordis ipsorum
οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν·
19 Qui * *desperantes* semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in
οἵτινες ἀπηλγηκότες ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς
operationem immunditiæ omnis, in ‖ *excessu*
ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ.
20 Vos autem non ita didicistis Christum
ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν·

‖ *etsi*
† *Qui descendit*, † *qui ascendit*
πληρόω
* *quosdam*
‖ *alios*
† *consummationem*
† ætatis
* *iam* ‖ *parvuli*
† *circumferamur*
† *nequitia*
* *circumventionem erroris*
‖ *illo pes*
† *ineuntes* *subministrationis*, † *mensuram*
‖ *sensus suppressione obscuratum habentes intellectum*,
* σκοτίζω
† ἀπόνοια
† *quæ est* † *cæcitatem*
* *desperantes*,
‖ *avaritiam*

Si tamen ipsum audistis, & in ipso edocti estis, (sicut est
εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν 21
veritas in Iesu,) † Deponere vos secundùm pristinam
ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ · † ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ † προτέραν 22
conversationem veterem hominem † corruptum secundùm
ἀναστροφὴν † τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον † φθειρόμενον κατὰ τὰς
desideria * Renouari autem spiritu
ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης · ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι 23
mentis vestræ Et † Induere nouum hominem, † ipsum secun-
† νοὸς ὑμῶν καὶ ἐνδύσασθαι † καινὸν ἄνθρωπον, † τὸν κα- 24
dum Deum † creatum in iustitia, & sanctitate veritatis.
τὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας ·
* Idcò deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque
διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν, ἕκαστος 25
cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra
μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ · ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη.
Irascimini, & * ne peccate Sol non occidat super
ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε · ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ 26
‖ iracundia vestra: Neque date locum diabolo
παροργισμῷ ὑμῶν μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ 27
† Furatus non amplius furetur, magis autem laboret, † operetur
ὁ κλέπτων, μηκέτι κλεπτέτω · μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζό- 28
manibus bonum proprijs manibus *, vt habeat ‖ impertire
μενος τὸ ἀγαθὸν † ἰδίαις χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ
opus habenti Omnis sermo † putris ex ore vestro non
χρείαν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ † στόματος ὑμῶν μὴ 29
† exeat, sed si quis bonus ad ædificationem * vsus,
ἐκπορευέσθω · ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν † χρείας,
vt det gratiam audientibus. Et ‖ ne contristate spiritum
ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσι. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα 30
sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis
τὸ ἅγιον † τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν † ἀπολυτρώσεως.
Omnis amaritudo, & † exandescentia & ira, † & clamor, & blasphe-
πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφη- 31
mia tollatur a vobis cum omni malitia Estote autem
μία † ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ · γίνεσθε δὲ 32
† in alyalios benigni, misericordes, condonantes † vobismetipsis, sicut
εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς
& Christus condonauit ‖ nobis
καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν.

CAP. V.

Estote ergo imitatores Dei, sicut † nati dilecti
Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ † τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ 1
Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit
καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν 2
nos: & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & ho
ἡμᾶς, καὶ * παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυ-
stiam Deo, in odorem suauitatis Fornicatio autem &
σίαν τῷ θεῷ, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ καὶ 3

† Deponite ἀποτίθημι
† qui corrumpitur
* Renouamini
‖ Induite † qui
† creatus est
* Propter quod
* nolite peccare
‖ iracundiam vestram. Nolite dare
† Qui furabatur iam
† operando
* fuis quod bonum est:
‖ vnde tribuat necessitatem patienti
† malus
† procedat
* fides,
‖ nolite contristare
σφραγίζω
† & indignatio,
αἴρω
† inuicem
* Deus in Christo
‖ vobis
† filij charissimi.
περιπατέω
μι

omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis,
πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία, μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν,
sicut decet sanctos: † Et obscenitas, & stultiloquium, aut scurri-
4 καθὼς πρέπει ἁγίοις· καὶ αἰσχρότης καὶ μωρολογία, ἢ εὐτρα-
litas, non conveniunt: sed magis gratiarum actio
πελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα· ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία.
Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus
5 τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος,
aut avarus (quæ est idolorum servitus) non habet hæreditatem in
ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολατρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν
regno Christi & Dei. Nemo vos se-
6 τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς ἀπα-
ducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in
τάτω κενοῖς λόγοις· διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ
filios diffidentiæ. † Ne ergo efficiamini participes eorum
7 τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· μὴ οὖν γίνεσθε συμέτοχοι αὐτῶν·
Erratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Ut * nati
8 ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ· ὡς τέκνα
lucis ambulate. (Nam fructus ‖ spiritus in omni
9 φωτὸς περιπατεῖτε· ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ
bonitate, & justitia, & veritate) Probantes
10 ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ· δοκιμάζοντες
quid sit beneplacitum ? Domino. Et † nec communicate
11 τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ· καὶ μὴ * συγκοινωνεῖτε τοῖς
operibus infructuosis tenebrarum: magis autem & redarguite
ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε
* Nam turpe factum ab ipsis, turpe est & dicere
12 τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν
At omnia ‖ a gutta, à lumine manifestantur omne
13 τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται· πᾶν
enim ? manifestatum, lumen est. † Ideo dicit. Surge * qui
14 γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ κα-
mens, & exurge a mortuis & illuminabit te Christus.
θεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός.
Videte ‖ itaque quomodo ? accurate ambuletis: non quasi insipientes,
15 Βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι,
sed ut sapientes: Redimentes tempus quoniam
16 ἀλλ' ὡς σοφοί. † ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι
dies mali sunt. † Propter hoc nolite fieri imprudentes,
17 αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες,
sed intelligentes quæ * voluntas Domini. Et ? nolite ine-
18 ἀλλὰ * συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ † μέθυ-
briami vino, in quo est luxuria: sed implemini in Spiritu
σκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία· ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι,
Loquentes vobismetipsis † psalmis, & hymnis, & canticis spiri-
19 λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευ-
talibus cantantes & psallentes in * corde vestro
ματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ
Domino; Gratias agentes semper pro omnibus in
20 κυρίῳ· εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν

† Aut turpitudo aut
* quæ ad rem non pertinent
‖ scitote intelligentes,
? qui est idolorum servus
† Nolite
* filii
‖ enim lucis, est
? Deo
† nolite communicare
συγκοινωνέω
* Quæ enim in occulto fiunt
‖ autem quæ arguuntur,
? quod manifestatur,
† Propter quod
* qui dormis,
‖ ergo fratres
* caute
ἐξαγοράζομαι
† Propterea nolite fieri sic Dei
? nolite ine-briari
* συνίημι
† μέθυσκω
† in
* corde vestro vel vestris

nomine Domini nostri Iesu Christi Deo & Patri
ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ,

‖ Invicem — Subiecti — ‖ alij alijs in timore Christi.
ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ χριστοῦ. 21

? suis † sint, — Mulieres ? proprijs viris subditæ † estote, sicut
αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ 22
Domino Quoniam vir est caput mulieris, sicut & Christus
κυρίῳ· ὅτι ὁ ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὡς καὶ ὁ χριστὸς
? est † salvator eius — caput ? ecclesiæ Ipse est † servator corporis
κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας· καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. 23
Sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita &
ἀλλ' ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτω καὶ 24
* suis — mulieres proprijs viris in omnibus
αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί.
Viri, diligite vxores vestras, sicut & Chri-
οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ χει- 25
stus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea
στὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς·
‖ eam — Vt illam sanctificaret, mundans ‖ lauacro aquæ in
ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν 26
? virtute — verbo ? Vt exhiberet ipsam sibi ipsi gloriosam ec-
παίσημα ῥήματι ἵνα * παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκ- 27
clesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi
κλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων,
† & — sed vt sit sancta & immaculata Ita debent † viri
ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες 28
* Qui diligit — diligere suas vxores, vt sua corpora * Dilige
ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα ὁ ἀγα-
gens suam vxorem, seipsum diligit Nemo enim
πῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ 29
‖ odio habuit — vnquam suam carnem ‖ odit sed nutrit & fouet eam,
πώποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλὰ ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν,
† Christus — sicut & † Dominus ecclesiam Quia membra sumus
καθὼς καὶ ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν· ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ 30
corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius
σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ.
Propter hoc relinquet homo patrem suum, &
ἀντὶ τούτου * καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν 31
† suam, matrem †, & adhærebit * ad vxorem suam & erunt
* vxori suæ — μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται
duo in carnem vnam Sacramentum hoc magnum est ego,
οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ 32
‖ Christo, autem dico in ‖ Christum, & in ecclesiam Verumtamen &
δὲ λέγω εἰς χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. πλὴν καὶ 33
? singuli — vos ? per vnum vnusquisque suam vxorem sic diligat
ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω
† autem * suum — sicut seipsum at vxor † vt timeat virum *
ὡς ἑαυτόν· ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

CAP VI 5'.

‖ Filii, obedite parentibus vestris in Domino hoc
Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ τοῦτο
enim est iustum Honora patrem tuum & matrem † :
γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα
(Quod est primum mandatum in promissione:) Vt bene tibi † fiat,
ἥτις ἐστὶν πρώτη ἐντολὴ ἐν ἐπαγγελίᾳ ἵνα εὖ σοι γένηται,
& eris longæuus super terram Et ‖ patres * vos
καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ οἱ πατέρες, μὴ
† nolite ad iracundiam prouocare filios
παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παι-
plisa & correptione Domini Serui, obedite
δείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς
dominis † *secundum carnem*, cum timore & tremore, in simplicitate
κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἁπλότητι τῆς
cordis vestri, sicut Christo non * *secundum*
καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν
quasi hominibus placentes sed vt serui Christi, facientes
ὡς ἀνθρωπάρεσκοι ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ
voluntatem Dei ex animo Cum ‖ *benevolentia* seruientes sicut
θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς μετ' εὐνοίας δουλεύοντες ὡς
Domino, & non hominibus: Scientes quoniam quodcunque
τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις· εἰδότες ὅτι ὃ ἐὰν τι
vnusquisque fecerit bonum, hoc † *reportabit* à Domino, siue
ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε
seruus, siue liber Et † domini eadem facite
δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε
* *ad eos* remittentes minas: scientes quia & vester
πρὸς αὐτούς, † ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν· εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν
& illorum Dominus est in cœli, & personarum acceptio non est
καὶ αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωπολημψία οὐκ ἔστι
apud eum ‖ Reliquum fratres mei, confortamini in
παρ' αὐτῷ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν
Domino, & in potentia virtutis eius Iuduite
κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τοῦ ἰσχύος αὐτοῦ † ἐνδύσασθε
† armaturam Dei, ‖ *ad posse vos* stare aduersus
τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς
insidias diaboli. Quoniam non est nobis colluctatio
τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη
aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus * principatus, aduersus
πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς
potestates, aduersus mundi ‖ potentes tenebrarum † seculi
ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος
huius, contra spiritalia nequitiæ, in cœlestibus
τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.
† Propter hoc accipite *vniuersam* armaturam Dei, vt possi-
διὰ τοῦτο * ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ ἵνα δυνη-
tis resistere in die malo, & * *omnia* confi-
θῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργα-

‖ Filii,
† vestri
† sit,
* sis ‖ vos
† nolite ad iracundiam prouocare filios
† carnalibus,
* ad oculum seruientes,
‖ bona voluntate
† recipiet
† vos
illis,
ἀνίημι
‖ De cætero
ἐνδύω
† vos
‖ vt possitis
* principes &
‖ rectores
† harum,
† Propterea
ἀναλαμβάνω
* in omnibus perfecti

stent & state. State ergo succincti lumbos vestros
σάμενοι ἀλή. στητε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφῦν ὑμῶν 14
in veritate, & induti loricam iustitiæ,
ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης
Et calceati pedes in præparatione Euangelii
καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου 15
patiss. In omnibus assumentes scutum fidei
τῆς εἰρήνης ὅπλα πάσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, 16
in quo possitis omnia tela nequissimi ignea
ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα
extinguere. Et galeam salutaris assumite,
σβέσαι. καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, 17
& gladium spiritus, (quod est verbum Dei)
καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ
Per omnem orationem & obsecrationem orantes in omni 18
tempore in spiritu & in ipso hoc vigilantes in
καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν
omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis
πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων
Et pro me, vt mihi detur sermo in aperitione oris
καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός 19
mei, cum fiducia, notum facere mysterium Euangelii,
μου, ἐν παῤῥησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου
Pro quo legatione fungor in catena vt in ipso libere 20
ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι
quæ, sicut oportet me loqui. Vt autem sciatis & vos quæ 21
με, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ
circa me quid agam omnia vobis nota faciet Tychicus, dilectus
κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς
frater & fidelis minister in Domino. Quem misi ad 22
ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ· ὃν ἔπεμψα πρὸς
vos in ipsum ipsum, vt cognoscatis quæ circa nos, & consoletur
ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν καὶ παρακαλέσῃ
corda vestra. Pax fratribus & charitas 23
τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη
cum fide, à Deo Patre, & Domino Iesu Christo
μετὰ πίστεως, ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Gratia cum omnibus qui diligunt Dominum nostrum Iesum 24
ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Christum in incorruptione. Amen.
Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

Ad Ephesios scripta est à Roma per Tychicum
Πρὸς Ἐφεσίους ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικοῦ.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD PHILIPPENSES
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ
EPISTOLA
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. α'.

1 ΠΑΥΛΟΣ & Timotheus ſerui
ΠΑΥΛΟΣ καὶ τιμόθεος δοῦλοι
Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in
Ἰησοῦ χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν
Chriſto Ieſu * exiſtentibus in Philip
χριστῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν φιλίπ-
pis, cum epiſcopis & ‖ diaconis
ποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις,
2 Gratia vobis & pax a Deo
χαρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto
3 πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ.
Gratias ago Deo
εὐχαριστῶ τῷ θεῷ
meo in omni memoria veſtri,
4 μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν,
(Semper in † omni precatione
mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens.)
πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει
5 μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος,
Super
communicatione veſtra in ‡ Euangelium,
ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον,
ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι
nunc Confidens ipſum hoc, quia
6 τοῦ νῦν πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον
bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu Sicut eſt
7 ἀγαθὸν, * ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας χριστοῦ Ἰησοῦ· καθώς ἐστι
iuſtum mihi hoc ſentire pro omnibus vobis ‖ propter habere
δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν
me in corde vos, in & vinculis meis, & in defenſio
με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἐν τῇ ἀπολο-
ne, & confirmatione Euangelii, † communicatores mea
γίᾳ, καὶ * βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνούς μου τῆς
gratia omnes vos ‡ exiſtentes Teſtis enim mihi eſt
8 χαρεντας ὑμᾶς ὄντας μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ
Deus, quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Ieſu Chriſti
θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Ἰησοῦ χριστοῦ.
9 Et hoc oro, vt charitas veſtra amplius magis ac
καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ
magis abunder in ſcientia & * omni ſenſu,
μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει,
10 ‖ Ad probandum vos præſtantia, vt ſitis ſinceri
εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς

qui ſunt

‖ diaconibus

† omnibus precationibus meis

‡ Euangelio Chriſti,

qui cœpit

ἐπιτελέω

‖ eo quod habeam

† ſocios gaudii mei

βεβαιόω

‖ eſſe

* in

‖ Vt probetis potiora

& in diem Christi, repleti ‡ fructu
καὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπῶν 11
iustitiæ eorum quæ per Iesum Christum, in gloriam & laudem Dei
δικαιοσύνης τῶν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον Θεοῦ
Scire autem vos volo, fratres, quia quæ circa me
γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ 12
magis ad profectum Euangelii venerunt ‖ Itaque
μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν· ὥστε τοὺς 13
vincula mea manifesta in Christo ? fiant in toto prætorio, &
δεσμούς μου φανερούς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ
cæteris omnibus * Et plures ‖ fratrum in Domino,
τοῖς λοιποῖς πᾶσι καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, 14
? fratres vinculis meis, abundantius ‡ audere imaniter
† περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως
Dei verbum loqui Quidam quidem & propter invidiam & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant
τὸν λόγον λαλεῖν· τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν· 15
* Hi quidem ex contentione Christum annuntiant non sincerè existimantes ‖ afflictionem afferre vinculis meis ? Illi vero ex charitate
οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου· οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, 16 17
scientes quoniam in defensionem Euangelii positus sum Quid enim?
εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ, 18
† Attamen omni modo, sive * per occasionem sive ‖ per veritatem, Christus ? annuntietur
πλὴν παντὶ τρόπῳ εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς κα-
nuntietur & in hoc gaudeo, sed & gaudebo Scio
ταγγέλεται· καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι· οἶδα 19
enim quia hoc mihi proficiet ad salutem, per vestram orationem,
γὰρ ὅτι τοῦτό μοι † ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως,
& subministrationem Spiritus Iesu Christi, secundùm expectationem
καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαρ- 20
† confundar sed in
δοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν
omni fiducia, sicut semper, & nunc, magnificabitur Christus
πάσῃ παρρησίᾳ, ὡς πάντοτε, καὶ νῦν † μεγαλυνθήσεται Χριστὸς
in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem Mihi
ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου· ἐμοὶ 21
* est: ‖ Quod ? est, † ignoro enim vivere, Christus & mori, lucrum ‖ Si vero vivere
γὰρ τὸ ζῆν, Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν, κέρδος· εἰ δὲ τὸ ζῆν 22
in carne, hoc mihi fructus operis ?, & quid eligam ‡ non agnosco
ἐν σαρκί, τοῦτό μοι καρποῦ ἔργου, καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω·
Coarctor enim e duobus desiderium habens ad
συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ 23
dissolvi, & cum Christo esse, multo magis melius
* ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον
At permanere in carne, magis necessarium propter vos
τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκί, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς 24
Et hoc ‖ confisus, scio quia manebo & supermanebo omnibus
καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν 25

vobis,

vobis ad vestrum profectum & gaudium fidei: Vt
16 ὑμῖν εἰς τὸ ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως· ἵνα τὸ
† gloriatio vestra abundet in Christo Iesu in me, per † meum
καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς
præsentiam iterum ad vos. Tantùm dignè Euangelio Chri-
17 παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χρι-
sti * gerite vos vt sine ‖ veniens & videns vos, sine absens, au-
στοῦ πολιτεύεσθε ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν, ἀκού-
diam qua de vobis, quia statis in vno spiritu, † vna anima
σω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ,
collaborantes fidei Euangelii Et † non territi
18 συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου· καὶ μὴ † πτυρόμενοι
in vllo ab aduersariis quod illis quidem est indicium
ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων· ἥτις αὐτοῖς μέν ἐστιν ἔνδειξις
perditionis, vobis autem salutis & hoc à Deo Quia vobis
19 ἀπωλείας, ὑμῶν δὲ σωτηρίας· καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ· ὅτι ὑμῖν
donatum est pro Christo, non solùm ‖ in eum † credere sed
* ἐχάριθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ
† & pro illo * pati, Idem certamen habentes quale ‖ vidi
20 καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες οἷον εἴδετε
stis in me, & nunc † audistis in me
ἐν ἐμοί, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί

CAP II. β'

Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua † communio spiritus, si qua viscera * & miserationes:
1 Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγά-
πης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί,
Implete meum gaudium, vt idem sapiatis, eandem
2 πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν
charitatem habentes, vnanimes, * vnum sentientes Nihil
3 ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες· μηδὲν
per contentionem ‖ aut inanem gloriam sed * modestia
κατ' ἐριθείαν, μηδὲ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλή-
alios arbitrantes superiores sibi ipsis. Non quæ sua †
λους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν· μὴ τὰ ἑαυτῶν
singuli * considerate, sed & aliorum vnusquisque
4 ἕκαστοι σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστοι.
Hoc enim ‖ sentiatur in vobis, quod & in Christo Iesu
5 τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
Qui in forma Dei † existens non † pradam reputauit esse
6 ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι
paria Deo: Sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in * similitudinem
7 ἴσα θεῷ· ἀλλ' ἑαυτὸν * ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν,
hominum factus, & habitu inuentus
ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς
vt homo Humiliauit semetipsum, factus obe-
8 ὡς ἄνθρωπος· * ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπή-
diens vsque ad mortem: mortem autem, crucis ‖ Idco &
9 κοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· διὸ καὶ ὁ

† gratulatio † meum aduentum

* conuersamini ‖ cùm venero, & videro † vnanimes,

† in nullo terreamini

* quæ illis est causa

‖ vt † credatis, † vt etiam * patiamini, ‖ & † audistis de

† sortetas † miserationis

* idipsum

‖ neque per † in humilitate inuicem † sunt

* considerantes, sed ea quæ ‖ sentite

† cum esset, † rapinam arbitratus est esse se æqualem

similitudine

‖ Propter quod

? quod est

Deus illum ſuperexaltauit & donauit illi nomen ? ſuper
θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ
omne nomen Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur,
πᾶν ὄνομα· ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ
cœlestium, & terrestrium, & infernorum Et omnis 10
ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα 11
lingua confitetur quia Dominus Ieſus Chriſtus, in gloriam
γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι κύριος ἰησοῦς χριστὸς, εἰς δόξαν
† Dei Patris Itaque, * dilecti mei, (ſicut ſemper
θεοῦ πατρός. ὥστε, ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε 12
obedistis mihi, non in præſentia ‖ mea tantum ſed & nunc
ὑπηκούσατέ μου, μὴ ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν
multo magis in abſentia mea cum metu & tremore veſtram ipſorum
πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν
ſalutem adoperamini Deus enim eſt ? efficiens in
σωτηρίαν κατεργάζεσθε· ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν 13
vobis & velle, & perficere, pro † beneplacito
ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας
Omnia facite ſine ‖ ira, & ? diſceptationibus:
πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν· 14
Vt ſitis † irreprehenſi, & ſimplices filii Dei, * inculpati
ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ, ἀμώμητα 15
in medio nationis pravæ & perverſæ, ‖ in quibus ſplendetis ſicut
ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς
luminaria in mundo Verbum vitæ continentes, ad ? gloriationem
φωστῆρες ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα 16
mihi in diem Chriſti, quia non in † vanum cucurri, neque in † vanum
ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν
laboraui Sed ſi & libor, ſuper hoſtia & ſa
ἐκοπίασα· ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λει 17
crificio fidei veſtræ gaudeo & congratulor omnibus vobis
τουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν·
Id autem ipſum & vos gaudete, & congratulamini mihi
τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι 18
Spero autem in Domino Ieſu Timotheum ‖ cito mittere
ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, τιμόθεον ταχέως πέμψαι 19
† vobis, vt & ego bono animo ſim † cognoſ eus quæ circa vos * Neminem
ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν· οὐδένα 20
enim habeo ‖ vn nimem, qui ? germa e ea qua circa vos curaturus ſit
γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν* μεριμνήσῃ.
Omnes enim ea, quæ † ſuæ ipſorum quærunt, non ea quæ † Chriſti Ieſu
οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ 21
? ad probationem eius cognoſcite, quoniam ſicut patri filius, cum
τὴν δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν 22
me ſeruiuit in euangelium Hunc quidem igitur
ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν 23
ſpero ‖ mittere, vt videro ea quæ circa me ?, ex ipſa
ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ, ἐξαυτῆς
Confido autem in Domino, quoniam & ipſe cito veniam †
πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι 24

est
* charissimi
‖ mei,
† qui operatur
† bona voluntate
* autem
‖ murmurationibus
? hæsitationibus
† sine querela, sine reprehensione
‖ inter quos lucetis
? gloriam meam
† vacuum
immolor supra sacrificium & obsequium
κοπιάω
‖ me
? ad vos
† cognoris
* sunt
‖ ram
? syn era affectione pro vobis solicitus
μεριμνάω
† sunt
? Experimentum autem
euangelio
‖ me ad vos
? sunt mos.
† ad vos

Necessarium autem existimavi, Epaphroditum fratrem, & co
25 ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην Ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφόν, καὶ συν-
operatorem, & commilitonem meum, vestrum autem apostolum & ministrum
ἐργάτην, καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν
* vestræ mei, mittere ad vos:
26 τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς Quoniam ‖ expetens
erat omnes vos, & mœstus ? eo quod audieratis † quod ægrotasset
ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε ὅτι ἠσθένησε·
Etenim infirmatus est * proximè morti, sed Deus eius
27 καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς ἐλέησεν
miserius est non eius autem solum, verum ‖ & mei ut ne tristitiam super
αὐτόν· οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ
tristitiam haberem ? Studentius ergo misi illum, vt
28 λύπῃ σχῶ· σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτόν, ἵνα
† videntes eum, iterum gaudeatis & ego sine tristitia sim.
ἰδόντες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ.
Excipite itaque illum in Domino cum omni gaudio, &
29 προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς
eiusmodi * in pretio habetote Quoniam propter opus Christi vsque ad
τοιούτους ἐντίμους ἔχετε· ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ μέχρι
mortem accessit ‖ posthabenta animam, vt rursus im-
θανάτου ἤγγισε, παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα ἀναπλη-
pleret ? vestram defectionem eius quod ad me obsequij
30 σώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

* necessitatis meæ
‖ quidem defi derabat
? erat propterea
† illum infirmatum Nam &
*vsque ad mortem,
ἀδημονέω
‖ etiam
? Festinantius
† viso illo,
* cum honore
‖ tradens animam suam
? id quod ex vobis deerat ga meum obsequium

CAP III γ'.

† Reliquum, fratres mei, gaudete in Domino Eadem
1 Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ τὰ αὐτὰ
scribere vobis, mihi quidem non pigrum, vobis autem * vtrum
γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές.
Videte canes videte malos operarios, vi-
2 Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέ-
dete concisionem Nos enim sumus circuncisio,
3 πετε τὴν κατατομήν· ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομή,
‖ spiritu ? Dei feruentes & † gloriantes in Christo Iesu,
οἱ πνεύματι θεοῦ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,
& non in carne * confidentes Et quanquam ego ‖ habens confiden
καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες· καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποί-
4 θησιν καὶ ἐν σαρκί· εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκί,
tiam & in carne si quis videtur alius confidere in carne,
ἐγὼ μᾶλλον· περιτομῇ ὀκταήμερος, ἐκ γένους Ἰσραήλ,
5 φυλῆς Βενιαμίν, Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος,
Secundum * zelum persequens ecclesiam ‖, secundùm iustitiam
κατὰ ζῆλος διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην
6 τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος· ἀλλ' ἅτινα ἦν μοι
quæ in lege ?, factus irreprehensibilis Sed quæ † erant mihi
7 κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν· ἀλλὰ μενοῦνγε

? Circuncisus octaua die,
† de tribu
*æmulatorem
‖ Dei
? est conuersatus sine querela
† fuerunt
* detrimenta Verumtamen

‖ detrimentum
ᵍ eminentem scientiam
† detrimentum feci,
ζημίωω
* vt
κρδαίνω
‖ est,
ᵍ ex fide est
† est iustitia

ἐν existimo omnia ‖ damnum esse propter ᵍ eminentiam cognitionis
χν ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶ διὰ τὸ ὑπερέχον τ γνώσεως
Christi Iesu Domini mei, propter quem omnia † damnum feci,
χεισ ιησ τ κυ μου, δι' ὃν τὰ πάντα * ἐζημιωθην,
& arbitror * stercora esse, vt Christum lucrifaciam;
χν ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶ), ἵνα χειστον † κερδήσω·
Et inveniar in illo non habens meam iustitiam quæ ex lege ‖,
χν εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσυνὴν τ ἐκ νόμου, 9
sed illam quæ ᵍ per fidem Christi, illam quæ ex Deo † iustitiam
ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χεισ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην
in fide Ad cognoscendum illum, & virtutem
ἐπὶ τῇ πίστει· τ γνῶναι αὐτὸν, χν τὴν δύναμιν 10
resurrectionis eius, & * communionem passionum illius,
τῆς ἀναστάσεως αὐτ, χν τὴν κοινωνίαν τ παθημάτων αὐτ,
configuratus morti eius; Si quomodo
* συμμορφούμενος τ θανάτῳ αὐτ· εἴ πως 11
occurram ad resurrectionem ‖ mortuorum Non quòd
καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τ νεκρῶν οὐχ ὅτι
iam acceperim, aut iam perfectus sim, sequor autem si & comprehen- 12
ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δ, εἰ χν καταλά-
dam in quo & comprehensus sum à Domino Iesu Christo
βω, ἐφ' ᾧ χν κατελήφθην ὑπὸ τ κυ ἰησοῦ χεισ·
Fratres, ego meipsum non arbitror comprehendisse: vnum
ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι * κατειληφέναι ἓν 13
autem, quæ quidem retrò ᵍ obliuiscens, † in quæ verò ante
δ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δ ἔμπροσθεν
extentus Ad scopum persequor, ad bra-
ἐπεκτεινόμενος· κτ σκοπὸν διώκω, εἰς τὸ βρα- 14
uium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu
βεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τ θεοῦ ἐν χεισ ἰησοῦ.
‖ Quotquot ergo perfecti ᵍ, hoc sentiamus & si quid aliter sa-
ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν χν εἴ τι ἑτέρως φρο- 15
pitis, & hoc Deus vobis reuelabit Veruntamen ad
νεῖτε, χν τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει πλὴν εἰς 16
quod peruenimus, † eadem * incedere regula, ‖ idem ᵍ sapere
ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν
Imitatores mei estote, fratres, & obseruate † ita
συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, χν σκοπεῖτε τοὺς οὕτω 17
ambulantes sicut habetis * exemplum nos Multi enim
περιπατοῦντας καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς πολλοὶ γ 18
ambulant, quos sæpè dicebam vobis, (nunc autem & flens
περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δ χν κλαίων
dico) inimicos crucis Christi: Quorum finis
λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τ σταυροῦ τοῦ χεισοῦ· ὧν τὸ τέλος 19
interitus, quorum Deus venter ‖, & gloria in confusione ipsorum,
ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, χν ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν,
ᵍ illi terrena † sapientes Nostra enim administratio
οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ἡμῶν γ τὸ πολίτευμα 20
in cœlis est, ‖ ex quo etiam Saluatorem expectamus Do-
ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ χν σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύ-

† io
‖ permanemus vt ᵍ sapiamus
† eos qui

* formam nostram

‖ est,

ᵍ qui † sapiunt
* autem conuersatio
‖ vendi-

mlaum ? Iesum Christum: Qui reformabit corpus ? nostrum
11 ριον ἰησοῦν χριστόν· ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς
humilitatis nostræ, ad esse illud configuratum cor
ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώ-
pori † gloriæ suæ secundum operationem ? posse eum & † claritatis quæ etiam possi
ματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ
subiicere sibi ipsi omnia
ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

CAP IV Λ

Itaque, fratres mei ‖ dilecti & ? exoptati, gaudium † & ‖ charissimi ? desideratissimi, † meum * charissimi
1 Ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ
corona mea, sic state in Domino, * dilecti
στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ, ἀγαπητοί·
Euhodiam rogo, & Syntychen deprecor idipsum
2 εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ τὸ αὐτὸ
sapere in Domino Etiam rogo & te ‖ fortis ger
3 φρονεῖν ἐν κυρίῳ· καὶ ἐρωτῶ καί σε, σύζυγε γνή-
mane, ? opitulare eis quæ in Euangelio † simul
σιε, συλλαμβάνου αὐταῖς αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ † συνή-
assistant mihi cum & Clemente, & cæteris * cooperantibus
θλησάν μοι, μετὰ καὶ κλήμεντος, καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν
metis, quorum nomina ‖ in libro vitæ ‖ sunt
μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς.
Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete
4 χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, πάλιν ἐρῶ, χαίρετε·
Modestia vestra nota sit omnibus hominibus Dominus
5 τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν † γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος γὰρ † enim † est.
6 ἐγγύς· μηδὲν μεριμνᾶτε ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ
& obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant
καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέ-
apud Deum Et pax Dei * superans
7 σθω πρὸς τὸν θεόν· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα * quæ exoperat
omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias
πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα
vestras in Christo Iesu
8 ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ‖ Cæterum, fratres, quæcunque ‖ De cætero,
sunt verè quæcunque ? honesta, quæcunque iusta, quæcunque † pura quæcunque ? pudica, † sancta,
ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνὰ, ὅσα
amabilia quæcunque bonæ famæ, si qua virtus & si qua laus *, * disciplinæ,
προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος,
hæc cogitate Quæ & didicistis, & accepistis,
9 ταῦτα λογίζεσθε· ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε,
& audistis, & vidistis in me hæc agite, & Deus
καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς
pacis erit ‖ cum vobis Gaudeo autem in Domino ‖ vobiscum
10 τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ ? v. hementer
? magnoperè, quoniam † iam aliquando * renouastis pro me sentire, † tandem * reflorustis,
μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἀναθάλλω

in

§ sicut occupati eratis

in quo & sentiebatis §reprimunitare cæbatis autem

Non ¶q ed propter

ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, *ἠκαιρεῖσθε δὲ οὐχ ὅτι κατ'

11 penuriam dico ego enim didici in quibus sum † contentus ipse esse

ὑστέρησιν λέγω· ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι.

Scio & humiliari, scio & abundare (*in omni & in omnibus

οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι

12 † instituta sum,) & saturari, & esurire, & abundare, &

μεμύημαι καὶ χορτάζεσθαι, καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ

§ qui confortat penuriam pati Omnia possum in eo §confortante me Christo.

ὑστερεῖσθαι· πάντα ἰσχύω ἐν τῷ *ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ.

13 Verumtamen ¶ pulchre fecistis communicantes meæ tribulationi

πλὴν καλῶς ἐποιήσατε συνκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει.

14 Scitis autem & vos Philippenses quod in principio euan-

οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς, Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγ-

15 gelii quando † exij a Macedonia, nulla mihi ecclesia

γελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία

communicauit in ratione * dationis & acceptionis, si non vos soli

ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι·

Quia & § in Thessalonica & semel & bis in vsum mihi

ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι

16 missistis Non quia quæro ¶ donum sed requiro

ἐπέμψατε· οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπι-

17 fructum abundantem in rationem vestram

ζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν.

† Accepi autem omnia, & abundo; repletus sum acci-

ἀπέχω δὲ πάντα, καὶ περισσεύω· πεπλήρωμαι δεξά-

18 § missis, piens ab Epaphrodito ea quæ a vobis, odorem suauitatis,

μενος παρὰ Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας,

hostiam acceptam, Deo placentem

θυσίαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ θεῷ.

¶ autem † omne desiderium * autem,

Ad Deus ¶ meus implebit † omnem vsum vestrum secundum

ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ τὸ

19 diuitias suas in gloria, in Christo Iesu Ad Deo &

πλοῦτος αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· τῷ δὲ θεῷ καὶ

20 Patri nostro gloria in secula seculorum. Amen

πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Salutate omnem sanctum in Christo Iesu

21 ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

§ mecum sunt Salutant vos qui § cum me fratres salutant vos

ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί· ἀσπάζονται ὑμᾶς

22 ¶ sunt omnes sancti maximè autem qui de Cæsaris domo ¶.

πάντες οἱ ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας.

† nostri spiritu vestro Gratia Domini † Iesu Christi cum omnibus vobis Amen

23 ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Philippenses scripta est a Roma
Πρὸς Φιλιππησίους ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης.
per Epaphroditum
διὰ Ἐπαφροδίτου

SANCTI

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD COLOSSENSES
ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ

CAPVT PRIMVM κεφάλ. α'

PAVLVS Apostolus Iesu
1 ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολ⊙ Ἰησοῦ
Christi per voluntatem Dei & Timotheus frater
ΧΡΙΣΤΟΥ διὰ θελήματ⊙ θεοῦ, καὶ
2 Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τοῖς ἐν
Coloſſis ſanctis & fidelibus fratribus in Chriſto ‖
κολοσσαῖς ἁγίοις καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν χριστῷ

Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro & Domino
3 χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου
Ieſu Chriſto gratias agimus Deo, & Patri Domini
Ἰησοῦ χριστοῦ εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ τ̄ κυρίου
noſtri Ieſu Chriſti, ſemper pro vobis orantes,
ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι,
Audientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu & dilectio
4 ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγά-
nem quam habetis in omnes ſanctos, Propter ſpem
5 πην ἣν ἔχετε εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα
† repoſitam vobis in cœlis, quam præaudiſtis in
τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν
verbo veritatis Euangelii * Peruenientis
6 τῷ λόγῳ τ̄ ἀληθείας τ̄ εὐαγγελίου, τοῦ παρόν⊙
ad vos, ſicut & in vniuerſo mundo, & ‖ eſt fructifi-
τος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορού-
cans, & creſcens, ſicut & in vobis, ex quo die
μενον, καὶ αὐξανόμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας
audiſtis & cognouiſtis gratiam Dei in veritate:
ἠκούσατε καὶ * ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ·
Sicut didiciſtis ab Epaphra † dilecto conſeruo noſtro,
7 καθὼς * ἐμάθετε ἀπὸ ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν,
qui eſt fidelis pro vobis miniſter Chriſti *
8 ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ
Qui etiam ‖ declarans nobis veſtram dilectionem in ſpiritu
ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τ̄ ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι.
† Propter hoc & nos ex qua die audiuimus, non ceſſamus
9 διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα
pro vobis orantes & poſtulantes, vt impleamini
ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι, καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε

* qui

† Iesu

† quæ repoſita eſt

* Quod peruenit

‖ eſt, ¶ fructificat, & creſcit

ἀπαγαπώσκω

† charissimo

μανθάνω

* Iesu

‖ manifestauit

¶ Idcò

agnitio

agnitionem voluntatis eius in omni sapientia & intellectu
τὴν ἐπίγνωσιν † θελήματος αὐτοῦ, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει
* Vt ambuletis * Deo, per omnia placentes,
spirituali, † Ambulare vos dignè Domino in
πνευματικῇ· περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως † τοῦ κυρίου εἰς
omnem gratiam; in omni opere bono fructificantes, &
πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες, καὶ
crescentes in scientiam Dei: In omni
αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν † τοῦ θεοῦ· ἐν πάσῃ
‖ virtute confortati ? potentiam claritatis
‖ roborate ? secundùm ? vim gloriæ eius in
δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ κράτος † τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς
omni patientia & longanimitate cum gaudio
πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς·
† qui dignos fecit
Gratias agentes Deo, & Patri † ill idoneos † facienti
εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι
nos in partem sortis sanctorum, in lumine
ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα † κλήρου † ἁγίων ἐν τῷ φωτί·
ῥύομαι
Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in
ὃς * ἐῤῥύσατο ἡμᾶς ἐκ † ἐξουσίας † σκότους, καὶ μετέ-
regnum filii dilectionis suæ:
στησεν εἰς τὴν βασιλείαν † τοῦ † ἀγάπης αὐτοῦ
In quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum:
ἐν ᾧ ἔχομεν † ἀπολύτρωσιν, † ἄφεσιν † ἁμαρτιῶν·
Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ
ὅς ἐστιν εἰκὼν † τοῦ † ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως
Quoniam in ipso condita sunt universa quæ in cælis, & quæ
ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ
in terra visibilia & invisibilia, sive throni sive do-
ἐπὶ † γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυ-
minationes sive principatus, sive potestates omnia per ipsum &
ριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ
* ipso in * ipsum creata sunt: Et ipse est ante omnes, &
εἰς αὐτὸν ἔκτισται· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ
omnia in ipso constant Et ipse est caput
πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ
corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex
† τοῦ σώματος † τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχὴ, πρωτότοκος ἐκ
mortuis ut sit in omnibus ipse primatum tenens:
τῶν νεκρῶν· ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων·
δοκέω
Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:
ὅτι ἐν αὐτῷ * εὐδόκησε, πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι
Et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans
καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνο-
per sanguinem crucis eius, per eum, sive quæ in
ποιήσας διὰ τοῦ αἵματος † τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ
* terris ‖ sunt * terra, sive quæ in cælis ‖ Et vos aliquando
τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὑμᾶς ποτε
? cùm essetis alienati & inimici sensu, ? existentes alienatos & inimicos mente, in
ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ, ἐν τοῖς
operibus malis: Nunc autem reconciliavit in
ἔργοις τοῖς πονηροῖς νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ

corpore

corpore carnis eius per mortem, † sistere vos
σώματι τῆ σαρκὸς αὐτῦ διὰ τῦ θανάτυ, παραστῆσαι ὑμᾶς
sancto, & immaculatos, & * irreprehensibiles coram ipso:
ἁγίους, καὶ ἀμώμους, καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐτῦ·
Si tamen permanetis ‖ fides fundati & ? firmi,
23 εἴ γε ἐπιμένετε τῆ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι,
& † non transmoti a spe evangelii
καὶ μὴ † μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τῦ εὐαγγελίυ
quod audistis, * praedicati in universa creatura quæ ‖ sub
ὃ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ
coelo, cuius factus sum ego Paulus minister
τὸν οὐρανὸν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος·
? Nunc gaudeo in passionibus meis pro vobis & † rur-
24 νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνα-
sus readimplco defectiones afflictionum Christi in car-
πληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρ-
ne mea pro corpore eius quod est ecclesia:
κί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία·
Cuius factus ego minister, secundùm dispensationem Dei
25 οὗ ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ
* datam mihi in ‖ vos, implere verbum Dei,
τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
Mysterium ? illud absconditum à seculis &
26 τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ
à generationibus nunc autem manifestatum est sanctis eius
ἀπὸ τῶν γενεῶν, νυνὶ δὲ * ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ,
Quibus voluit Deus † notum facere * quæ divitiæ gloriæ
27 οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης
‖ mysterij huius in Gentibus, ? qui est Christus, in vobis
τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστι Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ
spes gloriæ Quem nos annuntiamus, † admo-
ἐλπὶς τῆς δόξης· ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθε-
nentes omnem hominem, & docentes in omni sapientia,
τοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες ἐν πάσῃ σοφίᾳ,
ut * exhibeamus omnem hominem ‖ in Christo Iesu
ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
to quod & laboro ? decertans secundùm operationem eius
29 εἰς ὃ καὶ κοπιῶ ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ
* operatam in me in virtute
τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

CAP. II.

1 Volo enim vos scire, * quantum certamen habeam pro vobis,
Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν,
& ‖ iis qui ? in Laodicia, & quicunque non viderunt faciem
καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν
2 μου ἐν σαρκί· ἵνα * παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν,
meam in carne Vt consolentur corda ipsorum,
† compactorum in charitate, & in omnes divitias ple
συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πλη

† exhibere

* irreprehensibiles

‖ in fide ? stabiles,

† immobiles

* quod prædicatum est ‖ est

? Qui † adimpleo ea quæ desunt passionum

* quæ data est ‖ vobis, vt implem ? quod fuit

φανερόω † notas * dimittas

‖ sacramenti ? quod

† corripientes

* qualem sollicitudinem ‖ pro ? sunt Laodiciæ, & quicunque

παρακαλέομαι instructi

pitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei,
ροφορίας τ σωτηρίας, εἰς ἐπίγνωσιν τ μυστηρίου τ θεοῦ,
* Iesu & Patris, & Christi* In quo sunt omnes
καὶ πατρὸς, καὶ τ χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσὶ πάντες οἱ 3
thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi
θησαυροὶ τ σοφίας, καὶ τ γνώσεως ἀπόκρυφοι
Hoc autem dico, vt nemo vos decipiat in ‖ sub-
τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πι- 4
‖ sublimitate *Nam etsi corpore absens sum, *Si enim & carne absum, sed
θανολογίᾳ εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἀπειμι, ἀλλὰ τῷ 5
spiritu vobiscum sum, gaudens & videns vestrum
πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν
† est *Christo, ordinem, & firmamentum eius quæ † in *Christum fidei vestræ
τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως ὑμῶν
Sicut ergo accepistis Christum Iesum Dominum, in ipso
ὡς οὖν παρελάβετε τὸν χριστὸν ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ 6
ambulate, Radicati & superædificati in
περιπατεῖτε· ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν 7
‖ & didicistis, ipso, & confirmati in fide, sicut ‖ edocti estis
αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε,
† illo abundantes in † ea in gratiarum actione. Videte ne
περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέπετε μή 8
* decipiat quis vos *sit abigens per philosophiam & inanem
τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τ φιλοσοφίας καὶ κενῆς
fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum ele-
ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τ ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοι-
menta mundi, & non secundum Christum Quia in ipso
χεῖα τ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ χριστόν· ὅτι ἐν αὐτῷ 9
‖ diuinitatis inhabitat omnis plenitudo ‖ deitatis corporaliter.
κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τ θεότητος σωματικῶς·
Et estis in illo repleti, qui est caput omnis
καί ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης 10
principatus & potestatis In quo & circumcisi estis
ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· ἐν ᾧ καὶ * περιετμήθητε 11
* spoliatione circumcisione non manu facta, in ? exuitione corporis
περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει τ σώματος τ
peccatorum carnis, in circumcisione Christi:
ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τ χριστοῦ
† resurrexistis Consepulti ei in baptismo, in quo & † consurrexistis
συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρ 12
*qui suscitauit estis per fidem operationis Dei *suscitantis illum
θητε διὰ τ πίστεως τ ἐνεργείας τ θεοῦ τ ἐγείραντος αὐτὸν
‖ à ? cum mortui estis ‖ ex mortuis Et vos ? mortuos existentes in
ἐκ τῶν νεκρῶν· καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας ἐν τοῖς 13
delictis, & præputio carnis vestræ, con
παραπτώμασι, καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τ σαρκὸς ὑμῶν, συνε-
† vobis uiuificauit vos cum illo, condonans † nobis omnia
ζωοποίησεν ὑμᾶς σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ
delicta, Delens *illud aduersus nos chiro-
* quod erat παραπτώματα ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρο- 14

graphum ‖ *edictis*, quod erat *ſubcontrarium* nobis, & ipſum ‖ decreti,
χαφον τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ
tolit de medio, affigens illud cruci: ? expo- ? Et
* ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ· ἀπεκδυ- αἴρω καὶ αἴρω
lians principatus, & poteſtates traduxit † *in liber-* † confidenter,
Cάμενος τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρη- palam
tate ertumphans illos in ſeipſo *Ne ergo quis* vos iudi- * Nemo
σίᾳ, θριαμβεύσας αὐτὸς ἐν αὐτῷ μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέ-
cet in cibo, aut in potu, aut in parte ‖ feſti, aut ? *novilunij*, aut ‖ diei
των ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ ? neomeniæ,
ſabbatorum Quæ ſunt vmbra futurorum, *at* corpus † Chriſti † autem
σαββάτων ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Χριστοῦ.
Nemo vos ſeducat, volens in humili-
μηδεὶς ὑμᾶς * καταβραβευέτω, θέλων ἐν ταπεινοφρο- καταβρα-
βεύω
tate & religione angelorum, quæ non vidit * *incedens*, * ambulans,
σύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων,
fruſtrà inflatus à ſenſu carnis ſuæ Et non
εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ οὐ
tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & ‖ creſcit in
κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ
coniunctiones ſubminiſtratum, & conſtructum, ‖ *augeſcit*
συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν
augmentum Dei Si ergo mortui eſtis cum Chriſto, ab
αὔξησιν τοῦ θεοῦ. εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν τῷ χριστῷ, ἀπὸ τῶν ? huius † ad-
huc
elementis ? mundi, quid † tanquã viuentes in mundo * *dogmatizamini?* * decernitis?
στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε, ‖ tetigeritis,
Ne tetigeris, ne? *guſtaueris*, nec? *contrectaueris* Quæ ſunt omnia in * cor- ? quæ guſtaue-
ritis † quæ con-
μὴ ἅψῃ μὴ γεύσῃ μὴ θίγῃς ἃ ἐστι πάντα εἰς φθο- trectaueritis? interitum
ruptionem vſu ſecundùm præcepta & doctrinas ho- ipſo
ραν τῷ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ‖ ſuperſtitio-
ne & humili-
minum Quæ ſunt ratione quidem habentia ſapientiæ in ‖ *voluntariis* tate & non
θρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν ad parcendum
corpori,
ἁπερ ἐστὶ λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελο- ? ſaturitatem
ſcrio cultu, & ſubmiſſione animi, & ſubductione corporis, non in
θρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν
honore aliquo ad ? *expletionem* carnis
τιμῇ τινι πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

CAP. III. γ'

Si igitur conſurrexiſtis † Chriſto, quæ * ſurſum quærite, vbi † cum * ſunt
Εἰ οὖν * συνηγέρθητε τῷ χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ ‖ ſunt
Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens
χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος· τὰ
Quæ ‖ ſurſum ſapite, non quæ ſuper terram,
τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.
Mortui eſtis enim, & vita veſtra eſt abſcondita cum Chri-
ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ χρι- ? veſtra
ſto in Deo Cum Chriſtus apparuerit,
στῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ
? noſtra, tunc & vos cum ipſo apparebitis in gloria ? veſtra,
ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ

Mortificate ergo membra vestra quæ super terram, fornicationem'
νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ὄντα ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, 5
immunditiam, *mollitiem, concupiscentiam malam, & auaritiam,
ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν,
quæ est ‖ idolorum seruitus Propter quæ venit ira Dei in
ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία διὰ ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ 6
filios incredulitatis In quibus & vos ambulastis ali
τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε 7
quando cum viueretis in illis Nunc autem deponite & vos omnia,
ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς· νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάν- 8
iram, † exandescentiam malitiam, blasphemiam, ‖ turpiloquium ex
τα, ὀργὴν, θυμὸν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ
ore vestro * Ne mentiamini in inuicem, expoliati
τοῦ στόματος ὑμῶν. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσά- 9
tes ‖ veterem hominem cum actibus suis: Et in
μενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ· καὶ ἐν- 10
dutis nouum, cum * renouatum in agnitionem, secundū
δυσάμενοι τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν, κατ'
imaginem eius qui creauit eum Vbi non est ‖ Gentilis & Iu-
εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν· ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰου- 11
daeus, circumcisio & præputium: Barbarus, † Scytha: seruus, †
δαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος,
liber sed omnia & in omnibus Christus Induite †
ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός. ἐνδύσασθε 12
ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera * misericor-
οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ, ἅγιοι, καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρ-
mis benignitatem humilitatem, modestiam, ‖ longanimitatem
μοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν·
Supportantes † alii alios, & condonantes vobismetipsis, si quis
ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις 13
aduersus aliquem habet querelam sicut & † Christus condonauit * nobis,
πρός τινα ἔχῃ μομφήν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν,
ita & vos Super omnia autem hæc, charitatem ‖, quæ
οὕτω καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἥτις 14
est vinculum perfectionis Et pax † Dei
ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ 15
superet in cordibus vestris in quam & vocati estis in vno
βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ
corpore & grati estote Verbum Christi
σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ 16
inhabitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes &
ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ, διδάσκοντες καὶ
commonentes vosmetipsos, psalmis, & hymnis, & canticis spiri-
* νουθετοῦντες ἑαυτούς, ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευμα-
tualibus in gratia cantantes in † cordibus vestris Domino
τικαῖς, ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ.
Et omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere, omnia in
καὶ πᾶν ὅ, τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν 17
nomine Domini Iesu * gratias agentes, Deo, & patri ipsi
ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ δι'

ipsum

ipſum Mulieres, ſubditæ eſtote viris ſicut
18 αὐτῶ· αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀνδράσιν, ὡς
‖ oportet in Domino Viri, diligite vxores,
19 *ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας,
& ? ne amarulenti ſitis ad illas Filii, obedite
20 καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς· τὰ τέκνα, ὑπακούετε
parentibus per omnia hoc enim eſt beneplacitum in Domino
τοῖς γονεῦσιν κατὰ πάντα· τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον ἐν κυρίῳ
Patres, † ne irritate filios veſtros, vt non puſillo
21 οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἄθυ-
animo fiant Serui, obedite per omnia ſecundum
22 μῶσιν· οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ
carnem dominis, non ‖ in oculorum ſeruitiis quaſi hominibus placentes,
σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι,
ſed in ſimplicitate cordis, timentes Deum Et omne quodcun-
23 ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν· καὶ πᾶν ὅ τι
que facitis, ex animo operamini, ſicut Domino, & non homini-
ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώ-
bus Scientes ? a Domino accipietis retributionem hæ-
24 ποις· εἰδότες ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κλη-
reditatis: nam Domino Chriſto † ſeruite Qui
25 ρονομίας· τῷ γὰρ κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε. ὁ γὰρ ἀδικῶν
enim iniuriam faciens
reportabit quod iniquè geſſit, & non eſt perſonarum acceptio *
* κομιεῖται ὃ ἠδίκησεν, καὶ οὐκ ἔστι προσωποληψία.

CAP. IV Δ'

Domini, ‖ iuſtum & ? æquabilitatem ſeruis præ-
1 Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέ-
ſtate, ſcientes quoniam & vos habetis Dominum in † cœlo.
χεσθε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς.
Orationi * perdurate, vigilantes in ea in
2 Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν
gratiarum actione Orantes ſimul & pro nobis, vt
3 εὐχαριστίᾳ· προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα
Deus aperiat & nobis oſtium ſermonis, ‖ loqui myſterium
ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον
Chriſti, (propter quod etiam vinctus ſum:) Vt manifeſtem illud
4 τοῦ χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι· ἵνα φανερώσω αὐτό,
? vt oportet me loqui. In ſapientia ambulate ad eos qui
5 ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς
foris † tempus redimentes Sermo veſter
6 ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν
ſemper in gratia, ſale conditus *, ſcire quomodo oportet
πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι *ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ
vos vnicuique reſpondere Ea quæ circa me ‖, omnia
7 ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι· τὰ κατ' ἐμὲ πάντα
nota faciet vobis Tychicus ? dilectus frater & fidelis mini-
γνωρίσει ὑμῖν Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διάκο-
ſter, & conſeruus in Domino Quem miſi ad vos ad
8 νος, καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ· ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς

oportet
ἀνῆκεν
prat indefin ſeu
imperf.
? nolite amari
eſſe
† nolite ad in
dignationem
prouocare
carnalibus
‖ ad oculum
ſeruientes
? quòd
† ſeruite Qui
enim iniuriam
facit, recipiet
ad
κομίζομαι
* apud Deum.
‖ quod eſt
? æquum
† cœlo.
* inſtate,
‖ ad loquendum
? ita
† ſuos,
ſit, vt ſciati
ἀρτυω
‖ ſuos,
? chariſſimus

ipsum hoc, vt cognoscat ea quæ circa vos†, & consoletur
αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς
corda vestra: Cum Onesimo fideli & *dilecto
καρδίας ὑμῶν σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ 9
fratre, qui est ex vobis: omnia vobis nota facient quæ hic ||
ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν πάντα ὑμῖν * γνωρίσουσι τὰ ὧδε.
Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, &
ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀριστάρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ 10
Marcus consobrinus Barnabæ, (de quo accepistis mandata si
Μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς· ἐὰν
venerit ad vos excipite illum) Et Iesus †di-
ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν. καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος 11
citur Iustus, † existentes ex circumcisione, hi soli cooperarii in
Ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς· οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν
|| regnum Dei, qui † facti sunt mihi † solatium
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία
Salutat vos Epaphras qui * ex vobis, seruus Christi ||, 12
ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος Χριστοῦ,
semper † decertans pro vobis in orationibus, vt
πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα
stetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei
στῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ
† Testor enim illi, quòd habet * zelum multum pro vobis, 13
μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν,
& || iis qui † in Laodicia, & qui in Hierapoli
καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει.
Salutat vos Lucas medicus † dilectus, & Demas 14
ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ Δημᾶς
Salutate illos qui * in Laodicia fratres, & Nymphan, & 15
ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς, καὶ Νυμφᾶν, καὶ
illam quæ || per domum eius ecclesiam Et cum lecta fuerit 16
τὴν κατ' οἶκον αὐτῆς ἐκκλησίαν. καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ
apud vos epistola, † facite vt & in Laodicensium eccle-
παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλη-
sia legatur, & eam quæ † Laodicia, vt & vos legati.
σίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν Λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε.
Et dicite Archippo, Vide ministerium quod accepisti
καὶ εἴπατε Ἀρχίππῳ, Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες 17
in Domino, vt illud impleas Salutatio, mea
ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. Ὁ ἀσπασμὸς, τῇ ἐμῇ 18
manu Pauli. memores estote meorum vinculorum gratia vobiscum
χειρὶ Παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν· ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν.
amen
ἀμήν.

Ad Colossenses scripta est à Roma
Πρὸς Κολοσσαεῖς ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης
per Tychicum & Onesimum
διὰ Τυχικοῦ καὶ Ὀνησίμου.

SANCTI

† sunt,
* charissimo
|| agnatus. γνωρίζω
† qui dicitur
‡ qui sunt
* sunt mei adiutores
|| regno
† fuerunt
‡ solatio
* est
|| Iesu,
† solicitus,
† Testimonium perhibeo
* laborem
|| pro
† sunt Laodiciæ
‡ charissimus,
* sunt Laodiciæ
|| est in domo
† hanc
‡ Laodicensium est,

SANCTI PAVLI
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

AD THESSALONICENSES
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ

EPISTOLA PRIMA
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά.

1 ΠΑΥΛΟΣ καὶ Σιλουανὸς, καὶ Τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ, καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ· χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Paulus & Siluanus, & Timotheus, ecclesiæ Thessalonicensium in Deo patre, & Domino Iesu Christo, gratia vobis, & pax a Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.

2 Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν·

Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, * memoriam vestri facientes in orationibus nostris ‖ sine intermissione memores vestri operis fidei, ? & laboris † charitatis, & sustinentiæ spei Domini nostri Iesu Christi, ante Deum, & patrem nostrum

3 εἰδότες, ἀδελφοὶ * ἠγαπημένοι ὑπὸ θεοῦ, τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν· 4 ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν * πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε οἷοι † ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. 5 καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ, μετὰ χαρᾶς

Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem vestram: 4 Quia Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in * plena *perceptione* multa, sicut scitis quales ‖ *facti sumus* in vobis propter vos. 5 Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio

* memoriam
‖ sine intermissione
? vestræ,
† &
ἀγαπάω
* plenitudine
‖ fuerimus
γίνομαι

* Ita ve factifictis forma

‖ in

† declamatus est

† est

‖ profecta est ita vt non sit nobis necesse

ἐξέρχομαι

† simul achris,

† qui eripuit

ῥυόμαι

Spiritus sanctis * Vt fieri vos exemplaria omnibus
πνεύματος ἁγίου· ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς 7
credentibus in Macedonia & ‖ Achaia. A vobis enim
πιστεύουσιν ἐν τῇ μακεδονίᾳ, καὶ τῇ ἀχαΐᾳ· ἀφ' ὑμῶν γὰρ 8
† personuit sermo Domini, non solùm in Macedonia & in
ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου οὐ μόνον ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ
Achaia sed & in omni loco fides vestra quæ * ad Deum,
ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς † θεὸν,
‖ ex it, vt non opus nos h bere loqui quicquam
† ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι
Ipsi enim de nobis nuntiant qualem introitu habuerimus
αὐτοὶ γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγγέλλουσιν ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν 9
ad vos, & quomodo conuersi estis ad Deum † ab ido-
πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώ-
lis, seruire Deo viuo & vero, Et expectare
λων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν 10
filium eius de cælis (quem suscitauit ex mortui) Iesum
τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν
† liberantem nos ab ira ventura
* ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης

CAP. II β'

* Nam

‖ inanis fuit

† fiduciam habuimus

παῤῥησιάζω

† multa solicitudine * enim

‖ de errore, † de

† vt crederetur nobis

* qui probat

‖ fuimus,

† occasione † eit

* ab

‖ Cum possemus vobis oneri

* Ipsi enim scitis, fratres, * introitum nostrum qui ad
Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοί, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς 1
vos, quia non ‖ vanus factus est Sed antè passi &
ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν· ἀλλὰ προπαθόντες καὶ 2
contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis † libertate vsi
ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν φιλίπποις, ἐπαῤῥησιασάμε-
sumus in Deo nostro, loqui ad vos Euangelium
θα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
Dei in † multo certamine. Nam exhortatio * nostra non
θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ 3
‖ ex impostura, neq; e † ex immunditia, neque in dolo:
ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ·
Sed sicut probati sumus a Deo † credi
ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ 4
Euangelium, ita loquimur non quasi hominibus placentes,
εὐαγγέλιον, οὕτω λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες,
sed Deo * probanti corda nostra
ἀλλὰ τῷ θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν.
Neque enim aliquando in sermone adulationis ‖ facti sumus sicut
οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς 5
scitis, neque in † prætexta auaritiæ Deus testis ‖
οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας θεὸς μάρτυς·
Nec quærentes * ex hominibus gloriam, neque a vobis, neque
οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε 6
ab aliis; ‖ Valentes in onere esse vt Christi apo
ἀπ' ἄλλων δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς Χριστοῦ ἀπο- 7

stoli,

ſtoli, ſed facti ſumus ? *leues* in medio veſtrûm, tanquam ſi nutrix
σηλοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ἂν θάλπῃ
foueat ſuos ipſius filios Ita † *cupidi*
8 θάλπη τὰ ἑαυτῆς τέκνα· οὕτως * ἱμειρόμενοι
veſtri, auebamus tradere vobis non ſolùm Euangelium
ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον
Dei ſed etiam noſtras *ipſarum animas, quoniam cheri*
τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ
nobis facti eſtis Memores eſtis enim, fratres, laboris
9 ἡμῶν ἐγένεσθε μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, τὸν κόπον
noſtri, & fatigationis nocte enim & die operantes, ‖ *ad*
ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς
non ſupergranare quempiam veſtrûm, prædicauimus in ? *vos* Euan-
τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγ-
gelium Dei Vos teſtes †, & Deus, * *vt* ſanctè, &
10 γέλιον τοῦ θεοῦ ὑμεῖς μάρτυρες, καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως, καὶ
iuſtè, & ‖ *inculpatè vobis* ?*credentibus facti ſumus*
δικαίως, καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν·
Sicut ſcitis † *quomodo* vnumquemque veſtrûm (ſicut pater fi-
11 καθάπερ οἴδατε ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέ-
lios ſuos) * *Horantes* vos & conſolantes,
12 κνα ἑαυτοῦ παρακαλοῦντες ὑμᾶς, καὶ * παραμυθούμενοι,
‖ & *teſtati, ad ambulare* vos dignè Deo
καὶ μαρτυρόμενοι, εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως ? τοῦ θεοῦ τοῦ
? *vocante* vos in ſuum *ipſius* regnum & gloriam
καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν.
† *Propterhoc* & nos gratias agimus Deo *indefinenter*,
13 Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως,
quoniam ‖ *accipientes* verbum auditus à nobis, Dei ? *excepiſtis*
ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν, τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε
non * *verbum hominum*, ſed (ſicut eſt verè,) verbum Dei,
οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀληθῶς, λόγον θεοῦ,
qui & operatur in vobis † *credentibus* Vos enim
14 ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ὑμεῖς γὰρ
imitatores facti eſtis, fratres, eccleſiarum Dei
μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοὶ, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν
exiſtentium in Iudæa, in Chriſto Ieſu, quia eadem paſſi
οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ * ἐπά-
eſtis & vos à ‖ *propriis* contribulibus, ſicut & ipſi
θετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ
à Iudæis, ? Et Dominum † *occidentibus*
15 ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων
Ieſum, & * *proprios* prophetas, & nos * *perſequentibus*, &
Ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ
Deo non ‖ *placentibus* & omnibus hominibus † *aduerſa ſint*
θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων
Prohibentibus nos Gentibus loqui vt † *ſaluentur* ad
16 κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ
implendum ſua peccata ſemper prævenit * *autem*
ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε ἔφθασε δὲ

? *paruuli*

† *deſiderantes vos, cupide volebamus*
ἱμείρομαι *chariſſimi*

‖ *ne quem grauaremus*
? *vobis*

† *eſtis*, * *quam*

‖ *ſine querela*
? *qui credidiſtis adtonimus*
† *qualiter*

* *Deprecantes*
παραμυθέομαι
‖ *teſtificati ſumus vt ambularetis*
? *qui vocauit*
† *ideo*
* *ſine intermiſſione*,
‖ *cùm accepiſſetis* ? *a cepiſtis illud vt*

† *qui credidiſtis.*

* *quæ ſunt* πάσχω
‖ *veſtris*

? *Qui*
† *occiderunt*

* *perſecuti ſunt*,

‖ *placent*
? *aduerſantur*
Prohibentes
† *ſaluæ fiant, vt impleant*
* *cùm*

‖ Dei vsque

super illos ira ‖ in finem Nos autem, fratres
ἐπ' αὐτὸς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος· ἡμεῖς δ, ἀδελφοὶ, 17
† orbati à vobis ad tempus horæ, aspectu,
ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας, προσώπῳ
non corde, abundantius † festinavimus faciem vestram
οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν
videre * in multo desiderio ‖ Ideo voluimus venire
ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν 18
ad vos, (ego quidem Paulus, & semel & † bis,) & impedivit
πρὸς ὑμᾶς ἐγὼ μὲν Παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς, καὶ ἐνέκοψεν
nos Satanas. Quæ † enim nostra spes, aut gaudium,
ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, 19
aut corona * gloriationis? aut nonne & vos ante Dominum
ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου
nostrum Iesum Christum ‖, in eius adventu?
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ,
Vos enim estis gloria nostra & gaudium
ὑμεῖς γὰρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν, καὶ χαρά· 20

CAP. III γ'.

† Propter quod † placuit nobis remanere * solis
καὶ ἐδόκησαμεν

‖ confirmandos † exhortandos pro

† Vt nemo moueatur

κεῖσθαι

* Nam & ‖ passuros nos tribulationes,

† ea † cognoscendā

‖ is qui tentat, & inanis

* Nunc

† quoque

ὑπομένω

† *Ideo* non amplius sustinentes, † *bene visum est nobis relinqui in*
Διὸ μηκέτι στέγοντες, εὐδοκήσαμεν † καταλειφθῆναι ἐν 1
Athenis * *soli* Et misimus Timotheum fratrem
Ἀθήναις μόνοι καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν 2
nostrum, & ministrum Dei, & † *cooperatorem nostrum in* Euange-
ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγε-
lio Christi, ad ‖ *stabilire* vos & † *exhortari vos*
λίῳ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς
de fide vestri † *Nemi em commoneri in*
περὶ τῆς πίστεως ὑμῶν τὸ μηδένα σαίνεσθαι ἐν τοῖς 3
tribulationibus istis ipsi enim scitis, quòd in hoc positi sumus
θλίψεσι ταύταις· αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο * κείμεθα.
* *Etenim* cùm apud vos essemus, prædicebamus vobis, ‖ *quod*
καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι 4
futuri essemus affligi, sicut & factum est, & scitis
μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε.
Propter † *hoc* & ego non amplius sustinens, misi ad † *cognoscere*
διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι † 5
fidem vestram, ne forte tentauerit vos ‖ *tentans*, & in va-
πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κε-
num fiat labor noster * *Nuper autem veniente* Timotheo
νὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. ἄρτι δὲ ἐλθόντος πρὸς 6
ad nos a vobis, & annuntiante nobis fidem &
ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ
charitatem vestram, & quia habetis memoriam nostri bonam sem
τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάν-
per desiderantes nos videre, sicut & nos † vos
τοτε, † ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς·

† *Præpro*

† *Propter hoc* conſolati ſumus, fratres in vobis in omni † Ideo
7 διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν, ἀδελφοὶ, ἐφ' ὑμῖν, πάσῃ τῇ
tribulatione & neceſſitate noſtra, per veſtram fidem
θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως
Quoniam nunc vivimus, ſi vos ſtatis in Domino
8 ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ.
Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo retribuere
9 τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι
pro vobis, in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante
περὶ ὑμῶν, ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν
Deum noſtrum Nocte ac die * ſuper exabundanti
10 τοῦ θεοῦ ἡμῶν· νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερ ἐκπερισσοῦ
orantes ‖ ad videndum veſtram faciem, & † complere
δεόμενοι εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ
defectiones fidei veſtræ? Ipſe autem Deus, & pa
11 ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν, αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς, καὶ πα-
ter noſter, & Dominus noſter Ieſus Chriſtus dirigat
τὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς * κατευθύναι τὴν καταθυναι
viam noſtram ad vos Vos autem Dominus multiplicet,
12 ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι,
& abundare faciat † charitatem in invicem, & in omnes, quem-
καὶ περισσεῦσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, κα-
admodum & nos in * vos Ad ‖ confirmare veſtra
13 θάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς· εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς
corda † inculpata in ſanctitate, ante Deum & patrem
καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς
noſtrum, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti cum om
ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάν-
nibus ſanctis eius amen.
των τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀμήν.

* abundantius
‖ vt videamus
† complemus ea quæ deſunt
† charitatem
* vobis
‖ confirmanda
† ſine querela

CAP. IV. δ'.

† *Reliquum* ergo, fratres, rogamus vos, & obſe † De cætero
1 Τὸ λοιπὸν οὖν, ἀδελφοὶ, † ἐρωτῶμεν ὑμᾶς, καὶ παρακα- ἐρωτάω
cramus in Domino Ieſu quemadmodum accepiſtis à nobis quomodo * vt
λοῦμεν ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν τὸ πῶς
oporteat vos ambulare, & placere Deo ‖ vt abundetis magis.
δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον ‖ ſic & ambu-
letis
2 οἴδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου † dederim
Ieſum Hæc enim eſt voluntas Dei ſanctificatio
3 ἰησοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς
veſtra * abſtinere vos à fornicatione ‖ Scire vnuſquiſque * vt abſtineatis
4 ὑμῶν· ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας· εἰδέναι ἕκα- ‖ Vt ſciat vaſ-
quæ veſtrum ſuum ipſius vas poſſidere in ſanctificatione, & honore quiſque
στον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ·
Non in paſſione deſiderii, ſicut & Gentes † ne- † quæ ignorant
5 μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰ-

† Et ne quis supergrediatur, neque circumveniat est

‖ immunditiam

† sanctificationem † qui hæc spernit, * spernit ‖ qui etiam dat ἀθετέω

† necesse habemus * didicistis, vt diligatis inuicem

† vt abundetis

* operam detis vt quieti sitis, & vt vestrum negotium agatis, & operemini ‖ præcipimus. Et † sunt, † aliquid desideretis. Nolumus

κοιμάομαι * cæteri qui ‖ habent

ἀποθνήσκω † eos qui dormierunt † adducet * qui vivimus, qui relicti sumus

φθάνω ‖ eos qui dormierunt † & † qui sunt * primi ‖ qui vivimus qui relinquimur,

sentes Deum † *Non opprimere, & circumuenire*

δόπα τ θεόν· τὸ μὴ ὑπερβαίνειν, καὶ πλεονεκτεῖν 6
in negotio fratrem suum quoniam vindex * Dominus
ἐν τῷ πράγματι τ ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ κύριος
de omnibus his, sicut & prædiximus vobis, & per
περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπομεν ὑμῖν, καὶ δι-
testificati sumus Non enim vocauit nos Deus in ‖ im-
μαρτυράμεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκα- 7
puritate sed in † *sanctificatione* Itaque † *reiicions, non*
θαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ 8
hominem * *reiicit*, sed Deum, ‖ & *dantem* spiritum
ἄνθρωπον * ἀθετεῖ, ἀλλὰ τ θεὸν, τὸ καὶ δόντα τὸ πνεῦμα
suum sanctum in nobis De autem charitate fraternitatis
αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς ἡμᾶς
περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας 9
non † *opus habetis* scribere vobis ipsi enim vos à Deo * *docti*
οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί
estis, ad diligendum aly alios Etenim facitis illud
ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους
in omnes fratres *qui* in vniuersa Macedonia ro
καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ 10
εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ παρα-
gamus autem vos fratres, † *abundare* magis,
καλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον,
Et * *contendere quiete agere*, & *agere propria*, & ope-
καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐρ- 11
rari propriis manibus vestris sicut vobis ‖ *annuntiauimus*
γάζεσθαι τ ἰδίαις χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν
Vt ambuletis honestè ad eos qui foris † & nullius
ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς 12
† *opus habeatis* Non *volumus* autem vos ignorare,
χρείαν ἔχητε. οὐ θέλομεν δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, 13
fratres, de dormientibus, vt non contristemini, sicut
ἀδελφοί, περὶ τ κοιμωμένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς
& * *reliqui* non ‖ *habentes* spem Si enim credi-
καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύο- 14
mus quòd Iesus mortuus est, & resurrexit ita & Deus
μεν ὅτι ἰησοῦς * ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη ἕτω καὶ ὁ θεὸς τοὺς
† *dormientes* per Iesum, † *aget* cum eo
κοιμηθέντας διὰ τοῦ ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ.
Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos * *viuentes*,
τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες, 15
relicti in aduentum Domini non præue
οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τ κυρίου, οὐ μὴ * φθά-
niemus ‖ *dormientes* Quoniam ipse Dominus in iu-
σωμεν τοὺς κοιμηθέντας
ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κε- 16
ssu, † in voce archangeli, & in tuba Dei de
λεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ κα-
scendet de cælo, & mortui ‖ in Christo, resurgent
τέσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ, ἀναστήσον-
* *primum* Deinde nos ‖ *viuentes, relicti*
ται πρῶτον. ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, 17

simul

ſimul cum illis rapiemur in nubibus † in occurſum
ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ
Domini in aëra, & ſic ſemper cum Domino erimus
κυρίου εἰς ἀέρα· καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα.
itaque conſolamini † alii alios in verbis iſtis
18 ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

CAP V. é.

De autem temporibus & momentis, fratres non* opus
1 Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρείαν
habetis vobis ſcribi Ipſi enim diligenter ſcitis,
2 ἔχετε ὑμῖν γραφεσθαι· αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε,
quia dies Domini ſicut fur in nocte ita ‖ venit
ὅτι ἡ ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, οὕτως ἔρχεται.
Cùm enim dixerint, pax & ſecuritas, tunc repentinus
3 ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος
eis † imminet interitus, ſicut dolor in vtero habenti:
αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ·
& non effugient Vos autem, fratres non eſtis
4 καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστὲ
in tenebris vt dies † vos tanquam fur comprehendat
ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ·
Omnes* vos filii lucis eſtis, & filii diei: non ſumus
5 πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας· οὐκ ἐσμὲν
noctis, neque tenebrarum Nempe igitur non dormiamus
6 νυκτὸς, οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν
ſicut & ‖ reliqui, ſed vigilemus, & ſobrii ſimus
ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν, καὶ νήφωμεν.
† Nam dormientes, nocte dormiunt & † ine
7 οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσιν καὶ οἱ * μθυ-
briati, nocte ebrii ſunt Nos autem * dici exiſtentes
8 σκόμενοι, νυκτὸς μθύουσιν· ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες
filii, ſobrii ſimus, induti ‖ thoracem fidei, & charitatis, &
νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ
galeam, ſpem ſalutis Quoniam non poſuit
περικεφαλαίαν, ἐλπίδα σωτηρίας· ὅτι οὐκ ἔθετο
nos Deus in iram, ſed in † aſſ ecutionem ſalutis per
ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ
Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, † Mortuum pro
10 κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ
nobis, vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo
ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ
viuamus * Ideo conſolamini ‖ alii alios, & ædificate
11 ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε
† vnus vnum, ſicut & facitis Rogamus autem vos
12 εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς,
fratres, † noſſe laborantes in vobis, & præſidentes
ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους
vobis in Domino, & * admonentes vos ‖ Et ducere
13 ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς· καὶ ἡγεῖσθαι

robuſtum Chriſto

† inuicem

‖ veniet

† ſuperueniet

† illa

* enim

‖ cæteri

† Qui enim dormiunt, † qui ebrii ſunt

* qui ſumus

‖ loricam

† acquiſitionem

† Qui mortuus eſt

* Propter quod ‖ inuicem,

† alterutrum,

† vt nouerritis eos qui laborant inter vos, & præſunt * monent ‖ Vt habeatis

illos

illos † *super exabundanter* in charitate, propter opus illorum pr
αὐτοὺς ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῆς ei-
cem habete † *in vobis ipsis*
ἔχωμεν ἐν ἑαυτοῖς. Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, 14
Fratres, * *monete inordinatos*, consolamini pusilla-
ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγο-
nimes, ‖ *sustinete* infirmos, ? *longanimes* estote ad omnes
ψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας.
Videte ne quis malum pro malo alicui reddat sed semper
ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ· ἀλλὰ πάντοτε 15
* bonum sectamini, & in invicem, & in omnes
τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας.
Semper gaudete ‖ *Indesinenter* orate
πάντοτε χαίρετε· ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε 16
In ? *omni* gratias agite hæc † *enim* voluntas Dei in Christo
ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν χριστῷ 17
Iesu in * *vos* Spiritum ‖ *ne extinguite*
Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς· τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε· 18
Prophetias ? *ne nihil facite* Omnia † *explorate*
προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε· πάντα δοκιμάζετε, 19
ista, bonum tenete Ab omni specie mala
τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ 20
abstinete *. Ipse autem Deus pacis sanctificet
ἀπέχεσθε. Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι 21
vos ‖ *omnino perfectos & integer* vester spiritus, & anima
ὑμᾶς ὁλοτελεῖς· καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, 22
& corpus ? *inculpate* in adventu Domini nostri Iesu
καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Christi servetur Fidelis † *ille vocans* vos, qui etiam faciet
χριστοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει 23
spem vestram iustam Fratres, orate pro nobis
ἐλπίδα ὑμῶν βεβαίαν. ἀδελφοί, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν 24
Salutate fratres omnes in osculo sancto
ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ 25
Adiuro vos ‖ Dominum, ? *legi* *epistolam*
ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, † ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν 26
omnibus sanctis fratribus
πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς.
Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum Amen
ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀμήν 27

Ad Thessalonicenses prima scripta est ab Athenis
Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

? abundantius
† cum eis
* corripite inquietos, ‖ suscipite ? patientes
* quod est
‖ Sine intermissione
? omnibus † est
* omnibus vobis, ‖ nolite extinguere ? nolite spernere † autē probate quod est
* vos
‖ per omnia ut
? sine querela
† est qui vocauit
‖ per ? ut legatur epistola hæc
ἀναγνώσθῆναι

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

AD THESSALONICENSES
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ

EPISTOLA SECVNDA
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

CAPVT PRIMVM κέφαλ. ά

1 ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς, καὶ
PAVLVS & Siluanus &
Timotheus ecclesiæ Thessa-
τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσα-
lonicensium in Deo patre nostro, &
λονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν, καὶ
Domino Iesu Christo:
κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ,
Gratia vobis, & pax à
2 χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ
Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.
θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.
Gratias agere debemus Deo semper pro vobis, fratres,
3 εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί,
ita vt dignum est quoniam * supercrescit fides vestra, & abundat
καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει
charitas vnius cuiusque omnium vestrûm in inuicem
ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους
‖ Vt ? nos ipsos in vobis † gloriari in ecclesiis
4 ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις
Dei, pro patientia vestra, & fide in omnibus
τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς
persecutionibus vestris, & tribulationibus quas sustinetis:
διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε
Iudicium certum iusti iudicii Dei, ‖ *ad dignos censeri*
5 ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι
vos regno Dei, pro quo & patimini
ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε.
Si ? *quidem* iustum apud Deum retribuere † *tribulantibus*
6 εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν
vos tribulationem: Et vobis * *tribulatis* *relaxationem*
7 ὑμᾶς θλῖψιν· καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν
cum nobis, in reuelatione Domini Iesu *Christi* de cæ-
μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ ἀπ' οὐ-
lo cum angelis virtutis eius, In ‖ *igni flam-*
8 ρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλο

? tamen est
† iis qui tribulant
ἀνταποδίδωμι
* qui tribulamini requiem nobiscum
‖ flamma ignis

¶ iis qui non noverunt
† qui non obediunt

me, dantis vindictam ¶ *non scientibus* Deum, & † *non obe-*
γὸς, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπα-
dientibus Evangelio Domini nostri Iesu Christi
κούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τ κυρ ἡμῶν ἰησῦ χριστῦ·

* in interitu æternos dabunt
‖ virtutis

Qui pœnas * *luent* exitium *æternum*, à facie
οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπυ 9
Domini, & à gloria ‖ *fortitudinis* eius;
τ κυρίυ, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχυ⊙ αὐτῦ
Cum venerit glorificari in sanctis suis, & admi-
ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτῦ, καὶ †θαυ- 10
θαυμάζω
¶ qui crediderunt,

rabilis fieri in omnibus † *credentibus*, quia creditum est testimonium
μασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον
nostrum super vos in die illo
ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.
In quo etiam oramus semper pro vobis, vt vos
εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς 11
† sua
dignetur vocatione † Deus noster, & impleat omnem bonam
ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐ-
voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute
δοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει·
* clarificetur
ἐνδοξάζω
Vt * *glorificetur* nomen Domini nostri Iesu Christi
ὅπως * ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τ κυρίυ ἡμῶν ἰησῦ χριστῦ 12
in vobis, & vos in illo secundum gratiam Dei nostri
ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν χάριν τ θεȣ ἡμῶν,
& Domini Iesu Christi.
καὶ κυρίυ ἰησῦ χριστῦ.

CAP. II. β'

Rogamus autem vos, fratres, per aduentum
Ερωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τ 1
Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum,
κυρίυ ἡμῶν ἰησῦ χριστῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτὸν,
‖ Vt
¶ moueamini
† vestro
‖ *Ad* non cito ¶ *dimoueri vos* a † sensu, neque
εἰς τὸ μὴ ταχέως * σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τ νοὸς, μήτε 2
* terreamini,
‖ missam.
¶ Domini
† vllo modo
* nisi
‖ Qui aduersatur, & extollitur † omne quod dicitur Deus, aut quod colitur ‡ in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam * Num retinetis, ‖ cum essem
* *turbari*, neque per spiritum neque per sermonem, neque per epi-
θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματ⊙, μήτε διὰ λόγυ, μήτε δι' ἐπι-
stolam tanquam per nos ‖ quasi *quod* instet dies ¶ *Christi*
στολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τ χριστȣ.
Ne quis vos seducat † *secundum vllum modum* quoniam
μή τις ὑμᾶς * ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον ὅτι ἐὰν 3
non venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo
μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπ⊙ τ
peccati, ‖ *Ille* filius perditionis
ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τ ἀπωλείας· ὁ ἀντικείμεν⊙, 4
& elatus supra ¶ *omnem* dictum *Deum aut numen*, ita vt
καὶ ὑπεραιρόμεν⊙ ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε
† cum in templum Dei tanquam Deum sedere, ostendentem
αὐτὸν εἰς τ ναὸν τ θεȣ ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύοντα
seipsum quod sit Deus * *Non meministis*, quod adhuc essem
ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ θεός. * μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν 5

apud

apud vos, hæc dicebam vobi ? Et nunc ? obſtaculum ? quid detineat
6 τοὺς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν ; καὶ νῦν τὸ κατέχον
ſcitis, † ad reuelari eum in ſuo ipſius tempore † vt reueletur
οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ·
(Nam myſterium iam operatur iniquitatis, * ſolum tenens * tantùm vt qui
7 τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων tenet
nunc ‖, donec ? è medio fiat) ‖ teneat ? de
8 ἄρτι, ἕως ἐκ μέσου γένηται· καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται
ille † exlex, quem Dominus * interficiet ſpiritu oris † iniquus, Ieſus
ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος
ſui & deſtruet illuſtratione aduentus ſui ‖ ‖ eum,
αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ·
Cuius eſt aduentus ſecundùm operationem ſatanæ, in omni
9 οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ, ἐν πάσῃ ? mendacibus
virtute, & ſignis, & prodigiis ? mendacy
δυνάμει, καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους
Et in omni † deceptione iniuſtitiæ in pereuntibus, pro
10 καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' † ſeductione iniquitatis iis
quibus charitatem veritatis non receperunt ad ſeruati ipſi qui pereunt, eo
αὐτῶν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. quod * vt ſalui fierent ideo
Et propter hoc mittet illis Deus operationem ‖ impoſturæ, ad terroris, vt
11 καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς credant
ſecundum eos mendacio Vt iudicentur omnes
12 τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει· ἵνα † κριθῶσι πάντες χρίνω
? non † ſi dentes veritati, ſed beneplacitum habentes in ? qui † crediderunt
οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ * conſenſerunt iniquitati
iniuſtitia Nos autem debemus gratias agere Deo ſem-
13 ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάν- ‖ Deo, αἱρέω
per pro vobis, fratres dilecti a ‖ Domino, quod elegerit ? primitias
τοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι * εἵλετο
vos Deus ? ab initio in ſalutem, in ſanctificatione Spiritus, † quam &
ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, * acquiſitionem
& fide veritatis In † quod vocauit vos per
14 καὶ πίστει ἀληθείας· εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ ‖ Itaque
euangelium noſtrum, in † aſſeruandam gloriæ Domini noſtri Ieſu ? didiciſtis, διδάσκω
Chriſti ‖ Itaque ergo, fratres, ſtate, & tenete μαι
15 Χριστοῦ. ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε † qui dilexit
traditiones quas ? edocti eſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epi- * dedit
τὰς παραδόσεις ἃς * ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπι- ſtolam noſtram Ipſe autem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, &
16 στολῆς ἡμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ Deus, & Pater noſter † dilexit nos, & dans conſo-
ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παρά- lationem æternam, & ſpem bonam in gratia
κλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι· στηρίζω
Exhortetur veſtra corda, & confirmet vos in
17 παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ † στηρίξαι ὑμᾶς ἐν
omni ſermone, & opere bono
παντὶ λόγῳ, καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

CAP. III γ'.

Τὸ λοιπὸν, προσεύχεσθε, ἀδελφοὶ, περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λό- 1
Quod reliquum, orate, fratres, pro nobis, vt ser-
μος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς·
mo Domini currat & glorificetur sicut & apud vos:
καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων· 2
Et vt liberemur ab impor unis & malis hominibus
οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις. πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, 3
non enim omnium fides Fidelis autem est Dominus,
ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ·
qui confirmabit vos, & custodiet à malo
πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλ- 4
Confidimus autem in Domino super vos, quoniam quæ denuncia-
λομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε, καὶ ποιήσετε·
mus vobis, & facitis, & facietis.
ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγά- 5
At Dominus dirigat vestra corda in chari-
πην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ.
tatem Dei, & in expectationem Christi
Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου 6
Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini
ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ
nostri Iesu Christi, subducere vos ab omni fratre
ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν
inordinatè ambulante, & non secundum traditionem, quam
παρέλαβον παρ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς 7
acceperunt à nobis Ipsi enim scitis, quemadmodum
δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν·
oporteat imitari nos quoniam non inordinati fuimus in vobis
οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ 8
Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore
καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μή τινα
& fatigatione noctem & diem operantes, ad non
ἐπιβαρῆσαι ὑμῶν· οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, 9
grauare quenquam vestrum Non quia non habemus potestatem,
ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς·
sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos
καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, 10
Etenim cùm essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis,
ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω.
quoniam si quis non vult operari, nec manducet
ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, 11
Audiuimus enim quosdam ambulantes inordinatè in vobis
μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους.
nihil operantes, sed curiosè agentes
τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ 12
At eiusmodi denuntiamus, & obsecramus per
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι
Dominum nostrum Iesum Christum, vt cum quiete operantes,

τὸν

¶ De cætero,
ῥ Dei
ϗ clarificetur
ῥύομαι
ϗ ab
¶ vobis, ῥ præcipimus
ϗ autem
* patientia
¶ vt subtrahatis
ῥ inquieti
† inter vos
* μιμέομαι
† ἀτακτέω
* in
¶ ne quem vestrum grauare mus ῥ quasi
† habuerimus
* Nam &
¶ Audiuimus ῥ inter vos inquietè, † curiosè agentes Iis autem qui sunt * in Domino Iesu Christo, ¶ silentio

suum ipsorum panem manducent
13 † ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν
signesatis benefacientes
14 † ενκακήσητε καλοποιοῦντες
tes verbo nostro, per epistolam, hunc notate,
τὸν λόγον ἡμῶν, διὰ τ ἐπιστολῆς, τοῦτον † σημειοῦσθε,
& ne commisceamini ‖ illi, vt ? pudefiat
καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ
Et * ne vt inimicum ‖ duxitis, sed ? admonete vt fratrem
15 καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν
Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem † per
16 αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τ εἰρήνης δώη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ
omne in omni † modo Dominus * cum omnibus vobis
παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν.
Salutatio, mea manu Pauli, quod est signum in omni
17 ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ
epistola ita scribo Gratia Domini nostri Iesu
18 ἐπιστολῇ· οὕτω γράφω ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Christi cum omnibus vobis amen
χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν

? nolite deficere
† Quòd * obedit
ἐκκακέω
σημειόω
‖ cum illo
? confundatur
* nolite quasi ‖ existimare, ? corripite † sempiternam
† loco. * sit

Ad Thessalonicenses secunda
Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Δευτέρα
scripta est ab Athenis
ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD TIMOTHEVM
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ
EPISTOLA PRIMA
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

CAPVT PRIMVM κεφάλ. ά.

PAVLVS Apostolus Iesu Chri
1 ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ χρι
sti secundùm * ordinationem Dei patris,
στοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ πατρὸς,
& saluatoris nostri † Iesu Christi
καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τ
spei nostræ Timotheo
2 ἐλπίδος ἡμῶν· Τιμοθέῳ
‖ germano filio in fide gratia,
γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει χάρις,
misericordia, ? pax à Deo Patre nostro & Christo Iesu
ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ

* imperitiâ
† &
‖ dilecto
† &

Domino nostro Sicut rogavi te † remanere in
κυρίῳ ἡμῶν καθὼς παρεκάλεσα σε προσμεῖναι ἐν 3
Ephesi, profiscens in Macedoniam, vt denuntiares quibusdam
Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ
*ne ‖ docerent: ‖ docere non aliter Neque † attendere fabulis &
μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν * μηδὲ προσέχειν μύθοις, καὶ 4
genealogiis interminatis, quæ quæstiones præstant ma-
γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλ-
† est gis, quàm ædificationem Dei quæ † in fide
λον ἢ οἰκονομίαν θεοῦ, τὴν ἐν πίστει
* autem At finis * præcepti est charitas de puro cor-
τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρ- 5
de, & conscientia bona, & fide non ficta
δίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου·
‖ A quibus ‖ Quorum quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium
ὧν τινες * ἀστοχήσαντες † ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, 6
* ἀστοχέω Volentes esse legisdoctores, non intelligentes neque quæ
† ἐκτρέπω Θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ 7
‖ loquuntur, ‖ dicunt, neque de quibus affirmant
λέγουσι, μήτε περὶ τίνων * διαβεβαιοῦνται.
διαβεβαίομαι Scimus autem quia bona lex †, si quis ea legitimè vtatur
† est οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται· 8
* sed infustis Sciens hoc, quia iusto lex non est posita, * iniquis verò &
οἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ 9
non subditis, impiis & peccatoribus, sceleratis & pro-
ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βε-
faninatis, patricidis, & matricidis, homicidis,
βήλοις, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις,
Fornicariis masculorum concubitoribus, plagiariis mendacibus, per-
πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπι- 10
iuris & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur
ὁρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται·
‖ Quæ est † creditum est mihi Gratias ‖ Secundum Euangelium gloriæ beati Dei, quod † ego
κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπι- 11
‖ Qui † Iesu ‖ ministerio *Qui ‖ olim blasphemus fui & per-secutor & contumeliosus; sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate Superabundauit autem gratia Domini nostri
στεύθην ἐγώ. Καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με 12
Christo † Domino nostro quia fidelem me existimauit, ponens in
Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς
ministerium, cum prius ‖ existimem blasphemum, & perse-
διακονίαν, τὸ πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώ- 13
cutorem, & contumeliosum: sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci
κτην, καὶ * ὑβριστήν· ἀλλ' ἠλεήθην, ὅτι † ἀγνοῶν ἐποίησα
in incredulitate Superabundauit autem gratia Domini nostri
ἐν ἀπιστίᾳ. Ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν 14
* ὑβρίζομαι cum fide & dilectione † ea in Christo Iesu
† ἀγνοέω ‖ quæ est μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus
πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς 15
‖ saluos facere Iesus venit in hunc mundum peccatores ‖ seruare, quorum primus
Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός

sum

sum ego Scã * *propter hoc* misericordiam consecutus sum, vt in * ideo
16 εἰμὶ ἐγὼ ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην , ἵνα ἐν
me primò ostenderet Iesus Christus omnem ‖ *longanimitatem*, ‖ patientiam,
ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς χριστὸς τὴν ἅπασαν μακροθυμίαν,
ad informationem † *fiunterum credere in illo* in vitam † eorum qui
πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν creditari sunt
illi
aeternam *Ipsi autem regi* seculorum immortali, inuisibili,
17 αἰώνιον τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ,
soli *sapienti* Deo honor † gloria in secula seculorum amen. † &
μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ, δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.
Hoc præceptum commendo tibi, fili Ti
18 ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι , τέκνον τι-
mothee, secundum præcedentes in te prophetias, vt mi
μόθεε , κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας , ἵνα στρα-
lites in illis * *pulchram* militiam Habens fidem & * bonam
19 τεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν ἔχων πίστιν καὶ
bonam conscientiam quam quidam repellentes, circa fidem
ἀγαθὴν συνείδησιν ἣν τινες ἀπωσάμενοι , περὶ τὴν πίστιν
naufragauerunt ‖ *Quorum* est Hymenæus & Alexander, quos tra ‖ Ex quibus
20 ἐναυάγησαν· ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ ἀλέξανδρος, οὓς παρέ-
didi Satanæ, vt discant non blasphemare
δωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα * παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν * παιδεύωμαι

CAP II ℭ

† *Adhortor* Igitur primùm omnium fieri obsecrationes, ora- † Obsecro
1 Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων, ποιεῖσθαι δεήσεις , προσευ-
tiones postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus:
χὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων·
Pro regibus, & omnibus † in sublimitate * *existentibus*, vt † qui * sunt,
2 ὑπὲρ βασιλέων , καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων , ἵνα ‖ agamus
quietam & tranquillam vitam ‖ *degamus* in omni pietate &
ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ
† *honestate* Hoc enim † *pulchrum* & acceptum coram * castitate: † bonum est
3 σεμνότητι· τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ
saluatore nostro Deo: Qui omnes homines vult
4 σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει
seruari, & ad agnitionem veritatis venire Vnus enim * saluos fieri,
5 σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ
Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus
θεὸς , εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος χριστὸς
Iesus ‖ *Dans* semetipsum redemptionem pro omnibus, † testi ‖ Qui dedit † cuius
6 ἰησοῦς· ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρ-
monium temporibus † *propriis* In quod positus sum ego prædicator & † suis confir
7 τύριον καιροῖς ἰδίοις· εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ matum est
apostolus (veritatem dico in *Christo* non mentior:) do-
ctor Gentium in fide & veritate Vol o ergo
8 διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ βούλομαι οὖν
orare viros in omni loco, leuantes puras † παίρω
προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, † ἐπαίροντας ὁσίους

manus, sine ira & disceptatione. Similiter &
χεῖρας, χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ 9
mulieres in habitu ornato, cum verecundia & † modestia ornare seipsas, non in †intextis, argento, aut auro,
τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετ' αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἀργυρίῳ, ἢ χρυσῷ,
aut margaritis, vel veste pretiosa; Sed quod decet
ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ· ἀλλ' ὃ πρέπει 10
mulieres, promittentes pietatem per opera bona
γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν.
Mulier in silentio discat, *in omni subiectione
γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ· 11
Mulieri autem docere non permitto, neque *auctoritatem usurpare
γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ * αὐθεντεῖν
viri, sed esse in silentio Adam enim primus
ἀνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ· Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος 12 13
formatus est, deinde Heva Et Adam non est seductus,
*ἐπλάσθη, εἶτα Εὕα. καὶ Ἀδὰμ οὐκ †ἠπατήθη, 14
at mulier †seducta, in †transgressione fuit;
ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε·
Salvabitur autem per filiorum generationem, si *manserint in fide,
σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει, 15
& dilectione, & sanctificatione cum ‖modestia
καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

CAP. III.

Fidelis sermo si quis episcopatum †expetit, pulchrum opus
Πιστὸς ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου 1
desiderat Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse,
ἐπιθυμεῖ· δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίλημπτον εἶναι, 2
unius uxoris virum, vigilantem, sobrium, †ornatum, *hospi-
μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλεον, σώφρονα, κόσμιον, φιλό-
talem, doctorem, Non vinolentum, non percussorem, non
ξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ 3
turpis lucri cupidum, sed modestum, ‖ non pugnantem non cupidum argenti
αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον·
Prop-ia domui bene præpositum, filios habentem in
τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊσάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν 4
*subiectione cum omni castitate Si autem quis ‖ propria
ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος· εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου 5
domui præesse † non novit quomodo ecclesiæ Dei †curam geret?
οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ *ἐπιμελήσεται;
Non *nuperrimum ut non inaniter tollatus in iudicium incidat
μὴ νεόφυτον ἵνα μὴ τυφωθεὶς, εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ 6
diaboli Oportet autem illum & testimonium bonum habere
διαβόλου· δεῖ δὲ καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν 7
ab iis qui ‖ foris, ut non in opprobrium incidat, & laqueum
ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν *ἐμπέσῃ, καὶ παγίδα
diaboli Diaconos similiter pudicos, non bilin-
τοῦ διαβόλου. Διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ διλό- 8

gues,

† sobrietate ornantes
‡ tortis crinibus,
* cum
‖ dominari in virum,
αὐθεντέω
* πλάσσομαι
† ἀπατάομαι
† autem
‡ prævaricatione
* permanserint
‖ sobrietate
† desiderat, bonum
‡ prudentem,
* pudicum,
‖ non litigiosum, non cupidum: Sum
* subditos
‖ suæ
† nescit
‡ diligentiam habebit?
ἐπιμελέω
* neophytum ne in superbiam elatus,
‖ sunt
ἐμπίπτω

gues, non vino multo deditos, non turpe lucrum sectantes:
γυν μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδῆ
Habentes mysterium fidei in pura conscientia
9 ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει
Et hi autem probentur primum, ? deinde mini
10 καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα * διακονείτωσαν
strent † inculpati existentes. Mulieres similiter * honestas non
11 τωσαν ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ
‖ calumnias, sobrias fideles in omnibus Diaconi sint unius
12 διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς
uxoris viri ? filiis bene † præsidentes, & pro-
γυναικὸς ἀνδρες, τέκνων καλῶς προϊσταμένοι, καὶ τῶν
prias domibus * Nam bene ‖ ministrantes, gradum sibi ipsi
13 ἰδίων οἴκων οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς
bonum ? acquirunt, & multam † libertatem in fide quæ * in
καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν
Christo Iesu Hæc tibi scribo sperans ‖ venire ad te ci
14 χριστῷ Ἰησοῦ. ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τα-
tò Si autem tardauero, vt scias quomodo oporteat ? in domo
15 χέως. ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῆς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ
Dei conuersari quæ est ecclesia Dei viui
θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος,
columna & firmamentum veritatis Et manifestè
16 στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. καὶ ὁμολογουμένως
magnum est pietatis † mysterium, Deus manifestatus est in
μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον * θεὸς ἐφανερώθη ἐν
carne, * iustificatus in spiritu, ‖ visus est angelis, ? prædicatus est
σαρκὶ, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη
in Gentibus † creditus est in mundo * receptus est in gloria
ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, * ἀνελήφθη ἐν δόξῃ

CAP. IIII δ'.

Ac Spiritus ‖ diserè dicit, quia in nouissimis temporibus ? de-
1 Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς * ἀποστήσονταί
sistent quidam † fide, attendentes spiritibus * deceptionis,
τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνης,
& doctrinis dæmoniorum in hypocrisi ‖ falsa loquen-
2 καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων ἐν ὑποκρίσει ψευδολό-
tium, ? cauteriatam habentium † propriam conscientiam
γων, * κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν
Prohibentium nubere, abstinere * cibis, quos Deus cre-
3 κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτι-
uit ad ‖ accipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & ? cognoscen-
σεν εἰς μετάλημψιν μετ' εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, καὶ ἐπεγνω-
tibus veritatem Quia omnis creatura Dei bona †,
4 κόσι τὴν ἀλήθειαν. ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν,
& nihil reiiciendum, * cum gratiarum actione ‖ sumptum
καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον.
Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem
5 ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.

? & sic
διακονέω
† nullam crimen habentes pudicas,
‖ detrahentes,

? qui
† suis præsint, & suis
* Qui enim
‖ ministrauerint, ? acquirent † fiduciam * est

‖ ac

? te

† sacramentum, quod manifestatum * iustificatum
‖ apparuit
? prædicatum
† creditum
* assumptum
ἀναλαμβάνω
‖ autem manifestè ? discedens
ἀφίστημι
† a erroris,
‖ mendacium

? & † suam
κατακαίω
* a
‖ percipiendum
? iis qui cognouerunt
† est,

* quod
‖ percipitur

Hæc † subitiens fratribus bonus eris minister
ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος
Iesu Christi enutritus verbis fidei, & bonæ
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς
doctrinæ, quam assecutus es At † prophanas
διδασκαλίας, ἣν παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους 7
& anites fabulas * reuita exerce autem teipsum ad
καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ· γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς
pietatem Nam corporalis exercitatio ad modicum
εὐσέβειαν· ἡ μὲν σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον 8
est vtilis, at pietas ‖ ad omnia vtilis est,
ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν,
promissionem habens vitæ quæ † nunc & futuræ
ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης.
Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.
πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος
In hoc enim & laboramus & † probris afficimur, quia sperauimus 9
εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν, καὶ ὀνειδιζόμεθα ὅτι ἠλπίκαμεν 10
in * Deo viuente, qui est saluator omnium hominum maxime
ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα
fidelium ‖ Annuntia hæc, & doce
πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα, καὶ δίδασκε
Nemo tuam † iuuentutem contemnat, sed exemplum esto 11
μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου 12
fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in 10
τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν
castitate. Dum venio, attende le
πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀνα 13
& ori exhortationi, doctrinæ.
γνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ
† Ne neglige illud in te donum quod datum est tibi per
μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ 14
prophetiam, cum impositione manuum presbyterii
προφητείας, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου.
Hæc meditare, in his esto vt tuus profectus ma-
ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φα 15
nifestus sit in omnibus Attende tibi ipsi, & do
νερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ, καὶ τῇ διδα- 16
ctrinæ * persiste illis, hoc enim faciens, & teipsum ‖ seruabis,
σκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις,
& † audientes te
καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

CAP V.

Seniorem ne increpaueris, sed † hortare vt patrem,
Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα· 1
iuuenes vt fratres * Seniores mulieres vt matres,
νεωτέρους ὡς ἀδελφούς πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, 2
iuuenculas vt sorores, in omni castitate
νεωτέρας ὡς ἀδελφάς, ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ.

Viduas honora, ‖ illas verè ♀ viduas

3 χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας

Si autem qua vidua filios, aut nepotes habet, discant * pri-

4 εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶ-

mum † propriam domum bene regere, & mutuam vicem reddere pa

τον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς πρω-

rentibus hoc enim est pulchrum & acceptum coram Deo

γόνοις· τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

* At verè vidua, & ‖ desolata, speravit in Deum,

5 ἡ δὲ ὄντως χήρα, καὶ † μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν,

& instat obsecrationibus, & orationibus nocte &

καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ

die ♀ At deliciosa, vivens mortua est

6 ἡμέρας· ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκε.

Et † hæc admonita ut irreprehensibiles fiant.

7 καὶ ταῦτα παράγγελλε ἵνα ἀνεπίλημπτοι ὦσιν.

Si autem quis * propriis, & maximè ‖ domesticis non ♀ pro-

8 εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προ-

videt, fidem negavit & est infideli deterior

νοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καί ἐστιν ἀπίστου χείρων.

Vidua eligatur non minus annorum sexaginta, quæ fuerit

9 χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα

unius viri uxor In operibus bonis testimonium habens,

10 ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή· ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη,

si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes la-

εἰ * ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἐνι-

vit, si † afflictis suffecit si omne opus bonum sub

ψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπη-

secuta est Adolescentiores autem viduas * reji-

11 κολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ

‖ lascivientes adversus Christum, nubere volunt

καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν.

Habentes damnationem, quia primam fidem ♀ abjecerunt

12 ἔχουσαι κρίμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν † ἠθέτησαν·

Simul autem & otiosæ discunt † circumeuntes domos:

13 ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι περιέρχεσθαι τὰς οἰκίας·

non solùm autem otiosæ, sed & * nugaces, & curiosæ, lo

οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ, ἀλλὰ καὶ φλύαροι, καὶ περίεργοι, λα

quentes quæ non ‖ decentia Volo ergo juniores

14 λοῦσα τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας

viduas nubere filios procreare, ♀ domum administrare, nullam occasio

γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορ-

nem dare adversario maledicti gratia

μὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν.

Jam enim quædam conversæ sunt retro Satanam.

15 ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ.

Si quis fidelis aut qua fidelis habet viduas, * sufficiat illis, &

16 εἴ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, * ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ

non gravetur ecclesia, ut ‖ verè ♀ vere sufficiat

μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ.

‖ quæ sunt ♀ viduæ

† suam

Quæ autem est ‖ desolata

♀ Nam quæ in deliciis est,

† hoc præcipe,

* suorum, ‖ domestico-rum ♀ curam habet,

ἀρνέομαι

τεκνοτροφέω

† tribulatio-nem patienti-bus subministravit,

* deuitas ‖ luxuriatæ fuerint in Christo, ♀ irritam fece-runt

ἀθετέω

† circuire verbosæ,

‖ oportet

♀ matres fami-lias esse,

* subministret

ἐπαρκέω

‖ iis quæ sunt ♀ viduæ,

† Qui * præsunt

‖ qui laborant

† infrenabis † est

* noli recipere, nisi sub

‖ in aliam partem declinando

* Noli adhuc ‖ bibere,

† bona facta

† se habent, κρύπτομαι καὶ κρύβομαι

* suos

‖ ne ἡγέομαι † Domini,

† Qui autem * habent κατα φρονέω

‖ participes sunt

† Bene * *præsidentes* presbyteri, duplici honore digni habean-

οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθω- 17
tur, maxime ‖ *laborantes* in verbo & doctrina

σαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ.

Dicit enim scriptura Bout trituranti non † *ligabis* os, & Dignus †

λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις καὶ, ἄξιος 18
operarius mercede sua Aduersus presbyterum accusatio

ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγο- 19
nem *ne accipias* præterquam in duobus aut tribus testibus,

ρίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων.
Peccantes, coram omnibus argue, vt &

τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ 20
cæteri timorem habent Obtestor coram

λοιποὶ φόβον ἔχωσι διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ 21
Deo & Domino Iesu Christo, & electis angelis, vt

θεοῦ, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα
hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens ‖ *secundum*

ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν κατὰ
inclinationem Manus citò nemini imposueris, neque

πρόσκλισιν. χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ 22
communicaueris peccatis alienis telipsum castum custodi

κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει.
* *Ne amplius* aquam ‖ *bibito*, sed vino modico vtere propter stó-

μηκέτι ὑδροποτεῖ, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στό- 23
machum tuum, & frequentes tuas infirmitates

μαχον σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας.
Quorum iam hominum peccata manifesta sunt, præcedens

τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγου- 24
cia ad iudicium, quosdam autem & subsequuntur

σαι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν
Similiter & ? *pulchra opera* manifesta sunt, & *ea* quæ aliter 25

ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως
† *habentia*, abscondi non possunt

ἔχοντα †, κρυβῆναι οὐ δύνανται.

CAP VI. ς'.

Quicunque sunt sub iugo serui, * *proprios* dominos

Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας 1
omni honore dignos arbitrentur ‖ *vt non* nomen

πάσης τιμῆς ἀξίους * ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ
? *Dei*, & doctrina blasphemetur

θεοῦ, καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται.
† At fideles * *habentes* dominos, non contemnant,

οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ * καταφρονείτωσαν 2
quia fratres sunt, sed magis seruiant quia fideles

ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί
sunt & dilecti qui *illius* beneficii ‖ *participantes*

εἰσὶ, καὶ ἀγαπητοὶ, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι.
hæc doce, & exhortare

ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει

Si quis aliter docet, & non † accedit sanis
3 εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι
sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pie
λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐ-
tatem † doctrinæ,
4 σέβειαν διδασκαλίᾳ, * Turget, nihil sciens,
sed languens circa quæstiones & verbotum pugnas, ex quibus
† τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν
‖ nascitur invidia contentio, blasphemiæ, suspiciones malæ,
γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ,
† Perturbationes corruptorum hominum & mentem, &
5 διαπαρατριβαὶ * διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ
† privatorum veritate existimantium quæstum esse
† ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι
pietatem abscede ab huiusmodi
τὴν εὐσέβειαν· ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων
Est autem quæstus magnus pietas cum * sua sorte probatione
6 ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας, ἡ εὐσέβεια μετ' αὐταρκείας·
Nihil enim intulimus in ‖ mundum † manifestum quia
7 οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι
nec auferre quid possumus.
8 οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα· ἔχοντες δὲ διατρο-
Habentes autem alimenta, & † tegumenta his contenti simus
φὰς, καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα·
* At volentes divitesfieri incidunt in tentationem,
9 οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν,
& laqueum, ‖ & desideria multa inutilia & nocua,
καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς,
quæ mergunt † homines in interitum, & perditionem
αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν.
Radix enim omnium malorum est pecuniæ cupiditas, quam
10 ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς
quidam appetentes, aberrauerunt a fide, &
τινὲς ὀρεγόμενοι * ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ
seipsos † transfixerunt doloribus multis
ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς
Tu autem, ô homo Dei, hæc fuge: sectare verò iusti-
11 σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε θεοῦ ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιο-
tiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem
σύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα
Certa † pulchrum certamen fidei apprehende
12 ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς
æternam vitam, in quam * vocatus es, & confessus es ‖ pulchram
αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν * ἐκλήθης, καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν
confessionem coram multis testibus.
ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων·
Præcipio tibi coram Deo † vivificante
13 παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος
omnia & Christo Iesu † testante coram
τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ

† acquiescit

† est
* Superbus est,
πεφύσωται

‖ oriuntur invidiæ, contentiones,
† Contlictationes
διαθειρῶν
† qui privati sunt
ἀποστερέω
* sufficientis,

‖ hunc
† haud dubium

† quibus tegumur,

* Nam qui volunt divites fieri,
‖ diaboli,

ἀποπλανάομαι
† transfixerunt

† bonam

* & ‖ bonam
καλέομαι

† qui vivificat

† qui testimonium reddidit sub

bonam

‖ Vt serues † sine macula,

† aduentum

* Quem ‖ suis

† regum,

† Qui * habet ‖ & † inhabitat ‡ sed * & imperium

‖ huius seculi,

† incerto diuitiarum

† viuo (qui praestat * fruendum, ‖ diuites fieri

† facilè tribuere communicare Thesaurizare ‖ bonum

* veram

‖ nouitates † falsi nominis

† promittentes, * exciderunt. ἀποχέω

Pontio Pilato *pulchram* confessionem

πρὸ τοῦ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν

‖ Seruare te mandatum † *immaculatum*, irreprehensibile, vsque in

τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίλημπτον, μέχρι 14

† *apparitionem* Domini nostri Iesu Christi

τῆς ἐπιφανείας † τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

Quam temporibus ‖ *propriis* ostendet beatus & solus potens,

ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, 15

rex † *regnantium*, & Dominus dominantium,

ὁ βασιλεὺς τῶν † βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων,

† Solus * *habens* immortalitatem, ‖ lucem † *habitans* inaccessibilem: quem

ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον· ὃν 16

vidit nullus hominum, ‡ nec videre potest cui honor, * *to*

εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἰδεῖν δύναται· ᾧ τιμὴ, κρά-

but sempiternum Amen

τος αἰώνιον ἀμήν.

Diuitibus ‖ *in* huius seculo, præcipe non sublime

τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, παραγγέλλε μὴ ὑψηλο- 17

sapere neque sperare in † *diuitiarum* incertitudine, sed in

φρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ

Deo *illo* † *viuente*, (*præbente* nobis abunde omnia ad

θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς

* *refectionem*) Bene agere ‖ *diuites esse* in operibus bo- 18

ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις κα-

nis, † *bene partibiles esse*, *communicabiles*,

λοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς,

Thesaurizantes sibi ipsi fundamentum † *pulchrum* in futu- 19

θησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλ-

rum, vt apprehendant * *æternam* vitam

λον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς.

O Timothee, depositum custodi, deui

Ὦ Τιμόθεε, τὴν παραθήκην φύλαξον, ἐκτρεπό- 20

tans profanas ‖ *inanitates* vocum, & oppositiones † *illius falso*

μενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδω-

nominatæ scientiæ Quam quidam † *profitentes*, circa

νύμου γνώσεως· ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν 21

fidem * *aberrauerunt*. Gratia tecum Amen

πίστιν † ἠστόχησαν. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

Ad Timotheum prior scripta est a Laodicia,

Πρὸς Τιμόθεον πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας,

qua est metropolis Phrygiæ

ἥτις ἐστὶ μητρόπολις Φρυγίας

Pacatianæ.

Πακατιανῆς.

SANCTI

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD TIMOTHEVM
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ
SECVNDA EPISTOLA
ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφαλ. ά

1 PAVLVS Apostolus Iesu Christi
ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ
per voluntatem Dei, secundùm promis-
διὰ θελήματος θεοῦ, κατ' ἐπαγ-
sionem vitæ quæ ‖ in Christo Iesu
γελίαν ζωῆς τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ.
2 Timotheo † dilecto filio, gratia
τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ, χάρις,
misericordia pax à Deo Patre, &
ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ
3 Christo Iesu Domino nostro † *Gratiam habeo* Deo cui seruio
χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω
a progenitoribus in pura conscientia, * *vt sine intermissa habeo*
ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω
de te memoriam in orationibus meis, nocte & die, Deside-
4 σου μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας· ὁπο-
rans te videre, memor tuarum lachrymarum, vt gaudio
θῶν σε ἰδεῖν, * μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς
implear Recordationem accipiens eius quæ ‖ in te non † ficta
5 πλησθῶ· ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου
fidei, quæ † inhabitauit primùm in auia tua Loide, & in
πίστεως, ἥτις † ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου λωΐδι, καὶ τῇ
matre tua Eunice * *perfuasus* sum autem quod & in te Propter quam
6 μητρί σου εὐνείκῃ· * πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοί· δι' ἣν
causam ‖ *admoneo te* † *resuscitare* donum Dei,
αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ,
† *quod* est in te per impositionem manuum mearum Non enim dedit
7 ὃ ἔστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου· οὐ γὰρ ἔδωκεν
nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis &
ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης καὶ
sobrietatis * *Ne igitur erubueris* testimonium
8 σωφρονισμοῦ. μὴ οὖν * ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ
Domini nostri, neque me vinctum eius sed * *compatere*
κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ· ἀλλὰ συγκακο-
afflictionibus Euangelio secundùm virtutem Dei
πάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ,
‖ *Seruauit* nos, & † *vocauit* vocatione † sancta, non secun-
9 τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κα-

dùm

‖ Qui liberauit † vocauit † sua

‖ est

† charissimo

† Gratias ago

* quòd sine intermissione habeam tui

μνημονεύω

‖ est † ficta † & ἐνοικέω

* certus

πείθω

‖ admoneo

† vt resuscites gratiam † quæ

* Noli itaque erubescere

* collabora

dùm opera nostra, sed secundùm * *propriam* propositum & gratiam
τὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν †
‖ *datam* nobis in Christo Iesu ante tempora secularia
δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων ·
† *Manifestatam* autem nunc per † *apparitionem* saluatoris
† φανερωθεῖσα δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος 10
nostri Iesu Christi, * *destruentis* quidem mortem, ‖ *il*
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, * φω-
luminantis autem vitam & incorruptionem per Euangelium
τίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου ·
In quod positus sum ego prædicator & apostolus, & magi-
εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος, καὶ διδάσκα- 11
ster Gentium Ob quam causam etiam hæc patior sed
λος ἐθνῶν. δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' 12
non confundor scio enim cui credidi, & † *persuasus* sum
οὐκ ἐπαισχύνομαι · οἶδα γὰρ ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι
quia potens est depositum meum seruare * in
ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς
illum diem † *Exemplar* habe sanorum
ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων 13
verborum, quæ à me audisti in fide & * dilectione *quæ* in Chri-
λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας, ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν χρι-
sto Iesu ‖ *Pulchrum* depositum custodi per
στῷ ἰησοῦ τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ 14
spiritum sanctum † *inhabitantem* in nobis
πνεύματος ἁγίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν.
† auersi * à Scis hoc, quod † *auersati* sunt * me omnes qui ‖ in
‖ sunt Asia, † *quorum* est Phygellus & Hermogenes
ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὧν ἐστι φύγελλος καὶ ἑρμογένης 15
Det misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia sæpè
δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις 16
me refrigerauit, & catenam meam non erubuit Sed
με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη ἀλλὰ 17
† *factus* in Roma, *studiosius* quæsiuit me, & inuenit
† γενόμενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε
Det illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in illa
δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ 18
die & * *quæcunque* in Epheso ministrauit, melius tu nosti
τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ διεκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

CAP II β'.

Tu ergo, fili mi, confortare in gratia quæ ‖ in
Σὺ οὖν τέκνον μου, * ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν 1
Christo Iesu Et quæ audisti à me per multos
χριστῷ ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν 2
testes hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei
μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ
erunt & alios docere
ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι.

† Tu

‖ est ἐνδυναμοῦ

† eàm Romam veniſſet, ſolicitè ἐν ῥώμῃ

* quanta Epheſi ἐν ἐφέσῳ

? Tu igitur *malum patere* sicut † *pulcher* miles Iesu Christi

3 σὺ οὖν κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης ἰησοῦ χριστοῦ
Nemo militans * *implicatur* vitæ negotiis,

4 οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται τοῖς τοῦ βίου πραγματείαις,
vt ‖ *diligenti militi* placeat † *Si autem & certet*

5 ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ ἐὰν δὲ καὶ * ἀθλῇ
quis non coronatur, ? *si non* legitimè certauerit

τις, οὐ † στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ
Laborantem agricolam oportet primùm * *fructus* percipe

6 τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ τῶν καρπῶν μεταλαμ-
re Intelligo quæ dico ‖ *det* enim tibi Dominus intellectu

7 βάνειν νοεῖ ἃ λέγω δώσει γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν
in omnibus Memor esto ? Iesum Christum † *exstitisse ex*

8 ἐν πᾶσι μνημόνευε ἰησοῦν χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ
mortuis, ex semine Dauid, secundum Euangelium meum

νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαβίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου *
in quo * *malum patior* vsque ad vincula, quasi ‖ *malefactor.* sed ver-

9 ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος ἀλλ' ὁ λό-
bum Dei non est ? *vinctum* *Propter hos* omnia sustineo

10 γος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω
propter electos, vt & ipsi salutem consequantur quæ † *in*

διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας * τύχωσι τῆς ἐν
Christo Iesu cum gloria * *aterna* Fidelis sermo ‖ *si enim*

11 χριστῷ ἰησοῦ μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ
commortui sumus, & conuiuemus: Si ? *toleramus*, & conre

12 † συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβα-
gnabimus: si negauerimus & ille negabit nos Si ; *in*

13 σιλεύσομεν· εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς· εἰ ἀπι-
fidi sumus, ille fidelis permanet: negare seipsum non potest

στοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται.
Hæc commone, testificans coram Domino

14 ταῦτα ὑπομίμνησκε διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου
non contendere verbis ad nihil ‖ *vtile* ?, ad subuersionem

μὴ λογομαχεῖν, ἐπὶ οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν
audientium † *Studе* teipsum probabilem exhibere

15 ἀκουόντων σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι
Deo, operarium inconfusibilem recte * *secantem* verbum

τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον
veritatis ‖ *At* prophanas vanas voces te

16 τῆς ἀληθείας τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περι-
bis ad plus enim proficient impietatis

ἵστασο ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας
Et sermo eorum vt ? *gangræna* *pastum habebit*, quorum est

17 καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει, ὧν ἐστιν
Hymenæus & Philetus Qui † *circa* *veritatem*

18 ὑμέναιος καὶ φιλητός οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν
aberrauerunt, dicentes resurrectionem iam esse factam, & * *sub*

ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνα-
uertunt quorundam fidem

19 τρέπουσι τινῶν πίστιν· ‖ *Tamen* firmum fundamentum
ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος

? Labora
† bonus

* Deo, implicat se secularibus
‖ ei cui se probauit ? Nam & qui certat in agone,
* ἀθλέω
? nisi
† στεφανόω
* de fructibus
‖ dabit

? Dominum
† resurrexisse à

* laboro
‖ male operans:
† alligatum, Ideo
† est
πυγχάνω
* cæciti,
‖ eam
? sustinebimus,
συναποθνήσκω
† non credimus

* noli ‖ enim
? est, nisi
† Solicite cura
* tractantem
‖ Prophanas autem & inanilo-quia dentis multum enim proficient ad impietatem
? cancer serpet, ex quibus
† à veritate exciderunt,
* subuerterunt
ἀνατρέπω
‖ Sed

Dei

Dei stet, habens signaculum hoc: Cognovit Dominus
τὸ θεμέλιον ἔσχαν, ἔχων τ Σφραγῖδα ταύτην· ἔγνω κύριος
† existentes eius &, Discedat ab † iniustitia omnis * nominans
τοὺς ὄντας αὐτοῦ καὶ, * ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων
nomen Domini In magna autem domo non sunt solùm
τὸ ὄνομα κυρίου. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον
vasa aurea & argentea, sed & lignea & ‖ testulea & 20
σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα καὶ
quædam quidem in honorem, quædam autem in ? dedecus
ἃ μὲν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν.
Si ergo quis emundauerit seipsum ab istis, erit vas
ἐὰν οὖν τις ἐκκαθαρῇ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος 21
in honorem sanctificatum, & bene vtile domino, ad omne
εἰς τιμὴν, ἡγιασμένον, καὶ εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν
opus bonum paratum At iuuenilia †
ἔργον ἀγαθὸν * ἡτοιμασμένον τὰς δὲ νεωτερικὰς 22
desideria fuge: sectare verò iustitiam fidem, charitatem, pa-
ἐπιθυμίας φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρή-
cem cum ‖ innocentibus Dominum de puro corde
νην μετὰ ‖ ἐκαλούντων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας
At stultas ? & † inemendatas quæstiones * vetita, scies
τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις * παραιτοῦ, εἰδὼς 23
quia generant ‖ pugnas Seruum autem Domini non oportet
ὅτι γεννῶσι μάχας δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ 24
? pugnare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, † mala
μαχέσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικὸν, ἀνε-
tolerantem in lenitate erudientem contrapos
ξίκακον, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθε- 25
tos, nequando det illis Deus pœnitentiam ad *agnitionem
μένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν
veritatis Et respiscant à diaboli ‖ laqueis,
ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, 26
captiui detenti ab ipso ad ipsius voluntatem
ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα

CAP. III γ'.

Hoc autem scito, quòd in nouissimis diebus instabunt
Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις * ἐνστήσονται 1
tempora periculosa ? Erunt enim homines seipsos amantes,
καιροὶ χαλεποί ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, 2
pecunia cupidi elati, superbi, blasphemi, parentibus
φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν
† immemores ingrati, scelesti, Sine affectione, sine foederi, ca-
ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, δια- 3
lumniatores, incontinentes, immites, ‖ bonum non amantes, Proditores ? pra-
βολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προ- 4
cipites inflati, voluptatum amatores magis quàm amatores Dei
πετεῖς, * τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι
Habentes † formam pietatis, at virtutem eius
ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς 5

? qui sunt † iniquitate qui nominat
ἀφίστημι
‖ fictilia
? contumeliam
† autem
ἑτοιμάζω
* &
‖ iis qui innocant
? autem † sine disciplina deuita,
παραιτέομαι
‖ Illes ? litigare, † patientem, cum modestia corripientem eos qui sesi stunt veritati, * cognoscendam veritatem, ‖ laqueis, à quo captiui tenentur
ἐνίστημι
† Et
† non obedientes, pace, criminatores, ‖ sine benignitate ? protervi, tumidi,
τυφόω
† speciem quidem * autem

aboegantes & hos ‖ *venientes*

6 † ἐκ τούτων γάρ εἰσιν
Ex his enim sunt
οἱ ἐνδυνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικάρια
domos, & captivas ‡ *ducentes* mulierculas
σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις,
oneratas peccatis, * *actas* desideriis variis,
7 πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-
Semper discentes & nunquam ad scientiam veri
θείας ἐλθεῖν δυνάμενα.
‖ *venire valentes*
8 ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ
Quemadmodum autem Iannes &
Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωυσεῖ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ
¶ Iambres restiterunt Moysi, ita & hi resistunt
ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι * κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ
veritati, homines corrupti mentem reprobi circa
πίστιν·
fidem
9 ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον· ἡ γὰρ
Sed non proficient ‡ *ad plurimum* nam
ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο.
amentia eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum *facta* est
10 Σὺ δὲ † παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγω-
Tu autem assecutus es meam doctrinam, institu-
γῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ,
tionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem,
τῇ ὑπομονῇ,
patientiam,
11 τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά
Persecutiones, passiones, qualia
μοι ἐγένοντο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς
mihi facta sunt in *Antiochia*, in *Iconio* in Lystris, quales persecutiones
ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος.
sustinui: & ex omnibus me eripuit Dominus
12 καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,
Et omnes autem ‖ *volentes* piè vivere in Christo Iesu,
διωχθήσονται·
persecutionem patientur.
13 * πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες,
Malî autem homines, & seductores,
προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.
proficient in peius, ¶ *seducentes* & *seducti*
14 σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς
Tu vero permane in iis quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens
παρὰ τίνος ἔμαθες,
à quo didiceris
15 καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ
Et quia ‡ *a puero* sacras
γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν,
literas nosti * *potentes* te ‖ *sapientem reddere ad* salutem,
διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
per fidem ¶ *iam* in Christo Iesu
16 πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκα-
Omnis scriptura divinitus inspirata, & utilis ‡ *ad* ¶ *doctri-*
λίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν
nam, ad veritatis notionem ad correctionem, ad eruditionem qua
ἐν δικαιοσύνῃ,
in iustitia,
17 ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν † ἐξηρτισμένος.
Ut perfectus sit Dei homo, ad omne opus bonum ‖ *conditus*

‖ *denitas* ἀρνέω
¶ *qui penetrant*
‡ *ducunt*
* *quæ ducuntur*
‖ *pervenientes*
¶ *Mambres* καταφθείρω
‡ *vitrò* insipientia enim
* *fuit*
† παρακολουθέω
* *Antiochiæ, Iconii,*
‖ *qui volunt*
διώκομαι
¶ *errantes & in errore mittentes*
‡ *ab infantia*
* *quæ possunt*
‖ *instruere*
¶ *quæ est*
‡ *est*
¶ *docendum, ad arguendum, ad corrigendum ad erudiendum,*
‖ *instructus* ἐξαρτίζομαι

CAP IV

Testificor igitur ego coram Deo, & Domino
Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου 1
nostro Iesu Christo, † futuros iudicare vivos & mortuos
ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς
† secundùm apparitionem ipsius, & regnum eius
κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ
Prædica verbum insta * tempestiue intempestiuè argue,
κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως ἔλεγξον, 2
increpa obsecra in omni ‖ longanimitate, & doctrina
ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ
Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non
ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ 3
sustinebunt, sed † secundum desideria † propria sibiipsis
* ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς
coacervabunt magistros, prurientes * auditum,
ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους * κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν,
Et à quidem veritate auditum auertent,
καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας † ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, 4
ad autem fabulas conuertentur
ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται.
Tu verò vigila in omnibus, ‖ malapâtere, opus fac
σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον 5
Euangelistæ, ministerium tuum † implentum redde.
εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον.
Ego enim iam delibor & tempus meæ re-
ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀνα 6
solutionis instar Certamen † pulchrum certaui,
λύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα † καλὸν * ἠγώνισμαι, 7
cursum consummaui, fidem seruaui:
τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν † τετήρηκα·
* Reliquum, reposita est mihi iustitiæ corona quam red-
λοιπὸν, ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀπο- 8
det mihi Dominus in illa die, iustus ‹ iudex non
δώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτὴς· δὲ
solùm autem mihi, sed & ‖ omnibus diligentibus apparitionem
μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι † ἐπιφάνειαν
eius † Studè venire ad me citò.
αὐτοῦ σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως 9
Demas enim me reliquit, diligens † nunc seculum, &
Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας † τὸν αἰῶνα, καὶ 10
abiit in Thessalonicam, Crescens in Galatiam, Titus in
ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην, Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς
Dalmatiam Lucas est solus mecum Marcum * assu-
Δαλματίαν· Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ. μᾶρκον ἀναλα- 11
mens, adduc cum teipso est enim mihi vtilis in ministerium
βὼν, ἄγαγε μετὰ σαυτοῦ ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν.
Tychicum autem misi in Ephesum
τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς ἔφεσον. 12

† qui iudicaturus est
† & per aduentum
* opportunè, importunè:
‖ patientia,
† ad † sua
* auribus,
† labore,
† impie, sobrius esto
† bonum
* In reliquo,
‖ iis qui diligent aduentum
† Festina
† hoc
* assume, &

Penulam quam reliqui *in* Troade apud Carpum, ve-
13 τὸν φελόνην ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχό-
nens affer ‖, & libros, maxime † membranas
μενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας.
Alexander ærarius multa mihi mala ostendit
14 Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο
reddet illi Dominus secundùm opera eius
ἀποδῴη αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ·
Quem & tu † *observa* valdè enim restitit nostris verbis † *devita*
15 ὃν καὶ σὺ φυλάσσου λίαν· λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις.
In prima mea defensione nemo mihi adfuit,
16 Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο,
sed omnes me dereliquerunt non illis imputetur
ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον· μὴ αὐτοῖς * λογισθείη.
At Dominus * mihi astitit, & confortavit me, vt λογίζομαι
17 ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα * autem
per me prædicatio ‖ *plenè percipiatur*, & audiant omnes ‖ *implestur*,
δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ
Gentes & † *eripiar* sum de ore leonis. † liberatus
ἔθνη· καὶ * ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος.
* Et *eripiet* me Dominus ab omni opere malo, * Liberauit
18 καὶ ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, ῥύομαι
& † *seruabit* in regnum suum cæleste cui † saluum faciet
καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· ᾧ ἡ
gloria in secula seculorum Amen
δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.
Saluta Priscillam & Aquilam, & Onesiphori domum
19 Ἄσπασαι Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον.
Erastus remansit ‖ *in Corintho*. Trophimum autem reliqui ‖ Corinthi,
20 Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ· Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον † *in Mileto* † Mileti
infirmum
ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα.
Festina ante hyemem venire salutant te Eubulus
21 σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος,
& Pudens, & Linus, & Claudia & fratres omnes
καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες.
Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo.
22 ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. ἡ
gratia vobiscum Amen
χάρις μεθ' ὑμῶν ἀμήν.

Ad Timotheum secunda, Ephesiorum Ecclesiæ
Πρὸς Τιμόθεον δευτέρα, τῆς ἐφεσίων ἐκκλησίας
primum Episcopum ordinatum scripta est à
πρώτου ἐπισκόπου χειροτονηθείσης, ἐγράφη ἀπὸ
Roma, cum ex secundo sistì retur
Ῥώμης, ὅτε ἐκ δευτέρου παρίστη
Paulus Cæsari Neroni
Παῦλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι.

SANCTI PAVLI

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφάλ. ά.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν, ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐν κηρύγματι ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην εἴ τίς ἐστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ· ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ

PAVLVS servus Dei, Apostolus autem Iesu Christi, secundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis quæ secundùm pietatem; In spem vitæ æternæ, quam promisit ‖ *extra mendacii* Deus, ante tempora seculorum

Manifestavit autem temporibus ? *propriis* verbum suum in prædicatione

† *quam creditam habeo ego* secundùm præceptum salvatoris nostri Dei

Tito * *germano* filio secundùm communem fidem, gratia, *misericordia*, ‖ pax a Deo patre, & Domino Iesu Christo salvatore nostro

Huius ? gratia reliqui te ‖ *in Creta*, vt * *reliqua*

corrigas, & constituas per ‖ *singulas autem* presbyteros, sicut ? ego

tibi † *mandavi* Si quis est * *inculpatus* vnius vxo

ris vir filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos Oportet enim episcopum ‖ *inculpatum*

esse, sicut Dei dispensatorem non ? *arrogantem*, non iracundum, non violentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:

Sed hospitalem, *bonis amantem*, sobrium, iustum, sanctum,

continentem ‖ *Tenentem eum* qui secundùm doctrinam ? *fidelis*

sermonis, vt potens sit & exhortari in doctrina

soon, & † convadicentes arguere Sunt enim multi † eos qui contradicunt
10 ὑμαιώσιν, ἐπιτὰς ἀπλέγοντας ἔλεγχειν εἰσὶ γὰρ πολλοὶ
* & inobedientes, vaniloqui, & illmentium deceptores maxime qui ex
καὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ
circumcisione Quos oportet † arc obturare qui universas domos * etiam
11 περιτομῆς οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν οἵτινες ὅλους οἴκους || seductores,
subuertunt docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia ? qui sunt de
ἀνατρέπουσι διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν † redargui
Dixit quidam ex illis proprius ipsorum propheta, Cretenses semper
12 εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης, Κρῆτες ἀεὶ
mendaces, male bestiæ ventres pigri Testimonium hoc
13 ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί· ἡ μαρτυρία αὕτη
est verum ob quam causam increpa illos proprie, vt * dure,
ἐστὶν ἀληθής· δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα
sani fiant in fide Non intendentes Iudaicis fabulis,
14 ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις,
& mandatis hominum aversantium || vernatem
καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφομένων † ἀλήθειαν
Omnia quidem munda mundis † at pollutis ‡ se à veritate
15 πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις ? colloquibatis autem
& infidelibus nihil † mundum, sed polluta sunt eorum & mens || est
καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ * μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς inquinata
& conscientia Deum confitentur || nosse † at operibus ? se
16 καὶ ἡ συνείδησις θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ? factis autem
negant, † abominati existentes & incredibiles, & ad omne † cum sint,
ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν
opus bonum reprobi
ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

CAP. II β'

Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam:
1 Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ·
Senes * sitnes esse, honestos, prudentes, || sanos * vt sobrii sint, pudici, || sani in
2 πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνούς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας
fide, ? dilectione, ? patientia Anus ? in
3 τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· πρεσβύτιδας
similiter in habitu † sancte decentes, non * e inmunatrices, non vino ! sancto, criminatrices
ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους μὴ οἴνῳ
multo seruientes bene docentes: Vt prudentiam δυλόω
4 πολλῷ * δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους· ἵνα σωφρο- || vt viros suos amare filios
docent adolescentulas, || virorum amantes esse, filiorum amantes ? Sobrias, suos diligant,
5 νίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ? Prudentes, † domi manentes, bonas, subditas * proprijs viris, ? domus curam habentes, benignas, * suis
ἁγνάς, οἰκουρούς, ἀγαθάς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ! vt sobrii sint
vt non verbum Dei blasphemetur Iuuenes In omnibus
6 ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. τοὺς νεωτέρους ? præbe
similiter hortare || temperantes esse Circa omnia † pudicum
7 ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν· περὶ πάντα σεαυτὸν ‡ honorem in
? præbens exemplum † pulchrorum operum, in doctrina, ‡ integritatem,

gritate in gravitate

‖ est, vereatur,

† suis

* subditos esse,

‖ in omnibus

† salvatoris nostri

† secularia

* hoc

χ aduentum

† acceptabilem, sectatorem bonorum

† subditos esse,

* dicto obedire

‖ non litigiosos, † sed

† inuicem.

ἐπιφάνω

gritatem, grauitatem *incorruptibilitatem*, Verbum sanum, irrepre-
φθορείαν, σεμνότητα, ἀφθαρσίαν, λόγον ὑγιῆ, ἀκατά- 8
hensibile, vt is qui ex aduerso ‖*erubescat*, nihil habens de nobis
γνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν
dicere malum. Seruos † *proprijs* dominis * *subiici*,
λέγειν φαῦλον· δούλους ἰδίοις δεσπότας ὑποτάσσεσθαι, 9
in omnibus *bene* placentes *esse*, non contradicentes, non fraudantes
ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους
Sed fidem ‖ *omnem* ostendentes bonam, vt do-
ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα † τὴν δι- 10
ctrinam saluatoris nostri Dei ornent in omnibus
διδασκαλίαν τὸν σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν
Apparuit enim gratia Dei † *salutifera* omnibus hominibus,
ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις † θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, 11
Erudiens nos, vt abnegantes impietatem, &
παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι † ἀσέβειαν, καὶ τὰς 12
† *mundana* desideria, sobriè & iustè, & pie
κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς
viuamus in * *hoc* seculo, Expectantes bea-
ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι † μα- 13
tam spem, & ‖ *apparitionem* gloriæ magni Dei,
καρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν † δόξης † μεγάλου θεοῦ,
& saluatoris nostri Iesu Christi. Qui dedit semetipsum pro
καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ 14
nobis vt redimeret nos ab omni iniquitate, & mundaret
ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται † ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ
sibi ipsi populum † *peculiarem*, *zelatorem pulchrorum operum*
ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων.
Hæc loquere, & exhortare & argue cum omni
Ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης 15
imperio nemo te contemnat.
ἐπιταγῆς· μηδείς σε περιφρονείτω.

CAP. III. γ'.

Admone illos principatibus & potestatibus † *subiici*,
Τὲ ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, 1
* *obtemperare* ad omne opus bonum paratos esse,
πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι,
Neminem blasphemare, ‖ *à pugna alienos* esse, † modestos, omnem
μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν 2
ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.
ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους.
Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes,
ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, 3
seruientes desiderijs, & voluptatibus variis, in malitia &
δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ
inuidia agentes, odibiles, odientes † *alius alios*
φθόνῳ διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους.
Cùm autem benignitas & humanitas apparuit sal
ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία † ἐπεφάνη τοῦ 4

uatoris

uatoris noſtri Dei,
5 τῆς Θ ἡμῶν θεοῦ,
quam fecimus nos,
ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς,
nos per lauacrum regenerationis, & renouationis Spi-
ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύ-
ritus ſancti,
6 ματος ἁγίου,
Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum
Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν·
ipſius gratia,
7 ἵνα δικαιωθέντες τῇ
heredes
ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς
æternæ
8 αἰωνίου πιστὸς ὁ λόγος· καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβε-
firmari,
βαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ
credentes
πεπιστευκότες θεῷ ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς
hominibus
ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ
contentiones, & pugnas
ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς παραιτοῦ· εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς
& vanæ
10 καὶ μάταιοι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν
admonitionem
11 νουθεσίαν παραιτοῦ
& peccet
εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος,
Cum misero
12 καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος·
Artemãm
ὅταν πέμψω
ad te, aut Tychicum,
πρός σε, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς
Nicopolim;
13 Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι
Zenam
Ζηνᾶν τὸν νομικὸν, καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως πέμψον,
vt nihil illis deſit
14 ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ.
noſtri
μανθανέτωσαν δὲ καὶ
vt non ſint infructuoſi
οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας,
Salutant te qui cum me
15 ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ
omnes
πάντες
ſaluta
ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ
omnibus vobis
πάντων ὑμῶν
Amen
ἀμήν.

Ad Titum Cretenſium eccleſiæ primum epiſcopum
ordinatum, ſcripta eſt a Nicopoli
Macedoniæ

Πρὸς Τίτον τὸν κρητῶν ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον
χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ νικοπόλεως τῆς μακεδονίας.

* iuſtitiæ,
§ ſaluos fecit
ἐκχέω
† eſt
‡ bonis
* præeſſe qui credunt
προΐστημι
§ bona
† legis doctis:
* correptionem
† qui eſt
‖ delinquit, cùm ſit proprio iudicio
μανθάνω
† bonis
† præeſſe
† ſunt
* eos qui amant
‖ Dei

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD PHILEMONEM
ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ
EPISTOLA
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος Χριστοῦ Ἰη- 1
PAVLVS vinctus Christi Ie
σοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, Φι
su, & Timotheus frater, Phi
λήμονι τῷ ἀγαπητῷ, καὶ συνεργῷ
lemoni dilecto, & *cooperarii
ἡμῶν· Καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀ- 2
nostro Et Apphiæ † di
γαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ
lectæ, & Archippo
συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ
commilitoni nostro, & * in domo tua est
Χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυ 3
Gratia vobis, & pax à Deo patre nostro, & Do
ρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε 4
mino Iesu Christo Gratias ago Deo meo, semper
μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου· ἀκούων 5
memoriam tui faciens in orationibus meis Audiens
τὴν ἀγάπην σου καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύ- ‖ in Domino Iesu
tuam charitatem & fidem, quam habes ‖ ad Domi
ριον Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους· Ὅπως ἡ κοινω 6
num Iesum, & in omnes sanctos: Vt commu
νία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἔργου † euidens
nicatio fidei tuæ * efficax fiat in agnitione omnis operis
ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν. Χάριν γὰρ ἔσχομεν 7
boni † in vobis in * Christum Iesum. Gaudium enim ‖ habemus
πολλὴν, καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγ- † quod est * Christo Iesu ‖ magnum habui,
χνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. Διὸ 8
sanctorum requieuerunt per te, frater † Ideo
πολλὴν ἐν Χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον
multam in Christo † libertatem habens * imperare tibi ‖ decens
Διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὤν, 9
Propter charitatem magis obsecro, † talis existens,
ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ
vt Paulus senex nunc autem & vinctus Iesu Christi

† adiutori
† sorori charissimæ
* in domo tua est
‖ in Domino Iesu
† euidens
† quod est * Christo Iesu ‖ magnum habui,
† Propter quod
† ἀπαναπαύομαι
† libertatem * imperandi
‖ quod ad rem pertinet
† cùm sis

Obsecro te pro meo filio, quem genui in
10 παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν
vinculis meis, † Onesimum: * Illum aliquando tibi ‖ inutilem,
11 τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον· τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον,
nunc autem ? tibi & mihi † utilem: Quem remisi tu autem illum,
12 νυνὶ δὲ σοι καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον· ὃν ἀνέπεμψά σοι, αὐτὸν,
‖ id est mea viscera, suscipe Quem ego volue-
13 τοῦτ' ἔστι τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβοῦ· ὃν ἐγὼ ἐβουλό-
ram ? apud meipsum detinere, vt pro te ministraret mihi in
μην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ διακονῇ μοι ἐν τοῖς
vinculis Euangelii: Sine autem † tua sententia ni
14 δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου· χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης ἐ-
hil volui facere, vti ne velut * secundum necessitatem bo-
δὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατ' ἀνάγκην τὸ ἀγα-
num tuum esset, sed ‖ secundum spontaneum. Forsitan enim ? pro-
15 θόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον· τάχα γὰρ διὰ
pter hoc discessit ad horam † , vt æternum illum recipe-
τοῦτο * ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς·
Non iam vt seruum, sed * supra quam seruum, fratrem ‖ dilectum
16 οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητὸν,
maximè mihi, quanto autem magis tibi & in carne, & in Domino?
μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλόν σοι, καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ·
Si ergo me habes ? communicantem, suscipe illum sicut me
17 εἰ οὖν με ἔχεις κοινωνὸν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ·
Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa
18 εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει·
Ego Paulus scripsi mea manu ego † dependam vt
19 ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί· ἐγὼ ἀποτίσω· ἵνα
non dicam tibi, quod & teipsum mihi addebes. Ita frater
μὴ λέγω σοι ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. ναὶ, ἀδελ-
ego te fruar in Domino reficе mea vi
φέ ἐγώ σου * ὀναίμην ἐν κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγ-
scera in Domino. * Confisus auscultationi tuæ scripsi tibi, ὄνημι
χνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, Confidens in
21 εἰδὼς ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις· ἅμα δὲ καὶ ἑτοί- obedientia tua
scens quoniam & super ‖ quod dico, facies Simul autem & pa- ‖ id
22 μαζέ μοι ξενίαν· ἐλπίζω γὰρ ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν
ra mihi hospitium: ? spero enim quod per orationes † nam
ὑμῶν † χαρισθήσομαι ὑμῖν· ἀσπάζονταί σε Ἐπαφρᾶς
vestras donabor vobis Salutant te Epaphras † donari me
23 ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, χαρίζομαι
concaptiuus meus in Christo Iesu Marcus, Aristarchus,
24 Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. Demas, * Lucas ‖ cooperarii mei & Radiutores
25 ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Gratia Domini nostri
Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀμήν. Iesu Christi cum spiritu vestro Amen

Ad Philemonem scripta est à Roma
Πρὸς Φιλήμονα ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης
per Onesimum seruum
διὰ Ὀνησίμου δούλου

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD HEBRAEOS
ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ
EPISTOLA
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM κεφάλ. α.

† multisque modis — Multifariam † & multi-

ΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυ- 1
↓ loquens — modè olim Deus † loquutus
τρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας
patribus in Prophetis,
τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις,
* Nouissimè — * In ultimis diebus istis
ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων 2
§ constituit — locutus est nobis in filio, quem ‖ posuit
ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε
heredem vniuersorum, per quem & secula fecit
κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε·
¶ cùm sit † figura — Qui ¶ existens splendor gloriæ, & † character sub-
ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστά- 3
stantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ,
σεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ,
per semetipsum purgationem faciens peccatorum nostrorum, * se-
δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκά-
dit in dextera throni maiestatis in excelsis
θισεν ἐν δεξιᾷ τῆς θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς·
§ melior — Tanto § præstantior effectus angelis, quantò differ-
τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφο- 4
rentius præ illis hæreditauit nomen
χληρονομέω — ρώτερον παρ' αὐτοὺς † κεκληρονόμηκεν ὄνομα.
Cui enim dixit aliquando angelorum, Filius meus es tu ego ho-
τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σή- 5
die genui te? & rursum, Ego ero illi in pa-
μερον γεγέννηκά σε, καὶ πάλιν, ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πα-
† Et — trem & ipse erit mihi in filium?
τέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν,
? Cùm autem iterum — ὅταν δὲ πάλιν 6
introducit primogenitum in † habitatam, dicit, Et
εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει, καὶ
† orbem terræ. — adorent eum omnes angeli Dei
προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ.
* Qui facit — Et ad quidem angelos dicit, * Faciens angelos
καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει, ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους 7

suos spiritus, & ministros suos ignis flammam.
αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.
Ad autem filium, thronus tuus, Deus, in seculum secu
8 Πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου, ὁ θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶ-
li virga ‖ rectitudinis virga regni tui
νος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου·
Dilexisti justitiam & odisti iniquitatem ? *propter hoc*
9 ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο
unxit te Deus, Deus tuus † *oleum* exultationis præ
† ἔχρισέ σε ὁ θεὸς, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς
participibus tuis. Et, Tu * *per principia*, Domine, terram
10 μετόχους σου. καὶ, σὺ κατ' ἀρχὰς, κύριε, τὴν γῆν
fundasti & opera manuum tuarum sunt cæli
ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί.
Ipsi peribunt, tu autem ‖ *permanes*: & omnes vt vestimentum
11 αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον
veterascent Et velut amictum ? *implicabis*
12 παλαιωθήσονται· καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον † ἑλίξεις
eos, & mutabuntur tu autem ‖ ipse es, & anni tui
αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου
non deficient Ad quem autem angelorum dixit
13 οὐκ ἐκλείψουσι. Πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων * εἴρηκέ
aliquando, Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos
ποτε, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου
scabellum pedum tuorum? Nonne omnes sunt admi-
14 ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου, οὐχὶ πάντες εἰσὶ λει-
nistratorii spiritus, in ministerium missi propter
τουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς
* *futuros hæreditare salutem?*
μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν,

CAP. II β'

Propter ‖ *hæc* oportet abundantius nos ? *adhibere audi-*
1 Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκου-
tui, ne † *quando* pereffluamus Si enim * *ille per angelos*
2 σθεῖσι, μήποτε † παραρυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων
‖ dictus sermo, factus est firmus, & omnis ? *transgressio*, &
λαληθεὶς, λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις, καὶ
inobedientia accepit justam mercedis retributionem Quomodo nos
3 παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν· πῶς ἡμεῖς
effugiemus, † tantam * *neglegentes* salutem? quæ ‖ initium
ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας, ἥτις ἀρχὴν
accipiens enarrari per Dominum, ab ‖ *audientibus* in
λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς
nos confirmata est: Contestante Deo
4 ἡμᾶς † ἐβεβαιώθη· συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ
signis & portentis, & variis virtutibus, & Spiri-
σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύ-
tus sancti distributionibus, secundùm suam voluntatem
ματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα.

‖ æquitatis
? propterea
† oleo
χρίω
* in principio,
‖ permanebis
? mutabis
* πτύσσω
† ἑλίσσω
† idem
ῥέω
* eos qui hæreditatem capient salutis?
‖ ea
? ea quæ audiuimus observare † fortè qui
παραρρύω
‖ est
? præuaricatio
† si
* neglexerimus
‖ cùm
* accepisset
‖ eis qui audierunt
βεβαιόω

Non enim angelis subiecit † habitaturam futu-
ἐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλου- 5
ram, de † qua loquimur Testatus est autem aliubi quis,
σαν, περὶ ἧς λαλοῦμεν διεμαρτύρατο δέ πού τις, 6
dicens, Quid est homo quod memores eius, aut filius ho-
λέγων, τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι * μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀν-
minis quoniam visitas eum? Minuisti eum
θρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν, † ἠλάττωσας αὐτὸν 7
‖ brevi quidam pra angelis gloria & honore coronasti eum,
βραχύ τι παρ' ἀγγέλους· δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν,
& constituisti eum super opera manuum tuarum:
καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου.
Omnia subiecisti sub pedibus eius id † enim † sub-
πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ· ἐν γὰρ τῷ ὑπο- 8
iecisse ei omnia, nihil dimisit ei non subiectum
τάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον.
nunc autem necdum videmus ei omnia subiecta
νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα
Eum autem * breue quid pra angelis minoratum, videmus
τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον, βλέπομεν 9
Iesum, propter passionem mortis, gloria & honore corona-
Ἰησοῦν, διὰ τὸ πάθημα † τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανω-
tum, vt gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem
μένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς * γεύσηται θανάτου.
Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia
ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, 10
* multos filios in gloriam ‖ adducentem, auctorem † salutis
πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας
eorum per † passionem consummare Qui enim † sanctifi-
αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅ, τε γὰρ ἁγιά- 11
cans & sanctificati ex vno omnes, propter quam causam non
ζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ
confunditur, fratres eos vocare, Dicens, Annun
ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, 12
tiabo nomen tuum fratribus meis in medio ecclesiæ
λέγων, ἀπαγ-
γελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας
laudabo te. Et iterum, Ego ero fidens in eum
ὑμνήσω σε· καὶ πάλιν, ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. 13
& iterum, Ecce ego & pueri, quos mihi dedit Deus
καὶ πάλιν, ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός.
Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini,
ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, 14
& ipse consimiliter participauit eisdem vt per
καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τούτων, ἵνα διὰ τοῦ
mortem † abiceret robur habentem mortis, id est,
θανάτου καταργήσῃ τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι,
diabolum, Et liberaret † hos quotquot timore
τὸν διάβολον· καὶ † ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ 15
mortis per * omne vitam obnoxii erant seruituti.
θανάτου διὰ παντὸς τῆς ζωῆς ἔνοχοι ἦσαν δουλείας

† Nam

† Deus orbem terræ futurum,
† quo
* in quodam loco

μιμνήσκομαι

ἐλαττόω
‖ paulo minus ab

* eo
† quod subiecit

† qui modico quam angeli minoratus est,

γεύω

* qui
‖ adduxerat,

† passionem
† sanctificat & qui sanctificantur,

ὁμοῦ

† mei,

† destrueret eum qui habebat imperium
† eos qui

ἀπαλλάσσω
* totam vitam

‖ *Non enim videlicet* angelos apprehendit sed semen
16 ου γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος
Abrahæ apprehendit Vnde debuit per omnia
17 Αβραὰμ ἐπιλαμβάνεται· ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα
fratribus similari vt misericors fieret, & fidelis
τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται, καὶ πιστὸς
Pontifex *ea quæ* ad Deum, ? *ad expiandum peccata*
ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεὸν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας
populi In † *quo enim* * *passus est* ipse ‖ tentatus
18 τοῦ λαοῦ· ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς * πειρασθείς,
? *potest* *tentatis* auxiliari
δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

‖ Nusquam

? vt propitiari ret delicta

ἱλάσκομαι

† eo in quo ‖ & πειράζω

? potens est & eis qui tentantur

CAP. III γ'.

Vnde, fratres sanctι, vocationis *supercœlestis* participes,
1 Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι,
considerate apostolum & pontificem confessionis nostræ
κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν
Iesum Christum, † *Fidelem existentem facientι* illum,
2 Ἰησοῦν Χριστόν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν,
sicut & Moyses in omni domo eius
ὡς καὶ Μωυσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.
Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quantò
3 πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωυσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον
ampliorem honorem habet domus * *construens* illam
πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν.
Omnis namque domus ‖ *construitur* ab aliquo ? *at* omnia
4 πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος· ὁ δὲ τὰ πάντα
† *construens*, Deus * Et Moyses quidem fidelis ‖ in tota
5 κατασκευάσας, θεός· καὶ Μωυσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ
domo eius, tanquam famulus, in testimonium ? *dicendorum*
οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων·
Christus vero tanquam filius in domo suâ, † *cuius* domus sumus
6 Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν
nos, si fiduciam & * *gloriationem* spei
ἡμεῖς, ἐὰν τὴν * παῤῥησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος
vsque ad finem firmam retineamus, ‖ *Ideo*, sicut dicit
7 μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν. διὸ καθὼς λέγει
spiritus sanctus, Hodie si vocem eius audieritis
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε,
? *Ne obdurate* corda vestra, sicut in exacer
8 μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπι-
batione, secundum diem tentationis in deserto,
κρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ,
Vbi tentauerunt me patres vestri, probauerunt me, &
9 οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ
viderunt opera mea quadraginta annis † *Ideo* infensus fui
10 εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσεράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα
generationi huic, & dixi, Semper errant corde
τῇ γενεᾷ ταύτῃ, καὶ εἶπα, ἀεὶ † πλανῶνται τῇ καρδίᾳ

? Nolite obdurare

‖ Quapropter

† Propter quod

πλανάω

ipsi autem non cognouerunt vias meas * Vt iurauí in
αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐγνωσαν τὰς ὁδούς μου ὡς ὤμοσα ἐν 11
ira mea, Si introibunt in requiem meam
τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου
Videte, fratres, ne ‖ quando erit in aliquo vestrûm cor
βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔστω ἐν τινι ὑμῶν καρδία 12
malum, incredulitatis † in discedere à Deo viuo
πονηρὰ, ἀπιστίας, ἐν τῷ * ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος·
Sed adhortamini vosmetipsos per † vnumquemque diem, vsque
ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις 13
quo hodie cognominatur vt non obduretur quis ex vobis * decipiatur
οὗ τὸ σήμερον καλεῖται· ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ
peccati. Participes enim effecti sumus Christi
τῆς ἁμαρτίας· μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ, 14
si ‖ modò initium substantiæ ? vsque finem firmum
ἐάν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν
retineamus; † In die, Hodie si vocem
κατάσχωμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς 15
eius audieritis, * ne obdurate corda vestra, quemadmodum in
αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν
‖ exacerbatione Quidam enim audientes exacerbauerunt
τῷ παραπικρασμῷ τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, 16
sed non † omnes egressi ex Aegypto per Moysen
ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ αἰγύπτου διὰ μωυσέως
Quibus autem infensus est quadraginta annis ? nonne * peccan-
τίσιν δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη, οὐχὶ τοῖς ἁμαρ- 17
tibus, quorum ‖ corpora ceciderunt in deserto? quibus autem iu-
τήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ, τίσιν δὲ * ὤ- 18
rauit non introire in requiem ipsius, ? si non
μοσε μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς
incredulis ? Et videmus quia non potuerunt
ἀπειθήσασι, καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ * ἠδυνήθησαν 19
introire propter incredulitatem
εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν

CAP IV. δ'

TEmeamus ergo ne † quandoque relicta pollicitatione
* φοβηθῶμεν οὖν μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας 1
introeundi in requiem eius, exilimetur aliquis ex vobis
εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν
* defici Etenim ‖ fumus euangelizati, quemadmodum
ὑστερηκέναι καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ 2
& ? illi sed non profuit sermo auditus illis,
κἀκεῖνοι· ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τὴν ἀκοὴν ἐκείνους,
non admistis fidei † audientibus
μὴ * συγκεκερασμένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν
Ingrediemur enim in requiem * credentes, quemadmodum
εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς 3
dixit, Sicut iurauí in ira mea, si introibunt in
εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν

requiem

* Quibus

‖ forte sit

† discedendi ἀφίστημι

† singulos dies, donec

* fallacia

‖ tamen ? eius

† Dum dicitur,

* nolite obdurare

‖ illa

† vniuersi qui profecti sunt

* illis qui peccauerunt ‖ cadauera prostrata sunt ὁμόω

? nisi illis qui incredituli fuerunt?

δυνάμαι

† forte φοβέομαι * deesse

‖ & nobis nuntiatum est, ? illis.

† ex iis quæ audierunt συγκεράννυμι

qui credidimus,

requiem meam & quidem operibus ‖ *a fundatione* mundi
κατάπαυσίν μου καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
† *genitis* Dixit enim † *alicubi* de septima sic,
γενηθέντων· εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως,
Et requievit Deus *in* die septima ab omnibus
καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν
operibus suis Et in isto rursum, Si introibunt
ἔργων αὐτοῦ καὶ ἐν τούτῳ πάλιν, εἰ εἰσελεύσονται
in requiem meam Quoniam ergo superest
εἰς τὴν κατάπαυσίν μου ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται
quosdam introire in illam & ‖ *ipsi prius annuntiatione* merito
τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες
non introierunt propter incredulitatem Iterum quendam terminat
οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν πάλιν τινὰ ὁρίζει
diem, hodie, in David, † *dicens*, Post tantum † *tempus*,
ἡμέραν, σήμερον, ἐν Δαβὶδ, λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον,
sicut * dictum est, Hodie si vocem eius audieritis, ‖ *ne ob-*
καθὼς εἴρηται, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε
durate corda vestra † Si *enim* eis Iesus requiem
τὰς καρδίας ὑμῶν εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέ-
præstitisset, † *non* vnquam de alia loqueretur post *hac* die
παυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας.
Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei
ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ.
‖ *Nam* ingressus in requiem eius, etiam ipse re-
ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέ-
quieuit ab operibus suis, sicut à * *propriis* Deus
παυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός.
‖ *Studeamus* ergo ingredi in illam requiem, vt
σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα
ne in idipsum quis exemplum incidat incredulitatis
μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας.
Viuus enim † *sermo* Dei, & efficax, & penetrabilior † *super*
ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ
omnem gladium ancipitem & pertingens vsque ad diuisionem
πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ
animæ ac spiritus compagum quoque ac medullarum, &
ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ
discretor cogitationum & intentionum cordis
κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας.
Et non est creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda &
καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ· πάντα δὲ γυμνὰ καὶ
aperta ‖ oculis eius, ad quem nobis sermo
τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος
Habentes ergo pontificem magnum † *penetrantem* cælos,
ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς,
Iesum filium Dei teneamus confessionem
Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας·
Non enim habemus pontificem † non * *potentem* compati
οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι

‖ ab institutione

† perfectis

† in quodam loco * die

‖ ii quibus prioribus annuntiatum est

† dicendo, † temporis,

* suprà ‖ solite obdurare † Nam

† nunquam * hac

‖ Qui enim est

* suis

‖ Festinemus

† ῥῆμα

† est † omni gladio ancipiti,

* vlla

‖ Sunt

† qui penetrauit

† qui * possit

infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia ‖ *iuxta* ‖ pro similitudine
ἡ ἀσθενείας ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα κατ'
similitudinem absque peccato. Adeamus ergo cum
ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ 16
fiducia ‖ *throno* gratiæ, vt ‖ *consequamur* misericordiam, &
παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ
gratiam inueniamus in * *opportunum auxilium*.
χάριν εὔρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

CAP V. ε.

Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus, pro
Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ 1
hominibus constituitur ‖ *in* quæ ‖ *ad* Deum, vt offerat dona,
ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεὸν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε
& ‖ *victimas* pro peccatis ‖ *Mensuratè pati po-*
καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν· μετριοπαθεῖν δυνά- 2
tens ignorantibus & erruntibus, quoniam & ipse circun-
μενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ * πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περι-
datus est infirmitate. Et propter hanc debet quemadmodu pro
κεῖται ἀσθένειαν· καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει καθὼς περὶ 3
populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis
τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν.
‖ *Et non* sibi ipsi quisquam sumit honorem, sed ‖ *vocatus*
καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καλού- 4
tus a Deo, tanquam & Aaron. Sic &
μενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ Ἀαρών. οὕτω καὶ ὁ 5
Christus non semetipsum ‖ *glorificauit fieri pontificem* sed * *loco-*
Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλή-
tus ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te.
σας πρὸς αὐτὸν, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον * γεγέννηκά σε·
Quemadmodum & in alio ‖ dicit, Tu ‖ sacerdos in æternum, secun-
καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κα- 6
dum ordinem Melchisedec. Qui in diebus
τὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς 7
carnis suæ, preces ‖ & supplicationes ‖ ad * *potentem*
σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν * δυνάμενον
seruare illum à morte cum clamore valido, & lachrymis
σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς, καὶ δακρύων
offerens, & exauditus * pro ‖ reuerentia
προσενέγκας, καὶ * εἰσακουσθεὶς ὑπὸ τῆς εὐλαβείας.
Et ‖ *quamuis existens* filius, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam
καίπερ ὢν υἱὸς, * ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν· 8
Et consummatus, factus est obtemperantibus sibi omnibus cau-
καὶ τελειωθεὶς, ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν αἴ- 9
sa salutis æternæ. Appellatus à Deo
τιος σωτηρίας αἰωνίου· προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ 10
pontifex iuxta ordinem Melchisedec. De quo * *multus*
ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. περὶ οὗ πολὺς 11
nobis sermo & ‖ *difficilis interpretatu dicere*, quoniam ‖ *segnes facti estis*
ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόατε

‖ in iis, ‖ sunt
‖ sacrificia
‖ Qui condolere possit iis qui ignorant & errant,
πλανάω
* ea
‖ Nec ‖ qui vocatur
‖ clarificauit vt pontifex fieret,
* qui est
γεννάω
‖ loco ‖ ea
‖ quæ
* cum qui possit saluum facere
‖ sua
εἰσακούω
‖ quidem cùm esset
μανθάνω
* grandis
‖ interpretabilis ad dicendum,
‖ imbecilles

‖ auribus

† auribus. Etenim *debentes esse magistri propter
12 τ ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ
tempus, rursum ‖ opus habetis ad docendum vos quæ?
τ χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα τὰ
elementa † infirmi oraculorum Dei, & facti estis *opus
στοιχεῖα τ ἀρχῆς τ λογίων τ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν
‖ habentes lacte, & non solido cibo Omnis enim
13 ἔχοντες γάλακτος, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ
† particeps lactis expers † sermonis iustitiæ *infans
μετέχων γάλακτος ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης· νήπιος
enim est Perfectorum autem est solidus cibus,
14 γὰρ ἐστι· τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τ διὰ τ
‖ per habitum sensus exercitatos † habentium ad discretionem
ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχόντων πρὸς διάκρισιν
bonique ac mali
καλοῦ τ καὶ κακοῦ

CAP VI ς'.

† Ita intermittentes *initii Christi sermonem, ad per
1 Διὸ ἀφέντες τ τ ἀρχῆς τοῦ χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειό-
fectionem feramur, non rursum fundamentum iacientes pœni
τητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετα-
tentiæ a mortuis operibus, & fidei ad Deum,
νοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν.
Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ‖ resurre
2 βαπτισμῶν διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τ χειρῶν, ἀναστά-
ctionisque mortuorum, & iudicii æterni
σεώς τ νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου.
Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus
3 καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐάπερ ἐπιτρέπῃ ὁ θεός.
Impossibile enim † semel † illustratos gustantes
4 ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, *γευσαμένους τ
donum cœleste, & participes *factos Spi
τ δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύ-
ritus sancti, Et ‖ pulchrum gustantes Dei verbum,
5 ματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα,
virtutesque † futuri sæculi Et † prolapsi,
δυνάμεις τ μέλλοντος αἰῶνος καὶ παραπεσόντας,
rursus renouari ad pœnitentiam, rursum crucifingentes sibimetipsis
πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς
filium Dei & ostentui habentes
7 τὸν τ θεοῦ τ υἱὸν, καὶ παραδειγματίζοντας
bibens super se Terra enim sæpe venientem imbrem, &
8 πίουσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ
generans herbam opportunam illis per quos & colitur, ac
τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις δι' οὓς καὶ *γεωργεῖται, μετα-
cipit benedictionem a Deo Proferens autem spinas ac
λαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ
tribulos, reproba ‖, & *maledictione proxima cuius † finis in combustionem
τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς· ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν

† ad audiendum:
* cùm deberetis
‖ indigeris vt docean tai † fint
† exordii sermonum
* quibus
‖ fit
† qui est † est
* paruulus
‖ eorum qui pro consuetudine
† habent
† Quapropter
* inchoationis
‖ ac
† est eos qui † sunt illuminati gustauerunt etiam
* facti sunt
‖ gustauerunt mihilominus bonum
† venturi
† prolapsi sunt,
* à quibus
‖ est,
* maledicto
† consummatio

Confidimus autem de vobis, * dilecti, meliora, &
πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοὶ, τὰ κρείσσονα καὶ 9
‖ proxima salute, † & ita loquimur
ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτω λαλοῦμεν·
Non enim iniustus Deus, † obliuisci operis vestri, &
οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς, ἐπιλαθέσθαι † ἔργου ὑμῶν, καὶ † 10
laboris dilectionis quam ostendistis in * nomen ipsius, qui
κόπου † ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακο-
ministrastis sanctis, & ‖ ministrantes
νήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες
Cupimus autem vnumquemque vestrûm † idem ostentare
ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι 11
† studium, ad explectionem spei vsque in finem
σπουδὴν πρὸς † πληροφορίαν † ἐλπίδος ἄχρι τέλους
Vt non segnes efficiamini, * imitatores ‖ autem illorum per fidem &
ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ 12
longanimitatem hereditantium promissiones
μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας.
Namque Abrahæ † pollicitus Deus, quoniam per neminem
τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς 13
habuit * maiorem ‖ iurare, iurauit per semetipsum, Dicens, † Certè
εἶχε μείζονος ὀμόσαι, * ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων, ἦ μήν 14
benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te
εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε·
Et sic longanimiter ferens, adeptus repromissionem
καὶ οὕτω μακροθυμήσας * ἐπέτυχε † τῆς ἐπαγγελίας. 15
Homines quidem enim per * maiorem † iurant, & omnis
ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ † μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης 16
* ipsis controuersiæ finis, ad confirmationem, ‖ iuramentum
αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν, ὁ ὅρκος.
In quo abundantius volens Deus ostendere he-
ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κλη- 17
redibus pollicitationis immobilitatem consilii sui,
ρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ,
† interuenit interimente Vt per duas res immobiles,
ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ· ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, 18
in quibus impossibile † mentiri Deum, * fortem consolationem habeamus
ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν
‖ confugientes obtinere propositam spem
οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι † προκειμένης ἐλπίδος·
Quam sicut ancoram habemus animæ tutamq;, ac firmam,
ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν † ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, 19
& † ingredientem ad † interius velaminis
καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον † καταπετάσματος·
Vbi præcursor pro nobis introiuit Iesus, secundùm
ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν 20
ordinem Melchisedec pontifex factus in æternum.
τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

CAP.

* dilectissimi,
‖ viciniora
† tametsi
† vt obliuiscatur
* nomine
‖ ministratis.
† eandem
† solicitudinem,
*verùm ‖ eorum qui fide & patientia hæreditabunt
† promittens
* per quem ‖ iuraret, † Nisi
ὅμνυμι
ὑπογράφω
† sui
* eorum ‖ est
† interposuit iusiurandum: † est
* fortissimum solatium
‖ qui confugimus ad tenendam
† incedentem vsque † interiora

CAP. VII ζ'

Hic enim Melchisedec, rex Salem, sacerdos Dei
1 Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ, βασιλεὺς Σαλὴμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ
summi * occurrens Abrahæ regresso à * quì obuiauit
cæde regum, & ‖ benedicens ei Cui & decimas ‖ benedixit
2 κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν ᾧ καὶ δεκάτην
† ab omnibus partitus est Abrahim primùm quidem ‖ interpretatus † omnium di-
ἀπὸ πάντων ἐμερίσθη Ἀβραὰμ πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος uisit ‖ qui interpre-
rex iustitiæ, deinde autem & rex Salem, quod est tatur μείζω
βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλὴμ, ὅ ἐστι,
rex pacis Sine patre sine matre, sine genealogia
3 βασιλεὺς εἰρήνης· ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος,
neque initium dierum, neque vitæ finem habens assimilatus
μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων· ἀφωμοιωμένος
autem filio Dei, manet sacerdos in perpetuum
δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές *
Intuemini autem quantus hic ?, cui & decimas Abraham dedit *ἐν ᾧ ὅτι καὶ
4 Θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἔδωκεν τὸ ἀβραὰμ
† ex manubiis ille patriarcha Et illi quidem de ἐκ τῶν
5 ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν filiis Leui sacerdotium accipientes, mandatum habent * de- ἀκροθινίων
cimare populum secundum legem, id est, ‖ fratres † sit,
Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν † de præcipuis
suos, quamquam † egressos ex lumbo Abrahæ * decimas sum-
τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς ptis ab
‖ hunc qui ha-
αὐτῶν, καίπερ * ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ, beat † vita
† Hic autem non genealogizans ex eis * decimatus A quod est
6 ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν δεδεκάτωκε τὸν Ἀ- * meliore
braham & ‖ habentem repromissiones benedixit ‖ contestatur,
βραὰμ καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκε.
Sine autem † omni contradictione, † minus à * præstan- ἐλάττονα
7 χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἐλάττον ὑπὸ τοῦ κρείτ-
tiore benedicitur Et hic quidem decimas morientes
τονος εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες
8 homines accipiunt ibi autem ‖ testantem dicitur, quia viuit
ἄνθρωποι λαμβάνουσιν ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενον ὅτι ζῇ
Et (vt † verbum dicere) per Abraham, & Leui † decimas * ac- ἵνα dictum sit)
9 καὶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ Ἀβραὰμ καὶ Λευὶ ὁ δεκατὰς λαμ- cipiens decimatus est Adhuc enim in ‖ lumbo † qui * accepit
10 βάνων δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύι τοῦ ‖ lumbis δεκατόω
patris erat, quando obuiauit ei Melchisedec
πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ.
Si quidem ergo consummatio per Leuiticum sacerdotium erat,
11 εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ
(populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc † opus secundum † necessarium
λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτηται τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν fuit
ordinem Melchisedec, alium surgere sacerdotem, & non secundum
τάξιν Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν

ordinem Aaron dici? Translato enim
† necesse est vt * fiat
τάξιν ἀαρὼν λέγεσθαι, μεταπεθεμένης γὰρ τῆς 12
sacerdotio † ex necessitate & legis translatio * fit
ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται.
Ad quem enim dicuntur hæc, ‖ tribus alterius participat de qua
ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκε, ἀφ' ἧς 13
nullus † attendit aliari Manifestum * enim
οὐδεὶς † προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γὰρ 14
quod ex Iuda ortus sit Dominus noster: in quam tribum
ὅτι ἐξ ἰούδα * ἀνατέτακεν ὁ κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν
nihil de ‖ sacerdotio Moyses locutus est Et am
οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης μωυσῆς ἐλάλησεν. καὶ περισσό- 15
plius adhuc manifestum est, si secundum similitudinem Melchise-
τερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ † ὁμοιότητα μελχισ-
dec exurget sacerdos alius Qui non secundum legem
δὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος· ὃς οὐ κατὰ νόμον 16
mandati carnalis factus est, sed secundùm virtutem vitæ
ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς
insolubilis. Contestatur enim, quoniam tu † sacerdos in
ἀκαταλύτου· μαρτυρεῖ γάρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς † 17
æternum secundùm ordinem Melchisedec. † Abrogatio quidem
αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν 18
enim fit præcedentis mandati, propter eius infirmitatem &
γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ
inutilitatem Nihil enim * perfecit lex: intro-
ἀνωφελές· οὐδὲν γὰρ † ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισα- 19
ductio verò melioris spei, per quam proximamus ‖ Deo
γωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ.
Et * quatenus non sine iureiurando: († hi quidem enim sine
καὶ καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας· οἱ μὲν γὰρ χωρὶς 20
Iureiurando sunt sacerdotes facti Hic autem cum iure
ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες· ὁ δὲ μετὰ ὁρκω- 21
Iurando, per dicentem ad illum, Iurauit Dominus, & non
μοσίας, διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν, ὤμοσεν κύριος, καὶ οὐ
‖ pœnitentia ducetur tu † sacerdos in æternum, secundum ordinem
* μεταμεληθήσεται, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν
Melchisedec.) In tantum † præstantioris testamenti factus est
μελχισεδέκ· κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν 22
sponsor Iesus Et * illi quidem plures sunt facti sacerdotes,
ἔγγυος ἰησοῦς. καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, 23
‖ propter morte † prohiberi permanere Hic autem † propter
διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· ὁ δὲ, διὰ τὸ 24
manere eum in æternum, sempiternum habet sacerdotium
μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει † ἱερωσύνην·
Vnde & saluare in perpetuum potest accedentes
ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους 25
per * ipsum ‖ Deo semper viuens ad interpellandum pro † eis
δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ· πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν αὐτοῖς.
Talis enim nobis decebat † pontifex, sanctus, innocens, impollu
τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαν- 26

† necesse est vt * fiat

‖ quo † de alia tribu est,

† altario præsto fuit * est

† προσέσχηκε * ἀνατέτακεν

‖ sacerdotibus

† eo

† Reprobatio

* ad perfectum adduxit

τελειόω

‖ ad Deum

† quantum est

† (alii)

* cum qui dixit

‖ pœnitebit eum:

† es

μεταμελέομαι

† melioris

* alii

‖ idcirco quod

† prohiberentur

† eo quòd maneat

* semet

‖ ad Deum

† nobis

† vt nobis esset

tus, segregatus à peccatoribus, & excelsior
τος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν
cælis factus: Qui non habet quotidie necessitatem
27 οὐρανῶν γενόμενος· ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην,
(quemadmodum sacerdotes) prius pro *propriis peccatis hostias
ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας
offerre, deinde ‖ populi hoc enim fecit semel
ἀναφέρειν, ἔπειτα τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ,
seipsum ? offerens Lex enim homines constituit
28 ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν
† pontifices, habentes infirmitatem: sermo autem iurisiurandi
ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν· ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας
* eius quod post legem, filium in æternum perfectum
τῆς μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα † τετελειωμένον.

CAP VIII

Capitulum autem super ‖ dictis, Talem habemus
1 Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν
pontificem qui consedit in dextera sedis magnitudinis
ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης
in cælis Sanctorum minister, & tabernaculi
2 ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς
veri, quod fixit Dominus, & non homo
τῆς ἀληθινῆς, ἣν * ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος.
Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hostias con-
3 πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά † καὶ θυσίας κα-
stituitur unde necesse ? habere aliquid & hunc quod offerat
θίσταται· ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὃ προσενέγκῃ.
Si † quidem enim esset super terram, nec ‖ esset sacerdos * existentibus
4 εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν
sacerdotibus offerentibus secundum legem munera
ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα·
Qui exemplari & umbræ deseruiunt cælestium.
5 οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων·
sicut ‖ responsum edoctus est Moyses futurus absolutæ tabernaculum,
καθὼς * κεχρημάτισται Μωυσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν·
Vide (enim inquit) ? facies omnia secundum exemplar † ostensum
ὅρα γάρ φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν † δειχθέντα
tibi in monte Nunc autem * excellentiori sortitus est
6 σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε
ministerium, quanto ‖ melioris est testamenti mediator, quod in
λειτουργίας, ὅσῳ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ
melioribus repromissionibus sanctum est ? Si enim prius
7 κρείττοσιν ἐπαγγελίαις * νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἡ πρώτη
illud † esset inculpabile, non utique secundi inquireretur locus:
ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος.
Vituperans enim eos, dicit, Ecce dies venient dicit
8 μεμφόμενος γὰρ αὐτοὺς λέγει, ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει
Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum
κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον

suis delictis
‖ pro
? offerendo,
† sacerdotes
* qui est
τελειόω.
Rea quæ dicuntur,
πήγνυω καὶ πήγνυμι
? est
† ergo
cùm essent qui offerrent
‖ responsum est Moysi cùm consummaret
* χρηματίζομαι
? facito
† quod est
† δείκνυμι
melius ‖ &
? Nam
νομοθετέω
† culpa vacasset

Iuda testamentum nouum Non secundum testamentum
ιούδα διαθήκλν καινήν· οὐ κατα τ διαθήκλν 9
quod feci patribus eorum in die * apprehendente me
ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τ
manum eorum, ‖ educere illos de terra Aegypti: quoniam ipsi
χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτὸς ἐκ γῆς αἰγύπτου ὅτι αὐτοὶ
non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos,
οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ † ἠμέλησα αὐτῶν,
dicit Dominus. Quia hoc ? testamentum quod disponam
λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διαθήσομαι
domui Israël post dies illos, dicit Dominus, † Dans 10
τῷ οἴκῳ ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, δοὺς
leges meas in mentem eorum, & in corde eorum
νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν
superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt
ἐπιγράψω αὐτούς καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεὸν, καὶ αὐ ‖ ἔσονταί
mihi in populum. Et non * docebunt unusquisque ‖ si-
μοι εἰς λαόν καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τ τὸν 11
uem suum, & unusquisque fratrem suum, dicens, Cognosce
πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τ ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι
Dominum quoniam omnes scient me a ? parvo eorum usque ad
τὸν κύριον· ὅτι πάντες εἰδήσουσί με, ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως
† magnum eorum. Quia propitius ero * iniustitiis eorum, &
μεγάλου αὐτῶν ὅτι ἵλεως ἔσομαι τ ἀδικίαις αὐτῶν καὶ 12
peccatorum eorum, & iniquitatum eorum non memorabor ultra.
τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τ ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.
? In dicere nouum, veterauit prius † at
ἐν τῷ λέγειν καινὴν, * πεπαλαίωκε τ πρώτην τὸ δ 13
antiquatum & ‖ senescit, prope * euanescentium
παλαιούμενον καὶ γηρῶσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

CAP IX ϑ

Habuit quidem ergo & prius tabernaculum iustificationes cul
Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη σκηνὴ δικαιώματα λα- 1
turæ, ‖ illud, sanctum ? mundanum Tabernaculum enim † ap-
τρείας, τό, τ ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ * κατα- 2
paratum est primum, in quo * candelabra, & mensa, & pro-
σκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥτε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ θέ-
positio panum, quæ dicitur Sancta Post autem secundum
σις τ ἄρτων, ἥτις λέγε ϑ ἁγία. μετὰ ϑ τὸ δεύτερον 3
velamentum, tabernaculum, ‖ dictum Sancta Sanctorum
καταπέτασμα, σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων
Aureum habens thuribulum & arcam testa-
χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τ κιβωτὸν τῆς δια- 4
menti circumtectam * undique auro, in qua urna
θήκης * περικεκαλυμμένην πανταχόθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμ ϑ
aurea habens manna, & virga Aaron ‖ germinans,
χρυσῆ, ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδ ϑ ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα,
& tabulæ testamenti Super ? autem eam † Cheru
καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης ὑπεράνω ϑ αὐτῆς χερ 5

bim

bim gloriæ, obumbrantia propitiatorium. de quibus non est
εἰμὶ δόξης, κατὰ σκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· περὶ ὧν οὐκ ἔστι
modo dicendum per *partes
νῦν λέγειν κατὰ μέρος. His vero ita com
6 positis in quidem priori tabernaculo semper
τὰ μὲν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς
introibant sacerdotes ‖cultus consummantes
εἰσιασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες.
In autem secundo, semel in anno solus ponti-
7 εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχι-
fex, non sine sanguine quem offert pro †suis ipse &
ερεὺς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν
populi †ignorantiis
τοῦ ἀγνοημάτων.
8 Hoc significante Spiritu
τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ
sancto, nondum propalatam esse sanctorum viam, adhuc priore
ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης
tabernaculo habente statum
σκηνῆς ἐχούσης στάσιν·
9 Quæ parabola in hoc
tempus præsens iuxta ‖quod munera & hostiæ of-
καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσ-
ferantur, †non †potentes iuxta conscientiam *perficere
φέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν
celentem. Solummodo in cibis & ‖potibus, & va-
10 λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διά-
riis baptismatibus & iustitiis carnis, usque ad tempus
φοροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ
correctionis impositis
διορθώσεως ἐπικειμένα
11 Christus autem †adnitens
χριστὸς δὲ παραγενόμε-
pontifex futurorum bonorum, per †maius &
νος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ
perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non huius
τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τοῦτ' ἔστι, οὐ ταύτης
creationis,
12 Neque per sanguinem hircorum *& vitulorum,
κτίσεως· οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων,
‖per autem proprium sanguinem introivit semel in Sancta
διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια,
†æternam redemptionem inveniens
αἰωνίαν λύτρωσιν *εὑρόμενος.
13 Si enim sanguis
εἰ γὰρ τὸ αἷμα
taurorum & hircorum, & cinis vitulæ †spargens
ταύρων καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως †ραντίζουσα τοὺς
inquinatos sanctificat ad carnis emundationem:
κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα·
14 Quanto magis sanguis Christi qui per Spiritum *æter-
πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰω
num semetipsum obtulit ‖inculpatum Deo, †purgabit
νίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν
conscientiam nostram à mortuis operibus, ad seruiendum Deo
συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ
viuenti?
15 Et propter hoc testamenti noui mediator est vt
ζῶντι; καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστὶν, ὅπως

*singula
‖sacrificiorum officia
†sua
†ignorantia
φαίνομαι est temporis instantis,
‖quam
†quæ †possunt *perfectum facere seruitorem
‖in
†assistens
†amplius
*aut
‖sed
†æterna redemptione inuenta
ἁγιάζω
†aspersus, ῥαντίζω
*sanctum
‖immaculatum
†emundabit
†ideo

morte intercedente, in redemptionem earum quæ sub priori testa-
* erant mento ‖ transgressionum, reprom issionem acceperint † vocati
‖ prævaricationum θήκη μεσιτεύσαντος, † ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι,
† qui sunt aternæ hereditatis
* eis, mors † αἰωνίας κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θά- 16
Testamentum
‖ est intercedat tem necesse ‖ fieri testatoris διαθήκη 17
νατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου
† confirmatum est : aliquin nondum † qui testatus est * quidem ‖ Lecto ἐσχανίζω † legis enim in mortuis † ratum, quandoquidem nunquam valet dum vivit γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει ὅτε ζῇ ὁ
† testator Vnde nec primum sine sanguine διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη χωρὶς αἵματος 18
‖ Expiatus enim omni mandato dedicatum est ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς 19
† scandum legem à Moyse universo populo, accipiens sanguinem κατὰ νόμον ὑπὸ μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα
vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccinea, & hys τῶν μόσχων καὶ τράγων μετὰ ὕδατος, καὶ ἐρίου κοκκίνου, καὶ ὑσ-
sopo ipsum quoque librum & omnem populum asperfit, σώπου αὐτό † τε βιβλίον καὶ πάντα † λαὸν ἐράντισε,
Dicens Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad λέγων, τοῦτο τὸ αἷμα † διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς 20
vos Deus Etiam tabernaculum autem, & omnia ὑμᾶς ὁ θεός καὶ † σκηνὴν δὲ, καὶ πάντα τὰ 21
vasa ministerii, sanguine similiter asperfit σκεύη † λειτουργίας, τῷ αἵματι ὁμοίως ἐράντισε·
Et pene in sanguine omnia mundantur secundum le καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νό- 22
gem, & sine sanguinis effusione non fit remissio μον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις
† est cælestium Necesse ergo † ipsa quidem exemplaria * eorum quæ in cælis, ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, 23
his mundari ipsa autem cælestia, melioribus hostiis τούτοις καθαρίζεσθαι· αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια πρείττοσι θυσίαις
‖ quàm Ipsa istis. Non enim in manufacta sancta introivit παρὰ ταύτας· οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν 24
† Jesus, † Christus exemplaria verorum, sed in ipsum cælum, ὁ χριστὸς, ἀντίτυπα † ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν † τὸν οὐρανὸν,
† ut * appareat † nunc * appareat vultui Dei pro nobis νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ † τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν·
Neque ut sæpè offerat semetipsum, quemadmodum pontifex οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς 25
intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ·
‖ ab origine Alioquin oportebat eum frequenter pati ‖ a constitutione ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς 26
mundi nunc autem semel in consummatione seculorum, ad destitu κόσμου· νυνὶ δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέ-
tionem peccati, per hostiam suam apparuit. τησιν ἁμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ * πεφανέρωται.
φανερόω

Et quemadmodum statutum est hominibus semel mo-
27 ri, post autem hoc, judicium
28 oblatus † ad multorum † tollere peccata, ex se
cundo sine peccato *videbitur se expectantibus,
in salutem

* est,
† exhauriendo
* apparebit

CAP. X.

Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non
1 ipsam imaginem rerum, per singulos annos eisdem ipsis
hostiis quas offerunt ‖ in assiduum, nunquam potest
accedentes † perfi cere
2 † oblata, propter nullam *habere vitra conscientiam
‖ peccatorum, cultores semel † munda es
Sed in ipsis recommemoratio peccatorum per singulos annos †
3 Impossibile enim *, sa guinem taurorum & hirrorum ‖ auferre
4 peccata Ideo ingrediens in mundum, dicit Hostiam
5 & oblationem † non voluisti, corpus autem aptasti mihi
Holocaustomata & pro peccato non † approbasti
6 Tunc dixi, Ecce venio, (in capite libri scriptum est de
7 me) * ad faciendum, Deus, voluntatem tuam.
Superiùs dicens; Quia ‖ hostiam, & oblationem & holocau-
8 tomata, & pro peccato noluisti, nec † approbasti,
(quæ secundum legem offeruntur) Tunc dixi, Ecce
9 venio † ad faciendum, Deus mi voluntatem tuam
primum, ut * secundum statuat In qua voluntate
10 sanctificati sumus, per oblationem corporis Iesu

Indefinenter,
† offerri: ideò quod *haberent
‖ peccati
† mundati
† fit
* est sanguine
‖ auferri
† non voluisti,
† tibi placuerunt
‖ hostias, & oblationes,
† placita sunt tibi
* vt faciam
† vt faciam,
* secundo

Christi semel. Et omnis quidem sacerdos ‖ assi-
χριστῦ ἐφάπαξ· καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε 11
quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens
καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων
hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata
θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας·
Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam,
αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, 12
in sempiternum † sedit in dextera Dei ‖ Reliquum
εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ τὸ λοιπὸν 13
expectans donec ponantur inimici eius scabellum
ἐκδεχόμενος, ἕως † τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν
pedum eius Una enim oblatione consummauit in
ποδῶν αὐτοῦ· μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς 14
sempiternum sanctificatos Contestatur autem * nobis
τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν 15
& Spiritus sanctus ‖ post enim prædixit
καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι,
Hoc testamentum quod † pacisci ad illos post
αὕτη ἡ διαθήκη ἣν † διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὰς 16
dies illos dicit Dominus * dans leges meas in cordibus
ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίας
eorum & in mentibus eorum superscribam eas:
αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διανοίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς·
Et peccatorum eorum & iniquitatum eorum ‖ non
καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ 17
* est recordabor amplius Vbi autem remissio horum non iam * oblatio
μνησθῶ ἔτι. ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκέτι προσφορὰ 18
pro peccato Habentes itaque fratres ‖ libertatem in
περὶ ἁμαρτίας. ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς 19
introitum sanctorum in sanguine † Iesu, Quam ini-
τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, 20
tiauit nobis viam † recentem & viuentem per vela
ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος
men, id est, carnem suam, Et sacerdotem magnum
τοῦτ' ἔστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν 21
super domum Dei Accedamus cum vero
ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερχώμεθα μετ' ἀληθινῆς 22
corde in plenitudine fidei, asperſi corda
καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ῥεραντισμένοι τὰς καρδίας
a conscientia mala, & abluti corpus aqua
ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελουσμένοι τὸ σῶμα ὕδατι
munda, Teneamus confessionem spei indecli-
καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀ- 23
nabilem (fidelis enim ‖ promisit), Et consideremus
κλινῆ· πιστὸς γὰρ ἐπαγγειλάμενος, καὶ κατανοῶμεν 24
† alij alios in prouocationem charitatis, & bonorum operum
ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων·
Non deserentes collectionem nostram ipsorum,
μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, 25

sicut

sicut † mos quibusdam, sed * adhortantes & tanto
καθὼς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες καὶ τοσούτῳ
magis quanto videritis appropinquantem diem
μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν.
|| Ultro enim peccantibus nobis post † accepisse notitiam
26 ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν
veritatis, non tam pro peccatis relinquitur hostia
τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία·
Terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, † devorare
27 φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος, ἐσθίειν
futuros aduersarios Irritam faciens quis legem
28 μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις νόμον
Moysi, sine * miserationibus in duobus vel tribus testibus
Μωυσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν
morietur: Quanto || putatis † deteriora † dignus judicabitur
29 ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε χείρονος * ἀξιωθήσεται
supplicia filium Dei † conculcans & sanguinem
τιμωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα
testamenti * communem ducens, in quo sanctificatus est &
τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ
|| Spiritum Gratiæ † contumelia afficiens? Scimus enim
30 πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας, οἴδαμεν γὰρ
† dicentem, Mihi * vltio, ego retribuam, dixit Do-
τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύ-
minus & iterum, || Dominus judicabit populum suum
ριος· καὶ πάλιν, κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ.
Horrendum † incidere in manus Dei viventis
31 φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος.
Rememoramini autem pristinos dies, in quibus il-
32 ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φω-
luminati, † multum certamen sustinuistis passionum
τισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων·
* Hoc quidem, opprobriis & tribulationibus || in theatrum productis
33 τοῦτο μὲν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατιζόμενοι
hoc autem, † communicantes taliter conuersantium effecti
τοῦτο δὲ, κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες
† Etenim vinculis meis compassi estis & raptorum
34 καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου * συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν
* subsistentium vestrorum cum gaudio suscepistis cognoscen-
τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκον-
tes || habere vobismetipsis † præstantiorem substantiam in cœlis, & manentem
τες ἔχειν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ μένουσαν
† Ne abiicite itaque * fiduciam vestram, quæ habet remu-
35 μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μεγά-
nerationem magnam || Patientia enim habetis opus, vt
36 λην μισθαποδοσίαν· ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ
voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem
θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν
Adhuc enim † parum quantum quantum, veniens veniet, & non tardabit
37 ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονίσει

† consuetudinis est
* consolantes:
|| Voluntariè
† acceptam
† quæ consumptura est
* vilia miseratione
|| magis † deteriora meteri supplicia, qui
† conculcauerit,
* pollutum duxerit,
|| Spiritui
† contumeliam fecerit?
† qui dixit, vindictam
|| Quia
† est
† magnum
Et in altero || spectaculum facti in altero
† socii
† Nam & vinctis
* bonorum
|| vos
† meliorem
† Nolite amittere
* confidentiam
|| Patientia enim vobis necessaria est,
† modicum admodum quantulumque qui est venturus

† autem meus
* vivit quod
‖ placebit ani
mæ meæ.

* filis

† apparentium.

* aptata

† ut ex insensibilibus

*fierent ‖quam

† testimonium perhibente

† defunctus, * μετατίθημι,
* ne videret

‖ est ἀρεστόν μοι.
? Deo.
† ad Deum,

*responso accepto
‖ iis quæ adhuc non videbantur. metuens εὐλαβέομαι
? est
† institutus
* qui vocatur
‖ exire
? accepturus erat

† in casibus habitando

Ac justus † ex fide *vivet: & si subtraxerit se, non ‖ bene
ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται· καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐ- 38
gradet anima mea in eo. Nos autem non sumus subtra-
δοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ· ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμεν ὑπο- 39
ctionis ? in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ
στολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

CAP. XI.

Est autem fides, sperandarum substantia rerum
Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων 1
argumentum non † conspectarum
ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυ- 2
consecuti sunt senes. Fide, intelligimus ? constructa esse
ρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι 3
secula verbo Dei, † ita non ex apparentibus vi-
τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλε-
sibilia *facta esse. Fide, plurimam hostiam Abel ‖ pro Cain,
πόμενα γεγονέναι. πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Κάϊν 4
obtulit Deo, per quam testimonii consecutus est esse justus
προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος,
? testante in muneribus eius Deo; & per illam
μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ † θεοῦ· καὶ δι' αὐτῆς
† mortuus, adhuc loquitur. Fide, Henoch translatus est
ἀποθανὼν, ἔτι λαλεῖ. πίστει Ἐνὼχ * μετετέθη 5
* ad non videndum mortem & non inveniebatur: quia transtulit
τὸ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐκ ηὑρίσκετο διότι μετέθηκεν
illum Deus. ante enim translationem suæ testimonium habuit
αὐτὸν ὁ θεός· πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρη-
beneplacuisse Deo. Sine autem fide impossibile ‖
* εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ· χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον 6
beneplacere? credere enim oportet † Deo, accedentem
εὐαρεστῆσαι· πιστεῦσαι γὰρ δεῖ † προσερχόμενον τῷ θεῷ,
quia est, & inquirentibus se remunerator sit
ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνε-
Fide, * divinitus monitus Noë de ‖ nondum visis,
ται. πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ † μηδέπω βλεπομένων, 7
reverentia aptavit arcam in salutem domus suæ,
* εὐλαβηθεὶς κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν † οἴκου αὐτοῦ,
per quam damnavit mundum, & eius quæ per fidem ? justitiæ
δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης
† fidus est hæres. Fide * vocatus Abraham
ἐγένετο κληρονόμος. πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ 8
obediuit, ‖exiens in locum quem ? futurus erat accipere in
ὑπήκουσεν, ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον ὃν ἔμελλε λαμβάνειν εἰς
hæreditatem & exiit, nesciens quò iret
κληρονομίαν· καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχε-
Fide, demoratus est Abraham in terram repromissionis
ται. πίστει παῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, 9
tanquam † alienam in * tabernaculis habitans cum Isaac
ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ

&

& Iacob coheredibus repromissionis eiusdem
καὶ ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς.
Expectabat enim illam fundamenta habentem ciuitatem cuius
10 ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, οὗ
artifex & conditor Deus Fide & ipsa
11 τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός πίστει καὶ αὐτὴ
Sara sterilis existens, virtutem in conceptionem seminis
Σάρρα στεῖρα οὖσα, δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος
accepit, etiam praeter tempus aetatis peperit quoniam fidelem ‖ existimauit
ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν· ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο
promittentem Ideo & ab vno orti sunt,
12 τὸν ἐπαγγειλάμενον διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν,
(& ‡ haec emortuo) tanquam sidera caeli ‡ multitu-
καὶ ταῦτα νενεκρωμένου· καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλή-
dine, & sicut arena quae * ad ‖ labium maris,
θει, καὶ ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ
innumerabilis Iuxta fidem ? mortui sunt isti omnes
13 ἀναρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες,
non ‡ accipientes repromissiones; sed à longe eas aspicien-
μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόν-
tes, & salutantes, & confitentes, quia hospites & pere-
τες, καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι καὶ παρε-
grini sunt super terram * Nam huiusmodi di-
14 πίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς οἱ γὰρ τοιαῦτα λέ-
centes, ostendunt palam quod patriam ‖ inquirunt
γοντες, ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι
Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant
15 καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον
vtique tempus reuertendi Nunc autem meliorem ap
16 ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι νυνὶ δὲ κρείττονος ὀρέ-
petunt id est caelestem ideò non ? erubescit eos Deus
γονται, τοῦτέστιν ἐπουρανίου διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς,
Deus inuocari eorum parauit enim illis ciuitatem
θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν.
Fide, obtulit Abraham Isaac, ‡ tentatus & & cum tenta-
17 πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ, πειραζόμενος· καὶ tus
vnigenitum offerebat * ille repromissiones ‖ accepit
τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος· * qui
(Ad quem dictum est Quia in Isaac vocabitur tibi semen) suscepérat
18 πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα. καλέομαι
Arbitrans, quia & à mortuis suscitare potens ? Deus ? est
19 λογισάμενος, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεὸς,
vnde eum & in parabolam accepit Fide, ‡ de & &
20 ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ † ἐκομίσατο. πίστει περὶ κομίζομαι
futuris, benedixit Isaac Iacob, & Esau
μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ, καὶ τὸν Ἠσαῦ
Fide, Iacob moriens, * vnumquemq; filiorum Ioseph benedixit, * singulos
21 πίστει Ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε, & adorauit ‖ super summitatem virgae ? sua ‖ fastigium
καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. ? eius

Fide,

† nutrieus
*projectione
‖ memoratus est
† mensibus tribus,
κρύπτω
* se esse filium
αἰρέομαι
‖ temporalis
† iucunditatem,
† thesauro Aegyptiorum,
* sustinuit
‖ celebravit
† qui vastabat primitiva,
† terram quod experti
*securati
‖ circuitu dierum
κυκλόω
† dicam?
† impetum
* effugaverunt aciem

Fide, Ioseph † finis, de *egressione filiorum Israel
πίστει ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν ἰσραὴλ 22
‖ immunit, & de ossibus suis mandavit
ἐμνημόνευσε καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο.
Fide Moyses natus occultatus est † trimestre à pa
πίστει μωυσῆς γεννηθεὶς † ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πα- 23
rentibus suis, eo quod vidissent elegantem infantem & non timuerunt
τέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν
edictum regis
τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως
Fide, Moyses grandis factus negavit * dici filius
πίστει μωυσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς 24
filiæ Pharaonis: Magis eligens malo affligi cum
θυγατρὸς φαραὼ, μᾶλλον * ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι 25
populo Dei quam ‖ temporarium habere peccati † emolumentum;
τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν
Maiores divitias æstimans † illis Aegypti thesauris,
μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν αἰγύπτου θησαυρῶν, † 26
improperium Christi aspiciebat enim in remunerationem
ὀνειδισμὸν τοῦ χριστοῦ ἀπέβλεπε γὰρ εἰς † μισθαποδοσίαν.
Fide reliquit Aegyptum non veritus animositatem
πίστει κατέλιπεν αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς † τὸν θυμὸν τοῦ 27
regis illum enim invisibilem tanquam † videns fortiter tulit.
βασιλέως τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε
Fide ‖ fecit Pascha, & effusionem sanguinis
πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα, καὶ † προσχυσιν τοῦ αἵματος, 28
ne † ille perimens primogenita tangeret eos
ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν.
Fide, transierunt per rubrum mare tanquam per ari
πίστει διέβησαν † ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξη- 29
dam ‖ eadem experimentum accipientes Aegyptii, absorpti sunt
ρᾶς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ αἰγύπτιοι, κατεποθησαν
Fide, muri Iericho corruerunt, ‖ circuita per septem
πίστει τὰ τείχη ἰερειχὼ ἔπεσε, * κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ 30
dies Fide Rahab meretrix non periit cum incre-
ἡμέρας πίστει ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπει- 31
dulis, excipiens exploratores cum pace
θήσασι δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης.
Et quid adhuc ? dicam? deficiet enim me perenarrantem
καὶ τί ἔτι λέγω, ἐπιλείψει γὰρ με διηγουμένου ὁ 32
tempus, de Gedeon, Barach, & Sampson & Iephte,
χρόνος, περὶ γεδεών, βαρὰκ †, καὶ σαμψὼν, καὶ ἰεφθάε,
Dauidq, & Samuel, & prophetis
δαυὶδ †, καὶ σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν·
Qui per fidem deuicerunt regna, operati sunt iu
οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δι- 33
stitiam, adepti sunt repromissiones obturauerunt ora leonum,
καιοσύνην ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων,
Extinxerunt † vim ignis, effugerunt ora gladii,
ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρης, 34

conualuerunt de infirmitate, facti sunt fortes in
ἐνεδυναμώθησ̄ ἀπὸ ἀῤῥωστίας , ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν
bello castra verterunt exterorum Acceperunt
35 πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων· ἔλαβον
mulieres de resurrectione mortuos suos alii autem dis
γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἄλλοι δ̄ ἐτυμ- τυμπανίζω
tenti sunt, non suscipientes redemptionem vt meliorem
πανισθησ̄, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος
resurrectionem ‖ nanciscerentur Alii vero † ludibriorum &
36 ἀναστάσεως τύχωσιν ἕτεροι δ̄ ἐμπαιγμῶν καὶ ‖ inuenirent † lodibria & verbera exper ti insuper & vincula & car ceres
flagellorum experimentum iam acceperunt, etiam autem vinculorum & custodiæ
μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δ̄ δεσμῶν καὶ φυλακῆς
Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gla-
37 ἐλιθάσθησ̄, ἐπρίσθησ̄, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μα- di mortui sunt, circuierunt in † pellibus, in caprinis † melotis,
χαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις
pellibus, egentes afflicti, * male habiti * angustiati.
δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι·
Quibus non erat dignus mundus, in solitudinibus errantes,
38 ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, ‖ in
‖ & montibus & speluncis, & ‖ cauernis terræ
καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ τ̄ ὀπαῖς τ̄ γῆς.
Et hi omnes testimonio † probati per fidem, non * re- † fidei * acceperunt
39 καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τ̄ πίστεως οὐκ ἐκο-
portarunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid
40 μίσαντο τ̄ ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι
prouisente, vt non sine nobis consummarentur
προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

CAP XII. 16.

Idcóque & nos tantam habentes ‖ circumiacentem nobis ‖ impositam
1 Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν
nubem testium, pondus deponentes omne, & cir-
νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τ̄ εὐ- † nos † ad
cunstans † peccatum per patientiam curramus † propositum
περίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τ̄ προκείμενον
nobis certamen Aspicientes in idem fidei auctorem
2 ἡμῖν ἀγῶνα ἀφορῶντες εἰς τ̄ τ̄ πίστεως ἀρχηγὸν * atque
& consummatorem Iesum, qui pro proposito sibi ‖ sedis † sedet
καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ
gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta : * in de † enim eum qui * sustinuit
χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας ἐν δε-
xterâq; ‖ throno Dei † sedit
ξιᾷ τ̄ τ̄ θρόνου τ̄ θεοῦ κεκάθικεν.
Recogitate † ergo talem * sustinentem à † enim eum qui
3 ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ * sustinuit
peccatoribus † in semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini † aduersum
τ̄ ἁμαρτωλῶν, εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε τ̄
animis vestris deficientes Nondum ‖ vsque ad sanguinem ‖ enim
4 ψυχαῖς ὑμῶν † ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος ἐκλύομαι

restitistis, aduersus peccatum repugnantes
ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι·
Et obliti estis † exhortationis, quæ vobis tanquam filiis
καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς 5
† dissertur Fili mi, ne parumpende disciplinam Domini, neque ‖ fatigeris
διαλέγεται, Υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου
† ab eo † arguens Quem enim diligit Dominus,
ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, 6
castigat; flagellat autem omnem filium quem recipit
παιδεύει· μαστιοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται
* Si disciplinam sustinetis, tanquam filiis vobis offert se
εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ 7
Deus quis enim est filius, quem non corripit pater?
Θεός· τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ,
‖ Si autem † absq; estis † disciplina cœtus participes facti sunt omnes,
εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, 8
* ergo nothi estis, & non filii Deinde ipsos quidem
ἄρα νόθοι ἐστὲ, καὶ οὐχ υἱοί· εἶτα τοὺς μὲν τῆς 9
carnis nostræ patres habuimus ‖ castigatores, & reuerebamur eos:
σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς, καὶ * ἐνετρεπόμεθα
non multò magis obtemperabimus Patri spirituum,
οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων,
& viuemus? † Illi quidem enim ad paucos dies, secundum
καὶ ζήσομεν, οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ 10
‖ visum ipsis, castigabant: hic autem ad † commodum, ad
τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον· ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ
recipiendum sanctificationem eius Omnis autem disciplina
μεταλαβεῖν τὸν ἁγιασμοῦ αὐτοῦ· πᾶσα δὲ παιδεία 11
† ad quidem * præsens non videtur gaudii esse sed mœroris postea
πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον
autem fructum ‖ pacificum per eam exercitatis red
δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμασμένοις ἀποδί-
det iustitiæ † Ideo remissas manus, &
δωσι δικαιοσύνης· διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ 12
soluta genua erigite Et gressus
* παραλελυμένα γόνατα † ἀνορθώσατε· καὶ τροχιὰς 13
rectos facite pedibus vestris, vt non † claudum abducatur,
ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ,
sanetur autem magis, Pacem sequimini cum omnibus,
ἰαθῇ δὲ μᾶλλον· εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, 14
& sanctimoniam qua sine nemo videbit Dominum
καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον·
Contemplantes ne quis ‖ deficiat à gratia Dei
ἐπισκοποῦντες μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· 15
ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam
μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φυοῦσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης
inquinentur multi Ne quis fornicator aut prophanus, vt Esau:
μιανθῶσι πολλοί· μή τις πόρνος ἢ βέβηλος, ὡς Ἡσαῦ 16
qui propter escam vnam vendidit † primogenita sua
ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς * ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ.

† Sanis

† consolationis,
† loquitur, dicens
‖ fatigeris
† dum
† argueris
* In disciplina perseuerate
‖ Quòd † extra
† disciplinam,
* ergo adulteri
‖ eruditores,
† eos cum
ἐνετρεπόμεθα
† Et
* in tempore paucorum dierum,
‖ voluntatem suam erudientes nos:
† id quod vtile est in recipiendo
† in * præsenti
‖ patientissimum
† Propter quod
* παραλύω
† ἀνορθόω
† claudicans quis erret,
* Deum
‖ defit gratiæ
† primitias
ἀποδίδωμι

† Scitote
* captens

† Sciatis enim quoniam & postea * volens hæreditare
17 ἴστε γὰρ ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν
benedictionem, reprobatus est pœnitentiæ enim locum non invenit,
εὐλογίαν, * ἀπεδοκιμάσθη μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε,
quamquam cum lachrymis ‖ exquirens eam
καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν.

ἀποδοκιμάζω
‖ inquisisset
† ad

Non enim accessistis ? tractabilem montem, & † incensum
18 οὐ γὰρ προσεληλύθατε * ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ
ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam,
πυρὶ, καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ,
19 καὶ σάλπιγγος
sonum, & vocem verborum, quam * audientes deprecati sunt, ne
ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρητήσαντο μὴ
proferretur eis verbum Non portabant enim ‖ im
20 προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ δια
peratum, Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur
στελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, * λιθοβοληθήσεται·
Et, (ita terribile erat ? apparens, Moyses dixit,
21 καὶ, οὕτω φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον, Μωυσῆς εἶπεν,
Exterritus sum & tremebundus.) Sed accessistis
22 ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος. ἀλλὰ προσεληλύθατε
† Sion montem & civitati Dei viventis, Hierusalem cælestem,
σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ,
& * myriadum angelorum frequentiæ, Et ecclesiæ
23 καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ
‖ primogenitorum in cœlis ? conscriptorum, & judici Deum
πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ
omnium, & spiritus justorum perfectorum, Et testa-
24 πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης
menti novi mediatori Jesu, & † sanguinis aspersionis præstantius lo
νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ κρεῖττον λα-
quentem * pro Abel Videte ne recusetis lo
25 λοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λα-
quentem: si enim illi non effugerunt, ‖ illum super terram recusan-
λοῦντα· εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ τῆς γῆς παραιτησά-
tes ? negotium agentem multò magis nos, † illum de cœlis
μενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν
* unus Cujus vox terram movit tunc, nunc autem
26 ἀποστρεφόμενοι· οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ
‖ denuntiavit, dicens, Adhuc semel ? ego † movebo non solum terram,
ἐπήγγελται, λέγων, ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω οὐ μόνον τὴν γῆν,
sed & cœlum * Illud autem, Adhuc semel declarat mobi
27 ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δέ, ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευο-
lium translationem, tanquam factorum ut maneant ? non ea
μένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σα-
bilia Itaque regnum immobile susceptores,
28 λευόμενα. διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες,
habeamus gratiam per quam serviamus ‖ grate Deo, cum
ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ
reverentia & † religione Etenim Deus noster ignis consumens †
29 αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον

ἀποδοκιμάζω
Quod dicit
? ea quæ sunt
immobilia.
‖ placeatis
? meta
† est.

CAP

Cap XIII. ιγ'

Charitas fraternitatis maneat

Η φιλαδελφία μενέτω 1

Hospitalitatem ‖ ne obliuiscimini per hanc enim † latuerunt

† φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν 2

quidam, hospitio † excipientes angelos Mementote vinctorum,

τινες, ξενίσαντες ἀγγέλους μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, 3

tanquam simul vincti * malis per ssorum, tanquam & ipsi ‖ existentes in

ὡς συνδεδεμένοι τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν

corpore Honorabile connubium in omnibus, & † cubile immaculatorum

σώματι· τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· 4

fornicatores † autem & adulteros iudicabit Deus * Pecunia non appetens mei

πόρνους γὰρ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρό- 5

contenti præsentibus ipse enim dixit, Non te

πος ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν· αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε

deseram, neque te derelinquam Ita vt ‖ confidenter nos

† ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω· ὥστε θαρροῦντας ἡμᾶς 6

dicere, Dominus mihi adiutor, & non timebo quid faciat

λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθὸς, καὶ οὐ * φοβηθήσομαι τί ποιήσει

mihi homo Mementote † ductum veritorum, qui

μοι ἄνθρωπος· μιμνῄσκεσθε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες 7

locuti sunt vobis verbum Dei, quorum intuentes exitum

ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες † ἐκλαβεσθε

conuersationis, imitamini fidem

τῆς ἀναστροφῆς, * μιμεῖσθε τὴν πίστιν.

Iesus Christus heri & hodie ipse & in secula

Ἰησοῦς χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας 8

Doctrinis variis, & peregrinis † ne circumferamini. pulchrum enim

διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ περιφέρεσθε· καλὸν γὰρ 9

gratia stabiliri cor, non escis, * in quibus non ‖ sunt

χάριτι βεβαιοῦσθαι † καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ * ὠφε-

adiuti ambulantes Habemus altare, de quo

λήθησαν οἱ περιπατήσαντες. ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ 10

edere non habent potestatem tabernaculo † seruientes

φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες

Quorum enim infertur animalium sanguis pro peccato in

ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ 11

Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra

ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα καίεται ἔξω

† Ideo & Iesus, vt sanctificaret per

castra

διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ 12

proprium sanguinem populum, extra portam passus est

ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε.

Igitur exeamus ad eum extra castra,

τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν 13

improperium eius portantes

ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες Non enim habemus hic

manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus

οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε 14

μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν.

Per

† in vobis

Et ‖ nolite obliuiscì † placuerunt † receptis angelis * & laborantium, ‖ morantes † thorus immaculatus † enim Sint mores sine auaritia

‖ confidenter dicamus ἀτίμως

φοβήσομαι † præpositorum

μιμεῖσθαι

† nolite abduci optimum est

* quæ ὠφελέω

‖ profuerunt ambulantibus in eis † qui deseruiunt

† Propter quod

* suum

Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis ‖ *per omne*
15 δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διαπαντὸς τῷ
Deo, id est, fructum labiorum confitentium nomini eius
θεῷ, τοῦτέστι, καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.
At beneficentiæ & communionis † *no* *oblivisimini* tali
16 τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύ-
bus enim hostiis *bene placet sibi* Deus Obedite
17 ταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε τοῖς
‖ *ductibus* vestris, & subiacete † ipsi enim pervigilant pro
ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ † ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ
animabus vestris, quasi rationem reddituri, vt cum gaudio
τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες· ἵνα μετὰ χαρᾶς
hoc faciant, & non gementes: † *inutile* enim vobis hoc.
τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες· ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο.
Orate pro nobis confidimus enim quia *pulchrã* conscien
18 προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν· πειθόμεθα γὰρ ὅτι καλὴν συνεί-
tiam habemus, in omnibus ‖ *pulchrè* volentes conuersari
δησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι.
Ampliùs autem deprecor †, hoc facere, † *vt* celeriùs
19 περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ, τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον
restituar vobis *At* Deus * pacis, ‖ *reducens*
20 * ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν
de mortuis pastorem ouium magnum, in sanguine
ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν, ἐν αἵματι
testamenti æterni, Dominum nostrum Iesum Christum,
διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν,
Aptet vos in omni *opere* bono, † *ad faciendam*
21 καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι
voluntatem eius faciens in vobis † *beneplacitum* coram se, per
τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ
Iesum Christum cui * gloria in secula seculorum Amen
Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Rogo autem vos, fratres ‖ *sufferte* verbum
22 παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς
solatii etenim ? *per breuia* *missi* vobis
παρακλήσεως· καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν.
Cognoscite fratrem † Timotheum * *absolutum*, cum quo
23 γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ,
(si celeriùs venerit,) videbo vos
ἐὰν ταχέως ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς.
Salutate omnes ‖ *ductores* vestros, & omnes
24 ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας
sanctos salutant vos *illi de* Italia ?
τοὺς ἁγίους ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας.
Gratia cum omnibus vobis Amen.
25 ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Hebræos scripta est ab
Πρὸς Ἑβραίους ἐγράφη ἀπὸ τῆς
Italia per Timotheum
Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου

‖ *semper*
† autem
† nolite obliuisci.
* promeretur
‖ præpositis
† eis
ὑπείκετε
† non expedit
bonam
‖ bene
† vos, † quæ
autem
‖ qui edoxit
ἀποκαθίστημι
† vt faciatis
† quod placeat
* est
‖ vt sufferatis
† perpaucis scripsi
† nostrum
* dimissum,
‖ præpositos
† fratres

SANCTI IACOBI

ΗΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ

EPISTOLA CATHOLICA

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

CAPVT PRIMVM κέφαλ ά

IACOBVS Dei & Domini * Ie
ΙΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου ἰη- 1
sus Christi seruus, iis duodecim
σοῦ χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα
tribubus ‖ in dispersione,
φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ,
† gaudere Omne gaudium
χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν 2
† ducite, fratres mei, cum tem
ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πει
tationibus incideritis ‖ varii Scientes quod
ρασμοῖς * περιπέσητε ποικίλοις· γινώσκοντες ὅτι 3
probatio vestræ fidei † operatur patientiam
τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν·
At patientia † opus perfectum habeat, vt sitis perfecti & in
ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλό 4
tegri, in nullo deficientes Si autem quis vestrum † defi
κληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι εἰ δέ τις ὑμῶν λεί 5
cit sapientia, postulet à * dante Deo omnibus ‖ simpliciter, &
πεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ
non † improperante, & dabitur ei Postulet autem in
οὐκ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ· αἰτείτω δὲ ἐν 6
fide, nihil * disceptans nam disceptans similis est flu-
πίστει, μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύ-
ctui maris ‖ ventis agitato & tracto
δωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ, καὶ ῥιπιζομένῳ.
Non ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid
μὴ γὰρ * οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι † λήψεταί τι 7
à Domino. Vir duplex animo, inconstans † in omnibus
παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις 8
viis suis Glorietur autem frater humilis
ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς 9
in † sublimitate sua: At diues * in humilitate sua:
ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ· ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ· 10
quoniam sicut flos fœni transibit Exortus est enim
ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου † παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ 11

* nostri
‖ quæ sunt
† salutem.
† existimare
* in tentationes
‖ varias
περιπίπτω
† autem
† indiget
* qui dat
‖ affluenter,
† improperat
* hæsitans qui enim hæsitat,
‖ qui à vento mouetur, & circumfertur.
* οἴομαι
† λαμβάνομαι
† est
† exaltatione
* putem
παρέρχομαι

sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos
ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος ξηραίνω
eius decidit, & decor vultus eius deperiit
αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο·
ita & dives in itineribus suis marcescet
οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ * μαρανθήσεται. μαραίνομαι
Beatus vir qui sustinet tentationem, quoniam ‖probatus fa-
12 μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενό- ‖ cùm fuerit
ctus, accipiet coronam vitæ, quam repromisit † Dominus
μενος, λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ κύριος † Deus
diligentibus se Nemo † tentatus dicat, quoniam
13 τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ‖ cùm tentatur,
à Deo * tenta- nam Deus ‖ intentator est malorum, ten-
ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πει- * tentatur
tat autem ipse neminem Vnusquisque vero tentatur, a ‖ enim
14 ράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς
† propria concupiscentia abstractus & illectus Deinde
15 ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος· εἶτα ἡ † sua
concupiscentia † concep- tus, par- t peccatum: at peccatum * con- ‖ cùm conce-
ἐπιθυμία συλλαβοῦσα, τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀπο- perit
summa- um, generat mortem ‖ Ne erratis, fratres * verò cum
16 τελεσθεῖσα, ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί fu rit
mei † dilecti Omne datum † bonum, & omne donum συλλαμβάνω
17 μου ἀγαπητοί· πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα ‖ Nolite itaque
perfectum * superne est, descendens à Patre luminum, errare,
τέλειον, ἄνωθέν ἐστι, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, † dilectissimi
apud quem non est transeuntis ‖ aut vicissitudinis obumbratio † optimum,
παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. ‖ nec
† Volens genuit nos verbo veritatis, † ad esse nos † Voluntariè
18 βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ‖ ut simus
initium aliquod eius creaturarum ‖ Itaque fratres mei * creaturæ
19 ἀπαρχήν τινα τοῦ αὐτοῦ κτισμάτων. ὥστε, ἀδελφοί μου ‖ Scitis,
† dilecti, sit † omnis homo velox ad audiendum, tardus † † dilectissimi,
ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς † autem
ad loquendum, ‖ tardus ad iram ‖ &
20 εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δι- † Propter quod
21 καιοσύνην θεοῦ οὐκ ἐργάζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν † immundi-
† sordem & abundantiam malitiæ in mansuetudine susci pite in tiam
ῥυπαρίαν, καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν ἔμ- quod potest
situm verbum, * potens saluare animas vestras
φυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν.
Estote autem factores verbi, & non tantùm auditores fal
22 γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ, παραλο- lentes vosmetipsos
23 γιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ, καὶ Quia si quis auditor verbi est, & ‖ comparabitur
non factor, hic ‖ similis est viro consideranti vultum
οὐ ποιητὴς, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς
nativitatis suæ in speculo Consideravit enim seipsum, &
24 γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν, καὶ

abiit, & statim obliuius est qualis fuerit
ἀπῆλυθε, καὶ ἐπιλάθετο ὁποῖος ἦν.
† Qui autem perspexerit † perfectam libertatis & 25
ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ
† perfecte permouserit in ea ‖ obliuiosus *permanens hic non auditor ‖ oblivionis factus, sed
παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ
factor operis, hic beatus in facto suo erit.
ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται.
‖ autem putat se religiosum Si quis ‖ videtur vel gloriosus esse in vobis, non refrenans
εἴ τις δοκεῖ θρησκὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν 26
† est linguam suam, sed seductor cor suum, huius vana?
γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος
religio Religio munda, & immaculata
ἡ θρησκεία θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος 27
apud Deum & Patrem, hæc est, Visitare pu-
παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρί ἐστιν αὕτη, ἐπισκέπτεσθαι ὀρ-
‖ & pillos & viduas in tribulatione eorum, † immaculatum seipsum
φανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν
* ab hoc seculo custodire * a mundo
τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

CAP II. β'

‖ nolite † habere Fratres mei, ‖ ne in personarum acceptione † habete fidem
Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωπολημψίαις ἔχετε τὴν πίστιν 1
Domini nostri Iesu Christi gloriæ
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης.
† & Si † enim introierit in
ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς 2
conuentum vestrum vir aureum habens annulum, in veste can
† συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος, ἐν ἐσθῆτι λαμ-
dida, introierit autem & pauper in sordido habitu, Et in-
πρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπι- 3
tendatis in * ferentem vestem splendidam, & dixeritis
βλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε
ei, Tu sede hic ‖ pulchre & pauperi † dicatis, Tu sta
αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι
illic, aut sede hic sub scabello † meo Et non di-
ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου καὶ οὐ διε- 4
iudicatis * in vobismetipsis, & facti estis iudices ‖ disceptationum malarum?
κρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν,
Audite, fratres mei † dilecti, nonne Deus elegit
ἀκούσατε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο 5
pauperes ‖ mundi diuites in fide, & hæredes
τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τῆς
regni quod repromisit * diligentibus sese
βασιλείας ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν;
Vos autem exhonoraſtis pauperem nonne diuites per potentiam
ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι κατα- 6
opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia?
δυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια,
Nonne ipsi blasphemant ‖ pulchrum nomen † inuocatum
οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν 7

super vos? Si tamen legem perficitis regalem, secundùm scri-
8 ἐφ' ὑμᾶς, εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν, κατὰ † γρα- † hanc
ptum, Diliges proximum tuum sicut teipsum, † pulchrè facitis
φὴν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν, καλῶς ποιεῖτε.
Si autem personam accipitis, peccatum operamini redar
9 εἰ δὲ προσωπολημπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχό-
guis à lege quasi transgressores. Quicunque * totam autem
10 μενοι ὑπὸ † νόμου ὡς παραβάται. ὅστις γὰρ ὅλον τὸν
legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus
νόμον τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος.
‖ Hic enim † dixit. Non mœchaberis, dixit & Non occides † si autem ‖ Qui † dixit, † quòd
11 ὁ γὰρ εἰπὼν, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καί, μὴ φονεύσῃς· εἰ δὲ
non mœchaberis occides autem, factus es transgressor legis
οὐ μοιχεύεις, φονεύεις δέ, γέγονας παραβάτης νόμου.
Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem liberandi
12 οὕτω λαλεῖτε, καὶ οὕτω ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας
futuri iudicari. Nam iudicium ‖ sine misericordia
13 μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ
† non † facienti misericordiam: * contra gloriatur misericordia iudicium
μὴ ποιήσαντι ἔλεος· κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως.
Quid ‖ illud vtile fratres mei, ὁ fidem dicat † quis habere
14 τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν,
opera autem non habeat? † non potest fides saluare eum?
ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ, μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν;
Si autem frater aut soror nudi sint, & * indi-
15 ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπό-
cuti sue in quotidiano victu Dicat autem aliquis illis ex
16 μενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς· εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ
vobis Ite in pace, calefacimini, & saturamini non
ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε, καὶ χορτάζεσθε· μὴ
dederitis autem eis ea quæ necessaria ‖ corporis, quid † illud vtile?
δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια † σώματος, τί τὸ ὄφελος,
Sic & fides, ὁ non opera habeat mortua est † secundum semetipsa
17 οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν.
Sed dicet quis Tu fidem habes, & ego opera habeo ostende mihi
18 ἀλλ' ἐρεῖ τις, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δεῖξόν μοι
fidem tuam * ex operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus * sine operibus,
† πίστιν σου * σὺ τὴν ἔργων σου, κἀγώ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων
meis fidem meam Tu credis quoniam Deus vnus est? * χωρὶς τῶν ἔργων,
19 μου † τὴν πίστιν μου. σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι,
‖ pulchrè facis, & dæmones credunt, & contremiscunt ‖ bene
καλῶς ποιεῖς. καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ † φρίσσουσι
Vis autem scire ὁ homo inanis, quoniam fides sine
20 θέλεις δὲ γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενὲ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς
operibus ? mortua est? Abraham pater noster nonne † otiosa
21 τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν, Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ
ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super
ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ
altare? Vides quoniam fides cooperabatur
22 θυσιαστήριον; βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει

operibus illius & ex operibus fides consummata est?
τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη,
Et suppleta est scriptura, dicens Credidit autem Abraham
πληρόομαι καὶ * ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ 23
Deo & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei
τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, καὶ φίλος θεοῦ
appellatus est Videtis igitur, quoniam ex operibus iustificatur
ἐκλήθη. ὁρᾶτε τοίνυν, ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται 24
homo, & non ex fide tantum? Similiter autem
ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον, ὁμοίως δὲ 25
& Raab meretrix nonne ex operibus iustificata est, suscipiens
καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη
nuntios, & alia via eiciens? Sicut enim
τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα, ὥσπερ γὰρ τὸ 26
corpus sine spiritu mortuum est ita & fides sine
σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς
operibus mortua est
τῶν ἔργων νεκρά ἐστι

CAP. III γ'

¶ Nolite plures * fieri
† Ne multi magistri * fiatis, fratres mei, scientes
Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες 1
¶ sumitis In multis ? est † potest etiam
quoniam maius iudicium ¶ capiemus Multa enim offendimus
ὅτι μεῖζον κρῖμα λημψόμεθα πολλὰ γὰρ πταίομεν 2
omnes si quis in verbo non offendit, hic perfectus † vir potens
ἅπαντες· εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς
* Si autem * freno circunducere & totum corpus * Ecce equis
χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἴδε τῶν ἵππων 3
¶ consentiendum † ferimus
* χαλιναγωγοῦμεν καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἴδε τῶν ἵππων
freno in ora mittimus ad ¶ obediendum
τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν πρὸς τὸ πείθεσθαι
ipsos nobis, etiam omne corpus illorum circum† agimus
αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν
Ecce & naues † tanta existentes, & à validis
ἰδοὺ καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν 4
ventis * impulsæ, circunferuntur ¶ à modico gubernaculo
ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου,
vbi impetus dirigentis voluerit Ita &
ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούληται οὕτω καὶὴ 5
† modicum quidem † exaltat * quantus ¶ quam magnam sylvam † cit, vniuersitis
lingua † parvum membrum est, & magna † gloriatur Ecce * exiguus ignis
γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ ἰδοὺ ἡλίκην ὕλην
¶ quantam materiam incendit Et lingua ignis †, mundus
ἡλίκλυ ὑλην ἀνάπτει καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς 6
† maculant totum corpus, & * inflammans rotam nativitatis ¶,
† quæ maculat * inflammat ¶ nostræ,
iniquitatis ita lingua constituitur in membris nostris,
ἀδικίας οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ
† maculans totum corpus, & * inflammans rotam natiuitatis ¶,
σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως,
& inflammata a gehenna Omnis enim natura
καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις 7
? & † ferarum & volucrum ? serpentium & † marinorum domatur,
θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται,

&

8 & domita * est naturâ humanâ. At lin-
χὴ δεδάμασται τῆ φύσει τῆ ἀνθρωπίνη· τὴν δὲ γλῶσ-
guam nullus potest hominum domare; † inconstabile malum,
σαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι· ἀκατάσχετον κακόν,
plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus
9 μεθ' ἡμῶν τὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους
Deum, & Patrem, & in ipsa maledicimus homines
* illos ad ‖ similitudinem Dei † factos. Ex ipso ore
10 τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας· ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐ-
procedit benedictio & maledictio non oportet fratres mei dilecti,
ξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα· οὐ χρή, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί,
hæc ita fieri. Nunquid fons de eodem foramine emanat
11 ταῦτα οὕτω γίνεσθαι. μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει
† dulce, & amarum? Nunquid potest, fratres mei, ficus
12 τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, συκῆ
* oleas facere, aut vitis ficus? sic ‖ nullus fons salsam
ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα, οὕτως οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν
& dulcem † facere aquam. Si quis sapiens, & † peritus in
13 καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν
vobis ostendat ex * pulchra conversatione ‖ opera sua in mansuetu-
ὑμῖν, δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πρᾳ-
dine sapientiæ † Si aut in zelum amarum habetis, & † contentionem in
14 ότητι σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐριθείαν ἐν
corde vestro ne gloriamini & mentiamini adversus
τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς
Veritatem. Non est * ista sapientia desursum descendens
15 ἀληθείας· οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη,
sed terrena, animalis ‖ dæmoniaca. Ubi enim zelus &
16 ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης· ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ
† irritatio, illic tumultuatio, & omnis prava
ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα.
Illa autem sapientia sapientia, primum quidem pudica est deinde pacifica,
17 ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική,
modesta, bene suadibilis, † plena misericordia, * fructibus bonis non di-
ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους, καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιά-
iudicans, ‖ & non simulata. Fructus autem iustitiæ
18 κριτος, καὶ ἀνυπόκριτος. καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης
in pace seminatur facientibus pacem.
ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

CAP IV

1 Unde bella & † pugnæ in vobis? † Non hinc, ex
Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν, οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν
* voluptatibus vestris ‖ militantibus in membris vestris?
ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν;
Concupiscitis & non habetis: occiditis, & zelatis, & non
2 ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε, καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ
potestis adipisci: litigatis & belligeratis & non habetis, propter
δύνασθε * ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε καὶ οὐκ ἔχετε, διὰ

* sunt à

‖ autem
† inquietum

* qui
‖ imaginem &
† facti sunt.

† dulcem &
amaram aquã?
* vnas
‖ neque salsa

† potest facere
† disciplinatus
inter vos?
* bona
‖ operationem
suam
dulcitudine
† Quòd
† contentiones
sunt in cordi-
bus vestris no-
lite gloriari &
mendaces esse
* enim
‖ diabolica

† contentio, ibi
inconstantia, &
omne opus pra-
vum. Quæ de-
sursum est

† bonis consen-
tiens, * &
‖ sine simula-
tione

† lites † Nonne

* concupiscen
tiis
‖ quæ militant

ἐπιτυγχά-
νω

† quod non postulatis

† petatis concupiscentiis

‖ huius
† intimice
† seculi huius,

* dicit.

‖ vobis?

† Propter quod
† Deus

*autem

‖ Miseri estote,
* ταλαιπωρέω
† πενθέω

† Nolite detrahere alteru trum,
‖ meis. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat
* detrahit

‖ enim
† & iudex, qui potest liberare
† proximum?
Ecce
* qui dicitis,
‖ aut crastino

† quidem
† lucrum facie mus
* quid erit in crastino

‖ extermin abitur

† eo vt dicatis,
† si

*exultatis

† non petere vos
τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς.
Petitis, & non accipitis eo quòd
αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι
malè † petitis vt in * voluptatibus vestris insumatis
κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε.
Adulteri & adulteræ, nescitis quia amicitia ‖ mundi † inimi
μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα
citia Dei est? Quicunque ergo voluerit amicus esse † mundi, inimicus
τοῦ θεοῦ ἐστιν; ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς
Dei constituitur An putatis quia inaniter Scriptura * dicit,
τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει,
Ad invidiam concupiscit spiritus qui habitat in ‖ nobis?
πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα ὃ κατῴκισεν ἐν ἡμῖν,
Maiorem autem dat gratiam † Ideo dicit, † Dominus superbis
μείζονα δὲ δίδωσι χάριν· διὸ λέγει, Ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις
resistit, humilibus autem dat gratiam Subditi estote
ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ὑποτάγητε
ergo Deo: resistite * diabolo, & fugiet à vobis
οὖν τῷ θεῷ· ἀντίστητε δὲ τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν.
Appropinquate Deo & appropinquabit vobis Emundate manus,
ἐγγίσατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν· καθαρίσατε χεῖρες,
peccatores & purificate corda duplices animo
ἁμαρτωλοί, καὶ ἁγνίσατε καρδίας, δίψυχοι.
‖ Affligimini, & lugete & plorate risus vester
* ταλαιπωρήσατε καὶ † πενθήσατε, καὶ κλαύσατε· ὁ γέλως ὑμῶν
in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem
εἰς πένθος μεταστραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν.
Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos
ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.
† Ne contraloquimini alij alijs, fratres † Contraloquens fratri,
μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί· ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ,
& iudicans fratrem suum, * contraloquitur legi, & iudicat legem
καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον.
si autem legem iudicas, non es factor legis, sed iudex
εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής.
Vnus est ‖ ille legislator, † potens seruare & perdere Tu
εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι· σὺ
autem quis es qui iudicas † alterum? Age nunc dicentes, Hodie
δὲ τίς εἶ ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες σήμερον
‖ & cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi
καὶ αὔριον πορευσώμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ
† annum vnum, & mercabimur, & † lucrabimur
ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσώμεθα, καὶ κερδήσωμεν·
Qui ignoratis * illud cras Quæ enim vita vestra? Va
οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον· ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀ-
por enim erit, ad modicum apparens deinceps vero & ‖ euane
τμὶς γάρ ἐστε ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ καὶ ἀφανιζο-
scens Pro † dicere vos Si Dominus voluerit, & † viuetri
μένη· ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσο-
mus, & faciemus hoc aut illud Nunc autem gloriamini in
μεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν τῇ

superbis

superbis vestris. Omnis ‖ gloriatio talis maligna est
ἀλαζονείαις ὑμῶν· πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν ‖ exultatio
Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum illi est
17 εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

CAP. V.

Age nunc divites, plorate, ululantes in mi-
1 Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταις- • Agite
seriis vestris † supervenientibus Divitiæ vestræ putrefa-
2 λαιπωρίαις ὑμῶν ‖ ἐπερχομέναις· ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέ- † quæ aduenient vobis
ctæ sunt & vestimenta vestra à tineis comesta facta sunt
σηπε, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονε·
Aurum vestrum & argentum ærugine aduersus & ærugo eorum in
3 ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος * κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς καταίωται
testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis
μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ
Thesaurizastis * in nouissimis diebus Ecce merces
ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς • Vobis iram
operariorum ‖ messuerunt regiones vestras † intercepta
ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ † ἀπεστερημένος ‖ qui messuerunt
à vobis, clamat & clamores † messentium in aures Domini ἀφ' ὑμῶν, κράζει καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου † quæ fraudata est
Sabaoth * intrauerunt Diuitiæ estis super terram, & ‖ la- ἀποστερέω
5 σαβαὼθ * εἰσεληλύθασιν· ἐτρυφήσατε ὅτι ἐπὶ γῆς, καὶ ἐσπα- † eorum intrauit. Epulati
suistis enutristis corda vestra vt in die occisionis εἰσέρχομαι
τρήσατε· ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς ‖ in luxuriis
? Condemnastis, occidistis iustum † non restitit vobis ? Adduxistis & † &
6 κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε ? τὸν δίκαιον· οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν
patientes estote igitur, fratres, vsque ad aduentum Domini
7 † μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοί, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου. μακροθυμέω
Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ patienter ferens
ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν • temporaneum & serotinum
in eum, donec accipiat * pluuiam matutinam & serotinam. ‖ &
ἐπ' αὐτῷ, ἕως ἂν λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον.
Patientes estote & vos ‖ confirmate corda vestra,
8 μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ? appropinquauit
quoniam aduentus Domini ? appropinquauit Ne ingemiscite aduersus ? appropinquabit. Nolite ingemiscere in alterutrum † ianuam assistit. ‡ laboris
9 ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἤγγικεν. μὴ στενάζετε κατ' alterutrum, fratres, vt non iudicemini Ecce, iudex ante † fores
ἀλλήλων, ἀδελφοί, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν
stat Exemplum accipite, fratres mei, ‡ malorum
10 ἕστηκεν. ὑπόδειγμα λάβετε, ἀδελφοί μου, τῆς κακοπα-
perpessionis, & patientiæ, Prophetas qui locuti sunt
θείας, καὶ τῆς μακροθυμίας, τοὺς προφήτας, οἳ ἐλάλησαν τῷ ‖ nomine Domini
11 ὀνόματι κυρίου. ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας Ecce beatificamus † tolerantes
Tolerantiam Iob audistis & finem Domini vidistis, quoniam ‖ in
? eos qui fuerunt. Sufferentiam
τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε, ὅτι πολύ- † Dominus
misericors est † & miserator Ante omnia autem, fratres
12 σπλαγχνός ἐστι καὶ οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί

mei, * ne iurate, neque ‖ cælum, neque ‖ terram, neque aliud
μη, ‖ μὴ † ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον
quodcunque iuramentum Sit autem ? vestrum illud Etiam etiam & illud non non
τινὰ ὅρκον· ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ οὒ, οὔ·
vt non ‖ in hypocrisin decidatis. Tristatur aliquis in vobis?
ἵνα μὴ * εἰς ὑπόκρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν, 13
oret Aequo animo est quis? psallat. Infirmatur quis in vobis?
προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις, ψαλλέτω. ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν, 14
‖ admoneat presbyteros ecclesiæ & o-
προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευ-
rent super eum, vngentes eum oleo in nomine
ξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι
Domini Et oratio fidei ? seruabit laborantem, &
τοῦ κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ 15
eriget eum Dominus: & ſi † peccata fuerit perpetrans, remittetur
ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφεθή-
tur ei Confitemini * alii alijs ‖ confitemini
σεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, 16
& orate pro ‖ alijs alijs, vt ſanemini multum ? valet deprecatio
καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων ὅπως ἰαθῆτε· πολὺ ἰσχύει δέησις
iuſti † efficax Elias homo erat * ſimiliter paſſibilis
δικαίου ἐνεργουμένη. ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς 17
nobis & oratione orauit ‖ ad non pluendum, & non pluit
ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ † μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν
ſuper terram annos tres & menſes ſex. Et rurſum
ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ· καὶ πάλιν 18
orauit & cælum pluuiam dedit & terra ? germinauit
† προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε
fructum ſuum Fratres †, ſi quis * in vobis errauerit
καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ 19
à veritate, & conuerterit quis eum: ‖ Sciat
ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω 20
quod ille conuertens peccatorem ab errore viæ ſuæ, ? ſeruabit animam
ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυ-
à morte & operiet multitudinem peccatorum
χὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

* Nolite iurare, ‖ per
ὀμνύω
? ſermo veſter, Eſt eſt, † ſub iudicio
ὑπὸ κρίσιν
* veſtrum?
‖ inducat
? ſaluabit infirmum: & alleuabit
† in peccatis ſit,
* ergo alterutrum peccata veſtra
‖ inuicem, vt ſaluemini
? enim
† aſſidua
* ſimilis
‖ vt non pluere
βρέχω
? dedit
προσεύχομαι
† mei, * ex
‖ Scire debet quantum qui conuerti fecerit
? ſaluabit eius

Finis ſancti Iacobi
Τέλος τῆς ἁγίου Ἰακώβου
catholicæ Epiſtolæ
καθολικῆς ἐπιστολῆς.

SANCTI

SANCTI PETRI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ
CATHOLICA PRIOR
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΠΡΩΤΗ
EPISTOLA.
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM κεφάλ. ά.

1 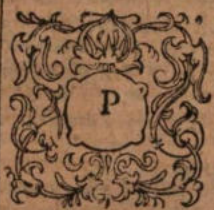
PETRVS Apoſtolus Ieſu Chriſti, electis aduenis diſperſis, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ,
ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς πόντου, γαλατίας, καππαδοκίας, ἀσίας, καὶ βιθυνίας,

2 secundum *prænotionem Dei Patris, in ‖ſanctificatione Spiritus, in obedientiam & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti. Gratia vobis & pax multiplicetur.
κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς, ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος ἰησοῦ χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη.

3 Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum †multam ſuam miſericordiam †regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis,
εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ †κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν,

4 in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem, conſeruatam in cœlis in *vobis,
εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον, καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς,

5 in virtute Dei ‖cuſtoditos per fidem, in ſalutem paratam reuelari in tempore nouiſſimo
τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ †φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ,

6 In quo †exultatis modicū nunc, (ſi †oportet) †contriſtati in variis tentationibus:
ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε ὀλίγον ἄρτι εἰ δέον ἐστὶ, †λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς

7 Vt probatio veſtræ fidei multo pretioſior *auro ‖illo perditur, per ignem vero †exploratur, inueniatur in laudem & honorem & gloriam, in reuelatione Ieſu Chriſti.
ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν †τῆς πίστεως πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ †ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, *εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ τιμὴν καὶ δόξαν, ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ·

* præſcientiam
‖ ſanctificationem
πληθυνθείη
† magnam
† regenerauit
* vobis, Qui
τηρέω
‖ cuſtodimini
φρουρέω
† exultabitis
† oportet contriſtari)
λυπέω
* ſit
‖ quod
† probatur,
εὑρίσκω

† cum videritis
* quoque credi-
tis,

Quem non videntes diligitis, in quem nunc non videntes *, credentes autem, exultatis lætitia inenarrabili & glorificata, 8
ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύον-
τες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ,
Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum 9
κομιζόμενοι τὸ τέλος † πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν.
De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Pro- 10
περὶ ἧς σωτηρίας * ἐξεζήτησαν καὶ † ἐξηραύνησαν προ-
phetæ, qui de ‖ ista in vos gratia † prophetarunt
φῆται, οἱ περὶ † εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες
Scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis 11
ἐρευνῶντες εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν * ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς
Spiritus Christi, † prædicavit illas in Christum passiones,
πνεῦμα Χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα,
& * post hæc gloriam. Quibus revelatum est quia non 12
καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας· οἷς ἀπεκαλύφθη ὅτι οὐχ
sibimetipsis, vobis autem ministrabant eas, quæ nunc nuntiata sunt vobis
ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ * διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν † ἀνηγγέλη ὑμῖν
per eos ‖ evangelizantes vobis in Spiritu sancto misso
διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι
de cælo, in † quæ desiderant angeli prospicere
ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.
† Idcirco succincti lumbos mentis vestræ, so- 13
Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας † διανοίας ὑμῶν, νη-
bríi, perfecte sperate in eam * latam vobis gratiam in re-
φοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ † φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀπο-
velatione Jesu Christi, Quasi filii obedientiæ, non confi- 14
καλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχημα-
gurati ‖ istis † prius in ignorantia vestra concupiscentiis
τιζόμενοι † πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις·
Sed secundum eum † vocantem vos, Sanctum & ipsi sancti 15
ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι
† fuite
in omni conversatione † fuerint
ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε·
Quoniam scriptum est, Sancti eritis quoniam ego sanctus sum 16
διότι γέγραπται, ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι.
Et si patrem invocatis eum * sine acceptione personarum judicantem 17
καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε † ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα
secundum unius cujusque opus, in timore ‖ commutationis vestræ
κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν
tempus conversamini: Scientes quod non corruptibilibus argento 18
χρόνον ἀναστράφητε· εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ
vel auro redempti estis de vana vestra conversatione
ἢ χρυσίῳ * ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς † ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς
† paterna traditione accepta, Sed pretioso sanguine quasi agni immacu- 19
πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώ-
lati & incontaminati, Christi. Præcogniti quidem ante 20
μου καὶ ἀσπίλου, Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ
constitutionem mundi, manifestati autem in novissimis temporibus
καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρό-

bus

* ἐκζητήσαν
† ἐξεραύνησαν
‖ futura in vo-
bis
† prophetarunt
δηλόω
† prænuntians
ea quæ in
Christo sunt
* posteriores
* διακονέω
† ἀναγγέλλω
‖ qui evangeli-
zaverunt
† quem
‖ Propter quod
* quæ offertur
‖ prioribus
ignorantiæ ve-
stræ desideriis
† qui vocavit
† fuite
* qui judicat
‖ incolatus ve-
stri tempore
λυτρόω
† paternæ tra-
ditionis

bus propter vos † Per ipsum credentes in * Deum illum
21 ρον δ' ὑμᾶς, τὸν δ' αὐτὸν ἐγείραντα ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε
suscitantem eum à mortuis, & gloriam ‖ ei dantem, ut fidem vestram & spem esse in Deum Animas
22 τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν τὰς ψυχὰς
vestras castificantes in obedientia † veritatis per Spiritum
ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ πνεύματος
in fraternum amorem non simulatum, ex puro corde † alii alios
εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους
diligite * impense, Renati non ex semine
23 ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς
corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei vivi & permanen
φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου θεοῦ ζῶντος καὶ μένον-
tis in æternum Quia omnis caro ut fœnum, & omnis
24 τος εἰς τὸν αἰῶνα διότι πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα
gloria ‖ hominis ut flos fœni exaruit fœnum, & flos
δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. † ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ
eius decidit: At verbum † Domini manet in
25 τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσεν· τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν
æternum Hoc autem est verbum † euangelizatum in * vos
αἰῶνα. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

† Qui fideles estis Deo qui suscitavit ‖ dedit ei, ut fides vestra & spes esset in Deo

† charitatis, in fraternitatis amore simplici, ‖ inuicem

* attentiùs

‖ eius tanquam ξηραίνω

† autem

† quod est * vobis.

CAP. II. β'.

Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum &
1 Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ
simulationes, & invidias, & omnes ‖obtrectationes, Sicut modo
2 ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιάς, ὡς ἀρτι-
geniti infantes † rationale, sine dolo lac concupiscite: ut
γέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν, ἄδολον γάλα * ἐπιποθήσατε, ἵνα
in eo † augeamini * Siquidem gustastis quoniam ‖benignus ille Dominus
3 ἐν αὐτῷ †αὐξηθῆτε· εἰ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος.
Ad quem accedentes, lapidem vivum, ab hominibus
4 πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα, ὑπὸ μὲν ἀνθρώπων
quidem reprobatum, à autem Deo electum, † honorabilem
μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον·
Et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini domus spiritua-
5 καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε οἶκος πνευμα-
lis, sacerdotium sanctum, offerre hostias spirituales,
τικὸς, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι θυσίας πνευματικὰς,
benè acceptabiles Deo per Iesum Christum
εὐπροσδέκτους τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ.
Propter quod continetur in Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem
6 διότι περιέχει ἐν γραφῇ, ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον
summum angularem, electum, pretiosum & † credens in eo,
ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ,
non pudefiet Vobis igitur honor credentibus
7 οὐ μὴ * καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν
non credentibus autem, lapis quem reprobaverunt ædificantes,
ἀπειθοῦσι δὲ, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,

† qui credidit in eum, non confundetur.

καταισχύνομαι

hic factus est in caput anguli Et lapis offensio-
ἐκεῖ ἐγένθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ λίθος προσκόμ- 8
nis, & petra scandali, * qui offendunt verbo, ‖ in-
ματος, καὶ πέτρα σκανδάλου οἱ προσκόπτοντες τῷ λόγῳ, ἀπει-
persuasi, in quod & positi sunt Vos autem genus
θοῦντες, εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν· ὑμεῖς δὲ γένος 9
electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus ? in ven-
ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περι-
dicationem, vt virtutes annuntietis eius † de tenebris
ποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς * ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους
vos vocantis in admirabile suum lumen
ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς·
Qui aliquando non populus *, nunc autem populus Dei qui non consecuti mi
οἱ ποτὲ οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ οἱ οὐκ ἠλεη- 10
sericordiam, nunc autem misericordiam consecuti
μένοι, νῦν δὲ † ἐλεηθέντες.
‖ Dilecti, obsecro ? tanquam aduenas & peregrinos,
ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους, καὶ παρεπιδήμους, 11
abstinere † carnalibus desideriis quæ militant
ἀπέχεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται
aduersus animam Conuersationem vestram habentes
κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες 12
honestam in Gentibus, vt in ‖ quo obloquuntur vobis vt male
καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακο-
factoribus, ex bonis operibus ? inspicientes glorificent Deum
ποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν
in die visitationis Subiecti estote igitur omni huma-
ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς· ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρω- 13
næ creaturæ, propter † Dominum siue * regi, quasi ? perhibenti
πίνῃ κτίσει, διὰ τὸν κύριον εἴτε βασιλεῖ, ὡς ὑπερέχοντι·
Siue *præsidibus, vt per eum missis, ad vindictam quidem
εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν 14
malefactorum, laudem verò ‖ benefacientium Quia sic est
κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν· ὅτι οὕτως ἐστὶ 15
voluntas Dei, ? benefacientes † capistrare impruden
τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας * φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρό-
tium hominum ignorantiam Quasi liberi, & non
των ἀνθρώπων ἀγνωσίαν· ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ 16
quasi ? velamen habentes malitiæ libertatem, sed
ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ'
sicut serui Dei Omnes honorate Fraternitatem
ὡς δοῦλοι τοῦ θεοῦ· πάντας τιμήσατε· τὴν ἀδελφότητα 17
diligite Deum timete Regem honorificate
ἀγαπᾶτε· τὸν θεὸν φοβεῖσθε· τὸν βασιλέα τιμᾶτε.
Serui, subditi * in omni timore dominis,
οἰκέται, ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, 18
non tantùm bonis & ‖ æquis, sed etiam ? prauis
οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς
Hæc enim gratia, si propter conscientiam Dei † sustinet quis tri-
τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύ- 19

stitias,

* his ‖ hæc credunt,
? acquisitionis,
† qui vocauit
* Dei,
ἐλεέω ‖ Charissimi, ? vos
† vos à
? inter Gentes bonam ‖ eo quod detractant de vobis tanquam de ? vos consideranti,
† Deum ? præcellenti:
* ducibus, tanquam ab eo ‖ bonorum
? vt † obmutescere faciatis
φιμόω
* estote ‖ modestis, ? discolis Hæc sit † sustinet

stitas, patiens intuitu
Quæ enim * laus, si pec-
20 πας, πάχων ἀδίκως
cantes & colaphizati
πόιον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρ-
fitis? Sed si bene
τάνοντες, καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε, ἀλλ' εἰ ἀγαθο-
facientes & patientes sustinetis, † hoc gratia apud Deum
ποιοῦντες, καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε, τοῦτο χάρις παρὰ θεῷ
In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis
21 εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν,
vobis relinquens exemplum, vt sequamini
ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς
vestigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuen-
22 ἴχνεσιν αὐτοῦ. ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑ-
tus est dolus in ore eius. Qui † conuitijs affectus
23 ρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· ὃς λοιδορούμενος
non contrà conuitiabatur, patiens, non minabatur: tradebat autem
οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ
iudicanti * iuste. Qui peccata nostra ipse pertulit
24 κρίνοντι δικαίως· ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν
in corpore suo super lignum, vt peccatis mor-
ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον· ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενό-
tui, iustitiæ viuamus: cuius † vulnere eius sanati estis
μενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε·
Erratis enim sicut oues errantes, sed conuersi estis
25 ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα * πλανώμενοι, ἀλλ' ἐπεστράφητε
nunc ad pastorem & Episcopum animarum † nostrarum
νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

CAP. III. γ'.

Similiter † mulieres, subditæ * propriis vi-
1 Ὁμοίως αἱ γυναῖκες, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδρά-
ris vt & si qui non ‖ credunt verbo, per mulierum
σιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν
conuersationem sine verbo lucrifiant,
2 ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται, ἐποπτεύσασαι
† Aspicientes
illam in timore † castam conuersationem vestram.
3 τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν. Quarum sit non
ὧν ἔστω ἐχ
extrinsecus * implicationis capillorum, & circumpositionis aurearum, aut in
ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐν-
dumenti vestimentorum ‖ ornatus. Sed † ille absconditus cor
4 δύσεως ἱματίων κοσμος· ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρ-
dis homo in incorruptibilitate † lenis & quieti
δίας ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου
spiritus, qui est in conspectu Dei * pretiosus
πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές.
Sic enim aliquando & ille sanctæ mulieres sperantes
5 οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες αἱ ἐλπίζουσαι
in ‖ Deum ornabant seipsas, subiectæ propriis
εἰς θεὸν, * ἐκόσμουν ἑαυτὰς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις
viris.
Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum
6 ἀνδράσιν· ὡς σάρρα ὑπήκουσε τῷ ἀβραὰμ, κύριον

* gloria,

‖ patienter
† hac est

† cùm maledi
ceretur, non
maledicebat
cùm pateretur,
non comminabatur
* se intulit

‖ fluore

πλανάω
† vestrarum

† & * sint suis

‖ credant

† Considerantes

† sanctam

* capillatura,
aut circundatio
auri,
‖ cultus
† qui est

† modesti

* locuples.

‖ Deo,
κοσμέω

cum

cum vocati estis † nata, benefacientes, & non
αυτὸν καλέσαντος ὑμᾶς ἐν ἁγιωσύνῃ τέκνα, ἀγαθοποιοῦντες καὶ μὴ
timentes vilam † conflernationem animi Viri similiter,
φοβούμενα μηδὲ ταραχθῆτε τὸν θεόν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως, 7
cohabitantes secundùm * cognitionem, quasi infirmiori ‖ vasi mu-
ζωοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυ-
libri † tribuentes honorem, tanquam & † cohæredes gratiæ
ναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ συγκληρονόμοις χάριτος
* vitæ ad non impediti orationes ‖ vestræ
ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν.
At finit, omnes † animes, compatientes, fraternitatis a-
τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελ- 8
matores, misericordes, † humiles. Non reddentes
φοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες· μὴ ἀποδιδόντες 9
malum pro malo, † aut convitium pro convitio contrarium
κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας· τοὐναντίον
vero, benedicentes scientes quia in hoc vocati estis ut benedictionem
δὲ εὐλογοῦντες· εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν
hæreditate possideatis. * Nam volens vitam diligere, &
κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ 10
videre dies bonos, coerceat linguam suam à
ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ
malo, & labia ‖ ejus, non loqui dolum
κακοῦ, καὶ χείλη αὐτοῦ, τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.
Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat
ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν· ζητησάτω 11
pacem & sequatur eam Quia oculi Domini
εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν· 12
super † justos & aures ejus in preces eorum: Vultus autem
ὅτι ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· πρόσωπον δὲ
Domini super facientes mala Et quis † ille malis
κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά † καὶ τίς ὁ κακώ- 13
tractans vos, si bonæ † imitatores fueritis?
σων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε,
Sed si & * patimini propter justitiam, beati
ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν 14
At timorem ‖ eorum ne timueritis, neque conturbemini:
δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ * ταραχθῆτε·
Dominum autem † Deum sanctificate in cordibus vestris
κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, 15
parati vos semper ad † rationem omni poscenti vos ra-
ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντα ὑμᾶς λό-
tionem de * in vobis spe ‖ Cum modestia &
γον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος· μετὰ πραΰτητος καὶ 16
timore, conscientiam habentes bonam, ut in eo quod † obloquun-
φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθὴν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλεῖ-
tur vobis ut malefactoribus, pudefiant illi calumniantes
σθε ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες
vestram bonam in Christo conversationem
ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν.

* filius,

† permixtio nem

* scientiam, ‖ vasculo

† impertientes † cohæredibus * vitæ ut non impediantur ‖ vestræ In fine autem

* modestia

† nec maledictum pro maledicto sed econtrario

* Qui enim vult

‖ eius ne loquantur

* τῶ ἐξολοθρεῦσαι αὐτὸς ἐκ γῆς ad exterminandum eos è terra

* est qui vobis noceat † æmulatores * quid ‖ autem

† Christum

† satisfactionem

* ea quæ est ‖ Sed

† detrahunt vobis confundantur qui calumniantur

Melius † enim * bene facientes, (si velit voluntas Dei,)
17 κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ,
pati, quam male facientes Quia & Christus semel
18 πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας, ὅτι καὶ Χριστὸς ἅπαξ
pro peccatis ‖ passus est, justus pro injustis, vt nos
περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς
offeret Deo, † mortificatus quidem carne, † vivifi-
προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιη-
catus autem spiritu In quo & * illis in ca-
19 θεὶς δὲ τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυ-
stodia spiritibus profectus prædicavit
λακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν
‖ Incredulis aliquando, quando † expectabat illa Dei † longani-
20 ἀπειθήσασί ποτε, ὅτε ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυ-
mitas, in diebus Noë * apparata arca: in quam pau-
μία, ἐν ἡμέραις Νῶε κατασκευαζομένης κιβωτὸς εἰς ἣν ὀλί
cæ (id est octo) animæ ‖ servatæ sunt per aquam
γαι, τουτέστιν ὀκτὼ, ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος.
† Cui correspondens exemplar nunc & nos † salvat baptisma, non
21 ὃ καὶ ἀντίτυπον νῦν καὶ ἡμᾶς σώζει βάπτισμα, οὐ
carnis depositio * sordis sed conscientiæ bonæ interro-
σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώ-
gatio in Deum, per resurrectionem Jesu Christi
τημα εἰς θεὸν, δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ,
Qui est in dextera Dei, ‖ profectus in cælum, sub-
22 ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποτα-
jectis sibi angelis, & potestatibus, & virtutibus
γέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

CAP IIII.

Christo igitur passo † pro nobis carne, & vos
1 Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν
eadem cogitatione armamini: quia † passus in carne * desinit
αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυ-
peccato In non amplius hominum desiderijs, sed
2 ται ἁμαρτίας εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ
voluntati Dei ‖ reliquum in carne † vivere tempus.
θελήματι θεοῦ τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον.
Sufficiens enim vobis præteritum tempus † vitæ vo-
3 ἀρκετὸς γὰρ ὑμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου τὸ θέ-
luntatem Gentium * adeptæ, incedentes in proteruitis,
λημα τῶν ἐθνῶν κατειργάσθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις,
cupiditatibus, vinolentiis, comessationibus, potationibus ‖ & † nefariis
ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις
idolatriis, In quo † peregrinantur, non concurrentibus
4 εἰδωλολατρείαις· ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων
vobis in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes
ὑμῶν εἰς † αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες
Qui reddent rationem ei † paratus habenti judicare vivos
5 οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας

† est * vt

‖ nostris mortuis

† mortificatos † vivificatos *Latina hujus loci lectio inest ruptior est* his qui in carcere erant spiritu veniens ‖ Qui incredduli fuerant † expectabant † parienti am cùm fabricaretur ‖ salvæ factæ

† Quod similis formæ † salvos facit sordium,

‖ deglutiens mortem, vt vitæ æternæ hæredes efficeremur,

† in

† qui est * desiit à peccatis, vt iam non

‖ quod est † vivat temporis Sufficit tad

* consummandam, his qui ambulaverunt in luxurijs, desiderijs ‖ ebrietatibus, † illicitis idolorum cultibus † ad mirantur,

qui paratus est

& mortuos ‖ *In* hoc enim & mortuis euangelizatum est, vt
χ̀ νεκρ̀οις εἰς τ̃το γ̀ χ̀ νεκρ̃οῖς ἐυηγελίσθη, ἵνα 6
iudicentur quidem secundùm homines † carne viuant autem secundùm
† κριθῶσι μὲν κ̀τ̀ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζ̃ωσι δὲ κ̀τ̀
Deum † spiritu Omnium autem finis appropinquauit
θεὸν πνεύματι πάντων δὲ τὸ τέλ⊙ ἤγγικε 7
Prudentes estote itaque, & vigilate in *orationes, Ante
σωφρονήσατε οὖν, χ̀ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς· πρὸ 8
omnia autem ‖ *illam in vosipsos* charitatem † propensam habentes: quia chari-
πάντων γ̀ τὴν εἰς ἑαυτὸς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἡ ἀγά-
tas operiet multitudinem peccatorum. Hospitales *in* inuicem,
πη καλύψει πλῆθ⊙ ἁμαρτιῶν· φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους 9
sine † murmurationibus Vnusquisque sicut accepit *donum, in sei
ἄνευ γογγυσμῶν. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυ-
ipsos illud ministrantes, vt pulchri dispensatores ‖ varia gratiæ
τοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς κ̀λοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτ⊙ 10
Dei Si quis loquitur, † vt eloquia Dei si quis ministrat
θεοῦ· εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ· εἴ τις διακονεῖ, 11
tanquam ex virtute, † sicut suppeditat Deus vt in omnibus *glorificetur
ὡς ἐξ ἰσχύ⊙, ὡς χορηγεῖ ὁ θεὸς, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζη
Deus per Iesum Christum cui est gloria & imperium
ὁ θεὸς διὰ Ἰησ̃ Χριστ̃ οὗ ἐστιν ἡ δόξα κ̀ τὸ κράτ⊙
in secula seculorum Amen
εἰς τοὺς αἰῶνας τ̃ν αἰώνων. ἀμήν
‖ *Dilecti, ne* peregrinamini *illa in vobis* ignitione *ad ex*
ἀγαπητοὶ, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πει- 12
perimentum vobis fa*cta, sicut* peregrine vobis *contingat:*
ρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντ⊙·
Sed † sicut communicatis Christi passionibus, gaudete
ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τ̃ Χριστ̃ παθήμασι, χαίρετε 13
vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes
ἵνα κ̀ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τ̃ δόξης αὐτ̃ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι.
Si † probris efficimini in nomine Christi, beati * quoniam quod ‖
εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστ̃, μακάριοι ὅτι τὸ τ̃ς 14
gloriæ & † ille Dei Spiritus, super vos † requiescit secundum
δόξης κ̀ τὸ τ̃ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπέπαυ⊙ κατὰ
quidem eos blasphematur secundum autem vos glorificatur
μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖ⊙, κ̀τ̀ ἡ ὑμᾶς δοξάζε⊙.
Non enim quis vestrûm patiatur quasi homicida, aut fur, aut 15
μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς, ἢ κλέπτης, ἢ
malefactus, * aut vt alienorum *explorator*
κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλλοτριεπίσκοπ⊙·
Si autem vt Christianus, non ‖ *pudefiat* glorificet autem
εἰ δὲ ὡς χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω· δοξαζέτω δὲ τὸν 16
Deum in † parte hac Quoniam tempus † incipit
θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ· ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ 17
iudicium à domo Dei Si autem primùm a nobis, quis
κρῖμα ἀπὸ τ̃ οἴκου τ̃ θεοῦ· εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ
finis *impersuasorum* Dei euangelio?
τέλ⊙ τῶν ἀπειθούντων τῷ τ̃ θεοῦ εὐαγγελίῳ;

‖ propter

† in κρίσεσι

† in

* orationibus

‖ mutuam in vobismetipsis † continuam

† murmurationibus * donum, ‖ varia

† quasi sermones † quam administrat * honorificetur

‖ Charissimi nolite peregrinari in feruore qui ad tentationem vobis fit, quasi nouum aliquid contingat † communicantes

† exprobramini * eritis ‖ est honoris, † virtutis, & qui est eius † requiescet *

Nemo autem

* appetitor

‖ erubescat

† isto nomine † est vt incipiat

* eorum qui non credunt

Et si iustus vix † saluatur, impius & peccator
18 καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σῴζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς
vbi ‖ parebit? Itaque & † patientes secundum volun-
19 ποῦ φανεῖται, ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλη-
tatem Dei, vt fideli creatori commendent animas
μα τοῦ θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς
suas in † bene factis
ἑαυτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ

† saluabitur,

‖ parebunt? † hi qui patiuntur

† benefactis

CAP V

* Presbyteros ergo qui in vobis sunt obsecro, vt ‖ compresbyter, & testis Christi passionum, quia & † futurę gloriæ communicator Pascite † illum
1 Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτε-
ρος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλού-
σης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ
in vobis gregem Dei, ‡ prouidentes non coacte sed
2 ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ'
spontanee ‖ neque turpis lucri gratia, sed † prompto animo
ἑκουσίως κατὰ θεὸν, μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως·
Neque vt dominantes † cleris, sed * exemplaria fa
3 μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων· ἀλλὰ τύποι γινό-
cti gregis ‖ Et * apparente illo principe pa-
4 μενοι τοῦ ποιμνίου· καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποί-
storum, † reportabitis immarcescibilem gloriæ coronam.
μενος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον
Similiter iuuenes, subditi estote senioribus Omnes autem
5 ὁμοίως νεώτεροι, ὑποτάγητε πρεσβυτέροις πάντες δὲ
‖ mutuis subditi, humilitatem animi inuicem
ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι, τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώ-
sate, quia Deus superbis resistit humilibus autem dat
σασθε ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι
gratiam Humiliamini igitur sub † potentem manum
6 χάριν. † ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα
Dei, vt vos exaltet in tempore † Omnem solicitudinem
7 τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ· πᾶσαν † μερίμναν
vestram proiicientes in eum quoniam ipsi cura est de vobis
ὑμῶν * ἐπιρίψαντες ἐπ' αὐτόν ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν
Sobrii estote, * vigilate ‖ aduersarius vester diabolus tanquam
8 νήψατε, γρηγορήσατε· ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς
leo rugiens, † ambulat quærens quem deuoret
λέων ὠρυόμενος, περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ
Cui resistite † firmi fide scientes * eadem pas-
9 ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῷ κατὰ
sionum illi in mundo vestræ fraternitati ‖ implori
θημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι.
At Deus † omnis gratiæ † vocauit vos in æternam
10 ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον
suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse per-
αὐτοῦ δόξαν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς † κα-

‡ prouidentes

‖ secundùm Deum † voluntarię

† in * forma

‖ ex animo † cùm apparuerit princeps † percipietis

* adolescentes,

‖ inuicem

† potenti manu

ταπινόομαι

† visitationis

ὑπερήφανος

‖ Gręcis † circuit † fortes in * eandem passionem alię quæ est ‖ fieri † autem † qui vocauit nos * perficiet confirmabit, solidabitque

* καταρτίζομαι

fiant vos confirmet, roboret, fundet.

† στηρίσαι ὑμᾶς, σηρίξαι, † θεμελιώσαι

Ipsi gloria, & imperium in secula *seculorum, Amen

αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. 11

Per Siluanum vobis fidelem fratrem, (vt arbitror)

διὰ σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, 12

‖ per pauca scripsi obsecrans & contestans hanc

‖ δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν, καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην

esse veram gratiam Dei in quam statis Salutat

εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ εἰς ἣν ἑστήκατε. ἀσπάζε- 13

† ecclesia, quæ est vos? in Babylone coëlecta, & Marcus filius meus

† ται ὑμᾶς ἡ ἐν βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ μάρκος ὁ υἱός μου

† inuicem Salutate † alij alios in osculo *charitatis Pax vobis

ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης εἰρήνη ὑμῖν 14

*sancto Gratis omnibus ‖ in Christo Iesu Amen

‖ qui estis πᾶσι τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἀμήν

Finis sancti Petri prioris epistola

Τέλος τῆς ἁγίας πέτρου πρώτης ἐπιστολῆς

SANCTI PETRI

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

CATHOLICA SECVNDA

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

EPISTOLA

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM κέφαλ. ά

SIMON Petrus, seruus & Apo

ΣΙΜΩΝ πέτρος δοῦλος καὶ ἀπό 1

stolus Iesu Christi, his *aquè pretiosam

στολος ἰησοῦ χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον

* qui coæqualem nobiscum sortiti sunt nobis sortitis fidem in iustitia

ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ

Dei nostri & saluatoris Iesu

τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ

Christi. Gratia vobis & pax

χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη 2

adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Iesu Domini nostri

πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν,

Quo

Quomodo omnia nobis diuinæ virtutis suæ ad
3 ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτῦ τὰ πρὸς
vitam & pietatem ‖ donata, per cognitionem
ζωὴν καὶ εὐσέβειαν * δεδωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῦ
† vocantis nos per gloriam & virtutem
καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς
Per † quæ pretiosa nobis & maxima promissa * donata
4 δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώ
sunt ve per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugien-
κασιν ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀπφυ-
tes ‖ ab illa in mundo † in cupiditate corruptione
γόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς
Et hoc ipsum autem studium * omne adinferentes
5 καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες
‖ ministrate in fide vestra virtutem, in autem
* ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν, ἐν δὲ τῇ
virtute † cognitionem, In autem * cognitione temperan-
6 ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκρά
tiam in autem ‖ temperantia tolerantiam In autem † sole
τειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονὴν, ἐν δὲ τῇ ὑπο-
rantia pietatem, In autem pietate
7 μονῇ τὴν εὐσέβειαν ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν
amorem fraternitatis, in autem amore fraternitatis charitatem
φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην
Hæc enim † vobis adsistentia, & exuberantia non otiosos
8 ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα οὐκ ἀργοὺς
nec sine fructu ‖ constituent in Domini nostri Iesu
οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
Christi cognitionem Cui enim non † adsunt hæc, cæ-
9 χριστοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυ
cus est, † non procul errans, oblivionem accipiens purgationis
φλὸς ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τῦ καθαρισμῦ τῶν
veterum suorum delictorum. * Ideo magis, fratres,
10 πάλαι αὐτῦ ἁμαρτιῶν. διὸ μᾶλλον, ἀδελφοὶ,
‖ studete firmam vestram vocationem & electionem † face
σπουδάζετε * βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖ-
re. Hæc enim facientes, non † impingetis aliquando
σθαι ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ † πταίσητέ ποτε
Sic enim abundanter subministrabitur vobis introitus in
11 οὕτω γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς
æternum regnum Domini nostri Iesu Christi
τὴν αἰώνιον βασιλείαν τῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ
‖ Ideo non negligam semper vos commonere de his, † quam-
12 διὸ οὐκ ἀμελήσω ἀεὶ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καί-
uis scientes, & confirmatos ‖ in præsenti veritate
περ εἰδότας, καὶ * ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ
Iustum autem arbitror, * adquantum sum in hoc ta
13 δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι, ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκη
bernaculo, persuscitare vos in commonitione ‖ Scien
14 νώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, εἰδὼς

‖ quæ donata sunt, δωρέομαι
† eius qui vocauit nos propria gloria & virtute ‖ quem * donauit
‖ eius, quæ est † concupiscentiæ corruptionem Vos autem curam omnem subinferentes
ἐπιχορηγέω
† scientiam, * scientiæ abstinentiam, ‖ abstinentiæ patientiam, † patientiæ
† si vobiscum adsint, & superent * vacuos ‖ vos † præsto
† & manu tenentans, * Quapropter
‖ satagite vt per bona opera certam κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι † facietis † peccabitis πταίω * & saluabimini ‖ Propter quod incipiam † & quidem † vos στηρίζω * quamdiu ‖ Certus

† secundum quod

quòd velox est depositio tabernaculi mei † sicut & ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ
Dominus noster Iesus Christus significauit mihi ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐδήλωσέ μοι.

† Dabo operam * frequenter ‖ habitum, vt † faciatis † indoctas σοφίζω

† Studebo autem & singulariter habere vos post meum ‖ re- σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξο- 15
tum horum memoriam † facere Non enim † sophi δον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι· οὐ γὰρ * σεσο-
sticatas fabulas secuti notam fecimus vobis φισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν 16
Domini nostri Iesu Christi virtutem & præsentiam; sed τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ'
speculatores facti illius magnitudinis ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος.
Accipiens enim a Deo Patre honorem & gloriam, voce λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς 17
* de ea * ei huiusce modi à magnifica gloria, † ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης,
‖ quo mihi complacui ipsum audite Hic est Filius meus dilectus, in ‖ quem ego benecomplacui οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα
te hanc vocem nos audiuimus de cælo καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ 18
† cum essemus allatam, cum ipso † existentes in monte sancto φέρω
* ἐνεχθεῖσαν, ὄντες σὺν αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ
Et habemus firmiorem propheticum sermonem cui be καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον· ᾧ κα- 19
ne facitis attendentes quasi lucernæ † apparenti in caligi λῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμη
noso loco * vsque quo dies eluceſcat, & lucifer ρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡ ἡμέρα * διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος
oriatur in cordibus vestris ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν
† ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν
Hoc primum ‖ cognoscentes, quòd omnis prophetia scriptu τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γρα- 20
re, propria interpretatione non fit φῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται.
Non enim voluntate † hominis allata est aliquando prophetia, οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, 21
sed a Spiritu sancto † acti, locuti sunt sancti ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι
Dei homines θεοῦ ἄνθρωποι,

CAP II. β'.

Fuerunt verò & pseudoprophetæ in populo sicut & in Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν 1
vobis erunt * falsi doctores qui adintroducent se ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέ

† ex ipsi meo ore

tas perditionis, & ‖ eum qui emit
‖ eum mercatum eos, Dominum
σεις ἀπωλείας, καὶ τὸν * ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην
negantes? † inferentes sibi ipsis celerem perditionem
ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν.
Et multi sequentur eorum luxurias: per
2 καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις, δι'
quos via veritatis blasphemabitur. Et in avaritia
3 οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεο-
ficitis fictis verbis † vos negotiabuntur: quibus iudicium ex
† de vobis lucrum
νεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται· οἷς τὸ κρίμα ἔκ-
olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.
πάλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει.
Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit,
4 εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ † ἐφείσατο,
sed ‖ catenis caliginis detrudens in tartarum tradidit in iudicium
φείδω
‖ rudentibus inferni detractos cruciandos
ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν
? servatos. Et originali mundo non pepercit,
5 τηρουμένους· καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο,
sed octauum Noe institiæ præconem custodiuit, di-
ἀλλ' ὄγδοον Νῶε, δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατα-
luuium mundo impiorum inducens: Et ciuitates
6 κλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν † ἐπάξας· καὶ πόλεις
Sodomorum & † Gomorrhæ in cinerem redigens, euersione damnauit,
ἐτάγω
† Gomorrhæorum
Σοδόμων καὶ Γομόρρας * τεφρώσας καταφορᾷ κατέκρινεν,
exemplum * futurorum impiè agere ponens
τεφρόω
* eorum qui acturi sunt
ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν † τεθεικώς·
Et iustum Lot ‖ fatigatum à nefan-
7 καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσ-
dorum ? in luxuria conuersatione eripuit. Aspectu
τίθημι
‖ oppressum ? iniucta ac luxuriosa
8 μων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐρρύσατο. βλέμματι
enim & auditu † ille iustus habitans * in ipsis diem ex
† erat * apud eos qui de die in
γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ
die animam iustam iniquis operibus ‖ cruciabat
‖ cruciabant
ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν.
Nouit Dominus pios de ? tentationibus eripere, iniquos vero
? tentatione
9 ‖ οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ
in diem iudicii cruciandos reseruare
εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν
† Maximè autem eos qui post † Magis
10 μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ
ambulantes & dominationes * contemnentes, audaces
* quæ contemnunt
πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας· τολμηταὶ,
sibi placentes, ‖ dignitates non horrent, blasphemantes:
‖ sectas nec metuunt introducere
αὐθαδεῖς, δόξας οὐ τρέμουσι, βλασφημοῦντες.
Vbi angeli, fortitudine & virtute maiores ? existentes, non
? cum sint
11 ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ
portant aduersum se à Domino † blasphemum iudicium
† exe cribile
φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν.
Hi verò velut irrationabilia * animantia naturalia facta in capti-
* pecora, naturaliter
12 οὗτοι δὲ, ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα εἰς ἅλω-

nem & ‖ corruptionem, in his quæ ignorant, blasphemantes in corruptio-
σιν αὐ φθορᾶς, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες, ἐν τῇ φθο-
ne sua ? adcorrumpentur Reportantes mercedem
ρᾷ αὐτῶν καταφθαρήσον ται, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν
iniustitiæ voluptatem existimantes † illas in die delicias, * labes &
ἀσελγείαν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, συνευωχούμενοι
maculæ, ‖ luxuriantes in † deceptionibus suis, † epulantes
ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκατα-
vobis, Oculos habentes plenos adulterii, & † incef-
sabiles peccati inescantes animas instabiles, cor
πάυστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν
exercitatum † auaritia habentes, maledictionis * nati
γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα·
Derelinquentes rectam viam, erraverunt, secuti
καταλιπόντες εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν ἐξακολουθήσαντες
viam Balaam ‖ illius Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit
τῇ ὁδῷ τοῦ βαλαὰμ τοῦ βοσὸρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν
Correptionem verò habuit ? propriæ transgressionis legis subiugale mutum †
ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας· ὑποζύγιον ἄφωνον,
in hominis vocē loquutum prohibuit Prophetæ
ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου
insipientiam Hi sunt fontes sine aqua ‖ nebulæ
παραφρονίαν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, καὶ ὁμίχλαι
a ? turbine exagitatæ: quibus caligo tenebrarum in æternum
ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα
† reseruata sunt Superba enim vanitatis loquentes * in-
τετήρηται. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι δε-
ciant in desiderijs carnis, ‖ luxurijs illos parum an
λεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς, ἀσελγείαις, τοὺς ὀλίγον ἀπο-
fugientes illos in errore ? versatos, Libertatem
φυγόντας τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν
illis promittentes, ipsi serui † existentes corruptionis
αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς·
‖ cui enim quis superatus est, * huius & seruus factus est
ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται.
Nam aufugientes inquinamenta mundi in co
οἱ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου ἐν ἐπι-
gnitione Domini ‖ & saluatoris Iesu Christi, his vero
γνώσει τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ
rursus implicati superantur facta sunt eis posteriora de
πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χεί-
teriora prioribus Melius enim erat illis non ? ag-
ρονα τῶν πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπε-
noscere viam iustitiæ, quàm † agnoscentibus retro-
γνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν ἐπιστρέ-
† ex tradito eis sancto mandato
ψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς.
Contigit * autem eis illud veri prouerbij, Canis
συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων

‖ pernicies,
? peribunt, Percipientes
† diei cōquinationis
‖ deliciis affluentes † conuiuiis suis vobiscum ? incestabilis delicti, pelliciētes
† ‖ filij
‖ ex
? suæ vesaniæ, † animal,
* loquens,
‖ &
? turbinibus
† reseruatur * pelliciunt ‖ luxuriæ eos qui paululum effugiunt qui ? conuersantur,
† cum sint
‖ à quo * huius & seruus est Si enim refugientes coinquinationes
‖ nosci
? cognoscere
† post agnitionem retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est enim

reuersus ad ‖ proprium, vomitum &, sus lotus, in volutabrum luti

ἐπιστρέψας ὅτι τὸ ἴδιον ἐξέραμα ὗς λουσαμένη εἰς κυλισμα βορβόρου

‖ suum

CAP. III. γ'.

1 Hanc ? iam, dilecti, secundam vobis scribo epistolam, in quibus excito vestram incommonitione sinceram mentem:

Ταύτην ἤδη, ἀγαπητοὶ, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει † εἰλικρινῆ διάνοιαν,

? ecce, charissimi,

† Meminisse illorum praedictorum verborum à sanctis

† Vt memores sitis eorum quæ prædixi

2 † μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων Prophetis, & Apostolorum vestrorum ‖ mandati Domini & Saluatoris

προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος· Hoc primum scientes quòd venient

‖ præceptorum

3 τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται * ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας in * nouissimo dierum irrisores, iuxta proprias concupiscentias

* nouissimis diebus in decaptione illusores,

4 αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ λέγοντες, ποῦ ἔστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ, ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες * κοιμήθησαν, πάντα οὕτω διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως ipsorum ambulantes, Et dicentes: Vbi est pro missio ‖ aduentus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic ? permanent ab initio † creationis

‖ aut κοιμάω

? perseuerant † creaturæ

5 λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι, καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα, τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ· Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant * iam olim, & terra, de aqua & per aquam, consistens Dei verbo:

* pridè,

6 δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι * κατακλυσθεὶς ἀπώλετο Per quæ ille tunc mundus aqua inundatus periit

κατακλύζω

7 οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ, τῷ αὐτῷ λόγῳ † τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων At nunc ‖ cæli & terra † eo ipsius verbo reposita sunt, igni reseruati in diem iudicii & perditionis impiorum hominum

‖ autem qui sunt ? eodem

θησαυρίζομαι

8 ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη καὶ χίλια ἔτη, ὡς μία ἡμέρα. Vnum verò hoc non lateat vos, * dilecti, quia vnus dies apud Dominu sicut mille anni, & mille anni, sicut vnus dies

* charissimi,

9 οὐ βραδύνει ὁ κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύτητα ἡγοῦνται, ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετανοίαν χωρῆσαι. Non tardat Dominus promissionem ‖ sicut quidam ? tarditatem ducunt sed patienter agit † in nos non volens vllos perire, sed omnes ad pœnitentiam ‖ tendere

‖ suam, ? existimant

† propter vos, nolens aliquos

‖ recurri. Ad

10 ἥξει δὲ ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, Venies autem dies Domini vt fur in nocte, in quo cæli ? feruentes præteribunt:

venies

? magno impetu transient

elementa verò † *assumtis* soluentur & terra † & quæ in
στοιχεῖα δὲ * καυσούμενα λυθήσον ϑ, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν
ipsa ‖ opera exurentur
αὐτῇ ἔργα κατακαήσον ϑ.
† *His* igitur † *omnibus* *solutis*, quales oportet esse
τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταπὰς δεῖ ὑπάρχειν 11
vos in sanctis conuersationibus & pietatibus, Expectantes
ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, * προσδοκῶντας 12
& properantes * aduentum ‖ Dei dicti, per quem cœli
καὶ σπεύδοντας † παρουσίαν † † τοῦ ϑεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ
ardentes soluentur, & elementa † *assumtis* *liquefacta*?
πυρούμενοι λυθήσον ϑ, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τακήσον ϑ,
Nouos verò cœlos & terram nouam secundum ipsius † *pro-*
καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ αὐτοῦ ἐπαγ- 13
missum expectamus, in quibus iustitia habitat.
γέλμα προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ.
* *Ideo*, *dilecti*, hæc expectantes, ‖ *studete*,
διὸ, ἀγαπητοὶ, ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε 14
immaculati & inuiolati ei inueniri in pace
ἄσπιλοι καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ,
Et Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini
καὶ τὴν † κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε, 15
sicut & † *dilectus* noster frater Paulus secundùm sibi
καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ
datam sapientiam scripsit vobis Sicut & in omnibus
δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις 16
epistolis loquens in eis de his in quibus sunt
ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν οἷς ἐστὶ
difficilia intellectu quædam, quæ indocti & instabiles † *detorquent*, sicut
δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς
& cæteras scripturas, ad *proprium* ipsorum perditionem
καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν
Vos igitur ‖ *dilecti* *præcognoscentes* custodite, vt
ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοὶ, προγινώσκοντες φυλάσσεσθε, ἵνα 17
ne † *nefariorum* *simul* traducti excidatis †
μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες ἐκπέσητε τοῦ
propria firmitate: Crescite verò in gratia & * cognitione
ἰδίου στηριγμοῦ· αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώ- 18
Domini nostri & saluatoris Iesu Christi ipsi gloria
σει τοῦ † κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ‖ ἰησοῦ χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα
& nunc ‖ in diem æternitatis Amen
καὶ νῦν, εἰς ἡμέραν αἰῶνος ἀμήν.

SANCTI

† calore
* autem
καυσόω
‖ sunt
† Cùm
† hæc omnia
dissoluenda sint
προσδοκάω
* in ‖ Domini
† ignis ardore
tabescent?
† promissa
* Propter quod,
charissimi,
‖ satagite,
† charissimus
† depravant,
* suam
‖ fratres, præ-
scientes
† Insipientium
† a
* in
‖ &c

SANCTI IOANNIS

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

CATHOLICA PRIMA

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΠΡΩΤΗ

EPISTOLA

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT PRIMVM. κεφαλ. α'.

1 QVOD erat ab initio, quod audiui- Ο ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόα-
mus, quod vidimus ocu μεν, ὃ * ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλ-
lis nostris, quod ‖ perspeximus, & μοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ
manus nostræ contrectauerunt αἱ χεῖρες ἡμῶν * ἐψηλάφησαν
de verbo vitæ περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς,

Et vita manifestata est & vidimus, & testamur, &
2 καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ
annuntiamus vobis illam vitam æternam quæ erat apud
ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν † ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν
Patrem, & apparuit nobis Quod vidimus & audiui-
3 πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν· ὃ ἑωράκαμεν, καὶ ἀκηκόα-
mus, annuntiamus vobis vt & vos † *communionem* habeatis cum
μεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε † μεθ'
nobis: & † *communio vera* nostra * cum Patre & cum Filio
ἡμῶν, καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ
eius Iesu Christo Et hæc scribimus vobis, vt
4 αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ
‖ gaudium † *nostrum* sit plenum Et est hæc annuntiatio
5 χαρὰ ἡμῶν ἢ πεπληρωμένη· καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἀπαγγελία
quam audiuimus ab eo, & annuntiamus vobis, Quoniam Deus
ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς
lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ
φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία.
Si dixerimus quoniam † *communionem* habemus cum eo, & in
6 ἐὰν εἴπωμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ
tenebris ambulamus mentimur, & non facimus veritatem
σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν † ἀλήθειαν·
Si autem in luce ambulamus, sicut † ipse est in
7 ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ

luce,

* fuit
ὁράω
‖ perspeximus,
ψηλαφάω
† societatem
† societas * sit
‖ gaudeatis, & † vestrum
† societatem
† & †

† societatem *adiuncti

luce † communionem habemus * cum aliis. Et sanguis Iesu Chri-
φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ χρι-
sti filii eius emundat nos ab omni peccato.
στοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.

‖ ipsi nos

Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ‖ nosipsos seduc-
ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶ- 8
mus & veritas non est in nobis. Si confiteamur
μεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν * ὁμολογῶμεν 9
ὁμολογέω peccata nostra, fidelis est & iustus vt remittat nobis
ἀφίημι ? nostra, τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος ἵνα † ἀφῇ ἡμῖν τὰς
peccata ?, & emundet nos ab omni iniquitate
ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας.

Si dixerimus quoniam non peccauimus, mendacem facimus
ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐκ * ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν 10
ἁμαρτάνω eum & verbum eius non est in nobis
αὐτόν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

CAP II C.

† Sed

Filioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis † Et
Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε· καὶ 1
si quis peccauerit aduocatum habemus apud Patrem, Iesum
ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν
Christum iustum. Et ipse propitiatio est pro peccatis
Χριστὸν δίκαιον· καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρ- 2
nostris non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius
τιῶν ἡμῶν· οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου
mundi. Et in hoc scimus quoniam cognouimus
τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐγνώκαμεν 3
‖ Qui dicit se noſſe eum, si mandata eius obseruemus. ‖ Dicens,
αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν· ὁ λέγων, 4
? custodit, Nouī eum & mandata eius non ? seruans, mendax est
ἔγνωκα αὐτόν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν ψεύστης ἐστὶ,
& in hoc veritas non est. Qui autem seruat eius
καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν· ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ 5
verbum, vere in hoc charitas Dei perfecta est:
τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται·
in hoc cognoscimus quoniam in ipso sumus.
ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν.

† Qui dicit se

‖ Dicens in ipso manere debet, sicut ille ambula-
ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει, καθὼς ἐκεῖνος περιεπά- 6
* Charissimi, uit, & ipse sic ambulare. * Fratres, non man-
τησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. ἀδελφοί, οὐκ ἐν- 7
datum nouum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod
τολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλ' ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν
habuistis ab initio. Mandatum vetus est verbum quod audi-
εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος ὃν ἠκού-
stis ab initio. Iterum mandatum nouum scribo
σατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω 8
vobis, quod est verum in ipso, & in vobis: quia tenebræ
ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία

‖ *transierunt*, & lumẽ verum iam lucet ? *Dicens*
9 παράγε), καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαινει ὁ λέγων
in luce esse & fratrem suum † *odio habens*, in tenebris
ἐν τῷ φωτὶ εἶ), καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ
est vsque adhuc * *Diligens* fratrem suum, in lumine
10 ἐστιν ἕως ἄρτι· ὁ ἀγαπῶν † ἀδελφὸν αὐτῦ, ἐν τῷ φωτὶ
manet & scandalum in eo non est
μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.
‖ *Verum odio habens* fratrem suum, in tenebris est, & in
11 ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ
tenebris ambulat & nescit quò eat quia tenebræ ob-
σκοτία περιεπάτησε, καὶ οὐκ οἶδε πῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύ-
excæcauerunt eius oculos Scribo vobis, filioli, quoniam
12 φλωσε τὺς αὐτῦ ὀφθαλμύς. γράφω ὑμῖν, τεκνία, ὅτι
remittuntur vobis peccata propter nomen eius
ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτῦ.
Scribo vobis, patres quoniam cognouistis eum ? ab initio
13 γράφω ὑμῖν, πατέρες ὅτι ἐγνωκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς.
Scribo vobis, adolescentes, quoniam vicistis malignum
γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι ὅτι * νενικήκατε τὸν πονηρόν.
Scribo vobis, infantes, quoniam cognouistis Patrem † *Scripsi*
14 γράφω ὑμῖν, παιδία ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα
vobis, * *adolescentes*, quoniam fortes estis, & verbum Dei in vobis ma
ὑμῖν, νεανίσκοι ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τῦ θεῦ ἐν ὑμῖν με-
net, & vicistis illum malignum ‖ *Ne diligite* mundum,
15 νει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε † κόσμον,
neque ea quæ in mundo ? Si quis diligit mundum, non est
μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν
charitas patris in eo Quoniam omne † *illud* in mundo,
16 ἡ ἀγάπη τῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ· ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ,
concupiscentia carnis *, & concupiscentia oculorum, & so-
ἡ ἐπιθυμία † σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλα-
perbia vitæ ‖ non est ex patre sed ex mundo est
ζονεία † βίκ οὐκ ἔστιν ἐκ † πατρὸς, ἀλλ' ἐκ † κόσμυ ἐστί.
Et mundus transit, & concupiscentia eius ? *Verum faciens*
17 καὶ ὁ κόσμος παράγε), καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὸ
voluntatem Dei manet in æternum. † *Puerili*, nouissima
18 θέλημα † θεῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. παιδία, ἐσχάτη
hora est & sicut audistis quia antichristus venit, & nunc
ὥρα ἐστί· καὶ καθως ἠκούσατε ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχε), καὶ νῦν
antichristi multi facti sunt vnde scimus quia nouissima
ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη
hora est. Ex nobis exierunt sed non erant ex nobis
19 ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν
‖ *si enim* fuissent ex nobis, permansissent vtique cum nobis sed vt
εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, * μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν ἀλλ' ἵνα
manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis
φανερωθῶσιν ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν.
? *E* vos vnctionem habetis à Sancto & nostis omnia
20 καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ † ἁγίε, καὶ οἴδατε πάντα.

‖ *transierunt*
? *Qui dicit se*
† *odit*,
* *Qui diligit*
‖ *Qui autem odit*
† *qui est*
γεγράφω
† *Scribo*
* *iuuenes*
‖ *Nolite diligere*
? *sunt*
† *quod est*
* *est*,
‖ *qua*
? *Qui autem facit*
† *Filioli*,
* *prodierunt*,
‖ *nam si*
μένω
? *Sed*

Non

Non scripsi vobis, † *quod non nostis* veritatem, sed * *quòd no-* 21
αὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τ̄ ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἶ-
stis eam & quoniam omne mendacium ex veritate non est
δατε αὐτὴν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τ̄ ἀληθείας οὐκ ἔστι.
Quis est mendax, * *si non* negans quoniam Iesus non est
τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι ἰησοῦς οὐκ ἔστιν 22
Christus? Hic est antichristus, ille ‖ *negans* Patrem
ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα
& Filium Omnis ‖ *negans* Filium, nec Patrem habet
καὶ τ̄ υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τ̄ υἱὸν, οὐδὲ τ̄ πατέρα ἔχει.* 23
Vos *igitur* quòd audistis ab initio, in vobis permaneat si
ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω· ἐὰν 24
In vobis † *manserit* quod ab initio audistis & vos in Filio
ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ
& in Patre manebitis. Et hæc est repromissio
καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, 25
quam ipse pollicitus est nobis, *illam* vitam æternam
ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.
Hæc scripsi vobis de † *illis seducentibus* vos
ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. 26
Et vos unctionem quam accepistis ab eo, in vobis * *manet*
καὶ ὑμεῖς τὸ χρῖσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει, 27
& non ‖ *opus* habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut † *ipsa*
καὶ οὐ χρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς· ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ
unctio docet vos de omnibus, & † *vera* est, & non est
χρῖσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι
mendacium Et sicut docuit vos manete in eo
ψεῦδος· καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε ἐν αὐτῷ.
Et nunc, filioli, manete in eo vt cùm apparuerit,
καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ ἵνα ὅταν * φανερωθῇ, 28
‖ *habeamus* fiduciam & non * *pudefiamus* ab eo in ad-
ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρ-
uentu eius. Si scitis quoniam iustus est, scitote
ουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε 29
quoniam ‖ omnis † *faciens* iustitiam, ex ipso natus est
ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται

CAP. III γ'

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt
Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ἵνα 1
† *filii* * *nominemur* & simus. Propter hoc mundus non novit nos,
τέκνα θεοῦ * κληθῶμεν· διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς,
quia non novit eum ‖ *Dilecti* nunc † *nati* Dei sumus
ὅτι οὐκ † ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμεν, 2
& nondum apparuit quid erimus Scimus *autem* quoniam † *si ap-*
καὶ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα. οἴδαμεν δὲ ὅτι ἐὰν φανε- 3
paruerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est
ρωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι.

† quasi ignorantibus
* quasi scientibus
* nisi is qui negat
‖ qui negat
* ὁ ὁμολογῶν τ̄ υἱὸν, καὶ τ̄ πατέρα ἔχει
Qui confiteur Filium, & Patrem habet
† permanserit
† his qui seducunt
* manent
‖ necesse
† eius
† verum
φανερόω
* confundamur
‖ & † qui facit

Et

Et omnis ? habens spem hanc in eo, sanctificat ? qui habet
4 καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει
seipsum, sicut ‖ ille sanctus est. Omnis ? faciens peccatum, ‖ & ? qui facit
ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν † ἁμαρ-
& † transgressionem legis facit & peccatum est * transgressio legis † iniquitatem
τίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ· καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. * iniquitas
Et scitis quia ille apparuit, vt peccata nostra
5 καὶ οἴδατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν
tolleret: & peccatum in eo non est.
ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι.
Omnis ‖ in eo manens, non peccat † omnis † pre- ‖ qui manet † & † qui peccat
6 πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων, οὐχ ἁμαρτάνει· πᾶς ὁ ἁμαρ-
tans, non vidit eum, nec cognouit eum.
τάνων, οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν.
Filioli, nemo seducat vos * Faciens iustitiam, * Qui facit
7 τεκνία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς· ὁ ποιῶν † δικαιοσύνην,
8 iustus est, sicut ‖ ille iustus est † Faciens ‖ & † Qui facit
δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν· ὁ ποιῶν
peccatum, ex diabolo est quoniam ab initio dia-
τὴν ἁμαρτίαν, ἐκ † διαβόλου ἐστίν· ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διά-
bolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, vt dissol-
βολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς † τοῦ θεοῦ, ἵνα λύ-
uat opera diaboli. Omnis † natus ex † qui est
9 σῃ τὰ ἔργα † διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ †
Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet
θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ· ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει·
& non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.
καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ † θεοῦ γεγέννηται.
In hoc manifesti sunt * nati Dei & * nati * filii
10 ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα † τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα †
diaboli. Omnis ‖ non faciens iustitiam non est ex Deo, ‖ qui non est iustus
διαβόλου· πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ,
& ? non diligens fratrem suum. Quoniam hæc est ? qui non diligit
11 καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν † ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ
annuntiatio, quam audistis ab initio, vt † diligamus alii alios † diligatis alterutrum
ἀγγελία ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους·
Non sicut Cain ex maligno erat & occidit * qui
12 οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ * ἔσφαξε τὸν Σφάζω
fratrem suum. Et ‖ propter quid eum occidit? Quoniam opera ‖ propter quid
ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα
eius maligna erant: quæ autem fratris eius iusta
αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια.
? Ne admiremini fratres mei si odit vos mundus ? Nolite mirari,
13 μὴ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος·
Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad
14 ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς
vitam, quoniam diligimus fratres † Non diligens † Qui non diligit
ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ ἀγαπῶν †
frater manet in morte. Omnis ? odit hatres ? qui odit
15 ἀδελφὸν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ· πᾶς ὁ μισῶν τὸν

fratrem

fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis ho-
ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί· καὶ οἴδατε ὅτι πᾶς ἀν-
micida non habet vitam æternam in se manentem
ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰωνίαν ἐν αὐτῷ μένουσαν.
In hoc cognouimus charitatem Dei quoniam ille
ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐκεῖνος 16
pro nobis animam suam posuit & nos debemus
ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν
pro fratribus animas ponere. Qui verò habuerit
ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ 17
‖ victum mundi, & viderit fratrem suum † opus habentem,
τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα,
& clauserit viscera sua ab eo quomodo charitas
καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ
Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus
θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου, μὴ ἀγαπῶμεν 18
verbo, neque lingua, sed opere & veritate.
λόγῳ, μηδὲ τῇ γλώσσῃ· ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ.
Et in hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus
καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμὲν, 19
& † ante eum suadebimus corda nostra
καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν
Quoniam si reprehenderit nos cor*, quod maior est
ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν 20
Deus corde nostro, & nouit omnia
ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα.
‖ Dilecti, si cor nostrum non reprehenderit nos, fi-
ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παρ- 21
ducciam habemus ad Deum. Et quicquid petierimus,
ρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν· καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, 22
accipiemus ab eo quoniam mandata eius custodimus, &
λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ
† placita coram eo facimus. Et hoc est mandatum
τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ 23
eius, Vt credamus † nomini Filii eius Iesu Christi, &
αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ
diligamus * alii alios, sicut dedit mandatum ‖
ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολὴν
Et † seruans mandata eius, in illo manet & ipse
καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς
in eo manet & in hoc scimus quoniam manet in nobis,
ἐν αὐτῷ μένει· καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, 24
de Spiritu quem dedit nobis.
ἐκ τοῦ πνεύματος οὗ ἔδωκεν ἡμῖν.

CAP IIII. ℵ'.

† Dilecti, ne omni spiritui credite, sed proba-
Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμά- 1
te spiritus, si ex Deo sint: quoniam multi pseudo-
ζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν· ὅτι πολλοὶ ψευδο-

pro-

‖ substantiam † necesse habere

† in conspectu eius

* nostrum,

‖ Charissimi,

† ea quæ sunt

† in nomine

* alter alterum, ‖ nobis

† qui seruat

† Charissimi, nolite credere

prophetæ exierunt in mundum In hoc
2 θεοῦ † ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον ἐν τούτῳ ἐξέρχομαι
cognoscitur spiritus Dei Omnis spiritus qui confitetur Iesum
γινώσκεται τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ ἰησοῦν
Christum in carne venisse, ex Deo est
χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι·
Et omnis spiritus qui * non confitetur Iesum Christum in carne * soluit
3 καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ ἰησοῦν χριστὸν ἐν σαρκὶ
venientem, ex Deo non est & hic est ‖ antichristi de quo ‖ antichristus
ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἀντιχρίστου ὃ
audistis quoniam venit & nunc in mundo est iam
ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται· καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη.
Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis † eos quoniam † eum
4 ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε, τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς· ὅτι
maior est qui in vobis †, quàm qui in mundo ‖ est,
μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ.
Ipsi de mundo sunt: * propter hoc de mundo loquuntur, * ideo
5 αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσί· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι,
& mundus eos audit Nos ex Deo sumus
6 καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμέν·
‖ Cognoscens Deum, audit nos qui non est ex Deo, non ‖ Qui nouit
ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν· ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ
audit nos. † Ex hoc cognoscimus Spiritum veritatis, † In
ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας,
& spiritum erroris ‡ Dilecti, diligamus ‡ Charissimi,
7 καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν
alii alios, quia charitas ex Deo est: & omnis ‖ dili- * nos inuicem,
ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι, καὶ πᾶς ὁ ἀγα- ‖ qui diligit,
gens ex Deo natus est, & cognoscit Deum
πῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν.
Qui non † diligens non nouit Deum quoniam Deus charitas est. † diligit,
8 ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεόν· ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν.
In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium
9 ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν
suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt
αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα
viuamus per eum in hoc est charitas, non † quod † quasi
10 ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι
nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse dilexit nos & * Charissimi
ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεὸν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ
misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris
ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
* Dilecti si sic Deus dilexit nos, & nos debe- ‖ alteruterum
11 ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ὁ θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ὀφεί-
mus ‖ alii alios diligere Deum nemo vnquam † inuicem,
12 λομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε
vidit Si diligamus † alii alios, Deus in nobis manet: ¶ θεώμεθα
* τεθέαται· ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, & charitas eius perfecta est in nobis
καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν

In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse
ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς 13
in nobis quoniam de spiritu suo dedit nobis
ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν
Et nos vidimus & testificamur quoniam Pa
καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα, καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ πα- 14
† suum ter misit Filium † Saluatorem mundi
τὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου
Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est Filius Dei,
ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ 15
Deus in eo manet, & ipse in Deo
θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ
* charitati Et nos cognouimus, & credidimus * *charitatem* quam
καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην ἣν 16
‖ qui manet habet Deus in nobis Deus charitas est & ‖ *manens* in
ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί καὶ ὁ μένων ἐν τῇ
charitate, in Deo manet, & Deus in eo *manet*
ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει.
In hoc perfecta est charitas cum nobis, vt fiduciam
ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν 17
habeamus in die iudicii quia sicut ille est, &
ἐχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ
nos sumus in mundo hoc Timor non est in
ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ 18
charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem quoniam
ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον· ὅτι
† pœnam timor † *punitionem* habet † *at timens* non perfectus est
† qui autem ti met * ergo diligamus Deum, ‖ Deus
ὁ φόβος κόλασιν ἔχει· ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται
in charitate Nos * *diligimus eum*, quoniam ‖ *ipse*
ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς 19
prior dilexit nos Si quis dixerit quoniam diligo
πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ 20
Deum, & fratrem suum oderit, mendax est, † *Nam*
† Qui enim non diligit
τὸν θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ
† videt, *non diligens* fratrem suum quem † vidit, Deum quem non
μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐχ
† vidit, quomodo potest diligere? Et hoc
ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν; καὶ ταύτην τὴν 21
† a Deo vt qui diligit mandatum habemus † *ab eo, vt diligens* Deum, diligit
ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεὸν, ἀγαπᾷ
& fratrem suum.
καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

CAP V.

‖ qui credit Omnis ‖ *credens* quoniam Iesus est Christus, ex Deo
Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς, ἐκ τοῦ θεοῦ 1
† qui diligit eum qui genuit natus est Et omnis † *diligens genitorem*, diligit &
γεγέννηται· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν † γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ
† eum qui natus est † eum ex eo
τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ.

In

In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei
2 ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ,
cum Deum *diligimus & mandata eius ‖servamus
ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν
Hæc enim est charitas Dei, vt mandata eius
3 αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ
custodiamus & mandata eius grauia non sunt
τηρῶμεν· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν·
Quoniam omne †natum ex Deo, vincit mundum &
4 ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον· καὶ
hæc * est victoria *vincens mundum, fides nostra
αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν.
Quis est ‖vincens mundum, †nisi credens quoniam Iesus
5 τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς
est Filius Dei? Hic est †ille veniens per aquam
6 ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος
& sanguinem, Iesus †ille Christus non in aqua solùm, sed in
καὶ αἵματος, Ἰησοῦς ὁ χριστός· οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν
aqua & sanguine. Et Spiritus est *ille testans, quoniam
τῷ ὕδατι καὶ αἵματι· καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ
‖Spiritus est veritas. Quoniam tres sunt †ille te-
7 πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυ-
stes in cælo, Pater, & Verbum, & ‖ sanctus Spiritus
ροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατήρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα·
& † erunt in vnum sunt. Et tres sunt †ille testantes
8 καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσι. καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες
in terra, Spiritus & aqua, & sanguis ‖
ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα
Si testimonium hominum accipimus, testi-
9 εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρ-
monium Dei maius est quoniam hoc est testimonium
τυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστὶν ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ
Dei, †quod testificatus est de Filio suo
θεοῦ, ὅτι *μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.
†Credens in filium Dei, habet testimonium *in se.
10 ὁ πιστεύων εἰς †τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν αὐτῷ·
‖Non credens Deo mendacem †facit cum quia non cre-
ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτὸν ὅτι οὐ πε-
didit in testimonium quod testificatus est Deus de
πίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ
filio suo Et hoc est testimonium, Quoniam vitam æter
11 υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία ὅτι ζωὴν αἰω-
nam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio eius est
νιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστιν
†Habens Filium habet vitam * non habens Filium
12 ὁ ἔχων τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν· ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ
Dei vitam non habet. Hæc ‖scripsi vobis
13 θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς
†credentibus in nomen Filii Dei, vt sciatis q ontam vitam
πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα †τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν

Rr 2 æter nam

* diligamus;
‖ faciamus

† quod est

quæ vincit

† qui venit

* qui testifica tur

‖ Christus
† qui testimo nium dat

† hi
* qui testimo nium dant
‖ & hi tres, vnum sunt

† quod maius est, quoniam

μαρτυρεῖ

† Qui credit Dei

‖ Qui non credit Filio,
† facit

† Qui habet
* qui non habet

‖ Scribo

† qui credi tis in nomine

æternam habetis & vt credatis in nomen Filii Dei.
αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ.
† quodcunque Et hæc est fiducia quam habemus ad eum, Quia † β
καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐάν 14
quid petierimus secundùm voluntatem eius audit nos
τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν.
Et β scimus quia audit nos quicquid petierimus, scι
καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδα- 15
mus quoniam habemus petitiones quas postulauimus ab eo
αἰτέω μεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ † ἠτήκαμεν παρ' αὐτοῦ.
* Qui scit ‖ peccare ? petat : & dabitur vita
* Si quis viderit fratrem suum ‖ peccantem peccatum
ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν 16
non ad mortem, ? petet, & dabit ei vitam, peccan-
μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει, καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν, τοῖς ἁμαρ-
tibus non ad mortem Est peccatum ad mortem non pro
τάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ
† quis ἐρωτάω illo dico vt roget † Omnis iniquitas peccatum
ἐκείνης λέγω ἵνα † ἐρωτήσῃ πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία 17
est & est peccatum non ad mortem.
ἐστί καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον.
* qui est Scimus quia omnis * natus ex Deo, non peccat
οἴδαμεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐχ ἁμαρτάνει· 18
‖ generatio Dei ? eum, sed ‖ ille genitus ex Deo conseruat ? seipsum, & ille malignus non
ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ
† Et tangit eum Scimus quoniam ex Deo sumus &
ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν, καὶ ὁ 19
* sensum, mundus totus in maligno positus est † Scimus autem quoniam
κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δὲ ὅτι 20
‖ Filius Dei venit, & dedit nobis * mentem, vt cognoscamus
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν
verum Deum & ‖ sumus in vero, in Filio eius
τὸν ἀληθινὸν θεόν· καί ἐσμεν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ
Iesu Christo. Hic est verus Deus, & vita æterna
ἰησοῦ χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ζωὴ αἰώνιος.
† Filioli, ‡ à simulachris ? Nati, custodite vosipsos ‡ ab idolis Amen.
τεκνία, φυλάξατε ἑαυτὰ ἀπὸ τῶν εἰδώλων. ἀμήν. 21

FINIS

ΤΕΛΟΣ.

SANCTI IOANNIS

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

CATHOLICA SECVNDA

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

EPISTOLA

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT VNICVM

1 Πρεσβυτερ ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν,

* *Presbyter* Electæ dominæ, & natis eius, quos ego diligo in veritate: & non ego solus, sed & omnes ‖ *cognoscentes* veritatem,

* Senior, ‖ qui cognouerunt

2 διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα.

Propter veritatem † *manentem* in nobis & cum nobis erit in æternum

† quæ permanet

3 ἔσται μεθ' ὑμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.

Sit cum vobis gratia, misericordia pax, à Deo Patre, & *Domino* Iesu Christo filio Patris, in veritate & charitate

4 Ἐχάρην λίαν ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός.

Cautus sum valde quoniam inueni de † *natis* tuis ambulantes in veritate, ficut mandatum accepimus à Patre

† filiis

χαίρω

5 καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.

Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum scribens tibi nouum, sed quod habuimus ab initio, vt diligamus * *alii alios*

* alterutrum

6 καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε.

Et hæc est charitas, vt ambulemus secundùm mandata eius. Hoc est ‖ mandatum quemadmodum audistis ab initio, vt in eo ambuletis.

‖ ealm

† exierunt † qui non confitentur venisse in carnem

‖ perdatis ? eitis

† vt * accipiatis

‖ qui recedit, ? permanet

† Qui permanet

* nolite recipere ‖ nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi Aue,

? Ecce prædixi vobis vt in die Domini non confundamini.

βούλομαι † enim me futurum apud

* filii

Quoniam multi seductores † exierunt in mundum, † non con-
ὅτι πολλοὶ πλάνοι ἐξῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμο- 7
fitentes Iesum Christum * qui venit in carne hic est
λογοῦντες ἰησοῦν χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί· οὗτός ἐστιν
seductor & antichristus
ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος.
Videte vosmetipsos, vt ne ‖ perdamus quæ operati ? sumus
βλέπετε ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα 8
pulchra sed † mercedem plenam * accipiamus
καλὰ, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν.
Omnis ‖ transgrediens & non ? manens in doctrina
πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ 9
Christi, Deum non habet † Manens in doctrina Christi,
χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει· ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ,
hic & Patrem & Filium habet.
οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει.
Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert,
εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, 10
* ne te ipse cum in domum ‖ & gaudere ei ne dixeris.
μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε.
Nam dicenti illi Gaudere, communicat operibus eius
ὁ γὰρ λέγων αὐτῷ χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ 11
malignis ?
τοῖς πονηροῖς.
Plura habens vobis scribere, nolui per chartam &
πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ † ἐβουλήθην διὰ χάρτου καὶ 12
atramentum sed spero † venire ad vos, & os ad
μέλανος· ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς
os loqui vt gaudium vestrum sit plenum
στόμα λαλῆσαι ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη.
Salutant te * nati sororis tuæ Electæ
ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς 13
Amen
ἀμήν.

FINIS

ΤΕΛΟΣ.

SANCTI IOANNIS

Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

CATHOLICA TERTIA

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΤΡΙΤΗ

EPISTOLA

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT VNICVM.

1 Ο πρεσβυτερος Γαΐῳ τῷ ἀγα-
*RESBYTER Gaio ‖ di
*Senior, ‖ charissimo,
πητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ.
lecte, quem ego diligo in veritate
† Dilecte, de omnibus i-
† Charissime, ‖ orationem facio ingredi
2 ἀγαπητὲ, περὶ πάντων εὐ-
pto te prospere agere & valere,
χομαί σε * εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν,
sicut prospere agit tua anima
καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή.
Gauisus sum enim valdè venientibus fratribus, & * testantibus
3 ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων
tuæ veritati, sicut tu in veritate ambulas
σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς.
‖ Maius horum non habeo * gaudium vt audiam
4 μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ
meos † natos in veritate † ambulantes
ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα.
Dilecte, fidele facis quicquid operaris in fra-
5 ἀγαπητὲ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν † ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελ-
tre, & * in peregrinos
φοὺς, καὶ ξένους,
Qui ‖ testati sunt tuæ charitati in conspectu ecclesiæ,
6 οἳ * ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας,
quos benefacies deducens digne Deo
οὓς καλῶς ποιήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ Θεοῦ.
Pro enim nomine eius † exierunt nihil ac
7 ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐξῆλθεν, μηδὲν λαμ-
cipientes à Gentibus
βάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν.
Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, vt
8 ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ὑπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα
cooperatores simus † veritati
συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ.
‖ testimonium reddiderunt
μαρτυρέω
† veritatis
* profecti sunt

* Scripsissem forsitan his qui amat † in eis,

† commoneam ὑπομνήσω * in ‖ quasi non ei ista sufficiant, ἀρκοῦμαι † eos qui suscipiunt, † Charissime, noli imitari * quod est ‖ Qui benefacit †qui malè facit

† testimonium redditur * sed ‖ testimonium perhibemus

† tibi † nolui

† nominatim

* Scripß ecclesiæ sed ‖ amans primarum gerere † ipsorum

ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν 9
Diotrephes, non recipit nos
Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς.
Propter hoc si venero, † submonebo eius opera quæ facit,
διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, † ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, 10
verbis malignis garriens * nec & ‖ non contentus in
λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς· καὶ μὴ * ἀρκούμενος ἐπὶ
his, neque ipse suscipit fratres, & prohibet
τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς
† volentes prohibet, & de ecclesia eiicit
βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει.
† Dilecte, ne imitare malum, sed * bonum ‖ Bene
ἀγαπητέ, μὴ μιμοῦ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν· ὁ ἀγαθο- 11
facientes ex Deo est: † malefaciens non vidit Deum
ποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν· ὁ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν.
Demetrio † testatum est ab omnibus, & ab ipsa
Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς 12
veritate * & nos ‖ autem testamur, & nostis quoniam
τῆς ἀληθείας· καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδας ὅτι
testimonium nostrum verum est
ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι.
Multa habui † scribere, sed ‖ non volo per atramentum &
Πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ 13
calamum tibi scribere Spero autem protinus videre
καλάμου σοι γράψαι· ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν 14
te & os ad os loquemur
σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν.
Pax tibi Salutant te amici. Salutа
εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς 15
amicos * per nomen.
φίλους κατ' ὄνομα.

FINIS

ΤΕΛΟΣ

SANCTI

SANCTI IVDÆ
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ

CATHOLICA EPISTOLA
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CAPVT VNICVM.

IVDAS Christi Iesu seruus,
1 ΟΥΔΑΣ χριστοῦ ἰησοῦ δοῦλος, frater autem Iacobi, his * in Deo
ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ Patre ‖ sanctificatis & Iesu Chri-
πατρὶ ἡγιασμένοις, καὶ ἰησοῦ χρι- sto ? seruatis, vocatis.
στῷ τετηρημένοις, κλητοῖς
Misericordia vobis, & pax, &
2 ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ
charitas adimpleatur † Dilecti, omnem solicitudinem
3 ἀγάπη * πληθυνθείη ἀγαπητοὶ, πᾶσαν σπουδὴν
faciens * scribere vobis de communi ‖ salute, ? necessitatem
ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀναγκὴν
habui scribere vobis deprecans supercertari semel tra-
ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι ἅπαξ παραδο-
ditæ sanctis fidei † Subintroie-runt enim quidam
4 θείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. * παρεισέδυσαν γάρ τινες
homines (* olim præscripti in hoc iudicium) im-
ἄνθρωποι οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσε-
pij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam,
βεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν,
& ‖ solum Deum & ‖ herum, Dominum nostrum Iesum Chri-
καὶ τὸν μόνον δεσπότην καὶ κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χρι-
stum negantes. Commonere autem vos volo,
5 στὸν ἀρνούμενοι. ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι,
scientes vos semel ? hoc, quoniam † Dominus populum de terra Aegypti
εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν ἐκ γῆς αἰγύπτου
saluans, secundo non credentes perdidit
σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν
Angelos ‖ † non seruantes suum principium, sed
6 ἀγγέλους † τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ
relinquentes proprium domicilium, in iudicium magni diei
ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας,
vinculis æternis sub caliginem reseruauit
δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν

* qui sunt
‖ dilectis,
? conseruatis, &
† Charissimi,
* scribendi
‖ vestra
? necesse
† Subintroie-runt
* qui sunt
‖ dominatorem &
? omnia † Iesus
* eos qui non crediderunt,
‖ verò qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum

‖ scilicet † similiter

ἐκπορνεύω * fornicatæ

‖ maiestatem

† Cum † disperans, al. tercertur

* imperet tibi

‖ muta

† in † abierunt,

* in ἐκχέω ‖ epulis suis

† quæ circumferuntur † autumnales,

* suas confusiones, sydera errantia ‖ procellæ

† de

Sicut Sodoma, & Gomorrha, & ‖ illæ circa eas ciuitates † similem
ὡς Σοδομα, καὶ γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτας πόλεις τ ὅμοιον 7
his modum exfornicatæ, & abeuntes post carnem alte-
τούτοις τρόπον † ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέ-
ram, propositæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes
ρας, πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι
Similiter & hi somni, carnem quidem macu-
ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα μὲν μιαί- 8
lant dominationem autem spernunt ‖ dignitates autem blasphemant
νουσι, κυριότητα δ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν
† At Michael archangelus cum diabolo † disceptans,
ὁ δὲ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος 9
dispu tabat de Moysi corpore, non est ausus iudicium
διελέγετο περὶ τοῦ μωυσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν
inferre blasphemiæ sed dixit, * Increpet te Dominus
ἐπενεγκεῖν βλασφημίας ἀλλ' εἶπεν, ἐπιτιμήσαι σοι κύριος
Hi autem quæcunque quidem ignorant blasphemant quæcunque autē
οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν ὅσα δὲ 10
naturaliter tanquam ‖ irrationalia animalia, norunt, in his corrumpuntur
φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρον-
Væ illis, quia † via Cain † ingressi sunt, & errore
ται οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ καὶν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ 11
Balaam mercede effusi sunt, & * contradictione
τοῦ βαλαὰμ μισθοῦ * ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ
Core perierunt. Hi sunt in ‖ agapis vestris
κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν 12
maculæ, conviuantes vobis, sine timore semetipsos pascen-
σπιλάδες, συνευωχούμενοι ὑμῖν, ἀφόβως ἑαυτοὺς ποιμαί-
tes, nubes sine aqua, † a ventis circumferri, arbo-
νοντες· νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων † περιφερόμεναι, δένδρα
res † emarcidæ infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ,
δένδρα φθινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, ἐκριζωθέντα
Fluctus feri maris despumantes sua ipsorum dedecora,
κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, 13
astra errantia quibus ‖ caligo tenebrarum in æternum seruata est
ἀστέρες πλανῆται οἷς ὁ ζόφος † τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρη-
Prophetauit autem & † his septimus ab Adam, Enoch
προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ ἀδὰμ ἑνὼχ, 14
dicens Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis,
λέγων, ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ,
Facere iudicium contra omnes, & redarguere omnes
ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐλέγξαι πάντας τοὺς 15
impios eorum de omnibus operibus impietatis eorum quibus
ἀσεβεῖς αὐτῶν, περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὧν
impie egerunt & de omnibus duris quæ locuti sunt contra eum
ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ,
peccatores impii Hi sunt murmuratores, querulosi,
ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ, μεμψίμοιροι, 16
secundum desideria sua ambulantes & os eorum
κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν

loquitur † præsumida, mirantes personas utilitatis gratia
λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν
Vos autem, ‖dilecti, memores estote verborum ? prædic-
17 ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν † προειρη-
rum ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi
μένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ,
Quia dicebant vobis Quoniam in novissimo tempore † erunt illusores
18 ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται,
secundum desideria suas impietatum ambulantes * impietatum
κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἑαυτῶν πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν.
Hi sunt ‖segregantes animales Spiritum non habentes
19 οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες, ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες.
Vos autem, ? dilecti, sanctissimæ nostræ fidei superæ-
20 ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικο-
dificantes vosmetipsos in Spirito sancto orantes,
δομοῦντες ἑαυτοὺς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι,
Vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes miseri-
21 ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔ-
cordiam Domini nostri Iesu Christi, in vitam æternam
λεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον.
Et hos quidem † miseremini discernentes
22 καὶ οὓς μὲν ἐλεεῖτε διακρινόμενοι
Hos vero in timore saluate de igne ‖ rapientes, ‖ o-
23 οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μι-
diantes & eam * quæ a carne maculatam tunicam
σοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.
‖ At potenti custodire vos sine peccato, & constituere
24 τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι αὐτοὺς ἀπταίστους, καὶ στῆσαι
ante conspectum gloriæ suæ ? immaculatos in exultatione
κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει·
Soli sapienti Deo saluatori nostro * gloria & magnificentia,
25 μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν * δόξα καὶ μεγαλωσύνη,
‖ robur & auctoritas & nunc & in omnia secula ?
κράτος καὶ ἐξουσία, * καὶ νῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας
Amen
ἀμήν.

† superba,
* quæ tua causa

‖ charissimi,
? quæ prædicta sunt

† venient

* in impietatibus
‖ qui segregant semetipsos,

? charissimi,

† arguite iudicaros Illos

‖ Aliis autem miseremini

* quæ carnalis est
‖ Ei autem qui potens est vos conseruare
? immaculatos
† in aduentu Domini nostri Iesu Christi,
* διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν,
* per Iesum Christum Dominum nostrum,
‖ imperium & potestas
* πρὸ παντὸς τοῦ αἰῶνος,
ante omne seculum
? seculorum

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

REVELATIO
ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ

SANCTI APOSTOLI
ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ET EVANGELISTAE IOAN-
ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝ-

NIS THEOLOGI
ΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

CAPVT PRIMVM κεφαλ. α'.

* Apocalypsis

‖ palam facere δείκνυμι

† citat σημαίνω

‡ testimonium perhibuit verbo

* qui legit & audit

‖ hoius, † ser vant

‡ sunt

* enim est

§ sunt

† est,

qui est

1 * REVELATIO Iesu Chri-
ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ Ἰησοῦ χρι-
sti quam dedit illi Deus, ‖ osten-
στοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς, * δεῖ-
dere servis suis quæ oportet
ξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ
fieri † in celeritate & significauit,
γενέσθαι ἐν τάχει καὶ † ἐσήμανεν
mittens per angelum suum
ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ
seruo suo Ioanni 2 Qui ‡ testimonium est verbum
τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ
Dei, & testimonium Iesu Christi, quæcunque vidit, & quæ
θεοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσα εἶδε καὶ ἅτινά
sunt & quæ oportet fieri post hæc
εἰσι, καὶ ἃ χρὴ γενέσθαι μετὰ ταῦτα
3 Beatus * legens, & audientes ‡ verba
μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους
prophetiæ ‖, & † seruantes ea quæ in ea scripta †.
τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα
Nam tempus * prope
ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς
4 Ioannes septem ecclesiis quæ ‖ in Asia, Gratia
Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ, χάρις
vobis & pax ab eo qui est, & qui erat & qui venturus †, & à
ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ
septem spiritibus, qui sunt in conspectu throni eius,
τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ,
Et à Iesu Christo, ille testis fidelis, ille primogenitus
καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, ὁ πρωτότοκος 5

‖ ex

‖ ex mortuis & princeps regum terræ: ? illo dili-
ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς τῷ ἀγα-
genti nos, & † lavavit nos à peccatis nostris in
πήσαντι ἡμᾶς, καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν
sanguine suo Et fecit nos regnum
6 τῷ αἵματι αὐτοῦ καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν
& sacerdotes Deo & patri suo ipsi gloria & * robur
καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ· αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
in secula seculorum Amen
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.
Ecce venit cum nubibus & videbit eum omnis
7 Ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ † ὄψεται αὐτὸν πᾶς
oculus, & qui eum ‖ transfixerunt Et plangent ? ὄψονται
ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν * ἐξεκέντησαν· καὶ κόψονται
super eum omnes tribus terræ etiam, amen. ‖ pupugerunt. ? se
ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς ναὶ, ἀμήν. κατευτάσω
Ego sum † α & ω, dicit Dominus Deus, qui † alpha
8 Ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, λέγει ὁ κύριος ὁ θεὸς, ὁ * principium & finis
est, & qui erat, & qui venturus ‖, ille omnipotens: ‖ est,
ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ.
Ego Iohannes frater vester & ? communicans in tribula- ? particeps
9 Ἐγὼ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ κοινωνὸς ἐν τῇ θλί-
tione, & regno, & † tolerantia in Christo Iesu, fui † patientia
ψει καὶ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἐγενόμην
in insula vocata Patmos, propter verbum Dei, * quæ appella-
ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ, διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, tur
& propter testimonium Iesu Christi
καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
‖ Factus sum in spiritu in dominica die, & audi- ‖ Fui
10 Ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα
vi vocem post me magnam tanquam tubæ,
ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος,
Dicentis Quod vides scribe in ? librum: & mitte ? libro;
11 λεγούσης, Ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον
septem ecclesiis, † in Ephesum, & in Smyrnam, & in † quæ sunt in
ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, εἰς Ἔφεσον, καὶ εἰς Σμύρναν, καὶ εἰς Asia, Epheso &
Pergamum, & in Thyatiram, & in Sardis, & in Phila- Smyrnæ & Per-
Περγαμον, καὶ εἰς Θυάτειρα, καὶ εἰς Σάρδεις, καὶ εἰς Φιλα- gamo, & Thya-
delphiam, & in Laodiciam tiræ, & Sardis,
12 δέλφειαν, καὶ εἰς Λαοδίκειαν. Et ibi conversus sum & Philadel-
καὶ ἐκεῖ ἐπέστρεψα phiæ, & Laodi-
* videre vocem quæ loquebatur cum me & conversus ciæ
βλέπειν τὴν φωνὴν ἥτις ἐλάλει μετ' ἐμοῦ· καὶ ἐπιστρέψας vt viderem
vidi septem candelabra aurea Et in medio
13 εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ ? aurearum
candelabrorum ? similem Filio hominis † indutum talari, & † vestitum po-
λυχνιῶν ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου, * ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ dere,
præcinctum ad mamillas zona aurea ἐνδύομαι
περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαζοῖς ζώνην χρυσῆν·
At caput * eius & capilli ‖ candidi, tanquam lana alba, ? * autem ‖ erant
14 Αἱ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ ὡσεὶ ἔριον λευκὸν, ? &

tanquam

tanquam nix & oculi eius velut flamma ignis
ὡς χιὼν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός.
† Aurichalco, Et pedes eius similes † *chalcolibano*, sicut in caminо 15
† ardenti † *igniti* & vox illius tanquam vox aquarum multarum
καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ
πυρόω * πεπυρωμένοι καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν
* habebat Et *habens* in dextera sua *manu* stellas septem & de
καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτά καὶ ἐκ τοῦ 16
‖ utraque parte acutus exibat ore eius gladius ‖ *anceps acutus exiens* &
στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη καὶ ἡ
facies eius sicut sol lucet in virtute sua
ὄψις αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ.
Et cùm vidissem eum, cecidi ad pedes eius tanquam
καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς 17
mortuus Et *imposuit* dexteram suam *manum* super me, dicens
νεκρός· καὶ ἐτέθηκε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ, λέγων,
† Noli timere † *Ne time* ego sum primus & novissimus
μὴ φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος,
† vivus & fui Et † *vivens & factus sum* mortuus, & ecce vivens sum in
καὶ ὁ ζῶν καὶ ἐγενόμην νεκρὸς, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμι εἰς 18
secula seculorum *amen* & habeo claves
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν· καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ
mortis & inferni Scribe ergo quæ vidisti &
θανάτου καὶ τοῦ ᾅδου. γράψον οὖν ἃ εἶδες, καὶ 19
* oportet quæ sunt, & quæ * *futurum est* fieri post hæc
ἃ εἰσὶ, καὶ ἃ μέλλει γενέσθαι μετὰ ταῦτα.
‖ Sacramentum ‖ *Mysterium* septem stellarum quas vidisti in dextera
τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς 20
meæ, & septem candelabra aurea septem stellæ,
μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς· οἱ ἑπτὰ ἀστέρες,
angeli septem ecclesiarum sunt & septem candelabra quæ
ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσι καὶ αἱ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς
vidisti, septem ecclesiæ sunt
εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

CAP II C.

† Et † Ephesi † Angelo ecclesiæ † *in Ephesi* scribe. Hæc
Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας ἐν Ἐφέσῳ γράψον· τάδε 1
* qui tenet dicit * *tenens* septem stellas in dextera sua, ‖ *am-*
λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περι-
‖ ambulat *bulans* in medio septem candelabrorum aureorum
πατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν
† patientiam Scio opera tua & laborem & † *tolerantiam* tuam &
οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὸν κόπον καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ 2
† eos qui dicunt quia non potes sustinere malos & tentasti † *dicentes* se-
ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπείρασας τοὺς λέγοντας ἑαυ-
se Apostolos esse, & non sunt & invenisti eos mendaces
τοὺς ἀποστόλους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶ καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς,
* patientiam habes & sustinuisti Et *portasti & tolerantiam habes* propter nomen meum
καὶ ἐβάστασας, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις διὰ τὸ ὄνομά μου,
3

& non defeciti
4 ἀγάπην † ἐκοπίασας. Sed habeo adversum te ‖ quod
charitatem tuam illam primam reliquisti
πλὴν ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι
‖ pauca
κοπάζω
Memor esto itaque unde excideris & age pœnitentiam, &
5 μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ
prima opera fac si autem non, venio tibi cito, & movebo
πρῶτα ἔργα ποίησον· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχὺ καὶ κινήσω
? Sta
candelabrum tuum de loco suo, † si non pœnitentiam egeris
† nisi
τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς.
Sed hoc habes, quia odisti opera Nicolaitarum,
* facta
6 ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν,
quæ & ego odi
7 ἃ κἀγὼ μισῶ.
‖ Habens autem, audiat quid
‖ Qui habet
Spiritus dicat ecclesiis. Vincenti dabo edere de
ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ
πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω φαγεῖν ἐκ τοῦ
ligno vitæ quod est in medio ? Paradisi Dei mei
ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ μου.
? Paradiso
Et angelo † in Smyrna ecclesiæ scribe. Hæc
† Smyrnæ
8 καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας γράψον· τάδε
dicit primus & novissimus, qui fuit mortuus, & vixit
λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς, καὶ ἔζησεν.
Scio tua opera & tribulationem, * & paupertatem,
* tuam
9 οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν, καὶ τὴν πτωχείαν,
sed dives es & ‖ blasphemiam dicentium Judæos esse
‖ blasphemaris ab his qui se dicunt
ἀλλὰ πλούσιος εἶ καὶ † τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶ-
? suas
nai, & non sunt, sed ? synagoga satanæ
ναι, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ.
Nihil † timeas quæ * futurus es pati. Ecce enim ‖ futurus est Idem
† horum
10 μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις παθεῖν. ἴδου γὰρ μέλλει βαλεῖν
dia bolus ? ex vobis in † custodiam, ut tentemini &
* passurus es
‖ insturus est
ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε· καὶ
? aliquos
habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem
† cæteros
ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου,
& dabo tibi coronam vitæ
καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.
* Habens autem, audiat quid Spiritus dicat eccle-
* Qui habet
11 ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλη-
sis ‖ Vincens, non lædetur à morte secunda
‖ Qui vicerit, οὐ μὴ
σίαις. ὁ νικῶν, οὐ μὴ † ἀδικηθῇ ἐκ † θανάτου τοῦ δευτέρου.
Et angelo illius in ? Pergamo ecclesiæ scribe.
? Pergami
12 καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον·
Hæc dicit † habens romphæam * ancipitem
† qui habet ex utraq; parte
τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν·
Scio opera tua, & ubi habitas, ubi ‖ thronus
‖ sedes est
13 οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ
Satanæ & tenes nomen meum, & non negasti fidem
ἀρνέω
? & † illis
σατανᾶ, καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ * ἠρνήσω τὴν πίστιν
meam, ? in diebus † in quibus Antipas testis meus fidelis,
μου, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός.

qui

qui occisus est apud vos, vbi satanas habitat

ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ σατανᾶς κατοικεῖ

Sed habeo aduersus te pauca, quia habes illic tenentes

ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας 14

doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere

τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκε τὸν Βαλὰκ βαλεῖν

scandalum, coram filiis Israel, edere *idolothyta*,

σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα,

& fornicari! Ita habes & tu tenentes

καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας 15

doctrinam Nicolaitarum. Similiter pœnitentiam age.

τὴν διδαχὴν Νικολαϊτῶν ὁμοίως μετανόησον 16

* quo minùs. si * vero non, veniam tibi cito, & pugnabo cum illis

εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν

in gladio oris mei

ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου.

‖ Qui habet ‖ *Habens* autem, audiat quid Spiritus dicat eccle-

† abscónditum, κρύπτω ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλη- 17

siis. Vincenti dabo *ei edere de* manna † *ais*

σίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ * κε-

condito, & dabo illi calculum candidum, & in calculo

κρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον

† nisi qui accipit nomen nouum scriptum, quod nemo scit † *suum accipiens*

ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ ὁ λαμβάνων

* Thyatira Et angelo *illius in* * *Thyatiris* ecclesiæ scribe:

‖ qui habet καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γράψον 18

Hæc dicit Filius Dei, ‖ *habens* oculos *suos* tanquam flam-

† aurichalco, τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλό-

mam ignis, & pedes eius similes † *chalcolibano*

γα πυρὸς, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ·

* suam Noui tua opera, & charitatem *, & fidem, &

οἶδά σου τὰ ἔργα, καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, καὶ 19

ministerium, & patientiam tuam, & opera tua

τὴν διακονίαν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου

nouissima plura prioribus

τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων.

‖ pauca, Sed habeo aduersus te ‖, quia permittis mulierem *tuam* Iezabel,

ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι ἀφεῖς † γυναῖκά σου † Ἰεζάβελ, 20

† docere, & seducere quæ dicit seipsam prophetem, † *& docet, & seduxit*

ἡ λέγει ἑαυτὴν προφῆτιν, καὶ διδάσκει, καὶ πλανᾷ τοὺς

† de idolothytis meos seruos, fornicari, & manducare † *idolothyta*

ἐμοὺς δούλους, πορνεῦσαι, καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα.

Et dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret, & non vult pœ-

καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ, καὶ οὐ θέλει με- 21

nitere à fornicatione sua Ecce mitto eam

τανοῆσαι ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. ἰδοὺ βάλλω αὐτὴν 22

* quæ mœchantur ‖ tribulatione maxima erunt, nisi in lectum, & * *mœchantes* cum ea, in ‖ *afflictionem ma-*

εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς θλῖψιν με- *gnam*, nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis

γάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς.

Et filios eius interficiam in mortem & scient
23 καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ· καὶ γνώσονται
omnes ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes &
πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ * ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ
cordas & dabo vobis vnicuique † secundùm opera † vestra
καρδίας· καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν.
Vobis autem dico, cæteris in Thyatiris, Quicunque
24 ὑμῖν δὲ λέγω, τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι
non habent doctrinam hanc, qui non cognouerunt
οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν
‖ profunda Satanæ quemadmodum dicunt non mittam super vos
τὰ βαθέα τοῦ Σατανᾶ, ὡς λέγουσιν· οὐ βάλλω ἐφ' ὑμᾶς
aliud pondus Tamen † quod haberis, tenere donec
25 ἄλλο βάρος· πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ
veniam Et † vincens & custodiens vsque in finem opera
26 ἂν * ἥξω. καὶ ὁ νικῶν, καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα
mea, dabo illi potestatem super Gentes Et * pascet
27 μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν· καὶ ποιμανεῖ
eas in virga ferrea, ‖ tanquam † vasa fictilia con
αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συν-
frigentur Sicut & ego accepi à Patre meo &
τριβήσονται· ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ † τοῦ πατρός μου· καὶ
dabo illi stellam matutinam
δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν.
† Habens aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis
29 ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει † ταῖς ἐκκλησίαις.

CAP. III. γ'

Et angelo ecclesiæ Sardis scribe
1 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον·
Hæc dicit * habens septem spiritus Dei, &
τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα † τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς
septem stellas; Scio tua opera quia nomen habes quod viuas,
ἑπτὰ ἀστέρας, οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς,
& mortuus es Esto vigilans, & confirma
2 καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ
cætera quæ ‖ futurum erat abiicere non enim † inuenio tua opera
λοιπὰ ἃ † ἔμελλες ἀποθανεῖν· οὐ γὰρ εὑρηκά σου τὰ ἔργα
plena coram Deo meo.
πεπληρωμένα ἐνώπιον † τοῦ θεοῦ μου.
† Memento ergo quomodo acceperis, & audieris & serua,
3 μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας, καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει,
& pœnitentiam age si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam
καὶ μετανόησον· ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ὡς κλέπτης,
fur & nescies qua hora veniam ad te
καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε.
Sed pauca habes nomina in Sardis, ‖ quæ non inqui-
4 ἀλλ' ὀλίγα ἔχεις ὀνόματα ἐν Σάρδεσιν, ἃ οὐκ * ἐμο-
nauerunt vestimenta sua, & ambulabunt mecum in
λυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν

albis quia digni sunt † Vincens, sic vestietur in
λελυκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ὁ νικῶν, οὕτως περιβαλεῖται ἐν 5
vestimentis albis, & non delebo nomen eius de
ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ † ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς
libro vitæ & confitebor nomen eius coram
βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ὁμολογήσω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον
Patre meo, & coram angelis eius
τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ
† Habens aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis
ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις 6
Et angelo illius in * Philadelphia ecclesiæ scribe
καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας γράψον· 7
Hæc dicit Sanctus, ‖ Verus † habens clauem Dauid
τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖν τοῦ Δαβίδ,
† aperiens, & nemo * claudet cum non aperiens &
ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείσει αὐτήν, ὁ μὴ ὁ ἀνοίγων καὶ
nemo aperiet Scio tua opera ecce dedi
οὐδεὶς ἀνοίξει. οἶδά σου τὰ ἔργα ἰδοὺ δέδωκα 8
coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere
ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι
illud: quia † parvam habes virtutem, & seruasti meum verbum,
αὐτήν· ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου † τὸν λόγον,
& non negasti nomen meum Ecce dabo de
καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς 9
synagoga Satanæ, † dicentium seipsos Iudæos
συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ, τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους
esse, & non sunt, sed mentiuntur ecce faciam illos
εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ψεύδονται· ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς,
vt veniant & adorent ante pedes tuos, &
ἵνα ἥξωσι, καὶ προσκυνήσωσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ
* scient quia ‖ dilexi te. Quoniam seruasti verbum
γνῶσιν ὅτι ἠγάπησά σε. ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον 10
patientiæ meæ, & ego te seruabo ab hora ten-
τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πει-
tationis † futuræ venire in habitantem vniuersum,
ρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης,
tentare habitantes in terra
πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.
† Ecce Venio citò tene, quod habes vt nemo accipiat
ἔρχομαι ταχύ· κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν 11
coronam tuam * Vincens faciam illum columnam in
στέφανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν 12
templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scri-
τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι· καὶ γρά-
bam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis
ψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως
Dei mei nouæ Hierusalem, quæ descendit de
τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ καταβαίνει ἐκ τοῦ
cœlo a Deo meo, & nomen meum nouum
οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν

‖ Habens

‖ *Habens* aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis
13 ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ☨ ἐκκλησίαις
Et angelo *istius in* ☨ *Laodicia* ecclesiæ scribe
14 καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν λαοδικείᾳ ἐκκλησίας γράψον
Hæc dicit Amen, testis fidelis, & verus † principium
τάδε λέγει ὁ ἀμήν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, καὶ ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ
creaturæ Dei
15 τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε
frigidus es neque calidus vtinam frigidus esses, aut calidus!
ψυχρὸς εἶ, οὔτε ζεστός. ὄφελον ψυχρὸς ἦσθα, ἢ ζεστός.
*Sic quia tepidus es, & nec calidus nec frigidus, ‖ *futurus sum*
16 οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὐ ζεστὸς, οὐδὲ ψυχρὸς, μέλλω
te euomere ex ore meo Quia dicis, ☨ Di
17 σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου ὅτι λέγεις, πλού-
ues sum, & locupletatus *sum*, & nullius † *opus habeo* & ignoras
σιός εἰμι, καὶ † πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω καὶ
nescis quia tu es * *miserabilis*, & miserabilis, & pauper,
οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος, καὶ ὁ ἐλεεινὸς, καὶ πτωχὸς,
& cæcus & nudus. Suadeo tibi emere
18 καὶ τυφλὸς, καὶ γυμνός. Συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι
aurum à me ignitum ‖ *ex igni*, vt locupleS fias & ‖ *probatum*,
χρυσίον πυρὶ ἐμοῦ πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς καὶ
vestimentis albis, vt induaris ☨ *ne* à pudet
ἱμάτια λευκὰ, ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς
nuditatis tuæ & collyrio inunge ad oculos
γυμνότητός σου καὶ κολλούριον ἔγχρισον τοῖς ὀφθαλμοῖς
tuos, vt videas Ego quos *amo*, arguo
19 σου, ἵνα βλέπῃς ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω
& castigo æmulare ergo, & pœnitentiam age
καὶ παιδεύω ζήλωσον οὖν, καὶ μετανόησον
Ecce sto ad ostium, & pulso si quis audierit
20 ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω ἐάν τις ἀκούσῃ
vocem meam, & aperuerit ianuam, & ingrediar ad
τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ ☨ θύραν, καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς
illum & cœnabo cum illo & ipse mecum
αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ.
† *Vincens*, dabo ei sedere mecum in throno † Qui vicerit
21 ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ * καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ
meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre
μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ † ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός καθίζω.
meo in throno eius. * Qui habet
22 μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. ‖ *Habens* aurem, audiat
ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω
quid Spiritus dicat ecclesiis
τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις

CAP IIII δ'.

Post hæc vidi, & ecce ostium apertum in
1 Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἀνεῳγμένη ἐν τῷ
cælo, & vox prima quam audiui tanquam tubæ
οὐρανῷ καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος

loquentis cum me, dicens, Aſcende huc, & oſtendam tibi
λαλουσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι
‖ fui — quæ oportet fieri poſt hæc
Et ſtatim ‖ factus
ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα
2 ſum in ſpiritu & ecce † thronus poſitus erat in cælo, &
† ſedes poſita
† ſedem
* Et qui ſedebat
‖ lapidis iaſpidis, & ſardii
† erat † ſedis
εἶναι ἐν πνεύματι καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ
ſupra † thronum ſedens, * Similis aſpectui ‖ lapidi
ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος, ὅμοιος ὁράσει λίθῳ
3 iaſpidi, & ſardio & iris † in circuitu † throni ſimilis
ἰάσπιδι, καὶ σαρδίῳ καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου ὁμοία
* aſpectui ſmaragdino
ὁράσει σμαραγδίνῳ.
Et in circuitu * throni, throni viginti quatuor & ſupra
καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι εἰκοσιτέσσαρες καὶ ἐπὶ τοὺς
4 thronos vidi viginti quatuor ſeniores ſedentes,
θρόνους εἶδον τοὺς εἰκοσιτέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους,
circum ‖ amictos in veſtimentis albis & in capiti
περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς· καὶ ἐπὶ τὰς κεφα
bus eorum † coronas aureas
λὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς.
Et de throno † procedunt fulgura & voces, &
καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ φωναὶ, καὶ
5 tonitrua & ſeptem lampades ignis ardentes ante
βρονταί· καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καίόμεναι ἔμπροσθεν τοῦ
thronum eius quæ ſunt ſeptem ſpiritus Dei
θρόνου αὐτοῦ, αἵ εἰσιν τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ
Et in conſpectu ‖ throni tanquam mare vitreum, ſimile
καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὡς θάλασσα ὑαλίνη, ὁμοία
6 cryſtallo & in medio ‖ throni, & † circuitu ‖ throni quæ
† ſedis † in
κρυστάλλῳ· καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσ
tuor animalia plena oculis antè & retrò
σερα ζῶα γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν
Et animal primum ſimile leoni: & ſecundum animal
καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον
7 ſimile vitulo & tertium animal, habens faciem quaſi
ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς
† hominis † & quartum animal ſimile aquilæ volanti
ἀνθρώπου, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ * πετομένῳ
Et quatuor animalia, unum ſecundum unum eorum habebant ſingula alas
καὶ τέσσερα ζῶα, ἓν καθ' ἓν αὐτῶν ἔχον ἀνὰ πτέρυγας
8 ‖ ſex in circuitu, & intùs plena ſunt oculis & requiem
ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμουσιν ὀφθαλμῶν· καὶ ἀνάπαυσιν
non † habent die ac nocte dicentia, Sanctus, ſanctus ſanctus,
οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντα, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος,
ſanctus, ſanctus, ſanctus, ſanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus
ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς
omnipotens qui erat, & † exiſtens, & qui venturus
ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἦν, καὶ ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος.
Et cùm ‖ dederint illa animalia gloriam, & honorem, & † gratiarum
καὶ ὅταν δώσουσι τὰ ζῶα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχα-
9

actionem

assistentem sedenti super thronum, viventi in
εἰσίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τῷ ζῶντι εἰς τοὺς
secula seculorum, † Procidebant vigiliti quatuor † Procidebant
10 αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ πεσοῦνται οἱ εἰκοσιτέσσαρες
seniores ante sedentem in throno, & * adorabant
πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσ-
‖ rabunt viventem in secula seculorum & ‖ mittunt ‖ mittebant
κυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων καὶ βάλλουσι
coronas suas ante thronum, dicentes:
τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες,
Dignus es Domine & Deus noster, sanctus accipere gloriam,
11 ἄξιος εἶ ὁ κύριος καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ἅγιος, λαβεῖν τὴν δόξαν
& honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia,
καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δύναμιν ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα,
& propter voluntatem tuam † sunt, & creata sunt. † erant, κτίζω
καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶ, καὶ † ἐκτίσθησαν.

CAP. V

Et vidi in dexteram sedentis supra thronum
1 Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου
librum scriptum intùs & foris, obsignatum
βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν, † κατεσφραγισμένον κατασφραγίζω
sigillis septem Et vidi angelum fortem prædi
2 σφραγῖσιν ἑπτά· καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσ- † est
cantem voce magna, Quis † dignus aperire librum, & soluere
σοντα φωνῇ μεγάλῃ, τίς ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι
signacula eius? Et nemo poterat * in * neque
3 τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἐν τῷ
cælo, neque in terra, neque subtus terram,
οὐρανῷ, οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲ ὑποκάτω τῆς γῆς,
aperire librum, neque respicere illum
ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό.
Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus est aperire
4 καὶ ἐγὼ ἔκλαιον πολὺ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι
& legere librum, neque respicere eum
καὶ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό.
Et vnus de seniorib⁹ ‖ dixit mihi, Ne fleueris: ecce ‖ dixit
5 καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε, ἰδοὺ
vicit leo, stirpe de tribu Iuda, radix Dauid, aperi-
ἐνίκησεν ὁ λέων, ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαυίδ, ἀνοῖ-
re librum, & † septem signacula eius. † soluere
ξαι τὸ βιβλίον, καὶ τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ
Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium,
6 καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων,
& in medio seniorum, agnum stantem tanquam occi-
καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμέ-
sum, habentem cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem
νον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, οἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ
spiritus Dei, missi in omnem terram
πνεύματα τοῦ θεοῦ, ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν·

Et venit, & accepit de dextera sedentis in
καὶ ἦλθε, καὶ εἴληφε ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ 7
throno librum
τοῦ θρόνου βιβλίον.
† aperuisset — Et cum † accepisset librum, quatuor animalia, & viginti
καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ εἴκοσι- 8
quatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes
τέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες
* singuli — unusquisque citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum
ἕκαστος κιθάραν, καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων,
‖ cantabant — quæ sunt orationes sanctorum Et † canunt canticum
αἵτινές εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων· καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν 9
* Domine — novum, dicentes: Dignus es † accipere librum, & aperire
καινὴν, λέγοντες, ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι
signacula eius quoniam occisus es, & redemisti Deo
τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ θεῷ
nos in sanguine tuo, ex omni tribu & lingua, &
ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου, ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ
† natione * nos — populo, & † gente. Et fecisti nos Deo
λαοῦ καὶ ἔθνους· καὶ ἐποίησας αὐτοὺς τῷ θεῷ 10
‖ regnum — nostro ‖ regi & sacerdotes, & † regnabimus super terram.
ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς.
Et vidi & audivi vocem angelorum multorum in circuitu
καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κύκλῳ 11
throni, & animalium & seniorum & erat
τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἦν ὁ
† millia mil- — numerus eorum † myriades myriadum, & chiliades chiliadum
† lium, Dicen- — ἀριθμὸς αὐτῶν, μυριάδες μυριάδων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων,
tium
* qui est — Dicentes voce magna, Dignus est Agnus * occi
λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ, ἄξιόν ἐστι τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφα- 12
‖ divinitatem, — sus accipere virtutem, & ‖ divinitatem & sapientiam,
γμένον, λαβεῖν τὴν δύναμιν, καὶ πλοῦτον, καὶ σοφίαν,
& fortitudinem, & honorem & gloriam, & benedictionem
καὶ ἰσχὺν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐλογίαν.
Et omnem creaturam quæ est in cælo, & super
καὶ πᾶν κτίσμα, ὃ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς 13
terram, & sub terra & in mari quæ sunt, &
γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἃ ἐστι, καὶ
† co — ea quæ in † ea, omnes audivi dicentes, Sedenti
τὰ ἐν αὐτοῖς, πάντας ἤκουσα λέγοντας, τῷ καθημένῳ
in throno, & Agno, benedictio & honor, & gloria,
ἐπὶ τῷ θρόνῳ, καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα,
† potestas * dicebant, ‖ viginti qua tuor — & † regnum in secula seculorum Amen
καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.
† via facis tuas, † vivacem in secula seculorum — Et quatuor animalia * dicentia Amen & ‖ senio
καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα λέγοντα τὸ ἀμήν· καὶ οἱ πρεσβυ- 14
res ceciderunt ‖ & adoraverunt †
τεροι ἔπεσον, καὶ * προσεκύνησαν.
προσκυνέω

CAP. VI. 5.

Et vidi quod aperuisset Agnus vnum de septem sigil-

1 Καὶ εἶδον ὅτι ἤνοιξε τὸ ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφρα-
lis, & audiui vnum de quatuor animalibus dicens,
γίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λέγοντος,
tanquam † vox tonitrui, Veni* Et vidi, & ecce † vocem
2 ὡς φωνὴ βροντῆς, ἔρχου καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ * & vide
equus albus, & ‖ sedens super illum † habens arcum & data est ‖ qui sedebat
ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη † habebat
ei corona, & exiuit vincens, & vt vinceret
αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα * νικήσῃ νικάω
Et cum aperuisset secundum sigillum, audiui se
3 καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν δευτέραν σφραγῖδα, ἤκουσα τοῦ δευ- † & vide
cundum animal dicens, Veni †
τέρου ζώου λέγοντος, ἔρχου.
Et exiuit alius equus, rufus & * sedenti super * qui sedebat
4 καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' ‖ vt sumeret) &
illum, datum est ei ‖ sumere pacem de terra, † vt
αὐτὸν ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς, ἵνα † inuicem se
† alios interficiant, & datus est ei gladius magnus
ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη
Et cùm aperuisset sigillum tertium, audiui
5 καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τρίτην, ἤκουσα τοῦ † & vide.
tertium animal, dicens Veni † & vidi, & ecce equus niger,
τρίτου ζώου λέγοντος, ἔρχου καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, * qui sedebat
& sedens super illum ‖ habens stateram in manu sua ‖ habebat
καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ
Et audiui † vocem in medio quatuor animalium, dicentem, † tanquam
6 καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων λέγουσαν, † Bilibris
† Chœnix tritici denario, & tres * chœnices hordei denario * bilibres
χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηνα-
rior & oleum & vinum ne lxseris
ρίου καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ † ἀδικήσῃς ἀδικέω
Et cùm aperuisset quartum sigillum, audiui
7 καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τετάρτην σφραγῖδα, ἤκουσα ‖ & vide
vocem quarti animalis, dicentis, Veni ‖
φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου λέγοντος, ἔρχου.
Et vidi, & ecce, equus pallidus & * sedens † qui sedebat
8 καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρὸς, καὶ ὁ καθήμενος
super eum, nomen illi Mors & Infernus seque
ἐπάνω αὐτοῦ ὄνομα αὐτῷ, θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἀκολου-
batur † cum ea: & data est illi potestas super * quartam partem † cum
* quatuor partes
θεῖ μετ' αὐτοῦ καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον
terræ, interficere in gladio & in fame, & in morte,
τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ,
& sub bestiis terræ Et cum aperuisset
9 καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν
quintum sigillum, vidi subtus altare
πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς

animas *hominum* interfectorum propter verbum
ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ
Dei, & propter testimonium *Agni* quod habebant
θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τὴν ἣν εἶχον·
Et clamabant voce magna dicentes, Vsquequo Do-
καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἕως πότε ὁ δε- 10
* non mine sanctus & verus, non iudicas & * vindicas
σπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινὸς, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ
‖ Iis qui habitant sanguinem nostrum de ‖ *habitantibus* in terra?
αἷμα ἡμῶν, ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς;
Et ? *datum est* illis, vt requiescerent adhuc tempus ‖, donec 11
? datæ sunt illis singulæ stolæ albæ & dictum est
καὶ ἐδόθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον, ἕως
‖ modicum, compleantur & conserui eorum, & fratres
† qui interficiendi sunt
πληρωθῶσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ
eorum, † *futuri trucidari* sicut & illi
αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί.
Et vidi, & cùm aperuisset sigillum sextum, 12
καὶ εἶδον, καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην,
* ecce & * terræmotus magnus factus est, & sol niger factus est
σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος μέλας ἐγένετο
† tota tanquam saccus cilicinus, & luna † facta est sicut sanguis
ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα.
‖ de cælo † super Et stellæ ‖ cæli ceciderunt † *in* terram, sicut ficus emittit 13
† cùm * mouetur grossos suos, † a magno vento * *mota*
καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσον εἰς † τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει
τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη.
Et cælum recessit sicut liber involutus, & omnis 14
ἀποχωρίζομαι ‖ insula κινέω mons & ‖ insula de locis suis mota sunt
καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἑλισσόμενον, καὶ πᾶν
ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν.
Et reges terræ, & ? *magnates*, & tri- 15
? principes, buni, & diuites, & fortes, & omnis seruus,
καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ χι-
† speluncis, & omnis liber abscondérunt semetipsos in † *speluncis*, &
λίαρχοι, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ ἰσχυροὶ, καὶ πᾶς δοῦλος
* petris in *petras* montium Et dicunt montibus &
καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ
petris, Cadite super nos, & abscondite nos à facie 16
εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων. καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ
sedentis super thronum, & ab ira Agni
τοῖς πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου
τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου.
‖ ipsorum: Quoniam venit dies magnus iræ ‖ eius & 17
ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· καὶ
quis poterit * stare?
τίς δύναται σταθῆναι;

CAP VII. ζ'

Et post hæc vidi quatuor angelos stantes super
Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ 1

quatuor

quatuor angulos terræ, tenentes quatuor
τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας
ventos terræ ne * flarent ventus super terram, neque super
ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ
* flarent
mare, neque ‖ super ullam arborem
τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον
‖ in vllam
Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu
2 καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῆς
solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce
ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος· καὶ † ἔκραξε φωνῇ
χράζω
magna quatuor angelis, quibus datum est ‖ eis nocere
μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι
terræ & mari, Dicens: ? Ne nocete
? Nolite dicere
3 τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων, μὴ ἀδικήσητε
terræ † neque mari, neque arboribus quoduisque signe
† &
μήτε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρις οὗ σφρα-
mus seruos Dei nostri in frontibus eorum.
γίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.
Et audiui numerum signatorum, centum &
4 καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν καὶ
quadraginta quatuor millia signati ex omni
τεσσαρακοντα τέσσαρες χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πάσης
tribu filiorum Israel Ex tribu Iuda, duodecim mil
5 φυλῆς υἱῶν Ισραήλ· ἐκ φυλῆς Ιουδα, δώδεκα χι-
lia signati: ex tribu Ruben, duodecim millia*:
* signati
λιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ φυλῆς Ρουβὶν δώδεκα χιλιάδες,
ex tribu Gad duodecim millia*: Ex tribu Aser,
6 ἐκ φυλῆς Γὰδ δώδεκα χιλιάδες· ἐκ φυλῆς Ασὴρ
duodecim millia*: ex tribu Nephthalim, duodecim mil
δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Νεφθαλεὶμ δώδεκα χιλιά-
lia*: ex tribu Manasse, duodecim millia*:
δες, ἐκ φυλῆς Μανασσῆ δώδεκα χιλιάδες
Et tribu Symeon duodecim millia*: ex tribu Leui, duo
7 ἐκ φυλῆς Συμεὼν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Λευὶ δώ-
decim millia*: ex tribu Isachar, duodecim millia*:
δεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ισσαχὰρ δώδεκα χιλιάδες·
Ex tribu Zabulon, duodecim millia?: ex tribu Ioseph,
? signati:
8 ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ιωσὴφ
duodecim millia*: ex tribu Beniamin, duodecim millia
* signati:
δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν δώδεκα χιλιάδες
signati Post hæc vidi, ‖ & ecce
‖ turbam ma
gnam
9 ἐσφραγισμένοι. μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ
turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex ? omni
? omnibus
gentibus,
ὄχλος πολύς, ὃν ἀριθμῆσαι οὐδεὶς ἐδύνατο, ἐκ παντὸς
gente, & tribubus, & populis, & linguis stantes an
ἔθνους, καὶ φυλῶν, καὶ λαῶν, καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώ-
te throuum, & in conspectu Agni, circumamicti
πιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένοι
stolis albis, & palmæ in manibus eorum
στολὰς λευκὰς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν·

Et clamabant voce magna, dicentes Salus Deo
καὶ κράζουσι φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ θεῷ 10
† qui sedet nostro † sedenti super thronum & Agno
ἡμῶν, τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ, καὶ τῷ ἀρνίῳ.
Et omnes angeli stabant in circuitu throni, &
ἵστημι καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι * εἱστήκεισαν κυκλῳ τοῦ θρόνου, καὶ 11
seniorum & quatuor animalium, & ceciderunt
τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσον
in conspectu throni in facies suas, & adoraverunt
ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν
* claritas, Deum Dicen es, Amen Benedictio, & gloria,
τῷ θεῷ, λέγοντες, ἀμὴν ἡ εὐλογία, καὶ ἡ δόξα, 12
& sapientia, & gratiarum actio, & honor, & virtus
καὶ ἡ σοφία, καὶ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δυναμις,
& fortitudo Deo nostro in secula seculorum Amen
καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.
‖ & dixit Et respondit unus ex senioribus ‖ dicens mihi,
ἀποκρίνομαι καὶ * ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι, 13
† qui sunt Hi † circumamicti stolis albis qui sunt?
οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς, τίνες εἰσὶ
& unde venerunt? Et dixi illi, Domine mi, Tu
καὶ πόθεν ἦλθον, καὶ εἶπον αὐτῷ, κύριέ μου, σὺ 14
† qui venerunt scis & dixit mihi Hi sunt † venientes de tribu-
οἶδας καὶ εἶπέ μοι, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλί-
latione magna, & lauerunt stolas suas &
ψεως τῆς μεγάλης, καὶ * ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ
dealbaverunt eas in sanguine Agni
ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου.
* Propter hoc sunt ante thronum Dei, & ser-
διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λα- 15
viunt ei die ac nocte in templo eius &
τρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ καὶ
‖ qui sedet ‖ sedens in throno habitabit super illos
ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ σκηνώσει ἐπ' αὐτούς
Non esurient amplius, neque sitient amplius neque
οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι, οὐδ' ἐπὶ 16
† ullus cadet super illos sol neque † ullus aestus
πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα·
‖ Quoniam Agnus qui ‖ per medium thronum, * pascet illos,
ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτοὺς, 17
& deducet eos ad vitæ fontes aquarum & absterget
καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς πηγὰς ὑδάτων καὶ ἐξαλείψει ὁ
Deus omnem lachrymam ab oculis eorum
θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

CAP VIII ἡ

Et cùm aperuisset sigillum septimum, factum est
Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην ἐγένετο 1
silentium in cœlo quasi medii horæ
σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον
Et vidi
καὶ εἶδον τοὺς 2

septem

septem angelos qui in conspectu Dei ‖ *steterunt*: & datæ sunt ‖ *stantes*
illis septem tubæ
ἑπτὰ ἀγγέλους, οἱ ἑστήκασιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ἐδόθησαν
Et alius angelus
3 αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. Καὶ ἄλλος ἄγγελος
venit, & stetit * ad altare, habens thuribulum au-
ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἔχων λιβανωτὸν χρυ- * ante
reum & data sunt illi incensa multa, vt daret
σοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ ταῖς † de
† orationibus sanctorum omnium super altare aurcum
προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν
quod * ante thronum ‖ Et ascendit fumus * est ‖ Del
4 τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν
incensorum ? orationibus sanctorum de manu ? de
θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων, ἐκ χειρὸς τοῦ
angeli, coram Deo Et accepit angelus
5 ἀγγέλου, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος
thuribulum, & impleuit illud de igne al
τὸν λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσια-
taris, & misit in terram & facta sunt voces & tonitrua &
στηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐγένοντο φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ
fulgura, & terræmotus † Et septem angeli * *habentes* † magnus
6 ἀστραπαὶ, καὶ σεισμός. Καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες * qui habebant
septem tubas, præparauerunt semetipsos vt ‖ *clangerent* ‖ tuba canerent.
τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς ἵνα σαλπίσωσι. * angelus tuba
Et primus ? *clanxit*, & facta est grando & ignis, cecinit
7 Καὶ ὁ πρῶτος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένετο χάλαζα, καὶ πῦρ † missum est
mixta *in* sanguine, & † *missa sunt* in terram & tertia pars
μεμιγμένα ἐν αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν· καὶ τὸ τρίτον
terræ combusta est, & omne virens ornne virride combustum est
τῆς γῆς κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς * κατεκάη. κατακαίω
Et secundus angelus ‖ *clanxit*, * & tanquam mons magnus * & tertia pars
8 Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα arborum con-
? incensus missus est in mare & facta est tertia pars cremata est,
καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον ‖ tuba cecinit,
maris, singulis Et mortua est tertia pars ? igne ardens,
9 τῆς θαλάσσης αἷμα· καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν
† creaturarum in mari, *habentia* animas, & tertia pars † creatorum
κτισμάτων ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχὰς, καὶ τὸ τρίτον * eorum quæ
nauium ‖ *perierunt* Et tertius angelus habebant
10 τῶν πλοίων † διεφθάρησαν. Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ‖ interiit
? *clanxit*, & cecidit de cœlo stella magna † *incensa* διαφθείρω
ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ? tuba cecinit.
tanquam *lampas*, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in † ardens
ὡς λαμπὰς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ
fontes aquarum Et nomen stellæ * facula
11 τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος
dicitur Absinthium: & facta est tertia pars * aquarum in
λέγεται ὁ ἄψινθος· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς
Absinthium & multi hominum * mortui sunt de aquis,
ἄψινθον, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων,

quia

quia amaræ factæ sunt.
ὅτι † ἐπικράνθησαν.

Et quartus angelus
Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος 12
‖ clanxit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars
ἐσάλπισε, καὶ † ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς
lunæ & tertia pars stellarum, ita vt obscuraretur tertia pars eorum,
σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν,
& ? dies non luceret † tertiam partem ipsius, & nox similiter
καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως.

Et vidi, & audiui vnam aquilam volantem in medio cæ-
Καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀετοῦ πετομένου ἐν μεσουρανή- 13
li, ‖ dicentis voce magna ter Væ væ, væ ha-
ματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ τρίς, Οὐαὶ, οὐαὶ, οὐαὶ τοῖς κα-
bitantibus in terra, de cæteris vocibus tuba
τοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγ-
trium angelorum ? futurorum clangere.
τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

CAP IX. ϑ.

Et quintus angelus † clanxit & vidi stellam de
Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ 1
cælo * delapsam in terram, & data est ei
τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ
clauis putei abyssi. Et aperuit puteum
κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου. καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ 2
abyssi, & ascendit fumus ‖ ex puteo sicut fumus
τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς
fornacis ? ardentis, & obscuratus est sol & aër de
καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ
fumo putei. Et de fumo † exie-
τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλ 3
runt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut
θον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς
habent potestatem scorpiones terræ.
ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς.

Et * dictum est illis, ne læderent fœnum
καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς 4
terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, nisi
γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς
homines ‖ solos qui non habent signum Dei
ἀνθρώπους μόνους οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ
in frontibus suis. Et datum est illis
ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἵνα 5
ne occiderent eos, sed cruciarent menſibus quinque
μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανισθῶσι μῆνας πέντε·
& cruciatus eorum, vt cruciatus scorpii cùm
καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅταν
percutit hominem. Et in diebus illis
πλήξῃ ἄνθρωπον. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις 6

quærent

* πικραίνομαι ‖ tuba cecinit σάλπιζω
? dies † pars tertia, & noctis
* vocem vnius aquilæ volantis per medium ‖ dicentis
? quæ erant tuba canituri
† tuba cecinit
* cecidisse
‖ putei
? magna
† putei
* præceptum
‖ tantùm

quærent homines mortem, & non inuenient eam: &
ζητήσουσι οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὑρήσουσιν αὐτὸν καὶ
desiderabunt mori, & fugiet ab eis mors
ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν καὶ φεύξεται ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν.
Et similitudines locustarum similes equis parate
7 καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις * ἡτοιμασμένα
in prælium & super capita earum tanquam coronæ † aureæ
εἰς πόλεμον καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσοῖ,
& facies earum velut facies hominum:
καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων·
Et habebant capillos sicut capillos mulierum & dentes
8 καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν· καὶ οἱ ὀδόντες
earum sicut leonum erant: Et habebant ‡ thoraces sicut
αὐτῶν ὡς λεόντων ἦσαν· καὶ εἶχον θώρακας ὡς
9 ‡ thoraces * ferrei & vox * alarum earum sicut vox
θώρακας σιδηροῦς καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν ὡς φωνὴ
currruum equorum multorum currentium in bellum:
ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον·
Et habebant caudas similes ‖ scorpiis, & aculeos, & in
10 καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις, καὶ κέντρα· καὶ ἐν
caudis * suis potestatem habent ad lædendum homines
ταῖς οὐραῖς αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχουσι τοῦ ἀδικῆσαι τοὺς ἀν-
menses mensibus quinque † Habentes regem super se
11 θρώπους μῆνας πέντε. ἔχουσι βασιλέα ἐφ' ἑαυτῶν
angelum abyssi, * nomen ei Hebraïcè Abaddon;
τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα αὐτῷ ἑβραϊστὶ, Ἀβαδδών,
‖ in autem Græca nomen habet, Apollyon ?.
ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, ὁ Ἀπολλύων
Væ unum abiit † ecce veniunt adhuc duo væ post hæc
12 ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχεται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα.
Et sextus angelus clanxit & audiui vocem vnam ex
13 καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ
quatuor cornibus altaris aurei quod ‖ coram
τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ὄντος
Dei, Dicentem sexto angelo, ? Habens
14 τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ, ὁ ἔχων τὴν
tubam, solue quatuor angelos † alligatos
σάλπιγγα, λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους
in flumine magno Euphrate
ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ.
Et soluti sunt quatuor angeli * parati in
15 καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς
horam, ‖ & mensem & annum, vt occiderent tertiam partem
τὴν ὥραν, καὶ μῆνα, καὶ ἐνιαυτὸν, ἵνα ἀποκτείνωσι τὸ τρίτον
hominum Et numerus ? exercitum
τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων
equi, myriades myriadum audiui numerum eorum
τοῦ ἵππου, μυριάδες μυριάδων ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν.
Et ita vidi equos in visione, & † sedentes
17 καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημέ-

* paratis
† similes auro
‡ loricas
* serreas
‖ scorpionum & aculei erant
* earum & potestas earum nocere hominibus
† Et habebant
* cui
‖ Græcè ? Latinè habens nomen Exterminans.
† &
* tuba canit:
‖ est ante oculos Dei
† qui habebat
† qui alligati sunt
* qui erant
‖ & diem,
? equestris exercitus vicies millies dena millia &
† qui sedebant

* habebant
‖ erant
† ore
‡ Et ab
* de
‖ quæ procedebant ex ore
† enim
‡ homines
* neque

res super eos * habentes loricas igneas, & hyacinthinas & ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ
sulphureas & capita equorum ‖ tanquam capita leonum & θειώδεις καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων καὶ
de † ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καπνὸς καὶ θεῖον
‡ A tribus plagis his occisa est tertia pars ἀπὸ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον 18
hominum, de igne, & * fumo, & τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ πυρὸς, καὶ τοῦ καπνοῦ, καὶ τοῦ
‖ quæ procedebant ex sulphure ‖ *procedente ex* eribus ipsorum θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν.
† enim Nam potestas † equorum in ore eorum est, & ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστι, καὶ 19
in caudis eorum. nam caudæ eorum similes serpentibus, ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν,
habentes capita, & in his nocent ἔχουσαι κεφαλὰς, καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσι.
‡ homines Et cæteri ‡ *hominum* qui non occisi sunt in καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἳ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς 20
* neque plagis his non pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum, πληγαῖς ταύταις, οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν,
ut non adorarent dæmonia, & simulachra aurea, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ,
& argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χαλκᾶ, καὶ τὰ λίθινα, καὶ τὰ ξύλινα, ἃ
neque videre possunt, neque audire, neque ambulare οὔτε βλέπειν δύναται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν.
Et non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis, neque à καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν 21
veneficiis suis, neque a fornicatione sua, neque à φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ
furtis suis τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

CAP. X *l.*

‖ alium Et vidi ‖ angelum fortem descendentem de cælo, Καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, 1
amictum nube & iris in capite eius, & περιβεβλημένον νεφέλην καὶ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ τὸ
† eius † ut sol, & pedes eius tanquam columnæ ignis πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός
Et habebat in manu sua libellum apertum καὶ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἠνεῳγμένον 2
ἀνοίγω & posuit pedem suum dextrum super mare, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης,
‡ autem ac sinistrum † super terram Et clamavit voce τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἔκραξε φωνῇ 3

magna,

magna quemadmodum * leo rugit & cum clamasset locu-
μεγάλη ὥσπερ λέων μυκᾶται· καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλά-
ta sunt septem tonitrua suas voces
λησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς.
Et cum locuta fuissent septem tonitrua ‖, *futurus eram scribere* &
4 καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, ἤμελλον γράφειν καὶ
audivi vocem de cœlo, dicentem ?, Signa quæ locu-
ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν ?, σφράγισον ἃ ἐλά-
ta sunt septem tonitrua, & † *post hæc scribis*
λησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, καὶ † μὴ ταῦτα γράψεις
Et angelum quem vidi stantem super mare & super
5 καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς
terram levavit manum suam dexteram ad cœlum,
γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν οὐρανὸν,
Et juravit * *in* *viventē* in secula seculorum,
6 καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,
qui creavit cœlum & ea quæ ‖ in eo, & terram &
ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ
ea quæ ‖ in ea, & mare & ea quæ ‖ in eo quia tem-
τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ὅτι χρό-
pus non amplius erit Sed in diebus vocis
7 νος οὐκ ἔσται. ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις ? φωνῆς
septimi angeli, cùm ? *futurus esset clangere*, consummabitur
? ἐκδόμα ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, τελεσθῇ τὸ
mysterium Dei † *quod evangelizavit* servos suos
μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισεν τοὺς ἑαυτοῦ δούλους
Propheras. Et vox quam audivi ‖ de cœlo,
8 προφήτας. καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
iterum ? *loquens cum me & dicens*, Vade, † accipe li-
πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα, ὕπαγε, λάβε τὸ βιβλί-
brum apertum * *in* manu angeli stantis
δάριον τὸ ἀνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος
super mare & super terram Et abi
9 ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον
ad angelum, dicens ei, ‖ *Da mihi librum*, &
πρὸς τὸν ἄγγελον, λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλιδάριον καὶ
dixit mihi Accipe ?, & devora illum & faciet amaricari tuum
λέγει μοι, λάβε καὶ κατάφαγε αὐτό καὶ πικρανεῖ σου τὴν
ventrem, sed in ore tuo erit dulce tanquam mel
κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι.
Et accepi librum de manu angeli,
10 καὶ ἔλαβον τὸ βιβλιδάριον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου,
& devoravi illum & erat in ore meo tanquam dulce;
καὶ κατέφαγον αὐτό καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκύ
& cum devorasset eum, amaricatus est venter meus
καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου.
Et dixit mihi, Oportet te iterum prophetizare *in* populis, &
11 καὶ λέγει μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς, καὶ
in Gentibus & linguis, & regibus multis.
ἔθνεσι, καὶ γλώσσαις, καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς

CAP

* cùm

‖ voces suas, ego scripturus eram: ? mihi,

† noli eas scribere

† μὴ ταῦτα γράψῃς.

* per viventem

‖ suos

? cœperit tuba canere,

† sicut * per

‖ vocem

? loquentem mecum, & dicentem, † & * da

‖ ut dicerec

? librum,

CAP XI iá.

Et datus est mihi calamus similis virgæ, & ‡ assistit
Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, καὶ εἰστήκει ὁ 1
‡ dictum est mihi
angelus, dicens Surge, & metire templum Dei, &
ἄγγελος, λέγων, †Ἔγειραι, καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ
ἐγείρω
altare, & adorantes in eo
τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ
* autem ‖ est Et atrium * quod ‖ foris templum, ejice foras &
καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ, ἔκβαλε ἔξωθεν, καὶ 2
ne illud metiaris, quoniam datum est Gentibus & civitatem
μὴ αὐτὴν μετρήσῃς, ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι· καὶ τὴν πόλιν τὴν
sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus
ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσεράκοντα δύο
Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus
καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας 3
mille ducentis sexaginta, amicti saccis
χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους.
Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conspectu
Οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον 4
Domini terræ stantes Et si quis eos voluerit
τοῦ κυρίου τῆς γῆς ἑστῶτες καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ 5
* exiet ‖ nocere, ignis † egreditur de ore eorum & † devorat
ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει
† devorabit inimicos eorum * & si quis eos voluerit lædere, sic
τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν· καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτω
oportet eum occidi Hi habent potestatem
δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν 6
* claudere cælum ne pluat ‖ vertere pluat diebus pro-
κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς ἡμέρας τῆς προ-
* claudendi ‖ convertendi phetiæ illorum & potestatem habent super aquas ‖ convertere
φητείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν
ea in sanguinem, & percutere terram in omni plaga
αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ,
quotiescunque voluerint Et cùm finierint testimo-
ὁσάκις ἐὰν θελήσωσι. καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυ- 7
† qui ascendit ‖ adversus eos nium suum, bestia † ascendens de abysso, faciet ‖ cum
ρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει μετ'
eis bellum, & vincet illos & occidet eos
αὐτῶν πόλεμον, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς·
Et * cadauera eorum ‖ in † platea civitatis
καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς 8
* corpora ‖ iacebunt † plateis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus,
μεγάλης, ἥτις καλεῖται πνευματικῶς Σοδόμα καὶ Αἴγυπτος,
† videbunt Et † videbunt de
ὅπου καὶ ὁ κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέψουσιν ἐκ
populis, & tribubus, & linguis, & Gentibus, * cadavera
* corpora τῶν λαῶν, καὶ φυλῶν, καὶ γλωσσῶν, καὶ ἐθνῶν, τὰ πτώματα
eorum

eorum ‖ dies tres ☨ dimidium & ☨ sepulturæ eorum non si- ‖ per ☨ & † corpora
αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς ἥμισυ· καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφή-
nent poni in monumentum * monumentis
σουσι τεθῆναι εἰς μνῆμα
Et ‖ habitantes in terra gaudebunt super illos, & ‖ inhabitantes terram
10 καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ
iocundabuntur, & munera mittent † alius alio quoniam hi † inuicem
* εὐφρανθήσονται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀνήλους, ὅτι οὗτοι οἱ εὐφραίνο-
duo prophetæ cruciauerunt † habitantes super terram μαι
δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς † eos qui habi-tant
Et post tres dies & dimidium, spiritus vitæ à Deo
11 καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ, πνεῦμα ζωῆς ἐκ ☨ θεοῦ
intrauit in eos, & steterunt super pedes suos & timor
εἰσῆλθεν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος
magnus cecidit super * spectantes eos
μέγας ἐπέπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. eos qui viderunt
Et ‖ audiui vocem magnam de cælo, dicentem eis ‖ audierunt
12 καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ ☨ οὐρανοῦ, λέγουσας αὐτοῖς,
Ascendite huc & ascenderunt in cælum in nube & inimici
ἀναβητε ὧδε· καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ· καὶ
viderunt illos inimici eorum Et in illa
13 ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ
hora factus est terræmotus magnus & decima pars ciuitatis
τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως
cecidit & occisa sunt in terræmotu nomina hominum
ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων
millia septem, & reliqui † territi facti sunt, & dederunt glo- † in timorem missi sunt
χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δό-
riam Deo cæli Væ secundum
14 ξαν τῷ θεῷ ☨ οὐρανοῦ. ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα
abiit, † væ tertium ecce venient citò † &
ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἰδοὺ ἔρχεται ταχύ
Et septimus angelus clanxit & factæ sunt voces ma- * tuba cecinit
15 καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ με-
gnæ in cælo, dicentes, Factum est regnum huius mundi,
γάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαι, ἐγένετο ἡ βασιλεία ☨ κόσμου
Domini nostri, & Christi eius, & regnabit in
☨ κυρίου ἡμῶν, καὶ ☨ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς
secula seculorum ‖ Et viginti quatuor seniо- ‖ amen
16 αἰῶνας ☨ αἰώνων. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύ-
res ☨ in conspectu Dei † sedentes in * thronis suis, ceciderunt ☨ qui † sedent * sedibus
τεροι οἱ ἐνώπιον ☨ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσον
in facies suas, & adorauerunt Deum,
ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ,
Dicentes, Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens,
17 λέγοντες, εὐχαριστοῦμέν σοι, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ‖ es, ☨ eras, † es,
qui ‖ existens & qui ☨ eras, & qui venturus †, quia accepisti vir-
ὁ ὤν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δύ-
tutem tuam magnam, & regnasti Et Gentes
18 ναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη

ὀργίζομαι

irata sunt, & aduenit ira tua & tempus mortuorum, iu-
* ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν, κρι-
dicari, & reddere mercedem seruis tuis prophetis,
θῆναι, καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις,
& sanctis, & timentibus nomen tuum, * paruis
καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς
& magnis & ‖ perdere corrumpentes terram
καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν.
Et apertum est templum Dei in cælo, & visa est ar-
καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ † ὤφθη ἡ κι- 19
ca testamenti † *Domini* in templo eius & facta sunt
βωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο
fulgura, & voces, & † *tonitrua*, & grando magna
ἀστραπαὶ, καὶ φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ χάλαζα μεγάλη.

CAP. XII.

* apparuit
Et signum magnum * *visum est* in cælo: Mulier *circum*
Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ· γυνὴ περι- 1
amicta sole, & luna sub pedibus eius:
βεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς,
& in capite eius corona stellarum duodecim
καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα·
‖ clamat parturiens, & cruciatur vt pariat
Et in vtero habens ‖ clamabat *dolentibus partus dolenda & cru-*
καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἔκραζεν ὠδίνουσα, καὶ βασανι- 2
ciata parere. Et visum est aliud signum in cælo
ζομένη τεκεῖν· καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ, 3
& ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua
καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα
decem: & in capitibus eius septem diademata
δέκα· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα·
Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cæli, & misit
καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔβαλεν 4
eas in terram: & draco stetit ante mulierem
αὐτὰς εἰς τὴν γῆν· καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς
* *futuram parere*, vt cùm peperisset filium † *suum*, deuoraret
μελλούσης τίκτειν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, κατα φάγῃ
* pasturus
Et peperit filium masculum, qui * *futurus erat pascere* omnes
καὶ * ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ 5
Gentes in virga ferrea & raptus est filius eius ad
ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ † ἡρπάγη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν
Deum, & ad thronum eius. Et mulier fugit in
θεὸν, καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς 6
‖ habebat
solitudinem, vbi ‖ *habet* ibi locum paratum a Deo,
τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει ἐκεῖ τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ,
vt ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta
ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα.
* magnum
Et factum est prælium * in cælo Michael & an-
καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγ- 7
geli eius ‖ *præliari* cum dracone, & draco
γελοι αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι μετὰ τοῦ δράκοντος, καὶ ὁ δράκων

‖ pugnabat

pugnabat, & angeli eius
8 ἐπολέμησε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ
neque locus inuentus est ei amplius in cælo
οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτοῖς ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ
Et proiectus est draco ille magnus serpens antiquus, * qui
9 καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος
cæli diabolus & satanas, ‖ seducit habitatum
διάβολος καὶ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην
vniuersam proiectus est in terram & angeli eius cum illo
ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ
† proiecti sunt Et audiui vocem magnam in
10 ἐβλήθησαν. Καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ἐν τῷ
cælo, dicentem, Nunc facta est salus, & virtus
οὐρανῷ, λέγουσαν, Ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία, καὶ ἡ δύναμις,
& regnum Dei nostri, & potestas Christi eius:
καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ·
quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, † accusans
ὅτι * κατεβλήθη ὁ κατήγωρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν
illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte
αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός.
Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, &
11 καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου, καὶ
propter verbum testimonii sui & non dilexerunt
διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν. καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν
* animam suam vsque ad mortem ‖ Propter hoc læta
12 ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐφραί-
nimini cæli, & in eis † habitantes Væ terræ
νεσθε οἱ οὐρανοὶ, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες· οὐαὶ τὴν γῆν,
& mari quia descendit diabolus ad vos habens † ani-
καὶ τὴν θάλασσαν ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ἔχων θυ-
mum magnum, sciens quod modicum tempus habet
μὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει.
Et * cum vidit draco quod proiectus esset in terram, persecutus est
13 καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν
mulierem, quæ peperit masculum Et datæ sunt
14 γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα. καὶ ἐδόθησαν τῇ
mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, vt volaret in
γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς
desertum in locum suum, vbi alitur ‖ illic tempus
τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν,
& tempora, & dimidium temporis a facie serpentis
καὶ καιροὺς, καὶ ἥμισυ καιροῦ, ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως.
Et emisit serpens ex ore suo post mulierem
15 καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς,
aquam tanquam flumen, vt eam † flumine † latam faceret
ὕδωρ ὡς ποταμὸν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ.
Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os
16 καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα
suum, & absorbuit flumen quod misit draco ex
αὐτῆς, καὶ * κατέπιε τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ

† valuit

† valuerunt,

† eorum

* qui vocatur

‖ qui seducit vniuersum orbem

† missi

† qui accusabat

καταβάλλεται

* animas suas
‖ Propterea

† qui habitatis

† iram magnam,

* postquam

τίκτειν

‖ per

† à † trahi

καταπίνει

ore suo Et iratus est draco in
στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ 17
mulierem, & abiit facere prælium cum reliquis
γυναικὶ, καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν
* de semine *semini eius, ‖ custodientibus mandata
τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ
† Christi Dei & habentibus testimonium † Iesu
θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ.
Et steterit supra arenam maris
καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. 18

CAP. XIII. ιγ'

Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem cor-
Καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κε- 1
nua decem, & capita septem, & super cornua eius decem
ρατα δέκα, καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα
diademata, & super capita eius nomina blasphemiæ
διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα βλασφημίας.
Et bestia quam vidi erat similis pardo & pedes
καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ἦν ὅμοιον παρδάλει, καὶ οἱ πόδες 2
eius sicut ursi, & os eius sicut os leonis &
αὐτοῦ ὡς ἄρκου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος· καὶ
dedit illi draco virtutem suam & thronum
ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ τὸν θρόνον
* vidi suum, & potestatem magnam Et vnum de capitibus
αὐτοῦ, καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ μίαν ἐκ τῶν κεφαλῶν 3
‖ occisum suis quasi ‖ cæsum in mortem & plaga mortis
αὐτοῦ ὡσεὶ ἐσφαγμένην εἰς θάνατον· καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου
eius curata est & admirata est vniuersa terra post
αὐτοῦ ἐθεραπεύθη· καὶ ἐθαύμασεν ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ
bestiam & adorauerunt draconem, qui dedit
δίδωμι θηρίου καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι τῷ * δεδωκότι τὴν
potestatem bestiæ Et adorauerunt bestiam,
ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ· καὶ προσεκύνησαν τὸ θηρίον 4
‖ poterit dicentes, Quis similis bestiæ & quis ‖ potens pugnare
λέγοντες, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ, καὶ τίς δύναται πολεμῆσαι
cum ea? & datum est ei os loquens magna, &
μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα, καὶ
† blasphemiam Et datum est ei potestas bellum
βλασφημίαν· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι πόλεμον 5
facere menses quadraginta duos Et aperuit
μῆνας μετὰ τεσσεράκοντα δύο. καὶ ἤνοιξε τὸ 6
* blasphemias os suum in *blasphemiam ad Deum, blasphemare
στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν, βλασφημῆσαι
‖ eos qui nomen eius, & tabernaculum eius & ‖ in cælo
τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ
† habitant. † *habitantes* Et datum est illi facere bellum cum
σκηνοῦντας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλεμον μετὰ 7

sanctis,

sanctis, & vincere eos & data est illi potestas
† ἁγίων, καὶ νίκησαι αὐτούς· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία
in omnem tribum, † & linguam, & gentem † & populum,
ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν, καὶ γλῶσσαν, καὶ ἔθνος·
Et * adorabunt cum omnes ‖ habitantes super * adorauerunt
8 καὶ προσκυνήσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ † ‖ qui inhabitant
terram, quorum non ? scriptum est nomen in libro vitæ ? iam scripta nomina
γῆς, οὗ οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα ἐν τῷ βιβλίῳ † ζωῆς
Agni † mactati a fundatione mundi ¡ qui occisus est ab origine
† ἀρνίου † ἐσφαγμένου, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.
Si quis habet aurem, audiat
9 εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκούσατω·
*Si quis habet captiuitatem ‖, vadit ? β quis in gladio Qui in seruitutem,
10 εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν, ὑπάγει· εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ in captiuitatem
occiderit, oportet eum in gladio occidi hic est ? qui
ἀποκτανθῆναι, ὧδέ ἐστιν patientia, & fides sanctorum
ἡ ὑπομονὴ, καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων.
Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat
11 Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχε
cornua duo, similia † agni, & loquebatur sicut draco † agni,
κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων·
Et potestatem prioris bestiæ omnem facit in con- * faciebat
12 καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώ-
spectu eius, & facit terram & in ea habitantes, ‖ vt ‖ adorare
πιον αὐτοῦ, καὶ ποιεῖ † γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας, ἵνα
adorent bestiam primam, cuius curata est plaga
προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ † ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ Θεραπεύω
mortis eius Et † facit signa magna, † & ignem ? fecit
13 † θανάτου αὐτοῦ· καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, καὶ πῦρ, † vt etiam fa-
vt de cælo descendere in terram in conspectu hominum cerat
ἵνα καὶ † καρὰν καταβαίνῃ εἰς † γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. * descendere
Et seducit meos habitantes in terra, propter
14 καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ
signa, quæ data sunt ei facere in conspectu bestiæ, dicens
τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον † θηρίου, λέγων
habitantibus in terra, ‖ facere imaginem bestiæ, quæ ‖ vt faciant
τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ
† habuit plagam gladii, & vixit † habet
εἶχε τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας, καὶ ἔζησε.
Et datum est illi spiritum dare imagini bestiæ, & * vt daret
15 καὶ ἐδόθη αὐτῷ πνεῦμα δοῦναι τῇ εἰκόνι † θηρίου, καὶ
vt loquatur imago bestiæ, & ‖ facit non adorantes ‖ faciat vt qui
ἵνα λαλήσῃ εἰκὼν † θηρίου, καὶ ποιεῖ τοὺς μὴ προσκυνοῦντας cunque non ad
imaginem bestiæ, vt occidantur Et † facit omnes † faciet
16 τῇ εἰκόνι † θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι· καὶ ποιεῖ πάντας
‖ parues, & magnos, & diuites, & pau- † pusillos,
τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτω-
peres, & liberos, & seruos, * vt dent illis * habere cha-
χοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δῶσιν αὐτοῖς racterem
1

‖ ſua

characteres in manu eorum dextera, aut in
χαράγματα ὅτι τῆς χειρὸς αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς, ἢ ὅτι τ
‖ ſuis frontibus ‖ eorum Et ne quis poſſit emere aut
μετώπων αὐτοῦ καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ 17
? niſi qui habet vendere, ? ſi non habens charactérem aut nomen
πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, ἢ τὸ ὄνομα τοῦ
beſtiæ, aut numerum nominis eius
θηρίου, ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.
† qui habet intellectum Hîc ſapientia eſt † habens mentem computet numerum
ὧδε ἡ σοφία ἐστίν· ὁ ἔχων νοῦν, ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν 18
ψηφίζομαι beſtiæ numerus enim hominis eſt, & numerus eius
τοῦ θηρίου ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ
eſt ſexcenti ſexaginta ſex
ἐστὶν χξϛ.

CAP. XIV ιδ΄

* ſtabat Et vidi, & ecce Agnus ſtans ſupra montem Sion, &
Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, καὶ 1
cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes
μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσεράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, ἔχουσαι
nomen eius & nomen Patris eius ſcriptum in
τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τ
frontibus ſuis Et audiui vocem de cælo,
μετώπων αὐτῶν καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 2
tanquam vocem aquarum multarum & tanquam vocem tonitrui
ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς
* vocem magni: & vox quam audiui ſicut citharœdorum citharizantium
μεγάλης· καὶ ἡ φωνὴν ἣν ἤκουσα, ὡς κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων
‖ quaſi in citharis ſuis Et cantabant ‖ canticum nouum
ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν· καὶ ᾄδουσιν ὡδὴν καινὴν 3
? ſedem, ante ? throuum, & ante quatuor animalia, &
ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν
ſenioresi & nemo poterat diſcere canticum niſi
πρεσβυτέρων· καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ
† qui ſunt illa centum quadraginta quatuor millia, † empti
αἱ ἑκατὸν τεσσεράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι
de terra Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt co-
ἀπὸ τῆς γῆς. οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμο- 4
* ſequuntur inquinati: virgines enim ſunt hi ſunt ſequentes
λύνθησαν· παρθένοι γάρ εἰσιν· οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκολουθοῦντες
Agnum, quocunque enim ierit hi à Ieſu empti
ἀγοράζω τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ· οὗτοι ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἠγορά-
ſunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno
σθησαν ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ
Et in ore eorum non eſt inuentum mendacium ſine ma-
καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη ψεῦδος· ἄμω- 5
‖ ante throuum Dei culæ cum ſunt ‖ Et vidi alterum angelum volantem
μοί γάρ εἰσι. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετόμενον 6
? per medium ? in medio cæli, habentem euangelium æternum, † euangelizare
† vt euangelizet ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον, εὐαγγελίσαι

(ceſtibus

sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum,
τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν,
& linguam, & populum dicens in voce magna, Timete
7 καὶ γλῶσσαν, καὶ λαὸν, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, * φοβήθητε φοβέομαι
Deum, & date illi ‖ gloriam quia venit hora † iudicii * Dominum,
τὸν θεὸν, καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως ‖ honorem
eius: & adorate eum qui fecit cælum, &
αὐτοῦ· καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι † οὐρανὸν, καὶ † & omnia quæ
terram, & mare †, & fontes aquarum in eis sunt,
γῆν, καὶ † θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδάτων
Et alius angelus secundus secutus est, dicens, Cecidit
8 καὶ ἄλλος ἄγγελος δεύτερος ἠκολούθησε, λέγων, ἔπεσεν
cecidit Babylon illa magna † ex vino iræ fornica- † quæ à
ἔπεσε βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορ-
tionis suæ potauit omnes gentes
νείας αὐτῆς πεπότικε πάντα τὰ ἔθνη.
Et alius angelus tertius secutus est illos dicens in
9 καὶ ἄλλος ἄγγελος τρίτος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν
voce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius
φωνῇ μεγάλῃ, εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον, καὶ † εἰκόνα αὐτοῦ,
& acceperit characterem in fronte sua, aut in
καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ †
manu sua Et hic bibet de vino iræ
10 χεῖρα αὐτοῦ καὶ οὗτος πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ * quod mixtum
Dei, * mixti mero in ‖ poculo iræ est
τοῦ θεοῦ, τοῦ * κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς ‖ calice
ipsius, & cruciabitur in igne & sulphure in conspectu κεράννυμι
αὐτοῦ, καὶ * βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν βασανίζο-
sanctorum angelorum, & ante conspectum Agni Et fumus μαι
11 ἁγίων ἀγγέλων, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ καπνὸς † tormentorum
† cruciatus eorum in secula seculorum † ascendit, & non † ascendet, nec
τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀναβαίνει, καὶ οὐκ
habent requiem die ac nocte * adorantes be- * qui adorant
ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θη- runt
ρίον καὶ † εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα
nominis eius Hic ‖ patientia sanctorum erit ‖ hic
τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστὶν ὧδε ‖ qui custodiunt
confidentes mandata Dei, & fidem Iesu
12 οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ.
Et audiui vocem de cælo dicentem mihi, Scribe,
13 καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης μοι, γράψον, † qui
Beati mortui † in Domino † morientes amodo * dicit ‖ moriuntur
μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι λέγει tam
etiam Spiritus, vt requiescant à laboribus suis et
ναὶ τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ δὲ
opera ‖ illorum sequuntur † eum ipsi Et vidi, & ecce ‖ eius † illos
14 ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ
† nubes alba, & super nubem * sedens similis Filio homi- † nubem candi-
νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενον ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώ- dam
* sedentem si milem

nis ‖ *habens* in capite suo coronam auream, & in
πκ, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ
manu sua falcem acutam Et alius angelus
χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ καὶ ἄλλος ἄγγελος 15
exiuit de templo, clamans in voce magna † *sedenti*
ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κράζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ τῷ καθημένῳ
super nubem Mitte falcem tuam, & mete quia
ἐπὶ τῆς νεφέλης πέμψον τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι
† vt metatur venit hora † *metendi*: quoniam aruit messis terræ
ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ θερίσαι ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς
qui sedebat Et misit † *sedens* super nubem, falcem
καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην, τὸ δρέπανον 16
suam in terram, & demessa est terra Et alius
αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ καὶ ἄλλος 17
θερίζω angelus exiuit de templo quod ‖ in cælo, habens &
‖ est ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἔχων καὶ
ipse falcem acutam Et alius angelus exiuit
αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν 18
† qui habebat de altari † *habens* potestatem supra ignem, & clamauit
ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἐφώνησε
† voce magna ad eum qui ha bebat † *clamore magno habenti* falcem acutam, dicens, Mit
κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων, πέμ-
te tuam falcem acutam & vindemia botros vi
ψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς ἀμ-
neæ terræ quoniam maturæ sunt vuæ eius
πέλου τῆς γῆς ὅτι * ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς
ἀκμάζω Et misit angelus falcem suam * in terram &
† acutam καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ 19
vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum
τρυγάω * ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ
† τὸ μέγα * παλτόμαι ira Dei magnum Et calcatus est lacus
θυμοῦ τοῦ θεοῦ † τὸν μεγάλην καὶ * ἐπατήθη ἡ ληνὸς 20
extra ciuitatem, & exiit sanguis de lacu vsque ad fre
ἔξωθεν τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χα-
‖ per stadia † *sexcenta* nos equorum ‖ *à stadiis* mille † *sexcenti*
λινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων

CAP. XV

Et vidi aliud signum in cælo magnum & mirabile
Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστὸν 1
angelos septem habentes plagas septem nouissimas quoniam in
ἀγγέλους ἑπτὰ, ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας ὅτι ἐν
illis consummata est ira Dei Et vidi tanquam
αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς 2
‖ eos qui vicerunt bellum & imaginem * numerum mare vitreum igne mistum, & ‖ *vincentes ex*
θάλασσαν ὑαλίνην πυρὶ * μεμιγμένην, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ
bestia, & ex imagine eius, & ex *numero* nominis
τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος
eius, stantes super mare vitreum, habentes
αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας

citharas

citharas Dei. Et ‖ *cantant* canticum Moysi
3 κιθάρας τ̃ θεῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν μωυσέως
serui Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna
τ̃ δούλου τ̃ θεοῦ, καὶ τ̃ ᾠδὴν τ̃ ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα
& mirabilia † opera tua, Domine Deus omnipotens: iu-
καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ· δί-
stæ & veræ † viæ tuæ, rex † *gentium*
καιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου, ὁ βασιλεὺς τ̃ ἐθνῶν.
Quis non timebit te, Domine, & *glorificabit* nomen tuum? quia
4 τίς οὐ μὴ φοβηθῇ σε, κύριε, καὶ δοξάσει τὸ ὄνομά σου, ὅτι
solus ‖ *sanctus* es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt
μόνος ὅσιος εἶ· ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν
in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt.
ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν.
Et post hæc vidi, & † apertum est templum tabernaculi
5 καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς † σκηνῆς τ̃
testimonii in cælo. Et exierunt septem an-
6 μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγ-
geli, habentes septem plagas, de † *templo*, quæ erant ve-
γελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τ̃ ναοῦ, οἱ ἦσαν ἐνδε-
stitæ * *lineum*, & *purum*, & *splendidum*, & præcincti
δυμένοι λίνον, καθαρὸν, καὶ λαμπρὸν, καὶ † περιζωσμένοι
circa pectora zonis aureis. Et vnum de quatuor
7 περὶ τὰ στήθη ζώναις χρυσαῖς. καὶ ἓν ἐκ τ̃ τεσσάρων
animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas ple-
ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γε-
nas iracundiæ Dei viuentis in secula seculorum.
μούσας τ̃ θυμ̃ τ̃ θεοῦ τ̃ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τ̃ αἰώνων.
Et impletum est templum fumo ‖ *ex gloria* Dei & de
8 καὶ * ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τ̃ δόξης τ̃ θεοῦ, καὶ ἐκ τ̃
virtute eius: & nemo poterat introire in templum donec
δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἄχρι
consummarentur septem plagæ † angelorum.
τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τ̃ ἀγγέλων.

CAP. XVI. ις'.

Et audiui vocem magnam de templo dicentem
1 Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τ̃ ναοῦ, λεγούσης τοῖς
septem angelis, Ite, † effundite * phialas iræ
ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, * ἐκχέατε τὰς φιάλας τ̃ θυμ̃
Dei in terram. Et abiit primus, & effudit
τ̃ θεοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος, καὶ ἐξέχεε
phialam suam in terram & factum est vulnus ‖ *malum & ma*
τ̃ φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν
in homines † *habentes* characterem bestiæ, &
εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τ̃ θηρίου, καὶ
† *adorantes* imaginem eius.
τοὺς προσκυνοῦντας τ̃ εἰκόνι αὐτοῦ.
Et secundus angelus effudit phialam suam in
2 καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τ̃ φιάλην αὐτοῦ εἰς τ̃

‖ cantantes

† sunt

† seculorum

* magnificabit

‖ plus

† erat

† templo,

* lapide mundo, & candido, περιζωννυμι καὶ περιζωννύω

‖ à maiestate

χρημίζομαι

† septem

† & * septem ἐκχέω

‖ sæuum & pessimum

† qui habebant

† in eos qui adorarent

mare & factus est sanguis tanquam mortui, & omnis anima
θάλασσαν· καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ
viuens mortua est in mari
ζωῆς ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ.
Et tertius angelus effudit phialam suam * in flumina
καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς 4
& fontes aquarum & factus est sanguis
καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα.
Et audiui angelum aquarum dicentem, Iustus
Καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος, δίκαιος 5
* Dominе, ‖ es *, qui ‖ existis, & qui † eras sanctus, quia hæc iudicasti
εἶ, ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, ὁ ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας
Quia sanguinē sanctorum & prophetarum effuderunt, & sanguinem eis
ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς 6
‡ enim dedisti bibere digni ‡ sunt Et audiui de altari
ἔδωκας πεῖν· ἄξιοί εἰσί. καὶ ἤκουσα ἐκ τοῦ θυσιαστη-
ri, dicentem Etiam Domine Deus omnipotens, vera
ρίου, λέγοντος, ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ
& iusta iudicia tua Et quartus angelus
καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος 8
effudit phialam suam in solem: & datum est ei
ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον καὶ ἐδόθη αὐτῷ
æstu affligere homines in igni Et æstuauc
* καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί· καὶ ἐκαυματί- 9
runt homines æstu magno, & blasphemauerunt *hemi-*
σθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρω-
nes nomen Dei habentis potestatem super plagas
που τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς
‖ neque has ‖ nec egerunt pœnitentiam † *dare* illi gloriam
ταύτας· καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν.
Et quintus angelus effudit phialam suam super
καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸ 10
† sedem *throuum* bestiæ & factum est regnum eius tenebrosum,
θρόνον τοῦ θηρίου καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ †ἐσκοτωμένη,
* commanducauerunt & * *manducabant* linguas suas ‖ ex *labore*
καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου·
‖ præ dolore † præ doloribus Et blasphemauerunt Deum cœli † *ex doloribus*
καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων 11
suis, & ex vulneribus suis, & non egerunt pœnitentiam ex
αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν
operibus suis Et sextus angelus effudit phialam
ἔργων αὐτῶν. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην 12
‡ siccauit aquam suam in flumen illud magnum Euphratem: & † *exsiccata est*
αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν Εὐφράτην· καὶ ἐξηράνθη τὸ
* regibus *aqua* eius vt præpararetur via * *regum* ab ortu
ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν
solis Et vidi de ore draconis, & de
ἡλίου. καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ 13
ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ
στόματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου

† spiritus

† spiritus tres immundos ‖ vel rana Sunt enim spi- † exire
14 πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὡς βάτραχοι. εἰσὶ γὰρ πνεύ- ritus dæmoniorum facientes signa, † quæ procedunt ad re- lito modum ra-
† & narum.
ματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα ἃ ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βα-
ges * habentes torius congregate illos in prælium * terræ
σιλεῖς τῆς οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον τῆς
‖ diei illius magnæ Dei omnipotentis ‖ ad diem ma-
ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. gnum
Ecce venio sicut fur beatus † vigilans, & custodiens † qui vigilat, &
15 ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν custodit
vestimenta sua ne nudus ambulet, & videant tur-
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχη-
pitudinem eius Et congregauit illos in locum † illum † qui vocatur
16 μοσύνην αὐτοῦ. καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν
vocatum Hebraicè Armagedon Et septimus an-
17 καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδών καὶ ὁ ἕβδομος ἐξέ- gelus effudit phialam suam in aëremi & exiuit vox
χεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα· καὶ ἐξῆλθε φωνὴ
magna de templo cæli, à throno, dicens,
μεγάλη ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα,
Factum est Et facta sunt tonitrua, & fulgura, & voces,
γέγονε καὶ ἐγένοντο αἱ στραπαὶ καὶ βρονταὶ, καὶ φωναὶ, *unquam fuit
18 & terræmotus factus est magnus, qualis * non factus est ex quo homines
καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι
‖ facti sunt super terram talis terræmotus sic magnus ‖ fuerunt
ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτω μέγας.
Et facta est ciuitas magna in tres partes & ciuitates
19 καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις
Gentium ceciderunt & Babylon magna venit in memoriam co- μεμόμαι
τῶν ἐθνῶν ἔπεσον· καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη * ἐμνήσθη ἐνώ- te Deum date illi † poculum vini indignationis † calicem
πιον τοῦ θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τῆς ὀργῆς
ira eius Et omnis insula fugit, & montes
20 τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε, καὶ ὄρη
non sunt inuenti Et grando magna sicut † talenteria † talentum
21 οὐχ εὑρέθησαν· καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία
descendit de cælo in homines, & blasphema
κατα βαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφή-
uerunt homines Deum * ex plaga grandinis: quoniam ma- * propter pla-
σαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης ὅτι με- gam
‖ facta gna est ‖ plaga eius vehementer
γάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

CAP XVII.

Et venit vnus de septem angelis † habentibus † qui habebant
1 Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς
septem phialas, & locutus est mecum, dicens, Veni, ostendam tibi
ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων, Δεῦρο, δείξω σοι
damnationem meretricis magnæ, † sedentis super † quæ sedet
τὸ κρίμα τῆς πόρνης τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ τῶν

aquas

aquas multas
ὑδάτων τ πολλῶν
terræ & inebriati sunt
γῆς, καὶ * ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου
‖ fornicationis eius
τ πορνείας αὐτῆς.

Cum qua fornicati sunt reges
μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τ 2
* habitantes terram de vino
Et abstulit me in desertum
καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον 3
in spiritu & vidi mulierem sedentem super bestiam coc-
ἐν πνεύματι καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκ-
cineam plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septem &
κινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ
cornua decem
κέρατα δέκα.
Et mulier circundata ? purpura
καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφύραν 4
& coccino † inaurata
καὶ κόκκινον, κεχρυσωμένη χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργα-
ritis, habens aureum poculum in manu sua plenum
ρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον
* abominationibus, & immunda fornicationis ‖ suæ
βδελυγμάτων, καὶ τὰ ἀκάθαρτα τ πορνείας αὐτῆς.
Et in fronte eius nomen scriptum Mysterium,
καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον, μυστήριον, 5
Babylon magna, mater fornicationum & abominationum
Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τ πορνῶν καὶ τ βδελυγμάτων
terræ
τ γῆς.
Et vidi mulierem ebriam de san-
καὶ εἶδον τ γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵ- 6
guine sanctorum, & de sanguine martyrum Iesu
ματος τ ἁγίων, καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τ μαρτύρων Ἰησοῦ.
? cum vidissem & miratus sum ? videns illam admirationem magnam
καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα.
Et dixit mihi angelus, Quare miratus? ego tibi
καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος, διατί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι 7
† sacramentum dicam † mysterium mulieris, & bestiæ * portantis eam
ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βα-
‖ habentis septem capita, &
στάζοντος αὐτὴν, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς, καὶ τὰ
decem cornua
δέκα κέρατα.
Bestia quam vidisti, ? erat, & non est,
τὸ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, 8
† ascensura est & † futura est ascendere de abysso & in interitum * abire
καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τ ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγειν·
‖ inhabitantes & mirabuntur ‖ habitantes super terram (quorum non sunt scripta
καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τ γῆς, (ὧν οὐ γέγραπται
nomina in libro vitæ à constitutione mundi)
τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τ ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου,
videntes bestiam, quæ erat, & non est, & aderit
βλεπόντων τὸ θηρίον, ὅτι ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ παρέσται.
? Et † est qui habet
† Hic sensus † habens sapientiam septem capita septem montes sunt, 9
ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, ἑπτὰ ὄρη εἰσὶν,
* ubi mulier sedet super eos & reges septem sunt
ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν
Quinque ceciderunt, unus est ‖ alius nondum venit & cùm
οἱ πέντε ἔπεσον, ὁ εἷς ἔστιν, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε καὶ ὅταν 10

veneris

venerit † paululum illum oportet manere Et bestia quæ erat, † breue tempus
11 ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτον δεῖ μεῖναι καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν,
& non est & ‡ ipse octauus est, & de septem est, & in interi- ‡ ipsa octauus
ἐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώ-
rum vadit Et decem cornua quæ vidisti decem
12 λειαν ὑπάγει καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, δέκα
reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed pote- ‖ post bestiam
βασιλεῖς εἰσὶν, οἵτινες βασιλείαν οὔπω ἔλαβον, ἀλλ' ἐξου-
statem tanquam reges vnam horam accipient ‖ cum bestia
σίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου
Hi vnum consilium habent, & virtutem & pote-
13 οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξου-
statem suam bestiæ tradent Hi cum Agno
14 σίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ διδόασιν οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου
pugnabunt, & Agnus vincet illos: quoniam Dominus
πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτούς· ὅτι κύριος
dominorum est & rex regum & qui cum illo *, vocati, * sunt,
κυρίων ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων· καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, κλητοὶ,
& electi, & fideles Et dixit mihi, Aquæ quas
15 καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ
vidisti vbi meretrix sedet, populi & turbæ * sunt & gentes, ‖ ita
εἶδες οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη,
& linguæ Et decem cornua quæ vidisti ‖ & ‖ ita
16 καὶ γλῶσσαι· καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, καὶ τὸ
bestia, hi odient fornicariam, & desolatam ea
θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιή-
cient illam, & nudam facient, illam, & car-
σουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ τὰς σάρ-
nes eius manducabunt & ipsam concremabunt in igni
κας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί
Nam Deus † dedit in corda eorum ‡ facere sententiam † enim
17 ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι † γνώ- ‡ vt faciant quod placitum
suam eius, & facere sententiam vnam & dare regnum est illi, vt dicat
μην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν, καὶ δοῦναι † βασιλείαν
suum bestiæ donec consummentur verba Dei
αὐτῶν τῷ θηρίῳ, ἄχρι τελεσθήσονται οἱ λόγοι τοῦ θεοῦ
Et mulier quam vidisti, est ciuitas magna * habens * quæ habet
18 καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ ἔχουσα
regnum super reges terræ
βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς

CAP. XVIII.

Et post hæc vidi alium angelum descendentem de
1 Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ
cœlo habentem potestatem magnam, & terra illuminata est
τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην καὶ ἡ γῆ * ἐφωτίσθη φωτίζω
à gloria eius Et exclamauit in forti voce * fortitudine,
2 ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ,
dicens, Cecidit, cecidit Babylon magna & facta est habi-
λέγων, ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικη-

ratio

tatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, &
τήρησις δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ
custodia omnis volucris immundæ, & odibilis
φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου, καὶ μεμισημένου
Quia de ira vino fornicationis eius bi-
πολίζω ὅτι ἐκ τοῦ θυμοῦ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς † πε- 3
berunt omnes gentes, & reges terræ cum illa
πόκα πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς
fornicati sunt & mercatores terræ de virtute
ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ
deliciarum eius divites facti sunt Et audiui aliam
στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν καὶ ἤκουσα ἄλλην 4
vocem de cælo, dicentem, Exite de illa populus
φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, ἐξέλθατε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός
‖ participes fi- meus, ne ‖ communicetis peccatis eius & de
lis delictorum μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν
† percuerunt plagis eius & non accipiatis Quoniam † adhæserunt
πληγῶν αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβητε. ὅτι ἐκολλήθησαν 5
eius peccata vsque ad cælum, & recordatus est eius
αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς
† iniquitatum Deus † iniquitates eius Reddite illi sicut &
τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ 6
ipsa reddidit vobis, & duplicate ei duplicia secundum
αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν, καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ
κεράννυμι opera eius in poculo quo miscuit, miscete illi
* Quantum τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ * ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ
duplum * Quanta gloriticauit seipsam, & in deliciis fuit,
διπλοῦν ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηνίασε, 7
tantum date illi ‖ cruciatum quia in corde suo
τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμόν· ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς
dicit Quia sedeo regina, & vidua non sum &
λέγει, ὅτι κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ
† Ideò luctum non videbo † Propterhoc In vna die venient
πένθος οὐ μὴ ἴδω· διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν 8
plagæ eius, mors, & luctus, & fames & in
αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος, καὶ πένθος, καὶ λιμὸς, καὶ ἐν
† est igne comburetur: quia fortis * iudicans
* qui iudicabit πυρὶ κατακαυθήσεται· ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρίνας
‖ se illam Et flebunt, & plangent ‖ super illam
κλαίω αὐτὴν καὶ † κλαύσουσι, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὴν 9
† qui reges terræ, † cum illa † fornicantes & luxu-
† fornicati sunt & in deli- tiantes, cùm viderint fumum incendii eius:
tiis vixerunt, στρηνιάω
* tormentorum ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ 10
eius dicentes Væ væ, ciuitas illa magna Babylon,
αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλὼν,
ciuitas illa fortis, quoniam vnâ horâ venit iudicium tuum
ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά· ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου

Et ‖ mercatores terræ † plorant & lugent super illam:

11 καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι καὶ πενθοῦσιν ἐπ' αὐτῇ, quoniam merces eorum nemo † emit amplius:

ὅτι † γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι

Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & mar-

12 γόμον χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου, καὶ μαργαριτῶν, καὶ βυσσου, καὶ πορφύρας, καὶ σηρικοῦ, καὶ κοκκίνου καὶ πᾶν garitæ, & byssi, & purpuræ, & serici & coccini & om-

ξύλον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ligni thyini & * omne vas eburneum, & omne vas ex

ξύλου τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ μαρμάρου, ligno pretioso, & ‖ æris, & ferri, & marmoris

Et cinamomum, & † suffimenta, & unguentum, & thus,

13 καὶ κινάμωμον, καὶ θυμιάματα, καὶ μύρον, καὶ λίβανον, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & iumenta,

καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, καὶ σῖτον, καὶ κτήνη, & aues & equorum & thedarum, & mancipiorum, & † animas

καὶ πρόβατα καὶ ἵππων καὶ ῥαίδων, καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς hominum Et poma desiderii animæ tuæ

14 ἀνθρώπων καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου discesserunt à te, & omnia pinguia & præclara

ἀπῆλθεν ἀπό σου, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ perierunt à te, & nec amplius non inuenies illa

ἀπώλοντο ἀπό σου, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑρήσεις αὐτά

Mercatores horum ‖ diuites facti, ab ea à lon-

15 οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μα- gè ſtabunt propter timorem † cruciatus eius, fleo-

κρόθεν στήσονται διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες, ac lugentes;

Et dicentes, Væ, væ ciuitas

16 καὶ πενθοῦντες καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις illa magna † circumamicta byſſo, & purpura & coccino,

ἡ μεγάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον, & deaurata * in auro & lapide pretioso, & margaritis:

καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις

Quoniam vna hora ‖ ſic deſerta ſunt tanta diuitiæ & omnis

17 ὅτι μιᾷ ὥρᾳ * ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος· καὶ πᾶς gubernator, & omnis † qui in † nauibus nauigant & nauta & * quotquot

κυβερνήτης, καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τὸν τόπον πλέων, καὶ ναῦται, καὶ ὅσοι mare operantur, à longè ſteterunt,

τὴν θάλασσαν ἐργάζονται, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν,

Et clamauerunt videntes ‖ fumum incendii eius,

18 καὶ ἔκραζον βλέποντες † τὴν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, dicentes, Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ?

λέγοντες, τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ,

Et miſerunt pulueres ſuper capita ſua, & clamauerunt

19 καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον flentes, & lugentes, & dicentes, Væ væ ciuitas

κλαίοντες, καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις illa magna, in qua diuites facti ſunt omnes † habentes

ἡ μεγάλη, ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ πλοῖα

‖ negotiatores
† flebunt, & lugebunt
† emet

* omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide
‖ æramento,

† odoramentorum, & vnguenti & thuris & vini, & olei, & ſimilæ, & tritici, & iumentorum, & ouium,
† animarum

* inuenies etiam

‖ qui ſunt

† tormentorum

† quæ erat

* erat

‖ deſtituta

† qui
† locum nauigat,
* qui in mari

‖ locum

† qui habebant

† pretiis

in mari de † pretio eius. quoniam una hora
ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀπὸ τῆς τιμιότητος αὐτῆς ὅτι μιᾷ ὥρᾳ
desolata est Exulta super eam cælum & sancti,
ἠρημώθη Εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ οὐρανὲ, καὶ οἱ ἅγιοι, 20
& Apostoli & Prophetæ quoniam iudicauit Deus iudicium
καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται· ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα
vestrum de illa Et sustulit vnus angelus fortis lapi-
ὑμῶν ἐξ αὐτῆς καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λί- 21
dem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens,
θον ὡς μύλον μέγαν, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων,
* Sic impetu mittetur Babylon illa magna ciuitas, & non
οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ
inuenietur ‖ amplius Et vox citharœdorum, & musicorum,
μὴ εὑρεθῇ ἔτι καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν, καὶ μουσικῶν, 22
& tibiã canentium, & † clangentium non audietur in te ampliùs &
καὶ αὐλητῶν, καὶ σαλπιστῶν οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι καὶ
omnis artifex omnis artis non inuenietur in te ampliùs &
πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ
vox molæ non audietur in te ampliùs
φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι
Et lux lucernæ non lucebit in te ampliùs & vox spon-
καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῇ ἐν σοὶ ἔτι καὶ φωνὴ νυμ- 23
si & sponsæ non audietur in te adhuc quia mercatores
φίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι· ὅτι οἱ ἔμποροί
tui erant † magnates terræ quia in * veneficiis tuis
σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου
errauerunt omnes gentes Et in ea ‖ san-
* ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἐν αὐτῇ αἷ 24
guines prophetarum & sanctorum inuentus est, & omnium † mactatorum
ματα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων † ἐσφαγ-
rum in terra
μένων ἐπὶ τῆς γῆς

CAP. XIX.

Et post hæc audiui quasi vocem † turbæ multæ magnam
Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ μεγάλην 1
in cælo dicentium, Allelvia * Salus, & virtus,
ἐν τῷ οὐρανῷ, λεγόντων, ἀλληλούϊα ἡ σωτηρία, καὶ ἡ δυναμις,
& gloria ‖ Dei nostri Quia vera & iusta
καὶ ἡ δοξα τοῦ θεοῦ ἡμῶν. ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι 2
iudicia † eius, quia iudicauit † meretricem magnam, quæ
αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινε τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις
corrupit terram in * fornicatione sua; & vindicauit
* διέφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορνεία αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ
sanguinem seruorum suorum de ‖ manu eius
αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ χειρὸς αὐτῆς.
Et iterum † dixit Allelvia & fumus eius
καὶ δεύτερον εἰρηκαν, ἀλληλούϊα καὶ ὁ καπνος αὐτῆς 3
ascendit in secula seculorum Et ceciderunt 4
ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἔπεσον

seniores

† principes
* veneficiis tuis
‖ sanguis
πλανάω
† qui interfecti sunt

† turbarum multarum
* Laus,
‖ Deo nostro est
† sunt
† de meretrice magna,
διαφθείρω
* prostitutione
‖ manibus
† dixerunt,

seniores viginti quatuor, & quatuor animalia, &
οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἰκοσιτέσσαρες, καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ
adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes,
προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου, λέγοντες,
Amen alleluia Et vox de throno exiuit,
5 ἀμὴν ἀλληλούια· καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθε,
dicens, † *Laudate Deum nostrum* omnes serui eius &
λέγουσα, * αἰνεῖτε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ
* *timentes* eum ‖ *parui* & magni
οἱ φοβούμενοι αὐτὸν, οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι
Et audiui quasi vocem turbæ ? *multæ*, & sicut vocem
6 καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν
aquarum multarum & sicut vocem tonitruorum † *fortium*, dicentium
ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λεγόντων,
Alleluia quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens
ἀλληλούια ὅτι ἐβασίλευσε κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ
Gaudeamus & exultemus & demus gloriam
7 χαίρωμεν καὶ * ἀγαλλιώμεθα, καὶ δῶμεν τὴν δόξαν
ei quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præpa-
αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοί-
rauit seipsam Et datum est illi vt * *amictiatur*
8 μασεν ἑαυτὴν· καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται
byssino splendenti & candido *nam* byssinum ‖, iustificationes
βύσσινον λαμπρὸν καθαρόν· τὸ γὰρ βύσσινον, τὰ δικαιώματα
sanctorum sunt Et dixit mihi, Scribe, Beati ‖ *illi*
9 τῶν ἁγίων ἐστί· καὶ λέγει μοι, γράψον, μακάριοι οἱ
ad cœnam nuptiarum Agni vocati ? & dicit mihi,
εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι,
Hæc verba vera sunt Dei
οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσι τοῦ θεοῦ.
Et cecidi ante pedes eius † *adorare* eum:
10 καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ
& dicit mihi Vide ne * conseruus tuus sum, & fratrum
καὶ λέγει μοι ὅρα μή σύνδουλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν
tuorum habentium testimonium Iesu Deum adora
σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ· τῷ θεῷ προσκύνησον·
nam testimonium ‖, Iesu est spiritus prophetiæ
ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ ἰησοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας.
Et vidi cœlum apertum & ecce equus albus
11 καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἠνεῳγμένον, καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκὸς,
& ? *sedens* super eum † *vocatus* Fidelis & Verax
καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν καλούμενος πιστὸς καὶ ἀληθινὸς,
& * *in* iustitia iudicat & ‖ *belligerat*
καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ
Et oculi † eius ‡ *flamma* ignis, & in capite
12 οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ φλὸξ πυρὸς, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
eius diademata multa habens *nomina* scripta, &
αὐτοῦ διαδήματα πολλὰ ἔχων ὀνόματα γεγραμμένα, καὶ
nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse
ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός

‡ Laudem dicite Deo nostro
* qui timetis
αὐτὸν
‖ pusilli
? magnæ,
† magnorum
ἀγαλλιάσωμαι
* cooperiat se
‖ enim,
* dixit ‖ qui
? sunt,
† vt adorarem
* feceris;
‖ enim

* vestitus erat veste aspersa

Et circumdatus vestimentum tinctum sanguine: et
καὶ περιβεβλημένον ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι· καὶ 13
vocatur nomen eius, Verbum Dei
καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὁ λόγος τοῦ θεοῦ.
‖ sunt Et exercitus qui ‖ in cælo, sequebantur eum in
καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐπὶ 14
equis albis, * induti byssino albo & mundo
ἵπποις λευκοῖς, * ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καθαρόν.
† ex utraque parte Et de ore eius procedit gladius † anceps,
καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία δίστομος, 15
* regit acutus vt in ipso percutiat Gentes: & ipse * pascet
ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη· καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ
‖ torculat eas in virga ferrea & ipse calcat ‖ lacum
αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ
vini furoris ira Dei omnipotentis
οἴνου τοῦ θυμοῦ † ὀργῆς τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος.
Et habet in vestimento & in femore suo nomen scri-
καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ † μηρὸν αὐτοῦ ὄνομα γεγραμ- 16
† dominantium ptum, Rex regum, & Dominus † dominorum
μένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων.
Et vidi vnum angelum stantem in
καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ ἔκραξεν φωνῇ 17
† quæ volabant per medium magna, dicens omnibus auibus † volantibus in medio
μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρέοις τοῖς πετομένοις ἐν μεσουρανήματι δεῦτε * συνάγω
cæli, Venite * congregamini ad cænam magnam Dei
συνάγεσθε εἰς τὸ δεῖπνον τὸ μέγα † τοῦ θεοῦ
Vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum,
ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, 18
& carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium
καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων
in ipsis, & carnes omnium, liberorum & seruorum,
ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων,
‖ & pusillorum ‖ parvorum & magnorum Et vidi bestiam, &
μικρῶν τε καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, καὶ τοὺς 19
reges terræ, & exercitus eorum congregatos
βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα
‖ ad faciendum † illo qui sedebat ‖ facere prælium cum † sedente in equo, & cum
ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ
* πόλεμον exercitu eius Et apprehensa est bestia, & cum
στρατεύματος αὐτοῦ. καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ μετ' 20
ea pseudoprophetes, qui fecit signa coram ipso, in
αὐτοῦ ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν
* eos qui acceperunt quibus seduxit * accipientes characterem bestiæ, &
οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς
‖ qui adorauerunt ‖ adorantes imaginem eius viui missi sunt hi duo
προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ ζῶντες † ἐβλήθησαν οἱ δύο
βάλλομαι † ardentis & sulphuris in stagnum ignis * ardens in sulphure
εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ
Et cæteri occisi sunt in gladio sedentis
καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου 21

super

super † æquam, † precedente de ore ipsius: & omnes † qui precedit
ἐπὶ † τὴν πᾶσαν. τὴν ἐξηθρεύσαν ἐκ † σώματος αὐτῶν καὶ πάντα τὰ
aues saturatæ sunt ex carnibus eorum.
ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

CAP xx. κ'.

1 Et vidi angelum descendentem de cælo, habentem
Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα
clauem abyssi & catenam magnam in ma-
τὴν κλεῖν τῆς ἀβύσσου, καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖ-
nu sua Et apprehendit draconem, serpentem
2 ρα αὐτοῦ καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν
antiquum, qui est diabolus & satanas seducens
ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν * pro
habitatam totam, & ligauit eum * mille annos.
οἰκουμένην ὅλην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη
Et misit eum in stygium, & clausit, &
3 καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισε, καὶ
signauit super illum ' vt non seducat amplius gentes,
ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανᾷ ἔτι τὰ ἔθνη,
donec consummentur mille anni: & post hæc oportet illum
ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν
solui † paruum tempus Et vidi † thronos, & † modico tempore:
4 * λυθῆναι μικρὸν χρόνον. καὶ εἶδον θρόνους, καὶ † sedes: λύσαι
sederunt super † eos & iudicium datum est illis & ani † eas,
ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρίμα ἐδόθη αὐτοῖς καὶ τὰς ψυ- * decollatorum
mas * scuris percussorum propter testimonium Iesu, &
χὰς τῶν † πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, καὶ πελεκίζω
propter verbum Dei, & qui non adorauerunt
διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ gnec † eius
bestiam, neque imaginem eius & non acceperunt characterem †
θηρίον, οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα
in † frontem suam, & in manum suam & vixerunt, & † frontibus aut in manibus
ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν· καὶ ἔζησαν, καὶ suis
regnauerunt cum Christo mille annis Et cæteri
5 ἐβασίλευσαν μετὰ † χριστοῦ χίλια ἔτη. καὶ οἱ λοιποὶ
mortuorum non vixerunt donec consummentur mille anni hæc
τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη· αὕτη
* illa resurrectio prima Beatus & sanctus † habens * est qui habet
6 ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων
partem in resurrectione prima: in his secunda
μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος
mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei, &
θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν· ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς † τοῦ θεοῦ, καὶ
Christi & regnabunt cum illo mille annis
τοῦ χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη.
Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur Satanas
7 καὶ ὅταν τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς † & seduces
de carcere suo & exibit † seducere Gentes
ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ· καὶ ἐξελεύσεται † πλανῆσαι τὰ ἔθνη

quæ † in quatuor *angulis terræ, Gog & Magog,
† sunt super *angulos
τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς, τὸν γὼγ καὶ τὸν μαγώγ,
‖ & congregabit † est congregare eos in prælium quorum numerus † sicut are-
συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμ-
na maris Et ascenderunt super latitudinem
μος τῆς θαλάσσης καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος 8
terræ, & circuierunt castra sanctorum, &
τῆς γῆς, καὶ κύκλωσε τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων, καὶ τὴν
civitatem dilectam Et descendit ignis de cælo
πόλιν τὴν ἠγαπημένην καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 9
à Deo, & deuorauit eos Et diabolus
ἀπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς καὶ ὁ διάβολος 10
† qui seducebat † seducens eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris,
ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ θείου,
vbi & bestia & pseudoprophetæ, & cruciabun
ὅπου καὶ τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθή-
tur die ac nocte in secula seculorum
σονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων
Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super
καὶ εἶδον θρόνον μέγαν λευκὸν, καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' 11
eum, cuius à conspectu fugit cælum & terra, &
αὐτὸν, οὗ ἀπὸ προσώπου † ἔφυγεν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ
φεύγω locus non est inuentus eis Et vidi mortuos,
τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς, 12
*pusillos magnos, & *parvos stantes in conspectu throni, &
τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς μικροὺς ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ
libri aperti sunt & alius liber apertus est qui est
βιβλία ἀνεῴχθησαν καὶ ἄλλο βιβλίον ἀνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς
‖ his quæ scripta erant vitæ & iudicati sunt mortui ex ‖ scriptis in
ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς
libris, secundùm opera ipsorum Et dedit mare
βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα 13
† erant ‖ suos qui in ipsis erant * iudicatum est de singulis eos qui † in eo mortuos, & mors & infernus dederunt ‖ suos ipsorum
τοὺς ἐν αὐτῇ νεκρούς, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἑαυτῶν
mortuos: & * iudicati sunt vnusquisque secundùm opera ipsorum
νεκρούς· καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.
Et mors & infernus missi sunt in stagnum
καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ 14
ignis: hæc est mors secunda stagnum ignis.
πυρός· οὗτός ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος ἡ λίμνη τοῦ πυρός.
‖ qui Et ‖ si quis non inuentus est in libro vitæ scriptus,
καὶ εἴτις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, 15
missus est in stagnum ignis
ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

CAP. XXI καὶ.

† enim Et vidi cælum nouum, & terram nouam nam primum †
Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν, καὶ γῆν καινήν· ὁ γὰρ πρῶτος 1
cælum, & prima terra abiit & mare non
οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθε, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ

est

est iam Et † ciuitatem sanctam Hierusalem nouam † ego Ioannes
2 ἔστιν ἔτι· καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καινὴν
vidi descendentem a Deo de cælo paratam
εἶδον καταβαίνουσ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἡτοιμασμένην,
sicut sponsam ornatam viro suo
ὡς νύμφην * κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.
Et audiui vocem magnam de * cœlo dicentem, Ecce * throno,
3 καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης, ἰδοὺ
tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis &
ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν· καὶ
ipsi populus eius erunt, & ipse Deus ‖ erit cum eis ‖ eorum
αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν
Et abstergetᵗ omnem lachrymam ab oculis eorum † Deus
4 καὶ ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν,
& mors non erit vltrà, neque luctus, neque cla-
καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος, οὔτε κρα-
mor, neque dolor non erit vltrà quia prima abierunt
γὴ, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον.
Et dixit † sedens in throno: Ecce noua † qui sedebat
5 καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνου, ἰδοὺ καινὰ
facio omnia & * dixit mihi, Scribe quia hæc verba ve-
ποιῶ πάντα· καὶ λέγει μοι, γράψον ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀλη-
ra & ‖ fidelia sunt Et dixit mihi, ᵗ Factum sum a & ‖ fidelissima ᵗ Factum est ego
θινοί καὶ πιστοί εἰσι· καὶ εἶπέ μοι, γέγονα τὸ α καὶ
ω, initium & finis Ego sitienti dabo de
τὸ ω, ἀρχὴ καὶ τέλος· ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς
fonte aquæ vitæ gratis
πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν.
† Vincens possidebit hæc & ero illi Deus, & ille † Qui vicerit
7 ὁ νικῶν κληρονομήσει ταῦτα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεὸς, καὶ αὐτὸς
erit mihi filius At timidis ‖, & incredulis, & ‖ autem,
8 ἔσται μοι υἱός· τοῖς δὲ δειλοῖς, καὶ ἀπίστοις, καὶ
* peccatoribus, & abominandis, & homicidis, & fornicatoribus, & * execratis,
ἀμβρωλοῖς, καὶ ἐβδελυγμένοις, καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ
veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars
φαρμακοῖς, καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψεύδεσι, τὸ μέρος
illorum ‖ in stagno ardenti igne & sulphure, quod est ‖ erit
αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι ὁ
mors secunda Et venit vnus de septem
9 θάνατος ὁ δεύτερος· καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ
angelis habentibus septem phialas plenas *septem*
ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας γεμούσας τῶν ἑπτὰ
plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens, Veni, ᵗ & † &
πληγῶν τῶν ἐσχάτων, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων, δεῦρο,
ostendam tibi vxorem, sponsam Agni
δείξω σοι τὴν γυναῖκα, τὴν νύμφην τοῦ ἀρνίου
Et sustulit me in spiritu in montem magnum &
10 καὶ * ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ * ἀπέφερε
altum, & ostendit mihi ciuitatem magnam sanctam
ὑψηλὸν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην ἁγίαν

Hierusalem descendentem de cælo à Deo
ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τ̃ οὐρανοῦ ἀπὸ τ̃ θεοῦ
Habentem † gloriam Dei. * lumen eius simile lapidi
ἔχουσ̃ τὴν δόξαν τ̃ θεοῦ· ὁ φωσ̃ὶ αὐτ̃ ὅμοιος λίθῳ 11
‖ pretiosissimo, tanquam lapidi † iaspidi crystallizanti habentem
τιμιοτάτῳ, ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι ἔχουσαν
murum magnum & altum Habentem portas duo
τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν. ἔχουσαν πυλῶνας δώ- 12
decim, & in portis angelos duodecim, & nomina in-
δεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπι-
† nomina scripta, quæ sunt † duodecim tribuum filiorum Israel
γεγραμμένα, ἅ ἐστι τ̃ δώδεκα φυλῶν τ̃ υἱῶν Ἰσραὴλ
* orientis Ab * orientibus portæ tres, & ab aquilone portæ tres
ἀπὸ ἀνατολῶν πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, 13
& ab Austro portæ tres, & ab ‖ occasibus portæ tres
καὶ ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς
Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis
καὶ τὸ τεῖχος τ̃ πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐπ' αὐτ̃ 14
duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni
δώδεκα ὀνόματα τ̃ δώδεκα ἀποστόλων τ̃ ἀρνίου
† qui loquebatur mecum † arundineam auream, * & murum.
Et † loquens cum me habebat † mensuram † calamum aureum
καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε μέτρον κάλαμον χρυσοῦν, 15
vt metiretur ciuitatem, & portas eius *
ἵνα * μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτ̃ς.
‖ in quadro posita * tanta est † & † de arundine per * millia &
Et ciuitas ‖ quadrangularis sita est, & longitudo eius * quanta
καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτ̃ς ὅσον 16
† latitudo: & mensus est ciuitatem † calamo ad stadia
τὸ πλάτος καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν τ̃ καλάμῳ ἐπὶ σταδίους
duodecim * millium duodecim longitudo, & latitudo, &
δώδεκα χιλιάδων δώδεκα· τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ
altitudo eius æqualia sunt Et mensus est murum
τὸ ὕψος αὐτ̃ς ἴσα ἐστί καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος 17
eius centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura homi-
αὐτ̃ς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρου ἀνθρω-
nis, quæ est angeli Erat structura muri
που, ὅ ἐστιν ἀγγέλου καὶ ἡ ἐνδόμησις τ̃ τείχους 18
* ex lapide iaspide ipsa verò ciuitas aurum mundum, simile vitro
αὐτ̃ς ἴασπις· καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρόν, ὅμοιον ὑέλῳ
mundo Et fundamenta muri ciuitatis, omni
καθαρῷ καὶ οἱ θεμέλιοι τ̃ τείχους τ̃ πόλεως παντὶ 19
lapide pretioso ornata fundamentum primum, iaspis
λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι· ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος, ἴασπις
secundum, sapphirus tertium, chalcedonius quartum
ὁ δεύτερος, σάπφειρος· ὁ τρίτος, χαλκηδών ὁ τέταρτος,
smaragdus Quintum, sardonyx sextum, sar
σμάραγδος. ὁ πέμπτος, σαρδόνυξ· ὁ ἕκτος, σάρ- 20
dius septimum, chrysolithus octauum, beryllus no
διος· ὁ ἕβδομος, χρυσόλιθος· ὁ ὄγδοος, βήρυλλος· ὁ ἔνα-
num, topazius decimum, chrysoprasus vndecimum, hya
τος, τοπάζιον· ὁ δέκατος, χρυσόπρασος· ὁ ἑνδέκατος, ὑά-

cinthus

cinthus: duodecimum, smethystus Et duodecim
21 καὶ ὁ δωδέκατος, ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα
portæ, duodecim margaritæ‖ unaquæque portarum
πυλῶνες, δώδεκα μαργαρίται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων
erat ex una margarita & platea ciuitatis aurum
ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου· καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον
mundum, tanquam vitrum perlucidum Et templum non vidi
22 καθαρόν, ὡς ὕαλος διαυγής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον
in ea nam Dominus † Deus omnipotens, templum illius
ἐν αὐτῇ· ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ναὸς αὐτῆς
est, & Agnus Et ciuitas non † opus habet
ἐστι, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ
sole, neque lunæ, vt luceant in ea nam * gloria
ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν ἐν αὐτῇ· ἡ γὰρ δόξα τοῦ
Dei illuminauit eam, & lucerna eius‖ Agnus.
θεοῦ ἐφώτισεν αὐτὴν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον.
Et ambulabunt Gentes † per lumen eius: & reges
24 καὶ περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ † φωτὸς αὐτοῦ· καὶ οἱ βασιλεῖς
terræ afferent gloriam † & honorem suum in illam
τῆς γῆς φέρουσι † δόξαν καὶ † τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτήν.
Et portæ eius non claudentur * die nox
25 καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ † κλεισθῶσιν ἡμέρας· νὺξ
enim non erit illic Et afferent gloriam & honorem
26 γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ· καὶ οἴσουσι † δόξαν καὶ † τιμὴν τῶν
Gentium in illam Et non introibit in eam ‖ omne
27 ἐθνῶν εἰς αὐτήν. καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν
commune, & faciens abominationem & mendacium, † si non scri-
κοινὸν, καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμ-
pti in libro vitæ Agni
μένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

CAP. XXII. κβ'.

Et ostendit mihi fluuium puræ aquæ vitæ splen
1 Καὶ ἔδειξέ μοι ποταμὸν καθαρὸν ὕδατος ζωῆς, λαμ-
didum tanquam crystallum, procedentem de † throno Dei, &
πρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ
Agni In medio plateæ eius, & * fumi-
2 τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς καὶ τοῦ ποτα-
nis, hinc & hinc lignum vitæ, ‖ faciens fructus duo-
μοῦ, ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δω-
decim per * mensem vnumquemque reddens fructum suum: &
δεκα, κατὰ μῆνα ἕκαστον ἀποδιδοὺς τὸν καρπὸν αὐτοῦ· καὶ τὰ
folia ligni ad sanitatem Gentium
φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν.
Et omne maledictum non erit † illic & * thronus Dei &
καὶ πᾶν κατάθεμα οὐκ ἔσται ἐκεῖ· καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ
3 Agni in illa erunt: & serui eius seruient illi
τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται· καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ·
Et videbunt faciem eius & nomen eius in
4 καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν

Vu 4 frontibus

‖ sunt, per singulas: & singulæ portæ erant ex singulis margaritis

† eget

* claritas

‖ est

† in lumine

† suam

* per diem

κλείσωσι

‖ aliquid coinquinatum, aut

† nisi qui sunt

§ sede

* ex vtraque parte

‖ afferens

† mensis singulos

† ampliùs: * sedis

frontibus eorum
μετώπων αὐτῶν
Et nox non erit illic & opus
καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ καὶ οὐ χρείαν
non habent lucerna, & lumine solis quoniam Dominus Deus illumi-
οὐκ ἔχουσι λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου ὅτι κύριος ὁ θεὸς φω-
nabit illos & regnabunt in secula seculorum
τιεῖ αὐτούς καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων
Et dixit mihi, Hæc verba fidelia & vera: & Dominus
καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί καὶ κύριος
Deus spirituum prophetarum misit angelum suum
ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ
ostendere servis suis quæ oportet fieri in celeritate
δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει
Ecce venio velociter beatus custodiens verba
ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς
prophetiæ libri hujus Et ego Ioannes
προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου κἀγὼ ἰωάννης ὁ
audiens & videns hæc & postquam audissem & vidissem,
ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα,
cecidi adorare ante pedes angeli,
ἔπεσον προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ
ostendentis mihi hæc Et dixit mihi, Vide ne conservus
δεικνύοντός μοι ταῦτα καὶ λέγει μοι ὅρα μή σύν-
servus tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, & servantium
δουλός σου εἰμὶ καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν καὶ τῶν τηρούντων
verba libri hujus Deum adora
τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου τῷ θεῷ προσκύνησον.
Et dicit mihi, Ne signaveris verba prophetiæ
καὶ λέγει μοι, μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας
libri hujus quia tempus propè est. Nocens
τοῦ βιβλίου τούτου· ὅτι ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν ὁ ἀδικῶν
noceat adhuc, & sordidus sordescat adhuc, & justus
ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ρυπαρὸς ῥυπαρευθήτω ἔτι καὶ ὁ δίκαιος
justitiam faciat adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc
δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι
Ecce venio cito, & merces mea cum me, reddere
ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι
unicuique secundùm opus ejus est Ego Alpha & Omega,
ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτοῦ. ἐγὼ τὸ Α καὶ τὸ Ω,
principium & finis primus & novissimus Beati
ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος. μακάριοι
facientes mandata ejus, ut sit potestas eorum in
οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ
ligno vitæ, & portas introeant in civitatem
ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν
Foris canes, & venefici, & fornicatores, & homicidæ, &
ἔξω οἱ κύνες, καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ οἱ πόρνοι, καὶ οἱ φονεῖς, καὶ
idololatræ, & omnis amans & faciens mendacium
οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος.
Ego Jesus misi angelum meum testificari vobis
ἐγὼ ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτύρησαι ὑμῖν
hæc

vitæ,
egebunt lumine lucernæ, neque
φωτίζω
dixit
fidelissima sunt
cito Et
δείκνυμι
qui custodit
qui audiui, & vidi
vt adorarem
qui ostendebat
dixit fecēris
enim
& eorum qui seruant
prophetiæ
enim
Qui nocet
qui in sordibus est
qui est
iustificetur
mecum est,
secundùm opera sua,
sum
qui lauant stolas suas
per portas
impudici,
Idolis seruientes
qui amat & facit

hæc in ecclesiis. Ego sum radix & genus
ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος τοῦ
Dauid, stella splendida & matutina
Δαυίδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός.
17 Et Spiritus & sponsa dicunt Veni & audiens
καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ἔρχου. καὶ ὁ ἀκούων
dicat, Veni & ‖ sitiens veniat ? volens accipiat
εἰπάτω, ἔρχου καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω, ὁ θέλων λαβέτω
aquam vitæ gratis Contestor † ego omni audienti
18 ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. μαρτυρῶ ἐγὼ παντὶ ἀκούοντι
verba prophetiæ libri huius: si quis appo
τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου ἐάν τις ἐπι-
suerit ad hæc, apponet super illum Deus plagas
θῇ ἐπ' αὐτά, ἐπιθήσει ἐπ' αὐτὸν ὁ θεὸς τὰς πληγὰς
scriptas in libro isto. Et si quis * abstu-
19 τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἐάν τις ἀφέ-
lerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet
λῃ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφέλοι
Deus partem eius de ‖ ligno vitæ, & de ciuitate ‖ libro
ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου ? ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως βίβλου
sancta, ? scripsit in libro isto ? & de his quæ
τῆς ἁγίας, τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. scripta sunt
Dicit † testans hæc, Etiam venio citò amen
20 Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα· ναὶ ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν. † qui testimonium perhibet istorum,
etiam veni Domine Iesu.
ναί, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ.
Gratia Domini * Iesu Christi cum omnibus * nostri
21 ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων τῶν ‖ vobis.
‖ sanctis. Amen
ἁγίων. ἀμήν

† &

* qui audit,

‖ qui sitit, ? & qui vult

† enim

* diminuerit

‖ libro

? & de his quæ scripta sunt

† qui testimonium perhibet istorum,

* nostri

‖ vobis.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

NOVVM *hoc Testamentum Græcum, cum interpretatione Latina de verbo reddita, a* CHRISTOPHORO PLANTINO, *sumptu & diligentia pene incredibili excusum,* BENEDICTVS ARIAS MONTANVS *doctor Theologiæ, atque ad id operis à Philippo II Hispaniarum Rege legatus, singulis ad vnguem examinatis, quidquid in hoc opere Christianæ Reip exhibetur, approbauit Datum Antuerpiæ Calend. Decembr. Anno à Christo nato* CIↃ IↃ LXXI.

Ben. Arias Montanus.

HANC Noui Testamenti Latinam interpretationem, quam ad Græci idiomatis rationem, & proprietatem expendit, atque inter Græci contextus lineas describendam curauit D Benedictus Arias Montanus Hispalensis, Philippi II Catholici Regis legatus, nos infrascripti Theologi, quibus ex eiusdem Regis mandato a Louanienſi Academia id muneris commissum fuerat, examinauimus; & ad Græci contextus phrases facilius percipiendas, Latinamque editionem vulgatam multis in locis illustrandam, vtilem iudicauimus Actum Louanii VIII. Calendas Aprilis, Anno CIↃ IↃ LXXI

Augustinus Hunnæus S Theol Doctor & Professor Regius
Cornelius Reyneri Gaudanus S Theol ordinarius Professor
Ioannes Wilhelm Harlemius S Theologiæ Licentiatus.

BENEDICTVS ARIAS MONTANVS HISPALENSIS,

IN NOVI TESTAMENTI GRÆCI LATINAM INTERPRETATIONEM E VERBO EXPRESSAM,

AD CHRISTIANVM LECTOREM.

QVVM nihil in nobis sit, quod Christianæ Reip iamdiu non consecraverimus: meritò omnem studiorum, actionumque nostrarum rationem, ad publicam vtilitatem semper referendam esse duximus Cuius quidem rei præter officii nostri conscientiam, qua fruimur, Deum etiam ipsum testem appellamus quem nihil omnino, quantumuis mentis humanæ tenebris obuolutum, & in deprauati hominum ingenii latebris delitescens, vnquam latere potest, & qui, non solùm, eorum quæ aut dicta, aut facta sunt, verum etiam eorum quæ in mentem hominibus veniunt, testis est & iudex Cùm verò ex sacrosancta eius doctrina didicerimus, nihil lucis nobis inesse quod eius beneficio acceptũ referre non debeamus atque adeò, cùm eius etiam præceptis moneamur, vt qua in re fratribus prodesse possumus, iisdem nostra ope & auxilio nunquam desimus vtique elaborandum est nobis, vt quod quisque donum a summo illo rerum omnium opifice acceperit, id & diligenter, & fideliter cum cæteris communicet Quod quidem in primis nobis semper fuit propositum Pro ea enim, si qua in nobis est, doctrina (quæ quidem quàm sit exigua ingenuè agnoscimus) Christianæ Reip vtilitati, propenso animo, ac totis, quod aiunt, viribus, nostris laboribus semper consultum esse voluimus Qua in re non propriæ existimationis & honoris, verum communis Christianorum vtilitatis rationem habuimus Atque hac de causa non multum laborauimus ad quot & quam magnos viros nostri labores peruenturi essent, sed an ex iis aliquod emolumentum Christiani homines percipere possent Hac enim in parte, neque huius neque illius gratiæ aut dignitati inser-

uientes,

uientes,, humilioribus æquè ac potentioribus, & tam iis qui indigent vt nutricum more mansum eis in os inferatur, quàm iis quibus solidior cibus præbendus est, nos deuinctos esse agnoscimus, siquidem omni hominum generi abundè à nobis satisfieri cupimus quocunque enim tempore, aut quacunque in re aliquid Christianis vtile a nobis præstari posse intelligemus, nullis neque laboribus neque vigiliis vnquam parcemus Cùm igitur nostram illam diligentiam (patere lector, & concede, vt hoc vocabulo nostram illam operam nominemus) in veteri Testamento ex Hebraica veritate in Latinam linguam conuertendo (quæ interpretatio in illo sacrorum Bibliorum Regio apparatu conspicitur) omnium eruditorum suffragio probatam esse conspiceremus doctissimorum Theologorum sententiâ idem à nobis in Nouo Testamento præstandum esse intelleximus, nempè vt omnia ad Græci contextus phrasim expenderentur Hæc enim ratione pariter adiuuari possunt ii qui ex Græcis thesauris noua, atque ii qui ex Hebræis vetera proferre parant Quamuis enim hac tempestate multò plures Theologos Græcè quàm Hebraicè doctos in Europa passim reperias attamen nec etiam eorum exiguus est numerus qui neutram linguam tenent qui cùm videant harum linguarum cognitionem non sine magna difficultate acquiri posse, ne earum fructu omninò careant, vtriusque idiotismis (quos vocant) id est, loquendi proprietatibus libentes assuescere, easque sibi familiares reddere percupiunt vt hoc modo vtriusque idiomatis vim multò minori negotio consequantur Sed vt tandem ad rem veniamus, vulgatam illam Noui Testamenti interpretationem, quæ iam multis sæculis, & etiamnum vtitur Romana Ecclesia, cæteris quæ hodierno die extant omnibus semper anteponendam duximus Hæc enim sine dubio, & grauissima & tutissima omnium est. Cùm verò interdum orationis difficultas postulabat, vt ab ea recederetur id ita a nobis est præstitum, vt non eam corrigamus, cæterisve postponamus, sed potiùs aliarum adiumento eam explicemus Idque cùm in veteri Testamento faciendum esse duximus, tum verò maxime in nouo, in quo Græca in Latinam linguam maiori cum proprietate, quàm è cæteris linguis, conuerti potuerunt Nam hæc duo linguarum genera cognatione quadam & affinitate quodammodo inter se coniunguntur Accidit tamen interdum vt Græca phrasis nimiùm à Latini sermonis proprietate discedat tunc ita sententiæ rationem habuimus, vt Græca molliori & faciliori locutione, prout res postulare videbatur, redderimus Atque hac de causa multò facilius fore putauimus, Vulgatam editionem in nouo Testamento ad verbum Græco contextui annectere, quam eam Hebraico inserere. Hebraici enim sermonis pro-

prietatem

prietatem plurimùm a Latina locutione distare palàm est Græci verò non item. Atque ideò qui in Hebraicis verbum pro verbo Latinè reddere studet, is necesse habet magnam copiam idiotismorum comparare Alioqui Latinis qui Hebraice nesciunt, Latina obscuriora dabit, quàm si iisdem mera Hebraica offerret Ea verò quæ ex Græcis de verbo reddunturquamuis parùm aut nihil cum soluta oratione Latinâ habent commune, cum poetica tamen locutione non ineleganter subinde conueniunt Cùm igitur nullo maiori studio teneamur, quam vt studiosorum vtilitati consulamus, & eorum studia quantum per nos præstari potest, promoueamus atque vt doctissimis viris, quorum honestissimo desiderio non potuimus non satis facere, hac etiam in parte morem geramus ad exemplum eius laboris quem sumpsimus in examinanda veteris Testamenti interpretatione a Sante Pagnino conscripta, in nouo etiam Testamento Vulgatam editionem in studiosorum gratiam Græco contextui inseruimus, & Græcam phrasim Latinè ad verbum reddidimus qui labor eruditis, vt opinor, non ingratus, rudioribus verò non solum vtilis, verum etiam necessarius erit Qui enim ex fontibus vtriusque linguæ, Hebrææ scilicet & Græcæ, tantum haurire cupit quod ei satis sit ad sacræ Scripturæ libros intelligendos, huc accedat Poterit enim, si saltem mediocrem adhibeat diligentiam, intra decem menses, aut etiam citiùs, vtriusq sermonis Græci & Hebraici cognitionem haud exiguam consequi His quoque accedit multorum locorum interpretatio, quæ vulgatæ editioni addita ad sententiæ explicationem plurimùm confert Itaque nostram noui Testamenti Latinam interpretationem inter Græci contextus lineas describendam curauimus, vt quælibet dictio Latina suæ Græcæ subscriptæ responderet Cùm verò vulgata non à sententia quidem (id enim nusquam ferè accidit) sed a dictionum Græcarum proprietate recedit, ea suis characteribus, hoc est, Romanis in margine collocata, nostram interpretationem ad verbum redditam, Italicis characteribus, in illius locum substituimus ita vt integram vulgatam reliquerimus, & Græca de verbo expresserimus Præterea vt linguæ Græcæ tironibus adrumento essemus, & eos molesto labore subleuaremus, difficiliora themata verborum Græcorum à nobis in margine adnotata sunt. Cùm verò tanto oneri nostros humeros impares esse cognoscamus, atque ideò ipsi nobis de nostra industria non tantum polliceamur, quin interdum minùs aptè aut concinnè quàm par fuit aliquid nos enuntiasse fateamur tuum certe erit, Lector, nostris laboribus ita fauere, vt æquum te iudicem, hac in parte præbeas neque enim laudem, cuius nunquam fuimus cupidi, nobis tribui, sed veniam concedi postu

lamus,

lamus, si qua in re omnibus non satisfecerimus Neque et iam dubitamus quin hîc quædam fortassis occurrant, ex quibus aliquis primo aspectu offensionem accipere possit atque ideò aliqua de totius nostræ interpretationis ratione hoc loco sub iicere non pigebit: quibus institutum nostrum aperiemus, & eorum quæ à nobis, hoc potiùs modo quam illo prolata sunt, rationem simul reddemus Ac primùm quidem nobis propositum non fuit vulgatam ac veterem editionem corrigere, aut emendare eam enim, vt supra diximus, cæteris omnibus semper præferendam duximus, si modò integra illa quidem & incorrupta haberi possit sed nostrum fuit institutum Græcam phrasim quàm aptissimè exprimere Præterea hoc quoque, candide Lector, te admonitum volumus, occurrere interdum verba aliqua, quæ non solùm tempore, ac modo, verùm etiam voce ipsa in nostra hac interpretatione mutata sunt Quod quidem ad alterutrum ex duabus hisce rationibus, aut ad maiorem, scilicet, veteris editionis explicationem, aut ad supplementum sententiæ in Græca lectione obseruatæ referri volumus Sæpè enim accidit, vnius Græci vocabuli vim non posse vna altera Latina dictione propriè explicari, sed duas, aut etiam plures dictiones Latinas ad exprimendam Græcæ illius vocis proprietatem requiri Id cùm occurrit, vetus illa editio vnicam vocem Latinam adhibet, quæ vnicam illam Græcam reddat nos verò cùm videamus id non satis commode fieri, neque vnica illa dictione Latina Græcum illud vnicum vocabulum explicari, aliud apponimus, quod quidem coniunctum cum eo quod habetur ex vulgata in margine, planiorem omninò, ac faciliorem reddit sensum Exempli gratia Legitur apud Paulum ad Ephes 4,19 ἀπηλγηκότες, quod vetus Interpres vertit *desperantes*, idque rectissimè nos verò adiecimus *dedolentes*: vtrumque enim si attentiùs consideretur, verbi Græci naturam & vim explicat. vt ex doctorum virorum conscriptis in D Paulum commentariis, apertiùs cognosci poterit Quædam verò Græca verba consultò reliquimus, qualia sunt illa *Presbyter*, *diaconus*, atque his similia non quidem quòd ea sint dilucidiora iis quæ leguntur in Veteri editione, sed vt doceamus indoctos, & imperitos calumniatores, huiusmodi voces a sacrosancta Romana Ecclesia, non temerè, vt ipsi volunt, fuisse vsurpatas, nimirum quæ in sacris libris frequentes occurrant Interdum etiam quædam mutauimus, non quòd ea melius a nobis reddi posse existimaremus, sed vt nobis semper similes essemus in reddendis vbique ad verbum Græcis dictionibus. Ex qua vertendi similitudine & constantia, explicatio Lectoribus ex multorum locorum collatione facilior erit Verbi gratia, licet hæc dictio προσευχὴ *orationem* etiam significet, & ideò vetus Interpres, cui satis est textus Græci sententiam reddere,

interdum

interdum *preces*, interdum *orationem* reddat nos, noſtri inſtituti ſeruandi gratia, vbique *preces* vertimus Quod quidem obſeruauimus etiam in verbis *Auctoritas* & *Poteſtas*, atque in aliis compluribus Nonnunquam etiam, vt quædam dilucidiùs diſtinguerentur & explicarentur, nonnulla mutauimus, quæ alioqui non ita aptè & commode explicari poſſe videbantur exempli cauſa, δύναμις Latine reddi ſolet, *virtus* nos *efficacitatem* vertimus: non quòd *virtus* ſignificet aliquid diſtinctum, aut diuerſum ab *efficacitate*: ſed quia dictio hæc *virtus* Latinè enuntiata, reſpondet duabus his vocibus Græcis δυνάμις & ἀρετὴ, quarum dictionum ſignificationes nihil habent inter ſe commune, ſed earum altera plane quid diuerſum ab altera ſonat quoties igitur δυνάμιν reperimus, *efficacitatem* vel *efficientiam* vertimus *Potentia* enim Latinè aliud eſt Illud etiam quenquam latére nolumus, nos vt verbi Græci veram & germanam ſignificationem, ac ἐνέργειαν redderemus, coactos interdum fuiſſe nouis & fictis vocabulis vti) quæ licentia nobis, vt opinor, concedenda eſt) vt illud ad Philipp 3, 4 πεποίθησιν, quod *confiſibilitatem* vertimus, id eſt, arrogantiæ, & confidentiæ materiam, vt diſcrimen conſtitueremus inter πεποίθησιν, & confidentiam hæc enim vitium eſt, & apud Latinos plerumque in malam partem ſumitur & ab hac Apoſtolus erat omnino alienus Articulos Græcos Latinis pronominibus aliquando expreſsimus, nempe cùm aliquid ſignificanter indicant Atque hac etiam in parte, vt in cæteris quas commemorauimus, veterem Interpretem ſecuti ſumus Is enim, prout res poſtulare videbatur, eodem modo articulos reddidit, vt 2 Petr 2, 22. τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, habet *Illud veri prouerbii* In iis verò locis, in quibus ſententia erat alioqui per ſe clara & euidens, articuli interpretationem omiſimus Illud autem omnibus Græcæ linguæ peritis notum nos etiam conſtanter aſſerimus, nempe articulorum vſum vnam ex potiſsimis & ſignificantiſſimis linguæ Græcæ partibus eſſe adeò vt Latinus ſermo eorum proprietatem non dicam imitari, ſed ne vix quidem vllis verbis aſſequi queat. Ac multò etiam minùs illam temporum in coniugationibus verborum vbertatem, & præſertim illum Participiorum leporem, & admirabilem quandam vim Aoriſtorum & Futurorum Facti enim alicuius præteriti Participia proprie reddi nequeunt, niſi cum verborum ambage, & impropria quadam tranſlatione, quæ plerumque Græcam phraſim labefactat Quod cum ſæpiùs animaduerteret vetus Interpres, ea tempora, ſi modò id per Latini ſermonis rationem licebat, aliis Latinis verbis reddidit ſin minùs, omiſsis verbis Græcæ locutionis, eius ſententiam Latine expreſsit ita vt ſæpiùs eius interpretatio, non ad verbum, ſed ad ſententiam accipienda ſit At verò cùm a nobis id negotii ſuſceptum eſſet, vt & Lati

nè,

nè, & quam aptissimè omnia ad Græcæ locutionis proprietatem expenderentur, Græca Participia Latinis expressimus, vt hac ratione verbum verbo, & modus modo responderet Cuius verò temporis illa Participia sint, satis admonuimus, cùm vulgatæ editionis verba, quæ id demonstrant, in margine collocauimus. Pleraque sunt alia, ac penè infinita, quæ ex lingua Græca minùs feliciter in Latinam conuerti possunt, si quidem pondus, ac vis Græcæ dictionis reddenda sit Quam ob rem quod sacræ Scripturæ studiosis de discenda Hebraica lingua, saltem quod ad intelligendas temporum, ac modorum varietates, ac proprietates satis sit, consilium damus, idem in Græcis quoque capiendum, admonemus, & studiosos omnes vt id faciant, quantum possumus, hortamur Certò enim affirmamus nunquam fore, vt ipsos huius laboris pœniteat Neque ad eam rem nostros labores inutiles fore credimus Nec dubitamus quin piis viris, ac veræ disciplinæ cupidis, quorum consilio nos & hortatu tot & tantos in hoc opere labores consumpsimus, nostrum hoc consilium valdè probetur. Quod si ea quæ in re tam ardua & difficili præstitimus, longè inferiora sunt iis quæ Christianæ Reip exhibere cuperemus, tuum erit, Lector, tuis studiis, & diligentiâ ea quæ à nobis requiri poterunt, duplici ratione compensare quarum altera est, vt huius linguæ cognitionem ita tibi compares, vt nostrâ diligentiâ amplius non egeas Altera, vt Veterem editionem cum Græcis exemplaribus ita conferas, vt ex vtriusque diligenti & accurata collatione sacræ Scripturæ sensum, & Spiritus sancti, à quo hæc sunt profecta, mentē & sententiam tandem assequare Speramus verò nos, si modò nostris votis annuat Deus, cuius gloriæ & honori tantùm inseruire cupimus, aliquid edituros, quod, hac potissimùm in parte, omnibus studiosis, atque adeò toti Reip Christianæ plurimum adiumenti afferre poterit siquidem nihil nobis est antiquius, quam vt Deo, & Ecclesiæ, in qua nati, & educati sumus, debita pietatis officia, quantum possumus, præstemus Ea verò mente non sumus, vt nostra hæc Latina interpretatio separata à Græco contextu, in cuius gratiam à nobis elaborata est, ab aliquo vnquam excudatur cùm hoc à multis grauissimis & doctissimis viris, qui in vertendis sacræ Scripturæ libris extremam manum imposuerunt, feliciter præstitum sit, in quorum laboribus cuiuis acquiescendum esse existimamus id verò maximè cùm vulgatæ editionis vsum, vt supra diximus, omni hominum generi vtilissimum & commodissimum esse iudicemus. Vale in Christo Datum Antverpiæ Cal. Augusti

Biblia Publiczna Wydz. Ord. Zbior. Staroch. Warsow Wilno

EPISTOLARIUM ET

Evangeliorum dominicalium et festorum per

dex

Dominica.	Epistola.	Evangelium.
1 Adve	Rom. 13. v. 11 ad fin	Matth. 21. 1 ad 10 ex cliſi.
2 Adven	Rom 15 4 ad 14.	Luce 21 25. ad 37.
3 Adve.	1 Cor 4. 1 ad 6	Matt 11. 2. ad 11
4 adven.	Philipp. 4. 4 ad 8	Ioh 1. 19 ad 29
Nat Christi.	Tit 2 10 ad fim	Luce 2 1. ad. 15
9 Stephani	Act 6 8 ad fm cap.	Matt. 23 34. ad finem
9 Iohannis	Act 6 1. 1 ad 13	Ioha 1 1. ad 15. vel Ioha 21. 19 ad 25.
Post Nati.	Gala. 4. 1 ad 8	Luce 2 33 ad 41.
Circumcisionis	Gala 3 23. ad finem	Luce 2 21 ad 22
Epipha:	Esa. 60 1. ad 7	Matt. 2. 1 ad 13
1	Rom 12. 1 ad rom. 6	Luc. 2 41 ad finem vel Matt 3. 13 ad fm
2 post Epipha	Rom. 12 v med 16 ad fm med 16	Ioh 2 1. ad 12.
3	Rom 12 v med 16 ad fm	Matt 8 1 ad 14
4	Rom 13 8 ad 14	Matt 8 23. ad 28
5	Coloſſ. 3 12 ad 18	Matt 13 24. ad 31
Septuagesima	1. Co. 9. v 24 ad hec w	Matt 20 1 ad 17
Sexagesima	2. Co 11. 19 ad 10 c. 12	Luc. 8. 4 ad 16
Quinquagesima	1 Cor 13 1 ad finem	Luc 18 31 ad fm
Invocavit	2. Cor 6 1. ad 11.	Matt 4. 1. ad 11

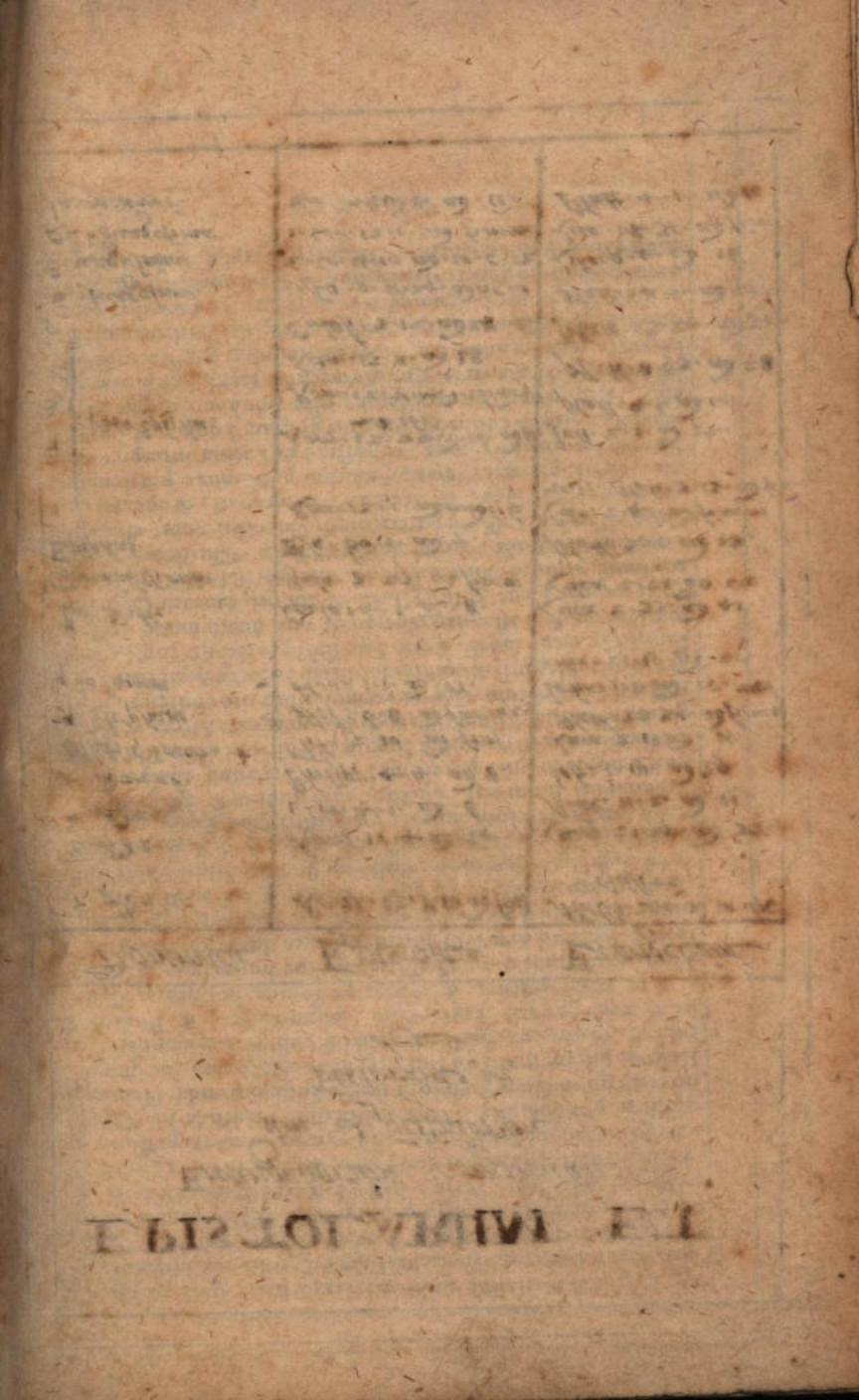

Nr 700281

×KSIĘGARNIA×
ANTYKWARIAT

DOM KSIĄŻKI

Nr 700281

Woj. Bibl. Publiczna
Oddz. Zbior. specjalnych
Gorzów Wlkp.

NR INW.
2